FLORIN MARCU — CONSTANT MANECA

DICȚIONAR de NEOLOGISME

ed. a II-a

revăzută și adăugită

4546

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ
București, 1966

Controlul ştiinţific efectuat de
MIHAIL CERNEA

Supracoperta de
ION PETRESCU

PREFAȚĂ LA EDIȚIA I

Termenul n e o l o g i s m, după cum se știe, are cel puțin două înțelesuri diferite: într-un sens mai larg, se numesc neologisme toate cuvintele noi, indiferent dacă sînt formate din materialul limbii în care apar, sau au fost împrumutate dintr-altă limbă. În acest sens, numim neologism și cuvîntul i a r o v i z a, împrumutat recent din rusește, și cuvîntul s o c o t i t o r, format de curînd din elemente ale limbii noastre. Într-un sens mai strîmt, se numesc neologisme numai cuvintele împrumutate dintr-o limbă străină la o dată nu prea depărtată. Această din urmă definiție a fost adoptată de autorii lucrării de față, pe drept cuvînt, căci dacă se simte nevoia de a aduna și de a explica cuvintele împrumutate din limbi străine, cele formate din elementele limbii noastre numai rareori prezintă greutăți pentru vorbitori. Pot afirma liniștit aceasta, chiar dacă nu m-aș bizui decît pe faptul că ascultătorii posturilor de radio cer explicații asupra pronunțării și mai ales a înțelesului a zeci și zeci de cuvinte de împrumut și numai în cazuri excepționale pun în discuție cuvintele formate în românește.

Prin urmare dicționarul cuprinde numai cuvintele împrumutate recent. Dar ce înseamnă recent? Este știut că toate limbile împrumută în permanență cuvinte străine. Astfel, dacă ne referim la limba noastră numai din momentul cînd a încetat de a mai putea fi socotită latină și trebuie numită română, s-au împrumutat cuvinte din toate limbile slave vecine (bulgară, sîrbă, ucraineană, polonă, rusă), din limbile maghiară, greacă, turcă, germană, italiană, franceză, engleză și așa mai departe. Le vom socoti pe toate acestea neologisme? Desigur nu, și aceasta din cauză că împrumuturile vechi nu mai sînt simțite ca atare, nu numai pentru că au fost încorporate în limba noastră, au fost adaptate la flexiunea românească, și-au format derivate etc., ci mai ales pentru că adesea au suferit și modificări fonetice care le-au dat o nouă înfățișare, românească. Astfel cuvîntul german M u n d s t ü c k numai cu greu mai este recunoscut de un german care-l aude sub forma românească m u ș t i u c.

Ne vom opri deci numai la cuvintele mai noi. De la ce dată însă? S-a luat obiceiul, și nu fără dreptate, să se considere neologisme cuvintele internaționale care au pătruns la noi începînd de pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. În marea lor majoritate e vorba de cuvinte de origine greacă și latină, împrumutate cîteodată direct din aceste limbi, dar de cele mai multe ori preluate din diverse limbi moderne (în ordine aproximativ cronologică, din greacă nouă, din rusă, italiană, franceză, engleză) și chiar de multe ori fabricate, din elementele vechi,

într-o limbă modernă (de exemplu a u t o m o b i l e format în secolul al XX-lea dintr-un prim element vechi grecesc și un al doilea element latinesc). De aici unii au ajuns la ideea că neologisme sînt cuvintele provenite din limbile clasice sau apusene. Această idee este falsă: p e d e s t r u este împrumutat, direct sau indirect, din latinul p e d e s t e r, dar nu mai poate fi socotit neologism, deoarece îl avem de cel puțin trei sute de ani și în unele regiuni a ajuns să fie întrebuințat cu înțelesuri mult deosebite de cel primitiv. În schimb un cuvînt ca g a o l e a n nu vine din apus, ci din China, și totuși trebuie socotit neologism, deoarece este cu totul recent la noi.

De ce însă trebuie să stabilim ca punct de pornire sfîrșitul secolului al XVIII-lea? Pentru că este un moment de prefacere a societății și mai ales a limbii noastre. Este momentul cînd burghezia începe să se dezvolte și să se organizeze în vederea cuceririi puterii, mai întîi a puterii economice, apoi și a celei politice. Acest lucru se oglindește în limbă și în primul rînd în vocabular. Încep să apară termeni internaționali din domeniul economiei, al politicii, al științelor, al artelor și ei devin din ce în ce mai numeroși, astfel încît într-un interval relativ scurt vocabularul nostru își schimbă literalmente aspectul.

Este oare necesar să se împrumute cuvinte din limbi străine? Desigur că oricine introduce un asemenea cuvînt o face cu un motiv, numai că motivele nu sînt totdeauna la fel de serioase. Unii țin cu orice preț să folosească un limbaj cu care semenii lor nu sînt obișnuiți. De exemplu în loc de p a s ă r e zic v o l a t i l ă, în loc de s m a l ț zic c u v e r t ă, în cel mai bun caz, e m a i l. Unele publicații sînt astfel ca și interzise unei mari părți a publicului, din cauza vocabularului lor ermetic. Apoi neologismele mai au încă cel puțin un mare cusur: în locul derivatelor de la cuvinte românești, care ar consolida în primul rînd elementele din fondul principal lexical și ar da stabilitate limbii în general, se introduc derivate gata făcute în limbi străine, care nu se leagă de o familie de cuvinte existentă mai înainte și sporesc astfel masa vocabularului, partea cea mai nestatornică a limbii. De exemplu, dacă zicem o r ă ș e a n, acest cuvînt este bine încetățenit în limbă datorită legăturii lui cu o r a ș și cu sufixul -e a n, pe care le ajută, la rîndul său, să-și întărească poziția în limbă. Dacă însă, așa cum fac unii fără motive serioase, zicem în loc de orășean c i t a d i n, acest din urmă cuvînt rămîne răzleț în limbă, nu este ajutat dar nu ajută nici el vreun alt cuvînt și constituie un balast pentru memorie.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, paralel cu mișcarea „latinistă", care încerca să excludă din limbă cuvintele vechi, dar de origine nelatină, și să introducă în loc neologisme din latinește, s-a dezvoltat mișcarea contrarie, a „puriștilor", care încercau să excludă orice cuvînt nou, folosind în loc fie arhaisme, fie perifraze greoaie, ca celebrele d e - g î t - l e g ă u pentru cravată și d e - p ă r e t e - f r e c ă t o r i u pentru c h i b r i t. Sub un aspect atenuat, această din urmă mișcare a continuat și după eliminarea latiniștilor și a făcut ravagii pînă la eliberarea țării noastre. Neadmițînd nici o deosebire între neologismele inutile și cele fără care limba nu poate progresa, unii publiciști, fără nici o pregătire de specialitate, tunau și fulgerau, în ziare, în reviste și

broșuri, contra oricărei inovații în limbă. A rămas de pomină o îndelungată campanie în ziare contra cuvîntului i n c e n d i u, pe care ni se cerea să-l înlocuim cu f o c m a r e, fără a se ține seama că nu orice foc mare este un incendiu și că nu toate incendiile sînt mari. Se înțelege că nici ziarele care duceau campania nu se puteau totdeauna conforma ideilor pe care le proclamau cu atîta gălăgie. Și astfel citeam titlul: F o c m a r e î n L i p s c a n i, urmat de textul: a s e a r ă l a o r e l e n o u ă, l a m a g a z i n u l c u t a r e d i n s t r. L i p s c a n i s-a d e c l a r a t u n v i o l e n t i n c e n d i u.

Într-adevăr, dacă multe neologisme ar putea foarte bine să fie evitate, pentru că nu răspund unei nevoi a întregii colectivități lingvistice, sînt altele absolut indispensabile. În această privință trebuie să ne referim în primul rînd la cuvintele tehnice. În fiecare zi apar noi instrumente sau îmbunătățiri ale unora vechi. Cum să le numim? Cel mai potrivit este să le primim împreună cu numele lor de acolo de unde au fost create, ținînd seama în primul rînd de faptul că cele mai multe limbi adoptă aceiași termeni, formați în general pe bază greco-latină, din elemente pe care de multe ori, sub formă nouă sau veche, le avem dinainte în limba noastră. Să luăm un cuvînt ca f u n i c u l a r, derivat de la latinescul f u n i s, care a fost moștenit la noi sub forma f u n i e. Am putea, bine înțeles, să-i zicem f u n i e r, sau f r î n g h i e r, dar n-ar fi bine, pentru că cel de-al doilea are alt înțeles („cel care face frînghii"), iar cel dintîi ar putea ușor fi înțeles în același fel; pe de altă parte, f u n i c u l a r u l nu funcționează nici cu funii nici cu frînghii și deci numele fabricate de mine ar provoca confuzii, și în sfîrșit, nu este rău să avem același cuvînt pe care îl au multe alte limbi europene. Vom zice astfel a v i o n și nu p ă s ă r a r sau z b u r ă t o r, t r e n și nu t r ă g ă t o r, s o l i d a r i t a t e și nu t ă r i e și așa mai departe.

Prin cuvinte tehnice nu înțeleg însă numai pe cele care se referă la mașini, ci tehnic este tot ce se referă la o anumită specialitate, fie ea construcție de aparate, agricultură, medicină sau psihologie, istorie ori lingvistică. Specialiștii au în permanență nevoie de termeni noi, pentru a denumi noile lor cuceriri, concrete sau abstracte. Astfel pentru arheolog este termen tehnic t u m u l u s, după cum pentru lingvist este termen tehnic m e t a t e z ă — „intervertirea a două sunete". T u m u l u s nu este tot una cu m o v i l ă, pentru că nu e orice movilă, ci numai una construită de mîna omului cu un anumit scop. Juristul care zice i n t e r o g a t o r și nu î n t r e b a r e ține să marcheze că este vorba de un anumit fel de întrebare necesară justiției și nu de o întrebare oarecare. Constatăm astfel că este nevoie adesea de termeni noi pentru a prelua o parte din înțelesul difuz al unor termeni vechi. A s c u l t a r e a poate fi și fără voie; pentru a se marca faptul că este intenționată și organizată, se introduce alături neologismul a u d i e r e.

Toți cele mai numeroase neologisme, care se pot număra cu miile și poate chiar cu zecile de mii, nu sînt acestea, ci numele de aparate, de părți de mașini și mai ales de produse industriale. Fiecare fabrică își modifică în permanență

producția, trece la sorturi noi sau le perfecționează pe cele vechi și de fiecare dată apar noi nume, necesare tocmai pentru a marca faptul că e vorba de ceva nou. Cum se face că sub această avalanșă de neologisme nu se sufocă elementele vechi ale limbii? Motivul este că în imensa lor majoritate neologismele pleacă așa cum au venit și chiar după scurtă vreme. Introducerea unui nume nou pentru un produs perfecționat înseamnă eliminarea numelui mai vechi al aceluiași produs. De cele mai multe ori cuvintele de acest fel nici nu ajung să fie introduse în dicționare care, în mod fatal, sînt într-un decalaj mai mare sau mai mic față de viață. Cuvinte ca *v i m* „praf de curățat", *f l i t* „otravă pentru muște", *s i d o l* „ulei pentru frecat metalele", *u r o d o n a l* „medicament pentru rinichi", *f e n a c o d*, *v e r o p i r i n*, nume de antinevralgice, *m o t o r* „tren electric", *c r a c a u ă r*, *d e b r e ț i n* (varietăți de cîrnați), *c e a r l e s t o n* „un anumit dans" și „o anumită croială de pantaloni", *t i r i b o m b ă* „idee năstrușnică" (după numele unui cîntec italian), *m a l a g a m b i s t* „persoană cu îmbrăcăminte și coafură excentrică" și sute sau chiar mii de alte asemenea cuvinte n-au izbutit să pătrundă în dicționarele curente, deși unele au fost mult întrebuințate în ultimele decenii, iar altele se mai întrebuințează și azi. Partea stabilă a vocabularului se modifică anevoie.

Și acum, întrebarea capitală: de ce este necesar un nou dicționar, consacrat special neologismelor? Nu sînt suficiente dicționarele normative publicate de Institutul de lingvistică din București al Academiei și Lexiconul tehnic? Desigur, nu. Atît dicționarele Academiei, cît și Lexiconul tehnic au în primul plan altă preocupare decît aceea de a explica neologismele. Ele nici nu cuprind multe dintre cuvintele inserate în lucrarea de față, iar Lexiconul tehnic, care în ce privește termenii tehnici este mai dezvoltat decît dicționarele Academiei, tratează problemele mai mult din punctul de vedere al tehnicii decît din al limbii.

Un loc important în prezentul dicționar este ocupat de etimologie. Lucru justificat, nu numai pentru că marele public vrea să știe de unde vin cuvintele străine, mai curînd decît cele indigene (care-i sînt în general mai la îndemînă), ci și pentru că adesea, dacă nu cunoaștem originea neologismelor, sîntem expuși să le folosim greșit, căci extragem dintr-o frază luată global un înțeles care eventual se potrivește în acea frază, dar nu se potrivește de loc în alte fraze. Cuvîntul *d i l e m ă* înseamnă „situație cu două ieșiri, ambele defavorabile". De exemplu este în dilemă cineva căruia i se pune alternativa: *p u n g a s a u v i a ț a!* De aici unii înțeleg că dilemă înseamnă „situație proastă", „încurcătură". Astfel citim în telegramele publicate în ziare că omenirea este *î n d i l e m ă*, *p e n t r u* că sau va izbuti, cu sforțări mari, să consolideze pacea, sau vor muri sute de milioane de oameni. Aceasta însă nu este o dilemă, deoarece numai ultima din cele două ieșiri este defavorabilă. Mergînd mai departe pe linia greșită, cineva spunea deunăzi că *s e a f l ă î n t r - o m a r e d i l e m ă d e b a n i*.

Cunoașterea etimologiei ne ajută adesea să ne ferim de greșeli. Am auzit pe cineva spunînd că *a r e r i n i t ă l a n a s*. Dacă ar fi știut că termenul *r i n i t ă* e format (cu sufixul *-i t ă*, care denumește bolile cu inflamații) de la

grecescul r h i s, genitiv r h i n o s „nas", și-ar fi dat seama că r i n i t a nu poate fi în altă parte decît la nas și deci era suficient să spună că a r e r i n i t ă. Cine știe că a r e c l a m a e format din prefixul r e- și verbul latinesc c l a m a r e „a striga" nu va spune greșit l ă c r ă m a ț i e.

De obicei etimologia se mulțumește cu arătarea formei dintr-altă limbă (eventual din aceeași limbă), care a stat la baza cuvîntului discutat. În materie de neologisme, acest lucru nu este totdeauna suficient. Dacă am spune pur și simplu că r i n i t ă vine din francezul r h i n i t e, cuvîntul n-ar fi explicat, pentru că nici în franțuzește formația lui nu e clară. Deci trebuie să mergem mai departe și să arătăm originea ultimă, adică grecească. Pe lîngă aceasta, neologismele sînt adesea cuvinte internaționale, și forma lor, în diversele limbi, este destul de asemănătoare. De exemplu r i n i t ă se zice r h i n i t e în franțuzește, r h i n i t i s în nemțește, r i n i t e în italienește. De unde a venit la noi? Uneori răspunsul e ușor de dat, de exemplu a d j e c t i v vine sigur din franțuzește, pentru că nici o altă limbă nu-l pronunță cu j. Dar s u b i e c t poate veni tot atît de bine din nemțește, din rusește, direct din latinește, eventual dintr-alte limbi, însă în nici un caz din franțuzește, unde se zice s u j e t. Cîteodată ne ajută înțelesul, alteori condițiile istorice, de exemplu știm că a d m i n i s t r a ț i e vine din rusește, și nu dintr-altă limbă, pentru că a fost introdus la noi în timpul Regulamentului Organic. Rămîn foarte multe cazuri unde nu avem nici un mijloc de a alege. Acolo nu avem altceva de făcut decît să citățm diversele limbi de unde ar putea veni cuvîntul nostru. Așa a lucrat dicționarul de față și bine a făcut.

E de așteptat ca publicul românesc să-i facă o bună primire.

Acad. Al. GRAUR

PREFAȚĂ

Ediția a doua a Dicționarului de neologisme reprezintă o lucrare mult mai cuprinzătoare decît prima. Am revăzut întregul material, am ținut seama de observațiile făcute și, în măsura posibilului, am căutat să răspundem cerințelor exprimate de recenzenți și de cititori. În primul rînd am îmbogățit lista de cuvinte, mai cu seamă cu termeni apăruți în ultima vreme. Cele mai multe dificultăți le-am întîlnit în munca de completare a dicționarului, în special la selectarea cuvintelor culese din bogata bibliografie consultată, care oferea un vast material aparținînd mai ales vocabularului științific și tehnic. Criteriul după care ne-am călăuzit în această alegere a fost acela al apariției termenilor în cel puțin două stiluri ale limbii: numai în momentul în care am găsit un cuvînt în stilul științific și în cel beletristic de exemplu l-am inclus în Dicționar. Așa se explică de ce nu apar unii termeni care, în terminologia unui anumit domeniu, sînt de egală importanță. Criteriul nostru, arbitrar, a fost totuși singurul convenabil pentru alcătuirea unui dicționar lingvistic care caută să explice neologismele apărute în epoca modernă și contemporană.

Alte îmbunătățiri față de ediția întîi sînt înmulțirea indicațiilor stilistice, ortoepice și normativ gramaticale. Am dat pluralele duble care se bucură de egală circulație (scriind în primul rînd pe cele care sînt recomandate de ortografia și ortoepia Academiei), și toate formele gramaticale care constituie excepții de la normele limbii literare (prezentul indicativ și alte timpuri la anumite verbe, plurale neobișnuite etc.). Am trecut variantele cele mai răspîndite într-o paranteză finală și, în cazurile în care sînt mult deosebite de forma de bază, și la locul cuvenit în ordinea alfabetică a Dicționarului.

Pentru economie de spațiu la cuvintele savante formate din elemente greco-latine nu am dat indicații referitoare la compunerea lor decît la primul termen al seriei. Din același motiv am renunțat la unele cuvinte din aceeași familie cît și la abstractele verbale care nu se deosebesc semantic de verbul de bază.

În general acestea sînt deosebirile dintre ediția întîi și cea de față. Pentru a completa indicațiile de folosire a dicționarului dăm mai jos pe cele cuprinse în prefața primei ediții:

Fiecare cuvînt este definit într-un articol separat. Accentul cuvintelor (afară de cel al monosilabelor) este notat pretutindeni, iar la acele cuvinte care prezintă greutăți în pronunțare se indică în paranteza finală și pronunțarea.

La fiecare cuvînt se dau indicațiile gramaticale corespunzătoare: s., adj., v b. etc., la nume arătîndu-se genul, iar la verbe conjugarea și diateza pe sensuri: tr., refl. etc.

La multe cuvinte sau sensuri am dat în paranteze introductive și domeniul de circulație (acolo unde din definiție nu se putea vedea acest lucru) sau, pe cît posibil, epoca de care este legat. Cuvintele care au dispărut din uzul curent și nu denumesc decît noțiuni aparținînd unor epoci trecute, ca: patrician, pretor, suzeran etc. poartă explicația respectivă.

Explicațiile de natură stilistică, gramaticală etc. (ca fig., loc. adv., peior.), le-am dat în paranteze explicative, puse înaintea definiției.

În ce privește sinonimele am explicat pe cel care este mai răspîndit, la celelalte făcîndu-se numai referiri la sinonimul definit. Am tratat sub același cuvînt-titlu substantivul și adjectivul care au aceleași forme de ex.: abolționist, dadaist, futurist etc.

Am căutat ca definițiile pe care le-am dat să fie cît mai accesibile unei mari mase de cititori, formulate concis și clar. La definirea numelor de animale și de plante am indicat și familia, cînd aceasta ajută la înțelegerea sensului cuvîntului și pentru a permite cititorului să găsească mai ușor datele corespunzătoare într-un îndreptar de specialitate. În general la definirea termenilor am ținut seamă de dicționarele academice apărute la noi pînă acum și de alte dicționare explicative ale limbilor din care au fost împrumutate neologismele românești. Printre acestea un loc de frunte îl ocupă: Petit Larousse, 1965, Fremdwörterbuch, Leipzig, 1964 și Vocabolario della lingua italiana de Nicola Zingarelli (Bologna, 1961).

Expresiile frazeologice au fost tratate la cuvîntul bază, cînd acesta este ușor de relevat, sau la cuvîntul care reprezintă cel mai bine sensul expresiei. Expresiile la care nu a fost posibil să se determine elementul cel mai important din punct de vedere al sensului, au fost aranjate fie pe baza cuvîntului predominant din punct de vedere gramatical, fie pe baza primului cuvînt din expresie.

Cuvintele au fost înregistrate în general la o singură formă și anume la aceea indicată în Dicționarul limbii române moderne, cel mai nou îndreptar în această privință. Variantele cele mai cunoscute și cu circulație în limba literară le-am înregistrat în paranteza finală.

Pentru gruparea și numerotarea sensurilor cuvintelor am folosit următoarele semne grafice:

— cifre romane (cu caractere aldine) pentru grupările principale de sensuri ale cuvîntului;

— cifre arabe (cu caractere aldine) pentru sensurile principale ale cuvîntului;

— litere mici (cu caractere aldine) pentru mai multe sensuri ale aceleiași expresii;

— cerc gol pentru separarea expresiilor frazeologice și funcțiunilor gramaticale (adverbial, adjectival etc.) care țin de aceeași definiție;

— cerc plin pentru separarea unei nuanțe de sens cu definiție proprie din cuprinsul aceluiași sens (introdus cu cifre arabe);

— două bare paralele dispuse vertical pentru a separa adjectivul de substantiv sau de adverb etc., cînd acestea sînt tratate sub același cuvînt-titlu.

Pentru a păstra o proporție firească a dicționarului, nu am dat decît formele gramaticale ale cuvintelor care se abat de la normele generale ale limbii. Am dat în schimb etimologiile.

Etimologia fiecărui cuvînt este dată într-o paranteză la sfîrșitul articolului, de obicei după semnul <. În toate cazurile în care am crezut că avem a face cu o etimologie multiplă[1]*, am făcut și conferirile necesare, pe lîngă etimonul propus, iar acolo unde nu am putut găsi o explicație satisfăcătoare, am făcut numai conferiri sau am indicat modelul străin după care s-a format cuvîntul în românește. La termenii savanți cu caracter internațional, am indicat limba prin care am socotit că aceștia au pătruns în românește și elementele de compunere savantă din care a fost format cuvîntul. La cuvintele unde nu am indicat de loc etimologia, nu am putut găsi o explicație mulțumitoare. Pentru a ușura marilor mase înțelegerea etimoanelor am transcris în caractere latine cuvintele din limbile care folosesc alte alfabete. Pentru limba greacă am adoptat transcrierea folosită de Institutul de lingvistică al Academiei, pentru limba rusă, transcrierea recomandată de Micul dicționar ortografic al Academiei, iar pentru toate celelalte limbi (arabă, persană, turcă etc.) transcrierea găsită în dicționarele limbilor care ne-au transmis cuvîntul.*

Ținem să mulțumim încă o dată tuturor acelora care prin sfatul sau prin observațiile lor au sprijinit lucrarea și au contribuit astfel la îmbunătățirea ei: tovarășilor academicieni Alexandru Graur și Iorgu Iordan, tovarășilor profesori D. Macrea și I. Coteanu, membri corespondenți ai Academiei, tovarășilor V. Breban de la Institutul de lingvistică din Cluj și M. Seche de la Institutul de lingvistică din București. Un gînd pios îndreptăm către regretații academicieni, dispăruți în ultima vreme, Tudor Vianu și George Călinescu, susținători ai lucrării.

De asemenea mulțumim Editurii științifice care a luat hotărîrea de a publica și această nouă ediție a Dicționarului de neologisme și tovarășei Cecilia Burghelea, redactor de carte, care a depus o muncă deosebită pentru apariția în condiții cît mai bune a acestuia.

În încheiere ținem să arătăm că, cu toate eforturile de mai mulți ani, sîntem conștienți că lucrarea are încă lipsuri. Reprezentînd explicarea părții celei mai mobile a vocabularului limbii, ea rămîne mereu perfectibilă, deschisă oricărei tentative de îmbunătățire.

AUTORII

[1] Al. Graur, *Etimologie multiplă*, în „Studii și cercetări lingvistice", I, 1950, fascicula I, p. 22 sq.

LISTA DE ABREVIERI

ac. = acuzativ
acc. = accentuat
adj. = adjectiv, adjectival
adm. = administrație, administrativ
adv. = adverb, adverbial
afr. = limbi africane
agr. = agricultură, agronomie
americ. = limbi americane
anat. = anatomie
ant. = antic, antichitate
ar. = arabă
arh. = arhaic
arheol. = arheologie
arhit. = arhitectură
astr. = astronomie
av. = aviație
bg. = bulgară
biol. = biologie
bis. = termen bisericesc
bot. = botanică
braz. = braziliană
celt. = celtică
cf. = confer
chim. = chimie
chin. = chineză
col. = colectiv
com. = comerț
concr. = concret
conj. = conjunctiv
constr. = construcții
cont. = contabilitate
cors. = corsicană
depr. = depreciativ
ebr. = ebraică
ec. = economie
echit. = echitație
electr. = electricitate
engl. = engleză
f = feminin
fam. = familiar
farm. = farmacie
ferov. = feroviar
fig. = figurat
fil. = filozofie
filat. = filatelie
filol. = filologie
fin. = finanțe
fiz. = fizică
fiziol. = fiziologie
flam. = flamandă
fon. = fonetică
fot. = fotografie
fr. = franceză
frank. = franconă
gasc. = gasconă
gen. = genitiv
geogr. = geografie
geol. = geologie
geom. = geometrie
ger. = gerunziu
germ. = germană
gr. = greacă
gr. biz. = greacă bizantină
gr. med. = greacă medie
gram. = gramatică
hind. = hindusă
hidr. = hidrografie
imperf. = imperfect
impers. = impersonal
impr. = impropriu
ind. = indicativ
interj. = interjecție
intr. = intranzitiv
invar. = invariabil
irland. = irlandeză
ist. = istorie
it. = italiană
înv. = învechit
jap. = japoneză
jur. = juridic
lat. = latină
lat. bis. = latină bisericească
lat. med. = latină medievală
lat. pop. = latină populară
lat. sc. = latină scolastică
lat. t. = latină tîrzie

lingv. = lingvistică
lit. = literatură
liv. = livresc
loc. = locuțiune
loc. adj. = locuțiune adjectivală
loc. adv. = locuțiune adverbială
log. = logică
m. = masculin
mag. = maghiară
mar. = marină
mat. = matematică
mec. = mecanică
med. = medicină
met. = meteorologie
metal. = metalurgie
metr. = metrică
mil. = termen militar
min. = mineralogie
mit. = mitologie
muz. = muzică
n. = neutru
ngr. = neogreacă
norv. = norvegiană
num. = numeral
ol. = olandeză
op. = în opoziție cu
ord. = ordinal
pal. = paleontologie
peior. = peiorativ
per. = persană
perf. s. = perfectul simplu
pers. = persoană
peruv. = peruviană
petr. = petrografie
p. ext. = prin extensiune
p.i. = prezent indicativ
pict. = pictură
pl. = plural
poet. = poetic
pol. = poloneză
poligr. = poligrafie
polinez. = polineziană
pop. = popular
prep. = prepoziție
p. restr. = prin restricție
pr. = prezent
port. = portugheză
pron. = pronunțat
prov. = provensală
psih. = psihologie
refl. = reflexiv
ret. = retorică
rus. = rusă
s. = substantiv
sanscr. = sanscrită
scand. = limbile scandinave vechi
sem. = semitic
sg. = singular
silv. = silvicultură
sir. = siriană
sp. = spaniolă
spec. = în special
sud-americ. = limbile sud-americane
sued. = suedeză
tc. = turcă
tehn. = tehnică
text. = industria textilă
tib. = tibetană
topogr. = topografie
tr. = tranzitiv
Transilv. = Transilvania
ucr. = ucraineană
unipers. = unipersonal
v. = vezi
var. = variantă, variante
vb. = verb
vet. = medicină veterinară
v. fr. = vechea franceză
v. germ. = vechi germanic
vin. = vinificație
vsl. = vechi slav
zool. = zoologie
zoot. = zootehnie

A

abác *s.n.* dispozitiv de calculat cu ajutorul unor bile mobile, așezate pe vergele orizontale și paralele. [pl. *-e.* / <fr. *abaque*, cf. it. *abbaco*, lat. *abacus*]

abácă *s.f.* **1.** tabelă grafică, diagramă reprezentînd o relație, care servește la anumite calcule. **2.** partea superioară a capitelului unei coloane, care susține arhitrava. [<fr. *abaque*, cf. lat. *abacus*]

abajúr *s.n.* acoperitoare de metal, de hîrtie etc., care se pune la o lampă pentru a reflecta lumina într-o anumită direcție. [pl. *-ruri*, *-re.* / <fr. *abat-jour*]

abandón *s.n. (rar)* renunțare definitivă, părăsire fără intenția de a reveni. [pl. *-nuri.* / <fr. *abandon*]

abandoná *vb.* I. *tr.* a părăsi, a renunța definitiv la ceva. ● a neglija, a lăsa în voia, în puterea... ● *intr.* a se retrage, a părăsi (o competiție sportivă, o întrecere etc.). [< fr. *abandonner*]

abandonáre *s.f.* părăsire, renunțare. [<*abandona*]

abatáj *s.n.* **1.** tăiere și extragere a unui minereu sau a unei roci dintr-un zăcămînt; *(p. ext.)* loc unde se face această operație. **2.** doborîre a arborilor. **3.** ucidere a vitelor la abator printr-o singură lovitură. **4.** înclinare pe o parte a unei nave spre a putea fi reparată. [pl. *-je.* / <fr. *abattage*]

abáte[1] *s.m.* **1.** stareț, superior al unei mănăstiri catolice de călugări. **2.** titlu onorific care se dă unor clerici catolici. [pl. *-áți.* / < it. *abbate*, cf. lat. *abbas*]

abáte[2] *vb.* III. **1.** *tr.* a doborî. **2.** *refl.* a se năpusti, a cădea. **3.** *tr. (fig.)* a îndepărta. [cf. fr. *abattre*, it. *abbattere*]

abátere *s.f.* acțiunea de a abate și rezultatul ei. ● diferența dintre valoarea măsurată a unei mărimi și valoarea ei reală ● *(tehn.)* diferența dintre dimensiunea maximă sau minimă realizată pentru o piesă și dimensiunea ei proiectată. [<*abate*[2]]

abatésă *s.f. (rar)* superioară, stareță a unei mănăstiri catolice de călugărițe. [<it. *abbadessa*, cf. lat. *abbatissa*]

abatíză *s.f.* obstacol făcut din copaci tăiați și culcați cu vîrful spre inamic. [<fr. *abattis*]

abatór *s.n.* loc (cu instalații speciale) unde se taie vitele. [<fr. *abattoir*]

abație *s.f. (rar)* mănăstire catolică cu proprietăți și venituri, care este condusă de un abate. ● stăreție. [pl. *-ii.* / <it. *abbazia*, cf. lat. *abbatia*]

abazíe *s.f.* tulburare a sistemului nervos, care se manifestă mai ales în cazurile de isterie, prin neputința de a merge normal. [cf. fr. *abasie* <gr. *a* — fără, *basis* — mers]

abcés *s.n.* puroi strîns în interiorul unui țesut sau într-un organ intern; buboi. [<fr. *abcès*, cf. lat. *abscessus*]

abderít *s.m.* om simplu, prostuț. [<*Abdera*, oraș antic din Tracia]

abdicá *vb.* I. *intr.* a renunța, voluntar sau constrîns, la tron. ● *(fig.)* a renunța la ceva, a se resemna; a se lăsa de... [< fr. *abdiquer*, cf. lat. *abdicare*]

abdomén *s.n.* **1.** parte a corpului cuprinsă între torace și bazin; pîntece, burtă. **2.** ultimul segment al corpului artropodelor. [< fr., lat. *abdomen*]

abdominál *adj.* referitor la abdomen, de abdomen. [<fr. *abdominal*]

abductór *adj. (despre un mușchi)* care îndepărtează un membru de planul de simetrie al corpului sau două organe unul de celălalt. [cf. fr. *abducteur*]

abdúcție *s.f.* mișcare produsă de un mușchi abductor. [cf. fr. *abduction*, lat. *abductio*]

abecedár *s.n.* carte care cuprinde noțiunile elementare pentru învățarea scrisului și cititului. ● *(fig.)* primele noțiuni ale unei arte, ale unei meserii etc. [<lat. *abecedarius*, cf. germ. *Abecedarium*]

aberánt *adj.* care se îndepărtează, se abate de la o normă; denaturat; greșit. v. a b s u r d. [cf. fr. *aberrant*, lat. *aberrans*]

aberatív *adj. (rar)* care este departe de adevăr, care ține de aberație. [cf. fr. *aberratif*]

aberáție *s.f.* **1.** abatere de la o normă etc.; deformare, denaturare; rătăcire. v. a b s u r d i t a t e. **2.** abatere de la tipul normal al speciei, intervenită la unii indivizi, sub acțiunea condițiilor de mediu. **3.** *(fiz.)* deformație a unei imagini, produsă de un sistem optic. ● ~ *vizuală* = astigmatism. **4.** *(astr.)* unghi format de direcția adevărată și de direcția aparentă din care este văzut un astru de pe pămînt. [gen. *-iei.* / cf. fr. *aberration*, lat. *aberratio*]

aberoscóp *s.n. (fiz)* instrument care servește la observarea defectului de distorsiune pe care îl prezintă un ochi anormal. [<engl. *aberroscope (Tschernîng)*]

abhorá *vb.* I. *tr. (rar)* a avea dezgust, aversiune, ură față de ceva sau față de cineva. [<fr. *abhorrer*, cf. lat. *abhorrere*]

abiéțin *s.n. (chim.)* substanță rășinoasă extrasă din lemnul de brad, care se pre-

zintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă și alcool. [pron. *-bi-en-.* / cf.fr. *abietacée*]

abietinée *s.f. pl.* familie de conifere, cuprinzînd arbori din specia bradului. [pron. *-ne-e.* / <fr. *abiétinées*]

abil *adj.* **1.** îndemînatic, dibaci, priceput, iscusit. ● șmecher. **2.** *(jur.; despre o persoană)* care îndeplinește condițiile cerute de lege pentru a exercita un anumit drept. [cf. fr. *habile*, lat. *habilis*]

abilitá *vb.* I. *tr.* **a** da cuiva un anumit titlu, un grad etc., a conferi dreptul de a practica o anumită profesiune. p.i. *-tez.* / <germ. *habilitieren.* cf. lat. *habilitare*]

abilitáte *s.f.* calitatea de a fi abil; îndemînare, iscusință; pricepere, dibăcie. ● *(la pl.)* șmecherii. [cf. fr. *habileté*, lat. *habilitas*]

abiogenéză *s.f.* teorie care explică nașterea vieții din materia anorganică. [pron. *-bi-o-.* pl. *-ze.* / cf. fr. *abiogenèse*, germ. *Abiogenesis* <gr. *a* — fără, *bios* — viață, *genesis* — origine]

abiologíe *s.f.* disciplină care are ca obiect studierea corpurilor anorganice. [pron. *-bi-o-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *abiologie* < gr. *a* — fără, *bios* — viață, *logos* — vorbire]

abiótic *adj.* lipsit de viață, fără viață. [cf. fr. *abiotique*, germ. *abiotisch* < gr. *a* — fără, *bios* — viață]

abiotrofíe *s.f.* slăbire, încetare a funcțiilor unui țesut. [gen. *-iei.* / cf. fr. *abiotrophie* <gr. *a* — fără, *bios* — viață, *trophe* — hrană]

abiózǎ *s.f.* situația, calitatea unui corp abiotic. [cf. fr. *abiose*, germ. *Abiosis* <gr. *a* — fără, *bios* — viață]

abis *s.n. (liv.)* prăpastie; adîncime foarte mare. ● regiune abisală. [pl. *-isuri* și *-se.* / <fr. *abysse*, cf. lat. *abyssus*, gr. *abyssos*]

abisál *adj.* **1.** de abis. ○ *zonă* ~ *ă* = regiune de fund a mărilor și a oceanelor, cu adîncimi mai mari de 1 000 metri. **2.** *(fil.)* care se referă la subconștient, al subconștientului [cf. fr. *abyssal*]

abitáție *s.f.* dreptul de a locui într-o casă. [gen. *-iei.* var. *abitațiune* s.f. / cf. fr. *habitation*, lat. *habitatio*]

abjéct *adj.* respingător; josnic; ticălos, netrebnic. [<fr. *abject*, cf. lat. *abjectus*]

abjécție *s.f.* faptă abjectă; josnicie; ticăloșie. [cf. fr. *abjection*, lat. *abjectio*]

abjudecá *vb.* I. *tr.* a suspenda, a anula (un drept, un titlu etc.) printr-o sentință judecătorească. [<lat. *abjudicare*]

abjudecáre *s.f.* suspendare, anulare (a unui drept, a unui titlu etc.) printr-o sentință judecătorească. [<*abjudeca*]

abjurá *vb.* I. *tr. (rar)* a renega public o religie. ● a renunța la o doctrină, la o părere etc. [<fr. *abjurer*, cf. lat. *abjurare*]

abjuráre *s.f.* renegare, renunțare publică (la o idee, la o doctrină etc.) [<*abjura*]

ablactáre *s.f.* înlocuirea laptelui matern prin alte alimente necesare sugarului. [după germ. *Ablaktation*]

ablatív *s.n.* caz al declinării în unele limbi, care exprimă punctul de plecare, iar în latină și instrumentul, cauza etc. ○ ~ *absolut* = construcție a limbii latine corespunzătoare unei propoziții circumstanțiale, în care subiectul și numele predicativ se pun la ablativ. [<lat. *(casus) ablativus*, cf. fr. *ablatif*]

ablațiúne *s.f.* **1.** operație chirurgicală prin care se amputează total sau parțial un organ sau un membru bolnav. **2.** *(geol.)* transportare (prin acțiunea apei, a vîntului, a gheților etc.) a materialului rezultat din dezagregarea rocilor. [cf. fr. *ablation*, lat. *ablatio*]

ablefárie *s.f.* anomalie congenitală, caracterizată prin lipsa totală a pleoapelor. [gen. *-iei.* / <fr. *ablépharie*, cf. gr. *ablepharos* — fără pleoape]

ablepsíe *s.f. (med.)* cecitate. [gen. *-iei.* / <fr. *ablepsie*, cf. gr. *a* — fără, *blepsis* — vedere]

abluțiúne *s.f.* spălare a corpului, prescrisă de unele religii orientale, pentru purificare. [cf. fr. *ablution*, lat. *ablutio*]

abnegá *vb.* I. *tr.* a tăgădui, a nega, a se lepăda de ceva sau de cineva. [lat. *abnegare*]

abnegáție *s.f.* devotament extrem. ● renunțare, sacrificiu voluntar. [gen. *-iei.* var. *abnegațiune* s.f. / cf. fr. *abnégation*]

abnórm *adj. (rar)* anormal, neobișnuit. [cf. germ. *abnorm* <lat. *abnormis*]

abnormitáte *s.f. (rar)* anomalie; enormitate; lucru abnorm. [cf. germ. *Abnormität*]

aboli *vb.* IV. *tr.* a suprima, a scoate din uz (o lege, o decizie etc.). [<fr. *abolir*, cf. lat. *abolere*]

abolíre *s.f.* acțiunea de a aboli și rezultatul ei; abolițiune. [<*aboli*]

abolițiónism *s.n.* mișcare politică în plină dezvoltare în prima jumătate a secolului al XIX-lea în S.U.A., prin care burghezia propaga desființarea sclaviei negrilor, cu scopul de a obține forță de muncă liberă pentru industria și agricultura capitalistă. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *abolitionnisme*]

abolițiónist *adj., s.m.* și *f.* (partizan) al abolițiónismului. [cf. fr. *abolitionniste*]

abolițiúne *s.f.* abolire. [cf. fr. *abolition*, lat. *abolitio*]

abólia *s.f. (ant.)* manta militară, la romani. [pl. *-le.* / <lat. *abolla*]

abominábil *adj.* îngrozitor, înfiorător, oribil; dezgustător, urît. [cf. fr. *abominable*, it. *abominabile*]

abonà *vb.* I. *tr., refl.* a(-și) face un abonament la o publicație etc. [<fr. *abonner*]

abonaménț *s.n.* convenție prin care, în schimbul unei sume (plătită înainte), se obțin pe un timp limitat unele servicii, anumite publicații etc.; dovadă prin care se certifică această convenție; sumă care se plătește pentru această convenție. [cf. fr. *abonnement*]

abonát *s.m.* și *f.* beneficiarul unui abonament. [<*abona*]

abordá *vb.* I. **1.** *intr. (despre nave)* a trage la țărm; a acosta. ● a se opri lîngă o navă, bord la bord. **2.** *tr. (fig.)* a se apropia de cineva și a-i vorbi. ● a începe studiul, tratarea unei probleme; a deschide o discuție. [<fr. *aborder*, cf. it. *abbordare*]

abordábil *adj.* care poate fi abordat; accesibil. [cf. fr. *abordable*, it. *abbordabile*]

abordáj *s.n.* **1.** ciocnire accidentală între nave. **2.** atacare a unei corăbii prin ală-

turarea la bordul ei. [cf. fr. *abordage*, it. *abbordaggio*]

aborigén *adj.* *(rar)* băştinaş, autohton, indigen. [<**fr.** *aborigène*, cf. lat. *aborigines* <*ab origine* — de la început]

abortív *adj.* **1.** produs înainte de vreme; prematur. **2.** nedezvoltat normal, pînă la capăt. // *s.n.* medicament care provoacă avortul. [cf. fr. *abortif*, lat. *abortivus*]

abracadábra *s.n.* cuvînt cabalistic căruia obscurantiştii îi atribuiau puterea magică de a vindeca anumite boli. [<fr., it. *abracadabra*]

abracadabránt *adj.* *(rar)* surprinzător, extraordinar; ciudat, bizar. [cf. fr. *abracadabrant*]

abrastól *s.m.* sare de calciu a naftolului, folosită ca substanţă antiseptică în vinificaţie. [*nume comercial*]

abráxas *s.n.* *(rar)* cuvînt mistic al gnosticilor, scris mai ales pe amulete. [var. *abrasax* s.n. / etimologie nesigură]

abrazáre *s.f.* operaţie de prelucrare prin aşchiere cu ajutorul unui abraziv. [cf. *abraziune*, *abraziv*]

abraziúne *s.f.* **1.** acţiunea de roadere a ţărmului de către valurile mării. v. e r o z i u n e. **2.** roadere a unui corp rezultată din frecarea lui cu altul mai dur. [<fr. *abrasion*]

abrazív *adj.* (*despre corpuri dure, materiale*) care roade prin frecare // *s.m.* *(tehn.)* corp dur cu care se face prelucrarea prin aşchiere a unor piese. [<fr. *abrasif*]

abrazór *s.n.* unealtă alcătuită dintr-un material abraziv, folosită pentru aşchiere. [<*abrazare*]

abreviá *vb.* I. *tr.* a prescurta; a exprima ceva printr-un simbol, printr-o prescurtare [pron. *-vi-a*. p. i. *-iez*, 3, 6 *-iază*, 4 *-iem*, 5 *-iaţi*, ger. *-iind*. / <lat. *abbreviare*, cf. it. *abbreviare*]

abreviatív *adj.* care marchează o abreviere. [cf. it. *abbreviativo*, fr. *abréviatif*]

abreviatór *s.m.* **1.** funcţionar al cancelariei papale. **2.** cel care prelucrează restrîngînd sau rezumă scrierile unui autor. [cf. lat. *abbreviator*, fr. *abréviateur*]

abreviáţie *s.f.* abreviere. [gen. *-iei*. / cf. lat. *abbreviatio*, it. *abbreviazione*, fr. *abréviation*]

abreviére *s.f.* prescurtare; *(concr.)* cuvînt, titlu etc. abreviat. [<*abrevia*]

abrogá *vb.* I. *tr.* a anula, a suprima, a aboli (o lege, un regulament etc.). [<lat. *abrogare*]

abrogáţie *s.f.* *(jur.)* anulare, suprimare (a unei legi, a unui regulament etc.). [gen. *-iei*. / cf. lat. *abrogatio*, fr. *abrogation*]

abrúpt *adj.* **1.** *(despre povîrnişuri)* cu pantă foarte înclinată; accidentat, prăpăstios. **2.** *(despre stil)* fără legătură; aspru; inegal. **3.** *(despre un organ)* repent, tîrîtor. [cf. fr. *abrupt*, lat. *abruptus*]

abrutizá *vb.* I. *tr., refl.* a-şi pierde sau a face să-şi piardă însuşirile umane, devenind asemănător unui animal; a (se) îndobitoci. [după fr. *abrutissant, abrutissement* <*abrutir*]

abrutizánt *adj.* care abrutizează. [pl. *-nţi*, *-nte*. / cf. fr. *abrutissant*]

abrutizát *adj.* care şi-a pierdut însuşirile morale, specific umane; insensibil; brutal. [pl. *-aţi*, *-ate*. / <*abrutiza*]

abscisă *s.f.* *(mat.)* număr prin care se determină poziţia unui punct pe o dreaptă orizontală care face parte dintr-un sistem de coordonate; coordonata respectivă. [pron. *-sci-să*. pl. *-se*. / <fr. *abscisse*, cf. lat. *abscissa* — parte tăiată, porţiune]

abscizíune *s.f.* extirpare a unei părţi sau a unui organ al corpului. [pron. *-sci-zi-u-*. pl. *-ni*. / cf. fr. *abscission*, lat. *abscisio*]

abscóns *adj.* ascuns, tainic. [pl. *-nşi*, *-nse*. /<fr. *abscons*, cf. lat. *absconsus*]

absént *adj.* **1.** care lipseşte, care nu este prezent. **2.** *(fig.)* distrat; indiferent; preocupat. [pl. *-nţi*, *-nte*. / <fr. *absent*, cf. lat. *absens*]

absentá *vb.* I. *intr.* a lipsi de undeva (unde trebuia să fie). [p.i. *-tez*. /<fr. *absenter*, cf. lat. *absentare*]

absenteísm *s.n.* exploatare a pămîntului pe care o făcea proprietarul printr-un intermediar, el ţinîndu-se departe de proprietatea sa. [<fr. *absentéisme*]

absenteíst *adj., s.m.* şi *f.* (proprietar) care îşi exploatează pămîntul printr-un intermediar. [<fr. *absentéiste*]

absénţă *s.f.* **1.** lipsă a unei fiinţe sau a unui lucru (dintr-un loc unde ar fi trebuit să fie). **2.** *(fig.)* neatenţie, distracţie; indiferenţă. [cf. fr. *absence*, lat. *absentia*]

absidál *adj.* privitor la absidă, care ţine de absidă. [pron. *-di-al*. var. *absidial* adj. /<fr. *absidal*, cf. germ. *absidial*]

absídă *s.f.* *(arhit.)* parte a unei biserici, de forma unei nişe semicirculare sau poligonale, situată în continuarea navei centrale a bisericii. [< *fr. abside*, cf. lat. *absida*]

absidiólă *s.f.* absidă mică. [pron. *-di-o*. /<fr. *absidiole*]

absínt *s.n.* băutură alcoolică tare, verzuie, preparată cu pelin, chimen şi cu alte plante aromatice. [< fr. *absinthe*, cf. lat. *absinthium*, gr. *absinthion*]

absolút *adj.* (op. r e l a t i v). **1.** care nu este supus unei restricţii, necondiţionat. O *(fil.) adevăr ~* = adevăr care reprezintă cunoaşterea completă a realităţii; element al cunoaşterii care nu poate fi infirmat în viitor; *(fiz.) mişcare ~ă* = deplasarea unui corp faţă de un sistem de referinţă fix; *zero ~* = temperatura cea mai joasă posibilă (−273°C). **2.** *(mat.; despre mărimi)* care nu depinde de sistemul la care este raportat. O *valoare ~ă* = valoare aritmetică a rădăcinii pătratului unei mărimi. **3.** desăvîrşit, complet, perfect. // *adv.* cu desăvîrşire, întocmai, exact. [<lat. *absolutus*, < *absolvere* — a dezlega, cf. fr. *absolu*]

absolutísm *s.n.* concepţie care stă la baza unei monarhii absolute; formă de guvernămînt bazată pe puterea nelimitată a unui monarh; monarhie absolută. v. t i r a n i e, a u t o c r a ţ i e, d e s p o t i s m. [cf. fr. *absolutisme*]

absolutíst *adj.* privitor la absolutism, bazat pe absolutism. [cf. fr. *absolutiste*]

absolutóriu *adj.* care absolvă, iartă un delict, un păcat etc. // *s.n.* certificat,

adeverință de absolvire a unei școli superioare. [cf. lat. *absolutorius*, fr. *absolutoire*, germ. *Absolutorium*]

absoluțiúne *s.f.* **1.** scutire, iertare de pedeapsă a unui acuzat, cînd faptul imputabil nu este prevăzut de lege sau cînd săvîrșirea lui a fost justificată. **2.** iertare a păcatelor (dată de obicei de către papă). [cf. lat. *absolutio*, fr. *absolution*]

absolvént *s.m.* și *f.* persoană care a absolvit o formă de învățămînt. [<germ. *Absolvent*, cf. lat. *absolvens*]

absolvénță *s.f.* terminare a unei forme de învățămînt; absolvire. [< *absolvent*]

absolví *vb.* IV. *tr.* **1.** a termina o formă de învățămînt. **2.** *(jur.)* a elibera nepedepsit un acuzat, cînd faptul imputabil nu este prevăzut de lege sau cînd săvîrșirea lui a fost justificată. **3.** a ierta; a scuti. [p. i. *-vesc* (**1**) și *absolv* (**2**) /< lat. *absolvere*, cf. germ. *absolvieren*, fr. *absoudre*]

absolvíre *s.f.* acțiunea de a absolvi și rezultatul ei. [pl. *-ri.* /<*absolvi*]

absorbánt *adj.* **1.** (substanță; și *s.m.*) care absoarbe (lichide sau vapori); care reține o parte din energia unui izvor. **2.** *(fig.)* care interesează, care preocupă foarte mult. [pl. *-nți*, *-nte.* / cf. fr. *absorbant*]

absorbí *vb.* IV. *tr.* **1.** a se îmbiba de..., a suge, a trage; a înghiți. **2.** *(fig.)* a preocupa, a cuprinde mintea, gîndurile cuiva. [<fr. *absorber*, cf. lat. *absorbere*]

absorbít *adj.* **1.** supt, încorporat; înghițit. **2.** *(fig.)* preocupat; captivat. [<*absorbi*]

absorbitór *adj.* care absoarbe. [<*absorbi*]

absórbție *s.f.* **1.** fenomen prin care un lichid sau un solid încorporează dinafară o substanță oarecare; absorbire. ● extragere, aspirare. **2.** pierdere de energie a unei radiații care trece printr-un corp. [gen. *-iei.* var. *absorpțiune* s.f. / cf. fr. *absorption*, lat. *absorptio*]

abstențiúne *s.f. (rar)* abstinență; abținere. [pl. *-ni.* / cf. fr. *abstention*]

abstinént *s.m.* și *f.* persoană cumpătată, sobră la mîncare și mai ales la băutură; persoană care se abține de la anumite plăceri, excese (mai ales sexuale). [cf. fr. *abstinent*, lat. *abstinens*]

abstinénță *s.f.* faptul de a-și impune anumite restricții; abținere de la anumite excese. [cf. fr. *abstinence*, lat. *abstinentia*]

abstráct *adj.* (op. c o n c r e t) care este rezultatul unei abstracții; care este imperceptibil prin simțuri. ○ *(mat.) număr* ~ =număr căruia nu i se alătură obiectul numărat; *(gram.) substantiv* ~ = substantiv care denumește o noțiune abstractă. ○ *s.n.* ~ *verbal* = substantiv derivat de la un verb, denumind acțiunea acestuia. ○ *in abstract* = pe bază de deducții logice; rupt de realitate. ● conceput sub un aspect general, teoretic; *(despre un proces de gîndire)* greu de înțeles, bazat numai pe abstracții. [< lat. *abstractus*, cf. fr. *abstrait*]

abstractísm *s.n.* caracter abstract.

abstractizá *vb.* I. *intr.* a desprinde și a generaliza însușirile esențiale, comune unui grup de obiecte sau de fenomene, în vederea formării noțiunilor sau a categoriilor de gîndire, a descoperirii legilor existenței și dezvoltării fenomenelor. [p.i. *-zez.* /<*abstract*]

abstractizáre *s.f. (fil.)* unul din momentele procesului cunoașterii, care constă în a degaja din mulțimea însușirilor și legăturilor unui obiect (sau mai multor obiecte, fenomene) pe cele fundamentale, esențiale, generale, neluînd în considerare, ignorînd (vremelnic) pe cele neesențiale. [< *abstractiza*]

abstrácție *s.f. (fil.)* rezultatul procesului de abstractizare. ○ *a face* ~ *de* = a ignora, a nu lua în considerare. ● lucru abstract. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* var. *abstracțiune* s.f. / cf. fr. *abstraction*, germ. *Abstraktion* < lat. *abstractio*]

abstracționísm *s.n.* **1.** folosirea excesivă a abstracțiunilor. **2.** curent în arta plastică burgheză, care se folosește de pete colorate sau construcții geometrice complicate pentru redarea imaginilor sau figurilor concrete. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *abstractionnisme*]

abstráge *vb.* III. *tr.* a judeca, a considera izolat, a desprinde dintr-un context. [< fr. *abstraire*, lat. *abstrahere*, după *trage*]

abstrús *adj. (rar)* neclar, confuz, încurcat. [cf. fr. *abstrus*, lat. *abstrusus*]

absúrd *adj.* contrar gîndirii logice, legilor naturii, bunului simț sau uzului comun. // *s.n.* calitatea a ceea ce este absurd; lucru lipsit de sens; absurditate. ○ *prin* ~ = admițînd un raționament fals; *reducere la* ~ = metodă de demonstrare a unui adevăr prin dovedirea că singurul punct de vedere care se poate susține este cel propus. [cf. fr. *absurde*, lat. *absurdus*]

absurdități *s.f.* însușirea de a fi absurd; lucru, idee absurdă; prostie, inepție. v. a b e r a ț i e. [cf. fr. *absurdité*, lat. *absurditas*]

abțibíld *s.n.* **1.** mic desen colorat, gumat pe o parte, care se aplică pe o suprafață netedă, desprinzîndu-se de pe hîrtia pe care a fost lipit. **2.** *(fig.; la pl.)* nimicuri, mărunțișuri; mici șmecherii. [<germ. *Abziehbild*]

abțíne *vb.* III. *refl.* a se stăpîni, a se opri de la ceva, a nu lua parte la ceva. ● a se lipsi de folosirea unor lucruri. [cf. lat. *abstinere*, fr. *s'abstenir*, după *ține*]

abúlic *adj., s.m.* și *f.* (cel) care suferă de abulie. [<fr. *aboulique*]

abulíe *s.f.* simptom psihic, caracterizat prin lipsă de voință, inerție, nehotărîre. [gen. *-iei.* /<fr. *aboulie*, cf. gr. *a* — fără, *boule* — voință]

abundá *vb.* I. *intr.* **1.** a fi din belșug, a prisosi. **2.** *(rar)* a avea, a poseda din belșug. [cf. lat. *abundare*, fr. *abonder*]

abundént *adj.* care este din abundență, bogat. [cf. lat. *abundans*, fr. *abondant*]

abundénță *s.f.* belșug, bogăție. ○ *din* ~ = din belșug; mult. [var. *abundanță* s.f. / cf. lat. *abundantia*, fr. *abondance*]

abúz *s.n.* **1.** folosire fără măsură, excesivă, a unui lucru; exces. **2.** depășire a puterii, a unor prerogative; faptă ilegală. ○ ~ *de putere* = delict constînd din trecerea peste împuternicirea pe care o are un funcționar sau o instituție; ~ *de încredere* = delict constînd din înșelarea încrederii cuiva; *prin* ~ = abuziv. [<fr

abus, lat. *abusus* < *abutor* — a folosi rău, a uza rău]

abuzá *vb.* I. *intr.* **1.** a folosi ceva excesiv, fără măsură. **2.** a comite nedreptăți, incorectitudini profitînd de o anumită situație. [<fr. *abuser*]

abuzív *adj.* **1.** care întrece măsura; excesiv. **2.** arbitrar; ilegal. [cf. fr. *abusif*, lat. *abusivus*]

académic *adj.* **1.** referitor la academie, de academie. ○ *titlu* ~ = diplomă obținută la absolvirea unei forme de învățămînt universitar. **2.** distins; solemn. [cf. fr. *académique*, it. *accademico* < lat. *academicus*]

academicián *s.m.* și *f.* membru al unei academii. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *académicien*]

academíe *s.f.* **1.** prima școală filozofică, înființată de Platon la Atena și care își ținea întrunirile în grădinile consacrate eroului Akademos. **2.** înaltă instituție culturală, creată pentru a ajuta la progresul științei, al artei etc.; societate a unor oameni de cultură care se ocupă cu literatura, științele etc. **3.** școală superioară de nivel universitar, neîncadrată într-o universitate sau politehnică. [gen. *-iei.* / < fr. *académie*, it. *accademia*, lat. *academia* < gr. *akademia*]

academísm *s.n.* spirit, manieră, fel de a se comporta academic. [cf. fr. *académisme*, germ. *Akademismus*]

acadián *s.n.* partea mijlocie a cambrianului. [pron. *-di-an.* /<fr. *acadien*, cf. *Acadie*, peninsulă din America de Nord]

acajú *s.m.* arbore din regiunea tropicală a Americii, al cărui lemn, de culoare roșiatică, este întrebuințat la confecționarea mobilelor de lux; mahon. ● lemnul acestui arbore. [<fr. *acajou*]

acalmie *s.f.* perioadă de calm care urmează pentru un moment după o rafală de vînt. ● *(fig.)* răstimp liniștit într-o perioadă de frămîntări. [pl. *-ii.* gen. *-iei.* /<fr. *accalmie*]

acantacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, avînd ca tip acanta. [pron. *-ce-e.* / < fr. *acanthacées*]

acántă *s.f.* **1.** plantă ierboasă cu frunze mari și cu flori albe sau trandafirii, grupate în formă de spic; talpa-ursului. **2.** ornament care imită frunza acestei plante, folosit la decorarea capitelului corintic și compozit. [<fr. *acanthe*, cf. lat. *acanthus* < gr. *akantha* — spin]

acapará *vb.* I. *tr.* a-și însuși ceva în dauna altora, a pune mîna pe... ● a retrage din circulație o marfă pentru a o specula. [<fr. *accaparer*, cf. it. *accaparare*]

acaparatór *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care acaparează. [<*acapara*]

a capella *loc. adv. (muz.)* fără acompaniament instrumental. [<it. *a cappella*]

acataléctic *adj., s.n.* (vers antic) cu unitățile metrice complete; căruia nu-i lipsește nici o silabă. [cf. fr. *acatalectique* < gr. *a* — fără, *katalektikos* — catalectic]

acaustobiolít *s.n.* rocă organică care nu arde. [cf. gr. *a* — fără, *kaustos* — combustibil, *bios* — viață, *lithos* — piatră]

accelerá *vb.* I. *tr.* a imprima o accelerație, a iuți, a grăbi din ce în ce mai mult. [pron. *ac-ce-.* / < fr. *accélérer*, cf. it. *accelerare*, lat. *accelerare*]

accelerándo *adv. (muz.)* din ce în ce mai repede, mai grăbit. [<it. *accelerando*]

accelerát *adj.* iuțit, grăbit (din ce în ce mai mult). ● *tren* ~ (și *s.n.*) = tren cu viteză relativ mare, care oprește numai în stațiile importante. [<*accelera*]

acceleratór *s.n.* **1.** *(fiz.)* dispozitiv prin care se mărește viteza, turația (unui motor la autovehicule etc.); pedală care comandă acest dispozitiv. **2.** substanță care, adăugată unui amestec, scurtează timpul unei reacții. [cf. fr. *accélérateur*, it. *acceleratore*]

accelerație *s.f.* creștere a vitezei unui corp în mișcare într-o unitate de timp. [gen. *-iei.* var. *accelerațiune* s.f. / cf. fr. *accélération*, it. *accelerazione*, lat. *acceleratio*]

accelerográf *s.n.* accelerometru înregistrator. [<fr. *accélérographe*, cf. lat. *acceleratio* — accelerație, gr. *graphein* — a înscrie]

acceleométru *s.n.* aparat cu care se măsoară accelerațiile. [<fr. *accéléromètre*, cf. lat. *acceleratio* — accelerație, gr. *metron* — măsură]

accént *s.n.* **1.** intonație specială a unei silabe dintr-un cuvînt, pusă în evidență prin mărirea intensității vocii sau prin varierea tonului. ● emisiune mai intensă a unui sunet sau a unui acord. ● semn grafic care indică accentuarea unei silabe sau a unui sunet. **2.** mod specific de a vorbi o limbă sau un dialect. **3.** intonație afectivă, mlădiere specială a tonului, a vocii. **4.** *(fig.)* importanță. [pl. *-te* și (rar) *-turi.* /<lat. *accentus*, cf. fr. *accent*]

accentuá *vb.* I. **1.** *tr.* a scoate în evidență prin accent (ori printr-un semn grafic) o silabă (sau un cuvînt într-o frază). ● *(fig.)* a reliefa, a sublinia. **2.** *refl. (fig.)* a se mări, a spori, a crește. [pron. *ac-cen-tu-a.* /<fr. *accentuer*]

accépt *s.n.* înscris, act prin care cineva se obligă să achite o datorie la scadență. [<germ. *Akzept*, cf. lat. *accepto*]

acceptá *vb.* I. *tr.* a se învoi, a primi, a consimți, a admite. [pron. *ac-cep-.*/ cf. fr. *accepter*, lat. *acceptare*]

acceptábil *adj.* care se poate accepta; satisfăcător. [cf. fr. *acceptable*]

acceptáre *s.f.* primire, consimțire. ● *(cont.)* consimțămîntul întreprinderii cumpărătoare pentru achitarea unei cereri de plată emise de întreprinderea furnizoare; ordinul dat băncii pentru achitarea documentului de plată acceptat. [<*accepta*]

accéptie *s.f.* sens în care este folosit la un moment dat un cuvînt; semnificație, înțeles, sens. [gen. *-iei.* var. *accepțiune* s.f. / cf. fr. *acception*, lat. *acceptio*]

accés *s.n.* **1.** putință, posibilitate de a ajunge, de a pătrunde într-un anumit loc, la cineva etc.; intrare, loc pe unde se pătrunde undeva. **2.** *(med.)* simptome care apar brusc și determină o stare acută a unei boli. ● *(fig.)* izbucnire trecătoare și violentă a unei stări sufletești. [pron. *ac-ces.* pl. *-se* și *-suri.* /<fr. *accès*,

cf. lat. *accesus* <*accedere* — a sosi, a ajunge]

accesibil *adj.* uşor de ajuns, de atins; la îndemîna cuiva. [cf. fr. *accessible*, lat. *accessibilis*]

accesibilitáte *s.f. (rar)* faptul de a fi accesibil. [cf. fr. *accessibilité*, lat. *accessibilitas*]

accesóriu *adj.* care însoţeşte un element principal, fiind dependent de acesta. ● *(s.n.; la pl.)* piese anexe ale unei maşini etc. [cf. lat. *accessorius*, fr. *accessoire*]

accidént *s.n.* **1.** întîmplare neprevăzută, venită pe neaşteptate, care curmă o situaţie normală. ● întîmplare care aduce o nenorocire. **2.** ridicătură sau adîncitură care schimbă perspectiva unui teren. **3.** însuşire a unui lucru, a unui fenomen, negată de esenţa, de fiinţa lui. // *s.m.* semn (diez, bemol etc.) care alterează intonaţia unei note. [pron. *ac-ci-*. pl. *-nte* şi *-nţi* s.m. /<fr. *accident*, cf. it. *accidente*, lat. *accidens*]

accidentá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) răni într-un accident. [<*accident*]

accidentál *adj.* întîmplător; *(p. ext.)* neesenţial. [cf. fr. *accidentel*]

accidentát *adj.* **1.** (şi *s.m.*) (cel) care a suferit un accident. **2.** *(despre un teren)* care are neregularităţi. [<*accidental*]

accidénţe *s.f. pl.* lucrări tipografice mărunte şi variate (afişe, programe etc.). [<germ. *Akzidenz*]

acciz *s.n.* taxă plătită în unele ţări, pentru anumite obiecte de consum. [pron. *ac-ciz*. pl. *-ze*. /<fr. *accise*]

acefál *adj. (despre unele animale inferioare)* care nu are cap. [<fr. *acéphale*, cf. gr. *a* — fără, *kephale* — cap]

acérb *adj. (liv.)* înverşunat, necruţător, aspru. [<fr. *acerbe*, cf. lat. *acerbus*]

acetát *s.m.* sare a acidului acetic. [< fr. *acétate*, cf. lat. *acetum* — oţet]

acétic *adj. acid* ~ = acid organic, rezultat din oxidarea alcoolului etilic; *fermentaţie* ~*ă* = proces de fermentaţie prin care ia naştere oţetul; *aldehidă* ~*ă* = lichid incolor cu miros înţepător, folosit în industria materiilor colorante, a parfumurilor etc. [<fr. *acétique*, cf. lat. *acetum* — oţet]

acetificá *vb.* I. *tr.* a transforma alcoolul etilic în acid acetic. [cf. fr. *acétifier*]

acetilénă *s.f.* gaz incolor, cu miros specific, explozibil, care arde cu flacără albă intensă, folosindu-se la iluminat, la sudură etc. [< fr. *acétylène*]

acetónă *s.f.* lichid incolor, cu miros plăcut, foarte volatil, care rezultă din distilarea unui acetat, folosit ca dizolvant pentru materii grase, lacuri etc. [<fr. *acétone*]

acetonemíe *s.f.* boală caracterizată prin prezenţa acetonei în sînge. [gen. *-iei*. /<fr. *acétonémie*, cf. fr. *acétone*, gr. *haima* — sînge]

acetonuríe *s.f.* boală caracterizată prin prezenţa acetonei în urină. [<fr. *acétonurie*, cf. fr. *acétone* — acetonă, gr. *uron* — urină]

achénă *s.f.* tip de fruct indehiscent, uscat, de obicei cu o singură sămînţă. [<fr. *akène*, cf. gr. *a* — fără, *chainein* — a se deschide]

acheróntic *adj. (rar)* subpămîntean. [cf. fr. *achérontique*, germ. *acherontisch* <gr. *Acheron* — numele miticului riu subpămîntean din infern]

acheuleán *s.n.* faza mijlocie a paleoliticului inferior. [pron. *-şő-le-*. /<*fr. acheuléen*, cf. *St.-Acheul*, localitate din Franţa]

achiesá *vb.* I. *intr. (jur.)* a consimţi, a accepta condiţiile unui contract. [pron. *-chi-e-*. /<fr. *acquiescer*, lat. *aequiescere*]

achinezíe *s.f. (med.)* imobilitate; imposibilitate de a face mişcări. [gen. *-iei*. / cf. fr. *akinésie*, germ. *Akinesie* <gr. *a* — fără, *kinein* — a se mişca]

achitá *vb.* I. **1.** *tr. (rar)* a declara liber (de o datorie, de o sarcină); a declara nevinovat pe cineva, a scoate din culpă. **2.** *tr.* şi *refl.* a(-şi) plăti, a(-şi) lichida o datorie. ○ *refl. a se* ~ *de ceva* = a înfăptui, a îndeplini (ceva). **3.** *tr. (fam.)* a ucide, a omorî. [<fr. *acquitter*]

achizitór *s.m.* şi *f.* persoană care se ocupă cu achiziţionarea de produse şi de materiale. [<*achiziţie*]

achiziţie *s.f.* **1.** procurare, cumpărare de obiecte (rare) etc.; bunul obţinut prin acest mijloc. **2.** procurare de produse şi materiale prin unităţi ale comerţului de stat sau cooperatist, pe calea unor contracte speciale. [gen. *-iei*. var. *achiziţiune* s.f. / cf. fr. *acquisition*, lat. *acquisitio*]

achiziţioná *vb.* I. *tr.* **1.** a procura, a cumpăra obiecte (rare). **2.** a obţine, a procura produse pe cale de achiziţii (**2.**) [<*achiziţie*]

acianopsíe *s.f.* boală a vederii constînd în imposibilitatea de a distinge culoarea albastră. [gen. *-iei*. /<fr. *acyanopsie*, cf. gr. *a* — fără, *kyanos* — albastru, *opsis* — vedere]

aciclic *adj.* **1.** *(despre flori)* cu organele aşezate în spirală continuă. **2.** *(despre substanţe organice)* care nu conţine nici un ciclu de atomi în molecula sa. [<fr. *acyclique*]

aciculár *adj.* în formă de ac. [< fr. *aciculaire*]

acid *s.m.* corp cu gust acru, care înroşeşte hîrtia albastră de turnesol şi din a cărui combinaţie cu o bază rezultă o sare. //*adj.* cu proprietăţi de acid; acru, înţepător. [<fr. *acide*, cf. lat. *acidus* — acru]

acidamínă *s.f.* corp rezultat din transformarea treptată a albuminoidelor alimentare. [cf. fr. *acidamine*]

acidificáre *s.f.* transformare în acid. [după fr. *acidification*]

acidimetríe *s.f.* capitol din analiza volumetrică, care se ocupă cu determinarea acidităţii lichidelor. [gen. *-iei*. /<fr. *acidimétrie*]

acidimétru *s.n.* aparat pentru determinarea acidităţii unui lichid. [<fr. *acidimètre*, cf. lat. *acidus* — acru, gr. *metron* — măsură]

aciditáte *s.f.* calitatea de a fi acid; grad de concentraţie a unei soluţii acide. ○ ~ *(gastrică)* = proprietate a sucului gastric de a conţine o cantitate de acizi. [cf. fr. *acidité*, lat. *aciditas*]

acidóză *s.f.* creştere a acidităţii sîngelui în urma unor tulburări funcţionale în organism. [<fr. *acidose*]

acidulá *vb.* I. *tr.* a da aciditate unui lichid; a înăcri; a acri uşor. [<fr. *aciduler*]
acidulâre *s.f.* acţiunea de a acidula. [<*acidula*]
acín *s.m.* boabă de strugure. ● fund de sac al unui canal glandular. [pl. *-nuri* şi *-ne*. var. *acinus* s.n. /<fr. *acinus*, cf. lat. *acinum*]
acinós *adj. (despre unele glande)* care are forma unor boabe de strugure. [cf. fr. *acineux*]
acipensericultúră *s.f.* ramură a pisciculturii care se ocupă cu cultura sturionilor. [gen. *-rii*. / cf. lat. *acipenser* — peşte de mare, *cultura* — creştere]
acîn *s.m.* poet şi cîntăreţ popular cazah sau chirghiz. [<rus. *akîn*]
aclamá *vb.* I. *tr.* a primi cu strigăte de bucurie, de aprobare entuziastă pe cineva sau ceva; a ovaţiona. [p. i. *aclám*, 3, 6, *-mă*, conj. *-me*. / cf. fr. *acclamer*, it. *acclamare*, lat. *acclamare*]
aclamáţie *s.f.* exclamaţie de aprobare entuziastă faţă de cineva sau de ceva; ovaţie. [gen. *-iei*. var. *aclamaţiune* s.f / cf. fr. *acclamation*, it. *acclamazione*, lat. *acclamatio*]
aclimatáre *s.f. (rar)* aclimatizare.
aclimatizá *vb.* I. *tr.* a acomoda, a adapta la un nou climat (o plantă, un animal etc.). ● *refl. (fig.; despre oameni)* a se obişnui cu noi condiţii de viaţă. [<germ. *akklimatisieren*, cf. fr. *acclimater*]
aclimatizáre *s.f.* acţiunea de a (se) aclimatiza. ● adaptarea unei plante sau a unui animal la condiţii noi de viaţă. [<*aclimatiza*]
aclínic *adj. (despre o regiune)* unde acul magnetic nu este influenţat. [<fr. *aclinique*]
acnée *s.f.* boală manifestată prin apariţia de coşuri pe piele. [<fr. *acné*, cf. gr. *akne* — vîrf, gurgui]
acoládă *s.f.* **1.** semn grafic care serveşte la reunirea într-un grup a mai multor cuvinte, formule, portative muzicale etc. **2.** ceremonial medieval la primirea cuiva în rîndul cavalerilor, constînd dintr-o îmbrăţişare şi o lovitură uşoară cu latul spadei, dată de învestitor celui învestit. [<fr. *accolade*, cf. prov. *acolada* <lat. *ad* — la, *collum* — gît]
acólie *s.f.* absenţa secreţiei biliare. [gen. *-iei*. /<fr. *acholie*, cf. gr. *a* — fără, *khole* — fiere]
acolít *s.m.* şi *f.* persoană care ajută pe cineva (într-o acţiune). ● părtaş al cuiva la uneltiri sau acţiuni criminale. // *s.m.* **1.** ajutor al preotului în cultul catolic. **2.** divinitate secundară care însoţeşte o divinitate principală. [<fr. *acolyte*, cf. gr. *akolythos* — servitor, însoţitor]
acomodá *vb.* I. *refl.* **1.** a suferi modificări prin adaptarea la anumite condiţii fiziologice şi de mediu. **2.** a se obişnui cu condiţii noi de trai; a se adapta. ● a se împăca, a se învoi. [<fr. *accommoder*, cf. it. *accomodare*, lat. *accommodare*]
acomodábil *adj.* care se poate acomoda uşor; cu care se poate deprinde uşor. [cf. fr. *accommodable*, it. *accomodabile*]
acomodáre *s.f.* acţiunea de a se acomoda. ○ *~a cristalinului* = modificarea curburii cristalinului, care permite ochiului să vadă clar obiectele aflate la diferite distanţe de el. [<*acomoda*]
acomodáţie *s.f. (rar)* acomodare. [gen. *-iei*. var. *acomodaţiune* s.f. / cf. fr. *accommodation*, it. *accomodazione*, lat. *accomodatio*]
acompaniá *vb.* I. *tr.* **1.** a însoţi cu vocea sau dintr-un instrument partea principală a unei bucăţi muzicale. **2.** a însoţi, a întovărăşi pe cineva. [pron. *-ni-a*. p.i. 3, 6 *-iază*, 4 *-iem*, ger. *-iind*. /<fr. *accompagner*, cf. it. *accompagnare*]
acompaniamént *s.n.* însoţirea cu vocea sau cu un instrument a melodiei principale dintr-o piesă muzicală; acord care însoţeşte sau susţine melodia principală a unui cîntec. [cf. fr. *accompagnement*, it. *accompagnamento*]
acompaniatór *s.m.* şi *f.* persoană care acompaniază (cu vocea sau cu un instrument) executarea unei bucăţi muzicale. [cf. fr. *accompagnateur*, it. *accompagnatore*]
acompaniére *s.f.* faptul, acţiunea de a acompania. [pron. *-ni-e-*. pl. *-ri*. /< *acompania*]
acondroplazie *s.f.* boală congenitală caracterizată prin oprirea în dezvoltare a oaselor membrelor. în timp ce restul corpului se dezvoltă normal. [<gr. *a* — fără, *chondros* — cartilaj, *plasis* — formare]
aconít *s.m.* plantă cu florile albastre şi cu frunzele de un verde închis; omeag. [pl. *-iţi*. /<fr. *aconit*]
acónt *s.n. (fin.)* parte dintr-o sumă de bani care se plăteşte înainte, drept garanţie pentru îndeplinirea unui contract încheiat, mai ales de vînzare-cumpărare; arvună. v. a v a n s. [pl. *-turi*. var. *acompt* s.n. /<it. *acconto*, cf. fr. *acompte*]
acontá *vb.* I. *tr.* a plăti un acont; a arvuni. [<*acont*]
acórd *s.n.* **1.** învoire, înţelegere. **2.** convenţie între state, stabilind relaţiile dintre ele. **3.** remunerare a muncii prestate, fixată pe unitatea de produs realizat. **4.** raport între două sau mai multe cuvinte, ale căror forme trebuie să concorde potrivit genului, numărului, cazului etc. **5.** armonie a mai multor sunete muzicale produse în acelaşi timp. [cf. fr. *accord*, it. *accordo*]
acordá *vb.* I. *tr.* **1.** a da cu de la sine voinţă, a conceda; a atribui. **2.** a stabili între cuvintele unei propoziţii un raport impus de regulile sintaxei (în ceea ce priveşte genul, numărul etc.) **3.** a da coardelor sau sunetului unui instrument muzical un anumit ton. [p.i. (**1**, **2**) *acórd*, (**3**) *-dez*, 3,6 (**1**, **2**) *-dă*, (**3**) *-dează*. / cf. fr. *accorder*, it. *accordare*]
acordáj *s.n.* acordare (a unui instrument); raportul dintre o serie de sunete, făcut din punctul de vedere al înălţimii lor. [<fr. *accordage*]
acordánt *s.m.* şi *f. (rar)* cel care execută lucrări în acord. [<germ. *Akkordant*]
acordeón *s.n.* instrument muzical cu lame vibrante, cu burduf şi cu clape. [pron. *-de-on*. pl. *-oane*. /<fr. *accordéon*, cf. germ. *Akkordeon*]

acordeonist *s.m.* și *f.* cel care cîntă la acordeon. [cf. fr. *accordéoniste*, germ. *Akkordeonist*]
acórdică *s.f.* disciplină muzicală care studiază diferitele acorduri construite din terțe necombinate cu alte elemente ale muzicii. [gen. *-cii*]
acordór[1] *s.m.* specialist în acordarea instrumentelor muzicale. [cf. fr. *accordeur*]
acordór[2] *s.n.* unealtă pentru acordarea instrumentelor muzicale. [pl. *-oare*. / cf. fr. *accordoir*]
acorie *s.f.* anomalie constînd în absența pupilei. [gen. *-iei*. /<fr. *acorie*, cf. gr. *akoria*]
acosmísm *s.n.* teorie idealistă după care lumea fizică nu ar exista ca realitate independentă de Dumnezeu, presupus creator al ei. [cf. gr. *a* — fără, *cosmos* — univers]
acostá *vb.* I. **1.** *intr. (mar.)* a trage la țărm. **2.** *tr. (fig.)* a opri pe cineva, a te lega de cineva (mai ales pentru a-l supăra). [cf. fr. *accoster*, it. *accostare*]
acostamént *s.n.* fîșie laterală de-a lungul unei șosele, situată între partea carosabilă și șanț. [pl. *-te*. / cf. fr. *accotement*]
acotiledón *adj.* acotiledonat. [<fr. *acotylédone*, cf. gr. *a* — fără, *kotyle* — cavitate]
acotiledonát *adj. (despre plante)* care are embrionul fără cotiledoane. // *s. f. pl.* clasă de plante cu embrionul neformat înainte de germinare, a căror înmulțire se face prin spori; *(la sg.)* plantă din această clasă. [după fr. *acotylédoné*]
acqua-toffána *s.f.* otravă celebră în Italia sec. XVI și XVII [pron. *a-cua*. /<it. *acqua* — apă, *Toffana* — numele preparatoarei]
acreditá *vb.* I. *tr.* **1.** a da puteri unui reprezentant pe lîngă un guvern străin; a împuternici. **2.** a face demn de crezare. **3.** a deschide un credit; a credita. [<fr. *accréditer*, cf. it. *accreditare*, germ. *akkreditieren*]
acreditáre *s.f.* acțiunea de a acredita. ○ *scrisori de* ~ = documente diplomatice prin care se confirmă calitatea unui reprezentant plenipotențiar. [<*acredita*]
acreditát *adj. (adesea s.)* împuternicit ca reprezentant plenipotențiar. [<*acredita*]
acreditiv *s.n.* document de decontare (folosit mai ales în economia socialistă), prin care o instituție de credit dă altei instituții dispoziția de a plăti cuiva o sumă de bani. [pl. *-ve*. /<germ. *Akkreditiv*]
acrescént *adj. (bot.; despre un organ)* care devine din ce în ce mai mare. [pron. *-sce-*. / cf. fr. *accrescent*, lat. *accrescens*]
acribie *s.f. (rar)* exactitate, rigurozitate în cercetarea științifică; conștiinciozitate. [gen. *-iei*. /<fr. *acribie*, cf. gr. *akribeia*]
acribologie *s.f.* precizie în folosirea cuvintelor; alegere riguroasă a cuvintelor. [gen. *-iei*. /<fr. *acribologie*, cf. gr. *akribes* — exact, *logos* — vorbire]
acrimoniós *adj. (franțuzism; rar)* acru; caustic, mușcător, aspru. [<fr. *acrimonieux*]
acrinie *s.f.* diminuare sau absență a unei secreții. [gen. *-iei*. /<fr. *acrinie*, cf. gr. *a* — fără, *krinein* — a separa]
acroamátic *adj. (fil.; rar)* transmis pe cale orală. ● rezervat inițiaților, secret. [pron. *a-cro-a-*. / < fr. *acroamatique*, cf. gr. *akroamatikos* — care se ascultă]
acrobát *s.m.* și *f.* gimnast care execută exerciții grele, mai ales de echilibristică. ● *(fig.)* persoană lipsită de consecvență în atitudini, în păreri etc.; persoană care caută să epateze prin procedee ieșite din comun. [<fr. *acrobate*, cf. it. *acrobata*, gr. *akrobatos* — care merge în vîrful picioarelor]
acrobátic *adj.* de acrobat; referitor la acrobați, la acrobație; asemănător cu jocul acrobaților. [cf. fr. *acrobatique*, it. *acrobatico*]
acrobátică *s.f.* arta de a face acrobații, arta acrobatului. [gen. *-cii*. / cf. germ. *Akrobatik*]
acrobație *s.f.* exercițiu gimnastic sau echilibristic greu. ● arta acrobatului. ● *(la pl.)* evoluții dificile făcute de un avion în afara zborului normal. ● *(fig.; la pl.)* sforțări neobișnuite pentru a ieși dintr-o încurcătură. [gen. *-iei*. / cf. fr. *acrobatie*]
acrocefál *adj.* cu craniul înalt, cu creștetul țuguiat. [<fr. *acrocéphale*, cf. gr. *akros* — ascuțit, *kephale* — cap]
acrocefalíe *s.f.* deformație congenitală a craniului, constînd în țuguierea lui. [gen. *-iei*. /<fr. *acrocéphalie*]
acrofobíe *s.f.* teamă de locurile înalte. [gen. *-iei*. / cf. fr. *acrophobie* <gr. *akros* — extremitate, vîrf, *phobia* — teamă]
acroleínă *s.f.* lichid volatil care se obține prin deshidratarea glicerinei. [pron. *-le-i-*. /<fr. *acroléine*]
acrolít *s.n.* statuie ale cărei extremități sînt făcute din piatră sau din marmură, iar corpul din alte materiale. [pl. *-ite* și *-iți* s.m. / cf. gr. *akros* — extremitate, *lithos* — piatră]
acromanie *s.f. (rar)* grad extrem de nebunie. [gen. *-iei*. / cf. fr. *acromanie*, it. *acromania* <gr. *akros* — extrem, *mania* — nebunie]
acromát *adj. obiectiv* ~ = obiectiv al unui instrument optic care produce imagini lipsite de margini colorate. [cf. germ. *Akromat*]
acromátic *adj. (despre instrumente optice)* care dă imagini fără irizații; care nu descompune razele de lumină în culorile lor componente. [pl. *-ci*, *-ce*. /<fr. *achromatique*, cf. gr. *a* — fără, *chroma* — culoare]
acromatism *s.n.* proprietate a unui sistem optic de a nu descompune raza de lumină în culorile ei componente. [cf. fr. *achromatisme*]
acromatopsíe *s.f.* afecțiune a ochiului constînd în imposibilitatea de a distinge culorile; v. daltonism. [gen. *-iei*. /< gr. *a* — fără, *chroma* — culoare, *opsis* — văz]
acromegalíe *s.f.* boală constînd într-o creștere exagerată a extremităților corpului și a scheletului facial, datorită unei hipersecreții a hipofizei. [gen. *-iei*. /< fr. *acromégalie*, cf. gr. *akros* — extremitate, *megas* — mare]

acromíe *s.f.* decolorare a pielii din lipsă de pigment. [gen. *-iei*. /<fr. *achromie*, cf. gr. *a* — fără, *chroma* — culoare]
acrónic *adj.* fără legătură cu timpul, atemporal. [cf. gr. *achronos*]
acrópolă *s.f.* cetățuie înăuntrul orașelor antice grecești (întărite), așezată de obicei pe o înălțime. [cf. fr. *acropole* <gr. *akropolis* <*akros* — ridicat, *polis* — oraș]
acrospór *s.m.* spor dezvoltat în extremitatea unei celule de reproducere, caracteristic ciupercilor. [cf. fr. *acrospore* < gr. *akros* — extrem, *spora* — sămînță]
acrostih *s.n.* poezie în care inițialele versurilor, citite vertical, alcătuiesc un nume sau o propoziție. [pl. *-huri*. / cf. fr. *acrostiche*, gr. *akrostichon* <*akros* — dinafară, *stichos* — vers]
acrostól *s.n.* partea înaltă a extremităților unei corăbii antice. ● ornamentele, sculpturile de la prora unei nave. [pl. *-luri*./ <fr. *acrostole*, cf. gr. *akros* — vîrf, *stolos* — ornament]
acroșá *vb.* I. *tr.* **1.** *(tehn.)* a agăța, a atîrna. **2.** a opri, a intercepta mingea în aer (la fotbal). [p.i. 3,6 *-șează*. /<fr. *accrocher*]
acroșáj *s.n.* **1.** *(tehn.)* agățare, atîrnare. **2.** *(sport)* interceptare a mingii în aer, la fotbal. [pl. *-je*. /<fr. *accrochage*]
acrotér *s.n.* soclu așezat pe un fronton pentru a susține statui, vase sau alte ornamente; *(p. ext.)* statuie sau elemente ornamentale așezate pe acest soclu. [var. *acroteră* s.f. / <fr. *acrotère*]
ácru *s.m.* unitate de măsură egală cu circa 4 046 metri pătrați, uzuală în India, Anglia, America de Nord etc. [pl. *-ri*. / cf. fr. *acre*, it. *acro*, lat. t. *acrum* <v. germ. *acker*]
act *s.n.* **1.** rezultatul unei acțiuni, al unei activități umane; acțiune, faptă. ○ *a lua* ~ *(de ceva)* = a afla, a înregistra, a nota; *a face* ~ *de prezență* = a apărea undeva, obligat sau din politețe. **2.** document oficial care constată un fapt, o învoială, o obligație etc. ○ ~ *de acuzare* = concluzie scrisă asupra anchetării unei cauze penale, folosită ca bază la dezbaterile unui proces. **3.** diviziune a unei piese de teatru. [<lat. *actus*, cf. fr. *acte*]
actínic *adj.* *(despre radiații)* cu efect chimic intens. [pl. *-ci*, *-ce*. / < fr. *actinique*, cf. gr. *aktis* — rază]
actinide *s.n. pl.* *(chim.)* grupă de elemente radioactive în care intră actiniul, californiul etc. [cf. fr. *actinides*, germ. *Aktiniden*]
actínie *s.f.* animal inferior de mare, din încrengătura celenteratelor, cu gura înconjurată de tentacule frumos colorate, care trăiește lipit de stînci. [pron. *-ni-e*. gen. *-iei*. /<fr. *actinie*]
actinísm *s.n.* proprietatea anumitor raze luminoase de a avea un efect chimic intens. [<fr. *actinisme*]
actíniu *s.n.* element radioactiv, extras din minereurile din care s-a scos radiul. [pron. *-niu*. var. *actinium* s.n. /cf. fr. *actinium*, germ. *Aktinium*]
actinodón *s.m.* batracian placoderm, carnivor, care a trăit în era primară. [cf. gr. *aktis* — rază, *odoas* — dinte]
actinográf *s.n.* actinometru care înregistrează fotografic intensitatea razelor de lumină. [<fr. *actinographe*, cf. germ. *Aktinograph*]
actinografíe *s.f.* *(poligr.)* procedeu fotomecanic de preparare a unui clișeu cu ajutorul altui clișeu obținut cu raze roentgen. ● imagine obținută cu un asemenea clișeu. [gen. *-iei*. / cf. fr. *actinographie*]
actinométric *adj.* referitor la actinometrie. [cf. fr. *actinométrique*]
actinometríe *s.f.* **1.** măsurarea intensității radiațiilor. **2.** capitol al fizicii, care studiază radiațiile luminoase și termice din interiorul atmosferei. [gen. *-iei*./< fr. *actinométrie*]
actinométru *s.n.* **1.** aparat servind la măsurarea intensității radiațiilor luminoase ale soarelui sau ale aștrilor. **2.** aparat care indică durata de expunere la fotografiere; exponometru. [<fr. *actinomètre*, cf. gr. *aktis* — rază, *metron* — măsură]
actinomicóză *s.f.* boală parazitară, cauzată de o ciupercă, constînd din abcese cronice. [<fr. *actinomycose*, cf. gr. *aktis* — rază, *mykes* — ciupercă]
actinoterapie *s.f.* tratament cu substanțe sau aparate emițătoare de raze. [gen. *-iei*. /<fr. *actinothérapie*, cf. gr. *aktis* — rază, *therapeia* — îngrijire]
actinotropísm *s.n.* tendința de îndreptare a plantelor către razele de lumină. [< fr. *actinotropisme*, cf. gr. *aktis* — rază, *tropos* — învîrtire]
activ *adj.* (op. p a s i v) **1.** care participă intens la o acțiune; harnic, energic. ○ *membru* ~ = membru al unei organizații sau instituții, avînd anumite obligații și bucurîndu-se de drepturi depline în cadrul acelui colectiv. ● *(mil.)* în serviciul efectiv, sub steag; în activitate. ● *(chim.; despre corpuri)* care intră ușor în reacție. ○ *vocabular* ~ = vocabular folosit în mod curent; *verb* ~ = verb a cărui acțiune este săvîrșită de subiectul gramatical. **2.** *(fin.; despre operații, conturi, bilanțuri)* care se soldează cu un profit. // *s.n.* **1.** *(în orînduirea socialistă)* grup, colectiv al unei organizații politice, al unei instituții etc., care cuprinde elementele cele mai devotate și mai bine pregătite, cu sarcini de răspundere. **2.** totalitatea bunurilor mobile și imobile care aparțin unei întreprinderi sau instituții; parte a bilanțului unde se înscriu aceste bunuri. [<lat. *activus* <*ago* — a face, cf. fr. *actif* // **(1)** <rus. *(partiinîi) aktiv*]
activá *vb.* I. **1.** *intr.* a lucra, a fi activ, a desfășura o activitate intensă. **2.** *tr.* a intensifica, a accelera, a înviora. **3.** *refl.* a intra în cadrele active ale armatei. [<fr. *activer*]
activatór *s.n.* substanță care, adăugată unui catalizator, îi intensifică activitatea. [pl. *-oare* și *-ori* s.m. /<*activa*]
activíst *s.m.* și *f.* membru militant al unui partid sau al unei organizații de masă, care se ocupă exclusiv cu munca politică în cadrul organizației. [< rus. *aktivist*]
activitáte *s.f.* îndeplinirea unor acte fizice, intelectuale, morale etc. în vederea unui

anumit rezultat; ocupație, muncă, lucru, îndeletnicire. ● situație a unui ofițer care face parte din cadrele active ale armatei. [pl. *-tăți*. / cf. lat. *activitas*, fr. *activité*]

activizá *vb.* I. *tr.* a îndemna pe cineva să fie mai activ (în muncă etc.). [după rus. *aktivizirovati*, *aktivizația*]

actór *s.m.* persoană (de obicei profesionistă) care interpretează roluri în piese de teatru sau în filme. v. a r t i s t. [<fr. *acteur*, cf. lat. *actor*]

actoricéșe *adj.* privitor la actori. [< *actor*]

actorie *s.f. (rar)* profesiunea de actor. [gen. *-iei*. /<*actor*]

actriță *s.f.* artistă care deține un rol într-o piesă de teatru sau într-un film. [după fr. *actrice*]

actuál *adj.* prezent, de față. ● de actualitate, la ordinea zilei. ● real. [pron. *-tu-al*. / < lat. *actualis*, cf. fr. *actuel*]

actualitáte *s.f.* timpul de față, prezent. ○ *de* ~ = care se petrece, care interesează în momentul prezent. ● ceea ce este actual; *(la pl.)* evenimente curente, la ordinea zilei. [cf. fr. *actualité*]

actualizá *vb.* I. *tr.* a face ca ceva să devină actual. [cf. fr. *actualiser*]

actualménte *adv.* în prezent; acum. [cf. fr. *actuellement*]

actuár *s.m.* specialist în calcule statistice de asigurări și de probleme financiare. ● *(ant.)* scrib care redacta procesele-verbale la romani. [pron. *-tu-ar*./ <fr. *actuaire*, cf. lat. *actuarius* — scrib, grefier]

acționá *vb.* I. **1.** *intr.* a întreprinde o acțiune, a lucra. v. a c t i v a. **2.** *tr. (mec.)* a face să funcționeze, a pune în mișcare, în lucru. **3.** *tr. a* ~ (pe cineva) *în justiție* (sau *în judecată*) = a da (pe cineva) în judecată. [pron. *-ți-o-*. /<fr. *actionner*, cf. it. *azionare*]

acționár *s.m.* și *f.* posesor de acțiuni ale unei întreprinderi industriale, financiare sau comerciale capitaliste. [cf. fr. *actionnaire*]

acțiúne *s.f.* **I. 1.** faptul de a face ceva, desfășurare a unei activități; faptă, lucrare. ● gesturile și ținuta cu care un orator își însoțește cuvîntarea. ● operație militară (ofensivă sau defensivă). ● ceea ce arată un verb (o lucrare, o stare etc.). **2.** întîmplările dintr-o operă literară; subiect. v. e p o s, f a b u l a ț i e. **3.** influență. **4.** proces. ● cerere prin care se deschide un proces. **II.** titlu care reprezintă o parte din capitalul unei societăți anonime sau al unei societăți în comandită. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *action*, it. *azione*, lat. *actio*]

acuarélă *s.f.* **1.** vopsea solidă care, dizolvată în apă, se întrebuințează în pictură. **2.** pictură făcută cu culori dizolvate în apă. [pron. *a-cua-*. / cf. fr. *aquarelle*, it. *acquarello*]

acuarelíst *s.m.* și *f.* pictor care lucrează în acuarelă. [cf. fr. *aquarelliste*, it. *acquarellista*]

acuitáte *s.f.* **1.** *(liv.)* capacitatea senzorială de a înregistra excitații foarte slabe; agerime, ascuțime. ● *cu* ~ = cu necesitate, în mod imperios. **2.** grad de înălțime pe care îl poate atinge o voce sau un instrument muzical. [pron. *-cu-i-*. / <fr. *acuité*, cf. lat. *acutus* — ascuțit]

aculeát *adj.* aculeiform. [< lat. *aculeatus*]

aculeiférm *adj.* de forma unui ac. [pron. *-le-i-*. pl. *-mi*, *-me*. / <fr. *aculéiforme*, cf. lat. *aculeus* — acușor, *forma* — formă]

aculeól *s.m.* ac mic al unor plante, țepușă. [< fr. *aculéole*]

aculéu *s.m.* ghimpe, spin. [<lat. *aculeus*]

acumbét *adj. (bot.; despre un organ)* culcat. [<lat. *accumbens* < *accumbere* — a se culca]

acuminát *adj. (despre frunze, fructe* etc.) terminat cu un vîrf lung și ascuțit. [cf. fr. *acuminé*, lat. *acuminatus* <*acumen* — vîrf]

acumulá *vb.* I. *tr.* a îngrămădi, a strînge, a înmagazina. [<fr. *accumuler*, cf. it. *accumulare*, lat. *accumulare*]

acumuláre *s.f.* strîngere, îngrămădire, înmagazinare. ● ~ *primitivă* = acumulare constituind punctul de plecare al modului de producție capitalist, care constă în deposedarea prin violență a micilor producători de mijloacele de producție; ~ *a capitalului* = transformarea plusvalorii în capital; ~ *socialistă* = folosirea unei părți din venitul național pentru lărgirea producției, crearea de rezerve materiale și sporirea fondurilor social-culturale neproductive. [<*acumula*]

acumulatór *s.n.* aparat care înmagazinează energie sub diferite forme. [pl. *-oare* și *-ori* s.m. / cf. fr. *accumulateur*, it. *accumulatore*]

acuplá *vb.* I. *tr.* **1.** a cupla. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) împerechea. [<fr. *accoupler*]

acuplái *s.n.* dispozitiv care realizează legătura între organele de acționare ale unei mașini, făcînd să se transmită mișcarea de la o piesă la alta. [<fr. *accouplage*]

acupunctúră *s.f.* tratament medical care constă în înțepături făcute în regiunea bolnavă. [< fr. *acupuncture*, cf. lat. *acus* — ac, *punctura* — înțepătură]

acurát *adj.* îngrijit, lucrat cu îngrijire. [cf. it. *accurato*, germ. *akkurat*]

acuratéțe *s.f. (liv.)* atenție deosebită, exactitate, grijă în execuția unui lucru. [var. *acurateță* s.f. / <it. *accuratezza*]

acústic *adj.* referitor la acustică; care emite, transmite sau recepționează sunete. ○ *cornet* ~ = pîlnie care întărește sunetele, folosită de cei cu auzul slab. [<fr. *acoustique*, cf. it. *acustico* < gr. *akoustikos* — relativ la sunet]

acústică *s.f.* **1.** parte a fizicii care studiază sunetele. ● disciplină muzicală care studiază sunetele folosite în muzică și legile perceperii lor. **2.** calitatea de a asigura o bună propagare și percepere a sunetelor. [gen. *-cii*. / <fr. *acoustique*]

acustician *s.m.* și *f.* specialist în acustică. [pron. *-ci-an*. / cf. fr. *acousticien*]

acușá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a naște. [p.i. 3,6 *-șează*, 4 *-șăm*. / <fr. *accoucher*]

acút *adj.* **1.** ascuțit, pătrunzător, violent. **2.** *(despre boli)* ajuns la o stare critică. **3.** *(muz.; despre note)* înalt, ascuțit. [<lat. *acutus*, cf. it. *acuto*]

acuzá *vb.* I. *tr.* **1.** a învinui, a învinovăți; a imputa. ● *(jur.)* a imputa cuiva un delict, o crimă. **2.** *(rar)* a arăta, a vădi, a dovedi, a manifesta. [<fr. *accuser*, cf. it. *accusare*, lat. *accusare*]

acuzáre *s.f.* învinuire. ● *(concr.)* persoană care acuză la un proces. [<*acuza*]

acuzát *s.m.* și *f.* cel învinuit de un furt, un omor etc.; *(spec.)* persoană împotriva căreia s-a introdus o acțiune în justiție. [<*acuza*]

acuzatív *s.n.* cazul în care stau complementul direct, complementul indirect precedat de prepoziție și complementele circumstanțiale. [cf. lat. *accusativus*, fr. *accusatif*]

acuzatór *adj.* cel care acuză. ○ ~ *public* = magistrat care susține acuzarea într-un proces penal. [cf. fr. *accusateur*]

acuzáție *s.f.* acuzare, învinuire, învinovățire. [gen. *-iei*. var. *acuzațiune* s.f. / cf. fr. *accusation*, lat. *accusatio*]

acúză *s.f.* învinuire, acuzare. [<*acuza*]

acvafórte *s.f.* reproducere a unui desen printr-un clișeu gravat cu acid azotic pe plăci de cupru sau de zinc. [var. *acuaforte* s.f. / <it. *acquaforte*]

acvafortíst *s.m.* și *f.* gravor în acvaforte. [var. *acuafortist* s.m. și f. / <it. *acquafortista*, cf. fr. *acquafortiste*]

acvamarín *s.n.* *(min.)* substanță albastră-verzuie, care este o varietate de beril, folosită ca piatră prețioasă. [<it. *acquamarina*]

acvárіu *s.n.* vas, bazin în care se țin animale și plante acvatice. ● sală sau clădire care adăpostește un astfel de bazin. [var. *acuariu* s.n. / <fr., lat. *aquarium*]

acvátic *adj.* care trăiește în apă. ● format din apă, de apă. [var. *acuatic* adj. / <fr. *aquatique*, cf. lat. *aqua* — apă]

acvatíntă *s.f.* gravură cu apă tare care imită desenul cu tuș. [var. *acuatintă* s.f. / <it. *acquatinta*]

acvatubulár *adj.* *cazan* ~ = cazan care are tuburi prin care circulă apa.

acvifér *adj.* care are, care conține apă. [<fr. *aquifère*, cf. lat. *aqua* — apă, *ferre* — a purta]

ácvilă *s.f.* specie de vultur. ● stemă reprezentînd un vultur; pajură. [<lat. *aquila*]

acvilíde *s.f. pl.* familie de păsări răpitoare, avînd ca tip acvila; *(la sg.)* pasăre din această familie. [sg.-*dă*. / <fr. *aquilidés*, cf. lat. *aquila*]

acvilín *adj.* de vultur, vulturesc. ○ *nas* ~ = nas coroiat; *privire* ~*ă* = privire pătrunzătoare. [cf. fr. *aquilin*, lat. *aquilinus*]

acvilón *s.n. sg.* vînt de miazănoapte. [<fr. *aquilon*]

adagiétto *adv. (muz.)* mai puțin lent decît adagio. [pron. *-gi-e-*. / <it *adagietto*]

adágio *adv. (muz.)* lent, în tempo rar. // *s.n.* arie executată în tempo lent, rar. ● dans clasic lent într-un balet. [pron. *-gi-o*. / <it. *adagio*]

adágiu *s.n.* *(rar.)* maximă, sentință. [pron. *-giu*. / <lat. *adagium* — proverb]

adamantín *adj.* diamantin. [<fr. *adamantin*]

adamísm *s.n.* doctrina adamiților. [<fr. *adamisme*]

adamít *s.m.* și *f.* membru al unei secte gnostice din primele veacuri ale creștinismului, ai cărei adepți, sub cuvînt că au recîștigat sfințenia originară, umblau goi. [< fr. *adamite* <*Adam*]

adamsít *s.f.* gaz de luptă strănutător. [<fr. *adamsite*, cf. *Adams* — chimist american]

adaptá *vb.* I. **1.** *tr.* a transforma, a potrivi pentru a corespunde unor anumite condiții, împrejurări etc. ● a ajusta, a potrivi. **2.** *refl.* a se obișnui, a se deprinde. [<fr. *adapter*, cf. lat. *adaptare*]

adaptábil *adj.* care poate fi adaptat. [cf. fr. *adaptable*]

adaptabilitáte *s.f.* însușirea de a fi adaptabil. [<*adaptabil*]

adaptáre *s.f.* acțiunea de a (se) adapta și rezultatul ei; modificare, ajustare; *(concr.)* lucru ajustat. ● acomodare a organismelor, a simțurilor etc. la mediul înconjurător. [pl. *-tări*. / <*adapta*]

adaptáție *s.f.* adaptare. [gen. *-iei*. var. *adaptațiune* s.f. / cf. fr. *adaptation*]

adaptív *adj.* *(rar)* care se poate adapta; de adaptabilitate. [<*adapta*]

addénda *s.f.* ceea ce se adaugă la o lucrare pentru a o completa. ○ ~ *corrige* = addendă prin care se și corectează greșelile dintr-o lucrare. [<lat. *addenda* < *addo* — a adăuga]

addolcéndo *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* îndulcind. [<it. *addolcendo*]

addolorándo *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* cu durere, dureros, trist. [<it. *addolorando*]

adecvát *adj.* **1.** potrivit, corespunzător, nimerit. **2.** *(fil.)* conform, identic. ○ *cunoaștere* ~*ă* = cunoaștere care reflectă corect însușirile esențiale ale unui obiect sau fenomen. [var. *adecuat*, *-ă*, adj. / <fr. *adéquat*, cf. lat. *adaequatus*]

adempțiúne *s.f.* *(rar)* luare în posesie sau acceptare a unui beneficiu. [<fr. *ademption*, lat. *ademptio*]

adenítă *s.f.* inflamație a ganglionilor limfatici. [<fr. *adénite*, cf. gr. *aden* — glandă]

adenoíd *adj.* care are aspectul unui țesut glandular. [pron. *-no-id*. / <fr. *adénoïde*, cf. gr. *aden* — glandă, *eidos* — aspect]

adenóm *s.n.* tumoare benignă asemănătoare cu structură cu o glandă. [pl. *-oame* și *-muri*. / < fr. *adénome*, cf. gr. *aden* — glandă]

adenopatíe *s.f.* nume dat în general oricărei boli a glandelor sau a ganglionilor limfatici. [gen. *-iei*. / < fr. *adénopathie*, cf. gr. *aden* — glandă, *pathos* — suferință]

adenotomíe *s.f.* îndepărtare pe cale chirurgicală a unui adenom. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / cf. fr. *adénotomie*, germ. *Adenotomie* < gr. *aden* — glandă, *tome* — tăietură]

adépt *s.m.* și *f.* persoană care se alătură convingerilor cuiva; partizan al unei teorii, al unei idei etc. ● inițiat în misterele unei secte, în secretele unei științe, ale unei arte etc. [< fr. *adepte*, cf. it. *adepto* < lat. *adeptus* — care a cîștigat]

aderá *vb.* I. *intr.* **1.** a se uni cu părerea cuiva. ● a se alătura unui partid, unei

mișcări etc. cunoscîndu-i și împărtășindu-i principiile. **2.** a fi, a se ține lipit, strîns de ceva, a se lipi de ceva. [p.i. *adér*, (rar) *-rez*, 3, 6 *-ră*. / < fr. *adhérer*, cf. lat. *adhaerare*]

aderént *adj.* **1.** care aderă. ● *s.m.* și *f.* partizan la o acțiune comună, tovarăș de idei. **2.** lipit strîns, fixat de ceva. [cf. fr. *adhérent*]

aderénță *s.f.* **1.** legătură, lipire. ● lipire patologică a unor țesuturi, care de obicei nu sînt lipite între ele. **2.** *(tehn.)* frecare între două corpuri în contact, dintre care unul alunecă sau se rostogolește peste celălalt. [< fr. *adhérence*]

adeziúne *s.f.* **1.** alăturare; consimțire; exprimare scrisă a aderării la ceva. **2.** forță de atracție moleculară care se exercită între două corpuri în contact. [cf. fr. *adhésion*, lat. *adhaesio*]

adeziv *adj. (despre materiale, substanțe* etc.) care aderă, care se lipește strîns de ceva. // *s.m.* produs natural sau sintetic, cu care se lipește, se încleiază lemnul, metalele, sticla etc. ● substanță care se adaugă la preparatele agricole antiparazitare, pentru a asigura o mai bună fixare pe plante a acestora. [<fr. *adhésif*]

ad-hóc *adv.* pentru aceasta, pentru un anumit scop. [<lat. *ad hoc* — pentru aceasta]

adiabátic *adj. (despre un fenomen fizico-chimic)* produs fără a ceda sau a primi căldură din exterior. [pron. *-di-a-*. / < fr. *adiabatique*, cf. gr. *adiabatos* — impenetrabil]

adiacént *adj. (liv.)* alăturat, în atingere, contiguu. ○ *unghiuri ~e* = unghiuri care au o latură comună și același vîrf. [< lat. *adjacens* — care este aproape, cf. fr. *adjacent*]

adiatór *s.n.* aparat simplu pentru efectuarea operațiilor de adunare și scădere. [pron. *-di-a-*.]

adinamie *s.f.* debilitate, slăbiciune; prostrație completă fizică și morală. [gen. *-iei*. / < fr. *adynamie*, cf. gr. *a* — fără, *dynamis* — putere]

ad-interím *adj. invar.* provizoriu, interimar. [< lat. *ad interim* — între timp]

ádio *interj.* rămas bun, rămîi cu bine. ○ *a-și lua ~ de la ceva* = a socoti ceva ca pierdut pentru totdeauna. [< it. *addio* < *ad* — la, *Dio* — Dumnezeu]

adipós *adj.* de grăsime, gras. ● *țesut ~* = țesut conjunctiv care înmagazinează grăsimea. [<fr. *adipeux*, cf. lat. *adeps* — grăsime]

adipozitáte *s.f.* acumulare patologică de grăsime într-un țesut. [cf. fr. *adiposité*]

adípsie *s.f.* lipsă parțială sau totală a senzației de sete. [gen. *-iei*. / <fr. *adipsie*, cf. gr. *a* — fără, *dipsa* — sete]

adiráto *adv. (muz.; ca indicație la execuție)* cu furie, cu mînie. [<it. *adirato*]

aditív substanță care se adaugă la un ulei mineral pentru a-i ameliora proprietățile. [<fr. *additif*]

adíție *s.f. (chim.)* adăugare. ● *(mat.)* adunare. [gen. *-iei*. var. *adițiune* s.f. / cf. fr. *addition*, lat. *additio*]

adiționá *vb.* I. *tr. (rar)* a aduna. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *additionner*]

adiționál *adj.* adăugat ca supliment la urmă. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *additionnel*]

adițiónare *s.f.* adunare. [pron. *-ți-o-*. / < *adiționa*]

adjectív *s.n. (gram.)* parte de vorbire flexibilă care denumește o însușire sau însoțește un substantiv. [<lat. *adjectivum*, cf. fr. *adjectif*]

adjectivál *adj.* exprimat printr-un adjectiv. ○ *articol ~* = articol pus pe lîngă un adjectiv legat de un substantiv articulat sau de un nume propriu. ● care are funcție de adjectiv. [< *adjectiv*]

adjoncțiúne *s.f.* unire, adăugare. [pl. *-ni.* / < fr. *adjonction*]

adjudecá *vb.* I. *tr.* a da, a atribui (un bun, o lucrare etc.) aceluia care oferă mai mult, în cadrul unei licitații sau al unei concurențe. [< lat. *adjudicare*, cf. fr. *adjuger*, după *judeca*]

adjudecătár *s.m.* și *f.* persoană căreia i se adjudecă un lucru la o licitație publică. [cf. fr. *adjudicateur*]

adjudecáție *s.f.* act prin care se adjudecă un obiect, o antrepriză etc. la o licitație publică. [gen. *-iei*. var. *adjudecațiune* s.f. / cf. lat. *adjudicatio*, fr. *adjudication*]

adjudecătór *s.m.* și *f.* persoană care face adjudecarea la o licitație. [cf. fr. *adjudicateur*]

adjúnct *adj. (adesea s.m.)* cu funcție imediat subordonată unui șef, unui conducător de instituție etc. [var. *adiunct* adj. / < lat. *adjunctus*, cf. germ. *Adjunkt*, fr. *adjoint*]

adjurație *s.f. (rar)* formulă a exorcismului care începe cu cuvintele *adjuro te.* ● rugăminte insistentă, implorare. [pron. *-ți-e*. gen. *-iei*, var. *adjurațiune* s.f. / cf. lat. *adjuratio*, fr. *adjuration*]

adjutánt *s.m.* ofițer de pe lîngă comandantul unei unități militare, însărcinat cu transmiterea ordinelor și conducerea lucrărilor de birou; ofițer dintr-un stat-major avînd diferite sarcini. ● gradul cel mai înalt de subofițer; militar avînd acest grad. ● aghiotant. [<fr. *adjudant*, cf. lat. *adjutans*]

adjuvánt *adj., s.n.* (medicament secundar) care se asociază cu un alt medicament. [<fr. *adjuvant*]

ad libitum *adv.* după voie, după poftă, după plac; oricum. [< lat. *ad libitum* — după plac]

ad literam *adv.* cuvînt cu cuvînt, fără nici o schimbare, întocmai; literal. [<lat. *ad litteram* — cum este scris]

administrá *vb.* I. *tr.* **1.** a conduce, a gospodări (o întreprindere, o instituție etc.). **2.** a da un medicament unui bolnav. [cf. it. *amministrare*, după rus. *administrații*, fr. *administrer*, cf. lat. *administrare*]

administratív *adj.* privitor la administrație; de administrație. ● care emană de la un organ de administrație. [cf. fr. *administratif*, lat. *administrativus*]

administrátor *s.m.* și *f.* conducător al unui serviciu de administrație. ○ *~ delegat* = persoană împuternicită de consiliul de administrație al unei societăți capitaliste să conducă societatea. ● *(rar)* om care se pricepe la organizarea și condu-

cerea unei acțiuni. [cf. fr. *administrateur*, lat. *administrator*]

administrație *s.f.* ansamblul organelor administrative ale unui stat, ale unei întreprinderi etc.; conducerea administrativă a unei întreprinderi, a unei instituții etc. ○ *consiliu de* ~ = consiliu însărcinat cu conducerea unei societăți pe acțiuni. ● serviciu al armatei care avea în sarcină hrana și îmbrăcămintea trupelor. [gen. *-iei*. var *administrațiune* s.f. / cf. rus. *administrații*a, fr. *administration*, it. *amministrazione*, lat. *administratio*]

admirá *vb.* I. *tr.* a privi, a prețui cu sentimente de încîntare, de mirare și plăcere. [p.i. *admir.*/ < fr. *admirer*, cf. lat. *admirari*]

admirábil *adj.* vrednic de admirat; încîntător, minunat. [cf. fr. *admirable*, lat. *admirabilis*]

admirativ *adj. (adesea adv.)* cu admirație. [cf. fr. *admiratif*, lat. *admirativus*]

admirátor *s.m.* și *f.* cel care admiră, animat de admirație. [cf. fr. *admirateur*, lat. *admirator*]

admirăție *s.f.* sentiment de prețuire fără rezerve, de apreciere deosebită (față de cineva sau de ceva). [gen. *-iei*. var. *admirațiune* s.f. / cf. fr. *admiration*, lat. *admiratio*]

admisibil *adj.* care poate fi admis; valabil. [cf. fr. *admissible*]

admisibilitáte *s.f. (rar)* posibilitatea de a fi admis, caracterul a ceea ce este admisibil. [pl. *-tăți*. / cf. fr. *admissibilité*]

admisiúne *s.f.* **I.** admitere. **II. 1.** intrarea unui agent motor în cilindrul unei mașini sau în mașina care îl utilizează. **2.** porțiune din cursa pistonului în timpul căreia agentul motor intră în cilindru. [var. *admisie* s.f. / cf. fr. *admission*, lat. *admissio*]

admitánță *s.f.* nume dat fenomenului invers al impedanței; mărime egală cu inversul impedanței unui circuit. [< fr. *admittance*]

admite *vb.* III. *tr.* a primi, a lua drept bun, a socoti adevărat. ● a îngădui, a permite. ● a da curs favorabil (unei cereri etc.). ● a înscrie, a primi (la un examen). [< lat. *admittere*, cf. fr. *adettre*]

admitere *s.f.* acțiunea de a admite. ○ *examen de* ~ = examen de primire într-o școală. [< *admite*]

admonestá *vb.* I. *tr.* a dojeni, a mustra aspru (mai ales un subaltern). [< fr. *admonester*]

admonestáre *s.f.* mustrare, dojană; *(concr.)* hîrtie oficială care conține o mustrare adresată cuiva (pentru unele abateri etc.). [< *admonesta*]

admonițione *s.f.* **1.** cercetare făcută de judecător. **2.** *(rar)* admonestare. [cf. lat. *admonitio*, fr. *admonition*]

admonitiv *adj.* care admonestează, care cenzurează. [cf. fr. *admonitif*]

adnát *adj. (bot.; despre unele organe)* crescut pe ceva; care se adaugă. [< lat. *adnatus* / *adnascor* — a naște lîngă]

adnotá *vb.* I. *tr.* a face note, însemnări pe marginea unui text. [< lat. *adnotare*, *annotare*]

adnotáre *s.f.* notă explicativă, însemnare pe marginea unui text. [< *adnota*]

adnotátor *s.m.* și *f.* cel care adnotează un text. [cf. lat. *adnotator*]

adnotăție *s.f.* adnotare. [gen. *-iei*. var. *adnotațiune* s.f. / cf. lat. *adnotatio*, fr. *adnotation*]

adogmátic *adj., s.m.* și *f.* (adept) al adogmatismului. [cf. fr. *adogmatique*]

adogmatísm *s.n.* sistem de gîndire care este împotriva dogmelor. ● sistem de filozofie a religiei care nu admite dogmele. [< fr. *adogmatisme*]

adolescént *s.m.* și *f.* persoană ajunsă la adolescență. [pron. *-sce-*./ < fr. *adolescent*, cf. it. *adolescente*, lat. *adolescens*]

adolescență *s.f.* epocă din viața unui om, cuprinsă între copilărie și tinerețe; vîrsta acestei perioade. [cf. fr. *adolescence*, it. *adolescenza*, lat. *adolescentia*]

adónic *adj. (despre versuri)* alcătuit dintr-un dactil și un spondeu sau troheu. [<fr. *adonique*, cf. lat. *(versus) adonius*]

adónis *s.m.* nume dat unui tînăr foarte frumos (prin aluzie la un personaj legendar din antichitate, numit Adonis).

adoptá *vb.* I. *tr.* **1.** a înfia un copil. **2.** a-și însuși felul de a fi al cuiva. ● a alege cu predilecție, a admite. ● a accepta (prin vot). [p.i. *adópt*, 3, 6 *-tă*, conj. *-te.*/ <lat. *adoptare*, cf. fr. *adopter*]

adoptiv *adj. (despre copii)* înfiat. ● *(despre părinți; despre patrie)* dobîndit prin adopție. [cf. lat. *adoptivus*, fr. *adoptif*]

adópție *s.f.* faptul de a adopta (1); act prin care se adoptă un copil; înfiere. [gen. *-iei*. var. *adopțiune* s.f. / cf. lat. *adoptio*, fr. *adoption*]

adorá *vb.* I. *tr.* **1.** a iubi foarte mult, fără limite. **2.** a slăvi, a diviniza; a venera (o divinitate). [< fr. *adorer*, cf. it. *adorare*, lat. *adorare*]

adorábil *adj.* vrednic de adorat; fermecător. [cf. fr. *adorable*, it. *adorabile*, lat. *adorabilis*]

adoráre *s.f.* adorație. [< *adora*]

adorát *adj. (adesea s.)* foarte iubit. ● venerat, slăvit. [< *adora*]

adorátor *s.m.* și *f.* persoană care adoră pe cineva sau ceva. [cf. fr. *adorateur*, it. *adoratore*, lat. *adorator*]

adorăție *s.f.* dragoste, iubire nemărginită. ● venerație pentru o divinitate; adorare. [gen. *-iei*. var. *adorațiune* s.f. / cf. fr. *adoration*, it. *adorazione*, lat. *adoratio*]

adprés *adj. (bot.; despre perișori)* alipit de tulpină. [< lat. *adpressus*]

adragánt *s.n.* gumă vegetală secretată de o plantă numită *Astragalus verus*. [< fr. *adragant*]

adrenalínă *s.f.* hormon al glandelor suprarenale (putînd fi preparat și sintetic) folosit în medicină, în special ca vasoconstrictor. [< fr. *adrénaline*]

adresá *vb.* I. **1.** *tr.* a trimite direct (cuiva) o scrisoare, o cerere, o plîngere. **2.** *tr.* a scrie titlul sau adresa (pe o cerere sau pe o scrisoare). **2.** *refl.* a-și îndrepta cuvîntul către cineva, a vorbi cuiva; a face apel la... [p.i. *-sez.* / < fr. *adresser*]

adresánt *s.m.* și *f. (rar)* persoană căreia i se adresează o scrisoare; destinatar. [< germ. *Adressant*]

adrésă *s.f.* **1.** indicație a numelui și a domiciliului unei persoane. ● indicație, mențiune pe scrisori, colete etc., care conține numele și domiciliul destinatarului. ○ *(expr.) la ~a cuiva* = cu privire la cineva. **2.** comunicare oficială în scris făcută de o instituție, o organizație etc. **3.** îndeminare, pricepere. [< fr. *adresse*]

adsorbánt *s.m.* corp pe suprafața căruia se fixează o substanță prin adsorbție. [cf. fr. *adsorbant*]

adsorbát *s.m.* substanță rezultată dintr-un adsorbant și substanța adsorbită. [cf. fr. *adsorbat*]

adsorbí *vb.* IV. *refl. (despre substanțe)* a se fixa pe un alt corp prin adsorbție. [p. i. 3 *-soarbe.* / <fr. *adsorber*]

adsórbție *s.f.* fixarea moleculelor unui gaz sau ale unui corp dizolvat, într-un strat foarte subțire, pe suprafața unui corp solid. [gen. *-iei.* var. *adsorbțiune* s.f./ cf. fr. *adsorption*]

adstrát *s. n.* totalitatea elementelor care se adaugă unui idiom după constituirea lui, ca rezultat al unor influențe străine. [< fr. *adstrat*]

aductór *adj. (despre mușchi)* care apropie un membru de corp sau două organe unul de altul. [cf. fr. *adducteur*, it. *adduttore*]

adúcție *s.f.* **1.** transportare, aducere, transport; acțiunea de a îndrepta apele către un anumit loc. ○ *~ de apă* = apeduct. **2.** acțiunea mușchilor aductori. [gen. *-iei.* var. *aducțiune* s.f. / cf. fr. *adduction*, it. *adduzione*]

adulá *vb.* I. *tr.* a linguși, a flata în chip josnic, servil pe cineva. [< fr. *aduler*, cf. lat. *adulari*]

adulație *s.f.* lingușire, flatare josnică. [gen. *-iei.* var. *adulațiune* s.f. / cf. fr. *adulation*, lat. *adulatio*]

adúlt *adj., s.m.* și *f.* (cel) care a ajuns la maturitate; suficient dezvoltat. [< lat. *adultus*, cf. fr. *adulte*]

adultér *s.n.* nerespectare a fidelității conjugale făptuită de către unul din soți. // *adj. (despre soți)* care nu respectă fidelitatea conjugală. [< lat. *adulter*, cf. fr. *adultère*]

adulterín *adj.* născut dintr-un adulter. [< lat. *adulterinus*, cf. fr. *adultérin*]

advécție *s.f.* mișcare de aer cu direcție orizontală. [gen. *-iei.* / cf. lat. *advectio*]

adventism *s.n.* doctrină mistică, practicată de o sectă religioasă creștină și care propagă, printre altele, credința în a doua venire a lui Iisus pe pământ. [< engl. *adventism*, cf. germ. *Adventismus*]

adventíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al adventismului. [< engl. *adventist*, cf. lat. *adventus* — sosire]

adventív *adj.* **1.** *(despre rădăcini)* dezvoltat în alt loc decît cel normal. **2.** *(geol.) crater ~* = crater vulcanic secundar, care are altă deschizătură decît craterul principal. [< fr. *adventif*]

advérb *s.n.* parte de vorbire neflexibilă, care determină un verb, un adjectiv sau un alt adverb. [pl. *-be.*/ < lat. *adverbium*, cf. fr. *adverbe*]

adverbiál *adj. (despre cuvinte sau construcții gramaticale)* cu valoare de adverb. [< lat. *adverbialis*, cf. fr. *adverbial*]

advérs *adj.* situat în față; contrar, opus. ○ *parte ~ă* = adversar (într-un proces). ● nefavorabil, neprielnic; dușmănos, potrivnic. [< fr. *adverse*, cf. lat. *adversus* — contra]

adversár *s.m.* și *f.* potrivnic, rival. [< fr. *adversaire*, cf. lat. *adversarius*]

adversativ *adj.* care exprimă o opoziție. ○ *propoziție ~ă* (și *s.f.*) = propoziție coordonată care arată o opoziție față de coordonata ei; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție adversativă. [pl. *-vi*, *-ve.* / < lat. *adversativus*, cf. fr. *adversatif*]

adversitáte *s.f.* împrejurare, situație potrivnică, grea; dificultate. [cf. fr. *adversité*, lat. *adversitas*]

aéd *s.m.* poet-cîntăreț la vechii greci. [pron. *a-ed.* pl. *aezi.* / < fr. *aède*, cf. gr. *aoidos* — cîntăreț]

aerá *vb.* I. **1.** *tr.* a aerisi. ● a zvînta, a expune la soare și la aer (lucruri, haine etc.). **2.** *refl. (rar)* a-și face vînt. [pron. *a-e-.* / < fr. *aérer*]

aeráj *s. n.* introducere de aer proaspăt într-un loc închis (mină, hală de uzine etc.); aerisire. [cf. fr. *aérage*]

aerárium *s.n. (ant.)* tezaurul public și administrația banilor publici în vechea Romă. [pron. *e-ra-ri-um.* /<lat. *aerarium* < *aes, aeris* — bani]

aerát *adj.* **1.** *(despre lichide, materiale granuloase* etc.) tratat prin introducere de aer. **2.** *(despre cereale)* răcit cu ajutorul aerului, prin vînturare etc. [< *aer*]

aerátor *s.n.* mașină de lucru folosită în turnătorie pentru afînarea amestecului de formare. [cf. fr. *aérateur*]

aerație *s. f.* răcire a cerealelor depozitate într-un siloz, cu ajutorul aerului. [gen. *-iei.* var. *aerațiune* s.f. / cf. fr. *aération*]

aerián *adj.* **1.** aflat în aer. ● întîmplat, produs în aer. ○ *alarmă ~ă* = alarmă prin care se anunță un atac aerian inamic. **2.** *(fig.)* diafan, transparent; gingaș, vaporos. [pl. *-ieni.*/ cf. fr. *aérien*]

aerífer *adj.* care poartă, care conduce aerul. [<fr. *aérifère*, cf. lat. *aer* — aer, *ferre* — a purta]

aeriform *adj.* cu aspectul sau proprietățile aerului. [<fr. *aériforme*, cf. lat. *aer* — aer, *forma* — formă]

aero- element de compunere savantă, avînd semnificația „aer", care este în legătură cu aerul, se face în aer. [<fr. *aéro-*., cf. lat., *gr. aer*]

aerób *adj. (despre microorganisme)* care se dezvoltă numai în prezența aerului. [<fr. *aérobe*]

aerobiótic *adj.* aerob. [<fr. *aérobiotique*]

aerobióză *s.f.* formă de viață a unor microorganisme care se dezvoltă numai în prezența aerului. [<fr. *aérobiose*, cf. gr. *aer* — aer, *bios* — viață]

aerocartográf *s.n.* aparat automat folosit la întocmirea hărților și a planurilor topografice pe bază de fotograme aeriene. [<fr. *aérocartographe*]

aerocartografíe *s.f.* tehnica de a face hărți și planuri topografice cu aparate de car-

tografiere, pe bază de fotograme aeriene. [gen. *-iei.* / < fr. *aérocartographie*]

aeroclúb *s.n.* club în care sînt reuniți cei care se ocupă cu aviația sau susțin progresul aviației. [cf. fr. *aéro-club*]

aerodinám *s.n.* tren automotor. [pl. *-muri.* / <*aerodinamic*]

aerodinámic *adj.* făcut în așa fel încît să întîmpine la înaintare o rezistență foarte mică din partea aerului. [< fr. *aérodynamique*]

aerodinámică *s.f.* ramură a mecanicii care studiază mișcarea corpurilor într-un mediu gazos (mai ales mișcarea corpurilor solide în aer). [gen. *-cii.* / < fr. *aérodynamique*, cf. gr. *aer* — aer, *dynamis* — forță]

aerodínă *s.f.* vehicul aerian, mai greu decît aerul, care se menține în atmosferă datorită mișcării lui de înaintare. [< fr. *aérodyne*]

aerodróm *s.n.* teren special amenajat, care permite decolarea și aterizarea avioanelor. v. aeroport. [pl. *-omuri, -oame.* /<fr. *aérodrome*, cf. gr. *aer* — aer, *dromos* — drum]

aerofagíe *s.f.* act reflex prin care, o dată cu înghițirea alimentelor, pătrunde în stomac și o cantitate de aer, care dă naștere la tulburări digestive. [gen. *-iei.* / <fr. *aérophagie*, cf. gr. *aer* — aer, *phagein* — a mînca]

aerofár *s.n.* dispozitiv optic de semnalizare la mare distanță, care servește ca punct de reper pentru avioane, în zbor. [pl. *-ruri.* / cf. fr. *aérophare*]

aerofobíe *s.f.* groază, frică patologică de aer, manifestată ca simptom al unor afecțiuni nervoase. [gen. *-iei.* / < fr. *aérophobie*, cf. gr. *aer* — aer, *phobos* — frică]

aerofór *s.n.* aparat care furnizează aerul necesar scafandrilor în timpul cît stau sub apă. [pl. *-foare, -fori* s.m. / < fr. *aérophore*, cf. gr. *aer* — aer, *phoros* — care poartă]

aerofotografíe *s.f.* tehnica fotografierii unei zone, a unui obiectiv etc. de la bordul unui avion. [gen. *-iei.* / cf. fr. *aérophotographie*]

aerofotogrammetríe *s.f.* ramură a fotogrammetriei care studiază măsurarea suprafețelor terestre și întocmirea hărților și a planurilor topografice, pe baza fotogrammelor aeriene. [<fr. *aérophotogrammétrie*]

aerogáră *s.f.* totalitatea clădirilor unde se află serviciile unui aeroport. [cf. fr. *aérogare*]

aerogeologíe *s.f.* culegere de informații geologice, făcută cu avionul. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Aerogeologie* < gr. *aer* — aer, *geologia* — geologie]

aerográf *s.n.* instrument cu care se stropesc culori lichide peste un desen, peste o zugrăveală etc. [< fr. *aérographe*]

aerografíe *s.f.* disciplină care studiază aerul și proprietățile lui. [gen. *-iei.* / < fr. *aérographie*, cf. gr. *aer* — aer, *graphein* — a scrie]

aerográmă *s.f.* comunicare transmisă prin telegrafie fără fir. [<*aero-* + *(tele)gramă*]

aerolít *s.n.* masă minerală incandescentă care cade pe pămînt din spațiul interplanetar. v. meteorit. [pron. *a-e-.* pl. *-te* și *-turi.*/< fr. *aérolithe*, cf. gr. *aer*—aer, *lithos* — piatră]

aerologíe *s.f.* parte a meteorologiei care studiază păturile superioare ale atmosferei. [gen. *-iei.* / < fr. *aérologie*, cf. gr. *aer* — aer, *logos* — vorbire]

aeromecánică *s.f.* ramură a mecanicii care studiază mișcarea și echilibrul gazelor; mecanica gazelor. [cf. fr. *aéromécanique*, germ. *Aeromechanik* < gr. *aer* — aer, *mekanikos* — mecanic]

aerometríe *s.f. (fiz.)* ramură a fizicii care studiază proprietățile fizice ale aerului și măsoară efectele lui mecanice. [gen. *-iei.* / <fr. *aérométrie*, cf. gr. *aer* — aer, *metron* — măsură]

aerométru *s.n.* instrument pentru măsurarea sau determinarea densității aerului. [<fr. *aéromètre*]

aeromobíl *s.n.* corp solid care se poate menține și mișca în aer. [< fr. *aéromobile*, cf. lat. *aer* — aer, *mobilis* — mișcător]

aeromodél *s.n.* model de avion cu dimensiuni reduse, care poate zbura fără pilot, la oarecare distanță. [cf. fr. *aéromodèle*]

aeromodelísm *s.n.* **1.** tehnica de a construi aeromodele. **2.** activitate sportivă care constă în conducerea aeromodelelor. [<fr. *aéromodélisme*]

aeromodelíst *s.m.* și *f.* cel care se ocupă cu aeromodelismul. [< *aeromodel*]

aeromotór *s.n.* motor aerian. [cf. fr. *aéromoteur*]

aeronáut *s.m.* și *f.* cel care conduce (sau călătorește cu) un vehicul aerian. [< fr. *aéronaute*, cf. lat. *aer* — aer, *nauta* — navigator]

aeronaútic *adj.* referitor la aeronautică; de aeronautică. [< fr. *aéronautique*]

aeronaútică *s.f.* tehnica construirii și a conducerii aeronavelor; știința navigației aeriene. [gen. *-cii.* / < fr. *aéronautique*]

aeronávă *s.f.* vehicul care se poate menține sau deplasa în aer. [cf. it. *aeronave*, fr. *aéronef*]

aeroplán *s.n.* avion. [< fr. *aéroplane*]

aeroplanctón *s.n.* plancton care trăiește în aer, în atmosferă. [cf. germ. *Aeroplankton*, gr. *aer* — aer, *plaghtos* — rătăcitor]

aeropórt *s.n.* teren prevăzut cu instalațiile necesare decolării, aterizării, adăpostirii și întreținerii avioanelor de cursă. [pl. *-turi.* / < fr. *aéroport*]

aeropurtát *adj.* transportat cu avioanele sau cu planoarele. [<*aero-* + *purtat*, după fr. *aéroporté*]

aeroreactór *s.n.* reactor la care comburantul necesar arderii combustibilului este aerul atmosferic. [cf. fr. *aéroréacteur*]

aeroscóp *s.n.* aparat cu care se colectează praful din aer, pentru a putea fi supus unui examen microscopic. [<fr. *aéroscope*, cf. gr. *aer* — aer, *skopein* — a privi]

aerosól *s.m. (mai ales la pl.)* suspensie într-un gaz a unui corp solid sau lichid. ● sistem de particule medicamentoase, dispersate în aer, care constituie un mijloc terapeutic contra unor afecțiuni ale căilor respiratorii. [< fr. *aérosol*, cf. germ. *Aerosol*]

aerostát *s.n.* balon umplut cu un gaz mai ușor decît aerul, care îi permite ascensiunea în atmosferă. [pl. *-te.* /<fr. *aérostat*, cf. gr. *aer* — aer, *statos* — care se susține]
aerostátic *adj.* referitor la aerostatică [cf. fr. *aérostatique*]
aerostátică *s.f.* ramură a mecanicii care studiază echilibrul gazos (mai ales al maselor de aer). ● tehnica construirii baloanelor. [gen. *-cii.* / cf. fr. *aérostatique*]
aerostáție *s.f.* **1.** ramură a navigației aeriene, care folosește aparate mai ușoare decît aerul. **2.** stație de vehicule aeriene. [gen. *-iei.* / cf. fr. *aérostation*]
aerostiér *s.m.* specialist care se ocupă cu aerostația (**1**); soldat din serviciul aerostației militare. [<fr. *aérostier*]
aerotéhnică *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul construcției aerodinelor, pe baza datelor teoretice și experimentale. [gen. *-cii.* / cf. fr. *aérotechnique*]
aeroterapíe *s.f.* metodă de tratare a unor boli, constînd din expunerea corpului la aer. [<fr. *aérothérapie*, cf. gr. *aer* — aer, *therapeia* — îngrijire]
aerotopográf *s.n.* aparat fotogrammetric folosit pentru alcătuirea de hărți și de planuri topografice la scări mari. [pl. *-fe.* / cf. fr. *aérotopographe*]
aerotopografíe *s.f.* tehnică a măsurătorilor terestre făcute cu fotograme aeriene. [gen.*-iei.*/ cf. engl. *aerotopography*]
aerotranspórt *s.n.* transport executat cu avioanele; transport aerian. [cf. fr. *aérotransport*]
aerovehícul *s.n.* aeronavă. [cf. *aero-* + *vehicul*]
afábil *adj.* cordial, binevoitor; primitor. [cf. fr. *affable*, lat. *affabilis*]
afabilitáte *s.f.* cordialitate, bunăvoință; blîndețe. [cf. fr. *affabilité*, lat. *affabilitas*]
afabulátie *s.f. (liv.)* succesiunea faptelor, intriga unei opere literare. ● morala unei fabule. [gen. *-iei.* / cf. fr. *affabulation*, lat. *affabulatio*]
afácere *s.f.* **1.** activitate comercială, industrială sau (mai ales) financiară, bazată adesea pe speculă și constînd în vînzare, cumpărare, creditare, antrepriză etc. **2.** treabă, îndeletnicire. ○ *afaceri interne (externe)* = treburi, preocupări, lucrări privind problemele interne (externe) ale unui stat. [după fr. *affaire*]
afacerism *s.n.* practică constînd în realizarea de profituri personale pe seama unor chestiuni de serviciu sau politice. [<*afacere*]
afacerist *s.m.* și *f.* cel care practică afacerismul. [<*afacere*]
afagie *s.f.* neputință de a înghiți. [gen. *-iei.* /<fr. *aphagie*, cf. gr. *a* — fără, *phagein* — a înghiți]
afázic *adj. (med.)* de afazie; privitor la afazie. // *s.m.* și *f.* persoană care suferă de afazie. [<fr. *aphasique*]
afázie *s.f.* pierdere totală sau parțială a înțelegerii și a posibilității de a reda cuvintele, ca urmare a unei leziuni cerebrale. [gen. *-iei.* / <fr. *aphasie*, cf. gr. *a* — fără, *phasis* — cuvînt]
afect *s.n.* reacție emotivă puternică și scurtă. [pl. *-te*, (rar) *-turi.*/ cf. germ. *Affekt*, lat. *affectus*]
afectá *vb.* I. *tr.* **I.** a destina (ceva) unui scop determinat. **II. 1.** a îndurera, a întrista (pe cineva). **2.** a simula ceva; a se prefăce. ● *intr. (peior.)* a-și da aere, a se sclifosi. **3.** a prejudicia [p. i. 3, 6 *-tează*, (rar) *-tă*, conj. *-teze.* / cf. fr. *affecter*, it. *affettare*, lat. *affectare*]
afectát *adj.* **1.** îndurerat, mîhnit. **2.** nenatural, prefăcut, nefiresc. [<*afecta*]
afectiv *adj.* **1.** referitor la sentimente, la afect. **2.** care arată afecțiune; sensibil, sentimental. [cf. fr. *affectif*, lat. *affectivus*]
afectivitáte *s.f.* totalitatea stărilor și fenomenelor afective; sensibilitate. [cf. fr. *affectivité*]
afectuós *adj.* cu afecțiune pentru cei din jur; prietenos. [cf. fr. *affectueux*]
afecțiúne *s.f.* **1.** dragoste, sentimente bune pentru cineva, atașament, iubire, căldură. **2.** *(med.)* stare patologică a unui organ; boală. [var. *afecție* s.f. / cf. fr. *affection*, lat. *affectio*]
afeliu *s.n.* (op. p e r i h e l i u) punctul cel mai îndepărtat de soare, aflat pe orbita unei planete. [<fr. *aphélie*, cf. gr. *apo* — departe, *helios* — soare]
afemeiát *adj., s.m.* (cel) care este stăpînit de slăbiciune pentru femei; muieratic. [<*femeie*, după fr. *efféminé*]
aferát *adj.* care este sau vrea să pară că este foarte ocupat, copleșit de treburi. [<fr. *affairé*]
aferént[1] *adj.* **1.** în legătură, dependent de ceva. **2.** cuvenit, care revine cuiva. [<fr. *afférent*, cf. v. fr. *aferir* — a atinge]
aferént[2] *adj. (med.)* care aduce ceva la un organ. ○ *vase ~e* = vase care aduc un lichid la un organ; *nervi aferenți* = nervi care transmit excitațiile periferice centrilor nervoși. [<fr. *afférent*, cf. lat. *afferre* — a aduce]
aferéză *s.f.* fenomen constînd în suprimarea vocalei inițiale a unui cuvînt. [<fr. *aphérèse*, cf. gr. *aphairesis* — îndepărtare, căderea]
afét *s.n.* suport al unei arme de foc, care permite orientarea, ochirea și tragerea. [pl. *-turi*, *-te.* / <rus. *lafeti*, germ. *Laffete* + fr. *affût*]
affétо *s.n. (muz.; ca indicație de execuție)* *con ~* = cu simțire, expresiv, cu expresie. [<it. *affetto*]
affetuóso *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu sentiment, expresiv. [<it. *affettuoso*]
affretándo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* în ritm grăbit, accelerînd. [<it. *affrettando*, cf. *affrettare* — a grăbi]
afiliá *vb.* I. *refl. (despre organizații, instituții, societăți)* a se alătura altei organizații, instituții sau societăți de același fel, subordonîndu-i-se. ● *tr.* a stabili anumite raporturi de subordonare între mai multe societăți. [pron. *-li-a.* p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *affilier*, cf. lat. *adfiliare* — a lua ca fiu]
afiliáție *s.f.* afiliere. [gen. *-iei.* var. *afiliațiune* s.f. / <fr. *affiliation*]
afiliére *s.f.* acțiunea, faptul de a se afilia. [<*afilia*]
afín *adj.* înrudit. // *s.m.* rudă prin alianță. [< lat. *afinis*]

afină *vb.* I. *tr.* **1.** a înlătura impurităţile dintr-o masă metalică. **2.** *(text.)* a subţia, a face firele foarte fine. [<fr. *affiner*]
afinăj *s.n.* afinare. [cf. fr. *affinage*]
afinâre *s.f.* acţiunea de a afina. [<*afina*]
afinátă *s.f.* băutură alcoolică preparată din afine. [<*afină*]
afinitáte *s.f.* **1.** potrivire, asemănare, apropiere (fizică sau morală). **2.** proprietate a substanţelor de a se combina chimic unele cu altele. **3.** înrudire prin alianţă. [cf. fr. *affinité*, lat. *affinitas* — înrudire prin alianţă]
afinór *s.m.* muncitor care lucrează la afinare. [cf. fr. *affineur*]
afirmá *vb.* I. **1.** *tr.* a spune, a susţine ceva cu tărie, a declara categoric, ferm; a susţine că ceva este adevărat. **2.** *refl.* a se evidenţia, a se remarca. [p. i. *afirm.* / <fr. *affirmer*, cf. lat. *affirmare*]
afirmatív *adj.* (op. n e g a t i v) cu caracter de afirmaţie, care afirmă ceva; pozitiv. ● *(log.; despre judecăţi)* care cuprinde o afirmaţie. [cf. fr. *affirmatif*, lat. *affirmativus*]
afirmáţie *s.f.* declaraţie prin care se spune sau se susţine că ceva este adevărat; vorbire prin care se spune, se afirmă ceva. ● *(la pl.)* cuvinte care exprimă o afirmare. [gen. *-iei*. var. *afirmaţiune* s.f. / cf. fr. *affirmation*, lat. *affirmatio*]
afiş *s.n.* înştiinţare publică, tipărită (uneori şi desenată), care se fixează sau se distribuie în anumite locuri, cu scopul de a anunţa anumite lucruri. ○ *cap de* ~ = primul nume de pe afişul care anunţă un spectacol; actor de vază. [pl. *-se* şi *-şuri* / <fr. *affiche*]
afişá *vb.* I. *tr.* **1.** a lipi un afiş. ● a fi adus la cunoştinţa tuturor (printr-un afiş). **2.** *(fig.)* a manifesta ostentativ o anumită atitudine; a ostenta, a se face remarcat dinadins. ● *refl.* a apărea, a se găsi în tovărăşia cuiva, pentru a produce senzaţie. [p. i. 3,6 *-şează*, 4 *-şăm*, ger. *-şînd*. / <fr. *afficher*]
afişáj *s.n.* lipirea afişelor. [cf. fr. *affichage*]
afişiér *s.n.* loc (special amenajat) unde se fixează diferite anunţuri. [pron. *-şi-er*. / <fr. *affichier*]
afişór *s.m.* persoană care lipeşte afişe. [cf. fr. *afficheur*]
afix *s.n.* nume generic pentru prefixe, sufixe şi infixe. [<fr. *affixe*, cf. lat. *affixus* — ataşat]
aflictív *adj. (jur.; despre pedepse)* care loveşte direct persoana care o suferă. [<fr. *afflictif*]
aflicţiúne *s.f.* **1.** durere mare. **2.** pedeapsă directă. [pron. *-ţi-u-*. / < fr. *affliction*, cf. lat. *affligere* —a dobori]
aflorimént *s.n.* parte a unui zăcământ care apare la suprafaţa solului. ● loc unde rocile din subsol apar la suprafaţa scoarţei pământeşti datorită eroziunii. [pl. *-te*. / după fr. *affleurement*]
afluént *s.m.* curs de apă care se varsă în altă apă mai mare. [pron. *-flu-ent*. / <fr. *affluent*, cf. lat. *affluens*]
afluénţă *s.f.* **1.** *(rar)* cantitate mare de apă care se îndreaptă către un anumit loc. **2.** mulţime de oameni care se îndreaptă spre un anumit loc; îmbulzeală. ● abundenţă, puzderie; belşug. [cf. fr. *affluence*, lat. *affluentia*]
afluí *vb.* IV. *intr. (rar; despre sînge)* a se îngrămădi într-un punct al corpului. ● *(fig.)* a se îmbulzi. [p.i. 3 *-ueşte*, ger. *-uind*. / <fr. *affluer*, cf. lat. *affluere*]
aflúx *s.n.* afluenţă, îngrămădeală, îmbulzeală. ● strîngere a unui lichid într-o parte a corpului. [pl. *-xuri*. / < fr. *afflux*]
afocál *adj. sistem* ~ = sistem optic format din două lentile astfel aşezate încît focarul-imagine al uneia să coincidă cu focarul-obiect al celeilalte. [<fr. *(système) afocal*]
afolát *adj. (franţuzism)* înnebunit, ieşit din minţi, care şi-a pierdut cumpătul (de frică, de durere). [<fr. *affolé*]
afón *adj.* **1.** care şi-a pierdut vocea. ● care cîntă fals, care n-are voce sau simţ muzical. **2.** *consoană* ~*ă* = consoană care se articulează fără vibrarea coardelor vocale; consoană surdă. [<fr. *aphone*, cf. gr. *aphonos* < *a* — fără, *phone* — voce]
afonie *s.f.* pierdere patologică a glasului. ● *(fig.)* răguşeală. [gen. *-iei*. / < fr. *aphonie*, cf. gr. *aphonia*]
aforism *s.n.* sentinţă, maximă, cugetare. [<fr. *aphorisme*, cf. gr. *aphorismos* — definiţie]
aforístic *adj.* în formă de aforism, cu aforisme. [cf. fr. *aphoristique*]
a fortióri *loc. lat.* care se impune cu necesitate, care este necesar. ○ *raţionament* ~ = formă de raţionament în care trebuie stabilit mai întîi adevărul din premise pentru a putea fi socotită valabilă concluzia.
a frésco *adj., adv. (despre picturi)* pictat pe zidul ud, proaspăt. [<it. *a fresco*]
afréscă *s.f. (italienism)* frescă. [pl. *-sce*. / <it. *a fresco*]
afretá *vb.* I. *tr.* a închiria o navă; a navlosi. [<fr. *affréter*]
africánd *s.m.* şi *f. (rar)* nume dat albilor născuţi în Africa, îndeosebi celor ce se trag din buri. [cf. engl. *africander*]
africanológ *s.m.* specialist în africanologie.
africanologie *s.f.* disciplină care are ca obiect studiul Africii. [gen. *-iei*. / cf. *Africa* + gr. *logos* — ştiinţă]
africát *adj. (fon.; despre sunete)* care se pronunţă începînd cu o ocluziune şi terminîndu-se cu un sunet fricativ. ○ *consoană* ~*ă* (şi *s.f.*) = consoană care începe cu o ocluziune şi se termină ca o fricativă, fără să-şi schimbe punctul de articulaţie. [< fr. *africqué*, cf. lat. *affricatus*]
afrodiziác *adj., s.n.* (substanţă) care stimulează poftele sexuale. [pron. *-zi-ac*. / <fr. *aphrodisiaque*, cf. gr. *aphrodisiakos* — referitor la dragoste]
afrónt *s.n.* insultă în public; jignire, ultragiu; dezonoare. [pl. *-turi*. / <fr. *affront*]
afrontă *vb.* I. *tr.* a înfrunta. [<fr. *affronter*, după *înfrunta*]
áftă *s.f.* ulceraţie superficială, dureroasă, localizată pe mucoasa gurii sau a faringelui. [<fr. *aphte*, cf. gr. *aphtha*]
áfterpie *s.n.* compartimentul cel mai apropiat de pupă al unei nave. [pl. *-curi*. / <engl. *afterpeak*]

aftós *adj.* cu afte. ○ *febră aftoasă* = boală caracteristică vitelor cornute, manifestată prin febră și urmată de o erupție pe mucoasa gurii și între unghii, putînd fi transmisă și omului. [cf. fr. *aphteux*]
afurcă *vb.* I. *tr.* a fixa o corabie de fundul apei cu ajutorul a două ancore. [p. i. *afúrc, -chez.* / < it. *afforcare*]
afúrcă *s.f.* ansamblu de manevre și cabluri folosite la afurcarea unui vas. [<*afurca*]
agalactíe *s.f.* lipsă a laptelui mamei în perioada de alăptare. [gen. *-iei.* var. *agalaxie* s.f. / <fr. *agalactie*]
agápă *s.f.* **1.** masă prietenească. **2.** masă comună la primii creștini. [cf. fr., lat. *agape*, gr. *agape*]
agár-agár *s.n.* substanță gelatinoasă extrasă din anumite alge marine, folosită la prepararea unor medicamente și la culturile de bacterii. [<fr. *agar-agar*]
agasá *vb.* I. *tr.* a enerva, a irita, a ațița; a plictisi. [<fr. *agacer*]
agasánt *adj.* enervant, iritant; plictisitor. [cf. fr. *agaçant*]
agát *s.n.* varietate de cuarț, dură, de diferite culori, folosită ca piatră semiprețioasă. [<fr. *agate*]
agáte *s.f. pl.* litere tipografice a căror floare corespunde unei litere de șase sg.*-tă.*/ puncte. [cf. fr. *agate*]
agávă *s.f.* plantă exotică, originară din Mexic, din ale cărei frunze se scot fibre textile; se cultivă ca plantă ornamentală. [<fr. *agave*, cf. gr. *agauos* — măreț]
agéndă *s.f.* **1.** carnet pe care sînt însemnate zilele, folosit pentru diferite notițe referitoare la anumite date, acțiuni, treburi etc. **2.** ordine de zi. [<fr., it. *agenda*, cf. lat. *agenda* — ceea ce trebuie să faci]
agenezíe *s.f.* **1.** incapacitate de reproducere biologică. **2.** dezvoltare embrionară insuficientă. [gen. *-iei.* / <fr. *agénésie*, cf. gr. *a* — fără, *genesis* — generație]
agént *s.m.* și **(1, 4)** *f.* **1.** reprezentant al unei instituții, al unei întreprinderi etc., care are anumite însărcinări; persoană care lucrează în numele cuiva, care îndeplinește o misiune publică. **2.** orice factor care dă naștere unei acțiuni, factor activ. **3.** *nume de* ~ = substantiv sau adjectiv care arată pe cel care îndeplinește acțiunea unui verb. **4.** spion. [pl. *-enți*, **(1, 4)** *-nte.* var *aghent* s.m. / <fr. *agent*, cf. it. *agente*, germ. *Agent*, lat. *agens* < *agere* — a face]
agentúră *s.f.* **1.** serviciu de informare, de spionaj aflat în slujba unui stat străin, a unor grupuri financiare sau politice străine. **2.** casă de afaceri în țările capitaliste, condusă de un agent **(1)**; afacerile efectuate de o astfel de casă; agenție. [var. *aghentură* s.f. / < germ. *Agentur*]
agenție *s.f.* birou care reprezintă interesele unei instituții, încheind anumite acte în numele ei. v. f i l i a l ă, s u c u r s a l ă. ○ ~ *telegrafică* (sau *de presă*) = instituție care primește și transmite presei știri și informații; ~ *de bilete* = birou unde se vînd bilete pentru spectacole, concerte etc. [gen. *-iei.* var. *aghenție* s.f. / <it. *agenzia*, cf. germ. *Agentie*]
aghiotánt *s.m.* adjutant. [cf. rus. *adjutant*, fr. *aide de camp*]
agiáto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* rar și liniștit. [< it. *agiato*]
agíl *adj.* sprinten, vioi, suplu. [< fr. *agile*, cf. lat. *agilis*]
ágile *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu agilitate, sprinten, vioi, ușor. [< it. *agile*]
agilitáte *s.f.* sprinteneală, vioiciune, suplețe. [cf. fr. *agilité*, lat. *agilitas*]
ágio *s.n.* spor pe care îl poate înregistra valoarea reală a unei monede sau a unei hîrtii de valoare, peste valoarea nominală. ● diferența dintre valoarea nominală a monedei de argint și valoarea ei reală exprimată în monedă de aur. [pron. *a-gi-o.* pl. *agiouri.* / cf. fr. *agio*, it. *aggio*]
agiotá *vb.* I. *intr.* a specula asupra valorilor sau mărfurilor al căror preț este variabil. [pron. *a-gi-o-.* / <fr. *agioter*]
agiotáj *s.n.* faptul de a agiota. [cf. fr. *agiotage*, it. *aggiotaggio*]
agitá *vb.* I. **1.** *tr.* a clătina, a flutura. ● a ațița; a scormoni. ● a discuta, a produce vîlvă în public (cu privire la o anumită chestiune). **2.** *refl. (fam.)* a fi neliniștit, a se frămînta. ● a se zbuciuma, a fi în neastîmpăr. [p.i. *agit.*/< lat. *agitare*, cf. fr. *agiter*, it. *agitare*]
agitát *adj.* care se agită; *(despre oameni)* neastîmpărat, neliniștit. ● *(fig.)* tulburat, nervos. ● *(despre o epocă, despre viață* etc.) frămîntat, tumultuos. [< *agita*]
agitátor[1] *s.n.* **1.** dispozitiv mecanic servind la amestecarea lichidelor sau la activarea transmiterii de căldură. **2.** dispozitiv servind la punerea în mișcare a granulelor unui material, pentru a ieși mai ușor printr-un orificiu. [<*agita*]
agitátor[2] *s.m.* și *f.* persoană care îndeplinește sarcini de agitație politică, de lămurire, de mobilizare a maselor. ● organ, mijloc de agitație. [<*agita*]
agitatóric *adj.* de agitație, pentru agitație. [cf. germ. *agitatorisch*]
agitáție *s.f.* **1.** activitate sistematică de lămurire, orală sau scrisă, dusă de partidele comuniste și muncitorești în scopul unei întăriri continue a legăturii cu masele, al educării lor politice și al mobilizării lor la lupta de clasă, pentru înfăptuirea revoluției socialiste și pentru construirea noii orînduiri. ○ *punct de* ~ = centru în care un grup de agitatori duc muncă de lămurire cu cetățenii în unele probleme de actualitate. **2.** mișcare prelungită în sensuri diferite, clătinare, fluturare. **3.** stare de neliniște, de tulburare, de enervare. [pron. *-ți-e.* var. *agitațiune* s.f. / cf. lat. *agitatio*, rus. *agitațiia*, fr. *agitation*]
aglomerá *vb.* I. **1.** *refl.* a se aduna laolaltă (în număr mare), înghesuiți; a se înghesui, a se îngrămădi. ● *(despre orașe* etc.) a se suprapopula. **2.** *tr. (despre unele substanțe)* a lega între ele granulele, firele sau fișiile care compun un material. [p. i. *-rez.* / <fr. *agglomérer*, cf. it. *agglomerare*, lat. *agglomerare*]
aglomeránt *adj.* care aglomerează. // *s.m.* substanță care leagă între ele particulele unor materiale oarecare; l i a n t. [cf. fr. *agglomérant*]
aglomeráre *s.f.* aglomerație. ● *(concr.)* grup compact. [<*aglomera*]

aglomerát *adj.* îngrămădit, înghesuit. ● suprapopulat. // *s.n.* îngrămădire de materiale vulcanice. ● produs obținut prin aglomerarea minereurilor. [< *aglomera*]

aglomerație *s.f.* îngrămădire de oameni, îmbulzeală. ● așezare omenească. [gen. *-iei*. var. *aglomerațiune* s.f. / cf. fr. *agglomération*, it. *agglomerazione*]

aglosie *s.f.* *(med.)* lipsă congenitală a limbii. [pron. *-si-e*. gen. *-iei*. / < fr. *aglosie*, cf. gr. *a* — fără, *glossa* — limbă]

aglutină *vb.* I. *refl.* a se uni, a se lipi strîns. ● *(despre bacterii)* a se aglomera prin alipire. ● *(despre cuvinte etc.)* a se uni, a se lipi formînd un cuvînt unic (cu alt sens). [< fr. *agglutiner*, cf. lat. *agglutinare*]

aglutinánt[1] *s.m.* **1.** anticorp care coagulează bacteriile pătrunse în organism. **2.** substanță care are proprietatea de a coagula coloizii. [cf. fr. *agglutinant*]

aglutinánt[2] *adj.* care aglutinează. ○ *(lingv.) limbă aglutinantă* = limbă în care relațiile gramaticale dintre cuvinte se exprimă cu ajutorul afixelor adăugate la rădăcina cuvîntului. [cf. fr. *agglutinant*]

aglutináre *s.f.* acțiunea de a se aglutina. **1.** alipire a bacteriilor, a hematiilor și a altor celule. **2.** *(lingv.)* alipire a unei particule la un cuvînt sau a unui cuvînt la alt cuvînt. [<*aglutina*]

aglutinínă *s.f.* anticorp care se acumulează în sînge în cazul bolilor infecțioase și al imunizării artificiale. [< fr. *agglutinine*]

aglutinogén *s.n.* substanță proteică, care produce aglutinina. [<fr. *agglutinogène*]

agnát *s.m.* și *f.* *(jur.)* rudă în linie paternă. [cf. fr. *agnat*, lat. *agnatus*]

aguáte *s.f.* *(zool.: la pl.)* clasă de vertebrate acvatice fără maxilarul inferior. [<fr. *agnathes*, cf. gr. *a* — fără, *gnathos* — falcă]

agnațiúne *s.f.* *(jur.)* legătură de rudenie civilă în raport cu înrudirea naturală. [cf. fr. *agnation*, lat. *agnatio*]

agnómen *s.n.* supranume, poreclă purtată de romani în urma unor fapte deosebite. [pl. *-ne*. / <lat. *agnomen*]

agnóstic *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al agnosticismului. [cf. fr. *agnostique*, it. *agnostico*]

agnosticísm *s.n.* *(fil.)* doctrină care neagă posibilitatea cunoașterii lumii obiective și a legilor ei, care limitează rolul științei numai la cunoașterea fenomenelor, considerînd că omul nu poate să cunoască esențele lucrurilor. [cf. fr. *agnosticisme*, it. *agnosticismo* < gr. *a* — fără, *gnostos* — cognoscibil]

agnozie *s.f.* **1.** *(med.)* tulburare în înțelegerea naturii lucrurilor, a semnificației obiectelor etc. **2.** *(în filozofia lui Socrate)* mărturisirea neștiinței conștiente. [gen. *-iei*. / < fr. *agnosie*, cf. gr. *a* — fără, *gnosis* — cunoaștere]

agógic *adj.* referitor la agogică. [cf. germ. *agogisch*]

agógică *s.f.* teoria abaterilor ușoare de la tempo, în executarea unei lucrări muzicale. [gen. *-cii*. / cf. germ. *Agogik*, lat., gr. *agoge*]

agonál *adj.* referitor la agonale. [cf. it. *agonale*]

agonále *s.f. pl.* întreceri atletice la vechii greci. ● *(la romani)* serbări în cinstea zeului Ianus. [<lat. *agonalia*]

agónă *s.f.* linie de pe suprafața pămîntului ale cărei puncte nu prezintă declinație magnetică. [<fr. *agone*]

agónic *adj.* referitor la agonie; care este în agonie. [cf. germ. *agonisch*]

agonie *s.f.* stare patologică a organismului care precedă moartea. v. c o m ă. ○ *în* ~ = pe moarte. ● *(fig.)* neliniște violentă; zbucium puternic. [<fr. *agonie*. cf. gr. *agonia* — luptă]

agonístic *adj.* referitor la arta atleților, la atletism; atletic. // *s.f.* disciplină gimnastică care se ocupa cu luptele atletice la vechii greci. [cf. fr. *agonistique*, lat. *agonisticus*, gr. *agonistikos*]

agonizá *vb.* I. *intr.* a fi în agonie. [<fr. *agoniser*]

agonizánt *adj.* care agonizează; muribund. [cf. fr. *agonisant*]

agonotesíe *s.f.* președinția întrecerilor atletice la vechii greci. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. /<gr. *agonothesia*]

agonotét *s.m.* *(ant.)* cel care prezida întrecerile atletice la grecii antici. [<gr. *agonothetes*, cf. fr. *agonothète*]

agorá *s.f.* *(ant.)* piață publică în care se concentrau negoțul și toată viața civică a unui oraș din vechea Grecie (mai ales a orașului Atena); *(p. ext.)* adunare populară ținută în această piață. [pl. *-le*. / <fr., it., gr. *agora*]

agorafobíe *s.f.* teamă nemotivată de a traversa locuri deschise, piețe etc. [gen. *-iei*. / cf. fr. *agoraphobie* <gr. *agora* — piață publică, *phobos* — frică]

agrafá *s.f.* 1. cuvînt care denumește mai multe obiecte cu care se prinde sau se fixează o haină, părul, o incizie, o hîrtie etc. 2. *(arhit.)* ornament în formă de consolă în capătul unui arc. [< fr. *agrafe*, cf. germ. *Agraffe*]

agrafíe *s.f.* *(med.)* afecțiune patologică manifestată prin imposibilitatea de a exprima ideile prin scris. [gen. *-iei*. /<fr. *agraphie*, cf. gr. *a* — fără, *graphein* — a scrie]

agramát 1. *adj.*, *s.m.* și *f.* *(liv.)* (cel) care în vorbire face greșeli elementare de limbă; *(p. ext.)* ignorant, incult. 2. *adj.* *(despre texte)* care conține greșeli de ortografie și de gramatică. [pl. *-ați* / <lat., gr. *agrammatos*]

agramatísm *s.n.* *(liv.)* necunoașterea vorbirii și a scrierii corecte. [germ. *Agrammatismus*, fr. *agrammatisme* < gr. *a* — fără, *gramma* — literă]

agrár *adj.* referitor la proprietatea funciară și la problemele legate de ea. ○ *reformă* ~*ă* = reformă a relațiilor de proprietate asupra pămîntului; (de obicei) reformă prin care marile latifundii sînt expropriate. [< lat. *agrarius*, cf. fr. *agraire*]

agrarián *s.m.* *(rar)* muncitor agricol; agricultor. ● partizan al legilor agrare. // *adj.* care se referă la legile agrare. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni*. / < fr. *agrarien*]

agravá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) înrăutăți. [p. i. *-vez*. / < fr. *aggraver*, cf. lat. *aggravare* — a îngreuna]

agravánt *adj.* care înrăutățește, agravează. ○ *(jur.) circumstanțe* ~*e* = circumstanțe

care măresc vina unui acuzat. [cf. fr. *aggravant*, lat. *aggravans*]

agreá *vb.* I. *tr.* **1.** a simpatiza. **2** *(în diplomație)* a accepta (un diplomat, un reprezentant diplomatic etc.). [pron. *-gre-a.* p.i. *-eez*, 3,6 *-eează*, 4 *-eăm*, ger. *-eînd.* / < fr. *agréer*]

agreábil *adj.* plăcut; distractiv. [cf. fr. *agréable*]

agregá *vb.* I. *refl.* (*despre molecule, corpuri* etc.) a se uni într-un tot; a se alipi. [p.i. *agrég.* / < lat. *aggregare*, cf. fr. *agréger*]

agregáre *s.f.* unire a unor părți între care nu există o legătură intimă; unire într-un tot. ○ *stare de* ~ = fiecare dintre cele trei stări de consistență sub care se poate prezenta materia. [< *agrega*]

agregát[1] *s.n.* **1.** grup de mașini care lucrează în același timp, ca un tot unitar. **2.** materiale inerte (pietriș, nisip etc.) care se amestecă cu cimentul și apa la prepararea betonului, mortarului etc. **3.** component elementar al structurii solului, rezultat prin lipirea particulelor primare din sol. ○ ~ *mineral* = concrețiere de minerale în diferite formațiuni naturale. **4.** îngrămădiri de organe pe o mică suprafață a unei plante. [pl. *-te.* / cf. rus. *agregat*, fr. *agrégat*, lat. *aggregatum* — reunit]

agregát[2] *s.m.* *(ieșit din uz) profesor* ~ = profesor universitar care și-a obținut titlul prin concurs, dar a rămas totuși dependent de catedra altui profesor. [după fr. *agrégé*]

agregáție *s.f.* *(rar)* agregare. [gen. *-iei.* var. *agregațiune* s.f. / cf. fr. *agrégation*, lat. *aggregatio*]

agreмént *s.n.* **1.** plăcere, distracție. **2.** *(jur.)* consimțământ, încuviințare, aprobare; *(în diplomație)* încuviințare dată de un stat la numirea reprezentanților diplomatici ai altui stat. [pl. *-te.* / < fr. *agrément*]

agrementá *vb.* I. *tr. (rar)* a da culoare, relief, a înfrumuseța prin adăugarea unui accesoriu plăcut. [< fr. *agrémenter*]

agresiúne *s.f.* acțiunea celui care atacă primul; atac neprovocat. ● atac armat al unui stat sau al unei coaliții de state împotriva altui stat, cu scop de cotropire și jaf. [cf. fr. *agression*, it. *aggressione*, lat. *aggressio*]

agresív *adj.* care atacă neprovocat, care săvîrșește o agresiune; provocator; irascibil, certăreț. ● *(despre substanțe)* care atacă chimic corpurile cu care vine în contact. [cf. fr. *agressif*, it. *aggressivo*]

agresivitáte *s.f.* însușirea de a fi agresiv. [cf. fr. *agressivité*]

agresór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care atacă fără a fi provocat; organizator sau făptuitor al unei agresiuni armate. [cf. fr. *agresseur*, it. *aggressore*, lat. *aggressor*]

agrést *adj. (rar)* cîmpenesc, rustic. ● grosolan. [< lat. *agrestis*, cf. fr., it. *agreste*]

agrícol *adj.* **1.** de agricultură, referitor la agricultură. ● întrebuințat în agricultură; obținut în agricultură. **2.** care se ocupă cu agricultura. **3.** *(despre o regiune, o țară)* care își sprijină economia în special pe agricultură; agrar. [< fr. *agricole*, cf. lat. *agricola*]

agricultór *s.m.* și *f.* persoană care se ocupă cu agricultura. [cf. fr. *agriculteur*, lat. *agricultor*]

agricultúră *s.f.* totalitatea operațiilor și a metodelor de cultivare a pămîntului. [cf. fr. *agriculture*, lat. *agricultura*]

agrimensór *s.m.* specialist în agrimensură. [< lat. *agrimensor*, cf. it. *agrimensore*]

agrimensúră *s.f.* tehnica măsurătorilor topografice și cadastrale simple ale terenurilor agricole. [< lat. *agrimensura*, cf. it. *agrimensura*]

agriotímie *s.f. (liv.)* tendință bolnăvicioasă de a comite acte de nebunie furioasă. [gen. *-iei.* / < fr. *agriothymie*, cf. gr. *agrios* — sălbatic, *thymos* — furie]

agripnie *s.f.* insomnie. [gen. *-iei.* / < fr. *agrypnie*, cf. gr. *agrypnia*]

agro- element de compunere savantă, cu semnificația „agricol", „de agricultură". [cf. fr. *agro* < lat. *ager* — ogor, gr. *agros* — ogor]

agrobiológ *s.m.* specialist în agrobiologie. [< *agro-* + *biolog*]

agrobiológic *adj.* referitor la agrobiologie. [< *agro-* + *biologic*]

agrobiologíe *s.f.* disciplină care studiază legile de dezvoltare a plantelor cultivate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *agrobiologie*]

agrochímic *adj.* referitor la agrochimie. [cf. fr. *agrochimique*]

agrochímie *s.f.* știință care studiază posibilitățile și măsurile care duc la sporirea recoltelor prin acțiunea asupra proceselor biochimice din sol. [cf. fr. *agrochimie*]

agrogeológ *s.m.* și *f.* specialist în agrogeologie. [cf. fr. *agrogéologue*]

agrogeologíe *s.f.* disciplină care studiază rocile pe care s-au format solurile arabile. [gen. *-iei.* / cf. fr. *agrogéologie*]

agrologíe *s.f.* disciplină care studiază factorii de vegetație și mijloacele tehnice pentru influențarea lor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *agrologie* < gr. *agros* — cîmp, *logos* — vorbire]

agrometeorologíe *s.f.* disciplină care studiază rolul condițiilor meteorologice în dezvoltarea plantelor de cultură. [gen. *-iei.* / < *agro-* + *meteorologie*]

agrominím *s.n.* totalitatea lucrărilor agronomice minime, fixate pentru a fi aplicate în mod obligatoriu în scopul creșterii producției agricole. [< rus. *agrominimum*]

agronóm *s.m.* specialist în agronomie. [< fr. *agronome*, cf. gr. *agronomos*]

agronómic *adj.* referitor la agronomie. [cf. fr. *agronomique*]

agronomíe *s.f.* știință care înglobează cunoștințele referitoare la cultivarea sistematică a pămîntului. [gen. *-iei.* / < fr. *agronomie*, cf. gr. *agros* — cîmp, *nomos* — lege]

agrosílvic *adj.* privitor la agricultură și silvicultură. [< *agro-* + *silvic*]

agrotéhnic *adj.* referitor la agrotehnică. [cf. rus. *agrotehniceskii*]

agrotéhnică *s.f.* știință care studiază tehnica menținerii și creșterii fertilității solului. [< rus. *agrotehnika*]

agrotehnícián *s.m.* și *f.* specialist în agrotehnică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. rus. *agrotehnik*]

agrozootéhnic *adj.* privitor la agrozootehnică. [cf. rus. *agrozootehniceskii*]
agrozootéhnică *s.f.* tehnica îmbunătățirii și amenajării pășunilor și terenurilor cultivate cu plante furajere. [gen. *-cii.* / < rus. *agrozootehnika*, cf. gr. *agros* — ogor, *zoon* — animal, *techne* — artă]
agrozootehnicián *s.m.* și *f.* specialist în agrozootehnică. [cf. *agrozootehnică*]
áisberg *s.n.* bloc de gheață plutitor, desprins din marile ghețuri polare, care se întîlnește în apele din jurul polilor. [pl. *-guri.* / < engl. *iceberg*]
ajúr *s.n.* **1.** broderie artistică pe pînză, constînd din spații rărite obținute prin scoaterea unor fire. ● rărituri de-a lungul unei țesături, produse în timpul țesutului. **2.** *(arhit.)* ornament cu perfoații care permite pătrunderea luminii. ● ornament format din găuri practicate într-o placă de metal ori în pereții unui vas de lut. [pl. *-ruri* și *-re.* / <fr. *ajour*]
ajurá *vb.* I. *tr.* a face un ajur. [< fr. *ajourer*]
ajustá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a potrivi, a adapta (o piesă) la un ansamblu. ● a potrivi pe corp (o haină). [<fr. *ajuster*]
ajustáj *s.n. (tehn.)* ajustare; *(spec.)* mărime care măsoară exactitatea contactului fețelor a două corpuri. [<fr. *ajustage*]
ajustór *s.m.* și *f.* specialist în operații de ajustare a diferitelor piese. [cf. fr. *ajusteur*]
ajutáj *s.n.* tub adaptat la deschizătura de scurgere a unor fluide, pentru a regla debitul. [<fr. *ajoutage*]
alabandină *s.f.* sulfură de mangan naturală, care se prezintă ca o masă negricioasă și cu un luciu aproape metalic. [<fr. *alabandine*]
alabástru *s.n.* varietate de ghips asemănătoare marmurii albe, din care se fabrică obiecte de ornament. [<lat. *alabastrum*, cf. germ. *Alabaster*, it. *alabastro*]
alaít *s.n.* mineral rar, de culoare roșie, care se găsește în Asia centrală.
alambic *s.n.* aparat de distilare, folosit mai ales pentru fabricarea spirtului. [pl. *-curi, (rar) -ce.* / <fr. *alambic*, cf. ar. *al-ambic* — vas pentru distilare]
alambicá *vb.* I. *tr. (rar)* **1.** a distila cu alambicul. **2.** *(fig.)* a face prea subtil, greu de înțeles; a subtiliza. [< fr. *alambiquer*]
alambicát *adj. (rar)* foarte rafinat, subtil, greu de înțeles. [< *alambica*]
alantoídă *s.f.* membrana embrionară a animalelor vivipare și ovipare cu respirație pulmonară. ● *(la pl.)* animale vertebrate care au această membrană. [<fr. *allantoïde*, cf. gr. *allatoeides* < *allas* — mat, *eidos* — aspect]
alarmá *vb.* I. **1.** *refl.* a se neliniști. ● a se înfricoșa; a se speria. **2.** *tr.* a da alarma. [<fr. *alarmer*]
alarmánt *adj.* care alarmează; neliniștitor, îngrijorător. [cf. fr. *alarmant*]
alármă *s.f.* **1.** anunțare a unei primejdii, a unei nenorociri iminente etc.; mijlocul prin care se face anunțarea acestei primejdii. ● semnal, chemare pentru a lua armele. **2.** neliniște; spaimă. [< fr. *alarme* <it. *all'arme* — la arme]
alarmíst *adj., s.m.* și *f.* (cel) care răspîndește știri alarmante (cu intenția de a produce panică); (cel) care se alarmează repede, sperios; timorat; înfricoșat. ● *(despre știri)* care alarmează, îngrozește, care produce panică. v. a l a r m a n t. [cf. fr. *alarmiste*]
alaún *s.m.* sare a sulfatului de aluminiu cu diferite elemente bazice; *(p. restr.)* sulfat dublu de aluminiu și potasiu; piatră-acră. [pron. *-la-un.* / < germ. *Alaun*]
álă *s.f.* unitate romană de cavalerie. [<lat. *ala*]
albádă *s.f.* alboradă. [pl. *-de.* / <sp. *albada*]
albaspínă *s.f.* arbust spinos din familia rozaceelor, cu frunze crestate, cu flori albe dispuse în buchețele și cu fructe comestibile, care este cultivat ca plantă ornamentală; păducel. [pl. *-ne.* / <lat. *alba spina*, cf. it. *albaspina*]
albatrós *s.m.* pasăre marină cu aripi mari, cu cioc gros și încovoiat, care trăiește în emisfera australă. [<fr. *albatros*]
álbă *s.f.* veche formă de poezie provensală. [<prov. *alba*, cf. lat. *alba* — zori]
albédo *s.n. (fiz.)* mărime fotometrică egală cu raportul dintre intensitatea luminii radiate difuz de un corp și intensitatea luminii care cade pe acel corp. [<fr. *albedon*, cf. lat. *albedo* — albeață]
albescéță *s.f. (franțuzism; rar)* starea a ceea ce este alb; albiciune. [pron. *-bescen-.* / <fr. *albescence*]
albián *s.n.* etajul inferior al cretacicului mijlociu. [pron. *-bi-an.* / cf. germ. *Albian*, fr. *albien*]
albinism *s.n.* insuficiență congenitală de pigmentație a pielii, a părului sau irisului. ● decolorare a frunzelor unor plante datorită lipsei de materii colorante. [<fr. *albinisme*]
albínos *adj., s.m.* și *f.* (om, animal) atins de albinism. [<fr. *albinos*]
albít *s.n.* mineral cu aspect lăptos, verzui, roșiatic sau incolor, întrebuințat ca fondant în ceramică. [<fr. *albite*, cf. germ. *Albit*]
alborádă *s.f.* cîntare executată în onoarea și sub fereastra cuiva, în zori de zi. [pl. *-de.* / <sp. *alborada*, cf. *alba* — zori de zi]
albúm *s.n.* **1.** caiet sau volum special legat, în care se păstrează fotografii, vederi etc. sau unde sînt adunate o serie de fotografii, desene, mărci etc. după o anumită temă. v. c a t a l o g. ● listă de nume. **2.** caiet în care se scriu versuri (originale), maxime etc. [pl. *-me, -muri.* / <fr. *album*, cf. lat. *album* — alb]
albumén *s.n.* substanță nutritivă care se găsește în semințele unor plante și care hrănește embrionul în timpul germinației. [pl. *-ne.* / <fr. *albumen*, cf. lat. *albumen* — albuș]
albumínă *s.f.* substanță organică din grupul proteinelor, care intră în constituția celulei animale și vegetale. [<fr. *albumine*]
albuminoíd *adj.* de felul albuminei. // *s.n. pl.* proteine complexe, care constituie o mare parte a materiei vii. [pron. *-no-id.* / <cf. fr. *albuminoïde*]

albuminométru *s.n.* aparat pentru determinarea cantității de albumină din urină. [<fr. *albuminomètre*]

albuminós *adj.* care conține albumină. [cf. fr. *albumineux*]

albuminurie *s.f.* prezența albuminei în urină. [gen. *-iei.* / <fr. *albuminurie*, cf. fr. *albumine*, gr. *uron* — urină]

albúrn *s.n.* strat lemnos situat între scoarța unui copac și inima lui. [pl. *-nuri.* / <lat. *alburnum*]

alcáic *adj. vers* ~ = vers iambic latin și grec, creat de poetul Alceu și compus din unsprezece silabe; *strofă* ~*ă* = strofă în care primele două versuri sînt alcaice. [<fr. *alcaïque*, cf. lat. *alcaicus*]

alcálde *s.m.* magistrat municipal în Spania. [pl. invar. / <sp. *alcalde*, cf. ar. *al cadi* — judecător]

alcalicelulóză *s.f.* derivat alcalin al celulozei, folosit la fabricarea viscozei și a esterilor celulozei. [<fr. *alcalicellulose*]

alcalimetríe *s.f.* parte a chimiei care studiază determinarea concentrației unei baze; procedeu de analiză chimică folosit în acest scop. [gen. *-iei.* / <fr. *alcalimétrie*, cf. fr. *alcali* — alcalin, gr. *metron* — măsură]

alcalimétru *s.n.* aparat pentru determinarea gradului de concentrație a unei baze. [<fr. *alcalimètre*]

alcalín *adj. (despre substanțe)* care are particularități specifice bazelor. ○ *metal* ~ = metal din grupul metalelor monovalente. [<fr. *alcalin*]

alcalinitáte *s.f.* însușirea unei substanțe de a fi alcalină; concentrație în ioni hidroxili a unei soluții. [cf. fr. *alcalinité*]

alcalinizá *vb.* I. *tr.* a da unei substanțe proprietăți alcaline. [<fr. *alcaliniser*]

alcáliu *s.n. (chim.)* compus chimic caustic care albăstrește hîrtia roșie de turnesol și care, în unire cu un acid, formează o sare; bază. [pro. *-li-u.* pl. *-ii.* / <fr. *alcali*, cf. ar. *alkali* — plantă marină]

alcalizá *vb.* I. *tr.* a alcaliniza. [p. i. *-zez.* / < fr. *alcaliser*]

alcaloíd *s.n. (chim.)* substanță organică vegetală, folosită în medicină. [pl. *-izi.* / <fr. *alcaloïde*, cf. fr. *alcali*, gr. *eidos* — formă]

alcalózá *s.f. (med.)* mărirea alcalinității sîngelui în urma unor tulburări funcționale. [pl. *-ze.* / <fr. *alcalose*]

alcarázas *s.n. (rar)* vas poros de pămînt, în care se produce răcirea lichidului pe care îl conține, datorită evaporării prin pereții lui. [pl. *-suri.* / <fr., sp. *alcarazas*, cf. ar. *al caraza*]

alcazár *s.n.* cetate sau palat întărit în Spania. [pl. *-re.* / <sp. *alcazar*]

alchímie *adj. (rar)* care este în legătură cu alchimia, referitor la alchimie. [cf. fr. *alchimique*]

alchímie *s.f.* știință ocultă apărută în Egiptul antic și răspîndită în Evul mediu, care urmărea găsirea „elixirului vieții", pentru a obține tinerețea veșnică și a „pietrei filozofale" miraculoase, cu care să prefacă toate metalele în aur. [gen. *-iei.* / cf. fr. *alchimie*, it. *alchimia* <lat. med. *alchymia*, ar. *al kimia*]

alchimíst *s.m.* practicant al alchimiei. [pl. *-iști.* / cf. fr. *alchimiste*]

alción *s.m.* **1.** *(zool.)* specie de pescăruș-albastru. ● pasăre marină legendară. **2.** *(astr.)* steaua cea mai luminoasă din grupul Pleiadelor. [pl. *-ni.* / <fr., lat., gr. *alcyon*]

alcoól 1. *s.m.* corp obținut prin înlocuirea cu un oxidril a unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi. **2.** *s.n.* compus organic lichid, volatil, obținut prin distilarea unor substanțe zaharoase fermentate; spirt. ● băutură alcoolică. [pron. *-co-ol.* pl. (1) *-li*, (2) *-luri.* / <fr. *alcool*, cf. ar. *al-kohl* — lucru subtil]

alcoolát *s.m.* derivat obținut prin combinarea unui alcool cu un metal. [cf. fr. *alcoolate*]

alcoólic *adj.* care conține alcool. // *s.m.* și *f.* om care abuzează de băuturi alcoolice; beție. [cf. fr. *alcoolique*]

alcoolísm *s.n.* consum abuziv de băuturi alcoolice. ● *(med.)* stare morbidă cauzată de alcool; intoxicație alcoolică cronică. [cf. fr. *alcoolisme*]

alcoolizá *vb.* I. **1.** *tr.* a mări concentrația de alcool dintr-o soluție. **2.** *refl.* a consuma în mod abuziv băuturi alcoolice; a deveni alcoolic. [cf. fr. *alcooliser*]

alcoolométru *s.n.* aparat pentru determinarea concentrației alcoolice a unei soluții. [cf. fr. *alcoolomètre*]

alcoolometríe *s.f.* determinarea gradului de concentrație a unei soluții alcoolice. [cf. fr. *alcoolométrie*]

alcóv *s.n.* adîncitură făcută într-un zid pentru a așeza un pat; *(p. ext.)* pat de dormit. [pl. *-nuri.* / <fr. *alcôve*, cf. sp. *alcoba*, ar. *al kobbă* — dormitor]

aldehídă *s.f.* substanță organică obținută prin oxidarea unor alcooli, folosită în industria farmaceutică. ○ *aldehidă formică* = formaldehidă. [<fr. *aldehyde*]

aldín *adj., s.f. caracter* ~ sau *literă aldină* = caracter tipografic sau literă cu conturul mai plin; literă grasă. [<it. *aldino*, cf. *Aldo Manutio*, tipograf și editor din Veneția]

aleatóriu *adj. (jur.)* care depinde de un eveniment viitor și nesigur; supus întîmplării; întîmplător. [pron. *a-le-a-to-riu.* / cf. fr. *aléatoire*, it. *aleatorio* <lat. *aleatorius* < *alea* — zar]

alée *s.f.* **1.** drum într-un parc, într-o grădină etc. avînd pe margini arbori sau flori. ● stradă plantată cu arbori; stradă îngustă și scurtă, intrare. **2.** înșiruire pe două rînduri a unor elemente arhitecturale de același fel. [pron. *-le-e.* pl. *-lei.* / <fr. *allée*]

alegá *vb.* I. *tr. (jur.)* a invoca ceva ca scuză, ca motiv pentru justificarea unei fapte etc. [p. i. *alég.* / < fr. *alléguer*, cf. lat. *allegare*]

alegáție *s.f. (jur.)* invocare a unei păreri, a unei idei etc. pentru a justifica ceva sau pentru a întări o afirmație. [gen. *-iei.* var. *alegațiune* s.f. / cf. fr. *allégation*, lat. *allegatio*]

alegórie *adj.* de alegorie, cu sens ascuns; exprimat în pilde. ○ *car* ~ = vehicul amenajat cu o platformă pe care se reprezintă o scenă simbolică și cu care se

defilează la anumite sărbători. [<fr. *allégorique*]

alegorie *s.f.* **1.** *(lit.)* procedeu artistic care constă în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete. ● pictură, sculptură etc. care reprezintă o idee abstractă. **2.** *(muz.)* compoziție care dă impresia că urmărește desfășurarea unei povestiri imaginare. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / cf. fr. *allégorie*, it., lat., gr. *allegoria*]

alegorism *s.n.* faptul de a explica în alegorii, de a exprima în imagini; abuz de alegorii. [<fr. *allégorisme*]

alégru, *adj. (rar)* vioi, vesel; sprinten. [pl. *-ri*, *-re*. / <fr. *allègre*, cf. it. *allegro*]

aléná *s.f. (med.)* aer cald care iese din plămîni în timpul expirației. [pl. *-ne*. / <fr. *haleine*]

alergén *adj. (med.*; *adesea subst.)* care provoacă o stare alergică. [pl. *-ni*, *-ne*. / <fr. *allergène*, cf. fr. *allergie* — alergie, gr. *genan* — a produce]

alérgic *adj. (med.)* de alergie, referitor la alergie. [pl. *-ci*, *-ce*. / <fr. *allergique*]

alergie *s.f. (med.)* mod special de a reacționa al unui organism față de un agent microbian, chimic sau de natură mecanică. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <fr. *allergie*, cf. gr. *allos* — altul, *ergon* — lucru]

alergología *s.f.* ramură a medicinei care studiază alergiile. [pron. *-gi-e*, gen *-iei*. / <fr. *allergologie*]

alért *adj. (rar)* vioi; iute, sprinten; prompt la acțiune. [pl. *-rți*, *-rte*. / <fr. *alerte*]

alértă *s.f. (rar)* alarmă; *(p. restr.)* termen folosit în terminologia anului geofizic internațional 1957 și în terminologia „anului internațional al soarelui calm", pentru a atrage atenția asupra evoluției diverselor fenomene cerești. [< fr. *alerte*, cf. it. *all'erta* — pe înălțime]

alertéțe *s.f. (rar)* vioiciune, agerime; elan, avînt. [<it. *all'erezza* — rapiditate]

aleurométru *s.n.* aparat pentru determinarea calităților de panificare a glutenului din făină. [pron. *a-le-u-*. / <fr. *aleuromètre*]

aleurón *s.m.* strat de celule cu pereții îngroșați, care se află sub învelișul bobului de grîu. [cf. germ. *Aleuron*]

aleurónă *s.f.* substanță azotoasă care se găsește în anumite plante (fructe și cereale). [<fr. *aleurone*]

alevín *s.m.* pui de pește în stadiul premergător formării solzilor. [<fr. *alevin*]

alevinái *s.n.* îngrijirea și hrănirea puietului de pește. [<fr. *alevinage*]

alexandrín *adj.* **1.** referitor la civilizația elenistică din Alexandria; *(p. ext.)* care ține de epoca elenistică. **2.** *(metr.)* *vers* ~ (și *s.m.*) = vers iambic de douăsprezece silabe, cu cezura după silaba a șasea. [pl. *-ni*, *-ne*. / cf. fr. *alexandrin* <*Alexandria* — numele unui roman francez din secolul al XII-lea, unde a fost folosit acest vers prima dată]

alexíe *s.f.* greutate sau imposibilitate a bolnavului de a prinde sensul cuvintelor scrise. [gen. *-iei*. / <fr. *alexie*]

alexínă *s.f.* anticorp. [<fr. *alexine*]

alezá *vb.* I. *tr.* a da unui cilindru (de mașină) dimensiunile cerute, printr-o prelucrare prin așchiere; a șlefui o gaură conică sau cilindrică dintr-o piesă metalică. [<fr. *aléser*]

alezáj *s.n.* **1.** alezare. **2.** diametrul interior al unui cilindru de mașină. [cf. fr. *alésage*]

alezáre *s.f.* acțiunea de a aleza [< *aleza*]

alezie *s.f.* neputință a bolnavului de a citi litere, cifre sau note muzicale. [gen. *-iei*. / cf. fr. *alésie*]

alezór *s.n.* unealtă folosită pentru alezare. [cf. fr. *alésoir*]

álfa *s.n. invar.* plantă graminee din Algeria, din care se fac coarde, fibre etc. ○ *hîrtie* ~ = hîrtie de calitate superioară, fabricată din planta de mai sus. [<fr. *alfa*, cf. ar. *halfa*]

alfabét *s.n.* totalitatea literelor care redau sunetele de bază ale unei limbi. ○ ~*ul Morse* = alfabet folosit în telegrafie, ale cărui litere sînt reprezentate prin puncte și linii. [pl. *-te*, (rar) *-turi*. / cf. fr. *alphabet*, it. *alfabeto* <lat. *alphabetum*, gr. *alpha*, *beta* — a, b]

alfabétic *adj.* așezat în ordinea literelor alfabetului. [cf. fr. *alphabétique*]

alfabetizá *vb.* I. *tr.* a învăța pe cineva scrisul și cititul. [<fr. *alphabétiser*]

alfabetizáre *s.f.* acțiunea de a alfabetiza; combatere a analfabetismului. [<*alfabetiza*]

álgă *s.f.* plantă inferioară talofită care crește în mediul acvatic. [<fr. *algue*, cf. it., lat. *alga*]

algébră *s.f.* disciplină matematică care studiază operațiile aritmetice, independent de valorile numerice care intervin în ele. [<fr. *algèbre*, cf. ar. *al djebr* — reconstruire de fragmente]

algébric *adj.* de algebră, referitor la algebră. [cf. fr. *algébrique*]

algebrológică *s.f.* încercare de a înlocui operațiile logice cu semne și calcule; logică simbolică. [gen. *-cii*]

algíd *adj. (franțuzism)* rece, înghețat. ● *(med.*; *despre unele afecțiuni)* care produce o puternică senzație de frig; caracterizat printr-o scădere mare a temperaturii corpului. [<fr. *algide*, cf. lat. *algidus* — înghețat]

algiditáte *s.f.* scădere mare a temperaturii corpului, în anumite afecțiuni. [cf. fr. *algidité*]

algogén *adj.*, *s.n.* care este produs de o excitație puternică și care intoxică terminațiile nervoase. [<fr. *algogène*, cf. gr. *algos* — durere, *genan* — a genera]

algología *s.f.* ramură a botanicii care se ocupă cu studiul algelor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *algologie*, germ. *Algologie* <lat. *alga* — algă, gr. *logos* — vorbire]

algománie *s.f. (liv.)* căutarea unei plăceri în durere. [gen. *-iei*. / <fr. *algomanie*, cf. gr. *algos* — durere, *mania* — furie]

algonchián *adj. (geol.*; *în expr.)* eră *algonchiană* = proterozoic. [pron. *-chi-an*. pl. *-ni*, *-ne*. / <fr. *algonkien*]

algorítm *s.n.* ansamblu de reguli pentru efectuarea unui sistem de operații într-o

ordine dată, în vederea rezolvării unor probleme de un anumit tip; procedeu de calcul. [pl. *-me* și *-mi* s. m. / <fr. *algorithme*, cf. *Al. Korismi*, matematician]

algoritmic *adj.* care se bazează pe algoritmie. ○ *logică ~ă* = logică care utilizează notații simbolice. [<fr. *algorithmique*]

alguazíl *s.m.* agent de poliție în Spania. [pron. *al-gua-zil.* / <sp. *alguacil*]

aliá *vb.* I. **1.** *refl.* a se uni printr-un tratat de alianță. ● a se alătura unei idei. ● a se înrudi cu cineva printr-o căsătorie. **2.** *tr.* a topi împreună anumite metale sau metale cu metaloizi, în vederea obținerii unui aliaj. [pron. *-li-a.* p. i. 4 *-iem*, ger. *-iind.* / <fr. *allier*, cf. lat. *alligare* — a lega de]

aliáj *s.n.* combinație de mai multe metale sau de metale cu metaloizi, obținută prin topirea lor laolaltă. [<fr. *alliage*]

alianță *s.f.* **1.** pact între două sau mai multe grupuri, făcut pentru a întări o legătură sau în vederea realizării unor anumite scopuri; legătură stabilită între două sau mai multe state pe baza unui tratat. **2.** legătură care se stabilește între familiile a două persoane care se căsătoresc. ○ *rudă prin ~* = persoană înrudită cu cineva prin căsătorie. [<fr. *alliance*]

álias *adv.* cuvînt latin însemnînd „altfel", folosit pentru a arăta o variantă. [pron. *-li-as.* / <lat., fr. *alias*]

aliát *adj.* **1.** unit printr-o alianță. **2.** *(despre metale)* căruia i s-a adăugat o anumită cantitate dintr-un alt element, în vederea formării unui aliaj. // *s.m.* și *f.* persoană, organizație, stat etc. care a intrat într-o alianță. [<*alia*, cf. fr. *allié*]

alibí *s.n.* probă prin care un inculpat dovedește justiției că în momentul săvîrșirii faptului delictuos imputat, el se găsea în altă parte. [pl. *-iuri.* / <fr. *alibi*, cf. lat. *alibi* — în altă parte]

alicótă *adj. f.* *(mat.)* *parte ~* = parte a unui tot, conținută în el de un anumit număr întreg de ori. [<fr. *aliquote*]

alicuántă *adj. f.* *(mat.)* *parte ~* = parte care nu intră de un număr exact de ori într-un tot. [pl. *-te.* / <fr. *aliquante*]

alidádă *s.f.* dispozitiv de forma unei rigle, cu care sînt echipate instrumentele goniometrice și care servește la formarea și măsurarea unghiurilor. [pl. *-de.* / <fr. *alidade*, cf. lat. med. *alidada* <ar. *al idad*]

aliená *vb.* I. *tr.* *(jur.)* a trece altuia dreptul de proprietate asupra unui lucru; a înstrăina. [pron. *-li-e-.* p. i. *-nez.* / <fr. *aliéner*, cf. lat. *alienare* — a vinde]

alienábil *adj.* *(jur.; despre bunuri, drepturi)* care poate fi transmis, înstrăinat. [pron. *-li-e-.* / cf. fr. *aliénable*]

alienáre *s.f.* *(jur.)* transmitere a dreptului de proprietate; înstrăinarea unui bun. ● *(fil.)* noțiune care desemnează procesul transformării, în anumite condiții social-istorice, a produselor activității umane și a însușirilor oamenilor, în ceva străin de ei și care îi domină. [pron. *-li-e-.* / <*aliena*]

alienát *adj., s.m.* și *f.* suferind de o boală mintală; nebun. // *adj.* *(jur.; despre bunuri)* înstrăinat. [pron. *-li-e-.* / <*aliena*, cf. fr. *aliéné*. lat. *alienatus*]

alienáție *s.f.* **1.** *(med.)* boală mintală; nebunie. **2.** *(jur.; rar)* alienare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *aliénation*, lat. *alienatio*]

alieníst *s.m.* și *f.* medic specialist în boli mintale. v. p s i h i a t r u. [pron. *-li-e-.* / <fr. *aliéniste*]

aligatór *s.m.* *(zool.)* specie de crocodili care trăiește în fluviile Americii. [<fr. *alligator*]

aligoté *s.n.* varietate de struguri din viță franceză de Burgundia, cu răspîndire aproape universală. [<fr. *aligoté*]

alimbá *vb.* I. *tr.* a descărca o parte din marfa dintr-o navă în altă navă, spre a o ușura. [<*limb*]

aliménț *s.n.* preparat sau produs natural care se mănîncă și ajută la întreținerea vieții. [<fr. *aliment*, cf. it. *alimento* < lat. *alimentum*]

alimentá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) hrăni, a (se) nutri (cu alimente). ● *tr.* a întreține, a menține. **2.** *tr.* a aproviziona cu ceva necesar traiului. ● a aproviziona, a da cele necesare pentru funcționare (unui motor, unei mașini etc.) [<fr. *alimenter*, cf. it. *alimentare*]

alimentár *adj.* referitor la alimente; care servește ca aliment, la alimentație. ○ *pensie ~ă* = sumă de bani pe care cineva o plătește (lunar) unei persoane pe care are obligația să o întrețină [cf. fr. *alimentaire*]

alimentáre *s. f.* acțiunea de a alimenta și rezultatul ei; aprovizionare. [<*alimenta*]

alimentatór *s.n.* dispozitiv pentru alimentarea unei mașini cu combustibil sau cu materie primă de prelucrat. [cf. fr. *alimentateur*]

alimentáție *s. f.* alimentare, hrănire, nutrire. [gen. *-iei.* / cf. fr. *alimentation*, it. *alimentazione*]

alineát *s.n.* rînd într-un text, care începe mai dinăuntru decît celelalte, pentru a arăta trecerea la altă idee; fragment de text cuprins între două rînduri scrise în acest fel. ● pasaj dintr-un articol de lege. [pron. *-ne-at.* pl. *-te*, *-turi.* var. *aliniat* s.n. / cf. fr. *alinéa*, lat. *a linea* — de la capăt]

alinlá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) așeza în linie dreaptă. ● *tr.* a îndrepta traseul unei străzi. [pron. *-ni-a.* ger. *-iind.* var. *alinea* vb. I. / <*linie*, după fr. *aligner*]

aliniaménț *s.n.* poziția mai multor puncte sau obiecte de-a lungul unei linii. ○ *aliniament de teren* = linie de teren definită, de regulă, prin puncte caracteristice. [pron. *-ni-a-.* pl. *-te.* var. *alineament* s.n. / după fr. *alignement*]

aliniére *s.f.* **1.** acțiunea de a (se) alinia și rezultatul ei. **2.** *(arhit.)* linie de așezare a limitelor unei străzi, a unei piețe publice etc. ● operație de jalonare a unui aliniament. **2.** *(la pl.; arheol.)* monumente cu caracter religios, frecvente în epoca bronzului în Franța, în Anglia etc., constînd din șiruri drepte, paralele, de blocuri mari de piatră cioplită, înfipte vertical în pămînt la intervale regulate. [după fr. *alignements*]

aliterație *s.f.* repetarea aceluiași sunet sau acelorași grupuri de sunete în două sau mai multe cuvinte care se succed. [gen. *-iei*. var. *aliterațiune* s.f. / cf. fr. *allitération*, it. *allitterazione*]

alizarină *s.f.* materie colorantă roșie, extrasă odinioară din rădăcina unei plante numite roibă; astăzi este fabricată în mod sintetic. [<fr. *alizarine*]

alizéu *s.n.* vînt regulat care suflă tot timpul anului în regiunile tropicale, în emisfera boreală de la nord-est către sud-vest și în emisfera australă de la sud-est către nord-vest. [pl. *-ee*. / <fr. *alizé*, cf. it. *aliseo*]

allargándo *adv. (muz.)* rărind treptat (ritmul). [<it. *allargando*]

alla breve *loc. adv. (muz.; ca indicație de execuție)* arată că o piesă scrisă în măsură de patru timpi se execută în măsură de doi timpi. [<it. *alla breve*]

allegrétto *adv. (muz.)* (în ritm) vioi, repejor (mai puțin grăbit decît allegro). // *s.n.* bucată muzicală executată în acest tempo.[< it. *allegretto*]

allégro *adv. (muz.)* (în ritm) repede, vioi, vesel. // *s.n.* arie executată în acest tempo. ● mișcare obișnuită a primei părți dintr-o sonată. [<it. *allegro*]

allemándă *s.f.* vechi dans german, cu caracter vesel, vioi: melodia după care se execută acest dans. [pl. *-de*. /<fr. *allemande*]

almagéste *s.n. pl.* culegere de observații astronomice, făcută pentru prima oară de învățatul grec Ptolemeu. [cf. fr. *almageste*, it. *almagesto*, cf. gr. *megiste*]

almanáh *s.n.* **1.** calendar cu indicații astronomice și meteorologice, completat cu date diverse, texte literare și artistice etc. **2.** publicație periodică care cuprinde, cu precădere, articole dintr-un anumit domeniu de activitate. [pl. *-huri*. /<fr. *almanach*, cf. lat. med. *almanachus*, gr. med. *almenachon*]

almée *s.f. invar.* dansatoare-cîntăreață egipteană. [pron. *-me-e*. /<fr. *almée*]

almicantarát *s.n.* cerc imaginar de pe sfera cerească, paralel cu orizontul, cu ajutorul căruia se determină înălțimea astrilor. [<fr. *almicantarat*, cf. ar. *almuquantara*]

aló *interj.* exclamație prin care se face apelul sau se răspunde la telefon. ● exclamație de chemare. [<fr. *allô*, cf. engl. *hallo*]

alocá *vb.* I. *tr.* a prevedea, a destina (sume de bani) în vederea unui scop anumit. [p. i. *alóc*, 3, 6 *-că*. /<*alocație*]

alocábil *adj.* care poate fi alocat. [<*aloca*]

alocáre *s.f.* acțiunea de a aloca. [pl. *-cări*. /<*aloca*]

alocáție *s.f.* alocare; *(concr.)* sumă de bani destinată (de stat sau de o instituție) pentru un anumit scop. ● ajutor în bani. [gen. *-iei*. var. *alocațiune* s.f. / cf. fr. *allocation*]

alocromátic *adj. (min.)* care prezintă culori diferite. [cf. germ. *allochromatisch*]

alocromatísm *s.n.* proprietate a unor minerale de a prezenta culori diferite. [cf. fr. *allochromatisme* <gr. *allos* — altul, *chroma* — culoare]

alocuțiúne *s.f.* cuvîntare ocazională scurtă. [var. *alocuție*, s.f. / cf. fr. *allocution* < lat. *alloqui* — a vorbi]

alodiál *adj.* care se referă la un alodiu. [pron. *-di-al*. / <fr. *allodial*]

alódiu *s.n. (în orînduirea feudală)* domeniu ereditar în deplină stăpînire, scutit de orice sarcini și deosebit de feudă. [<lat. med. *allodium*, cf. fr. *alleu* <v. germ. *allod* <*all* — tot, *od* — proprietate]

aloe *s.f.* plantă exotică din familia liliaceelor, din ale cărei frunze se extrage o substanță întrebuințată în medicină; se cultivă și la noi ca plantă decorativă. [<fr. *aloès*, cf. it. *aloe* <lat., gr. *aloe*]

alogám *adj. (bot.)* în legătură cu alogamia, referitor la alogamie. [pl. *-mi*, *-me*. / cf. fr. *allogame*]

alogamie *s.f.* fecundare în care gameții masculi aparțin altor individi decît cei femeli. [gen. *-iei*. / cf. fr. *allogamie*, germ. *Allogamie* <gr. *allos* — altul, *gamos* — căsătorie]

alogén *adj.* deosebit prin natură și prin origine de mediul înconjurător. ● *(despre o populație)* venit din altă parte, de altă origine. [pl. *-ni*, *-ne*. / <fr. *allogène*, cf. gr. *allos* — altul, *genos* — neam]

alogenétic *adj.* alogen. [cf. gr. *allos* — altul, *genesis* — naștere]

alógic *adj.* lipsit de logică. [cf. fr. *alogique*]

alogísm *s.n.* negare a gîndirii logice ca mijloc științific de cunoaștere autentică, practicată de sceptici, mistici și fideiști. [pl. *-me*. / cf. germ. *Alogismus*]

alónjă *s.f.* **1.** piesă (demontabilă) care servește la prelungirea unor obiecte. **2.** *(box)* mișcare rapidă de întindere a brațului; lungime a brațului (în raport cu aceea a adversarului). [<fr. *allonge*]

alopát *s.m.* medic care tratează prin alopatie. [<fr. *allopathe*]

alopatíe *s.f.* procedeu de a trata o boală cu mijloace contrare naturii sale. [gen. *-iei*. / <fr. *allopathie*, cf. gr. *allos* — altul, *pathos* — suferință]

alopecíe *s.f.* cădere temporară a părului, în urma unei boli febrile. [gen. *-iei*. /<fr. *alopécie*, cf. gr. *alopekia*]

alotrópie *adj. (chim.)* de alotropie. [pl. *-ci*, *-ce*. / cf. fr. *allotropique*]

alotropíe *s.f.* proprietate a unor elemente chimice de a se găsi în natură sub mai multe forme, cu proprietăți fizice și chimice diferite. [gen. *-iei*. / <fr. *allotropie*, cf. gr. *allos* — altul, *tropos* — schimbare]

alpáca[1] *s.f.* **1.** animal rumegător cu lînă lungă și mătăsoasă, care trăiește în America de Sud. **2.** stofă fină din lîna acestui animal. [acc. și *alpacá*. pl. *-ale*. var. *alpaga* s.f. / cf. fr., sp. *alpaca*, *alpaga*]

alpacá[2] *s.f.* aliaj inoxidabil de cupru, nichel și zinc, întrebuințat la fabricarea tacîmurilor, a instrumentelor medicale, optice etc. [<germ. *Alpaka*]

álpenștoc *s.n.* baston lung cu țintă de fier la capăt, folosit pentru excursii în munți; baston de munte. [pl. *-curi*. / <germ. *Alpenstoch*, fr. *alpenstock*]

alpéstru *adj. (rar)* alpin, din regiunile muntoase înalte. [pl. *-eștri*, *-estre*. / < fr. *alpestre*]

alpín *adj.* caracteristic munților Alpi. ● *(p. ext.)* care se află, trăiește în regiunile muntoase înalte. [pl. *-ni*, *-ne*. / < fr. *alpin*, it. *alpino*, cf. *Alpes*, n.p.]

alpinísm *s.n.* sport constînd în ascensiuni pe culmi muntoase greu accesibile. [cf. fr. *alpinisme*, it. *alpinismo*]

alpiníst *s.m.* și *f.* cel care practică alpinismul. [cf. fr. *alpiniste*, it. *alpinista*]

alterá *vb.* I. **1.** *refl.* a se descompune (din cauza unui anumit agent extern); *(despre alimente)* a se strica. **2.** *tr.* a denatura, a falsifica. **3.** *refl. (fon.; despre sunete)* a se preface, a se schimba. **4.** *tr.* a ridica ori a coborî un sunet sau un acord, cu un semiton, cu ajutorul accidenților muzicali. [<fr. *altérer*, cf. lat. t. *alterare*]

alterábil *adj. (despre alimente)* care se poate altera ușor. [cf. fr. *altérable*]

alterabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este alterabil. [cf. fr. *altérabilité*]

alteráre *s.f.* descompunere. ● schimbare, denaturare, falsificare. ● modificarea pronunțării unui sunet. ● ridicare sau coborîre a unui sunet sau a unui acord cu un semiton. [<*altera*]

alterație *s.f. (rar)* alterare. [gen. *-iei*. var. *alterațiune* s.f. / cf. fr. *altération*]

altercáție *s.f.* ceartă; dispută violentă, schimb de cuvinte grele. [gen. *-iei*. var. *altercațiune* s.f. / cf. fr. *altercation*, lat. *altercatio*]

alter égo *s.m.* al doilea eu; persoană care se aseamănă întru totul cu alta, încît i se poate substitui; *(p. ext.)* om de încredere, prieten nedespărțit. [<lat. *alter* — altul, *ego* — eu]

altérn *adj. unghiuri ~e* = unghiurile formate în interiorul a două drepte paralele tăiate de o secantă. ○ *(bot.) frunze* (sau *flori*) *~e* = frunze (sau flori) care cresc de o parte și de alta a tulpinii sau a ramurilor unei plante, la distanțe diferite. ○ *(agr.) sistem ~* = sistem de agricultură bazat pe alternarea culturilor. [<fr. *alterne*, cf. lat. *alternus*]

alternă *vb.* I. *intr.* **1.** a se schimba pe rînd, a reveni succedîndu-se unul în urma celuilalt. **2.** *(despre sunete)* a varia de la o formă gramaticală la alta a aceluiași cuvînt sau în cuvinte din aceeași familie. [<fr. *alterner*, cf. lat. *alternare*]

alternánt *adj.* care alternează. [cf. fr. *alternant*]

alternánță *s.f.* **1.** schimbare care se petrece alternativ, rînd pe rînd; alternare, perindare. **2.** schimbare a sunetelor unui cuvînt sau a cuvintelor aparținînd unei familii, cu ajutorul căreia se marchează diferența dintre formele gramaticale sau dintre derivate și cuvîntul de bază. [cf. fr. *alternance*]

alternatív *adj. (adesea adv.)* care alternează. ○ *(fiz.) curent ~* = curent electric al cărui sens variază periodic în același circuit. [cf. fr. *alternatif*]

alternatívă *s.f.* **1.** posibilitate de a alege între două lucruri, două căi, două soluții etc. **2.** *(rar)* succesiune a două lucruri care vin rînd pe rînd. [<fr. *alternative*]

alternatór *s.n.* mașină dinamoelectrică care produce curenți alternativi. [cf. fr. *alternateur*]

altéță *s.f.* titlu dat principilor și principeselor. [pl. *-țe*. / <it. *altezza*]

álthorn *s.n.* instrument de suflat din alamă, folosit mai ales în fanfară. [pl. *-nuri*, *-ni* s.m. / <germ. *Althorn*]

altigráf *s.n.* altimetru care înregistrează altitudinea avionului în funcție de timp și de distanța parcursă. [<fr. *altigraphe*]

altimetríe *s.f.* totalitatea operațiilor topografice avînd drept scop stabilirea altitudinii punctelor caracteristice ale scoarței terestre. [gen. *-iei*. / <fr. *altimétrie*]

altimétru *s.n.* instrument de măsură a altitudinii. [<fr. *altimètre*]

altíst *s.m.* și *f.* persoană cu voce de alto. ● instrumentist care cîntă la violă. [<fr. *altiste*]

altitelemétru *s.n.* aparat pentru măsurarea altitudinii unui punct inaccesibil. [<fr. *altitélémètre*]

altitúdine *s.f.* înălțimea pe care o are un punct de pe pămînt în raport cu nivelul mării. [cf. fr. *altitude*, lat. *altitudo* — înălțime]

altitudinár *adj. (rar)* înalt, de altitudine. [cf. fr. *altitudinal*]

álto *s.m.* **1.** voce omenească cu timbru grav, pe un registru între sopran și tenor. **2.** violă. ● instrument de alamă analog saxhornului. [<it., fr. *alto*]

altorelié? *s.n.* lucrare de sculptură, în relief față de un fond de care ține sau pe care a fost aplicată. [după it. *alto rilievo*, fr. *haut-relief*]

altruísm *s.n.* atitudine binevoitoare și dezinteresată, manifestată în favoarea altora. [<fr. *altruisme*, cf. lat. *alter* — altul]

altruíst *adj. (adesea s.)* stăpînit de altruism. [cf. fr. *altruiste*, germ. *Altruist*]

alumín *s.n.* varietate de caolin, folosită în industria cauciucului. [<fr. *alumine*]

alumínă *s.f.* oxid natural de aluminiu, a cărui formă cristalizată este corindonul. [<fr. *alumine*]

alumíniu *s.n.* element chimic din grupa metalelor, foarte ușor și avînd o mare ductilitate și maleabilitate, care intră în compoziția unor aliaje întrebuințate în industrie și în tehnică. [var. *aluminium* s.n. /<fr. *aluminium*]

aluminotermíe *s.f.* procedeu de sudare a metalelor la temperatură foarte înaltă, dezvoltată de un amestec de pulbere de aluminiu cu un oxid metalic. [gen. *-iei*. /<fr. *aluminothermie*]

alumnát *s.n.* nume folosit în Germania și în Statele Unite ale Americii pentru a denumi un internat școlar. [cf. germ. *Alumnat*, fr. *alumnat* <lat. *alumnus* — discipol]

alunít *s.n.* mineral care conține aluminiu. [pl. *-turi*, *-te*. / <fr. *alunite*]

alunizá *vb.* I. *intr.* a aseleniza. [p. i. *-zez* / după fr. *alunir*]

alunizare *s. f.* aselenizare. [<*aluniza*]

alúră *s.f.* fel de a se mișca; mers, umblet; înfățișare. ● fel de a acționa, de a se purta; purtare, comportare; *(spec.)* ritm în care se desfășoară o întrecere sportivă. [pl. *-ri*. / <fr. *allure*]

aluviál *adj.* format prin aluviune. [pron. *-vi-al*. / <fr. *alluvial*]

aluvionár *adj.* aluvial. [pron. *-vi-o-.*/ <fr. *alluvionnaire*]
alúviu *s.n.* cuaternarul superior, începînd de la retragerea gheţarilor pînă în zilele noastre. [<lat. *alluvium*]
aluviúne *s.f.* material transportat şi depus prin acţiunea apelor curgătoare. [cf. fr. *alluvion*, lat. *alluvio* <*alluere* — a spăla]
alúzie *s.f.* cuvînt, frază, expresie care evocă o persoană, un lucru sau o idee despre care nu se spune direct ceva. ○ *a face* ~ *la cineva* (sau *la ceva*) = a vorbi pe ocolite despre cineva (sau ceva). [gen. *-iei*. var. *aluziune* s.f. / cf. fr. *allusion*, lat. *allusio* — glumă]
alveolár *adj.* referitor la alveole, în legătură cu alveolele; cu alveole. ● *consoană* ~*ă* (şi *s. f.*) = consoană articulată cu limba la nivelul alveolelor dinţilor de sus. [cf. fr. *alvéolaire*]
alveólă *s.f.* **1.** cavitate în osul maxilar în care sînt înfipţi dinţii. ● ~ *pulmonară* = cavitate mică ce se găseşte la capătul bronhiilor, în plămîni. **2.** căsuţă construită de albine în fagure pentru depozitarea mierii şi creşterea larvelor. **3.** *(bot.)* scobitură. **4.** intrînd format prin retragerea de la aliniere a unei clădiri pe o stradă. ● loc retras de la alinierea unei alei sau dintr-un spaţiu plantat, amenajat special şi cu bănci. [pron. *-ve-o-.* / <fr. *alvéole*, cf. lat. *alveolus* — vas mic]
amábil *adj.* prietenos, binevoitor; politicos. [cf. it. *amabile*, lat. *amabilis* — vrednic de iubit]
amábile *adv. (muz.)* executat în mod graţios, plăcut. [<it. *amabile*]
amabilitáte *s.f.* **1.** bunăvoinţă; politeţe. **2.** comportare amabilă. ● compliment; măgulire. [cf. it. *amabilità*, fr. *amabilité*, lat. *his. amabilitas*]
amalgám *s.n.* **1.** aliaj de mercur cu alt metal. **2.** *(fig.)* amestecătură, talmeş-balmeş, adunătură de elemente eterogene, disparate, de lucruri sau persoane nepotrivite unele cu altele. [pl. *-me*, *-muri*. / <fr. *amalgame*, cf. lat. *amalgama* < gr. *malgma* — frămîntare]
amalgamá *vb.* I. *tr.* **1.** *(chim.)* a face un aliaj de mercur. **2.** *(fig.)* a amesteca, a aduna la un loc elemente eterogene, disparate. [<fr. *amalgamer*]
amánt *s.m.* şi *f.* **1.** persoană care are relaţii intime de dragoste cu cineva în afara căsătoriei; ibovnic. **2.** persoană care iubeşte şi este iubită la rîndul ei de altă persoană de sex contrar. [<fr. *amant*, cf. it. *amante*, lat. *amans*]
amará *vb.* I. *tr. (mar.)* a fixa un obiect pe o navă sau pe altă ambarcaţie, pentru a nu se deplasa din cauza balansului. ● a lega cu un cablu (o navă etc.). [<fr. *amarrer*, cf. *amarre* — cablu, lanţ]
amarilidácee *s.f. pl.* familie de plante cu flori colorate, cu staminele şi cu ovarul aderent la caliciu, avînd ca tip ghiocelul. [pron. *-ce-e.* / <fr. *amaryllidacées*]
amatór *s.m.* şi *f.* **1.** persoană care manifestă o plăcere deosebită, o predilecţie pentru ceva. **2.** persoană căreia îi place o artă, un sport, o meserie etc. de care se ocupă pentru propria sa plăcere, fără a o exercita ca profesionist. v. d i l e t a n t. [cf. fr. *amateur*, lat. *amator*]
amatorísm *s.n.* practicare a unui sport, a unei arte etc. ca amator şi nu ca profesionist. [<*amator*+*-ism*, cf. fr. *amateurisme*]
amauróză *s.f.* tulburare gravă sau pierdere a vederii, cauzată de atrofierea nervului optic. [pron. *-ma-u-.* / <fr. *amaurose*, cf. gr. *amaurosis* — întunecare]
amazoánă *s.f.* **I.** femeie care făcea parte dintr-un trib războinic legendar, format numai din femei. **2.** *(rar)* femeie care ştie să călărească (bine), care practică călăria. [<fr. *amazone*, lat., gr. *amazon* <*a* — fără, *mazos* — mamelă]
amazonít *s.n.* varietate de feldspat, folosită ca piatră semipreţioasă şi de ornament. [<fr. *amazonite*, cf. *Amazon* — fluviu în America de Sud]
ambalá *vb.* I. *tr.* a împacheta ceva (în hîrtie, carton etc.) pentru a putea fi transportat. **II.** *refl.* **1.** *(despre cai)* a-şi lua vînt; a scăpa din frîu. **2.** *(fig.; despre oameni)* a se înflăcăra, a se entuziasma, a se pasiona, a se aprinde. **3.** *(despre motoare, maşini)* a depăşi turaţia normală. [<fr. *(s') emballer*]
ambalái *s.n.* împachetare; *(concr.)* materialul (hîrtie, carton, pînză, cutie etc.) în care se împachetează ceva. [cf. fr. *emballage*]
ambarás *s.n. (rar)* încurcătură, confuzie. [pl. *-suri*. / <fr. *embarras*]
ambarasá *vb.* I. *tr. (rar)* a încurca, a provoca încurcătură; a pune în încurcătură pe cineva. [<fr. *embarrasser*]
ambarasánt *adj. (rar)* care încurcă, pune în încurcătură. [< fr. *embarrassant*]
ambarcadér *s.n.* loc, punte sau chei unde se îmbarcă mărfuri, călători etc. pe un vapor. [<fr. *embarcadère*, cf. sp. *embarcadero*]
ambarcáţie *s.f.* barcă fără punte, cu vîsle, vele sau cu motor, folosită în diferite scopuri. [gen. *-iei*. var. *ambarcaţiune* s.f. / cf. fr. *embarcation*]
ambardá *vb.* I. *intr. (despre nave)* a face ambardee. [<fr. *embarder*]
ambardée *s.f.* îndepărtare bruscă şi involuntară a unei nave din drumul urmat, provocată de curenţi marini sau de vînt. [pron. *-de-e.* pl. invar. / < fr. *embardée*]
ambarvále *s.f. pl.* serbări la vechii romani, care cădeau la începutul primăverii, cînd era tradiţia de a fi plimbată pe cîmp o scroafă însărcinată. [cf. fr. *ambarvales* <lat. *ambarvalis*]
ambasádă *s.f.* reprezentanţă diplomatică a unei ţări, condusă de un ambasador. ● misiunea sau funcţia de ambasador. ● funcţionarii unei asemenea misiuni şi clădirea în care lucrează. [<fr. *ambassade*]
ambasadór *s.m.* reprezentant diplomatic de rang superior, însărcinat să reprezinte un stat pe lîngă un alt stat. ● persoană care are o misiune specială pe lîngă un stat sau o organizaţie internaţională. [<fr. *ambassadeur*]
ambetá *vb.* I. *tr.* şi *refl. (rar)* a (se) plictisi. [<fr. *embêter*]
ambetánt *adj. (rar)* plicticos, plictisitor, [cf. fr. *embêtant*]

ambiánt *adj.* înconjurător, din apropiere, vecin, din jur. [pron. *-bi-ant.* / <fr. *ambiant*, cf. lat. *ambire* — a înconjura]

ambiánță *s.f.* mediu, societate în mijlocul căreia se află cineva sau ceva. [cf. fr. *ambiance*]

ambidéxtru *adj. (rar)* care se folosește cu aceeași îndemînare de ambele mîini. [<fr. *ambidextre*, cf. lat. *ambo* — doi, *dextera* — mîna dreaptă]

ambigén *adj. gen* ~ = nume impropriu pentru genul neutru din limba română. [după lat. *ambigenus*]

ambiguitáte *s.f.* situație echivocă, ambiguă; echivoc; *(concr.)* expresie ambiguă, echivocă. [pl. *-tăți.* / cf. lat. *ambiguitas*, fr. *ambiguité*]

ambíguu *adj.* cu mai multe înțelesuri; echivoc. [pron. *-gu-u.* pl. *-ui*, *-ue.*/ cf. lat. *ambiguus*, fr. *ambigu*]

ambii *num. col.* amîndoi. [<it. *ambo*]

ambitus *s.n.* limitele extreme ale înălțimii sunetelor unei lucrări vocale sau instrumentale; întinderea unei voci sau a unui instrument. [pl. *-suri.* / < germ. *Ambitus*, cf. lat. *ambitus*]

ambiție *s.f.* dorință puternică de glorie, de onoruri, de parvenire. ● dorință de a întrece pe alții. [gen. *-iei.* var. *ambițiune* s.f. / cf. fr. *ambition*, lat. *ambitio*]

ambiționá *vb.* I. *tr.* a trezi (în cineva) ambiția, dorința de a face ceva; a pune la ambiție. ● *refl.* a dori, a căuta ceva cu multă rîvnă. ● *refl.* a fi stăpînit de ambiție, a face sforțări (desperate) pentru a obține ceva. ● *refl.* a se încăpățîna. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *ambitionner*]

ambițiós *adj.* stăpînit de ambiție. ● încăpățînat. [cf. fr. *ambitieux*, lat. *ambitiosus*]

ambliopie *s.f.* slăbire a vederii, datorată unor boli, unor excese sau bătrîneții. [<gen. *-iei.* / <fr. *amblyopie*]

amboșá *vb.* I. *tr.* a fixa, a lega o navă de proră și de pupă, astfel încît să nu-și mai poată schimba poziția. [<fr. *embosser*]

amboșáj *s.n.* legare la țărm a unei nave; poziția unei nave amboșate. [<fr. *embossage*]

ambranșaménț *s.n.* ramificație secundară a unei căi ferate, a unei conducte etc. [<fr. *embranchement*]

ambrásă *s.f.* cordon care servește pentru a ține strîns mijlocul unei perdele sau draperii. [<fr. *embrasse*]

ambrazúră *s.f.* deschizătură practicată în pereții unei fortificații, pentru a permite tragerea cu armele de foc. [<fr. *embrasure*]

ámbră *s.f.* **1.** substanță cu miros de mosc, formată în intestinul unei specii de cașalot. **2.** chihlimbar cenușiu. [<fr. *ambre*, cf. ar. *anbar*]

ambreiá *vb.* I. *tr.* a cupla un motor cu organele de mașină pe care trebuie să le pună în mișcare. [pron. *-bre-ia.* p. i. 3,6 *-iază*, imperf. 3 *-ia*, conj. *-ieze*, ger. *-eind.* / <fr. *embrayer*]

ambreiáj *s.n.* mecanism care permite ambreierea. [<fr. *embrayage*]

ambreiáre *s.f.* cuplarea unui motor cu organele de mașină pe care trebuie să le pună în mișcare. [var. *ambreiere s. f.* / <*ambreia*]

ambrózie *s.f.* **1.** hrana zeilor olimpici, care în credințele antice avea puterea de a păstra tinerețea veșnică și nemurirea. **2.** plantă aromatică din familia compozeelor. [gen. *-iei.* / <lat., gr. *ambrosia*]

ambulánt *adj.* care se deplasează dintr-un loc în altul. [<fr. *ambulant*, cf. lat. *ambulans*<*ambulare* — a merge]

ambulánță *s.f.* instalație medicală temporară, amenajată pentru a da primele ajutoare răniților în apropierea cîmpului de luptă. ● vehicul destinat transportului răniților și al bolnavilor în stare gravă. [<fr. *ambulance*]

ambulatóriu *adj.* care umblă, merge; fără loc stabil, mișcător. ● *(zool.; despre organe)* care servește la mers. ● *(despre tratamente)* care nu necesită spitalizare. // *s.n.* dispensar pentru consultații și tratamente medicale. [var. *ambulator* adj, /<lat. *ambulatorius*, cf. fr. *ambulatoire*]

ambuscádă *s.f.* **1.** acțiune de luptă în care inamicul este atacat prin surprindere (fiind prins dinainte). **2.** loc ascuns de unde se pîndește inamicul, pentru a-l surprinde. [<fr. *embuscade*, cf. it. *imboscata*]

ambușúră *s.f.* parte a unui instrument muzical de suflat prin care se suflă, cu gura, aerul; mușchiuc. [<fr. *embouchure*]

ambuteiáj *s. n.* **1.** îmbuteliere. **2.** blocare (a unor nave, a circulației etc.) [<fr. *embouteillage*].

ameliorá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) îndrepta, a (se) îmbunătăți. **2.** *tr. (biol.)* a obține soiuri mai bune de animale, de plante etc. [pron. *-li-o-.* / <fr. *améliorer*, cf. lat. *melior* — mai bun]

amelioránt *adj.* care îmbunătățește, îndreaptă, ameliorează. [cf. fr. *améliorant*]

amelioráre *s.f.* acțiunea de a ameliora și rezultatul ei. [<*ameliora*]

ameliorație *s.f.* **1.** *(rar)* ameliorare. **2.** *(la pl.)* ansamblu de măsuri și de lucrări aplicate pe terenurile degradate sau amenințate de a deveni neproductive, în scopul de a le îmbunătăți condițiile de fertilitate. [gen. *-iei.* var. *ameliorațiune* s.f. / <fr. *amélioration*]

amenajá *vb.* I. *tr.* a orîndui, a dispune, a întocmi într-un anumit scop; a aranja. ● a organiza astfel punerea în valoare a pădurilor încît să se realizeze o productivitate optimă. [p.i. 4 *-jăm*, ger. *-jind.* / <fr. *aménager*]

amenajábil *adj.* care se poate amenaja. [cf. fr. *aménageable*]

amenajaménț *s.n.* **1.** disciplină care are ca obiect amenajarea pădurilor. ● lucrare conținînd descrierile, planurile și dispozițiile privitoare la pădurile amenajate. **2.** *(rar)* organizare, întocmire rațională. [cf. fr. *aménagement*]

amenajáre *s.f.* organizare, întocmire rațională. ○ *amenajarea pădurilor* = îngrijire rațională a pădurilor. ● sistem de lucrări în vederea utilizării apelor. [<*amenaja*]

amendá *vb.* I. *tr.* **1.** a îmbunătăți, a modifica prin amendamente (o lege). **2.** a îmbunătăți natura solului, prin

introducerea unor substanțe **II.** a da, a aplica cuiva o amendă. [<fr. *amender*, cf. lat. *emendare* — a îndrepta]

amendábil *adj. (despre legi)* care poate fi amendat (1), îmbunătățit, modificat prin amendamente. [cf. fr. *amendable*]

amendamént *s.n.* **1.** îmbunătățire (a unei legi etc.) prin adăugiri care aduc modificări, completări etc. **2.** substanță care, încorporată solului, îi modifică proprietățile. [pl. *-te.* / <fr. *amendement*]

amendáre *s.f.* acțiunea de a amenda și rezultatul ei. [<*amenda*]

améndă *s.f.* **1.** pedeapsă în bani. **2** ~ *onorabilă* = recunoaștere în public a unei greșeli proprii. [pl. *-nzi, (rar) -nde.* / <fr. *amende*]

amenitáte *s.f. (rar)* atitudine binevoitoare; amabilitate, politețe. [cf. fr. *aménité*, lat. *amoenitas* — blîndețe]

amenorée *s.f.* neivire la termen, încetare sau micșorare a fluxului menstrual. [<fr. *aménorrhée*, cf. gr. *a* — fără, *men* — lună, *rhein* — a curge]

amént *s.m.* inflorescență în formă de ciorchine; mîțișor. [<it. *amento*, cf. lat. *amentum* — ciorchine]

amentacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, ale căror flori apetale sînt dispuse în ament; *(la sg.)* plantă din această familie. [<fr. *amentacées*]

americanism *s.n.* **1.** expresie, purtare etc. proprie americanilor. **2.** tendință de a imita felul de a fi al americanilor. **3.** mișcare pornită din S.U.A., cu tendința de a reforma unele aspecte prea rigide ale catolicismului, de pe poziții liberale. [<fr. *américanisme*]

americanist *s.m.* și *f.* adept al americanismului. [cf. fr. *américaniste*]

americanizá *vb.* I. *refl.* a-și însuși felul de a fi al americanilor; a se comporta ca americanii. [p. i. *-zez.* / <fr. *américaniser*]

americiu *s.n.* element radioactiv sintetizat. [var. *americium* s.n. / cf. fr., engl., germ. *americium*, cf. *America*]

amerizá *vb.* I. *intr.* a lua contact cu apa, pe suprafața căreia alunecă pînă la oprire. [<fr. *amerrir*, după *ateriza*]

amerizáj *s.n.* amerizare. [<fr. *amerrissage*]

amerizáre *s.f.* acțiunea de a ameriza. [<*ameriza*]

amerizór *s.n.* dispozitiv al unui hidroavion care permite degajarea și amerizarea. [<*ameriza*]

ametíst *s.n.* varietate de cuarț de culoare violetă, folosită ca piatră semiprețioasă. [pl. *-te, -turi.* / <fr. *améthyste*, cf. lat. *amethystus*, gr. *amethystos*]

ametróp *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care suferă de ametropie. [cf. fr. *amétrope*]

ametropíe *s.f.* anomalie a refracției oculare (miopie, presbiție). [gen. *-iei.* / <fr. *amétropie*, cf. gr. *a* — fără, *metron* — măsură, *ops* — ochi]

amfibiéni *s.m. pl.* clasă de animale vertebrate cu temperatura corpului variabilă, care pot trăi în apă și pe uscat; batracieni. [pron. *-bi-eni.* sg. *-ian.* / <fr. *amphibiens*]

amfíbiu *adj.* **1.** *(despre animale)* care trăiește în apă și pe uscat sau care are o fază de dezvoltare în apă și alta pe uscat. **2.** *(fig.)* care are o natură dublă, care aparține de stări deosebite. // *s.n.* avion de tip vechi, capabil atît să aterizeze cît și să amerizeze. ● automobil sau tanc echipat special pentru a putea merge și prin apă. [<fr. *amphibie*, cf. gr. *amphi* — din amîndouă părțile, *bios* — viață]

amfiból *s.m.* mineral care conține silicați de magneziu, fier, calciu, sodiu și aluminiu. [<fr. *amphibole*]

amfibológie *adj.* echivoc, ambiguu. [cf. fr. *amphibologique*]

amfibologíe *s.f.* construcție defectuoasă care face ca o frază să aibă un sens dublu, echivoc; ambiguitate. [gen. *-iei.* / <fr. *amphibologie*, cf. lat. *amphibologia*, gr. *amphibolos* — ambiguu, *logos* — vorbire]

amfíbrah *s.m.* picior de vers format din trei silabe, dintre care prima și ultima sînt scurte sau neaccentuate. [cf. fr. *amphibraque*, lat., gr. *amphibrachys*]

amfiction *s.m.* membru al unei amfictionii. [pron. *-ți-on.* / cf. fr. *amphictyon*, gr. *amphiktyon*]

amfiționie *s.f.* adunare politică și culturală a reprezentanților unor cetăți din Grecia veche, în vederea apărării intereselor comune și a judecării diferendelor ivite între ele. [gen. *-iei.* / cf. fr. *amphictyonie* <gr. *amphiktiones* — vecini]

amfigúric *adj. (franțuzism; despre scriere, vorbire, stil)* obscur, neinteligibil. [<fr. *amphigourique*, cf. gr. *amphigouri* — limbaj, scriere, vorbire încurcate, neinteligibile]

amfimácru *s.m.* picior de vers format din trei silabe, dintre care prima și ultima sînt lungi, iar cea din mijloc scurtă. [cf. fr. *amphimacre*, lat. *amphimacrus*, gr. *amphimakros*]

amfipóde *s.n. pl.* clasă de crustacee care se caracterizează prin faptul că au două feluri de picioare, servindu-le unele la sărit și altele la înotat. [<fr. *amphipode*, cf. gr. *amphi* — dublu, *pous* — picior]

amfiteátru *s.n.* **1.** *(ant.)* vastă încintă circulară, avînd o arenă în mijloc, înconjurată de trepte și tribune unde ședeau spectatorii în timpul jocurilor publice. **2.** sală (de curs sau de spectacole) cu locurile așezate în plan înclinat. **3.** *(fig.)* configurație a unor terenuri dispuse în etaje circulare. [pron. *-fi-te-a-.* / cf. fr. *amphithéâtre*, lat. *amphiteatrum*, gr. *amphitheatron*]

amfítrion *s.m.* și *f.* stăpîn al unei case la care ia masa cineva; gazdă. [pron. *-tri-on.* pl. *-oni, -oane.* / <fr. *amphitryon*, cf. gr. *Amphitryon*, personaj mitic]

ámforă *s.f.* vas antic de lut, mare, cu două torți, în care se ținea vin, untdelemn etc. [<fr. *amphore*, cf. lat. *amphora*, gr. *amphi* — din amîndouă părțile, *phorein* — a purta]

amiábil *adj.* înțelegător, prietenos; împăciuitor. [<fr. *amiable*]

amiántă *s.f.* varietate de azbest întrebuințată ca material filtrant și ignifug. [pron. *-mi-an-.* pl. *-te.* var. *amiant* s.n. / <fr. *amiante*, cf. gr. *amiantos* — incoruptibil]

amíbă *s.f.* animal unicelular, protozoar, cu corpul format dintr-o masă protoplasmatică și dintr-unul sau mai multe

nuclee. [var. *amoeba* s.f. / <fr. *amibe*, cf. germ. *Amöbe* <gr. *amoibe* — schimbare]

amíc *s.m.* și *f.* prieten. [<it. *amico*, lat. *amicus*]

amicál *adj.* prietenos. ● *(adv.)* prietenește. [cf. lat. *amicalis*, it. *amicale*, fr. *amical*]

amiciție *s.f.* prietenie. [gen. *-iei.* / cf. it. *amicizia*, lat. *amicitia*]

amídă *s.f.* compus organic, obținut din amoniac prin înlocuirea unui atom de hidrogen cu radicalul unui acid. [<fr. *amide*]

amidină *s.f.* varietate de dextrină obținută din amidon, întrebuințată ca apret. [<fr. *amidine*]

amidól *s.n.* substanță folosită ca reductor în fotografie. [<fr. *amidol*]

amidón *s.n.* substanță organică aflată în semințe, în fructe etc. sub formă de granule, folosită în industria alimentară, chimică etc. [<fr. *amidon*]

amigdálă *s.f.* fiecare dintre cele două glande, în formă de migdală, situate în fundul gurii, de o parte și de alta a omușorului. [<fr. *amygdale*, cf. gr. *amygdale* — migdală]

amigdalectomíe *s.f.* scoatere a amigdalelor pe calea unei intervenții chirurgicale. [gen. *-iei.* / <gr. *amygdale* — migdală, *ektome* — extirpare]

amigdalíță *s.f.* inflamație a amigdalelor. [<fr. *amygdalite*]

amigdaloíd *adj.* în formă de migdală. // *s.n.* rocă care prezintă înglobate în masa ei niște corpuri în formă de migdale. [<fr. *amygdaloïde*]

amíl *s.m.* radical care intră în compoziția substanțelor amilice. [<fr. *amyle*, cf. lat. *amylum*, gr. *amylon* — amidon]

amilacéu *adj.* care conține amidon. [pron. *-ceu.* pl. *-ei*, *-ee* (pron. *-e-e*). / <fr. *amylacé*, cf. lat. *amylum* — amidon]

amilázǎ *s.f.* enzimă produsă de pancreas, care transformă amidonul în maltoză și glucoză. [<fr. *amylase*]

amílic *adj.* **1.** *alcool* ~ = alcool care se produce prin fermentarea feculei de cartof. **2.** *(despre substanțe, compuși)* care derivă din alcoolul amilic. [<fr. *amylique*]

amilográf *s.n.* aparat care înregistrează maximum de gelatinizare a amidonului unei făini în funcție de temperatură. [<fr. *amylographe*]

amilózǎ *s.f.* component solubil al amidonului. [<fr. *amylose*]

amină *s.f.* substanță cu proprietățile amoniacului, care face parte dintr-un grup de baze azotate. [<fr. *amine*]

aminoacízi *s.m. pl.* substanțe organice, componenți ai proteinelor, care se găsesc liberi, în cantități mici, în organismele viețuitoarelor. [<*amino-* + *acid*]

aminolác *s.n.* rășină sintetică cu bază de formol și uree, întrebuințată la fabricarea lacurilor. [nume comercial]

aminopláste *s.f. pl.* mase plastice preparate din substanțe chimice care conțin azot în molecula lor. [<fr. *aminoplaste*]

amirál *s.m.* **I.** cel mai înalt grad în marina militară (care corespunde în marina militară a R.S.R. gradului de general-colonel din armata terestră); persoană care are acest grad. ○ *vas-* ~ = navă care poartă pavilionul amiralului. **II.** fluture de zi, mare, frumos colorat, ale cărui larve trăiesc pe urzici. [var. *admiral* s.m. / <fr. *amiral*, cf. it. *ammiraglio*, germ. *Admiral* < ar. *amir* — șef]

amiralitáte *s.f.* înaltul comandament al marinei militare; administrația superioară a marinei militare. [cf. it. *ammiralità*]

amnéstie *adj.* și *s.* care provoacă o amnezie. [<fr. *amnestique*]

amnezíe *s.f.* pierdere parțială sau totală a memoriei. [gen. *-iei.* / <fr. *amnésie*, cf. gr. *a* — fără, *mnesis* — memorie]

amniós *s.n.* membrană care învelește fetusul la mamifere, la păsări și la reptile și care se află în partea cea mai dinăuntru a placentei, având forma unui sac plin cu un lichid. [pl. *-uri.* / <fr. *amnios*, cf. gr. *amnion*]

amniótic *adj.* *lichid* ~ = lichid care se găsește în amnios. [<fr. *amniotique*]

amnistiá *vb.* I. *tr.* a acorda printr-o lege o amnistie. ● *(fig.)* a ierta, a trece cu vederea. [pron. *-ti-a*, p.i. 4 *-iem*, ger. *-iind.* / <fr. *amnistier*]

amnistiábil *adj.* care poate fi amnistiat. [cf. fr. *amnistiable*]

amnistíe *s.f.* măsură legislativă care desființează caracterul delictuos al unei infracțiuni, anulînd incriminarea și pedeapsa. [gen. *-iei.* / <fr. *amnistie*, cf. it. *amnistia* <lat., gr. *amnestia* — uitare]

amnistiére *s.f.* acțiunea de a amnistia și rezultatul ei. [<*amnistie*]

amóc *s.n.* *(rar)* boală mintală tropicală, provocată de abuzul de stupefiante, de excitante etc. ● nebunie criminală, furie. [pl. *-curi.* / <fr. *amok* < malaiez *amok* — nebunie furioasă]

amoníac *s.n.* gaz incolor, sufocant, cu miros înțepător, foarte solubil în apă și care se obține din combinarea hidrogenului cu azotul. [<fr. *ammoniaque*, nume comercial]

amoniacál *adj.* care conține amoniac. [cf. fr. *ammoniacal*]

amoniát *s.m.* *(chim.)* combinație a amoniacului cu un oxid metalic. [pron. *-ni-at.* pl. *-ați.* / <fr. *ammoniate*]

amonít *s.m.* *(pal.)* numele unor moluște cefalopode fosile care aveau cochilia în spirală, compartimentată. [pl. *-iți.* / <fr. *ammonite*, cf. *Ammon*, zeu egiptean]

amóniu *s.n.* *(chim.)* radical monovalent care nu a fost obținut în stare liberă și care, în combinațiile sale, se comportă ca un metal alcalin. [pron. *-ni-u.* / <fr. *ammonium*]

amoniurie *s.f.* *(med.)* boală caracterizată prin prezența unei mari cantități de amoniac în urină. [pron. *-ni-u-ri-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *ammoniurie*, cf. fr. *ammoniaque*, gr. *ouron* — urină]

amónte *s.n.* (op. a v a l) partea, locul de unde coboară un curs de apă. ○ *(loc adv.) în amonte (referitor la situația unui punct de pe cursul unei ape)* = în susul apei, spre izvor. [<it. *a monte*, fr. *amont* <lat. *ad montem* — către munte]

amór *s.n.* **1.** iubire, dragoste. ● *(concr.)* **iubit. 2.** *(liv.)* atașament, afecțiune. ○ ***amor propriu*** = prețuire a propriilor calități; mîndrie. [*pl.* *-rii*. / <lat. *amor*, cf. it. *amore*]

amorál *adj.* indiferent sau refractar față de normele morale. [cf. fr. *amoral*, it. *amorale*]

amoralísm *s.n.* *(fil.)* negarea oricărei morale, renunțare la morală; dispreț față de conștiință și cinste. [<fr. *amoralisme*]

amoralitáte *s.f.* lipsă de moralitate, nesupunere la regulile moralei. [cf. fr. *amoralité*]

amoráș *s.m.* statuetă reprezentînd pe Amor, zeul dragostei. [*pl.* *-și*. / <*amor*]

amoréz *s.m.* și *f.* iubit, drăguț, ibovnic. ● *(adesea peior.)* adorator, îndrăgostit. ○ ***prim-amorez*** = actor care interpretează rolul tînărului îndrăgostit într-o piesă de teatru. [după fr. *amoureux*]

amorezá *vb.* I. *refl.* a se îndrăgosti de cineva. [<*amorez*, cf. it. *amoreggiare*]

amórf *adj.* **1.** *(min.; despre corpuri)* care nu cristalizează, nu are formă precisă. **2.** *(fig.)* nediferențiat, informe, moale; apatic; neorganizat. [<fr. *amorphe*, cf. gr. *a* — fără, *morphe* — formă]

amorós *adj.* plin de dragoste, de iubire. ● referitor la dragoste, de dragoste. [cf. it. *amoroso*, fr. *amoureux*]

amoróso *adv.* *(muz.)* drăgăstos, duios, (cîntat) cu deosebită căldură. [<it. *amoroso*]

amorsá *vb.* I. *tr.* a pune o amorsă. [<fr. *amorcer*]

amórsă *s.f.* **1.** nadă, momeală (pentru pești). **2.** dispozitiv de aprindere a unei încărcături explozive. **3.** bandă neagră de celuloid, opacă, care servește la încărcarea sau la descărcarea aparatelor cinematografice sau a casetelor de filme, la lumină. [<fr. *amorce*]

amortíbil *adj.* care (se) poate amortiza. [<fr. *amortir*, it. *ammortire* + *-bil*]

amortismént *s.n.* stingere treptată a unei datorii, a unei rente etc. [<fr. *amortissement*]

amortizá *vb.* I. *tr.* **1.** a stinge încetul cu încetul o datorie, prin plăți succesive. ● *(ec.)* a înlocui treptat capitalul fix al unei întreprinderi prin cote anuale repartizate asupra prețului de cost al produselor. **II.** a atenua, a slăbi (un șoc, un zgomot etc.); a diminua. [<it. *amortizzare*, cf. fr. *amortir*, germ. *amortisieren*]

amortizábil *adj.* care se poate amortiza. [cf. fr. *amortissable*]

amortizór *s.n.* **1.** dispozitiv care atenuează șocurile, trepidațiile unui automobil, ale unui motor etc. ● dispozitiv pentru micșorarea amplitudinii unei vibrații. **2.** piesă de piele care se leagă de cureaua brațului de lovire a suveicii, pentru a-i amortiza intrarea în caseta din partea opusă. [cf. fr. *amortisseur*]

amovíbil *adj.* care poate fi revocat, concediat, înlocuit. [<fr. *amovible*, cf. it. *amovibile*<lat. *amovere* — a depărta]

amovibilitáte *s.f.* faptul de a fi amovibil. [cf. fr. *amovibilité*, it. *amovibilità*]

ampatamént *s.n.* distanța dintre axele osiilor extreme ale unui vehicul. [*pl.* *-te* și *-turi*. / <fr. *empattement*]

ampelidacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, avînd ca tip vița de vie. [pron. *-ce-e*. / <fr. *ampélidacées*, cf. gr. *ampelos* — viță de vie]

ampelografíe *s.f.* parte a viticulturii care se ocupă cu descrierea speciilor și varietăților viței de vie. [gen. *-iei*. / <fr. *ampélographie*, cf. gr. *ampelos* — viță de vie, *graphein* — a scrie]

ampenáj *s.n.* organ de stabilizare și de comandă, format din planuri fixe și mobile, montate în partea din spate a fuzelajului unui avion. [<fr. *empennage*]

ampér *s.m.* unitate de măsură a intensității curentului electric, în sistemul metru-kilogram-secundă-amper. [<fr. *ampère*, cf. *Ampère* — fizician francez]

amperáj *s.n.* *(rar)* intensitatea, în amperi, a unui curent electric. [<fr. *ampèrage*]

ampermétru *s.n.* instrument de măsură a intensității curentului electric. [<fr. *ampèremètre*]

amper-óră *s.f.* unitate de măsură practică pentru cantitatea de electricitate, egală cu cantitatea de electricitate care străbate un conductor în timp de o oră, cînd curentul are intensitatea de un amper. [<fr. *ampère-heure*]

amperormétru *s.n.* instrument de măsură a sarcinii electrice în amper-ore. [<fr. *ampéreheuremètre*]

amplasá *vb.* I. *tr.* a așeza, a fixa într-un anumit loc (o instalație, o mașină, o piesă de artilerie etc.). [<*amplasament*]

amplasamént *s.n.* loc unde este așezată o instalație, o construcție, un dispozitiv etc. [fr. *emplacement*]

amplectív *adj.* *(bot.; despre organe)* care îmbrățișează alte organe în mod complet. [<fr. *amplectif*, cf. lat. *amplector* — a îmbrățișa]

amplexicául *adj.* *(despre frunze)* care îmbrățișează tulpina. [pron. *-ca-ul*. / <fr. *amplexicaule*, cf. lat. *amplector* — a îmbrățișa, *caulis* — tulpină]

amplexiflór *adj.* *(bot.)* care îmbrățișează floarea. [<fr. *amplexiflore*, cf. lat. *amplector* — a îmbrățișa, *flos* — floare]

amplexiúne *s.f.* *(rar)* îmbrățișare, cuprindere; tratare sumară. [cf. lat. *amplexio*]

amplificá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) mări, a (se) dezvolta; a (se) lărgi, a da sau a căpăta amploare. ● a forma o fracție de aceeași valoare cu fracția dată, prin înmulțirea numărătorului și a numitorului cu același număr. **2.** *tr.* a intensifica, a mări (valori electrice, acustice, optice). [p. i. *amplific*, 3,6 *-că*. / <lat. *amplificare* — a mări, cf. it. *amplificare*, fr. *amplifier*]

amplificáre *s.f.* acțiunea de a amplifica și rezultatul ei; mărire, dezvoltare, lărgire. [<*amplifica*]

amplificátor *adj.* care amplifică, mărește, intensifică. // *s.n.* aparat care amplifică valorile unui fenomen, luînd energie de la o sursă separată. [*pl.* *-ori*, *-oare* și *-ori* s.m. pl. / cf. fr. *amplificateur*, it. *amplificatore*, lat. *amplificator*]

amplitúdine *s.f.* **1.** depărtarea între pozițiile extreme ale unui punct sau ale unui

corp care oscilează. ● *(mat.)* distanță care separă punctele extreme ale unui arc. ● *(fig.)* întindere, amploare. **2.** maximul diferenței dintre valoarea unei mărimi periodice și valoarea medie a mărimii în cursul unei perioade. [<fr. *amplitude*, it. *amplitudine*, cf. lat. *amplitudo* — întindere]

amploáre *s.f.* întindere, extindere, mărime. [pl. (rar) *-ori*, gen. *-orii*. / <fr. *ampleur*]

amploiát *s.m.* și *f. (ieșit din uz)* slujbaș, funcționar de grad inferior. [pron. *-plo-iat*. var. *amplogiat*, *-ă* s.m. și f. / <fr. *employé*]

ámplu *adj.* larg, întins, dezvoltat; cu amănunte multe. [<fr. *ample*, cf. lat. *amplus*]

ampréntă *s.f.* urmă lăsată de un obiect (prin apăsare pe o suprafață plastică). ○ ~ *digitală (de obicei la pl.)* = semne care reproduc neregularitățile pielii de pe buricele degetelor mîinii. ● *(fig.)* urmă lăsată de o idee, de o stare psihică, de o boală etc. [<fr. *empreinte*]

amprentológie *s.f.* studiul amprentelor digitale. [gen. *-iei*. / cf. fr. *empreinte* — amprentă, gr. *logos* — vorbire]

amprízā *s.f.* lățimea totală a fișiei de teren pe care urmează a se construi o cale de comunicație publică. [<fr. *emprise*]

ámpulă *s.f.* **1.** organ de mers la echinoderme. **2.** *(franțuzism)* fiolă; flacon. ● *(rar)* globul de sticlă al unui bec electric. [<fr. *ampoule*, cf. lat. *ampulla*]

amputá *vb.* I. *tr.* a reteza, a tăia pe cale chirurgicală un membru al corpului. ● *(fig.)* a ciopîrți, a scurta, a tăia. [<fr. *amputer*, cf. lat. *amputare* — a tăia]

amputáre *s.f.* acțiunea de a amputa și rezultatul ei; tăiere (pe cale chirurgicală) a unui membru al corpului. [<*amputa*]

amputáție *s.f.* amputare. [gen. *-iei*. var. *amputațiune* s.f. / cf. fr. *amputation*, lat. *amputatio*]

amulétă *s.f.* obiect (mic) căruia i se atribuie în mod superstițios o putere magică. v. talisman, fetiș. [<fr. *amulette*, cf. lat. *amuletum*]

amuzá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) înveseli, a (se) distra; a (se) recrea, a (se) destinde. [p.i. *amúz*, 6 *-ză*. / <fr. *amuser*]

amuzamént *s.n.* distracție, divertisment; destindere, înveselire. [cf. fr. *amusement*]

amuzánt *adj.* distractiv, vesel, nostim. [cf. fr. *amusant*]

amuzíe *s.f. (rar)* ignoranță (mai ales în ceea ce privește muzica). ● pierdere patologică a perceperii tonurilor sau a însușirii de a înțelege expresivitatea muzicală; surditate. [gen. *-iei*. / cf. lat. *amusia*, gr. *amousia*]

anabaptísm *s.n.* sectă religioasă care neagă eficacitatea botezului înainte de vîrsta matură. [<fr. *anabaptisme*, cf. lat. *anabaptismus*, gr. *anabaptismos* <*ana* — din nou, *baptizein* — a boteza]

anabaptíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al anabaptismului. [cf. fr. *anabaptiste*]

anabátic *adj. (med.)* care crește, se mărește. [<fr. *anabatique*, cf. gr. *anabainein* — a urca]

anabióză *s.f. (biol.)* revenire la viață a unor organisme după o întrerupere a funcțiilor lor vitale de mai lungă durată, avînd mai mult sau mai puțin caracterul morții. [<fr. *anabiose*, cf. gr. *anabiosis* — înviere]

anabolísm *s.n.* totalitatea proceselor biochimice prin care se produc în organismele vii substanțele necesare vieții. [<fr. *anabolisme*, cf. gr. *anabole* — aruncare]

anacárd *s.n.* fructul anacardierului. ● anacardier. [var. *anacardă* s.f. / <fr. *anacarde*]

anacardiér *s.m.* arbust tropical din al cărui fruct comestibil se extrage o substanță folosită la lustruirea mobilelor. [<fr. *anacardier*]

anacíclic *adj. (despre versuri)* care prezintă totdeauna un sens, chiar dacă le citim de la început sau de la sfîrșit. [<fr. *anacyclique*, cf. gr. *anakyklein* — a se întoarce]

anacolút *s.n.* greșeală de gramatică constînd în întreruperea construcției sintactice începute și continuarea frazei cu altă construcție. [pl. *-te* și (rar) *-turi*. / <fr. *anacoluthe*, cf. gr. *anakoluthos*]

anacreóntic *adj. (rar)* în genul poeziilor atribuite lui Anacreon, poet liric grec, care se distingeau prin veselie, grație și delicatețe. [pron. *-cre-on-*. / <fr. *anacréontique*, cf. *Anacreon*, poet grec]

anacrónic *adj.* nepotrivit cu ideile, cu obiceiurile actuale; care conține un anacronism. [<fr. *anachronique*]

anacronísm *s.n.* eroare în fixarea datei unei întîmplări, a unui eveniment etc. ● lucru care nu corespunde spiritului unei epoci, învechit. [<fr. *anachronisme*, cf. gr. *ana* — în urmă, *chronos* — timp]

anacrúză *s.f.* măsură incompletă la începutul unei compoziții muzicale. [pl. *-ze*. / <fr. *anacrouse*, cf. gr. *ana* — înainte, *krusis* — lovire]

anadiomére *adj. invar.* nume dat lui Venus, zeița dragostei. [cf. fr. *anadyomène* <gr. *anaduomai* — a merge sub apă, prin aluzie la presupusa naștere a zeiței din spuma mării]

anadiplóză *s.f.* figură retorică prin care se începe o frază cu cuvîntul sau cu cuvintele de la sfîrșitul frazei precedente; repetiție. [<fr. *anadiplose*, cf. lat., gr. *anadiplosis* <gr. *ana* — din nou, *diplosis* — dublare]

anadipsíe *s.f.* sete exagerată. [gen. *-iei*. / <fr. *anadipsie*, cf. gr. *ana* — în sus, *dipsa* — sete]

anaerób *adj. (despre microorganisme)* care trăiește lipsit de aer; *(despre fenomene biochimice)* care se produce în lipsa aerului, într-un mediu fără aer. [<germ. *anaerob*, cf. gr. *a* — fără, *aer* — aer, *bios* — viață.

anaerobiótic *adj.* anaerob. [<fr. *anaérobiotique*]

anaerobióză *s.f.* formă de viață a vietăților anaerobe. [<fr. *anaérobiose*]

anafiláctic *adj.* cu caracter de anafilaxie. ○ *șoc* ~ = reacție violentă a organismului, provocată de injectarea sau înghițirea unei anumite substanțe. [pl. *-ci*, *-ce*. / <fr. *anaphylactique*]

anafilaxíe *s.f.* mărirea sensibilității unui organism sub influența unei cantități foarte mici dintr-o substanță toxică. [<fr. *anaphylaxie*]

anafóră *s.f.* figură de retorică constînd în repetarea unui cuvînt la începutul mai multor propoziții succesive. [cf. fr. *anaphore*, lat., gr. *anaphora*]
anaforéză *s.f.* transportul particulelor coloidale spre anod, sub acțiunea unui curent electric. [<fr. *anaphorèse*]
anafrodiziác *adj.* **1.** (și *s.n.*) (substanță) care determină încetarea dorințelor sexuale. **2.** (și *s.m.* și *f.*) (persoană) care nu are dorințe sexuale, ale cărei organe sexuale sînt atinse de atonie. [<fr. *anaphrodisiaque*]
anafrodizíe *s.f.* lipsă a dorințelor sexuale. [gen. *-iei.* / <fr. *anaphrodisie*]
anagaláctic *adj. sistem* ~ = sistem astral care se află în afara galaxiei noastre, în afara Căii lactee. [pl. *-ci*, *-ce.* / cf. gr. *ana* — în afară, *galaxeias* — galaxie]
anagenéză *s.f.* regenerare a țesuturilor vii, distruse accidental. [<fr. *anagenèse*, cf. gr. *anagenesis* — regenerare]
anaglífă *s.f.* sculptură în relief sau în basorelief. O *procedeul anaglifelor* = procedeu fotografic prin care se obține imaginea în relief a unui obiect. [<fr. *anaglyphe*, cf. lat. *anaglypha*, lat., gr. *anaglyphos*]
anagliptíc *adj. (poligr.; despre un fel de a imprima)* făcut în relief (în special pentru uzul orbilor). [<fr. *anaglyptique*]
anagnóst *s.m.* sclav însărcinat să facă lectură în timpul mesei sau al băii, să copieze manuscrise etc. în vechea Romă. [<fr. *anagnoste*, cf. lat., gr. *anagnostes*]
anagógic *adj.* care ține de anagogie. [<fr. *anagogique*]
anagogíe *s.f.* **1.** figură de retorică prin care se trece de la particular la general. **2.** elevațiune către lucrurile spirituale; *(spec.)* interpretare mistică a Scripturii. [gen. *-iei.* / <fr. *anagogie*, cf. lat., gr. *anagoge*]
anagramá *vb.* I. *tr. (rar)* a schimba ordinea literelor unui cuvînt pentru a obține alt cuvînt; a transcrie sub formă de anagramă. [după fr. *anagrammatiser*]
anagramatizá *vb.* I. *tr. (rar)* a anagrama. [<fr. *anagrammatiser*]
anagrámă *s.f.* schimbare a ordinii literelor unui cuvînt (mai ales ale unui nume propriu) sau a unei fraze, pentru a se obține un alt cuvînt sau o altă frază; cuvînt obținut prin anagramare. ● joc distractiv care folosește acest procedeu. [<fr. *anagramme*, cf. gr. *ana* — în altă ordine, *gramma* — literă]
anahorét *s.m.* și *f. (rar)* călugăr care trăiește retras; pustnic. [<lat. *anachoreta*, cf. fr. *anachorète*]
anahorétic *adj. (rar)* de anahoret; *(p. ext.)* modest, sărăcăcios. [cf. fr. *anachorétique*]
anál *adj.* de (la) anus. [pl. *-li*, *-le.* / <fr. *anal*]
anále *s.f. pl.* **1.** scriere cu caracter istoric în care evenimentele sînt povestite an cu an. v. cronică. ● istorie. **2.** publicație științifică periodică. [cf. lat., fr. *annales*]
analécte *s.f. pl.* bucăți alese din opera unui autor sau din literatura unui popor, a unei epoci etc. [<lat. *analecta*]
analepsíe *s.f.* revenire a forțelor după o boală; împuternicire, înzdrăvenire. [gen. *-iei.* / <fr. *analepsie*, cf. gr. *analepsis*]
analéptic *adj.*, *s.n.* (medicament) întăritor, fortifiant, tonic. [<fr. *analeptique*]
analfabét *adj.*, *s.m.* și *f.* neștiutor de carte. [cf. germ. *Analphabet*, lat. *analphabetus*, gr. *analphabetos*]
analfabetísm *s.n.* neștiință de carte. [cf. fr. *analphabétisme*]
analgézic *adj.*, *s.n.* (medicament) care slăbește sau înlătură temporar durerea. v. calmant. [cf. fr. *analgésique*]
analgezíe *s.f.* insensibilitate temporară a unui organism, provocată de influența unei substanțe analgezice. [gen. *-iei.* / <fr. *analgésie*, cf. gr. *analgesia*<*a* — fără, *algos* — durere]
analíst *s.m.* și *f.* **1.** scriitor de anale. **2.** specialist în analiza matematică sau psihologică. ● persoană cu aptitudini deosebite în cunoașterea, în analiza și descrierea sufletului omenesc. [pl. *-iști*, *-iste.* / cf. fr. *annaliste*, it. *annalista*]
analític *adj.* bazat pe analiză. O *chimie* ~*ă* = parte a chimiei care studiază elementele componente ale substanțelor; *limbă* ~*ă* = limbă care are tendința de a exprima prin cuvinte separate diferitele caracteristici gramaticale. ● care utilizează calculul algebric și infinitezimal. [<fr. *analytique*, it. *analitico*, lat. *analyticus*, gr. *analytikos*]
analitísm *s.n.* faptul, însușirea de a fi analitic. [cf. fr. *analytisme*]
analizá *vb.* I. *tr.* **1.** a cerceta un lucru descompunîndu-l în părțile lui componente. **2.** a examina cu atenție în vederea unor concluzii documentate. ● a examina un text sub aspect gramatical, stilistic, literar etc. [<fr. *analyser*]
analizábil *adj.* care poate fi analizat. [cf. fr. *analysable*]
analizatór *s.n.* **1.** instrument pentru determinări analitice. ● aparat cu ajutorul căruia se studiază polarizarea luminii. **2.** aparat al sistemului nervos, compus dintr-un organ de simț, din nervi și dintr-un număr de celule ale creierului. [pl. *-oare*, (rar) *-ori* s.m. / <*analiza*, după fr. *analyseur*]
analíză *s.f.* (op. sinteză) metodă științifică de cercetare bazată pe descompunerea proceselor, a obiectelor studiate etc. în părțile lor componente; examinare amănunțită a unei probleme. O *în ultimă* ~ = în concluzie. ● *(chim.)* descompunere a unei substanțe în elementele ei constitutive. [<fr. *analyse* <lat., gr. *analysis*]
analizór *s.n.* analizator (1). [pl. *-oare.* / cf. fr. *analyseur*]
analóg *adj.* asemănător; corespondent. [pl. *-ogi*, *-oge* și (înv.) *-oage*, f. sg. și *analoagă.* / cf. fr. *analogue*, lat. *analogus*, gr. *analogos*]
analógic *adj.* bazat pe analogie, produs prin analogie. ● *modificare* ~*ă* = schimbare a unui element din limbă sub influența unui alt element asemănător. [cf. fr. *analogique*, lat. *analogicus*]
analogíe *s.f.* asemănare între două sau mai multe situații, obiecte, fenomene, noțiuni etc., considerate din anumite

puncte de vedere. ● asemănare parțială în ceea ce privește forma sau conținutul a două elemente de limbă, care determină modificarea unuia dintre ele sub influența celuilalt; schimbarea produsă. [gen. *-iei*. var. (înv.) *analoghie* s.f. / <fr. *analogie*, cf. lat., gr. *analogia* — raport]

analogísm *s.n.* 1. raționament prin analogie; gîndire analogică. 2. teorie a lui Aron Pumnul, care încerca să dea limbii române o ortografie practică și o explicație teoretică, întemeiate pe principii analogice. [cf. fr. *analogisme*]

anamnéză *s.f.* 1. *(med.)* descriere a antecedentelor unei boli, înșirare a bolilor de care a suferit un bolnav. 2. *(la Platon)* amintire a ideilor pe care sufletul le-ar fi contemplat în existența sa antepămînteană. 3. rugăciune care se face în timpul unei mise la catolici. [<fr. *anamnèse*, cf. gr. *anamnesis* — comemorare]

anamorfóză *s.f.* imagine diformă, care pare normală cînd este privită dintr-un anumit punct. ● deformarea imaginilor în oglinzile concave, convexe etc. [<fr. *anamorphose*, cf. gr. *ana* — peste, *morphe* — formă]

ananás *s.m.* plantă erbacee exotică cu fructe foarte gustoase. ● fructul comestibil al acestei plante, cu gust dulce-acrișor și foarte aromat. [<fr. *ananas*, cf. caraib *ananas*]

anapést *s.m.* *(în metrica greco-latină)* picior de vers format din două silabe scurte urmate de o silabă lungă; *(în metrica modernă)* picior de vers format din două silabe neaccentuate urmate de o silabă accentuată. [cf. fr. *anapeste*, lat. *anapaestus*, gr. *anapaistos*]

anapéstic *adj.* *(lit.)* care folosește anapestul. [<fr. *anapestique*, cf. lat. *anapesticus*]

anaplástic *adj.* care este în legătură cu anaplastia. [<fr. *anaplastique*]

anaplástie *s.f.* operație chirurgicală făcută cu scopul de a reda forma normală a unui organ mutilat. [gen. *-iei*. / <fr. *anaplastie*]

anaptíxă *s.f.* *(fon.)* introducere a unei vocale între două consoane. [pl. *-xe*. / <fr. *anaptyxe*, cf. gr. *anapto* — a atașa]

anárhie *adj.* referitor la anarhie, de anarhie; dezorganizat, haotic. ● care arată nesupunere, indisciplină. [pl. *-ci*, *-ce*. / cf. fr. *anarchique*, it. *anarchico*]

anárhie *s.f.* dezordine, dezorganizare, lipsă a oricărei organizări și conduceri, haos; indisciplină, nesupunere a individului față de o colectivitate organizată. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <gr. *anarchia*, cf. rus. *anarhija*, it. *anarchia*, germ. *Anarchie*]

anarhism *s.n.* 1. curent și concepție politică mic-burgheză, care critică statul burghez și neagă în genere orice putere de stat, orice organizare politică a societății, inclusiv statul de dictatură a proletariatului. ● atitudine de anarhist. 2. stare de anarhie. [cf. germ. *Anarchismus*, rus. *anarhizm*]

anarhíst *s.m.* și *f.* partizan al anarhismului. // *adj.* propriu anarhismului. [pl. *-iști*, *-iste*. / cf. germ. *Anarchist*, rus. *anarhist*]

anarhoindividualísm *s.n.* variantă a anarhismului, care caută să abată clasa muncitoare de la disciplina proletară, de la lupta pentru putere și de la revoluția socialistă. [<rus. *anarho-individualizm*]

anarhosindicalísm *s.n.* variantă a anarhismului care, atribuind sindicatelor rolul primordial în lupta clasei muncitoare, neagă necesitatea partidului acesteia și a statului dictaturii proletariatului. [<rus. *anarho-sindikalizm*]

anarhosindicalíst *s.m.* și *f.* adept al ideilor anarhosindicalismului. [pl. *-iști*, *-iste*. / <rus. *anarho-sindikalist*]

anasárcă *s.f.* anasarhie. [<fr. *anasarque*, cf. gr. *ana* — de-a curmezișul, *sarx* — carne]

anasarhíe *s.f.* infiltrare generală de serozitate în țesuturile celulare. [gen. *-iei*. / <germ. *Anasarhie*]

anastáltic *adj., s.n.* (medicament) cu acțiune astringentă puternică. [<fr. *anastaltique*]

anastátic *adj.* care reproduce o tipăritură trăgînd textul la piatră sau la zinc printr-un procedeu chimic și nu prin fotografiere. [<fr. *anastatique*]

anastigmát *adj.* anastigmatic. [<germ. *anastigmat*, fr. *anastigmat*]

anastigmátic *adj.* *(despre un obiectiv fotografic)* construit din sticle speciale, care corectează toate aberațiile și dă o imagine clară. [<fr. *anastigmatique*]

anastigmatísm *s.n.* însușire a unui sistem optic de a fi lipsit de astigmatism. [<fr. *anastigmatisme*]

anastomótic *adj.* care ține de anastomoză. [<fr. *anastomotique*]

anastomozá *vb.* I. *tr.* a stabili o legătură prin anastomoză. [<fr. *anastomoser*]

anastomozát *adj.* *(bot.; despre nervuri)* ramificat și iarăși unit. ● care a fost unit prin anastomoză. [<*anastomoza*]

anastomóză *s.f.* stabilire, pe cale chirurgicală, a unei legături între două căi de circulație (vase de sînge, nervi etc.). [<fr. *anastomose*, cf. gr. *anastomosis*]

anastrófă *s.f.* inversare a topicii normale a cuvintelor într-o propoziție. [<fr. *anastrophe*]

anatemizá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a pronunța anatema asupra cuiva; a afurisi. [p. i. *-zez*. / după fr. *anathématiser*, it. *anatematizzare*]

anatexíe *s.f.* fenomen de transformare a rocilor din zonele adînci ale scoarței pămîntului în mase compacte de gresie și granit. [gen. *-iei*. / <fr. *anatexie*]

anatocísm *s.n.* capitalizarea dobînzii unei sume împrumutate; dobîndă la dobîndă. [<fr. *anatocisme*, cf. lat. *anatocismus*, gr. *anatokismos* <*tokos* — venit]

anatómic *adj.* privitor la anatomie. [<fr. *anatomique*, cf. lat. *anatomicus*]

anatomíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul structurii ființelor (animale sau plante). ○ ~ *patologică* = ramură a anatomiei care studiază structura patologică a organelor corpului. ● structura unei ființe sau a unui organ. [gen. *-iei*. / <fr. *anatomie*, cf. lat. *anatomia* <gr. *anatome* — disecție]

anatomíst *s.m.* și *f.* specialist în anatomie. [<fr. *anatomiste*]
anatomopatológic *adj.* care se ocupă cu structura patologică a organelor corpului. [cf. fr. *anatomo-pathologique*]
anatoxínă *s.f.* formă neotrăvitoare în care se transformă unele toxine după ce au fost tratate mult timp în formol; este folosită pentru imunizarea organismului. [<fr. *anatoxine*]
anauxít *s.n.* mineral cristalizat de culoare albă, cu luciu sidefiu. [pron. *-a-u-.* / cf. fr. *anauxite*]
ancablúră *s.f.* unitate de lungime egală cu a zecea parte dintr-o milă marină. [<fr. *encablure*]
ancadramént *s.n.* **1.** cadru care înconjură o ușă, o fereastră etc. **2.** bordură îngustă de cărămidă, împrejmuire de vegetație scundă care mărginește un spațiu plantat. **3.** ansamblu de construcții, de plantații etc. care mărginesc o piață. [<fr. *encadrement*]
ánceps *s.n.* semn care marchează cantitatea unei silabe. [<lat. *anceps*]
ancestrál *adj.* transmis prin ereditate; moștenit; strămoșesc. [<fr. *ancestral*]
ancheтá *vb.* I. *tr.* **1.** a cerceta (un fapt, o persoană) printr-o anchetă; a face o anchetă. **2.** a întreprinde o cercetare în scop științific. [<fr. *enquêter*]
anchetatór *s.m.* și *f.* persoană care conduce, care face o anchetă. ● persoană care întreprinde o cercetare științifică pe teren. [<*anchetă*, după fr. *enquêteur*]
anchétă *s.f.* cercetare făcută de o autoritate publică cu scopul de a stabili vinovății și împrejurările în care s-a produs un fapt. ● cercetare pe teren făcută în scop științific. [<fr. *enquête*]
anchilostóm *s.n.* vierme parazit al intestinului uman. [<fr. *ankylostome*]
anchilostomiáză *s.f.* boală provocată de anchilostom, care se manifestă prin inflamarea mucoasei intestinului și prin pierderea hemoglobinei. [<fr. *ankylostomiase*]
anchilozá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a căpăta, a fi atins de o anchiloză, a (se) înțepeni. ● *(fig.)* a (se) înțepeni, a deveni greoi, mărginit, rutinat. [<fr. *ankyloser*]
anchilóză *s.f.* înțepenire a unei articulații. [<fr. *ankylose*, cf. gr. *ankylosis* — aplecare, curbătură]
áncie *s.f.* mică lamă elastică, așezată la gura unei anumite categorii de instrumente de suflat (clarinet, oboi etc.), servind la producerea sunetelor. [gen. *-iei.* / <it. *ancia*]
ancilár *adj.* care se referă la servitori. [cf. fr. *ancillaire*, lat. *ancilla*]
ancolúră *s.f. (rar)* gîtul calului. [pl. *-ri.* / <fr. *encolure*]
ancorá *vb.* I. *1. intr.* a scufunda ancora în apă pentru a fixa o navă care staționează; *(p. ext.)* a se opri din plutire. **2.** *tr.* a lega un sistem tehnic de un altul sau de pământ, pentru mai multă stabilitate. ● *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) fixa pe o bază solidă. [<it. *ancorare*]
ancorárе *s.f.* acțiunea de a ancora. [<*ancora*]
ancoráj *s.n.* **1.** ancorare. **2.** ansamblu format dintr-o ancoră și dintr-o serie de piese care servesc pentru ancorare. ● loc de ancorare. ● sistem de cabluri care fixează un stîlp, o construcție înaltă etc. [cf. it. *ancoraggio*, fr. *ancrage*]
ancoratór *s.n.* loc pe puntea unei nave, unde se păstrează ancora. [cf. it. *ancoratore*]
áncoră *s.f.* **1.** piesă grea, metalică, cu brațe terminate cu cîrlige ascuțite, care se lasă la fundul apei, pentru a fixa o navă care staționează. ○ *a arunca ~a* = a ancora; *a ridica ~a* = a pleca la drum cu o navă. **2.** cablu care întărește anumiți stîlpi, construcții înalte etc. ● piesă de oțel care întărește legătura dintre elementele unei construcții. [<lat. *ancora*, cf. it. *ancora*]
ancorót *s.n.* ancoră mică, folosită de ambarcațiile ușoare. [<it. *ancorotto*]
anerasá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) umple de grăsime, a deveni sau a face să devină gras. [<fr. *encrasser*]
anerasáre *s.f.* depunere de praf de cărbune, de ulei ars etc. pe electrozii unei bujii, împiedicînd astfel funcționarea ei. [<*anerasa*]
andabát *s.m.* gladiator a cărui cască nu avea deschizături pentru ochi, fiind astfel obligat să lupte orbește, spre hazul spectatorilor. [<lat. *andabata*, cf. fr. *andabate*]
andaluzít *s.n.* mineral metamorfic cristalizat în sistemul rombic caracteristic șisturilor cristaline. [<fr. *andalousite*]
andánte *adv. (muz.)* moderat, rar; liniștit. // *s.n.* arie executată în acest tempo. ● mișcare obișnuită a părților lente din ciclul sonatei. [<it. *andante*]
andantíno *adv. (muz.)* repejor, puțin mai repede decît andante. // *s.n.* arie executată în acest tempo. [<it. *andantino*]
andezít *s.n.* rocă vulcanică de culoare închisă, folosită mai ales la pavaje și la construcții. [pl. *-turi, -te.* / <fr. *andésite*]
andívă *s.f.* plantă erbacee din familia compozeelor, cu frunze cărnoase, albe, comestibile. [<fr. *endive*]
andosá *vb.* I. *tr.* a arăta în scris pe dosul unui cec, al unei polițe etc. numele înputernicitului care poate să-i încaseze contravaloarea. [<fr. *endosser*]
andosánt *s.m.* și *f.* persoană care andosează o poliță sau un cec. [cf. fr. *endossant*]
andosát *adj. (despre polițe, cecuri)* care poartă pe verso numele persoanei împuternicite să-i încaseze contravaloarea. [<*andosa*]
androcéu *s.n.* totalitatea staminelor unei flori. [pl. *-ee* (pron. *-ce-e*). / <fr. *androcée*, cf. gr. *aner, andros* — bărbat, *oikia* — casă)
androfobíe *s.f.* aversiune față de bărbați. [gen. *-iei.* / <fr. *androphobie*, cf. gr. *aner, andros* — bărbat, *phobos* — teamă]
androgín *adj.* **1.** *(despre plante)* care are în aceeași inflorescență flori masculine și feminine. **2.** *(despre animale)* hermafrodit. [<fr. *androgyne*, cf. gr. *aner, andros* — bărbat, *gyne* — femeie]
androsterónă *s.f. (fiziol.)* hormon sexual masculin care se prepară prin izolare din urină. [<fr. *androstérone*]
anecdótă *s.f.* scurtă povestire hazlie, spirituală, cu un sfîrșit deosebit, neaștep-

tat. ● *(rar)* povestire, poveste. [<fr. *anecdote*, cf. gr. *anekdotos* — inedit]
anecdótic *adj.* cu caracter de anecdotă. [cf. fr. *anecdotique*]
anecdótică *s.f.* parte hazlie, spirituală a unei povestiri. [cf. fr. *anecdotique*]
anelíde *s.n. pl.* încrengătură din care fac parte viermii cu corpul cilindric inelat, care se mișcă cu ajutorul unor perișori. ● *(la sg.)* vierme din această încrengătură. [sg. *anelid*. var. *anelidă* s.f. / <fr. *annélides*, cf. lat. *annellus* — inel]
anemiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) pierde puterile din cauza anemiei. [pron. *-mi-a*. p.i. 4 *-iem* (pron. *-mi-em*), ger. *-iind*. / <fr. *anémier*]
anemiát *adj.* slăbit din cauza anemiei, bolnav de anemie. [<*anemia*]
anémic *adj.* suferind de anemie. ● *(fig.)* slab; fără vlagă; mic. [<fr. *anémique*]
anemíe *s.f.* stare de slăbiciune cauzată de scăderea numărului de globule roșii din sînge. ● ~ *pernicioasă* = stare gravă de anemie în care măduva oaselor nu mai poate forma globule roșii. [gen. *-iei*. / <fr. *anémie*, cf. gr. *an* — fără, *haima* — sînge]
anemocórd *s.n.* armoniu cu corzi. [pl. *-duri*. / <fr. *anémocorde*, cf. gr. *anemos* — vînt, lat. *corda* — coardă]
anemofíl *adj. (despre plante)* la care polenizarea se face cu ajutorul vîntului. [<fr. *anémophile*]
anemofilíe *s.f.* polenizare prin intermediul vîntului. [gen. *-iei*. / <fr. *anémophilie*, cf. gr. *anemos* — vînt, *philos* — prieten]
anemográf *s.n.* anemometru înregistrator. [<fr. *anémographe*, cf. gr. *anemos* — vînt, *graphein* — a scrie]
anemografíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu descrierea vînturilor. [gen. *-iei*. / <fr. *anémographie*, cf. gr. *anemos* — vînt, *graphein* — a scrie]
anémográmă *s.f.* diagramă de înregistrare a unui anemograf. [<fr. *anémogramme*]
anemometríe *s.f.* disciplină care studiază măsurarea vitezei gazelor în conducte, a vîntului, a unui avion în raport cu aerul. [gen. *-iei*. / <fr. *anémométrie*, cf. gr. *anemos* — vînt, *metron* — măsură]
anemométru *s.n.* instrument de măsurat viteza gazelor în conducte, a vîntului, a unui avion în raport cu aerul. [<fr. *anémomètre*]
anemónă *s.f.* plantă erbacee otrăvitoare, cu frunze păroase și cu flori mari, albastre-violete; dediței. ○ *(zool.)* ~ *de mare* = actinie. [<fr. *anémone*, cf. it. *anemone*, lat. *anemona*]
anemoscóp *s.n.* instrument indicator al direcției vîntului. [<fr. *anémoscope*, cf. gr. *anemos* — vînt, *skopein* — a privi]
anemostát *s.n.* aparat folosit la încălzirea centrală cu aer cald pentru difuzarea aerului în încăperi. [<fr. *anémostat*, cf. gr. *anemos* — vînt, lat. *stare* — a sta]
anemotróp *s.n.* motor pus în mișcare de vînt. [<fr. *anémotrope*, cf. gr. *anemos* — vînt, *tropos* — învîrtire]
anencefalíe *s.f.* monstruozitate constînd în lipsa sau reducerea creierului la nou-născuți. [gen. *-iei*. / <fr. *anencéphalie*, cf. gr. *an* — fără, *kephale* — cap]
aneroíd *adj. (adesea subst.; în expr.)* *barometru aneroid* = barometru metalic, fără lichid. [pron. *-ro-id*. pl. *-izi*, *-ide*. / <fr. *anéroïde*, cf. gr. *a* — fără, *neros* — umed]
anestezíá *vb.* I. *tr.* a provoca o anestezie. [pron. *-zi-a*. p. i. *-iez*, 4 *-iem*, ger. *-iind*. / <fr. *anesthésier*]
anestézic *adj., s.n.* (substanță) care produce anestezie. [cf. fr. *anesthésique*]
anestezíe *s.f.* suprimare temporară, completă sau parțială, a sensibilității corpului, provocată cu ajutorul unor substanțe medicinale sau de un agent patogen. [gen. *-iei*. / <fr. *anesthésie*, cf. gr. *an* — fără, *aisthesis* — simțire]
aneuríe *s.f.* paralizie, slăbire a funcțiilor nervoase. [pron. *-ne-u-ri-e*. gen. *-iei*. / <fr. *aneurie*, cf. gr. *a* — fără, *neuron* — nerv]
aneuróză *s.f. (rar)* aneurie. [<fr. *aneurose*]
anevrísm *s.n.* tumoare provocată de o dilatare patologică a pereților unei artere. [<fr. *anévrisme*, cf. gr. *aneurysma* — dilatare]
anevrísmal *adj.* care este în legătură cu un anevrism. [<fr. *anévrismal*]
anevrísmátic *adj.* care se aseamănă cu un anevrism. [<fr. *anévrismatique*]
anéx *adj.* alăturat unui lucru (principal). [pl. *-ecși*, *-exe*. / <fr. *annexe*, cf. lat. *annexus* — atașat]
anexá *vb.* I. *tr.* a alătura, a alipi, a adăuga (la ceva). ● a încorpora unui stat (prin mijloace violente) o țară, un teritoriu străin etc. [<fr. *annexer*]
anéxă *s.f.* ceea ce este legat, unit de un lucru principal sau de un lucru de care depinde; adaos. ● material de completare la un text, pe care îl întregește sau îl lămurește. [<fr. *annexe*, cf. lat. *annexus* — legat]
anexionísm *s.n.* politică proprie statelor imperialiste, care propagă anexarea unor state (mici) la alte state (mari). [pron. *-xi-o-*. / cf. fr. *annexionnisme*]
anexioníst *adj., s.m.* (cel) care duce o politică de anexiune. [cf. fr. *annexionniste*]
anexítă *s.f.* inflamație a ovarelor și a trompelor ovariene. [<fr. *annexite*]
anexiúne *s.f.* încorporare prin mijloace violente a unei provincii, a unei țări mai mici sau mai slabe, făcută de către o altă țară mai mare sau mai puternică. [cf. fr. *annexion*, lat. *annexio* — unire, legătură]
anfiládă *s.f.* șir, serie de lucruri (clădiri, portice, colonade etc.) așezate în linie unele după altele. ○ *tragere de* ~ = tragere în ținte înșirate perpendicular sau oblic față de frontul de tragere. [<fr. *enfilade*]
angajá *vb.* I. **1.** *tr.* a contracta un angajament pentru un serviciu, pentru o lucrare etc.; a primi în serviciu. ● a încheia ceva. **2.** *refl.* a se obliga la ceva, a-și lua un angajament. **3.** *tr.* a atrage după sine o obligație, o răspundere. ● a antrena într-o acțiune. ● a începe, a porni (o discuție, o activitate etc.). **4.** *refl.* a apuca pe un anumit drum. ● *(despre avioane)* a intra (fără voința pilotului) într-o poziție nedorită, provocată de pierderea sau de excesul de viteză, de o comandă greșită etc. ● a pune pucul sau mingea în joc (la hochei și la baschet). [p. i. 3 *-jează*, 4 *-jăm*, ger. *-jînd*. / <fr. *engager*, cf. *en gage* — în gaj]

angajaménṭ *s.n.* **1.** obligație luată de cineva, din proprie inițiativă, de a face ceva; promisiune solemnă. **2.** primire a cuiva într-un serviciu etc.; contract de angajare. **3.** punerea pucului sau a mingii în joc (la hochei și la baschet). [cf. fr. *engagement*]

angajáṭ *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care lucrează într-un anumit loc de muncă, potrivit unui angajament. ● (militar) care servește pe baza unui angajament voluntar. [<*angaja*, după fr. *engagé*]

angélic *adj. (rar)* îngeresc. ○ *salutațiune* ~*ă* = Ave Maria. [cf. fr. *angélique*, it. *angelico*, lat. *angelicus*]

angelolatríe *s.f. (bis.)* erezie care constă în adorarea îngerilor. [gen. *-iei.* / <fr. *angélolâtrie*, cf. gr. *aggelos* — înger, *latreia* — cult]

angelolátru *adj., s.m.* (cel) care practică angelolatria. [<fr. *angélolâtre*]

angelologíe *s.f.* parte a dogmaticii care tratează despre îngeri. [gen. *-iei.* / cf. gr. *aggelos* — înger, *logos* — vorbire]

angélus *s.n.* rugăciune catolică, care se spune în amintirea așa-zisei încarnări a lui Cristos. [cf. lat. *angelus* — înger]

anghínă *s.f.* **1.** inflamație a mucoasei din fundul gîtului sau a faringelui, însoțită de greutatea de a înghiți. **2.** ~ *pectorală* = afecțiune caracterizată prin accese de sufocare și prin dureri în regiunea inimii. [pl. *-ne.* var. *angină* s.f. / <fr. *angine*, cf. germ. *Angine*, lat. *angina* <*angere* — a înăbuși]

angiocolítă *s.f.* inflamare a canalelor prin care se scurge bila. [pron. *-gi-o-.* /<fr. *angiocolite*]

angiogénie *s.f.* formarea și dezvoltarea vaselor de sînge. [pron. *-gi-o-.* gen. *-iei.* /<fr. *angiogénie*, cf. gr. *aggeion* — vas, *genos* — naștere]

angiologíe *s.f.* parte a anatomiei umane care se ocupă cu studiul vaselor sanguine și limfatice. [gen. *-iei.* / <fr. *angiologie*, cf. gr. *aggeion* — vas, *logos* — vorbire]

angióm *s.n.* tumoare benignă, formată prin lărgirea vaselor sanguine. [<fr. *angiome*, cf. gr. *aggeion* — vas]

angiospérme *s.f. pl.* clasă de plante care au ovulele închise în carpele; *(la sg.)* plantă din această clasă. [<fr. *angiospermes*, cf. gr. *aggeion* — receptacul, *sperma* — sămînță]

angléză *s.f.* dans de origine engleză, care se execută în grup, dansatorii schimbîndu-și necontenit locul prin repetarea acelorași figuri; contradans. [<fr. *anglaise*]

anglicán *adj.* referitor la anglicanism. [< fr., engl. *anglican*]

anglicanísm *s.n.* religia oficială a Angliei. [cf. fr. *anglicanisme*]

anglicísm *s.n. (lingv.)* expresie proprie limbii engleze. [pl. *-me.* / <fr. *anglicisme*]

anglicizá *vb.* I. *tr.* a da un aer, un accent englezesc. ● *refl.* a se englezi. [cf. germ. *anglisieren*]

anglofil *adj., s.m.* și *f.* angloman. [<fr. *anglophile*]

anglofílie *s.f.* anglomanie. [gen. *-iei.* / < fr. *anglophilie*]

anglofób *adj., s.m.* și *f.* (cel) stăpînit de anglofobie. [<fr. *anglophobe*]

anglofobíe *s.f.* dușmănie, ură față de englezi și de obiceiurile englezești. [gen. *-iei.* / <fr. *anglophobie*]

anglomán *adj., s.m.* și *f. (rar)* (cel) care are o admirație exagerată pentru însușirile, limba și obiceiurile poporului englez. [<fr. *anglomane*]

anglomanie *s.f. (rar)* admirație exagerată a însușirilor, limbii și mai ales a obiceiurilor englezilor. [gen. *-iei.* / <fr. *anglomanie*]

angoásă *s.f. (rar)* neliniște, tulburare; teamă puternică. [<fr. *angoisse*]

angóbă *s.f.* strat subțire de lut, de o anumită culoare, cu care se acoperă vasele după modelajul la roată, pentru a avea un aspect mai fin. [<fr. *engobe*]

angólă *s.f.* floricică de un trandafiriu palid, care trăiește în taigaua deșertului Gobi.

angóra *s.f.* nume dat unor specii de animale (pisică, iepure sau capră) cu păr lung și mătăsos, aparținînd unor rase din Turcia asiatică; părul acestor animale, folosit în industria textilă. [cf. fr. *angora* <*Angora*, alt nume al capitalei Turciei, A n k a r a]

angrená *vb.* I. *tr.* **1.** a face să intre dinții unei roți între cei ai altei roți pentru a o antrena în mișcarea ei. **2.** *(fig.)* a face pe cineva să intre într-o acțiune; a începe, a se angaja la un drum. [<fr. *engrener*]

angrenáj *s.n.* **1.** sistem de roți și de pinioane care se angrenează unele în altele. ○ ~ *cu lanț* = angrenaj făcut cu ajutorul unui lanț. **2.** *(fig.)* înlănțuire, concurs de împrejurări strîns legate unele de altele. [<fr. *engrenage*]

angró *adv.* (op. în *detaliu*; *referitor la vînzarea și cumpărarea mărfurilor*) în cantitate mare; cu ridicata. [<fr. *en gros* — în mare cantitate]

angrosíst *s.m.* și *f.* comerciant care face comerț cu ridicata. [<*angro*]

angstróm *s.m.* unitate de lungime întrebuințată în spectroscopie, de mărimea 1/10 000 dintr-un micron. [pl. *-mi.* / cf. fr. *angstroem* <*Angström*, fizician suedez]

angulár *adj. (rar)* în formă de unghi; unghiular; colțuros. [cf. fr. *angulaire*, lat. *angularius*]

angulós *adj. (rar)* angular. [cf. fr. *anguleux*]

anhidrídă *s.f.* combinație chimică formată în general prin deshidratarea unui acid. [<fr. *anhydride*]

anhídru *adj. (despre săruri)* care nu conține apă. [<fr. *anhydre*, cf. gr. *an* — fără, *hydor* — apă]

anicónic *adj. (rar; cu privire la religiile în care divinitățile nu sînt reprezentate plastic, ori la artele lipsite de reproducerea chipului omenesc)* fără icoane.

anihílá *vb.* I. *tr.* a nimici, a anula. [<fr. *annihiler*, cf. lat. *nihil* — nimic]

anihilatór *adj. (rar)* care anihilează [cf. fr. *annihilateur*]

anií *s.n. sg.* plantă exotică din care se extrage indigoul. [<fr. *anil*, cf. ar. *an-nil*, pers. *nil* — albastru]

anilínă *s.f.* lichid toxic incolor extras din gudroanele cărbunilor de pămînt și folosit în industria coloranților. [pl. *-ne.* / cf. fr. *aniline*, germ. *Anilin*]

anilísm *s.n.* intoxicație cu anilină. [cf. fr. *anilisme*]
animá *vb.* I. *tr.* a da viață, a însufleți, a stimula. [<fr. *animer* <lat. *animare* < *anima* — suflet]
animál *s.n.* **1.** ființă care are organe de simț, de mișcare, sistem nervos etc. **2.** om josnic, stăpînit de instincte proprii animalelor. // *adj.* de animal, care se referă la animale, propriu animalelor. [cf. fr. *animal*, it. *animale*, germ. *Animal*, <lat. *animal*]
animálcul *s.m.* *(înv.)* vietate extrem de mică, observabilă numai la microscop. [<fr. *animalcule*]
animálic *adj.* care este în legătură cu animalele, propriu animalelor, animal. [cf. germ. *animalisch*]
animalíér *adj.* **1.** referitor la animale, de animal. **2.** care înfățișează, reprezintă animale. [pron. *-li-er.* / cf. fr. *animalier*]
animalitáte *s.f.* stare, atitudine, comportare de animal; lipsă de simțire, de omenie. [cf. fr. *animalité*]
animalizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a deveni sau a face să devină animal, a (se) degrada, a decădea, a (se) abrutiza. [<fr. *animaliser*]
animát *adj.* (și *s. n.*) însuflețit, viu. ○ *desene ~e* = film în care peisajele, decorurile și personajele sînt desenate. [cf. fr. *animé*]
animatór *adj.* *(adesea s.)* care animă; înviorător, însuflețitor. [cf. fr. *animateur*, lat. *animator*]
animáție *s.f.* activitate, mișcare vie; însuflețire, vioiciune. [gen. *-iei.* var. *animațiune* s.f. / cf. fr. *animation*, lat. *animatio*]
animísm *s.n.* credință primitivă, potrivit căreia oamenii atribuiau suflet obiectelor și fenomenelor naturii; personificare a forțelor și a fenomenelor naturii. [<fr. *animisme*]
animíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al animismului. [<fr. *animiste*]
aninozitáte *s.f.* dușmănie, ură; repulsie; înverșunare. [cf. fr. *animosité*, lat. *animositas*]
anión *s.m.* ion încărcat cu sarcină electrică negativă. [pron. *-ni-on.*/ <fr. *anion*]
aniridíe *s.f.* lipsă a irisului. [gen. *-iei.* /<fr. *aniridie*, cf. gr. *an* — fără, *iris* — iris]
anisometropíe *s.f.* inegalitate a puterii vizuale a celor doi ochi (unul fiind miop, de exemplu). [gen. *-iei.* / <fr. *anisométropie*, cf. gr. *anisos* — inegal, *metron* — măsură, *ops* — ochi]
aniversá *vb.* I. *tr.* a sărbători împlinirea unui număr de ani de la data cînd s-a petrecut un eveniment, un fapt etc. [<*aniversare*]
aniversár *adj.* care amintește de un eveniment petrecut în trecut la aceeași dată. v. comemorativ. [<fr. *anniversaire* <lat. *anniversarius* <*annus* — an, *vertere* — a întoarce]
aniversáre *s.f.* zi în care se aniversează un eveniment; sărbătorire a împlinirii unui număr de ani de la un eveniment. [var. *aniversară* s.f. / cf. fr. *anniversaire*]
anód *s.m.* electrod pozitiv. [<fr. *anode*]
anódic *adj.* de (la) anod, referitor la anod. [<fr. *anodique*]
anodín *adj.* *(rar)* fără importanță, neînsemnat; inofensiv. [<fr. *anodin*, cf. lat., gr. *anodinos* <*an* — fără, *odyne* — durere]
anofél *s.m.* *(adesea adj.)* țînțar care poartă microbul malariei. [<fr. *anophèle*]
anofelogén *adj.* *(despre terenuri, bălți)* care constituie un focar de dezvoltare a țînțarilor anofeli. [<fr. *anophélogène*]
anomál *adj.* *(franțuzism; rar)* anormal. [<fr. *anomal*, cf. gr. *anomalos* — neregulat]
anomalíe *s.f.* stare a celui anormal; abatere de la o regulă, de la o normă. ● defect grav, meteahnă, betesug. [gen. *-iei.* / cf. fr. *anomalie*, it. *anomalia*, lat., gr. *anomalia*]
anoním *adj.*, *s.m.* și *f.* *(cel)* care nu-și dă pe față numele, fără nume, al cărui nume este necunoscut; (text, operă de artă) al cărui autor nu este cunoscut. ○ *societate ~ă* = întreprindere capitalistă formată prin asocierea mai multor acționari. ● *(fig.)* nestiut, necunoscut. // *s.f.* scrisoare nesemnată. [<fr. *anonyme*, cf. lat. *anonymus*, gr. *anonymos* <*an* — fără, *onoma* — nume]
anonimát *s.n.* situația celui anonim. [cf. fr. *anonymat*]
anorexíe *s.f.* lipsă de poftă de mîncare. v. inapetență. [gen. *-iei.* / <fr. *anorexie*, cf. gr. *an* — fără, *orexis* — poftă de mîncare]
anorgánic *adj.* (op. organic) de origine minerală; care nu aparține hidrocarburilor și derivaților acestora. ○ *chimie ~ă* = ramură a chimiei care studiază proprietățile chimice ale corpurilor anorganice. [<fr. *anorganique*, cf. gr. *a* — fără, *organikos* — organic]
anormál *adj.* contrar regulilor, normelor obișnuite. ● *(despre oameni)* care prezintă infirmități fizice sau psihice. [<fr. *anormal*, cf. lat. med. *anormalis*]
anormalitáte *s.f.* *(rar)* faptul sau însușirea de a fi anormal; infirmitate; anomalie. [<*anormal*]
anortít *s.n.* *(min.)* varietate de plagioclaz, care se găsește în anumite roci eruptive. [pl. *-turi* și *-te.* / <germ. *Anorthit*]
anosmíe *s.f.* pierdere patologică totală a mirosului. [gen. *-iei.* / <fr. *anosmie*, cf. gr. *an* — fără, *osme* — miros]
anóst *adj.* fără gust, insipid, searbăd, plicticos. [pl. *-oști*, *-oste.* / <ngr. *anostos*]
anosteálă *s.f.* **1.** plictiseală. **2.** *(rar)* persoană plicticoasă. [pl. *-ieli.* / <*anost*]
aností *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) plictisi, a i se urî. [p. i. *-tesc.* / <*anost*, cf. ngr. *anosteno*]
anostíe *s.f.* insipiditate, lipsă de gust; plictiseală. [gen. *-iei.* / <*anost*]
anoxemíe *s.f.* *(rar)* lipsă a unei bune oxigenări a sîngelui. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *anoxémie*, cf. gr. *an* — fără, *oxys* — ascuțit, *haima* — sînge]
anrocaménț *s.n.* *(tehn.)* îngrămădire de bolovani, de piatră, de beton, care formează platforme, diguri etc. [pl. *-te.* /<fr. *enrochement*, după *roc*]
ansámblu *s.n.* **1.** unitate alcătuită din mai multe elemente izolate care aparțin aceluiași domeniu; totalitate. ○ *(loc.*

adj.) de *ansamblu* = general, unitar; *(loc. adv.)* *în ansamblu* = în general, în linii mari. **2.** colectiv, trupă de artiști. [pl. *-uri* și *-le.* / <fr. *ensemble*]

ánsă *s.f.* *(med., anat.)* partea curbă a unui organ în formă de toartă. ● *(rar)* toartă. [pl. *-se.* / <fr. *anse*, cf. lat. *ansa*]

ansiláj *s.n.* *(agr.; rar)* operație de conservare prin murare a nutreturilor verzi. [pl. *-je.* / <fr. *ensilage*]

anșoá *s.m. invar.* **1.** *(iht.)* pește mic care trăiește în Marea Mediterană și în Oceanul Atlantic. **2.** *(la sg.)* pastă făcută din carnea acestui pește, care se servește ca aperitiv. [pl. invar. / <fr. *anchois*]

antablamént *s.n.* *(arhit.)* porțiune de zidărie așezată la partea superioară a unui zid sau deasupra unui șir de coloane, care susține acoperișul. [pl. *-te* și *-turi.* / <fr. *entablement*]

antagónic *adj.* *(fil.)* antagonist. ○ *contradicție* ~*ă* = tip de contradicție specific orînduirilor bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și pe exploatare, constînd în opoziția de interese fundamentale între clasele orînduirii respective (sau, uneori, în sînul clasei dominante, între anumite grupe și fracțiuni ale ei). [<fr. *antagonique*]

antagonísm *s.n.* *(fil.)* contradicție antagonică. [pl. *-me*, cf. rus. *antagonizm* <gr. *antagonismós*]

antagoníst *adj.* care este opus ireductibil, în antagonism; rival, inamic. [<fr. *antagoniste*, cf. rus. *antagonist*, lat. *antagonista* <gr. *anti* — contra, *agon* — luptă]

antanaclázǎ *s.f.* *(ret.)* repetiție a unui cuvînt, folosit succesiv în alte accepțiuni ale sale. [pl. *-ze.* / <fr. *antanaclase*, cf. gr. *antanaklasis*]

antanagógă *s.f.* *(ret.)* răspuns la un argument, la o acuzație. [pl. *-ge.* / <fr. *antanagoge*, cf. gr. *anti* — contra, *anagein* — a trimite]

antántă *s.f.* **1.** nume pe care îl purtau alianțele militare dintre o serie de state imperialiste, făcute cu scopuri anexioniste. **2.** *(rar)* înțelegere; alianță. [pl. *-te.* / <fr. *entente*]

antárctic *adj.* de la Polul Sud; din regiunile Polului Sud; austral. [pl. *-ci, -ce.* / <fr. *antarctique*, cf. gr. *anti* — în față, *arktos* — Ursa mare]

ante- element de compunere savantă însemnînd „înainte". [<lat. *ante*]

antebélic *adj.* de dinaintea unui război, înainte de război. [pl. *-ci, -ce.* / cf. lat. *ante* — înainte, *bellum* — război]

antebráț *s.n.* *(anat.)* parte a brațului de la cot pînă la încheietura mîinii. [pl. *-țe.* / după fr. *avant-bras*, it. *antibraccio*]

antecalculáție *s.f.* listă întocmită la o proiectare, cuprinzînd toate materialele și prețurile necesare pentru o lucrare; antedeviz. [gen. *-iei.* / <*ante-* + *calculație*]

antecedént *s.n.* **1.** faptă, întîmplare anterioară unui fapt, unei stări actuale. **2.** prima parte a unei judecăți ipotetice. [cf. fr. *antécédent*, it. *antecedente*, lat. *antecedens*]

antecedénță *s.f.* *(rar)* precădere, preferință. [cf. fr. *antécédence*]

antecesór *s.m.* și *f.* predecesor, premergător. [cf. lat. *antecessor*, it. *antecessore*]

antedatá *vb.* I. *tr.* a pune o dată anterioară pe un act, pe o scrisoare etc. [<*ante-* + *data*, după fr. *antidater*]

antedátă *s.f.* dată anterioară celei considerate ca prezente sau a unei date reale. [cf. fr. *antidate*]

antedeviz *s.n.* lucrare scrisă cuprinzînd evaluarea prealabilă a costului unei construcții proiectate. [<*ante-* + *deviz*]

antediluvián *adj.* dintr-o epocă străveche a omenirii. ● *(fig.)* foarte vechi, străvechi; învechit, înapoiat, perimat. [pron. *-vi-an.* formă greșită *antideluvian.* / <fr. *antédiluvien*, cf. it. *antidiluviano*, lat. *ante* — înainte, *diluvium* — potop]

antefíx *s.n.* ornament de pămînt ars așezat la marginea inferioară a acoperișului de olane al unei case. [pl. *-xe.* / <fr. *antéfixe*]

antegárdă *s.f.* *(rar)* avangardă. [pl. *-gărzi.* / <*ante-* + *gardă*, după it. *antiguardia*]

antemeridián *adj.* de dinainte de amiază, din cursul dimineții. [pron. *-di-an.* / <lat. *antemeridianus*]

anténă *s.f.* **1.** fiecare dintre cele două organe de simț, de forma unor firișoare mobile, care se găsesc la capul insectelor și al crustaceelor. **2.** dispozitiv de emisie sau de captare a undelor electromagnetice, legat la aparatele de emisie sau de recepție a undelor. **3.** vergă oblică la catargele corăbiilor. [<fr. *antenne*, it. *antenna* < lat. *antenna*]

antenupțiál *adj.* *(rar)* anterior căsătoriei. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *anténuptial*]

antepenúltim *adj.* care este pe locul al treilea de la sfîrșit; înainte de penultimul. [<lat. *antepenultimus*]

antepórt *s.n.* avanport. [<*ante-* + *port*]

anteproiéct *s.n.* proiect sumar în primă redactare. [<*ante-* + *proiect*, după fr. *avant-projet*]

antéră *s.f.* mic sac cu polen, situat la patea superioară a staminelor unei flori. [<fr. *anthère*, cf. gr. *antheros* — înflorit]

anteridíe *s.f.* organ în care se găsește anterozoidul. [gen. *-iei.* / <fr. *anthéridie*, cf. lat. *anteridēs*]

anteriór *adj.* care este, se petrece înaintea altui eveniment; precedent, de dinainte. ● situat în față, din față. ● *(despre sunete)* care se articulează într-un punct situat în partea dinainte a cavității bucale. [pron. *-ri-or.* / cf. fr. *antérieur*, it. *anteriore*, lat. *anterior*]

anterioritáte *s.f.* faptul de a fi anterior; prioritate. [cf. fr. *antériorité*]

anteposteriór *adj.* care este (are direcția) din față către spate. [cf. fr. *antéro-postérieur*]

anterozoíd *s.m.* celulă sexuală bărbătească, caracteristică plantelor criptogame. [pron. *-zo-id.* / <fr. *anthérozoïde*]

antestépă *s.f.* silvostepă. [după fr. *avant-steppe*]

antét *s.n.* indicație (de obicei tipărită) aflată în partea de sus a unei hîrtii sau a unui plic, conținînd numele, adresa etc. ale unei instituții sau ale unei persoane. [pl. *-turi, -te.* / <fr. *en tête* — în frunte]

antetítlu *s.n.* datele înscrise înaintea titlului unei cărți, cuprinzînd denumirea instituției care s-a ocupat de întocmirea ei. [*ante-* + *titlul*, după fr. *avant-titre*]

antetrén *s.n.* cele două roți (și trăsura pe care o poartă) care constituie partea de dinainte (detașabilă) a unui tun, a unei bucătării de campanie etc. [după fr. *avant-train*]

antevorbitór *s.m.* și *f.* persoană care vorbește într-o adunare publică, considerată în raport cu cei care iau cuvîntul ulterior. [<*ante-* + *vorbitor*]

anti- element de compunere savantă cu semnificația „împotriva", „în contra", „opus", „contra". [<lat. *anti*, gr. *anti*]

antiaerián *adj.* destinat a combate atacurile aviației. ○ *apărare ~ă* = totalitatea măsurilor luate în vederea combaterii atacurilor aeriene. [pron. *-ti-a-*. / cf. fr. *antiaérien*]

antialcoólic *adj.*, *s.m.* (cel) care este împotriva abuzului de alcool, care combate alcoolismul. [cf. fr. *antialcoolique*]

antialcoolísm *s.n.* atitudine împotriva alcoolismului; măsuri luate împotriva alcoolismului.

antiapoplécтic *adj.* care se folosește contra apoplexiei. [cf. fr. *antiapoplectique*]

antiatómic *adj.* destinat a combate atacurile cu arme atomice. [<fr. *antiatomique*]

antibiográmă *s.f.* analiză a sîngelui prin care se stabilește care este antibioticul cel mai indicat pentru a trata o infecție microbiană. [pron. *-bi-o-*. pl. *-me.* / <fr. *antibiogramme*]

antibiótic *adj.*, *s.n.* (substanță) care are un efect bacteriostatic asupra dezvoltării anumitor microbi. [pron. *-bi-o-*. / <fr. *antibiotique*]

antíc *adj.* **1.** din trecutul îndepărtat; străvechi. ● care aparține popoarelor, culturii și civilizației din antichitate. **2.** în genul creațiilor din antichitate. ● *(fig.)* clasic // *s.m.* și *f.* persoană care aparține popoarelor din antichitate. [<fr. *antique*, it. *antico* <lat. *antiquus* — vechi]

anticámeră *s.f.* cameră de așteptare la intrarea într-un birou, într-un cabinet. ○ *a face ~* = a aștepta pentru a fi primit de cineva. [<it. *anticamera*, cf. fr. *antichambre*]

antieanónic *adj. (rar)* împotriva canoanelor. [<*anti-* + *canonic*]

anticapitalíst *adj.* potrivnic capitalismului. [cf. fr. *anti-capitaliste*]

anticár[1] *adj. invar.* antitanc. [după fr. *antichar*]

anticár[2] *s.m.* persoană care se ocupă cu vînzarea și cumpărarea cărților vechi. ● amator, colecționar de lucruri vechi de artă, de antichități. [var. *anticvar* s.m. / <germ. *Antiquar*, fr. *antiquaire*]

anticariát *s.n.* întreprindere care cumpără și vinde cărți vechi. [pron. *-ri-at*. var. *anticvariat* s.n. / cf. germ. *Antiquariat*]

anticatalíză *s.f.* acțiunea de încetinire a unei reacții chimice, de către anumite substanțe. [cf. germ. *Antikatalyse*]

anticatarál *adj. (despre medicamente)* care combate sau care previne catarul. [<fr. *anticatharral*]

anticatód *s.m.* placă metalică montată într-un tub special de raze X, care, lovită de un fascicul de raze catodice, devine producătoare de raze X. [cf. fr. *anticathode*]

anticéntru *s.n.* loc de pe suprafața pămîntului, diametral opus epicentrului unui cutremur. [cf. *anti-* + *centru*]

antichímic *adj.* destinat protecției împotriva armei chimice. [cf. fr. *antichimique*]

antichitáte *s.f.* **1.** epocă îndepărtată a istoriei, în care s-au dezvoltat vechile civilizații, în special cele greco-romane. ● vechime. **2.** obiect, monument vechi, rămas dintr-o epocă istorică îndepărtată. [var. *anticvitate* s.f. / cf. fr. *antiquité*, it. *antichità*, lat. *antiquitas*]

anticiclón *s.n.* regiune în care presiunea atmosferică este foarte ridicată în raport cu împrejurimile. [pl. *-oane*, *-oni* s.m. / <fr. *anticyclone*]

anticipá *vb.* I. *intr.* și *tr.* a face ceva dinainte; a o lua înainte, a depăși. [<fr. *anticiper*, cf. lat. *anticipare*]

anticipáre *s.f.* faptul de a anticipa. ● pronunțare anticipată a unui sunet care se găsește într-o silabă următoare; anticipație. [<*anticipa*]

anticipát *adj.* făcut înainte de un anumit moment. // *adv.* cu anticipație. [<*anticipa*]

anticipáție *s.f.* anticipare. ● *(muz.)* sunet al unui acord care apare înaintea acordului întreg. [gen. *-iei*. var. *anticipațiune* s.f. / cf. fr. *anticipation*, lat. *anticipatio*]

anticivilizatór *adj.* care luptă împotriva civilizației, a progresului. [<*anti-* + *civilizator*]

anticlerícal *adj.* care este împotriva clerului. [cf. fr. *anticlérical*]

anticlericalísm *s.n.* mișcare îndreptată împotriva privilegiilor bisericii și ale clerului. [cf. fr. *anticléricalisme*]

anticlinál *s.n.* partea ridicată în formă de boltă a unei cute de teren. [pl. *-le*, *-luri.*/ <fr. *anticlinal*, cf. it. *anticlinale*]

anticlór *s.n.* substanță folosită pentru reținerea clorului întrebuințat la decolorarea pastei de celuloză sau a linii. [<fr. *antichlore*]

anticomunísm *s.n.* armă politico-ideologică a burgheziei imperialiste împotriva clasei muncitoare, totalitatea teoriilor al căror conținut și obiectiv constă în calomnierea orînduirii socialiste, falsificarea politicii și țelurilor partidelor comuniste și a învățăturii marxist-leniniste. [cf. fr. *anticommunisme*]

anticomuníst *adj.* îndreptat împotriva comunismului. [cf. fr. *anticommuniste*]

anticonstituționál *adj.* împotriva prevederilor constituției, neconform constituției; care încalcă constituția. [cf. fr. *anticonstitutionnel*]

anticórp *s.m. (med.*; *de obicei la pl.)* substanță care se produce în sînge în urma unei infecții, pentru a apăra organismul contra microbilor. [pl. *-pi.* / fr. *anticorps*]

antícreștín *adj.*, *s.m.* și *f.* împotriva creștinismului. [pl. *-ni*, *-ne.* / <*anti-* + *creștin*, cf. fr. *antichrétien*]

anticréză *s.f.* antihreză.

anticríz *s.n. (rar*; *înv.)* anticritică. [<gr. *antikrisis*]

anticristianism *s.n.* atitudine potrivnică creștinismului. [pron. *-sti-a-*. / cf. fr. *antichristianisme*]
anticritică *s.f. (rar)* critică a unei critici. [pl. *-ci*. / cf. germ. *Antikritik*]
anticva *s.n. (poligr.)* familie de litere drepte, opuse celor cursive. [<lat. *antiqua*]
antidemocrátic *adj.* care este împotriva democrației. [pl. *-ci*, *-ce*. / cf. fr. *antidémocratique*]
antiderapánt *adj.* contra derapării și patinării autovehiculelor. [cf. fr. *antidérapant*]
antidetonánt *s.n.* substanță care, amestecată cu benzină, micșorează viteza de propagare a arderii în masa unui amestec carburant. [pl. *-nte*, *-nți* s.m. / <fr. *antidétonant*]
antidifténic *adj.* care combate difteria. [<fr. *antidiphtérique*]
antidinástic *adj.* care este împotriva dinastiei. [cf. fr. *antidynastique*]
antidót *s.n.* substanță care anulează puterea unei otrăvi, a unui virus etc.; contraotravă. ● *(fig.)* remediu. [pl. *-turi*. / <fr. *antidote*, cf. lat. *antidotum*, gr. *antidoton* <*anti* — contra, *dotos* — dat]
antidúmping *s.n.* apărare a unei țări împotriva unui dumping străin, mai ales prin aplicarea de taxe vamale protecționiste. [pl. *-guri*. / <*anti-* + *dumping*]
antiepidémic *adj.* contra epidemiilor. [<*anti-* + *epidemic*]
antiestétic *adj.* împotriva (regulilor) esteticii. [<*anti-* + *estetic*]
antifascíst *adj., s.m.* și *f.* dușman al fascismului, luptător împotriva fascismului. [cf. germ. *Antifaschist*]
antifebríl *adj.* febrifug. [cf. fr. *antifébrile*]
antifebrínă *s.f.* medicament cu care se combat frigurile, temperatura în bolile febrile. [<fr. *antifébrine*, cf. lat. *anti* — contra, *febris* — febră]
antifermént *s.m.* substanță care împiedică acțiunea fermenților. [pl. *-nți*. / cf. fr. *antiferment*]
antifilozófic *adj.* împotriva filozofiei; nepotrivit cu filozofia. [cf. fr. *antiphilosophique*]
antifón *s.n.* corp plastic, de dimensiuni reduse, care se introduce în ureche pentru a o apăra de zgomote mari. [pl. *-oane*. / < fr. *antiphone*, cf. lat. *anti* — contra, gr. *phone* — sunet]
antifónic *adj. (despre cîntecul unui solist și al unui cor, sau a două părți dintr-un cor)* care se face alternativ; alternativ. [cf. gr. *anti* — contra, *phone* — sunet]
antifoníe *s.f.* nume dat în muzica antică modului de a cînta pe mai multe voci, opus omofoniei. [gen. *-iei*. / cf. fr. *antiphonie*, gr. *antiphonia*]
antifrázǎ *s.f.* figură retorică prin care o locuțiune, o frază etc. se întrebuințează cu un înțeles contrar celui obișnuit. [<fr. *antiphrase*]
antigél *s.n.* soluție care se adaugă în apa de răcire a motoarelor cu ardere internă pentru a-i coborî punctul de îngheț. [pl. *-luri*. / cf. fr. *antigel*]
antigráf *s.n. (lit.)* copie manuscrisă de pe un original. [cf. lat. *antigraphum*, gr. *antigraphon*]
antiguvernamentál *adj.* care este împotriva guvernului. [cf. fr. *antigouvernemental*]
antihemorágic *adj.* care oprește, combate hemoragiile. [<fr. *antihémorragique*]
antihitlerist *adj.* împotriva hitlerismului. [pl. *-iști*, *-iste*. / <*anti-* + *hitlerist*]
antiholéric *adj.* care combate holera, care apără de holeră. [cf. fr. *anticholérique*]
antihormón *s.m.* substanță de apărare produsă de organism cînd i se administrează preparate hormonoalbuminoide. [pl. *-ni*. / <fr. *anti-hormone*]
antihréză *s.f. (înv.; în dreptul burghez)* contract prin care se cedează creditorului venitul unui bun imobil aparținînd debitorului. [pl. *-ze*. var. *anticrezǎ* s.f. / <fr. *antichrèse*, cf. it. *anticresi* <gr. *antichresis*]
antiimperialíst *adj.* care este împotriva imperialismului, potrivnic ideilor imperialiste. [pron. *-ti-im-*. pl. *-iști*, *-iste*. / cf. rus. *antiimperialisticeskii*]
antiinfecțiós *adj.* care este împotriva infecțiilor, care combate infecțiile. [pron. *-ti-in...ți-os*. pl. *-oși*, *-oase*. / cf. *anti-* + *infecțios*]
antiintelectualísm *s.n. (fil.)* concepție idealistă care neagă posibilitatea cunoașterii științifice a adevărului cu ajutorul rațiunii. [pron. *-ti-in-*]
antiintelectualíst *adj.* privitor la antiintelectualism. // *s.m.* și *f.* adept al antiintelectualismului. [pron. *-ti-in-*. pl. *-iști*, *-iste*]
antiistorísm *s.n.* concepție și metodă nestiințifică, care respinge sau ignoră principiul istoric în considerarea și analiza proceselor și fenomenelor. [<*anti-* + *istorism*]
antijunimísm *s.n.* atitudine, concepție contrară junimiștilor. [<*anti-* + *junimism*, cf. *Junimea*, societate literară]
antijunimíst *adj.* care este împotriva junimismului, contrar junimismului. [pl. *-iști*, *-iste*. / <*anti-* + *junimist*]
antilogarítm *s.m. (mat.)* numărul complement al unui logaritm dat. [pl. *-mi*. / cf. fr. *antilogarithme*]
antilogíe *s.f.* contradicție între două idei, între două expresii. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <fr. *antilogie*, it. *antilogia*, gr. *antilogia*]
antilópă *s.f.* **1.** *(zool.)* mamifer rumegător sprinten, care trăiește în țările calde. **2** pielea tăbăcită a acestui animal; imitație a acestei piei. [<fr., engl. *antilope*]
antiluétic *adj., s.n.* (medicament) împotriva sifilisului. [cf. *anti-* + *luetic*]
antimaláric *adj., s.n.* (medicament) contra malariei. [cf. *anti-* + *malaric*]
antimarxíst *adj. (adesea s.)* îndreptat împotriva marxismului și a luptei clasei muncitoare; contrarevoluționar, opus concepției marxiste. [pl. *-iști*, *-iste*. / după rus. *antimarksistskii*]
antimefític *adj., s.n.* (substanță, remediu etc.) care se folosește contra miasmelor. [cf. fr. *antiméphitique*, it. *antimefitico* <lat. *anti* — contra, *mephitis* — miros urît]

antimetábolă *s.f. (rar)* anagramă. [<fr. *antimétabole*, cf. gr. *antimetabole*]
antimilitarism *s.n.* mișcare internațională de masă îndreptată împotriva politicii militariste și a războaielor imperialiste. [cf. fr. *antimilitarisme*]
antimilitarist *adj.* care este împotriva militarismului. [cf. fr. *antimilitariste*]
antimonárhic *adj.* care este împotriva monarhiei. [cf. fr. *antimonarchique*]
antimonarhíst *adj.* antimonarhic. [cf. fr. *antimonarchiste*]
antimoniát *s.m.* sare a acidului antimonic. [pron. *-ni-at.* / <fr. *antimoniate*]
antimónic *adj. acid* ~ = acid al antimoniului. [<fr. *(acide) antimonique*]
antimóniu *s.n.* metaloid alb-cenușiu, cu aspect metalic, folosit la diferite aliaje; stibiu. [<it. *antimonio*, cf. fr. *antimoine*, germ. *Antimon* <ar. *uthmud*]
antimuncitorésc *adj.* îndreptat împotriva (intereselor) clasei muncitoare. [<*anti-* + *muncitoresc*]
antinațională *adj.* îndreptat împotriva intereselor propriei națiuni. [pron. *-și-o-*. pl. *-li, -le.* / cf. fr. *antinational*]
antinefrétic *adj., s.n.* (medicament) contra durerilor de rinichi. [cf. fr. *antinéphrétique*, it. *antinefritico* <lat. *anti* — contra, gr. *nephritis* — boală de rinichi]
antinevrálgic *adj., s.n.* (medicament) care liniștește nevralgiile. [<fr. *antinévralgique*]
antinómie *adj.* referitor la antinomie. [cf. fr. *antinomique*]
antinomíe *s.f.* contradicție categorică între două legi, două teze sau principii filozofice care se exclud reciproc și care, în caz că nu se ține seamă de realitatea obiectivă, pot fi în egală măsură demonstrate pe calc logică. v. p a r a d o x. [gen. *-iei.* /<fr. *antinomie*, cf. it., gr. *antinomia* <gr. *anti* — contra, *nomos* — lege]
antioxidánt *adj., s.m.* (substanță) care împiedică sau temporizează oxidarea. [cf. fr. *antioxydant*]
antipápă *s.m.* papă fals, ales pe cale ilegală. [<fr. *antipape*, it. *antipapa*]
antipapísm *s.n.* starea bisericii catolice în timp ce este condusă de un antipapă. [fr. *antipapisme*]
antiparalél *adj. (despre drepte, vectori)* care sînt paralele și de sens contrar. [cf. fr. *antiparallèle*]
antiparlamentár *adj. (rar)* care este împotriva uzului parlamentar. [cf. fr. *antiparlementaire*]
antipartínic *adj.* îndreptat împotriva principiilor, concepțiilor și metodelor partidelor comuniste și muncitorești; dușmănos acestor partide. [după rus. *antipartiinîi*]
antipátic *adj.* nesuferit; respingător. [cf. fr. *antipathique*, it. *antipatico*]
antipatíe *s.f.* aversiune față de cineva sau de ceva; resentiment. [gen. *-iei.* / cf. fr. *antipathie*, it. *antipatia* <lat. *antipathia*, gr. *antipatheia* <*anti* — contra, *pathos* — pasiune]
antipatriótic *adj.* îndreptat împotriva propriei patrii; lipsit de patriotism. [cf. fr. *antipatriotique*]
antiperistáltic *adj. (despre anumite mișcări ale tubului digestiv)* care contractă stomacul și intestinele de jos în sus. [cf. fr. *antipéristaltique*]
antipirétic *adj., s.n.* (medicament) contra febrei, febrifug. [<fr. *antipyrétique*]
antipirínă *s.f.* medicament amărui, folosit ca antipiretic și analgezic. [<fr. *antipyrine*, cf. gr. *anti* — contra, *pyr* — foc, febră]
antipód *s.m.* loc de pe pămînt diametral opus ca așezare față de alt loc. ◆ *(fig.)* persoană sau lucru cu totul opus altei persoane sau altui lucru. [<fr. *antipode*, cf. lat., gr. *antipodes* <*anti* — opus, *pous* — picior]
antipodál *adj. (rar)* care se găsește la antipozi. [<fr. *antipodal*]
antipoétic *adj.* contrar poeziei. [cf. fr. *antipoétique*]
antipolític *adj.* contrar politicii. [cf. it. *antipolitico*]
antipopulár *adj.* îndreptat împotriva poporului. [<*anti-* + *popular*]
antiprogresíst *adj.* care este împotriva progresului. [<*anti-* + *progresist*]
antiputríd *adj., s.n.* (medicament) care combate putrefacția. [cf. fr. *antiputride*, it. *antiputrido*]
antirábie *adj.* care combate turbarea, contra turbării. [<fr. *antirabique*]
antirăzbóinic *adj.* împotriva războiului. [pl. *-ci, -ce.* / <*anti-* + *războinic*]
antirealísm *s.n.* negarea valorii realității obiective, a existenței sale, a legilor ei și a mijloacelor de a o cunoaște. [pron. *-re-a-.* / <*anti-* + *realism*]
antirealíst *adj.* ostil, potrivnic, contrar realismului sau realității. [pron. *-re-a-.* pl. *-iști, -iste.* / <*anti-* + *realist*]
antiregalíst *adj., s.m.* și *f.* (luptător) împotriva regalității, dușman al regalității. [pl. *-iști, -iste.* / <*anti-* + *regalist*]
antireligiós *adj.* contrar, ostil religiei. [pl. *-oși, -oase.* / cf. fr. *antireligieux*]
antirepublícan *adj. (adesea subst.)* îndreptat împotriva ideilor republicane; dușman al republicii. [pl. *-ni, -ne.* / cf. fr. *antirépublicain*]
antirevoluționár *adj. (rar)* contrar revoluției; contrarevoluționar. [pron. *-și-o-*. pl. *-ri, -re*]
antireumatísmal *adj., s.n.* (medicament) contra reumatismului. [pron. *-re-u-*. pl. *-li, -le.* / cf. fr. *antirhumatismal*]
antiscorbútic *adj., s.n.* (medicament) contra scorbutului. [pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *antiscorbutique*]
antisemít *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care admite sau practică antisemitismul. [pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *antisémite*]
antisemitísm *s.n.* concepție, atitudine reacționară naționalistă, de ură împotriva evreilor, de îngrădire a drepturilor lor sau de persecuții, cultivată de clasele exploatatoare cu scopul de a crea diversiuni și a sparge unitatea de luptă a clasei muncitoare. [cf. fr. *antisémitisme*]
antisepsíe *s.f.* ansamblu de măsuri folosite pentru distrugerea microbilor și a focarelor de infecție. [gen. *-iei.* / <fr. *antisepsie*]
antiséptic *adj., s.n.* (medicament) care combate dezvoltarea microbilor patogeni. [<fr. *antiseptique*]

antisifilític *adj. (med.)* care combate sifilisul. [cf. fr. *antisyphilitique*]
antisociál *adj.* împotriva ordinii sociale. [cf. fr. *antisocial*]
antisolár *adj.* care apără împotriva soarelui. [cf. fr. *antisolaire*]
antispasmódic *adj., s.n. (med.)* (medicament) care combate spasmele. [pl. *-ci, -ce.* var. *antispasmatic, -ă* adj. / cf. fr. *antispasmodique*, lat. *anti* — contra, gr. *spasmos* — convulsie]
antispást *s.n.* picior de vers de patru silabe, care are două silabe lungi între două silabe scurte. [<lat. *antispastus*, gr. *antispastos*]
antispástic *adj., s.n.* (medicament) antispasmodic. [cf. germ. *antispastisch*]
antistatál *adj.* care este îndreptat împotriva statului. [după rus. *antigosudarstvennîi*]
antistrófă *s.f.* a doua stanță dintr-o poezie lirică, cîntată de cor în teatrul antic grec. [cf. fr., lat., gr. *antistrophe*]
antișóc *adj. invar. (despre materiale sau dispozitive)* care amortizează șocul sau unda de soc. [<fr. *anti-choc*]
antiștiințífic *adj.* îndreptat împotriva teoriilor științifice și a progresului. [<*anti-* + *științific*]
antitánc *adj. invar.* folosit împotriva tancurilor, contra tancurilor. [<fr. *antitank*]
antitérmic *adj., s.n.* (medicament) care produce scăderea febrei. [cf. fr. *antithermique*]
antitetánic *adj.* care combate (sau previne) tetanosul. [<fr. *antitétanique*]
antitétic *adj.* care conține o antiteză; care folosește antiteze. [<fr. *antithétique*]
antitéză *s.f.* **1.** opoziție între două idei, între două noțiuni, între două teze. **2.** figură de stil bazată pe contrastul dintre două idei care se pun în relief una pe cealaltă. **3.** *(în filozofia lui Hegel)* a doua treaptă a unui proces de dezvoltare, care neagă prima treaptă numită teză, ambele fiind negate de cea de-a treia treaptă, numită sinteză. [<fr. *antithèse*, cf. lat., gr. *antithesis* — opoziție]
antitífic *adj., s.n.* (medicament) care combate tifosul. [<fr. *antityphique*]
antitóxic *adj.* care distruge otrăvurile, anihilează efectele lor. [<fr. *antitoxique*]
antitoxínă *s.f.* substanță pe care o produce organismul pentru a se apăra împotriva toxinelor. v. anticorp. [cf. fr. *antitoxine*]
antitrinitár *adj. (bis.)* privitor la antitrinitarism. / / *s.m.* și *f.* adept al antitrinitarismului. [cf. fr. *antitrinitaire*]
antitrinitarísm *s.n. (bis.)* doctrină eretică în biserica veche, care nega dogma creștină trinitară. [cf. fr. *antitrinitairisme*]
antiumanísm *s.n.* curent de gîndire reacționar, în filozofie și artă, ostil valorilor umane, dezvoltării libere și multilaterale a omului, pe care îl înfățișează ca pe o mașină sau ca pe un animal stăpînit numai de instincte. [<*anti-* + *umanism*]
antiumanitár *adj.* împotriva sentimentelor omenești; dușman al drepturilor și libertăților omului. [pl. *-ri, -re.* / *anti-* + *umanitar*]
antiunioníst *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care este împotriva unirii, a unionii a două țări; *(spec.)* care era împotriva unirii Principatelor române. [pron. *-ti-u-ni-o-*. pl. *-iști, -iste.* / <*anti-* + *unionist*]
antivomitív *s.n., adj.* (medicament) împotriva vărsăturilor. [pl. *-vi, -ve.* / <*anti-* + *vomitiv*]
antizímic *adj., s.n. (biol.)* (substanță) care împiedică fermentațiile. [pl. *-ci, -ce.* / <fr. *antizymique*, cf. gr. *anti* — contra, *zyme* — ferment]
antofitóză *s.f. (agr.)* boală a plantelor provocată de unele plante parazite. [pl. *-ze.* / <fr. *anthophytose*]
antológic *adj.* de antologie. [pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *anthologique*]
antologíe *s.f.* culegere de texte alese dintr-unul sau din mai mulți autori. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / cf. fr. *anthologie*, it. *antologia* <lat., gr. *anthologia* <*anthos* — floare, *logos* — vorbire]
antonim *s.n. (lingv.)* cuvînt cu sensul opus altui cuvînt corelativ. ● joc distractiv care cere să se caute un cuvînt opus altuia indicat sau care rejese dintr-o definiție. [pl. *-me.* / <fr. *antonyme*, cf. *anti* — contra, gr. *onyma* — nume]
antonimíe *s.f.* corelație între două cuvinte cu sensul opus. [gen. *-iei.* / <fr. *antonymie*]
antonomáj *s.n.* operație de distrugere a gărgărițelor florilor de măr. [<fr. *anthonomage*]
antonomázǎ *s.f.* figură de stil constînd în folosirea unui nume comun în locul unui nume propriu și invers. [<fr. *antonomase*, it., gr. *antonomasia* <*anti* — în loc de, *onoma* — nume]
antracén *s.n.* substanță organică cristalizată, care se prepară prin distilarea gudroanelor de huilă și este folosită la fabricarea unor coloranți sau ca antiseptic. [<fr. *anthracène*]
antrachinónă *s.f.* substanță alcătuită din cristale gălbui, care servește ca bază unor materii colorante. [<fr. *anthraquinone*]
antracít *s.n.* cărbune de pămînt, superior, foarte bogat în carbon. [<fr. *anthracite*, cf. gr. *anthrax* — cărbune]
antracotériu *s.m.* gen de mamifer din care s-a dezvoltat porcul mistreț. [pl. *-ii.* / cf. fr., lat. t. *anthracotherium*]
antracóză *s.f.* boală caracterizată prin prezența în plămîni a unor particule de cărbune. [<fr. *anthracosis*, cf. gr. *anthrax* — cărbune]
antráct *s.n.* pauză, interval de timp care separă două acte ale unei reprezentații teatrale. ● piesă muzicală care se execută între actele unei piese de teatru. [<fr. *entracte*, cf. *entre actes* — între acte]
antranól *s.m.* alcool obținut prin reducerea antrachinonei cu staniu și acid acetic, avînd diverse întrebuințări în industria materiilor colorante. [<fr. *anthranol*]
ántrax *s.n.* tumoare inflamatorie a țesutului celular de sub piele, produsă de microbi foarte virulenți; dalac. [pl. *-xuri, -xe.* / <fr. *anthrax*, cf. gr. *anthrax* — cărbune]
antrén *s.n. (franțuzism)* însuflețire, bună dispoziție, animație. [<fr. *entrain*]
antrená *vb.* **I. 1.** *tr.* și *refl.* a(-și) conserva și dezvolta însușirile fizice prin exerciții metodice. **2.** *tr.* a atrage, a stimula (în-

tr-o discuție, într-o acțiune etc.). **3.** *tr.* a trage după sine, a pune în mișcare, a mișca. **4.** *refl.* a se înflăcăra. [<fr. *entraîner*]

antrenaménț *s.n.* exerciții metodice pentru antrenarea unui sportiv. [pl. *-te.* / <fr. *entraînement*]

antrenánt *adj.* care atrage, care stimulează (la ceva); atrăgător; distractiv. [pl. *-nți, -nte.* / cf. fr. *entraînant*]

antrenór *s.m.* și *f.* persoană care se ocupă cu antrenarea sportivilor. [cf. fr. *entraîneur*]

antrepózit *s.n.* loc, magazie în care se depozitează stocuri de mărfuri sau de materiale. [var. *intrepozit* s.n. / <fr. *entrepôt*, după *depozit*]

antreprenór *s.m.* și *f.* conducător al unei antreprize. [<fr. *entrepreneur*]

antrepríză *s.f.* formă de organizare și executare a construcțiilor capitale de către o organizație specială de construcții; *(în regimul capitalist)* întreprindere comercială sau industrială care preia executarea de lucrări (mari) al căror preț este plătit cu anticipație, după un deviz întocmit dinainte; lucrare făcută de o astfel de întreprindere. ○ *a lua în ~* = a lua conducerea unei lucrări. [<fr. *entreprise*]

antresól *s.n.* etaj mic dedesubtul primului etaj. [pl. *-luri.* / <fr. *entresol*]

antretoáză *s.f.* *(tehn.)* piesă de lemn, de fier etc. așezată între alte piese pentru a le lega sau a le susține. [pl. *-ze.* / <fr. *entretoise*]

antréu *s.n.* încăpere prin care se intră într-o locuință venind de afară; vestibul. [pl. *-uri.* var. *antret* s.n. / <fr. *entrée* — intrare]

antricót *s.n.* carne de vită sau de porc din regiunea coastelor; *(p. ext.)* friptură din această carne; cotlet. [pl. *-oate.* / <fr. *entrecôte*]

antropocéntric *adj.* privitor la antropocentrism, propriu antropocentrismului. [< fr. *anthropocentrique*]

antropocentrísm *s.n.* *(fil.)* concepție idealistă potrivit căreia omul este centrul universului. [<fr. *anthropocentrisme*, cf. gr. *anthropos* — om, lat. *centrum-* centru]

antropofág *s.m.* și *f.* canibal. [<fr. *anthropophage*, cf. gr. *anthropos* — om, *phagein* — a mînca]

antropofagíe *s.f.* folosirea ca hrană a cărnii omenești de către antropofagi. [gen. *-iei.* / <fr. *anthropophagie*]

antropofób *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care are groază de oameni, care urăște oamenii. [pl. *-bi, -be.* / cf. fr. *anthropophobe* <gr. *anthropos* — om, *phobos* — fugă de ceva]

antropofobíe *s.f.* atitudine de antropofob; groază de oameni, ură față de oameni. [gen. *-iei.* / cf. fr. *anthropophobie*]

antropogenéză *s.f.* procesul apariției și dezvoltării omului, speciei umane. [cf. fr. *anthropogenèse*, germ. *Anthropogenese* <gr. *anthropos* — om, *genesis* — origine]

antropogeníe *s.f.* antropogeneză. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* /cf. fr. *anthropogénie*, germ. *Anthropogenie*]

antropogeografíe *s.f.* ramură a geografiei care consideră, în mod greșit, condițiile mediului natural ca factor primordial al dezvoltării societății. [gen. *-iei.* / <fr. *anthropogéographie*, cf. gr. *anthropos* — om, *geographia*]

antropoíd *adj., s.n.* (maimuță) care seamănă cu omul. ● *(la pl.)* familie de maimuțe care seamănă cu omul. [pl. *-izi, -ide.* / <fr. *anthropoïde*, cf. gr. *anthropos* — om, *eidos* — formă]

antropolatríe *s.f.* adorație a omului (care caracterizează mai ales o erezie creștină). [gen. *-iei.* / <gr. *anthropolatreia*<*anthropos* — om, *latreia* — adorare]

antropológ *s.m.* specialist în antropologie. [pl. *-gi.* / cf. fr. *anthropologue*]

antropológic *adj.* al antropologiei, referitor la antropologie. [cf. fr. *anthropologique*]

antropologíe *s.f.* știința care studiază apariția omului și a raselor umane, evoluția biologică a omului. [<fr. *anthropologie*, it. *antropologia*, cf. gr. *anthropos* — om, *logos* — vorbire]

antropologísm *s.n.* *(fil.)* principiu filozofic, propriu inițial materialismului filozofic premarxist, care consideră omul numai ca parte a naturii, în afara condiționării sale de către mediul social-istoric în care se dezvoltă. [cf. fr. *anthropologisme*]

antropométric *adj.* de antropometrie, privitor la antropometrie. [cf. fr. *anthropométrique*]

antropometríe *s.f.* disciplină științifică care studiază relațiile mărimilor obținute prin măsurători făcute asupra corpului omenesc. [gen. *-iei.* / <fr. *anthropométrie*, cf. gr. *anthropos* — om, *metron* — măsură]

antropomórf *adj.* **1.** asemănător (ca formă) cu omul; antropoid. **2.** privitor la antropomorfism. // *s.n.* obiect de artă sau reprezentare decorativă în forma figurii umane. ● *(la pl.)* specie de maimuțe evoluate, asemănătoare omului. [<fr. *anthropomorphe*, cf. gr. *anthropos* — om, *morphe* — formă]

antropomorfísm *s.n.* *(fil.)* concepție mistică care înzestrează divinitățile născocite (zei, spirite etc.) sau lucrurile și fenomenele naturii cu forme, însușiri și sentimente umane. [<fr. *anthropomorphisme*]

antropomorfíst *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care admite antropomorfismul. [<fr. *anthropomorphiste*]

antropomorfizá *vb.* I. *tr. (rar)* a atribui unui lucru, unui fenomen, unei divinități etc. calități și sentimente umane. [p.i. *-zez.* / cf. germ. *anthropomorphisieren*]

antroponímic *adj.* *(lingv.)* referitor la antroponimie. // *s.n.* nume de persoană. [<fr. *anthroponymique*]

antroponimíe *s.f.* *(lingv.)* disciplină care se ocupă cu studiul numelor de oameni. [gen. *-iei.* / <fr. *anthroponymie*, cf. gr. *anthropos* — om, *onoma* — nume]

antroponomástic *adj.* *(lingv.)* antroponimic. [cf. fr. *anthroponomastique*]

antroponomástică *s.f. (lingv.)* antroponimie. [gen. *-cii.* / <fr. *anthroponomastique*]
antropopatísm *s.n. (fil.)* atribuirea de însușiri psihice și de stări afective specific umane animalelor sau obiectelor neînsuflețite. [<fr. *anthropopatisme*]
antropopitéc *s.m. (pal.)* animal imaginar despre care s-a crezut că este precursorul omului. [pl. *-ci.* / <fr. *anthropopithèque*, cf. gr. *anthropos* — om, *pithekos* — maimuță]
antropozofíe *s.f. (fil.)* concepție mistică și credință mistică care înlocuiește pe Dumnezeu cu ființa umană divinizată. [<fr. *anthroposophie*]
antúm *adj.* (op. p o s t u m) publicat în timpul vieții autorului. [cf. lat. *ante*]
anturáj *s.n. (rar)* oamenii, mediul care înconjură pe cineva, tovărășia, compania, societatea în care trăiește cineva. [pl. *-je, -juri.* / <fr. *entourage*]
anuál *adj. (adesea adv.)* care se întîmplă, se face în fiecare an sau o dată la un an; care durează un an; corespunzător unui an. [<lat. *annualis*, cf. it. *annuale*, fr. *annuel*]
anuár *s.n.* publicație, culegere anuală conținînd date asupra unei întreprinderi, unei instituții etc.; publicație anuală a unei instituții științifice. [<fr. *annuaire*, it. *annuario*]
anuitáte *s.f.* plăți anuale prin care o sumă împrumutată se achită într-un anumit număr de ani, cuprinzînd în afara amortismentului și dobînda. [pron. *-nu-i-.* / <fr. *annuité*]
anulá *vb.* I. tr. **1.** a face, a declara nul (un act, o dispoziție); a suprima, a desființa. v. a b r o g a, a b o l i. **2.** a egala cu zero o expresie matematică. [<fr. *annuler*, it. *annullare* <lat. *annullare* — a anihila]
anulábil *adj.* care se poate anula. [cf. fr. *annulable*]
anulabilitáte *s.f.* posibilitatea (unui act) de a fi anulat. [cf. fr. *annulabilité*]
anulár *adj.* de forma unui inel, care este, se prezintă ca un inel. [cf. lat. *annularius*, fr. *annulaire*]
anuláre *s.f.* acțiunea de a anula și rezultatul ei. [<*anula*]
anulație *s.f. (rar)* anulare. [gen. *-iei.* var. *anulațiune* s.f. / cf. lat. *annullatio*, fr. *annulation*]
anunciatór *s.n.* aparat care anunță modificări sau abateri în timpul funcționării unui sistem tehnic. [pron. *-ci-a-.* pl. *-oare.* / cf. fr. *annonciateur*]
anúnț *s.n.* înștiințare scrisă; încunoștințare. [<*anunța*, după fr. *annonce*]
anunțá *vb.* I. *tr.* a aduce la cunoștință; a încunoștința. ● a vesti sosirea cuiva (cu voce tare). [p.i. *anúnț.* / <fr. *annoncer*, cf. lat. *annuntiare*]
anunțáre *s.f.* acțiunea de a anunța și rezultatul ei. [<*anunța*]
anurie *s.f.* încetare patologică a secretării urinii. [gen. *-iei.* / <fr. *anurie*, cf. gr. *an* — fără, *ouron* — urină]
ánus *s.n.* orificiu care se găsește la extremitatea rectului. [pl. *-suri.* / <fr., lat. *anus*]
anvelópă *s.f.* înveliș protector de piele, de cauciuc etc. al unei camere cu aer. ● învelitoare de carte; supracopertă. [pl. *-pe.* / <fr. *enveloppe*]
anvergúră *s.f.* **1.** distanța dintre extremitățile aripilor unui avion. **2.** *(rar)* desfășurare ○ *de mare anvergură* = făcut pe plan mare; vast. [<fr. *envergure*]
anxietáte *s.f.* stare de neliniște, de teamă. [pron. *-xi-e-.* / cf. fr. *anxiété*, lat. *anxietas*]
anxiós *adj.* neliniștit, îngrijorat. [pron. *-xi-os.* / <fr. *anxieux*]
aorist *s.n.* formă temporală a unor limbi (ca sanscrita, greaca veche, slava bisericească etc.), care exprimă aspectul momentan al unei acțiuni trecute, fără nici o referire la prezent. [pron. *a-o-.* pl.- *te, -turi.* / <fr. *aoriste*, lat. *aoristus*, gr. *aoristos* <*a* — fără, *oristos* — mărginit, determinat]
aórtă *s.f.* arteră principală care pleacă din ventriculul stîng al inimii. [<fr. *aorte*, cf. gr. *aorte* — vînă]
aórtic *adj.* care ține de aortă. [cf. fr. *aortique*]
aortítă *s.f.* inflamație a aortei. [<fr. *aortite*]
apagógic *adj. argument* ~ sau *demonstrație apagogică* = formă de argumentare indirectă, care caută să arate adevărul unei teze din falsitatea contrariului. [<fr. *apagogique*, cf. gr. *apagoge* — deducție]
apanáj *s.n.* **1.** domeniu feudal, acordat fiilor caselor domnitoare (fără însă a trece în proprietatea lor) pentru a le asigura existența; proprietate, venit acordat din bunurile statului unui membru al familiei domnitoare. **2.** bun material sau spiritual care se atribuie cuiva sau este acaparat de cineva; *(fig.)* ceea ce este propriu cuiva. [var. *apanagiu* s.n. / <fr. *apanage*, cf. lat. *ad panis* — la pîine]
aparát *s.n.* **1.** sistem tehnic care servește pentru o operație bine determinată tehnică, științifică etc. ● instalație, unealtă etc. servind la efectuarea de exerciții gimnastice. **2.** ansamblu al unor organe care îndeplinesc aceeași funcție în organism. v. s i s t e m. **3.** totalitatea serviciilor unei instituții. ● totalitatea procedeelor, mijloacelor folosite într-o anumită muncă. ○ ~ *științific* = totalitatea mijloacelor de cercetare într-o muncă științifică; ~ *critic* = notele explicative care însoțesc un text (vechi), comentat de editor. [<lat. *apparatus*, cf. fr. *appareil*, germ. *Apparat*]
aparatáj *s.n.* nume dat aparatelor accesorii ale unei instalații. [după fr. *appareillage*]
aparatúră *s.f.* ansamblul aparatelor care ajută la funcționarea unei instalații. [<germ. *Apparatur*]
aparelái *s.n.* fel de așezare a elementelor unei zidării (mai ales la fațadă). [pron. *-re-iaj.* / cf. fr. *appareillage*]
aparént *adj.* **1.** nereal, imaginar; fals. **2.** evident, vizibil. ○ *cărămidă* ~*ă* = cărămidă fină, de culoare uniformă, care rămîne netencuită, folosită la fațade. //*adv.* în aparență. [cf. fr. *apparent*, lat. *apparens*]

aparénță *s.f.* ceea ce pare pe dinafară, înfățișarea exterioară evidentă. ○ *în* ~ = judecînd după exterior; *a salva aparențele* = a da (unui lucru, unei situații) o înfățișare care să ascundă o defecțiune internă. [var. (înv.) *aparință* s.f. / cf. fr. *apparence*, it. *apparenza*, lat. t. *apparentia*]

aparitór *s.m.* *(rar)* **1.** nume generic dat slujbașilor inferiori (lictori, scribi) care însoțeau pe magistrații romani. **2.** mic slujbaș (un fel de aprod) la unele instituții superioare din trecut (judecătorii, universități etc.). [<lat. *apparitor*, cf. fr. *appariteur*]

apariție *s.f.* **1.** arătare (neașteptată), ivire. ○ *a-și face apariția* = a apărea. ● punct de plecare al unui proces, al unui fenomen; naștere. **2.** ieșire de sub tipar; tipărire, publicare. [gen. *-iei*. var. *aparițiune* s.f. / cf. fr. *apparition*, lat. *apparitio*]

apartamént *s.n.* ansamblu de camere și dependințe care formează locuința cuiva. [pl. *-te*. / cf. fr. *appartement*, it. *appartamento*]

apárte *adv.* separat. ● *(teatru)* spus sie însuși, vorbind cu sine, dar tare (ca să audă publicul). // *adj. invar.* deosebit, special. [cf. fr. *à part*, lat. *a parte*]

apartenență *s.f.* faptul de a aparține cuiva sau de ceva. [cf. fr. *appartenance*, it. *appartenenza*]

apartéu *s.n.* *(teatru)* replică spusă aparte cuiva; cuvinte spuse (pe scenă) de un personaj ca pentru sine. [pl. *-uri*. / <fr. *aparté*, cf. lat. *a parte* — deoparte]

apartheid *s.n.* politică rasistă de discriminare îndreptată împotriva oamenilor de altă culoare decît cea albă, în Uniunea Sud-africană (unde acești oameni sînt lipsiți de drepturi politice). v. c o l o u r b a r. [<engl. *apartheid*]

aparține *vb.* III. *intr.* a ține de cineva sau de ceva; a fi în posesiunea, în proprietatea cuiva. ● a ține de, a face parte (dintr-o familie, dintr-o organizație etc.). [p. i. *aparțin*. / <fr. *appartenir*, după *ține*]

apáș *s.m.* derbedeu; bandit, hoț. [pl. *-și*. / <fr. *apache*]

apátic *adj.* stăpînit de apatie; moleșit; nepăsător; pasiv. v. i n d o l e n t. [<fr. *apathique*]

apatie *s.f.* **1.** insensibilitate; inerție; dezinteres, indiferență, dezinteresare. **2.** *(fil.)* noțiune în etica stoicilor, definind o stare de eliberare deplină a sufletului de orice pasiuni, stare cînd sentimentele nu stînjenesc activitatea rațiunii. [gen. *-iei*. / <fr. *apathie*, it. *apatia* <lat.t. *apathia*, gr. *apatheia* <*a* — fără, *pathos* — pasiune]

apatít *s.n.* *(chim.)* amestec natural de fosfat și fluorură de calciu, întrebuințat ca îngrășămînt agricol. [pl. *-turi*. / <fr. *apatite*]

apátrid *s.m.* și *f.* cel care nu are drepturi cetățenești în nici o țară. [<fr. *apatride*, cf. gr. *a* — fără, *patris*, *-idos* — patrie]

apatúrii *s.f. pl.* *(ant.)* sărbători solemne în cinstea lui Venus, care durau trei zile și care aminteau vechea organizare a Atenei. [cf. fr. *apaturies* <lat., gr. *apaturia*]

apedúct *s.n.* sistem de conducte prin care se aduce apa de la locul de captare pînă la locul de consum. [*pl. -te* și *-turi*. / după lat. *aquaeductus*, fr. *aqueduc*]

apél *s.n.* **1.** strigare a numelui unor persoane (pentru verificarea prezenței lor într-un loc). **2.** chemare scrisă sau orală adresată unei colectivități. ● îndemn; cerere, rugăminte. ○ *a face* ~ *la cineva* (sau *la ceva*) = a se adresa cuiva cu o rugăminte. **3.** semnal sonor sau luminos produs într-un post de telefon, de telegraf etc.; chemare. **4.** *(ieșit din uz)* acțiune făcută la o instanță judecătorească imediat superioară, pentru a schimba sau a infirma o hotărîre dată de o instanță inferioară. [pl. *-luri*. / <fr. *appel*]

apelá *vb.* I. *intr.* a face apel la cineva; a adresa o cerere, o rugăminte. ● *(ieșit din uz)* a se adresa unei instanțe judecătorești superioare pentru a cere schimbarea sau infirmarea unei hotărîri date de o instanță inferioară. [<fr. *appeler*, cf. lat. *appellare*]

apelábil *adj.* *(ieșit din uz)* în privința căruia se poate face apel. [cf. fr. *appelable*]

apelánt *adj.*, *s.m.* și *f.* *(ieșit din uz)* (cel) care face apel contra unei hotărîri judecătorești. [cf. fr. *appelant*]

apelativ *adj.* *(ieșit din uz; despre substantive)* comun. ● *(s.n.)* nume calificativ. [<fr. *appellatif*, cf. lat. *apellativus*]

apelațiúne *s.f.* *(rar)* **1.** *(franțuzism)* denumire, calificare, nume. **2.** *(jur.)* apel. ● adresare (însoțită de o cerere, de o rugăminte). [var. *apelație* s.f. / cf. fr. *appellation*, lat. *appellatio*]

apelpiseálă *s.f.* *(înv.; rar)* deznădejde, desperare; exasperare. [pl. *-seli*. / < *apelpisi*]

apelpisí *vb.* IV. *tr.* *(înv.; rar)* a deznădăjdui, a duce pe cineva la desperare. [p. i. *-sesc*. / <ngr. *apelpiso*]

apelpisíe *s.f.* *(înv.; rar)* deznădejde, desperare; exasperare. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <ngr. *apelpisia*]

apelpisít *adj.* *(înv.; rar)* deznădăjduit, desperat; exasperat. [pl. *-iți*, *-ite*. / < *apelpisi*]

apéndice *s.n.* **1.** parte a unui lucru, a unui organ etc., care se prezintă ca o prelungire, ca o completare a acestuia. **2.** *(anat.)* prelungire a intestinului gros, care pornește de la cec. ● parte lipită de un organ. **3.** supliment, adaos la o lucrare; anexă. [acc. și *apendice*, pl. *-ce*, *-ci* s.m. / <fr., it. *appendice*, cf. lat. *appendix* — adaus, ceva afirnat]

apendicită *s.f.* inflamație a apendicelui intestinal. [<fr. *appendicite*]

apendictomíe *s.f.* operație de scoatere a apendicelui. [gen. *-iei*. / cf. fr. *appendicectomie*]

apendícul *s.n.* apendice mic. [pl. *-le*, *-li* s.m. / <fr. *appendicule*, cf. lat. *appendicula*]

apendiculár *adj.* referitor la apendice, care formează un apendice (2). [cf. fr. *appendiculaire*]

apepsíe *s.f.* digestie defectuoasă, mistuire grea. [gen. *-iei*. / <fr. *apepsie*, cf. gr. *apepsia*]

apercépe *vb.* III. **1.** *refl. (înv.)* a se cunoaște. **2.** *tr.* a percepe, a asimila. ● a percepe clar, cu atenție (un fenomen psihic). [p.i. *apercép.* var. *apercepa* vb. I. / <germ. *appercipieren*]

aperceptív *adj.* referitor la apercepție, de apercepție. ○ *cunoștințe* ~*e*= cunoștințe obținute cu ajutorul apercepției. [cf. fr. *aperceptif*]

apercépție *s.f.* intervenție în percepția umană a experienței anterioare a individului. [gen. *-iei.* var. *apercepțiune* s.f. / cf. fr. *aperception*, germ. *Apperzeption*]

aperiódic *adj. (despre sisteme fizice)* care nu prezintă periodicitate din cauza amortizării. [pron. *-ri-o-.* pl. *-ci*, *-ce.* / cf. fr. *apériodique*]

aperitív *s.n.* gustare luată înainte de masă pentru a stimula pofta de mîncare. [pl. *-ve*, *-vuri.* / <fr. *apéritif*, cf. lat. *aperitivus* <*aperire* — a deschide]

apérto *adj. invar.. adv. (muz.; despre sunete)* deschis; *(despre instrumente de suflat)* fără surdină. [<it. *aperto*]

apertúră *s.f.* deschidere, deschizătură. [cf. lat., it. *apertura*, fr. *aperture*]

apetál *adj. (despre flori, plante)* lipsit de petale. // *s.f. pl.* clasă de plante dicotiledonate, care au florile fără petale. [cf. fr. *apetale*]

apetență *s.f. (franțuzism)* poftă, plăcere pentru ceva. [<fr. *appétence*, cf. lat. *appetentia*]

apetisánt *adj.* care trezește apetitul; îmbietor, atrăgător, ispititor. [<fr. *appétissant*]

apetít *s.n. (franțuzism)* poftă de mîncare; *(p. ext.)* poftă, dorință. [pl. *-turi*, *-te.* / <fr. *appétit*, cf. lat. *appetitus* < *appetere* — a dori]

apetíție *s.f. (latinism; rar)* înclinare (către ceva), poftă, apetit. [gen. *-iei.* / <lat. *appetitio*]

ápex *s.n.* **1.** punct către care se mișcă sistemul solar. **2.** *(mat.)* creștet, vîrf. ● extremitatea posterioară a cochiliei gasteropodelor. **3.** bonetă a flaminilor, la romani. ● mitra vechilor regi și satrapi persi. [pl. *-xuri.* / <fr., lat. *apex*]

a plăcére *loc. adv. (muz.; ca indicație de execuție)* după dorință, după apreciere. [<it. *a piacere*]

apicál *adj.* situat în vîrful, la extremitatea unui organ. ● *(fon.; despre consoane)* care se articulează cu vîrful limbii. [<fr. *apical*]

apícol *adj.* provenit din albinărit, de albinărit. [<fr. *apicole*, cf. lat. *apis* — albină, *colere* — a îngriji]

apiculát *adj. (despre frunze, fructe)* terminat cu un vîrf (scurt și ascuțit). [cf. fr. *apiculé*]

apicultór *s.m.* și *f.* cel care se ocupă cu apicultura. [<fr. *apiculteur*, cf. it. *apicultore* <lat. *apis* — albină, *cultor* — cultivator]

apicultúră *s.f.* știință care studiază creșterea albinelor; albinărit. [gen. *-rii.* / <fr. *apiculture*, cf. lat. *apis* —albină, *cultura* — cultivare]

apíde *s.f. pl.* familie de insecte himenoptere, din care face parte albina. [<fr. *apidés*, cf. lat. *apis melifica* — albină]

aplaná *vb.* I. *tr.* a înlătura, a liniști, a potoli (o neînțelegere, un conflict etc.). ● a netezi, a nivela (un teren, fundamentul unui drum). [<fr. *aplanir*]

aplanáre *s.f.* acțiunea de a aplana; potolire, liniștire, îndepărtare. [<*aplana*]

aplanétic *adj. (despre un sistem optic)* care prezintă aplanetism. [<fr. *aplanétique*]

aplanetism *s.n.* proprietatea unui sistem optic de a da o imagine plană, perpendiculară pe axa sa, pentru un obiect de asemenea plan, perpendicular pe această axă. [<fr. *aplanétisme*]

aplatizá *vb.* I. *tr.* a face plat; a netezi, a turti prin presare. [cf. fr. *aplatir*, *aplatissement*]

aplaudá *vb.* I. *intr.* a bate din palme (în semn de admirație, de mulțumire etc.). ● *tr.* a-și exprima mulțumirea, admirația etc., prin aplauze. [pr.n. *-pla-u-*. p.i. *aplaúd.* / <lat. *applaudere*, cf. fr. *applaudir*]

apláuze *s.f. pl.* bătăi repetate din palme (în semn de admirație, de mulțumire etc.). [pron. *-pla-u-*. var. *aplaude* s.f. / <lat. *applausus*]

aplazíe *s.f.* atrofiere a unui țesut sau a unui organ, provocată de întreruperea procesului de dezvoltare. [gen. *-iei.* / <fr. *aplasie*, cf. gr. *a* — fără, *plassó* — a modela]

aplicá *vb.* I. **1.** *tr.* a face (un lucru) să adere, să se lipească de ceva. **2.** *tr.* a pune în practică; a folosi. ● a face, a administra (un tratament medical). **3.** *tr.* a raporta un principiu general la ceva, a compara cu ceva. **4.** *refl. (rar)* a se dedica, a se consacra. [p.i. *aplic.* / <fr. *appliquer*, cf. it. *applicare* <lat. *applicare*]

aplicábil *adj.* care poate fi aplicat. [cf. fr. *applicable*]

aplicabilitáte *s.f. (liv.)* însușirea de a fi aplicabil. [cf. fr. *applicabilité*]

aplicáre *s.f.* acțiunea de a (se) aplica și rezultatul ei. ● *(fig.)* aptitudine, înclinație; talent. [<*aplica*]

aplicát *adj.* **1.** lipit, aplicat pe... **2.** pus în practică; *(despre științe)* care are aplicații practice. [pl. *-ați*, *-ate.* / < *aplica*]

aplicație *s.f.* **1.** punere în practică: aplicare. ● *punct de* ~ = punct în care se exercită o forță asupra unui corp. ● *(mil.)* exercițiu de punere în practică a prescripțiilor regulamentelor în cadrul unei teme oarecare. **2.** dantelă, bucată de stofă brodată etc. aplicată pe un material. **3.** *(fig.)* aptitudine, talent. [gen. *-iei.* var. *aplicațiune* s.f. / cf. fr. *application*, it. *applicazione*, lat. *applicatio*]

aplică *s.f.* **1.** tot ce se poate aplica pe un obiect pentru a-l decora. **2.** lampă de iluminat, cu unul sau mai multe brațe, care se fixează în perete. [pl. *-ce.* / <fr. *applique*]

aplómb *s.n.* **1.** direcție verticală, verticalitate. **2.** *(fig.)* îndrăzneală, siguranță în felul de a se purta și de a vorbi. [<fr. *aplomb*]

aplústră *s.f. (ant.)* piesă a unei corăbii, plasată la pupă și ornată cu banderole. [pl. *-re.* / <lat. *aplustra*]

apnée *s.f.* întrerupere a respirației în mod voluntar sau în cursul unei boli. [pron. *-ne-e.* / <fr. *apnée*, cf. gr. *a* — fără, *pnein* — a respira]

apocalíps *s.n.* scriere care înfățișează alegoric sfîrșitul lumii; viziune mistică, înfiorătoare a sfîrșitului lumii. [var. *apocalipsă* s.f. / cf. fr. *apocalypse*, lat. *apocalypsis* <gr. *apokalypsis* — revelație]

apocalíptic *adj.* fantastic; groaznic, înfiorător. [cf. fr. *apocalyptique*]

apocopá *vb.* I. *tr.* a produce o apocopă. [<*apocopă*]

apocópă *s.f.* **1.** căderea vocalei finale a unui cuvînt. **2.** fractură în care o parte a osului este pierdută. [<fr. *apocope*, cf. lat. *apocopa*, gr. *apokope* <*apo* — afară, *koptein* — a tăia]

apocríf *adj.* *(despre documente, scrieri)* atribuit în mod fals altui autor; nesigur; neautentic. ● *(s.n.)* scriere religioasă nerecunoscută de canoane. [cf. fr. *apocryphe*, lat. *apocryphus*, gr. *apokryphos* — ascuns]

apód *adj.* *(despre unele animale)* lipsit de picioare. [<fr. *apode*, cf. gr. *a* — fără, *pous* — picior]

apodíctic *adj.* *(despre judecăți, raționamente)* care exprimă raporturi și legături necesare între lucruri sau fenomene și însușirile lor; care nu permite posibilitatea unei opoziții; indiscutabil. [<fr. *apodictique*, lat. *apodicticus*, gr. *apodeiktikos* — peremptoriu, convingător]

apodóză *s.f.* (op. p r o t a z ă) propoziție principală a unei perioade condiționale. [<fr. *apodose*, cf. lat., gr. *apodosis*]

apoétic *adj.* lipsit de poezie. [<*a-* + *poetic*]

apofíză *s.f.* **1.** parte proeminentă a unui os. **2.** ramură secundară a unei roci eruptive. **3.** mulură concavă care marchează legătura dintre fusul unei coloane și baza ei. [<fr. *apophyse*, cf. gr. *apophysis* — excrescență]

apofonie *s.f.* schimbare a vocalei radicale a unui cuvînt în diferite forme flexionare, potrivit unor legi constante. [gen. *-iei.* / <fr. *apophonie*, cf. gr. *apo* — departe, *phone* — sunet]

apoftegmátic *adj.* *(liv.)* cu caracter de apoftegmă [<fr. *apophtegmatique*]

apoftégmă *s.f.* *(liv.)* maximă, sentință, adagiu. [<fr. *apophtegme*, gr. *apophtegma*]

apogéu *s.n.* **1.** punctul de pe orbita unui astru care se găsește la cea mai mare distanță de pămînt. **2.** *(fig.)* cel mai înalt punct al evoluției unui fenomen, a unei situații etc.; punct culminant, culme. [pl. *-ee* (pron. *-ge-e*), *-euri.* / <fr. *apogée*, cf. it. *apogeo* <gr. *apogeios* <*apo* — departe de, *ge* — pămînt]

apogiatúră *s.f.* notă muzicală ornamentală care se execută înaintea unei note obișnuite, la interval de un ton sau de un semiton. [pron. *-gi-a-.* pl. *-ri.* / <it. *appoggiatura*]

apolínic *adj.* referitor la zeul Apolo. ● (op. d i o n i s i a c) termen folosit de Nietzsche, prin care înțelegea o atitudine meditativ-teoretică, bazată pe ordine, armonie, echilibru și măsură. [cf. germ. *apollinisch*, it. *apollineo*]

apolític *adj.* *(adesea s.)* care este lipsit de spirit politic, care arogă indiferență față de politică. [cf. fr. *apolitique*, it. *apolitico*]

apolitísm *s.n.* abținere de la viața politică; indiferență politică sub care se ascunde adesea o ideologie reacționară. [cf. fr. *apolitisme*]

apológ *s.n.* *(rar)* povestire, istorioară care cuprinde o învățătură morală, prezentată alegoric. v. f a b u l ă. [pl. *-guri.* / <fr. *apologue*, cf. it. *apologo*, lat. *apologus*, gr. *apologos* — povestire]

apologét *s.m.* cel care laudă cu un zel excesiv o idee, un sistem etc. [<germ. *Apologet*]

apologétic *adj.* care conține o apologie; de apologie. [cf. fr. *apologétique*, lat. *apologeticum*, gr. *apologetikon*]

apologétică *s.f.* **1.** ramură a teologiei care are ca scop justificarea religiei creștine și care se ocupă cu respingerea atacurilor îndreptate împotriva acestei religii. **2.** sistem preconceput, teorie etc. prin care se apără, se justifică sau se înfrumusețează în mod neîntemeiat o idee, un sistem etc. [gen. *-cii.* / cf. fr. *apologétique*, it. *apologetica*]

apologie *s.f.* lăudare exagerată, ridicare în slăvi, apărare servilă și interesată. ● scriere, cuvîntare prin care se ia apărarea cuiva sau a ceva (mai ales ca răspuns unor învinuiri). [gen. *-iei.* / <fr. *apologie*, it., lat., gr. *apologia*]

apologism *s.n.* vorbire cu nuanță ironică, în care oratorul face adversarului o concesie fără valoare. [<*apologie*]

apologíst *s.m.* și *f.* apologet. [<fr. *apologiste*]

apométru *s.n.* aparat care măsoară volumul de apă care a trecut printr-o conductă; contor de apă. [<*apă* + *metru*]

aponevrótic *adj.* referitor la aponevroză, care ține de aponevroză. [<fr. *aponévrotique*]

aponevróză *s.f.* membrană fibroasă, foarte rezistentă, care învelește mușchii și îi leagă de oase. [<fr. *aponévrose*, cf. gr. *aponeurosis*]

apopléctic *adj.* de apoplexie. ● *(adesea s.)* predispus la apoplexie. [cf. fr. *apoplectique*, lat. *apoplecticus*, gr. *apoplektikos*]

apoplexíe *s.f.* suprimare subită a funcțiilor unui organ, a mișcării și a sensibilității, cauzată de o hemoragie cerebrală sau de astuparea unui vas capilar, fără ca respirația și circulația să fie întrerupte. [gen. *-iei.* / <fr. *apoplexie*, cf. lat., gr. *apoplexis* — lovitură]

aporétic *adj.* cu caracter de aporie; nesigur. [<fr. *aporétique*]

aporie *s.f.* contradicție de nerezolvat ivită cu prilejul unui raționament; problemă greu rezolvabilă; nesiguranță, îndoială. [gen. *-iei.* / <fr. *aporie*, cf. lat., gr. *aporia* — nesiguranță, dubiu]

apórt[1] *interj.* strigăt folosit mai ales la vînătoare, pentru a îndemna un cîine să aducă vînatul doborît. [<fr. *apporte* <*apporter* — a aduce]

apórt[2] *s.n.* contribuție a unei persoane sau a unei colectivități la o întreprindere, la o acțiune. ● capital cu care cineva

contribuie la o societate pe acțiuni. ● contribuție. [pl. *-turi.* / <fr. *apport*]

aportá *vb.* I. *tr. (despre un cîine)* a aduce vînatul împușcat sau un obiect aruncat. [p.i. 3,6 *-teză.* / <fr. *apporter*]

apostát *adj. (adesea s.)* **1.** care a renunțat public la credința religioasă. **2.** care a renunțat la convingerile anterioare; *(p. ext.)* răzvrătit. [<fr. *apostat*, cf. gr. *apostates* — rebel]

apostazíe *s.f.* **1.** revoltă, răzvrătire, răscoală împotriva unei stăpîniri. **2.** renunțare publică la o religie. ● renegare a unei doctrine sau a unei concepții. [gen. *-iei.* / <ngr. *apostasia*, cf. fr. *apostasie*, it., lat. *apostasia*]

aposterióri *adv.* din ceea ce urmează, în consecință, ca urmare a unui raționament. ● trecînd de la cauză la efect, bazat pe experiență, din experiență, din fapte. [pron. *-ri-o-ri.* / <lat. *a posteriori* — de la cauză la efect]

aposteriorism *s.n.* (op. a p r i o r i s m) teorie care susține că toate cunoștințele se capătă în timpul vieții individului, după naștere [<*aposteriori*]

apostílă *s.f.* notă, observație (pusă pe o petiție, pe un act oficial); *(p. ext.)* semnătură dată pe un asemenea act. [<fr. *apostille*]

apostolát *s.n.* misiune de apostol. ● propagare a unor idei, a unei învățături; îndeplinirea cu abnegație a unei misiuni. [cf. fr. *apostolat*, lat. *apostolatus*]

apostólic *adj.* care aparține apostolilor, conform cu ideile apostolilor. ● papal. [cf. fr. *apostolique*, it. *apostolico*, lat. bis. *apostolicus*]

apostróf *s.n.* semn ortografic în formă de virgulă, care marchează absența accidentală a unor sunete sau litere. [pl. *-furi.* / <fr. *apostrophe*, cf. lat., gr. *apostrophos*]

apostrofá *vb.* I. *tr.* a vorbi cuiva aspru, a mustra. [<fr. *apostropher*]

apostrófă *s.f.* figură retorică care constă în întreruperea bruscă a șirului ideilor pentru a se adresa direct unei persoane sau unui lucru. ● mustrare, imputare, reproș (adresat violent cuiva). [<fr., lat., gr. *apostrophe*]

apotémă *s.f.* perpendiculară care unește centrul unui poligon regulat cu mijlocul unei laturi. ● înălțimea feței laterale a unei piramide regulate. [<fr. *apothème*, cf. gr. *apothema* <*apotithemi* — a cobori]

apoteótic *adj. (rar)* de apoteoză, privitor la apoteoză. [pron. *-te-o-.* / <*apoteoză*]

apoteozá *vb.* I. *tr. (ant.)* a pune (un erou, un împărat) în rîndul zeilor; a zeifica, a diviniza. ● *(fig.)* a lăuda exagerat, a acorda (cuiva) onoruri neobișnuite. [<*apoteoză*]

apoteozáre *s.f.* acțiunea de a apoteoza; zeificare, divinizare. [<*apoteoza*]

apoteóză *s.f. (ant.)* trecere (a unui erou, a unui împărat) în rîndul zeilor; zeificare, divinizare. ● *(fig.)* onoruri extraordinare aduse cuiva; slăvire, glorificare. ● denumire a scenelor finale cu caracter solemn și triumfal din opere sau balete; încheiere solemnă a unei piese muzicale. [<fr. *apothéose*, cf. lat., gr. *apotheosis* — trecere în rîndul zeilor]

apotropáic *adj.* referitor la superstiția apărării împotriva duhurilor rele. [pron. *-pa-ic.* / cf. germ. *apotropäisch*]

apotropéu *s.n.* talisman sau orice mijloc inspirat de superstiție pentru îndepărtarea relelor. [pl. *-ee* (pron. *-pe-e*), *-euri.* / <gr. *apotropaion*]

apoziție *s.f.* atribut substantival care stă la nominativ, indiferent de cazul în care este substantivul pe care îl determină sau *(rar)* care stă în același caz cu acesta. [gen. *-iei.* var. *apozițiune* s.f. / cf. fr. *apposition*, lat. *appositio*]

appasionáto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu însuflețire, cu pasiune. [<it. *appassionato*]

aprecáție *s.f. (lit.)* formulă de încheiere. [gen. *-iei.* / <lat. *apprecatio* <*apprecor* — a ruga]

apreciá *vb.* I. *tr.* **1.** a prețui, a evalua (în bani etc.). ● a prețui, a stima (pe cineva). **2.** a socoti, a crede, a concluziona. [pron. *-ci-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *apprécier*, cf. lat. *appretiare* <*ad* — la, *pretium* — preț]

apreciábil *adj.* destul de mare, considerabil. [cf. fr. *appréciable*]

apreciatór *adj. (adesea s.)* care apreciază. [<*aprecia*]

apreciáție *s.f. (rar)* apreciere. [gen. *-iei.* var. *apreciațiune* s.f. / <fr. *appréciation*]

apreciére *s.f.* prețuire, stimă; considerare; judecată, analiză. ○ *a lăsa la ~a cuiva* = a supune (ceva) judecății sau opiniei cuiva. [var. *apreciare* s.f. / <*aprecia*]

aprehensiúne *s.f. (rar)* teamă vagă, frică nelămurită. [cf. fr. *appréhension*, lat. *apprehensio*]

aprehensív *adj. (rar)* timid; temător, neîncrezător. [<fr. *appréhensif*]

aprét *s.n.* **1.** substanță folosită la tratarea țesăturilor și a firelor, pentru a le da anumite calități. **2.** substanță care se aplică pe suprafața pielor în curs de finisare, pentru a le îmbunătăți lustrul, rezistența la lumină, la frecare etc. [pl. *-turi.* / <fr. *apprêt*]

apretá *vb.* I. *tr.* a trata cu un apret (țesături, fibre textile sau piei); a scrobi. [<fr. *apprêter*]

apretór *s.m.* și *f.* lucrător care apretează țesături, piei etc. [cf. fr. *apprêteur*]

apretúră *s.f.* apretare; *(p. ext.)* operațiile de fierbere, de înălbire, de apretare etc. la care este supus un material textil. ● local, instalație unde se face apretarea. [<germ. *Appretur*]

apriórí *adv.* înaintea oricărei experiențe, înainte de fapte, în mod aprioric. [pron. *-pri-o-ri.* / <lat. sc. *a priori* — de la început]

aprióric *adj.* anterior oricărei experiențe, fundat exclusiv pe speculațiile abstracte ale rațiunii. [cf. germ. *apriorisch*]

aprioríism *s.n.* *(în filozofia lui Kant și a discipolilor lui)* concepție falsă, idealistă, care consideră spațiul, timpul, cauzalitatea etc. nu ca proprietăți ale naturii obiective reflectate în conștiință ci ca noțiuni apriorice. [pron. *-pri-o-.* / cf. germ. *Apriorismus*, fr. *apriorisme*]

aprobá *vb.* I. *tr.* a încuviința o acțiune, o părere etc.; a-și da consimțămîntul, a fi de acord. ● a consimți în mod oficial

la ceva printr-un act autentic. [p.i. *aprób.* / <lat. *approbare*]

aprobáre *s.f.* încuviințare; consimțire; permisiune. ● act, document prin care se permite, se aprobă ceva. [<*aproba*]

aprobatív *adj.* care arată, conține, exprimă o aprobare. [cf. lat. *approbativus*]

aprobatór *adj.* aprobativ. [cf. lat. *approbator*]

aprefundá *vb.* I. *tr.* a cerceta temeinic; a adînci, a pătrunde cu mintea. [după fr. *approfondir*]

apropó *adv. (fam.)* fiindcă a venit vorba (de asta); bine că mi-am adus aminte! // *s.n. (de obicei la pl.)* cuvinte spuse pe departe (adesea rău intenționate) la adresa cuiva; aluzii răutăcioase. [pl. *-ouri.* / <fr. *à-propos*]

apropriá *vb.* I. *tr.* **1.** a-și însuși un lucru (străin). **2.** a face (ceva) să devină potrivit pentru un scop anumit. [pron. *-pri-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*, part. *-iat.* / cf. fr. *approprier*, cf. lat. *appropriare*]

aprováre *s.f.* înclinare a unei nave către pîră, datorită unei încărcături neuniforme. [după it. *appruato*]

aprovizioná *vb.* I. *1. tr.* a asigura din timp, a furniza provizii, muniții, mărfuri, materii prime etc. **2.** *refl.* a-și face provizii; a lua provizii. [pron. *-zi-o-.* / <fr. *approvisionner*]

aprovizionáre *s.f.* **1.** procurare de resurse alimentare, industriale etc. **2.** instituție, serviciu care se ocupă cu aprovizionarea (1). [<*aproviziona*]

aproximá *vb.* I. *tr.* a stabili valoarea aproximativă a unei mărimi. [<fr. *approximer*, cf. lat. *approximare*]

aproximatív *adj.* care este aproape exact; luat cu aproximație. // *adv.* cam, aproape, circa. [<fr. *approximatif*]

aproximáție *s.f.* evaluare aproape exactă; evaluare rapidă, făcută după o socoteală sumară. ○ *cu* ~ = aproximativ. ● diferența dintre valoarea unei mărimi și valoarea folosită într-un calcul. [gen. *-iei.* var. *aproximațiune* s.f. / <fr. *approximation*]

apsídă *s.f.* fiecare dintre extremitățile axei mari ale orbitei unui corp ceresc. [<fr. *apside*]

apt *adj.* capabil; potrivit, bun (pentru un anumit lucru). [<fr. *apte*, cf. lat. *aptus* — convenabil, propriu la]

aptér *adj. (despre insecte)* fără aripi. [<fr. *aptère*, cf. gr. *a* — fără, *pteron* — aripă]

aptitúdine *s.f.* înclinare, dispoziție naturală; destoinicie, pricepere. [cf. fr. *aptitude*]

aptián *s.n.* ultimul etaj al cretacicului inferior. [pron. *-ți-an.* / <fr. *aptien*]

apuntaménte *s.n.* **1.** punte de-a lungul malurilor servind la acostarea navelor. **2.** *(la pl.)* leafă, salariu. [pl. *-te.* / după it. *appuntamento*, fr. *appointement*]

apuntáre *s.f.* evoluție a unui avion prin care acesta se așază pe puntea unei nave portavion.

apupáre *s.f.* înclinare a unei nave, către pupa, datorită unei încărcături neuniform repartizate. [<it. *appoppare*]

ar *s.m.* unitate de măsură pentru suprafețe de teren, egală cu 100 metri pătrați. [<fr. *are*, cf. lat. *area* — suprafață]

arabésc *s.n. (mai ales la pl.)* ornament constînd din diverse figuri (linii, frunze, flori etc.) împletite simetric. [pl. *-ci.* / <fr. *arabesque*, it. *arabesco*]

arábil *adj. (despre pămînt)* bun pentru cultură. [cf. lat. *arabilis*, it. *arabile*]

araceeviśm *s.n.* atitudine despotică, brutală a unui conducător. [după rus. *araceevscina*, cf. *Araccev* — ministru țarist]

aragáz *s.n.* **1.** amestec de gaze lichefiate folosit drept combustibil, comprimat în butelii speciale. **2.** mașină de gătit, reșou la care se folosește acest combustibil. [pl. *-zuri*, *-ze.* / nume comercial]

aragonít *s.n.* carbonat de calciu natural cristalizat, din care se confecționează obiecte ornamentale. [<fr. *aragonite*]

arahídă *s.f.* plantă tropicală din familia leguminoaselor, cultivată pentru fructele sale numite „alune de pămînt". ● fructul acestei plante. [<fr. *arachide*]

arahníde *s.f. pl.* clasă de animale nevertebrate cuprinzînd păianjenii, scorpionii etc.; *(la sg.)* animal din această clasă. [<fr. *arachnides*, cf. gr. *aracne* — păianjen]

arahnoídă *s.f.* membrană care constituie unul dintre cele trei învelișuri ale encefalului și măduvei spinării. [pron. *-no-i-.* pl. *-de.* / <fr. *arachnoïde*, cf. gr. *aracne* — pînză de păianjen, *eidos* — asemănare]

arahnoidéu *adj. (liv.)* asemănător pînzei de păianjen. [pron. *-no-i-deu.* / cf. fr. *arachnoïdien*]

aramáică *s.f.* idiom din familia limbilor semitice, în care sînt scrise o parte dintre cărțile de cult ale evreilor. [<*semn. aramaic*]

aranjá *vb.* I. **1.** *tr.* a rîndui, a ordona (lucruri, ființe etc.). ● a pune la cale; a isprăvi cu bine o acțiune, o întreprindere. ● *(fig.)* a face (cuiva) rău. **2.** *refl.* a lua anumite măsuri în interes personal. ● a se înțelege cu cineva. ● a se pune bine. ● a-și potrivi ținuta exterioară, a se găti. **3.** *tr.* a transcrie o bucată muzicală pentru instrumente sau voce. [p. i. *-jez*, 3,6 *-jează*, 4 *-jăm*, ger. *-jînd.* / <fr. *arranger*]

aranjaménte *s.n.* acord, înțelegere. ○ ~ *muzical* = transcriere a unei bucăți muzicale pentru instrumente sau voci. ● *(mat.)* totalitatea posibilităților de așezare a unui număr dat de obiecte astfel încît două grupe oarecare să difere între ele fie prin natura obiectelor, fie prin ordinea lor, fiecare obiect neputînd intra decît cel mult o dată într-o grupă. [pl. *-te.* / <fr. *arrangement*]

aratóriu *adj. (rar)* care servește la arat; privitor la agricultură. [pron. *-ri-u.* var. *arătoriu*, *-ie* adj. / cf. fr. *aratoire*, lat. *aratorius*]

arbalétă *s.f.* **1.** armă folosită în evul mediu, care consta dintr-un arc montat pe un suport. **2.** armă folosită în vînătoarea sub apă. [<fr. *arbalète*]

arbaletriér *s.m.* **1.** soldat înarmat cu o arbaletă. **2.** grindă care servește la susținerea penelor pe care se fixează căpriorii

unui acoperiș. [pron. *-tri-er.* / <fr. *arbalétrier*]

arbitrá *vb.* I. *tr.* a judeca o pricină ca arbitru. ● a conduce desfășurarea reglementară a unei competiții sportive. [<fr. *arbitrer*, cf. lat. *arbitrari*]

arbitráj *s.n.* **1.** judecare a unui diferend făcută de persoane special autorizate. ● *~ de stat* = instanță care rezolvă anumite litigii dintre instituții de stat, întreprinderi etc. ale sectorului socialist. ● conducere a unei competiții sportive. **2.** hotărîre dată de un arbitru. [<fr. *arbitrage*]

arbitrál *adj.* hotărît de arbitru. ● format din arbitri. [<fr. *arbitral*]

arbitrár *adj.* **1.** (făcut) la întîmplare. **2.** (făcut) după bunul plac; samavolnic, despotic. [<fr. *arbitraire*, cf. lat. *arbitrarius*]

arbitrarítate *s.f.* atitudine, procedeu arbitrar; samavolnicie. [< *arbitrar*]

arbítru *s.m.* **1.** persoană aleasă sau desemnată pentru a judeca un diferend, un litigiu. **2.** persoană care arbitrează o competiție sportivă. [<fr. *arbitre*, cf. lat. *arbiter*]

arborá *vb.* I. *tr.* **1.** a ridica sus, a înălța drept, a purta (un steag, un pavilion etc.). **2.** a monta catargele la bordul unei nave. **3.** *(fig.)* a afișa ostentativ o ținută, o atitudine etc. [<fr. *arborer*]

arborádă *s.f.* totalitatea catargelor unei nave. [<*arbore*]

árbore *s.m.* **1.** copac, pom. ○ *~le vieții* = *a)* arbore decorativ, cu tulpina piramidală și frunze verzi, solzoase; tuia; *b) (fig.)* schemă reprezentînd evoluția omului de-a lungul vieții sale; *~ genealogic* = desen în forma unui arbore, din care se văd ramificațiile unei familii și gradele de rudenie dintre membrii ei. **2.** catarg. **3.** axă care transmite o mișcare de rotație diferitelor organe ale unei mașini. [<lat. *arbor*, cf. it. *arbore*]

arborescént *adj.* asemănător (ca aspect, însușiri) cu un arbore. [pron. *-scent.* / cf. it. *arborescente*, fr. *arborescent*, lat. *arborescens*]

arborescéнță *s.f.* stare sau formă a unei plante arborescente. [cf. it. *arborescenza*, fr. *arborescence*]

arborét *s.n.* **1.** porțiune dintr-o pădure, omogenă din punct de vedere al speciei, al vîrstei și al condițiilor de vegetație. **2.** *(mar.)* partea de sus a unui catarg. [pl. *-eturi*, *-eți* s.m. / <it. *arboretto*]

arboricultór *s.m.* cel care se ocupă cu arboricultura. [cf. fr. *arboriculteur*, it. *arboricultore*]

arboricultúră *s.f.* cultura arborilor. [cf. fr. *arboriculture*, it. *arboricultura* <lat. *arbor* — arbore, *cultura* — cultură]

arborizáție *s.f.* desen natural (în tăieturi făcute în unele minerale) reprezentînd ramuri de arbori. ● desen natural format din cristale de gheață pe geamuri. [gen. *-iei.* / <fr. *arborisation*]

arbúst *s.m.* copăcel, tufă. [<fr. *arbuste*, it. *arbusto* < lat. *arbustum*]

arbustív *adj. (despre vegetație)* cu caractere de arbust; constituit din arbuști. [<fr. *arbustif*]

arcádă *s.f.* **1.** *(arhit.)* deschizătură (sprijinită de obicei pe coloane) formată dintr-un arc în partea sa superioară. **2.** porțiune anatomică (osoasă) în formă de arc; *(spec.)* partea curbată a osului frontal, deasupra ochiului. [<fr. *arcade*]

arcatúră *s.f.* șir de mici arcade decorative (uneori zugrăvite pe un zid). [<fr. *arcature*]

árcă *s.f.* corabie legendară în care s-ar fi adăpostit Noe în timpul potopului; *(p. ext.)* corabie. [pl. *-ce.* / <lat. *arca*]

archebúză *s.f.* armă de foc, din evul mediu, asemănătoare cu pușca. [<fr. *arquebuse*]

archebuzíer *s.m.* soldat înarmat cu o archebuză. [pron. *-zi-er.* / <fr. *arquebusier*]

arcosólium *s.n.* nișă funerară într-o catacombă. [pl. *-muri.* / <fr., lat. *arcosolium*, cf. it. *arcosolio*]

arcóză *s.f. (petr.)* gresie foarte bogată în feldspați. [<fr. *arkose*]

árctic *adj.* situat în apropiere de Polul Nord; septentrional, boreal. [<fr. *arctique*, lat. *arcticus*, gr. *arktikos*]

ardént *adj.* **1.** *(rar)* înflăcărat, înfocat, aprins. **2.** *(mar.; despre nave)* care, sub acțiunea vîntului, se întoarce cu prova în direcția din care bate vîntul. [<fr. *ardent*, cf. lat. *ardens* <*ardere* — a arde]

ardéнță *s.f. (rar)* înflăcărare, ardoare, pasiune, înfocare. [<*ardent*, cf. it. *ardenza*]

ardézie *s.f.* rocă argiloasă tare, care se poate desface în foi; se întrebuințează la acoperișuri, la confecționarea tăbliței de scris etc. [gen. *-iei.* / <it. *ardesia*]

ardoáre *s.f.* înflăcărare, pasiune, zel. [gen. *-rei.* / <fr. *ardeur*, cf. lat. *ardor*]

arenál *s.n.* teritoriul șes, lipsit de vegetație, din preajma unui vulcan. [<it. *arenale*]

arenár *s.m.* nume dat gladiatorilor care luptau în arenă. [<lat. *arenarius*]

aréna *s.f.* **1.** loc circular, acoperit cu nisip (sau cu rumeguș), situat în mijlocul unui amfiteatru, al unui circ etc. **2.** stadion. **3.** *(fig.)* domeniu, sferă, loc unde se desfășoară o acțiune. [<fr. *arène*, it., lat. *arena*]

areometrie *s.f.* parte a fizicii care se ocupă cu determinarea densității lichidelor. [gen. *-iei.* / <fr. *aréométrie*]

areométru *s.n.* aparat folosit pentru determinarea densității lichidelor. [pron. *-re-o-.* / <fr. *aréomètre*, cf. gr. *araios* — subțire, *metron* — măsură]

areopág *s.n. (la atenieni)* tribunal suprem care supraveghea exercitarea magistraturilor și judeca crimele grave. ● *(fig.)* adunare de magistrați, de judecători. [pron. *-re-o-.* pl. *-guri.* / <fr. *aréopage*, it. *areopago* <gr. *Areiopagos* <*Areios* — Ares, zeul grec al războiului, *pagos* — colină]

arést *s.n.* **1.** deținere sub pază legală a unei persoane bănuite de o infracțiune. **2.** locul și durata detențiunii unei persoane arestate; închisoare. [pl. *-turi.* / <it. *arresto*, cf. germ. *Arrest*]

arestá *vb.* I. *tr.* a supune pe cineva la arest; a închide. [var. *arestui.* vb. IV. / <*arest*]

argentán *s.n.* alpaca[2]. [<fr. *argentan*]

argentífer *adj.* care conține argint; argintos. [<fr. *argentifère*, cf. lat. *argentum* — argint, *ferre* — a purta]

argentín *s.n.* praf de staniu întrebuințat în imprimeria textilă și la fabricarea hîrtiei. [cf. fr. *argentine*, germ. *Argentin*]
argentít *s.n.* minereu de argint care cristalizează în sistemul cubic, în cristale cenușii. [cf. fr. *argentite*, germ. *Argentit*]
argentometru *s.n.* colorimetru pentru determinarea conținutului în argint al unei soluții. [<fr. *argentomètre*]
arghirofil *adj.*, *s.m.* și *f.* (om) lacom de bani. [<ngr. *argirophilos*]
arghirofilie *s.f.* dragoste de bani, lăcomie de bani. [gen. *-iei.* / <ngr. *argirophilis*]
argilă *s.f.* *(petr.)* rocă sedimentară, alcătuită din silicați de aluminiu, foarte răspîndită în natură și folosită în olărie, în sculptură etc.; lut. [pl. *-le.* / <fr. *argile*, it. *argilla* <lat. *argilla*]
argilós *adj.* cu argilă, lutos. [cf. fr. *argileux*]
argilifér *adj.* care conține argilă. [<fr. *argilifère*, cf. lat. *argilla* — argilă, *ferre* — a purta]
arginază *s.f.* *(chim.)* enzimă solubilă care se găsește în cantitate mare în ficatul mamiferelor. [<fr. *arginase*]
argiróză *s.f.* *(med.)* colorație a pielii sau a conjunctivelor datorită întrebuințării îndelungate a sărurilor de argint. [pl. *-ze.* / <fr. *argyrose*]
argól *s.n.* *(chim.)* depozit de cristale roșiatice-cafenii, compus în special din tartrat acid de potasiu, care se formează pe pereții vaselor în care fermentează mustul. [cf. fr. *argol*]
argón *s.n.* *(chim.)* gaz nobil incolor și inodor, întrebuințat mai ales la umplerea becurilor și a tuburilor luminescente. [<fr. *argon*, cf. gr. *argos* — inactiv, leneș]
argonaút *s.m.* **1.** *(mit.)* nume dat eroilor antici greci care au plecat în Colchida (pe corabia Argo) să aducă lîna de aur. ● *(fig.)* navigator îndrăzneț. **2.** *(zool.)* specie de moluscă cefalopodă care trăiește în mările calde. [pron. *-na-ut.* pl. *-uți.* / <fr. *argonaute*, cf. gr. *argonautes* <*Argos*, n.p., *naus* — navă]
argótic *adj.* de argou. [pl. *-ci*, *-ce.* / cf. fr. *argotique*]
argóu *s.n.* *(lingv.)* limbaj convențional folosit mai ales de vagabonzi, răufăcători etc., pentru a nu fi înțeleși de restul societății. [pl. *-uri.* / <fr. *argot*]
argumént *s.n.* **1.** dovadă (propoziție, raționament) pe care se întemeiază o demonstrație; probă. **2.** *(mat.)* variabilă independentă a unei funcții. [<fr. *argument*, lat. *argumentum*]
argumentá *vb.* I. *intr.* a dovedi, a demonstra, a întări prin argumente. [cf. fr. *argumenter*, lat. *argumentari*]
argumentáre *s.f.* acțiunea de a argumenta și rezultatul ei; totalitatea argumentelor aduse pentru a dovedi ceva. [<*argumenta*]
argumentáție *s.f.* argumentare. [gen. *-iei.* var. *argumentațiune* s.f. / cf. fr. *argumentation*, lat. *argumentatio*]
árgus *s.m.* **1.** personaj legendar despre care se spune că ar fi avut o sută de ochi. **2.** *(fig.)* om cu privire ageră, pătrunzătoare, iscoditoare; păzitor vigilent. **3.** gen de păsări palmipede din ordinul galinaceelor, cu penele împestrițate de numeroase pete rotunde, care trăiesc în arhipelagul Malaieziei. [<fr. *argus*, cf. *Argus* — fiul lui Zeus și al Niobei]
argút *adj.* **1.** *(rar)* ascuțit, penetrant. **2.** *(bot.)* acuminat. [<lat. *argutus*]
argúție *s.f.* *(rar)* argumentare sprijinită pe fapte neînsemnate, fără semnificație; subtilitate în argumentare. [gen. *-iei.* / <fr. *argutie*, it. *arguzia* <lat. t. *argutia*]
arhaíc *adj.* străvechi, foarte vechi, dintr-o epocă foarte îndepărtată. ○ *perioadă ~ă* = cea mai veche perioadă geologică. ● *(despre cuvinte, expresii)* care nu mai este folosit în limba contemporană; învechit; ieșit din uz. [fr. *archaïque*, cf. gr. *archaios* — vechi]
arhaísm *s.n.* cuvînt, construcție, expresie învechită, ieșită din uz. [pl. *-me.* / <fr. *archaïsme*]
arhaitáte *s.f.* *(rar)* însușirea de a fi arhaic. [pron. *-ha-i-.* / <it. *arcaità*]
arhaizá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a da un caracter învechit, arhaic limbii, stilului etc. [<*arhaic*]
arhaizánt *adj.* *(despre stil, cuvinte* etc.*)* cu caracter, aspect voit arhaic. [pron. *-ha-i-.* / cf. fr. *archaïsant*]
arheológ *s.m.* specialist în arheologie. [<fr. *archéologue*]
arheológie *adj.* referitor la arheologie. [cf. fr. *archéologique*]
arheologie *s.f.* știință care se ocupă cu studiul trecutului istoric al societății omenești, al stadiului la care a ajuns societatea omenească în diverse epoci, pe baza monumentelor, a obiectelor de artă etc., aparținînd diferitelor culturi materiale din antichitate, din evul mediu etc., descoperite prin săpături. [pron. *-he-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *archéologie*, cf. gr. *archaios* — vechi, *logos* — vorbire]
arheoptérix *s.m.* cea mai veche pasăre fosilă, care datează din era mezozoică. [pron. *-he-op-.* pl. *-icși.* / <fr. *archéoptéryx*]
arheozóic *adj.* *(geol.; în expr.)* *era arheozoică* = a doua eră geologică, în care a apărut prima formă de viață; era proterozoică, era eozoică. [pron. *-zo-ic.* / cf. gr. *archaios* — vechi, *zoon* — vietate]
arhetíp *s.n.* tip, model după care se face o lucrare; manuscris original, prim, după care s-au făcut alte copii ale aceleiași opere; original. [<fr. *archétype*, cf. lat. *archetypum*, gr. *archetypos* <*arche* — început, *typos* — tip]
arhi- element de compunere savantă care înseamnă „foarte" și dă substantivelor un sens de superioritate, iar adjectivelor un sens superlativ. [<fr., lat. *archi-*]
arhicunoscút *adj.* foarte cunoscut. [pl. *-uți*, *-ute.* / <*arhi-* + *cunoscut*]
arhidiocezán *adj.* care ține de o arhidiocеză. [cf. fr. *archidiocésain*]
arhidiocéză *s.f.* diocеză în fruntea căreia se află un arhiepiscop; arhiepiscopie. [<lat. med. *archidioccesis*]
arhiducát *s.n.* teritoriu, ținut care aparținea unui arhiduce. [cf. it. *arciducato*, lat. med. *archiducatus*]
arhidúce *s.m.* titlu purtat de prinții fostei case imperiale a Austriei. [cf. it. *arciduce*, fr. *archiduc*, lat. med. *archidux*, după *duce*]

arhiducésă *s.f.* titlu purtat de prințesele fostei case imperiale a Austriei. [cf. it. *arciduchessa*, fr. *archiduchesse*]

arhiepiscopál *adj.* care ține de un arhiepiscop sau de o arhiepiscopie. [cf. lat. *archiepiscopalis*, fr. *archiépiscopal*]

arhiepiscopát *s.n.* teritoriu, regiune care constituie dioceza unui arhiepiscop. ● funcție, rang de arhiepiscop. [cf. lat. med. *archiepiscopatus*, fr. *archiépiscopat*]

arhifoném *s.n.* unitate fonologică despre care în lingvistica structurală se crede că reunește în sine două sau mai multe foneme. [<fr. *archiphonème*]

arhilochián *adj. (metr.; despre versuri)* compus din trei picioare cu doi dactili și o silabă. ○ *(subst.) mare arhilochian* = vers de șapte picioare, dintre care primele sînt dactili sau spondei, al patrulea un dactil, iar ultimele trei trohei. [pron. *-chi-an.* pl. *-ieni. -iene.* / <fr. *archiloquien*, cf. *Archilokos*, poet liric grec din secolul al VIII-lea î.e.n.]

arhimilionár *s.m.* și *f.* persoană care posedă o avere de mai multe milioane; persoană extrem de bogată. [cf. fr. *archimillionnaire*]

arhipelág *s.n. (geogr.)* grup de insule (situate într-o mare sau într-un ocean). [pl. *-guri.* / <it. *arcipèlago*, cf. gr. *archipelagos*]

arhiplin *adj.* plin peste măsură. [<*arhi-* + *plin*]

arhitéct *s.m.* și *f.* specialist în proiectarea planurilor (și a devizelor) de construire a clădirilor. [<fr. *architecte*, cf. lat. *architecton*, gr. *architekton* — constructor]

arhitectónic *adj.* care aparține arhitecturii; folosit în arhitectură. [cf. fr. *architectonique*, lat. *architectonicus*, gr. *architektonikos*]

arhitectónică *s.f.* îmbinare a elementelor constitutive ale unei construcții. ● *(fig.)* construire, mod de îmbinare, de realizare. [cf. fr. *architectonique*, germ. *Architektonik*]

arhitecturál *adj.* arhitectonic. [cf. fr. *architectural*]

arhitectúră *s.f.* **1.** știința și arta de a proiecta și de a construi clădiri, potrivit unor anumite proporții și reguli, determinate de caracterul și de destinația construcțiilor. **2.** stilul, caracterul distinctiv al unei construcții sau al unei epoci. **3.** *(fig.)* structură armonioasă (mai ales a unei opere literare). ● alcătuire internă; construcție; constituție. [gen. *-rii.* / <lat. *architectura*, fr. *architecture*]

arhitrávă *s.f.* parte a antablamentului care se sprijină pe capitelul coloanei. [<fr. *architrave*, it. *architrave*]

arhívă *s.f.* depozit de acte sau de documente privitoare la o țară, la un oraș, la o instituție etc.; totalitatea acestor acte și documente; loc, serviciu unde se găsesc aceste acte. [pl. *-ve.* / <germ. *Archiv*, rus. *arhiv* <lat. *archivum*]

arhivíst *s.m.* și *f.* specialist care se ocupă cu studiul arhivelor. [cf. fr. *archiviste*]

arhivístică *s.f.* știința care se ocupă cu studiul și organizarea sistematică a arhivelor. [gen. *-cii.* / cf. germ. *Archivistik*]

arhivóltă *s.f. (arhit.)* ornament plastic la partea de sus a unei arcade. [<fr. *archivolte*, it. *archivolto* <lat. *arcus* — arc, *volutus* — înfășurat]

arhónte *s.m.* titlu dat la Atena înalților magistrați care conduceau republica. [<fr. *archonte*, cf. lat., gr. *archon*]

arián *adj.* privitor la arianism // *s.m.* și *f.* vechi denumire dată popoarelor care vorbesc limbi indo-europene. [pron. *-ri-an.* / <fr. *aryen*, it. *ariano*, cf. skr. *arya* — nobil]

arianism *s.n.* erezie creștină răspîndită de Arie, care nega divinitatea lui Cristos. [cf. fr. *arianisme*, it. *arianismo*]

aríbal *s.n.* vas mic vechi grecesc, cu gît foarte strîmt și cu buză răsfrîntă, lată, folosit mai ales la păstrarea parfumurilor. [<gr. *aryballos* — pungă]

arid *adj.* **1.** *(despre sol)* uscat; sterp, neproductiv. **2.** *(fig.)* sărac în idei, în imagini; sec, insensibil. [<fr. *aride*, cf. lat. *aridus* — sec]

ariditáte *s.f.* uscăciune; neproductivitate, sterilitate; insensibilitate. [cf. fr. *aridité*, lat. *ariditas*]

ária[1] *s.f.* **1.** *(mat.)* întindere, mărime a unei suprafețe limitate. **2.** zonă de răspîndire a unui fenomen, de desfășurare a unei activități etc. ● zonă în care este răspîndit un anumit gen de animale sau de plante. ● zonă în care se vorbește o anumită limbă, un dialect etc. sau în care se întîlnește un anumit fenomen lingvistic. [gen. *-iei.* / <lat. *area*, cf. fr. *aire*]

ária[2] *s.f.* compoziție vocală cu caracter liric, care reprezintă, de obicei, un fragment al unei lucrări muzicale mai mari. ● piesă instrumentală care se caracterizează printr-o melodie cu o mișcare mai largă, asemănătoare ariei vocale. [gen. *-iei.* / <it. *aria*, cf. germ. *Arie*]

arierát *adj., s.m.* și *f.* înapoiat mintal. [<fr. *arriéré*]

arieráte *s.f. pl.* datorii, impozite etc. restante. [pron. *-ri-e-.* / cf. fr. *arriéré*]

ariergárdă *s.f.* unitate sau parte a unei unități militare care se deplasează imediat în urma unei alte unități în marș, asigurîndu-i spatele. [pron. *-ri-er-.* / <fr. *arrière-garde*]

ariétă *s.f.* arie scurtă, cîntecel. [pron. *-ri-e-.* / <it. *arietta*]

aril[1] *s.m.* radical derivat de la o hidrocarbură aromatică prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din moleculă. [<fr. *aryle*]

aríl[2] *s.n.* îmbrăcămintea externă, cărnoasă a fructelor. [<fr. *arille*, cf. lat. *arillus*]

arimáj *s.n.* arimare. [pl. *-je.* / <fr. *arrimage*]

arimáre *s.f.* aranjarea și fixarea încărcăturii unui vas sau a unui avion, pentru menținerea unui centraj favorabil stabilității. [după fr. *arrimage*]

arimór *s.m.* cel care se ocupă cu arimarea. [cf. fr. *arrimeur*]

arióso *adv. (muz.)* patetic și cu efect dramatic. // *s.n.* melodie cîntată în acest fel. [<it. *arioso*]

arióstic *adj. (rar)* în genul lui Ariosto. [pron. *-ri-os-.* pl. *-ci, -ce.* / cf. *Ariosto*, poet italian din secolul al XV-lea]

aristárh *s.m.* critic erudit și sever. [pl. *-hi.* / <gr. *Aristarh*, celebru gramatic și critic grec din antichitate]

aristă *s.f. (bot.)* ţeapă de la spicele anumitor graminee. [pl. *-te.* / <lat. *arista*]
aristocrát *s.m.* şi *f.* persoană care aparţine aristocraţiei. // *adj. (în jargonul claselor exploatatoare)* distins, aleş, aristocratic. [pl. *-aţi, -ate.* / <fr. *aristocrate*]
aristocrátic *adj.* care aparţine aristocraţiei, propriu aristocraţiei. [pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *aristocratique*, it. *aristocratico*]
aristocratísm *s.n.* atitudine, concepţie aristocratică. [cf. rus. *aristokratizm*]
aristocraţíe *s.f.* clasă socială conducătoare, care deţine puterea de stat şi asupreşte celelalte clase (în orînduirea sclavagistă şi feudală); păturā restrînsă a claselor exploatatoare, care se bucură de diferite privilegii; nobilime. ● *(fig.)* vîrfurile privilegiate ale unei clase sau ale unui grup social, care s-au desprins de clasa din care fac parte şi se bucură de avantaje speciale. [<fr. *aristocratie*, it. *aristocrazia*, gr. *aristokratia* <*aristos* — nobil, *kratos* — putere]
aristofánic *adj. (lit.)* în genul lui Aristofan. ○ *vers aristofanic* = vers alcătuit dintr-un dactil şi mai mulţi trohei. [pl. *-ci, -ce.* / <*Aristofan*, celebru autor de comedii grec]
aristón *s.n.* aparat muzical care, acţionat cu o manivelă, execută mecanic ariile înregistrate pe nişte discuri. [pl. *-oane.* / <fr. *ariston*]
aristotélic *adj.* care aparţine lui Aristotel; bazat pe principiile, ideile lui Aristotel. [<fr. *aristotélique*]
aritmétic *adj.* referitor la aritmetică. [<fr. *arithmétique*, cf. lat. *arithmeticus*, gr. *arithmetikos*]
aritmétică *s.f.* ramură a matematicii care se ocupă cu studiul numerelor şi al operaţiilor care se pot face cu aceste numere. [gen. *-cii.* / <fr. *arithmétique*, cf. lat. *arithmetica*, gr. *arithmetike* <*arithmos* — număr]
aritmie *adj.* lipsit de ritm. [cf. fr. *arythmique*, it. *aritmico* <gr. *a* — fără, *rythmos* — ritm]
aritmie *s.f.* tulburare a ritmului normal al inimii. [gen. *-iei.* / <cf. fr. *arythmie*]
aritmográf *s.n.* aritmometru înregistrator, maşină de calculat. [<fr. *arithmographe*, cf. gr. *arithmos* — număr, *graphein* — a scrie]
aritmográf *s.n.* joc de cuvinte încrucişate constînd din înlocuirea cu cifre a literelor mai multor cuvinte din acelaşi domeniu, dispuse orizontal, care încadrează un cuvînt vertical. [cf. germ. *Arithmogriph*]
aritmologíe *s.f.* studiul proprietăţilor numerelor, independent de operaţiile care se pot efectua cu ele. [gen. *-iei.* / <fr. *arithmologie*]
aritmométru *s.n.* aparat care efectuează mecanic calcule şi operaţii aritmetice. [<fr. *arithmomètre*, cf. gr. *arithmos* — număr, *metron* — metru]
arivâj *s.n.* intrarea în port a unei nave; *(p. ext.)* sosire de mărfuri (pe apă). [<fr. *arrivage*]
arivísm *s.n.* caracterul şi atitudinea unui arivist. [<fr. *arrivisme* <*arriver* — a ajunge]
arivíst *adj., s.m.* şi *f.* cel care caută să parvină în societate, folosind în acest scop orice mijloace. [<fr. *arriviste*]
arlechín[1] *s.m.* personaj comic din vechile comedii populare italiene, care purta mască şi un costum pestriţ. v. b u f o n. [<it. *arlecchino*<v. fr. *Hellequin* — personaj mitic demonic]
arlechín[2] *s.n.* panoul lateral şi draperia care limitează deschiderea scenei. ● fiecare dintre reflectoarele laterale din faţa scenei. [pl. *-ne, -nuri.* / <it. *arlecchino*]
arlechinádă *s.f.* piesă în care arlechinul joacă rolul principal; bufonerie. ● *(fig.)* faptă caraghioasă, ridicolă, caraghioslîc. [<fr. *arlequinade*]
armá *vb.* I. *tr.* **1.** a introduce un cartuş în camera de tragere a unei arme şi a aduce percutorul în poziţia de a lovi capsa. **2.** a aşeza, a fixa armătura de fier unei construcţii de beton armat. ● *(mine)* a consolida cu o armătură (o galerie etc.). **3.** a echipa o navă cu cele necesare plecării în larg, a pune în serviciu (o navă). [<fr. *armer*, cf. it. *armare*, lat. *armare*]
armádă *s.f.* nume dat de spanioli marilor unităţi navale; escadră. [<sp. *armada*]
armamént *s.n.* totalitatea mijloacelor tehnice de luptă ale unei unităţi militare, ale unei ţări etc. [pl. *-te.* / <fr. *armement*]
armáre *s.f.* acţiunea de a arma. [<*armă*]
armatán *s.n. (met.)* vînt fierbinte, foarte uscat, care suflă uneori vara dinspre Sahara spre Oceanul Atlantic. [<fr., sp. *harmattan* <cuv. african]
armátă *s.f.* **1.** totalitatea unităţilor militare şi a serviciilor lor dintr-un stat; oaste. ● mare unitate militară formată din mai multe corpuri de armată şi din unităţi din diferite arme. **2.** *(fig.)* mare colectivitate de oameni (acţionînd pentru un scop comun); masă. ● mulţime; ceată; şir. [după it. *armata*, fr. *armée*]
armatór *s.m.* **1.** persoană care armează o navă pe cheltuiala sa; proprietar de nave. **2.** miner specializat în armarea excavaţiilor subterane. [cf. fr. *armateur*, it. *armatore*]
armatúră *s.f.* **1.** *(muz.)* totalitatea accidenţilor muzicali (diezi, bemoli) puşi la cheie spre a indica tonalitatea. **2.** armătură. [pl. *-ri.* / cf. fr. *armature*, it., lat. *armatura*]
armătúră *s.f.* ansamblu de bare metalice care se pun la construcţiile de beton armat pentru a le întări. ● totalitatea pieselor metalice ale unor instalaţii alcătuite din ţevi sau conducte. ● construcţie de lemn, de zidărie etc., servind la întărirea pereţilor unei galerii subterane. [pl. *-ri.* / cf. fr. *armature*, it., lat. *armatura*, după *armă*]
armístiţiu *s.n.* încetare temporară a ostilităţilor prin înţelegerea părţilor în luptă. [pron. *-ţiu*, pl. *-ii.* / cf. fr. *armistice*, pol. *armistycyum* <lat. *arma* — armă, *statio* — oprire]
armoárii *s.f. pl. (ist.)* armele, emblemele de pe scuturile heraldice, de pe steaguri, de pe peceţi, puse ca semne distinctive ale unei familii nobile, ale unui oraş etc. [<fr. *armoiries* <*armoyer* — a decora cu arme heraldice]

armónic *adj.* armonios. // *s.f. pl.* sunete accesorii a căror frecvență reprezintă un multiplu al numărului de vibrații pe secundă ale sunetului fundamental. [cf. it. *armonico*, fr. *harmonique*, lat. *harmonicus*]

armónică *s.f.* **1.** acordeon de dimensiuni reduse, acționat de butoane. ● muzicuță (de gură). **2.** mufă de dilatație cu pereți ondulați, montată la conducte, prin care circulă fluide de temperatură înaltă. [pl. *-ci*, *-ce*, gen. *-cii*. / cf. it. *armonica*, germ. *Harmonika*]

armonie *s.f.* **1.** combinare simultană a mai multor sunete în conformitate cu anumite legi. ● îmbinare melodioasă a mai multor sunete (muzicale sau vorbite). ● parte a teoriei muzicii care se ocupă cu studiul acordurilor în compoziție. ○ ~ *imitativă* = efect stilistic obținut prin alăturarea unor cuvinte ale căror sunete imită un sunet din natură, sau chiar printr-un singur cuvînt onomatopeic. **2.** potrivire a elementelor componente care alcătuiesc un întreg; concordanță, acord. v. p r o p o r ț i o n a l i t a t e. ○ *(lingv.)* ~ *vocalică* = acomodare, prin asimilare, a unei vocale cu altă vocală din același cuvînt. ● bună înțelegere. [gen. *-iei*. / <fr. *harmonie*, it. *armonia* <lat., gr. *harmonia*]

armoniós *adj.* plin de armonie; plăcut. [cf. fr. *harmonieux*, it. *armonioso*]

armonist *s.m.* și *f.* **1.** specialist în știința armoniei. **2.** cîntăreț din armonică. [cf. germ. *Harmonist*, fr. *harmoniste*, it. *armonista*]

armóniu *s.n.* instrument muzical cu claviatură, asemănător cu orga, la care sunetele sînt produse de vibrarea unor lame metalice acționate de un curent de aer. [<fr. *harmonium*]

armonizá *vb.* I. **1.** *tr., intr.* și *refl.* a (se) pune în armonie, în concordanță; a (se) potrivi. **2.** *tr.* a compune acompaniamentul (vocal sau instrumental al) unei melodii. [<fr. *harmoniser*, it. *armonizzare*]

armúră *s.f.* **1.** ansamblul armelor defensive care protejau corpul unui războinic medieval. **2.** mod de împletire a firelor de urzeală cu firele de bătătură ale unei țesături. **3.** înveliș protector de cablu electric. **4.** armatură (**1**). [<fr. *armure*]

armuriér *s.m.* cel ce fabrică, repară sau vinde arme de foc. [pron. *-ri-er*. / <fr. *armurier*]

arogá *vb.* I. *tr.* a-și atribui un drept, o calitate etc. cu de la sine putere. [p.i. *aróg*, conj. *-ge*. / <fr. *arroger*, cf. lat. *arrogare* — a reclama pentru sine]

arogánt *s.m.* și *f.* încrezut, înfumurat; obraznic. [cf. fr. *arrogant*, lat. *arrogans*]

arogánță *s.f.* atitudine exagerat de mîndră și disprețuitoare, pe care o ia cineva care se crede mai presus decît alții, atribuindu-și drepturi care nu i se cuvin; trufie însultătoare, obrăznicie, înfumurare. [gen. *-ței*. / cf. fr. *arrogance*, lat. *arrogantia*]

aromát *adj.* cu aromă. // *s.n. (de obicei la pl.)* substanțe vegetale răspînditoare de aromă; mirodenii. [<*aroma*, cf. lat., gr. *aroma*]

aromátic *adj.* cu aromă, răspînditor de aromă; parfumat. [<fr. *aromatique*, cf. lat. *aromaticus*]

aromatizá *vb.* I. *tr.* a da (unei substanțe) miros plăcut, adăugîndu-i aromate. [<fr. *aromatiser*, cf. lat. t. *aromatisare*]

arómă *s.f.* emanație a unor substanțe plăcut mirositoare; miros tare și plăcut; mireasmă, parfum. [<fr. *arôme*, it., lat., gr. *aroma*]

arondisménț *s.n.* subdiviziune teritorială a unui departament în Franța. [pl. *-te*. / <fr. *arrondissement*]

arpeggióne *s.n. invar.* instrument cu coarde, asemănător cu chitara, de pe la începutul sec. XIX. [<germ. *Arpeggione*, cf. it. *arpeggio* — arpegiu]

arpégiu *s.n.* acord melodic constînd din înlănțuirea treptelor principale dintr-o gamă. [<it. *arpeggio*]

arpentáj *s.n.* tehnica măsurării terenurilor. [<fr. *arpentage*]

arpentór *s.m.* specialist în măsurători de terenuri. [<fr. *arpenteur*]

arsén *s.n.* metaloid cristalizat, cenușiu, ai cărui compuși sînt foarte otrăvitori. [<germ. *Arsen*]

arsenál *s.n.* **1.** întreprindere, stabiliment, mai ales cu caracter militar, unde se fabrică, se repară și se depozitează armament etc. **2.** *(fig.)* ansamblul mijloacelor de luptă într-un domeniu oarecare. [pl. *-le* și *-luri*. / <fr. *arsenal*, it. *arsenale*]

arseniát *s.m. (chim.)* sare a acidului arsenic. [pron. *-ni-at*. / <fr. *arséniate*]

arsénie[1] *s.n.* arsen. [<fr. *arsenic*, lat. *arsenicum*]

arsénic[2] *adj. acid* ~ = acid rezultat din combinarea arsenicului cu oxigenul. [cf. fr. *arsénique*]

arsenicál *adj.* de arsenic, care conține arsenic. [cf. fr. *arsenical*]

arseniós *adj. acid* ~ = oxiacid al arsenului. [pron. *-ni-os*. / cf. fr. *arsénieux*]

arsenít *s.m.* sare a acidului arsenios. [pl. *-iți*. / <fr. *arsénite*]

arseniúră *s.f.* combinație a arsenului cu un metal. [pron. *-ni-u-ră*. / <fr. *arséniure*]

arsenolít *s.m.* oxid de arsen natural. [<germ. *Arsenolith*, cf. germ. *Arsen* — arsen, gr. *lithos* — piatră]

arsíne *s.f. pl.* nume dat unor compuși organici (folosiți ca gaze de luptă strănutătoare) care au arsenic în compoziție. [<fr. *arsines*]

ársis *s.n.* (op. t e s i s) silaba neaccentuată în versificația antică; ridicare a vocii. ● accent tonic. [<fr., lat., gr. *arsis*]

ártă *s.f.* **1.** formă a conștiinței sociale care oglindește realitatea în imagini artistice; totalitatea operelor care aparțin acestei forme a conștiinței sociale; operă omenească în care se manifestă talent sau geniu. ○ *operă de* ~ = operă rezultată din activitatea artistică creatoare. **2.** fel de a lucra potrivit unor reguli și deprinderi învățate; îndemînare, pricepere, măiestrie, meșteșug, abilitate. [pl. *-te*. / <lat. *ars*, cf. it. *arte*]

artél *s.n.* formă a cooperației socialiste de producție în U.R.S.S. (mai ales în agri-

cultură), bazată pe socializarea principalelor mijloace de producție. [<rus. *artel*]

artéră *s.f.* **1.** vas de sînge prin care circulă sîngele de la inimă la organe și țesuturi. ● *(fig.)* cale, drum de comunicație. **2.** conductă hidraulică principală de alimentare, prin care se transportă apa spre locul de consum. ● linie electrică de alimentare, pe care se transportă energia spre locul de consum. [<fr. *artère*, cf. lat. *arteria*]

arteriál *adj.* privitor la artere. ● *(despre sînge)* din artere, al arterelor. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *artériel*]

arteriectomíe *s.f.* tăiere a unei artere. [<fr. *artériectomie*]

arteriografíe *s.f.* radiografie a arterelor, făcută cu ajutorul unei substanțe care le pune în evidență. [pron. *-ri-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *artériographie*, cf. lat. *arteria* — arteră, gr. *graphein* — a descrie]

arteriólă *s.f.* ramificație subțire a arterelor. [pron. *-ri-o-.* pl. *-le.* / <fr. *artériole*]

arteriosclerózá *s.f. (med.)* îngroșare și sclerozare a pereților arterelor și a arteriolelor. [<fr. *artériosclérose*]

arteriotomíe *s.f.* deschidere a unei artere (făcută cu scopul de a lua sînge). [<fr. *artériotomie*]

arterítă *s.f. (med.)* inflamație a unei artere. [pl. *-te.* / <fr. *artérite*]

artezián *adj. izvor* ~ = izvor care țîșnește cu presiune din pămînt; *fîntînă* ~*ă* = fîntînă țîșnitoare care aruncă apa în sus cu presiune. [pron. *-zi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / <fr. *artésien*, cf. *Artois*, provincie din Franța]

artícol *s.n.* **1.** expunere făcută într-o publicație periodică, tratînd o problemă dintr-un domeniu oarecare. **2.** subdiviziune a unei legi, a unui regulament etc., purtînd de obicei un număr de ordine. ● diviziune a unui buget sau a unui plan financiar, care conține denumirea unei surse de venit sau motivul de cheltuieli. **3.** obiect de comerț, lucru care se vinde în comerț. **4.** parte de vorbire care însoțește substantivul, avînd rolul de a arăta în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor. **5.** fragmente articulate între ele care alcătuiesc diferitele părți ale corpului crustaceelor, insectelor și acarienilor. [<lat. *articulus*, cf. it. *articolo*, fr. *article*]

articulá *vb.* I. **1.** *tr.* a emite, a rosti (cuvinte, sunete etc.). **2.** *tr.* a adăuga un articol unui substantiv sau unui echivalent al lui. **3.** *refl.* a se lega printr-o articulație. [<fr. *articuler*, cf. lat. *articulare*]

articulár *adj.* privitor la articulațiile corpului. [cf. fr. *articulaire*, lat. *articularius*]

articuláte *s.f. pl.* artropode. [<fr. *articulé*]

articulație *s.f.* **1.** încheietură, legătură (mobilă) între oase. ● legătură între două corpuri solide, care permite rotirea lor în jurul unui punct sau al unei axe. **2.** mod de a pronunța, de a rosti un sunet; pronunțare a unui sunet, articulare. ○ *bază de* ~ = modul de pronunțare a sunetelor, care se face într-un anumit fel în fiecare limbă sau dialect. [gen. *-iei.* var. *articulațiune* s.f. / cf. fr. *articulation*, lat. *articulatio*]

artificiál *adj.* **1.** făcut de mînă omenească, imitînd un produs al naturii; nenatural, meșteșugit. **2.** *(despre manifestări ale omului)* prefăcut, nesincer, forțat. **3.** arbitrar. [pron. *-ci-al.* / cf. it. *artificiale*, fr. *artificiel*, lat. *artificialis*]

artificialitáte *s.f.* caracterul a tot ce este artificial; lipsă de naturalețe. [<*artificial*]

artificializá *vb.* I. *tr.* și *refl. (rar)* a face sau a deveni artificial. [<*artificial*]

artificialmínte *adv. (rar)* în mod artificial. [cf. it. *artificialmente*, fr. *artificiellement*]

artificiér *s.m.* specialist în manipularea muniției și a explozivelor. ● *(tehn.)* lucrător specializat în mînuirea explozivelor (în mine). [pron. *-ci-er.* / <fr. *artificier*, cf. it. *artificere*]

artificiós *adj.* șiret, viclean. [pron. *-ci-os.* / cf. fr. *artificieux*, lat. *artificiosus*]

artificiozitáte *s.f.* caracter artificios; artificialitate. [<*artificios*]

artíficiu *s.n.* **1.** mijloc prin care se urmărește să se schimbe realitatea în mod nefiresc; meșteșug, abilitate, procedeu meșteșugit. ○ ~ *de calcul* = procedeu prin care se ajunge la rezultatul unui calcul pe o cale mai scurtă. **2.** *(la pl.)* compoziție de materii ușor inflamabile, care prin aprindere produc efecte luminescente variate. [<it. *artificio*, lat. *artificium* <*ars* — artă, *facere* — a face, cf. fr. *artifice*]

artilérie *s.f.* ansamblu de mijloace întrebuințate în vederea tragerii de proiectile grele la distanță mare, cu guri de foc neportative; trupe care mînuiesc aceste mijloace. ● armă care folosește aceste mijloace de luptă. [gen. *-iei.* / <rus. *artilleriia*, cf. fr. *artillerie*]

artileríst *s.m.* militar din artilerie. [cf. rus. *artillerist*, germ. *Artillerist*]

artilerístic *adj.* de artilerie. [<rus. *artilleriskii*]

artimón *s.n.* catargul de la pupă al unei nave. [pl. *-onuri, -oane.* / <fr. *artimon*]

artíst *s.m.* și *f.* persoană înzestrată cu aptitudini și talent, care lucrează într-un anumit domeniu al artei; *(spec.)* actor de teatru, de cinematograf etc. ○ ~ *liric* = cîntăreț care a urmat o școală specială de canto; ~ *emerit* = titlu onorific care se acordă unui artist cu merite deosebite; ~ *al poporului* = titlu de supremă distincție acordat unui artist. ● persoană care are aptitudini deosebite în meseria pe care o exercită. [<fr. *artiste*, it. *artista*]

artístic *adj.* referitor la artă, de artă. ● făcut cu artă, cu măiestrie. [cf. fr. *artistique*, it. *artistico*]

artizán *s.m.* meșteșugar, meseriaș (mai ales din evul mediu). [<fr. *artisan*, cf. it. *artigiano*]

artizanál *adj.* care se referă la artizani; de artizanat. [cf. fr. *artisanal*]

artizanát *s.n.* **1.** breaslă, sistem de organizare a muncii pe bresle; *(p. ext.)* totalitatea meseriașilor. **2.** arta meșteșugarului. [<fr. *artisanat*]

artralgíe *s.f.* durere a articulațiilor. [gen. *-iei.* / <fr. *arthralgie*, cf. gr. *arthron* — articulație, *algos* — durere]

artrítă *s.f.* inflamație a unei articulații. [<fr. *arthrite*, cf. lat., gr. *arthritis*]

artrític *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de artrită. [cf. fr. *arthritique*, lat. *arthriticus*]

artritísm *s.n.* stare generală bolnăvicioasă, cauzată de o încetinire a proceselor de nutriție. [pl. *-me.* / <fr. *arthritisme*]

artrologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul articulațiilor. [gen. *-iei.* / <fr. *arthrologie*, cf. gr. *arthron* — articulație, *logos* — vorbire]

artropóde *s.n. pl.* încrengătură de animale nevertebrate, cu chelet extern, segmentat și articulat, format din chitină; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [<fr. *arthropodes*, cf. gr. *arthron* — articulație, *pous, podos* — picior]

artróză *s.f.* afecțiune cu caracter degenerativ a articulațiilor. [<fr. *arthrose*]

arvál *s.m.* membru al unui colegiu religios al zeiței Ceres, format din 12 preoți, care conducea ceremoniile numite ambarvale. [<lat. *arvales (fratres)*, cf. fr. *arvale*]

as *s.m.* **1.** monedă de bronz din vechea Romă. **2.** carte de joc pe care este însemnat un singur punct, socotită de obicei ca având valoarea cea mai mare. **3.** *(fig.)* persoană care stăpînește foarte bine cunoștințele dintr-un domeniu oarecare sau care se distinge în mod special într-o meserie. [<fr. *as*, it. *asso*, lat. *as* — monedă]

asált *s.n.* **1.** atac violent, dat cu toată puterea, cu avînt; năvală, iureș. ○ *a da ~ =* a ataca; a năvăli; *a lua cu ~ =* a cuceri printr-un atac violent. ● *(fig.)* acțiune, luptă avîntată; ritm grăbit de activitate. **2.** exercițiu de scrimă. [pl. *-turi.* / <it. *assalto*, cf. lat. *ad* — la, *saltus* — salt]

asaltá *vb.* I. *tr.* **1.** a lua cu asalt, a da un asalt; a da iureș, a năvăli. **2.** *(fig.)* a copleși, a insista cu cereri, cu rugăminți etc. [<it. *assaltare*]

asamblá *vb.* I. *tr.* a reuni, a îmbina (piese, hărți etc.). [<fr. *assembler*]

asamblái *s.n.* asamblare, îmbinare. ● *(spec.)* sistem format din două sau mai multe piese îmbinate sau articulate. ● fotogramă obținută prin îmbinarea mai multor fotograme parțiale. [cf. fr. *assemblage*]

asaná *vb.* I. *tr.* a face să dispară surplusul de ape dintr-o regiune; a seca, a usca (apele, bălțile etc.); a reda agriculturii, prin îndiguire, un teren inundabil: a curăța, a face salubru un lac, o baltă etc. ● *(fig.)* a îmbunătăți, a redresa. [după fr. *assainir*]

asasín *s.m.* și *f.* cel care a făptuit un asasinat; ucigaș, criminal. [<fr. *assassin*, it. *assassino* <ar. *hachischin* — mîncător de hașiș]

asasiná *vb.* I. *tr.* a comite un asasinat; a ucide. ● *(fig.; fam.)* a plictisi în cel mai înalt grad (cu insistențele). [<fr. *assassiner*, it. *assassinare*]

asasinát *s.n.* ucidere premeditată a unei persoane; crimă. [pl. *-te.* / <fr. *assassinat*]

ascaridlóză *s.f.* boală parazitară cauzată de prezența ascaridelor în intestin. [pron. *-di-o-.* / <fr. *ascaridiose*]

ascarízi *s.m. pl.* familie de viermi paraziți care trăiesc în tubul digestiv al omului și al unor animale; limbrici; *(la sg.)* animal din această familie. [<fr. *ascaride*]

áscă *s.f.* celulă producătoare și purtătoare de spori interni, specifică unor ciuperci. [pl. *-ce.* / <fr. *asque*]

ascendént *adj.* **1.** urcător, suitor. **2.** *(fig.)* în dezvoltare progresivă. // *s.m.* și *f.* rudă în linie directă care face parte dintr-o generație anterioară. // *s.n. (fig.)* autoritate morală, influență (asupra cuiva). [pron. *-scen-.* / <fr. *ascendant*, it. *ascendente* <lat. *ascendens*]

ascendénță *s.f.* linie de rudenie ascendentă; origine. [cf. fr. *ascendance*, it. *ascendenza*]

ascensionál *adj. (rar)* care tinde să urce; suitor, urcător. [pl. *-li*, *-le.* / cf. fr. *ascensionnel*]

ascensiúne *s.f.* **1.** mișcare de jos în sus a unui mobil. **2.** urcare, suire (pe un munte); înălțare (cu balonul). ● *(fig.)* creștere, dezvoltare. v. progres. ● ridicare, dezvoltare (în profesiune etc.). [pron. *-scen-si-u-.* / cf. fr. *ascension*, lat. *ascensio*]

ascensív *adj.* ascendent. [<it. *ascensivo*]

ascensór *s.n.* cabină sau platformă care transportă oameni și materiale în sus și în jos într-o clădire cu mai multe etaje, într-o mină etc.; lift. [<fr. *ascenseur*]

ascét *s.m.* și *f.* sihastru, anahoret, pustnic. ● *(fig.)* om care își impune o viață austeră și retrasă. [<fr. *ascète*, it. *asceta*, cf. gr. *asketes* — deprins, exercitat]

ascétic *adj.* de ascet. [cf. fr. *ascétique*, it. *ascetico*, lat. bis. *asceticus*]

ascétică *s.f.* ramură a teologiei care studiază viața și operele marilor asceți creștini. [<fr. *ascétique*, it. *ascetica*]

ascetísm *s.n.* concepție etică-religioasă care propovăduiește renunțarea la plăceri și impune o viață austeră și retrasă; viață de ascet, sihăstrie; *(fig.)* viață aspră și retrasă pe care și-o impune cineva. [cf. fr. *ascétisme*, it. *ascetismo*]

ascézá *s.f. (rar)* stare de spirit a asceților; aspirație către cele mai înalte virtuți; viață austeră impusă benevol. [<fr. *ascèse*]

ascítă *s.f. (med.)* hidropizie abdominală. [pron. *-sci-.*/ <fr. *ascite*]

asclepiád[1] *adj., s.m.* (vers) compus dintr-un spondeu (sau troheu), doi sau trei coriambi și un iamb. [pron. *-pi-ad.* / <fr. *asclépiade*, cf. lat. *asclepiadeum (metrum)* <*Asclepiade*, poet grec]

asclepiád[2] *s.m.* membru al corporației medicilor greci. [<fr. *asclépiades*, cf. *Asklepios*, numele grecesc al lui Esculap]

ascomicéte *s.f. pl.* clasă de ciuperci care se caracterizează prin înmulțirea cu spori produși de o ască. [sg. *-tă.* / <fr. *ascomycètes*]

asecá *vb.* I. *tr.* a îndepărta apele de infiltrație dintr-o porțiune de teren; a deseca. [p.i. *aséc.* / după fr. *assécher*]

asediá *vb.* I. *tr.* a încercui, a supune unui asediu, a împresura (o cetate, un oraș

etc.). [pron. *-di-a.* p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <it. *assediare*]

asediatór *adj. (adesea s.)* care asediază. [cf. it. *assediatore*]

asédiu *s.n. (mil.)* împresurare cu armată a unui loc întărit, pentru a-l cuceri. ○ *(în țările capitaliste) stare de* ~ = suspendare a puterii legilor și înlocuirea lor cu un regim de represiune împotriva maselor populare. [pron. *-diu.* pl. *-ii.*/ <it. *assedio*]

aseismíc *adj. (despre regiuni ale pământului)* în care cutremurele nu se produc de loc sau sînt foarte slabe. [pron. *-se-is-.* / cf. fr. *aséismique*]

aselenizá *vb.* I. *intr. (despre astronave)* a lua contact cu luna (venind de pe pămînt). [<rus. *aselenizaţiia*, cf. lat. *ad* — lîngă, gr. *selene* — lună]

aselenizáre *s.f.* acțiunea de a aseleniza. [< *aseleniza*]

asentiméntˈ *s.n.* consimțămînt voluntar la propunerea, la acțiunea cuiva; învoire, permisiune. ○ *(expr.) a fi în asentimentul cuiva* = a proceda în conformitate cu dorința cuiva. [pl. *-te.* / cf. fr. *assentiment*]

asepsie *s.f. (med.)* lipsă a oricărui germen patogen care ar putea infecta o rană, un organism etc. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *asepsie*, cf. gr. *a* — fără, *sepsis* — infecție]

aséptic *adj. (med.; în special despre instrumente chirurgicale)* în stare de asepsie. [<fr. *aseptique*]

asertóric *adj. (log.)* care are caracterul unei aserțiuni. ○ *judecată asertorică* = judecată în care se afirmă sau se neagă existența a ceva, care arată o situație de fapt, fără a fi dovedită. [<fr. *assertorique*]

aserțiúne *s.f.* afirmație (care nu este însoțită de o probă). [pron. *-ți-u-.* pl. *-ni*, gen. *-nii.* / cf. fr. *assertion*, it. *asserzione*, lat. *assertio* <*asserere* — a afirma]

aserví *vb.* IV. *tr.* a supune (un popor, o țară) unor interese străine, a subjuga, a înrobi. [p.i. *-vesc.* / <fr. *asservir*, cf. lat. *asservire*]

asesór *s.m.* și *f.* **1.** ajutor al unui judecător (în diferite sisteme de judecată); persoană care ia parte la judecată alături de magistrat. **2.** reprezentant al oamenilor muncii într-un complet de judecată, care asigură aplicarea legilor în spiritul justiției de clasă și al intereselor oamenilor muncii. [pl. *-ori*, *-oare.* /<fr. *assesseur*, cf. lat. *assessor* — ajutor, adjunct]

asexuát *adj. (biol.; despre ființe)* fără sex. ○ *reproducere asexuată* = înmulțire prin diviziune, fără fecundație. [pron. *-xu-at.* pl. *-ați*, *-ate.* / cf. fr. *asexuel*]

asezoná *vb.* I. *tr.* a pune ingrediente într-o mîncare. [p. i. *-nez.* / <fr. *assaisonner*]

asfált *s.n. (tehn.)* amestec natural sau artificial de bitum cu alte materiale minerale, întrebuințat mai ales la pavarea drumurilor. [pl. *-turi.* /< fr. *asphalte*, cf. lat. *asphaltus*, gr. *asphaltos*]

asfaltá *vb.* I. *tr.* a acoperi (o șosea, o stradă etc.) cu asfalt. [<fr. *asphalter*]

asfaltáj *s.n.* **1.** asfaltare. **2.** strat de asfalt aplicat pe suprafața unei construcții sau a unui element de construcție. [<fr. *asphaltage*]

asfaltáre *s.f.* acoperire a unei șosele cu o îmbrăcăminte de asfalt. [<*asfalta*]

asfáltic *adj.* care conține, care este impregnat cu asfalt. [<fr. *asphaltique*]

asfaltizáre *s.f.* **1.** transformare lentă a țițeiului în asfalt natural. **2.** transformare a bitumului din păcura asfaltică în asfalt. [cf. *asfalt*]

asfaltór *s.m.* muncitor care lucrează la asfaltare. [pl. *-ri.* / <*asfalta*]

asfixiá *vb.* I. *tr.* a înăbuși, a sufoca, a provoca moartea cuiva prin asfixie. ● *refl.* a se sufoca. [pron. *-xi-a.* p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *asphyxier*]

asfixiánt *adj.* care provoacă asfixie; sufocant, înăbușitor. [cf. fr. *asphyxiant*]

asfíxie *s.f.* oprire a respirației (cauzată de strangulare, de respirarea unui gaz toxic, de înecare etc.), care poate provoca încetarea bătăilor inimii și moartea; înăbușire, sufocare. [gen. *-iei.* / <fr. *asphyxie*, cf. gr. *asphyxia* — oprire a pulsației]

asibilá *vb.* I. *tr.* a da unui sunet caracterele sunetului *S*. [<fr. *assibiler*]

asibiláre *s.f.* fenomen prin care un sunet nesiflant se transformă într-un sunet siflant. [< *asibila*, după fr. *assibilation*]

asiduitáte *s.f.* **1.** silință, stăruință, sîrguință. **2.** frecventare perseverentă a cuiva. [cf. fr. *assiduité*, it. *assiduità*, lat. *assiduitas*]

asíduu *adj.* silitor, sîrguincios, stăruitor, zelos. ● perseverent, insistent. [pl. *-du-u.* / <fr. *assidu*, it. *assiduo*, lat. *assiduus*]

asiétă *s.f.* înclinare longitudinală a unei nave. ● *(av.)* unghi format de linia de zbor a unui avion cu orizontala. [pron. *-si-e-.* / <fr. *assiette*]

asignát *s.n. (ist.)* hîrtie-monedă franceză, emisă în timpul revoluției din 1789. [<fr. *assignat*]

asigurá *vb.* I. *tr.* a da o garanție pentru înfăptuirea unui lucru; a face ceva sigur; a garanta. ● *tr.* și *refl.* a (se) încredința. [p. i. *asigur.* / <*sigur*, după it. *assicurare*, fr. *assurer*]

asiguráre *s.f.* acțiunea de a (se) asigura și rezultatul ei; garantare, încredințare. ● încredințare, obligație legală decurgînd dintr-un contract prin care asigurătorul se obligă ca, în schimbul unei prime, să despăgubească pe asigurat pentru pierderile pe care acesta le-ar suferi datorită unor întîmplări independente de voința lui. [pl. *-rări.* / <*asigura*]

asigurát *adj., s.m.* și *f.* (cel) care a încheiat un contract de asigurare; (cel) care se asigură. [pl. *-ați*, *-ate.* / <*asigura*]

asigurătór *adj., s.m.* și *f.* (persoană, instituție) care face asigurări de persoane. [<*asigura*]

asimétric *adj.* lipsit de simetrie; nesimetric, neregulat. [cf. fr. *asymétrique*]

asimetríe *s.f.* lipsă de simetrie; nesimetrie, neregularitate. [cf. fr. *asymétrie*, gr. *asymmetria*]

asimilá *vb.* I. *tr.* **1.** a transforma în propria sa substanță materiile hrănitoare absorbite de organism. **2.** a face asemănător,

a prezenta ca asemănător. ● a face asemănător cu sine (o naționalitate, un popor) prin ștergerea trăsăturilor caracteristice (limbă, obiceiuri etc.). **3.** a dobîndi, a învăța, a-și însuși (idei, cunoștințe etc.). **4.** *(fon.)* a transforma un sunet prin influența unui alt sunet din apropiere. [<fr. *assimiler*, cf. lat. *assimilare* <*ad* — la, *similis* — asemănător]

asimilábil *adj.* care se poate asimila. [cf. fr. *assimilable*]

asimilăre *s.f.* acțiunea de a asimila și rezultatul ei. [<*asimila*]

asimilatív *adj.* care are însușirea de a asimila. [cf. fr. *assimilatif*]

asimilatór *adj.* (și *s.*) care asimilează. ● (cel) care urmărește asimilarea forțată a unui grup social sau național, a culturii etc. [pl. *-ori*, *-oare*. / cf. fr. *assimilateur*]

asimilație *s.f.* **1.** asimilare. **2.** anabolism. **3.** transformare a unui sunet sub influența altui sunet apropiat. [gen. *-iei*. / cf. fr. *assimilation*, lat. *assimilatio*]

asimptótă *s.f.* dreaptă de care se apropie o curbă, dar pe care nu o atinge decît la infinit. [<fr. *asymptote*, cf. gr. *asymptotos*]

asincrón *adj.* asincronic. [<fr. *asynchrone*]

asincrónic *adj. (despre mișcări)* care nu se face în același timp. [pl. *-ci*, *-ce*. / cf. fr. *asynchronique*]

asindét *s.n.* și *f.* figură de stil care constă în suprimarea conjuncțiilor copulative într-o frază, pentru a-i da vigoare, dinamism. [pl. *-te*. / <it. *asindeto*, cf. gr. *asyndetos* — nelegat, fr. *asyndète*]

asiriológ *s.m.* specialist în asiriologie. [cf. fr. *assyriologue*]

asiriologie *s.f.* ramură a arheologiei care se ocupă cu studiul antichităților asiriene. [pron. *-ri-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *assyriologie*]

asistá *vb.* I. **1.** *intr.* a lua parte, a fi prezent, a participa. **2.** *tr.* a sta pe lîngă cineva pentru a-l putea ajuta. [p.i. *asíst*. / <fr. *assister*, cf. lat. *assistere* — a fi alături]

asistént *adj.* prezent, de față (la ceva). //*s.m.* și *f.* cel care asistă pe cineva; ajutor. ● cel care lucrează la o catedră de învățămînt superior, ocupînd al doilea grad în ierarhie. [cf. fr. *assistant*, germ. *Assistent*]

asistență *s.f.* **1.** prezență (într-un anumit loc). ● public, oameni care iau parte la ceva. **2.** sprijin, ajutor. [cf. fr. *assistance*, germ. *Assistenz*]

asistolie *s.f.* slăbire a contracțiilor inimii, mai ales în ultima fază a bolilor cardiace. [gen. *-iei*. / <fr. *asystolie*, cf. gr. *a* — fără, *systole* — contracție]

asiză *s.f.* strat orizontal de material (cărămidă, mortar etc.) în construcția unui zid. [<fr. *assise*]

asociá *vb.* I. *refl.* **1.** a se întovărăși, a se uni (într-un anumit scop). **2.** a se alătura (unei acțiuni, unei idei etc.); a urma. **3.** a se lega, a se înlănțui (pe bază de asociații). [pron. *-ci-a*. p.i. 3, 6 *-iază*, ger. *iind*. / <fr. *associer*, it. *associare*, lat. *associare*]

asociát *adj., s.m.* și *f.* (cel) care s-a unit cu altul (sau cu alții), în vederea unui scop anumit. ● membru al unei asociații, al unei societăți etc. [pron. *-ci-at*. / <*asocia*, cf. fr. *associé*, it. *associato*]

asociatív *adj.* relativ la asociație **(3)**; *(despre memorie)* evocator de imagini prin asociație **(3)**. [pron. *-ci-a-*. pl. *-vi*, *-ve*. / cf. fr. *associatif*]

asociáție *s.f.* **1.** asociere, unire, întovărășire. **2.** grupare, uniune constituită printr-un statut, în vederea unui anumit scop. **3.** *(psih.)* legătura între reprezentări, idei etc., reflectare a legăturii reciproce dintre obiecte și fenomene ale realității; calitate a fenomenelor psihice de a se uni în cîmpul conștiinței. **4.** *(chim.; în expr.)* *asociație moleculară* = grupare de două sau mai multe molecule identice. [cf. fr. *association*, it. *associazione*]

asociaționism *s.n. (fil.)* curent de gîndire idealist care reduce activitatea psihică la o asociere mecanică de senzații și neglijează rolul activ al conștiinței. [pron. *-ci-a-*. / <fr. *associationnisme*]

asociaționíst *adj.* privitor la asociaționism. //*s.m.* și *f.* adept al asociaționismului. [pron. *-ci-a-*. / <fr. *associationniste*]

asocíére *s.f.* acțiunea de a se asocia și rezultatul ei. [pron. *-ci-e-*. pl. *-ri*. / <*asocia*]

asolá *vb.* I. *tr. (agr.)* a cultiva pămîntul în asolamente. [p. i. *-lez*. / <fr. *assoler*]

asolaméntt *s.n. (agr.)* tehnică de cultivare a pămîntului constînd în împărțirea unui teren cultivabil în parcele, pe care se cultivă un anumit grup de plante. [pl. *-te*. / <fr. *assolement*]

asonánt *adj.* care produce asonanță, care este în asonanță. [pl. *-nți*, *-nte*. / cf. it. *assonante*, fr. *assonant*]

asonánță *s.f.* **1.** *(lit.)* rimă imperfectă formată numai din identitatea vocalei accentuate. **2.** corespondență de sunete. [pl. *-țe*. / <it. *assonanza*, cf. fr. *assonance*]

asortá *vb.* I. *tr.* **1.** a strînge, a așeza la un loc diferite lucruri în vederea formării unui tot armonios. ● *refl.* a se potrivi. **2.** a aproviziona (un magazin) cu mărfuri variate. [<fr. *assortir*]

asortiméntt *s.n.* ansamblu de mărfuri sau produse de aceeași categorie, dar de forme și calități diferite. [<fr. *assortiment*]

aspéct *s.n.* **1.** înfățișare, formă exterioară sub care ni se înfățișează ceva. **2.** categorie gramaticală a unor limbi, cu ajutorul căreia se arată durata sau gradul de realizare a acțiunii unui verb. [<fr. *aspect*, cf. lat. *aspectus* < *aspicere* — a privi]

aspectuós *adj.* cu aspect plăcut; prezentabil, arătos. [pron. *-tu-os*. / <*aspect*]

aspergilóză *s.f.* boală la păsări, produsă de un parazit care trăiește pe trahee și bronhii, producînd mici umflături. [<fr. *aspergillose*]

asperitáte *s.f.* calitatea de a fi aspru la pipăit, zgrunțuros; asprime; *(concr.)* partea zgrunțuroasă a unei suprafețe. ● *(fig.)* asprime, lipsă de delicatețe, de suplețe. [cf. fr. *aspérité*, lat. *asperitas* <*asper* — aspru]

aspermátic *adj.* lipsit de sămînță bărbătească. [cf. germ. *aspermatisch*]

aspermatísm *s.n. (biol.)* sterilitate cauzată de lipsa sămînței bărbătești. [cf. germ. *Aspermatismus*]
aspermíe *s.f.* lipsă a secreției seminale. [gen. *-iei.* / <fr. *aspermie*, cf. gr. *a* — fără, *sperma* — sămînță]
aspersiúne *s.f.* stropire a unei culturi cu apă aruncată sub formă de picături imitînd ploaia; ploaie artificială. [cf. fr. *aspersion*, lat. *aspersio*]
aspersór *s.n.* aparat pentru stropirea culturilor cu apă sub formă de picături imitînd ploaia. [cf. fr. *aspersoir*]
aspíc *s.n.* substanță gelatinoasă pregătită din zeamă de carne și de oase și folosită pentru prepararea unor mîncăruri; gelatină, piftie. [pl. *-curi.* / <fr. *aspic*]
aspirá *vb.* I. **1.** *tr.* a trage aer în plămîni; a inspira. ● *(despre o pompă)* a trage, a absorbi (un fluid) prin modificarea presiunii aerului. ● a pronunța un sunet întovărășindu-l de un sunet laringal. **2.** *intr. (fig.)* a ținti, a năzui, a tinde spre ceva. [p.i. *aspir*, conj. *-re.* / <fr. *aspirer*, it. *aspirare* <lat. *adspirare*]
aspiránt *s.m.* și *f.* persoană care tinde, care năzuiește la ceva. ● persoană care studia pentru a obține titlul de „candidat în științe". [cf. fr. *aspirant*, it. *aspirante*, rus. *aspirant*]
aspirantúră *s.f.* formă de studiu care era organizată pe lîngă instituțiile de învățămînt superior, pentru pregătirea specialiștilor și cercetătorilor, absolvenți ai facultăților și institutelor, în vederea obținerii titlului de „candidat în științe". [<rus. *aspirantura*]
aspirát *adj. (fon.; despre sunete)* cu pronunțarea întovărășită de o puternică emisiune de aer. [<*aspira*]
aspirátor *adj.* care aspiră (aer, apă etc.). *//s.n.* aparat care aspiră fumul, praful, gazele nocive etc. [cf. fr. *aspirateur*]
aspirație *s.f.* **1.** năzuință, dorință, rîvnă. **2.** deplasare a unui fluid de-a lungul unei conducte, care se produce prin micșorarea presiunii aerului din ea. ● sorbire de aer; aspirare; zgomot produs prin frecarea aerului în trecerea lui prin laringe. [gen. *-iei.* var. *aspirațiune* s.f. / cf. fr. *aspiration*, it. *aspirazione*, lat. *adspiratio*]
aspirínă *s.f.* acid acetilsalicilic, folosit ca medicament febrifug și calmant. [<germ. *Aspirin*, nume comercial]
assai *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* destul de, suficient. O *allegro* ~ = mai repede decît allegro; *adagio* ~ = mai rar decît adagio. [<it. *assai*]
asteniá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) asteniza. (pron. *-ni-a.* p. i. *-iez*, 3, 6 *-iază*, 4 *-iem*, ger. *-iind.* / cf. *astenic*]
asténic *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de astenie. [<fr. *asthénique*]
astenizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) îmbolnăvi de astenie nervoasă; a slăbi. [p. i. *-zez.* / după *neurasteniza*]
astenie *s.f.* slăbire generală a organismului; slăbiciune, istovire. [gen. *-iei.* / <fr. *asthénie*, cf. gr. *a* — fără, *sthenos* — putere]
astérie *s.f. (zool.)* specie de echinoderm în formă de stea; stea-de-mare. [gen. *-iei.* / <fr. *astérie*]
asterisc *s.n.* semn tipografic în formă de stea (*) care, pus într-un text, indică prezența unei note la subsol sau înaintea unor elemente lexicale indică faptul că sînt neatestate și reconstituite. [pl. *-curi.* / <fr. *astérisque*, cf. lat. *asteriscus*, gr. *asteriskos* — steluță]
asterism *s.n.* **1.** proprietate a unor minerale de a prezenta în masa lor cercuri luminoase în lumina reflectată prin ele, în diferite direcții. **2.** *(rar)* constelație. [<fr. *astérisme*]
asteroíd *s.m. (de obicei la pl.)* numele unor planete mici, care își au orbitele între orbitele lui Marte și Jupiter. ● bolid, aerolit. [pron. *-ro-id.* / <fr. *astéroïde*, cf. gr. *asteroeides* — asemănător unei stele]
asteroíde *s.n. pl.* clasă de animale chinoderme care au corpul în formă de stea; *(la sg.)* animal din această clasă. [sg. *asteroid.* / cf. fr. *astéroïdées*]
astigmátic *adj.* **1.** *(despre imagini)* deformat prin astigmatism. **2.** suferind de astigmatism. [cf. fr. *astigmate*]
astigmatism *s.n.* **1.** defect al unei lentile, care dă o imagine deformată datorită curburii sale neegale. **2.** defect al vederii, datorat faptului că curbura corneei sau a cristalinului este neegală și face ca ochiul să perceapă obiectele deformate. [<fr. *astigmatisme*, cf. gr. *a* — fără, *stigma* — pată]
astmátic *adj. (adesea s.)* **1.** care suferă de astmă. **2.** cauzat de astmă. [cf. fr. *asthmatique*, lat. *asthmaticus*]
ástmă *s.f.* boală manifestată prin greutate în respirație. [var. *astm* s.n. / <fr. *asthme*, cf. gr. *asthma* — respirație]
astragál *s.n.* **1.** unul dintre oasele mari ale tarsului. **2.** brîu care împodobește extremitatea superioară a unei coloane, la baza capitelului. [pl. *-le*, *-luri.* / <fr. *astragale*, cf. gr. *astragalos*]
astrahán *s.n.* miel (de Astrahan) cu blana încrețită și foarte fină; *(p. ext.)* blana acestui miel. ● haină de iarnă lucrată dintr-o astfel de blană. [pl. *-nuri.* / <*Astrahan* — oraș în U.R.S.S.]
astrál *adj.* al aștrilor, care vine de la aștri. [cf. fr. *astral*, lat. *astralis*]
astralít *s.f.* exploziv detonant de siguranță. [<fr. *astralite*]
astringént *adj., s.n.* (substanță) care produce strîngerea țesuturilor animale. [cf. fr. *astringent*, it. *astrigente*, lat. *astringens* <*astringere* — a strînge]
astringență *s.f.* calitatea unor substanțe de a fi astringente. [cf. fr. *astringence*]
astrobiologíe *s.f.* știință care studiază viața de pe alte planete. [pron. *-bi-o-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *astrobiologie*]
astrófic *adj. (despre versuri)* care nu formează strofe. [<fr. *astrophique*]
astrofizícă *s.f.* ramură a astronomiei care cercetează structura și mișcarea aștrilor prin anumite metode fizice. [cf. fr. *astrophysique*]
astrofotografíe *s.f.* parte a astrofizicii care folosește fotografia ca metodă și mijloc de investigație pentru determinarea (numărului) aștrilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astrophotographie*, germ. *Astrophotographie*]

astrofotometríe *s.f.* tehnica şi ştiinţa măsurării intensităţii luminoase a stelelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astrophotométrie*, germ. *Astrophotometrie*]
astrográf *s.n.* aparat cu ajutorul căruia se fotografiază spectrele aştrilor. [<fr. *astrographe*]
astrografíe *s.f.* ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea aştrilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astrographie*]
astroláb *s.n.* instrument pentru măsurarea poziţiei aştrilor şi a înălţimii lor deasupra orizontului. [pl. *-be, -buri.* / <fr. *astrolabe*, cf. it. *astrolabio* <gr. *astron* — astru *lambanein* — a lua]
astrolatríe *s.f.* închinare la stele. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astrolâtrie*, it. *astrolatria*]
astrológ *s.m.* practicant al astrologiei. [cf. fr. *astrologue*, lat. *astrologus*, gr. *astrologos*]
astrológic *adj.* referitor la astrologie. [pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *astrologique*, lat. *astrologicus*]
astrologíe *s.f.* pretinsă ştiinţă de a prezice destinul omului după poziţia şi mersul aştrilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astrologie*, it., lat. *astrologia* <gr. *astrologia*< *astron* — astru, *logos* — studiu]
astrometríe *s.f. (astr.)* tehnica determinării locului de observaţie raportat la sfera cerească sau la diferiţi aştri de pe boltă. [gen. *-iei.* / <fr. *astrométrie*]
astronáut *s.m.* cosmonaut. [pron. *-na-ut.* / cf. gr. *astron* — astru, lat. *nauta* — navigator]
astronaútică *s.f.* ştiinţa care studiază posibilităţile şi condiţiile navigaţiei interastrale. [cf. fr. *astronautique*]
astronávă *s.f.* navă destinată zborurilor interastrale; navă cosmică [pl. *-ve.* / cf. gr. *astron* — astru, lat. *navis* — navă]
astronóm *s.m.* specialist în astronomie. [<fr. *astronome*, lat. *astronomus*, gr. *astronomos*]
astronómic *adj.* referitor la astronomie. ● *(fig.)* de proporţii uriaşe, vast, imens. [cf. fr. *astronomique*, lat. *astronomicus*]
astronomíe *s.f.* ştiinţă care se ocupă cu studiul aştrilor şi cu legile mişcării lor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astronomie*, lat., gr. *astronomia* < gr. *astron* — astru, *nomos* — lege]
astroscóp *s.n.* telescop astronomic, folosit pentru examinarea sumară a bolţii cereşti. [pl. *-oape.* / <fr. *astroscope*, cf. gr. *astron* — astru, *skopein* — a privi]
astrospectrografíe *s.f.* ramură a astrofizicii care cercetează spectrele corpurilor cereşti. [gen. *-iei.* / <fr. *astrospectrographie*]
ástru *s.m.* nume dat stelelor şi planetelor; corp ceresc. [pl. *aştri* şi *astre* s.n./ <lat. *astrum*, cf. it. *astro*, fr. *astre* <gr. *astron*]
astúţie *s.f. (rar)* şiretenie, viclenie; şiretlic, vicleşug. [gen. *-iei.* / <it. *astuzia*]
astuţiós *adj. (rar)* viclean. [pron. *-ţi-os.* / cf. it. *astuzioso*]
asumá *vb.* I. *tr.* a-şi lua (ceva) asupra sa; a se angaja la îndeplinirea unui lucru. [p. i. *asúm, 3, 6 -mă.* / <fr. *assumer*]
atác *s.n.* **1.** *(mil.)* faptul de a ataca; asalt, ofensivă, năvală, iureş. ● agresiune împotriva cuiva. ● *(sport)* iniţiativă într-un joc sportiv. ● formaţie a unei echipe sportive; *(p. ext.)* jucătorii care formează linia atacantă a unei echipe. **2.** acţiune violentă şi susţinută împotriva unor teorii, unor concepţii etc. **3.** *(med.)* apariţie bruscă şi violentă a unei boli. v. a c c e s, c r i z ă, ş o c. **4.** *(muz.)* moment în care o voce sau un instrument începe să cînte. [pl. *-curi.* / <fr. *attaque*, it. *attacco*]
atacá *vb.* I. **I.** *tr.* **1.** *(mil.)* a începe o luptă, a face un act de agresiune; a da un atac. **2.** *(fig.)* a lua atitudine potrivnică, trecînd la acţiune, faţă de o situaţie, faţă de o teorie etc. **3.** a vătăma, a distruge, a mina, a roade. ● a cere în justiţie anularea sau reformarea unei hotărîri judecătoreşti sau a unui act juridic. **4.** a aborda (o problemă, un subiect, o discuţie). **II.** *intr.* **1.** a lua iniţiativa într-o întrecere sportivă. **2.** a începe executarea unei piese muzicale. [p. i. *atác*, conj. *-ce*, ger. *-cînd.* / <fr. *attaquer*, it. *attaccare*]
atacábil *adj.* care poate fi atacat. [cf. fr. *attacable*, it. *attaccabile*]
atacánt *adj.* care atacă. // *s.m.* şi *f.* jucător care face parte din linia de atac a unei echipe sportive (de fotbal, handbal etc.). [cf. fr. *attaquant*]
atacatór *s.m.* şi *f. (rar)* persoană care atacă; agresor . [<*atacá*]
ataraxíe *s.f.* **1.** *(în filozofia antică greacă)* stare de linişte sufletească, liberă de griji şi temeri. **2.** *(med.)* stare patologică de pasivitate a unui organ, a unei funcţii etc. [<fr. *ataraxie*, cf. gr. *a* — fără, *tarassein* — a tulbura]
atáş *s.n.* cutie metalică (cu formă aerodinamică) care se ataşează mai ales la motocicletă. ● piesă ataşată la ceva. [pl. *-şe* şi *-şuri.* / <fr. *attache*]
ataşá *vb.* I. **1.** *tr.* şi *refl.* a (se) alătura. **2.** *refl. (fig.)* a prinde dragoste pentru cineva sau ceva, a căpăta o afecţiune pentru cineva. [p. i. *-şez*, 4. *-şăm, -şînd.* / <fr. *attacher*]
ataşábil *adj.* care poate fi ataşat; *(fig.)* prietenos, sociabil. [cf. fr. *attachable*]
ataşamént *s.n.* afecţiune puternică pentru cineva sau ceva; prietenie, simpatie, dragoste. [pl. *-te.* / cf. fr. *attachement*]
ataşát *adj.* alăturat, alipit. ● apropiat, credincios, devotat. // *s.m.* persoană care face parte din reprezentanţa diplomatică a unui stat. [<*ataşa*]
atávic *adj.* transmis prin atavism; referitor la atavism; *(p. ext.)* primitiv, sălbatic. [<fr. *atavique*]
atavism *s.n.* apariţie la unele vietăţi (mai ales din regnul animal) a unor caractere neobişnuite, pe care le-a avut un strămoş îndepărtat. [pl. *-me.* / cf. lat. *atavus* — străstrăbunic, strămoş]
atáxic *adj.* de ataxie. // *s.m.* şi *f.* suferind de ataxie. [<fr. *ataxique*]
ataxíe *s.f. (med.)* boală a sistemului nervos central caracterizată prin neregularitate în mers. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *ataxie*, cf. gr. *a* — fără, *taxis* — ordine]
atebrínă *s.f.* medicament întrebuinţat în combaterea malariei. [<fr. *atébrine*]
ateísm *s.n. (fil.)* concepţie care respinge religia, credinţa în supranatural, contestă

existența oricărei divinități, a miracolelor și a vieții de apoi; negare a lui Dumnezeu. [<fr. *athéisme*, it. *ateismo* <gr. *a* — fără, *theos* — zeu]

ateíst *adj.* de ateu, referitor la ateism. [cf. fr. *athéiste*, it. *ateista*]

ateláj *s.n.* **1.** pereche de animale de tracțiune înhămate cu harnașamentul necesar. ● fel de a înhăma animalele de tracțiune. **2.** echipamentul de legătură dintre două vehicule. [<fr. *attelage*]

ateláná *s.f.* piesă de teatru satirică care era jucată de tineri romani și care își are originea în orașul Atella din Campania. [cf. fr. *atellanes*, lat. *atellana*]

atélă *s.f.* scândurică folosită pentru a imobiliza un membru fracturat. [<fr. *attelle*, cf. lat. *hastella* — bastonaș]

ateliér *s.n.* **1.** loc, încăpere, local înzestrat cu unelte sau mașini unde se desfășoară o activitate meșteșugărească sau industrială organizată. ● totalitatea lucrătorilor care muncesc într-un asemenea local. **2.** încăpere de lucru a unui pictor, a unui sculptor, a unui fotograf etc. [pron. *-li-er.* / <fr. *atelier*]

atemátic *adj.* *(despre cuvinte)* fără temă. [<*a-* + *tematic*]

a témpo *loc. adv.* *(muz.)* în tact, în mișcarea prescrisă. [<it. *a tempo*]

atemporál *adj.* acronic. [< *a* — fără, *temporal*]

atenánsă *s.f.* *(mai ales la pl.)* anexă a unei case, folosită în scopuri diferite. v. dependințe. [pl. *-se.* / cf. it. *attenenza*, fr. *attenant*]

atenéu *s.n.* **1.** sanctuar al zeiței Atena. **2.** clădire publică în care au loc manifestații cultural-artistice. [pl. *-ee*, *-euri.* /<fr. *athénée*, cf. lat. *athenaeum*, gr. *Athenaion* — templul zeiței Atena]

atént *adj.* **1.** cu atenția îndreptată către ceea ce se petrece (în fața lui), cu luare-aminte, cu băgare de seamă. ● făcut cu atenție. **2.** amabil, politicos, prevenitor față de cineva. [<lat. *attentus* <*attendere* — a se întinde spre, a fi cu luare-aminte]

atentá *vb.* I. *intr.* a comite un atentat. ○ *a ~la viața cuiva* = a încerca să asasineze pe cineva, a săvârși un atentat. ● *(fig.)* a încălca, a viola (un drept). [<fr. *attenter*, cf. lat. *attentare*]

atentát *s.n.* încercare, tentativă de a ucide, de a omorî pe cineva. ● *(fig.)* încercare de necinstire, de răpire a libertăților cuiva; tentativă, proiect de distrugere a unei stări de fapt etc. [<fr. *attentat*]

atentatór *s.m.* și *f.* făptuitor al unui atentat sau al unei tentative de atentat. [cf. fr. *attentatoire*]

atenție *s.f.* **1.** proces psihic complex care contribuie la perceperea distinctă numai a anumitor impresii din mai multe impresii simultane. **2.** interes, preocupare, grijă. ○ *în atenția cuiva* = reclamînd luare-aminte specială a cuiva. **3.** *(la pl.)* atitudine binevoitoare; solicitudine, amabilitate. ○ *a da ~* (cuiva) = a fi amabil, curtenitor (cu cineva). ● *(concr.)* dar, cadou. [gen. *-iei.* var. *atențiune* s. f./ cf. fr. *attention*, it. *attenzione*, lat. *attentio*]

atenuá *vb.* I. *tr.* a micșora, a slăbi, a modera, a ușura (puterea, intensitatea unui fenomen, a unui fapt etc.). [pron. *-nu-a.* / <fr. *atténuer*, lat. *attenuare*]

atenuánt *adj.* care atenuează, slăbește, micșorează; moderant. ○ *(jur.) circumstanțe atenuante* = împrejurări care ușurează vinovăția unui acuzat. [pron. *-nu-ant.* pl. *-nți*, *-nte.* / cf. fr. *atténuant*, lat. *attenuans*]

atenuát *adj.* micșorat, slăbit, moderat. ● *(bot.; despre un organ)* care se subțiază treptat. [<*atenua*]

aterizá *vb.* I. *intr.* *(despre avioane)* a lua contact cu pământul după zbor, mergînd pe roți pînă la oprire. ● *(sport)* a lua contact cu solul după o săritură. [după fr. *atterrissage*, *atterrir*]

aterizáj *s.n.* **1.** aterizare. **2.** loc unde o navă poate să tragă la uscat. [<fr. *atterrissage*]

aterizáre *s.f.* luarea contactului cu pământul, de către un avion, după zbor. ● *tren de ~*= sistem de două sau de trei roți, cu ajutorul căruia avionul rulează pe teren. ● *(sport)* luarea contactului cu pământul după săritură. [<*ateriza*]

aterizór *s.n.* *(av.)* tren de aterizare. [cf. fr. *atterrisseur*]

atermán *adj.* *(despre corpuri)* prin care nu trece căldura. [<fr. *athermane*]

ateróm *s.n.* depozit de substanțe grase și de colesterină pe pereții vaselor sanguine. [<fr. *athérome*]

ateromatózá *s.f.* arteriosclerozâ. [<fr. *athéromatose*]

atestá *vb.* I. *tr.* a face dovadă, a dovedi; a confirma. ● a dovedi că ceva există; *(la pasiv)* a figura într-un text. ● a confirma pe cineva într-o anumită funcție sau calitate. [p. i. *atést*, 3,6 *-tă.* / <fr. *attester*, cf. lat. *attestari* <*testis* — martor]

atestát *s.n.* act care atestă ceva; *(spec.)* diplomă, certificat de studii. [<pl. *-te.* / cf. germ. *Attestat*, lat. *attestatum* <*attestari* — a depune mărturie]

ateú *s.m.* și *f.* persoană care nu are o religie, care neagă orice divinitate. [<fr. *athée*, it. *ateo*, lat. *atheos*, gr. *atheos* <*a* — fără, *theos* — zeu]

átic[1] *adj.* propriu Aticii, locuitorilor ei sau vieții acestora. ○ *frumusețe atică* = frumusețe desăvârșită. ● care se distinge prin bun gust sau spirit. ○ *sare atică* = ironie subtilă, spirit fin. [cf. fr. *attique*, it. *attico* <*Atica*, n.p.]

átic[2] *s.n.* parte a antablamentului ridicată deasupra cornișei, menită să mascheze marginea acoperișului. [cf. fr. *attique*, it. *attico*]

aticísm *s.n.* ceea ce caracterizează scrierile atenienilor antici; măsură, eleganță, puritate de stil și de limbă. [<fr. *atticisme*, it. *atticismo*, lat. *atticismus*]

aticíst *s.m.* imitator al scrierilor atice. [cf. fr. *atticiste*, it. *atticista*]

atípic *adj.* care nu prezintă caracterele tipului obișnuit. [<fr. *atypique*, cf. gr. *a* — fără, *typos* — model]

atitúdine *s.f.* **1.** poziție a corpului, ținută. **2.** fel de a se purta, de a fi; purtare, comportare. ○ *a lua ~* = a-și afirma cu hotărîre punctul de vedere. [<fr. *attitude*, it. *attitudine*]

atlánt *s.m.* statuie, reprezentînd un bărbat într-o atitudine de efort, care susține antablamentul unui edificiu sau alte ele-

mente de arhitectură. [pl. *-nți.* / <it., fr. *atlante*]

atlantozáur *s.m. (pal.)* dinozaurian mezozoic uriaș asemănător cu brontozaurul. [pron. *-za-ur.* / <germ. *Atlantosaurus*, cf. *Atlas*—titan+gr. *sauros* — șopîrlă]

atlás *s.n.* **I. 1.** lucrare cartografică care conține hărți geografice (însoțite uneori de explicații și date în legătură cu regiunile respective). **2.** lucrare care conține o colecție de desene, stampe etc. **II.** *(anat.)* prima vertebră a gîtului. [pl. *-se, -suri.*/ <fr. *atlas*, cf. *Atlas*, personaj mitic]

atlét *s.m.* și *f.* persoană care practică atletismul. ● *(fig.)* om voinic, puternic, cu o construcție fizică robustă. ● *(fig.)* luptător (la circ, la concursuri etc.). [cf. fr. *athlète*, it. *atleta*, lat. *athleta*, gr. *athletes*]

atlétic *adj.* de atlet, de atletism. [pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *athlétique*, lat. *athleticus*]

atlétică *s.f.* ~ *ușoară* = atletism; ~ *grea* = sportul cu halterele. [gen. *-cii.* / cf. fr. *athlétique*]

atletísm *s.n.* exerciții sportive de alergări, sărituri și aruncări; disciplină a sportului care cuprinde aceste exerciții. [cf. fr. *athlétisme*]

atmosféră *s.f.* **I. 1.** stratul de aer care înconjură pămîntul. **-.** *(fig.)* stare de spirit; situație, stare, mediu în care trăiește cineva, ceva. **II.** unitate de măsură a presiunii gazelor, egală cu greutatea unei coloane de mercur la 0° cu o secțiune de 1 centimetru pătrat, înaltă de 76 centimetri. [cf. fr. *atmosphère*, it. *atmosfera* <gr. *atmosphaira* <*atmos* — abur, *sphaira* — sferă]

atmosféric *adj.* de (din) atmosferă, privitor la atmosferă. [cf. fr. *atmosphérique*, it. *atmosferico*]

atmosferizáre *s.f.* dizolvare și descompunere a rocilor sub influența agenților atmosferici. ● *(fig.; rar)* stare de spirit care se creează în jurul cuiva, sau a ceva. [pl. *-zări.* / cf. *atmosferă*]

atól *s.m.* insulă de forma unui inel, care are în mijloc o lagună; este formată prin depunerea lelelor de corali. [pl. *-li, -luri* s.n. / <fr. *atoll*, cf. it. *atóllo*]

atóm *s.m.* **1.** cea mai mică parte a unui element chimic, care mai păstrează proprietățile chimice ale elementului și care este formată dintr-un nucleu încărcat cu sarcină electrică pozitivă, înconjurat de electroni cu sarcină electrică negativă, mișcîndu-se pe traiectorii bine definite. **2.** *(în concepția materialist-mecanicistă)* particulă materială infinit de mică, indivizibilă, eternă, considerată a fi ultimul element constitutiv al corpurilor. [pl. *-mi.* / <fr. *atome*, it. *atomo* <lat. *atomus*, gr. *atomos* — indivizibil]

atómic *adj.* referitor la atomi, specific atomilor. ○ *număr atomic* = număr de ordine pe care îl are fiecare element chimic în tabela periodică a elementelor; *energie ~ă* = energie nucleară; *bombă ~ă* = bombă a cărei putere este bazată pe energia nucleară. [pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *atomique*, it. *atomico*]

atomísm *s.n.* **1.** *(fiz.)* teoria științifică modernă a structurii și proprietăților atomilor ca particule divizibile, schimbătoare. **2.** *(fil.)* sistem filozofic materialist-mecanicist din antichitate, care susținea că tot ceea ce există se compune din particule materiale, indivizibile, eterne, în continuă mișcare, numite atomi. [cf. fr. *atomisme*]

atomíst *adj., s.m.* și *f.* (partizan) al atomismului; *(peior.)* care tinde să înspăimînte lumea cu bomba atomică. [pl. *-iști, -iste.* / cf. fr. *atomiste*, it. *atomista*, rus. *atomist*]

atomístică *s.f. (chim.)* teorie care are la bază compoziția atomică a corpurilor. [gen. *-cii.* / <fr. *atomistique*]

atomizá *vb.* I. *tr.* a transforma un lichid în picături foarte fine; a pulveriza. [<fr. *atomiser*]

atomizór *s.n.* aparat pentru pulverizarea fină a unui lichid, folosit la dezinfectare, la vopsit etc. [pl. *-oare.* / <fr. *atomiseur*]

atomoelèctric *adj. (fiz.)* care se referă la electricitate bazată pe energia atomică. [<fr. *atomoélectrique*]

atón *adj.* **1.** *(despre țesuturi)* atins de atonie; lipsit de vitalitate, de vigoare. **2.** *(despre vocale, silabe, cuvinte)* lipsit de accent; neintonat. [<fr. *atone*, cf. gr. *a* — fără, *tonos* — ton, arc]

atonalísm *s.n.* curent decadent care recomandă atonalitatea în compozițiile muzicale. [cf. fr. *atonalisme*]

atonalitáte *s.f. (muz.)* lipsă de armonie, de tonalitate. [cf. fr. *atonalité*]

atónic *adj.* atins de atonie; lipsit de putere, de vlagă; aton (1). [<fr. *atonique*]

atonie *s.f.* slăbire a elasticității țesuturilor; lipsă de putere, de vitalitate; moliciune. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* /<fr. *atonie*, cf. gr. *atonie* — moleșcală]

atóxic *adj. (despre substanțe)* neotrăvitor, inofensiv. [cf. fr. *atoxique*]

atrabiliár *adj. (liv.)* melancolic, posomorît. [pron. *-li-ar.* /<fr. *atrabilaire*]

atractív *adj.* atrăgător, captivant; distractiv. [cf. fr. *attractif*, lat. *attractivus*]

atracție *s.f.* **1.** înclinație puternică spre cineva sau ceva. ● farmec. **2.** *(fiz.)* tendință de apropiere a corpurilor. **3.** *(la pl.)* distracție, petrecere, amuzament. ○ *număr de* ~ = număr din programul unui varieteu, al unui circ etc. [pron. *-ți-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* var. *atracțiune* s.f. / cf. fr. *attraction*, it. *attrazione*, lat. *attractio*]

atráge *vb.* III. *tr.* **1.** a trage, a aduce la (către) sine. ● a hotărî, a determina (pe cineva) să facă ceva. **2.** *(fig.)* a ispiti, a ademeni. **3.** a avea ca urmare, drept consecință. [p. i. *atrág*, perf. s. *atrăsei.* / după fr. *attirer*, it. *attrarre*]

atrăgătór *adj.* ademenitor, ispititor, atractiv. [<*atrage*]

atribuí *vb.* IV. *tr.* **1.** a da, a acorda, a conferi. **2.** a da (ceva) ca venind de la..., a pune pe seama cuiva, în socoteala cuiva. [p. i. *atribui*, 3,6 *-ie.* / <fr. *attribuer*, cf. lat. *attribuere*]

atribút *s.n.* **1.** însușire care aparține în mod special, care este proprie unui obiect, unui fenomen etc. ● semn distinctiv, simbol. **2.** parte secundară de propoziție, care determină un substantiv sau un substitut al acestuia. [<lat. sc. *attributum*, cf. fr. *attribut*]

atributív *adj.* cu funcție de atribut. [cf. fr. *attributif*]
atribúție *s.f.* competență, autoritate care se exercită într-o anumită sferă de activitate; sarcină, obligație, însărcinare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *attribution*, lat. *attributio*]
átrium *s.n.* **1.** curtea interioară, înconjurată de portice acoperite, a caselor romane antice. **2.** partea din mijloc a unei biserici. **3.** *(anat.* în forma *atriu)* cele două despărțituri superioare ale inimii. [pron. *-tri-um.* pl. *-muri.* / <lat., fr. *atrium*]
atróce *adj.* crud, sîngeros, cumplit, fioros; groaznic. [<fr., it. *atroce*, lat. *atrox*]
atrocitáte *s.f.* **1.** cruzime. **2.** *(concr.)* faptă înspăimîntătoare; grozăvie. [cf. fr. *atrocité*, it. *atrocità*, lat. *atrocitas*]
atrofiá *vb.* I. *refl.* a-și pierde vitalitatea, vigoarea; *(despre țesuturi, organe)* a se închirci. [pron. *-fi-a.* p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *atrophier*]
atrofíe *s.f.* micșorare a volumului și a puterii unei celule, a unui țesut, a unui organ etc. cauzată de inactivitate sau de tulburări de nutriție. [gen. *-iei.* / <fr. *atrophie*, cf. lat. *atrophia*, gr. *a* — fără, *trophe* — hrană]
atropínă *s.f.* alcaloid toxic extras din mătrăgună, care are un efect puternic calmant asupra sistemului nervos. [<fr. *atropine*, cf. lat. *atropa* — mătrăgună]
atú *s.n.* **1.** carte de joc de culoare, care este socotită convențional a avea o valoare mai mare decît celelalte. **2.** situație, element, poziție care oferă un avantaj sau superioritate într-o anumită împrejurare. [pl. *-uri*, *atúle.* / <fr. *atout*, cf. *à tout*]
aubádă *s.f. (lit.)* poezie lirică medievală care se recita în zori. [pron. *obadă.* pl. *-e.* <fr. prov. *aubade*, cf. *aube* — zori de zi]
aucțiúne *s.f.* vînzare publică, la licitație, a anumitor bunuri; vînzare la licitație. [pron. *a-uc-.* / <lat. *auctio*, cf. germ. *Auktion*]
audiá *vb.* I. *tr.* **1.** a asculta depoziția unui martor, a supune unui interogatoriu. **2.** a asculta un curs, o conferință, un șir de prelegeri etc. ● a asculta muzică (de obicei înregistrată pe discuri, pe bandă de magnetofon etc.). [pron. *a-u-di-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / după lat. *audire*]
audibíl *adj.* care poate fi auzit. [cf. fr. *audible*, lat. *audibilis*]
audibilitáte *s.f. (fiz.)* proprietate a unor vibrații de a produce senzația de auz. [cf. fr. *audibilité*]
audiént *s.m.* și *f.* student care asistă la cursuri fără a fi înscris regulat și fără a se prezenta la examene. [<*audia*]
audiénță *s.f.* întrevedere acordată de către un demnitar unei persoane care l-a solicitat să-i vorbească (într-o chestiune oficială); timpul cît durează această întrevedere. [<lat. *audientia*, cf. fr. *audience*]
audiofrecvénță *s.f.* frecvență a undelor sonore care pot fi percepute de urechea umană. [<fr. *audiofréquence*]
audiográmă *s.f.* grafic special pe care se înregistrează rezultatele unui examen audiometric. [<fr. *audiogramme*]
audiométrie *adj.* referitor la audiometrie. [<fr. *audiométrique*]
audiometríe *s.f.* cercetarea capacității auzului cu ajutorul audiometrului. [pron. *a-u-di-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *audiométrie*]
audiométru *s.n.* aparat pentru determinarea acuității auditive. [<fr. *audiomètre*, cf. lat. *audire* — a auzi, gr. *metron* — măsură]
auditiv *adj.* care ține de auz, referitor la auz. [cf. fr. *auditif*]
auditór *s.m.* și *f., adj.* (cel) care ascultă un curs, o conferință etc.; ascultător. [cf. fr. *auditeur*, lat. *auditor*]
auditóriu *s.n.* **1.** asistență, public (la o conferință, la un curs etc.). **2.** sală de cursuri. [cf. lat. *auditorium*, fr. *auditoire*]
audiție *s.f.* faptul de a audia (2); *(spec.)* audiere de muzică cu un auditoriu restrîns. ○ *a executa* (o bucată muzicală) *în primă* ~ = a cînta (o bucată) pentru prima dată în fața publicului. [gen. *-iei.* var. *audițiune* s.f. / cf. fr. *audition*, lat. *auditio*]
augmént *s.n. (gram.)* vocală adăugată, în unele limbi indo-europene, la începutul unei forme verbale, pentru a marca o acțiune trecută. [<fr. *augment*, cf. lat. *augmentum* — creștere]
augmentá *vb.* I. *tr.* a mări, a crește, a spori. [pron. *a-ug-.* /<fr. *augmenter*, cf. lat. *augmentum* <*augere* — a crește]
augmentatív *adj., s.n.* (afix) care exprimă o creștere a dimensiunilor unui obiect, a gradului însușirilor lui etc. [cf. fr. *augmentatif*]
augúr[1] *s.m. (la romani)* preot despre care se credea că poate prevesti viitorul după zborul, cîntecul sau mărunțaiele păsărilor. [<lat. *augur, augurium*]
augúr[2] *s.n.* prevestire făcută de augur[1]. ○ *a fi de bun* ~= a fi semn bun. ● prezicere, prevestire. [pron. *au-gur.* var. *auguriu* s.n. / <lat. *augurium*, cf. fr. *augure*]
augurál *adj.* relativ la auguri. [<lat. *auguralis*]
augurát *s.n.* **1.** slujba augurilor[1]. **2.** templu construit după ce s-au cercetat augurii. ● *(fig.)* profeție. [<lat. *auguratus, auguratum (templum)*]
áugust[1] *s.m.* a opta lună a anului. [pron. *au-gust.* /<lat. *augustus*]
augúst[2] *adj.* (titlu dat odinioară monarhilor sau principilor) preaînălțat, slăvit, preamărit. // *s.m.* titlu de onoare dat de senatul roman împăratului Octavian; *(p. ext.)* cezar, împărat. [<lat. *augustus*]
augustín *s.m.* călugăr din ordinul sf. Augustin. [pron. *au-gus-.* [pl. *-ni.* / <lat. med. *augustinus* <*Augustin*, n. p.]
aúl *s.n.* sat de munte (în Crimeea, în Caucaz și în Asia centrală). [<rus. *aul*]
áulă *s.f.* **1.** *(ant.)* curte în fața locuințelor importante, în jurul căreia se grupau dependințele. **2.** sală mare de festivități (aflată mai ales în incinta unei instituții de învățămînt). **3.** *(în orînduirea feudală)* curte domnească sau împărătească. [pron. *au-.* /<lat. *aula*, cf. germ. *Aula*]
aúlic[1] *adj.* care ține de curte; de la curte. [pron. *a-u-.* / <lat. *aulicus*]

aúlic[3] *s.n.* tribunal suprem în vechiul imperiu german. [pron. *a-u-.* / <lat. *aulicus*]
áură *s.f.* **1.** boare, adiere. **2.** *(rar)* nimb, aureolă (1). **3.** stare particulară care precedă o criză, de obicei în epilepsie. [<lat., fr. *aura*]
aureólă *adj.* cu aureolă, înconjurat de o aureolă. [cf. fr. *auréolé*]
aureólă *s.f.* **1.** cerc luminos cu care pictorii înconjură capetele unor personaje, în special ale sfinților; nimb. **2.** *(fiz.)* zonă luminoasă care înconjură flacăra propriuzisă. **3.** *(fig.)* glorie, strălucire, faimă, splendoare. [pron. *a-u-re-o-.* / <fr. *auréole*, it. *aureola* <lat. *aureolus* — de aur]
aureomicínă *s.f.* substanță cristalină, galbenă-aurie, folosită ca antibiotic. [pron. *a-u-re-o-.* / <fr. *auréomycine*]
auréus *s.m.* monedă romană de aur. [pron. *a-u-.*/ <lat. *aureus*]
auricul *s.n.* fiecare dintre cele două despărțituri superioare ale atriului inimii. [pron. *a-u-.* pl. *-le.*/ <fr. *auricule*, cf. lat. *auricula*]
auriculár *adj.* **1.** al urechii, privitor la ureche. **2.** al auriculului, de (la) auricul. [cf. fr. *auriculaire*]
auriculát *adj.* în formă de auricul, de urechiușă. [cf. fr. *auriculé*, lat. *auriculatus*]
auriculă *s.f.* pavilionul urechii, urechea externă. [pl. *-le.*/ <fr. *auricule*, cf. lat. *auricula* — ureche]
aurifér *adj. (despre terenuri* etc.*)* care conține aur. [pron. *a-u-.* / <fr. *aurifère*, cf. lat. *aurifer* <*aurum* — aur, *ferre* — a purta]
aurignacián *s.n. (geol.)* perioadă de început a paleoliticului superior, caracterizată prin unelte de silex fin și prin apariția uneltelor de os. [pron. *a-u-...-ci-an.*/ <fr. *aurignacien*, cf. *Aurignac*, peșteră în Franța]
auróră *s.f.* **1.** lumină care precedă răsăritul soarelui; zori de zi. O ~ *polară (boreală* sau *australă)* = lumină difuză, roșie sau verde, care colorează cerul în timpul nopții, în anumite perioade, în regiunile polare. **2.** *(fig.)* început, zori (ale unei perioade etc.). [pl. *-re.* / <lat. *aurora*, cf. it. *aurora*]
auscultá *vb.* I. *tr.* a asculta zgomotele din interiorul corpului (cu urechea sau cu stetoscopul) pentru a verifica funcționarea organelor interne. [pron. *a-us-.* p.i. *ausc(ú)lt.*/ <fr. *ausculter*, cf. lat. *auscultare* — a asculta]
auscultáție *s.f.* examen al organelor interne făcut prin ascultare cu urechea sau cu stetoscopul. [gen. *-iei.* var. *auscultațiune* s.f. / cf. fr. *auscultation*, lat. *auscultatio*]
auspíciu *s.n.* **1.** *(la romani)* prevestire făcută după zborul sau după cîntecul păsărilor. v. a u g u r[2]. ● preot care lua auspiciile. **2.** *(rar)* protecție. O *sub auspiciile cuiva* = sub egida, sub protecția cuiva. [pron. *a-us-...-ciu.* pl. *-ii.*/ <lat. *auspicium* <*avis* — pasăre, *spicere* — a examina]
austér *adj.* sobru, aspru, sever, grav. [pron. *a-us-.* / cf. fr. *austère*, it. *austero*, lat. *austerus*]
austerítate *s.f.* sobrietate, asprime, severitate. [pron. *a-us-.*/ cf. fr. *austérité*, it. *austerità*, lat. *austeritas*]
austrál *adj.* dinspre Polul Sud; sudic. [pron. *a-us-.* pl. *-li*, *-le.* / <fr. *austral*, cf. lat. *australis*]
australopitéc *s.m. (pal.)* gen de maimuță fosilă din era terțiară, cea mai apropiată de om. [pron. *a-us-.* pl. *-ci.* / <fr. *australopithèque*]
áut *adv. (sport)* în afara terenului de joc. ● *(s. n.)* ieșirea, scoaterea mingii în afara terenului de joc; penalizarea aplicată în această situație. [<engl. *out* — afară]
autárhic *adj.* care are caracter de autarhie. [cf. fr. *autarchique*]
autarhíe *s.f.* **1.** situația unui stat, a unei națiuni care își satisface nevoile economice prin propriile-i puteri, fără import sau ajutor străin. **2.** *(rar)* stat care se află în această situație. [pron. *a-u-.* gen. *-iei.* / <fr. *autarchie*, it. *autarchia* <gr. *autarkheia* — îndestulare]
auténtic *adj.* sigur, neîndoielnic, evident, de netăgăduit; al cărui autor este incontestabil; original. ● *(despre acte)* întocmit prin respectarea tuturor formelor legale. [cf. it. *autentica*, lat. *authenticus*, gr. *authentikos* — de netăgăduit <*authentes* — autor]
autenticitáte *s.f.* faptul, calitatea de a fi autentic; originalitate. [pron. *a-u-.* pl. *-tăți.* / cf. it. *autenticità*]
autentífică *vb.* I. *tr.* a face ca un act să devină autentic, a-i da caracter de autenticitate. [pron. *a-u-.* p.i. *autentific.* / cf. fr. *authentifier*, germ. *authentifizieren*]
auto-[1] **1.** element de compunere savantă care arată că noțiunea se referă la subiect sau că acțiunea exprimată se îndeplinește de la sine. **2.** element de compunere savantă care arată că noțiunea exprimată cuprinde și sensul de „automat" sau „automobil". [pron. *a-u-to.* / <fr. *auto*, cf. gr. *autos* — însuși]
áuto[2] *adj. invar. (despre transporturi, tracțiune* etc.*)* făcut cu un autovehicul. ● de automobil. [pron. *a-u-.* / cf. fr., it., germ. *auto*]
autoadminístră *vb.* I. *refl.* a se administra prin mijloace proprii. [p. i. *-rez.* / <*auto-*[1] + *administra*]
autoapărare *s.f.* apărare făcută cu mijloace proprii. [pron. *a-u-to-a-.* / <*auto-*[1] + *apărare*]
autoaprindere *s.f.* aprindere produsă fără intervenția unei surse exterioare de căldură. [<*auto-*[1] + *aprindere*]
autobasculántă *s.f.* autocamion basculant.
autobáză *s.f.* centru de exploatare și întreținere de autovehicule, care servește o regiune, o instituție etc. [după rus. *avtobaza*]
autobetoniéră *s.f.* betonieră montată pe un automobil. [<*auto-*[1] + *betonieră*]
autobiográfic *adj.* de autobiografie, în legătură cu o autobiografie. [cf. it. *autobiografico*, fr. *autobiographique*]
autobiografíe *s.f.* biografie a unei persoane, scrisă de ea însăși. ● scriere literară în care autorul își povestește viața. [gen. *-iei.* / cf. it. *autobiografia*, fr. *autobio-*

graphie, rus. *avtobiografia* <gr. *autos* — însuși, *bios* — viață, *graphein* — a scrie]

autoblindát *s.n.* vehicul blindat, cu roți sau cu șenile, înarmat ușor și folosit mai ales pentru misiuni de recunoaștere, de siguranță etc. [<*auto-*[1] + *blindat*]

autobrécе *s.n.* automobil închis, cu care se pot transporta circa zece persoane. [<fr., engl. *autobreak*]

autobúz *s.n.* autovehicul închis, folosit pentru transportul în comun al pasagerilor. [cf. fr. *autobus*, germ. *Autobus* <*automobile-omnibus*]

autocamión *s.n.* autovehicul de transport, prevăzut cu o platformă pe care se așază materiale, mărfuri etc. [<*auto-*[1] + *camion*]

autocamionétă *s.f.* autocamion mic; camionetă [<*auto-*[1] + *camionetă*]

autocaptór *s.n.* aparat cu care se iau probe de aer din lucrările miniere subterane.

autocár *s.n.* autobuz folosit mai ales pentru excursii. [cf. fr. *autocar*]

autocarosiér *s.m.* muncitor specialist care construiește caroserii. [<*auto-*[1] + *carosier*]

autocatalíză *s.f.* cataliză a unei reacții, datorită chiar produșilor de reacție. [cf. germ. *Autokatalyse*]

autocefál *adj.* *(despre biserica ortodoxă)* care se conduce singur; independent, neatîrnat. [<it. *autocéfale*]

autocefalíe *s.f.* independență, neatîrnare a bisericii ortodoxe. [cf. gr. *autokephalia*]

autocisternă *s.f.* autovehicul prevăzut cu o cisternă, în care se transportă lichide (benzină, gaz etc.). [<*auto-*[1] + *cisternă*]

autoclávă *s.f.* **1.** vas închis ermetic, servind de obicei la sterilizare sub presiune. **2.** capac care închide ermetic un recipient, menținîndu-se închis prin presiunea din interior. [var. *autoclav* s.n. / <fr. *autoclave*, it. *autoclave*, cf. gr. *autos* — însuși, lat. *clavis* — cheie]

autocombínă *s.f.* combină autopropulsată. [<*auto-*[1] + *combină*]

autoconservá *vb.* I. *refl.* a-și menține, a-și conserva propria ființă. [<*auto-*[1] + *conserva*]

autocrát *s.m.* conducător cu puteri absolute; monarh absolut. v. despot, dictator, tiran. // *adj.* autocratic. [pron. *a-u-*. pl. *-ați*. / <fr. *autocrate*, it. *autocrata* <gr. *autokrates* <*autos* — însuși, *kratos* — putere]

autocrátic *adj.* cu caracter de autocrație; cu puteri nelimitate; absolut. [pron. *a-u-*. pl. *-ci*, *-ce*. / cf. fr. *autocratique*, it. *autocratico*]

autocratísm *s.n.* concepție, doctrină bazată pe autocrație. [pron. *a-u-*. / <*autocrat*]

autocrație *s.f.* formă de guvernămînt în care întreaga putere este concentrată în mîna unei singure persoane, neîngrădită în exercitarea ei de nici o lege și care nesocotește interesele și voința poporului; tiranie, absolutism. ● stat, guvernare care are forma de mai sus. [pron. *a-u-*. pl. *-ii*, gen. *-iei*. / cf. fr. *autocratie*, it. *autocrazia* <gr. *autokrateia*]

autocritic *adj.* bazat pe autocritică, pătruns de spiritul autocriticii. [cf. fr. *autocritique*]

autocritică *s.f.* metodă de educare socialistă și de îmbunătățire a muncii, constînd în privirea critică a propriei activități, în dezvăluirea și recunoașterea deschisă a propriilor lipsuri și greșeli, în descoperirea cauzelor care le-au provocat și a mijloacelor de lichidare a lor. [pron. *a-u-*. / <*auto-*[1] + *critică*, după rus *samokritika*]

autodafé *s.n.* arderea pe rug a ereticilor condamnați de inchiziție (în Spania); *(p. ext.)* ardere, nimicire prin foc. [pron. *a-u-*. pl. *-euri*. / <fr., it. *autodafé*, cf. sp. *auto da fé* — act de credință]

autodemascá *vb.* I. *refl.* a se demasca singur. [p. i. *autodemásc*. / <*auto-*[1] + *demasca*]

autodepanáre *s.f.* reparare pe traseu a unui vehicul rămas în pană. [pl. *-nări*. / <*auto*[1]*-* + *depanare*]

autodeterminăre *s.f.* principiu după care o națiune care face parte dintr-un stat multinațional trebuie să aibă dreptul de a hotărî singură asupra problemelor conducerii sale politice administrative, putînd merge pînă la despărțirea de statul respectiv. [pron. *a-u-*. / <*auto*[1]*-* + *determinare*]

autodezvoltáre *s.f.* creștere, dezvoltare prin sine, de la sine. [pron. *a-u-*. pl. *-tări*. / <*auto-*[1] + *dezvoltare*]

autodidáct *s.m.* și *f.* cel care a învățat sau s-a instruit singur. [pron. *a-u-*. / cf. fr. *autodidacte* <gr. *autos* — însuși, *didaskein* — a învăța]

autodină *s.f.* *(tehn.)* montaj de radiorecepție care folosește același tub electronic ca detector și oscilator. [pron. *a-u-*. pl. *-ne*. / <fr. *autodyne*]

autodistrúgere *s.f.* *(mil.)* proprietate a unor proiectile de a se distruge automat în cazul în care nu și-au atins ținta. [pl. *-ri*. / <*auto*[1]*-* + *distrugere*]

autodizolvá *vb.* I. *refl.* *(despre o societate, o adunare etc.)* a se dizolva singură, a-și înceta activitatea. [pron. *a-u-*. p. i. *autodizólv*. / <*auto-*[1] + *dizolva*]

autodróm *s.n.* *(tehn.)* teren special amenajat pentru pregătirea și perfecționarea în conducerea mașinilor. [pron. *a-u-*. pl. *-oame* și *-omuri*. / cf. fr. *autodrome* <gr. *autos* — însuși, *dromos* — cursă]

autodúbă *s.f.* automobil prevăzut cu o dubă, folosit pentru transportul de materiale fragile, produse alimentare etc. [pron. *a-u-*. pl. *-be*]

autoexcavatór *s.n.* excavator prevăzut cu motor propriu pentru deplasare. [<*auto-*[1] + *excavator*]

autoexcitație *s.f.* excitație magnetică a unei mașini sau a unui aparat electromagnetic, produsă în cursul funcționării, de ele însele. [cf. fr. *auto-excitation*]

autoexigență *s.f.* exigență față de propria persoană. [<*auto-*[1] + *exigență*]

autofecundáre *s.f.* acțiunea de fecundare prin sine însuși care are loc la unele viețuitoare inferioare. [cf. fr. *autofécondation*]

autofertilitáte *s.f.* proprietatea unor specii de pomi fructiferi de a lega rod pe baza fecundației cu polen propriu. [<*auto-*[1] + *fertilitate*]

autofinanțáre *s.f.* finanțare din fonduri proprii. [<*auto-*[1] + *finanțare*]

autoflagelá *vb.* I. *refl.* a se supune singur unor chinuri fizice (mai ales sub impulsul unor credinţe mistice). [cf. fr. *autoflageller*]
autoflagelăre *s.f.* acţiunea de a se autoflagela şi rezultatul ei. [<*autoflagela*]
autoflagelăţie *s.f.* autoflagelare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *autoflagellation*]
autofurgón *s.n.* autovehicul pentru transporturi de mărfuri. [<*auto-*[2] + *furgon*]
autogámă *adj., s.f.* (plantă) la care polenizarea se face cu polen din staminele florii în care se află şi pistilul. [<fr. *autogamme*]
autogamíe *s.f.* fecundaţie a florilor unei plante prin polenul produs în aceeaşi floare. ● autofecundare, la organismele monocelulare, constînd din unirea a două nuclee, ce se formează în aceeaşi celulă. [gen. *-iei.* / <fr. *autogamie*, cf. gr. *autos* — însuşi, *gamos* — unire]
autogáră *s.f.* gară pentru autobuze şi autocamioane. [pron. *a-u-.* /<*auto-*[1] + *gară*]
autogén *adj.* care îmbină prin sine însuşi, care există prin sine însuşi. ○ *sudură autogenă* = sudură a două piese metalice, făcută cu ajutorul unui metal topit la o flacără oxiacetilenică. [cf. fr. *autogène*, it. *autogena*]
autogenézǎ *s.f. (biol.)* teorie, susţinută de naturalistul german Haeckel, care afirma că viaţa a apărut de la sine pe pămînt, în mod spontan. [<gr. *autogenesis*, cf. *autos* — însuşi, *genesis* — naştere]
autogestionár *adj.* care are gestiune sau administrare proprie. [<*auto-*[1] + *gestionar*]
autogestionáre *s.f.* gestiune sau administrare proprie. [<*auto-*[1] + *gestionare*]
autogír *s.n.* aeronavă înzestrată cu o elice care se roteşte în jurul unui ax vertical, permiţînd decolarea şi aterizarea în plan vertical. [<fr. *autogire*]
autognózǎ *s.f.* cunoaşterea de sine însuşi. [<fr. *autognose*, cf. gr. *autos* — însuşi, *gnosis* — cunoaştere]
autográf[1] *adj., s.n.* (semnătură, document, text etc.) scris chiar de mîna autorului. [cf. fr. *autographe*, it. *autografo* <lat. *autographus*, gr. *autographos* <*autos* — însuşi, *graphein* — a scrie]
autográf[2] *s.n.* aparat fotogrammetric folosit la măsurarea corpurilor cu ajutorul fotogrammelor terestre. [<fr. *autographe*]
autografíe *s.f. (poligr.)* procedeu prin care se reproduce pe piatră litografică sau pe o hîrtie specială un text, un desen etc. ● produs obţinut prin acest procedeu. [cf. fr. *autographie*]
autoguvérnă *vb.* I. *refl.* a se conduce singur. [<*auto-*[1] + *guverna*]
autohăltă *s.f.* haltă pentru autobuze. [<*auto-*[1] + *haltă*]
autohtón *adj.* băştinaş, de loc dintr-o anumită ţară. ● *(despre animale şi plante)* originar dintr-o anumită regiune. ● *(despre zăcăminte de cărbuni)* format pe locul de origine al plantelor din care provine. [cf. fr. *autochtone*, it. *autoctono* <gr. *autos* — însuşi, *chton* — ţară]
autoimpúnere *s.f.* contribuţie bănească stabilită şi dată de bunăvoie de o colectivitate, în vederea unor lucrări locale de interes obştesc. [<*auto-*[1] + *impunere*]
autoindúcţie *s.f.* selfinducţie. [cf. fr. *autoinduction*]
autoinfécţie *s.f.* infectare cu microbi de la însuşi individul respectiv. [<fr. *autoinfection*]
autointoxicáţie *s.f.* intoxicaţie produsă de organismul însuşi, ca urmare a formării de substanţe toxice. [<*auto-*[1] + *intoxicaţie*, cf. it. *autointossicazione*]
autolatríe *s.f. (rar)* adoraţie a propriei persoane; exagerare a eului propriu. [cf. it. *autolatria*, gr. *autolatreia*]
autoliniştíre *s.f.* liniştire a propriei persoane în urma unor succese, care are ca urmare o stare de pasivitate şi lipsă de vigilenţă. [<*auto-*[1] + *liniştire*]
autolíză *s.f.* dezintegrare a celulelor şi ţesuturilor vegetale şi animale sub acţiunea enzimelor aflate în aceste ţesuturi. [<fr. *autolyse*, cf. gr. *autos* — însuşi, *lysis* — dizolvare]
automacará *s.f.* macara montată pe un autocamion, folosită, de obicei, la lucrări de depanare. [<*auto-*[1] + *macara*]
automát *s.n.* **1.** dispozitiv care, fără intervenţie exterioară, efectuează o anumită operaţie ● maşină care imită mişcările fiinţelor însufleţite. **2.** *(fig.)* om lipsit de voinţă şi fără iniţiativă. // *adj.* acţionat cu ajutorul unui dispozitiv care efectuează singur o anumită operaţie. ○ *armă automată* (şi *s.n.*) = armă de foc la care armarea se face automat. ● *(fig.)* făcut mecanic, fără intervenţia voinţei. [<fr. *automate*, germ. *Automat*, it. *automato*, cf. lat. *automatus*, gr. *automatos* — care se mişcă singur]
automátic *adj. (adesea adv.)* de automat, automat. // *s.f.* ramură a tehnicii care studiază metodele şi mijloacele eliberării omului de munca de control şi conducere a proceselor tehnice. [pron. *a-u-.* / <fr. *automatique*]
automatísm *s.n.* însuşirea de a fi automat; mişcare de automat sau asemănătoare unui automat. ● *(psih.)* caracterul unor mişcări la care nu participă conştiinţa. [pron. *a-u-.* / cf. fr. *automatisme*]
automatizá *vb.* I. *tr.* a face (să fie) automat; a dota cu utilaj automat. [pron. *a-u-.* p. i. *-zez.* / <fr. *automatiser*]
automatizáre *s.f.* utilizare a automatelor în procesul de producţie. [pron. *a-u-.* / <*automatiza*]
automişcáre *s.f.* mişcare care îşi are izvorul, cauza în însuşi obiectul ce se mişcă, starea de continuă mişcare şi transformare a naturii şi a societăţii, determinată de contradicţiile interne proprii tuturor obiectelor şi fenomenelor. [<*auto-* + *mişcare*]
automobíl *adj.* care se mişcă prin el însuşi. // *s.n.* vehicul cu roţi, care se mişcă cu ajutorul unui motor propriu; *(spec.)* autovehicul mic, folosit de obicei pentru transportul unui număr redus de persoane. [pron. *a-u-.* / <fr. *automobile*, it. *automobile*, germ. *Automobil*]
automobilísm *s.n. (sport)* turism practicat cu automobilul. [pron. *a-u-.* / cf. fr. *automobilisme*]
automobilíst *s.m.* şi *f.* persoană care practică automobilismul. [cf. fr. *automobiliste*]

automobilístic *adj.* de automobilism. [pron. *a-u-*. / <it. *automobilistico*]
automotór *s.n.* vagon, vehicul de cale ferată cu motor propriu, folosit la transportul călătorilor. [pron. *a-u-*. pl. *-oare*. / cf. fr. *automoteur*]
automulțumíre *s.f.* mulțumire de sine însuși în urma unor succese, care duce la suficiență, la stagnare, la regres și la lipsă de vigilență. [<*auto-*[1] + *mulțumire*]
automutilá *vb.* I. *refl.* a se mutila singur. [pron. *a-u-*. p. i. *-lez*. / după fr. *automutilation*]
autoním *adj.* *(lit.; despre lucrări, opere)* publicat sub numele adevărat al autorului. [pl. *-mi*, *-me*. / <fr. *autonyme*, cf. gr. *autos* — însuși, *onoma* — nume]
autonóm *adj.* care se bucură de autonomie, este condus, administrat prin autonomie. [pron. *a-u-*. pl. *-mi*, *-me*. / cf. fr. *autonome*, it. *autonomo*]
autonomíe *s.f.* situație, drept de a se administra, de a se conduce singur în cadrul unui stat condus de o putere centrală; libertate de guvernare după propriile legi. ○ *(av.)* *autonomie în zbor* = distanța maximă pe care o poate parcurge un avion fără alimentare. [pron. *a-u-*. pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <fr. *autonomie*, it. *autonomia*, cf. gr. *autos* — însuși, *nomos* — lege]
autoobserváre *s.f.* analizare a propriei vieți psihice; introspecție. [pron. *a-u-to-ob-*. pl. *-vări*. / <*auto*[1]- + *observare*]
autoplastíe *s.f.* *(med.)* intervenție chirurgicală prin care se înlocuiește o parte distrusă sau bolnavă dintr-un țesut, prin transplantarea unei grefe din altă parte a aceluiași corp. [pron. *a-u-*. pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <fr. *autoplastie*, it. *autoplastica*, cf. gr. *autos* — însuși, *plassein* — a mula]
autoportrét *s.n.* portret al unei persoane făcut de ea însăși. [pron. *a-u-*. pl. *-te*. / cf. fr. *autoportrait*]
autopropulsát *adj.* mișcat de propria-i forță. [pl. *-ați*, *-ate*. / cf. fr. *autopropulsé*]
autopropúlsie *s.f.* *(tehn.)* propulsie a unui vehicul prin consum de energie din interior. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <fr. *autopropulsion*]
autopsíe *s.f.* disecare și examinare a organelor interne ale unui cadavru, făcute pentru a stabili cauza morții. [gen. *-iei*. / <fr. *autopsie*, it. *autopsia*, cf. gr. *autos* — însuși, *opsis* — vedere]
autór *s.m.* creator al unei opere literare, artistice etc. ● cel care a inventat, a produs ceva. ● cel care este cauza unui lucru, a unei acțiuni etc. [pron. *a-u-*. / <lat. *auctor*, cf. it. *autore*, fr. *auteur*]
autorapíd *s.n.* automotor cu viteză de tren rapid. [<*automotor rapid*]
autoreferát *s.n.* scurtă expunere făcută de autor asupra unei lucrări proprii. [<*auto-*[1] + *referat*]
autoregláj *s.n.* autoreglare. [cf. fr. *autoréglage*]
autoregláre *s.f.* reglare automată. [<*auto-*[1] + *reglare*]
autoritár *adj.* care vrea să comande totdeauna, care urmărește să-și impună voința, autoritatea. [cf. fr. *autoritaire*, it. *autoritario*]
autoritáte *s.f.* **1.** putere sau drept de comandă, de a porunci, de a fi ascultat. **2.** putere politică sau administrativă într-un stat; cîrmuire; organ al puterii de stat. ● reprezentant al puterii de stat. **3.** influență, ascendent, ascendență, prestigiu (prin merite sau calități personale); persoană care se bucură de această influență, de acest prestigiu. [pron. *a-u-*. / cf. fr. *autorité*, it. *autorità*, lat. *auctoritas*]
autorizá *vb.* I. *tr.* a da cuiva permisiunea, puterea de a face ceva; a împuternici; a permite, a îngădui. [cf. fr. *autoriser*, it. *autorizzare*]
autorizáție *s.f.* permisiune (dată de o autoritate); împuternicire. ● *(concr.)* document care dovedește o împuternicire, un drept al cuiva. [pron. *a-u-*. gen. *-iei*. var. *autorizațiune* s.f. / cf. fr. *autorisation*, it. *autorizzazione*]
autosanitáră *s.f.* automobil închis cu care se transportă bolnavii, răniții etc. [pron. *a-u-*. / <*auto-*[1] + *sanitară*]
autoscopíe *s.f.* simptom al unor boli care constă în aceea că bolnavul crede că se vede pe sine însuși în fața lui. [<fr. *autoscopie*, cf. gr. *autos* — însuși, *skopein* — a privi]
autoselectór *s.n.* incubator pentru clocitul ouălor de pește. [<*auto-*[1] + *selector*]
autoseroterapíe *s.f.* metodă de tratament cu ser scos din sîngele bolnavului. [<fr. *autosérothérapie*]
autoservi *vb.* IV. *refl.* a se servi singur. [<*auto-*[1] + *servi*, cf. fr. *autoservir*]
autoservíre *s.f.* *(com.)* procedeu de servire în magazine sau localuri de alimentație publică, potrivit căruia clienții se servesc singuri. [<*autoservi*, după engl. *self-service*]
autospórt *s.n.* autoturism cu motor puternic, pentru viteze mari. [<*auto-*[1] + *sport*]
autosterilitáte *s.f.* incapacitate a unor specii de plante de a lega rod prin fecundarea florilor cu polen propriu. [cf. *auto-*[1] + *sterilitate*]
autostóp *s.n.* **1.** instalație de semnalizare luminoasă care servește pentru reglementarea circulației pe străzi. **2.** instalație servind la oprirea automată a unui vehicul de cale ferată, atunci cînd mecanicul uită să ia măsuri de frînare. [cf. fr. *auto-stop*]
autostrádă *s.f.* șosea rezervată exclusiv circulației autovehiculelor. [<it. *autostrada*]
autosugéstie *s.f.* sugestie exercitată de cineva asupra lui însuși. [cf. fr. *autosuggestion*]
autosugestioná *vb.* I. *refl.* a-și produce o autosugestie, a se sugestiona. [p. i. *-nez*. / cf. fr. [*s'*]*autosuggestionner*]
autoșenilă *s.f.* autovehicul de transport pe șenile. [<fr. *auto-chenille*]
autoșenilétă *s.f.* autovehicul de transport cu două roți directoare în față și două șenile propulsoare în spate. [cf. fr. *auto-chenillette*]
autoterapíe *s.f.* vindecare pe cale naturală a unei boli, fără ajutor medical. [<fr.

autothérapie, cf. gr. *autos* — însuși, *therapeia* — îngrijire]

autotipíe *s.f. (poligr.)* **1.** procedeu fotochimic de executare a unui clișeu într-o singură culoare, nuanțele de umbră și lumină fiind redate prin descompunerea imaginii în puncte sau în linii. **2.** clișeu obținut prin autotipie (**1**). [<fr. *autotypie*]

autotomíe *s.f.* automutilare la care recurg unele animale (ca șopîrla etc.) pentru a scăpa de anumite pericole. [gen. *-iei.* / <fr. *autotomie*, cf. gr. *autos* — însuși, *tome* — tăiere]

autotoxínă *s.f.* toxină produsă de corp însuși. [<germ. *Autotoxin*]

autotractór *s.n.* tractor de mare putere, montat pe roți sau pe șenile. ● autocamion care se poate mișca pe orice teren. [cf. fr. *autotracteur*]

autotracțiúne *s.f.* tracțiune făcută cu mijloace automobile. [cf. fr. *autotraction*]

autotransformatór *s.n.* transformator electric cu o singură înfășurare și cu trei borne, dintre care două extreme pentru tensiunea înaltă și una intermediară, care, împreună cu cîte una dintre cele extreme, constituie bornele pentru tensiunea joasă. [pron. *a-u-.* pl. *-oare, -ori* s.m. / cf. fr. *autotransformateur*]

autotranspórt *s.n.* transport executat cu autocamioanele. [cf. rus. *avtotransport*]

autotransportór *s.n.* autovehicul blindat de luptă, neînarmat, folosit la transportul infanteriei. [pl. *-oare.* / cf. *auto-* + *transportor*]

autotróf *adj. (bot.; despre plante)* care își produce singur substanțele de care are nevoie. [pron. *a-u-.* pl. *-fi, -fe.* / <fr. *autotrophe*, cf. gr. *autos* — însuși, *trophe* — hrană]

autotún *s.n. (mil.)* tun cu tracțiune automobilă. [pron. *a-u-.* pl. *-nuri.* / <*auto-* + *tun*]

autoturísm *s.n.* automobil destinat transportului de persoane, cu o capacitate de două pînă la opt locuri; turism. [cf. fr. *auto(mobile de) tourisme*]

autotúrn *s.n. (tehn.)* automobil echipat cu o platformă care se poate înălța, folosit la lucrările în legătură cu firele electrice aeriene. [pron. *a-u-.* pl. *-nuri.* / <*auto-* + *turn*, cf. germ. *Autoturmwagen*]

autovaccín *s.n. (med.)* vaccin preparat prin culturi de microbi luați chiar de la bolnavul căruia i se administrează. [pron. *a-u-.* pl. *-nuri.* / cf. fr. *autovaccin*]

autovaccináre *s.f. (med.)* vaccinare prin autovaccin. [pron. *a-u-.* pl. *-nări.* / după fr. *autovaccination*]

autovaccinà *vb.* I. *tr.* a face un autovaccin. [pron. *a-u-.* p. i. *-nez*]

autovehícul *s.n.* vehicul cu tracțiune mecanică proprie. [pron. *a-u-.* pl. *-le.* / cf. fr. *autovéhicule*]

autumnál *adj.* de toamnă, tomnatic. [pron. *a-u-.* pl. *-li, -le.* / <lat. *autumnalis*, cf. it. *autumnale*]

auxiliár *adj.* care ajută la ceva, de ajutor; aflat pe plan secundar; ajutător. ● *(gram.) verb auxiliar* = verb cu care se formează timpurile și modurile verbale compuse. ● *(mat.)* cu care se poate simplifica și rezolva o problemă mai ușor. // *s.n.* ajutor, sprijin. [pron. *a-u-xili-ar.* pl. *-ri, -re.* / cf. fr. *auxiliaire*, lat. *auxiliaris* <*auxilium* — ajutor]

auxílium *s.n. (ist.)* trupă aliată încadrată în armata romană în afara legiunilor și recrutată dintre locuitorii neromani ai provinciilor. [pron. *a-u-...-li-um.* pl. *-muri.* / <lat. *auxilium*]

avál[1] *s.n. (rar)* partea către care curge un rîu. ○ *(loc. adv.) în aval* = urmînd cursul unei ape. [<fr. *aval*, cf. lat. *ad* — la, *vallis* — vale]

avál[2] *s.n. (fin.; în regimul capitalist)* garanție specială de plată a unei cambii. [<fr. *aval*]

avalánșă *s.f.* masă mare de zăpadă, de pietre etc., desprinsă de pe un povîrniș de munte și care se rostogolește către vale. ● *(fig.)* cantitate mare, potop. [pl. *-șe.* / <fr. *avalanche*]

avancrónică *s.f.* cronică asupra unui spectacol scrisă înainte de a fi avut loc premiera. [pl. *-ci*]

avangárdă *s.f.* detașament care se trimite în fruntea unei trupe în marș, spre a o asigura împotriva unui atac prin surprindere. ● *(fig.)* grup, conducător care se află în frunte. [pl. *-gărzi* și *-garde.* / <fr. *avant-garde*]

avangardísm *s.n.* **1.** atitudinea unor elemente pseudorevoluționare care au tendința de a-și asuma abuziv un rol de avangardă, de a se substitui partidului revoluționar al clasei muncitoare negînd rolul conducător al acestuia, de a recurge la măsuri și lozinci premature în raport cu etapa istorică respectivă. **2.** curent burghez care, sub pretextul luptei împotriva formelor și tradițiilor consacrate, introduce în artă elemente decadente. [<*avangardă*]

avangardíst *adj., s.m.* și *f.* (propagator, adept) al avangardismului. [<*avangardă*]

avanie *s.f. (rar)* afront public, tratament umilitor. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *avanie*, cf. gr. *abania*]

avanpórt *s.n.* zonă de scurtă staționare a navelor la intrarea într-un port. [<fr. *avant-port*]

avanpóst *s.n.* post, element de siguranță înaintat al unor trupe care staționează pe o poziție. [<fr. *avant-poste*]

avanpremiéră *s.f.* repetiție generală a unui spectacol, înaintea premierei; reprezentație pentru critici, amatori etc. înaintea premierei unui spectacol, a unui film. [<fr. *avant-première*]

avánș *s.n.* **1.** plată anticipată a unei sume de bani. **2.** poziția și avantajele cuiva care se află înainte; interval de timp, distanță, spațiu cu care cineva sau ceva este înaintea altcuiva sau a ceva. ● *(la pl.)* primele demersuri pentru încheierea unei afaceri, pentru o înțelegere, pentru înfiripărea unei legături. [<fr. *avance*]

avansá *vb.* I. **1.** *intr.* a înainta; a progresa, a se dezvolta. **2.** *tr.* a înainta în grad, a promova într-un grad, într-o funcție superioară. **3.** *tr.* a da cu anticipație (sume de bani). [<fr. *avancer*]

avanscénă *s.f.* **1.** parte a scenei cuprinsă între cortină și rampă. **2.** fiecare dintre

cele două loji așezate în imediata apropiere a scenei. [<fr. *avant-scène*]

avantáj *s.n.* **1.** folos, profit, beneficiu. ● situație mai bună, favorabilă. **2.** superioritate (de situație, de poziție etc.). **3.** drept excepțional; privilegiu, favoare. [var. *avantagiu* s.n. / <fr. *avantage*, cf. it. *avvantaggio*]

avantajá *vb.* I. *tr.* **1.** a da, a procura avantaje; a favoriza. **2.** a reliefa însușirile fizice ale cuiva. [p. i. 3, 6 *-jează*, 4 *jăm*, ger. *-jînd.* / <fr. *avantager*, cf. it. *avvantaggiare*]

avantajós *adj.* care oferă un avantaj; convenabil, folositor. [cf. fr. *avantageux*]

avantrén *s.n.* partea anterioară a unei mașini agricole pe roți. ● *(rar)* antetren. [după fr. *avant-train*]

avár *adj., s.m.* și *f.* zgîrcit. [<fr. *avare*, it. *avaro*, lat. *avarus* — lacom]

avariá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) strica, a (se) deteriora. [pron. *-ri-a-*. p.i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *avarier*, cf. it. *avariare*]

avarie *s.f.* stricăciune suferită de o navă, de un avion, de o construcție etc. [gen. *-iei.* / <fr. *avarie*, it. *avaria*]

avariție *s.f.* zgîrcenie. [gen. *-iei*, var. *avarițiune*, s.f. / <fr. *avarice*, it. *avarizia*, lat. *avaritia*]

avatár *s.n. (rar; în religia indiană)* încarnare a ființelor divine în formă de om sau de animal. ● *(fig.)* transformare, metamorfoză. [<fr. *avator*]

avénă *s.f.* prăpastie, abis în regiunile calcaroase, prin care se scurg apele subterane. [<lat. *avena*, cf. fr. *aven*]

avenída *s.f.* stradă mare, bulevard (în Spania, în Portugalia, în America Latină). [<sp. *avenida*]

aventurá *vb.* I. *refl.* a se expune unor riscuri mari (într-o acțiune, într-o situație etc.), a se hazarda; a risca. [<fr. *aventurer*, it. *avventurare*]

aventúră *s.f.* **1.** acțiune îndrăzneață, extraordinară. ● întreprindere riscantă, lucrare cu multe pericole. **2.** intrigă amoroasă; legătură amoroasă întîmplătoare. [<fr. *aventure*, it. *avventura* <lat. *adventurus* — care va veni]

aventuriér *s.m.* și *f.* om care caută aventuri; *(depr.)* om fără căpătîi, vagabond, derbedeu. [pron. *-ri-er.* / <fr. *aventurier*, it. *avventuriero*]

aventurín *s.n.* varietate de cuarț conținînd numeroase foițe de mică galbene sau verzui, care reflectă puternic lumina. [cf. fr. *aventurine*]

aventurísm *s.n. (rar)* spirit de aventură. [cf. rus. *avantiurizm*]

aventurist *adj.* care are caracter de aventură. [pl. *-iști*, *-iste.* / <*aventurism*]

aventurós *adj.* plin de aventuri; care constituie o aventură; *(despre oameni)* amator de acțiuni îndrăznețe și riscante. [cf. fr. *aventureux*, it. *avventuroso*]

avérs *s.n.* (op. r e v e r s) fața unei medalii sau a unei monede. [pl. *-suri.* / <fr. *avers*]

avérsă *s.f.* ploaie abundentă (de scurtă durată), venită pe neașteptate. [<fr. *averse* < *verser* — a vărsa]

aversiúne *s.f.* repulsie față de cineva sau de ceva; antipatie profundă; ură. [cf. fr. *aversion*, lat. *aversio*]

avertisménț *s.n.* **1.** înștiințare prealabilă (în legătură cu ceva). **2.** mustrare din partea unui organ superior. ● *(sport)* măsură premergătoare penalizării, prin care arbitrul avertizează pe un jucător de intervențiile sale neregulamentare. [pl. *-te.* / <fr. *avertissement*]

avertizá *vb.* I. *tr.* a atrage cuiva atenția, a înștiința în prealabil, a preveni. [<fr. *avertir*, după *avertisseur*, *avertissement*]

avertizór *s.n.* aparat care semnalează (automat) un pericol. [cf. fr. *avertisseur*]

aviátic *adj.* de aviație, privitor la aviație. [pl. *-ci*, *-ce.* / cf. germ. *aviatisch*]

aviatór *s.m.* și *f.* persoană care pilotează un avion, care face parte din echipajul unui avion. [<fr. *aviateur*]

aviáție *s.f.* **1.** zbor cu ajutorul avioanelor; tehnica acestui zbor. ● disciplină care studiază vehiculele aeriene mai grele decît aerul. **2.** totalitatea avioanelor unei țări, ale unei societăți comerciale etc. ● forță aeriană care înglobează totalitatea avioanelor militare ale unei armate. [pron. *-vi-a-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *aviation*, it. *aviazione*, lat. *avis* — pasăre]

avicol *adj.* referitor la avicultură. [<fr. *avicole*]

avicultór *s.m.* și *f.* specialist în avicultură. [<fr. *aviculteur*, cf. lat. *avis* — pasăre, *cultor* — cultivator]

avicultúră *s.f.* disciplină care studiază creșterea păsărilor. ● profesiune bazată pe această știință. [pl. *-ri.* / <fr. *aviculture*, cf. lat. *avis* — pasăre, *colere* — a cultiva]

avíd *adj.* lacom, pasionat, doritor de ceva. ● *(peior.)* lacom, nesățios, stăpînit de patimi. [<fr. *avide*, cf. it. *avido* <lat. *avidus*]

aviditáte *s.f.* dorință, pasiune nepotolită. ● *(peior.)* lăcomie, poftă nelimitată. [cf. fr. *avidité*, it. *avidità*, lat. *aviditas*]

aviofón *s.n.* dispozitiv acustic de comunicare (la avioanele de școală) care face legătura între cele două locuri. [cf. *avio* <*avion* + gr. *phone* — sunet]

avión *s.n.* vehicul aerian mai greu decît aerul, susținut în aer de aripi și propulsat de motoare; aeroplan. ● ~ *proiectil* = aparat de zbor fără pilot, care transportă o încărcătură explozivă sau nucleară. [pron. *-vi-on.* / <fr. *avion*]

avionétă *s.f.* avion mic. [<fr. *avionnette*]

avionór *s.m.* constructor de avioane. [<fr. *avionneur*]

aviso *s.n.* navă de mic tonaj care făcea transporturi de ordine, corespondență etc.; navă militară ușoară care transmite comenzile, ordinele, face recunoașteri în cadrul unei escadre etc. [pl. *-ouri*, sc. și *avizo.* / cf. fr. *aviso*, it. *avviso*]

avitaminóză *s.f.* boală cauzată de lipsa îndelungată a vitaminelor din alimentație. [pl. *-ze.* / <fr. *avitaminose*]

avivá *vb.* I. *tr.* a da unui material textil sau unei piei o nuanță mai vie, prin tratarea cu anumite substanțe. [p. i. *-vez.* / <fr. *aviver*]

avíz *s.n.* **1.** înștiințare, comunicare oficială; documentul prin care se face aceasta. **2.** punct de vedere, părere; sfat. ● apreciere, rezoluție a unei autorități într-o anumită

chestiune. [<fr. *avis*, it. *avviso*, cf. lat. *ad* — la, *visus* — vedere, gîndire]

avizá *vb.* I. **1.** *tr.* a înștiința în prealabil, a avertiza. **2.** *intr.* a-și da avizul, părerea; a decide. [<fr. *aviser*, cf. it. *avvisare*]

avizát *adj.* prevenit, informat, pregătit. [cf. fr. *avisé*]

avocát *s.m.* și *f.* persoană care reprezintă pe împricinați înaintea instanțelor judecătorești și care îndeplinește unele dintre actele de procedură. [var. *advocat* s.m. / <lat. *advocatus*, cf. germ. *Advokat*, it. *avvocato*, fr. *avocat*]

avocatúră *s.f.* profesiunea de avocat. [pl. *-ri*. var. *advocatură* s.f. / cf. it. *avvocatura*]

avórt *s.n.* eliminare (naturală sau provocată) a unui făt cu mult înainte de termen. [pl. *-turi*. / <*avorta*, cf. it. *aborto*, fr. *avortement*, lat. *abortus*]

avortá *vb.* I. *intr.* a pierde fătul prin avort. [<*fr. avorter*, cf. lat. *aboriri*]

avorión *s.m.* om slab dezvoltat la trup sau la minte; stîrpitură. ● *(fig.)* lucru nereușit sau ființă înapoiată, nedezvoltată. [<fr. *avorton*]

avuábil *adj. (rar)* care se poate mărturisi. [pron. *-vu-a-*./ cf. fr. *avouable* <*avouer* — a mărturisi]

avulsiúne *s.f.* smulgere de către ape a unei porțiuni de mal din pămîntul unui proprietar și alipirea acesteia la pămîntul altui proprietar riveran. [<fr. *avulsion*]

ax *s.n.* organ de mașină care susține diferite fusuri care se rotesc; osie. ● *(rar)* axă. [pl. *axe*, *axuri*. / <fr. *axe*, cf. germ. *Achse*]

axá *vb.* I. **1.** *tr.* a centra (o piesă etc.). **2.** *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) desfășura în jurul a ceva, a (se) conforma cu ceva; a (se) susține pe baza unei anumite situații, combinații etc. [<fr. *axer*]

áxă *s.f.* **1.** linie dreaptă, reală sau închipuită, care trece prin centrul unui corp și împrejurul căreia acel corp se rotește sau se poate roti. ● dreaptă imaginară în jurul căreia se execută mișcarea de rotație a unui corp ceresc. **2.** linie dreaptă care delimitează părți simetrice pe un corp, pe o suprafață etc. **3.** ax. [<fr. *axe*, germ. *Achse*, cf. lat. *axis* — osie]

axiál *adj.* referitor la o axă; în raport cu o axă. [pron. *-xi-al*. / <fr. *axial*]

axilár *adj.* **1.** de la subsuoară. **2.** care pornește de la ramificația unei ramuri cu trunchiul sau a frunzei cu ramura. [<fr. *axillaire*]

áxilă *s.f.* **1.** subsuoară. **2.** unghi format de tulpină și ramuri sau de ramuri și frunze. [cf. lat. *axilla*, fr. *axile*]

axiológic *adj.* referitor la axiologie. [cf. fr. *axiologique*]

axiologie *s.f. (fil.)* teoria valorilor. [pron. *-xi-o-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *axiologie*, germ. *Axiologie*]

axiomátic *adj.* întemeiat pe o axiomă, cu caracter de axiomă. ○ *metodă ~ă* = metodă științifică de expunere, care pornind de la propoziții prime (axiome), deduce noi propoziții, numite teoreme. // *s.f.* disciplină care studiază axiomele; culegere de axiome. [<fr. *axiomatique*]

axiómă *s.f.* adevăr admis în general și acceptat ca real fără a fi demonstrat. ● fiecare dintre propozițiile prime, pe baza cărora se formulează o teoremă. [pron. *-xi-o-*. / <fr. *axiome*, cf. lat., gr. *axioma* <*axios* — prețios]

axiométru *s.n.* dispozitiv montat în fața timonei unei nave, care indică permanent unghiul de cîrmă. [<fr. *axiomètre*]

áxis *s.n.* a doua vertebră a gîtului. [<lat., fr. *axis*]

axón *s.m.* prelungire a celulei nervoase. [cf. fr. *axone*]

axonométric *adj.* referitor la axonometrie. [cf. fr. *axonométrique*]

axonometrie *s.f.* **1.** metodă de obținere a proiecției obiectelor din spațiu pe un plan. **2.** disciplină care studiază reprezentările axonometrice. [<fr. *axonométrie*, cf. gr. *axon* — axă, *metron* — măsură]

azalée *s.f.* numele unor plante ornamentale exotice cu flori mari, albe, roze sau roșii. [pron. *-le-e*. / <fr. *azalée*, cf. gr. *azaleos* — uscat]

azbést *s.n.* silicat de calciu și magneziu natural, rău conducător de electricitate, folosit pentru confecționare de garnituri, de țesături neinflamabile etc. [pl. *-turi*./ <fr. *asbeste*, cf. lat. *asbestos*, gr. *asbestos* — necombustibil]

azbociment *s.n.* material obținut dintr-un amestec de azbest și ciment, folosit sub formă de plăci, de tuburi etc. [nume comercial]

azeotróp *adj.* care prezintă azeotropism. [<fr. *azéotrope*]

azeotropism *s.n.* proprietatea unui amestec lichid de a fi format din componenți care fierb toți la aceeași temperatură, dînd vapori cu aceeași compoziție ca a amestecului lichid din care provin. [pron. *-ze-o-*./ <fr. *azéotropisme*]

azil *s.n.* **1.** *(în trecut)* instituție cu caracter filantropic în care erau ținuți copii, bătrîni, invalizi, bolnavi incurabili. **2.** *(fig.)* loc de refugiu inviolabil; adăpost, refugiu. [pl. *-luri* și *-le*. / <fr. *asile*, cf. it. *asilo* <lat. *asylum* — loc inviolabil, gr. *asylos* <*a* — fără, *syle* — jefuire]

azimút *s.n.* unghi cuprins între meridianul unui loc și planul vertical al direcției respective. [pl. *-turi*. / <fr., it. *azimut* <ar. *as semt* — drum drept]

azimutál *adj.* referitor la azimut. [cf. fr. *azimutal*, it. *azimutale*]

azóic *adj. (despre un mediu)* lipsit de animale; *(despre terenuri)* lipsit de fosile. [pron. *-zo-ic*. / cf. fr. *azoïque* <gr. *a* — fără, *zoon* — animal]

azoospermíe *s.f.* lipsa spermatozoizilor din lichidul seminal. [gen. *-iei*. / <fr. *azoospermie*, cf. gr. *a* — fără, *zoon* — animal, *sperma* — sămînță]

azót *s.n.* corp gazos incolor, inodor și insipid, care intră în compoziția aerului atmosferic în proporție de circa patru cincimi; nitrogen. [<fr. *azote*, cf. gr. *a* — fără, *zoe* — viață]

azotát *s.m.* nitrat. // *adj.* care conține azot. [<fr. *azotate*]

azotemie *s.f. (med.)* autointoxicație a organismului cu diferite substanțe azotoase, rămase în urma arderilor din corp a substanțelor albuminoide. [gen. *-iei*. / <fr. *azotémie*, cf. fr. *azote* — azot, gr. *haima* — sînge]

azótic *adj. acid* ~ = acid în a cărui compoziţie intră azot, oxigen şi hidrogen; *(pop.)* apă-tare.[cf. fr. *azotique*]
azotiperită *s.f.* substanţă toxică vezicantă de luptă. [<fr. *azotypérite*]
azotít *s.m.* nitrit. [cf. fr. *azotite*]
azotobacтér *s.n.* bacterie aerobă care foloseşte în nutriţia sa azotul atmosferic pe care îl transformă în azot organic [<fr. *azotobacter*]
azotométru *s.n.* aparat folosit la determinarea volumului de azot rezultat din arderea unei substanţe organice. [<fr. *azotomètre*, germ. *Azotometer*, cf. fr. *azote* — azot, gr. *metron* — măsură]
azotós *adj. acid* ~ = acid oxigenat al azotului. [cf. fr. *azoteux*]
azoturíe *s.f. (med.)* eliminare anormală de uree şi compuşi azotaţi prin urină. [gen. *-iei.* / <fr. *azoturie*, cf. fr. *azote* — azot, gr. *ouron* — urină]
azúr *s.n.* **1.** albastrul cerului; cer senin. **2.** culoare asemănătoare seninului cerului; albastru-deschis. [pl. *-uri.* / <fr. *azur*, cf. it. *azzurro*, pers. *azur*]
azurá *vb.* I. *tr.* a albăstri uşor produsele textile albe, pentru a îndepărta slaba coloraţie galbenă pe care acestea o au la început. [<fr. *azurer*]
azúre *s.f. pl.* trăsăturile din jurul desenelor sau gravurilor, care îndeplinesc rolul umbrelor.[<germ. *Azureelinien*]
azurit *s.n.* minereu de cupru de culoare albastră, întrebuinţat ca piatră de ornament. [<fr. *azurite*]
azuríu *adj. (adesea s.)* albastru-deschis, ca azurul. [<*azur*]

B

babeurre *s.n.* aliment acrișor, sărac în grăsimi, preparat din lapte fiert sau nefiert, cu scoaterea completă sau în parte a smîntînii. [pron. *ba-bör.* / <fr. *babeurre*]

babină *s.f. (rar)* partea groasă, care atîrnă, a buzelor unor animale. [<fr. *babine*]

babord *s.n.* **1.** partea din stînga a unei nave, privind către proră. **2.** marginea stîngă a fuzelajului unei aeronave, privind spre partea ei dinainte. [pl. *-duri.* / <fr. *bâbord*, it. *babordo*, cf. germ. *Backbord*, ol. *bakboard*]

babuin *s.n.* maimuță mare, cu botul alungit, care trăiește în Africa. [<fr. *babouin*]

babuvism *s.n.* doctrină politică, formulată în timpul revoluției franceze de la 1789 de Babeuf, care propaga înfăptuirea egalității politice și economice depline. [<fr. *babouvisme*, cf. *Babeuf*, revoluționar francez din secolul al XVIII-lea]

babuvíst *s.m.* partizan al doctrinei lui Babeuf. [<fr. *babouviste*]

bac[1] *s.n.* **1.** pod umblător care servește la transportul peste un rîu (peste un fluviu etc.) mare. **2.** recipient de sticlă, de metal sau de ebonită folosit de obicei pentru depunerea unui lichid. [pl. *-curi.* / <fr. *bac*, cf. ol. *bak*]

bac[2] *s.n.* **1.** piesă cu ajutorul căreia se fixează obiectele de prelucrat la menghină, la filieră etc. ● piesă în care se fixează vîrful bocancului legat de schiuri; falcă. **2.** instalație specială pentru inițierea și perfecționarea canotorilor. [pl. *-curi.* / <germ. *Backe*]

bac[3] *s.n.* carte fără valoare (la jocul de maca). [<germ. *Bake*]

bacalaureát *s.n. (în trecut)* examen general cu care se încheiau cursurile liceului și după care era permisă intrarea la o facultate; titlu obținut de absolventul unui astfel de examen. // *s.m.* și *f.* absolvent care a trecut examenul de bacalaureat. [pron. *-la-u-re-at.* pl. *-te.* / <fr. *baccalauréat*]

bacanálă *s.f. (la pl.)* sărbătoare în cinstea lui Bachus. ● *(fig.)* petrecere zgomotoasă; orgie; desfrînare, destrăbălare. [<lat. *bacchanal* < *Bachus*, zeul vinului, cf. fr. *bacchanales*]

bacántă *s.f.* **1.** preoteasă a cultului lui Bachus. **2.** *(fig.)* femeie cu atitudini libertine. [<lat. *bacchans*, cf. fr. *bacchante*, it. *baccante*]

bacará[1] *s.f.* varietate de cristal de calitate superioară. [<fr. *baccarat*, cf. *Baccarat*, localitate din Franța]

bacara[2] *s.f.* numele unui joc de cărți. [<fr. *baccara*]

bácă *s.f.* fruct cărnos, cu miezul zemos, conținînd una sau mai multe semințe. [<lat. *bacca*]

bachelită *s.f.* material izolator compus dintr-o rășină sintetică, folosit mai ales în electrotehnică. [<fr. *bakélite*]

bacifér *adj. (despre plante)* al cărui fruct este o bacă. [<fr. *baccifère*, cf. lat. *bacca* — bacă, *ferre* — a purta]

bacifórm *adj.* în formă de bacă. [<fr. *bacciforme*]

bacíi *s.m.* bacterie (patogenă) care are formă de bastonaș. [var. *baccil* s.m. / < fr. *bacille*, cf. lat. *bacillus* — bastonaș]

bacilár *adj.* referitor la bacili; cu (ca niște) bacili; *(despre o boală)* cauzat de bacili. [cf. fr. *bacillaire*]

bacilemíe *s.f. (med.)* infecție generalizată, datorită pătrunderii bacililor în vasele de sînge. [gen. *-iei.* / <fr. *bacillémie*]

bacilifórm *adj.* în formă de bacil. [<fr. *bacilliforme*]

bacilóză *s.f.* boală provocată de bacili; *(curent)* tuberculoză pulmonară. [<fr. *bacillose*]

backhánd *s.n. (sport)* figură de mînuire a rachetei la tenis; rever (2). [<engl. *backhand*]

bácon *s.n.* șuncă specială, preparată din carne sărată care se afumă înainte de a fi consumată. [<engl. *bacon*]

bacterián *adj.* privitor la bacterii. [pron. *-ri-an.* / cf. fr. *bactérien*]

bactericíd *adj., s.n.* (substanță) care distruge bacteriile. [<fr. *bactéricide*]

bactérie *s.f.* nume generic dat unor organisme unicelulare microscopice, dintre care unele provoacă boli infecțioase. [gen. *-iei.* /<fr. *bactérie*, cf. lat. *bacteria*]

bacteriemíe *s.f.* pătrundere în organism a unor bacterii care nu se înmulțesc în sînge, dar pot produce o infecție localizată. [gen. *-iei.* / <fr. *bactériémie*, cf. lat. *bacteria*, gr. *haima* — sînge]

bacteriofág *s.m.* microorganism care distruge bacteriile. [<fr. *bactériophague*]

bacteriofagíe *s.f.* distrugerea bacteriilor de către bacteriofagi. [gen. *-iei.* / <fr. *bactériophagie*, cf. lat. *bacteria* — bacterie, gr. *phagein* — a mînca]

bacteriolíză *s.f.* dizolvare a bacteriilor sub acțiunea anticorpilor, a bacteriofagilor etc. [<fr. *bactériolyse*]

bacteriolizínă *s.f.* ferment din serul sanguin imun, care produce dizolvarea bacteriilor. [<fr. *bactériolysine*]

bacteriológ *s.m.* specialist în bacteriologie. [<fr. *bactériologue*]

bacteriológic *adj.* referitor la bacterii sau la bacteriologie. ○ *armă bacteriologică* =

mijloc criminal de exterminare în masă a unei populații pașnice, constînd în răspîndirea de bacterii producătoare de boli infecțioase. [cf. fr. *bactériologique*]

bacteriologíe *s.f.* ramură a biologiei care studiază bacteriile și acțiunea lor asupra organismului. [pron. *-ri-o-*. gen. *-iei.* / <fr. *bactériologie*]

bacteriostátic *adj., s.n.* (substanță) care poate opri dezvoltarea bacteriilor. [<fr. *bactériostatique*]

bacteriostáză *s.f.* acțiunea de împiedicare a înmulțirii și dezvoltării unor bacterii. [<fr. *bactériostase*]

bacterióză *s.f.* nume generic dat unor boli ale plantelor, provocate de bacterii. [pron. *-ri-o-*. pl. *-ze.* / <fr. *bactériose*]

bacteriurie *s.f.* pătrundere a unui mare număr de microbi în urină. [gen. *-iei.* / <fr. *bactériurie*, cf. lat. *bacteria* — bacterie, gr. *ouron* — urină]

baculít *s.m.* amonit cu cochilia dreaptă.

badián *s.m.* arbust din Extremul Orient, ale cărui frunze, flori, tulpină răspîndesc un miros aromatic. [pron. *-di-an.* / <fr. *badiane*]

badijoná *vb.* I. *tr.* **1.** a unge (preventiv sau curativ) cu o doctorie un organ sau o parte a corpului. ● a unge trunchiul unui pom cu o soluție specială împotriva insectelor. **2.** a acoperi o șosea asfaltată cu un strat de produs bituminos, spre a o face impermeabilă și a o feri de degradare. [<fr. *badigeonner*]

badijonáj *s.f.* badijonare. [<fr. *badigeonnage*]

badijonáre *s.f.* acțiunea de a badijona și rezultatul ei. [<*badijona*]

badinái *s.n.* glumă, șagă. [<fr. *badinage*]

badinerie *s.f.* (*franțuzism*) glumă; copilărie. ● piesă instrumentală cu caracter glumeț, vesel și ritm viol. [gen. *-iei.* / <fr. *badinerie*, cf. prov. *badin* — glumeț, vesel]

baedéker *s.n.* (*rar*) ghid al unui oraș sau al unei țări, alcătuit pentru uzul turiștilor. [pron. *bedecher.* /<germ. *Baedeker*, editor și scriitor german care a alcătuit o colecție de asemenea ghiduri]

bagáj *s.n.* **1.** obiecte, lucruri luate (cu sine) de cineva într-o călătorie. **2.** (*fig.*) totalitatea cunoștințelor cuiva într-un domeniu oarecare. [<fr. *bagage*]

bagatélă *s.f.* **1.** lucru neimportant; fleac, nimic. ● obiect de mică valoare. **2.** piesă muzicală scurtă, compusă pe o temă ușoară. [var. *bagatel*, s.n. / <fr. *bagatelle*, it. *bagatella*]

bagatelizá *vb.* I. *tr.* a micșora valoarea, însemnătatea unui lucru; a subaprecia; a minimaliza. [p.i. *-zez.* / <*bagatelă*]

baghétă *s.f.* **1.** bețișor; vergea, nuieluță. ● bețișor folosit de dirijori pentru conducerea unei orchestre, a unui cor etc.; (*fig.*) modul de interpretare, talentul unui dirijor. ● bețișor de diferite dimensiuni, cu care se lovesc membranele, coardele sau lamele unor instrumente muzicale. ● corpul principal al arcușului. ● dungă colorată care împodobește uneori ciorapii pe partea exterioară a gleznelor. **2.** piesă cilindrică, subțire a unui mecanism sau a unei mașini. **3.** mulură mică cu secțiune semicirculară, cu care se decorează un element arhitectonic. **4.** (*poligr.*) element ornamental, așezat lateral pe o pagină de carte, de catalog etc. [<fr. *baguette*, cf. it. *bacchetta*]

báhic *adj.* (*liv.*) consacrat lui Bachus (zeul vinului, la romani); de băutură; anacreontic. [scris și *bachic* / cf. fr. *bachique*]

baiadéră *s.f.* dansatoare indiană. [<fr. *bayadère*, cf. port. *bailadeira*]

baián *s.m.* bard al vechilor legende ucrainene și rusești. // *s.n.* armonică de mînă folosită mai ales în Uniunea Sovietică; acordeon. [<rus. *baian*]

baionétă *s.f.* armă albă cu lama scurtă, tăioasă, ascuțită la vîrf și prevăzută la mîner cu un dispozitiv care o poate fixa la teavă puștii, pentru a putea fi folosită în lupta corp la corp. ○ *asalt* (sau *atac*) *cu baioneta* (sau *la* ~) = luptă corp la corp cu baioneta pusă la pușcă. ● (*fig.*; *la pl.*) purtători ai acestor arme; (*p. ext.*) armată, trupă, efectiv de soldați. [pron. *ba-io-*. pl. *-te.* / <fr. *baïonnette*<*Bayonne*, oraș unde s-ar fi fabricat prima dată această armă]

báit *s.n.* (*tehn.*) produs chimic întrebuințat în vopsitorie, la curățirea unor corpuri de lemn, de metal etc. [pl. *-turi.* / <germ. *Beize*]

baknuníism *s.n.* teorie anarhistă, antimarxistă, cu puternice influențe proudhoniste, care consideră statul, nu exploatarea capitalistă, drept principalul rău social ce trebuie înlăturat, se ridică împotriva oricărei puteri de stat, neagă necesitatea unei teorii științifice revoluționare și a pregătirii revoluției. [<*Bakunin*, teoretician anarhist rus — 1814—1876]

bajoaiér *s.n.* **1.** fiecare dintre cei doi pereți laterali ai unei ecluze. **2.** fiecare dintre cele două plutitoare laterale ale unui doc plutitor. [pron. *-joa-ier.* / <fr. *bajoyer*]

bajocián *s.n.* subdiviziune inferioară a jurasicului mijlociu, în care s-au depus calcare oolitice feruginoase. [<fr. *bajocien*]

bal[1] *s.n.* petrecere, reuniune cu dans, organizată de obicei într-un local special pregătit. ○ ~ *mascat* = bal la care participanții poartă mască. [<fr. *bal*, cf. it. *ballo*<lat. t. *ballare* — a dansa]

bal[2] *s.n.* balot, pachet, legătură mare. [pl. *-luri*, *-le.* / cf. fr. *balle*, germ. *Ballen*, it. *balla*]

baladá *vb.* I. *intr.* și *refl.* (*franțuzism*) a se plimba mult (fără scop, fără țintă). [<fr. *balader*]

baládă *s.f.* **1.** poezie epică cu subiect simplu, care relatează o întîmplare, de obicei eroică, sau o legendă. **2.** compoziție muzicală cu caracter narativ, pentru voce sau pentru instrumente. [<fr. *ballade*, cf. *baller* — a dansa]

baladín *s.m.* saltimbanc, comediant, bufon, paiață (în vechiul teatru francez). [<fr. *baladin*, cf. v. fr. *baller* — a dansa]

baladór *s.m.* (*franțuzism*) persoană căreia îi place mult să se plimbe, plimbăreț. // *s.n.* sistem compus din una sau mai multe roți dințate, montate pe același

arbore și deplasabile în lungul axei, care, angrenate cu alte roți fixate pe alți arbori, pot realiza diferite raporturi de transformare a vitezei. [cf. fr. *baladeur*]

balafón *s.n.* instrument muzical african format din lame de lemn tare, acordate diatonic. [<fr. *balafon*]

balaláică *s.f.* instrument muzical compus dintr-o cutie de rezonanță triunghiulară cu trei coarde, la care se cîntă prin ciupirea coardelor. [pron. *-lai-că*. pl. *-ce, -ci*. / <rus. *balalaika*]

balanită *s.f.* inflamație a mucoasei glandului și a prepuțului. [pl. *-te*. / <fr. *balanite*, cf. gr. *balanos* — gland]

baláns *s.n.* oscilație; mișcare de oscilație, de pendulare. [pl. *-suri*. / <fr. *balance*]

balansá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) mișca în așa fel încît să oscileze fără să-și piardă echilibrul; a oscila, a (se) legăna. **2.** *tr.* *a ~ un cont* = a egala debitul cu creditul unui cont. **3.** *tr.* a crea un echilibru între doi factori; a cumpăni. [var. *balanța* vb. I. / <fr. *balancer*]

balansiér *s.n.* **1.** dispozitiv, piesă care reglează mișcarea unei mașini prin oscilațiile sale. **2.** prăjină folosită de dansatorii pe sîrmă pentru a-și menține echilibrul. **3.** *(la pl.)* organe de echilibru pentru zbor, la insectele diptere, situate pe metatorace. [pron. *-si-er*. var. *balanfier* s.n. / <fr. *balancier*]

balansínă *s.f.* frînghie care susține o vergă. [<fr. *balancine*]

balansoár *s.n.* fotoliu cu două tălpi curbate care se poate balansa. [pron. *-soar*. pl. *-re*. / <fr. *balançoire*]

balansór *s.n.* balansier. [<*balansa*]

balántă *s.f.* **1.** instrument pentru cîntărit, bazat pe principiul echivalării a două greutăți cu ajutorul unui sistem de pîrghii; cîntar; cumpănă. **2.** *(cont.; fin.)* raport între două sume, două conturi etc. [pl. *-țe*. / <it. *balanza*, cf. lat. *bilanx*<*bis* — de două ori, *lanx* — tavă]

balást *s.n.* **1.** încărcătură de nisip, de pietriș etc. care asigură stabilitatea unei nave sau reglarea altitudinii unui balon. ● compartiment etanș al unui submarin, care asigură scufundarea sau ridicarea submarinului la suprafață prin umplerea lui cu apă sau cu aer. ● *(fig.)* ceea ce este inutil, de prisos, împovărător, umplutură. **2.** strat de pietriș folosit ca pat pentru așezarea traverselor unei linii ferate; amestec de pietriș și de nisip folosit la diferite lucrări. [pl. *-turi, -te*. / <fr. *ballast*, cf. engl. *ballast*]

balastá *vb.* I. *tr.* a acoperi cu balast (2) o șosea, un teren etc. [<fr. *ballaster*]

balastiéră *s.f.* loc de unde se extrage nisip sau pietriș. [pron. *-ti-e-*. pl. *-re*. / <fr. *ballastière*]

balastór *s.n.* mașină folosită pentru balastare. [<*balasta*]

balátă *s.f.* poezie (medievală) care se cînta pe o melodie de dans, formată din una sau mai multe strofe și un refren, interpretat de obicei în cor. [pl. *-te*. / <it. *ballata*]

balcanísm *s.n.* fenomen specific regiunii balcanice; cuvînt, obicei etc. din Peninsula Balcanică. [<*Balcani*]

balcanístică *s.f.* știință complexă care studiază limbile, literatura, istoria popoarelor din Peninsula Balcanică; *(p. ext.)* filologie balcanică. [<*Balcani*]

balcanológ *s.m.* specialist în balcanistică.

balcón *s.n.* **1.** platformă (cu balustradă) ieșită în afară, așezată pe una dintre fețele unei clădiri și comunicînd cu interiorul. **2.** galerie circulară a unei săli de spectacole, situată de obicei deasupra parterului. [<fr. *balcon*, it. *balcone*]

baldachín *s.n.* **1.** acoperămînt format din perdele, situat deasupra unui pat, a unui amvon etc.; *(p. ext.)* lucrare arhitectonică cu acest aspect. **2.** acoperămînt purtat deasupra capului unui înalt prelat în timpul unei solemnități, al unei procesiuni etc. [pl. *-ne, -nuri*. var. *baldahin* s.n. / <fr. *baldaquin*, it. *baldacchino*]

baleiá *vb.* I. *tr.* a parcurge cu un fascicul electronic suprafața ecranului luminescent al unui tub catodic. [pron. *-le-ia*. / <fr. *balayer*, cf. *balai* — mătură]

baleiáj *s.n.* **1.** trecere a unui fascicul electronic pe suprafața ecranului luminescent al unui tub catodic. **2.** îndepărtarea gazelor arse din cilindrul unei mașini cu ardere internă, cu ajutorul unui curent de aer. [<fr. *balayage*]

baleiére *s.f.* acțiunea de a baleia. [pron. *-le-ie-* / <*baleia*]

balénă *s.f.* **1.** mamifer cetaceu foarte mare, care trăiește în mările reci. **2.** lamelă flexibilă, făcută de obicei din fanoane de balenă, folosită pentru a ține întinse gulerele de cămăși, corsetele etc. [<lat. *balaena*, cf. it. *balena*]

baleniéră *s.f.* ambarcație ușoară folosită la vînătoarea de balene. ● șalupă rapidă (cu motor) folosită la pescuit, la salvarea naufragiaților etc. [pron. *-ni-e-*. / <fr. *baleinière*, it. *baleniera*]

balerín *s.m.* baletist. [cf. it. *ballerino*]

balerínă *s.f.* baletistă. [cf. fr. *ballerine*, it. *ballerina*]

balét *s.n.* **1.** dans artistic ale cărui figuri reprezintă un anumit subiect, executat de una sau mai multe persoane după o muzică anume compusă. ○ *maestru de ~* = conducător și regizor al unui spectacol de balet. ● compoziție muzicală după care se execută acest gen de dans. **2.** ansamblu de baletiști și de baletiste. **3.** reprezentație compusă din dansuri și din pantomime interpretate pe muzică. [pl. *-te* și *-turi*. / <fr. *ballet*]

baletíst *s.m.* și *f.* dansator într-un balet. [<*balet*]

balístă *s.f.* mașină de război antică, folosită de romani pentru lansarea de sulițe sau de bolovani. [<lat., it. *balista*]

balístic *adj.* referitor la mișcarea proiectilelor în aer. ○ *curbă balistică* = traiectoria unui proiectil; *pendul balistic* = pendul folosit pentru determinarea vitezei proiectilelor. [cf. fr. *balistique*]

balístică *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul mișcării proiectilelor pe traiectorie. [<fr. *balistique*]

balisticián *s.m.* specialist în balistică. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*. / <fr. *balisticien*]

balistográf *s.n.* aparat fotografic special construit pentru fotografierea unor obiec-

tive care se mișcă foarte repede. [cf. gr. *ballein* — a arunca, *graphein* — a scrie]

balizá *vb.* I. *tr.* a fixa o baliză, a marca (un teren) prin balize. [<fr. *baliser*]

balizáj *s.n.* semnalizare cu ajutorul balizelor; *(concr.)* grup de balize așezate într-un anumit loc. [cf. fr. *balisage*]

balíză *s.f.* semnal, geamandură care arată locurile primejdioase pentru navigație. ● reper, indicator al poziției unui punct topografic. ● indicator, semnal care arată prezența unui obstacol, a unui accident de teren etc. [<fr. *balise*]

balneár *adj.* de băi. ○ *stațiune balneară* = localitate unde se găsesc băi folositoare pentru vindecarea unor boli. [pron. *-ne-ar.* / <fr. *balnéaire*]

balneo- element de compunere savantă cu semnificația „balnear", „de băi". [pron. *-ne-o.* / <fr. *balnéo-*, cf. lat. *balneum* — baie]

balneoclimatéric *adj.* balneoclimatic. [<*balneo-* + *climateric*]

balneoclimátic *adj.* balnear și climatic. [cf. fr. *balnéoclimatique*]

balneológ *s.m.* specialist în balneologie. [<fr. *balnéologue*]

balneológic *adj.* privitor la balneologie. [<fr. *balnéologique*]

balneologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul apelor minerale și al nămolurilor terapeutice, precum și cu studiul acțiunii lor curative. [gen. *-iei.* / <fr. *balnéologie*, cf. lat. *balneum* — baie, gr. *logos* — vorbire]

balneoterapíe *s.f.* tratament de băi care se aplică unor boli. [<fr. *balnéothérapie*, cf. lat. *balneum* — baie, gr. *therapeia* — îngrijire]

balográf *s.n.* instrument pentru măsurarea vitezei proiectilelor. [cf. gr. *ballo* — arunc, *graphein* — a scrie]

balón[1] *s.n.* **1.** vehicul aerian constînd dintr-un corp sferic, care se umple cu un gaz mai ușor decît aerul, pentru a se menține în atmosferă. ○ *(fam.) a lua* (pe cineva) *în* ~ = a face glume pe seama cuiva. ● bășică de cauciuc foarte subțire, asemănătoare unei mingi, cu care se joacă copiii. **2.** vas, în general de formă sferică, folosit pentru anumite operații chimice. ○ ~ *de săpun* = bășică suflată din clăbuci de săpun. **3.** minge (de fotbal, de baschet etc.). [pl. *-oane.* / <fr. *ballon*]

balón[2] *s.n.* balonseide. [pl. *-nuri* / <*balonseide*]

baloná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) rotunji, a face sau a deveni ca un balon; a (se) umfla. ● *refl.* a i se umfla, a i se mări cuiva abdomenul (datorită acumulării de gaze în intestine). [p.i. *-nez.* / <fr. *ballonner*]

balonét *s.n.* **1.** cameră de gaz la un dirijabil, care, prin umflare și dezumflare, menține echilibrul în timpul zborului. **2.** plutitor suplimentar la extremitățile aripilor unui hidroavion, care împiedică intrarea acestora în apă. [<fr. *ballonet*]

balonsóide *s.n.* material de mătase (naturală) impermeabil. ● haină de ploaie confecționată dintr-un astfel de material. [pron. *-zaid.* pl. *-de.* / <germ. *Ballonseiden (mantel)*]

balót *s.n.* pachet, legătură mare (de mărfuri, de lucruri etc.); *(spec.)* bal[2], legătură, pachet (de bumbac, de lînă etc.) ○ *fier* (sau *oțel*)-~ = bandă de oțel care servește la legarea baloturilor, la confecționarea cercurilor de butoaie, a șinelor de roți etc. [pl. *-luri.* / <fr. *ballot*]

balotáj *s.n.* situație care se creează atunci cînd nici unul dintre candidații la o alegere n-a obținut numărul necesar de voturi pentru a fi ales. ● alegere care are loc atunci cînd candidații nu au obținut numărul necesar de voturi la un scrutin anterior. [<fr. *ballottage*]

bálsa *s.m.* arbore tropical din America, cu lemn ușor și tare, întrebuințat la construirea vaselor și avioanelor. [pl. *-ani.* / <sp. *balsa*]

balsám *s.n.* **1.** rășină de origine vegetală, parfumată, folosită în farmacie ca preparat aromat și curativ. ● *(fig.)* miros foarte plăcut, pătrunzător. **2.** *(fig.)* alinare, consolare. [pl. *-muri*, *-me.* / <it. *balsamo*, cf. lat. *balsamum*]

balsámic *adj.* de balsam. ● care are însușirile balsamului (**1**), care conține balsam (**1**). [cf. fr. *balsamique*]

balsamínă *s.f.* plantă ornamentală, originară din India, cu flori albe-roșietice sau pestrițe, așezate la subsuoara frunzelor. [<fr. *balsamine*]

baltístică *s.f.* știință care studiază limbile și literaturile baltice.

balustrádă *s.f.* panou vertical de înălțime mică sau construcție formată din mai mulți baluștri uniți printr-o bară de sprijin, așezată la marginea unor construcții (balcon, terasă etc.). [<fr. *balustrade*]

balústru *s.m.* **1.** stîlp scurt care face parte dintr-o balustradă. **2.** compas special, folosit la trasarea circumferințelor cu rază foarte mică [pl. *-uștri.* var. *balustră* s.f. / <fr. *balustre*]

bámbus *s.m.* plantă exotică lemnoasă, cu tulpină dreaptă, goală pe dinăuntru, foarte rezistentă și înaltă pînă la 25 metri. [var. *bambu* s.m. / <fr. *bambou*]

banál *adj.* neoriginal; obișnuit, comun. [<fr. *banal*]

banalitáte *s.f.* **1.** lipsă de originalitate. **2.** lucru obișnuit, comun. **3.** *(la pl.)* nume dat în evul mediu, în Europa apuseană, dreptului exclusiv al seniorului de a ține moară, cuptor, teasc și animale de reproducție, pentru folosirea cărora țăranii plăteau o taxă. [cf. fr. *banalité*]

banalizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face să devină sau a deveni banal. [p.i. *-zez.* / <fr. *banaliser*]

banán *s.m.* *(bot.)* plantă tropicală arborescentă, cu frunze late și lunguiețe, ale cărei fructe cresc în ciorchine; bananier. [<it. *banano*]

banánă *s.f.* **1.** fructul comestibil al bananului. **2.** *(tehn.)* piesă de forma unei fișe mici, care se montează la capătul unei conducte electrice pentru a ușura stabilirea contactului. [pl. *-ne.* / <fr. *banane*, cf. it. *banana.*]

bananiér *s.m.* banan. [pron. *-ni-er.* pl. *-ri.* / <fr. *bananier*]

bane *s.n.* **I. 1.** grămadă submarină uriașă de nisip, de pietriș etc. depusă pe fundul mărilor și al fluviilor, care se ridică pînă aproape de nivelul apei. ○ ~ *de gheață* = masă uriașă de gheață plutitoare, care se întîlnește în mările polare. **2.** grup de pești marini, în care predomină o anumită specie. **II. 1.** postament, suport care susține o mașină-unealtă. **2.** masă de atelier pe care se fixează piesele de prelucrat. **3.** instalație pentru încercarea puterii motoarelor. **4.** scîndură transversală la bărci, pe care stau cei care trag la vîsle; bancă. **III. 1.** numele unui joc de cărți. **2.** *(fam.)* glumă ieftină; anecdotă; minciună. [pl. *-curi.* / <fr. *banc*, germ. *Bank*]

báncaizăn *s.n.* **1.** bucată de fier fixată la bancul tîmplarului. **2.** piesă de fier cu care se fixează în perete un dulap, o bibliotecă etc. [pron. *ban-cai-*. pl. *-ne.* / <germ. *Bankeisen*]

bancár *adj.* care aparține băncii[1]; de bancă. [pl. *-ri, -re.* / cf. it. *bancario*, fr. *bancaire*]

bancă[1] *s.f.* instituție care se ocupă cu efectuarea operațiilor de primire a banilor în depunere și cu plasarea lor în diferite operații, în scontarea de bilete la ordin, în împrumuturi de capital etc. ○ ~ *de emisiune* = instituție care are dreptul să emită bancnote; *bilet de* ~ = bancnotă. [<fr. *banque*, it. *banco*]

bancă[2] *s.f.* *(la jocul de cărți)* banii puși în joc de cel ce ține jocul. [<germ. *Bank*]

bancă[3] *s.f.* scaun lung, cu sau fără rezemătoare, pe care pot ședea deodată mai multe persoane. ● scaun cu pupitru pe care stau elevii în clasă. [<fr. *banc*, cf. germ. *Bank*]

banchér *s.m.* **1.** posesor de capital bancar; proprietar sau mare acționar al unei bănci. **2.** *(la jocul de cărți)* persoană care ține banca[2]. [cf. fr. *banquier*, it. *banchiere*]

banchét *s.n.* ospăț, masă mare festivă (dată în cinstea unei persoane sau a unui eveniment). [pl. *-te, -turi.* / <fr. *banquet*]

banchétă *s.f.* **1.** bancă mică fără spetează; *(spec.)* canapea în compartimentele vagoanelor de cale ferată. **2.** fîșie orizontală de-a lungul șanțurilor unei șosele. [<fr. *banquette*]

banchíză *s.f.* îngrămădire de ghețuri plutitoare formată de-a lungul țărmurilor în mările polare. v. a i s b e r g. [<fr. *banquise*, cf. scand. *bank* — banc, *ice* — gheață]

bancnótă *s.f.* hîrtie-monedă emisă de o bancă și folosită ca mijloc de plată; bilet de bancă. [<fr., engl. *bank-note*]

bánco *s.m. invar.* *(la jocul de cărți)* totalitatea mizelor depuse de jucători. [<it., fr. *banco*]

bancocrát *s.m.* adept, partizan al bancocrației. [<fr. *bancocrate*]

bancocrație *s.f.* afirmare puternică a puterii politice a capitalului bancar; tiranie a băncilor. [gen. *-iei.* / <fr. *bancocratie*, cf. fr. *banque* — bancă, gr. *kratos* — forță]

bancrút *s.m.* bancrutar. [<germ. *Bankrott*]

bancrutá *vb.* I. *intr.* a da faliment. [<germ. *bankrottieren*]

bancrutár *s.m.* *(rar)* falit. [var. *bancrutier* s.m. / cf. fr. *banqueroutier*, it. *bancarottiere*]

bancrútă *s.f.* situație a unui comerciant falit, vinovat de rea administrare sau de fraudă; faliment. [<fr. *banqueroute*, cf. germ. *Bankrott*, it. *bancarotta*<*banco* — bancă, *rotto* — rupt]

bandá *vb.* I. *refl.* *(despre nave)* a se înclina pe un bord din cauza vîntului sau a încărcăturii așezate greșit. [cf. it. *banda*, fr. *bande*]

bandáj *s.n.* **1.** fașă cu care se leagă o rană sau o parte bolnavă a corpului; *(p. ext.)* pansament. ● aparat special pentru a susține o hernie. ● fașă cu care boxerii își înfășoară pumnii pe sub mănuși. **2.** cerc (de oțel, de cauciuc etc.) care se montează pe janta unei roți de vehicul. [<fr. *bandage*]

bandajá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) aplica un bandaj. [p.i. 3,6 *-jează*, 4 *-jăm*, ger. *-jînd.* / <bandaj]

bándă[1] *s.f.* **1.** ceată, grup de oameni (reuniți mai ales în scopuri rele, necinstite); grup format cu scopul unei acțiuni de subminare a colectivității, de sabotaj etc.; sleahtă, clică. **2.** *(glumeț)* grup de prieteni care umblă de obicei împreună. **3.** mică trupă de muzicanți; taraf de lăutari. [pl. *bande, benzi.* / <fr. *bande*, it. *banda*<got. *bandi* — steag]

bándă[2] *s.f.* **1.** fîșie îngustă și lungă de stofă, de hîrtie, de metal etc. cu care se leagă, se protejează, se înfășoară ceva. ○ ~ *de magnetofon* = fîșie îngustă de material flexibil, acoperită cu un strat fin de substanță feromagnetică și care servește la înregistrarea și reproducerea sunetelor cu magnetofonul; ~ *rulantă* (sau *de transport*) = fîșie lungă, continuă, de cauciuc, de piele etc. care servește la transportul, în plan orizontal, al unor materiale sau piese; ~ *de imagini* = peliculă cinematografică; ~ *de circulație* = partea carosabilă a unei șosele. ● *(filat.)* ansamblu de mai multe mărci, decupat dintr-o coală pe orizontală sau pe verticală și păstrat astfel într-o colecție: straif. **2.** marginea elastică de la masa de biliard. **3.** grup de frecvențe învecinate sau apropiate care fac parte din spectrul unei radiații sonore sau electromagnetice. [pl. *benzi, bande.* var. *bantă* s.f. / <fr. *bande*, cf. germ. *Band*]

banderíță *s.f.* *(rar)* suliță cu un steguleț în vîrf, pe care toreadorii o înfig în ceafa taurilor în luptele cu aceștia pentru a-i întărîta. [cf. fr. *banderille*, sp. *banderilla*]

banderoláre *s.f.* operație de aplicație a unei banderole pe o carte, o cutie etc.

banderólă *s.f.* **1.** steguleț (de lance, de catarg etc.). **2.** bandă de hîrtie lipită în jurul unei cutii, unei cărți etc. ● bandă de pînză care se poartă la braț ca semn de recunoaștere, pentru a arăta că cel care o poartă are anumite însărcinări etc. [<fr. *banderole*, it. *banderuola*]

bandiéră *s.f.* steag, stindard (al unei corăbii). [pron. *-die-.* / cf. it. *bandiera*, fr. *bandière*]

bandit *s.m.* tîlhar; brigand; asasin. [<it. *bandito*, cf. fr. *bandit*]

banditésc *adj.* de bandit, tîlhăresc. [< *bandit*]
banditísm *s.n.* tîlhărie, hoție. [cf. fr. *banditisme*]
bandólă *s.f.* instrument muzical cu coarde, asemănător cu bandura. [<sp. *bandola*]
bandotécă *s.f.* colecție de benzi de magnetofon; încăpere, mobilă în care se păstrează aceste benzi. [germ. *Bandothek*]
bandóu *s.n.* **1.** legătură de încins fruntea, capul, de legat ochii. **2.** boltă îngustă prin care se termină capătul liber al unui portal de tunel. [<fr. *bandeau*]
bandúlă *s.f.* frînghie lungă, cu o greutate de lemn la un capăt, care ajută la prinderea și tragerea parîmelor grele. [<it. *bandola*]
banduliéră *s.f.* bandă de piele sau de stofă, pusă de-a curmezișul pieptului, de care se agață sabia, pușca etc. ○ *în* ~ = de-a curmezișul pieptului. [pron. *-li-e-.* / <fr. *bandoulière*]
bandúră *s.f.* instrument muzical ucrainean de formă ovală, cu o tastieră scurtă și cu 8 pînă la 24 de coarde. [<rus. *bandur*]
banduríst *s.m.* și *f.* cîntăreț la bandură. [cf. rus. *banduristʹ*]
baniéră *s.f.* steag feudal de război. ● unitate militară feudală. [pron. *-ni-e-.*/ <fr. *bannière*]
banjó *s.n.* instrument muzical cu coarde (asemănător chitarei), cu cutia de rezonanță rotundă, făcută din piele, și cu un gît foarte lung. [pl. *-ouri.* / <fr. *banjo*]
baobáb *s.m.* arbore din Africa tropicală, al cărui trunchi atinge mărimi uriașe. [pron. *ba-o-.* var. *boabab* s.m. / <fr. *baobab*]
baptísm *s.n.* sectă creștină protestantă care nu admite botezul decît la vîrstă adultă; doctrina acestei secte. [<fr. *baptisme*]
baptíst *s.m.* și *f.* *(adesea adj.)* adept al baptismului. [cf. fr. *baptiste*]
baptistériu *s.n.* **1.** bazin de înot în termele antice. **2.** capelă sau biserică în care se fac botezuri; bazin folosit la botezul prin scufundare. [pron. *-ri-u.* / <lat. *baptisterium*, cf. fr. *baptistère*, it. *battistero*]
bar[1] *s.n.* **1.** local public în care consumatorii sînt serviți stînd în picioare sau pe scaune speciale, în fața unei mese înalte, în formă de tejghea. ● tejghea, masă (avînd uneori o instalație specială) într-un restaurant, într-o bodegă etc., la care se servesc și se prepară băuturile. **2.** local de lux unde se petrece, cu muzică, dans etc.; cabaret. [pl. *-ruri.* / <engl., fr. *bar*]
bar[2] *s.m.* unitate de măsură a presiunii atmosferice egală cu 10^6 barii. [<fr. *bar*]
bará *vb.* I. *tr.* **1.** a întrerupe, a opri, a împiedica cu o bară, cu un obstacol etc. circulația, trecerea (pe un drum, o stradă etc.). **2.** a trage o linie peste..., a șterge cu o linie (un text, un pasaj etc.). [<fr. *barrer*]
baracamént *s.n.* ansamblu de barăci pentru personal, materiale etc. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *baraquement*, it. *baraccamento*]
barácă *s.f.* construcție provizorie de scînduri, servind ca locuință, magazie etc. [pl. *barăci, bărăci.* / <fr. *baraque*]
baráj *s.n.* **1.** obstacol artificial ridicat pe cursul unei ape curgătoare, pentru a ridica nivelul apei sau pentru a-i regulariza cursul; stăvilar, zăgaz. ● lucrare provizorie într-un puț de mină, care oprește pătrunderea apelor ce vin în timpul săpării acestuia. **2.** piedică; barieră. ● lucrare de fortificație, care împiedică înaintarea inamicului pe anumite direcții. **3.** foc dens și rapid de artilerie sau de arme automate, care are drept scop să oprească atacul inamicului. **4.** *(sport)* întrecere suplimentară pentru promovarea mai multor echipe sau concurenți aflați la egalitate într-o categorie superioară sau pentru stabilirea ordinii lor într-un clasament. [pl. *-je, -juri.* / <fr. *barrage*]
barajíst *s.m.* persoană care asigură întreținerea unei instalații de captare a apei. [cf. fr. *barragiste*]
báră *s.f.* **1.** drug de metal (destinat prelucrării). ● piesă de metal sau de lemn, de dimensiuni variabile, folosită în construcții sau în dispozitive tehnice pentru transmiterea eforturilor. **2.** fiecare dintre cei trei stîlpi care delimitează poarta la unele jocuri sportive. ● șut în stîlpul porții la fotbal. **3.** barieră care desparte pe judecători de avocați și împricinați; *(p. ext.)* locul de unde se pledează în fața justitiei. **4.** linie verticală sau orizontală, folosită ca element de separare într-un text. ● linie verticală care separă măsurile unui portativ. ● ridicătură de metal liniară dispusă transversal pe tastiera unor instrumente cu coarde ciupite, indicînd locurile în care se pot produce sunetele de o anumită înălțime. **5.** îngrămădire de nisip, de mîl etc. la gura unui rîu sau a unui fluviu. [<fr. *barre*]
barbacánă *s.f.* deschizătură mică, lăsată din loc în loc în zidăria unei culee de pod, a unui zid de sprijin etc. pentru a permite scurgerea apelor colectate în spatele acestora. [<fr. *barbacane*, it. *barbacane*]
barbadénsis *s.m.* specie de bumbac care produce fibre de calitate superioară. [<lat. *barba densis*]
barbár *s.m.* și *f.* **1.** nume dat de greci și romani oricărui individ care aparținea unei populații străine, care nu vorbea latina sau greaca; străin. **2.** *(la pl.)* nume dat în trecut popoarelor migratoare care au invadat Imperiul roman în primele secole ale erei noastre; *(la sg.; rar)* individ care aparține unui asemenea popor. **3.** *(fig.)* om crud, sălbatic, necivilizat; grosolan. [acc. și *bárbar.*/ <lat. *barbarus*. gr. *barbaros* — străin, cf. fr. *barbare*]
barbaríe *s.f.* **1.** stadiu de civilizație înapoiată în care se află un popor, un grup, un om etc.; înapoiere, sălbăticie. **2.** lipsă de respect pentru cultură și civilizație; faptă, atitudine în care se reflectă o asemenea concepție; sălbăticie, grozăvie, cruzime, neomenie. [gen. *-iei.* / cf. lat. *barbaria*, fr. *barbarie*]
barbarísm *s.n.* cuvînt introdus dîntr-o limbă străină fără a fi nevoie de el. [cf. lat. *barbarismus*, gr. *barbarismos* — expresie greșită]

barbét *s.m.* cîine prepelicar, cu părul creț, specializat în vînătoarea de baltă [<fr. *barbet*]

barbétă[1] *s.f. (de obicei la pl.)* favoriți. [<it. *barbetta*]

barbétă[2] *s.f.* parîmă scurtă servind la fixarea bărcilor. [<it. *barbetta*]

barbétă[3] *s.f.* platformă de pămînt de pe care tunurile pot trage pe deasupra parapetului unei fortificații. ● blindaj circular fix, la tunurile navale. [<fr. *barbette*]

barbișón *s.n.* bărbuță ascuțită; cioc. [<fr. *barbichon*]

barbitón *s.n.* instrument muzical mare, asemănător cu lira, folosit de vechii greci. [pl. *-oane.* / <fr. *barbiton*, lat., gr. *barbiton*]

barbitúric *adj. acid* ~ = substanță acidă, ai cărei derivați sînt narcotice. // *s.n. (mai ales la pl.)* clasă de medicamente cu acțiune calmantă asupra sistemului nervos central; medicament din această clasă. [<fr. *barbiturique*]

barbotáj *s.n.* sistem de ungere a unui motor prin împroșcarea lubrifiantului pe suprafețele de uns. [<fr. *barbotage*]

barc *s.n.* corabie cu mai multe catarge cu pînze pătrate, al cărei ultim catarg are randă și contrarandă. [pl. *-curi.* / <it. *barco*]

barcánă *s.f.* dună de nisip în formă de potcoavă cu convexitatea în bătaia vîntului. [<fr. *barkhane*]

barcarólă *s.f.* cîntec de gondolier venețian; *(p. ext.)* cîntec de marinar, de barcagiu; compoziție muzicală care imită mișcarea legănată a valurilor și cadența lopeților. [<it. *barcarollo*, cf. fr. *barcarolle*]

bárcă *s.f.* ambarcație mică, fără punte, cu vîsle sau cu un motor. [pl. *bărci.* / <it. *barca*, cf. fr. *barque* <lat. *barca*]

barchetínă *s.f.* corabie cu pînze cu trei catarge. [pl. *-ne.* / < it. *barchettina*]

bard *s.m. (ist.)* poet celt care cînta în poeziile sale pe eroi. ● *(p. ext.)* poet național. [<fr. *barde*, it. *bardo* <celt. *bardas*]

barém *s.n.* carte, registru etc. care conține calcule gata făcute; tabele de calcul. [pl. *-me, -muri.* / <fr. *barème*, cf. *Barrême*, n.p.]

barétă[1] *s.f.* **1.** bentiță (de piele, de pînză etc.) care încheie un pantof. **2.** lamelă de metal care se fixează transversal pe un obiect (medalie, tabacheră etc.). [<fr. *barrette*, it. *baretta*]

barétă[2] *s.f. (rar)* pălărie roșie a cardinalilor; tichie. [pl. *-te.* / <it. *baretta*]

barhét *s.n.* țesătură de bumbac flanelată. [pl. *-turi.* var. *barchet* s.n. / <germ. *Barchent*]

bárlc *adj.* referitor la presiunea atmosferică. ○ *repartiție barică* = repartiția presiunii atmosferice la suprafața pămîntului. [<fr. *barique*]

baricadá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) închide cu o baricadă. [<fr. *barricader*]

baricádă *s.f.* întăritură făcută din diferite materiale sau lucruri, cu scopul de a feri pe cei atacați de loviturile atacatorilor în timpul unor lupte de stradă, într-o revoluție etc. ○ *(expr.) a muri pe* ~ = a lupta consecvent, pînă la capăt, pentru o idee. [<fr. *barricade*, cf. it. *barricata*]

baricéntru *s.n.* punctul de întîlnire al medianelor într-un triunghi. ● centru de greutate. [cf. fr. *barycentre*]

bárie *s.f.* unitate de măsură pentru presiune, egală cu presiunea de o dină pe centimetru pătrat. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *barye*]

bariéră *s.f.* **1.** închidere a unui drum cu o bară mobilă de lemn; bară cu care se face închiderea unui drum etc.; *(p. ext.)* întretăierea dintre o șosea și o linie de cale ferată. **2.** linie de plecare (la cursele de cai); start. **3.** loc de intrare într-un oraș, unde odinioară se încasau taxele pe mărfurile aduse spre vînzare. [pron. *-ri-e-.* / <fr. *barrière*]

baril *s.m.* unitate de măsură pentru volume în S.U.A. și în Anglia (folosită mai ales pentru produse petrolifere). [pl. *-li, -luri.* s.n. / <fr. *baril*, cf. engl. *barrel*]

barimetríe *s.f.* apreciere a greutății vii a animalelor pe bază de măsurători. [gen. *-iei.* / <fr. *barymétrie*]

bariotróp *s.n.* joc distractiv care constă în a găsi un cuvînt cu două sau mai multe sensuri, după cum intervine accentul. [pl. *-puri*]

barisféră *s.f. (geol.)* porțiunea din centrul pămîntului alcătuită din elemente cu densitate mare; centrosferă. [<fr. *barysphère*, cf. gr. *barys* — greu, *sphaira* — sferă]

baríș *s.n.* **1.** broboadă subțire și ușoară; maramă, testemel, tulpan. **2.** stofă fină de lînă. [pl. *-șe.* var. *barej, bareș, bariz* s.n. / <fr. *barège*, cf. *Barèges*, n.p.]

barít *s.n.* baritină. [<germ. *Baryt*]

barítă *s.f.* protoxid de bariu. [<fr. *baryte*]

baritínă *s.f.* sulfat natural de bariu. [<fr. *barytine*]

bariton *s.m.* **1.** *(la sg.)* registru al vocii bărbătești care se întinde între tenor și bas. **2.** cîntăreț cu voce de bariton (1). // *s.n.* instrument de alamă, avînd în orchestră un rol analog baritonul într-un cor. [<it. *baritono*, fr. *baryton*, cf. gr. *barys* — grav, *tonos* — ton]

báriu *s.n.* metal moale, alcalinopămîntos, de culoare albă-argintie, ai cărui compuși se întrebuințează la fabricarea vopselelor, a sticlei etc. [pron. *-riu.* var. *barium* s.n. / <fr. *baryum*]

bárman *s.n.* proprietarul unui bar[1]. ● persoană care servește la bar[1]. [<engl. *barman*]

baroánă *s.f.* baroneasă. [cf. fr. *baronne*]

baróc *adj. stil* ~ (și *s.n.*) = stil artistic predominant în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, care se caracterizează prin ornamentație excesivă, prin neregularitatea liniilor și prin monumentalitatea construcțiilor. [<it. *barocco*, fr. *baroque*, cf. port. *barocco* — perlă de formă neregulată]

barocámeră *s.f.* cameră în care se realizează adevărate microclime de altitudine și presiune, servind la studierea fiziologiei organismului la diferite înălțimi precum și la tratamentul anumitor boli. [cf. gr. *baro* — greu, lat. *camera* — cameră]

barográf *s.n.* barometru înregistrator. [<fr. *barographe*, cf. gr. *baros* — greutate, *graphein* — a scrie]

barogramă *s.f.* curbă care reprezintă variațiile presiunii atmosferice înregistrate la barograf. [<fr. *barogramme*, cf. gr. *baros* — greutate, *gramma* — scriere]

barométric *adj.* al barometrului, de barometru. [cf. fr. *barométrique*]

barométru *s.n.* aparat folosit la măsurarea presiunii atmosferice. [<fr. *baromètre*, cf. gr. *baros* — greutate, *metron* — măsură]

barón *s.n.* senior feudal care avea pe pămînturile sale drepturi absolute; titlu de noblețe între cavaler și viconte; persoană avînd acest titlu. [<fr. *baron*, cf. it. *barone*, germ. *Baron*]

baroneásă *s.f.* femeie avînd titlul de baron; fiică de baron. [<*baron*]

baronét *s.m.* titlu de noblețe în Anglia, dat unui ordin de cavaleri; persoană avînd acest titlu. [<fr. *baronnet*]

baronie *s.f.* titlu de baron; *(p. ext.)* domeniul unui baron. [gen. *-iei*. / cf. fr. *baronnie*, it. *baronia*]

baroscóp *s.n.* aparat folosit pentru a demonstra existența presiunii atmosferice. [pl. *-oape*. / <fr. *baroscope*, cf. gr. *baros* — greutate, *skopein* — a privi]

barotermométru *s.n. (met.)* aparat care se compune dintr-un barometru și un termometru, servind la determinarea presiunii și temperaturii aerului. [<fr. *barothermomètre*]

baróu *s.n. (în vechea organizare a justiției)* corp constituit care îngloba totalitatea avocaților pledanți dintr-un județ; sediu local al acestui corp. [pl. *-uri*. / <fr. *barreau*]

barremián *s.n.* unul dintre etajele cretacicului inferior. [pron. *-mi-an*. / <fr. *barrémien*]

bas *s.m.* **1.** *(la sg.)* registrul cu sunetele cele mai grave ale vocii bărbătești. **2.** cîntăreț cu voce de bas (1).// *s.n.* instrument muzical de alamă care produce sunetele cele mai joase. [pl. *bași*, *basuri* s.n. / cf. it. *basso*, fr. *basse*]

băscă *s.f.* beretă cu marginile îndoite înăuntru. [pl. *băști*. var. *basc* s.n. / <fr. *béret*) *basque*]

báschet *s.n.* joc de echipă, cu mingea, în care fiecare echipă urmărește să arunce mingea într-un coș fixat de un stîlp pe terenul echipei adverse. [var. *baschetbal*, *baschetbol* s.n. / <engl., fr. *basket(-ball)*]

baschetbalíst *s.m.* și *f.* jucător de baschet. [<*baschetbal* + *-ist*]

basculá *vb.* **I.** *intr.* a oscila ca o basculă; a se balansa. [<fr. *basculer*]

basculánt *adj.* cu mișcări de basculă; care se balansează. ○ *autocamion* (sau *vagon*) ~ = autocamion (sau vagon) a cărui platformă se poate ridica dintr-o parte, pentru descărcare. [pl. *-nți*, *-nte*. / cf. fr. *basculant*]

basculatór *s.n.* dispozitiv mecanic care servește la răsturnarea unei lăzi sau a unui vagonet, pentru a-i goli conținutul. [<*bascul(ă)*, după fr. *basculeur*]

báscúlă *s.f.* **1.** aparat pentru cîntărit greutăți mari, de tipul balanței. **2.** pîrghie cu punctul de sprijin la mijloc, rezemat pe o axă, astfel încît să permită o mișcare oscilatorie liberă. [<fr. *bascule*, cf. it. *basculla*]

base-ball *s.n.* joc național în America de Nord, care se practică între două echipe a cîte nouă jucători pe un teren avînd patru platforme de cauciuc alb la colțuri în care jucătorii sînt feriți de lovituri. [pron. *béisbol* / <engl. *base-ball*]

basét *s.m.* specie de cîine de vînătoare cu corpul lunguieț și labele scurte, cu pete roșietice sau negre, specializat în scoaterea din vizuină a vulpilor și bursucilor. [<fr. *basset*]

basíst *s.m.* **1.** bas (2). **2.** muzicant care cîntă din contrabas sau dintr-un instrument cu timbru jos. [cf. fr. *bassiste*]

basón *s.n.* **1.** fagot. **2.** joc de orgă care amintește timbrul de oboi în registrele grave. [<fr. *basson*, it. *bassone*]

basoreliéf *s.n.* sculptură scoasă în relief față de un fond cu care face corp comun. [pl. *-furi*. var. *basoreliev*, *basrelief* s.n. / cf. it. *basso-rilievo*, fr. *bas-relief*]

básta *adv.* ajunge! destul! gata! [<it. *basta*]

bastárd *s.m.* și *f.* **1.** copil din flori, nelegitim. **2.** plantă sau animal rezultăt din încrucișarea a două specii diferite; corcitură. [<it. *bastardo*]

bastardáre *s.f.* hibridare. [<*bastard*, cf. germ. *bastardieren*]

bastídă *s.f.* mică lucrare provizorie, construită pentru a ataca o fortificație. ● oraș fortificat pentru apărarea unui stat seniorial sau a unui domeniu. [<fr. *bastide*, cf. prov. *bastir* — a construi]

bastiménț *s.n.* navă, vas (de război) de dimensiuni mari. [<it. *bastimento*]

bastingáj *s.n.* parapet așezat de-a lungul bordului unei nave, format din niște cutii speciale în care se păstrează efectele echipajului. [<fr. *bastingage*]

bastión *s.n.* lucrare de fortificație cu două flancuri și două fețe (construită de obicei la unghiurile unei fortărețe). [pron. *-ti-on*. pl. *-oane*. / <fr. *bastion*, it. *bastione*]

bastón *s.n.* **1.** băț, ciomag lucrat frumos, folosit de obicei ca sprijin la mers. ○ ~ *de mareșal* = baston purtat de mareșali ca semn distinctiv al demnității. **2.** baton. **3.** piesă cilindrică de metal sau de lemn, care are diferite întrebuințări la bordul unei nave. [<it. *bastone*]

bastonádă *s.f. (liv.)* bătaie cu bastonul. [cf. fr. *bastonnade*, it. *bastonata*]

batalión *s.n.* subunitate militară, mai mică decît un regiment. [pron. *-li-on*. / <pol. *batalion*, cf. it. *bataglione*, fr. *bataillon*]

batalionár *adj.* care aparține unui batalion, de batalion. [<*batalion*]

batánt *adj. (despre uși, capace* etc.) care se închide singur, printr-o mișcare de rotație în jurul unei axe situate la o margine. // *s.n.* panou mobil la o poartă sau la o ușă, servind la deschiderea sau închiderea acestora. [<fr. *battant*]

batárd *adj. (despre scriere, litere)* cu caractere de scriere rondă și de scriere cursivă; *(despre penițe)* care servește la acest fel de scriere. [<fr. *bâtarde*]

batardóu *s.n.* incintă din lemn, din oțel sau din beton, construită sub apă, în care se pot executa săpături și alte lucrări

la poduri etc. după scoaterea apei din ea. ● dig provizoriu construit pentru a opri sau a abate apele unui rîu, în vederea efectuării unor construcții în albia lui. [pl. *-uri.* / <fr. *batardeau*]

batél *s.n.* vaporaș. [<it. *battello*]

bateliér *s.m.* conductor sau matelot din echipajul unui batel. [<it. *battelliere*, cf. fr. *batelier*]

baterie *s.f.* **1.** subunitate de artilerie care cuprinde mai multe tunuri, un număr de militari care le mînuiesc, utilajul și mijloacele de transport necesare. ● terasament care protejează tunurile în poziție de tragere. ● șir de tunuri aflate de fiecare latură a unui bastiment de război. **2.** ansamblu de aparate, de mașini etc. cu care se face aceeași operație. ○ ~ *electrică* = reunire de mai multe pile sau de acumulatoare electrice. **3.** vas cu gheață folosit pentru a răci vinul și sifonul din sticle. **4.** grupul instrumentelor de percuție într-o orchestră. [gen. *-iei.* / <fr. *batterie*, it. *batteria*]

batiálă *adj. f. regiune batială* = regiune a fundului mării cuprinsă între 200 și 1 000 metri adîncime. [pron. *-ti-a-.* / <fr. *(région) bathyale*]

batic *s.n.* **1.** țesătură colorată și imprimată după un procedeu din Java. **2.** basma colorată. [pl. *-curi* și *-ce.* / <fr. *batik*]

batigráf *s.n.* aparat care măsoară și înregistrează adîncimile mării. [pl. *-fe.* / <fr. *bathygraphe*, cf. gr. *bathys* — adînc, *graphein* — a scrie]

batigrafie *s.f.* măsurarea adîncimilor mării. [<fr. *bathygraphie*]

batigramă *s.f.* diagramă care reprezintă fundul unei mări. [<fr. *bathygramme*]

batimétric *adj.* referitor la batimetrie, de batimetrie. ○ *curbă batimetrică* = linie care unește punctele de egală adîncime ale fundului unei mări sau ale unui ocean. [<fr. *bathymétrique*]

batimetríe *s.f.* disciplină care se ocupă cu măsurarea adîncimii apei în mări, lacuri și rîuri. [gen. *-iei.* / <fr. *bathymétrie*]

batimétru *s.n.* aparat pentru măsurarea adîncimii mărilor. [<fr. *bathymètre*, cf. gr. *bathys* — adînc, *metron* — măsură]

batír *s.n.* fir de bumbac răsucit ușor, întrebuințat la însăilat. [<fr. *bâtir*]

batiscáf *s.n.* navă submarină care permite explorarea la mari adîncimi. [<fr. *bathyscaphe*, cf. gr. *bathys* — adînc, *skaphe* — luntre]

batisféră *s.f.* nacelă sferică care permite omului să coboare la cîteva sute de metri adîncime, pentru cercetări submarine. [<fr. *bathysphère*, cf. gr. *bathys* — adînc, *sphaira* — sferă]

batíst *s.n.* pînză foarte fină de bumbac sau de in. [pl. *-turi.* / <fr. *batiste*]

batistă *s.f.* bucată mică de pînză, folosită la ștersul nasului, al feței etc. [<fr. *batiste*]

batíu *s.n.* **1.** construcție de metal care formează legătura dintre un motor, o mașină etc. și fundație. **2.** cadru pe care se montează mecanismele mașinilor-unelte. [pron. *-iu.* pl. *-uri.* / <fr. *bâti*]

batolít *s.m.* rocă intruzivă în formă de masiv. [pl. *-turi*, *-te.* / <fr. *batholite*, cf. gr. *bathos* — adîncime, *lithos* — piatră]

batométru *s.n.* aparat cu care se iau probe pentru determinarea aluviunilor transportate de rîuri. [cf. fr. *bathomètre*]

batón *s.n.* bucată lunguiață (de vanilie, de ciocolată etc.). [<fr. *bâton*]

batóză *s. f.* mașină de treierat. [cf. fr. *batteuse*]

batraciéni *s.m.pl.* clasă de vertebrate amfibii, cu pielea netedă, respirație branhială, ovipare și cu dezvoltarea prin metamorfoză, avînd ca tip broasca; *(la sg.)* animal din această clasă. [<fr. *batraciens*, cf. gr. *batrachos* — broască]

bauxítă *s.f.* oxid de aluminiu amorf, care se găsește în natură sub formă de mase compacte. [pron. *ba-u-.* pl. *-te.* var. *bauxit* s.n. / <fr. *bauxite*, cf. *Baux*, n.p.]

bavúră *s.f.* **1.** porțiune de material în relief față de profilul cerut al unei piese metalice, rezultată din prelucrare. **2.** contur îngroșat, lăsat de o cerneală proastă. [<fr. *bavure*]

bazá *vb.* I. *refl.* a se întemeia, a se sprijini (pe ceva); a avea încredere în sprijinul cuiva. [<fr. *baser*]

bazált *s.n.* rocă eruptivă, dură, compusă din minerale bogate în magneziu și fier, care se întrebuințează la construcții și pavaje. [pl. *-turi* și *-te.* / <fr. *basalte*]

bazáltic *adj.* de bazalt. [<fr. *basaltique*]

bazár *s.n.* loc (acoperit) unde se vînd obiecte de tot felul; *(p. ext.)* tîrg, piață. [pl. *-ruri*, *-re.* / <fr. *bazar*, cf. pers. *bazar* — piață]

bază *s.f.* **I. 1.** partea de jos a unui corp, a unui edificiu etc.; *(p. ext.)* temelie, fundament. ● latura unui poligon sau fața unui poliedru, situată în poziția cea mai de jos. **2.** parte, element fundamental, esențial a ceva. ● element principal al unei combinații chimice. **3.** orînduire economică a societății într-o etapă dată a dezvoltării ei, cuprinzînd totalitatea relațiilor de producție din etapa respectivă (baza economică). **4.** loc de plecare, de adunare a unor oameni, a unor trupe, a unor materiale etc. **II.** substanță cu gust leșietic, care albăstrește hîrtia de turnesol și, în combinație cu un acid, formează o sare. [<fr. *base*, cf. it. *base* <gr. *basis* — sprijin]

bazedóv *s.n.* boală cauzată de hipersecretia tiroidei, manifestată prin bulbucarea ochilor, stare de nervozitate și palpitații; boala lui Basedow. [<*Basedow*, medic german]

bazedovián *adj., s.m.* și *f.* suferind de bazedov. [pron. *-vi-an.* / cf. fr. *basédovien*]

bázic *adj. (despre substanțe)* cu proprietățile unei baze. [cf. fr. *basique*]

bazicitáte *s.f.* proprietate pe care o are un corp de a juca rolul de bază (II) într-o combinație; numărul de atomi de hidrogen ai unei molecule de acid, care pot fi înlocuiți printr-un metal. [pl. *-tăți.* / <fr. *basicité*]

bazídii *s.f.* organe speciale ale unor ciuperci, pe care se formează sporii. [<fr. *basides*]

bazidiomicéte *s.f.pl.* clasă de ciuperci la care sporii se formează la exterior, pe

bazidii. [pron. *-di-o-*. / <fr. *basidiomycètes*]

bazilicále *s.f.pl.* colecție de legi, publicată la sfîrșitul secolului al IX-lea de împăratul bizantin Leon al VI-lea, zis Filozoful, care constituie cea mai monumentală operă de drept bizantin. [<lat. *basilicorum libri*]

bazilică *s.f.* **1.** edificiu public la romani, de formă dreptunghiulară, cu interiorul împărțit în trei sau în cinci părți prin șiruri de coloane. **2.** biserică din primele secole ale creștinismului, construită după planul bazilicilor romane; *(astăzi)* biserică sau catedrală mare. [pl. *-ci*, *-ce*. / <lat., it. *basilica*]

bazilísc *s.m.* **1.** șarpe fabulos, despre care se credea că cu o singură privire provoca moartea. **2.** gen de șopîrlă cu limba groasă, capul și gîtul scurt, cu o coadă lungă, avînd pe cap o excrescență epidermică triunghiulară, iar pe spate și pe coadă o creastă dințată mobilă. [pl. *-işci*. / <it. *basilisco*, cf. gr. *basiliskos*]

bazín *s.n.* **1.** rezervor mare de apă, alimentat de obicei de la o sursă. ● *(mar.)* parte a unui port amenajată special pentru staționarea navelor. **2.** regiune de unde își adună afluenții un rîu sau un fluviu. **3.** regiune în care se găsesc zăcăminte de minereuri. **4.** cavitate cuprinsă între oasele iliace. [pl. *-ne*, *-nuri*. var. *basin*. / <fr. *bassin*]

bazinét *s.n.* parte a rinichilor de unde pornesc tuburile urinifere. [<fr. *bassinet*]

beatifică *vb.* I. *tr. (în biserica catolică)* a trece pe cineva, după moarte, în rîndul sfinților. [pron. *be-a-*. p. i. *beatific*. / <lat. *beatificare*, cf. fr. *béatifier*]

beatitúdine *s.f.* stare de fericire deplină, de încîntare. ● stare patologică de euforie permanentă, de indiferență față de situațiile și întîmplările din jur. [<lat. *beatitudo*, cf. fr. *béatitude*]

bebé *s.m. invar.* copil drăgălaș; *(fig.)* păpușă. [<fr. *bébé*]

bec[1] *s.n.* **1.** balonaș de sticlă prevăzut cu un soclu (prin care se montează la o lampă) și un filament în interior, care devine incandescent și luminează cînd este străbătut de un curent electric. **2.** partea unei lămpi cu gaz aerian unde arde flacăra. [pl. *-curi*. / <fr. *bec*]

bec[2] *s.m.* jucător fundaș la fotbal. [pl. *-ci*. / <engl. *back*]

becár *s.m.* semn care, pus înaintea unei note, anulează un diez sau un bemol anterior, redînd notei tonul natural. [<fr. *bécarre*, cf. *b* — semn pentru nota *si*, *carré* — pătrat]

becáță *s.f.* pasăre călătoare de baltă cu ciocul și picioarele lungi, a cărei carne este foarte gustoasă. [cf. fr. *bécasse*, it. *beccaccia*]

becațină *s.f.* becață. [<fr. *bécassine*]

bechíe *s.f.* dispozitiv pe care se sprijină coada avionului. [gen. *-iei*. / <fr. *béquille*]

begónie *s.f.* plantă ornamentală cu flori frumoase, frunze mari, de diferite culori. [gen. *-iei*. / <fr. *bégonia*, cf. *Begon*, n.p.]

behaviorísm *s.n.* curent în psihologia burgheză contemporană, îndeosebi în cea din S.U.A., care consideră drept obiect al psihologiei comportamentul. [<engl. *behaviour* — comportare]

bej *adj. invar.* cafeniu-deschis. [<fr. *beige*.

bel *s.m.* unitate de măsură pentru intensitatea acustică a unui sunet. [<fr. *bel*, cf. *Bell*, fizician american]

beladónă *s.f.* mătrăgună. ● medicament preparat din frunzele acestei plante: atropină. [< fr. *belladone*, cf. it. *belladonna*]

bel-cánto *s.n.* termen din muzica vocală italienească, referitor la stilul de interpretare, care urmărește cu precădere frumusețea liniei melodice. [<it. *bel-canto* — literal: cînt frumos]

bele-árte *s.f. pl.* nume dat artelor frumoase (pictură, sculptură etc.). [<it. *belle arte*]

belemnít *s.m.* gen de moluscă cefalopodă fosilă cu cochilie dreaptă conică, avînd un os intern de susținere. [pl. *-iți*. / <fr. *bélemnite*]

beletrístic *adj. (despre opere literare)* artistic. ● *(s.f.)* literatură artistică. [<germ. *belletristisch*, *Belletristik*]

belicós *adj. (peior.)* războinic, agresiv; amenințător. [<lat. *bellicosus*, cf. it. *bellicoso*]

beliéră *s.f.* verigă de care se atîrnă sabia. [pl. *-re*. / <fr. *bélière*]

beligeránt *adi., s.m.* și *f.* (stat, națiune) care se află în război. [<fr. *belligérant*, cf. lat. *bellum* — război, *gerere* — a purta]

beligeránță *s.f.* calitate de beligerant; stare de război. [<fr. *belligérance*]

belinográf *s.n.* aparat de transmis imaginile prin telegrafie. [<fr. *belinographe*]

belinográmă *s.f.* imagine transmisă prin belinograf. [<fr. *belinogramme*]

belíță *s.f.* exploziv folosit în minele de cărbuni. [<fr. *bellite*]

belótă *s.f. (rar)* joc de cărți. [<fr. *belote*]

belvedére *s.f.* pavilion, terasă situată în partea de deasupra a unei clădiri, de unde se poate vedea o priveliște frumoasă. ● lanternă (2) de dimensiuni mai mari, care permite o vedere bună asupra împrejurimilor. [<it. *belvedere*]

belzebút *s.m. (liv.)* denumire dată diavolului. [pl. *-uți*. / cf. *Belzébuth*, n.p.]

bemól *s.m. (muz.)* accident muzical care coboară cu un semiton nota înaintea căreia este pus. [<fr. *bémol*, it. *bemolle*, cf. *b* — semn pentru nota *si*, *molle* — slab]

bemolizá *vb.* I. *tr.* a marca o notă cu bemol. [<fr. *bémoliser*]

bénă *s.f.* **1.** platformă închisă a unui autocamion, în care se așază încărcătura. **2.** cupă a unei macarale, care prinde materialul de ridicat și transportat. [var. *bena* s.f. / <fr. *benne*]

béndix *s.n.* electromotor care pune în mișcare motorul unui automobil. [pl. *-xuri*. / <fr. *bendix*]

benedictín *s.m.* și *f.* călugăr dintr-un ordin călugăresc, întemeiat în secolul al VI-lea de Benedict de Nurcia în mănăstirea de la Monte Cassino din Italia. [<fr. *bénédictin*]

benedictină *s.f.* băutură alcoolică cu gust dulce, preparată după rețeta călugărilor benedictini. [<fr. *bénédictine*]
benedicțiúne *s.f. (rar)* binecuvîntare (solemnă). [<lat. *benedictio*, cf. fr. *bénédiction*]
beneficiá *vb.* I. *intr.* a avea un beneficiu, a trage un folos din ceva sau de la cineva, a profita. [pron. *-ci-a.* / <fr. *bénéficier*]
beneficiár *s.m.* și *f.* cel care beneficiază de ceva. ● persoană, instituție etc. pentru care se face o lucrare. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *bénéficiaire*]
beneficiu *s.n.* folos, profit, cîștig (de pe urma unei situații, dintr-o proprietate etc.). ● venit net al unei întreprinderi socialiste. ● *(jur.)* ~ *de inventar* = drept de care se bucură un moștenitor de a accepta condiționat o succesiune, căreia nu îi cunoaște datoriile care o grevează; *(fig.)* rezervă pe care o are cineva înainte de a crede sau confirma ceva. [<lat. *beneficium*, cf. fr. *bénéfice*, it. *beneficio*]
benevól *adj.* făcut de bunăvoie, nesilit. ○ *contribuție benevolă* = sumă sau taxă al cărei cuantum îl stabilește plătitorul. [<fr. *bénévole*, cf. it. *benèvolo*, lat. *benevolus*]
bengál *adj. foc* ~ = foc de artificii, puternic și viu colorat. [<fr. *feu de Bengale*]
béngali *s.m. invar.* pasăre mică, asemănătoare vrabiei, care trăiește în regiunile calde ale Africii, Arabiei și Indiei. [<fr. *bengali*]
benign *adj.* (*med.*; op. m a l i g n) ușor, care nu dă complicații sau stări grave. [<lat. *benignus*, cf. fr. *bénigne*]
benignitáte *s.f.* stare ușoară a unei boli. [cf. fr. *bénignité*]
benjamin *s.m. (rar)* copil iubit, răsfățat (de obicei cel mai mic dintre frați). [pl. *-ni.* / <fr. *benjamin* <*Benjamin*, personaj biblic, ultimul copil al lui Iacob]
benoár *s.n.* lojă situată la nivelul parterului. [<fr. *beignoire*]
bentonít *s.n. (petr.)* amestec coloidal natural dintr-o anumită argilă cu nisip, folosit la obținerea unor pămînturi decolorante active, întrebuințate la decolorarea uleiurilor. [var. *bentonită* s.f. / <fr. *bentonite*]
béntos *s.n.* totalitatea organismelor care trăiesc pe fundul mărilor etc. [<fr. *benthos*]
benzaldehídă *s.f.* aldehidă derivată din benzen, folosită ca materie primă în industria materiilor colorante. [pl. *-de.* / <fr. *benzaldéhyde*]
benzén *s.n.* hidrocarbură lichidă incoloră obținută din gudronul de huilă și întrebuințată larg în industrie. [pl. *-nuri*, *-ni* s.m. / <fr. *benzène*]
benzénic *adj.* care conține benzen; care aparține familiei benzenului. [cf. fr. *benzénique*]
benzínă *s.f.* amestec lichid de hidrocarburi, obținut prin distilarea fracționată a țițeiului și folosit mai ales ca combustibil în motoarele cu explozie. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *benzine*]
benzoát *s.m.* sare sau ester al acidului benzoic. [pron. *-zo-at.* / <fr. *benzoate*]
benzóic *adj. acid* ~ = acid aromatic care se extrage din unele rășini naturale, în special din smirnă; este întrebuințat în industria coloranților. [pron. *-zo-ic.* / <fr. *benzoïque*]
benzól *s.m.* amestec de benzen și de toluen, folosit drept carburant. [<fr. *benzol*]
benzonaftól *s.m.* benzoat de naftol. [<fr. *benzonaphtol*]
benzopirínă *s.f.* substanță gudronată care se găsește în fumul de țigară. [<fr. *benzopirine*]
benzopurpurínă *s.f.* substanță roșie, care constituie unul dintre cei mai importanți coloranți pentru bumbac. [<fr. *benzopurpurine*]
berceuse *s.f.* 1. piesă instrumentală care are la bază un cîntec de leagăn și care exprimă un sentiment de duioșie, de visare. 2. *(franțuzism)* balansoar. [pron. *ber-sö-ză.* / <fr. *berceuse* — cîntec de leagăn]
berétă *s.f.* 1. acoperămînt de cap, moale, rotund și plat, fără cozoroc, pe care îl poartă mai ales marinarii. 2. bască. [var. *beret* s.n. / <fr. *béret*, it. *berretta*]
bergamótă *s.f.* varietate de pere zemoase și foarte gustoase. [var. *pergamută* s.f. / <fr. *bergamote*, it. *bergamòtta*<tc. *beg armodi* — pere pentru domnitori]
bergsonísm *s.n. (fil.)* doctrina filozofului idealist reacționar Bergson, a cărei categorie centrală este „durata", și care susține că adevărul nu ar fi accesibil cunoașterii științifice, gîndirii logice, ci numai intuiției. [<*H. Bergson*, filozof francez]
beri-béri *s.n.* boală cauzată de lipsa vitaminei B, din organism, care se manifestă prin tulburări nervoase, paralizie musculară, astenie. [<fr. *béribéri*]
beríl *s.n.* piatră prețioasă reprezentînd o varietate de smarald. [pl. *-luri.* / <fr. *béryl*, lat. *beryllus*]
beríliu *s.n.* metal alb, ductil, maleabil, foarte dur și ușor; este întrebuințat în unele aliaje ușoare și la fabricarea anumitor oțeluri speciale. [var. *berilium* s.n. / <fr. *béryllium*]
berkéliu *s.n.* element sintetic radioactiv. [var. *berkelium* s.n. / <engl. *berkelium* <*Berkeley*, universitate din S.U.A.]
berlínă *s.f.* trăsură în formă de cupeu, cu patru locuri (fabricată pentru prima oară la Berlin). [<fr. *berline*, cf. it. *bérlina*]
berjéră *s.f. (rar)* fotoliu larg și adînc. [<fr. *bergère*]
bérmă *s.f.* banchetă lată de circa 1 metru, amenajată pe taluzurile mai înalte pentru a le mări stabilitatea. [<fr. *berme*]
bernardín[1] *s.m.* și *f.* călugăr dintr-un ordin călugăresc provenit din ordinul benedictinilor, printr-o reformă făcută de Bernard de Menthon în secolul al X-lea. [pl. *-ni.* / <fr. *bernardin*]
bernardín[2] *s.m.* cîine mare, de culoare albă cu pete roșii, originar din Alpii elvețieni, dresat pentru a descoperi drumeții rătăciți (iarna) în munți. [<germ. *Bernhardiner*]
bérnă *s.f. (în expr.) pavilion în* ~ = pavilion național coborît pe jumătate, în semn de doliu sau de pericol. [pl. *-ne.* / <fr. *berne*]
bernsteinián *s.m.* bernsteinist. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni*]
bernsteinist *s.m.* adept al bernsteinismului.

bernsteinism *s.n. (fil., pol.)* curent revizionist reformist antimarxist în social-democrația internațională, apărut la sfîrșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. XX în Germania. Propaga revizuirea în spirit liberal burghez și idealist a tezelor fundamentale ale socialismului științific, ale filozofiei și economiei politice marxiste. [<*E. Bernstein*, 1850—1932]

bersaliér *s.m.* soldat din armata italiană, corespunzător vînătorului de la noi. [pron. *-lier.* / <it. *bersagliere*]

bértă *s.f.* broboadă croșetată din lînă, cu ciucuri, purtată de femei pe cap sau pe umeri. [<fr. *berthe*]

bertón *s.n.* barcă cu vîsle, din pînză cauciucată, care se poate strînge după ce a servit pe apă. [<fr. *berthon*]

bestiál *adj.* de bestie; animalic; feroce. [pron. *-ti-al.* /cf. fr. *bestial*, lat. *bestialis*]

bestialitáte *s.f.* **1.** fire, atitudine, pornire bestială; animalitate, ferocitate. **2.** faptă bestială. [pron. *-ti-a-.* / cf. fr. *bestialité*]

bestiár[1] *s.m.* gladiator care lupta cu fiarele sălbatice în arenele amfiteatrelor romane. // *s.n.* luptă între oameni și animale care avea loc în circuri. [pron. *-ti-ar.* pl. *-ri*, *-re* s.n. / <lat. *bestiarius*, cf. fr. *bestiaire*]

bestiár[2] *s.n.* culegere de fabule sau de povestiri despre animale. [pron. *-ti-ar.* pl. *-re.* / <fr. *bestiaire*, cf. lat. *bestiarius* <*bestia* — animal]

béstie *s.f.* animal sălbatic, fiară. ● *(fig.)* om cu fire de fiară, crud, sălbatic. [gen. *-iei.* / <lat. *bestia*]

betatrón *s.n.* aparat folosit în tehnica nucleară pentru accelerarea electronilor. [pl. *-oane*, *-oni* s.m. / <fr. *bêtatron*]

betaxină *s.f.* preparat farmaceutic din vitamina B_1, care se prezintă sub formă de pastile sau fiole. [nume comercial]

betél *s.m.* soi de piper agățător, care crește în India și Indonezia. [<fr. *bétel*, cf. hind. *betle*]

betón *s.n.* amestec de pietriș, nisip, ciment (sau alt liant) și apă, care se transformă într-o masă rezistentă prin întărire și este folosit ca material de construcție. [pl. *-onuri*, *-oane.* / <fr. *béton*]

betoná *vb.* I. *intr.* și *tr.* a turna betonul (în cofrajele unei construcții). [<fr. *bétonner*]

betoniér *s.m.* betonist. [pron. *-ni-er.* / <*beton*]

betoniéră *s.f.* mașină cu ajutorul căreia se prepară betonul. [<fr. *bétonnière*]

betoníst *s.m.* și *f.* lucrător specializat în lucrări de beton. [<*beton*]

betulacée *s.f. (la pl.)* familie de plante cu frunze simple, alterne, dublu dințate pe margini și cu flori unisexuate, grupate în amenți, cuprinzînd mesteacănul, arinul etc.; *(la sg.)* plantă din această familie. [<fr. *bétulacées*]

bezeá *s.f.* **1.** sărut trimis cuiva apropiind și depărtînd vîrful degetelor de buze. **2.** prăjitură făcută din albuș de ou bătut cu mult zahăr. [pl. *-ele.* / <fr. *baiser*]

bezoár *s.m.* specie de capră sălbatică, care trăiește în munții stîncoși din Creta, din Asia Mică și din Caucaz. [cf. germ. *Bezoar*]

bi- element de compunere savantă care are semnificația „de două ori", „dublu". [cf. fr. *bi-*, it. *bi-* <lat. *bis* — de două ori]

biacíd *adj. (chim.; în expr.) acid* ~ = acid bibazic. [<*bi-* + *acid*]

bianuál *adj.* care apare, care se produce de două ori pe an. ● *(despre plante)* care se poate recolta de două ori pe an. [pron. *bi-a-nu-al.* / <*bi-* + *anual*]

biatlón *s.n.* complex sportiv de două probe; *(spec.)* probă sportivă constînd din alergări pe schiuri pe o distanță de 20 kilometri și tragerea cu arma la țintă. [pl. *-oane.* / cf. lat. *bis*, gr. *athlon* — exercițiu]

biatómic *adj. (chim.; despre elemente)* cu molecula formată din doi atomi. [cf. fr. *biatomique*]

bibázic *adj. acid* ~ = acid care conține în moleculă doi atomi de hidrogen, neînlocuibili printr-un metal. [<fr. *bibasique*]

bibelóu *s.n.* obiect de artă, decorativ, de mărime redusă. [pl. *-uri.* / <fr. *bibelot*]

biber *s.m.* **1.** castor. **2.** blană de castor. [pl. *-ri.* / <germ. *Biber*]

biberón *s.n.* sticlă, vas care are la gură un sfîrc de cauciuc; se folosește la hrănirea artificială a sugarilor. [<fr. *biberon*]

bibliobúz *s.n.* automobil amenajat cu o bibliotecă volantă. [<fr. *bibliobus*]

bibliofil *s.m.* și *f.* iubitor, colecționar de cărți prețioase, frumoase și rare. [<fr. *bibliophile* <gr. *biblion* — carte, *philos* — prieten]

bibliofilíe *s.f.* interes deosebit pentru cărți prețioase, frumoase și rare. [pron. *-bli-o-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *bibliophilie*]

bibliofílm *s.n.* copie fotografică pe film cu bandă îngustă a unui text. [cf. fr. *bibliofilm*]

bibliofób *s.m.* dușman al cărților. [<germ. *Bibliophobe*]

bibliofobíe *s.f.* ură împotriva cărților. [cf. germ. *Bibliophobie*]

bibliográf *s.m.* și *f.* specialist în bibliografie (3). [<fr. *bibliographe*, cf. gr. *biblion* — carte, *graphein* — a scrie]

bibliográfic *adj.* de bibliografie, referitor la bibliografie. [<fr. *bibliographique*]

bibliografíe *s.f.* **1.** listă (cu indicații asupra titlului, anului și locului tipăririi) a scrierilor care se referă la o anumită problemă; material informativ asupra unei probleme. ● totalitatea operelor unui autor. **2.** listă, publicație (periodică) care cuprinde titlurile recent apărute. **3.** disciplină care se ocupă cu studiul tipăriturilor, al edițiilor operelor etc. [gen. *-iei.* / <fr. *bibliographie*]

bibliografiére *s.f.* selecționare, clasificare, descriere și adnotare a publicațiilor.

bibliologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul cărților, din punctul de vedere al formelor în care se prezintă, al istoricului lor etc. [gen. *-iei.* / <fr. *bibliologie*, cf. gr. *biblion* — carte, *logos* — vorbire]

biblioráft *s.n.* mapă de carton, clasor pentru păstrarea corespondenței, a actelor etc. [pron. *-bli-o-.* pl. *-turi.* / cf. gr. *biblion* — carte, *rhaptein* — a coase]

bibliotecár *s.m.* și *f.* cel care se ocupă de îngrijirea unei biblioteci. [cf. fr. *bibliothécaire*]

bibliotécă *s.f.* **1.** colecție (publică sau particulară) de cărți, de manuscrise, de publicații periodice etc. aranjate și clasate într-o anumită ordine. ● instituție, local care adăpostește o astfel de colecție. ● mobilă, raft, dulap pentru păstrarea cărților. **2.** nume dat unor colecții de tipărituri, identice ca aspect, care tratează teme dintr-un domeniu oarecare. [pron. *-bli-o-*. pl. *-ci*. / <lat. *bibliotheca*, gr. *biblion* — carte, *theke* — dulap]

biblioteconomie *s.f.* ramură a bibliologiei care studiază organizarea și conducerea bibliotecilor. [<fr. *bibliothéconomie*]

bibliotéhnică *s.f.* tehnica producerii materiale a cărții. [cf. fr. *bibliotechnie*]

bicamerál *adj.* *(despre puterea legiuitoare a unui stat)* care are două adunări, două camere legiuitoare. [<fr. *bicaméral*]

bicarbonát *s.m.* sare a acidului carbonic, rezultată prin înlocuirea unui atom de hidrogen cu un metal. ○ *~ de sodiu* = sare albă, solubilă în apă, întrebuințată la prepararea prafului de copt și în farmacie. [<fr. *bicarbonate*]

bicefál *adj.* *(despre un făt, un animal)* care are două capete. [<fr. *bicéphale*, cf. lat. *bis* — doi, gr. *kephale* — cap]

bicentenár *adj.* care durează de două sute de ani, care a împlinit două sute de ani. // *s.n.* împlinire a două sute de ani de la un eveniment (important); a doua suta aniversare a unui eveniment. [cf. fr. *bi-centenaire*]

biceps *s.m.* mușchi care are două ligamente la extremitatea superioară; *(spec.)* mușchiul brațului care face să se îndoaie antebrațul. [pl. *-pși*, *-psuri* s.n. / <fr. *biceps*, cf. lat. *biceps* — cu două capete]

bicicletă *s.f.* vehicul cu două roți de mărime aproape egală, așezate în linie, una în spatele celeilalte, dintre care cea din urmă este o roată motrice, pusă în mișcare, prin intermediul unui lanț, de două pedale acționate cu picioarele. [<fr. *bicyclette*]

biciclíst *s.m.* și *f.* cel care folosește bicicleta ca mijloc de transport sau pentru a face sport. [pl. *-iști*, *-iste*. /<fr. *bicycliste*]

bicíclu *s.n.* velociped cu două roți inegale, dintre care prima este roata motrice. [pl. *-le* și *-uri*. / <fr. *bicycle*]

biclorúră *s.f.* compus care conține doi atomi de clor. [<fr. *bichlorure*]

bicolór *adj.* cu două culori. [cf. fr. *bicolore*]

biconcáv *adj.* cu două fețe concave opuse. [cf. fr. *biconcave*, lat. *bis* — de două ori, *concavus* — scobit]

biconvéx *adj.* cu două fețe convexe opuse. [cf. fr. *biconvexe*, lat. *bis* — de două ori, *convexus* — rotunjit]

bicordatúră *s.f.* gamă dublă executată pe instrumente la care se cîntă cu arcuș. [<it. *bicordatura*]

bicórn *s.n.* *(rar)* pălărie bărbătească cu două colțuri, care se mai poartă și azi în Occident de către academicieni, diplomați, militari etc., la solemnități. [pl. *-nuri*. / <fr. *bicorne*]

bicotidián *adj.* *(rar)* care are loc de două ori pe zi. [<fr. *biquotidien*]

bicotómic *adj.* dicotomic. [<fr. *bichotomique*]

bicotomíe *s.f.* dicotomie. [<fr. *bichotomie*]

bicromát *s.m.* sare obținută prin tratarea cu un acid al cromatului unui metal. ○ *~ de potasiu* = sare cristalizată, portocalie, care se folosește ca oxidant și colorant. [<fr. *bichromate*]

bicuspíd *adj.* *(despre o formație anatomică)* cu două vîrfuri. [pl. *-de*. / <fr. *bicuspide*, cf. lat. *bis* — de două ori, *cuspis* — vîrf]

bidéu *s.n.* vas de toaletă așezat pe un suport. [pl. *-uri*. / < fr. *bidet*]

bidón *s.n.* vas de metal portativ în care se păstrează lichide; *(spec.)* vas de tablă (învelit cu postav) în care se păstrează apa de băut în excursii, în marșuri etc. [<fr. *bidon*, cf. it. *bidone*]

bié *s.n.* *(arhit., frantuzism)* linie, sens, direcție oblică, oblicitate. ○ *în ~* = oblic; *(fig.)* într-un mod indirect, piezîș, pe ocolite. [pron. *bi-e*. / <fr. *biais*, cf. lat. *bifax* — cu două fețe]

biéf *s.n.* porțiune de canal sau de rîu cuprinsă între două ecluze sau baraje. [pl. *-furi*. / <fr. *bief*]

biélă *s.f.* organ de mașină care transmite mișcarea unei alte piese sau transformă o formă de mișcare în altă formă. [pron. *bi-e-*. / <fr. *bielle*]

bielétă *s.f.* bielă de dimensiuni mai mici. [pron. *bi-e-*. / <fr. *biellette*]

bienál *adj.* care durează, se dezvoltă doi ani. ● *(despre plante)* care înflorește și fructifică la doi ani după însămînțare. ● care apare, are loc, se întîmplă o dată la doi ani. // *s.f.* expoziție, concurs etc. care se organizează din doi în doi ani. [pron. *bi-e-*. / <fr. *biennal*, cf. lat. *bis* — de două ori, *annus* — an]

bífa *vb.* I. *tr.* a face un mic semn anumitor cuvinte, cifre sau rînduri dintr-o listă, dintr-o scrisoare etc.; a însemna. [<fr. *biffer*]

bífid *adj.* *(bot.)* despicat în două pînă la mijlocul lungimii sau lățimii sale. [<fr. *bifide*, lat *bifidus*]

bifoliát *adj.* *(despre frunze compuse)* cu două foliole. [pron. *-li-at*. pl. *-ați*, *-ate*. / cf. fr. *bifolié*, lat. *folium*]

bíftec *s.n.* friptură de mușchi de vacă, la grătar sau la tigaie. [pl. *-curi*. scris și *beefsteak*. / <engl. *beefsteak* <*beef* — bou, *steak* — bucată]

bifurcá *vb.* I. *refl.* a se împărți în două (ca coarnele unei furci). [p. i. *bifúrc* / <fr. *bifurquer*, cf. it. *biforcare*]

bifurcáție *s.f.* împărțire în două; înfurcitură, loc unde se bifurcă un drum, răscruce. [gen. *-iei*. / cf. fr. *bifurcation*, it. *biforcazione*]

big *s.n.* linie de îndoire executată prin presare pe suprafața unui carton; îndoitură. [pl. *-guri*. / <germ. *Biga*]

bigám *adj.*, *s.m.* și *f.* cel care se găsește în situația de bigamie. [<fr. *bigame*, cf. lat. *bis* — de două ori, gr. *gamos* — căsătorie]

bigamíe *s.f.* situație în care se găsește o persoană căsătorită legal cu două per-

soane în același timp. [gen. *-iei.* / cf. fr. *bigamie*, it. *bigamia*]

bigă[1] *s.f.* tip special de macara, întrebuințată la bordul navelor pentru încărcări și descărcări. [pl. *-gi.* / <it. *biga*, fr. *bigue*]

bigă[2] *s.f.* car roman, de obicei cu două roți, la care erau înhămați doi cai. [pl. *-ge.* / <lat. *biga*, cf. fr. *bige*]

bigenéric *adj. (despre plante)* care are două sexe; hermafrodit. [cf. lat. *bis* — de două ori, *genus* — gen]

bigót *adj., s.m.* și *f.* cel care se conformează strict, zelos, tuturor riturilor și prescripțiilor religiei; habotnic. [<fr. *bigot*]

bigotism *s.n.* caracter și atitudine de bigot. [cf. fr. *bigotisme*]

bigudiu *s.n.* mică tijă metalică pe care se răsucește o șuviță de păr pentru a-l ondula. [pron. *-diu.* / <fr. *bigoudi*]

bijuterie *s.f.* **1.** obiect de podoabă; giuvaer. **2.** magazin, atelier, fabrică de bijuterii, de giuvaericale etc. [gen. *-iei.* / <fr. *bijouterie*]

bijutiér *s.m.* giuvaergiu. [pron. *-ti-er.* / < fr. *bijoutier*]

bil *s.n.* proiect de lege propus Parlamentului Englez; lege votată de Parlamentul Englez. [<engl., fr. *bill*]

bilabiál *adj., s.f.* (consoană) care se articulează cu amîndouă buzele. [<fr. *bilabial*, cf. lat. *bis* — de două ori, *labium* — buză]

bilabiát *adj. (despre flori)* care are sepalele sau petalele reunite astfel încît seamănă cu o gură. [<fr. *bilabié*, cf. lat. *bis* — de două ori, *labium* — buză]

bilánț *s.n.* **1.** situația activului și pasivului unui cont, a unui comerciant sau a unui exercițiu financiar. **2.** *(fig.)* situație finală, rezultatul unei acțiuni, al unei întreprinderi etc. [pl. *-uri.* / <germ. *Bilanz*, cf. fr. *bilan*, it. *bilancio*]

bilaterál *adj.* care are două laturi, două părți (opuse, simetrice); cu (pe) două laturi, două părți; referitor la cele două laturi, cele două aspecte ale unui lucru. ● (*despre acte, contracte* etc.) care asigură obligațiile reciproce între părți. v. s i n a l a g m a t i c. [cf. fr. *bilatéral* <lat. *bis* — de două ori, *latus* — parte]

bilă[1] *s.f.* fiere. [<fr. *bile*, cf. lat. *bilis*]

bilă[2] *s.f.* sferă de lemn, de sticlă, de metal etc. cu care se joacă popice, biliard, care se folosește la rulmenți etc. ● (*cu complinirea: albă, rosie, neagră* etc.) notă care se dădea în trecut la unele facultăți. [<fr. *bille*]

bilentilă *s.f.* sistem optic format din două semilentile obținute prin secționarea în diametru a unei lentile convergente.

bilét *s.n.* **1.** scrisoare foarte scurtă, de cîteva rînduri. **2.** înscris, scrisoare prin care se aduce la cunoștință ceva, se confirmă ceva etc. ○ *~ de voie* = hîrtie prin care se acordă permisiunea de a ieși în oraș unui militar încazarmat, unui elev intern etc.; *~ de bancă* = bancnotă; *~ la ordin* = cambie. [pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *billet*, cf. it. *biglietto*]

bilétă *s.f.* semifabricat de oțel cu secțiune pătrată, din care se laminează bare, sîrme etc. și din care se ștanțează diferite piese; țagla. [pl. *-te.* / <fr. *billette*]

billiár *adj.* referitor la bilă[1]. ○ *vezículă biliară* = băsica fierii; colecist. [pron. *li-ar.* / cf. fr. *biliaire*]

billiárd *s.n.* joc practicat cu bile, care sînt mișcate prin lovirea uneia dintre ele cu tacul. ● masă specială folosită pentru jocul descris mai sus. [pron. *-li-ard.* pl. *-de*, *-duri.* / <fr. *billard*]

biligenéză *s.f.* secreția de bilă. [<fr. *biligenèse*]

bilíngv *adj.* **1.** care vorbește în mod obișnuit două limbi. **2.** scris în două limbi. [<fr. *bilingue*, cf. lat. *bis* — de două ori, *lingua* — limbă]

bilingvism *s.n.* *(lingv.)* situație în care se află un vorbitor sau un grup social care folosește în mod curent două limbi. [<fr. *bilinguisme*]

bilión *s.n.* miliard. [pron. *-li-on.* pl. *-oane.* / <fr. *billion*]

biliós *adj.* care are (la bază) o excesivă secreție biliară. ○ *ten ~* = ten galben. ● *(fig.)* iritabil, nervos, irascibil. [pron. *-li-os.* / cf. fr. *bilieux*]

bilobát *adj. (despre frunze)* cu doi lobi. [cf. fr. *bilobé*]

bilóc *adj.n. (despre avioane)* cu două locuri. [pl. *-curi.* / <*bi-* + *loc*]

biloculár *adj. (despre fructe, organe)* care are două cavități, separate printr-un perete transversal; cu două loji. [<fr. *biloculaire*]

bilunár *adj.* care se face sau apare de două ori pe lună; bimensual. [<*bi-* + *lunar*]

bimán *adj.* cu două mîini. [<fr. *bimane*, cf. lat. *bis* — de două ori, *manus* — mînă]

bimensuál *adj. (rar; despre publicații)* bilunar. [pron. *-su-al.* / <fr. *bimensuel*]

bimestriál *adj. (rar)* care se întîmplă sau apare din două în două luni. [pron. *-tri-al.* / cf. fr. *bimestriel*, it. *bimestriale*]

biméstru *s.n. (rar)* interval de două luni. [pl. *-re.* / cf. fr. *bimestre*, lat. *bimestris*]

bimetál *s.n.* **1.** produs obținut prin unirea mecanică a două metale. **2.** organ sensibil, compus din două vergele metalice diferite, sudate pe toată lungimea, servind pentru controlul temperaturilor. [cf. germ. *Bimetall*]

bimetálic *adj.* **1.** format din două metale diferite. **2.** *(despre un sistem monetar)* bazat pe un dublu etalon metalic. [cf. fr. *bimétallique*]

bimetalism *s.n.* sistem monetar care are un dublu etalon metalic (de obicei aurul și argintul). [cf. fr. *bimétallisme*]

bimetalíst *adj.* bimetalic (2). [cf. fr. *bimétalliste*]

bimilenár *adj.* care are o vechime sau o durată de două mii de ani.

bimileníu *s.n.* perioadă, interval de două mii de ani. [cf. *bi-* + *mileniu*]

bimotór *adj.* cu două motoare. ● *(s. n.)* avion cu două motoare. [< fr. *bimoteur*]

binár *adj.* care este compus din două unități, din două părți. ○ *(muz.) subdiviziune ~ă* = subdiviziune a unui timp în două, patru sau opt părți egale. ● *(despre plante)* cu organele dispuse cîte două, cîte patru etc. ● *(chim.)* compus din două elemente, din două substanțe etc. [cf. fr. *binaire*, lat. *binarius*]

binóclu *s.n.* **1.** instrument optic format din două lunete terestre mici, folosit pentru a privi obiectele așezate la distanță. **2.** pansament care acoperă amîndoi ochii. [pl. *-uri.* / <fr. *binocle*]

binocular *adj.* **1.** cu două oculare. ● pentru amîndoi ochii. **2.** văzut cu ambii ochi. [< fr. *binoculaire*]

binóm *s.n.* expresie algebrică alcătuită din doi termeni. [pl. *-muri.*/ <fr. *binôme*, cf. lat. *bis* — de două ori, gr. *nome* — diviziune]

bintă *s.f.* stîlp de care se leagă navele la chei; baba. [<engl. *bitt*, cf. fr. *bitte* <scand. *biti* — stîlp]

bio- element de compunere savantă care înseamnă „viață", „în legătură cu viața". [pron. *bi-o.* / <fr. *bio-*, cf. gr. *bios* — viață]

biobibliográfic *adj.* privitor la biobibliografie. [cf. fr. *biobibliographique*]

biobibliografíe *s.f.* scriere care conține povestirea vieții cuiva și lista operelor, a lucrărilor sale. [<fr. *biobibliographie*, cf. gr. *bios* — viață, *biblion* — carte, *graphein* — a scrie]

biocenóză *s.f.* totalitatea organismelor vegetale și animale care populează un anumit mediu, formînd un tot unitar. [<fr. *biocénose*, cf. gr. *bios* — viață, *koinos* — comun]

biochímic *adj.* referitor la biochimie. [cf. fr. *biochimique*]

biochímie *s.f.* ramură a biologiei care se ocupă cu studiul fenomenelor chimice care se petrec în organismele vii; chimie biologică. [cf. fr. *biochimie*]

biochimíst *s.m.* și *f.* specialist în biochimie. [<*biochimie*]

bioclimatologíe *s.f.* știință care se ocupă cu influențele pe care le exercită clima asupra ființelor vii. [pron. *bi-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *bioclimatologie*]

biodinámică *s.f.* studiul funcțiilor organice. [<fr. *biodynamique*, cf. gr. *bios* — viață, *dynamis* — forță]

bioelemént *s.n.* element chimic care intră în compoziția celulelor vii. [cf. fr. *bio-élément*]

biofenomenologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul fenomenelor vieții. [< fr. *biophénoménologie*]

biofízic *adj.* referitor la biofizică. [cf. fr. *biophysique*]

biofízică *s.f.* știință care studiază procesele (fenomenele) biologice cu ajutorul mijloacelor și metodelor fizicii. [<fr. *biophysique*]

biofór *s.m.* nume dat de diferiți biologi formelor foarte mici de viață, invizibile. [<germ. *Biophor*, cf. gr. *bios* — viață, *phoros* — purtător]

biogén *adj. (despre roci)* care a luat naștere din viețuitoare. ● *(s.n.)* preparat obținut din culturi de bacterii, care îmbogățesc solul în azot, folosit pentru a spori productivitatea leguminoaselor. [<fr. *biogène*, gr. *bios* — viață, *gennan* — a naște]

biogenétic *adj.* referitor la biogeneză. [cf. fr. *biogénétique*]

biogenéză *s.f.* răspîndire a vieții; istorie a răspîndirii ființelor vii. ● teorie potrivit căreia originea viețuitoarelor este tot într-o ființă vie. [<fr. *biogenèse*, germ. *Biogenese*, cf. gr. *bios* — viață, *genesis* — origine]

biogenie *s.f.* istorie a dezvoltării ființelor vii. [<fr. *biogénie*, cf. germ. *Biogenie*]

biogeochímie *s.f.* ramură a geochimiei care studiază elementele chimice ale biosferei. [<fr. *biogéochimie*]

biogeografíe *s.f.* parte a geografiei care se ocupă cu studiul răspîndirii vieții pe pămînt. [<fr. *biogéographie*]

biográf *s.m.* autor de biografii. [cf. fr. *biographe*, it. *biografo* <gr. *biographos*]

biográfic *adj.* privitor la biografie. [cf. fr. *biographique*, it. *biografico*]

biografíe *s.f.* scriere care cuprinde istoria vieții unei persoane; povestirea vieții unei persoane. [cf. fr. *biographie*, it. *biografia* <gr. *biographia* <*bios* — viață, *graphein* — a scrie]

biolít *s.n.* rocă sedimentară organică. [cf. fr. *biolith*, germ. *Biolith* <gr. *bios* — viață, *lithos* — piatră]

biológ *s.m.* specialist în biologie. [<fr. *biologue*]

biológic *adj.* **1.** referitor la biologie. ○ *chimie ~ă* = biochimie. **2.** preparat dintr-o materie vie. [cf. fr. *biologique*]

biologíe *s.f.* știință care studiază organismele vii și diferitele aspecte ale vieții. [gen. *-iei.* / <fr. *biologie*, cf. gr. *bios* — viață, *logos* — vorbire]

biologism *s.n. (fil.)* poziție teoretică care reduce procesul social la factori biologici; transpunerea mecanică a unor legi biologice la viața societății, teoria care substituie legilor vieții sociale legi biologice. [pron. *bi-o-./*cf. germ. *Biologismus*]

biologíst *adj. (rar)* referitor la biologism. //*s.m.* biolog. [cf. fr. *biologiste*]

biologizánt *adj.* care reduce viața societății la funcții, procese sau legi biologice. [cf. fr. *biologissant*]

bioluminescénță *s.f.* proprietate a unor ființe vii (bacterii, insecte, pești etc.) de a emite lumină. [cf. fr. *bioluminescence*]

biomagnetísm *s.n.* magnetism animal. [<fr. *biomagnétisme*]

biomásă *s.f.* totalitatea viețuitoarelor (animale și plante socotite pe metru pătrat sau hectar) dintr-un bazin sau dintr-un anumit sector al mării. [cf. fr. *biomasse*]

biomecánic *adj.* referitor la biomecanică. [cf. fr. *biomécanique*]

biomecánică *s.f.* știință care se ocupă cu studiul aparatului motor al animalelor și al omului, pe bazele principiilor mecanicii generale. [cf. fr. *biomécanique*]

biometeorologíe *s.f.* studiul influenței exercitate de variațiile rapide ale elementelor meteorologice asupra ființelor vii. [cf. fr. *biométéorologie*]

biometríe *s.f.* metodă de cercetare a fenomenelor biologice prin măsurători efectuate asupra ființelor vii. [gen. *-iei.* / cf. fr. *biométrie*]

biomicínă *s.f.* praf galben-portocaliu cu proprietăți antibiotice. [<fr. *biomycine*]

bionomíe *s.f.* știință care se ocupă cu legile de manifestare a vieții. [<fr. *bionomie*, cf. gr. *bios* — viață, *nomos* — normă]

biopolítică *s.f.* eugenie.

biopsíe *s.f.* tăiere a unei porțiuni dintr-un țesut viu din corpul unui om sau al unui animal, pentru a fi examinată la microscop. [gen. *-iei.* / <fr. *biopsie*, cf. gr. *bios* — viață, *psao* — a tăia]

biosféră *s.f.* înveliș al pămîntului, în care se desfășoară viața. [<fr. *biosphère*, cf. gr. *bios* — viață, *sphaira* — sferă]

biosintéză *s.f.* *(biol.)* sinteză a unui compus biologic făcut de celula vie. [<fr. *biosynthèse*, cf. gr. *bios* — viață, *synthesis* — sinteză]

biostatístică *s.f.* studiul duratei mijlocii a vieții sau al numărului mijlociu al populației. [cf. germ. *Biostatistik*]

biotar *s.n.* obiectiv fotografic foarte luminos. [pl. *-re.* / <germ. *Biotar*, nume comercial]

biotaxíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu clasificarea organismelor vii. [gen. *-iei.* / <fr. *biotaxie*, cf. gr. *bios* — viață, *taxis* — ordine]

biótic *adj.* în legătură cu viața, de viață. [cf. fr. *biotique*, germ. *biotisch*].

biotít *s.n.* varietate de mică de culoare verde, brună sau neagră. [pl. *-te.* / <fr. *biotite*]

biotrón *s.n.* cameră de aclimatizare, izolată complet de factorii meteorologici nocivi ai mediului înconjurător, folosită pentru tratarea anumitor boli. [pl. *-oane* / <fr. *biotron*]

bioxíd *s.m.* compus chimic în a cărui moleculă intră doi atomi de oxigen pentru fiecare atom al celuilalt element. ○ *~ de carbon* = gaz incolor, aflat în atmosferă, care se formează prin arderea carbonului și a compușilor săi. [<fr. *bioxyde*]

bipartít *adj.* la care participă două părți. [după fr. *bipartite*, cf. lat. *bis* — de două ori, *partitus* — împărțit]

bipartíție *s.f.* diviziune în două părți. [gen. *-iei.* / cf. fr. *bipartition*, lat. *bipartitio*]

bipătrát *adj.* *(despre ecuații algebrice)* care conține necunoscuta în doi termeni, dintre care unul are un exponent de două ori mai mare decît exponentul celuilalt. [după fr. *bicarré*]

bipéd *adj.*, *s.m.* și *f.* (animal) cu două picioare, care folosește două picioare la mers. [<fr. *bipède*, cf. lat. *bis* — de două ori, *pes* — picior]

bipenát *adj.* *(despre frunze compuse)* care are pețiolurile secundare dispuse în mod penat pe pețiolul principal și foliolele dispuse în același mod pe pețiolurile secundare. [cf. lat. *bis* — de două ori, *pennatus* — cu pene]

bipenatífid *adj.* *(despre frunzele compuse)* care are limbul divizat în mai multe segmente dispuse penat.

bipénă *s.f.* secure romană cu două tăișuri. [<lat. *bipennis*, cf. fr. *bipenne*]

biplán *s.n.* avion cu două rînduri de aripi suprapuse. [pl. *-ne*, *-nuri.* / cf. fr. *biplan*]

bipolár *adj.* care are doi poli. ● *(despre aparate, mașini)* care are doi poli magnetici principali. [cf. fr. *bipolaire*]

bipolaritáte *s.f.* stare a unui corp care are doi poli. [cf. fr. *bipolarité*]

birefringént *adj.* *(despre cristale sau alte medii optice)* care prezintă fenomenul de birefringență. [cf. fr. *biréfringent*]

birefringéță *s.f.* descompunerea unei raze de lumină, care trece printr-un mediu optic, în două raze refractate; dublă refracție. ● însușire a unor cristale de a produce fenomenul descris mai sus. [cf. fr. *biréfringence*]

birémă *s.f.* galeră cu două rînduri de rame. [<fr. *birème*, it. *bireme* < lat. *biremis*]

birocrát *s.m.* funcționar care dă o importanță exagerată formalităților, în dauna fondului; formalist. [var. *biurocrat* s.m. / cf. fr. *bureaucrate*]

birocrátic *adj.* referitor la birocrație sau la birocrați. [var. *biurocratic* adj. / cf. fr. *bureaucratique*]

birocratísm *s.n.* **1.** atitudine de birocrat; comportare strict formalistă în rezolvarea problemelor administrative, care antrenează după sine complicații inutile și întîrzieri păgubitoare. **2.** sistem de conducere propriu statelor exploatatoare, care utilizează un aparat birocratic (administrativ, polițienesc, militar) foarte numeros în scopul impunerii prin forță a dominației minorității asupra majorității. ● *(în munca politică)* înlocuire a muncii politice cu munca administrativă. [var. *biurocratism* s.n. / cf. rus. *biurokratizm*]

birocratizá *vb.* I. *tr.* a face să devină birocratic (un stat, o organizație, o instituție etc.).

birocratizáre *s.f.* faptul de a deveni birocratic. [<*birocratiza*]

birocrație *s.f.* *(rar)* birocratism. [gen. *-iei.* var. *biurocrație* s.f. / <fr. *bureaucratie*, cf. fr. *bureau* — birou, gr. *krateia* — putere]

biróu *s.n.* **I. 1.** masă mare de scris, cu sertare (în care se țin hîrtii, documente etc.). **2.** cameră, sală, încăpere în care se află una sau mai multe mese de scris, la care lucrează persoanele respective; mobilier pentru o astfel de cameră. ● instituție, serviciu public unde lucrează funcționari, specialiști etc.; *(p. ext.)* funcționarii unei astfel de instituții. **II. 1.** organul executiv și conducător al muncii unei organizații de partid comuniste sau muncitorești sau al unei organizații de masă. **2.** grup de membri ai unei asociații, ai unei adunări, însărcinați să conducă adunarea sau asociația respectivă. ● reunirea președintelui, a vicepreședinților și a secretarilor unei adunări legiuitoare. [var. *biurou* s.n. / <fr. *bureau*, cf. rus. *biuro*]

bis *adj. invar.* a doua oară, repetat. // *interj.* exclamație folosită de spectatori pentru a solicita un artist, un ansamblu etc. să repete un număr din program, o arie etc. [<lat. *bis* — de două ori]

bisá *vb.* I. *tr.* **1.** a cere, prin strigăte de „bis", repetarea unui număr din programul artistic al unei reprezentații, reluarea unei arii etc. **2.** a repeta la cererea publicului (o arie, un număr din program etc.). [<fr. *bisser*]

bisanuál *adj.* care revine la fiecare doi ani. ● *(despre plante)* care trăiește doi ani, rodind în anul al doilea. [<fr. *bisannuel*]

biscuít *s.m.* **1.** produs alimentar obținut prin coacerea unui aluat preparat din

făină, ouă și zahăr. **2.** faianță fără glazură, arsă la o temperatură înaltă; *(p. ext.)* statuetă sau mic grup de faianță fină ori porțelan fără glazură. [<fr. *biscuit*]

biséct *adj. an* ~ = an de 366 de zile. [cf. fr. *bissexte*, lat. *bissextus*]

bisectoáre *s.f.* dreaptă care pornește din vîrful unui unghi, pe care îl împarte în două părți egale. [<*bisector*]

bisectór *adj.* care împarte în două părți egale. ○ *plan* ~ = plan care împarte în două diedre egale un unghi diedru. [<fr. *bissecteur*]

bísel *s.n.* dispozitiv folosit la osiile unor locomotive, care ajută la înscrierea lor în curbe. [<fr. *bissel*]

bisextíl *adj.* bisect. [<fr. *bissextile*, cf. lat. *bissextilis*]

bisexuál *adj.* bisexuat. [pron. *-xu-al.* pl. *-li*, *-le.* / cf. fr. *bissexuel*]

bisexualitáte *s.f.* existența simultană a organelor sexuale masculine și feminine la același individ. [cf. fr. *bissexualité*]

bisexuát *adj. (despre plante sau animale)* care are organe de reproducere ale ambelor sexe. v. hermafrodit. [cf. fr. *bissexué*]

bisilábic *adj.* compus din două silabe. [cf. fr. *bissyllabique*]

bísmut *s.n.* metal alb-cenușiu, cu reflexe roșietice și sfărîmicios; este întrebuințat în industrie și în medicină. [<fr. *bismuth*]

bismutínă *s.f.* sulfură naturală de bismut. [<fr. *bismuthine*]

bismutísm *s.n.* intoxicație cu săruri de bismut. [<fr. *bismuthisme*]

bismutít *s.n.* carbonat natural de bismut. [<germ. *Bismutit*]

bistróu *s.n. (franțuzism)* local unde se vînd și se consumă băuturi alcoolice (mai ales vin). [pl. *-uri.* var. *bistro* s.n. / <fr. *bistrot*]

bisturíu *s.n.* cuțit special, folosit la operații chirurgicale, la disecții etc. [pl. *-ie.* / <fr. *bistouri*, cf. it. *bistori*<*pistoriensis* — fabricat la Pistoia]

bisúlc *adj. (despre animale)* cu copitele despicate. [cf. fr. *bisulque*, lat. *bisulcus*]

bisulfát *s.m.* sare a acidului sulfuric în care un singur atom de hidrogen este înlocuit cu un metal. [<fr. *bisulfate*]

bisulfít *s.m.* sare a acidului sulfuros în care un singur atom de hidrogen este înlocuit cu un metal. [cf. fr. *bisulfite*]

bisulfúră *s.f.* sulfură a cărei molecule cuprinde doi atomi de sulf și numai un singur atom din celălalt element. [<fr. *bisulfure*]

bitroncónic *adj.* în forma a două trunchiuri de con cu baza comună. // *s.n.* vas cu această formă răspîndit la noi cu deosebire în prima epocă a fierului.

bítter *s.n.* băutură alcoolică preparată prin macerarea unor anumite substanțe în alcool de ienupere. [<fr. *bitter*, cf. ol. *bitter* — amar]

bitúm *s.n.* produs obținut din reziduurile de petrol, folosit la bitumaj. [pl. *-muri.* / <fr. *bitume*, cf. lat. *bitumen*]

bitumá *vb.* I. *tr.* **1.** a amesteca cu bitum un material granular. **2.** a face bitumajul unei șosele; a umple cu o masă bituminoasă rosturile dintre pavele. [<fr. *bitumer*]

bitumáj *s.n.* stropirea cu bitum și așternerea cu piatră măruntă a suprafeței unei șosele. [<fr. *bitumage*]

bitúmen *s.n.* material compus dintr-un amestec de hidrocarburi, provenit din transformarea naturală a rășinilor de plante și a cerii. [pl. *-muri.* / <lat. *bitumen*]

bituminizáre *s.f.* procesul de formare a unor hidrocarburi în natură, constînd din transformarea lentă, în afara contactului cu aerul, a nămolului rezultat din descompunerea organismelor animale și vegetale în fundul mărilor. [pl. *-zări.* / cf. fr. *bituminisation*]

bituminós *adj.* de natura bitumenului; care are bitumen. [cf. fr. *bitumineux*]

biurétă *s.f.* tub de sticlă gradat, folosit la analiza volumetrică, la măsurarea volumului soluțiilor. [<fr. *burette*, rus. *biurétko*]

biútă *s.f.* ridicătură de teren folosită la un poligon pentru tir. [pron. *biu-.* / <fr. *butte*]

bivalént *adj.* **1.** *(chim.; despre elemente)* cu două valențe. **2.** care are două valori. [<fr. *bivalent*]

biválv *adj.* **1.** *(despre animale)* cu cochilia formată din două valve. **2.** *(bot.; despre capsule)* format din două părți. [cf. fr. *bivalve*]

bivérb *s.n.* joc care constă în reprezentarea a două cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele. [<*verb*]

bivuác *s.n.* cantonament de trupe (în corturi sau sub cerul liber) situat în afara localităților. ● adăpost pentru noapte, făcut de alpiniști sau turiști. [pron. *-vu-ac.* pl. *-curi.* var. *bivoac* s.n. / <fr. *bivouac*, cf. germ. *bei* — de, *Wacht* — veghe]

bivuacá *vb.* I. *intr.* a sta, a se opri în bivuac. [<fr. *bivouaquer*]

bizantín *adj.* **1.** de (ca) la Bizanț, din timpul Imperiului bizantin. ○ *stil* ~ = stil caracterizat prin predominarea cupolei, a suprafețelor și a liniilor curbe în arhitectură și printr-o variată bogăție de culori, de ornamentație. **2.** *(fig.)* intrigant; perfid, corupt. [cf. fr. *byzantin*, it. *bisantino*, lat. *bysantinus*]

bizantinísm *s.n.* corupție și neorînduială (politică și publică). ● predilecție pentru disputele subtile și inutile. [<fr. *byzantinisme*]

bizantiníst *s.m.* bizantinolog. [cf. fr. *byzantiniste*]

bizantinístică *s.f.* bizantinologie. [gen. *-cii.* / <germ. *Byzantinistik*]

bizantinológ *s.m.* specialist în bizantinologie. [cf. fr. *byzantinologue*]

bizantinologíe *s.f.* disciplină care studiază istoria, literatura și arta bizantină. [gen. *-iei.* / <fr. *byzantinologie*]

bizár *adj. (adesea adv.)* ciudat, straniu; extravagant; supărător. [<fr. *bizarre*, cf. sp. *bizarro* — mărinimos]

bizarerie *s.f.* ciudățenie; extravaganță; fantezie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *bizarrerie*]

bizéț *s.n.* bucată de piele care se pune ca garnitură la încălțăminte. [pl. *-țe*, *-țuri.* / <germ. *Besätze*]

bizón *s.m.* **1.** bou sălbatic, astăzi pe cale de dispariție; bour, zimbru. **2.** piele de bizon (1) tăbăcită; imitație de piele de bizon (1). [pl. *-ni*, (2) *-nuri* s.n. / <fr. *bison*]

blachéu *s.n.* plăcuță de oțel care se pune la vîrful și la tocul încălțămintei, pentru a le face mai rezistente la tocire. [pl. *-uri*. var. *placheu* s.n. / <fr. *plaqué*]

blám *s.n.* dezaprobare publică, oprobriu; exprimare a acestei dezaprobări. [pl. *-muri*. / <fr. *blâme*]

blamá *vb.* I. *tr.* a condamna; a defăima; a dezaproba, a reproba (public) o persoană, un fapt etc. [p. i. *-mez*. / <fr. *blâmer*]

blamábil *adj.* demn de blam. [cf. fr. *blâmable*]

blanchet *s.n.* fel de friptură cu sos alb. [var. *blanchetă*. s.f. [<fr. *blanquette*]

blanchétă *s.f.* imprimat, formular pentru polițe, pentru telegrame etc. [<germ. *Blankett*]

blanquism *s.n.* curent comunist utopic (apărut în Franța în sec. XIX) care, pe plan teoretic, propaga ideea greșită a înfăptuirii revoluției pe calea comploturilor unor grupuri restrînse, neînțelegînd necesitatea antrenării maselor largi la lupta revoluționară. ● teorie și tactică complotistă în lupta revoluționară. [<*Blanqui*, revoluționar francez]

blanquíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al blanquismului. [cf. germ. *Blanquist*]

blasfemíe *s.f.* cuvînt prin care se insultă divinitatea sau religia; defăimare a celor considerate sfinte; hulă. [gen. *-iei*. / <lat., gr. *blasphemia*, cf. it. *blasfèmia*]

blast *s.m.* parte a embrionului, care se dezvoltă după germinare. [<fr. *blaste*, cf. gr. *blastos* — germene]

blastodérm *s.n.* membrană vitelină care dă naștere corpului embrionului. [<fr. *blastoderme*, cf. gr. *blastos* — germene, *derma* — piele]

blastoftoríe *s.f.* degenerare a germenilor, a sămînței. [gen. *-iei*. / <fr. *blastophthorie*, cf. gr. *blastos* — germene, *phthora* — putrezire]

blastogenéză *s.f.* primele stadii ale dezvoltării embrionului. [<fr. *blastogénèse*, cf. gr. *blastos* — germene, *genesis* — formare]

blastúlă *s.f.* a doua fază în dezvoltarea unui embrion. [<fr. *blastule*, cf. gr. *blastos* — germene]

blău *s.n.* *(rar) a face* ~ = a lipsi de la lucru a doua zi după o sărbătoare. [<germ. *blau*]

blazá *vb.* I. *refl.* a se plictisi, a se dezgusta de toate. ● *tr.* a face pe cineva incapabil de emoții, de impresii puternice; a face insensibil, indiferent la toate. [<fr. *blaser*]

blazát *adj.* dezgustat, plictisit; descurajat și obosit. [cf. fr. *blasé*]

blazón *s.n.* semn, ansamblu de piese care constituie armoariile unui oraș, ale unei familii nobile etc.; stemă. ● *(rar)* scut. [pl. *-oane*, *-onuri*. / <fr. *blason*]

blefarítă *s.f.* inflamație a marginilor libere ale pleoapelor. [<fr. *blépharite*, cf. gr. *blepharon* — pleoapă]

bléndă *s.f.* **1.** sulfură naturală de zinc. **2.** *(fot.)* diafragmă. [pl. *-de*./<germ. *Blende*]

blenorágic *adj.* de natura blenoragiei. [<fr. *blennorragique*]

blenoragíe *s.f.* boală infecțioasă, care provoacă inflamarea mucoaselor organelor genitale. [gen. *-iei*. / <fr. *blennorragie*, cf. gr. *blenna* — mucozitate, *rhagi* — erupție]

blenorée *s.f.* boală a mucoaselor genitourinare, însoțită de scurgere, fără fenomene inflamatorii. [pron.*-re-e*./<fr. *blennorrhée*, cf. gr. *blennorhoe*]

bleu *adj. invar.* albastru-deschis; azuriu. [pron. *blö*. / <fr. *bleu*]

bleumarín *adj. invar.* albastru-închis. [pron. *blömarin*. /<fr. *bleu (à la) marine*]

blindá *vb.* I. *tr.* a acoperi cu blindaj. [<fr. *blinder*. cf. v. germ. *blenden* — a orbi]

blindáj *s.n.* **1.** cuirasă de oțel care folosește la protecția navelor, a tancurilor, a avioanelor etc. împotriva proiectilelor. **2.** mijloc de protecție a unor piese sau sisteme electromagnetice. [cf. fr. *blindage*]

blindát *adj.* care are un blindaj. ● *(despre unități militare)* dotat cu mijloace de luptă prevăzute cu blindaj. // *s.n.* vehicul de luptă prevăzut cu blindaj. [pl. *-ați*, *-ate*. / <*blinda*]

bliț *s.n.* lampă electronică pentru fotografiere. [pl. *-uri*. / <germ. *Blitzlicht*]

bloc[1] *s.n.* **1.** bucată, masă mare dintr-o materie grea și tare; corp, obiect dintr-o bucată. ● familie de literă compactă, grea. **2.** grămadă de obiecte, de lucruri etc. care formează o masă unică. ● ansamblu de cel puțin patru mărci, neseparate între ele și dispuse unele sub altele. **3.** pachet, mapă de foi de hîrtie egale, prinse împreună, servind pentru a face însemnări, desene etc. **4.** piesă metalică turnată, care cuprinde cilindrii unui motor. **5.** *(ferov.)* mecanism care permite manevrarea acelor din cabina acarului sau din stație. **6.** grup de voleibaliști care sar la fileu pentru a împiedica pe adversari să înscrie un punct dintr-o lovitură de atac. [<fr. *bloc*, cf. (3) *bloc-notes*]

bloc[2] *s.n.* clădire mare, cu mai multe etaje. [<germ. *Blockhaus*]

bloc[3] *s.n.* **1.** blocadă. **2.** alianță, înțelegere (între state, partide etc.) în vederea unor scopuri comune. [var. *blocus* s.n. / <fr. *blocus*]

blocá *vb.* I. *tr.* **1.** a împresura, a izola prin blocadă (o țară, un port, un oraș etc.). **2.** a împiedica, a opri mișcarea, circulația etc. **3.** a fixa, a imobiliza într-o anumită poziție. ● *refl. (med., tehn.; despre organe)* a nu mai funcționa. **4.** a interzice, a opri ocuparea unui post vacant. [p.i. *-chez*, 3, 6 *-cheză*. / <fr. *bloquer*]

blocádă *s.f.* încercuire a unei cetăți sau a unui stat, pentru a-i împiedica orice legătură cu exteriorul. ● asediu. [<germ. *Blockade*]

blocáj *s.n.* **1.** fundație de piatră, de bolovani etc. făcută la o șosea, la o stradă etc. **2.** intervenție la fileu a unui grup de voleibaliști pentru a împiedica pe adversari să înscrie o lovitură. [<fr. *blocage*]

blóchaus *s.n.* bloc[2]. [pl. *-suri.* / <germ. *Blockhaus*]
blocnotés *s.n.* carnet cu file care se detaşează uşor şi pe care se fac însemnări; notes. [pl. *-suri, -se.* / <fr. *bloc-notes*]
blocstárt *s.n. (sport)* startbloc. [pl. *-turi.* / <engl. *blockstart*]
blond *adj.* (*despre păr, ten* etc.) deschis la culoare, gălbui, bălai. ○ *bere* ~*ă* = bere de culoare deschisă, gălbuie. // *s.m.* şi *f.* om cu părul, cu tenul blond. [<fr. *blond*]
blondín *adj. (adesea s.)* blond. [<fr. *blondin*]
blues *s.n.* cîntec al negrilor din America. ● dans care se execută în ritmul acestei muzici. [pron. *blus.* pl. *-suri.* / <engl. *blues*]
bluétă *s.f.* **1.** *(franţuzism)* mică operă literară fără pretenţii. **2.** *(muz.)* bagatelă. [pron. *blu-e-.* / <fr. *bluette*]
bluf *s.n. (rar)* vorbă spusă (sau acţiune făcută) în scop de intimidare sau de inducere în eroare. [pron. *blöf.* pl. *-furi.* / <engl., fr. *bluff*]
blum *s.n.* lingou de oţel turnat şi eboşat prin laminare. [pl. *-muri.* / <engl. *bloom*]
blúming *s.n.* laminor care se foloseşte la laminarea blumurilor. [pl. *-guri.* / <engl. *blooming*]
blúză *s.f.* **1.** obiect de îmbrăcăminte, lung pînă la brîu, de obicei cu mîneci, pe care îl poartă mai ales femeile. **2.** haină de pînză pe care o poartă militarii vara, în locul vestonului. ● haină de protecţie purtată de muncitori în timpul lucrului. [<fr. *blouse*]
bluzón *s.n. (rar)* veşmînt militar sau de sport, larg şi comod, care cade bufant pînă la şolduri. [pl. *-oane.* / <fr. *blouson*]
bóa *s.m. invar.* **1.** *(zool.)* şarpe uriaş, neveninos, din regiunea tropicală a Americii şi din Madagascar. **2.** şal lung de blană sau din pene, purtat de femei în jurul gîtului. [pron. *bo-a.* / <fr. *boa*, cf. lat. *boa* — şarpe de apă]
bob[1] *s.n.* sanie de mai multe persoane, care se poate conduce cu un volan sau cu două cabluri, fiind folosită mai ales la concursuri; sport practicat cu această sanie; bobslei. [pl. *-buri.* / cf. engl., fr. *bobsleigh*]
bob[2] *s.n.* elevator cu turn, pentru ridicarea betonului şi a altor materiale la înălţimea schelelor. [pl. *-buri.* / <engl. *bob*]
bobiná *vb.* I. *tr.* a înfăşura (un fir, un cablu etc.) pe o bobină. [<fr. *bobiner*]
bobináj *s.n.* bobinare. ● *(concr.)* totalitatea bobinelor unei maşini, ale unui aparat electric etc. [cf. fr. *bobinage*]
bobinatór *s.m.* şi *f.* cel care execută bobinări şi reparaţii de bobine sau înfăşurări de maşini electrice. [< *bobină*, după fr. *bobineur*]
bobínă *s.f.* **1.** piesă cilindrică pe care se poate înfăşura un fir, un cablu etc.; ansamblu compus din piesa aceasta şi firul, cablul etc. înfăşurat pe ea. ● înfăşurare a unui fir într-o maşină sau într-un aparat electric. **2.** înfăşurare a unui fir de aţă, de sfoară etc. pe un beţişor, un **mosor** etc.; ghem. [<fr. *bobine*]
bóbslei *s.n.* bob[1]. [<engl. *bobsleigh*]
bocapórt *s.m.* deschizătură în punte pentru introducerea mărfurilor în magaziile navei. [pl. *-ţi, -turi* s.n. / <it. *boccaporto*]
bodégă *s.f.* local mic unde se consumă numai aperitive şi băuturi alcoolice. [pl. *-gi, -ge.* / <germ. *Bodega*, cf. it. *bottega*]
boém *s.m.* şi *f.* om dezordonat, lipsit de mijloace, de siguranţa zilei de mîine. // *adj.* care corespunde firii sau felului de viaţă caracteristic unui asemenea om. [<fr. *bohème*]
boémă *s.f.* lumea boemilor; viaţă de boem. [pron. *bo-e-mă.* / <fr. *bohème*, cf. it. *boemme*]
boghíu *s.n.* dispozitiv la osiile vehiculelor de cale ferată, care ajută la înscrierea în curbă a locomotivelor, a vagoanelor etc. [pl. *-uri.* / <fr. *bogie, boggie*]
boicót *s.n.* refuz organizat al oricăror legături economice sau politice cu o ţară, cu o întreprindere, cu o persoană etc., ca ripostă la o anumită acţiune a lor şi în scopul de a le izola, cauzîndu-le astfel prejudicii. [pron. *boi-cot.* pl. *-turi.* / <*boicota*]
boicotá *vb.* I. *tr.* a pune la index (un proprietar, un industriaş, o marfă etc.); a exercita un boicot. [fr. <*boycotter* <*Boycott*, proprietar irlandez pus la index de englezi]
bóiler *s.n.* căldare în care se obţine apa caldă necesară instalaţiilor din clădiri. [pron. *boi-ler.* pl. *-re.* / <germ. *Boiler*]
bol *s.n.* **1.** cocoloş. ○ ~ *alimentar* = cocoloş format din alimentele amestecate în gură cu salivă. **2.** ceaşcă sferică simplă. [pl. *-luri.* / <fr. *bol*, cf. gr. *bolos* — bulgări, masă]
bolárd *s.m.* stîlp scurt de metal, cu patru pinteni laterali, montat pe chei, care serveşte la legarea navelor. [pl. *-rzi.* / <fr. *bollard*]
boleró *s.n.* **1.** haină fără mîneci, scurtă pînă aproape de talie şi deschisă în faţă, purtată de femei peste bluză. **2.** dans naţional spaniol cu ritm moderat, care se dansează cu castaniete; aria acestui dans. [acc. şi *boléro.* pl. *-ouri.* / <fr., sp. *boléro*]
bólgie *s.f.* compartiment al celui de-al optulea cerc al infernului lui Dante. [gen. *-iei.* / <it. *bolgia*]
bolíd *s.m.* **1.** meteorit care se aprinde cînd trece prin atmosferă. ● *(fig.)* obiect, proiectil, vehicul etc. care se deplasează cu mare viteză. [<fr. *bolide*, cf. gr. *bolis* — obiect azvîrlit]
bolométru *s.n.* instrument foarte sensibil, pentru măsurarea intensităţii radiaţiilor calorice. [<fr. *bolomètre*]
bolşevíc *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al bolşevismului; comunist. [<rus. *bolşevik*]
bolşevísm *s.n.* învăţătura leninistă despre teoria şi tactica mişcării revoluţionare a proletariatului, despre principiile organizatorice, strategice, tactice şi ideologice ale partidului de tip nou al clasei muncitoare; leninism. [cf. rus. *bolşevizm*]
bolşevizá *vb.* I. *tr.* a educa în spirit bolşevic, a propaga, a introduce, a întări spi-

ritul bolşevismului. [<*bolşevic*, după rus. *bolşevizirovati*]

bólus *s.n. (chim.)* argilă fină, folosită ca diluant solid. [<germ. *Bolus*]

bombá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a da (unui obiect) sau a căpăta formă convexă. ● *(fig.)* a umfla, a scoate în afară (pieptul). [<fr. *bomber*]

bombamént *s.n.* convexitatea părţii carosabile a unei şosele de-a curmezişul ei. [cf. fr. *bombement*]

bombardá *vb.* I. *tr.* a executa un bombardament. ● *(fig.)* a plictisi (cu insistenţele), a insista, a stărui. [<fr. *bombarder*, cf. it. *bombardare*]

bombardamént *s.n.* **1.** atac cu bombe sau cu proiectile (grele) al unui obiectiv, efectuat de aviaţie, de artilerie etc. **2.** *(fiz.)* ~ *nuclear* = proiectarea unui fascicul de particule asupra unor nuclee atomice, pentru a provoca reacţii nucleare. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *bombardement*, it. *bombardamento*]

bombárdă *s.f.* maşină de război medievală, cu care se aruncau bolovani. ● tun de mare calibru, cu care se aruncau bombe. [<fr. *bombarde*, cf. it. *bombarda*]

bombardiér[1] *s.n.* avion de bombardament. [pron. *-di-er*. / <fr. *bombardier*]

bombardiér[2] *s.m.* militar din echipajul unui avion de bombardament, care dirijează bombardamentul. [<fr. *bombardier*]

bombardón *s.n.* instrument metalic de suflat, care scoate sunete grave de contrabas. [pl. *-oane*. / cf. fr. *bombardon*, it. *bombardone*]

bombást *adj. (rar)* bombastic. [<germ. *Bombast*]

bombástic *adj. (despre stil, vorbe)* încărcat cu fraze şi figuri nefolositoare; emfatic, umflat. [<germ. *bombastisch*]

bómbă *s.f.* **1.** proiectil (lunguieţ) cu încărcătură explozivă, incendiară etc., folosit la bombardamentele de aviaţie. ○ ~ *atomică* = proiectil având ca exploziv energia obţinută prin dezagregarea atomului; ~ *cu hidrogen* = bombă bazată pe o reacţie termonucleară prin care atomii de hidrogen se transformă în atomi de heliu, cu o uriaşă degajare de căldură şi de energie; ● ~ *vulcanică* = bucată (rotundă) de lavă, care este azvîrlită de un vulcan de obicei la începutul erupţiei. **2.** *(fig.; sport)* lovitură puternică de minge. **3.** *(fig.; argou)* ştire, fapt care produce senzaţie. [var. *boambă* s.f. / <fr. *bombe*, it. *bomba*, cf. lat. *bombus*, gr. *bombos* — zgomot]

bombétă *s.f.* lampă folosită în navigaţie pentru semnalizare. [<fr. *bombette*]

bombéu *s.n.* partea întărită şi bombată care formează vîrful încălţămintei. [pl. *-uri*. / <fr. *bombé*]

bomboánă *s.f.* preparat (de cofetărie) de diferite forme. [<fr. *bonbon*]

bomboneríe *s.f.* magazin unde se vînd bomboane. [gen. *-iei*. / <fr. *bonbonnerie*]

bomboniéră *s.f.* vas, cutie de porţelan, de sticlă etc. pentru bomboane. [pron. *-ni-e-*. / <fr. *bonbonnière*]

bómbyx *s.m.* gen de fluturi a căror specie foarte cunoscută are ca omidă viermele de mătase. [pl. *-yçşi*. / <fr., germ. *bombyx*]

bomfáier *s.n.* ferăstrău de mînă cu care se taie metale. [după germ. *Bogenfeilen*]

bomprés *s.n.* catarg înclinat, aşezat la prora unei corăbii. [pl. *-se*, *-suri*. / < it. *bompresso*]

bon *s.n.* **1.** dovadă, înscris (cu caracter provizoriu) care autorizează pe deţinător să primească ceva. ● notă de plată cu care se achită marfa la casa unui magazin. **2.** *(în orînduirea capitalistă)* hîrtie de valoare emisă de stat sau de o instituţie bancară. [<fr. *bon*]

bonapartísm *s.n.* curent favorabil lui Napoleon Bonaparte şi dinastiei sale, apărut în Franţa în secolul al XIX-lea. ● formă de guvernare dictatorială militaristă, cu ajutorul promovării la putere a unor clici, junte militare. [<fr. *bonapartisme*]

bonapartíst *adj.*, *s.m.* şi *f.* adept al bonapartismului. [<fr. *bonapartiste*]

bónă *s.f.* femeie angajată ca îngrijitoare la copii. [<fr. *bonne*]

bond *s.n.* săritură a avionului în cazul unei aterizări incorecte. [<fr. *bond*]

bondisá *vb.* I. *intr. (despre avioane)* a face bonduri. [după fr. *bondissant* sau *bondissement*]

bonétă[1] *s.f.* scufie pe care o poartă mai ales copiii şi bătrînii; tichie de medic, de bucătar etc. ● *(mil.)* acoperămînt de cap fără cozoroc. ○ ~ *frigiană* = **a)** bonetă purtată în antichitate de sclavii eliberaţi; **b)** bonetă roşie a revoluţionarilor francezi de la 1789. [var. *bonet* s.n. / <fr. *bonnet*]

bonétă[2] *s.f.* velă ajutătoare, care se instalează numai pe vreme bună la extremitatea vergilor velelor pătrate. [<it. *bonnetta*]

boniér *s.n.* carnet de bonuri (**1**). [pron. *-ni-er*. / <*bon*]

bonificá *vb.* I. *tr.* a scădea o sumă oarecare din valoarea unei facturi (ca despăgubire). ● a face o reducere, un rabat. [p. i. *bonific*. / cf. fr. *bonifier*]

bonificáre *s.f.* compensaţie în bani care se dă pentru o daună, reprezentînd o reducere sau o mărire a unui profit. [<*bonifica*]

bonificáţie *s.f.* bonificare. [gen. *-iei*. /cf. fr. *bonification*]

bonitáre *s.f.* **1.** operaţie prin care se apreciază bonitatea unei zone forestiere. **2.** ~*a apelor* = determinarea valorii economice a unui curs de apă, a unui eleşteu etc. [cf. *bonitate*, germ. *Bonitierung*]

bonitáte *s.f.* **1.** calitatea unei zone forestiere de a produce arboreturi mai bune sau mai slabe din punct de vedere al producţiei la hectar în material lemnos. **2.** *(fin.)* capacitate de plată şi de credit. [<germ. *Bonität*]

bonítă *s.f.* specie de peşte din care face parte tonul. [<fr. *bonite*]

bonjúr *interj.* bună ziua. [<fr. *bonjour*]

bonjurísm *s.n.* atitudine, concepţie de bonjurist. [<*bonjur*]

bonjurist *s.m.* nume dat tinerilor întorşi de la studii din Franţa în cea de-a doua jumătate a sec al XIX-lea, care (se) salutau cu „bonjur". [<*bonjur* + *-ist*]

bonóm *s.m. (franțuzism)* om blînd, blajin, cinstit, credul. [<fr. *bonhomme*]
bonomíe *s.f. (franțuzism)* atitudine, caracter de bonom. [gen. *-iei.* /<fr. *bonhomie*]
bontón *s.n. (rar; adesea ironic)* atitudine, ansamblu de reguli de purtare care trebuiau respectate de cineva care dorea să fie pe placul așa-zisei bune societăți burgheze. [<fr. *bonton*]
bonz *s.m.* **1.** preot budist. **2.** personaj de o solemnitate ridicolă. ● *(fig.; ironic)* șef, lider, om influent într-un partid politic. [<fr. *bonze*, cf. jap. *bozu* — preot]
boogie-woogie *s.n.* dans modern american, care se dansează după muzică de jaz. [pron. *bughi-ughi.* / <engl. *boogie-woogie*]
bor[1] *s.n.* metaloid răspîndit în natură sub formă de săruri ale acidului boric. [<fr. *bore*]
bor[2] *s.n.* marginea ieșită în afară a unei pălării. [pl. *-ruri.* /<fr. *bord*]
bóra *s.n. invar.* vînt violent, uscat și rece, obișnuit mai ales pe coastele de nord-est ale Mării Negre și Mării Adriatice. [<it., fr. *bora*]
boranginacée *s.f.pl.* familie de plante dicotiledonate, cu stamine alterne petalelor și ovar cu patru încăperi, conținînd fiecare cîte un ovul; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* /<fr. *borranginacées*]
borát *s.m.* sare a acidului boric. [<fr. *borate*]
bórax *s.n.* borat de sodiu. [<fr. *borax*, cf. ar. *borac*]
borborigme *s.n. pl.* zgomot, ca niște bolboroseli, produs de gazele din stomac sau din intestine. [<fr. *borborygme*]
bord *s.n.* **1.** fiecare dintre coastele laterale ale punții unei nave; *(p. ext.)* nava însăși. ○ *(loc. adj.) de bord* = referitor la navigație. ○ *(loc. adv.) pe* (sau *la*) *bord* = pe puntea unei nave sau în avion. **2.** *(av.)* marginea unui profil de aripă de avion. ○ *(expr.) a arunca peste bord* = a înlătura. **3.** *(rar)* țărm de mare. **4.** *(rar)* margine a unui obiect, a unui profil, a unei figuri etc. [<it. *bordo*, cf. fr. *bord*, germ. *Bord*]
bordáj *s.n.* pereții exteriori ai unei nave. [cf. fr. *bordage*]
bordée *s.f.* **1.** ansamblul tunurilor de pe o navă. ● cantitatea de proiectile pe care o poate arunca o dată artileria unei nave. ● *(rar)* totalitatea oamenilor din echipajul unei nave care servesc într-o anumită parte a bordului. **2.** drum parcurs de o navă (mai ales cu pînze) fără să vireze la bord (avînd vîntul din același bord). [pron. *-de-e.* /<fr. *bordée*, cf. *bord* — bord]
bordél *s.n.* casă de prostituție. [pl. *-luri*, *-le.* /<fr. *bordel*, it. *bordello*]
borderóu *s.n.* listă, tablou care cuprinde sumele unui cont, hîrtiile unui dosar etc. [<fr. *bordereau*]
bordó *adj. invar. (rar)* roșu-închis. [<fr. *bordeaux*, cf. *Bordeaux*, oraș în Franța cu vinuri renumite, roșii]
bordúră *s.f.* fîșie aplicată (ca podoabă) pe marginea unui lucru; chenar. ● margine a unui obiect făcută dintr-un material mai rezistent; întărătură. [<fr. *bordure*]
boreál *adj.* nordic; septentrional. [pron. *-re-al.* / <fr. *boréal*, cf. gr., lat. *boreas* — vînt de nord]
bóric *adj. acid ~* = acid al borului, alb, solid, cristalizat, folosit ca antiseptic. [<fr. *borique*]
boricát *adj.* preparat cu acid boric. [cf. fr. *boriqué*]
bórmașină *s.f.* mașină de perforat, prin așchiere, metale etc., cu ajutorul unui burghiu. [<germ. *Bohrmaschine*]
bornă *vb.* I. *tr.* a însemna cu borne un teren. [<fr. *borner*]
bornáj *s.n.* bornare. [<fr. *bornage*]
bornáre *s.f.* acțiunea de a borna și rezultatul ei. [<*borna*]
bórnă *s.f.* **1.** stîlp de marcaj, din beton, din lemn etc., așezat la marginea drumurilor, de-a lungul unei frontiere etc.; piatră de hotar. **2.** piesă metalică care face legătura mașinilor sau a aparatelor electrice. [<fr. *borne*]
bort *s.n.* diamant de calitate inferioară, folosit la șlefuit sau la perforat. [pl. *-turi.* / cf. fr. *bort*, germ. *Bort*]
bosáj *s.n.* proeminență regulată pe suprafața unei piese, care servește ca reazem pentru altă piesă. ● suprafața pietrelor unei zidării, aflată în relief față de paramentul zidului. [<fr. *bossage*, cf. *bosse* — îngroșătură]
bósă *s.f. (franțuzism)* aptitudine, capacitate, dar. [<fr. *bosse*]
boschét *s.n.* tufiș format din arbuști (plantați). [cf. fr. *bosquet*, it. *boschetto*]
boss *s.m.* (în *S.U.A.*) supraveghetor peste muncitorii dintr-o întreprindere; *(p. ext.)* șeful unui partid politic, al unui grup electoral. [pl. *boși.* /<engl. *boss* — stăpîn]
bossism *s.n.* organizare electorală puternic dezvoltată în Statele Unite ale Americii, potrivit căreia alegătorii se grupează în jurul șefilor (boss) de care sînt forțați să asculte orbește. [<fr. *bossisme*]
bóston[1] *s.n.* dans mai lent decît valsul; vals lent. ● melodia acestui dans. [<fr. *boston*, cf. *Boston*, oraș în Statele Unite]
bostón[2] *s.n. (poligr.)* presă de imprimat, mică și plană. [<germ. *Boston(presse)*]
botánic *adj.* referitor la plante. ○ *grădină ~ă* = grădină unde se plantează diferite specii de plante, pentru studiu. [cf. fr. *botanique*, cf. gr. *botane* — iarbă]
botánică *s.f.* știință care studiază structura, funcțiile și organele plantelor, răspîndirea și clasificarea lor. [gen. *-cii.* /<fr. *botanique*, cf. gr. *botanike*]
botanist *s.m.* și *f.* specialist în botanică. [cf. fr. *botaniste*]
botanizá *vb.* I. *tr.* a strînge plante pentru studii; a ierboriza. [<fr. *botaniser*]
bótă *s.f.* lovitură de scrimă cu floreta sau cu sabia. [<fr. *botte*, it. *botta*]
botínă *s.f. (franțuzism)* gheată montantă încheiată cu butoni sau cu elastic. [<fr. *bottine*]
botriocefál *s.m.* vierme care trăiește parazitar în intestinul gros al omului și al unor animale. [pron. *-tri-o-.* /<fr. *bothriocéphale*, cf. gr. *bothrion* — cavitate mică, *kephale* — cap]

botriocefalóză *s.f.* boală parazitară la om și la animale, produsă de botriocefal. [<fr. *bothryocéphalose*]
botriomicóză *s.f.* boală infecțioasă a cailor, caracterizată prin formarea unor tumori asemănătoare cu fibroamele. [<fr. *bothryomycose*]
bótman *s.m.* șef de echipaj; cel mai mare în grad dintre marinarii de la bord pe o navă de comerț. [<rus. *botman*]
bourrée *s.n.* **1.** vechi dans popular francez, cu ritm viu; melodia acestui dans. **2.** un fel de fagot. [pron. *bu-re.* pl. *-euri.* / <fr. *bourrée*]
bovarísm *s.n.* nume cu care se caracterizează individualitatea unei persoane care se crede altfel de cum este și imită felul de a se comporta al altora. [<fr. *bovarysme*]
bovín *adj.* de bou, din specia boului. // *s.f. pl.* subfamilie a rumegătoarelor, care are ca tip boul; *(la sg.)* animal din această subfamilie. [<fr. *bovin*, it. *bovino*, lat. *bovinus*]
bovindóu *s.n.* fereastră, nișă ieșită în afară din zidul unei fațade. [scris și *bow-window*. /<engl. *bow-window*]
box[1] *s.n.* **1.** luptă cu pumnii; pugilistică. **2.** armă albă, constînd dintr-o bucată de metal cu găuri pentru degete, cu care se atacă ținînd pumnul strîns. [pl. *-xuri.* /<engl. *box*, cf. fr. *boxe*]
box[2] *s.n.* piele de vițel special tăbăcită, din care se fac pantofi, ghete etc. [pl. *-xuri.* /<engl., fr. *box-calf*]
boxá[1] *vb.* I. *intr.* a practica boxul. ● *tr.* și *refl. (fam.)* a (se) bate, a (se) lovi cu lovituri de pumn (ca la box). [<fr. *boxer*]
boxá[2] *vb.* I. *tr.* a împărți o încăpere în boxe. [cf. *boxă*]
bóxă *s.f.* despărțitură, compartiment în interiorul unei construcții, al unui local, al unei încăperi etc.; *(spec.)* despărțitură într-un grajd etc., făcută pentru un singur animal. ● *(mar.)* ladă care servește la încărcarea și descărcarea animalelor pe o navă. [<engl., fr. *box*]
boxér *s.m.* sportiv care practică boxul. [pl. *-ri.* / cf. fr. *boxeur*]
brac *s.m.* cîine de vînătoare cu părul scurt și cu urechile mari și blegi; prepelicar. [pl. *-ci.* / <fr. *braque*, cf. germ. *Bracke*]
braconá *vb.* I. *intr.* a vîna sau a pescui fără voie; a face acte de braconaj. [<fr. *braconner*]
braconáj *s.n.* vînătoare sau pescuit ilegal, fără permis; faptă de braconier. ● delict făptuit de acela care braconează. [<fr. *braconnage*]
braconiér *s.m.* om care vînează sau pescuiește fără voie, fără permis. [pron. *-ni-er.* /<fr. *braconnier*]
bractée *s.f.* frunză modificată care se află la baza florilor. [pron. *-te-e.* pl. *-ee*, *-ei.* / <fr. *bractée*]
bracteólă *s.f.* bractee mică. [pron. *-te-o-.* / <fr. *bractéole*]
bradicardíe *s.f.* încetinire a activității inimii, manifestată prin scăderea pulsului. [gen. *-iei.* / <fr. *bradycardie*, cf. gr. *bradys* — lent, *kardia* — inimă]
bradifazíe *s.f.* faptul de a vorbi cu o încetineală anormală. [gen. *-iei.* / <fr. *bradyphagie*, cf. gr. *bradys* — lent, *phasis* — vorbă]
bradipepsíe *s.f.* digestie înceată. [gen. *-iei.* / <fr. *bradypepsie*, cf. gr. *bradys* — lent, *pepsis* — digestie]
brahiál *adj.* de (la) braț, al brațului. [pron. *-hi-al.* / cf. fr. *brachial*, lat. *brachialis*]
brahicefál *adj.*, *s.m.* și *f.* (om) care are craniul aproape rotund. [<fr. *brachycéphale*, cf. gr. *brachys* — scurt, *kephale* — cap]
brahicefalíe *s.f.* conformația celui brahicefal. [<fr. *brachycéphalie*]
brahmán *adj.* referitor la brahmanism; brahmanic, care cuprinde pe sacerdoți; preot al lui Brahma. // *s.m.* membru al celei dintîi dintre cele patru caste indiene. [cf. fr. *brahmane*]
brahmánic *adj.* privitor la brahmani sau brahmanism; brahman. [cf. fr. *brahmanique*]
brahmanísm *s.n.* religie originară din India, a cărei divinitate superioară este Brahma. [<fr. *brahmanisme*]
brámă *s.f. (metal.)* semifabricat de oțel, cu secțiune dreptunghiulară și muchiile rotunjite, avînd suprafața striată sau punctată. [<fr. *brame*]
brancárdă *s.f.* targă pentru transportul bolnavilor sau al răniților. [<fr. *brancard*]
brancardíer *s.m.* și *f.* cel care poartă brancarda; militar care ridică și transportă răniții pe cîmpul de luptă. [pron. *-di-er.* / <fr. *brancardier*]
brand *s.n.* aruncător de proiectile. [pl. *-duri.* / <*Brandt*, inventatorul acestui aruncător]
brandenbúrg *s.n.* șnur sau găitan care se coase, ca podoabă, pe pieptul unor haine. [pl. *-guri.* / cf. fr. *brandebourg*]
bránhie *s.f.* organ extern de respirație al unor animale acvatice. [gen. *-iei.* / <fr. *branchies*, lat. *branchiae* <gr. *branchion*]
branhiozáur *s.m.* mic animal amfibiu fosil, asemănător cu o salamandră și care trăia în mlaștini. [pron. *-hi-o-.* / cf. germ. *Branchiosaurus*]
branșá *vb.* I. *tr.* a face un branșament, un racord electric. [<fr. *brancher*]
branșaméntsn. parte a unei conducte care leagă o conductă principală de una secundară. [pl. *-te.* / <fr. *branchement*]
bránșă *s.f.* specialitate, ramură în negoț, în meserii etc. ○ *(loc. adj.) de branșă* = de meserie; specialist. [<fr. *branche*]
bras *s.n.* stil de înot pe burtă, în care brațele și picioarele împing corpul înainte prin mișcări simultane. [pl. *-suri.* / <fr. *brasse*]
brasáj *s.n.* **1.** amestecare a combustibilului pulverizat sau în stare de vapori cu aerul comburant, înainte de introducerea lui în cilindrul motorului. **2.** amestecare la cald a făinii de malț cu apă, pentru a se obține mustul de bere. [<fr. *brassage*]
brasárdă *s.f.* **1.** bandă de stofă purtată la braț, pentru a indica calitatea unei persoane etc. **2.** parte a armurii care protejează brațul. [<fr. *brassard*]
braserie *s.f.* berărie. [gen. *-iei.* / <fr. *brasserie*]

brasiéră *s.f.* obiect de lenjerie (femeiască) care susține pieptul, sînii; sutien. [pron. *-si-e-*. / <fr. *brassière*]

brasíst *s.m.* și *f.* sportiv care înoată în stilul bras. [<*bras*]

brav *adj.* viteaz, curajos. // *s.m.* asasin, tîlhar (aflat de obicei în slujba unui potentat) care omora și teroriza pentru bani; spadasin plătit. [<fr. *brave*, it. *bravo*]

bravá *vb.* I. *tr.* a înfrunta cu curaj (o primejdie). ● a se expune inutil (unei primejdii etc.); a sfida. [<fr. *braver*, it. *bravare*]

bravádă *s.f.* provocare cutezătoare; sfidare. [<fr. *bravade*]

bravíssimo *interj. (fam.)* exclamație superlativă pentru bravo. [<it. *bravissimo*]

brávo *interj.* exclamație care însoțește o aprobare totală, aplauze frenetice; excelent, foarte bine. [var. *bravos*, *brava* interj. / <fr., it. *bravo*]

bravúră *s.f.* **1.** vitejie, bărbăție, curaj. **2.** faptă curajoasă. [<fr. *bravoure*, it. *bravura*]

brec *s.n. (rar)* trăsură deschisă cu patru roți, cu capra înaltă și bănci laterale. [pl. *-curi*. / <engl., fr. *break*]

brécie *s.f.* rocă sedimentară tare, constituită din bucăți colțuroase de minerale sau roci dure. [gen. *-iei*. / <germ. *Breccie*]

brelăn *s.n. (la unele jocuri de cărți)* grup de trei cărți (cu valoare egală, dar de culori diferite). [pl. *-nuri*, *-ni* s.m. / <fr. *brelan*]

brelóc *s.n.* podoabă purtată mai ales la ceasornic, la gît etc. [pl. *-curi*. / <fr. *breloque*]

brémză *s.f.* plan înclinat, cu dispozitiv de frînare, pe care circulă vagonetele de mină. [<germ. *Bremse*]

brésă *s.f.* **1.** pătrundere largă și adîncă executată în dispozitivul de apărare al unei armate; spărtură în zidul unei cetăți etc. **2.** *(rar)* spărtură într-un gard, într-un zid, într-o pădure etc. [<fr. *brèche*]

breteá *s.f.* bandă petrecută peste umăr, care susține o greutate oarecare, pantalonii etc. [cf. fr. *bretelle*]

bretélă *s.f.* **1.** ramificație de cale ferată între două linii paralele, care permite trecerea trenului de pe o linie pe cealaltă. **2.** porțiune de șanț care face legătura între tranșeele paralele cu linia frontului. [<fr. *bretelle*]

bretésă *s.f.* lucrare de fortificație medievală, care întărea o altă fortificație. ● nazal mobil la coifuri. [<fr. *bretesse*]

bretón *s.n.* păr lăsat pe frunte și tăiat drept. [<fr. *breton*]

brévă *s.f.* scrisoare papală, mai puțin solemnă decît bula. [<it. *breve*]

brevét *s.n.* document, certificat, titlu dat de o autoritate (de stat) prin care i se recunoaște cuiva paternitatea unei invenții sau prin care i se asigură anumite drepturi; patentă. [<fr. *brevet*]

brevetá *vb.* I. *tr.* a acorda un brevet; a patenta. [<fr. *breveter*]

breviár *s.n.* **1.** expunere sumară a unor principii, a unor probleme dintr-un anumit domeniu. **2.** carte care cuprinde rugăciunile pe care preoții și călugării catolici trebuie să le rostească la anumite ore din zi. [pron. *-vi-ar*. var. *breviarium* s.n. / <lat. *breviarium*, cf. fr. *bréviaire*, it. *breviario*]

bríá *vb.* I. *intr. (franțuzism)* a străluci, a se deosebi, a se remarca. [pron. *bri-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *briller*]

briantínă *s.f.* preparat cosmetic uleios, parfumat, întrebuințat la îngrijirea părului. [pron. *bri-an-*. var. *briliantină* s.f. / <fr. *brillantine*]

bric *s.n.* corabie cu două catarge, echipată cu pînze pătrate și uneori cu motor. [pl. *-curi*. / <fr. *brick*, cf. engl. *brig*]

bricabrác *s.n. (franțuzism)* (magazin de) vechituri. [<fr. *bric-à-brac*]

brichetá *vb.* I. *tr.* a face brichete (1). [<fr. *briqueter*]

brichetáj *s.n.* brichetare [<fr. *briquetage*]

brichétă *s.f.* **1.** produs de formă paralelipipedică, ovoidală etc., obținut prin presarea pulberii de cărbune sau de minereu. ○ *~ furajeră* = produs obținut prin tocarea, amestecarea și comprimarea în mașini speciale a mai multor nutrețuri. **2.** aparat de buzunar pentru aprins țigările. [<fr. *briquet*, *briquette*]

bricolă *s.f.* mașină de război asemănătoare cu balista, folosită mai ales în evul mediu. [<fr. *bricole*, it. *briccola*]

brídă *s.f.* **1.** gaică de stofă, de ață etc. prin care se trece cordonul. **2.** piesă metalică care leagă arcurile de osii. ● coroană metalică servind la îmbinarea tuburilor. **3.** mănunchi de fibre conjunctive, format în organism ca urmare a unui proces inflamator. v. a d e r e n ț ă. [<fr. *bride*]

brídge *s.n.* numele unui joc de cărți. [pron. *brigi*. / <engl., fr. *bridge*]

brigádă *s.f.* **1.** echipă de muncitori organizată pentru anumite sarcini de producție. ○ *~ artistică (de agitație)* = echipă artistică de amatori (care, în programe scurte, își propune să facă agitație politică în jurul problemelor importante din viața unei colectivități). **2.** unitate militară compusă din două sau trei regimente din aceeași armă. **3.** subunitate silvică formată din mai multe cantoane (2) și supravegheată de un brigadier silvic. [pl. *-găzi*, *-gade*. / <fr. *brigade*, rus. *brigada*]

brigadiér *s.m.* și *f.* **1.** lucrător, muncitor dintr-o brigadă (1) de muncă. **2.** tehnician care conduce o brigadă în cadrul administrației silvice. **3.** *(mil.; ieșit din uz)* comandant al unei brigăzi; general de brigadă. ● *(înv.)* caporal de artilerie. [pron. *-di-er*. pl. *-ri*, *-re*. / <fr. *brigadier*, rus. *brigadir*]

brigánd *s.m.* hoț de drumul mare, tîlhar. [<fr. *brigand*]

brigandáj *s.n.* tîlhărie, hoție la drumul mare. [<fr. *brigandage*]

brigantín *s.n. (rar)* brigantină (1). [cf. fr. *brigantin*, it. *brigantino*]

brigantínă *s.f.* **1.** corabie ușoară, cu două catarge și o singură punte. **2.** pînză de formă trapezoidală, legată de artimon. [<it. *brigantina*, fr. *brigantine*]

brilánt *s.n.* **1.** diamant șlefuit în dublă piramidă, folosit ca podoabă. **2.** caracter

de literă de trei puncte tipografice. [pron. *-li-ant.* pl. *-te, -turi.* / <fr., engl. *brillant*]
brío *s.m. (muz.; ca indicație de execuție) cu ~* = însuflețit, vioi. [pron. *bri-o.* / <it., fr. *brio*]
briofíte *s.f. pl.* încrengătură de plante cu corpul diferențiat în tulpini și frunze, al căror prototip este mușchiul; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. [pron. *bri-o-.* / <fr. *bryophytes*, cf. gr. *bryon* — mușchi, *phyton* — plantă]
briós *s.f.* prăjitură făcută dintr-un aluat de cozonac. [pron. *bri-o-.* pl. *-șe, -și*, var. *brioș* s.m. / <fr. *brioche*]
bristol *s.n.* carton alb, lucios, de calitate foarte bună, din care se fac copertele cărților și cărțile de vizită; *(p. ext.)* carte de vizită. [<fr. *bristol*, cf. *Bristol*, oraș în Anglia]
brizánt *adj.* care se descompune într-un timp foarte scurt, dezvoltînd gaze sub presiune. // *s.m. (la pl.)* valuri care se sparg în apropierea țărmului, lovindu-se de funduri puțin adînci sau de stînci. [<fr. *brisant*]
brizánță *s.f.* proprietate a unui exploziv de a se descompune într-un timp foarte scurt, dînd gaze de mare presiune. [cf. fr. *brisance*]
brízǎ *s.f.* vînt ușor, regulat, de la țărmul mării, care suflă în timpul zilei de la mare spre uscat, iar în timpul nopții de la uscat spre mare. ● *(fig.)* adiere, boare. [<fr. *brise*]
brizbíz *s.n. (rar)* perdeluță (transparentă) care acoperă numai partea de jos a unei ferestre. [pl. *-ze, -zuri.* / <fr. *brise-bise*]
brocárt *s.n.* stofă ornamentată cu fir de aur, de argint etc. [pl. *-turi.* var. *brocard, brocat* s.n. / <fr. *brocart*, cf. it. *broccato*]
brodá *vb.* I. *tr.* **1.** a coase pe o țesătură (flori, ornamente etc.); a coase la gherghef. **2.** *(fig.)* a inventa, a dezvolta, a născoci. [<fr. *broder*]
broderíe *s.f.* **1.** flori, motive ornamentale cusute în relief pe o țesătură; cusătură făcută la gherghef. **2.** *(fig.)* înfloritură, dezvoltare (la o povestire, la o bucată muzicală etc.). [gen. *-iei.* / <fr. *broderie*]
brodéză *s.f.* femeie care brodează, care se ocupă cu broderia. [<fr. *brodeuse*]
brom *s.n.* metaloid lichid, roșu-brun, toxic, cu miros neplăcut, întrebuințat în industria chimică, farmaceutică etc. [<fr. *brome*, cf. gr. *bromos* — miros urît]
bromát *s.m.* sare a acidului bromic. [<fr. *bromate*]
bromhídric *adj. acid ~* = acid format prin amestecul bromului cu hidrogenul. [<fr. *bromhydrique*]
brómic *adj. acid ~* = acid oxigenat al bromului. [cf. fr. *bromique*]
bromísm *s.n.* intoxicație cu brom sau cu săruri de brom. [<fr. *bromisme*]
bromofórm *s.n.* lichid dens, cu miros plăcut, volatil și insolubil în apă, întrebuințat în medicină ca anestezic și calmant. [<fr. *bromoforme*]
bromúră *s.f.* sare a acidului bromhidric. [<fr. *bromure*]
bronhiál *adj.* bronhic. [pron. *-hi-al.* / cf. fr. *bronchial*]
bronhic *adj.* referitor la bronhii. [<fr. *bronchique*]
brónhie *s.f.* fiecare dintre cele două canale cartilaginoase în care se împarte traheea-arteră. [gen. *-iei.* / <it. *bronchi*, cf. gr. *brochos* — gîtlej]
bronhografíe *s.f.* radiografie a aparatului respirator cu privire specială asupra bronhiilor. [<fr. *bronchographie*, cf. gr. *bronchos* — trahee, *graphein* — a scrie]
bronhopneumoníe *s.f.* inflamație a bronhiilor și a plămînilor. [pron. *-pne-u-.* gen. *-iei.* / <fr. *broncho-pneumonie*]
bronhorée *s.f.* expectorație abundentă, provocată de o bronșită cronică. [pron. *re-e.* / <fr. *bronchorrée*, cf. gr. *brochos* — gîtlej, *rhein* — a curge]
bronhoscopíe *s.f. (med.)* examinarea vizuală a interiorului bronhiilor. [gen. *-iei.* / <fr. *bronchoscopie*, cf. gr. *brochos* — gîtlej, *skopein* — a privi]
bronhotomíe *s.f.* operație chirurgicală executată pe căile respiratorii. [gen. *-iei.* / <fr. *bronchotomie*, cf. gr. *brochos* — gîtlej, *tome* — tăietură]
bronșectazíe *s.f.* dilatație a bronhiilor. [gen. *-iei.* / <fr. *bronchectasie*, cf. gr. *brochos* — gîtlej, *ektasis* — dilatație]
bronșíță *s.f.* inflamație a mucoaselor bronhiilor, manifestată în special prin tuse. [<fr. *bronchite*]
brontozáur *s.m.* reptilă sauriană uriașă din era secundară, cu gîtul și coada foarte lungi, iar capul foarte mic. [<fr. *brontosaure*, cf. gr. *bronte* — tunet, *sauros* — șopîrlă]
bronz *s.n.* aliaj de cupru cu unul sau mai multe metale, mai dur și mai rezistent decît cuprul, folosit în turnătorie. ○ *epoca de ~* = epocă preistorică, corespunzătoare mileniului al II-lea î.e.n., caracterizată prin apariția și dezvoltarea uneltelor și armelor de bronz. ● obiect, *(spec.)* statuie, statuetă de bronz. ○ *caracter de ~* = caracter tare, de neclintit. [<fr. *bronze*, it. *bronzo*]
bronzá *vb.* I. **1.** *tr.* a acoperi cu un strat de bronz sau de vopsea de bronz (un obiect etc.). **2.** *tr.* și *refl.* a (se) pîrli, a (se) înnegri, a (se) colora (la piele) ca bronzul. [cf. fr. *bronzer*, it. *bronzare*]
broșá *vb.* I. *tr.* **1.** a lega laolaltă colile unei broșuri, ale unei cărți etc. (într-o copertă moale). **2.** a găuri sau a șanțui prin așchiere o piesă metalică. [p.i. 3,6 *-șează*, 4 *-șăm*, ger. *-șînd.* / <fr. *brocher*]
broșáre *s.f.* acțiunea de a broșa. [pl. *-șări.* / <*broșa*]
broșát *s.n.* broșare. [<*broșa*]
bróșă *s.f.* **1.** bijuterie pe care femeile o poartă prinsă într-un ac la rochie, la șal etc. **2.** unealtă cu care se fac găuri în formele de turnătorie, pentru evacuarea gazelor rezultate de la turnare. ● schelet cilindric de metal al unui miez de turnătorie. **3.** unealtă folosită la mașina de broșat. [<fr. *broche*]
broșúră *s.f.* tipăritură cu puține foi, legată într-o copertă moale. [<fr. *brochure*]
brownián *adj. mișcare ~ă* = mișcare neîncetată a particulelor microscopice, aflate în suspensie într-un lichid. [pron. *brauni-an.* / cf. fr. *brownien* <*Robert Brown*, botanist scoțian]
browning *s.n.* pistol automat cu încărcătorul în mîner. [pron. *brauning.* pl. *-guri.* /

<fr. *browning*, cf. *Browning*, inventatorul acestei arme]

brucelóză *s.f.* boală contagioasă transmisă omului de la unele animale domestice, care se manifestă prin temperatură ridicată, prin dureri de cap etc. [<fr. *brucellose*]

brudersáft *s.n.* fel de a bea în care doi parteneri își duc paharele la gură luîndu-se de braț, în semn de împrietenire și înfrățire. [pl. *-turi.* / <germ. *Bruderschaft*]

bruiá *vb.* I. *tr.* a perturba recepționarea undelor electromagnetice. [pron. *bru-ia*, p.i. 3,6 *-iază*. ger. *-iind*. / <fr. *brouiller*]

bruiáj *s.n.* perturbare a audițiilor radiofonice ale unui post, prin emiterea de semnale parazite pe lungimea de undă respectivă. [<cf. fr. *brouillage*]

bruión *s.n.* ciornă, concept. [pron. *bru-ion*. pl. *-oane*. / <fr. *brouillon*]

brumár *s.m.* a doua lună din calendarul republican francez (23 octombrie—21 noiembrie). [<fr. *brumaire*, cf. *brume* — brumă]

brun *adj.*, *s.n.* cafeniu-închis. // *adj.*, *s.m.* și *f.* (om) cu părul negru, cu ten negricios; brunet, oacheș. [pl. *-ni*, *-ne*. / <it. *bruno*, fr. *brun*]

brunél *s.n.* stofă de lînă de culoare închisă, folosită odinioară la confecționarea încălțămintei. [<germ. *Brunelle*, cf. fr. *brunelle*]

brunét *adj.*, *s.m.* și *f.* oacheș, brun. [<it. *brunetto*, cf. fr. *brunet*]

brúsc *adj.* **1.** *(adesea adv.)* petrecut pe neașteptate, deodată; precipitat, cu violență, neprevăzut. **2.** *(rar)* iute, aspru, răstit. [pl. *-uști*, *-uște*. / <it. *brusco*, fr. *brusque*]

bruscá *vb.* I. *tr.* a trata cu violență, brutal, aspru, a repezi. ● a grăbi, a forța (o hotărîre, un deznodămînt etc.). [<it. *bruscare*, fr. *brusquer*]

bruschéțe *s.f.* comportare, atitudine aspră, grosolană; asprime, violență. [<it. *bruschezza*]

brut *adj.* **1.** *(despre materii)* în stare naturală; *(despre compuse)* netransformat într-un produs finit, neterminat. **2.** (op. n e t; *despre greutatea unei mărfi)* din care nu s-a scăzut daraua; *(despre venit)* din care n-au fost scăzute cheltuielile. [cf. it. *bruto*, fr. *brut*, lat. *brutus*]

brutál *adj.* nedelicat, dur, violent în purtări; grosolan, necioplit. [cf. it. *brutale*, fr. *brutal*]

brutalitáte *s.f.* fire sau purtare brutală; grosolănie, violență. [cf. it. *brutalità*, fr. *brutalité*]

brutalizá *vb.* I. *tr.* a trata cu brutalitate, a maltrata (pe cineva). [cf. fr. *brutaliser*]

brútă *s.f.* om rău, crud, violent. [pl. *-te*. / <fr. *brute*]

brúto *adv.* cu totul, nescăzînd daraua sau cheltuielile făcute. [<it. *bruto*, germ. *Brutto*]

bubál *s.m.* gen de antilopă africană cu coarne. [<fr. *bubale*, cf. gr. *boubalos* — bivol]

bubónic *adj. ciumă* (sau *pestă*) ~ă = ciumă (sau pestă) manifestată prin abcese. [<fr. *bubonique*]

bucál *adj.* referitor la gură. ○ *pe cale* ~ă = pe gură. [<fr. *buccal*, cf. lat. *bucca* — gură]

bucchéro *s.n.* categorie de vase etrusce din pastă neagră, cu decor în relief. [<it. *bucchero* — vas ordinar de lut]

bucentáur *s.m.* centaur cu corp de taur. [pron. *-ta-ur*. / <fr. *bucentaure*, cf. gr. *bous* — bou, *kentauris* — centaur]

buchét *s.n.* **1.** mănunchi, legătură de flori. **2.** boschet. **3.** aromă specifică a unor vinuri vechi, selecționate. [<fr. *bouquet*]

buciardá *vb.* I. *tr.* a prelucra cu buciarda piatra de construcție. [<fr. *boucharder*]

buciárdă *s.f.* ciocan, avînd pe fețele de izbire dinți în formă piramidală; este folosit pentru a imprima pe fața pietrelor de construcție sau pe tencuieli adînciturі regulate. [pron. *-ci-ar-*. pl. *-de*. / <fr. *boucharde*]

bucínă *s.f.* instrument de suflat la romani, asemănător cornului de vînătoare de astăzi. [pl. *-ne*. / <lat. *bucina*]

buclá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) răsuci părul în bucle, a (se) cîrlionța, a(-și) încreți (părul). [p. i. *-lez* / <fr. *boucler*]

búclă *s.f.* I. **1.** șuviță de păr răsucită; cîrlionț, zuluf. **2.** parte a ochiului unui fir formată în timpul tricotării. II. **1.** curbă pronunțată, folosită la racordarea alinia**mentelor** unei serpentine. ● porțiune a unui curs de apă, cu o puternică cotitură. **2.** piesă de metal pe care se fixează, îndoindu-se, capătul unui cablu. [<fr. *boucle*]

bucólic *adj.* referitor la viața (idealizată) de la țară; idilic, pastoral, cîmpenesc. [<lat. *bucolicus*, cf. gr. *bukolein* — a paște boii]

bucólică *s.f.* poezie pastorală; eglogă, idilă. [pl. *-ce* / < lat. *bucolica*, cf. gr. *bukolikos* — pastoral < *bukolein* — a paște boii]

budísm *s.n.* religie răspîndită îndeosebi în Asia orientală și de sud, care propovăduiește pasivitatea și supunerea în fața sorții și atingerea fericirii — „nirvana" — pe calea renunțării la pasiunile și plăcerile vieții. [cf. fr. *bouddhisme*<*Buddha*, inițiatorul acestei religii]

budíst *s.m.* și *f.* adept al budismului. // *adj.* referitor la budism, de budism. [cf. fr. *bouddhiste*]

budoár *s.n.* *(rar)* salon intim de primire al unei femei (mai ales din așa-zisa înaltă societate). [pl. *-re* și *-ruri*. / <fr. *boudoir*]

buf *adj.* *(despre opere muzicale sau dramatice)* hazliu; exagerat de comic; vesel. ● *(despre cîntăreți, actori)* care joacă roluri în opere comice, în farse, în comedii de intrigă etc. [<it. *buffo*, fr. *bouffe*]

bufánt *adj.* (*despre pantaloni*, *mîneci* etc.) cu bufă, umflat, înfoiat. [<fr. *bouffant*]

búfă *s.f.* cută, fald, umflătură la mîneca unei haine, la pantaloni etc. [<it. *buffa*]

bufét *s.n.* **1.** mobilă în care se păstrează vesela și tacîmurile. **2.** local în care se vînd în general mîncăruri reci și băuturi care se servesc repede (fiind consumate uneori în picioare); loc unde se vînd prăjituri, mîncăruri reci, sandvișuri etc. într-o instituție, într-un teatru etc. **3.** mîncăruri servite la un bufet (2). [pl. *-te*, *-turi* / <fr. *buffet*]

bufetiér *s.m.* și *f.* cel care ține (sau servește la) un bufet. [pron. *-ti-er.* / <fr. *buffetier*]

buféu *s.n.* răbufnire subită și trecătoare de febră, de enervare, accelerare bruscă a pulsului etc. ● *(rar)* mișcare subită și trecătoare, răbufnire. [pl. *-uri.* / <fr. *bouffée*]

bufón *s.m.* personaj comic îmbrăcat caraghios, care era ținut în curtea suveranilor sau a seniorilor feudali pentru a-și distra stăpînii cu glume, cu strîmbături etc.; măscărici; *(p. ext.)* om care stîrnește rîsul cu glumele, faptele sau strîmbăturile sale. // *adj. (rar)* caraghios, comic. [<fr. *buffon*, it. *buffone*]

bufonádă *s.f. (rar)* bufonerie. [<it. *buffonata*]

bufonerie *s.f.* vorbă, gest de bufon, care provoacă rîsul; glumă, poznă, caraghioslîc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *bouffonnerie*]

bugét *s.n.* plan în care se prevăd veniturile și cheltuielile probabile ale unui stat, ale unei întreprinderi, instituții, familii, persoane etc. pe o perioadă de timp determinată. ● totalitatea cheltuielilor și a veniturilor unei persoane, într-o perioadă anumită de timp. [pl. *-te.* var. *budget* s.n. / <fr. *budget*]

bugetár *adj.* referitor la buget, din (de) buget. ○ *instituție bugetară* = instituție ale cărei venituri se varsă integral în buget și ale cărei cheltuieli se acoperă în întregime din buget; *an (exercițiu)* ~ = perioadă de un an în care se desfășoară operațiile de executare a bugetului statului. [cf. fr. *budgétaire*]

bugetivór *adj. (peior.; despre persoane)* care trăiește în mod parazitar din bugetul statului. [cf. fr. *budgétivore*]

béglă *s.f.* trompetă făcută din piele, al cărei sunet este mai dulce și mai moale decît al cornului. [<fr., engl. *bugle*]

bujíe *s.f.* dispozitiv de producere a scînteii electrice pentru aprinderea carburantului motoarelor cu explozie. [gen. *-iei.* / <fr. *bougie*]

búlă[1] *s.f.* **1.** băsică (de aer, de gaz etc.). **2.** umflătură a pielii, umplută cu un lichid seros. **3.** sferă, glob (de metal, de sticlă etc.) gol pe dinăuntru. [<fr. *boule*, cf. lat. *bulla*]

búlă[2] *s.f.* act oficial emis de papă. ● act care emana de la un suveran. [<lat. *bulla*, cf. fr. *bulle*]

bulb *s.m.* **1.** tulpină (subterană) alcătuită dintr-un înveliș membranos uscat și din mai multe foi cărnoase. **2.** *(fig.;* rar) glob, sferă. ● ~ *rahidian* = prelungire a măduvei spinării, care face legătura între creierul mare, creierul mic, măduva spinării și marele simpatic. [pl. *-bi*, *-buri* *s.n.* / <fr. *bulbe*, cf. lat. *bulbus*]

bulbifér *adj. (bot.)* care produce bulbi. [<fr. *bulbifère*]

bulbiförm *adj.* care este în formă de bulb. [<fr. *bulbiforme*]

bulbíl *s.m.* bulb de dimensiuni mici. [<fr. *bulbille*]

bulbós *adj.* cu bulb; ca un bulb. [cf. fr. *bulbeux*]

buldóg *s.m.* cîine cu capul mare, cu botul turtit și fălcile proeminente, cu labele scurte și groase. [<engl. *bulldog*, cf. fr. *bouledogue*]

buldózer *s.n.* mașină rutieră pe șenile, folosită la săparea și nivelarea pămîntului și la deszăpezit. [pl. *-re.* / <engl., fr. *bulldozer*]

buldozerist *s.m.* și *f.* persoană care conduce un buldozer. [<*buldozer*]

bulét *s.n.* chișiță (la cai). [<fr. *boulet*]

buletín *s.n.* **1.** act, livret oficial cu care se poate legitima o persoană, atestîndu-i identitatea. ● adeverință prin care se consemnează ceva. **2.** scurtă comunicare oficială. **3.** publicație periodică, care cuprinde dări de seamă, studii și informații dintr-un anumit domeniu; publicație periodică (oficială) care cuprinde legi, decrete etc. **4.** listă, hîrtie care cuprinde numele candidaților într-o alegere și care este introdusă în urnă; buletin de vot. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *bulletin*, cf. it. *bolletino*]

bulevárd *s.n.* stradă largă, dreaptă, în general mărginită de plantații de arbori. [<fr. *boulevard*]

bulevardiér *adj.* de bulevard. ● *(fig.; despre piese de teatru, spectacole* etc.) ușor, de mică valoare. // *s.m.* om de nimic, haimana; plimbăreț. [pron. *-di-er* / <fr. *boulevardier*]

búlfinș *s.n.* obstacol la alergările de cai, constînd dintr-un taluz de pămînt sau dintr-un zid cu nuiele deasupra. [pl. *-suri.* / <fr., engl. *bull-finch*]

bulimíe *s.f.* stare patologică, manifestată prin foame excesivă. [gen. *-iei.* / <fr. *boulimie*]

bulín *s.n.* **1.** înveliș (de amidon) în care se pun anumite prafuri, pentru a putea fi înghițite mai ușor; cașetă, capsulă. **2.** desen în formă de cerc plin, imprimat pe o țesătură. **3.** bucată mică de hîrtie, unsă pe o parte cu gumă arabică, cu care se lipesc plicuri, scrisori etc. [pl. *-ne*, *-nuri.* var. *bulină* s.f. / <ngr. *bulini*]

bulínă *s.f.* manevră care servește pentru a trage în vînt grandeele de cădere a pînzelor pătrate. [pl. *-ne.* / <fr. *bouline*, cf. engl. *bowline*]

bulión *s.n.* **1.** supă de carne fiartă fără zarzavaturi. ● lichid obținut prin fierberea cărnii și folosit ca mediu de cultură pentru microorganisme. **2.** pastă sau zeamă de pătlăgele roșii fierte. [pron. *-li-on.* pl. *-nuri.* / <fr. *bouillon*]

bulón *s.n.* tijă cilindrică filetată la un capăt, care se folosește la îmbinarea a două piese. [<fr. *boulon*]

buloná *vb.* I. *tr.* a monta cu buloane (piese, organe de mașini etc.). [<fr. *boulonner*]

bulversá *vb.* I. *intr. (franțuzism)* a răsturna cu totul, a întoarce pe dos, a pune în dezordine; a zăpăci, a dezorienta, a tulbura. [<fr. *bouleverser*]

bumeráng *s.n. (rar)* armă de vînătoare, din lemn, folosită de australieni, avînd o formă specială de baston îndoit, care, aruncată, revine singură la locul de pornire. [pl. *-guri.* / <fr. *boumerang*]

búna *s.f. sg.* varietate de cauciuc sintetic. [<germ. *Buna*, nume comercial]

búncăr *s.n.* **1.** siloz în care se înmagazinează cărbuni, minereuri etc. ● depozit de căr-

buni pe o navă. **2.** pîlnie de alimentare cu cărbuni a locomotivelor. **3.** *(mil.)* mic adăpost blindat. [pl. *-re.* var. *buncher* s.n. / <germ. *Bunker*, cf. engl. *bunker*]

bund *s.n.* asociație, confrerie; confederație (în Germania și Elveția). [pl. *-duri.* / <germ. *Bund*]

bundesrat *s.n.* adunare legislativă în imperiul german; consiliu federal. ● reuniune a membrilor puterii executive în Elveția. [<germ. *Bundesrat*]

bundestag *s.n.* adunare legislativă în Republica Federală Germană. [<germ. *Bundestag*]

bundeswehr *s.n* nume dat armatei Republicii Federale Germane. [<germ. *Bundeswehr*]

bungalóv *s.n. (rar)* locuință construită de europeni în India, din lemn și din împletituri de trestie, cu un singur etaj și înconjurată de verande. [pron. *bun-ga-lov.* pl. *-vuri.* / <engl. *bungalow*]

burá *vb.* I. *tr.* **1.** a astupa cu un material inert o gaură de mină, după introducerea explozivului. **2.** a îndesa balastul sub traversele unei linii de cale ferată. [p. i. *-rez*, 3, 6 *-rează.* / <fr. *bourrer*]

buráj *s.n.* burare. [<fr. *bourrage*]

burát *s.n.* sită centrifugă folosită în morărit pentru cernerea făinii. [pl. *-te.* / < fr. *burat*]

burdigalián *s.n.* al doilea subetaj al miocenului. [pron. *-li-an.* / <fr. *burdigalien*]

burét *s.n.* țesătură de mătase cu firul gros, neregulat și poros. [pl. *-turi.* / <fr. *bourrette*]

burézǎ *s.f.* mașină folosită pentru lucrarea balastului sub traverse. [< fr. *bourreuse*]

burg *s.n.* castel medieval, cetățuie; oraș medieval; *(p. ext.)* oraș vechi. [pl. *-guri.* / <germ. *Burg*, cf. fr. *bourg*]

burghéz *adj.* făcut de burghezie, al burgheziei. // *s.m.* și *f.* **1.** persoană care face parte din clasa burgheză, din burghezie; proprietar de mijloace de producție, care exploatează munca salariată; capitalist. **2.** *(în orînduirea feudală)* orășean, tîrgoveț. [cf. fr. *bourgeois*, it. *borghese*]

burghezíe *s.f.* **1.** clasă socială care, în orînduirea capitalistă, posedă mijloacele de producție, exploatînd munca salariată, și deține puterea de stat; clasa capitaliștilor. **2.** *(în orînduirea feudală)* locuitorii de la orașe; populația orașelor, tîrgoveți, orășenime. [gen. *-iei.* / cf. fr. *bourgeoisie*, it. *borghesia*]

burgráv *s.m.* nume dat comandantului unei fortărețe sau al unui oraș în Germania evului mediu. [<fr. *burgrave*, cf. germ. *Burg* — tîrg, *Graf* — conte]

burlésc *adj.* exagerat de comic, grotesc, caraghios, (adesea) trivial. [cf. fr. *burlesque*, it. *burlesco*]

burléscă *s.f.* piesă instrumentală cu caracter comic accentuat, cu tendințe de bufonerie și grotesc. [cf. fr. *burlesque*, it. *burlesco*]

burnúz *s.n. (rar)* manta de lînă, cu glugă, purtată de arabi. [pl. *-zuri.* var. *burnus* s.n. / <fr. *burnous*, cf. ar. *bornos*]

búrsă[1] *s.f.* ajutor bănesc acordat de stat, de o instituție, de o persoană particulară etc. unui elev sau unui student, pentru a se întreține în timpul studiilor. [pl. *-se.* / <fr. *bourse*]

búrsă[2] *s.f.* instituție capitalistă unde se negociază rente de stat, acțiuni, mărfuri căutate foarte mult etc. ○ ~ *neagră* = comerț clandestin; *bursa muncii* = instituție unde se înregistrează cererile de lucru ale șomerilor, pentru a mijloci angajarea lor. [<fr. *bourse*]

bursículă *s.f. (bot.)* organ în formă de pungă. [pl. *-le.* / cf. fr. *bursicot*]

bursiér *s.m.* și *f.* elev, student care primește o bursă[1].] (pron. *-si-er.* / <fr. *boursier*]

burtiéră *s.f.* corset, centură lată care strînge burta și șoldurile. [pron. *-ti-e-.* / <*burtă*]

busculádă *s.f. (rar)* înghesuială, învălmășeală. [pl. *-de.* / <fr. *bousculade*]

búshel *s.m.* unitate de măsură pentru capacități, engleză și americană, egală cu aproximativ 36 de litri. [pron. *bu-șel.* pl. *-li.* / <engl. *bushel*]

búsiness *s.n.* afacere dubioasă, necinstită. [pron. *biz-nes.* pl. *-suri.* / <engl. *business*]

búsinessman *s.n. (rar)* om de afaceri american. [pron. *biz-nes-men.* pl. *-meni.* / <engl. *businessman*]

busólă *s.f.* instrument compus dintr-un ac magnetic cu cadran, cu care se determină nordul. ○ *(expr.)* *a-și pierde busola* = a se zăpăci. ● *(fig.)* călăuză, conducător. [cf. fr. *boussole*, it. *bussola*]

bust[1] *s.n.* partea de sus a corpului omenesc. ● sculptură, pictură care reprezintă partea de sus a corpului omenesc. [cf. fr. *buste*, it. *busto*]

bust[2] *s.n.* dispozitiv pentru majorarea de scurtă durată a puterii motorului la avioane, în vederea înlesnirii decolării. [<engl. *bust*]

bustrofédon *s.n.* fel de scriere foarte veche, în care rîndurile mergeau fără discontinuități de la stînga la dreapta și de la dreapta la stînga. [<fr. *boustrophédon*, cf. gr. *bous* — bou, *strephein* — a întoarce]

bușéu *s.n.* prăjitură cu cremă, frișcă sau ciocolată. [pl. *-uri.* / <fr. *bouchée*]

bușón *s.n.* **1.** dop cu ghivent. **2.** piesă cilindrică care face parte din dispozitivul de siguranță al unui circuit electric. [pl. *-oane.* / <fr. *bouchon*]

but *s.n.* stîlpul de țintă la rugbi. ● *(rar)* poartă (la fotbal). [pl. *-turi.* / <fr. *but*]

butádă *s.f.* vorbă de spirit (spusă adesea cu intenție malițioasă). [<fr. *boutade*]

butadiénă *s.f.* hidrocarbură nesaturată, derivată din butan prin pierderea a patru atomi de hidrogen din moleculă. [pron. *-di-e-.* / <fr. *boutadiène*]

butaforíe *adj.* referitor la butaforie. [cf. rus. *butaforskii*]

butaforíe *s.f. (teatru)* ansamblu de obiecte imitate (sculpturi, motive arhitectonice, vase etc.), confecționate din carton, care servesc la realizarea decorurilor. [gen. *-iei.* / <rus. *butaforiia*, cf. it. *buttare* — a arunca, *fuori* — afară, — indicație de regie]

bután *s.n.* hidrocarbură saturată din seria parafinelor, cu patru atomi de carbon în moleculă. [<fr. *butane*]

butárgă *s.f.* fel de mîncare făcută din icre de chefal presate, sărate și uscate la soare sau afumate. [<fr. *boutargue*]

butélie *s.f.* **1.** *(tehn.)* recipient cilindric de oțel în care se păstrează gaze comprimate. ○ *(fiz)*. ~ *de Leyda* = condensator electric de formă cilindrică, construit prima dată în 1746 de trei savanți olandezi. **2.** sticlă, butelcă pentru păstrat sau transportat lichide. [gen. *-iei*. / <fr. *bouteille*]

buterólă *s.f.* unealtă folosită la turtirea capului liber al unui nit. [cf. fr. *bouterolle*]

butirát *s.m.* sare sau ester al acidului butiric. [<fr. *butyrate*]

butíric *adj. (chim.; în expr.) acid butiric* = acid organic care se găsește mai ales în grăsimile animale. [<fr. *butyrique*]

butírină *s.f.* substanță grasă care se găsește în unt, formată din acid butiric și glicerină. [<fr. *butyrine*, cf. lat. *butyrum* — unt]

butirométru *s.n.* instrument cu care se determină procentul de grăsime din lapte. [<fr. *butyromètre*, cf. lat. *butyrum* — unt, gr. *metron* — măsură]

butón *s.n.* piesă care, prin apăsare, transmite comanda pentru o acțiune mecanică sau electrică. ● fus încastrat cu un capăt în corpul unei piese în mișcare circulară, excentric față de axa de rotație a acesteia, care servește ca legătură de articulație într-un mecanism. // *s.m.* nasture mobil cu care se încheie gulerele, manșetele etc. ● capsă (**1**). [pl. *-oane*, *-oni* s.m./<fr. *bouton*]

butoniéră *s.f.* deschizătură mică, tivită pe margine, la haine sau rufe, în care se încheie un nasture; mică tăietură la reverul unei haine bărbătești; *(p. ext.)* parte a reverului unei haine unde se pune o floare, o insignă etc. [pron. *-ni-e-*. / <fr. *boutonnière*]

C

cab *s.n.* cabrioletă englezească cu două roți, în care vizitiul șade pe un scaun înalt, la spate. [pl. *-buri.* / <engl., fr. *cab*]
cabálă *s.f.* **1.** sistem mistic-teozofic evreiesc, în care este expusă teoria autorevelării divinității. ● *(rar)* practică mistică prin care se pretindea a intra în legătură cu spiritele v. m a g i e, s p i r i t i s m. **2.** *(fig.)* uneltire, intrigă. [cf. fr. *cabale*, germ. *Kabale*, ebr. *Kabbaleh* — tradiție]
cabalíne *s.f. pl.* familie de mamifere din care face parte calul; *(la sg.)* animal din această familie. [<lat. *caballus* — cal, după fr. *chevalin*]
cabalíst *s.m.* persoană priceputâ în arta cabalei (1). [cf. fr. *cabaliste*, germ. *Kabalist*]
cabalístic *adj.* magic, tainic, misterios. ● obscur. [cf. fr. *cabalistique*]
caballéro *s.m.* membru al micii nobilimi în Spania de odinioară, care avea obligația să servească în armată cu calul său; cavaler. ● *(titlu de adresare în Spania)* domn. [pron. *ca-ba-lie-ro.* / <sp. *caballero* — cavaler]
cabánă *s.f.* clădire construită din lemn, pentru adăpostirea excursioniștilor; casă de adăpost făcută din materiale ușoare. [<fr. *cabane*]
cabaniér *s.m.* și *f.* îngrijitor, administrator al unei cabane. [pron. *-ni-er.* / cf. fr. *cabanier*]
cabanós *s.m.* cîrnat uscat, lung și subțire. [cf. pol. *kabános* <rus. *kaban* — porc]
cabarét *s.n.* restaurant (elegant), cu muzică, dans și diferite programe artistice; bar. [pl. *-te* și *-turi.* / <fr. *cabaret*]
cabaretiér *s.m. (rar)* proprietar al unui cabaret. [pron. *-tier.* / <fr. *cabaretier*]
cabernét *s.n.* varietate de struguri cu ciorchinii mici și boabele îndesate, mici și rotunde, de culoare neagră-violetă. [<fr. *cabernet*]
cabestán *s.n.* vinci cu un ax de rotație vertical, folosit pentru deplasări scurte, orizontale sau pe pantă, ale vehiculelor, la ancorarea navelor etc. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *cabestan*]
cabínă *s.f.* încăpere, cameră pe bordul unei nave; încăpere mică, avînd diverse destinații. [<fr. *cabine*, it. *cabina*, cf. engl. *cabin*]
cabinét *s.n.* **1.** încăpere (într-o casă, într-un apartament etc.) mai retrasă și mai liniștită decît celelalte, destinată unor anumite folosințe (pentru lucru, în vederea exercitării unei profesiuni etc.). **2.** încăpere sau serie de încăperi (în localul unei instituții) unde lucrează cineva, fiindu-i rezervate exclusiv; birou. **3.** secție, serviciu de studii. ○ *~ de partid* = centru în care se dau îndrumări teoretice și metodice cadrelor de lectori, conferențiari și propagandiști și celor care studiază marxism-leninismul; *~ tehnic* = centru de îndrumare tehnică în cadrul unei întreprinderi. **4.** guvern; guvernămînt; consiliu de miniștri. [pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *cabinet*]
cablá *vb.* I. *tr.* a așeza cablurile de telecomunicații; a instala cabluri de telecomunicații. ● a face legătura (unui bloc, unei case etc.) cu un cablu de telecomunicații. [cf. fr. *câbler*]
cabláj *s.n.* modul de răsucire sau de împletire a firelor pentru a forma un cablu. ● totalitatea cablurilor unei instalații sau ale unui aparat de telecomunicații. [<fr. *câblage*]
cablíer *s.n.* navă adaptată pentru transportul și așezarea cablurilor submarine. [pron. *-li-er.* pl. *-re.* / <fr. *câblier*]
cablográmă *s.f.* comunicare transmisă printr-un cablu submarin. [<fr. *câblogramme*, cf. fr. *câble* — cablu, gr. *gramma* — scriere]
cáblu *s.n.* **1.** funie groasă, făcută dintr-un mănunchi de fire vegetale sau metalice răsucite împreună. **2.** conductă electrică, făcută dintr-un mănunchi de fire metalice învelite într-un strat izolant. [pl. *-uri*, *-le.* / <fr. *câble*]
cabotáj *s.n.* navigație de-a lungul coastei de la un port la altul. [<fr. *cabotage*]
cabotiér *s.n.* navă de tonaj mic sau mijlociu, destinată cabotajului. [pron. *-ti-er.* pl. *-re.* / <fr. *cabotier*]
cabotín *s.m.* și *f.* actor lipsit de talent (afectat și înfumurat); *(p. ext.)* cel care, prin mijloace ieftine, urmărește succese ușoare. [<fr. *cabotin*]
cabotinăj *s.n.* atitudine, gest, apucătură de cabotin. [<fr. *cabotinage*]
cabotinísm *s.n.* cabotinaj. [<fr. *cabotinisme*]
cabotór *s.n.* cabotier. [<fr. *caboteur*]
cabrá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre cai)* a se ridica în două picioare, stînd pe picioarele dinapoi. **2.** a se încorda; a se ridica. **3.** *(despre avioane)* a se ridica cu botul în sus; a urca. [<fr. *cabrer*, cf. prov. *cabra* — capră]
cabráj *s.n.* **1.** cabrare. **2.** evoluție a unui avion cînd își mărește brusc panta de urcare sau a unui autovehicol cînd frînează brusc. [<fr. *cabrage*]
cabráre *s.f.* ridicare a unui cal în două picioare, sprijinindu-se pe picioarele dinapoi. [<*cabra*]

cabriólă *s.f.* salt al calului făcut în așa fel încît se întoarce în loc. [pron. *-bri-o-*. / <fr. *cabriole*, cf. it. *capriola* — salt de capră]

cabriolétă *s.f.* trăsură ușoară, cu două roți; brișcă. [pron. *-bri-o-*. var. *gabrioletă* s.f. / <fr. *cabriolet*]

cacáo *s.f.* praf rezultat din măcinarea semințelor prăjite ale unui arbore exotic; este folosit mai ales la prepararea ciocolatei; *(p. ext.)* băutură preparată din acest produs. [pron. *-ca-o.* / <fr., sp. *cacao*]

cacaotiér *s.m.* arbore de cacao. [<fr. *cacaotière*]

cachetéro *s.n.* pumnal cu care toreadorul ucide taurul în arenă, la o coridă. [pron. *caşetero.* / <sp. *cachetero*]

cacofónic *adj.* care produce o cacofonie; lipsit de armonie. [<fr. *cacophonique*]

cacofonie *s.f.* întîlnire de sunete care impresionează neplăcut auzul. ● reunire de sunete discordante; lipsă de armonie. [gen. *-iei.* / <fr. *cacophonie*, cf. gr. *kakos* — rău, *phone* — sunet]

cacografíe *s.f.* ortografiere greșită. [gen. *-iei.* / <fr. *cacographie*, cf. gr. *kakos* — rău, *graphein* — scriere]

cacologíe *s.f.* construcție, locuțiune greșită. [gen. *-iei.* / <fr. *cacologie*, cf. gr. *kakos* — rău, *logos* — cuvînt]

cacóm *s.m.* hermină.

cacosmíe *s.f. (med.)* percepere exagerată a mirosurilor urîte. [gen. *-iei.* / <fr. *cacosmie*]

cactée *s.f.* familie de plante exotice, cu tulpina cărnoasă și spinoasă, al cărei tip este cactusul; *(la sg.)* plantă din această familie; cactus. [pron. *-te-e.* / <fr. *cactées*]

cáctus *s.m.* nume dat unor plante exotice, cu tulpina cărnoasă și țepoasă, cultivate și la noi ca plante ornamentale. [<fr. *cactus*, cf. gr. *kaktos* — plantă spinoasă]

cadastrá *vb.* I. *tr.* a face lucrări de cadastru; a înscrie în cadastru. [<fr. *cadastrer*]

cadastráj *s.n. (rar)* cadastrare. [<fr. *cadastrage*]

cadastrál *adj.* care ține de cadastru. [<fr. *cadastral*]

cadástru *s.n.* **1.** știință aplicată care se ocupă cu determinarea elementelor economice și juridice caracterizînd proprietatea funciară. **2.** totalitatea lucrărilor care se efectuează pentru determinarea exactă a unor proprietăți funciare; *(p. ext.)* serviciile care efectuează aceste lucrări. ● registru oficial în care sînt înscrise proprietățile funciare. [pl. *-re.* / <fr. *cadastre*, cf. gr. *katastichon* — registru]

cadavéric *adj.* (ca) de cadavru. [<fr. *cadavérique*]

cadávru *s.n.* corpul unui om sau al unui animal mort. [<fr. *cadavre*, cf. lat. *cadaver*]

cadență *vb.* I. *tr. (rar)* a da, a imprima o cadență, un ritm (unei fraze, unui vers etc.); a ritma. [<fr. *cadencer*]

cadénță *s.f.* **1.** repetare ritmică a unor sunete sau a unor mișcări; *(mil.)* mișcare ritmică a pașilor în marș. ● număr de lovituri trase de o armă într-o unitate de timp. **2.** succesiune regulată a unor cuvinte, a unor fraze. ● *(muz.)* formulă armonică care formează sfîrșitul unei compoziții muzicale. ● pasaj (final, cu caracter de improvizație) dintr-un concert, în care solistul este lăsat să-și desfășoare virtuozitatea. [<it. *cadènza*, fr. *cadence*]

cadét *s.m.* **1.** tînăr nobil, destinat carierei militare, care își făcea serviciul în armată (în Franța, în Rusia) ca soldat. ● *(franțuzism)* tînăr; cel de-al doilea născut într-o familie. **2.** membru al unui partid reacționar din Rusia țaristă. [<fr. *cadet*, cf. gasc. *capdet* — șef, rus. *kadet*]

cadmiá *vb.* I. *tr.* a acoperi suprafața unui corp metalic cu un strat de cadmiu. [pron. *-mi-a.*]

cádmie *s.f. (metal.)* oxid de zinc impur, care se depune pe pereții cuptoarelor de zinc. [pron. *-mi-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *cadmie*, cf. gr. *kadmeia*]

cádmiu *s.n.* metal moale, de culoare albă-argintie, care se aseamănă cu zincul. [var. *cadmium* s.n. / <fr. *cadmium*]

cadóu *s.n.* dar. [<fr. *cadeau*]

cadrá *vb.* I. *intr.* a se potrivi, a corespunde cu ceva. [<fr. *cadrer*, cf. lat. *quadrare* — a se adapta]

cadráj *s.n.* **1.** delimitarea spațiului util cuprins de un obiectiv fotografic sau cinematografic. **2.** operație de așezare a culorilor care urmează să fie imprimate pe o țesătură. [cf. fr. *cadrage*]

cadrán *s.n.* **1.** suprafață (circulară) al cărei contur este împărțit în părți egale și pe care se citește deplasarea unui ac indicator. ○ ~ *solar* = suprafață plană, avînd în mijloc un băț a cărui umbră indică orele. **2.** fiecare dintre unghiurile drepte formate din întretăierea a două drepte perpendiculare. ● arc (sau sector) reprezentînd un sfert de cerc. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *cadran*]

cadríl *s.n.* dans în care perechile de dansatori, executînd diferite figuri, se schimbă între ele; muzica după care se interpretează acest dans. [pl. *-luri.* / cf. rus. *kadrili*, fr. *quadrille*, sp. *cuadrilla*]

cadrilát *adj. (despre țesături, despre haine)* cu desene rezultate din linii care se întretaie în formă de pătrate sau romburi. [<fr. *quadrillé*]

cádru *s.n.* **I. 1.** schelet făcut din bare de lemn, de metal, de beton armat etc., legate rigid, pentru a forma un suport rezistent; suport care susține diferite aparate. ● ramă. **2.** *(fig.)* mediu înconjurător al unei persoane, al unui lucru etc.; ambianță. ● aparat de gimnastică pentru mișcări de mlădiere prin suspensie, șerpuire etc. **3.** *(fig.)* limitele în care se desfășoară o activitate, o acțiune; *(p. ext.)* ceea ce este cuprins între aceste limite. **II.** *(la pl.)* efectiv al unei întreprinderi, al unei instituții, al unei unități, al unei organizații etc.; *(la sg.)* persoană care face parte din efectivul unei întreprinderi, al unei instituții, al unei unități, al unei organizații etc. [var. *cadră* s.f. / **I.** cf. fr. *cadre*, **II.** rus. *kadri*]

cadúc *adj.* trecător; netrainic, șubred. ● *(despre un organ de plantă)* care cade spontan înainte de vreme. ● *(jur.; de-*

spre legate, donații etc.) care nu (mai) are putere legală. [<fr. *caduc*, cf. lat. *caducus*]

caducéu *s.n.* sceptrul lui Mercur, zeul comerțului, în formă de baston încolăcit de doi șerpi. [pl. *-uri.* / <lat. *caduceum*, cf. fr. *caducée*]

caducifér *adj.* purtător de caduceu. [<lat. *caducifer*]

caducitáte *s.f.* șubrezenie, netrăinicie. [pl. *-tăți.* / cf. fr. *caducité*]

cádus *s.n.* vas mare pentru conservarea vinului, a untdelemnului la greci și la romani. [pl. *-suri.* / <lat. *cadus*, cf. gr. *kados*]

café *s.n.* *(franțuzism)* cafenea. [<fr. *café*]

café-concert *s.n.* *(franțuzism)* varieteu, șantan. [<fr. *café-concert*]

cafeínă *s.f.* alcaloid care se extrage din cafea și din ceai, întrebuințat ca excitant al sistemului nervos și ca stimulent al inimii. [pron. *-fe-i-.* / <fr. *caféine*]

cafeísm *s.n.* stare patologică provocată de abuzul de cafea. [<fr. *caféisme*]

cafetiéră *s.f.* serviciu de cafea; vas pentru preparat sau turnat cafeaua. [pron. *-ti-e-.* / <fr. *cafetière*]

cafúso *s.m. invar.* *(în Brazilia)* persoană născută din părinți negri și indieni autohtoni. [<sp. *cafuso*]

cagulárd *s.m.* membru al unei organizații fasciste-militariste, care a activat în Franța între 1935—1940. [pl. *cagulárzi.* / <fr. *cagoulard*]

cagúlă *s.f.* glugă. ● parte a unei măști de gaze, care cuprinde foaia de cauciuc care acoperă capul trecînd peste urechi. [<fr. *cagoule*]

caiác *s.n.* **1.** ambarcațiie de sport ascuțită la capete și condusă cu padele. **2.** barcă de pescuit originară din Groenlanda, făcută din piei de focă. [pron. *ca-iac.* pl. *-ce, -curi.* / cf. fr. *kayak* <cuvînt groenlandez]

caiacíst *s.m.* și *f.* sportiv care conduce un caiac. [cf. *caiac*]

caíd *s.m.* titlu dat odinioară guvernatorului unei provincii sau al unui oraș din statele musulmane din Africa de nord. [pl. *-izi.* / <fr. *caïd*]

caimán *s.m.* *(zool.)* aligator. [pron. *cai.-* pl. *-ni.* / <fr. *caïman*]

cainozóic *s.n.* *(geol.)* neozoic. [pron. *ca-i-...-zo-ic.* / cf. fr. *caenozoïque*, engl. *cainozoic*, rus. *kainozoiskii*]

cală *vb.* I. *tr.* **1.** a potrivi; a imobiliza (o piesă, un organ de mașină). **2.** a așeza la orizontală suportul unui aparat topografic de vizare. [<fr. *caler*]

calái *s.n.* **I. 1.** imobilizare a unui organ de mașină. **2.** așezare la orizontală a suportului unui aparat topografic de vizare. **3.** mod de așezare a aripii sau a ampenajelor față de fuzelajul unui avion. **II. 1.** postament de grinzi de lemn pe care stau navele în cală. **2.** adîncime la care se cufundă în apă o navă. v. p e s c a j. [cf. fr. *calage*]

calambúr *s.n.* joc de cuvinte întemeiat pe echivoc sau pe asemănarea, ca formă, a unor cuvinte deosebite ca sens. [pl. *-uri.* / <fr. *calembour*]

calamínă *s.f.* reziduu care rămîne după arderea carburantului în cilindrul motoarelor cu ardere internă. ● silicat hidratat natural de zinc, care devine fosforescent prin frecare. [pl. *-ne.* / <fr. *calamine*, cf. lat. t. *calamina*]

calamitáte *s.f.* nenorocire mare, dezastru care lovește o colectivitate; flagel. [pl. *-tăți.* / cf. fr. *calamité*, lat. *calamitas*]

calándo *adv.* *(muz.)* din ce în ce mai rar ca mișcare și mai slab ca intensitate. // *s.n.* pasaj muzical în care tăria scade de la forte la piano și apoi la pianisimo. [<it. *calando*]

calandrá *vb.* I. *tr.* a trece la calandru; a presa cu calandrul. [<fr. *calandrer*]

calandráre *s.f.* *(text.)* operație de apretură cu ajutorul căreia, prin presare la cald, se dă țesăturilor de bumbac, de in etc. un luciu mai mare. [<*calandra*]

calándru *s.n.* **1.** mașină cu mai mulți cilindri metalici rotitori, prin care trece și este presat un material. **2.** *(poligr.)* presă cu cilindru folosită în tipografie pentru imprimarea în relief, pe carton special, a matrițelor de stereotipie. [<fr. *calandre*]

cálă[1] *s.f.* **1.** încăpere aflată între puntea cea mai de jos și carlinga navei, în care se pune încărcătura. **2.** plan înclinat către mare, pe care se construiesc sau se repară nave. [<fr. *cale*, cf. it. *cala*, gr. *chalan* — a cobori]

cálă[2] *s.f.* piedică folosită pentru a opri deplasarea nedorită a unui vehicul, a unei piese etc. [<fr. *cale*, cf. prov. *calo*]

cálă[3] *s.f.* plantă ornamentală cu flori roșii sau albe, mari; floarea acestei plante. [pl. *-le.* / <germ. *Kalla*, lat. *calla*]

calc *s.n.* **1.** copie a unei schițe, a unui desen făcut pe o hîrtie specială. ○ *hîrtie de ~* = hîrtie transparentă de copiat. **2.** *(lingv.)* traducere dintr-o limbă într-altă limbă a elementelor de formare a unui cuvînt sau a unei expresii; preluarea de către un cuvînt a sensului sau a sensurilor unui cuvînt străin; împrumut semantic. [<fr. *calque*, cf. it. *calco*]

calcanéu *s.n.* *(anat.)* unul dintre oasele călcîiului. [pl. *-ee, -euri.* / <lat. *calcaneum* fr. *calcanéum*]

calcár *s.n.* rocă sedimentară formată din carbonat de calciu; piatră-de-var. [pl. *-re* și *-ruri.* / cf. it. *calcare*, fr. *calcaire*, lat. *calcarius*]

calcarón *s.n.* cuptor pentru rafinarea sulfului. [<it. *calcarone*]

calcarós *adj.* care conține calcar. [<*calcar*]

calcedónie *s.f.* varietate de silice naturală, translucidă, în general colorată. [gen. *-iei.* / <fr. *calcédoine*, cf. gr. *kalchedon* — din Calcedonia]

calchiá *vb.* I. *tr.* **1.** a copia (o schiță, un desen etc.) pe hîrtie de calc. **2.** a forma un cuvînt sau o expresie printr-un calc lingvistic; a adăuga un sens nou unui cuvînt sub influența unui cuvînt străin. [pron. *-chi-a.* p.i. 3,6 *-iază.* ger. *-iind.* var. *calca* vb. I. / <fr. *calquer*, cf. it. *calcare*]

calchiére *s.f.* acțiunea de a calchia și rezultatul ei. [var. *calcare* s.f. / <*calchia*]

calcifér *adj.* care conține calciu. [<fr. *calcifère*, cf. lat. *calx* — var, *ferre* — a purta]
calcifiá *vb.* I. *refl.* a se calcifica. (1). [pron. *-fi-a*. p.i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *calcifier*]
calcificá *vb.* I. *refl.* **1.** *(despre țesuturi, oase etc.)* a se întări prin depunere de săruri de calciu. **2.** *(despre substanțe)* a se îmbogăți în carbonat de caciu. [după fr. *calcification*]
calcináa *vb.* I. *tr.* a supune o substanță la acțiunea unui foc puternic, pentru a o usca; *(pop.)* a prăji. [<fr. *calciner*]
calcinatór[1] *s.n.* aparat cu care se recuperează căldura gazelor de ardere din cuptoarele rotative pentru ciment. [pl. *-oare*. / cf. fr. *calcinateur*]
calcinatór[2] *s.m.* și *f.* muncitor care lucrează la calcinarea minereurilor. [<*calcina*]
calcio-vécchio *s.m.* tencuială ornamentală prezentînd asperități și șanțuri pronunțate la suprafață. [pron. *-cio-*. / <it. *calcio-vecchio*]
calcít *s.n.* carbonat natural de calciu. [<fr. *calcite*, cf. lat. *calx* — var]
cálciu *s.n.* **1.** metal alcalino-pămîntos, alb-argintiu, răspîndit foarte mult în natură sub formă de săruri. **2.** medicament compus din săruri de calciu (1), folosit mai ales contra manifestărilor de decalcifiere a organismului. [pron. *-ciu*. / <fr. *calcium*, cf. lat. *calx* — var]
calcoclorózá *s.f.* îngălbenire a frunzelor unei plante, din cauza lipsei de fier asimilabil în solurile bogate în calciu. [<fr. *chalcochlorose*]
calcográf *s.m.* muncitor specialist în calcografie. [<fr. *chalcographe*]
calcografíe *s.f.* sistem de reproducere grafică a originalelor liniare cu ajutorul clișeelor de metal, la care suprafața care imprimă se găsește sub suprafața plăcii sau a cilindrului metalic. [gen. *-iei*. / <fr. *chalcographie*]
calcopirítă *s.f.* sulfură naturală de cupru și fier. [<fr. *chalco-pyrite*, cf. gr. *chalkos* — aramă, *pyrites* — pirită]
calcotipíe *s.f.* procedeu grafic de reproducere constînd în executarea unui desen manual pe o placă de zinc și apoi în gravarea chimică a acesteia; stampă obținută prin acest procedeu. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <fr. *chalcotypie*]
cálcul[1] *s.n.* **1.** ansamblu de operații matematice (aritmetice, algebrice etc.), făcute pentru a găsi rezultatul unei adunări sau al unei înmulțiri de numere. **2.** *(la pl.)* planuri, combinații, socoteli. [cf. fr. *calcul*, lat. *calculus* — pietricică]
cálcul[1] *s.m.* concrețiune formată în anumite organe ale omului sau ale animalelor (rinichi, vezică etc.). [cf. fr. *calcul*, lat. *calculus* — pietricică]
calculá *vb.* I. *tr.* a face un calcul, a socoti, a aprecia. ● a face planuri, combinații. [<fr. *calculer*, lat. *calculare* <*calculus* — pietricică cu care se făceau operațiile matematice]
calculábil *adj.* care poate fi calculat, evaluat. [cf. fr. *calculable*]
calculatór[1] *s.n.* **1.** broșură care cuprinde anumite tabele de calcul. **2.** mașină de calculat. [cf. fr. *calculateur*]
calculatór[2] *s.m.* și *f.* specialist în calcule. [pl. *-ori*, *-oare*. / cf. fr. *calculateur*]
calculáție *s.f.* socotire. [gen. *-iei*. var. *calculațiune* s.f. / cf. it. *calcolazione*, lat. *calculatio*]
calculózá *s.f.* litiază. [cf. fr. *calculose*]
caldárium *s.n.* sală de aburi în băile romane. [<lat., fr. *caldarium*]
caldéiră *s.f.* excavație în formă de căldare. [pron. *-de-i-*. / <fr., port. *caldeira*]
calefácție *s.f.* fenomenul de împiedicare a contactului direct dintre o picătură de lichid și suprafața unui metal încălzit pe care cade picătura, datorită stratului de vapori care se formează între aceasta și suprafața metalului. [pron. *-ți-e*. / cf. fr. *caléfaction*]
caleidoscóp *s.n.* **1.** cilindru opac în lungimea căruia sînt dispuse mai multe oglinzi, astfel încît mici obiecte colorate, puse în interior, formează o infinitate de desene simetrice. **2.** *(fig.)* operă, rubrică care cuprinde cele mai variate aspecte, teme, subiecte. [pron. *-lei-*. pl. *-oape*, *-opuri*. / <fr. *kaléidoscope*, cf. gr. *kalos* — frumos, *eidos* — imagine, *skopein* — a vedea]
calemár *s.n.* călimară portativă în formă de toc, care se purta la brîu. [<fr. *calemar*]
calendár *s.n.* **1.** indicator sistematic al succesiunii lunilor și zilelor unui an. **2.** sistem de împărțire a timpului în ani, luni și zile, bazat pe fenomenele periodice ale naturii. **3.** almanah. [<it. *calendario*, cf. lat. *calendarium*]
calendarístic *adj.* referitor la calendar; făcut potrivit calendarului. [cf. *calendar*]
calénde *s.f. pl. (ist.)* numele primei zile a lunii în calendarul roman; zi întîi. ○ *la ~le grecești* = niciodată. [<lat. *calendae*]
calfátá *vb.* I. *tr.* a astupa găurile unei luntre, ale unei corăbii etc.; a călăfătui. [<fr. *calfater*]
calibrá *vb.* I. *tr.* **1.** a da calibrul necesar, convenabil unor piese de mașini, de arme etc. ● a măsura calibrul, diametrul unei piese etc. **2.** a alege, a sorta după mărime (cereale, fructe etc.). [<fr. *calibrer*, cf. it. *calibrare*]
calibráj *s.n.* calibrare. [<fr. *calibrage*]
calibráre *s.f.* acțiunea de a calibra și rezultatul ei. [<*calibra*]
calibrór *adj.* care calibrează. // *s.m.* **1.** instrument pentru măsurarea diametrului pulițelor. **2.** aparat pentru sortarea fructelor după mărime. [cf. fr. *calibreur*]
calíbru *s.n.* **1.** diametrul interior al unui tub, al unei țevi de armă de foc. **2.** instrument de precizie pentru măsurat și controlat dimensiunile unor piese fabricate. **3.** *(fig.)* mărime, proporție, calitate; *(fam.)* fel, soi. [<fr. *calibre*, it. *calibro*]
calicifórm *adj.* în formă de caliciu. [<fr. *caliciforme*]
caliciu *s.n.* înveliș extern al florii, format din sepale. [pron. *-ciu*. / <fr. *calice*, cf. gr. *kalyx* — boboc de floare]
calícul *s.m.* caliciu suplimentar care învelește anumite flori (la garoafe, fragi). [<fr. *calicule*]

calif *s.m.* titlu purtat de suveranii musulmani, succesori ai lui Mahomed. [cf. fr. *calife*, it. *califfo* <ar. *khalifa* — vicar]

califát *s.n.* **1.** demnitatea de calif. ● durata domniei unui calif. **2.** numele unor state arabe întemeiate după moartea lui Mahomed. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *califat*, it. *califfato*]

calificá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a dobîndi sau a da cuiva posibilitatea să dobîndească o calificare, un titlu într-un anumit domeniu etc. **2.** *tr.* a fi admis să concureze la o competiție sportivă. **3.** *tr.* a atribui o calitate unei ființe sau unui lucru; a arăta calitatea unui lucru sau a unei persoane; a caracteriza. [p. i. *calific*. / cf. fr. *qualifier*]

calificáre *s.f.* acțiunea de a (se) califica și rezultatul ei; titlul obținut în urma trecerii unor examene sau a unor probe. [<*califica*]

calificatív *adj.* care califică, care arată o calitate, o însușire. // *s.n.* cuvînt, termen prin care este caracterizată o persoană, un lucru etc. v. a t r i b u t, e p i t e t. ● notă, mențiune cu care se apreciază sîrguința și purtarea elevilor și a studenților. [<fr. *qualificatif*]

califórniu *s.n.* element chimic din grupa actinidelor; este cel mai greu element dintre toate cele cunoscute pînă astăzi. [pron. *-ni-u*. / <fr. *californium*]

caligráf *s.m.* și *f.* om care are scrisul frumos; cel care se îndeletnicește cu copiatul artistic al unor cărți și manuscrise. [cf. fr. *calligraphe*, gr. *kallos* — frumos, *graphein* — a scrie]

caligrafiá *vb.* I. *tr.* a scrie frumos, caligrafic. [pron. *-fi-a*. p. i. *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *calligraphier*]

caligráfic *adj.* potrivit normelor caligrafiei; frumos, ordonat. [cf. fr. *calligraphique*]

caligrafíe *s.f.* arta și deprinderea de a scrie frumos. ● scriere frumoasă. ● fel de a scrie (al cuiva). [gen. *-iei*. / <fr. *calligraphie*, cf. gr. *kalligraphis*]

călín *adj.* care se alintă; alintat. ● lingușitor. [<fr. *câlin*]

călínerie *s.f.* dezmierdare, alintare, alint. [gen. *-iei*. / <fr. *câlinerie*]

călórnă *s.f.* macara puternică, cu cel puțin trei sau patru perechi de scripeți. [pron. *-li-or-*. / <fr. *caliorne*, it. *caliorna*]

calisténie *s.f.* ansamblu de exerciții fizice pentru copii, care constau în special din mișcări rapide (marșuri și dansuri), făcute în ritmul muzicii. [gen. *-iei*. / <fr. *callisthénie*, cf. gr. *kallos* — frumos, *sthenos* — forță]

calitate *s.f.* **1.** *(fil.)* categorie filozofică care desemnează sistemul însușirilor esențiale ale unui obiect, ale unui fenomen etc., în virtutea cărora el este obiectul, fenomenul dat și nu altul. **2.** însușire (bună sau rea); *(p. restr.)* caracteristică pozitivă. **3.** situație, poziție, titlu, condiție care constituie sau dă un anumit drept. ● diferența de valoare între un turn și un nebun sau un cal la jocul de șah. [<lat. *qualitas*, cf. fr. *qualité*, it. *qualità*]

calitativ *adj.* *(adesea adv.)* privitor la calitate (1); aparținînd esenței, naturii lucrurilor. ○ *analiză calitativă* = determinarea naturii chimice a unei substanțe. [pl. *-vi*, *-ve*. / cf. fr. *qualitatif*]

calm *s.n.* **1.** stare de lipsă a oricărei mișcări; liniște deplină. ● încetare a vîntului. **2.** stăpînire de sine, liniște; tact în acțiuni etc.; sînge rece. // *adj.* **1.** în stare de liniște deplină, lipsit de agitație. **2.** stăpînit, cumpănit, liniștit; potolit, așezat. [pl. *-muri* / <fr. *calme*, it. *calmo*]

calmá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) liniști, a (se) potoli; a (se) astîmpăra. [cf. fr. *calmer*, it. *calmare*]

calmánt *adj.*, *s.n.* (medicament) care face să înceteze durerile; sedativ. [cf. fr. *calmant*]

calomél *s.n.* clorură de mercur care se prezintă ca o pulbere albă, folosită ca purgativ și antiseptic. [<fr. *calomel*, cf. gr. *kalos* — frumos, *melas* — negru]

calomniá *vb.* I. *tr.* a spune calomnii (la adresa cuiva), a vorbi pe cineva de rău; a defăima, a bîrfi. [pron. *-ni-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *calomnier*]

calomniatór *s.m.* și *f.* cel care calomniază; bîrfitor, clevetitor. // *adj.* calomnios. [cf. fr. *calomniateur*]

calomnie *s.f.* afirmație neadevărată și tendențioasă, care atinge reputația și onoarea cuiva; bîrfeală, defăimare. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <fr. *calomnie*, cf. lat. *calumnia*]

calomniós *adj.* care conține o calomnie; defăimător. [pron. *-ni-os*. / cf. fr. *calomnieux*]

calórie *adj.* referitor la căldură. [<fr. *calorique*]

caloricitáte *s.f.* proprietate, pe care o au corpurile, de a dezvolta căldură. [cf. fr. *caloricité*]

calorie *s.f.* unitate de măsură a căldurii, egală cu cantitatea de căldură necesară pentru a ridica temperatura unui gram de apă cu un grad centigrad; *(curent)* cantitatea de energie pe care o dezvoltă în corpul omului alimentele în procesul anabolismului. [gen. *-iei*. / <fr. *calorie*, cf. lat. *calor* — căldură]

calorifér *adj.* care poartă, răspîndește căldură. // *s.n.* instalație pentru încălzirea încăperilor dintr-o clădire, dintr-un apartament etc. printr-o singură sursă producătoare de căldură; *(p. ext.)* radiator al unei instalații de încălzire centrală. [<fr. *calorifère*, cf. lat. *calor* — căldură, *fero* — port]

calorífic *adj.* care emană, care dezvoltă căldură. ○ *putere calorifică* = cantitatea de căldură dezvoltată de un kilogram de combustibil arzînd complet. [<fr. *calorifique*, cf. lat. *calor* — căldură, *facere* — a face]

calorifúg *adj.*, *s.m.* (substanță, agent) rău conducător de căldură. [<fr. *calorifuge*, cf. lat. *calor* — căldură, *fugere* — a fugi]

calorigén *adj.* *(despre un sistem fizico-chimic)* care produce căldură. [<fr. *calorigène*, cf. lat. *calor* — căldură, gr. *gennan* — a produce]

calorimetrie *s.f.* disciplină care studiază metodele de măsurare a căldurii. [gen. *-iei.* / <fr. *calorimétrie*]
calorimétru *s.n.* aparat pentru măsurarea cantităţilor de căldură date de un corp sub o anumită influenţă. [pl. *-re.* / <fr. *calorimètre*, cf. lat. *calor* — căldură, gr. *metron* — măsură]
calorizáre *s.f.* tratament termochimic superficial al oţelurilor. [după fr. *calorisation*]
caloróso *adv. (muz.; ca indicaţie de execuţie)* cu căldură. [<it. *caloroso*]
calós *adj.* cu îngroşări, întăriturí; cu bătături. ○ *corp* ~ = fasciculul de fibre nervoase care leagă cele două emisfere cerebrale. [<fr. *calleux*, cf. lat. *callum* — bătătură]
calótă *s.f.* **1.** *(mat.; în expr.) calotă sferică* = parte dintr-o sferă obţinută prin tăierea acesteia cu un plan. ○ *(anat.)* ~ *craniană* = partea superioară a cutiei craniene; ~ *glaciară* = masă de gheaţă care acoperă regiunile polare sau părţile superioare ale munţilor foarte înalţi. **2.** parte a unei pălării, care acoperă capul. ● tichie (care se aşază pe creştetul capului). **3.** boltă de tunel; partea superioară a unei excavaţii. ● partea superioară a unei turele. [<fr. *calotte*]
calozitáte *s.f.* întărire şi îngroşare a pielii. [cf. fr. *callosité*, lat. *callositas*]
cálus *s.n.* **1.** ţesut osos nou care sudează capetele rezultate din fractura unui os. **2.** ţesut vegetal născut în urma rănirii diferitelor organe ale plantei, care cicatrizează rana. [<fr. *callus*, cf. lat. *callum* — bătătură]
calvár *s.n.* chin, suferinţă; durere îndelungată. [<pl. *-ruri*, *-re.* / <fr. *calvaire*, cf. lat. *calvarium*]
calvát *adj. (latinism)* devenit chel. ● pleşuv. [<lat. *calvatus*]
calvín *adj.* care aparţine calvinismului; privitor la calvinism. // *s.m.* şi *f.* adept al calvinismului. [<*Jean Calvin*, propagator al Reformei în Franţa]
calvinísm *s.n. (bis.)* cult religios protestant, întemeiat în secolul al XVI-lea de Calvin, care suprimă complet ceremoniile şi reduce sfintele taine la botez şi cumineçătură, sub steagul căruia burghezia dintr-o serie de ţări vest-europene a luptat în secolele XVI şi XVII împotriva aristocraţiei feudale şi catolicismului. [cf. fr. *calvinisme*]
calviníst *adj.* calvin. [<fr. *calviniste*]
calvinizá *vb.* I. *tr.* şi *refl. (rar)* a face să treacă sau a trece la calvinism. [cf. *Calvin*]
calvíţie *s.f.* căderea părului; chelire, pleşuvie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *calvitie*, lat. *calvities*]
camambért *s.n.* un fel de brînză grasă, cu coaja subţire, fabricată după o reţetă franţuzească de la Camembert. [<fr. *camembert*, cf. *Camembert*, n.p.]
camarád *s.m.* şi *f.* tovarăş de arme, de clasă; coleg. [<fr. *camarade*, cf. sp. *camarada* — cei care dorm într-o cameră]
camaraderíe *s.f.* legătura prietenească; colegialitate. [gen. *-iei.* / <fr. *camaraderie*]
camarílă *s.f.* clică de curteni care influenţează, din interes personal, actele unui suveran. [<sp., fr. *camarilla*]
cámă *s.f.* proeminenţă pe un ax, care serveşte spre a ridica, pentru o anumită fracţiune din perioada de mişcare a axului, o pîrghie care se sprijină pe ea. [<germ. *Kamm*, fr. *came*]
cambiál *adj.* referitor la cambie. [pron. *-bi-al.* / <it. *cambiale*]
cámbie *s.f.* act, înscris prin care o persoană se obligă să plătească o sumă de bani la un anumit termen; poliţă, bilet la ordin. [gen. *-iei.* / <it. *cambio*]
cámbium *s.n. (la arbori)* ţesut vegetal tînăr, în formaţie, aflat între coajă şi alburn. [pron. *-bi-um.* pl. *-muri.* var. *cambiu* s.n. / <fr. *cambium*]
cambrá *vb.* I. *tr.* şi *refl. (franţuzism)* a (se) arcui, a (se) încovoia. [<fr. *cambrer*]
cambrát *adj.* îndoit, arcuit, încovoiat, scobit. [cf. fr. *cambré*]
cambrián *s.n.* prima perioadă a erei paleozoice. [pron. *-bri-an.* / <fr. *cambrien*, cf. *Cambria*, numele unei localităţi din Anglia]
cambrúră *s.f. (franţuzism)* arcuitură, îndoitură. [<fr. *cambrure*]
cambúză *s.f.* magazie la bordul navelor, în care se păstrează proviziile de alimente. [<fr. *cambuse*, cf. ol. *kambuys*]
cambuzíer *s.m.* chelner pe vapor. [cf. fr. *cambusier*]
camée *s.f.* piatră fină, împodobită cu o figură sau cu un motiv decorativ în relief. [pron. *-me-e.* / <fr. *camée*, cf. it. *cameo*]
cameleón *s.m.* **1.** reptilă din regiunile tropicale, care poate să-şi schimbe culoarea pielii după mediul înconjurător. **2.** *(fig.; peior.)* om care îşi schimbă convingerile sau felul de a fi cu foarte mare uşurinţă, în funcţie de împrejurări. [pron. *-le-on.* / <fr. *caméléon*, cf. gr. *chamaileon* — leu tîrîtor]
cameleonísm *s.n.* proprietate a unor reptile de a-şi schimba culoarea pielii potrivit mediului înconjurător. ● *(fig.)* schimbare a purtării şi a convingerilor cuiva în funcţie de împrejurări. [<*cameleon*]
camélie *s.f.* plantă ornamentală cu frunze totdeauna verzi, cu flori mari, albe sau roşii. [gen. *-iei.* / <fr. *camélia*, cf. *Camelli*, numele misionarului care a adus această plantă în Europa]
camelótă *s.f. (rar)* lucru de cîrpaci; marfă proastă. [<fr. *camelote*]
camerál *adj.* **1.** care priveşte finanţele publice. ○ *ştiinţe camerale* = nume dat în secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea disciplinelor care studiau finanţele publice. **2.** *(muz.)* de cameră. [<fr. *caméral*, cf. lat. *camera*]
cámeră *s.f.* **1.** încăpere într-o clădire; odaie. ○ *muzică de* ~ = compoziţie muzicală făcută pentru un număr redus de instrumente. **2.** nume dat unor aparate sau dispozitive care se aseamănă cu o încăpere, cu o odaie. ○ ~ *obscură* = **a)** încăpere neluminată sau cu lumină de o anumită culoare, în care se lucrează cu materiale fotosensibile; **b)** dispozitiv cu ajutorul

căruia se obține pe un ecran imaginea răsturnată a unui obiect; ~ *fotografică* = a) aparat fotografic; b) cameră obscură; ~ *de combustie* = încăpere a motorului cu ardere internă, în care se aprinde amestecul de gaze. ● tub închis de cauciuc care se umple cu aer sub presiune și care se așază pe roată sub anvelopă; balon de cauciuc al unei mingi de sport, în care se introduce aer sub presiune. **3.** adunare parlamentară constituită; instituție parlamentară. [< it. *camera*]

camerier *s.m. (ieșit din uz)* om de serviciu care îngrijește dormitorul și îmbrăcămintea stăpînului; fecior, valet. [pron. *-ri-er.* / cf. fr. *camérier*, it. *cameriere*]

camerist *s.m. (ieșit din uz)* om de serviciu care îngrijește camerele dintr-o instituție; odăiaș. [<*cameristă*]

cameristă *s.f. (ieșit din uz)* femeie care este în serviciul personal al unei doamne (în așa-zisa societate înaltă). [<fr. *camériste*]

camertón *s.n.* instrument folosit la acordarea instrumentelor muzicale și la darea tonului, format dintr-un tub cu care se poate emite nota „la". [pl. *-nuri.* / < germ. *Kammerton*]

cámfor *s.n. (chim.)* substanță cristalizată, incoloră, cu miros caracteristic, care se extrage din lemnul unui arbore tropical sau se prepară sintetic. [<ngr. *kamfora*, cf. it. *cànfora*, lat. med. *camphora*, ar. *kafur*]

camforát *adj.* care conține camfor. ○ *ulei* ~ = soluție de camfor dizolvat în ulei, folosită în medicină. [cf. it. *canforato*]

cámgarn *s.n. (text.)* tort de lînă cu păr lung, care capătă după pieptănare o uniformitate deosebită. ● stofă de calitate superioară, făcută din fire de lînă netede. [pl. *-nuri.* var. *kammgarn* s.n. / <germ. *Kammgarn*]

camión *s.n.* vehicul prevăzut cu o platformă și folosit la transporturi. ● autocamion. [pron. *-mi-on.* / <fr. *camion*]

camionáj *s.n.* **1.** transport (de mărfuri etc.) făcut cu camioanele. **2.** întreprindere sau serviciu care face astfel de transporturi. [cf. fr. *camionnage*]

camionétă *s.f.* autocamion de dimensiuni mai mici; autocamionetă. [<fr. *camionnette*]

camizól *s.n. (înv.)* îmbrăcăminte scurtă, cu mîneci, purtată de femei în casă. [<fr. *camisole*]

campá *vb.* I. *intr. (despre unități militare; despre turiști)* a sta o perioadă de timp în corturi, pe un cîmp, într-o pădure etc. [<fr. *camper*]

campamént *s.n.* staționare pe un cîmp, în corturi, a unei unități militare sau *(p. ext.)* a unui grup de turiști, de vînători etc.; loc unde s-a instalat o armată în corturi; obiectele necesare pentru o astfel de instalare. [<fr. *campement*]

campanélă *s.f.* clopoțel. [cf. it. *campanella*, fr. *campanelle* <lat. t. *campanella*]

campánie *s.f.* **1.** totalitatea operațiilor militare efectuate de armatele unei țări sau de un grup de armate pe un teatru de luptă, într-un anumit timp și într-un scop strategic. **2.** acțiune organizată pentru realizarea unor anumite sarcini, într-o anumită perioadă de timp. [gen. *-iei.* / <fr. *campagne*]

campanilă *s.f.* **1.** clopotniță construită de obicei separat de biserică și întîlnită mai ales în Italia. **2.** lanternă (2) mică, așezată deasupra unui dom ca decorație. [<it., fr. *campanile*]

campanulacée *s.f. pl.* familie de plante erbacee, avînd ca tip campanula. [<fr. *campanulacées*]

campanulát *adj. (despre flori)* în formă de clopot. [<fr. *campanulé*]

campanúlă *s.f.* plantă erbacee cu flori frumoase, albastre sau violete; clopoțel. [<fr. *campanule*]

campeádor *s.n.* supranume dat în Spania Cidului. [pron. *-pe-a-.* / <sp. *campeador*]

cámping *s.n. (rar)* faptul de a trăi în aer liber, sub cort. ● tabără de excursioniști. [pron. *chem-ping.* / <engl. *camping*]

campión *s.m.* și *f.* **1.** cel care cîștigă primul loc într-un campionat; *(p. ext.)* țară a cărei echipă sau concurent a cucerit locul întîi într-o întrecere sportivă internațională. **2.** luptător într-o întrecere cavalerească, într-un turnir. **3.** *(fig.)* luptător, apărător principal al unei idei, al unei cauze etc. [pron. *-pi-on.* / <it. *campione*, cf. fr. *champion*]

campionát *s.n.* **1.** competiție sportivă cu caracter mai larg, în care se întrec cei mai buni dintre sportivi sau cele mai bune echipe, dintre care se alege cel mai bun sportiv sau cea mai bună echipă. **2.** situația, calitatea de campion. [<it. *campionato*]

cámpos *s.n. pl.* cîmpii, ținuturi întinse din Brazilia, acoperite cu ierburi și, în parte, cu păduri. [<port. *campos*]

camuflá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) ascunde vederii inamicului. ● *tr.* a acoperi (o sursă de lumină) pentru a nu putea străbate lumina în afară noaptea. **2.** *tr. (fig.)* a ascunde, a deghiza (un plan, o intenție, o acțiune etc.). [<fr. *camoufler*, cf. it. *camuffare* — a deghiza, a înșela]

camuflái *s.n.* camuflare; *(concr.)* material folosit pentru a camufla ceva. [cf. fr. *camouflage*]

camuflét *s.n.* explozie subterană a unui proiectil de artilerie sau a unei încărcături de exploziv. [<fr. *camouflet*]

cánabe *s.f. pl.* locuințe civile grupate la marginea lagărelor militare romane. [<lat. *canabae* — colibe]

canabínă *s.f.* substanță rășinoasă extrasă din cînepa de India. [cf. lat. *cannabis* — cînepă]

canadiáná *s.f.* haină de vînt scurtă, făcută dintr-un material impermeabil. [pron. *-di-a-.* / <fr. *canadienne*]

canafás *s.n.* pînză tare de cînepă, folosită la confecționarea întăriturilor pentru haine. ● pînză apretată, folosită la legarea cărților. [<germ. *Kannefas, Kanevas*]

canál *s.n.* **1.** albie artificială (a unui rîu, a unui fluviu etc.) destinată navigației, irigării unei regiuni etc. ● braț de mare situat între două țărmuri apropiate. **2.** conductă prin care se transportă

apă sau alte lichide. **3.** tub, vas prin care circulă anumite substanțe lichide. **4.** cale de transmisiune unilaterală a programelor sonore sau vizuale destinate difuzării publice (mai ales în televiziune). [pl. *-luri*, *-le.* / <fr. *canal*, it. *canale* <lat. *canalis*]

canalículul *s.n.* canal mic aflat într-un țesut organic. [<fr. *canalicule*]

canálie *s.f.* netrebnic, mișel, ticălos. [gen. *-iei.* / cf. it. *canaglia*, fr. *canaille*]

canalizá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a îndrepta (o parte dintre) apele unui rîu pe o albie artificială, destinată navigației, irigării etc. **2.** *(fig.)* a îndrepta ceva într-un anumit sens, în vederea unui scop anumit. **3.** a înzestra (un oraș, o construcție etc.) cu canale de scurgere pentru evacuarea apelor uzate. [<fr. *canaliser*]

canalizábil *adj.* care se poate canaliza. [cf. fr. *canalisable*]

canalizáre *s.f.* totalitatea lucrărilor tehnice executate pentru colectarea și evacuarea apelor uzate dintr-un oraș sau dintr-un centru industrial. [<*canaliza*]

canalizatór *adj.* care canalizează, conduce într-o direcție anumită. [cf. fr. *canalisateur*]

canalizáție *s.f.* **1.** instalație aeriană, submarină etc. care servește la transportul sau la distribuția energiei electrice prin conducte. **2.** *(rar)* canalizare. [gen. *-iei.* var. *canalizațiune* s.f. / cf. fr. *canalisation*]

canapeá *s.f.* divan îngust, îmbrăcat în stofă sau în piele, care are de obicei un spătar și brațe; sofa. [<fr. *canapé*, cf. germ. *Kanapee*]

canár *s.m.* pasăre cîntătoare, mică, cu pene galbene. [pl. *-ri.* / <fr. *canari*, cf. sp. *canario* <*Canare*, n. p.]

canavá *s.f.* pînză foarte rară și tare, folosită la broderie și la tapiserie. [<fr. *canevas*, cf. it. *canavaccio* — pînză de cînepă]

cancán *s.n.* **1.** *(de obicei la pl.)* vorbe răutăcioase spuse la adresa cuiva; bîrfeală, bîrfă. **2.** dans excentric de cabaret, dansat numai de femei. [<fr. *cancan*, cf. lat. *quanquam* — cu toate că]

cancelár *s.m.* **1.** demnitar (corespunzător unui prim-ministru) în Germania și odinioară în Rusia și în Austria. **2.** înalt demnitar al unei instituții în unele țări (Anglia, Franța etc.). [<lat. *cancellarius*]

cancelariát *s.n.* funcția de cancelar; localul unde acesta își exercită atribuțiile. [pron. *-ri-at.* / <*cancelar*]

cancelárie *s.f.* birou sau secție a unei instituții, destinată lucrărilor administrative. [pron. *-ri-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <it. *cancellaria*]

cáncer *s.n.* **1.** tumoare malignă care distruge țesuturile unor organe interne sau externe; *(pop.)* rac; neoplasm. **2.** boală a plantelor, produsă de unele ciuperci și bacterii parazite. [pl. *-re.* / <fr. *cancer*, cf. lat. *cancer* — rac]

cancerifórm *adj.* care are forma unui cancer. [<fr. *cancériforme*]

cancerigén *adj.* *(despre substanțe, agenți)* care provoacă cancerul. [<fr. *cancérigène*]

cancerizá *vb.* **I.** *tr.* și *refl.* a (se) transforma în cancer, a deveni canceros. [p. i. *-zez.* / <fr. *cancériser*]

cancerologie *s.f.* oncologie. [gen. *-iei.* <fr. *cancérologie*, cf. lat. *cancer*, gr. *logos* — vorbire]

cancerós *adj.* de natura cancerului, privitor la cancer. // *s.m.* și *f.* suferind de cancer. [cf. fr. *cancéreux*]

cándel *s.n.* zahăr cristalizat în prisme transparente. [< germ. *Kandel (zucker)*]

candelábru *s.n.* suport pentru lumînări sau pentru becuri, care se atîrnă în special de tavan. [<fr. *candélabre*]

candid *adj.* plin de candoare, pur, nevinovat. [<fr. *candide*, cf. lat. *candidus* — alb]

candidá *vb.* I. *intr.* a se prezenta la un concurs pentru a ocupa un post, o funcție etc. ● a fi propus candidat în alegeri; a-și pune candidatura într-o alegere. [p. i. *-dez.* / <*candidat*]

candidát *s.m.* și *f.* persoană care candidează (sau care este propusă) pentru a fi aleasă într-un for de conducere. ● persoană care se prezintă la un examen pentru a ocupa un post etc. ○ ~ *în științe* = titlu acordat la terminarea aspiranturii, după trecerea examenelor reglementare și susținerea unei disertații de specialitate. [pl. *-ați*, *-ate.* / <fr. *candidat*, cf. germ. *Kandidat* <lat. *candidatus* — îmbrăcat în toga „candida" — albă, rus. *kandidat*]

candidatúră *s.f.* faptul de a candida; calitate de candidat. [cf. fr. *candidature*]

candoáre *s.f.* curățenie morală; puritate, nevinovăție. [gen. *-orii.* / cf. fr. *candeur*, it. *candore*, lat. *candor*]

canefóră *s.f.* *(ant.)* tînără femeie care poartă pe cap un coș plin cu cele necesare sacrificiilor religioase. ● statuie reprezentînd o asemenea femeie. [<fr. *canéphore*, cf. gr. *kaneon* — coș, *phoros* — purtător]

canelá *vb.* I. *tr.* a executa mecanizat aschierea prin care se obține o suprafață canelată. [cf. fr. *canneler*]

caneláre *s.f.* acțiunea de a canela. [<*canela*]

canelát *adj.* cu caneluri. [cf. fr. *cannelé*]

canelúră *s.f.* șanț îngust care brăzdează vertical o coloană, un pilastru etc.; *(p. ext.)* jgheab similar tras pe suprafața vaselor. ● șanț puțin adînc, săpat în lungul unei piese. ● dungă longitudinală pe trunchiul unor arbori. [<fr. *cannelure*]

canevás *s.n.* **1.** schiță, schițare a unui desen. **2.** rețea de meridiane și paralele, în raport cu care se alcătuiește o hartă. ● ansamblul triunghiurilor unei ridicări topografice. [pl. *-suri.* /<fr. *canevas*]

cangrená *vb.* I. *refl.* *(despre țesuturi)* a da în, a face o cangrenă; a putrezi. [var. *gangrena* vb. I. / <it. *cangrenare*, fr. *gangrener*]

cangréna *s.f.* putrezire a unei părți din țesuturile animale, care se întinde și duce la distrugerea lor. [var. *gangrenă* s.f. / <it. *cangrena*, fr. *gangrène* <gr. *gangraina* — rană]

cangrenós *adj.* cu aspect de cangrenă, ca o cangrenă. [var. *gangrenos*, *-oasă* adj. / cf. it. *cangrenoso*, fr. *gangreneux*]

cángur *s.m.* mamifer marsupial din Australia, a cărui femelă își poartă puii într-un fel de pungă, sub pîntece. [<fr. *kangourou*, cf. engl. *kangaroo* <cuvînt australian]

canibál *s.m.* și *f.* **1.** sălbatic care mănîncă carne de om; antropofag. **2.** *(fig.)* om crud, feroce. [pl. *-li*, *-le*. / <fr., it. *cannibale*, sp. *canibal* <*cuv. caraib*]

canibalísm *s.n.* **1.** antropofagie. **2.** *(fig.)* cruzime, sălbăticie, sete de sînge. [cf. fr. *cannibalisme*]

caniculár *adj.* zăpușitor, arzător, dogoritor. [cf. fr. *caniculaire*]

caniculát *adj. (bot.; despre un organ)* care are brazde în formă de jgheaburi. [cf. fr. *canne* — trestie]

canículă *s.f.* **1.** perioadă în care steaua Sirius răsare și apune o dată cu soarele (22 iulie — 23 august). **2.** căldură dogoritoare; arșiță, zăpușeală. [<fr. *canicule*, cf. *Canicula*, nume al stelei Sirius din constelația Cîinelui]

canín *adj.* **1.** de cîine, cîinesc. **2.** *dinte canin* (și *s. m.*) = dinte ascuțit și lung, așezat între dinții incisivi și măsele. [<fr. *canin*, cf. lat. *canis* — cîine]

canión *s.n.* prăpastie adîncă, între doi pereți verticali, săpată de puhoaie în stînca unui munte. [pron. *-ni-on*. pl. *-oane*. /<sp. *cañón*]

caniótă *s.f.* sumă de bani obținută din partea de cîștig oferită de jucătorii de cărți pentru acoperirea anumitor cheltuieli; farfurioară, obiect în care se strînge această sumă. [pron. *-ni-o-*. / <fr. *cagnotte*]

canístră *s.f.* bidon închis ermetic, pentru păstrarea benzinei în timpul drumului, a vinului, a laptelui etc. [<germ. *Kanister*, cf. lat. *canister* — coș]

canîș *s.m.* specie de cîini cu părul creț. [<fr. *caniche*]

canițíe *s.f.* încărunțire a părului. [gen. *-iei*. / <fr. *canitie*, cf. lat. *canities* — albeață]

canóe *s.f.* **1.** barcă subțire, dintr-un singur trunchi, folosită de indienii din America. **2.** *(sport)* ambarcație de origine canadiană, la care se vîslește cu ajutorul unor padele scurte. [pron. *-no-e*. / <fr., engl. *canoë*]

canoíst *s.m.* și *f.* sportiv care conduce o canoe. [cf. fr. *canoeiste*]

canón *s.n.* **1.** *(arte)* regulă care făcea parte dintr-un ansamblu de norme artistice obligatorii într-o anumită epocă; regulă rigidă, obligatorie. ● proporție care există între diferitele părți ale corpului omenesc. **2.** compoziție muzicală în care două sau mai multe voci, întrînd succesiv, execută fiecare aceeași melodie. **3.** *(poligr.)* caracter de literă de 36 de puncte. [<fr. *canon*, germ. *Kanon* <gr. *kanon* — regulă]

canonádă *s.f.* tragere de artilerie executată cu mai multe tunuri deodată. [<fr. *cannonade*]

canoniál *adj. (rar)* canonic. [pron. *-ni-al*. / <fr. *canonial*]

canónic *adj.* conform cu canoanele bisericești, referitor la canoane. // *s.m.* preot catolic care face parte din consiliul episcopal; superiorul unei catedrale. [cf. fr. *canonique*, it. *cannonico*, germ. *Kanonikus* <lat. *canonicus*]

canonicát *s.n.* demnitatea de canonic. [cf. fr. *canonicat*, germ. *Kanonikat*]

canonieră *s.f.* mică navă de război, folosită pentru patrulare, escortare etc. [pron. *-ni-e-*. / <fr. *canonnière*, it. *cannoniera*]

canonist *s.m.* specialist în dreptul canonic. [<fr. *canoniste*]

canonizá *vb.* I. *tr.* a pune, a trece pe cineva decedat în rîndul sfinților. [<fr. *canoniser*, cf. lat. *canonizare*]

canópă *s.f. (ant.)* vas funerar care avea modelat pe capac un cap de om sau de animal și în care se puneau măruntaiele morților. [var. *canop* s.m. / <fr. *canope*]

canotá *vb.* I. *intr. (rar)* a vîsli. [<fr. *canoter*]

canotáj *s.n.* sportul vîslitului. [<fr. *canotage*]

canotiér *s.m.* și *f.* sportiv care practică canotajul. [pron. *-ti-er*. / <fr. *canotier*]

canotiéră *s.f.* pălărie tare de paie, cu fundul și borurile drepte. [pron. *-ti-e-*. / <fr. *(chapeau) canotier*]

canotór *s.m.* și *f.* canotier. [<*canota*]

cant *s.n.* margine; muchie, dungă. ● *(poligr.)* partea copertei care depășește dimensiunile filelor unei cărți legate, ale unui registru etc. [pl. *-turi*. / <germ. *Kante*]

cantábil *adj.* melodios, expresiv, cu ritm moderat. [<it. *cantabile*]

cantábile *adv. (muz.; ca indicație de execuție a unei fraze dintr-o bucată instrumentală)* cantabil. // *s.n.* parte dintr-o lucrare instrumentală, executată în acest mod. [<it., fr. *cantabile*]

cantabilitáte *s.f.* însușire a unei piese muzicale de a avea o linie melodică expresivă; *(lit.)* calitate a versurilor de a fi muzicale; muzicalitate. [cf. it. *cantabilità*]

cantalúp *s.m.* varietate de pepene galben, foarte dulce și cu coaja groasă. [<fr. *cantaloup* <it. *Cantalupo*, n.p.]

cántar *s.n.* vas de băut la greci și la romani, cu picior și torți. ● fîntînă de formă unui vas, din care țîșnea apa. [pl. *-re*. var. *cantharos* s.n. / <fr. *canthare* <lat. *cantharus*, gr. *kantharos*]

cantarídă *s.f.* gîndac coleopter verde-auriu, cu miros caracteristic, care cauzează desfrunzirea frasinilor și care, uscat și pisat, este folosit la prepararea unor medicamente. [pl. *-de*. / <fr. *cantharide*, cf. lat. *cantharis*]

cantátă *s.f.* compoziție solemnă, ocazională, pentru voci, solo, cor și orchestră, avînd la bază un poem epic. [<it. *cantata*, cf. fr. *cantate*]

cánter *s.n.* galop de încercare, scurt și ușor. [<engl., fr. *canter*]

cantificáre *s.f. (log.) cantificarea predicatului* = determinare cantitativă a predicatului, constînd în convertirea simplă a tuturor judecăților, prin înlocuirea copulei cu semnul egal. [pl. *-cări*]

cantilénă *s.f.* **1.** melodie gravă, tărăgănată, sentimentală. **2.** poem cu subiect grav și sentimental. [<it. *cantilena*, cf. fr. *cantilène*]

cantínă *s.f.* **1.** local în care se servește masa salariaților dintr-o întreprindere,

dintr-o instituție etc. **2.** încăpere în interiorul unei unități militare, de unde se pot cumpăra diferite alimente și obiecte. [<fr. *cantine*, it. *cantina*]

cantiníer *s.m.* și *f.* administrator al unei cantine. [pron. *-ni-er.* / cf. fr. *cantinier*]

cantitáte *s.f.* **1.** determinare a obiectelor și proceselor care indică aspectul lor măsurabil din punctul de vedere al mărimii, numărului, volumului, duratei, gradului etc., a cărei schimbare între anumite limite nu produce transformări ale calității acestora, ci pregătește numai aceste transformări. v. c a l i t a t e. **2.** proprietate care poate fi reprezentată printr-un număr obținut dintr-o măsurare sau dintr-o numărare; tot ceea ce poate fi numarat sau măsurat. ● cîtime, număr, mărime. **3.** durata rostirii unui sunet sau a unei silabe. [cf. fr. *quantité*, it. *quantità*, lat. *quantitas*]

cantitativ *adj.* referitor la cantitate, de cantitate. ○ *analiză cantitativă* = determinarea proporțiilor diferitelor părți dintr-un amestec sau a elementelor dintr-o substanță. [cf. fr. *quantitatif*]

cánto *s.n.* muzică vocală; cînt, cîntare. [<it. *canto*]

cantón *s.n.* **1.** clădire construită lîngă o șosea sau lîngă o cale ferată, înzestrată de obicei cu aparate de semnalizare, de protecție și de supraveghere a drumurilor respective, servind și ca locuință cantonierului. **2.** unitate în administrația pădurilor, în care activează pădurarul; locuință de pădurar. **3.** unitate teritorial-administrativă care se întîlnește în unele țări (Elveția, Franța etc.). [<fr. *canton*]

cantoná *vb.* I. *intr.* și *tr. (despre trupe care trec printr-o localitate)* a (se) instala vremelnic în casele locuitorilor. [<fr. *cantonner*]

cantonál *adj.* propriu unui canton (3). [<fr. *cantonal*]

cantonaménț *s.n.* staționare vremelnică (a trupelor în marș) într-o localitate; loc unde sînt cantonate trupe. ● *(sport)* loc amenajat special pentru antrenamentul sportivilor. [cf. fr. *cantonnement*]

cantoniér *s.m.* și *f.* cel care se ocupă cu întreținerea și paza unei porțiuni dintr-o șosea, dintr-o cale ferată. [pron. *-ni-er.* / cf. fr. *cantonnier*]

cantónă *s.f.* poezie lirică medievală, divizată în mai multe strofe, care, la primii poeți (Dante, Petrarca), păstrează aceeași ordine a rimelor și a versurilor ca în prima strofă. [<it. *canzone*]

cantonétă *s.f.* **1.** poezie lirică italienească formată din versuri scurte. **2.** mic cîntec popular italian; *(p. ext.)* cîntec scurt. [<it. *canzonetta*]

cantoniér *s.n.* culegere de poezii lirice. ● culegere de poezii ale unui autor. [<it. *canzoniere*]

canúlă *s.f.* tub de sticlă, de metal etc. deschis la extremități, care se folosește la spălături interne. [<fr. *canule*, cf. lat. *cannula* — trestie]

caolín *s.n.* argilă de culoare albă, din care se fabrică porțelanul și faianța. ○ pudră absorbantă folosită ca emolient. [<fr. *kaolin*]

caolinít *s.n.* silicat de aluminiu hidratat, component al caolinului. [<fr. *kaolinite*]

capábil *adj.* înzestrat; destoinic; valoros. ● apt, potrivit, în stare de a face ceva. [cf. fr. *capable*]

capacitáte *s.f.* **1.** calitatea de a fi încăpător; întinderea sau mărimea unui lucru în raport cu ceea ce conține sau poate conține; conținutul unui obiect (mai ales al unui vas). **2.** îndeminare, abilitate, aptitudine de a face ceva într-un anumit domeniu. ● om destoinic, priceput; învățat, savant. ● *(în organizarea din trecut a învățămîntului)* examen pentru obținerea titlului de profesor secundar. **3.** posibilitatea unui sistem sau a unui dispozitiv de a executa o operație, de a produce un efect sau de a suferi o transformare. **4.** drept, putere (legală) de a face un act. [<fr. *capacité*, cf. lat. *capacitas*]

caparasón *s.n.* husă sau armură de ornament, care se punea pe cai la ceremonii; valtrap. [<fr. *caparaçon*, cf. sp. *caparazón*]

cápă *s.f.* **1.** pelerină (scurtă) de blană sau de stofă. **2.** dispozitiv de protecție împotriva accidentelor la mașini, la ferăstraie etc. **3.** poziția pe care o ia o navă pe un timp foarte rău și care îi permite să reziste în cele mai bune condiții. [<fr. *cape*, cf. it. *cappa*]

capelá *vb.* I. *tr.* a lega un cablu sau o parîmă de un catarg. [<fr. *capeler*]

capelán *s.m.* preot care slujește într-o capelă (catolică). [<it. *cappellano*]

capélă[1] *s.f.* bisericuță, paraclis. [pl. *-le.* /<it. *cappella*]

capélă[2] *s.f. (rar)* trupă de cîntăreți, cu o orchestră mică; fanfară (militară). ● orchestră. [cf. germ. *Kapelle*, it. *cappella*]

capélă[3] *s.f. (ieșit din uz)* șapcă de postav cu cozoroc moale purtată de militari. [pl. *-le.* / <ngr. *kapela*, cf. it. *cappello*]

capélmaístru *s.m. (rar)* dirijor (al unei orchestre, al unei fanfare). [<germ. *Kapellmeister*]

cáper *s.m.* arbust mediteranean cu flori mari, albe sau roșietice și cu fructe comestibile. [<it. *cáppero*]

cáperă *s.f.* mugur al caperului, întrebuințat drept condiment. [<it. *cáppero*]

capilár *adj.* **1.** subțire, fin, îngust (ca un fir de păr). ○ *vase capilare* = cele mai mici vase sanguine prin care se hrănesc țesuturile corpului și care fac legătura între vene și artere. **2.** privitor la capilaritate. [<fr. *capillaire*, cf. lat. *capillus* — păr]

capilaritáte *s.f.* proprietate a lichidelor de a urca sau de a coborî în tuburi foarte subțiri, fără a suferi o intervenție din afară. [cf. fr. *capillarité*]

capilaroscopíe *s.f.* studiul aspectului vaselor capilare. [pron. *-pi-e.* pl. *-ii.* / < fr. *capillaroscopie*]

capișón *s.n.* un fel de glugă de lînă tricotată sau confecționată din stofă groasă, avînd unul sau două colțuri. [var. *capșon*, *capușon* s.n. / <fr. *capuchon*]

capitál[1] *s.n.* **1.** valoare care, prin exploatarea muncitorilor salariați, produce plusvaloare; raport social de producție care există între capitaliști, posesori ai mij-

loacelor de producție, și proletari, lipsiți de mijloace de producție și de subzistență, fiind nevoiți să-și vîndă forța de muncă, ca pe o marfă, exploatatorilor. 2. *(fig.)* **clasa** capitaliștilor; capitalism. 3. *(curent)* bani, sumă mare de bani investită într-o afacere; bunuri, valori. ○ ~ *de cunoștințe* = suma cunoștințelor pe care le posedă cineva; experiență. [pl. *-luri.* / <fr. *capital*, cf. germ. *Kapital*]

capitál[2] *adj.* 1. foarte important, fundamental, esențial. 2. *(despre caractere tipografice)* cu dimensiuni mai mari decît litera obișnuită; *(despre litere)* majuscul, verzal. 3. de moarte; care privește viața sau moartea. ○ *pedeapsă capitală* = pedeapsă cu moartea. [pl. *-li, -le.* / <fr. *capital*, cf. it. *capitale*, lat. *capitalis* <*caput* — cap]

capitálă *s.f.* oraș al unei țări unde își au reședința organele puterii de stat. [var. *capitalie* s.f. / <fr. (ville) *capitale*]

capitalísm *s.n. (ec.)* orînduire socială bazată pe proprietatea privată a unui grup restrîns — burghezia — asupra mijloacelor de producție și pe exploatarea muncii salariate, a proletariatului și a altor oameni ai muncii; capitalismul succede orînduirii feudale și este ultima orînduire bazată pe exploatarea omului de către om. [cf. fr. *capitalisme*]

capitalíst *adj.* referitor la capitalism. // *s.m.* și *f.* posesor de capital care își însușește plusvaloarea rezultată din exploatarea muncitorilor salariați, fără să intervină direct în procesul de producție. [cf. fr. *capita liste*]

capitalizá *vb.* I. *tr.* a transforma în capital o valoare; *(impr.)* a strînge avere. [<fr. *capitaliser*]

capitát *adj. (bot.; despre un organ)* care se termină cu un fel de măciucă. [cf. fr. *capité*, lat. *caput* — cap]

capitáție *s.f.* impozit feudal care se plătea pe cap de locuitor. [gen. *-iei.* var. *capitațiune* s.f. / cf. fr. *capitation*, lat. *caput* — cap]

capitálță *s.f.* literă de tipar majusculă, care este de aceeași înălțime cu litera mică din același corp. [<*capitală*]

capitél *s.n.* partea superioară a unei coloane, pe care se sprijină arhitrava. [pl. *-luri, -le.* / <it. *capitéllo*, cf. lat. *capitellum*]

capitol *s.n.* fiecare dintre diviziunile în care este împărțită, în mod obișnuit, o carte. [var. *capitul* s.n. / <lat. *capitulum*, it. *capitolo*]

capitolín *adj.* care este în legătură cu Capitoliul. ○ *jocuri capitoline* = jocuri anuale instituite de Camillus în cinstea lui Iupiter și în amintirea eliberării Capitoliului. [cf. fr. *capitolin*, lat. *capitolinus*]

capitoná *vb.* I. *tr.* a tapisa; a acoperi cu tapițerie (un fotoliu etc.); a acoperi (un perete sau o ușă) cu un strat izolator împotriva zgomotelor. [<fr. *capitonner*]

capitonáj *s.n.* capitonare. [< fr. *capitonnage*]

capitonáre *s.f.* acțiunea de a capitona și rezultatul ei. [< *capitona*]

capítul[1] *s.m.* corpul canonicilor unei catedrale catolice. ● adunare a canonicilor. ● adunare de călugări sau de alți clerici catolici. ● loc unde se țin adunări de felul acestora. [<it. *capitulo*, cf. lat. *capitulum*]

capítul[2] *s.n.* tip de inflorescență care are numeroase flori apropiate unele de altele, reunite într-un receptacul în formă de taler. [cf. lat. *capitulum* — căpușor, fr. *capitule*]

capitulá *vb.* I. *intr. (despre o armată, un stat* etc.*)* a depune armele, a se preda învingătorului. ● *(fig.)* a da înapoi, a ceda, a se da învins. [<fr. *capituler*]

capitulánt *s.m.* și *f.* om care capitulează ușor în fața adversarului; *(fig.)* cel care părăsește ușor o poziție. [<fr. *capitulant*]

capitulárd *adj.* capitulant. [<fr. *capitulard*]

capituláre *s.f.* acțiunea de a capitula și rezultatul ei; predare. [<*capitula*]

capitulárii *s.f. pl. (ist.)* acte legislative emanate de la regi, divizate în capitole. [<fr. *capitulaires*, cf. lat. *capitulum* — capitol]

capitulație *s.f.* convenție care asigură supușilor unui stat anumite privilegii pe teritoriul altui stat. ● convenție impusă de către o țară capitalistă unei țări semicoloniale, prin care se obțin anumite privilegii pentru cetățenii săi stabiliți acolo. [gen. *-iei.* var. *capitulațiune* s.f. / cf. fr. *capitulation*, it. *capitulazione*]

capnomanție *s.f. (rar)* pretinsă artă de a ghici după fum. [gen. *-iei.* / <fr. *capnomancie*, cf. gr. *kapnos* — fum, *manteia* — prezicere]

capóc *s.n.* produs vegetal obținut din fructele unui arbore exotic, care se folosește ca material de umplutură pentru perne, saltele etc. [<engl. *kapok*]

capodóperă *s.f.* operă artistică cu o valoare deosebită. [var. *capdeoperă* s.f. / < it. *capodopera*]

capón *s.n.* suport mic, ieșit în afara bordului unei nave, care servește la susținerea ancorei. [<fr. *capon*]

caponá *vb.* I. *tr.* a lega ancora la capon. [<fr. *caponner*]

caporál *s.m.* grad militar între fruntaș și sergent; militar care are acest grad. [cf. fr. *caporal*, it. *caporale*]

caporalísm *s.n.* regim politic în care predomină influența militarilor. [cf. fr. *caporalisme*]

capót[1] *s.n.* 1. îmbrăcăminte femeiască de casă (lungă pînă la călcîie). 2. învelitoare de pînză care acoperă diferite instrumente și aparate pe puntea unei nave. [pl. *-oate.* var. *capod* s.n. / <fr. *capot*]

capót[2] *s.n. (rar)* lovitură la jocul de cărți, dată de un jucător care nu face nici o levată. [pl. *-turi.* / <fr. *capot*]

capotá *vb.* I. *intr. (despre autovehicule, avioane)* a se da peste cap, a se răsturna (intrînd cu partea din față în pămînt). [<fr. *capoter*]

capotáj *s.n.* răsturnare, dare peste cap (a unui automobil, a unui avion etc.). [pl. *-je.* / cf. fr. *capotage*]

capótă *s.f.* acoperiș (pliabil) al unui vehicul, făcut din pînză, din piele etc. ● înveliș de tablă care acoperă și protejează

motorul unui automobil. ● învelitoare (de pînză sau de alt material) a unor angrenaje. [<fr. *capote*]

capricciós *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* capricios. [<it. *capriccioso*]

capriciós *adj.* cu capricii, cu toane; neconsecvent, schimbător; răsfățat. ● *(despre lucruri)* neobișnuit, ciudat. [pron. *-ci-os.* var. *capriții*os adj. / cf. fr. *capricieux*, it. *capriccioso*]

capríciu *s.n.* **1.** dorință trecătoare, de cele mai multe ori extravagantă; gust neobișnuit, ciudat; toană. **2.** compoziție muzicală instrumentală, ritmică și cu un tempo viu, fără formă fixă. [var. *capriț, capriț*iu s.n. / <fr. *caprice*, it. *capriccio*]

capricórn *s.n.* constelație din emisfera australă. ● unul dintre semnele zodiacului (care se reprezintă printr-un țap). [<lat. *capricornus* <*capra* — capră, *cornus* — corn, cf. fr. *capricorne*]

caprine *s.f. pl.* subordin din clasa mamiferelor, din care face parte capra; *(la sg.)* animal din acest subordin. [sg. *-nă.* / cf. lat. *capra* — capră, fr. *caprines*]

caprón *s.n. (text.)* fibră textilă sintetică cu rezistență și elasticitate foarte mare. [<rus. *kapron*]

capsá *vb.* I. *tr.* **1.** a prinde (ceva) cu o capsă (**3**). **2.** a aplica o capsă (**4**) unui cartuș. [<*capsă*]

capsatór *s.n.* instrument pentru capsarea hîrtiilor. ● dispozitiv folosit în legătoria manuală pentru turtirea și fixarea inelușelor de metal ale albumelor, ale placardelor etc. [<*capsa*]

cápsă *s.f.* **1.** dispozitiv de închidere făcut din piese care se îmbucă una în alta și care servește la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte. **2.** inel metalic cu care se întăresc marginile unei butoniere, ale unei găuri pentru șireturi etc. **3.** piesă (de sîrmă) cu care se prind mai multe hîrtii, foile unei cărți etc. **4.** mic tub de metal, umplut cu o materie fulminantă, care se folosește la armele de foc, la mine etc. pentru a face să explodeze încărcătura. **5.** capsulă (**4**). [<lat. *capsa*, cf. germ. *Kapsel*]

capsulá *vb.* I. *tr.* a închide cu o capsulă. [p.i. *-lez.* / <fr. *capsuler*]

capsulár *adj.* în formă de capsulă. [cf. fr. *capsulaire*]

capsulát *adj.* care este închis într-o capsulă. [<*capsula*]

capsúlă *s.f.* **1.** *(bot.)* tip de fruct alcătuit dintr-un înveliș uscat, dehiscent, în care se află semințele. **2.** *(med.)* casetă. ○ *capsule suprarenale* = glande suprarenale; *capsule articulatorii* = totalitatea ligamentelor care înconjură o articulație. **3.** *(chim.)* vas de formă emisferică, cu fundul plat sau rotund și cu pereții scunzi, în care se încălzesc diferite substanțe. **4.** *(tehn.)* cutie bine închisă, în care sînt așezate anumite instrumente, motoraș etc. care trebuie ferite de contactul cu exteriorul. ● capac de metal cu care se astupă sticlele de bere, de apă minerală etc. **5.** *~ telefonică* = cutie metalică, conținînd un microfon sau un receptor, folosită în aparatele telefonice; *~ manometrică* = aparat care măsoară, în recipiente închise, presiuni puțin diferite de cea atmosferică. [<fr. *capsule*, cf. lat. *capsula* — cutiuță]

captá *vb.* I. *tr.* **1.** a aduna, a colecta (fluide) într-un rezervor sau în tuburi. **2.** *(fig.)* a cîștiga, a atrage (pe cineva) de partea sa cu ajutorul unor manopere sau șiretlicuri. [<fr. *capter*, cf. lat. *captare*]

captábil *adj. (despre fluide)* care poate fi captat. [<*capta*]

captáție *s.f. (rar)* captare. ● uneltire făcută cu scopul de a obține, printr-un act juridic, anumite foloase în dauna cuiva. [gen. *-iei.* var. *captațiune* s.f. / cf. fr. *captation*, lat. *captatio*]

captív *adj., s.m. și f.* (om) lipsit de libertate; prins, prizonier. ○ *balon ~* = balon legat prin cabluri de sol. [cf. fr. *captif*, lat. *captivus*]

captivá *vb.* I. *tr.* a atrage, a fermeca, a cuceri (pe cineva). [<fr. *captiver*]

captivánt *adj.* atrăgător, fermecător, cuceritor. [cf. fr. *captivant*]

captivitáte *s.f.* lipsă de libertate; prizonierat. [cf. fr. *captivité*, lat. *captivitas*]

capturá *vb.* I. *tr.* a prinde, a lua prizonier; a pune mîna pe materiale de luptă aparținînd inamicului. ● a prinde un răufăcător. ● a prinde în capcană un animal sălbatic. [<fr. *capturer*]

captúră *s.f.* **1.** pradă de război luată în luptă; material capturat. **2.** *(rar)* capturare. [<fr. *capture*, cf. lat. *captura*]

capucín *s.m.* și *f.* călugăr catolic dintr-unul dintre ordinele franciscane. [<fr. *capucin*, cf. it. *cappucino* — purtător de glugă]

carabínă *s.f.* **1.** pușcă ușoară, cu țeavă scurtă, ghintuită. **2.** cîrlig închis cu arc, cu care se prind diferite obiecte. [<fr. *carabine*, it. *carabina*]

carabiniér *s.m.* soldat înarmat cu carabină. ● soldat care face serviciu de poliție, în Italia. [pron. *-ni-er.* / <fr. *carabinier*, it. *carabiniere*]

caractér *s.n.* **1.** totalitatea trăsăturilor psihice esențiale și stabile ale omului, prin care în mod obișnuit se manifestă ca o unitate bine conturată. ○ *dans de ~* = dans prin ale cărui figuri se exprimă acțiuni sau sentimente; *comedie de ~* = comedie a cărei intrigă izvorăște din conflictul creat între caracterele personajelor. ● individualitate cu trăsături psihice complexe prezentată într-o operă literară. ● voință fermă, corectitudine și consecvență constituind trăsăturile morale ale unui individ. **2.** particularitate distinctivă care constituie specificul unui lucru. **3.** literă, semn grafic **4.** numărul de elemente care ocupă după o permutare același loc ca și înainte de aceasta. [acc. și *carácter.* / <fr. *caractère*, cf. lat. *character*, gr. *charakter* — semn]

caracteristíc *adj.* care caracterizează ceva sau pe cineva, constituindu-i trăsătura distinctivă. [cf. fr. *caractéristique*]

caracteristícă *s.f.* **1.** caracter predominant propriu unei ființe, unui lucru, unui proces etc.; însușire tipică. **2.** partea întreagă a unui logaritm. **3.** curbă reprezentînd modul în care variază o proprietate a unui sistem sau a unui dispozitiv în funcție de

o anumită variabilă. ● mărime sau element care determină, dintr-un anumit punct de vedere, modul de funcționare a unui sistem tehnic. [pl. *-ci.* / cf. fr. *caractéristique*]

caracterizá *vb.* I. *tr.* **1.** a înfățișa, a descrie o ființă, un lucru etc. în ceea ce are particular, esențial, propriu. **2.** a constitui caracteristica unei ființe sau a unui lucru. [<fr. *caractériser*]

caracterizáre *s.f.* acțiunea de a caracteriza și rezultatul ei. ● arătare (în scris sau oral) a trăsăturilor caracteristice ale unei persoane, ale unui obiect. [<*caracteriza*]

caracterológic *adj.* care se referă la caracter; care se referă la caracterologie. [cf. fr. *caractérologique*, germ. *charakterologisch*]

caracterologie *s.f.* disciplină care studiază structura și dezvoltarea caracterelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *caractérologie*, germ. *Charakterologie*]

caracúl 1. *s.m.* rasă de oi cu blana buclată, de obicei neagră, asemănătoare cu astrahanul. **2.** *s.n.* blănița unui miel din această rasă. [pl. *-li* și *-luri* s.n. var. *carachiul* s.m. și n. / <*Karakul*, n.p.]

caramból *s.n.* **1.** bilă roșie (la jocul de biliard). ● carambolaj. **2.** *(fig.; fam.)* încurcătură, zăpăceală; ciocnire. [pl. *-oluri, -oale.* / <fr. *carambole*]

caramboláj *s.n.* atingere, cu o bilă lovită cu tacul, a celorlalte două bile, la biliard. [<fr. *carambolage*]

caramél *s.n.* zahăr ars, folosit în cofetărie și la colorarea unor băuturi sau alimente. [<fr. *caramel*, cf. sp. *coromelo*]

caramelá *s.n.* caramelizare. [< *caramel*]

caramélă *s.f.* bomboană făcută din zahăr ars, amestecat cu diferite substanțe aromate. [pl. *-le.* var. *caramea* s.f. / <fr. *caramel*]

caramelizá *vb.* I. *tr.* a transforma zahărul în caramel. ● a amesteca (apă sau alt lichid) cu caramel. [<fr. *caraméliser*]

caramelizáre *s.f.* acțiunea de a carameliza și rezultatul ei; *(spec.)* proces de descompunere prin încălzire a zaharurilor. [<*carameliza*]

carantínă *s.f.* **1.** punct sanitar pentru izolarea persoanelor, navelor sau mărfurilor care vin dintr-o regiune contaminată; menținere în izolare a persoanelor bănuite că ar putea răspîndi o boală molipsitoare; timp petrecut în această situație. ● *(vet.)* restricții aplicate în vederea combaterii bolilor contagioase ale animalelor. **2.** *(fig.)* izolare. [cf. tc. *Karantina*, fr. *quarantaine* <*quarante* — patruzeci (de zile), interval cît dura carantina]

carapáce *s.f.* înveliș tare care acoperă corpul broaștelor țestoase, al racilor etc. [<fr. *carapace*, cf. sp. *carapacho*]

carát *s.n.* **1.** unitate de măsură a proporției de aur în aliaje, egală cu a 24-a parte din masa totală a aliajului. **2.** unitate de greutate pentru pietrele prețioase, egală cu 0,2055 grame. [pl. *-te.* / <fr. *carat*, it. *carato*]

caravánă *s.f.* convoi de călători care străbate deșertul (cu bagaje și animale de transport). ● convoi de călători și de vehicule care merg împreună la un drum. [<fr. *caravane*, cf. pers. *karovan*]

caravanserái *s.n. (în țările Orientului)* han mare pentru popasul caravanelor. [pl. *-iuri.* / <fr. *caravansérail*, cf. tc. *karwan serai* — casă pentru caravane]

caravélă *s.f.* navă cu vele, cu patru catarge, folosită în trecut mai ales de spanioli și de portughezi. ● bastiment turcesc. [<fr. *caravelle*, it. *caravella*, cf. port. *caravela*, sp. *carabela*]

carbíd *s.n.* carbură de calciu întrebuințată mai ales la fabricarea acetilenei. [<germ. *Karbid*]

carbohemoglobínă *s.f.* compus instabil, care se formează în sînge în proporție foarte mică, din bioxid de carbon și hemoglobină. [<fr. *carbohémoglobine*]

carbolinéum *s.n.* produs de culoare brună, care se obține prin distilarea cărbunelui de pămînt și este întrebuințat ca insecticid, la impregnarea lemnului etc. [pron. *-ne-um.* / <fr. *carbolineum*]

carbón *s.m., s.n.* metaloid tetravalent care se găsește în natură sub formă de grafit, în cărbunii de pămînt etc. ○ *(hîrtie) carbon* = hîrtie avînd pe una dintre fețe un strat subțire de substanță colorată, care permite copierea unui text, a unui desen etc. pe mai multe foi. [<fr. *carbone*, cf. lat. *carbo* — cărbune]

carbonádo *s.n.* varietate de diamant impur, negru și foarte dur, folosit la tăierea pieselor și a rocilor dure. [<sp., fr. *carbonado*]

carbonár *s.m.* membru al unei organizații revoluționare secrete de la începutul secolului al XIX-lea, din Italia, care lupta pentru izbînda ideilor liberale, pentru independența și unificarea Italiei. [<it. *carbonaro*]

carbonarísm *s.n.* mișcare a carbonarilor. [cf. it. *carbonarismo*]

carbonát *s.m.* sare sau ester al acidului carbonic. // *adj.* care conține carbon. [<fr. *carbonate*]

carbonatá *vb.* I. *tr.* a transforma în carbonat. [<fr. *carbonater*]

carbonatáre *s.f.* reacție chimică produsă cu participarea bioxidului de carbon din aer și a hidroxidului de calciu din varul nestins, din care rezultă carbonatul de calciu. [<*carbonata*]

carbónic *adj.* bogat în carbon. ○ *acid* ~ = acid slab, format prin dizolvarea bioxidului de carbon în apă. [cf. fr. *carbonique*]

carboniér *adj.* care se referă la cărbune, care este în legătură cu cărbunele. [pron. *-ni-er.* / < *carbon* după *petrolier*]

carbonifér *adj.* **1.** *(despre terenuri sau regiuni)* care conține zăcăminte de cărbuni. **2.** privitor la cărbunele de pămînt, la extracția și prelucrarea lui. // *s.n.* perioadă a erei paleozoice în care s-au format cele mai bogate zăcăminte de cărbuni. [<fr. *carbonifère*, cf. lat. *carbo* — cărbune, *ferre* — a purta]

carbonificáre *s.f. (petr.)* proces de formare a cărbunilor naturali.

carbonizá *vb.* I. *refl.* a se preface în cărbuni (prin ardere); a se arde, a se face scrum. [<fr. *carboniser*]

carbonizáre *s.f.* acțiunea de a se carboniza și rezultatul ei. [<*carboniza*]
carbonizatór *s.n.* aparat transportabil pentru carbonizarea lemnului. [<*carboniza*]
carborúndum *s.n.* carbură de siliciu folosită ca abraziv și, uneori, ca material refractar. [<fr. *carborundum*]
carboxihemoglobínă *s.f.* compus oarecum stabil care se formează în sînge din oxidul de carbon și hemoglobină, aceasta devenind inutilizabilă pentru transportul oxigenului. [<fr. *carboxyhémoglobine*]
carbură *vb.* I. *tr.* a introduce carbon în fier sau într-un aliaj feros topit. [<fr. *carburer*]
carburánt *s.m.* combustibil lichid întrebuințat la motoarele cu explozie. [<fr. *carburant*]
carburátor *s.n.* aparat în care se amestecă aerul cu combustibilul (la motoarele cu explozie). ○ *cameră de* ~ = parte a carburatorului în care se face carburația. [gen. *-iei*. var. *carburațiune* s.f. / cf. fr. *carburation*]
carbúră *s.f.* compus al carbonului cu un metal sau cu unele metaloide. [<fr. *carbure*]
carcán *s.n.* guler de fier prin care erau legați în Franța răufăcătorii la stîlpul infamiei. [<fr. *carcan*, cf. v. germ. *querca* — gît]
carcásă *s.f.* **1.** sistemul osos al unui animal. **2.** cadru, osatură, schelet (al unei mașini, al unei construcții etc.). [<fr. *carcasse*, cf. rus. *karkas*]
cárceră *s.f.* încăpere în închisori, folosită pentru închiderea unui deținut ținut sub un regim aspru. ● *(ieșit din uz)* încăpere (în forma și de mărimea unui dulap) unde se închideau militarii și elevii pedepsiți, în cazărmi și în școli. [<lat. *carcer*, cf. it. *carcere*]
cardá *vb.* I. *tr.* a destrăma un material textil; a scărmăna, a dărăci. [<fr. *carder*]
cardán *s.n.* sistem de suspensie sau de articulație care permite uneia dintre părțile lui să-și păstreze o anumită poziție sau direcție, indiferent de mișcările suportului ei. [pl. *-ne* și *-nuri*. /<fr. *cardan*, cf. *Cardan*, n.p.]
cardánic *adj.* **1.** care dă voie unui obiect în suspensie să-și păstreze poziția orizontală. **2.** *(despre un sistem de articulație)* care permite unei piese să stea într-o poziție favorabilă pentru transmiterea mișcării. ○ *ax* ~ = arbore de transmisie care leagă cutia de viteze a unui motor cu arborele diferențialului. [<*cardan*]
cárdă *s.f.* mașină folosită pentru cardarea materialului textil. [<fr. *carde*]
cardiác *adj.* de (la) inimă, privitor la inimă. // *s.m.* și *f.* suferind de o boală de inimă. [pron. *-di-ac*. /<fr. *cardiaque*, cf. gr. *kardia* — inimă]
cardialgíe *s.f.* durere acută de stomac sau de inimă, localizată în regiunea cardiei. [gen. *-iei*. / cf. fr. *cardialgie* <gr. *kardia* — inimă, *algos* — durere]
cárdie *s.f.* orificiu superior al stomacului, care comunică cu esofagul și este situat foarte aproape de inimă. [gen. *-iei*. /<fr. *cardia*, cf. gr. *kardia* — inimă]
cardiectázie *s.f.* dilatare a compartimentelor inimii. [gen. *-iei*. /<fr. *cardiectasie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *ektasis* — dilatare]
cardinál[1] *s.m.* înalt prelat care face parte din colegiul care alege pe papă. ○ *(adj.) roșu-* ~ = roșu-purpuriu. [<fr. *cardinal*]
cardinál[2] *adj.* principal, fundamental, esențial. ○ *punct* ~ = fiecare dintre cele patru direcții principale după care se determină poziția unui punct de pe glob; *numeral* ~ = numeral care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, de ființe etc. [<fr. *cardinal*, it. *cardinale*, cf. lat. *cardinalis* — principal]
cardinalát *s.n.* demnitate de cardinal. [cf. fr. *cardinalat*, it. *cardinalate*]
cardiográf *s.n.* aparat care înregistrează bătăile inimii. [pron. *-di-o-*. /<fr. *cardiographe*, cf. gr. *kardia* — inimă, *graphein* — a scrie]
cardiográfic *adj.* referitor la cardiografie. [cf. fr. *cardiographique*]
cardiografíe *s.f. (med.)* înregistrare a contracțiilor inimii cu ajutorul cardiografului. [<fr. *cardiographie*]
cardiográmă *s.f.* curbă care reprezintă bătăile inimii, înregistrate la cardiograf. [<fr. *cardiogramme*, cf. gr. *kardia* — inimă, *gramme* — scriere]
cardioídă *s.f.* curbă descrisă de un punct al unui cerc care se rostogolește pe un alt cerc de aceeași rază. [pron. *-di-o-i-*./ cf. germ. *Kardioide*]
cardiológ *s.m.* medic specialist în bolile de inimă. [<fr. *cardiologue*]
cardiológic *adj.* referitor la cardiologie. [cf. fr. *cardiologique*]
cardiologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază inima și aparatul circulator. [gen. *-iei*. /<fr. *cardiologie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *logos* — vorbire]
cardiopatíe *s.f.* boală de inimă. [gen. *-iei*. / <fr. *cardiopathie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *pathos* — suferință]
cardioscleróză *s.f.* scleroză a mușchiului cardiac. [<fr. *cardiosclerose*]
cardioscóp *s.n.* aparat cu care se examinează contracțiile inimii. [<fr. *cardioscope*, cf. gr. *kardia* — inimă, *skopein* — a privi]
cardioscopíe *s.f.* examinare a contracțiilor inimii cu ajutorul cardioscopului. [gen. *-iei*. / <fr. *cardioscopie*]
cardiospásm *s.n.* spasm al inimii. [<fr. *cardiospasme*]
cardiotónic *adj., s.n.* (medicament) care stimulează acțiunea inimii. [cf. gr. *kardia* — inimă, *tonikos* — întăritor]
cardiovasculár *adj.* referitor la legătura fiziologică sau patologică dintre inimă și vasele sanguine. [cf. fr. *cardio-vasculaire*]
cardón *s.m.* plantă erbacee de grădină, cu flori roșii-violacee; are întrebuințări culinare. [<fr. *cardon*]
carená *vb.* I. *tr.* **1.** a repara carena unei nave. ● a așeza o navă pe o coastă, ◊ a

tru a o repara. **2.** a acoperi cu tablă suprafața exterioară a unui vehicul de mare viteză. [cf. fr. *caréner*, it. *carenare*]

carenáj *s.n.* **1.** acțiunea de a carena. **2.** îmbrăcăminte (de tablă sau de placaj) aplicată unui corp pentru a-i micșora rezistența aerodinamică. [cf. fr. *carénage*, it. *carenaggio*]

carenát *adj. (biol.)* în formă de carenă, de luntre. [cf. fr. *caréné*]

caréná *s.f.* **1.** partea din corpul navei care stă sub apă. ● volumul de apă dislocat de un plutitor sau de o navă. **2.** portiune din corola leguminoaselor, în formă de luntre, care ia naștere prin unirea celor două petale inferioare. **3.** ieșitură a unui organ sau a unui os. ● creasta osului stern la păsări. [pl. *-ne.* /<fr. *carène*, it. *carena*]

carénță *s.f.* lipsă; neglijență; deficiență. ○ *timp de* ~ = condiție a contractelor de asigurare pe viață, potrivit căreia asiguratul nu beneficiază de nici o despăgubire în caz că moare într-un anumit timp de la contractare. [cf. it. *carenza*, fr. *carence*]

carétă *s.f.* trăsură elegantă, închisă; cupeu. [pl. *-te.* var. *carită* s.f. /<rus. *kareta*]

caráu *s.n.* **1.** așezare în formă de pătrat a unor persoane, a unor obiecte etc. ● fiecare dintre pătratele care alcătuiesc un caroiaj. **2.** portiune pătrată, marcată cu alb, a terenului pe care se desfășoară un joc; *(p. ext.)* teren de sport. **3.** *(mar.)* salon pe o navă, unde iau masa ofițerii. **4.** grup de patru cărți de aceeași valoare (la unele jocuri de cărți). [pl. *-euri*, *-ee* ./ <fr. *carré*]

carfologíe *s.f.* agitație a degetelor unui bolnav care pare că vrea să pipăie obiecte mici. [gen. *-iei.* /<fr. *carphologie*, cf. gr. *karphos* — sticlă, *legein* — a culege]

cargobót *s.n.* navă de transport pentru mărfuri. [pl. *-turi.* /<engl. *cargo-boat*]

cargóu *s.n.* cargobot. [pl. *-uri.* / <fr. *cargo*]

cariá *vb.* I. *refl. (despre dinți)* a face carii, a se strica, a se găuri prin apariția unor carii dentare. [pron. *-ri-a.* p. i. 3,6 *-iază.* / <fr. *carier*]

cariatídă *s.f.* **1.** fecioară-preoteasă a zeiței Diana. **2.** *(arhit.)* statuie reprezentînd o femeie care susține o cornișă, o intrare etc., înlocuind o coloană. [pron. *-ri-a-.* / <fr. *cariatide*, cf. it. *cariatide*, gr. *karyatides* — femei din Caria]

caricaturál *adj.* de caricatură, privitor la caricatură. [cf. fr. *caricatural*]

caricatúră *s.f.* **1.** desen care reprezintă o persoană, o situație etc. prin exagerarea intenționată, în scopuri satirice, a anumitor trăsături (negative). ● înfățișare ridicolă a unei persoane sau a unui obiect; persoană sau obiect cu astfel de înfățișare. **2.** *(fig.)* imitație nereușită, denaturată. [<fr. *caricature*, cf. it. *caricatura*]

caricaturísm *s.n. (rar)* mod caricatural de prezentare a unei persoane, a unei situații etc. [<*caricatură*]

caricaturíst *s.m.* artist specializat în caricaturi. [pl. *-iști.*/ cf. fr. *caricaturiste*]

caricaturizá *vb.* I. *tr.* a înfățișa (pe cineva sau ceva) printr-o caricatură. [cf. fr. *caricaturer*]

cárie *s.f.* boală a dinților, caracterizată prin măcinarea încetă și progresivă a smaltului și a dentinei. [gen. *-iei.* / <fr. *carie*, cf. lat. *caries*]

cariéră[1] *s.f.* loc de unde se scoate piatră, marmură etc. [pron. *-ri-e-.* /<fr. *carrière*]

cariéră[2] *s.f.* **1.** profesie, ocupație. **2.** poziție în ierarhia socială și profesională, în societate; situație bună. [<fr. *carrière*, cf. it. *carriera* — drum de care]

cariére *s.f.* acțiunea de a se caria. [<*caria*]

carierísm *s.n.* tendința, dorința de a parveni cu orice preț și prin orice mijloace. [<*cariéră*[2]]

carieríst *adj.. s.m.* și *f.* (cel) care luptă prin orice mijloace pentru a parveni. [<*cariéră*[2]]

carilón *s.n.* instrument muzical la care se pot executa arii cu ajutorul unor clopote sau al unor lame acordate la anumite tonuri. [pl. *-nuri.* / <fr. *carillon*]

carióca *s.f.* dans popular din America Latină. ● melodia după care se execută acest dans. ● instrument popular de percuție pentru baterea ritmului. [pron. *-ri-o-.* / <sp., port. *carioca*]

cariocinéză *s.f.* mod de înmulțire a celulelor vii, care se caracterizează prin transformări în structura nucleului. [pron. *-ri-o-.* / <fr. *caryocinèse*, cf. gr. *karyon* — nucă, *kinesis* — mișcare]

cariofilacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, avînd ca tip garoafa; *(la sg.)* plantă din această familie. [<fr. *caryophyllacées*, cf. gr. *karyophyllon* — cuișoare]

cariólă *s.f.* trăsură ușoară, cu două roți, pe arcuri, trasă de un cal. [pron. *-ri-o-.* / <it. *cariola*, cf. fr. *cariole*]

cariologíe *s.f.* parte a biologiei care studiază nucleul și celula. [<fr. *caryologie*, cf. gr. *karyon* — nucă, *logos* — vorbire]

cariópsă *s.f.* fruct uscat, indehiscent, cu pericarpul lipit de sămînță. [pron. *-ri-op-.* /<fr. *caryopse*, cf. gr. *karyon* — nucă, *opsis* — aspect]

caritábil *adj.* milos; generos. [după fr. *charitable*]

caritáte *s.f.* atitudine de milă afectată, prin care cei avuți vor să pară generoși dînd pomeni. ● generozitate, filantropie. [<lat. *caritas*, cf. it. *carità*]

carlíngă *s.f.* **1.** parte din fuzelajul unui avion în care stă pilotul și unde se găsesc comenzile de zbor. **2.** *(mar.)* piesă de legătură longitudinală, care unește diferite părți ale unei nave. [pl. *-gi*, *-ge.* / <fr. *carlingue*, cf. scand. *korling*]

carmaniólă *s.f. (rar)* cîntec și dans revoluționar francez. [pron. *-nio-lă.* / <fr. *carmagnole*, cf. *Carmagnola*, oraș din Italia]

carmelít *s.m.* și *f.* membru al unui ordin călugăresc catolic, constituit în Palestina în sec. al XII-lea. [cf. fr. *carmélite*, it. *carmelita* <*Carmel*, munte în Palestina]

carmín *s.n.* materie colorantă de un roșu intens, extrasă din femela coșenilei. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *carmin*]

carnáj *s.n.* ucidere în masă; măcel, masacru. [cf. fr. *carnage*, it. *carnaggio*]
carnál *adj.* de carne, privitor la carne; *(p.ext.)* trupesc. [cf. it. *carnale*, lat. *carnalis*]
carnallít *s.n.* clorură naturală de potasiu și de magneziu, din care se extrag săruri de potasiu. [<fr. *carnalite*]
carnasiér *adj. (rar.; despre animale)* carnivor. // *s.f.* fiecare dintre măselele mari ale unor animale carnivore. [pron. *-si-er.* / <fr. *carnassier*]
carnáție *s.f.* coloritul și structura pielii unei persoane. [gen. *-iei.* / <fr. *carnation*]
carnavál *s.n.* **1.** perioadă care precedă postul, în care au loc de obicei petreceri, jocuri etc.; cîșlegi. **2.** petrecere populară cu jocuri mimice, deghizări, focuri de artificii etc. [pl. *-luri*, *-le.* /<fr. *carnaval*, cf. it. *carnevale* <lat. *carne levare* — a priva de carne]
carnavalésc *adj. (rar)* de carnaval, privitor la carnaval. [<fr. *carnavalesque*]
carnét *s.n.* **1.** caiet mic, de buzunar (folosit pentru diferite însemnări). **2.** act, document (avînd forma unui mic carnet) în care se arată apartenența posesorului la o anumită organizație. [<fr. *carnet*]
carnivór *adj.* care se hrănește cu carne. // *s.n. pl.* ordin de mamifere care se hrănesc cu carne; *(la sg.)* animal din acest ordin. [<fr. *carnivore*, cf. lat. *caro* — carne, *vorare* — a devora]
carnyx *s.n.* trompetă întrebuințată de popoarele celtice, avînd deschizătura modelată în forma unui cap de animal cu gura căscată. [<fr., celt. *carnyx*]
caró *s.n.* culoare roșie la cărțile de joc, însemnată prin romburi. [pl. *-rale.* / după fr. *carreau*]
carolăj *s.n.* rețea de drepte paralele, perpendiculare, trasate pe o hartă sau pe un plan topografic. [pron. *-ro-iaj.* / după fr. *carroyage*]
carosábil *adj. (despre drumuri, șosele* etc.) care permite circulația vehiculelor, pe care merg vehiculele. ○ *parte ~ă* = parte a unei șosele sau a unei străzi rezervată circulației vehiculelor. [<fr. *carrossable*]
caroserie *s.f.* construcție montată pe cadrul unui vehicul, amenajată special pentru transportul oamenilor sau al materialelor. [gen. *-iei.* / <fr. *carrosserie*]
carosiér *adj. (rar; despre cai,* și *s.)* cu mersul elegant, folosit pentru vehiculele de lux.// *s.m.* fabricant de caroserii. [pron. *-si-er.* pl. *-ri*, *-re.* / <fr. *carrossier*]
carotá *vb.* I. *intr. (franțuzism)* a înșela; a extorca. ● a juca astfel la biliard încît să rămînă adversarului o lovitură nu tocmai ușoară. [<fr. *carotter*]
carotáj *s.n.* determinarea structurii terenurilor scoarței terestre prin scoaterea de carote **(II)** sau prin măsurarea unei proprietăți fizice a rocii respective. [<fr. *carottage*]
carótă *s.f.* **I.** varietate de morcovi timpurii, cu rădăcini scurte, de culoare galbenă-roșiatică. **II.** probă cilindrică de material, luată din fundul găurii unei sonde pentru a determina structura stratului străbătut. ● probă cilindrică luată din betonul de fundație al unei șosele, după 28 de zile de la turnare. **III.** *(fig.; franțuzism)* înșelătorie, șarlatanie. **IV.** *(rar)* joc răutăcios la biliard, potrivit căruia i se lasă adversarului o lovitură grea. [<fr. *carotte*, cf. lat. *carota*, morcov]
carotídă *s.f.* fiecare dintre cele două artere situate de o parte și de alta a gîtului. [<fr. *carotide*, cf. gr. *karotis*]
carotiéră *s.f.* aparat pentru tăierea și scoaterea la suprafață a carotelor **(II)** din fundul găurilor de sondă. [<fr. *carottière*]
carotínă *s.f.* substanță galbenă care se găsește în morcovi și în unt. [<germ. *Karotin*]
caróu *s.n. (de obicei la pl.)* pătrățel imprimat sau țesut pe unele stofe. [după fr. *carreau*]
carp *s.n.* ansamblu format din cele opt oscioare care alcătuiesc articulația dintre antebraț și palmă. [<fr. *carpe*, cf. gr. *karpos*]
carpélă *s.f.* frunză modificată care intră în compunerea pistilului la plantele angiosperme sau care poartă ovulele la plantele gimnosperme. [<fr. *carpelle*, cf. gr. *karpos* — fruct]
carpétă *s.f.* covoraș. [pl. *-te.* /<fr. *carpette*]
carpián *adj.* al carpului. [pron. *-pi-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *carpien*]
carpocápsă *s.f.* insectă care trăiește pe arborii fructiferi. [<fr. *carpocapse*, cf. gr. *karpos* — fruct, *kaptein* — a mînca lacom]
carpofág *adj. (despre animale)* care se hrănește cu fructe. [<fr. *carpophage*]
carpofór *s.m.* peduncul care susține fructul. [cf. fr. *carpophore*, germ. *Karpophor*]
carpologíe *s.f.* parte a botanicii care se ocupă cu studiul fructelor. [gen. *-iei.* /<fr. *carpologie*, cf. gr. *karpos* — fruct, *logos* — vorbire]
carst *s.n.* eroziune a calcarelor și ghipsurilor de către apă, însoțită de formarea de pîlnii, peșteri sau rîuri subterane. [<*Karst*, regiune pe coasta orientală a Adriaticii]
cárstic *adj.* referitor la carst, de natura carstului. [<*carst*]
cart *s.n.* **1.** serviciu pe care îl execută personalul unei nave, timp de patru ore, la bord. **2.** a 32-a parte din roza vînturilor, adică 11 1/4 grade. [pl. *-turi.* /<fr. *quart*]
cartá *vb.* I. *tr.* **1.** a repartiza scrisorile (la poștă) după adresele la care urmează a fi distribuite. ● a grupa vagoane pe diferite linii de descărcare. **2.** a adăuga pe o hartă anumite detalii ale terenului. [<*cartă*]
cartáre *s.f.* acțiunea de a carta și rezultatul ei; *(spec.)* serviciu poștal unde se cartează scrisori. [<*carta*]
cártă[1] *s.f.* **1.** *(în evul mediu)* act care emană de la un suveran și este destinat a consemna unele drepturi sau libertăți fundamentale, servind drept constituție. **2.** convenție, pact politic fundamental. ● constituție dată sau acceptată de un

principe, de un domn. [<lat. *charta*, cf. it. *carta*, fr. *charte*]

cártă[2] *s.f.* carton subțire de formă dreptunghiulară, pe care este scris numele cuiva, care stabilește calitatea unei persoane etc. [<fr. *carte*]

cartél *s.n.* **1.** *(ec.)* organizație monopolistă care are ca scop concentrarea mai multor întreprinderi comerciale sau industriale din aceeași ramură de producție, pentru a-și asigura desfacerea produselor, pentru a obține profituri cît mai mari și pentru a înlătura concurența. **2.** coaliție politică între mai multe partide burgheze. [pl. *-luri*. /<fr. *cartel*]

cartelá *vb.* I. *tr.* și *refl. (despre întreprinderi, partide politice)* a (se) reuni, a intra sau a face să intre într-un cartel. [<*cartel*]

cartélă *s.f.* carnețel, hîrtie care conține bonuri de masă pentru cantină, bonuri cu care se obțin produse raționalizate etc. [<it. *cartèlla*]

cárter *s.n.* învelis metalic de protecție care acoperă anumite părți în mișcare ale unui motor. [<engl., fr. *carter*, cf. *Carter*, inventator englez]

cartezián **1.** *adj., s.m.* și *f.* (adept) al cartezianismului. **2.** *adj. coordonate carteziene* = sistem de numere care definesc poziția unui punct în raport cu două sau trei axe perpendiculare între ele. [pron. *-zi-an*. /cf. fr. *cartésien* <*Cartesius*, numele latinizat al lui Descartes, filozof și matematician francez]

cartezianism *s.n.* doctrina filozofului francez Descartes, care considera rațiunea drept unic izvor de cunoaștere și a prescris reguli ale gîndirii pentru cunoașterea adevărului, dar încerca totodată să împace în chip dualist idealismul cu materialismul; curent de gîndire care a continuat învățătura lui Descartes în filozofie și în știință; formă de raționalism. [<fr. *cartésianisme*]

cartiér *s.n.* **1.** diviziune, parte a unui oraș, care are un caracter specific, propriu; populația acestei părți a orașului. **2.** *(mil.)* comandamentul unei mari unități militare; loc unde se găsește acest comandament. ● loc unde este cantonată o armată; tabără. [pron. *-ti-er*. /<fr. *quartier*, cf. germ. *Quartier*]

cartilaginós *adj.* **1.** format din cartilaje; cu cartilaje. **2.** *(despre marginea frunzelor)* dur, tenace, asemănător unui cartilaj. [cf. fr. *cartilagineux*, lat. *cartilaginosus*]

cartiláj *s.n.* țesut conjunctiv rezistent și elastic, care se găsește de obicei la extremitățile oaselor; zgîrci. [var. *cartilagiu* s.n. /<fr. *cartilage*, cf. lat. *cartilago*]

cartirui *vb.* IV. *tr.* a încartirui. [pron. *-ru-i*. p. i. *-iesc*, conj. 3,6 *-iască*. /<*cartier*, după germ. *einquartieren*, rus. *kvartirovati*]

cartism *s.n.* prima mișcare politică revoluționară de masă a proletariatului, apărută în Anglia în prima jumătate a secolului al XIX-lea. [<engl. *chartism* <*charte* — cartă]

cartist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al cartismului. [<engl. *chartist*]

cártnic *s.m.* ofițer care face de cart pe o navă. ● grad de caporal în marina militară; marinar cu acest grad. [pl. *-ci*. / <*cart*]

cartodiagrámă *s.f.* hartă pe care sînt reprezentate grafic date referitoare la fenomene statistico-economice. [<fr. *cartodiagramme*]

cartóf *s.m.* plantă erbacee cu flori albe sau violete, a cărei tulpină subterană se termină prin tubercule comestibile, bogate în amidon; *(p. ext.)* tuberculul comestibil al acestei plante. [pl. *-fi*. var. *cartoafă*, *cartofă*, *cartoflă* s.f. / <germ. *Kartoffel*]

cartográf *s.m.* și *f.* specialist în cartografie. [<fr. *cartographe*, cf. lat. *charta* — hartă, gr. *graphein* — a scrie]

cartografiá *vb.* I. *tr.* a executa hărți și planuri topografice. [pron. *-fi-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. /<*cartografie*]

cartográfic *adj.* referitor la cartografie. [<fr. *cartographique*]

cartografíe *s.f.* tehnica și arta de a întocmi hărți și planuri topografice. [<fr. *cartographie*]

cartográmă *s.f.* grafic care prezintă date statistice. [<fr. *cartogramme*]

cartomanție *s.f. (rar)* ghicit în cărți. [gen. *-iei*. / <it. *cartomanzia*]

cartometríe *s.f.* ramură a cartografiei care studiază metodele și instrumentele folosite la măsurarea suprafețelor. [gen. *-iei*. / <fr. *cartométrie*]

cartón *s.n.* **1.** hîrtie groasă și puțin flexibilă; mucava. **2.** tăviță de mucava; *(p.ext.)* conținutul ei. **3.** schiță, studiu pregătitor al unui tablou. **4.** tub mic de hîrtie groasă la capătul unor țigări, prin care se trage fumul. [pl. *-oane*. /<fr. *carton*, cf. it. *cartone* — hîrtie groasă]

cartoná *vb.* I. *tr.* a lega (o carte, un caiet etc.) în coperte de carton sau *(p.ext.)* de pînză, de piele etc. [<fr. *cartonner*]

cartonáj *s.n.* **1.** cartonare. **2.** atelier unde se fac obiecte de carton. **3.** obiect de carton. [cf. fr. *cartonnage*]

cartoniéră *s.f.* cartotecă. [pron. *-ni-e-*. pl. *-re*. / <fr. *cartonnier*]

cartotécă *s.f.* totalitatea fișelor care cuprind date cu privire la evidența personalului sau a materialelor dintr-o întreprindere, dintr-o instituție. ● cutie, dulap unde se păstrează fișe. v. f i ș i e r. [cf. germ. *Kartothek*, cf. fr. *cartothèque*]

cartúș *s.n.* **1.** tub metalic sau de carton care conține încărcătura de exploziv și proiectilul unei arme de foc. ● bucată cilindrică de exploziv. ○ ~ *filtrant* = dispozitiv pentru filtrarea aerului, care se atașează la o mască de gaze. **2.** ornament sculptat sau gravat, care are în mijloc un spațiu liber destinat unei inscripții, unei monograme etc. [<fr. *cartouche*]

cartușiéră *s.f.* cutie de piele, de pînză etc. care se prinde la centură și în care se țin cartușe. ● bandă de piele sau de pînză pe care se poartă cartușele de vînătoare. [[pron. *-și-e-*. / <fr. *cartouchière*]

carubiér *s.m.* arbore cu lemnul roșu și tare, care crește în regiunea alpină mediteraneană. [pron. *-bi-er*. / <fr. *caroubier*]

carúră *s.f.* forma umerilor și a spatelui; lățime în spete. [pl. *-ri.* / <fr. *carrure*]
carusél *s.n.* **1.** dispozitiv format din mai mulți căișori de lemn, pe care încalecă copiii și care se învîrtesc pe o pistă circulară; călușei. **2.** serie de mișcări de dresaj executate de un grup de călăreți. [pl. *-le, -luri.* / <fr. *carrousel*, cf. it. *carosello*]
casă *vb.* I. *tr.* **1.** a anula, în urma unui apel sau a unui recurs, o sentință judecătorească. **2.** *(rar)* a sparge. ● a scoate din serviciu, a reforma (o mașină, un aparat uzat etc.). [<fr. *casser*]
casábil *adj.* **1.** casant. **2.** *(despre o hotărîre judecătorească)* care poate fi anulat în urma unui apel sau a unui recurs. [cf. fr. *cassable*]
casánt *adj.* *(despre un material)* care se sparge, se sfărîmă ușor; fragil. [cf. fr. *cassant*]
casátă *s.f.* înghețată specială, cu fructe, mai consistentă și dispusă în straturi. [<it. *cassata*]
casáție *s.f.* *(ieșit din uz)* *înalta curte de* ~ = for judecătoresc suprem, care avea dreptul să caseze o sentință. [gen. *-iei.* var. *casațiune* s.f. / <fr. *cassation*]
casațiúne *s.f.* piesă instrumentală asemănătoare serenadei, care se deschide cu un marș. [<germ. *Kassation*, it. *cassazione*]
cásă *s.f.* **1.** dulap, ladă de oțel în care se țin bani, hîrtii de valoare etc. **2.** loc (special amenajat) unde se achită costul cumpărăturilor într-un magazin, într-un local. ● ghișeu, încăpere unde se fac încasările și plățile într-o întreprindere, într-o instituție. ● sumă de bani care se află în casieria unei întreprinderi, a unei instituții. ○ *a face casa* = a face bilanțul încasărilor și plăților dintr-o zi. ○ *plus* (sau *minus*) *de casă* = diferență rezultată în plus (sau în minus) după stabilirea încasărilor și plăților; *registru de* ~ = registru în care se trec sumele încasate și cele plătite. [<it. *cassa*]
cascádă *s.f.* torent de apă care cade de la o mare înălțime; cataractă. ○ ~ *de rîs* = rîs sacadat și prelungit. [<fr. *cascade*, cf. it. *cascata* — cădere]
căscă *s.f.* **1.** acoperămînt de cap, din oțel, mai rar din piele etc., căptușit de dinăuntru, pe care îl poartă militarii în luptă pentru a le apăra capul. ● acoperămînt de cap, folosit de sportivi (automobiliști, motocicliști etc.) sau de muncitori (mineri, sondori etc.) pentru protejarea capului în timpul competițiilor sau în timpul lucrului. ● dispozitiv metalic, ca o căciulă, servind la uscatul părului. **2.** dispozitiv compus din unul sau două receptoare mici, care se pot așeza la urechi cu ajutorul unui suport, și care este folosit la ascultarea unor transmisiuni radiofonice etc. [pl. *căști.* / <fr. *casque*, cf. sp. *casco*]
caschétă *s.f.* șapcă cu cozoroc și cu fundul rotund și larg. ● acoperămînt de cap, din cauciuc, folosit de înotători pentru a nu-și uda părul. [<fr. *casquette*]
caseról *s.f.* capsulă de porțelan cu coadă, folosită la topirea în laborator a substanțelor vîscoase și puțin volatile. ● vas de bucătărie cu coadă și fund plat, asemănător **cratiței**. [<fr. *casserole*]
casétă *s.f.* **1.** cutie (mică) în care se păstrează bani, obiecte prețioase etc. **2.** cutie folosită pentru închiderea și protejarea unor dispozitive sau mecanisme, pentru păstrarea unor piese, a unor materiale etc. ● cutie etanșă de diferite forme, în care se țin clișee, pelicule fotosensibile etc. **3.** fiecare dintre compartimentele adînci te, de formă regulată, care decorează un plafon sau întradosul unei bolți. **4.** anunț cu chenar, folosit la tipărirea numelor și a adreselor în anuare, cărți de telefon etc. ○ ~ *tehnică* = indicație pusă de obicei la sfîrșitul unei cărți și care cuprinde anumite date privitoare la lucrare (data culegerii, a tipăririi etc.). [cf. fr. *cassete*, it. *cassetto*]
casiér *s.m.* și *f.* persoană care îngrijește de operațiile de casă și de casa de bani într-o întreprindere, într-o instituție etc. [pron. *-si-er.* / cf. it. *cassiere*]
casierie *s.f.* loc unde se păstrează casa de bani și se fac operațiile de casă într-o întreprindere, într-o instituție etc. [gen. *-iei.* / <*casier*]
casierítă *s.f.* casieră. [<*casier*]
casiopéiu *s.n.* *(chim.)* lutețiu. [pron. *si-o-pe-iu.* / <fr. *casiopeium*]
casiterít *s.n.* bioxid de staniu natural. [<fr. *cassitérite*, cf. gr. *kassiteros* — cositor]
casolétă *s.f.* **1.** vas în care se ard parfumuri, mirodenii. ● cutie de metal în care se sterilizează fesi, vată și instrumente medicale. **2.** ornament în formă de vas, din care ies flăcări, folosit la arcuri de triumf, altare etc. [<fr. *cassolette*, cf. sp. *cazoleta*]
casóne *s.n.* mobilă de forma unei lăzi, împodobită cu sculpturi în lemn sau cu picturi, folosită pentru păstrarea veșmintelor. [<it. *cassone*]
cast *adj.* pur, neprihănit, neîntinat, nepătat; virtuos. [<lat. *castus*, cf. it. *casto*]
castaniétă *s.f.* instrument de acompaniament pentru dans și muzică, făcut din două bucățele de lemn sau de fildeș care se prind de degete și, prin lovire, produc un sunet sec. [<fr. *castagnette*, cf. sp. *castañeta* — castană mică]
cástă *s.f.* fiecare dintre clasele sociale închise și strict delimitate prin originea comună, prin privilegiile membrilor lor etc., în care era împărțită societatea din India și din alte țări orientale; *(p.ext.)* grup social închis care își apără izolarea și privilegiile sale egoiste. ○ *spirit de* ~ = spirit îngust, exclusivist. [<fr. *caste*, cf. port. *casta* — rasă pură]
castél *s.n.* **1.** construcție fortificată, medievală, prevăzută de obicei cu turnuri, înconjurată cu ziduri mari și cu șanțuri, care servea ca locuință seniorilor feudali; *(astăzi)* casă mare, luxoasă, clădită după arhitectura medievală. ○ ~*e în Spania* = visuri irealizabile, planuri fantastice; himere; ~ *de apă* = construcție de beton armat, în care se păstrează apă, pentru alimentarea unei fabrici, a unei aglomerări de oameni etc. **2.** fiecare dintre construcțiile metalice sau de lemn care

sînt situate pe suprastructura unei nave. [pl. *-ie, -luri.* / <lat. *castellum*, ef. pol. *kastel*, germ. *Kastell*, it. *castello*]

castelán *s.m.* stăpîn al unui castel. ● îngrijitor, administrator al unui castel. [cf. lat. *castellanus*]

castelánă *s.f.* stăpînă a unui castel; soție de castelan. [<*castelan*]

castitáte *s.f.* virtute: feciorie, nevinovăție. [cf. lat. *castitas*, it. *castità*]

cástor[1] *s.m.* mamifer rozător care trăiește în colonii acvatice și își face cu multă măiestrie cuiburi pe marginea rîurilor. // *s.n.* blana prelucrată a acestui animal. ● postav făcut din păr de castor. [<fr. *castor*]

cástor[2] *s.n.* una dintre cele două stele mai luminoase din constelația Gemenilor. [<*Castor*, fiu al lui Zeus și frate geamăn al lui Polux]

castrá *vb.* I. *tr.* a scoate, a extirpa glandele sexuale. [<fr. *castrer*, cf. lat. *castrare*]

castrăție *s.f.* castrare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *castration*, lat. *castratio*]

cástru *s.n.* lagăr întărit al unei unități din armata romană. [<lat. *castrum*]

caşalót *s.m.* cetaceu cu un cap foarte mare și cu dinți pe falca inferioară. [<fr. *cachalot*, cf. port. *cachalotte*]

caşét *s.n.* **1.** *(franțuzism)* carnet în care se înseamnă fiecare lecție pe care o ține un profesor. ● plată făcută după numărul de lecții predate. **2.** *(filat.)* plic ștampilat din prima zi a emisiunii timbrelor. [pl. *-te, -turi.* / <fr. *cachet*]

caşétă *s.f.* capsulă mică dintr-o foiță de amidon, în care se închid prafurile medicamentoase cu gust neplăcut. [cf. fr. *cachet*]

caşéu *s.n.* mască folosită la filmarea combinată pentru a acoperi o parte din cadru. [<fr. *cachet*]

caşexíe *s.f.* boală manifestată prin slăbirea întregului organism și printr-o insuficiență funcțională a unor organe. [gen. *-iei.* / <fr. *cachexie*, cf. gr. *kakos* — rău, *hexis* — stare]

caşmír *s.n.* țesătură fină, care se făcea la început din păr de capră din Caşmir. [pl. *-ruri.* / <fr. *cachemire*, cf. *Caşmir*, stat în nordul Indiei]

catabolísm *s.n.* totalitatea proceselor de descompunere a substanțelor în organismele vii; dezasimilație. [<fr. *catabolisme*, cf. gr. *katabole* — desfacere]

cataclázá *s.f.* zdrobirea și deformarea mineralelor unei roci datorită presiunii și dislocărilor din scoarța pămîntului. [cf. germ. *Kataclase*]

cataclísm *s.n.* schimbare violentă, bruscă în natură, care se întinde pe o mare suprafață a pămîntului, provocată de un cutremur, de o erupție vulcanică etc. ● *(fig.)* dezastru, calamitate. [<fr. *cataclysme*, cf. gr. *kataklysmos*]

catacómbă *s.f.* galerie subterană care servea primilor creștini ca loc de refugiu, de cult și de înmormîntare; *(p. ext.)* orice galerie subterană (lungă și îngustă). [cf. fr. *catacombe*, it. *catacomba*]

catafálc *s.n.* postament pe care se așază sicriul unui mort sau efigia unui defunct. [<fr. *catafalque*, cf. it. *catafalco*]

cataforéză *s.f.* deplasarea către catod a particulelor dintr-o soluție coloidală, sub acțiunea curentului electric. [cf. fr. *cataphorèse*]

catahréză *s.f.* figură de stil constînd în atribuirea înțelesului unui cuvînt altui cuvînt cu sens apropiat. [pl. *-ze.* var. *catacreză* s.f. / <fr. *catachrèse*, cf. lat. *catachresis*, gr. *katachresis* — abuz]

cataléctic *adj.* *(în metrica greco-latină; despre versuri)* terminat printr-un picior incomplet. [<fr. *catalectique*, cf. gr. *kataliktikos* — incomplet]

catalepsíe *s.f.* stare patologică care se caracterizează prin înțepenirea bruscă a mușchilor și prin încetarea unor funcții cerebrale. [gen. *-iei.* / <fr. *catalepsie*, cf. gr. *katalepsis* — surprindere]

cataléptic *adj.* (lovit) de catalepsie. [cf. fr. *cataleptique*]

catalític *adj.* de cataliză; produs prin cataliză. [cf. fr. *catalytique*]

cataliză *vb.* I. *tr.* a produce o cataliză. [<fr. *catalyser*]

catalizátor *s.m.* substanță care înlesnește o reacție chimică, ără ca ea însăși să sufere modificări. [<*cataliza*, după fr. *catalyseur*]

cataliză *s.f.* acțiune produsă asupra unei reacții chimice de către un catalizator sau în general de către un agent fizic sau chimic. [<fr. *catalyse*, cf. gr. *katalysis* — desfacere]

catalizór *s.m.* catalizator. [<fr. *catalyseur*]

catalóg *s.n.* caiet, listă care conține o înșirare (metodică) de nume, de ființe sau de obiecte. [pl. *-oage, -oguri.* / cf. fr. *catalogue*, it. *catalogo* <gr. *katalogos* — listă]

catalogá *vb.* I. *tr.* a înregistra într-un catalog (cărți, tablouri etc.); a întocmi un catalog. ● *(fig.; depr.)* a considera pe cineva drept... [<fr. *cataloguer*]

catalografíe *s.f.* ramură a biblioteconomiei care studiază principiile și metodele întocmirii cataloagelor. [gen. *-iei.* / <fr. *catalographie*]

catamarán *s.n.* ambarcație cu pînze, care are două corpuri de plutire; pirogă cu două flotoare laterale. [<fr. *catamaran*]

cataplásmă *s.f.* pastă (făcută de obicei din muștar) care se aplică pe o parte bolnavă a corpului; *(p. ext.)* cîrpă, bandaj etc. pe care se întinde această pastă, pentru a fi aplicată. [<fr. *cataplasme*, cf. gr. *kataplasma*]

catapléctic *adj.* care este în legătură cu cataplexia. [<fr. *cataplectique*]

cataplexíe *s.f.* încetare a oricărei mișcări, datorită fricii; încremenire de frică, stupoare. [gen. *-iei.* / <fr. *cataplexie*, cf. gr. *kataplexis* — stupoare]

catapultá *vb.* I. *tr.* a lansa ceva cu o catapultă; a lansa un avion prin catapultă. [cf. fr. *catapulter*]

catapúltă *s.f.* **1.** masină de război antică, pentru aruncarea la distanță a pietrelor. **2.** dispozitiv pentru lansarea avioanelor sau a planoarelor. [<lat. *catapulta*, cf. fr. *catapulte*]

catár *s.n.* inflamație a mucoasei unui organ (în special a mucoasei nazale), însoțită de secreție. [pl. *-ruri, -re.*

<fr. *catarrhe*, cf. gr. *katarrhein* — a curge]

catarácтă *s.f.* **I.** cascadă. **II.** boală de ochi care constă în opacitatea, congenitală sau dobîndită, a cristalinului; albeață. [<fr. *cataracte*, cf. gr. *katarraktos* — care rupe, sparge]

catarál *adj.* în legătură cu catarul, de catar. [cf. fr. *catarrhal*]

catastrofál *adj.* care dă naștere unei catastrofe; dezastruos, groaznic. [cf. germ. *katastrophalisch*]

catastrófă *s.f.* nenorocire mare, dezastru, calamitate; tragedie. [<fr. *catastrophe*, cf. gr. *katastrophe* — revărsare, întoarcere]

catastrófic *adj. (rar)* catastrofal. [<fr. *catastrophique*]

catazónă *s.f.* zona cea mai adîncă (peste 12 kilometri) de metamorfism în scoarța pămîntului. [<fr. *catazone*]

catedrálă *s.f.* biserică (mare) în care oficiază serviciul religios un arhiereu-episcop. [<fr. *cathédrale*, it. *cattedrale*]

catédră *s.f.* **1.** masă specială, ridicată de obicei pe o estradă, de unde profesorul explică lecția. ○ *a vorbi (ca) de la ~* = a vorbi savant, afectat. **2.** post în învățămînt, funcție de profesor. ● unitate de bază în învățămîntul superior, în cadrul căreia se desfășoară activitatea didactică, metodică și de cercetare științifică la o disciplină. [<lat. *cathedra* — jeț]

categoriál *adj.* referitor la categorii. [pron. *ri-al.* / cf. germ. *kategorial*]

categóric *adj. (adesea adv.)* precis, hotărît; necondiționat. ○ *judecată ~ă* = judecată care afirmă sau neagă o relație sigură, necondiționată, între un obiect și o însușire a sa. [cf. fr. *catégorique*, lat. *categoricus*]

categorie *s.f.* **1.** grup de ființe, de obiecte, de fenomene de același fel sau asemănătoare între ele. **2.** noțiune fundamentală, care reflectă cele mai generale și esențiale laturi, însușiri, trăsături ale obiectelor și fenomenelor și relațiile dintre ele. [gen. *-iei.* / <fr. *catégorie*, cf. gr. *kategoria*]

catenár *adj. (rar)* care este dispus, așezat în lanț, în formă de lanț, în serii. ○ *suspensie ~ă* = sistem de suspendare a liniilor de tracțiune electrică, realizat prin fire verticale sau înclinate prin care linia electrică este suspendată de unul sau mai multe cabluri de oțel care o susțin. [<fr. *caténaire*]

catéră *s.f.* **1.** lanț de încrețituri ale scoarței pămîntești, formate cam în același timp. **2.** lanț de atomi uniți între ei prin valențe simple sau multiple. [<lat. *catena* — lanț]

caterpilár *s.n.* tractor cu șenile, puternic, folosit mai ales la lucrări rutiere. [<fr. *caterpillar*, cf. engl. *caterpillar* — șenilă]

catétă *s.f.* fiecare dintre laturile unghiului drept al unui triunghi dreptunghi. [<fr. *cathète*, cf. gr. *kathetos* — verticală]

catetér *s.n.* sondă folosită în chirurgie, mai ales la evacuarea urinei, la distrugerea calculilor renali etc. [<fr. *cathéter*, cf. gr. *katheter* — sondă]

cateterizá *vb.* I. *tr.* a explora cu ajutorul unei sonde. [<fr. *cathétériser*]

catetométru *s.n.* instrument pentru măsurarea exactă a distanțelor pe o verticală. [<fr. *cathétomètre*, cf. gr. *kathetos* — verticală, *metron* — măsură]

cátgut *s.n.* fir fabricat din intestinul unor animale, folosit în chirurgie pentru cusături. [<fr., engl. *catgut*]

catilináră *s.f.* **1.** titlul celor patru discursuri celebre ale lui Cicero împotriva lui Catilina. **2.** *(fig.)* apostrofă vehementă la adresa cuiva. [<fr. *catilinaire*, cf. *Catilina*, conspirator roman]

cațión *s.m.* atom (grup atomic) încărcat cu electricitate pozitivă liberă. [pron. *-ti-on.* / <fr. *cation*]

catoblépas *s.m.* **1.** animal fabulos a cărui privire omora pe cei asupra cărora era ațintită. **2.** patruped de la izvoarele Nilului care privește vești în jos. ● specie de șarpe veninos. [cf. fr. *catoblépas*, gr. *katoblepas* <*kato* — în jos, *blepein* — a privi]

catód *s.m.* electrod negativ al unei pile electrice, al unui aparat de electrolizăetc. [<fr. *cathode*, cf. gr. *kata* — în jos, *hodos* — drum]

catódic *adj.* de la catod, privitor la catod. ○ *lampă ~ă* = lampă care emite electroni; *raze ~e* = fascicul de electroni emiși de catod într-un tub de descărcare, la presiune foarte joasă. [cf. fr. *cathodique*]

católic *adj., s.m.* și *f.* (adept) al catolicismului. [cf. fr. *catholique*, it. *cattolico*, lat. *catholicus*, gr. *katholikos* — universal]

catolicísm *s.n.* confesiune creștină în fruntea căreia se află papa de la Roma. [cf. fr. *catholicisme*]

catolicizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a trece la catolicism, a (se) face catolic. [<*catolic*]

catométru *s.n. (fiz.)* aparat pentru măsurarea tensiunii catodice la tuburile electronice. [pl. *-re*]

catónic *adj. (rar)* aspru, sever. [<*Cato*, cenzor al Romei, celebru prin austeritatea și principiile lui severe]

catóptrică *s.f.* capitol al opticii care studiază fenomenele de reflexie a luminii. [<fr. *catoptrique*, cf. gr. *katoptron* — oglindă]

catrén *s.n.* strofă (sau poezie) de patru versuri. [<fr. *quatrain* <*quatre* — patru]

caucíuc *s.n.* **1.** substanță elastică și rezistentă, care se fabrică sintetic sau din sucul unor arbori tropicali originari din America de Sud. **2.** anvelopă (umplută cu aer) care îmbracă roțile automobilelor, ale trăsurilor, ale bicicletelor etc. [pron. *ca-u-ciuc.* pl. *-curi.* / <fr. *caoutchouc*, cf. sud-americ. *cahuchu*]

caucíucă *vb.* I. *tr.* a acoperi cu cauciuc suprafața unui obiect. [cf. fr. *caoutchouter*]

caudál *adj. (biol.)* de la coadă, care ține de coadă. [pron. *ca-u-.* / cf. fr. *caudal*, it. *caudale*, lat. *cauda* — coadă]

caudifér *adj. (rar)* care poartă coadă, care are coadă. [<fr. *caudifère*, cf. lat. *cauda* — coadă, *ferre* — a purta]

caudillism *s.n.* conducere tiranică exercitată de dictatori în unele țări de limbă spaniolă. [cf. sp. *caudillo* — conducător]

caudillo *s.m.* **1.** *(rar)* păzitor, conducător al unei turme (mai ales în America Latină). **2.** titlu luat de dictatorii fasciști din țările de limbă spaniolă; conducător. [pron. *ca-u-di-li-o.* / <sp. *caudillo*]

caudîne *adj. f. pl. a trece sub furcile ~* = a umili, a impune condiții umilitoare (după o înfrîngere totală); *(p. ext.)* a supune unei critici severe. [<lat. *fauces Caudinae*]

caulescént *adj. (despre plante)* care este prevăzut cu o tijă, care are tulpină aeriană. [pron. *ca-u-.* / <fr. *caulescent*, cf. lat. *caulis* — tulpină]

causalgie *s.f. (med.)* hiperestezie cu senzație de arsuri, care însoțește uneori rănile la nervi. [pron. *ca-u-.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *causalgie*, cf. gr. *kausis* — arsură, *algos* — durere]

caústic *adj.* **1.** *(despre substanțe chimice)* care distruge țesuturile animale și vegetale. **2.** *(fig.)* mușcător, ironic, răutăcios, satiric. // *s.n.* substanță care provoacă arsuri și distruge țesuturile animale și vegetale, pe care se aplică pentru a înlătura unele excrescențe (polipi, negi etc.). [pron. *ca-us-.* lat. *causticus*, fr. *caustique*, cf. gr. *kaustikos* — arzător]

caústică *s.f.* pată luminoasă obținută prin întîlnirea razelor reflectate sau care străbat un sistem optic. [<fr. *caustique*]

causticitáte *s.f.* **1.** calitatea unei substanțe de a fi caustică. **2.** *(fig.)* tendința sau faptul de a ironiza cu răutate. [cf. fr. *causticité*]

caustobiolít *s.n.* rocă de origine organică, avînd proprietatea de a arde. [cf. germ. *Kaustobiolithe* <gr. *kaustikos* — arzător, *bios* — viață, *lithos* — piatră]

cautér *s.n.* instrument chirurgical care se folosește la cauterizarea țesuturilor, a rănilor etc. ● agent chimic folosit pentru cauterizare. [pron. *ca-u-.* / <fr. *cautère*, cf. gr. *kauterion* <*kaio* — ard]

cauterizá *vb.* I. *tr.* a arde cu cauterul sau cu o substanță caustică (o rană, un țesut), în scop curativ sau pentru dezinfecție. [<fr. *cautériser*]

cauterizáre *s.f.* acțiunea de a cauteriza. [pl. *-zări.* / <*cauteriza*]

cauțiúne *s.f.* sumă de bani sau obiecte prin care cineva garantează îndeplinirea unei obligații; *(p. ext.)* garanție. [pron. *ca-u-ți-u-.* / cf. fr. *caution*, lat. *cautio* — precauțiune]

cauzá *vb.* I. *tr.* a fi cauza unui fenomen, a unei întîmplări etc.; a pricinui, a produce. [<it. *causare*]

cauzál *adj.* de cauză, referitor la cauză. ○ *propoziție ~ă* (și *s.f.*) = propoziție care arată cauza acțiunii din propoziția regentă sau dintr-o propoziție coordonată; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție cauzală. [<fr. *causal*, cf. lat. *causalis*]

cauzalitáte *s.f.* categoria filozofică ce desemnează acea formă de interdependență a fenomenelor în care existența unui fenomen (efectul) este determinată de alt fenomen (cauza). [cf. it. *causalità*, fr. *causalité*]

cauzatív *adj. verb ~* = verb factitiv. [cf. it. *causativo*, fr. *causatif*]

cauzatór *adj.* care cauzează ceva. [cf. fr. *causateur*]

cáuză *s.f.* **1.** ceea ce determină, provocînd apariția unui fenomen, a unei întîmplări etc.; fenomen care provoacă în anumite condiții apariția altui fenomen. **2.** problemă socială de mare importanță, care preocupă o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută. ○ *în cunoștință de ~* = cunoscînd bine problema despre care este vorba. ● motiv, rațiune. **3.** *(jur.)* pricină, proces. ○ *a avea cîștig de ~* = a cîștiga. [pron. *ca-u-.* / <lat., it. *causa*, cf. fr. *cause*]

cav *adj. (tehn.)* gol, care nu are nimic în interior. ● *vină ~ă* = nume dat fiecăreia dintre cele două vine principale care aduc sîngele la inimă. [<fr. *cave*, cf. lat. *cavus* — găunos]

cavalcádă *s.f.* plimbare călare a unui grup de persoane. ● grup de călăreți în goană, în plimbare. [<fr. *cavalcade*, it. *cavalcata* <*cavalcare* — a călări]

cavalér *s.m.* **I.** nobil feudal admis într-un ordin militar în cadrul unei ceremonii speciale; *(și astăzi în unele țări)* membru al unui ordin militar religios. ● membru al unui ordin onorific; posesor al unor decorații. ● *~ de industrie* = îmbogățit în urma speculațiilor, șarlatan, escroc. **II. 1.** om generos, nobil, plin de abnegație; om cu purtări alese. **2.** bărbat care însoțește o femeie în societate. **3.** bărbat necăsătorit; holtei, burlac. [<fr. *cavalier*, cf. it. *cavaliere*, fr. *chevalier*]

cavalerie *s.f. (rar)* demnitatea, rangul de cavaler al unui ordin. [gen. *-iei.* / <fr. *cavalerie*, it. *cavalleria*]

cavalerism *s.n.* atitudine de cavaler; vitejie; lealitate; amabilitate, bunăvoință. [<*cavaler*]

cavalét *s.m.* **1.** postament special pe care se așază ambarcațiile la bordul unei nave sau pe uscat. **2.** șipcă de lemn care se fixează provizoriu pe cofrajul plăcii unui planșeu de beton. [<it. *cavalletto*]

cavalíer *s.n.* **1.** terasă înaltă, construită într-o fortificație, pentru amplasarea tunurilor. **2.** cordon continuu de pămînt sau de alte materiale de-a lungul unui drum, format prin curățirea șanțurilor. [pron. *-li-er.* / <fr. *cavalier*]

cavalín *adj. (rar)* de cal, al calului. ○ *rasă ~ă* = specia cailor. [<it. *cavallino*]

cavatínă *s.f.* arie lirică melodioasă, simplă, de mici proporții, care se cîntă solo într-o operă. [<it. *cavatina*, cf. fr. *cavatine*]

cavérnă *s.f.* **1.** peșteră, grotă. **2.** cavitate provocată de o boală într-un țesut al corpului. [<fr. *caverne*, cf. it., lat. *caverna*]

cavernícol *adj. (biol.; despre animale și plante)* care trăiește sau crește în peșteri. [<fr. *cavernicole*, cf. lat. *caverna* — peșteră, *colere* — a locui]

cavernós *adj.* **1.** cu caverne. ○ *corpi cavernoși* = formațiuni din regiunea penisului care se umplu de sînge în timpul erecției. **2.** *(despre voce)* cu un timbru gros, înfundat, înăbușit. [cf. fr. *caverneux*, lat. *cavernosus*]

caviár *s.n. (rar)* icre negre preparate după diferite procedee. [pron. *-vi-ar.* / cf. fr. *caviar*, germ. *Kaviar*]
cavilație *s.f. (rar)* sofism: declamație goală. [cf. fr. *cavillation*, lat. *cavillatio*]
cavilă *s.f.* piesă întrebuințată la legarea de catarg a parîmelor care manevrează velele. ● fiecare dintre minerele fixate pe cercul cîrmei, ca o prelungire a spițelor. [var. *cavelă* s.f. / <it. *caviglia*]
cavilieră *s.f.* rastel pentru cavile, la piciorul catargului. [pron. *-li-e-.* / <it. *cavigliera*]
cavitáte *s.f.* **1.** scobitură, adîncitură, gol în interiorul unui corp solid. **2.** spațiu gol în interiorul corpului omului, unde se găsesc anumite organe. ○ ~ *generală* = celom. [cf. fr. *cavité*, it. *cavità*]
cavitáție *s.f.* fenomen constînd în producerea, într-un curent de lichid, a unui vid parțial, în care se formează bule de vapori care provoacă izbituri în pereții conductei prin care circulă lichidul. [gen. *-iei.* var. *cavitațiune* s.f. / cf. fr. *cavitation*]
cavóu *s.n.* mormînt constînd dintr-o încăpere funerară, de obicei făcută sub pămînt, în care se depun morții. [<fr. *caveau*]
caz *s.n.* **I. 1.** împrejurare, situație, circumstanță. ○ ~ *de conștiință* = împrejurare în care cineva este silit să procedeze altfel decît îi dictează conștiința. ○ *a face* ~ *de ceva* = a considera (exagerînd) ceva foarte important; a comenta prea mult: *a face* ~ *de cineva* = a exagera calitățile, meritele cuiva, a prețui exagerat de mult pe cineva. **2.** întîmplare, eveniment, accident (petrecut pe neprevăzute). **3.** *(cu determinări)* îmbolnăvire, boală care necesită îngrijiri speciale etc. **II.** fiecare dintre formele prin care se exprimă diferitele funcții sintactice ale substantivului, adjectivului, articolului, pronumelui și numeralului. [<lat. *casus*, cf. fr. *cas*, it. *caso*]
cazá *vb.* I. *tr.* a instala (pe cineva) într-o locuință pentru un timp determinat; a încartirui. [<fr. *caser*]
cázacă *s.f.* bluză lungă pînă peste talie, cu mîneci largi și încheiată într-o parte. [<rus. *kazak*, cf. fr. *casaque*]
cazacióc *s.n.* dans ucrainean care se joacă într-un tempo accelerat progresiv; melodia după care se execută acest dans. [<rus. *kazaciok*]
cazarmaménț *s.n.* ansamblul efectelor pentru pat care se dau unui militar la încazarmare. [<*cazarmă*]
cazeină *s.f.* substanță albuminoidă care se extrage din lapte și formează partea componentă esențială a brînzeturilor. [pron. *-ze-i-.* / <fr. *caséine*, cf. lat. *caseus* — brînză]
cazemátă *s.f.* fortificație izolată, care protejează împotriva proiectilelor, a bombelor etc. oamenii și armamentul închiși înăuntru. ● încăpere blindată pe nave, unde sînt instalate tunurile de calibru mijlociu. [<fr. *casemate*, cf. it. *casamatta*]
cazíer *s.n.* **1.** ~ *judiciar* = totalitatea datelor adunate de justiție referitor la antecedentele judiciare ale unui individ. **2.** mobilă compartimentată unde se păstrează acte, dosare etc. **3.** *(poligr.)* dulăpior în care se păstrează casetele cu litere. [pron. *-zi-er.* / <fr. *casier*]
cazinóu *s.n.* local public în stațiunile balneoclimaterice, cu săli de jocuri, de spectacole, de dans, restaurante etc. [var. *cazinó.* / <fr. *casino*]
cazuál *adj.* **1.** cu caracter întîmplător, depinzînd de anumite împrejurări; accidental, fortuit. **2.** care arată cazul gramatical. [pron. *-zu-al.* / cf. fr. *casuel*, lat. *casualis*]
cazualism *s.n.* concepție filozofică idealistă, care atribuie întîmplării cauzele evenimentelor și ordinea în care se succedă acestea. [cf. fr. *casualisme*]
cazualitáte *s.f. (rar)* calitate, stare a ceea ce este cazual (**1**). ● raport între cauză și efect. [cf. fr. *casualité*]
cazuár *s.m.* pasăre asemănătoare struțului, care trăiește în Oceania. [pron. *-zu-ar.* / <it. *casuario*, cf. malaiez. *kasvari*]
cazuíst *s.m.* specialist în cazuistică, care folosește abil argumente ingenioase și subtile, logice în aparență, dar false în fond. [cf. fr. *casuiste*, sp. *casuista* <lat. bis. *casus* — caz de conștiință]
cazuístic *adj.* privitor la cazuistică, fundat pe cazuistică. [cf. fr. *casuistique*]
cazuístică *s.f.* parte a moralei stoice, talmudice, scolastice și iezuite, care încerca să rezolve cazurile de conștiință, îndu-le interpretări meșteșugite pentru a ascunde situații false; *(p. ext.)* ingeniozitate, subtilitate, dibăcie (în argumentarea unor teze îndoielnice). [pl. *-ci.* / <fr. *casuistique*]
cec *s.n.* ordin de plată emis de posesorul unui cont curent către o bancă, care urmează a plăti prezentatorului suma înscrisă în el. [pl. *-curi.* / <engl. *check*]
cecitáte *s.f.* lipsă de vedere; orbire. [cf. fr. *cécité*, lat. *caecitas*]
cecográf *s.n.* instrument de care se servesc orbii pentru a scrie. [<fr. *cécographe*, cf. lat. *caecus* — orb, gr. *graphein* — a scrie]
cecografie *s.f.* metodă specială prin care orbii sînt învățați să scrie. [gen. *-iei.* / <fr. *cécographie*]
cécum *s.n.* prima parte a intestinului gros, cuprinsă între intestinul subțire și colon. [pl. *-muri.* var. *cec* s.n. / cf. lat. *caecum* — orb]
cedá *vb.* I. **1.** *tr.* a lăsa, a abandona cuiva un bun, renunțînd la dreptul de posesiune. **2.** *intr.* a da cuiva dreptate; a se supune. ● *(sport)* a se recunoaște învins, a înceta întrecerea, lupta. **3.** *intr. (despre boli, dureri etc.)* a se ameliora, a descrește, a scădea. **4.** *intr. (despre lucruri)* a se încovoia, a nu rezista la apăsare, a se rupe. [<fr. *céder*]
cédru *s.m.* conifer exotic, veșnic verde, care are ramurile orizontale. ● lemnul acestui arbore. [var. *chedru* s.m. / <lat. *cedrus*, cf. gr. *kedros*]
cefalalgie *s.f.* durere de cap. [pl. *-ii.* / <fr. *céphalalgie*, cf. gr. *kephale* — cap, *algos* — suferință]
cefalée *s.f.* cefalalgie. [<fr. *céphalée*, cf. gr. *kephale* — cap]

cefálic *adj.* al capului. ○ *arteră* ~*ă* = carotidă. [<fr. *céphalique*, cf. gr. *kephalikos* — de cap]

cefalită *s.f.* inflamație a creierului și a membranelor sale. [<fr. *céphalite*, cf. gr. *kephale* — cap]

cefalometrie *s.f.* tehnica măsurării capului, folosită în cadrul măsurătorilor antropometrice. [gen. *-iei*. / <fr. *céphalométrie*, cf. gr. *kephale* — cap, *metron* — măsură]

cefalométru *s.n.* instrument pentru măsurarea capului. [<fr. *céphalomètre*]

cefalopóde *s.n. pl.* clasă de moluște marine care au împrejurul gurii o serie de brațe tentaculare, cu ventuze; *(la sg.)* animal din această clasă. [<fr. *céphalopodes*, cf. gr. *kephale* — cap, *pous, podos* — picior]

cefalorahidián *adj.* referitor la creier și la măduva spinării. ○ *lichid* ~ = lichid care se găsește în cavitățile creierului și ale măduvei spinării. [pron. *-di-an*. /<fr. *céphalo-rachidien*]

cefaloscópic *adj.* în legătură cu cefaloscopia. [pl. *-ci, -ce*. / <fr. *céphaloscopique*]

cefaloscopíe *s.f.* examinare a capului. [gen. *-iei*. / <fr. *céphaloscopie*, cf. gr. *kephale* — cap, *skopein* — a privi]

cefalotoráce *s.n.* regiune anterioară a corpului unor animale (crustacee, arahnide), care cuprinde toracele și abdomenul. [<fr. *céphalothorax*, cf. gr. *kephale* — cap, *thorax* — torace]

cefalotripsíe *s.f.* operație care are ca scop zdrobirea capului fătului în bazin, pentru a facilita scoaterea lui. [gen. *-iei*. / <fr. *céphalotripsie*, cf. gr. *kephale* — cap, *tripsis* — zdrobire]

celebrá *vb.* I. *tr.* **1.** a săvîrși solemn un act însemnat, important; a oficia. **2.** a sărbători (un eveniment, o dată memorabilă). **3.** a proslăvi. [<fr. *célébrer*, cf. it., lat. *celebrare*]

celebritáte *s.f.* **1.** reputație, faimă. **2.** om celebru, cu faimă, cu mare renume, renumit. [cf. fr. *célébrité*, lat. *celebritas*]

celébru *adj.* cunoscut de foarte multă lume pentru calități excepționale; renumit, vestit, ilustru. [<fr. *célèbre*, cf. it. *celebre*, lat. *celeber*]

celenteráte *s.n. pl.* încrengătură de animale inferioare, cu corpul în formă de sac prevăzut cu un orificiu înconjurat de numeroase tentacule; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [<fr. *coelentérés*, cf. gr. *koile* — cavitate, *enteron* — intestin]

celerimétru *s.n. (rar)* tahimetru. [<fr. *célérimètre*, cf. lat. *celer* — rapid, gr. *metron* — măsură]

celeritáte *s.f. (rar)* iuțeală, repeziciune. [cf. fr. *célérité*, it. *celerità*, lat. *celeritas*]

celést *adj.* **1.** ceresc. **2.** *(fig.)* foarte frumos, splendid, minunat. [<fr., it. *céleste*, cf. lat. *coelestis*]

celésta *s.f.* instrument muzical de percuție, cu claviatură de clape metalice. [<it. *celesta*]

celestín *s.m.* călugăr aparținînd unui ordin catolic fondat la 1251. [<fr. *célestin*]

celestínă *s.f.* sulfat natural de stronțiu. [pl. *-ne*. / <fr. *célestine*]

celibát *s.n.* situație a unei persoane necăsătorite; burlăcie; [pl. *-turi*. / <fr. *célibat*, cf. lat. *caelibatus*]

celibatár *s.m.* și *f.* persoană necăsătorită; burlac, holtei. [cf. fr. *célibataire*]

célla *s.f.* sală de cult dintr-un templu grec sau roman, unde se găsea statuia zeului protector. [<lat. *cella*, cf. fr. *cella*]

céllo *s.n. (italienism)* violoncel. [<it. *cello*]

celofán *s.n.* produs obținut din viscoză, care se prezintă ca o foiță subțire și transparentă, folosită la împachetare. [<fr. *cellophane*]

celofíbră *s.f.* fibră textilă artificială, care se obține din celuloză, folosită ca materie primă în filatură. [<fr. *cellofibre*]

celóm *s.n.* cavitate în interiorul corpului animalelor metazoare, în care se găsesc organele; cavitate generală. [pl. *-omuri, -oame*. / <fr. *coelome*, cf. gr. *koile* — cavitate]

celostát *s.n.* aparat cu ajutorul căruia se fac cercetări solare. [<cf. germ. *Zölostat*]

celulár *adj.* de natura celulei; format din celule. ● *regim* ~ = regim special în închisori, constînd în izolarea severă a deținuților în celule individuale. [cf. fr. *cellulaire*]

celúlă *s.f.* **1.** element anatomic de bază al organismelor vii. **2.** fiecare dintre cămărușele unui fagure de albine. **3.** încăpere strîmtă în închisori, pentru deținut(i) ca izolată a celor închiși. **4.** ansamblu format din aripile unui avion. ● formație de zbor, compusă din două avioane de luptă. **5.** *(tehn.)* compartiment al unui dispozitiv, format din unul sau din mai multe compartimente egale. [<fr. *cellule*, it., lat. *cellula*]

celuloíd *s.m., s.n.* material plastic solid, ușor inflamabil, care se obține din camfor și azotat de celuloză. [<fr. *celluloïd*, cf. lat. *cellula* — celulă, gr. *eidos* — aspect]

celulóză *s.f.* substanță organică cu o largă întrebuințare în industrie, din care sînt alcătuiți pereții celulelor plantelor. [<fr. *cellulose*]

celulózic *adj.* care conține (sau este format din) celuloză. [cf. fr. *cellulosique*]

cemént *s.n.* **1.** praf care se întinde pe suprafața unui metal pentru a fi cementat. **2.** substanță care acoperă rădăcina dintelui. [<fr. *ciment*]

cementá *vb.* I. *tr.* a supune un metal unei transformări chimice, prin încălzirea lui puternică în prezența unor materii (mai ales a carbonului) cu care se combină. [<fr. *cimenter*]

cementíță *s.f.* carbură de fier care formează unul dintre constituenții aliajelor fier-carbon. [<fr. *cémentite*]

cenáclu *s.n.* grup de literați, de artiști etc., care au o ideologie comună, un program literar, artistic etc, comun; reuniune a unui asemenea grup. [pl. *-uri, -le*. / <fr. *cénacle*, cf. lat. *coenaculum* — sală]

cenestezíe *s.f.* senzație vagă, rezultată din informațiile provenite de la organele interne; sensibilitate care reflectă propria existență corporală. [gen. *-iei*. / <fr. *cénesthésie*, cf. gr. *koinos* — comun, *aisthesis* — simțire]

cenobít *s.m.* călugăr care trăiește într-o mănăstire sau într-o comunitate monahală. [<fr. *cénobite*, cf. lat. *coenobita*]

cenobitism *s.n.* situație de cenobit (opusă anahoretismului). [<fr. *cénobitisme*]
cenomanián *s.n.* al doilea etaj mediu al cretacicului mijlociu. [pron. *-ni-an.* / <fr. *cénomanien*]
cenotáf *s.n.* monument funerar construit în memoria unui personaj al cărui corp a dispărut sau se găsește în altă parte. [pl. *-fe, -furi.* / <fr. *cénotaphe*, cf. gr. *kenos* — gol, *taphos* — mormînt]
cens *s.n.* **1.** recensămînt făcut din cinci în cinci ani în vechea Romă asupra cetățenilor și averii lor. ● *~ electoral* = cuantum minim de impozit care, în anumite sisteme electorale, dă dreptul unui cetățean să aleagă sau să fie ales. **2.** *(în orînduirea feudală)* prestație anuală în bani sau în natură datorată de posesorul pămîntului seniorului său feudal. [pl. *-suri.* / <lat. *census*, cf. fr. *cens*, it. *censo*]
cent *s.m.* monedă divizionară în Statele Unite și Canada, egală cu o sutime de dolar. ● monedă în Țările de Jos, valorînd o sutime de florin. [<engl. *cent*]
centáur *s.m.* *(mit.)* personaj închipuit a fi jumătate om și jumătate cal. ● constelație din emisfera australă, din care face parte cea mai apropiată stea de sistemul solar. [<lat. *centaurus*, cf. it. *centaurus*, fr. *centaure*]
centauromahíe *s.f.* lupta dintre centauri și lapiți (populația din Tesalia). [cf. fr. *centauromachie*, lat. *centauromachia*]
centenár *s.n.* **1.** împlinirea a o sută de ani de la un eveniment însemnat; aniversare de o sută de ani. // *adj., s.m.* *(rar)* cel care are o sută de ani. [<lat. *centenarius*, cf. fr. *centenaire*]
centezimál *adj.* care reprezintă a suta parte dintr-un întreg. [<fr. *centésimal*, cf. lat. *centesimus* — al o sutălea]
centi- element de compunere savantă care înseamnă „a suta parte", folosit mai ales în terminologia tehnică. [<fr., it. *centi-*, cf. lat. *centum* — sută]
centiár *s.m.* măsură subdivizionară pentru terenuri, care reprezintă a suta parte dintr-un ar. [pron. *-ti-ar.*/<fr. *centiare*]
centigrád *adj.* împărțit în o sută de grade. // *adj., s.n.* (subdiviziune) care reprezintă a suta parte dintr-un grad. [cf. fr. *centigrade*, it. *centigrado*]
centigrám *s.n.* măsură subdivizionară de greutate, reprezentînd a suta parte dintr-un gram. [cf. fr. *centigramme*, it. *centigramma*]
centilítru *s.m.* măsură subdivizionară de capacitate, reprezentînd a suta parte dintr-un litru. [cf. fr. *centilitre*, it. *centilitro*]
centimá *s.f.* *(rar)* valoare bănească reprezentînd a suta parte dintr-o unitate monetară (franc, leu vechi etc.). [<fr. *centime*]
centimétru *s.m.* măsură subdivizionară de lungime, reprezentînd a suta parte dintr-un metru. // *s.n.* panglică cu diviziuni zecimale, folosită la măsurat de croitori, de vînzători, în magazine etc. [pl. *-ri* și *-re* *s.n.* / cf. fr. *centimètre*, it. *centimetro*]
centirón *s.n.* centură (militară). [<fr. *ceinturon*]
centón *s.n.* *(rar)* poezie ale cărei versuri sau fragmente sînt luate de la diferiți autori. ● lucrare, operă fără originalitate; plagiat. [pl. *-oane.* / <fr. *centon*, cf. lat. *cento* — haină făcută din bucăți]
centrá *vb.* I. *tr.* **1.** a așeza, a fixa în (pe) centru sau într-o poziție corectă (o piesă). **2.** *(fig.)* a îndrepta (o acțiune) către un anumit scop. **3.** a trimite mingea la centru sau lîngă poarta echipei adverse (la fotbal și la rugbi). [<fr. *centrer*]
centráj *s.n.* centrare. [cf. fr. *centrage*]
centrál *adj.* **1.** aflat în centru, la centru; provenit de la centru; din centru. **2.** *(fig.)* care este într-o poziție principală, favorizată, avantajoasă; care este în mijloc, constituind centrul de grupare de adunare. ● care conduce de la centru. [cf. fr. *central*, it. *centrale*, lat. *centralis*]
centrálă *s.f.* **1.** organizație, instituție de coordonare a unei activități dintr-un anumit domeniu. **2.** ansamblu de clădiri cu instalațiile lor tehnice, unde se produc anumite forme de energie. **3.** stațiune prin care se pun în legătură posturile unei rețele de telecomunicații. [cf. fr. *centrale*]
centralísm *s.n.* sistem de subordonare administrativă a instituțiilor locale față de instituțiile centrale. ○ *~ democratic* = principiu de organizare a partidelor comuniste și muncitorești, care îmbină centralismul cu democrația internă de partid, asigurînd astfel unitatea de acțiune a tuturor membrilor partidului, cu un centru conducător unic, o conducere colectivă și o disciplină unică, obligatorie pentru toți membrii săi; principiu de conducere a economiei socialiste. [cf. fr. *centralisme*]
centralíst *adj.* conform centralismului. // *s.m.* și *f.* lucrător, operator într-o centrală telefonică sau telegrafică. [cf. fr. *centraliste*]
centralizá *vb.* I. *tr.* **1.** a strînge într-un singur loc, a concentra într-un centru. **2.** a subordona unei conduceri unice (de la centru). [<fr. *centraliser*]
centralizáre *s.f.* concentrare. ○ *~a capitalului* = proces (specific societății capitaliste) de creștere a capitalului prin înghițirea micilor capitaluri de către marii capitaliști și a întreprinderilor mici de către marile întreprinderi. [<*centraliza*]
centralizatór *adj., s.m.* (situație) care centralizează. [cf. fr. *centralisateur*]
centráre *s.f.* acțiunea de a centra și rezultatul ei; centraj. [<*centra*]
centrifúg *adj.* care tinde să se îndepărteze de centru. ○ (op. c e n t r i p e t) *forță ~ă* = forță care tinde să depărteze un corp în mișcare circulară de centrul lui de rotație. //*s.f.* aparat pentru separarea cu ajutorul forței centrifuge, a substanțelor cu densitate diferită dintr-un amestec. [<fr. *centrifuge*, cf. lat. *centrum* — centru, *fugere* — a fugi]
centrifugál *adj.* centrifug. [<fr. *centrifugal*]
centrifugáre *s.f.* separare, prin sedimentare sau filtrare centrifugă, a componenților unui amestec eterogen. [<*centrifug*]
centripét *adj.* care tinde să se apropie de centru. ○ (op. c e n t r i f u g) *forță ~ă* = forță egală și opusă forței centrifuge.

[<fr. *centripète*, cf. lat. *centrum* — centru, *petere* — a cîștiga]

centripetál *adj.* centripet. [<fr. *centripétal*]

centrísm *s.n.* curent politic oportunist, conciliatorist, apărut în sînul partidelor Internaționalei a II-a, care, sub pretextul adoptării unei poziții moderate, subordona de fapt interesele proletariatului intereselor burgheziei. [cf. rus. *țentrizm*, germ. *Zentrismus*]

centríst *adj., s.m.* (adept) a centrismului. [cf. fr. *centriste*]

centrosféră *s.f.* *(geol.)* sîmburele central al pămîntului, format din metale grele complet disociate și gazificate. [pl. *-re.* / cf. lat. *centrum* — centru, gr. *sphaira* — sferă]

centrozóm *s.m.* corpuscul înconjurat de o zonă protoplasmatică, situat în centrul celulei, servind la reproducerea indirectă a acesteia. [<fr. *centrosome*]

céntru *s.n.* și *m.* **I. 1.** *(mat.)* punct față de care punctele unui cerc sau ale unei sfere se află la egală depărtare. ● punct al unui ansamblu de figuri geometrice la care se raportează celelalte puncte ale ansamblului. **2.** punct de mijloc, central, al unui spațiu, al unei suprafețe. ● *(sport)* ~ *înaintaș* = jucător de la mijlocul liniei de înaintare (la anumite jocuri). **II.** loc, punct unde sînt localizate anumite funcții, activități; punct de concentrare al unor forțe, al unei activități; loc către care converg forțe. ● oraș mare în care sînt concentrate organele de conducere ale raionului, ale regiunii etc. ● instituție superioară conducătoare; putere administrativă centrală. ○ *(la pl.) centri nervoși* = părți ale sistemului nervos unde se primesc excitațiile periferice și de unde pornesc excitațiile centrale. [pl. *-re, -ri.* / <lat. *centrum*, cf. it. *centro*, fr. *centre*]

centumvír *s.m.* membru al unui colegiu de judecători format dintr-o sută de magistrați care judecau afacerile civile în vechea Romă. ● decurion, magistrat dintr-un municipiu sau dintr-o colonie. [<lat. *centumvir*, cf. fr. *centumvir*]

centumvirál *adj.* care se referă, care emană de la centumviri. [<lat. *centumviralis*, cf. fr. *centumviral*]

centumvirát *s.n.* demnitatea de centumvir. [cf. fr. *centumvirat*]

centúplu *adj.* însutit. [<fr. *centuple*, lat. *centuplus*]

centúră *s.f.* **1.** curea lată de piele, de pînză etc., folosită mai ales de militari; centiron. ○ ~ *de salvare* = dispozitiv format din corpuri plutitoare care se fixează în jurul taliei, servind la menținerea unei persoane la suprafața apei, fără să înoate; colac de salvare. **2.** cingătoare. ○ ~ *pelviană* = oasele bazinului. **3.** *(mil.)* ~ *de fortificații* = zonă fortificată în jurul unui oraș, al unei cetăți etc. aflată la o distanță potrivită pentru a le feri de focul armelor grele ale unui eventual dușman; *cale ferată de* ~ = cale ferată care înconjură un oraș. **4.** fîșie continuă de table de oțel care formează bordajul unei nave. [<fr. *ceinture*]

centuriát *adj.* de centurie, al centuriei; repartizat pe centurii (**1**). [pron. *-ri-at.* / <lat. *centuriatis*]

centúrie *s.f.* **1.** unitate a armatei romane formată din o sută de soldați. **2.** unitate politică și administrativă în vechea Romă, formată din o sută de cetățeni. [gen. *-iei.* / <lat. *centuria*, cf. fr. *centurie*]

centurión *s.m.* comandant al unei centurii (**1**). (pron. *-ri-on.* / <lat. *centurio*, cf. it. *centurione*, fr. *centurion*]

cenzitár *adj.* care se bazează pe cens. ○ *sistem electoral* ~ = sistem electoral în care drepturile electorale ale cetățenilor sînt stabilite în funcție de averea lor. [<fr. *censitaire*]

cénzor *s.m.* **1.** persoană care are sarcina de a cenzura tipăriturile, publicațiile, corespondența etc. **2.** persoană care verifică gestiunea unei întreprinderi comerciale, a unei societăți etc. **3.** *(ist.)* magistrat în vechea Romă, care efectua recensămîntul cetățenilor și al averilor acestora și supraveghea moravurile. [<lat. *censor*, cf. it. *censore*, fr. *censeur*]

cenzoriál *adj.* relativ la cenzori (**3**). [pron. *-ri-al.* / <fr. *censorial*]

cenzurá *vb.* I. *tr.* **1.** a aplica măsuri de cenzură; *(p. ext.)* a opri, a interzice (o publicație). **2.** *(fig.)* a controla, a supraveghea (moravurile). [<fr. *censurer*, it. *censurare*]

cenzurábil *adj.* care merită să fie cenzurat. [cf. fr. *censurable*]

cenzúră *s.f.* **1.** control exercitat de statul capitalist asupra publicațiilor și tipăriturilor, pentru a împiedica propagarea ideilor înaintate; organ care exercită acest control. **2.** *(ist.)* demnitatea și funcția de cenzor în vechea Romă. [pl. *-ri.* / <lat. *censura*, cf. it. *censura*, fr. *censure*]

cerámic *adj.* referitor la ceramică, de ceramică. [<fr. *céramique*]

cerámică *s.f.* tehnica și arta de a fabrica obiecte din argilă (sau din substanțe plastice asemănătoare). ● obiecte de argilă făcute prin această tehnică. [gen. *-cii.* / <fr. *céramique*, cf. gr. *keramos* — argilă]

ceramíst *s.m.* fabricant, lucrător de obiecte de argilă. ● specialist în arta ceramicii. [cf. fr. *céramiste*]

cerargírit *s.n.* clorură de argint naturală folosită ca minereu de argint. [<fr. *cerargyrite*]

cerát[1] *adj.* *(despre un material)* impregnat, acoperit cu ceară. ○ *tăblițe* ~*e* = tăblițe de lemn acoperite cu ceară, pe care vechii romani își făceau însemnări, socoteli. [<lat. *ceratus*]

cerát[2] *s.n.* medicament unguent compus din ceară și untdelemn, folosit odinioară pentru acoperirea rănilor. [<fr. *cérat*, cf. lat. *ceratus*]

ceratíți *s.m. pl.* moluște cefalopode fosile din era mezozoică. [cf. gr. *keras, keratos* — corn]

cérber *s.m.* **1.** *(mit.)* ființă cu trei capete care păzea porțile infernului. **2.** *(fig.; liv.)* paznic neînduplecat, sever. [pl. *-ri.* / <fr. *cerbère*, cf. *Cerber*]

cereálă *s.f.* *(mai ales la pl.)* nume dat unor plante cultivate, din familia gramineelor, ale căror boabe servesc în ali-

mentarea oamenilor, a animalelor sau în diferite industrii; grîne. [pron. *-re-a-.* / <fr. *céréales*, it. *cereale* <lat. *cerealia* <*Ceres*, zeița agriculturii la romani]

cerealiér *adj., s.m.* (producător) de cereale. [<*cereale*]

cerealíst *s.m.* negustor, comerciant de cereale. [pl. *-iști.* / <fr. *céréaliste*]

cerebél *s.n.* partea encefalului așezată în regiunea posterioară și inferioară a capului; creierul mic. [pl. *-luri.* / <lat. *cerebellum*]

cerebelós *adj.* care se referă la cerebel; al cerebelului. [<fr. *cérébelleux*]

cerebrál *adj.* **1.** de (la) creier; privitor la creier și la funcțiile lui. **2.** mintal, rațional, intelectual. **3.** *(despre oameni*; și *s.)* în ale cărui acțiuni, atitudini predomină rațiunea. [<fr. *cérébral*]

cerebroíd *adj.* care se aseamănă cu creierul. ○ *ganglioni cerebroizi* = ganglioni care la unele animale inferioare, ca insectele, au aceeași funcție ca sistemul nervos central la animalele superioare. [pron. *-bro-id.* / <fr. *cérébroïde*, cf. lat. *cerebrum* — creier, gr. *eidos* — aspect]

cerebrospinál *adj.* care aparține creierului și măduvei spinării. [cf. fr. *cérébro-spinal*, lat. *cerebrum* — creier, *spina* — spin]

ceremoniál *s.n.* totalitatea formelor și a uzanțelor care se folosesc la anumite ceremonii. /*adj. (rar)* ceremonios. [pron. *ni-al.* pl. *-le*, *-luri.* / <fr. *cérémonial*]

ceremonie *s.f.* formalitate (mai ales de protocol) care se folosește la oficierea unui act solemn; solemnitate. ● forma exterioară a unui cult (religios); slujbă. ● ansamblul formelor de politețe uzitate în raporturile dintre membrii unei societăți sau grupări sociale. [gen. *-iei.* / <fr. *cérémonie*, cf. lat. *ceremonia*]

ceremoniós *adj.* potrivit unor reguli de politețe exagerată, formală. [pron. *-ni-os.* /cf. fr. *cérémonieux*]

cerezínă *s.f.* produs care se obține din rafinarea cerurilor de petrol; este folosit în diverse industrii. [<fr. *cérésine*]

cériu *s.n.* metal strălucitor, moale și ductil, din familia pămînturilor rare. [<fr. *cérium* <*Ceres*, n.p.]

cernozióm *s.n.* pămînt negru, deosebit de fertil, care se găsește mai ales în regiunile de stepă. [pron. *-ziom.* pl. *-muri.* / <rus. *cernoziom*]

ceroplástică *s.f.* arta de a modela în ceară statuete, flori etc. [<fr. *céroplastique*]

cert *adj.* sigur, neîndoielnic, neîndoios. [<lat. *certus*, cf. it. *certo*]

certificá *vb.* I. *tr.* a adeveri, a confirma că ceva este autentic, sigur, exact, valabil. [p.i. *certific.* / <lat. *certificare*, cf. it. *certificare*, fr. *certifier*]

certificáre *s.f.* acțiunea de a certifica și rezultatul ei. [pl. *-cări.* / <*certifica*]

certificát *s.n.* act (oficial) prin care se confirmă, se atestă ceva. [<fr. *certificat*, it. *certificato* <lat. t. *certificatum*]

certificáție *s.f.* certificare; *(concr.)* certificat. [var. *certificațiune* s.f. / cf. fr. *certification*]

certitúdine *s.f.* siguranță, neîndoială, încredere deplină. [cf. fr. *certitude*, lat. *certitudo*]

ceruléu *s.n.* culoare minerală albastră, obținută dintr-un amestec de oxizi de cobalt și staniu. [<fr. *céruléum*, cf. lat. *caeruleus*]

cerúmen *s.n.* materie cleioasă care se formează în urechi. [pl. *-nuri.* / <fr. *cérumen*, cf. lat. *cera* — ceară]

cerúză *s.f.* carbonat de plumb, foarte otrăvitor, folosit la prepararea vopselelor albe; alb de plumb. [<fr. *céruse*, cf. lat. *cerussa*]

ceruzít *s.n.* carbonat natural de plumb. [var. *ceruzită* s.f. / <fr. *cérusite*]

cervicál *adj.* din partea posterioară a gîtului; de la ceafă. [<fr. *cervical*, cf. lat. *cervix* — ceafă]

cervín *adj. (rar)* asemănător cerbului. [cf. lat. *cervinus*, fr. *cervin*]

cesioná *vb.* I. *tr.* a ceda, a renunța (la un drept, la un bun etc.); a transfera un drept în avantajul cuiva. [pron. *-si-o-.* / după fr. *cession, cessible*]

cesionár *s.m.* și *f.* persoană căreia i se face o cesiune. [cf. fr. *cessionnaire*]

césiu *s.n.* metal alcalin monovalent, asemănător cu sodiul. [pron. *-si-u.* / <fr. *caesium*]

cesiúne *s.f.* contract prin care creditorul transmite unei persoane, contra unei sume de bani, drepturile pe care le are față de datornicul său. ● *(concr.)* bun cesionat. [cf. fr. *cession*, it. *cessione*, lat. *cessio*]

cest *s.n. (ant.)* mănușă de piele, armată cu plumb și cu fier, de care se serveau atleții în luptele pugilistice. ● *(rar)* pugilat. [pl. *-turi.* / <lat. *caestus*, cf. fr. *ceste*]

cetacéu *s.n.* mamifer marin foarte mare, care are formă de pește; *(la pl.)* ordin din care fac parte aceste animale. [pl. *-cee.* / <fr. *cétacé*, cf. lat. *cetus*, gr. *ketos* — pește mare]

cetónă *s.f.* nume care înglobează anumiți compuși organici, rezultați în general prin oxidarea alcoolilor secundari sau a hidrocarburilor. [<fr. *cétone*]

cézar *s.m.* titlu dat împăraților romani după numele lui Caius Iulius Caesar; *(p. ext.)* împărat. [<*Caesar*, celebru general roman, ultimul dictator din vechea Romă]

cezarián *adj.* **1.** *(rar)* referitor la împărații romani sau la vremea acestora. **2.** *operație ~ă* (și *f.*) = intervenție chirurgicală prin care este scos copilul din pîntecele mamei, atunci cînd nașterea normală este imposibilă. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *césarien*]

cezarism *s.n.* guvernare dictatorială militară, instituită de Caius Iulius Caesar în vechea Romă. ● guvernămînt despotic sprijinit pe armată. [<fr. *césarisme*]

cezarotomíe *s.f.* operație cezariană. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *césarotomie*]

cezúră *s.f.* **1.** pauză ritmică, care împarte versul în două emistihuri. **2.** pauză de respirație între fraze sau între două secțiuni înrudite ale unei lucrări muzicale. [<fr. *césure*, lat. *caesura* — tăiere]

chártreuse *s.f.* băutură alcoolică fină, preparată din ierburi alpine macerate în alcool vechi, dublu distilat. [pron. *șartröz.* / <fr. *chartreuse*, cf. *massif de la Grande Chartreuse*, masiv muntos din

Franța unde s-a preparat, la o mănăstire, această băutură]

checc *s.n.* preparat dulce făcut din ouă, zahăr, lapte, grăsime și rahat. [pl. *-curi.* / <engl. *cake*]

chefir *s.n.* băutură acrișoară, rezultată din fermentarea artificială a laptelui dulce. [pl. *-re, -ruri.* / <fr. *kéfir*]

chei *s.n.* **1.** construcție de piatră, de beton etc., făcută pe malul unei ape navigabile, pentru acostarea vaselor. **2.** *(rar)* țărm al unei ape amenajat pentru a preveni inundațiile; estradă de-a lungul unui astfel de țărm. [pl. *-iuri.* var. *cheu* s.n. / <fr. *quai*]

cheiroptére *s.n. pl.* ordin de mamifere care au aripi membranoase; *(la sg.)* mamifer din acest ordin. [pron. *che-i-.* var. *chiroptere* s.f. pl. / <fr. *chéiroptères*, cf. gr. *cheir* — mînă, *pteron* — aripă]

cheleán *s.n.* primul stadiu al paleoliticului vechi. [pron. *-le-an.* / <fr. *chelléen*, cf. *Chelles*, numele unei localități din Franța]

chelém *s.n. invar.* reunire a tuturor levatelor (la bridge, vist etc.), care este în mîna a doi jucători asociați. [pron. *selem.* var. *schelem* s.n. / <fr., engl. *chelem*, cf. engl. *slam* — zdrobire]

chelén *s.n.* anestezic local, compus din clorură de etil. [<fr. *kélène*]

cheloniéni *s.m. pl.* subclasă de reptile din care fac parte animale cu corpul închis într-o carapace osoasă; *(la sg.)* reptilă din acest ordin. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni.* / <fr. *chéloniens*, cf. gr. *chelone* — broască]

chémbrică *s.f.* pînză de celofibră sau de bumbac, cu fire extrem de fine și dese. [pl. *-ci.* / <engl. *cambric*]

chemigrafíe *s.f.* tehnica gravării chimice a clișeelor tipografice. [gen. *-iei.* / <fr. *chémigraphie*]

chemiluminescénță *s.f.* emisiune de lumină care se produce cu ocazia unor reacții chimice. [var. *chimiluminiscență.* / cf. fr. *chimioluminescence*]

chemin de fer *s.n.* joc de noroc asemănător bacaralei, la care fiecare jucător devine, pe rînd, bancher (2). [pron. *șmen dö fer.* <fr. *chemin de fer*]

chemitipíe *s.f.* chemigrafie. [gen. *-iei.* / <fr. *chémitypie*]

chemotactísm *s.n.* sensibilitate particulară pe care o au unele ființe vii în fața atracției unei anumite substanțe chimice. [var. *chimiotactism* s.n. / cf. germ. *Chemotaktismus*, fr. *chimiotactisme*]

chemoterapíe *s.f.* tratarea unor boli cu ajutorul anumitor substanțe chimice care distrug microbii sau împiedică dezvoltarea lor. [gen. *-iei.* var. *chimioterapie* s.f. / cf. germ. *Chemotherapie*]

chemotropísm *s.n.* orientare a plantelor către anumiți reactivi chimici. [var. *chimiotropism* s.n. / cf. germ. *Chemotropismus*, fr. *chimiotropisme*]

chenopodiácée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, cu flori, cu stamine și pistil, fără stipele, al căror fruct este o achenă; *(la sg.)* plantă din această familie. [<fr. *chénopodiacées*, cf. gr. *chen* — gîscă, *pous, podos* — picior]

chenzinál *adj. (mai ales despre o plată)* făcută o dată la cincisprezece zile. [<*chenzină*]

chenzínă *s.f.* salariul unei persoane pe (aproximativ) cincisprezece zile. [pl. *-ne.* / <fr. *quinzaine*, cf. *quinze* — cincisprezece]

cheratínă *s.f.* substanță proteică solidă, care se găsește în epidermă, în păr, în unghii etc. [<fr. *kératine*]

cheratítă *s.f.* inflamație a corneei, care se manifestă prin apariția unor noduli la marginea sau în interiorul acesteia. [<fr. *kératite*, cf. gr. *keras* — corn]

cheratoplastíe *s.f.* grefă a corneei. [pron. *-ti-e.* pl. *-ii.* / <fr. *Kératoplastie*]

chermésă *s.f.* serbare cîmpenească cu muzică și dans. [var. *chermeză* s.f. / <fr. *kermesse*, cf. ol. *kerkmisse* — misă bisericească]

cherry-brandy *s.n.* băutură alcoolică preparată din cireșe. [pron. *șeri-brendi.* / <engl. *cherry-brandy*, cf. *cherry* — cireașă]

chesón *s.n.* **1.** vehicul cu două roți, compartimentat, folosit pentru transportul muniției. **2.** fiecare dintre încăperile etanșe, create prin compartimentarea unei nave, pentru a împiedica pătrunderea apei în tot vasul deodată, în caz de avarie. ● ladă pentru ținerea proviziilor și a ustensilelor pe bordul unui vas. **3.** construcție asemănătoare unei cutii, cu ajutorul căreia se pot executa fundații sub apă. [<fr. *caisson*]

chesoníer *s.m.* muncitor care lucrează la un cheson (3). [pron. *-ni-er.* / <*cheson*]

chestioná *vb.* I. *tr.* a pune întrebări, a întreba. [<fr. *questionner*]

chestionár *s.n.* listă de întrebări întocmită cu scopul de a obține informații, lămuriri asupra unei persoane sau a unor lucruri. [pron. *-ti-o-.* / cf. fr. *questionnaire*]

chestiúne *s.f.* **1.** problemă care constituie obiectul unei preocupări, al unei discuții etc. ● întrebare (pusă unui elev, unui candidat etc.). **2.** *(fam.)* întîmplare, problemă, fapt, lucru. [var. *cestiune, chestie* s.f. / cf. fr. *question*, lat. *quaestio*]

chéstor *s.m.* **1.** magistrat roman care deținea diferite funcții financiare. **2.** *(rar)* funcție administrativă în parlamentele unei țări burgheze. **3.** *(ieșit din uz)* șeful unei chesturi de poliție. [<lat. *quaestor*, cf. fr. *questeur*]

chestúră *s.f.* **1.** organ polițienesc în regimul trecut, superior unui comisariat, care funcționa numai în orașele mari. ● local unde era instalat acest organ. **2.** *(ist.)* demnitatea și funcția de chestor în vechea Romă. [<lat. *quaestura*, cf. fr. *questure*]

chétă *s.f.* adunarea unor sume de bani de la public, într-un anumit scop. [<fr. *quête*]

chiánti *s.n. (rar)* varietate de vin italian. [cf. *Chianti*, localitate în Italia]

chiásm *s.n.* figură de stil constînd în așezarea încrucișată a două perechi de cuvinte. [pron. *chi-asm.* / <fr. *chiasme*, cf. gr. *khiasma* — încrucișare]

chiásmă *s.f.* punct în care se întretaie cele două ramuri ale nervului optic. [<fr. *chiasma*, cf. gr. *khiasmos*]

chietúdine *s.f. (franțuzism)* liniște, tihnă, calm. [pron. *chi-e-*. / <fr. *quiétude*, cf. lat. bis. *quietudo*]
chil *s.n.* lichid rezultat din partea nutritivă a alimentelor, care este absorbit de mucoasa intestinală, pentru a fi răspîndit apoi în tot corpul spre a-l hrăni. [pl. *-luri*. / <fr. *chyle*, cf. gr. *chylos* — suc]
chilă *s.f.* piesă din axa longitudinală a unei nave, care, împreună cu carlinga centrală, constituie baza scheletului navei. [<fr. *quille*, cf. ol. *kiel*]
chilifér *adj. vase ~e* = vasele limfatice ale intestinului, în care se absoarbe chilul. [<fr. *chylifère*, cf. gr. *chyles*, lat. *ferre* — a purta]
chim *s.n.* amestec rezultat din digerarea alimentelor în stomac. [pl. *-muri*. / <fr. *chyme*, cf. gr. *chymos* — umoare]
chimíe *adj.* referitor la chimie. ● care folosește substanțe din chimie. ○ *creion ~* = creion cu mină violetă, a cărui urmă lăsată pe hîrtie se șterge greu. [cf. fr. *chimique*, it. *chimico*]
chimíe *s.f.* știință care studiază structura internă și proprietățile corpurilor, transformările și combinațiile lor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *chimie*, lat. *chimia*, gr. *chemeia*]
chimiotaxíe *s.f.* atracție sau repulsie pe care o au anumite organisme pentru diferite substanțe chimice. [pron. *-mi-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *chimiotaxie*, cf. fr. *chimie* — chimie, gr. *taxis* — dispoziție]
chimísm *s.n.* totalitatea fenomenelor naturale (și mai ales a fenomenelor organice) care se produc în virtutea legilor de care se ocupă chimia. ○ *~ gastric* = probă de laborator prin care se studiază sucurile gastrice. [<fr. *chimisme*]
chimíst *s.m.* și *f.* specialist în chimie. [cf. fr. *chimiste*]
chimizá *vb.* I. *refl.* a căpăta întrebuințări chimice. [<fr. *chimiser*]
chimizáre *s.f.* acțiunea de a se chimiza. ● folosirea multilaterală a proceselor chimice de prelucrare a materialelor în industrie și în agricultură. [<*chimiza*]
chimográf *s.n. (fon.)* aparat pentru înregistrarea sunetelor. [pl. *-fe*. / <fr. *kimographe*]
chimonó *s.n.* **1.** halat cu mîneci foarte lungi (folosit ca îmbrăcăminte mai ales în Japonia). **2.** croială de îmbrăcăminte femeiască, în care mîneca este dintr-o singură bucată cu talia. ● haină femeiască (de casă) croită în felul descris mai sus. [<fr. *kimono*<cuv. japonez]
chinchiná *s.f.* arbore tropical din a cărui scoarță se extrage chinina. [<fr. *quinquina*, cf. sp. *quinquina*]
chinestézic *adj.* relativ la chinestezie. [<fr. *kinesthésique*]
chinestezíe *s.f.* totalitatea senzațiilor de mișcare pe care ni le dă corpul nostru. [gen. *-iei*. var. *kinestezie* s.f. / <fr. *kinesthésie*, cf. gr. *kinein* — a se mișca, *aisthesis* — senzație]
chinínă *s.f.* substanță albă, cristalizată, foarte amară la gust, care se găsește în scoarța arborelui chinchina, folosită ca medicament febrifug. [<fr. *quinine*, cf. it. *chinina*, sp. *quina*, *quinquina*]
chinoleínă *s.f.* substanță organică lichidă, cu proprietăți bazice, care se obține prin distilarea uleiurilor de oase. [pron. *-le-i-*. / <fr. *quinoléine*]
chinónă *s.f.* substanță organică cu molecula formată din șase atomi de carbon și care constituie substanța de bază în sinteza unor materii colorante. [<fr. *quinone*]
chinotehníe *s.f.* totalitatea principiilor și procedeelor folosite pentru creșterea cîinilor, ameliorarea raselor acestora etc. [gen. *-iei*. / cf. gr. *kynos* — cîine, *techne* — meșteșug]
chintá[1] *s.n.* unitate de măsură egală cu 100 kilograme (folosită mai ales pentru cereale). [var. *cvintal* s.n. / <fr. *quintal*, cf. ar. *quintar*]
chintesénță *s.f.* **1.** *(rar)* a cincea esență, substanță eterică considerată de alchimiști ca al cincilea element, în afară de pămînt, apă, aer și foc. **2.** esența, principalul, esențialul într-o concepție, într-un lucru, într-o operă etc. [var. *cvintesență* s.f. / <fr. *quintessence*, cf. lat. sc. *quinta essentia* — a cincea esență]
chióstro *s.n.* curte cu colonade a unei mănăstiri. ● loc închis cu ziduri. [<it. *chiostro*]
chipíu *s.n.* acoperămînt de cap, ca o șapcă rotundă, tare, cu cozoroc, purtat de militari, de unii funcționari etc. [pl. *-ie*, *-iuri*. / după fr. *képi*]
chirográf *s.n.* **1.** act diplomatic întărit cu semnături autentice. ● semnătură autentică. **2.** aparat pentru reeducarea degetelor unui mutilat. [<fr. *chirographe*, cf. gr. *cheir* — mînă, *graphein* — a scrie]
chirografár *adj. (jur.; despre persoane; și s.)* care deține un drept personal de creditor pe baza unui act sub semnătură privată. [<fr. *chirographaire*, cf. gr. *cheir* — mînă, *graphein* — a scrie]
chirologíe *s.f.* **1.** arta de a se exprima cu ajutorul mișcărilor degetelor mîinii. **2.** studiul amprentelor digitale. [gen. *-iei*. / <fr. *chirologie*, cf. gr. *cheir* — mînă, *logos* — vorbire]
chirománt *s.m.* ghicitor în palmă. [<it. *chiromante*]
chiromanțíe *s.f.* pretinsă putere de ghicire a viitorului cuiva după liniile palmei. [gen. *-iei*. / <it. *chiromanzia*, cf. gr. *cheir* — mînă, *manteia* — prevestire]
chirúrg *s.m.* medic specialist în chirurgie. [var. *hirurg* s.m. / cf. gr. *cheirurgos*, lat. *chirurgus*, germ. *Chirurg*]
chirurgícal *adj.* referitor la chirurgie; făcut prin chirurgie. [cf. fr. *chirurgical*]
chirurgíe *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă cu tratamentul bolilor prin operații. [gen. *-iei*. var. *hirurgie* sf. / cf. fr. *chirurgie*, it., lat. *chirurgia*. gr. *cheirourgia* <*cheir* — mînă, *ergon* — muncă]
chíst *s.n.* **1.** tumoare benignă constînd dintr-o pungă plină cu un conținut lichid, semilichid sau gazos. **2.** *(zool.)* înveliș foarte rezistent pe care și-l fac unele animale inferioare pentru a se apăra contra influențelor neprielnice ale mediului. [pl. *-turi*. / <fr. *kyste*, cf. gr. *kystis* — băsică]
chít[1] *adv.* achitat, plătit. ○ *(fam.) a fi ~* (cu cineva) = a-și fi plătit o datorie față de cineva. [<fr. *quitte*]

chit[2] *s.n.* pastă rezultată din amestecul unei pulberi metalice cu ulei de in, glicerină etc.; este întrebuințată la lipitul geamurilor în cercevele, la astuparea găurilor etc. [pl. *-turi.* / <germ. *Kitt*, cf. *kitten* — a lipi]

chitánță *s.f.* înscris prin care se atestă primirea unei sume de bani, a unor bunuri etc. [<fr. *quittance*]

chitanțiér *s.n.* carnet de chitanțe. [pron. *-ți-er.* pl. *-re.* / <*chitanță*]

chitáră *s.f.* instrument muzical cu șase coarde, care emite sunete prin ciupirea sau lovirea acestora cu degetele. [<it. *chitarra*]

chitarist *s.m.* și *f.* persoană care cîntă din chitară. [var. *citarist* s.m. și f. / <it. *chitarrista*]

chitínă *s.f.* substanță organică asemănătoare celulozei, din care sînt făcute unele tegumente ale insectelor și ale crustaceelor. [<fr. *chitine*, cf. gr. *chiton* — tunică]

chitinós *adj.* cu chitină. [cf. fr. *chitineux*]

chitón *s.n.* *(ant.)* tunică, haină de dedesubt sau de interior a grecilor. [<fr., gr. *chiton*]

chitui *vb.* IV. *tr.* a lipi, a astupa (ceva) cu chit[2]. [p.i. 1, 6 *-iese*, conj. *-iască.* / <*chit*]

chiulásă *s.f.* **1.** piesă care închide cilindrii unui motor cu ardere internă. **2.** culată (la tunuri). [pron. *chiu-la-.* / <fr. *culasse*]

chiuretá *vb.* I. *tr.* a curăța cu chiureta suprafața unei mucoase, *(spec.)* a uterului. [pron. *chiu-re-.* / <fr. *cureter*]

chiuretáj *s.n.* chiuretare; *(spec.)* raclaj. [<fr. *curetage*]

chiurétă *s.f.* instrument chirurgical folosit în obstetrică, ginecologie, otorinolaringologie etc. [<fr. *curette*]

chiuvétă *s.f.* **1.** vas de faianță, de metal etc. (cu o gaură de scurgere) care se fixează în perete sub un robinet de apă. **2.** *(geol.)* teren în formă de căldare. [pron. *chiu-ve-.* / <fr. *cuvette*]

chix *s.n.* nereușită, greș, eșec. ○ *a da* ~ = a nu izbuti (în atingerea rezultatului propus). [pl. *-xuri.* / <germ. *Kicks*]

chúlo *s.m.* toreador care luptă pe jos și are misiunea de a întărîta taurul cu ajutorul unei pelerine roșii. [pron. *ciu-lo.* / <sp. *chulo*]

ciacóna *s.f* *(rar)* dans vechi, cu o mișcare rară. ● piesă muzicală instrumentală, în formă de variațiuni polifonice, care se sprijină mai ales pe bas. [pron. *cia-co-.* / <it. *ciaccona*, cf. sp. *chacona*]

cián *s.n.* gaz incolor, foarte toxic, cu miros de migdale amare; cianogen. [pron. *ci-an.* / <germ. *Cyan*]

cianhídric *adj.* *acid* ~ = lichid incolor, foarte toxic, cu miros de migdale amare. [<fr. *cyanhydrique*, cf. gr. *kyanos* — albastru, *hydor* — apă]

cianhidrizáre *s.f.* tratare cu acid cianhidric a răsadurilor sau a puieților, pentru a combate paraziții.

cianizáre *s.f.* tratament termochimic al unui obiect din aliaj feros, constînd în introducerea acestuia într-o baie de cianuri topite, urmată de o răcire bruscă. [cf. germ. *kyanisieren*]

cianótic *adj.* privitor la cianoză. [<fr. *cyanotique*]

cianotípie *s.f.* procedeu de copiere fotografică a unor desene tehnice executate pe hîrtie de calc. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Zyanotypie*]

cianozá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a produce cianoză, a fi atins de cianoză. [<fr. *cyanoser*]

cianozát *adj.* atins de cianoză. [<*cianoza*]

cianózá *s.f.* colorare în albastru a pielii, provocată de scăderea concentrației oxigenului din sînge. [<fr. *cyanose*, cf. gr. *kyanos* — albastru]

cianurá *vb.* I. *tr.* a efectua operația de cianurare. [<fr. *cyanurer*]

cianuráre *s.f.* *(chim.)* **1.** procedeu industrial de extragere a metalelor nobile din minereurile sărace, cu soluții alcaline de cianură de sodiu. **2.** cianizare. [<*cianura*]

cianúră *s.f.* sare a acidului cianhidric. [<fr. *cyanure*]

cibernétic *adj.* referitor la cibernetică, bazat pe principiile ciberneticii. [cf. fr. *cybernétique*]

cibernétică *s.f.* domeniu științific care studiază principiile și legile comune ale funcționării sistemelor de comandă în mașini și în organismele vii. [gen. *-cii.* var. *chibernetică* s.f. / cf. fr. *cybernétique*, engl. *cyberneties*, cf. gr. *kybernao* — a conduce]

cibernetician *s.m.* și *f.* specialist în cibernetică. [pron. *-ci-an.* / <fr. *cybernéticien*]

ciborium *s.n.* baldachin susținut de coloane, care acoperea altarul bazilicilor creștine. [pron. *-ri-um.* pl. *-muri.* / <lat., fr. *ciborium*]

cicadée *s.f.* *pl.* familie de plante gimnosperme cu tulpina fără ramuri și cu frunze foarte mari; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-de-e.* / <fr. *cycadées*]

cicatrice *s.f.* semn, urmă care rămîne după vindecarea unei răni, a unei arsuri etc. ● *(fig.)* urmă a unei nenorociri, a unei răni etc. [<lat. *cicatrix*, fr., it. *cicatrice*]

cicatrizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) vindeca, a (se) închide lăsînd o cicatrice. ● *refl.* *(fig.)* a se calma, a se liniști, a uita. [<fr. *cicatriser*]

cícero *s.n.* **1.** corp de literă de 12 puncte tipografice. **2.** albitură avînd baza unui pătrat cu dimensiunile unui corp de literă de 12 puncte. [<fr. *cicéro*]

ciceróne *s.m.* călăuză care însoțește vizitatorii unui oraș, ai unui muzeu etc., pentru a-i conduce, pentru a le da explicații etc. [<it., fr. *cicérone*]

cicisbéu *s.m.* curtezan al unei doamne; cavaler care servea o doamnă (în sec. al XVIII-lea). [<it. *cicisbeo*, cf. sp. *chichisveo*]

ciclámă *s.f.* plantă decorativă cu frunze în formă de inimă și cu flori roșii sau albe. [cf. fr. *cyclamen*]

ciclic *adj.* care se desfășoară în cicluri, care aparține unui ciclu; periodic. ● *(despre o compoziție muzicală)* alcătuit din mai multe părți independente. [<fr. *cyclique*, cf. lat. *cyclicus*, gr. *kyklos* — cerc]

ciclism *s.n.* sport practicat cu bicicleta. [<fr. *cyclisme*]

ciclíst *s.m.* și *f.* sportiv care practică ciclismul. [cf. fr. *cycliste*]

ciclizáre *s.f.* *reacție de ~* = reacție chimică prin care lanțul de atomi din molecula unui compus organic se închide, formînd un ciclu. [pl. *-zări*. / după fr. *(réaction de) cyclisation*]

ciclocrós *s.n.* concurs de ciclism desfășurat pe un teren variat. [pl. *-suri*. / <fr. *cyclo-cross*, cf. engl. *cyclus* — bicicletă, *cross* — cursă]

ciclofazotrón *s.n.* aparat care servește atît ca ciclotron cît și ca fazotron. [pl. *-oane*. / <fr. *cyclophasotron*]

cicloídă *s.f.* curbă descrisă de un punct al unui cerc mobil, care se rostogolește fără alunecare pe o dreaptă fixă. [pron. *-clo-i-*. / <fr. *cycloïde*, cf. gr. *kyklos* — cerc, *eidos* — formă]

ciclometríe *s.f.* tehnica de a măsura un cerc. [< fr. *cyclométrie*]

ciclométru *s.n.* instrument pentru măsurarea cercurilor. [<fr. *cyclomètre*, cf. gr. *kyklos* — cerc, *metron* — măsură]

ciclón *s.n.* **1.** vînt puternic, cu furtună și vîrtejuri, care bîntuie în special în regiunile tropicale. **2.** aparat pentru separarea prafului din gaze cu ajutorul forței centrifuge. [pl. *-oane*, *-ni* s.m. / <fr. *cyclone*, cf. gr. *kyklos* — cerc]

ciclóp *s.m.* **1.** *(mit.)* uriaș care avea un singur ochi în frunte. **2.** rac mic de apă dulce, care are un singur ochi. [<lat. *cyclops*, cf. fr. *cyclope*, it. *ciclope*, gr. *kyklops*]

ciclopentán *s.n.* hidrocarbură ciclică saturată, care are cinci atomi în moleculă, folosită ca solvent și ca materie primă în industria chimică. [<fr. *cyclopentane*]

ciclópic *adj.* de ciclop (**1**); *(fig.)* uriaș, gigantic. [<*ciclop*]

ciclorámă *s.f.* perdea, colorată de obicei în albastru, care închide laturile și fundul scenei, în spatele decorurilor. v. o r i z o n t (**4**). [cf. germ. *Zyklorama*]

ciclotrón *s.n.* aparat care servește la accelerarea particulelor elementare folosite în reacții nucleare, în care aceste particule descriu traiectorii eliptice într-un cîmp magnetic și un cîmp electric alternativ. [pl. *-oane*. / <fr. *cyclotron*]

cicloturísm *s.n.* turism practicat cu bicicleta. [< fr. *cyclotourisme*]

cicloturístic *adj.* privitor la cicloturism. [cf. fr. *cyclotouristique*]

cicloturíst *s.m.* și *f.* cel care practică cicloturismul. [cf. fr. *cyclotouriste*]

ciclu *s.n.* **1.** serie, lanț de fenomene, de stări etc. care se produc totdeauna în aceeași ordine. ● serie, număr de luni, de ani etc., după care se reproduc constant anumite fenomene, în aceeași ordine. ● serie de producții literare, de opere științifice etc., care au o temă comună. **2.** lanț închis de atomi din molecula unei substanțe. **3.** unitate de măsură pentru frecvență (la vibrații). [pl. *-uri*. / <lat. *cyclus*, cf. it. *ciclo*, fr. *cycle*, gr. *kyklos* — cerc]

cidru *s.n.* *(rar)* băutură alcoolică care se obține prin fermentarea mustului de mere. [<fr. *cidre*]

cifós *adj.* cocoșat. [<fr. *cypheux*]

cifótic *adj.*, *s.m.* și *f.* (suferind) de cifoză. [<fr. *cyphotique*]

cifóză *s.f.* încovoiere înapoi a coloanei vertebrale; gheb, cocoașă. [<fr. *cyphose*, cf. gr. *kyphosis* — curbură]

cifrá *vb.* I. **1.** *refl.* a se calcula, a se evalua în cifre. **2.** *tr.* a scrie, a transmite un text prin cifru. [<fr. *chiffrer*]

cifráj *s.n.* indicații de acord, care se notează deasupra sau dedesubtul lui. [cf. fr. *chiffrage*]

cifră *s.f.* **1.** semn convențional pentru reprezentarea numerelor. ● *(fig.)* număr, cantitate, sumă. **2.** volum, cuantum al unor operații comerciale, financiare, reprezentat în cifre. **3.** număr care indică valoarea unei mărimi caracteristice a unei substanțe. [<it. *cifra*, fr. *chiffre*, germ. *Ziffer* <ar. *sifr* — gol, zero]

cifru *s.n.* **1.** vocabular criptografic în care cuvintele sînt înlocuite prin cifre, potrivit unor norme stabilite dinainte; *(p. ext.)* sistem de semne convenționale folosit în comunicări secrete. **2.** încuietoare secretă, care se deschide cu ajutorul unui mecanism bazat pe o combinație de litere sau de cifre; combinația semnelor (litere, cifre) cu care se deschide o astfel de încuietoare. [pl. *-uri*, *-re*. / după fr. *chiffre*, it. *cifra*]

cil *s.m.* prelungirea protoplasmatică filiformă a celulelor (la unele bacterii, la infuzorii), avînd diferite funcții. [<fr. *cil*, cf. lat. *cilium*]

ciliár *adj.* în formă de cil; în legătură cu cilii. [pron. *-li-ar*. / cf. fr. *ciliaire*]

ciliát *adj.* prevăzut cu cili. // *s.n. pl.* infuzori. [cf. fr. *cilié*]

ciliciu *s.n.* centură sau cămașă aspră din păr de capră, care se purta pe piele de penitenți, pentru a se mortifica. [pron. *-ciu*. / <fr. *cilice*, cf. gr. *kilikion* — stofă groasă de Cilicia]

cilindrá *vb.* I. *tr.* **1.** a face operațiile de presare și de nivelare a unei șosele. **2.** a da unui obiect forma de cilindru. [<fr. *cylindrer*]

cilindrée *s.f.* volumul cilindrului unui motor sau al unei mașini cu abur, cuprins între pozițiile extreme ale pistonului. [pron. *-e-e*. / <fr. *cylindrée*]

cilíndric *adj.* în formă de cilindru. [pl. *-ci*, *-ce*. / cf. fr. *cylindrique*]

cilíndru *s.m.* **1.** corp geometric care rezultă din rotirea unui dreptunghi împrejurul uneia dintre laturile sale. ● corp în formă de sul. **2.** piesă (componentă) a unei mașini, care se rotește în jurul axei sale, servind pentru a conduce, a presa etc. un material; valț. ○ *~ compresor* = tăvălug. ● încăpere cilindrică (la motoare) în care se deplasează pistonul. [< lat. *cylindrus*, cf. fr. *cylindre*, germ. *Zylinder*]

cilóză *s.f.* tremur convulsiv cronic al pleoapei superioare. [<fr. *cillose*]

ciment *s.n.* praf fin, obținut prin calcinarea unui amestec de calcar și argilă, care se petrifică prin amestecarea cu apă. [pl. *-turi*. / cf. it. *cimento*, fr. *ciment* lat. *caementum* — pietriș]

cimentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) întări, a (se) lega (cu ciment). ● *(fig.)* a (se)

lega, a (se) uni indestructibil, tare; a (se) consolida. [cf. it. *cimentare*, fr. *cimenter*]
cimpanzéu *s.m.* maimuță antropomorfă, mare, cu pielea neagră, care trăiește în cete prin Guineea și Congo. [<fr. *chimpanzé* <cuvînt din Africa occidentală]
cinábru *s.n.* sulfură naturală de mercur, de culoare roșie. ● culoare roșie-închisă. [<it. *cinabro*, cf. fr. *cinabre*]
cincantín *s.n.* varietate de porumb cu tulpina scurtă și subțire și cu bobul mărunt, de culoare portocalie. [<it. *cinquantino*]
cincinál *adj.* (*adesea s.*) care durează o perioadă de cinci ani. [după fr. *quinquennal*, lat. *quinquennalis*]
cineást *s.m.* și *f.* specialist în tehnica sau în arta cinematografică; autor de scenarii cinematografice. [pron. *-ne-ast.* / <fr. *cinéaste*]
cineclúb *s.n.* asociație care are ca scop să formeze cultura cinematografică a membrilor ei. [cf. fr. *ciné-club*]
cineclubíst *s.m.* și *f.* membru al unui cineclub. [cf. fr. *ciné-club*]
cinefíl *s.m.* și *f.* amator de filme. [<fr. *cinéphyle*]
cinegétic *adj.* (*liv.*) de vînătoare; vînătoresc. [<fr. *cynégétique*, cf. gr. *kynegetikos* <*kyon* — cîine, *agein* — a conduce]
cinél *s.n.* instrument muzical de percuție; chimval. [<it. *cinelli*]
cinemá *s.n.* cinematograf. [<fr. *cinéma*]
cinemascóp *s.n.* procedeu cinematografic care permite proiectarea filmelor pe un ecran lat, la care unghiul vizual este mai mare decît cel obișnuit. [<fr. *cinémascope*, cf. gr. *kinema* — mișcare, *skopein* — a privi]
cinemátică *s.f.* ramură a mecanicii care studiază mișcarea corpurilor independent de cauzele care o produc. [gen. *-cii.* / <fr. *cinématique*, cf. gr. *kinema* — mișcare]
cinematográf *s.n.* **1.** local destinat proiectării filmelor pentru public. **2.** cinematografie. [cf. fr. *cinématographe*, gr. *kinema* — mișcare, *graphein* — a scrie]
cinematografiá *vb.* I. *tr.* a filma. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *cinématographier*]
cinematográfic *adj.* referitor la cinematografie; de cinematograf. [cf. fr. *cinématographique*]
cinematografíe *s.f.* tehnica înregistrării și a reproducerii imaginilor în mișcare pe film; proiectarea luminoasă pe un ecran a acestor imagini; artă cinematografică; industrie producătoare de filme. [<fr. *cinématographie*]
cinematografiére *s.f.* acțiunea de a cinematografia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-.* / <*cinematografia*]
cinepanorámic *s.n.* procedeu cinematografic care permite proiectarea filmelor pe un ecran foarte lat, cu sunet stereofonic și care dă spectatorului senzația că este în mijlocul acțiunii. [<*cinematograf panoramic*]
cineráma *s.f.* procedeu cinematografic de proiectare pe ecran lat, în care proiectarea se face prin juxtapunerea imaginilor de la trei aparate de proiecție diferite. [<fr. *cinérama*]
cinerár *adj.* (*liv.*) în care se găsește, se păstrează cenușa unui mort. [cf. fr. *cinéraire*, it. *cinerario*, lat. *cinerarius* <*cinis* — cenușă]
cinescóp *s.n.* tub catodic utilizat ca receptor al imaginii într-un aparat de televiziune. [pl. *-oape.* scris și *kinescop.* / <fr. *kinescope*]
cinétic *adj.* referitor la mișcare; de mișcare. ○ *energie ~ă* = energie pe care o produce un corp în mișcare. [<fr. *cinétique*, cf. gr. *kinetikos* — mișcător]
cinétică *s.f.* parte a fizicii care studiază legile mișcării, ținînd seama de masa corpurilor și de forțele care le pun în mișcare. [gen. *-cii.* / cf. fr. *cinétique*]
cinic *adj.*, *s.m.* și *f.* **1.** (cel) care arată pe față, fără sfială, fapte și gînduri condamnabile; rău, nerușinat, fără scrupule; care denotă sfidare, sfidător. **2.** filozof din școala cinică. [cf. fr. *cynique*, it. *cinico*, gr. *kynikos* — cînesc]
cinísm *s.n.* **1.** mărturisire obraznică și sfidătoare a unor fapte sau gînduri condamnabile; atitudine care sfidează regulile morale ale societății. **2.** școală filozofică din Grecia antică care s-a preocupat îndeosebi de problemele eticii, propovăduind autonomia morală a individului, simplitatea, întoarcerea la natură, disprețul pentru normele eticii religioase, pentru convenționalism, bogăție și onoruri. [cf. fr. *cynisme*, gr. *kynismos*]
cinocefál *s.m.* maimuță africană care are botul ascuțit ca al unui cîine. [<fr. *cynocéphale*, cf. gr. *kynokephalos* <*kyon* — cîine, *kephale* — cap]
cinofobíe *s.f.* teamă patologică de cîini. [<fr. *cynophobie*, cf. gr. *kynos* — cîine, *phobos* — frică]
cinopedíe *s.f.* creșterea cîinilor de vînătoare. [gen. *-iei.* / <fr. *cynopédie*, cf. gr. *kynos* — cîine, *paideia* — creștere]
cinorexíe *s.f.* foame puternică, manifestată mai ales ca simptom al unor boli ale tubului digestiv. [<fr. *cynorexie*, cf. *kynos* — cîine, *orexis* — foame]
cíntru *s.n.* partea concavă a unei bolți sau a unui arc; cofrajul pe care se zidește sau pe care se toarnă o boltă. [<fr. *cintre*]
ciobotécă *s.f.* colecție de cioburi arheologice. [cf. *ciob*, gr. *theke* — dulap]
ciocolátă *s.f.* **1.** amestec solidificat de cacao și zahăr, uneori cu adaosuri de alte substanțe. **2.** băutură preparată din praf de ciocolată (**1**) dizolvat în lapte sau în apă. [var. *șocolată* s.f. / <it. *cioccolata*, cf. fr. *chocolat*, germ. *Schokolade*, sp. *chocolate* <cuv. aztec]
ciperacée *s.f. pl.* familie de plante monocotiledonate avînd tulpina în trei muchii și teaca frunzelor nedespicată; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* / <fr. *cypéracées*]
ciprín *s.m. (biol.)* crap. [<fr. *cyprin*, cf. gr. *cyprinos*]
circ *s.n.* **1.** reprezentație al cărei program cuprinde numere de gimnastică, de acrobație, prezentare de animale dresate etc.; ansamblu artistic care dă asemenea reprezentații. **2.** incinta circulară unde se desfășoară exercițiile acrobatice sau ecvestre ale reprezentațiilor de circ (**1**). ● incintă circulară, descoperită,

unde aveau loc jocurile publice la romani. **3.** depresiune circulară în regiunile înalte ale munților, formată prin eroziune sau prin acțiunea unui ghețar; chiuvetă (2). [pl. *-curi.* / <lat. *circus*, cf. it. *circo*, fr. *cirque*]

circa *adv.* aproximativ, cam, aproape, ca la. [<lat. *circa*]

circuit *s.n.* **1.** mișcare circulară făcută pe un drum închis. **2.** traseu închis (format din fire sau din dispozitive bune conducătoare de electricitate) prin care poate circula curentul. ● sistem de conducte prin care circulă lichide, vapori etc. **3.** trecere a capitalului de la forma bănească la cea productivă, apoi la forma marfă și din nou la forma bănească. **4.** transformare și prelucrare a materiei prime în produse finite. **5.** *(sport)* traseu închis, prestabilit pentru a fi străbătut într-o competiție. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *circuit*, it. *circuito*, lat. *circuitus*]

circula *vb.* I. *intr.* **1.** a se mișca, a se deplasa; a umbla; a fi în mișcare neîntreruptă, a curge într-un circuit. **2.** *(despre zvonuri etc.)* a se propaga, a se răspîndi, a umbla din gură în gură. **3.** a se întrebuința, a fi în uz. [p.i. *circul.* / cf. fr. *circuler*, lat. *circulare*]

circulánt *adj.* care circulă; în circulație. [cf. fr. *circulant*]

circulár *adj.* **1.** în formă de cerc, care descrie un cerc. ● *(adv.)* de jur împrejur. **2.** (și *s., f.*) (ordin, dispoziție) care se transmite în aceeași formă la mai multe instituții, persoane etc. // *s.n.* **1.** ferăstrău în formă de disc, care taie prin învîrtire în jurul propriei sale axe. **2.** *(teatru)* fundal care acoperă peretele din fundul scenei. [cf. fr. *circulaire*, lat. *circularis*]

circulatór *adj. (rar)* referitor la circulație. ○ *aparat* ~ = inima și vasele prin care circulă sîngele în corpul animalelor și al omului. [cf. fr. *circulatoire*, lat. *circulatorius*]

circulație *s.f.* **1.** mișcare, deplasare (de oameni, de vehicule pe o cale de comunicație etc.). **2.** mișcare a unui corp într-un circuit. ● mișcare a sîngelui în aparatul circulator. **3.** transmitere, schimb de bunuri, de mărfuri. ○ ~ *monetară* = circulația banilor în procesul schimbului. [gen. *-iei.* var. *circulațiune* s.f. / cf. fr. *circulation*, lat. *circulatio*]

circumcide *vb.* III. *tr.* a face operația de circumcizie. [p. i. *circumcid.* / <lat. *circumcidere*]

circumcizie *s.f.* tăiere împrejur a prepuțului (care face parte din ritul unor religii). [gen. *-iei.* var. *circumciziune* s.f. / <lat. *circumcisio*]

circumferențiár *s.n.* compas de desen. [pron. *-ți-ar.* / <*circumferință*]

circumferință *s.f.* **1.** curbă plană închisă, ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct fix, numit centru; lungimea unui cerc. **2.** linie împrejmuitoare a unui corp rotund, a unui loc. [var. *circomferință*, s.f. / <lat. *circumferentia* <*circum* — împrejur, *ferre* — a purta, cf. fr. *circonférence*]

circumfléx *adj. accent* ~ = **a)** semn diacritic care marchează în ortografia noastră căciula literei *â, î*; **b)** accent. [pl. *-ecși, -exe.* var. *circonflex* adj. / <lat. *circumflexus* <*circum* — împrejur, *flexus* — curbat, cf. fr. *circonflexe*]

circumloeúție *s.f.* expunere pe ocolite a unei idei care poate fi redată direct, mai concis; perifrază. [gen. *-iei.* var. *circumlocuțiune* s.f. / <lat. *circum* — împrejur, *loqui* — a vorbi, cf. fr. *circonlocution*]

circumnavigație *s.f.* călătorie pe mare în jurul unei mări insule, în jurul unui continent sau în jurul lumii. [gen. *-iei.* / <fr. *circumnavigation*]

circumnutație *s.f.* fenomen prin care extremitățile unui ax vegetal descriu o spirală în creșterea lor, înclinîndu-se succesiv către diferitele părți ale orizontului. [gen. *-iei.* / <fr. *circumnutation*]

circumpolár *adj.* în jurul, în vecinătatea polului. [<fr. *circumpolaire*, cf. lat. *circum* — împrejur, *polus* — pol]

circumscrie *vb.* III. *tr.* **1.** a cuprinde, a încadra, a delimita între anumite margini, limite. **2.** a face o figură în jurul altei figuri, atingînd-o la margini. [p.i. *circumscriu.* / după lat. *circumscribere*, <*circum* — împrejur, *scribere* — a scrie, cf. fr. *circonscrire*]

circumscripție *s.f.* diviziune administrativă a unui teritoriu în cadrul unui raion sau al unei regiuni. ○ ~ *electorală* = unitate administrativă constituită cu ocazia alegerilor; ~ *sanitară* = unitate teritorială de bază în sistemul de ocrotire a sănătății. [gen. *-iei.* / cf. lat. *circumscriptio*, fr. *circonscription*]

circumscris *adj. (despre figuri geometrice)* încadrat, înscris într-un cerc. [<*circumscrie*]

circumspect *adj.* atent (în vorbe, în acțiuni); chibzuit, precaut, prudent. [<lat. *circumspectus*, cf. fr. *circonspect*]

circumspecție *s.f.* chibzuială, precauție, prudență. [gen. *-iei.* var. *circumspecțiune* s.f. / <lat. *circumspectio*, cf. fr. *circonspection*]

circumstánță *s.f.* împrejurare, particularitate care însoțește un fapt. ● ocazie, conjunctură (favorabilă sau nefavorabilă). ○ *de* ~ = pentru o ocazie anumită; de formă, de ochii lumii. [<lat. *circumstantia* <*circum* — împrejur, *stare* — a ține, cf. fr. *circonstance*]

circumstanțiál *adj.* care depinde de o circumstanță, de o împrejurare. ○ *complement* ~ (și *s., n.*) = complement care indică împrejurările în care se petrece acțiunea verbului; *propoziție* ~ă (și *s., f.*) = propoziție secundară care indică împrejurarea în care se desfășoară acțiunea exprimată de propoziția regentă. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *circonstanciel*]

circumvalație *s.f.* ansamblu de fortificații executat de asediatorul unei cetăți, unui oraș etc. contra vreunui atac dinafară. [gen. *-iei.* var. *circumvalațiune* s.f. / <lat. *circumvallare* — a înconjura cu fortificații, cf. fr. *circonvalation*]

circumvoluție *s.f.* **1.** fiecare dintre cutele sinuoase care se găsesc la suprafața creierului. **2.** *(rar)* rotire, învîrtire. [gen.

-*iei*, var. *circumvoluțiune* s.f. / <lat. *circumvolutus* — înfășurat împrejur, cf. fr. *circonvolution*]

cirenáic *adj. școala ~ă* = școală filozofică întemeiată de Aristip, la Cirene, ai cărei adepți proclamau ca scop al vieții obținerea unui maximum de plăceri. [pron. *-na-ic.* / <fr. *cyrénaïque* <*Cyrene*, colonie grecească din Africa de nord]

cirótic *adj.*, *s.m.* și *f.* (suferind) de ciroză. [<fr. *cirrhotique*]

ciróză *s.f.* boală cronică de ficat caracterizată prin apariția unor granulații conjunctive dense în țesutul acestui organ și prin distrugerea celulelor hepatice. [<fr. *cirrhose*, cf. gr. *kirhos* — galben]

círus *s.m.* *(met.)* tip de nori de culoare albă, strălucitoare, formați din particule de gheață și care plutesc izolați la mare înălțime. [pl. *-uși.* / <fr., lat. *cirrus*]

cisalpín *adj.* aflat dincoace de Alpi (din punctul de vedere al romanilor și italienilor); în nordul Italiei. [cf. lat. *cisalpinus*, fr. *cisalpin*, it. *cisalpino*]

cístă *s.f.* vas cilindric de metal, caracteristic pentru prima epocă a fierului din Italia. [<lat. *cista*]

cisternă *s.f.* **1.** recipient montat pe un cadru cu roți, destinat transportului unor lichide. ● vagon de cale ferată înzestrat cu un asemenea recipient. **2.** rezervor (subteran) pentru înmagazinarea apei provenite din ploi sau din zăpezi. [var. *citernă* s.f. / <lat. *cisterna*, cf. it. *cistèrna*]

cisticére *s.m.* formă larvară a teniei, asemănătoare unei băsicuțe, mare cît un bob de mazăre, care se fixează în organism. [<fr. *cysticerque*, cf. gr. *kystis* — băsică, *kerkos* — coadă]

cisticercóză *s.f.* boală parazitară la animale și la om cauzată de localizarea cisticercilor în organism. [<fr. *cysticercose*]

cistítă *s.f.* inflamația mucoasei vezicii urinare. [<fr. *cystite*, cf. gr. *kystis* — băsică]

cistofór *s.m.* și *f.* *(ant.)* cel care purta un coș sacru la serbările în cinstea lui Bachus. [<lat. *cistophorus*, cf. fr. *cistophore*]

cistoscóp *s.n.* instrument prevăzut cu un dispozitiv optic, care permite examinarea interiorului vezicii urinare. [<fr. *cystoscope*, cf. gr. *kystis* — băsică, *scopein* — a examina]

cistoscopíe *s.f.* examen endoscopic al vezicii urinare. [gen. *-iei.* / <fr. *cystoscopie*]

cistotóm *s.n.* instrument chirurgical cu care se fac incizii pe vezica urinară. [<fr. *cystotome*, cf. gr. *kystis* — băsică, *tome* — tăietură]

cistotomíe *s.f.* incizie a vezicii urinare. [gen. *-iei.* / <fr. *cystotomie*]

cístră *s.f.* instrument muzical cu coarde ciupite, folosit în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. [<fr. *cistre*]

cîtá *vb.* I. *tr.* **1.** a numi, a indica (pe cineva sau ceva) pentru a întări ceva, pentru a face cunoscut pe cineva sau ceva; a semnala ceva. **2.** a reproduce exact spusele sau cele scrise de cineva; a da un citat. **3.** a chema (pe cineva) în fața unei instanțe judecătorești printr-o citație. [cf. lat., it. *citare*, fr. *citer*]

citadélă *s.f.* **1.** fortăreață medievală care domina un oraș. **2.** *(fig.)* bastion, focar, centru. [<it. *cittadella* — cetățuie]

citadín *adj.* de oraș, al orașului, orășenesc. // *s.m.* și *f.* locuitor al unui oraș; orășean. [<it. *cittadino*]

citáre *s.f.* acțiunea de a cita și rezultatul ei. ○ *semnele citării* = ghilimele. [pl. *-tări.* / <*cita*]

citát *s.n.* pasaj dintr-o scriere, dintr-un autor etc., reprodus întocmai, cu indicațiile respective. [<germ. *Zitat*]

citatomanie *s.f.* manie de a cita în mod abuziv, mecanic, fără interpretare. [cf. *citat* + *manie*]

citáție *s.f.* invitație oficială scrisă, prin care cineva este chemat să se prezinte înaintea unei instanțe judecătorești; *(p. ext.)* hîrtie oficială care cuprinde această invitație. [gen. *-iei.* var. *citațiune* s.f. / <lat. *citatio*, it. *citazione*, cf. fr. *citation*]

citocromie *s.f.* procedeu rapid de tipar în patru culori, la care forma parțială de negru servește la redarea efectelor de tonuri închise. [gen. *-iei.* / cf. gr. *kytos* — celulă, *chroma* — culoare]

citolă *s.f.* instrument medieval cu coarde, cu forma alungită și gîtul scurt. [pl. *-le*]

citológic *adj.* referitor la citologie. [cf. fr. *cytologique*]

citologíe *s.f.* disciplină care are ca obiect studiul amănunțit al celulelor. [gen. *-iei.* / <fr. *cytologie*, cf. gr. *kytos* — celulă, *logos* — vorbire]

citoplásmă *s.f.* protoplasmă situată în afara nucleului, în celula vie. [<fr. *cytoplasme*]

citrát *s.m.* sare a acidului citric. [<fr. *citrate*]

cítric *adj.* care conține acid citric. ○ *acid* ~ = acid organic care se găsește în fructe și mai ales în sucul de lămîie; *fructe ~e* (și *s.n.*) = fructe care conțin în sucul lor acid citric. [<fr. *citrique*]

citrín *s.n.* varietate de cuarț de culoare galbenă. [<it. *citrino*, cf. lat. *citrinus*]

citronádă *s.f.* băutură preparată din suc de lămîie, apă și zahăr. [pl. *-de.* var. *citronată*, *sitronadă* s.f. / <fr. *citronnade*]

civadiéră *s.f.* pînză pătrată situată pe bompres. [pron. *-di-e-.* / cf. fr. *civadière*, it. *civadiera* <prov. *civadiera*]

cívic *adj.* propriu cetățeanului; cetățenesc. [<lat. *civicus*, cf. fr. *civique*]

cívil *adj.* **1.** privitor la cetățenii unui stat; referitor la raporturile juridice dintre cetățeni. ○ *drept ~* = ramură a dreptului care se ocupă cu condițiile persoanelor, raporturile lor de familie și diferite legături juridice care dau naștere la drepturi, obligații etc.; *cod ~* = totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile de drept civil; *stare ~ă* = situația unei persoane, așa cum rezultă din actele sale privitoare la naștere, căsătorie, deces; *ofițer al stării ~e* = delegat al puterii de stat însărcinat cu încheierea actelor de stare civilă; *parte ~ă* = partea care pretinde despăgubiri pentru daunele suferite cu

ocazia unei infracțiuni. **2.** care nu este militar, lipsit de caracter milităresc. ○ *război* ~ = conflict armat, pentru putere, între două grupuri adverse din același stat. // *s.m.* și *f.* persoană care nu face parte din armată. [var. *țivil, -ă* adj. / <lat. *civilis*, cf. it. *civile*, fr. *civil*]

civilitáte *s.f. (rar)* comportare frumoasă, fel curtenitor de a vorbi, de a duce o conversație; curtenie. [cf. lat. *civilitas*, fr. *civilité*]

civilizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a duce (un individ, un popor) la civilizație, a face să devină sau a deveni civilizat. [<fr. *civiliser*]

civilizát *adj.* **1.** ajuns la un nivel corespunzător al civilizației, care duce o viață de civilizație. **2.** manierat, politicos. [<*civiliza*]

civilizatór *adj.* care civilizează, răspânditor de civilizație. [cf. fr. *civilisateur*]

civilizáție *s.f.* nivel de dezvoltare la care se găsește viața socială, materială și spirituală, a unei formații sau a unui grup social; stare a vieții sociale, economice și culturale a unui popor, a unei epoci etc. [gen. *-iei*. / cf. fr. *civilisation*]

civísm *s.n.* atitudine, zel de care dă dovadă un bun cetățean. [<fr. *civisme*]

cívitas *s.n.* *(în organizația provincială romană)* teritoriul unui trib local, neroman și centrul său principal. [<lat. *civitas* — cetate, stat]

cizelá *vb.* I. *tr.* a lucra, a ciopli, a scobi, a orna cu dalta. ● *(fig.)* a șlefui; a împodobi, a înfrumuseța (o operă, o scriere etc.). [<fr. *ciseler*]

cizelát *adj. (despre obiecte)* lucrat minuțios, finisat (cu dalta). ● *(fig.)* lucrat cu îngrijire, migălit; înfrumusețat; rafinat. [<*cizela*]

cizelúră *s.f. (rar)* ornament, înfloritură migăloasă și artistică făcută prin cizelare. [<fr. *ciselure*]

clac *s.n. (rar)* pălărie cilindrică care se poate turti și purta sub braț. [pl. *-curi*. / <fr. *claque*]

clacá *vb.* I. **I.** *intr. (franțuzism)* a face să se audă, a produce un zgomot sec. ● *(despre condensatori)* a se strica. **II.** *refl.* a-și luxa tendonul la picior (printr-o călcătură stîngace). ● *(despre cai)* a avea tendoanele picioarelor (din față) umflate. [<fr. *claquer*]

clacáj *s.n.* **1.** luxare a tendonului de la picior; ruptură a fibrelor musculare, datorită unui accident. **2.** boală a cailor care se manifestă prin umflarea tendoanelor, în special la picioarele din față. [<fr. *claquage*]

clamá *vb.* I. *intr. (rar)* a chema cu voce tare, a striga. [<lat. *clamare*, cf. it. *clamare*, fr. *clamer*]

clámă *s.f.* piesă de metal de diferite forme și mărimi, care servește pentru prins hîrtii, părul etc.; agrafă. [<germ. *Klammer*]

clamoáre *s.f. (rar)* strigăt, chemare desperată; urlet de protest. [gen. *-orii*. / cf. lat. *clamor*, it. *clamore*, fr. *clameur*]

clamorós *adj. (rar)* strigător, chemător, deznădăjduit. [cf. it. *clamoroso*]

clan *s.n.* **1.** comunitate umană din orînduirea primitivă, compusă din indivizi uniți prin legături de rudenie și de limbă; grup de familii înrudite (la scoțieni și la irlandezi). **2.** mică reuniune de specii vegetale, crescute pe suprafețe puțin întinse, care tind însă să se răspîndească. **3.** *(peior.)* clică, grup, facțiune. [pl. *-nuri*. / <fr. *clan*, cf. gaelic *clan*]

clandestín *adj.* cu caracter secret (fiind oprit de lege); ilicit. [cf. fr. *clandestin*, lat. *clandestinus*]

clar *adj.* **1.** limpede, deslușit, curat. ● transparent. **2.** lămurit, ușor perceptibil, de înțeles. [<lat. *clarus*]

clare *s.n.* gaz de luptă iritant, care provoacă strănutatul. [<engl. *Clark*, numele inventatorului acestui gaz]

clarificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) lămuri, a (se) deslușì; a (se) limpezi. [pr.: *clarific*. / cf. fr. *clarifier* <lat. *clarus* — limpede, *facere* — a face]

clarificáre *s.f.* acțiunea de a clarifica și rezultatul ei; lămurire, limpezire. [<*clarifica*]

clarificatór *adj.* care clarifică. [<*clarifica*]

clarinét *s.n.* instrument muzical de suflat, compus dintr-un tub de lemn, cu mușiuc și anche simplă și cu clape. [var. *clarinetă* s.f. / <fr. *clarinette*, it. *clarinetto*]

clarinetíst *s.m.* și *f.* cel care cîntă la clarinet. [cf. fr. *clarinettiste*, it. *clarinettista*]

claritáte *s.f.* **1.** însușirea a ceea ce este clar: limpezime, limpeziciune, puritate. ● calitate a sunetului sau a vocii de a răsuna distinct și precis. **2.** limpezime în gîndire, în vorbire, în expunerea ideilor; expunere pe înțeles. ○ *cu* ~ = cu precizie; clar, limpede. [cf. lat. *claritas*]

clarobscúr *adj. (pict.)* care cuprinde zone de umbră și de lumină în contrast puternic. // *s.n.* efect artistic de contrast produs prin distribuția luminii și a umbrei profunde într-un tablou. ● pictură monocromă care, pentru a obține efecte, folosește contrastul dintre lumină și umbră. [după it. *chiaroscuro*, fr. *clair-obscur*]

clarvăzátor *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care prevede cu precizie ceea ce se poate întîmpla; (spirit) pătrunzător, limpede. [după fr. *cloirvoyant*, it. *chiaroveggente*]

clarviziúne *s.f.* însușirea de a pătrunde un fapt, un fenomen etc. și de a prevedea desfășurarea lui. [după fr. *clairvoyance*, it. *chiaroveggenza*]

clasá *vb.* I. *tr.* **1.** a aranja, a ordona, a rîndui (pe clase, pe categorii etc.); a grupa, a ordona ceva într-o ordine oarecare. ● a categorisi pe cineva, devenit inapt pentru muncă, potrivit gradului de invaliditate. ● *refl.* a obține un anumit loc într-un clasament, la o întrecere etc. **2.** *(jur.)* a înceta cercetările într-o anumită pricină, într-un anumit caz etc., din lipsa unor elemente sigure care să îndreptățească continuarea investigațiilor. [<fr. *classer*, cf. it. *classare*]

clasábil *adj.* care poate fi clasat. [cf. fr. *classable*]

clasaméntsn. ordinea reușitei concurenților într-o competiție sportivă. [cf. fr. *classement*]

clasáre *s.f.* acțiunea de a clasa și rezultatul ei. ● *(jur.)* încetare a cercetărilor într-o anumită chestiune și închidere a dosarului respectiv. [<*clasa*]

clásă *s.f.* **I.** *(fil.) clasă socială* = grup mare de oameni care se deosebește de alte grupuri după locul pe care-l ocupă într-un anumit sistem de producție socială, după raportul față de mijloacele de producție, după rolul îndeplinit în organizarea socială a muncii, după felul în care obțin partea de care dispun din bogăția societății și după mărimea acestei părți. **II. 1.** fiecare dintre subîmpărțirile, despărțiturile mari ale regnului animal sau vegetal. **2.** fiecare dintre grupele de cîte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. **III. 1.** unitate de învățămînt care cuprinde elevi cu același nivel de cunoștințe, cărora urmează să li se predea aceleași materii. **2.** sală în care se țin cursurile pentru un grup de elevi cu același nivel de cunoștințe. **3.** oră de curs. **IV. 1.** categorie a vagoanelor, compartimentelor de tren, a cabinelor de vapor etc. **2.** categorie, grad, rang. [var. *clas* s.n. / <rus. *klas*, cf. fr., it. *classe*, germ. *Klasse*, lat. *classis*]

clasiár *s.m.* soldat roman care făcea seriviciul în flotă. [pron. *-si-ar.* / <lat. *classiarius*, cf. *classis* — flotă]

clásic *adj.* **1.** *(despre o lucrare, o operă de artă)* care servește ca model de perfecțiune, ajuns la perfecțiune. ● (și *s.m.*; *despre scriitori, artiști* etc.) considerat perfect, care a atins un înalt nivel de perfecțiune, care aparține unei epoci considerate perfectă, model. **2.** tipic, caracteristic. **3.** referitor la lumea antică greco-latină; caracteristic antichității greco-latine. ● conform normelor artei antice greco-latine. **4.** privitor la clasicism (**1**). [cf. fr. *classique*, it. *classico*, lat. *classicus*]

clasicísm *s.n.* **1.** curent literar și artistic apărut în Europa apuseană în secolele al XVII-lea — al XVIII-lea, care avea ca model de creație operele antichității greco-latine. **2.** ansamblul caracterelor unei opere clasice: perfecțiune, armonie, echilibru, puritate, sobrietate în creație. [cf. fr. *classicisme*, it. *classicismo*]

clasicíst *s.m.* și *f.* specialist în filologia și cultura clasică. [<germ. *Klassizist*]

clasicizánt *adj.* cu caracter voit clasic, căutat; care caută să imite clasicismul.

clasificá *vb.* I. *tr.* a împărți, a rîndui sistematic, a repartiza pe clase, pe categorii; a clasa. ● a face clasificarea unor elevi, a unor candidați etc., potrivit rezultatelor obținute la probele examinatorii. [p.i. *clasific.* / cf. it. *classificare*]

clasificáre *s.f.* repartizare sistematică pe clase sau într-o anumită ordine. [< *clasifica*]

clasificatór *adj.* care se referă la clasificare. // *s.m.* și *f.* specialist care se ocupă în special cu clasificările. [cf. fr. *classificateur*]

clasificáție *s.f.* clasificare. [gen. *-iei.* var. *clasificațiune* s.f. / cf. it. *classificazione*, fr. *classification*]

clasór *s.n.* **1.** mapă, album sau mobilă în care se păstrează documente, fotografii etc. clasate. **2.** aparat întrebuințat pentru clasarea anumitor materiale. [pl. *-oare.* / cf. fr. *classeur*]

claudicánt *adj. (latinism)* șchiop. [pron. *cla-u-.* / <lat., fr. *claudicant*]

claudicáție *s.f. (latinism)* faptul de a șchiopăta, șchiopătat. [gen. *-iei.* / <lat. *claudicatio*, cf. fr. *claudication*]

claustrá *vb.* I. *refl.* și *tr. (rar)* a (se) închide, a (se) izola într-o mănăstire sau în alt loc retras. [<fr. *claustrer*, cf. lat. *claustrum* — loc închis]

claustrái *adj. (rar)* de mănăstire, mănăstiresc. [pron. *cla-us-.* / cf. fr. *claustral*, lat. med. *claustralis*]

claustrație *s.f. (rar)* închidere (benevolă) într-o mănăstire sau în alt loc de retragere; claustrare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *claustration*]

claustrofobíe *s.f.* teamă patologică de locuri închise. [<fr. *claustrophobie*, cf. lat. *claustra* — barieră, *phobos* — teamă]

cláuză *s.f.* dispoziție, articol special al unei convenții, al unui contract etc. [pron. *cla-u-.* / <cf. lat. med. *clausa*, fr. *clause*]

clauzúlă *sf.* silaba accentuată împreună cu silabele neaccentuate de la sfîrșitul unui vers; vers final al unei strofe. [pron. *cla-u-.* / cf. it., lat. *clausula*]

clavecín *s.n.* instrument muzical cu coarde de metal și cu claviatură, la care sunetul se produce prin ciupirea pe cale mecanică a coardelor, înlocuit mai tîrziu cu pianul. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *clavecin*, cf. lat. med. *clavicymbalum* — chimval cu claviatură]

clavecinist *s.m.* și *f.* cîntăreț la clavecin. [cf. fr. *claveciniste*]

claviatúră *s.f.* sistemul clapelor și al butoanelor de ton la orgă, la pian, la acordeon, la aparatele de radio, la mașina de scris etc. [pron. *-vi-a-.* pl. *-ri.* / <germ. *Klaviatur*]

clavicimbál *s.n.* instrument cu coarde metalice și claviatură. [pl. *-luri.* / <it. *clavicimbalo*]

clavicórd *s.n.* vechi instrument cu claviatură și coarde de formă dreptunghiulară, asemănător clavecinului. [pl. *-duri.* / <fr. *clavicorde*, it. *clavicordio*]

claviculár *adj.* care ține de claviculă. [cf. fr. *claviculaire*]

clavículă *s.f.* os din centura scapulară care leagă omoplații de stern. [<fr. *clavicule*, cf. lat. *clavicula*]

claviformă *adj. (bot.; despre unele organe)* care se îngroașă spre vîrf. ● *(rar)* în formă de par, de baston, de retevei. [<fr. *claviforme*, cf. lat. *clava* — retevei, *forma* — formă]

clavír *s.n. (rar)* pian. [var. *claviriu* s.n. / <germ. *Klavier*]

claxón *s.n.* dispozitiv de semnalizare sonoră, folosit mai ales la automobile. [<fr. *klaxon*]

claxoná *vb.* I. *intr.* a suna din claxon, a semnaliza cu claxonul. [<*claxon*]

cleionáj *s.n.* rețea din gărdulețe de nuiele împletite, cu care se consolidează o coastă de deal, o rîpă etc. [pl. *-je.* / < fr. *clayonnage*]
clematítă *s.f.* plantă erbacee cu flori mari, albe sau roze, în formă de clopot; clopoțel. [<fr. *clématite*]
clémă *s.f.* dispozitiv cu care se prind laolaltă două sau mai multe piese, obiecte etc. [pl. *-me.* / <germ. *Klemme*, rus. *klemma*]
clemént *adj. (rar)* iertător, indulgent, îndurător, milos, bun, blînd. [<lat. *clemens*, cf. fr. *clément*, it. *clemente*]
cleméntă *s.f. (rar)* iertare, indulgență, îndurare, milă, bunătate, blîndețe. [cf. lat. *clementia*, it. *clemenza*]
clepsídră *s.f.* instrument folosit în vechime pentru măsurarea timpului, bazat pe determinarea acestuia cu ajutorul unui lichid sau al nisipului care curgea dintr-un rezervor în alt rezervor; ceas de apă; ceas de nisip. [<fr. *clepsydre*, cf. gr. *klepsydra*]
cleptomán *s.m.* și *f.* suferind de cleptomanie. [<fr. *cleptomane*, cf. gr. *kleptomanes*]
cleptomanie *s.f.* înclinație irezistibilă pentru furt (de bani, de obiecte etc.); impulsie morbidă, manie pentru furt. [gen. *-iei.* / <fr. *cleptomanie*, cf. gr. *kleptes* — hoț, *mania* — manie]
cler *s.n.* preoțime; totalitatea clericilor dintr-o țară, dintr-o biserică etc. [cf. germ. *Klerus*, lat. *clerus*]
cléric *s.m.* om al bisericii, membru al clerului, preot; călugăr. [cf. germ. *Kleriker*, lat. *clericus*]
clericál *adj.* privitor la clerici, la clericalism. [cf. germ. *klerikal*, lat. *clericalis*]
clericalísm *s.n.* curent politic reacționar care tinde la extinderea influenței și dominației bisericii asupra vieții sociale, politice și culturale a unei țări. [cf. fr. *cléricalisme*]
clevelt *s.n.* mineral care conține uraniu și care, prin încălzire, degajă o mare cantitate de heliu. [<fr. *clévéite*]
clică *s.f.* bandă, șleahtă, gașcă, grup de intriganți; coterie. [<fr. *clique*]
clichét *s.n.* pîrghie de formă specială, oscilantă față de un capăt al ei, avînd de obicei rolul de a opri mișcarea unor organe de mașină. [pl. *-te* și *-turi.* / < fr. *cliquet*]
client *s.m.* și *f.* **1.** persoană care cumpără frecvent dintr-un magazin, consumator obișnuit al unui local public; mușteriu, consumator. ● cel care apelează la serviciile unui avocat, ale unui medic, ale unui croitor etc., considerat în raport cu acela care îi oferă serviciile sale. **2.** plebeu roman pus sub patronajul unui patrician. [pron. *cli-ent.* / <lat. *cliens*, cf. fr. *client*, it. *cliente*]
clientelár *adj.* relativ la clientelă (2); *(p. ext.)* referitor la raportul care exista între statul roman, ca patron, și populațiile străine, care se recunoșteau dependente de autoritatea Romei. [< *client*]
clientélă *s.f.* **1.** clienții unui negustor, ai unei întreprinderi, ai unui local etc. ● clienții unui avocat, ai unui medic etc. **2.** clienții unui patrician roman. [<lat., it. *clientela*, cf. fr. *clientèle*]
climactérium *s.n.* fază în viața femeii sau a bărbatului cînd încetează funcția secreției interne a glandelor genitale. [pron. *ri-um.* / <lat. *climacterium*]
climát *s.n.* **1.** climă. **2.** *(fig.)* atmosferă socială, morală; ambianță. [<fr. *climat*, cf. gr. *klima* — înclinare]
climatéric *adj.* privitor la climă; climatic. [cf. fr. *climatérique*]
climátic *adj.* climateric. ○ *stațiune climatică* = stațiune cu climă potrivită pentru odihnă sau pentru tratamentul anumitor boli. [cf. fr. *climatique*]
climatológic *adj.* referitor la climatologie. [cf. fr. *climatologique*]
climatologie *s.f.* știință care studiază climele și influența lor asupra vieții. [gen. *-iei.* / <fr. *climatologie*, cf. gr. — *klima* — înclinație, *logos* — vorbire]
climax *s.n.* figură de stil în care desfășurarea ideilor, a gîndirii, se face treptat, în formă de scară. [pl. *-xuri.* /<lat., fr. *climax*]
climă *s.f.* **1.** totalitatea fenomenelor meteorologice care caracterizează starea medie a atmosferei unei regiuni. **2.** ținut, regiune considerată sub raportul condițiilor atmosferice caracteristice. [cf. it. *clima*, germ. *Klima*, gr. *klima*]
clină *s.f. (rar)* povîrniș, urcuș, teren înclinat. [<it. *clina*, lat. *elino*]
clíncher *s.n.* produs intermediar care se obține la fabricarea cimentului, prin arderea marnei sau a unui amestec de argilă cu calcar și prin transformarea acesteia într-o masă compactă și dură. [<rus. *klinker*, cf. germ. *Klinker*, engl., fr. *clinker*]
clíngherit *s.n.* material izolant fabricat dintr-un amestec de azbest și cauciuc. [scris și *klingherit.* / <germ. *Klingerit*]
clínic *adj.* făcut în clinică, de clinică. [<fr. *clinique*, cf. gr. *kline* — pat]
clínică *s.f.* spital (sau secție a unui spital) folosit la cercetări științifice sau pentru învățămîntul practic al studenților. ● *(rar)* instituție medicală unde un anumit medic specialist dă consultații sau tratează bolnavii. [pl. *-ci.* / <fr. *clinique* it. *clinica*]
clinician *s.m.* și *f.* medic care lucrează într-o clinică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *clinicien*]
clinográf *s.n.* instrument care servește la determinarea grafică a înclinării pantei terenului. [<fr. *clinographe*, cf. gr. *klino* — înclin, *graphein* — a scrie]
clinométru *s.n.* **1.** instrument care servește la măsurarea unghiurilor verticale față de orizont sau a unghiurilor zenitale față de verticala locului. **2.** instrument care determină înclinarea avionului sau a chilei unei nave. [<fr. *clinomètre*, cf. gr. *klino* — înclin, *metron* — măsură]
clinoterapíe *s.f.* tratament al bolilor prin repaus la pat. [gen. *-iei.* / <fr. *clinothérapie*, cf. gr. *kline* — pat, *therapeia* — tratament]
cliper *s.n.* **1.** *(av.)* avion de transport rapid. **2.** corabie cu pînze, mare, rapidă, folosită mai ales în ultima jumătate a

secolului al XIX-lea. ● barcă de formă zveltă, pentru sport. [engl., fr. *clipper*]
clips *s.n.* agrafă, broșă sau cercel care se prinde cu un fel de clapă sau ac cu arc. [pl. *-suri*. /<germ. *Klips*]
cliring *s.n.* sistem de decontări fără numerar, folosit mai ales între state, care constă în compensarea cererilor și obligațiilor de plată reciproce. [pl. *-guri*. / <engl., fr. *clearing*]
clismă *s.f.* spălătură intestinală făcută prin introducerea unor lichide în intestinul gros, cu ajutorul unor aparate speciale. [<germ. *Klysma*, cf. gr. *klysma*]
clistír *s.n.* irigator. ● clismă. [pl. *-re*. / <ngr. *klystir*, cf. germ. *Klistir*]
clișá *vb.* I. *intr.* a face un clișeu pentru stereotipie. [p.i. *-șez*, 3,6 *-șează*, ger. *-șînd*. / <fr. *clicher*]
clișáj *s.n. (poligr.)* acțiunea de a clișa și rezultatul ei; clișare. [pl. *-je*. / <fr. *clichage*]
clișéu *s.n.* **1.** placă (film) fotografică impresionată de lumină, care constituie proba negativă a unei fotografii. **2.** planșă care conține copia unui text sau a unei figuri și care servește pentru imprimare. **3.** *(fig.)* frază banală, expresie stereotipă, folosită în anumite ocazii; șablon. [pl. *-ee* (pron. *-șe-e*). / <fr. *cliché*]
clivá *vb.* I. *intr. (despre cristale)* a se despica, a se desface în lame. [<fr. *cliver*, cf. ol. *klieven* — a despica]
cliváj *s.n.* desfacere în lame a unor cristale, în direcții determinate; calitatea de a cliva. [<fr. *clivage*]
cloazón *s.n.* perete metalic care desparte compartimentele unei nave. [pl. *-oane*. / <fr. *cloison*]
clocáj *s.n.* deformația unei table care a fost supusă unei compresiuni în planul ei. [<fr. *cloquage*]
clor *s.n.* element chimic gazos, galben-verzui, cu miros înecăcios, foarte toxic, folosit ca decolorant și dezinfectant. [<fr. *chlore*, cf. gr. *chloros* — verzui]
clorát *s.m.* sare a acidului cloric. [<fr. *chlorate*]
clorhidrát *s.m.* sare a acidului clorhidric. [<fr. *chlorhydrate*]
clorhídric *adj. acid* ~ = acid incolor, coroziv, cu miros înțepător, care se obține prin combinarea clorului cu hidrogenul sau prin acțiunea acidului sulfuric asupra clorurii de sodiu. [<fr. *chlorhydrique*]
clóric *adj. acid* ~ = acid oxigenat al clorului. [<fr. *chlorique*]
clorináre *s.f.* clorizare. [cf. *clor*]
clorizáre *s.f. (med.)* operație de sterilizare a apei cu clor. [după fr. *chlorisation*]
cloroanemíe *s.f.* anemie care prezintă caracterele clorozei. [pron. *-ro-a-*. gen. *-iei*. / <fr. *chloro-anémie*]
clorofílă *s.f.* pigment natural, de culoare verde, care se găsește în celulele unor plante și care, sub acțiunea razelor solare; absoarbe din aer bioxidul de carbon necesar plantei. [<fr. *chlorophylle*, cf. gr. *chloros* — verde, *phyllon* — frunză]
clorofilián *adj. asimilație* ~*ă* = fotosinteză. [pron. *-li-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *chlorophyllien*]
clorofórm *s.n.* lichid volatil, incolor, care este un compus organic al clorului, folosit în medicină. [<fr. *chloroforme*]
cloroformá *vb.* I. *tr. (rar)* a cloroformiza. [<fr. *chloroformer*]
cloroformizá *vb.* I. *tr.* a amorți, a adormi, a narcotiza cu cloroform. [<fr. *chloroformiser*]
cloroleucite *s.f. pl.* corpuscule impregnate cu clorofilă, care se găsesc în protoplasma celulei vegetale. [pron. *-le-u-*. / <fr. *chloroleucite*]
clorométru *s.n.* aparat pentru determinarea cantității de clor dizolvate într-un lichid. [<fr. *chloromètre*, cf. fr. *chlore* — clor, gr. *metron* — măsură]
cloromicetínă *s.f.* pulbere albă cu gust amar, insolubilă în apă, cu acțiune bacteriostatică. [<fr. *chloromycétine*]
cloropicrínă *s.f.* gaz de luptă sufocant și lacrimogen. [<fr. *chloropicrine*]
cloroplaste *s.n. pl.* corpusculi de culoare verde care se găsesc în citoplasmă, având un rol esențial în procesul de fotosinteză. [<fr. *chloroplastes*]
clorótic *adj.* suferind de cloroză; *(p. ext.)* anemic, palid; lipsit de vigoare. [<fr. *chlorotique*]
clorózá *s.f.* **1.** boală caracterizată prin împuținarea globulelor roșii din sînge; anemie. **2.** îngălbenire (totală sau parțială) a organelor verzi ale plantelor, cauzată de distrugerea clorofilei din celule. [<fr. *chlorose*, cf. gr. *chloros* — verde]
clorurá *vb.* I. *tr.* **1.** a trata cu clor unele substanțe organice. **2.** a trata lîna cu clor pentru a-i da luciu și o mare afinitate pentru coloranți. [< fr. *chlorurer*]
clorúră *s.f.* sare a acidului clorhidric. ○ ~ *de sodiu* = sare de bucătărie. [< fr. *chlorure*]
closét *s.n.* latrină, privată. [<engl., fr. *closet*]
cloș *s.n. croială* ~ = tip de croială largă (și cu falduri), cu firele țesăturii așezate oblic; *fustă* ~ = fustă largă în partea de jos (și uneori cu falduri). [<fr. *cloche* — clopot]
clovn *s.m.* artist de circ, care urmărește să provoace rîsul prin poznele sale și prin felul în care apare îmbrăcat. [var. *claun* s.m. / <engl., fr. *clown*]
clovnerie *s.f.* număr de clovn; bufonerie. [pron. *-ri-e*. pl. *-ii*. / <fr. *clownerie*]
club *s.n.* **1.** cerc pe lîngă o întreprindere, o instituție, un sindicat etc., unde se reunesc salariații în timpul liber pentru activități cultural-educative, pentru a face sport etc.; local unde funcționează un astfel de cerc. **2.** *(în țările capitaliste)* asociație (politică), cerc de persoane care se întrunesc regulat într-un anumit local; local care servește acestui scop. [<fr., engl. *club*]
clúbman *s.m.* membru al unui club (2), persoană care frecventează cluburile. [var. *clubmen* s.m. / <engl. *clubman*]
clúpă *s.f.* **1.** compas forestier pentru măsurarea diametrelor arborilor. **2.** portunealtă pentru tăierea manuală a filetului la țevi și la bare rotunde. **3.** piesă la mașina de lățit și egalizat, care prinde

marginea țesăturii prelucrate. [<germ. *Kluppe*]

cnemídă *s.f. (ant. la pl.)* jambieră de metal folosită de soldații greci. [<fr. *cnémide*, cf. lat. *cnemis*, gr. *knemis*]

cnócaut *s.n.* scoaterea din luptă, la box, a adversarului, care este declarat învins dacă nu se ridică de pe podea pînă ce arbitrul numără pînă la zece; se notează prescurtat *k.o.* [pron. *noc-aut.* / < engl., fr. *knock-out*]

cnocautá *vb.* I. *tr.* a face pe cineva cnocaut. [<engl. *knock-out*]

cnóedaun *s.n.* situație în care boxerul trîntit la pămînt se ridică înainte ca arbitrul să numere pînă la zece, lupta continuînd pînă la timpul prescris; se notează prescurtat c.d. [pron. *noc-daun.* / <engl., fr. *knock-down*]

co- v. c o n[1].

coabitá *vb.* I. *intr. (despre un bărbat și o femeie)* a locui împreună, în aceeași casă; a conviețui. [pron. *co-a-.* p.i. *-tez*, *coabit.* / cf. lat. *cohabitare*, fr. *cohabiter*]

coabitáre *s.f.* faptul de a coabita; conviețuire. [<*coabita*]

coabitáție *s.f.* coabitare. [var. *coabitațiune* s.f. / cf. lat. *cohabitatio*, fr. *cohabitation*]

coachizitór *s.m.* și *f.* achizitor care cumpără ceva împreună cu altă persoană, tovarăș de cumpărare. [<*co-* + *achizitor*, după fr. *coacquéreur*]

coacuzát *adj., s.m.* și *f.* (cel) care este acuzat în același timp împreună cu alții. [cf. fr. *coaccusé*]

coadnát *(despre părți ale plantei)* care s-au dezvoltat împreună, unindu-se, aderînd una la alta. [<fr. *coadné*]

coadnáție *s.f. (bot.)* starea a două organe coadnate. [pron. *co-a-.* gen. *-iei.* / <fr. *coadnation*]

coafá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) pieptăna îngrijit părul, a-și aranja părul la coafor. [pron. *co-a-.* / <*coafor*]

coaféză *s.f.* femeie care are meseria de coafor. [<fr. *coiffeuse*]

coafór *s.m.* lucrător specializat în pieptănarea și aranjarea coafurii. [<fr. *coiffeur*]

coafúră *s.f.* aranjament al părului, pieptănătură (în special la femei). [<fr. *coiffure*]

coágul *s.m.* gelul obținut prin coagularea unor substanțe coloidale; cheag. [pron. *co-a-.* / <lat., fr. *coagulum*]

coagulá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) închega, a prinde cheag. [<fr. *coaguler*, cf. lat. *coagulare*]

coagulánt *adj., s.n.* (reactiv) care poate produce coagularea unor substanțe coloidale. [cf. fr. *coagulant*]

coalescént *adj.* care prezintă coalescență. [pron. *co-a-.* / cf. fr. *coalescent*, lat. *coalescere* — a se lipi]

coalescénță *s.f.* aderare a unor părți care erau divizate în mod natural sau accidental; strîngerea împreună a picăturilor dintr-o emulsie sau a particulelor dintr-o suspensie. [<fr. *coalescence*]

coaliție *s.f.* alianță dintre două sau mai multe state, grupări politice etc., făcută în vederea unei acțiuni comune. ○ *guvern de ~* = guvern la care participă mai multe partide sau fracțiuni politice. [pron. *co-a-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *coalition* <lat. *coalitus* — unit]

coalizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) uni, a (se) alia contra unui inamic comun sau în vederea unor țeluri comune. [<fr. *coaliser*]

coaptáție *s.f.* punerea la locul lor a fragmentelor de oase fracturate sau a oaselor luxate. [pron. *co-a-...* gen. *-iei.* / <fr. *coaptation*]

coasociát *s.m.* și *f.* fiecare dintre membrii unei asociații, considerat în legătură cu ceilalți asociați. [pron. *co-a-...-ci-at.* / cf. fr. *coassocié*]

coautór *s.m.* și *f.* autor care a făcut o lucrare împreună cu altcineva. ● autor al unei infracțiuni pe care a făptuit-o împreună cu alții; părtaș. [pron. *co-a-u-.* / <*co-* + *autor*]

coaxiál *adj. (despre figuri sau corpuri geometrice)* care are o axă comună cu altul. [pron. *co-a-xi-al.* / <fr. *coaxial*]

cobái *s.m.* mamifer rozător foarte prolific, folosit mai ales în experiențele de biologie. ● *(fig.)* obiect al unei experiențe, ființă supusă unei experimentări. [<fr. *cobaye*, cf. sud-americ. *cobayo*]

cobált *s.n.* metal alb-argintiu, mai dur decît fierul. [<fr. *cobalt*, cf. germ. *Kobalt*]

cobaltínă *s.f.* minereu de cobalt și arsen, cu luciu metalic. [<fr. *cobaltine*]

cobeligeránt *adj., (adesea s.)* care poartă un război împreună cu altul; aliat. [<*co-* + *beligerant*]

cóbra *s.f.* șarpe veninos care trăiește în India, avînd pe gît niște pete negre, mărginite cu alb: șarpe-cu-ochelari; naja. [<fr., port. *cobra*]

coc *s.n.* pieptănătură feminină, cu părul strîns sau împletit și adunat pe ceafă sau în creștetul capului. [pl. *-curi.* / <fr. *coque*]

cóca *s.m. invar.* arbust originar din America de Sud, din ale cărui frunze se extrage cocaina. [<fr., it., sp. *coca*<cuv. arguatinian]

coca-cóla *s.f.* băutură preparată din sucuri de fructe care conțin și stupefiante. [<engl. *coca-cola*, nume comercial american]

cocaínă *s.f.* substanță toxică extrasă din planta numită coca, folosită ca stupefiant, iar în medicină ca anestezic local. [pron. *-ca-i-.* / <fr. *cocaïne*]

cocainomán *s.m.* și *f.* cel care ia cocaină pentru a-și produce stări de euforie. [<fr. *cocaïnomane*]

cocainomanie *s.f.* obișnuință morbidă de a lua cocaină; viciul cocainomanului. [gen. *-iei.* / <fr. *cocaïnomanie*]

cocárdă *s.f.* insignă (adesea în culorile naționale) pe care o poartă militarii la chipiu sau civilii la pălărie. ● emblemă a unei grupări politice, a unui curent etc. ● floare (de ceară) purtată de nuntași la butonieră. [<fr. *cocarde*]

cócă *s.f.* **1.** ansamblu format de scheletul unei nave și de învelișul ei exterior. **2.** parte componentă a unui avion, constînd din învelișul exterior. ● construcție în formă de barcă, care asigură plutirea hidroavioanelor. [pl. *-ci.* / <fr. *coque*]

coccigián *adj.* care se referă la coccis, al coccisului. [pron. *-gi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / <fr. *coccygien*]

coccigodínie *s.f.* durere la nivelul coccisului, care apare mai ales în timpul sarcinii și al afecțiunilor uterine. [gen. *-iei.* / <fr. *coccygodynie*, cf. gr. *kokkyx* — cuc, *odyne* — durere]

cóccis *s.n.* os triunghiular care se află la extremitatea de jos a coloanei vertebrale; noadă. [pron. *coc-cis.* pl. *-suri.* var. *coccige* s.n. / <fr. *coccyx*, cf. gr. *kokkyx*]

cochét *adj., s.m.* și *f.* **1.** (persoană, mai ales femeie) care folosește tot felul de mijloace pentru a plăcea, pentru a seduce; (persoană) îmbrăcată cu gust, elegantă, cu purtări îngrijite, care dorește să placă, să fie admirată. **2.** *(despre lucruri)* drăguț, îngrijit, elegant, grațios. [<fr. *coquet*]

cochetá *vb.* I. *intr.* a încerca, a căuta să fie pe placul unei persoane de sex opus. [<fr. *coqueter*]

cochetărie *s.f.* purtare inspirată de dorința de a plăcea unei persoane de sex opus. [gen. *-iei.* / cf. fr. *coquetterie*]

cochílie *s.f.* **1.** înveliș calcaros compus din una sau două valve, care constituie scheletul unor moluște. **2.** formă metalică în care se toarnă diferite piese de mașini. [gen. *-iei.* / <fr. *coquille*, cf. lat. *conchylium*]

cóci *s.m. pl.* bacterii de formă sferică. [<germ. *Kokke*, cf. gr. *kokkos* — grăunte]

cóckpit *s.n.* spațiu neacoperit pe punte, amenajat cu banchete pentru călători sau pentru echipaj. [pl. *-te, -turi.* / <engl. *cockpit*]

cocón *s.m.* înveliș din fire cu care se înconjură crisalida unor insecte; *(spec.)* gogoașa viermelui de mătase. [<fr. *cocon*]

cócos *s.m. nucă de* ~ = fructul cocotierului, care conține un suc hrănitor și fibre textile întrebuințate în industrie; *lapte de* ~ = suc lăptos extras din nuca de cocos. [<germ. *Kokos*, cf. fr., port. *coco*]

cocótă *s.f.* femeie de moravuri ușoare; prostituată. [<fr. *cocotte*]

cocotiér *s.m.* specie de palmier din regiunile tropicale, care produce un fruct comestibil, cunoscut sub numele de nucă de cocos. [pron. *-ti-er.* / <fr. *cocotier*]

cocs *s.n.* produs rezultat de la distilarea cărbunilor la temperaturi înalte. [<germ. *Koks*, cf. engl. *coke*]

cocsaciz *s.m.* plantă erbacee perenă, din aceeași familie cu păpădia, care produce un suc din care se extrage cauciuc. [var. *cocsagîz* s.m. / <rus. *kok-sagîz*]

cocserie *s.f.* ansamblul instalațiilor în care se fabrică cocs prin distilarea cărbunilor de pământ. [gen. *-iei.* / <*cocs*, după fr. *cokerie*]

cocsificá *vb.* I. *tr.* a transforma cărbunele în cocs. [p.i. *cocsific.* / <*cocs*, după fr. *cokéfier*]

cóctail *s.n.* **1.** băutură de origine americană, preparată dintr-un amestec de diferite lichide alcoolice. **2.** reuniune la care se servește această băutură. [var. *cocteil* s.n. / <engl., fr. *cocktail*]

coțiúne *s.f.* fierbere, coacere. ● digestie a alimentelor în stomac. [cf. fr. *coction*, lat. *coctio*<*coquere* — a coace]

cod *s.n.* **1.** culegere de legi dintr-un anumit domeniu al dreptului. ○ *~ul muncii* = ansamblu de norme care reglementează raporturile de muncă. ● *(fig.)* culegere de norme referitoare la un anumit domeniu de activitate. **2.** sistem de simboluri (semne) care este folosit ca să reprezinte și să transmită informații (mesaje). [<fr. *code*, cf. lat. *codex*]

códa[1] *s.f.* serie de măsuri adăugate la partea finală a unei compoziții muzicale pentru a-i da mai multă strălucire. ● codița unei note. [<it., fr. *coda*]

codá[2] *vb.* I. *tr.* a exprima un mesaj cu ajutorul unui cod (2). [cf. fr. *coder*]

codáj *s.n.* codare; cod (2). [cf. fr. *codage*]

codáre *s.f.* acțiunea de a coda. [<*coda*]

codebitór *s.m.* și *f.* persoană care este datoare (cuiva) împreună cu alții. [cf. fr. *codébiteur*]

codeínă *s.f.* alcaloid extras din opiu, folosit mai ales în tratamentul tusei. [pron. *-de-i-.* / <fr. *codéine*, cf. gr. *kodeia* — capsula de mac]

codeținátor *s.m.* și *f. (rar)* cel care deține ceva împreună cu altul. [<*co-* + *deținător*]

codícil *s.n.* adaos, îndreptare ulterioară la un testament. [pl. *-le, -luri* și *-li* s.m. / <fr. *codicille*, cf. lat. *codicillus*]

codificá *vb.* I. *tr.* a reuni legi disparate, norme juridice într-un cod. [p. i. *codific*, 3, 6 *-că.* / cf. fr. *codifier*]

codiréctor *s.m.* cel care împarte direcția (unei întreprinderi, unei instituții etc.) cu altcineva. [pl. *-ri.* / cf. fr. *codirecteur*]

codirécție *s.f. (rar)* direcție (a unei instituții, a unei întreprinderi etc.) exercitată de mai multe persoane cu același grad. [gen. *-iei.* / <fr. *codirection*]

codism *s.n.* tactică oportunistă care preconizează situarea partidului în coada maselor și ploconirea lui față de procesul spontan al mișcării muncitorești, negându-se astfel rolul de avangardă și organizator al partidului marxist-leninist. [<*coadă*]

coechipiér *s.m.* membru al unei echipe, al unei formații etc., în raport cu ceilalți membri ai echipei. [pron. *co-e-...-pi-er.* / cf. fr. *coéquipier*]

coeficiént *s.m.* **1.** orice cantitate numerică sau literală așezată înaintea altei cantități pentru a o multiplica. **2.** mărime constantă în anumite condiții date, care indică o anumită proprietate a unei substanțe. ○ *~ economic* = relație, exprimată în procente, între cantitatea de muncă utilă produsă de un mecanism și cantitatea de energie pe care o consumă acesta. [pron. *co-e-...-ci-ent.* pl. *-nți, -nte* s.n. / <fr. *coefficient*]

coempțiúne *s.f. (jur.)* cumpărare reciprocă. [cf. fr. *coemption*, lat. *coemptio*]

coercíbil *adj. (despre gaze)* care poate fi comprimat; comprimabil. [pron. *co-er-.* / cf. fr. *coercible*]

coercitív *adj.* care are puterea sau dreptul de a constrînge; constrîngător. [cf. fr. *coércitif*]

coerciție *s.f.* constrîngere (mai ales în vederea supunerii față de legi). [gen. *-iei*. var. *coercițiune* s.f. / cf. fr. *coercition*, lat. *coercitio*<*coercere* — a constrînge]
coerédе *s.m.* moștenitor împreună cu alții. [pron. *co-e-*. / <lat. *coheres*, cf. fr. *cohéritier*]
coerént *adj.* constituit din părți care sînt strîns legate între ele și se succed în mod logic; strîns, închegat, unit. [pron. *co-e-*. var. *coherent*, *-ă* adj. / cf. fr. *cohérent*, lat. *cohaerens*]
coerență *s.f.* legătură, unire strînsă (între mai multe elemente, idei, lucruri). [var. *coherență* s.f. / cf. fr. *cohérence*, lat. *cohaerentia*]
coexistá *vb.* I. *intr.* a exista împreună sau simultan cu cineva sau ceva. [cf. fr. *coexister*]
coexistént *adj.* existent în același timp sau împreună cu altcineva sau cu altceva. [cf. fr. *coexistant*]
coexistență *s.f.* existență simultană a mai multor lucruri, ființe sau fenomene. ○ ~ *pașnică* = politică bazată pe principiul coexistenței țărilor cu orînduiri sociale diferite, hotărîte să renunțe la folosirea războiului ca mijloc de rezolvare a litigiilor dintre state. [cf. fr. *coexistence*]
coezíúne *s.f.* **1.** forță de atracție care se exercită între moleculele unui corp. **2.** *(fig.)* legătură strînsă, de ordin interior. [pron. *co-e-zi-u-*. / cf. fr. *cohésion*, lat. *cohaesio*]
cofeínă *s.f.* cafeină. [pron. *-fe-i-*. / <germ. *Koffein*]
cofráj *s.n.* tipar de lemn sau de metal în care se toarnă betonul în stare fluidă. [<fr. *coffrage*]
cofrét *s.n.* cutie care adăpostește aparatura de siguranță a unei instalații electrice etc. [<fr. *coffret*]
cognát *s.m.* situația juridică a celui înrudit cu alții; legături naturale, în special pe linie femeiască, în dreptul roman. [<lat. *cognatus*]
cognațiúne *s.f.* înrudire naturală în vechiul drept roman. [<lat. *cognatio*]
cognitív *adj. (fil.)* relativ la cunoaștere. [cf. fr. *cognitif*]
cognómen *s.n.* al treilea nume al unei persoane, care arată familia, potrivit vechiului drept roman. ● poreclă, supranume. [<lat. *cognomen*]
cognoscíbil *adj.* care poate fi cunoscut. [<lat. *cognoscibilis*]
cognoscibilitáte *s.f.* însușirea de a putea fi cunoscut. [cf. fr. *cognoscibilité*]
cohórtă *s.f.* **1.** unitate din infanteria română, cu un efectiv reprezentînd a zecea parte dintr-o legiune. **2.** *(fig.)* mulțime, ceată. [<lat. *cohors*, cf. fr. *cohorte*]
cóifură *s.f. (rar)* denumire generică pentru bonetă, caschetă, cască etc. [<fr. *coiffure*]
coíncide *vb.* III. *intr.* **1.** a se întîmpla, a se produce simultan, în același timp. **2.** a fi la fel, a se potrivi. ● *(despre linii, figuri)* a se suprapune perfect. [pron. *co-in-*. p.i. *coincid*. / <fr. *coïncider*, cf. it. *coincidere*<lat. *cum* — cu, *incidere* — a cădea pe]
coincidéntă *s.f.* potrivire (întîmplătoare), a două lucruri, evenimente etc. ● stare a două lucruri care coincid; potrivire, nimerealâ. [cf. fr. *coïncidence*, it. *coincidenza*]
coiné *s.n.* limbă comună (mai ales limba greacă de circulație). [pron. *co-i-*. /<gr. *koiné*]
cointeresá *vb.* I. *tr.* a interesa pe cineva într-o acțiune comună, împreună cu alții; a stimula cuiva interesul pentru ceva. [pron. *co-in-*. / cf. fr. *coïntéresser*]
cóit *s.n.* împreunare sexuală; copulație. [pron. *coit*. pl. *-uri*. / <lat. *coitus*, cf. fr. *coït*]
col *s.n.* parte în formă de gît a unui organ. [pl. *-luri*. / <fr. *col*, lat. *collum* — gît]
cóla[1] *s.m. invar.* arbore tropical ale cărui fructe conțin cafeină și teobromină. ○ *nucă de* ~ = fructul arborelui cola. // *s.n.* băutură preparată din fructul acestui arbore. [<fr. *cola*, *kola*<cuvînt sudanez]
colá[2] *vb.* I. *refl. (franțuzism)* a se împreuna, a se uni printr-o legătură nematrimonială; a trăi în concubinaj. [<fr. *coller*]
colaborá *vb.* I. *intr.* **1.** a lucra, a participa la înfăptuirea unei acțiuni, la elaborarea unei publicații, a unei opere comune etc. **2.** a publica o lucrare într-un periodic, într-o culegere. [cf. fr. *collaborer*, lat. *collaborare*<*cum* — cu, *laborare* — a lucra]
colaboráre *s.f.* acțiunea de a colabora și rezultatul ei. [<*colabora*]
colaboratór *s.m.* și *f.* cel care colaborează cu cineva la o lucrare, la elaborarea unei opere științifice, artistice etc. [cf. fr. *collaborateur*]
colaboraționísm *s.n.* colaborare cu dușmanul (mai ales cu naziștii în cel de-al doilea război mondial); trădare de patrie. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *collaborationisme*]
colaboraționíst *s.m.* și *f.* cel care colaborează cu dușmanul, pronazist; trădător de patrie. [<fr. *collaborationniste*]
colagén *adj. (despre substanțe)* care ajută la prepararea substanțelor gelatinoase. // *s.n.* substanță organică albuminoidă, din care sînt constituite pielea, cartilajele etc. [<fr. *collagène*]
colagóg *adj., s.n.* (medicament) care excită secreția biliară. [<fr. *cholagogue*]
coláj *s.n. (franțuzism)* legătură permanentă nematrimonială; concubinaj. [<fr. *collage*]
cólaps *s.n.* stare patologică foarte gravă, manifestată prin scăderea bruscă a puterii și încetarea treptată a funcțiilor cardiace, însoțită de pierderea cunoștinței. [pl. *-suri*. / <fr., lat. *collapsus*]
colargól *s.n.* soluție apoasă, conținînd argint în particule fine, folosită mai ales ca antiseptic. [<fr. *collargol*]
colaterál *adj.* lăturalnic, subordonat; secundar. ○ *(jur.) linie* ~*ă* = legătură de rudenie care unește între ei pe frați și surori și pe descendenții acestora. [<fr. *collatéral*]
colaționá *vb.* I. *tr.* a confrunta o copie cu originalul; a verifica dacă un document este complet și corect. ● a compara între ele manuscrise și ediții, pentru a stabili variantele. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *collationner*]

colaționáre *s.f.* acțiunea de a colaționa și rezultatul ei. [<*colaționa*]
colațiúne *s.f.* **1.** colaționare. **2.** drept de a conferi un beneficiu, un grad universitar etc. [cf. fr. *collation*<lat. *collatio* — reunire, adunare]
colbertísm *s.n.* sistem teoretic, potrivit căruia se cere protecționismul emporar al producției naționale, limitîndu-se importarea mărfurilor străine. [<*Colbert*, ministru de Finanțe sub Ludovic al XIV-lea, în Franța]
colecíst *s.n.* vezicula biliară. [<fr. *cholécyste*, cf. gr. *khole* — bilă, *kystis* — vezică]
colecistită *s.f.* inflamație a veziculei biliare. [<fr. *cholécystite*]
colecistografie *s.f.* radiografie a veziculei biliare cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei.* / <fr. *cholécystographie*]
colectá *vb.* I. *tr.* **1.** a aduna, a strînge și a depozita materiale, lucruri etc. **2.** a aduna de la producători diferite produse, pe baza unor contracte încheiate cu aceștia. **3.** *(despre un abces, o rană)* a face puroi; a coace. [<fr. *collecter*]
colectáre *s.f.* acțiunea de a colecta; strîngere, adunare. [<*colecta*]
coléctă *s.f.* strîngere de bani (sau de obiecte) prin contribuție benevolă, în scopul ajutorării cuiva. [<fr. *collecte*]
colectiv *adj.* **1.** rezultat din munca, din activitatea mai multor persoane; referitor la ideea de colectivitate. **2.** obștesc, social. // *s.n.* grup de oameni care lucrează în același loc de producție, avînd interese și concepții comune, purtînd fiecare răspunderea muncii depuse, supunîndu-se unei discipline liber consimțite și acceptînd o conducere unică. ○ ~ *de catedră* = totalitatea cadrelor didactice din învățămîntul superior, grupate în cadrul unei catedre. [cf. fr. *collectif*, lat. *collectivus*]
colectivísm *s.n.* trăsătură a relațiilor sociale în orînduirea socialistă și principiu al moralei comuniste, opus polar individualismului, în care se exprimă colaborarea, unitatea și solidaritatea oamenilor, spiritul tovărășesc, comunitatea de interese și devotamentul față de cauza generală comună. [cf. fr. *collectivisme*]
colectivíst *s.m.* și *f.* partizan al colectivismului. [cf. fr. *collectiviste*]
colectivitáte *s.f.* comunitate omenească, grup de oameni care duc o viață colectivă; *(p. ext.)* societate. [cf. fr. *collectivité*]
colectivizá *vb.* I. *tr.* a uni într-o comunitate, într-un grup etc. [<*colectiv*]
colectór *adj.* care colectează fluide. // *s.n.* încăpere, conductă pentru adunarea și conducerea fluidelor. // *s.m.* și *f.* achizitor de mărfuri, de produse etc. pentru stat, pentru o anumită instituție etc. [cf. fr. *collecteur*]
colectúră *s.f.* oficiu de colectare a cărților. [<germ. *Kollektur*]
colécție *s.f.* **1.** serie de obiecte asemănătoare sau de aceeași categorie, prezentînd o valoare documentară, artistică etc. ● culegere (de opere literare și științifice). ● totalitatea publicațiilor unei biblioteci. **2.** puroi colectat într-un țesut bolnav. [gen. *-iei.* var. *colecțiune* s.f. / cf. fr. *collection*, lat. *collectio*]
colecționá *vb.* I. *tr.* a aduna obiecte de același fel, pentru a alcătui o colecție. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *collectionner*]
colecționár *s.m.* și *f.* posesor al unei colecții; amator de colecții. [cf. fr. *collectionneur*]
coledóc *adj.* *canal* ~ = canal prin care se varsă bila în duoden. [<fr. *cholédoque*, cf. gr. *chole* — fiere, *dochos* — care primește]
colég *s.m.* și *f.* tovarăș de studii, de muncă, de activitate etc. [cf. fr. *collègue*, lat. *collega*]
colegatár *s.m.* și *f.* cel care moștenește împreună cu alții o avere lăsată prin testament. [cf. fr. *colégataire*]
colegiál *adj.* tovărășesc, camaraderesc. [pron. *-gi-al.* / cf. fr. *collégial*]
colegialitáte *s.f.* atitudine, sentimente colegiale; camaraderie. [<*colegial*, după germ. *Kollegialität*]
colegián *s.m.* elev al unui colegiu (4). [pron. *-gi-an.* pl. *-ieni.* / cf. fr. *collégien*]
colégiu *s.n.* **1.** grup care formează organul de conducere și de îndrumare al unui periodic, al unei lucrări, cărți etc., al unei instituții etc. **2.** corp sau asociație a unor persoane care au aceeași profesiune sau aceeași demnitate. **3.** categorie electorală care înglo ba în trecut cetățenii cu aceeași avere sau de același rang social. **4.** *(în trecut)* instituție de învățămînt public, asemănătoare liceului, cu o organizare specială. [<fr. *collège*, cf. it. *collegio* <lat. *collegium* — confrerie, tovărășie]
colemíe *s.f.* trecere a bilei în sînge. [gen. *-iei.* / <fr. *cholémie*, cf. gr. *chole* — fiere, *haima* — sînge]
coleoptére *s.n. pl.* ordin de insecte care au șase picioare și patru aripi (dintre care două, întărite, acoperă pe celelalte două); *(la sg.)* insectă din acest ordin. [pron. *-le-op-.* / <fr. *coléoptères*, cf. gr. *koleos* — scoarță, *pteron* — aripă]
colerétă *s.f.* *(rar)* guleraș. [<fr. *collerette*]
coléric *adj.* *(rar)* irascibil, supărăcios, nervos, mînios. [<fr. *colérique*]
colesterínă *s.f.* substanță organică, aflată în protoplasma celulelor și în special în creier și în nervi, care reglementează permeabilitatea față de lichide a membranelor celulare. [<fr. *cholestérine*, cf. gr. *chole* — fiere, *stereos* — solid]
colét *s.n.* pachet transportat prin poștă. [pl. *-te* și *-turi.* / <fr. *colis*]
coletărie *s.f.* expediere de mărfuri în cantități mici și sub forme ușor de mînuit; *(p. ext.)* mijloc (mai ales feroviar) de transport pentru aceste mărfuri. [gen. *-iei.* / <*colet*]
colhóz *s.n.* *(în U.R.S.S.)* gospodărie agricolă colectivă. [<rus. *kolhoz* <*kol*(ektivnoe) *hoz*(eaistvo) — gospodărie colectivă]
colhóznic *adj.* referitor la colhoz. // *s.m.* și *f.* membru al unui colhoz. [<rus. *kolhoznik*]
colibacíl *s.m.* bacil care trăiește în aparatul digestiv și care poate deveni patogen în anumite cazuri. [<fr. *colibacille*]

colibacilóză *s.f.* infecție a căilor urinare provocată de colibacili. [<fr. *colibacillose*]

colibrí *s.m. invar.* nume dat unor specii de păsări foarte mici, cu penele viu colorate și strălucitoare, care trăiesc în regiunea tropicală a Americii; pasăre-muscă. [<fr. *colibri* <cuv. caraib]

cólică *s.f.* simptom al unei boli, manifestat prin dureri puternice în regiunea bolnavă. [<*colique*]

coliér *s.n.* **1.** șirag, colan de mărgăritare, de pietre prețioase etc. care se poartă la gît. **2.** *(fig.)* briu, cerc. [pron. *-li-er.* / <fr. *collier*]

colimatór *s.n.* dispozitiv optic întrebuințat pentru determinarea unei direcții. ● instrument constituit dintr-o lunetă ajutătoare, care se atașază la luneta unui aparat de măsurat sau de vizat. [<fr. *collimateur*]

colimáție *s.f.* coincidența dintre axa optică a lunetei unui aparat topografic și linia de vizare. [gen. *-iei.* var *colimațiune* s.f./ <germ. *Kollimation*]

coliniár *adj. (despre puncte)* pe aceeași linie. [pron. *-ni-ar.* / <*co-* + *liniar*]

colír *s.n.* preparat lichid folosit în tratamentul unor anumite afecțiuni ale ochilor. [<fr. *collyre*, cf. gr. *kollyrion*]

colită *s.f.* inflamație a colonului[1], care dă naștere la tulburări digestive. [<fr. *colite*, cf. gr. *kolon* — intestin]

coliziúne *s.f.* **1.** lovire, ciocnire de tendințe, de forțe, de interese contrare; conflict. **2.** *(rar)* izbire puternică între două corpuri care se mișcă în sensuri opuse. ● încăierare, luptă violentă. [var. *colizie* s.f. / cf. fr. *collision*, it. *collisione*, lat. *collisio* — izbire]

colmatáre *s.f.* astuparea porilor unui material poros prin introducerea unei materii coloidale în masa lui. [după fr. *colmatage*]

coloánă *s.f.* **1.** stîlp de piatră, de marmură etc., de formă cilindrică, destinat să susțină o parte dintr-un edificiu. ○ ~ *vertebrală* = șira spinării. ● parte dintr-un catarg, care iese deasupra punții. **2.** masă a unui fluid, care ia formă cilindrică atunci cînd este închisă într-un tub sau cînd tișnește cu putere dintr-o conductă. **3.** *(poligr.)* șir de rînduri culese. ● rubrică (într-un formular, într-un registru etc.). **4.** șir vertical de cifre. **5.** denumire a mai multor aparate folosite în chimie și în industria chimică, alcătuite dintr-o manta verticală, cilindrică, de metal etc. conținînd materiale adsorbante, materiale filtrante etc. **6.** convoi de oameni, de animale, de vehicule care merge orînduit în șiruri paralele în adîncime. [cf. lat. *columna*, fr. *colonne*, it. *colonna*, ngr. *colona*]

colocatár *s.m.* și *f.* persoană care locuiește în aceeași casă cu persoane străine de familia sa. [<*co-* + *locatar*]

colóciu *s.n.* **1.** convorbire, discuție (științifică). **2.** examinare, control al cunoștințelor care se face pe calea unor discuții între profesori și studenți, elevi etc. [pron. *-viu.* / <lat. *colloquium* — convorbire]

colódiu *s.n.* soluție obținută prin dizolvarea nitrocelulozei într-un amestec de alcool și eter; se folosește în tehnică și în medicină. [pron. *-diu.* / <fr. *collodion*, cf. gr. *kollodes* — cleios]

colofón *s.n.* notă, însemnare finală a unei cărți, care reproduce sau completează cele spuse în titlu (numele tipografiei, locul și data imprimării etc.). [<fr. *colophon*, cf. gr. *kolophon*]

cologarítm *s.m.* logaritm al inversului unui număr. [<fr. *cologarithme*]

coloíd *adj. (despre substanțe)* aflat în stare de dispersie, care nu poate trece printr-o membrană. // *s.m.* substanță cu proprietăți coloide, în stare coloidală. [pron. *-lo-id.* / <fr. *colloïde*, cf. gr. *kolla* — clei, *eidos* — aspect]

coloidál *adj. (chim.)* cu aspect și proprietăți de coloid. ○ *stare* ~*ă* = stare de diviziune a materiei, în care particulele constitutive au dimensiuni cuprinse între aceea a moleculelor lor și aceea a suspensiilor. [cf. fr. *colloïdal*]

colombínă *s.f. (rar)* personaj feminin din comedia italiană, constumat la fel cu arlechinul. [<it. *colombina*]

colón[1] *s.n.* parte a intestinului gros cuprinsă între cec și rect. [pl. *-uri.* / <fr. *côlon*, cf. gr. *kolon* — intestin]

colón[2] *s.m. (la romani)* muncitor agricol care, fără să fie sclav, era legat de pămîntul pe care îl lucra, fiind obligat să plătească dijmă proprietarului și să presteze corvezi. [<lat. *colonus*]

colonádă *s.f.* șir de coloane care formează un ansamblu arhitectonic. [<fr. *colonnade*]

colonát *s.n.* stare de colon[2]; formă de organizare socială de la sfîrșitul Imperiului roman, care era caracterizată prin legarea tot mai strînsă a colonilor de pămîntul pe care îl munceau și pentru care plăteau dijmă și prestau corvezi. [<lat. *colonatus*, cf. fr. *colonat*]

coloncífru *s.n.* cifră care arată numărul de ordine al paginii unei cărți. [cf. fr. *colonne-chiffre*]

colonél *s.m.* **1.** grad de ofițer superior imediat inferior generalului, care comandă de obiceiu un regiment: ofițer purtînd acest grad. ○ *locotenent-*~ = grad de ofițer superior maiorului; ofițer care poartă acest grad. **2.** corp de literă de șapte puncte. [<fr. *colonel*, it. *colonnello*]

colonétă *s.f. (arhit.)* coloană mică și subțire. [<fr. *colonnette*]

coloniál *adj.* privitor la colonii; provenit din colonii; în stare de colonie. ○ *putere* ~*ă* = stat capitalist care are colonii pe care le exploatează; *politică* ~*ă* = acțiune de asuprire și subjugare economică, politică și națională dusă de statele capitaliste în colonii. [pron. *-ni-al.* / cf. fr. *colonial*]

coloniále *s.f. pl.* articole alimentare de băcănie importate din țări exotice sau *(p. ext.)* produse în interiorul țării. [<germ. *Kolonialwaren*]

colonialísm *s.n.* politică de cucerire, de subjugare și de exploatare economică, națională etc. pe care o duce un stat colonialist în coloniile sale; *(p. ext.)* politică de subjugare dusă de un stat

într-o țară supusă influenței lui economice. [<fr. *colonialisme*]

colonialíst *adj.* referitor la colonialism sau la colonii. // *s.m.* imperialist care posedă și exploatează colonii. [<fr. *colonialiste*]

colónie[1] *s.f.* **1.** cetate sau oraș întemeiat de o altă cetate sau de un alt stat pe teritoriul unei țări străine, cu scopuri comerciale. **2.** țară (regiune) lipsită de independență politică și economică, dependență politic-administrativ și exploatată de un stat-metropolă capitalist. **3.** grup, comunitate aparținînd unei anumite naționalități, care s-a stabilit într-o țară străină și menține între membrii săi legături strînse. **4.** grup de copii trimiși la odihnă într-o stațiune balneoclimatică. **5.** *(zool.)* grupare de indivizi din aceeași specie, care duc viață în comun. [gen. *-iei.* / cf. fr. *colonie*, it., lat. *colonia*]

colónie[2] *s.f. apă de* ~ = amestec parfumat de alcool și uleiuri vegetale, folosit în cosmetică. [cf. it. *colonia* <*acqua di Colonia*]

colonist *s.m.* și *f.* cel care a părăsit țara sau regiunea sa de origine și s-a stabilit într-un loc străin. [<germ. *Kolonist*]

colonizá *vb.* I. *tr.* **1.** a popula cu coloniști (o țară, un teritoriu cucerit). **2.** a popula regiuni (slab populate) din propria țară cu oameni aduși din alte regiuni. [<fr. *coloniser*]

colonizatór *adj.* care colonizează o țară sau o regiune. [cf. fr. *colonisateur*]

colontítlu *s.n.* rînd tipărit deasupra textului unei pagini, care cuprinde numele autorului cărții, titlul capitolului etc. [după fr. *colonne-titre*]

colorá *vb.* I. *tr.* **1.** a da culoare, a vopsi (în culori). **2.** *(fig.)* a reliefa, a face expresiv, viu, bogat (stilul unei opere, felul de a scrie etc.). [cf. fr. *colorer*, it., lat. *colorare*]

coloránt *adj., s.m.* (substanță) care are însușirea de a colora. [cf. fr. *colorant*, it. *colorante*]

coloratúră *s.f.* **1.** efect muzical produs prin introducerea într-o melodie a unor pasaje grele din punct de vedere tehnic (rulade, triluri etc.) care sînt executate cu vocea. ○ *soprană de* ~ = soprană care poate executa astfel de pasaje. **2.** *(rar)* bogăție de culori; colorit. [<germ. *Koloratur*]

colorație *s.f.* colorare, culoare. [gen. *-iei.* var. *colorațiune* s.f. / cf. fr. *coloration*]

colorimétric *adj.* referitor la colorimetrie. [cf. fr. *colorimétrique*]

colorimetrie *s.f.* metodă de determinare a caracteristicilor unei culori. [gen. *-iei.* / <fr. *colorimétrie*]

colorímetru *s.n.* aparat folosit pentru compararea intensității culorilor. [<fr. *colorimètre*, cf. lat. *color* — culoare, gr. *metron* — măsură]

colorist *s.m.* pictor care excelează în arta întrebuințării culorilor. [cf. fr. *coloriste*]

colorít *s.n.* ansamblul culorilor unui obiect, ale unui tablou etc.; efect produs de ansamblul culorilor unui peisaj, ale unui tablou etc. ● culoare. ● *(fig.)* nuanță expresivă, varietate, strălucire (în imagini etc.). [cf. fr. *coloris*, germ. *Kolorit*]

colós *s.m.* **1.** statuie de o mărime și de o măreție uimitoare. **2.** *(fig.)* om de o statură și de o putere neobișnuită; uriaș; *(p. ext.)* ființă (sau obiect) de proporții uriașe. [pl. *-oși, -osuri* s.n. / <lat. *colossus*]

colosál *adj.* extraordinar de mare; uriaș, gigantic, imens. [cf. fr. *colossal*, germ. *kolossal*]

colóstru *s.n.* lapte special, care este secretat patru-cinci zile după nașterea copilului și care alcătuiește prima hrană a nou-născutului. [<lat. *colostra*, cf. it. *colostro*, fr. *colostrum*]

cólour bar *s.n.* apartheid. [<engl. *colour-bar*]

colportá *vb.* I. *tr.* a răspîndi (știri false, zvonuri, bîrfeli etc.). [<fr. *colporter*]

colportáj *s.n.* distribuire, răspîndire, propagare (mai ales a cărților, a presei). ● comerț, negoț ambulant. [cf. fr. *colportage*]

colportór *s.m.* **1.** *(rar)* negustor, vînzător, negustător ambulant. **2.** *(fig.)* răspînditor de știri (necontrolate, false), de zvonuri, de bîrfeli. [cf. fr. *colporteur*]

columbácă *adj., s.f. muscă* ~ = insectă asemănătoare unei musculițe, care transmite prin mușcătura ei un venin care poate omorî animalele (mai ales vitele) în corpul cărora este introdus. [<lat. *columbacensis*]

columbár *s.n.* monument funerar cu nișe în care se păstrează cenușa morților. [<lat., fr. *columbarium*]

columbít *s.n.* niobit. [<fr., engl. *columbit*, cf. *Columbia*, oraș din Statele Unite ale Americii]

colúmbiu *s.n.* niobiu. [var. *columbium* s.n. / <fr., engl. *columbium*]

columbofíl *adj.* în legătură cu porumbeii. // *s.m.* și *f.* crescător amator de porumbei călători. [cf. fr. *colombophile*, cf. lat. *columbus* — porumbel, gr. *philos* — prieten]

columélă *s.f. (rar)* coloană funerară mică. [<fr. *columelle*, lat. *columela*]

colúmnă *s.f.* monument de forma unei coloane, împodobit cu basoreliefuri, ridicat de obicei în amintirea unui personaj sau a unui eveniment istoric. [<lat. *columna*]

colúviu *s.n.* material detritic rezultat din dezagregarea rocilor sub acțiunea agenților fizici și transportat la distanță mică de la locul de formare. [pron. *-vi-u.*]

coluziúne *s.f. (rar)* înțelegere secretă între două părți, două persoane etc., în prejudiciul unei a treia. [cf. lat. *collusio*, fr. *collusion*]

cóma *s.f.* aberație a unui sistem optic, în formă de coadă de cometă, cauzată de fascicule de raze incidente, largi și oblice. [var. *comă* s.f. / <fr. *coma*]

comandá *vb.* I. *tr.* **1.** a ordona, a porunci (executarea unei dispoziții, a unei mișcări etc.); a deține conducerea, comanda unei unități. ● a porunci, a ordona. **2.** a da în lucru (un obiect, o lucrare) la un meșteșugar etc. ● a solicita, a cere de mîncare, de băut într-un local de consum. [p.i. *cománd.* / <fr. *commander*, it. *comandare*, cf. lat. *cum* — cu, *mandare* — a ordona]

comandamént *s.n.* **1.** autoritate, putere, organ de comandă (la o mare unitate);

loc unde se găsește acest organ. **2.** *(fig.)* sentință, precept, normă, regulă. **3.** ~ *prealabil* = act prin care creditorul, prin mijlocirea unui agent judecătoresc, începe executarea imobiliară, somînd pe debitor să plătească datoria. [cf. fr. *commandement*, it. *comandamento*]

comandánt *s.m.* cel care deține comanda (unei unități militare, a unei expediții etc.). [cf. fr. *commandant*, it. *comandante*]

comandatúră *s.f.* comandament (al trupelor germane de ocupație). [pl. *-ri.* / <germ. *Kommandatur*]

comándă *s.f.* **1.** ordin, poruncă. ○ *metodă de* ~ = metodă folosită de un conducător care ia decizii personale fără a-și consulta colaboratorii. **2.** conducere a unei unități militare. ○ *post de* ~ = loc unde stă comandantul trupelor și de unde transmite comanda operațiilor. **3.** acțiune de comandare a unui sistem tehnic. ● echipamentul necesar efectuării ei. **4.** cerere de marfă, de efectuare a unei lucrări etc., făcută unui meseriaș, unui negustor etc. ○ *de* ~ = executat după indicațiile clientului. [pl. *comenzi*, *comande*. / <fr. *commande*, germ. *Commando*]

comandítă *vb.* I. *tr.* a furniza, a împrumuta fonduri în comanditâ unei întreprinderi comerciale, industriale etc. [<fr. *commanditer*]

comanditár *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care comanditează, care finanțează; împrumutător în comanditâ. [<fr. *commanditaire*]

comanditát *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) căruia i se comanditează un capital, care răspunde nelimitat pentru gestiune. [cf. fr. *commandité*]

comanditâ *s.f.* *(în economia capitalistă)* contract de asociație comercială, în care unii dintre asociați răspund solidar și cu întreaga lor avere, iar alți asociați răspund numai în limitele capitalului investit. ○ *societate în* ~ = societate bazată pe un astfel de contract. [<fr. *commandite*]

comándo *s.n.* **1.** corp de trupe în timpul războiului buric din Africa. **2.** unitate militară mică de șoc, care acționează izolat. [<fr., port. *commando*, cf. germ. *Kommando*]

comandór *s.m.* *(în trecut)* **1.** grad de ofițer în aviație și marină, corespunzînd gradului de colonel din armata de uscat; ofițer avînd acest grad. **2.** rang în ierarhia unor decorații. [<fr. *commandeur*]

comasá *vb.* I. *tr.* a reuni, a strînge laolaltă (loturi de pămînt, terenuri etc.); a concentra, a reuni într-o unitate (întreprinderi comerciale, industriale etc.). [<germ. *kommassieren*]

comáți *s.m. pl.* nume dat de romani oamenilor de rînd din Dacia (care purtau plete și capul descoperit). [<lat. *comati* <*comatus* — pletos]

comatúle *s.f. pl.* specie de echinoderme marine. [<fr. *comatule*]

cómă[1] *s.f.* stare letargică de pierdere a cunoștinței, a sensibilității și a posibilității de mișcare, produsă de o hemoragie cerebrală, de diabet, de uremie etc.; agonie. [<fr. *coma*, cf. gr. *koma* — somn letargic]

cómă[2] *s.f.* **1.** a noua parte dintr-un sunet, care este cea mai mică diviziune a tonului perceptibilă cu urechea; semn care indică (în muzica instrumentală) frazele și (în muzica vocală) locurile unde se respiră. **2.** *(rar)* virgulă. [<germ. *Komma*, cf. gr. *komma* — fragment de frază]

combatánt *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care participă la o luptă, care face parte dintr-o unitate militară de luptă. ● *(fig.)* cel care luptă activ (pentru o idee, pentru un scop etc.). [cf. fr. *combattant*]

combáte *vb.* III. *tr.* **1.** a lupta împotriva unor idei, a unor atitudini și a celor care le susțin. **2.** a lua măsuri de stîrpire a unui flagel social, a unei epidemii, boli. [p.i. *combât.* / <it. *combattere*, cf. fr. *combattre*]

combativ *adj.* dîrz, perseverent în luptă, în susținerea unui punct de vedere, a unei idei etc. [cf. it. *combativo* fr. *combatif*]

combativitáte *s.f.* însușirea de a fi combativ. [cf. it. *combatività*, fr. *combativité*]

combiná *vb.* I. *tr.* a îmbina, a împreuna. ● *tr.* și *refl.* a (se) uni printr-o reacție chimică, dînd naștere unui corp compus. [p. i. *combin.* / <fr. *combiner*, cf. it., lat. *combinare*]

combinábe *s.f.* acțiunea de a (se) combina; îmbinare. ● *(mat.; la pl.)* totalitatea grupurilor care se pot forma cu un număr de elemente date, astfel încît fiecare grup să conțină sau numai elemente diferite între ele sau numai elemente identice. [<*combina*]

combinát[1] *adj.* format din mai multe elemente deosebite; îmbinat, împreunat. ● *(chim.; despre corpuri)* compus. // *s.f.* întrecere sportivă (mai ales de schi) constînd din două sau trei probe. ○ ~*ă alpină* = întrecere compusă din coborîre, slalom uriaș și special; ~*ă nordică* = întrecere compusă din sărituri de pe trambulină și o probă de fond. [cf. fr. *combiné*]

combinát[2] *s.n.* mare întreprindere economică de stat, care reunește mai multe fabrici, uzine și în care produsele uneia dintre ele servesc celorlalte ca materie primă, semifabricată etc. ○ ~ *sportiv* = ansamblu de mai multe terenuri, săli de gimnastică etc. unde se practică diferite sporturi. [<rus. *kombinat*]

combinatór *adj.* care combină, determină o combinație. // *s.n.* mecanism care combină circuitele unui motor, ale unui aparat etc. [<rus. *kombinator*]

combinație *s.f.* **1.** reunire, îmbinare, combinare. ● reacție prin care se unesc elemente chimice și se formează un corp compus, cu alte proprietăți fizice și chimice. **2.** *(fam.)* aranjament, plan; calcul. [gen. *-iei.* var. *combinațiune* s.f. / cf. it. *combinazione*, fr. *combinaison*, lat. *combinatio*]

combínă *s.f.* **1.** mașină agricolă care execută simultan atît lucrările de secerat, cît și pe cele de treierat. **2.** *(tehn.)* mașină care execută în același timp tăierea și încărcarea cărbunilor. [pl. *-ne.* / <engl. *combine*]

combinér *s.m.* și *f.* manipulant al unei combine. [<*combină*]

combinezón *s.n.* **1.** obiect de îmbrăcăminte femeiască, care acoperă corpul de la umeri pînă la genunchi și care se poartă pe sub rochie. **2.** salopetă. [<fr. *combinaison*]
comburánt *adj.* care întreține arderea, care face să ardă. // *s.m.* substanță care conține oxigen și întreține arderea. [<fr. *comburant*, cf. lat. *comburens* — care arde]
combustíbil *adj.* care (poate) arde. //*s.m.* material care arde dezvoltînd căldură, fiind folosit de obicei ca izvor de energie calorică. [cf. fr. *combustible*]
combustibilitáte *s.f.* proprietate a unor corpuri de a arde în contact cu aerul. [cf. fr. *combustibilité*, it. *combustibilità*]
combústie *s.f. (rar)* ardere. [gen. *-iei*. var. *combustiune* s.f. / cf. fr. *combustion*, it. *combustione*, lat. *combustio*]
comediánt *s.m.* și *f. (rar)* actor de comedie. ● *(fig.)* scamator. [pron. *-di-ant*. / <fr. *commediante*]
comedie[1] *s.f.* **1.** operă dramatică cu subiect (și deznodămînt) vesel, care ridiculizează defecte, moravuri sau situații caraghioase. **2.** *(fig.)* prefăcătorie, falsitate, ipocrizie. [gen. *-iei*. / <fr. *comédie*, cf. lat. *comoedia*]
comédie[2] *s.f.* **1.** poznă, bazaconie, ciudățenie, bizarerie. **2.** *(rar)* comedie. [gen. *-iei*. / <it. *commedia*]
comediográf *s.m.* autor de comedii. [pron. *-di-o-*. / <it. *commediografo*, lat. *comoediographus*]
comemorá *vb.* I. *tr.* a celebra printr-o ceremonie un eveniment însemnat sau o persoană importantă (mai ales un eveniment trist sau o persoană dispărută). [<fr. *commémorer*, cf. lat. *commemorare* — a aminti]
comemorábil *adj.* care trebuie să fie comemorat; de comemorat. [cf. fr. *commémorable*, lat. *commemorabilis*]
comemoráre *s.f.* acțiunea de a comemora și rezultatul ei. [<*comemora*]
comemorátiv *adj.* care evocă amintirea unui eveniment, a unei persoane etc. [pl. *-vi*, *-ve*. / cf. fr. *commémoratif*]
comemorátie *s.f. (rar)* comemorare. [gen. *-iei*. var. *comemorațiune* s.f. / cf. fr. *commémoration*, lat. *commemoratio*]
comensualism *s.n. (biol.)* stare a plantelor sau a animalelor care trăiesc împreună, folosind ca hrană aceleași materii nutritive. [pron. *-su-a-*. /<germ. *Kommensalismus*]
comensurábil *adj.* care se poate măsura. [<fr. *commensurable*]
comensurabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este comensurabil. [cf. fr. *commensurabilité*]
comentá *vb.* I. *tr.* **1.** a interpreta, a face observații (pe marginea unei întîmplări, a unei chestiuni etc.). ● *(peior.)* a discuta, a interpreta cu răutate faptele sau spusele cuiva. **2.** a analiza, a explica critic (o operă literară, istorică etc.). [<fr. *commenter*, cf. lat. *commentari*]
comentáriu *s.n.* **1.** apreciere critică a unei probleme, a unui eveniment etc.; explicare, explicație. ● *(peior.)* interpretare răuvoitoare a faptelor, a spuselor cuiva. **2.** interpretare a unei opere literare, istorice etc. [cf. fr. *commentaire*, lat. *commentarium*]
comentátor *s.m.* și *f.* cel care interpretează o situație, un eveniment, o operă literară, istorică etc. [cf. fr. *commentateur*, lat. *commentator*]
comeráj *s.n. (rar)* trăncăneală, înțepături, vorbe; atitudine de bîrfitor; bîrfeală. [<fr. *commérage*]
comerciál *adj.* referitor la comerț; din comerț. [pron. *-ci-al*. / cf. fr. *commercial*, it. *commerciale*]
comercializá *vb.* I. *tr.* a pune în comerț; a da un caracter comercial (unor mărfuri, unor produse etc.). [cf. fr. *comercialiser*]
comerciánt *s.m.* și *f.* cel care face comerț particular; negustor, negustător. [cf. fr. *commerçant*, it. *commerciante*]
comérț *s.n.* schimb de produse prin vînzare și cumpărare. [pl. *-țuri*. / <lat. *commercium*, cf. fr. *commerce*, it. *commercio*]
comeseán *s.m.* și *f.* cel care stă la masă împreună cu altcineva, care mănîncă la o masă comună; conviv. [pl. *-eni*, var. *comesan*, *-ă* s.m. și f. / <*mesean*]
comestíbil *adj.* care se poate mînca; bun de mîncat. [<fr. *comestible*]
cométă *s.f.* astru rătăcitor care descrie o elipsă întinsă și prezintă, de obicei, o prelungire luminoasă. [<fr. *comète*, it., lat. *cometa* <gr. *kometes* — încomat]
cómic *adj.* **1.** propriu comediei, privitor la comedie. **2.** care stîrnește rîsul; hazliu, vesel, ridicol. // *s.n.* genul comediei; ceea ce provoacă rîsul într-o operă dramatică. //*s.m.* actor care joacă roluri în comedii. [cf. fr. *comique*, it. *comico*, lat. *comicus*]
cómics *s.n.* nume dat în Statele Unite ale Americii unor broșuri sau cărți care conțin un text ilustrat de literatură proastă, combinație de violență, groază și sexualitate. [pl. *-suri*. / <engl. *comics* (trips)]
cominatóriu *adj. (jur.)* care conține amenințarea cu o sancțiune, care amenință cu pedeapsa în caz de contravenire la o clauză. ● *clauză cominatorie* = clauză penală într-un contract civil, menită să asigure mai bine executarea acestuia; *daune cominatorii* = daune care rezultă dintr-o clauză penală a unui contract. [<fr. *comminatoire*, lat. *comminator* — care amenință]
cominúție *s.f. (rar)* reducere, împărțire în mici bucăți. [gen. *-iei*. var. *cominuțiune* s.f. / <fr. *comminution*]
comis[1] *s.m. (în trecut)* ~*-voiajor* = funcționar comercial care vizitează clienții pentru a obține comenzi de mărfuri. [<fr. *commis*]
comis[2] *s.n.* confiscare a bunurilor unui vasal. ● confiscare a unor mărfuri prohibite sau introduse prin fraudă. [pl. *-suri*. / <fr. *commis*, cf. *commettre* — a comite]
comisár[1] *s.m.* **1.** *(în vechea organizare administrativă)* ofițer de poliție, șef al unui comisariat sau al unui birou de poliție. **2.** delegat, împuternicit (într-o funcție, într-un rang etc.). [cf. fr. *commissaire*, it. *commissario* <lat. med. *commissarius*]
comisár[2] *s.m.* **1.** *(în U.R.S.S.; în trecut)* persoană împuternicită de guvern cu îndeplinirea unei munci politice de răspundere ori a unor sarcini administrative sau economice corespunzătoare funcțiilor

unui ministru. **2.** comandant al unui comisariat militar. / [<rus. *komissar*]

comisariát[1] *s.n. (în vechea organizare administrativă)* secție a unei poliții orășenești, condusă de un comisar; local în care funcționa o astfel de secție. [pron. *-ri-at.* / <germ. *Kommissariat*, it. *commissariato*, fr. *commissariat*]

comisariát[2] *s.n.* **1.** organ de conducere militară locală, care face recrutarea și încorporarea celor supuși serviciului militar și ține evidența situației militare a cetățenilor. **2.** instituție sovietică condusă de un comisar[2] (**1**). [<rus. *komissariat*]

comisie *s.f.* grup de persoane alese de o adunare sau numite de o autoritate în vederea hotărîrii și executării unor sarcini speciale. [gen. *-iei.* var. *comisiune* s.f. / cf. fr. *commission*, rus. *komissiia*, it. *comonissione*, lat. med. *commissio*]

comisión *s.n.* **1.** însărcinare dată unei persoane de a face ceva; mesaj trimis printr-un comisionar. **2.** însărcinare dată unei întreprinderi comerciale de a face o operație de cumpărare, de vînzare etc. în contul întreprinderii mandatare; comandă, mandat. ● cotă din suma unei operații comerciale făcute în comision, care este reținută de cel care face (sau care mijlocește) operația; remunerație pentru efectuarea unui serviciu. [pron. *-si-on.* / <fr. *commission*]

comisionár *s.m.* intermediar în operații comerciale, care primește în schimbul serviciilor făcute un comision. ● persoană care face diferite servicii în schimbul unei anumite sume. [cf. fr. *commissionnaire*]

comisóriu *adj.* care produce rezilierea, anularea, stingerea unui contract. [<lat. *commissorius*, cf. fr. *commissoire*]

comisúră *s.f.* locul unde se reunesc două părți ale unui organ sau ale corpului; legătură, încheietură. [<fr. *commissure*, cf. lat. *commissura*]

comitagiu *s.m.* membru al unei organizații revoluționare bulgare care a luptat pentru eliberarea Macedoniei. [<bulg. *komitagi*]

comitát *s.n.* diviziune administrativă; district (în organizarea administrativă a Imperiului austro-ungar). [<germ. *Komitat*, cf. lat. med. *comitatus*]

cómite[1] *s.m.* șef al unui comitat. [cf. lat. *comes*, it. *comite*]

comite[2] *vb.* III. *tr.* a face, a săvîrși, a făptui. [p.i. *comit.* / cf. lat. *committere*, fr. *commettre*]

comitént *s.m.* și *f.* cel care încredințează cuiva un mandat, împuternicindu-l să-i facă anumite acte juridice; mandatar. [<germ. *Kommitent*, cf. it. *commettente*]

comitét *s.n.* colectiv, organ, for care conduce activitatea unui anumit domeniu. ○ ~ *central* = organ superior al unui partid comunist sau muncitoresc ori al unei organizații de masă, care conduce întreaga activitate a partidului ori a organizației în intervalul dintre două congrese; ~ *executiv* = organ de conducere al unui stat popular, care exercită funcțiile sfatului în perioada dintre două sesiuni. [pl. *-te*; *-turi.* / <rus. *komitet*, cf. fr. *comité* <engl. *committee*]

comiție *s.f. (ist.; la pl.)* adunări în vechea Romă, în care cetățenii alegeau magistrații și votau legile. [pl. *-ii.* / <lat. *comitia*, cf. fr. *comices*]

comizerátie *s.f. (rar)* milă, compătimire. [gen. *-iei.* var. *comizeratiune* s.f. / cf. fr. *commisération*, lat. *commiseratio*]

comód *adj.* **1.** ușor de întrebuințat; plăcut, confortabil. ● liniștit, tihnit. **2.** *(peior.; despre oameni)* care nu vrea să facă eforturi; leneș, trîndav. [<fr. *commode*]

comódă *s.f.* mobilă scundă, cu sertare pentru rufe sau pentru diferite obiecte. [<fr. *commode*]

comoditáte *s.f.* **1.** situația, însușirea de a fi comod; confort. **2.** *(peior.)* lipsă de efort, de avînt în muncă. [cf. fr. *commodité*]

commódo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu măsură, cu un anumit ritm. [<it. *commodo*<*con modo*]

comodór *s.m.* grad de ofițer, superior căpitanului de vas și inferior contraamiralului, în marina engleză și americană; ofițer care are acest grad. [<engl., fr. *commodore*]

comorátie *s.f.* insistență asupra unui punct sau a unei chestiuni deja dezvoltate. [gen. *-iei.* var. *comoratiune* s.f. / <lat. *commoratio*, fr. *commoration*]

comótie *s.f.* zguduire, cutremurare (violentă, bruscă); șoc nervos. ○ ~ *cerebrală* = șoc puternic al creierului. [gen. *-iei.* var. *comotiune* s.f. / cf. fr. *commotion*, lat. *commotio*]

compáct[1] *adj.* **1.** în formă de masă bine închegată; îndesat, dens, numeros și des. ○ *(poligr.) caractere compacte* = litere grase; aldine. **2.** *(fig.)* întunecat, întunecos. [<fr. *compact*, cf. lat. *compactus*]

compáct[2] *s.n.* numele unor anumite convenții făcute cu papa (mai ales pentru repartizarea beneficiilor) sau al unor acte care emanau de la papă. [<lat. *compactus*, fr. *compact*]

compactá *vb.* I. *tr.* a îndesa, a presa, a face compact prin presare. [<fr. *compacter*]

compactáre *s.f.* îndesare, presare. [<*compacta*]

compactibilitáte *s.f.* proprietate a unui pămînt de a putea fi compactat. [cf. *compacta*]

compactór *s.n.* utilaj folosit pentru îndesarea umpluturilor de pămînt sau a straturilor care alcătuiesc o șosea. [<*compacta*]

companíe[1] *s.f.* **1.** însoțire, tovărășie. ○ *damă de* ~ = persoană angajată (într-o familie burgheză) pentru a îngriji o persoană bătrînă sau bolnavă. **2.** grup de persoane care-și petrec timpul împreună, care se distrează împreună. **3.** societate pentru exploatarea ținuturilor coloniale; societate comercială. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *compagnie*, it. *compagnia*]

companíe[2] *s.f. (mil.)* subunitate (la infanterie sau la alte arme speciale) care intră în compunerea batalionului. [gen. *-iei.* / <fr. *compagnie*, cf. it. *compagnia*]

compará *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) asemăna, a (se) confrunta (punîndu-se față în față). [p.i. *compár.* / <fr. *comparer*, cf. it., lat. *comparare*]

comparábil *adj.* care se poate compara. [cf. fr. *comparable*, lat. *comparabilis*]
comparát *adj. (despre discipline științifice)* care are ca obiect studiul fenomenelor **puse în** comparație; comparativ. [<*compara*]
comparatív *adj.* bazat pe comparație; care face, stabilește o comparație. ○ *grad* ~ (și *s.n.*) = formă a adjectivului și a adverbului care exprimă superioritatea, inferioritatea sau egalitatea între mai multe obiecte sau acțiuni care au aceeași însușire sau între însușirile aceluiași obiect sau ale aceleiași acțiuni în momente diferite. ○ *metodă comparativă* = metodă de cercetare în lingvistica istorică, constînd în reconstituirea faptelor de limbă din trecut, nescrise, prin compararea metodică a unor fapte corespunzătoare de mai tîrziu, din diferite limbi existente. [cf. lat. *comparativus*, fr. *comparatif*]
comparatór *adj.* care face o comparație, care determină o comparație. // *s.n.* aparat care servește la determinarea lungimilor, a distanței dintre două puncte sau dintre două repere. ● instrument care servește la compararea riglelor divizate. [cf. fr. *comparateur*]
comparáție *s.f.* **1.** alăturare a mai multor lucruri, ființe, evenimente, fenomene, pentru a stabili asemănări sau deosebiri între ele; asemănare, comparare. ● forme ale adjectivului și ale adverbului care indică un anumit grad al însușirii, al caracteristicii denumite de adjectivul sau adverbul respectiv. ○ *termen de* ~ = expresie, idee care servește pentru a compara ceva. **2.** alăturare a două lucruri, a două persoane etc. pe baza unor trăsături sau a unor însușiri comune. [gen. *-iei*. var. *comparațiune* s.f. / cf. lat. *comparatio*, it. *comparazione*]
compárs *s.m. (teatru)* personaj mut sau fără rol important. ● *(fig.)* persoană care joacă un rol neînsemnat într-o afacere; om de nimic. [<fr. *comparse*]
compartiménț *s.n.* **1.** parte dintr-un spațiu separată cu pereți despărțitori; despărțitură. ● diviziune obținută prin împărțirea unei suprafețe plane. **2.** sferă, sector, domeniu (de activitate). [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *compartiment*, it. *compartimento*]
compartimentá *vb.* I. *tr.* a împărți un spațiu în compartimente. [<fr. *compartimenter*]
compás *s.n.* **1.** instrument cu care se trasează linii curbe și cu care se fac măsurători de distanțe. **2.** busolă. ● *cap* ~ = drum urmat de o navă sau de o aeronavă după busolă. [pl. *-suri*, *-se*. / <fr. *compas*, it. *compasso*]
compasiúne *s.f.* milă, compătimire. [cf. fr. *compassion*, it. *compassione*]
compatíbil *adj.* care poate exista împreună cu altceva, care se împacă cu ceva (într-o anumită situație); corespunzător, potrivit. ● *(despre o calitate, o funcție, o profesiune)* care se poate exercita simultan cu altceva. [cf. fr. *compatible*, it. *compatibile*]
compatibilitáte *s.f.* faptul, însușirea de a fi compatibil; potrivire. [cf. fr. *compatibilité*]
compatriót *s.m.* și *f.* persoană din aceeași țară cu altcineva, considerată în raport cu acesta. [pron. *-tri-ot*. / <fr. *compatriote*]
compăreá *vb.* II. *intr.* a apărea, a se înfățișa în fața unei instanțe judecătorești. [p.i. *compăr*. / <*părea*, după fr. *comparaître*]
compătimí *vb.* IV. **1.** *tr.* a avea sau a manifesta milă față de suferințele sau de nenorocirea cuiva. **2.** *intr. (înv.)* a suferi împreună cu cineva, a participa la suferința cuiva. [<*pătimi*, după fr. *compatir*]
compendiatór *s.m.* cel care face un compendiu. [pron. *-di-a-*. / <fr. *compendiaire*]
compéndiu *s.n.* expunere concisă a unei concepții sau a principiilor unei discipline; manual, lucrare (de format mic) cuprinzînd o asemenea expunere. [pron. *-diu*. var. *compendie* s.f. / <lat., fr. *compendium*]
compéndium *s.n.* dispozitiv care se adaptează în fața obiectivului cinematografic, pentru a permite operatorului care filmează să execute diferite trucaje tehnice pe film. [pron. *-di-um*. pl. *-muri*. / <fr. *compendium*]
compensá *vb.* I. *tr.* **1.** a înlocui ceva (consumat, deteriorat etc.) prin altceva egal (în valoare etc.); a da un echivalent; a despăgubi. **2.** a determina valoarea mijlocie sau cea mai probabilă a unui șir de măsurători, ale căror rezultate brute sînt afectate de erori accidentale. ● a înlătura erorile de deviație ale unei busole. **3.** (și *refl.*; *med.*) a(-și) reveni la o stare de echilibru, de funcționare normală. [<fr. *compenser*, cf. it., lat. *compensare*]
compensábil *adj.* care se poate compensa. [cf. fr. *compensable*, it. *compensabile*]
compensáre *s.f.* acțiunea de a (se) compensa și rezultatul ei. ● schimb prin care cumpărările și vînzările se fac prin trecere de la un proprietar la altul, fără a deplasa titluri sau bani. [<*compensa*]
compensát *adj.* care este în stare de compensare, echilibrat, despăgubit. ● *(med.)* care a căpătat o formă de echilibru, a început să funcționeze bine sau normal. [<*compensa*]
compensatór *s.n.* sistem tehnic care lucrează în vederea obținerii unei compensări de variație, de efort etc. [cf. fr. *compensateur*]
compensatóriu *adj.* care compensează. [<fr. *compensatoire*]
compensáție *s.f.* compensare; *(p. ext.)* ceea ce reprezintă o compensare, se dă sau folosește pentru a compensa; răsplată, despăgubire. [gen. *-iei*. var. *compensațiune* s.f. / cf. fr. *compensation*, it. *compensazione*, lat. *compensatio*]
compér[1] *s.m. (franțuzism)* **1.** cumătru. **2.** cuscru. [<fr. *compère*]
cómper[2] *s.m.* prezentator al unui spectacol de estradă. [<engl. *compeer*]
comperáj *s.n. (rar)* prezentare a unui spectacol de estradă. [<fr. *compérage*]
competént *adj.* **1.** bine informat, cu o părere bazată pe cunoașterea lucrurilor; priceput. **2.** care are căderea, autoritatea legală de a face ceva. [var. *competinte*

adj. invar. / <fr. *compétent*, cf. lat. *competens*]

competénță *s.f.* pricepere, căderea de a se pronunța asupra unei probleme, de a face ceva; capacitate a unei autorități, a unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții. ○ *a fi de competența cuiva* = a intra în atribuțiile cuiva; *a-și declina competența* = a se declara fără autoritate sau fără pregătirea necesară pentru a se pronunța într-o problemă. [var. *competință* s.f. / cf. fr. *compétence*, it. *competenza*, lat. *competentia*]

competitiv *adj.* **1.** susceptibil de a suporta concurența. **2.** în care concurența este posibilă. [<fr. *compétitif*]

competitór *s.m.* și *f.* concurent, candidat (într-o competiție). [var. *competitor* s.m. și f. / cf. fr. *compétiteur*, lat. *competitor*]

competiție *s.f.* concurs, întrecere cu caracter sportiv. [gen. *-iei*. var. *competițiune* s.f. / cf. fr. *compétition*, it. *competizione*, lat. *competitio*]

compilá *vb.* I. *tr.* a culege fragmente și idei din diverși autori, pentru a alcătui o lucrare nouă, fără o contribuție personală importantă. [<fr. *compiler*, cf. lat. *compilare* — a jefui]

compilatór *s.m.* și *f.* autor al unei compilații. [cf. fr. *compilateur*, lat. *compilator*]

compilație *s.f.* lucrare care conține idei, fragmente strînse din diferiți autori, fără o prelucrare personală a autorului. [gen. *-iei*. var. *compilațiune* s.f. / cf. fr. *compilation*, lat. *compilatio*]

compitále *s.f. pl.* sărbători romane care se celebrau în cinstea zeilor protectori ai răscrucilor de drumuri. [<fr. *compitales*, lat. *compitalia* <*compitum* — răscruce]

complăcéa *vb.* II. *refl.* a se simți bine într-o anumită situație; a găsi mulțumire completă în ceva. [p. i. *complác*. var. *complace* vb. III (nerecomandabil). /<*con-* + *placea*, după fr. *complaire*, it. *compiacere*]

complemént *s.n.* **1.** ceea ce se adaugă la ceva (spre completare); complinire, adaos. **2.** parte secundară de propoziție care determină un verb, un adjectiv sau un adverb. ○ ~ *de agent* = subiectul logic al acțiunii unui verb pasiv. [<fr. *complément*, lat. *complementum*]

complementár *adj.* care întregește un lucru, un fapt etc.; care complinește, completează; întregitor. ○ *unghi* ~ = unghi care formează împreună cu alt unghi un unghi drept; *culori complementare* = culori care prin suprapunere dau culoarea albă. [cf. fr. *complémentaire*]

complét I. *adj.* întreg, desăvîrșit, deplin. ○ *opere complete* = ediție care cuprinde toate operele unui scriitor. ● *(despre un vehicul)* care are toate locurile ocupate; plin. II. *s.n.* **1.** ~ *de judecată* = colectiv format din judecători și asesori care pot judeca și pronunța legal o sentință. **2.** costum de haine. III. *adv.* în întregime, cu desăvîrșire. [(I) var. *complect* adj. pl. *-turi* (II). / <fr. *complet*, cf. lat. *completus*]

completá *vb.* I. *tr.* a întregi (un lucru incomplet). [var. *complecta* vb. I. / <fr. *compléter*]

completaménte *adv. (rar)* în mod complet, cu desăvîrșire. [<it. *completamente*, cf. fr. *complètement*]

completív *adj.* care complinește, folosește drept complement. ○ *propoziție completivă* (și *s.f.*) = propoziție subordonată care are rol de complement pe lîngă un verb din altă propoziție. [<lat. *completivus*, cf. fr. *complétif*]

complex[1] *adj.* format din mai multe elemente (variate) care alcătuiesc un tot; cu mai multe idei, elemente, unități etc. [pl. *-ecși*, *-exe*. / <lat. *complexus*, cf. fr. *complexe*]

complex[2] *s.n.* **1.** întreg, unitate compusă din mai multe elemente; sistem cu mai multe elemente (eterogene), care îmbrățișează mai multe domenii. **2.** *(med.)* idei latente, amintiri refulate care provoacă tulburări neurocerebrale. ○ ~ *de inferioritate* = stare psihică în care cineva se simte inferior, persecutat. [<fr. *complexus*]

complexitáte *s.f.* faptul de a fi complex; însușire a ceea ce este complex; complex. [cf. fr. *complexité*]

complexiúne *s.f. (rar)* totalitatea trăsăturilor psihofizice care caracterizează o persoană. [var. *complecție*, *complecțiune*, *complesiune* s.f. / <fr. *complexion*, cf. lat. *complexio* — unire]

complezént *adj.* gata de a servi pe cineva; serviabil, amabil. [<fr. *complaisant*]

complezénță *s.f.* serviabilitate; amabilitate. [cf. fr. *complaisance*]

complicá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) încurca, a provoca complicații, încurcături. ● a face, a deveni complicat. **2.** *refl.* a se agrava, a se înrăutăți. [p.i. *complic.* / <fr. *compliquer*, cf. it., lat. *complicare*]

complicație *s.f.* faptul de a (se) complica; stare complicată; încurcătură. ● agravare a unei boli prin apariția unor noi stări patologice. [var. *complicațiune* s.f. / cf. fr. *complication*, lat. *complicatio*]

complice *s.m.* și *f.* participant la săvîrșirea unei infracțiuni. ● cel care înlesnește sau ascunde o faptă (de obicei penală, reprobabilă) a cuiva. [<fr., it. *complice*, cf. lat. med. *complex*]

complicitáte *s.f.* participare la făptuirea unei infracțiuni. ● înlesnire, ascundere a unei fapte penale sau reprobabile săvîrșite de cineva. [cf. fr. *complicité*]

complimént *s.n.* **1.** cuvînt (exagerat) de laudă, de măgulire sau de lingușire adresat cuiva; măgulire, adulare; amabilitate. **2.** *(la pl.)* salutări trimise prin intermediul cuiva. **3.** înclinare a capului sau a corpului în semn de salut respectuos; plecăciune, reverență. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *compliment*, it., sp. *complimento*]

complimentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (**-și**) exprima complimente (**1**). [p. i. *-tez*. / <fr. *complimenter*]

complini *vb.* IV. *tr. (rar)* a completa, a întregi. [p. i. *-nesc*. / <*împlini*]

complót *s.n.* înțelegere secretă, stabilită între cîteva persoane, în general în scopuri criminale; uneltire îndreptată contra unei persoane, contra siguranței statului, contra unui demnitar etc. [<fr. *complot*, cf. it. *complotto*]

complotá *vb.* I. *tr.* a face, a urzi un complot; a unelti. [<fr. *comploter*, cf. it. *complottare*]
complotíst *s.m.* și *f.* cel care participă la un complot. [<*complot*]
complúvium *s.n.* deschizătură în mijlocul acoperișului la casele romane, prin care cădea în impluvium apa de ploaie. [pl. *-muri*. / <lat. *compluvium*]
componént *adj.* *(adesea s.)* care intră ca parte într-un întreg, într-o compoziție etc. ○ *corpuri componente* = corpuri care, combinîndu-se, dau un corp compus; *(fiz.)* *forțe componente* = forțe care produc asupra unui corp același efect ca o singură forță, numită rezultantă. [cf. lat. *componentes*, germ. *Komponente*, it. *componente*]
componénță *s.f.* reunire a mai multor elemente într-un întreg; compoziție, alcătuire. [<*componenț*]
componíst *s.m.* *(rar)* compozitor. [<germ. *Komponist*, cf. it. *componista*]
componístic *adj.* referitor la o compoziție muzicală. [<*componist*]
comportá *vb.* I. **1.** *refl.* a se purta, a avea o anumită purtare. **2.** *tr.* a aduce cu sine; *(p. ext.)* a necesita, a cere. [p.i. *compórt*, conj. *-te*. / <fr. *comporter*, it., lat. *comportare*]
comportamént *s.n.* comportare. [cf. fr. *comportement*, it. *comportamento*]
comportáre *s.f.* acțiunea de a se comporta și rezultatul ei; purtare, conduită. [<*comporta*]
compósitum *s.n.* totalitatea mijloacelor pe care le are un cîntăreț. [<fr. *compositum*]
compóst *s.n.* îngrășămînt organic compus din resturi de bucătărie, nutreturi alterate etc. supuse unui proces de fermentație lentă. [<engl., fr. *compost*]
compostá *vb.* I. *tr.* **1.** a marca data cu compostorul. **2.** a îngrășa un teren cu compost. [<fr. *composter*]
compostór *s.n.* automat cu care se imprimă data pe un bilet de călătorie. [cf. fr. *composteur*]
compót *s.n.* preparat alimentar făcut din fructe fierte în apă cu zahăr. [<fr. *compote*]
compotiéră *s.f.* vas din care se servește compotul. [pron. *-ti-e-*. / cf. fr. *compotier*]
compozée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate monopetale, cu florile reunite într-un capitul; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ze-e*. / <fr. *composées*]
compozít *adj.* făcut, compus din elemente diferite, disparate. ○ *ordin* ~ (și *s.n.*) ordin arhitectonic folosit de romani, caracterizat prin capitelul care reunește voluta ionică cu frunza de acant din capitelul corintic. [cf. fr. *composite*, lat. *compositus*]
compozíte *s.f. pl.* compozee. [sg. *-tă*. / <fr. *composite*]
compozítór *s.m.* și *f.* cel care compune lucrări muzicale. [<fr. *compositeur*, cf. lat. *compositor* — alcătuitor]
compozíție *s.f.* **1.** totalitatea elementelor care alcătuiesc un tot, o unitate, un compus; structură. ● compus; amestec. **2.** operă artistică, în special muzicală. ● organizarea complexă a operei de artă. **3.** studiul regulilor de compunere a unei bucăți muzicale; arta de a compune muzică, potrivit unor anumite reguli. ● mod în care a fost compusă o bucată muzicală; structură muzicală. **4.** aranjament, dispunere a elementelor unei picturi, ale unui tablou. ● gen de pictură care reprezintă personaje în acțiune. **5.** lucrare scrisă a unui elev, în care se dezvoltă o temă oarecare. **6.** aliaj de plumb cu cositor, folosit pentru lipituri moi. **7.** formă de tipar constituită din elementele ei componente. [gen. *-iei*. var. *compoziție* s.f. / cf. fr. *composition*, it. *composizione*, lat. *compositio*]
compradór *adj.* *burghezie compradoră* = parte a burgheziei din țările coloniale și dependente care pactizează cu imperialismul străin, în scopul menținerii asupririi coloniale. ● *(s.m.)* membru al acestei burghezii. [<sp. *comprador*]
comprehensíbil *adj.* ușor de înțeles; inteligibil; clar. [cf. fr. *compréhensible*]
comprehensiúne *s.f.* putere de pătrundere, de înțelegere; pricepere; cunoștință, cunoaștere. [cf. fr. *compréhension*, lat. *comprehensio*]
comprehensív *adj.* care înțelege ușor și just; inteligent, deștept, vioi, ager, pătrunzător. [cf. fr. *compréhensif*, lat. *comprehensivus*]
comprésă *s.f.* bucată de pînză care se aplică (udată cu apă sau cu un medicament) pe o parte bolnavă a corpului. [<fr. *compresse*]
compresíbil *adj.* *(despre corpuri)* care se poate comprima; comprimabil. [cf. fr. *compressible*, it. *compressibile*]
compresibilitáte *s.f.* calitatea unui corp de a fi compresibil. [cf. fr. *compressibilité*, it. *compressibilità*]
compresiúne *s.f.* *(fiz.)* **1.** comprimare. **2.** interval de timp în care fluidul dintr-un motor sau dintr-un compresor își micșorează volumul. **3.** apăsare pe care o exercită o tumoare în dezvoltarea sa asupra unui organ sau a unui țesut vecin. [var. *compresie* s.f. / cf. fr. *compression*, it. *compressione*, lat. *compressio*]
compresív *adj.* care servește pentru a lega strîns. ● *(fig.)* care restrînge, comprimă. [cf. fr. *compressif*, it. *compressivo*]
compresór *s.n.* **1.** mașină cu care se ridică presiunea unui gaz. **2.** mașină rutieră, formată dintr-un cilindru masiv și greu, care servește la nivelarea drumurilor. **3.** *(med.)* instrument cu care se strînge un vas de sînge. // *adj.* care comprimă. [< fr. *compresseur*]
comprimá *vb.* I. *tr.* **1.** a micșora volumul unui corp (mai ales al unui gaz) folosind o forță sau o presiune exterioară; a presa. ● *(fig.)* a reprima; a înăbuși. **2.** a restrînge, a reduce personalul unei întreprinderi, al unei instituții etc. [p.i. *comprim*. / <fr. *comprimer*, cf. it., lat. *comprimere*]
comprimábil *adj.* care se poate comprima [cf. fr. *comprimable*]
comprimáre *s.f.* acțiunea de a comprima și rezultatul ei; compresiune, restrîngere. [<*comprima*]
comprimát *adj.* condensat, redus (ca volum) prin presiune, prin presare. ○ *aer* ~ = aer supus unei presiuni mari, avînd

diverse întrebuințări în industrie. // *s. n.* medicament de consistență solidă, obținut prin comprimarea unor pulberi; pastilă, tabletă. [cf. fr. *comprimé*]

compromís *s.n.* **1.** *(jur.)* înțelegere potrivit căreia părțile în litigiu se supun judecății unor arbitri. **2.** înțelegere, acord care se bazează pe renunțări și pe concesii reciproce. [pl. *-suri.* / <fr. *compromis*]

compromisóriu *adj.* care este în legătură cu un compromis. ○ *judecată compromisorie* = judecată pronunțată de arbitri; *clauză compromisorie* = clauză a unui contract prin care se stipulează că dificultățile care ar putea surveni din executarea lui urmează să fie rezolvate de arbitri. [cf. fr. *compromissoire*]

compromíte *vb.* III. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) pune într-o situație critică, într-o lumină nefavorabilă; a (se) discredita. **2.** *tr.* a primejdui; a strica, a distruge. [p.i. *compromít*, perf. s. *-ísei*, part. *-ís.* / <lat. *compromittere*, cf. fr. *compromettre*]

compromitére *s.f.* acțiunea de a compromite și rezultatul ei; discreditare, primejduire; distrugere. [<*compromite*]

compulsá *vb.* I. *tr.* a cerceta acte, documente; a aduna date, a strînge informații. [<fr. *compulser*, cf. lat. *compulsare*]

compúnd *s.n.* nume dat mai multor aparate făcute din diferite materiale asociate. [pl. *-duri*, *-de.* var. *compound.* / <engl., fr. *compound*]

compúne *vb.* III. *tr.* **1.** a alcătui, a forma un întreg. ● *refl.* a consta, a fi alcătuit din... **2.** a crea, a face o operă artistică (literară, muzicală etc.). [p.i. *compún*, perf. s. *-usei*, conj. *-nă.* part. *-us.* / <lat. *componere*, cf. fr. *composer*]

compúnere *s.f.* **1.** alcătuire. **2.** *(concr.)* bucată literară sau muzicală; compoziție. **3.** lucrare școlară asupra unei teme. [<*compune*]

compús *adj.* format din mai multe elemente. ● *corp* ~ (și *s.m.*) = substanță chimică obținută prin unirea mai multor elemente diferite; *(gram.) timp* ~ = timp format cu ajutorul verbelor auxiliare. [<*compune*]

compút *s.n.* calcul al timpului, făcut pentru a fixa data pastilor și pentru a socoti calendarul bisericesc. [pl. *-turi.* / <fr. *comput*, it. *computo* <lat. t. *computus* — socoteală]

computáre *s.f.* ~*a prevenției* = scăderea din totalul timpului de executare a unei pedepse privative de libertate a timpului cît a durat deținerea sau arestarea preventivă. [<lat. *computare*]

computáție *s.f.* calcul al timpului pentru fixarea calendarului bisericesc. [gen. *-iei.* var. *computațiune* s.f. / cf. fr. *computation*, lat. *computatio*]

comsomolíst *s.m.* și *f.* membru al organizației revoluționare a tineretului sovietic. // *adj.* care aparține Comsomolului. [pl. *-iști*, *-iste.* / <rus. *Komsomol*]

común *adj.* **1.** care aparține mai multora sau tuturor; folosit de toți sau de mai mulți; obștesc. ○ *drept* ~ = totalitatea legilor cu aplicare generală; *substantiv* ~ = substantiv care servește la indicarea obiectelor de același fel; *factor* ~ = număr cu care se înmulțesc toți termenii unei sume; *divizor* ~ = număr întreg cu care se împart exact mai multe numere întregi date; *multiplu* ~ = număr care este divizibil prin mai multe numere întregi date; *numitor* ~ = numitor care aparține mai multor fracții. ○ *a face cauză comună cu cineva* = a fi de partea cuiva (într-o chestiune, într-o discuție etc.). **2.** obișnuit, normal. ○ *loc* ~ = idee care apare la mai mulți sau la toți în același fel, banalizîndu-se prin deasa ei întrebuințare. **3.** banal, de rînd. // *s.n.* ceea ce aparține tuturor sau mai multora; ceea ce este alcătuit pe baze obștești. ○ *în* ~ = laolaltă, împreună. ○ *a ieși din* ~ = a se prezenta ca ceva aparte, neobișnuit. [<lat. *communis*, cf. fr. *commun*]

comunál *adj.* de comună, privitor la comună; care unește două sau mai multe comune. [cf. fr. *communal*]

comunárd *s.m.* și *f.* partizan al Comunei din Paris. [<fr. *communard*]

comúnă *s.f.* **1.** *(în vechea organizare administrativă)* diviziune teritorială, administrată de un primar și de un consiliu municipal. ● oraș medieval (dezvoltat în apusul Europei din vechile cetăți situate pe căile de comunicație comercială) care se bucură de o anumită autonomie politică. **2.** unitate administrativă compusă din unul sau mai multe sate sau cătune și condusă de un sfat popular comunal. **3.** *comuna primitivă* = prima formațiune socială-economică din istoria societății corespunzînd unor forțe de producție slab dezvoltate, bazată pe proprietatea comună asupra mijloacelor de producție și pe relații de colaborare și ajutor reciproc. ○ *Comuna din Paris* = formă de guvernare a orașului Paris, instituită în 1871 de masele muncitoare răsculate, constituind prima încercare de instaurare a dictaturii proletariatului; *Camera Comunelor* = una dintre cele două camere ale Parlamentului englez. [pl. *-ne.* / <fr. *commune*, it. *comune*, cf. lat. med. *communa*]

comuniánt *s.m.* și *f.* cel care primește comuniunea; cel care face comuniunea. [pron. *-ni-ant.* / cf. fr. *communiant*]

comunicá *vb.* I. **1.** *tr.* a face cunoscut; a înștiința, a transmite. **2.** *intr.* a fi, a se pune în legătură cu..., a vorbi cu ...; a duce la... [p.i. *comúnic.* / <fr. *communiquer*, cf. it., lat. *communicare*]

comunicánt *adj. vase comunicante* = sistem de tuburi (sau de vase) care comunică între ele și în care un lichid se ridică în toate la același nivel. [cf. fr. *communicant*]

comunicáre *s.f.* **1.** înștiințare, știre; raport, relație, legătură. **2.** prezentare, într-un cerc restrîns de specialiști, a unei contribuții personale într-o problemă științifică; lucrare care face obiectul unei comunicări. [<*comunica*]

comunicát *s.n.* înștiințare, informație oficială difuzată prin presă, prin radio etc. asupra unor anumite tratative diplomatice, evenimente etc. ● buletin oficial al comandamentului suprem al unei armate, prin care publicul este informat, în timp de război, cu privire la operațiile militare. [cf. fr. *communiqué*, it. *comunicato*]

comunicativ *adj.* **1.** *(despre oameni)* care intră ușor în legătură cu ceilalți; sociabil. **2.** ușor de transmis de la o persoană la alta. [cf. fr. *communicatif*]
comunicativitáte *s.f.* însușirea de a fi comunicativ. [<*comunicativ*]
comunicáție *s.f.* mijloc de legătură între două puncte; legătură, contact. [gen. *-iei.* var. *comunicațiune* s.f. / cf. fr. *communication*, lat. *communicatio*]
comunísm *s.n.* **1.** formațiune social economică ce succede legic capitalismului, având două faze: faza întîia, inferioară, socialismul și faza superioară — comunismul. ● faza a doua, superioară, a orînduirii comuniste, caracterizată prin uriașa dezvoltare a tuturor forțelor de producție, prin forma unică a proprietății întregului popor asupra lor, prin dispariția diferențelor de clasă și a deosebirilor esențiale dintre sat și oraș, dintre munca fizică și cea intelectuală și prin aplicarea principiului „de la fiecare după capacitățile sale, fiecăruia după nevoile sale". **2.** ideologia, teoria înfăptuirii orînduirii comuniste. **3.** mișcarea politică revoluționară care luptă pentru înfăptuirea practică a revoluției proletare și realizarea societății comuniste. [< fr. *communisme*]
comuníst *adj.* care ține de comunism, bazat pe principiile comunismului. // *s.m.* și *f.* membru al unui partid marxist-leninist; partizan al comunismului. [< fr. *communiste*]
comunitáte *s.f.* **1.** faptul de a fi comun mai multor lucruri sau ființe; posesiune în comun. **2.** totalitatea celor care trăiesc în același loc și au aceleași obiceiuri, aceleași norme de viață etc.; colectivitate. [<lat. *communitas*, cf. fr. *communauté*, it. *comunità*]
comuniúne *s.f.* **1.** legătură, unire trainică, strînsă. **2.** *(bis.)* momentul împărtășaniei; primirea împărtășaniei. [<lat. bis. *communio*, cf. fr. *communion*]
comutá *vb.* I. *tr.* **1.** a schimba o pedeapsă mai grea într-una mai ușoară. **2.** a schimba anumite numere în cadrul operației de comutare. ● a inversa sensul unui curent electric; a schimba un sistem de conexiuni cu altul. [p.i. *comút.* /<lat. *commutare*]
comutábil *adj.* care poate fi schimbat; *(spec.; despre pedepse)* care se poate comuta. [cf. fr. *commuable*]
comutáre *s.f.* acțiunea de a comuta și rezultatul ei; schimbare. **1.** *(mat.)* operație efectuată asupra unui șir de numere, al cărei rezultat nu depinde de ordinea în care se operează asupra diferitelor elemente ale șirului. **2.** fenomenul elaborării unor reflexe condiționate diferite la unul și același stimul, în funcție de schimbarea condițiilor mediului ambiant. ● particularitate a atenției cuiva de a trece ușor de la o activitate la alta. **3.** procedeu, folosit mai ales în lingvistica structuralistă, constînd în înlocuirea unui element lingvistic cu alte elemente lingvistice, pentru a se determina valoarea lui în limbă. [<*comuta*]
comutativitáte *s.f.* proprietate a unor operații efectuate asupra unui șir de numere, de a conduce la rezultate independente de ordinea în care s-a operat asupra diferitelor elemente ale șirului. [cf. fr. *commutativité*]
comutátor *s.n.* dispozitiv pentru inversarea sensului unui curent electric sau pentru schimbarea unui sistem de conexiuni prin altul; întrerupător; șaltăr. [pl. *-oare*, *-ori* s.m. / <fr. *commutateur*]
comutáție *s.f.* comutare; schimbare, mutație. [gen. *-iei.* var. *comutațiune* s.f. / cf. fr. *commutation*, lat. *commutatio*]
con-[1] element de compunere care are semnificația „împreună cu". [var. *co-.* / <fr. *co(n)-*, lat. *con* <*cum* — cu, împreună]
con[2] *s.n.* **1.** corp rezultat din rotirea unui triunghi dreptunghi în jurul uneia dintre catetele sale; *(p. ext.)* obiect cu o astfel de formă; ~ *vulcanic* = partea exterioară, în formă de con (**1**), a unui vulcan; ~ *de lumină* = fasciculul de raze care pleacă dintr-un punct luminos și cade pe o suprafață. **2.** fructul coniferelor. [pl. *-nuri.* / <lat. *conus*, gr. *konos*, cf. fr. *cône*]
con ánima *loc. adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu însuflețire. [<it. *con anima*]
conaționál *s.m.* și *f.* persoană care face parte din aceeași națiune cu alta, considerată în raport cu aceasta. [<*co-* + *național*]
con brío *loc. adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu strălucire. [<it. *con brio*]
concasá *vb.* I. *tr.* a sfărîma un material solid, a fărîmița. [<fr. *concasser*]
concasór *s.n.* mașină de sfărîmat materiale dure, folosită în industriile extractive sau de prelucrare. [cf. fr. *concasseur*]
concáv *adj.* care prezintă o adîncitură, scobitură. [<fr. *concave*, cf. lat. *concavus*]
concavitáte *s.f.* scobitură, adîncitură într-un corp concav. [cf. fr. *concavité*].
concéde *vb.* III. *tr.* a îngădui; a acorda. ● a ceda de bunăvoie (un privilegiu, un drept etc.). [p.i. *concéd*, conj. *-ceadă.* / < *fr. concéder*, cf. it., lat. *concedere*]
concediá *vb.* I. *tr.* **1.** a scoate, a îndepărta din serviciu, dintr-o funcție etc. **2.** *(rar)* a îngădui cuiva să se retragă. ● a pofti pe cineva să plece, să părăsească un anumit loc. [pron. *-di-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *congédier*].
concediére *s.f.* acțiunea de a concedia și rezultatul ei; dare afară, îndepărtare. [<*concedia*]
concentrá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) strînge, a (se) aduna, a (se) acumula într-un singur loc, într-un anumit centru. **2.** *tr.* a chema vremelnic sub arme un rezervist, pentru instruire. **3.** *refl.* a-și aținti privirea, a-și încorda atenția într-un anumit punct, către ceva: a fi absorbit de ceva. **4.** *tr.* a mări procentul unui component într-o soluție sau într-un amestec. **5.** *tr.* a separa părțile cu minereuri utile din minereul brut. [<fr. *concentrer*, cf. it. *concentrare*]
concentráre *s.f.* acțiunea de a (se) concentra și rezultatul ei. ○ *lagăr de* ~ = loc în care, în regimurile reacționare, sînt închiși cetățenii considerați periculoși regimului. [<*concentra*]
concentrát *adj.* care are concentrație mare. // *s.n.* **1.** produs minier cu sub-

stanțe utile, extrase din minereu steril, care este folosit în metalurgie. 2. produs alimentar obținut prin uscarea și presarea unui aliment, fără ca acesta să-și piardă calitățile nutritive. [<*concentra*, cf. germ. *Konzentrat*]

concentrație *s.f.* grad de saturare, de densitate al unui corp; raportul care se stabilește între o cantitate de substanță dizolvată și cantitatea de solvent sau de soluție obținută. [gen. *-iei*. var. *concentrațiune* s.f. / cf. fr. *concentration*, it. *concentrazione*]

concéntric *adj. (despre cercuri, curbe* etc.) care au un centru comun. [cf. fr. *concentrique*, it. *concentrico*]

concépe *vb.* III. **I.** *tr.* **1.** a imagina, a crea. **2.** a-și face o idee (cu privire la ceva); a pricepe, a înțelege. **3.** a formula (ceva) într-un anumit fel, a exprima. **II.** *intr. (despre femei)* a rămîne însărcinată; a zămisli. [p.i. *concép.* / <lat. *concipere, conceptum*, cf. it. *concepere*]

concépt *s.n.* **1.** noțiune, idee generală. **2.** ciornă, bruion, schiță. [pl. *-te, -turi*. / cf. fr. *concept*, lat. *conceptus*]

conceptácul *s.n. (bot.)* cavitate care cuprinde organele reproducătoare la unele criptogame. [cf. fr. *conceptacle*]

conceptuál *adj.* care ține de concept (**1**); abstract. [pron. *-tu-al*. pl. *-li, -le*. / cf. fr. *conceptuel*, engl. *conceptual*]

conceptualísm *s.n. (fil.)* curent în filozofia scolastică medievală, apropiat de nominalism, care contesta în mod just existența reală, ca atare, a generalului, independentă de lucrurile singulare, dar considera că noțiunile generale (conceptele) din mintea oamenilor preexistă față de experiență. [pron. *-tu-a-*. / <fr. *conceptualisme*]

concépție *s.f.* **1.** sistem de idei referitor la probleme filozofice, științifice, economice, morale, literare etc.; înțelegere, interpretare a fenomenelor pe baza unui sistem de idei; mod de a concepe ceva. **2.** zămislire, procreare (a unui copil). [gen. *-iei*. var. *concepțiune* s.f. / cf. lat. *conceptio*, fr. *conception*]

concérn *s.n. (ec.)* reunire de întreprinderi economice capitaliste din diferite ramuri, sub conducerea unui grup restrîns de monopoliști, în care întreprinderile își păstrează formal o anumită independență. [pl. *-ne, -nuri*. / <germ. *Konzern*, engl. *concern*]

concért *s.n.* **1.** compoziție muzicală armonică, de obicei în trei părți, scrisă pentru mai multe instrumente și voci. ● compoziție muzicală pentru unul sau mai multe instrumente, cu acompaniament de orchestră. **2.** executare în fața publicului a unor lucrări muzicale. **3.** *(rar)* înțelegere, acord, armonie. [pl. *-te*. / <fr. *concert*, it. *concerto*]

concertá *vb.* I. *intr.* a da un concert. [<it. *concertare*, fr. *concerter*]

concertánt *adj.* care concertează, care cîntă un concert. ○ *simfonie concertantă* = simfonie în care două sau mai multe instrumente au rol dominant în orchestră; *voce concertantă* = voce principală într-un cor. [cf. it. *concertante*]

concertínă *s.f.* instrument asemănător acordeonului, avînd fețele laterale hexagonale. [<fr. *concertina*]

concertíno *s.n.* concert instrumental de mici proporții, alcătuit de obicei dintr-o singură parte. ● grup de instrumente soliste în concerto grosso. [<it. *concertino*]

concertíst *s.m.* și *f.* muzicant care concertează, care dă concerte sau recitaluri. [cf. fr. *concertiste*]

concértmaistru *s.m.* primul violonist unei orchestre, care îl poate înlocui și pe dirijor; muzicantul principal al unui grup orchestral care cîntă la același instrument. [pron. *-mais-*. / cf. germ. *Konzertmeister*]

concérto *s.n. invar.* compoziție muzicală pentru un instrument acompaniat de orchestră; concert. ○ *~ grosso* = compoziție orchestrală de virtuozitate, compusă din mai multe părți, în care un grup de instrumente soliste cîntă alternativ, în dialog, cu întreaga orchestră. [<it. *concerto*]

concésie *s.f* îngăduință; cedare, renunțare benevolă (la ceva) în favoarea cuiva. [gen. *-iei*. var. *concesiune* / cf. fr. *concession*, lat. *concessio*]

concesioná *vb.* I. *tr.* a da în concesiune, a acorda o concesiune. [pron. *-si-o-*. / <*concesie*]

concesionár *s.m.* beneficiar al unei concesiuni, cel care a obținut o concesiune. [cf. fr. *concessionnaire*]

concesionáre *s.f.* acțiunea de a concesiona și rezultatul ei. [<*concesiona*]

concesiúne *s.f.* **1.** drept de a exploata un bun, o întreprindere etc., acordat de un stat unor persoane particulare (străine); *(p. ext.)* obiectul unei astfel de exploatări. **2.** v. c o n c e s i e . [cf. fr. *concession*, lat. *concessio*]

concesív *adj.* care face concesii; îngăduitor. ○ *(gram.) propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție subordonată, care arată că, deși există o piedică, acțiunea din propoziția regentă se realizează sau se poate realiza; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție concesivă. [cf. fr. *concessif*, lat. *concessivus*]

concetățéan *s.m.* și *f.* cetățean al unui stat, considerat în raport cu ceilalți cetățeni; compatriot. ● cetățean al unui oraș, considerat în raport cu ceilalți cetățeni ai aceluiași oraș. [<*cetățean*, după fr. *concitoyen*]

concheránt *adj.* *(franțuzism)* cuceritor. [<fr. *conquérant*]

conchide *vb.* III. *tr.* și *intr.* a trage o concluzie, a conclude; a încheia. [p.i. *conchid, 3 -de*, perf.s. *-isei*, conj. *-dă*, ger. *-izînd*. / <lat. *concludere*, după *închide*]

conchiliologie *s.f.* parte a zoologiei care se ocupă cu studiul scoicilor. [pron. *-li-o-*. / <fr. *conchyliologie*, cf. gr. *konkhylion* — cochilie, *logos* — vorbire]

conchistadór *s.m. (rar)* aventurier spaniol din secolele al XV-lea și al XVI-lea, care pleca să cucerească teritorii în America sau în altă parte a lumii. [<sp., fr. *conquistador*]

conchístă *s.f.* cucerire (amoroasă). ● femeie sedusă, cucerită. [var. *concuistă* s.f. / <it., sp. *conquista*]

conciliá *vb.* I. *tr.* a pune de acord, a împăca. [pron. *-li-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <lat., it. *conciliare*, cf. fr. *concilier*]

conciliábul *s.n.* **1.** consfătuire secretă între persoane care plănuiesc, pun la cale ceva (nepermis). **2.** reuniune a prelaților schismatici. [<lat. *conciliabulum*, cf. fr. *conciliabule*]

conciliánt *adj.* împăciuitor; ușor de înduplecat. [<fr. *conciliant*]

conciliatór *adj.* care tinde spre un acord, spre împăcare; împăciuitor. ● care recurge la un compromis sau la o împăcare în fața unor divergențe principiale; oportunist, împăciuitorist. // *s.m.* și *f.* împăciuitorist. [cf. fr. *conciliatoire, conciliateur*]

conciliatorísm *s.n. (rar)* împăciuitorism, oportunism. [pron. *-li-a-*]

conciliáție *s.f.* împăcare; procedură de împăcare, în dreptul internațional, urmărind înlăturarea conflictelor. [gen. *-iei.* var. *conciliațiune* s.f. / <fr. *conciliation*, cf. lat. *conciliatio*]

concilière *s.f.* împăcare; acord, unire. [<*concilia*]

conciliu *s.n.* adunare de prelați în care se decide asupra unor chestiuni de dogmă, de morală etc.; sinod. [<lat. *concilium*, cf. it. *concilio*]

concís *adj. (despre stil, opere literare* etc.) exprimat pe scurt, concentrat; laconic. [<lat. *concisus*, cf. fr. *concis*]

concízie *s.f.* calitatea de a fi concis; exprimare, formulare scurtă; laconism. [gen. *-iei*, var. *conciziune* s.f. / cf. lat. *concisio*, fr. *concision*]

conclamáție *s.f.* prima ceremonie funerară la romani, prin care era invocat mortul. [gen. *-iei.* var. *conclamațiune* s.f. / <lat. *conclamatio*, cf. fr. *conclamation*]

concláv *s.n.* **1.** încăpere în care matroanele romane se retrăgeau pentru a-și primi prietenii apropiați. **2.** adunare a cardinalilor pentru alegerea unui papă; loc unde se ține această adunare. [pl. *-ve, -vuri.* / <lat. *conclave* — cameră închisă cu cheia, cf. fr., it. *conclave*]

conclú**de** *vb.* III. *tr.* a conchide, a încheia. [p.i. *concl*ú*d.* / <lat., it. *concludere*]

concludént *adj. (adesea adv.)* care convinge; convingător. [cf. lat. *concludens*, it. *concludente*]

conclusiv *adj. (rar)* care constituie o concluzie; care conchide. ○ *propoziție ~ă* (și *s.f.*) = propoziție care exprimă concluzia acțiunii sau a stării din coordonata ei sau concluzia întregii discuții anterioare; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție conclusivă. [var. *concluziv, -ă* adj. / cf. it. *conclusivo*, fr. *conclusif*]

conclúsum *s.n.* decizie a anumitor adunări (diete germanice etc.). ● notă rezumînd dezbaterii diplomatice. [<lat. *conclusum*, cf. *concludere* — a conclude]

conclúzie *s.f.* **1.** gîndire, judecată care rezultă dintr-un șir de constatări sau argumente; încheiere. ● ultima parte a unei expuneri. ○ *(expr.) a trage concluzii* = a rezuma ideile emise de participanții la o dezbatere arătînd consecințele care se impun în urma celor discutate. **2.** judecată finală a unui silogism. ● judecată care confirmă datele unei teoreme pe baza demonstrației. **3.** *(la pl.)* încheiere a unei chestiuni, făcută de o autoritate judiciară sau ministerială; aviz, propunere. ○ *a pune concluzii* = a formula pe scurt acuzarea (sau apărarea) într-un proces. [gen. *-iei.* var. *concluziune* s.f. / cf. lat. *conclusio*, fr. *conclusion*, it. *conclusione*]

concomitént *adj.* care se produce în același timp (cu altceva); simultan. // *adv.* în același timp. [<fr. *concomitant*, cf. lat. *concomitari*]

concordá *vb.* I. *intr.* a fi în acord; a corespunde, a se potrivi. [<lat., it. *concordare*, cf. fr. *concorder*]

concordánt *adj.* care concordă. ○ *noțiuni ~e* = noțiuni ale căror sfere coincid integral sau parțial; *straturi ~e* = straturi dispuse paralel unele peste altele. [<fr. *concordant*, it. *concordante*]

concordánță *s.f.* potrivire, acord. ● *~a relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție* = lege economică obiectivă, potrivit căreia relațiile de producție trebuie să corespundă cu caracterul forțelor de producție; *concordanța timpurilor* = ansamblu de reguli potrivit cărora se fixează acordul timpului verbului dintr-o propoziție dependentă cu timpul verbului din propoziția regentă. [cf. it. *concordanza*, fr. *concordance*]

concordát *s.n.* **1.** convenție încheiată între papă și un stat, privitor la relațiile dintre acel stat și biserica catolică. **2.** *(jur.)* contract încheiat între un comerciant falit și creditorii săi, în urma căruia comerciantul continuă să conducă negoțul în anumite condiții. [pl. *-te, -turi.* / <lat. t. *concordatum*, cf. fr. *concordat*, it. *concordato*]

concordatár *adj.* relativ la un concordat. // *s.m.* falit care a obținut un concordat (2). [cf. fr. *concordataire*]

concórdie *s.f. (rar)* înțelegere; armonie. [gen. *-iei.* / <lat., it. *concordia*]

concordísm *s.n.* sistem exegetic care caută să pună de acord învățătura biblică cu rezultatele științei. [<fr. *concordisme*]

concrescént *adj. (despre organe)* care este afectat de concrescență. [<fr. *concrescent*]

concrescénță *s.f.* creștere împreună, patologică, a două țesuturi. [<lat. *concrescentia*, cf. it. *concrescenza*]

concrescút *adj.* care a crescut împreună. [<*con-* + *crescut*]

concrét *adj.* **1.** (op. a b s t r a c t) care se poate percepe prin simțuri; palpabil. ● *(despre substantive)* care denumește obiecte ce se percep cu simțurile. **2** precis, (bine) determinat. **3.** *(fil.) concretul logic* = rezultat al cunoașterii; reproducerea concretului sensibil într-o abstracție științifică care este concretă prin faptul că constituie sinteza a numeroase determinări, unitatea diversității. [<lat. *concretus*, cf. fr. *concret*, it. *concreto*]

concretéțe *s.f. (rar)* caracterul a ceea ce este concret. [<it. *concretezza*]

concretizá *vb.* I. *tr.* a înfățișa în mod concret. ● *tr.* și *refl. (cu privire la idei,*

planuri etc.) a (se) materializa, a (se) realiza practic. [<fr. *concrétiser*]

concreționá *vb.* I. *refl. (tehn.)* a suferi procesul de concreționare. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *concrétionner*]

concreționár *adj.* care prezintă concrețiuni. [cf. fr. *concrétionnaire*]

concreționáre *s.f.* operație de transformare, printr-un tratament termic, a unui conglomerat de pulberi de metale, de metaloizi sau compuși organici, într-un corp solid. ● *(geol.)* formare de concrețiuni. [<*concreționa*]

concrețiúne *s.f.* concreționare. ● depunere care se formează în rocile sedimentare prin concentrarea substanțelor minerale din soluții apoase în jurul unui corp străin. [cf. fr. *concrétion*]

concubín *s.m.* și *f.* cel care trăiește în concubinaj. [<fr. *concubin*, cf. lat. *concubinus* — tovarăș de pat]

concubináj *s.n.* conviețuire nelegitimă între două persoane de sex opus. [cf. fr. *concubinage*]

concupiscént *adj.* înclinat către plăceri senzuale, trupești; senzual. [cf. fr. *concupiscent*, it. *concupiscente*]

concupiscénță *s.f.* înclinare către plăceri senzuale, trupești; senzualitate. [cf. lat. *concupiscentia*, fr. *concupiscence*, it. *concupiscenza*]

concurá *vb.* I. **1.** *intr.* a participa la o competiție, la un concurs. **2.** a tinde spre același rezultat. **3.** *intr., refl.* și *tr.* a(-și) face concurență în comerț. [<lat. *concurrere*, cf. fr. *concourir*, *concurrencer*]

concurént *adj.* **1.** care face concurență altuia. **2.** care tinde către același rezultat, către același scop. ● *(mat.; despre linii, planuri)* care au un punct sau o dreaptă comună. // *s.m.* și *f.* **1.** participant la un concurs sportiv. **2.** negustor sau producător care face concurență altora. [cf. lat. *concurrens*, fr. *concurrent*]

concurénță *s.f.* **1.** rivalitate, luptă între industriași sau între comercianți pentru acapararea pieței, pentru obținerea unor profituri cît mai mari etc. **2.** întrecere, luptă pentru întîietate. ○ *a face* ~ *cuiva* = a căuta să întrecă pe cineva, urmărind același scop ca și el. [cf. fr. *concurrence*, it. *concorenza*]

concúrs *s.n.* **1.** întrecere; competiție sportivă. **2.** examen pentru a obține un post, o bursă etc. **3.** ajutor, sprijin; colaborare; contribuție. ○ ~ *de împrejurări* = totalitatea faptelor, a împrejurărilor care coincid într-un anumit moment; conjunctură. [cf. fr. *concours*, lat. *concursus*]

concusiúne *s.f. (jur.)* extorcare făcută de un agent al fiscului; oprimare fiscală. [cf. fr. *concussion*, lat. *concussio*]

condamná *vb.* I. *tr.* **1.** a pronunța o hotărîre de pedepsire; a osîndi, a pedepsi. **2.** a blama; a învinui; a vești, a dezaproba. **3.** a constrînge, a obliga la ceva. **4.** a declara imposibilă vindecarea unui bolnav, a sorti pieirii (un bolnav). **5.** a bloca (o fereastră, o ușă etc.). [p.i. *condámn*. / <fr. *condamner*]

condamnábil *adj.* care merită, trebuie să fie condamnat; reprobabil. [cf. fr. *condamnable*]

condamnáre *s.f.* **1.** acțiunea de a condamna și rezultatul ei; sentință de pedepsire **2.** pedeapsă, osîndă. [<*condamna*]

condamnát *s.m.* și *f.* osîndit, pedepsit (printr-o sentință judecătorească). [<*condamna*]

condensá *vb.* I. **1.** *refl.* și *tr.* a (se) transforma în lichid. **2.** *refl.* și *tr.* a deveni sau a face să devină mai dens. ● *tr.* a acumula electricitate. **3.** *tr. (fig.)* a scurta exprimarea; a se exprima în mai puține cuvinte; a comprima, a prescurta. [<fr. *condenser*, cf. it., lat. *condensare*]

condensábil *adj.* care se poate condensa. [cf. fr. *condensable*]

condensáre *s.f.* acțiunea de a (se) condensa și rezultatul ei. [<*condensa*]

condensát *adj. lapte* ~ = lapte conservat sub formă de pastă moale sau de praf. [<*condensa*]

condensatór *s.n.* **1.** aparat folosit pentru condensarea unei mase de vapori. **2.** sistem de două conductoare izolate, care servește la înmagazinarea de electricitate statică. [pl. *-oare*, *-ori* s.m. / cf. fr. *condensateur*]

condensór *s.m.* **1.** dispozitiv optic întrebuințat pentru iluminarea preparatelor la microscop. **2.** grup de lentile întrebuințate în aparatele de proiecție pentru concentrarea luminii pe diapozitiv. [pl. *-ori*, *-oare* s.n. / <fr. *condenseur*, cf. engl. *condenser*]

condescendént *adj.* care are o atitudine de respect sau de bunăvoință față de cineva. [<fr. *condescendant*]

condescendénță *s.f.* purtare plină de considerație față de cineva; respect; bunăvoință, amabilitate. [cf. fr. *condescendance*]

condescínde *vb.* III. *intr. (rar)* a consimți de complezență; a ceda, a cădea de acord în mod superficial; a catadixi. [p.i *condescind*. / cf. fr. *condescendre*, lat. *condescendere*]

condil *s.m.* ieșitură, vîrf prin care se face o articulație. [<fr. *condyle*, cf. gr. *kondylos* — vîrf]

condiment *s.n.* substanță (picantă) care se adaugă la o mîncare pentru a o face mai gustoasă. [<lat. *condimentum*, cf. fr. *condiment*]

condimentá *vb.* I. *tr.* a da gust bucatelor prin adăugare de condimente, a pune condimente în mîncare. [<*condiment*]

condimentár *adj.* care se folosește drept condiment. [cf. fr. *condimentaire*]

condiscípol *s.m. (rar)* coleg de studiu, de învățătură (la un anumit maestru). [cf. fr. *condisciple* lat. *condiscipulus*]

condíție *s.f.* **1.** împrejurare, fapt etc. care prilejuiește, oferă cadrul pentru apariția unui fenomen, împrejurare în care se produce un fenomen. **2.** clauză (a unei înțelegeri, a unei convenții). **3.** întîmplare viitoare și nesigură de care depinde existența unei obligații. ● **situația** unei persoane din punct de vedere juridic. **4.** situație, stare fizică sau socială a cuiva. ○ ~ *fizică* = situație a unui sportiv

din punctul de vedere al pregătirii și al stării sale fizice. [gen. *-iei*. var. *condiționare* s.f. / cf. lat. *conditio*, fr. *condition*, it. *condizione*]

condiționá *vb.* I. *tr.* **1.** a constitui condiția de care depinde ceva; a provoca ceva. **2.** a supune valabilitatea unui act unor condiții. ● a admite (ceva) sub rezerva anumitor condiții. [<fr. *conditionner*, cf. it. *condizionare*]

condiționál *adj.* supus unor condiții; care cuprinde o condiție. ○ *excitant* ~ = excitant care, sincronizat în mai multe repetiții cu un reflex înnăscut, sfîrșește prin a produce singur un efect identic cu cel al acestui reflex; *propoziție* ~ă (și *s.f.*) = propoziție circumstanțială care exprimă o ipoteză sau o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din regentă; *mod* ~ (și *s.n.*) = mod al verbului care exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *conditionnel*, it. *condizionale*]

condiționalísm *s.n.* tendința greșită de a identifica și înlocui cauza cu condițiile în care apar sau există fenomenele. ● doctrină potrivit căreia nemurirea sufletului ar fi condiționată de viața de pe pămînt. [<fr. *conditionnalisme*]

condiționáre *s.f.* **1.** stabilire a unui raport de dependență. **2.** *(tehn.)* operație prin care se aduce un material într-o anumită stare (dorită) de umiditate, de temperatură etc. [<*condiționa*]

condiționát *adj.* care îndeplinește anumite condiții; care este făcut în anumite condiții (date). ○ *aer* ~ = aer din interiorul unei încăperi, menținut în anumite condiții de puritate, de temperatură etc.; *reflex* ~ = răspuns bazat pe legătura nervoasă temporară formată în scoarța creierului între două focare de excitație care coincid în timp. [<*condiționa*]

condoleánțe *s.f. pl.* cuvinte prin care se exprimă participarea la durerea unei persoane asupra căreia a căzut o nenorocire. [pron. *-le-an-*. / <fr. *condoléances*, cf. it. *condoglianza*]

condomíniu *s.n.* drept de suveranitate exercitat în comun de două sau mai multe puteri asupra aceluiași teritoriu. [var. *condominium* s.n. / <fr. *condominium*, it. *condominio*, cf. lat. *cum* — cu, *dominium* — suveranitate]

cóndor *s.m.* specie de vultur foarte mare, care trăiește în munții Americii de Sud. [<fr. *condor*, cf. sp., peruv. *condor*]

condotiér *s.m.* căpitan, comandant de mercenari în Italia în secolele al XIV-lea — al XV-lea. [pron. *-ti-er*. / <it. *condottiere*]

conducătór *adj.* care conduce, de conducere. ○ *(corp) bun* (sau *rău*) ~ *de electricitate* (sau *de căldură*) = (corp) prin care străbate ușor (sau greu) electricitatea (sau căldura). // *s.m.* și *f.* persoană, organ care este la conducere; șef politic și ideologic al unui partid, al unei mișcări publice etc.; persoană care conduce o instituție, o întreprindere etc. [<*conduce*]

conduce *vb.* III. **1.** *tr.* a fi în frunte, a îndruma un grup de oameni, o instituție, un sector al treburilor publice, o activitate etc., avînd asupra sa întreaga răspundere în domeniul respectiv. ● *(fig.)* a dirija o discuție; a călăuzi, a supraveghea desfășurarea unei dezbateri. **2.** *refl.* a se comporta, a se orienta (după anumite norme, principii etc.). **3.** *tr.* a călăuzi, a însoți pe cineva (arătîndu-i drumul). **4.** *tr.* a dirija mișcarea, mersul unui vehicul. [p.i. *conduc*, perf.s. *-dusei*, part. *-dus*. / <lat. *conducere*]

condúcere *s.f.* acțiunea de a conduce; activitatea unui conducător. ● *(concr.)* persoană sau colectiv care dirijează o instituție, o întreprindere etc. [<*conduce*]

conductánță *s.f.* mărime definită pentru o rețea electrică de curent continuu, în raport cu două borne de acces. [<fr. *conductance*]

condúctă *s.f.* **1.** țeavă, instalație pentru transportul fluidelor. **2.** fir, cablu metalic folosit la transportul și la distribuția energiei electrice. [var. *conduct* s.n. / cf. lat. *conductum*, germ. *Kondukt*]

conductibil *adj. (rar)* care poate conduce, transmite (ceva). [cf. fr. *conductible*]

conductibilitáte *s.f.* calitatea unui material de a putea transmite căldura, electricitatea, vibrațiile sonore etc. [cf. fr. *conductibilité*]

conductivitáte *s.f.* valoarea inversă a rezistenței specifice a unui conductor[3]. [cf. fr. *conductivité*]

conductór[1] *adj.* care conduce; *(spec.; fiz.)* care transportă electricitate. [<*conduce*, cf. fr. *conducteur*]

conductór[2] *s.m.* și *f.* **1.** funcționar feroviar care însoțește vagonul de persoane pentru a supraveghea ordinea în timpul călătoriei, pentru a controla biletele călătorilor etc. **2.** șef de echipă. [cf. fr. *conducteur*]

conductór[3] *s.n.* corp (fir, sîrmă etc.) prin care poate trece un curent electric continuu. [pl. *-oare*, *-ori* s.m. / cf. fr. *conducteur*, lat. *conductor*]

condúcție *s.f.* fenomenul trecerii căldurii sau a curentului electric prin corpuri. [gen. *-iei*. / cf. fr. *conduction*]

conduită *s.f.* comportare, atitudine (în societate, în viață). [pron. *-du-i-*. / <fr. *conduite*, cf. rus. *konduita*]

conduplicát *adj. (bot.; despre un organ)* îndoit în lungime, în două jumătăți apropiate. [cf. fr. *conduplqué*]

conduplicáție *s.f.* **1.** starea unui organ conduplicat. **2.** *(ret.)* repetiție a unui cuvînt la sfîrșitul sau la începutul unei fraze. [gen. *-iei*. var. *conduplicațiune* s.f. / cf. fr. *conduplication*, lat. *conduplicatio*]

conectá *vb.* I. *tr.* a lega, a uni, a conexa două conductoare electrice. [<lat. *connectere*]

conectív *adj.* care poate fi conectat, care se conectează. // *s.n. (bot.)* partea anterei care suportă și reunește sacii polenici. [cf. lat. *connectivus*, fr. *connectif*, it. *connettivo*]

conectór *adj.* care conectează. // *s.n.* aparat, mecanism care face, care stabilește o legătură. [<fr. *connecteur*]

conetábil *s.m.* comandant suprem al armatelor regale din Franța feudală. [<fr.

connétable, cf. lat. t. *comesstabuli* — conte al grajdurilor]

conéx *adj.* care este în legătură cu ceva, care însoţeşte ceva. // *s.n. (în psihologia structuralistă)* faptul primordial al vieţii psihice, punctul său de plecare. [pl. *-ecşi*, *-exe*. / <fr. *connexe*, cf. lat. *connexus*]

conexá *vb.* I. *tr.* a lega laolaltă, a alătura; a reuni. [cf. lat. *connexus*]

conexáre *s.f.* acţiunea de a conexa. [pl. *-xări*. / <*conexa*]

conexitáte *s.f.* *(rar)* conexiune. [cf. fr. *connexité*]

conexiúne *s.f.* legătură, înlănţuire; raport, relaţie. [cf. lat. *connexio*, fr. *connexion*]

confareáţie *s.f.* căsătorie religioasă în vechiul drept roman, rezervată patricienilor. [pron. *-re-a-ţi-e*. gen. *-iei*. / <lat. *confarreatio*, cf. fr. *confarréation*]

confécţie *s.f.* **1.** obiect de îmbrăcăminte de gata, fabricat în serie. **2.** confecţionare. [gen. *-iei*. var. *confecţiune* s.f. / cf. fr. *confection*]

confecţioná *vb.* I. *tr.* a lucra, a produce; a fabrica. [pron. *-ţi-o-*. / <fr. *confectionner*]

confederá *vb.* I. *refl. (rar)* a se uni într-o confederaţie. [cf. fr. *confédérer*]

confederát *s.m.* şi *f.* persoană care face parte dintr-o confederaţie; *(spec.)* adept al Confederaţiei Sudului, formată în America de Nord după secesiune. [cf. fr. *confédéré*]

confederativ *adj.* care aparţine unei confederaţii, de confederaţie. [cf. fr. *confédératif*]

confederáţie *s.f.* **1.** unire sub o singură putere centrală a mai multor state sau teritorii, care îşi păstrează autonomia administrativă. **2.** reunire a unor organizaţii. [gen. *-iei*. var. *confederaţiune* s.f. / cf. lat. *confoederatio*, fr. *confédération*]

cónfer *loc. lat.* termen prin care se face o trimitere la o operă sau la un fapt, un fenomen etc. care trebuie luate în consideraţie sau studiate. [<lat. *confer* — apropie, compară]

conferenţiá *vb.* I. *intr.* a ţine o conferinţă. [pron. *-ţi-a*. p.i. *-iez*, ger. *-iind*. / cf. fr. *conférencier*]

conferenţiár *s.m.* şi *f.* **1.** persoană care ţine o conferinţă, vorbitor. **2.** grad în învăţământul superior, imediat inferior profesorului; persoană care are acest grad. [pron. *-ţi-ar*. / cf. fr. *conférencier*]

conferí *vb.* IV. **1.** *tr.* a acorda, a atribui (un grad, un titlu, o distincţie). **2.** *intr. (rar)* a discuta, a se întreţine cu cineva asupra unei chestiuni. [p.i. *confér* ./ <fr. *conférer*]

conferínţă *s.f.* **1.** cuvîntare, discurs, expunere făcută în public referitor la o temă ştiinţifică, literară etc. **2.** adunare a reprezentanţilor unor state, ai unor organizaţii etc. pentru a discuta şi a lua hotărîri în anumite chestiuni. ● for superior al unui partid comunist sau muncitoresc, care se întruneşte atunci cînd nu poate fi convocat congresul. **3.** consfătuire, convorbire. ○ ~ *de presă* = întîlnire între oameni de stat, oameni politici, activişti pe tărîm social etc. şi reprezentanţi ai presei, pentru a lămuri o anumită problemă, pentru discuţii cu caracter informativ etc. [var. *conferenţă* s.f. / cf. lat. *conferentia*, fr. *conférence*, it. *conferenza*]

confesá *vb.* I. *refl. (rar)* a mărturisi cuiva ceva intim, a se destăinui, a se spovedi. [<fr. *confesser*]

confesionál *adj.* care aparţine confesiunilor religioase. // *s.n. (la catolici)* loc (în biserică) unde preotul ascultă spovedania. [pron. *-si-o-*. / <fr. *confessionnal*, cf. it. *confessionale*]

confesiúne *s.f.* **1.** mărturisire, destăinuire a unor gînduri, a unor fapte sau a unor sentimente intime. ● scriere literară care cuprinde mărturisirea unor gînduri şi sentimente legate de viaţa intimă a autorului. **2.** religie, credinţă religioasă, cult. [var. *confesie* s.f. / cf. fr. *confession*, it. *confessione*, lat. *confessio*]

confesór *s.m.* preot care spovedeşte; duhovnic. [pl. *-ri*. / cf. fr. *confesseur*, lat. *confessor*]

conféti *s.f. pl.* bucăţele de hîrtie (de diferite culori) mici şi rotunde, care se împrăştie la baluri sau la petreceri. [scris şi *confetti*. var. *confete* s.f. pl. / <it., fr. *confetti*]

confiá *vb.* I. *(franţuzism)* **1.** *tr.* a mărturisi, a destăinui. **2.** *refl.* a se încrede în cineva; a se destăinui. [pron. *-fi-a*. p.i. 3,6, *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *confier*, cf. lat. *confidere* — a avea încredere]

confidént *s.m.* şi *f.* cel căruia i se fac confidenţe; prieten. ● personaj secundar într-o piesă de teatru, căruia un erou îi face confidenţe, menite să informeze astfel pe spectator asupra celor gîndite de el sau asupra faptelor pe care are de gînd să le săvîrşească. [cf. it. *confidente*, fr. *confident*]

confidénţă *s.f.* încredinţare, mărturisire, destăinuire a unei taine, a unui gînd intim. [cf. it. *confidenza*, fr. *confidence*, lat. *confidentia*]

confidenţiál *adj.* care se poate comunica numai unei anumite persoane; secret. [pron. *-ţi-al*. / cf. it. *confidenziale*, fr. *confidentiel*]

confiént *adj.* *(franţuzism)* încrezător. [pron. *-fi-ent*. / <fr. *confiant*]

confiénţă *s.f.* *(franţuzism)* încredere în cineva. [var. *confianţă* s.f. / <fr. *confiance*]

configurá *vb.* I. *refl. (rar)* a lua o anumită formă, a se întocmi într-un anumit fel. [<fr. *configurer*, it. *configurare*]

configuráţie *s.f.* înfăţişare, formă exterioară a unui lucru. ● totalitatea relaţiilor dintre mai multe sisteme sau dintre părţile unui sistem. [gen. *-iei*. / cf. fr. *configuration*, lat. *configuratio*]

confinát *adj.* *(rar; despre aer, atmosferă* etc.) stricat, viciat, irespirabil, închis. [<fr. *confiné*]

confirmá *vb.* I. *tr.* **1.** a întări, a susţine, a recunoaşte autenticitatea, exactitatea unui lucru, justeţea unei afirmaţii etc. **2.** a întări, a definitiva pe cineva într-un post, într-o situaţie. **3.** *(în biserica catolică; despre episcopi)* a unge cu mir. [p.i.

confirm, -mez, 3,6, -mă. / <lat. *confirmare*, cf. fr. *confirmer*]

confirmáre *s.f.* **1.** întărire, adeverire. ● declarație prin care o persoană îndreptățită să ceară anularea unui act îl recunoaște ca valabil. ● întărire a unui mandat de arestare de către organul competent. **2.** întărire, definitivare a situației unei persoane. [<*confirma*]

confirmatív *adj.* care confirmă, întărește, adevărește. [cf. fr. *confirmatif*]

confiscá *vb.* I. *tr.* a lua cuiva un bun fără a-l despăgubi, în baza unei hotărîri judecătorești sau a dispoziției unei autorități. [p. i. *confisc.* / <lat. *confiscare*, cf. fr. *confisquer*]

confiserie *s.f. (franțuzism)* cofetărie. [gen. *-iei.* / < fr. *confiserie*]

confiteor *s.n.* rugăciune catolică care se spune în timpul liturghiei sau înainte de împărtășanie. [<lat. *confiteor* — a declara, cuvînt cu care începe această rugăciune]

conflagránt *adj. (despre state)* care participă la o conflagrație. [<it. *conflagrante*]

conflagrație *s.f.* ciocnire generală, conflict de mari proporții; război care se extinde în mai multe state. [gen. *-iei.* var. *conflagrațiune* s.f. / cf. it. *conflagrazione*, fr. *conflagration*]

conflict *s.n.* **1.** ciocnire, dezacord; ceartă. ● război. **2.** *(fil.)* treapta de maximă ascuțire în evoluția contradicțiilor antagoniste. **3.** ciocnire a intereselor și pasiunilor personajelor principale dintr-o operă literară, care determină desfășurarea acțiunii. [<lat. *conflictus*, cf. fr. *conflit*]

confluént *adj. (despre ape)* care se împreunează, formînd o apă (rîu, fluviu etc.) mai mare. [pron. *-flu-ent.* / <it. *confluente*, cf. lat. *confluens*]

confluență *s.f.* loc unde se unesc două cursuri de apă. ● *(fig.)* loc de întîlnire; contact, întîlnire. [<it. *confluenza*, cf. lat. *confluentia*]

conformá *adj., adv.* **1.** identic cu..., în conformitate cu... **2.** corespunzător, potrivit. [<fr. *conforme*]

conformá *vb.* I. *refl.* **1.** a se potrivi cu..., a se pune de acord cu..., a se adapta la... **2.** a se supune (unei legi, unui ordin etc.). [<fr. *conformer*, cf. it., lat. *conformare*]

conformáre *s.f.* acțiunea de a se conforma și rezultatul ei. [pl. *-mări.* / <*conforma*]

conformatór *s.n.* instrument folosit de pălărieri pentru a lua forma și dimensiunile exacte ale capului. [<fr. *conformateur*]

conformație *s.f.* structură (fizică) a unui corp, a unui teren etc.; fel în care este organizat un corp; constituție. [var. *conformațiune* s.f. / cf. fr. *conformation*, lat. *conformatio*]

conformism *s.n.* atitudine oportunistă, constînd în acceptarea mecanică a unor obiceiuri sau în conformarea la ordinele sau îndrumările primite, împotriva convingerilor proprii. [cf. fr. *conformisme*]

conformíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al conformismului; (cel) care se conformează din interes ordinelor și îndrumărilor primite, împotriva propriilor sale convingeri. [<fr. *conformiste*, cf. engl. *conform*]

conformitáte *s.f.* raport care există între mai multe lucruri conforme; potrivire, concordanță. ○ *pentru* ~ = formulă de confirmare a autenticității unui act; *în* ~ *cu...* = conform cu... [cf. fr. *conformité*]

confórt *s.n.* totalitatea condițiilor materiale care fac o locuință comodă, plăcută și igienică; comoditate a vieții, bunăstare. [<fr. *confort*, cf. engl. *comfort*]

confortábil *adj.* care oferă confort; comod. [cf. fr. *confortable*]

confortánt *adj. (franțuzism)* întăritor, reconfortant. [<fr. *confortant*]

confráte *s.m.* coleg, tovarăș de profesie, de meserie. / <*con-* + *frate*, după it. *confrate*, fr. *confrère*]

confraternél *adj. (franțuzism)* propriu membrilor unei confrerii, ai unui corp organizat. [<fr. *confraternel*]

confraternitáte *s.f. (franțuzism)* înțelegere între persoanele care fac parte din același corp (constituit ca atare), între persoanele care practică aceeași profesiune. [cf. fr. *confraternité*]

confrerie *s.f. (rar)* asociație constituită în vederea unor obiective religioase sau caritabile; *(p. ext.)* grup de oameni uniți prin aceleași idei sau prin legături de alt ordin. [<fr. *confrérie*]

confruntá *vb.* I. *tr.* a pune față în față (mai multe opere, acte, obiecte, fenomene etc.) pentru a (le) verifica sau a (le) compara. ● *(jur.)* a pune față în față două sau mai multe persoane pentru a verifica concordanța celor spuse de ele. [p.i. *confrúnt.* var. *confronta* vb. I. / cf. fr. *confronter*, it., lat. med. *confrontare* <*con* + *frons* — frunte]

confruntáre *s.f.* acțiunea de a confrunta și rezultatul ei; *(spec.; jur.)* punere față în față a mai multor persoane pentru a verifica concordanța spuselor lor. [<*confrunta*]

confruntáție *s.f.* confruntare. [pron. *-ți-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* var. *confruntațiune* s.f. / <fr. *confrontation*]

confucianísm *s.n.* curent filozofic-religios apărut în secolul al V-lea î.e.n. în China, potrivit căruia soarta omului este determinată de „cer" și care propovăduia respectul și supunerea necondiționată față de cei superiori ca situație socială. [pron. *-ci-a-.* / <*Confucius*, n.p. 551—479 î.e.n.]

confucianíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al confucianismului. [cf. fr. *confucianiste*]

confundá *vb.* I. *tr.* a lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul. **2.** *refl.* a se contopi; a forma un tot. [p. i. *confúnd.* / <lat. *confundere* — a turna la un loc, a contopi, cf. it. *confondere*]

confundábil *adj.* care poate fi confundat. [var. *confundibil, -ă* adj. / cf. it. *confondibile*]

confutáție *s.f. (rar)* refutare, refutație. [cf. lat. *confutatio*, fr. *confutation*]

confúz *adj.* **1.** neclar, nepreciș, nelămurit, nedeslușit. **2.** *(despre oameni și manifestările lor)* încurcat, tulburat. [< fr. *confus*, cf. it. *confuso*, lat. *confusus* — amestecat]

confúzie *s.f.* încurcătură; lipsă de orientare. ○ *(med.)* ~ *mintală* = formă de alterare mintală care apare în cazul unor

infecții și intoxicații. [gen. *-iei.* var. *confuziune* s.f. / cf. *confuziune*]

confuzionism *s.n. (rar)* tendință de a crea confuzie, dezorientare. [pron. *-zi-o-./* <fr. *confusionisme*]

confuziúne *s.f.* **1.** mod de stingere a unor obligații prin reunirea în aceeași persoană a calităților de debitor și de creditor. **2.** v. c o n f u z i e. [cf. fr. *confusion*, it. *confusione*, lat. *confusio*]

congelá *vb.* I. *tr.* a face ca un lichid să treacă în stare solidă; a îngheța, a solidifica. ● a conserva prin acțiunea frigului (alimente etc.). [<fr. *congeler*]

congelábil *adj.* care poate fi congelat. [cf. fr. *congelable*]

congeláre *s.f.* acțiunea de a congela și rezultatul ei; *(spec.)* conservare a cărnii prin înghețare. [<*congela*]

congelát *adj. (despre alimente, mai ales despre carne)* conservat prin înghețare. [cf. **fr.** *congelé*]

congelatór *s.n.* aparat care servește la congelare. [cf. fr. *congélateur*]

congeminăție *s.f. (rar)* formație dublă simultană; redublare. [gen. *-iei.* / cf. lat. *congeminatio*, fr. *congémination*]

congéner *adj.* de același gen sau de aceeași speță cu altă ființă. [<fr. *congénère*, cf. lat. *congener* <*con* — cu, *genus* — neam]

congenitál *adj.* din naștere, înnăscut. [<fr. *congénital*, cf. lat. *congenitus* — născut o dată cu...]

congéstie *s.f.* aflux anormal de sînge într-o anumită parte a corpului (datorat unor tulburări); boală provocată de acest aflux. [gen. *-iei.* / cf. fr. *congestion*, lat. *congestio*]

congestioná *vb.* I. *refl.* a avea o congestie. ● a se aprinde, a se înroși la față. [pron. *-ti-o-.* / <fr. *congestionner*]

congestív *adj.* care provoacă o congestie, care arată o congestie, de congestie. [cf. fr. *congestif*]

congiáriu[1] *s.n.* **1.** vas cu o capacitate de un congiu. **2.** distribuire gratuită de vin, de ulei etc. făcută poporului în vechea Romă. ● distribuire de bani, de daruri etc. făcută soldaților sau poporului (mai ales de împărați). [pron. *-gi-a-riu.* / <lat. *congiarium*]

congiáriu[2] *adj.* care se referă la congiariu[1]. [<lat. *congiarius*]

cóngiu *s.n.* unitate de măsură pentru lichide la romani, cu capacitatea de aproximativ trei litri. [<lat. *congius*]

conglomerá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) uni, a (se) îngrămădi într-o masă unică. [<fr. *conglomérer*, lat. *conglomerare* — a îngrămădi]

conglomerát *s.n.* **1.** rocă sedimentară, formată prin cimentarea pietrișurilor și a prundișurilor transportate de ape. **2.** *(fig.)* adunătură, îngrămădire de lucruri diferite. [<fr. *conglomérat*, cf. lat. *conglomeratus*]

conglomerăție *s.f.* îngrămădire, conglomerare. [gen. *-iei.* var. *conglomerațiune* s.f. / cf. lat. *conglomeratio*, fr. *conglomération*]

conglutiná *vb.* I. *tr. (rar)* a face dens, vîscos; a coagula. [<fr. *conglutiner*, cf. it., lat. *conglutinare*]

conglutináre *s.f.* acțiunea de a conglutina și rezultatul ei. [<*conglutina*]

conglutinăție *s.f.* conglutinare. [gen. *-iei.* var. *conglutinațiune* s.f. / cf. fr. *conglutination*, lat. *conglutinatio*]

congratulá *vb.* I. *tr.* și *refl. (glumeț)* a (se) felicita (reciproc). [<it. *congratularsi*, fr. *congratuler*, lat. *congratulari*]

congratulăție *s.f. (glumeț)* felicitare. [gen. *-iei.* var. *congratulațiune* s.f. / cf. it. *congratulazioni*, fr. *congratulation*]

congregăție *s.f.* **1.** reuniune de călugări și călugărițe catolice aparținînd aceluiași ordin religios. **2.** adunare de prelați însărcinată de papă cu examinarea unor anumite chestiuni, situații etc. **3.** departament în organizarea centrală a Vaticanului, condus de un cardinal. **4.** ședință a sinoadelor generale; *(p. ext.)* adunare religioasă. [gen. *-iei.* var. *congregațiune* s.f. / cf. fr. *congrégation*, it. *congregazione*, lat. *congregatio* — reunire]

congregaționist *s.m.* și *f.* membru al unei congregații. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *congrégationniste*]

congrés *s.n.* **1.** întrunire (națională sau internațională) a membrilor sau a delegaților unui partid politic, ai unei organizații etc. în vederea discutării și luării unor hotărîri de ordin ideologic, politic, profesional, organizatoric etc. **2.** organul suprem de conducere al unui partid comunist sau muncitoresc. **3.** nume dat organului legislativ suprem din S.U.A. [<fr. *congrès*, cf. engl. *congress*, lat. *congressus*]

congresíst *s.m.* și *f.* participant la un congres. [cf. fr. *congressiste*]

congrésman *s.m.* membru al Congresului Statelor Unite ale Americii. [pron. *congresmen.* / <engl. *congressman.*]

congruént *adj.* care se potrivește exact cu altceva; corespunzător, echivalent. ○ *numere ~e=* numere care dau același rest cînd sînt împărțite la un divizor comun; *figuri ~e =* figuri geometrice care coincid exact una cu alta. [pron. *-gru-ent.* / <fr. *congruent*, cf. lat. *congruens* — care se potrivește]

congruénță *s.f.* acord, concordanță; coincidență. ● relație care arată că două numere sînt congruente în raport cu un anumit divizor comun. [cf. fr. *congruence*, it. *congruenza*, lat. *congruentia*]

coniác *s.n.* băutură alcoolică tare, care se obține prin distilarea vinului. [pron. *co-niac.* / <fr. *cognac*, cf. *Cognac*, oraș în Franța]

cónic *adj.* în formă de con. //*s.f.* curbă plană rezultată din intersecția unui con cu un plan. [<fr. *conique*]

conicitáte *s.f.* formă conică. [cf. fr. *conicité*]

conifér *s.m.* arbore sau arbust cu frunzele (de obicei) persistente, în formă de ace și cu fructele în formă de conuri. ● *(la pl.)* familie din care fac parte acești arbori. [<fr. *conifères*, cf. lat. *conifer*]

coniróstre *s.f. pl.* familie de păsări cu ciocul gros, conic; *(la sg.)* pasăre din această familie. [<fr. *conirostre*, cf. lat. *conus* — con, *rostrum* — cioc]

conivént *adj. (despre frunze)* **1.** îndoit înăuntru. **2.** care tinde a se împreuna. [<fr. *connivent*, lat. *connivens*]

conivénță *s.f. (rar)* complicitate, înțelegere (secretă). ○ *de* ~ *(cu...)* = în complicitate, de acord (cu...). [cf. fr. *connivence*, it. *connivenza*, lat. *conniventia*]

conjecturá *vb.* I. *tr.* a judeca după aparențe, a face o conjectură. [<fr. *conjecturer*]

conjecturál *adj.* întemeiat pe conjecturi, pe presupuneri, pe aparențe; neîntemeiat. [<fr. *conjectural*]

conjecturáre *s.f.* acțiunea de a conjectura; judecată făcută după aparențe. [<*conjectura*]

conjectúră *s.f.* prezumție, supoziție, părere întemeiată pe presupuneri, pe probabilități, pe aparențe. [<fr.*conjecture*]

conjugá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl. (despre verbe)* a (-și) modifica formele după persoană, număr, timp, mod și diateză. **2.** *refl. (fig.; rar)* a se uni, a se îmbina, a se împleti. [p.i. *conjúg.* / <fr. *conjuguer*, cf. lat. *conjugare*]

conjugábil *adj.* care se poate conjuga. [cf. fr. *conjugable*]

conjugál *adj.* privitor la căsătorie sau la căsătoriți. [cf. fr. *conjugal*, lat. *conjugalis*]

conjugáre *s.f.* **1.** totalitatea formelor flexionare ale unui verb. ● fiecare dintre categoriile în care se împart verbele după terminația infinitivului. **2.** *(rar)* îmbinare, unire. **3.** mod de fecundație la infuzori, prin unirea temporară a doi indivizi, urmată de un schimb reciproc de substanțe nucleare. [<*conjuga*]

conjugát *adj.* unit, legat împreună. ○ *nervi conjugați* = nervi care îndeplinesc aceeași funcție; *focare ~e* = sistem optic în care focarele sînt așezate astfel încît razele de lumină răsfrînte dintr-unul se reunesc în celălalt focar și invers; *frunze ~e* = frunze cu foliolele împerechеate; *numere ~e* = numere complexe care au același coeficient. [cf. fr. *conjugué*]

conjúnct *adj. (gram.) forme ~e* = formele prescurtate care se întîlnesc la prezentul indicativ, persoanele 1 singular și a 3-a singular și plural ale verbului „a fi" și formele neaccentuate de dativ și acuzativ singular și plural ale pronumelui personal. [<lat. *conjunctus*]

conjunctív *adj.* **1.** care unește, care leagă. ○ *țesut ~* = țesut protector care unește între ele organele sau țesuturile. **2.** *mod ~* (și *s. n.*) = mod personal al verbului care exprimă o acțiune realizabilă. [<lat. *conjunctivus*, cf. fr. *conjonctif*]

conjunctívă *s.f.* membrană mucoasă care unește pleoapele cu globul ocular. [cf. fr. *conjonctive*]

conjunctivíță *s.f. (med.)* inflamație a conjunctivei. [cf. fr. *conjonctivite*]

conjunctór *s.n.* aparat electric automat pentru întreruperea și deschiderea unui circuit electric. [cf. fr. *conjoncteur*]

conjunctúră *s.f.* totalitatea condițiilor, a împrejurărilor care influențează asupra unui fenomen sau asupra unei situații; ocazie, situație, stare de lucruri într-un moment dat; concurs de împrejurări. [cf. fr. *conjoncture*]

conjúncție *s.f.* **1.** parte de vorbire neflexibilă care leagă două propoziții sau două cuvinte cu aceeași funcție sintactică. **2.** *(astr.)* poziție în care se găsesc doi aștri care au aceeași longitudine cerească la un moment dat. [gen. *-iei*. var. *conjuncțiune* s.f. / <lat. *conjunctio*, cf. fr. *conjonction*]

conjuncțiónal *adj.* cu rol de conjuncție. ○ *locuțiune ~ă* = locuțiune care îndeplinește funcția de conjuncție. [pron. *-ți-o-*. / <*conjuncție*]

conjurá *vb.* I. **1.** *tr.* a ruga stăruitor, a implora. **2.** *intr. (rar)* a complota, a conspira. [p.i. *conjúr.* / <fr. *conjurer*, cf. lat. *conjurare*]

conjurát *s.m.* și *f. (rar)* conspirator. [<*conjura*]

conjurățíe *s.f. (rar)* conspirație, complot. [gen. *-iei*. var. *conjurațiune* s.f. / cf. lat. *conjuratio*, fr. *conjuration*]

conlocuí *vb.* IV. *intr.* a locui împreună cu cineva. [după fr. *cohabiter*]

conlocuitór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care locuiește împreună cu altul, considerat în raport cu acesta. [pron. *-cu-i-*. / <*conlocui*]

conlucrá *vb.* I. *intr.* a lucra împreună cu cineva, a colabora; a contribui la o acțiune. [după fr. *collaborer*]

con móto *loc. adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu multă mișcare. [<it. *con moto*]

conosamént *s.n.* act semnat de comandantul unei nave comerciale, prin care acesta certifică îmbarcarea mărfurilor. [<germ. *Konnossement*, cf. fr. *connaissement*]

consacrá *vb.* I. *tr.* **1.** a da în întregime, a închina; a destina. ● *tr.* și *refl.* a (se) dedica. ● *(rar)* a sanctifica. **2.** a consfinți, a stabili. [p. i. 3,6 *-ră*, conj. *-re*. / <fr. *consacrer*, cf. it. *consacrare*]

consacránt *adj.* care face consacrarea, care consacră. [cf. fr. *consacrant*]

consacráre *s.f.* acțiunea de a (se) consacra și rezultatul ei; consfințire, stabilire. ● dedicare. [<*consacra*]

consacrát *adj.* **1.** *(despre persoane)* considerat ca autoritate într-un anumit domeniu, unanim recunoscut. **2.** stabilit, consfințit (prin uz sau prin tradiție). [<*consacra*]

consacrățíe *s.f. (rar)* consacrare; *(spec.)* sacrificiu, ofrandă adusă zeilor. [gen. *-iei*. var. *consacrațiune* s.f. / cf. lat. *consecratio*, fr. *consécration*]

consangvín *adj., s.m.* și *f.* rudă din partea tatălui; *(p. ext.)* rudă, rubedenie. [var. *consanguin* adj. / cf. lat. *consanguineus*, fr. *consanguin*]

consangvinitáte *s.f.* rudenie din partea tatălui; *(p. ext.)* rudenie. [var. *consanguinitate* s.f. / cf. lat. *consanguinitas*, fr. *consanguinité*]

conscrie *vb.* III. *tr. (rar)* **1.** a chema în serviciul militar; a înrola, a recruta. **2.** a consemna, a înscrie într-un registru oficial. [p. i. *conscriu.* / <lat. *conscribere*, după *scrie*]

conscriptíbil *adj. (rar)* care poate fi recrutat. [<fr. *conscriptible*]

conscríptor *s.m. (ant.)* redactor (al unei legi). [<lat. *conscriptor*]

conscripție *s.f.* **1.** *(rar)* recrutare. **2.** *(latinism)* redactare a unei legi. [gen. *-iei.* var. *conscripțiune* s.f. / cf. fr. *conscription*, lat. *conscriptio* — scriere]

consecință *s.f.* ceea ce rezultă dintr-un fapt, dintr-un principiu; rezultat al unui fapt, al unei acțiuni; urmare. [cf. fr. *conséquence*, lat. *consequentia*]

consecutiv *adj.* care urmează neîntrerupt, la rînd, succesiv. ○ *propoziție ~ă* (și *s.f.*) = propoziție circumstanțială care arată o urmare, o consecuție a unei acțiuni sau a unei stări exprimate de propoziția regentă; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție consecutivă. [cf. fr. *consécutif*, it. *consecutivo*]

consecutivitáte *s.f.* *(rar)* urmare neîntreruptă. [<*consecutiv*]

consecúție *s.f.* *(rar)* înlănțuire, legătură. ○ *(gram.) consecuția timpurilor* = concordanța timpurilor. [gen. *-iei.* var. *consecuțiune* s.f. / cf. fr. *consécution*, it. *consecuzione*, lat. *consecutio*]

consecvént *adj.* *(adesea adv.)* care acționează potrivit cu principiile sale; care nu se contrazice cu sine însuși. [var. *consecuent*, *-ă* adj. / <fr. *conséquent*, cf. lat. *consequens* — care urmează]

consecvență *s.f.* fel de a acționa logic și pe aceeași linie de conduită; linie de conduită fermă, neschimbătoare. ○ *cu consecvență* = în mod consecvent. [var. *consecuență* s.f. / <*consecvent*, cf. lat. *consequentia*]

consémn *s.n.* **1.** totalitatea instrucțiunilor date unei santinele, unui șef de post etc. asupra celor ce trebuie să facă, să păzească sau asupra obiectivului pazei ori gărzii sale; *(p. ext.)* ordin, dispoziție. **2.** interzicere (disciplinară) a ieșirii militarilor din cazarmă pentru un anumit timp. [*con-*+<*semn*, după fr. *consigne*, it. *consegna*]

consemná *vb.* I. *tr.* **1.** a nota, a înregistra, a însemna. **2.** a depune contra semnătură o sumă de bani spre păstrare la Casa de economii și consemnațiuni sau ca garanție la tribunal. **3.** a opri disciplinar ieșirea militarilor din cazarmă. [<*con-* + *semna*, după fr. *consigner*, it. *consegnare*]

consemnáre *s.f.* acțiunea de a consemna și rezultatul ei. [<*consemna*]

consemnatár *s.m.* și *f.* consignatar. [<*consemna*]

consemnatór *s.m.* și *f.* consignator.

consemnațiúne *s.f.* *(rar)* consemnare. ○ *casă de economii și consemnațiuni* = instituție la care se depun economiile spre păstrare și valorificare. [var. *consemnație* s.f. / după fr. *consignation*, it. *consegnazione*]

conséns *s.n.* înțelegere, acord, identitate de păreri, armonie. [<lat. *consensus*]

conservá *vb.* I. *tr.* **1.** a păstra nealterat datorită unui anumit tratament; a păstra alimente sub formă de conserve. **2.** a păstra, a păzi. ● *refl.* a se menaja. [p.i. *conserv.* / <fr. *conserver*, cf. it., lat. *conservare*]

conservánt *adj.* care conservă, păstrează; păstrător. // *s.m.* substanță folosită pentru a împiedica fermentația produselor obținute din fructe sau din legume. [cf. fr. *conservant*]

conserváre *s.f.* acțiunea de a conserva. ○ *instinct de ~* = instinct de apărare, la om și la animale, care are ca scop menținerea ființei proprii. [<*conserva*]

conservatism *s.n.* atitudine reacționară de susținere a vechilor forme ale vieții politice, culturale și economice și de împotrivire față de ceea ce este nou. [cf. fr. *conservatisme*]

conservatív[1] *adj.* conservant. [cf. fr. *conservatif*]

conservatív[2] *adj.* *(rar)* conservator. [cf. germ. *konservativ*]

conservatór[1] *s.n.* școală superioară de muzică. [<germ. *Konservatorium*, cf. fr. *conservatoire*]

conservatór[2] *adj.* **1.** care păstrează, care conservă. **2.** atașat de instituțiile trecutului, refractar la ceea ce este nou. ○ *partid ~* (și *s.m.pl.*) = partid politic reacționar care manifestă ostilitate față de tot ceea ce este nou, păstrînd un viu interes pentru instituțiile vechi. // *s.m.* și *f.* persoană care îngrijește piesele dintr-un muzeu. [cf. fr. *conservatoire*]

conservatorísm *s.n.* *(rar)* conservatism. [<*conservator*]

conservațiúne *s.f.* *(rar)* conservare. [cf. fr. *conservation*, lat. *conservatio*]

consérvă *s.f.* produs alimentar care poate fi păstrat multă vreme nealterat, datorită tratării lui după anumite procedee. [<fr. *conserve*, cf. it. *conserva*]

consfătúi *vb.* IV. *refl.* *(despre mai multe persoane)* a se sfătui împreună. [<*con-* + *sfătui*]

consfătuíre *s.f.* acțiunea de a se consfătui și rezultatul ei; ședință a salariaților unei instituții sau întreprinderi sau a reprezentanților mai multor instituții, întreprinderi etc., în care se discută probleme de interes comun. [<*consfătui*]

consfinți *vb.* IV. *tr.* a da un caracter durabil; a stabili; a consacra. [<*con-* + *sfinți*, după fr. *consacrer*]

consideră *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) socoti, a (se) privi ca... **2.** *tr.* a cerceta, a analiza. [p. i. *consider.* / cf. fr. *considérer*, it., lat. *considerare*]

considerábil *adj.* însemnat, remarcabil; (foarte) mare. [cf. fr. *considérable*, it. *considerabile*]

consideráre *s.f.* acțiunea de a considera și rezultatul ei; considerație. [<*considera*]

considerație *s.f.* **1.** stimă, respect. **2.** motiv, considerent, rațiune. ○ *a avea* (sau *a lua*) *în ~* = a ține seamă de..., a avea în vedere. **3.** părere, reflecție, idee. [gen. *-iei.* var. *considerațiune* s.f. / cf. fr. *considération*, lat. *consideratio*]

considerént *s.n.* punct de vedere. ● argument logic, motiv. [cf. fr. *considérant*]

consignatár *s.m.* și *f.* cel care primește în consignație. [<fr. *consignataire*]

consignatór *s.m.* și *f.* cel care dă în consignație; depunător. [<fr. *consignateur*]

consignație *s.f.* depunere pentru păstrare, garanție sau vînzare; consemnare, consemnațiune. ● *(concr.)* magazin de stat unde se depun spre vînzare diferite obiecte de către particulari. [gen. *-iei.* / cf. fr. *consignation*]

consiliá *vb.* I. *tr. (rar)* a sfătui. [pron. *-li-a.* / <lat. *consiliari*, cf. fr. *conseiller*]
consiliér *s.m.* **1.** sfătuitor, sfetnic. **2.** specialist care rezolvă într-o instituție problemele deosebite dintr-un anumit domeniu. **3.** *(înv.)* titlu al unor funcționari din înaltele instanțe de judecată sau verificare. [pron. *-li-er.* / cf. fr. *conseiller*]
consiliére *s.f. (rar)* acțiunea de a consilia și rezultatul ei; sfătuire. [<*consilia*]
consíliu *s.n.* **1.** *(înv.)* sfat, povață, sfătuire. **2.** organ de conducere, consultativ sau executiv, care funcționează pe lîngă o instituție, o organizație etc. ● ședință în care se reunesc pentru discuții membrii unui astfel de organ. ○ ~ *de miniștri* = organ suprem executiv și de dispoziție al puterii de stat; ~ *de Securitate* = organ al O.N.U., care are sarcina de a discuta și de a lua măsuri în cazurile cînd este primejduită pacea; ~ *de administrație* = comitet de conducere al unei societăți comerciale sau industriale pe acțiuni. [pron. *-liu.* pl. *-ii*, *-uri.* / <lat. *consilium*, cf. fr. *conseil*]
consímil *adj. (rar)* asemănător (întru totul). [<lat. *consimilis*]
consimilitúdine *s.f. (rar)* asemănare totală, identitate. ● egalitate. [cf. fr. *consimilitude*]
consimțămînt *s.n.* încuviințare, aprobare. [var. *consimțimînt* s.n. / <*consimți*, după fr. *consentement*]
consimți *vb.* IV. *tr.* și *intr.* a-și da consimțămîntul; a încuviința, a aproba; a se învoi. [p. i. *consimt* și *-simț*, conj. *-simtă.* / <*con-* + *simți*, după fr. *consentir*]
consimțíre *s.f.* acțiunea de a consimți și rezultatul ei; încuviințare, aprobare, acceptare. [<*consimți*]
consistá *vb.* I. *intr.* a fi alcătuit, constituit din..., a consta. [p.i. *consist.* / <fr. *consister*, cf. it., lat. *consistere*]
consistént *adj.* **1.** cu consistență; vîrtos, tare. **2.** *(despre hrană)* substanțial. [cf. fr. *consistant*, lat. *consistens*]
consistență *s.f.* stare a unui corp (mai ales a unui lichid) care are un anumit grad de densitate, de soliditate. ● rezistență opusă de un corp la deformare, la sfărîmare; soliditate, tărie. [cf. it. *consistenza*, fr. *consistance*]
consistoriál *adj.* de consistoriu, al consistoriului. [pron. *-ri-al.* / <fr. *consistorial*, cf. lat. *consistorianus*]
consistóriu *s.n.* **1.** *(ant.)* consiliu al împăraților romani. ● loc unde se ținea acest consiliu. **2.** instanță judecătorească ecleziastică. ● consiliu al cardinalilor prezidat de papă. ● adunare care conduce treburile religioase ale unui cult, ale unei confesiuni etc. [<lat. *consistorium* — adunare, cf. fr. *consistoire*, germ. *Konsistorium*, it. *consistorio*]
consoánă *s.f.* sunet format în special din zgomote produse în diferite puncte ale canalului fonator, prin închiderea sau strîmtarea acestuia. [<lat. *consona*, cf. fr. *consonne*]
consoártă *s.f. (fam.)* soție, nevastă. [pl. *-te.* / <lat. *consors*]
consolá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (-și) alina, a (-și) mîngîia durerea, necazul etc. [<fr. *consoler*, cf. it. *consolare*, lat. *consolari*]
consolábil *adj.* care poate fi consolat. [cf. fr. *consolable*]
consolánt *adj. (rar)* care consolează; consolator. [cf. fr. *consolant*, it. *consolante*]
consoláre *s.f.* acțiunea de a (se) consola și rezultatul ei; mîngîiere, împăcare, alinare. [<*consola*]
consolatór *adj.* care consolează. [cf. fr. *consolateur*]
consolație *s.f.* consolare. [gen. *-iei.* var. *consolațiune* s.f. / cf. fr. *consolation*, lat. *consolatio*]
consólă *s.f.* **1.** mobilă în formă de policioară sau de măsuță cu picioarele încovoiate, sprijinită de perete, pe care se așază vase, statuete etc. **2.** element arhitectural care sprijină un balcon, o cornișă etc. **3.** element de construcție, liber la unul dintre capete, care iese în afara punctului său de reazem sau de încastrare într-o construcție. [<fr. *console*]
consolidá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face sau a deveni tare, solid, durabil; a (se) întări. ● *refl.* a se închega, a se întări. ○ *(fin.)* *a ~ datoria publică* = a converti o datorie publică pe termen scurt într-o datorie pe termen lung. [<fr. *consolider*, cf. it., lat. *consolidare*]
consolidánt *adj.* consolidator. [<fr. *consolidant*]
consolidáre *s.f.* acțiunea de a (se) consolida și rezultatul ei; întărire; închegare. [<*consolida*]
consolidatór *adj.* care consolidează, întărește; întăritor, de sprijin. [<*consolida*]
consolidație *s.f.* consolidare. [gen. *-iei.* var. *consolidațiune* s.f. / <fr. *consolidation*]
consomé *s.n.* supă care se prepară prin fierberea îndelungată a cărnii, pentru a-i extrage toate sucurile. [pl. *-euri.* /<fr. *consommé*]
consonánt *adj. (muz.; despre acorduri)* format din consonanțe; armonios. ● *(despre cuvinte)* care au o terminație asemănătoare. [cf. lat. *consonans*, fr. *consonant*, it. *consonante*]
consonántă *s.f. (rar)* consoană. [<lat. *consonans*, cf. germ. *Konsonant*, it. *consonante*]
consonántic *adj.* privitor la consoane. [<germ. *konsonantisch*]
consonantísm *s.n.* sistemul consoanelor unei limbi. [<fr. *consonantisme*]
consonánță *s.f.* **1.** *(muz.)* unire, îmbinare armonioasă de sunete. **2.** *(fig.)* acord, înțelegere, potrivire de opinii. [cf. fr. *consonance*, lat. *consonantia*, it. *consonanza*]
consórt *s.m. (rar) prinț ~* = soțul unei regine suverane. [<fr. *consort*, cf. germ. *Konsorte*, lat. *consors*]
consorțiál *adj.* care aparține unei societăți comerciale, unui consorțiu. [pron. *-ți-al.* / <fr. *consortial*]
consórțiu *s.n.* **I.** formă a monopolurilor capitaliste constînd în asocierea unor bănci mari sau a unor societăți comerciale, pentru efectuarea în comun a unor operații financiare. **II.** *(ant.)* participare

la domnie în vechea Romă. [<fr., lat. *consortium*, cf. germ. *Konsortium*]

conspéct *s.n.* privire de ansamblu, generală asupra unei probleme, asupra unei ştiinţe, asupra unor lucrări etc. ● rezumat. [pl. *-te, -turi.* / <lat. *conspectus*, cf. germ. *Konspekt*]

conspectá *vb.* I. *tr.* a întocmi un conspect; a rezuma. [<*conspect*]

conspirá *vb.* I. *intr.* a organiza o conspiraţie; a unelti, a complota. ● *(fig.)* a tinde, a concura spre un scop unic. [p.i. *conspir.* / <fr. *conspirer*]

conspirativ *adj.* privitor la conspiraţie; ilegal, clandestin. [<*conspira*]

conspirátor *s.m.* şi *f.* participant la o conspiraţie. [cf. fr. *conspirateur*]

conspiráţie *s.f.* acţiune secretă şi ilegală îndreptată contra ordinii publice, împotriva statului etc.; uneltire, conjuraţie, complot. [gen. *-iei.* var. *conspiraţiune* s.f. / cf. fr. *conspiration*]

constá *vb.* I. *intr.* a se compune din..., a consista. [p. i. 3 *cónstă*, 6 *-stáu*, conj. *-steá.* / <lat., it. *constare*]

constánt *adj.* neschimbat; invariabil; statornic. [cf. fr. *constant*, lat. *constans*]

constantán *s.n.* aliaj de cupru şi nichel, cu coeficient de dilatare mic şi rezistenţă specifică mare, întrebuinţat la fabricarea rezistenţelor electrice. [<fr. *constantan*]

constánţă *s.f.* **1.** mărime care are o valoare neschimbată. **2.** *(fiz.)* mărime care caracterizează un fenomen, un material, un aparat etc. [<fr. *constante*]

constánţă *s.f.* statornicie; perseverenţă. [cf. fr. *constance*, lat. *constantia*]

constatá *vb.* I. *tr.* a stabili realitatea, adevărul unui fapt, starea unui lucru. [p.i. *constát.* / <fr. *constater*, cf. it. *constatare*, lat. *constat* — este sigur]

constatáre *s.f.* acţiunea de a constata şi rezultatul ei; stabilire, încredinţare. v. descindere. [<*constata*]

constelát *adj. (rar)* înstelat. [cf. fr. *constellé*]

constelaţie *s.f.* grup de stele care formează o figură caracteristică. [gen. *-iei.* / cf. fr. *constellation*, lat. *constellatio*]

consternă *vb.* I. *tr.* a provoca cuiva nedumerire şi mîhnire; a surprinde, a nedumeri. [<fr. *consterner*, cf. lat. *consternare*]

consternáre *s.f.* încremenire; nedumerire; surprindere neplăcută. [pl. *-nări.* / <*consterna*]

consternaţie *s.f.* consternare. [gen. *-iei.* var. *consternaţiune* s.f. / cf. fr. *consternation*, lat. *consternatio*]

constipá *vb.* I. *tr. (despre alimente)* a produce constipaţie. ● *refl. (despre oameni şi animale)* a nu putea elimina materiile fecale din organism. [p. i. *constíp.* / <fr. *constiper*, cf. lat. *constipare* — a strînge la un loc, a astupa]

constipánt *adj. (despre alimente)* care constipă. [cf. fr. *constipant*]

constipáţie *s.f.* stare a unei persoane care manifestă greutăţi, încetineală în evacuarea intestinului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *constipation*]

constituánt *adj.* care constituie; constitutiv. ○ *adunare ~ă* = adunare reprezentativă care are sarcina de a vota sau de a modifica constituţia. [pron. *-tu-ant.* / <fr. *constituant*]

constituént *s.n.* fiecare dintre elementele care formează un tot. ● fiecare dintre substanţele din care este alcătuit un aliaj, o soluţie etc. [pron. *-tu-ent.* / cf. fr. *constituant*]

constitui *vb.* IV. **1.** *tr.* a forma, a alcătui, a reprezenta. ● a avea valoare de..., a fi considerat ca... **2.** *refl.* a se înfiinţa, a se întemeia. ○ *(jur.) a se ~ parte civilă* = a formula pretenţii de despăgubire împotriva acuzatului. [p.i. *constitui, -iesc*, 3,6 *-ie.* / <fr. *constituer*, cf. lat. *constituere*]

constituire *s.f.* formare, alcătuire. ● întemeiere, înfiinţare. [<*constitui*]

constituít *adj. corp ~* = organizaţie sau instituţie cu caracter oficial, alcătuită pe baza unui statut. [<*constitui*]

constitút *s.n.* tip de contract prin care cineva se angajează să plătească o sumă de bani. [<fr. *constitut*, cf. lat. *constitutum*]

constitutiv *adj.* care intră în componenţa unui lucru, care reprezintă un element esenţial în structura lui. [cf. fr. *constitutif*]

constitúţie *s.f.* **I.** structură fizică a unui corp, a unui organism; alcătuire, structură. ● compoziţie, ansamblu de elemente care constituie un întreg. **II.** lege fundamentală a unui stat, în care sînt consemnate principiile de bază ale organizării lui, drepturile şi îndatoririle fundamentale ale cetăţenilor, sistemul electoral etc. [gen. *-iei.* var. *constituţiune* s. f. / cf. lat. *constitutio*, fr. *constitution*]

constituţionál *adj.* **1.** referitor la constituţie, bazat pe constituţie. **2.** conform constituţiei unui stat, prevăzut în constituţie. ○ *comisie ~ă* = comisie însărcinată cu elaborarea textului unei constituţii. [pron. *-ţi-o-.* / cf. fr. *constitutionnel*]

constituţionalism *s.n.* guvernare constituţională, regim constituţional; concepţie, atitudine constituţională. [cf. fr. *constitutionnalisme*, germ. *Konstitutionalismus*]

constituţionalíst *s.m.* şi *f.* adept, partizan al unui regim de guvernare constituţional. [<*constituţional*]

constituţionalitáte *s.f.* însuşire a unei legi, a unei acţiuni etc. de a fi conformă cu constituţia. ● spirit constituţional. [cf. fr. *constitutionnalité*]

constrictív *adj. (despre consoane)* pronunţat prin îngustarea canalului vocal, astfel încît aerul să se poată scurge în tot timpul emisiunii. [<fr. *constrictif*]

constrictór *adj.* care strînge, contractă. ○ *muşchi ~* = muşchi care prin contractare închide un orificiu. [cf. fr. *constricteur*, lat. *constrictor*]

constricţiúne *s.f.* strîngere, îngustare (printr-o presiune circulară). ● mişcare de apropiere a pereţilor canalului fonator, prin care suflul de aer expirat produce un zgomot caracteristic. [var. *constricţie* s. f. / cf. fr. *constriction*, lat. *constrictio*]

constrínge *vb.* III. *tr.* a sili, a obliga (pe cineva) să facă ceva; a forţa. [p. i. *constríng*, perf. s. *-strînséi*, part. *-strîns.* / <*con-* + *strînge*, după fr. *contraindre*]

constrîngere *s.f.* acțiunea de a constrînge și rezultatul ei; forțare. [< *constrînge*]
constructiv *adj.* care construiește sau servește spre a construi. [cf. fr. *constructif*]
constrúctor *s.m.* și *f. (adesea adj.)* cel care construiește, participant la o construcție. [cf. fr. *constructeur*, lat. *constructor*]
constrúcție *s.f.* **1.** faptul de a construi; construire. ● alcătuire, compunere. **2.** *(concr.)* lucru construit, clădire, lucrare, edificiu. **3.** aranjamentul, aranjarea cuvintelor potrivit regulilor gramaticale ale unei limbi. [gen. *-iei*. var. *construcțiune* s.f. / cf. fr. *construction*, lat. *constructio*]
construí *vb.* IV. *tr.* **1.** a face, a ridica o clădire, un edificiu etc. ● *(fig.)* a alcătui, a clădi. **2.** a desena, a trasa o figură geometrică. **3.** a așeza cuvintele într-o frază conform regulilor gramaticale sau ținînd cont de efectul stilistic urmărit. ● *refl. (despre cuvinte)* a se folosi în anumite construcții gramaticale. [<fr. *construire*, cf. lat. *construere*]
construíre *s.f.* acțiunea de a construi; clădire. [pron. *-tru-i-*. pl. *-ri*. / <*construi*]
consubstanțiál *adj.* care este alcătuit din aceeași substanță. [pron. *-ți-al*. / cf. lat. *consubstantialis*, fr. *consubstantiel*]
consubstanțialísm *s.n.* doctrină care susține consubstanțialitatea lui Dumnezeu și a lui Iisus Cristos. [cf. fr. *consubstantialisme*]
consubstanțialitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este consubstanțial; unitate și identitate de substanță. [cf. fr. *consubstantialité*]
consuetudinár *adj.* nescris dar consacrat prin uz, prin datină; cutumiar. [<*consuetudine*]
consuetúdine *s.f. (jur.)* obișnuință, obicei, deprindere; uz, datină. [<lat. *consuetudo*, cf. it. *consuetudine*]
cónsul *s.m.* **1.** fiecare dintre cei doi magistrați care se alegeau anual în vechea Romă pentru a exercita puterea supremă. ● fiecare dintre cei trei magistrați supremi care au guvernat Republica franceză între 1799 și 1804. **2.** agent diplomatic însărcinat să reprezinte și să apere interesele administrativ-juridice și economice ale țării sale și ale compatrioților săi într-o țară străină. [<lat., fr. *consul*, cf. germ. *Konsul*]
consulár *adj.* de consul, privitor la consul sau la consulat. ○ *corp* ~ = totalitatea consulilor unei țări. [cf. lat. *consularis*, fr. *consulaire*]
consulát *s.n.* **1.** demnitatea și funcția de consul; *(concr.)* reședința unui consul. **2.** perioadă de guvernare a unui consul în vechea Romă. ● guvernămînt consular al Republicii franceze între 1799 și 1804. [cf. lat. *consulatus*, fr. *consulat*, germ. *Konsulat*]
consúlt *s.n.* **1.** consfătuire între mai mulți medici, pentru a diagnostica boala și pentru a indica tratamentul medical al unui pacient. **2.** *(în expr.) senatus consult* = decizie, decret al senatului din vechea Romă. [<lat. *consultum*, cf. fr. *consulte*]
consultá *vb.* I. **1.** *tr.* a întreba, a cere sfatul, a cere părerea unui specialist, a cere avizul cuiva. **2.** *refl.* a se sfătui. **3.** *tr.* a cerceta pentru informare, documentare etc. (o carte, un text etc.). [p.i. *consúlt*. / <fr. *consulter*, cf. it., lat. *consultare*]
consultánt *s.m.* și *f.* specialist al unei instituții etc. care dă indicații, pune concluzii și face diferite lucrări care privesc specialitatea sa. [cf. fr. *consultant*]
consultáre *s.f.* acțiunea de a consulta și rezultatul ei; întrebare, cercetare. [<*consulta*]
consultatív *adj. (despre un organ numit sau ales)* chemat să-și dea avizul numai în anumite chestiuni. ○ *vot* ~ = vot care nu are putere deliberativă într-o adunare, într-o discuție etc. [cf. fr. *consultatif*, it. *consultativo*]
consultáție *s.f.* **1.** îndrumare, explicație dată asupra unor chestiuni în discuție, în legătură cu care cineva cere un sfat; aviz, lămurire, indicație. **2.** examen medical cerut unui medic de un pacient. **3.** reuniune, consfătuire ținută pentru a lămuri sau a examina o chestiune, o situație etc. [gen. *-iei*. var. *consultațiune* s.f. / cf. fr. *consultation*, it. *consultazione*, lat. *consultatio*]
consúm *s.n.* folosire de bunuri, de produse pentru satisfacerea diferitelor necesități. ○ *bunuri de larg* ~ = produse ale industriei ușoare sau alimentare destinate consumației individuale; ~ *specific* = cantitatea de material, de combustibil etc. consumată într-o lucrare tehnică ori pentru funcționarea unei mașini sau a unei instalații. [cf. it. *consumo*, germ. *Konsumverein*]
consumá[1] *vb.* I. *tr.* **1.** a întrebuința, a folosi (bunuri sau mărfuri). ● a întrebuința pentru hrană; a mînca. **2.** a sprăvi, a epuiza, a termina. [p.i. *consúm*. / <lat. *consumere*, cf. fr. *consommer*]
consumá[2] *vb.* I. **1.** *tr.* a nimici, a distruge. **2.** *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) istovi, a (se) epuiza. [p.i. *consúm*. / <fr. *consumer*, it. *consumare*, lat. *consumere* — a nimici]
consumábil *adj.* care poate fi consumat, distrus, nimicit. [cf. fr. *consumable*]
consumáre[1] *s.f.* acțiunea de a consuma[1] și rezultatul ei; întrebuințare, folosire, consumație; epuizare, terminare, isprăvire. [<*consuma*[1]]
consumáre[2] *s.f.* acțiunea de a consuma[2] și rezultatul ei; nimicire, distrugere; istovire, epuizare. [<*consuma*[2]]
consumatór *s.m.* și *f.* cel care consumă bunuri, produse etc.; *(p. restr.)* persoană care consumă într-un local public. [var. *consumător*, *-oare* s.m. și f. / cf. fr. *consommateur*]
consumáție *s.f.* **1.** faptul de a consuma[1]; consumare, consum. **2.** ceea ce consumă cineva într-un local public. [gen. *-iei*. var. *consumațiune* s.f. / cf. fr. *consommation*, lat. *consummatio*]
consumptíbil *adj. (despre bunuri)* consumabil. [cf. fr. *consumptible*]
consúmpție *s.f.* slăbire, epuizare progresivă datorată unei boli îndelungate. [gen. *-iei*. var. *consumpțiune* s.f. / cf. fr. *consomption*, lat. *consumptio*]

consună *vb.* I. *intr.* a produce o consonanță. [p.i. 3 *consúnă*. / cf. fr. *consonner*]
conștiént *adj.* **1.** care are conștiința trează, care își dă seama de realitatea unui fapt, a unui lucru. **2.** care își dă seama de posibilitățile proprii, de rolul care îi revine în societate. [pron. *-și-ent.* / <fr. *conscient*]
conștiinciós *adj.* care își face datoria; corect, cinstit, scrupulos. ● făcut cu scrupulozitate. [pron. *-și-in-cios.* / <fr. *consciencieux*, refăcut după *știință*]
conștiinciozitáte *s.f.* calitatea de a fi conștiincios; corectitudine, scrupulozitate. [<*conștiincios*]
conștiință *s.f.* **1.** forma cea mai înaltă, proprie omului, de reflectare a realității obiective, produs al materiei superior organizate — creierul uman — și al vieții sociale. ● ansamblu de procese psihice variate, complexe, cuprinzînd senzații, percepții, reprezentări, noțiuni, judecăți, raționamente, inclusiv procese afective și voliționale. ● faptul de a-și da seama, înțelegere. **2.** *(în expr.)* *conștiință de clasă* = faptul de a fi conștient de apartenența la clasa respectivă, de a înțelege interesele acestei clase, rolul ei istoric. **3.** sentiment pe care omul îl are asupra moralității acțiunilor sale. ○ *mustrare de ~* = remușcare. **4.** *libertate de ~* = dreptul recunoscut cetățenilor de a avea orice concepție religioasă, filozofică etc. [pron. *-și-in-.* / <fr. *conscience*, cf. lat. *conscientia*, refăcut după *știință*]
cont *s.n.* **1.** fiecare dintre diviziunile operațiilor contabile ale unei întreprinderi, constînd în înregistrarea cheltuielilor și a veniturilor pe o anumită perioadă. ● evidența acestor operații. **2.** *a trece la* (sau *în*) *~* = a înscrie la rubrica datoriilor; *a ține ~* (de ceva) = a avea în vedere, a lua în considerare; *pe ~ propriu* = pe proprie răspundere; independent. [<it. *conto*, germ. *Konto*, fr. *compte*]
conțá *vb.* I. *intr.* **1.** a se întemeia, a se baza, a se bizui (pe cineva sau ceva). **2.** a avea valoare, importanță, însemnătate. [var. *compta* vb. I. / <it. *contare*, fr. *compter*]
contábil *adj.* de contabilitate, al contabilității. // *s.m.* și *f.* specialist în contabilitate; funcționar care ține contabilitatea unei întreprinderi sau a unei instituții. [pl. *-li*, *-le*. var. *comptabil* adj., s.m. și f. / <fr. *comptable*]
contabilitáte *s.f.* **1.** totalitatea operațiilor de înregistrare a mișcării fondurilor și materialelor unei instituții sau ale unei întreprinderi. ● secție, birou de contabilitate (**1**). **2.** știință care studiază evidența contabilă. [var. *comptabilitate* s.f. / cf. fr. *comptabilité*]
contabilizá *vb.* I. *tr.* a opera într-un cont, a înregistra o operație contabilă în conturi (**1**). [<fr. *comptabiliser*]
contáct *s.n.* **1.** atingere, legătură între două corpuri, între două forțe etc. ● piesă care folosește la deschiderea și închiderea unui circuit electric. **2.** apropiere între oameni; legătură, relație. ○ *a lua ~ (cu cineva)* = a stabili o legătură strînsă (cu cineva); a ajunge în imediata apropiere a inamicului, începînd primele lupte. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *contact*, cf. lat. *contactus*]
contactór *s.n.* întrerupător comandat de la distanță, al cărui element mobil de contact are o singură poziție de repaus, corespunzătoare deschiderii circuitului electric. [cf. fr. *contacteur*]
contadín *s.m.* și *f.* *(italienism)* țăran (italian). [<it. *contadino*]
contagiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) molipsi, a (se) contamina. [pron. *-gi-a.* p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *contagier*]
contagiére *s.f.* acțiunea de a (se) contagia; contaminare. [pron. *-gi-e-.* / <*contagia*]
contagiós *adj.* *(despre boli)* molipsitor; *(despre oameni)* bolnav de o boală molipsitoare. [pron. *-gi-os.* / cf. fr. *contagieux*]
contagiúne *s.f.* molipsire, contaminare. [cf. fr. *contagion*, it. *contagione*, lat. *contagio* — contact]
contáiner *s.n.* ladă de dimensiuni standardizate, folosită la transportul diferitelor mărfuri în vagoanele de cale ferată; cutie specială în care sînt puse aparate, instrumente etc. în rachetele cosmice. ● ladă cu astfel de dimensiuni încît să cuprindă o cantitate dată dintr-un anumit produs. [pron. *-tei-.* / <engl., fr. *container*]
contamină *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a transmite sau a căpăta o boală molipsitoare; a (se) infecta; a (se) molipsi. **2.** *refl.* *(lingv.; despre două limbi)* a se influența reciproc. [<fr. *contaminer*, cf. it., lat. *contaminare* — a amesteca]
contáminábil *adj.* care poate fi contaminat. [cf. fr. *contaminable*, lat. *contaminabilis*]
contaminánt *adj.* *(rar)* contagios. [<*contamina*]
contamináre *s.f.* acțiunea de a (se) contamina și rezultatul ei; infectare; molipsire, contagiere. ● *(lingv.)* contaminație. [<*contamina*]
contaminație *s.f.* **1.** contaminare, molipsire. **2.** încrucișare a sensurilor a două cuvinte; influența reciprocă dintre două cuvinte sau două elemente lingvistice. ● procedeu folosit de scriitorii latini, care consta în amestecarea subiectelor mai multor comedii grecești pentru a alcătui una latinească. [gen. *-iei*. var. *contaminațiune* s.f. / cf. lat. *contaminatio*, fr. *contamination*]
contánt *adj.* *(franțuzism; despre bani)* în numerar, pești, gheață. [cf. fr. *comptant*]
cónte[1] *s.m.* titlu feudal de noblețe intermediar (în Apus) între viconte și marchiz sau (în Rusia țaristă) între baron și prinț; persoană avînd acest titlu. [<it. *conte*, cf. fr. *comte*]
conté[2] *s.m.* *(rar)* creion negru, cu mină groasă, compusă din grafit, argilă și plombagină. [<*Conté*, n.p.]
contemperáție *s.f.* impuls presupus a proveni de la grația divină și care ar face să încline voința către ceva, fără a o determina însă. [gen. *-iei*. / cf. lat. *contemperatio*, fr. *contempération*]
contemplá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) privi lung (admirativ sau cu emoție). [p.i. *contémplu*. / <fr. *contempler*, cf. lat. *contemplare*]

contempláre *s.f.* acțiunea de a (se) contempla. ○ ~ *vie* = percepere senzorială nemijlocită, concretă a lucrurilor și a fenomenelor, care apare în procesul interacțiunii dintre om și lumea înconjurătoare. [<*contempla*]

contemplatív *adj.* care contemplă; înclinat spre contemplare, visător. [cf. fr. *contemplatif*, it. *contemplativo*]

contemplatór *s.m.* și *f.* cel care contemplă, care este cufundat în visare. [cf. fr. *contemplateur*, lat. *contemplator*]

contemplație *s.f.* atitudine de contemplare; stare de reverie; meditație; meditație profundă și îndelungată. [gen. *-iei*. var. *contemplațiune* s.f. /cf. fr. *contemplation*, it. *contemplazione*, lat. *contemplatio*]

contemporán *adj.* **1.** care există, se petrece, trăiește în zilele noastre; actual. **2.** *(despre oameni; adesea s.)* care a trăit sau trăiește în același timp cu... [var. *contimporán* adj. / <fr. *contemporain*, cf. lat. *contemporaneus*]

contemporaneitáte *s.f.* epocă contemporană, actualitate. [pron. *-ne-i-*. var. *contemporanitate* s.f. / <fr. *contemporanéité*]

contenciós *s.n. (ieșit din uz)* serviciu al unei instituții publice sau particulare, care se ocupă de problemele juridice ale instituției respective. [pron. *-ci-os.* / <lat. *contentiosus*, după fr. *contentieux*]

contént *adj. (latinism)* mulțumit, satisfăcut. [<lat. *contentus*, cf. fr. *content*]

contentáție *s.f. (latinism)* mulțumire, satisfacție. [gen. *-iei*. / <lat. *contentatio*]

contențiós *adj.* care merită a fi pus în discuție; litigios; discutabil. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *contentieux*, lat. *contentiosus*< *contentio* — luptă]

contențiúne *s.f.* **1.** dezbatere. ● ceartă, dispută. **2.** *(med.)* menținerea unei părți a corpului sau a unui organ într-o anumită poziție. [cf. fr. *contention*, lat. *contentio*]

contésă *s.f.* soție sau fiică de conte. [<it. *contessa*, cf. fr. *comtesse*]

contestá *vb.* I. *tr.* a nu recunoaște ceva; a tăgădui. [p.i. *contést* / <fr. *contester*, cf. it. *contestare*, lat. *contestari*]

contestábil *adj.* care poate fi contestat. [cf. fr. *contestable*]

contestáre *s.f.* acțiunea de a contesta; tăgăduire, nerecunoaștere. [<*contesta*]

contestáție *s.f. (jur.)* cerere de anulare a executării unei hotărîri, pentru vicii de formă. ● memoriu prin care se cere revizuirea sau anularea unui act, a unei măsuri etc. [gen. *-iei*. var. *contestațiune* s.f. / cf. fr. *contestation*, it. *contestazione*, lat. *contestatio*]

contéxt *s.n.* text mai mare dintr-o scriere în care se încadrează un cuvînt, o expresie interesante dintr-un anumit punct de vedere. ● text, cuprins. [<fr. *contexte*, cf. lat. *contextus*]

contextúră *s.f.* mod în care sînt îmbinate elementele unui tot; înlănțuire; legătură. [<fr. *contexture*]

contiguitáte *s.f.* calitatea de a fi contiguu; stare a două lucruri contigue. [pron. *-gu-i-*. / cf. fr. *contiguïté*]

contiguu *adj.* legat, unit de ceva, care are elemente comune cu altceva. [pron. *-gu-u.* / cf. fr. *contigu*, it. *contiguo*, lat. *contiguus*]

continént[1] *s.n.* întindere vastă de pămînt, mărginită de mări și de oceane. [<fr. *continent*, cf. it. *continente*, lat. *continens*]

continént[2] *adj. (rar)* care trăiește în continență; stăpînit; cast. [<fr. *continent*, cf. lat. *continens* — care se stăpînește]

continentál *adj.* care ține de continent; care se află pe continent. ○ *climă* ~*ă*= climă temperată, supusă la variații bruște de temperatură. [cf. fr. *continental*, it. *continentale*]

continénță *s.f. (rar)* stăpînire a poftelor trupești; abstinență; cumpătare. [var. *conteninț*ă s.f. / cf. it. *continenza*, lat. *continentia*]

contingént *adj.* care poate să se producă, să vină din întîmplare; care poate să se producă sau nu. // *s.n.* **1.** totalitatea tinerilor încorporați în același an în serviciul militar. **2.** grup omogen de oameni. [var. *contigent* s.n. / <fr. *contingent*, cf. lat. *contingens* — care vine din întîmplare]

contingénță *s.f.* starea a ceea ce este contingent; atingere, raport, legătură exterioară. [cf. it. *contingenza*, fr. *contingence*]

continuá *vb.* I. *intr.* a urma, a merge înainte; a se prelungi. ● *tr.* a duce mai departe (ceva început). [pron. *-nu-a.* p.i. *continuu*, 2 *-ui*. / <fr. *continuer*, it., lat. *continuare*]

continuáre *s.f.* urmare; prelungire. ○ *în* ~ = fără întrerupere; mai departe. [<*continua*]

continuatór *s.m.* și *f.* cel care continuă ceva început de altul. [cf. fr. *continuateur*]

continuitáte *s.f.* faptul de a fi continuu; legătură neîntreruptă. [pron. *-nu-i-*. / cf. fr. *continuité*, lat. *continuitas*]

continuu *adj.* neîntrerupt, neîncetat. ○ *(fiz.) curent* ~ = curent electric care are un singur sens. [pron. *-nu-u.* pl. *-ui*, *-ue*. / cf. fr. *continu*, it. *continuo*, lat. *continuus*]

contoár *s.n.* **1.** birou de comerț, mai ales birou al unui bancher. **2.** masă, mobilă, loc unde se fac plățile în casele mari de comerț sau de bancă. [<fr. *comptoir*]

contondént *adj. (despre obiecte, corpuri)* tare, cu care se poate lovi fără a tăia. [cf. fr. *contondant*]

contór *s.n.* aparat care înregistrează cantitatea de apă, de energie electrică etc. consumată într-un anumit interval de timp. [pl. *-oare* și *-ori* s.m. / <fr. *compteur*]

contorsioná *vb.* I. *tr.* a provoca contorsiuni. [pron. *-si-o-*. / <fr. *contorsionner*]

contorsionát *adj. (rar)* **1.** sucit, răsucit; *(despre oameni)* cu trupul (sau cu o parte a trupului) răsucit, strîmbat. **2.** *(fig.; despre stil)* nearmonios, necurgător; chinuit. [cf. fr. *contorsionné*]

contorsiúne *s.f.* contractare violentă și involuntară a mușchilor; răsucire a membrelor, a trupului. [var. *contorsie* s.f. / cf. fr. *contorsion*, lat. t. *contorsio*]

cóntra-[1] element de compunere, care înseamnă „opus", „împotriva". [<lat., it. *contra*, fr. *contre*]

cóntra[2] *prep.* **1.** împotriva (cuiva sau a ceva). **2.** în schimbul (altei valori). // *adv.* împotriva cuiva; cu totul altfel. [<lat. *contra*, cf. fr. *contre*]

contrá[3] *vb.* I. *tr.* a contrazice. ● *(la bridge)* a se opune, a cere o amendă dublă. [<fr. *contrer*]

contraacuzáție *s.f.* învinuire adusă de acuzat acuzatorului. [gen. *-iei*. var. *contraacuzațiune* s.f. / după fr. *contre-accusation*]

contraalizéu *s.n.* vînt regulat, contrar alizeului, format dintr-un curent de aer superior. [după fr. *contre-alizé*]

contraamirál *s.m.* grad în marina militară corespunzător celui al generalului-maior din armata terestră; grad imediat inferior viceamiralului; ofițer care are acest grad. [după fr. *contre-amiral*]

contraatác *s.n.* atac executat de forțe care se găsesc în apărare, pentru a respinge inamicul pătruns în dispozitivul lor și pentru a restabili pozițiile inițiale. ● *(sport)* ripostă. [după fr. *contre-attaque*]

contraatacá *vb.* I. *tr.* a executa un contraatac. [după fr. *contre-attaquer*]

contrabalansá *vb.* I. *tr.* a aduce, a pune în echilibru, a cumpăni. ● *(fig.)* a anula efectul unei acțiuni prin altă acțiune. [după fr. *contrebalancer*]

contrabándă *s.f.* trecere clandestină peste granițe a unor mărfuri, a unor valori ori a altor obiecte prohibite sau sustrase de la plata taxelor vamale; *(p. ext.)* marfă astfel transportată. ○ *de* ~ = trecut sau care urmează a fi trecut peste granițe în mod clandestin; *(fig.)* rezultat dintr-un fals, fără valoare; *prin* ~ = pe ascuns. [cf. it. *contrabbando*]

contrabandíst *s.m.* și *f.* cel care se ocupă cu contrabanda. [<*contrabandă*]

contrabaráj *s.n.* baraj mai scund, construit la o mică distanță de barajul principal, pentru a proteja baza acestuia. [<*contra-*[1] + *baraj*]

contrabás[1] *s.m.* contrabasist. [<fr. *contrebasse*]

contrabás[2] *s.n.* **1.** instrument muzical cu registru grav, cu coarde și arcuș, al cărui sunet este cu o octavă mai jos decît acela al violoncelului. **2.** *(rar)* instrument metalic de suflat, al cărui sunet este cu o octavă mai jos decît acela al basului. [pl. *-asuri*, *-ași* s.m. / <it. *contrabbasso*, cf. fr. *contrebasse*]

contrabasíst *s.m.* și *f.* persoană care cîntă la contrabas[2]. [cf. it. *contrabbassista*, fr. *contrebassiste*, germ. *Kontrabassist*]

contrabaterie *s.f.* **1.** baterie de artilerie destinată să distrugă sau să neutralizeze altă baterie. **2.** *(fig.)* mijloc întrebuințat pentru a dejuca o intrigă, o urzeală. [cf. fr. *contrebatterie*]

contracalíbru *s.n.* piesă folosită la executarea și la controlul unui calibru. [cf. fr. *contre-calibre*]

contracandidát *s.m.* și *f.* cel care candidează împotriva altui candidat. [<*contra*[1]- + *candidat*, după germ. *Gegenkandidat*]

contracará *vb.* I. *tr.* a se opune direct voinței, proiectelor, acțiunii cuiva; a împiedica planurile cuiva. [cf. fr. *contrecarrer*]

contracivadiéră *s.f.* *(mar.)* pînză pătrată așezată sub bompres, dedesubtul civadierei. [pron. *-di-e-*. / cf. fr. *contre-civadière*]

contráct *s.n.* convenție (scrisă) prin care două sau mai multe părți se obligă reciproc la ceva. ○ ~ *de muncă* = înțelegere potrivit căreia un angajat se obligă să presteze o anumită muncă, în schimbul unei remunerații; ~ *colectiv (de muncă)* = convenție scrisă, încheiată de o instituție sau de o întreprindere cu muncitorii și funcționarii respectivi, reprezentați prin comitetul sindicatului. [pl. *-te* și *-turi*. / <lat. *contractus*, cf. fr. *contrat*]

contractá[1] *vb.* I. *tr.* **1.** a încheia un contract, o convenție juridică. **2.** a lua asupră-și; a se îndatora la... ○ *a* ~ *o datorie* = a se împrumuta. **3.** a se îmbolnăvi de...; a lua (o boală). [<fr. *contracter*, cf. lat. *contrahere*, *contractus*]

contractá[2] *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl. (despre mușchi)* a (se) strînge, a (se) zgîrci. **2.** *refl. (despre metale și alte materiale)* a-și micșora dimensiunile. [p.i. 3 *-tă*. / <fr. *contracter*, cf. lat. *contrahere*, *contractus* — a strînge]

contractánt *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care face, care încheie un contract. [cf. fr. *contractant*]

contractibilitáte *s.f.* *(fiziol.)* contractilitate. [pl. *-tăți*. / cf. fr. *contractilité*]

contractil *adj.* care se poate strînge, contracta. [<fr. *contractile*]

contractilitáte *s.f.* însușire a țesuturilor organice de a se contracta; contractibilitate. [pl. *-tăți*. / cf. fr. *contractilité*]

contractór *adj.* care contractează. [cf. fr. *contracteur*]

contractuál *adj.* referitor la un contract; stipulat printr-un contract. [pron. *-tu-al*. / cf. fr. *contractuel*]

contractúră *s.f.* contracție involuntară, rigiditate, înțepenire a unui mușchi. [<fr. *contracture*]

contrácție *s.f.* **1.** încordare, zgîrcire a mușchilor, a corpului; contractare. **2.** micșorare a volumului unui material, provocată de răcire, uscare etc. [gen. *-iei*. var. *contracțiune* s.f. / cf. fr. *contraction*, lat. *contractio*]

contracurént *s.m.* curgere în sensuri opuse a două fluide în contact, pentru realizarea unui schimb de căldură sau de substanțe între ele. [după fr. *contre-courant*]

contradáns *s.n.* dans asemănător cadrilului, executat de obicei de șase perechi de dansatori, așezați față în față; melodia după care se execută acest dans. [var. *contradanț* s.n. / după fr. *contredanse*]

contradictóriu *adj.* *(despre idei, tendințe, fenomene)* care se contrazice cu altul, care este incompatibil. *(loc.* ○ *adv.) în* ~ = în opoziție de idei cu ceva sau cu cineva. [<lat. *contradictor*, cf. fr. *contradictoire*]

contradicție *s.f.* **1.** dedublarea unicului în contrarii care se presupun și se exclud reciproc și ansamblul relațiilor (unitate, opoziție, concordanță, întrepătrundere etc.) dintre aceste laturi contrare; categorie filozofică care exprimă izvorul automișcării oricărui proces și fenomen, prin

cipiul dialectic al oricărei dezvoltări. ○ *raport de* ~ = raport între două noțiuni dintre care una neagă cu totul pe cealaltă, conținutul noțiunii care neagă rămînînd însă nedeterminat; raport dintre două judecăți; *în* ~ *(cu...)* = în opoziție, în dezacord (cu...). **2.** nepotrivire, contrazicere (între idei sau fapte). [gen. *-iei.* var. *contradicțiune* s.f. / cf. lat. *contradictio*, fr. *contradiction*]

contraepolét *s.m. (ieșit din uz)* epolet fără franjuri. [cf. fr. *contre-épaulette*]

contraescárpă *s.f.* taluzul dinspre inamic al șanțului-obstacol din lucrările de fortificație. [cf. fr. *contrescarpe*, it. *contrascarpa*]

contraexpertíză *s.f.* expertiză făcută spre a verifica o expertiză anterioară. [cf. fr. *contre-expertise*]

contrafáce *vb.* III. *tr.* a reproduce (un act, un document) în scopuri frauduloase, prin imitație; a falsifica. [p.i. *contrafác.* / <*contra*-[1] + *face*, după fr. *contrefaire*]

contrafácere *s.f.* acțiunea de a contrafface și rezultatul ei; fals. [<*contraface*]

contrafagót *s.n.* instrument muzical de suflat mai mare decît fagotul, care emite sunete cu o octavă mai jos decît acesta. [cf. it. *contrafagòtto*]

contrafișă *s.f.* piesă de lemn sau de metal care asigură rigiditatea unui sistem de construcție. [cf. fr. *contre-fiche*]

contrafórt *s.n.* **1.** stîlp masiv de zidărie care îngroașă din loc în loc un zid lung și înalt, pentru a-l consolida. **2.** fiecare dintre picioarele înclinate spre exterior ale unui turn de extracție. [cf. fr. *contrefort*, it. *contraffòrte*]

contráge *vb.* III. *refl. (despre două vocale învecinate)* a se reduce la o singură emisiune vocalică. ● *(med.; rar)* a se contracta, a se strînge. [p.i. *contrdg.* / <lat. *contrahere*, după *trage*]

contrágere *s.f.* acțiunea de a se contrage și rezultatul ei; contracție. [<*contrage*]

contragreutáte *s.f.* greutate care echilibrează o altă greutate, care contrabalansează o forță contrară. [după fr. *contrepoids*]

contraindicá *vb.* I. *tr. (rar)* a interzice ceva (mai ales unui bolnav); a da o indicație contrară. [<fr. *contre-indiquer*]

contraindicát *adj. (despre tratamente, medicamente, alimente)* nepotrivit, vătămător pentru anumite stări, împrejurări etc. [<*contraindica*]

contraindicáție *s.f.* situație specială în care administrarea unui medicament sau aplicarea unui tratament devine vătămătoare. [gen. *-iei.* var. *contraindicațiune* s.f. / după fr. *contre-indication*]

contralovitúră *s.f.* lovitură de răspuns în timpul apărării, făcută cu forțe mari, pentru a distruge forțele inamice pătrunse în dispozitivul de apărare. [după fr. *contrecoup*]

contráltă *s.f.* femeie cu voce de contralto. [<it. *contralta*]

contrálto *s.n. invar.* voce feminină care are registrul cel mai grav. [<it. *contralto*]

contramáistru *s.m.* **1.** șef de atelier, muncitor șef de sector într-o întreprindere industrială. **2.** *(în trecut)* grad de subofițer în marină; persoană care avea acest grad. [var. *contramaestru* s.m. / după fr. *contremaître*]

contramandá *vb.* I. *tr.* a revoca, a anula un ordin, o dispoziție dată. [cf. fr. *contremander*]

contramárcă *s.f.* parte dintr-un bilet de spectacol care îi rămîne spectatorului, ca dovadă a dreptului său de a-și ocupa locul respectiv. [pl. *-mărci.* / cf. fr. *contremarque*]

contramárș *s.n.* marș al unei armate, făcut în sens contrar celui în care s-a mers la început. [după fr. *contremarche*]

contramină *s.f.* lucrare subterană făcută cu scopul de a descoperi și a distruge o mină pusă de inamic. [după fr. *contremine*]

contraoctávă *s.f.* cea mai gravă și mai profundă dintre octave. [cf. fr. *contre-octave*]

contraofensívă *s.f.* acțiune ofensivă de mare amploare contra unui inamic care se afla pînă atunci în ofensivă. [după fr. *contre-offensive*]

contraórdin *s.n.* ordin care revocă un alt ordin anterior. [<*contra*-[1] + *ordin*]

contraotrávă *s.f.* antidot. [<*contra*[1]- + *otravă*]

contrapágină *s.f.* a doua față a unei foi scrise sau tipărite. [<*contra*[1]- + *pagină*]

contrapántă *s.f.* pantă opusă altei pante. [<*contra*[1]- + *pantă*, după fr. *contrepente*]

contrapápă *s.m.* papă ales împotriva altui papă. [<it. *contropapa*]

contrapartídă *s.f.* dublura unui registru, ținută pentru verificare. [cf. fr. *contrepartie*]

contraplacáj *s.n.* placă formată din mai multe foi subțiri de lemn, suprapuse și lipite între ele cu fibrele lemnului în sens contrar. [cf. fr. *contre-placage*]

contrapóndere *s.f.* ceea ce face să se echilibreze, să se neutralizeze, să se contrabalanseze o acțiune, o forță etc. [<*contra*-[1] + *pondere*, după fr. *contrepoids*]

contraprópbă *s.f.* probă suplimentară, folosită atunci cînd o probă de încercare nu dă rezultate concludente. [<*contra*[1]- + *probă*]

contraproiéct *s.n.* proiect pentru verificarea, îmbunătățirea sau înlocuirea unui proiect anterior. [după fr. *contreprojet*]

contrapropúnere *s.f.* propunere făcută în opoziție cu altă propunere. [<*contra*[1]- + *propunere*, după fr. *contreproposition*]

contrapúnct *s.n.* **1.** prezența simultană a două sau mai multe melodii cu caracter independent. ● melodie care se cîntă concomitent cu tema, într-o lucrare muzicală. **2.** tehnica de a compune muzică pe mai multe voci; *(p. ext.)* arta de a compune melodii. ● parte a muzicii care studiază acest fel de compoziție. [<it. *contrappunto*, cf. fr. *contrepoint*]

contrár *adj.* opus; potrivnic. ○ *noțiuni* ~*e* = noțiuni (sau judecăți) aflate în raport de contrarietate. ● *(s.n.)* ceea ce este opus, potrivnic. // *adv.* împotriva, în contra; neconform cu... [var.

contrariu, -ie adj. / <lat. *contrarius*, cf. fr. *contraire*]

contrarándă *s.f.* velă triunghiulară sau trapezoidală ridicată deasupra randei, pe goelete și iahturi. [cf. it. *contraranda*]

contrarecépție *s.f.* repetare parțială sau totală a operațiilor de recepție, în caz de litigiu. [după fr. *contre-réception*]

contrarefórmă *s.f.* mișcare de opresiune sîngeroasă, întreprinsă în secolul al XVI-lea de biserica catolică împotriva Reformei și a partizanilor acesteia. [pl. *-me.* / cf. fr. *contre-réforme*]

contrarevoluție *s.f.* luptă reacționară a claselor exploatatoare și a agenților lor împotriva mișcării revoluționare, a revoluției și a statului de dictatură a proletariatului. [după fr. *contre-révolution*, rus. *kontrrevoliuția*]

contrarevoluționár *adj.* care subminează mișcarea revoluționară, care este împotriva revoluției. // *s.m.* și *f.* partizan, adept al contrarevoluției. [cf. fr. *contre-révolutionnaire*, rus. *kontrrevoliuționer*]

contrariá *vb.* I. *tr.* a surprinde neplăcut pe cineva (făcînd sau spunînd ceva în contradicție cu convingerile, așteptările, dorința sau intenția sa). [pron. *-ri-a.* p.i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *contrarier*]

contrariére *s.f.* acțiunea de a contraria. [pron. *-ri-e-.* / <*contraria*]

contrarietáte *s.f.* nemulțumire, surprindere neplăcută provocată de o contrazicere. ○ *raport de* ~ = raport între noțiuni care se opun una față de alta în ceea ce privește conținutul lor, dar care intră în sfera aceleiași noțiuni generale. [<fr. *contrariété*]

contrárіu *s.n.* fiecare dintre cele două laturi, aspecte (pozitiv și negativ, nou și vechi) în care se dedublează același fenomen, și care sînt în opoziție și luptă reciprocă. // *adj.* contrar. [<lat. *contrarius*, cf. it. *contrario*]

contrás *adj. (despre două vocale)* contopit într-o singură vocală sau într-un diftong. [pl. *-ași, -ase.* / <*contrage*]

contrascótă *s.f.* fiecare dintre fringhiile prinse la colțurile pînzelor unei corăbii, servind la strîngerea acestor pînze. [cf. it. *contrascotta*]

contrasemná *vb.* I. *tr.* a semna un act alături de cel de la care emană. [<*contra-*[1] + *semna*, după fr. *contresigner*]

contrasemnătúră *s.f.* semnătură a unui funcționar subaltern, pusă pe un act alături de semnătura celui de la care emană actul. [după fr. *contreseing*]

contraspionáj *s.n.* serviciu special însărcinat cu urmărirea și combaterea acțiunilor spionilor. [cf. fr. *contre-espionnage*]

contrást *s.n.* **1.** opoziție, deosebire izbitoare între două sau mai multe lucruri, situații, calități etc. ● efect artistic obținut de un scriitor, de un pictor etc. prin opoziția ritmului, a ideilor, a culorilor etc. **2.** *(lit.)* gen de poezie lirică medievală în care este folosit efectul artistic al opozițiilor de ritm, de idei etc. [pl. *-te.* var. (2) *contrasto* s.n. / <fr. *contraste*, cf. it. *contrasto*]

contrastá *vb.* I. *intr.* a fi în contrast cu ceva sau cu cineva, a se deosebi în mod izbitor. [<fr. *contraster*, it. *contrastare*]

contrastánt *adj.* care este (pus) în contrast cu ceva; opus. [cf. fr. *contrastant*]

contrastív *adj. (rar)* care pune în evidență un contrast, care accentuează un contrast; contrastant. [pl. *-vi, -ve*]

contrasubiéct *s.n.* melodie care apare concomitent cu subiectul unei fugi sau al altor lucrări polifonice. [pron. *-biect.* pl. *-te.* / după fr. *contre-sujet*]

contrașínă *s.f. (tehn.)* șină așezată paralel cu șina unei căi ferate, pentru a ușura trecerea roților la curbe și pentru a ridica șoseaua la înălțimea șinelor, în dreptul trecerilor de nivel. [pl. *-ne.* / după fr. *contre-rail*]

contratémă *s.f. (muz.)* melodie care se aude concomitent cu subiectul în timpul expunerii lui într-o lucrare polifonică; contrapunct (1). [pl. *-me.* / cf. fr. *contre-thème*]

contratimp *s.m.* **1.** accentuarea timpului slab (neaccentuat) al unei măsuri, timpul tare fiind ocupat de o pauză; partea slabă a măsurii sau a timpului unei melodii. **2.** *(rar)* inoportunitate, nepotrivire. ○ *în* ~ = nepotrivit, inoportun. [după it. *contrattempo*, fr. *contretemps*]

contratorpilór *s.n.* navă de război rapidă, destinată urmăririi torpiloarelor. [după fr. *contre-torpilleur*]

contravaloáre *s.f.* echivalent (în special bănesc) al unui obiect; valoare dată în schimbul altei valori. [după fr. *contre-valeur*]

contravení *vb.* IV. *intr.* a călca o regulă juridică, logică, morală etc. [p.i. *contravin.* / cf. fr. *contrevenir*, lat. med. *contravenire*]

contraveniént *s.m.* și *f.* cel care contravine unor dispoziții oficiale. [pron. *-ni-ent.* / după fr. *contrevenant*]

contravénție *s.f.* călcare a unei legi, a unei dispoziții oficiale etc., care se sancționează cu o pedeapsă ușoară (amendă sau recluziune de foarte scurtă durată). [gen. *-iei.* var. *contravenție* s.f. / cf. fr. *contravention*, it. *cotravvenzione*]

contravízită *s.f.* **1.** a doua vizită zilnică făcută de medic bolnavilor dintr-un spital. **2.** vizită de răspuns la o altă vizită. [după fr. *contre-visite*]

contrazice *vb.* III. **1.** *tr.* a susține contrariul celor spuse de cineva, a nu fi de acord cu cineva. **2.** *tr.* a fi în dezacord, a nu se potrivi cu ceva; a dezminți. **3.** *refl.* a fi în dezacord cu tine însuți. **4.** *refl. (despre susținătorii unor afirmații* etc.) a fi în contrazicere unii cu alții, a avea păreri deosebite. ● *(despre idei, afirmații, mărturii)* a nu se potrivi unele cu altele. [p.i. *contrazic.* / <*contra-*[1] + *zice*, după lat. *contradicere*]

contribuábil *s.m.* și *f.* persoană care plătește impozite. [pron. *-bu-a-.* / cf. fr. *contribuable*]

contribuí *vb.* IV. *intr.* a-și da aportul (material sau moral), a participa la o acțiune comună; a ajuta, a înlesni apariția sau dezvoltarea unui lucru. [pron. *-bu-i.* p.i. *contribui*, 3, 6 *-buie.* / cf.

fr. *contribuer*, it. *contribuire*, lat. *contribuere*]

contributív *adj.* care se referă la contribuție. ● care contribuie. [cf. fr. *contributif*]

contributóriu *adj.* contributiv. [cf. fr. *contributoire*]

contribúție *s.f.* **1.** parte, sumă cu care se contribuie la o cheltuială sau la o acțiune comună; aport. ○ *a pune la ~* = a folosi capacitatea cuiva (sau a ceva) într-o acțiune. **2.** impozit. [gen. *-iei*. var. *contribuțiune* s.f. / cf. fr. *contribution*, it. *contribuzione*, lat. *contributio*]

contriție *s.f. (rar)* durere profundă simțită în urma ofensării divinității; pocăință, căință. [cf. fr. *contrition*, cf. lat. *contritus* — cuprins de remușcări]

contról *s.n.* **1.** analiză permanentă sau periodică a unei activități pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire. ● supraveghere continuă (morală sau materială); stăpânire. ● putere de dirijare a propriilor gesturi și mișcări. ○ *cifră de ~* = exponent care indică limitele cantitative ale producției. **2.** instituție însărcinată cu supravegherea unor activități. **3.** *(numai la pl.)* registru de evidență a personalului (și animalelor) unei unități militare. [pl. *-oale*, *-oluri*. / <fr. *contrôle*]

controlá *vb.* I. **1.** *tr.* a exercita un control, a supune controlului. **2.** *tr.* a domina, a supune, a ține sub control. **3.** *refl. (despre oameni)* a-și stăpâni gesturile, mișcările. [<fr. *contrôler*]

controlábil *adj.* care poate fi controlat. [cf. fr. *contrôlable*]

controlór *s.m.* și *f.* funcționar însărcinat cu controlul unei activități etc. [cf. fr. *contrôleur*, germ. *Kontrollor*]

controversá *vb.* I. *tr. (rar)* a discuta în contro-versă asupra unui subiect, a susține o controversă. [<fr. *controverser*]

controversát *adj.* în controversă, în privința căruia există o controversă. [<*controversa*]

controvérsă *s.f.* discuție contradictorie asupra unei chestiuni de principiu. ● *(fam.)* discuție aprinsă, ceartă, sfadă, scandal; neînțelegere. [cf. fr. *controverse*, lat. *controversia* — lovitură]

contubernál *s.m.* ofițer aghiotant în armata romană. [<lat. *contubernalis*]

contubernalitáte *s.f. (rar)* frăție de arme, camaraderie. [pl. *-tăți*. / cf. fr. *contubernalité*, lat. *contubernalis*]

contumacíe *s.f.* absență a unui inculpat de la judecată. ○ *în contumacie* = în lipsă. [gen. *-iei*. / cf. it. *contumacia*, fr. *contumace*, lat. *contumacia* — nesupunere]

contúr *s.n.* linie, suprafață care mărginește un corp, un obiect; reprezentare grafică a unei astfel de linii sau suprafețe. [pl. *-ruri*, *-re*. / <fr. *contour*, cf. it. *contorno*]

conturá *vb.* I. *tr.* a da, a preciza conturul unui corp, al unui obiect. ● *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) închega în forme precise; a (se) preciza. [<*contur*, cf. fr. *contourner*]

contúzie *s.f.* leziune provocată prin lovire. [gen. *-iei*, var. *contuziune* s.f. / cf. fr. *contusion*, lat. *contusio*]

contuzioná *vb.* I. *tr.* a produce, a provoca o contuzie. [pron. *-zi-o-*. /<fr. *contusionner*]

conține *vb.* III. *tr.* **1.** a fi umplut cu; a avea un anumit conținut, cuprins; a cuprinde. **2.** *(despre cărți, texte)* a fi alcătuit din. [p. i. 1,6 *conțin*, conj. *-nă*. / <lat. *continere*, cf. fr. *contenir*, după *ține*]

conținút *s.n.* **1.** ceea ce încape într-un spațiu limitat, într-un recipient. **2.** categorie filozofică ce exprimă totalitatea elementelor și proceselor care constituie fundamentul unui lucru, baza dezvoltării sale, având un rol determinant față de forma acelui lucru. (v. f o r m ă). **3.** fond, cuprins; semnificație. **4.** tablă de materii; sumar. [<*conține*, după fr. *contenu*]

conțopíst *s.m.* mic funcționar de cancelarie; copist. [pl. *-iști*. / <germ. *Konzipist*]

convalescént *s.m.* și *f.* bolnav în convalescență, pe cale de a se însănătoși. [<fr. *convalescent*, cf. lat. *convalescens*]

convalescénță *s.f.* perioada de tranziție între momentul vindecării și însănătoșirea deplină; întremare. [cf. fr. *convalescence*, lat. *convalescentia*]

convécție *s.f.* orice mișcare de aer cu direcție verticală. ● *(fiz.)* *convecția căldurii* = transmiterea căldurii printr-un corp lichid sau gazos, cu ajutorul unor curenți ai fluidului respectiv. [pron. *-ți-e*, pl. *-ii*, gen. *-iei*. var. *convecțiune*, *convexie*, *convexiune*, s.f. / < lat. *convectio*]

convéier *s.n.* bandă rulantă. [pron. *con-ve-ier*. / <engl. *conveyer*]

convenábil *adj.* care convine sau poate conveni, acceptabil, mulțumitor (ca preț, calitate etc.). ● *(despre mărfuri, prețuri)* ieftin. [cf. fr. *convenable*]

convení *vb.* IV. *intr.* **1.** a corespunde dorințelor cuiva, a-i plăcea. **2.** a se înțelege, a se învoi, a cădea la învoială. ● *tr.* a accepta. [p.i. *convin*, *conviu*, conj. 3 *-vină*, *-vie*. / <fr. *convenir*, it., lat. *convenire*]

conveniénță *s.f. (de obicei la pl.)* totalitatea regulilor de purtare care se impun într-o anumită societate. ○ *de ~* = făcut numai pentru a respecta anumite forme sociale, de formă. [pron. *-ni-en-*. gen. *-ței*. / cf. it. *convenienza*, fr. *convenance*]

convént *s.n.* **1.** întrunire a membrilor cu drept de vot ai unei mănăstiri sau ai unui ordin călugăresc. ● for suprem în biserica protestantă, compus din clerici și laici. **2.** adunare generală a francmasonilor. [pl. *-turi*. / <lat. *conventus*, cf. fr., engl. *convent*]

conventícul *s.n. (rar)* adunare secretă (adesea ilegală). [<lat. *conventiculum*, cf. fr. *conventicule*]

convénție *s.f.* **1.** înțelegere, învoială. ● înțelegere, acord între două sau mai multe state, instituții etc. privind probleme cu caracter economic, juridic, tehnic, militar etc. ● *(arte)* înțelegere tacită de a admite unele procedee sau ficțiuni. **2.** *(la pl.)* deprinderi stabilite prin tradiție. [gen. *-iei*. var. *convențione* (1) s.f. / cf. fr. *convention*, lat. *conventio*]

convenționál *adj.* **1.** stabilit prin convenție; acceptat prin tradiție. **2.** artificial, nenatural, factice. [pron. *-ți-o-*. /cf. fr. *conventionnel*, lat. *conventionalis*]

convenționalísm *s.n.* **1.** caracterul a ceea ce este convențional. **2.** *(lit.; arte)* tendință idealistă de supunere a regulile general acceptate, fără o percepere proprie, realistă, a faptelor. [cf. fr. *conventionalisme*]

convențiúne *s.f.* **1.** convenție. **2.** adunare legislativă în timpul revoluției burgheze din Franța. [cf. fr. *convention*]

convérge *vb.* III. *intr.* a tinde, a se îndrepta către un centru comun, către același punct, *(fig.)* către același scop. [p. i. *convérg.* /<fr. *converger*, it., lat. *convergere*]

convergént *adj.* care converge, care se îndreaptă către același centru. ○ *lentilă convergentă* = lentilă cu proprietatea de a strînge într-un singur focar razele care o străbat. [cf. fr. *convergent*, it. *convergente*]

convergénță *s.f.* faptul de a converge; îndreptare către același centru, *(fig.)* către același scop. ● proprietate a unei serii de a admite o sumă determinată. [cf. fr. *convergence*, it. *convergenza*]

convérs *adj. (despre judecăți, raționamente)* al cărui subiect poate fi transformat în atribut sau invers, fără a schimba sensul judecății sau a altera adevărul ei. [cf. lat. *conversus*, fr. *converse*]

conversá *vb.* I. *intr.* a vorbi cu cineva, a discuta, a susține o conversație. [<fr. *converser*, cf. lat. *conversari*]

conversáție *s.f.* discuție, convorbire. [gen. *-iei*. var. *conversațiune* s.f. / cf. fr. *conversation*, lat. *conversatio* — frecventare]

conversiúne *s.f.* **1.** schimbare a condițiilor unui împrumut (prin prelungirea termenelor, micșorarea dobînzilor etc.). ● *(ec.)* preschimbare a unei valori (mai ales monetare) într-o valoare de altă natură. **2.** *(rar)* schimbare a naturii, a formei unui lucru. ● formare de noi cuvinte prin schimbarea categoriei gramaticale. **3.** răsturnare a unei judecăți prin înlocuirea reciprocă a subiectului cu predicatul. [cf. fr. *conversion*, lat. *conversio*]

convertí *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a-și schimba sau a face pe cineva să-și schimbe convingerile, părerile (în special religioase). **2.** *tr.* a schimba natura, forma unei valori, a transforma o valoare în altă valoare. [<fr. *convertir*, cf. lat. *convertere* — a întoarce]

convertíbil *adj.* care se poate converti. [cf. fr. *convertible*, lat. *convertibilis*]

convertizáre *s.f.* **1.** îndepărtare a unor impurități dintr-o masă metalică topită, cu ajutorul unui gaz oxidant și fără folosire de combustibil. **2.** transformare a curentului alternativ în curent continuu sau invers, cu ajutorul unui convertizor; conversiune. [cf. fr. *convertissement*]

convertizór *s.n.* **1.** dispozitiv mecanic pentru transformarea unei mișcări sau a unei forțe. **2.** cuptor pentru afinarea metalelor (mai ales pentru transformarea fontei în oțel). **3.** transformator electric simplu. **4.** mașină pentru transformarea grișului în făină. [cf. fr. *convertisseur*]

convéx *adj.* curbat, bombat în afară. [pl. *-ecși*, *-exe*. / < fr. *convexe*, cf. lat. *convexus*]

convexitáte *s.f.* însușirea de a fi convex; suprafață bombată ieșită în afară, convexă. [cf. fr. *convexité*, lat. *convexitas*]

convicțiúne *s.f.* convingere. [pl. *-ni*. / cf. lat. *convictio*, fr. *conviction*]

convietuí *vb.* IV. *intr.* a trăi împreună, în același loc cu cineva. [pron. *-vie-*. /după lat. *convivere*, germ. *zusammenleben*]

convínge *vb.* III. *tr.* a face pe cineva prin probe, prin argumente etc. să recunoască adevărul sau să adopte o părere într-o anumită chestiune. ● *refl.* a-și da seama, a se încredința că ceva este într-un anumit fel. [p. i. *conving*, perf. s. *-inséi*, part. *-ins*. / <lat., it. *convincere*, după *învinge*]

convíngere *s.f.* acțiunea de a (se) convinge și rezultatul ei; părere fermă asupra unui lucru. [<*convinge*]

convív *s.m.* comesean; invitat la masă. [<fr. *convive*, cf. it., lat. *conviva*]

convocá *vb.* I. *tr.* a chema, a aduna (oficial) într-un loc un grup de persoane, un corp constituit etc. cu un anumit scop. [p. i. *convóc*, 3,6 *-voacă*. / <fr. *convoquer*, it., lat. *convocare*]

convocáre *s.f.* acțiunea de a convoca și rezultatul ei; *(spec.)* anunț prin care este convocată o persoană, o adunare etc. [pl. *-cări*. / <*convoca*]

convocațiúne *s.f.* convocare. [cf. lat. *convocatio*, fr. *convocation*]

convói *s.n.* șir de vehicule (care transportă materiale, trupe etc.). ● șir de persoane care merg într-o anumită direcție, pe un anumit drum etc.; coloană. [pl. *-oaie*, *-oiuri*. / <it. *convoglio*]

convolút[1] *adj. (despre organe)* răsucit în formă de cornet. ● răsucit, întors asupra lui însuși. [<fr. *convolute*, lat. *convolutus*]

convolút[2] *s.n.* grup de scrieri care apar izolat în cataloagele unei biblioteci sau într-o arhivă. [<germ. *Konvolut*]

convolúție *s.f.* întoarcere, răsucire. [gen. *-iei*. var. *convoluțiune* s.f. / cf. fr. *convolution*]

convorbí *vb.* IV. *intr. (rar)* a sta de vorbă, a vorbi, a discuta, a conversa. [<*con-*[1] +*vorbi*, după germ. *unterreden*]

convorbíre *s. f.* discuție, conversație. [<*convorbi*]

convúlsie *s.f.* **1.** contractare involuntară, bruscă și repetată a mușchilor; spasm. **2.** *(fig.)* zvîrcolire; frămîntare, încordare. [gen. *-iei*. var. *convulsiune* s.f. /cf. fr. *convulsion*, lat. *convulsio* — tremurare]

convulsioná *vb.* I. *refl.* a avea convulsii; a se zvîrcoli; a se încorda. [pron. *-si-o-*. / < *fr. convulsionner*]

convulsiv *adj.* care produce convulsii; cu convulsii. ● *tuse convulsivă* = boală infecțioasă care se manifestă mai ales la copii, caracterizată prin tuse puternică, cu convulsii; tuse măgărească. [cf. fr. *convulsif*]

cooperá *vb.* I. *intr.* a lucra împreună cu cineva, a colabora. [pron. *co-o-*. / <fr. *coopérer*, it. *cooperare*, lat. *cooperari*]
cooperáre *s.f.* acțiunea de a coopera și rezultatul ei; colaborare, conlucrare. [<*coopera*]
cooperatíst *adj.* care ține de cooperație; propriu cooperației; care activează în cooperație. [<*cooperat*]
cooperatívă *s.f.* **1.** *(ec.)* formă de organizare în sistemul cooperatist; ~ *agricolă de producție* = organizație economică socialistă, în care țăranii se unesc de bună voie, aducînd în proprietate cooperatistă pămîntul și mijloacele principale de producție, munca fiind organizată în comun iar retribuirea se face după cantitatea și calitatea muncii și în funcție de producția realizată. **2.** *(concr.)* magazin de mărfuri, organizat pe principii cooperatiste, unde se desfac diferite produse. [<fr. *coopérative*, it. *cooperativa*]
cooperatór *s.m.* și *f.* membru al unei cooperative. // *adj.* care cooperează. [cf. fr. *coopérateur*]
cooperátie *s.f.* **1.** formă de organizare a muncii în care mai multe persoane participă în comun la același proces de muncă sau la diverse procese ale muncii legate între ele. ● *(în orînduirea socialistă)* asociere a oamenilor muncii în întreprinderi cooperatiste de producție sau de aprovizionare și desfacere. **2.** cooperare. [gen. *-iei*. var. *cooperațiune* s.f. / cf. fr. *coopération*, it. *cooperazione*]
cooptá *vb.* I. *tr.* a alege, a primi pe cineva într-un colectiv, într-un comitet etc. prin voința membrilor acestuia. [<fr. *coopter*]
cooptáre *s.f.* acțiunea de a coopta și rezultatul ei; *(spec.)* mod de alegere a unei persoane într-un colectiv, într-un comitet etc. prin voința celorlalți membri ai acestora. [pron. *co-op-*. / <*coopta*]
coordoná *vb.* I. *tr.* a pune de acord, a aranja părțile unui tot, potrivit anumitor relații sau unui anumit scop. [pron. *co-or-*. p.i. *-nez*. var. *coordina* vb. I. / <fr. *coordonner*, it. *coordinare*]
coordonáre *s.f.* **1.** acțiunea de a coordona. **2.** raport între două sau mai multe propoziții sau părți de propoziție, legate între ele astfel încît una să nu depindă sintactic de cealaltă sau de celelalte; raport între mai multe noțiuni de aceeași specie, care sînt subordonate aceleiași noțiuni gen. [var. *coordinare* s.f. / <*coordona*]
coordonát *adj.* pus de acord; în raport de coordonare. ● *propoziție coordonată* (și *s. f.*) = propoziție în raport de coordonare cu altă propoziție. [var. *coordinat*, *-ă* adj. / cf. fr. *coordonné*, it. *coordinato*]
coordonátă *s.f.* **1.** *(mat.)* fiecare dintre numerele care precizează poziția unui punct față de un sistem de referință dat. **2.** *(la pl.)* sistem de linii imaginare prin care se determină poziția unui punct pe glob. **3.** sistem de determinare a poziției aștrilor prin raportare la diferite sisteme de referință. [var. *coordinată* s.f. / cf. fr. *coordonné*, it. *coordinata*]
coordonátor[1] *s.n.* aparat care indică automat locul unui avion în spațiu și distanța parcursă de el de la punctul de decolare. [cf. fr. *coordonnateur*]
coordonátor[2] *adj., s.m.* și *f.* (cel) care îndeplinește o funcție de coordonare. ○ *conjuncție coordonatoare* = conjuncție care leagă două propoziții sau două părți de propoziție aflate în raport de coordonare. [var. *coordinator* adj. / cf. fr. *coordonnateur*, it. *coordinatore*]
copál *s.n.* rășină naturală, transparentă, de culoare galbenă, care se extrage din diverse plante tropicale, folosindu-se în special la prepararea lacurilor. [<fr. *copal*, cf. peruv. *copalle*]
coparticipáre *s.f.* participare la ceva împreună cu alții; coparticipație. [după fr. *coparticipation*]
copertá *vb.* I. *tr.* a pune copertele la o carte, la un caiet etc. [cf. it. *copertare*]
copértă *s.f.* înveliș de carte, de caiet etc.; învelitoare, scoarță. [pl. *-rte*, *-rți*. / <it. *coperta*]
copiá *vb.* I. *tr.* **1.** a reproduce un text, o operă de artă etc. ● a reproduce ceva în mod servil și fără originalitate. **2.** *(peior.)* a imita servil pe cineva. ● *intr.* a redacta o teză, o lucrare etc. folosind pe furiș în timpul examenului lucrarea unui alt elev, manuale, notițe etc. [pron. *-pi-a*. p. i., 3,6 *-iază*, 4 *-iem*, ger. *-iind*. / <fr. *copier*, cf. it. *copiare*]
copiát[1] *s.n.* faptul de a copia; copiere. [<*copia*]
copiát[2] *s.m.* membru al clerului la Constantinopol, care avea misiunea de a acoperi morții cu un giulgiu. [pron. *-pi-at*. / <fr. *copiate*, gr. *kopiates*]
copiát[3] *adj.* care este copiat, imitat întru totul. [<*copia*]
cópie *s.f.* **1.** reproducere exactă a unei opere de artă, a unui text etc. **2.** *(peior.)* imitație servilă lipsită de valoare. [gen. *-iei*. / <lat. med. *copia*, cf. rus. *kopija*, fr. *copie*, germ. *Kopie*]
copiér *s.n.* registru cu foi subțiri, în care se copiază diferite scrisori, acte etc. ○ *creion* ~ = creion chimic. [pron. *-pi-er*. / <germ. *Kopierbuch*]
copiére *s.f.* acțiunea de a copia. [<*copia*]
copiós *adj.* bogat, abundent, îmbelșugat; îndestulat. [pron. *-pi-os*. / <lat. *copiosus*, cf. fr. *copieux*]
copíst *s.m.* și *f.* cel care face copii, care transcrie acte etc. [<fr. *copiste*]
coposesiúne *s.f.* posesiune în comun a unui lucru. [cf. fr. *copossession*]
cópra *s.f.* miez uscat de nucă de cocos, care conține ulei; uleiul conținut de acest miez. [<it., sp. *copra*]
copreședínte *s.m.* persoană care îndeplinește funcția de președinte împreună cu altcineva. [după fr. *coprésident*]
coprodúcție *s.f.* producție cinematografică, film la realizarea căruia au colaborat mai multe țări. [gen. *-iei*. var. *coproducțiune* s.f. / <fr. *coproduction*]
coprofág *adj.*, *s.m.* (insectă) care se hrănește cu excremente. [<fr. *coprophage*, cf. gr. *kopros* — excrement, *phagein* — a mînca]
coprolít *s.m.* fosfat natural de calciu provenit din petrificarea excrementelor animalelor fosile, folosit ca îngrășămînt în agricultură. [pl. *-iți*. / <fr. *coprolithe*, cf. gr. *kopros* — excrement, *lithos* — piatră]

coprologie *s.f.* studiul biologic al fecalelor. [<fr. *coprologie*]
coproprietár *s.m.* și *f.* proprietar al unui lucru etc. în comun cu altcineva. [cf. fr. *copropriétaire*]
coproprietáte *s.f.* stăpînire în comun a unui bun de către mai multe persoane. [cf. fr. *copropriété*]
coprosclerózǎ *s.f.* întărire excesivă a excrementelor în intestine. [<fr. *coprosclérose*, cf. gr. *kopros* - excrement, *sklerosis* — întărire]
coprostázǎ *s.f.* coprostazie. [<fr. *coprostase*]
coprostazíe *s.f.* *(med.)* constipație cauzată de neexpulzarea materiilor fecale din intestin; coprostază. [gen. *-iei.* / <fr. *coprostasie*, cf. gr. *kopros* — excrement, *stasis* — oprire]
copulatív *adj.* **1.** *(despre conjuncții)* care unește părți de propoziții sau propoziții de același fel. ○ *verb* ~ = verb auxiliar care leagă subiectul de numele predicativ; *propoziție copulativă* = propoziție legată de coordonata ei printr-un raport de asociere în interiorul unei fraze. **2.** *(despre judecăți afirmative)* care are mai multe subiecte unite de același predicat. [pl. *-vi*, *-ve.* / cf. lat. *copulativus*, fr. *copulatif*]
copulație *s.f.* *(rar)* împreunare, împerechere (la animale). [gen. *-iei.* var. *copulațiune* s.f. / cf. fr. *copulation*, lat. *copulatio* — reunire]
cópulă *s.f.* cuvînt de legătură; verb copulativ. ● cuvînt care leagă subiectul de predicat. [cf. fr. *copule*, lat. *copula* — legătură]
cor *s.n.* **1.** grupare de cîntăreți care execută împreună muzică vocală. ○ *a face* ~ *cu alții* = a face cauză comună cu alții (în scopuri rele). ● compoziție muzicală destinată a fi cîntată de mai multe persoane; execuția unei asemenea compoziții. **2.** parte a bisericii unde stă și cîntă ansamblul coral în timpul slujbei. **3.** grup de personaje care participă ca un personaj colectiv la desfășurarea acțiunii unei opere dramatice, în teatrul antic, cîntînd versuri; *(p.ext.)* versurile cîntate de acest grup. [var. *hor* s.n. / <lat. *chorus*, gr. *khoros*, cf. it. *coro*, germ. *Chor*]
corál[1] *s.m.* animal din încrengătura celenteratelor, cu schelet calcaros, care trăiește în colonii în mările calde; scheletul acestui animal; mărgean. [var. *corai* s.m. / <germ. *Koralle*, cf. lat. *corallium*]
corál[2] *adj.* de cor; destinat a fi cîntat de un cor. // *s.n.* cîntec religios pe mai multe voci. [cf. it. *corale*, germ. *Choral*, fr. *choral*]
coralián *adj.* format din corali. [pron. *-li-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *corallien*]
coraliér[1] *s.m.* *(la pl.)* clasă de animale celenterate marine cu schelet calcaros, care trăiesc izolate; *(la sg.)* animal din această clasă. [pron. *-li-er.* pl. *-ri.* / <fr. *coralliaires*]
coraliér[2] *adj.* de coral; format din corali; care are aspectul coralului. [pron. *-li-er.* / cf. fr. *coralliaires*, *corallien*]
coralifér *adj.* care conține corali. [<fr. *corallifère*]
coraligén *adj.* *(geol.)* *calcar* ~ = calcar rezultat din acumularea coloniilor de corali. [<fr. *coralligène*]
corán *s.n.* cartea care conține învățăturile profetului Mahomed, socotită drept carte sfîntă la musulmani. [cf. fr. *Coran*, it. *corano*, germ. *Koran* <ar. *qor'an* — carte]
corapórt *s.n.* raport care însoțește un raport principal făcut de altă persoană. [<*coraportor*]
coraportór *s.m.* cel care ține un coraport. [<*co-* + *raportor*]
coraziúne *s.f.* eroziune provocată de vînt și de nisipul ridicat de vînt. [cf. fr. *corrasion*]
cord[1] *s.n.* inimă. [<lat. *cor*]
cord[2] *s.n.* țesătură cu urzeala formată din fire bine răsucite și rezistente și cu bătătura din fire subțiri și rare. ● țesătură folosită la fabricarea anvelopelor. [<engl. *Cord*, nume comercial]
cordáj *s.n.* totalitatea frînghiilor unei corăbii. [<fr. *cordage*]
cordát *adj.* în formă de inimă. [cf. fr. *cordé*, lat. *cor* — inimă]
cordeliér *s.m.* **1.** călugăr franciscan care se încingea cu o frînghie cu trei noduri. **2.** *(la pl.)* membrii clubului fondat de Danton, Marat și Camille Desmoulins în timpul revoluției burgheze din Franța, opus iacobinilor. [pron. *-li-er.* / <fr. *cordelier*]
cordiál *adj.* *(adesea adv.)* pornit din toată inima; afectuos. ● sincer, loial. [pron. *-di-al.* / <fr. *cordial*, cf. it. *cordiale*]
cordialitáte *s.f.* calitatea de a fi cordial; afecțiune. ● sinceritate, loialitate. [cf. fr. *cordialité*]
cordifórm *adj.* *(rar)* cordat. [<fr. *cordiforme*]
corditǎ *s.f.* exploziv preparat din nitroceluloză și nitroglicerină. [<fr. *cordite*]
cordón *s.n.* **I. 1.** cingătoare (de pînză, de piele etc.), centură, curea. **2.** conductor electric de liță (răsucită), izolat și strîns într-un înveliș protector. **II.** șir de posturi militare care efectuează serviciul de pază; linie, șir de soldați care păstrează ordinea în anumite situații. ○ ~ *sanitar* = totalitatea măsurilor de izolare la care este supusă o localitate sau o țară bîntuită de o contagiune; *(concr.)* patrulă, formație militară care asigură această izolare. [var. *cordun* s.n. / <fr. *cordon*, cf. it. *cordone*]
cordován *s.n.* piele tăbăcită fin după anumite procedee practicate în Spania, la Cordoba. [<it. *cordovano*, cf. *Cordoba*, oraș în Spania]
corecliză *s.f.* ocluziune, închidere patologică a pupilei. [<fr. *coréclise*, cf. gr. *kore* — pupilă, *kleiein* — a închide]
corécт *adj.* **1.** conform normelor, regulilor; fără greșeală. **2.** *(despre oameni)* cu o ținută, o atitudine, o purtare ireproșabilă; cinstit. [<fr. *correct*, cf. lat. *correctus*]
corectá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) îndrepta greșelile, defectele etc.; a (se) corija. [<*corect*]
corectáre *s.f.* acțiunea de a (se) corecta și rezultatul ei; îndreptare, corecție. [<*corecta*]

corectazíe *s.f.* dilatație a pupilei. [gen. *-iei.* / <fr. *corectasie*, cf. gr. *kore* — pupilă, *ektasis* — dilatație]
corectitúdine *s.f.* **1.** calitatea de a fi corect; lipsă de greșeli. **2.** ținută sau purtare corectă; cinste. [cf. lat. *correctitudo*]
corectív *s.n.* ceea ce îndreaptă ceva; îndreptare, corectare. [cf. fr. *correctif*]
corectopíe *s.f.* anomalie a poziției pupilei, constînd în aceea că ea nu este situată în centrul irisului. [gen. *-iei.* / <fr. *corectopie*, cf. gr. *kore* — pupilă, *ek-topos* — — deplasat]
coréctor *s.m.* și *f.* cel care face corectura la o carte, la o publicație etc. // *s.n.* aparat automat destinat să modifice într-un sens definit modul de funcționare al unui sistem tehnic. [cf. fr. *correcteur*]
corectúră *s.f.* **1.** îndreptare a greșelilor care se ivesc în cursul imprimării unui text. **2.** coală imprimată pentru a se putea însemna greșelile de tipar care trebuie îndreptate de zețari. [cf. germ. *Korrektur*]
corécție *s.f.* **1.** corectare, îndreptare (mai ales la un calcul, la tir etc.). **2.** pedeapsă corporală, bătaie. [gen. *-iei.* var. *corecțiune* s.f. / cf. fr. *correction*, lat. *correctio*]
corecționál *adj.* care pedepsește un delict. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *correctionnel*]
corée *s.f.* boală de nervi care se caracterizează prin mișcări involuntare și dezordonate ale mușchilor. [pron. *re-e.* / <fr. *chorée*]
coregént *s.m.* persoană care are parte legală la domnie împreună cu monarhul, domnind efectiv pe lîngă acesta. [cf. fr. *corégent*]
coregidór *s.m.* (*ist.*) primul magistrat al unui oraș sau al unei provincii din Spania, în care nu există guvernator. [<fr. *corrégidor*, sp. *corregidor*]
coregráf *s.m.* maestru de dans și de balet. [var. *coreograf* s.m. / <fr. *chorégraphe*, cf. gr. *choreia* — dans, *graphein* — a scrie]
coregráfic *adj.* privitor la coregrafie. [var. *coreografic* adj. / cf. fr. *chorégraphique*]
coregrafíe *s.f.* arta dansului și a baletului. [gen. *-iei.* var. *coreografie* s.f. / <fr. *chorégraphie*]
coréic *adj. (med.)* care se referă la coree, care ține de coree. [pron. *-re-ic.* / <fr. *choréique*]
corelát *adj.* care se află, este pus în corelație cu ceva. [<fr. *corrélate*]
corelativ *adj.* care arată o corelație, un raport reciproc. ○ *noțiuni ~e* = noțiuni care conțin note arătînd existența unei anumite legături reciproce între două obiecte ale gîndirii; *conjuncții ~e* (și *s.f.*) = conjuncții care introduc două propoziții coordonate sau o propoziție regentă și una subordonată, în raport de corelație una față de cealaltă. [cf. fr. *corrélatif*]
corelație *s.f.* relație, legătură reciprocă între lucruri sau fenomene. [gen. *-iei.* var. *corelațiune* s.f. / cf. fr. *corrélation*]
coreligionár *s.m.* și *f.* persoană de aceeași religie cu alta, considerată în raport cu aceasta. [cf. fr. *coreligionnaire*]
coreométru *s.n.* aparat care servește la măsurarea deschiderii pupilei. [pron. *-re-o-.* / <fr. *coréomètre*, cf. gr. *kore* — pupilă, *metron* — măsură]
corepetítor *s.m.* și *f.* cel care are sarcina de a repeta rolurile cu cîntăreții de operă și cu corpul de balet, acompaniindu-i la pian. [<lat. sc. *correpetitor*]
corespondá *vb.* I. *intr.* a fi în corespondență, a comunica prin scrisori cu cineva. [var. *corespunda* vb. I / cf. fr. *correspondre*]
corespondént[1] *s.m.* și *f.* **1.** colaborator extern la un ziar, care trimite corespondență cu caracter informativ din locul în care se află. **2.** persoană care, în lipsa părinților unui elev, are răspunderea acestuia în fața școlii. **3.** *(rar)* cel care poartă corespondență cu cineva. // *adj. membru ~* = membru al unei academii sau al altei instituții științifice, care are aceleași obligații și se bucură de aceleași drepturi ca și un membru activ, cu excepția dreptului de vot. [cf. fr. *correspondant*, it. *corrispondente*]
corespondént[2] *adj.* care corespunde, corespunzător. ○ *unghiuri ~e* = fiecare din cele patru perechi de unghiuri nealăturate, formate de aceeași parte a unei secante care taie două drepte, unul dintre unghiuri fiind în interiorul dreptelor și altul în afara lor. [cf. fr. *correspondant*]
corespondénță *s.f.* **I. 1.** schimb de scrisori (între două sau mai multe persoane). ● totalitatea scrisorilor pe care și le-au scris două persoane. ● conținutul unei scrisori. **2.** relatare asupra faptelor petrecute într-o localitate, într-o țară etc., făcută de corespondentul unui ziar. **II.** raport, legătură între lucruri, fenomene etc.; concordanță, armonie. ○ *corespondența timpurilor* = concordanța timpurilor. [var. *corespondință* s.f. / cf. fr. *correspondance*, it. *corrispondenza*]
corespúnde *vb.* III. *intr.* **1.** a fi conform (cu ceva), a răspunde la așteptări. **2.** a fi în legătură sau în comunicare cu ceva; a fi situat în același plan cu ceva. [p.i. *corespúnd*, perf. s. *-nséi*, part. *-ns.* [cf. fr. *correspondre*, it. *corrispondere*]
coréu *s.m.* picior de vers antic, format dintr-o silabă lungă și una scurtă; troheu. [pron. *-eu.* / <lat. *choreus* <gr. *koreios*, cf. fr. *chorée*]
coriacéu *adj. (rar)* care are constituția, aspectul pielii; tare ca o piele. ● *(fig.)* tenace, dur; zgîrcit. [pron. *-ri-a-ceu.* / <fr. *coriace*, cf. lat. *corium* — piele]
coriámb *s.m.* picior de vers greco-latin, format dintr-un troheu și un iamb. [pron. *-ri-amb.* / <fr. *choriambe*]
coribánt *s.m.* preot antic al zeiței Cibela, al cărei cult avea caracterul unor orgii exaltate. [<lat. *corybante*, gr. *korybas*]
corídă *s.f. (rar)* luptă cu tauri. [<fr., sp. *corrida*]
coridór *s.n.* loc de trecere, lung și îngust, care leagă încăperile unei clădiri, ale unui apartament. ● porțiune îngustă de teren care leagă două puncte. [<fr. *corridor*, it. *corridore*]
coriféu *s.m.* și *f.* **1.** conducătorul corului în tragedia și în comedia greacă antică. ● cîntăreț solist al unui cor. ● balerin care conduce un ansamblu de balet.

2. om de seamă, având un rol conducător; fruntaș într-un domeniu oarecare al științei sau al artei. [<lat. *coryphaeus*, gr. *koryphaios* — șef, cf. fr. *coryphée*, it. *corifeo*]

corigént *adj., s.m.* și *f.* (elev) care nu a obținut notă de trecere la unele materii, la care urmează să dea un nou examen pentru a putea promova. [var. *corijent*, *-ă*, adj., s.m. și **f.** /<lat. *corrigens*]

corigență *s.f.* situația în care se găsește un elev corigent; examen dat de un corigent pentru a putea promova. [var. *corijență* s.f. / <*corigent*]

corigíbil *adj.* care poate fi corijat. [cf. fr. *corrigible*]

corijá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) îndrepta, a (se) corecta. [p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd*. / <fr. *corriger*, cf. lat. *corrigere*]

corijáre *s.f.* acțiunea de a (se) corija și *(rar)* rezultatul ei; corecție. [<*corija*]

corímb *s.n.* inflorescență în formă de umbelă. [<fr. *corymbe*, cf. gr. *korymbos* — ciorchine]

corindón *s.n.* piatră prețioasă formată dintr-un oxid natural de aluminiu, cristalizat, aproape tot atît de dur ca diamantul. [<fr. *corindon*, cf. hind. *kurumdam*]

corintián *adj.* corintic. [pron. *-ti-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *corinthien*]

coríntic *adj.* din Corint. ○ *ordin* ~ = ordin arhitectonic din vechea Grecie, caracterizat prin coloane zvelte, cu capitelul împodobit cu sculpturi reprezentînd foi de acantă în volută. [<*Corint*, veche cetate grecească]

córion *s.n.* învelișul exterior al oului, al embrionului (la vertebratele superioare). [pron. *-ri-on*. pl. *-nuri*. var. *corium* s.n. /<fr. *chorion*, cf. lat. *corium* <gr. *chorion*]

coríst *s.m.* și *f.* cîntăreț într-un cor. [cf. fr. *choriste*]

corizá *s.f.* inflamație a mucoasei nasului; guturai, rinită. [<fr. *coryza*, cf. gr. *koryza*]

cormorán *s.m.* pasăre palmipedă, de culoare neagră-verzuie, cu ciocul lung și încovoiat la vîrf, care se hrănește cu pești; corb-de-mare. [<fr. *cormoran*, cf. v. fr. *corp marenc* — corb-de-mare]

cornác *s.m.* *(rar)* conducător de elefanți sau *(p. ext.)* de alte animale, în India. [<fr. *cornac*, cf. port. *cornaca*]

cornáj *s.n.* *(echit.)* sforăială care se aude mai ales la cai cînd sînt goniți la galop. [<fr. *cornage*]

cornalínă *s.f.* varietate de agat translucidă, de culoare roșie-închisă. [<fr. *cornaline*]

cornée *s.f.* membrană transparentă care se găsește în partea de dinainte a ochiului. [pron. *-ne-e*. / <fr. *cornée*, cf. lat. *(tunica) cornea*]

córner[1] *s.n.* lovitură de colț la fotbal, care se acordă echipei în atac, dacă mingea depășește linia de poartă fiind atinsă ultima oară de un jucător din apărare. [<engl., fr. *corner*]

córner[2] *s.n.* organizație de speculanți, care acaparează mărfurile în vederea ridicării prețurilor lor. [pl. *-re*. / <engl. *corner*]

cornét *s.n.* **1.** bucată de hîrtie răsucită în formă de pîlnie, în care se împachetează bomboane, semințe etc.; conținutul unui astfel de pachet. **2.** ~ *acustic* = dispozitiv în formă de pîlnie, care amplifică vibrațiile sonore, folosit de persoanele cu auzul slab; ~ *cu pistoane* = instrument muzical de suflat din alamă, asemănător cu trompeta, dar prevăzut cu pistoane în loc de ventile. **3.** *(anat.)* ~ *nazal* = fiecare dintre cele șase lame osoase de forma unui cornet (**1**) situate, cîte trei, în fiecare nară. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *cornet*, cf. it. *cornetto*]

cornícul *s.n.* semn onorific care se așeza pe casca anumitor soldați sau ofițeri romani. [<lat. *corniculum*]

corniculár *s.m.* soldat roman atașat pe lîngă un centurion sau un tribun. [<lat. *cornicularius*]

corniéră *s.f.* bară metalică profilată, care are în secțiune două aripi în formă de unghi drept. [pron. *-ni-e-*. / <fr. *cornière*]

cornificá *vb.* I. **1.** *tr.* a transforma celulele moi din stratul de bază al epidermei în celule cornoase. **2.** *refl.* a se transforma în țesut cornos. [p. i. *cornific*. / cf. lat. *cornus* — corn, *fieri* — a deveni]

corníst *s.m.* și *f.* **1.** cîntăreț din corn. **2.** gornist. [cf. fr. *corniste*, it. *cornista*]

cornișă *s.f.* partea superioară, proeminentă și ornamentată a zidului unei construcții, pe care se sprijină acoperișul. ● mulură proeminentă care înconjură un antablament, o mobilă etc. [var. *cornice* s.f. / <fr. *corniche*]

cornișón *s.n.* varietate de castraveți care se folosesc mai ales pentru conservare în oțet. [<fr. *cornichon*]

corníță *s.f.* vergea de lemn sau de metal de care se atîrnă perdelele sau draperiile. [cf. it. *cornice*]

coroborá *vb.* I. *tr.* a întări, a consolida; a sprijini. [<fr. *corroborer*, cf. lat. *corroborare* <*cum*+*robur* - putere]

coroboránt *adj.* care coroborează, întărește. [cf. fr. *corroborant*]

coroboráre *s.f.* acțiunea de a corobora și rezultatul ei; confirmare, sprijinire. [<*corobora*]

coroídă *s.f.* membrană fină și pigmentată, situată în partea posterioară a ochiului, între sclerotică și retină. [pron. *-ro-i-*. / <fr. *choroïde*, cf. gr. *chorion* — piele, *eidos* — aspect]

corolár *s.n.* concluzie care urmează ca o consecință a unei teoreme demonstrate. ● idee, concluzie care se desprinde dintr-o teorie, dintr-o afirmație etc. [cf. fr. *corollaire*, lat. *corollarium*]

corólă *s.f.* înveliș interior al florii, format din ansamblul petalelor. [<fr. *corolle*, cf. lat. *corolla* — coroniță]

coronál *adj.* *(anat.)* *os* ~ = os care formează partea anterioară a craniului; osul frunții. [<fr. *coronal*, cf. lat. *coronalis* — în formă de coroană]

coronamént *s.n.* **1.** ornament care încunună un edificiu, o poartă etc. **2.** partea superioară a unui chei, a unui dig, a unui zid de sprijin etc., alcătuită de obicei din piatră cu forme geometrice regulate. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *couronnement*]

coronár *adj.* *(anat.; despre artere și vine)* care aparține inimii, care irigă inima. [pl. *-ri*, *-re*. / <fr. *coronaire*]

coronarián *adj.* care este în legătură cu arterele coronare. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni, -iene.* / <fr. *coronarien*]
coronér *s.m. (rar)* ofiter de poliție judiciară în Anglia și în S.U.A. [<cngl. *coroner*]
coronográf *s.n.* instrument telescopic pentru cercetarea coroanei solare. [<fr. *coronographe*]
coroplást *s.m.* modelor de figurine în pământ ars din Grecia antică. [cf. fr. *coroplathe* <gr. *koré* — fată, *plastes* — formator]
corosív *adj.* **1.** *(chim.; despre substanțe)* care provoacă o coroziune. ○ *agent* ~ = substanță care are o acțiune electrochimică asupra suprafeței corpurilor cu care intră în contact; *sublimat* ~ = biclorură de mercur folosită ca dezinfectant. **2.** *(fig.)* mușcător, usturător. [var. *coroziv* adj. / cf. fr. *corrosif*, lat. *corrosivus*]
corosivitáte *s.f.* însușirea de a fi corosiv. [cf. fr. *corrosiveté*]
coroziúne *s.f.* proces de alterare, de atacare chimică sau electrochimică a metalelor sub acțiunea substanțelor de natură acidă și bazică. [var. *corosiune* s.f. / cf. fr. *corrosion*]
corp *s.n.* **I. 1.** porțiune de materie bine determinată. ● *(chim.)* substanță organică sau anorganică. **2.** obiect, lucru. ○ ~ *delict* = obiect care a servit la săvîrșirea unei infracțiuni. **3.** *(poligr.)* unitate cu care se măsoară mărimea literelor tipografice. **II. 1.** totalitatea persoanelor care, prin funcție sau profesiune, formează o unitate deosebită, legal constituită. ○ ~ *de balet* = artiștii care dansează în grupuri într-un balet. **2.** *(mil.)* mare unitate cuprinzînd mai multe divizii. [pl. *-puri*, (chim.) *corpi* s.m. / <lat. *corpus*, cf. fr. *corps*, it. *corpo*]
corpolént *adj.* *(despre oameni)* cu corpul mare; trupeș, voinic. [cf. fr. *corpulent*, it. *corpulente*, lat. *corpulentus*]
corpolénță *s.f.* însușirea de a fi corpolent. [cf. lat. *corpulentia*, fr. *corpulence*, it. *corpulenza*]
corporál *adj.* de, pentru corp, privitor la corp; trupesc. ○ *pedeapsă* ~ă = pedeapsă care se aplica în trecut delincvenților, constînd din lovituri sau torturi. [cf. fr. *corporel*]
corporalitáte *s.f.* însușirea de a fi corporal, de a avea un corp. [cf. fr. *corporalité*]
corporatísm *s.n.* doctrină politică și economică reacționară, fascistă, care susține necesitatea statului corporatist și organizării corporatiste a societății. [<fr. *corporatisme*]
corporatíst *adj.* **1.** privitor la corporatism și la ideologia lui. **2.** corporativ. // *s.m.* adept al corporatismului. [<*corporatism*]
corporatív *adj.* privitor la corporații; bazat pe corporații. [cf. fr. *corporatif*]
corporáție *s.f.* **1.** organizație medievală meșteșugărească, care apăra interesele și drepturile profesionale ale membrilor săi; breaslă. **2.** *(în S.U.A.)* denumire dată societăților pe acțiuni. [gen. *-iei*. var. *corporațiune* s.f. / cf. fr. *corporation*, it. *corporazione*]
córpus *s.n.* **1.** corp de literă de 10 puncte tipografice; garmond. **2.** *(liv.)* culegere de documente, de fragmente din mai mulți autori etc. cu privire la un subiect sau la o epocă. [pl. *-suri* / <lat., fr. *corpus*]
corpúscul *s.m.* corp foarte mic; particulă materială. [pl. *-li, -le* s.n. / <lat. *corpusculum*, cf. fr. *corpuscule*]
corpusculár *adj.* *(rar)* privitor la corpusculi. [cf. fr. *corpusculaire*]
corsáj *s.n.* parte a rochiei care acoperă bustul. [<fr. *corsage*]
corsár *s.m.* navă particulară înarmată, care, cu învoirea guvernului său, ataca navele inamice; comandant al unei astfel de nave. ● *(p. ext.)* pirat. [cf. it. *corsaro*, fr. *corsaire*]
corsét *s.n.* centură lată, întărită uneori cu balene, care servește la strîngerea taliei. ○ ~ *ghipsat* = obiect special, confecționat din ghips sau din alt material, servind la susținerea unor organe sau la corectarea unor deformații ale sistemului osos. [<fr. *corset*]
corsetiéră *s.f.* persoană care confecționează corsete. [pron. *-ti-e-*. / <fr. *corsetière*]
cortégiu *s.n.* șir de persoane care însoțesc o ceremonie. ● *(fig.)* șir, înșirare. [pron. *-giu.* / cf. fr. *cortège*, it. *corteggio*]
cortés *s.n. (rar)* denumire a adunărilor legislative în Spania și Portugalia. [<sp., fr. *cortès*]
córtex *s.n.* **1.** *(bot.)* scoarță (a unui copac). ● coajă (a unui fruct). **2.** *(biol.)* înveliș al părului, cuprins între măduva centrală și cuticula exterioară. **3.** scoarța cerebrală. [pl. *-xuri.* / <lat., fr. *cortex*]
corticál *adj.* care aparține învelișului exterior al unui organ animal sau vegetal. ● care aparține scoarței creierului. [< fr. *cortical*]
corticoterapíe *s.f.* tratament făcut asupra scoarței cerebrale. [gen. *-iei.* / cf. lat. *cortex* — scoarță, gr. *therapeia* — îngrijire]
cortínă *s.f.* perdea de stofă sau de catifea care separă scena de sala de spectacol a unui teatru. [< it. *cortina*]
corúpe *vb.* III. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) abate de la moralitate, de la corectitudine sau de la datorie. **2.** *tr.* a strica, a deforma, a denatura (idei, sentimente, moravuri etc.). [p. i. *corúp*, perf. s. *-rupsei*, part. *-rupt.* var. *corumpe* și *conrupe* vb. III. / cf. it. *corrompere*, fr. *corrompre*, lat. *corrumpere*, după *rupe*]
corúpt *adj.* *(despre oameni)* stricat, depravat, pervertit. ● *(despre cuvinte, fraze* etc.*)* deformat. [cf. lat. *corruptus*]
coruptibíl *adj.* *(despre oameni)* care poate fi corupt; venal. [cf. lat. *corruptibilis*, fr. *corruptible*]
coruptibilitáte *s.f.* însușirea de a fi coruptibil; venalitate; corupție. [cf. fr. *corruptibilité*]
corúpție *s.f.* **1.** îndepărtare, abatere de la moralitate, de la datorie. **2.** depravare, pervertire; venalitate. [gen. *-iei*, var. *corupțiune* s.f. / cf. lat. *corruptio*, fr. *corruption*]
corvétă *s.f.* navă de război de mic tonaj, înarmată ușor și avînd mobilitate mare

în acțiune. [cf. it. *corvetta*, fr. *corvette*, ol. *korver* — navă de vînătoare]
cosecántă *s.f.* funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu secanta trigonometrică a unghiului complementar. [<fr. *cosécante*]
cósinus *s.n.* funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu sinusul unghiului complementar. [<fr. *cosinus*]
cosinusoidă *s.f.* reprezentare grafică a funcției trigonometrice cosinus. [<fr. *cosinusoïde*]
cosmétic *adj., s.n.* (alifie, loțiune) care servește pentru îngrijirea pielii sau a părului. ● privitor la cosmetică. [<fr. *cosmétique*, cf. gr. *kosmetes* — sclav care se ocupă de toaletă]
cosmétică *s.f.* arta îngrijirii igienice a tenului, prin metode și preparate speciale. ● ramură industrială care se ocupă cu fabricarea cosmeticelor. [gen. *-cii.* / cf. fr. *cosmétique*]
cosmetician *s.m.* și *f.* specialist în cosmetică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* /<*cosmetică*]
cosmetologie *s.f.* știință care se ocupă, în general, cu înfrumusețarea corpului. [gen. *-iei.* / <fr. *cosmétologie*]
cosmiatrie *s.f.* specialitate medicală care se ocupă cu înlăturarea defectelor fizice, cu menținerea frumuseții. [pron. *-mi-a-.* gen. *-iei.* / <fr. *cosmiatrie*]
cósmic *adj.* privitor la cosmos, din cosmos. ○ *raze ~e* = radiație ionizată de origine interstelară, cu o mare putere penetrantă, care ajunge pe pămînt; *spațiu ~* = spațiu interplanetar. [cf. lat. *cosmicus*, gr. *kosmikos*]
cosmobiologie *s.f. (biol.)* disciplină care cercetează problemele vieții în cosmos; astrobiologie. [<fr. *cosmobiologie*, cf. gr. *kosmos* — univers, *biologie*]
cosmochimíe *s.f.* ramură a chimiei care studiază elementele și combinațiile chimice din cosmos. [<fr. *cosmochimie*]
cosmocrație *s.f. (rar)* monarhie universală (preconizată de antici). [gen. *-iei.* / cf. fr. *cosmocratie*, cf. gr. *kosmos* — univers, *kratos* — putere]
cosmodróm *s.n.* teren special amenajat pentru decolarea și aterizarea navelor cosmice; stație de plecare pentru navele cosmice cu oameni la bord. [pl. *-oame.* / cf. gr. *kosmos* — univers, după *aerodrom*]
cosmogónic *adj.* privitor la cosmogonie. [cf. fr. *cosmogonique*]
cosmogonie *s.f.* știință care studiază originea și evoluția universului. [cf. fr. *cosmogonie*, gr. *kosmogonia* <*kosmos* — lume, *gone* — naștere]
cosmográf *s.m.* și *f.* specialist în cosmografie. [cf. lat. *cosmographus*, fr. *cosmographe*]
cosmográfic *adj.* privitor la cosmografie. [<fr. *cosmographique*]
cosmografie *s.f.* ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea universului și a mișcărilor corpurilor cerești. [gen. *-iei.* / cf. fr. *cosmografie*, gr. *kosmographia* <*kosmos* — lume, *graphein* — a descrie]
cosmológ *s.m.* specialist în cosmologie. [<fr. *cosmologue*]
cosmológic *adj.* privitor la cosmologie. [<fr. *cosmologique*]
cosmologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul structurii, dimensiunilor și evoluției universului și al legilor care îl guvernează. [gen. *-iei.* / cf. fr. *cosmologie*, gr. *kosmologia*, <*kosmos* — lume, *logos* — vorbire]
cosmonaút *s.m.* astronaut. ○ *(adj.) pilot cosmonaut.* [pron. *-na-ut.* / cf. gr. *kosmos* — univers, lat. *nauta* — navigator]
cosmonaútic *adj.* referitor la cosmonautică. [pron. *-na-u-.* / cf. gr. *kosmos* — univers, lat. *nauta* — navigator]
cosmonaútică *s.f.* astronautică. [cf. gr. *kosmos* — univers, lat. *nauta* — navigator]
cosmonávă *s.f.* navă cosmică. [cf. rus. *cosmokorabli*, fr. *cosmonef*]
cosmonomíe *s.f.* totalitatea legilor care guvernează universul. [gen. *-iei.* / <fr. *cosmonomie* <gr. *kosmos* — univers, *nomos* — lege]
cosmopolít *adj.* **1.** *(adesea s.)* privitor la cosmopolitism; cu manifestări de cosmopolitism. **2.** *(în faza preimperialistă)* care ține de mai multe culturi, comun mai multor țări; universal. ● *(despre orașe etc.)* pestriț, amestecat (prin componența populației și prin varietatea limbilor care se vorbesc). [cf. fr. *cosmopolite*, it. *cosmopolita*, gr. *kosmopolites* <*kosmos* — lume, *polites* — cetățean]
cosmopolitísm *s.n.* teorie burgheză reacționară care, sub pretextul luptei pentru o cultură universală, propagă indiferența față de tradițiile, de cultura și de valorile propriei țări, iar pe plan politic — renunțarea la independența și suveranitatea națională. ● atitudine de cosmopolit. [cf. fr. *cosmopolitisme*]
cósmos *s.n.* universul considerat ca un sistem, ca un tot unitar și armonios. [pl. *-suri.* / cf. fr., it. *cosmos*, gr. *kosmos* — lume]
cost *s.n.* ceea ce costă ceva; prețul unui lucru. [cf. it. *costo*]
costá *vb.* I. **1.** *intr.* a avea un preț, o valoare în bani, a valora. **2.** *intr.* și *tr.* a (se) obține cu prețul a..., a (se) plăti cu... [p. i. 3,6 *cóstă.* / <it. *costare*, cf. germ. *kosten*]
costál *adj.* al coastei, care ține de coastă. [cf. fr. *costal*]
costalgie *s.f.* nevralgie intercostală. [gen. *-iei.* / <fr. *costalgie*, cf. lat. *costa* — coastă, gr. *algos* — durere]
costiér *adj. (mar.)* de coastă, în legătură cu țărmul. ○ *navă costieră* = navă care face curse de-a lungul coastelor. [pron. *-ti-er.* / după fr. *côtier*]
costotóm *s.n.* instrument chirurgical pentru tăierea coastelor. [<fr. *costotome*, cf. lat. *costa* — coastă, gr. *tome* — tăiere]
costúm *s.n.* **1.** îmbrăcăminte completă (formată din haină și pantalon la bărbați sau din fustă și jachetă la femei). **2.** fel de îmbrăcăminte care se poartă în anumite ocazii. **3.** îmbrăcăminte caracteristică unui popor, unei epoci etc. [pl. *-me, -muri.* / <fr. *costume*, cf. it. *costume* — obicei, datină]
costumá *vb.* I. *refl.* a se îmbrăca special (pentru un bal mascat, pentru un rol într-o piesă de teatru etc.). [cf. fr. *costumer*]
costumáre *s.f.* acțiunea de a se costuma și rezultatul ei; costumație. [<*costuma*]

costumáție *s.f.* îmbrăcăminte specială pentru o piesă de teatru, un bal mascat etc.; fel de a se îmbrăca la haluri, în piesele de teatru etc. [gen. *-iei.* var. *costumațiune* s.f. / cf. *costuma*]

costumiér *s.m.* și *f.* cel care are în păstrare costumele actorilor într-un teatru. [pron. *-mi-er.* / <fr. *costumier*]

coșenilă *s.f.* insectă originară din Mexic, care trăiește pe cactuși și din care se extrage carminul. [<fr. *cochenille*, cf. sp. *cochinilla*]

coșmár *s.n.* vis (sau șir de vise) care dă senzații de apăsare și de înăbușire. ● *(fig.)* grijă apăsătoare, obsedantă. [pl. *-ruri*, *-re.* / <fr. *cauchemar*, cf. v. fr. *caucher* — a izgoni; ol. *mare* — fantomă]

cotá *vb.* I. *tr.* **1.** a numerota potrivit unei anumite ordini. ● a stabili, a marca valoarea unei mărfi, a unor efecte de schimb etc. ● a introduce un efect la bursă. **2.** *(fig.)* a aprecia; a prețui, a evalua. [<fr. *coter*, it. *quotare*]

cotangéntă *s.f.* funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu tangenta trigonometrică a unghiului complementar. [<fr. *cotangente*]

cotáre *s.f.* acțiunea de a cota și rezultatul ei; prețuire, apreciere. [<*cota*]

cotáție *s.f.* cotare. [gen. *-iei.* / cf. it. *quotazione*, fr. *cotation*]

cótă *s.f.* **1.** parte cu care contribuie cineva la o cheltuială comună; parte cuvenită în urma unei împărțeli. ● parte dintr-un tot căreia i se dă o anumită destinație; cotă-parte, participație. ○ *cota bursei* = lista valorilor cotate la bursă. **2.** altitudine a unui punct față de nivelul mării. ○ *cota apelor* = nivelul unei ape curgătoare. **3.** distanța dintre un punct și un plan de referință. ● dimensiunea indicată pe un desen. **4.** semne în cifre și în litere care arată locul unor cărți, al unor documente etc. într-o bibliotecă, într-o arhivă etc. [<fr. *cote*, cf. lat. med. *quota* — în ce cantitate]

coterie *s.f.* grup de persoane care urmăresc scopuri ascunse; gașcă, clică. [gen. *-iei.* / <fr. *coterie*]

cotidián *adj.* de fiecare zi, zilnic. ● ceea ce este obișnuit, zilnic. // *s.n.* ziar care apare în fiecare zi. [pron. *-di-an.* pl. *-ieni*, *-iene* adj., *-iane* s.n./ cf. fr. *quotidien*, it. *cotidiano*, lat. *quotidianus*]

cotíi *s.m.* cavitate osoasă în care se articulează sau intră un alt os. [<fr. *cotyle*, cf. gr. *kotyle* — cavitate]

cotiledón *s.n.* **1.** frunzuliță cu rezerve nutritive care se găsește în embrionul unei plante fanerogame. **2.** fiecare dintre cei doi lobi ai placentei. [<fr. *cotylédon*]

cotiledonát *adj. (despre plante)* cu unul sau două cotiledoane. //*s.f. pl.* nume generic dat plantelor cu cotiledoane. [cf. fr. *cotylédoné*]

cotilión *s.n. (rar)* dans cu figuri și scene de mimică; melodia acestui dans. [pron. *-li-on.* / <fr. *cotillon*]

cotitáte *s.f.* sumă la care se ridică partea fiecăruia dintr-un întreg; cotă. ○ ~ *disponibilă* = parte din avere de care se poate dispune în viață sau prin testament, liberă de orice obligații legale de moștenire. [<fr. *quotité*, cf. lat. *quotus* — cît]

cotizá *vb.* I. **1.** *intr.* a plăti o cotizație, cotă-parte. **2.** *refl.* a se uni pentru a participa la o contribuție bănească, la o cheltuială comună. [p.i. *-zez.* /<fr. *cotiser*]

cotizáție *s.f.* sumă pe care o plătesc periodic membrii unei organizații, ai unei asociații etc. (în funcție de veniturile pe care le au); *(p. ext.)* contribuție bănească la o cheltuială comună. [gen. *-iei.* var. *cotizațiune* s.f. / cf. fr. *cotisation*]

cotlét *s.n.* **1.** coastă de porc, de viței sau de berbec împreună cu bucata corespunzătoare de carne. **2.** *(la pl.; fam.)* favoriți. [<fr. *côtelette*]

cotón *s.n.* (fir de) bumbac. [<fr. *coton*]

cóttage *s.n.* locuință de familie, în Anglia. [pron. *co-teigi.* /<engl. *cottage*]

cotúrn *s.m.* încălțăminte cu talpă groasă pe care o purtau pe scenă actorii antici de tragedie. [<lat. *cothurnus*, cf. fr. *cothurne*]

cotutélă *s.f.* tutelă deținută de două sau mai multe persoane. [cf. fr. *cotutelle*]

cotutóre *s.m.* cel care deține autoritatea tutelară asupra cuiva, împreună cu altă persoană. [cf. fr. *cotuteur*]

coulómb *s.m.* unitate practică cu care se măsoară sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate transportată de un curent constant de un amper într-o secundă. [pron. *cu-*. / <fr. *coulomb* <*Coulomb*, fizician francez]

coulombmétru *s.n. (fiz.)* instrument de măsură pentru sarcina electrică care trece printr-o conductă. [<fr. *coulombmètre*]

covalénță *s.f. (chim.)* legătură chimică dintre mai mulți atomi care se realizează prin punerea în comun a unuia sau a mai multor electroni de către fiecare dintre atomii participanți. [cf. germ. *Kovalenz*]

covelínă *s.f.* sulfură naturală de cupru. [<it. *covellina*]

cóvercot *s.n.* stofă fină de lînă, avînd o țesătură deasă. [<engl., fr. *cover-coat*]

covértă *s.f.* puntea superioară a unei nave. [<ngr. *kuverta*, it. *coverta*]

ców-boy *s.m. invar.* păzitor de vaci călare din America de Nord. [pron. *cau-boi.* / <engl. *cow-boy*]

coxál *adj.* care ține de coapsă. [<fr. *coxal*]

coxalgíe *s.f.* tuberculoză a articulației șoldului. [gen. *-iei.* / <fr. *coxalgie*, cf. lat. *coxa* — coapsă, gr. *algos* — durere]

cóxă *s.f.* prima articulație de la picioarele insectelor. [<lat. *coxa*]

cozeur *s.m. (franțuzism)* persoană care știe să întrețină o conversație. [pron. *co-zör.* / <fr. *causeur*]

cozerie *s.f. (franțuzism)* discuție (ușoară), conversație familiară, fără pretenții. [gen. *-iei.* / <fr. *causerie*]

crab *s.m.* nume dat unor crustacee decapode, cu abdomenul foarte scurt, care trăiesc în mări aproape de țărm și în apele dulci. [<fr. *crabe*, cf. ol. *krabbe*]

cracáj *s.n.* cracare. [pl. *-je.* / după engl., fr. *cracking*]

cracáre *s.f.* operație prin care se obțin din hidrocarburile grele, rămase de la distilarea fracționată a țițeiului, hidrocarburi ușoare, care au o valoare mai mare. [după engl., fr. *cracking*]

cracáuer *s.n.* salam preparat prin afumare la rece după fierbere. [pron. *-ca-uer.* / <germ. *Krakauer*]
cracoviác *s.n.* dans popular polonez din regiunea Cracoviei; melodia după care se execută acest dans. [<polon. *krakowiac*]
cracoviánă *s.f. (muz.)* cracoviac. [<fr. *cracovienne*]
crah *s.n.* fenomen economic, caracteristic sistemului capitalist, manifestat prin lipsa acută a creditului pe piață, prin scăderea bruscă a cursului acțiunilor la bursă și prin devalorizarea monedei; dezastru financiar. [<germ. *Krach*]
crámpă *s.f. (mai ales la pl.)* contracție dureroasă a unor mușchi (mai ales de la stomac). [<fr. *crampe*]
crampón *s.n.* **1.** piron cu care se fixează de traversă șina de cale ferată. **2.** mică bucată de talpă sau de cauciuc, care se aplică pe talpa bocancilor de sport pentru a împiedica alunecarea. **3.** rădăcină adventivă a unei plante agățătoare, prin care aceasta se prinde de copaci, de ziduri etc. [<fr. *crampon*]
cramponá *vb.* I. *refl.* a se agăța puternic de ceva sau de cineva (pentru a obține ceva); *(fig.)* a se ține scai, morțiș de ceva sau de cineva. [<fr. *cramponner*]
cramponáre *s.f.* acțiunea de a se crampona și rezultatul ei; prindere, agățare. [<*crampona*]
cran *s.n. (rar)* macara. [pl. *-ne, -nuri.* / <rus. *kran*, fr. *cran*]
cranián *adj.* care ține de craniu, referitor la craniu. [pron. *-ni-an.* / cf. fr. *crânien*]
craniologíe *s.f.* parte a antropologiei care studiază evoluția structurii craniului. [var. *cranologie* s.f. / <fr. *craniologie.* cf. gr. *kranion* — craniu, *logos* — vorbire]
craniometríe *s.f.* ramură a antropologiei care furnizează date asupra caracterelor și dezvoltării capului la om. [gen. *-iei.* /<fr. *craniométrie*, cf. gr. *kranion* — craniu, *metron* — măsură]
craniométru *s.n.* instrument asemănător unui compas, cu care se măsoară dimensiunile craniului. [<fr. *craniomètre*]
craniotóm *s.n.* instrument chirurgical cu care se sparg oasele craniului la făt atunci cînd acesta nu poate fi expulzat. [<fr. *craniotome*, cf. gr. *kranion* — craniu, *tome* — tăiere]
craniotomíe *s.f.* tăietură chirurgicală a craniului făcută cu craniotomul. [gen. *-iei.* /<fr. *craniotomie*]
crapulós *adj. (franțuzism)* care este în decădere, în mizerie morală; viciat, vicios. ● hoțesc, tîlhăresc. [<fr. *crapuleux*]
cras *adj.* care nu corespunde nici celor mai mici exigențe; grosolan, nerușinat. [<fr. *crasse*, cf. lat. *crassus* — gros]
cráter *s.n.* **1.** vas mare în care se amesteca apa cu vinul. **2.** *(geol.)* deschizătură largă și conică a unui vulcan, prin care se revarsă lava. [pl. *-re, -ruri.* / <fr. *cratère*, lat. *crater*, gr. *krater*]
crátimă *s.f.* semn grafic folosit pentru a lega două cuvinte care se pronunță împreună, pentru a despărți cuvintele în silabe etc.; liniuță de unire. [<ngr. *kratima*]
crául *s.n.* stil de înot în care mișcarea picioarelor se face în alt ritm decît aceea a brațelor, capul rămînînd cît mai mult sub apă. [<engl., fr. *crawl*]
cravașá *vb.* I. *tr.* a lovi cu cravașa. [p. i. 3,6 *-șează*, ger. *-șînd.* / <fr. *cravacher*]
cravášă *s.f.* vărguță de lemn flexibil, de piele împletită, folosită la călărie. [<fr. *cravache*]
cravátă *s.f.* bucată de mătase, de stofă etc. care se poartă înnodată la gît, mai ales de către bărbați. ○ *~ roșie (de pionier)* = basma roșie, triunghiulară, purtată la gît de pionieri. [pl. *-te.* / <fr. *cravate*, cf. it. *cravatta*]
cravatiér *s.m.* meseriaș care fabrică cravate; vînzător de cravate. [pron. *-ti-er.* / <fr. *cravatier*]
crázĂ *s.f.* fuziune a vocalei inițiale a unui cuvînt cu vocala finală a cuvîntului precedent. [<fr. *crase*, cf. gr. *krasis* — amestec]
creá *vb.* I. *tr.* **1.** a produce, a face ceva care nu exista mai înainte; a întemeia, a înființa; a organiza. ● a inventa; a plăsmui, a născocci; a compune, a scrie (o operă literară etc.). **2.** a pregăti, a forma (pentru o misiune, o carieră etc.). **3.** *(teatru) a ~ un rol* = a interpreta cu pricepere și originalitate un rol. [pron. *cre-a.* p. i. *creéz*, 3,6 *creează*, 4 *creăm*, ger. *creînd*, part. *creát.* / cf. lat. *creare*, fr. *créer*]
creáre *s.f.* acțiunea de a crea; înfăptuire, producere; concepere. [<*crea*]
creánță *s.f.* drept pe care îl are creditorul asupra unei sume de bani ce i se datorează; *(concr.)* titlu, înscris care confirmă acest drept. [pron. *cre-an-.* / <fr. *créance*]
creantiér *s.n.* registru în care se înscriu creanțele. [<fr. *créancier*]
creatór *adj.* care creează. // *s.m.* și *f.* întemeietor, fondator. [cf. lat. *creator*, fr. *créateur*]
creatúră *s.f.* ființă, făptură; *(peior.)* individ. ● protejat, acolit (al unui om influent). [cf. fr. *créature*, lat. *creatura*]
creáție *s.f.* acțiunea de a crea; *(concr.)* produs al muncii creatoare; lucru, operă creată. ● interpretare bună, originală a unui rol dintr-o piesă sau dintr-un film. [pron. *cre-a-ți-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* var. *creatiune* s.f. / cf. lat. *creatio*, fr. *création*]
creaționism *s.n. (fil.)* teorie religioasă asupra creării lumii de către forțe supranaturale divine, printr-un act creator unic. [<fr. *créationisme*]
credíbil *adj.* care poate fi crezut; verosimil. [<*credibilitate*]
credibilitáte *s.f.* însușire a unui lucru de a putea fi crezut. [cf. fr. *crédibilité*]
crédit *s.n.* **1.** procurare de capital prin împrumut făcut pe baza încrederii sau a solvabilității. ● sistem financiar care constă în împrumuturi cu dobîndă; sumă de bani dată cu împrumut. **2.** partea din dreapta a unui cont, care reprezintă sumele avansate. **3.** *(fig.)* considerație, stimă, influență, autoritate de care se bucură cineva în fața semenilor săi. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *crédit*, it. *credito*, lat. *creditum*]
creditá *vb.* I. *tr.* a acorda, a deschide (cuiva) un credit. [<fr. *créditer*]

creditáre *s.f.* acțiunea de a credita; acordare de credite. [<*credita*]
creditór *adj.* referitor la credite; care dă credite. // *s.m.* și *f.* persoană, instituție etc. care a dat bani cu împrumut sau care are de primit o datorie. [cf. it. *creditore*, fr. *créditeur*]
crédo *s.m. invar.* **1.** a treia parte a liturghiei cîntate catolice. **2.** expunere succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine; simbolul credinței. [<lat. *credo*, cf. fr. *credo*]
credúl *adj.* care crede prea ușor; care se încrede ușor în cineva sau ceva. [cf. fr. *crédule*, lat. *credulus*]
credulitáte *s.f.* însușirea de a fi credul, ușurință în a crede lucruri lipsite de temei. [cf. fr. *crédulité*, lat. *credulitas*]
creión *s.n.* **1.** obiect prismatic sau cilindric avînd în mijloc o mină de grafit sau din alt material, cu care se scrie sau se desenează. **2.** preparat cosmetic sau farmaceutic folosit la machiaj etc. [pron. *cre-ion*. / <fr. *crayon*]
creionà *vb.* I. *tr.* a desena, a schița cu creionul. ● *(fig.)* a contura, a schița caracterul unui personaj într-o scriere etc. [cf. fr. *crayonner*]
creionáj *s.n.* desen făcut cu creionul. [<fr. *crayonnage*]
creioníst *s.m.* desenator în creion. [<fr. *crayonniste*]
crem *adj. invar.* alb-gălbui. [<fr. *crème*]
cremaliéră *s.f.* bară dințată care se angrenează cu o roată dințată, folosită la cricuri, la mașini-unelte etc. [<fr. *crémaillère*]
crematóriu[1] *adj. (rar)* care servește la ardere, la incinerare. [cf. fr. *crématoire*, lat. *cremator*]
crematóriu[2] *s.n.* instalație special amenajată pentru incinerarea cadavrelor. ● cuptor pentru ars gunoaiele. [cf. fr. *crématorium*]
cremațiúne *s.f. (rar)* ardere, incinerare, prefacere în cenușă. [cf. lat. *crematio*, fr. *crémation*]
crémă *s.f.* **1.** preparat dulce făcut din lapte, ouă și zahăr, la care se adaugă cafea, vanilie etc. ● lichior fin. **2.** produs cosmetic folosit la îngrijirea pielii; alifie. **3.** *(fig.)* ceea ce este bun, de frunte, foarte folositor. [<fr. *crème*]
cremónă *s.f.* dispozitiv metalic fixat la o fereastră sau la o ușă și care servește la închiderea acestora. [<fr. *crémone*]
cremométru *s.n.* instrument cu care se măsoară cantitatea de smîntînă sau de alte grăsimi care se găsesc în lapte. [<fr. *crémomètre*, cf. fr. *crème* — smîntînă, frișcă, gr. *metron* — măsură]
crenát *adj. (despre frunze)* cu marginile dințate. [<fr. *créné*, cf. lat. *crinatus* — dințat]
crenél *s.n.* deschizătură practicată într-un zid de apărare, care permite tragerea cu arma stînd la adăpost de loviturile inamicului. [pl. *-luri*, *-le*. / cf. fr. *créneau*]
crenelá *vb.* I. *tr.* a face, a construi creneluri (într-un zid). [<fr. *créneler*]
crenelát *adj.* cu creneluri. [cf. fr. *crénelé*]
crenoterapíe *s.f.* tratament cu apă de izvor. [pron. *-pi-e*. /<fr. *crénothérapie*, cf. gr. *krene* — izvor, *therapeia* — tratament]
crénvurșt *s.m. (mai ales la pl.)* cîrnăcior subțire fabricat în pereche cu altul. [<germ. *Krenwürstel*]
creofág *adj.* care se hrănește cu carne. [pron. *cre-o-*. /<fr. *créophage*, cf. gr. *kreas* — carne, *phagein* — a mînca]
creofagíe *s.f.* obișnuință de a se hrăni cu carne. [pron. *cre-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *créophagie*]
creól *s.m.* și *f.* **1.** om de rasă albă născut în America Latină sau în colonii. **2.** *(prin confuzie)* om născut din părinți de rase diferite; mulatru. [pron. *cre-ol*. / <fr. *créole*, cf. sp. *criollo*]
creolínă *s.f.* amestec lichid de săpun și de ulei greu, obținut la distilarea cărbunilor de pămînt și folosit în special ca dezinfectant. [pron. *cre-o-*. / <it. *creolina*]
creozót *s.n.* lichid uleios, gălbui și caustic, cu miros tare, obținut prin distilarea gudroanelor de lemn; este folosit în industrie și în medicină. [pron. *cre-o-*. var. *creuzot* s.n. / <fr. *créosote*, cf. gr. *kreas* — carne, *sozo* — conserv]
creozotáre *s.f.* conservare a lemnului prin impregnare cu creozot. [pron. *cre-o-*. pl. *-tări*. / după fr. *créosotage*]
crep[1] *s.n.* cauciuc natural, albicios la culoare, folosit pentru tălpi la încălțăminte. [<fr. *crêpe*]
crep[2] *s.n.* țesătură subțire, de mătase sau de lînă, cu suprafața ușor încrețită. ● bucată neagră dintr-o astfel de țesătură, purtată (la rever) în semn de doliu. [<fr. *crêpe*]
crepídă *s.f. (ant.)* încălțăminte antică (grecească sau romană) asemănătoare cu sandalele. [pl. *-de*. / <lat. *crepida*, gr. *krepis*, cf. fr. *crépide*]
crepitánt *adj.* care trosnește, care pîrîie. [< fr. *crépitant*]
crepitáție *s.f.* trosnitură, pîrîitură produsă de ciocnirea extremităților unui os fracturat, de aerul pătruns în plămînii bolnavi etc. [gen. *-iei*. var. *crepitațiune* s.f. /cf. it. *crepitazione*, fr. *crépitation*]
crepón *s.n.* țesătură cu crețuri sau bobițe în relief. [<fr. *crépon*]
crepúscul *s.n.* lumină difuză care se răspîndește înainte de răsăritul și după apusul soarelui; *(spec.)* sfîrșit de zi; înserare, amurg. ● *(fig.)* declin, sfîrșit. [cf. lat. *crepusculum*, fr. *crépuscule*]
crepusculár *adj.* privitor la crepuscul; de crepuscul. [cf. it. *crepuscolare*]
crescéndo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* crescînd în intensitate; din ce în ce mai tare. // *s.n.* creștere progresivă a intensității unui sunet. [pron. *-scen-*. pl. *-ouri*. / <it., fr. *crescendo*]
cresón *s.n.* plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori albe, mici și cu frunze comestibile; hrență. [<fr. *cresson*]
crestomație *s.f.* culegere de texte (mai ales din autorii clasici). [gen. *-iei*. var. *crestomatie* s.f. / <fr. *chrestomathie*, cf. gr. *chrestomatheia* <*chrestos* — util, *mathein* — a învăța]
creșă *s.f.* instituție unde sînt ținuți copiii mici pînă la trei ani pentru a fi hrăniți

și îngrijiți în timp ce părinții sînt la lucru. [<fr. *crèche*]
cretacéu *adj. (despre roci)* de natura cretei, alcătuit din cretă. [pron. *-ceu.* /<fr. *crétacé*]
cretácic *s.n.* perioadă geologică de la sfîrșitul erei mezozoice, care se caracterizează prin depuneri masive de calcar. [după fr. *crétacé*]
créță *s.f.* **1.** carbonat de calciu natural, format din cochiliile unor animale marine foarte mici. **2.** bucată de cretă (**1**) care servește la scris pe tablă, pe lemn etc. [var. *cridă, credă* s.f. / <lat. *creta*]
cretín *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de cretinism. ● stupid, îmbecil, idiot. [<fr. *crétin*]
cretinísm *s.n.* boală cauzată de tulburări funcționale ale glandei tiroide, care se manifestă prin anomalii fizice, degenerescență, insuficiență mintală etc.; *(curent)* tîmpenie, idioție, prostie. [cf. fr. *crétinisme*]
cretón *s.n.* țesătură imprimată, din fire de in sau de bumbac. [<fr. *cretonne,* cf. *Creton,* n.p.]
creuzét *s.n.* vas rezistent la căldură, folosit pentru reacții chimice la temperaturi înalte. ● *(metal.)* recipient dintr-un material refractar, care servește la topirea metalelor sau pentru anumite tratamente termice. [pron. *cre-u-.* / <fr. *creuset*]
crevásă *s.f.* crăpătură într-un bloc mare de gheață. [<fr. *crevasse*]
crevétă *s.f.* mic rac marin, comestibil. [<fr. *crevette*]
crezól *s.m.* lichid extras din gudronul de cărbune, asemănător fenolului, cu proprietăți antiseptice. [<fr. *crésol*]
criblúră *s.f.* piatră dură, sfărîmată mărunt și sortată după dimensiuni standardizate, folosită ca îmbrăcăminte rutieră. [<fr. *criblure*]
cric *s.n.* aparat folosit pentru ridicarea greutăților prin împingere în sus.[<fr. *cric*]
crichét *s.n. (sport)* joc între două echipe a cîte 11 persoane în care fiecare dintre ele caută să introducă mingea în poarta adversarului, lovind-o cu un fel de baston de lemn. [<engl., fr. *cricket*]
cricoíd *adj. (despre unul din cartilajele laringelui)* în formă de inel. [<fr. *cricoïde,* cf. gr. *krikos* — inel, buclă, *eidos* — formă]
crímă *s.f.* fapt penal (omor, trădare de patrie etc.) considerat de lege ca foarte grav și care este pedepsit deosebit de aspru. [<fr. *crime,* cf. lat. *crimen* — acuzare]
criminál *adj.* care constituie o crimă, de crimă. // *s.m.* și *f.* făptuitor al unei crime. [<lat. *criminalis,* cf. fr. *criminel*]
criminalíst *s.m.* și *f.* specialist în dreptul penal. [cf. fr. *criminaliste*]
criminalístică *s.f. (jur.)* totalitatea cunoștințelor despre metodele și mijloacele dezvăluirii crimelor, cu scopul lămuririi și prevenirii lor; cercetarea pregătirii, săvîrșirii și ascunderii crimelor. [<fr. *criminalistique*]
criminalitáte *s.f.* săvîrșire de crime; numărul de omoruri comise într-o perioadă. [cf. fr. *criminalité*]
criminológie *s.f.* ramură a dreptului care studiază pe criminal și criminalitatea ca fenomen social. [gen. *-iei.* / <fr. *criminologie,* cf. lat. *crimen* — crimă, gr. *logos* — vorbire]
criniéră *s.f.* creasta unui coif din care ieșeau penajul sau alte ornamente. [pron. *-ni-e-.* /<fr. *crinière*]
crinoíde *s.n. pl.* echinoderme avînd corpul în formă de calici cu brațe, așezat pe un peduncul și fixat pe fundul mării. [pron. *-no-i-.* sg. *crinoid.* / <fr. *crinoïdes,* cf. gr. *krinon* — crin, *eidos* — aspect]
crinolínă *s.f.* fustă lungă și largă, în formă de clopot, susținută de arcuri subțiri, la modă în secolul trecut. v. m a l a c o f. [<fr. *crinoline*]
criolít *s.n.* fluorură naturală de sodiu și aluminiu. [pron. *cri-o-.* pl. *-te, -turi.*/ / <fr. *cryolithe,* cf. gr. *kryos* — frig, *lithos* — piatră]
criologíe *s.f.* studiul particularităților petrografice ale gheții. [pron. *cri-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *cryologie,* cf. gr. *kryos* — frig, *logos* — vorbire]
crioscóp *s.n.* aparat pentru determinarea greutății moleculare cu ajutorul scăderii temperaturii de solidificare a unei soluții. [<fr. *cryoscope*]
crioscopíe *s.f.* **1.** metodă de determinare a greutății moleculare a unei substanțe prin măsurarea coborîrii temperaturii de solidificare a acelei substanțe într-un solvent. **2.** disciplină care se ocupă cu studiul legilor de înghețare a soluțiilor saline. [<fr. *cryoscopie,* cf. gr. *kryos* — frig, *skopein* — examinare]
criostát *s.n.* vas de sticlă cu pereți dubli, argintați în interior, folosit pentru păstrarea lichidelor la o anumită temperatură; vas Dewar. [<fr. *cryostat*]
crioterapíe *s.f.* tratament prin frig, produs cu ajutorul zăpezii carbonice, aplicat în anumite boli. [gen. *-iei.* / <fr. *cryothérapie,* cf. gr. *kryos* — frig, *therapeia* — îngrijire]
críptă *s.f.* cavou subteran, locaș de înmormîntare construit sub o biserică, sub un monument; capelă subterană. [pl. *-te.*/ <it. *cripta,* fr. *crypte,* cf. gr. *kryptos* — ascuns]
críptic *adj.* **1.** *(rar)* ascuns, secret. **2.** care prezintă ascunzători, focare de microbi. [<fr. *cryptique,* cf. gr. *kryptos* — ascuns]
criptodepresiúne *s.f.* depresiune ascunsă, umplută de apele unui lac adînc. [cf. gr. *kryptos* — ascuns, lat. *depressio* — adîncitură]
criptofíte *s.f. pl.* plante erbacee perene, care continuă să trăiască în timpul iernii datorită rădăcinilor adînc înfipte în pămînt. [<fr. *cryptophyte,* cf. gr. *kryptos* — ascuns, *phyton* — plantă]
criptogáme *s.f. pl.* încrengătură a regnului vegetal, care cuprinde plante lipsite de flori; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. [<fr. *cryptogames,* cf. gr. *kryptos* — ascuns, *gamos* — căsătorie]
criptográfic *adj.* privitor la criptografie. [<fr. *cryptographique*]
criptografíe *s.f.* mod de scriere secretă cu ajutorul unui cod de semne convenționale. ● joc distractiv constînd din dez-

legarea unei fraze reprezentate prin diferite semne, figuri, litere sau cifre aranjate într-un anumit fel. [gen. *-iei.* / <fr. *cryptographie*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *graphein* — a scrie]

criptogramă *s.f.* document, text scris cu caractere secrete. ● joc distractiv constînd în a împărți cuvintele unei fraze într-un număr exact de fragmente care se înscriu într-o formă geometrică regulată, urmînd ca cel care-i dezleagă să afle locul unde începe succesiunea acestor fragmente, precum și modul în care ele se succed. [<fr. *cryptogramme*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *gramma* — scriere]

criptonim *adj.* cu nume ascuns. // *s.n.* semn convențional (inițiale, cifre, anagramă etc.) sub care se ascunde numele cuiva; pseudonim. [<fr. *cryptonyme*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *onyma* — nume]

crisalidă *s.f.* nimfa insectelor lepidoptere. [<fr. *chrysalide*, cf. lat. *chrysallis*, gr. *chrysos* — aur]

criselefantin *adj. (despre statui)* făcut din aur și din fildeș. [<fr. *chryséléphantin*, cf. gr. *chrysos* — aur, *elephas* — fildeș]

crisoberíl *s.n.* mineral transparent, de culoare verde; este o piatră prețioasă rară. [<fr. *chrysobéryl*, cf. gr. *chrysos* — aur, fr. *béryl*]

crisográf *s.m.* copist care scria manuscrise cu litere de aur. [pl. *-fi.* / <fr. *chrysographe*]

crisografíe *s.f.* arta de a scrie cu litere de aur. [gen. *-iei.* / <fr. *chrysographie*, cf. gr. *chrysos* — aur, *graphein* — a scrie]

crisopráz *s.n.* varietate de calcedonie de culoare verde. [<fr. *chrysoprase*, cf. gr. *chrysos* — aur, *prason* — pară]

crispá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) contracta involuntar, a (se) încleșta. [<fr. *crisper*]

crispáre *s.f.* acțiunea de a (se) crispa și rezultatul ei; crispație, încleștare, contracție. [<*crispa*]

crispáție *s.f.* crispare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *crispation*]

cristál *s.n.* **1.** sticlă de o fabricație specială, de calitate superioară, transparentă și incoloră. ● obiect confecționat dintr-o astfel de sticlă. **2.** fragment al unui compus (mai ales dintr-o rocă) care are de la natură o formă geometrică de poliedru. **3.** ~ *-de-stîncă* = formă naturală cristalizată, pură, a silicei. [pl. *-le, -luri.* / <gr. *krystallos* — gheață, cf. it. *cristallo*, fr. *cristal*, germ. *Kristall*]

cristalín[1] *s.n.* corp transparent lenticular, situat în ochi imediat înapoia irisului. [pl. *-ne, -nuri.* / cf. fr. *cristallin*]

cristalín[2] *adj.* curat, transparent, limpede (ca cristalul). [cf. fr. *cristallin*]

cristalizá *vb.* I. **1.** *intr.* și *refl. (despre substanțe, roci)* a se transforma în cristale. **2.** *refl.* și *tr. (fig.)* a (se) închega, a (se) limpezi, a lua sau a da formă definitivă. [<fr. *cristalliser*, cf. it. *cristalizzare*]

cristalizáre *s.f.* acțiunea de a (se) cristaliza; limpezire, cristalizație. [<*cristaliza*]

cristalizáție *s.f.* cristalizare. [gen. *-iei.* var. *cristalizațiune* s.f. / cf. fr. *cristallisation*]

cristalizór *s.n. (tehn.)* vas de laborator în care se face cristalizarea soluțiilor. [cf. fr. *cristallisoir*]

cristalogenéză *s.f.* **1.** studiul condițiilor de formare a cristalelor (2). **2.** formarea cristalelor în natură; cristalizare. [cf. fr. *cristallogénie* <gr. *krystallos* — gheață, *gennan* — a naște]

cristalográf *s.m.* specialist în cristalografie. [<fr. *cristallographe*]

cristalográfic *adj.* care se referă la cristalografie, de cristalografie. [<fr. *cristallographique*]

cristalográfie *s.f.* disciplină care studiază formele, proprietățile și legile de formare a cristalelor. [<fr. *cristallographie*, cf. gr. *krystallos* — cristal, *graphein* — a descrie]

cristaloid *s.m.* substanță în soluție, care poate trece printr-o membrană de pergament. // *adj.* cu aspect de cristal. [<fr. *cristalloïde*, cf. gr. *krystallos* — cristal, *eidos* — aspect]

cristalometrie *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul formelor geometrice ale cristalelor. [<fr. *cristallométrie*, cf. gr. *krystallos* — gheață, *metron* — măsură]

cristiánie *s.f.* oprire la schi printr-o întoarcere bruscă, cu schiurile apropiate. [pron. *-ti-a-ni-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *christiania*]

cristianism *s.n. (franțuzism)* creștinism. [pron. *-ti-a-.* / <fr. *christianisme*]

critériu *s.n.* punct de vedere, principiu de clasificare, de apreciere, de definire etc.; normă. [pron. *-riu.* pl. *-ii.* / <fr. *critérium*, cf. gr. *kriterion* — ceea ce servește la judecare]

critic *adj.* **1.** de critică, privitor la critică. ○ *aparat* ~ = totalitatea notelor lămuritoare făcute de un editor la editarea unui text; *ediție critică* = ediție a unui text literar însoțit de aparat critic. ● bazat pe critică, care folosește critica. **2.** referitor la un moment de criză; care anunță, determină o criză, o schimbare; dificil, periculos. // *s.m.* specialist în probleme de artă, care analizează, interpretează și apreciază opere de artă (pentru a le lămuri publicului și pentru a da artei o anumită orientare). [<lat. *criticus*, gr. *kritikos* — a judeca, cf. fr. *critique*, it. *critico*]

criticá *vb.* I. *tr.* a da la iveală greșelile, lipsurile (unei persoane, ale unei opere etc.), arătînd cauzele și indicînd mijloacele de remediere, de îndreptare. [p.i. *critic.* / <fr. *critiquer*, it. *criticare*]

criticábil *adj.* care poate, care merită a fi criticat. [cf. fr. *critiquable*]

criticánt *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care este gata oricînd să facă o critică negativă; care bîrfește, bîrfitor, intrigant. [cf. fr. *critiquant*]

criticástru *s.m. (peior.)* critic mărunt, neînsemnat. [<germ. *Kritikaster*]

critică *s.f.* **I.** arta de a interpreta și aprecia operele artistice sau științifice. ○ ~ *de text* = comentarii asupra formei și conținutului unui text. **II.** metodă comunistă de educare a oamenilor muncii,

constînd în scoaterea la iveală a greșelilor și lipsurilor și indicarea mijloacelor pentru lichidarea lor. [<fr. *critique*, it. *critica*, cf. gr. *kritike*]

criticism *s.n.* **1.** denumire dată de Kant filozofiei sale idealiste, considerînd că scopul ei principal este de a analiza critic capacitățile de cunoaștere ale omului. **2.** teorie filozofică idealist-subiectivă care minimalizează capacitatea omului de a cunoaște lumea și care consideră drept izvor al cunoașterii numai experiența înțeleasă subiectiv. [cf. fr. *criticisme*]

criticist *adj.*, *s.m.* (adept) al criticismului. [cf. fr. *criticiste*]

crizantémă *s.f.* plantă din familia compozeelor, cu flori mari și frumoase de diferite culori, care înflorește toamna tîrziu și se cultivă mai ales ca plantă decorativă. [<fr. *chrysanthème*, cf. gr. *chrysos* — aur, *anthos* — floare]

criză *s.f.* **1.** *(ec.)* stagnare și perturbare a vieții economice la care se ajunge inevitabil și periodic în țările capitaliste, datorită contradicției fundamentale dintre caracterul social al producției și forma privată a însușirii produselor. **2.** moment periculos și decisiv; tulburare. ○ *~ de guvern* = interval de timp care se scurge între demisia unui guvern și formarea unui nou guvern; *~ de timp* = situație a unui jucător la șah, căruia îi rămîne puțin timp pentru multe mutări. ● tensiune, zbucium sufletesc, moment de grea încercare, de depresiune sufletească. **3.** fază critică în dezvoltarea unei boli; variație bruscă care survine în cursul unei boli, ca semn al unei schimbări în bine sau în rău. [<fr. *crise*, cf. lat. *crisis*, gr. *krisis* <*krinein* — a judeca]

croaziéră *s.f.* **1.** călătorie (turistică) pe mare. **2.** *(av.)* regim de zbor al unui avion la o viteză mai mică decît cea maximă, pentru a se reduce uzura și consumul de combustibil. [pron. *croa-zi-e-*. /< fr. *croisière*]

crocánt *adj. (franțuzism; despre alimente)* care se sfărîmă cu ușurință, făcînd zgomot cînd este zdrobit de dinți. [<fr. *croquant*, cf. *croquer* — a sfărîma între dinți]

crochét *s.n.* joc cu bile de lemn care se lovesc cu un ciocan cu coadă lungă, făcîndu-le să treacă, potrivit anumitor reguli, printr-o serie de mici arcade înfipte în pămînt. [<engl., fr. *croquet*]

crochéte *s.f. pl.* preparat culinar din griș sau din zarzavaturi etc., modelat în formă de bastonașe sau de turtițe și prăjit în grăsime. [<fr. *croquette*]

crochiu *s.n.* schiță sumară a unui plan, a unui desen etc. [pron. *-chiu*. / <fr. *croquis*]

crocodíl *s.m.* **1.** reptilă sauriană amfibie, foarte mare, care trăiește pe lîngă fluviile din țările tropicale (în special pe malurile Nilului). ○ *(fam.) lacrimi de ~* = plîns prefăcut, ipocrit. **2.** dispozitiv de comandă automată pentru semnalizarea, pe locomotiva unui tren în mers, a poziției semnalelor de acoperire a liniei. **3.** clemă folosită pentru legături electrice provizorii. [cf. fr. *crocodile*, lat. *crocodilus*]

crom *s.n.* metal alb-cenușiu, dur, asemănător cu fierul, care se folosește la fabricarea oțelului inoxidabil și la cromare. ○ *galben de ~* = cromat de plumb folosit în vopsitorie. [<fr. *chrome*, cf. gr. *chroma* — culoare]

cromá *vb.* I. *tr.* a acoperi (un obiect) cu un strat subțire de crom. [<fr. *chromer*]

cromáj *s.n.* operație industrială care constă în depunerea unui strat subțire de crom pe suprafața unui metal. [cf. fr. *chromage*]

cromáre *s.f.* acțiunea de a croma și rezultatul ei; cromaj. [<*croma*]

cromát *adj.* care conține crom; care este acoperit cu un strat subțire de crom. // *s.m.* sare a acidului cromic. [cf. fr. *chromate*]

cromatáre *s.f.* acoperire a obiectelor metalice cu un strat subțire de cromați, pentru a le da un anumit aspect și anumite calități (inoxidabilitate, luciu etc.). [cf. fr. *chromatiser*]

cromátic *adj.* **1.** referitor la culori, la colorit. ○ *aberație cromatică* = defect al imaginilor produse de lentile, constînd în formarea de irizații pe marginea imaginilor. **2.** *(despre tonuri)* care se succed în semitonuri consecutive. ○ *semiton ~* = semiton format din două trepte cu aceeași denumire; *gamă cromatică* = gamă compusă din semitonuri cromatice. [<it. *cromatico*, fr. *chromatique*]

cromátică *s.f.* **1.** arta preparării și întrebuințării culorilor. **2.** colorit. [<fr. *chromatique*, cf. gr. *chromatikos* <*chroma* — culoare]

cromatínă *s.f.* substanță colorabilă a nucleului celular, în interiorul căruia ea formează un filament în formă de ghem sau de rețea. [<fr. *chromatine*]

cromatísm *s.n.* **1.** calitate a razelor albe de a se putea descompune în raze de culori diferite; colorație. **2.** caracterul cromatic al unei melodii. [cf. fr. *chromatisme*]

cromatofór *s.m.* nume dat unor corpusculi, unor celule cu pigmenți etc., care dau animalelor și plantelor diferite culori. [cf. fr. *chromatophore* <gr. *chroma* — culoare, *phoros* — purtător]

cromatogén *adj.* care colorează; care produce materii colorante. [cf. fr. *chromatogène* <gr. *chroma* — culoare, *gennan* — a produce]

cromatográfic *adj.* care se referă la cromatografie. [<fr. *chromatographique*]

cromatografíe *s.f.* procedeu de separare a unor substanțe dintr-un amestec, filtrîndu-le printr-un absorbant. [gen. *-iei*. / <fr. *chromatographie*]

cromatoplást *s.f. pl.* corpusculi de culoare roșie, galbenă sau portocalie care dau culoarea caracteristică rădăcinilor de morcovi sau fructelor coapte, avînd același rol ca și cloroplastele. [cf. fr. *chromatoplaste* <gr. *chroma* — culoare, *plastes* — creator]

cromíc *adj. acid ~* = acid rezultat din combinarea cromului cu oxigen și hidrogen. [<fr. *chromique*]

cromít *s.m.* cromat natural de fier. [<fr. *chromite*]

cromléh *s.n.* monument megalitic cu caracter sacru, din epoca bronzului, constînd

dintr-un cerc de pietre brute înfipte vertical în pămînt, la intervale regulate. [<fr. *cromlech*, cf. celt. *cromlech* — pietre în cerc]

cromoblástă *s.f.* celulă a pielii care are pigmenți colorați. [<fr. *chromoblaste*, cf. gr. *chroma* — culoare, *blastos* — germene]

cromofóri *s.m.pl.* *(biol.)* cromatofori. [sg. *cromofor*. / <fr. *chromophore*]

cromofotografíe *s.f.* procedeu prin care se obțin fotografii în culori. ● fotografie în culori obținută prin acest procedeu. [<fr. *chromophotographie*, cf. gr. *chroma* — culoare, fr. *photographie*]

cromofototerapíe *s.f.* metodă de a trata bolnavii mintali cu ajutorul luminii colorate. [cf. gr. *chroma* — culoare, *phos* — lumină, *therapeia* — îngrijire]

cromolitográfic *adi.* de cromolitografie, obținut prin cromolitografie. [cf. fr. *chromolithographique*]

cromolitografíe *s.f.* procedeu de reproducere litografică în mai multe culori. ● *(concr.)* desen, tablou făcut prin procedeul acesta. [<fr. *chromolithographie*, cf. gr. *chroma* — culoare, fr. *lithographie*]

cromopsíe *s.f.* boală a ochiului datorită căreia obiectele necolorate sînt percepute în culori. [gen. *-iei*. / <fr. *chromopsie*, cf. gr. *chroma* — culoare, *opsis* — vedere]

cromoscóp *s.n.* **1.** aparat optic pentru reproducerea în culori a clișeelor ortocromatice. **2.** cinescop folosit în transmisiunile de televiziune în culori. [<fr. *chromoscope*, cf. gr. *chroma* — culoare, *skopein* — a privi]

cromosféră *s.f.* strat incandescent gazos de culoare roză, situat în jurul soarelui și care se poate vedea numai în timpul eclipselor totale de soare. [<fr. *chromosphère*, cf. gr. *chroma* — culoare, *sphaira* — sferă]

cromosféric *adj.* referitor la cromosferă, al cromosferei. [<fr. *chromosphérique*]

cromotipíe *s.f.* reproducere litografică în culori, obținută pe cale fotochimică; *(concr.)* imagine colorată astfel obținută. [gen. *-iei*. / <fr. *chromotypie*, cf. gr. *chroma* — culoare, *typos* — urmă]

cromozóm *s.m.* particulă care ia naștere din nucleul unei celule în timpul diviziunii ei. [<fr. *chromosome*, cf. gr. *chroma* — culoare, *soma* — corp]

cronaxíe *s.f.* timpul fiziologic caracteristic de excitabilitate a fiecărui organ sau țesut; *(spec.)* durata minimă de acțiune a unui curent electric, necesar ca substratul excitat să atingă pragul de răspuns. [<fr. *chronaxie*, cf. gr. *chronos* — timp, *axia* — evaluare]

crónic *adj.* *(despre boli*; op. *acut)* care are o evoluție lentă, de durată. ● *(fig.)* care se prelungește multă vreme, învechit, greu de înlăturat. [<fr. *chronique*. lat. *chronicus* <gr. *chronos* — timp]

cronicár *s.m.* **1.** autor de cronici și letopisețe. **2.** ziarist, colaborator la un ziar, la o revistă, care redactează cronici (2). [var. *hronicar* s.m. / cf. fr. *chroniqueur*]

crónică *s.f.* **1.** povestire istorică în care se expun cronologic evenimentele din viața unui popor; letopiseț. **2.** articol de ziar, de revistă, care comentează evenimente la ordinea zilei. **3.** comentariu răutăcios în legătură cu viața cuiva. [pl. *-ci*. var. *hronic* s.n., *hronică* s.f. / <lat. *chronica*, cf. fr. *chronique*, gr. *chronika* <*chronos* — timp]

cronicitáte *s.f.* stare cronică a unei boli, a unui bolnav. [cf. fr. *chronicité*]

cronofotográfic *adj.* referitor la cronofotografie. [<fr. *chronophotographique*]

cronofotografíe *s.f.* reprezentare fotografică a unei mișcări cu ajutorul mai multor fotografii instantanee, luate la scurte intervale de timp. [gen. *-iei*. / <fr. *chronophotographie*, cf. gr. *chronos* — timp, fr. *photographie*]

cronográf[1] *s.n.* *(lit.)* scriere populară reprezentînd un fel de sinteză a istoriei generale. [pl. *-fe*, *-furi*. / <fr. *chronographe*, cf. gr. *chronographos*]

cronográf[2] *s.n.* instrument înregistrator al timpului. ● instrument folosit la verificarea funcționării ceasornicelor și a cronometrelor. [<fr. *chronographe*, cf. gr. *chronos* — timp, *graphein* — a scrie]

cronografíe *s.f.* scriere de cronici, de cronografe[1]. [gen. *-iei*. / <ngr. *chronographia*]

cronográm *s.n.* inscripție în care literele, corespunzătoare cifrelor romane, formează data. ● informație dată de literele unei fraze, ale unui vers, ale unei inscripții etc. care au și o semnificație numerală, reprezentînd cifre romane. [var. *cronogramă* s.f. / cf. it. *cronogramma*, fr. *chronogramme*]

cronológic *adi.* dispus în ordinea succesiunii în timp. [cf. fr. *chronologique*]

cronologíe *s.f.* *(ist.)* disciplină care se ocupă cu stabilirea epocilor și a datelor; sistem de socotire a anilor; succesiune în timp a unor evenimente etc. ● listă cuprinzînd o succesiune cronologică. [gen. *-iei*. / <fr. *chronologie*, cf. gr. *chronos* — timp, *logos* — vorbire]

cronometrá *vb.* I. *tr.* a măsura (cu cronometrul) durata unei acțiuni. [<fr. *chronométrer*]

cronometráj *s.n.* cronometrare. [<fr. *chronométrage*]

cronometráre *s.f.* acțiunea de a cronometra și rezultatul ei; cronometraj. [<*cronometra*]

cronométric *adj.* (ca) de cronometru. [cf. fr. *chronométrique*]

cronometríe *s.f.* parte a fizicii care studiază măsurarea timpului; tehnica construirii cronometrelor. [gen. *-iei*. /<fr. *chronométrie*]

cronometrór *s.m.* cel care cronometrează. [cf. fr. *chronométreur*]

cronométru *s.n.* instrument de precizie cu care se măsoară timpul; *(curent)* ceas de precizie (care poate măsura și fracțiunile de secundă). [<fr. *chronomètre*, cf. gr. *chronos* — timp, *metron* — măsură]

cronoscóp *s.n.* instrument pentru măsurarea unui scurt interval de timp, folosit în laboratoarele de fizică, de fiziologie etc. [<fr. *chronoscope*, cf. gr. *chronos* — timp, *skopein* — a privi]

cros[1] *s.n.* alergare pe teren variat, în care participanții sînt nevoiți să treacă diferite obstacole naturale, respectînd anumite norme. [<engl., fr. *cross-country*]

cros[2] *s.n.* lovitură la box, intermediară între directă și swing, care se dă în stomac sau bărbie; v. croșeu. [<engl., fr. *cross*]

crósă *s.f.* baston curbat la un capăt, care se folosește la jocurile de hochei, polo și golf. [<fr. *crosse*]

crosíst *s.m.* și *f.* sportiv specializat în crosuri. [<*cros*]

crósă *s.f.* notă în valoare de o optime a cărei coadă este terminată printr-un semn în formă de cîrlig. [<fr. *croche*]

croșét *s.n.* ornament sculptat în formă de frunză curbată, cu care se decorează frontoanele, cornișele și extradosul arcelor gotice. [cf. fr. *crochet*]

croșetá *vb.* I. *tr.* a împleti (dantele) cu croșeta. [<fr. *crocheter*]

croșétă *s.f.* **1.** ac lung, cu vîrful în formă de cîrlig, cu care se lucrează diferite împletituri (mai ales dantele) din ață, lînă etc. **2.** *(poligr.)* paranteză colțuroasă, dreaptă. [var. *croșet* s.n. / <fr. *crochet*]

croșéu *s.n.* lovitură la box dată din apropierea corpului, cu brațul îndoit. [pron. *-șeu.* / <fr. *crochet*]

crotál *s.m.* șarpe foarte veninos care trăiește în America tropicală; șarpe-cu-clopoței. [<fr. *crotale*, cf. gr. *krotalon* — clopoțel]

crucéită *s.f.* platformă orizontală mică fixată deasupra arborelui gabier, servind la fixarea sarturilor arboreților. [<it. *crocetta*]

cruciádă *s.f. (ist.)* nume dat expedițiilor cu caracter militar întreprinse în evul mediu de țările din Europa occidentală în Orientul Mediteranei, care, sub pretextul eliberării mormîntului lui Cristos de sub musulmani, urmăreau de fapt cucerirea de noi teritorii. [var. *cruciată* s.f. / <*cruce*, după it. *crociata*, fr. *croisade*]

cruciál *adj.* de importanță capitală; hotărîtor, decisiv. [cf. fr. *crucial*]

cruciát *s.m.* participant la o cruciadă. [pron. *ci-at.* / cf. lat. med. *cruciatus*, it. *crociato*]

cruciéră *s.f.* acțiunea de luptă pe comunicațiile mărítime ale inamicului, dusă în mod sistematic, în scopul dezorganizării sistemului de transporturi al acestuia. [pron. *-ci-e-.* / <it. *crociera*]

crucifére *s.f. pl.* familie de plante angiosperme dicotiledonate cu flori care au patru petale și patru sepale așezate în cruce. [cf. fr. *cruciféracées*, cf. lat. *crux* — cruce, *ferre* — a purta]

crucificá *vb.* I. *tr.* a executa un condamnat, omorîndu-l prin țintuire pe cruce; a răstigni. [p. i. *crucific.* / cf. fr. *crucifier*, lat. *crucifigere* — a țintui pe cruce]

crucificáre *s.f.* acțiunea de a crucifica și rezultatul ei; răstignire pe cruce. [<*crucifica*]

crucifix *s.n.* obiect de cult reprezentînd pe Cristos răstignit pe cruce. [pl. *-xe*, *-xuri*, *crucifiși* s.m. / cf. lat. *crucifixus*, fr. *crucifix*]

cruciförm *adj.* în formă de cruce. [<fr. *cruciforme*]

crucișătór *s.n.* *(mar.)* navă de război, mai rapidă decît cuirasatul, dar mai ușoară și mai puțin puternică decît acesta. [var. *crucișetor* s.n. / după fr. *croiseur*, germ. *Kreuzer*]

cruditáte *s.f.* **1.** *(rar)* calitatea a ceea ce este crud. ● *(fig.)* vorbă grosolană, mojicie. **2.** *(la pl.)* fructe, legume proaspete, verdețuri. [după fr. *crudité*]

crup *s.n.* anghină diferică localizată pe laringe; *(pop.)* gușter. [<fr., engl. *croup*]

crupádă *s.f.* săritură a calului cu picioarele dinainte sub burtă. [<fr. *croupade*]

crúpă *s.f.* **1.** partea dinapoi a coapselor calului, care se întinde din regiunea lombară pînă la coadă. **2.** formă de relief compusă din două versante care se unesc după o linie; prelungire a unui mamelon. [<fr. *croupe*]

crupiér *s.m.* cel care conduce jocurile de noroc în stabilimentele publice, care adună banii cîștigați și plătește cîștigurile jucătorilor. [pron. *-pi-er.* / <fr. *croupier*]

crupón *s.n.* **1.** partea din mijloc a unei piei tăbăcite, de bou sau de vacă, după ce s-a îndepărtat pielea de pe gît, de pe picioare și coadă. **2.** placă de cauciuc din care se fac tălpi de încălțăminte. [<fr. *croupon*]

crurál *adj. (anat.)* care ține de membrele inferioare. [<fr. *crural*, cf. lat. *cruralis* < *crus* — gambă]

crustacéu *s.n. (zool.)* animal acvatic cu corpul acoperit cu o crustă chitinoasă impregnată cu calcar; *(la pl.)* clasă de animale care înglobează aceste viețuitoare. [<fr. *crustacés*, cf. lat. *crusta* — crustă]

crústă *s.f.* coajă formată prin solidificare, deasupra unor corpuri moi; scoarță. [<lat. *crusta*, cf. germ. *Kruste*]

crușón *s.n.* amestec de băuturi alcoolice cu fructe. [pl. *-oane.* / <rus. *kriușon*]

cuága *s.m.* animal înrudit cu calul și asemănător zebrei, care trăia în Africa. [pron. *cu-a-.* / cf. fr. *couagga*, germ. *Quagga*, cuvînt de origine hotentotă]

cuántă *s.f.* cea mai mică cantitate de energie radiantă a cărei valoare depinde numai de frecvența radiației. ○ *teoria cuantelor* = teorie care explică o serie de fenomene fizice la scară atomică și subatomică. [pron. *cuan-tă.* /<lat., fr. *quantum*, pl. *quanta*]

cuántic *adj. mecanică cuantică* = ramură a fizicii teoretice care se ocupă cu legile mișcării din lumea atomilor; *electronică cuantică* = ramură a fizicii care studiază procesele elementare discontinue din cîmpul electromagnetic și interacțiunea dintre acesta și substanțe și corpuri. [pron. *cuan-.* / <fr. *quantique*]

cuantificáre *s.f.* **1.** procedeu al mecanicii cuantice pentru stabilirea valorilor pe care le pot lua mărimile fizice care caracterizează proprietățile sistemelor atomice sau ale particulelor elementare. **2.** *~a predicatului* = operație logică prin care se precizează cantitatea predicatului în raport cu subiectul.

cuántum *s.n.* cantitate, sumă (neprecizată) la care se ridică o cheltuială, un credit etc. [pron. *cuan-tum.* var. *cvantum* s.n. / <lat. *quantum*]

cuártă *s.f. (fiz.)* sistem de patru conductе electrice, izolate între ele și împletite

împreună, folosit pentru cablurile telefonice. [<fr. *quarte*]
cuartadécimă *s.f.* interval pe 14 trepte. ● a paisprezecea treaptă de la un interval dat. [var. *cvartadecimă* s.f. / <it. *quartadecima*]
cuartolét *s.n.* grup de patru note de durată egală cu aceea a trei note obișnuite. [pron. *cu-ar-*. var. *cvartolet* s.n. / <fr. *quartolet*]
cuarț *s.n.* mineral foarte răspîndit în natură, care se găsește în stare amorfă în nisip sau cristalizat în cristale de diferite culori. [var. *cvarț* s.n. / <germ. *Quarz*, cf. fr. *quartz*]
cuarțós *adj.* care conține cuarț. [cf. fr. *quartzeux*]
cuarțít *s.n.* rocă metamorfică cu structură șistoasă, de culori diferite, compactă, dură. [cf. fr. *quartzite*, germ. *Quarzit*]
cuaternár *s.n.* ultima perioadă a erei neozoice, în care apare omul. // *adj.* care aparține acestei perioade. [pron. *cua-ter-*./ cf. it. *quaternario*]
cub *s.n.* **1.** corp geometric care are șase fețe pătrate egale între ele. **2.** puterea a treia a unui număr sau a unei expresii. [<lat. *cubus* <gr. *kybos* — zar]
cubáj *s.n.* determinarea volumului unui corp, al unei încăperi etc.; *(p. ext.)* volumul unui corp, al unei încăperi etc. [cf. fr. *cubage*]
cubéb *s.m.* arbust asemănător cu piperul, care crește în Java și Kalimantan (Borneo) și din ale cărui fructe se extrag substanțe folosite în cosmetică și farmacologie. [<fr. *cubèbe*]
cúbic *adj.* referitor la cub; ca un cub. ○ *zahăr* ~ = zahăr în formă de mici prisme regulate. [cf. fr. *cubique*]
cubiculár *s.m.* sclav care îngrijea de camera de culcare. ● demnitar roman care se ocupa de camera de culcare a împăraților. [<lat. *cubicularius*, cf. fr. *cubiculaire*]
cubículum *s.n.* cameră de culcare în casele romane; dormitor. ● cameră mortuară din galeriile catacombelor. [pl. *-muri*./ <lat. *cubiculum*]
cubilóu *s.n.* cuptor în formă de coș, folosit pentru fuziunea fontei. [pron. *-lou*. /<fr. *cubilot*]
cubism *s.n.* curent formalist în artă (mai ales în pictură), care a apărut la începutul secolului al XX-lea și care tindea să înfățișeze obiectele, persoanele etc. în figuri geometrice. [cf. fr. *cubisme*]
cubíst *adj.* privitor la cubism; conform regulilor și formulelor cubismului. [cf. fr. *cubiste*]
cubítal *adj.* care ține de cubitus. [<fr. *cubital*]
cúbitus *s.n.* osul cel mai mare al antebrațului. [<lat., fr. *cubitus*]
cuculát *adj. (despre flori)* în formă de glugă sau capișon. [<lat. *cucullatus*]
cucúlă *s.f.* veșmînt cu glugă purtat de călugării catolici, confecționat din stofă groasă și aspră. [<lat. *cucullus*, cf. fr. *cuculle*]
cucurbitácee *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate cu fructul cărnos și coajă tare, avînd ca tip dovleacul, pepenele etc.; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. /<fr. *cucurbitacées*, cf. lat. *cucurbita* — dovleac]
cuguár *s.m. (zool.)* mamifer carnivor mare, din familia felinelor, care trăiește în America; puma. [pron. *-gu-ar*. / <fr. *cougouar*, cf. braz. *cuguar*]
cuirasá *vb.* I. *tr.* **1.** a prevedea cu o cuirasă; a îmbrăca, a proteja cu o cuirasă. **2.** *(fig.)* a întări, a fortifica, a oțeli, a înarma. [pron. *cu-i-*. / <fr. *cuirasser*]
cuirasát *s.n.* navă de război de mare tonaj, care are o cuirasă puternică și este înarmată cu artilerie de mare calibru; navă de linie. [pl. *-te*. var. *chiurasat* s.n. / cf. fr. *cuirassé*]
cuirásă *s.f.* **1.** armătură din plăci de oțel, cu care se blindează navele de război. **2.** armură de oțel care protejează pieptul și spatele, folosită mai ales în evul mediu; platoșă. [var. *chiurasă* s.f. /<fr. *cuirasse*]
cuirasiér *s.m.* soldat din cavalerie îmbrăcat în platoșă. [var. *chiurasier* s. m./ <fr. *cuirassier*]
culác *s.m.* țăran chiabur din Rusia. [<rus. *kulak*]
culánt *adj.* **1.** *(rar; despre oameni)* indulgent, ușor acomodabil; amabil; mărinimos, darnic. **2.** *(despre stil)* curgător. [<fr. *coulant*]
culátă *s.f.* partea dinapoi a țevii unei guri de foc. [<it. *culatta*]
cúlă *s.f.* pelerină cu glugă și cu mîneci largi purtată de unele ordine călugărești. [<fr. *coule*]
culbutór *s.m.* **1.** basculator. **2.** pîrghie care comandă mișcarea unei supape în distribuția combustibilului la unele motoare cu ardere internă, cu supape suspendate. [<fr. *culbuteur*]
culée *s.f.* **1.** *(constr.)* fiecare dintre cele două picioare ale unui pod, situate pe maluri. **2.** canal prin care metalul topit se scurge în tiparul piesei. [<fr. *culée*]
culevrínă *s.f.* tun de tip vechi, cu țeava lungă. [pl. *-ne*. / <fr. *couleuvrine*]
cúli *s.m. (rar)* muncitor indian sau chinez care lucrează cu ziua sau care trage rickșa. [<fr., engl. *coolie*, cf. hind. *kuli*]
culinár *adj.* de bucătărie, referitor la prepararea mîncării. ○ *artă culinară* = arta de a pregăti mîncăruri. [cf. fr. *culinaire*, lat. *culinarius*]
culisá *vb.* I. *intr. (tehn.; despre piese mobile)* a aluneca pe culise (**2**). [<fr. *coulisser*]
culisáre *s.f.* acțiunea de a culisa și rezultatul ei; alunecare pe culise (**2**). [<*culisa*]
culísă *s.f.* **1.** parte a scenei situată înapoia decorurilor. ● *(fig.; la pl.)* ceea ce se ascunde înapoia unui fapt, unui eveniment; dedesubturile unei situații. **2.** scobitură dreaptă în care alunecă o piesă mobilă; ghidaj; *(p. ext.)* piesă care alunecă de-a lungul acestei scobituri. ● partea mobilă a unui instrument de suflat din alamă. [<fr. *coulisse*]
culisór *s.n.* piesă prin intermediul căreia un mecanism poate culisa pe un element de ghidare. [cf. fr. *coulisseur*]
culm *s.n.* tulpină alcătuită din articule, goală sau plină cu țesut spongios; pai. [<lat. *culmus*]
culminá *vb.* I. *intr. (despre un astru)* a trece la meridian, a atinge cea mai mare

înălțime în drumul său pe bolta cerească. ● *(fig.)* a atinge cea mai mare înălțime, cel mai înalt stadiu; a ajunge, a fi la apogeu. [<fr. *culminer* cf. it., lat. bis. *culminare*]

culminánt *adj.* care culminează, ajuns la apogeu. ○ *punct* ~ = **a)** punctul cel mai înalt al unui loc; **b)** momentul de cea mai mare încordare al unei acțiuni. [pl. *-nți*, *-nte*. / cf. fr. *culminant*]

culminație *s.f.* moment în care un astru trece deasupra meridianului unui loc. ○ *punct de* ~ = punctul cel mai înalt atins de un astru. [gen. *-iei*. var. *culminațiune* s.f. / cf. fr. *culmination*, it. *culminazione*]

culoár *s.n.* coridor. ● spațiu necompartimentat folosit la trecerea în lungul unui vagon. [pron. *cu-loar*. / <fr. *couloir*]

culoáre *s.f.* **1.** senzație, impresie produsă asupra ochiului omenesc de radiațiile luminoase de diferite frecvențe; *(curent)* aspectul colorat al corpurilor; față. ○ *(despre oameni)* de ~ = care are pigmentația neagră, galbenă etc. ● *(fig.)* opinia unei persoane, a unui ziar, a unui partid politic etc. **2.** nuanță, ton. ● fel de a evoca, de a descrie plastic pe cineva sau ceva. ○ ~ *locală* = reproducere exactă a fizionomiei sau a obiceiurilor unui popor, ale unei țări, ale unei epoci etc. **3.** materie, substanță colorantă; vopsea. **4.** fiecare dintre cele patru categorii de semne ale cărților de joc (pică, treflă, carou și cupă). [pron. *cu-loa-* .var. *coloare* s. f. / <lat. *color*, cf. fr. *couleur*]

culpábil *adj.* care a săvîrșit o culpă; vinovat. [cf. lat. *culpabilis*]

culpabilitáte *s.f.* starea celui care a comis o culpă; vinovăție. [cf. fr. *culpabilité*]

cúlpă *s.f.* greșeală constînd în neîndeplinirea unei obligații, în săvîrșirea unui fapt pedepsit de lege; vină. [<lat. *culpa*, cf. fr. *coulpe*]

cult[1] *adj.* cu un nivel înalt de cunoștințe, de cultură; învățat, instruit. [<lat. *cultus*]

cult[2] *s.n.* **1.** act religios făcut în cinstea unei divinități. ● totalitatea ritualurilor unei religii. **2.** religie, confesiune. **3.** sentiment de admirație, de respect, de dragoste profundă pentru cineva sau ceva. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *culte*, cf. lat. *cultus*]

cultísm *s.n.* bogăție, afectare particulară a stilului. ● greșeală de limbă a cărei origine o constituie dorința de a se exprima mai literar, mai puțin banal. [<fr. *cultisme*]

cultivá *vb.* I. **1.** *tr.* a lucra pămîntul pentru a-l face să rodească. ● a semăna și a îngriji plante. **2.** *tr. (fig.)* a se ocupa intens de ceva; a dezvolta. ● a se ocupa special de cineva sau de ceva; a citi cu pasiune un scriitor, o operă. **3.** *refl.* și *tr.* a (se) instrui, a (se) educa. [p.i. *cultiv*. var. *cultivi* vb. IV. / <fr. *cultiver*]

cultivábil *adj. (despre plante, pămînt)* care se poate cultiva. [cf. fr. *cultivable*]

cultiváre *s.f.* acțiunea de a (se) cultiva și rezultatul ei; *(fig.)* instruire, dezvoltare. [<*cultiva*]

cultivatór *s.n.* mașină agricolă pentru fărîmițarea și afînarea pămîntului arat. // *s.m.* și *f.* persoană care se ocupă cu cultura pămîntului, a plantelor etc. [cf. fr. *ultivateur*]

culturál *adj.* privitor la cultură; de cultură. ○ *cămin* ~ = instituție de culturalizare a maselor, care organizează conferințe, spectacole artistice etc. [cf. fr. *cultural*, it. *culturale*]

culturalizá *vb.* I. *tr.* a instrui, a ridica nivelul cultural (al unei colectivități). [<*cultural*]

culturalizáre *s.f.* acțiunea de a culturaliza și rezultatul ei; instruire, instrucție largă. [pl. *-zări*. / <*culturaliza*]

cultúră *s.f.* **1.** totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire în procesul practicii sociale desfășurate de-a lungul veacurilor. ● totalitatea cunoștințelor din diverse domenii pe care le posedă cineva; dezvoltare intelectuală a cuiva. ○ *om de* ~ = persoană care are un nivel intelectual ridicat. **2.** lucrările efectuate asupra solului, pentru a face posibilă creșterea plantelor cultivate. ○ *plante de* ~ = plante cultivate de om. ● teren cultivat cu anumite plante. ● creștere a anumitor animale. ● creștere în laborator a unor bacterii; colonie de bacterii produsă în acest fel. **3.** ~ *fizică* = dezvoltarea corpului prin gimnastică și sport; știință care se ocupă cu această dezvoltare. [<lat., it. *cultura*, fr. *culture*]

cumis *s.n. (rar)* băutură făcută din lapte de iapă fermentat, întrebuințată și în medicină, în unele boli de stomac și ca tonic. [<it. *cumis*, cf. rus. *kumîs*]

cúmul *s.n.* deținerea mai multor funcții, atribuții etc. de către o singură persoană. [<fr. *cumul*, cf. lat. *cumulus* — grămadă]

cumulá *vb.* I. *tr.* **1.** a deține simultan două sau mai multe funcții, atribuții, calități etc. **2.** a aduna, a face un tot din mai multe sume de bani, situații etc. [<fr. *cumuler*, lat. *cumulare*]

cumulárd *s.m.* și *f.* deținător al mai multor funcții sau atribuții; *(peior.)* persoană care pretinde a întruni mai multe calități, merite etc. [<fr. *cumulard*]

cumuláre *s.f.* acțiunea de a cumula; *(jur.)* adunare, strîngere de bunuri, de drepturi etc. [<*cumula*]

cumulativ *adj. (jur.)* care implică (se face prin) cumulare. [cf. fr. *cumulatif*]

cumulátie *s.f. (rar)* cumulare, cumul. [gen. *-iei*. / cf. fr. *cumulation*, lat. *cumulatio*]

cumulostrátus *s.m.* formație compusă din nori cumulus și stratus. [<fr. *cumulostratus*]

cúmulus *s.m.* formație de nori groși, de culoare albă, cu aspect de ghemotoace de vată. [pl. *-uși*. / <fr., lat. *cumulus*]

cunctátor *adj., s.m. (ist.; rar)* (persoană) care temporizează, tărăgănează lucrurile pentru a provoca o întîrziere. [<lat. *cunctator*]

cuneifórm *adj.* care este în formă de cui. ○ *scriere cuneiformă* = sistem de scriere cu litere în formă de cuie, folosită de unele popoare din Orientul antic. // *s.f.* literă folosită în acest sistem de scriere

// *s.n.* unul din oasele tarsului. [pron. *-ne-i-*. / <fr. *cunéiforme*, cf. lat. *cuneus* — cui, *forma* — formă]

cunétă *s.f.* mică rigolă amenajată în radierul unui canal cu secțiune mare, pentru a ușura scurgerea apelor la debite mici. [<fr. *cunette*, it. *cunetta*]

cuniculicultúră *s.f. (zoot.)* creșterea iepurilor de casă. [<fr. *cuniculiculture*, cf. lat. *cuniculus* — iepure]

cupáj *s.n.* operație de amestecare a varietăților de vin, în vederea obținerii aromei, a buchetului și a unui anumit gust. [<fr. *coupage*]

cúpă[1] *s.f.* **1.** vas de băut, de obicei mai mult larg decît înalt. ● conținutul unui astfel de vas. ● *(rar)* caliciu. **2.** vas de metal (prețios) care se acordă cîștigătorului unei întreceri sportive ca premiu; *(p. ext.)* întrecere sportivă care se desfășoară pentru un astfel de premiu. **3.** piesă de metal în formă de vas, care, fiind fixată pe un elevator, servește la ridicarea cerealelor, a pămîntului etc. **4.** plantă cu tulpina foarte scurtă, care face o singură floare albastră-azurie. [<lat. *cuppa*, cf. fr. *coupe*]

cúpă[2] *s.f. (franțuzism; în croitorie)* tăietură; croială. [<fr. *coupe*]

cupelație *s.f.* procedeu industrial de separare a argintului din minereurile bogate în plumb, constînd în topirea minereului într-un curent puternic de aer. [gen. *-iei*. / cf. fr. *coupellation*]

cupélă *s.f.* vas confecționat dintr-un material refractar poros, folosit la extragerea metalelor prin cupelație. [cf. fr. *coupelle*, engl. *copper* — piele tăbăcită]

cuperós *adj., s.m.* și *f.* suferind de cuperoză. [cf. fr. *couperosé*]

cuperóză *s.f.* nume dat vinișoarelor roșii sau vinete care apar la oamenii în vîrstă în jurul nasului și pe umerii obrajilor. [<fr. *couperose*]

cupéu *s.n.* trăsură închisă, cu patru roți, cu o singură banchetă în fund. ● automobil care are în spate un compartiment acoperit, închis, pentru persoane. ● compartiment de vagon, de diligență etc. care are o singură banchetă. [<fr. *coupé*]

cupid *adj. (rar)* lacom, hrăpăreț. [cf. lat. *cupidus*]

cupiditáte *s.f.* lăcomie de bani, sete de cîștig. [cf. lat. *cupiditas*]

cuplá *vb.* I. *tr.* a lega, a uni, a face un cuplu din vehicule, din mai multe elemente ale unui sistem tehnic etc. [<fr. *coupler*]

cupláj *s.n.* **1.** dispozitiv demontabil pentru legarea a două circuite electrice sau a două elemente ale unui sistem tehnic. **2.** *(sport)* program sportiv alcătuit din două meciuri. [cf. fr. *couplage*]

cupláre *s.f.* acțiunea de a cupla; legare, unire. [<*cupla*]

cúplă *s.f.* dispozitiv demontabil, cuplare pentru un sistem tehnic sau pentru două vehicule. ● piesă cu care se face cuplarea vehiculelor de cale ferată. [<fr. *couple*]

cuplét *s.n.* cîntec sau poezie satirică cu mai multe strofe și un refren. ● strofă a unui cîntec, a unei poezii. ● episod intercalat între refrenele unui rondo. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *couplet*]

cupletíst *s.m.* și *f.* cîntăreț sau recitator de cuplete; compozitor de cuplete. [<*cuplet* + *-ist*]

cúplu *s.n.* **1.** pereche, reunire de două persoane bazată pe o legătură constantă sau datorată unei apropieri accidentale. **2.** *(fiz.)* sistem de două forțe antiparalele. [<fr. *couple*]

cupólă *s.f. (arhit.)* construcție executată din zidărie, din metal etc. asemănătoare bolții; boltă. [<it. *cupola*, fr. *coupole*]

cupón *s.n.* **1.** parte a unui titlu de rentă, a unei acțiuni bancare etc., care servește pentru încasarea dividendelor, a dobînzii la scadență. **2.** parte detașabilă a unui bilet care conferă deținătorului un anumit drept. **3.** bucată rămasă dintr-un val de pînză sau de stofă. [<fr. *coupon*]

cupresacée *s.f.pl.* familie de arbori sau arbuști rășinoși, cu frunze persistente, avînd ca tip chiparosul; *(la sg.)* arbore din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. var. *cupresinee* s.f.pl. /<fr. *cupressacées*, cf. lat. *cupressus* — chiparos]

cuprifér *adj. (despre terenuri)* care conține cupru. [<fr. *cuprifère*, cf. lat. *cuprum* — aramă, *ferre* — a purta]

cuprism *s.n.* otrăvire produsă prin consumarea unor alimente fierte în vase de aramă. [<fr. *cuprisme*]

cuprít *s.m.* oxid natural de cupru. [<fr. *cuprite*]

cupronichél *s.n.* aliaj de cupru și nichel. [cf. germ. *Kupronickel*]

cuproxíd *s.m.* oxid de cupru. ● redresor, folosit în radio, compus din mai multe discuri de cupru acoperite cu un strat de oxid de cupru. [<fr. *cuproxyde*]

cúpru *s.n.* metal de culoare roșiatică, foarte maleabil, ductil și bun conducător de electricitate; aramă. [<lat. *cuprum*]

cúpulă *s.f.* potir mic în formă de degetar, care se află la baza ghindei și a altor fructe. [<fr. *cupule*, cf. lat. *cupula*]

cupulifére *s.f.pl.* familie de plante al căror fruct este prevăzut cu o cupulă; *(la sg.)* plantă din această familie. [<fr. *cupulifères*]

cupúră *s.f. (franțuzism)* tăietură: *(spec.)* articol, parte dintr-un articol, anunț etc. tăiat dintr-un jurnal. [pron. *cupură*. /<fr. *coupure*]

curá *vb.* I. *tr. (rar)* a îngriji, a trata (un bolnav, *p. ext.* o boală). ● *refl.* a se supune unui tratament, unei cure. [p.i. *-rez*, conj. 3,6 *-re.*/ cf. germ. *kurieren*, it., lat. *curare* — a îngriji]

curábil *adj. (rar)* care poate fi vindecat, îngrijit. [cf. it. *curabile*, lat. *curabilis*]

curaçáo *s.n* băutură făcută din coji de portocale amare, din zahăr și alcool. [pron. *curasao*. /<fr. *curaçao*, cf. *Curaçao*, insulă din Antile]

curáj *s.n.* îndrăzneală, bărbăție, vitejie, tărie de caracter. [<fr. *courage*, cf. it. *coraggio* <lat. *cor* — inimă]

curajós *adj.* plin de curaj; îndrăzneț, viteaz, brav. [var. *curagios* adj. / <fr. *courageux*, cf. it. *coraggioso*]

curánt *adj. medic* ~ = medic care îngrijește în mod obișnuit un bolnav. [pl. *-nți*. / cf. fr. *courant*]

curántă *s.f.* vechi dans francez cu mișcări vii; melodia după care se execută acest dans. [<fr. *courante*]
curára *s.f. (chim).* substanță rășinoasă foarte toxică, extrasă din unele plante exotice. [<fr. *curare* <cuvînt caraib]
curatélă *s.f.* instituție legală pentru ocrotirea și administrarea intereselor unui minor sau ale unei persoane atinse de o anumită incapacitate. [<fr. *curatelle*]
curatív *adj.* care vindecă; *(fam.)* tămăduitor. [cf. fr. *curatif*]
curatór *s.m.* persoană însărcinată cu o curatelă. [<lat. *curator*, cf. fr. *curateur*]
curatórium *s.n.* instituție spitalicească în care bolnavii erau primiți în vederea unei îngrijiri și a unui tratament special. [pron. *-ri-um.* /cf. fr. *curatorium*, germ. *Kuratorium* <lat. *curare* — a îngriji]
cúră *s.f.* tratament (îndelungat) al unei boli prin băi, regim etc. [<fr. *cure*, cf. it., lat. *cura* — îngrijire]
curb *adi. (despre linii)* arcuit, încovoiat; *(despre un plan)* boltit (concav sau convex). [<fr. *courbe*, cf. lat. *curvus*]
curbă *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) face curb; a (se) arcui, a (se) îndoi. [cf. fr. *courber*]
curbatúră *s.f.* durere musculară însoțită de o senzație de oboseală care precedă unele boli infecțioase. [<fr. *courbature*]
cúrbă *s.f.* **1.** linie care reprezintă grafic o relație între două mărimi variabile. ● cotitură în formă de arc. ○ *(despre vehicule) a lua curba* = a vira. **2.** linie care descrie grafic fazele succesive ale variațiilor unui fenomen. **3.** ~ *de nivel* = linie care unește punctele de egală altitudine ale pămîntului. [<fr. *courbe*]
curbétă *s.f.* săritură a calului cu picioarele din față ridicate. [<fr. *courbette*]
curbilíniu *adj.* care urmează o linie curbă; cu linii curbe; închis între linii curbe. [cf. fr. *curviligne*]
curbimétru *s.n.* instrument cartografic pentru măsurarea pe hartă a lungimii curbelor de nivel. [cf. fr. *curvimètre*]
curbúră *s.f.* îndoitură în formă de arc, arcuire; loc unde se află o îndoitură. [cf. fr. *courbure*]
curént[1] *s.n.* ansamblu de idei, de opinii (politice, științifice, artistice etc.) care sînt adoptate la un moment dat de un număr mai mare de oameni. [cf. fr. *courant*]
curént[2] *s.m.* **1.** deplasare a unei mase de aer cauzată de o diferență de temperatură și de presiune. **2.** curs al apei, mișcare a lichidelor în direcția pantei lor. **3.** *(fiz.)* sarcină electrică în mișcare [<fr. *courant*]
curént[3] *adj.* **1.** *(despre vorbire)* curgător, fluent. **2.** *(despre an, lună)* în curs; prezent. ● *(fig.)* obișnuit, uzual. **3.** *apă curentă* = apă care curge de la robinet. [<fr. *courant*]
curentá *vb.* I. *tr.* a produce o zguduire, o comoție prin curent electric. [<*curent*]
curiál *adj.* care aparține aceleiași curii[1]; referitor la o curie[1]; de curie[1]. [pron. *-ri-al.* / <lat. *curialis*]
curiát *adj.* care este compus din curii[1], format pe curii[1], adunări. [<lat. *curiatus*]
cúrie[1] *s.f.* **1.** unitate religioasă, militară și politică la romani, reprezentînd o subdiviziune a triburilor primitive. ● loc unde se aduna această unitate. ● clădire în care se aduna senatul roman. ● senatul municipiilor. **2.** *(bis.)* administrația pontificală a bisericii catolice. [gen. *-iei.* /<lat. *curia*, cf. it. *curia*, fr. *curie*]
curíe[2] *s.f.* unitate de măsură a radioactivității. [pron. *cü-ri.* /<*Curie*, fizician francez]
curiér *s.m.* și *f.* **1.** factor poștal; cel care transportă corespondența, mesajele unei instituții. ○ ~ *diplomatic* = funcționar al Ministerului Afacerilor Externe care duce poșta diplomatică. ● ștafetă. **2.** scrisorile expediate sau cele care sosesc undeva. ● cronică dintr-un jurnal sau dintr-o revistă. [pron. *-ri-er.* /<fr. *courrier*, cf. it. *corriere*, germ. *Kurier*]
curión *s.m.* șeful unei curii romane. ● preot care oficia sacrificiile unei curii romane. [pron. *-ri-on.* /<lat. *curio*, fr. *curion*]
curiós *adj.* **1.** care manifestă curiozitate; indiscret. **2.** care stîrnește curiozitate; ciudat, neobișnuit. [pron. *-ri-os.* var. *(pop.)* *curioz* adj. /cf. fr. *curieux*, it. *curioso*, lat. *curiosus*]
curiozitáte *s.f.* **1.** dorință de a cunoaște ceva nou sau neobișnuit. ● indiscreție. **2.** caracterul ciudat al unui lucru sau al unei ființe; *(concr.)* raritate, ciudățenie. [cf. fr. *curiosité*, it. *curiosità*, lat. *curiositas*]
cúriu *s.n.* element radioactiv sintetic. [pron. *cü-ri-u.* var. *curium* s.n. /<fr. *curium* <*Curie*, fizician francez]
curopalát *s.m.* înalt demnitar bizantin, care administra palatul imperial. [<fr. *curopalate*, cf. lat. *cura* — grijă, *palatium* — palat]
curs *s.n.* **I. 1.** expunere, predare a unei materii, făcută la o catedră de învățămînt superior sub forma unui ciclu de lecții sau prelegeri; *(p. ext.)* oră sau totalitatea orelor de program afectate acestei expuneri. **2.** ciclu de lecții, de prelegeri reunite într-un manual; tratat. **II.** preț al unității bănești dintr-o țară, exprimat în unitățile bănești din celelalte țări; *(în țările capitaliste)* preț variabil, stabilit la bursă, pentru valută, hîrtii de valoare etc. [cf. lat. *cursus*, fr. *cours*]
cursánt *s.m.* și *f.* cel care urmează un curs special; cursist. [<rus. *kursant*]
cúrsă *s.f.* **1.** drum, distanță de străbătut. ● drum făcut de un vehicul (în mod regulat) pe același itinerar, după un orar stabilit. ● *(concr.)* vehicul care parcurge o astfel de distanță. **2.** *(fam.)* alergătură, umblet. **3.** *(la pl.)* alergări de cai. **4.** întrecere în care mai mulți concurenți parcurg repede o anumită distanță. **5.** lungimea drumului parcurs de un piston în cilindru, între cele două puncte moarte. [<fr. *course*]
cursiér *s.m.* armăsar, cal de curse. [pron. *-si-er.* / <fr. *coursier*]
cursíst *s.m.* și *f.* cursant. [cf. fr. *coursiste*, rus. *kursistka*]

cursív *adj.* **1.** *(despre vorbire sau scriere)* curgător, fluent, ușor. **2.** *(despre caractere de literă)* aplecat către dreapta; care imită scrisul de mînă; italic. [<fr. *cursif*]
cursivitáte *s.f.* caracterul cursiv al vorbirii, al scrierii, al formularii ideilor. [<*cursiv*]
cursór *s.n* piesă mobilă care alunecă de-a lungul unei rigle, unei tije gradate etc., permițînd citirea gradațiilor. [cf. fr. *curseur*]
curtá *vb.* I. *tr.* a face curte unei femei, a căuta să-i cîștigi favoarea, simpatia, dragostea. [după fr. *courtiser*]
curtáj *s.n.* ocupația de curtier. ● remunerație care se cuvine curtierului. [cf. fr. *courtage*]
cúrte *s.f.* **I.** reședință a unui suveran. ● demnitari cu funcții înalte la palatul unui suveran; suita unui suveran. **II.** *(în trecut)* numele unor instanțe judecătorești și administrative. ● totalitatea membrilor unei astfel de instanțe. **III.** omagiu măgulitor adus unei femei spre a-i cîștiga favoarea, simpatia, dragostea. [<lat. *curtis* <*cohors*]
curtenie *s.f. (rar)* amabilitate, politețe; curtoazie. [<*curtean*, după fr. *courtoisie*]
curtenítor *adj.* politicos, amabil (față de femei). [<*curtenie*, după fr. *courtois*]
curtezán *s.m. (astăzi ironic)* cel care face curte unei femei. [<fr. *courtisan*, după *curte*]
curtezánă *s.f.* femeie cu moravuri libere, dar elegantă și spirituală, care trăia la curțile suveranilor. ● *(p. ext.)* prostituată. [<fr. *courtisane*]
curtiér *s.m. (în țările capitaliste)* mijlocitor care se ocupă cu negocierea operațiilor de bursă. [pron. *-ti-er.*/ <fr. *courtier*]
curtínă *s.f.* zid care unește flancurile a două turnuri sau bastioane. ● fiecare dintre părțile care alcătuiau blazonul mantiei regale (în Franța). [<fr. *courtine*]
curtoazie *s.f.* politețe, amabilitate, complezență; etichetă. [pron. *-toa-zi-e.* gen. *-iei.* / <fr. *courtoisie*]
curúl *adj. scaun* ~ = scaun de onoare, încrustat cu fildeș, pe care stăteau consulul și înalții magistrați romani; *magistratură curulă* = magistratură care dădea dreptul la un scaun curul; *edil* ~ = magistrat din vechea Romă, care se ocupa cu construcțiile. [<lat. *curulis*, cf. fr. *curule*]
cuscútă *s.f.* plantă parazită, fără clorofilă, care trăiește mai ales pe trifoi și pe lucernă; *(pop.)* torțel. [<fr. *cuscute*]
custód*e* *s.m.* **1.** cel care păzește sau păstrează un lucru care i-a fost încredințat. ● persoană însărcinată cu paza unui obiect pus sub sechestru. **2.** cuvînt sau silabă însemnată pe ultima pagină a fiecărei coli sau pe fiecare pagină, în partea dreaptă sub ultimul rînd, și repetat la începutul paginii următoare pentru a arăta ordinea colilor și a paginilor manuscriselor. [pl. *-ozi.* / cf. fr. *custode*, lat. *custos, custodia* — pază]
custodíe *s.f.* pază, păstrare a unui obiect. [gen. *-iei.* / <lat. *custodia*]
cușétă *s.f.* pat (de cabină) pe o navă sau într-un vagon de dormit. [<fr. *couchette*]
cutanát *adj.* privitor la piele; de piele; *(despre tratamente medicale)* aplicat pe piele. [cf. fr. *cutané*, lat. *cutis* — piele]
cutanéu *adj.* cutanat. [<fr. *cutané*]
cúter *s.n.* ambarcație mică, cu un singur catarg (cu pînze sau cu motor), folosită pentru curse scurte sau pentru sport nautic. [pl. *-re.* /<engl., fr. *cutter*]
cuticulă *s.f.* strat subțire și rezistent, care învelește și protejează smaltul dinților, corpul sau foile plantelor. [<fr. *cuticule*, cf. lat. *cuticula* — pieliță]
cutúmă *s.f.* normă de drept nescrisă, adoptată prin tradiție; consuetudine. [<fr. *coutume*]
cutumiár *adj.* tradițional, consuetudinar. [pron. *-mi-ar.* / cf. fr. *coutumier*]
cuvă *s.f.* **1.** vas de diferite forme și mărimi, folosit în tehnică și în laborator pentru diferite operații. **2.** porțiune a unui furnal. [<fr. *cuve*]
cuvértă *s.f.* email transparent cu care se acoperă obiecte de faianță, de ceramică. [<fr. *couverte*]
cuvertúră *s.f.* învelitoare pentru masă, pentru pat etc. [<fr. *couverture*]
cuzinét *s.m.* piesă cilindrică (uneori formată din două părți semicilindrice) care face parte dintr-un lagăr și vine în contact direct cu axul unei mașini. [<fr. *coussinet*]
cvadragenár *s.m.* și *f. (rar)* om în vîrstă de patruzeci de ani. [cf. fr. *quadragénaire*, lat. *quadragenarius*]
cvadránt *s.m.* **1.** pătrime din circumferința unui cerc. **2.** instrument de precizie format dintr-un sfert de cerc gradat, folosit la măsurarea unghiurilor. [var. *cuadrant* s.m. / <fr. *quadrant*]
cvadrát *s.m.* unitate de măsură pentru lungime, egală cu 18,4 milimetri, folosită în tipografie. ● bucățică de metal cu care se umplu golurile dintre cuvinte sau dintre rînduri, avînd această lungime. [var. *cuadrat* s. m. / <fr. *cadrat*, cf. lat. *quadratum*]
cvadratúră *s.f.* **1.** operație de integrare definitivă a unei funcții. O *(expr.) cvadratura cercului* = **a)** problemă (încă nesoluționată) a reducerii unui cerc la un pătrat echivalent; **b)** *(fig.)* problemă grea, imposibil de rezolvat. **2.** *(astr.)* poziție aparentă în care doi aștri priviți de pe pămînt au, față de soare, o diferență de longitudine de 90 grade. [var. *cuadratură* s.f. / cf. fr. *quadrature*, lat. *quadratura*]
cvadricolór *adj.* care are patru culori.[var. *cuadricolor, -ă*, adj. / <fr. *quadricolore*, cf. lat. *quattuor*— patru, *color* —culoare]
cvadrienál *adj.* care durează patru ani. [pron. *-dri-e-.* var. *cuadrienal, -ă* adj. / cf. fr. *quadriennal*, lat. *quadriennalis*]
cvadrígă *s.f. (la romani)* car pe două roți, tras de patru cai, întrebuințat mai ales la cursele de circ și la triumfuri. [<lat. *quadriga*]
cvadrigémeni *adj. m. pl. tuberculi* ~ = cele patru părți ridicate ale bulbului rahidian. [var. *cuadrigemeni* adj. m. pl. / cf. lat. *quadrigeminus*, fr. *quadrijumeaux*]
cvadrilaterál *adj. (mat.)* care are patru

laturi; cu patru laturi; *(p. ext.)* pe patru părți. [var. *cuadrilateral* adj. / <fr. *quadrilatéral*]

cvadrilión *s.n.* o mie de trilioane. [pron. *-li-on*. var. *cuadrilion* s.n. / <fr. *quadrillion*]

cvadrimotór *adj. (despre avioane)* cu patru motoare. [var. *cuadrimotor, -oare* adj. / cf. fr. *quadrimoteur*]

cvadripartít *adj. (rar)* cu patru părți; făcut, constituit din patru părți. [var. *cuadripartit* adj. / cf. fr. *quadripartite*, lat. *quadripartitus*]

cvadripetál *adj.* care are patru petale. [var. *cuadripetal* adj. / <fr. *quadripétale*]

cvadrirémă *s.f.* galeră care avea patru rînduri de vîsle sau patru vîslași la o vîslă. [var. *cuadriremă* s.f. / cf. fr. *quadrirème*, lat. *quadriremis*]

cvadrumán *adj. (despre maimuțe)* care se folosește de cele patru picioare ca de mîini. // *s.f. pl.* maimuțe. [var. *cuadruman, -ă* adj. / <fr. *quadrumane*, cf. lat. *quattuor* — patru, *manus* — mînă]

cvadruplá *vb.* I. *tr.* a împătri. [var. *cuadrupla* vb. I. / <fr. *quadrupler*, cf. lat. *quadruplus* — de patru ori]

cvadrúplu *adj.* împătrit. [var. *cuadruplu* adj. / <lat. *quadruplex*, cf. fr. *quadruple*]

cvartál *s.n.* porțiune dintr-un oraș cuprinsă între străzi care se intersectează. ● cartier. [<rus. *kvartal*]

cvártă *s.f.* **1.** intervalul dintre patru note consecutive. **2.** a patra poziție principală de apărare la scrimă. **3.** sistem de patru conducte electrice izolate între ele și împletite împreună, folosit pentru cablurile telefonice. [var. *cuartă* s.f. / cf. fr. *quarte*, it. *quarto*, lat. *quartus* — al patrulea]

cvartét *s.n.* ansamblu format din patru instrumentiști sau cîntăreți care execută împreună o bucată muzicală. ● piesă muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu. [var. *cuartet* s.n. / <it., fr. *quartetto*]

cvási *adj. invar.* pe jumătate; aproximativ, cam, oarecum. [var. *cuasi, cuazi, cvazi* adj. invar. /<lat. *quasi*]

cvintadécimă *s.f. (muz.)* interval de două octave. ● treapta a cincisprezecea a unui interval dat. [var. *cuintadecimă* s.f. / cf. lat. *quintadecima*]

cvíntă *s.f.* **1.** *(muz.)* interval de cinci note consecutive. **2.** a cincea poziție principală de apărare la scrimă. **3.** formație de cinci cărți consecutive (de aceeași culoare) la jocul de cărți. [var. *chintă, cuintă* s.f. / <it. *quinta*, cf. fr. *quinte*]

cvintét *s.n.* **1.** ansamblu compus din cinci instrumentiști sau cîntăreți care execută împreună o piesă muzicală. ● bucată muzicală compusă pentru un astfel de ansamblu. **2.** linie de atac a unei echipe (de fotbal), compusă din cinci jucători. **3.** strofă alcătuită din cinci versuri. [<it. *quintetto*, cf. fr. *quintette*]

cvintillión *s.n. (mat.)* o mie de cvadrilioane. [<fr. *quintillion*]

cvintolét *s.n. (muz.)* grup de cinci note de durată egală cu aceea a patru note obișnuite. [<fr. *quintolet*]

cvintúplu *adj.* încincit. [<fr. *quintuple*, lat. *quintuplex*]

cvórum *s.n.* numărul suficient de participanți pentru ca o adunare să se poată considera împuternicită să adopte o hotărîre. [pl. *-muri*. / <fr., lat. *quorum*]

D

dacápo *adv. (muz.)* de la capăt, de la început; *(p. ext.)* din nou, încă o dată. [<it. *da capo*]

dacián *s.n.* al treilea etaj al pliocenului. [pron. *-ci-an.* / <fr. *dacien*]

dácit *s.n.* rocă efuzivă alcătuită din cuarț, feldspați etc. [<fr. *dacite*]

dacită *s.f.* exploziv întrebuințat în mine, datorită calității sale de a nu aprinde grizuul. [<fr. *dacite*]

dacnomanie *s.f.* tendință morbidă de a mușca. [gen. *-iei.* / <fr. *dacnomanie*, cf. gr. *daknein* — a mușca, *mania* — nebunie]

dacriocistită *s.f. (med.)* inflamație a mucoasei sacului lacrimal. [pron. *-cri-o-.* / <fr. *dacryocystite*, cf. gr. *dakry* — lacrimă, *kystis* — băsică]

dacriorée *s.f.* lăcrimare abundentă. [<fr. *dacryorrhée*, cf. gr. *dakry* — lacrimă, *rhein* — a curge]

dacrón *s.n.* fibră sintetică de fabricație americană. [<fr., engl. *dacron* — nume comercial]

dactil *s.m.* picior de vers format dintr-o silabă accentuată, urmată de două silabe neaccentuate; picior de vers greco-latin format dintr-o silabă lungă, urmată de două silabe scurte. [pl. *-li*, *-le* s.n. / <lat. *dactylus*, gr. *daktylos*, cf. fr. *dactyle*]

dactilic *adj. (despre versuri)* format din dactili. ○ *metru* ~ = sistem de versificație care are la bază, ca unitate metrică, dactilul. [cf. fr. *dactylique*]

dactiliotécă *s.f.* colecție de inele sau de pietre prețioase. ● casetă, sipet pentru păstrarea inelelor sau a pietrelor prețioase. [pron. *-li-o-.* / cf. germ. *Daktyliothek*, gr. *daktylio-theke*<*daktylios* — inel, *theke* — raft]

dactilofazie *s.f.* dactilologie. [gen. *-iei.* / <fr. *dactylophasie*, cf. gr. *daktylos* — deget, *phasis* — cuvînt]

dactilográf *s.m.* și *f.* cel care practică dactilografia. [<fr. *dactylographe*, cf. gr. *daktylos* — deget, *graphein* — a scrie]

dactilografiá *vb.* I. *tr.* a scrie (un text) la mașina de scris. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *dactylographier*]

dactilografíe *s.f.* tehnica de a scrie la mașina de scris. [gen. *-iei.* / <fr. *dactylographie*]

dactilografiére *s. f.* acțiunea de a dactilografia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-.* / <*dactilografia*]

dactilográmă *s.f.* urmă lăsată de deget, folosită ca mijloc de identificare în antropometrie. [<fr. *dactylogramme*, cf. gr. *daktylos* — deget, *gramma* — literă]

dactiloíd *adj. (biol.)* în formă de deget. [pron. *-lo-id.* / pl. *-izi*, *-ide.* / <fr. *dactyloïde*, cf. gr. *daktylos* — deget]

dactilológie *adj.* referitor la dactilologie. [cf. fr. *dactylologique*]

dactilologíe *s.f.* mijloc de înțelegere (între surdomuți) prin semne convenționale făcute cu degetele. [gen. *-iei.* / <fr. *dactylologie*, cf. gr. *daktylos* — deget, *logos* — vorbire]

dactilomanție *s.f. (rar)* pretinsă artă a ghicitului cu ajutorul unui inel. [gen. *-iei.* / cf. it. *dattilomanzia*, germ. *Dachtyliomantie* <gr. *daktylios* — inel, *manteia* — prevestire]

dactiloptére *s.f. pl.* specie de pești cu aripioarele pectorale foarte mari. [<fr. *dactyloptère*]

dactiloscópic *adj.* privitor la dactiloscopie. [<fr. *dactyloscopique*]

dactiloscopíe *s.f.* metodă de identificare a persoanelor prin examinarea amprentelor digitale. [gen. *-iei.* / <fr. *dactyloscopie*, cf. gr. *daktylos* — deget, *skopein* — a examina]

dadá *s.n.* nume adoptat de curentul decadent cunoscut mai ales sub denumirea de dadaism (cuvîntul pare împrumutat din limbajul copiilor). [<fr. *(l'école) dada*, cf. *dada* — cal, în limbajul copiilor]

dadaísm *s.n.* curent decadent apărut în literatura și arta burgheză după primul război mondial, care se caracterizează prin negarea oricărei legături dintre gîndire și expresie. [<fr. *dadaïsme*, cf. *dada*]

dadaíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al dadaismului. [<fr. *dadaïste*]

dadofór *s.m. (ant.)* purtător de faclă. [<gr. *dadophoros* <*dadophoreo* — a purta o torță]

dadúc *s.m. (ant.)* preot care purta o faclă la ceremoniile în cinstea zeiței Ceres. [<lat. *daduchus*, gr. *dadouchos*]

dágă *s.f.* pumnal cu lama scurtă și lată. [pl. *dăgi.* / <fr. *dague*, it. *daga*]

daghereotíp *s.n.* **1.** aparat folosit pentru a obține imagini prin daghereotipie. **2.** imagine obținută prin daghereotipie. [pron. *-re-o-.* pl. *-puri.* var. *dagherotip* s.n. / <fr. *daguerréotype*, cf. *Daguerre*, artist francez]

daghereotípie *s.f.* vechi procedeu de a reproduce imaginile obiectelor pe o placă de cupru argintată sensibilizată cu vapori de iod. [gen. *-iei.* var. *dagherotipie* s.f. / <fr. *daguerréotypie*]

daímio *s.m.* nume sub care sînt cunoscuți principii feudali japonezi, care și-au pier-

dut privilegiile prin revoluția din 1868. [pron. *da-i-mi-o.* / <fr. *daïmio*]

dalai-láma *s.m. invar.* șeful suprem al religiei budiste; marele-lama. [<fr. *dalaï-lama*]

daláj *s.n.* ansamblu de dale care alcătuiesc o pardoseală sau un pavaj. [<fr. *dallage*]

dálă *s.f.* placă (subțire) de piatră, de marmură, de beton etc. folosită la pardoseli, la căptușirea zidurilor etc. [pl. *-le.* /< fr. *dalle*]

dálie *s.f.* plantă ornamentală din familia compozeelor, cu flori colorate, foarte frumoase, dar fără miros, transplantată din America; gherghină. [pron. *-li-e.* pl. *dalii, dălii.* gen. *-iei.* / <fr. *dahlia*, cf. *Dahl*, botanist suedez]

dalmátic *adj. (despre țărmuri)* format din golfuri, peninsule și insule de forme alungite și cu creste muntoase; *(despre izvoare)* care curge continuu. [<fr. *dalmatique*]

dalmátică *s.f.* mantie albă a împăraților romani. [pl. *-ci*, gen *-ii.*/ <lat. *dalmatica (vestis)*, cf. fr. *dalmatique*]

daltonism *s.n.* defect al vederii constînd în incapacitatea de a deosebi anumite culori una de alta, în special roșul de verde; cecitate cromatică. [<fr. *daltonisme*, cf. *Dalton*, fizician englez]

daltonist *s.m.* și *f.* suferind de daltonism. [cf. fr. *daltonien, daltoniste*]

dam *s.m. (rar)* specie de cerb cu coarnele lățite în formă de lopeți; cerb-lopătar. [<lat. *dama*]

damáse *s.n.* țesătură de in, de bumbac, de mătase etc. care are desene în relief. [<it. *damasco*]

damaschinà *vb.* I. *tr. (rar)* **1.** a îmbrăca în damasc. **2.** a incrusta în oțel sau în fier firicele de aur sau de argint. [<fr. *damasquiner*]

damaschináre *s.f.* acțiunea de a damaschina și rezultatul ei. [pl. *-nări.* / <*damaschina*]

damaschináj *s.n.* damaschinare; arta imprimării țesăturilor și a incrustării lamelor de săbii. [<fr. *damasquinage*]

damaschinát *adj. (rar)* **1.** îmbrăcat în damasc. **2.** incrustat cu firicele de aur sau de argint. [cf. fr. *damasquiné*]

dámă *s.f.* **I.** *(rar)* **1.** doamnă, cucoană. ○ *de* ~ = femeiesc. **2.** femeie de moravuri ușoare, prostituată. **II. 1.** carte de joc pe care este desenată figura unei femei. **2.** regină (la jocul de șah). **3.** *(la pl.)* joc practicat pe o tablă ca cea de șah și la care se folosesc pioni sau discuri albe și negre. **III.** *(mar.)* scobitură în copastia unei ambarcații, în care se sprijină manșonul ramei. [<fr. *dame*, it. *dama*]

damf *s.n.* abur.● *(fam.)* miros de alcool pe care îl exală cineva sau ceva. [<germ. *Dampf*]

damigeánă *s.f.* vas mare de sticlă, cu gîtul strîmt, în care se ține sau se transportă vin, țuică etc. și care este învelit de obicei într-o împletitură de nuiele. [pl. *-ene.* / <it. *damigiana*]

damná *vb.* I. *tr. (liv.)* a condamna la chinurile infernului. ● a blestema. [<fr. *damner*, cf. lat. *damnare*]

damnábil *adj.* demn de blestem, de a fi condamnat. [cf. fr. *damnable*, lat. *damnabilis*]

damnát *adj. (liv.)* condamnat la chinurile infernului. ● blestemat, reprobat, care și-a atras oprobriul opiniei publice, al societății. [cf. lat. *damnatus*]

damnațiúne *s.f. (liv.)* condamnare la chinurile infernului. ● blestem, reprobare. [var. *damnație* s.f. / cf. lat. *damnatio*, fr. *damnation*]

danaídă *s.f.* **I.** *(mit.; de obicei la pl.)* nume dat fiecăreia dintre cele 50 de fiice, foarte frumoase, ale lui Danaos, regele Argosului, care pentru faptul de a-și fi ucis soții în noaptea nunții, au fost pedepsite ca, după moarte, în infern, să umple cu apă un vas uriaș, fără fund. **II.** deschizătură calibrată, folosită la măsurarea cu precizie a debitelor în conducte. [<fr. *Danaïdes*]

dánă *s.f.* **1.** porțiune de-a lungul cheiurilor unui port, amenajată pentru acostarea vaselor. **2.** magazie, depozit de mărfuri într-un port, într-o vamă. **3.** fiecare dintre șlepurile care alcătuiesc un convoi. [<ngr. *dana* — șir]

dáncing *s.n.* local de dans și de petrecere. [pron. *dansing.* / <fr., engl. *dancing*]

dándi *s.m.* tînăr elegant, îmbrăcat după ultima modă; om de o eleganță prea rafinată, uneori exagerată. [pron. *dandi* și *dendi.* / <fr., engl. *dandy*]

dandísm *s.n.* comportare, ținută de dandi. [pron. *dandism* și *dendism.* / <fr. *dandysme*]

danián *s.n.* ultimul etaj al cretacicului. [pron. *-ni-an.* / <fr. *danien*]

dans *s.n.* serie de mișcări ritmice ale corpului executate în tactul unei melodii. [<fr. *danse*, cf. it. *danza*, germ. *Tanz*]

dansá *vb.* I. *intr.* **1.** a executa un dans. **2.** *(fig.)* a se mișca, a sălta ca la dans. [<fr. *danser*]

dansánt *adj.* care se dansează; cu dans; unde se dansează. [cf. fr. *dansant*]

dansatór *s.m.* și *f.* persoană care dansează; persoană care are ca profesiune dansul. [<*dansa*]

dantelá *vb.* I. *tr.* a cresta pe margini (un lucru), a face ca o dantelă. [<fr. *denteler*]

dantélă *s.f.* împletitură fină lucrată din fire de bumbac, de mătase etc. servind la ornamentarea rufăriei, a obiectelor de îmbrăcăminte etc. [<fr. *dentelle*]

dantelărie *s.f.* mai multe (feluri de) dantele. ● *(fig.)* lucru, contur etc. asemănător unei dantele. [gen. *-iei.* / <*dantelă*]

dantelúră *s.f.* **1.** ornament compus din crestături, zimți etc. **2.** totalitatea crestăturilor de pe marginea frunzelor. [<fr. *dentelure*]

dantésc *adj. (liv.)* caracteristic operei, concepției lui Dante. [<it. *dantesco*, cf. *Dante*, poet italian]

dantúră *vb.* I. *tr.* a tăia dinții unei roți cu ajutorul unei freze speciale. [<*dantură*]

danturáre *s.f. (tehn.)* acțiunea de a dantura; tăiere la freză a dinților unei roți. [<*dantura*]

dantúră *s.f.* **1.** totalitatea dinților unui om; *(p. ext.)* felul în care sînt așezați dinții. **2.** ansamblu format de dinții unor organe de mașini sau de utilaj (freze, pile, bur-

ghie etc.). [var. (2) *dentură* s.f. /<fr. *denture*]
danubián *adj.* dunărean [pron. *-bi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *danubien* <*Danubius*, numele latinesc al Dunării]
dárdă *s.f.* suliță scurtă de lemn, armată cu un vîrf de oțel, pentru împuns sau aruncat, folosită în evul mediu. [<fr. *dard*]
darn *adv. în ~* = în zadar. [<it. *indarno*]
darvinián *adj. (rar)* darvinist. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni. iene.* / <fr. *darwinien*]
darvinísm *s.n. (biol.)* teorie (concepută de biologul englez materialist Darwin) care explică originea și evoluția speciilor animale și vegetale pornind de la procesul selecției naturale. [cf. fr. *darwinisme*]
darvinist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al darvinismului. [cf. fr. *darwiniste*]
dáta[1] *s.n. (latinism)* lucrurile cunoscute, date care stau la baza unui raționament, a unei cercetări etc. [<lat. *data* — lucruri date <*dare* — a da]
datá[2] *vb.* I. **1.** *tr.* a stabili (cu exactitate) data, timpul cînd s-a petrecut ceva. ● a pune data (pe un document, pe un act etc.). **2.** *intr.* a-și avea începutul, a începe din... [<fr. *dater*, it. *datare*]
dátă *s.f.* timp în care s-a petrecut, s-a făcut sau trebuie să se facă ceva; indicația acestui timp. [<fr. *date*, it. *data*]
dativ *s.n.* caz al declinării, în care stă de obicei complementul indirect și care răspunde la întrebarea: „cui". ○ *~ etic* = cazul dativ în care pronumele neaccentuate *mi, ți* arată persoana care este interesată (afectiv) în acțiune. [<lat. *dativus*, cf. fr. *datif*]
dáună *s.f.* stricăciune, pagubă, vătămare. ○ *în dauna* (cuiva sau a ceva)= în paguba, în detrimentul (cuiva sau a ceva). [pron. *da-u-*. / <lat. *damnum*]
dăuná *vb.* I. *intr.* a păgubi, a face stricăciuni; a prejudicia. [pron. *dă-u-*. p. i. *-nez.* / <*daună*]
dăunător *adj., s.m.* (vietate, animal) vătămător, păgubitor (mai ales pentru culturile agricole). [<*dăuna*]
deambulatóriu *adj. (liv.)* care este în legătură cu plimbarea, de plimbare. // *s.n.* galerie semicirculară a unei biserici, situată între altar și absidă. [pron. *de-am-...-riu.* / <fr. *déambulatoire*]
deambulație *s.f. (rar)* mers; plimbare. [pron. *de-am-.* gen. *-iei.* var. *deambulațiune* s.f. / <fr. *déambulation*]
debáclu *s.n.* rupere și pornire a gheții prinse între malurile unui curs de apă; zăpor. [pl. *-uri, -le.* / <fr. *débâcle*]
debandádă *s.f.* neorînduială; zăpăceală. [<fr. *débandade*]
debará *s.f.* încăpere, loc unde se țin lucruri folosite rar, vechituri etc. [pl. *-ale.* / <fr. *débarras*]
debarasá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) degaja, a (se) descotorosi de ceva sau de cineva care incomodează, supără. [<fr. *débarrasser*]
debarcá *vb.* I. **1.** *tr.* a coborî, a depune pe uscat dintr-o navă (pasageri, mărfuri etc.). ● *intr.* a ataca țărmul inamic cu trupe aduse pe nave (speciale). **2.** *intr.* a se coborî, a se da jos (din tren, din mașină etc.). **3.** *tr. (fam.)* a înlătura, a înlocui (pe cineva) dintr-o funcție, de la conducere. [p.i. *de-bárc.* / <fr. *débarquer*]
debarcadér *s.n.* loc amenajat pentru debarcarea călătorilor și descărcarea mărfurilor la chei. [<fr. *débarcadère*]
debarcáre *s.f.* acțiunea de a debarca și rezultatul ei. [<*debarca*]
debavurá *vb.* I. *tr.* a îndepărta bavurile de pe piesele metalice turnate sau matrițate. [<*bavura*]
debil *adj.* firav, slăbuț, plăpînd. ● *~ mintal* = înapoiat mintal. ● *(fig.)* slab, vag, ușor. [cf. fr. *débile*, lat. *debilis*]
debilitá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face să devină sau a deveni debil. [cf. fr. *débiliter*, lat. *debilitare*]
debilitánt *adj.* care debilitează, slăbește. [cf. fr. *débilitant*]
debilitáre *s.f.* acțiunea de a (se) debilita și rezultatul ei; slăbire; slăbiciune. [<*debilita*]
debilitáte *s.f.* slăbiciune. [cf. fr. *débilité*, lat. *debilitas*]
débit[1] *s.n.* sumă sau lucru împrumutat, de împrumut. ● cont asupra ceea ce s-a împrumutat sau s-a furnizat cuiva; evidența contabilă a acestui cont. [pl. *-te, -turi.* / <it. *debito*, fr. *débit*, cf. lat. *debitum*]
débit[2] *s.n.* **1.** desfacere, vînzare a unor mărfuri. **2.** local, loc unde se vinde cu amănuntul; prăvălie; tutungerie. **3.** cantitate de lichid, de fluid pe care o lasă să se scurgă un izvor, un rezervor etc. ● cantitate de curent electric dată de o sursă de electricitate într-un anumit timp (luat ca unitate). **4.** *(fig.)* șuvoi, torent de cuvinte, flux verbal. [pl. *-te, -turi.* / <fr. *débit*]
debitá[1] *vb.* I. *tr.* **1.** a vinde (mărfuri) cu amănuntul. **2.** a da, a furniza o anumită cantitate de fluid, de lichid, de energie etc. **3.** *(fig.)* a vorbi, a spune, a spori vărți multe. ● a declama. **4.** a tăia (lemn, tablă, blocuri de piatră, de marmură etc.) în bucăți de anumite forme și dimensiuni. [<fr. *débiter*]
debitá[2] *vb.* I. *tr.* (op. c r e d i t a) a înscrie o sumă în coloana de debit a unui cont. [<fr. *débiter*]
debitánt *s.m.* și *f.* deținător al unui debit (de mărfuri); vînzător într-un debit. [<fr. *débitant*]
debitmétru *s.n.* instrument sau instalație pentru măsurarea debitului unui fluid care curge printr-o conductă. [cf. fr. *débitmètre*]
debitór *adj. (despre sume de bani)* datorat. ● *(despre conturi)* care datorează, datornic. // *s.m.* și *f.* datornic. [cf. it. *debitore*, fr. *débiteur*, lat. *debitor*]
debleiére *s.f.* ansamblu de operații efectuate pentru realizarea unui debleu. [pron. *-ble-ie-*. / după fr. *déblayage*]
debléu *s.n.* (op. r a m b l e u) săpătură deschisă sub nivelul natural al pămîntului, prin care trece o cale de comunicație. [pl. *-uri, -ee.* / <fr. *déblai*]
deblocá *vb.* I. *tr.* **1.** a da la o parte, a înlătura obstacolele de pe o cale de comunicație; a degaja. ● a despresura (o cetate asediată, un port blocat etc.). ● a desțepeni (mașini, aparate). **2.** a scoate de

sub blocare bani sau valori bănești. **3.** a scoate din cadrele active ale armatei (ofițeri), a pensiona înainte de vreme (funcționari). [p. i. *-chez* și *deblóc.* / <fr. *débloquer*]

deblocáre *s.f.* acțiunea de a debloca și rezultatul ei. [<*debloca*]

debordá *vb.* I. *intr.* **1.** a se revărsa; a trece peste marginile unui vas prea plin. **2.** a vărsa, a vomita. [<fr. *déborder*]

debordánt *adj.* care se revarsă. ● *(fig.)* exuberant. [cf. fr. *débordant*]

deboșáre *s.f. (franțuzism)* exces, abuz de mîncare și de băutură. ● decădere a moravurilor. [cf. fr. *débauche*]

debușát *adj., s.m.* și *f. (franțuzism)* (om) decăzut, vicios, corupt. [<fr. *débauché*]

debreiá *vb.* I. *intr.* a suprima legătura dintre două piese cuplate printr-un ambreiaj. [pron. *-bre-ia.* p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *débrayer*]

debreláj *s.n.* debreiere. [cf. fr. *débrayage*]

debreiére *s.f.* acțiunea de a debreia și rezultatul ei; debreiaj. [<*debreia*]

debrețín *s.m.* un fel de cîrnat preparat din carne, în intestine subțiri de porc, care se consumă prăjit, fript la grătar. [cf. germ. *Debreziner* < *Debrețin*, oraș în Ungaria]

deburáj *s.n.* curățirea cardelor de impurități. ● deșeurile obținute în urma acestei operații. [<fr. *débourrage*]

deburbáj *s.n.* **1.** operația de limpezire a mustului înainte de fermentație. **2.** spălarea minereului. [<fr. *débourbage*]

debursá *vb.* I. *tr.* a cheltui, a plăti (din buzunar, din pungă). [<fr. *débourser*]

debușá *vb.* I. *intr. (mil.)* a ieși dintr-un loc îngust, dintr-un loc acoperit. [<fr. *déboucher*]

debușéu *s.n.* regiune, țară (străină) care servește ca piață de desfacere a produselor. [pl. *-uri.* / <fr. *débouché*]

debút *s.n.* început, primii pași făcuți de cineva într-o carieră, într-o profesiune (artistică, literară etc.). [<fr. *début*]

debutá *vb.* I. *intr.* a-și face debutul pe scenă, într-o activitate etc.; a începe (o carieră, o profesiune). [<fr. *débuter*]

debutánt *s.m.* și *f.* începător, novice, cel care își face debutul. [<fr. *débutant*]

deca- element de compunere savantă cu semnificația „zece", „de zece ori", folosit mai ales la formarea unor termeni care denumesc măsuri. [cf. fr. *déca*, gr. *deka* — zece]

decabríst *adj., s.m.* și *f.* decembrist. [<rus. *dekabrist*]

decacórd *s.n.* vechi instrument muzical, asemănător harpei, care avea zece corzi. [pl. *-duri.* / <fr. *décacorde*, lat *decachordus*, gr. *deka-chordos*]

decádă *s.f.* **1.** *(despre diviziuni ale timpului)* serie, perioadă de zece; *(spec.)* perioadă de zece zile consecutive. **2.** grupare de zece elemente identice ale unui sistem tehnic. [<fr. *décade*, cf. it. *decade*, lat. *decas*, gr. *dekas*]

decadént *adj.* **1.** care decade, în declin. **2.** propriu decandentismului. [cf. fr. *décadent*, it. *decadente*]

decadentísm *s.n.* denumire generală pentru arta și cultura decadentă burgheză. [<fr. *décadentisme*]

decadénță *s.f.* decădere (socială, culturală, politică, economică), declin, coborîre. ● decădere morală, depravare. [cf. it. *decadenza*, fr. *décadence*, lat. *decadentia*]

decadráj *s.n.* defect la proiecția filmelor, constînd în apariția pe ecran a două părți aparținînd la două imagini vecine, despărțite printr-o dungă neagră. [<fr. *décadrage*]

decaédru *s.n.* poliedru cu zece fețe. [pron. *-ca-e-.* / cf. fr. *décaédre*, gr. *deka* — zece, *hedra* — bază]

decafeinizá *vb.* I. *tr.* a extrage cafeina din cafea. [pron. *-fe-i-.* / cf. fr. *décaféiner*]

decafeinizát *adj.* care nu mai conține cafeină, căruia i-a fost extrasă cafeina. [cf. fr. *décaféiné*]

decagón *s.n.* poligon cu zece laturi. [cf. fr. *décagone*, gr. *deka* — zece, *gonia* — unghi]

decagonál *adj.* în formă de decagon. [cf. fr. *décagonal*]

decagrám *s.n.* unitate de măsură egală cu 10 grame. [cf. fr. *décagramme*]

decalá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) distanța, a nu coincide sau a face să nu (mai) coincidă în spațiu sau în timp (obiecte, fenomene). [<fr. *décaler*]

decalái *s.n.* distanțare în spațiu, în timp. ● lipsă de armonie, nepotrivire, dezacord (între situații, concepții etc.). [cf. fr. *décalage*]

decálc *s.n.* **1.** desen obținut prin decalcare. **2.** *(lingv.)* calc. [<fr. *décalque*]

decalcá *vb.* I. *tr.* **1.** a copia, a transpune un desen copiat pe o hîrtie transparentă, pe o altă hîrtie, pe o placă, pe o stofă etc. **2.** a calchia. [p.i. *decálc*, *-chez.* / <fr. *décalquer*]

decalcifiá *vb.* I. *tr.* a face ca organismul să-și piardă sau să-și micșoreze cantitatea de săruri de calciu. ● *refl. (despre țesuturi)* a-și pierde o cantitate de săruri de calciu. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *décalcifier*]

decalcifiánt *s.m.* substanță folosită pentru micșorarea durității apelor calcaroase [cf. fr. *décalcifiant*]

decalcificá *vb.* I. *tr.* a decalcifia. [p.i. *decalcific.* / <cf. fr. *décalcifier*, *décalcification*]

decalcomanie *s.f.* transpunere a unor imagini colorate pe porțelan, hîrtie etc. [<fr. *décalcomanie*]

decalibrá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) toci ghinturile din interiorul țevii unei arme de foc, a(-și) deforma calibrul (unei arme de foc). [<*calibra*]

decalítru *s.m.* unitate de măsură egală cu 10 litri. [cf. fr. *décalitre*]

decalóg *s.n.* cele zece porunci religioase și morale din Vechiul Testament, transmise, potrivit legendei, lui Moise, pe muntele Sinai. [cf. fr. *décalogue*, it. *decalogo*, gr. *deka* — zece, *logos* — vorbire]

decalvánt *adj.* care provoacă căderea părului, chelirea. [<fr. *décalvant*]

decalvátie *s.f. (rar)* chelire. ● pedeapsă în vechiul drept prin care se rădea capul condamnaților. [gen. *-iei.* / cf. lat. bis. *decalvatio*, fr. *décalvation*]

decamerón *s.n.* operă conținînd povestirile unor evenimente întîmplate în timp de zece zile. [pl. *-oane*, *-nuri.* / <it.

decameron <gr. *deka* — zece, *hemera* — zi]

decamétru *s.m.* unitate de măsură egală cu 10 metri. ● instrument de măsură format dintr-o panglică sau dintr-un lanț, cu lungimea de 10 metri. [cf. fr. *décamètre*]

decán *s.m.* și *f.* **1.** profesor (sau alt membru al corpului profesoral universitar) care deține conducerea unei facultăți. **2.** persoana cea mai în vîrstă sau care are vechimea cea mai mare într-un anumit corp constituit. // *s.m.* **1.** conducător, șef ecleziastic în biserica anglicană. **2.** *(ant.)* decurion. [<lat. *decanus*, cf. it. *decano*, fr. *doyen*]

decanát *s.n.* demnitatea, funcția de decan. ● birouri unde sînt instalați decanul și personalul ajutător. [cf. it. *decanato*, fr. *décanat*, lat. *decanatus*]

decantá *vb.* I. *tr.* a limpezi un lichid care conține particele solide în suspensie, prin scurgerea acestuia după depunerea lor. ● *(fig.)* a limpezi, a clarifica, a lămuri. [<fr. *décanter*]

decantáre *s.f.* acțiunea de a decanta și rezultatul ei; decantație. [<*decanta*]

decantáție *s.f.* decantare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *décantation*]

decantór *s.n.* aparat, bazin folosit pentru decantare. [cf. fr. *décanteur*]

decapá *vb.* I. *tr.* a curăța suprafața unui metal. ● *(p. ext.)* a nivela, a răzui o suprafață prin înlăturarea unui strat subțire de deasupra. [<fr. *décaper*]

decapáj *s.n.* decapare. [<fr. *décapage*]

decapánt *s.m.* soluție folosită la decapare. [cf. fr. *décapant*]

decapáre *s.f.* acțiunea de a decapa și rezultatul ei; decapaj. [<*decapa*]

decapitá *vb.* I. *tr.* a tăia capul cuiva, a executa (pe cineva) prin tăierea capului. ● a separa capul bovinelor de corpul lor, la abator. [<fr. *décapiter*, it., lat. *decapitare*]

decapitáre *s.f.* acțiunea de a decapita și rezultatul ei; decapitație. [<*decapita*]

decapitáție *s.f.* decapitare. [gen. *-iei*. var. *decapitațiune* s.f. / cf. fr. *décapitation*, it. *decapitazione*]

decapód *adj.*, *s.n.* *(zool.)* (crustaceu) cu cinci perechi de picioare. ● *(la pl.)* ordin din care fac parte aceste crustacee. // *s.n.* locomotivă cu abur, cu cinci osii cuplate. [<fr. *décapodes*, cf. gr. *deka* — zece, *pous*, *podos* — picior]

decapotá *vb.* I. *tr.* a strînge capota unui automobil. [<fr. *décapoter*]

decapotábil *adj.* *(în special despre automobile)* a cărui capotă se poate strînge. [<fr. *décapotable*]

decapsulá *vb.* I. *tr.* **1.** a separa capsulele de pe tulpinile de in; a decortica. **2.** a înlătura, prin operație, membrana care învelește rinichiul. [p. i. *-iez*. /<fr. *décapsuler*]

decapsulatór *s.n.* mașină care servește la decapsularea inului. [<*decapsula*]

decapsulație *s.f.* *(med.)* operație chirurgicală prin care se separă rinichiul din capsula sa. [gen. *-iei*. / cf. fr. *décapsulation*]

decarburá *vb.* I. *tr.* a micșora procentul de carbon dintr-un aliaj al fierului. [<fr. *décarburer*]

decarburáre *s.f.* acțiunea de a decarbura și rezultatul ei. [<*decarbura*]

decarburáție *s.f.* decarburare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *décarburation*]

decasilább *adj.*, *s.m.* (vers) de zece silabe. [<fr. *décasyllabe*, cf. gr. *deka* — zece, *syllabe* — silabă]

decasilábic *adj.* decasilab. [cf. fr. *décasyllabique*]

decastér *s.m.* unitate de măsură egală cu 10 steri, folosită la cubajul lemnelor. [cf. fr. *décastère*]

decastíl *s.n.* templu grecesc decorat cu zece coloane în față. [<fr. *décastyle*, cf. gr. *deka* — zece, *stylos* — coloană]

decatá *vb.* I. *tr.* a fixa forma definitivă a unei țesături cu ajutorul aburului. [<fr. *décatir*]

decatlón *s.n.* complex de zece probe atletice, care au loc în patru jumătăți de zi consecutive. [cf. fr. *décathlon*, gr. *deka* — zece, *athlon* — exercițiu gimnastic]

decatloníst *s.m.* și *f.* sportiv care participă la probele din cadrul unui decatlon. [cf. *decatlon*]

decavá *vb.* I. *tr.* și *refl.* *(fam.)* a lua (cuiva) toți banii, a face să-și piardă sau a pierde toți banii, a (se) ruina (la jocul de cărți). [<fr. *décaver*]

decădeá *vb.* II. *intr.* a cădea, a ajunge într-o stare inferioară, mai rea (decît înainte), a ajunge rău; a slăbi, a-și pierde puterile, a fi în declin, a da îndărăt. ○ *a ~ din drepturi* = a pierde un drept, prin neîndeplinirea, în termenul prevăzut de lege, a unor condiții sau formalități. [p.i. *decăd*. / <*cădea*, după it. *decadere*]

decedá *vb.* I. *intr.* a înceta din viață; a muri, a răposa. [p.i. *-dez*. /<fr. *décéder*, cf. it., lat. *decedere*]

decémbrie *s.m.* a douăsprezecea lună a anului. [pron. *-bri-e*. / cf. fr. *décembre*, it. *decembre*, lat. *december*]

decembríst *s.m.* și *f.* nume dat revoluționarilor ruși care s-au ridicat în decembrie 1825 împotriva țarismului; decabrist. [<*decembrie*, cf. rus. *dekabrist*]

decemvír *s.m.* *(ist.)* fiecare dintre cei zece magistrați romani care formau comisia care urma să dea Romei un cod de legi în anul 451 î.e.n. [<lat. *decemvir*, cf. fr. *décemvir*]

decemvirál *adj.* în legătură cu decemvirii; care emană de la decemviri. [cf. lat. *decemviralis*, fr. *décemviral*]

decemvirát *s.n.* funcția de decemvir și timpul cît ea era exercitată; comisia decemvirilor. [cf lat. *decemviratus*, fr. *décemvirat*]

decenál *adj.* care ține zece ani. ● care se petrece din zece în zece ani. [cf. fr. *décennal*, lat. *decennalis*]

decéniu *s.n.* perioadă de zece ani. [pron. *-niu*. / <lat. *decennium*, cf. it. *decennio*]

decént *adj.* cuviincios. [cf. fr. *décent*, lat. *decens*]

decéntă *s.f.* bună-cuviință; pudoare. [cf. fr. *décence*, lat. *decentia*]

decépție *s.f.* dezamăgire, deziluzie; amăgire. [gen. *-iei.* var. *decepțiune* s.f. / cf. fr. *déception*, lat. *deceptio*]
decepționá *vb.* I. *tr.* a provoca o decepție; a dezamăgi. [pron. *-ți-o-.* /<*decepție*]
decepționism *s.n.* fenomen prezent în arta și literatura burgheză din sec. al XIX-lea, manifestat prin atitudine pesimistă față de realitatea socială, prin afirmarea unei dezamăgiri permanente și a unui sentiment de neîncredere în progres. [<*decepție*]
decernă *vb.* I. *tr.* a da, a acorda, a conferi (o decorație, un premiu etc.). [p.i. *decérn*, conj. *-cearnă.* / <fr. *décerner*, cf. lat. *decernere*]
decernáre *s.f.* acțiunea de a decerna și rezultatul ei; acordare, conferire. [<*decerna*]
decés *s.n.* moarte (naturală) a unui om. [pl. *-se*, *-suri.* / <fr. *décès*, cf. it. *decesso*, lat. *decessus*]
deci- element de compunere savantă, care indică o măsură de zece ori mai mică decît unitatea. [<lat. *decem* — zece, cf. fr. *déci*]
decibél *s.m.* unitate de măsură a intensității sonore a sunetului. [pl. *-li.* / cf. fr. *décibel*]
decíde *vb.* III. **1.** *tr.* și *refl.* a lua o hotărîre; a soluționa. **2.** *tr.* a determina, a hotărî, a convinge (pe cineva la ceva). [p.i. *decíd.* / <lat. *decidere*, fr. *décider*]
decigrám *s.n.* unitate de măsură care reprezintă a zecea parte dintr-un gram. [cf. fr. *décigramme*]
decilítru *s.m.* unitate de măsură care reprezintă a zecea parte dintr-un litru. [cf. fr. *décilitre*]
decimá *vb.* I. *tr.* **1.** *(la romani și în feudalism)* a pedepsi o armată, o unitate militară, executînd cîte unul din zece soldați, prin tragere la sorți. **2.** a ucide, a omorî în număr mare. [<lat. *decimare*, cf. fr. *décimer*]
decimál *adj. (rar)* zecimal. ○ *balanță decimală* = basculă **(1)**. [cf. fr. *décimal*, it. *decimale*]
decimán *adj. (despre febră)* care revine în mod intermitent, la zece zile. [<fr. *décimane*]
decimáre *s.f.* acțiunea de a decima și rezultatul ei; ucidere în masă, decimație. [<*decima*]
decimáție *s.f. (ist.)* decimare. [gen. *-iei.* var. *decimațiune* s.f. / cf. lat. *decimatio*, fr. *décimation*]
décimă *s.f. (muz.)* interval care cuprinde zece trepte (o terță și o octavă). ● treapta a zecea de la o treaptă dată. [<it. *decima*]
decimétru *s.m.* **1.** unitate de măsură care reprezintă a zecea parte dintr-un metru. **2.** riglă gradată, lungă de un decimetru **(1)**. [pl. *-ri.* **(2)** *-re* s.n. / cf. fr. *décimètre*]
decimolét *s.n. (muz.)* figură ritmică alcătuită din zece note de durată egală cu aceea a opt note obișnuite. [<it. *decimoletto*]
decis *adj.* ferm, hotărît. [cf. it. *deciso*]
decisiv *adj.* hotărîtor. [cf. fr. *décisif*, lat. *decissivus*]
decistér *s.m.* unitate subdivizionară de măsură pentru volumul lemnelor, reprezentînd a zecea parte dintr-un ster. [<fr. *décistère*]
decizie *s.f.* **1.** hotărîre; rezoluție. ● hotărîre dată de o autoritate pentru cei aflați în subordinea sa. ● sentință dată de o instanță judecătorească superioară asupra unui recurs. **2.** hotărîre, fermitate. [gen. *-iei.* var. *deciziune* s.f. / <lat. *decisio*, cf. fr. *décision*]
declamá *vb.* I. *tr.* a spune ceva (mai ales versuri) tare, cu tonul și gesturile adecvate. ● a vorbi retoric. [p.i. *declám.* / cf. fr. *déclamer*, it., lat. *declamare*]
declamatór *adj.* care declamă; *(peior.)* pompos, bombastic. [cf. fr. *déclamateur*, *déclamatoire*, lat. *declamatorius*]
declamáție *s.f.* **1.** arta de a declama. **2.** vorbire emfatică. [gen. *-iei.* var. *declamațiune* s.f. / cf. fr. *déclamation*, it. *declamazione*, lat. *declamatio*]
declanșá *vb.* I. *tr.* **1.** a dezlănțui, a stîrni, a provoca subit (o acțiune, o criză etc.). **2.** a desface, a deschide, a pune în funcțiune (un dispozitiv, un mecanism etc.) prin suprimarea unei piedici. [<fr. *déclencher*]
declanșáre *s.f.* acțiunea de a declanșa și rezultatul ei; dezlănțuire. [<*declanșa*]
declanșatór *s.n.* dispozitiv care suprimă, eliberează, deschide mecanic o piedică. [<*declanșa*]
declanșór *s.n.* declanșator. [<fr. *déclencheur*]
declará *vb.* I. **1.** *tr.* a spune, a afirma, a face cunoscut (ceva). ● a comunica ceva oficial în fața unei autorități. ● a mărturisi. **2.** *tr.* a proclama. ● a pronunța asupra cuiva o sentință judecătorească. **3.** *refl.* a începe, a izbucni, a se manifesta. **4.** *refl.* a se pronunța public, a lua atitudine pentru sau împotriva cuiva sau a ceva. [p.i. *declár.* / <fr. *déclarer*. cf. it., lat. *declarare*]
declaránt *adj., s.m.* și *f.* (cel) care face o declarație (la ofițerul stării civile). [<fr. *déclarant*]
declarativ *adj.* care conține declarații. [cf. fr. *déclaratif*]
declarație *s.f* arătare, afirmare, mărturisire a unor convingeri, a unor sentimente. ● act oficial prin care se comunică ceva, se ia o măsură; notificare. ● mărturie, depoziție în fața unei autorități. ● relatare făcută în fața unui organ administrativ prin completarea unui formular; formularul însuși. [var. *declarațiune* s.f. / cf. fr. *déclaration*, lat. *declaratio*]
declasá *vb.* I. **1.** *refl.* a decădea din punct de vedere moral și social. **2.** *tr. (sport)* a trece (pe cineva) într-o categorie inferioară. [<fr. *déclasser*]
declasát *adj., s.m.* și *f.* (om) decăzut sub raport moral și social. [cf. fr. *déclassé*]
declíc *s.n.* mecanism care poate desface, la un moment dat, legătura mecanică dintre două piese. [<fr. *déclic*]
declimatá *vb.* I. *tr.* a scoate (un animal, o plantă) din clima obișnuită. [<fr. *déclimater*]
declín *s.n.* **1.** coborîre către asfințit a unui astru pe bolta cerească. **2.** *(fig.)* decădere. [pl. *-nuri.* /<fr. *déclin*, it. *declino*]
declináre *vb.* I. **1.** *tr.* a trece un nume (substantiv, adjectiv etc.) prin toate cazurile

gramaticale. **2.** *tr.* a refuza să-și asume o sarcină, o funcție etc. **3.** *intr. (rar; despre aștri)* a coborî către asfințit, a apune. **4.** *tr.* a nu recunoaște, a nu admite ceva, a refuza să admită. **5.** *tr. a-și ~ numele, calitatea* = a-și spune numele, calitatea. [p.i. *declin.* / <lat. *declinare*, cf. fr. *décliner*]

declinábil *adj. (gram.)* care se poate declina (**1**). [cf. lat. *declinabilis*, fr. *déclinable*]

declinăre *s.f.* **1.** trecerea unui nume (substantiv, adjectiv etc.) prin toate cazurile gramaticale. ● clasă sau grupă de substantive sau de adjective care au aceleași forme de flexiune. **2.** hotărîre prin care o instanță își constată necompetența și trimite cazul unei instanțe competente. [<*declina*]

declinatór *s.n.* busolă care servește pentru a orienta pe teren o planșetă, o hartă etc. [cf. fr. *déclinatoire*]

declinatóriu *adj. (jur.)* care nu recunoaște competența unei instante sau contestă o jurisdicție. [cf. fr. *déclinatoire*]

declinație *s.f.* unghiul format de ecuatorul ceresc cu raza vizuală care duce spre un astru sau spre un punct de pe sfera cerească. ○ *~ magnetică* = unghiul dintre direcția nordului magnetic și meridianul geografic al unui loc. Var. *declinațiune* s.f. / cf. lat. *declinatio*, fr. *déclinaison*, it. *declinazione*]

declinográf *s.n.* instrument care înregistrează variația declinației magnetice. [<fr. *déclinographe*]

declinométru *s.n.* aparat pentru determinarea declinației magnetice. [<fr. *déclinomètre*]

declivitáte *s.f.* **1.** unghi format de o dreaptă înclinată cu planul orizontal. **2.** înclinare, pe o porțiune limitată, a unui teren, a unei șosele sau a unei căi ferate. [cf. fr. *déclivité*, lat. *declivitas*]

declivométru *s.n.* instrument cu care se măsoară panta unui teren sau a unei suprafețe plane înclinate. [<fr. *déclivomètre*]

decoafá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) despleti părul, a (se) despieptăna; a (se) ciufuli. [pron. *-co-a-.* / <fr. *décoiffer*]

decóct *s.n.* preparat lichid obținut prin fierberea unor plante în apă. [<germ. *Dekokt*, lat. *decoctum*]

decócție *s.f.* fierbere a unor plante în apă; *(concr.)* decoct. [gen. *-iei.* var. *decoctiune* s.f. / <fr. *décoction*, lat. *decoctio*]

decodá *vb.* I. *tr.* a descifra un cod; a descifra un mesaj transmis pe baza unui cod. [<fr. *décoder*]

decofrá *vb.* I. *tr.* a demonta cofrajul în care s-a turnat o piesă, o construcție de beton. [<fr. *décoffrer*]

decolá *vb.* I. *intr.* a dezlipi, a desprinde. ● *(despre avioane)* a se desprinde de pămînt și a-și lua zborul. [<fr. *décoller*]

decoláre *s.f.* acțiunea de a decola și rezultatul ei. [<*decola*]

decoletá *vb.* I. *tr.* **1.** a prelucra (la strung) un material care are formă de bară, în piese care atunci cînd sînt gata sînt tăiate succesiv din aceasta. **2.** a tăia frunzele (la rădăcinoase). [<fr. *décolleter*]

decolorá *vb.* I. **1.** *refl.* a-și pierde culoarea; a căpăta o culoare mai ștearsă, mai deschisă. **2.** *tr.* a înlătura, a șterge culoarea de pe o țesătură, de pe un tablou etc. [cf. fr. *décolorer*, lat. *decolorare*]

decoloránt *adj., s.m.* (substanță, agent fizic) care decolorează. [cf. fr. *décolorant*]

decoloráre *s.f.* acțiunea de a (se) decolora și rezultatul ei. [<*decolora*]

decoltá *vb.* I. *tr.* a croi (o rochie, o haină etc.) în așa fel ca o parte a pieptului, a umerilor (uneori și a spatelui) să rămînă descoperită; a răscroi mult în jurul gîtului o rochie, o haină etc. [<fr. *décolleter*]

decoltát *adj.* **1.** *(despre haine)* care lasă descoperită o parte a pieptului, a umerilor (uneori și a spatelui); cu decolteu. ● *(despre femei)* care poartă haine, rochii decoltate. **2.** *(fig.)* indecent, necuviincios. [cf. fr. *décolleté*]

decoltéu *s.n.* partea decoltată a unei haine femeiești. ● parte a corpului care apare din răscroiala de la gît a unei haine femeiești. [pl. *-uri.* / <fr. *décolleté*]

decomandá *vb.* I. *tr. (rar)* a contramanda, a anula (o comandă, un ordin, o invitație). [p.i. *decomând.* / <fr. *décommander*]

decompensá *vb.* I. *tr.* și *refl. (med.)* a(-și) strica starea de echilibru funcțional. [cf. fr. *décompenser*]

decompensáre *s.f.* acțiunea de a (se) decompensa și rezultatul ei. [<*decompensa*]

decompensáție *s.f.* decompensare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *décompensation*]

decompoziție *s.f.* analiză a unei substanțe (mai ales a unei țesături) în vederea cunoașterii structurii ei. [gen. *-iei.* var. *decompozițiune* s.f. / cf. fr. *décomposition*]

decompresiúne *s.f.* reducere a presiunii dintr-un cilindru sau dintr-un recipient prin stabilirea unei comunicații cu mediul înconjurător. [var. *decompresie* s.f. / cf. fr. *décompression*]

deconcertá *vb.* I. *tr.* a face să-și piardă cumpătul, siguranța de sine; a zăpăci, a tulbura. [<fr. *déconcerter*]

deconcertánt *adj.* care tulbură, deconcertează; tulburător. [<fr. *déconcertant*]

deconcertát *adj.* tulburat, dezorientat, năucit. [cf. fr. *déconcerté*]

deconectá *vb.* I. *tr.* a suprima o conexiune a două conducte electrice. ● a dezlega, a desprinde (odgoane). [<fr. *déconnecter*]

deconectánt *s.n.* medicament care are acțiune calmantă asupra sistemului nervos central. [<fr. *déconnectant*]

deconectáre *s.f.* acțiunea de a deconecta și rezultatul ei. [<*deconecta*]

decongelá *vb.* I. *tr.* a topi (un corp) sub temperatura ambiantă. ● *(tehn.)* a aduce un corp congelat în starea lui primitivă, normală. [<fr. *décongeler*]

decongeláre *s.f.* acțiunea de a decongela și rezultatul ei. [<*decongela*]

decongelátie *s.f.* decongelare. [gen. *-iei.* var. *decongelațiune* s.f. / cf. fr. *décongélation*]

deconsiliá *vb.* I. *tr.* a sfătui pe cineva să nu facă un anumit lucru. [pron. *-li-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *déconseiller*]

deconsolidá *vb.* I. *tr.* a face (a o grindă etc.) să-şi piardă soliditatea. [<fr. *déconsolider*]
deconsolidáre *s.f.* acţiunea de a deconsolida şi rezultatul ei; *(spec.; geol.)* pierderea legăturilor solide de coeziune dintre particulele unei roci. [<*deconsolida*]
decónt *s.n.* defalcare în părţile componente a unei sume plătite sau care urmează a fi plătită. [pl. *-turi.* / cf. fr. *décompte*]
decontá *vb.* I. *tr.* a justifica folosirea unei sume (primite sau provenite dintr-o operaţie oarecare). [<fr. *décompter*]
decontaminá *vb.* I. *tr.* a elimina radioactivitatea unui material (prin spălare, filtrare etc.).
decontáre *s.f.* acţiunea de a deconta şi rezultatul ei; decont. [<*deconta*]
decór *s.n.* **1.** totalitatea pînzelor pictate, a paravanelor, a mobilelor şi a altor obiecte folosite pentru a crea cadrul în care se joacă o piesă pe scenă sau o scenă de film. ● *(fig.)* cadru, ambianţă; peisaj, tablou. **2.** podoabă, ornament; ornamentaţie. [<fr. *décor*]
decorá *vb.* I. *tr.* **1.** a orna, a împodobi cu decoruri. **2.** a conferi, a acorda cuiva o decoraţie. [<fr. *décorer*, it., lat. *decorare*]
decorativ *adj.* care împodobeşte; ornant, ornamental. ○ *arte decorative* = arte plastice aplicate în decorarea obiectelor de folos practic (mobilă, ceramică etc.). [cf. fr. *décoratif*, it. *decorativo*]
decorativitáte *s.f.* caracter decorativ al unui obiect sau lucrări arhitectonice. [< fr. *décorativité*]
decorátor *s.m.* şi *f.* persoană care se ocupă cu decorarea clădirilor, a interioarelor etc. ● persoană care face decorurile la un teatru. [cf. fr. *décorateur*, it. *decoratore*]
decoráţie *s.f.* **1.** insignă, semn distinctiv conferit cuiva pentru o faptă eroică, pentru evidenţiere în muncă etc. **2.** arta şi tehnica executării decorurilor. ● totalitatea ornamentelor care servesc la înfrumuseţarea unui obiect. [gen. *-iei.* var. *decoraţiune* s.f. / cf. fr. *décoration*, it. *decorazione*, lat. *decoratio*]
decoromanie *s.f. (rar)* manie pentru decoruri sau pentru decoraţii excesive. [gen. *-iei.* / <fr. *décoromanie*]
decorticá *vb.* I. *tr.* a curăţa de coajă grăunţele de cereale. ● a curăţa de coajă arborii, pentru stirpirea insectelor vătămătoare şi a ouălor lor. ● a înlătura o membrană îngroşată care acoperă un organ. [p.i. *-chez.* / <fr. *décortiquer*, cf. lat. *de* — de, *cortex* — scoarţă]
decorticáre *s.f.* acţiunea de a decortica şi rezultatul ei; decorticaţie. [<*decortica*]
decorticatór *s.n.* maşină folosită pentru decorticarea boabelor unor plante (cerealiere, leguminoase sau oleaginoase). [pl. *-oare.* / <*decortica*]
decorticáţie *s.f.* decorticare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *décortication*, lat. *decorticatio*]
decovíl *s.n.* instalaţie portativă de linie ferată îngustă, folosită la exploatări locale şi temporare. [pl. *-le*, *-luri.* / <fr. *décauville*<*Décauville*, inginer francez]
decrepít *adj.* atins de decrepitudine; ramolit. [<fr. *décrépit*, cf. lat. *decrepitus*]
decrepitáre *s.f.* fenomenul de rupere a cristalelor anumitor săruri, din cauza dilatării lor inegale la creşterea bruscă a temperaturii. [cf. fr. *décrépiter*]
decrepitúdine *s.f.* stare de adîncă bătrîneţe, caracterizată prin slăbire excesivă şi prin pierderea aproape totală a forţelor; ramolire, ramolisment. [cf. fr. *décrépitude*]
descrescéndo *adv. (muz.; ca indicaţie de execuţie)* din ce în ce mai încet. // *s.n.* scădere progresivă a intensităţii sunetelor; parte a unei compoziţii muzicale care se cîntă în acest mod. [<it. *decrescendo*]
decrét *s.n.* act emis de puterea executivă a unui stat pentru a asigura funcţionarea serviciilor publice sau pentru a stabili modul cum trebuie executate legile; *(la noi)* act emis de Prezidul Marii Adunări Naţionale în exercitarea atribuţiilor sale constituţionale. [cf. fr. *décret*, lat. *decretum*]
decretá *vb.* I. *tr.* a da un decret: a hotărî prin decret. ● *(fig.)* a declara sentenţios ceva. [<fr. *décréter*]
decriptá *vb.* I. *tr. (rar)* a descifra, a traduce o corespondenţă cifrată. [<fr. *décrypter*]
decromá *vb.* I. *tr.* a înlătura stratul de crom depus pe o formă de tipar. [cf. *croma*]
decroşá *vb.* I. **1.** *tr.* a desprinde un obiect din cîrligul în care este agăţat. **2.** *refl. (despre o maşină electrică)* a se opri din mers, a ieşi din regimul de funcţionare normal. [p.i. 3,6 *-şează*, ger. *-şînd.* / <fr. *décrocher*]
decúbit *s.n.* poziţie orizontală a corpului. ● rană cangrenată, care apare uneori la bolnavi (pe piele) în locul pe care sînt siliţi să stea culcaţi mai mult timp. [var. *decubitus* s.n. / <fr. *décubitus*, lat. *decubitus*]
decumán *adj. (ant.; despre pămînturi)* care aparţinea statului roman şi pentru care colonii plăteau a zecea parte din venit. ○ *poartă decumană* = poartă a unui castru sau a unei tabere romane, situată în partea opusă inamicului şi în dreptul căreia se afla cohorta a zecea. [<lat. *decumanus* — al zecelea, cf. fr. *décuman*]
decupá *vb.* I. *tr.* a tăia (o hîrtie, o stofă etc.) după conturul unui model; a tăia o parte dintr-un întreg. [<fr. *découper*]
decupáj *s.n.* **1.** decupare. **2.** transpunere în imagini plastice a unui scenariu cinematografic. [cf. fr. *découpage*]
decupáre *s.f.* acţiunea de a decupa. ● tăiere a unei piese în două bucăţi; tăiere a unui obiect potrivit unei anumite forme. ● tăiere a foilor de furnir dintr-un buştean. [<*decupa*]
decupát *adj.* tăiat dintr-un întreg; din care s-a tăiat o parte. ○ *pantofi decupaţi* = pantofi fără ştaif, numai cu o baretă. [cf. fr. *découpé*]
decuplá *vb.* I. *tr.* a desface, a dezlega (părţile unui cuplu). [<fr. *découpler*]
decuprá *vb.* I. *tr. (poligr.)* a înlătura stratul de cupru depus pe stereotipe.

decurént *adj. (despre frunze)* cu limbul continuat și pe tulpină. [cf. fr. *décurrent*, lat. *decurrens*]

decúrge *vb.* III. *intr.* **1.** a rezulta, a deriva din... **2.** a se petrece, a se desfășura. [p.i. *decúrge.* / <*curge*, după fr. *découler*, it. *decorrere*]

decúrie *s.f.* **1.** subunitate în armata romană, formată din zece soldați. **2.** *(la romani)* conducere formată din zece persoane. [gen. *-iei.* / <lat. *decuria*]

decurión *s.m.* **1.** comandant al unei decurii. **2.** membru al senatului municipal în Imperiul roman. [pron. *-ri-on.* /< lat. *decurio*]

decúrs *s.n. în ~ de...* (sau *în decursul...*) = în curgerea..., pe durata, în desfășurarea... [<fr. *décours*, cf. lat. *decursus*]

decuscutá *vb.* I. *tr.* a curăța de cuscută (plante, semințe). [<fr. *décuscuter*]

decuscutatór *s.n.* separator electromagnetic folosit pentru decuscutare. [cf. fr. *décuscuteuse*]

decuváj *s.n.* tragerea vinului fermentat din cada în care au fost puși struguri. [<fr. *décuvage*]

dedá *vb.* I. *refl.* **1.** a se deprinde, a se familiariza (cu ceva), a se acomoda. **2.** a se consacra, a se dedica pentru ceva. ● a se năvăli. [cf. lat. *dedere*, după *da*]

dedál *s.n. (rar)* labirint. ● *(fig.)* încurcătură, învălmășeală. [pl. *-luri, -le.* / <fr. *dédale*, it. *dedalo*, cf. *Dedal*, arhitect grec, presupus constructor al labirintului]

dedicá *vb.* I. **1.** *tr.* a închina cuiva (o carte, o operă artistică sau științifică proprie) ca omagiu. ● a consacra, a pune toate puterile în slujba unei idei, a unei acțiuni. ● a rezerva o parte din timp pentru a te ocupa exclusiv de cineva sau de ceva. **2.** *refl.* a se consacra (unui studiu, unei meserii etc.). [p.i. *dedíc.* / < lat., it. *dedicare*, cf. fr. *dédier*]

dedicatóriu *adj.* care conține o dedicație. [cf. fr. *dédicatoire*, lat. *dedicatorius*]

dedicáție *s.f.* text scris ca omagiu pentru cineva pe o carte, pe un album etc. [gen. *-iei.* var. *dedicațiune* s.f. / cf. lat. *dedicatio*, it. *dedicazione*, fr. *dédication*]

dedublá *vb.* I. *refl.* a se împărți în două; a avea simultan două stări, două aspecte sau două forme diferite. [<fr. *dédoubler*]

dedubláre *s.f.* acțiunea de a se dedubla și rezultatul ei. [<*dedubla*]

deduce *vb.* III. *tr.* a desprinde o judecată particulară dintr-o judecată generală; a trage o concluzie (pe calea deducției). [p.i. *deduc.* / <lat. *deducere*, cf. fr. *déduire*]

deductív *adj.* care procedează prin deducție. [cf. lat. *deductivus*, fr. *déductif*]

deducție *s.f.* raționament logic prin care se obține o judecată nouă (numită concluzie) din două sau mai multe judecăți (numite premise) dintre care una trebuie să fie neapărat universală. [gen. *-iei.* var. *deducțiune* s.f. / cf. lat. *deductio*, fr. *déduction*]

defalcá *vb.* I. *tr.* **1.** a desprinde, a da la o parte o sumă dintr-o socoteală, dintr-un cont; *(p. ext.)* a desprinde o parte dintr-un tot. **2.** a împărți (o lucrare etc.) în mai multe părți. [p.i. *defálc, -chez.* / <fr. *défalquer*, it., lat. *defalcare*]

defavoáre *s.f.* discreditare, dizgrație. ● *în defavoarea* (cuiva) = în dezavantajul (cuiva). [pl. *-oruri*, gen. *-rii.* / cf. fr. *défaveur*]

defavorábil *adj.* care este în dezavantajul cuiva; nefavorabil. [cf. fr. *défavorable*]

defavorizá *vb.* I. *tr.* a dezavantaja. [<fr. *défavoriser*]

defazáj *s.n.* diferență de fază dintre două mărimi alternative de aceeași frecvență. [<fr. *déphasage*]

defecá *vb.* I. *tr.* **1.** a limpezi (o substanță, un lichid). **2.** a evacua materiile fecale din intestin. [<fr. *déféquer*, cf. lat. *defaecare*]

defecánt *s.m.* reactiv chimic care are proprietatea de a precipita albuminele din soluții. [pl. *-nți.* / cf. fr. *déféquant*]

defecáre *s.f.* acțiunea de a defeca și rezultatul ei. [<*defeca*]

defecatór *s.n.* aparat pentru limpezirea lichidelor. [<fr. *défécateur*]

defecație *s.f.* defecare. [gen. *-iei.* var. *defecațiune* s.f. / cf. fr. *défécation*, lat. *defaecatio*]

defect[1] *s.n.* cusur, imperfecțiune, lipsă; beteșug, meteahnă. ● deranjament care împiedică funcționarea unei mașini, a unui aparat etc. [<lat. *defectus*]

defect[2] *adj.* care nu mai este în stare de funcționare; stricat. [<lat. *defectus*]

defectá *vb.* I. *tr.* și *refl. (despre un mecanism, un motor* etc.*)* a produce sau a avea un defect, a (se) strica. [<*defect*[1]]

defectáre *s.f.* acțiunea de a (se) defecta și rezultatul ei; defect. [<*defecta*]

defectív *adj. (despre părți de vorbire flexibile)* care nu are unele forme; nefolosit la toate formele flexionare. [cf. lat. *defectivus*, fr. *défectif*]

defectoscóp *s.n.* aparat pentru descoperirea defectelor din material ale pieselor metalice. [<fr. *défectoscope*]

defectoscopíe *s.f.* cercetarea structurii materialelor pentru a descoperi defectele lor. [gen. *-iei.* / <fr. *défectoscopie*]

defectuós *adj.* cu lipsuri, cu defecte. [pron. *-tu-os.* / cf. lat. *defectuosus*, fr. *défectueux*]

defectuozitáte *s.f. (rar)* defect, imperfecțiune; stare de defecțiune. [cf. fr. *défectuosité*]

defecțiúne *s.f.* **1.** neîndeplinire a unei sarcini; abandonare a unei cauze etc.; dezertare. **2.** *(impr.)* deranjament, defect (care împiedică buna funcționare a unei mașini, a unui aparat etc.). [var. *defecție* s.f. / cf. fr. *défection*, lat. *defectio*]

defeminizá *vb.* I. *tr.* a face să-și piardă natura, aptitudinile, obiceiurile de femeie. [<fr. *déféminiser*]

defendór *s.m. (jur.; rar)* pîrît, intimat. [<fr. *défendeur*]

defensív *adj.* de apărare, care apără. [cf. fr. *défensif*]

defensívă *s.f.* (op. o f e n s i v ă) formă de luptă adoptată în scopul de a rezista atacurilor inamicului; apărare. [<fr. *défensive*]

defensór *s.m. (jur.; rar)* apărător. [cf. fr. *défenseur*, lat. *defensor*]

deferént *adj.* respectuos, condescendent. [<fr. *déférent*, cf. lat. *deferens*]
deferénță *s.f.* respect, stimă, considerație; condescendență. [cf. fr. *déférence*]
deferí *vb.* IV. *tr.* **1.** a acorda, a da, a conferi (un titlu, onoruri etc.). **2.** a trimite în judecată, a supune spre judecare în fața justiției. ○ *a ~ jurământ* = a cere cuiva, în lipsă de alte probe, să jure în fața justiției. [p.i. *defér*. / <fr. *déférer*, lat. *deferre*]
deferizá *vb.* I. *tr.* a îndepărta excesul de fier din apele feruginoase, pentru a putea fi consumate. [<fr. *déferriser*]
defertilizá *vb.* I. *tr.* a face ca un teren să devină nefertil, neproductiv. [cf. fr. *défertiliser*]
defertilizáre *s.f.* acțiunea de a defertiliza și rezultatul ei; sterilizare. [<*defertiliza*]
defetism *s.n.* opinie, părere, atitudine a celui care nu crede în reușita unei acțiuni. [cf. fr. *défaitisme*]
defetist *adj., s.m.* și *f.* (partizan, susținător) al defetismului. [<fr. *défaitiste*]
defibrá *vb.* I. *tr.* a desface, a transforma în fibre (un material). ● a transforma lemnele în fibre, pentru a obține pasta din care se fabrică hîrtia. [<fr. *défibrer*]
defibratór *s.n.* mașină pentru defibrarea unui material. [<germ. *Defibrator*]
deficiént *adj.* care este în deficit, în pierdere, în pagubă; care produce mai puțin decît trebuie. ● *(subst.)* persoană cu unele defecte fizice sau psihice. [pron. *-ci-ent.* / <fr. *déficient*, it. *deficiente*]
deficiență *s.f.* lipsă; scădere. ● defect psihic sau (mai rar) fizic. [cf. fr. *déficience*, it. *deficienza*, lat. *deficientia*]
deficit *s.n.* lipsă; *(spec.)* lipsă într-un cont, într-o socoteală; sumă cu care cheltuielile întrec veniturile. ○ *a fi în ~* = a fi în pierdere. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *déficit*, cf. lat. *deficit*, persoana a 3-a sg. de la *deficere* — a lipsi]
deficitár *adj.* care este în deficit. [cf. fr. *déficitaire*]
defilá *vb.* I. *intr. (despre coloane, convoiuri* etc.*)* a trece în rînduri, în șir. ● *(despre trupe, unități militare)* a trece prin fața unui comandant, a unui șef etc. pentru a da onorul cu ocazia unei parade etc. ● *(fig.)* a se succeda. [<fr. *défiler* <lat. *filum* — fir]
defiléu *s.n.* vale strîmtă și adîncă între doi munți, săpată de o apă curgătoare; trecătoare. [<fr. *défilé*]
definí *vb.* IV. *tr.* a da o definiție. ● a preciza, a delimita. [< fr. *définir*, it., lat. *definire*]
definíre *s.f.* acțiunea de a defini și rezultatul ei; definiție. [<*defini*]
definít *adj.* care a fost cuprins într-o definiție. ● hotărît, precizat. ○ *(gram.) articol ~* = articol hotărît. [< *defini*, cf. fr. *défini*]
definitiv *adj.* care nu se mai poate modifica; absolut, categoric, irevocabil. ○ *profesor* sau *învățător ~* = profesor sau învățător care, după îndeplinirea unor anumite condiții, obține unele drepturi asupra catedrei pe care o ocupă; *în ~* = în sfîrșit, la urma urmelor. [cf. fr. *définitif*, it. *definitivo*, lat. *definitivus*]
definitivá *vb.* I. *tr.* a da formă definitivă. ● a stabili definitiv pe cineva într-un post. [< *definitiv*]
definitiváre *s.f.* acțiunea de a definitiva și rezultatul ei. [<*definitiva*]
definitivát *adj.* care este definitiv, care este stabilit definitiv.// *s.n. (rar)* definitivare. [<*definitiva*]
definitóriu *adj.* care definește; de definiție. [pron. *-riu*. pl. *-ii*. / cf. fr. *définitoire*]
definiție *s.f.* operație logică prin care se arată conținutul unei noțiuni, enunțîndu-se notele ei esențiale sau, adesea, indicîndu-se genul proxim și diferența specifică; propoziție prin care se exprimă această determinare. ○ *(expr.) prin ~* = prin însăși natura lucrurilor. [gen. *-iei*. var. *definițiune* s.f./ cf. fr. *définition*, it. *definizione*, lat. *definitio*]
deflagránt *adj. (rar)* care are proprietatea de a produce o ardere cu explozie și zgomot. [<fr. *déflagrant*]
deflagrație *s.f. (rar)* ardere vie însoțită de explozie și de degajare de căldură. ● ardere cu explozie în care reacția se propagă cu viteze mici. [gen. *-iei*. var. *deflagrațiune* s.f./ cf. fr. *déflagration*, lat. *deflagratio*]
deflație *s.f.* **1.** retragere din circulație a unei anumite cantități de bancnote, în timpul unei inflații, pentru a face să crească puterea de cumpărare a banului. **2.** acțiunea de îndepărtare și de transportare de către vînt a nisipurilor provenite din dezagregarea rocilor de la suprafața pămîntului. [gen. *-iei*. / <fr. *déflation*]
deflector *s.n.* **1.** dispozitiv cu care se deviază un fluid sau un flux electronic din direcția în care curge. ● dispozitiv din instalațiile de ventilație care servește la evacuarea aerului viciat din încăperi. **2.** instrument întrebuințat la compensarea compasului magnetic. [<fr. *déflecteur*]
deflegmá *vb.* I. *tr.* a separa componenții unui amestec de lichid, prin distilare și relichefierea fracțiunilor cu un punct de fierbere mai înalt. [<fr. *déflegmer*]
deflegmátor *s.n.* aparat care servește pentru deflegmare. [cf. fr. *déflegmateur*]
deflexiúne *s.f.* deviere a curentului unui fluid sau a unui flux electronic din direcția inițială. [var. *deflecție*, *deflecțiune*, *deflexie* s.f./cf. lat. *deflexio*, fr. *déflexion*]
deflorá *vb.* I. *tr.* a face o fecioară să-și piardă virginitatea: a dezvirgina. [<fr. *déflorer*]
defoliá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face să cadă frunzele, a-și pierde frunzele (înainte de vreme). [pron. *-li-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*./ < lat. *defoliare*]
defoliáție *s.f.* căderea înainte de vreme a frunzelor arborilor sau ale altor plante; desfrunzire. [gen. *-iei*. var. *defoliațiune* s.f. / < fr. *défoliation*]
defoliére *s.f.* defoliație. [<*defolia*]
deformá *vb.* I. **1.** *tr.* a strica forma (naturală sau primitivă a) unui obiect; a șlui. ● *(fig.)* a reproduce inexact;

a denatura **2.** *refl.* a-și pierde forma primitivă. [<fr. *déformer*, it., lat. *deformare*]
deformábil *adj.* care se poate deforma. [cf. fr. *déformable*]
deformánt *adj.* care deformează. [<fr. *déformant*]
deformáție *s.f.* alterare, stricare a formei naturale sau primitive. [gen. *-iei.* var. *deformațiune* s.f./ cf. fr. *déformation*, it. *deformazione*, lat. *deformatio*]
defosforá *vb.* I. *tr.* a îndepărta fosforul din topitura metalică, la elaborarea oțelurilor.
defraudá *vb.* I. *tr.* a delapida, a frustra de bani (o bancă, o instituție etc.). [pron. *-fra-u-.* / < lat. *defraudare*, cf. it. *defraudare*]
defraudáre *s.f.* acțiunea de a defrauda și rezultatul ei; delapidare, fraudă, fraudare. [<*defrauda*]
defraudatór *s.m.* și *f.* cel care defraudează; delapidator. [cf. it. *defraudatore*]
defrișá *vb.* I. *tr.* a tăia și a înlătura arborii dintr-o pădure, spre a obține un teren propriu pentru agricultură, pentru pășunat etc. [<fr. *défricher*]
defrișáre *s.f.* acțiunea de a defrișa și rezultatul ei. [<*defrișa*]
defrișór *s. m.* și *f.* cel care efectuează (sau lucrează la) defrișări. [cf. fr. *défricheur*]
defúnct *adj., s.m.* și *f.* (om) decedat, răposat. [<lat. *defunctus*, cf. fr. *défunt*]
degajá *vb.* I. *tr.* **1.** a lua înapoi ceea ce a fost dat în gaj; a retrage din gaj. **2.** a elibera (un loc), a înlătura un obstacol sau ceva care împiedică, îngreuiază. **3.** a produce o emanație, a exala, a răspîndi. **4.** a trimite mingea departe de poarta proprie pentru a evita o acțiune periculoasă. ● *(la scrimă)* a-și desprinde sabia de sabia adversarului. [p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* /<fr. *dégager*]
degajamént *s.n.* încăpere care servește ca spațiu de comunicație între încăperile unui apartament sau ale unei clădiri publice. ● *(teatru)* porțiune situată în fundul și pe marginile scenei, servind la depozitarea decorurilor și a mobilierului. [<fr. *dégagement*]
degaját *adj.* liber în mișcări, nestînjenit. [după fr. *dégagé*]
degajáre *s.f.* acțiunea de a degaja și rezultatul ei; liberare. [<*degaja*]
degazá *vb.* I. *tr.* a îndepărta gazele (dintr-un spațiu închis, de pe o suprafață). ● *(spec.; mil.)* a îndepărta gazele de luptă dintr-un anumit loc. [<*gaza*]
degazatór *s.m.* substanță întrebuințată în operația de degazare. [<*degaza*]
degazificá *vb.* I. *tr.* a îndepărta gazele, materiile volatile etc. dintr-un lichid, din cărbuni etc. [p.i. *degazific.* /<*gazifica*]
degazolináre *vb.* I. *tr.* a separa, printr-un procedeu special, gazolina din gazele obținute în exploatările petroliere.
degazór *s.n.* aparat folosit pentru înlăturarea gazelor din apă. [<*degaza*]
degenerá *vb.* I. *intr.* **1.** a se depărta de tipul primitiv, pierzînd din calități, din valoare. **2.** *(fig.)* a se schimba în rău; a decădea. [<fr. *dégénérer*, it., lat. *degenerare*]
degenerăre *s.f.* acțiunea de a degenera și rezultatul ei; decădere, stricare, degenerescență. [<*degenera*]
degenerăție *s.f. (rar)* degenerare; decădere. [gen. *-ici.* var. *degenerațiune* s.f./ cf. fr. *dégénération*, it. *degenerazione*]
degenerescént *adj.* cu aspecte de degenerescență. [<fr. *dégénérescent*]
degenerescéntă *s.f.* tendință de degenerare. [cf. fr. *dégénérescence*]
degerminá *vb.* I. *tr.* a separa embrionul din sămînță. [cf. fr. *dégerminer*]
deghizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) travesti. ● *(fig.)* a (se) ascunde, a (se) disimula; a (se) schimba; a (se) masca. [<fr. *déguiser*]
deglutiție *s.f.* înghițire. [gen. *-iei.* var. *deglutițiune* s.f. / cf. fr. *déglutition*, lat. *deglutitio*]
degomá *vb.* I. *tr.* a îndepărta materia cleioasă numită sericină de pe firul de mătase naturală. [<fr. *dégommer*]
degonflá *vb.* I. *tr.* și *refl. (franțuzism; mai ales fig.)* a (se) dezumfla. [<fr. *dégonfler*]
degradá *vb.* I. **1.** *tr.* a înjosi. ● a strica. **2.** *tr.* a destitui pe cineva dintr-o funcție, dintr-o demnitate; *(spec.; mil.)* a ridica cuiva gradul (ca pedeapsă). **3.** *tr.* și *refl.* a decădea; a (se) strica. ● *(despre un teren)* a deveni sau a face să devină neproductiv. [<fr. *dégrader*, it., lat. *degradare*]
degradánt *adj.* care degradează; înjositor. [cf. fr. *dégradant*]
degradáre *s.f.* acțiunea de a (se) degrada și rezultatul ei. ● stricare; decădere. ● defertilizare. [<*degrada*]
degradát *adj.* **1.** *(despre persoane)* care a pierdut gradul pe care l-a avut. ● înjosit; corupt, stricat, vicios. **2.** *(despre materiale, soluri etc.)* care și-a pierdut calitățile; stricat, deteriorat grav. [cf. fr. *dégradé*]
degradatór *adj.* degradant. // *s.n. (fot.)* hîrtie neagră decupată astfel încît să permită obținerea unei imagini cu anumite contururi, la copierea filmului. [cf. fr. *dégradateur*]
degrás *s. n.* amestec de untură de pește și de acid nitric folosit în pielărie. [pl. *-suri.* /<fr. *dégras*]
degresá *vb.* I. *tr.* a îndepărta petele de grăsime. ● a scoate grăsimea dintr-un aliment. [<fr. *dégraisser*]
degresáj *s.n.* degrasare. [<fr. *dégraissage*]
degresánt *s.m.* substanță întrebuințată la degresare. [cf. fr. *dégraissant*]
degresáre *s.f.* acțiunea de a degresa și rezultatul ei; degresaj. [<*degresa*]
degresiúne *s.f. (rar)* micșorare treptată, graduală. [cf. fr. *dégression*, lat. *degressio*]
degresív *adj. (rar)* care merge descrescînd, care descrește, descrescător. [<fr. *dégressif*, cf. lat. *degredior* — a coborî]
degresór *s.m.* și *f.* cel care degresează. // *s.n. (tehn.)* aparat cu care se face degresarea anumitor materiale. [cf. fr. *dégraisseur, dégraissoir*]
degrevá *vb.* I. *tr.* a micșora, a reduce, a suprima obligațiile, sarcinile etc. care revin unei persoane, unui colectiv. [<fr. *dégrever*]

degrevánt, *adj.* care degrevează. [cf. fr. *dégrevant*]
degringoládă *s.f.* prăbușire, rostogolire. ● *(fig.)* decădere treptată. [<fr. *dégringolade*]
degrosișór *s.n.* sistem de filtre cu pietriș care reține impuritățile de dimensiuni mari, folosit într-o instalație de limpezire a apei. [<fr. *dégrossisseur*]
degroșá *vb.* I. *tr.* a așchia o piesă brută de metal, pentru a o aduce la o dimensiune apropiată de cea definitivă. [cf. fr. *dégrossir*]
degudroná *vb.* I. *tr.* a separa gudroanele de gazele produse la distilarea cărbunilor fosili.[<fr. *dégoudronner*]
degudronatór *s.n.* aparat sau utilaj folosit la degudronare. [cf. fr. *dégoudronneur*]
degustá *vb.* I. *tr.* a gusta, a încerca (o mîncare, o băutură); a savura. [p.i. *degúst.* / <fr. *déguster*, lat. *degustare*]
degustáre *s.f.* acțiunea de a degusta și rezultatul ei; degustație. [<*degusta*]
degustatór *s.m.* cel care este însărcinat a degusta vinurile, lichiorurile. [<fr. *dégustateur*]
degustáție *s.f.* degustare. [gen. *-iei.* / cf. lat. *degustatio*, fr. *dégustation*]
dehidrogená *vb.* I. *tr.* a elimina, termic sau catalitic, hidrogenul din molecula compușilor organici. [p.i. *-nez.* /<fr. *déshydrogéner*]
dehiscént *adj. (despre fructe)* care se deschide de la sine după coacere, la maturitate. [<fr. *déhiscent*, cf. lat. *dehiscens* — care se deschide]
dehiscență *s.f.* însușire a unor fructe de a fi dehiscente. [cf. fr. *déhiscence*]
deicid *adj. (rar; liv.)* ucigaș al unui zeu sau al lui Dumnezeu. // *s.n.* ucidere a unui zeu sau a lui Dumnezeu. [pron. *de-i-.* / <fr. *déicide*, cf. lat. *Deus* — zeu, *caedere* — a ucide]
deicític *adj. (gram.)* care arată, demonstrează; care întărește un sens. [pron. *de-ic-.* /<lat. *deicticus*, cf. gr. *deiknymi* — a arăta, a demonstra]
deificá *vb.* I. *tr. (rar)* a atribui putere divină unei ființe sau unui lucru; a zeifica. [pron. *de-i-.* p.i. *deific.* / <it., lat. *deificare*]
deism *s.n.* doctrină filozofică răspîndită în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, care recunoștea existența lui Dumnezeu numai ca o cauză primară, impersonală a lumii, negînd ideea întruchipării lui D-zeu într-o persoană și teza intervenției permanente a acestuia în viața naturii și a societății. [pron. *de-ism.* / <fr. *déisme*]
deíst *adj., s.m.* și *f.* (adept, susținător) al deismului. [cf. fr. *déiste*]
dejá *adv.* în acest (sau acel) moment, încă de pe acum (sau de pe atunci). [<fr. *déjà*]
dejaléná *s.f.* țesătură fină de bumbac, folosită pentru confecționarea cămășilor bărbătești, a bluzelor etc. [pl. *-ne*, *-nuri.* / cf. engl. *delaine*]
dejécție *s.f.* **1.** evacuarea excreției din corp (mai ales a excrementelor); materia evacuată. **2.** scurgeri provenite din industrii, din gospodării, care degradează apele naturale în care se scurg. **3.** *con de* ~ = grămadă, îngrămădire de pietriș, de nisip etc. care se depune în regiunea inferioară a unui torent și are forma unei jumătăți de con foarte turtit. [gen. *-iei.* var. *dejecțiune* s.f. / <fr. *déjection*, cf. lat. *dejectio*]
dejivrá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a înlătura straturile de chiciură sau de gheață formate pe anumite suprafețe metalice. [<fr. *dégivrer*]
dejivrór *s.n.* dispozitiv folosit la avioane pentru a preveni sau a înlătura jivrajul. [<fr. *dégivreur*]
dejojáre *s.f.* manevră în timpul decolării unui hidroavion, prin care acesta este ridicat cu coca deasupra apei, spre a micșora rezistența la înaintare. [cf. fr. *déjucher*]
dejucá *vb.* I. *tr.* a zădărnici (planurile, uneltirile cuiva). [p.i. *dejóc.* / <*juca*, după fr. *déjouer*]
dejún *s.n.* masa de prînz, prînzul; timpul cînd se ia această masă. [<*dejuna*]
dejuná *vb.* I. *intr.* a prînzi. [<fr. *déjeuner*]
delaborá *vb.* I. *tr.* a demonta dintr-un loc instalațiile, mașinile și munițiile devenite inutilizabile sau periculoase. [cf. lat. *delaborare*]
delabrá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a deteriora, a ruina, a strica. [<fr. *délabrer*]
delapidá *vb.* I. *tr.* a fura, a-și însuși bunuri, bani publici; a ruina (o instituție, o bancă) prin cheltuieli excesive. [var. *dilapida* vb. I. / <fr. *dilapider*, lat. *dilapidare*]
delapidáre *s.f.* acțiunea de a delapida și rezultatul ei; defraudare. [var. *dilapidare* s.f. / <*delapida*]
delapidatór *s.m.* și *f.* cel care face o delapidare. [var. *dilapidator*, *-oare* s.m. și f. / cf. fr. *dilapidateur*]
delatór *s.m.* și *f.* denunțător, pîrîtor. [cf. fr. *délateur*, lat. *delator*]
delațiúne *s.f.* denunțare (făcută în special cu rea intenție, pentru profituri personale); denunț. [cf. fr. *délation*, lat. *delatio*]
delăsá *vb.* I. *refl.* a dovedi nepăsare, a se lăsa de, a neglija, a părăsi o muncă începută. [p.i. *delás*, se conjugă ca *lăsa.* / cf. fr. *délaisser*]
délco *s.n.* cap distribuitor de curent electric la motoarele cu mai mulți cilindri și care fac aprinderea electric. [<fr., engl. *Delco*, nume comercial]
deleátur *s.n.* semn de corectură prin care se arată că trebuie să se suprime o literă, un cuvînt etc. [pron. *-le-a-.* / <fr., lat. *deleatur*]
delebíl *adj. (liv.)* care poate fi șters. [cf. lat. *delebilis*, fr. *délébile*]
delectá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) desfăta, a (se) bucura. [<fr. *délecter*, lat. *delectare*]
delectábil *adj.* plăcut, agreabil, încîntător. [cf. fr. *délectable*, lat. *delectabilis*]
delectáre *s.f.* acțiunea de a (se) delecta și rezultatul ei; încîntare; distracție. [<*delecta*]
delegá *vb.* I. *tr.* a împuternici pe cineva cu dreptul de a acționa (în numele celui care-i dă împuternicirea); a da o delegație cuiva. ● a transmite prin delegație (o autoritate, o putere, o creanță etc.). [p.i.

delég, se conjugă ca *lega*. / <fr. *déléguer*, cf. lat. *delegare*]

delegát *adj., s.m.* și *f.* (cel) împuternicit cu o delegație. [<*delega*, cf. fr. *délégué*, lat. t. *delegatus*]

delegatár *adj., s.m.* și *f.* (cel care deleagă, care dă o delegație. [cf. fr. *délégataire*]

delegáție *s.f.* **1.** misiune sau însărcinare dată cuiva de a acționa într-un anumit fel în numele celui care i-a încredințat-o. **2.** act prin care cineva este desemnat ca delegat. **3.** grup de persoane care au de îndeplinit (sau sînt însărcinate cu) o misiune specială. [gen. *-iei*. var. *delegațiune* s.f. / cf. fr. *délégation*, lat. *delegatio*]

delestá *vb.* I. *tr.* a arunca lestul din corăbii, din baloane, pentru a le ușura. [<fr. *délester*]

deletér *adj. (rar; liv.)* vătămător. [<fr. *délétère*, cf. gr. *deleterios*]

delfín[1] *s.m.* **1.** mamifer marin din ordinul cetaceelor, care trăiește în cete în toate mările. **2.** constelație din emisfera boreală, situată în vecinătatea căii lactee. [<lat. *delphinus*, it. *delfino*]

delfín[2] *s.m.* titlu feudal purtat de conții Viennois din Franța; titlu purtat de fiul cel mai mare al regilor Franței, moștenitorul prezumtiv al tronului (și suzeran al provinciei Dauphiné). [cf. fr. *dauphin* <*Dauphiné*, provincie din Franța]

deliberá *vb.* I. **1.** *intr.* a examina, a chibzui, a dezbate (pentru a lua o hotărîre). **2.** *tr.* a decide, a rezolva. [<fr. *délibérer*, it., lat. *deliberare*]

deliberánt *adj.* care deliberează. [<fr. *délibérant*]

deliberáre *s.f.* examinare a unei chestiuni înainte de a lua o hotărîre; consfătuire; dezbatere. [<*delibera*]

deliberát *adj.* gîndit, cumpănit; liber-consimțit. [cf. fr. *délibéré*]

deliberatív *adj.* referitor la o deliberare, de deliberare. ○ *vot* ~ = drept pe care îl are o adunare sau un membru al ei de a hotărî ceva prin vot. [cf. fr. *délibératif*, lat. *deliberativus*]

delicát *adj.* **1.** gingaș, fin, grațios. ● de bună calitate, bun la gust. ● slăbuț, plăpînd. ● *(despre culori)* discret, pal, estompat. **2.** fin, ales, distins; *(fig.)* atent, prevenitor. **3.** *(despre situații)* în care trebuie acționat cu prudență, cu rezervă; greu de rezolvat. [<fr. *délicat*, it. *delicato*, lat. *delicatus*]

delicatésă *s.f. (de obicei la pl.)* alimente fine (mai ales prăjituri, specialități de mîncare). [<germ. *Delikatesse*]

delicatéțe *s.f.* finețe, gingășie; discreție. [var. *delicatețá* s.f. / cf. fr. *délicatesse*, it. *delicatezza*]

delicíos *adj.* deosebit de gustos, savuros. ● *(fig.)* fermecător, încîntător. [pron. *-li-cios*. / cf. fr. *délicieux*, lat. *deliciosus*]

delíciu *s.n.* plăcere mare, intensă; savoare; desfătare. [pron. *-ciu*. / cf. fr. *délices*, lat. *delicium*]

delict *s.n. (jur.)* act nepermis de lege și sancționat printr-o pedeapsă corecțională. [<lat. *delictum*, cf. fr. *délit*]

delictuós *adj.* care constituie un delict, de delict. [pron. *-tu-os*. / cf. fr. *délictueux*]

delicvescént *adj. (despre substanțe)* care intră în soluții prin absorbție de vapori de apă din atmosferă. [cf. fr. *déliquescent*, lat. *deliquescens*]

delicvescență *s.f. (chim.)* proprietate a unor corpuri de a absorbi umiditatea din aer și de a se dizolva. ● *(fig.)* decadență, degenerescență. [cf. fr. *déliquescence*]

deligáție *s.f.* aplicare a unui bandaj, a unui aparat sau a unui medicament extern. [gen. *-iei*. / <fr. *déligation*, lat. *deligare* — a lega]

delimitá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) mărgini. ● a (se) contura. [<fr. *délimiter*, it., lat. *delimitare*]

delimitativ *adj. (rar)* care delimitează, care servește pentru a delimita. [cf. fr. *délimitatif*]

delimitatór *adj.* care delimitează, mărginește; delimitativ. [cf. fr. *délimitateur*]

delincvént *s.m.* și *f.* făptuitor al unui delict. [cf. lat. *delinquens*, fr. *délinquant*, it. *delinquente*]

delincvență *s.f.* totalitatea delictelor și crimelor considerate pe plan social. [<fr. *délinquance*]

delintersá *vb.* I. *tr.* a îndepărta firele scurte (lîntersul) de pe semințele de bumbac egrenate. [cf. germ. *Delinter* — mașină textilă]

delír *s.n.* **1.** tulburare patologică a conștiinței, manifestată prin aiurări, halucinații etc. **2.** *(fig.)* exaltare, extaz; frenezie; entuziasm excesiv. [pl. *-ruri*, *-re*. / <fr. *délire*, it. *deliro*, lat. *delirium*]

delirá *vb.* I. *intr.* a fi în delir; a aiura. [<fr. *délirer*, it., lat. *delirare*]

deliránt *adj.* care delirează; (ca) de delir. ● *(fig.)* exaltat, frenetic. [cf. fr. *délirant*]

delírium *s.n.* ~ *tremens* = boală pricinuită de alcoolism și caracterizată prin delir însoțit de tremurul nervos al feței și al membrelor. [<lat. *delirium tremens*]

delitescéință *s.f.* dispariție subită a unei tumori sau a unei inflamații. [<fr. *délitescence*, cf. lat. *delitescere* — a se ascunde]

délta *s.m.* a patra literă a alfabetului grec (în formă de triunghi). ● *(fig.)* simbol al adevărului; adevăr. [pl. invar. / <gr. *delta*]

déltă *s.f.* porțiune de pămînt de formă triunghiulară, cuprinsă între brațele unui fluviu, rezultată din depunerile de mîl și de nisip la vărsarea acestuia în mare. [<fr., it. *delta*, cf. gr. *delta* — regiune în formă de *d*, litera Δ]

deltoíd *adj.* în formă de triunghi. // *s.m.* mușchi triunghiular situat între claviculă, omoplat și capătul humerusului. [<fr. *deltoïde*]

deluzóriu *adj. (liv.)* înșelător. [pron. *-riu*. / cf. lat. *delusorius*, fr. *délusoire*]

demachiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (-și) șterge machiajul. [pron. *-chi-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *démaquiller*]

demachiére *s.f.* acțiunea de a (se) demachia și rezultatul ei. [pron. *-chi-e-*. / <*demachia*]

demagnetizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a pierde sau a face ca un corp să-și piardă magnetismul. [p.i. *-zez.*/ cf. fr. *démagnétiser*]
demagnetizáre *s.f.* acțiunea de a (se) demagnetiza și rezultatul ei. [<*demagnetiza*]
demagóg *s.m.* persoană care caută să-și creeze popularitate prin discursuri bombastice, promisiuni mincinoase etc. [<fr. *démagogue*, cf. it. *demagogo*, gr. *demagogos* <*demos* — popor, *agogos* — care conduce]
demagógic *adj.* de demagog; pătruns de demagogie. [cf. fr. *démagogique*, it. *demagogico*]
demagogíe *s.f.* atitudine politică reacționară constînd în înșelarea maselor muncitoare prin promisiuni și lozinci ademenitoare dar mincinoase. ● atitudine de demagog. [gen. *-iei.* / cf. fr. *démagogie*, it., gr. *demagogia*]
demará *vb.* I. **1.** *tr.* a porni, a pune în mișcare (mașini, motoare). **2.** *tr.* a dezlega odgoanele unei corăbii (în vederea plecării). **3.** *intr. (fig.; sport)* a porni cu avînt, în viteză. [<fr. *démarrer*]
demaráj *s.n.* **1.** punere în mișcare, pornire a unui vehicul, a unui motor etc. **2.** dezlegarea odgoanelor unei nave (la plecare). [cf. fr. *démarrage*]
demaráre *s.f.* acțiunea de a demara. [<*demara*]
demarcá *vb.* I. **1.** *tr.* a însemna printr-o linie de demarcație; a mărgini, a separa, a delimita, a hotărnici. **2.** *refl. (sport)* a scăpa de sub supravegherea adversarului. [<fr. *démarquer*, it. *demarcare*]
demarcáj *s.n.* demarcare. ● luarea unor pasaje dintr-o carte spre a le transpune în alta. [<fr. *démarquage*]
demarcáție *s.f.* despărțire, separare, delimitare. ○ *linie de* ~ = linie care desparte două teritorii sau *(fig.)* două noțiuni. [gen. *-iei.* var. *demarcațiune* s.f. / cf. fr. *démarcation*, it. *demarcazione*]
demarór *s.n.* dispozitiv sau aparat care pune în mișcare un motor. [<fr. *démarreur*]
demascá *vb.* I. *tr.* a scoate (cuiva) masca. ● *(fig.)* a face cunoscut, a da pe față, a dezvălui (caracterul, planurile, conduita, intențiile cuiva). [p. i. *demásc.* / cf. fr. *démasquer*]
demascáre *s.f.* acțiunea de a demasca și rezultatul ei; dezvăluire, dare în vileag. [<*demasca*]
dematerializá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) separa de materie, a pierde sau a face să-și piardă materia pe care o conține. [pron. *-ri-a-.* / <fr. *dématérialiser*]
dematerializát *adj.* care nu mai are caracterele materiei. [cf. fr. *dématérialisé*]
démă *s.f.* împărțire administrativă în Grecia antică. [<fr. *dème*, cf. gr. *demos* — popor]
deménț *adj.* **1.** *(adesea s.)* alienat mintal, nebun. **2.** de om nebun; nebunesc. [<fr. *dément*, it. *demente*, lat. *demens*]
deménță *s.f.* alienație mintală, nebunie. ● *(fig.)* surescitare intensă (vecină cu nebunia). [cf. fr. *démence*, it. *demenza*, lat. *dementia*]
demențiál *adj.* de om dement; nebunesc. [<*demență*]
demérs *s.n.* mijlocire, intervenție (pe lîngă cineva) în vederea obținerii unui anumit rezultat. [după fr. *démarche*]
demilitarizá *vb.* I. *tr.* a desființa armata și instalațiile aferente ei. ● a retrage trupele dintr-un anumit teritoriu. [cf. fr. *démilitariser*]
demimondén *adj.* care este în legătură cu lumea femeilor ușoare; de femeie ușoară. // *s.f* femeie cu moravuri îndoielnice. [<fr. *demi-mondaine*]
deminá *vb.* I. *tr.* a curăța un cîmp de mine instalate de inamic. [p.i. *demin, -nez.* / <fr. *déminer*]
demineralizá *vb.* I. *tr.* a elimina sărurile minerale dintr-o substanță organică. ● *refl. (despre substanțe organice)* a pierde sărurile minerale proprii. [cf. fr. *déminéraliser*]
demísie *s.f.* act prin care cineva renunță (de bunăvoie) la o funcție, la o demnitate etc. [gen. *-iei.* var. *demisiune* s.f. / cf. fr. *démission*, lat. *demissio* — îndepărtare]
demisioná *vb.* I. *intr.* a-și da demisia. [<fr. *démissionner*]
demisól *s.n.* parte a unei clădiri situată pe jumătate sub nivelul solului, sub parter. [cf. fr. *demi* — jumătate, *sol*]
demíte *vb.* III. *tr.* a forța (pe cineva) să-și dea demisia; a destitui. [p.i. *demit.* / <lat. *demittere*, cf. fr. *démettre*]
demíu *s.n.* haină mai ușoară decît paltonul și mai groasă decît pardesiul. [pron. *-miu.* / <fr. *demi-saison*]
demiúrg *s.m.* **1.** creator; *(fil.)* principiu activ, făuritor al lumii în unele concepții filozofice idealiste; *(p.ext.)* principiu creator. **2.** conducător al anumitor cetăți antice. [pron. *-mi-urg.* / <fr. *démiurge*, it. *demiurgo*, lat. *demiurgus*, gr. *demiurgos*]
demiúrgic *adj.* de demiurg. [cf. fr. *démiurgique*]
demn *adj.* **1.** vrednic (de...). ● capabil, destoinic. **2.** corect, respectabil; rezervat, grav. [<lat. *dignus*]
demnitár *s.m.* înalt funcționar de stat, persoană care deține o demnitate importantă. [<fr. *dignitaire*, după *demn*]
demnitáte *s.f.* **1.** calitatea de a fi demn; prestigiu. ● gravitate, măreție. **2.** post, funcție, situație sau grad mare în stat, într-o mare organizație etc. [cf. lat. *dignitas*, fr. *dignité*, după *demn*]
demoazélă *s.f. (rar)* domnișoară; fată nemăritată. [pron. *-moa-.* / <fr. *demoiselle*]
demobilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a lăsa la vatră oamenii mobilizați; a trece armata pe picior de pace. **2.** *(fig.)* a face să slăbească combativitatea, tenacitatea, vigilența cuiva. [cf. fr. *démobiliser*]
demobilizatór *adj.* care demobilizează (2); descurajant. [<*demobiliza*]
demobilizáre *s.f.* acțiunea de a demobiliza și rezultatul ei. [<*demobiliza*]
democrát *adj., s.m.* și *f.* (adept) al democrației. [cf. fr. *démocrate*]
democrátic *adj.* de democrație. [cf. fr. *démocratique*, it. *democratico*]
democratism *s.n.* ansamblul principiilor care exprimă și asigură libertățile democratice. [<fr. *démocratisme*]

democratizá *vb.* I. *tr.* a da un caracter democratic; a organiza pe baze democratice. [<fr. *démocratiser*]
democratizáre *s.f.* acțiunea de a democratiza și rezultatul ei. [<*democratiza*]
democrație *s.f.* formă de organizare a statului în care puterea supremă este exercitată de popor. ○ *democrație populară* = formă de organizare politică a societății apărută într-o serie de țări din Europa și din Asia după cel de-al doilea război mondial, care, în funcție de condițiile istorice date, reprezintă prin conținutul ei, în diferite etape istorice, fie o dictatură revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii, fie o dictatură a proletariatului. [gen. *-iei*, var. *democrațiune* s.f. / < fr. *démocratie*, it. *democrazia*, cf. gr. *demokratia* <*demos* — popor, *kratos* — putere]
demodá *vb.* I. *refl.* a nu mai corespunde modei; a se învechi, a se perima. [<fr. *démoder*]
demodát *adj.* învechit, perimat; care nu mai este la modă. [cf. fr. *démodé*]
demodulatór *s.n.* parte a unui aparat de radio în care are loc demodulația. [<germ. *Demodulator*]
demodulație *s.f.* separarea oscilației de frecvență joasă (audiofrecvență) de unda purtătoare de înaltă frecvență. [<germ. *Demodulation*]
demográfic *adj.* referitor la demografie. [cf. fr. *démographique*]
demografie *s.f.* știință care studiază statistic problemele referitoare la mișcarea populației, la compoziția și numărul ei etc. [gen. *-iei*. / <fr. *démographie*, cf. gr. *demos* — popor, *graphein* — a scrie]
demolá *vb.* I. *tr.* a desface, a dărîma (o construcție, o zidărie). [cf. fr. *démolir*, lat. *demoliri*]
demoláre *s.f.* acțiunea de a demola și rezultatul ei; dărîmare, demolițiune. [<*demola*]
demolițiúne *s.f. (rar)* dărîmare, demolare. [pron. *-ți-u-*. var. *demoliție* s.f. / cf. fr. *démolition*]
démon *s.m.* **1.** *(ant.)* geniu căruia i se atribuia puterea de a stîrni dorințe, pasiuni. **2.** diavol, drac. ● *(fig.)* om rău. [cf. it. *demone*, ngr. *demon*, gr. *daimon* — ființă supranaturală, geniu]
demonetizá *vb.* I. *tr. (fin.)* a scoate din circulație (o monedă). ● *refl. (fig.; despre monede)* a se devaloriza, a se deprecia. ● a se discredita. [<fr. *démonétiser*]
demoniác *adj.* demonic. [cf. fr. *démoniaque*, it. *demoniaco*]
demónic *adj.* de drac; diabolic. [cf. lat. *daemonicus*]
demonism *s.n. (liv.)* credință în demoni. ● atitudine diabolică. [<fr. *démonisme*]
demonolatrie *s.f.* adorație a demonilor. [gen. *-iei*. / <fr. *démonolâtrie*, cf. gr. *daimon* — demon, *latreia* — adorație]
demonolátru *adj., s.m.* și *f.* adorator al demonilor. [<fr. *démonolâtre*]
demonologie *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul demonilor. [gen. *-iei*. / <fr. *démonologie*]
demonomanie *s.f.* nebunie produsă de credința de a fi stăpînit de demoni. [gen. *-iei*. / <fr. *démonomanie*]
demonstrá *vb.* I. **1.** *tr.* a dovedi adevărul (sau neadevărul) unei afirmații pe cale de raționament sau prin exemple concrete. **2.** *intr.* a lua parte la o demonstrație; a manifesta, a arăta ceva prin semne exterioare. [<lat. *demonstrare*, cf. fr. *démontrer*]
demonstrábil *adj.* care se poate demonstra. [cf. lat. *demonstrabilis*, fr. *démontrable*]
demonstránt *s.m.* și *f.* participant la o demonstrație; manifestant. [<rus. *demonstrant*]
demonstrativ *adj.* **1.** care folosește pentru a demonstra; ilustrativ. ○ *pronume* ~ = pronume care ține locul unui substantiv, indicînd și locul obiectului respectiv față de vorbitor; *adjectiv* ~ = adjectiv care însoțește un substantiv, determinîndu-l și indicînd depărtarea sau apropierea acestuia în timp și spațiu. **2.** care manifestă, care arată ostentativ un sentiment, o atitudine etc. [cf. lat. *demonstrativus*, fr. *démonstratif*]
demonstrație *s.f.* **1.** raționament prin care se probează adevărul unei teoreme, al unei judecăți etc. **2.** manifestare, exteriorizare a unui sentiment, a unei atitudini etc. ● manifestație de masă cu caracter politic. **3.** *(mil.)* exercițiu tactic prin care se urmărește înșelarea inamicului. [gen. *-iei*. var. *demonstrațiune* s.f. / cf. lat. *demonstratio*, fr. *démonstration*]
demontá *vb.* I. *tr.* a desface, a descompune (un mecanism, o mașină etc.) în părțile componente. ● *(fig.)* a descuraja, a dezorienta (pe cineva). [<fr. *démonter*]
demontábil *adj.* care se poate demonta. [cf. fr. *démontable*]
demontáre *s.f.* acțiunea de a demonta și rezultatul ei. [<*demonta*]
demoralizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) descuraja, a (se) deprima. [cf. fr. *démoraliser*]
demoralizánt *adj.* care demoralizează; deprimant. [pl. *-nți*, *-nte*. / cf. fr. *démoralisant*]
demoralizatór *adj.* demoralizant. [cf. fr. *démoralisateur*]
demorfism *s.n.* procesul de distrugere și descompunere a rocilor solide. [<fr. *démorphisme*]
démos *s.n.* demă. [pl. *-suri*. / cf. gr. *demos*]
demótic *adj. scriere* ~*ă* = denumire dată scrierii egiptene cursive populare. [<fr. *démotique*, cf. gr. *demotikos* — popular]
demulá *vb.* I. *tr.* a scoate dintr-un tipar în care a fost modelat. [<fr. *démouler*]
demultiplicá *vb.* I. *tr.* a încetini printr-un angrenaj etc. o mișcare de rotație. [p.i. *demultiplic*. / <*multiplica*, cf. fr. *démultiplier*]
demultiplicatór *s.n.* sistem de transmisie care asigură reducerea vitezei. [<fr. *démultiplicateur*]
denár *s.m. (ist.)* monedă romană, de obicei de argint, în greutate de circa 4 grame. ● unitate monetară în unele țări europene, în evul mediu. [var. *dinar* s.m. / <lat. *denarius*, cf. it. *denaro*]
denatalitáte *s.f. (rar)* scădere a natalității. [<fr. *dénatalité*]

denaturá *vb.* I. *tr.* a schimba intenționat natura, caracterele distinctive ale unui lucru. ● *(fig.)* a schimba caracterul unui lucru; a altera, a deforma. [<fr. *dénaturer*, it., lat. *denaturare*]

denaturánt *adj., s.m.* (substanță) care denaturează (un produs etc.). [cf. fr. *dénaturant*]

denaturáre *s.f.* **1.** schimbare intenționată a înțelesului, a naturii sau a caracterului unor cuvinte, idei, fapte etc.; deformare, falsificare. **2.** realizare a unui produs impropriu destinației inițiale, prin adăugarea unei cantități oarecare dintr-o substanță străină. [<*denatura*]

denaturát *adj.* **1.** care are natura, caracterele inițiale distinctive schimbate. ○ *spirt* ~ = alcool impropriu pentru consumație, datorită denaturării lui cu o substanță otrăvitoare. **2.** *(fig.)* care nu are sentimentele naturale de afecțiune și de umanitate. [<*denatura*]

denazalizá *vb.* I. *tr.* și *refl. (lingv.)* a pierde sau a face să-și piardă timbrul, caracterul nazal. [<fr. *dénasaliser*]

dendrítă *s.f.* **1.** prelungire a protoplasmei celulei nervoase. **2.** *(la pl.)* depozite de minerale care apar sub formă arborescentă. [<fr. *dendrite*, cf. gr. *dendron* — arbore]

dendrític *adj.* cu dendrită (1), de dendrită. [<fr. *dendritique*]

dendrográfic *adj. (bot.)* referitor la dendrografie. [<fr. *dendrographique*]

dendrográfie *s.f. (bot.)* disciplină care studiază arborii. [gen. *-iei*. / <fr. *dendrographie*, cf. gr. *dendron* — arbore, *graphein* — a scrie]

dendrológic *adj. (bot.)* referitor la dendrologie. [cf. fr. *dendrologique*]

dendrológie *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul arborilor. [gen. *-iei*. / <fr. *dendrologie*, cf. gr. *dendron* — arbore, *logos* — vorbire]

dendrometríe *s.f.* disciplină care se ocupă cu tehnica măsurării arborilor și cu studiul legilor lor de creștere. [gen. *-iei*. / <fr. *dendrométrie*, cf. gr. *dendron* — arbore, *metron* — măsură]

dendrométru *s.n.* aparat pentru măsurarea înălțimii și grosimii arborilor. [<fr. *dendromètre*, cf. gr. *dendron* — arbore, *metron* — măsură]

denegá *vb.* I. *tr.* a nega, a tăgădui (cu tărie). [p.i. *denég*. / <lat., it. *denegare*]

denegáre *s.f.* acțiunea de a denega și rezultatul ei; denegație, tăgăduială. [< *denega*]

denegáție *s.f.* denegare, tăgăduială, tăgadă. [pron. *-ți-e*. gen. *-iei*. var. *denegațiune* s.f. / cf. lat. *denegatio*, it. *denegazione*]

denichelá *vb.* I. *tr. (poligr.)* a înlătura stratul de nichel depus pe plăcile de stereotipie. [cf. *nichela*]

denicotinizá *vb.* I. *tr.* a scoate nicotina din tutun. [p.i. *-zez*. / <fr. *dénicotiniser*]

deniér *s.m.* unitate de măsură pentru greutatea liniară a firelor textile artificiale sau de mătase naturală. [pron. *-ni-er*. / <fr. *denier*]

denigrá *vb.* I. *tr.* a ponegri, a defăima. [<fr. *dénigrer*, it., lat. *denigrare*]

denigráre *s.f.* acțiunea de a denigra și rezultatul ei; defăimare. [<*denigra*]

denigratór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care denigrează. [cf. fr. *dénigreur*, lat. *denigrator*]

denitrificáre *s.f.* descompunere, de către bacteriile din sol, a protidelor și nitraților, cu eliberare de azot. [cf. fr. *dénitrification*]

denivelá *vb.* I. *tr.* și *refl. (despre terenuri)* a face să-și piardă sau a-și pierde netezimea, nivelarea. [<fr. *déniveler*]

deniveláre *s.f.* acțiunea de a denivela și rezultatul ei; diferență de nivel. [<*denivela*]

denominatív *adj.* care denumește. // *s.n.* cuvînt derivat de la un substantiv sau de la un adjectiv. [<fr. *dénominatif*, cf. lat. *denominativus*]

denominație *s.f.* denumire, numire. ● poreclă. [pron. *-ți-e*. gen. *-iei*. var. *denominațiune* s.f. / <fr. *dénomination*]

denotá *vb.* I. *tr.* a vădi, a arăta; a marca, a indica. [p.i. 3,6 *-tă*. /<fr. *dénoter*, it., lat. *denotare*]

dens *adj.* cu o mare masă pe unitatea de volum; des, compact. [<lat. *densus*, cf. fr. *dense*, it. *denso*]

densimétric *adj.* referitor la densimetrie. [cf. fr. *densimétrique*]

densimetríe *s.f.* totalitatea metodelor de măsurare a densității. [gen. *-iei*. / <fr. *densimétrie*]

densimétru *s.n.* areometru care indică direct densitatea lichidelor. [<fr. *densimètre*]

densitáte *s.f.* **1.** masa unității de volum a unui corp. ● număr, cantitate de obiecte aflate pe o suprafață sau pe o lungime luate ca unitate. **2.** faptul, calitatea de a fi dens; desime. [cf. lat *densitas*, fr. *densité*]

dentál *adj., s.f.* (consoană) care articulează atingînd cu vîrful limbii dinții incisivi superiori sau inferiori. [<fr. *dental*]

dentár *adj.* **1.** de dinte, al dinților. **2.** de dentist, privitor la dentist. [<fr. *dentaire*, cf. lat. *dentarius*]

denticul *s.n.* element de ornamentație în formă de dinte, folosit la decorarea cornișelor. [<fr. *denticule*]

dentifórm *adj.* care are forma unui dinte. [<fr. *dentiforme*, cf. lat. *dens* — dinte, *forma* — formă]

dentínă *s.f.* substanță organică din care este formată masa dintelui. [<fr. *dentine*]

dentíst *s.m.* și *f.* specialist (medic, tehnician) în tratarea bolilor de dinți; stomatolog. [var. *dantist* s.m. și f. / <fr. *dentiste*, cf. germ. *Dentist*]

dentístică *s.f.* stomatologie. [gen. *-cii*./ < *dentist*]

dentíție *s.f.* formarea și apariția dinților la copii. ● modul în care sînt așezați dinții; totalitatea dinților. [pron. *-ți-e*. gen. *-iei*. var. *dentițiune* s.f.\/ cf. fr. *dentition*, lat. *dentitio*]

denuclearizá *vb.* I. *tr.* a scoate (un teritoriu, o țară etc.) din zona de instalare și de acțiune a armelor nucleare. [pron. *-cle-a-*. p.i. *-zez*]

denudáție *s.f.* **1.** acțiunea de dezagregare și transportare a rocilor, cauzată de agenții

externi. **2.** starea unui dinte sau a unui os dezvelit, descoperit. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* var. *denudațiune* s.f. / cf. fr. *dénudation*]

denumí *vb.* IV. *tr.* a numi. [p. i. *-mesc.* / <*numi*, după fr. *dénommer*]

denúnț *s.n.* semnalarea către o autoritate a unei infracțiuni; denunțare. v. delațiune. [<*denunța*]

denunțá *vb.* I. *tr.* **1.** a semnala unei autorități comiterea unei infracțiuni; a pîrî. **2.** a declara nul, nevalabil, expirat (un tratat, un act etc.). **3.** a indica, a demonstra. [p. i. *denunț.* / <lat. *denuntiare*, cf. fr. *dénoncer*]

denunțătór *s.m.* și *f.* persoană care denunță. v. delator. [<*denunța*, după fr. *dénonciateur*]

denutriție *s.f.* situație în care se găsește un organism viu în care dezasimilația întrece asimilația. [gen. *-iei.* var. *denutrițiune* s.f. / cf. fr. *dénutrition*]

deontológic *adj.* referitor la deontologie. [pron. *de-on-.* / <fr. *déontologique*]

deontologie *s.f.* *(liv.)* disciplină care tratează despre datoriile care trebuie îndeplinite. ● totalitatea regulilor și a uzanțelor care reglează relațiile dintre medici, în ceea ce privește clientela lor. [gen. *-iei.* / <fr. *déontologie*, cf. gr. *deon* — ceea ce trebuie făcut, *logos* — vorbire]

depaná *vb.* I. *tr.* a înlătura, a repara penele la un autovehicul, la o mașină etc. [<fr. *dépanner*]

depanáre *s.f.* acțiunea de a depana și rezultatul ei. [<*depana*]

depanatór *s.m.* muncitor care depanează autovehicule, mașini etc. [<*depana*]

depanór *s.n.* aparat pentru căutarea și descoperirea penelor unui vehicul etc. [cf. fr. *dépanneur*]

deparafinà *vb.* I. *tr.* a înlătura parafina din uleiurile minerale și din țițeiul parafinos ori de pe pereții tuburilor de sondă. [<fr. *déparaffiner*]

deparazitá *vb.* I. *tr.* a curăța, a distruge paraziții. ● *(agr.)* a distruge insectele, ciupercile, mucegaiurile etc. dăunătoare. [<*parazit*]

deparazitáre *s.f.* acțiunea de a deparazita și rezultatul ei; despăduchiere. [<*deparazita*]

departajá *vb.* I. *tr.* a pune capăt unui bălotaj, a arbitra între două opinii. [p.i. 3,6 *-jează*, 4 *-jăm.* / <fr. *départager*]

departamént *s.n.* **1.** ramură importantă a administrației de stat sau a unei instituții; ○ ~ *de stat* = denumirea oficială a Ministerului Afacerilor Externe al S.U.A. **2.** unitate administrativă teritorială în Franța. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *département*]

departamentál *adj.* care ține de un departament; ministerial. [cf. fr. *départemental*]

depavá *vb.* I. *tr.* a scoate pavajul. ● a strica caldarîmul. [<fr. *dépaver*]

depășí *vb.* IV. *tr.* **1.** a întrece. a lăsa în urmă (pe cineva sau ceva), mergînd în același sens și pe același drum; a o lua înainte. **2.** a întrece o anumită limită, o anumită măsură, un anumit nivel; a întrece puterile, competența cuiva. [p.i. *-șesc.* conj. 3,6 *-șească.* / <*pași*, după fr. *dépasser*]

depeizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* *(franțuzism)* a(-și) schimba țara, locul (de origine). ● *(fig.)* a (se) dezorienta; a (se) înstrăina, a (se) însingura. [pron. *-pe-i-.* p.i. *-zez.* / < fr. *dépayser*]

depeizát *adj.* *(franțuzism)* rupt de țara, de locul de origine; înstrăinat. ● *(fig.)* dezorientat, derutat; înstrăinat, însingurat. [<fr. *dépaysé*]

dependént *adj.* care depinde (de cineva, de ceva); subordonat, supus; în stare de dependență economică sau politică. [<fr. *dépendant*]

dependénță *s.f.* situația de a fi dependent; stare de subordonare; atîrnare, supunere. [cf. fr. *dépendance*]

dependínță *s.f.* clădire, încăpere care depinde de o construcție principală; încăpere accesorie (bucătărie, baie etc.) a unei locuințe. [<fr. *dépendances*]

depersonalizá *vb.* I. *tr.* a face să-și piardă personalitatea. [<fr. *dépersonnaliser*]

depeșá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a trimite o depeșă; a telegrafia. [p.i. 3,6 *-șează.* / <fr. *dépêcher*]

depéșă *s.f.* *(rar)* telegramă. [<fr. *dépêche*]

depigmentá *vb.* I. *tr.* *(despre piele)* a-și pierde culoarea. [după fr. *dépigmenter*]

depilá *vb.* I. *tr.* a îndepărta, a înlătura părul de pe piele. [p.i. *-lez.* / < fr. *dépiler*, cf. it., lat. *depilare*]

depiláre *s.f.* acțiunea de a depila și rezultatul ei; depilație. [<*depila*]

depilatór *s.n.* produs cosmetic folosit la înlăturarea părului de pe pielea omului. [<*depila*, cf. fr. *dépilatoire*]

depilație *s.f.* depilare. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* var. *depilațiune* s.f. / cf. fr. *dépilation*]

depínde *vb.* III. *intr.* **1.** a fi în funcție de..., a atîrna de... **2.** a fi sub autoritatea, a fi subordonat cuiva. [p.i. *depind.* / <fr. *dépendre*, it. *dipendere*, lat. *dependere*]

depistá *vb.* I. *tr.* a găsi, a descoperi (ceva ascuns, tăinuit). [<fr. *dépister*]

depistáre *s.f.* acțiunea de a depista și rezultatul ei; descoperire; *(fig.)* adulmecare. [<*depista*]

deplantá *vb.* I. *tr.* **1.** *(franțuzism)* a scoate (un copac) dintr-un anumit loc pentru a-l planta în altă parte. **2.** *(mil.)* a dezgropa, a ridica mine explozive. [<fr. *déplanter*]

deplantáre *s.f.* *deplantarea minelor* = operația de dezgropare și ridicare a minelor explozive. [<*deplanta*]

deplasá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a(-și) schimba locul, a (se) mișca din loc; a (se) muta. ● a aluneca sau a face să alunece; a (se) disloca. **2.** *refl.* a merge, a pleca undeva pentru un timp limitat (în interes de serviciu). [<fr. *déplacer*]

deplasábil *adj.* care poate fi (ușor) deplasat. [cf. fr. *déplaçable*]

deplasaménț *s.n.* greutatea volumului de apă pe care îl dislocă o navă. ● greutatea totală a unei nave; deplasare. [cf. fr. *déplacement*]

deplasáre *s.f.* acțiunea de a (se) deplasa și rezultatul ei; *(concr.)* timpul și locul în care se deplasează cineva. ● *(mar.; mil.)* deplasament; tonaj al unei nave. [<*deplasa*]

deplasát *adj.* care nu se află la locul lui. ● nepotrivit, nelalocul său; *(fig.)* necuviincios. [<*deplasa*]
deplastifiánt *s.m. (chim.)* material care, adăugat unei materii prime în industria ceramică, îi micşorează plasticitatea. [cf. fr. *déplastifiant*]
deplastificátor *s.m.* deplastifiant. [cf. *plastifica*]
depleţiúne *s.f. (med.)* golire; *(spec.)* suprimare sau micşorare a unei obstrucţii, a unei piedici, a circulaţiei fluidelor. [cf. fr. *déplétion*, lat. *depletio*]
depliá *vb.* I. *tr. (franţuzism)* a desface ceva pliat, împăturit. [*pron.-pli-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *déplier*]
deplînge *vb.* III. *tr.* a plînge, a jeli, a compătimi (pe cineva sau ceva). [p.i. *deplîng.* / <*plînge*, după fr. *déplorer*]
deplorá *vb.* I. *tr. (rar)* a deplînge. [p.i. *deplór.* / <fr. *déplorer*, it., lat. *deplorare*]
deplorábil *adj.* vrednic de plîns, de milă; jalnic, lamentabil. [cf. fr. *déplorable*]
deplorăţie *s.f. (rar)* plîngere, lamentare, lamentaţie. ● *(lit.)* cîntec popular medieval cu subiect tragic sau religios. [pron. *-ţi-e.* gen. *-iei.* / cf. fr. *déploration*, lat. *deploratio*]
depolarizá *vb.* I. *tr.* **1.** a împiedica polarizarea electrozilor. **2.** a transforma un fascicul de lumină în lumină naturală, făcînd să dispară starea lui de polarizare. [cf. fr. *dépolariser*]
depolarizánt *adj.* care depolarizează (1). // *s.m.* substanţă care se introduce într-un element galvanic pentru a împiedica polarizarea. [cf. fr. *dépolarisant*]
deponént[1] *adj., s.n.* (verb latin) care are formă pasivă şi înţeles activ. [cf. fr. *déponent*, lat. *deponens*]
deponént[2] *s.m.* şi *f.* depunător de bani, de hîrtii de valoare etc. [cf. lat. *deponens*, it. *deponente*]
depontá *vb.* I. *tr. (mil.)* a demonta un pod militar. [<fr. *dépointer*]
depopulá *vb.* I. *tr.* a distruge, a nimici mare parte din populaţia unei ţări, a unui teritoriu etc. [var. *despopula* vb. I. / <*popula*, cf. it. *depopulare*]
depopuláre *s.f.* acţiunea de a depopula şi rezultatul ei; scădere, dispariţie a populaţiei (unei ţări, a unei regiuni etc.). [var. *despopulare* s.f. / <*depopula*]
deportá *vb.* I. *tr.* a trimite forţat pe cineva într-o regiune îndepărtată, ca pedeapsă (mai ales din motive politice); a exila. [<fr. *déporter*, it., lat. *deportare*]
deportáre *s.f.* acţiunea de a deporta şi rezultatul ei; *(concr.)* locul şi timpul în care a fost deportat cineva. [<*deporta*]
deportát *adj., s.m.* şi *f.* (cel) care se află în deportare. [<*deporta*]
deposedá *vb.* I. *tr.* a lua cuiva posesiunea unui lucru; a lipsi pe cineva de un lucru sau de un drept. [<fr. *déposséder*]
deposedáre *s.f.* acţiunea de a deposeda şi rezultatul ei. [<*deposeda*]
depóu *s.n.* clădire pentru adăpostirea şi întreţinerea locomotivelor, a tramvaielor etc. ● *(rar)* depozit unde se ţin sau se distribuie anumite mărfuri. [<fr. *dépôt*]
depózit *s.n.* **1.** loc, construcţie unde se depun anumite materiale. ● *(mil.)* subunitate a formaţiunilor de spate care aprovizionează trupa cu materiale, muniţii etc. **2.** ceea ce este depus spre păstrare (bani, valori, bijuterii etc.). **3.** *(geol.)* rezultatul unei depuneri; sediment. [<lat. *depositum*, cf. it. *deposito*]
depozitá *vb.* I. **1.** *tr.* a pune (ceva) în depozit. **2.** *tr.* a depune, a încredinţa (un lucru) pentru a fi păstrat. **3.** *tr.* şi *refl. (rar)* a (se) depune, a (se) sedimenta. [<it. *depositare*]
depozitár *s.m.* şi *f.* persoană care primeşte ceva în depozit, în păstrare. [cf. it. *depositario*]
depozitáre *s.f.* acţiunea de a (se) depozita şi rezultatul ei; înmagazinare; păstrare; depunere în depozit. [<*depozita*]
depoziţie *s.f.* declaraţie, mărturie în justiţie (făcută mai ales în calitate de martor). [gen. *-iei.* var. *depoziţiune* s.f. / cf. fr. *déposition*, lat. *depositio*]
depravá *vb.* I. *refl.* **a fi** desfrînat, decăzut; a se descompune din punct de vedere moral. [<fr. *dépraver*, it., lat. *depravare*]
depraváre *s.f.* acţiunea de a (se) deprava şi (mai ales) rezultatul ei; desfrînare, descompunere morală; corupţie. [<*deprava*]
depravát *adj., s.m.* şi *f.* (om) descompus din punct de vedere moral; desfrînat, corupt; pervers. [<*deprava*]
depravaţiúne *s.f.* depravare. [cf. fr. *dépravation*, lat. *depravatio*]
deprecatóriu *adj. (ret.; despre formule, părţi dintr-un discurs)* care are forma unei deprecaţii. [pron. *-riu.* / cf. fr. *déprécatoire*, lat. *deprecatorius*]
deprecáţie *s.f.* figură retorică prin care este implorat cel pe care vrem să-l înduplecăm; implorare. [pron. *-ţi-e.* gen. *-iei.* var. *deprecaţiune* s.f. / cf. fr. *déprécation*, lat. *deprecatio*]
depreciá *vb.* I. **1.** *tr.* a scădea preţul sau valoarea unui lucru. **2.** *tr.* şi *refl.* a(-şi) micşora valoarea, meritul, calitatea; a (se) devaloriza. [pron. *-ci-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *déprécier*]
depreciatív *adj.* care arată lipsă de consideraţie, care are o notă de batjocură. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *dépréciatif*]
depresá *vb.* I. *tr.* **1.** a desface cu o presă două piese aflate în contact forţat. **2.** a rări puieţii unui semănătiş. **3.** a modifica proprietăţile superficiale ale minereloror cu ajutorul depresanţilor. [p.i. *-sez.* / <fr. *dépresser*]
depresáj *s.n.* acţiunea de rărire a puieţilor dintr-o pepinieră. [<fr. *dépressage*]
depresánt *adj., s.n.* (substanţă) prin care se împiedică flotaţia unui minereu. [<engl. *depressant*]
depresiométru *s.n.* manometru cu care se măsoară depresiunea din lucrările miniere subterane. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *dépressiomètre*]
depresionár *adj. zonă depresionară* = zonă din atmosferă cu presiunea scăzută. [<*depresiune*]
depresiúne *s.f.* **I. 1.** întindere de teren înconjurată de înălţimi; adîncitură de teren de întindere mare. **2.** presiune atmosferică inferioară valorii normale a presiunii dintr-un loc oarecare. **II.** *(fig.)* tristeţe (profundă), mîhnire; deprimare.

III. scădere a valorilor, a acțiunilor etc., cauzată de o criză. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *dépression*, lat. *depressio*]

depresív *adj.* în legătură cu o depresiune neuropsihică. ○ *(med.) sindrom astenо-* ~ = formă de astenie care se manifestă printr-o tristețe profundă și prin pierderea dorinței de viață. [<fr. *dépressif*]

deprimá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) mîhni, a (se) întrista, a (se) descuraja. [p.i. *deprim.* / <fr. *déprimer*, cf. it. *deprimere*]

deprimánt *adj.* descurajant, întristător. [cf. fr. *déprimant*]

deprimáre *s.f.* depresiune, mîhnire, descurajare. [<*deprima*]

depunătór *s.m.* și *f.* persoană care depune (bani) spre păstrare. [<*depune*]

depúne *vb.* III. **1.** *tr.* a pune, a lăsa (un obiect) undeva (în păstrare). ○ *a* ~ *bani* = a încredința bani spre păstrare (de obicei unei instituții); *a* ~ *un mandat* = a renunța la o demnitate, la o însărcinare specială pe care cineva nu o poate îndeplini. **2.** *tr.* și *refl.* a cădea sau a lăsa să cadă la fund (substanțe solide aflate în stare de suspensie sau dizolvate într-un lichid care formează un sediment pe fundul vasului). **3.** *intr.* a face o depoziție. [p.i. *depún*, perf. s. *-pusei*, part. *-pus*/. <lat. *deponere*, cf. fr. *déposer*, după *pune*]

depúnere *s.f.* **1.** sumă de bani care se depune la o instituție (bancară). **2.** sediment. [< *depune*]

depurátiv *adj.*, *s.n.* depurator. [<fr. *dépuratif*]

depurátór *adj.*, *s.n.* (substanță) care curăță sîngele, activînd eliminarea toxinelor. ○ *aparat* ~ = totalitatea organelor de excreție prin care se face curățirea sîngelui de toxinele rezultate din activitatea organismului. [pl. *-ori*, *-oare*. / <fr. *dépuratoire*]

depurație *s.f.* curățire, purificare (mai ales a sîngelui). [pron. *-ți-e*. gen. *-iei*. / <fr. *dépuration*]

deputát *s.m.* și *f.* **1.** persoană aleasă prin vot ca reprezentant al unei părți a populației într-un organ al puterii de stat. **2.** persoană însărcinată cu îndeplinirea unei misiuni. [cf. fr. *député*, it. *deputato*]

deputație *s.f.* **1.** demnitate, funcție de deputat. **2.** delegație de deputați; solie. [gen. *-iei*. var. *deputațiune* s.f. / <*deputat*]

deraiá *vb.* I. *intr.* (*despre tren, tramvai* etc.) a sări de pe șine, de pe linie. ● *(fig.; despre oameni)* a devia (într-o discuție etc.); a înnebuni, a se sminti. [pron. *-ra-ia*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-ind*. / <fr. *dérailler*]

deránj *s.n.* **1.** dezordine, neorînduială. **2.** *(fig.)* tulburare; stingherire, incomodare. [<*deranja*]

deranjá *vb.* I. **1.** *tr.* a răvăși, a pune în neorînduială, în dezordine, a învălmăși. **2.** *refl. (fam.)* a-și strica stomacul; *(spec.)* a avea diaree. **3.** *tr.* a tulbura, a stingheri, a incomoda (pe cineva). **4.** *refl.* a se osteni pentru cineva. [p.i. 3, 6 *-jează*, ger. *-jînd*. / <fr. *déranger*]

deranjaménт *s.n.* **1.** perturbare, defect la o mașină, la o instalație etc.; defectare. **2.** *(fam.)* indigestie; *(spec.)* diaree. [cf. fr. *dérangement*]

derapá *vb.* I. *intr. (despre roțile unui vehicul; despre vehicule)* a aluneca pierzînd aderența cu solul, a aluneca într-o parte în raport cu direcția de înaintare. ● *(mar.; despre ancoră)* a aluneca la fund. [<fr. *déraper*]

derapáj *s.n.* faptul de a derapa; alunecare într-o parte, derapare. [<fr. *dérapage*]

derapáre *s.f.* acțiunea de a derapa și rezultatul ei; derapaj. [<*derapa*]

deratizá *vb.* I. *tr.* a stîrpi șoarecii, șobolanii (dintr-un hambar, dintr-un vapor etc.). [<fr. *dératiser*]

deratizáre *s.f.* acțiunea de a deratiza și rezultatul ei; operație sanitară de stîrpire a șoarecilor și șobolanilor. [<*deratiza*]

derbí *s.n.* **1.** mare cursă de cai care are loc anual la Epsom în Anglia; *(p. ext.)* cursă de cai specială, care are loc o dată pe an. **2.** întrecere sportivă de mare importanță ai cărei participanți sînt de valori foarte apropiate. [pl. *-iuri*. / <engl., fr. *derby* <*Derby*, lord englez]

deregla *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) deranja din funcționarea normală, a ieși sau a face să iasă din regimul normal; a (se) strica, a (se) defecta. [<fr. *dérégler*]

deregláre *s.f.* acțiunea de a (se) deregla și rezultatul ei; stricare, deranjare. [<*deregla*]

derivá *vb.* I. **1.** *intr.* a se trage, a rezulta din... ● *(lingv.)* a avea originea în..., a veni din... **2.** *tr.* a abate o apă din cursul ei firesc. **3.** *intr. (despre o navă)* a se abate, a se îndepărta de la direcția de mers, sub influența vînturilor, a curenților; a devia. [p.i. *deriv*, *-vez*. / <fr. *dériver*, it., lat. *derivare*]

deriváre *s.f.* **1.** provenire, coborîre din... **2.** procedeu de formare a cuvintelor cu afixe. ○ ~ *progresivă* = procedeu de formare a cuvintelor prin adăugarea afixelor; ~ *regresivă* = procedeu de formare a unui cuvînt nou prin suprimarea unui sufix de la un cuvînt deja existent în limbă. **3.** *(mat.)* operație de calcul diferențial prin care se obține o derivată. [<*deriva*]

derivát *adj.* **1.** care derivă, decurge. **2.** *(despre o apă)* abătut din cursul său, din albia sa naturală. // *s.m.* și *n.* substanță preparată din altă substanță și care se aseamănă ca structură moleculară cu substanța din care provine. // *s.n.* **1.** produs industrial care se extrage dintr-o anumită materie primă. **2.** cuvînt format prin derivare de la alt cuvînt. **3.** lucru care derivă din altul. [<*deriva*]

derivátă *s.f.* limita raportului dintre creșterea unei funcții și creșterea variabilei, cînd aceasta tinde către zero. [cf. fr. *dérivée*]

derivatív *adj.* care servește la abaterea sîngelui sau a umorilor dintr-o parte a corpului în alta. [cf. fr. *dérivatif*, lat. *derivativus*]

derivație *s.f.* **1.** ramificație, braț al unei ape, al unei canalizări, al unui circuit electric etc. **2.** deviere a unui proiectil din planul de tragere, provocată de mișcarea

sa de rotație. **3.** derivare (**2**). **4.** derivare (**3**). **5.** acțiunea de a deplasa șîngele sau umorile dintr-o parte a corpului în alta. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* var. *derivațiune* s.f. / cf. fr. *dérivation*, it. *derivazione*, lat. *derivatio*]

derivă *s.f.* **I. 1.** unghi format de axa longitudinală a unei nave sau a unui avion cu drumul de urmat, sub acțiunea curenților maritimi sau aerieni. ○ *a merge în ~ =* a naviga în voia vîntului și a valurilor. **2.** unghi format, la tragerile indirecte cu tunul, de planul de tragere cu planul de ochire. **II.** partea verticală fixă a ampenajului unui avion, a unui planor. [<fr. *dérive*, it. *deriva*]

derivométru *s.n.* aparat pentru măsurarea derivei; *(spec.)* instrument folosit la bordul avioanelor pentru măsurarea unghiului de derivă. [<fr. *dérivomètre*]

derivór *s.n.* pînză pentru vreme rea, pentru furtună. ● placă de metal sau de lemn dispusă în planul diametral al ambarcațiilor cu vele, care mărește stabilitatea vasului. [<fr. *dériveur*]

deriziúne *s.f. (rar)* luare în rîs, în derîdere, bătaie de joc. [pron. *-zi-u-.* / cf. fr. *dérision*, lat. *derisio*]

derizóriu *adj.* neînsemnat, lipsit de valoare; ridicul. [pron. *-riu.* / cf. fr. *dérisoire*, lat. *derisorius*]

dermatalgíe *s.f.* nevralgie a pielii care apare în anumite forme de reumatism, de gută etc. [gen. *-iei.* / <fr. *dermatalgie*, cf. gr. *derma* — piele, *algos* — durere]

dermatită *s.f.* **1.** inflamație a pielii; *(la pl.)* nume generic dat unui grup de maladii inflamatorii ale pielii; dermită. **2.** boală de piele, periodică, la cai, caracterizată prin răni care apar vara. [<fr. *dermatite*]

dermatográf *adj., s.n. (creion)* dermatograf = creion colorat, cu mina făcută din aceeași compoziție ca și grimoanele, servind la machiaj. [<fr. *dermatographe*, cf. gr. *derma* — piele, *graphein* — a scrie]

dermatológ *s.m.* specialist în dermatologie. [<fr. *dermatologue*]

dermatológic *adj.* privitor la dermatologie. [<fr. *dermatologique*]

dermatologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază pielea și bolile ei. [gen. *-iei.* / <fr. *dermatologie*, cf. gr. *derma* — piele, *logos* — vorbire]

dermatonevróză *s.f.* boală de piele care este determinată de o anumită tulburare a sistemului nervos. [<fr. *dermato-névrose*]

dermatorée *s.f.* transpirație abundentă care survine în anumite boli febrile. [pron. *-re-e.* / <fr. *dermatorrhée*, cf. gr. *derma* — piele, *rhein* — a curge]

dermatóză *s.f.* nume generic dat bolilor de piele. [pl. *-ze.* / <fr. *dermatose*]

dérmă *s.f. (anat.)* țesut fibros conjunctiv care formează partea groasă, din adîncime, a pielii, fiind acoperit de epidermă. [<fr. *derme*, cf. it., gr. *derma*]

dérmic *adj.* al dermei, de dermă; *(p. ext.)* de piele. [cf. fr. *dermique*]

dermítă *s.f. (de obicei la pl.)* dermatită. [<fr. *dermite*]

derobá *vb.* **I.** *refl. (despre cai)* a părăsi brusc direcția pe care i-o impune călărețul. ● *(franțuzism)* a se sustrage de la ceva; a-și declina răspunderea. [<fr. *dérober*]

derogá *vb.* **I.** *intr.* a se îndepărta de la o lege, de la un regulament etc. [p.i. *deróg*, 3,6 *-gă.* / <lat., it. *derogare*]

derogáre *s.f.* acțiunea de a deroga și rezultatul ei; act, hîrtie prin care se derogă de la o normă etc. [<*deroga*]

derogatóriu *adj.* cu caracter de derogare; care derogă. [pron. *-riu.* / cf. lat. *derogatorius*]

derogațiúne *s.f.* derogare. [cf. fr. *dérogation*, lat. *derogatio*]

derulá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a desfășura ceva rulat. **2.** a tăia furnir dintr-un bustean care se învîrtește lent în fața ferăstrăului. [<fr. *dérouler*]

deruláre *s.f.* acțiunea de a derula și rezultatul ei. [<*derula*]

derulatór *s.n.* dispozitiv folosit la rebobinarea peliculei cinematografice. [<*derula*]

derutá *vb.* **I.** *tr.* a zăpăci, a încurca; a dezorienta; a înșela. [<fr. *dérouler*]

derutánt *adj.* care derutează. [pl. *-nți*, *-nte.* / cf. fr. *déroutant*]

derútă *s.f.* zăpăceală, dezordine; dezorientare. [cf. fr. *déroute*]

desalinizá *vb.* **I.** *tr.* a desăra; a face mai puțin sărat. [după fr. *dessaler*]

desánt *s.n.* trupe transportate pe calea aerului, pe mare sau pe tancuri și lansate în spatele frontului inamic în vederea îndeplinirii unor misiuni de luptă în folosul trupelor de uscat. [pl. *-nturi*, *-nți* s.m. / <fr. *descente*]

desărcinà *vb.* **I.** *tr.* a lua cuiva o sarcină, o funcție, a elibera (pe cineva) de o însărcinare etc. [<*însărcina*, după fr. *décharger*]

descalificá *vb.* **I.** *tr.* a declara (pe cineva) nedemn de stimă, de respect; a dezonora. ● a exclude dintr-o competiție (sportivă) pentru comportare necorespunzătoare, pentru abateri, încălcarea anumitor reguli etc. [p.i. *descalific*, 3,6 *-că*, var. *discalifica* vb. **I.** / <*califica*, cf. fr. *disqualifier*]

descalificáre *s.f.* acțiunea de a (se) descalifica și rezultatul ei. [var. *discalificare* s.f. / <*descalifica*]

descendént *adj.* care coboară, coborîtor. // *s.m.* și *f.* urmaș. [pron. *-sce-.* / cf. fr. *descendant*, lat. *descendens*]

descendénță *s.f.* **1.** înrudire în linie coborîtoare; filiație. **2.** totalitatea urmașilor; urmași; posteritate. [cf. fr. *descendance*]

descensiúne *s.f. (liv.)* coborîre, scădere. [<lat. *descensio*]

descensiv *adj. (liv.)* descendent.

descentrá *vb.* **I.** *tr.* și *refl.* a face să piardă sau a-și pierde poziția simetrică față de centru. [<*centra*, după fr. *décentrer*]

descentralizá *vb.* **I.** *tr.* a da independență administrativă organelor locale ale unei administrații, a trece în competența organelor locale unele atribuții de con-

ducere care înainte reveneau centrului. [<*centraliza*, după fr. *décentraliser*]

descentralizáre *s.f.* acțiunea de a descentraliza și rezultatul ei; lărgire a puterii administrative a organelor locale. [< *descentraliza*]

descifrá *vb.* I. *tr.* **1.** a reuși să citești un text neciteț sau scris într-o limbă necunoscută; a găsi semnificația a ceea ce este scris în cifre, într-un alfabet secret. ● a interpreta o bucată muzicală după partitură la prima vedere. **2.** *(fig.)* a înțelege, a pătrunde, a ghici (ceva obscur, ascuns). [pron. *-sci-*. / după fr. *déchiffrer*]

descifrábil *adj.* care se poate descifra (ușor). [cf. fr. *déchiffrable*]

descinde *vb.* III. *intr.* **1.** a se trage din cineva, a avea o anumită descendență. **2.** a coborî, a se da jos. **3.** a se opri pentru un anumit timp undeva. **4.** *(despre organele forței publice)* a se deplasa la fața locului pentru a face o investigație. [pron. *-scin-*, p.i. *descind*, perf. s. *-insei*, part. *-ins*. / <lat. *descendere*, cf. fr. *descendre*]

descíndere *s.f.* deplasare la fața locului a organelor forței publice, pentru o investigație. [<*descinde*]

descintrá *vb.* I. *tr.* a îndepărta cofrajele folosite pentru construirea unui arc, a unei bolți. [cf. fr. *décintrer*]

descompletá *vb.* I. *tr.* a face incomplet, a lua ceva dintr-un întreg făcîndu-l incomplet. [var. *descomplecta* vb. I. /după fr. *décompléter*]

descompletáre *s.f.* acțiunea de a descompleta și rezultatul ei. [var. *descomplectare* s.f. / <*descompleta*]

descompúne *vb.* III. **1.** *tr.* a desface în elementele componente. **2.** *refl.* a se strica, a se altera; a putrezi. ● *(fig.)* a se destrăma. **3.** *refl. (fig.)* a-și deforma caracterul, înfățișarea; *(despre față)* a se crispa. [p. i. *descompún*, perf. s. *-puséi*, part. *-pus*. / <*compune*, cf. fr. *décomposer*]

descompúnere *s.f.* acțiunea de a (se) descompune și rezultatul ei; desfacere; stricare, putrezire, alterare. [<*descompune*]

desconcentrá *vb.* I. *tr.* a libera, a lăsa la vatră militarii concentrați. [<*concentra*]

descongestioná *vb.* I. *tr.* a elibera (un organ) de un aflux de sînge; a înlătura o congestie. ● *(fig.)* a înlătura aglomerația populației dintr-un oraș, de pe o arteră de circulație etc. [pron. *-ti-o-*. var. *decongestioná* vb. I. / cf. fr. *décongestionner*]

descongestionáre *s.f.* acțiunea de a descongestiona și rezultatul ei; dezaglomerare. [<*descongestiona*]

desconsiderá *vb.* I. *tr.* a disprețui (pe cineva). [p.i. *desconsider*. / <*considera*, după fr. *déconsidérer*]

desconsiderátie *s.f.* desconsiderare. [pron. *-ți-e*. gen. *-iei*, var. *desconsiderațiune* s.f. / cf. fr. *déconsidération*]

descrescént *adj.* care descrește, descrescător. [pron. *-scent*. var. *decrescent* adj. / cf. fr. *décrescent*]

descríe *vb.* III. *tr.* **1.** a înfățișa, a prezenta (ceva) în cuvinte. **2.** a trasa o linie curbă. **3.** a parcurge o traiectorie. [p.i. *descriu*, **4.** *-scrieți*, perf. s. *-scrisei*, part. *-scris*. / cf. fr. *décrire*, după *scrie*]

descríere *s.f.* acțiunea de a descrie și rezultatul ei. ● lucrare sau pasaj dintr-o lucrare, în care se descrie ceva. [<*descrie*]

descriptibil *adj.* care poate fi descris. [cf. fr. *descriptible*]

descriptiv *adj.* care descrie; cu descrieri. ○ *(mat.)* *geometrie* ~ă = ramură a geometriei care folosește metode de cercetare bazate pe reprezentarea unui punct din spațiu cu ajutorul proiecțiilor pe două planuri. [cf. fr. *descriptif*, lat. *descriptivus*]

descriptivísm *s.n.* școală lingvistică care folosește metode mecaniciste de descriere a limbilor din punct de vedere formal și fiziologic, fără cercetarea dezvoltării lor istorice. [<*descriptiv*]

descripție *s.f.* *(rar)* descriere. [pron. *-ți-e*. gen. *-iei*. var *descripțiune* s.f. / cf. fr. *description*, lat. *descriptio*]

descuamá *vb.* I. *refl.* *(despre piele)* a se coji (ca urmare a unei boli). [pron. *-cua-*. /cf. fr. *desquamer*, lat. *desquamare*]

descurajá *vb.* I. *tr.* a fi sau a aduce pe cineva în starea de a-și pierde curajul. [p.i. *-jez*, 3,6 *-jează*, ger. *-jînd*. / după fr. *décourager*]

descurajáre *s.f.* acțiunea de a descuraja și rezultatul ei; demoralizare, descumpănire. [< *descuraja*]

descurajatór *adj.* *(rar)* demoralizant, deprimant. [<*descuraja*]

desecá *vb.* I. *tr.* *(tehn.)* a îndepărta prisosul de apă de pe solurile umede; a seca. ● a elimina apa din diferite materiale. [p. i. *deséc*, 3,6 *-seácă*. /< *seca*, după fr. *dessécher*]

desegregáție *s.f.* faptul de a înlătura segregația rasială. [pron. *-ți-e*. gen. *-ției*. / < fr. *désségrégation*]

desemná *vb.* I. *tr.* a indica, a numi pe cineva pentru o demnitate, o funcție etc. [<*desemn*, cf. fr. *désigner*, lat. *designare*]

desén *s.n.* **1.** prezentare grafică a unui obiect, printr-o îmbinare de linii drepte sau curbe, prin puncte, pete etc. ○ ~ *liber* = desen făcut cu mîna liberă, fără instrumente; ~ *tehnic* = desen care reprezintă, la scară, planul unui obiect, al unei construcții etc.; *desene animate* = înșiruire de desene care reprezintă fazele unei mișcări și care, redate succesiv pe ecran, dau impresia unor ființe vii cinematografiate. **2.** arta și tehnica de a desena. [pl. *-ne*. var. *desemn* s.n. / <fr. *dessin*]

desená *vb.* I. **1.** *tr.* a face un desen. **2.** *refl.* a apărea, a se ivi, a se contura, a se profila. [var. *desemna* vb. I./ cf. fr. *dessiner*]

desenatór *s.m.* și *f.* specialist în desen (artistic sau tehnic). [după fr. *dessinateur*]

desenatúră *s.f.* proiectarea și crearea de mostre și desene noi pentru țesătorie. [< *desena*]

desensibilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a face să-și piardă sensibilitatea (față de un agent patogen).

2. *(fot.)* a micșora sensibilitatea unei emulsii fotografice. [cf. fr. *désensibiliser*]

desensibilizatór *s.m.* substanță care se adaugă în soluția developatoare pentru a face emulsia fotografică mai puțin sensibilă la acțiunea luminii. [<fr. *désensibilisateur*]

desért *s.n.* fel de mîncare care se servește la sfîrșitul mesei și constă din fructe, prăjituri etc.; moment în care este servit acest fel de mîncare. [<fr. *dessert*]

desertizá *vb.* I. *tr. (rar)* a scoate din montură (o piatră prețioasă). [cf. fr. *desservir, dessertissage*]

deservi *vb.* IV. *tr.* I. a face cuiva un rău serviciu, a vătăma. II. 1. a servi cu zel; a fi de folos, a folosi. 2. a îngriji, a servi o mașină în timp ce funcționează. p.i. *-vesc.*/<fr. *desservir*, cf. lat. *deservire*]

deservire *s.f.* acțiunea de a deservi și rezultatul ei. [<*deservi*]

desesizá *vb.* I. *refl. (despre instanțe)* a renunța să se ocupe de cercetarea unui caz. ● *tr.* a lua (fără voie) cuiva o sarcină. [<*sesiza*, cf. fr. *dessaisir*]

desfíde *vb.* III. *tr.* 1. a declara, a spune cuiva că nu îl crezi; a spune, a declara cuiva că îl crezi incapabil de ceva. ● a chema, a provoca (pe cineva) să dovedească un lucru despre care se știe că nu va reuși să-l facă. 2. a înfrunta, a sfida, a brava un pericol, o primejdie. [p.i. *desfid.*/ după *sfida*, cf. it. *disfidare*, fr. *défier*, lat. *diffidere*]

desfigurá *vb.* I. *tr.* a poci, a urîți, a sluți (figura, fața cuiva). [cf. fr. *défigurer*]

desființá *vb.* I. *tr.* a face ca ceva să nu mai existe; a distruge, a nimici. [pron. *-fi-in-.* / cf. *ființa*]

desființáre *s.f.* acțiunea de a desființa și rezultatul ei; distrugere, nimicire. [<*desființa*]

deshidratá *vb.* I. *tr.* a elimina (total sau parțial) apa dintr-un material sau dintr-un organism. [<fr. *déshydrater*]

deshidratór *s.n.* aparat folosit pentru uscarea fructelor și a legumelor. [pl.-*oare*. var. *dehidrator* s.n. /<*deshidrata*]

deshidrogená *vb.* I. *tr.* a înlătura hidrogenul dintr-o substanță. [< fr. *déshydrogéner*]

deshumá *vb.* I. *tr.* a scoate din pămînt un cadavru; a exhuma. [p.i. *-mez.*/cf. *înhuma*]

desigilá *vb.* I. *tr.* a rupe sigiliul, a deschide ceva sigilat. [<*sigila*]

desigiláre *s.f.* acțiunea de a desigila și rezultatul ei; desfacere a unui sigiliu. [<*desigila*]

designá *vb.* I. *tr. (rar)* a indica, a desemna. [var. *desina vb.* I. / <fr. *désigner*]

desinénță *s.f.* element morfologic care se adaugă, în limbile flexionare, la tema unui cuvînt pentru a arăta persoanele (la verbe) și cazurile (la substantive, adjective etc.). [var. *dezinență* s.f./cf. fr. *désinence*, lat. *desinentia*]

desistá *vb.* I. *refl.* a se lăsa de, a renunța (la ceva). [p.i. *-ez* și *desist.* / <fr. *désister*]

desolidarizá *vb.* I. *refl.* a nu mai fi solidar cu cineva, a se despărți de cineva sau ceva. [cf. fr. *désolidariser*]

desolidarizáre *s.f.* acțiunea de a se desolidariza și rezultatul ei; despărțire, dezavuare. [<*desolidariza*]

desórbție *s.f.* îndepărtare a unei substanțe adsorbite de pe suprafața unui adsorbant. [cf. germ. *Desorption*]

desperá *vb.* I. *intr.* a-și pierde speranța, a deznădăjdui. [p. i. *despér* (mai rar) *-rez.* var. *dispera* vb. I. / <lat. *desperare*, cf. it. *disperare*, fr. *désespérer*]

desperáre *s.f.* acțiunea de a despera și (mai ales) rezultatul ei; deznădejde. [var. *disperare* s.f. / <*despera*]

desperát *adj.* ajuns la desperare; deznădăjduit. [var. *disperat*, *-á* adj./ cf. lat. *desperatus*, it. *disperato*, fr. *désespéré*]

despót *s.m.* 1. suveran cu puteri absolute, care guvernă arbitrar, după bunul său plac, neîngrădit de nici o lege; tiran. ● *(fig.)* om tiranic, excesiv de autoritar cu ceilalți. 2. guvernator autonom al unei provincii din Imperiul bizantin. [cf. ngr. *despotis*, fr. *despote*, gr. *despotes* — stăpîn]

despótic *adj.* de despot; tiranic, absolutist, dictatorial. [cf. fr. *despotique*]

despotism *s.n.* 1. guvernare despotică; absolutism, tiranie. ● *(fig.)* purtare despotică, arbitrară; samavolnicie. 2. despoție, autocrație. [cf. fr. *despotisme*]

despoție *s.f.* formă de guvernămînt autocratică în fruntea căreia se află un despot; despotism; țară condusă de un despot. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <*despot*]

destin *s.n.* soartă, viitor. ● forță sau voință supranaturală despre care misticii cred că hotărăște tot ceea ce se petrece în viață; fatalitate. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *destin*, it. *destino*]

destiná *vb.* I. *tr.* 1. a stabili, a hotărî, a indica (ceva) pentru un scop anumit. 2. a meni, a sorti. [p. i. *-nez* și *destin.* / <fr. *destiner*, it., lat. *destinare*]

destinatár *s.m.* și *f.* persoană căreia i se trimite, i se adresează ceva; adresant. [cf. fr. *destinataire*]

destinatóriu *adj. (jur.)* care fixează o destinație. [pron. *-riu.*/ cf. fr. *destinatoire*, lat. *destinatorius*]

destinație *s.f.* 1. întrebuințare, folosire a unui lucru dinainte hotărîtă. 2. loc, punct către care se îndreaptă cineva sau unde se trimite ceva. [gen. *-iei.* var. *destinațiune* s.f./ cf. fr. *destination*, lat. *destinatio*]

destínde *vb.* III. *refl.* 1. a-și slăbi încordarea; a se relaxa, a se slăbi. 2. *(despre ființe)* a se întinde, a se îndrepta. ● a se odihni; a se distra. [p.i. *destind*, perf. s. *-insei*, part. *-ins.* / <*întinde*, cf. fr. *détendre*]

destíns *adj.* 1. relaxat. 2. *(despre ținuturi, suprafețe)* desfășurat în toată întinderea lui, întins. [<*destinde*]

destitui *vb.* IV. *tr.* a îndepărta (pe cineva) dintr-un post, dintr-o funcție. [pron. *-tu-i.* p. i. *destitui*, 3,6 *-ie.* /<it. *destituire*, lat. *destituere*]

destituire *s.f.* acțiunea de a destitui și rezultatul ei; destituțiune, dare afară. [<*destitui*]

destituțiúne *s.f.* destituire, scoatere din serviciu. [cf. fr. *destitution*, lat. *destitutio*]

destructíbil *adj.* care poate fi distrus. [var. *distructibil* a.tj. / cf. fr. *destructible*, it. *distruttibile*]

destructór *s.m.* și *f. (rar)* distrugător. [<fr. *destructeur*]

desudáție *s.f.* erupție de bubulițe, mai ales la copiii neîngrijiți. [gen. *-iei*. / <fr. *desudation*, cf. lat. *desudatio*]

desuét *adj.* învechit, perimat; care nu se mai obișnuiește. [pron. *-su-et*. / <lat. *desuetus*, cf. fr. *désuet*]

désuetúdine *s.f.* încetare a respectării sau a exercitării unei legi etc. ○ *(despre legi, obiceiuri* etc.) *a cădea în ~* = a ieși din uz, a nu mai fi folosit, a se perima. [cf. lat. *desuetudo*, fr. *désuétude*]

desulfurá *vb.* I. *tr.* a îndepărta sulful din gaze, din topituri metalice sau din alte materiale. [<fr. *désulfurer*]

deșárjă *s.f. (franțuzism)* descărcare. ● *(fig.)* ușurare. [<fr. *décharge*]

deșért *s.n.* **1.** spațiu gol; pustietate. **2.** regiune întinsă, nisipoasă, cu ploi puține, lipsită de vegetație și cu populație foarte rară. [<lat. *desertus*, cf. fr. *désert*]

deșéu *s.n.* rămășiță de la fabricarea sau de la prelucrarea unui material, a unor obiecte etc. care nu mai poate fi valorificată pentru aceeași prelucrare. [<fr. *déchet*]

detalíst *s.m.* și *f.* (op. a n g r o s i s t) comerciant care vinde cu amănuntul, cu bucata; negustor cu amănuntul. [pron. *-tai-*. / cf. fr. *détailliste*]

detalíá *vb.* I. **1.** *tr.* a analiza, a arăta (ceva) amănunțit. **2.** *refl. (rar)* a se contura, a se evidenția precis în amănunte. [pron. *-li-a*. var. *detaila* vb. I. / <it. *dettagliare*, cf. fr. *détailler*]

detaliát *adj.* amănunțit. [var. *detailat, detaiat* adj. / <*detalia*]

detaliére *s.f.* acțiunea de a detalia și rezultatul ei; *(spec.)* povestire cu amănuntul. [pron. *-li-e-*. / <*detalia*]

detáliu *s.n.* element (neesențial) al unui întreg; amănunt. ○ *în ~* = amănunțit; *(a vinde) în ~* = (a vinde) cu bucata, cu amănuntul. ● lucru mărunt, lipsit de importanță; fleac, nimic. ● parte a unei opere artistice, care poate fi considerată și izolat. [var. *detai* s.n. / <fr. *détail*, cf. it. *dettaglio*]

detartrá *vb.* I. *tr.* a înlătura tartrul format pe un cazan sau pe o canalizație. ● a înlătura tartrul dinților. [<fr. *détartrer*]

detașá *vb.* I. I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) desprinde, a (se) separa, a (se) desface (dintr-un întreg). **2.** a (se) transfera temporar. ● *tr. (mil.)* a lua o trupă, o unitate militară dintr-o armată pentru a-i da o misiune specială. II. *refl. (sport)* a ieși în evidență; a se distanța, a întrece categoric. [p. i. 3,6 *-șează*, ger. *-șînd*. / <fr. *détacher*]

detașábil *adj.* care se poate desprinde, detașa (I, 1). [cf. fr. *détachable*]

detașaméntˈ *s.n.* **1.** grup de militari, de luptători înarmați (separați momentan de unitatea lor) căruia i se încredințează o anumită misiune. **2.** unitate; echipă, grup. [<fr. *détachement*]

detașáre *s.f.* acțiunea de a (se) detașa și rezultatul ei; timpul și locul unde este detașat cineva. [<*detașa*]

detectá *vb.* I. *tr.* a descoperi și identifica (un avion, o mină explozivă, un gaz etc.). [<fr. *détecter*]

detectív *s.m. (în țările capitaliste)* agent secret al poliției judiciare; agent secret în serviciul unei persoane sau al unei instituții polițienești particulare. [<fr. *détective*, cf. engl. *detective*]

detectór *s.n.* **1.** aparat pentru detectarea gazelor din mine, a gazelor de luptă etc. **2.** dispozitiv pentru detectarea undelor radioelectrice. [cf. fr. *détecteur*]

detécție *s.f.* acțiunea de a detecta. ● identificarea prezenței unui semnal util într-o recepție de unde electromagnetice. [gen. *-iei*. var. *detecțiune* s.f. / cf. fr. *détection*]

deténtă *s.f.* **1.** destindere a volumului unui gaz. **2.** *(sport)* pas bătut, bătaie (înaintea unei sărituri); capacitatea pe care o au unii sportivi de a se desprinde cu ușurință de sol. [pl. *-te*. / <fr. *détente*]

detențiúne *s.f.* **1.** reținere, arestare a cuiva pentru cercetare. **2.** pedeapsă cu închisoare pentru infracțiunile politice. [var. *detenție* s.f. / cf. lat. *detentio*, fr. *détention*]

detergént *adj., s.m.* **1.** (substanță) care se întrebuințează la netezirea, degresarea și detașarea fibrelor. **2.** purgativ. [< fr. *détergent*]

deteriorá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a uza sau a aduce stricăciuni, a (se) strica. [pron. *-ri-o-*. / <fr. *détériorer*, it., lat. *deteriorare*]

deterioráre *s.f.* acțiunea de a deteriora și rezultatul ei; *(spec.)* stricăciune. [< *deteriora*]

determiná *vb.* I. *tr.* **1.** a fi cauza imediată a unui fenomen sau proces, a unui lucru; a condiționa, a cauza. **2.** a stabili cu precizie; a lămuri, a preciza. ● a deduce; a calcula (pe baza unor date anumite). **3.** a hotărî la ceva, a convinge, a decide (pe cineva). **4.** a preciza, a lămuri sau a restrînge sensul unui cuvînt, al unei propoziții. [p. i. *determin* și *determin*. / <fr. *déterminer*, it., lat. *determinare*]

determinábil *adj.* care poate fi determinat. [cf. fr. *déterminable*]

determinánt *adj.* care determină, care este de natură să determine; hotărîtor. ● *(gram.)* care arată o calitate. // *s.m.* **1.** simbol matematic compus din numere așezate în linii și coloane reprezentînd o expresie algebrică și folosit mai ales în rezolvarea ecuațiilor. **2.** cuvînt, propoziție care precizează, lămurește semnificația unui cuvînt, a unei propoziții. [cf. fr. *déterminant*, it. *determinante*]

determináre *s.f.* acțiunea de a determina și rezultatul ei; condiționare, cauzare. [<*determina*]

determinatív *adj., s.n. (gram.)* determinant. ○ *adjectiv ~* = adjectiv pronominal care

determină un substantiv. [cf. fr. *déterminatif*, it. *determinativo*]

determinísm *s.n. (fil.)* teorie care susține universalitatea principiului cauzalității, teza că toate fenomenele naturii, societății și gîndirii se nasc și se dezvoltă în virtutea unor cauze, mișcarea lor fiind guvernată de legi obiective. [cf. fr. *déterminisme*]

determiníst *adj.* referitor la determinism. /*s.m.* și *f.* adept al determinismului. [cf. fr. *déterministe*]

detersiúne *s.f.* proprietate a unor substanțe de a dezlipi pelicula de bitum de pe suprafața unui material. [cf. fr. *détersion*]

detestá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) disprețui profund, a simți repulsie; a (se) urî, a nu (se) putea suferi. [p. i. *detést* și (rar) *-tez.* / <fr. *détester*, cf. it. *detestare*, lat. *detestari*]

detestábil *adj.* de disprețuit; demn de ură. [cf. fr. *détestable*, lat. *detestabilis*]

detimbráre *s.f.* modificarea caracteristicii de frecvență a unui canal de transmisiune fonică. [cf. *timbra*]

detoná *vb.* I. *tr.* a produce o explozie. [<fr. *détoner*]

detonánt *adj. (tehn.)* producător de detonație; exploziv. [cf. fr. *détonant*]

detonatór *s.n.* agent chimic sau mecanic care produce detonația unui exploziv. [cf. fr. *détonateur*]

detonáție *s.f.* **1.** zgomot produs de o explozie; detunătură. **2.** ardere a unei substanțe care se petrece rapid, într-un spațiu închis, fiind însoțită de o dezvoltare aproape instantanee de gaze și de un zgomot caracteristic. [gen. *-iei.* var. *detonațiune* s.f./ cf. fr. *détonation*]

detracá *vb.* I. *refl. (rar)* a înnebuni, a se sminti, a se țicni. ● *(rar; despre mașini)* a se defecta. [<fr. *détraquer*]

detracát *adj.* stricat, dezechilibrat, deșănțat; țicnit. ● *(rar; despre mașini)* stricat, defect. [< fr. *détraqué*]

detractá *vb.* I. *tr. (rar)* a ponegri, a defăima, a micșora meritele cuiva. [<fr. *détracter*, cf. lat. *detractus* < *detrahere*]

detractór *s.m.* și *f.* defăimător, ponegritor, calomniator, bîrfitor; persoană care caută să micșoreze calitățile unei ființe etc. [cf. fr. *détracteur*, lat. *detractor*]

detrimént *s.n.* prejudiciu, pagubă. ○ *în detrimentul* = în paguba. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *détriment*, it. *detrimento*, lat. *detrimentum*]

detrític *adj. (despre roci)* provenit din altă rocă, prin fărîmițarea cauzată de agenți externi. [<fr. *détritique*]

detrítus *s.n.* material rezultat din sfărîmarea rocilor. ● rămășiță a unei substanțe care a fost supusă unei acțiuni de distrugere. [<fr. *détritus*, lat. *detritus*]

detroná *vb.* I. *tr.* a alunga de la tron, a scoate din domnie. ● *(ironic)* a înlătura dintr-o demnitate, dintr-o funcție. [p.i. *-nez.* / <fr. *détrôner*]

detronáre *s.f.* acțiunea de a detrona și rezultatul ei; alungare de la tron. [< *detrona*]

detumescénță *s.f.* micșorare treptată a unei tumori, a unei umflături. [pron. *-scen-.* / <fr. *détumescence*]

deturná *vb.* I. *tr.* a întrebuința în mod ilegal fonduri (sau alte materiale) în alt scop decît cel pentru care au fost destinate. ● a delapida. [<fr. *détourner*]

deturnáre *s.f.* acțiunea de a deturna și rezultatul ei; (*spec.*) folosire ilegală a unor fonduri în alte scopuri decît acelea pentru care au fost destinate. [<*deturna*]

deținătór *s.m.* și *f.* persoană care deține un lucru. ● *(fig.)* persoană care a obținut un titlu. [<*deține*]

deține *vb.* III. *tr.* **1.** a avea în stăpînire sau în păstrare un bun material. ● a ocupa o funcție, un post. **2.** a lipsi pe cineva de libertate personală; a ține la arest. [p.i. *dețin*, conj. *-nă*. var. *deținea* vb. I. / după fr. *détenir*]

deținere *s.f.* acțiunea de a deține și rezultatul ei. [<*deține*]

deținút *s.m.* și *f.* cel închis în închisoare în urma unei condamnări; ocnaș, pușcăriaș. [după fr. *détenu*]

deutériu *s.n.* izotop al hidrogenului, care se găsește în natură alături de acesta în cantități mici; hidrogen greu. [pron. *de-u-...-riu.* / <fr. *deutérium*, cf. gr. *deuteros* — al doilea]

deuteromorfóză *s.f.* schimbarea formei cristalelor mineralelor, datorită unor procese mecanice și chimice. [<fr. *deutéromorphose*, cf. gr. *deuteros* — al doilea, *morphe* — formă]

deuterón *s.m.* nucleul atomului de deuteriu, format dintr-un proton și un neutron. [var. *deuton.* / <fr. *deutéron*]

devalizá *vb.* I. *tr.* a fura, a prăda, a jefui pe cineva. [< fr. *dévaliser*]

devalorizá *vb.* I. *tr. (despre monezi, valori* etc.*)* a micșora conținutul (acoperirea) în aur a unei unități monetare. [<fr. *dévaloriser*]

devalorizáre *s.f.* acțiunea de a devaloriza și rezultatul ei; depreciere. [< *devaloriza*]

devansá *vb.* I. *tr.* **1.** a întrece, a depăși. **2.** *(rar)* a grăbi (desfășurarea, săvîrșirea unui fapt etc.). [< fr. *devancer*]

devastá *vb.* I. *tr.* **1.** a pustii, a nimici; a distruge, a ruina. **2.** a jefui, a prăda. [<fr. *dévaster*, lat. *devastare*]

devastáre *s.f.* acțiunea de a devasta și rezultatul ei; pustiire, nimicire; distrugere, jefuire. [<*devasta*]

devastatór *adj.*, *s.m.* și *f.* distrugător, pustiitor. [cf. fr. *dévastateur*, lat. *devastator*]

developá *vb.* I. *tr.* a trata un clișeu, o hîrtie fotosensibilă etc. cu diferite substanțe chimice, pentru a face să apară imaginea latentă pe ele. ● a face să apară, prin procedee speciale, semnele scrise cu cerneală simpatică. [< fr. *développer*]

developáre *s.f.* acțiunea de a developa și rezultatul ei; operație de revelare și fixare a imaginilor (de) pe clișee și hîrtii fotografice. [<*developa*]

developatór *s.m.* substanță chimică care ajută la developarea clișeelor, a hîrtiei fotosensibile etc. ● substanță care dezvoltă colorantul fixat pe fibra unei țesături. [cf. fr. *développateur*]

developéză *s.f.* utilaj folosit la developarea, fixarea și spălarea filmului aerofotogrammetric. [<*develop*a]

devergondáj *s.n.* *(franțuzism)* desfrînare, destrăbălare, dezmăț. [<fr. *dévergondage*]

deversá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face să se scurgă, a (se) vărsa; a (se) revărsa. [<fr. *déverser*]

deversáre *s.f.* *(rar)* revărsare de ape. ● trecere a apelor peste un deversor. [< *deversa*]

deversór *s.n.* instalație așezată într-un curs de apă, într-o conductă sau într-un canal, în vederea menținerii unui nivel constant. ● deschizătură la partea superioară a unui baraj, prin care se scurge surplusul de apă. [< fr. *déversoir*]

deviá *vb.* I. *intr.* 1. a se abate, a se îndepărta de la o anumită direcție. 2. *(fig.)* a se abate, a se depărta de la subiect; *(p.ext.)* a începe să facă lucruri necorecte, a desconsidera cinstea, corectitudinea. [pron. *-vi-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *dévier*, it., lat. *deviare*]

deviatór *s.m.* și *f.* membru al unui partid comunist sau muncitoresc, care se abate de la linia politică a partidului. [cf. fr. *déviateur*]

deviáție *s.f.* 1. abatere, îndepărtare de la direcția normală dată. 2. unghi format de acul busolei cu meridianul magnetic, sub influența maselor de oțel situate la bord. [gen. *-iei*. var. *deviațiune*. s.f. / cf. fr. *déviation*, it. *deviazione*]

deviaționíst *adj.* care se abate de la linia politică a partidului; propriu deviatorilor. [cf. fr. *déviationniste*]

deviére *s.f.* acțiunea de a devia; deviație. [<*devia*]

devină *vb.* I. *tr.* *(franțuzism)* a prezice, a ghici. [<fr. *deviner*]

devitrificáre *s.f.* cristalizare parțială a sticlei prin care aspectul acesteia devine asemănător cu acela al porțelanului. [cf. fr. *dévitrifier*, *dévitrification*]

devizajá, *vb.* I. *tr.* *(franțuzism)* a fixa, a privi insistent pe cineva. [ger. *-jînd*. / < fr. *dévisager*]

deviz *s.n.* situație asupra executării unei construcții, a unei instalații etc., în care se indică materialele necesare și prețul lucrării [<fr. *devis*]

deviză *s.f.* formulă scurtă exprimînd o idee călăuzitoare în comportarea sau în activitatea cuiva. [<fr. *devise*]

devíze *s.n. pl.* monedă a unei bănci de emisiune (străine); *(p. ext.)* cambii, cecuri etc. emise într-o valută străină. [<fr. *devises*]

devoluțiúne *s.f.* trecere a unei averi, a unui drept de la o persoană la alta. ● drept care, în unele țări, acordă moștenirea cu preferință fiicelor din prima căsătorie, decît fiilor din a doua. [var. *devoluție* s.f./ <fr. *dévolution*]

devonián *s.n.* a treia perioadă a erei paleozoice. [< fr. *dévonien*, cf. *Devon*, comitat în Anglia]

devorá *vb.* I. *tr.* 1. a mînca prada, sfîșiind-o cu dinții; a mînca lacom. 2. *(fig.)* a sfîșia, a nimici, a înghiți. [p. i. *-rez* și *devór*. / <fr. *dévorer*, lat. *devorare*]

devoránt *adj.* care devorează. ● *(fig.)* mistuitor, sfîșietor, arzător. [cf. fr. *dévorant*]

devorátor *adj.*, *s.m.* și *f.* devorant. [cf. fr. *dévorateur*]

devót *adj.*, *s.m.* și *f.* *(rar)* 1. pios, religios; bigot. 2. *(neobișnuit)* devotat. [<fr. *dévot*, cf. lat. *devotus* — consacrat]

devotá *vb.* I. *refl.* a servi pe cineva cu devotament; a se consacra, a se pune în slujba ..., a se dedica, a se jertfi. [p. i. *-tez*. / < lat. *devotare*, cf. it. *devotare*]

devotaménte *s.n.* atitudine de sacrificiu pentru cineva sau ceva; atașament, față de cineva sau ceva, care merge pînă la sacrificiu; înclinare și hotărîre de a face orice pentru a servi pe cineva sau ceva.[<*devota*, cf. fr. *dévouement*]

devoțiúne *s.f.* *(rar)* cucernicie, pietate, evlavie (manifestată mai ales în practica unui cult). [<fr. *dévotion*, it. *devozione*]

dexteritáte *s.f.* dibăcie, îndemînare, abilitate. [cf. fr. *dextérité*, lat. *dexteritas*]

dextrínă *s.f.* substanță albă sau colorată în galben care rezultă din amidon. [<fr. *dextrine*]

dextrocardíe *s.f.* poziție a inimii în partea dreaptă a toracelui. [< fr. *dextrocardie*, cf. lat. *dexter* — dreapta, gr. *kardia* — inimă]

dextrogír *adj.* *(despre substanțe)* care rotește planul de polarizare al luminii spre dreapta.[<fr. *dextrogyre*, cf. lat. *dexter* — dreapta, *gyrus* — rotire]

dextrózã *s.f.* *(chim.)* glucoză dextrogiră, solubilă în apă.[< fr. *dextrose*]

dezaboná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) anula abonamentul.[< fr. *désabonner*]

dezabuzá *vb.* I. *tr.* și *refl.* *(franțuzism)* a-și recunoaște greșeala, a reveni asupra unei false opinii. ● a dezamăgi. ● a-i arăta cuiva că se înșeală. [var. *desabuza* vb. I. / <fr. *désabuser*]

dezabuzáre *s.f.* *(franțuzism)* acțiunea de a dezabuza și rezultatul ei; dezamăgire; amărăciune. [< *dezabuza*]

dezabuzát *adj.* *(franțuzism)* dezamăgit; amărît, scîrbit.[var. *desabuzat* adj./ cf. fr. *désabusé*]

dezacórd *s.n.* 1. *(muz.)* lipsă de acord. 2. neînțelegere.[cf. fr. *désaccord*]

dezacordá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) strica acordul unui instrument muzical cu coarde. [cf. fr. *désaccorder*]

dezactivá *vb.* I. *tr.* 1. a trece în stare inactivă particulele active ale unei substanțe. 2. a îndepărta substanțele radioactive de pe tehnica de luptă, de pe îmbrăcăminte etc. [cf. fr. *désactiver*]

dezaerá *vb.* I. *tr.* 1. a elimina aerul aflat în materia primă fibroasă folosită la fabricarea hîrtiei. 2. a evacua aerul din pungile de aer formate într-o conductă, într-un rezervor etc. [pron. *-a-e-*./ <*aera*]

dezafectá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a schimba destinația (unei clădiri). [< fr. *désaffecter*]

dezaglomerá *vb.* I. *tr.* a înlătura, a risipi aglomerația.[<*aglomera*]

dezagreábil *adj.* neplăcut, supărător.[pron. *-gre-a-*. / cf. fr. *désagréable*]

dezagregá *vb.* I. *tr.* și *refl.* 1. *(despre corpuri)* a (se) desface în părțile lui constitutive. 2. *(fig.)* a-și pierde sau a face

să-şi piardă unitatea, coeziunea. [p. i. *dezagrég*, 3,6 *-gă* şi *-ghează*. / cf. fr. *désagréger*]

dezagreméntsn. *(rar)* neplăcere, supărare. [pl. *-te*, *-turi*./ cf. fr. *désagrément*]

dezamparávb. I. *intr. (franţuzism)* a părăsi, a abandona locul în care te afli. [< fr. *désemparer*]

dezamparátadj. *(franţuzism)* care a suferit avarii, stricăciuni; care nu mai poate manevra. [cf. fr. *désemparé*]

dezaprobávb. I. *tr.* a nu aproba; a blama, a înfiera. [p. i. *dezaprób*. / cf. fr. *désapprouver*, după *aproba*]

dezaprobáres.f. acţiunea de a dezaproba şi rezultatul ei; blamare, înfierare. [< *dezaproba*]

dezaprobatóradj. care dezaprobă, care exprimă dezaprobare. [< fr. *désapprobateur*]

dezarmávb. I. 1. *tr.* a smulge, a lua armele cuiva, a sili pe cineva să predea armele. ● *(fig.)* a lua cuiva orice motiv de supărare, a pune pe cineva în imposibilitatea de a se opune la ceva. ● *(fig.)* a face neputincios, a lua puterea (de luptă) cuiva. 2. *intr. (despre state)* a renunţa la pregătiri militare, a desfiinţa sau a reduce înarmările. 3. *tr.* a lua, a scoate armamentul dintr-un fort, dintr-o fortificaţie; a lua armamentul de pe o navă de război. [cf. fr. *désarmer*]

dezarmántadj. care potoleşte furia. ● care face pe cineva să părăsească lupta. [cf. fr. *désarmant*]

dezarmáres.f. acţiunea de a dezarma şi rezultatul ei; renunţare la înarmare şi reducere a forţelor militare. [< *dezarma*]

dezarmátadj. care nu este înarmat; care a pierdut armele (în luptă). ● *(fig.)* pus în imposibilitate de a se opune la ceva, învins; împăcat. [cf. fr. *désarmé*]

dezarticulávb. I. *tr.* a scoate un membru din încheietură, din articulaţie. ● *refl. (despre oase)* a ieşi din articulaţii; *(fig.)* a se sfărîma, a se spulbera, a se dezagrega. [cf. fr. *désarticuler*]

dezarticuláres.f. acţiunea de a (se) dezarticula şi rezultatul ei; dezarticulaţie. [< *dezarticula*]

dezarticulátadj. 1. scos din încheietură; ieşit din încheietură. 2. *(fig.)* cu mişcări necoordonate. ● ţeapăn. 3. *(lingv.; despre sunete, cuvinte)* prost articulat, neclar, rău pronunţat. [< *dezarticula*]

dezarticulaţiesf. dezarticulare. [gen. *-iei*. var. *dezarticulaţiune* s.f./ cf. fr. *désarticulation*]

dezasimilaţiesf. proces de transformare a substanţelor complexe, specifice organismului, în alte substanţe mai simple şi nespecifice pe care organismul le elimină. [gen. *-iei*. var. *dezasimilaţiune* s. f. / cf. fr. *désassimilation*]

dezástrus.n. nenorocire de mari proporţii; catastrofă. [< fr. *désastre*]

dezastruós*adj.* nimicitor, catastrofal, groaznic. [pron. *-tru-os*. / cf. fr. *désastreux*]

dezavantáj*s.n.* cauză, condiţie a inferiorităţii cuiva sau a ceva; prejudiciu, inconvenient. [var. *dezavantagiu* s.n./ cf. fr. *désavantage*]

dezavantajávb. I. *tr.* a pune în inferioritate; a lipsi pe cineva de un avantaj. [p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd*. / cf. fr. *désavantager*]

dezavantajáres.f. acţiunea de a dezavantaja şi rezultatul ei; prejudiciere. [< *dezavantaja*]

dezavantajósadj. prejudicios, nefavorabil, neprielnic. [cf. fr. *désavantageux*]

dezavuávb. I. *tr.* 1. *(rar)* a dezaproba, a condamna spusele sau faptele cuiva, a se desolidariza de cineva. 2. a pretinde că nu s-a spus sau nu s-a făcut ceva. ● a nu recunoaşte ceva. [pron. *-vu-a*. / < fr. *désavouer*]

dezavuáres.f. acţiunea de a dezavua şi rezultatul ei; dezaprobare, desolidarizare. [< *dezavua*]

dezaxávb. I. 1. *tr.* a schimba o axă din poziţia ei obişnuită. 2. *refl. (fig.; despre oameni)* a se dezechilibra, a se scrînti, a se sminti. [cf. fr. *désaxer*]

dezaxátadj. *(adesea s.; despre oameni)* dezechilibrat; tulburat mintal. [< *dezaxa*]

dezbátevb. III. *tr.* 1. a discuta, a supune unei largi discuţii (o hotărîre, o chestiune, un proiect de lege etc.) 2. *(jur.)* a ţine dezbaterile, a judeca în fond (un proces). [p. i. *dezbát*. / < fr. *débattre*, după *bate*]

dezbátere*s.f.* analiză amănunţită, discutare, deliberare; *(p. ext.)* discuţie asupra unei probleme de interes obştesc. ● raţionament. [< *dezbate*]

dezbobinávb. I. *tr.* a desfăşura (firul de pe) o bobină. [var. *debobina* vb. I. / < *bobina*]

dezbobináre*s.f.* acţiunea de a dezbobina şi rezultatul ei; desfăşurare a unei bobine. [var. *debobinare* s.f. / < *dezbobina*]

dezechilibrávb. I. 1. *refl.* a-şi pierde echilibrul. 2. *refl. (fig.)* a-şi pierde raţiunea, judecata. 3. *tr.* a face ca într-un buget cheltuielile să întreacă veniturile, a face un buget deficitar. [cf. fr. *déséquilibrer*]

dezechilíbru*s.n.* 1. lipsă de echilibru. 2. *(fig.)* tulburare mintală; pierdere a judecăţii. [pl. *-re*. / < fr. *déséquilibre*]

dezechipávb. I. *tr.* a lua echipamentul (unui militar, unei nave de război). ● *refl.* a-şi scoate echipamentul, a se dezbrăca. [cf. fr. *déséquiper*]

dezemulsionávb. I. *tr.* a separa o emulsie în cele două faze ale ei.

dezemulsionántsn. substanţă folosită pentru dezemulsionare.

dezertávb. I. *intr.* 1. a fugi din armată; a fugi la inamic (în timp de război) fiind militar. 2. *(fig.)* a părăsi în mod laş un loc, o funcţie, o misiune. [< fr. *déserter*]

dezertáres.f. acţiunea de a dezerta şi rezultatul ei; fugă la inamic, dezerţiune. [< *dezerta*]

dezertórsm. 1. militar care dezertează. 2. cel care părăseşte în mod laş o misiune, un loc etc. [cf. fr. *déserteur*]

dezerţiúne*s.f.* dezertare. [pron. *-ţi-u-*. / cf. fr. *désertion*]

dezesperántadj. care te face să desperi, care te împinge la desperare. [< fr. *désespérant*]

dezgústsn. scîrbă, lipsă de gust pentru mîncare; *(p. ext.)* scîrbă, silă (faţă de cineva sau de ceva). [< *des-* + *gust*, fr. *dégoût*]

dezgustá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a-şi pierde sau a face să-şi piardă gustul, pofta pentru ceva, a (se) scîrbi. [p. i. *dezgúst.* /<*des-* + *gusta*, după fr. *dégoûter*]
dezgustătór *adj.* care trezeşte dezgust; respingător, scîrbos. [<*dezgusta*]
dezíce *vb.* III. *tr.* a nega, a retrage, a retracta (ceva). ● *refl.* a-şi retrage cuvîntul, a se dezminţi. [p.i. *dezic*, var. *deszice* vb. III. / <*zice*, cf. fr. *dédire*]
dezícere *s.f.* acţiunea de a (se) dezice şi rezultatul ei; dezminţire, negare, retractare. [var. *deszicere* s.f. / <*dezice*]
deziderát *s.n. (rar)* ceea ce ar trebui să se realizeze. ● dorinţă (exprimată oficial), doleanţă. [<lat., fr. *desideratum*]
dezíluzie *s.f.* înşelare a iluziilor, dezamăgire, decepţie. [pron. *-zi-e.* gen. *-iei.* var. *deziluziune* s.f./cf. fr. *désillusion*]
deziluzioná *vb.*I.*tr.* a înşela iluziile cuiva; a dezamăgi. [pron. *-zi-o-.* / <fr. *désillusionner*]
dezincrustá *vb.* I. *tr.* a curăţa crusta, depunerile de piatră de pe o căldare de abur sau de pe o maşină termică. [<fr. *désincruster*]
dezincrustánt *adj., s.n.* (substanţă) care se foloseşte pentru a împiedica depunerile de piatră în căldările de abur sau pentru a dezincrusta o astfel de căldare. [<fr. *désincrustant*]
dezinfectá *vb.* I. *tr.* a distruge microorganismele animale şi vegetale producătoare de boli. [cf. fr. *désinfecter*]
dezinfectánt *adj., s.n.* (substanţă) care se foloseşte la dezinfectare. [cf. fr. *désinfectant*]
dezinfectáre *s.f.* acţiunea de a dezinfecta şi rezultatul ei; dezinfecţie. [<*dezinfecta*]
dezinfécţie *s.f.* dezinfectare. [gen. *-iei.* var. *dezinfecţiune* s.f. / <fr. *désinfection*]
dezinfestá *vb.* I. *tr. (agr.)* a distruge vietăţile care infestează o cultură. [cf. fr. *désinfester*]
dezinfestánt *s.m.* substanţă chimică care distruge larve, insecte, viermi. [cf. fr. *désinfestant*]
dezinfestáre *s.f.* tratament aplicat legumelor şi fructelor pentru a distruge insectele care le infestează. [<*dezinfesta*]
dezinflamá *vb.* I. *tr.* a face să dispară o spuzeală. [cf. fr. *désenflammer*]
dezinformá *vb.* I. *tr.* a informa greşit, tendenţios (prin presă, prin radio etc.). [cf. fr. *désinformer*]
dezinsectizá *vb.* I. *tr.* a distruge, a stîrpi insectele care transmit germeni patogeni.
dezinsectizáre *s.f.* acţiunea de a dezinsectiza şi rezultatul ei; dezinsecţie. [<*dezinsectiza*]
dezinsécţie *s.f.* dezinsectizare. [gen. *-iei.* /<fr. *désinsection*]
dezintegrá *vb.* I. **1.** *tr.* şi *refl. (despre nucleul atomic al unui element)* a (se) transforma în nucleul atomic al altui element prin expulzare de particule sau prin rupere în fragmente. **2.** *tr. (fig.)* a distruge integritatea unui lucru; a ruina. [<fr. *désintégrer*]
dezintegráre *s.f.* acţiunea de a (se) dezintegra. [<*dezintegra*]
dezintegratór *s.n.* maşină pentru măcinarea materialelor semidure (ghips, sare etc.) sau fibroase (azbest, coji etc.). [<germ. *Desintegrator*]
dezinterés *s.n.* lipsă de interes; nepăsare, delăsare. [<*dezinteresa*, cf. fr. *désintéressement*]
dezinteresá *vb.* I. *refl.* a-i lipsi cuiva interesul (pentru cineva sau ceva); a nu se ocupa de ceva. [cf. fr. *désintéresser*]
dezinteresát *adj.* care nu face (ceva) din interes; făcut fără interes personal. [<*dezinteresa*]
dezintoxicá *vb.* I. *tr.* a înlătura o intoxicaţie din organism. [p. i. *dezintóxic.* / cf. fr. *désintoxiquer*]
dezinvólt *adj.* liber în mişcări, degajat; liber, nestingherit. [<fr. *désinvolte*]
dezinvoltúră *s.f.* atitudine, purtare naturală, degajată. ● *(peior.; rar)* îndrăzneală, lipsă de jenă. [<fr. *désinvolture*]
dezirábil *adj. (franţuzism)* care merită să fie dorit; de dorit. [<fr. *désirable*]
dezmembrá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) descompune; a (se) fărîmiţa. [cf. fr. *démembrer*]
dezmembrábil *adj. (despre un sistem tehnic)* care poate fi desfăcut în părţile componente. [cf. *dezmembra*]
dezmembráre *s.f.* acţiunea de a (se) dezmembra şi rezultatul ei; descompunere; fărîmiţare. [<*dezmembra*]
dezminţí *vb.* IV. *tr.* **1.** a declara (cuiva sau despre cineva) că nu a spus adevărul, că a mînţit. **2.** a declara fals (un zvon, o ştire etc.). **3.** a nu răspunde aşteptărilor, speranţelor. [p.i. *dezmint.* / <*minţi*, cf. fr. *démentir*]
dezminţíre *s.f.* acţiunea de a dezminţi şi rezultatul ei; declaraţie, act prin care se arată că ceva nu este adevărat. [<*dezminţi*]
dezmologie *s.f.* ramură a anatomiei care studiază ligamentele, tendoanele care leagă încheieturile. [gen. *-iei.* / <fr. *desmologie*, cf. gr. *desmos* — legătură, *logos* — vorbire]
dezmopatíe *s.f.* boală a ligamentelor. [gen. *-iei.* / <fr. *desmopathie*, cf. gr. *desmos* — legătură, *pathos* — suferinţă]
deznaţionalizá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a-şi pierde sau a face pe cineva să-şi piardă (prin oprimare) naţionalitatea, particularităţile naţionale. [pron. *-ţi-o-.* / cf. fr. *dénationaliser*]
deznaţionalizáre *s.f.* acţiunea de a (se) deznaţionaliza şi rezultatul ei; pierdere a specificului naţional. [<*deznaţionaliza*]
deznodămînt *s.n.* sfîrşit; dezlegare, soluţie. ● parte finală care soluţionează intriga unei acţiuni dramatice, a unei naraţiuni. [<*deznoda*, cf. fr. *dénouement*]
dezobstruá *vb.* I. *tr. (tehn., med.)* a desţupa, a desfunda. [pron. *-tru-a.*/<fr.*désobstruer*]
dezodorizá *vb.* I. *tr.* a purifica un amestec de substanţe, înlăturînd substanţele rău mirositoare. [<fr. *désodoriser*]
dezodorizánt *adj., s.n.* (substanţă) care dezodorizează. [<fr. *désodorisant*]
dezodorizáre *s.f.* acţiunea de a dezodoriza şi rezultatul ei; operaţie de purificare a anumitor substanţe de mirosurile lor. [<*dezodoriza*]
dezodorizatór *s.n.* aparat pentru dezodorizarea uleiurilor. [<*dezodoriza*]

dezolá *vb.* I. *tr.* a mîhni, a îndurera, a întrista mult. [<fr. *désoler*, it., lat. *desolare*]
dezolánt *adj.* care întristează; jalnic. [cf. fr. *désolant*]
dezoláre *s.f.* **1.** tristeţe, jale, mîhnire adîncă. **2.** *(fig.)* singurătate tristă şi apăsătoare; pustiu. [<*dezola*]
dezolatór *adj. (rar)* dezolant. [cf. fr. *désolateur*]
dezolaţiúne *s.f. (rar)* dezolare. [cf. fr. *désolation*, lat. *desolatio*]
dezonoáre *s.f.* pierdere a onoarei; necinste; *(p. ext.)* ocară, necinstire, ruşine. [gen. *-rei.* / cf. fr. *déshonneur*]
dezonorá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a-şi pierde sau a face pe cineva să-şi piardă onoarea; a (se) necinsti. [cf. fr. *déshonorer*]
dezonoránt *adj.* care dezonorează; necinstit, ruşinos. [cf. fr. *déshonorant*]
dezonoráre *s.f.* acţiunea de a (se) dezonora şi rezultatul ei; necinstire; decădere morală. [<*dezonora*]
dezórdine *s.f.* **1.** lipsă de ordine, neorînduială. **2.** neorganizare, dezorganizare; debandadă. **3.** revoltă, răscoală. [după it. *disordine*, fr. *désordre*]
dezordonát *adj.* **1.** neglijent, neordonat (în muncă, în comportare, în îmbrăcăminte etc.). **2.** în neorînduială, în dezordine. [cf. fr. *désordonné*]
dezorganizá *vb.* I. *tr.* a distruge, a strica ordinea, funcţionarea normală; a introduce dezordinea, neorînduiala. [cf. fr. *désorganiser*]
dezorganizáre *s.f.* acţiunea de a dezorganiza şi (mai ales) rezultatul ei; neorînduială, dezordine. [<*dezorganiza*]
dezorientá *vb.* I. *tr.* **1.** a încurca (pe cineva), a-l face să-şi piardă orientarea, siguranţa locului unde se află. **2.** *(fig.)* a zăpăci, a ului, a deconcerta. [pron. *-ri-en-.* / cf. fr. *désorienter*]
dezorientáre *s.f.* acţiunea de a dezorienta şi rezultatul ei; descumpănire, uluire, deconcertare. [pron. *-ri-en-.* / <*dezorienta*]
dezosá *vb.* I. *tr.* a desprinde carnea de pe oase la animalele sacrificate; a scoate oasele de la peşte. [<fr. *désosser*]
dezosát *adj. (despre carne)* fără os. ● flasc; deşirat. [cf. fr. *désossé*]
dezoxidá *vb.* I. *tr.* a scoate oxigenul dintr-o substanţă. [cf. fr. *désoxyder*]
dezoxidánt *adj., s.m.* (substanţă) care dezoxidează. [<fr. *désoxydant*]
dézumanizá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a face să-şi piardă sau a pierde caracterele umane; a face să-şi piardă sau a pierde sentimentele omeneşti. ● *tr. (lit.)* a prezenta schematic, a reduce la liniile cele mai generale (un personaj). [cf. fr. *déshumaniser*]
dezumanizát *adj.* care şi-a pierdut trăsăturile omeneşti; abrutizat, animalizat; insensibil. [cf. fr. *déshumanisé*]
dezvoltá *vb.* I. **1.** *refl. (despre materie, fenomene)* a trece de la o stare calitativă veche la alta nouă, de la o treaptă inferioară la alta superioară, de la simplu la complex. ● a creşte, a evolua (treptat). **2.** *tr. (fig.)* a amplifica, a mări, a îmbogăţi cu principii, cu teze noi. **3.** *tr.* a expune pe larg, amănunţit. **4.** *tr.* a produce, a crea, a degaja. [p. i. *dezvólt.* / <*dezvolt* <lat. *disvolvere*]
dezvoltáre *s.f.* acţiunea de a (se) dezvolta şi rezultatul ei; creştere, evoluare; amplificare. [<*dezvolta*]
di- element de compunere în terminologia tehnică şi ştiinţifică internaţională, însemnînd „de două ori". [<fr. *di*, cf. lat. *dis-*, gr. *dis* — de două ori]
día- element de compunere savantă însemnînd „peste", „prin", „între", „cu". [<gr. *dia* — prin, peste]
diabét *s.n.* boală care se caracterizează prin mărirea cantităţii de zahăr în singe şi în urină. [pron. *di-a-.* pl. *-turi*, *-te.*/ <fr. *diabète*, cf. lat., gr. *diabetes*]
diabétic *adj., s.m.* şi *f.* (suferind) de diabet. [cf. fr. *diabétique*]
diabólic *adj.* **1.** drăcesc, de la diavol. **2.** funest, primejdios. **3.** rău, crud; cinic; perfid. [cf.fr. *diabolique*, lat. *diabolicus*]
diábolo *s.n.* jucărie (de origine japoneză) constînd dintr-un mosoraş, care se aruncă în sus şi se prinde pe o sforicică legată între două beţişoare. [<fr., it. *diabolo*]
diachéná *s.f.* fruct constituit din două achene, lipite între ele. [<fr. *diakène*]
diaclázá *s.f.* crăpătură produsă în roci de către agenţi externi sau de către tensiunile interioare. [<fr. *diaclase*]
diacrític *adj. semn* ~ = semn grafic care modifică valoarea fonetică a unei litere. [<fr. *diacritique*, cf. gr. *diakritikos* — care distinge]
diacrónic *adj.* în evoluţie, evolutiv, istoric. [<fr. *diachronique*, cf. fr. *dia* — prin, peste, *chronos* — timp]
diacrónie *s.f.* evoluţie în timp, desfăşurare istorică a unui proces. [pron. *-ni-e.* gen. *-iei.* /< fr. *diachronie*.]
diacústică *s.f.* parte a fizicii care studiază refracţia sunetelor. [gen. *-cii.* / <fr. *diacoustique*]
diadélf *s.n.* androceu în care staminele sînt împreunate în două mănunchiuri. [<fr. *diadelphe*]
diadémă *s.f.* obiect de podoabă în formă de cunună împodobită cu pietre scumpe, cu care suveranii îşi încoronau fruntea ca semn al regalităţii. ● bijuterie pe care o poartă femeile pe frunte, la anumite ocazii. [var. *diadem* s.n. / <lat., gr. *diadema*, cf. fr. *diadème*]
diadóh *s.m.* **1.** nume dat generalilor care îşi disputau moştenirea tronului lui Alexandru cel Mare. **2.** moştenitor al tronului, în Grecia. [cf. fr. *diadoque*, gr. *diadochos* — succesor]
diafán *adj.* **1.** care lasă să străbată lumina fără a permite să se distingă clar contururile; *(p. ext.)* fin, subţire. **2.** *(despre oameni)* palid, străveziu, alb; fin. [<fr. *diaphane*, cf. gr. *diaphanes* <*dia* — prin, *phainein* — a face vizibil]
diafanie *s.f.* procedeu de tipărire cu cerneluri transparente, pe celofan, celuloid etc.; tipar transparent. ● produsul obţinut prin acest procedeu. [gen. *-iei.* / <germ. *Diaphanie*]
diafanizá *vb.* I. *refl. (rar.)* a se subţia, a deveni diafan. [<fr. *diaphaniser*]
diafanométru *s.n.* aparat folosit pentru determinarea tulburelii apei, prin măsurarea transparenţei ei. ● instrument de

măsură a vizibilității. ● aparat cu care se determină opacitatea (sau transparența) hîrtiei. [<fr. *diaphanomètre*]

diafanoscopie *s.f.* luminare internă a cavităților anatomice pentru a putea fi examinate. [pron. *di-a...pi-e.* gen. *-iei.* /< fr. *diaphanoscopie*]

diafilm *s.n.* bandă de celuloid cuprinzînd o serie de imagini însoțite de texte explicative care se proiectează cu ajutorul unui aparat mic, portativ. [cf. gr. *dia* — prin, *film*]

diafiză *s.f.* partea de mijloc a unui os lung, situată între cele două epifize. [<fr. *diaphyse*, cf. gr. *diaphysis* — interstiții]

diafonie *s.f. (muz.)* acord muzical în care un sunet este susținut de octava, cvarta sau cvinta lui corespunzătoare. ● muzică veche pe două voci. [gen. *-iei.* / <fr. *diaphonie*, cf. gr. *diaphonia*]

diaforétic *adj., s.n.* (medicament) care produce transpirația. [<fr. *diaphorétique*]

diaforéză *s.f.* transpirație. [<fr. *diaphorèse*, cf. gr. *diaphoresis*]

diafragmá *vb.* I. *tr.* a limita deschiderea unui obiectiv fotografic cu ajutorul unei diafragme. [<fr. *diaphragmer*]

diafragmáre *s.f.* acțiunea de a diafragma și rezultatul ei; *(spec.)* închidere a unui obiectiv fotografic cu ajutorul diafragmei. [<*diafragma*]

diafrágmă *s.f.* **1.** mușchi care desparte toracele de abdomen. **2.** membrană care reproduce sunetele prin vibrațiile sale. ● placă opacă cu un orificiu reglabil, care lasă să treacă numai o anumită cantitate de lumină în camera obscură a unui aparat fotografic. **3.** dispozitiv de închidere a unui recipient. [var. *diafragm* s.n. / <fr. *diaphragme*, cf. gr. *diaphragma* — închidere]

diagenéză *s.f.* totalitatea transformărilor suferite de rocile sedimentare după depunerea lor, sub acțiunea apelor în circulație. [<fr. *diagenèse*]

diaglífă *s.f. (arte)* ornament gravat în relief prin adîncirea materialului tăiat. [<fr. *diaglyphe*, cf. gr. *dia* — în, *glyphein* — a tăia]

diagnóstic *s.n.* determinare precisă a unei boli după manifestările pe care le prezintă. [pl. *-ce, -curi.* / <fr. *diagnostic*, cf. gr. *diagnosis*]

diagnosticá *vb.* I. *tr.* a pune diagnosticul unei boli. [pron. *di-ag-.* / <fr. *diagnostiquer*]

diagnostician *s.m.* și *f.* medic specialist în diagnosticarea bolilor. [pron. *di-ag-... -ci-an.* / <*diagnostic*]

diagnóză *s.f. (rar)* diagnostic. [< fr. *diagnose*, cf. gr. *diagnosis*]

diagonál *adj.* care unește două vîrfuri opuse ale unui poligon sau ale unui poliedru; curmeziș. // *s.n. (text.)* împletitură de fire care prezintă linii paralele oblice, în țesătură. [<fr. *diagonal*, cf. lat. *diagonalis*, gr. *dia-* prin, *gonia* — unghi]

diagonálă *s.f.* dreaptă care unește vîrfurile opuse ale unui poligon, ale unui poliedru; *(curent)* bară, grindă etc. pusă în curmeziș. ● *(mil.)* curea purtată de-a curmezișul pieptului. ● linie de cale ferată care întretaie oblic mai multe linii paralele ale unei stații. [<fr. *diagonale*]

diagrámă *s.f.* **1.** reprezentare grafică care facilitează o demonstrație, care face să se înțeleagă un fenomen, care înfățișează corelația între două mărimi etc. ● *(la pl.)* semne tipografice speciale cu care se culeg diferite probleme de șah. ● schemă pentru fixarea locurilor în vagoane (la anumite trenuri). **2.** linie trasată de un aparat înregistrator. [pron. *di-a-.* / <fr. *diagramme*, cf. gr. *diagramma* — desen]

diál *adj. (mit.)* care era consacrat lui Jupiter sau cultului său. [pron. *di-al.* / <lat. *dialis*]

dialéct *s.n.* **1.** aspect local al unei limbi, ale cărui trăsături caracteristice de structură gramaticală și de fond principal lexical îl deosebesc de limba comună a întregului popor și de alte aspecte locale ale acestei limbi. ● grai. ● jargon. **2.** *(impr.)* limbaj special tehnic. [pron. *di-a-.* / <fr. *dialecte*, lat. *dialectus*]

dialectál *adj. (despre cuvinte, expresii etc.)* de (din) dialect sau grai. [cf. fr. *dialectal*]

dialéctic *adj.* **1.** conform principiilor dialecticii; bazat pe pozițiile dialecticii. **2.** *(în filozofia antică)* care folosește rațional contradictorii. [cf. fr. *dialectique*, lat. *dialecticus*]

dialéctică *s.f.* **1.** *(în filozofia marxistă)* teoria despre legile cele mai generale de dezvoltare a naturii, societății omenești și gîndirii și, totodată, metodă generală de cercetare, baza metodologică generală a științelor particulare. **2.** procesul mișcării și al dezvoltării fenomenelor. **3.** *(în antichitate)* arta de a ajunge la adevăr descoperind contraziceri în raționamentul adversarului. [cf. fr. *dialectique*, germ. *Dialektik*, lat. *dialectica*, gr. *dialektike* <*dialegomai* — discut]

dialecticián *s.m.* și *f.* specialist în dialectică, cel care raționează după principiile dialecticii. [pron. *di-a-... -ci-an.* / <fr. *dialecticien*]

dialectológ *s.m.* și *f.* specialist în dialectologie. [cf. fr. *dialectologue*, gr. *dialektos* — dialect, *logos* —tratat]

dialectológic *adj.* referitor la dialecte sau la dialectologie. [cf. fr. *dialectologique*]

dialectologie *s.f.* ramură a lingvisticii care studiază dialectele și graiurile unei limbi. [gen. *-iei.* / <fr. *dialectologie*]

dialélă *s.f.* definire a unei noțiuni prin ea însăși. [<fr. *diallèle*, cf. gr. *diallelos* —reciproc]

dialipetál *adj. (despre flori, plante)* a cărui corolă are petale separate. [<fr. *dialypétale*, cf. gr. *dialyein* — a separa, *petalon* — foaie]

dialisepál *adj. (despre flori, plante)* care are caliciul cu sepalele separate. [<fr. *dialysépale*, cf. gr. *dialyein* — a separa, fr. *sépale*]

dializá *s.f.* trecere a unei substanțe dizolvate printr-o membrană care desparte soluția de dizolvantul pur. [<fr. *dialyse*, cf. gr. *dialysis* < *dia* — prin, *lysis* — separație]

dializór *s.n.* aparat folosit pentru dialize. [cf. fr. *dialyseur*]

dialóg *s.n.* **1.** conversație, convorbire între personajele unei opere dramatice; formă în care sînt scrise operele dramatice; pasaj dintr-o operă literară care reproduce convorbirea unor personaje. ● operă literară scrisă în formă de dialog. ● alternare de fraze muzicale care parcă răspund una alteia, fiind executate de două voci sau instrumente, ori chiar de un singur instrument cu registre diferite. **2.** convorbire, discuție între două persoane. [<fr. *dialogue*, it. *dialogo*, lat. *dialogus*]

dialogá *vb.* I. *intr. (rar)* a vorbi, a conversa cu cineva. ● a face să vorbească între ele personajele unei piese de teatru. [<cf. fr. *dialoguer*]

dialogáre *s.f.* acțiunea de a dialoga și rezultatul ei; vorbire în dialog. [< *dialoga*]

dialogát *adj. (despre opere literare)* alcătuit în formă de dialog. [<*dialoga*]

diamagnétic *adj. (despre substanțe)* cu însușirea de a se deplasa din regiunile cu cîmp magnetic mai intens către regiunile cu cîmp magnetic mai slab. [<fr. *diamagnétique*, cf. gr. *dia* — între, fr. *magnétique*]

diamagnetísm *s.n.* proprietate a unor medii de a fi diamagnetice. [<fr. *diamagnétisme*]

diamánt *s.n.* **1.** varietate cristalină și transparentă a carbonului, care are cea mai mare duritate dintre toate mineralele; se folosește ca piatră prețioasă, ca abraziv etc. **2.** unealtă formată dintr-o bucățică de diamant (1) fixată pe un suport cu mîner, care se folosește la tăiatul sticlei. ● linguriță de metal, cu suprafața exterioară acoperită cu țăndări fine de diamant (1), folosită în dentistică. **3.** corp mic de literă. **4.** vîrf de ancoră. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *diamant*, germ. *Diamant*, gr. *adamas*]

diamantífer *adj. (despre zăcăminte minerale, terenuri)* care conține diamante. [<fr. *diamantifère*]

diamantín *adj.* asemănător diamantului, tare, strălucitor ca diamantul. [<fr. *diamantin*]

diamantínă *s.f.* pulbere abrazivă artificială, folosită în special la lustruirea pieselor de oțel. [<fr. *diamantine*]

diámb *s.m.* picior de vers latin din doi iambi. [<lat. *diiambus*, cf. gr. *diiambos*]

diametrál *adj.* referitor la diametru, de diametru. // *adv.* ~ *opus* = total opus; de neîmpăcat, ireconciliabil. [<fr. *diamétral*]

diamétru *s.n.* segment de dreaptă care trece prin centrul unei curbe închise sau prin centrul unei sfere și care unește două puncte opuse ale curbei sau sferei. ○ ~ *aparent* = unghi sub care se văd extremitățile unui obiect îndepărtat, ale unui astru, de către un observator. [cf. fr. *diamètre*, lat., gr. *diametros*]

diapazón *s.n.* **1.** instrument alcătuit dintr-o vergea metalică în formă de *U*, care, vibrînd, produce un sunet pur (de obicei „la"). ○ *(expr.) a fi la același diapazon cu cineva* = a fi în aceeași dispoziție, în aceeași stare sufletească cu cineva. **2.** întindere a sunetelor pe care le produce o voce sau un instrument, de la sunetul cel mai grav pînă la cel mai înalt; registru. **3.** model-tip de hașuri folosit la standardizarea trasării grosimii hașurilor. **4.** *(tehn.)* ~ *de dimensiuni* = interval dintre valorile maxime și minime ale dimensiunilor unor piese standardizate. [<fr. *diapason*, cf. lat., gr. *diapason* — gamă]

diapedéză *s.f.* fenomenul de migrare a leucocitelor în afara vaselor închise de sînge pentru a da lupta cu microbii. [<fr. *diapédèse*, cf. gr. *diapedan* — a ieși pe lături]

diaplegíe *s.f.* paralizie totală. [gen. *-iei*. / <fr. *diaplégie*]

diapozitív *s.n.* copie fotografică pozitivă făcută pe sticlă sau pe alt material transparent și servind la proiectarea imaginilor cu ajutorul diascopului. [<fr. *diapositive*]

diapozitivăre *s.f.* operația de obținere a unui diapozitiv. [<*diapozitiv*]

diarée *s.f.* boală care constă în evacuarea deasă a materiilor fecale, de consistență apoasă sau moale. [pl. invar. / <fr. *diarrhée*, cf. gr. *diarrhaea*]

diaréic *adj.* de diaree. [pron. *di-a-re-ic*. / cf. fr. *diarrhéique*]

diárium *s.n.* jurnal zilnic. [pron. *di-a-ri-um*. / <lat. *diarium*]

diartróză *s.f.* articulație în care oasele sînt mobile unul față de celălalt. [<fr. *diarthrose*, cf. gr. *dia* — prin, *arthron* — articulație]

diascévă *s.f.* corectare pe care trebuiau să o facă dramaturgii greci operelor lor nepremiate, pentru a le prezenta la un nou concurs. [<fr. *diascève*, cf. gr. *diaskeue*]

diascóp *s.n.* aparat cu proiecție prin transparență a diapozitivelor. [<fr. *diascope*, cf. gr. *dia* — prin, *skopein* — a examina]

diascopíe *s.f.* proiectare cu ajutorul diascopului. [gen. *-iei*. / <fr. *diascopie*]

diastáltic *adj. (despre organe, fenomene nervoase)* care ajută, care duce la contracția mușchilor. [<fr. *diastaltique*, cf. gr. *diastaltikos* — care separă]

diastáză *s.f.* **1.** ferment solubil care transformă diverse substanțe; amilază. **2.** dezlipire accidentală a două oase. [<fr. *diastase*, cf. gr. *diastasis* — separație]

diastémă *s.f.* interval normal între dinții diferitelor animale. [<fr. *diastème*, cf. gr. *diastema* — interval]

diastíl *s.n.* edificiu ale cărui coloane sînt distanțate între ele de șase module. [<fr. *diastyle*, cf. gr. *dia* — între, *stylos* — coloană]

diástolă *s.f.* **1.** dilatare ritmică a inimii în momentul afluxului sanguin. **2.** lungire a unei silabe scurte. [<fr. *diastole*, cf. gr. *diastole* — dilatare]

diastólic *adj.* care se referă la diastolă. [cf. fr. *diastolique*]

diatermán *adj., s.n.* (substanță) care lasă să treacă căldura. [<fr. *diathermane*]

diatermíe *s.f.* metodă de tratament care constă în încălzirea țesuturilor și a organelor corpului cu ajutorul curenților electrici de înaltă frecvență. [gen. *-iei*.

/ <fr. *diathermie*, cf. gr. *dia* — prin, *therme* — căldură]

diatéză[1] *s.f.* fiecare dintre formele verbale care arată raportul dintre acțiune și cel care o săvîrșește. [cf. lat., gr. *diathesis*]

diatéză[2] *s.f.* stare generală a organismului, care se manifestă prin leziuni de aceeași natură în diferite părți ale corpului. [<fr. *diathèse*, cf. gr. *diathesis*-dispoziție]

diatomée *s.f. pl.* grup de alge monocelulare cu cochilii de silice. [pron. *di-a-... -me-e.* sg. invar. / <fr. *diatomées*, cf. gr. *diatomos* — tăiat în două]

diatomít *s.n.* sediment silicios consolidat, format din depunerea cochiliilor de diatomee; tripoli, kiselgur. [<fr. *diatomite*]

diatón *s.n. (muz.)* interval care separă două tonuri succesive. [<fr. *diaton*, cf. gr. *dia* — între, *tonos*—ton]

diatónic *adj.* compus din tonuri și din semitonuri naturale. // *(s. f.)* succesiune, grupare sau amestec de sunete conținînd astfel de intervale. [cf. fr. *diatonique*, it. *diatonico*]

diatribă *s.f.* disertație critică; *(p. ext.)* scriere, cuvîntare violentă, provocatoare; pamflet. [<fr. *diatribe*, cf. gr. *diatribe* — exercițiu]

diáulă *s.f. (ant.)* măsură de lungime în valoare de două stadii. ● cursă dublă de două stadii. [<fr. *diaule*, lat. *diaula*, gr. *diaulos*]

dicastér *s.n.* **1.** nume dat fiecăreia dintre cele zece secțiuni ale tribunalului heliaștilor în vechea Atenă. **2.** *(fig.)* tribunal, instanță de judecată. [<fr. *dicastère*, gr. *dikasterion*, cf. *dikazein* — a judeca]

dicotiledonát *adj. (despe plante)* care are două cotiledoane în embrion. // *s. f. pl.* clasă de plante care au două cotiledoane în embrion; *(la sg.)* plantă care face parte din această clasă. [<fr. *dicotylédoné*, cf. gr. *dis* — de două ori, *kotyledon* — cavitate]

dicotóm *adj.* dicotomic. [var. *dihotom* adj. / <fr. *dichotome*]

dicotómic *adj.* bifurcat; împărțit în două. ○ *(log.) diviziune ~ă* = diviziune prin care o noțiune este împărțită în două noțiuni contradictorii. [var. *dihotomic* adj. / <fr. *dichotomique*, cf. gr. *dicha* — în două, *tome* — secțiune]

dicotomíe *s.f.* **1.** diviziune în două părți, grupe sau specii; bifurcare. **2.** *(log.)* împărțire a unei noțiuni în alte două noțiuni, care epuizează întreaga sferă a noțiunii împărțite. [var. *dihotomie* s.f. gen. *-iei.* / <fr. *dichotomie*]

dicróic *adj.* care are două culori, bicolor. [pron. *-cro-ic.* / <fr. *dichroïque*, cf. gr. *dichroos* — bicolor]

dicroísm *s.n.* proprietate pe care o au anumite substanțe de a oferi coloratii diferite, după circumstanțele în care se face observarea. [pron. *-cro-ism.* / <fr. *dichroïsme*]

dicromátic *adj.* care prezintă două culori. [<fr. *dichromatique*, cf. gr. *dis* — doi, *chroma* — culoare]

dicromatopsíe *s.f.* defect al ochiului care nu poate distinge decît două culori. [gen. *-iei.* / <fr. *dichromatopsie*]

dictá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a pronunța o frază, un text etc., pentru a fi scris de cineva. **2.** a impune cu forță; a ordona. ● a îndemna la o acțiune. [cf. lat. *dictare*, fr. *dicter*]

dictafón *s.n. (tehn.)* aparat care înregistrează vorbirea, pentru a se putea dactilografia ulterior textul. [pl. *-oane.* / <fr. *dictaphone*]

dictámen *s.n. (liv.)* inspirație, insuflare. [<lat. *dictamen*, cf. *dictare* — a sugera]

dictándo *s.n. invar.* scriere cursivă (după dictare). ○ *caiet de ~* = caiet liniat pentru scriere cu mîna. [<germ. *Diktando*, cf. lat. *dictando*]

dictáre *s.f.* acțiunea de a dicta (1) și rezultatul ei. ● lucrare școlară constînd în reproducerea în scris a unui text dictat. [<*dicta*]

dictát *s.n.* faptul de a dicta; *(spec.)* act (internațional) prin care un stat, o autoritate etc. impune forțat anumite condiții. [pl. *-te*, *-turi.* / <germ. *Diktat*]

dictatór *s.m.* **1.** conducător de stat cu puteri discreționare. ● *(fig.)* om cu purtări autoritare. **2.** magistrat suprem în vechea Romă, ales de senat pe termen de șase luni și care era învestit cu putere absolută în vreme de război. [acc. și *dictátor.* / cf. lat. *dictator*, fr. *dictateur*]

dictatoriál *adj.* de dictator; de dictat. [cf. fr. *dictatorial*]

dictatúră *s.f.* **1.** formă de guvernămînt în care puterea supremă aparține unui dictator; guvernare exercitată de o clasă dominantă. **2.** *dictatura proletariatului* = putere de stat a proletariatului instaurată după victoria revoluției proletare și întemeiată pe alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, rolul conducător deținîndu-l clasa muncitoare în frunte cu partidul marxist-leninist. **3.** *(ist.)* demnitatea de dictator în vechea Romă; timpul cît un dictator exercita puterea. [<lat. *dictatura*, cf. fr. *dictature*]

dictéu *s.n.* dictare. ○ *~ muzical* = muzică ce urmează a fi notată după auz. [<fr. *dictée*]

dictón *s.n.* expresie proverbială, proverb; zicătoare, maximă. [<fr. *dicton*]

dicționár *s.n.* **1.** lucrare care cuprinde cuvintele unei limbi sau ale operei unui scriitor aranjate într-o anumită ordine (de obicei alfabetică) și explicate în aceeași limbă sau traduse în altă limbă. **2.** listă alfabetică de termeni (cu explicațiile necesare) aparținînd unei anumite științe, arte etc. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *dictionnaire*, cf. lat. t. *dictionarium*]

dicțiúne *s.f.* fel de a pronunța sunetele, silabele și cuvintele. ● arta de a pronunța clar și frumos un text (mai ales în teatru). [var. *dicție* s.f. / cf. fr. *diction*, lat. *dictio*]

didáctic *adj.* de învățămînt, relativ la învățămînt. ● destinat instrucției, instruirii. [<fr. *didactique*, cf. gr. *didaktikos*]

didáctică *s.f.* disciplină pedagogică care studiază principiile și metodele de învățămînt. [gen. *-cii.* / <fr. *didactique*]

didacticism *s.n.* folosire exagerată a principiilor și metodelor didactice; tendința de a instrui cu orice preț. [< *didactic*]

didacticíst *adj.* cu un ton exagerat didactic, profesoral.
didáctil *adj.* cu două degete. [cf. fr. *didactyle*]
didascálie *s.f.* instrucțiune dată actorilor de autorul unei opere dramatice antice grecești. ● notă, indicație care se punea înaintea unei piese de teatru, la latini. [gen. *-iei.* / <lat. *didascalia*, gr. *didaskalia*]
didélfi *s.m. pl.* gen de marsupiale fosile, cuprinzînd animale carnivore mai mici decît cangurul. [sg. *didelf.* / <fr. *didelphes*, cf. gr. *dis* — doi, *delphys* — matrice]
diédru *s.n.* figură geometrică formată de două planuri care se intersectează după o dreaptă. ○ *(adj.) unghi* ~ = unghi care se formează prin intersectarea a două **planuri.** [pron. *di-e-.* / cf. fr. *dièdre*, gr. *dis* — doi, *hedra* — bază]
dieléctric *adj.* izolant electric. // *s.n.* mediu rău conducător de electricitate. [<fr. *diélectrique*]
diencefál *s.n.* a doua parte a encefalului embrionar. [pron. *di-en-./* <fr. *diencéphale*]
dieréză *s.f.* împărțirea unui diftong în cele două elemente vocalice componente. [<fr. *diérèse*, cf. gr. *diairesis* — separație]
diesel *s.n. (în expr.) motor* ~ = motor cu ardere internă la care combustibilul, injectat în cilindru, se aprinde din cauza temperaturii realizate prin comprimare; *locomotivă* ~ *electrică* = locomotivă electrică a cărei sursă de energie este furnizată de un generator de curent pus în funcțiune de un motor diesel. [pron. *dizel.* pl. *-le* și *-luri.* / <*Diesel*, inventator german]
diétă[1] *s.f.* regim alimentar special recomandat în cazul unei boli sau pentru menținerea sănătății; regim. [<fr. *diète*, cf. lat. *diaeta*, gr. *diaita* — regim]
diétă[2] *s.f.* adunare legislativă (în feudalism și în unele state moderne); *(p. ext.)* adunare reprezentativă cu caracter politic. [<fr. *diète*, cf. gr. *diaita* — regim]
dietétic *adj.* privitor la dietă[1]; pe bază de dietă[1]. [<fr. *diététique*]
dietétică *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă cu regimurile alimentare. [pron. *di-e-. gen. -cii.* /<fr. *diététique*]
diéz *s.m.* semn care se pune înaintea unei note pentru a-i ridica valoarea cu un semiton; *(p. ext.)* interval de un semiton cu care se urcă o notă. // *adj. (despre note)* ridicat cu un semiton. [pron. *di-ez.* / <fr. *diése*, it. *diesis*]
diezá *vb.* I. *tr.* a urca o notă cu un diez. [<fr. *diéser*]
diezát *adj.* marcat cu un diez. ● *(fon.)* care are o notă mai înaltă decît sunetul fundamental de care se leagă. [cf. fr. *diésé*]
difamánt *adj. (rar)* care defăimează; defăimător. [pl. *-nți*, *-nte.* / <fr. *diffamant*]
difamatór *adj., s.m.* și *f.* defăimător. [<fr. *diffamateur*]
difazát *adj. (electr.; despre curent)* care prezintă două faze. [cf. fr. *diphasé*]
diferénd *s.n.* neînțelegere, dezacord; dispută, nepotrivire de păreri. [pl. *-de*, *-duri./* <fr. *différend*]
diferénță *s.f.* **1.** deosebire, neasemănare, nepotrivire. ● *(log.)* ~ *specifică* = trăsătură caracteristică a unei noțiuni, care o deosebește de celelalte noțiuni din genul cel mai apropiat. **2.** *(mat.)* număr care arată deosebirea de mărime dintre două valori care se scad una din alta. ● rezultatul unei scăderi. [var. *diferință* s.f. / cf. fr. *différence*, it. *differenza*, lat. *differentia*]
diferențiá[1] *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) deosebi; a se stabili sau a face să se stabilească deosebiri. [p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* /<fr. *différencier*]
diferențiál[2] *vb.* I. *tr.* a calcula o diferențială sau o derivată. [p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *différentier*]
diferențiál[1] *s.n.* angrenaj de roți dințate al unui vehicul, care permite ca două roți așezate pe același ax să se poată învîrti cu viteze deosebite. [pron. *-ți-al.* pl. *-le* și *-luri.* / <fr. *différentiel*]
diferențiál[2] *adj.* **1.** care constituie o deosebire. **2.** care comportă (procedează cu) diferențe. ○ *(mat.)* referitor la diferențe care tind către zero; *ecuație diferențială* (și *s. f.*) = ecuație care conține o variabilă, o funcție necunoscută și derivatele acesteia; *calcul* ~ = capitol al analizei matematice, care se ocupă cu definirea și cu studiul proprietăților și al aplicațiilor derivatelor de diferite ordine, ale funcțiilor de una sau mai multe variabile; *geometrie* ~ *ă* = ramură a geometrei care studiază proprietățile figurilor folosind calculul diferențial. [cf. fr. *différentiel*, it. *differenziale*]
diferențiálă *s.f. (mat.)* **1.** produsul dintre derivata unei funcții și creșterea variabilei ei independente. **2.** suma produselor dintre derivatele parțiale ale unei funcții și creșterile variabilelor ei independente. [cf. fr. *différentielle*]
diferențiére *s.f.* **1.** faptul de a crea o diferență; deosebire; separare. **2.** operație matematică prin care se obține diferențiala unei funcții. [<*diferență*]
diferi *vb.* IV. *intr.* a se deosebi. [p.i. 3 *-ră* / <fr. *différer*, it. *differire*, cf. lat. *differre*]
diferíre *s.f.* acțiunea de a diferi și rezultatul ei; diferență. [<*diferi*]
diferít *adj.* **1.** deosebit, neasemănător, altfel. **2.** *(la pl.)* fel de fel de..., tot felul de... [cf. fr. *différent*]
dificil *adj.* **1.** cu dificultăți; anevoios, greu. **2.** *(despre oameni)* năzuros, supărăcios, capricios; susceptibil. [<lat. *difficilis*, cf. fr. *difficile*]
dificultáte *s.f.* **1.** greutate; anevoință. **2.** obstacol, piedică. [cf. fr. *difficulté*, lat. *difficultas*]
dificultós *adj.* dificil; greu, plin de dificultăți. [<fr. *difficultueux*]
difidént *adj.* neîncrezător. ● supărăcios. [<lat. *diffidens*, cf. it. *diffidente*]
difidénță *s.f.* neîncredere, lipsă de încredere. [<lat. *diffidentia*, cf. it. *diffidenza*]
difluént *adj. (geogr.)* care se ramifică, se răspîndește. [pron. *-flu-ent.* / <fr. *diffluent*, cf. lat. *diffluere*]
difluénță *s.f.* ramificare în două brațe a albiei unui rîu, la vărsarea în alt rîu. [<fr. *diffluence*]

difórm *adj.* care nu are forma, figura, proporțiile pe care ar trebui să le aibă; pocit, monstruos; inform. ● *(rar)* fără formă precisă. [<fr. *difforme*, cf. lat. t. *diformis*]

diformitáte *s.f.* viciu de conformație; defect; *(p. ext.)* urîțenie. [cf. fr. *difformité*, lat. *difformitas*]

difosgén *s.n.* substanță toxică de luptă, asemănătoare fosgenului. [<fr. *diphosgène*]

difractá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) produce un fenomen de difracție. [p. i. 3 *-tă.* / / <fr. *diffracter*]

difracție *s.f.* deviere a unei raze luminoase, a unei unde sonore etc., care străbate un orificiu îngust sau întîlnește muchia unui corp opac. [gen. *-iei*. var. *difracțiune* s.f. / cf. fr. *diffraction*]

diftérie *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de difterie. ○ *anghină difterică* = boală contagioasă, manifestată prin formarea unor false membrane în gît, pe laringe, pe bronhii, pe conjunctivele ochilor și în nări. [cf. fr. *diphtérique*]

difterie *s.f.* anghină difterică. [gen. *-iei.* / <fr. *diphtérie*, cf. gr. *diphthera* — membrană]

difteroíd *adj.* care are aparența unei difterii. [pron. *-ro-id.* / <fr. *diphtéroïde*. cf. gr. *diphthera* — membrană, *eidos* — formă]

diftină *s.f.* țesătură de bumbac, cu fața pufoasă. [var. *duftină* s.f. / <fr. *duvetine*]

diftóng *s.m.* emisiune a două timbre vocalice în cadrul unei singure silabe. ● semn tipografic conținînd două vocale sau o vocală și o semivocală. [cf. fr. *diphtongue*, lat. *diphthongus*, gr. *dipthongos* < *di* — din două, *phthongos* — vocală]

diftongá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) transforma în diftong. [cf. fr. *diphtonguer*]

diftongáre *s.f.* acțiunea de a (se) diftonga și rezultatul ei; transformare a unor elemente vocalice în diftongi. [< *diftonga*]

difúz *adj.* răspîndit în mai multe părți, împrăștiat. [cf. fr. *diffus*, it. *diffuso*, lat. *diffusus*]

difuzá *vb.* I. **1.** *tr.* a răspîndi, a împrăștia, a propaga în diferite direcții mai ales unde de lumină, de căldură etc.; *(spec.)* a emite unde sonore prin radio; a transmite o emisiune radiofonică. **2.** *tr.* a vinde, a pune în vînzare (o publicație). **3.** *intr. (cu privire la molecule, particule)* a se răspîndi, a se amesteca (în masa altui corp). [<fr. *diffuser*]

difuzábil *adj.* care se poate difuza. [cf. fr. *diffusible*]

difuzáre *s.f.* acțiunea de a (se) difuza și rezultatul ei; difuziune, răspîndire. [< *difuza*]

difuzíbil *adj.. (despre corpuri)* care poate difuza. [cf. fr. *diffusible*]

difuzibilitáte *s.f.* proprietate pe care o au unele corpuri de a difuza (3). [cf. fr. *diffusibilité*]

difuziv *adj. (despre corpuri)* care are proprietatea de a se difuza, de a se răspîndi în toate sensurile. [<fr. *diffusif*]

difuziúne *s.f.* răspîndire, propagare, împrăștiere în mai multe părți a unor raze luminoase care străbat un mediu translucid sau care întîlnesc o suprafață zgrunțuroasă. ● difuzare de unde radiofonice. ● pătrundere, propagare a moleculelor unui corp în masa altui corp. [pron. *-zi-u-*. var. *difuzie* s.f. / < fr. *diffusion*, it. *diffusione*, cf. lat. *diffusio*]

difuzór[1] *s.n.* **1.** dispozitiv folosit în radiofonie, care transformă undele electrice în unde sonore, prin punerea în vibrație a unei membrane plane sau a unui cornet; este folosit în dispozitivele de radiorecepție și în instalațiile de amplificare a sunetului. **2.** parte a unui carburator cu injecție unde se produce pulverizarea combustibilului. **3.** aparat folosit pentru extragerea zahărului din sfeclă, a taninului din stejar etc. [pl. *-oare*, *-ori* s.m. / cf. fr. *diffuseur*]

difuzór[2] *s.m.* și *f.* cel care difuzează presa în întreprinderi, în instituții. [<*difuza*]

dig *s.n.* construcție de piatră, de beton etc. care apără rada unui port, drumurile situate pe țărm etc. de acțiunea erozivă a valurilor; stăvilar, zăgaz. [<fr. *digue*]

digámma *s.f.* numele celei de-a șasea litere a vechiului alfabet grec. [<fr., gr. *digamma*]

digerá *vb.* I. *tr.* a efectua procesul de digerare, a mistui (alimente). ● *(fig.)* a înghiți, a suporta (lucruri plictisitoare, greoaie). [p.i. *digér* și *-rez*. / <fr. *digérer*, lat. *digerere*]

digerábil *adj.* care se poate digera. [cf. fr. *digérable*]

digeráre *s.f.* acțiunea de a digera și rezultatul ei; mistuire. [<*digera*]

digéste[1] *s.f.pl.* alimente digerate, în opoziție cu cele înghițite numai. [<fr., lat. sc. *digesta*, cf. *digerere* — a digera]

digéste[2] *s.f.pl.* culegere metodică a hotărîrilor celor mai celebri jurisconsulți romani; pandecte. [<lat. *digesta*, cf. fr. *digeste*]

digestibil *adj. (rar)* digerabil [<lat. *digestibilis*, cf. fr. *digestible*]

digestibilitáte *s.f. (rar)* proprietate pe care o au alimentele de a fi digerate. [cf. fr. *digestibilité*]

digéstie *s.f. (fiziol.)* totalitatea proceselor de transformare a alimentelor în aparatul digestiv, pentru a putea fi asimilate de organism. [gen. *-iei*. var. *digestiune* s.f. / cf. fr. *digestion*, lat. *digestio*]

digestív *adj.* de, din digestie. ○ *aparat* (sau *tub*) ~ = totalitatea organelor cu care se face digestia. [cf. fr. *digestif*]

digitál *adj.* al degetelor, de deget. ○ *amprentă* ~*ă*= *(de obicei la pl.)* urmă pe care o lasă degetele pe un obiect de care s-au atins. [cf. fr. *digital*, lat. *digitalis*]

digitálă *s.f.* plantă veninoasă din care se extrage digitalina; degețel-roșu. ● digitalină. [<fr. *digitale*]

digitalínă *s.f.* medicament extras din digitală, care este întrebuințat mai ales în tratamentul unor boli de inimă și ca diuretic. [<fr. *digitaline*]

digitalizáre *s.f.* acțiunea de a introduce digitalină în organism. [după fr. *digitaliser, digitalisation*]

digitát *adj.* *(despre frunze)* cu foliolele dispuse ca degetele unei mîini deschise. [cf. fr. *digité*]

digitáție *s.f.* tehnica așezării degetelor pe clapele ori pe coardele unui instrument muzical sau pe clapele mașinii de scris. [gen. *-iei.* var. *digitațiune* s.f. / cf. fr. *digitation*]

digitigráde *s.n. pl.* grupă de animale care calcă pe vîrful degetelor; *(la sg.)* animal care face parte din această grupă. [<fr. *digitigrades*, cf. lat. *digitus* — deget, *gradi* — a merge]

diglífă *s.f.* consolă cu două caneluri în cruce. [<fr. *diglyphe*, cf. gr. *dis* — două, *glyphe* — gravură]

dignitáte *s.f.* *(rar)* demnitate. [cf. fr. *dignité*, lat. *dignitas*]

digramă *s.f.* semn dublu, folosit pentru a arăta o articulare unică. [<fr. *digramme*, cf. gr. *dis* — două, *gramma* — literă]

digresiúne *s.f.* abatere de la un subiect principal. [pron. *-si-u-* . var. *digresie* s.f. / cf. fr. *digression*, lat. *digressio*]

digresív *adj.* *(rar)* de digresiune, în legătură cu o digresiune. [<fr. *digressif*]

dilatá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a(-și) mări volumul sub acțiunea căldurii. **2.** *(despre o rană, o deschizătură etc.)* a (se) mări, a (se) lărgi. [p. i. *dilát* și *-tez.* / <fr. *dilater*, cf. lat. *dilatare*]

dilatábil *adj.* *(despre corpuri)* care poate fi dilatat. [cf. fr. *dilatable*]

dilatáre *s.f.* acțiunea de a (se) dilata și rezultatul ei; dilatație, lărgire. [<*dilata*]

dilatatór *adj., s.n.* (instrument chirurgical) cu care se lărgește o cavitate sau o incizie. [cf. fr. *dilatateur*]

dilatáție *s.f.* mărire a dimensiunilor unui corp (sub acțiunea căldurii); dilatare. [gen. *-iei.* var. *dilatațiune* s.f. / cf. fr. *dilatation*, lat. *dilatatio*]

dilatometríe *s.f.* parte a fizicii care se ocupă cu studiul dilatației corpurilor. [gen. *-iei.* / <fr. *dilatométrie*, cf. lat. *dilatare* — a dilata, gr. *metron* — măsură]

dilatométru *s.n.* aparat pentru măsurarea dilatației corpurilor. [<fr. *dilatomètre*]

dilatóriu *adj.* care cauzează sau tinde să cauzeze o întîrziere, o amînare. [cf. fr. *dilatoire*, lat. *dilatorius*]

dilațiúne *s.f.* *(jur).* întîrziere, amînare. [cf. fr. *dilation*, lat. *dilatio*]

dilemátic *adj.* care este de natura unei dileme. [<fr. *dilemmatique*]

dilémă *s.f.* raționament care cuprinde două alternative contradictorii și condiționale care duc la aceeași concluzie. ● *(curent)* situație cu două ieșiri, ambele defavorabile; încurcătură; alternativă. [cf. fr. *dilemme*, it., lat. *dilemma*, gr. *dilemma* <*dis* — de două ori, *lambanein* — a lua]

diletánt *s.m.* și *f.* amator (pasionat) de artă, de știință, de tehnică; *(peior.)* om superficial, lipsit de pregătire temeinică. [<fr. *dilettante*, cf. it. *dilettante* — care se delectează]

diletantism *s.n.* faptul de a fi diletant. ● *(peior.)* lipsă de pregătire și de seriozitate într-un domeniu de activitate; superficialitate. [cf. fr. *dilettantisme*]

diligént *adj.* sîrguitor, silitor. [<lat. *diligens*, cf. fr. *diligent*]

diligénță[1] *s.f.* silință, sîrguință. [<lat. *diligentia*, cf. fr. *diligence*]

diligénță[2] *s.f.* *(în trecut)* trăsură mare, cu cai, folosită la transportul în comun al călătorilor și care mergea mai repede decît trăsurile obișnuite. [<fr. *diligence*]

dilogie *s.f.* **1.** sens dublu, echivoc. **2.** operă dramatică care conține două acțiuni distincte. [gen. *-iei.* / <fr. *dilogie*, cf. gr. *dis* — doi, *logos* — semnificație]

diluá *vb.* I. *tr.* **1.** a micșora concentrația unei soluții. **2.** *(fig.)* a micșora, a slăbi, a atenua. [p.i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd.* / cf. fr. *diluer*]

diluánt *s.m.* substanță care diluează. [<fr. *diluant*]

diluéndo *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* slăbind treptat sunetul. [<it. *diluendo*]

dilúție *s.f.* raportul dintre un solvent și cantitatea de soluție în care este diluat. [gen. *-iei.* var. *diluțiune* s.f. / cf. fr. *dilution*]

diluviál *adj.* diluvian. [pron. *-vi-al.*/cf. fr. *diluvial*]

diluvián *adj.* care ține de diluviu; provenit din diluviu. [<fr. *diluvien*, cf. lat. *diluvium* — potop]

dilúviu *s.n.* prima epocă a erei cuaternare, care corespunde timpurilor de întindere maximă a ghețarilor; pleistocen. [var. *deluviu* s.n. / <fr., lat. *diluvium* — potop]

dimensioná *vb.* I. *tr.* a stabili prin calcul dimensiunile, mărimile unei construcții, ale unei mașini etc. [pron. *-si-o-.*/ <*dimensiune*]

dimensiúne *s.f.* **1.** întindere care poate fi măsurată. ● *(fiz.)* număr care exprimă legătura dintre o unitate derivată și unitățile fundamentale din care derivă. **2.** mărime, întindere, proporție. [pron. *-si-u-.* / cf. lat. *dimensio*, fr. *dimension*]

diminuá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) micșora, a descrește, a scădea. [pron. *-nu-a.* p. i. *-uez*, 3,6 *-uează*, ger. *-uînd.* / cf. lat. *diminuere*, fr. *diminuer*]

diminuáre *s.f.* acțiunea de a (se) diminua și rezultatul ei; scădere; coborîre; încetinire. [<*diminua*]

diminuéndo *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* din ce în ce mai încet, mai slab. [<it. *diminuendo*]

diminutiv *adj.* **1.** *(rar)* care micșorează, scade. **2.** derivat cu ajutorul unui sufix diminutival. // *s.n.* **1.** cuvînt (de obicei derivat printr-un sufix) care exprimă în general o micșorare a sensului noțiunii exprimate de cuvîntul de bază, adăugîndu-i uneori o nuanță afectivă sau peiorativă. **2.** scurtare familiară a unui nume de persoană; nume de persoană format cu un sufix diminutival. [cf. fr. *diminutif*, lat. *deminutivus*]

diminutivál *adj.* *sufix* ~ = sufix cu care se formează diminutive. [<*diminutiv*]

dimórf *adj.* care prezintă dimorfism. [<fr. *dimorphe*, cf. gr. *dis* — de două ori, *morphe* — formă]

dimorfísm *s.n.* **1.** însușire pe care o au unele substanțe chimice sau unele minerale de a cristaliza în două forme diferite. **2.** existența la aceeași specie animală sau vegetală a două forme specifice distincte.

[cf. fr. *dimorphisme*, cf. gr. *dis* — dublu, *morphe* — formă]

dinám *s.n.* mașină electrică rotativă care generează curent continuu. [pl. *-muri.* / <fr. *dynamo (-électrique)*]

dinamétru *s.n.* aparat pentru determinarea grosismentului lunetelor. [<fr. *dynamètre*]

dinámic *adj.* **1.** de mișcare și de forță, referitor la mișcare și la forță. **2.** plin de mișcare, de acțiune; activ. ● *(fig.)* energic, întreprinzător. [cf. fr. *dynamique*, it. *dinamico*]

dinámică *s.f.* **1.** ramură a mecanicii care studiază legile mișcării corpurilor și forțele care acționează asupra lor. **2.** procesul de dezvoltare a unor fenomene sub acțiunea anumitor factori. [cf. fr. *dynamique*, gr. *dynamis* — forță]

dinamiología *s.f.* tratat asupra forțelor, considerate în abstract. [gen. *-iei.* / <fr. *dynamiologie*, cf. gr. *dynamis* — forță, *logos* — vorbire]

dinamísm *s.n.* **1.** forță vitală, creatoare, bogăție de acțiune. **2.** teorie filozofică idealistă care atribuie mișcarea materiei unor forțe imanente. [<fr. *dynamisme*]

dinamitá *vb.* I. *tr.* a doborî, a distruge cu dinamită. [<fr. *dynamiter*]

dinamitárd *adj.* de natura dinamitei. ● *(fig.)* distrugător, anarhist. [<fr. *dynamitard*]

dinamitáre *s.f.* acțiunea de a dinamita și rezultatul ei; distrugere, aruncare în aer. [<*dinamita*]

dinamítă *s.f.* exploziv detonant compus din nitroglicerină încorporată într-o materie poroasă inertă sau explozivă. [<fr. *dynamite*, cf. gr. *dynamis* — forță]

dinamitiéră *s.f.* magazie subterană destinată păstrării dinamitei. [pron. *-ti-e-.*/ <fr. *dynamitière*]

dinamizá *vb.* I. *tr.* a face (mai) dinamic, (mai) energic, (mai) activ (pe cineva). [<fr. *dynamiser*]

dinamoelèctric *adj. principiu* ~ = principiu de bază în exploatarea magnetismului pentru producerea curentului în motoarele tip dinam. [cf. germ. *dynamoelektrisch*]

dinamogén *adj. (rar)* care sporește energia; stimulant. [cf. fr. *dynamogène*]

dinamogenie *s.f.* acțiune biologică normală sau patologică prin care o activitate psihologică este imediat augmentată. [gen. *-iei.* /<fr. *dynamogénie*, cf. gr. *dynamis* — forță, *gennan* — a naște]

dinamográf *s.n.* dinamometru înregistrator. [<fr. *dynamographe*]

dinamología *s.f. (liv.)* studiu asupra forțelor, considerate în abstract. [gen. *-iei.* / <fr. *dynamologie*, cf. gr. *dynamis* — forță, *logos* — vorbire]

dinamometamorfísm *s.n.* metamorfism cauzat mai ales de presiune. [<fr. *dynamométamorphisme*]

dinamometrie *s.f.* evaluare a forțelor cu ajutorul dinamometrului. [gen. *-iei.* /<fr. *dynamométrie*]

dinamométru *s.n.* instrument pentru măsurarea forțelor. [<fr. *dynamomètre*, cf. gr. *dynamis* — forță, *metron* — măsură]

dinást *s.m.* șef de trib sau suveran al unui stat mai mic din antichitate. ● feudal suzeran sau vasal. [<fr. *dynaste*, gr. *dynastes*]

dinástic *adj.* **1.** referitor la dinastie, de dinastie. **2.** partizan al dinastiei. [cf. fr. *dynastique*, it. *dinastico*, gr. *dinastikos*]

dinasticísm *s.n.* **1.** concepție reacționară care susține dreptul exclusiv al unei familii domnitoare la conducerea unei monarhii. **2.** devotament față de dinastie. [cf. fr. *dynasticisme*]

dinastíe *s.f.* succesiune de suverani care aparțin aceleiași familii; *(p. ext.)* familie domnitoare. [gen. *-iei.* / <fr. *dynastie*, it. *dinastia*, cf. gr. *dynasteia* — dominație]

dínă *s.f.* unitate de măsură pentru forță, egală cu forța imprimată de accelerația de un centimetru pe secundă a unui punct material cu masa de un gram. [<fr. *dyne*, cf. gr. *dynamis* — forță]

dinéu *s.n.* masă festivă de seară, cină; *(spec.)* banchet oferit seara. [<fr. *dîner*]

dingo *s.m.* ciine sălbatic din Australia. [<fr. *dingo*]

dinocéras *s.m.* mamifer fosil, de mărimea rinocerului, având caninii foarte dezvoltați și purtînd pe cap trei perechi de protuberanțe osoase. [pl. *-ași.* / <fr. *dinocéras*]

dinórnis *s.m.* pasăre fosilă din cuaternar, asemănătoare cu struțul, dar de două ori mai mare, care trăia în Noua Zeelandă. [<fr. *dinornis*]

dinotériu *s.m.* mamifer fosil uriaș, asemănător elefantului, având doi fildeși îndoiți la falca de jos și mai multe măsele. [pron. *-riu.* / <fr. *dinothérium*, cf. gr. *deinos* — groaznic, *therion* — animal]

dinozáur *s.m.* reptilă din ordinul dinozaurienilor. [<fr. *dinosauriens*, cf. gr. *deinos* — groaznic, *sauros* — șopîrlă]

dinozaurién *s.m. pl.* ordin de reptile fosile uriașe, care trăiau în era secundară și se sprijineau mai mult pe picioarele dinapoi și pe o coadă puternică. ● *(la sg.)* animal care face parte din acest ordin; dinozaur. [pron. *-za-u-ri-eni.*/ <fr. *dinosauriens*]

dioból *s.m.* monedă din vechea Atenă. [pron. *di-o-.* / <fr. *diobole*, gr. *diobolos*]

diocezán *adj. (rar)* de diocеză, al diocezei. [<fr. *diocésain*]

diocéză *s.f.* **1.** fiecare dintre cele 14 provincii ale Imperiului roman (din secolul al IV-lea). **2.** regiune de sub jurisdicția unui episcop sau a unui arhiepiscop catolic. [<fr. *diocèse*, cf. lat. *dioecesis*, gr. *dioikesis* — conducere]

diódă *s.f.* tub electronic format din doi electrozi, dintre care unul este incandescent în timpul funcționării. [<fr. *diode*, cf. gr. *di* — cu doi + *(electr)od*]

diogenísm *s.n. (liv.)* cinism comparabil cu acela al filozofului antic Diogene. [<fr. *diogénisme*]

dióic *adj.* (*despre plante unisexuate*; op. m o n o i c) care are organele sexuale situate pe indivizi deosebiți ai aceleiași specii. [<fr. *dioïque*, cf. gr. *dis* — de două ori, *oikia* — casă]

dionisiác *adj.* **1.** referitor la Dionysos; bahic. **2.** *(fil.*; op. a p o l i n i c) termen folosit de Nietzsche pentru a denumi o

atitudine energică. [pron. *di-o-...-si-ac.* / cf. fr. *dionysiaque* <*Dionysos*, n.p.]

dionisiáce *s.f. pl. (în Grecia antică)* serbări în cinstea zeului Dionysos. v. b a c a n a l ă. [cf. gr. *dionysiakos*, lat. *dionysiacus*]

dióptrie *adj.* referitor la legile refracției; care are la bază aceste legi. [cf. fr. *dioptrique*]

dióptrică *s.f.* parte a opticii care studiază refracția luminii. [gen. *-cii.* / cf. gr. *dioptrikos* <*dia* — prin, *ops* — ochi]

dioptríe *s.f.* unitate care se folosește la măsurarea refracției lentilelor și a ochiului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *dioptrie*, gr. *dioptreia* <*dioptron* — oglindă]

dióptru *s.n.* **1.** suprafață care separă două medii transparente cu indici de refracție diferiți. **2.** dispozitiv sau instrument care determină linia de vizare către un punct anumit. [<fr. *dioptre*, cf. gr. *dioptron*]

diorámă *s.f.* **1.** reprezentare a unui peisaj într-un mediu natural folosită în muzeele de științe naturale. **2.** tablou de mari dimensiuni sau ansamblu de pînze pictate, care, prin iluminări variate, dau impresia unui peisaj real. [var. *dioram* s.n. / <fr. *diorama*, cf. gr. *dia* — prin, *orama* — vedere]

diorámic *adj.* referitor la dioramă. [cf. fr. *dioramique*]

diorít *s.n.* rocă eruptivă cristalină, alcătuită din feldspați plagioclazi, piroxeni și amfiboli. [<fr. *diorite*]

dioscúri *s.m. pl. (mit.)* supranumele lui Castor și Pollux. [<fr. *Dioscures* <gr. *dioskouroi* — copiii lui Zeus]

dipetál *adj. (despre corole)* care are două petale. [cf. fr. *dipétale*]

diplegie *s.f.* paralizie bilaterală a corpului. [gen. *-iei.* / <fr. *diplégie*, cf. gr. *dis* — de două ori, *plesein* — a lovi]

diplocóc *s.m. (med.)* coc ai cărui indivizi sînt grupați cîte doi. [<fr. *diplocoque*]

diplodócus *s.m.* dinozaurian erbivor, lung de peste 25 m, avînd capul foarte mic, cu dinți subțiri și mici, cu gîtul și coada foarte lungi. [var. *diplodoc* s.m. / <fr. *diplodocus*]

diplográf *s.n.* mașină de scris cu două mecanisme, care, funcționînd simultan, dă scrieri diferite (cu două feluri de caractere). [<fr. *diplographe*]

diplofonie *s.f.* emisiune de două tonuri a vocii, datorită unei tensiuni inegale a coardelor vocale. [gen. *-iei.* / <fr. *diplophonie*, cf. gr. *diploos* — dublu, *phone* — voce]

diplogenéză *s.f.* monstruozitate caracterizată prin reunirea a doi fetuși într-un singur corp. [<fr. *diplogenèse*, cf. gr. *diploos* — dublu, *genesis* — generație]

diplomát[1] *adj., s.m.* și *f.* (cel) care deține un titlu pe bază de diplomă. [cf. fr. *diplômé*]

diplomát[2] *s.m.* și *f.* persoană care lucrează în diplomație, care deține o funcție în diplomație. // *adj.* **1.** care face parte din corpul diplomatic. **2.** *(fam.)* care știe să profite de anumite situații, pentru a-și realiza scopul. ● *(fam.; peior.)* dibaci, șiret, viclean. [<fr. *diplomate*]

diplomátic *adj.* **1.** referitor la diplomație, de diplomat. ○ *corp* ~ = totalitatea ambasadorilor, miniștrilor și reprezentanților străini care se află în capitala unui stat. **2.** abil, calculat. [cf. fr. *diplomatique*, it. *diplomatico*]

diplomátică[1] *s.f.* disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu cercetarea vechilor diplome, cărți și alte documente oficiale. [gen. *-cii.* var. *diplomatic* s.n. / <fr. *diplomatique*]

diplomátică[2] *s.f. (rar)* diplomație. [gen. *-cii.* / <germ. *Diplomatik*]

diplomație *s.f.* **1.** activitate îndeplinită de organele statului și de reprezentanții săi peste granițe, care asigură legături reciproce între state suverane și urmărește realizarea obiectivelor politicii externe a unui stat sau altul. ● ansamblu de metode și procedee folosite în domeniul relațiilor internaționale între state. ● carieră, funcție de diplomat. ● totalitatea diplomaților. **2.** abilitate, dibăcie, pricepere (în purtări etc.). [cf. fr. *diplomatie*, it. *diplomazia*]

diplomă *s.f.* **1.** act prin care o instituție de învățămînt, un corp, un ordin onorific etc. conferă un titlu, un grad etc. ● act care se eliberează unui premiat, unui concurent (la o întrecere sportivă, la o expoziție etc.). **2.** act de înnobilare, de acordare de privilegii; hrisov. ● cartă regală, bulă pontificală, titlu, document. [cf. fr. *diplôme*, it., lat., gr. *diploma*]

diplopíe *s.f.* vedere dublă cauzată de paralizia mușchilor ochilor. [gen. *-iei.* / <fr. *diplopie*, cf. gr. *diploos* — dublu, *ops* — vedere]

dipnói *s.m. pl.* ordin de pești cu respirația dublă, acvatică și aeriană. [sg. invar. / cf. fr. *dipnoïques* < gr. *dis* — de două ori, *pnoi* — respirație]

dipód *adj. (despre versuri)* alcătuit din două picioare. [<fr. *dipode*, cf. gr. *dis* — doi, *pous* — picior]

dipodíe *s.f. (metr.)* reunire de două picioare. [gen. *-iei.* /<fr. *dipodie*]

dipól *s.m.* fiecare dintr-o pereche de mici poli electrici, egali și de nume contrare, foarte apropiați unul de altul. [cf. germ. *Dipol*, fr. *dipôle*]

dipsádă *s.f.* șarpe fabulos a cărui mușcătură ar fi cauzat o sete mortală. [<fr. *dipsade*]

dipsas *s.m.* dipsadă. [<lat., gr. *dipsas*]

dipsomán *s.m.* și *f.* suferind de dipsomanie. [<fr. *dipsomane*]

dipsomanie *s.f.* stare bolnăvicioasă caracterizată prin nevoia irezistibilă de a bea. [gen. *-iei.* / <fr. *dipsomanie*, cf. gr. *dipsa* — sete, *mania* — nebunie]

diptér *s.n.* **1.** insectă cu două aripi și cu aparatul bucal adaptat pentru supt; *(la pl.)* ordin care cuprinde aceste insecte. **2.** templu antic, înconjurat cu două șiruri de coloane, care porneau ca două aripi la dreapta și la stînga lui. [<fr. *diptère*, cf. gr. *dis* — doi, *pteron* — aripă]

díptic *s.n.* **1.** tăblițe cerate care se puteau închide ca o carte, folosite de romani. **2.** *(arte)* piesă compusă din două panouri fixe sau mobile. [<fr. *diptyque*, cf. gr. *diptyka*]

dréct *adj.* **1.** care duce de-a dreptul la țintă, drept, fără ocoluri. **2.** imediat, nemijlocit, lipsit de intermediar. **3.** *(despre complemente)* care este legat nemijlocit de verb, indicînd asupra cui trece acțiunea verbului respectiv sau indicînd rezultatul unei acțiuni. ● *(despre construcții lexicale)* în care cuvintele sînt așezate în ordinea lor normală sau logică. ● *(despre stil)* care relatează cuvintele așa cum au fost spuse. ○ *întrebare directă* = întrebare care se realizează printr-o propoziție principală sau independentă. // *adv.* fără înconjur, de-a dreptul, drept. [cf. lat. *directus*, fr. *direct*]

dréctă *s.f.* lovitură la box, aplicată prin întinderea mîinii înainte. [cf. fr. *direct*]

directitáte *s.f.* însușirea de a spune lucrurile direct, fără artificii sau ocolișuri; simplitate. [<*direct*]

directívă *s.f. (mai ales la pl.)* instrucțiuni, norme de lucru (date către un organ în subordine). ● indicații generale de conduită; instrucțiuni în vederea realizării unei acțiuni. [<fr. *directive*]

directoáre *s.f.* curbă pe care se sprijină generatoarele unei suprafețe conice sau cilindrice. [după fr. *directrice*]

directór[1] *adj.* care reglează, dirijează, care arată direcția. ○ *plan* ~ = hartă la scară mică care servește la pregătirea operațiilor militare. ● *(fig.)* care arată linia de conduită ce trebuie urmată; care dirijează activitatea într-un anumit domeniu. [acc. și *dréctor*. / cf. fr. *directeur*, lat. *director*]

directór[2] *s.m.* și *f.* conducător al unei întreprinderi, al unei instituții, al unei direcții de minister etc. [cf. fr. *directeur*]

directorát *s.n.* **1.** funcția de director și durata cît ea este deținută de cineva. ● local unde funcționează o direcție. **2.** consiliu de cinci persoane care a guvernat Franța între 1795 și 1799. [cf. fr. *directorat*]

directoriál *adj.* de director, al directorului. [pron. *-ri-al*. / cf. fr. *directorial*]

directóriu *s.n.* directorat (**2**). [pron. *-riu*. pl. *-ii*. / cf. fr. *directoire*]

dirécție *s.f.* **I.** orientare în spațiu a unei persoane sau a unui obiect față de un punct de referință; loc către care se îndreaptă cineva sau ceva; sens al unei mișcări, al unei poziții etc. **II. 1.** conducere, dirijare (a unei instituții, a unei întreprinderi etc.). ○ ~ *de scenă* = regie. **2.** funcție de director; *(p. ext.)* durată cît o persoană îndeplinește această funcție. **3.** organ care conduce o întreprindere, o instituție etc. ● diviziune în cadrul unui minister, al unei mari instituții etc., care se ocupă de o anumită ramură de activitate. **4.** birou, local unde funcționează o direcție. **III.** totalitatea pieselor sau sistemul cu care se dirijează un vehicul. ● parte mobilă a ampenajului vertical, cu ajutorul căreia pilotul manevrează avionul în plan orizontal. [gen. *-iei*. var. *direcțiune* s.f. / cf. fr. *direction*, lat. *directio*]

diremptiúne *s.f. (liv.)* separare, ruptură (între prieteni); *(spec.)* despărțire, divorț, desființare a unei căsătorii. [cf. lat. *diremptio*, fr. *diremption*]

dirigențíe *s.f.* conducere, supraveghere a unei clase, dată în seama unui profesor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *dirigeant*]

dirigínte *s.m.* și *f.* **1.** profesor care deține dirigenția unei clase. **2.** șef de oficiu poștal. [<fr. *dirigeant*]

dirigui *vb.* IV. *tr.* a conduce, a dirija. [p.i. *-iesc*, *dirigui*. / cf. lat., it. *dirigere*]

dirijá *vb.* I. *tr.* a conduce (mai ales o orchestră, un cor); a dirigui, a îndruma. [p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd*. / <fr. *diriger*]

dirijábil *adj.* care poate fi dirijat, condus. // *s.n. (av.)* balon cilindric sau oval, care are organe de propulsie și de mișcare în orice direcție. [cf. fr. *dirigeable*]

dirijáre *s.f.* acțiunea de a dirija și rezultatul ei; conducere. [< *dirija*]

dirijór *s.m.* și *f.* persoană care conduce o orchestră sau un cor. [<*dirija*]

dirimánt *adj.* care anulează un act încheiat. [<fr. *dirimant*, cf. lat. *dirimere* — a separa, a rupe, a anula]

dirt-trak *s.n.* întrecere motociclistă care se desfășoară pe o pistă cu zgură special amenajată, la care participă numai motocicletele pregătite în vederea acestui gen de curse sportive. [<engl. *dirt-track*]

disamár *s.f.* fruct uscat format din două samare unite. [<fr. *disamare*]

disc *s.n.* **1.** obiect rotund și plat care se folosește în proba atletică de aruncare la distanță. ● obiect rotund și plat. ● placă de patefon. **2.** suprafața aparentă a soarelui sau a lunii, văzută de un observator de pe pămînt. **3.** ~ *intervertebral* = țesut fibros, așezat între două vertebre, avînd forma de disc cu un nucleu bulbos; *hernie de* ~ = hernia discului intervertebral. [cf. fr. *disque*, it. *disco* <lat. *discus*, gr. *diskos*]

discál *adj. (med.)* care se referă la un disc. [<fr. *discal*]

discernămînt *s.n.* facultatea de a judeca, de a raționa, de a discerne, de a gîndi; judecată, rațiune. [pron. *-sce-*. pl. *-minturi*, *-minte*. / cf. fr. *discernement*]

discérne *vb.* III. *tr.* a judeca, a raționa pătrunzător, a pătrunde limpede. [pron. *-sce-*. p.i. *discérn*. / <fr. *discerner*, it., lat. *discernere*]

dischinezíe *s.f.* dificultate în mișcare, în mișcarea unui organ etc.; paralizie incompletă. ○ ~ *biliară* = încetinire a secreției biliare. [gen. *-iei*. /<fr. *dyscinésie*, cf. gr. *dys* — dificil, *kinesis* — mișcare]

disciplínă *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) obișnui cu disciplina, cu ordinea. [pron. *-sci-*. /cf. fr. *discipliner*, it. *disciplinare*, lat. *disciplinari*]

disciplinár *adj.* potrivit disciplinei, de disciplină. ○ *pedeapsă disciplinară* = pedeapsă aplicată (cuiva) pentru încălcarea unor reguli de disciplină. [cf. fr. *disciplinaire*, it. *disciplinare*]

disciplináre *s.f.* acțiunea de a disciplina. [<*disciplina*]

disciplínă *s.f.* **1.** totalitatea regulilor de conduită care asigură menținerea unei purtări corespunzătoare într-o colectivitate. ● supunere a membrilor unei colectivități față de dispozițiile date de conducere etc. **2.** spirit de ordine, deprin-

dere cu o ordine strictă. **3.** ramură, parte a unei științe; studiu; știință. [<fr. *discipline*, it., lat. *disciplina*]

discípol *s.m.* învățăcel, elev (al unui maestru). ● continuator al unei doctrine, al unei învățături. [var. *discipul* s.m. / cf. lat. *discipulus*, fr. *disciple*]

discoból *s.m. (la vechii greci)* aruncător cu discul. [<lat. *discobolos*, gr. *diskobolos* <*diskos* — disc, *bole* — aruncare]

discoíd *adj. (rar)* în formă de disc. [pron. *-co-id.* / <fr. *discoïde*, cf. gr. *diskos* — disc, *eidos* — formă]

discoidál *adj. (rar)* discoid. [pron. *-co-i-.* / <fr. *discoïdal*, cf. germ. *diskoidal*]

discondroplazíe *s.f.* tulburare a creșterii, constînd într-o osificare întîrziată a cartilajelor. [gen. *-iei.* / <fr. *dyschondroplasie*, cf. gr. *dys* — dificil, *chondros* — cartilaj, *plassein* — a se forma]

discontinuitáte *s.f.* lipsă de continuitate; întrerupere. ● *(mat.)* proprietate a unei funcții de a sări de la o valoare la alta, fără a trece prin valorile intermediare. [pron. *-nu-i-.* / cf. fr. *discontinuité*]

discontínuu *adj.* lipsit de continuitate; necontinuu, cu întreruperi. [pron. *-nu-u.* / cf. fr. *discontinu*, lat. sc. *discontinuus*]

discórd[1] *adj.* care nu este acordat, discordat. ● care nu are armonie, nearmonios. [<fr. *discord*]

discórd[2] *s.n.* poezie lirică medievală de origine provensală, cu o structură neregulată prin diversitatea strofelor sau chiar a limbilor. [<it. *discordo*, cf. prov. *descort*]

discordá *vb.* I. **1.** *intr.* a nu concorda, a nu se potrivi. ● a fi discordant, lipsit de armonie **2.** *tr.* a relaxa, a destinde. [p.i. 3 *-dează* și (rar) *-dă*. var. *descorda* vb. I. / <fr. *discorder*, it., lat. *discordare*]

discordánt *adj.* lipsit de armonie. ● care distonează; nepotrivit; strident. ○ *(geol.) straturi discordante* = straturi a căror înclinare se deosebește de înclinarea stratului peste care sînt depuse. [<fr. *discordant*]

discordánță *s.f.* lipsă de armonie. ● nepotrivire, dezacord. ● dispoziție neparalelă a unor straturi noi față de altele mai vechi. [cf. fr. *discordance*, it. *discordanza*]

discordát *adj.* **1.** *(despre instrumente muzicale cu coarde)* dezacordat; neacordat. ● *(despre arcuri)* neîntins, neîncordat; destins. **2.** *(fig.; rar, despre oameni)* indispus, posomorît. [<*discorda*]

discórdie *s.f.* dezbinare, neînțelegere, dezacord; *(p. ext.)* vrajbă, ceartă. ○ *mărul discordiei* = subiect de ceartă. [pron. *-di-e.* gen. *-iei.* / <lat., it. *discordia*, cf. fr. *discorde*]

discotécă *s.f.* colecție de discuri; *(p. ext.)* mobilă pentru păstrarea discurilor. ● încăpere în care se păstrează și se audiază discuri. [<fr. *discothèque*, cf. fr. *disque* — disc, gr. *theke* — dulap]

discrazíe *s.f.* constituție (organică) dificilă; temperament dificil, rău. [gen. *-iei.* / <fr. *dyscrasie*, cf. gr. *dys* — dificil, *krasis* — constituție]

discrédit *s.n.* pierdere, micșorare a creditului, a încrederii de care se bucură cineva. [<fr. *discrédit*, it. *discredito*]

discreditá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face ca cineva să-și piardă sau a-și pierde încrederea, creditul altora, a(-și) strica reputația. [<fr. *discréditer*, it. *discreditare*]

discreditáre *s.f.* acțiunea de a (se) discredita și rezultatul ei; pierdere a reputației, a creditului. [<*discredita*]

discrepánt *adj.* care nu se potrivește, nepotrivit. [<it. *discrepante*]

discrepánță *s.f.* nepotrivire, dezacord. [<it. *discrepanza*, cf. lat. *discrepantia*]

discrét *adj.* **1.** care poate păstra un secret, o taină. ● rezervat, reținut (în purtări, în vorbe). ● *(mat.; despre mărimi)* format din unități distincte (în opoziție cu cele continue). **2.** *(fig.)* greu, puțin perceptibil. // *adv.* fără să atragă atenția. [<fr. *discret*, it. *discreto*, cf. lat. *discretus* — separat]

discretóriu *s.n.* adunare de clerici care formează consiliul superiorului unei mănăstiri catolice. [pron. *-riu.* pl. *-ii.* / <lat. bis. *discretorium*, cf. fr. *discrétoire*]

discréție *s.f.* **1.** însușirea de a fi discret. ○ *a păstra* ~ = a nu divulga o taină încredințată. ● rezervă, cumpătare, reținere (în purtări, în vorbe). **2.** *la* ~ = din belșug; *a fi la discreția* (cuiva) = a fi la cheremul, la dispoziția (cuiva). [gen. *-iei.* var. *discrețiune* s.f. / cf. fr. *discrétion*, it. *discrezione*, lat. *discretio* — discernămînt, alegere]

discreționár *adj. puteri discreționare* = puteri date unei autorități (în statele capitaliste) de a lua măsurile pe care le socotește necesare în anumite împrejurări și în afara legii. [<fr. *discrétionnaire*]

discriminá *vb.* I. *tr.* a separa, a face deosebire, a distinge. [<lat. *discriminare*, cf. it. *discriminare*, fr. *discriminer*]

discriminánt *adj. (mat.)* care face o separație între doi termeni. // *s.n.* relație între coeficienții unei ecuații de gradul al doilea care indică dacă aceasta posedă două rădăcini distincte, o rădăcină dublă sau nu admite nici o rădăcină. [cf. lat. *discriminans*, it. *discriminante*, fr. *discriminant*]

discrimináre *s.f.* separare, deosebire, discernare. ○ *~ rasială* = supunerea cetățenilor de o anumită rasă la tratamente deosebite, la persecuții. [<*discrimina*]

discriminatóriu *adj.* care face sau creează discriminări. [pron. *-riu.* / cf. lat. *discriminator*]

discriminațiúne *s.f. (rar)* discriminare. [cf. lat. *discriminatio*, fr. *discrimination*]

discromátic *adj.* care are o culoare anormală. ● care produce alterarea culorilor. [<fr. *dyschromatique*, cf. gr. *dys* — dificil, *chroma* — culoare]

discromatopsíe *s.f.* distingere incompletă sau anormală a culorilor. [gen. *-iei.* / <fr. *dyschromatopsie*, cf. gr. *dys* — dificil, *chroma* — culoare, *opsis* — vedere]

discromíe *s.f.* tulburare în pigmentarea normală a pielii. [gen. *-iei.* / <fr. *dyschromie*, cf. gr. *dys* — dificil, *chroma* — culoare]

disculpá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) dezvinovăți. [p.i. *discúlp*, 3,6 *-pă*. / <fr. *disculper*]

disculpáție *s.f.* dezvinovățire. [pron. *-ți-e*. gen. *iei*. / < fr. *disculpation*]

discúrs *s.n.* vorbire, expunere publică asupra unui subiect (de natură politică); cuvîntare. [cf. lat. *discursus*, fr. *discours*]

discursiv *adj.* care trece de la o idee la alta prin raționament. ● care ține de o controversă, de o discuție. ● *(despre memorie)* care se dispersează, se împrăștie. [<fr. *discursif*]

discursivitáte *s.f.* caracterul discursiv al unei idei. ● *(rar.)* întindere, extindere exagerată (în vorbire, în stil). [<*discursiv*]

discusív *adj.* **1.** care ține de o controversă. **2.** *(med.)* care înlătură, rezolvă acumularea de fluide. [<fr. *discussif*, cf. lat. *discutere* — a rezolva]

discusiúne *s.f. (liv.)* dezbatere contradictorie, controversă; ceartă; contestație. [pron. *-si-u-*. / <lat. *discussio*, fr. *discussion*]

discutá *vb.* I. *tr.* și *intr.* **1.** a vorbi, a dezbate (asupra unei chestiuni etc.); a conversa; a analiza. **2.** a vorbi în contradictoriu cu cineva. [p.i. *discút*. / <fr. *discuter*, cf. lat. *discutere*]

discutábil *adj.* care se (mai) poate discuta; contestabil, îndoielnic. [cf. fr. *discutable*]

discutáre *s.f.* acțiunea de a discuta; ducerea unei discuții. [<*discuta*]

discúție *s.f.* **1.** convorbire, conversație, schimb de păreri. ● contrazicere; dispută. **2.** *(la pl.)* schimb de păreri, discutare a unei anumite chestiuni; dezbateri. [gen. *-iei*. var. *discuțiune* s.f. / cf. fr. *discussion*, lat. *discussio* — examen]

disecá *vb.* I. *tr.* **1.** a tăia, a împărți metodic părțile unui organism pentru a le studia structura sau vătămăturile cauzate de o boală. **2.** *(fig.)* a analiza minuțios, a cerceta atent. [p.i. *diséc*, 3,6 *-că*. / <fr. *disséquer*, cf. lat. *dissecare*]

disecée *s.f.* surzenie accidentală, totală sau parțială. [pron. *-ce-e*. pl. invar. / <fr. *dysécée*, cf. gr. *dys* — dificil]

disécție *s.f.* disecare; cercetare a organelor disecate. [gen. *-iei*. / cf. fr. *dissection*, lat. *dissectio*]

diseminá *vb.* I. *tr.* a răspîndi încoace și încolo, a risipi. [p.i. *-nez*./<fr. *disséminer*, lat. *disseminare*]

diseminăre *s.f. (rar)* răspîndire, împrăștiere; *(spec.)* împrăștiere pe pămînt a semințelor ajunse la maturitate. ● *(petr.)* modul de repartizare a mineralelor într-un zăcămînt. [<*disemina*]

disensiúne *s.f.* discordie, neînțelegere, ceartă (cauzată de nepotrivirea unor interese, a unor opinii etc.); dezacord. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *dissension*, lat. *dissensio*]

disepál *adj.* care are două sepale. [<fr. *disépale*]

disért *adj.* care vorbește cu ușurință și elegant. [<lat. *disertus*, fr. *disert*]

disertá *vb.* I. *tr. (rar)* a ține o disertație. [var. *dizerta* vb. I. / <fr. *disserter*, cf. lat. *dissertare*]

disertáție *s.f.* expunere științifică (scrisă sau orală) care tratează o anumită problemă; expunere asupra unei chestiuni, asupra unei opere etc. în care se dezvoltă o idee filozofică sau morală. ● lucrare prezentată de cineva în vederea obținerii unui grad științific. ● temă dezvoltată de un elev sau de un student asupra unui subiect dat. [gen. *-iei*. var. *disertațiune*, *dizertație*, *dizertațiune* s.f. / cf. fr. *dissertation*, lat. *dissertatio*]

disestezie *s.f.* alterare a sensibilității. [gen. *-iei*. /<fr. *dysesthésie*, cf. gr. *dys* — dificil, *aisthesis* — sensibilitate]

disfagíe *s.f.* greutate la înghițit. [gen. *-iei*. / <fr. *dysphagie*, cf. gr. *dys* — dificil, *phagein* — a mînca]

disfazie *s.f.* tulburare a vorbirii; dificultate la vorbit. [gen. *-iei*. / <fr. *dysphasie*, gr. *dys* — dificil, *phasis* — vorbire]

disfonie *s.f.* tulburare a vorbirii fie prin alterarea unor centri nervoși, fie prin rănirea aparatului fonator. [gen. *-iei*. / <fr. *dysphonie*, cf. gr. *dys* — dificil, *phone* — sunet]

disidént *s.m.* persoană ale cărei păreri, opinii sînt deosebite de acelea ale majorității. [cf. fr. *dissident*, lat. *dissidens*]

disidénță *s.f.* deosebire de opinii (față de o majoritate); sciziune, schismă; dezacord. ● grup de persoane care susțin o părere diferită de aceea a majorității; sciziune care ia naștere în urma unei asemenea situații. [var. *desidență*, *dezidență* s.f. / cf. fr. *dissidence*, lat. *dissidentia*]

disiláb *s.m.* picior de vers de două silabe. ● cuvînt cu două silabe. [<fr. *dissyllabe*]

disilábic *adj. (lingv.)* bisilabic, de două silabe. [<fr. *dissyllabique*]

disimétric *adj.* asimetric. [<fr. *dissymétrique*]

disimetríe *s.f.* asimetrie. [gen. *-iei*. / <fr. *dissymétrie*]

disimilá *vb.* I. *tr.* și *refl. (lingv.; despre sunete)* a (se) modifica, a dispărea sau a face să dispară datorită influenței unui alt sunet identic sau asemănător. [<fr. *dissimiler*]

disimiláre *s.f.* disimilație. [<*disimila*]

disimiláție *s.f.* modificare sau dispariție a unui sunet dintr-un cuvînt sub influența unui alt sunet identic sau asemănător, din același cuvînt. [gen. *-iei*. var. *disimilațiune* s.f. / cf. fr. *dissimilation*]

disimulá *vb.* I. *tr.* a ascunde, a masca adevărata față a lucrurilor; a camufla. [<fr. *dissimuler*, it., lat. *dissimulare*]

disimulăre *s.f.* acțiunea de a disimula și rezultatul ei; disimulație. [<*disimula*]

disimulátie *s.f.* prefăcătorie, nesinceritate; disimulare. [gen. *-iei*. var. *disimulațiune* s.f. / cf. fr. *dissimulation*, lat. *dissimulatio*]

disipá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a împrăștia; a risipi, a cheltui nebunește. [<fr. *disiper*]

disipatór *s.n.* element al unei construcții hidrotehnice destinat a reduce viteza curenților de apă. [<fr. *dissipateur*]

disjunctív *adj.* care desparte, separă; care deosebește; *(gram.)* care marchează o opoziție între idei, unind totuși cuvin-

tele între ele. ○ *propoziție disjunctivă* (și *s.f.*) = propoziție care exprimă acțiuni și stări opuse sau contradictorii față de acelea din alte propoziții; *conjuncție disjunctivă* = conjuncție care introduce propoziții sau părți de propoziții disjunctive; (*log.*) *judecată disjunctivă* = judecată în care se admit cu privire la același subiect note care se exclud între ele. [<lat. *disjunctivus*, cf. fr. *disjonctif*]

disjunctór *s.n.* dispozitiv care întrerupe automat circuitul electric, conform cerințelor unei funcționări corecte. [pl. *-oare*, *-ori* s.m. / cf. fr. *disjoncteur*]

disjúncție *s.f.* *(rar)* despărțire, separare. [gen. *-iei*. var. *disjuncțiune* s.f. / <lat. *disjunctio*, cf. fr. *disjonction*]

disjúnge *vb.* III. *tr.* *(jur.)* a despărți două pricini sau a despărți o pricină în două pentru a le judeca separat. ● a separa (două chestiuni etc.). [p.i. *disjúng*. / <lat. *disjungere*]

disjúngere *s.f.* acțiunea de a disjunge și rezultatul ei; disjuncție. [<*disjunge*]

dislalíe *s.f.* greutate în articularea cuvintelor. [<fr. *dyslalie*, cf. gr. *dys* — dificil, *lalein* — a vorbi]

dislexíe *s.f.* tulburare nervoasă, constînd în dificultatea de a citi și a înțelege ceea ce se citește. [<fr. *dyslexie*, cf. gr. *dys* — dificil, *lexis* — cuvînt]

dislocá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) urni, a (se) mișca din loc, a (se) strămuta. ● a scoate sau a face să iasă din încheieturi, a (se) dezarticula, a (se) luxa. ● *(mil.)* a (se) mișca, a (se) porni dintr-un anumit loc. ● *refl.* *(despre terenuri)* a se deplasa. [p.i. *dislóc*, 3,6 *-că*. / <fr. *disloquer*]

dislocáre *s.f.* acțiunea de a (se) disloca și rezultatul ei; dislocație. ● ruptură produsă în scoarța terestră de către forțele tectonice, prezentînd o deplasare a elementelor geologice respective. ● separare a doi termeni dintr-un grup sintactic prin introducerea de cuvinte între determinat și determinant. [pl. *-cări*. / <*disloca*]

dislocáție *s.f.* dislocare. [gen. *-iei*. var. *dislocațiune* s.f. / <fr. *dislocation*]

dismenorée *s.f.* tulburare a fluxului menstrual, însoțită de obicei de dureri. [<fr. *dysménorrhée*, cf. gr. *dys* — dificil, *men* — lună, *rhein* — a curge]

dismnezie *s.f.* slăbire a memoriei. [gen. *-iei*. / <fr. *dysmnésie*, cf. gr. *dys* — dificil, *mnesis* — memorie]

disocіá *vb.* I. *tr.* a descompune o moleculă în atomi sau în grupuri de atomi. ● *(fig.)* a despărți, a separa. [pron. *-ci-a*. p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *dissocier*, cf. lat. *dissociare*]

disociábil *adj.* care se poate disocia. [cf. fr. *dissociable*]

disociatív *adj.* care disociază. [<*disocia*]

disociáție *s.f.* **1.** descompunere a moleculelor în atomi sau în grupuri de atomi; disociere. **2.** facultatea de separare, de despărțire, de disociere. [gen. *-iei*. var. *disociațiune* s.f. / cf. fr. *dissociation*, lat. *dissociatio*]

disociére *s.f.* acțiunea de a disocia și rezultatul ei. [<*disocia*]

disodíe *s.f.* miros urît, fetid, datorit unei secreții. [gen. *-iei*. / <fr. *dysodie*, cf. gr. *dys* — greu, *ozein* — a mirosi]

disolút *adj.* decăzut, dezmățat, corupt. [<fr. *dissolu*]

disolúție *s.f.* *(rar)* descompunere, destrămare; corupție, dezmăț. [gen. *-iei*. var. *disolutiune* s.f. / <fr. *dissolution*]

disonánt *adj.* neplăcut pentru auz, care produce disonanță. [<fr. *dissonant*]

disonánță *s.f.* împerechere de sunete sau de note muzicale care impresionează neplăcut auzul. ● întîlnire neplăcută auzului între silabe sau cuvinte; cacofonie. ● *(rar)* stridență; dezacord. [cf. fr. *dissonance*, lat. *dissonantia*]

disopsíe *s.f.* slăbire a vederii. [gen. *-iei*. / <fr. *dysopsie*, cf. gr. *dys* — dificil, *opsis* — vedere]

disosmíe *s.f.* pierdere sau slăbire a mirosului. [gen. *-iei*. / <fr. *dysosmie*, cf. gr *dys* — dificil, *osme* — miros]

disparát *adj.* lipsit de legătură, de simetrie, de armonie; răzleț. [<fr. *disparate*, cf. lat. *disparatus* — inegal]

disparént *adj.* pe cale de dispariție. [<*dispărea*, după *aparent*]

disparitáte *s.f.* *(rar)* nepotrivire, deosebire. [cf. fr. *disparité*]

dispariție *s.f.* faptul de a dispărea; pieire, stingere; moarte. ○ *a fi pe cale de* ~ = a dispărea încetul cu încetul. [gen. *-iei*. var. *disparițiune* s.f. / cf. fr. *disparition*]

dispăreá *vb.* II. *intr.* **1.** a nu se mai vedea, a ieși din cîmpul vizual. ● a se pierde, a pieri. **2.** a-și înceta existența, a se stinge. **3.** a muri, a deceda. [p.i. *dispăr*. var. *dispare* vb. III. / cf. lat. *disparere*, it. *disparire*, fr. *disparaître*]

dispécer *s.m.* *(tehn.)* funcționar sau tehnician într-o întreprindere, care urmărește mersul producției; tehnician care supraveghează mersul trenurilor pe o porțiune anumită a liniei. [scris și *dispatcher*. / <engl. *dispatcher*]

dispensá *vb.* I. **1.** *refl.* a se lipsi (de ceva, de cineva), a renunța la... **2.** *tr.* a scuti (pe cineva) de o însărcinare, de o obligație etc. [<fr. *dispenser*, it., lat. *dispensare*]

dispensábil *adj.* de care te poți dispensa, lipsi. [cf. fr. *dispensable*]

dispensár *s.n.* instituție sanitară unde se dau consultații medicale gratuite. ● local unde este instalată o astfel de instituție. [<fr. *dispensaire*]

dispensatór *adj.*, *s.m.* și *f.* *(rar)* (cel) care distribuie, care dă fiecăruia partea sa. [cf. fr. *dispensateur*]

dispensarizáre *s.f.* metodă de asistență medicală, constînd în aplicarea celor mai indicate măsuri curativo-profilactice și în îmbinarea acestora cu o muncă continuă, sistematică, de educație sanitară a bolnavului. [<*dispensar*]

dispénsă *s.f.* scutire (de o obligație); excepție, excepție de la o regulă. ● permisiunea de a face un lucru interzis în mod normal de o lege. [<fr. *dispense*, it. *dispensa*]

dispepsíe *s.f.* digestie grea. [gen. *-iei*. / <fr. *dyspepsie*, cf. lat. *dyspepsia*, gr. *dys* — greu, *pepsis* — digestie]

dispéptic *adj., s.m. și f.* (suferind) de dispepsie. [<fr. *dyspeplique*]

dispérs *adj. (chim.) sistem* ~ = amestec eterogen de mai multe substanțe, dintre care cel puțin una se găsește sub formă de particule foarte fine. [<lat. *dispersus*]

dispersá *vb.* I. *tr. și refl.* a (se) împrăștia, a (se) răspîndi (în toate părțile). ● *tr.* a împrăștia organizat populația, instituțiile etc. în timp de război, pentru a nu constitui obiective vizibile. [<fr. *disperser*]

dispersáre *s.f.* acțiunea de a (se) dispersa și rezultatul ei; timpul și locul în care cineva a fost dispersat. [<*dispersa*]

dispersát *adj.* împrăștiat, risipit. ○ *atenție dispersată* = atenție distributivă; lipsă de concentrare. [<*dispersa*]

dispérsie *s.f.* **1.** împrăștiere, răspîndire. ● descompunere sub forma unui spectru, a unei radiații de lumină compuse, care trece printr-o prismă de sticlă. **2.** împrăștiere a unei substanțe în particule foarte fine, într-un mediu gazos, lichid sau solid. [gen. *-iei.* var. *dispersiune* s.f. / cf. fr. *dispersion*, it. *dispersione*, lat. *dispersio*]

dispersiv *adj.* care permite dispersia. [<fr. *dispersif*]

displăcéa *vb.* II. *intr.* a nu plăcea. ● a fi neplăcut. [p.i. *displác.* var. *displace* vb. III. /<it. *dispiacere*, după *plăcea*]

dispnée *s.f.* respirație grea cauzată de unele boli ale inimii sau ale sistemului nervos. [pl. invar. gen. *-eei.* / <fr. *dyspnée*, cf. gr. *dys* — rău, *pnein* — a respira]

dispnéic *adj.* care este în legătură cu dispneea; de dispnee. [pron. *-ne-ic.* / <fr. *dyspnéique*]

disponéndă *s.f.* totalitatea cărților primite de la un editor în comision și care, la o anumită dată, se află în depozitul librarului nevîndute. [<germ. *Disponende*]

disponibil *adj.* de care se poate dispune. ● care nu este ocupat; liber. ○ *a pune în cadrul* ~ = a pune în disponibilitate. // *s.n.* sumă de bani rămasă nefolosită, care este la dispoziția cuiva. [cf. fr. *disponible*, it. *disponibile*, lat. *disponibilis*]

disponibilitáte *s.f.* lucru de care se poate dispune; rezervă. ○ *disponibilități bugetare* = sume de bani nefolosite, de care dispune o instituție. ● *(mil.)* situație a unui militar care a fost lăsat la vatră, dar care poate fi chemat în orice moment sub drapel. ○ *a pune în* ~ = a concedia dintr-o funcție, dintr-un post, (mai ales) a scoate din armată. [cf. fr. *disponibilité*]

dispozitiv *s.n.* **1.** ansamblu de piese care îndeplinește o anumită funcție într-un sistem tehnic. **2.** dispoziția pe teren a unor trupe pentru luptă, pentru o operație militară. [<fr. *dispositif*, it *dispositivo*]

dispoziție *s.n.* **1.** prevedere (a unei legi, a unui regulament etc.); hotărîre, ordin. ○ *organ de* ~ = organ care hotărăște; *la* ~ = la îndemînă; în imediata apropiere, apropiat. **2.** așezare, orînduire, orînduială; alcătuire potrivit unui anumit plan. ● ordonare a părților unui discurs, ale unei compoziții etc. **3.** stare sufletească. [gen. *-iei.* var. *dispozițiune* s.f. / cf. fr. *disposition*, it *disposizione*, lat. *dispositio*]

dispréț *s.n.* sentiment care face pe cineva să nu aibă stimă pentru altcineva sau să nu considere bun un lucru. ● desconsiderare a unei persoane sau a unui lucru. [pl. *-țuri.* / <it. *disprezzo*]

disprețuí *vb.* IV. *tr.* a avea dispreț pentru cineva sau pentru ceva, a desconsidera pe cineva. ● a nu prețui pe cineva sau ceva. [cf. it. *disprezzare*]

disprețuitór *adj.* care disprețuiește. // *adv.* cu dispreț. [<*disprețui*]

disproporție *s.f.* lipsă de proporție; nepotrivire între diferitele elemente ale unui tot. [gen. *-iei.* var. *disproporțiune* s.f. / cf. fr. *disproportion*]

disproporționát *adj.* lipsit de proporție. (pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *disproportionné*]

disprósiu *s.n.* element trivalent din familia pămînturilor rare. [pron. *-siu.* / <fr. *dysprosium*]

dispúne *vb.* III. **1.** *tr.* a hotărî, a decide; a ordona. **2.** *intr.* a avea la dispoziție; a avea posibilitatea de a decide după plac. **3.** *intr.* a învinge într-o competiție sportivă. **4.** *tr.* a așeza, a dispune într-o anumită ordine. **5.** *refl.* a căpăta bună dispoziție, a se înveseli. [p.i. *dispún*, conj. *-nă.* / după fr. *disposer*, lat. *disponere*]

dispús *adj.* aflat într-o stare sufletească potrivită pentru a face un lucru; gata să... ○ *a fi bine* ~ = a avea bună dispoziție, a fi vesel; *(fig.)* a fi ușor ametit de băutură; *a fi prost* ~ = a fi indispus. [<*dispune*]

disputá *vb.* I. *tr.* **1.** a fi în luptă, a lupta pentru ceva, a rivaliza. ● *intr.* a susține o dispută. ● *refl. (despre competiții sportive)* a avea loc, a se desfășura. **2.** a contesta (cuiva) un drept, o situație. [p.i. *dispút.* /<fr. *disputer*, it., lat. *disputare*]

disputábil *adj.* care poate fi disputat. [cf. fr. *disputable*]

disputáre *s.f.* acțiunea de a (se) disputa și rezultatul ei; dispută. [<*disputa*]

disputát *adj.* contestat, în dispută, asupra căruia nu s-a căzut de acord. [cf. fr. *disputé*]

dispútă *s.f.* **1.** dezbatere, discuție aprinsă, controversă (cu privire la un subiect, la o temă); *(p. ext.)* diferend, ceartă. **2.** *(sport)* competiție, întrecere; luptă pentru obținerea victoriei. [<fr. *dispute*, it. *disputa*]

distánt *adj.* rece, rezervat, necomunicativ, bățos. [<fr. *distant*]

distanțá *vb.* I. **1.** *tr.* a lăsa anumite distanțe între obiecte sau ființe; a rări. **2.** *refl.* a întrece, a depăși. ● a se depărta, a lăsa în urmă. ● *(fig.)* a se deosebi (de cineva) ca valoare. [<fr. *distancer*, it. *distanziare*]

distánță *s.f.* **1.** spațiu, interval care există, se întinde între două lucruri, între două locuri etc. **2.** depărtare. **3.** interval de timp. **4.** *(fig.)* diferență de rang, de situație între două persoane. [<fr. *distance*, it. *distanza*, cf. lat. *distantia*]

distanțiér *s.n.* **1.** compas măsurător. **2.** piesă care menține o anumită distanță între două părți ale unei mașini. [pron. *-ți-er.* / <*distanță*]

disténsie *s. f. (med.)* întindere sau umflare excesivă. [pron. *-si-e.* gen. *-iei.* / < fr. *distension*, lat. *distensio*]

distih *s.n.* reunire de două versuri cu structură metrică deosebită, care formează o strofă. [<lat., gr. *distichos* — care are două versuri]

distil *s.n.* edificiu sau element arhitectonic a cărui fațadă are numai două coloane. [<fr. *distyle*, cf. gr. *dis* — de două ori, *stylos* — coloană]

distilá *vb.* I. *tr.* a transforma în vapori un lichid și a-l condensa după aceea, pentru a separa astfel din el corpurile nevolatile pe care le conține. [p.i. *-lez*, 3,6 *-leză*. / <fr. *distiller*, it., lat. *distillare*]

distiláre *s.f.* acțiunea de a distila și rezultatul ei; distilație. [<*distila*]

distilát *adj., s.n.* (produs) obținut prin distilare. [<*distila*]

distilatór[1] *s.n.* aparat de distilat. [cf. fr. *distillateur*]

distilatór[2] *s.m.* și *f.* persoană care distilează. [cf. fr. *distillateur*]

distilație *s.f. (rar)* distilare. [gen. *-iei.* var. *distilațiune* s.f. / cf. fr. *distillation*, lat. *distillatio*]

distilerie *s.f.* instalație industrială pentru distilare, v. r a f i n ă r i e. [gen. *-iei.* / cf. fr. *distillerie*, it. *distilleria*]

distimie *s.f. (liv.)* neliniște, tristețe. [gen. *-iei.* / <fr. *dysthymie*, gr. *dysthymia*]

distinct *adj.* **1.** separat, deosebit, diferit de altceva. **2.** clar, deslușit. [<fr. *distinct*, cf. lat. *distinctus*]

distinctiv *adj.* care distinge. ● deosebitor, caracteristic. [<fr. *distinctif*]

distincție *s.f.* **1.** deosebire, diferență (în raport cu ceva). **2.** finețe; strălucire, noblețe; eleganță în ținută, în purtări. **3.** semn de deosebită prețuire, stimă acordată cuiva; *(p. ext.)* semn onorific cu care se recompensează un merit. [gen. *-iei.* var. *distincțiune* s.f./cf. fr. *distinction*, lat. *distinctio*]

distínge *vb.* III. **1.** *tr.* a deosebi un lucru de altul. ● a vedea lămurit, a desluși, a observa. **2.** *refl.* a ieși din comun, a se remarca, a se evidenția. **3.** *tr.* a acorda cuiva o distincție, un premiu. [p.i. *disting*, perf. s. *-insei*, part. *-ins.* / <fr. *distinguer*, it. *distinguere*, lat. *distingere*]

distíngere *s.f.* acțiunea de a (se) distinge și *(rar)* rezultatul ei; deosebire. [<*distinge*]

distins *adj.* remarcabil, deosebit, eminent. ● elegant, grațios, strălucitor (în purtări, în ținută). [<*distinge*]

distócic *adj.* care este în legătură cu distocia; de distocie. [<fr. *dystocique*]

distocie *s.f.* naștere grea, dificilă la animale. [gen. *-iei.* / <fr. *dystocie*, cf. gr. *dys* — greu, *tokos* — naștere]

distóm *s.m.* vierme parazit de formă plată, care se localizează în ficatul erbivorelor. [<fr. *distome*, cf. gr. *distomos* — cu gură dublă]

distomatóză *s.f.* boală a animalelor erbivore cauzată de prezența distomilor în ficat; gălbează. [<fr. *distomatose*]

distonă *vb.* I. *intr.* a fi neconcordant, în neconcordanță, în dezacord, a nu se potrivi. [p.i. 3,6 *-nează*. / <germ. *distonieren*]

distonánt *adj.* care distonează. [<*distona*]

distonáre *s.f.* intonare falsă a unui sunet. [<*distona*]

distonie *s.f.* anomalie în funcționarea organismului sau a vreunui organ. [gen. *-iei.* / <fr. *dystonie*, cf. gr. *dys* — greu, *tonos* — tonus]

distórs *adj. (rar)* răsucit. [<fr. *distors*]

distorsiúne *s.f.* **1.** aberație a unei imagini sau a unei oscilații de la forma inițială. **2.** răsucire, torsiune a unei părți a corpului. [pron. *-si-u-.* var. (rar) *distorsie* s.f. /cf. fr. *distorsion*, lat. *distorsio*]

distrá *vb.* I. *tr.* a îndepărta atenția cuiva de la ceva care îl obosește sau îl obsedează. ● *tr.* și *refl.* a petrece sau a face să petreacă, a (se) destinde, a (se) amuza. [<fr. *distraire*]

distractiv *adj.* plăcut, amuzant. [<*distracție*]

distracție *s.f.* **1.** ceea ce amuză, distrează; petrecere, amuzament. **2.** neatenție. [gen. *-iei.* var. *distracțiune* s.f. / cf. fr. *distraction*, lat. *distractio*]

distráge *vb.* III. *tr.* a abate gîndul, atenția cuiva de la ceva care îl preocupă, îl obsedează etc. [p.i. *distrág*, perf. s. *-trăsei*, part. *-tras.* / <fr. *distraire*, lat. *distrahere*, după *trage*]

distrát *adj.* cu gîndul aiurea; neatent. [<*distra*]

distribuí *vb.* IV. *tr.* a împărți la mai multe persoane; a repartiza în mai multe locuri. [pron. *-bu-i.* p.i. *distribui*, 3,6 *-ie.* / <fr. *distribuer*, cf. lat. *distribuere*]

distribuítor[1] *s.n.* aparat aplicat la o mașină pentru a asigura distribuirea forței motrice, împrăștierea uniformă a unor semințe, a unor chimicale etc. [cf. fr. *distributeur*]

distribuítor[2] *s.m.* și *f.* persoană care distribuie (mărfuri, alimente, materiale etc.). [<*distribui*]

distributiv *adj. numeral* ~ = numeral care indică repartizarea unor obiecte sau a unor ființe; *atenție distributivă* = atenție care se poate îndrepta în mai multe părți deodată; atenție dispersată. [cf. fr. *distributif*, lat. *distributivus*]

distribúție *s. f.* **1.** distribuire, repartizare, împărțire. ● felul cum sînt repartizate rolurile unei piese, ale unui film etc.; *(p. ext.)* totalitatea actorilor dintr-o piesă de teatru. **2.** totalitatea organelor unei mașini, care comandă automat diferite faze de funcționare ale acesteia. [gen. *-iei.* var. *distribuțiune* s.f. / cf. fr. *distribution*, lat. *distributio*]

district *s.n.* subdiviziune teritorial-administrativă în anumite țări; ținut. [<fr. *district*]

districtuál *adj.* care ține de district, referitor la district. [pron. *-tu-al.* / cf. *district*]

distriglif *s.n.* spațiu care separă două triglife unul de altul. [var. *distriglifă* s.f., *ditriglif* s.n. / <fr. *distriglyphe*]
distrófie *adj.* de distrofie, privitor la distrofie. // *s.m.* și *f.* suferind de distrofie. [<fr. *dystrophique*]
distrofie *s.f.* stare patologică constînd în dezorganizarea nutriției țesuturilor sau a organelor. [gen. *-iei.* / <fr. *dystrophie*, cf. gr. *dys* — greu, *trophe* — hrană]
distructív *adj.* distrugător, nimicitor. [var. *destructiv, -ă* adj. / <fr. *destructif*, după *distruge*]
distrugătór *adj.* care distruge, distructiv. // *s.n.* navă ușoară de luptă, de mare viteză, înarmată cu tunuri, torpile etc. și folosită mai ales pentru protecția navelor mari, a convoaielor și la vînătoarea de submarine. [după fr. *destructeur*]
distrúge *vb.* III. *tr.* a face să nu mai existe; a nimici. [p.i. *distrúg*, perf. s. *-usei*, part. *-us.* / <it. *distrugere*]
disuadá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a abate pe cineva de la o hotărîre. [pron. *su-a-.* / < fr. *dissuader*]
disuasív *adj.* care determină schimbarea unei hotăriri. [< fr. *dissuasif*]
disurie *s.f.* greutate la urinare. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *dysurie*, cf. gr. *dys* — greu, *ourein* — a urina]
ditirámb *s.m.* poem liric dedicat zeului Bachus; *(p. ext.)* poem liric entuziast. ● *(fig.)* elogiu exagerat adus unei persoane. [<lat. *dithyrambus*, gr. *dithyrambos*]
ditirámbic *adj.* (*despre stil, vorbire* etc.) exagerat laudativ; elogios. ● entuziast. [<lat. *dithyrambicus*]
diurétic *adj., s.n. (med.)* (substanță) care activează secreția urinară. [pron. *di-u-.* / <fr. *diurétique*]
diuréză *s.f.* activare a secreției urinare. [<fr. *diurèse*]
diúrn *adj.* care se petrece în timp de o zi. ○ *mișcare diurnă* = mișcare aparentă a aștrilor care are loc în 24 de ore. ● care se face în timpul zilei, de zi. [<fr. *diurne*, it. *diurno*, lat. *diurnus*]
diurnál *s.n.* 1. carte care cuprinde rugăciunile de zi (la catolici). 2. povestire a faptelor zilnice, povestire de zi cu zi a faptelor. [pron. *di-ur-.* pl. *-le.* / <fr. *diurnal*, cf. lat. t. *diurnale*]
diúrnă *s.f.* sumă acordată pe timp de o zi unui salariat care pleacă în deplasare, pentru acoperirea cheltuielilor făcute. ● plata unui angajat cu ziua. [<lat. *diurna*]
diurníst *s.m.* și *f.* funcționar plătit cu ziua. [pron. *di-ur-.* pl. *-iști*, *-iste.* / < *diurnă*]
div *adj. (rar)* divin. // *s.m.* duh rău în mitologia musulmană. [< lat. *divus*, cf. fr. *dive*]
divagá *vb.* I. *intr.* a se îndepărta de la un subiect, de la o temă; *(p. ext.)* a rătăci, a vorbi aiurea. [<fr. *divaguer*, cf. lat. *divagari*]
divagáre *s.f.* faptul de a divaga. ● schimbarea direcției unui curs de apă cînd ajunge în regiunile joase cu pantă mică. [<*divaga*]
divagáție *s.f.* îndepărtare de la o temă, de la un subiect etc.; digresiune, divagare. [gen. *-iei.* var. *divagațiune* s.f. cf. fr. *divagation*, it. *divagazione*]
divaricáție *s.f. (med.)* lărgire, depărtare a marginilor unei răni. [<fr. *divarication*]
dívă *s.f. (înv.)* cîntăreață cu renume; artistă de cinematograf renumită; *(peior.)* femeie care dorește să fie admirată; femeie care frapează. [<it., fr. *diva*]
divergént *adj.* 1. *(despre linii, raze* etc.) care, pornind dintr-un punct, se depărtează în direcții diferite. ○ *lentilă divergentă* = lentilă care împrăștie razele incidente, paralele. ● *(mat.; despre o serie)* al cărei termeni nu au o sumă determinată. 2. *(fig.; despre păreri, concepții)* deosebit, în contradicție, contradictoriu. [<fr. *divergent*]
divergénță *s.f.* 1. deosebire, opoziție de păreri, de concepții etc.; *(p. ext.)* neînțelegere. 2. stare a două raze, a două drepte care se îndepărtează mereu una de alta. ● proprietate a unei serii de a nu avea o sumă determinată a termenilor săi. [cf. fr. *divergence*, it. *divergenza*]
divérs *adj.* care prezintă mai multe fețe, diferit, variat; felurit. ○ *fapt* ~ = fapt obișnuit, neînsemnat. // *s.f. pl.* chestiuni (mai mici) de mai mică importanță. [<fr. *divers*, it. *diverso*, lat. *diversus*]
diversificá *vb.* I. *tr.* a schimba ceva făcîndu-l să aibă forme multiple și variate; a face să se deosebească. [p.i. *diversífic.* /<it. *diversificare*]
diversificáre *s.f.* acțiunea de a diversifica și rezultatul ei; deosebire. [<*diversifica*]
diversionísm *s.n.* atitudine de diversionist. [pron. *-si-o-.*/ cf. *diversiune*]
diversionist *adj.* de diversiune, care urmărește să provoace o diversiune. // *s.m.* și *f.* cel care provoacă sau încearcă să provoace o diversiune. [pron. *-si-o-.* / <*diversiune, diversionism*]
diversitáte *s. f.* felurime, varietate. [cf. fr. *diversité*]
diversiúne *s. f.* 1. încercare de a schimba cursul unei acțiuni, de a abate intențiile sau preocupările cuiva. 2. acțiune politică întreprinsă de un guvern reacționar cu scopul de a îndrepta atenția opiniei publice într-o direcție nepericuloasă pentru el sau de a abate clasa muncitoare de la lupta pentru adevăratele ei interese. 3. operație militară care urmărește abaterea atenției forțelor inamicului dintr-un anumit punct (în care urmează a fi atacat). [cf. fr. *diversion*, it. *diversione*, lat. *diversio*]
diverticul *s.n. (anat.)* apendice care are o cavitate interioară și se termină ca un fund de sac. [<fr. *diverticule*, cf. lat. *diverticulum*]
divertisménț *s.n.* 1. recreare plăcută și amuzantă; distracție. ● episod distractiv alcătuit din dansuri și arii, introdus în teatrul din sec. XVII—XVIII; mică piesă scrisă pentru teatrul de societate. 2. *(muz.)* piesă instrumentală alcătuită din mai multe părți succesive, cu caracter zglobiu, fantezist, capricios, amuzant. ● suită ușoară de bucăți muzicale. ● secțiunea a doua a unei fugi. ● suită de diferite dansuri. [<fr. *divertissement*]
divétă *s.f. (franțuzism)* cîntăreață de operetă sau de café-concert. [<fr. *divette*]

divide *vb.* III. *tr.* și *refl.* a (se) împărți, a (se) diviza. [p.i. *divid.* / <lat., it. *dividere*]

dividénd *s.n.* parte din profitul unei societăți pe acțiuni care se dă unui acționar în raport cu acțiunile pe care le are. [pl. *-de, -duri.* / cf. fr. *dividende*, it. *dividente*, lat. *dividendus* — care trebuie împărțit]

divín *adj.* **1.** dumnezeiesc; de zeu, de la zei. ● făcut pentru preamărirea lui Dumnezeu; bisericesc, religios. **2.** *(fig.)* minunat, splendid, încîntător. [cf. lat. *divinus*, fr. *divin*, it. *divino*]

divinatóriu *adj. (liv.)* privitor la divinație, care ajută la ghicit. [pron. *-riu.* / <fr. *divinatoire*]

divinație *s.f. (liv.)* pretinsă putere de a prezice viitorul. [gen. *-iei.* var. *devinație* s.f. / cf. fr. *divination*, lat. *divinatio*]

divinitáte *s.f.* **1.** ființă socotită de cei mistici drept creatoare și cîrmuitoare a lumii; Dumnezeu, zeu. **2.** esență, natură divină. [cf. lat. *divinitas*, fr. *divinité*]

divinizá *vb.* I. *tr.* a iubi, a adora (ca pe un zeu, ca pe o divinitate). ● a pune în rîndul zeilor, al divinităților. [<fr. *diviniser*]

divinizáre *s.f.* acțiunea de a diviniza și rezultatul ei; adorare. [<*diviniza*]

divitísm *s.n. (rar)* bogăție foarte mare, avere fabuloasă. [<fr. *divitisme*, cf. lat. *dives* — bogat]

diviz *adj.* împărțit (între moștenitori). [cf. fr. *divis*, lat. *divisus*]

divizá *vb.* I. **1.** *tr.* a împărți, a divide. ● *(mat.)* a face o împărțire; a împărți. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) despărți în grupuri. ● a (se) dezbina. [<fr. *diviser*]

divizáre *s.f.* acțiunea de a (se) diviza și rezultatul ei; diviziune. [<*diviza*]

divizibil *adj.* care se poate diviza. ● *(mat.; despre numere)* care poate fi împărțit exact cu un număr. [cf. fr. *divisible*, lat. *divisibilis*]

divizibilitáte *s.f.* calitatea de a putea fi împărțit, de a fi divizibil; *(spec.)* calitate a unui număr de a se putea împărți exact cu un alt număr. [cf. fr. *divisibilité*]

divizie *s.f.* **1.** mare unitate militară care are mai multe regimente de arme diferite sau mai multe nave de război. ● comandamentul unei asemenea unități militare. **2.** categorie de calificare a echipelor sportive. [gen. *-iei.* / <rus. *diviziia*, cf. fr. *division*]

divizión *s.n.* subunitate de artilerie (în trecut și de cavalerie) cuprinzînd mai multe baterii (sau escadroane). ○ ~ *de nave* = unitate în forțele maritime militare formată din mai multe nave de același tip. [cf. fr. *division*, rus. *divizion*]

divizionár *adj.* **1.** referitor la o împărțire, care presupune o împărțire. ○ *monedă divizionară* = monedă măruntă, reprezentînd o fracțiune a unității monetare legale; bani mărunți. **2.** care aparține unei divizii. [pron. *-zi-o-.*/ cf. fr. *divisionnaire*]

diviziúne *s.f.* împărțire. ○ *diviziunea muncii* = împărțire a unui proces de producție în mai multe operații specializate. ● fragment, parte, unitate care este obținută printr-o împărțire. [cf. lat. *divisio*, fr. *division*]

divizór *s.m. (mat.)* împărțitor. ○ ~ *comun* = număr întreg care împarte exact două sau mai multe numere date. [cf. fr. *diviseur*, lat. *divisor*]

divórț *s.n.* desfacere a unei căsătorii pe cale legală. [var. *divors* s.n. / <lat. *divortium*, cf. it. *divorzio*, fr. *divorce*]

divorțá *vb.* I. *intr. (despre soți)* a se despărți, a rupe căsătoria prin divorț. [var. *divorsa* vb. I. / cf. fr. *divorcer*, it. *divorziare*]

divulgá *vb.* I. *tr.* a da în vileag, a trăda, a face cunoscut (un secret, ceva ce nu știe nimeni). [p.i. *divúlg.* / <fr. *divulguer*, it., lat. *divulgare*]

divulgáre *s.f.* acțiunea de a divulga și rezultatul ei; dare în vileag. [<*divulga*]

divulgatór *s.m.* și *f.* cel care divulgă. [cf. fr. *divulgateur*, lat. *divulgator*]

divulsiúne *s.f. (liv.)* smulgere, extragere, scoatere violentă. [pron. *-si-u-.* var. *divulsie* s.f. / <fr. *divulsion*, lat. *divulsio*]

dixtuor *s.n.* compoziție muzicală pentru zece părți concertante. ● ansamblu format din zece interpreți. [pron. *-tu-or.* / <fr. *dixtuor*]

dizaharidă *s.f.* substanță aparținînd grupului de zaharuri a căror moleculă provine din condensarea a două molecule de monozaharide. [<fr. *disaccharide*]

dizarmonie *s.f. (liv.)* lipsă de armonie, discordanță. [gen. *-iei.*/ <it. *disarmonia*]

dizendocrinie *s.f.* tulburare în funcționarea glandelor endocrine. [<fr. *dysendocrinie*, cf. gr. *dys*—dificil, *endocrinein* — endrocrin]

dizentérie *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de dizenterie. / < fr. *dysentérique*]

dizenterie *s.f.* boală contagioasă manifestată prin dureri, ulcerații pe intestine și diaree cu sînge. [gen. *-iei.* var. *dezinterie* s.f. / <fr. *dysentérie*, cf. lat. *dysenteria* <*dys* — greu, *entera* — viscere, măruntaie]

dizéur *s.m.* cîntăreț de muzică ușoară. [pron. *dizör.* / <fr. *diseur*]

dizéuză *s.f.* cîntăreață de muzică ușoară. [pron. *dizöză.* / <fr. *diseuse*]

dizgrațiá *vb.* I. *tr. (uneori ironic)* a înceta de a mai favoriza pe cineva, a-l arunca în dizgrație. [p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* var. *dezgrația* vb. I. / <it. *disgraziare*, fr. *disgracier*, după *grație*]

dizgrație *s.f.* pierdere a favorii, a bunăvoinței unui om influent, cu putere. [gen. *-iei.* var. *dezgrație* s.f. / <it. *disgrazia*, cf. fr. *disgrâce*]

dizgrațiére *s.f.* acțiunea de a dizgrația și rezultatul ei; cădere în dizgrație. [<*dizgrația*]

dizgrațiós *adj.* lipsit de grație; urît, dezagreabil. [cf. it. *disgrazioso*, fr. *disgracieux*]

dizolúție *s.f. (liv.)* dizolvare; *(spec.)* împrăștiere, desființare. [gen. *-iei.*/ <lat. *dissolutio*, fr. *dissolution*]

dizolvá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** *(despre un corp, o substanță)* a (se) topi într-un lichid sau într-un gaz, obținînd(u-se) o soluție, a (se) dispersa într-un lichid sau într-un gaz. **2.** *(despre o societate, o adunare* etc.) a

desființa sau a-și înceta activitatea. [p.i. *dizólv.* / <lat., it. *dissolvere*]
dizolvánt *adj.* **1.** *(adesea s.m.)* care are proprietatea de a dizolva. **2.** *(fig.)* nimicitor, ruinător, care descompune. [cf. fr. *dissolvant*]
dizolváre *s.f.* acțiunea de a (se) dizolva și rezultatul ei; dizoluție. [<*dizolva*]
do *s.m. invar.* prima treaptă din gama majoră tip; sunetul și nota muzicală corespunzătoare. ● denumirea uneia dintre cheile muzicale. [<it. *do*]
doc[1] *s.n.* pînză groasă de bumbac din care se confecționează haine ușoare, salopete etc. [<engl. *duck*]
doc[2] *s.n.* **1.** bazin înconjurat de cheiuri, în care staționează vapoarele în timpul încărcării și descărcării mărfurilor; totalitatea instalațiilor, clădirilor și a serviciilor unui port. ○ ~ *plutitor* = instalație plutitoare care se folosește pentru repararea navelor. **2.** magazie de mărfuri, de cereale, așezată pe cheiul unui port; antrepozit. [<engl., fr. *dock*]
docár *s.n.* trăsurică ușoară cu două sau patru roți, care uneori este acoperită cu pînză. [<fr. *dog-cart*, engl. *dog-car*]
docént *s.m. (în vechea organizare a învățămîntului)* profesor universitar neretribuit, la al cărui curs studenții nu erau obligați să dea examen. ● titlu în învățămîntul universitar. [<germ. *Dozent*, cf. lat. *docens* <*docere* — a învăța]
docénță *s.f.* titlul și demnitatea de docent. ● examen pentru obținerea acestui titlu. [<*docent*]
docetísm *s.n.* erezie de la începuturile bisericii creștine, care susținea că Iisus Cristos nu ar fi fost om decît în aparență. [<fr. *docétisme*, cf. gr. *dokein* — a părea]
dochér *s.m.* muncitor care lucrează în docuri. [pl. *-ri.* / <fr., engl. *docker*]
dóchmius *s.n.* picior de vers antic compus dintr-o silabă scurtă, două lungi, urmate de o silabă scurtă și iarăși de una lungă. [pron. *-mi-us.* / <fr., lat. *dochmius*, gr. *dochmios*]
docil *adj.* supus, ascultător, blînd. [cf. fr. *docile*, lat. *docilis*]
docilitáte *s.f.* însușirea de a fi docil; supunere, blîndețe. [cf. fr. *docilité*, lat. *docilitas*]
docimazie *s.f.* **1.** cercetare care se făcea în vechea Atenă asupra cetățenilor care urmau să primească diferite funcții. **2.** cercetare a cauzelor unui deces prin probe speciale de laborator. **3.** disciplină care determină proporția de metale utilizabile conținute de minereuri. [gen. *-iei.* / <fr. *docimasie*, gr. *dokimasia*]
doct *adj. (uneori ironic)* învățat, savant, erudit. [cf. fr. *docte*, lat. *doctus*]
dóctor *s.m.* posesor al unui înalt titlu, conferit în urma unui examen special și a unei teze. ● persoană care are studii medicale superioare și posedă dreptul de a practica medicina; medic. ● *(fam.)* persoană foarte pricepută într-un anumit domeniu. [<lat. *doctor*, cf. fr. *docteur*, germ. *Doktor*]
doctorál *adj. (despre atitudini, ton)* afectat, pedant, încrezut. [cf. fr. *doctoral*]
doctorând *s.m.* și *f.* persoană care studiază în vederea obținerii doctoratului. [<germ. *Doktorand*]
doctorantúră *s.f.* doctorat.
doctorát *s.n.* cel mai înalt grad sau titlu, conferit (de o universitate) unei persoane care a susținut cu succes un examen special și o teză scrisă în vederea obținerii titlului de doctor (**1**). [<fr. *doctorat*]
doctorie *s.f.* medicament; *(pop.)* leac, doftorie. [gen. *-iei.* / <*doctor*]
doctrinál *adj.* care este în legătură cu o doctrină, de doctrină. [<fr. *doctrinal*]
doctrinár[1] *adj.* care se referă la o doctrină; de doctrină. [cf. fr. *doctrinaire*]
doctrinár[2] *s.m.* și *f.* întemeietor, creator sau susținător al unei doctrine. [cf. fr. *doctrinaire*]
doctrínă *s.f.* sistem filozofic, politic, religios etc. ● totalitatea principiilor, a tezelor fundamentale ale unui anumit domeniu. [<fr. *doctrine*, lat. *doctrina*]
documént *s.n.* act, dovadă scrisă prin care se atestă un fapt, se conferă, se recunoaște un drept, o obligație etc. ● scrisoare, lucru (text, înscris, inscripție, fotografie, monument etc.) care poate servi la cunoașterea mai temeinică a unui eveniment, a unui fapt istoric sau actual. [<lat. *documentum*, cf. fr. *document*, it. *documento*]
documentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) informa, a (se) sprijini (într-)o cercetare, (într-)o afirmație etc. pe documente. [<fr. *documenter*, it. *documentare*]
documentár *adj.* bazat pe documente; care servește la documentare. // *s.n.* film, scriere care înfățișează fapte reale, pe bază de documente, de documentație. [cf. fr. *documentaire*]
documentáre *s.f.* acțiunea de a (se) documenta și rezultatul ei; documentație. [<*documenta*]
documentarist *s.m.* și *f.* **1.** persoană care se ocupă cu documentarea, cu informarea științifică referitoare la o problemă sau la un domeniu de activitate. **2.** autor de filme documentare. [cf. fr. *documentaliste*, *documentariste*]
documentáție *s.f.* totalitatea informațiilor, a documentelor cu privire la o anumită problemă sau la un anumit domeniu. [gen. *-iei.* var. *documentațiune* s.f. / cf. fr. *documentation*]
dodecaédric *adj.* de dodecaedru, privitor la dodecaedru. [pron. *-ca-e-.* / <fr. *dodécaédrique*]
dodecaédru *s.n.* poliedru cu douăsprezece fețe. ● cristal care are douăsprezece fețe. [<fr. *dodécaèdre*, cf. gr. *dodeka* — douăsprezece, *hedra* — bază]
dodecafonism *s.n.* tehnică formalistă de compoziție în muzica modernă, care se bazează pe negarea totală a structurii tonale a sunetelor, compozitorul alcătuind o „serie" compusă din douăsprezece sunete, în cadrul căreia efectuează schimbări, creînd „modul" ei. [<fr. *dodécaphonisme*, cf. gr. *dodeka* — douăsprezece, *phone* — sunet]
dodecagón *s.n.* poligon cu douăspreze laturi și douăsprezece unghiuri. [<fr. *dodécagone*, cf. gr. *dodeka* — douăsprezece, *gonia* — unghi]

dodecagonál *adj.* care are douăsprezece laturi. [cf. fr. *dodécagonal*]
dodecasilăb *s.m.* vers de douăsprezece silabe. [cf. fr. *dodécasyllabe*, lat. *duodecasyllabus*, gr. *dodeka* — douăsprezece, *syllabe* — silabă]
dodecasilábic *adj. (despre versuri)* care are douăsprezece silabe. [<fr. *dodécasyllabique*]
dodecastíl *s.n.* edificiu a cărui fațadă are douăsprezece coloane. [<fr. *dodécastyle*, cf. gr. *dodeka* — douăsprezece, *stylos* — coloană]
dog *s.m.* câine mare de pază (și de vânătoare), cu părul scurt și lins, cu urechile lăsate în jos și cu botul turtit. [<fr. *dogue*, cf. engl. *(watch-)dog*]
dogál *adj.* al dogelui, de doge. [<it. *dogale*]
dogát *s.n.* demnitate de doge; timpul în care guvernează un doge. ● formă de guvernământ; teritoriu condus de un doge. [<it. *dogato*]
dóge *s.m.* conducător (ales prin vot) al vechilor republici italiene Veneția și Genova. [<it. *doge*]
dógger *s.n.* epoca mijlocie a jurasicului. [<fr. *dogger*]
dogmátic *adj.* **1.** referitor la dogmele unei religii, (cu caracter) de dogmă. **2.** care respectă cu strictețe dogmele. ● mărginit, închistat în dogme. ● necreator. [cf. lat. *dogmaticus*, fr. *dogmatique*]
dogmátică *s.f.* expunere sistematică a dogmelor unei religii; tratat asupra dogmelor. [cf. fr. *dogmatique*]
dogmatism *s.n.* atitudine caracteristică sistemelor teoretice lipsite de spirit creator, care apără în mod necritic ceea ce este perimat și luptă împotriva a ceea ce este nou. [<fr. *dogmatisme*]
dogmatizá *vb.* I. *intr.* **1.** a învăța dogmele. **2.** *(fig.)* a vorbi pe un ton sentențios, de dogmă, care nu admite replică. [<fr. *dogmatiser*]
dógmă *s.f.* **1.** principiu fundamental al unei doctrine religioase sau filozofice, obligatoriu pentru toți adepții ei, asupra căruia nu este îngăduit să se discute. **2.** învățătură, teză care trebuie acceptată fără dovezi, orbește, necritic și este impusă obligatoriu pentru toți adepții ei. [<lat., gr. *dogma*, cf. fr. *dogme*]
dol *s.n.* orice mijloc viclean folosit pentru a determina pe cineva să încheie un contract care este în defavoarea lui. [<lat. *dolus*, cf. fr. *dol*]
dolantínă *s.f.* medicament de sinteză, de tipul morfinei, întrebuințat ca analgezic. [<fr. *dolantine*, nume comercial]
dolár *s.m.* unitate monetară în S.U.A., în Canada etc. [<engl., fr. *dollar*]
dólce *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* dulce, delicat. [<it. *dolce*]
doleánță *s.f.* dorință exprimată printr-o cerere; deziderat. ● plângere; reclamație. [pron. *-le-an-*. / <fr. *doléances*, cf. lat. *dolere* — a se plânge]
dolénte *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* dureros, cu tristețe. [<it. *dolente*]
dolihocefál *adj., s.m.* și *f.* (om) cu capul, cu craniul lunguieț, alungit. [<fr. *dolichocéphale*, cf. gr. *dolichos* — alungit, *kephale* — cap]
dolihocefálie *s.f.* însușirea de a fi dolihocefal. [gen. *-iei*. /<fr. *dolichocéphalie*]
dóliu *s.n.* jale, tristețe, durere cauzată de moartea cuiva apropiat, de o nenorocire obștească etc.; atitudine plină de tristețe a unui om căruia i-a murit cineva. ○ *zi de ~* = zi care amintește de un eveniment dureros; *în ~* = în negru. [pron. *-liu.* / cf. lat. *dolium*, it. *doglia*, fr. *deuil*]
dólium *s.n.* vas mare de lut de dimensiunile unui butoi, folosit de greci și de romani pentru păstrarea lichidelor ori ca depozit de grâu. [<lat. *dolium*]
dolmán *s.n.* haină groasă și scurtă (îmbodobită cu brandenburguri) purtată mai ales de militari. [cf. fr. *dolman*, germ. *Dolman*]
dolmén *s.n.* monument funerar megalitic, alcătuit dintr-o piatră plată așezată orizontal pe două pietre verticale. [<fr. *dolmen*, cf. celt. *tolmen* — masă de piatră]
dolomítă *s.f.* mineral alcătuit din carbonat de calciu și de magneziu, care intră în constituția unor mari masive muntoase; *(p. ext.)* rocă calcaroasă care conține magneziu. [var. *dolomit* s.n. / <fr. *dolomite*]
dolomític *adj.* care conține dolomită. [cf. fr. *dolomitique*]
dolomitizáre *s.f.* îmbogățire naturală în magneziu a rocilor calcaroase. [după fr. *dolomitisation*]
dolón *s.n.* velă mică, pătrată, învergată pe un catarg înclinat, la o navă de transport feniciană. [<gr. *dolon*, cf. lat. *dolo*]
dolóric *adj. senzații dolorice* = senzații de durere. [cf. lat. *dolor* — durere]
dolosív *adj. (despre contracte)* care este făcut prin înșelăciune, cu caracter de doi. [var. *doloziv*, *-ă* adj. / <fr. *dolosif*]
dom *s.n.* **1.** catedrală de mari proporții; *(p. restr.)* cupola de deasupra unui edificiu monumental. **2.** structură geologică de forma unei bolți circulare. **3.** recipient montat în partea superioară a unei căldări orizontale cu aburi. [<fr. *dôme*, it. *duomo*, germ. *Dom*]
domeniál *adj.* care aparține unui domeniu. [pron. *-ni-al.* / cf. fr. *domanial*]
doméniu *s.n.* **1.** bunuri imobiliare (pământ, construcții etc.) aparținând unui stat, unui suveran sau unui moșier. **2.** sector al unei arte, al unei științe, al unei activități etc. [pron. *-niu.* / <lat. *dominium*, cf. fr. *domaine*, it. *dominio*]
doméstic *adj.* **1.** *(despre animale)* care trăiește lângă casa omului; de casă. **2.** *(despre ocupații, condiții de trai)* de casă, familial. [cf. fr. *domestique*, lat. *domesticus*]
domestici *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) face domestic; a (se) îmblânzi. [cf. fr. *domestiquer*]
domesticitáte *s.f.* **1.** starea unui animal domestic. **2.** *(franțuzism)* situația de servitor. ● totalitatea servitorilor unei case. [< fr. *domesticité*]
domiciliá *vb.* I. *intr.* a locui, a-și avea domiciliul undeva. [pron. *-li-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *domicilier*]
domiciliár *adj.* relativ la domiciliu. [cf. fr. *domiciliaire*]
domiciliére *s.f.* acțiunea de a domicilia și rezultatul ei. [<*domicilia*]

domiciliu *s.n.* loc, casă unde locuiește în mod stabil cineva. [cf. fr. *domicile*, lat. *domicilium*

dominá *vb.* I. **1.** *tr.* a ține sub influența sa; a stăpîni în mod absolut. ● *refl.* a se stăpîni, a se reține. **2.** *tr. (fig.)* a fi mai ridicat decît locurile înconjurătoare, a întrece. **3.** *intr.* a se impune, a predomina. [p.i. *dómin* și *-nez*. / <fr. *dominer*, it., lat. *dominare*]

dominánt *adj.* care domină; preponderent. ● specific, caracteristic. [cf. fr. *dominant*]

dominántă *s.f.* **1.** treapta a cincea a oricărei game diatonice. **2.** nuanță coloristică sau culoare în exces într-o imagine cinematografică în culori. [<it. *dominante*]

domináre *s.f.* acțiunea de a (se) domina și rezultatul ei; dominație. [<*domina*]

dominatór *adj. (rar)* dominant. [cf. fr. *dominateur*, lat. *dominator*]

dominație *s.f.* dominare, stăpînire; autoritate, putere suverană. [gen. *-iei*. var. *dominațiune* s.f. / cf. fr. *domination*, lat. *dominatio*]

dominicán *s.m.* și *f.* călugăr dintr-un ordin monahal catolic înființat la sfîrșitul secolului al XII-lea. // *adj.* care ține de ordinul dominicanilor, privitor la ordinul dominicanilor. [cf. fr. *dominicain* <*Dominic de Guzman*, predicator castilian]

dominión *s.n.* stat care face parte din Imperiul britanic, depinzînd de metropolă și avînd numai formal o oarecare autonomie. [pron. *-ni-on*. / <fr., engl. *dominion*]

dominó *s.n.* **I.** joc de societate format din cel puțin 28 de piese plate, dreptunghiulare, însemnate cu puncte (de la 0 pînă la 6). **II.** costumație de bal mascat compusă dintr-o mantie neagră cu glugă. ● persoană costumată în acest fel. [acc. și *dómino*. / <fr., it., sp. *domino*]

don *s.m.* titlu de curtoazie cu care se adresează spaniolii bărbaților. [<sp. *don*]

dóna[1] *s.f.* titlu cu care se adresează spaniolii femeilor. [pron. *do-nia*. / <sp. *doña*]

doná[2] *vb.* I. *tr.* a face o donație; a dărui. [<fr. *donner*, it., lat. *donare*]

donatár *s.m.* și *f.* persoană care primește o donație. [cf. lat. *donatarius*, fr. *donataire*]

donátă *s.f.* nume dat cărților tipărite înainte de invenția tiparului, a căror imprimare se făcea cu clișee gravate în lemn, acoperite cu cerneală. [<*(Aelius) Donatus*, gramatic latin din secolul al IV-lea]

donatór *s.m.* și *f.* persoană care face o donație. ○ ~ *de sînge* = persoană care dă o cantitate din sîngele său pentru a fi folosită la transfuzii. [cf. lat. *donator*, fr. *donateur*]

donativum *s.n.* dar în bani acordat soldaților de împărații romani la urcarea lor pe tron. [<lat. *donativum*]

donație *s.f.* act prin care una dintre părți procură un avantaj celeilalte părți fără a primi ceva în schimb; dar făcut printr-un act public. [gen. *-iei*. var. *donațiune* s.f. / cf. lat. *donatio*, fr. *donation*]

donchișotism *s.n. (liv.)* purtare extravagantă, caracteristică unui om care urmărește scopuri irealizabile, pentru care desfășoară un eroism steril în luptă cu obstacole imaginare. [cf. fr. *donquichottisme* <*Don Quijote*, eroul celebrei opere a lui Cervantes]

donjón *s.n.* turnul principal al unui castel medieval. [<fr. *donjon*]

donjuán *s.m. (fam.)* bărbat ahtiat după aventuri amoroase; cuceritor; crai. [pron. *-ju-an* și *don-hu-an*. / <*Don Juan*, celebru nobil spaniol, care apare ca personaj în multe opere, printre care o comedie a lui Molière]

donjuanésc *adj.* cu caracter de donjuanism. [pron. *ju-a-*. /<fr. *donjuanesque*]

donjuanísm *s.n.* atitudine, caracter de donjuan. [pron. *-ju-a-* și *don-hu-a-*. /<fr. *donjuanisme*]

dopá *vb.* I. *tr.* a da, a administra unui cal înainte de curse sau unui sportiv înainte de concurs, substanțe excitante, pentru obținerea unui efort suplimentar în vederea cîștigării probelor. [<fr. *doper*]

dopáj *s.n.* dopare. [< fr. *dopage*]

dopáre *s.f.* acțiunea de a dopa și rezultatul ei; dopaj. [<*dopa*]

dóping *s.n.* substanță care se administrează (fraudulos) unui cal, unui concurent pentru a-i da mai multă vigoare. [<engl., fr. *doping*]

dorádă *s.f.* nume dat mai multor pești teleosteni cu reflexe aurii. [<fr. *dorade*]

dóric *adj. stil* (sau *ordin*) ~ = ordin arhitectonic grec caracterizat prin sobrietate și simplitate, avînd coloanele fără bază și capitelurile fără ornamente. ● *(despre clădiri)* în stil doric. [cf. it. *dorico*, lat. *doricus*]

dorifór *s.m.* soldat din corpul de gardă al vechilor regi perși. [<fr. *doryphore*, cf. gr. *doryphoros* — purtător de lance]

dormézã *s.f.* un fel de canapea fără spetează, pe care se poate dormi. [<fr. *dormeuse*]

dormitá *vb.* I. *intr.* a moțăi, a dormi prost, cu întreruperi. [<lat. *dormitare*]

dormitór *s.n.* cameră de dormit (într-o locuință, într-o cazarmă, într-un internat etc.). ● mobila din camera de dormit. [<lat. *dormitorium*]

dorn *s.n.* **1.** unealtă de oțel cu care se fac găuri în tablă, în piele etc.; priboi. **2.** unealtă care funcționează după principiul burghiului de tăiat filete, folosită la săpatul sondelor. [<germ. *Dorn*]

dorsál *adj.* din regiunea spatelui. [cf. fr. *dorsal*, it. *dorsale*]

dosár *s.n.* totalitatea actelor scrise (adesea adunate la un loc) privitoare la o afacere, la o persoană etc.; învelitoare, copertă de carton în care se păstrează aceste acte. [după fr. *dossier*]

dotá *vb.* I. *tr.* **1.** a prevedea (o instituție etc.) cu cele necesare. **2.** *(fig.)* a înzestra cu calități intelectuale sau sufletești. **3.** a da dotă unei fete la căsătoria ei. [cf. fr. *doter*, lat. *dotare*]

dotál *adj.* de dotă, prin care se constituie o dotă. [cf. fr. *dotal*, lat. *dotalis*]

dotáre *s.f.* acțiunea de a dota și rezultatul ei; dotație. [<*dota*]

dotáție *s.f.* înzestrare, echipare a unei întreprinderi, a unei persoane cu cele

necesare; mijloacele materiale date în acest scop. [gen. *-iei*. var. *dotațiune* s.f. / cf. fr. *dotation*, lat. *dotatio*]

dótă *s.f.* bunurile aduse de o femeie în căsătorie; zestrea unei femei. [<fr. *dot*]

doxologíe *s.f.* moment în liturghia catolică, în care se face glorificarea lui Cristos. [gen. *-iei*. / <fr. *doxologie*, cf. gr. *doxa* — glorie, *logos* — vorbire]

dozá *vb.* I. *tr.* a indica, a pune în anumite proporții substanțele din care se face un amestec; *(p. ext.)* a distribui într-un anumit fel elementele unui tot. [<fr. *doser*]

dozáj *s.n.* **1.** dozare. **2.** proporția dintre elementele unui amestec. **3.** operația de echilibrare a unui submarin, prin adăugarea sau scoaterea lestului. [cf. fr. *dosage*]

dozáre *s.f.* acțiunea de a doza și rezultatul ei; dozaj [<*doza*]

dózăˡ *s.f.* **1.** cantitate determinată dintr-o substanță, dintr-o radiație etc. care produce un anumit efect. ● cantitate prescrisă dintr-un medicament pe care bolnavul trebuie s-o ia dintr-o dată. **2.** cantitate dintr-o substanță care intră în compunerea unui amestec. [pl. *-ze*. / <fr. *dose*]

dózăˢ *s.f.* **1.** cutie folosită mai ales la instalațiile electrice cu conducte în tuburi, pentru a face legăturile dintre conducte și ramificații. **2.** aparat care produce un curent electric variabil sub acțiunea vibrațiilor pe care i le imprimă o placă de fonograf; picup. [<germ. *Dose*]

dozimétru *s.n.* **1.** instrument pentru măsurarea dozelor de radiație. **2.** instrument de măsură a cantității de lumină produse într-un interval de timp de o sursă luminoasă. [<fr. *dosimètre*]

draconíc *adj. (în special despre legi)* sever, excesiv, foarte aspru. [cf. germ. *drakonisch* <*Dracon*, legislator atenian]

dragă *vb.* I. *tr.* **1.** a săpa sub apă și a îndepărta materialul săpat cu ajutorul unei drage. **2.** a curăța de mine o cale navigabilă. [<fr. *draguer*, it. *dragare*]

dragáj *s.n.* săpare sub apă cu ajutorul dragei; dragare. [cf. fr. *dragage*]

dragáre *s.f.* acțiunea de a dragа și rezultatul ei. [<*dragа*]

drágă *s.f.* **1.** instalație plutitoare folosită pentru a săpa sub apă și pentru a îndepărta nisipul, pietrele și alte depuneri care împiedică navigația. **2.** plasă de formă specială cu care se pescuiesc viețile de pe fundul apelor. **3.** dispozitiv (format dintr-un cablu lung, remorcat de nave speciale) folosit la înlăturarea minelor submarine de pe o cale navigabilă. [pl. *-ge*. / <fr. *drague*, it. *draga*, cf. engl. *drag* — a trage]

draglínă *s.f.* mașină cu o cupă fixată la capătul unui braț lung și ușor, folosită mai ales la săpatul pământului sub nivelul terenului pe care se deplasează. v. e x c a v a t o r. [<engl., fr. *dragline*]

draglinist *s.m.* și *f.* muncitor care lucrează cu draglina. [<*draglină*]

dragónˡ *s.m.* **1.** animal fabulos închipuit cu aripi de vultur, gheare de leu și coadă de șarpe. ● reprezentare plastică a acestui animal. **2.** șopîrlă tropicală care trăiește pe copaci și care are de-a lungul corpului două excrescențe ale pielii, ca niște aripi. **3.** numele unei constelații din emisfera boreală, alcătuită dintr-un șir lung de stele. [<fr. *dragon*]

dragónˢ *s.m.* cavalerist astfel echipat încît să poată lupta și pe jos. [var. *zdragon*, *drahon* s.m. / <fr. *dragon*, it. *dragone*]

dragónˢ *s.n.* galon cu șnur care împodobește garda unei săbii. [<fr. *dragonne*]

dragonáde *s.f. pl.* nume dat prigoanelor instituite împotriva protestanților din Franța, sub Ludovic al XVI-lea. [<fr. *dragonnade*]

dragórˡ *s.n.* **1.** navă mică de luptă folosită la deminare. **2.** avion sau hidroavion special amenajat pentru dragarea minelor marine magnetice. [cf. fr. *dragueur*]

dragórˢ *s.m.* muncitor care conduce comenzile unei drage. [cf. fr. *dragueur*]

dráhmă *s.f.* **1.** *(ant.)* monedă grecească de argint. ● unitatea monetară din Grecia modernă. **2.** veche unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 4,38 grame. [<gr. *drachme*]

dráiv *s.n. (sport)* lovitură la tenis prin care mingea este trimisă cu putere, razant, peste plasă. [scris și *drive*. / <engl. *drive*]

drajéu *s.n.* **1.** bomboană făcută dintr-o migdală învelită în coajă de zahăr sau de ciocolată. **2.** medicament al cărui înveliș este făcut din zahăr sau din ciocolată. [pron. *-jeu*. pl. *-uri*, *-ele*. var. *drajélă* s.f. / <fr. *dragée*]

drajón *s.n.* lăstar crescut pe o rădăcină superficială. [<fr. *drageon*]

drajoná *vb.* I. *intr. (bot.; despre plante)* a produce drajoane, a da naștere la drajoane. [<fr. *drageonner*]

drajonáj *s.n.* proprietatea anumitor plante de a produce drajoane. [<fr. *drageonnage*]

dramátic *adj.* **1.** care ține de dramă sau de teatru. ○ *gen* ~ = gen literar care cuprinde operele în care ideile și sentimentele, ducînd la desfășurarea unui conflict între personaje, ne sînt prezentate dinamic pe scenă; *cronică dramatică* = prezentare (analitică) a unei reprezentații teatrale; *artă dramatică* = arta și teoria punerii în scenă și interpretării operelor dramatice. ● *(despre voci)* care se caracterizează printr-o sonoritate colorată, plină de încordare, dar avînd o mobilitate limitată. **2.** *(fig.)* bogat în contraste, în conflicte; care se desfășoară dinamic în fața noastră; zguduitor, emoționant. [cf. fr. *dramatique*. it. *dramatico*, lat. *dramaticus*]

dramatísm *s.n.* **1.** ceea ce provoacă o vie emoție, sentimente puternice (proprii unei drame). **2.** *(fig.)* tensiune, încordare. ● zguduire. [cf. fr. *dramatisme*]

dramatizá *vb.* I. *tr.* **1.** a da unei povestiri forma unei drame; *(fig.)* a face ceva dramatic. **2.** *(ironic)* a da prea multă importanță unui eveniment, unui fapt de mică importanță. [<fr. *dramatiser*, cf. it. *drammatizzare*, gr. *dramatizein*]

dramatizáre *s.f.* acțiunea de a dramatiza și rezultatul ei. ● *(concr.)* povestire adaptată pentru a fi reprezentată pe scenă. [<*dramatiza*]

dramatúrg *s.m.* autor de opere dramatice. [cf. fr. *dramaturge*, it. *drammaturgo*, germ. *Dramaturg*, gr. *dramatourgos*]
dramaturgíe *s.f.* totalitatea operelor dramatice ale unui popor, ale unei epoci etc. ● arta de a scrie piese de teatru, de a le pune în scenă și de a le interpreta. [gen. *-iei*. / cf. fr. *dramaturgie*, it. *drammaturgia*, germ. *Dramaturgie* <gr. *dramatourgia*]
drámă *s.f.* **1.** operă dramatică în care tragicul se amestecă cu comicul (predominînd cel dintîi). ○ *dramă lirică* = operă muzicală cu caracter de dramă. ● nume generic pentru o operă dramatică. **2.** *(fig.)* eveniment tragic, zguduitor; nenorocire. ● frămîntare, conflict sufletesc puternic cu consecințe tragice. [<fr. *drame*, it. *dramma*, lat., gr. *drama* — acțiune]
drapá *vb.* I. **1.** *tr.* a acoperi, a împodobi cu o draperie. ● a dispune o stofă în formă de draperie. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) îmbrăca într-un veșmînt larg, cu falduri. ● *tr. (fig.)* a acoperi, a camufla ceva. [<fr. *draper*, cf. it. *drappare*]
drapáre *s.f.* acțiunea de a (se) drapa și rezultatul ei; împodobire cu draperii. [<*drapa*]
drapél *s.n.* steag al unei unități militare; *(p. ext.)* steag, flamură. [cf. it. *drappello*, fr. *drapeau*]
draperíe *s.f.* **1.** perdea grea de postav, de stofă etc. pusă la uși, la ferestre etc. și lăsată să cadă în falduri; stofă dispusă cu artă, în falduri mari. **2.** veșmînt larg, cu falduri, care îmbracă o statuie, personajele unui tablou etc. [gen. *-iei*. / <fr. *draperie*, cf. it. *drapperia*]
drástic *adj.* aspru, energic, brutal. ● *(med.; despre remedii)* cu efect puternic și rapid. [<fr. *drastique*, it. *drastico*, cf. gr. *drastikos* — tare]
dren *s.n.* **1.** conductă subterană pentru colectarea și evacuarea apei de pe un teren mlăștinos. ● strat pietros care căptușește spatele unui zid de sprijin, o boltă etc., destinat să colecteze apa de infiltrație. **2.** tub, meșă de tifon prin care se scurge puroiul sau lichidul dintr-o rană. [<fr., engl. *drain*]
drená *vb.* I. *tr.* **1.** a usca prin drenuri un teren mlăștinos. **2.** a scurge puroiul dintr-o rană printr-un dren. [<fr. *drainer*]
drenáj *s.n.* **1.** drenare; lucrare executată cu ajutorul unei rețele de drenuri în vederea asanării unui teren. **2.** scoaterea puroiului dintr-o rană. [cf. fr. *drainage*, it. *drenaggio*]
drenáre *s.f.* acțiunea de a drena și rezultatul ei; drenaj. [<*drena*]
dreptúnghi *s.n.* paralelogram cu unghiurile drepte. [după fr. *rectangle*]
dreptúnghic *adj.* care are unul sau mai multe unghiuri drepte. [<*dreptunghi*]
dreptunghiulár *adj.* în formă de dreptunghi. [pron. *-ghiu-*. / <*dreptunghi*]
dresá *vb.* I. *tr.* **1.** a învăța un animal să execute anumite figuri și mișcări. ● *(fig.; peior.)* a obișnui pe cineva să se poarte într-un anumit fel în diferite ocazii. **II.** a face, a alcătui, a încheia (un proces-verbal etc.). [<fr. *dresser*]
dresáj *s.n.* acțiunea de a dresa un animal; dresare. [cf. fr. *dressage*]
dresáre *s.f.* acțiunea de a dresa și rezultatul ei; dresaj, dresură. [<*dresa*]
dresór *s.m.* și *f.* specialist în dresarea animalelor. [cf. fr. *dresseur*]
dresúră *s.f.* dresare, dresaj. [<germ. *Dressur*]
drezínă *s.f.* vehicul, de obicei deschis, care servește mai ales la transporturi ușoare pe o linie ferată. [<fr. *draisine*]
drIádă *s.f.* nimfă a pădurilor. [pron. *dri-a-*. / <fr. *dryade*, it. *driade*, cf. gr. *drys* — stejar]
driblá *vb.* I. *intr. (sport)* a conduce mingea cu abilitate, evitînd un adversar care stă în cale. [<fr. *dribbler*, cf. engl. *dribble*]
dribláre *s.f.* acțiunea de a dribla și rezultatul ei; dribling. [<*dribla*]
dribling *s.n. (sport)* driblare. [<engl. *dribbling*]
drifter *s.n.* navă pescărească amenajată pentru pescuitul marin de larg. [<engl. *drifter*]
dril *s.n.* țesătură groasă și deasă, făcută din fire de cînepă, cu urzeală dublă și folosită pentru îmbrăcăminte de vară, pentru corturi etc. v. d o c. [< fr. *drilles*, cf. germ. *Drill(ich)*]
driopitéc *s.m.* cel mai apropiat strămoș al maimuțelor antropoide actuale și al omului, care a trăit la începutul perioadei neogene. [cf. gr. *drys*, *dryos* — copac, *pithecos* — maimuță]
drog *s.n.* substanță folosită la prepararea produselor farmaceutice. ● *(adesea peior.)* medicament. [<fr. *drogue*, cf. it. *droga*]
drogá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) îndopa cu droguri, cu medicamente. [<fr. *droguer*, it. *drogare*]
drogáre *s.f.* acțiunea de a (se) droga și rezultatul ei. [<*droga*]
drogherie *s.f.* magazin unde se desfac articole de parfumerie și, uneori, preparate farmaceutice. [gen. *-iei*. / <fr. *droguerie*, cf. it. *drogheria*]
droghét *s.n. (text.)* stofă de lînă sau de bumbac, cu desene brocate. [<fr. *droguet*]
droghíst *s.m.* și *f.* comerciant care ține o drogherie; tehnician care lucrează într-o drogherie. ● fabricant de droguri. [<fr. *droguiste*]
drolátic *adj. (liv.)* comic, caraghios, nostim. [<fr. *drolatique*]
dromadér *s.m.* cămilă din nordul Africii și din sud-vestul Asiei, cu o singură cocoașă, folosită la călărit și pentru transportat poveri. [<fr. *dromadaire*]
dromatériu *s.m.* animal fosil avînd caractere foarte accentuate de reptilă și unele caractere de mamifer. [cf. gr. *dromas* — agil, *therion* — animal]
dromomanie *s.f. (rar)* plăcerea de a călători. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / < fr. *dromomanie*, cf. gr. *dromos* — drum, *mania* — manie]
drómon *s.n.* **1.** *(ant.)* navă de transport. **2.** navă medievală de război, cu vîsle. [<fr., gr. *dromon*]
drómos *s.n.* **1.** nume dat în Grecia antică unor terenuri speciale, destinate alergărilor în curse atletice. **2.** alee mărginită

de sfincși, la intrarea templelor egiptene. [<fr., gr. *dromos*]

drops *s.n.* bomboană sticloasă fabricată din caramel. [<engl. *drop*]

dropsiéră *s.f.* mașină de modelat masa de caramel pentru obținerea dropsurilor. [pron. *-si-e-.*]

drósel *s.n.* bobină folosită la unele aparate de radio. [<germ. *Drossel*]

droséra *s.f.* plantă dicotiledonată carnivoră, care trăiește de obicei prin mlaștini. [pl. *-re.* / <fr. *drosera*]

drosofílă *s.f.* insectă dipteră, ale cărei larve trăiesc pe materii de fermentație. [<fr. *drosophile*, cf. gr. *drosos* — rouă, *philos* — iubitor]

drosometríe *s.f.* măsurarea cantității de rouă căzută în cursul unei nopți. [gen. *-iei.* / <fr. *drosométrie*]

drosométru *s.n. (met.)* aparat pentru măsurarea stratului de rouă care se depune în timpul nopții. / [<fr. *drosomètre*, cf. gr. *drosos* — rouă, *metron* — măsură]

druíd *s.m. (ist.)* preot celt din vechea Galie. [pron. *dru-id.* <fr. *druide*, cf. lat. *druidae*]

druídic *adj.* privitor la druidism sau la druizi. [cf. fr. *druidique*]

druidísm *s.n.* religia druizilor. [pron. *dru-i-.* / <fr. *druidisme*]

drúpă *s.f.* tip de fruct cărnos și zemos care are un singur sîmbure. [cf. fr. *drupe*, lat. *drupa* — măslină]

drúză *s.f.* geodă. [<fr. *druse*]

duál *s.n.* număr gramatical care arată că este vorba de două exemplare din aceeași speță sau de o pereche de obiecte. [pron. *du-al.* pl. *-luri*, *-le.* / <lat. *dualis*, cf. it. *duale*]

dualísm *s.n.* **1.** (op. m o n i s m) curent filozofic care afirmă că la baza existenței stau două principii fundamentale echivalente, materia și spiritul. **2.** *dualismul austro-ungar* = formă de conducere adoptată de monarhia austro-ungară după revoluția din 1848, constînd în alianța burghezo-feudală a păturilor conducătoare ale celor două națiuni privilegiate (austriacă și ungară). [<fr. *dualisme*]

dualíst *adj., s.m.* și *f.* (teoretician, adept) al dualismului. [pron. *du-a-.* / <fr. *dualiste*]

dualitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este dublu sau prezintă o natură dublă (în sens fizic și moral). [cf. fr. *dualité*, lat. *dualitas*]

duarhíe *s.f.* guvernare exercitată de doi regi. [gen. *-iei.* / <fr. *douarchie*, cf. gr. *duo* — doi, *arche* — conducere]

dubiós *adj.* suspect; îndoielnic, nesigur. [pron. *-bi-os.* / <lat. *dubiosus*]

dubitatív *adj. (despre propoziții,* și *s.f.)* care exprimă o îndoială, o nehotărîre, o nesiguranță. [cf. lat. *dubitativus*, fr. *dubitatif*]

dubitáție *s.f. (ret.)* figură retorică prin care oratorul arată că se îndoiește de adevărul celor spuse de el pentru a preveni obiecțiile. [gen. *-iei.* var. *dubitațiune* s.f. / cf. fr. *dubitation*, lat. *dubitatio*]

dúbiu *s.n.* îndoială, neîncredere; nesiguranță. [pron. *-biu.* / <lat. *dubium*]

dublá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face sau a fi de două ori mai mare; a (se) îndoi. ● *tr.* a înlocui un actor într-un anumit rol pe care îl deține într-o distribuție, a fi dublura unui actor. ● *tr.* a căptuși (o haină etc.). [<fr. *doubler*]

dublái *s.n.* sincronizare a traducerii vorbite a unui film cu mișcările și scenele lui. ● dublare. [<fr. *doublage*]

dublâre *s.f.* acțiunea de a (se) dubla și rezultatul ei. [<*dubla*]

dublé *s.n.* metal acoperit cu un strat subțire de aur sau de argint. [<fr. *doublé*]

dublét *s.n.* **1.** exemplarul al doilea al unei cărți, al unei medalii dintr-o colecție, al unei mărci poștale etc., păstrat aparte, separat de exemplarul prim. **2.** cuvînt de aceeași origine cu altul, diferit ca formă, dar cu sens identic, intrate în limbă pe căi sau în momente diferite. [<fr. *doublet*]

dublón *s.m.* veche monedă spaniolă de aur. [<fr. *doublon*, cf. sp. *doblon*]

dúblu *adj.* **1.** care este de două ori mai mare; îndoit. **2.** format din două obiecte identice sau de aceeași natură. ● *(s.m.)* ~ *băieți* (sau *fete*) = partidă de tenis sau de tenis de masă la care participă cîte doi jucători de fiecare parte a plasei. **3.** *minge dublă* = mișcare nereglementară la volei, handbal, tenis sau tenis de masă, constînd în atingerea mingii de către jucător de două ori în momentul primirii sau în lăsarea acesteia să atingă de două ori la rînd terenul sau masa de joc. [<fr. *double*]

dubludecimétru *s.n.* instrument de desen în forma unei rigle, cu lungimea de 20 centimetri. [< *dublu* + *decimetru*]

dublúră *s.f.* **1.** (al doilea) interpret al unui rol într-o piesă de teatru, care înlocuiește în anumite ocazii pe deținătorul principal al rolului. **2.** căptușeală de haine etc. [<fr. *doublure*]

dublutéxt *s.n.* literă tipografică cu corpul de 40 de puncte (de două ori mai mare decît al literei de text). [pl. *-te*]

ducál *adj.* de duce, al unui duce. [cf. fr. *ducal*, it. *ducale*, lat. t. *ducalis*]

ducát *s.n.* ținut care se găsește sub stăpînirea unui duce. // *s.m.* veche monedă italiană de aur sau de argint, răspîndită și în alte țări din Europa. [pl. *-ați* s.m./ <it. *ducato*, lat. t. *ducatus*]

dúce *s.m. (ist.)* nobil feudal care stăpînea un ducat. ● titlu de noblețe, superior marchizului și inferior prințului; persoană avînd acest titlu. [<lat. *dux*, *ducis*, cf. it. *duca*, fr. *duc*]

ducésă *s.f.* soția unui duce. [cf. it. *duchessa*, fr. *duchesse*]

dúco *s.n.* lac pe bază de nitroceluloză; plastifiant, solvent sau colorant întrebuințat la fabricarea acestui lac. [<*Du(pont) co(lor)* —nume comercial]

ductíl *adj. (despre metale)* care poate fi tras, prelucrat în fire sau în foi subțiri. / <fr. *ductile*, cf. lat. *ductilis*]

ductilitáte *s.f.* calitatea unui metal de a fi ductil. [cf. fr. *ductilité*]

ductilométru *s.n.* aparat folosit pentru a măsura ductilitatea bitumului. [<fr. *ductilomètre*]

duél *s.n.* luptă cu armele între două persoane, dată în prezența unor martori fixați dinainte, în vederea lămuririi unui diferend. ● *(fig.)* luptă între două persoane, între două grupuri. [pron. *du-el.* / cf. fr. *duel*, it. *duello*, lat. *duellum* — război]

duelá *vb.* I. *intr.* și *refl.* a se bate în duel. [pron. *du-e-.* / <it. *duellare*]

duelíst *s.m.* luptător într-un duel; persoană căreia îi place să dueleze. [cf. fr. *duelliste*, it. *duellista*]

duét *s.n.* **1.** ansamblu de doi cîntăreți sau instrumentiști; compoziție muzicală interpretată de două voci sau de două instrumente; duo. **2.** *(fig.)* discuție, taifas în doi. [pl. *-te*, *-turi*. / <it., fr. *duetto*]

dúglas *s.m.* specie de brad înalt, cu lemnul galben-roz pînă la brun-roșcat, durabil, ușor de prelucrat. [pl. *-ași*. scris și *douglas*. / <engl. *douglas*]

dulcinée *s.f.* *(rar)* eroină a unui amor ridicol (prin aluzie la Dulcineea, iubita ideală a lui Don Quijote).

dulie *s.f.* fasung. [gen. *iei*. /cf. fr. *douille*]

dúmă *s.f.* adunare legislativă în regimul țarist din Rusia. [<rus. *duma*]

dum-dúm *s.n.* proiectil care își desface vîrful ca o floare cînd întîlnește un corp în cale, producînd astfel rupturi și răni grave. [<fr. *dum-dum*, cf. *Dum-Dum*, n.p.]

dúmping *s.n.* vînzare pe piața externă a unor mărfuri la prețuri mult inferioare prețurilor de pe piața internă, practicată de unele state capitaliste în vederea acaparării de noi piețe externe sau pentru a concura alte state. [<engl., fr. *dumping*]

dúnă *s.f.* movilă (mică) de nisip formată de vînt în regiunile nisipoase. [<fr. *dune*, it. *duna*, cf. ol. *dune* — colină]

dunétă *s.f.* *(mar.)* mică punte ridicată deasupra punții principale, la pupa unei nave. [<fr. *dunette*]

dunst *s.n.* griș fin rezultat ca produs intermediar la măcinarea grîului în morile industriale. [<germ. *Dunst*]

dúo *s.n.* duet. [pron. *du-o.* / <it., fr. *duo*]

duodecimál *adj.* care are ca bază numărul 12, care se divide cu 12. [<fr. *duodécimal*, cf. lat. *duodecim* — doisprezece]

duodécimă *s.f.* *(muz.)* interval care cuprinde douăsprezece trepte. ● treapta a douăsprezecea de la o treaptă dată. [<it. *duodecima*]

duodén *s.n.* prima parte a intestinului subțire. [<fr. *duodénum*, cf. lat. *duodeni*]

duodenál *adj.* care ține de duoden; care se formează în duoden. [cf. fr. *duodénal*]

duodenítă *s.f.* inflamație a mucoasei duodenului. [<fr. *duodénite*]

duolét *s.n.* *(muz.)* figură ritmică alcătuită din două note de durată egală cu aceea a trei note obișnuite. [<fr. *duolet*]

dúplex *s.n.* **1.** sistem de telegrafie în care, pe aceeași linie, se pot face în același moment mai multe transmisiuni. **2.** mașină de imprimat cu role, care imprimă în mai multe culori pe ambele fețe ale unei țesături. **3.** hîrtie sau carton format din două straturi de pastă lipite prin presare în stare umedă. ● *(poligr.)* procedeu de reproducere în două culori a ilustrațiilor monocrome în semitonuri. **4.** *procedeu* ~ = procedeu complex pentru elaborarea oțelurilor superioare constînd din combinarea a două procedee siderurgice. [pl. *-xuri*. /<fr. *duplex*]

duplicá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a face un duplicat, a dubla. [p.i. *dúplic* și *-chez*. / <fr. *dupliquer*, it., lat. *duplicare*]

duplicáre *s.f.* acțiunea, faptul de a duplica. [<*duplica*]

duplicát *s.n.* al doilea exemplar dintr-un act; copie. [var. *duplicatum* s.n. / cf. germ. *Duplikat*, lat. *duplicatum*]

duplicáta *s.f.* *invar.* duplicatul unui act, al unei scrisori. [<lat. *duplicata*]

duplicáție *s.f.* *(rar)* duplicare, dublare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *duplication*, lat. *duplicatio*]

dúplică *s.f.* *(jur.; rar)* răspuns la o replică. [cf. fr. *duplique*, germ. *Duplik*, it. *duplica*]

duplicitár *adj.* care are caracter de duplicitate; fals. [cf. *duplicitate*]

duplicitáte *s.f.* fățărnicie, ipocrizie. [cf. fr. *duplicité*]

dur *adj.* **1.** tare, solid; greu de străpuns, de zgîriat. ○ *(fon.)* *consoană dură* = consoană care nu are nici un element palatal în articulația ei. **2.** *(despre ape)* bogat în săruri, cu mare proporție de săruri. **3.** *(fig.)* aspru; crud, neomenos. [<fr. *dur*, it. *duro*, lat. *durus*]

dură *vb.* I. *intr.* **1.** a ține, a se desfășura un anumit timp, o anumită perioadă. **2.** a dăinui, a se menține. **3.** a se menține în viață, a trăi. **4.** *(despre obiecte)* a fi trainic, tare, rezistent, durabil. [<fr. *durer*, it., lat. *durare*]

durábil *adj.* care ține mult timp; trainic. [cf. fr. *durable*, it. *durabile*, lat. *durabilis*]

durabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este durabil; trăinicie, rezistență. [cf. fr. *durabilité*, it. *durabilità*, lat. *durabilitas*]

duraluminíu *s.n.* aliaj de aluminiu, cupru, magneziu, mangan și siliciu, foarte rezistent și ușor, folosit în aeronautică și în construcții mecanice. [pron. *-niu*. var. *duralumin* s.n. / <fr. *duralumin*]

duramáter *s.f.* membrană a meningelui, de natură fibroasă și foarte rezistentă. [<fr. *dure-mère* <lat. *dura* — tare, *mater* — mamă]

duramén *s.n.* partea centrală a trunchiului unui arbore, de culoare mai închisă și de densitate mai mare decît albumul. [<lat., fr. *duramen*]

durán *s.n.* sticlă rezistentă la variațiile bruște de temperatură, din care se fac obiecte de laborator. [<fr. *durane*]

durátă *s.f.* perioadă de timp în care are loc, se desfășoară ceva; interval de timp cît durează ceva. ● timp cît durează intonarea unei note muzicale; valoare. [<it. *durata*, cf. fr. *durée*]

duratív *adj.* *(despre verbe sau timpuri verbale)* care arată o acțiune care durează, în desfășurare. [cf. fr. *duratif*, it. *durativo*]

durificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) face dur, a (se) întări. [p.i. *durific.* / cf. lat *durus* — dur, *fieri* — a deveni]

durificáre *s.f.* acțiunea de a (se) durifica și rezultatul ei; *(spec.)* creșterea durității unui metal sau a unui aliaj. [<*durifica*]

durilón *s.n. (med.)* întărătură care se formează la mîini sau la picioare în locurile de frecare. [pl. *-oane.* /<fr. *durillon*]

durínă *s.f.* maladie gravă și contagioasă manifestată la cai. [<fr. *durine*]

durit *s.n.* **1.** mineral organic amorf, unul din componenții principali ai cărbunelui. **2.** țeavă de cauciuc folosită la racordări. [<fr. *durit*, nume comercial]

duritáte *s.f.* **1.** calitatea unui lucru de a fi dur. **2.** calitatea unei ape de a conține săruri minerale în mare proporție. **3.** *(fig.)* asprime, severitate. [cf. fr. *dureté*, lat. *duritas*]

dúro *s.m.* monedă de argint spaniolă. [<sp. *duro*, cf. fr. *douro*]

duroscóp *s.n.* aparat pentru măsurarea durității metalelor. [<fr. *duroscope*]

duș *s.n.* **1.** tub (care face parte dintr-o instalație de baie) prevăzut cu o pilnie din care țîșnește apa prin niște găuri mici. ● țîșnitură, stropitură de apă de la un duș; *(p. ext.)* spălare făcută prin acest mijloc. **2.** *(fig.)* vorbă, veste neplăcută, venită pe neașteptate, care stinge entuziasmul, veselia cuiva. [<fr. *douche*]

duumvir *s.m. (ist.)* magistrat roman care exercita o funcție importantă împreună cu un alt magistrat. [pron. *du-um-.* / <lat. *duumvir*]

duumvirát *s.n. (ist.)* funcția, demnitatea de duumvir în vechea Romă; timpul cît exercitau această funcție magistrații respectivi. [<lat. *duumviratus*]

dúză *s.f.* **1.** ajutaj. ● piesă masivă de oțel, folosită pentru reducerea presiunii fluidului care erupe din sondă. **2.** piesă cu mai multe orificii prin care se trage mătasea în fire. [<germ. *Düse*]

duzină *s.f.* ansamblu de douăsprezece obiecte de același fel. ○ *de* ~ = **a)** făcut în serie, de calitate inferioară; **b)** *(despre oameni)* mediocru. [< fr. *douzaine*]

E

ebén *s.m. (rar)* abanos. [<fr. *ébène*]
ebenín *adj. (rar)* asemănător abanosului; negru ca abanosul. [cf. fr. *ébénin*]
ebeníst *s.m.* muncitor tîmplar care execută mobilier din lemn de abanos; *(p. ext.)* tîmplar de mobilă fină. [cf. fr. *ébéniste*]
ebenistérie *s.f.* arta ebenistului; *(p. ext.)* tîmplărie de mobile fine. [gen. *-iei*. / cf. fr. *ébénisterie*]
ebenít *s.n.* material plastic obținut din leșiile care rămîn de la prepararea celulozei. [nume comercial]
ebonítă *s.f.* material solid obținut prin vulcanizarea cauciucului cu sulf. [var. *ebonit* s.n. / <fr. *ébonite*]
eboșá *vb.* I. *tr.* a prelucra (prin așchiere, prin găurire etc.) la cald piese, lingouri etc. v. degroșa. [p.i. 3,6 *-șează*, ger. *-șînd*. / <fr. *ébaucher*]
eboșáre *s.f.* acțiunea de a eboșa și rezultatul ei. [<*eboșa*]
eboșă *s.f.* **1.** semifabricat obținut prin eboșare. **2.** operă de pictură, de sculptură etc. care este abia începută, schițată. ● schiță, crochiu. [<fr. *ébauche*]
eboșoár *s.n. (arte)* dăltiță pentru eboșe. ● daltă folosită de olari, fierari, dulgheri. [<fr. *ébauchoir*]
ebráic *adj.* al vechilor evrei. [pron. *-bra-ic*. / cf. fr. *hébraïque*, lat. *hebraicus*]
ebraísm *s.n.* mod de a vorbi propriu limbii ebraice. [<fr. *hébraïsme*]
ebraíst *s.m.* și *f.* specialist care se ocupă cu studiul limbii ebraice. [cf. fr. *hébraïste*]
ebrietáte *s.f.* beție. [pron. *-bri-e-*. / cf. fr. *ébriété*, lat. *ebrietas* <*ebrius* — beat]
ebuitá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a răspîndi, a divulga (un secret, o știre). [pron. *bru-i-*. / <fr. *ébruiter*]
ebuliométrie *s.f. (fiz.)* parte a fizicii care se ocupă cu măsurarea temperaturilor de fierbere. [pron. *-li-o-... -tri-e*. /< fr. *ébulliométrie*]
ebuliométru *s.n.* aparat care servește la măsurarea temperaturilor de fierbere ale corpurilor. [pron. *-li-o-*. / <fr. *ébulliomètre*]
ebulioscóp *s.n.* ebuliometru. [pron. *-li-os-*. / <fr. *ébullioscope*, cf. lat. *ebullire* — a fierbe, gr. *skopein* — a examina]
ebulioscopíe *s.f.* ebuliometrie. [gen *-iei*. / <fr. *ébullioscopie*]
ebulíție *s.f.* fierbere. [gen. *-iei*. var. *ebulițiune* s.f. / cf. fr. *ébullition*, lat. *ebullitio*]
ecarisá *vb.* I. *tr.* **1.** a tăia bușteni pentru a-i transforma în piese prismatice. **2.** a lua pielea animalelor moarte, a jupui. [<fr. *équarrir*, *équarrissage*]
ecarisáj *s.n.* acțiunea de strîngere a cadavrelor de animale; *(spec.)* acțiunea de stîrpire a cîinilor vagabonzi. [<fr. *équarrissage*]
ecarisáre *s.f.* tăiere a bușteniilor în piese de lemn prismatice. [<*ecarisa*]
ecarlát *adj. invar. (rar)* roșu-vișiniu; stacojiu. // *s.n.* materie colorantă cu nuanță stacojie. [<fr. *écarlate*]
ecárt *s.n.* distanță, interval, diferență; depărtare. ● variație. ● diferența maximă dintre densitățile optice ale unui negativ fotografic. ○ *~ de viteză* = diferența dintre viteza minimă și cea maximă în zbor orizontal a unui avion. [<fr. *écart*]
ecartamént *s.n.* *~ de cale ferată* = distanța dintre muchiile interioare ale șinelor unei căi ferate. [<fr. *écartement*]
ecarté *s.n.* joc de cărți la care participă de obicei două persoane. [<fr. *écarté*]
éche *s.f.* piesă fixată pe axul cîrmei unei ambarcațiuni pentru a servi la manevrarea acesteia. [pl. invar. / <germ. *Ecke*]
echér *s.n.* **1.** instrument de forma unui triunghi dreptunghi, care servește la trasarea paralelelor și ridicarea perpendicularelor, la verificarea unghiurilor drepte etc. **2.** instrument topografic cu care se trasează anumite unghiuri pe teren. [<fr. *équerre*]
echicurént *adj. (despre fluide)* care curge în același sens cu altul. [cf. lat. *aequus* — egal, *currere* — a curge]
echidistánt *adj.* (*despre drepte, planuri* etc.) aflat la egală distanță în raport cu un punct, o dreaptă sau un plan. [cf. fr. *équidistant*, lat. *aequus* — egal, *distans* — îndepărtat]
echidistánță *s.f.* diferența constantă dintre cotele a două puncte oarecare, situate pe două curbe de nivel vecine. [cf. fr. *équidistance*]
echídna *s.f.* animal monotrem din Australia, cu spini pe corp și cu un bot foarte ascuțit. [<fr. *échidné*, cf. gr. *echidna* — viperă]
echién *adj. (despre arboreturi)* omogen din punctul de vedere al vîrstei. [pron. *-chi-en*. / cf. lat. *aequus* — egal, *annus* — vîrstă]
echigranulár *adj. (despre roci, materiale* etc.) ale cărui cristale, granule au dimen-

siuni aproape egale. [cf. lat. *aequus* — egal, *granulum* — granulă]

echilaterál *adj.* *(despre triunghiuri)* cu toate laturile egale. [cf. fr. *équilatéral*, lat. *aequus* — egal, *latus* — latură]

echilibrá *vb.* I. *tr.* a pune, a ține în echilibru. ● a fixa proporțiile juste dintre două sau mai multe lucruri, situații etc. ● a face ca veniturile dintr-un buget să fie (aproape) egale cu cheltuielile. [cf. fr. *équilibrer*]

echilibrát *adj.* **1.** care se află în stare de echilibru. ● *(despre două valori, prețuri, bugete)* just proporționat. **2.** *(fig.; despre oameni)* cumpănit, ponderat. [<*echilibra*]

echilibríst *s.m.* și *f.* specialist în echilibristică. [cf. fr. *équilibriste*]

echilibrístică *s.f.* menținerea echilibrului corpului în poziții dificile; arta, îndemînarea de a face acest lucru. ● *(fig.; adesea peior.)* arta de a se descurca ușor în situații dificile; totalitatea acțiunilor, a sforțărilor și a mijloacelor întrebuințate pentru a ieși dintr-o situație grea. [cf. germ. *Equilibristik*]

echilibrór *s.n.* dispozitiv cu ajutorul căruia se menține echilibrul. [cf. fr. *équilibreur*]

echilíbru *s.n.* **1.** stare a unui corp supus acțiunii unor forțe sau efecte care se anulează reciproc fără să-i schimbe starea de mișcare. **2.** *(fig.)* stabilitate a unei situații, a unei stări sufletești etc. ○ ~ *bugetar* = stare a unui buget în care veniturile sînt egale cu cheltuielile. [pl. *-re*, *-ruri*. / cf. fr. *équilibre*, it. *equilibrio*, lat. *aequilibrium* < *aequus* — egal, *libra* — balanță]

echimóză *s.f.* *(med.)* vînătaie (cauzată de o lovitură). [<fr. *ecchymose*, cf. gr. *ekkhymosis*]

echiná *s.f.* **1.** urnă de pămînt ars sau de metal în care grecii păstrau actele procesuale. **2.** mulură convexă, specifică ordinului doric, așezată imediat sub abacă. [<gr. *echinos*, fr. *échine*, it. *echino*]

echiníde *s.f. pl.* clasă de echinoderme avînd corpul acoperit de un schelet calcaros cu spini; *(la sg.)* animal din această clasă [sg. *-dă*. / <fr. *échinides*, cf. gr. *echinos* — arici, *eidos* — formă]

echinocóc *s.m.* specie de tenie care trăiește ca parazit în corpul cornutelor mari și al cînelui. ● chist care se dezvoltă din larva acestui vierme în ficatul, în plămînii etc. animalelor și ai omului; chist hidatic. [<fr. *échinocoque*, cf. lat. scol. *tenia echinococcus*]

echinócțiu *s.n.* fiecare dintre cele două momente ale anului (21 martie și 23 septembrie), cînd soarele se află pe traiectoria ecuatorului ceresc și cînd ziua este egală cu noaptea. [var. *echinox* și *echinopțiu* s.n. / cf. fr. *équinoxe*, lat. *aequinoctium* < *aequus* — egal, *nox* — noapte]

echinodérme *s.n. pl.* încrengătură din care fac parte animale marine nevertebrate acoperite cu spini, al căror țesut dermic secretă un schelet calcaros; *(la sg.)* animal care face parte din această încrengătură. [sg. *echinoderm*. / < fr. *échinodermes*, cf. gr. *echinos* — arici, *derma* — piele]

echinoxiál *adj.* al echinocțiului, privitor la echinocțiu. [pron. *-xi-al*. / cf. fr. *équinoxial*]

echipá *vb.* I. *tr.* a dota (o navă, o armată, un soldat etc.) cu cele necesare pentru o acțiune, o expediție, o călătorie etc. ● *refl.* a se pregăti pentru o acțiune; *(p. ext.)* a se îmbrăca. [<fr. *équiper*]

echipáj *s.n.* **1.** personalul unei nave, al unui avion, al unui tanc etc. **2.** *(tehn.)* termen comun fie pentru partea fixă, fie pentru cea mobilă a unui instrument. **3.** trăsură de lux trasă de cai. [var. *echipagiu* s.n. / <fr. *équipage*, cf. it. *equipaggio*]

echipamént *s.n.* **1.** totalitatea obiectelor cu care se echipează cineva. ○ ~ *de campanie* = echipament pe care îl poartă soldații în război sau la instrucție. **2.** totalitatea pieselor și a dispozitivelor unei mașini, ale unei instalații etc. care îi asigură buna funcționare. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *équipement*]

echipáre *s.f.* acțiunea de a (se) echipa și rezultatul ei; îmbrăcare; pregătire; înzestrare. [<*echipa*]

echipá *s.f.* grup de oameni care lucrează împreună, fiind conduși de un șef. ● grup, formație sportivă care activează ca un tot într-o ramură a sportului. [<fr. *équipe*]

echipiér *s.m.* membru al unei echipe (sportive). [pron. *-pi-er*. / <fr. *équipier*]

echipolént *adj.* *(rar)* de forțe, de valori egale. ● *(despre noțiuni sau judecăți)* care exprimă în forme diferite același înțeles. [<fr. *équipollent*, cf. lat. *aequus* — egal, *pollere* — a fi tare]

echipolénță *s.f.* *(rar)* egalitate de forțe, de puteri. ● *(log.)* echivalență. [<fr. *équipollence*]

echipotențiál *adj.* de același potențial. [pron. *-ți-al*. / <fr. *équipotentiel*]

echitábil *adj.* întemeiat pe dreptate, pe adevăr; drept, nepărtinitor. [cf. fr. *équitable*]

echitáte *s.f.* dreptate, nepărtinire. ● cinste; omenie. [gen. *-tății*. / cf. fr. *équité*, lat. *aequitas*]

echitáție *s.f.* călărie. [gen. *-iei*. var. *echitațiune*, *ecvitație* s.f. / cf. fr. *équitation*, lat. *aequitatio* <*equus* — cal]

echiúnghi *adj. invar.* cu unghiuri egale. [după fr. *équiangle*, cf. lat. *aequus* — egal+*unghi*]

echivalá *vb.* I. *intr.* a fi egal, a avea o valoare egală cu ceva. ● *tr.* a face (ca o diplomă, un examen etc.) să aibă aceeași valoare cu altul (din altă țară, provenit din altă parte etc.). [cf. fr. *équivaloir*, it. *equivalere*, lat. *aequivalere* <*aequus* —egal, *valere* — a valora]

echivalént *adj.* de valoare egală. ● *(despre cuvinte, locuțiuni* etc.) identic ca sens cu altul. ● *(despre figuri geometrice)* egal ca arie cu altă figură, fără a coincide ca formă. // *s.m.* cantitate de materie, de forță etc. egală cu o alta. [cf. fr. *équivalent*, lat. *aequivalens*]

echivalénță *s.f.* egalitate de valoare, de semnificație etc.; însușirea a tot ceea ce este echivalent. [cf. fr. *équivalence*, it. *equivalenza*]

echívoc *adj.* *(despre un cuvînt, o expresie)* care poate fi interpretat în mai multe feluri; ambiguu. ● necuviincios. ● *(despre o acțiune, o purtare* etc.) îndoielnic, ambiguu, suspect. // *s.n.* cuvînt, propoziție cu dublu sens, dintre care un sens este adesea obscen, grosolan; atitudine, purtare, situație neclară care are mai multe aspecte (dintre care unele sînt nepălcute). [<fr. *équivoque*, it. *equivoco*, cf. lat. *aequus* — egal, *vox* — voce]

eclampsíe *s.f.* boală care se manifestă la lăuze și la gravide prin pierderea cunoștinței, crampe și spasme violente. ○ *~ puerilă* = boală care se manifestă la copii datorită unei tulburări a glandei tiroide. [gen. *-iei*. / <fr. *éclampsie*, cf. gr. *eklampsis*]

eclatá *vb.* I. *intr.* *(franțuzism)* a străluci; a impresiona puternic, a orbi prin strălucire. ● *(fig.)* a izbucni, a se manifesta violent, brusc. [<fr. *éclater*]

eclatánt *adj.* *(rar)* strălucitor, impresionant. ● răsunător. [<fr. *éclatant*]

eclatór *s.n.* aparat care produce scînteia electrică la aparatele de telegrafie fără fir. [<fr. *éclateur*]

ecléctic *adj.* *(adesea s.)* de eclectism. ● care alege din diferite sisteme părerile cele mai convenabile; care alege ceea ce îi place din diferite școli, genuri etc. [cf. fr. *éclectique*, gr. *eklekticos* <*eklegein* — a alege]

eclectísm *s.n.* teorie alcătuită din îmbinarea (mecanică, neprincipială a) unor concepții, teze filozofice, curente ideologice eterogene, uneori direct opuse. ● neconsecvență în convingeri; starea celui eclectic. [<fr. *éclectisme*, cf. gr. *eklegein* — a alege.]

ecleráj *s.n.* *(pict.)* iluminare artificială puternică. [<fr. *éclairage*]

eclerór *s.m.* *(ieșit din uz)* cercetaș, soldat trimis înaintea unei unități sau a unei armate ca să cerceteze pozițiile și mișcările inamicului; iscoadă. [<fr. *éclaireur*]

ecleziárh *s.m.* cleric care are în grija sa rînduiala serviciului religios. [pron. *-zi-arh*. / <fr. *ecclésiarque*]

ecleziást *s.n.* *(bis.)* una dintre părțile Bibliei, atribuită împăratului Solomon. [var. *eclesiast* s.n. / <fr. *ecclésiaste*]

ecleziástic *adj.* privitor la biserică sau la cler; bisericesc. [var. *eclesiastic*, *-ă* adj. / cf. fr. *ecclésiastique*, gr. *ekklesiastikos* <*ekklesia* — biserică]

eclimétru *s.n.* instrument pentru determinarea diferenței de nivel dintre două puncte date. [<fr. *éclimètre*, cf. gr. *klinein* — a înclina, *metron* — măsură]

eclipsá *vb.* I. *tr.* **1.** a întuneca (parțial sau total) lumina unui astru. **2.** *(fig.)* a umbri, a lăsa în umbră. ● *refl.* a dispărea, a rămîne în umbră. [<fr. *éclipser*]

eclipsáre *s.f.* acțiunea de a (se) eclipsa și rezultatul ei. [<*eclipsa*]

eclípsă *s.f.* **1.** dispariție parțială sau totală a imaginii unui astru, ca urmare a interpunerii altui astru între observator și corpul ceresc care dispare. ● intermitența luminii unui far sau a unei geamanduri; *(concr.)* instalație de semnalizare prin becuri electrice așezate pe catargul navelor. **2.** *(fig.)* dispariție sau trecere în umbră temporară a unei persoane sau a unui lucru. ● întunecare, pierdere temporară a cunoștinței. [<fr. *éclipse*, cf. gr. *ekleipsis* <*ekleipein* — a face să fie neobișnuit]

ecliptíc *adj.* care se referă la ecliptică. ○ *coordonate ~e* = latitudinea și longitudinea astrilor pe sfera cerească. [cf. fr. *écliptique*, gr. *ekleiptikos*]

ecliptícă *s.f.* orbită descrisă de soare în mișcarea lui aparentă anuală pe bolta cerească. [gen. *-cei*. / <fr. *écliptique*]

eclísă *s.f.* **1.** placă de lemn sau de metal care servește la înnădirea a două piese (mai ales a șinelor de cale ferată). **2.** *(la pl.)* pereții laterali ai unui instrument cu coarde. [<fr. *éclisse*]

ecloziúne *s.f.* *(rar)* ieșire la iveală, înflorire; manifestare. [cf. fr. *éclosion*, cf. *éclore* — a ieși din ou]

ecluzá *vb.* I. **1.** *tr.* a închide cu o ecluză. **2.** *intr.* *(despre nave)* a trece printr-o ecluză. [<fr. *écluser*]

ecluză *s.f.* lucrare executată pe cursul unui rîu, pe un canal etc. pentru a permite trecerea navelor de la un nivel al apei la alt nivel; stăvilar. [<fr. *écluse*]

ecolalíe *s.f.* repetare automată a sunetelor auzite la alții, care se manifestă ca simptom al unor boli nervoase. ● repetare automată a vorbelor altuia. [gen. *-iei*. / <fr. *écholalie*, cf. gr. *echo* — sunet, *lalein* — a vorbi]

ecologíe *s.f.* ramură a biologiei care studiază influența mediului exterior asupra viețuitoarelor. [gen. *-iei*. / <fr. *écologie*, cf. gr. *oikos* — casă, *logos* — știință]

ecometríe *s.f.* operația de măsurare a nivelului unui lichid în sonde. [gen. *-iei*. / <fr. *échométrie*]

ecométru *s.n.* aparat cu care se măsoară durata, distanța și raporturile dintre sunete, folosit mai ales la aprecierea adîncimii nivelului de lichid din găurile de sondă. [<fr. *échomètre*, cf. gr. *echo* — sunet, *metron* — măsură]

ecomimíe *s.f.* repetare a gesturilor făcute de alții, care apare la anumiți alienați mintali. [gen. *-iei*. / <fr. *échomimie*, cf. gr. *echo* — sunet, *mimos* — imitator]

económ[1] *s.m.* și *f.* îngrijitor al veniturilor unei mănăstiri; iconom. ● administrator. [cf. fr. *économe*, ngr. *oikonomos*]

económ[2] *adj.* **1.** care păstrează, care face economii; chivernisit, păstrător. **2.** cumpătat. [<fr. *économe*]

economát *s.n.* *(în trecut)* magazin care aprovizionează salariații unor întreprinderi. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *économat*]

económic *adj.* **1.** referitor la economie, de, din economie. **2.** care cere puține cheltuieli, eforturi, cu care se cheltuiește puțin; ieftin, convenabil. [cf. fr. *économique*, it. *economico*, lat. *oeconomicus*, gr. *oikonomikos*]

economicitáte *s.f.* grad de economie. [<*economic*]

economíe *s.f.* **1.** totalitatea relațiilor de producție dintre oameni, care alcătuiesc baza societății într-o anumită epocă. ○ *~ națională* = totalitatea ramurilor de producție și de muncă ale unei țări;

~ *politică* = știință care se ocupă cu studiul legilor producției sociale și ale repartiției bunurilor materiale pe diferite trepte de dezvoltare a societății. **2.** chibzuință, cumpătare (în cheltuieli, în folosirea banilor, a materialelor etc.). **3.** *(mai ales la pl.)* rezervă de bani; bani agonisiți. **4.** alcătuire, compoziție a planului unei lucrări, a tratării unei chestiuni etc. [gen. *-iei*. / cf. fr. *économie*, it. *economia*, lat. *oeconomia*, gr. *oikonomia* — gospodărire]

economísm *s.n.* curent oportunist manifestat în sînul mișcării muncitorești ruse la sfîrșitul secolului al XIX-lea — începutul secolului al XX-lea care nega rolul conducător al partidului clasei muncitoare și funcția teoriei revoluționare, considerînd că proletariatul trebuie să se limiteze numai la lupta economică, lăsînd lupta politică în seama burgheziei liberale. [<rus. *ekonomizm*]

economíst[1] *s.m.* și *f.* adept al economismului [cf. rus. *ekonomist*]

economíst[2] *s.m.* și *f.* specialist în științele economice. [cf. fr. *économiste*]

economizór *s.n.* **1.** instalație pentru încălzirea apei înainte de a pătrunde în cîldarea de aburi. **2.** dispozitiv cu care se reduce consumul de combustibil la un motor cu explozie. [după engl. *economizer*]

ecoséz *adj. invar. (despre o țesătură, o haină* etc.) care este țesut cu un model în carouri mari, de obicei în culori vii și variate. [<fr. *écossais* — scoțian]

ecosézã *s.f.* dans popular scoțian cu o mișcare rapidă; compoziție care imită muzica scoțiană. [pl. *-ze*. / <fr. *écossaise*]

ecóu *s.n.* **1.** reflectare a unui sunet pe o suprafață discontinuă; repetarea unui sunet prin reflectarea lui de un corp; sunetele astfel repetate. **2.** *(fig.)* răsunet produs de un eveniment etc. **3.** *(fig.)* persoană care repetă mereu ceea ce zice altcineva. [pl. *-uri*. var. *echo* și *eho* s.n. / <lat. *echo*, gr. *echo* — sunet, cf. fr. *écho*]

ecrán *s.n.* **1.** suprafață (albă) pe care se proiectează imaginile cu un aparat de proiecție; *(p. ext.)* cinematograf. **2.** perete, înveliș de protecție făcut împotriva unor acțiuni fizice. [pl. *-ne*, *-nuri*. / <fr. *écran*]

ecrú *adj. invar. (franțuzism)* de culoarea mătasei nespălate, care nu a fost albit. ○ *mătase* ~ = mătase care nu a fost trecută prin apă clocotită. [pron. *ecrü*. / <fr. *écru*]

ecruisá *vb.* I. *tr.* a modifica proprietățile unui metal prin deformații, mai ales prin batere la rece. [pron. *-cru-i-*. /<fr. *écrouir*, după *écrouissage*]

ecruisáj *s.n. (metal.)* faptul de a ecruisa. [cf. fr. *écrouissage*]

ectazíe *s.f.* **1.** *(metr.)* licență care constă în folosirea unei silabe scurte cu valoare de silabă lungă. **2.** dilatare a unui organ cavitar sau a unui vas sanguin. [gen. *-iei*. / <fr. *ectasie*, cf. gr. *ektasis* — extensiune]

ectímă *s.f.* boală de piele manifestată prin pete roșii, mai mari decît cele de impetigo, mai profunde și cu aspect ulceros, care lasă cicatrice. [<fr. *ecthyma*, cf. gr. *ekthyma*]

ectodérm *s.n.* înveliș extern pe care îl are embrionul, începînd cu stadiul de gastrulă. ● tegument extern al celenteratelor. [<fr. *ectoderme*, cf. gr. *ektos* — în afară, *derma* — piele]

ectodérmic *adj.* care aparține ectodermului, privitor la ectoderm. [cf. fr. *ectodermique*]

ectogenézã *s.f.* teorie în biologie care rezolvă unilateral problema dezvoltării în natura vie, absolutizînd acțiunea mediului extern și contestînd rolul structurii interne a organismelor. [<fr. *ectogénèse*, cf. gr. *ektos* — în afară, *genesis* — naștere]

ectoparazít *s.m.* parazit extern, care trăiește pe suprafața corpului unor ființe. [<fr. *ectoparasite*]

ectópic *adj. (med.)* care are o poziție anormală. [<fr. *ectopique*]

ectopíe *s.f. (med.)* poziție anormală a unui organ. [gen. *-iei*. / <fr. *ectopie*, cf. gr. *ek* — afară, *topos* — loc]

ectoplásmă *s.f.* **1.** strat superficial al protoplasmei celulare. **2.** substanță spirituală pe care spiriștii pretind că o emană mediile în timpul transei. [<fr. *ectoplasme*, cf. gr. *ektos* — afară, *plasma* — formație]

ectropión *s.n.* afecțiune manifestată prin întoarcerea pleoapelor în afară, din cauza unei conjunctivite granuloase. [pron. *-pi-on*. / <fr. *ectropion*, cf. gr. *ek* — afară, *trepein* — a întoarce]

ecuatór *s.n.* **1.** cerc imaginar al cărui plan este perpendicular pe axa polilor terestri și ale cărui puncte sînt egal depărtate de aceștia. ○ ~ *ceresc* = cercul mare al sferei cerești în al cărui plan se află ecuatorul pămîntesc. **2.** cercul mare al unei sfere, obținut prin intersecția acesteia cu un plan care trece prin centrul ei și este perpendicular pe axa polilor. [pron. *-cua-*. scris și *equator*. pl. (rar) *-oare*. var. *ecvator* s.n. / <fr. *équateur*, it. *equatore*, cf. lat. *aequare*, *aequatum* — a face să fie egal]

ecuatoriál[1] *s.n.* instrument cu care se observă mișcarea stelelor și se determină coordonatele lor ecuatoriale. [var. *ecvatorial* s.n. / cf. fr. *équatorial*]

ecuatoriál[2] *adj.* de (la) ecuator, specific ecuatorului. ○ *zonă* ~ *ă* = zonă de circa 10 grade care se întinde de o parte și de alta a ecuatorului; *coordonate* ~*e* = sistem de coordonate prin care se determină poziția astrilor în raport cu ecuatorul ceresc. [scris și *equatorial*. var. *ecvatorial*. *-ă* adj. / cf. fr. *équatorial*, it. *equatoriale*]

ecuáție *s.f.* expresie matematică care arată o egalitate în care intră elemente cunoscute și necunoscute și care se verifică numai pentru anumite valori ale mărimilor necunoscute. ○ ~ *chimică* = reprezentare a unei reacții chimice folosind simbolurile elementelor pentru a reprezenta atomii și moleculele care iau parte efectiv la reacție. ● *(fig.)* problemă grea, dificilă. [pron. *-cu-a-ți-e*. scris și *equație*. gen. *-iei*. var. *ecuațiune* s.f. / cf. fr. *équation*, lat. *aequatio*]

ecuménic *adj.* împuternicit cu autoritate bisericească peste tot pămîntul. [cf. lat.

oecumenicus, gr. *oikumenikos* — al pămîntului locuit]

ecusón *s.n. (arhit.)* loc încadrat de decorații și de ornamente, pe care se sculptează piese heraldice sau inscripții. [pl. *-oane*. / <fr. *écusson*]

ecvéstru *adj.* de călăreț; călare. [pron. *ec-ves-*. scris și *equestru*. pl. *-eștri, -estre*. var. *ecuestru, -ă* adj. / <lat. *equester*<*equus* — cal, cf. fr. *équestre*]

ecvín *adj.* de cal. ○ *varus* ~=deformație a piciorului omului care îl face să semene a picior de cal. [< lat. *equinus*, fr. *équin*]

ecvizetacée *s.f. pl.* familie de plante criptogame fosile, cu frunze foarte mici, solzoase, și cu crengi verticelate, avînd ca tip *equisetum*; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. [pron. *-ce-e*. scris și *equisetacee*. sg. invar. / <fr. *équisétacées*]

eczematós *adj., s.m.* și *f.* (bolnav) de eczemă. [<fr. *eczémateux*]

eczémă *s.f.* boală de piele manifestată prin mîncărime, erupții, abcese etc. [<fr. *eczéma*, cf. gr. *ekzema* — erupție cutanată]

edáfic *adj.* care are legătură cu natura solului. [<fr. *édaphique*, cf. gr. *edaphos* — sol]

éddas *s.f.* nume sub care sînt cunoscute culegerile de legende și mituri ale vechilor popoare scandinave. [<fr. *eddas*, cf. scand. *edda* — străbun]

edelváis *s.n. invar.* floarea-doamnei, albumeală, floare-de-colț. [pron. *-vais*. scris și *edelweiss*. / <germ. *Edelweiss*]

edém *s.n.* umflătură nedureroasă, rezultată din infiltrarea unui lichid seros într-un țesut celular subcutanat. ○ ~ *pulmonar* = afecțiune cauzată de transvazarea plasmei sanguine în alveolele pulmonare. [<fr. *oedème*, cf. gr. *oidema* — umflătură]

edén *s.n. (liv.)* rai, paradis. ● *(fig.)* loc foarte frumos, foarte plăcut, încîntător. [pl. (rar) *-nuri*. / cf. fr. *Éden*, ebr. *eden* — cîmpie]

edénic *adj.* de rai. ● plăcut, încîntător; frumos. [cf. fr. *édénique*]

edentá *vb. I. tr.* a rupe sau a smulge dinții unei perii, ai unei roți dințate etc. [p.i. *-tez.*/ <fr. *édenter*]

edentát *adj.* fără dinți. // *s.n.pl.* ordin de mamifere lipsite parțial sau total de dinți.[<fr. *édenté(s)*]

edict *s.n.* lege, ordonanță prin care un înalt magistrat roman (mai ales pretorul și, sub imperiu, împăratul) își arăta activitatea trecută și anunța programul activității viitoare, adesea sub formă de norme juridice. ● act, decret emis de un monarh, prin care se stabileau norme imperative cu privire la o anumită problemă. [pl. *-te*, *-turi*. / <lat. *edictum*, cf. fr. *édit*]

edictál *adj.* privitor la un edict. [<lat. *edictalis*, fr. *édictal*]

edícul *s.n.* **1.** chioșc, pavilion făcut de obicei în parcuri. ● învelitoare, acoperitoare de protecție a unei lucrări de artă. **2.** nișă în care se pun portretele morților, urnele funerare. [<fr. *édicule*]

edificá *vb.* I. **1.** *tr.* a zidi, a construi, a clădi (mai ales construcții monumentale). **2.** *tr.* și *refl.* a (se) lămuri. [p. i. *edific.* / <lat. *aedificare* <*aedes* — casă, *facere* — a face, cf. it. *edificare*]

edificáre *s.f.* acțiunea de a (se) edifica și rezultatul ei; construire, zidire. ● lămurire. [<*edifica*]

edificatór *adj.* de natură a lămuri, a lumina; lămuritor. [pl. *-ori*, *-oare*. / cf. it. *edificatore*]

edíficiu *s.n.* clădire impunătoare, de mari proporții. [pron. *-ciu*. / <lat. *aedificium*, cf. it. *edificio*, fr. *édifice*]

edil *s.m.* **1.** magistrat roman care se ocupa cu îngrijirea edificiilor, cu organizarea jocurilor etc. **2.** denumire dată în trecut unui consilier comunal dintr-un oraș mare. [<lat. *aedilis*, cf. fr. *édile*]

ediláj *s.n. (rar)* activitate edilitară. [<*edil*]

edilitár *adj.* referitor la administrația, la lucrările de interes public ale unui oraș. [cf. fr. *édilitaire*]

edilitáte *s.f.* operă de construire și de îngrijire a edificiilor și a lucrărilor de interes public ale unui oraș. ● disciplină care se ocupă cu studierea și executarea lucrărilor de interes public. [<lat. *aedilitas*, cf. fr. *édilité*]

editá *vb.* I. *tr.* a publica o lucrare, o carte, o revistă etc. [<*editor*]

editáre *s.f.* acțiunea de a edita și rezultatul ei; publicare. [<*edita*]

editór *s.m.* și *f.* cel care se ocupă cu editarea cărților, a revistelor etc. [pl. *-ori*, *-oare*./ <fr. *éditeur*]

editoriál *adj.* în legătură cu editarea cărților, a revistelor etc.; de editură. // *s.n.* articol în care se arată părerea redacției unei publicații într-o anumită problemă. [pron. *-ri-al*. / cf. fr. *éditorial*, it. *editoriale*, engl. *editorial*]

edítură *s.f.* întreprindere care editează cărți, publicații periodice etc. [<*editor*]

ediție *s.f.* **1.** totalitatea exemplarelor unei opere, ale unei lucrări publicate o dată și la care s-a folosit același zinc tipografic. ○ ~ *critică* = ediție comentată a unui text (mai ales clasic, vechi); ~ *definitivă* = ediție al cărei text a fost văzut de autor și considerat ca definitiv; ~ *princeps* v. p r i n c e p s; ~ *specială* = ediție suplimentară a unui ziar, a cărei apariție a fost determinată de un eveniment însemnat. ● versiune. **2.** serie de întreceri sportive care se repetă periodic. [gen. *-iei*. var. *ediție* s.f. / cf. fr. *édition*, it. *edizione*, lat. *editio*]

educá *vb.* I. *tr.* a crește, a forma pe cineva prin educație. [p.i. *educ.* / <fr. *éduquer*, it., lat. *educare*]

educábil *adj.* care poate fi educat. [cf. fr. *éducable*]

educabilitáte *s.f.* posibilitatea de a fi educat. [cf. fr. *éducabilité*]

educáre *s.f.* acțiunea de a educa și rezultatul ei. [<*educa*]

educatív *adj.* care aparține educației, referitor la educație; care contribuie la educația cuiva. [cf. fr. *éducatif*]

educatór *adj.* care educă. // *s.m.* și *f.* persoană care educă copiii, tineretul (în școli); profesor, învățător. ● persoană care se ocupă de educația copiilor în cămine și grădinițe. [cf. fr. *éducateur*, lat. *educator*]

educáție *s.f.* educare; influențare sistematică a dezvoltării facultăților intelectuale, morale și fizice ale copiilor și tineretului; totalitatea metodelor folosite în acest scop; *(p. ext.)* culturalizare, ridicare metodică a nivelului ideologic, cultural, profesional; faptul de a dezvolta facultățile morale, intelectuale și fizice ale unui om, ale unui popor etc. ○ ~ *fizică* = dezvoltare armonioasă a fiziculuí prin exerciții gimnastice. [gen. *-iei.* var. *educațiune.* / cf. fr. *éducation*, it. *educazione*, lat. *educatio*]

edulcorá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a atenua; a îndulci. [<fr. *édulcorer*]

edulcoránt *adj. (franțuzism)* care atenuează, îndulcește. // *s.n.* substanță care se adaugă unui medicament pentru a-i îndulci. [<fr. *édulcorant*]

eféb *s.m. (la vechii greci)* tînăr ajuns la pubertate; adolescent. ● membru al unei efebii. [<fr. *éphèbe*, cf. lat. *ephebus*, gr. *ephebos*]

efebíe *s.f.* colegiu al tinerilor efebi din vechea Atenă, unde aceștia primeau o educație civilă și militară. [gen. *-iei.* / <fr. *éphébie*, gr. *ephebeia*]

eféct *s.n.* **1.** ceea ce rezultă cu necesitate dintr-o cauză, fiind într-o legătură indestructibilă cu aceasta; produsul unei cauze; urmare, rezultat. **2.** impresie făcută de ceva sau de cineva asupra cuiva; ceea ce izbește, atrage privirile, auzul etc. ○ *de* ~ = impresionant; uluitor, spectaculos. **3.** *(la pl.)* obiecte, bunuri (mai ales veșminte) care aparțin cuiva. ● *(mil.)* echipament. ● valori care se pot negocia (scrisori de schimb, bilete la ordin etc.). [pl. *-te*, (rar) *-turi.* / <lat. *effectus*, cf. fr. *effet*]

efectiv *adj.* care are efect; real, adevărat. // *s.n.* numărul real al indivizilor care alcătuiesc o unitate militară, o colectivitate organizată etc. // *adv.* adevărat, real, de fapt. [cf. fr. *effectif, effectivement*]

efectuá *vb.* I. *tr.* a face, a înfăptui; a îndeplini, a executa. [pron. *-tu-a.* p.i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd.* / <fr. *effectuer*]

efectuáre *s.f.* acțiunea de a efectua și rezultatul ei; facere, pregătire. [<*efectua*]

efedrínă *s.f.* alcaloid solubil în alcool, în eter și în cloroform, ai cărui derivați se folosesc în farmacie. [<fr. *éphédrine*]

efelídă *s.f. (med.)* mică pată gălbuie pe piele, care apare mai ales la blonzi. [<fr. *éphélide*]

efemér *adj.* scurt (ca durată), vremelnic, trecător. [<fr. *éphémère*, cf. gr. *epi* — pe, *hemera* — zi]

efeméră *s.f.* gen de insectă efemeridă care trăiește ca adult o singură zi. [<fr. *éphémère*]

efemeride *s.f. pl.* **1.** familie de insecte pseudonevroptere care nu trăiesc în stare adultă decît o zi. ● *(la sg.)* insectă care face parte din această familie. **2.** tabele astronomice în care sînt indicate pozițiile din fiecare zi ale planetelor. ● note, notițe (de ziar sau de calendar) care indică evenimentele petrecute la epoci diferite în aceeași zi. **3.** *(fig.)* gînduri, idei, lucruri etc. trecătoare. [sg. *-dă.* / <fr. *éphémérides*, lat. *ephemeris*]

efeminá *vb.* I. *tr.* și *refl. (rar)* a (se) moleși, a (se) înmuia. [<fr. *efféminer*]

efeminát *adj. (rar)* cu caracter femeiesc; molatic. [cf. fr. *efféminé*, lat. *effeminatus*]

efeminație *s.f. (rar)* caracterul celui efeminat; moliciune, slăbiciune. [gen. *-iei.* / cf. fr. *effémination*, lat. bis. *effeminatio*]

eferént *adj.* care duce (în afară). ● *fibre nervoase* ~e = fibre nervoase prin care excitația trece de la centrii nervoși spre periferia corpului. [<fr. *efférent*, cf. lat. *effere* — a duce în afară]

efervescént *adj.* **1.** *(despre lichide)* care dezvoltă gaze puternice în timpul unei reacții chimice. **2.** *(fig.)* clocotitor. [pron. *-sce-.* pl. *-nți*, *-nte.* /<fr. *effervescent*, cf. lat. *effervescere* — a clocoti]

efervescență *s.f.* degajare puternică, vie, de gaze într-un lichid, în timpul unei reacții chimice. ● *(fig.)* fierbere, agitație. [pron. *-sce-.* /cf. fr. *effervescence*]

efét *s.m. (de obicei la pl.)* judecător care făcea parte dintr-un tribunal penal instituit de Dracon la Atena. [<fr. *éphète*, gr. *ephetes*]

eficáce *adj.* care produce efectul așteptat. [pl. invar. / cf. fr., it. *efficace*, lat. *efficax*]

eficacitáte *s.f.* faptul, calitatea de a fi eficace. [cf. fr. *efficacité*, lat. *efficacitas*]

eficiént *adj. (rar)* care-și face efectul; care produce un anumit efect (folositor); eficace. [pron. *-ci-ent.* / <fr. *efficient*]

eficiență *s.f.* faptul de a fi eficient; eficacitate. [<fr. *efficience*, lat. *efficientia*]

efígie *s.f.* chipul unui suveran, al unui șef de stat, reprezentat pe o monedă, pe o medalie etc. ● *(rar)* imagine a unei persoane. [pron. *-gi-e.* gen. *-iei.* / <fr., it. *effigie*, cf. lat. *effigies* — imagine]

efigiál *adj.* care aparține unei efigii; de efigie. [cf. fr. *effigial*]

eflorá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a studia superficial; a frunzări o carte. [<fr. *effleurer*]

eflorescént *adj.* **1.** *(despre plante)* care înflorește. ● *(fig.)* înfloritor, în floare. **2.** *(chim.; despre săruri)* care pierde din apa de cristalizare, devenind pulverulent la aspect. [pron. *-sce-.* / <fr. *efflorescent*]

eflorescență *s.f.* **1.** îmbobocire. ● *(fig.)* înflorire, îmbobocire. **2.** transformare în pulbere a unor săruri cristalizate, prin pierderea apei de cristalizare. ● depozit de săruri de la suprafața unor roci. **3.** erupție ușoară pe piele; spuzeală. [cf. fr. *efflorescence*]

efluviu *s.n.* **1.** emanație a unor corpuri; emanație electrică, magnetică. **2.** *(fig.)* curent, flux. [pron. *-viu.* / cf. it. *effluvio*, lat. *effluvium*]

eflúx *s.n. (liv.; rar)* flux. [< fr. *efflux*]

éfor *s.m. (ant.; de obicei la pl.)* nume dat în Sparta fiecăruia dintre cei cinci demnitari aleși care aveau largi puteri de control, fiind instituiți ca o contrabalansare a puterii regale. [<fr. *éphore*, gr. *ephoros* <*ephorao* — a supraveghea]

efórt *s.n.* încordare fizică sau intelectuală pentru atingerea unui scop; acțiune energică fizică sau intelectuală, sforțare, străduință. ● forță interioară care ia naștere sub acțiunea unei solicitări la care este supus un material și care se opune acestei solicitări. [<fr. *effort*]

efractór *s.m.* infractor care a comis o spargere. [<fr. *effracteur*]
efracție *s.f.* spargere făcută cu intenția de a fura. [gen. *-iei*. var. *efracțiune* s.f. / cf. fr. *effraction*, lat. *effractio*]
efuziúne *s.f.* **1.** manifestare puternică a unor sentimente frumoase, nobile; căldură sufletească. **2.** difuziune a unui gaz printr-un înveliș poros. [pron. *-zi-u-*. var. *efuzie* s.f. / cf. fr. *effusion*, lat. *effusio* — răspîndire]
efuzív *adj.* *rocă ~ă* = rocă magmatică întărită la suprafața scoarței pămîntului. [<fr. *effusif*, cf. lat. *ex* — din, *fundere* — a se revărsa]
efuzór *s.m.* partea prin care sînt evacuate gazele arse, la ieșirea lor dintr-un reactor. [cf. fr. *effuseur*]
egál *adj.* **1.** la fel, asemenea (ca natură, fel, cantitate etc.). ● uniform. **2.** *(geom.; despre figuri)* care se suprapune exact. **3.** *(despre oameni, și s.m.)* care este de același rang, de aceeași valoare. [<fr. *égal*, cf. lat. *aequalis*]
egalá *vb.* I. **1.** *tr. și refl.* a face sau a deveni egal; a fi sau a face să fie (aproape) la fel cu altul în anumite privințe. **2.** *(sport)* a atinge același număr de puncte cu altcineva. [<fr. *égaler*]
egalábil *adj.* care poate fi egalat. [cf. fr. *égalable*]
egaláre *s.f.* acțiunea de a egala și rezultatul ei. [< *egala*]
egalitár *adj. (rar)* referitor la egalitate politică; bazat pe egalitate politică. [<fr. *égalitaire*]
egalitarism *s.n.* concepție mic-burgheză care susține egalizarea oamenilor din punctul de vedere al proprietății private și al consumului, indiferent de cantitatea și calitatea muncii lor sociale. [cf. fr. *égalitarisme*]
egalitáte *s.f.* **1.** faptul de a fi egal; situația, raportul, echivalența care există între lucruri egale. ● uniformitate, uniformizare. ● *(sport)* rezultat constituit dintr-un număr egal de puncte realizat de mai mulți participanți la o competiție; situație în care există un asemenea rezultat. **2.** principiu potrivit căruia tuturor oamenilor, tuturor statelor sau națiunilor li se recunosc aceleași drepturi și li se impun aceleași îndatoriri, prevăzute de regula de drept; situație în care oamenii se bucură de aceleași drepturi și au aceleași îndatoriri. **3.** grupare a două expresii matematice legate prin semnul egal (=). [cf. fr. *égalité*, lat. *aequalitas*]
egalizá *vb.* I. *tr.* a face (un obiect, un teren etc.) să fie la fel, egal cu altul în anumite privințe. [<fr. *égaliser*]
egalizáre *s.f.* acțiunea de a egaliza și rezultatul ei; egalare. [<*egaliza*]
egalizatór *adj.* care egalizează. // *s.m.* **1.** substanță folosită pentru a ușura pătrunderea unui colorant în țesătură. **2.** dispozitiv care reglează presiunea într-o conductă. [cf. fr. *égalisateur*]
eghilét *s.m.* șiret, găitan care împodobea uniformele anumitor militari. [<fr. *aiguillette*]
egídă *s.f.* **1.** *(mit.)* scutul Minervei. **2.** ocrotire, sprijin. [cf. fr. *égide*, it. *egida*, lat. *aegis* — scutul Minervei, gr. *aigis* — piele de capră]
egipán *s.m.* supranume dat zeului Pan și satirilor, datorită presupusului lor picior de țap. [<fr. *aigipan*, cf. gr. *aix, aigos* — țap, *Pan* — zeu la greci]
egiptológ *s.m.* specialist în egiptologie. [cf. fr. *égyptologue*]
egiptologie *s.f.* ramură a orientalisticii care studiază istoria și cultura Egiptului antic. [gen. *-iei*. / cf. fr. *égyptologie* <*Égypte* —Egipt, gr. *logos* — vorbire]
eglógă *s.f.* poezie pastorală; idilă; bucolică. [acc. și *eglogă*. pl. *-ge*. / <fr. *églogue*, it. *egloga* <lat. *ecloga*, gr. *ekloge*]
egocéntric *adj. (despre persoane)* care privește totul prin prisma intereselor și sentimentelor personale. [cf. fr. *égocentrique*]
egocentrism *s.n.* atitudine a celui care privește totul prin prisma intereselor și sentimentelor personale. [<fr. *égocentrisme*, cf. lat. *ego* — eu, *centrum* — centru]
egoísm *s.n.* preocupare, atenție exagerată față de propria persoană și de interesele personale, în dauna intereselor colectivității. [pron. *e-go-*. / <fr. *égoïsme*, cf. lat. *ego* — eu]
egoíst *adj., s.m. și f.* (om) dominat de egoism. [pron. *-go-ist*. / cf. fr. *égoïste*, it. *egoista*]
egolatrie *s.f. (rar)* adorare de sine, divinizare a propriei persoane. [gen. *-iei*. / cf. lat. *ego* — eu, gr. *latreia* — adorație]
egolátru *adj. (rar)* stăpînit de egolatrie; egoist, egotist. [cf. lat. *ego* — eu, după *idolatru*]
egomísm *s.n. (rar)* egoism absolut, care nu acceptă decît existența propriului eu. [<fr. *égomisme*, cf. lat. *egomet* — eu însumi]
egotísm *s.n.* purtare, atitudine caracterizată prin acordarea unei importanțe exagerate propriei individualități, propriei persoane. [<fr. *égotisme*, it. *egotismo*, cf. lat. *ego* — eu]
egotíst *adj., s.m. și f.* (om) dominat de egotism; determinat de egotism. [<fr. *égotiste*]
egrená *vb.* I. *tr.* a separa (cu mașina) semințele de fibrele de bumbac. [<fr. *égrener*]
egrenáj *s.n.* egrenare. [<fr. *égrenage*]
egrenáre *s.f.* acțiunea de a egrena și rezultatul ei. [<*egrena*]
egrétă *s.f.* **1.** pasăre migratoare care are pe spate un smoc de pene albe, subțiri. **2.** mănunchi de pene, de fire albe purtat odinioară mai ales de femei la pălării și de militari la chipiuri. **3.** aglomerație de perișori la extremitatea superioară a fructelor. [<fr. *aigrette*]
ejaculá *vb.* I. *intr.* a arunca afară un lichid (mai ales sperma prin canalul uretral). [< fr. *éjaculer*]
ejaculáre *s.f.* acțiunea de a ejacula și rezultatul ei; ejaculație. [<*ejacula*]
ejaculáție *s.f.* zvîrlirea în afară a sporilor din sporange, frecventă la unele plante. ● aruncarea afară a spermei prin canalul uretral; ejaculare. [gen. *-iei*. var. *ejaculațiune* s.f. / cf. fr. *éjaculation*]

ejectór *s.n.* aparat pentru evacuarea fluidelor dintr-un rezervor. [<fr. *éjecteur*, germ. *Ejektor*]

ejécție *s.f.* evacuarea cu viteză mare a unui curent de fluid printr-un tub, în scopul folosirii energiei fluidului pentru propulsie. [gen. *-iei*. var. *ejecțiune* s.f./ cf. fr. *éjection*, lat. *ejectio*]

elaborá *vb.* I. *tr.* **1.** a formula, a da o formă definitivă unei idei, unui text, unei opere etc.; a crea. **2.** a prepara, a lucra; a face anumite modificări. [<fr. *élaborer*, it., lat. *elaborare*]

elaboráre *s.f.* acțiunea de a elabora și rezultatul ei; lucrare. [<*elabora*]

elagáj *s.n. (silv.)* elagare. [pl. *-je*. / <fr. *élagage*]

elagáre *s.f. (silv.)* tăiere a ramurilor din partea de jos a coroanei unui arbore. [pl. *-gări*. / după fr. *élaguer*, *élagage*]

elán[1] *s.m.* animal rumegător din familia cerbilor, cu coarne bogate, care trăiește prin pădurile din nordul Europei, al Americii și al Asiei. [<fr. *élan*]

elán[2] *s.n.* avînt, însuflețire, entuziasm. ● complex de mișcări și procedee care ajută la efectuarea unei sărituri sau a unei aruncări. [<fr. *élan*]

elansá *vb.* I. *refl. (franțuzism)* a se avînta, a se repezi. [<fr. *élancer*]

elansáre *s.f. (franțuzism)* avîntare, repezire; *(fig.)* avînt, năzuire (către ceva). [<*elansa*]

elansát *adj. (franțuzism)* zvelt, avîntat. [cf. fr. *élancé*]

elástic *adj.* **1.** care are însușirea de a-și reveni la forma inițială după ce a fost momentan deformat; care are elasticitate. ● *(subst., n.)* țesătură cu fire de cauciuc din care se fac bretele, jartiere etc. **2.** *(fig.)* mlădios; suplu. [<fr. *élastique*, it. *elastico*, cf. gr. *elastes* — care se întinde]

elasticitáte *s.f.* proprietate a unor corpuri de a-și reveni la forma inițială, după ce au fost momentan deformate. [cf. fr. *élasticité*, it. *elasticità*]

elastínă *s.f.* substanță organică albuminoidă care intră în compoziția fibrelor elastice ale tendoanelor, ale vaselor de sînge etc. [<fr. *élastine*]

elastomér *s.m.* substanță naturală sau sintetică prezentînd proprietăți elastice și putînd servi drept cauciuc artificial. [<fr. *élastomère*]

eldorádo *s.n.* țară imaginară din noul continent, pe care spaniolii o credeau bogată în aur și pietre prețioase; *(p. ext.)* țară plină de bogății, încîntătoare. [<fr. *eldorado*, cf. sp. *eldorado* — cel aurit]

eleát *adj.* școala ~ă = școală filozofică greacă de tendință idealistă din secolele al VI-lea — al V-lea î.e.n., ai cărei reprezentanți principali au fost Zenon și Parmenide. // *s.m.* și *f.* membru, adept al acestei școli. [pron. *e-le-*. / cf. *Elea*, oraș în Lucania (Italia)]

eleátic *adj.* al eleaților, de eleat. [cf. fr. *éléatique*]

elebór *s.m.* plantă erbacee cu rizomul gros și ramificat, cu flori roșii aplecate în jos; spînz. [<fr. *ellébore*]

electív *adj.* făcut prin alegere, bazat pe alegere. ● care se dă, se acordă prin alegere. [<fr. *électif*]

electivitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este electiv. [cf. fr. *électivité*]

electór *s.m.* și *f.* **1.** persoană care are dreptul de a participa la o alegere. ● fiecare dintre cei șapte principi care aveau dreptul de a-l alege pe împărat în Germania. **2.** *(peior.)* persoană care reușea, în vechile regimuri, să obțină foarte multe voturi prin diferite manevre. [<fr. *électeur*]

electorál *adj.* privitor la alegeri. [<fr. *électoral*]

electorát *s.n.* **1.** funcție, demnitate de elector în Sfîntul imperiu roman de națiune germană. **2.** teritoriu supus unui prinț elector. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *électorat*]

eléctric *adj.* de electricitate, care produce electricitate. ○ *cîmp* ~ = regiune a spațiului în care se exercită forțe asupra corpurilor încărcate cu electricitate; stare fizică care există într-o asemenea regiune; *energie* ~*ă* = energie proprie numai cîmpurilor electrice; *centrală* ~*ă* = centrală care produce energie electrică; *sarcină* ~*ă* = electricitate (**1**). [<fr. *électrique*]

electrician *s.m.* lucrător specializat în lucrări de instalații electrice. [pron. *-ci-an*. /cf. fr. *électricien*]

electricitáte *s.f.* **1.** mărime de stare pe care o capătă corpurile după ce au fost frecate unul de altul și apoi separate; sarcină electrică. ● totalitatea fenomenelor produse de repausul și mișcarea unei particule numite electron. **2.** ramură a fizicii care studiază fenomenele electrice. [cf. fr. *électricité* <lat. *electrum*, gr. *elektron* — ambră galbenă, la care s-a observat prima dată fenomenul de către Thales]

electrificá *vb.* I. *tr.* a introduce folosirea energiei electrice într-o regiune, într-o întreprindere etc. [p.i. *electrific*. / după fr. *électrifier*]

electrificáre *s.f.* acțiunea de a electrifica și rezultatul ei. [<*electrifica*]

electrizá *vb.* I. *tr.* **1.** a dezvolta, a produce într-un corp fenomene electrice. **2.** *(fig.)* a înflăcăra, a entuziasma, a anima. [<fr. *électriser*]

electrizáre *s.f.* acțiunea de a electriza și rezultatul ei; înflăcărare, entuziasmare. [<*electriza*]

electro- element de compunere savantă care intră în formația unor cuvinte tehnice, arătînd că cuvîntul se referă la electricitate. [<fr. *électro-*, germ. *elektro-*, cf. gr. *elektron* — ambră galbenă]

electroacústică *s.f.* ramură a acusticii care studiază transformarea oscilațiilor acustice în oscilații electromagnetice și invers. [<germ. *Elektroakustik*]

electroanalíză *s.f.* totalitatea metodelor electro-chimice folosite în analiza chimică cantitativă. [pron. *-tro-a-*. / <germ. *Elektroanalyse*]

electrobúr *s.n.* electrotrepan.

electrobúz *s.n.* vehicul de transport în comun, cu motor electric, alimentat de acumulatoare. [cf. *electro-* + *buz* — terminație de la *autobuz* etc.]

electrocár *s.n.* cărucior autopropulsat de acumulatoare, folosit pentru transportul de materiale în fabrici, în gări etc. [<*electro-* + *car*]

electrocardiográf *s.n.* aparat cu ajutorul căruia se fac electrocardiograme. [pron. *-di-o-*. / <fr. *électrocardiographe*, germ. *Elektrokardiograph*]

electrocardiografíe *s.f.* înregistrare electrică a contracțiilor inimii și a curenților ei. [gen. *-iei*. / <fr. *électrocardiographie*, germ. *Elektrokardiographie*]

electrocardiográmă *s.f.* grafic care reprezintă contracțiile inimii, înregistrate electric. [cf. fr. *électrocardiogramme*, germ. *Elektrokardiogramm*]

electrocaústică *s.f.* metodă de tratament prin cauterizare electrică. [pron. *-ca-us-*. gen. *-cii*. / <germ. *Elektrokaustik*]

electrocautér *s.n.* cauter care acționează prin încălzire electrică. [<fr. *électrocautère*]

electrocauterizá *vb.* I. *tr.* a cauteriza (o rană) cu ajutorul căldurii dezvoltate de un curent electric. [<fr. *électrocautériser*]

electrochimíe *adj.* referitor la electrochimie. [cf. fr. *électrochimique*]

electrochimíe *s.f.* parte a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice cauzate de influența electricității. [gen. *-iei*. / cf. fr. *électrochimie*]

electrochirurgíe *s.f.* chirurgie bazată pe folosirea curenților electrici. [gen. *-iei*. / <fr. *électro-chirurgie*]

electrocoaguláre *s.f.* procedeu folosit în chirurgie, bazat pe coagularea celulelor unui neoplasm cu ajutorul căldurii dezvoltate de un curent electric. [pron. *-co-a-*. / cf. fr. *électrocoagulation*]

electrocomunicáție *s.f.* procedeu de comunicație la distanță prin mijloace electromagnetice. [gen. *-iei*. / <fr. *électrocommunication*]

electrocultúră *s.f.* utilizarea curentului electric pentru dezvoltarea vegetalelor. [cf. fr. *électroculture*]

electrocutá *vb.* I. *tr.* a omorî cu ajutorul unui curent electric. [<fr. *électrocuter*]

electrocutáre *s.f.* acțiunea de a electrocuta și rezultatul ei; curentare. [<*electrocuta*]

electrocuțiúne *s.f.* electrocutare. [<fr. *électrocution*]

electród *s.m.* capătul unui circuit electric prin care continuă să treacă curentul; conductor electric prin care trece curentul. [<fr. *électrode*, cf. fr. *électro-*, gr. *odos* — drum]

electrodiagnóstic *s.n.* metodă de diagnostic bazată pe excitabilitatea organismului la curenți electrici. [pron. *-di-ag-*. / <fr. *électrodiagnostic*]

electrodinám *s.n.* mașină electrică producătoare de curent. [pl. *-muri*, *-me*. / după fr. *dynamo-électrique*]

electrodinámic *adj.* referitor la electrodinamică. [cf. fr. *électrodynamique*]

electrodinámică *s.f.* ramură a fizicii care se ocupă cu studiul fenomenelor privitoare la acțiunile dintre curenții electrici. [<fr. *électrodynamique*]

electrodinamísm *s.n.* totalitatea fenomenelor produse de un curent electric. [<fr. *électrodynamisme*]

electroencefalográf *s.n.* aparat folosit în electroencefalografie. [<fr. *électro-encéphalographe*]

electroencefalografíe *s.f.* metodă de diagnostic bazată pe înregistrarea curenților electrici care însoțesc activitatea celulelor nervoase. [gen. *-iei*. / <fr. *électro-encéphalographie*]

electroencefalográmă *s.f.* curba activității electrice a creierului, obținută cu ajutorul electroencefalografului. [<fr. *électro-encéphalogramme*]

electrofón *s.n.* aparat care reproduce vocea și sunetele înregistrate pe un disc prin procedee electromecanice; picup, patefon electric. [<fr. *électrophone*]

electrofór *s.n.* aparat de laborator cu care se demonstrează apariția electricității prin influență. [pl. *-oare*, *-ri* s.m./ <fr. *électrophore*, cf. fr. *électro-*, gr. *phoros* — care poartă]

electroforéză *s.f.* *(fiz., med.)* metodă de analiză bazată pe migrarea cu viteză diferită a produșilor chimici în soluții prin care circulă un curent electric. [<fr. *électrophorèse*]

electrofotografíe *s.f.* procedeu de obținere a fotografiilor bazat pe efectul fotoelectric al luminii. [< *electro-* + *fotografie*]

electrogén *adj.* producător de energie electrică. ○ *grup* ~ = grup format dintr-un motor și un generator de curent electric. [<fr. *électrogène*, cf. fr. *électro-*, gr. *gennan* — a produce]

electrográf *s.n.* aparat cu ajutorul căruia se face analiza calitativă a metalelor, a aliajelor și a minereurilor. [<fr. *électrographe*, cf. fr. *électro-*, gr. *graphein* — a scrie]

electrogravimetríe *s.f.* metodă de analiză bazată pe extragerea cantitativă prin electroliză a unui metal la catod sau a oxidului metalic la anod, și cîntărirea substanței depuse. [<*electro-*+*gravimetrie*]

electroizolánt *adj., s.m.* (material) care are calitatea de a izola din punct de vedere electric. [pron. *-tro-i-*. / <fr. *électro-isolant*]

electrolít *s.m.* substanță care se poate descompune sub influența unui curent electric. [<fr. *électrolyte*, cf. fr. *électro-*, gr. *lytos* — descompus]

electrolític *adj.* de, prin, pentru electroliză. [cf. fr. *électrolytique*]

electrolíză *s.f.* descompunere a unui electrolit sub influența electricității. [<fr. *électrolyse* <fr. *électro-*, gr. *lysis* — desfacere]

electrolizór *s.n.* aparat cu care se efectuează electroliza. [cf. fr. *électrolyseur*]

electroluminescénță *s.f.* luminescență produsă sub acțiunea unui cîmp electric asupra fosforului. [pron. *-sce-*. / cf. germ. *Elektrolumineszenz*, fr. *électroluminescence*]

electromagnét *s.m.* bucată de fier moale înfășurată într-un fir, care capătă proprietăți magnetice sub influența unui curent electric care străbate acel fir. [cf. germ. *Elektromagnet*]

electromagnétic *adj.* de electromagnetism, bazat pe electromagnetism. ○ *cîmp* ~= stare fizică particulară a spațiului în care există în același timp un cîmp elec-

tric și un cîmp magnetic. [cf. fr. *électromagnétique*]

electromagnetism *s.n.* ramură a fizicii care studiază proprietățile magnetice ale curenților electrici și aplicațiile lor. [cf. fr. *électromagnétisme*]

electromecánică *s.f.* disciplină care se ocupă cu aplicațiile tehnice ale mecanicii și ale electricității. [gen. *-cii.* / cf. fr. *électromécanique*]

electromecanoterapíe *s.f.* aplicare combinată în tratamentul bolnavilor a electricității și a aparatelor mecanice. [gen. *-iei.* / <fr. *électromécanothérapie*]

electrometalurgíe *s.f.* ramură a metalurgiei care folosește procedee electrice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électrométallurgie*]

electrometríe *s.f.* ansamblu de metode folosite pentru măsurarea mărimilor electrice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électrométrie*]

electrométru *s.n.* instrument pentru măsurarea diferențelor de potențial. [<fr. *électromètre*]

electromotór *adj.* care poate produce curent electric. // *s.n.* mașină care transformă energia electrică în energie mecanică; motor electric. [cf. fr. *électromoteur*]

electrón *s.m.* particulă elementară de materie care intră în compoziția atomului și este încărcată cu electricitate negativă. ○ *~volt* = unitate de măsură pentru energie folosită în fizica atomică. [<fr. *électron*]

electronavigáție *s.f.* metodă de navigație costieră cu ajutorul aparatelor electrice de navigație. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électronavigation*]

electronegatív *adj. (despre elemente, radicali, molecule)* care are tendința de a capta electroni de la alte substanțe, putînd elibera ioni negativi. [cf. fr. *électronégatif*]

electrónic *adj.* privitor la electroni. [cf. fr. *électronique*]

electrónică *s.f.* ramură a fizicii care studiază particulele încărcate electric. ● ramură a electrotehnicii care studiază aplicațiile tehnice ale fenomenelor electromagnetice. [gen. *-cii.* / <fr. *électronique*]

electroóptică *s.f.* teorie electromagnetică a luminii. [pron. *-tro-o-.* gen. *-cii.* / <fr. *électro-optique*]

electroosmóză *s.f.* trecere a unui lichid printr-o membrană poroasă sub influența unei diferențe de potențial electric între cele două fețe ale membranei. [cf. fr. *électro-osmose*]

electropozitív *adj. (despre elemente, radicali, molecule)* care cedează electroni, putînd elibera ioni pozitivi. [cf. fr. *électropositif*]

electroscóp *s.n.* instrument cu care se detectează prezența electricității într-un corp. [<fr. *électroscope*, cf. *electro-*, gr. *skopein* — a examina]

electroscópic *adj.* care este în legătură cu electroscopia. [<fr. *électroscopique*]

electroscopíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul electroscoapelor și al aplicațiilor lor. [gen. *-iei.* / <fr. *électroscopie*]

electrostátic *adj.* care privește electricitatea statică. [pl. *-ci*, *-ce.* / cf. fr. *électrostatique*]

electrostátică *s.f.* ramură a fizicii care studiază fenomenele ce însoțesc electricitatea statică. [cf. fr. *électrostatique*]

electroténic *adj.* de electrotehnică. [cf. fr. *électrotechnique*]

electroténică *s.f.* ramură a tehnicii care studiază aplicațiile industriale ale electricității. [gen. *-cii.* / cf. fr. *électrotechnique*]

electroterapíe *s.f.* tratament al unor boli bazat pe acțiunea curenților electrici asupra organismului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électrothérapie*]

electrotérmic *adj.* care este în legătură cu electrotermia. [cf. fr. *électrothermique*]

electrotérmic *s.f.* totalitatea procedeelor în care se folosește energia electrică pentru obținerea temperaturii necesare unei operații tehnologice. [gen. *-iei.* / <fr. *électrothermie*, cf. fr. *électro-*, gr. *thermos* — cald]

electrotípic *adj.* în legătură cu electrotipia; executat prin electrotipie. [<fr. *électrotypique*]

electrotípie *s.f.* reproducere de gravuri cu ajutorul electrolizei. [<fr. *électrotypie*, cf. fr. *électro-*, gr. *typos* — urmă]

electrotomíe *s.f.* secționare a țesuturilor prin folosirea proprietăților curenților electrici. [gen. *-iei.* / <fr. *électrotomie*]

electrotónus *s.n.* modificările produse într-un organism viu datorite curentului electric care trece prin el. [<fr. *électrotonus*]

electrotropísm *s.n.* orientarea în anumite direcții a organismelor vii sub influența curentului electric. [<fr. *électrotropisme*]

electrovalénță *s.f.* legătură chimică rezultată prin deplasarea unui electron de la un atom la altul. [cf. fr. *électrovalence*]

eléctrum *s.n.* aliaj natural de aur și argint. [<lat. *electrum*, cf. fr. *électrum*]

electiúne *s.f. (rar)* alegere. [var. *electție* s.f. / cf. fr. *élection*, lat. *electio*]

elefánt *s.m.* mamifer din jungla Asiei și Africii, foarte mare, care are nasul modificat în formă de trompă și colții mari de fildeș. [cf. fr. *éléphant*, it. *elefante*, lat. *elephantus*, gr. *elephas*]

elefantiázis *s.n.* boală caracterizată prin îngroșarea exagerată a pielii, generalizată la membrele inferioare și la organele genitale externe, care sînt deformate printr-un edem enorm. [pron. *-ti-a-.* / < fr. *éléphantiasis*, cf. lat. *elephantiasis* — lepră]

elefántic *adj.* care este în legătură cu elefanții; de elefant. [<fr. *éléphantique*]

elefantín *adj.* care se aseamănă cu un elefant. ● care este propriu elefantului. [<fr. *éléphantin*]

elegánt *adj.* care are, prezintă, dovedește eleganță. [cf. fr. *élégant*, lat. *elegans*]

elegánță *s.f.* distincție, grație în atitudini, în maniere; rafinament, gust, distincție în felul de a se îmbrăca, în croiala hainelor. ● distincție în limbaj, în stil etc. [cf. fr. *élégance*, lat. *elegantia*]

elegíac *adj.* **1.** cu caracter de elegie. ● *(despre un poet)* care compune elegii sau opere cu caracter de elegie. **2.** trist, jalnic. [pron. *-gi-ac.* / cf. fr. *élégiaque*]

elegíe *s.f.* **1.** poezie lirică cu caracter trist sau duios. ● *(fig.)* tristeţe; jale, jeluire. **2.** compoziţie muzicală cu caracter melancolic. [gen. *-ii*. / <fr. *élégie*, it., lat. *elegia*, gr. *elegeia* — cîntec trist]

eleméntˈ *s.n.* **1.** fiecare dintre cele patru substanţe sau principii despre care se credea că stau la baza corpurilor şi a fenomenelor naturii. ● *(la pl.)* fenomene, forţe din natură, forţele naturii. **2.** parte componentă a unui obiect, a unei maşini. **3.** membru al unei colectivităţi etc. **4.** corp care nu se mai poate descompune pe cale chimică şi care, în combinaţie cu alte asemenea corpuri, dă naştere corpurilor compuse. **5.** mediu în care trăieşte o fiinţă, o vieţuitoare. ● *(fig.)* anturaj plăcut în care se simte bine cineva. **6.** pilă electrică; celulă a unei pile electrice. **7.** *(mai ales la pl.)* principiu, noţiune de bază a unei discipline, a unei ştiinţe. [<lat. *elementum*, cf. fr. *élément*, it. *elemento*]

elementár *adj.* **1.** care constituie un element, de element; de bază, esenţial. ● care cuprinde primele noţiuni sau principiile de bază ale unei discipline, ale unei arte etc. ○ *învăţămînt* ~ = prima treaptă a învăţămîntului public, cu caracter obligatoriu, unde se predau elementele de bază ale principalelor discipline. **2.** simplu, uşor; cunoscut de toată lumea. **3.** natural, aparţinînd naturii şi fenomenelor ei. [cf. fr. *élémentaire*, lat. *elementarius*]

elénchos *s.n.* *(în filozofia scolastică)* chestiune în discuţie. ● raţionament contradictoriu. [var. *elenchus* s.n. / <gr. *elegchos*, lat. *elenchus* — index]

elenísm *s.n.* **1.** etapă în istoria societăţii sclavagiste a popoarelor din bazinul Mării Mediterane, cuprinsă între epoca cuceririlor lui Alexandru Macedon şi căderea imperiului acestuia sub stăpînire romană. **2.** expresie specifică limbii elină. [pl. *-me*. var. *helenism* s.n. / cf. fr. *helléninsme*]

elenístˈ *s.m.* şi *f.* specialist în studiul limbii şi civilizaţiei elene. [var. *helenist*, s.m. şi f. / cf. fr. *helléniste*]

elenístic *adj.* care aparţine elenismului, privitor la elenism. [var. *helenistic* adj./ cf. fr. *hellénistique*]

elerón *s.n.* fiecare dintre aripioarele mobile prinse de aripile şi de ampenajul avionului, prin manevrarea cărora se realizează mişcările acestuia în zbor. [<fr. *aileron*]

eleuterie *s.f.* guvernare liberă a unui stat din Grecia antică. ● *(la pl.)* serbări care se celebrau în amintirea unei victorii. [pron. *-le-u-*. gen. *-ii*. / <fr. *éleuthérie*, gr. *eleutheria* — libertate]

eleuzíne *s.f. pl. (ant.)* serbări în cinstea zeiţei Ceres, care aveau loc în oraşul Eleuzis. [cf. lat. *eleusinia*, gr. *Eleusis*, oraş din Grecia antică]

elév *s.m.* şi *f.* **1.** cel care învaţă într-o şcoală sau urmează o formă de învăţămînt mediu sau elementar. **2.** discipol, adept, urmaş, învăţăcel al unui maestru, al unei şcoli literare, al unei doctrine etc. [<fr. *élève*, cf. *élever* — a educa]

elevatór[1] *s.n.* instalaţie pentru transportul materialelor pe verticală sau aproape pe verticală, la o oarecare distanţă. [cf. fr. *élévateur*, germ. *Elevator*]

elevatór[2] *adj.* care ridică. [<fr. *élévatoire*]

elevăţie *s.f.* **1.** înălţime morală, spirituală, grandoare, măreţie morală. **2.** reprezentare grafică, la scară, a feţelor verticale exterioare ale unei construcţii, ale unei maşini etc. [gen. *-ii*. var. *elevaţiune* s.f. / cf. fr. *élévation*, lat. *elevatio*]

elevéză *s.f.* aparat folosit la creşterea artificială a puilor şi bobocilor; crescătoare. [cf. fr. *éleveuse*]

elf *s.m.* şi *f.* *(în mitologia scandinavă)* geniu sau divinitate a vîntului, a apei şi a focului. [pl. *-fi*, *-fe*./ cf. fr. *elfe*, germ. *Elf*]

eliberá *vb.* **I. I.** *tr.* **1.** a pune în libertate; a dezrobi; a libera. ● *(înv.)* a lăsa la vatră un contingent, un ostaş. **2.** a preda, a emite (un act, un document, o marfă etc.). **II.** *refl.* a se libera din armată, a termina serviciul militar. [<lat. *eliberare*]

eliberáre *s.f.* acţiunea de a (se) elibera şi rezultatul ei; liberare; lăsare la vatră. [<*elibera*]

eliberatór *adj.* care eliberează; dezrobitor. [<*elibera*]

elíce *s.f.* **1.** organ rotitor, format din două sau mai multe pale fixate pe un butuc, care pune în mişcare un avion, un vapor etc. **2.** curbă care taie sub un unghi constant generatoarele unui cilindru sau ale unui con. [pl. invar., *-ci*. var. *elisă*, *helice* s.f. / <fr. *hélice*, it. *elice*, cf. gr. *helix* — spirală]

elicoíd *s.n.* **1.** curbă generată de învîrtirea unei parabole obişnuite în jurul unui cerc. **2.** suprafaţă care conţine tangentele la o elice. [pl. *-de*. / cf. fr. *hélicoïde*, gr. *helix* — elice, *eidos* — formă]

elicoidál *adj.* în formă de elice. [pron. *-co-i-*. var. *helicoidal* adj. / cf. fr. *hélicoïdal*]

elicoptér *s.n.* aparat de zburat cu motor, care se ridică vertical în aer şi se susţine cu ajutorul unor mari elice orizontale. ○ *~-macara* = elicopter care transportă greutăţi. [var. *helicopter* s.n. / <fr. *hélicoptère*, cf. gr. *helix* —elice, *pteron* — aripă]

elicostát *s.n.* aparat de zburat prevăzut cu o elice de susţinere şi completat printr-un mic balon. [<fr. *hélicostat*]

elidá *vb.* **I.** *tr.* a suprima vocala finală a unui cuvînt atunci cînd cuvîntul următor începe tot cu o vocală; a face o eliziune. [p.i. 3,6 *-dează*, part. *-dat*. / <fr. *élider*, it., lat. *elidere* — a sfărîma]

eligíbil *adj.* care îndeplineşte condiţiile pentru a putea fi ales. [<fr. *éligible*, cf. lat. *eligere* — a alege]

eligibilitáte *s.f.* faptul de a fi eligibil; condiţiile care trebuie să fie îndeplinite pentru ca cineva să poată fi ales. [cf. fr. *éligibilité*]

elimná *vb.* **I.** *tr.* a scoate, a îndepărta, a înlătura; *(spec.)* a da afară din şcoală. [p. i. *elimin*, 3,6 *-nă*. / <fr. *éliminer*, it., lat. *eliminare*]

eliminăre *s.f.* acţiunea de a elimina şi rezultatul ei; înlăturare, îndepărtare.

○ *a proceda prin* ~ = a căuta să descoperi ceva înlăturînd pe rînd elementele nerelevante pentru a reține esențialul, lucrul căutat etc. [<*elimina*]

eliminatóriu *adj.* care elimină, care atrage eliminarea. ● *(despre probele unui concurs)* care elimină pe concurenții care nu le trec, nu le îndeplinesc. [pron. *-riu.*/ cf. fr. *éliminatoire*]

elipórt *s.n.* teren de dimensiuni reduse amenajat pentru decolarea și aterizarea elicopterelor. [<fr. *héliport*]

elípsă *s.f.* **1.** locul geometric al punctelor dintr-un plan a căror sumă a distanțelor la două puncte fixe, numite focare, este constantă. **2.** omisiune din scriere sau din vorbire a unor cuvinte care se subînțeleg. ● figură de stil care constă în omiterea unor cuvinte care nu sînt absolut necesare, pentru a scurta fraza, dîndu-i astfel mai multă expresivitate. [<fr. *ellipse*, cf. gr. *elleipsis* — lipsă]

elipsográf *s.n.* instrument cu care se desenează elipsele. [<fr. *ellipsographe*, cf. fr. *ellipse* — elipsă, gr. *graphein* — a scrie]

elipsoíd *adj. (rar)* în formă de elipsă, elipsoidal. // *s.n.* corp geometric rezultat din rotirea unei elipse în jurul uneia dintre axele sale de simetrie. [pron. *-so-id.* / <fr. *ellipsoïde*]

elipsoidál *adj.* cu formă de elipsoid. [cf. fr. *ellipsoïdal*]

elíptic *adj.* **1.** în formă de elipsă **(1)**. **2.** care are o elipsă **(2)**. [<fr. *elliptique*]

elítă *s.f.* **1.** ceea ce este mai bun, mai demn de a fi ales. ○ *de* ~ = ales, deosebit. **2.** parte a unei societăți împărțite în clase antagoniste, care are o poziție superioară în ansamblul grupului social respectiv. [<fr. *élite*, cf. lat. *eligere* — a alege]

elítră *s.f.* fiecare dintre cele două aripi chitinoase ale unor insecte. [<fr. *élytre*, cf. gr. *elytron* — înveliș]

elixír *s.n.* **1.** băutură miraculoasă pe care căutau să o prepare alchimiștii cu scopul de a obține viața veșnică; *(p. ext.)* băutură de preț. **2.** băutură preparată din diferite substanțe dizolvate în alcool; *(p. ext.)* medicament. [pron. *-gz-*. pl. *-re*, *-ruri*. / <fr. *élixir*, cf. ar. *al iksir* — medicament]

elizéu *s.n. (mit.)* rai. ○ *(adj.) cîmpiile elizee* = rai. [pron. *-zeu*. pl. *-uri* și *-ee* adj. (pron. *-ze-e*)./ <fr. *Elysée*, gr. *Elysion*]

eliziúne *s.f.* suprimare a vocalei finale a unui cuvînt atunci cînd cuvîntul următor începe tot cu o vocală. [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *élision*, lat. *elisio*]

elocínță *s.f.* elocvență. [cf. lat. *eloquentia*]

elocuțiúne *s.f.* **1.** fel de exprimare a ideilor, a gîndurilor. ● *(ret.)* alegerea și dispunerea cuvintelor într-un discurs. **2.** parte a retoricii care tratează problemele de stil. [pron. *-ți-u-*. / cf. lat. *elocutio*, fr. *élocution*]

elocvént *adj.* **1.** care vorbește frumos și convingător. **2.** plin de conținut, expresiv, demonstrativ. [var. *elocuent*, *-ă* adj. / cf. it. *eloquente*, lat. *eloquens* <*eloqui* — a vorbi]

elocvénță *s.f.* talent, artă de o vorbi frumos. ● expresivitate, exprimare sugestivă. [cf. it. *eloquenza*, lat. *eloquentia*]

elódion *s.n.* instrument muzical asemănător armoniului, pe care l-a precedat. [pron. *-di-on*. / <fr. *élodion*]

elogiá *vb.* I. *tr.* a lăuda, a aduce elogii, a preamări. [pron. *-gi-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <it. *elogiare*, fr. *élogier*]

elogiére *s.f.* acțiunea de a elogia și (rar) rezultatul ei. [<*elogia*]

elogiós *adj.* laudativ, cu elogii. [cf. fr. *élogieux*]

elógiu *s.n.* discurs, cuvîntare prin care este lăudat cineva; laudă deosebită, preamărire. [pron. *-giu*. / <lat. *elogium* — scurtă inscripție pe statui, pe morminte, cf. it. *elogio*, fr. *éloge*]

elongát *adj. (bot.; despre unele organe)* care crește în lungime, alungindu-se mai mult decît era în forma primară. [<fr. *élongé*, cf. lat. *elongatus*]

elongáție *s.f.* valoarea, într-un moment dat, a deplasării unui corp față de poziția sa de echilibru. ● distanță unghiulară dintre doi aștri, în raport cu pămîntul. [gen. *-iei*. var. *elongațiune* s.f. / cf. fr. *élongation*]

eloxáre *s.f.* procedeu electrochimic de tratare a aluminiului în vederea protejării lui contra oxidării.

elucidá *vb.* I. *tr.* a clarifica, a limpezi, a lămuri, a desluși. [<it. *elucidare*, fr. *élucider*, cf. lat. *lucidus* — clar, lămurit]

elucidáre *s.f.* acțiunea de a elucida și rezultatul ei; lămurire, clarificare, limpezire. [<*elucida*]

elucubráție *s.f.* **1.** *(rar)* lucrare compusă cu multă osteneală și multă răbdare, lucrînd ziua și noaptea. **2.** *(peior.)* combinație, lucrare haotică și greoaie, cu idei încîlcite, absurde; aberație. [gen. *-iei*. var. *elucubrațiune* s.f. / <lat. *elucubratio*, cf. fr. *élucubration*]

eludá *vb.* I. *tr.* a evita, a ocoli voit și stîngaci; a ascunde. [p.i. 3,6 *-dează*. / <fr. *éluder*, it., lat. *eludere*]

eluțiúne *s.f.* procedeu chimic de extragere a zahărului din melasă sau a altei substanțe solide dintr-un amestec, cu ajutorul unui lichid. [pron. *-ți-u-*. var. *elúție*. / < fr. *élution*]

eluviál *adj. (despre soluri)* diferențiat prin eluvionare. [pron. *-vi-al*. / <fr. *éluvial*]

eluvionáre *s.f. (geol.)* ridicare a sărurilor și a substanțelor coloide din straturile inferioare ale unui sol către straturile lui superioare. [pron. *-vi-o-*. pl. *-nări*. / după. fr. *éluvionnement*]

elúviu *s.n.* totalitatea rămășițelor din dezagregarea rocilor. [pron. *-viu*. / <fr. *éluvium*]

elzevír *s.n. (poligr.)* caracter de literă, subțire și cu talpă dreaptă. ● ediție imprimată de unul dintre membrii vestitei familii de tipografi olandezi Elzevir. [<fr. *elzévir*]

emaciáție *s.f. (rar)* slăbire, slăbiciune extremă. [pron. *-ci-a-ți-e*. gen. *-iei*. / <fr. *émaciation*]

emáil *s.n.* **1.** smalț. ● obiect smălțuit, emai lat. **2.** peliculă obținută din lacuri pe bază de rășini conținînd pigmenți. [pron

e-mail, (rar) *-ma-il*. var. *emai* s.n. / <fr. *émail*]

emailá *vb.* I. *tr.* a smălțui. [var. *emaia* vb. I. / cf. fr. *émailler*]

emailáre *s.f.* acțiunea de a emaila și rezultatul ei; smălțuire. [var. *emaiere* s.f. / <*emaila*]

emailát *adj.* acoperit cu email; smălțuit. [var. *emaiat* adj. / cf. fr. *émaillé*]

emailór *s.m.* și *f.* lucrător specializat în emailare; smălțuitor. [var. *emaior* s.m. / cf. fr. *émailleur*]

emaná *vb.* I. **1.** *tr.* a degaja, a exala. **2.** *intr.* a proveni, a-și trage originea. [p.i. *emán* și *-nez*. / <fr. *émaner*, it., lat. *emanare*]

emanáție *s.f.* **1.** emitere, degajare. ● ceea ce se degajă. **2.** gaz care rezultă din dezintegrarea actiniului, a radiului sau a toriului. [gen. *-iei*. var. *emanațiune* s.f. / cf. fr. *émanation*, it. *emanazione*]

emancipá *vb.* I. **1.** *tr.* a da unui minor dreptul de a-și administra și de a dispune de averea sa. ● *(fig.)* a da libertatea, a elibera de sub o dominație, de sub puterea cuiva. **2.** *refl.* a-și cîștiga, a-și dobîndi libertatea, independența. ● a-și lua libertatea de a face anumite lucruri nepotrivite cu vîrsta sa, a avea purtări libertine. [p.i. 3,6 *-peazâ*. / <fr. *émanciper*, it., lat. *emancipare*]

emancipáre *s.f.* acțiunea de a (se) emancipa și rezultatul ei. [<*emancipa*]

emancipát *adj.* care nu mai depinde de cineva sau de ceva; liber, independent. ● *(fam.; despre copii și adolescenți)* care își permite libertăți nepotrivite cu vîrsta lui. [cf. fr. *émancipé*]

emancipáție *s.f.* emancipare; scoatere a unui minor, a unui interzis de sub tutelă sau curatelă. ● liberare a unui sclav potrivit uzanțelor dreptului roman. [gen. *-iei*. / cf. fr. *émancipation*, lat. *emancipatio*]

emarginát *adj. (despre frunze, petale)* care este puțin crestat la vîrf. [<fr. *émarginé*, cf. lat. *emarginatus*]

emasculá *vb.* I. *tr. (rar)* a castra. ● *tr.* și *refl.* a face, a deveni impotent. [<fr. *émasculer*]

emasculáție *s.f. (rar)* castrare. ● impotență. [gen. *-iei*. / <fr. *émasculation*]

embargó *s.n.* **1.** interzicerea impusă de un stat navelor altui stat cu care se află în conflict, de a ieși din porturile statului care a instituit interzicerea. ● reținere, confiscare a bunurilor unui stat străin în caz de conflict. **2.** interzicerea, de către un guvern, a importului de mărfuri în țara respectivă sau a exportului de mărfuri, aur etc. din țara respectivă. [acc. și *embárgo*. / <fr., sp. *embargo*]

emblemátic *adj.* de emblemă, care ține de emblemă. [cf. fr. *emblématique*]

emblémă *s.f.* obiect, imagine care simbolizează o anumită idee; figură simbolică. ● simbol; figură alegorică. [var. *emblem* s.n. / <fr. *emblème*, it. *emblema*, cf. gr. *emblema* — ceea ce este inserat undeva]

embolie *s.f.* astupare (cu un cheag de sînge) a unui vas sanguin sau limfatic. [gen. *-iei*. / <fr. *embolie*, cf. gr. *embole* — strîngere]

embólus *s.n.* cheag de sînge sau corp străin care intră în circuitul sanguin. [pl. *-usuri* și *-uși* s.m. / <fr., lat. *embolus*]

embriogenéză *s.f.* serie de transformări pe care le suferă individul de la stadiul de ou sau de spor pînă la cel de adult. [gen. *-iei*. / <fr. *embryogenèse*]

embriológic *adj.* referitor la embriologie. [pron. *-bri-o-*. / cf. fr. *embryologique*]

embriologie *s.f.* ramură a biologiei care studiază embrionul în dezvoltarea lui. [gen. *-iei*. / <fr. *embryologie*, cf. gr. *embryon* — embrion, *logos* — vorbire]

embrión *s.m.* **1.** prima stare a unei ființe vii, de la fecundarea ovulului pînă la formarea deplină a organelor. ● germen al unei plante existent în sămînța din care va lua naștere prin germinație. **2.** *(fig.)* început, germen de la care pornește un lucru, o acțiune. [pl. *-ni*; *-oane* s.n. / cf. fr., gr. *embryon*]

embrionár *adj.* **1.** de embrion, referitor la embrion. **2.** *(fig.)* abia născut, în germen, la începutul existenței, al dezvoltării. [cf. fr. *embryonnaire*]

embriotomie *s.f. (med.)* tăiere a fetusului mort în interiorul mamei, cînd nu este posibilă o naștere normală. [<fr. *embryotomie*]

emenagóg *s.n.* medicament care provoacă menstruația. [<fr. *emménagogue*, cf. gr. *emmena* — menstruație, *agogos* — care provoacă]

emendá *vb.* I. *tr.* a corecta, a îndrepta, a îmbunătăți (un text); a amenda (**1**). [<lat. *emendare*, fr. *émender*]

emendánda *s.f. pl.* corectări (tipografice) la un text. [<fr., lat. *emendanda*]

emendáre *s.f.* acțiunea de a emenda și rezultatul ei; îmbunătățire, îndreptare, corectare. [<*emenda*]

emendáție *s.f.* emendare. [gen. *-iei*. var. *emendațiune* s.f. / <lat. *emendatio*, fr. *émendation*]

emergént *adj. (despre radiații, corpuri)* care iese dintr-un mediu, după ce l-a străbătut. [<fr. *émergent*]

emergénță *s.f.* ieșire a unui corp, a unei substanțe, a unei radiații din mediul unde se găsește. [cf. fr. *émergence*]

emerit *adj.* **1.** *artist (maestru, profesor* etc.) ~ = titlu onorific conferit de către Prezidiul Marii Adunări Naționale persoanelor care s-au distins în mod deosebit în artă, în știință, în învățămînt etc. **2.** care are multe merite într-o activitate; care cunoaște foarte bine o anumită știință sau disciplină. [<fr. *émérite*, it. *emerito*, lat. *emeritus* — care a meritat]

emersiúne *s.f.* **1.** ieșire a unui corp dintr-un lichid. **2.** reapariția unui astru eclipsat. [cf. fr. *émersion*, it. *emersione*]

emetic *s.n.* tartrat de antimoniu și de potasiu, folosit la imprimatul și vopsitul textilelor, la prepararea lacurilor și, în medicină, ca vomitiv. [<fr. *émétique*, cf. gr. *emetikos* — care provoacă vomă]

emetróp *adj. (despre ochi)* care are vederea normală. [<fr. *emmétrope*, cf. gr. *en* — în, *metron* — măsură, *ops* — ochi]

emetropíe *s.f.* proprietate a ochiului de a avea vederea normală. [gen. *-iei*. / cf. fr. *emmétropie*]

emfátic *adj.* plin de emfază; pretenţios, umflat, bombastic. [<fr. *emphatique*]
emfáză *s.f.* exagerare, preţiozitate, îngîmfare, afectare (în scris, în vorbire etc.). [<fr. *emphase*, cf. lat., gr. *emphasis* — aparenţă]
emfiteóză *s.f.* contract pe termen lung cu drept de ipotecă pe proprietatea închiriată sau arendată. [pron. *-te-o-ză*. / <fr. *emphytéose*, cf. lat., gr. *emphyteusis*]
emfizém *s.n.* umflătură produsă prin infiltrarea aerului sub piele sau în ţesutul celular al unor organe. ○ ~ *pulmonar* = dilatarea forţată a alveolelor pulmonare, provocată de pierderea elasticităţii ţesutului. [pl. *-me*, *-muri*. / <fr. *emphysème*, cf. gr. *emphysema* — umflătură]
emfraxíe *s.f.* obstrucţie. [gen. *-iei*. / <gr., fr. *emphraxis*]
emigrá *vb.* I. *intr.* a-şi părăsi patria pentru a se stabili în altă ţară; a se expatria. [<fr. *émigrer*, it., lat. *emigrare* <lat. *ex* — afară, *migrare* — a se duce]
emigránt *s.m.* şi *f.* persoană care emigrează. [cf. fr. *émigrant*, it. *emigrante*]
emigráre *s.f.* acţiunea, faptul de a emigra şi *(rar)* rezultatul acestei acţiuni. [<*emigra*]
emigrát *s.m.* şi *f.* emigrant. [cf. fr. *émigré*]
emigráţie *s.f.* **1.** situaţie, stare a celui care a emigrat. **2.** timpul cît cineva emigrează. **3.** totalitatea persoanelor emigrate într-o anumită epocă din aceeaşi ţară. [gen. *-iei*. var. *emigraţiune* s.f. / cf. fr. *émigration*, it. *emigrazione*]
eminaménte *adv.* prin excelenţă, cu deosebire, în special, în cel mai înalt grad. [cf. it. *eminentemente*, fr. *éminemment*]
eminént *adj.* excelent, excepţional, cu mari calităţi. [<fr. *éminent*, it. *eminente*, lat. *eminens* — dominant]
eminénţă *s.f.* **1.** titlu care se dă cardinalilor catolici. **2.** *(franţuzism)* proeminenţă, ieşitură. [cf. fr. *éminence*, it. *eminenza*, lat. *eminentia* — înălţime]
emir *s.m.* **1.** titlu dat guvernatorilor unor ţări musulmane. **2.** titlu dat de turci acelora care pretind că se trag din neamul lui Mahomed. [cf. fr. *émir*, ar. *amir* — prinţ]
emisár[1] *s.m.* trimis al unui stat, însărcinat cu o misiune specială, secretă; *(p. ext.)* însărcinat cu o misiune oarecare. [pl. *-ri*. / cf. fr. *émissaire*, lat. *emissarius*]
emisár[2] *s.n.* canal sau conductă pentru îndepărtarea apelor strînse într-un loc. [<fr. *émissaire*]
emisféră *s.f.* jumătate de sferă. ○ ~ *cerebrală* = fiecare dintre cele două jumătăţi ale creierului mare. ● fiecare dintre cele două jumătăţi ale globului pămîntesc, delimitate de primul meridian sau de ecuator. ● fiecare dintre cele două jumătăţi ale sferei cereşti. [var. *hemisferă* s.f. / cf. fr. *hémisphère*, gr. *hemi* — jumătate, *sphaira* — sferă]
emisféric *adj.* în formă de emisferă. [var. *hemisferic*, *-ă* adj. / cf. fr. *hémisphérique*]
emisiúne *s.f.* **1.** faptul de a emite, de a pune în circulaţie; producerea de către un organ, de către un corp, de către un dispozitiv etc. a unui sunet, a unei radiaţii etc. ● evacuarea aburului din cilindrul maşinilor sau din rotorul turbinelor cu abur, după ce acesta a efectuat lucrul mecanic. **2.** punere în circulaţie a banilor, a hîrtiilor de valoare de către stat, de către o bancă etc. **3.** program transmis prin radio sau prin televizor. [pron. *-si-u-*. var. *emisie* s.f. / cf. fr. *émission*, it. *emissione*, lat. *emissio*]
emistíh *s.n.* fiecare dintre cele două jumătăţi de vers despărţite prin cezură (mai ales la versul alexandrin). [var. *hemistih* s.n. / cf. fr. *hémistiche*, gr. *hemi* — jumătate, *stichos* — vers]
emite *vb.* III. *tr.* **1.** a lansa, a enunţa, a exprima, a spune (o părere, o teorie). **2.** a elabora, a pune în vigoare (o lege, un decret etc.). ● a pune în circulaţie (bancnote, hîrtii de valoare etc.). **3.** a produce, a împrăştia, a răspîndi radiaţii, unde electromagnetice etc. [p.i. *emit*. / <lat. *emittere*, cf. fr. *émettre*]
emitént *adj.* care emite (hîrtii de valoare, bancnote, unde electromagnetice etc.). [cf. lat. *emittens*]
emiţătór *adj.* care emite; emitent. // *s.n.* dispozitiv sau instalaţie care emite unde sonore ori electromagnetice sau impulsii de curent. [<*emite*]
emoliént *adj. (despre unele substanţe)* cu proprietatea de a muia şi destinde ţesuturile. // *s.m.* substanţă folosită la finisarea produselor textile, pentru a le da moliciune, supleţe, luciu. [pron. *-li-ent*. / <fr. *émollient*]
emolumént *s.n. (latinism)* profit, avantaj. [<lat. *emolumentum*, cf. fr. *émolument*]
emonctóriu *s.n.* organ sau deschizătură naturală a corpului prin care se elimină secreţiile sau umorile. [pron. *-ri-u*. / < fr. *émonctoire*, lat. *emonctorium*]
emonţiúne *s.f. (liv.)* eliminare a umorilor superflue (mucozităţi etc.). [<fr. *émonction*]
emondáj *s.n. (silv.)* emondare. [pl. *-je*. / <fr. *émondage*]
emondáre *s.f. (silv.)* tăiere a crăcilor care apar pe trunchiul arborilor. [pl. *-dări*. / după fr. *émonder*, cf. lat. *emundare* — a curăţa]
emondáţie *s.f.* emondaj. [gen. *-iei*. / <fr. *émondation*]
emondór *s.n.* unealtă folosită la emondaj. [cf. fr. *émondoir*]
emotív *adj.* **1.** referitor la emoţie, de emoţie. **2.** uşor emoţionabil; impresionabil. [<fr. *émotif*, it. *emotivo*]
emotivitáte *s.f.* stare emotivă; însuşirea de a fi emotiv. [cf. fr. *émotivité*]
emóţie *s.f.* reacţie afectivă puternică şi uneori neaşteptată, adesea însoţită de modificări în starea şi funcţionarea organismului. [gen. *-iei*. var. *emoţiune* s.f. / cf. fr. *émotion*, it. *emozione* <lat. *emotus* — mişcat]
emoţioná *vb.* I. *tr.* a provoca, a produce o emoţie. ● *refl.* a fi cuprins de emoţie. [pron. *-ţi-o-*. / <fr. *émotionner*]
emoţionál *adj.* care este propriu emoţiilor; de emoţie, emotiv. [cf. germ. *emotional*]
emoţionánt *adj.* care emoţionează; tulburător, mişcător. [pron. *-ţi-o-*. pl. *-nţi*, *-nte*. / cf. it. *emozionante*]

emoționáre *s.f.* acțiunea de a (se) emoționa și *(rar)* rezultatul ei; tulburare. [<*emoționa*]

empiém *s.n.* operație chirurgicală constînd în deschiderea toracelui, pentru a scoate puroiul din cavitatea pleurală și a face spălături antiseptice. ● boală care necesită această operație; pleurezie purulentă. [pron. *-pi-em.* pl. *-muri*, *-me.*/ <fr. *empyème*, cf. gr. *en* — în, *puon* — puroi]

empiréu *s.n.* partea superioară a cerului, unde se credea că se află reședința zeilor; locașul zeilor. [pron. *-reu.* / cf. fr. *empyrée*, it. *empireo*, gr. *empyrios* — înfocat]

empíric *adj.* bazat numai pe simțuri și pe experiență. ○ *medicină ~ă* = tratament al bolilor (numai) pe bază de experiență. ● care se referă la empirism, care aparține empirismului. [cf. fr. *empirique*, gr. *empeirikos*]

empiriocrític *adj.* care ține de empiriocriticism, propriu empiriocriticismului. [pron. *-ri-o-.* / <*empiriocriticism*]

empiriocriticism *s.n.* denumire a mahismului; curent filozofic reacționar idealist-subiectivist, de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea, care rupea experiența de materie, concepea lumea ca fiind un simplu complex de senzații, negînd existența obiectivă, independentă de subiect, a realității materiale. [pron. *-ri-o-.* / <rus. *empiriokritițizm*]

empiriomonísm *s.n. (fil.)* variantă a empiriocriticismului, în Rusia, creată de A. Bogdanov, care susținea că lumea fizică este experiența „socialmente organizată" a „omenirii colective". [pron. *-ri-o-.* / <rus. *empiriomonizm*]

empirísm *s.n.* **1.** concepție gnoseologică care socotește experiența senzorială ca unica sursă a cunoașterii. **2.** folosirea exclusivă a experienței într-o activitate. [cf. fr. *empirisme*]

empiríst *s.m.* și *f.* adept, partizan al empirismului. [cf. fr. *empiriste*]

emplástru *s.n.* preparat farmaceutic, întins pe o bucată de pînză care se aplică pe locul bolnav; plasture. [după fr. *emplâtre*, gr. *emplastron*]

empóriu *s.n. (ant.)* tîrg, port comercial. [pron. *-riu.* / <gr. *emporion*, cf. fr. *emporium*]

emúl *s.m.* rival, concurent (mai ales în artă, în știință). [cf. fr. *émule*, lat. *aemulus*]

emulație *s.f.* întrecere. ● sforțare, străduință, dorință de a întrece. [gen. *-iei.* var. *emulațiune* s.f. / cf. fr. *émulation*, lat. *aemulatio*]

emulgátor *s.m.* substanță care determină formarea unei emulsii stabile; emulsionant. ● substanță folosită pentru îndepărtarea grăsimilor din produsele textile. [<germ. *Emulgator*]

emúlsie *s.f.* amestec lichid care conține în suspensie particule insolubile. ● strat fotosensibil de pe un material fotografic. [pron. *-si-e.* gen. *-iei.* var. *emulsiune* s.f. / <fr. *émulsion*]

emulsioná *vb.* I. *tr.* a transforma o substanță în emulsie. [<fr. *émulsionner*]

emulsionánt *s.m.* emulgator. [<fr. *émulsionnant*]

emulsionáre *s.f.* acțiunea de a emulsiona și rezultatul ei. [pron. *-si-o-.* / <*emulsiona*]

emulsív *adj. (despre semințe)* din care se extrage uleiul. // *s.n. (chim.)* emulgator. [<fr. *émulsif*]

emulsór *s.n.* aparat pentru prepararea emulsiilor. [cf. fr. *émulseur*]

enantém *s.n.* (op. e x a n t e m) erupție apărută pe fața interioară a unei cavități naturale. [<fr. *énanthème*, cf. gr. *en* — în, *anthein* — a înflori]

enantiomórf *adj. (fil.)* care este format din aceleași părți dar dispuse în sens invers. [pron. *-ti-o-.* pl. *-fi*, *-fe.* / <fr. *énantiomorphe*, cf. gr. *enantios* — contrar, *morphe* — formă]

enantióză *s.f.* nume dat în anumite sisteme filozofice fiecăreia dintre cele zece opoziții socotite ca sursă a oricărui lucru. [<gr. *enantiosis*, cf. fr. *énantiose*]

enarmónie *adj. (muz.; despre sunete)* de aceeași înălțime, dar cu numiri diferite. [<fr. *enharmonique*]

enarmonie *s.f. (muz.)* egalitatea înălțimilor unor sunete care poartă denumiri diferite. [gen. *-iei.* / <fr. *enharmonie*]

encárpă *s.f. (arhit.)* ghirlandă de flori, de fructe în relief, folosită ca ornamentație în construcțiile antice. [<fr. *encarpe*, cf. gr. *egkarpa*]

encaústică *s.f. (ant.)* pictură făcută cu culori diluate în ceară. [<fr. *encaustique*, cf. gr. *enkaiein* — a arde]

encefál *s.n.* totalitatea centrilor nervoși centrali care se găsesc în cutia craniană; creier. [pl. *-luri*, *-le.* / <fr. *encéphale*, cf. gr. *en* — în, *kephale* — cap]

encefálic *adj.* al encefalului. [cf. fr. *encéphalique*]

encefalíta *s.f.* boală manifestată prin inflamarea encefalului. [<fr. *encéphalite*]

encefaloíd *adj.* care are o sinuozitate și o consistență asemănătoare cu ale encefalului. [pron. *-lo-id.* / cf. fr. *encéphaloïde*]

enchimóză *s.f.* răspîndire de sînge în vasele din piele, fără să fi fost provocată de o lovitură exterioară. [<fr. *enchymose*, cf. gr. *egchymosis*]

enciclícă *s.f.* circulară oficială a papei către preoți sau episcopi. [cf. fr. *encyclique*, it. *enciclica*, lat. t., gr. *enkyklos* — circular]

enciclopédic *adj.* de enciclopedie; cuprinzător, mare, vast. [cf. fr. *encyclopédique*]

enciclopedie *s.f.* lucrare lexicografică de mare întindere, care cuprinde cunoștințe amănunțite dintr-un singur domeniu sau din toate domeniile. ● *(fig.)* operă importantă care cuprinde cunoștințele de bază dintr-un anumit domeniu. ● ansamblul cunoștințelor omenești organizate metodic. ● numele unui celebru dicționar publicat între 1751 și 1772 de către învățații francezi Diderot și D'Alembert. [gen. *-iei.* / <fr. *encyclopédie*, cf. gr. *en* — în, *kyklos* — cerc, *paideia* — educație]

enciclopedísm *s.n.* sistemul și principiile enciclopediștilor (mai ales ale celor francezi din secolul al XVIII-lea). [<fr. *encyclopédisme*]

enciclopedíst *s.m.* și *f.* **1.** nume dat filozofilor materialiști burghezi și altor gînditori progresiști, precursori ai Revoluției franceze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, care s-au unit în vederea elaborării *Enciclopediei*. **2.** *(rar)* persoană care are cunoștințe enciclopedice. [cf. fr. *encyclopédiste*]

enclávă *s.f.* **1.** fragment de rocă de altă natură, înglobat în masa unei roci eruptive. **2.** grup de populație străină izolat în mijlocul masei indigene. [<fr. *enclave*]

enclític *adj. (despre cuvinte)* care se leagă de un cuvînt precedent făcînd cu el o unitate și fiind lipsit de accent propriu. ○ *articol* ~ = articol hotărît care se așază la sfîrșitul unui cuvînt. [cf. fr. *enclitique*, lat. *encliticus*, gr. *enklitikos* — înclinat]

enclizá *s.f.* postpunerea unui cuvînt, a unei silabe sau a altui element. [<fr. *enclise*, cf. gr. *enklisis* — înclinare]

encondróm *s.n.* tumoare, excrescență cartilaginoasă care se dezvoltă pe un os. [<fr. *enchondrome*, cf. gr. *en* — în, *chondros* — cartilaj]

endecagón *s.n.* poligon cu unsprezece laturi și unsprezece unghiuri. [cf. fr. *hendécagone*, gr. *hendeka* — unsprezece, *gonia* — unghi]

endecasilláb *s.m.* vers de unsprezece silabe. [cf. fr. *hendécasyllabe*, gr. *hendeka* — unsprezece, *syllabe* — silabă]

endecasilábic *adj. (despre versuri)* cu unsprezece silabe. [cf. fr. *hendécasyllabique*]

endémic *adj. (despre boli)* specific unei țări, unei regiuni. [cf. fr. *endémique*]

endemíe *s.f.* boală specifică unei regiuni. [gen. *-iei*. / <fr. *endémie*, cf. gr. *en* — în, *demos* — popor]

endocárd *s.n.* membrană subțire care căptușește cavitățile inimii. [<fr. *endocarde*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *kardia* — inimă]

endocardítă *s.f.* inflamație de natură microbiană a endocardului. [<fr. *endocardite*]

endocárp *s.n.* învelișul tare al seminței unor fructe; stratul cel mai dinăuntru al pericarpului. [<fr. *endocarpe*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *karpos* — fruct]

endocrín *adj. (despre glande)* care are o secreție internă. ○ *glandă endocrină* = glandă care își varsă secrețiile cu hormoni direct în sînge; glandă cu secreție internă. [<fr. *endocrine*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *krinein* — a secreta]

endocrinológ *s.m.* și *f.* specialist în endocrinologie. [<*endocrinologie*]

endocrinologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul glandelor endocrine. [gen *-iei*. / <fr. *endocrinologie*]

endocrinoterapíe *s.f.* tratament medical făcut cu substanțe extrase din glandele endocrine. [gen. *-iei*. / <fr. *endocrinothérapie*]

endodérm *s.n.* stratul celular interior care limitează intestinul primitiv în embrion; stratul celular interior din corpul celenteratelor. ● stratul interior a scoarței tulpinii sau al rădăcinii. [l<fr. *endoderme*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *derma* — piele]

endoestezíe *s.f. (fil.)* sentiment, sensibilitate internă, interioară. [pron. *-do-es-*. gen. *-iei*. / <fr. *endoesthésie*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *aisthesis* — senzație]

endogamíe *s.f.* obicei, practicat de unele triburi, de a permite căsătoria numai între membrii aceluiași trib. [gen. *-iei*./ <fr. *endogamie*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *gamos* — căsătorie]

endogén *adj. (despre organe)* de origine internă, născut înăuntrul organului de reproducere. ● *intoxicație* ~ă = autointoxicație. ● *(despre fenomene geologice)* provocat de forțe interne, din interiorul pămîntului. [<fr. *endogène*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *genos* — origine]

endogenézá *s.f.* producere a celulelor în interiorul altor celule. [<fr. *endogenèse*]

endolimfă *s.f.* lichid care se găsește în labirintul urechii interne. [<fr. *endolymphe*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *lympha* — apă]

endometritá *s.f.* inflamație a mucoasei uterului. [pl. *-te*. / <fr. *endométrite*, cf. gr. *endon* — înăuntru, lat. *matrix* — uter]

endomorfísm *s.n.* totalitatea schimbărilor pe care le suferă o magmă străbătînd roci pe care le asimilează. [<fr. *endomorphisme*]

endoparazít *s.m.* parazit de origine vegetală sau animală, care trăiește în interiorul organelor sau al țesuturilor organismului gazdă. [<fr. *endoparasite*, cf. gr. *endon* — înăuntru, fr. *parasite* — parazit]

endoplásmă *s.f.* masa centrală a protoplasmei celulare, mai lichidă și mai granuloasă decît ectoplasma. [<fr. *endoplasme*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *plasma* — formație]

endoplástă *s.f.* masă protoplasmatică care formează nucleul celulei infuzorilor. [<fr. *endoplaste*]

endoscóp *s.n.* instrument folosit la cercetarea cavităților interne. [<fr. *endoscope*. cf. gr. *endon* — înăuntru, *skopein* — a examina]

endoscopíe *s.f.* examinare a interiorului anumitor organe cu ajutorul endoscopului. [gen. *-iei*. / <fr. *endoscopie*]

endosmóză *s.f.* fenomenul de trecere a unui lichid printr-o membrană, din mediul exterior acesteia în spațiul mărginit de ea. [<fr. *endosmose*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *osmos* — împingere]

endospérm *s.n.* învelișul interior al embrionului la unele plante. v. albumen. [<fr. *endosperme*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *sperma* — sămînță]

endotéliu *s.n.* țesut asemănător epiteliului, care acoperă unele cavități ale organismului. [pl. *-ii*. / <fr. *endothélium*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *thele* — ridicătură]

endotérmic *adj. (despre fenomene și reactii)* care absoarbe căldură. [<fr. *endothermique*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *thermos* — cald]

endotermíe *s.f. (chim.)* reacție care se efectuează prin absorbție de căldură. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <fr. *endothermie*]

eneacórd *s.n.* liră cu nouă coarde, folosită de vechii greci. [pron. *-ne-a-*. / <fr. *enéacorde*, cf. gr. *ennea* — nouă, lat. *corda* — coardă]

eneádă *s.f. (rar)* reunire de nouă lucruri asemănătoare sau de nouă persoane. [pron. *-ne-a-*. / <fr. *ennéade*, cf. gr. *enneas*]

eneagón *s.n.* poligon cu nouă laturi. [<fr. *ennéagone*]

eneasilăb *adj., s.m.* (vers) de nouă silabe. [<fr. *ennéasyllabe*]

eneolític *s.n.* perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului, caracterizată prin întrebuințarea uneltelor de aramă curată. [pron. *-ne-o-*. / <lat. *aeneus* — de aramă, gr. *lithos* — piatră]

energétic *adj.* referitor la energie, care dă energie. [cf. fr. *énergétique*, it. *energetico*]

energétică *s.f.* parte a fizicii care studiază manifestările diferitelor forme de energie. ● ramură a tehnicii care studiază sursele de energie și posibilitățile de folosire a acestora. [gen. *-cii*. / <fr. *énergétique*]

energetism *s.n.* curent idealist de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, răspîndit și astăzi în rîndurile unor filozofi și naturaliști burghezi, care rupe mișcarea de materie și interpretează toate fenomenele lumii ca manifestări ale unei energii lipsite de caracter material. [<fr. *énergétisme*]

enérgic *adj.* plin de energie, viguros, tare. ● *(despre medicamente)* cu acțiune imediată, tare, eficace. [cf. fr. *énergique*, it. *energico*]

energie *s.f.* **1.** capacitate a unui sistem de a efectua un lucru mecanic în trecerea din starea sa într-o anumită stare de referință. **2.** forță, putere, vigoare, tărie. ● fermitate, hotărîre în atitudini, în acțiuni. [gen. *-iei*. / <fr. *énergie*, it. *energia*, cf. gr. *energeia* — activitate]

energumén *s.m.* **1.** persoană care se pretinde a fi stăpînită de diavol. **2.** *(fig.)* exaltat; om care se agită puternic. [<fr. *énergumène*, cf. gr. *energoumenos* — agitat]

enervá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) înfuria, a (se) irita; a (se) indispune. [<fr. *énerver*]

enervánt *adj.* supărător, iritant. [cf. fr. *énervant*]

enervăre *s.f.* acțiunea de a (se) enerva și rezultatul ei; iritare, înfuriere. [<*enerva*]

engastrimit *s.m. (rar)* ventriloc. [<fr. *engastrimythe*, cf. gr. *en* — în, *gaster* — abdomen, *mythos* — cuvînt]

engóbă *s.f. (arte)* pastă servind la acoperirea pieselor de ceramică cu un strat care ascunde culoarea naturală a lutului. [<fr. *engobe*, cf. germ. *Engobe*]

enigmátic *adj.* care constituie o enigmă; misterios. [cf. fr. *énigmatique*, it. *enigmatico*]

enígmă *s.f.* **1.** ghicitoare. **2.** lucru greu de înțeles, încîlcit, ascuns; taină, mister. **3.** joc distractiv, de obicei în versuri, prezentîndu-se ca o ghicitoare; șaradă. [<fr. *énigme*, it. *enigma*, cf. lat. *aenigma*]

enigmístică *s.f.* știința jocurilor distractive. [gen. *-cii*. / <*enigmă*]

enoftalmíe *s.f.* înfundare patologică a globului ocular în orbită. [gen. *-iei*. / <fr. *énophtalmie*, cf. gr. *en* — în, *ophthalmos* — ochi]

enolázá *s.f.* enzimă care intervine în procesul de fermentație alcoolică. [<fr. *oenolase*]

enologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul vinurilor și al produselor derivate din vin. [gen. *-iei*. scris și *oenologie*. var. *oinologie* s.f. / <fr. *oenologie*, cf. gr. *oinos* — vin, *logos* — vorbire]

enoptromantíe *s.f.* pretinsă artă de a ghici cu ajutorul unei oglinzi despre care se spunea că ar avea forțe magice. [gen. *-iei*. / <fr. *énoptromancie*, cf. gr. *enoptromanteia*]

enórm *adj.* foarte mare, imens, colosal. // *adv.* foarte mult; extrem de... [<fr. *énorme*, it. *enorme*, cf. lat. *ex* — afară, *norma* — regulă]

enormitáte *s.f.* **1.** *(rar)* întindere colosală. **2.** lucru de necrezut; exagerare. ● prostie, gugumănie; aberație, absurditate. [cf. fr. *énormité*, lat. *enormitas*]

enotéhnică *s.f.* ramură a enologiei care studiază metodele de preparare și conservare a vinurilor. [<fr. *oenotechnique*]

ensiformu *adj. (despre frunze)* de forma unei săbii. [<fr. *ensiforme*, cf. lat. *ensis* — sabie, fr. *forme* — formă]

entelehíe *s.f.* termen folosit de Aristotel, însemnînd scopul lăuntric care ar sta la baza dezvoltării materiei și ar determina în mod finalist întregul proces al dezvoltării ei. [gen. *-iei*. / cf. fr. *entéléchie*, gr. *entelekheia* — activitate]

enteralgíe *s.f.* durere ascuțită în intestine. [gen. *-iei*. / cf. fr. *entéralgie*, gr. *enteron* — intestin, *algos* — durere]

enterectazíe *s.f.* dilatare a intestinului. [gen. *-iei*. / <fr. *entérectasie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *ektasis* — extensiune]

enterectomíe *s.f.* rezecție a unei părți din intestin. [gen. *-iei*. / <fr. *entérectomie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *ektome* — tăiere]

entéric *adj.* intestinal. [<fr. *entérique*]

enterítă *s.f.* inflamație a mucoasei intestinului. [cf. fr. *entérite*, gr. *enteron* — intestin]

enteroanastomóză *s.f.* operație chirurgicală prin care se stabilește o comunicație între două anse intestinale, pentru a ocoli o tumoare sau altă piedică a tranzitului intestinal. [pron. *-ro-a-*. / <fr. *entéro-anastomose*]

enterocolítă *s.f.* inflamație a mucoasei intestinului subțire și a colonului. [<fr. *entérocolite*]

enterogastrítă *s.f.* gastroenterită. [<fr. *entérogastrite*]

enterohemoragíe *s.f.* hemoragie intestinală. [gen. *-iei*. / <fr. *entéro-hémorragie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *haima* — sînge, *rhegnymi* — a rupe]

enteropatíe *s.f.* boală a intestinelor. [gen. *-iei*. / <fr. *entéropathie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *pathos* — suferință]

enterotomíe *s.f.* disecție a intestinului. [gen. *-iei*. / <fr. *entérotomie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *tome* — secțiune]

entimémă *s.f.* silogism în care una dintre premise sau concluzia nu este exprimată, ci se subînțelege. [cf. fr. *enthymème*, gr. *enthymema* — reflecțiune]

entitáte *s.f.* ceea ce constituie esența, existența unui lucru; conținut de sine stătă-

tor. [cf. fr. *entité*, lat. *entitas* <*ens, entis* — existență]
entomológ *s.m.* și *f.* specialist în entomologie. [cf. it. *entomologo*]
entomológic *adj.* privitor la entomologie. [cf. fr. *entomologique*]
entomologíe *s.f.* ramură a zoologiei care studiază insectele. [gen. *-iei.* / cf. fr. *entomologie* <gr. *entomon* — insectă, *logos* — vorbire]
entomologíst *s.m. (rar)* entomolog. [<fr. *entomologiste*]
entórsă *s.f.* leziune traumatică a unei articulații cauzată de ruperea sau întinderea bruscă a ligamentelor. [<fr. *entorse*]
entozoár *s.n.* animal care trăiește parazitar în intestinul unui alt animal. [<fr. *entozoaire*]
entrátă *s.f. (muz.)* introducere. [<it. *entrata*]
entreméses *s.n. invar.* reprezentație comică specific spaniolă, care se dădea între actele unei piese mai mari sau sub forma unor mici piese într-un act. [<sp. *entremeses*]
entropíe *s.f.* mărime de stare termică a unui sistem fizic, exprimată prin suma căturilor dintre cantitățile de căldură primite sau cedate de el. [gen. *-iei.* / <fr. *entropie*, gr. *entropia*]
entropión *s.n.* întoarcere înăuntru a pleoapei, însoțită de iritația conjunctivei și a corneei. [pron. *-pi-on.* / <fr. *entropion*]
entuziásm *s.n.* însuflețire puternică, avînt, înflăcărare; exaltare; emoție extraordinară. [pron. *-zi-asm.* pl. *-me* și *-uri.* / <fr. *enthousiasme*, it. *entusiasmo*, cf. gr. *enthousiasmos* — emoție puternică]
entuziasmá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) însufleți, a (se) înflăcăra, a fi sau a face pe cineva să fie cuprins de entuziasm. [cf. fr. *enthousiasmer*, it. *entusiasmare*]
entuziást *adj.* avîntat, înflăcărat, stăpînit de entuziasm; care arată entuziasm. [cf. fr. *enthousiaste*]
enucleáție *s.f.* extirpare a unui ochi, cînd din cauza acestuia este amenințat cu orbirea și celălalt. [pron. *-cle-a-ți-e.* gen. *-iei.* var. *enucleațiune* s.f. / cf. fr. *énucléation*]
enumerá *vb.* I. *tr.* a număra unul cîte unul; a înșira. [p.i. *enúmăr*, 3,6 *enúmără*, conj. *enúmere.* / <fr. *énumérer*, it., lat. *enumerare*]
enumeráre *s.f.* acțiunea de a enumera și rezultatul ei; înșirare, numărătoare. [<*enumera*]
enumerátiv *adj.* care conține o enumerare. [cf. fr. *enumératif*]
enumerátie *s.f.* **1.** *(rar)* numărătoare, numărare, enumerare. **2.** figură de stil care cuprinde înșiruirea tuturor argumentelor, faptelor etc. privitoare la aceeași împrejurare sau temă. **3.** *(ret.)* parte a unui discurs, care precedă perorația și în care autorul recapitulează toate dovezile cuprinse în argumentație. [gen. *-iei.* / cf. fr. *énumération*, lat. *enumeratio*]
enúnț *s.n.* formulare, enunțare, expunere (a unei idei, a unei probleme); formulă. [<*enunța*]
enunțá *vb.* I. *tr.* a spune, a formula, a exprima, a expune (idei, teorii). [p.i. *enúnț.* / <it. *enunziare*, fr. *enoncer*, lat. *enuntiare*]
enunțiatív *adj.* care enunță, care conține o enunțare. O *(în expr.) propoziție ~ă* = propoziție care conține relatarea obiectivă a unei observații, a unei constatări etc. [pron. *-ți-a-.* / cf. it. *enunziativo*]
enurézis *s.f.* incontinență a urinei. [gen. *-iei.* / <fr. *énurésis*, cf. gr. *en* — în, *ouresis* — urinare]
enzímă *s.f.* substanță produsă de anumite celule vii, care accelerează mersul reacțiilor chimice în celulă; ferment solubil. [<fr. *enzyme*]
enzimologíe *s.f.* ramură a biochimiei care studiază enzimele. [cf. germ. *Enzymologie*]
enzootíe *s.f.* epidemie care se răspîndește numai la animalele unui anumit teritoriu. [pron. *-zo-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *enzootie*]
eoantróp *s.m.* gen de maimuțe antropoide fosile foarte asemănătoare cu omul; omul de Piltdown. [pron. *e-o-an-.* pl. *-pi.* / cf. gr. *eos* — aurora, *anthropos* — om]
eocén *s.n.* prima perioadă a erei terțiare, caracterizată prin dezvoltarea numuliților; epoca numulitică. [pron. *e-o-.* / <fr. *éocène*, cf. gr. *eos* — aurora, *kainos* recent]
eolián *adj.* acționat (sau produs) de vînt. O *depozit eolian* = sediment format dintr-un material transportat de vînt. [pron. *e-o-li-an.* / <fr. *éolien*, cf. *Eolus*, zeul vînturilor, la greci]
eolít *s.n.* piatră din epoca preistorică, grosolan cioplită, folosită ca primă unealtă de omul primitiv. [pron. *e-o-.* pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *éolithe*]
eolític *s.n.* epoca pietrei cioplite. // *adj.* care datează din această epocă. [<fr. *éolithique*, cf. gr. *eos* — aurora, *lithos* — piatră]
eolotróp *adj. (fiz.; despre corpuri;* op. i z e t r o p) care nu are proprietăți identice în toate direcțiile. [cf. fr. *éolotrope*]
eolotropíe *s.f.* însușirea de a fi eolotrop. [gen. *-iei.* / cf. fr. *éolotropie*]
éon *s.m.* spirit considerat de gnostici ca emanat dintr-o inteligență divină. [pron. *e-on.* / <fr. *éon*, cf. gr. *aion* — timp]
eozínă *s.f.* materie colorantă folosită în industria textilă, la fabricarea cernelurilor roșii etc. [<fr. *éosine*]
eozóic *adj. (geol.; în expr.) era eozoică* = era proterozoică. [pron. *e-o-.* pl. *-ci*, *-ce.* / <fr. *éozoïque*, cf. gr. *eos* — zori, *zoe* — viață]
epáctă *s.f.* număr de zile care trebuie adăugat unui an lunar pentru a-l face să concorde cu anul solar. [<fr. *épacte*, cf. gr. *epaktos* — adăugat]
epagóg *s.m.* arbitru care reglementa anumite chestiuni maritime la vechii greci. [<fr. *épagogue*, gr. *epagogos*]
epagógic *adj. (în filozofia lui Aristotel; despre silogisme)* inductiv. [<fr. *épagogique*, cf. gr. *epagoge* — inducție]
epanalépsă *s.f.* figură retorică, care constă în repetarea unui cuvînt sau a unei fraze. [<fr. *épanalepse*, gr. *epanalepsis*]
epanșamént *s.n.* acumulare de lichide în alte țesuturi sau locuri decît cele obiș-

nuite ale organismului. [<fr. *épanchement*]
eparvén *s.n.* spavan. [<fr. *éparvin*]
epată *vb.* I. *tr.* a impresiona puternic, izbitor, aului, a uimi. ● *refl.* a se extazia, a rămîne uluit, profund impresionat. [p.i. *-tez.* / <fr. *épater*]
epatánt *adj.* care epatează; uimitor, uluitor. [<fr. *épatant*]
epatáre *s.f.* acțiunea de a (se) epata și rezultatul ei; uluire; uimire. [<*epata*]
epávă *s.f.* **1.** resturi, rămășițe ale unei nave distruse sau naufragiate, aruncate de mare pe țărm; navă distrusă sau naufragiată. **2.** *(fig.)* om distrus, ruinat (fizic și moral). [<fr. *épave*]
epénglu *s.n.* evoluție aeriană elementară a unui avion, executată în plan vertical. [<fr. *épingle*]
epentétic *adj.* *(despre sunete)* care a apărut prin epenteză. [cf. fr. *épenthétique*, gr. *epenthetikos*]
epentéză *s.f.* introducere a unei consoane între două sunete greu de pronunțat. [cf. fr. *épenthèse*, gr. *epenthesis*]
epibát *s.m.* soldat din marina grecească. [<fr. *épibate*, gr. *epibates*]
épic *adj.* care exprimă, în formă de povestire, fapte, idei, sentimente. ○ *gen* ~ = gen literar care cuprinde totalitatea producțiilor literare cu caracter narativ. ● *(fig.)* demn de o epopee, grandios, de mari proporții. [cf. lat. *epicus*, gr. *epikos*]
epicárd *s.n.* învelișul extern al inimii. [cf. gr. *epi* — deasupra, *kardia* — inimă]
epicárp *s.n.* pieliță care învelește fructul unei plante. [<fr. *épicarpe*, cf. gr. *epi* — deasupra, *karpos* — fruct]
epicén *adj.* *(despre substantive nume de ființe)* care are o formă unică pentru masculin și feminin. [<fr. *épicène*, cf. gr. *epikoinos* — comun]
epicéntru *s.n.* regiune de pe suprafața pămîntului situată deasupra focarului unui cutremur. [după fr. *épicentre*, cf. gr. *epi* — deasupra, *kentron* — centru]
epicherémă *s.f.* *(log.)* silogism în care fiecare premisă este însoțită de adaosuri și motivări suplimentare. [cf. fr. *épichérème*, gr. *epicheirema*]
epicicloidă *s.f.* curbă plană descrisă de un punct de pe un cerc mobil, care se rostogolește fără să alunece pe un cerc fix. [pron. *-clo-i-.* / <fr. *épicycloïde*, cf. gr. *epi* — pe, *kyklos* — cerc]
epiciclu *s.n.* cerc care se rostogolește fără să alunece în exteriorul și în planul unui cerc de bază fix. [pl. *-le*, *-luri.* / cf. fr. *épicycle*, cf. gr. *epi* — deasupra, *kyklos* — cerc]
epicureu *adj.*, *s.m.* și *f.* epicurian. [<lat. *epicureus*]
epicurián *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al epicurismului. ● (om) înclinat spre, ahtiat de plăceri. [pron. *-ri-an.* var. *epicureian* adj. / cf. fr. *épicurien*]
epicurísm *s.n.* doctrină filozofică materialistă-ateistă a lui Epicur, care îmbogățește atomismul antic iar în etică încearcă să creeze o teorie a plăcerii raționale, la baza căreia stă un ideal individualist, de evitare a suferinței și dobîndire a unei fericiri senine, susținînd că cel mai rezonabil lucru pentru om este repausul, liniștea și nu activitatea. [var. *epicureism* s.n. / <fr. *épicurisme* <*Epicur*, filozof grec din antichitate]
epidémic *adj.* de epidemie; contagios. [<fr. *épidémique*]
epidemíe *s.f.* boală care bîntuie într-un anumit loc cu violență; molimă. [gen. *-iei.* / <fr. *épidémie*, it. *epidemia*, cf. gr. *epi* — deasupra, *demos* — popor]
epidemiología *s.f.* disciplină care studiază epidemiile și mijloacele de prevenire a lor. [pron. *-mi-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *épidémiologie*, cf. fr *épidémie*, gr. *logos* — vorbire]
epidérmă *s.f.* membrană care acoperă derma și formează împreună cu aceasta pielea. ● țesut protector al plantelor, format dintr-un strat de celule așezate la exterior. [<fr. *épiderme*, cf. gr. *epi* — deasupra, *derma* — piele]
epidérmic *adj.* care ține de epidermă; de natura epidermei. [cf. fr. *épidermique*]
epidermolíză *s.f.* sensibilitate deosebită a epidermei, caracterizată prin formarea de bule cu conținut seros. [<fr. *épidermolyse*]
epidiascóp *s.n.* aparat care servește la proiecția prin transparență a unui dispozitiv (v. diascop) sau la proiecția în lumina reflectată a unei figuri luminate (v. episcop). [pron. *-di-as-.* / <fr. *épidiascope*, cf. germ. *Epidiaskop*]
epidíctic *adj.* *(liv.)* care servește la o demonstrație. [<fr. *épidictique*, gr. *epideiktikos*]
epididím *s.n.* mic corp oblong situat în lungul marginii dinapoi și de sus a testiculului. [pl. *-muri*, *-me.* / <fr. *épididyme*, cf. gr. *epi* — deasupra, *didymos* — testicul]
epididimíță *s.f.* inflamație a epididimului. [<fr. *épididymite*]
epifenomén *s.n.* *(fil.)* fenomen secundar a cărui prezență sau lipsă nu alterează producerea fenomenului esențial. [cf. fr. *épiphénomène*]
epifenomenalísm *s.n.* teorie idealistă care susține că conștiința este un epifenomen. [cf. fr. *épiphénoménisme*]
epifít *adj.* *(despre plante)* care trăiește pe suprafața altor plante, pe care le folosește numai ca sprijin. [<fr. *épiphyte*, cf. gr. *epi* — pe, *phyton* — plantă]
epifíză *s.f.* **1.** extremitatea mai umflată a unui os lung. **2.** glanda pineală. [<fr. *épiphyse*, cf. gr. *epi* — deasupra, *physis* — creștere]
epifoném *s.n.* exclamație sentențioasă prin care se termină, se rezumă un discurs, o povestire. [<fr. *épiphonème*, cf. gr. *epi* — peste, *phonein* — a vorbi]
epifóră *s.f.* **1.** exagerare de natură patologică a secreției lacrimale. **2.** figură de stil constînd în repetarea unui cuvînt sau a unor cuvinte la sfîrșitul propozițiilor, frazelor sau al unor strofe. [<fr. *épiphora*, cf. gr. *epiphora*]
epifrázǎ *s.f.* figură retorică prin care se adaugă unei fraze care pare terminată una sau mai multe părți, în care se dezvoltă o idee accesorie. [cf. fr. *épiphrase*, gr. *epi* — peste, *phraseis* — frază]
epigastrálgie *s.f.* durere în regiunea epigastrului. [gen. *-iei.* / <fr. *épigastralgie*]

epigástric *adj.* care ține de epigastru. [cf. fr. *épigastrique*]
epigástru *s.n.* partea superioară a abdomenului. [<fr. *épigastre*, cf. gr. *epi* — deasupra, *gaster* — stomac]
epigenétic *adj. (despre depozite de minereu)* care este mai recent decît rocile în care este cuprins. [<fr. *épigénétique*]
epigenéză *s.f.* **1.** concepție evoluționistă care arată că în cursul dezvoltării embrionare au loc o serie de transformări succesive ale oului fecundat. **2.** proces de eroziune provocat de rîuri în timpul săpării și adîncirii văilor lor. [<fr. *épigénèse*]
epiglótă *s.f.* membrană situată în partea superioară a laringelui, care acoperă glota, împiedicînd astfel pătrunderea alimentelor în căile respiratorii. [<fr. *épiglotte*, cf. gr. *epi* — deasupra, *glottis* — limbă]
epigón *s.m.* **1.** *(adesea ironic)* descendent, urmaș (inferior predecesorilor). **2.** denumire dată fiilor celor șapte comandanți care au pierit la asediul Tebei. [<fr. *épigone*, it. *epigone*, cf. gr. *epigonos* — descendent]
epigráf *s.n.* citat semnificativ pus la începutul unei cărți, al unui capitol. ● scurtă inscripție de pe fațada unui edificiu, a unui monument etc. [cf. fr. *épigraphe*, gr. *epi* — deasupra, *graphein* — a scrie]
epigrafíe *s.f.* știință care se ocupă cu descifrarea și interpretarea inscripțiilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *épigraphie*]
epigrafíst *s.m.* și *f.* specialist în epigrafie. [cf. fr. *épigraphiste*]
epigramátic *adj.* cu caracter de epigramă; satiric, înțepător. [cf. fr. *épigrammatique*, lat. *epigrammaticus*]
epigrámă *s.f.* poezie (scurtă) cu caracter satirizant, care se sfîrșește printr-o poantă ironică, mușcătoare la adresa unui personaj, a unui fapt etc. [<fr. *épigramme*, it., lat. *epigramma*, cf. gr. *epi* — deasupra, *gramma* — inscripție]
epigramíst *s.m.* și *f.* autor de epigrame. [cf. it. *epigrammista*]
epilá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) depila. [< fr. *épiler*]
epilatór *adj.* care servește la epilație. [cf. fr. *épilatoire*]
epilație *s.f.* operație de smulgere a firelor de păr (cu ajutorul unei pensete etc.). [gen. *-iei.* var. *epilațiune* s.f. / cf. fr. *épilation*]
epilepsíe *s.f.* boală nervoasă manifestată prin accese de convulsii însoțite de pierderea cunoștinței și a sensibilității; *(pop.)* boala copiilor. [gen. *-iei.* / <fr. *épilepsie*, cf. gr. *epilepsia* — acces]
epiléptic *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de epilepsie. [cf. fr. *épileptique*]
epileptiformm *adj.* care se aseamănă cu epilepsia. [<fr. *épileptiforme*]
epilóg *s.n.* partea finală a unui roman, a unui poem etc. care cuprinde concluziile autorului și subliniază anumite idei; încheiere. ● *(fig.)* sfîrșit, încheiere a unei acțiuni, a unei întîmplări etc. [<fr. *épilogue*, it. *epilogo*, cf. lat. *epilogus* < gr. *epi* — la urmă, *logos* — vorbire]
epilogá *vb.* I. *tr. (rar)* a încheia, a termina. ● a găsi de spus ceva în plus la orice. [<fr. *épiloguer*, it. *epilogare*]
epilogísm *s.n.* raționament prin care se trage concluzia asupra existenței sau naturii unui element cunoscut, pe baza existenței sau naturii unui element necunoscut. [<fr. *épilogisme*, cf. gr. *epi* — la urmă, *logismos* — raționament]
epinétă *s.f.* spinetă. [<fr. *épinette*]
epiplón *s.n.* ligament peritoneal care unește viscerele. [<fr. *épiploon*, cf. gr. *epiploon* — plutitor]
epirogenétic *adj.* epirogenic. [cf. germ. *epirogenetisch*]
epirogénic *adj. mișcări ~e* = mișcări lente de ridicare sau de scufundare, ale scoarței pămîntului, care se produc pe suprafețe întinse. [<fr. *épéirogénique*, cf. gr. *epeiros* — continent, *gennan* — a produce]
episcéniu *s.n.* construcție ca un etaj superior, situată deasupra scenei, în teatrele antice. [pron. *-niu.* / <fr. *épiscénium*, lat. *episcenium*]
episcóp *s.n.* aparat de proiecție prin reflexie. ● *(mil.)* dispozitiv optic folosit la tancuri, care permite cercetarea cîmpului prin ferestrele de observare. [<germ. *Episkop*, cf. gr. *epi* — deasupra, *skopein* — a privi]
episcopál *adj.* privitor la episcop sau la episcopie. [cf. fr. *épiscopal*, lat. *episcopalis*]
episcopát *s.n.* rangul, demnitatea de episcop; timpul cît un episcop ocupă această funcție; episcopie. [cf. fr. *épiscopat*, lat. *episcopatus*]
episilogísm *s.n.* formă de gîndire complexă, alcătuită din mai multe silogisme legate între ele, concluzia fiecăruia constituind premisa majoră a silogismului următor. [pl. *-me*, *-muri.* / cf. fr. *épisyllogisme*, gr. *epi* — deasupra, *syllogismos* — silogism]
episód *s.n.* **1.** acțiune secundară legată de acțiunea principală a unui poem, a unui roman etc. ● parte a acțiunii în vechea dramă grecească, desfășurată între două intervenții ale corului. ● secțiune mijlocie, construită într-o tonalitate aparte, pe teme proprii, intercalată între părțile principale ale unei compoziții mari. **2.** întîmplare, incident, fapt accesoriu. [pl. *-oade*, *-oduri.* var. *epizod* s.n. / <fr. *épisode*, cf. gr. *epeisodion* — ceea ce vine dinafară]
episódic *adj.* de episod; neesențial. ● întîmplător, incidental, secundar. [cf. fr. *épisodique*]
epistáxis *s.n.* hemoragie nazală. [cf. fr. *épistaxis*, gr. *epi* — pe, *staxis* — scurgere]
epistemológie *adj.* referitor la epistemologie. [<fr. *épistémologique*]
epistemológie *s.f. (fil.)* teoria cunoașterii științifice, cercetarea critică a mijloacelor de cunoaștere, a valorii și limitelor cunoașterii. v. g n o s e o l o g i e. [gen. *-iei.* / <fr. *épistémologie*, cf. gr. *episteme* — știință, *logos* — vorbire]
epistíl *s.n.* arhitravă. [<fr. *épistyle*, cf. gr. *epistilion* <*epi* — pe, *stylos* — coloană]
epistolár *adj.* privitor la modul, la arta de a scrie scrisori; compus în formă, în

stil de scrisoare. // *s.n.* colecție de scrisori (publicate). [cf. lat. *epistolarius*]
epístolă *s.f.* **1.** scrisoare. **2.** poezie lirică cu caracter filozofic, moral etc. scrisă în forma unei scrisori. [<lat. *epistola* — scrisoare, cf. gr. *epistole* <*epistellein* — a trimite știri]
epistrófă *s.f. (ret.)* repetiție a unui cuvînt la sfîrșitul unei fraze. ● fel de întoarcere, folosit în tactica militară a grecilor. [<fr. *épistrophe*, gr. *epistrophe*, cf. *epistrophein* — a întoarce]
epitáf *s.n.* inscripție funerară; placă (de obicei din marmură) care cuprinde o inscripție funerară. ● poezioară compusă cu ocazia morții cuiva. [pl. *-furi*, *-fe*. / <fr. *épitaphe*, cf. lat. *epitaphius*, gr. *epitaphion* <gr. *epi* — deasupra, *taphos* — mormînt]
epitalám *s.n. (liv.)* mic poem sau cîntec de nuntă, în cinstea tinerilor căsătoriți. [pl. *-me*, *-muri*. / cf. fr. *épithalame*, lat., gr. *epithalamion* <gr. *epi* — la, *thalamos* — căsătorie]
epitázā *s.f.* parte a unei drame în care se leagă intriga, conflictul. [<fr. *épitase*]
epiteliál *adj.* al epiteliului, de epiteliu. [pron. *-li-al*. / cf. fr. *épithélial*]
epitelióm *s.n.* cancer al țesutului epitelial. [pron. *-li-om*. / <fr. *épithélioma*]
epitéliu *s.n.* țesut compus din unul sau mai multe straturi de celule, care formează învelișul pielii, al mucoaselor etc. [pron. *-liu*. / <fr. *épithélium*, cf. gr. *epi* — deasupra, *thele* — mamelă]
epitét *s.n. (lit.)* cuvînt așezat lîngă un alt cuvînt pentru a-l lămuri, a-l determina cît mai nuanțat. ● calificativ. [pl. *-te*, (rar) *-turi*. / <fr. *épithète*, it. *epiteto*, cf. gr. *epitheton* — adăugat]
epitétic *adj. (despre stil)* încărcat cu epitete. [cf. fr. *épithétique*]
epiu *s.n.* dig de piatră sau de nuiele, construit de la malul unei ape către larg, pentru a micșora lățimea apei sau pentru a-i apăra malurile de eroziuni. [pron. *-piu*. / <fr. *épi*]
epizoáre *s.n. pl.* nume generic dat animalelor care trăiesc ca parazite pe pielea altor animale; *(la sg.)* animal din această categorie. [sg. *epizoar*. / cf. fr. *épizoaires*]
epizoótic *adj.* referitor la epizootie. [pron. *-zo-o-*. / <cf. fr. *épizootique*]
epizootíe *s.f.* epidemie la animale. [gen. *-iei*. / <fr. *épizootie*, cf. gr. *epi* — peste, *zoon* — animal]
epocál *adj.* menit să determine, să delimiteze o epocă. ● răsunător, memorabil. [cf. it. *epocale*]
epócă *s.f.* **1.** perioadă, interval de timp din istorie marcat prin anumite evenimente importante. ○ *a face* ~ = a marca o modă, a lăsa o amintire durabilă. **2.** timp, moment, vreme (cînd se repetă ceva periodic, în aceleași condiții). **3.** subdiviziune a unei ere geologice. [pl. *-ci*, *-ce*. var. *epohă* s.f. / <fr. *époque*, it. *epoca*, cf. gr. *epoche* — timp de oprire]
epódă *s.f.* **1.** *(în teatrul antic grecesc)* a treia parte a cîntecului unui cor, după strofă și antistrofă. **2.** poezie compusă din distihuri. [cf. fr. *épode*, lat., gr. *epodos* <*epi* — deasupra, *ode* — cînt]
epolét *s.m.* bandă (carton îmbrăcat cu stofă) care se aplică pe umerii uniformelor militare și pe care se indică gradul, specialitatea militară etc. [pl. *-eți*, *-te*, *-turi* s.n. / <rus. *epolet*, cf. fr. *épaulette*]
eponím *s.m.* magistrat care, în cetățile Greciei antice și în vechea Romă, dădea numele său anului; (mai ales) primul dintre cei nouă arhonți ai Atenei sau unul dintre cei doi consuli ai Romei, care dădea numele său anului. // *adj.* care dă numele său unui loc, unui oraș etc. [cf. fr. *éponyme*, gr. *epi* — pe, *onyma* — nume]
eponimíe *s.f.* funcție de eponim. ● listă a arhonților eponimi. [gen. *-iei*. / cf. fr. *éponymie*]
epónj *s.n.* țesătură specială, moale, cu aspect buretos, din care se fac prosoape, halate de baie etc. [<fr. *éponge* — burete]
epopée *s.f.* poezie epică de mare întindere, în care se povestesc fapte eroice legendare sau istorice de o deosebită însemnătate pentru viața unui popor; *(p. ext.)* operă epică de mare amploare. ● șir de fapte, de întîmplări eroice, glorioase. [pron. *-pe-e*. / <fr. *épopée*, it. *epopea*, cf. gr. *epopoiia* <*epos* — poem, *poiein* — a face]
epopéic *adj.* referitor la epopee, care are caracter de epopee. [pron. *-pe-ic*. / cf. *epopee*]
épos *s.n. (liv.)* epopee. ● povestire. [pl. *-suri*. / <gr. *epos*]
eprubétă *s.f.* tub de sticlă rezistentă, închis la un capăt, folosit în laboratoare. [<fr. *éprouvette*]
epruvétă *s.f.* piesă confecționată dintr-un anumit material, pentru a fi supusă unor încercări, în vederea determinării proprietăților acestuia; corp de probă. [<fr. *éprouvette* <*éprouver* — a încerca]
epuizá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) termina, a (se) isprăvi. **2.** *tr.* a lămuri complet, a termina discuțiile, a încheia (o problemă). **3.** *refl.* a se istovi, a se extenua. [pron. *-pu-i-*. / <fr. *épuiser*]
epuizábil *adj.* care se poate epuiza. [cf. fr. *épuisable*]
epuizánt *adj.* care epuizează; extenuant. [cf. fr. *épuisant*]
epulís *s.n.* mică tumoare pe gingii. [gen. *-iei*. / <fr. *épulie*]
epulón *s.m. (la romani)* preot însărcinat cu pregătirea și supravegherea ospețelor sacre. [cf. fr. *épulon*, lat. *epulo* <*epulae* — ospăț]
epulótic *adj. (despre remedii)* care cicatrizează; cicatrizant. [<fr. *épulotique*, gr. *epoulotikos*]
epurá *vb.* I. *tr.* **1.** a curăța (o soluție etc.) de substanțele sau de corpurile nefolositoare sau dăunătoare. **2.** a curăța (o instituție, o întreprindere etc.). de elementele necorespunzătoare, dușmănoase etc. [<fr. *épurer*]
epuráre *s.f.* acțiunea de a epura și rezultatul ei; curățire, purificare, epurație. [<*epura*]
epurátiv *adj.* de natură a epura, purificator. [<fr. *épuratif*]
epurátor *s.n.* aparat cu ajutorul căruia se face curățirea unui material de substanțele nefolositoare sau dăunătoare. [cf. fr. *épurateur*]

epurație *s.f.* epurare, purificare. [gen. *-iei.* var. *epurațiune* s.f. / cf. fr. *épuration*]
epură *s.f.* reprezentare la scară, prin linii geometrice, a unui obiect oarecare. ● desen realizat după o schiță. [<fr. *épure*]
equisétum *s.m.* **1.** arbore fosil, cu rizomi subterani de pe care se dezvoltă tulpinile aeriene cu ramuri și frunze în verticil. **2.** coada-calului. [<fr. *equisetum*, cf. lat. *equisaetum* <*equus* — cal, *saeta* — păr rigid]
eradicá *vb.* I. *tr. (latinism)* a smulge din rădăcini, a dezrădăcina. [p. i. *eradic.* / <lat., it. *eradicare*]
erásmic *adj.* care provine de la Erasmus. ○ *citire ~ă* = citire a limbilor clasice indicată de Erasmus, potrivit modului cum acesta presupunea că se pronunțau. [<*Erasmus din Rotterdam*, învățat olandez din evul mediu]
erátă *s.f.* listă adăugată la sfîrșitul unei cărți, conținînd semnalarea și îndreptarea greșelilor de tipar (uneori și de fond) strecurate în cuprinsul lucrării. [<fr., lat. *errata*, cf. lat. *errare* — a greși]
erátic *adj.* care nu este fix; neregulat. ○ *bloc ~* = bloc de piatră de dimensiuni mari, adus de ghețari și rămas într-un anumit loc în urma retragerii acestora. [<fr. *erratique*, cf. lat. *errare* — a rătăci]
eră *s.f.* **1.** epocă, perioadă istorică marcată de un eveniment deosebit, de la care se începe numărătoarea anilor. ● epocă de la care începe o nouă ordine a lucrurilor. **2.** fiecare dintre marile diviziuni ale timpurilor geologice. [<fr. *ère*, it. *era*, cf. lat. *aera* — epocă]
erbacée *adj., s.f. pl.* (plante) cu tulpina fragedă, moale (ca iarba). [pron. *-ce-e.* pl. invar. / <fr. *herbacé*, cf. lat. *herba* — iarbă]
erbicid *adj., s.n.* (substanță) care distruge ierburile dăunătoare pentru agricultură. [<fr. *herbicide*, cf. lat. *herba* — iarbă, *caedere* — a ucide]
érbiu *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [<fr. *erbium*]
erbivór *adj.* care se nutrește cu ierburi.// *s.n. pl.* ordin de mamifere care se hrănesc numai cu plante; *(la sg.)* animal din acest ordin. [<cf. fr. *herbivore*, lat. *herba* — iarbă, *vorare* — a mînca]
eréct *adj. (despre plante)* drept, ridicat în sus; vertical. [<lat. *erectus* <*erigere* — a ridica]
erectil *adj.* referitor la erecție, capabil de erecție. [<fr. *érectile*]
erectór *adj. (despre mușchi)* care servește la ridicarea anumitor organe. // *s.n.* mașină de lucru folosită la ridicarea și așezarea în poziție definitivă a pieselor prefabricate grele. [<fr. *érecteur*]
erécție *s.f.* umflare a anumitor țesuturi organice, îndeosebi a corpurilor cavernoase ale organelor genitale. [gen. *-iei.* var. *erecțiune* s.f. / cf. fr. *érection*, lat. *erectio* — ridicare]
eréde *s.m.* moștenitor. [var. *herede* s.m. / <lat. *haeres*, it. *erede*]
ereditár *adj.* transmis prin moștenire; care se moștenește; moștenit. [var. *hereditar*, *-ă* adj. / cf. fr. *héréditaire*, it. *ereditario*]
ereditáte *s.f.* **1.** transmitere a anumitor caractere de la o generație la alta. **2.** succesiune, moștenire. [var. *hereditate* s.f. / cf. lat. *hereditas*, fr. *hérédité*]
eremític *adj. (rar)* de ermit, al ermitului. [cf. fr. *érémitique*]
erepsínă *s.f. (chim.)* ferment al sucului intestinal care ajută la descompunerea protidelor. [<fr. *érepsine*]
erétic *adj., s.m.* și *f.* (adept, propovăduitor) al unei erezii. [cf. fr. *hérétique*, it. *eretico*, gr. *hairetikos*]
eretísm *s.n.* **1.** excitație a sistemului nervos senzitiv. **2.** *(fig.)* exaltare, creștere violentă a unei pasiuni. [<fr. *éréthisme*, cf. gr. *erethismos* — iritație]
ereutofobíe *s.f.* fenomen patologic care se manifestă prin roșirea feței. [pron. *-re-u-.* gen. *-iei.* / <fr. *ereuthophobie*, cf. gr. *erythos* — roșeață, *phobos* — frică]
erezíe *s.f.* **1.** doctrină contrară dogmelor religiei (mai ales religiei creștine catolice) care este condamnată de biserică. **2.** *(fig.)* rătăcire, abatere, greșeală, eroare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hérésie*, it. *eresia*, gr. *hairesis* — alegere]
erg[1] *s.m.* unitate de măsură a lucrului mecanic, egală cu lucrul mecanic efectuat de forța de o dină care își deplasează punctul de aplicație cu un centimetru în direcția ei. [<fr. *erg.*, cf. gr. *ergon* — lucru]
erg[2] *s.n.* deșert de nisip format din mai multe dune, în Sahara occidentală. [<fr. *erg*]
ergasterie *s.f. (ant.)* atelier meșteșugăresc în Atena. [<fr. *ergasterie*]
ergográf *s.n.* aparat care servește la înregistrarea activității mușchilor. [<fr. *ergographe*, cf. gr. *ergon* — lucru, *graphein* — a scrie]
ergometrie *s.f.* măsurarea lucrului mecanic efectuat în timpul unui efort fizic. [<fr. *ergométrie*]
ergométru *s.n.* aparat pentru măsurarea lucrului mecanic. [<fr. *ergomètre*, cf. gr. *ergon* — lucru, *metron* — măsură]
ergonomíe *s.f.* disciplină care studiază condițiile și metodele de muncă. [pron. *-mi-e.* gen. *-iei.* / <fr. *ergonomie*, cf. gr. *ergon* — lucru, *nomos* — normă]
ergosteról *s.n.* sterol care se găsește în țesuturile animale și vegetale. [<fr. *ergostérol*]
ergotá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a șicana, a sîcîi pentru fleacuri. [<fr. *ergoter*]
ergotínă *s.f.* substanță toxică extrasă din secara cornută, folosită în medicină ca hemostatic; ergotoxină. [<fr. *ergotine*]
ergotísm[1] *s.n. (franțuzism)* manie de a șicîi, de a șicana. [<fr. *ergotisme*]
ergotísm[2] *s.n.* boală cauzată de consumarea cerealelor atacate de o anumită ciupercă. [<fr. *ergotisme*]
ergotoxínă *s.f.* ergotină. [<fr. *ergotoxine*]
erijá *vb.* I. *refl.* a-și aroga ilegal o autoritate, un rol etc., a se da drept... [p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / <fr. *ériger*, cf. it., lat. *erigere* — a înălța]
erínii *s.f. pl.* divinități ale infernului, la greci, reprezentate cu părul răvășit, împletit cu șerpi; *(la romani)* furii. [sg. *-ie.* / <fr. *érinnyes*, cf. gr. *erinyes*]
eristíc *adj.* referitor la eristică. // *s.f.* artă de a controversa, folosind argumente subtile sau artificii sofistice. [<fr. *éristique*]

eritém *s.n.* afecțiune a pielii, manifestată prin pete roșii, care apare în unele boli. [pl. *-me, -muri.* / <fr. *érythème*, cf. gr. *erythema* — roșeață]

eritematós *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de eritem. [<fr. *érythémateux*]

eritrínă *s.f.* antibiotic izolat din eritrocitele mamiferelor, cu efect, în special, asupra bacteriilor difterice. [<fr. *érythrine*]

eritroblást *s.n.* globulă roșie în stare de formare, cu nucleu. [<fr. *érythroblaste*, cf. gr. *erythros* — roșu, *blastos* — vlăstar]

eritrocít *s.n. (biol.)* globulă roșie fără nucleu; hematie. [pl. *-te.* / <fr. *érythrocyte*, cf. gr. *erythros* — roșu, *kytos* — celulă]

eritrofobíe *s.f. (med.)* ereutofobie. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *érythrophobie*]

eritrózǎ *s.f. (med.)* mare ușurință de a roși. [<fr. *érythrose*]

erizipél *s.n.* boală infecțioasă manifestată prin inflamarea și înroșirea unei părți din piele și prin febră; *(pop.)* brîncă, orbalț. [<fr. *érysipèle*, cf. gr. *erysipelas*]

ermeneútică *s.f.* arta interpretării vechilor texte. [pron. *-ne-u-*. gen. *-cii.* / <fr. *herméneutique*]

ermétic *adj.* **1.** care astupă, închide perfect, nelăsînd să pătrundă aerul sau gazele. **2.** obscur, cu sens greu de înțeles, de neînțeles. **3.** *(rar; în terminologia alchimiștilor)* care este în legătură cu medicina universală și cu transmutația metalelor. [var. *hermetic* adj. / <fr. *hermétique*, it. *ermetico*, cf. *Hermes*, zeul inițiator al alchimiei]

ermetísm *s.n.* **1.** caracterul de neînțeles al unei opere, lucrări teoretice, caracterul secret al unei doctrine. **2.** obscuritate voită, caracteristică poeziei decadente. [var. *hermetism* s.n./ <fr. *hermétisme*]

ermít *s.m. (rar)* pustnic, sihastru. [<fr. *ermite*, cf. lat. *eremita*, gr. *eremites* — pustnic]

ermitáj *s.n. (rar)* pustnicie, sihăstrie; *(p. ext.)* loc depărtat, izolat, retras de lume. [var. *ermitagiu* s.n. / <fr. *ermitage*]

eroáre *s.f.* **1.** greșeală, lipsă de concordanță între percepțiile noastre și realitatea obiectivă. ○ *a induce* (pe cineva) *în* ~ = a amăgi, a înșela. **2.** diferența dintre valoarea unei mărimi și valoarea măsurată a acestei mărimi. [gen. *-orii.* / cf. fr. *erreur*, it. *errore*, lat. *error*]

erodá *vb.* **I.** *tr. (despre ape sau alți agenți externi)* a roade, a exercita o acțiune de eroziune. [<fr. *éroder*, cf. lat. *erodere* — a roade]

erodáre *s.f. (rar)* eroziune. [<*eroda*]

eróic *adj.* **1.** referitor la eroii din mitologie, al eroilor din mitologie. **2.** propriu unui erou sau unei eroine; de erou, vitejesc. **3.** care arată, dovedește eroism. ● *(despre poezii, poeme* etc.) care cîntă, povestește faptele unui erou. [pron. *-ro-ic.* / <fr. *héroïque*, it. *eroico*, lat. *heroicus*]

eroicómic *adj.* care este în același timp eroic și comic. ○ *poem* ~ = poem-epopee care are un subiect comic. [după fr. *héroï-comique*]

eroínă *s.f.* **1.** femeie plină de virtute și de curaj eroic, femeie viteză, curajoasă. **2.** personaj principal feminin al unei opere literare; *(p. ext.)* femeie care este personajul principal al unei întîmplări. [<fr. *héroïne*]

eroísm *s.n.* caracterul a ceea ce este eroic; vitejie, curaj; spirit de erou. [cf. fr. *héroïsme*]

eronát *adj.* greșit, inexact. [după fr. *erroné*]

erotemátic *adj. (fil.; despre metoda folosită de Socrate)* care constă în a-l face pe învățăcel ca, prin întrebări, să afle singur adevărul. [<germ. *erotematisch*]

erótic *adj.* referitor la iubire. ● care conține sentimente de dragoste; care cîntă dragostea. ● *(s.f.)* totalitatea operelor literare care cîntă iubirea. ● senzual. [cf. fr. *érotique*, it. *erotico* <*Eros*, zeul iubirii, la greci]

erotism *s.n.* caracter erotic. ● *(med.)* dragoste maladivă; senzualism. [cf. fr. *érotisme*]

erotomán *adj., s.m.* și *f.* obsedat sexual. [<fr. *érotomane*]

erotomanie *s.f.* psihopatie care se caracterizează prin predominarea ideilor sexuale; obsesie sexuală. [gen. *-iei.* / <fr. *érotomanie*, cf. gr. *eros* — iubire, *mania* — nebunie]

eróu *s.m.* **1.** personaj mitologic născut dintr-un muritor și o divinitate, înzestrat cu puteri supraomenești și despre care se povesteau fapte măreț; semizeu; *(p. ext.)* denumire dată de greci unor oameni deosebit de viteji, autori ai unor fapte măreț. **2.** om vestit prin forța, vitejia și biruințele sale în războaie, în lupte; om vestit prin faptele sale măreț. ● ostaș căzut viteje pe cîmpul de luptă. **3.** om deosebit prin calitățile sale morale, prin acțiunile sale; om care se distinge într-un anumit domeniu. ○ *erou al muncii (socialiste)* = titlu de înaltă distincție acordat de stat persoanelor care se deosebesc printr-o muncă de valoare excepțională pentru societate; persoană care a primit acest titlu. **4.** personaj principal al unui poem, al unui roman etc. ● personaj principal al unei întîmplări. [<lat. *heros*, cf. fr. *héros*]

eroziúne *s.f.* **1.** acțiunea de roadere pe care o exercită mai ales apa și agenții atmosferici asupra pămîntului; *(spec.)* roadere a solului produsă de acțiunea diferiților agenți externi. **2.** uzura conductelor sau a aparatelor metalice, datorită frecării fluidelor de pereți acestora. [pron. *-zi-u-.*/ cf. fr. *érosion*]

erozív *adj.* care roade, care provoacă o eroziune. [<fr. *érosif*]

erpetológ *s.m.* naturalist care se ocupă cu studiul reptilelor. [cf. fr. *erpétologiste*]

erpetológic *adj.* referitor la erpetologie. [pl. *-ci*, *-ce.* /<fr. *erpétologique*]

erpetológie *s.f.* parte a istoriei naturale care studiază reptilele. [gen. *-iei.* / <fr. *erpétologie*, cf. gr. *herpeton* — reptilă, *logos* — vorbire]

eructá *vb.* **I.** *intr.* a rîgîi. [<fr. *éructer*, lat. *eructare*]

eructáție *s.f.* rîgîială, rîgîit. [gen. *-iei.* var. *eructațiune* s.f. / <fr. *éructation*, cf. lat. *eructatio*]
erudít *adj.* cu cunoștințe vaste; învățat, savant. ● *(despre opere științifice)* care arată erudiție, cunoștințe multe și profunde. [cf. fr. *érudit*, lat. *eruditus* — cioplit, instruit]
erudíție *s.f.* cunoaștere aprofundată a uneia sau a mai multor științe (dobîndită mai ales prin lecturi); cultură vastă. [gen. *-iei.* var. *erudițiune* s.f. / cf. fr. *érudition*, lat. *eruditio*]
erúpe *vb.* III. *intr.* a țîșni, a izbucni; *(despre vulcani, sonde)* a fi în erupție. [p.i. *erúp*, 3 *-pe.* / <lat. *erumpere*, după *rupe*]
erúpere *s.f.* acțiunea de a erupe și rezultatul ei. [<*erupe*]
eruptív *adj.* **1.** de (din) erupție; *(despre roci)* de origine vulcanică. ● *(fig.)* violent, impetuos, vulcanic (în porniri, în gîndire). **2.** *(despre o boală)* însoțit de o erupție. [cf. fr. *éruptif*]
erúpție *s.f.* **1.** ieșire bruscă și violentă din pămînt a unui gaz, a țițeiului, a lavei etc.; erupere, țîșnire, izbucnire. **2.** apariția pe piele a unor pete roșii sau a unor bășicuțe, în cazul unor boli. [gen. *-iei.* var. *erupțiune* s.f. / cf. fr. *éruption*]
erzáț *s.n.* surogat. [pl. *-țuri.* / <germ. *Ersatz* — înlocuitor]
esaveráj *s.n.* diferența dintre punctele înscrise și cele primite, la jocul de rugbi.
escádră *s.f.* mare unitate navală de război care este comandată de un viceamiral. ● unitate de aviație care este comandată de un general. [<fr. *escadre*, cf. it. *squadra* — grup de patru corăbii]
escadrílă *s.f.* subunitate a unui regiment de aviație sau de marină. [<fr. *escadrille*]
escadrón *s.n.* subunitate de cavalerie, corespunzînd companiei de infanterie. [<fr. *escadron*]
escaladá *vb.* I. *tr.* a sări, a trece peste un zid, peste un obstacol înalt, cățărîndu-se, folosind o scară. [<fr. *escalader*]
escaladáre *s.f.* acțiunea de a escalada și rezultatul ei; trecere peste un obstacol. [<*escalada*]
escaládă *s.f.* suire, cățărare; ascensiune. [<fr. *escalade*]
escalatór *s.n.* scară cu trepte mișcătoare, care transportă trecătorii de la un nivel la altul; scară rulantă. [<engl. *escalator*]
escálă *s.f.* loc de oprire a unei nave sau a unui avion pentru aprovizionare, pentru încărcare și descărcare de mărfuri, pentru debarcare sau îmbarcare de pasageri etc.; *(p. ext.)* oprire. [<fr. *escale*]
escalóp *s.n.* preparat alimentar, făcut din mușchi de vițel fiert în sos de vin. [pl. *-puri.* / <fr. *escalope*]
escamotá *vb.* I. *tr.* **1.** a face să dispară ceva pe nesimțite, a ascunde ceva cu iscusință. ● *(fig.)* a ascunde, a falsifica. **2.** a introduce trenul de aterizare al unui avion, în timpul zborului, în locașurile speciale din corpul său. [<fr. *escamoter*, cf. sp. *escamotar* — a face să dispară]
escamotábil *adj.* care poate fi escamotat, ascuns. [cf. fr. *escamotable*]
escapádă *s.f.* ieșire pe furiș, nepermisă, de obicei de scurtă durată, pentru distracții. ● aventură. [<fr. *escapade*]
escáră *s.f.* coajă neagră care se formează pe piele de obicei din cauza unei arsuri. [<fr. *escarre*, cf. gr. *eschara* — focar]
escarpát *adj. (rar)* povîrnit, înclinat. [după fr. *escarpé*]
escárpă *s.f.* taluzul dinspre unitățile proprii al șanțului obstacol dintr-o fortificație. [<fr. *escarpe*, cf. it. *scarpa* — taluz]
escarpén *s.m. (franțuzism)* pantof nedecupat, foarte decoltat. [<fr. *escarpin*, cf. it. *scarpino* — pantofior]
eschilă *s.f.* bucată mică, așchie dintr-un os fracturat. [<fr. *esquille*]
eschivá *vb.* I. *refl.* a se sustrage, a se da în lături (stîngaci) de la ceva. ● a se retrage pe furiș, evitînd să fie observat. [<fr. *esquiver*]
eschivá *s.f. (sport)* mijloc de a evita o lovitură făcînd diferite aplecări ale capului sau ale trunchiului. [pl. *-ve.* / <fr. *esquive*]
escobár *s.m. (rar)* om care uzează de șiretlicuri; om viclean; chițibușar. [<fr. *escobar*, cf. *Escobar y Mendoza*, iezuit spaniol]
escortá *vb.* I. *tr.* a însoți (mai ales o persoană importantă) pentru pază, pentru apărare etc. ● a însoți un deținut pentru a-l păzi. ● *(despre nave, avioane militare)* a însoți nave comerciale (pentru a le proteja). [<fr. *escorter*]
escortáre *s.f.* acțiunea de a escorta și rezultatul ei; însoțire, păzire. [<*escorta*]
escórtă *s.f.* **1.** grup de oameni înarmați, trupă înarmată care însoțește pe cineva pentru a-l proteja sau pentru a-l supraveghea; suita unui demnitar, a unui suveran. **2.** formație de nave sau de avioane de luptă care însoțesc (în timp de război) nave comerciale pentru a le proteja. [<fr. *escorte*]
escortór *s.n.* navă sau avion cu misiune de escortă. [cf. fr. *escorteur*]
escróc *s.m.* și *f.* pungaș, șarlatan. [<fr. *escroc*]
escrocá *vb.* I. *tr.* a înșela, a fura prin șiretlicuri, fraude, manopere frauduloase etc. [p.i. 3,6 *-chează.* / cf. fr. *escroquer*]
escrocherie *s.f.* faptă de escroc; înșelătorie, pungășie, șarlatanie. [gen. *-iei.* var. *excrocherie* s.f. / cf. fr. *escroquerie*]
escuádă *s.f. (ieșit din uz)* fracțiune dintr-o unitate militară comandată de un caporal sau de un brigadier; căprărie. [pron. *-cu-a-.* / <fr. *escouade*]
escúdo *s.m.* unitate monetară portugheză și chiliană. [pron. și *iscudu*, pl. *-os.* / <port. *escudo*]
esculáp *s.m. (fam.)* medic. [pl. *-pi.* / <*Esculap*, lat. *Aesculapius*, zeul medicinei la romani]
eseíst *s.m.* autor de eseuri. [pl. *-iști.* / cf. fr. *essayiste*]
eseística *s.f.* arta de a scrie eseuri. ● literatura eseurilor. [pron. *-se-is-.* /<fr. *essayistique*]
esență *s.f.* **1.** ceea ce este principalul din obiecte și din fenomene, totalitatea

celor mai profunde și stabile însușiri și relații ale obiectului, ceea ce face ca un lucru, o ființă să fie ceea ce este, constituind natura lui. **2.** lichid volatil care se extrage din plante sau din anumite substanțe. ● substanță concentrată care, diluată, dă un produs alimentar. **3.** specie de arbori care alcătuiesc arboretul principal dintr-o pădure. ● varietate de lemn. [<lat. *essentia* <*esse* — a fi, cf. it. *essenza*, fr. *essence*]

esențiál *adj.* care aparține esenței unui lucru; fundamental, primordial. [pron. *-ți-al.* / cf. it. *essenziale*, fr. *essentiel*, lat. *essentialis*]

esențialísm *s.n.* doctrină medicală mai veche, care atribuia bolile unor așa-numite „esențe", proprii fiecărei boli. [<fr. *essentialisme*]

eséu *s.n.* **1.** studiu de proporții reduse, în care autorul atacă probleme de ordin filozofic, literar, științific etc., expunînd un punct de vedere personal, fără a epuiza subiectul. **2.** încercare. [<fr. *essai*]

eshatológic *adj.* referitor la eshatologie. [var. *eschatologic* adj. / <fr. *eschatologique*]

eshatologíe *s.f.* teorie religioasă despre destinele finale ale lumii și omenirii, despre sfîrșitul lumii și judecata de apoi; teorie moral-religioasă despre căile salvării „sufletului" omenesc de „păcate". [gen. *-iei.* var. *eschatologie* s.f. / <fr. *eschatologie*, cf. gr. *eschatos* — ultim, *logos* — cuvînt]

esofág *s.n.* tub care leagă cavitatea bucală cu stomacul. [pl. *-guri* și *-ge.* / <fr. *oesophage*, cf. gr. *oisophagos*]

esofagián *adj.* referitor la esofag. [pron. *-gi-an.* / cf. fr. *oesophagien*]

esópic *adj.* referitor la Esop, care aparține lui Esop; *(liv.)* neclar, mai puțin clar. [cf. fr. *ésopique* <*Esop*, fabulist grec din antichitate]

espadrílă *s.f.* sandală de pînză cu talpă de sfoară, folosită în special de alpiniști. [<fr. *espadrille*]

esperantísm *s.n.* doctrină a partizanilor limbii esperanto. [<fr. *espérantisme*]

esperantíst *adj., s.m.* și *f.* (cel) care se ocupă cu studiul limbii esperanto. [<fr. *espérantiste*]

esperánto *s.n.* limbă internațională formată din elemente de vocabular și de gramatică împrumutate din cele mai răspîndite limbi europene, inventată la sfîrșitul secolului al XIX-lea de către dr. Zamenhof. [<fr. *espéranto*]

espingólă *s.f. (ist.)* armă de foc primitivă din bronz, montată pe un pivot. [<fr. *espingole*]

esplanádă *s.f.* **1.** loc deschis de dimensiuni foarte mari, aflat în fața unui edificiu important. **2.** *(mil.)* spațiu neted, în pantă usoară, situat în fața unei lucrări de fortificație. [<fr. *esplanade*, cf. sp. *explanada*]

est *s.n.* unul dintre cele patru puncte cardinale; răsărit, orient. [<fr., it. *est*, cf. engl. *east*]

estacádă *s.f.* **1.** punte de lemn, de beton etc. construită de la chei spre larg, care face legătura cu navele acostate la chei. ● platformă așezată pe picioare înalte, care realizează o eale de comunicație între două puncte situate deasupra solului sau între un punct de pe sol și altul situat la înălțime. **2.** dig, obstacol într-un rîu, într-un canal etc. care abate apa. [<fr. *estacade*]

estáncia *s.f. invar.* fermă și crescătorie de vite în America de Sud. [pron. *-an-si-a.* / <sp. *estancia*]

estér *s.n.* substanță obținută prin înlocuirea unui atom de hidrogen dintr-o moleculă de acid, cu un radical organic. [<germ. *Ester*]

estét *s.m.* cel care înțelege arta, cel căruia îi place arta. ● *(peior.)* om care aplică (uneori exagerat sau mecanic) normele estetice în diferite situații. [<fr. *esthète*, it. *estetа*, cf. gr. *aisthetes* — simțitor, cel care simte]

estétic *adj.* referitor la estetică, conform esteticii; *(p. ext.)* frumos. [cf. fr. *esthétique*, gr. *aisthetikos*]

estétică *s.f.* **1.** știință care studiază legile însușirii artistice a lumii de către om și ale dezvoltării artei, problemele referitoare la esența artei, la raportul dintre artă și realitate, la metodele de creație artistică, la genurile artei etc. **2.** situația, calitatea a ceea ce este estetic, conform legilor artei. [<fr. *esthétique*, it. *estetica*, gr. *aisthetike*]

esteticián *s.m.* specialist în estetică. [pron. *-ci-an.* / cf. fr. *esthéticien*]

estetísm *s.n. (lit.)* concepție care constă în prețuirea exclusivă a formei artistice, considerată independent de conținut. [cf. fr. *esthétisme*]

estezie *s.f. (rar)* sensibilitate. [gen. *-iei.* / <fr. *esthésie*, cf. gr. *aisthesis*]

esteziologie *s.f.* parte a anatomiei care studiază organele de simț. [pron. *-zi-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *esthésiologie*, cf. gr. *aisthesis* — simțire, *logos* — cuvînt]

esteziométru *s.n.* instrument, asemănător unui compas, cu care se măsoară sensibilitatea tactilă. [<fr. *esthésiomètre*, cf. gr. *aisthesis* — simțire, *metron* — măsură]

estimá *vb.* I. *tr.* a stabili valoarea aproximativă a unui bun sau a unui obiect; a evalua, a prețui. [<fr. *estimer*, it. *estimare*, lat. *aestimare*]

estimábil *adj.* care poate fi luat în seamă, apreciabil. [cf. fr. *estimable*]

estimáre *s.f.* acțiunea de a estima și rezultatul ei; prețuire, estimație. [<*estima*]

estimatív *adj.* referitor la prețul unei lucrări, al unui lucru; referitor la o estimare. [cf. fr. *estimatif*]

estimatóriu *adj. (rar)* estimativ. [pron. *-riu.* / cf. fr. *estimatoire*]

estimáție *s.f.* prețuire, evaluare, apreciere, estimare. ○ ~ *forestieră* = disciplină care se ocupă cu evaluarea pădurilor. [var. *estimațiune* s.f. / cf. fr. *estimation*, lat. *aestimatio*]

estímă *s.f.* determinarea punctului în care se află o navă pe glob, ținînd seama numai de drumul și de viteza acesteia. [<fr. *estime*]

estív *adj.* estival. [<lat. *aestivus*]

estivál *adj.* de vară, din timpul verii; vărătic. [<fr. *estival*, cf. lat. *aestas* — vară]

estompá *vb.* I. *tr.* a potrivi umbrele unui desen cu o estompă; *(p. ext.)* a atenua, a umbri, a diminua (culorile, contururile etc.). [<fr. *estomper*]
estompáre *s.f.* acțiunea de a estompa și rezultatul ei; atenuare, umbrire a contururilor. [<*estompa*]
estómpă *s.f.* bastonaș de piele sau de hîrtie răsucită, cu care se întinde praful de creion, de cărbune sau de culori pentru a aranja umbrele unui desen. [<fr. *estompe*]
estrádă *s.f.* **1.** scenă, platformă (uneori improvizată) într-o sală, în aer liber, pe care au loc reprezentații artistice; platformă ridicată deasupra solului. ○ *concert (spectacol, muzică) de estradă* = concert, spectacol, muzică cu caracter ușor, variat, distractiv, satiric; *teatru de ~* = teatru unde au loc spectacole de estradă. **2.** parte a podelei, mai ridicată, pe care se așază catedra într-o clasă, într-un amfiteatru etc. [<fr. *estrade*]
estropiá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a schilodi, a mutila (pe cineva). [pron. *-pi-a-.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *estropier*]
estropiát *adj. (franțuzism)* schilod, mutilat, schilodit; *(p. ext.)* neputincios, slab, infirm. [pron. *-pi-at.* / cf. fr. *estropié*]
estropiáție *s.f. (franțuzism)* estropiere, schilodire, mutilare. [pron. *-pi-a-ți-e.* gen. *-iei.* / <fr. *estropiation*]
estropiére *s.f. (franțuzism)* acțiunea de a estropia și rezultatul ei; schilodire, mutilare. [pron. *-pi-e-.* / <*estropia*]
estuár *s.n.* gură a unor fluvii foarte largă și adîncă, în formă de pîlnie, prin care acestea se varsă în mare. [pron. *-tu-ar.* pl. *-re*, *-ruri.* / <fr. *estuaire*, cf. lat. *aestuarium* <*aestus* — flux]
eșafód *s.n.* platformă ridicată într-o piață publică pentru execuția, în unele țări, a condamnaților la moarte; *(p. ext.)* condamnare la moarte (mai ales prin tăierea capului). [pl. *-oduri*, *-oade.* / <fr. *échafaud*]
eșafodáj *s.n.* **1.** schelă (pentru lucrul la înălțime al muncitorilor). **2.** *(fig.)* ansamblu de fapte, de argumente etc. mai mult sau mai puțin utile pe care se construiește o operă, o teorie, o ipoteză. [var. *eșafodagiu* s.n. / <fr. *échafaudage*]
eșalón *s.n.* **1.** element al unui dispozitiv de luptă sau de marș; unitate de transport. **2.** *(av.)* altitudine de zbor. [<fr. *échelon*]
eșaloná *vb.* I. *tr.* a dispune, a repartiza în rînduri succesive; a pune din distanță în distanță. ● a fixa, a repartiza la date succesive. [<fr. *échelonner*]
eșalonáre *s.f.* acțiunea de a eșalona și rezultatul ei; repartizare, dispoziție pe eșaloane. [<*eșalona*]
eșantión *s.n.* probă, mostră dintr-un produs, dintr-o marfă etc. [pron. *ti-on.* / <fr. *échantillon*]
eșapamént *s.n.* dispozitiv pentru evacuarea gazelor arse într-un motor cu explozie. ○ *țeavă de ~* = țeavă prin care se evacuează gazele arse. [pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *échappement*]
eșárfă *s.f.* **1.** șal, fular, bandă de mătase, de stofă care este purtată de femei ca podoabă. **2.** fîșie, bandă care se poartă peste piept sau peste mijloc ca semn al unei demnități, al unei funcții etc. **3.** bandă de stofă care se poartă pe după gît ca să susțină o mînă bandajată sau fracturată. [<fr. *écharpe*]
eșárpă *s.f.* **1.** direcție de tragere, înclinată față de front și care străbate în diagonală poziția inamică. **2.** eșarfă **(2).** [< fr. *(en) écharpe*]
eșéc *s.n.* nereușită, insucces, înfrîngere. [<fr. *échec*]
eșichiér[1] *s.n.* **1.** dispunere a unor obiecte pe două sau mai multe rînduri, cu intervale uniforme între ele. **2.** dispozitiv în care trupele unei unități, așezate masat în careuri, sînt despărțite prin intervale egale. [pron. *-chi-er.* / <fr. *échiquier*]
eșichiér[2] *s.n. cancelar al ~ului* = titlu al ministrului de finanțe în Anglia. [<fr. *échiquier*, cf. *Echiquier*]
eșuá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre nave)* a se împotmoli în nisip, a se așeza cu fundul pe un banc de nisip. **2.** a nu reuși, a nu izbuti, a avea un eșec. [pron. *-șu-a.* p.i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd.* / <fr. *échouer*]
eșuáre *s.f.* acțiunea de a eșua și rezultatul ei; *(spec.; mar.)* împotmolire a unei nave în nisip. [<*eșua*]
etáj *s.n.* **1.** fiecare dintre părțile unei clădiri care se găsesc între planșeurile de deasupra parterului; cat. **2.** nume dat unor lucruri, unor obiecte dispuse unul peste altul. ● *(spec.)* **a)** fiecare dintre etapele rezultate din împărțirea variației de viteză sau de presiune a fluidului într-o mașină termică; **b)** partea unei mașini termice în care se produce această variație; **c)** partea unui amplificator electric unde are loc una dintre amplificările pe care acesta le realizează; **d)** *(poligr.)* subdiviziunea orizontală a capului unei tabele. **3.** succesiune de terenuri care corespunde în timp unei vîrste geologice. [<fr. *étage*]
etajá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) așeza în etaje, în rînduri care se suprapun. [p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / <fr. *étager*]
etajéră *s.f.* mobilă compusă din mai multe rafturi care se suprapun și pe care se țin mai ales cărți. [<fr. *étagère*]
etalá *vb.* I. *tr.* a expune, a arăta ceva spre a fi privit, admirat. [<fr. *étaler*]
etaláj *s.n.* **1.** faptul de a etala; etalare. **2.** partea inferioară a cuvei unui furnal. [cf. fr. *étalage*]
etaláre *s.f.* acțiunea de a etala și rezultatul ei; etalaj. [<*etala*]
etalón *s.n.* model, tip cu care trebuie să se potrivească, cu care trebuie să fie conforme unitățile de măsură. ● greutate dintr-un metal prețios, care servește drept bază unui sistem monetar. ○ *~ -aur* (sau *argint*) = unitate-tip (de aur sau de argint) a valorilor monetare. [<fr. *étalon*]
etaloná *vb.* I. *tr.* a marca, a fixa valoarea unei mărimi de măsurat. ● a stabili un etalon. [<fr. *étalonner*]
etambóu *s.n.* piesă de rezistență din scheletul unei nave, situată la pupă. ● piesă de rezistență din scheletul unui avion, situată la extremitatea din spate a fuzelajului. [<fr. *étambot*]
etambréu *s.n.* deschizătură în puntea unei nave, făcută pentru a putea trece prin

ea un catarg, axul cîrmei etc. [cf. fr. *étambrai*]
etamină *s.f.* țesătură rară făcută din bumbac sau din mătase. [<fr. *étamine*]
etán *s.n.* gaz incolor și inodor care se găsește în gazele de sondă. [<fr. *éthane*]
etánș *adj.* (*despre un aparat, un recipient* etc.) care nu permite intrarea sau ieșirea din el a unui fluid. [<fr. *étanche*]
etanșá *vb.* I. *tr.* a face să fie etanș. [p.i. 3,6 *-șează*, ger. *-șînd.* / <fr. *étancher*]
etanșáre *s.f.* acțiunea de a etanșa și rezultatul ei; închidere etanșă. [<*etanșa*]
etanșeitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este etanș. [pron. *-șe-i-.* / cf. fr. *étanchéité*]
etápă *s.f.* **1.** loc unde se opresc trupele în marș. ● distanța dintre două opriri; distanță parcursă în timp de 24 de ore de o unitate care merge în marș. **2.** interval de timp; moment, fază. **3.** porțiune a unei curse sportive. ● parte dintr-o întrecere sportivă. ● interval de timp în ciclul anual de antrenament. [<fr. *étape*]
etáte *s.f.* vîrstă. ○ *în* ~ = bătrîn. [<lat. *aetas*]
etatísm *s.n.* *(pol.)* teorie care cere statului să realizeze reformele recunoscute ca necesare. [<fr. *étatisme*]
etatizá *vb.* I. *tr.* a trece ceva în proprietatea statului. v. n a ț i o n a l i z a. [<fr. *étatiser*]
etatizáre *s.f.* acțiunea de a etatiza și rezultatul ei; trecere în proprietatea statului sau sub conducere de stat a unei instituții, a unei întreprinderi etc. [<*etatiza*]
etatizát *adj.* în proprietatea statului, sub conducere de stat. [cf. fr. *étatisé*]
etcétera *adv.* (prescurtat *etc.*) și alții, și altele, și așa mai departe. [pron. *et-ce-tera.* / <lat. *et caetera*]
etér *s.m.* **1.** compus organic obținut din alcooli sau din fenoli, care este foarte întrebuințat în industrie. **2.** fluid ipotetic care ar exista pretutindeni în spațiu și ale cărui oscilații ar constitui undele electromagnetice; *(rar)* spațiul atmosferic. **3.** *(în filozofia antică)* al cincilea element constitutiv al cosmosului (alături de foc, apă, aer și pămînt). [pl. *-ri*, *-ruri* s.n. / <fr. *éther*, cf. gr. *aither* — aer curat]
eterát *adj.* subtil, fin; diafan. [cf. fr. *éthéré*]
etérie *adj.* **1.** fluid și curat ca eterul, cu proprietățile eterului. ○ *ulei* ~ = substanță uleioasă, volatilă, cu miros puternic, care se extrage din plante și se folosește în industria parfumurilor, în farmacie etc. **2.** *(fig.)* foarte curat. ● subtil, fin. ● inconsistent. [cf. germ. *ätherisch*]
eterizá *vb.* I. *tr.* a anestezia cu eter. [<fr. *éthériser*]
etérn *adj.* care nu are limite în timp; veșnic, nesfîrșit, nepieritor. [<lat. *aeternus*, cf. it. *eterno*]
eternít *s.n.* azbociment. [<fr. *éternite*, cf. germ. *Eternit*]
eternitáte *s.f.* faptul de a fi etern; durată nelimitată, veșnicie. ● *(prin exagerare)* perioadă foarte lungă. [cf. lat. *aeternitas*, fr. *éternité*]
eternizá *vb.* I. **1.** *tr.* a face să dureze la infinit. **2.** *refl.* a rămîne în amintire pentru posteritate. [cf. fr. *éterniser*]
eterodóx *adj.* de altă credință decît cea creștină ortodoxă; neortodox. [var. *heterodox* adj. / cf. fr. *hétérodoxe*, gr. *heteros* — altul, *doxa* — părere]
eterodoxie *s.f.* credință contrară unei dogme. [gen. *-iei.* var. *heterodoxie* s.f. / <fr. *hétérodoxie*, cf. gr. *heteros* — altul, *doxa* — părere]
eterofón *adj.* care este în legătură cu eterofonia. [var. *heterofon*, *-ă* adj. / <fr. *hétérophone*]
eterofonie *s.f.* discordanță provenită din devierea incidentală a vocilor mai multor cîntăreți care improvizează aceeași melodie. [gen. *-iei.* var. *heterofonie* s.f. / <fr. *hétérophonie*, cf. gr. *heteros* — altul, *phone* — sunet]
eterogén *adj.* de natură sau de origine diferită. [var. *heterogen*, *-ă* adj. / <fr. *hétérogène*, cf. gr. *heteros* — altul, *genos* — gen, fel]
eterogenitáte *s.f.* însușirea de a fi eterogen. [var. *heterogenitate* s.f. / cf. fr. *hétérogénéité*]
eteroinfécție *s.f.* infecție provenită din afară. [gen. *-iei.* / <fr. *hétéro-infection*]
eteromán *s.m.* și *f.* cel care suferă de eteromanie. [<fr. *éthéromane*]
eteromanie *s.f.* manie de a bea eter în loc de alcool. [gen. *-iei.* / <fr. *éthéromanie*, cf. fr. *éther* — eter, gr. *mania* — patimă]
eteromórf *adj.* compus din părți cu forme diferite; polimorf. ● *(despre animale)* care are forme diverse în dezvoltarea sa. ● *(min., despre substanțe)* cu forme cristaline diferite. [var. *heteromorf* adj. / <fr. *hétéromorphe*, cf. gr. *heteros* — diferit, *morphe* — formă]
eteroním *adj.* *(lit., despre o operă)* publicat sub alt nume decît cel al autorului. ● *(despre un autor)* care scrie sub nume diferite. [pl. *-mi*, *-me.* / <fr. *hétéronyme*]
eteronóm *adj.* care prezintă eteronomie. [var. *heteronom* adj. / <fr. *hétéronome*]
eteronomíe *s.f.* *(fil.)* starea acelui fenomen, a acelui lucru etc. care își are legile în afara lui. [gen. *-iei.* var. *heteronomie* s.f. / <fr. *hétéronomie*, cf. gr. *heteros* — altul, *nomos* — lege]
eterosugéstie *s.f.* sugestie produsă prin intervenția unei alte persoane.
eterotíp *adj.* *(poligr.;* op. s t e r e o t i p) tipărit cu planșe ale căror caractere sînt mobile; schimbat, cu totul altfel. [var. *heterotip*, *-ă* adj. / <fr. *hétérotype*]
etiáj *s.n.* cel mai scăzut nivel al unui rîu, al unui lac etc. [pron. *-ti-aj.* / <fr. *étiage*]
étic *adj.* de etică, moral. [cf. fr. *éthique*, lat. *ethicus*, gr. *ethikos* — moral]
etică *s.f.* *(fil.)* **1.** știință care studiază principiile morale, originea, dezvoltarea și conținutul lor. **2.** morală. [gen. *-cii.* / cf. fr. *éthique*, lat. *ethica*]
etichetá *vb.* I. *tr.* **1.** a pune o etichetă (pe ceva). **2.** *(fig.)* a califica (pe cineva sau ceva). [<fr. *étiqueter*]
etichétă *s.f.* **I. 1.** bucățică de hîrtie, de carton etc. care se aplică pe un obiect și pe care se indică conținutul, destinația

etc. **2.** *(fig.)* titlu, calitate în care se prezintă cineva sau ceva. **II.** ceremonialul uzual al curților monarhilor, în relațiile diplomatice etc. ● reguli, norme de purtare folosite mai ales în raporturile dintre membrii claselor exploatatoare; norme de politețe. [<fr. *étiquette*]

etil *s.m.* radical organic care derivă din etan. [<fr. *éthyle*]

etilénă *s.f.* gaz incolor și inflamabil compus din carbon și din hidrogen, care se folosește în industrie. [<fr. *éthylène*]

etilic *adj.* care conține etil. ○ *alcool* ~ = alcool obținut din cereale, din fructe etc., care se folosește la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant etc. [<fr. *éthylique*]

etimológic *adj.* referitor la etimologie; care studiază etimologia. ○ *ortografie* ~ă = ortografie în care principiile scrierii cuvintelor se bazează pe etimologia lor. [cf. fr. *étymologique*]

etimologíe *s.f.* **1.** ramură a lingvisticii care se ocupă cu istoria cuvintelor, stabilind originea și evoluția formei și a sensului lor. **2.** explicare istorică a sensului și a formei unui cuvînt. ● etimon. ○ ~ *populară* = modificare a unui cuvînt sub influența unui alt cuvînt mai cunoscut, cu care are asemănări și de la care s-ar putea crede că derivă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *étymologie*, lat., gr. *etymologia* — studiul înțelesului adevărat <*etymos* — adevărat, *logos* — cuvînt]

etimologísm *s.n.* tendință de a reforma limba literară, apropiind forma actuală de o formă a ei mai veche, pretinsă a fi mai corectă; ortografie etimologică. [<fr. *étymologisme*]

etimologíst *s.m.* **1.** specialist în etimologie. **2.** partizan al ortografiei etimologice. [cf. fr. *étymologiste*]

etimón *s.n.* cuvînt de bază, de obicei dintr-o limbă străină, din care derivă un cuvînt al unei limbi. [pl. *-onuri, -oane.* / <fr. *étymon*]

etiológic *adj.* referitor la etiologie. [pron. *-ti-o-.* /cf. fr. *étiologique*]

etiología *s.f.* studiu asupra cauzelor lucrurilor. ● ramură a medicinei, care se ocupă de cauzele bolilor. [gen. *-iei.* / <fr. *étiologie*, cf. gr. *aitia* — cauză, *logos* — vorbire]

etirá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a alungi, a întinde; a trage. [<fr. *étirer*]

etiráre *s.f.* operația de tragere a metalelor în fire. [<*etira*]

etirát *adj. (franțuzism)* alungit, întins. [cf. fr. *étiré*]

etizíe *s.f.* slăbire extremă a corpului, datorită unei boli cronice. [gen. *-iei.* / <fr.

etmoíd *s.n.* os al craniului străpuns de două orificii, care formează peretele nărilor. [pron. *-mo-id.*/ <fr. *ethmoïde*, cf. gr. *ethmos* — ciur, *eidos* — aspect]

etnárh *s.m.* comandant al unei provincii a Imperiului roman. [<fr. *ethnarque*]

etnarhíe *s.f.* provincie a Imperiului roman de sub conducerea unui etnarh. [gen. *-iei.* / <fr. *ethnarchie*, cf. gr. *ethnos* — popor, *arche* — conducere]

étnic *adj.* referitor la apartenența la un popor; specific unui popor. ○ *nume* ~ = nume de popor. [cf. fr. *ethnique*, lat. *ethnicus*, gr. *ethnos* — popor]

etnogenézá *s.f.* etnogenie. [<fr. *ethnogenèse*]

etnogeníe *s.f.* ramură a antropologiei care studiază originea și filiația raselor și a popoarelor. [gen. *-iei.* / <fr. *ethnogénie*, cf. gr. *ethnos* — popor, *gennan* — a naște]

etnográf *s.m.* și *f.* specialist în etnografie. [cf. fr. *ethnographe*]

etnográfic *adj.* care aparține etnografiei, privitor la etnografie. [cf. fr. *ethnographique*]

etnográfie *s.f. (ist.)* disciplină care studiază felul de trai, viața materială și spirituală a popoarelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ethnographie*, gr. *ethnos* — popor, *graphein* — a descrie]

etnolíngvístică *adj. f. școala* ~ = curent în lingvistica din S.U.A. inițiat de Edward Sapir, care susține că limba este un produs al societății și o funcție a culturii. [pl. *-ce.*/ <engl. *ethnolinguistics*]

etnológ *s.m.* specialist în etnologie. [cf. fr. *ethnologue*]

etnológic *adj.* privitor la etnologie. [< fr. *ethnologique*]

etnología *s.f.* știință care studiază formarea și transformările spirituale ale diferitelor rase umane, avînd un conținut tangent cu alte discipline ca etnografia, antropologia și istoria culturii. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ethnologie*, gr. *ethnos* — popor, *logos* — vorbire]

etnoním *s.n.* nume de popor. [< fr. *ethnonyme*]

etnopsihología *s.f.* ramură a antropologiei care studiază viața unui popor și producțiile sale după însușirile lui psihologice caracteristice. [gen. *-iei.* / <fr. *ethnopsychologie*]

etnosociología *s.f.* teorie sociologică care interpretează fenomenele sociale îndeosebi cu ajutorul datelor etnologiei. [pron. *-ci-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *ethnosociologie*]

etocrație *s.f.* guvernare care să fie fundată numai pe principiile moralei. [gen. *-iei.* / <fr. *éthocratie*, cf. gr. *ethos* — morav, *kratos* — putere]

etólă *s.f.* fișie lată de mătase, purtată ca podoabă în timpul serviciului religios de preoții catolici. [<fr. *étole*]

etología *s.f.* disciplină care are ca obiect studiul moravurilor, al obiceiurilor popoarelor; descriere a moravurilor. [gen. *-iei.* / <fr. *éthologie*, cf. gr. *ethos* — morav, *logos* — vorbire]

etopée *s.f. (liv.)* descriere, înfățișare a moravurilor și a sentimentelor oamenilor. [pron. *-pe-e.* / <fr. *éthopée*, lat. *ethopoeia*, gr. *ethopoiia*]

étos *s.n.* caracter, morav, moralitate, ansamblu de norme și obiceiuri morale; parte a unui discurs în care se vorbește despre moravuri. [scris și *ethos.* / <lat., gr. *ethos*]

etrávă *s.f.* piesă de rezistență în construcția scheletului unei nave, situată la prora. [<fr. *étrave*]

etriér *s.n.* vergea de oțel care înconjură la exterior armătura longitudinală a unui element de beton armat. [pron. *-tri-er.* pl. *-re.* / <fr. *étrier*]

etuí *s.n.* cutiuță (de piele, de carton) în care se păstrează un aparat mic, ochelarii etc. [pron. *-tü-i.* pl. *-iuri.* / <fr. *étui*]

etúvă *s.f.* aparat alcătuit dintr-o încăpere în care se produce o temperatură ridicată și care se folosește la dezinfectare, la sterilizare etc. [<fr. *étuve*]

eucalípt *s.m.* arbore uriaș din Australia, din frunzele și scoarța căruia se extrage un ulei eteric; lemnul acestuia, de o duritate excepțională, este folosit în construcții. [pron. *e-u-.* / <fr. *eucalyptus*]

eucláz *s.n.* mineral rar, din familia silicaților, cu o compoziție foarte apropiată de cea a beriliului. [pron. *e-u-.* / <fr. *euclase*]

eudemonísm *s.n. (liv.)* teorie morală fundată pe principiul că fericirea este binele suprem. [pron. *e-u-.* / <fr. *eudémonisme*, cf. gr. *eudaimon* — fericit]

eudemoníst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al eudemonismului. [<fr. *eudémoniste*]

eudiométru *s.n.* aparat folosit la analiza volumetrică a gazelor și la sinteza, sub influența unei descărcări electrice, a diverselor corpuri gazoase. [pron. *e-u-di-o-.* / <fr. *eudiomètre*, cf. gr. *eudia* — timp frumos, *metron* — măsură]

eudíst *s.m.* membru al unei congregații clericale catolice instituite în secolul al XVII-lea. [<fr. *eudiste*, cf. *Jean Eudes*, întemeietorul congregației]

eufemísm *s.n.* cuvînt, expresie cu care se înlocuiește în vorbire sau în scris un cuvînt sau o expresie care desemnează ceva urît, jignitor sau obscen. [<fr. *euphémisme*, cf. gr. *eu* — bine, *phemi* — vorbesc]

eufemístic *adj.* privitor la eufemism; care constituie un eufemism. [cf. germ. *euphemistisch*]

eufónic *adj.* care produce eufonie; referitor la eufonie. [cf. fr. *euphonique*]

eufonie *s.f.* împerechere armonioasă de sunete, care impresionează plăcut auzul. [gen. *-iei.* / cf. fr. *euphonie*, lat., gr. *euphonia* <*eu* — bine, *phone* — voce]

eufóniu *s.n.* instrument muzical de alamă folosit de obicei la acompaniament. [pron. *-niu.* / <it. *eufonio*]

euforbiacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, fără petale, al căror fruct este o capsulă cu semințe; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. [pron. *e-u-... -bi-a-ce-e.* sg. invar. /<fr. *euphorbiacées*]

eufórie *adj.* de euforie. [cf. fr. *euphorique*]

euforie *s.f.* stare de fericire, de beatitudine. ● falsă senzație de fericire, manifestată ca simptom al unor boli nervoase sau provocată de substanțe narcotice. [cf. fr. *euphorie*, gr. *euphoria* <*eu* — bine, *phorein* —a se simți]

eufuísm *s.n.* limbaj, manieră de a vorbi care era la modă la curtea reginei Elisabeta a Angliei. [pron. *e-u-fu-ism.* / <fr. *euphuïsme*, cf. *Euphuyes* — operă în stil prețios a scriitorului englez Lyly]

eugenétică *s.f.* eugenie. [gen. *-cii.* /<germ. *Eugenetik*]

eugenézic *adj.* referitor la eugenie. [<fr. *eugénésique*]

eugenie *s.f.* pseudoștiință reacționară despre o pretinsă inegalitate biologică și intelectuală dintre oameni și dintre rasele umane, care încearcă să fundamenteze din punct de vedere biologic existența claselor sociale, justificînd astfel dominația claselor exploatatoare asupra celor exploatate. [gen. *-iei.* / <fr. *eugénie*, cf. gr. *eu* — bine, *gennan* — a zămisli]

euglénă *s.f.* protozoar din apele dulci care are un organ de mișcare în formă de bici. [<lat. *euglena (viridis)*, fr. *euglène*]

euharistie *adj.* de euharistie, privitor la împărtășanie. [<fr. *eucharistique*]

euharistíe *s.f.* împărtășanie, cuminecătură (la catolici). [gen. *-iei.* var. *eucaristie* s.f. / cf. fr. *eucharistie*, gr. *eucharistia* <*eu* — bine, *charis* — har, grație]

eumenide *s.f. pl. (mit.)* nume eufemistic dat erinniilor, furiilor. [sg. *-dă.* / cf. fr. *euménides*, lat., gr. *eumenes*]

eunúc *s.m.* **1.** bărbat castrat căruia îi era încredințată paza unui harem la musulmani. **2.** *(fig.)* om laș, fricos, lipsit de energie. [<fr. *eunuque*, it. *eunuco*, cf. gr. *eunoukhos*]

eupatíe *s.f. (liv.)* resemnare în fața suferinței. [gen. *-iei.* / <fr. *eupathie*, cf. gr. *eu* — bine, *pathos* — suferință]

eupatrízi *s.m. pl. (în Grecia antică)* descendenți ai familiilor de cuceritori, care formau clasa nobililor, deținătoare de pămînturi. [sg. *eupatrid.* / <fr., gr. *eupatrides*]

eupepsie *s.f.* digestie ușoară. [gen. *-iei.* / <fr. *eupepsie*, cf. gr. *eu* — bine, *pepsis*— digestie]

eupéptic *adj., s.n.* (medicament) care ușurează mistuirea. [<fr. *eupeptique*]

eupnée *s.f.* respirație bună, normală. [pron. *e-up-ne-e.* pl. invar. / <fr. *eupnée*, cf. gr. *eu* — bine, *pnein* — a respira]

eurip *s.n. (ant.)* canal artificial care separa arena și animalele sălbatice de spectatori, în circuri. [<lat. *euripus*, cf. fr. *euripe*]

euristică *s.f.* arta de a duce disputa, cu scopul de a descoperi adevărul. // *adj.f. (în expr.) metodă* ~ = formă a metodei conversației, constînd din întrebări care se pun pentru a orienta gîndirea elevilor spre descoperirea unor adevăruri noi pentru ei. [cf. fr. *euristique* <gr. *euristika* <*heurisko* — descopăr]

euritmic *adj.* referitor la euritmie, cu ritm armonios. [cf. fr. *eurythmique*]

euritmíe *s.f.* îmbinare armonioasă de sunete, de mișcări, de linii etc. (în muzică, în dans, în vorbire etc.). [gen. *-iei.* / <fr. *eurythmie*, it. *euritmia*, cf. gr. *eu* — bine, *rhythmos* — ritm]

europenizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a impune sau a adopta îmbrăcămintea, obiceiurile și purtările europenești. [cf. fr. *européaniser*]

europíu *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *e-u-...-piu.* var. *europium* s.n. / <fr. *europium*]

eusemíe *s.f.* totalitatea simptomelor favorabile în evoluția unei boli. [gen. *-iei.* / <fr. *eusémie*, cf. gr. *eu* — bine, *sema* — semn]

eustíl *s.n.* colonadă în care coloanele sînt distanțate între ele prin spații propor-

ționate după diametrele lor. [pron. *e-u-*. / <fr. *eustyle*, cf. gr. *eu* — bine, *stylos* — coloană]

eutanasíe *s.f.* moarte ușoară, fără suferință. [gen. *-iei*. var. *eutanazie* s.f. / <fr. *euthanasie*, cf. gr. *euthanasia* <*eu* — bine, *thanatos* — moarte]

eutéctic *s.n.* amestec de doi sau mai mulți componenți în astfel de proporții, încît la o temperatură determinată să rezulte aceeași concentrație în faza solidă ca și în lichidul aflat în echilibru cu ea. [<fr. *eutectique*]

eutexíe *s.f.* fenomen prezentat de un amestec a cărui temperatură de fuziune constantă este mai joasă decît cea a altui amestec făcut în alte proporții. [gen. *-iei*. / <fr. *eutexie*, cf. gr. *eu* — bine, *tekein* — a topi]

eutimíe *s.f. (liv.)* liniște sufletească. [gen. *-iei*. / <lat., gr. *euthymia*]

eutocíe *s.f.* naștere normală. [gen. *-iei*./ <fr. *eutocie*, cf. gr. *eu* — bine, *tokos* — naștere]

eutrofíe *s.f.* dezvoltarea armonioasă a organismului, ca urmare a unei bune nutriții a țesuturilor. [gen. *-iei*. / <fr. *eutrophie*, cf. gr. *eu* — bine, *trophe* — hrană]

ev *s.n.* epocă, eră din istoria omenirii care se caracterizează prin trăsături specifice. [<lat. *aevus*]

evacuá *vb.* I. *tr.* **1.** a goli, a lăsa liber, a părăsi (un imobil, o localitate etc.). ● a da afară pe cineva dintr-o localitate, dintr-un loc, dintr-o locuință etc. **2.** a elimina, a îndepărta (dintr-un loc închis) gaze, reziduuri, fecale etc. [pron. *-cu-a*. p.i. *-uez*, 3,6 *-uează*, ger. *-uînd*. / <fr. *évacuer*, it., lat. *evacuare*]

evacuábil *adj.* care poate fi evacuat. [<*evacua*]

evacuáre *s.f.* acțiunea de a evacua și rezultatul ei. [<*evacua*]

evadá *vb.* I. *intr.* a fugi, a scăpa dintr-o închisoare, dintr-un lagăr etc. ● *(fam.)* a fugi, a scăpa. [cf. fr. *évader*, lat. *evadare* — a scăpa]

evadáre *s.f.* acțiunea de a evada și rezultatul ei; fugă, scăpare (dintr-o închisoare). [<*evada*]

evadát *adj. (adesea subst.)* care a fugit dintr-o închisoare, dintr-un lagăr etc. [<*evada*]

evaluá *vb.* I. *tr.* a stabili valoarea aproximativă a unui bun, a unui lucru etc.; a prețui, a aprecia, a estima. [pron. *-lu-a*. p.i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd*. / <fr. *évaluer*]

evaluábil *adj.* care poate fi evaluat; estimabil. [<fr. *évaluable*]

evaluáre *s.f.* acțiunea de a evalua și rezultatul ei; prețuire. [<*evalua*]

evanescént *adj. (rar)* care se pierde, care dispare treptat. [pron. *-sce-*. / <fr. *évanescent*]

evanescénță *s.f. (rar)* dispariție lentă; estompare treptată. [<fr. *évanescence*]

evangheliár *s.n.* carte care cuprinde cele patru evanghelii; tetravanghel. [pron. *-li-ar*.pl. *-re*. / cf. fr. *évangéliaire*]

evanghélic *adj.* **1.** privitor la evanghelie; din evanghelie. **2.** *(adesea s.)* care ține de cultul protestant. [var. *evangelic* adj./ cf. lat. *evangelicus*, fr. *évangélique*]

evanghelizá *vb.* I. *tr. (rar)* a converti la creștinism. [var. *evangeliza* vb. I. [cf. fr. *évangéliser*, lat. bis. *evangelizare*]

evantái *s.n.* obiect (de formă semicirculară) confecționat din hîrtie, din pene etc. cu care își fac vînt, spre a se răcori, mai ales femeile. ○ *în* ~ = în forma unor raze care se răspîndesc dintr-un punct în semicerc. [pl. *-ie*, *-iuri*. var. *evantaliu* s.n. / <fr. *éventail*]

evaporá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl. (despre lichide)* a (se) transforma în vapori la o temperatură inferioară temperaturii sale de fierbere. **2.** *refl. (fig.)* a dispărea, a pieri deodată. [p.i. *-rez* și *evápor*, 3,6 *eváporă* și *-rează*. / <fr. *évaporer*, it., lat. *evaporare*]

evaporábil *adj.* care se poate evapora (ușor). [cf. fr. *évaporable*]

evaporáre *s.f.* acțiunea de a (se) evapora și rezultatul ei. [<*evapora*]

evaporatór[1] *s.n.* **1.** instalație pentru concentrarea soluțiilor prin fierbere. **2.** parte componentă a unei instalații frigorifice, în care se evaporează lichidul de răcire producînd frigul. [cf. fr. *évaporateur*, germ. *Evaporator*]

evaporatór[2] *s.m.* și *f.* muncitor care lucrează la evaporator[1]. (1). [cf. fr. *évaporateur*]

evazá *vb.* I. *tr.* a lărgi progresiv extremitatea unei piese. [<fr. *évaser*]

evazáre *s.f.* acțiunea de a evaza și rezultatul ei; lărgire progresivă efectuată la extremitatea unei piese. [<*evaza*]

evazioníst *s.m.* și *f.* persoană care se sustrage de la obligațiile față de fisc. [pron. *-zi-o-*. / <*evaziune*]

evaziúne *s.f.* **1.** ~ *fiscală* = sustragere de la obligațiile fiscale. **2.** *(rar)* evadare. [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *évasion*, lat. *evasio*]

evaziv *adj. (adesea adv.)* vag, neprecis, în doi peri. [<fr. *évasif*, cf. lat. *evadare* — a se libera]

evecțiúne *s.f.* inegalitate periodică în mișcarea lunii, produsă de acțiunea soarelui. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *évection*, lat. *evectio*]

evenimént *s.n.* întîmplare importantă, remarcabilă. [pl. *-te*, (înv.) *-turi*. / <fr. *événement*, cf. lat. *evenire* — a se întîmpla]

eventív *adj. n. verb reflexiv* ~ (și *s.n.*) = verb la diateza reflexivă care arată o schimbare în starea subiectului. [<fr. *éventif*]

eventrație *s.f.* **1.** operație constînd în deschiderea abdomenului. **2.** situație în care peretele muscular abdominal lasă numai pielea să susțină viscerele. [gen. *-iei*. var. *eventrațiune* s.f. / <fr. *éventration*]

eventuál *adj.* care se poate întîmpla; posibil, probabil. [pron. *-tu-al*. / cf. fr. *éventuel*, it. *eventuale* <lat. *eventus* — întîmplare]

eventualitáte *s.f.* situație care s-ar putea ivi; împrejurare viitoare posibilă. [pron. *-tu-a-*. / cf. it. *eventualità*, fr. *éventualité*]

eversiúne *s.f. (liv.)* răsturnare; ruină, ruinare. ● *(med.)* ieșire a unei membrane din cavitatea ei naturală. [cf. fr. *éversion*, lat. *eversio*]

évhemerísm *s.n.* doctrină potrivit căreia personajele mitologice ar fi oameni divinizați fie de frica fie de admirația popoarelor. [<fr. *évhémérisme*, cf. *Évhemer*, filozof grec din secolul al IV-lea î.e.n.]

evicțiúne *s.f.* *(jur.)* deposedare de un lucru obținut legal, suferită în urma unei sentințe sau a unui drept exercitat într-un anumit fel de cineva. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *éviction*, lat. *evictio*]

evidá *vb.* I. *tr.* a scobi pe dinăuntru, a decupa. [<fr. *évider*]

evidént *adj.* vădit, neîndoielnic, clar, limpede. // *adv.* fără îndoială, desigur. [cf. fr. *évident*, it. *evidente*, lat. *evidens*]

evidență *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este evident; certitudine, claritate. ● ceea ce apare clar sau atrage atenția. ○ *a scoate în ~* = a reliefa, a sublinia, a remarca. **2.** înregistrare, însemnare a tot ceea ce ține de o activitate, de o chestiune etc. [cf. it. *evidenza*, lat. *evidentia*]

evidențiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) distinge, a (se) remarca. [pron. *-ți-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <*evidență*]

evidențiát *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care s-a distins, s-a remarcat; căruia i s-au recunoscut oficial meritele în muncă. [pron. *-ți-at.* / <*evidență*]

eviráție *s.f.* *(rar)* castrare. ● impotență precoce. [pron. *-ți-e.* /<fr. *éviration*]

evitá *vb.* I. *tr.* a ocoli, a se feri de... ● a împiedica; a înlătura. [p.i. *evit.* / <fr. *éviter*, cf. lat. *evitare*]

evitábil *adj.* care se poate evita. [cf. fr. *évitable*, lat. *evitabilis*]

evitabilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este evitabil. [<*evitabil*]

evocá *vb.* I. *tr.* a aminti, a-și aduce aminte; a descrie, a scoate în relief. [p.i. *evóc.* / <fr. *évoquer*, it., lat. *evocare*]

evocábil *adj.* care merită să fie evocat. [cf. fr. *évocable*]

evocáre *s.f.* acțiunea de a evoca și rezultatul ei; amintire, aducere aminte. [<*evoca*]

evocatív *adj.* evocator. [cf. lat. *evocativus*]

evocatór *adj.* care are darul de a evoca; care amintește. [cf. fr. *évocateur*, lat. *evocatorius*]

evocáție *s.f.* *(rar)* evocare. ● trimitere a unei cauze spre judecare la altă instanță. [gen. *-iei.* var. *evocațiune* s.f. / <lat. *evocatio*, fr. *évocation*]

evoé *interj.* strigăt al bacantelor în onoarea lui Bachus. [<lat. *evoe*, gr. *evoi*]

evoluá *vb.* I. *intr.* **1.** a se dezvolta, a se transforma. ● a se desfășura, a se întinde. **2.** a se mișca, a se desfășura larg (cu mișcări circulare). [pron. *-lu-a.* p.i. 3,6 *-uează*, ger. *-uând.* / <fr. *évoluer*]

evoluáre *s.f.* acțiunea de a evolua și rezultatul ei; evoluție. [<*evolua*]

evoluát *adj.* care a ajuns la un stadiu superior de dezvoltare. ● dezvoltat din punct de vedere intelectual. [pron. *-lu-at.* / <*evolua*]

evolutív *adj.* care evoluează treptat și neîntrerupt. [<fr. *évolutif*]

evolúție *s.f.* **1.** una dintre cele două forme ale procesului dialectic al mișcării în natură și în societate, constînd din schimbări cantitative necontenite, care pregătesc schimbările radicale, calitative. **2.** dezvoltare. v. progres. **3.** desfășurare, curs. **4.** mișcare largă (mai ales circulară); mișcare de ansamblu executată de o trupă, de o navă, de un avion etc. [var. *evoluțiune* s.f. / cf. fr. *évolution*, it. *evoluzione*, lat. *evolutio*]

evoluționísm *s.n.* **1.** teorie care susține dezvoltarea istorică evolutivă a lumii vegetale și animale. **2.** teorie care, afirmînd principiul dezvoltării, contestă formele revoluționare, salturile și schimbările calitative bruște în procesul dezvoltării. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *évolutionnisme*]

evoluționíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al evoluționismului. [cf. fr. *évolutionniste*]

évrica *interj.* *(liv.)* exclamație de bucurie folosită mai ales după rezolvarea unei probleme grele. [<gr. *eureka* — am găsit]

evulsiúne *s.f.* *(rar)* smulgere; scoatere, extracție. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *évulsion*, lat. *evulsio*]

ex-[1] element de compunere însemnînd „fost". [<lat., fr. *ex* — în afară]

ex-[2] element de compunere care arată scoaterea, ieșirea, suprimarea. [<lat. *ex* — din, în afară]

exacerbá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a face mai violent; a întări, a intensifica. [<fr. *exacerber*, cf. lat. *exacerbare*]

exacerbáție *s.f.* *(rar)* intensificare a unei dureri, a unei pasiuni. [gen. *-iei.* var. *exacerbațiune* s.f. / cf. fr. *exacerbation*]

exáct *adj.* **1.** întocmai, adevărat, conform cu o normă, cu realitatea. ○ *științe ~e* = științe în care formulările se pot prezenta în formă matematică. ● care reproduce întocmai un model; fidel. **2.** punctual. // *adv.* conform realității, normei, progresului. ● tocmai, chiar. [pron. *egz-.* / <fr. *exact*, cf. lat. *exactus* — împlinit]

exactitáte *s.f.* calitatea de a fi exact. ○ *cu ~* = cu precizie, exact. [<*exact*]

exactitúdine *s.f.* *(rar)* exactitate. [cf. fr. *exactitude*]

exacțiúne *s.f.* *(rar)* acțiunea unui perceptor fiscal care pretinde de la contribuabili mai mult decît se cuvine ca aceștia să dea în mod legal. [pron. *-ți-u-.* var. *esacțiune* s.f. / cf. fr. *exaction*, lat. *exactio*]

exagerá *vb.* I. *tr.* a mări, a amplifica ceva peste măsură. [<fr. *exagérer*, cf. lat. *exaggerare* — a îngrămădi]

exageráre *s.f.* acțiunea de a exagera și rezultatul ei; exagerație. [<*exagera*]

exagerát *adj.* care depășește proporțiile realității, care întrece adevărul, normalul. ● *(despre oameni)* care exagerează (importanța unor fapte etc.). // *adv.* prea, din cale afară de... [<*exagera*]

exagerátie *s.f.* *(rar)* exagerare, întrecere a măsurii. [gen. *-iei.* var. *esagerațiune*, *exagerațiune* s.f. / cf. fr. *exagération*, lat. *exaggeratio*]

exalá *vb.* I. *tr.* a răspîndi, a împrăștia, a degaja (vapori, mirosuri etc.). [pron. *egz-.* p.i. *exál* și *-lez.* / <fr. *exhaler*, cf. lat. *exhalare*]

exalátie *s.f.* degajare, răspîndire de vapori, de mirosuri etc. [gen. *-iei.* var. *exala-*

țiune s.f. / cf. fr. *exhalation*, lat. *exhalatio*]

exaltá *vb.* I. **1.** *tr.* și *intr.* a (se) înflăcăra, a (se) entuziasma puternic. **2.** *tr. (rar)* a lăuda, a ridica în slăvi. [pron. *egz-*. p.i. *exált*, 3,6 *-tă*. / <fr. *exalter*]

exaltáre *s.f.* **1.** înflăcărare, entuziasm: încîntare. **2.** *(rar)* slăvire, lăudare, glorificare. [<*exalta*]

exaltát *adj.* aprins, înflăcărat peste măsură. ● *(fam.)* smintit, țicnit. [<*exalta*]

exaltațiúne *s.f.* *(rar)* exaltare. [<fr. *exaltation*, lat. bis. *exaltatio*]

exámen *s.n.* **1.** probă de verificare a cunoștințelor, a aptitudinilor unui elev, ale unui student, ale unui candidat etc. ○ *~ de stat* = examen pentru obținerea unei diplome universitare. **2.** cercetare, examinare atentă a unui lucru; examinare. ○ *~ medical* = cercetarea stării sănătății unei persoane de către un medic. [pron. *egz-*. var. *esamen* s.n. / <fr. *examen*, cf. lat. *examen* — cîntărire]

examiná *vb.* I. *tr.* **1.** a observa, a cerceta, a privi atent ceva. ● a cerceta starea sănătății cuiva. **2.** a întreba, a supune la un examen (un elev, un student etc.). [pron. *egz-*. / <fr. *examiner*, cf. lat. *examinare*]

examináre *s.f.* acțiunea de a examina și rezultatul ei; cercetare, întrebare, ascultare. [pron. *egz-*. / <*examina*]

examinatór *adj. (adesea s.)* care examinează. [pron. *egz-*. / cf. fr. *examinateur*]

exantém *s.n.* erupție pe piele care însoțește unele boli, ca rujeola, scarlatina etc. [pron. *egz-*. / <fr. *exanthème*, cf. gr. *exanthema* — răspîndire, înflorire]

exantemátic *adj. tifos ~* (și *s. n.*) = boală molipsitoare manifestată prin febră mare, convulsii și erupții pe piele. [pron. *egz-*. / <fr. *exanthématique*]

exárh *s.m.* **1.** titlul dat unor înalți demnitari din Imperiul Roman de Răsărit, care guvernau provinciile din Italia, din Africa etc. în locul împăratului de la Constantinopol. **2.** căpetenie a unei biserici ortodoxe autonome. ● organ bisericesc de inspecție pentru mănăstirile care aparțin de o eparhie ortodoxă. [pron. *egz-*. / cf. fr. *exarque*, lat. *exarchus*. gr. *exarchos* — șef]

exarhát *s.n.* teritoriu de sub autoritatea unui exarh; *(spec.)* parte din vechiul Imperiu Roman de Răsărit supusă autorității unui exarh. ● demnitatea de exarh. [pron. *egz-*. / cf. fr. *exarchat*]

exasperá *vb.* I. *tr.* a enerva tare, a aduce la desperare, a scoate din sărite. [pron. *egz-*. / <fr. *exaspérer*, cf. lat. *exasperare*]

exasperánt *adj.* care exasperează; înnebunitor. [cf. fr. *exaspérant*]

exasperáre *s.f.* acțiunea de a exaspera și rezultatul ei; desperare. [<*exaspera*]

excavá *vb.* I. *tr.* a săpa (o groapă mare) în pămînt. [pron. *ecs-ca-*. / <fr. *excaver*, cf. lat. *excavare*]

excaváre *s.f.* acțiunea de a excava și rezultatul ei; săpare, excavație. [<*excava*]

excavatór *s.n.* mașină mare care sapă și încarcă pămîntul scos din săpătură. [pron. *ecs-ca-*. var. *escavator* s.n. / cf. fr. *excavateur*, rus. *ekskavator*]

excavatorist *s.m.* și *f.* conducător al unui excavator. [pron. *ecs-ca-*. / cf. rus. *ekskavatorist*]

excavățíe *s.f.* **1.** cavitate la suprafața sau în adîncul pămîntului formată natural sau făcută în vederea unor obiective tehnice. ● săpătură. **2.** *(med.)* adîncitură anormală a unui organ. [pron. *ecs-ca-va-ți-e*. gen. *-iei*. / cf. fr. *excavation*, rus. *ekskavației*]

excedá *vb.* I. *intr.* a întrece nivelul, măsura obișnuită, valoarea. [p.i. 3,6 *-deză* și *-dă*, conj. 3 *-dă* și *-ceadă*. / <fr. *excéder*, cf. lat. *excedere*]

excedént *s.n.* prisos, ceea ce rămîne după acoperirea tuturor nevoilor; surplus. ● *(fin.)* plusul veniturilor în raport cu cheltuielile. [pron. *ecs-ce-*. pl. *-te*, *-turi*. <fr. *excédent*]

excedentár *adj.* în plus; care prisosește. ● *(despre buget, balanță* etc.) cu excedent, ale cărui venituri întrec cheltuielile. [pron. *ecs-ce-*. / cf. fr. *excédentaire*]

excelá *vb.* I. *intr.* a fi superior, a fi mai presus (într-un domeniu), a se distinge. [pron. *ecs-ce-*. / cf. fr. *exceller*, lat. *excellere*]

excelént *adj.* foarte bun, excepțional, admirabil, minunat. [pron. *ecs-ce-*. / cf. fr. *excellent*, lat. *excellens*]

excelénță *s.f.* **1.** titlu onorific care se dă în unele țări miniștrilor, ambasadorilor și (la catolici) episcopilor. **2.** *(rar)* înalt grad de perfecțiune; calitatea de a fi excelent. ○ *prin ~* = în mod deosebit, mai ales. [cf. fr. *excellence*, lat. *excellentia*]

excélsior *adv. (liv.)* mai sus. [pron. *ecscel-si-or*. / <lat. *excelsior*, comparativ al lui *excelsus*]

excéntric *adj.* **1.** *(geom.; despre un punct)* situat departe de centru, care nu se găsește în centrul unei figuri; *(despre figuri geometrice)* care nu au un centru comun. **2.** neobișnuit, deosebit de original; extravagant. // *s.n.* organ de mașină format dintr-un disc fixat pe un arbore rotativ și a cărui axă nu este în centru; servește la transformarea mișcării circulare în mișcare rectilinie și invers. [<fr. *excentrique*, cf. lat. *ex* —afară de, *centrum* — centru]

excentricitáte *s.f.* **1.** situația, însușirea unui punct de a nu fi în centrul unei figuri. ● distanța dintre axele de rotație a două piese care au același centru. ● asamblarea defectuoasă a două piese coaxiale sau concentrice. **2.** originalitate, bizarerie, extravaganță. ● țicneală. [cf. fr. *excentricité*]

exceptá *vb.* I. *tr.* a lăsa deoparte, a nu socoti, a exclude. [var. *escepta* vb. I. / <fr. *excepter*, cf. lat. *exceptare* — a lua din]

exceptáre *s.f.* acțiunea, faptul de a excepta. [<*excepta*]

excépție *s.f.* **1.** ceea ce nu se conformează unei reguli generale; abatere de la o normă (generală); ceea ce nu este obișnuit, normal. **2.** mijloc de apărare în justiție care tinde să schimbe soluționarea cazului sau să atace forma de judecată. [gen. *-iei*. var. *escepțiune* s.f. / cf. fr. *exception*, lat. *exceptio*]

excepționál *adj.* **1.** care este, care face, care constituie o excepție. ● care iese din comun; deosebit. **2.** foarte bun, extraordinar, minunat, excelent. [pron. *ecs-cep-ți-o-*. var. *escepțional*, *-ă* adj. / cf. fr. *exceptionnel*]

excerptá *vb.* I. *tr.* a extrage dintr-o lucrare (termeni, pasaje), a scoate prin alegere. [<lat. *excerpere*, *excerptus*]

excérpte *s.n. pl.* pasaje, termeni extrași dintr-o lucrare; extrase. [<lat. *excerptum*]

excés *s.n.* diferență în plus dintre două cantități; surplus, *(p. ext.)* lipsă de măsură, necumpătare; exagerare. ○ *~ de zel* = zel exagerat. ● *(la pl.)* abuzuri; violențe. [pron. *ecs-ces*. pl. *-se*, *-suri*. var. *esces* s.n. / <fr. *excès*, cf. lat. *excessus* <*excedere* — a depăși]

excesív *adj.* care întrece marginile, măsura; nemăsurat, exagerat. ○ *climă ~ă* = climă cu variații mari de temperatură de la un anotimp la altul. // *adv.* peste măsură de..., foarte. [var. *escesiv*, *-ă* adj. / cf. fr. *excessif*]

excipiént *adj.*, *s.n.* (substanță sau amestec de substanțe) care este inactiv față de organism și în care se încorporează diferite medicamente. [pron. *-pi-ent*. / <fr. *excipient*]

excitá *vb.* I. *tr.* **1.** a activa, a stimula funcția unei celule, a unui țesut, a unui organ etc. **2.** *(fig.)* a irita, a stârni, a atița. ● a provoca o senzație, o emoție, un sentiment. **3.** a produce un câmp magnetic într-o mașină electrică. [pron. *ecs-ci-*. p.i. *excít* și *-iez*. var. *escita* vb. I. / cf. fr. *exciter*, lat. *excitare*]

excitábil *adj.* care se poate excita (ușor). ● iritabil. [cf. fr. *excitable*]

excitabilitáte *s.f.* capacitate a materiei vii de a reacționa la o excitație exterioară. [cf. fr. *excitabilité*]

excitánt *adj.*, *s.n.* (substanță) care excită. ● *(s.m. și n.)* factor, schimbare de mediu care poate provoca excitația unui organism sau a unui organ; stimulent. [var. *escitant*, *-ă* adj. / cf. fr. *excitant*]

excitatór *adj.* excitant. [cf. fr. *excitateur*]

excitáție *s.f.* **1.** proces fiziologic manifestat prin activitatea funcțională a unei celule, a unui țesut sau a unui organ etc. ca reacție la un stimul, la un îndemn. **2.** stare de enervare, de încordare, de atițare; agitație. **3.** alimentarea prin curent electric a unui ansamblu de spire conducătoare pentru a produce un câmp magnetic. ● ansamblul de spire prin care trece curentul de excitație. [gen. *-iei*. var. *excitațiune* s.f. / cf. fr. *excitation*, lat. *excitatio*]

excizá *vb.* I. *tr.* a extirpa. ● a scobi (în lemn sau într-un alt material). [<fr. *exciser*, cf. lat. *excidere*]

excíză *s.f.* impozit indirect perceput în Anglia. [<engl., fr. *excise*, cf. frank. *accise*]

excízie *s.f.* înlăturare (a unei tumori) prin tăiere. ● *(tehn.)* tăiere, scoatere a unui fragment dintr-un material sau dintr-o piesă. [gen. *-iei*. var. *exciziune* s.f. / cf. fr. *excision*, lat. *excisio*]

exclamá *vb.* I. *tr.* a scoate o exclamație; a striga. [p.i. *exclám*, 3,6 *-má*. var. *esclama* vb. I. / <fr. *exclamer*, lat. *exclamare*]

exclamáre *s.f.* exclamație. ○ *semnul exclamării* — semn de punctuație întrebuințat după o interjecție, după un vocativ sau după o propoziție exclamativă sau imperativă. [var. *esclamare* s.f. / <*exclama*]

exclamativ *adj.* care exprimă o exclamație. ○ *(gram.) propoziție ~ă* (și *s.f.*) = propoziție în care se exprimă o stare afectivă (admirație, bucurie, surprindere etc.). [<fr. *exclamatif*]

exclamáție *s.f.* cuvânt, propoziție sau frază rostită într-un anumit fel, cu o anumită modulație, prin care se exteriorizează o emoție, un sentiment; strigăt. [gen. *-iei*. var. *exclamațiune* s.f. / cf. fr. *exclamation*, lat. *exclamatio*]

exclúde *vb.* III. *tr.* a da afară, a înlătura; a elimina, a nu admite. ● *refl.* a se respinge ca fiind incompatibile, nepotrivite, contrare. [pron. *ecs-*. p.i. *exclúd*. var. *esclude* vb. III. / <lat. *excludere*]

excludére *s.f.* acțiunea de a exclude și rezultatul ei; dare afară, înlăturare. [var. *escludere* s.f. / <*exclude*]

exclús *adj.* **1.** înlăturat, eliminat, dat afară. **2.** care nu poate exista, inadmisibil. // *adv.* de neadmis, inadmisibil. [var. *esclus*, *-ă* adj. / <*exclude*]

exclusiúne *s.f.* excludere. [pron. *ecs-clu-*. var. *esclusiune*, *excluziune* s.f. / cf. fr. *exclusion*]

exclusiv *adj.* care se exclude unul pe altul. ● referitor la un singur lucru. // *adv.* excluzându-se orice altă posibilitate. ● în afară de, exceptând. [pron. *ecs-clu-*. var. *excluziv* adj. / cf. fr. *exclusif*]

exclusivísm *s.n.* refuz categoric de a ține seama de părerile, de ideile altcuiva, de a veni în contact cu altfel de oameni etc.; caracterul a ceea ce este exclusiv. [<fr. *exclusivisme*]

exclusivíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al exclusivismului. [<fr. *exclusiviste*]

exclusivitáte *s.f.* situația, calitatea a ceea ce este exclusiv. ● drept exclusiv de a vinde, de a publica o carte, de a proiecta un film etc. ○ *în ~* = cu excluderea tuturor celorlalți. [cf. fr. *exclusivité*]

excogitáție *s.f.* *(liv.)* efort de gândire. [gen. *-iei*. /<lat. *excogitatio*, cf. fr. *excogitation*]

excomunicá *vb.* I. *tr.* a exclude din comunitatea bisericii; a afurisi. [p.i. *excomúnic*. / <lat. *excommunicare*]

excomunicáre *s.f.* act prin care cineva este excomunicat; afurisenie. [<*excomunica*]

excoriá *vb.* I. *tr.* și *refl.* *(despre piele)* a (se) jupui ușor. [pron. *-ri-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *excorier*, lat. *excoriare*]

excoriáție *s.f.* distrugere a stratului superficial al pielii; julitură. [gen. *-iei*. / <fr. *excoriation*]

excoriére *s.f.* excoriație. [pron. *-ri-e-*./ <*excoria*]

excorporáție *s.f.* act prin care un episcop declară că un preot nu face parte

din dioceza sa. [gen. *-iei.* / <fr. *excorporation*]
excreméntˈ *s.n. (de obicei la pl.)* materie evacuată pe cale naturală din corpul animalelor; materii fecale. [var. *escrement* s.n. / <fr. *excrément*, cf. lat. *excrementum*]
excrescénță *s.f.* umflătură, ceea ce crește anormal pe un organ, pe o porțiune a unui organ etc. [<lat. *excrescentia*, cf. fr. *excroissance*]
excretá *vb.* I. *tr.* a evacua, a elimina prin excreție. [<fr. *excréter*]
excretór *adj. aparat* ~ = aparat prin care se face excreția. [cf. fr. *excréteur*]
excretóriu *adj. (rar)* excretor. [pron. *-riu.*/ <fr. *excrétoire*]
excréție *s.f.* eliminare a substanțelor inutile sau vătămătoare din corpul animalelor sau al omului; substanță eliminată de organism, în urma proceselor biochimice. [gen. *-iei.* var. *excrețiune* s.f. / cf. fr. *excrétion*]
excúrs[1] *s.n.* abatere, deviere de la subiect pentru a lămuri o problemă secundară; digresiune. [pl. *-suri.* / <lat. *excursus*]
excúrs[2] *s.n. (filol.)* dizertație sub formă de digresiune, făcută cu ocazia comentării unui pasaj dintr-un autor (antic). [pl. *-suri.* var. *excursus* s.n. / <lat. *excursus* <*excurrere* — a curge în afară]
excúrsie *s.f.* plimbare, călătorie (făcută de obicei în grup și având un scop educativ, sportiv sau distractiv). [gen. *-iei.* var. *excursiune* s.f. / <fr. *excursion*, lat. *excursio*]
excursionist *s.m.* și *f.* persoană care face o excursie. [<fr. *excursionniste*]
exeát *s.n.* învoire dată de un episcop catolic unui preot de a ieși din dioceza sa. ● *(fam.; ironic)* învoire dată cuiva de a pleca; concediere. [pron. *-xe-at.* / <lat. *exeat* — să iasă]
execrá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a detesta profund, a urî, a disprețui; a avea oroare de. [<fr. *exécrer*, lat. *execrari*]
execrábil *adj.* dezgustător, respingător, oribil. [pron. *ec-se-.* / cf. fr. *exécrable*, lat. *exsecrabilis*]
execrație *s.f. (rar)* oroare, repulsie. ● persoană sau lucru care inspiră acest sentiment. [gen. *-iei.* var. *execrațiune* s.f./ cf. fr. *exécration*, lat. *exsecratio*]
executá *vb.* I. *tr.* **1.** a face, a prelucra, a fabrica. **2.** a pune în aplicare, a îndeplini (un ordin, un plan etc.). ● *refl.* a se supune. **3.** a cînta o bucată muzicală; a dansa (un dans, un balet etc.). **4.** a îndeplini o hotărîre judecătorească, un act de autoritate, o obligație. ● a duce la îndeplinire o sentință de condamnare la moarte. [pron. *egz-.* p.i. *execút.* / <fr. *exécuter*]
executábil *adj.* care poate fi executat. [pron. *egz-.* / cf. fr. *exécutable*]
executánt *adj., s.m.* și *f.* (cel) care execută, îndeplinește ceva. [pron. *egz-.* / cf. fr. *exécutant*]
executáre *s.f.* acțiunea de a executa și rezultatul ei; îndeplinire. ● pedepsire cu moartea, execuție. [pron. *ec-ze-.*/ <*executa*]
executív *adj.* care are sarcina de a pune în aplicare legile și dispozițiile organelor superioare. ○ *putere* ~ă = una dintre puterile fundamentale ale statului, reprezentată prin guvern. [pron. *egz-.*/ cf. fr. *exécutif*]
executór *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care execută ceva. ○ ~ *testamentar* = persoană însărcinată cu aducerea la îndeplinire a unui testament, după moartea testatorului; ~ *judecătoresc* = funcționar care îndeplinește acte de procedură și execută hotărîri judecătorești. [pron. *egz-.* / cf. fr. *exécuteur*, lat. *exsecutor*]
executóriu *adj.* care trebuie executat. ○ *formulă executorie* = formalitate necesară pentru executarea unei hotărîri judecătorești; *titlu* ~ = act investit cu formulă executorie. [pron. *egz-... -riu.* / cf. fr. *exécutoire*, lat. *exsecutorius*]
execúție *s.f.* **1.** executare. **2.** încasare forțată a unei datorii pe cale judecătorească sau prin mijloace fiscale. ● aducere la îndeplinire a unei sentințe de condamnare la moarte. [gen. *-iei.* var. *execuțiune* s.f. / cf. fr. *exécution*, lat. *exsecutio*]
exédră *s.f.* **1.** sală de primire în casele romane. **2.** anexă în formă de semicerc a unei construcții, care are în interior scaune de-a lungul zidului. ● construcție în semicerc, într-un parc. [<gr., lat. *exedra*]
exegét *s.m.* învățat specialist în exegeză. [<fr. *exégète*]
exegétic *adj.* care explică, interpretează, bazat pe exegeză. [cf. fr. *exégétique*]
exegéză *s.f.* **1.** interpretare, lămurire a unui text (din punct de vedere filologic, istoric etc.). **2.** interpretare critică a cărților Bibliei. [<fr. *exégèse*, cf. gr. *exegesis* — explicație]
exemplár[1] *s.n.* **1.** fiecare dintre obiectele identice ale unei serii de lucruri, multiplicate după un model comun. **2.** reprezentant izolat al unei categorii de ființe sau de lucruri asemănătoare. [pron. *egz-.*/ cf. fr. *exemplaire*, lat. *exemplarium*]
exemplár[2] *adj.* care poate servi ca exemplu. [pron. *egz-.*/ cf. fr. *exemplaire*, lat. *exemplaris*]
exemplaritáte *s.f. (rar)* caracterul unui lucru exemplar. [cf. fr. *exemplarité*]
exemplificá *vb.* I. *tr.* a arăta, a demonstra prin exemple. [p.i. *exemplific.* / <it. *esemplificare*, după *exemplu*]
exemplificáre *s.f.* acțiunea de a exemplifica și rezultatul ei; ilustrare cu exemple, pilduire. [<*exemplifica*]
exémplu *s.n.* **1.** acțiune care poate servi de model; pildă. ● persoană care întrunește toate calitățile pentru a putea fi imitată; model. **2.** caz, fapt cu anumite caractere tipice, simptomatice care este citat pentru a lămuri, a sprijini o idee, o demonstrație etc. **3.** pedeapsă; întîmplare care poate servi ca învățătură de minte, ca pildă. [pron. *egz-.* pl. *-le, -luri.* / cf. lat. *exemplum*, fr. *exemple*]
exémpt *adj. (jur.; rar)* care nu este supus unei obligații, liber de ceva. [<lat. *exemptus*, fr. *exempt*]
exemptiúne *s.f. (jur.; rar)* privilegiu care dispensează de o obligație, de o datorie etc. [var. *exempție* s.f. / <lat. *exemptio*, fr. *exemption*]

exequátur *s.n.* autorizație dată de un șef de stat unui consul străin de a-și exercita funcțiile în țara în care este trimis. [pron. *e-kse-cva-*. / <fr. *exequatur*, cf. lat. *exsequatur* — să execute]

exercitá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndeplini, a practica (o funcție, o profesiune etc.). **2.** a manifesta, a pune în acțiune, în mișcare, a face simțit (o influență, un drept etc.). [pron. *egz-*. p.i. *exércit* (acc. și *exercit*) și *-tez*. / <lat. *exercitare*]

exercițiu *s.n.* **1.** *(de obicei la pl.)* acțiune fizică sau intelectuală, repetată, făcută pentru a dobîndi sau a forma anumite deprinderi, abilități etc. ● mică piesă vocală sau instrumentală creată în scopul de a obișnui pe cel care învață să cînte sau pe cel ce studiază un instrument muzical cu o anumită problemă tehnică. ● instruire a soldaților pentru a învăța deprinderea mînuirii armelor și a modului de a lupta. ● temă dată școlarilor spre a-i familiariza cu unele materii. **2.** exercitare, îndeplinire. ● ~ *bugetar* = perioadă de un an pentru care se efectuează toate operațiile relative la bugetul unui stat; an bugetar. ○ *în ~l funcțiunii* = în timpul serviciului legal. [cf. lat. *exercitium*, fr. *exercice*]

exerézá *s.f.* ablațiune. [<fr. *exérèse*, cf. gr. *exairesis*]

exérgă *s.f.* mic spațiu gol pe o medalie, destinat a fi acoperit cu o inscripție. ● inscripție, dată etc. gravată pe o medalie. [<fr. *exergue*, cf. gr. *exergon* — afară de operă]

exersá *vb.* I. *intr.* a cînta, a face exerciții (la un instrument). ● *tr.* a învăța să cînte, a studia (mai ales dificultățile unei bucăți muzicale). [pron. *egz-*./ <fr. *exercer*]

exért *adj. (bot.; despre unele organe)* ieșit în afară. [<fr. *exert*, lat. *exertus*]

exfoliá *vb.* I. *tr.* și *refl. (biol.)* a (se) coji; *(rar)* a (se) desfrunzi. [pron. *-li-a*. p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <lat. *exfoliare*, cf. fr. *exfolier*]

exfoliáție *s.f. (biol.)* cădere treptată a scoarței copacilor în mici bucățele. ● *(med.)* cădere a părților moarte care se detașează de un os, de un tendon etc., în mici bucățele. ● exfoliere. [pron. *-li-a-ți-e*, pl. *-ii*, gen. *-iei*. var. *exfoliațiune* s.f. / cf. fr. *exfoliation*]

exfoliére *s.f.* cojire, desfrunzire. [pron. *-li-e-*. pl. *-ri*. / <*exfolia*]

exhaustiúne *s.f. (rar)* epuizare completă, sleire. [pron. *-ha-us-ti-u-*. / cf. lat. *exhaustio*, fr. *exhaustion*]

exhaustív *adj. (liv.)* care caută să trateze complet un subiect; complet. [pron. *-ha-us-*. / <fr. *exhaustif*, cf. lat. *exhaustus*]

exhaustór *s.n.* **1.** ventilator centrifugal folosit la absorbirea aerului sau a altor gaze din încăperi închise. **2.** dispozitiv pentru alimentarea cu carburant a carburatorului. [pl. *-oare* și *-ori* s.m. / <fr. *exhausteur*, cf. lat. *exhaustorius*]

exhibá *vb.* I. *tr.* a arăta, a etala (ostentativ) ceva, a se făli cu ceva. [<fr. *exhiber*, cf. lat. *exhibere* — a arăta]

exhibitóriu *adj. (rar)* de exhibiție. [pron. *-riu*. / <fr. *exhibitoire*, lat. *exhibitorius*]

exhibíție *s.f.* etalare, expunere, arătare ostentativă a ceva. ● *(la pl.)* jonglerii de circ. [pron. *ecs-hi-... -ți-e*. [var. *eschibiție, exchibiție, exhibițiune* s.f. / cf. fr. *exhibition*, lat. *exhibitio*]

exhibiționism *s.n.* mania de a face exhibiții. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *exhibitionnisme*]

exhibiționist *s.m.* și *f. (adesea adj.)* persoană care practică exhibiționismul. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *exhibitionniste*]

exhumá *vb.* I. *tr. (rar)* a dezgropa, a deshuma un cadavru. [p.i. 3,6 *-mează*. / <fr. *exhumer*, cf. lat. *ex* — afară, *humus* — pămînt]

exhumáre *s.f.* acțiunea de a exhuma și rezultatul ei; dezgropare. [<*exhuma*]

exíge *vb.* III. *tr.* a cere imperios, a necesita. [p.i. *exig*, ger. *exigînd*. /< lat. *exsigere*, fr. *exsiger*]

exigént *adj.* care cere multă grijă, multă atenție, care pretinde îndeplinirea strictă a datoriei; pretențios. [cf fr. *exigeant*, lat. *exigens*]

exigénță *s.f.* faptul de a fi exigent; pretenție, cerință. [pron. *egz-*. / cf. fr. *exigence*, lat. *exigentia*]

exigíbil *adj.* care se poate cere, asupra căruia se pot ridica pretenții. ● care trebuie îndeplinit în orice caz. [<fr. *exigible*]

exigibilitáte *s.f.* însușirea, caracterul a ceea ce este exigibil. [cf. fr. *exigibilité*]

exíguitáte *s.f. (rar)* exigență. ● micime. [pron. *-gu-i-*. / cf. fr. *exiguïté*, lat. *exiguitas*]

exíl *s.n.* pedeapsă constînd în izgonirea celui condamnat în afara hotarelor țării sale; surghiun; *(p. ext.)* plecare de bună voie a cuiva din propria-i țară sau localitate (mai ales pentru a scăpa de prigonire); situația celui exilat. [pron. *egz-*. pl. *-luri, -le*. / <fr. *exil*, lat. *exsilium* <*ex* — afară, *salio* — a sări]

exilá *vb.* I. *tr.* a condamna la exil, a pedepsi cu trimiterea în exil; a surghiuni. ● *refl.* a se retrage, a se izola, a pleca de bunăvoie (din țara, din locul de baștină). [<fr. *exiler*]

exilárh *s.m.* șef politic al evreilor aflați în captivitatea babilonică. [<fr. *exilarque*]

exilát *adj., s.m.* și *f.* condamnat la exil; surghiunit. ● *(fig.; rar)* retras, izolat. [<*exila*]

eximá *vb.* I. *tr. (jur.)* a libera de o obligație. [cf. fr. *eximer*, lat. *eximere*]

existá *vb.* I. *intr.* a avea ființă, existență a fi, a se afla; a trăi; a se manifesta. [pron. *egz-*. p.i. *exist*. / <fr. *exister*, lat. *existere*]

existént *adj.* care există, care este. [pron. *egz-*. / cf. fr. *existant*]

existénță *s.f.* **1.** noțiune filozofică care desemnează natura, materia, realitatea obiectivă, tot ceea ce există; faptul de a exista. ● viață. **2.** mijloacele de trai. [pron. *egz-*. / cf. fr. *existence*]

existențiál *adj. (rar)* privitor la existență. [pron. *egz-...-ți-al*. / <fr. *existentiel*]

existențialism *s.n.* filozofia existenței, curent filozofic idealist apărut în epoca imperialismului, care opune lumii materiale, vieții fizice și sociale reale, existența lăuntrică individuală, înțeleasă în

mod subiectivist, ca fiind determinată numai de voința individului și fiind cognoscibilă, inteligibilă, numai în anumite „situații-limită", cu ajutorul intuiției. [pron. *egz-...-ți-a-*. pl. *-me.* / cf. germ. *Existentialismus*]

existențialist *adj.* care aparține existențialismului, privitor la existențialism. // *s.m.* și *f.* adept al existențialismului. [pron. *egz-...-ți-a-*. / <fr. *existentialiste*]

éxitus *s.n.* moarte, sfîrșit. [<lat. *exitus*]

exmatriculá *vb.* I. *tr.* a elimina (un elev, un student) dintr-o școală, dintr-o facultate etc., scoțînd(u-l) din matricole. [cf. germ. *exmatrikulieren*, lat. *ex* — în afară, *matricula* — registru]

exmatriculáre *s.f.* acțiunea de a exmatricula și rezultatul ei; ștergere din matricole, eliminare definitivă. [<*exmatricula*]

exobiologíe *s.f.* ramură a științei biologice care studiază prezența și particularitățile formelor de viață în spațiul cosmic, pe planetele sistemului solar. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei.* / <fr. *exobiologie*, cf. gr. *exo* — afară, *bios* — viață, *logos* — cuvînt]

exocárp *s.n.* partea externă a pericarpului. [<fr. *exocarpe*, cf. gr. *exo* — în afară, *karpos* — fruct]

exocrín *adj.* *(despre glande)* care are o secreție externă. [<fr. *exocrine*, cf. gr. *exo* — în afară, *krinein* — a secreta]

exód *s.n.* **1.** emigrare în masă a unei populații. **2.** parte finală (care conține deznodămîntul și catastrofa) a unei tragedii grecești. [<fr. *exode*, cf. gr. *exodos* — ieșire]

exodérm *s.n.* țesut vegetal constituit din celule mari poliedrice, situate sub epiderma rădăcinii. [<fr. *exoderme*, cf. *exo* — în afară, *derma* — piele]

exoftalmíe *s.f.* ieșire în afară a globilor oculari, constituind un simptom al anumitor boli. [gen. *-iei.* / <fr. *exophtalmie*, cf. gr. *exo* — în afară, *ophthtalmos* — ochi]

exogamíe *s.f.* obicei de a nu se căsători decît cu individi aparținînd altui trib, altui clan. [gen. *-iei.* / <fr. *exogamie*, cf. gr. *exo* — afară, *gamos* — căsătorie]

exogén *adj.* format, dezvoltat la exterior. [<fr. *exogène*, cf. gr. *exo* — în afară, *gennan* — a produce]

exomorfísm *s.n.* ansamblu de transformări metamorfice, determinate de o masă eruptivă în rocile înconjurătoare. [<fr. *exomorphisme* cf. gr. *exo* — în afară, *morphe* — formă]

exonerá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) elibera, a (se) achita (de) o obligație etc. [<fr. *exonérer*, lat. *exonerare*]

exoneráre *s.f.* acțiunea de a (se) exonera și rezultatul ei; eliberare, achitare de o datorie, de o sarcină etc. [<*exonera*]

exonirózá *s.f.* poluție care se produce în somn. [<fr. *exonirose*, cf. gr. *ex* — afară, *oneiros* — vis]

exorație *s.f.* *(liv.)* rugă, implorare făcută cu scopul de a înduplека pe cineva. [<lat. *exoratio*, fr. *exoration*]

exorbitánt *adj.* *(despre prețuri)* mare, excesiv, exagerat. [<fr. *exorbitant*]

exorbitánță *s.f.* caracterul a ceea ce este exorbitant; scumpire excesivă. [<fr. *exorbitance*]

exoreísm *s.n.* vrăji practicate de cei mistici pentru alungarea diavolului. [cf. fr. *exorcisme*, lat. *exorcismus*, gr. *exorkismos*]

exorcíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (practicant) al exorcismului. [cf. lat. *exorcista*, fr. *exorciste*]

exorcizá *vb.* I. *tr.* a pronunța cuvinte magice, a oficia o slujbă pentru a goni diavolul. [cf. fr. *exorciser*, lat. *exorcisare* <gr. *ex* — afară, *orkos* — jurămînt]

exorcizáre *s.f.* acțiunea de a exorciza și rezultatul ei; pretinsă eliberare de diavol prin rugăciuni. [<*exorciza*]

exórdiu *s.n.* prima parte a unui discurs; *(p. ext.)* introducere; prefață. [pron. *-diu.* / cf. fr. *exorde*, lat. *exordium*]

exortá *vb.* I. *tr.* a îmflăcăra, a îndemna o persoană sau o colectivitate (prin cuvinte, prin discursuri etc.). [var. *exhorta* vb. I. / <fr. *exhorter*, cf. lat. *exhortari*]

exortáre *s.f.* acțiunea de a exorta și rezultatul ei; îmflăcărare. [var. *exhortare* s.f. / <*exorta*]

exortáție *s.f.* cuvîntare, discurs prin care se urmărește stîrnirea unor sentimente, dezlănțuirea unor acțiuni etc.; încurajare, îndemn, imbold, îmflăcărare. [gen. *-iei.* var. *exhortație*, *exhortațiune* s.f. / cf. fr. *exhortation*, lat. *exhortatio*]

exosmóză *s.f.* fenomenul de trecere a unui lichid printr-o membrană poroasă, din spațiul mărginit de ea către mediul dinafara ei. [<fr. *exosmose* <gr. *exo* — în afară, *osmos* — împingere]

exosférá *s.f.* strat situat la o altitudine de peste 1000 km deasupra pămîntului. [< fr. *exosphère*]

exostóză *s.f.* tumoare osoasă. [<fr. *exostose*, cf. gr. *exo* — înafară, *osteon* — os]

exotéric *adj.* *(în filozofia antică și medievală;* op. e z o t e r i c) care poate fi înțeles și de cei neinițiați; accesibil; public. [cf. fr. *exotérique*, gr. *exoterikos* — exterior]

exotérmic *adj.* *(despre fenomene, reacții* etc.) care se produce cu degajare de căldură. [<fr. *exothermique*, cf. gr. *exo* — în afară, *thermos* — cald]

exótic *adj.* *(despre țări)* aflat într-o regiune foarte depărtată (cu aspecte neobișnuite). ● *(despre plante, animale* etc.) care provine dintr-o țară îndepărtată, dintr-o regiune dinafara Europei. [pron. *egz-.* / cf. fr. *exotique*, lat *exoticus*, gr. *exotikos*]

exotism *s.n.* starea a ceea ce este exotic. ● tendință literară care se manifestă prin abuzul descrierilor de peisaje și de obiceiuri exotice. [cf. fr. *exotisme*]

expansíbil *adj.* *(despre gaze)* care se poate dilata. [cf. fr. *expansible*]

expansibilitáte *s.f.* tendința unui corp de a-și mări volumul. [cf. fr. *expansibilité*]

expansionism *s.n.* politică agresivă de exercitare a influenței politice și economice asupra unor țări străine, în vederea acaparării prin forță de noi teritorii, noi colonii și piețe de desfacere. [pron. *-si-o-*. / <fr. *expansionnisme*]

expansioníst *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept, propagator) al expansionismului. [<fr. *expansionniste*]

expansiúne *s.f.* **1.** creștere a volumului unui gaz, al unui corp, al unui sistem fizico-chimic; dilatare, dilatație. **2.** extindere a sferei de influență politică și economică a unei țări asupra altei țări. **3.** *(fig.)* expansivitate, exuberanță, vioiciune; comunicativitate. [pron. *-si-u-.*/ cf. fr. *expansion*, lat. *expansio*]

expansív *adj.* exuberant, comunicativ, deschis, vioi. [< fr. *expansif*]

expansivitáte *s.f.* însușirea de a fi expansiv; manifestarea acestei însușiri. [cf. fr. *expansivité*]

expatriá *vb.* I. *refl.* a emigra. [pron. *-tri-a-.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *expatrier*, cf. lat. *ex* — afară, *patria* — patrie]

expatriére *s.f.* acțiunea de a (se) expatria și rezultatul ei; emigrare, exilare. [<*expatria*]

expectativă *s.f.* așteptare, speranță întemeiată pe anumite drepturi, probabilități sau promisiuni. [var. *espectativă* s.f. / <fr. *expectative*, cf. lat. *expectare* — a aștepta]

expectație *s.f. (rar)* așteptare; expectativă. [var. *expectațiune* s.f. / cf. fr. *expectation*, lat. *expectatio*]

expectorá *vb.* I. *tr.* a da afară, a elimina mucozitățile provenite din căile respiratorii. [<fr. *expectorer*, cf. lat. bis. *expectorare* <*ex* — afară, *pectus* — piept]

expectoráre *s.f.* acțiunea, faptul de a expectora. [<*expectora*]

expectoránt *adj., s.n.* (medicament) care ușurează expectorația. [cf. fr. *expectorant*]

expectorație *s.f.* eliminare a mucozităților din căile respiratorii; *(concr.)* ceea ce se expectorează; flegmă. [gen. *-iei.* var. *expectorațiune* s.f. / <fr. *expectoration*]

expediá *vb.* I. *tr.* **1.** a trimite (scrisori, pachete etc.) la destinație. **2.** *(fam.)* a îndepărta (pe cineva), a se descotorosi, a se debarasa (de cineva). ● a face iute și cu ușurință (o treabă, un lucru). [pron. *-di-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *expédier*, lat. *expedire*]

expediént *s.n. (de obicei la pl.)* modalitate, mijloc ingenios de a învinge o dificultate, de a o scoate la capăt; *(p. ext.)* mijloc improvizat, adesea ilicit, prin care se procură bani. [pron. *-di-ent.* / <fr. *expédient*]

expediére *s.f.* acțiunea de a expedia și rezultatul ei; expediție, trimitere. [<*expedia*]

expeditív *adj. (adesea adv.)* care lucrează repede, care rezolvă prompt, ușor lucrurile. [<fr. *expéditif*]

expeditór *s.m.* și *f.* cel care expediază scrisori, bani etc.; trimițător. [cf. fr. *expéditeur*, lat. *expeditor*]

expediție *s.f.* **1.** călătorie întreprinsă (în regiuni îndepărtate) în vederea unor cercetări științifice sau pentru afaceri comerciale. **2.** campanie militară în afara granițelor, în scop de cucerire, de pedepsire etc. **3.** expediere, trimitere de mărfuri, de corespondență etc. [gen. *-iei.* var. *expedițiune* s.f. / cf. fr. *expédition*, lat. *expeditio*]

expediționár *adj.* de expediție. ◑ *corp* ~ = grupare de forțe armate însărcinată cu acțiuni militare pe teritoriul unor țări îndepărtate. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *expéditionnaire*]

experiență *s.f.* **1.** totalitatea cunoștințelor și deprinderilor dintr-un anumit domeniu, obținute printr-o practică personală îndelungată. ● *(fil.)* ~ *istorică* = practica socială, activitatea de producție și social-politică. **2.** provocare intenționată a unui fenomen pentru a-i putea studia mai bine; experiment; verificare practică amănunțită a unor cunoștințe, făcută în laborator sau prin cercetarea fenomenelor din mediul înconjurător; încercare, probă făcută personal cu un lucru. [pron. *-ri-en-.* / cf. fr. *expérience*, lat. *experientia*]

experiméntă *s.n.* provocare intenționată a unui fenomen pentru a-i studia fazele de dezvoltare; experiență (2). [<lat. *experimentum*, cf. germ. *Experiment*]

experimentá *vb.* I. *tr.* a verifica pe cale de experiment. [var. *esperimenta* vb. I. / <fr. *expérimenter*]

experimentál *adj. (adesea adv.)* (pe cale) de experiență, bazat pe experiență. [cf. fr. *expérimental*]

experimentát *adj.* care posedă multă experiență, priceput. ● care a trecut prin multe încercări. [<*experimenta*]

experimentatór *s.m.* și *f.* cel care face experiențe științifice. [cf. fr. *expérimentateur*]

expért *adj.* cu experiență, care are cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. // *s.m.* și *f.* specialist renumit într-un anumit domeniu. ● persoană numită din oficiu de tribunal pentru a-și da avizul într-o chestiune de competența sa. [cf. fr. *expert*, lat. *expertus*]

expertizá *vb.* I. *tr. (rar)* a face o expertiză. [<fr. *expertiser*]

expertíză *s.f.* cercetare întreprinsă de un expert cu privire la o situație, la o problemă etc.; raport al unui expert. [<fr. *expertise*]

expiá *vb.* I. *tr.* a ispăși (o greșeală, o vină etc.). [pron. *-pi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *expier*, lat. *expiare*]

expiábil *adj.* care poate fi ispășit. [cf. fr. *expiable*, lat. *expiabilis*]

expiatór *adj.* care poate șterge, ispăși o greșeală; ispășitor. [var. *espiator*, *-oare* adj. / <fr. *expiatoire*, lat. *expiatorius*]

expiáție *s.f.* expiere, ispășire. [gen. *-iei.* var. *expiațiune* s.f. / cf. fr. *expiation*]

expiére *s.f.* faptul de a expia; expiație, ispășire. [pron. *-pi-e-.* / <*expia*]

expirá *vb.* I. **1.** *tr.* a da afară din plămâni aerul inspirat. **2.** *intr. (despre un termen, un contract, o convenție* etc.) a se împlini, a înceta de a fi în vigoare. **3.** *intr. (fig.)* a muri. [p.i. *expir.* / cf. fr. *expirer*, lat. *exspirare*]

expiráre *s.f.* acțiunea de a expira și rezultatul ei; expirație; săvârșire; împlinire. [<*expira*]

expirátor *adj.* care servește la expirat. ● *(fon.) accent* ~ = accent bazat pe intensificarea expirării la pronunțarea silabei accentuate. [cf. fr. *expirateur*]

expirație *s.f.* eliminare din plămâni a aerului inspirat; expirare. [gen. *-iei.*/ cf. fr. *expiration*, lat. *expiratio*]

expletív *adj.* care nu este necesar pentru înțelegerea sensului, putînd lipsi din propoziție. [<fr. *explétif*, cf. lat. *expletivus* <*explere* — a umple]

explicá *vb.* I. **1.** *tr.* a arăta, a clarifica, a lămuri (ceva obscur). ● a descoperi, a lămuri cauza, a demonstra, a arăta. **2.** *refl.* a se justifica, a-și lămuri (vorbele, faptele etc.). ◎ a se înțelege, a se pricepe. ● *(despre persoane)* a-și da lămuriri reciproce referitor la o chestiune, a limpezi o situație. [p.i. *explic*, var. *esplica* vb. I. / cf. fr. *expliquer*, lat. *explicare*]

explicábil *adj.* care se poate explica. [cf. fr. *explicable*, lat. *explicabilis*]

explicatív *adj.* care servește la explicarea a ceva. ○ *notă ~ă* = explicație a unui cuvînt, a unei chestiuni în legătură cu un text (care se dă de obicei în josul paginii); *dicționar ~* = dicționar în care sînt explicate cuvintele pe sensuri. [<fr. *explicatif*, lat. *explicativus*]

explicáție *s.f.* **1.** lămurire (a ceea ce este neînțeles, obscur), clarificare a unei chestiuni. ○ *a cere explicații* (cuiva) = a cere (cuiva) socoteală. **2.** cauză. [gen. *-iei*. var. *esplicație*, *esplicațiune*, *explicațiune* s.f. / <fr. *explication*, lat. *explicatio*]

explícit[1] *adj. (adesea adv.)* exprimat limpede; deslușit, lămurit, clar. ● *(mat.; despre funcții)* care este egal cu o anumită expresie ce conține numai variabile independente. [<fr. *explicite*]

explícit[2] *s.n.* notă, însemnare la sfîrșitul manuscriselor antice și medievale, în care se menționează titlul și autorul lucrării, precum și alte informații în legătură cu manuscrisul respectiv. [pl. *-te*, *-turi*. / <lat. t. *explicit* <lat. *explicitus est liber* — cartea s-a terminat]

explicitáte *s.f. (rar)* caracterul a ceea ce este explicit; limpezime, claritate. [cf. fr. *explicité*]

exploatá *vb.* I. *tr.* **1.** a-și însuși fără echivalent rezultatele muncii străine, a acapara roadele muncii altuia. **2.** a folosi, a pune în valoare un bun în vederea realizării unor scopuri economice; a valorifica, a cultiva. **3.** *(fig.)* a folosi abuziv, a profita de ceva. [pron. *-ploa-*. / <fr. *exploiter*, cf. lat. *explicitare* — a pune în valoare]

exploatábil *adj. (despre bunuri naturale)* care poate fi exploatat. [pron. *-ploa-*. / cf. fr. *exploitable*]

exploatabilitáte *s.f.* calitatea unui bun de a putea fi exploatat. [cf. fr. *exploitabilité*]

exploatáre *s.f.* acțiunea de a exploata și rezultatul ei; *(concr.)* tăiere de păduri; întreprindere de minerit etc. [<*exploata*]

exploatát *adj., s.m.* și *f.* **1.** (cel) pe care exploatatorul, folosindu-se de proprietatea sa particulară asupra mijloacelor de producție, îl lipsește de o parte din rezultatele muncii depuse. **2.** *(despre terenuri, mine* etc.*)* valorificat. [<*exploata*]

exploatátor *s.m.* și *f., adj.* **1.** (cel) care își însușește fără echivalent produsul muncii străine, care acaparează roadele muncii altuia. **2.** (persoană) care exploatează o moșie, o întreprindere etc. [<*exploata*]

exploatáție *s.f.* întreprindere cu caracter economic care exploatează pămînturi, păduri, mine etc.; *(p. ext.)* terenul, pădurea etc. exploatate de o astfel de întreprindere. [gen. *-iei*. var. *exploatațiune* s.f. / cf. fr. *exploitation*]

explodá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre explozive, proiectile* etc.*)* a face explozie. ● *(despre aparate)* a sări în aer, a se sfărîma datorită presiunii interioare. ● *(despre gaze)* a izbucni (într-o erupție). **2.** *(fig.)* a izbucni, a răbufni într-o discuție. [var. *esploda* vb. I. / <lat. *explodere*, cf. fr. *exploser*]

explodáre *s.f.* acțiunea, faptul de a exploda. [<*explodă*]

explorá *vb.* I. *tr.* **1.** a cerceta o regiune necunoscută sau greu accesibilă, mai ales în scop științific. ● a cerceta posibilitățile de exploatare a unui zăcămînt. **2.** *(fam.)* a cerceta, a căuta. [<fr. *explorer*, cf. lat. *explorare* — a examina]

explorábil *adj.* care poate fi explorat. [pl. *-li*, *-le*. / cf. fr. *explorable*]

exploráre *s.f.* acțiunea de a explora și rezultatul ei; cercetare. [<*explora*]

explorátor *s.m.* și *f.* cel care explorează (o regiune). [cf. fr. *explorateur*, lat. *explorator*]

explorátie *s.f.* explorare. [gen. *-iei*. var. *exploratiune* s.f. / cf. fr. *exploration*, lat. *exploratio*]

explozíbil *adj., s.n.* (substanță) care poate exploda; exploziv. [cf. fr. *explosible*]

explózie *s.f.* **1.** detonație produsă prin descompunerea unei substanțe explozive sau prin expansiunea unui gaz; reacție fizico-chimică rapidă, în care se produce o cantitate mare de gaz la temperatură înaltă, efectuîndu-se și un lucru mecanic. **2.** trecere bruscă a unui fenomen de la vechea lui calitate la una nouă, prin distrugerea calității vechi. **3.** *(fig.)* manifestare, izbucnire violentă a unui fenomen, a unui sentiment etc. **4.** ieșire bruscă a aerului din aparatul fonator după ce a fost oprit de un obstacol. [gen. *-iei*. var. *esploziune*, *expleziune* s.f. / cf. fr. *explosion*, lat. *explosio*]

explozív *adj.* care poate exploda; producător de explozie; explozibil. ● *(despre consoane*; și *s.f.)* care produce o explozie (4) prin deschiderea bruscă a canalului fonator. // *s.n.* substanță care, prin încălzire sau lovire, produce o explozie. [var. *explosiv* adj. / cf. fr. *explosif*]

explozór *s.n.* aparat special pentru aprinderea capselor electrice detonante. [cf. fr. *exploseur*]

exponát *s.n.* obiect prezentat la o expoziție, într-un muzeu etc. [<rus. *eksponat*]

exponént *adj., s.m.* și *f.* apărător al unei idei, al unui curent, al unui stat etc. // *s.m.* număr care indică puterea la care este ridicată o mărime matematică. [<germ. *Exponent*, cf. lat. *exponens*]

exponențiál *adj. (mat.)* cu un exponent variabil, necunoscut. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *exponentiel*]

exponometríe *s.f.* **1.** capitol al opticii fotografice, care se ocupă cu studiul duratei de expunere a materialelor fotografice. **2.** tehnica construirii și folosirii

exponometrelor. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / cf. fr. *exposométrie*]

exponométru *s.n.* instrument pentru stabilirea duratei de expunere la lumină a unui film sau a unei plăci fotografice. [cf. germ. *Exponometer*, fr. *exposomètre*]

expórt *s.n.* trimitere de mărfuri dintr-o țară în altă țară, în scop de vînzare sau de schimb comercial. ○ *~ de capital* = investiție de capital făcută de către monopoluri în alte țări, pentru a obține cu mai multă ușurință profituri maxime. ● *(concr.)* totalitatea mărfurilor exportate. [<germ. *Export*]

exportá *vb.* I. *tr.* a trimite peste hotare mărfuri pentru vînzare sau pentru schimb comercial. [p.i. *expórt*. / <fr. *exporter*, cf. lat. *exportare* — a duce în afară]

exportábil *adj.* care poate fi exportat. [cf. fr. *exportable*]

exportáre *s.f.* acțiunea, faptul de a exporta. [<*exporta*]

exportatór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care exportă. [cf. fr. *exportateur*]

expozánt *adj., s.m.* și *f.* (cel) care expune ceva (la o expoziție). [<fr. *exposant*]

expozéu *s.n.* expunere detaliată și sistematică a unei situații, a unor fapte etc.; dare de seamă, expunere. [<fr. *exposé*]

expozitiv *adj.* în care se expune, care explică. ○ *propoziție ~ă* = propoziție enunțiativă; *metodă ~ă* = metodă de predare în forma unei expuneri. ● *(despre ton)* rece; afectat. [<fr. *expositif*]

expoziție *s.f.* **1.** expunere publică de opere de artă, de produse industriale, agricole etc. ● spațiu amenajat special în acest scop. **2.** prima parte a unei opere literare, în care autorul face cunoscute subiectul, personajele, locul acțiunii etc. **3.** prima secțiune a unei sonate sau a unei fugi, conținînd expunerea materialului tematic principal. **4.** premisa majoră a unui silogism. [gen. *-iei*. var. *expozițiune* *s.f./cf.* fr. *exposition*, lat. *expositio*]

exprés[1] *s.n.* tren cu viteză mare pe parcurs și cu opriri numai în stațiile importante. [pl. *-suri*, *-se*. / <fr., engl. *express*]

exprés[2] *s.n.* *cafea ~* = cafea-filtru preparată special pentru acela care o comandă. [<it. *caffè espresso*]

exprés[3] *adj.* **1.** (*despre scrisori* etc.) care ajunge rapid, urgent la destinație (în schimbul unei suprataxe). **2.** exprimat clar, în anumiți termeni; lămurit. // *adv.* precis, anume, spus în anumiți termeni. [<fr. *exprès*]

expresie *s.f.* **1.** îmbinare de cuvinte, formație sintactică cu ajutorul căreia se exprimă o comunicare, ceea ce dorești să spui; exprimare. ● îmbinare (fixă) de cuvinte care exprimă (figurat) o idee. **2.** manifestare, înfățișare a sentimentelor, a ideilor etc. prin cuvinte, prin gesturi etc. ● înfățișare a figurii reflectînd o stare sufletească. **3.** formulă care exprimă raporturi matematice. [gen. *-iei*. var. *expresiune* s.f. / <fr. *expression*, lat. *expressio*]

expresionism *s.n.* curent literar și artistic decadent, apărut la începutul secolului al XX-lea, caracterizat prin tendința exagerată de a pune în lumină viața interioară în dauna lumii dinafară și a impresiilor lăsate de aceasta. [pron. *-si-o-*. / <fr. *expressionnisme*]

expresionist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al expresionismului. [<fr. *expressionniste*]

expresiv *adj.* care exprimă ceva plastic, viu; sugestiv, elocvent. ● *(despre opere artistice)* care evocă imagini vii. ● *(despre ochi, față* etc.) care reflectă puternice stări sufletești interioare. [cf. fr. *expressif*]

expresivitáte *s.f.* calitatea de a fi expresiv; exprimare vie, clară, plastică. [cf. fr. *expressivité*]

exprimá *vb.* I. *tr.* a spune, a expune, a manifesta, a reprezenta (idei, sentimente etc.) ● *refl.* a vorbi, a reda în cuvinte. [p.i. *exprim*. var. *esprima* vb. I. / <fr. *exprimer*, lat. *exprimere*]

exprimábil *adj.* care poate fi exprimat. [cf. fr. *exprimable*]

exprimáre *s.f.* expunere, reprezentare în cuvinte a unor idei, a unor sentimente etc.; expresie. ● formulare a unor idei, pronunțare a unor cuvinte etc. [<*exprima*]

expromisiúne *s.f.* substituție de debitori în dreptul roman, care se caracteriza prin faptul că nu exista o înțelegere prealabilă între debitori. [pron. *-si-u-*. / <lat. *expromissio*, fr. *expromission*]

expropriá *vb.* I. *tr.* **1.** *(în orînduirile bazate pe exploatare)* a deposeda prin violență sau prin mijloace economice de proprietatea asupra mijloacelor de producție. **2.** *(în perioada revoluției socialiste)* a deposeda pe exploatatori de mijloacele de producție și de bunurile dobîndite prin exploatare, trecîndu-le pe seama statului pentru a le reda celor ce muncesc. **3.** a trece un bun, în schimbul unei despăgubiri, în posesiunea statului, pentru satisfacerea unui interes obștesc. [pron. *-pri-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *exproprier*, cf. lat. *ex* — în afară, *proprius* — propriu]

expropriatór *s.m.* cel care expropriază. [cf. fr. *expropriateur*]

expropriáție *s.f.* expropriere. [gen. *-iei*. var. *expropriațiune* s.f. / <fr. *expropriation*]

expropriére *s.f.* acțiunea de a expropria și rezultatul ei; expropriație. [<*expropria*]

expropriát *adj., s.m.* și *f.* (cel) care a fost expropriat. [cf. fr. *exproprié*]

expúlsie *s.f.* **1.** împingere în afară a unui gaz, a unui lichid etc. **2.** *(med.)* împingerea copilului la naștere afară din corpul mamei. [gen. *-iei*. var. *expulsiune* s.f. / <fr. *expulsion*, cf. lat. *expulsio*]

expulzá *vb.* I. *tr.* **1.** a izgoni pe cineva din țară. **2.** a scoate, a da, a împinge afară. [<fr. *expulser*, cf. lat. *expulsare*]

expunctiúne *s.f.* *(filol.)* terminare, încheiere. ● marcare printr-un punct (pus deasupra sau dedesubtul unei litere, unui cuvînt etc.) a unei anulări; scoatere a unor cuvinte, litere etc. dintr-un text. [<lat. *expunctio*, cf. fr. *exponction*]

expúne *vb.* III. **1.** *tr.* a arăta, a reda prin cuvinte; a relata. **2.** *tr.* a prezenta publicului lucruri, obiecte selecționate. ● a așeza (ceva) într-un loc favorabil exercitării unei influențe, acțiuni etc.

3. *tr.* și *refl.* a pune sau a se afla în fața unei primejdii, a unei neplăceri etc. **4.** *tr.* a supune acțiunii luminii (pentru a obține un clișeu, o fotografie etc.). [p.i. *expún*, conj. *-nă*, ger. *-nînd.* / <lat. *exponere*, după *pune*]

expúnere *s.f.* faptul de a (se) expune. ● narațiune, povestire. ● *(muz.)* expoziție; *(spec.)* parte a unei fugi în care subiectul apare în întregime la una din voci sau trece o dată la fiecare dintre vocile participante. ● explicație, parte explicativă (a unei legi, a unei hotărîri etc.). [<*expune*]

expurgá *vb.* I. *tr.* a elimina dintr-o carte pasajele incompatibile cu anumite principii morale sau idei politice; a curăți. [<fr. *expurger*, cf. lat. *expurgare*]

expurgáție *s.f.* *(rar)* expurgare. [<fr. *expurgation*]

exsicatór *s.n.* aparat de laborator, alcătuit dintr-un vas de sticlă acoperit cu un capac ce se poate închide ermetic și care permite uscarea substanțelor. [cf. fr. *exsiccateur*]

exstrofíe *s.f.* defect de conformație al unui organ care este întors astfel încît fața sa internă devine externă. [gen. *-iei.* / <fr. *exstrophie*, cf. gr. *ex* — afară, *estrophe* — întoarcere]

exsudánt *adj.*, *s.m.* (substanță) care provoacă transpirația. [<fr. *exsudant*]

exsudát *s.n.* produs de secreție care se formează în cursul unui proces inflamator al mucoaselor și al diferitelor țesuturi ale organismului. [<fr. *exsudat*]

exsudáție *s.f.* **1.** asudare. **2.** apariție la suprafața unui strat de asfalt a excesului de bitum sau de gudron. [gen. *-iei.* / cf. fr. *exsudation*]

extánt *adj.* *(jur.)* care există în natură. [<lat. *extans*, fr. *extant*]

extátic *adj.* *(rar)* în extaz; încîntat, fermecat. ● cauzat de extaz. [<fr. *extatique*, cf. gr. *ekstatikos*]

extáz *s.n.* **1.** stare emoțională de exaltare, care se naște din contemplarea aprofundată a unor lucruri extraordinare și în care toate preocupările și sentimentele dispar în fața unui singur sentiment dominant de admirație. ● stare nervoasă în care bolnavul, sub imperiul unei idei fixe, nu mai are senzații. **2.** admirație nețărmurită; adorație. [var. *estaz* s.n. / <fr. *extase*, cf. gr. *ekstasis* — încîntare]

extaziá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a cuprinde sau a fi cuprins, stăpînit de extaz, de un sentiment puternic de admirație. [pron. *-zi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, 4 *-iem*, ger. *-iind.* / <fr. *extasier*]

extaziére *s.f.* acțiunea de a (se) extazia și rezultatul ei; admirare puternică, cădere în extaz. [pron. *-zi-e-.* / <*extazia*]

extemporál *s.n.* lucrare scrisă neanunțată (dată elevilor din lecția zilei) pentru verificarea cunoștințelor. [pl. *-le* și *-luri.* / <germ. *Extemporale*, cf. lat. *extemporalis*]

extensíbil *adj.* *(tehn.)* care poate fi extins, mărit. [cf. fr. *extensible*]

extensibilitáte *s.f.* calitatea de a fi extensibil, posibilitatea de extindere, de mărire. [cf. fr. *extensibilité*]

extensiúne *s.f.* creștere, mărire, dezvoltare, extindere; mișcare de întindere a membrelor sau a trunchiului. ● lărgire a sensului unui cuvînt. [pron. *-si-u-.* pl. *-ni.* var. *extensie* s.f. / cf. fr. *extension*, lat. *extensio*]

extensív *adj.* **1.** referitor la extindere, bazat pe cantitate, pe spațiu. ○ *cultură extensivă* = sistem de cultivare a pămîntului în care se folosește o mică cantitate de bunuri economice pe o unitate mare de suprafață cultivată. **2.** *(fiz.)* care se poate extinde. [cf. fr. *extensif*, lat. *extensivus*]

extensográf *s.n.* aparat care înregistrează variația viscozității unui aluat de o anumită consistență. [<fr. *extensographe*]

extensór *adj.* *m. mușchi* ~ = mușchi care ajută la întinderea unor părți sau organe ale corpului. // *s.n.* aparat pentru gimnastica mușchilor, constînd dintr-un arc de oțel sau din două resorturi care trebuie întinse cu mîinile. [cf. fr. *extenseur*]

extenuá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) obosi tare, a (se) istovi. [pron. *-nu-a.* p.i. *-uez*, 3,6 *-uează*, ger. *-uînd.* / <fr. *exténuer*, cf. lat. *extenuare* <*tenuis* — slab]

extenuánt *adj.* care extenuează; obositor, istovitor, epuizant. [pron. *-nu-ant.* / cf. fr. *exténuant*]

extenuáre *s.f.* stare de extremă slăbiciune a corpului; istovire. [<*extenua*]

extenuát *adj.* extrem de obosit; istovit, epuizat. [<*extenua*]

exteriór[1] *s.n.* **1.** partea dinafară a unui obiect, a unui lucru; fațadă. **2.** mod de a se prezenta al cuiva; înfățișare, ținută. [cf. fr. *extérieur*]

exteriór[2] *adj.* care este în afară, dinafară; extern. ○ *comerț* ~ = relațiile comerciale ale unui stat cu statele străine. ● care este în afara ființei noastre. [pron. *-ri-or.* / cf. fr. *extérieur*, lat. *exterior* — mai în afară]

exterioritáte *s.f.* caracterul a ceea ce este exterior; *(rar)* obiectivitate. [pron. *-ri-o-.* / <fr. *extériorité*]

exteriorizá *vb.* I. *tr.* a exprima, a manifesta idei, sentimente etc. [pron. *-ri-o-.* p.i. *-zez.* / <fr. *extérioriser*]

exteriorizáre *s.f.* acțiunea de a exterioriza și rezultatul ei; exprimare, manifestare exterioară. [<*exterioriza*]

exteritoriál *adj.* *(jur.)* care se bucură de dreptul de exteritorialitate. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *exterritorial*]

exteritorialitáte *s.f.* totalitatea drepturilor speciale de care beneficiază, în anumite condiții, reprezentanții unui stat pe teritoriul altui stat. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *exterritorialité*, cf. lat. *ex* — în afară, *territorium* — teritoriu]

exterminá *vb.* I. *tr.* a nimici complet, a face să dispară cu totul; a stîrpi în masă. [p.i. *extérmin*, 3,6 *-ná.* / <fr. *exterminer*, lat. *exterminare*]

exterminánt *adj.* care extermină. [<fr. *exterminant*]

extermináre *s.f.* acțiunea de a extermina și rezultatul ei; stîrpire. [<*extermina*]

exterminatór *adj.* *(adesea s.)* nimicitor, distrugător. [cf. fr. *exterminateur*]

exterminatiúne *s.f.* exterminare. [pron.-*ți-u-*./cf. fr. *extermination*, lat. *exterminatio*]

extérn *adj.* aflat în afară, la exterior; venit dinafară; exterior; străin. ○ *politică externă* = politica unui stat față de celelalte state; *unghi* ~ = unghi format de două drepte tăiate de o secantă și aflat în afara lor. ● *(despre medicamente)* care se administrează numai la suprafața corpului, pe piele. // *s.m.* și *f.* **1.** elev, ucenic care locuiește și ia masa în afara școlii sau în afara locului unde învață meseria. **2.** student în medicină, admis prin concurs ca practicant într-un spital, fără a avea dreptul să locuiască în spital. [cf. fr. *externe*, lat. *externus*]

externát *s.n.* **1.** școală în care nu se primesc decît elevi externi. **2.** calitatea și funcția externului de spital. [<fr. *externat*]

extinctór *adj., s.n.* (aparat) pentru stingerea focului; stingător. [cf. fr. *extincteur*]

extincție *s.f. (rar)* stingere, slăbire (a unei acțiuni, a unei oscilații etc.). [gen. *-iei*. var. *extincțiune* s.f. / cf. fr. *extinction*]

extínde *vb.* III. *tr.* și *refl.* a (se) întinde, a (se) mări; a (se) lărgi (ca sferă de acțiune). [p.i. *extind*. var. *estinde* vb. III. / <lat. *extendere*, cf. it. *estendere*, fr. *étendre*, după *întinde*]

extíndere *s.f.* acțiunea de a (se) extinde și rezultatul ei; întindere, lărgire, mărire. [var. *estindere* s.f. / <*extinde*]

extingíbil *adj. (rar)* care poate fi stins; *(spec.; jur.)* care trebuie stins. [var. *extingulbil* adj. / <fr. *extinguible*, lat. *exstinguibilis*]

extirpá *vb.* I. *tr.* **1.** a înlătura, a scoate pe cale chirurgicală (o parte dintr-) un organ bolnav, o tumoare etc. **2.** *(fig.)* a smulge din rădăcini; a stîrpi. [p.i. *extirp* și *-pez*, 3,6 *-pă*. / <fr. *extirper*, cf. lat. *exstirpare* — a dezrădăcina <*ex* — afară, *stirpis* — rădăcină]

extirpáre *s.f.* acțiunea de a extirpa și rezultatul ei; extirpație. [<*extirpa*]

extirpatór *adj.* care extirpă, care scoate. //*s.n.* unealtă mecanică care servește la smulgerea buruienilor dintr-un teren de cultură și la reafînarea superficială a solului. [cf. fr. *extirpateur*]

extirpáție *s.f.* extirpare. [gen. *-iei*. var. *extirpațiune* s.f. / <fr. *extirpation*]

extispéx *s.m. invar.* extispiciu. [<lat. *extispex*]

extispíciu *s.n. (ant.)* cercetare a mărunțaielor păsărilor, pentru prezicere; haruspiciu. [pron. *-ciu*. / <lat. *extispicium*]

extorsiúne *s.f.* estorcare, stoarcere, luare de bani prin amenințări sau prin forță. [pron. *-si-u-*. / <fr. *extorsion*, lat. *extorsio*]

extra-[1] element de compunere savantă care înseamnă „afară (de)". [<fr. *extra-*, lat. *extra* — în afară]

extra-[2] element de compunere însemnînd „superior", „deosebit", „foarte". [<fr. *extra*]

extrabugetár *adj.* care nu este prevăzut în buget. [<*extra-*[1] + *bugetar*, cf. fr. *extra-budgétaire*]

extracelulár *adj.* care este situat în afara celulei. [cf. fr. *extracellulaire*]

extracorporál *adj.* în afara corpului.

extráct *s.n. (chim.; med.)* substanță chimică extrasă din plante, din organisme, din organe etc. [<lat. *extractum*, cf. germ. *Extrakt*]

extractív *adj.* care poate extrage, care servește la extragerea unor substanțe. ○ *industrie extractivă* = ramură a industriei care se ocupă cu extragerea materiilor prime din pămînt, fără a le prelucra. [cf. fr. *extractif*]

extractór *adj.* care (servește pentru a) extrage anumite substanțe sau corpuri. // *s.n.* **1.** aparat pentru extragerea sau recuperarea unei materii solubile dintr-un corp. ● aparat care servește la extragerea mierii din faguri. **2.** dispozitiv al închizătorului unei arme, care extrage din țeavă cartușul tras. [cf. fr. *extracteur*, lat. *extractorius*]

extracție *s.f.* **1.** scoatere afară, extragere; *(spec.)* scoaterea unui dinte, a unei măsele. **2.** *(rar)* origine, provenință. [gen. *-iei*, var. *extracțiune* s.f. / <fr. *extraction*, lat. *extractio*]

extradós *s.n.* **1.** *(arhit.)* suprafața exterioară a unui arc sau a unei bolți. **2.** *(av.)* fața de deasupra a unei aripi. ● fața convexă a unei palete de turbină sau de pompă. [<fr. *extrados*]

extradotál *adj. (despre averea soției)* care este în afară de zestre. [cf. fr. *extra-dotal*]

extrafín *adj.* foarte fin, de cea mai fină calitate. [după fr. *extra-fin*]

extráge *vb.* III. *tr.* **1.** a separa ceva dintr-o materie din care făcea parte, în care era încorporat. ● a scoate un corp din locul în care a intrat sau unde s-a format. **2.** a scoate un citat, un fragment dintr-un text, dintr-o carte etc. **3.** a căuta rădăcina pătrată a unui număr. [p.i. *extrág*. var. *estrage* vb. III. / cf. fr. *extraire*, lat. *extrahere*, după *trage*]

extragramaticál *adj.* situat în afara gramaticii. [cf. fr. *extragrammatical*]

extrajudiciár *adj.* care are loc fără intervenția justiției sau a judecătorului; nelegat de un proces în curs. [pron. *-ci-cr.*/ cf. fr. *extrajudiciaire*]

extralegál *adj.* în afara legalității. [cf. fr. *extra-légal*]

extralingvístic *adj.* situat în afara limbii. [cf. fr. *extralinguistique*]

extraneitáte *s.f.* **1.** caracter străin al unui element cuprins într-un raport juridic, necesitînd aplicarea unei alte legi. **2.** situația juridică a cuiva care se află într-o țară străină. [<fr. *extranéité*]

extranéu *adj.* dinafară, străin. [pron. *-neu.*/ <lat. *extraneus*]

extraordinár *adj.* **1.** *(adesea adv.)* cu totul deosebit, ieșit din comun, neobișnuit, excepțional. **2.** *(despre legi, adunări* etc.) care nu este, nu se ține, nu are loc potrivit regulilor obișnuite. **3.** *(despre oameni)* cu mari calități; eminent, excepțional. ● *(despre lucruri)* foarte bun, excelent. [cf. fr. *extraordinaire*, lat. *extraordinarius*]

extraparlamentár *adj.* care nu face parte din parlament; dinafara parlamentului. [cf. fr. *extra-parlementaire*]

extraperitoneál *adj.* situat în afara peritoneului. [cf. germ. *extraperitoneal*]
extrapleurál *adj.* situat în afara pleurei. [cf. germ. *extrapleural*]
extrapoláre *s.f. (mat.)* operația de determinare a unei serii de valori ale unei funcții, pentru valori situate în afara unui interval de valori cunoscute. [pl. *-lări*. / cf. fr. *extrapolation*]
extrapolație *s.f.* extrapolare. [gen. *-iei*./ cf. fr. *extrapolation*]
extrareglementár *adj.* care este în afara regulamentului. / după fr. *extra-réglementaire*]
extrás *s.n.* **1.** fragment, pasaj, citat scos, reprodus dintr-o lucrare. ○ *în* ~ = reprodus aparte, fragmentar; ~ *de cont* = copie a situației creditului și a debitului unui cont curent într-o anumită perioadă de timp. ● articol, studiu apărut într-o publicație periodică etc. tipărit aparte în broșură. **2.** extract. [var. *estras* s.n./ <*extrage*, cf. lat. *exstractum*. fr. *extrait*]
extrasistólă *s.f.* contracție suplimentară a inimii, care survine între contracțiile normale, producînd o durere ușoară. [<fr. *extra-systole*, cf. lat. *extra* — în afară, *systole* — contracție]
extrastatutár *adj.* care este în afară de statute. [<fr. *extra-statutaire*]
extrașcolár *adj.* în afara activității școlare sau a programului școlii. [<*extra*-[1] + *școlar*]
extrateréstru *adj.* dinafara globului pămîntesc. [<fr. *extraterrestre*, cf. lat. *extra* — dinafară, *terra* — pămînt]
extrateritoriál *adj.* care este în afară de teritoriul unui stat. [pron. *-ri-al*. / cf. fr. *extra-territorial*]
extrateritorialitáte *s.f.* faptul de a considera spațiul unei ambasade într-o țară străină detașat de acea țară. [cf. fr. *extra-territorialité*]
extraurbán *adj.* aflat în afară de oraș. [pron. *-tra-ur-*. / <*extra*-[1] + *urban*]
extranterín *adj. (anat.)* situat în afara cavității uterine. [pron. *-stra-u-*. / după fr. *extra-utérin*]
extravagánt *adj.* care dorește, care caută să iasă din comun: bizar, fantastic, excentric. ● neobișnuit, ciudat. [<fr. *extravagant*]
extravagánță *s.f.* purtare, ținută bizară, neobișnuită; ciudățenie, excentricitate. [<fr. *extravagance*]
extravazá *vb.* I. *refl. (med.; despre sînge, umori)* a se vărsa afară din canalele sale. [<fr. *extravaser*]
extravilán *adj. (despre terenuri)* situat în afara spațiului clădit al unei localități. [cf. lat. *extra* — afară, *villanus* — de țară]
extrădá *vb.* I. *tr.* a preda, la cerere, un străin care s-a făcut vinovat de o crimă sau de un delict, statului căruia îi aparține sau care îl cere. [<fr. *extrader*]
extrém *adj.* **1.** așezat, situat în punctul cel mai îndepărtat; de la capăt. **2.** care are cea mai mare sau cea mai mică dintre valorile posibile ale unei mărimi. **3.** *(fig.; despre doctrine, idei politice etc.)* situat pe pozițiile cele mai neconciliatoare. **4.** foarte mare, exagerat. ● *(despre remedii etc.)* foarte energic, folosit doar în cazuri desperate. // *s.m. (mat.)* primul și ultimul termen al unei proporții. // *s.f.* **1.** margine, limită ultimă. ○ *a trece de la o extremă la alta* = a trece de pe o poziție pe alta diametral opusă. **2.** cea mai mare sau cea mai mică valoare a unei mărimi. **3.** jucător care ocupă locul cel mai înaintat din stînga sau din dreapta în formația de joc a unei echipe de fotbal, de handbal sau de hochei. [var. *estrem*, *-ă* adj. / cf. fr. *extrême*, lat. *extremus* <*exterus* — dinafară]
extremism *s.n.* atitudine (politică) caracterizată prin idei, păreri exagerate, unilaterale. [cf. fr. *extrémisme*]
extremist *adj.* care depășește limitele normale, moderate. // *s.m.* și *f.* partizan, susținător al ideilor sau al doctrinelor extremiste. [cf. fr. *extrémiste*]
extremitáte *s.f.* capăt, limită, parte extremă, hotar. ● parte terminală a unui organ sau a corpului. [cf. fr. *extrémité*, lat. *extremitas*]
extrinséc *adj.* care vine, care este luat dinafară, din circumstanțele, din împrejurările exterioare și nu din esența lucrurilor. [cf. fr. *extrinsèque*, lat. *extrinsecus*]
extroversiúne *s.f. (med.)* revărsare în afară a unui organ cav. [pron. *-si-u-*./ <fr. *extroversion*]
extrovertít *adj. (despre oameni)* care are privirea îndreptată asupra lumii dinafară; deschis. [var. *extravertit* adj./ <fr. *extroverti*]
extruziúne *s.f.* procedeu de prelucrare la cald a metalelor cu ajutorul unei prese și a unei filiere cu un profil dat. [pron. *-zi-u-*. / <fr. *extrusion*, cf. lat. *extrudere* — a împinge afară, a azvîrli]
extumescénță *s.f.* umflătură, tumefacție. [pron. *-sce-*. / <fr. *extumescence*, cf. lat. *extumescere* — a se umfla]
exuberánt *adj.* **1.** excesiv, înflăcărat în manifestările sentimentelor sale; foarte vioi, expansiv. **2.** abundent, îmbelșugat. [<fr. *exubérant*, cf. lat. *exuberans*]
exuberánță *s.f.* **1.** înflăcărare, vioiciune nemărginită, nemăsurată; euforie. **2.** bogăție, belșug, varietate. [cf. fr. *exubérance*, lat. *exuberantia*]
exulcerație *s.f.* ulcerație superficială, ușoară. [gen. *-iei*. / <fr. *exulcération*]
exultá *vb.* I. *intr.* a simți, a manifesta o mare bucurie, a fi extrem de bucuros. [p.i. *exúlt*. / <fr. *exulter*, cf. lat. *exsultare*]
exultánt *adj.* care exultă, foarte vesel. [cf. fr. *exultant*]
exultáre *s.f.* acțiunea de a exulta și rezultatul ei. [<*exulta*]
exultáție *s.f.* exultare, chiuit de bucurie. [gen. *-iei*. var. *exultațiune*, *exultanță* s.f. / <fr. *exultation*]
exuviábil *adj. (despre animale)* care își schimbă pielea. [pron. *-vi-a-*. / <fr. *exuviable*, cf. lat. *exuvias* — jupuire a pielii]
ezerínă *s.f.* alcaloid extras din semințele unei plante leguminoase, foarte toxic. [<fr. *ésérine*]
ezitá *vb.* I. *intr.* și *tr.* a șovăi, a se îndoi. [p.i. *ezít*. 3,6 *-tă*. / <fr. *hésiter*, cf. lat. *haesitare* — a fi încurcat]

ezitánt *adj. (rar)* șovăitor, nehotărît. [cf. fr. *hésitant*]
ezitáre *s.f.* șovăială, nehotărîre. [<*ezita*]
ezotéric *adj.* (*în filozofia antică*; op. e x o t e r i c) care poate fi înțeles numai de cei inițiați; secret, ascuns. [var. *esoteric* adj. / <fr. *ésotérique*, cf. gr. *esoterikos* — interior]
ezoterism *s.n.* transmiterea (în antichitate și în evul mediu) a unei doctrine filozofice numai unui număr restrîns de inițiați. [var. *esoterism* s.n. / <fr. *ésotérisme*]

F

fa *s.m. invar.* treapta a patra din gama majoră tip; sunetul şi nota corespunzătoare. ● denumirea uneia dintre cheile muzicale. [<it. *fa*]

fabián *s.m.* membru al unei organizaţii reformiste şi oportuniste din Anglia, de la sfîrşitul secolului al XIX-lea. [pron. *-bi-an.* pl. *-eni.* / <engl. *Fabian Society*, cf. *Fabius Cunctator* — Fabius Încetinitorul, general roman]

fabianism *s.n.* doctrina pseudosocialistă, oportunistă a fabienilor, care respinge lupta de clasă, propovăduind posibilitatea trecerii de la capitalism la socialism pe calea reformelor mărunte. [cf. fr. *fabianisme*, germ. *Fabianismus*]

fabricá *vb.* I. *tr.* 1. a lucra, a confecţiona anumite obiecte prin prelucrarea unei materii prime. ● a lucra prin procedee mecanice (mai ales într-o fabrică). 2. *(peior.)* a face ceva la repezeală; a născoci, a inventa. [p.i. *fábric.* / <fr. *fabriquer*, cf. lat. *fabricare*]

fabricánt *s.m.* şi *f.* cel care fabrică ceva. ● proprietar al unei fabrici. [cf. fr. *fabricant*]

fabricát *s.n. (de obicei la pl.)* produs al unei fabrici. [<*fabrica*, după germ. *Fabrikat*]

fabricáţie *s.f.* tehnica de a fabrica. ● producţia unei fabrici; fabricare. [gen. *-iei.* var. *fabricaţiune* s.f. / cf. fr. *fabrication*]

fábrică *s.f.* întreprindere industrială în care se transformă materiile prime în produse, mai ales în bunuri de larg consum, în serie şi în cantităţi mari. [<fr. *fabrique*, rus. *fabrika*, cf. lat. *fabrica*]

fabulaţie *s.f.* 1. figură retorică prin care se redă ca real ceva imaginar. 2. povestire alegorică, povestire cuprinsă într-o operă literară; afabulaţie. [gen. *-iei.* var. *fabulaţiune* s.f. / cf. fr. *fabulation*, lat. *fabulatio*]

fábulă *s.f.* istorioară alegorică, de obicei în versuri, în care sînt satirizate anumite moravuri şi deprinderi, folosindu-se procedeul personificării animalelor sau lucrurilor. ● povestire în care nu se poate deosebi realul de invenţie, de născocire. [<lat. *fabula*]

fabulíst *s.m.* şi *f.* autor de fabule. [cf. fr. *fabuliste*]

fabulós *adj.* 1. foarte mare, extraordinar. 2. minunat, fantastic, ca în poveşti. [cf. fr. *fabuleux*, lat. *fabulosus*]

faceţiós *adj. (rar)* glumeţ, poznaş. [pron. *-ţi-os.* / <fr. *facétieux*, cf. lat. *facetus*]

fachír *s.m.* călugăr sau ascet cerşetor din India. ● scamator. [<fr. *fakir*, cf. ar. *fakir* — sărac]

faciál *adj.* aparţinînd feţei, al feţei. [pron. *-ci-al.* / <fr. *facial*, cf. lat. *facies* — faţă]

fácies *s.n.* 1. aspect caracteristic pe care îl au straturile geologice datorită naturii rocilor şi a fosilelor din care sînt alcătuite. 2. aspectul feţei unui om sau a unui animal în timpul unei boli; *(p. ext.)* fizionomie, aspect exterior. [cf. fr. *faci s*, lat. *facies*]

facil *adj. (rar)* 1. care se poate produce, care se poate provoca uşor. 2. uşuratic, superficial. ● care creează, care face ceva uşor, fără eforturi mari. // *s.n.* aspectul superficial al unui lucru. [<fr. *facile*, it. *facile*, cf. lat. *facilis* — uşor de făcut]

fácile *adv. (muz.; ca indicaţie de execuţie)* uşor; accesibil. [<it. *facile*]

facilitá *vb.* I. *tr. (rar)* a înlesni, a uşura. [cf. fr. *faciliter*, it. *facilitare*]

facilitáte *s.f. (rar)* uşurinţă, înlesnire. [cf. fr. *facilité*, lat. *facilitas*]

facóndă *s.f. (franţuzism)* uşurinţă de a vorbi; limbuţie, vorbărie. [<fr. *faconde*, cf. lat. *facundia*]

facsímil *s.n.* reproducere, imitaţie exactă a unui text, a unui desen etc. cu ajutorul fotografiei etc. [după fr. *fac-similé*, cf. lat. *facere* — a face, *similis* — asemănător]

factáj *s.n.* transportul unui colet, al unei sume de bani etc. de la gară sau de la poştă la domiciliul destinatarului. ● plata acestui transport [<fr. *factage*]

factice *adj. invar. (rar)* prefăcut; nefiresc; artificial. [<fr. *factice*]

factitiv *adj. n. verb tranzitiv* ~ = verb tranzitiv care arată că subiectul face pe cineva să îndeplinească acţiunea verbului de bază. [pl. *-ve.* / <fr. *factitif*]

factor[1] *s.m.* 1. ceea ce determină, ceea ce face să ia naştere un proces, o acţiune. 2. *(mat.)* fiecare dintre termenii unui produs. [<fr. *facteur*, cf. lat. *factor*]

factór[2] *s.m.* funcţionar, agent poştal care distribuie corespondenţa la adresă. [<fr. *facteur*]

factorie *s.f. (rar)* agenţie a unei case comerciale europene într-o ţară străină, în special în colonii. ● punct pentru cumpărarea vînatului de la vînători şi pentru aprovizionarea acestora cu unelte, materiale etc. în regiunile depărtate din U.R.S.S. [gen. *-iei.* / cf. fr. *factorerie*, germ. *Faktorei*]

factótum *s.m. invar.* persoană care inițiază, hotărăște și rezolvă diferite treburi într-o instituție, într-o organizație etc. [<lat., fr. *factotum*]

factură *vb.* I. *tr.* a face, a întocmi factura unei mărfi. [<fr. *facturer*]

facturáre *s.f.* acțiunea de a factura și rezultatul ei. [<*factura*]

factúră[1] *s.f.* fel particular în care este făcut un lucru; structură, constituție (psihică, morală etc.). ● felul în care este alcătuită o operă artistică. [<fr. *facture*, cf. lat. *factura* — fel de a face ceva]

factúră[2] *s.f.* notă amănunțită (în ceea ce privește calitatea, prețul etc.) asupra mărfurilor cumpărate sau expediate. [<fr. *facture*]

facturiér *s.n.* carnet care conține formulare pentru facturi. [pron. *-ri-er.* / cf. fr. *facturier*]

facțiós *adj. (rar)* care participă la o facțiune. ● care caută să producă tulburări într-un stat, într-un oraș. [pron. *-ți-os.*/ cf. fr. *factieux*, lat. *factiosus*]

facțiúne *s.f.* **1.** grup, partidă, clică de indivizi care caută să provoace tulburări într-un stat, într-un oraș, într-o adunare etc. **2.** *(la romani)* grup de concurenți la o cursă de care. [cf. fr. *faction*, lat. *factio*]

fac lă *s.f.* partea mai strălucitoare din fotosfera soarelui. [<fr. *facule*, cf. lat. *facula* — torță mică]

facultáte *s.f.* **1.** capacitate, aptitudine fizică, psihică sau intelectuală care permite ființei care o are de a se comporta și de a acționa într-un anumit fel. **2.** unitate didactică, științifică și administrativă în cadrul unei universități, condusă de un decan. [cf. fr. *faculté*, lat. *facultas*]

facultativ *adj.* lăsat, făcut la alegerea, după voia, după bunul plac al cuiva; benevol. [<fr. *facultatif*]

fad *adj.* **1.** fără gust, searbăd, insipid, nesărat. **2.** *(fig.)* neexpresiv, plictisitor, searbăd, anost. [pl. *fazi*, *fade*. / <fr. *fade*]

fádo *s.n.* cîntec popular portughez ale cărui cuvinte sînt adesea o invocație către destin. [<fr., port. *fado*]

faetón *s.n.* **1.** trăsură elegantă, înaltă și ușoară, deschisă, de diferite forme. **2.** șaretă înaltă cu două roți. [pron. *fa-e-.* var. *faiton* s.n. / <fr. *phaéton*]

fagocít *s.n.* celulă care poate digera și înghiontba în masa ei bacteriile și alte corpuri străine pătrunse în organism. [<fr. *phagocyte*, cf. gr. *phagein* — a mînca, *kytos* — celulă]

fagocitóză *s.f.* absorbire de către fagocite a bacteriilor și a corpurilor străine care pătrund în organism. [<fr. *phagocytose*]

fagót *s.n.* instrument de suflat, în formă de tub lung, curbat, cu clape și ancie dublă. [pl. *-oturi*, *-oți* s.m. / <it. *fagotto*, cf. fr. *fagot*]

fagotíst *s.m.* și *f.* persoană care cîntă din fagot. [cf. it. *fagottista*, germ. *Fagottist*]

faianțá *vb.* I. *tr.* a executa un placaj (2) din plăci de faianță. [pron. *fa-ian-.* / cf. fr. *faïencé* — care imită faianța]

faianțár *s.m.* lucrător specializat în executarea placajelor de faianță. [pron. *fa-ian-.* / cf. fr. *faïencier*]

falánță *s.f.* ceramică poroasă, smălțuită, care imită porțelanul și din care se fac obiecte casnice, de laborator etc. [gen. *-ței.* / <fr. *faïence*, cf. it. *faenza* <*Faenza* n.p.]

falíbil *adj.* supus greșelii, care se poate înșela. [pron. *fa-i-.* / <fr. *faillible*]

falibilitáte *s.f.* posibilitate de a se înșela, de a greși. [pron. *fa-i-.* / cf. fr. *faillibilité*]

fáimă *s.f.* renume, reputație. ● veste răsunet. [<lat. *fama*, după *defăima*]

faimós *adj.* renumit, cu faimă, vestit, celebru. [cf. fr. *fameux*, după *faimă*]

fáin *adj.* fin, foarte bun. ● ales, minunat. [<germ. *fein*]

falaciós *adj. (rar)* înșelător, amăgitor. [pron. *-ci-os.* / <lat. *fallaciosus*, cf. fr. *fallacieux*]

falángă[1] *s.f.* fiecare dintre oscioarele care formează scheletul degetelor. [<*falange* <fr. *phalanges*]

falángă[2] *s.f.* **1.** formație de soldați pedeștri, spartani sau macedoneni, înarmați cu lănci lungi, care atacau într-o anumită formație, în rînduri compacte; *(p. ext.)* corp de soldați, trupă, armată. **2.** *(fig.)* grup de oameni strîns uniți, care luptă pentru o cauză comună. **3.** *(în doctrina socială utopică a lui Fourier)* celulă de bază a viitoarei orînduiri sociale, care avea să efectueze diferite munci. **4.** grupare politică fascistă (din Spania) [<fr. *phalange*, cf. lat. *phalanx*, gr. *phalagx*]

falangíst *s.m.* membru al falangei fasciste din Spania. [<fr. *phalangiste*]

falanstér *s.n.* sistem de locuințe în comun, proiectat de socialistul utopist francez Fourier, destinat viitoarei societăți imaginate de el. [<fr. *phalanstère*]

falansterián *s.m.* și *f.* adept al doctrinei sociale utopice a lui Fourier. [pron. *-ri-an.* / cf. fr. *phalanstérien*]

falansterianísm *s.n.* doctrina socialistului utopist francez Fourier. v. fourierism. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *phalanstérianisme*]

falárică *s.f.* armă de aruncat, în formă de săgeată, folosită în antichitate și în evul mediu. [<lat. *falarica*, cf. fr. *falarique*]

falconíde *s.f. pl.* ordin de păsări răpitoare din care fac parte vulturii, uliii etc.; *(la sg.)* pasăre care face parte din acest ordin. [sg. *-nidă*./ <fr. *falconidés*, cf. lat. t. *falco* — uliu]

faléă *s.f.* fluture de noapte, care produce mari stricăciuni copacilor din păduri și viței de vie. [<fr. *phalène*, cf. gr. *phalaina*]

falérn *s.n.* nume dat în antichitate unui vin renumit pentru calitatea sa superioară. [<lat. *Falernus*, cf. it. *Falerno* — ținut în Campania (Italia)]

faléză *s.f.* mal înalt și prăpăstios de pe țărmul mării. [<fr. *falaise*]

fálie *adj.* referitor la cultul falusului. [<fr. *phallique*]

fálie *s.f.* ruptură care desparte două blocuri ale scoarței pămîntului, deplasate unul față de celălalt. [gen. *-iei.* / <fr. *faille*, cf. lat. *fallere* — a lăsa să cadă, a nu susține]

faliméntu *s.n.* situație de insolvabilitate a unui comerciant, a unui bancher (sau a unei întreprinderi comerciale, industriale

etc.), recunoscută și declarată de o instanță judecătorească; bancrută; *(fig.)* ruină, eșec total. ○ *a da* ~ = a ajunge în stare de faliment; *(fig.)* a nu izbuti într-o acțiune. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. germ. *Falliment*, it. *fallimento*]

falimentár *adj.* în stare de faliment; insolvabil. ● *(fig.)* prăbușit, ruinat, distrus. [<*faliment*]

falíse *s.n.* picior de vers antic. [<lat. *phaliscum metrum*]

falít *adj.*, *s.m.* (comerciant, industriaș, bancher) care a încetat plățile, declarat de o instanță judiciară în stare de faliment. ● *(fig.)* prăbușit, ruinat, distrus. [<it. *fallito*]

fals[1] *s.n.* neadevăr, contrafacere. ● schimbare a adevărului într-un act scris prin adaosuri sau ștersături, prin imitarea semnăturii; substituire de persoane etc. [<lat. *falsum*, cf. it. *falso*, germ. *Falsch*]

fals[2] *adj.* **1.** care nu este adevărat, care nu este veritabil; contrafăcut. ● neautentic, neadevărat, nereal, nenatural. ● neîntemeiat. **2.** *(fig.; despre oameni)* prefăcut, ipocrit. **3.** *(muz.)* care sună contrar legilor armoniei; greșit. [var. *falș*, *-ă* adj. / <lat. *falsus*, cf. germ. *falsch*, it. *falso*]

falsét *s.n.* sunet din registrul cel mai acut (de cap), produs prin vibrația parțială a coardelor vocale. ○ *în* ~ = cu voce ascuțită. [pl. *-te*, *-turi*. / <it. *falsetto*]

falsificá *vb.* I. *tr.* **1.** a face un lucru să semene cu altul, cu intenția de a înșela; a contrafăce. **2.** a prezenta altfel decît este; a denatura. [p. i. *falsific*. 3, 6 *-ică*. var. *falșifica* vb. I. / <it. *falsificare*, fr. *falsifier*, cf. lat. *falsus* — fals, *facere* — a face]

falsificáre *s.f.* acțiunea de a falsifica și rezultatul ei. [<*falsifica*]

falsificatór *s.m.* și *f.* persoană care falsifică. [cf. it. *falsificatore*, fr. *falsificateur*]

falsificáție *s.f.* falsificare; obiect, lucru, fapt falsificat. [gen. *-iei*. / cf. it. *falsificazione*, fr. *falsification*]

falsitáte *s.f.* **1.** neadevăr, netemeinicie. **2.** fățărnicie, ipocrizie, prefăcătorie. [var. *falșitate* s.f. / cf. lat. *falsitas*, it. *falsità*, fr. *fausseté*]

fálus *s.m.* *(ant.)* reprezentare a membrului viril, care se purta la anumite ceremonii sau sărbători; *(p. ext.)* membru viril. [<fr., lat. *phallus*, gr. *phallos*]

famát *adj. rău* ~ = care are o reputație rea. [cf. fr. *famé*, it. *famato*, lat. *fanatus*]

famélic *adj.* flămînd, înfometat. [cf. fr. *famélique*, lat. *famelicus*]

familiál *adj.* privitor la familie, de familie; destinat familiei. [pron. *-li-al*. / <fr. *familial*]

familiár *adj.* **1.** neafectat, prietenos; nepretențios. ● intim, de-al familiei. **2.** cunoscut, știut, obișnuit. [cf. fr. *familier*, lat. *familiaris*]

familiarism *s.n.* îngăduință, familiaritate nesănătoasă, prietenie neprincipială între cei care fac parte dintr-un colectiv, între șefi și subalterni. ● atitudine familiară, îngăduitoare. [<*familiar*]

familiaritáte *s.f.* fel de a fi, purtare familiară, prietenească. ● fel de a vorbi, de a scrie simplu, ca în familie. ● intimitate rău înțeleasă; *(la pl.)* vorbe, gesturi, fapte lipsite de respect, ireverențioase. [cf. fr. *familiarité*, lat. *familiaritas*]

familiarizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) obișnui (cu ceva); a cunoaște sau a face să cunoască mai bine un lucru, a (se) deprinde cu ceva. [<fr. *familiariser*]

familie *s.f.* **1.** totalitatea persoanelor înrudite, care sînt din același neam; rude de sînge, rude, neamuri; *(spec.)* grup social care are la bază căsătoria și este alcătuit din soți și copii. ● neam, descendență. ● copiii în raport cu părinții lor. ● dinastie. ● *(la romani)* totalitatea celor care se aflau în aceeași casă (rude, stăpîni, servitori, lucruri). **2.** *(fig.)* grup de oameni etc. strîns unit, legat prin interese și idealuri comune. **3.** serie de cuvinte care derivă din același cuvînt. ● grup de limbi care au aceeași origine, trăgîndu-se dintr-o limbă mai veche, numită limbă comună. **4.** grup de plante, de animale, de elemente sau de combinații chimice cu trăsături comune. [gen. *-iei*. / <lat. *familia*, cf. fr. *famille*, it. *famiglia*]

familist *s.m.* bărbat însurat. [<*familie*]

faná *vb.* I. *refl.* a se ofili, a se trece, a se vesteji. [<fr. *faner*]

fanariotísm *s.n.* sistemul de stăpînire al domnilor fanarioți. ● *(fig.)* fățărnicie, șiretenie. [pron. *-ri-o-*. / <*fanariot*]

fanát *adj.* ofilit, vestejit, trecut. [cf. fr. *fané*]

fanátic *adj.* *(adesea s.)* cuprins de fanatism; *(p. ext.)* foarte zelos, cu foarte mult zel (pentru ceva). ● care se crede inspirat de divinitate; care este animat de o exaltare religioasă. ● pătimaș, excesiv, intolerant. [<fr. *fanatique*, it. *fanatico*, lat. *fanaticus*]

fanatísm *s.n.* zel excesiv, credință religioasă dusă la extrem. ● devotament pătimaș, temerar, pentru o credință, pentru o idee etc. manifestat și printr-o intoleranță violentă față de adversari. [cf. fr. *fanatisme*]

fanatizá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a face pe cineva să devină fanatic. [cf. fr. *fanatiser*]

fandá *vb.* I. *intr.* *(la scrimă)* a înainta cu un picior, îndoindu-l și lăsînd greutatea corpului pe el, ținîndu-l pe celălalt perfect întins. [cf. fr. *(se) fendre*]

fandángo *s.n.* dans spaniol cu un ritm viu și pasionat, care se execută cu acompaniament de chitară și de castaniete; melodia acestui dans. [< fr., sp. *fandango*]

fandáre *s.f.* acțiunea de a fanda și rezultatul ei; figură la scrimă prin care se înaintează către adversar. [<*fanda*]

fanerogáme *s.f. pl.* încrengătură a regnului vegetal, care cuprinde plantele cu flori; *(la sg.)* plantă care face parte din această încrengătură. [sg. *-mă*. / <fr. *phanerogames*, cf. gr. *phaneros* — vizibil, *gamos* — căsătorie]

fanfáră *s.f.* formație muzicală compusă din instrumente de suflat și de percuție. ● muzică compusă pentru instrumente de suflat și de percuție; arie executată de instrumente din alamă. [var. *femfard* s.f. / <fr. *fanfare*, it. *fanfara*]

fanfarón *s.m.* și *f.* lăudăros, cel care face pe viteazul. [var. *famfaron*, *-oană* s.m. și *f.* / <fr. *fanfaron*, cf. sp. *fanfarrón*]

fanfarenádă *s.f.* vorbe sau acțiune de fanfaron; lăudăroșenie. [var. *famfaronadă* s.f. / <fr. *fanfaronnade*]

fanión *s.n.* steguleț folosit pentru semnalizare. [pron. *-ni-on.* / <fr. *fanion*]

fanón *s.n. (biol.)* lamelă cornoasă de pe maxilarul superior al balenelor. [<fr. *fanon*]

fantásc *adj.* ciudat, bizar. [<fr. *fantasque*]

fantasmagórie *adj.* care are aspectul unei fantasmagorii; ireal, fantastic. [<fr. *fantasmagorique*]

fantasmagorie *s.f.* **1.** succesiune de imagini vizuale neverosimile, proprii unei imaginații tulburi; priveliște fantastică, ireală; vedenie. **2.** efecte artistice obținute prin mijloace extraordinare, înșelătoare; aberație, elucubrație. [gen. *-iei.* / <fr. *fantasmagorie*, cf. gr. *phantasma* — fantomă, *agoreuein* — a vorbi]

fantásmă *s.f.* **1.** stafie, nălucă, fantomă. **2.** *(fig.)* imagine, priveliște neclară, ireală. ● produs al imaginației; himeră. [<fr. *phantasme*, it. *fantasma*. cf. gr. *phantasma*]

fantasín *s.m.* infanterist dintr-un corp de armată special, din Franța și Italia. [<fr. *fantassin*, cf. it. *fantaccino*]

fantást *adj.* plăsmuit, ireal, neobișnuit. //*s.m.* visător, om cu idei fantastice, original. [<germ. *Phantast*]

fantástic *adj.* **1.** plăsmuit, creat de imaginație, fără existență reală. **2.** de necrezut, neobișnuit, minunat. **3.** *(despre oameni)* cu idei și purtări originale, fantezist. **4.** grozav, extraordinar. [<fr. *fantastique*, it. *fantastico*, cf. lat. *phantasticus*]

fántă *s.f.* deschidere strîmtă care permite comunicarea unui spațiu închis cu exteriorul; crăpătură. [<fr. *fente*]

fánte *s.m.* **1.** om ușuratic, încrezut; tînăr exagerat de elegant; filfizon. **2.** valet (la cărțile de joc). [<it. *fante*]

fantezie *s.f.* **1.** imaginație artistică creatoare. ● imaginație; reverie. **2.** ciudățenie, capriciu. **3.** *(la pl.)* plăsmuiri. **4.** piesă de muzică instrumentală care nu are o formă prestabilită. v. p a r a f r a z ă. ● piesă instrumentală, în stil contrapunctic, a cărei muzică are un caracter neobișnuit, fantastic. [gen. *-iei.* var. *fantasie*, *fantazie* s.f. / < fr. *fantaisie*, cf. it. *fantasia*, gr. *phantasia*]

fantezíst *adj.* care se conduce mai mult după imaginație. ● bazat pe fantezie; plăsmuit, născocit. [<fr. *fantaisiste*]

fantomátic *adj.* cu aspect de fantomă; *(fig.)* vag, neprecis. [<fr. *fantomatique*]

fantómă *s.f.* **1.** nălucă, stafie; vedenie. **2.** *(fig.)* plăsmuire. [var. *fantom* s.n. / <fr. *fantôme*]

fantóșă *s.f. (rar)* marionetă, păpușă trasă pe sfori. ● *(fig.)* om de paie. [<fr. *fantoche*, cf. it. *fantoccio* — păpușă]

fánum *s.n.* teren sau edificiu consacrat cultului unui zeu, la romani. [<lat. *fanum*]

far *s.n.* **1.** turn în care este instalat un proiector puternic, destinat să servească ca reper în navigație. ● reflector montat în față la automobile, la locomotive etc. pentru a lumina drumul. **2.** ansamblul tuturor vergelor, velelor și manevrelor unui catarg. [<fr. *phare*, cf. lat., gr. *Pharos*, insulă lîngă Alexandria, unde Ptolemeu a ridicat un turn înalt pentru orientarea corăbiilor]

farád *s.m.* unitate de măsură pentru capacitatea electrică. [<fr. *farad*, cf. *Faraday* — fizician englez]

faradizáție *s.f.* tratament al anumitor părți bolnave ale corpului cu ajutorul curentului electric. [gen. *-iei.* / cf. fr. *faradisation*]

faradoterapíe *s.f.* faradizație. [gen. *-iei.* / <fr. *faradothérapie*]

farandólă *s.f. (rar)* dans provensal cu mișcare moderată în care dansatorii formează un lanț; arie după care se execută acest dans. [<fr. *farandole*, cf. prov. *farandolo*]

faraón *s.m.* titlu purtat de vechii regi egipteni. [pron. *-ra-on.* / <gr. *pharaon*, cf. fr. *pharaon*]

faraónic *adj.* privitor la faraoni, al faraonilor. [pron. *-ra-o-.* / cf. fr. *pharaonique*]

fard *s.n.* produs cosmetic pentru colorat fața și buzele. [<fr. *fard*]

fardá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) vopsi, a (se) da cu fard. [<fr. *farder*]

farétră *s.f. (rar)* tolbă (de săgeți). [<lat., gr. *pharetra*, cf. it. *faretra*]

farín *adj. invar. zahăr* ~ = zahăr măcinat ca un praf fin; zahăr pudră. [<fr. *farine*]

farinaceu *adj.* ca făina. [cf. fr. *farinacé*, lat. *farinaceus*]

faringál *adj.* de (din) faringe, al faringelui. ● *(fon.; despre sunete)* care se articulează în faringe. [<fr. *pharyngal*]

faringe *s.n.* partea superioară a esofagului. [cf. fr., gr. *pharynx*]

faringián *adj.* care este în legătură cu faringele. [pron. *-gi-an.* / cf. fr. *pharyngien*]

faringítă *s.f.* inflamație a mucoasei faringelui. [<fr. *pharyngite*]

faringoscóp *s.n.* instrument prevăzut cu o oglindă cu ajutorul căruia se studiază faringele. [<fr. *pharyngoscope*, cf. gr. *pharynx* — faringe, *skopein* — a privi]

faringoscopíe *s.f.* examinare a faringelui cu ajutorul faringoscopului. [<fr. *pharyngoscopie*]

farinográf *s.n.* aparat care servește la determinarea cantității de apă necesare pentru obținerea aluatului. [<germ. *Farinograph*]

fariséic *adj.* fățarnic, ipocrit, prefăcut. [pron. *-se-ic.* / cf. fr. *pharisaïque*]

farisеísm *s.n.* fățărnicie, ipocrizie, prefăcătorie. [pron. *-se-izm.* / cf. fr. *pharisaïsme*]

farmaceútic *adj.* referitor la farmacie. ● *chimie* ~ă = știință care studiază compoziția, prepararea și folosirea medicamentelor. [pron. *-ce-u-.* /< fr. *pharmaceutique*]

farmácie *s.f.* **1.** disciplină medicală care studiază prepararea, păstrarea, distribuirea și controlul medicamentelor. **2.** laborator, prăvălie, local unde se prepară și se vînd medicamente. [gen. *-iei.* /<fr. *pharmacie*, cf. gr. *pharmakon* — remediu]

farmacíst *s.m.* și *f.* specialist în farmacie. [<*farmacie*]

farmacodinamíe *s.f. (med.)* studiul experimental al acțiunii exercitate de medi-

camente asupra organismului. [gen. *-iei.*/ <fr. *pharmacodynamie*]

farmacognozíe *s.f.* studiul medicamentelor naturale, în cadrul chimiei farmaceutice. [gen. *-iei.* / <fr. *pharmacognosie*, cf. gr. *pharmakon* — medicament, *gnosis* — cunoaștere]

farmacológ *s.m.* specialist în farmacologie. [<fr. *pharmacologue*]

farmacológic *adj.* referitor la farmacologie. [cf. fr. *pharmacologique*]

farmacologíe *s.f.* disciplină care studiază natura, clasificarea și acțiunea terapeutică a medicamentelor. [gen. *-iei.*/ <fr. *pharmacologie*, cf. gr. *pharmakon* — leac, remediu, *logos* — vorbire]

farmacopée *s.f.* manual oficial care conține indicațiile pentru controlul produselor farmaceutice precum și descrierea acestora. [pron.*-pe-e.* / <fr. *pharmacopée*, cf. gr. *pharmakon* — leac, *poiein* — a face]

farmacoterapíe *s.f.* parte a terapeuticii medicale care studiază acțiunea medicamentelor. [gen. *-iei.* / <fr. *pharmacothérapie*, cf. gr. *pharmakon* — leac, *therapeia* — îngrijire]

fársă *s.f.* **1.** comedie ușoară în care comicul reiese mai ales din situații hazlii, din bufonerie. **2.** păcăleală, festă. [<fr. *farce*, it. *farsa*]

farsór *s.m.* persoană care face farse. ● om neserios; impostor. [<fr. *farceur*]

fasamén *s.n.* *(franțuzism)* lornion. [<fr. *face-à-main*]

fáscicul *s.n.* mănunchi, reuniune de mai multe obiecte, lucruri etc. de același fel. ○ ~ *de raze* = mănunchi de raze vizuale care străbat prin același punct; *fascicul luminos* = totalitatea razelor de lumină care trec printr-o anumită regiune din spațiu; *(mat.)* ~ *de drepte* = figură formată din mai multe drepte care trec prin același punct. [pron. *-sci-.* pl. *-le*, *-li* s.m. var. *fascicol* s.n. / <fr. *fascicule*, cf. lat. *fasciculus* — mic mănunchi]

fasciculát *adj.* *(bot.)* dispus în formă de mănunchi. [pron. *-sci-.* / cf. fr *fasciculé*]

fasciculă *s.f.* ansamblu format din mai multe foi imprimate; parte a unei lucrări publicate în fragmente succesive. [var. *fascicolă* s.f., *fascicul* s.n. / <fr. *fascicule*, cf. lat. *fasciculus*]

fáscie *s.f.* **1.** mănunchi de nuiele având la partea superioară o secure, purtat de lictorii care mergeau înaintea anumitor înalți magistrați din Roma antică. **2.** fașină. [gen. *-iei.* / <lat. *fascis*]

fasciná *vb.* I. *tr.* **1.** a vrăji, a subjuga, a încînta (pe cineva) în așa fel încît să nu mai vadă lucrurile așa cum sînt. **2.** a fermeca, a seduce, a captiva. [pron. *-sci-.*/ <fr. *fasciner*, cf. it., lat. *fascinare*]

fascinánt *adj.* fermecător, captivant. [<fr. *fascinant*]

fascinatór *adj.* care fascinează; fascinant. [cf. fr. *fascinateur*, lat. *fascinator*]

fascinație *s.f.* acțiunea de a fascina; *(fig.)* atracție, vrajă, captivare. [gen. *-iei.* var. *fascinațiune* s.f. / <fr. *fascination*, lat. *fascinatio*]

fáscină *s.f.* fașină. [pron. *-sci-.* pl. *-ne.* / <fr. *fascine*]

fascism *s.n.* forma cea mai reacționară a dictaturii vîrfurilor burgheziei monopoliste, caracterizată prin reprimarea sîngeroasă a clasei muncitoare și a elementelor progresiste, prin suprimarea libertăților democratice, prin șovinism, rasism și prin pregătirea unor războaie de cotropire. [pron. *-sci-.* / <it. *fascismo*]

fascíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (partizan) al fascismului. [cf. it. *fascista*]

fascizá *vb.* I. *tr.* a introduce fascismul; a crește, a educa în spirit fascist. [<*fascism*]

fasón *s.n.* **1.** fel, mod în care este făcut ceva; formă, format al unei haine, al unei pălării etc.; croială; **2.** *(fam.; la pl.)* nazuri, mofturi. [<fr. *façon*]

fasoná *vb.* I. *tr.* **1.** a da formă, fason unui lucru. **2.** *(fig.; rar)* a modela caracterul cuiva. [<fr. *façonner*]

fasonáj *s.n.* fasonare. [<fr. *façonnage*]

fasonáre *s.f.* acțiunea de a fasona și rezultatul ei. [<*fasona*]

fasonát[1] *s.n.* fasonare. ○ ~*ul puieților* = operația de reducere a rădăcinilor și a lăstarilor puieților în vederea plantării. [<*fasona*]

fasonát[2] *adj.* care a suferit operația de fasonare; care are o anumită formă, croială. [<fr. *façonné*]

fast[1] *s.n.* strălucire, măreție, lux, pompă. [<lat. *fastus*, cf. fr. *faste*]

fast[2] *adj.* *(rar)* favorabil. ○ *zi* ~*ă* = zi favorabilă; *zile* ~*e* = zilele în care erau îngăduite împărțirea dreptății și judecarea proceselor în tribunalele Romei antice. // *s.n. pl.* table cronologice la romani. ● registre publice în care se consemnau acțiunile memorabile, în vechea Romă. [pl. *fești*, *faste*. / <lat. *fastus*, cf. fr. *faste*]

fastidiós *adj.* plicticos, sec, neinteresant. [pron. *-di-os.* / cf. fr. *fastidieux*, lat. *fastidiosus*]

fastuós *adj.* excesiv de luxos, plin de fast; măreț. [pron. *-tu-os.* / cf. fr. *fastueux*, lat. *fastuosus*]

fásung *s.n.* piesă în care se înșurubează becul electric, asigurîndu-i astfel contactul cu circuitul electric; dulie. [<germ. *Fassung*]

fașínă *s.f.* mănunchi de nuiele sau de ramuri folosit la întărirea terasamentului, la construirea digurilor sau a drumurilor, la fortificații etc. [<it. *fascina*]

fașionábil *adj.* *(rar.)* conform modei; sclivisit. [pron. *-și-o-.* / <fr., engl. *fashionable*]

fatál *adj.* **1.** care aduce nenorocire, moarte; funest. ● nefericit, nenorocit. **2.** care nu se poate înlătura, inevitabil. [<fr. *fatal*, it. *fatale*, cf. lat. *fatalis*]

fatalísm *s.n.* concepție filozofică idealistă mistică, potrivit căreia totul în lume și societate, întreaga desfășurare istorică a evenimentelor, a vieții este predeterminată de soartă, de providență, de forțe supranaturale. [< fr. *fatalisme*]

fatalíst *adj.* referitor la fatalism, bazat pe fatalism. // *s.m.* și *f.* adept al fatalismului, cel care crede în fatalitate. [cf. fr. *fataliste*]

fatalitáte *s.f.* **1.** ceea ce este de neînlăturat, inevitabil: destin, soartă. **2.** conjunc-

tură nefavorabilă, nenorocită. [cf. fr. *fatalité*, lat. *fatalitas*]

fatalménte *adv.* în mod fatal; inevitabil. [<it. *fatalmente*, cf. fr. *fatalement*]

fatídic *adj.* profetic; *(p. ext.)* aducător de nenorociri. [<fr. *fatidique*, cf. lat. *fatidicus*]

fatrasie *s.f.* mică compoziție poetică medievală, alcătuită din dictoane, proverbe etc. [gen. *-iei.* / <fr. *fatrasie*]

fatuitáte *s.f.* îngîmfare, înfumurare. [pron. *-tu-i-./cf.* fr. *fatuité*, lat. *fatuitas* — prostie]

fátum *s.n. (liv.)* destin, soartă; fatalitate. [<lat. *fatum*]

față *s.f.* fiecare dintre fețele exterioare ale unei clădiri, ale unui monument etc.; *(spec.)* fața unui edificiu. ○ *de* ~ = de ochii lumii, de formă. [cf. fr. *façade*]

fațétă *s.f.* **1.** fiecare dintre fețele mici ale unui poliedru; *(spec.)* fiecare dintre fețele unei pietre prețioase. **2.** *ochi cu fațete* = ochi compus al insectelor. **3.** *(poligr.)* placă de fontă folosită pentru fixarea plăcilor de stereotipie. [<fr. *facette*]

fáult *s.n.* orice infracțiune comisă la fotbal. [pron. *fault.* / <engl. *fault*]

faultá *vb.* I. *intr.* a comite un fault. [pron. *fa-ul-ta.* / <engl. *fault*]

fáun *s.m. (la romani)* zeu al cîmpurilor și al pădurilor, protector al turmelor, reprezentat de obicei cu coarne și picioare de țap. [pron. *fa-un.* / <lat. *Faunus*]

fáună *s.f.* totalitatea animalelor dintr-o regiune, dintr-o epocă geologică. [pron. *fa-u-.* / <fr. *faune*, it. *fauna*]

faústic *adj. (liv.)* în genul lui Faust, propriu lui Faust. [pron. *fa-us-.* pl. *-ci*, *-ce.*/ cf. *Faust*, personaj din drama cu același nume de Goethe]

fáustpatrən *s.n.* aruncător portativ de grenade antitanc. [pron. *faust-.* / <germ. *Faustpatrone*]

favísă *s.f. (ant.)* pivniță situată în apropierea templelor, în care se păstrau obiectele sacre. [<lat. *favissae*]

favoáre *s.f.* avantaj, bunăvoință care se acordă cu preferință cuiva. ● afecțiune, trecere de care se bucură cineva pe lîngă o persoană. [pron. *-voa-.* gen. *-orii.* var. *favor* s.n. / cf. fr. *faveur*, rus. *favori*, it. *favore*, lat. *favor*]

favorábil *adj.* **1.** prielnic, propice, avantajos. **2.** binevoitor. [<fr. *favorable*, lat. *favorabilis*]

favorít *adj.* iubit, preferat. // *s.m.* și *f.* **1.** persoană iubită cu predilecție de cineva. ● protejat al unui suveran, al unui potentat, al unui om influent. **2.** participant la o competiție considerat ca având cele mai mari șanse de reușită. ● cal socotit a fi capabil să cîștige o cursă. // *s.m. (de obicei la pl.)* barbă care este lăsată să crească de o parte și de alta a feței. [cf. fr. *favori*, it. *favorito*, rus. *favoriti*]

favoritism *s.n.* situație, sistem în care totul se obține prin favoruri și nu prin merite. [cf. fr. *favoritisme*]

favorizá *vb.* I. *tr.* **1.** a fi favorabil, prielnic (față de cineva sau de ceva); a înlesni. **2.** a acorda (cuiva) o favoare, a sprijini pe cineva (uneori abuziv). [cf. fr. *favoriser*]

fávus *s.n.* îmbolnăvire a pielii (acoperite cu păr a) capului, cauzată de o ciupercă și constînd în leziuni profunde, însoțite de distrugerea definitivă a firului de păr și de atrofia pielii care generează părul. [<fr. *favus*]

fayolísm *s.n.* teorie potrivit căreia se pot aplica și în administrația de stat normele conducătoare din marile întreprinderi. [pron. *fa-io-.*]

fazán *s.m.* pasăre din familia galinaceelor, al cărei bărbătuș are un penaj frumos colorat și o coadă lungă. [<rus. *fazan*, cf. fr. *faisan*, gr. *phasionos*]

fazaneríe *s.f.* crescătorie de fazani. [gen. *-iei.* / <germ. *Fazanerie*, cf. fr. *faisanderie*]

fáză *s.f.* fiecare dintre aspectele succesive pe care le prezintă luna sau unele planete în timpul revoluției lor. ● fiecare dintre stările succesive ale dezvoltării unui proces din natură sau din societate; etapă. [<fr. *phase*, cf. gr. *phasis* — aparență]

fazéndă *s.f. (rar)* plantație vastă din Brazilia. [<port. *fazenda*]

fazmétru *s.n.* instrument pentru măsurarea diferenței de fază dintre două mărimi periodice armonice. [<fr. *phasemètre*]

fazotrón *s.n.* aparat pentru accelerarea particulelor subatomice folosite la producerea reacțiilor nucleare; sincrociclotron. [<fr. *phasotron*]

febléțe *s.f.* slăbiciune, înclinație (către cineva sau ceva). [gen. *-ței.* / <fr. *faiblesse*]

fébră *s.f.* **1.** temperatură ridicată a corpului cauzată de o boală. ○ ~ *musculară* = stare de oboseală generală care apare la cineva neantrenat în urma unor eforturi fizice. **2.** *(fig.)* emoție, neliniște, încordare. [cf. it. *febbre*]

febricitá *vb.* I. *intr.* a avea febră. [<fr. *fébriciter*]

febrifúg *adj., s.n.* (medicament) care scade, oprește sau previne febra. [<fr. *fébrifuge*, cf. lat. *febris* — febră, *fugare* — a pune pe fugă]

febríl *adj.* **1.** cu febră; de febră. **2.** *(fig.)* încordat, înfrigurat, agitat. ● intens. ● *(p. ext.)* viu. [cf. fr. *fébrile*, lat. *febrilis*]

febrilitáte *s.f.* încordare, înfrigurare; activitate intensă. [cf. fr. *fébrilité*]

februálii *s.f. pl. (ant.)* sărbători care se celebrau în luna februarie, în amintirea morților. [pron. *-bru-a-.* / <fr. *fébruales*]

februárie *s.m.* a doua lună a anului; făurar. [pron. *-bru-a-.* var. *februar* s.m. / < lat. *februarius*]

fecál *adj. materii* ~*e* (și *s. f. pl*) = materii evacuate din corpul omenesc prin anus; excremente. [<fr. *fécal*, cf. lat. *faex* — necurățenii]

feciál *s.m.* preot al lui Iupiter, care la romani avea sarcina de a încheia pace, alianțe etc. sau de a declara război. [pron. *-ci-al.* / <lat. *fecialis*, cf. fr. *fécial*]

fecúlă *s.f.* amidon extras din tuberculii de cartofi, din rădăcinile de manioc etc. [<fr. *fécule*, cf. lat. *faecula*]

feculént *adj.* care conține fecule. [<fr. *féculent*]

feculénță *s.f.* starea unei substanțe bogate în fecule. [<fr. *féculence*]
feculométru *s.n.* aparat pentru determinarea calității feculelor. [<fr. *féculomètre*]
fecúnd *adj.* **1.** *(despre animale)* care se înmulțește repede; prolific. **2.** *(fig.)* rodnic, productiv, bogat. **3.** *(fig.; despre oamenii de știință, de artă* etc.) care scrie, compune, produce mult. [< lat. *fecundus*]
fecundá *vb.* I. *tr.* a provoca fecundația, a pune în stare de procreație. [<lat. *fecundare*, cf. fr. *féconder*]
fecundáre *s.f.* acțiunea de a fecunda și rezultatul ei; fecundație. [<*fecunda*]
fecundáție *s.f.* contopire a două celule sexuale de sex opus, din care rezultă celula-ou care asigură continuitatea speciei. [gen. *-iei*. var. *fecundațiune* s.f. / cf. fr. *fécondation*]
fecundítate *s.f.* capacitatea de a produce, de a rodi, de a se înmulți; rodnicie, fertilitate. ● *(fig.)* mare putere de creație artistică, putere de a activa intens. [cf. fr. *fécondité*, lat. *fecunditas*]
féder *s.n.* parte ieșită în afară, în lungul marginii unei scânduri sau a unei plăci, care intră în nutul corespunzător al altei scânduri sau plăci; lambă. [<germ. *Feder*]
federál *adj.* în legătură cu o federație de state, de federație. [<fr. *fédéral*]
federalísm *s.n.* orînduire de stat bazată pe principiul federației; curent politic care susține acest sistem. [<fr. *fédéralisme*]
federalíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al federalismului. [<fr. *fédéraliste*]
federalizáre *s.f.* organizare a unui stat pe principii federale. [<*federalist*]
federát *adj., s.m.* și *f.* **1.** (persoană, stat, instituție etc.) care face parte dintr-o federație. **2.** delegat la sărbătoarea Federației din timpul Revoluției franceze de la 1789. [cf. fr. *fédéré*, lat. *foederatus*]
federativ *adj.* de federație; care se prezintă sub formă de federație. [< fr. *fédératif*]
federáție *s.f.* **1.** uniune de state autonome (păstrîndu-și în anumite limite independența) într-un stat unitar, condus de un guvern central. **2.** uniune de organizații constituită în vederea realizării unui scop stabilit. [gen. *-iei*. var. *federațiune* s.f. / cf. fr. *fédération*, lat. *foederatio*]
fédervais *s.n.* pulbere de steatită care se pune în mănuși și în ghete pentru a fi încălțate mai ușor. [<germ. *Federweiss*]
féding *s.n.* scădere temporară a intensității undelor electromagnetice recepționate de un aparat de radiorecepție, datorită schimbărilor atmosferice. [var. *fading* s.n. / <engl., fr. *fading*, cf. engl. *(to) fade* — a slăbi]
fée *s.f. (mit.)* ființă feminină supranaturală; zînă. [pron. *fe-e*. pl. invar. / <fr. *fée*]
feed-back *s.n.* conexiune inversă în sistemele cibernetice. [pron. *fidbec*. / <engl. *feed-back*]
feéric *adj.* de feerie; minunat, încîntător. [pron. *fe-e-*. / <fr. *féerique*]
feerie *s.f.* **1.** priveliște frumoasă, fantastică. (ca în basme). **2.** operă dramatică cu subiect și personaje fantastice și cu o montare strălucitoare. [pron. *fe-e-*. gen. *-iei*. / <fr. *féerie*]
felăh *s.m.* muncitor agricol din Egipt, Siria, Arabia și Palestina. [cf. fr. *fellah*, ar. *felach* — lucrător]
féldmareșal *s.m.* gradul cel mai înalt din armata germană, engleză, rusească etc; ofițer care are acest grad. [cf. germ. *Feldmarschall*, fr. *feldmaréchal*]
féldspat *s.m.* mineral cu structură lamelară, care face parte din compoziția mai multor roci, mai ales a celor eruptive. [<germ. *Feldspat*, cf. fr. *feldspath*]
felíbru *s.m.* poet sau prozator aparținînd școlii literare constituite de Mistral în Provense. [<fr. *félibre*]
felicitá *vb.* I. *tr.* a spune cuiva cuvinte de laudă, urări cu ocazia unei aniversări, a unui eveniment important, a unor succese etc. ● *refl. (fam.)* a se socoti mulțumit, fericit pentru un rezultat obținut. [p.i. *felicit, -tez*. 3, 6 *-tă*. / <fr. *féliciter*, it. *felicitare*]
felicitáre *s.f.* acțiunea de a felicita; laudă, urare de succes, de fericire etc. ● scrisoare adresată cuiva pentru a-l felicita. [< *felicita*]
felin *adj.* din genul pisicilor. // *s.f. pl.* **1.** familie de animale carnivore al cărei reprezentanți tipici sînt pisica, tigrul, leul etc.; *(la sg.)* animal care face parte din această familie. **2.** *(fig.)* suplu, grațios. [<fr. *félin*, cf. it. *felino* <lat. *feles* — pisică]
felinitáte *s.f.* însușirea de a fi felin (2); suplețe, grațiozitate. [cf. fr. *félinité*]
felón *adj. (franțuzism)* neloial, trădător. [<fr. *félon*]
felonie *s.f.* **1.** *(franțuzism)* călcare a jurămîntului, a credinței, trădare, infidelitate. **2.** *(ist.)* călcare de către un vasal a jurămîntului făcut către senior. [gen. *-iei*. / <fr. *félonie*, it. *fellonia*]
felúcă *s.f.* corabie mică și îngustă, folosită la cabotaj pe coastele de nord ale Africii. [cf. fr. *félouque*, it. *feluca* <sp. *faluca* <ar. *fulk* — corabie]
femél *adj. (bot.; despre un organ)* care este destinat a produce fructul. [cf. fr. *femelle*]
femélă *s.f.* animal de sex feminin; femeie, femeiușcă. [cf. fr. *femelle*, lat. *femella*]
feminín *adj.* de femeie, propriu femeii, femeiesc. ● *(despre părți de vorbire)* cu formă specifică numelor care denumesc ființe de sex femeiesc. [< lat. *femininus*, cf. fr. *féminin*]
feminísm *s.n.* curent politic liberal-burghez care urmărește dobîndirea unei egalizări formale în drepturi a femeilor cu bărbații. ● doctrină care propagă emanciparea femeii și extinderea drepturilor ei. [cf. fr. *féminisme*]
feminíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al feminismului. [cf. fr. *féministe*]
feminitáte *s.f.* totalitatea trăsăturilor care constituie specificul caracterului femeilor. [cf. fr. *féminité*]
feminizá *vb.* I. *tr.* **1.** *(gram.)* a pune la genul feminin. **2.** a da caractere feminine. [<fr. *féminiser*]
femúr *s.n.* osul coapsei de la genunchi pînă la bazin. [pl. *-re, -ruri*. / < fr. *fémur*, cf. lat. *femur* — coapsă]

fenacód *s.m.* gen de mamifer fosil, strămoș al erbivorelor imparicopitate. [<lat. *phenacodus*]

fenéc *s.m.* specie de cîine sălbatic din Africa, de talie mică și cu urechile foarte mari. [<fr. *fennec*]

fenestrație *s.f.* **1.** *(arhit.)* deschidere reală sau simulată într-un perete. **2.** *(med.)* deschidere practicată în vestibulul urechii interne, pentru restabilirea auzului în caz de surditate provocată de leziuni ale urechii medii. [pron.*-ți-e.* gen. *-iei.* / cf. fr. *fenestration*]

fenián *s.m.* adept al unui partid politic irlandez întemeiat în 1861, care avea ca țel principal eliberarea Irlandei de sub dominația engleză. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni.* / cf. fr. *fénian*]

fenianism *s.n.* doctrina, concepția fenianilor. [pron. *-ni-a.* / cf. fr. *fénianisme*]

fénic *adj. acid* ~ = fenol. [<fr. *phénique*]

fenil *s.m.* radical organic monovalent provenit din benzen prin eliminarea unui atom de hidrogen. [<fr. *phényle*]

fénix *s.m.* pasăre legendară, imaginată ca un vultur cu penele de aur și de purpură, despre care se credea că renaște din propria ei cenușă; este socotită drept simbol al primenirii, al reînnoirii veșnice. ● *(fig.)* om superior, unic în genul său, de mare valoare. [<fr. *phénix*, cf. gr. *phoinix*]

fenól *s.m.* **1.** compus organic derivat din hidrocarburile aromatice. **2.** substanță cristalizată, albă, solubilă în apă, în alcool etc., corosivă și otrăvitoare. [<fr. *phénol*, cf. gr. *phainein* — a străluci]

fenologíe *s.f.* știință care studiază legăturile dintre fazele de vegetație ale plantelor și anotimpuri. [gen. *-iei.* / <fr. *phénologie*]

fenomén *s.n.* **1.** aspectul exterior în care se manifestă esența lucrurilor, care este perceput în mod direct prin organele senzoriale; ansamblul însușirilor unui lucru care pot să se schimbe între anumite limite specifice, fără ca lucrul să înceteze de a mai fi el însuși; orice aspect al naturii în mișcare, perceptibil prin simțuri. **2.** ceea ce surprinde prin noutatea sau raritatea sa; lucru, întîmplare, ființă extraordinară. [pl. *-ne*, *-uri.* / <fr. *phénomène*, it. *fenomeno*, cf. gr. *phainomenon* — ceea ce apare]

fenomenál *adj.* **1.** surprinzător, ieșit din comun, uluitor. **2.** de fenomen, de natura fenomenelor. [cf. fr. *phénoménal*, it. *fenomenale*]

fenomenalísm *s.n.* concepție filozofică idealist-agnostică, care susține că esența obiectelor este incognoscibilă cunoașterii omenești fiindu-i accesibile numai manifestările exterioare ale lucrurilor, numai ceea ce este dat prin senzații, dincolo de care nu poate ști nimic. v. a g n o s t i c i s m. [cf. fr. *phénoménalisme*]

fenomenalíst *adj.* care prezintă caracterele fenomenalismului. // *s.m.* și *f.* adept al fenomenalismului. [pl. *-iști*, *-iste*]

fenomenalitáte *s.f.* faptul de a fi fenomenal (2). [cf. fr. *phénoménalité*]

fenomenológic *adj.* care se referă la fenomenologie; care are la bază fenomenologia. [pl. *-ci*, *-ce.* / <fr. *phénoménologique*]

fenomenologíe *s.f. (fil.)* curent filozofic idealist contemporan, întemeiat de gînditorul german Edmund Husserl (1859—1938), care reduce „obiectul" la „fenomen" considerat ca esență de ordin spiritual și ca dat ultim și nemijlocit al conștiinței, independent de existența obiectivă și de experiența senzorială. ● termen în filozofia lui Hegel care denumește teoria despre dezvoltarea conștiinței umane, înțeleasă ca formă a autodezvoltării „spiritului absolut". [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *phénoménologie*]

fenotíp *s.n.* totalitatea însușirilor caracteristice ale unui organism, care s-au format în procesul dezvoltării individuale. [<fr. *phénotype*, cf. gr. *phainein* — a părea, *typos* — *tip*]

fentă *s.f. (sport)* mișcare înșelătoare executată pentru derutarea adversarului. ● fandare. [< fr. *fente*]

ferát *s.m.* nume generic dat sărurilor acidului feric. [< fr. *ferrate*]

ferátă *adj. f. cale* ~ = drum special amenajat cu șine de oțel, pe care circulă trenurile; drum-de-fier. [după fr. *(voie) ferrée*]

ferecrațián *adj. n. (despre versuri)* alcătuit dintr-un dactil și mai mulți trohei. [pron. *-ți-an.* pl. *-iene.* / cf. fr. *phérécratéen*]

feribót *s.n.* navă pe care sînt instalate șine de cale ferată, folosită la transbordarea vagoanelor sau a trenurilor de la un mal la altul al unei ape. [<fr., engl. *ferry-boat*]

féric *adj. (despre substanțe)* care conține fier trivalent în compoziția sa. [<fr. *ferrique*]

ferín *adj.* de fiară, de animal sălbatic. [<fr. *férin*, lat. *ferinus*]

ferít *s.m.* sare a acidului feros. [<fr. *ferrite*]

ferită *s.f.* **1.** mineral care se găsește în stare naturală, sub formă de magnetit. **2.** constituent structural al oțelului. [<fr. *ferrite*]

ferm *adj.* **1.** neclintit, hotărît, nesovăitor; sigur, tare. **2.** *(despre contracte, înțelegeri)* încheiat în termeni preciși, definitiv. **3.** fix, stabil. [<fr. *ferme*]

fermátă *s.f. (muz.)* semnul (𝄐) care se pune deasupra sau dedesubtul unei note sau a unei pauze, pentru a-i prelungi durata. [<it. *fermata*]

férmă[1] *s.f.* **1.** proprietate rurală compusă dintr-un teren și din construcțiile, instalațiile, mașinile etc. necesare exploatării lui. **2.** subunitate a unei întreprinderi agricole socialiste, care are drept scop creșterea unei anumite specii de animale. [<fr. *ferme*, it. *fermo*]

férmă[2] *s.f.* construcție de lemn, de metal sau de beton destinată să susțină greutatea acoperișului unei construcții. [<fr. *ferme*]

fermént *s.m.* substanță sau microorganism care provoacă fermentația. [<fr. *ferment*, cf. lat. *fermentum*]

fermentá *vb. I. intr.* a fi în stare de fermentație, transformîndu-se în alte substanțe sau descompunîndu-se. [<fr. *fermenter*]

fermentábil *adj.* care fermentează. [cf. fr. *fermentable*]

fermentáție *s.f.* transformare chimică a materiei organice, în noi substanțe, sub influența fermenților; fermentare. ● substanță fermentată. [gen. *-iei*. var. *fermentațiune* s.f. / cf. fr. *fermentation*]
fermiér *s.m.* și *f.* proprietar, arendaș al unei ferme particulare. [pron. *-mi-er*. / < fr. *fermier*]
fermitáte *s.f.* hotărîre neclintită, statornicie. [<*ferm*, cf. fr. *fermeté*]
fermoár *s.n.* dispozitiv folosit la încheierea unor obiecte de piele, de pînză etc. ● închizătoare de os sau de metal a unui colier, a unui album etc. [pron. *-moar*. / <fr. *fermoir* <*fermer* — a închide]
fernambúc *s.n.* lemn de Brazilia, de culoare roșiatică, folosit la fabricarea arcușurilor. [var. *pernambuc* s.n. / <germ. *Fernambukholz*, cf. *Pernambuc*, provincie din Brazilia]
feroaliáj *s.n.* aliaj de fier cu unul sau mai multe elemente. [pron. *-ro-a-li-aj*. / <fr. *ferro-alliage*]
ferocárt *s.n.* amestec special de pulberi presate, folosit la bobinele de înaltă frecvență. [<germ. *Ferrocart*]
feróce *adj.* crud, nemilos, sălbatic. [<fr. *féroce*, it. *feroce*, lat. *ferox*]
ferocitáte *s.f.* cruzime, sălbăticie. [cf. fr. *férocité*, lat. *ferocitas*]
ferodóu *s.n.* țesătură de fire metalice și de azbest folosită ca garnitură la discurile de ambreiaj, la saboții de frînă etc.; metalazbest. [nume comercial]
feromagnétic *adj.* *(despre un material)* care își poate păstra magnetizarea după ce este înlăturată cauza care o produce. [cf. fr. *ferromagnétique*]
feromagnetism *s.n.* **1.** proprietate a corpurilor de a fi feromagnetice. **2.** capitol al fizicii în care se studiază proprietățile corpurilor feromagnetice. [<fr. *ferromagnétisme*]
ferós *adj.* *(despre substanțe, minereuri)* care conține fier bivalent. ● *(despre materiale)* care conține componenți cu fier. [cf. it. *ferroso*, fr. *ferreux*]
ferotipie *s.f.* procedeu fotografic de reproducere în care materialul sensibil este format dintr-o emulsie de colodiu întinsă pe o tablă smălțuită. [gen. *-iei*. / < fr. *ferrotypie*]
feroviár *adj.* în legătură cu calea ferată. // *s.m.* și *f.* funcționar, muncitor la căile ferate. [pron. *-vi-ar*. / cf. fr. *ferroviaire*, it. *ferroviario*]
ferpár *s.n.* *(rar)* scrisoare prin care se anunță ceva (de obicei moartea). [pl. *-re*. / <fr. *faire-part*]
fertil *adj.* *(despre sol)* bogat, roditor. [<fr. *fertile*, it. *fertile*, lat. *fertilis*]
fertilitáte *s.f.* rodnicie, fecunditate a solului. [cf. fr. *fertilité*, lat. *fertilitas*]
fertilizá *vb.* I. *tr.* a mări fertilitatea unui teren. [<fr. *fertiliser*]
fertilizábil *adj.* care poate fi făcut fertil. [cf. fr. *fertilisable*]
fertilizáre *s.f.* acțiunea de a fertiliza și rezultatul ei. [<*fertiliza*]
férță *s.f.* fiecare dintre fișiile de pînză specială, cusute una lîngă alta pentru a forma o velă. [<it. *terzo*]
feruginós *adj.* *(chim.)* care conține oxizi de fier. [<fr. *ferrugineux*]
ferúră *s.f.* piesă metalică folosită pentru asamblarea elementelor de construcție ale unui avion. [pl. *-ri*, *-re*. / <fr. *ferrure*]
fervént *adj.* zelos, pasionat, înfocat. [<fr. *fervent*, cf. lat. *fervens* — fierbînd]
fervéntă *s.f.* fervoare. [cf. it. *fervenza*]
fervoáre *s.f.* *(liv.)* ardoare, înflocare, pasiune. ● ardoare religioasă, pasiune mistică. [pron. *-voa-*. gen. *-orii*./ <fr. *ferveur*, it. *fervore*, cf. lat. *fervor* — căldură]
fésă *s.f.* fiecare dintre cele două părți cărnoase ale șezutului. [<fr. *fesse*]
feslér *adj.* din regiunea, care aparține feselor. [pron. *-si -er*. / <fr. *fessier*]
féstă *s.f.* *(rar)* păcăleală. ○ *a juca* (cuiva) *o* ~ = a păcăli (pe cineva). [<it. *festa*]
festín *s.n.* ospăț (de sărbătoare); banchet. [pl. *-nuri*, *-ne*. / <fr. *festin*, cf. it. *festino* <*festa* — sărbătoare]
festív *adj.* de sărbătoare; sărbătoresc, măreț, somptuos. [<lat. *festivus*]
festivál *s.n.* manifestație artistică cu program variat, avînd un caracter ocazional. [<fr., it., engl. *festival*]
festivitáte *s.f.* sărbătorire, solemnitate, serbare solemnă. [cf. fr. *festivité*, lat. *festivitas*]
festón *s.n.* broderie în formă de mici semicercuri pe marginea unui obiect de pînză. ● ornament care imită o astfel de broderie. [cf. fr. *feston*, it. *festone*]
festoná *vb.* I. *tr.* a face un feston, a tivi cu feston. [<fr. *festonner*]
feticíd *s.n.* omorîrea unui făt, a unui prunc în pîntecele mamei. [<fr. *foeticide*, cf. lat. *foetus* — făt, *caedere* — a omorî]
fetíd *adj.* cu miros greu, respingător. [<fr. *fétide*, cf. lat. *faetidus*]
fetiditáte *s.f.* caracterul, starea a ceea ce este fetid. [cf. fr. *fétidité*]
fetiș *s.n.* obiect căruia i se atribuia o forță supranaturală; idol (reprezentat cioplit grosolan) al popoarelor primitive. ● *(fig.)* ceea ce constituie obiectul unor adorații oarbe, nemotivate. [pl. *-șuri*, *-șe*. / <fr. *fétiche*, cf. port. *feitico* <lat. *factitius* — imitativ]
fetișism *s.n.* faptul de a adora fetișuri; formă timpurie a religiei în comuna primitivă. ● *(fig.)* adorație oarbă, nemotivată, față de un principiu, de o concepție etc. ● *(ec.) fetișismul mărfii* = reprezentare denaturată, falsă pe care oamenii și-o formează despre mărfuri în condițiile relațiilor bazate pe proprietatea privată și pe exploatare, atribuindu-le însușiri care în realitate provin din raporturile sociale dintre oameni. [cf. fr. *fétichisme*]
fetișist *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al fetișismului; (cel) care practică fetișismul. [<fr. *fétichiste*]
fetișizá *vb.* I. *tr.* a adora fetișuri. ● *(fig.)* a adora nemotivat un principiu, o idee etc. [<*fetiș*]
fétru *s.n.* pîslă făcută din fibre de lînă presată; se utilizează la confecționarea pălăriilor. [<fr. *feutre*]
fétus *s.m.* produs în urma actului de concepție al unui animal mamifer, care a depășit stadiul de embrion dar nu a ajuns încă să fie născut; făt. [scris și *foetus*. / <fr. *foetus*, lat. *fetus*]

feudál *adj.* din epoca feudalismului, propriu feudalismului; în legătură cu o feudă. ○ *orînduirea* ~ă = feudalism. // *s.m.* nobil, proprietar al unei feude, care are vasali și care la rîndul său este subordonat unui suzeran. [pron. *fe-u-*. var. *feodál* adj. / cf. it. *feudale*, fr. *féodal*]

feudalísm *s.n.* formație social-economică situată între sclavagism și capitalism, în care baza relațiilor de producție o formează proprietatea feudalului asupra mijloacelor de producție și proprietatea parțială a acestuia asupra țăranilor iobagi. [pron. *fe-u-*. / cf. it. *feudalismo*, fr. *féodalisme*]

feudalitáte *s.f.* *(rar)* feudalism. [pron. *fe-u-*. gen. *-tății*. / cf. it. *feudalità*, fr. *féodalité*]

feudatár *s.m.* posesor al unui fief; feudal. [<fr. *feudataire*]

feúdă *s.f.* domeniu primit în stăpînire de un vasal de la seniorul său în schimbul recunoașterii suzeranității seniorului, pentru faptul că îi păstra credință și se obliga să-i presteze anumite servicii. [pron. *fe-u-*. / <it. *feudo*, cf. lat. *feudum*]

fezábil *adj.* *(franțuzism)* care se poate face. [<fr. *faisable*]

fezándă *vb.* I. *tr.* a da vînatului, păstrîndu-l în anumite condiții un timp, o aromă (asemănătoare cu aceea a cărnii de fazan). ● *refl.* a căpăta un anumit gust. [p.i. *-dez*. / <fr. *faisander*]

fezándat *adj.* *(despre carnea de vînat)* care a căpătat o anumită aromă. [cf. fr. *faisandé*]

fiácru *s.n.* *(rar)* trăsură de piață. [pron. *fi-a-*. pl. *-re*, *-ruri*. / <fr. *fiacre*]

fiálă *s.f.* *(ant.)* cupă fără torți și fără picior. ● urnă cinerară. [pron. *fi-a-*. / <fr. *phiale*, gr. *phiale*]

fiásco *s.n.* insucces total, eșec, nereușită. [pron. *fi-as-co*. / <it., fr. *fiasco*]

fíbră *s.f.* **1.** fir subțire, flexibil obținut din anumite țesuturi vegetale sau pe cale sintetică și folosit la fabricarea țesăturilor, a hîrtiei etc. **2.** formație cu aspect de fir care alcătuiește un țesut organic. [<fr. *fibre*, it., lat. *fibra*]

fibriliár *adj.* *țesut* ~ = țesut format din fibre fine. [<fr. *fibrillaire*]

fibrilație *s.f.* starea inimii în care pulsațiile regulate sînt înlocuite cu tremurături dezordonate ale fibrelor musculare, care merg diminuîndu-se pînă la încetarea oricărei activități cardiace. [gen. *-iei*. / <fr. *fibrilation*]

fibrílă *s.f.* **1.** fibră mică. ● element al unui țesut conjunctiv, care dă fibrei musculare un aspect striat. **2.** parte constitutivă a unei fibre textile. [<fr. *fibrille*]

fibrínă *s.f.* substanță organică proteică aflată în sînge și care intervine în procesul de coagulare. [< fr. *fibrine*]

fibrinogén *s.n.* substanță din grupa globulinelor, care intră în compoziția plasmei sîngelui. [<fr. *fibrinogène*]

fibrobetón *s.n.* material de construcție confecționat în plăci din deșeuri de lemn impregnate și din ciment.

fibrociméntt *s.n.* azbociment. [<fr. *fibrociment*]

fibrográf *s.n.* aparat pentru măsurarea lungimii fibrelor de bumbac. [<fr. *fibrographe*]

fibroínă *s.f.* substanță proteică care intră în alcătuirea fibrei de mătase naturală. [<germ. *Fibroin*]

fibróm *s.n.* tumoare benignă care se formează în special în țesutul conjunctiv. [pl. *-oame*. / <fr. *fibrome*]

fibrós *adj.* compus, format din fibre. ○ *(anat.)* *țesut* ~ = țesut elastic compus din fibre conjunctive. [cf. fr. *fibreux*]

fíbulă *s.f.* agrafă de metal cu care se încheiau în antichitate hainele. [<lat. *fibula*, cf. fr. *fibule*]

ficoeritrínă *s.f.* pigment roșu care se găsește în unele alge. [pron. *-co-e-*. / <fr. *phicoérythrine*, cf. gr. *phikos* — algă, *erythros* — roșu]

ficologíe *s.f.* studiul algelor. [cf. fr. *phycologie*]

ficomicéte *s.f. pl.* clasă de ciuperci inferioare cuprinzînd mucegaiurile saprofite și parazite. [<fr. *phycomycètes*]

fictív *adj.* nereal, inexistent; plăsmuit, imaginar. ● aparent; fals. [<fr. *fictif*]

ficționalísm *s.n.* concepție idealistă care afirmă că la baza cunoașterii stau doar simple presupuneri, simboluri, cărora nu li se pot găsi realități corespunzătoare în lumea materială, gîndirea noastră lucrînd numai cu ficțiuni. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *fictionnalisme*]

ficțiúne *s.f.* născocire, creație a imaginației; reprezentare falsă produsă de imaginația cuiva. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *fiction*, lat. *fictio*]

fícus *s.m.* plantă exotică (la noi ornamentală) cu frunze mari, groase, totdeauna verzi și lucioase. [<lat. *ficus*]

fidanțát *s.m.* și *f.* *(rar)* logodnic. [<it. *fidanzato*]

fideicomís *s.n.* dispoziție testamentară prin care testatorul dispune ca moștenitorul sau legatarul său să remită unei terțe persoane o parte din averea pe care i-o lasă. [pron. *-dei-*. / cf. fr. *fidéicommis*, lat. *fideicommissum* <*fidei* — bunei-credințe, *commissum* — lucru încredințat]

fideísm *s.n.* teorie reacționară care dă credinței prioritate față de știință, față de cunoaștere; religie, credință. [pron. *-de-ism*. / <fr. *fidéisme*, cf. lat. *fides* — credință]

fideíst *adj.*, *s.m.* (adept) al fideismului. [pron. *-de-ist*. /< fr. *fidéiste*]

fideiusór *s.m.* cel care garantează pentru altul, obligîndu-se să-i plătească datoriile. [pron. *-de-iu-*. / <lat. *fidejussor*, cf. fr. *fidéjusseur*]

fideiusiúne *s.f.* garanție depusă de cineva pentru datoria altuia. [pron. *-de-iu-*. / cf. lat. *fidejussio*, fr. *fidéjussion*]

fidél *adj.* **1.** care păstrează credință; credincios, devotat. ● *(despre soți)* care nu se înșeală, care nu au legături extraconjugale. **2.** exact; care păstrează, reproduce (ceva) întocmai. [<fr. *fidèle*, cf. lat. *fidelis*]

fidelitáte *s.f.* **1.** statornicie, credință (în convingeri, în sentimente etc.); devotament. **2.** exactitate (în prezentarea, în reproducerea unui text etc.). [cf. fr. *fidélité*, lat. *fidelitas*]

fíder *s.n.* linie electrică care leagă o centrală electrică cu posturile de transformare sau posturile principale de transformare cu cele secundare. (scris și *feeder*. / <engl. *feeder*]

fiduciár *adj. monedă ~ă* = bani de hîrtie cu o valoare convențională și cu putere circulatorie numai în interiorul unei țări; *circulație ~ă* = circulație a monedei fiduciare. [pron. *-ci-ar*. / < fr. *fiduciaire*, lat. *fiduciarius*, cf. *fiducia* — încredere]

fief *s.n.* feudă; proprietate asupra unei feude. ● *(fig.)* poseslune exclusivă, absolută. [pron. *fi-ef*. / <fr. *fief*]

figurá *vb.* I. **1.** *intr.* a fi de față undeva, a lua parte la ceva; a fi pe o listă etc. ● a face figurație la teatru. **2.** *tr.* a ilustra, a reprezenta; a imagina, a închipui. [<fr. *figurer*, it., lat. *figurare*]

figuránt *s.m.* și *f.* artist care participă într-o piesă de teatru, într-un film etc. numai prin prezență sau prin gesturi etc.; *(p. ext.)* persoană secundar într-o operă literară. [cf. fr. *figurant*, it. *figurante*]

figurát *adj. (despre sensul unor cuvinte, al unor expresii)* care este folosit într-un înțeles diferit față de cel propriu, obișnuit (întrebuințat astfel de obicei în scopuri afective, expresive etc.). ● *(despre stil)* bogat în figuri poetice. [cf. fr. *figuré*, lat. *figuratus*]

figurativ *adj.* **1.** cu figuri de stil; figurat. **2.** *(despre unele arte)* bazat pe reprezentarea plastică a realității. [cf. fr. *figuratif*, lat. *figurativus*]

figurație *s.f.* **1.** totalitatea figuranților (dintr-o piesă de teatru, dintr-un film etc.). **2.** folosirea unor note străine de armonia inițială a unei piese muzicale. [gen. *-iei*. var. *figurațiune* s.f. / cf. fr. *figuration*, it. *figurazione*, lat. *figuratio*]

figúră *s.f.* **1.** chip, față, obraz. **2.** formă exterioară a unui corp, a unei ființe; imaginea plastică (desenată, pictată, sculptată) a unui corp. ○ *~ geometrică* = ansamblu de puncte, linii și suprafețe. ● carte de joc pe care sînt imprimate diferite semne și personaje (valet, damă etc.). ● fiecare dintre piesele de șah (cu o formă caracteristică). **3.** persoană; personalitate. **4.** personaj reprezentativ, tipic al unei opere literare. **5.** reprezentare, imagine simbolică sau alegorică. ○ *~ de stil* (sau *poetică*) = procedeu stilistic prin care se schimbă sensul propriu al unui cuvînt. ● *figurile silogismului* = forme de silogism determinate de poziția termenului mediu în premise. **6.** poziție, mișcare (la dans, la scrimă etc.). [<it., lat. *figura*]

figurínă *s.f.* figură (2) mică (mai ales statuetă) de porțelan, de bronz etc.; bibelou. [<it. *figurina*, fr. *figurine*]

figurist *s.m.* persoană specializată în lucrări de artă care reprezintă figuri de oameni sau de animale. [<fr. *figuriste*]

fílă *vb.* I. **1.** *tr.* a transforma un material textil în fire sau în ață. **2.** *tr.* a răsfira în mînă, pe rînd, cărțile de joc. **3.** *tr.* a urmări (pe cineva) discret, fără a fi observat de acesta. **4.** *tr. (muz.)* a crește treptat de la piano pînă la forte și a descrește în același fel o notă prelungită. **5.** *tr.* a tăia șuvițe de păr pentru a-l rări. **6.** *tr. (mar.)* a lăsa să iasă liber lanțul ancorei. **7.** *intr. (despre fitilul de lampă; p. ext., despre lămpi)* a arde cu pîlpîiri și scoțînd fum. **8.** *tr.* a zbura orizontal, la înălțime mică, reducînd viteza pentru aterizare. [<fr. *filer*, it. *filare*]

filactéră *s.f. (ant.)* fîșie de pergament pe care se scriau versete biblice, la vechii evrei, și care în timpul rugăciunii era pusă pe frunte și pe brațul stîng. [<fr. *phylactère*, gr. *phylakterion* — antidot]

filáj *s.n.* **1.** efect de clipire, datorat unei viteze prea mici a obturatorului aparatului de proiecție cinematografică. **2.** *(fig.)* urmărire discretă (a cuiva). [<fr. *filage*]

filamént *s.n.* **1.** formație filiformă a unor celule animale sau vegetale. ● parte a staminei care susține antera. **2.** conductor subțire, de obicei de metal, care devine incandescent cînd este străbătut de un curent electric. [pl. *-te*, *-turi*. /<fr. *filament*]

filamentós *adj.* care are filamente (1), format din filamente (1). [cf. fr. *filamenteux*]

filantróp *s.m.* și *f.* om care practică filantropia; om darnic, mărinimos. [cf. fr. *philanthrope*, gr. *philanthropos* <*philos* — prieten, *anthropos* — om]

filantrópic *adj.* de filantrop, de filantropie. [cf. fr. *philanthropique*]

filantropíe *s.f.* caritate, dărnicie; binefacere (făcută uneori pentru a arăta ostentativ mărinimie). [gen. *-iei*. / cf. fr. *philanthropie*]

filáre *s.f.* acțiunea de a fila și rezultatul ei. [<*fila*]

filarmónică *adj. f. (în expr.) societate filarmonică* = asociație pentru cultivarea și răspîndirea artelor, în special a muzicii; *orchestră filarmonică* (și *s.f.*) = orchestră simfonică formată din muzicanți profesioniști. [cf. fr. *philharmonique*, gr. *philein* — a iubi, *harmonia* — armonie]

filarmonist *s.m. (rar)* instrumentist care face parte dintr-o orchestră filarmonică. [cf. *filarmonică*]

filát *s.n.* transformare în fire a unor fibre textile; filare. [<*fila*]

filatélic *adj.* referitor la filatelie; de filatelie. [<fr. *philatélique*]

filatelie *s.f.* colecționare de timbre și de mărci poștale. [gen. *-iei*. / <fr. *philatélie*, cf. gr. *philein* — a iubi, *ateleia* — taxă de transport]

filatelíst *s.m.* și *f.* colecționar de timbre și de mărci poștale. [<fr. *philatéliste*]

filatór *s.m.* și *f.* persoană care lucrează la filarea fibrelor textile. [cf. fr. *filateur*]

filatúră *s.f.* unitate industrială în care fibrele textile sînt transformate în fire. [cf. it. *filatura*, fr. *filature*]

filé *s.n.* **1.** carne de bună calitate, din lungul șirei spinării unei vite sau a unui pește. ● mîncare pregătită din astfel de carne. **2.** tricot cu orificii uniform repartizate pe suprafața lui. [<fr. *filet*]

filét *s.n.* **1.** șanț realizat pe suprafața unei piese cilindrice sau conice, care servește la înșurubarea acesteia într-altă piesă; ghivent. **2.** ramificație de la extremitatea nervilor. [pl. *-turi*, *-te*. / <fr. *filet*]

filetá *vb.* I. *tr.* a executa un filet. [<fr. *fileter*]

filetáre *s.f.* acțiunea de a fileta și rezultatul ei; ghiventuire. [<*fileta*]

filétă *s.f.* unealtă folosită în lucrările de legătorie, pentru aplicarea de ornamente aurite pe cotorul și pe coperta cărților. [<fr. *filet*]

filéu *s.n.* țesătură în formă de rețea, cu ochiuri pătrate; plasă. ● (*la tenis, volei* etc.) plasă dreptunghiulară, întinsă între doi stîlpi, care desparte în două terenul de joc. ● plasă, rețea subțire și deasă cu care se leagă părul. [<fr. *filet*]

filiál *adj.* de fiu; ca de fiu; fiesc. [pron. *-li-al.* / <fr. *filial*]

filiálă *s.f.* 1. secție a unei instituții, a unei întreprinderi etc. recunoscută ca persoană juridică, care exercită anumite funcții date de instituția centrală pentru un teritoriu, pentru o anumită țară etc. 2. organizație dependentă de o organizație superioară și controlată de aceasta. [pron. *-li-a-.* / <fr. *filiale*, it. *filiale*]

filiáție *s.f.* înrudire în linie descendentă; descendență. ● *(fig.)* legătură stabilită între fapte, între lucruri care derivă unul din altul. [pron. *-li-a-ți-e.* gen. *-iei.* var. *filiațiune* s.f. / cf. fr. *filiation*, lat. *filiatio*]

filiéră *s.f.* 1. piesă cu găuri prin care se trage un material în fire sau în bare. ● piesă prevăzută cu găuri foarte mici, servind la filarea mătăsii artificiale. 2. dispozitiv pentru tăierea unui ghivent. 3. *(fig.)* drum, cale, fir, succesiune, mijlocire. ● succesiunea gradelor într-o carieră. [pron. *-li-e-.* / <fr. *filière*, cf. it. *filiera*]

filiformă *adj.* în formă de fir. ● *papile ~e* = papilele care se găsesc în mucoasa limbii. [<fr. *filiforme*]

filigrán *s.n.* 1. lucrătură artistică de aurărie sau argintărie, formată din fire subțiri întrețesute și avînd aspect de broderie fină. 2. desen de fond, transparent, imprimat pe hîrtie (mai ales pe monede de hîrtie, pe timbre etc.). [var. *filigrană* s.f. / <fr. *filigrane*, it. *filigrana*]

filigrană *vb.* I. *tr.* a lucra un obiect în filigran. [<fr. *filigraner*]

filigranát *adj.* 1. *(despre obiecte)* lucrat în filigran (1). 2. *(despre hîrtie)* cu filigran. [cf. fr. *filigrané*]

filigranist *s.m.* artist, lucrător specializat în executarea filigranelor. [<fr. *filigraniste*]

filípică *s.f.* *(liv.)* discurs, cuvîntare cu caracter acuzator pronunțată împotriva cuiva. [cf. lat. *philippicae* <*Philipp* n.p.]

filistín *s.m.* om fățarnic, retrograd, îngîmfat și mărginit, refractar la idei noi. [<fr. *philistin*]

filistinism *s.n.* concepție de filistin; purtare, gîndire de filistin. [cf. fr. *philistinisme*]

filít *s.n.* rocă metamorfică de culori variate, cu șistozitate pronunțată, care ia naștere din metamorfozarea argilelor. [<it. *fillite*]

film *s.n.* 1. peliculă subțire, flexibilă și transparentă, de celuloid, acoperită cu un strat de material fotosensibil, folosită în fotografie, radiografie etc. ● bandă folosită pentru înregistrarea și reproducerea pe ecran a imaginilor; peliculă. 2. arta cinematografică. ● *(fig.)* succesiune de imagini. 3. strat de fluid întins pe suprafața unui corp solid sau lichid. [pl. *-me, -muri.* / <fr., engl. *film*]

filmá *vb.* I. *tr.* a înregistra (ceva) pe o peliculă cinematografică; a cinematografia. [<fr. *filmer*]

filmáre *s.f.* acțiunea de a filma și rezultatul ei. [< *filma*]

filmogénic *adj.* care are un efect frumos în film. ● *(despre persoane)* care are însușiri fizice favorabile pentru a fi filmat. [< fr. *filmogénique*]

filmología *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul filmelor și al influențelor lor sociale. [gen. *-iei.* / <fr. *filmologie*]

filmotécă *s.f.* colecție de filme de cinematograf, de fotografii etc. ● încăpere special amenajată pentru păstrarea filmelor. [<fr. *filmothèque*, cf. fr. *film*, gr. *theke* — dulap]

filmpac *s.n.* pachet de filme fotografice plane, introdus într-o casetă specială care se poate adapta la un aparat fotografic. [<germ. *Filmpack*]

filo- element de compunere savantă însemnînd „prieten", „iubitor". [<fr. *philo*, gr. *philos* — prieten]

filobúz *s.n.* troleibuz. [<it. *filobus*]

filodéndron *s.m.* plantă decorativă exotică, cu frunze mari și rădăcini aeriene. [var. *filodendru* s. m. / <fr. *philodendron*]

filodoxíe *s.f.* termen inventat de Kant, cu înțeles peiorativ, spre a arăta înclinația pentru argumentarea adevărului. [gen. *-iei.* / <germ. *Philodoxie*]

filofág *adj.* *insecte ~e* = insecte dăunătoare care se hrănesc cu frunzele vegetalelor. [<fr. *phyllophage*, cf. gr. *phyllon* — frunză, *phagein* — a mînca]

filogenétic *adj.* referitor la filogenie. [<fr. *phylogénétique*]

filogenéză *s.f.* filogenie. [cf. fr. *phylogenèse*, lat. *filum* — fir, *genesis* — origine]

filogenie *s.f.* procesul evoluției formelor organice ale unei specii ori ale unui grup de animale sau de plante din momentul apariției vieții pe pămînt. ● ramură a biologiei care studiază filiația speciilor și dezvoltarea lor în cursul vremii. [gen. *-iei.* / <fr. *phylogénie*]

filológ *s.m.* specialist în filologie. [cf. fr. *philologue*]

filológic *adj.* referitor la filologie. [<fr. *philologique*]

filologie *s.f.* disciplină care studiază cultura scrisă a popoarelor și mai ales textele vechi și limba în care acestea au fost scrise. [gen. *-iei.* / <fr. *philologie*, cf. gr. *philos* — prieten, *logos* — vorbire]

filomélă *s.f.* *(rar)* privighetoare. [<fr. *philomèle*, cf. gr. *Filomela*, fiica lui Pandion, regele Atenei]

filón *s.n.* depunere a unui minereu în crăpăturile scoarței pămîntești. [<fr. *filon*, it. *filone*]

filotaxíe *s.f.* capitol al botanicii care studiază modurile în care sînt așezate frunzele pe tulpină și pe ramuri. [cf. gr. *phyllon* — frunză, *taxis* — așezare]

filotéhnic *adj.* care iubește artele, tehnica, iubitor de arte. [<fr. *philotechnique*]
filotehníe *s.f.* înclinație deosebită pentru arte și invenții tehnice. [gen. *-iei.* / <fr. *philotechnie*, cf. gr. *philos* — prieten, *techne* — meșteșug]
filoxéră *s.f.* insectă parazită care atacă rădăcina viței de vie; *(p. ext.)* boală cauzată viței de vie de această insectă. [<fr. *phylloxéra*, cf. gr. *phyllon* — frunză, *xeros* — uscat]
filozóf *s.m.* și *f.* **1.** specialist în filozofie; gînditor. **2.** *(fig.)* înțelept; om echilibrat. [pl. *-ofi*, *-oafe*. var. *filosof* s.m. și f. / cf. lat. *philosophus*, gr. *philosophos* <*philos* — prieten, *sophia* — înțelepciune]
filozofá *vb.* I. *intr. (fam.)* a face filozofie, a face reflecții asupra vieții și asupra aspectelor ei. [var. *filosofa* vb. I. / cf. fr. *philosopher*, lat. *philosophari*]
filozofálă *adj. f. piatră* ~ = substanță despre care alchimiștii credeau că poate transforma toate metalele în aur sau argint; *(fig.)* descoperire, idee extraordinară. [cf. fr. *philosophale*]
filozofárd *s.m.* (persoană) care face paradă de ideile sale filozofice. [<fr. *philosophard*]
filozofém *s.n. (fil.)* principiu filozofic. [<fr. *philosophème*]
filozófic *adj.* referitor la filozofie. [var. *filosofic* adj. / cf. lat. *philosophius*, fr. *philosophique*]
filozofíe *s.f.* **1.** teorie de cea mai mare generalitate asupra existenței și cunoașterii, a cărei problemă fundamentală este raportul dintre materie și gîndire, dintre existență și conștiință; în funcție de răspunsul dat acestei probleme fundamentale, sistemele filozofice sînt fie materialiste, fie idealiste. ○ *filozofia marxist-leninistă* = știința despre legile cele mai generale de dezvoltare ale naturii, ale societății și ale gîndirii, concepția științifică despre lume, societate și gîndire a partidului revoluționar al clasei muncitoare. ● una dintre formele conștiinței sociale. **2.** totalitatea principiilor metodologice care stau la baza unui anumit domeniu al științei. **3.** comportare, fel de a reacționa al cuiva în fața unor lovituri, a unor nenorociri etc.; fel al cuiva de a privi lumea și viața. **4.** *(fam.)* problemă greu de rezolvat. [gen. *-iei*. var. *filosofie* s.f. / <lat., gr. *philosophia*<*philein* — a iubi, *sophia* — înțelepciune, cf. fr. *philosophie*]
filtrá *vb.* I. *tr.* **1.** a trece un lichid printr-un filtru (pentru a separa corpurile străine, impuritățile etc.). **2.** a separa radiațiile de anumite lungimi de undă din alte radiații. [<fr. *filtrer*, it. *filtrare*]
filtrábil *adj.* care se poate filtra. ○ *virus* ~ = virus filtrant. [cf. fr. *filtrable*]
filtráj *s.n.* faptul de a filtra; *(spec.; fiz.)* separare a anumitor radiații, a anumitor unde. [cf. fr. *filtrage*]
filtránt *adj.* care filtrează. ● *(rar)* capabil să treacă printr-un filtru. ○ *virus* ~ = virus care poate să treacă prin filtrele cele mai fine. [<fr. *filtrant*]
filtráre *s.f.* acțiunea de a filtra și rezultatul ei; filtrație, filtraj. [<*filtra*]
filtrát *s.n.* lichid obținut prin filtrare. [cf. fr. *filtrat*]
filtrație *s.f.* filtrare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *filtration*]
filtru[1] *s.n.* **1.** dispozitiv, aparat pentru separarea unui fluid de substanțele solide aflate în el în suspensie. **2.** mediu care filtrează radiațiile. ● sistem de circuite electrice, sonore etc. cu care se filtrează oscilațiile de anumite frecvențe. **3.** dispozitiv prin care se strecoară cafeaua fiartă; *(p. ext.)* cafeaua obținută prin acest sistem. [pl. *-re*, *-ruri*. / cf. fr. *filtre*, it. *filtro*, lat. *filtrum*]
filtru[2] *s.n. (rar)* băutură socotită de superstițioși ca avînd puteri magice, printre care și aceea de a insufla iubire sau alte pasiuni. [cf. fr. *philtre*, gr. *philtron* — băutură]
fimóză *s.f.* inflamație a țesuturilor din jurul glandului. [cf. fr., gr. *phimosis*]
fin *adj.* **1.** subțire; delicat. ● mărunt. ● curat, pur; neamestecat. **2.** foarte sensibil, delicat. ● manierat, elegant, bine-crescut. ● subtil, ingenios; isteț, dibaci, șiret. [<fr. *fin*, it. *fino*]
final *adj.* **1.** de (la) sfîrșit. **2.** care arată, exprimă scopul. ○ *propoziție* ~*ă* (și *s.f.*) = propoziție circumstanțială care arată în ce scop are loc acțiunea propoziției regente; *conjuncție* ~*ă* = conjuncție care introduce o propoziție finală. // *s.n.* **1.** încheiere, sfîrșit (al unei opere, al unei lucrări, al unei întîmplări etc.). ● ultima parte a unui concert, a unei simfonii etc. **2.** v. f i n a l ă (2). [cf. lat. *finalis*, fr. *final*, it. *finale*]
finálă *s.f.* **1.** întîlnire care constituie sfîrșitul decisiv al unei competiții. **2.** ornament tipografic așezat la sfîrșitul unui capitol. [var. *final* s.n. / <fr. *final*, it. *finale*]
finalísm *s.n. (fil.)* teorie filozofică idealistă care susține că întreaga desfășurare a fenomenelor din natură urmărește un anumit scop final și realizează un scop prestabilit, negînd astfel existența legilor obiective. [cf. fr. *finalisme*]
finalíst *s.m.* și *f.* **1.** partizan al finalismului. **2.** sportiv care participă la o finală. [cf. fr. *finaliste*]
finalitáte *s.f.* scop, țintă către care tinde o activitate. [cf. fr. *finalité*]
finalménte *adv.* în cele din urmă. [<fr. *finalement*, it. *finalmente*]
finalizá *vb.* I. *tr.* a face, a pregăti ceva într-un anumit scop. [<fr. *finaliser*]
financiár *adj.* referitor la circulația banilor, a creditelor etc.; *(p. ext.)* bănesc. // *s.m.* și *f.* **1.** specialist în operații financiare. **2.** bancher; capitalist. [pron. *-ci-ar*. / <fr. *financier*, it. *finanziario*]
finanțá *vb.* I. *tr.* a susține cu bani, a da bani (unei persoane, unei întreprinderi etc.) ● *(fam.)* a împrumuta cu bani (pe cineva). [<fr. *financer*]
finanțátor *s.m. (rar)* cel care finanțează o persoană, o instituție etc. [<*finanța*]
finánțe *s.f. (de obicei la pl.)* **1.** relații economice, exprimate valoric, care apar în procesul repartiției produsului social, în legătură cu satisfacerea nevoilor colec-

tive ale societății. ● totalitatea mijloacelor financiare ale unei întreprinderi. 2. totalitatea posesorilor de mari valori financiare. ● *(fam.)* averea bănească a unei persoane particulare. [cf. fr. *finance*, it. *finanza*]

fine *s.n. (liv.)* sfîrșit. ○ *în ~* = în sfîrșit; *(muz.) al ~* = pînă la capăt. [<it. *fine*, cf. fr. *fin*, lat. *finis*]

finét *s.n.* țesătură de bumbac pufoasă din care se fac obiecte de lenjerie. [<fr. *finette*]

finețe *s.f.* 1. calitatea a ceea ce este fin; delicatețe. 2. *(text.)* raport care se stabilește între lungimea unui fir și greutatea lui; *(p. ext.)* calitate superioară a unui fir, a unei țesături etc. ● cantitatea de metal prețios dintr-un aliaj, exprimată sub formă de părți la mie. 3. *(fig.)* subtilitate, putere de pătrundere; ingeniozitate. [pl. *-țuri*, *-ți*. var. *fineță* s.f./ <it. *finezza*, cf. fr. *finesse*]

finisá *vb.* I. *tr.* a da forma definitivă unui produs sau unei lucrări. [p.i. *-sez.* / după fr. *finissant*, *finissage*, *finition*]

finisáj *s.n.* finisare. [pl. *-je*, *-juri*. / <fr. *finissage*]

finisáre *s.f.* acțiunea de a finisa și rezultatul ei; finisaj. [<*finisa*]

finisór[1] *s.n. (tehn.)* mașină folosită pentru distribuirea, bătătorirea și nivelarea stratului de beton la executarea șoselelor. [cf. fr. *finisseuse*]

finisór[2] *s.m.* și *f.* muncitor specialist în operațiile de finisaj. [cf. fr. *finisseur*]

finiș *s.n.* partea finală a unei probe; capacitatea unui sportiv de a sfîrși puternic o întrecere. [<engl. *finish*]

finit *adj.* 1. care nu depășește valori oricît de mari; mărginit, limitat. 2. *(despre produse)* care a suferit toate operațiile de prelucrare; terminat. // *s.n.* categorie a lucrurilor, fenomenelor și proceselor concrete limitate în spațiu și în timp. [cf. fr. *fini*, lat. *finitus*]

finitism *s.n.* concepție metafizică care susține că universul este mărginit. [<fr. *finitisme*]

fiólă *s.f.* mic flacon de sticlă închis ermetic, în care se păstrează mai ales medicamente (injectabile). ● sticlă mică. [pron. *fi-o-*. / <fr. *fiole*]

fiórd *s.n.* golf marin adînc și strîmt, cu maluri abrupte, care se întîlnește mai ales pe coasta de apus a Norvegiei. [pron. *fi-ord*. / <fr., nvg. *fjord*, *fiord*]

fiorin *s.m.* monedă de argint în vechiul Imperiu austro-ungar; nume dat diferitelor monede cu circulație în unele țări. [pron. *fio-*. / <it. *fiorino*]

fioritúră *s.f.* notă sau grup de note care servesc să împodobească melodia, executîndu-se după fantezia interpretului; înfloritură. [pron. *fio-*. / <it. *fioritura*]

firmament *s.n. (liv.)* bolta cerului. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *firmament*, it. *firmamento*, lat. *firmamentum*]

firmá *s.f.* 1. inscripție pe o placă, pe un zid etc. cuprinzînd denumirea și destinația unui magazin, a unei instituții etc. 2. nume sub care se întreprinde o afacere comercială în țările capitaliste. [cf. germ. *Firma*, it. *firma*]

firnís *s.n.* soluție folosită ca grund în lemnărie sau la prepararea vopselelor, a chiturilor etc. [<germ. *Firnis*]

fișă *s.f.* piesă de metal de formatul unei monede, care se introduce în mecanismul unui telefon public automat pentru a putea vorbi. ● placă mică (de metal, de os etc.) rotundă sau pătrată etc. întrebuințată ca marcă de plată la jocul de cărți, în localurile de consumație etc. [cf. fr. *fiche*]

fisc *s.n.* administrare a impozitelor unui stat; serviciu de percepere a impozitelor. [<fr. *fisc*, it. *fisco*, lat. *fiscus*]

fiscál *adj.* referitor la fisc, de fisc. [cf. fr. *fiscal*, it. *fiscale*, lat. *fiscalis*]

fiscalísm *s.n.* politică financiară caracteristică unui stat capitalist, manifestată prin exagerarea drepturilor fiscului și mărirea peste măsură a sarcinilor fiscale ale contribuabililor. [<*fiscal*]

fiscalitáte *s.f.* sistem de legi, de dispoziții, de măsuri etc. referitoare la fisc. [cf. fr. *fiscalité*]

fisioná *vb.* I. *tr.* a provoca fisiunea unui element prin bombardarea cu anumite particule elementare, a diviza un nucleu atomic în mai multe părți. [pron. *-si-o-*./ <fr. *fissioner*]

fisionábil *adj. (despre substanțe)* al cărui nucleu poate fi fisionat. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *fissionable*]

fisionáre *s.f.* acțiunea de a fisiona și rezultatul ei; fisiune. [pron. *-si-o-*. / <*fisiona*]

fisiúne *s.f.* reacție nucleară (provocată sau, rar, spontană) în care are loc ruperea unui nucleu atomic greu în două părți de greutăți atomice mijlocii. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *fission*, germ. *Fission*]

fístulă *s.f.* 1. canal supurativ accidental rămas în urma închiderii unui abces. ● canal făcut pe cale chirurgicală, care unește un organ intern cu exteriorul. 2. ulcerație adîncă în țesuturile organismului. [<lat. *fistula*, fr. *fistule*]

fistulós *adj.* cu fistule; găunos, poros. ● *(despre tulpină, pețiol* etc.) care este alungit și gol pe dinăuntru. [cf. lat. *fistulosus*, fr. *fistuleux*]

fisurá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a produce sau a căpăta fisuri. [<fr. *fissurer*]

fisuráre *s.f.* acțiunea de a (se) fisura și rezultatul ei; fisură. [<*fisura*]

fisúră *s.f.* crăpătură (îngustă), plesnitură (în metal, în beton, pe piele etc.). [cf. fr. *fissure*, lat. *fissura*]

fiș *s.n.. (poligr.)* amestecătură de litere, de caractere și de corpuri diferite, provenite dintr-o formă stricată. [<germ. *Fisch*]

fișá *vb.* I. *tr.* a face, a alcătui fișe (asupra unui material, asupra unor cărți etc.). [p.i. *-șez.* / <*fișă*]

fișáre *s.f.* acțiunea de a fișa și rezultatul ei. [<*fișa*]

fișă *s.f.* 1. foaie de hîrtie, bucată de carton etc. pe care se scriu însemnări, cuvinte, pe care se extrag citate etc.; foaie de carton care cuprinde datele bibliografice asupra unei cărți dintr-o bibliotecă; foaie care conține note, observații, detalii documentare. ● act care cuprinde datele personale ale cuiva. ○ *fișă de sănătate* =

foaie în care se trec datele în legătură cu sănătatea cuiva. 2. ştecher. [<fr. *fiche*]

fişiér *s.n.* colecţie de fişe; catalog, repertoriu întocmit pe fişe. ● dulap, cutie unde se ţin fişe (1). [pron. *-şi-er*. /<fr. *fichier*]

fişiu *s.n. (rar)* batic subţire de mătase. [var. *fişu* (pron. *fi-şu*) s.n. / <fr. *fichu*]

fiting *s.n.* piesă de asamblare, demontabilă, folosită la conductele metalice pentru fluide. [<engl. *fitting*]

fitobiologíe *s.f. (biol.)* disciplină care se ocupă cu studiul plantelor; biologie botanică. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *phytobiologie*, gr. *phyton*—plantă, *bias* — viaţă, *logos* — vorbire]

fitocenologíe *s.f.* ramură a botanicii care studiază grupările naturale ale plantelor. [gen. *-iei*. /<fr. *phytocénologie*]

fitocenóză *s.f.* grupare naturală a tuturor plantelor care trăiesc într-un anumit mediu. [< fr. *phytocénose*, gr. *phyton*— plantă, *koinos* — comun]

fitochimíe *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul proceselor chimice din plante; chimie vegetală. [gen. *-iei*. /<fr. *phytochimie*, cf. gr. *phyton* — plantă]

fitocíd *adj., s.n.* (substanţă) care poate produce moartea plantelor sau a organelor lor. [<fr. *phytocide*]

fitoclimát *s.n.* climat care se caracterizează prin diferite forme de viaţă. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *phytoclimat*]

fitofág *adj. (despre animale)* care se hrăneşte cu materii vegetale. [cf. fr. *phytophage*, gr. *phyton* — plantă, *phagein* — a mînca]

fitofiziologíe *s.f.* fiziologia plantelor. [pron. *-zi-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *phytophysiologie*]

fitogén *adj. (biol.)* care este produs din sau în plante. [cf. fr. *phytogène*, gr. *phyton* — plantă, *gennan* — a naşte]

fitogeografíe *s.f. (geogr.)* disciplină care studiază răspîndirea plantelor pe suprafaţa globului terestru; geobotanică. [pron. *ge-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *phytogéographie*]

fitogeosféră *s.f.* suprafaţa terestră ocupată de plante. [pron. *-ge-o-*. pl. *-re*. / cf. gr. *phyton* — plantă, *ge* — pămînt, *sphaira* —sferă]

fitohormón *s.m.* hormon vegetal. [cf. gr. *phyton* — plantă, *hormao* — a excita]

fitologíe *s.f. (biol.)* botanică. [pl. *-ii*, gen. *-iei*./ <fr. *phytologie*, cf. gr. *phyton*— plantă, *logos* — ştiinţă]

fitopaleontologíe *s.f.* ramură a paleontologiei care reconstituie, pe baza resturilor fosile, şi studiază plantele care au existat în perioadele geologice trecute. [pron. *-le-on-*. pl. *-ii*, gen. *-iei*. / <fr. *phytopaléontologie*]

fitopatologíe *s.f.* ramură a biologiei care studiază bolile plantelor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *phytopathologie*, gr. *phyton* — plantă, *pathos* — boală, *logos* — vorbire]

fitoplanctón *s.n.* totalitatea plantelor acvatice inferioare care intră în alcătuirea unui plancton. [cf. germ. *Phytoplankton*]

fitosociologíe *s.f.* ramură a botanicii care studiază grupările vegetale. v. f i t o c e n o l o g i e. [<cf. fr. *phytosociologie*]

fitotéhnic *adj.* care se referă la fitotehnie, de fitotehnie. [cf. fr. *phytotechnique*]

fitotehníe *s.f.* ştiinţă care se ocupă cu tehnica culturii plantelor de cîmp. [gen.*-iei* / cf. fr. *phytotechnie*, cf. fr. *phyton* — plantă, *techne* — artă]

fitoterapíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu mijloacele de prevenire şi de combatere a bolilor, a paraziţilor şi a dăunătorilor plantelor cultivate. [gen. *-iei*. / cf. germ. *Phytotherapie* < gr. *phyton* — plantă, *therapeia* — tratament]

fitotóxic *adj., s.n.* (substanţă) care otrăveşte plantele. [cf. fr. *phytotoxique*]

fitotoxínă *s.f.* toxină vegetală. [<germ. *Phytotoxin*]

fitotrón *s.n.* instalaţie specială prin care se pot crea condiţii foarte variate pentru diferite experimentări cu plante din orice regiune a globului. [<germ. *Phytotron*]

five-o'clóck *s.n.* ceai, însoţit de o gustare care se ia la ora cinci după-amiază. ● petrecere făcută după amiaza, în jurul orei cinci. [pron. *fai-vo-cloc*. / < engl. *five-o'clock* — ora cinci precis]

fix *adj.* **1.** *(adesea adv.)* care nu se poate mişca sau muta; neclintit, nemişcat. **2.** neschimbat, care nu se schimbă, nu variază. **3.** care nu se descompune. ● care se elimină cu greu. **4.** precis, exact. [<fr. *fixe*, cf. lat. *fixus*]

fixá *vb.* I. *tr.* **1.** a face să fie fix, nemişcat; a înţepeni, a întări (undeva). ● a privi ţintă pe cineva sau ceva. ● *refl.* a se stabili undeva, a se statornici. **2.** a stabili, a hotărî. **3.** a dizolva sărurile de argint nedescompuse de lumină, de pe un material fotografic. **4.** a face să intre colorantul într-o fibră textilă, astfel încît el să reziste la spălare, la lumină etc. [<fr. *fixer*]

fixáj *s.n.* operaţie prin care o imagine fotografică este făcută inalterabilă la lumină; fixare. [<fr. *fixage*]

fixáre *s.f.* acţiunea de a (se) fixa şi rezultatul ei; fixaj. [<*fixa*]

fixatív *s. n.* **1.** soluţie cu care se fixează pe hîrtie desenele făcute în cărbune sau în creion, ferindu-le astfel de ştergere. **2.** soluţie pentru păr care fixează forma coafurii. [cf. fr. *fixatif*]

fixatór *adj., s.m.* (substanţă) care face inalterabilă la lumină o imagine fotografică. // *s.m.* **1.** substanţă folosită la fixarea coloranţilor pe fibră. **2.** piesă folosită la lucrări de asamblare. **3.** dispozitiv mecanic pentru manevrarea şi înzăvorîrea acelor macazului. [cf. fr. *fixateur*]

fíxism *s.n.* teorie biologică neştiinţifică prin care se susţine ideea că speciile de animale şi de vegetale nu evoluează. [cf. fr. *fixisme*]

fíxist *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al fixismului. [cf. fr. *fixiste*]

fixitáte *s.f.* starea, caracterul a tot ceea ce este fix; imobilitate, nemişcare, înţepeneală, imuabilitate. [cf. fr. *fixité*]

fízic *adj.* **1.** referitor la corpul omului şi la activitatea musculară. **2.** referitor la materie, material; concret. ○ *geografie ~ă* = ramură a geografiei care studiază natura suprafeţei terestre şi a mediului geografic. **3.** referitor la metodele fizicii,

la fenomenele pe care le studiază fizica. // *s.n.* înfățișare, aspect exterior al (corpului) unei persoane. [<fr. *physique*, lat. *physicus*, gr. *physikos*]

fizică *s.f.* știință care se ocupă cu studiul structurii și al proprietăților materiei, cu formele mișcării ei și cu legile generale ale fenomenelor naturii anorganice. [gen. *-cii*. / <fr. *physique*, lat. *physica*, gr. *physikos* <*physis* — natură]

fizician *s.m.* și *f.* specialist în fizică. [pron. *-ci-an*. / cf. fr. *physicien*]

fiziocrát *s.m.* și *f.* adept al unei doctrine economice burgheze apărute în secolul al XVIII-lea în Franța, care socotea natura drept unicul izvor de avuție și munca agricolă drept singura producătoare de valori noi. [pron. *-zi-o-*. / <fr. *physiocrate*, cf. fr. *physis* — natură, *kratos* — forță]

fiziocrátic *adj.* care aparține concepției fiziocraților, privitor la fiziocrați. [<fr. *physiocratique*]

fiziocratísm *s.n.* doctrina economică a fiziocraților. [<fr. *physiocratisme*]

fiziografíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul caracteristicilor exterioare ale pământului. [gen. *-iei*. / <fr. *physiographie*]

fiziolatríe *s.f.* închinare la fenomenele naturii. [gen. *-iei*. / <fr. *physiolatrie*]

fiziológ *s.m.* specialist în fiziologie. [cf. germ. *Physiologe*, fr. *physiologue*]

fiziológic *adj.* referitor la fiziologie. ○ *ser* ~ = lichid preparat steril din apă și sare, cu compoziție asemănătoare serului sanguin; este folosit în special pentru injecții. [<fr. *physiologique*]

fiziologie *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul funcțiilor organismului animal și vegetal. [gen. *-iei*. / <fr. *physiologie*, cf. gr. *physis* — natură, *logos* — vorbire]

fiziologíst *s.m.* și *f.* *(rar)* fiziolog. [<fr. *physiologiste*]

fizionomíe *s.f.* **1.** expresie particulară a trăsăturilor feței cuiva; chip, figură. **2.** *(fig.)* structură, înfățișare caracteristică (a unei epoci, a unei colectivități de oameni etc.). [gen. *-iei*. / cf. fr. *physionomie*, gr. *physis* — natură, *nomos* — lege]

fizionomíst *s.m.* și *f.* prețins cunoscător al caracterului omenesc (pe care îl determină numai după trăsăturile feței). [cf. fr. *physionomiste*]

fiziopatologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul fiziologiei organismului în timpul bolii. [<fr. *physiopathologie*]

fizioterapíe *s.f.* tratament medical făcut cu ajutorul agenților fizici naturali. [gen. *-iei*. / <fr. *physiothérapie*, cf. gr. *physis* — natură, *therapeia* — tratament]

flábel *s.n.* *(ant.)* evantai mare făcut din pene, pe care îl purta un sclav. [<lat. *flabellum*]

flácid *adj.* flasc. ● *(despre tulpini)* crescut drept, dar care mai târziu se îndoaie dintr-o cauză oarecare. [<lat. *flaccidus*]

flacón *s.n.* sticluță (închisă ermetic) în care se ține medicamente, parfumuri etc. [<fr. *flacon*]

flagél *s.n.* **1.** *(rar)* bici; mănunchi de nuiele cu care era bătut cineva. **2.** *(fig.)* nenorocire mare, dezastru, calamitate; molimă, boală, **3.** excrescență care la naștere din tulpină și se extinde la suprafața pământului, dând frunze și rădăcini, și înflorind abia în al doilea an. [<lat. *flagellum*]

flagelá *vb.* I. *tr.* **1.** a biciui (în public). ● a supune la bătăi, la lovituri de bici. **2.** *(fig.)* a biciui, a ataca (prin vorbă, prin scris). [<lat., it. *flagellare*, cf. fr. *flageller*]

flagelárе *s.f.* acțiunea de a flagela și rezultatul ei; flagelație. [<*flagela*]

flagelație *s.f.* flagelare. [gen. *-iei*. var. *flagelațiune* s.f. / cf. lat. *flagellatio*, fr. *flagellation*]

flagránt *adj.* evident, izbitor; incontestabil. ● ~ *delict* = delict descoperit în momentul făptuirii lui sau înainte ca efectele lui să fi trecut. [<fr. *flagrant*]

flagránță *s.f.* caracterul a ceea ce este flagrant; evidență, incontestabilitate. [<fr. *flagrance*]

flăier *s.n.* mașină de tors fire groase. [pron. *fla-ier*. / <engl. *flyer*]

flajeolét *s.n.* **1.** instrument muzical asemănător cu flautul. **2.** sunet de vioară sau de violă, produs prin apăsarea coardei cu degetul aproape de căluș. [pron. *-je-o-*. var. *flageolet* s.n. / cf. fr. *flageolet*, it. *flagioletto*, germ. *Flageolett*]

flámă *s.f.* *(rar)* flacără. [cf. fr. *flamme*, lat. *flamma*]

flambá *vb.* I. *tr.* **1.** a trece prin flacără (instrumente chirurgicale etc.) pentru a steriliza. **2.** a îndoi un corp solid după ce a fost supus la compresiune. [<fr. *flamber*]

flambáj *s.n.* flambare. [cf. fr. *flambage*]

flambáre *s.f.* acțiunea de a flamba și rezultatul ei; flambaj. [<*flamba*]

flamín *s.m.* numele dat în Roma antică preotului consacrat cultului unui zeu. [<fr. *flamine*, cf. lat. *flamen*]

flamíngo *s.m.* pasăre migratoare de apă, cu gâtul și picioarele lungi și cu pene roșii pe aripi și pe spate. [var. *flaming* s.m. / <germ. *Flamingo*]

flan *s.n.* un fel de prăjitură cu cremă, ouă și fructe. [var. *flanc* s.n. / <fr. *flan*]

flaná *vb.* I. *intr.* *(franțuzism)* a hoinări. [<fr. *flâner*]

flanc *s.n.* **1.** extremitate, parte laterală a unei formații, a unui dispozitiv de luptă; latură. ○ *de* ~ = dintr-o parte *în* ~ *(cîte unul)* = unul în spatele altuia. **2.** carton special care servește la confecționarea, prin presare, a matrițelor de stereotipie. **3.** *(teatru)* nume dat panourilor care servesc la alcătuirea decorurilor. [<fr. *flanc*]

flancá *vb.* I. *tr.* **1.** a apăra, a susține din flanc. ● *(fig.)* a însoți pe cineva (pentru a-l păzi). **2.** *(despre un grup de clădiri)* a mărgini lateral, a mărgini de o parte și de alta. [<fr. *flanquer*]

flancáre *s.f.* acțiunea de a flanca și rezultatul ei; încadrare pe flancuri. [<*flanca*]

flanélă *s.f.* țesătură ușoară de lână, moale și pufoasă. ● obiect de îmbrăcăminte care acoperă bustul și care este tricotat din lână. [var. *flanea* s.f., *flanel* s.n. /<fr. *flanelle*]

flangárdă *s.f.* detașament destinat a proteja flancul unei trupe în marș. [var. *flancgardă* s.f. / <fr. *flancgarde*]
flanór *s.m. (franțuzism)* persoană căreia îi place să hoinărească (pe străzi). [pron. *fla-nor*. / <fr. *flâneur*]
flánșă *s.f.* piesă de legătură folosită de obicei în perechi, la îmbinarea a diferite piese, conducte etc. [<germ. *Flansche*]
flaps *s.n.* aripioară situată la partea dinapoi a planurilor unui avion, pentru a-i mări portanța. [<germ. *Flaps*]
flasc *adj.* moale, fleșcăit. ● nerezistent. ● *(fig.)* lipsit de vlagă, de energie. [<fr. *flasque*]
flásh *s.n.* luminație pentru fotografiere. ● *(cinema)* plan foarte scurt. [pron. *fleș*. / <fr., engl. *flash*]
flașnetár *s.m.* muzicant ambulant care cîntă din flașnetă. [<*flașnetă*]
flașnétă *s.f.* orgă mică, portativă, la care se cîntă prin învîrtirea unei manivele. [var. *flașnet* s.n. / <germ. *Flaschnett*]
flatá *vb.* I. *tr.* a măguli; a linguși. [<fr. *flatter*]
flatáre *s.f.* acțiunea de a flata și rezultatul ei; flaterie. [<*flata*]
flaterie *s.f. (rar)* flatare. [gen. *-iei*. /<fr. *flatterie*]
flatulénță *s.f.* evacuarea frecventă, abundentă și necontrolată a gazelor din intestine și din stomac. [<fr. *flatulence*, cf. lat. *flatus* — vînt]
fláut *s.n.* instrument de suflat, alcătuit dintr-un tub lung de lemn sau de metal, cu găuri și cu clape. [pron. *fla-ut*. pl. *-ute*, *-uți* s.m. / <it. *flauto*]
flautíst *s.m.* și *f.* cîntăreț din flaut. [<*flaut*, cf. it. *flautista*]
flebită *s.f.* inflamație a venelor, de obicei la membrele inferioare. [<fr. *phlébite*, cf. gr. *phleps* — vînă]
flebotomie *s.f.* deschidere a unei vine pentru a lua sînge. [<fr. *phlébotomie*, cf. gr. *phleps* — vînă, *tome* — tăiere]
flegmátic *adj.* nepăsător; foarte calm, imperturbabil. [<fr. *flegmatique*]
flegmatísm *s.n.* caracter flegmatic. [<fr. *flegmatisme*]
flegmazíe *s.f. (med.)* inflamație internă. [pron. *-zi-e*, gen. *-iei*. /< fr. *phlegmasie*, gr. *phlegmasia* — scurgere]
flégmă *s.f.* **1.** mucozitate expectorată, scuipat viscos. **2.** *(fig.)* nepăsare, indiferență totală față de emoții; caracter rece, impasibil. [<fr. *flegme*, gr. *phlegma*]
flegmón *s.n.* inflamație purulentă a țesutului subcutanat. [<fr. *phlegmon*, cf. gr. *phlegmone*]
fler *s.n.* perspicacitate, agerime în observație; simț de orientare rapidă într-o situație dificilă. [<fr. *flair*]
fléșă *s.f.* acoperiș foarte înalt, în formă de săgeată, folosit la turnurile monumentale. [<fr. *flèche*]
fleuretís *s.n.* un fel de contrapunct improvizat al muzicii antice. [pron. *flö-*. / <fr. *fleuretis*]
flexá *vb.* I. *tr.* a îndoi, a încovoia. [<lat. t. *flexere*]
flexíbil *adj.* **1.** mlădios, elastic, suplu. **2.** *(despre cuvinte)* care își schimbă forma pentru a exprima diferite raporturi gramaticale. [cf. fr. *flexible*, lat. *flexibilis*]
flexibilitáte *s.f.* însușirea a tot ceea ce este flexibil. [cf. fr. *flexibilité*, lat. *flexibilitas*]
flexioná *vb.* I. *tr.* a schimba terminațiile cuvintelor după gen, număr și caz. [pron. *-xi-o-*. / <fr. *flexionner*]
flexionár *adj. (despre o limbă)* care posedă flexiune. [după fr. *flexionnel*]
flexiúne *s.f.* **1.** încovoiere; mlădiere. **2.** totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvînt pentru a exprima anumite raporturi gramaticale. [pron. *-xi-u-*. / <fr. *flexion*, lat. *flexio*]
flexór *adj. m. mușchi ~i* = mușchi care ajută la îndoirea unor membre etc. [cf. lat. *flexor* <*flectere* — a îndoi]
flibuster.e *s.f.* piraterie făcută de flibustieri. [pron. *-ri-e*. gen. *-iei*. / <fr. *flibuste*rie]
flibustiér *s.m. (rar)* hoț de mare, pirat care prăda în apele americane prin secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. ● *(fig.)* hoț, pungaș. [pron. *-ti-er*. / <fr. *flibustier*, cf. engl. *fleeboster*]
flictená *s.f. (med.)* umflătură a pielii apărută prin acumularea în epidermă a unei serozități transparente. [<fr. *phlyctène*]
fligórn *s.n.* instrument de suflat, din alamă, prevăzut cu clape, care se folosește în fanfare. [var. *flügelhorn* s.n. / <germ. *Flügelhorn*]
flint *s.n.* varietate naturală de silice. ○ *sticlă ~* = sticlă optică formată dintr-un amestec de silicați de plumb și de potasiu. [<fr., engl. *flint(-glass)*]
flint-glass *s.n. (rar)* sticlă flint. [<engl. *flint-glass*]
flirt *s.n.* **1.** schimb de complimente și de amabilități între două persoane de sex opus; galanterie, cochetărie. **2.** legătură de dragoste ușoară, nestatornică. ● persoană cu care se întreține o astfel de legătură. [<fr., engl. *flirt*]
flirtá *vb.* I. *intr.* a fi în flirt cu cineva. [<fr. *flirter*, cf. engl. *(to) flirt*]
fliș *s.n.* terenuri alcătuite din straturi de conglomerate, gresii, argilă și marnă, formate la fundul unei mări și devenite apoi, prin ridicarea acestuia, un lanț muntos. [<fr. *flysch*]
flogístic *adj. (liv.)* de ardere; provenind din ardere. // *s.n.* substanță ineexistentă, imaginată de alchimiști pentru a explica arderea. [<fr. *phlogistique*, gr. *phlogistikos*]
flogistón *s.n.* flogistic. [<gr. *phlogiston*, cf. germ. *Phlogiston*]
florál *adj.* care ține de floare, al florii. ● care reprezintă o floare. [cf. fr. *floral*, lat. *floralis*]
florár *s.n.* pistolet (2). [<*flori*]
flóră *s.f.* totalitatea speciilor vegetale care există într-o regiune sau într-o perioadă geologică. ● totalitatea microorganismelor care trăiesc într-un anumit mediu. [<fr. *flore*, cf. *Flora* — zeița florilor și a grădinilor, la romani]
floreál *s.n.* a opta lună a calendarului republican francez (20 aprilie—19 mai). [pron. *-re-al*. / <fr. *floréal*]
florentín *adj. stil ~* = stil arhitectonic rezultat din combinarea proporțiilor mari și severe ale stilului antic cu eleganța

stilurilor bizantin și roman. [<it. *fiorentini* <*Florența* — oraș în Italia]

florétă *s.f.* armă albă lungă, flexibilă, cu lama în patru muchii, fără tăiș, folosită în exercițiile de scrimă. [<fr. *fleuret*, după *floare*]

floretíst *s.m.* și *f.* sportiv luptător cu floreta. [<fr. *fleurettiste*]

floribúnd *adj.* care are multe flori, care înflorește abundent. [<lat. *floribundus*]

floricól *adj.* referitor la floricultură. ● *(despre insecte)* care trăiește pe flori. [<fr. *floricole*]

floricultúră *s.f.* ramură a horticulturii care se ocupă cu cultura plantelor florifere, a arbuștilor și a arborilor decorativi. [<fr. *floriculture*, cf. lat. *flora* — floare, *cultura* — cultivare]

florifér *adj.* care produce flori. [<fr. *florifère* cf. lat. *florifer* <*flos* — floare, *ferre* — a purta]

florilégiu *s.n.* culegere de extrase literare: antologie. [cf. it. *florilegio*, fr. *florilège*]

florín *s.m.* fiorin. [<germ. *Florin*, fr. *florin*]

floríst *s. m.* și *f. (rar)* cel care confecționează și vinde flori artificiale; cel care vinde flori naturale. [cf. fr. *fleuriste*]

floristíc *adj.* referitor la floră. [cf. germ. *floristisch*]

flotá *vb.* I. *tr.* a îndepărta prin decantare substanțele care plutesc la suprafața unui lichid. [<fr. *flotter*]

flotábil *adj.* 1. care poate pluti la suprafața unui lichid. 2. *(despre ape)* care permite deplasarea plutelor pe cursul său. [cf. fr. *flottable*]

flotabilitáte *s.f.* capacitatea de plutire a unui corp. [cf. fr. *flottabilité*]

flotánt *adj.* care plutește; plutitor. // *s.m.* și *f.* persoană care se găsește în trecere printr-o localitate, nelocuind stabil acolo. [cf. fr. *flottant*]

flotáre *s.f.* acțiunea de a flota și rezultatul ei; flotație. [<*flota*]

flotáție *s.f.* procedeu de separare pe cale umedă a mineralelor utile din minereuri și a cărbunelui de steril. [gen. *-iei*. / cf. fr. *flottation*]

flótă[1] *s.f.* 1. totalitatea navelor unei țări; grup important de nave (de război) care navighează împreună sau sînt afectate unei anumite regiuni, sub o conducere unică. 2. totalitatea aerovehiculelor unei țări. 3. lichid care conține diferite substanțe și asupra căruia se fac anumite operații de prelucrare. [<fr. *flotte*, it. *flotta*]

flótă[2] *s.f.* postav asemănător fetrului. [<fr. *flôtre*]

flotílă *s.f.* unitate navală militară care acționează pe fluvii sau pe lîngă litoral. [cf. fr. *flottille*, it. *flottiglia*]

flotór *s.n.* 1. corp care plutește la suprafața lichidului dintr-un recipient, acționînd un dispozitiv care indică sau reglează nivelul lichidului; plutitor. 2. dispozitiv cu ajutorul căruia un hidroavion plutește la suprafața apei. [<fr. *flotteur*]

fluctuá *vb.* I. *intr.* a fi schimbător, nestatornic; a varia. [pron. *-tu-a.* p. i. 3, 6 *-uează*. / <lat. *fluctuare*]

fluctuánt *adj.* schimbător, nestatornic; nesigur; nehotărît. [pron. *-tu-ant*. / cf. fr. *fluctuant*, lat. *fluctuans*]

fluctuáre *s.f.* acțiunea de a fluctua și rezultatul ei; fluctuație. [pron. *-tu-a-.*/ <*fluctua*]

fluctuáție *s.f.* oscilație, schimbare. ● variație, variere, nestabilitate. [gen. *-iei*. var. *fluctuațiune* s.f. / cf. fr. *fluctuation*, lat. *fluctuatio*]

flúdor *s.n.* aliaj de cositor pentru lipit, tras în formă filară.

fluént *adj. (despre stil, vorbire)* curgător. [pron. *flu-ent*. / cf. fr. *fluent*, lat. *fluens*]

fluénță *s.f.* însușirea de a fi fluent. [pron. *flu-en-*. / cf. fr. *fluence*]

fluíd *adj. (despre corpuri)* care curge; curgător. // *s.n.* 1. corp lichid sau gazos care-și schimbă forma sub acțiunea unei forțe foarte mici. 2. *(fig.)* suflu, impuls, curent; emanație. [pron. *flu-id*. / cf. fr. *fluide*, lat. *fluidus* <*fluere* — a curge]

fluidifiánt *s.m.* substanță care micșorează viscozitatea unui fluid vîscos cu care se amestecă; fluidizant. [pron. *flu-i-*. / <fr. *fluidifiant*]

fluidificá *vb.* I. *tr.* a mări fluiditatea unui corp; a face un corp să devină fluid. [pron. *flu-i-*. p.i. *fluidific*. / cf. fr. *fluidifier*]

fluiditáte *s.f.* 1. starea a ceea ce este fluid. 2. *(fig.)* schimbare; curgere; mlădiere, flexibilitate. [pron. *flu-i-*. / cf. fr. *fluidité*]

fluidizánt *s.m.* fluidifiant. [cf. *fluid*]

fluométru *s.n.* instrument pentru măsurarea debitelor de fluide care curg prin el. [pron. *flu-o-*. / <fr. *fluomètre*]

fluór *s.n.* metaloid gazos, galben-verzui, foarte activ, care face parte din grupa halogenilor. [pron. *flu-or*. / <fr. *fluor*]

fluoresceínă *s.f.* compus organic fluorescent. [pron. *flu-o-*. / <fr. *fluorescéine*]

fluorescént *adj.* care devine luminos sub acțiunea unei lumini exterioare; care prezintă fluorescență. ○ *tub* ~ = izvor de lumină bazat pe principiul descărcării electrice în vapori de mercur aflați într-un tub de sticlă. [pron. *flu-o-re-scent.*/ <fr. *fluorescent*]

fluorescénță *s.f.* transformarea luminii în radiații luminoase sau ultraviolete, sub influența anumitor substanțe. [pron. *flu--o-re-scen-*. / <fr. *fluorescence*]

fluorfosgén *s. n.* substanță toxică sufocantă de luptă. [pron. *flu-or-*. / <fr. *fluorphosgène*]

fluorhídric *adj. acid* ~ = acid rezultat din combinarea fluorului cu hidrogenul. [pron. *flu-or-*. / <fr. *fluorhydrique*]

fluorínă *s.f.* fluorură naturală de calciu. [pron. *flu-o-*. / <fr. *fluorine*]

fluorografíe *s.f.* procedeu fotografic de gravură pe sticlă care se realizează cu ajutorul acidului fluorhidric. [pron. *flu-or-*. gen. *-iei*. / <fr. *fluorographie*]

fluoroscóp *s.n.* aparat pentru determinarea vizuală a intensității fluorescenței. ● ecran fluorescent care transformă radiațiile invizibile în radiații vizibile. [pron. *flu-o-*. / <fr. *fluoroscope*]

fluorúră *s.f.* compus al fluorului cu un metal sau cu un radical organic. [pron. *flu-o-*. / <fr. *fluorure*]

fluviál *adj.* de (pe un) fluviu, referitor la un fluviu; în legătură cu un fluviu. [pron. *-vi-al.* / cf. fr. *fluvial*, lat. *fluvialis*]

fluviométru *s.n.* aparat pentru măsurat variațiile de nivel ale apei unui fluviu. [pron. *-vi-o-.* / <fr. *fluviomètre*, cf. lat. *fluvius* — fluviu, gr. *metron* — măsură]

flúviu *s.n.* apă curgătoare care se varsă în mare. ● *(fig.)* șuvoi; potop; debit mare de curgere, revărsare. [pron. *-viu.*/ <lat. *fluvius*]

flux *s.n.* **1.** creștere periodică a nivelului apei mărilor și oceanelor sub influența mișcării de rotație a pămîntului și a atracției lunii și a soarelui. **2.** *(fig.)* revărsare, creștere, șuvoi, val. **3.** *(fiz.)* curent. ○ *~ luminos* = cantitate de energie luminoasă emisă de un izvor de lumină într-o unitate de timp; *~ electric* = produsul dintre inducția electrică și aria suprafeței perpendiculare pe ea, pe care o străbate; *~ magnetic* = totalitatea liniilor de forță care trec printr-un corp oarecare. [cf. fr. *flux*, lat. *fluxus*]

fluxiúne *s.f.* concentrare a sîngelui sau a altor lichide în anumite țesuturi, din cauza unei inflamații. ○ *~ periodică* = boală de ochi la cai. [<fr. *fluxion*, lat. *fluxio*]

flúxmetru *s.n.* instrument pentru măsurarea unui flux luminos sau a unui flux magnetic. [<fr. *fluxmètre*]

foaiér *s.n.* sală a unui teatru, unde spectatorii pot ieși să petreacă pauzele dintre acte. [pron. *foa-ier.* pl. *-re*, *-ruri.* / <fr. *foyer*]

fobie *s.f.* stare de frică bolnăvicioasă, obsedantă și nemotivată. ● repulsie, antipatie pentru ceva. [gen. *-iei.* / <fr. *phobie*, cf. it. *fobia*, gr. *phobos* — frică]

fobúrg *s.n.* *(rar)* parte dintr-un oraș care este sau care era odinioară situată în afara zidurilor orașului; suburbie. [<fr. *faubourg*]

foc *s.n.* pînză triunghiulară care se găsește la prora unui vas, fiind susținută de bompres. [var. *floc* s.n. / <fr. *foc*]

focál *adj.* referitor la focarul unui sistem optic. ○ *distanță ~ă* = distanța dintre unul din focarele principale ale unui sistem optic centrat și planul principal corespunzător. [<fr. *focal*]

focalizáre *s.f.* concentrarea într-un focar a razelor de unde sau de particule în mișcare. ● operația de punere la punct a unui instrument optic, astfel ca imaginea să fie văzută clar. [<*focal*]

focalizáție *s.f.* focalizare. [*gen. -iei.* /<fr. *focalisation*]

focár *s.n.* **1.** punct în care se reunesc razele luminoase care emană de la o anumită sursă luminoasă și care sînt reflectate sau refractate de un sistem optic. **2.** punct în care se reunesc razele vectoare ale unei curbe. **3.** parte a unei mașini, a unui aparat sau a unei instalații de încălzit în care se produce arderea combustibilului. **4.** *(fig.)* centru, loc unde se string și de unde se răspîndesc anumite idei, influențe etc. **5.** *~ de infecție* = centru al unui proces inflamator; loc din care se răspîndește o anumită boală; *(p. ext.)* loc murdar. [<*foc*, după fr. *foyer*]

fócă *s.f.* mamifer amfibiu din mările polare, cu corpul alungit și cu picioarele în formă de lopeți. [<fr. *phoque*, it. *foca*, lat. *phoca*]

fochíst *s.m.* lucrător care îngrijește focul unei mașini cu aburi. [<it. *fochista*]

focométru *s.n.* aparat pentru măsurarea distanței focale. [<fr. *focomètre*]

focós *s.n.* dispozitiv care aprinde încărcătura explozivă (la grenade, la bombe etc.). [<*foc*]

foen *s.n.* **1.** aparat electric pentru uscarea părului cu ajutorul unor curenți de aer cald. **2.** vînt cald și puternic care bate în munții Alpi. [pron. *fön.* / <fr. *foehn*, germ. *Föhn*]

foiletá *vb.* I. *tr.* a răsfoi, a frunzări (o carte etc.). [pron. *fo-i-.* var. *foieta* vb. I. / <fr. *feuilleter*, după *foi*]

foiletón *s.n.* articol de ziar care tratează teme de actualitate și care se publică într-un spațiu anume rezervat. ● fragment dintr-un roman publicat într-un ziar. ○ *(înv.) roman-foileton* = roman senzațional fără o valoare literară deosebită (publicat în reviste sau în ziare). ● parte a unui ziar unde se publică astfel de articole sau fragmente de roman. [pron. *fo-i-.* var. *foieton* s.n. / <fr. *feuilleton*]

foiletoníst *s.m.* *(rar)* autor de foiletoane (mai ales la ziare). [pron. *fo-i-.* var. *foietonist* s.m. / cf. fr. *feuilletoniste*]

folclór *s.n.* **1.** totalitatea tradițiilor, a obiceiurilor și a creațiilor artistice populare ale unei țări sau ale unei regiuni. **2.** știința care studiază creațiile și tradițiile populare. [scris și *folklor.* / <fr., engl. *folklore*, cf. engl. *folk* — popor, *lore* — înțelepciune]

folclórie *adj.* referitor la folclor, de folclor. [cf. fr. *folklorique*]

folcloríst *s.m.* și *f.* specialist care se ocupă cu culegerea și studierea materialului folcloric. [cf. fr. *folkloriste*]

folclorístic *adj.* folcloric. [<*folclor*]

folclorístică *s.f.* disciplină care studiază folclorul; folclor (2). [gen. *-cii*]

foliaceu *adj.* care seamănă cu o frunză. [pron. *-li-a-ceu.* / cf. fr. *foliacé*, lat. *foliaceus*]

foliánt *s.n.* carte de dimensiuni mari, formată din coli îndoite o singură dată. v. folio. [pron. *-li-ant.* / <germ. *Foliant*]

foliát *adj.* **1.** cu frunze, cu foi. **2.** *(chim.)* dispus în lame subțiri. [pron. *-li-at.* pl. *-ați*, *-ate.* / <fr. *folié*]

foliáție *s.f.* **1.** mod de așezare a frunzelor în mugure. **2.** proprietate a unor roci de a se desface ușor de pe anumite suprafețe paralele. [gen. *-iei.* var. *foliațiune* s.f. / < fr. *foliation*]

folicul *s.m.* veziculă glandulară sau ganglionară. ● învelișul de țesut conjunctiv al rădăcinii părului. [<fr. *follicule*, cf. lat. *folliculus* — săculeț]

foliculár *adj.* referitor la foliculi. ○ *hormon ~* = foliculină. [cf. fr. *folliculaire*]

folículă *s.f.* fruct alungit, compus dintr-o carpelă îndoită ca un cornet. [<fr. *follicule*, cf. lat. *folliculus*]

foliculínă *s.f.* hormon secretat de glandele sexuale feminești; medicament care conține acest hormon. [<fr. *folliculine*]

folicalită *s.f.* boală de piele caracterizată prin mici băşicuţe pline cu puroi localizate în jurul unui fir de păr. [<fr. *folliculite*]

fólie *s.f.* foaie subţire de material plastic din care se fac pelerine, glugi, umbreluţe pentru ploaie etc. [gen. *-iei.* / <it. *foglia*]

fólio *s.n.* format de carte obţinut prin îndoirea colii de hîrtie o singură dată. ● filă de manuscris, de carte etc. numerotată pe o singură parte. ● număr al unei pagini. [pron. *-li-o.* / <fr. *folio*, cf. it. *foglio*, lat. *folium* — foaie]

foliólă *s.f.* fiecare dintre frunzuliţele care formează o frunză compusă. [pron. *-li-o-.*/ <fr. *foliole*]

fomentaţie *s.f.* aplicarea, în scop terapeutic, a unui medicament cald pe o parte a corpului; oblojire. ● medicament folosit în acest scop. [gen. *-iei.* / <fr. *fomentation*]

fon *s.m.* unitate de măsură a tăriei sunetului. [<fr. *phone*]

fonatór *adj.* care produce sunetele vorbirii. ○ *organ* (sau *aparat*) ~ = organ (sau aparat) care produce sunetele vorbirii. [<fr. *phonateur*]

fonaţiúne *s.f.* ansamblul fenomenelor care produc vocea. [pron. *-ţi-u-.* var. *fonaţie* s.f. / <fr. *phonation*]

foncé *adj. invar. (franţuzism; despre culori)* închis. [<fr. *foncé*]

foncíéră *s.f. (rar)* impozit funciar. [pron. *-ci-e-.* / <fr. *foncière*]

fond *s.n.* **I. 1.** ceea ce este esenţial într-un lucru, conţinut. ○ *articol de* ~ = articol care tratează o problemă importantă actuală; editorial; ~ *lexical principal* = partea esenţială şi cea mai stabilă a vocabularului unei limbi, cuprinzînd cuvintele care exprimă noţiunile fundamentale din viaţa şi activitatea oamenilor şi constituind baza pentru formarea de cuvinte noi. ● *în* ~ = în realitate, de fapt. **2.** trăsăturile de bază ale caracterului, ale individualităţii unei persoane. **3.** culoare care formează cîmpul, baza unui tablou, din care se detaşează figurile, detaliile. ● *(poligr.)* strat de culoare sau ornament peste care se tipăreşte un text. **4.** *(sport) alergare de* ~ = alergare pe distanţă lungă. **II. 1.** totalitatea mijloacelor materiale şi băneşti de care dispune o întreprindere, o instituţie etc. ○ ~ *de acumulare* = parte a venitului naţional pe seama căreia se realizează creşterea şi perfecţionarea producţiei, se ereează rezerve şi se asigură sporirea fondurilor şi rezervelor materiale din sfera neproductivă. **2.** totalitatea bunurilor, a valorilor dintr-un anumit domeniu (mai ales cultural). [<fr. *fond*]

fondánt *s.m.* **1.** substanţă care formează împreună cu altă substanţă un compus cu punctul de topire inferior punctului de topire al componenţilor. **2.** medicament care ajută la reducerea unei inflamaţii. [pl. *-nţi.* / <fr. *fondant*]

fondántă *adj. f. bomboană ~ă* (şi *s.f.*) = bomboană făcută dintr-o compoziţie asemănătoare şerbetului şi umplută cu o compoziţie aromată. [<fr. *fondante*]

fondatór *adj., s.m.* şi *f.* (cel) care fondează ceva; întemeietor; ctitor. [var. *fundator* s.m. / cf. fr. *fondateur*]

fondíst *s.m.* şi *f.* sportiv care susţine probe atletice de fond. [<*fond*]

foném *s.n.* cea mai mică unitate fonică a limbii, care are funcţia de a deosebi învelişul sonor al cuvintelor şi al morfemelor. [pl. *-me, -muri.* / <fr. *phonème*, cf. gr. *phonema*]

fonemátic *adj.* fonologic. [<fr. *phonématique*]

fonétic *adj.* referitor la fonetică. ○ *ortografie* ~ *ă* = ortografie în care scrierea cuvintelor se face după felul cum se pronunţă. [<fr. *phonétique*]

fonétică *s.f.* disciplină care studiază structura sonoră, modificările şi legile după care se modifică sunetele unei limbi. [<fr. *phonétique*]

fonetícián *s.m.* şi *f.* specialist în fonetică. [pron. *-ci-an.* / <fr. *phonéticien*]

fonetísm *s.n.* totalitatea sunetelor unui sistem fonetic; mod de pronunţare propriu unei limbi, unui dialect etc. [<fr. *phonétisme*]

fonetíst *s.m.* şi *f.* **1.** fonetician. **2.** partizan al ortografiei fonetice. [<fr. *phonétiste*]

foniatríe *s.f.* disciplină medicală care studiază tulburările şi afecţiunile vocii. [pron. *-ni-a-tri-e.* gen. *-iei.* / <fr. *phoniatrie*]

foniátru *s.m.* specialist în foniatrie. [< fr. *phoniatre*]

fónic *adj.* **1.** format din sunete, privitor la sunete. **2.** sonor. [<fr. *phonique*]

fonie *s.f. (rar)* calitate a sunetelor limbii rezultate din vibrarea coardelor vocale în timpul emisiunii lor; sonoritate (a sunetelor limbii). [gen. *-iei.* / <fr. *phonie*]

fonográf *s.n.* aparat pentru imprimarea şi reproducerea sunetelor cu ajutorul unui disc din material plastic. [<fr. *phonographe*, cf. gr. *phone* — voce, *graphein* — a scrie]

fonográmă *s.f.* înregistrare a sunetelor cu mijloace electrice, mecanice etc. ● mesaj transmis prin telefon şi scris de operator pe un formular special; telegramă telefonată. [<fr. *phonogramme*, cf. gr. *phone* — sunet, *gramma* — scriere]

fonográmic *adj.* privitor la fonogramă. [<fr. *phonogrammique*]

fonolít *s.n.* rocă efuzivă folosită ca fondant în ceramică. [<fr. *phonolite*]

fonológ *s.m.* şi *f.* specialist în fonologie. [<fr. *phonologue*]

fonológic *adj.* de fonologie. [cf. fr. *phonologique*]

fonologíe *s.f.* disciplină care studiază sunetele vorbite din punctul de vedere al funcţiei pe care o îndeplinesc în limbă. [gen. *-iei.* / <fr. *phonologie*]

fonometríe *s.f.* măsurarea intensităţii sunetelor. [gen. *-iei.* / <fr. *phonométrie*, cf. gr. *phone* — sunet, *metron* — măsură]

fonométru *s.n.* instrument pentru măsurarea intensităţii sunetelor. [<fr. *phonomètre*]

fonomontáj *s.n.* program radiofonic realizat în laborator prin combinarea de diverse înregistrări magnetice obţinute separat. [<fr. *phonomontage*]

fonotecáre *s.f.* selecţionarea părţii utile a înregistrărilor efectuate pe benzi de

magnetofon sau pe peliculę cinematografice. [<*fonoteca*]

fonoteca *s.f.* colecție de înregistrări sonore (efectuate pe disc, pe bandă de magnetofon etc.). [<fr. *phonothèque*, cf. gr. *phone* — sunet, *theke* — dulap]

fontanélă *s.f.* spațiul membranos situat în partea superioară a craniului unui nou-născut, care n-a ajuns la completă osificare; *(pop.)* moalele capului. [<fr. *fontanelle*, it. *fontanella*]

fónță *s.f.* aliaj de fier și de carbon produs în furnale înalte; tuci. [<fr. *fonte*]

for *s.n.* **1.** piață publică în orașele romane, unde se făcea comerț, se țineau întruniri politice, se judecau procese etc. **2.** autoritate; instanță. ● *for interior* = conștiință. [var. *forum* s.n. / <lat. *forum*, fr. *for*]

forá *vb.* I. *intr.* a găuri (prin săpare) pământul pentru a ajunge la straturile de țiței, la zăcămintele de minereu etc. [<fr. *forer*, cf. lat. *forare*]

forábil *adj.* care poate fi (ușor) forat; care poate fi dislocat prin foraj. [<*fora*]

forabilitáte *s.f.* însușire a rocilor de a fi ușor dislocate prin foraj. [cf. *forabil*]

foráibăr *s.n.* dispozitiv de metal în formă de șurub îndoit în unghi drept, cu care se blochează o ușă sau o fereastră. [pron. *-rai-*. / <germ. *Vorreiber*]

foráj *s.n.* forare. [cf. fr. *forage*]

forámen *s.n. (biol.; med.)* deschizătură, gaură de dimensiuni foarte mici. [<lat. *foramen*]

foraminifére *s.n. pl. (zool.)* ordin de animale unicelulare din încrengătura protozoarelor, care au corpul acoperit cu o secreție calcaroasă; *(la sg.)* animal care face parte din acest ordin. [sg. *foraminifer*. / <fr. *foraminifères*]

foráre *s.f.* acțiunea de a fora și rezultatul ei; foraj. [<*fora*]

forbán *s.m. (liv.)* pirat, corsar; om care nu respectă nici o lege. ○ ~ *literar* = plagiator. [<fr. *forban*]

fórceps *s.n.* instrument de forma unui clește, cu care se scoate copilul din pîntecele mamei în cazuri de nașteri grele. [pl. *-suri*, *-se*. / <fr., lat. *forceps*]

fordism *s.n.* sistem de organizare capitalistă a muncii și a producției, care urmărește să stoarcă cît mai multă plusvaloare pe baza sporirii maxime a intensității muncii, simplificînd operațiile de muncă prin benzi rulante etc. [< *Ford*, industriaș american, constructor de automobile]

forehánd *s.n.* lovitură executată, de jucătorii de tenis și tenis de masă, cu partea interioară a rachetei sau a paletei. [pron. *forhend*. / <engl. *forehand*]

forestiér *adj.* referitor la păduri; silvic. ○ *perdea* ~ă = fîșie de pădure plantată în scopul de a îmbunătăți clima. [pron. *-ti-er*. / <fr. *forestier*]

forfáit *s.n.* sumă pe care proprietarul unui cal angajat într-o cursă este obligat s-o plătească dacă nu-l lasă să alerge. ○ *a declara* ~ = a nu se prezenta la o probă sportivă la care era angajat. [pron. *forfé*. / <fr., engl. *forfait*]

forfetár *adj. (despre tarife, taxe* etc.*)* fixat dinainte la o sumă globală și uniformă. [<fr. *forfaitaire*]

forjá *vb.* I. *tr.* **1.** a prelucra (un metal), prin deformare plastică la cald sau la rece, cu ajutorul presei și al ciocanului. **2.** *(fig.)* a făuri, a crea. [p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd*. / <fr. *forger*]

forjábil *adj. (despre metale, aliaje)* care se poate forja. [cf. fr. *forgeable*]

forjabilitáte *s.f.* proprietate a unor materiale metalice de a fi forjabile. [cf. *forjabil*]

forjár *s.m.* muncitor calificat care lucrează la forjă. [<*forjă*]

forjáre *s.f.* acțiunea de a forja (1) și rezultatul ei; prelucrare la forjă a metalelor. [<*forja*]

forját *adj. (despre metale)* lucrat prin forjare. ○ *fier* ~ = oțel lucrat cu ciocanul în diferite forme și întrebuințat în ornamentație. [<*forja*]

fórjă *s.f.* instalație simplă, fixă sau mobilă, pentru încălzirea metalelor în vederea forjării, formată dintr-o vatră, o sursă de alimentare cu aer și un suport pe care se încălzesc metalele. ● atelier de fierărie. [<fr. *forge*]

forjerie *s.f.* atelier în care se forjează. [gen. *-iei*. / <*forjă*]

formá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) face, a lua ființă. ● a (se) constitui, a (se) organiza. ● *tr.* a alcătui, a confecționa. **2.** a (se) educa, a (se) dezvolta; a crește. [<fr. *former*, it., lat. *formare*]

formál *adj.* **1.** făcut din formalism, de formă. **2.** referitor la formă, al formei. **3.** formulat în termeni preciși, categorici. [cf. it. *formale*, fr. *formel*, lat. *formalis*]

formaldehídă *s.f.* produs gazos cu miros iritant, foarte solubil în apă; aldehidă formică. [<fr. *formaldéhyde*]

formalínă *s.f.* formol. [<fr. *formaline*]

formalism *s.n.* **1.** concepție idealistă reacționară care rupe forma de conținut, reducînd procesul concret al dezvoltării istorice la forme exterioare și scheme abstracte; *(arte)* manifestare estetizantă care neagă valoarea conținutului ideologic, dînd importanță exclusiv formei. **2.** atitudine caracterizată prin respectarea birocratică, strîmtă și superficială a formalităților. ● atitudine de politețe conformistă, protocolară, exagerată. [cf. fr. *formalisme*, it. *formalismo*]

formalist *adj., s.m.* și *f.* **1.** (om) pătruns de formalism. **2.** (cel) care ține mai mult la forme, care se conformează îngust formelor; birocrat. [cf. fr. *formaliste*]

formalitáte *s.f.* **1.** formă, regulă care trebuie respectată la îndeplinirea unui act, pentru a-i da valabilitate. **2.** ceremonie, etichetă impusă de uzanțe, de politețe. [cf. fr. *formalité*]

formalizá *vb.* I. *refl.* a se supăra, a fi ofensat din cauza unei mojicii, a unei impoliteți etc. [<fr. *formaliser*]

formár *s.m.* formator. [cf. fr. *formaire*]

formáre *s.f.* acțiunea de a (se) forma și rezultatul ei; formație. [<*forma*]

formát[1] *s.n.* dimensiunile unei pagini care rezultă în urma împăturirii unei

coli de tipar; *(p. ext.)* dimensiune. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *format*, it. *formato*]

formát[2] *adj.* instruit, educat, pregătit. ● matur. [<*forma*]

formatór *s.m.* și *f.* muncitor care confecționează forme de turnătorie. [cf. fr. *formateur*]

formáție *s.f.* **1.** întocmire, alcătuire, organizare. ● complex de straturi din scoarța pământului depuse într-o anumită perioadă geologică. **2.** orînduire socială. **3.** așezare, dispozitiv al unei unități militare în vederea unei acțiuni. **4.** ansamblu, echipă. **5.** combinație de cifre, de figuri sau de poziții la unele jocuri (la loterie etc.). [gen. *-iei.* var. *formațiune* s.f. / <fr. *formation*, it. *formazione*, lat. *formatio*]

fórmă *s.f.* **1.** înfățișare, aspect exterior; contur. ● *(fil.)* categorie filozofică în care se exprimă modul de organizare internă, interacțiunea și legăturile reciproce dintre elementele sau procesele conținutului (v. conținut). ● starea de maximă capacitate de efort a organismului, obținută prin antrenament; condiție fizică bună. ○ *a fi în* ~ = a fi, a se afla în cele mai bune condiții... **2.** totalitatea mijloacelor prin care se exprimă conținutul unei opere de artă (mai ales de literatură). **3.** fel, chip, mod. ● mod de organizare, de conducere politică, socială etc. **4.** dispoziție legală de procedură. ○ *viciu de* ~ = nerespectare a unei dispoziții de procedură care atrage anularea unui act sau a unei hotărîri judecătorești. **5.** aspect pe care îl ia un cuvînt pentru a îndeplini o funcție gramaticală. **6.** stare de agregare a corpurilor. **7.** *(metal.)* negativul în care se toarnă o piesă. ● cutie de oțel în care se toarnă litere; zaț al unei pagini. **8.** *(mat.)* fiecare dintre expresiile analitice sub care poate fi pusă o aceeași relație. ● polinom omogen. [<fr. *forme*, it., lat. *forma*]

formiát *s.m.* sare a acidului formic. [pron. *-mi-at.* / <fr. *formiate*]

fórmic *adj. acid* ~ = acid corosiv care se găsește în stare naturală în corpul furnicilor. [<fr. *formique*]

formidábil *adj.* uimitor, extraordinar; uluitor, colosal. [cf. fr. *formidable*, it. *formidabile*, lat. *formidabilis* <*formidare* — a se teme]

formól *s.n.* soluție apoasă de formaldehidă, folosită ca dezinfectant. [<fr. *formol*]

formulá *vb.* I. *tr.* a da formă, a exprima, a spune în cuvinte (o idee, o gîndire etc.). [<fr. *formuler*, it. *formulare*]

formulár *s.n.* **1.** imprimat care se completează în vederea întocmirii unui act etc. **2.** carte care cuprinde o culegere de formule dintr-un anumit domeniu; culegere de formule. [cf. fr. *formulaire*]

formuláre *s.f.* acțiunea de a formula și rezultatul ei. [<*formula*]

formúlă *s.f.* **1.** expresie generală și invariabilă a unei idei, a unei relații etc., care poate fi aplicată în mai multe cazuri particulare. ● ~ *de politețe* = formă convențională de exprimare, folosită pentru a se adresa unei autorități sau unei persoane. ● frază-tip care cuprinde termenii formali și expresi în care trebuie compus un act, o sentință etc. **2.** expresie matematică reprezentînd o relație generală între mai multe mărimi. **3.** expresie în simboluri care reprezintă compoziția unei combinații chimice. **4.** soluție; mod de a face ceva, mijloc. **5.** parolă. [<lat., it. *formula*, fr. *formule*]

fornicá *vb.* I. *intr. (liv.)* a face luxură, a se desfrîna. [p.i. *fornic.* /<fr. *forniquer*, lat. *fornicari*]

fornicator *s.m.* și *f.* desfrînat. [<fr. *fornicateur*]

fornicáție *s.f.* luxură. [<fr. *fornication*, lat. *fornicatio*]

forpíc *s.n.* compartiment etanș în prora unei nave, destinat să limiteze invadarea apei și în care se păstrează lanțul ancorei, diferite vopsele etc. [<germ. *Vorpick*, cf. engl. *forepeak*]

forsterít *s.n.* silicat natural de magneziu. [<fr. *forstérite*]

fort *s.n.* fortificație care face parte dintr-un sistem menit să apere un oraș, o trecătoare, o linie strategică etc. [<fr. *fort*, it. *forte*]

fortăreáță *s.f.* punct întărit cu fortificații și dotat cu o garnizoană permanentă; cetățuie. ● ~ *zburătoare* = avion greu de bombardament, blindat puternic. [<fr. *forteresse*]

fórte *adj. invar. (liv.)* tare, puternic. ○ *a se face* ~ = a se declara capabil, în stare să... // *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* intens, tare, puternic. ○ *mezzo-*~ = prea tare. [<it. *forte*, cf. fr. *fort*, lat. *fortis*]

forte-piáno *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* piano (și numai prima notă forte). [<it. *forte-piano*]

fortifiánt *adj., s.m.* (medicament) întăritor; tonic. [pron. *-fi-ant.* / <fr. *fortifiant*]

fortificá *vb.* I. *tr.* **1.** a întări, a oțeli (un organism). **2.** a întări cu fortificații (un oraș, o linie de luptă etc.). [p.i. *fortific*, 3,6 *-că.* / <fr. *fortifier*, it., lat. *fortificare* <*fortis* — puternic, *facere* — a face]

fortificáție *s.f.* construcție de apărare făcută din pămînt, din piatră, din beton armat etc. care întărește un oraș, o linie de luptă etc. [gen. *-iei.* var. *fortificațiune* s.f. / cf. fr. *fortification*, lat. *fortificatio*]

fortíssimo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu maximă intensitate, foarte tare. [<it. *fortissimo*]

fortuit *adj.* venit pe neașteptate; neprevăzut, întîmplător. [pron. *-tu-it.*/ cf. fr. *fortuit*, lat. *fortuitus*]

fortúna *s.f. (mit.)* soartă; noroc; zeița sorții. [<lat. *fortuna*]

forță *vb.* I. *tr.* **1.** a sili, a constrînge, a obliga (pe cineva la ceva). ● *refl.* a se sili, a se osteni, a se sforța. **2.** a sparge, a strica, a deschide violent (o închizătoare); a umbla puternic, cu forță (cu un mecanism etc.). ○ *a* ~ *ușa* (cuiva) = a intra cu sila în casa (cuiva); *a* ~ *nota* = a întrece măsura (în comportarea față de cineva). [<it. *forzare*, cf. fr. *forcer*, lat. *fortiare*]

forțaménte *adv.* necesar, obligatoriu; forțat; riguros. [cf. it. *forzatamente*]

forțáre *s.f.* acțiunea de a forța și rezultatul ei; silire; spargere, stricare. [<*forța*]

forțát *adj.* **1.** făcut, impus prin forță. ○ *curs* ~ (al unei valori) = curs impus, ducînd la obligația legală de a primi ca plată hîrtie-monedă neconvertibilă în aur; *marș* ~ = marș în care trupele execută, în 24 de ore, o deplasare mai mare decît în mersul normal. **2.** silit, nefiresc, nenatural. **3.** făcut prin violență, printr-un efort deosebit. **4.** *(despre închizători, uși)* deschis, spart cu forța. [<*forța*, cf. it. *forzato*]

fórță *s.f.* **I. 1.** putere, tărie, vigoare. ○ *tur de* ~ = acțiune care cere multă putere, îndemînare și energie; ~ *de muncă* = capacitatea de muncă a omului, totalitatea aptitudinilor lui fizice și intelectuale datorită cărora el este în stare să producă bunuri materiale; *forțe de producție* = latură a modului de producție constituită din mijloacele de producție și din oameni care, avînd experiență în producție și deprinderi de muncă, folosesc aceste mijloace pentru a produce bunuri materiale. ● energie morală. ● aptitudine, capacitate. **2.** *forțe armate* = armată, unități militare. **II.** energie, putere naturală, element al naturii. ● cauză care scoate un corp din starea de repaus sau de mișcare sau care schimbă direcția și viteza mișcării. **III.** constrîngere, violență. ○ *(caz de)* ~ *majoră* = situație în care cineva nu poate acționa după voință, din cauza unor împrejurări care îl domină. [pl. *-țe*. / cf. lat. t. *fortia*]

forzáto *adv. invar. (muz.; ca indicație de execuție)* puternic accentuat. [pron. *forțato*. / <it. *forzato*]

fórzaț *s.n. (poligr.)* fila liberă, albă sau colorată, dintre scoarța cărților legate și prima filă. [<germ. *Vorsatz*]

fósă *s.f.* depresiune largă și puțin adîncă la suprafața unei structuri anatomice; cavitate. ○ ~ *nazală* = fiecare dintre cele două jumătăți ale cavității nazale. ● *(teatru)* porțiune care desparte scena de sală, rezervată orchestrei. [<fr. *fosse*, it. *fossa*, cf. lat. *fossa* — șanț, groapă]

fosfát *s.m.* **1.** sare a acidului fosforic. **2.** îngrășămînt agricol compus din săruri de fosfor. [<fr. *phosphate*]

fosfatá *vb.* I. *tr.* **1.** a îngrășa cu fosfați terenurile de cultură. **2.** a adăuga fosfat de calciu în mustul de struguri pentru a activa fermentația și a mări procentul de alcool în vin. **3.** a acoperi piesele de oțel sau de fontă cu un strat protector, anticorosiv, de fosfat cristalin. [<fr. *phosphater*]

fosfénă *s.f.* senzație luminoasă care apare, mai ales sub forma unor puncte luminoase, atunci cînd închidem ochii și apăsăm cu degetele pe pleoape. [pl. *-ne*. / <fr. *phosphène*, cf. gr. *phos* — lumină, *phainein* — a apărea]

fosfít *s.m.* sare a acidului fosforos. [<fr. *phosphite*]

fósfor *s.n.* element chimic otrăvitor, inflamabil, care nu se găsește liber în natură. [<fr. *phosphore*, cf. gr. *phos* — lumină, *phoros* — purtător]

fosforescént *adj.* care prezintă fosforescență, care emite lumină în întuneric. [<fr. *phosphorescent*]

fosforescénță *s.f.* fenomen de luminescență pe care îl prezintă un corp care emite lumină spontan sau prin acțiunea unei arderi lente; *(p. ext.)* sclipire. [cf. fr. *phosphorescence*]

fosfóric *adj.* **1.** *acid* ~ = acid care rezultă din combinația fosforului cu oxigenul. **2.** *(fig.)* luminos, strălucitor, fosforescent. [cf. fr. *phosphorique*]

fosforísm *s.n.* intoxicație cronică cu fosfor, caracterizată prin faptul că oasele devin sfărîmicioase și se fracturează ușor. [<fr. *phosphorisme*]

fosforít *s.n.* fosfat natural de calciu, folosit la prepararea îngrășămintelor. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *phosphorite*]

fosforós *adj. acid* ~ = acid al fosforului care conține mai puțin oxigen decît acidul fosforic. [cf. fr. *phosphoreux*]

fosforoscóp *s.n.* instrument cu care se determină durata de emisiune a luminii de către o substanță fosforescentă. [<fr. *phosphoroscope*]

fosfúră *s.f.* compus al fosforului cu un metal. [cf. fr. *phosphure*]

fosgén *s.n.* gaz incolor, ușor lichefiabil, folosit în industria chimică și ca gaz de luptă asfixiant, toxic. [<fr. *phosgène*]

fosíl *adj. (despre resturi de animale sau de plante)* pietrificat, conservat în straturile pămîntului dintr-o epocă geologică anterioară. [cf. fr. *fossile*, lat. *fossilis*]

fosílă *s.f.* rest, urmă a unui animal sau a unei plante, aparținînd unor specii caracteristice epocilor geologice anterioare și care s-a păstrat în depozitele sedimentare ale scoarței pămîntului. ● *(ironic)* bătrîn (cu idei învechite). [pl. *-le*. / <fr. *fossile*, cf. lat. *fossilis*]

fosilizá *vb.* I. *refl.* a se transforma în fosilă. [<fr. *fossiliser*]

fosilizáre *s.f. (pal.)* ansamblu de fenomene fizice, chimice și biologice care intervin după moartea unui organism și fac posibilă conservarea acestuia în straturile geologice. [<*fosiliza*]

fosterít *s.n.* grup de rășini întrebuințat ca agent de impregnare a izolației înfășurărilor electrice. [<fr. *fostérite*]

fot *s.m.* unitate de măsură a iluminării, reprezentînd iluminarea unei suprafețe de un centimetru pătrat care primește un flux de un lumen repartizat uniform. [<fr. *phot*, cf. gr. *phos* — lumină]

fótbal *s.n.* joc cu mingea practicat pe un teren de anumite dimensiuni, între două echipe de cîte unsprezece jucători, care pot lovi mingea numai cu piciorul sau cu capul pentru a o băga în poarta adversarului. [var. *futbol* s.n. / <engl., fr. *football* < engl. *foot* — picior, *ball* — minge]

fotbalíst *s.m.* jucător de fotbal. [var. *futbolist* s.m. / <*fotbal*]

foto- element de compunere savantă, însemnînd „lumină", care intră în formația unor cuvinte. [<fr. *photo*, cf. gr. *phos*, *photos* — lumină]

fotoaparát *s.n.* aparat fotografic. [<rus. *fotoapparat*]

fotocámeră *s.f.* aparat folosit pentru efectuarea de fotograme terestre. [<rus. *fotokamera*]

fotocartáre *s.f.* tehnica construirii hărților topografice după fotograme.

fotocartográf *s.n.* aparat fotogrammetric pentru construcția automată a hărților pe bază de fotograme. [<fr. *photocartographe*]

fotocatalíză *s.f.* cataliză selectivă, produsă de lumină. [<*foto-* + *cataliză*]

fotocatód *s.m.* *(fiz.)* catod care emite electroni în urma iradierii lui cu lumină vizibilă sau ultravioletă. [<fr. *photocathode*]

fotocerámică *s.f.* aplicare de decoruri pe articole de porțelan cu ajutorul fotografierii speciale. [<*foto-* + *ceramică*]

fotochímic *adj.* referitor la fotochimie. [<fr. *photochimique*]

fotochímie *s.f.* ramură a chimiei care studiază efectele chimice ale luminii. [gen. *-iei*. / <fr. *photochimie*]

fotocolografíe *s.f.* procedeu de reproducere tipografică în care se folosește un strat de gelatină sensibilizat la acțiunea luminii; heliotipie. [gen. *-iei*. / <fr. *photocollographie*]

fotocolorimétru *s.n.* *(text.)* aparat cu ajutorul căruia se analizează calitatea coloranților. [<fr. *photocolorimètre*]

fotocópie *s.f.* reproducere fotografică a unui document, obținută printr-o singură operație (și nu prin două operații ca în procedeele obișnuite de fotografiere); copie astfel obținută. [gen. *-iei*. / cf. fr. *photocopie*]

fotocopiér *s.n.* aparat de efectuat copii fotografice. [pl. *-re*. pron. *-pi-er*. / <germ. *Photokopier*]

fotocromíe *s.f.* procedeu de reproducere fotolitografică prin care se obțin imagini în culori. [gen. *-iei*. / <fr. *photochromie*.]

fotocromografíe *s.f.* fotografiere în culori. ● produsul obținut prin procedeul de mai sus. [gen. *-iei*. / <fr. *photochromographie*]

fotocromotipografíe *s.f.* procedeu fotomecanic de reproducere a culorilor pentru ilustrarea cărților, a revistelor etc. [gen. *-iei*. / cf. fr. *photochromotypographie*]

fotocromoxilografíe *s.f.* **1.** procedeu de reproducere în culori cu clișee gravate în lemn. ● stampă colorată obținută prin procedeul de mai sus. **2.** gravură executată în lemn și colorată manual. [gen. *-iei*. / <fr. *photochromoxylographie*]

fotocronográf *s.n.* aparat fotografic folosit la înregistrarea automată a fotografiilor luate în serie. [<fr. *photochronographe*]

fotoeléctric *adj.* care se referă la fenomene electrice și luminoase. ○ *celulă fotoelectrică* = aparat care produce variații de curent electric după variațiile de flux luminos care cad asupra lui; fotoelement. [cf. fr. *photoélectrique*]

fotoelectricitáte *s.f.* fenomen datorită căruia un material emite electroni atunci cînd cade pe el lumina. ● disciplină care se ocupă cu studiul fenomenelor fotoelectrice. [cf. fr. *photoélectricité*]

fotoelemént *s.n.* celulă fotoelectrică. [cf. fr. *photoélément*]

fotoenergétică *s.f.* ramură a biologiei care studiază influența energiei radiante a soarelui asupra activității vitale a organismelor vegetale și animale. [pron. *-to-e-*. gen. *-cii*. / cf. fr. *photoénergétique*]

fotofíniș *s.n.* aparat care înregistrează automat ordinea sosirii concurenților dintr-o probă sportivă. [pl. *-șuri*. / <fr., engl. *photo-finish*]

fotofobíe *s.f.* hipersensibilitate a ochiului la lumină, constituind simptomul unor boli de ochi. [gen. *-iei*. / <fr. *photophobie*, cf. gr. *phos* — lumină, *phobos* — frică]

fotofón *s.n.* aparat care transmite sunetele prin intermediul unei raze de lumină. [<fr. *photophone*, cf. gr. *phos* — lumină, *phone* — voce]

fotofoníe *s.f.* transmitere a sunetelor prin intermediul razelor luminoase. [gen. *-iei*. / <fr. *photophonie*]

fotofór *adj.* care poartă, care are o sursă de lumină. [cf. fr. *photophore*, gr. *phos* — lumină, *phoros* — care poartă]

fotogén *adj.* care produce, răspîndește lumină. [cf. fr *photogène*, gr. *phos* — lumină, *gennan* — a naște]

fotogénic *adj.* care poate impresiona bine o placă fotografică. ● *(despre persoane)* care poate fi reprodus în mod avantajos în fotografie sau în film. [<fr. *photogénique*]

fotográf *s.m.* specialist în fotografie; lucrător specializat în lucrări de fotografie. [<fr. *photographe*]

fotografiá *vb.* I. *tr.* a fixa imaginea unui obiect pe o hîrtie sau pe o placă fotosensibilă, cu ajutorul unui sistem de lentile. [pron. *-fi-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *photographier*]

fotográfic *adj.* referitor la fotografie; utilizat la fotografiere; obținut prin fotografie. ● *hîrtie fotografică* = hîrtie acoperită pe o față cu un strat fotosensibil, pe care se obțin copiile fotografice. [cf. fr. *photographique*]

fotografíe *s.f.* **1.** arta și tehnica de a fixa pe o suprafață sensibilă la acțiunea luminii, cu ajutorul unei lentile convergente, o imagine produsă într-o cameră obscură, care apoi se poate reproduce prin copierea clișeului negativ pe care a fost imprimată; tehnica fotografierii. **2.** imagine a unei priveliști, a unei ființe, a unui obiect etc. fixată pe hîrtie fotografică. [gen. *-iei*. / <fr. *photographie*, cf. gr. *phos* — lumină, *graphein* — a scrie]

fotográmă *s.f.* probă fotografică pozitivă; fotografie (luată din avion) pe baza căreia se pot face măsurători precise asupra obiectului reprodus; este folosită mai ales în cartografie. [<fr. *photogramme*, cf. gr. *phos* — lumină, *gramma* — desen]

fotogrammétric *adj.* referitor la fotogrammetrie. [cf. fr. *photogrammétrique*]

fotogrammetríe *s.f.* ramură a cartografiei care se ocupă cu ridicarea planurilor și a hărților pe baza fotogramelor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *photogrammétrie*, gr. *phos* — lumină, *gramma* — scriere, *metron* — măsură]

fotogrammétru *s.n.* aparat cu care se fac fotograme. // *s.m.* tehnician care se o-

cupă cu operații de fotogrammetrie. [pl. *-re* și *-ri* s.m. / <germ. *Photogrammeter*]

fotogravúră *s.f.* procedeu de reproducere a imaginilor, folosit la confecționarea clișeelor, cu ajutorul căruia se obțin planșele gravate; gravură obținută prin acest procedeu. v. heliogravură. [cf. fr. *photogravure*]

fotolitográfic *adj.* referitor la fotolitografie. [cf. fr. *photolithographique*]

fotolitografíe *s.f.* procedeu de reproducere a hărților și a figurilor desenate, care constă în transpunerea acestora pe o piatră litografică prin intermediul unei hârtii speciale. ● desen reprodus prin acest procedeu. [gen. *-iei.* / cf. fr. *photolithographie*]

fotóliu *s.n.* **1.** scaun mare (capitonat) cu brațe și cu spătar; jilț. **2.** loc într-o sală de spectacol situat în față. ○ ~ *de orchestră* = loc în primele rînduri ale unei săli de concert, *(p. ext.)* de spectacol. [pron. *-liu.* pl. *-ii, -uri.* var. (pop.) *fotel* s.n. / <fr. *fauteuil*]

fotolíză *s.f.* descompunere a unei substanțe sub acțiunea luminii. [<fr. *photolyse*, cf. gr. *phos* — lumină, *lysis* — desfacere]

fotoluminescénță *s.f.* denumire comună a fluorescenței, fosforescenței și a altor fenomene asemănătoare. [pron. *-sce-.* / cf. fr. *photoluminescence*]

fotomecánic *adj. reproducere fotomecanică* = procedeu de imprimare în care se folosesc și clișee fotosensibile. // *s.f.* tipărire făcută prin fotografierea planșei tipografice. [cf. fr. *photomécanique*]

fotometalografíe *s.f.* procedeu de imprimare a hărților și a desenelor constînd în transpunerea acestora pe o placă de zinc sensibilizată. [gen. *-iei.* / cf. fr. *photométallographie*]

fotométric *adj.* referitor la fotometrie; de fotometrie. [<fr. *photométrique*]

fotometríe *s.f.* capitol al opticii care studiază metodele de măsurare a intensității izvoarelor de lumină. [gen. *-iei.* / <fr. *photométrie*]

fotométru *s.n.* instrument cu care se măsoară intensitatea luminoasă a unui izvor de lumină. [<fr. *photomètre*, cf. gr. *phos* — lumină, *metron* — măsură]

fotomicrografíe *s.f.* microfotografie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *photomicrographie*]

fotomicroscopíe *s.f.* înregistrare fotografică a preparatelor microscopice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *photomicroscopie*]

fotomitraliéră *s.f.* aparat de instructaj, folosit pentru verificarea tragerilor din avion, ale cărui fotografii dau posibilitatea să se vadă dacă s-a ochit bine în timpul tragerii. [pron. *-li-e-.* / <*foto-* + *mitralieră*]

fotomontáj *s.n.* mijloc de agitație vizuală constînd dintr-o serie de fotografii aranjate pe un panou și ilustrînd un subiect, o problemă etc. ● asamblarea mai multor fotografii sau fragmente de fotografii, pentru a obține un clișeu fotografic. [<rus. *fotomontaj*]

fotomozaíc *s.n.* ansamblu de fotografii sau de fotograme dispuse într-un tablou unic. [pron. *-za-ic.* /< *foto-* + *mozaic*]

fotón *s.m.* particulă elementară de radiație luminoasă. [<fr. *photon*, cf. gr. *phos* — lumină]

fotoobiectív *s.n.* obiectiv fotografic. [pron. *-to-o-.* / <germ. *Photoobjektiv*]

fotoreportáj *s.n.* reportaj asupra unui eveniment, a unui fapt etc. redat printr-o serie de fotografii cu tema respectivă. [<rus. *fotoreportaj*]

fotorepórter *s.m.* și *f.* fotograf specialist în fotografii pentru reportaje. [cf. rus. *fotoreportior*]

fotosculptúră *s.f.* tehnică de executare a statuilor, a busturilor etc. fotografiindu-se din mai multe părți conturul corpului care urmează a fi sculptat și reproducîndu-se mecanic acest contur în material plastic. [<fr. *photosculpture*]

fotosensibíl *adj. (despre o substanță, un material)* sensibil la lumină. [<*foto-* + *sensibil*]

fotosensibilizáre *s.f.* apariția unei sensibilități speciale față de acțiunea radiațiilor luminoase și ultraviolete, determinată de unele substanțe.

fotosféră *s.f.* învelișul exterior, luminos al soarelui. [<fr. *photosphère*, cf. gr. *phos* — lumină, *sphaira* — sferă]

fotosféric *adj.* care se referă la fotosferă. [cf. fr. *photosphérique*]

fotosintéză *s.f.* sinteză a unei substanțe făcută prin acțiunea luminii. [<fr. *photosynthèse*, cf. gr. *phos, photos* — lumină, *synthesis* — unire]

fototactísm *s.n.* reacție a organelor unei plante unicelulare față de lumină. [<fr. *phototactisme*]

fototaxíe *s.f.* reacție a protoplasmei la lumină. [gen. *-iei.* / <fr. *phototaxie*, cf. gr. *phos* — lumină, *taxis* — aranjament]

fototécă *s.f.* colecție de fotografii sau de fotograme care conțin aspecte dintr-o regiune dată, un ansamblu de fenomene etc. [<fr. *photothèque*, cf. gr. *phos* — lumină, *theke* — dulap]

fototelegrafíe *s.f.* transmitere prin telegrafie a imaginilor, a desenelor etc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *phototélégraphie*]

fototerapíe *s.f.* tratament medical bazat pe acțiunea iradiațiilor luminoase. [gen. *-iei.* / <fr. *photothérapie*, cf. gr. *phos* — lumină, *therapeia* — îngrijire]

fototermométru *s.n.* aparat pentru înregistrarea fotografică a temperaturii apelor la mari adîncimi. [cf. fr. *photothermomètre*]

fototipíe *s.f. (poligr.)* procedeu prin care se execută reproduceri în diverse cerneluri; reproducere obținută prin acest procedeu. [gen. *-iei.* / cf. fr. *phototypie*, gr. *phos* — lumină, *typos* — urmă]

fototopografíe *s.f.* ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu ridicări ale unor porțiuni restrînse din suprafața terestră. [cf. germ. *Phototopographie*]

fototropíe *s.f.* schimbare a culorii unui compus cristalizat cînd este luminat cu lumină pe care o absoarbe. [gen. *-iei.* / <fr. *phototropie*]

fototropísm *s.n.* însușire a unor plante de a-și dirija extremitățile în direcția luminii. [<fr. *phototropisme*, cf. gr. *phos* — lumină, *trope* — întoarcere]

fotozincografíe *s.f.* procedeu de reproducere a unei fotografii prin copiere pe o placă zincată. [gen. *-iei.* / <fr. *photozincographie*]

fourierísm *s.n.* doctrină socialistă utopică franceză din prima jumătate a secolului al XIX-lea care a făcut o critică adîncă orînduirii capitaliste și preconiza crearea societății socialiste, prin propagarea pașnică a ideilor cu privire la noua formă de organizare a producției sociale. [pron. *fu-ri-e-.* / <fr. *fouriérisme*, cf. *Fourier* — socialist utopic francez]

fox *s.m.* foxterier. [pl. *focși.* / <fr., engl. *fox*]

foxteriér *s.m.* soi de cîine de casă, puternic, cu urechile scurte și cu picioarele drepte, bun vînător pe șoareci. [pron. *-ri-er.* / <fr. *fox-terrier*]

fóxtrot *s.n.* dans modern, în patru timpi, cu mișcări sacadate, care se dansează în perechi; melodia după care se execută acest dans. [<engl., fr. *fox-trot*]

frac *s.n.* haină bărbătească de ceremonie, scurtă în față pînă la talie, neîncheiată la piept și terminată la spate cu două cozi lungi și înguste. [<fr. *frac*]

fracás *s.n. (franțuzism)* zgomot produs de o ruptură violentă mai ales a gheților. [<fr. *fracas*]

fracturá *vb.* I. *tr.* a (-și) rupe, a (-și) frînge un os, *(p. ext.)* un membru al corpului. [<fr. *fracturer*]

fracturáre *s.f.* acțiunea de a fractura și rezultatul ei; rupere. [<*fractura*]

fractúră *s.f.* ruptură a unui os, *(p. ext.)* a unui membru al corpului. ● suprafața neregulată care apare la ruperea sau spargerea unui obiect. ● falie. [<fr. *fracture*, cf. lat. *fractus* — rupt]

fracție *s.f.* număr care exprimă una sau mai multe părți dintr-un întreg. ● raport între două expresii matematice. [gen. *-iei.* var. *fracțiune* s.f. / cf. fr. *fraction*, lat. *fractio*]

fracționá *vb.* I. *tr.* a împărți un întreg în mai multe părți. [pron. *-ți-o-.* / <fr *fractionner*]

fracționár *adj.* care conține o fracție; de forma unei fracții. ○ *număr* ~ = număr format dintr-un întreg și o fracție. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *fractionnaire*]

fracționáre *s.f.* acțiunea de a fracționa și rezultatul ei; împărțire, fărîmițare. [pron *-ți-o-.* / <*fracționa*]

fracționát *adj.* împărțit, divizat în fracțiuni. ● *(chim.) distilare fracționată* = separare, dintr-un amestec, a lichidelor care au puncte de fierbere diferite, colectîndu-le separat după temperaturile lor de fierbere. [< *fracționa*]

fracționísm *s.n.* acțiunea unei grupări care se rupe de partidul din care a făcut parte, adoptînd o linie politică diferită, uneori direct opusă liniei acestuia.

fracționíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al fracționismului. [<fr. *fractionniste*]

fracțiúne *s.f.* **1.** parte dintr-un tot; bucată, fragment. **2.** grupare oportunistă care se rupe de conducerea unui partid, organizîndu-se în general împotriva liniei stabilite de acesta, cu scopul de a-i slăbi unitatea de voință și de luptă. **3.** grup parlamentar compus din reprezentanții aceluiași partid. **4.** lichid obținut prin distilarea unui amestec de lichide ridicat la o anumită temperatură. [pron. *-ți-u-.* / <fr. *fraction*, lat. *fractio*]

fragíl *adj.* care se poate sparge, sfărîma; rupe cu ușurință; puțin rezistent. ● gingaș, delicat, firav. [<fr., it. *fragile*, cf. lat. *fragilis*]

fragilitáte *s.f.* calitatea de a fi fragil. [cf. fr. *fragilité*, lat. *fragilitas*]

fragmént *s.n.* bucată, parte (a unui tot). ● parte dintr-o operă literară, dintr-o scriere. [pl. *-te, -turi.* / <fr. *fragment*, cf. lat. *fragmentum*]

fragmentá *vb.* I. *tr.* a împărți, a rupe în fragmente; a îmbucătăți. [<fr. *fragmenter*]

fragmentár *adj.* făcut, format din fragmente; incomplet, fărîmițat. [cf. fr. *fragmentaire*]

fragmentáre *s.f.* acțiunea de a fragmenta și rezultatul ei; fragmentație. [< *fragmenta*]

fragmentáție *s.f.* fragmentare. [gen. *-iei.* var. *fragmentațiune* s.f. / cf. fr. *fragmentation*]

fragránt *adj. (liv.)* mirositor, parfumat. [<lat. *fragrans*, fr. *fragrant*]

fragránță *s.f. (liv.)* miros plăcut. [<fr. *fragrance*]

fraht *s.n.* **1.** document în care se înscriu mărfurile transportate pe calea ferată și taxele de transport; scrisoare de trăsură. **2.** taxă plătită pentru un transport. [var. *fract* s.n. / <germ. *Fracht*]

frai *adj. invar., adv. (rar)* liber. [<germ. *frei*]

franc[1] *s.m.* unitate monetară în Franța, Elveția, Belgia etc. [<fr. *franc*]

franc[2] *adj.* cu caracter sincer; neascuns, deschis; cinstit, loial. [<it. *franco*, fr. *franc*]

francá vb. I. *tr.* **1.** a păti cu anticipație taxele de transport (pentru un colet, pentru o marfă). **2.** a timbra o scrisoare. [p.i. *-chez.* 3,6 *-cheză.* / <it. *francare* cf. germ. *frankieren*]

franchéțe *s.f.* faptul de a-și spune deschis gîndurile; sinceritate. [var. *francheță* s.f. / <it. *franchezza*]

franciscán *s.m.* și *f.* călugăr sau călugăriță catolică din ordinul fundat de Francesco de Assisi în 1209. // *adj.* care ține de ordinul franciscanilor. [cf. fr. *franciscain*]

francmasón *s.m.* membru al francmasoneriei; mason. [<fr. *franc-maçon*]

francmasonerie *s.f.* asociație internațională secretă cu principii politice reacționare și cu ritualuri oculte; masonerie. [<fr. *franc-maçonnerie*]

francmasónic *adj.* relativ la francmasonerie; masonic. [<fr. *franc-maçonnique*]

fránco *adj.* termen prin care se arată că taxele de transport pentru o marfă sînt plătite de expeditor. ● francat. [<it. *franco*]

francofíl *adj., s.m.* și *f.* galofil. [<fr. *francophile*]

franctirór *s.m.* soldat voluntar care nu făcea parte dintr-o armată regulată; *(spec.)* partizan al mișcării de rezistență din Franța în timpul celui de-al doilea război mondial. [<fr. *franc-tireur*]

franj *s.n. (de obicei la pl.)* fire (de mătase, de lînă etc.) lăsate să atîrne la marginea unei cuverturi, a unei perdele etc. [<fr. *frange*]

frânjă *s.f.* fiecare dintre dungile alternativ luminoase şi întunecoase obţinute pe un ecran printr-un fenomen de interferenţă luminoasă. [<fr. *frange*]

franş *adj., adv. (franţuzism)* sincer, deschis. [<fr. *franche*]

frapá *vb.* I. *tr.* **1.** a sări în ochi, a izbi, a surprinde. **2.** a răci băuturi alcoolice cu ajutorul gheţii. [<fr. *frapper*]

frapánt *adj.* bătător la ochi, izbitor. [cf. fr. *frappant*]

frapiéră *s.f.* vas special pentru răcirea băuturilor cu ajutorul gheţii. [pron. *-pi-e-.* / <fr. *frappière*]

fratérn *adj. (liv.)* frăţesc. [<lat. *fraternus*]

fraternél *adj. (franţuzism)* frăţesc, fratern. [<fr. *fraternel*]

fraternitáte *s.f.(liv.)* legătură strînsă, frăţească între persoane, între colectivităţi, între popoare etc.; frăţietate, frăţie. [cf. lat. *fraternitas*, fr. *fraternité*]

fraternizá *vb* I. *intr.* a se înfrăţi, a se uni, a face cauză comună cu cineva. [<fr. *fraterniser*]

fratricíd *s.m.* şi *f.* ucigaş de frate sau de soră. // *adj. (despre războaie)* care se desfăşoară între membrii aceleiaşi naţiuni. // *s.n.* ucidere de frate sau de soră. [<fr. *fratricide*, cf. lat. *fratricida* <*frater*— frate, *caedes* — omor]

fratríe *s.f.* **1.** subdiviziune a triburilor greceşti antice (mai ales a celor atice). **2.** grupare mare de plante, care sînt apropiate genetic. [gen. *-iei.* / <fr. *phratrie*, gr. *phratria*]

fraudá *vb.* I. *tr.* a înşela, a fura pe cineva; a defrauda. [pron. *fra-u-.* / <fr. *frauder*, it. *fraudare*]

fráudă *s.f.* înşelătorie, hoţie, act de reacredinţă făcut cu scopul de a realiza profituri personale. ● sumă sustrasă prin înşelătorie, prin defraudare. [<fr., it. *fraude*, cf. lat. *fraus*]

fraudulós *adj.* bazat pe o fraudă. [cf. fr. *frauduleux*, lat. *fraudulosus*]

frazá *vb.* I. *tr.* a scoate în evidenţă ritmul frazei muzicale la executarea unei bucăţi. [<fr. *phraser*]

frázá *s.f.* **1.** *(gram.)* unitate sintactică constituită din două sau mai multe propoziţii, aflate între ele în raport de coordonare sau de subordonare; *(p.restr.)* propoziţie. ● mod de exprimare. **2.** succesiune de sunete muzicale care formează o unitate. [<fr. *phrase*, it. *frase*, cf. gr. *phrasis*]

frazeológ *s.m.* cel care se exprimă în fraze meşteşugite dar lipsite de conţinut. [pron *-ze-o-.* / cf. fr. *phraséologue*]

frazeológie, *adj.* referitor la frazeologie [cf. fr. *phraséologique*]

frazeología *s.f.* **1.** fel, manieră de a construi frazele, proprie unei limbi sau unui scriitor. **2.** vorbărie goală, fără conţinut; pălăvrăgeală. [gen. *-iei.* / cf. fr. *phraséologie*, gr. *phrasis* — frază, *logos* — vorbire]

freátic *adj. apă freatică* = pînză de apă subterană provenită din apa de infiltraţie, din care se alimentează izvoarele şi fîntînile. [pron. *fre-a-.* / <fr. *phréatique*, it. *freatico*, cf. gr. *phreation* — puţ]

frecvént *adj.* care se întîmplă adeseori, des, la intervale scurte; obişnuit. [<lat. *frequens*]

frecventá *vb.* I. *tr.* a merge cu regularitate (mai ales la cursuri, la spectacole etc.). [<lat., it. *frequentare*]

frecventáre *s.f.* acţiunea de a frecventa şi rezultatul ei. [<*frecventa*]

frecventatív *adj.n. (gram.; despre verbe)* care arată o repetare a unei acţiuni. [<lat. *frequentativus*, cf. *verba frequentativa*]

frecvénţă *s.f.* **1.** repetare, reluare deasă şi regulată a unei mişcări, a unei acţiuni etc. ● participare a studenţilor sau a elevilor la cursuri. **2.** numărul de vibraţii pe secundă ale unei mişcări vibratorii. [<lat. *frequentia*, cf. it. *frequenza*]

frecvenţmétru *s.n.* instrument pentru măsurarea frecvenţei (**2.**) [cf. fr. *fréquencemètre*, germ. *Frequenzmesser*]

fredoná *vb.* I. *tr.* a cînta încet (fără cuvinte); a îngîna o melodie. [<fr. *fredonner*]

fregátă *s.f.* **1.** tip vechi de navă de război înarmată uşor şi folosită mai ales în operaţiile de recunoaştere. **2.** pasăre palmipedă din mările tropicale, cu coadă şi aripi foarte lungi. [cf. fr. *frégate*, it. *fregata*]

frenétic *adj.* în stare de frenezie; cuprins de o pasiune violentă. [<fr. *frénétique*]

frenezie *s.f.* excitare excesivă; *(p. ext.)* pasiune puternică şi violentă. ○ *cu* ~ = ca în delir; frenetic. [gen. *-iei.* / cf. fr. *frénésie*, it. *frenesia*, gr. *phrenesis* — tulburare, agitaţie]

frénic *adj. m. nerv* ~ (şi *s.m.*) = nerv al diafragmei. [<fr. *phrénique*, cf. gr. *phren* — diafragmă]

frenológic *adj.* referitor la frenologie; de frenologie. [cf. fr. *phrénologique*]

frenología *s.f.* teorie idealistă potrivit căreia facultăţile psihice ale omului pot fi recunoscute după protuberanţele şi depresiunile craniului; pseudoştiinţă fundată pe această teorie. [gen. *-iei.* / <fr. *phrénologie*, cf. gr. *phren* — inteligenţă, *logos* — vorbire]

fréscă *s.f.* **1.** pictură lucrată cu culori de apă pe o tencuială care este încă umedă. **2.** *(fig.)* prezentare plastică a oamenilor şi a moravurilor unei anumite epoci. [pron. *-scă.* / <fr. *fresque*, cf. it. *(af) fresco*]

frésco *s.n.* ţesătură din fire subţiri de lînă, din care se confecţionează haine de vară. [<*it. fresco*]

fretá *vb.* I. *tr.* a lega, a asambla cu ajutorul unei frete. [<fr. *fretter*]

fretáj *s.n.* ansamblu constituit din două sau mai multe tuburi concentrice. [<fr. *frettage*]

fretáre *s.f.* **1.** asamblare prin contact strîns a două piese care urmează să facă un corp comun. **2.** armare transversală a pieselor de beton armat. [<*freta*, după fr. *frettage*]

frétă *s.f.* tub sau inel metalic care se fixează la exteriorul unei piese tubulare, pentru a-i mări rezistenţa la presiuni interioare. [<fr. *frette*]

frettándo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* grăbind, accelerînd. [<it. *frettando*]

freudísm *s.n. (fil., psih.)* curent idealist reacționar în psihologie, întemeiat de psihiatrul vienez S. Freud, care consideră conștientul ca subordonat „subconștientului", iar pe acesta din urmă, al cărui conținut principal ar fi instinctul sexual, drept principalul stimul al comportamentului uman. [pron. *froi-dism.*/ cf. fr. *freudisme* <*Freud*, n.p.]

frez *adj. invar.* roșiatic, de culoarea fragilor. [<fr. *fraise* — fragă]

frezá *vb.* I. *tr.* a prelucra un material cu ajutorul frezei[1]. [<fr. *fraiser*]

frézăˡ *s.f.* **1.** unealtă pentru prelucrarea metalelor, a lemnului, pentru făcut diverse tăieturi, roți dințate etc., alcătuită din unul sau mai multe tăișuri dispuse simetric în jurul unui ax. ● mașină pentru scormonit și amestecat pămîntul. **2.** frezmașină. [<fr. *fraise*]

frézăˡ *s.f. (rar)* un fel de guler cu mai multe pliuri care se purta la gît în secolul al XVI-lea. [<fr. *fraise*]

frézăˡ *s.f.* pieptănătură bărbătească; frizură. [<*friza*]

frezíl *s.n.* cenușa cărbunelui de pămînt. [<fr. *fraisil*]

frézmașínă *s.f.* mașină la care se adaptează freza[1] (1) și care o pune în mișcare. [<germ *Fräsmaschine*]

frezór[1] *s.n.* freză[1] (1). [cf. fr. *fraiseur*]

frezór[2] *s.m.* lucrător care conduce o freză[1]. [cf. fr. *fraiseur*]

friábil *adj.* care se poate sfărîma, sparge ușor. [pron. *fri-a-.* / cf. fr. *friable*, lat. *friabilis* <*friare* — a sparge]

friabilitáte *s.f.* calitatea de a fi friabil. [pron. *fri-a-.* / cf. fr. *friabilité*]

fricándo *s.n.* fel de mîncare preparat dintr-o bucată de carne sau de pește împănată cu slănină și friată înăbușit; se servește de obicei la începutul mesei. [<fr. *fricandeau*]

fricasé *s.n.* carne tăiată bucăți și prăjită în sos. [pl. invar. /< fr. *fricassée*]

fricatív *adj.* constrictiv, [cf. fr. *fricatif*, it. *fricativo*]

fricționá *vb.* I. *tr.* a face o fricțiune. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *frictionner*]

fricțiúne *s.f.* **1.** ungere și frecare a unei părți a corpului cu un lichid medicinal. **2.** *(fig.; de obicei la pl.)* divergențe de opinii, neînțelegeri, certuri. **3.** *(fiz.)* efectul forțelor care opun rezistență mișcării unor suprafețe în contact; frecare. [pron. *-ți-u-.* var. *frecție* s.f. / cf. fr. *friction*, lat. *frictio*]

frigián *adj.* bonetă *frigiană* = bonetă purtată în antichitate de sclavii eliberați și adoptată în timpul Revoluției franceze ca simbol al libertății. [pron. *-gi-an.*/ <fr. *phrygien*]

frigid *adj.* care reacționează cu răceală, cu indiferență, care suferă de frigiditate. [cf. fr. *frigide*, lat. *frigidus*]

frigidárium *s.n.* sală în termele romane destinată pentru băi reci. [pron. *-ri-um.*/ <lat. *frigidarium*]

frigidér *s.n.* aparat electric în care se menține o temperatură scăzută, convenabilă păstrării și conservării alimentelor. [<fr. *frigidaire*, nume comercial]

frigiditáte *s.f.* caracter frigid; stare în care se află un om sau un animal incapabil de dorințe sexuale. [cf. fr. *frigidité*, lat. *frigiditas*]

frigorie *s.f.* unitate de cantitate de căldură pe care o pierde un corp, egală în valoare absolută cu o calorie. [gen. *-iei.*/ <fr. *frigorie*]

frigorifér *adj. n. (despre un sistem tehnic)* care produce și menține frigul. // *s.n.* construcție cu instalații pentru producerea frigului artificial. [<fr. *frigorifère*, cf. lat. *frigus* — frig, *ferre* — a purta]

frigorífic *adj.* care produce frig, care păstrează frigul; care se referă la frig. [<fr. *frigorifique*, cf. lat. *frigus* — frig, *facere* — a face]

frigorigén *adj.* care poate produce frig. [<fr. *frigorigène*, cf. lat. *frigus* — frig, gr. *gennan* — a naște]

frigotéhnică *s.f.* ramură a tehnicii care studiază mijloacele de producere a frigului artificial. [gen. *-cii.* / cf. fr. *frigotechnique*]

frigoterapíe *s.f.* folosire a temperaturii joase în tratarea unor boli. [gen. *-iei.*/ <fr. *frigothérapie*, cf. lat. *frigus* — frig, gr. *therapeia* — tratament]

frimár *s.m.* luna a treia a calendarului republican francez (21 noiembrie — 20 decembrie). [<fr. *frimaire*, cf. *frimas* — vînt rece]

fripón *s.m. (franțuzism)* șarlatan, hoț, înșelător, escroc. [<fr. *fripon*]

frisón *s.n.* senzație de frig însoțită de tremurături, manifestată de obicei înainte sau în timpul febrei. [<fr. *frisson*]

frivól *adj. (despre oameni)* care se ocupă cu lucruri neserioase; ușuratic, neserios. ● *(despre lucruri, fapte* etc.) de nimic, neînsemnat. [<fr. *frivole*, it. *frivolo*, cf. lat. *frivolus* — care prețuiește puțin]

frivolitáte *s.f.* **1.** însușirea a ceea ce este frivol; neseriozitate. **2.** *(la pl.)* purtări, fapte ușuratice, neserioase. [cf. fr. *frivolité*]

friz *s.n.* piesă de lemn îngustă, întrebuințată la fabricarea lamelor de parchet sau în tîmplărie. ● chenar care încadrează o pardoseală de parchet în lungul pereților unei încăperi. ● ramă de lemn masiv în care se prind tăbliile unei uși. [<fr. *frise*]

frizá *vb.* I. **I.** *tr.* și *refl. (rar)* a (-și) încreți, a (-și) cîrlionța (părul). ● a (se) pieptăna cu îngrijire. **II.** *tr.* a fi aproape de, a atinge. [<fr. *friser*]

frízăˡ *s.f.* porțiune a antablamentului cuprinsă între arhitravă și cornișă, împodobită în mod obișnuit cu picturi, cu sculpturi etc. ● fîșie orizontală continuă, împodobită cu sculpturi sau picturi, așezată la partea superioară a unui edificiu, deasupra tapetului unui perete etc. [<fr. *frise*]

frizér *s.m.* persoană care tunde părul sau bărbierește; bărbier. ● coafor. [cf. fr. *friseur*]

frizerie *s.f.* atelier pentru tuns, ras sau coafat. [gen. *-iei.* / <*frizer*]

frizúră *s.f.* felul cum este pieptănat părul; coafură, freză. [<fr. *frisure*]

frînă *vb.* I. *tr.* a opri, a încetini mersul unui vehicul cu ajutorul frînei. ● *(fig.)* a ține în loc, a încetini, a pune piedici. [<fr. *freiner*]

frînă *s.f.* aparat adaptat la un vehicul pentru a-i micșora viteza sau a-l opri din mers. ● *(fig.)* ceea ce oprește, încetinește, îngreuiază o acțiune, un proces etc. [<fr. *frein*]

frondă *s.f.* **1.** mișcare de revoltă a nobilimii franceze din secolul al XVII-lea împotriva puterii regale despotice. **2.** *(fig.)* răzvrătire, opunere neprincipială persiflantă, cauzată mai ales de interese personale. [<fr. *fronde*]

frondór *s.m. (franțuzism)* răzvrătit; partizan al frondei. [pron. *fron-dor*. / <fr. *frondeur*]

fronséu *s. n.* cută (a unei rochii, a unei cămăși etc.) menținută printr-un fir. [pl. *-uri* / < fr. *froncis*]

front *s.n.* **1.** loc, teritoriu pe care se poartă luptele într-un război. ● grupare operativă constituită din forțe militare numeroase, sub o comandă unică. **2.** formație de militari, de sportivi etc. așezați în linie. **3.** *(fig.)* grupare unitară de forțe strînse în vederea unei lupte comune. **4.** perete în care se execută tăierea rocilor sau a minereurilor. **5.** ~ *de furtună* = masă de aer rece care, împinsă de furtună, provoacă deplasarea aerului mai cald din fața ei. [<fr. *front*, cf. rus. *front*]

frontál *adj.* **1.** din regiunea frunții. **2.** din (așezat în) față. ○ *abataj* ~ = abataj al minereului făcut pe un front foarte lung, în direcția filonului; *(p.ext.)* locul unde se execută o astfel de operație. // *s.n.* parte proeminentă a unui obiect. [cf. fr. *frontal*]

frontiéră *s.f.* hotar între state; graniță. [<fr. *frontière*]

frontíspiciu *s.n.* **1.** fațada, fața principală a unui edificiu, a unui monument etc. **2.** prima pagină (ilustrată uneori cu viniete) a unei cărți, care conține titlul, numele autorului etc. ● partea de sus de pe pagina întîi a unui ziar, unde sînt scrise titlul și alte indicații. [pron. *-ciu*. / cf. fr. *frontispice*, lat. *frons* — frunte, *inspicio* — a privi]

frontón *s.n.* element arhitectonic format dintr-o corni ă de forn ă curbă sau triunghiulară, situat deasupra intrării unui edificiu. [<fr. *fronton*]

frotá *vb.* I. *refl.* a se freca, a veni în contact. [<fr. *frotter*]

frotiu *s.n.* preparat întins pe o lamă pentru a fi cercetat la microscop. [var. *froti* s.n. / <fr. *frottis*]

fruct *s.n.* **1.** ansamblul organelor vegetale care se dezvoltă după fecundația unei flori și care conțin semințele plantei respective; poamă, rod. **2.** produse vegetale care servesc ca hrană; rod. **3.** produs, profit, rezultatul material sau moral al unei acțiuni etc.; beneficiu. **4.** *(fig.)* operă, rezultat al unor străduințe, al muncii etc. [<lat. *fructus*]

fructărie *s.f.* prăvălie unde se vînd fructe. [gen. *-iei*. / <*fruct*]

fructidór *s.m.* a douăsprezecea lună a calendarului republican francez (18 august — 16 septembrie). [<fr. *fructidor*]

fructiéră *s.f.* vas în care se servesc fructele la masă. [după fr *fruitier*]

fructifér *adj. (despre pomi)* care produce fructe; roditor. ● *(despre organele unei plante)* care poartă fructele. [<fr. *fructifère*, cf. lat. *fructus* — fruct, *ferre* — a purta]

fructificá *vb.* I. *intr. (despre capital, bani)* a aduce venit, a crește prin acumulare de dobînzi. [p.i. *fructific*. / cf. fr. *fructifier*, lat. *fructificare*]

fructificáre *s.f.* acțiunea de a fructifica și rezultatul ei; fructificație. [<*fructifica*]

fructificáție *s.f.* fructificare. ● *(agr.)* proprietate a plantelor de a produce fructe; *(p. restr.)* proprietate a pomilor și a viței de vie de a da lăstari fertili. [gen. *-iei*. / cf. fr. *fructification*]

fructóză *s.f.* substanță organică dulce, aflată în nectarul florilor și în unele fructe dulci; levuloză. [<fr. *fructose*]

fructuós *adj.* care dă bune rezultate; avantajos, folositor. [pron. *-tu-os*. / cf. lat. *fructuosus*, fr. *fructueux*]

frugál *adj. (despre mese)* care constă din mîncare puțină și simplă; sobru. [cf. fr. *frugal*, lat. *frugalis*]

frugalitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este frugal. [cf. fr. *frugalité*, lat. *frugalitas*]

frugifér *adj.* care dă roade, fructe. [<fr. *frugifère*, cf. lat *frux* — fruct, *ferre* — a purta]

frugivór *adj. (despre animale)* care se hrănește cu fructe. [<fr. *frugivore*, cf. lat. *frux* — fruct, *vorare* — a devora]

frulláto *s.n.* procedeu special de alternare rapidă a sunetelor, la unele instrumente de suflat (flaut, trompetă), asemănător cu tremolo sau cu glissando. [< it. *frullato*]

frust *adj. (despre monede, medalii, sculpturi)* tocit, șters de vreme. ● *(fig.)* rustic, nelucrat; simplu. [<fr. *fruste*, cf. it. *frusto* — uzat]

frustrá *vb.* I. *tr.* a lipsi, a priva pe cineva (mai ales statul) de un bun, de un drept; a înșela. [<fr. *frustrer*, lat. *frustrari*]

frustratór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care pricinuiește o pagubă, care împiedică exercitarea unui drept; păgubitor. [cf. fr. *frustrateur*]

frutescént *adj. (despre tulpini)* care se întărește fără a ajunge însă la perfectă lignificare. [pron. *-sce-*. pl *-nți*, *-nte*. / cf. lat. *frutescens*, fr. *frutescent*]

ftizíc *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de ftizie; tuberculos, ofticos. [<fr. *phtisique*]

ftizie *s.f.* tuberculoză pulmonară; oftică. [gen. *-iei*. / <fr. *phtisie*, cf. gr. *phthisis* — distrugere]

ftiziológ *s.m.* medic specialist în ftiziologie. [pron. *-zi-o-*. / cf. fr. *phtisiologue*]

ftiziologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază formele tuberculozei. [pron. *-zi-o-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *phtisiologie*]

fucoxantínă *s.f.* pigment de culoare brună, care se găsește în unele alge. [<fr. *fucoxanthine*, cf. lat. *fucus* — gen de algă, gr. *xanthos* — galben]

fúcsie *s.f.* plantă ornamentală cu flori roșii, galbene-verzui sau pestrițe; cerceluș. [gen. *-iei*. / <fr. *fuchsia*]

fucsînă *s.f.* materie colorantă, roșie, folosită în industria textilă și în pielărie. [<fr. *fuchsine*]
fúcus *s.m.* gen de alge marine de culoare roșie-brună. [<lat. *fucus*]
fugácе *adj. invar.* trecător, fugitiv. [<lat. *fugax*, cf. fr. *fugace*]
fugacitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este fugace. **2.** *(chim.)* presiune corectată la care gazul real posedă aceleași proprietăți cu ale gazului ideal. [cf. fr. *fugacité*]
fugásă *s.f.* mină constituită dintr-o încărcătură explozivă și o umplutură de materiale diferite, care se aruncă contra atacatorului. [<fr. *fougasse*]
fugáto *s.n.* frază muzicală prezentată în formă de fugă, de obicei ca un fragment dintr-o piesă corală. [<it. *fugato*]
fúgă *s.f.* compoziție muzicală polifonică în care vocile se succedă repetînd fiecare melodia dezvoltată după legile contrapunctului. [<it. *fuga*, cf. fr. *fugue* <lat. *fuga* — urmărire]
fugére *s.f. pl.* criptogame vasculare, cu frunze foarte mari avînd ca tip feriga; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. [<fr. *fougère*]
fughétă *s.f. (muz.)* fugă de proporții mai reduse, cu un caracter mai liber. [<it. *fuggetta*]
fugitív *adj.* **1.** care trece rapid, repede; de scurtă durată; trecător. **2.** sumar; superficial; rapid. [cf. lat. *fugitivus*, fr. *fugitif*]
fugós *adj. (rar)* care are o fire iute; aprig, impetuos. [cf. fr. *fougueux*]
fugozitáte *s.f. (rar)* impetuozitate; ardoare. [<*fugos*]
ful *s.n.* figură la jocul de pocher, formată dintr-un brelan și o pereche. [<fr., engl. *full*]
fulá *vb.* I. *intr. (despre roți)* a se roti neregulat, avînd pe lîngă mișcarea de rotație și o mișcare pendulară. [<fr. *fouler*]
fulár *s.n.* **1.** țesătură ușoară de mătase. **2.** fișie (dreptunghiulară) de lînă, de mătase etc. care se poartă în jurul gîtului. [pl. *-re, -ruri.* / <fr. *foulard*]
fuléu *s.n.* alergare în pas mare, mîinile mișcîndu-se în ritmul picioarelor. ● distanța parcursă de un cal din momentul cînd se desprinde de pămînt și pînă îl atinge din nou. [<fr. *foulée*]
fulgarín *s.n.* manta, pardesiu de ploaie; impermeabil. [pl. *-ne, -nuri.* / nume comercial]
fulguránt *adj. (franțuzism)* înconjurat de fulgere. ● care răspîndește o lumină vie și de scurtă durată. [<fr. *fulgurant*, cf. lat. *fulgur* — fulger]
fulguráție *s.f.* **1.** fulgerare fără tunet, în regiunile înalte ale atmosferei. **2.** ~ *electrică* = tratament al rănilor cu seînteie electrice de înaltă frecvență. [gen. *-iei.* / cf. fr. *fulguration*, lat. *fulguratio*]
fulmicotón *s.n.* exploziv puternic obținut prin acțiunea acidului azotic asupra celulozei. [<fr. *fulmicoton*]
fulminánt *adj.* care produce explozie; exploziv. ● *(fig.)* amenințător; violent; ațîțător, provocator. [<fr. *fulminant*]
fulminát *s.m.* ~ *de mercur* = substanță explozivă de forma unei pulberi cenușii, cu gust metalic, foarte otrăvitoare. [<fr. *fulminate*]
fulminație *s.f.* detonare a unei substanțe explozive; explozie. [gen. *-iei.* var. *fulminațiune* s.f. / cf. fr. *fulmination*, lat. *fulminatio*]
fumaróle *s.f. pl.* produse gazoase emise prin craterele și crăpăturile vulcanilor sau degajate de lavă. [sg. *-lă.* / <it. *fumarola*, cf. fr. *fumerolle*]
fumigánt *s.m.* substanță utilizată pentru fumigații. [cf. fr. *fumigant*]
fumigáție *s.f. (liv.)* producere de fum, afumare cu mirodenii pentru distrugerea bacteriilor, a insectelor etc. sau pentru parfumarea aerului. [gen. *-iei.* var. *fumigațiune* s.f. / cf. fr. *fumigation*, lat. t. *fumigatio*]
fumigén *adj.* producător de fum sau de ceață. ○ *luminare fumigenă* = tub care conține o substanță fumigenă folosită mai ales la camuflarea obiectivelor militare. [<fr. *fumigène*, cf. lat. *fumus* — fum, gr. *gennan* — a naște]
fumivór *adj.* care absoarbe fumul. [<fr. *fumivore*, cf. lat. *fumus* — fum, *vorare* — a devora]
fumizá *vb.* I. *tr. (mil.)* a produce fum sau ceață artificiale pentru camuflare. [cf. fr. *fumiger*]
fumoár *s.n.* încăpere, mai ales pe lîngă sălile de spectacol, în care se poate fuma. [pron. *-moar.* var. *fumuar* s.n. / <fr. *fumoir*]
funambúl *s.m. (rar)* dansator pe sîrmă. [<fr. *funambule*, cf. lat. *funis* — funie, *ambulare* — a merge]
funambulésc *adj. (rar)* bizar, excentric. ● echilibristic. [<fr. *funambulesque*]
funciár *adj.* care se referă la proprietatea particulară asupra pămîntului sau la averi imobiliare. [pron. *-ci-ar.* / <fr. *foncier*]
funcție *s.f. (mat.)* mărime variabilă care depinde de una sau de mai multe mărimi variabile. [gen. *-iei.* var. *funcțiune* s.f. / cf. lat. *functio*, it. *funzione*, fr. *fonction*]
funcționá *vb.* I. *intr.* a-și exercita funcția, rolul. ● a fi în funcțiune, în stare de funcționare. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *fonctionner*]
funcționál *adj.* referitor la o funcție. ● *maladie funcțională* = boală care afectează funcționarea unui organ. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *fonctionnel*, it. *funzionale*]
funcționár *s.m.* și *f.* persoană care deține o funcție administrativă într-o întreprindere sau într-o instituție; slujbaș, salariat. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *fonctionnaire*]
funcționáre *s.f.* acțiunea de a funcționa și rezultatul ei. [<*funcționa*]
funcționarísm *s.n.* tendință birocratică a unei persoane de a considera toate problemele numai din punctul său individual de vedere și nu din acela al interesului general; atitudine indiferentă, lipsită de interes și devotament față de munca îndeplinită; birocratism. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *fonctionnarisme*]
funcțiúne *s.f.* **1.** activitate dusă de cineva pentru a se achita de obligațiile sau de datoriile impuse de însărcinarea, de serviciul pe care îl are; însărcinare, sar-

cină; slujbă. 2. rol sintactic pe care îl îndeplinește un cuvînt în propoziție. 3. activitatea proprie a organelor unei ființe (animale sau vegetale). 4. totalitatea proprietăților chimice comune ale unor substanțe organice, determinate de prezența unui același radical organic în moleculă. [pron. *-ți-u-*. / cf. lat. *functio*, it. *funzione*, fr. *fonction*]

fundá *vb.* I. *tr.* a pune bazele; a întemeia, a înființa, a institui. [var. *fonda* vb. I. / <lat. *fundare*, cf. fr. *fonder*]

fundál *s.n.* 1. fondul decorativ al unui tablou sau al unui panou sculptat; vast element arhitectonic sau natural care constituie fondul perspectivei frontale a unei construcții. 2. perete mobil sau decor care constituie fundul scenei unui teatru. [<it. *fondale*, după *fund*]

fundamént *s.n.* 1. temelie, fundație, bază. ● placă de metal la presele de imprimat, pe care se pun formele tipografice. 2. *(fig.)* element pe care se întemeiază ceva; bază, temei, temelie. [pl. *-te*, *-turi*. var. *fondament* s.n. /<lat. *fundamentum*, cf. fr. *fondement*]

fundamentá *vb.* I. *tr.* a pune baze temeinice, a consolida. ● a demonstra cu elemente științifice (o idee, o teorie etc.). [var. *fondamenta* vb. I. / < *fundament*]

fundamentál *adj.* de bază, principal, esențial. // *s.f. (muz.)* sunetul cel mai grav din seria sunetelor armonice naturale și care se aude mai clar decît celelalte. [var. *fondamental*, *-ă* adj. / cf. lat. *fundamentalis*, fr. *fondamental*]

fundáre *s.f.* acțiunea de a funda și rezultatul ei; întemeiere. [var. *fondare* s.f./ <*funda*]

fundáș *s.m.* fiecare dintre cei doi sau trei jucători care alcătuiesc linia de fund a unei echipe de fotbal, rugbi etc., ajutînd la apărarea porții. [<*fund*]

fundáție *s.f.* 1. temelie, bază, fundament (la o construcție). 2. fond, bunuri donate pentru o operă de interes obștesc; instituție, așezămînt creat din aceste fonduri. [gen. *-iei*. var. *fondațiune*, *fundațiune* s.f. / cf. lat. *fundatio*, fr. *fondation*]

funébru *adj.* de înmormîntare. ○ *marș* ~ = marș solemn care se execută de obicei la înmormîntări. ● trist, jalnic, lugubru. [<fr. *funèbre*, it. *funebre*, cf. lat. *funebris*]

funerálii *s.n. pl.* ceremonie fastuoasă de înmormîntare. [<fr. *funérailles*, it. *funerale*]

funerár *adj.* care ține de funeralii, privitor la funeralii; de înmormîntare. ○ *urnă funerară* = urnă în care se păstrează cenușa unui mort incinerat; *monument* ~ = monument ridicat pe mormîntul cuiva. [cf. fr. *funéraire*, it. *funerario*, lat. *funerarius*]

funést *adj.* care poartă nenoroc, care aduce nenorocire, moarte. ● trist, funebru, sinistru. [<fr. *funeste*, it. *funesto*, cf. lat. *funestus*]

funésto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* sumbru, trist. [<it. *funesto*]

fúngă *s.f.* parîmă, frînghie pentru ridicarea velei la catarg. [cf. it. *fionco*]

fungíbil *adj. (jur.; despre lucruri)* care se consumă prin întrebuințare și nu poate fi restituit în natură. [<lat. *fungibilis*, cf. fr. *fongible*]

fungicíd *adj., s.n.* (substanță) care distruge ciupercile vătămătoare pentru plante. [<fr. *fongicide*, cf. lat. *fungus* — ciupercă, *caedere* — a ucide]

fungíde *s.f. pl.* plante inferioare, fără clorofilă, care se hrănesc cu substanțe organice gata preparate; ciuperci. [sg. *-dă*. / cf. lat. *fungus*]

fungifórm *adj.* în formă de ciupercă. ○ *papile fungiforme* = papile, asemănătoare cu niște ciupercuțe, care se află pe limbă. [cf. fr. *fongiforme*, cf. lat. *fungus* — ciupercă, *forma* — formă]

fungistátic *adj., s.n.* (substanță) care oprește dezvoltarea ciupercilor. [cf. fr. *fongistatique*]

funícul *s.n.* fir care leagă sămînța de pericarp și o nutrește în timpul tinereții. [<fr. *funicule*, cf. lat. *funiculus* — cordiță]

funiculár *s.n.* mijloc de transport aerian pentru transportat materiale sau persoane, format din cabluri purtătoare de vagonete. [<fr. *chemin de fer funiculaire*]

furáj *s.n. (agr.)* nutreț pentru vite. [pl. *-je*, *-juri*. / <fr. *fourrage*]

furajér *adj. (despre plante)* întrebuințat ca nutreț pentru vite. [<fr. *fourrager*]

furbúră *s.f.* inflamație a copitei (la cai sau la boi) provocată de o răceală sau de oboseală. [<fr. *fourbure*]

furcát *adj.* în formă de furcă. [<lat. *furcatus*]

furchét *s.m.* dispozitiv de oțel fixat la bărci pentru sprijinirea ramei în timpul vîslitului. [<it. *forchetta*]

furgón *s.n.* vehicul, de obicei acoperit, cu tracțiune animală, care servește la transportul bagajelor și al muniților unui corp de trupă. [<fr. *fourgon*]

furgonár *s.m.* militar care conduce un furgon. [<*furgon*]

furibúnd *adj.* furios, mînios la culme. [cf. lat. *furibundus*]

fúrie *s.f.* 1. mînie violentă, nestăpînită; violență. ● *(fig., rar)* dorință, patimă. 2. fiecare dintre cele trei divinități ale infernului, care, în credințele celor antici, chinuiau sufletele păcătoșilor. [pron. *-ri-e*. gen. *-iei*. /<lat. *furia*, cf. fr. *furie*]

furiér *s.m.* militar (subofițer sau soldat gradat) care îndeplinește funcția de secretar în cancelaria unei unități sau a unei subunități militare. [pron. *-ri-er*./ <fr. *fourrier*]

furiós *adj.* stăpînit de furie, mînios. ● *(adv.)* cu furie. ● *(despre elementele naturii)* violent, puternic. [pron. *-ri-os*./ cf. lat. *furiosus*, fr. *furieux*]

furióso *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu furie, cu mînie; vijelios; cu pasiune. [<it. *furioso*]

furnál *s.n.* 1. instalație specială pentru topirea minereurilor și extragerea metalelor; cuptor înalt. 2. încărcătură de exploziv introdusă într-o stîncă, într-un zid etc. care urmează să fie aruncat în aer. [pl. *-le*, *-luri*. / <fr. *fourneau*]

furnalíst *s.m.* muncitor care lucrează la un furnal. [<*furnal*]

furnír *s.n.* placă subțire de lemn de esență superioară care se aplică pe lemnul pre-

lucrat pentru a-l înfrumuseța. [pl. *-re, -ruri.* / <germ. *Furnier*]

furnírui *vb.* IV. *tr.* a acoperi o piesă de lemn cu furnir. [p.i. *-iesc*, conj. *-iască.* / <germ. *furnieren*]

furnitúră *s.f. (mai ales la pl.)* **1.** marfă, obiecte furnizate. ● obiecte mărunte de birou, rechizite. **2.** material accesoriu folosit în croitorie (ață, căptușeală, nasturi etc.). [<fr. *fourniture*]

furnizá *vb.* I. *tr.* a procura prin vînzare (mărfuri), a aproviziona; a livra. ● a da, a oferi o informație, o știre etc. [p.i. *-zez.* / <*furnizor*]

furnizór *s.m.* și *f.* persoană care furnizează (diverse materiale). [cf. fr. *fournisseur*]

furoáre *s.f. (rar)* **1.** mînie, delir furios, furie. **2.** pasiune violentă; încîntare. ● *(fam.) a face furori* = a provoca admirație (mai ales prin aspectul exterior). [cf. fr. *fureur*, lat. *furor*]

furóu *s.n. (franțuzism)* cămașă, combinezon. [<fr. *fourreau*]

furséc *s.n.* nume dat unor prăjituri mici, făcute din aluaturi diferite și tăiate în diverse forme. [<fr. *fourseс*]

furtív *adj.* pe furiș, pe sub ascuns. [<lat. *furtivus*, fr. *furtif*, it. *furtivo*]

furúncul *s.n.* inflamație purulentă locală a pielii; abces, buboi. [<lat. *furunculus*, cf. fr. *furoncle*]

furunculóză *s.f.* boală manifestată prin apariția mai multor furuncule. [cf. fr. *furonculose*]

fusarólă *s.f. (arhit.)* element decorativ în relief, alcătuit dintr-un șir de boabe alungite. [<fr. *fusarolle*]

fusifórm *adj.* care are formă de fus. [<fr. *fusiforme*, cf. lat. *fusus* — fus, *forma* — formă]

fustigáție *s.f. (rar)* bătaie cu vergile; flagelare. ● *(fig.)* corecție, corectare, pedeapsă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *fustigation*, lat. *fustigatio*]

futíl *adj. (rar)* lipsit de seriozitate; neserios, frivol. [<fr., it. *futile*, cf. lat. *futilis*]

futilitáte *s.f.* caracterul, natura a ceea ce este futil; inutilitate. [cf. fr. *futilité*]

futurísm *s.n.* curent decadent formalist manifestat în literatură și în artă la începutul secolului al XX-lea, care rupe cu desăvîrșire cu tradițiile clasice ale artei și se îndepărtează de realitate și de exprimarea ei. [cf. fr. *futurisme*, it. *futurismo*]

futurist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al futurismului. [cf. fr. *futuriste*, it. *futurista*]

fuzánt *adj. (despre proiectile, bombe)* care explodează în aer. [< fr. *fusant*]

fuzée *s.f.* corp de formă aerodinamică, care poate înainta în atmosferă datorită forței de reacție a gazelor arse care ies dintr-un efuzor. [pron. *-ze-e.* pl. invar. var. *fuzeu* s.n. /<fr. *fusée*]

fuzeláj *s.n.* corpul unui avion sau al unui planor. [<fr. *fuselage*]

fuzétă *s.f.* piesă de legătură între roata directoare și osia din față a unui autovehicul. [<fr. *fusette*]

fuzíbil *adj. (despre metale)* care se poate topi; care se topește la o temperatură mai înaltă decît cea normală. [cf fr. *fusible*, it. *fusibile*]

fuzibilitáte *s.f.* însușirea unui metal de a fi fuzibil. [cf. fr. *fusibilité*]

fuzioná *vb.* I. *intr.* a se contopi. [pron. *-zi-o-.* p.i. *-nez.* / <fr. *fusionner*]

fuzionist *s.m.* și *f.* partizan, adept al unei fuzionări. [pron. *-zi-o-.* / <fr. *fusionniste*]

fuzíune *s.f.* **1.** unire într-o singură unitate a unor organizații, grupări etc.; contopire. ● *~ nucleară* = reacție nucleară constînd în combinarea a două nuclee atomice ușoare pentru a forma unele mai grele. **2.** *(fiz.)* topire. ● *punct de ~* = temperatură de topire. [pron. *-zi-u-.* / cf. fr. *fusion*, it. *fusione*, lat. *fusio*]

G

gabără *s.f.* navă care servește la transportul pietrei pentru construcțiile hidraulice. [cf. fr. *gabare*, it. *gabarra*]

gabardină *s.f* stofă de lînă, care are pronunțate nervuri oblice în țesătură pe ambele fețe. [<fr. *gabardine*, cf. sp. *gabardina*]

gabarít *s.n.* contur care limitează dimensiunile maxime ale unui profil. ○ ~ *de încărcare* = instalație specială care marchează limitele permise pentru încărcătura vagoanelor de marfă deschise. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *gabarit*]

gabélă *s.f.* impozit asupra sării care se percepea în trecut în Franța. [pl. *-le*./ <fr. *gabelle*]

gábie *s.f.* platformă cu balustradă, așezată la capătul de sus al catargului unei nave, pentru a permite observarea orizontului și la (corăbiile cu pînze) manevrarea pînzelor. [gen. *-iei*. / <it. *gabbia*, cf. fr. *Gabie*]

gabiér *s.m.* marinar care face serviciu în gabia unei nave. // *s.n.* velă pătrată, a doua de jos, la o navă cu pînze.[pron. *-bi-er*. / <it. *gabbiere*, cf. fr. *gabier*]

gabión *s.n.* **1.** coș umplut cu pietriș sau cu pămînt, care servește la construirea barajelor, la îndiguiri etc. **2.** coș de nuiele umplut cu pămînt, care apără soldații ca un parapet la asedierea cetăților etc. [pron. *-bi-on.*/ cf. fr. *gabion*, it. *gabbione*]

gabró *s.n.* rocă cu structură granuloasă folosită uneori în construcții. [var, *gabrou* s.n. / <germ. *gabbro*, it. *gabbro*]

gadolíniu *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-niu*. / <fr. *gadolinium*]

gáfă *s.f.* **1.** piesă metalică cu două gheare, în formă de furcă, folosită pentru blocarea unui lanț în mișcare. ● un fel de cîrlig fixat de o prăjină, folosit la acostarea unei ambarcații etc. **2.** *(fig.)* gest, vorbă, atitudine nesocotită dar neintenționată, care poate supăra sau jigni. [<fr. *gaffe*]

gag *s.n. (rar)* joc de scenă caraghios; scenă bufă de cinema. [<fr. *gag*]

gagarínit *s.n.* mineral descoperit de geologii sovietici, care conține elemente din familia pămînturilor rare (ceriu, erbiu, lantan, europiu) în cantități infime. [<rus. *gagarinit* <*Gagarin* — primul cosmonaut]

gagíst *s.m.* și *f. (teatru; rar)* actor angajat temporar (cu leafă). ● muzicant civil într-o fanfară militară. [<fr. *gagiste*]

gagliárdă *s.f.* vechi dans francez în trei timpi; melodia după care se execută acest dans. [pron. *ga-li-ar-dă*. var. *galiardă* s.f. /<it. *gagliarda*, cf. fr. *gaillarde*]

gaiác *s.m.* arbore mare, rășinos, originar din Antile, a cărui rășină se întrebuințează în medicină. [pron. *ga-iac*. / <fr. *gaïac*, cf. sp. *guayaco*]

gaiacól *s.n.* extract din rășina arborelui gaiac. [pron. *ga-ia-*. / <fr. *gaïacol*]

gaj *s.n.* **1.** zălog, amanet. **2.** *(fig.)* garanție, asigurare; dovadă, mărturie. [<fr. *gage*, cf. it. *gaggio*]

galáctic *adj.* care se referă la Calea lactee. ○ *plan* ~ = plan fundamental care trece prin centrul Căii lactee; *ecuator* ~ = cercul mare de-a lungul căruia planul galactic intersectează sfera cerească; *coordonate* ~ *e* = coordonate raportate la ecuatorul galactic și la axa polilor galactici. [<fr. *galactique*]

galactofág *adj.*, *s.m.* și *f.* mîncător de lapte. [cf. fr. *galactophage*, gr. *gala* — lapte, *phagein* — a mînca]

galactogóg *s.n.* substanță care se administrează animalelor pentru a le spori producția de lapte. [cf. fr. *galactogogue*, gr. *gala* — lapte, *agogos* — care aduce]

galactométru *s.n.* lactometru. [cf. fr. *galactomètre*]

galactorée *s.f.* scurgere continuă de lapte în timpul sau după încetarea alăptării. [pron. *-re-e*. pl. invar./ <fr. *galactorrhée*]

galactóză *s.f.* substanță organică asemănătoare cu glucoza, care se găsește liberă în natură; lactoză. [<fr. *galactose*]

galalít *s.n.* masă plastică asemănătoare ivoriului, obținută prin tratarea cazeinei cu formol, și care se întrebuințează ca izolant în electrotehnică, la fabricarea de nasturi, piepteni etc. [<fr. *galalithe*, cf. gr. *gala* — lapte, *lithos* — piatră]

galánt *adj.* **1.** curtenitor, politicos cu femeile. **2.** delicat; plăcut. **3.** darnic, mărinimos. [<fr. *galant*, it. *galante*]

galantár *s.n.* vitrină în care se expun obiecte pentru vînzare. [cf. fr. *galanterie*]

galanterie *s.f.* **1.** curtenie, purtare atentă și amabilă (față de femei). ● compliment (adresat unei femei). **2.** *(col.)* mărunțișuri, mici obiecte de podoabă, de îmbrăcăminte (nasturi, cravate etc.). [gen. *-iei*. / <fr. *galanterie*]

galantínă *s.f.* un fel de pateu de carne cu aspic. [<fr. *galantine*]

galantóm *adj. (fam.)* darnic, generos. [var. *galanton*, *-oană* adj. / cf. fr. *galant homme*, it. *galantuomo*]

galantomíe *s.f. (fam.)* dărnicie, generozitate. [gen. *-iei.* var. *galantonie* s.f./ <*galantom*]

galaxíe *s.f.* fiecare dintre sistemele de aștri din univers; *(p. restr.)* Calea lactelui. [gen. *-iei.* / <fr. *galaxie*, cf. gr. *galaxias* <*gala, galaktos* — lapte]

gálă *s.f.* **1.** *de ~* = sărbătoresc, solemn. **2.** *~ de box* = reprezentație alcătuită din mai multe meciuri de box. [<fr., it. *gala*]

galbăn *s.n.* rășină cu aspect gumos obținută dintr-o plantă umbeliferă exotică. [<fr. *galbanum*]

gále *s.f.pl.* umflături, provocate de înțepăturile unor viespi, care apar pe frunzele stejarului sau ale altor plante și care se întrebuințează în tăbăcărie. [sg. *-lă.* / <fr. *galle*]

galénă *s.f.* **1.** sulfură de plumb naturală întrebuințată în special în radiofonie ca redresor la aparatele fără lămpi. **2.** aparat de radio cu reacție a cărui detecție se face cu ajutorul galenei (**1**). [<fr. *galène*]

galénic *adj. (farm.; despre preparate)* care a fost preparat potrivit formulelor din farmacopee sau metodelor lui Galenus; gata preparat în farmacie. [<fr. *galénique*, cf. *Galenus*, numele latin al unui celebru medic grec din secolul al II-lea]

galéră *s.f.* navă mare, cu pînze și vîsle mînuite de sclavi sau de condamnați (folosită pînă în secolul al XVIII-lea). [cf. fr. *galère*, it. *galera*]

galerián *s.m.* condamnat la muncă silnică (ca vîslaș) pe galere. [pron. *-ri-an./* <fr. *galérien*]

galerie *s.f.* **1.** excavație minieră (în formă de tunel) executată pentru a permite accesul la un zăcămînt. **2.** canal de legătură între două puncte ale unei lucrări hidroelectrice. **3.** muzeu, sală unde sînt expuse sculpturi, picturi sau alte obiecte de artă. **4.** ultimul balcon de sus al sălilor de spectacol. ● *(fam.)* spectatorii care stau la galerie; *(p. ext.)* publicul care participă la un meci, la un spectacol etc. ○ *a face ~* = a manifesta zgomotos la un spectacol. **5.** serie de portrete literare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *galerie*, lat. *galeria*, germ. *Galerie*]

galét *s.m.* **1.** fragment mic de rocă, cu muchiile rotunjite de acțiunea mării sau a torenților și care prin cimentare formează conglomerate. **2.** disc de lemn, de metal etc. plasat între două suprafețe care se mișcă una deasupra celeilalte, pentru a le micșora frecarea. **3.** element de transformator electric, de forma unui inel, avînd mai multe spire de înfășurare. [<fr. *galet*]

galétă *s.f.* prăjitură făcută din foi cu unt și ouă. ● biscuit pentru marinari. [<fr. *galette*]

galiámb *s.m.* vers catalectic antic, de patru picioare, pe care îl cîntau preoții Cibelei. [pron. *-li-amb.* / <fr. *galliambe*]

galiárd *s.n.* fiecare dintre extremitățile punții superioare ale unei nave. [pron. *-li-ard.* / <fr. *gaillard*]

gálic *adj. m. acid ~* = acid astringent extras din gogoșile de ristic, folosit la fabricarea cernelii negre și ca mordant la vopsirea fibrelor vegetale. [<fr. *gallique*]

galicán *s.m.* și *f. (rar)* partizan, adept al independenței administrative a bisericii catolice din Franța. [<fr. *gallican*]

galicísm *s.n.* expresie idiomatică proprie limbii franceze. [<fr. *gallicisme*]

gálică *s.f.* încălțăminte romană de proveniență din Galia. ● *(bis.)* sanda de capucin. [<lat. *gallica*]

galimatíe *s.f.* vorbire sau scriere confuză, greoaie. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* var. *galimație* s.f., *galimatias* s.n. / <fr., gr. *galimatias*]

galinacée *s.f. pl.* ordin de păsări care are ca tip găina; *(la sg.)* pasăre care face parte din acest ordin. [sg. invar. / <fr. *gallinacés*]

galión[1] *s.n.* navă spaniolă care transporta în Spania produsele minelor de aur și de argint din America (Mexic și Peru). [pron. *-li-on.* / <fr. *galion*]

galión[2] *s.n. (poligr.)* planșetă de metal sau de lemn pe care se așază rîndurile culese. [pron. *-li-on.* / <ngr. *galeoni*]

galiótă *s.f.* corabie ușoară cu pînze. [pron. *-li-o-.* / <fr. *galiote*]

gáliu *s.n.* metal moale, alb-cenușiu, întrebuințat la fabricarea termometrelor care măsoară temperaturi mari, în dentistică etc. [pron. *-liu.* / <fr. *gallium*, cf. germ. *Gallium*]

galofíl *adj., s.m.* și *f.* admirator al Franței și al francezilor; francofil. [<fr. *gallophile*]

galofób *adj., s.m.* și *f.* (cel) care urăște tot ceea ce este francez. [<fr. *gallophobe*]

galofobíe *s.f.* ură împotriva a ceea ce este francez. [gen. *-iei.* / <fr. *gallophobie*]

galomán *adj.* , *s.m.* și *f.* (cel) care admiră și caută să imite tot ceea ce este francez. [<fr. *gallomane*]

galomanie *s.f.* admirație exagerată pentru tot ceea ce este francez. [gen. *-iei.* / <fr. *gallomanie*]

galón[1] *s.n.* fîșie de stofă sau bandă de metal aplicată pe epoleți, pe mînecile uniformelor etc. pentru a arăta gradul. [pl. *-oane.* / <fr. *galon*]

galón[2] *s.m.* **1.** unitate de măsură pentru volume folosită în Anglia și în S.U.A. **2.** *(rar)* sticlă mare pentru păstrat băuturi. [<fr., engl. *gallon*]

galóp *s.n.* **1.** mers al calului, rapid, în salturi mari. **2.** dans vioi, cu mișcări repezi, în doi timpi; muzica după care se execută acest dans. [<fr. *galop*, it. *galoppo*]

galopá *vb.* I. *intr.* a alerga în galop. [<fr. *galoper*, it. *galoppare*]

galopádă *s.f. (rar)* cursă în galop. [<fr. *galopade*]

galopánt *adj. (rar)* în galop, repede. ○ *tuberculoză ~ă* = tuberculoză care progresează foarte repede, sfîrșindu-se cu moartea. [cf. fr. *galopant*]

galóș *s.m.* încălțăminte care se poartă peste pantofi sau peste ghete pentru a le proteja contra umezelii, a noroiului etc. [<fr. *galoche*]

galvánic *adj.* care se referă la producerea curentului electric prin acțiunea chimică a acizilor sau a sărurilor asupra metalelor. ○ *element ~* = pilă electrică de curent continuu cu polul pozitiv de

cărbune și polul negativ de zinc. [cf. fr. *galvanique*, it. *galvanico* <*Galvani*, fizician italian]

galvanizá *vb.* I. *tr.* **1.** a acoperi cu un strat de zinc o piesă metalică (în special de oțel), pentru a rezista mai bine la coroziune. **2.** a excita în mod artificial un țesut sau un organ, cu ajutorul unui curent galvanic, în scopuri terapeutice sau experimentale. ● *(fig.)* a însufleți. [<it. *galvanizzare*]

galvanizáre *s.f.* acțiunea de a galvaniza și rezultatul ei; *(spec., tehn.)* acoperire a unui metal cu un strat de zinc. [<*galvaniza*]

galvanó *s.n.* clișeu tipografic obținut printr-o depunere electrolitică pe o matriță de masă plastică, de plumb sau de ceară. [<fr., it. *galvano*]

galvanocautér *s.n.* cauter folosit la galvanocauterizare. [pron. *-ca-u-*. / cf. fr. *galvanocautère*]

galvanocauterizáre *s.f.* ardere a unui țesut bolnav cu ajutorul curentului electric. [pron. *-ca-u-*. / cf. fr. *galvanocautérisation*]

galvanométru *s.n.* instrument folosit pentru observarea și măsurarea unui curent continuu, slab. [cf. fr. *galvanomètre*]

galvanoplástic *adj.* referitor la galvanoplastie; obținut prin galvanoplastie. [cf. fr. *galvanoplastique*]

galvanoplástie *s.f.* reproducere a unor obiecte prin depunerea electrolitică a unui strat de metal pe tiparul lor executat dintr-un material plastic. [gen. *-iei*. / cf. fr. *galvanoplastie*]

galvanoscóp *s.n.* aparat cu ajutorul căruia se poate observa trecerea unui curent continuu, slab, printr-un circuit. [cf. fr. *galvanoscope*]

galvanostegie *s.f.* acoperire pe cale electrolitică a unor obiecte de metal cu un strat subțire dintr-un alt metal. [cf. fr. *galvanostégie*]

galvanotaxíe *s.f.* influență exercitată de curenții galvanici asupra ființelor unicelulare. [gen. *-iei*. / <fr. *galvanotaxie*, cf. fr. *galvanisme*, gr. *taxis* — aranjament]

galvanotéhnică *s.f.* parte a electrochimiei aplicate, care se ocupă cu galvanoplastia și galvanostegia. [cf. fr. *galvanotechnique*]

galvanoterapíe *s.f.* tratament medical bazat pe acțiunea curentului galvanic. [gen. *-iei*. / cf. fr. *galvanothérapie*]

galvanotipíe *s.f.* sistem de galvanoplastie prin care se reproduc planșele tipografice și **gravurile** în lemn. [gen. *-iei* / cf. fr. *galvanotypie*]

galvanotropísm *s.n.* electrotropism. [<fr. *galvanotropisme*]

gáma *s.f.* **1.** a treia literă a alfabetului grecesc. **2.** *(fiz.)* submultiplu al gramului egal cu 0,001 miligrame. [pl. invar. / <gr. *gamma*]

gámă *s.f.* **1.** *(muz.)* succesiune de opt sunete dispuse în ordine ascendentă sau descendentă, care ia tonul și numele notei cu care începe. **2.** *(pict.)* succesiune de tonuri, de culori care se armonizează. [<fr. *gamme*, it. *gamma*]

gámbă *s.f.* parte a piciorului de la genunchi pînă la gleznă (la oameni); regiune a membrelor posterioare cuprinsă între coapsă și jaret (la cal). [<it. *gamba*]

gambétă *s.f.* pălărie bărbătească de fetru, tare, cu calota ovală și borurile răsfrînte pe margine. [<*Gambetta*, n.p.]

gambít *s.n.* sacrificare a unei piese sau a unui pion la începutul unei partide de șah pentru a obține un avantaj în atac. [<fr. *gambit*, cf. it. *gambetto*]

gamélă *s.f.* vas mic de metal din care mănîncă ostașii (în campanie). [<fr. *gamelle*]

gamét *s.m.* celulă sexuală care ia parte la procesul de fecundație al unor ființe inferioare. [<fr. *gamète*, cf. gr. *gametes*—soț]

gamologie *s.f.* *(liv.)* tratat asupra căsătoriei; discuție teoretică asupra căsătoriei. [gen. *-iei*. / <fr. *gamologie*, cf. gr. *gamos* — căsătorie, *logos* — vorbire]

gamopetál *adj.* *(despre flori)* cu petale unite. // *s.f.* plantă a cărei floare are corola cu petalele unite. [<fr. *gamopétale*, cf. gr. *gamos* — căsătorie, *petalon* — petală]

gamosepál *adj.* *(despre flori)* cu sepalele unite. // *s.f.* plantă a cărei floare are caliciul cu sepalele unite. [<fr. *gamosépale*, cf. gr. *gamos* — căsătorie, fr. *sépale*]

ganaderíe *s.f.* creșcătorie de tauri pentru coridă, în Spania. [<sp., fr. *ganaderia*]

ganáș *s.n.* fiecare dintre cele două ramuri ale maxilarului inferior al cailor. [pl. *-șuri*, *-șe*. / <fr. *ganache*]

gángă *s.f.* mineralele, în general neutilizabile, cu care este amestecat minereul util dintr-un zăcămînt. [cf. fr. *gangue*, germ. *Gang*]

ganglión *s.m.* organ mic ovoid format din fibre nervoase sau din vase limfatice. [pron. *-gli-on*. / <fr. *ganglion*]

ganglionár *adj.* care se referă la ganglioni; cu ganglioni. [pron. *-gli-o-*. / cf. fr. *ganglionnaire*]

gángster *s.m.* nume dat în S.U.A. bandiților și escrocilor organizați în bande. [pron. *gang-*. / <fr., engl. *gangster*]

gangsterísm *s.n.* faptă de gangster; banditism. [pron. *gang-*. / cf. fr. *gangstérisme*]

ganoízi *s.m. pl.* ordin de pești cu scheletul cartilaginos sau osos, numai cu bronhii, avînd aripioarele și coada împărțite în două părți neegale; *(la sg.)* pește din acest ordin. [sg. *-id*. / <fr. *ganoïdes*, cf. gr. *ganos* — strălucire, *eidos* — formă]

gantelét *s.n.* *(ist.)* mănușă pentru armură, acoperită cu lame de fier. [<fr. *gantelet*]

gaoleán *s.m.* plantă graminee folosită ca furaj. [<rus. *gaolean*, cf. fr., *gaolian*]

gará *vb.* I. *tr.* a adăposti într-un garaj sau într-un depou (automobile, tramvaie etc.); a trage pe o linie de garaj (o locomotivă, un tren). [<*garaj*]

garáj *s.n.* **1.** loc de adăpostire pentru autovehicule. **2.** *linie de* ~ = linie de legătură între un depozit de încărcare și de descărcare a vagoanelor și liniile pe care circulă trenurile. [<fr. *garage*]

garánt *s.m.* și *f.* cel care garantează cu bunurile sale plata datoriei, a obligației cuiva; chezaș. [<fr. *garant*]

garantá *vb.* I. **1.** *tr.* a asigura, a încredința pe cineva de ceva. ● *tr.* și *intr.* a da garanție, a răspunde de ceva. **2.** *intr.* a răspunde de plata unei datorii făcute de

altul; a chezăşui. [cf. fr. *garantir*, it. *garantire*]

garánţă *s.f.* plantă erbacee cu flori albe-gălbui dispuse în ciorchini, a cărei rădăcină conţine o materie colorantă roşie, folosită pentru vopsitul fibrelor textile; roibă. [<fr. *garance*, it. *garanza*]

garanţie *s.f.* obligaţie în virtutea căreia o persoană sau o instituţie trebuie să apere pe cineva de o pagubă eventuală sau să-l despăgubească de o pagubă suferită; chezăşie. ○ *a lua (pe cineva) pe ~ =* a garanta pentru cineva. [gen. *-iei*. / <fr. *garantie*, it. *garanzia*]

garanţină *s.f.* materie colorantă roşie care se extrage din rădăcina de garanţă. [<fr. *garancine*, it. *garanzina*]

garáre *s.f.* acţiunea de a gara şi rezultatul ei; adăpostire a unui autovehicul în garaj. [<*gara*]

gáră *s.f.* staţie de cale ferată; clădirea şi instalaţiile dintr-o astfel de staţie. [<fr. *gare*]

gárdă *s.f.* **1.** pază; veghe; persoană sau grup de persoane care păzeşte pe cineva sau ceva. ○ *~ de onoare =* pază instituită în semn de respect cu ocazia unor anumite solemnităţi. **2.** *(sport)* poziţia corpului şi a braţelor luată de boxeri şi luptători în vederea atacului sau a apărării. ○ *a se pune în ~ =* a lua poziţie de apărare; *(fig.)* a-şi lua măsurile necesare pentru a nu fi surprins de ceva. ● *medic* (sau *soră) de ~ =* medic (sau soră) de serviciu într-un spital, care asigură serviciul în afara orelor de program, pentru cazurile urgente. **3.** *(mil.)* parte a sabiei cuprinsă între mîner şi lamă, care protejează pumnul contra loviturilor. [<fr. *garde*]

gardénie *s.f.* arbust originar din Extremul Orient, cu flori albe, frumoase şi plăcut mirositoare; se cultivă ca plantă ornamentală. [gen. *-iei*. / <fr. *gardénia*]

gárden-party *s.n. (englezism)* petrecere în aer liber. (în general într-o grădină). [<engl. *garden-party*]

garderóbă *s.f.* **1.** loc special amenajat într-un local public, într-un teatru etc. unde se lasă paltoanele, pălăriile etc. **2.** totalitatea lucrurilor de îmbrăcăminte ale unei persoane. ● totalitatea costumelor din depozitul unui teatru, ale unui ansamblu de spectacole. [var. *garderob* s.n. / <fr. *garde-robe*]

garderobiér *s.m.* şi *f.* persoană care are în păstrare garderoba unui local public, a unui teatru etc. [pron. *-bi-er*. / <*garderobă*]

gardián *s.m.* paznic al unui local, al unei instituţii. [pron. *-di-an*. / <fr. *gardien*]

gardíst *s.m. (ieşit din uz)* sergent de poliţie. [<*gardă*, cf. germ. *Gardist*]

gardón *s.m.* mic peşte alb, de apă dulce. [<fr. *gardon*]

garét *s.m. (rar)* jaret. [<it. *garetto*]

gargarizá *vb.* I. *refl. (rar)* a face gargară; a se gargarisi. [< fr. *gargariser*]

gármond *s.n.* caracter de literă de 10 puncte tipografice [<germ. *Garmond*]

garnisáj *s.n. (constr.)* strat aşezat pe suprafaţa unui obiect, a unei construcţii etc. ● strat de mărăcini, de nuiele care se aşază la fundul unui torent pentru a-i micşora acţiunea distructivă. [<fr. *garnissage*]

garnisí *vb.* IV. *tr.* a împodobi, a orna (cu o garnitură). [după fr. *garnir*]

garnitúră *s.f.* **1.** accesoriu care serveşte la împodobirea sau la completarea unui lucru; podoabă, ornament. **2.** adaos constînd din legume, salată etc., care se serveşte la friptură. **3.** piesă sau ansamblu de piese demontabile care se fixează pe piese supuse uzurii prin frecare, pentru a le proteja; piesă cu care se etanşează două elemente prin care circulă un fluid. **4.** grup de obiecte, de unelte etc. asemănătoare, care formează un asortiment complet. **5.** ansamblu de piese de acelaşi gen folosite într-un atelier, într-o exploatare etc. ● totalitatea pieselor de acelaşi fel ale unei maşini. ○ *~ de litere =* serie de caractere de acelaşi fel dar de corpuri diferite. ● ansamblu format din locomotiva şi vagoanele unui tren. [<fr. *garniture*]

garnizoáná *s.f.* **1.** trupă stabilită într-un anumit loc pentru a-l întări, pentru a-l ocupa etc. ● unităţile militare dintr-o localitate. ● localitate unde sînt stabilite unităţi militare. **2.** organele de conducere ale unei garnizoane **(1)**.

garróte *s.f.* tortură constînd în strangularea treptată a celui condamnat. [<sp., fr. *garrotte*]

garóu *s.n.* legătură (de cauciuc) servind la comprimarea unei artere. [<fr. *garrot*]

garsón *s.m. (ieşit din uz)* chelner, ospătar. [<fr. *garçon*]

garsoniéră *s.f.* locuinţă compusă de obicei dintr-o cameră şi o mică bucătărie. [pron. *-ni-e-*. / <fr. *garçonnière*, cf. *garçon* — băiat]

gasteropóde *s.n. pl.* clasă de moluşte cu corpul adăpostit într-o cochilie şi care se mişcă cu ajutorul unui picior în formă de disc muscular, situat sub pîntece; *(la sg.)* animal care face parte din această clasă. [sg. *gasteropod*. / <fr. *gastéropodes*, cf. gr. *gaster* — stomac, *pous, podos* — picior]

gastralgie *s.f.* durere de stomac. [gen. *-iei*. / <fr. *gastralgie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *algos* — durere]

gastrectomie *s.f.* ablaţiune a stomacului. [gen. *-iei*./ <fr. *gastrectomie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *ektome* — amputare]

gástric *adj.* care aparţine stomacului; din stomac, stomacal. ○ *suc ~ =* suc secretat de stomac, care ajută la digestie. [<fr. *gastrique*, cf. gr. *gaster* — stomac]

gastrită *s.f.* inflamaţie a mucoasei stomacale. [<fr. *gastrite*]

gastroenterită *s.f.* inflamaţie a mucoasei stomacului şi a intestinului subţire. [<fr. *gastro-entérite*, cf. gr. *gaster*—stomac, *enteron*—intestin]

gastroenterologíe *s.f.* disciplină medicală care studiază bolile tubului digestiv. [<fr. *gastro-en'érologie*]

gastrointestinál *adj.* referitor la stomac şi la intestine. [pron. *-tro-in-*. / cf. fr. *gastro-intestinal*]

gastrolatrie *s.f. (fam.)* manie de a fi gras, pasiune pentru grăsimea propriului corp. [gen. *-iei*. / < fr. *gastrolâtrie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *latreuein* — a adora]

gastrolátru *s.m. (fam.)* persoană care se preocupă foarte mult de stomacul său, persoană care își divinizează stomacul. [<fr. *gastrolâtre*]
gastrologíe *s.f.* studiul stomacului. [gen. *-iei.* / <fr. *gastrologie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *logos* — vorbire]
gastronóm *s.m.* și *f.* cel căruia îi plac mîncărurile bune și știe să le aprecieze. [<fr. *gastronome*]
gastronómic *adj.* care ține de gastronomie. [cf. fr. *gastronomique*]
gastronomíe *s.f.* arta de a prepara mîncăruri alese sau însușirea de a le aprecia valoarea. [gen. *-iei.* / cf. fr. *gastronomie*, gr. *gastronomia*]
gastroscopíe *s.f.* examinare a stomacului cu ajutorul unui aparat electric iluminator. [gen. *-iei.* / <fr. *gastroscopie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *skopein* — a privi]
gastrotomíe *s.f.* operație constînd în deschiderea stomacului (pentru a extrage un corp străin din el) [gen. *-iei.* / <fr. *gastrotomie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *tome* — tăiere]
gástrúlă *s.f.* stadiu în dezvoltarea embrionului la animalele pluricelulare. [<fr. *gastrula*]
găter *s.n.* ferăstrău mecanic folosit la tăierea longitudinală a bușteniior, a marmurii etc. [<germ. *Gatter*]
gaterist *s.m.* lucrător la gatere. [<*gater*]
gatísm *s.n.* ramolisment (datorat vîrstei înaintate sau unei paralizii). [<fr. *gâtisme*]
gáucho *s.m.* văcar (din Argentina și din regiunea Rio de la Plata). [pron. *gau-cio*/ <sp. *gaucho*]
gaudeámus *s.n.* cîntec bisericesc de bucurie. ● masă veselă. [pron. *ga-u-de- a-*/ <lat. *gaudeamus* — să ne bucurăm]
gaudént *s.m. (de obicei la pl.)* membru al unei congregații cavalerești boloneze. [pron. *ga-u-.* / <fr. *gaudents*]
gáuss *s.m.* unitate de măsură a inducției magnetice în sistemul C.G.S. [pron. *gaus.*/ <fr. *gauss* cf. *Gauss*, matematician și fizician german]
gaváj *s.n.* hrănire cu ajutorul unei sonde introduse în stomac. [<fr. *gavage*]
gavótă *s.f.* vechi dans de origine provensală, cu mișcări ușoare în doi timpi; melodia acestui dans. [<fr. *gavotte*, cf. it. *gavotta*, germ. *Gavotte*]
gaz[1] *s.n. (text.)* voal de mătase. [<fr. *gaze*]
gaz[2] *s.n.* **1.** nume dat corpurilor fluide care au o coeziune moleculară foarte mică. **2.** denumire populară pentru petrolul lampant. **3.** *(la pl.)* emanații gazoase ale stomacului sau ale intestinelor. [cf. fr. *gaz*, germ. *Gas*]
gazá *vb.* I. *tr.* a răspîndi gaze toxice într-o anumită zonă (pentru a distruge oameni sau alte viețuitoare); a infecta (o regiune) cu gaze toxice. [<fr. *gazer*]
gazáre *s.f.* acțiunea de a gaza și rezultatul ei; intoxicare cu gaze. [<*gaza*]
gazbetón *s.n.* beton poros folosit ca izolant termic și acustic. [< germ. *Gazbeton*]
gazél *s.n.* poezie cu formă fixă formată din distihuri, în care fiecare al doilea vers al distihului se termină în aceeași rimă ca cea a distihului anterior. [pl. *-luri*, *-le.* / <fr. *ghazel*, cf. ar. *ghazel*]
gazélă *s.f.* specie de antilopă din Africa și Asia. [< fr. *gazelle*]
gazetár *s.m.* persoană care lucrează în ziaristică; ziarist. [<*gazetă*]
gazétă *s.f.* publicație periodică (cotidiană) care cuprinde știri politice, culturale etc.; ziar, jurnal. ○ ~ *de perete* = publicație afișată într-o instituție, cuprinzînd articole referitoare la problemele specifice locului de muncă. [cf. fr. *gazette*, it. *gazzetta*, rus. *gazeta*]
gazetárie *s.f.* ziaristică; profesiunea celui care colaborează (ca redactor, reporter etc.) la o gazetă. [gen. *-iei.* / <*gazetă*]
gazéu *s.n.* țesătură transparentă prezentînd rărituri rezultate dintr-o combinație de țesut și împletit. [cf. fr. *gazé* — specie de fluture]
gazifér *adj.* producător de gaze; care conține rezerve de gaz metan. [var. *gazifère.*/ <fr. *gazifère*, cf. fr. *gaz*, lat. *ferre* — a purta]
gazificá *vb.* I. *tr.* a transforma un combustibil solid sau lichid într-un combustibil gazos. [p. i. *gazific*, 3, 6 *-că.* var. *gazeifica* vb. I. / cf. fr. *gazéifier*]
gazificáre *s.f.* acțiunea de a gazifica și rezultatul ei. [var. *gazeificare* s.f. / <*gazifica*]
gazoanalizatór *s.n.* aparat cu ajutorul căruia se analizează gazele. [pron. *-zo-a-*/. cf. *gaz* + *analizator*]
gazogén *adj.* care emană, care produce gaze. // *s.n.* aparat care transformă un combustibil solid în combustibil gazos. [<fr. *gazogène*, cf. fr. *gaz*, gr. *gennan* — a naște]
gazolínă *s.f.* produs obținut prin lichefierea gazelor de sondă. [<fr. *gazoline*]
gazométru *s.n.* aparat pentru măsurarea cantității de gaz care străbate o conductă. [<fr. *gazomètre*]
gazón *s.n.* iarbă care se cosește și se stropește des pentru a se menține scurtă, deasă și mereu verde; teren semănat cu astfel de iarbă [<fr. *gazon*]
gazoná *vb.* I. *tr.* a așterne gazon, a acoperi cu gazon. [<fr. *gazonner*]
gazós *adj.* în stare de gaz. ● care conține un gaz. [cf. fr.*gazeux*]
gazoscóp *s.n.* aparat pentru detectarea prezenței gazelor inflamabile în galeriile subterane din mine. [<fr. *gazoscope*]
gel *s.n.* nume dat unor corpuri care au o structură asemănătoare cu pîftia. [<fr. *gel*, cf. it. *gelo*, lat. *gelum*]
gelatínă *s.f.* **1.** materie albuminoidă cu aspect de pîftie care se prepară din oase, din cartilaje etc. ● piele crudă pregătită pentru tăbăcire. **2.** *(rar)* preparat dulce făcut din sirop de fructe sau dintr-o cremă închegată cu gelatină (**1**). [<fr. *gélatine*, it. *gelatina*]
gelatinizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) transforma în gelatină; a (se) îmbiba cu gelatină. [p. i. *-zez.* / cf. fr. *gélatinifier*]
gelatinós *adj.* ca gelatina; de gelatină. [cf. fr. *gélatineux*, it. *gelatinoso*]
gelinít *s.f.* substanță explozivă, inalterabilă în apă și puțin sensibilă la șoc, cu compoziție de nitroglicerină, azotat de potasiu și rumeguș de lemn.

geliv *adj. (despre materiale)* care se poate dezagrega la îngheț și la dezgheț. [<fr. *gélif*]

gelivație *s.f.* alterarea rocilor de la suprafața pămîntului sub influența înghețului și a dezghețului. [gen. *-iei.* / cf. rus. *jelivația*]

gelivitáte *s.f. (tehn.)* proprietate a unor materiale de a se dezagrega sub acțiunea înghețului și a dezghețului. [cf. fr. *gélivité*]

gelívură *s.f.* crăpătură radială în lungul trunchiului, de la coajă spre inima arborelui, datorită gerului puternic. [<fr. *gélivure*]

gelós *adj.* **1.** stăpînit de gelozie; care manifestă gelozie. ● care ține mult la ceva. **2.** *(rar)* invidios, pizmaș. [<it. *geloso*]

gelóză *s.f.* materie gelatinoasă utilizată în cercetările de microbiologie; agar-agar. [<fr. *gélose*]

gelozie *s.f.* **1.** sentiment chinuitor provocat de bănuiala sau certitudinea că persoana iubită este necredincioasă. **2.** *(rar)* invidie, pizmă. [gen. *-iei.* / <it. *gelosia*]

gem *s.n.* marmeladă cu o consistență mai slabă, în care fructele rămîn aproape întregi. [<engl. *jam*]

gémă *s.f.* piatră prețioasă în stare cristalină pură. ● bijuterie cu o piatră (semi) prețioasă pe care sînt gravate figuri sau motive decorative. ○ *(adj.) sare ~* = sare de bucătărie extrasă din saline. [cf. fr. *gemme*, lat., it. *gemma*]

gemelipáră *adj. f.* care a născut gemeni. [<fr. *gémellipare*]

geminát *adj.* care apare în perechi, în același loc; îngemănat, împerecheat. ○ *consoană~ă* = consoană dublă. [cf. fr. *géminé*, lat. *geminatus*]

geminăție *s.f.* împerechere, îmbinare de două elemente. ● dublare a unei consoane. [gen. *-iei.* var. *geminațiune* s. f. / cf. fr. *gémination*]

gemúlă *s.f.* parte componentă a embrionului la plante, alcătuită dintr-un buchet de frunzișoare învelite într-o teacă protectoare; muguraș. [<fr. *gemmule*]

gen *s.n.* **1.** fel, soi, varietate. ● fel de a fi, manieră, atitudine specifică. **2.** diviziune a creațiilor artistice, în care intră opere care au trăsături comune în ceea ce privește forma, stilul, subiectul, tema etc. ● fiecare dintre diviziunile în care se clasifică operele literare. ● stil personal, manieră de a compune. **3.** totalitatea lucrărilor muzicale clasificate în funcție de tematică, mijloace de exprimare etc. **4.** categorie gramaticală exprimată prin forma pe care o iau cuvintele pentru a arăta sexul ființelor și care s-a extins prin analogie și la substantivele-nume neînsuflețite, precum și la cuvintele flexibile care determină substantivele. **5.** *(biol.)* subdiviziune a unei familii care cuprinde mai multe specii. ● grup care reunește mai multe specii sau varietăți cu trăsături comune importante. [<lat. *genus*]

génă *s.f.* particulă a unui cromozom, care este socotită de unii biologi idealiști (Morgan ș.a.) că ar determina caracterele eredității. [<fr. *gène*, cf. gr. *genos* — generație]

genealógic *adj.* relativ la genealogie. ○ *arbore ~* = tablou care reprezintă un arbore al cărui trunchi înfățișează linia directă a unei familii iar ramurile linia colaterală. [cf. fr. *généalogique*]

genealogie *s.f.* tablou care reprezintă filiația unei familii; înșiruire sistematică a strămoșilor, a înaintașilor care formează filiația unei familii. ● disciplină care studiază filiația familiilor. [pron. *-ne-a-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *généalogie*, gr. *genea* — generație, *logos* — vorbire]

genealogíst *s.m.* cel care întocmește genealogii. ● specialist în genealogie. [pron. *-ne-a-.* / cf. fr. *généalogiste*]

generá *vb.* I. *tr.* a produce, a da naștere la... [<lat., it. *generare*]

generáre *s.f.* acțiunea, faptul de a genera. [<*genera*]

generál[1] *s.m.* cel mai mare grad în ierarhia militară; *(p. ext.)* șef al unei armate, comandant militar. ● persoană care deține acest grad. [cf. fr. *général*, rus. *general*, germ. *General*]

general[2] *adj.* **1.** comun, aplicabil unui mare număr de persoane, de ființe sau de lucruri dintr-o anumită categorie. ● care privește multă lume, la care ia parte multă lume. **2.** universal. ● care privește (se ocupă de) ceva în linii mari, în ansamblu, în ceea ce are esențial. ● *(despre noțiuni)* care rezultă dintr-o generalizare. **3.** care are loc, care există pe o mare întindere. **4.** *(despre funcții, grade* etc.) de rang superior; care poartă răspunderea unei direcții, a unei instituții, a unei întreprinderi etc. [cf. fr. *général*, it. *generale*, lat. *generalis*]

generalísim *s.m.* comandant suprem al armatei. [<fr. *généralissime*, cf. lat. t. *generalissimus*]

generalitáte *s.f.* **1.** calitate, natură a ceea ce este general. **2.** *(la pl.)* idei cu caracter general. [cf. fr. *généralité*]

generalizá *vb.* I. *tr.* **1.** a da o formulare sau o expresie sintetică, generală; *(fil.)* a efectua procesul logic de trecere de la singular sau particular la general. **2.** a aplica ceea ce este special unui caz altor cazuri asemănătoare; a lărgi, a mări sfera de aplicare. ● *refl. (despre boli)* a se extinde în întregul organism. [cf. fr. *généraliser*, it. *generalizzare*]

generalizábil *adj.* care se poate generaliza. [cf. fr. *généralisable*]

generalizare *s.f.* acțiunea de a (se) generaliza și rezultatul ei. ● operație logică prin care se trece de la particular la general, extrăgîndu-se caracterele comune esențiale unor obiecte asemănătoare. [cf. fr *généralisation*]

generalizatór *adj.* care generalizează. [cf. fr. *généralisateur*]

generalménte *adv. (rar)* în general, de obicei. [cf. it. *generalmente*]

generáre *s.f.* acțiunea de a genera și rezultatul ei; naștere, producere. [<*genera*]

generatoáre *s.f.* dreaptă prin deplasarea căreia în spațiu se naște o suprafață plană sau curbă. [pl. invar. / <*generator*]

generatór *adj.* care generează, care dă naștere la ceva. // *s.n.* mașină care transformă energia mecanică în energie de altă formă. ● aparat care produce o anumită

formă de energie. ● aparat, instalație care produce un combustibil gazos. [cf. fr. *générateur*, germ. *Generator*]
generatrice *s.f.* generatoare. [pl. invar. / <fr. *génératrice*]
generaționism *s.n.* teorie potrivit căreia sufletul ar fi transmis prin generare. [<fr. *générationisme*]
generație *s.f.* **1.** totalitatea oamenilor care au cam aceeași vîrstă sau trăiesc în aceleași timp. ● perioadă de timp care desparte vîrsta tatălui de aceea a fiului. **2.** *(biol.) teoria generației spontanee* = teză pseudoștiințifică idealistă, conform căreia din materie anorganică poate lua naștere, în mod spontan, un organism viu evoluat. [gen. *-iei*. var. *generațiune* s.f. / cf. fr. *génération*, it. *generazione*, lat. *generatio*]
génere *s.n. în* ~ = în general; obișnuit, de obicei. [<it. *(in) genere*, cf. lat. *genus, generis*]
generic *adj.* aparținînd unei categorii, unui gen. ● *(p. ext.)* care cuprinde cazurile asemănătoare. // *s.n.* parte a unui film care prezintă numele autorilor și al realizatorilor. [<fr. *générique*]
generós *adj.* mărinimos; darnic; dezinteresat. ● cu idei și sentimente alese. [cf. fr. *généreux*, lat. *generosus*]
generozitáte *s.f.* mărinimie; dărnicie; dezinteresare. ● noblețe sufletească. [cf. fr. *générosité*]
genétic *adj.* referitor la geneză, la naștere, la formare. [cf. fr. *génétique*]
genética *s.f.* disciplină care studiază fenomenele eredității și variabilității în organismele vii. [<germ. *Genetik*, cf. fr. *génétique*]
geneticián *s.m.* și *f.* specialist în genetică. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < *genetică*]
genéză *s.f.* proces de formare și de naștere a unei ființe sau a unui lucru; naștere, origine. ● *(fig.)* apariție, creație. [<fr. *genèse*, cf. lat., gr. *genesis*]
genézic *adj.* care se referă la naștere, la procreare. [<fr. *génésique*]
geneziologíe *s.f.* genetică. [pron. *-zi-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *génésiologie*, cf. gr. *genesis* — naștere, *logos* — cuvînt]
genial *adj.* care are geniu; de geniu. [pron. *-ni-al*. / <fr. *génial*, it. *geniale*]
genialitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este genial. [pron. *-ni-a-*. / cf. fr. *génialité*]
genitál *adj.* care servește la procreare; referitor la organele de reproducere. [<fr. *génital*, cf. lat. *genitalis*]
genitív *s.n.* caz al declinării, cu care se exprimă, de obicei, funcțiile atributului și care răspunde la întrebarea „a(l) cui?". [var. *genetiv s.n.* / cf. lat. *genitivus*, fr. *génitif*]
genitivál *adj. (despre cuvinte, părți de propoziție)* în cazul genitiv; referitor la acest caz. ○ *articol* ~ = articol posesiv. [var. *genetival, -ă* adj. / <*genitiv*]
genitór *s.n.* plantă din care ia naștere un hibrid. [cf. fr. *géniteur*, it. *genitore*]
genitorée *s.f.* scurgere albicioasă din organele genitale la femei. [pron. *-re-e*. pl. invar. / <fr. *génitorrhée*, cf. fr. *génital* — genital, gr. *rhein* — a curge]
genito-urinár *adj.* care este în legătură cu organele genitale și urinare. [<fr. *génito-urinaire*]
géniu *s.n.* **I. 1.** talent, dispoziție naturală, capacitate de creație excepțională, rezultat al dezvoltării maxime a facultăților umane; persoană care are asemenea calități. **2.** caracter specific. **II.** spirit, demon, ființă supranaturală (bună sau rea) care în credințele celor vechi veghea asupra soartei unui om. **III.** specialitate militară, armă care se ocupă cu lucrări de fortificații, cu construirea de poduri etc.; trupele care fac parte din această armă. [pron. *-niu*. pl. *-ii, -iuri*. / <lat. *genius*, cf. it. *genio*, fr. *génie*]
genocid *s.n.* distrugere a unor populații pe motive rasiale șovine sau religioase, constituind o crimă împotriva umanității. [pl. *-duri, -de*. / cf. fr. *génocide* <gr. *genos* — neam, lat. *caedere* — a ucide]
genotíp *s.n.* totalitatea calităților ereditare ale unui individ. [<fr. *génotype*, cf. lat. *genus* — neam, *typus* — tip]
gentil *adj.* amabil, politicos, curtenitor. [<it. *gentile*, fr. *gentil*, lat. *gentilis*]
gentiléțe *s.f.* amabilitate, curtenie. [cf. it. *gentilezza*, fr. *gentillesse*]
gentílic *adj.* de gintă, aparținînd unei ginte. [cf. fr. *gentilice*, lat. *gentilitius*]
gentilóm *s.m.* nobil, aristocrat din societatea feudală apuseană. [<fr. *gentilhomme*, cf. it. *gentiluòmo*]
géntlemen *s.m.* om cu maniere alese și cu caracter frumos. [pron. *gentlemn*. var. *gentelman* s.m. / <engl. *gentleman*]
gențiánă *s.f.* plantă erbacee din regiunea de munte, cu tulpina înaltă și cu flori albastre sau galbene; ghințură. [pron. *-ți-a-*. var. *ghințiană* s.f. / cf. it. *genziana*, fr. *gentiane*, lat. *gentiana*]
genuflexiúne *s.f. (rar)* îndoire a genunchilor, îngenunchere. [pron *-xi-u-*. / cf. fr. *génuflexion*, lat. *genu* — genunchi, *flexum* — încovoiat]
genuín *adj. (liv.)* natural, veritabil, pur. [pron. *-nu-in*. / <lat. *genuinus*]
genuliéră *s.f.* **1.** partea unei armuri care acoperă genunchii. ● apărătoare pentru genunchi; genunchieră. **2.** *(mil.)* distanță verticală dintre planul de așezare al unui trăgător și nivelul liniei de ochire. [pron. *-li-e-*. / după fr. *genouillère*]
geobiologie *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul legăturilor dintre evoluția cosmică a pămîntului și evoluția vieții. [gen. *-iei*. / <fr. *géobiologie*]
geobotánică *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul răspîndirii plantelor pe suprafața globului terestru. [gen. *-cii*. / <fr. *géobotanique*]
geocéntric *adj.* raportat la centrul pămîntului (luat ca punct de comparație). ○ *mișcare* ~*ă* = mișcare aparentă a unui astru în jurul pămîntului. [pron. *ge-o-*. pl. *-ci, -ce*. / <fr. *géocentrique*, cf. gr. *ge* — pămînt, *kentron* — centru]
geocentrism *s.n.* concepție neștiințifică, potrivit căreia pămîntul era considerat centrul universului, în jurul căruia s-ar învîrti soarele și ceilalți aștri. [cf. fr. *géocentrisme*]
geochimie *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice din-

tre elementele care alcătuiesc scoarța pământului. [gen. *-iei.* / <fr. *géochimie*]

geochimíst *s.m.* și *f.* specialist în geochimie. [<*geochimie*]

geódă *s.f.* cavitate a unei roci căptușită cu minerale cristalizate. [<fr. *géode*, cf. lat., gr. *geodes*]

geodéz *s.m.* specialist în geodezie. ● tehnician care se ocupă cu măsurătorile geodezice.

geodézie *adj.* referitor la geodezie. [cf. fr. *géodésique*]

geodézică *s.f.* curbă care reprezintă cea mai scurtă distanță între două puncte pe o suprafață curbă. [<fr. *géodésique*]

geodézie *s.f.* știință aplicată, care studiază forma și dimensiunile pământului și întocmirea hărților cu ajutorul unor operații geometrice și trigonometrice. [gen. *-iei.* / <fr. *géodésie*, cf. gr. *ge* — pământ, *daiein* — a împărți]

geodinámică *s.f.* disciplină care studiază modificările suferite de scoarța pământului sub acțiunea diferiților agenți; geologie dinamică. [<fr. *géodynamique*]

geofág *adj.* care se hrănește cu pământ. [cf. fr. *géophage* <gr. *ge* — pământ, *phagein* — a mînca]

geofíte *s.f. pl. (biol.)* formele pe care le-au luat organismele vegetale în cursul evoluției lor. [pron. *ge-o-*. sg. *-tă.* / < fr. *géophytes*]

geofízic *adj.* relativ la geofizică, de geofizică. ○ *prospecțiune* ~*ă* = ansamblu de metode de cercetare a proprietăților fizice ale componenților scoarței pământului, în scopul prospectării terenurilor. [cf. fr. *géophysique*]

geofízică *s.f.* știință care studiază fizica globului terestru. [gen. *-cii.* / <fr. *géophysique*]

geofizicián *s.m.* și *f.* specialist în geofizică. [<fr. *géophysicien*]

geofón *s.n.* aparat folosit în prospecțiunile geofizice pentru recepționarea undelor sonore. [<fr. *géophone*]

geogénic *adj.* referitor la geogenie. [cf. fr. *géogénique*]

geogenie *s.f.* ramură a geologiei care studiază originea și formarea pământului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *géogénie* <gr. *ge* — pământ, *genesis* — naștere]

geognóstic *adj.* referitor la geognozie. [cf. fr. *géognostique*]

geognozie *s.f.* știință care studiază compoziția mineralogică și resturile faunei și florei globului pământesc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *géognosie* <gr. *ge* — pământ, *gnosis* — cunoaștere]

geográf *s.m.* specialist în geografie. [cf. fr. *géographe*, lat. *geographus*]

geográfic *adj.* de (din) geografie, referitor la geografie. [cf. fr. *géographique*]

geografie *s.f.* știință care studiază și descrie înfățișarea scoarței pământului și fenomenele care se produc la suprafața ei. ● ~ *lingvistică* = metodă de cercetare a fenomenelor de limbă prin stabilirea pe bază de anchete pe teren a ariilor lor de răspîndire. [gen. *-iei.* var. *gheografie* s.f. / cf. fr. *géographie*, lat. *geographia* <gr. *ge* — pământ, *graphein* — a descrie]

geoid *s.m.* forma suprafeței pământului redusă la nivelul oceanelor. [pron. *ge-o-id.* / <fr. *géoïde*, cf. gr. *ge* — pământ, *eidos* — formă]

geoizotérmă *s.f.* curbă care unește punctele cu aceeași temperatură din interiorul scoarței pământului. [pron. *ge-o-i-.* / <fr. *géoisotherme*, cf. gr. *ge* — pământ, *isos* — egal, *thermos* — cald]

geológ *s.m.* specialist în geologie. [cf. fr. *géologue*]

geológic *adj.* referitor la geologie. ○ *diviziuni* ~*e* = diviziuni în care a fost împărțit timpul scurs de la consolidarea scoarței pământului pînă astăzi. ● străvechi. [cf. fr. *géologique*]

geologie *s.f.* știință care se ocupă cu studiul materiei care alcătuiește scoarța pământului, precum și cu evoluția acesteia. [gen. *-iei.* / <fr. *géologie*, cf. gr. *ge* — pământ, *logos* — vorbire]

geomagnétic *adj.* referitor la geomagnetism. [<fr. *géomagnétique*]

geomagnetísm *s.n.* studiul fenomenelor magnetice referitoare la pământ. [pron. *ge-o-*. / <fr. *géomagnétisme*]

geomanție *s.f.* pretinsă artă de a prezice viitorul cu ajutorul unor puncte trasate pe pământ sau prin analiza unor grămăjoare de pământ aruncate. [gen. *-iei.* / <lat. *geomantia*, cf. fr. *géomancie*]

geomecánică *s.f.* studiul legilor mecanice după care se produc modificările scoarței pământului. [<fr. *géomécanique*]

geometrál *adj.* care reproduce în proiecție orizontală dispunerea și proporțiile unei lucrări de arhitectură. [<fr. *géométral*]

geométric *adj.* **1.** care formează obiectul geometriei, de geometrie. ● *loc* ~ = figură plană sau în spațiu ale cărei puncte se definesc toate prin aceeași proprietate; *progresie* ~*ă* = progresie matematică în care fiecare număr este egal cu produsul înmulțirii dintre numărul precedent și un număr constant, numit rația progresiei. **2.** *(fig.)* în forma figurilor geometrice; schematic. ● *stil* ~ = stil ornamental bazat pe combinații de figuri geometrice, caracteristic producțiilor artistice ale epocilor orînduirii primitive și începutului artei grecești. ● *(rar)* riguros, sistematic, precis. [cf. fr. *géométrique*, lat. *geometricus*]

geometríe *s.f.* disciplină matematică al cărei obiect îl constituie formele spațiale. [gen. *-iei.* / cf. fr. *géométrie*, lat. *geometria* <gr. *ge* — pământ, *metron* — măsură]

geométru *s.m.* **1.** specialist în geometrie. **2.** topograf. [cf. fr. *géomètre*]

geomorfogenie *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul originii formelor reliefului terestru. [<fr. *géomorphogénie*]

geomorfológie *s.f.* ramură a geografiei fizice, care se ocupă cu studiul formei scoarței pământului și cu repartiția uscatului și a apelor. [gen. *-iei.* / <fr. *géomorphologie* <gr. *ge* — pământ, *morphe* — formă, *logos* — știință]

geonómic *adj.* privitor la geonomie. [cf. fr. *géonomique*]

geonomíe *s.f.* totalitatea disciplinelor care studiază legile fizice după care se

produc modificările scoarței pămîntului. [gen. *-iei* / cf. fr. *géonomie*, gr. *ge*— pămînt, *nomos* — lege]

geopolític *adj.* referitor la geopolitică. [cf. germ. *geopolitisch*]

geopolítică *s.f.* teorie pseudoștiințifică fascistă, care explică relațiile social-economice și dezvoltarea statelor prin factori geografici, justificînd războaiele și expansiunea imperialistă. [germ. *Geopolitik*]

geopolitícián *s.m.* adept al geopoliticii. [<*geopolitică*]

georámă *s.f.* încăpere sferică pe a cărei față interioară sînt reprezentate în relief forma și accidentele scoarței terestre. [cf. fr. *géorama*, gr. *ge* — pămînt, *orama* — privire]

geórgic *adj. (liv.)* privitor la muncile agricole. [<lat. *georgicus*. gr. *georgikos*]

geoscopíe *s.f.* pretinsă artă de a prezice viitorul prin studierea culorilor pe care le iau asfințitul și răsăritul soarelui. [gen. *-iei*. / <fr. *géoscopie*, cf. gr. *ge* — pămînt, *skopein* — a examina]

geosféră *s.f.* sferă care reprezintă globul terestru. [cf. fr. *géosphère* <gr. *ge* — pămînt, *sphaira* — sferă]

geosinclinál *s.f.* depresiune a scoarței pămîntului, ocupată de un braț de mare al cărui fund este mobil. [pl. *-le*, *-luri*. / <fr. *géosynclinal*, cf. gr. *ge* — pămînt, *synklinein* <*syn* — cu, *klinein* — a se înclina]

geotactísm *s.n.* ansamblul fenomenelor prezentate de protoplasma din celulele anumitor plante sub influența gravitației. [<fr. *géotactisme*]

geotectónică *s.f.* disciplină care studiază structura scoarței pămîntului. [cf. germ. *Geotektonik*]

geotérmică *s.f.* știință care studiază comportarea terenurilor din punctul de vedere al stabilității și al rezistenței. [gen. *-cii*. / cf. fr. *géotechnique*]

geotermál *adj. (despre izvoare)* cu apă caldă. [cf. fr. *géothermal*]

geotérmic *adj.* care se referă la căldura interioară a pămîntului. [<fr. *géothermique*]

geotermíe *s.f.* parte a geologiei care studiază variațiile în adîncime ale temperaturii uscatului, mărilor și oceanelor. [gen. *-iei*. / <fr. *géothermie*, cf. gr. *ge* — pămînt, *therme* — căldură]

geotermométru *s.n.* aparat cu care se măsoară căldura internă a pămîntului. [<fr. *géothermomètre*]

geotropísm *s.n.* proprietate a unor organe ale plantelor de a crește într-un anumit sens, sub influența gravitației. [<fr. *géotropisme*, cf. fr. *ge* — pămînt, *trepein* — a se îndrepta]

gerá *vb.* I. *tr. (rar)* a administra în contul, în numele altuia. [var. *gira* vb. I. / <fr. *gérer*]

geránt *s.m.* cel care gerează o funcție, o întreprindere, o societate etc. [var. *girant* s.m. / cf. fr. *gérant*]

geriatríe *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă de bolile bătrîneții. [pron. *-ri-a-*. gen. *-iei*. / <fr. *gériatrie*, cf. gr. *geron* — bătrîn, *latreia* — vindecare]

germanísm *s.n.* cuvînt, expresie luată din limba germană; fel de exprimare proprie limbii germane. [cf. fr. *germanisme*]

germanist *s.m.* și *f.* specialist în filologie germanică. [cf. fr. *germaniste*, germ. *Germanist*]

germanístică *s.f.* știință care studiază limbile și literaturile germanice; filologie germanică. [gen. *-cii*. / <germ. *Germanistik*]

germániu *s.n.* element foarte puțin răspîndit în natură, cu proprietăți atît de metal cît și de metaloid. [pron. *-niu*. var. *germanium* s.n. /<fr. *germanium*, cf. germ. *Germanium*]

germanizá *vb.* I. *tr.* a face să devină german. ● a impune o administrație germană. [<fr. *germaniser*]

germanofíl *adj., s.m.* și *f.* iubitor, admirator al germanilor și al modului lor de viață. [<fr. *germanophile*]

germanofób *adj., s.m.* și *f.* (cel) care urăște pe germani și ceea ce provine de la ei. [<fr. *germanophobe*]

germanofobíe *s.f.* ură față de germani și de ceea ce este de proveniență germană. [gen. *-iei*. / <fr. *germanophobie*]

gérmen *s.m.* **1.** corpuscul sau sămînță care, puse în condiții favorabile, se dezvoltă și dau naștere unei noi plante sau unui nou animal. **2.** *(fig.)* cauză, element care dă naștere la ceva. [var. *germene* s.m./ <lat. *germen*, cf. fr. *germe*]

germicíd *adj.* care omoară germenii, distruge sămînța. // *s.n.* substanță care distruge agenții sau microorganismele dăunătoare plantelor și animalelor. [pl. *-izi*, *-ide*. / <fr. *germicide*, cf. lat. *germen* — germen, *caedere* — a omorî]

germiná *vb.* I. *intr.* a încolți, a începe să se dezvolte. ● *(despre o materie organică sau un organ)* a trece de la viața latentă sau embrionară la viața activă. [p.i. 3 *-ează*. /<lat., it. *germinare*]

germinál *s.n.* a șaptea lună în calendarul republican francez (21 martie—19 aprilie). [<fr. *germinal*]

germináre *s.f.* acțiunea de a germina și rezultatul ei; germinație. [<*germina*]

germinativ *adj.* de germinație; care poate germina. [cf. it. *germinativo*, fr. *germinatif*]

germinátor *adj.* care are puterea de a germina sau de a determina germinarea. // *s.n.* **1.** instrument pentru determinarea procentului de germinație a semințelor. **2.** aparat folosit pentru germinarea semințelor. [cf. it. *germinatore*, fr. *germinateur*]

germinație *s.f.* dezvoltare a embrionului, care duce la nașterea unei noi plante; înfloțire. [gen. *-iei*. var. *germinațiune* s.f. / cf. fr. *germination*, lat. *germinatio*]

gerontocrație *s.f.* sistem de guvernare în care puterea politică, conducerea este în mîinile bătrînilor. [gen. *-iei*. / <fr. *gérontocratie*, cf. gr. *geron* — bătrîn, *kratos* — putere]

gerontofil *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care iubește pe bătrîni. [<fr. *gérontophyle*]

gerontofób *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care are repulsie față de bătrîni sau care urăște pe bătrîni. [<fr. *gérontophobe*]

gerontologie *s.f.* disciplină care studiază aspectele sociale, biologice şi medicale ale îmbătrînirii. [gen. *-iei.* / <fr. *gérontologie*, cf. gr. *geron* — bătrîn, *logos* — cuvînt]

gerundiv *s.n. (în latină)* formă verbală substantivată care arată că acţiunea exprimată de verb trebuie să se săvîrşească. ● una dintre formele participiului prezent în limba franceză. [<lat. *gerundivus*, cf. fr. *gérondif*]

gerundiválă *adj.* construit cu gerundivul, care conţine un gerundiv. [<*gerundiv*]

gerunziál *adj.* construit cu gerunziul, care are un gerunziu. [pron. *-zi-al.* / <*gerunziu*]

gerúnziu *s.n. (gram.)* formă verbală care exprimă o acţiune fără referire la o persoană sau la un moment; participiu prezent. [pron. *-ziu.* / <lat. *gerundium*, cf. it. *gerundio*]

geruzíe *s.f. (ant.)* nume dat senatului, consiliului de conducere în diferite cetăţi greceşti. [gen. *-iei.* / <fr. *gerousie*, gr. *gerousia*]

gést *s.n.* **1.** mişcare exterioară a corpului prin care se exprimă o idee, un sentiment etc. sau se dă mai multă expresivitate vorbelor. **2.** *(fig.)* purtare, faptă (care are o anumită semnificaţie). [<fr. *geste*, it. *gesto*, cf. lat. *gestus*]

gésta *s.f. pl.* totalitatea actelor fiziologice ale corpului sau ale unei părţi a lui. [<lat., fr. *gesta*]

gestáţie *s.f.* perioadă cuprinsă între momentul fecundării ovulului şi naşterea fătului; sarcină. [gen. *-iei.* var. *gestaţiune* s.f. / cf. fr. *gestation*, lat. *gestatio*]

gesticulá *vb.* I. *intr.* a face gesturi (în special cu mîinile). [<fr. *gesticuler*, cf. lat. *gesticulari*]

gesticuláre *s.f.* acţiunea de a gesticula şi rezultatul ei; gesticulaţie. [<*gesticula*]

gesticulaţie *s.f.* gesticulare. [gen. *-iei.* var. *gesticulaţiune* s.f. / <fr. *gesticulation*, cf. lat. *gesticulatio*]

gestionár *adj.* de gestiune, al gestiunii. // *s.m.* şi *f.* cel care deţine gestiunea unei întreprinderi etc. [pron. *-sti-o-.* / cf. fr. *gestionnaire*]

gestiúne *s.f.* administrare a unei întreprinderi, a unei instituţii etc. ● totalitatea operaţiilor contabile pe o anumită perioadă. [pron. *-sti-u-.* / cf. fr. *gestion*, lat. *gestio*]

ghéişă *s.f.* dansatoare-cîntăreaţă japoneză. [pron. *ghei-şă.* / <fr. *geisha* <cuv. japonez]

ghéizer *s.n.* izvor de apă fierbinte, de origine vulcanică, care izbucneşte periodic. [pron. *ghei-.* / <fr., engl. *geyser* <cuv. islandez]

ghepárd *s.m.* animal felin din Asia şi din Africa, cu picioarele lungi şi cu pielea acoperită de pete galbene-negricioase. [<fr. *guépard*]

gherétă *s.f.* **1.** adăpost mic (construit de obicei din lemn) al unei santinele sau al unui paznic. **2.** chioşc de alimente, de ziare etc. [<fr. *guérite*]

gheridón *s.n.* măsuţă rotundă cu unul sau trei picioare. [<fr. *guéridon*]

ghoşéft *s.n. (peior.)* afacere (necurată, necinstită). [<germ. *Geschäft*]

ghetóu *s.n.* cartier unde erau siliţi să locuiască evreii în evul mediu şi, recent, în ţările vremelnic ocupate de fasciştii germani. [<it., fr. *ghetto*]

ghétre *s.f. pl.* învelitori de postav care se poartă peste ghete sau peste pantofi de către bărbaţi. [sg. *-ră.* / <fr. *guêtres*]

ghibelín *s.m.* şi *f.* partizan al unei fracţiuni politice a nobilimii florentine, care la începutul secolului al XIII-lea a susţinut candidatura lui Frederic al II-lea la tronul imperiului german. ● partizan italian al împăraţilor germani, în lupta dintre biserică şi statele italiene, după secolul al XIV-lea. [<it. *ghibellino*]

ghid *s.m.* călăuză. // *s.n.* carte care conţine informaţii cu privire la anumite muzee sau locuri demne de vizitat. [<fr. *guide*]

ghidá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) călăuzi; a (se) îndruma, a (se) orienta. [<fr. *guider*]

ghidáj *s.n.* dispozitiv mecanic care obligă o piesă mobilă să se deplaseze după o anumită direcţie. ● conducerea şi darea explicaţiilor necesare de către o persoană competentă într-un muzeu, într-o expoziţie etc. [<fr. *guidage*]

ghidáre *s.f.* acţiunea de a (se) ghida. [<*ghida*]

ghidón *s.n.* piesă cu mînere fixată pe furca unei biciclete, a unei motociclete etc. cu care se poate orienta roata din faţă pentru menţinerea sau schimbarea direcţiei. [<fr. *guidon*]

ghilimélе *s.f. pl.* semnele tipografice în forma a două virgule alăturate („ " sau « ») întrebuinţate pentru a scoate în evidenţă citate, titluri etc.; semnele citării. [var. *ghilemele*, *ghilimete* s.f. pl. / <fr. *guillemet*]

ghilóş *s.n.* desen complex, format din linii drepte, frînte, spirale etc., obţinut prin ghiloşare. [<germ. *Guilloche*, cf. fr. *guillochage* <*guilloche* — daltă pentru ghiloşat]

ghiloşá *vb.* I. *tr. (poligr.)* a orna, prin gravare, suprafaţa unui obiect de sticlă sau de metal. [p.i. *-şez*, 3,6 — *şează*, ger. *-şînd.* / <fr. *guillocher*, cf. germ. *guillochieren*]

ghilotiná *vb.* I. *tr.* a executa cu ghilotina. [<fr. *guillotiner*]

ghilotínă *s.f.* instrument de decapitare, constînd dintr-un cuţit care alunecă pe două ghidaje peste gîtul celui condamnat. [<fr. *guillotine*, cf. *Guillotin*, n.p.]

ghínă *s.f. (rar)* ghinion. [<it. *ghigna*]

ghinión *s.n.* nenoroc, neşansă. [pron. *-ni-on.* pl. *-oane*, *-onuri.* / <fr. *guignon*]

ghinionist *s.m.* şi *f., adj.* (cel) care are ghinion. [<*ghinion*]

ghips *s.n.* **1.** sulfat hidratat de calciu natural, întrebuinţat la fabricarea ipsosului, în industria porţelanului şi în medicină. **2.** *(la pl.)* ornamentaţii arhitectonice; *(p. ext.)* obiecte făcute din acest material. [var. *gips* s.n. / <germ. *Ghips*, fr. *gypse*]

ghirlándă *s.f.* ornament de frunze sau de flori împletite în formă de lanţ sau de cunună. [pl. *-lande*, *-lănzi.* var. *ghirlantă* s.f. / <fr. *guirlande*, cf. it. *ghirlanda*]

ghişéu *s.n.* ferestruică, deschizătură amenajată într-o uşă, într-un perete etc. al unui birou, prin care se poate comunica

sau transmite ceva. [pron. *-şeu.* / var. *ghişet* s.n. / <fr. *guichet*]

ghiu *s.n.* suport de lemn fixat aproape de baza catargului, pe care se leagă marginea de jos a velei. [<fr. *gui*]

giardiáză *s.f.* boală parazitară, determinată de un protozoar, care provoacă, mai ales la copii, dureri abdominale, diaree, constipaţie, anemie şi chiar tulburări nervoase. [pron. *giar-di-a-.*]

gibón *s.m.* maimuţă antropoidă cu braţele foarte lungi şi fără coadă, care trăieşte prin pădurile indo-malaieze. [<fr. *gibbon*, cf. it. *gibbone* <cuv. indian]

gig *s.n.* **1.** ambarcaţie de sport, lungă şi ascuţită la pupă şi la proră cu scăunaşe mobile pentru vslaşi. **2.** trăsură mică, cu două roţi, trasă de un cal. [<engl. *gig*]

gigánt *s.m.* nume dat unor fiinţe fabuloase, de statură uriaşă, care s-au răsculat împotriva lui Zeus. ● uriaş. ● construcţie, clădire de mari dimensiuni. ● *(fig.)* om de geniu; om vestit prin vitejia sa, viteaz. [<lat., gr. *gigas*, cf. it. *gigante*, germ. *Gigant*]

gigantésc *adj.* uriaş, gigantic. [cf. fr. *gigantesque*, it. *gigantesco*]

gigántic *adj.* de proporţii uriaşe; enorm, colosal. [cf. germ. *gigantisch*]

gigantism *s.n.* boală care constă în creşterea exagerată a întregului corp. [cf. fr. *gigantisme*]

gigantizá *vb.* I. *tr.* a da proporţii de gigant, a hiperboliza. [cf. it. *giganteggiare*]

gigantomahíe *s.f.* luptă mitică a giganţilor contra zeilor. [gen. *-iei.* / <fr. *gigantomachie*, cf. gr. *gigas* — gigant, *mache* — luptă]

gigantostracée *s.n.pl.* ordin de crustacee gigantice, care au apărut spre sfîrşitul silurianului şi au trăit pînă la sfîrşitul erei paleozoice; *(la sg.)* crustaceu din acest ordin. [pron. *-ce-e.* sg. *-ceu.* / <fr. *gigantostracés*]

gigantozáur *s.m.* reptilă gigantică erbivoră, din ordinul dinozaurienilor, lungă de aproape 40 metri şi avînd înfăţişarea unei girafe. [pron. *-za-ur.* / cf. lat. sc. *gigantosaurus*]

gígă *s.f.* **1.** dans vioi, în trei timpi, de origine engleză; melodia după care se execută acest dans, care se prezintă adesea ca un fragment dintr-o compoziţie clasică. **2.** vechi instrument cu coarde, asemănător viorii. [<fr. *gigue*, it. *giga*, engl. *jigg*]

gigolétă *s.f. (franţuzism)* femeie de moravuri uşoare, [<fr. *gigolette*]

gigoló *s.m. invar. (franţuzism)* bărbat cu moravuri dubioase; amantul unei gigolete. [<fr. *gigolo*]

gimnást *s.m.* sportiv specializat în gimnastică. [<rus. *gimnast*]

gimnástic *adj.* de gimnastică, privitor la gimnastică. [cf. fr. *gymnastique*]

gimnástică *s.f.* totalitatea exerciţiilor fizice care contribuie la dezvoltarea armonioasă şi la întărirea corpului omenesc; arta de a executa aceste exerciţii. ● *(fig.)* ***gimnastica minţii*** = totalitatea exerciţiilor care dezvoltă facultăţile intelectuale. [cf. fr. *gymnastique*, germ. *Gymnastik* <gr. *gymnastike* — arta de a face exerciţii fizice]

gimnaziál *adj.* referitor la gimnaziu; de gimnaziu, al gimnaziului. [pron. *-zi-al.* / <*gimnaziu*]

gimnáziu *s.n.* **1.** *(la vechii greci)* loc public pentru exerciţii atletice. **2.** *(în vechea organizare a învăţămîntului)* şcoală secundară cu patru clase, alcătuind cursul inferior al liceului. [pron. *-ziu.* / cf. fr. *gymnase*, germ. *Gymnasium* <gr. *gymnasion* <*gymnos* — dezbrăcat]

gimnospérme *s.f.pl.* subîncrengătură a fanerogamelor, cuprinzînd plante ale căror seminţe se dezvoltă pe o carpelă deschisă; *(la sg.)* plantă care face parte din această subîncrengătură. [<fr. *gymnospermes*, cf. gr. *gymnos* — descoperit, *sperma* — sămînţă]

gimnót *s.m.* peşte asemănător ţiparului, care produce puternice descărcări electrice; trăieşte în fluviile şi bălţile din America de Nord. [<fr. *gymnote*]

gimnozofíe *s.f.* doctrină filozofică din India, care obliga pe adepţii săi să trăiască necăsătoriţi, dezbrăcaţi complet şi să ducă un regim vegetarian. [gen. *-iei.* / <fr. *gymnosophie*, cf. gr. *gymnos* — nud, *sophia* — înţelepciune]

gin *s.n.* băutură alcoolică făcută din must de cereale fermentat şi distilat, căruia i se adaugă boabe de ienupăr. [<engl., fr. *gin*]

ginandríe *s.f.* formă sub care se prezintă la unele flori androceul şi gineceul, datorită concreşterii staminelor cu pistilul. [gen. *-iei.* / <fr. *gynandrie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *aner* — bărbat]

ginecéu *s.n.* **1.** apartament rezervat femeilor în casele greceşti. ● loc rezervat femeilor în vechile biserici creştine. **2.** totalitatea organelor femeieşti de reproducere ale unei flori; pistil. [pron. *-ceu.* / <fr. *gynécée*, cf. gr. *gyne* — femeie, *oikos* — casă]

ginecocraţíe *s.f.* sistem de guvernare în care conducerea aparţinea unei femei. [gen. *-iei.* / <fr. *gynécocratie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *kratos* — putere]

ginecofóbie *s.f. (liv.)* teamă bolnăvicioasă insuflată de prezenţa femeilor. [gen. *-iei.* / <fr. *gynécophobie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *phobos* — teamă]

ginecológ *s.m.* medic specialist în ginecologie. [cf. fr. *gynécologue*]

ginecologíe *s.f.* disciplină medicală care studiază bolile organelor genitale ale femeii. [gen *-iei.* / <fr. *gynécologie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *logos* — vorbire]

ginecomaníe *s.f. (liv.)* pasiune excesivă pentru femei. [gen. *-iei.* / <fr. *gynécomanie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *mania* — nebunie]

ginecopatíe *s.f.* boală a organelor genitale femeieşti. [pron. *-ti-e.* gen. *-iei.* / <fr. *gynécopathie*]

ginéstră *s.f.* specie de grozamă (care creşte pe Vezuviu). [<it. *ginèstra*]

gingivál *adj.* referitor la gingie; de gingie, al gingiei. [<fr. *gingival*]

gingivítă *s.f.* inflamaţie a gingiilor. [<fr. *gingivite*, cf. *lat. gingiva* — gingie]

gintă *s.f.* **1.** grup de descendenţi ai unui strămoş comun, legaţi între ei prin rudenie

de sînge, care constituie unitatea de producție fundamentală a comunei primitive. **2.** neam; *(p. ext.)* popor. ○ *(înv.)* *dreptul ginților* = dreptul internațional. [pl. *-nți*, *-nte*. / <lat. *gens*].

giobertít *s.n.* carbonat natural de magneziu. [pron. *gio-ber-*. / <fr. *giobertite*, cf. *Gioberti* — chimist italian]

giocóso *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* vesel, cu veselie. [pron. *gio-co-*. / <it. *giocoso*]

giórno *adv. a ~ =* ca ziua; *luminat a ~ =* luminat cu lămpi multe. [pron. *gior-*. / <it. *giorno*]

gióstră *s.f.* compunere poetică în care se povestește despre o întrecere cavalerească. [pron. *gios-tră*. / <it. *giostra* — turnir]

gir *s.n.* semnătură pe dosul unei cambii, prin care semnatarul garantează achitarea ei sau prin care proprietarul cambiei o transmite altcuiva. [<it. *giro*]

gira *vb.* I. *tr.* a garanta printr-un gir o cambie. [<it. *girare*]

girafă *s.f.* **1.** mamifer patruped, erbivor, cu gîtul foarte lung, care trăiește în savanele Africii. **2.** suport de microfon care permite diferite deplasări ale acestuia. [<fr. *girafe*]

girandólă *s.f.* **1.** candelabru, sfeșnic cu mai multe brațe. **2.** ansamblu de pietre prețioase care formează cercei, pandantive etc. [<fr. *girandole*]

girânt *s.m.* și *f.* cel care girează o cambie. [cf. it. *girante*, germ. *Girant*]

giratóriu *adj.* (*despre o mișcare* etc.) de rotație, circular. ○ *sens ~* v. sens. [pron. *-riu*. / cf. fr. *giratoire*]

girație *s.f.* mișcare de rotație, mișcare circulară. [gen. *-iei*. var. *girațiune* s.f./ <fr. *giration*]

giravión *s.n.* nume generic pentru avioanele cu aripile giratorii; elicopter autogir. [pron. *-vi-on*. / <fr. *giravion*]

girobusólă *s.f. (av.)* instrument folosit la pilotajul automat al navelor, pentru indicarea nordului geografic. [pl. *-le*. / după fr. *gyrocompas*]

girodină *s.f.* aerodină cu organe rotative de sustentație (autogirul, elicopterul etc.). [<fr. *girodyne*]

girodirecționál *s.n.* instrument de bord care indică direcția, în grade, a avionului. [pron. *-ți-o-*.]

giromancíe *s.f.* pretinsă previziune, făcută de cineva care se învîrtește într-un cerc pînă ametește și cade pe una dintre literele scrise în jurul cercului. [gen. *-iei*. / <fr. *gyromancie*, cf. gr. *gyros* — cerc, *manteia* — ghicire]

girométru *s.n.* instrument giroscopic de bord care determină viteza de rotație a avionului. [<fr. *gyromètre*]

girondín *s.m.* membru al unei grupări politice din timpul Revoluției franceze din 1789, care reprezenta în principal interesele marii burghezii industriale și comerciale. [<fr. *girondin*]

giroorizónt *s.n.* aparat giroscopic de bord care indică înclinarea longitudinală și laterală a avionului. [pron. *-ro-o-ri-*. / cf. gr. *gyros* — cerc, orizont]

giroplán *s.n.* autogir prevăzut cu un rotor cu patru pale și cu o aripă de avion fixă. [<fr. *gyroplane*]

giroscóp *s.n.* aparat constituit dintr-o roată care se poate mișca rapid în jurul axei sale, astfel încît pianul ei de rotație rămîne fix în spațiu. [cf. fr. *gyroscope*, gr. *gyros* — cerc, *skopein* — a privi]

giroscópic *adj.* privitor la giroscop; de giroscop. ○ *(mar.) busolă ~ă* = busolă instalată pe bordul navelor, care indică nordul geografic. [cf. fr. *gyroscopique*]

girostát *s.n.* corp solid care are o mișcare de rotație în jurul axei sale. [<fr. *gyrostat*, cf. gr. *gyros* — cerc, *statikos* — care se ține]

girostátic *adj.* care se referă la aplicațiile girostatului. [<fr. *gyrostatique*]

giruétă *s.f.* dispozitiv pentru indicarea direcției și sensului vîntului. [pron. *-ru-e-*. / <fr. *girouette*]

girovág *s.m. (liv.)* vagabond, rătăcitor. ● călugăr cerșetor. [<lat. t. *gyrovagus*, cf. fr. *gyrovague*]

gisméntt *s.n.* **1.** unghiul format de axa unui avion cu direcția către un post de emisie terestru. **2.** dispoziția straturilor minerale în scoarța pămîntului. ● strat de minerale. [pl. *-turi*, *-te*. / <fr. *gisement*]

gitână *s.f. (rar)* țigancă (din Spania). [<sp. *gitana*]

gîndirism *s.n.* teorie reacționară, cu orientare mistică, irațională, promovată în România în perioada dintre cele două războaie mondiale de revista „Gîndirea". [<*Gîndirea*]

gîndirist *adj.*, *s.m.* (adept) al gîndirismului. [<*Gîndirea*]

glaciál *adj. (liv.)* de gheață; ca gheața. [pron. *-ci-al*. / <fr. *glacial*, cf. lat. *glacies* — gheață]

glaciár *adj. perioadă ~ă* = perioadă a erei cuaternare, în care mari regiuni de pămînt erau acoperite cu ghețari. [pron. *-ci-ar*. / cf. fr. *glaciaire* <lat. *glacies* — gheață]

glaciáție *s.f.* perioadă glaciară. [pron. *-ci-a-*. / cf. fr. *glaciation*]

glaciológ *s.m.* specialist în glaciologie. [pron. *-ci-o-*. / <fr. *glaciologue*]

glaciológic *adj.* privitor la glaciologie. [pron. *-ci-o-*. / <fr. *glaciologique*]

glaciologíe *s.f.* disciplină care studiază ghețarii. [gen. *-iei*. / < fr. *glaciologie*]

glácis *s.n.* teren neted, în pantă ușoară. [<fr. *glacis*]

gladiátor *s.m.* luptător (sclav) care lupta în arenele Romei antice cu alți luptători sau cu fiare sălbatice. [pron. *-di-a-*. / <lat. *gladiator*]

gladiólă *s.f.* plantă erbacee ornamentală, înaltă, cu frunze lungi, în formă de sabie și cu flori mari, variat colorate. [pron. *-di-o-*./<germ. *Gladiole*, cf. lat. <*gladiolus* — spadă scurtă]

gladiolifórm *adj.* în formă de spadă. [pron. *-di-o-*. / cf. fr. *gladioliforme* lat. *gladiolus* — spadă scurtă, *forma* — formă]

gládium *s.n.* sabie romană dreaptă, cu două tăișuri. [pron. *-di-um*. / <lat. *gladium*]

gland *s.n.* porțiunea terminală a penisului. [<fr. *gland*]

glándă *s.f.* organ de origine epitelială care produce o anumită secreție. [<fr. *glande*]

glandulár *adj.* referitor la glande; care are forma sau structura unei glande. [cf. fr. *glandulaire*]

glandúlă *s.f.* glandă mică. [<fr. *glandule*, cf. lat. *glandula*]

glandulós *adj.* în forma sau de natura glandelor; cu glandule; ca o glandulă. [cf. fr. *glanduleux*]

glasá *vb.* I. *tr.* **1.** a acoperi cu glazură o prăjitură, un fruct etc. **2.** a apreta (un obiect de piele). [<fr. *glacer*]

glasát *adj.* **1.** *(despre prăjituri sau fructe)* acoperit cu glazură. **2.** *(despre obiecte de piele)* lustruit, apretat. [<*glasa*]

glasbetón *s.n.* geam solid format din tuburi de sticlă închegate cu beton. [<germ. *Glasbeton*]

gláspapir *s.n.* hîrtie pe care a fost aplicat un strat de sticlă pisată; se întrebuinţează la şlefuitul lemnului, al metalelor etc. [<germ. *Glaspapier* <*Glas* — sticlă, *Papier* — hîrtie]

glásvand *s.n.* perete interior sau uşă mare (de lemn), cu panouri de sticlă. [<germ. *Glaswand* <*Glas* — sticlă, *Wand* — perete]

glaucóm *s.n.* boală a ochilor caracterizată prin creşterea presiunii intraoculare. [pron. *glau-com.* / <fr. *glaucome*]

glazurá *vb.* I. *tr.* a smălţui, a emaila. [cf. germ. *glasieren*]

glazúră *s.f.* **1.** strat de ciocolată, de şerbet etc. care se întinde deasupra unui tort, a bomboanelor etc. **2.** email, smalţ de ceramică sau de faianţă fină. [<germ. *Glasur*]

glenoíd *adj.* *(despre cavităţi osoase)* în care se articulează un os. [pron. *-no-id.* pl. m. *-izi.* / < fr. *glénoïd*]

glet *s.n.* strat de var amestecat cu ipsos, care se întinde pe o tencuială pentru a obţine o suprafaţă netedă. [<germ. *Glätte*]

glicemíe *s.f.* prezenţa glucozei în sînge. [gen. *-iei.* / <fr. *glycémie*, cf. gr. *glykys* — dulce, *haima* — sînge]

glicerínă *s.f.* lichid uleios, incolor, care se extrage din grăsimi, prin saponificare. [<fr. *glycérine*, cf. gr. *glykeros* — dulce]

glicínă *s.f.* plantă decorativă agăţătoare, cu flori albastre şi parfumate. [<fr. *glycine*]

glicogén *s.n.* substanţă organică avînd compoziţia amidonului, care se găseşte în ficat. [<fr. *glycogène*, cf. gr. *glykys* — dulce, *gennan* — a produce]

glicogenéză *s.f.* producere a glicogenului în ficat. [<fr. *glycogenèse*, cf. gr. *glykys* — dulce, *genesis* — naştere]

glicól *s.n.* lichid incolor, vîscos, cu gust dulceag, folosit în radiatoarele motoarelor cu benzină pentru evitarea îngheţului. [<fr. *glycol*]

glicométru *s.n.* glucometru. [cf. fr. *glycomètre*, gr. *glykys* — dulce, *metron* — măsură]

glicónic *adj.* *(despre versuri)* compus dintr-un dactil, un troheu şi o silabă oarecare. [<fr. *glyconique*]

glicozuríe *s.f.* prezenţa glucozei în urină, în cazul cînd bolnavul suferă de diabet. [gen. *-iei.* / <fr. *glycosurie*, cf. gr. *glykys* — dulce, *uron* — urină]

gliptál *s.n.* răşină sintetică, folosită rar în industria lacurilor, nefiind stabilă în apă. [nume comercial]

gliptíc *adj.* referitor la gliptică. [< fr. *glyptique*]

gliptică *s.f.* arta de a grava pe o piatră preţioasă sau semipreţioasă. [<fr. *glyptique*, cf. gr. *glyptos* — gravat]

gliptodón *s.m.* mamifer uriaş din era cuaternară, fără dinţi. [<fr. *glyptodon*]

gliptogenéză *s.f.* acţiunea de roadere a litosferei, în special a reliefurilor înalte, de către agenţii externi. [<fr. *glyptogenèse*]

gliptografíe *s.f.* ştiinţă care se ocupă cu studiul pietrelor antice gravate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *glyptographie*, gr. *glyptos* — gravat, *graphein* — a descrie]

gliptotécă *s.f.* colecţie de pietre gravate; *(p. ext.)* muzeu unde se ţin astfel de colecţii. [cf. fr. *glyptothèque*, germ. *Glyptothek* <gr. *glyptos* — gravat, *theke* — cutie]

glisá *vb.* I. *intr.* *(despre piese)* a aluneca în lungul altei piese. ● a aluneca lin (mai ales pe suprafaţa apei). [<fr. *glisser*]

glisádă *s.f.* **1.** zbor alunecat în linie dreaptă al avionului, în lungul aripii înclinate. **2.** *(în coregrafie)* pas făcut pentru a merge într-o parte. [<fr. *glissade*]

glisánt *adj.* care alunecă (cu ajutorul unui dispozitiv). [cf. fr. *glissant*]

glisiéră *s.f.* piesă metalică sau de lemn, în formă de patină, de-a lungul căreia alunecă o piesă mobilă. [pron. *-si-e-.* / < fr. *glissière*]

glissándo *adv.* *(muz.; ca indicaţie de execuţie)* alunecînd de la un sunet la altul. [<it. *glissando*]

glob *s.n.* **1.** corp sferic, corp în formă de sferă. ○ ~ *ocular* = parte a ochiului care se găseşte în orbită. ● corp sferic, de sticlă sau de porţelan, care protejează o lampă sau un bec. **2.** corp ceresc de formă rotundă. ● pămîntul. [pl. *-buri*, *-bi* s.m. / <lat. *globus*, cf. fr. *globe*, it. *globo*]

global *adj.* în întregime; total. ○ *venit* ~ = venit total, din care nu se scad cheltuielile. [<fr. *global*]

glóbe-trotter *s.m.* cel care face înconjurul lumii. [<engl., fr. *globe-trotter*]

globínă *s.f.* substanţă organică, care, împreună cu hemul, formează hemoglobina. [<germ. *globin*]

globulár *adj.* **1.** ca un glob; sferic. ○ *fontă* ~*ă* = fontă de structură granuloasă. **2.** *(med.)* referitor la globulele sîngelui. [cf. fr. *globulaire*, cf. lat. *globulus*]

globúlă *s.f.* corp sferic foarte mic. ● *(anat.)* nume dat celulelor care intră în compoziţia sîngelui. [<fr. *globule*]

globulínă *s.f.* materie proteică foarte răspîndită în organismele animale şi în unele vegetale. [<fr. *globuline*]

globulós *adj.* *(rar)* în formă de globule; format din globule. [cf. fr. *globuleux*.]

glomerulár *adj.* alcătuit din glomerule (1). [<*glomerulă*]

glomerúlă *s.f.* **1.** bulgăr mic de pămînt de diferite forme şi mărimi. **2.** *(anat.)* organ format dintr-un vas de sînge sau dintr-un ţesut limfoid ghemuit. [<fr. *glomérule*]

glórie *s.f.* strălucire, renume obţinut prin virtuţi excepţionale; onoare, slavă. ● om deosebit de valoros. [pron. *-ri-e.* gen. *-iei.* / <lat. *gloria*, cf. it. *gloria*]

glorificá *vb.* I. *tr.* a onora, a preamări, a slăvi. [p.i. *glorific*, 3,6 *-că.* / <lat., it. *glorificare*, cf. fr. *glorifier*]
gloriólă *s.f.* glorie deşartă; vanitate. [pron. *-ri-o-.* / <fr. *gloriole*]
gloriós *adj.* încărcat de glorie; slăvit. [pron. *-ri-os.* / cf. lat. *gloriosus*, fr. *glorieux*]
glosá *vb.* I. *tr.* a face glose (1) referitoare la un cuvînt, la o formă dintr-un text; a adnota (un text). [<fr. *gloser*]
glosár *s.n.* listă de cuvinte regionale ori învechite, însoţite de explicaţii. [<fr. *glossaire*, cf. lat. *glossarium*]
glosáre *s.f.* acţiunea de a glosa şi rezultatul ei; adnotare. [<*glosa*]
glosatór *s.m. (lit.)* autorul gloselor la un text vechi. [cf. fr. *glossateur*]
glosă *s.f.* **1.** explicaţie a unui text obscur sau a unui cuvînt care nu se înţelege. ● comentariu, notă la un text. **2.** formă fixă de poezie ale cărei versuri din prima strofă sînt comentate pe rînd în cîte o strofă următoare, ultima strofă conţinînd aceleaşi versuri ca şi prima, însă inversate. [<fr. *glose*, cf. germ. *Glosse*, lat., gr. *glossa*]
glosemátică *s.f.* disciplină lingvistică structurală, elaborată de lingvistul danez L. Hjelmslev, după care limba este privită ca obiect în sine, ca un sistem de relaţii interne. [<fr. *glossématique*]
glosită *s.f.* inflamaţie a limbii. [<fr. *glossite*]
glosodínie *s.f.* durere de limbă. [gen. *-iei.* / <fr. *glossodynie*, cf. gr. *glossa* — limbă, *odyne* — durere]
glosologíe *s.f.* parte a medicinei care studiază limba şi afecţiunile ei. [gen. *-iei.* / <fr. *glossologie*, cf. gr. *glossa* — limbă, *logos* — vorbire]
glosoplegíe *s.f.* paralizie a limbii. [gen. *-iei.* / <fr. *glossoplégie*]
glotál *adj.* al glotei. [<*glotă*]
glótă *s.f.* deschizătura a laringelui care lasă să iasă aerul din plămîni şi serveşte la emisiunea sunetelor vocale. [<fr. *glotte*, cf. gr. *glotte*]
glotologie *s.f. (rar)* dialectologie. [gen. *-iei.* / <it. *glottologia*]
glucíde *s.f. pl.* substanţe organice care intră în compoziţia protoplasmei; hidraţi de carbon. [sg. *-dă.* / <fr. *glucide.*]
glucíniu *s.n.* beriliu. [<fr. *glucinium*]
glucometrie *s.f.* ansamblul metodelor de dozare a glucozei în mustul strugurilor sau în derivatele lui. [gen. *-iei.* / cf. fr. *glucométrie*]
glucométru *s.n.* areometru pentru determinarea cantităţii de zahăr dintr-un lichid. [cf. fr. *glucomètre*]
glucónic *adj. (despre acizi)* care se formează prin oxidarea glucozei cu brom. [<fr. *gluconique*]
glucóză *s.f.* substanţă organică dulce albă şi cristalizabilă care se găseşte în struguri, în amidonul din cartofi etc.; zahăr de struguri. [<fr. *glucose*, cf. gr. *glykys* — dulce]
glúmă *s.f.* fiecare dintre cele două bractee care acoperă floarea gramineelor. [<fr. *glume*, it., lat. *gluma*]
glutén *s.n.* amestec de proteine obţinut din făina cerealelor după îndepărtarea amidonului. [<fr. *gluten*]
glutinós *adj.* cleios, vîscos. [cf. fr. *glutineux*, lat. *glutinosus*]
glutinaţie *s.f. (chir.)* unire a unor părţi care au fost tăiate, divizate. [gen. *-iei.* var. *glutinaţiune* s.f. / cf. fr. *glutination*, lat. *glutinatio*]
glutón *s.m.* animal carnivor cu blana brună-deschisă, care trăieşte în ţinuturile polare nordice. [<fr. *glouton*]
gnáis *s.n.* rocă metamorfică cu structură şistoasă, formată din feldspat, cuarţ şi mică. [pron. *gnais.* / <germ. *Gneis*, cf. fr. *gneiss*]
gnom *s.m. (mit.)* spirit despre care se credea că locuieşte în fundul pămîntului, păzind comorile îngropate acolo. [pl. *-mi* / <fr. *gnome*, cf. it. *gnomo*]
gnómic *adj.* care conţine maxime, sentinţe şi reflecţii morale. ● *prezent* ~ = prezent care exprimă o acţiune care se îndeplineşte indiferent de timp. [cf. fr. *gnomique*]
gnomologíe *s.f. (liv.)* culegere de sentinţe, de maxime. [gen. *-iei.* / <fr. *gnomologie*, cf. gr. *gnome* — sentinţă, *logos* — vorbire]
gnomón *s.n.* instrument folosit în antichitate pentru determinarea meridianului locului şi pentru stabilirea orei. [< fr., gr. *gnomon*]
gnomónică *s.f.* tehnica de a construi cadrane solare. [gen. *-cii.* / cf. fr. *gnomonique*]
gnoseológic *adj.* referitor la gnoseologie. [pron. *-se-o-.* [<*gnoseologie*]
gnoseologíe *s.f.* teorie filozofică asupra capacităţii omului de a cunoaşte realitatea, de a ajunge la adevăr, precum şi la izvoarele şi formele în care se desfăşoară procesul cunoaşterii; teoria cunoaşterii. [gen. *-iei.* / <germ. *Gnoseologie*, cf. gr. *gnosis* — cunoaştere, *logos* — vorbire]
gnóstic *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al gnosticismului. [cf. fr. *gnostique*]
gnosticísm *s.n.* curent filozofic-religios care reprezintă un amestec de dogme creştine, de filozofie idealistă greacă şi de concepţii religioase orientale şi care susţine că toţi oamenii au apărut ca o emanaţie a divinităţii. [cf. fr. *gnosticisme*, gr. *gnosis* — cunoaştere]
gnóză *s.f.* cunoştinţă bazată pe raţiune. ● gnosticism. ● filozofie a magilor. [<fr. *gnose*, cf. gr. *gnosis* — cunoştinţă]
gnozíe *s.f.* recunoaştere a unui obiect care a fost perceput cîndva. [gen. *-iei.* / cf. gr. *gnosis* — cunoştinţă]
gnu *s.m. invar.* specie de antilopă de culoare brună-cenuşie, din Africa, cu coarnele scurte şi aduse înapoi. [<fr. *gnou*]
goblén *s.n.* covor sau cusătură artistică reprezentînd o imagine plastică. [var. *goblin* s.n. / <fr. *gobelin* <*Gobelins*, familie de vopsitori din Paris]
godavíl *s.n.* dispozitiv pentru curăţirea interioară a ţevilor (mai ales în industria petrolieră).
godétă *s.f. (pict.)* vas mic pentru prepararea culorilor. [<fr. *godet*]

godéu *s.n.* **I. 1.** cupă de elevator. **2.** *(pict.)* vas mic pentru amestecarea culorilor de apă. **II.** fald la o rochie, la o draperie etc. [<fr. *godet*]

godiá *vb.* I. *intr.* a vîsli cu ajutorul unei rame așezate la pupă, făcînd ca barca să înainteze în zigzag. [pron. *-di-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *godiller*]

gódie *s.f.* ramă lungă care servește la godiere. [pron. *-di-e.* gen. *-iei.* / <fr. *godille*]

godín *s.n.* sobă de fier de obicei cilindrică, folosită la încălzit. [pl. *-nuri*, *-ne.* var. *goden* s.n. / <fr. *Godin*, n.p.]

godrón *s.n.* ornament în relief format din proeminențe ovale, alungite, dispuse pe un element de arhitectură, pe un vas etc. [<fr. *godron*]

goeland *s.m.* pasăre palmipedă de mare, care se hrănește cu peștișori; pescăruș. [pron. *go-e.* / <fr. *goéland*]

goelétă *s.f.* corabie cu două catarge, de mic tonaj. [<fr. *goélette*]

gofrá *vb.* I. *tr.* a face cute, ondulații paralele pe o țesătură, pe tablă etc. ● a face un desen în relief (pe o țesătură). [<fr. *gaufrer*]

gofráj *s.n.* odulații, cute paralele obținute prin gofrare. ● *(text.)* desene în relief imprimate pe unele țesături. [<fr. *gaufrage*]

gofréu *s.n. (arhit.)* ornament constituit din adîncituri cu conturul pătrat, alcătuite și dispuse în șiruri paralele. [cf. fr. *gaufré*]

gol *s.n.* punct cîștigat, la unele sporturi, prin introducerea mingii în poarta adversă. [<engl. *goal*]

golaveráj *s.n.* raportul dintre golurile marcate și cele primite (la fotbal, la handbal etc.). [<engl. *goal average*]

golf[1] *s.n.* joc sportiv care constă în introducerea unei mingi într-o serie de gropite succesive, cu ajutorul unui baston special. ● *pantaloni* ~ = pantaloni de sport bufanți care se leagă sub genunchi. ● ~ *de cuvinte* = joc de cuvinte care constă în a ajunge de la un cuvînt la altul, trecînd printr-o serie de alte cuvinte, fiecare reprezentînd metagrama celui dinainte. [<engl., fr. *golf*]

golf[2] *s.n.* parte a mării care înaintează într-o deschizătură largă a uscatului. [<fr. *golfe*, it. *golfo*]

gólgeter *s.m. (sport; rar)* realizatorul de goluri, la fotbal. [pron. *-ghe-ter.* / <engl. *goalgetter*]

goliárd *s.m.* călugăr sau preot din evul mediu, care a părăsit cinul monahal pentru a deveni menestrel sau jongler. [pron. *-li-ard.* / <fr. *goliard*]

gomáj *s.n.* depunere a reziduurilor de combustie în spațiile dintre segment și șanț la un piston. [<fr. *gommage*]

gomenól *s.n.* lichid uleios, incolor sau de culoare gălbuie, de origine vegetală, întrebuințat în medicină. [<fr. *goménol*]

gondólă *s.f.* **1.** barcă lungă încovoiată la proră, care se manevrează cu o singură vîslă, stînd în picioare. **2.** ~ *de motor* = locașul în care se plasează motorul avionului atunci cînd nu se găsește în fuzelaj; ~ *de dirijabil* = nacelă. [<it. *gondola*]

gondolétă *s.f. (rar)* gondolă mică. [cf. it. *gondoletta*]

gondoliér *s.m.* conducător al unei gondole. [cf. it. *gondoliere*]

gondoliéră *s.f.* cîntec al luntrașilor venețieni; barcarolă. [pron. *-li-e-.* / cf. it. *gondoliera*]

gonfalón *s.n.* steag de război, cu partea liberă despicată în trei sau patru cozi. [<it. *gonfalone*]

gonfaloniér *s.m.* magistrat municipal al unor republici italiene din evul mediu, purtătorul steagului sau insignelor. [cf. it. *gonfaloniere*, fr. *gonfalonier*]

gonflá *vb.* I. *tr.* și *refl. (franțuzism)* a (se) umfla. [<fr. *gonfler*]

gonflánt *s.n.* substanță care are proprietatea de a fi absorbită de cauciuc. [<fr. *gonflant*]

gonfláre *s.f.* acțiunea de a (se) gonfla. [după fr. *gonflage*]

gong *s.n.* disc de metal îndoit la margini, care se ține atîrnat și, prin lovire cu un ciocan, produce un sunet caracteristic, ca de clopot. ● sunet de gong. [<fr. *gong* <cuvînt malaez]

gongóric *adj. (despre stil)* cu imagini și întorsături de fraze pompoase. [< fr. *gongorique*]

gongorism *s.n.* abuz de imagini și întorsături de fraze pompoase. [<fr. *gongorisme*, cf. *Gongora*, scriitor spaniol]

gonídii *s.f.pl.* **1.** alge care trăiesc în simbioză cu ciuperci formînd împreună licheni. **2.** spori ai unor bacterii. [sg. *-ie.* / <fr. *gonidie*, cf. gr. *gonos* — sămînță]

gónio *s.n. invar. instalație* ~ = instalație de radiorecepție sau de radioemisie cu ajutorul căreia se determină poziția unei nave sau a unui avion. [pron. *-ni-o.* / <fr. *gonio*]

goniométric *adj.* referitor la goniometrie. [cf. fr. *goniométrique*]

goniométrie *s.f.* ramură a geometriei care studiază relațiile dintre unghiurile formate de drepte și determină valoarea lor. ● tehnica măsurării unghiurilor pe teren. [gen. *-iei.* / <fr. *goniométrie*, cf. gr. *gonia* — unghi, *metron* — măsură]

goniométru *s.n.* instrument pentru măsurarea unghiurilor; *(spec.)* instrument pentru măsurarea unghiurilor formate între diferite direcții de vizare, folosit în navigație, în topografie etc. [<fr. *goniomètre*. cf. gr. *gonia* — unghi, *metron* — măsură]

gonocóc *s.m.* microbul blenoragiei. [<fr. *gonocoque*]

gonorée *s.f.* blenoragie. [pron. *-re-e.* / <fr. *gonorrhée*]

gópac *s.n.* dans popular ucrainean, foarte răspîndit, avînd o mișcare dinamică, plină de avînt și veselie; melodia după care se execută acest dans. [pl. *-curi.* / <fr. *gopak*, ucr. *kopati* — a sări, a sălta]

gordián *adj. n. nod* ~ = nod din Gordios pe care nu l-a putut desface nimeni și pe care Alexandru cel Mare l-a tăiat cu sabia; *(fig.)* conjunctură, situație complicată, greu de rezolvat; *a tăia nodul* ~ = a rezolva energic, brutal, cu repe-

ziciune o dificultate. [pron. *-di-an.* / cf. fr. *gordien*, it. *gordiano*]

gorgónă *s.f.* monstru imaginat ca o femeie cu părul format din șerpi împletiți. ● motiv decorativ care reprezintă capul unui astfel de monstru. [cf. fr., it. *gorgone*, lat. *Gorgona*]

gorilă *s.f.* cea mai mare și mai puternică maimuță antropoidă, care trăiește în pădurile tropicale ale Africii. [<fr., it. *gorille*, cf. germ. *Gorilla*]

gostát *s.n.* gospodărie agricolă de stat. [<*go*(spodărie de) *stat*]

gótic *adj.* propriu goților, al goților. ○ *scriere ~ă* = scriere cu caractere colțuroase apărută în apusul Europei, în evul mediu; *stil ~* = stil arhitectonic caracterizat prin arcuri și bolți ogivale, prin predominarea formelor arhitectonice zvelte, înalte și prin numărul mare de sculpturi în piatră. ● *(despre construcții)* în stil gotic. [cf. fr. *gothique*, it. *gotico*, germ. *Gotik*, *gotisch*]

grăben *s.n.* compartiment al scoarței terestre scufundat, mărginit de falii. [<germ. *Graben*]

grad *s.n.* I. **1.** unitate de măsură a anumitor mărimi variabile (temperatură, presiune etc.). **2.** unitate de măsură a unghiurilor, reprezentînd a 360-a parte dintr-un cerc. ● *~ centezimal* = grad care reprezintă a suta parte dintr-un unghi drept. **3.** exponentul cel mai mare al necunoscutei unei ecuații sau maximul sumei exponenților necunoscutelor. **II.** treaptă, nivel; fiecare dintre treptele unei ierarhii. ● loc ocupat de cineva în ierarhia instituției căreia îi aparține. ● *~ de comparație* = formă pe care o ia adjectivul sau adverbul pentru a arăta măsura în care un obiect prezintă o însușire, în raport cu alt obiect sau cu el însuși (în alte împrejurări). [pl. *-de*, *-duri*.] <lat. *gradus*, cf. fr. *grade*, it. *grado*, germ. *Grad*]

gradá *vb.* I. *tr.* **1.** a marca gradele, a împărți în grade. ● *(mil.)* a acorda (cuiva) un grad. **2.** a mări sau a micșora treptat; a nuanța. [cf. fr. *graduer*, germ. *gradieren*]

gradáre *s.f.* acțiunea de a grada și rezultatul ei; împărțire în grade, gradație. [<*grada*]

gradáție *s.f.* **1.** creștere treptată graduală, pe grade. ● totalitatea diviziunilor de pe o scară gradată. **2.** figură de stil care constă în trecerea treptată, ascendentă sau descendentă, de la o idee la alta. **3.** trecere ușoară de la un ton la altul, de la o nuanță la alta etc. [gen. *-iei*. var. *gradațiune* s.f. / cf. fr. *gradation*, lat. *gradatio*]

grádel *s.n.* țesătură de bumbac, cu dungi în diagonală, întrebuințată pentru rufărie bărbătească. [<germ. *Gradel*]

gradén *s.n.* **1.** treaptă înaltă situată la baza unei clădiri. **2.** fiecare treaptă, cu scaune sau cu bănci, dintr-un amfiteatru, dintr-un stadion etc. [<fr. *gradin*]

gradiént *s.m.* variație pe unitate de lungime a unei mărimi scalare. ● gradație de presiune barometrică, care se stabilește între centrul și marginile unui ciclon. [pron. *-di-ent*. pl. *-nți*, *-nte* s.n. / <fr. *gradient*]

gradiér *s.n.* turn folosit la răcirea apei care a fost întrebuințată într-o instalație. [pron. *-di-er.*/ cf. germ. *Gradierwerk*]

graduál *s.n.* moment în liturghia catolică. ● carte de cîntece pentru liturghie, la catolici. [<it. *graduale*]

graf *s.m.* conte german. [<germ. *Graf*]

grafém *s.n.* semn vizual al unui sunet. [pl. *-me*. / <fr. *graphème*]

grafiár *s.n.* etui în care se țineau stiletele, grafiurile etc. [pron. *-fi-ar*. / <lat. *graphiarium*]

gráfic *adj.* **1.** privitor la metoda, la felul de a reprezenta (ceva) prin linii sau figuri. **2.** referitor la modul cum se realizează tipografic o publicație. ● *arte ~e* = tehnica reproducerii și a multiplicării sub formă de imprimate sau de cărți a originalelor scrise sau desenate. // *s.n.* reprezentare prin desen a raportului dintre două sau mai multe mărimi variabile; diagramă. [cf. fr. *graphique*, lat. *graphicus*]

grafică *s.f.* arta scrisului, a desenului fără culori și a desenului tehnic. [gen. *-cii*. / cf. fr. *graphique*, germ. *Graphik*]

graficián *s.m.* cel care practică artele grafice. [pron. *-ci-an*. / <*grafic*]

grafíe *s.f.* scriere (a cuvintelor). ● mod de a scrie un cuvînt, un text; scris. [gen. *-iei*. / cf. fr. *graphie*, gr. *graphe* — arta de a scrie]

grafít *s.n.* carbon natural (în stare aproape pură) de culoare cenușie-închisă, cu luciu metalic, folosit la fabricarea minelor de creion, a creuzetelor refractare etc. [pl. *-turi*, *-te*. / <fr. *graphite*]

grafitizá *vb.* I. *tr.* a trata fonta prin coacere de lungă durată, pentru a se realiza precipitarea carbonului în stare de grafit. [cf. germ. *graphitieren*]

gráfiu *s.n.* instrument în formă de cui, cu care se scria în antichitate. [pron. *-fiu*. / <lat. *graphium*]

grafofón *s.n.* fonograf care reproduce, de pe un cilindru pe care a fost imprimată, muzică, o voce omenească etc. [<fr. *graphophone*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *phone* — voce]

grafológ *s.m.* și *f.* specialist în grafologie. [cf. fr. *graphologue*]

grafológic *adj.* privitor la grafologie. [<fr. *graphologique*]

grafologie *s.f.* studiul raporturilor care există între scrisul unei persoane și caracterul ei. ○ *~ patologică* = disciplină care se ocupă cu studierea deformării scrisului în urma unei boli mintale. ● studiu asupra caracterului scrisului cuiva în scopul recunoașterii autenticității unor documente, înscrisuri etc. [gen. *-iei*. / <fr. *graphologie*, cf. gr. *graphe* — scriere, *logos* — știință]

grafomanie *s.f.* impulsie patologică de a scrie mult și fără rost. [gen. *-iei*. / <fr. *graphomanie*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *mania* — nebunie]

grafométru *s.n.* instrument pentru măsurarea unghiurilor în ridicările topografice. [<fr. *graphomètre*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *metron* — măsură]

graforéo *s.f.* grafomanie. [pron. *-re-e.* pl. invar. / <fr. *graphorrée*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *rhein* — a curge]

grahám *s.n. pîine de ~* = pîine dietetică nesărată, făcută din făină integrală. [<germ. *Graham*]

gráifăr *s.n. (tehn.)* excavator folosit pentru capacităţi mari. [pron. *grai-.* / <germ *Greifer*]

gral *s.n.* piatră cu însuşiri miraculoase despre care se vorbeşte în legendele medievale. [pl. *-luri.* / <germ. *Gral*]

gram *s.n.* unitate de măsură reprezentînd a mia parte dintr-un kilogram. [<fr. *gramme*, cf. germ. *Gramm*, gr. *gramma*]

gramáj *s.n.* greutate exprimată în grame, pe care trebuie să o aibă o parte dintr-un material. [<*gram*]

gramaticál *adj.* de gramatică, care se referă la gramatică. [cf. lat. *grammaticalis*, fr. *grammatical*]

gramátică *s.f.* totalitatea regulilor privitoare la modificarea cuvintelor şi la îmbinarea lor în propoziţii şi fraze; ramură a lingvisticii care studiază aceste reguli. ● manual, tratat, carte care cuprinde un studiu asupra regulilor gramaticale. [<lat. *grammatica*, cf. it. *grammatica*, germ. *Grammatik*]

gramiéră *s.f.* balanţă specială în formă de sfert de cerc, folosită în industria hîrtiei şi a celulozei la determinarea gramajului. [pron. *-mi-e-.*]

graminée *s.f. pl.* familie de plante monocotiledonate cu inflorescenţa în formă de spic şi cu tulpina păioasă; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. [<fr. *graminée*, cf. lat. *gramineus* <*gramen* — iarbă]

gramofón *s.n.* fonograf care reproduce sunetele înregistrate pe discuri. [<fr. *gramophone*, cf. gr. *gramma* — scriere, *phone* — sunet]

granát[1] *s.n.* mineral cristalizat, aflat în rocile eruptive şi în unele roci sedimentare sau metamorfice, folosit ca piatră de şlefuit sau ca piatră preţioasă. [cf. germ. *Granat*, it. *granato*]

granát[2] *s.n.* rodie. [var. *granată* s.f. / <it. *granato*. cf. lat. *granatus*]

grándo *s.m. (rar)* nobil spaniol. [<sp. *grande*]

grandéo *s.f.* parîmă cusută pe marginea unei pînze ca întăritură şi pentru a-i micşora lungirea; marginea unei vele. [pron. *-de-e.* pl. invar].

grandiloevént *adj.* emfatic, pompos, umflat, bombastic. [cf. fr. *grandiloquent*, it. *grandiloquente*]

grandiloevénţă *s.f.* întrebuinţare afectată de cuvinte sau fraze; stil bombastic. [cf. fr. *grandiloquence*, it. *grandiloquenza*]

grandiós *adj.* măreţ, impunător, maiestuos, [pron. *-di-os.* / cf. it. *grandioso*, fr. *grandiose*]

grandoáre *s.f.* măreţie. [gen. *-orii.* / cf. fr. *grandeur*, it. *grandore*]

grandomán *s.m.* şi *f.* cel care suferă de grandomanie; îngîmfat, înfumurat.

grandomanie *s.f.* mania de a se crede foarte important, de a acorda o importanţă deosebită propriei personalităţi; *(p. ext.)* înfumurare, îngîmfare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *grand*, gr. *mania*]

grănic *s.n.* aparat folosit pentru deplasarea unor greutăţi pe verticală; troliu. [<germ. *Kranich*]

granít *s.n.* rocă eruptivă, foarte dură, formată din şisturi cristaline de feldspat, cuarţ, mică şi hornblendă. [<fr. *granit*, cf. it. *granito*, germ. *Granit*]

granític *adj.* de granit; ca granitul. [cf. fr. *granitique*]

granitizáre *s.f.* proces natural de formare a rocilor granitice. [<*granit*]

granivór *adj. (despre păsări)* care se hrăneşte cu seminţe. [<fr. *granivore*]

granodiorít *s.n.* rocă de adîncime, asemănătoare cu granitul, formată din cuarţ, feldspat, biotit şi amfibol. [pron. *-di-o-./* <fr. *granodiorite*]

granulá *vb.* I. *tr.* a transforma în granule un material dur. [<fr. *granuler*]

granulár *adj.* compus, format din granule; cu granule. [cf. fr. *granulaire*]

granuláre *s.f.* operaţia de transformare a unui material dur în granule. [<*granula*]

granulát *adj.* compus din granule; în formă de granule. [cf. fr. *granulé*]

granulatór *s.n.* maşină folosită pentru transformarea în granule a unui material dur. [cf. fr. *granulateur*]

granulăţie *s.f.* **1.** mică tumoare rotundă care se formează pe suprafaţa membranelor seroase şi mucoase, în anumite afecţiuni. **2.** *(tehn.)* conţinutul unui material granulos, exprimat în procente de greutate. [gen. *-iei.* var. *granulaţiune* s.f. / cf. fr. *granulation*]

granúlă *s.f.* **1.** grăunte (rotunjit). **2.** pilulă sferică sau ovoidă care conţine substanţe medicamentoase în cantităţi mici. [<fr. *granule*, cf. lat. *granulum*]

granulín *s.n.* pămînt decolorant, preparat prin activarea bentonitei, folosit pentru decolorarea uleiurilor.

granulít *s.n.* rocă eruptivă cristalină asemănătoare cu gnaisul. [<fr. *granulite*]

granulóm *s.n.* mic nodul cauzat de o inflamaţie cronică specifică (sifilis, tuberculoză etc.). [<fr. *granulome*]

granulométric *adj.* privitor la granulometrie. ○ *diagramă ~ă* = reprezentare grafică a granulozităţii unui amestec mineral. [cf. fr. *granulométrique*]

granulometrie *s.f.* determinarea proporţiilor diferitelor mărimi de granule care compun un amestec mineral granular. [gen. *iei.* / <fr. *granulométrie*]

granulós *adj.* compus din granule; granular. [cf. fr. *granuleux*]

granulozităto *s.f.* felul de alcătuire a unui material mineral granular privit din punctul de vedere al mărimii granulelor din care este format. [cf. fr. *granulosité*]

graptoliţi *s.m. pl.* clasă de animale nevertebrate fosile, asemănătoare cu meduzele de astăzi, care pluteau liber la suprafaţa mărilor siluriene; *(la sg.)* animal care face parte din această clasă. [<germ. *Graptolithes*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *lithos* — piatră]

grasoiá *vb.* I. *intr. (liv.)* a pronunţa sunetul *r* ca francezii. [pron. *-se-ia.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-ind.* / <fr. *grasseyer*]

gratén *s.n.* preparat culinar acoperit cu pesmet şi copt în cuptor. [< fr. *gratin*]

gratificá *vb.* I. *tr.* a da cuiva o răsplată, a acorda o favoare. [p.i. *gratific*, 3,6 *-că.*/ <lat., it. *gratificare*, cf. fr. *gratifier*]
gratificáre *s.f.* acțiunea de a gratifica și rezultatul ei; gratificație. [<*gratifica*]
gratificáție *s.f.* răsplată bănească care se acorda în trecut unor funcționari peste salariu. [gen. *-iei.* var. *gratificațiune* s.f. / cf. it. *gratificazione*, fr. *gratification*, germ. *Gratifikation*]
gratiná *vb.* 1. *tr.* a prepara un graten. [p.i. *-ez.* /< fr. *gratiner*]
grátis *adj. invar., adv.* fără plată, pe nimic. [<fr., lat. *gratis*]
gratitúdine *s.f. (rar)* recunoștință. [<lat. *gratitudo*, cf. fr. *gratitude*]
gratuit *adj.* **1.** dat pe nimic, fără plată. **2.** *(fig.)* fără un scop practic; inutil. [pron. *-tu-it.* / <fr. *gratuit*, cf. lat. *gratuitus*]
gratuitáte *s.f.* însușirea de a fi gratuit. [pron. *-tu-i-.* / cf. fr. *gratuité*]
gratulá *vb.* I. *tr.* și *refl. (rar)* a (se) felicita. [cf. germ. *gratulieren*, it. *gratulare*, lat. *gratulari*]
gratulațiо́ *s.f. (rar)* felicitare. [gen. *-iei.* var. *gratulațiune* s.f. / cf. germ. *Gratulation*, it. *gratulazione*]
graţiá *vb.* I. *tr.* a ierta un condamnat de pedeapsă. [pron. *-ți-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *gracier*, it. *graziare*]
grație *s.f.* gingășie, finețe, eleganță (în atitudini, în mișcări). ● *(la pl.)* atitudini, cuvinte drăgălașe; drăgălășenii, farmece. ○ *a intra în grațiile cuiva* = a obține bunăvoința cuiva. [gen. *-iei.*/ < lat. *gratia*, cf. it. *grazia*]
graţiére *s.f.* iertare de pedeapsă a unui condamnat. [<*grația*]
graţiós *adj.* plin de grație, gingaș, fin, drăgălaș; elegant. [pron. *-ți-os.* / <lat. *gratiosus*, cf. it. *gracioso*, fr. *gracieux*]
graţiozitáte *s.f. (de obicei la pl.; ironic)* bunăvoință politicoasă; amabilitate. [cf. lat. *gratiositas*, fr. *gracieuseté*]
grav *adj.* **1.** care necesită o atenție deosebită, care poate avea urmări grele; greu. ● serios, important, însemnat. **2.** serios, demn, sever; solemn, rigid. **3.** care aparține registrului de jos al scării muzicale; profund, de bas. **4.** *(în expr.)* *accent* ~ = accentul purtat în unele limbi de o vocală deschisă. [<fr., it. *grave*, cf. lat. *gravis* — greu]
gravá *vb.* I. *tr.* a săpa în piatră, în lemn, în metal etc. diferite litere sau figuri, în special pentru a obține un clișeu grafic. [<fr. *graver*]
gráve *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* rar; largo. // *s.n.* fragment cu care începe adesea o compoziție clasică. [<it. *grave*]
gravidă *adj. f., s.f.* (femeie) însărcinată. [<it. *gravida* <lat. *gravidus*]
graviditáte *s.f.* starea unei femei gravide; sarcină. [cf. fr. *gravidité*]
gravífic *adj.* referitor la gravitație. [< fr. *gravifique*]
gravimétric *adj.* referitor la gravimetrie. [<fr. *gravimétrique*]
gravimetríe *s.f. (chim.)* determinarea cantității unui corp, aflat într-un amestec, prin cîntărirea unui compus al său, insolubil și de compoziție cunoscută, obținut prin acțiunea unui reactiv asupra amestecului. [gen. *-iei.* / <fr. *gravimétrie*, cf. lat. *gravis* — greu, *metron* — măsură]
gravimétru *s.n.* instrument pentru măsurarea rapidă a gravității. [<fr. *gravimètre*]
gravitá *vb.* I. *intr.* a tinde către un punct în virtutea legii gravitației. ● *(despre aștri)* a se mișca în jurul astrului din care s-a desprins, fiind atras de acesta. [<fr. *graviter*, cf. it., lat. t. *gravitare*]
gravitáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi grav: însemnătate, importanță; seriozitate, severitate. **2.** gravitație. [cf. lat. *gravitas*, fr. *gravité*]
gravitáție *s.f.* forță care face ca toate corpurile să se atragă între ele. ○ *cîmp de* ~ = spațiul în care un corp își exercită forța de gravitație asupra altor corpuri; *centru de* ~ = punctul de aplicație al rezultantei forțelor de gravitație exercitate asupra părților care alcătuiesc un corp. [gen. *-iei.* var. *gravitațiune* s.f./ cf. fr. *gravitation*]
gravitațiонál *adj.* de gravitație. [pron. *-ți-o-.* / <*gravitație*]
gravór *s.m.* lucrător calificat în arta și în tehnica gravurii. [cf. fr. *graveur*]
gravúră *s.f.* **1.** arta de a grava; gravare. **2.** placă pe care este gravată o imagine pentru reproducere. ● stampă. [<fr. *gravure*, cf. germ. *Gravüre*]
greá *vb.* I. *tr.* a instala greementul. [pron. *gre-a.* p.i. 3,6 *-ează*, ger. *-eînd.* / <fr. *gréer*]
grecism *s.n.* cuvînt, expresie împrumutată din limba greacă și neasimilată. [cf. fr. *grécisme*]
grecizá *vb.* I. *tr.* a da formă grecească cuvintelor unei limbi. [<fr. *gréciser*]
gréco *s.n.* desen inspirat de la grecii antici, folosit ca bordură la țesături de mobilă, la fețe de masă, la covoare etc. [<fr. *grecque*, it. *greca*]
grecomanie *s.f. (liv.)* manie de a imita obiceiurile și limba grecilor. [gen. *-iei.*/ <fr. *grécomanie*]
gréder *s.n.* mașină de nivelat pămîntul și de scormonit piatra de pe șosele, prevăzută cu o lamă și o serie de scarificatoare. [<engl. *grader*]
greement *s.n.* ansamblul de parîme, saule și vele din arborada unei nave. [pron. *gre-e-.* / <fr. *gréement*]
gréen *s.n.* peluză, loc semănat cu gazon pentru jocul de tenis sau de golf. [pron. *grin.* / <engl., fr. *green*]
grefá *vb.* I. *tr.* a face o grefă[2]. [<fr. *greffer*]
grefă[1] *s.f.* birou al unei instanțe judiciare, unde se fac lucrările de procedură și unde se păstrează dosarele proceselor. [<fr. *greffe*, cf. lat. *graphium* — stilet de scris]
grefă[2] *s.f.* operația de refacere a unui țesut prin transplantarea unei bucăți de țesut dintr-alt loc al corpului. [<fr. *greffe*]
grefiér *s.m.* funcționar judecătoresc care face (și conduce) lucrări de grefă[1]. [pron. *-fi-er.* / < fr. *greffier*]
grefón *s.n.* fragment de țesut care este grefat într-un anumit loc. [< fr. *greffon*]
gregár *adj. (rar; despre animale și plante)* care trăiește în cete, în grupuri. ○ *(fig.)* *spirit* ~ = spirit de turmă, atitudine de

supunere oarbă. [cf. fr. *grégaire*, lat. *gregarius* <*grex* — turmă]
gregarism *s.n. (rar)* spirit de turmă; stare a animalelor care trăiesc în turmă. [<fr. *grégarisme*]
gregorián *adj. n. calendar* ~ — calendar întocmit în 1582 din ordinul papei Grigore al XIII-lea [pron. *-ri-an.* / <fr. *grégorien*]
greș *adj. invar. (despre mătase)* care are culoarea ei naturală. [<fr. *grège*]
gremiál *s.n.* bucată de stofă care se pune pe genunchii unui prelat catolic cînd stă pe scaun, în timpul slujbei. [pron. *-mi-al.* / <fr. *grémial*, cf. lat. *gremium* — poală]
gren *s.n.* furtună locală, neașteptată și trecătoare, însoțită uneori de ploaie. [<fr. *grain (de vent)*]
grenă *adj. invar.* de culoarea granatului; roșu. [<fr. *grenat*]
grenádă *s.f.* proiectil exploziv care se aruncă cu mîna sau cu un dispozitiv special. ● proiectil cilindric (cu mîner), folosit în atletica ușoară, care se aruncă cu mîna la distanță. [var. *granată*, *grenată* s.f. / <fr. *grenade*]
grenadiér *s.m.* **1.** soldat însărcinat să arunce grenade. **2.** soldat dintr-o unitate de elită a infanteriei, în unele țări. [pron. *-di-er.* var. *grenadir* s.m. / <fr. *grenadier*, germ. *Grenadier*]
grenadínă *s.f.* **I.** fir de mătase naturală, foarte rezistent și mat, întrebuințat pentru dantele și franjuri. ● țesătură subțire pentru rochii de vară, pentru perdele etc. **II.** sirop făcut cu zeamă de rodie. [<fr. *grenadine*]
grépfrut *s.f.* fruct tropical cu gust acru-amărui, mai mare decît portocala. [<engl. *grape-fruit*]
gresá *vb.* I. *tr.* a unge piesele unui mecanism. [<fr. *graisser*]
gresáj *s.n.* gresare, ungere. [<fr. *graissage*]
gresáre *s.f.* acțiunea de a gresa și rezultatul ei; gresaj, ungere. [<*gresa*]
gresór *s.n.* dispozitiv care se folosește la ungerea pieselor în frecare ale unui mecanism. [cf. fr. *graisseur*]
grevá *vb.* I. *tr.* a împovăra, a încărca (o proprietate) cu ipoteci, (un buget) cu cheltuieli. [<fr. *grever*]
grevă *s.f.* formă de luptă a proletariatului din țările capitaliste, constînd din încetarea organizată a lucrului (sau din încetinirea voită a ritmului muncii = grevă perlată) într-o întreprindere cu scopul de a constrînge pe patroni sau guvernul să satisfacă revendicările economice sau politice ale muncitorimii. ○ *greva foamei* = refuz de a mînca ca manifestare de protest politic, [<fr. *grève*]
grevíst *s.m.* și *f.* participant la o grevă. ● *(adj.)* care ține de grevă. [cf. fr. *gréviste*]
gri *adj. invar.* cenușiu. [<fr. *gris*]
grifá *vb.* I. *tr.* a marca cu ajutorul grifei arborii care urmează să fie scoși din pădure. [<fr. *griffer*]
grifă *s.f.* **1.** instrument pentru marcarea arborilor (prin zgîriere pe coajă). **2.** piesă metalică în formă de gheară dublă, care, în aparatele de luat vederi cinematografice, imprimă filmului o mișcare intermitentă. **3.** ornament constituit din motive florale, geometrice, gheare și capete de animale, folosit în stilurile romanic și gotic. [<fr. *griffe*]
grifón *s.m.* **1.** monstru închipuit cu trup de leu înaripat, cu cap și gheare de vultur. ● motiv decorativ care reprezintă un astfel de monstru. **2.** specie de cîine de vînătoare cu părul lățos. [<fr. *griffon*, it. *grifone*]
grifoná *vb.* I. *intr. (rar)* a scrie neciteț; a mîzgăli. [<fr. *griffonner*]
grilái *s.n.* împrejmuire alcătuită din panouri de vergele metalice sau de lemn ori din plasă de sîrmă. [<fr. *grillage*]
grilă *s.f.* **1.** panou de vergele de metal sau de lemn care se așază la o deschidere (ușă, fereastră, vitrină etc.). **2.** *(fiz.)* electrod în formă de grătar, intercalat între anodul și catodul unei poliode; grătar. **3.** obstacol la o fortificație făcut dintr-un gard de vergele de oțel. ● aparat de ochire a obiectivelor aeriene. ● grătar din bare de oțel care închide tuburile de ventilație ale unei cazemate. [<fr. *grille*]
grimá vb. I. *tr.* și *refl.* a (se) machia pentru scenă. [<fr. *grimer*]
grimásă *s.f.* strîmbătură, schimonoseală a feței. [<fr. *grimace*]
grimá *s.f.* totalitatea mijloacelor cosmetice folosite de actori pentru a se machia; machiaj. [<fr. *grime*, cf. it. *grimo* — ridat]
grimér *s.m.* specialist în machiaj; machior. [pl. *-ri.* var. *grimeur* (pron. *-mör*) și *grimor* s.m. / <fr. *grimeur*]
grimoár *s.n. (liv.)* formular care cuprinde formule magice de vrăjitorie. ● *(fig.)* discurs obscur; carte, scrisoare inteligibilă. [pron. *-moar.* / <fr. *grimoire*]
grimón *s.n.* culoare de machiaj, solidă, în formă de baton subțire. [<fr. *grimon*]
grimpánt *adj. (despre plante)* cățărător. [<fr. *grimpant*]
gripá *vb.* I. *refl. (despre organele unui motor; despre motoare)* a se bloca în timpul funcționării din cauza unei ungeri defectuoase, a unei răciri insuficiente etc. [<fr. *gripper*]
gripát *adj.* **1.** bolnav de gripă. **2.** *(despre motoare)* blocat în timpul funcționării, cu ungere defectuoasă. [<*gripa*]
gripă *s.f.* boală epidemică infecțioasă manifestată mai ales prin febră, afecțiuni respiratorii și dureri musculare. [<fr. *grippe*]
grizá *vb.* I. *tr.* și *refl. (franțuzism)* a (se) ameți de băutură, a (se) îmbăta. [<fr. *griser*]
grizétă *s.f. (franțuzism)* tînără lucrătoare sau vînzătoare cochetă, ușuratică. [< fr. *grisette*]
grizonánt *adj. (franțuzism; despre păr)* cărunt. [<fr. *grisonnant*]
grizú *s.n.* amestec natural de metan și de alte hidrocarburi gazoase etc., inflamabil și explozibil, care se formează mai ales în minele de cărbuni. [<fr. *grisou*]
grizumétru *s.n.* aparat pentru determinarea procentului de grizu în mine. [pl. *-re.* / <fr. *grisoumètre*]
grizuscóp *s.n.* aparat care arată dacă procentul de grizu din atmosfera unei exploatări subterane a atins limita periculoasă

[cf. fr. *grisou* — grizu, gr. *skopein* — a privi]

grizzly *s.m.* specie de urs foarte mare din America de Nord. [< engl., fr. *grizzly*]

grog *s.n.* băutură făcută din rom, apă fierbinte, coniac sau rachiu, zahăr și lămîie. [<engl., fr. *grog*]

grom *s.m. (rar)* lacheu. [scris și *groom.* / <engl. *groom*]

grosiér *adj. (franțuzism)* grosolan. ● *(despre furaje)* mare, cu paiul gros. [pron. *-si-er.* / < fr. *grossier*]

grosisménț *s.n. (tehn.)* mărire; îngroșare. [<fr. *grossissement*]

grosolán *adj.* nepoliticos, necioplit. ● insuficient prelucrat, brut, necizelat. [<it. *grossolano*]

grosso módo *loc. lat.* grosolan; sumar, în mare.

grótă *s.f.* peșteră; adîncitură, cavernă subterană. [cf. fr. *grotte*, it. *grotta*]

grotésc[1] *s.n.* literă de tipar fără piciorușe, formată din combinații de arce și segmente de dreaptă. [<fr. *grotesque*]

grotésc[2] *adj.* de un comic exagerat; caraghios, nenatural; ciudat, bizar. [cf. fr. *grotesque*. it. *grottesco*]

grozámă *s.f.* arbust mic din familia leguminoaselor, care crește în apropierea pădurilor și prin locuri pietroase. [cf. germ. *Grausen*]

grúie *s.f.* macara întrebuințată la încărcarea și descărcarea vapoarelor. [pl. invar. și *grui.* / <fr., it. *grue*]

grúnd *s.n.* **1.** prima vopsea care se dă pe piesele care urmează să fie vopsite. ● strat de vopsea albă care se întinde pe o pînză înainte de a o picta. **2.** strat de mortar aplicat direct pe zidărie, peste care se aplică apoi tencuiala propriu-zisă. [<germ. *Grund*]

grup *s.n.* ansamblu de persoane, de obiecte, de fenomene sau noțiuni; grămadă. [<fr. *groupe*, cf. it. *gruppo*]

grupá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) aduna, a (se) reuni, a (se) forma în grupuri. [<fr. *grouper*]

grupáj *s.n. (franțuzism)* așezare pe categorii, categorisire (de știri, scrisori etc.); ansamblu, grup. [<fr. *groupage*]

grupáre *s.f.* **1.** colectivitate unită prin idei, concepții sau interese comune; grup. **2.** ansamblu de atomi legați între ei, a căror prezență în molecula unei substanțe determină o funcție chimică. [<*grupa*]

grúpă *s.f.* **1.** mic colectiv de oameni, subordonat unei forme organizatorice mai largi. ● unitate administrativă dintr-o întreprindere sau instituție, bazată pe specializare, pe diviziunea muncii. **2.** subdiviziune în științele naturii constînd din elemente care prezintă caractere comune. ○ ~ *sanguină* = fiecare dintre cele patru categorii în care se poate clasifica sîngele. [<fr. *groupe*]

grupét *s.n.* reunire de mai multe note care trebuie executate într-o singură bătaie. [<it. *gruppetto*]

grus *s.n.* piatră tare, sfărîmată mărunt, folosită pentru îmbrăcămintea șoselelor. [<fr. *grous*]

guáno *s.m. (agr.)* îngrășămînt format prin acumularea excrementelor și a resturilor unor păsări marine sau preparat din deșeurile industriei de prelucrare a cărnii. [pron. *gua-.* / <fr., sp. *guano*, cf. peruv. *huano*]

guanáco *s.f.* specie de lama sălbatică din America de Sud. [pron. *gua-.* pl. invar. / <fr., sp. *guanaco*]

guarána *s.f.* **1.** liană care crește în Brazilia. ● pastă preparată din semințele acestei plante, întrebuințată ca antinevralgic și astringent în tratamentul dizenteriei. **2.** un fel de chitară folosită în țările Americii de Sud. [pron. *gua-.* / <fr., braz. *guarana*]

guardamână *s.f.* apărătoare de mînă, făcută din piele, folosită de marinari la cusutul velelor, avînd între degetul mare și podul palmei un mic disc metalic cu care se împinge acul. [pron. *guar-.* / <it. *guardamano*]

guáșă *s.f.* culoare obținută dintr-un amestec de vopsele de apă cu gumă arabică și miere. ● pictură în care se folosesc asemenea culori. [pron. *gua-.* var. *guaș* s.n. / <fr. *gouache*, cf. it. *guazza*]

gudrón *s.n.* lichid vîscos, negru sau brun la culoare, obținut prin distilarea uleiurilor minerale, a lemnului etc. [<fr. *goudron*]

gudroná *vb.* I. *tr.* a acoperi cu gudron (o șosea, un obiect, pentru a-l impermeabiliza, a-i feri de putrezire). [<fr. *goudronner*]

gudronáj *s.n.* gudronare. [<fr. *goudronnage*]

gudronatór *s.n.* mașină folosită pentru gudronarea șoselelor. [<*gudrona*]

guélf *s.m.* și *f.* partizan al unei fracțiuni politice a nobilimii de la Florența, care susținea în secolul al XIII-lea candidatura unui prinț de bavarez la tronul imperiului roman, contra papei. ● partizan al papei și al independenței Italiei. [var. *ghelf* s.m. / <it. *guelfo*, cf. *Guelfo IV*, duce al Bavariei]

guerilă *s.f.* război de hărțuială sau luptă de ambuscadă duse de partizani sau de trupe regulate. [pron. *ghe-ri-* și *gue-ri-* var. *gherilă* s.f. / <fr., sp. *guerilla*]

guerilér *s.m.* luptător de guerilă. [pron. *gué-ri-.* / <fr., sp. *guerillero*]

guinée *s.f.* veche monedă de aur engleză; liră sterlină. [pron. *gu-i-ne-e.* pl. invar. / <engl. *guinea*, cf. fr. *guinée*]

guitárra *s.f.* instrument muzical portughez, asemănător cu chitara, cu șase coarde metalice duble, care sînt ciupite cu ajutorul unor lame care se fixează pe două degete. [pron. *ghi-.* / <port. *guitarra*]

gujón *s.n.* tijă filetată în același sens pe toată lungimea sa sau numai la cele două capete, folosită la îmbinarea demontabilă a două piese. [<fr. *goujon*]

gúlden *s.m. (fin.)* monedă olandeză. [pl. *-ni.* / <fr., ol. *gulden*]

gumá *vb.* I. *tr.* **1.** a întinde un strat de cauciuc pe un obiect. **2.** a aplica un strat de clei pe spatele unei etichete, al unei mărci poștale etc. [cf. fr. *gommer*]

gumáj *s.n.* aplicarea unui strat de cauciuc pe suprafața unui obiect. [cf. fr. *gommage*]

gúmă *s.f.* **1.** cauciuc. ● bucățică de cauciuc pentru șters urmele de creion sau de cerneală lăsate pe hîrtie; radieră. **2.**

~ *arabică* = lichid cleios secretat de unele specii de salcîm exotic sau obținut pe cale sintetică, întrebuințat la lipit, în apretura textilă etc. [<lat. *gummis*, cf. germ. *Gummi*, fr. *gomme*<gr. *Kommi*]

gurmánd *adj.* amator de mîncăruri bune; mîncăcios. [<fr. *gourmand*]

guséu *s.n.* placă de oțel care servește la alcătuirea nodurilor unei grinzi cu zăbrele. [<fr. *gousset*]

gustatív *adj.* al gustului; privitor la gust. [<fr. *gustatif*]

gutapércă *s.f.* substanță asemănătoare cauciucului, care se extrage din unele plante originare din Extremul Orient. [<it. *guttaperca*, cf. fr. *gutta-percha*]

gútă *s.f.* boală provocată prin depunerea acidului uric la încheieturi și manifestată prin umflături dureroase ale acestora; podagră. [<fr. *goutte*]

gutiéră *s.f.* **1.** *(mar.)* piesă longitudinală așezată la marginea bordajului punții. **2.** aparat folosit în chirurgie pentru susținerea unui membru fracturat. [pron. *-ti-e-*./ <fr. *gouttière*]

gútkom *s.n.* mandolină chinezească cu patru coarde. [<fr. *gut-komm*]

gutós *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de gută. [cf. fr. *goutteux*]

guturál *adj.* **1.** *(despre sunete vorbite; despre voce)* emis din fundul gîtului. **2.** *(fon.; despre consoane)* velar. [<fr. *guttural*]

gútus *s.n. (ant.)* vas cu gîtul foarte strîmt (din care se vărsa, picătură cu picătură, vinul pentru sacrificii). [<lat. *guttus*]

guvérn *s.n.* organ suprem executiv și de dispoziție al puterii de stat. [cf. it. *governo*, fr. *gouverne(ment)*]

guvernă *vb.* I. *tr.* **1.** a conduce un stat, un popor. **2.** a menține sau a schimba direcția de deplasare a unei nave cu ajutorul cîrmei. [cf. fr. *gouverner*, it. *governare*]

guvernamentál *adj.* de(la) guvern; al guvernului. [cf. fr. *gouvernemental*]

guvernánt *adj. (adesea la pl.)* care guvernează. [cf. fr. *gouvernant*]

guvernántă *s.f.* persoană angajată pentru supravegherea și educarea unui copil. [<fr. *gouvernante*]

guvernáre *s.f.* acțiunea de a guverna și rezultatul ei; timp cît durează un guvern sau o formă de guvernămînt. [<*guverna*]

guvernatór *s.m.* conducător al unui ținut, al unei colonii etc. numit de șeful unui stat pentru a exercita puterea în numele lui. O ~ *al unei bănci* = persoană însărcinată de stat cu conducerea unei bănci de emisiune. [<*guverna*]

guvernămînt *s.n.* **1.** *(rar)* puterea executivă a unui stat; guvern. O *formă de* ~ = regim politic de guvernare. **2.** *(în unele țări)* unitate teritorial-administrativă condusă de un guvernator. [pl. *-minte*, *-minturi*. / <fr. *gouvernement*]

guvernór *s.m. (rar)* persoană însărcinată cu educarea și supravegherea unor copii (mai ales dintr-o familie nobilă). [<fr. *gouverneur*]

gúzlă *s.f.* instrument muzical cu o singură coardă, folosit de popoarele dalmate. [<fr. *guzla*]

H

habanéră *s.f.* dans popular de origine cubană cu o mișcare moderată; melodia după care se execută acest dans. [<fr., sp. *habanera*]
habitáclu *s.n.* **1.** locaș special al busolei pe o navă. **2.** spațiu amenajat într-o aeronavă pentru echipaj, călători, poștă etc. [pl. *-le*, *-luri*. / <fr. *habitacle*, cf. it. *abitacolo*]
habitát *s.n. (liv.)* arie locuită de o populație, de o specie de plante sau de animale. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *habitat*]
habitúdine *s.f.* obicei, obișnuință, deprindere. [cf. lat. *habitudo*, fr. *habitude*]
hábitus *s.n.* înfățișare, aspect al unui individ. ● aspectul unui cristal, determinat de predominarea formei celei mai simple pe care o poate lua. ● înfățișarea, aspectul unei plante. [<fr. *habitus*, cf. lat. *habitus* — aspect]
hádes *s.n. (liv.)* infern. [<gr. *Hades*, zeul infernului]
háfniu *s.n.* metal rar, dur și cu temperatura de topire foarte ridicată, care se găsește în natură alături de zirconiu. [cf. fr. *hafnium*, germ. *Hafnium* <*Hafnia*, numele latin al orașului Copenhaga]
hagádă *s.f.* povestire, însoțită de cîntece tradiționale ebraice, referitoare la ieșirea evreilor din Egipt. [pl. *-de*. / <germ. *Haggada*]
hagiográf *s.m.* autor care scrie despre viețile sfinților. [pron. *-gi-o-*. / cf. fr. *hagiographe*, lat. *hagiographus*]
hagiográfic *adj.* privitor la hagiografie. [pron. *-gi-o-*. / cf. fr. *hagiographique*]
hagiografíe *s.f.* ramură a teologiei care studiază viețile sfinților. [pron. *-gi-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *hagiographie*, cf. gr. *hagios* — sacru, *graphein* — a scrie]
hagiológie *adj.* privitor la hagiologie. [pron. *-gi-o-*. / cf. fr. *hagiologique*]
hagiologíe *s.f.* hagiografie. [pron. *-gi-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *hagiologie*, cf. gr. *hagios* — sacru, *logos* — vorbire]
hállaif *s.n. (rar)* denumire dată în trecut vîrfurilor claselor dominante din orînduirea burgheză; așa-zisa lume bună din trecut. ● *(adj.)* de elită. [pron. *hai-laif*. scris și *high-life*. / <engl. *high-life*]
halâj *s.n.* tragere a navelor la mal sau de-a lungul unei căi de navigație. [<fr. *halage*]
hală *s.f.* **1.** piață acoperită. **2.** sală mare, amenajată pentru expoziții, ca atelier într-o fabrică etc. [<fr. *halle*, cf. germ. *Halle*]
hálbă *s.f.* pahar cu o capacitate de o jumătate de litru; *(p. ext.)* cantitatea de lichid care încape într-un astfel de pahar. [<germ. *Halbe*]
halebárdă *s.f.* armă medievală în formă de lance, care avea vîrful de fier prevăzut cu o bardă pe o parte și cu un cîrlig pe partea opusă. [pl. *-barde*, *-bărzi*. var. *alebardă* s.f. / <fr. *hallebarde*]
halebardiér *s.m.* soldat înarmat cu o halebardă. [pron. *-di-er*. var. *alebardier* s.m. / <fr. *hallebardier*]
haléną (*med.*) aer care iese din plămîni prin expirație. [< fr. *haleine*, cf. lat. *anhelare* — a sufla]
half *s.m. (rar; sport)* jucător mijlocaș la fotbal. [<engl. *half*]
halieútică *s.f.* arta pescuitului, pescărit; tratat de pescuit. [pron. *-li-e-u-*. gen. *-cii*. / <lat. *halieutica* <*halieuticus*, cf. gr. *halieutikos* — de pescar]
haló *s.n.* **1.** coroană luminoasă și colorată care apare uneori în jurul soarelui sau al lunii. **2.** pete concentrice formate pe stratul fotosensibil al unui material fotografic, ca urmare a producerii unor reflexii și difuziuni puternice în strat, în cazul iluminării acestuia cu fascicule luminoase intense și înguste. [<fr. *halo*, cf. gr. *halos* — disc]
halofítă *s.f.* plantă care crește pe solurile bogate în săruri; *(la pl.)* nume generic dat acestor plante. [pl. *-te*. / <fr. *halophyte*, cf. gr. *hals* — sare, *phyton* — plantă]
halogén *s.m.* nume comun dat elementelor fluor, clor, brom și iod, care se pot combina direct cu metalele, dînd săruri. // *adj.* care dă naștere la săruri. [<fr. *halogène*, cf. gr. *hals* — sare, *gennan* — a produce]
halogenáre *s.f.* introducere a halogenilor într-o moleculă organică. [după fr. *halogénation*]
halométru *s.n.* areometru folosit pentru determinarea concentrației în săruri organice solubile a substanțelor zaharate. [<fr. *halomètre*]
háltă *s.f.* **1.** stație mică de cale ferată, unde nu opresc decît trenuri locale și care nu are de obicei linii de încrucișare. **2.** *(fam.)* oprire, popas. [cf. germ. *Haltestelle*, fr. *halte*]
hálteră *s.f.* aparat alcătuit din două rînduri de discuri metalice legate între ele printr-o bară, folosit în atletica grea. ● *(la pl.)* sport practicat cu acest aparat. [<fr. *haltère*, cf. gr. *halter* — balanță]
halterofil *s.m.* atlet care practică sportul halterelor. [cf. fr. *haltérophile*]
halucináț *vb.* I. *intr.* a avea halucinații. [<fr. *halluciner*]

halucinánt *adj.* care provoacă halucinații; uluitor, impresionant. [cf. fr. *hallucinant*]
halucinát *s.m.* și *f.* cel care are halucinații. [cf. fr. *halluciné*, lat. *hallucinatus*]
halucinație *s.f.* stare psihică anormală, sub imperiul căreia cineva crede că percepe lucruri sau situații care de fapt nu există; vedenie. [gen. *-iei*. var. *halucinațiune* s.f. / cf. fr. *hallucination*, lat. *hallucinatio*]
hamác *s.n.* plasă sau pînză care se poate suspenda între doi stîlpi etc. în așa fel încît să folosească drept pat mobil. [pl. *-curi*, *-ce*. / <fr. *hamac*]
hamádă *s.f.* podiș pietros din deșertul Saharei. [<fr., ar. *hamada*]
hamadríádă *s.f.* nimfă a pădurilor despre care se credea că stă închisă într-un copac, născîndu-se și murind o dată cu el. [pron. *-dri-a-*. / cf. fr. *hamadryade*, lat. *hamadriades*, gr. *hama* — cu, *drys* — arbore]
hámster *s.m.* animal mamifer din familia rozătoarelor. [<germ. *Hamster*]
hanáp *s.n.* vas mare de lemn, de alabastru etc. folosit în evul mediu pentru băut. [<fr. *hanap*]
hándbal *s.n.* joc între două echipe de cîte unsprezece sau șapte jucători, în care se aruncă mingea cu mîna și se caută a o introduce în poarta echipei adverse. [<engl. *hand-ball* <*hand* — mînă, *ball* — minge]
handbalíst *s.m.* și *f.* sportiv care practică handbalul. [<*handbal*]
handicáp *s.n.* **1.** avantaj pe care îl capătă concurenții mai slabi, într-o competiție, pentru a avea șanse egale; avantaj acordat unui concurent mai slab. ● totalitatea punctelor cu care o echipă a fost pusă în inferioritate de echipa adversă. **2.** greutate, piedică în muncă etc. [<fr., engl. *handicap*]
handicapá *vb.* I. *tr.* **1.** a echilibra șansele unor concurenți într-o întrecere. **2.** *(fig.)* a pune în inferioritate (pe cineva); a stînjeni. [cf. fr. *handicaper*]
hangár *s.n.* construcție mare, formată dintr-un acoperiș înălțat pe stîlpi și cu mai multe deschideri laterale, destinată adăpostirii avioanelor, tractoarelor etc. [<fr. *hangar*]
hanorác *s.n.* haină din stofă impermeabilă sau din blană, cu glugă, folosită la schi, în excursii la munte etc. [pl. *-ce*, *-curi*. / <fr. *anorak*]
hánsă *s.f. (ist.)* asociație, companie comercială din evul mediu. [<germ. *Hansa*, cf. fr. *hanse* <germ. *Hansabund*]
hanseátic *adj.* privitor la hansă, al hansei, de hansă. [pron. *-se-a-*./ cf. germ. *hanseatisch*, fr. *hanséatique*]
háos *s.n.* **1.** stare de neorganizare în care presupuneau cei vechi că se afla materia înainte de apariția universului cunoscut de om. **2.** *(fig.)* neorînduială, neorganizare, dezordine. [pron. *-ha-os*. var. *caos*, *chaos* s.n. / <gr. *chaos*, cf. fr. *chaos*]
haótic *adj.* **1.** de haos, ca un haos, **2.** confuz, dezordonat. [pron. *ha-o-*. / cf. fr. *chaotique*]
haplologíe *s.f.* suprimare a unei silabe prin disimilare totală. [gen. *-iei*. / <fr. *haplologie*, cf. gr. *haplos* — o dată, *logos* — vorbire]
harachíri *s.n.* sinucidere prin tăierea pîntecelui cu pumnalul, practicată în Japonia. [<fr., jap. *harakiri*]
harnașá *vb.* I. *tr.* a înhăma, a înșeua un cal. [<fr. *harnacher*]
harnașaménț *s.n.* totalitatea obiectelor (hamuri, curele etc.) necesare la înhămarea și la înșeuarea unui cal. [pl. *-te*, *-turi*./ <fr. *harnachement*]
harpagón *s.m.* om zgîrcit, avar; meschin. [pl. *-ni*. var. *arpagon* s.m. / <*Harpagon*, eroul piesei „Avarul" de Molière]
hárpă *s.f.* instrument muzical de formă triunghiulară, cu coarde inegale ca lungime, puse în vibrație cu degetele ambelor mîini. [pl. *-pe*. var. *harfă* s.f. / <fr. *harpe*, cf. germ. *Harfe*]
hárpie *s.f.* **1.** monstru înaripat cu chip de femeie și cu corp de pasăre de pradă. **2.** *(fig.)* femeie rea, arțăgoasă și hrăpăreață. **3.** specie de vultur din America de Sud. [pron. *-pi-e*. gen. *-iei*. / cf. fr. *harpie*, lat., gr. *harpyia*]
harpíst *s.m.* și *f.* cîntăreț la harpă. [cf. fr. *harpiste*]
harpón *s.n.* instrument de fier asemănător unei lănci, legat la un capăt de o frînghie lungă și folosit la vînătoarea de balene. [<fr. *harpon*]
haruspíciu *s. m. (unl.)* preot la etrusci care pretindea că prezice viitorul după măruntaiele jertfelor. ● *(p. ext.)* ghicitor. [<lat. *haruspex*, fr. *haruspice*]
háspel *s.n.* **1.** mașină folosită la finisarea țesăturilor, pentru fierberea și vopsirea pînzei etc. **2.** depănătoare, mașină de depănat. [germ. *Haspel*]
hașiș *s.n.* substanță narcotică extrasă dintr-o specie de cînepă exotică. [<fr., ar. *hachisch*]
hașurá *vb.* I. *tr.* a acoperi cu hașuri o porțiune dintr-un desen, dintr-o hartă etc. [<fr. *hachurer*]
hașuráre *s.f.* acțiunea de a hașura și rezultatul ei. [<*hașura*]
hașuratór *s.n.* instrument care servește la trasarea hașurilor. [<*hașura*]
hașúri *s.f. pl.* grup de linii negre paralele, egale ca grosime și trasate la distanțe egale, reprezentînd convențional relieful pe hărți sau secțiuni într-un desen tehnic etc. [<fr. *hachure*]
havá *vb.* I. *tr.* a tăia cu haveza făgașe în zăcămintele în curs de exploatare, pentru a ușura extragerea materialului. [<fr. *haver*]
havaiánă *s.f.*instrument muzical cu coarde, asemănător cu chitara, cu sunetul lin și tărăgănat. [pron. *-va-ia-*. / <fr. *hawaïenne*, cf. *Hawai*, arhipelag în Pacific]
haván *adj. invar. (rar)* culoare maro-deschis (ca aceea a tutunului). [<fr. *havane*]
havánă *s.f.* **1.** țigară de foi de calitate superioară. **2.** plută de mare alcătuită din trunchiuri de brad dispuse în forma unei țigări de foi și legate cu cabluri. [<fr. *havane*, cf. *Havana*, capitala Cubei]
havéză *s.f.* mașină pentru tăiatul straturilor de cărbune sau de minereu. [<fr. *haveuse*]
hazárd *s.n.* soartă, destin; întîmplare. ○ *joc de hazard* = joc de noroc. [pl. *-duri*, *-de*. / <fr. *hasard*]

hazardá *vb.* I. *refl.* a întreprinde ceva la voia întîmplării; a se aventura; a risca, a se expune. [<fr. *hasarder*]
hebdomadár *adj.* *(despre publicații;* și *s.)* săptămînal. [var. *ebdomadar*, *-ă* adj./ <fr. *hebdomadaire*]
hebefrénie *s.f.* *(med.)* una dintre formele demenței precoce. [gen. *-iei.* / <fr. *hébéphrénie*, cf. fr. *hebe* — pubertate, *phren* — spirit]
hebetúdine *s.f.* stare de toropeală, din cauza căreia bolnavul este cufundat într-o amorțire generală, fără delir. [cf. lat. *hebetudo*, fr. *hébétude*]
hecatómbă *s.f.* **1.** *(în antichitate)* sacrificiu religios de o sută de animale. **2.** măcel, masacru; grămadă de cadavre. [var. *ecatombă* s.f. / <fr. *hécatombe*, cf. gr. *hekaton* — o sută, *bous* — bou]
hecatonchír *s.m.* *(mit.)* gigant despre care se spunea că ar fi avut cincizeci de capete și o sută de mîini. [<fr. *hécatonchires* cf. gr. *hekatoncheir* <*hekaton* — o sută, *cheir* — mînă]
hecatonstíl *s.n.* portic cu o sută de coloane. [<fr. *hécatonstyle*, cf. gr. *hekaton* — o sută, *stylos* — coloană]
hectár *s.n.* unitate de măsură pentru suprafețele agrare, egală cu 100 ari. [<fr. *hectare*]
héctic *adj.* lent și continuu. [<fr. *héctique*, cf. gr. *hektikos* — continuu]
hectízie *s.f.* friguri continue. [gen. *-iei.* / <fr. *hectisie*]
hecto- element de compunere savantă cu semnificația „de o sută de ori". [<fr. *hecto-*, cf. gr. *hekaton* — o sută]
hectográf *s.n.* șapirograf. [<germ. *Hektograph*]
hectográm *s.n.* unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 100 grame. [cf. fr. *hectogramme*, germ. *Hektogramm*]
hectolitrică *adj. f.* *greutate* ~ = greutatea unui hectolitru de cereale.
hectolítru *s.m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu 100 litri. [cf. fr. *hectolitre*, germ. *Hektoliter*]
hectométru *s.m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 100 metri. [cf. fr. *hectomètre*, germ. *Hektometer*]
hectowátt *s.m.* unitate de măsură a puterii, egală cu 100 wați. [cf. fr. *hectowatt*]
hedonísm *s.n.* teorie etică potrivit căreia valoarea supremă este plăcerea; binele este definit ca fiind ceea ce aduce oamenilor plăcere sau eliberare de suferință, iar tendința spre plăcere este socotită ca principiu fundamental de comportare. [<fr. *hédonisme*, cf. gr. *hedone* — plăcere].
hedonist *s.m.* și *f.* adept al hedonismului. ● *(adj.)* referitor la hedonism.
hegelián *s.m.* și *f.* adept al filozofiei lui Hegel. // *adj.* referitor la filozofia lui Hegel (1770—1831). [pron. *-li-an.* / cf. fr. *hégélien*]
hegelianísm *s.n.* sistem filozofic idealist-obiectiv creat de G.W.F. Hegel, potrivit căruia principiul fundamental, activ, al lumii îl constituie „ideea absolută" mistică, „spiritul universal"; elementul cel mai prețios al hegelianismului a fost dialectica, teoria dezvoltării, filozofia lui Hegel caracterizîndu-se prin contradicția dintre sistemul idealist și metoda dialectică; nume dat curentelor dezvoltate pe baza acestui sistem. [pron. *-li-a-.* / cf. fr. *hégélianisme* < *Hegel*, filozof german]
hegemón *s.m.* conducător; cel care reprezintă forța principală, conducătoare. [var. *heghemon* s.m. / < fr. *hégémone*, cf. lat. *hegemon*]
hegemonie *s.f.* *(ist.)* dreptul unui oraș antic de a conduce treburile confederației din care făcea parte. ● supremație politică sau economică a unui oraș într-o țară; *(p. ext.)* supremație, dominație; rol conducător. ○ *hegemonia proletariatului* = conducerea de către proletariat a maselor muncitoare în lupta revoluționară și în procesul construirii noii orînduiri. [gen. *-iei.* var. *heghemonie* s.f. / cf. fr. *hégémonie*, gr. *hegemonia* — conducere]
hegíră *s.f.* eră a mahomedanilor care datează de la fuga lui Mahomed de la Meca la Medina în anul 622 e.n. [<fr. *hégire*, cf. ar. *hedjra* — fugă]
heimatlos *adj. invar.*, *s.m.* apatrid. [pron. *hai-mat-.* / <germ. *heimatlos*]
helcóză *s.f.* ulcerație. [<fr. *helcose*]
helepól *s.n.* *(ant.)* turn de asediu, la adăpostul căruia se înainta pînă sub zidurile cetății asediate. [<lat., gr. *helepolis*, cf. fr. *hélépole*]
heliást *s.m.* membru al unui celebru tribunal atenian care își ține ședințele în aer liber, la răsăritul soarelui. [pron. *-li-ast.* / <fr. *héliaste*, cf. gr. *heliastes* <*helios* — soare]
helicón *s.n.* instrument muzical de suflat, cu tonuri grave, folosit mai ales în muzica militară. [cf. fr. *hélicon*]
heliocéntric *adj.* privitor la heliocentrism. [pron. *-li-o-.* / <fr. *héliocentrique*]
heliocentrism *s.n.* *(astr.)* teorie a lui Copernic după care soarele se află în centrul sistemului planetar. [pron. *-li-o-.* / <fr. *héliocentrisme*, cf. gr. *helios* — soare, *kentros* — centru]
heliodór *s.n.* varietate de beril de culoare galben-verzuie. [pron. *-li-o-*/<fr. *héliodore*]
heliográf *s.n.* **1.** aparat folosit pentru copierea pe hîrtie heliografică, cu ajutorul luminii solare sau artificiale, a desenelor executate pe hîrtie de calc. **2.** aparat telegrafic care folosește razele solare. **3.** *(astr.)* aparat pentru fotografierea soarelui. [pron. *-li-o-.* pl. *-fe.* / <fr. *héliographe*]
heliográfic *adj.* referitor la heliografie. ○ *hîrtie heliografică* = hîrtie specială, acoperită pe o față cu un strat sensibil la acțiunea luminii, pe care se copiază la heliograf (1) desene făcute pe hîrtie de calc. [cf. fr. *héliographique*]
heliografíe *s.f.* **1.** reproducere în mai multe exemplare a unei imagini, cu ajutorul unor clișee de cupru pe care s-a aplicat un strat de asfalt cu granule fine. **2** *(rar)* descriere a soarelui. [gen. *-iei.* / <fr. *héliographie*]
heliogravúră *s.f.* procedeu de execuție a clișeelor de cupru pentru imprimare heliografică; gravură lucrată printr-un astfel de procedeu. [<fr. *héliogravure*]
heliométru *s.n.* instrument pentru determinarea diametrului aparent al soarelui

și al planetelor. [cf.fr.*héliomètre*, gr. *helios* — soare, *metron* — măsură]

helioplastie *s.f.* procedeu de gravură fotografică, prin care se obțin planșe gravate în relief. [gen. *-iei.* / <fr. *héliopla stie*]

helioscóp *s.n. (astr.)* dispozitiv optic care se adaptează la o lunetă pentru observarea soarelui. [<fr. *hélioscope*, cf. gr. *helios* — soare, *skopein* — a privi]

heliostát *s.n.* instrument folosit pentru proiectarea unui fascicul de raze solare asupra unui punct, independent de deplasarea pămîntului în raport cu soarele. [<fr. *héliostat*, cf. gr. *helios* — soare, *statos* — oprit]

helioterapie *s.f.* tratament care constă în expunerea corpului la acțiunea razelor soarelui. [gen. *-iei.* / <fr. *héliothérapie*, cf. gr. *helios* — soare, *therapeia* — tratament]

heliotipie *s.f.* reproducere tipografică cu substanțe coloidale expuse la acțiunea luminii solare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *héliotypie*, gr. *helios* — soare, *typos* — imagine]

heliotróp[1] *s.m.* plantă exotică cu flori mici, albăstrui, cu miros plăcut, întrebuințată în industria parfumului. ● ulei eteric obținut din florile acestei plante. [cf. fr. *héliotrope*, gr. *helios* — soare, *tropein* — a se îndrepta].

heliotróp[2] *s.m., (rar) s.n.* **1.** materie colorantă solubilă în apă, folosită la vopsitul bumbacului. **2.** varietate de silice, de culoare verde-închisă, din care se fac obiecte ornamentale. [pl. *-pi, -puri.* / <fr, *héliotrope*]

heliotropínă *s.f.* produs sintetic care înlocuiește esența de heliotrop[1]. [<fr. *héliotropine*]

heliotropísm *s.n.* tendință a unor plante de a se orienta către o sursă de lumină (în special către soare). [cf. fr. *héliotropisme*, gr. *helios* — soare, *tropein* — a îndrepta]

heliozincografíe *s.f.* procedeu de reproducere a hărților și a desenelor care constă în trecerea desenului pe o placă de zinc granulat. [gen. *-iei*]

héliu *s.n.* gaz nobil, neinflamabil și foarte ușor. [pron. *-liu.* var. *helium* s.n. / cf. fr. *hélium*. germ. *Helium* <gr. *helios* — soare]

helmintologíe *s.f.* disciplină care studiază viermii paraziți. [gen. *-iei.* / <fr. *helminthologie*, cf. *helminthe* <gr. *helmis* — vierme intestinal, *logos* — cuvînt]

helofíte *s.f. pl.* plante care trăiesc cu partea inferioară în apă sau în nămol; *(la sg.)* plantă care face parte din această specie. [sg. *-tă.* / <fr. *hélophytes*]

hem *s.n.* materie colorantă care intră în compoziția hemoglobinei. [cf. gr. *haima* — sînge]

hematemézǎ *s.f.* scurgere pe gură de sînge provenit din tubul digestiv. [<fr. *hématémèse*, cf. gr. *haima* — sînge, *hemesis* — vărsare]

hemátic *adj. organ* ~ = organ care produce globule roșii. [<fr. *hématique*]

hematíe *s.f.* globulă roșie. [gen. *-iei.* / <fr. *hématie*]

hematimétru *s.n.* aparat folosit pentru numărarea globulelor din sînge. [<fr. *hématimètre*]

hematínă *s.f.* substanță colorantă a hemoglobinei. [<fr. *hématine*, cf. gr. *haima* — sînge]

hematít *s.m.* minereu de fier, foarte dur, de culoare roșie sau brună. [<fr. *hématite*]

hematocél *s.n.* tumoare formată printr-o revărsare de sînge într-un țesut celular. [<fr. *hématocèle*]

hematocheratózǎ *s.f.* dezvoltare exagerată a stratului cornos din epidermă. [<fr. *hématokératose*]

hematofobíe *s.f.* teamă morbidă de sînge. [gen. *-iei.* / <fr. *hématophobie*]

hematogén *adj. (despre unele medicamente)* care produce sînge, care face să crească numărul globulelor roșii din sînge. // *s.n.* produs alimentar concentrat, obținut din amestecarea sîngelui cu lapte și cu diferite substanțe aromatizate. [<fr. *hématogène*, cf. gr. *haima* — sînge, *gennan* — a produce]

hematológ *s.m.* specialist în hematologie. [<fr. *hématologue*]

hematológic *adj.* referitor la hematologie. [<fr. *hématologique*]

hematologíe *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă cu studiul sîngelui. [gen. *-iei.* / <fr. *hématologie*, cf. gr. *haima* — sînge, *logos* — vorbire]

hematóm *s.n.* tumoare care conține o aglomerare de sînge închistat, cauzată de o hemoragie. [<fr. *hématome*, cf. gr. *haima* — sînge]

hematopoiétic *adj. organ* ~ = organ care produce globulele roșii din sînge. [pron. *-po-ie-.* / <fr. *hématopoïétique*]

hematopoiézǎ *s.f.* formarea globulelor roșii și albe din sînge. [pron. *-po-ie-.* / <fr. *hématopoïèse*, cf. gr. *haima* — sînge, *poiein* — a face]

hematoscóp *s.n.* instrument folosit pentru dozarea hemoglobinei în sînge. [<fr. *hématoscope*]

hematózǎ *s.f.* oxigenare a sîngelui venos. [<fr. *hématose*, cf. gr. *haimatosis*]

hematozoár *s.n.* protozoar parazit care trăiește în sîngele animalelor, fiind agentul patogen al malariei. [pron. *-zo-ar.* / <fr. *hématozoaire*, cf. gr. *haima* — sînge, *zoon* — animal]

hematuríe *s.f.* urinare cu sînge datorită unei hemoragii a mucoasei căilor urinare. [gen. *-iei.* / <fr. *hématurie*, cf. gr. *haima* — sînge, *ouron* — urină]

hemeralopíe *s.f.* boală de ochi care se manifestă prin slăbirea vederii din momentul cînd se înserează. [gen. *-iei.* / <fr. *hémeralopie*, cf. gr. *hemera* — zi, *ops* — vedere]

hemerologie *s.f. (liv.)* știința și arta de a alcătui calendare. [gen. *-iei.* / <fr. *hémérologie*, cf. gr. *hemera* — zi, *logos* — cuvînt]

hemi- element de compunere savantă însemnînd „pe jumătate". [<fr. *hémi-*, cf. gr. *hemi*]

hemianestezíe *s.f.* pierderea sensibilității în una dintre jumătățile laterale ale corpului. [pron. *-mi-a-*. gen. *-iei.* / <fr. *hémianesthésie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *an* — fără, *aisthesis* — simțire]

hemianopsíe *s.f.* deformație a vederii care nu permite ochiului să cuprindă decît

jumătate din cîmpul vizual. [gen. *-iei.* / < fr. *hémianopsie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *an* — fără, *ops* — vedere]

hemiciclu *s.n.* spațiu, încăpere în semicerc, pentru festivități, pentru întruniri etc. [var. *emiciclu* s.n. / <fr. *hémicycle*]

hemicranie *s.f.* durere a unei jumătăți a capului, constituind unul dintre simptomele migrenei. [gen. *-iei.* / <fr. *hémicranie*]

hemifonie *s.f.* imposibilitate de a vorbi cu glas tare. [gen. *-iei.* / <fr. *hémiphonie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *phone* — voce]

hemión *s.m.* măgar sălbatic de mărimea catîrului, care trăiește pe platourile Mongoliei. [<fr. *hémione*, cf. gr. *hemi* — pe jumătate, *onos* — măgar]

hemiplégic *adj., s.m.* și *f.* suferind de hemiplegie. [<fr. *hémiplégique*]

hemiplegie *s.f.* paralizie a unei jumătăți laterale a corpului. [gen. *-iei.* var. *hemiplexie* s.f. / <fr. *hémiplégie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *plege* —leziuni < *plessein* a lovi]

hemiplexie *s.f.* hemiplegie.

hemiptére *s.n. pl.* ordin de insecte cu aripi foarte scurte, rudimentare, sau care au prima pereche de aripi scorțoase în jumătatea bazală și membranoase în jumătatea terminală; *(la sg.)* insectă care face parte din acest ordin. [<fr. *hémiptères*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *pteron* — aripă]

hemocultură *s.f.* însămînțare a unui mediu de cultură în sîngele unui bolnav, pentru a studia după aceea microbii care s-ar dezvolta în acest mediu. [<fr. *hémoculture*, cf. gr. *haima* — sînge, lat. *cultura* — cultură]

hemodiagnóstic *s.n.* diagnostic pus în urma studierii analizelor de sînge. [pron. *-di-ag-.* / <fr. *hémodiagnostic*]

hemofilie *s.f.* boală congenitală transmisibilă în special bărbaților, care se manifestă printr-o predispoziție la hemoragie datorită insuficientei puteri de coagulare a sîngelui. [gen. *-iei.* / <fr. *hémophilie*, cf. gr. *haima* — sînge, *philos* — prieten]

hemoglobină *s.f.* substanță albuminoidă care formează materia colorantă roșie a sîngelui și are rolul de a răspîndi în corp oxigenul inspirat. [<fr. *hémoglobine*]

hemoglobinométru *s.n.* aparat pentru determinarea cantității de hemoglobină din sînge. [<fr. *hémoglobinomètre*]

hemográmă *s.f.* analiză prin care se stabilește compoziția sîngelui. [<fr. *hémogramme*, cf. gr. *haima* — sînge, *gramma* — scriere]

hemoliză *s.f.* trecerea hemoglobinei din globula roșie în plasmă, în urma spargerii membranei. [<fr. *hémolyse*]

hemométru *s.n.* aparat de laborator folosit pentru dozarea hemoglobinei din sînge. [<fr. *hémomètre*]

hemopatie *s.f.* nume generic dat bolilor sîngelui. [gen. *-iei.* / <fr. *hémopathie*]

hemoptizie *s.f.* vărsare de sînge cauzată de o hemoragie a căilor respiratorii. [gen. *-iei.* / <fr. *hémoptysie*, cf. gr. *haima* — sînge, *ptysis* — scuipat]

hemoragie *s.f.* scurgere (abundentă) de sînge cauzată de ruperea unui vas sanguin. [gen. *-iei.* / <fr. *hémorragie*, cf. gr. *haima* — sînge, *rhage* — ruptură]

hemorée *s.f.* curgere de sînge; hemoragie. [pron. *-re-e.* pl. invar. / <fr. *hémorrhée*, cf. gr. *haima* — sînge, *rhein* — a curge]

hemoroidál *adj.* referitor la hemoroizi. [pron. *-ro-i-.* / <fr. *hémorroïdal*]

hemoroizi *s.m. pl.* tumori varicoase formate prin dilatarea vinelor anusului și ale rectului. [pron. *-ro-izi.* sg. *hemoroid.* / < fr. *hémorroïdes*, cf. gr. *haima* — sînge, *rheo* — curg]

hemostátic *adj., s.n.* (medicament) care oprește o hemoragie. [cf. fr. *hémostatique*]

hemostáză *s.f.* oprire a unei hemoragii, în special în timpul unei operații. [<fr. *hémostase*, cf. gr. *haima* — sînge, *stasis* — oprire]

hemoterapie *s.f.* tratament al unei boli prin transfuzii cu sînge. [gen. *-iei.* / <fr. *hémothérapie*, cf. gr. *haima* — sînge, *therapeia* — tratament]

hemotoxie *s.f.* otrăvire a sîngelui. [gen. *-iei.* / <fr. *hémotoxie*, cf. gr. *haima* — sînge, *toxikon* — otravă]

hemovaccinăre *s.f.* inoculare sub dermă de sînge sau de plasmă sanguină. [pron. *-vac-ci-.* / după fr. *hémovaccination*]

hendiádă *s.f.* figură de stil care constă în înlocuirea unui substantiv însoțit de un atribut prin două substantive; înlocuire a unui atribut adjectival cu unul substantival. [pron. *-di-a-.* / <fr., lat., gr. *hendiadys*]

henoteísm *s.n.* formă de religie în care credincioșii se închină unui singur zeu, fără a exclude existența altora. [pron. *te-ism.* / <germ. *Henotheismus*, cf. gr. *enotes* — unitate]

henț *s.n.* atingere cu mîna a mingii la fotbal. [<engl. *hands*]

heortologie *s.f. (lit.)* studiu asupra sărbătorilor grecești. [pron. *he-or-.* gen. *-iei.* / <fr. *héortologie*, cf. gr. *heorte* — sărbătoare, *logos* — cuvînt]

hepár *s.n.* extract de ficat, cu acțiune de stimulare a hematopoiezei și de regenerare a celulei hepatice. [nume comercial, cf. gr. *hepar* — ficat]

hepátic *adj.* referitor la ficat; de (la) ficat. [cf. fr. *hépatique*, gr. *hepar* — ficat]

hepaticée *s.f. pl.* familie de plante criptogame cu frunze numai de o parte a tulpinii sau fără frunze; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar.]

hepatită *s.f.* afecțiune inflamatorie a ficatului. [pl. *-te.* / <fr. *hépatite*, cf. gr. *hepar* — ficat]

hepatologie *s.f. (med.)* disciplină care se ocupă cu studiul ficatului. [gen. *-iei.* / <fr. *hépatologie*]

hepatomegalie *s.f.* mărire a ficatului. [gen. *-iei.* / <fr. *hépatomégalie*]

hepta- element de compunere cu semnificația „șapte", „de șapte ori". [<gr. *hepta* — șapte]

heptacórd *s.n.* liră cu șapte coarde, la vechii greci. [<fr. *heptacorde*, cf. gr. *hepta* — șapte, lat. *corda* — coardă]

heptaédru *s.n.* poliedru cu șapte fețe. [pron. *-ta-e-*. / <fr. *heptaèdre*, cf. gr. *hepta-* șapte, *hedra* — față]

heptagón *s.n.* poligon cu șapte laturi și cu șapte unghiuri. [<fr. *heptagone*, cf. gr. *hepta* — șapte, *gonia* — unghi]

heptamétru *s.m.* vers de șapte picioare. [pron. *-ta-me-*. / <fr. *heptamètre*, lat. *heptametrum* <gr. *heptametros* <*hepta* — șapte, *metron* — măsură]

heptán *s.n.* hidrocarbură saturată cu șapte atomi de carbon în moleculă. [cf. gr. *hepta* — șapte]

heptaoxid *s.m.* oxid care conține în moleculă șapte atomi de oxigen. [pron. *-ta-o-*.]

hepteminár *adj. (despre cezură)* care se găsește după a șaptea jumătate de picior. [<fr. *hepthéminère*]

heptódă *s.f. (electr.)* tub electronic cu șapte electrozi. [<fr. *heptode*]

heráld *s.m.* ofițer însărcinat cu organizarea sărbătorilor, a turnirelor medievale, a transmiterii declarațiilor de război etc. [<lat. t. *heraldus*]

heráldic *adj.* privitor la blazoane. [cf. fr. *héraldique*]

heráldică *s.f.* disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul blazoanelor. [gen. *-cii*. / <fr. *héraldique*, cf. lat. t. *heraldus*]

herculeán *adj.* asemenea lui Hercule; foarte puternic, voinic. [pron. *-le-an*. var. *erculean* adj. / <fr. *herculéen*, cf. *Hercule*, erou legendar din antichitate]

héring *s.m.* pește marin asemănător cu scrumbia, care călătorește în grupuri mari. [<germ. *Hering*]

hermafrodít *adj., s.m.* și *f.* (om, animal, plantă) care are caracterele ambelor sexe. [cf. fr. *hermaphrodite*, lat. *hermaphroditus*, gr. *hermaphroditos* <*Hermes*, zeul comerțului și *Afrodita*, zeița iubirii, la greci]

hermafroditism *s.n.* reunire a organelor sexuale de ambele sexe sau a anumitor caractere ale celor două sexe la același individ. [cf. fr. *hermaphrodisme*]

hermandád *s.n. (rar)* asociație de orășeni în Spania evului mediu, constituită împotriva răufăcătorilor. [< fr., sp. *hermandad*, cf. sp. *hermano* — frate]

hérme *s.f. pl. (ant.)* stîlpi de piatră care se găseau de-a lungul drumurilor, la răspîntii și la intrarea în casele grecești, avînd în partea de sus săpat capul lui Hermes. [<*Hermes*, nume grecesc al zeului comerțului, protector al călătorilor]

hermínă *s.f.* animal carnivor din țările nordice, a cărui blană este albă și lucioasă iarna și cafenie-deschisă vara. ● blana acestui animal sau haina făcută din această blană. [<fr. *hermine*, cf. lat. *armenius* — șoarece armenesc]

herniár *adj.* care este în legătură cu hernia. [pron. *-ni-ar*. / <fr. *herniaire*]

hernie *s.f.* umflătură cauzată de ieșirea unui organ din cavitatea în care stă în mod normal; *(spec.)* ieșire a intestinului subțire din peritoneu. [gen. *-iei*. / cf. fr. *hernie*, lat. *hernia*]

herostrátic *adj. renume* ~ = renume rău. [<germ. *herostratisch*, cf. *Herostrat*, personaj obscur din antichitate care, pentru a-și face un renume, a incendiat templul Artemidei din Efes]

hérpes *s.n.* boală de piele manifestată prin apariția unor grupuri de băsicuțe cu lichid, localizate mai ales în jurul gurii, al nasului și al organelor genitale. [pl. *-suri*. / <fr., gr. *herpès*]

herpétic *adj. (med.)* de natura herpesului. [<fr. *herpétique*]

hert *s.m.* unitate de măsură pentru frecvență. [pl. *-ți*. scris și *hertz*. / <*Hertz*, fizician german]

herțián *adj. (fiz.)* care se referă la undele electromagnetice radiofonice. ○ *unde herțiene* = unde electromagnetice care transmit semnalele radiofonice; *cablu herțian* = sistem de transmisie prin unde herțiene a mesajelor. [pron. *-ți-an-*. scris și *hertzian*. / <cf. fr. *hertzien*]

hesperídă *s.f.* tip de fruct cărnos, asemănător cu baca (cum are portocalul, lămîiul etc.). [<fr. *hespéridés*]

hesperórnis *s.m.* pasăre fosilă de apă, asemănătoare cu pinguinul actual, cu aripile reduse la două palete, care-i serveau la înot. [<fr. *hesperornis*, cf. gr. *hesperos* — de seară, *ornis* — pasăre]

hetáiră *s.f.* curtezană la vechii greci. [pron. *-tai-*. pl. *-re*. / cf. fr. *hétaïre*, gr. *hetaire*]

hetairism *s.n.* denumire dată raporturilor sexuale extraconjugale ale bărbaților cu femei nemăritate. [pron. *-tai-*. / cf. fr. *hétairisme*]

heteroclít *adj. (liv.)* care deviază de la regulile obișnuite; nenormal, ciudat, bizar. [cf. fr. *hétéroclite*, lat. *heteroclitus*, gr. *heteroklitos* — îndoit, neregulat]

heterodínă *s.f.* montaj folosit în radiotehnică pentru producerea de bătăi prin interferența a două oscilații de frecvențe foarte apropiate. [<fr. *hétérodyne*. cf. gr. *heteros* — altul, *dyna* — forță]

heterogám *adj.* care are două sau mai multe feluri de flori. [<fr. *hétérogame*]

heterogamie *s.f.* fuziune totală a două elemente sexuale diferite. [gen. *-iei*. / <fr. *hétérogamie*, cf. gr. *heteros* — altul. *gamos* — căsătorie]

heteroplazíe *s.f.* formare a unui țesut anormal, în organism. [gen. *-iei*. / <fr. *hétéroplasie*, cf. gr. *heteros* — altul, *plastes* — formator]

heterósis *s.n.* sistem special de hibridare între două soiuri de plante sau între două rase de animale cu ereditate diferită, avînd ca rezultat indivizi cu calități deosebite și cu o productivitate excepțională. [<germ. *heterösisch*]

heterotaxíe *s.f.* dereglare a proprietăților fizice ale unui organ, care poate avea loc fie prin alterarea lui, fie fără aceasta. [gen. *-iei*. / <fr. *hétérotaxie*, cf. gr. *heteros* — altul, *taxis* — ordine]

hevéa *s.f.* arbore exotic din regiunile tropicale, înalt și lipsit de ramuri la partea inferioară, din care se extrage cauciucul. [pl. *-ale*. / <fr. *hévéa*]

hexa- element de compunere cu semnificația „șase", „de șase ori". [<gr. *hex* — șase]

hexacórd *s.n.* **1.** liră cu șase coarde, la vechii greci. **2.** șase trepte ale unei scări muzicale dispuse una după alta. [<fr. *hexacorde*, cf. gr. *hexachordos*]

hexaédru *s.n.* poliedru cu șase fețe. [pron. *-xa-e-*. var. *exaedru* s.n. / <fr. *hexaèdre*, cf. gr. *hex* — șase, *hedra* — latură]

hexagón *s.n.* poligon cu șase laturi și cu șase unghiuri. [var. *exagon* s.n. / cf. fr. *hexagone*, lat. *hexagonus*, gr. *hex*— șase, *gonia* — unghi]

hexagonál *adj.* în formă de hexagon. [cf. fr. *hexagonal*]

hexagrámă *s.f. (lit.)* reunire a șase litere. [<fr. *hexagramme*, cf. gr. *hex* — șase, *gramma* — literă]

hexamétru *s.m.* vers dactilic de șase picioare folosit în poezia epică. [var. *exametru* s.m. / cf. fr. *hexamètre*. lat. *hexameter*, gr. *hex* — șase, *metron* — măsură]

hexán *s.n.* hidrocarbură aciclică saturată cu șase atomi de carbon în moleculă. [<fr. *hexane*]

hexapóde *s.n. pl.* clasă de animale cu șase picioare; *(la sg.)* animal care face parte din această clasă. [<fr. *hexapode*, cf. gr. *hex* — șase, *pous* — picior]

hexástic *adj.* compus din șase versuri. [<fr. *hexastique*, cf. gr. *hex* — șase, *stichos* — vers]

hexavalént *adj. (despre elemente)* care are valența 6. [<gr. *hex* — șase, lat. *valere* — a valora]

hexódă *s.f. (electr.)* tub electronic cu șase electrozi. [pl. *-de*. / <fr. *hexode*]

hiacint *s.n.* piatră semiprețioasă de culoare roșie sau portocalie. [pron. *hi-a-*. / <fr. *hyacinthe*]

hialín *adj. (rar)* asemănător cu sticla. [pron. *hi-a-*. / <fr. *hyalin*]

hialită *s.f.* **1.** varietate de opal care are transparență. **2.** sticlă neagră de Boemia. **3.** inflamație a corpului vitros al ochiului. [pron. *hi-a-*. / <fr. *hyalite*]

hiát *s.n.* **1.** întîlnire a două vocale care nu formează un diftong (așezate una la sfîrșitul unui cuvînt sau al unei silabe, iar cealaltă la începutul cuvîntului sau al silabei următoare). **2.** *(rar)* pauză, gol. [pron. *hi-at*. var. *hiatus* s.n. [<fr. *hiatus*, lat. *hiatus*, cf. *hiare* — a căsca]

hiberná *vb.* I. *intr. (despre animale)* a fi în hibernare. [<fr. *hiberner*, cf. lat. *hibernare* — a petrece iarna]

hibernál *adj. (rar)* de iarnă. [cf. fr. *hibernal*]

hibernáre *s.f.* stare de amorțeală și de insensibilitate în care se găsesc unele animale iarna. ● *(fig.)* inactivitate, lenevire. [<*hiberna*]

hibernáție *s.f.* hibernare. [gen. *-iei*. / <fr. *hibernation*]

hibrid *adj.* **1.** *(despre ființe; adesea s.)* rezultat din încrucișarea a doi indivizi cu ereditate diferită. **2.** *(despre idei, fapte* etc.) format din elemente luate la întîmplare; disparat. [var. *ibrid*, *-ă*, adj. / <fr. *hybride*, cf. lat. *hybrida*]

hibridá *vb.* I. *tr.* a încrucișa prin hibridare (două plante, două specii etc.) [cf. fr. *hybrider*]

hibridáre *s.f.* încrucișare sexuată sau vegetativă a doi indivizi cu ereditate diferită. [<*hibrida*]

hibriditáte *s.f.* caracterul a tot ceea ce este hibrid. [cf. fr. *hybridité*]

hibridizá *vb.* I. *tr.* a hibrida. [<germ. *hybridisieren*]

hibridizáre *s.f.* hibridare. [<*hibridiza*]

hícori *.n.* arbore asemănător nucului, care crește în America de Nord; lemnul acestui arbore. [pl. invar. / <fr. *hickory*]

hidálgo *s.m. (rar)* nobil spaniol. [<sp., fr. *hidalgo*, cf. sp. *hijo de algo* — fiu al cuiva, al unei personalități]

hidartróză *s.f.* îngrămădire de lichide seroase într-o articulație. [<fr. *hydrarthrose*. cf. gr. *hydor*—apă, *arthron*—articulație]

hidátic *adj. n. chist* ~ = pungă de forma unei vezicule cu un conținut lichid, care se formează în unele organe. [<fr. *hydatique*]

hidós *adj.* foarte urît; slut, hîd. [<fr. *hideux*]

hidracid *s.m.* acid format din combinarea hidrogenului cu un alt corp simplu. [<fr. *hydracide*]

hidragóg *adj., s.n.* purgativ puternic. [<fr. *hydragogue*, cf. gr. *hydor* — apă, *agogos* — aducător]

hidránt *s.n.* dispozitiv de închidere și de deschidere a apei din conducte sub presiune, la care se pot adapta unul sau mai multe furtunuri. [pl. *nte*, *-nturi*, *-nți* s.m. / <germ. *Hydrant*]

hidrargír *s.n.* mercur. [cf. fr. *hydrargyre*, lat. *hydrargyrum* <gr. *hydor* — apă, *argyros* — argint]

hidrargirism *s.n.* intoxicație cu mercur. [<fr. *hydrargyrisme*]

hidrargiróză *s.f. (med.)* boală datorită intoxicării cu mercur, care se manifestă prin inflamația și hemoragia gingiilor, dureri și contracții ale membrelor, tulburări psihice etc. [<fr. *hydrargyrose*]

hidrát *s.m.* compus chimic anorganic care conține molecule de apă. ○ *hidrați de carbon* = compuși organici formați din carbon, hidrogen și oxigen, care servesc, în corpul animalelor, ca sursă de energie; zaharuri. [cf. fr. *hydrate*]

hidratá *vb.* I. *refl. (despre substanțe chimice)* a se combina cu apa. ● a absorbi apa în interiorul său prin adeziune. [cf. fr. *hydrater*]

hidratáre *s.f.* combinare a unei substanțe chimice cu apa. ● absorbire a apei în interiorul unui solid. [<*hidrata*]

hidráulic *adj.* care este mișcat de apă. ● care conduce, care scoate apa. ● *var* ~ = var obținut prin arderea marnelor, avînd proprietatea de a se întări în apă și putînd fi întrebuințat astfel în locul cimentului. [pron. *-dra-u-*. / cf. fr. *hydraulique*, lat. *hydraulicus*]

hidraúlică *s.f.* disciplină care studiază mecanica lichidelor și aplicarea lor în tehnică. [cf. fr. *hydraulique*, germ. *Hydraulik*, gr. *hydor* — apă, *aulos* — țeavă]

hidrazidă *s.f.* substanță cristalină incoloră, solubilă în apă, cu acțiune bacteriostatică puternică. [<fr. *hydrazide*, nume comercial]

hidrazină *s. f.* compus organic bazic, combinație a azotului cu hidrogenul. [<fr. *hidrazine*]

hídră *s.f.* **1.** șarpe fabulos, închipuit cu șapte capete care creșteau la loc după ce erau tăiate și despre care legenda spune că a fost răpus de Hercule. ● *(fig.)* nenorocire, rău care crește inevitabil. ● numele unei constelații. **2.** animal celenterat care trăiește pe fundul apelor dulci și

se fixează cu ajutorul unui disc. [var. *idră* s.f. / <fr. *hydre*, lat. *hydra*]

hidric *adj.* *(despre un regim alimentar)* care se compune numai din apă (sau ceaiuri, zeamă de fructe). [<fr. *hydrique*, cf. gr. *hydor* — apă]

hidrie *s.f.* vas mare de argilă arsă sau de metal, în formă de pară răsturnată, cu trei mînere, folosit în antichitate. [<lat., gr. *hydria*]

hidro- element de compunere savantă însemnînd „de apă" și folosit mai ales la formarea de neologisme tehnice. [<fr. *hydro-*, gr. *hydor* — apă]

hidroacústică *s.f.* ramură a acusticii care se ocupă cu producerea și propagarea sunetelor în apă. [pron. *-dro-a-*. / <fr. *hydroacoustique*]

hidroameliorație *s.f.* *(de obicei la pl.)* ansamblu de lucrări hidrotehnice de ameliorare a solului pentru a obține producții agricole mari. [gen. *-iei*. / <fr. *hydro-amélioration*]

hidroarheologie *s.f.* disciplină care studiază felul de viață și cultura popoarelor vechi pe baza descoperirilor făcute prin săpături sub apă. [gen. *-iei*. / <fr. *hydroarchéologie*]

hidroautomát *s.n.* aparat care realizează ridicarea apei la o înălțime oarecare fără ajutorul pompelor.

hidroaviație *s.f.* ramură a aeronauticii care se ocupă cu studiul hidroavioanelor. ● aviație dotată cu hidroavioane. [gen. *-iei*. / <fr. *hydroaviation*]

hidroavión *s.n.* avion echipat cu dispozitive care îi permit să se mențină pe apă. [<fr. *hydroavion*]

hidrobicicletă *s.f.* *(mar.)* ambarcație care se pune în mișcare printr-un mecanism cu pedale. [pl. *-te*]

hidrobiologie *s.f.* ramură a biologiei care studiază viața animală și vegetală din mediul acvatic. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *hydrobiologie*]

hidrobúz *s.n.* ambarcație de mic tonaj care face transporturi de pasageri de-a lungul coastei mării. [cf. *hidro-* + *-buz* de la *autobuz*]

hidrocarbonát *s.m.* hidrat de carbon. [cf. fr. *hydrocarbonate*]

hidrocarbúră *s.f.* compus organic alcătuit din carbon și hidrogen. [<fr. *hydrocarbure*]

hidrocefál *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de hidrocefalie. [<fr. *hydrocéphale*]

hidrocefalie *s.f.* boală manifestată printr-o îngrămădire de lichid seros în membranele creierului. [gen. *-iei*. / <fr. *hydrocéphalie*, cf. gr. *hydor* — apă, *kephale* — cap]

hidrocelulóză *s.f.* compus obținut din celuloză sub acțiunea acizilor. [<fr. *hydrocellulose*]

hidrocentrálă *s.f.* centrală electrică în care energia electrică se obține prin transformarea energiei hidraulice. [cf. rus. *ghidroțentrali*, gr. *hydor* — apă, *kentron* — centru]

hidrocéntru *s.n.* regiune geografică bogată în ape și în energie hidraulică. [<fr. *hydrocentre*]

hidrocinemátică *s.f.* *(fiz.)* ramură a hidrodinamicii care studiază mișcarea fluidelor, independent de forțele care se exercită asupra lor. [<fr. *hydrocinématique*]

hidrodinámic *adj.* privitor la hidrodinamică. [cf. fr. *hydrodynamique*]

hidrodinámică *s.f.* ramură a hidromecanicii care studiază legile mișcării lichidelor; dinamica lichidelor. [cf. fr. *hydrodynamique*, gr. *hydor* — apă, *dynamis* — forță]

hidroeléctric *adj.* care transformă energia hidraulică în energie electrică. ○ *centrală hidroelectrică* = hidrocentrală. [pron. — *dro-e-*. / cf. fr. *hydro-électrique*]

hidroenergétic *adj.* care se referă la energia produsă cu ajutorul apei. [pron. *-dro-e-*. / <fr. *hydroénergétique*]

hidrofil *adj.* cu afinitate pentru apă, care se îmbibă ușor cu apă. [cf. fr. *hydrophile*, gr. *hydor* — apă, *philos* — prieten]

hidrofilie *s.f.* proprietate a unei substanțe de a fi hidrofilă. [gen. *-iei*. / <fr. *hydrophilie*]

hidrofíte *s.f. pl.* plante care trăiesc în apă (dulce sau sărată). [sg. *-tă*. / <fr. *hydrophyte*, cf. gr. *hydor* — apă, *phyton* — plantă]

hidrofób *adj.* **1.** care nu intră niciodată în combinații cu apa. **2.** suferind de hidrofobie (**2**). [<fr. *hydrophobe*, cf. gr. *hydor* — apă, *phobos* — frică]

hidrofobíe *s.f.* **1.** proprietate a unei substanțe de a fi hidrofobă. **2.** oroare, teamă de apă (manifestată ca simptom al turbării, al tetanosului etc.). ● turbare. [gen. *-iei*. / <fr. *hydrophobie*]

hidrofón *s.n.* aparat pentru semnalizarea prin sunete sub apă, format din microfoane acționate electromagnetic. [<fr. *hydrophone*]

hidrofór *s.n.* instalație mecanică pentru împingerea apei din conducte la o anumită înălțime. [<fr. *hydrophore*, cf. gr. *hydor* — apă, *phoros* — care poartă]

hidroftalmie *s.f.* întindere a globului ocular din cauza unei presiuni interioare prea puternice. [gen. *-iei*. / <fr. *hydrophtalmie*]

hidrofúg *adj.* *(despre un material)* care nu permite pătrunderea apei, a umidității. [pl. *-gi*, *-ge*. / <fr. *hydrofuge*, cf. gr. *hydor* — apă, lat. *fugare* — a fugi]

hidrofugáre *s.f.* operație care se efectuează pentru micșorarea capacității de umezire a țesăturilor. [<*hidrofug*]

hidrogén *s.n.* gaz incolor, inodor, insipid și inflamabil, care împreună cu oxigenul intră în compoziția apei. [<fr. *hydrogène*, cf. gr. *hydor* — apă, *gennaŭ* — a produce]

hidrogená *vb.* I. *tr.* a combina (un corp) cu hidrogen. [<fr. *hydrogéner*]

hidrogeologíe *s.f.* ramură a geologiei care studiază apele subterane. [pron. *-ge-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *hydrogéologie*]

hidroglisór *s.n.* ambarcație cu fundul plat care atinge viteze foarte mari, fiind pusă în mișcare de o elice aeriană. [cf. fr. *hydroglisseur*]

hidrográf *s.m.* specialist în hidrografie. [cf. fr. *hydrographe*.]

hidrográfic *adj.* referitor la hidrografie. [cf. fr. *hydrographique*]

hidrografíe *s.f.* **1.** disciplină care studiază apele anumitor teritorii. ● totalitatea

apelor unei regiuni. 2. știință care se ocupă cu ridicarea hărților marine. ● totalitatea hărților care reprezintă o mare sau un ocean. [gen. *-iei.* / <fr. *hydrographie*, cf. gr. *hydor* — apă, *graphein* — a scrie]

hidrolític *adj.* care se obține prin hidroliză. [cf. fr. *hydrolytique*]

hidrolíză *s.f.* **1.** descompunere a unor săruri sub acțiunea ionilor de hidrogen și de oxidril din apă. **2.** reacție chimică între un compus organic și apă, care se produce în prezența unui catalizator. [<fr. *hydrolyse*, cf. gr. *hydor* — apă, *lysis* — dizolvare]

hidrológ *s.m.* specialist în hidrologie. [cf. fr. *hydrologue*]

hidrológic *adj.* referitor la hidrologie. [<fr. *hydrologique*]

hidrologíe *s.f.* disciplină care studiază proprietățile apelor din natură, legile generale sub acțiunea cărora se petrec procesele hidrologice și influența reciprocă dintre hidrosferă, atmosferă, litosferă și biosferă. [gen. *-iei.* / <fr. *hydrologie*, cf. gr. *hydor* — apă, *logos* — vorbire]

hidromanție *s.f.* pretinsă artă de a prevesti viitorul prin cercetarea apei. [gen. *-iei.* / <lat. *hydromantia*, gr. *hydromanteia*, fr. *hydromancie*]

hidromecánic *adj.* privitor la hidromecanică. [cf. fr. *hydromécanique*]

hidromecánică *s.f.* ramură a mecanicii care studiază legile echilibrului și ale mișcării lichidelor; mecanica lichidelor. [gen. *-cii.* / cf. fr. *hydromécanique*]

hidromecanizáre *s.f.* procedeu de săpare a pământului cu ajutorul hidromonitoarelor. [<*hidro-* + *mecanizare*]

hidromél *s.n.* băutură care se prepară prin fermentația alcoolică a mierii cu apă; mied. [<fr. *hydromel*, cf. lat. *hydromeli* <gr. *hydor* — apă, *meli* — miere]

hidrometeóri *s.m. pl.* produse de condensare a vaporilor de apă din atmosferă. [pron. *-te-ori.* sg. *hidrometeor.* / cf. germ. *Hydrometeore*]

hidrometeorologíe *s.f.* disciplină care studiază circulația apei în atmosferă. [pron. *-te-o-.* gen. *-iei.* / cf. germ. *Hydrometeorologie*]

hidrométric *adj.* referitor la hidrometrie. ○ *stațiune hidrometrică* = punct unde se fac măsurători sistematice pentru a se determina nivelul, viteza și debitul unui curs de apă. [cf. fr. *hydrométrique*]

hidrometríe *s.f.* disciplină care studiază metodele tehnice pentru determinarea debitului unui curs de apă (de suprafață sau subteran) sau al unei conducte. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hydrométrie*]

hidrométru *s.n.* nume generic pentru instrumentele de măsură a densității lichidelor. ● mică cu ajutorul căreia se măsoară nivelul unui curs de apă. [<fr. *hydromètre*, cf. gr. *hydor* — apă, *metron* — măsură]

hidromonitór *s.n.* instalație pentru săpat pământul, formată dintr-o conductă metalică prin care se proiectează o vînă puternică de apă. [cf. germ. *Hydromonitor*]

hidronefróză *s.f.* tumoare la rinichi, formată dintr-o pungă plină cu lichid. [<fr. *hydronéphrose*, cf. gr. *hydor* — apă, *nephros* — rinichi]

hidronim *s.n.*, *adj.* (cuvînt) care denumește o apă. [< fr. *hydronyme*, cf. gr. *hydor* — apă, *onoma* — nume]

hidropát *adj.* care tratează bolile prin hidroterapie. [<fr. *hydropathe*, cf. gr. *hydor* — apă, *pathos* — afecțiune]

hidropatíe *s.f.* hidroterapie. [gen. *-iei.* / <fr. *hydropathie*]

hidropedéză *s.f.* sudoare abundentă. [<fr. *hydropédèse*, cf. *hydor* — apă, *pedesis* — izbucnire]

hidrópic *adj.*, *s.m.* și *f.* suferind de hidropizie. [var. *idropic* adj. / cf. fr. *hydropique*, gr. *hydropikos*]

hidropizíe *s.f.* boală provocată de o acumulare de ser într-o cavitate a corpului sau între elementele țesutului conjunctiv. [gen. *-iei.* var. *idropizie* s.f. / <fr. *hydropisie*, cf. gr. *hydropisis*]

hidrorée *s.f.* scurgere cronică a unui lichid apos. [pron. *-re-e.* pl. invar. / <fr. *hydrorrhée*, cf. gr. *hydor* — apă, *rhein* — a curge]

hidrosadenítă *s.f.* inflamație a glandelor sudoripare, de obicei a celor de la subsuoară, care evoluează sub forma unor abcese adînci ce se vindecă greu. [<fr. *hydrosadénite*]

hidroscálă *s.f.* suprafață de apă destinată decolării și amerizării hidroavioanelor și pe care se află instalațiile necesare manevrării, adăpostirii și întreținerii acestora.

hidrosféră *s.f.* învelișul de apă al globului terestru. [cf. fr. *hydrosphère*, germ. *Hydrosphäre*, gr. *hydor* — apă, *sphaira* — sferă]

hidrosolúbil *adj.* solubil în apă. [cf. fr. *hydrosoluble*]

hidrostátic *adj. (fiz.)* referitor la echilibru lichidelor. ○ *balanță hidrostatică* = balanță cu brațe egale, folosită la determinarea densității solidelor și a lichidelor. [cf. fr. *hydrostatique*]

hidrostátică *s.f.* ramură a hidromecanicii care studiază legile echilibrului lichidelor și al corpurilor cufundate în ele; statica lichidelor. [cf. fr. *hydrostatique*, gr. *hydor* — apă, *statikos* — referitor la echilibru]

hidrotéhnic *adj.* privitor la hidrotehnică. [<fr. *hydrotechnique*]

hidrotéhnică *s.f.* ramură a tehnicii care studiază folosirea apei și a energiei hidraulice. [<fr. *hydrotechnique*, cf. germ. *Hydrotechnik*, gr. *hydor* — apă, *techne* — meșteșug]

hidrotehnicián *s.m.* specialist în hidrotehnică. [pron. *-ci-an.*]

hidroterápic *adj.* privitor la hidroterapie; de hidroterapie. [cf. fr. *hydrothérapique*]

hidroterapíe *s.f.* metodă de a trata anumite boli cu apă (prin băi, prin dușuri etc.). [gen. *-iei.* / <fr. *hydrothérapie*, cf. gr. *hydor* — apă, *therapeia* — tratament]

hidrotropísm *s.n.* tendință de îndreptare a unei plante spre locurile cele mai umede ale unui sol, unde se poate dezvolta în condiții optime. [<fr. *hydrotropisme*, cf. gr. *hydor* — apă, *tropein* — a întoarce]

hidroxíd *s.m.* compus chimic anorganic a cărui moleculă conține gruparea hidroxil. [<fr. *hydroxyde*]

hidroxil *s.m.* radical chimic monovalent compus dintr-un atom de hidrogen și un atom de oxigen; oxidril. [<fr. *hydroxyle*]

hidrozoáre *s.f. pl.* clasă de celenterate cuprinzînd hidrele și meduzele. [<fr. *hydrozoaires*, cf. gr. *hydor* — apă, *zoarion* — animal mic]

hidrúră *s.f.* combinație între hidrogen și un alt element. [<fr. *hydrure*]

hiénă *s.f.* **1.** mamifer carnivor care trăiește în Africa și în Asia și se hrănește în special cu cadrave. **2.** *(fig.)* om rău, feroce; om josnic. [pron. *hi-e-*. / <fr. *hyène*, cf. gr. *hyaina* <*hys* — porc]

hierátic *adj.* **1.** referitor la lucruri sfinte. ● de preot, preoțesc. ○ *scriere* ~*ă* = unul dintre felurile de scriere ale vechilor egipteni (cu hieroglife cursive și simplificate). **2.** *(arte)* rigid, static, înțepenit. [pron. *hi-e-*. / <fr. *hiératique*, gr. *hieratikos*]

hieratísm *s.n.* stare de rigiditate, de înțepeneală. [<*hieratic*]

hierofánt *s.m.* *(ant.)* preot care iniția în mistere, mare pontif. [<fr. *hiérophante*, lat. *hierophanta*]

hieroglífă *s.f.* **1.** semn al scrierii vechilor egipteni care reprezenta cu ajutorul unor figuri lucrurile sau ființele despre care se scria. ● *teoria* ~*elor* = teorie gnoseologică idealistă după care senzațiile și reprezentările omului nu sînt o copie a obiectelor, ci numai semne convenționale, simboluri, care nu au nimic comun cu obiectele reale și cu însușirile lor. **2.** *(fig.; ironic)* scris urît, neciteț, indescifrabil; lucru greu de descifrat. [pron. *hi-e-*. var. *ieroglifă* s.f. / cf. fr. *hiéroglyphe*, gr. *hieros* — sacru, *glyphein* — a grava]

hieroglífic *adj.* **1.** scris cu hieroglife. **2.** *(fig.; ironic)* indescifrabil. [pron. *hi-e-*. var. *ieroglific*, *-ă* adj. / cf. fr. *hiéroglyphique*, lat. *hieroglyphicus*]

hífă *s.f.* filament din care este alcătuit miceliul ciupercilor. [pl. *-fe*. / <fr. *hyphe*]

higro- element de compunere savantă însemnînd „umed". [<fr. *hygro-*, cf. gr. *hygros*]

higrofil *adj.* *(despre plante)* care caută umiditatea, care se dezvoltă în condiții de mare umiditate. [<fr. *hygrophile*, cf. gr. *hygros* — umed, *philein* — a iubi]

higrofítă *s.f.* plantă care crește în condiții de mare umiditate, fără a fi însă acvatică; *(la pl.)* nume generic dat plantelor de acest fel. [<fr. *hygrophyte*, cf. gr. *hygros* — umed, *phyton* — plantă]

higrográf *s.n.* aparat pentru înregistrarea umidității aerului din atmosferă. [<fr. *hygrographe*, cf. gr. *hygros* — umed, *graphein* — a înregistra]

higrográmă *s.f.* diagramă reprezentînd variația umidității aerului. [<fr. *hygrogramme*]

higrologie *s.f.* *(met.)* disciplină care se ocupă cu studiul umidității atmosferei. [gen. *-iei*. / <fr. *hygrologie*]

higrómă *s.f.* inflamație a pungilor seroase subcutanate. [<fr. *hygroma*]

higrométrie *adj.* care ține de higrometrie. [cf. fr. *hygrométrique*]

higrometrie *s.f.* ramură a meteorologie care studiază metodele și aparatele folosite pentru determinarea umidității aerului atmosferic. [gen. *-iei*. / <fr. *hygrométrie*, cf. gr. *hygros* — umed, *metron* — măsură]

higrométru *s.n.* aparat pentru măsurarea umidității aerului atmosferic. [<fr. *hygromètre*, cf. germ. *Hygrometer*]

higroscóp *s.n.* higrometru care arată variațiile de umiditate ale aerului din atmosferă. [<fr. *hygroscope*, cf. gr. *hygros* — umed, *skopein* — a cerceta]

higroscópic *adj.* *(despre substanțe)* care poate absorbi umiditatea din aer. [cf. fr. *hygroscopique*]

higrostát *s.n.* aparat pentru supravegherea umidității aerului dintr-un canal sau dintr-o încăpere. [<fr. *hygrostat*]

hil *s.n.* punct în care se leagă un vas de sînge cu un organ format din țesut spongios. ● locul de inserare al funiculului la semințe. [<fr. *hile*, cf. lat. *hilum*]

hilár *adj.* referitor la hil; al hilului. [cf. fr. *hilaire*]

hilozoism *s.n.* teorie care atribuie tuturor lucrurilor din natură viață, capacitatea de a simți și de a gîndi. [pron. *-zo-ism*. / < fr. *hylozoïsme*, cf. gr. *hyle* — materie, *zoe* — viață]

hilozoíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al hilozoismului. [cf. fr. *hylozoïste*]

himén *s.n.* membrană care acoperă, la fetele virgine, orificiul extern al vaginului. [pl. *-nuri*, *-ne*. var. *imen* s.n. / <fr. *hymen*, lat., gr. *hymen* — membrană]

himenál *adj.* *(rar)* de căsătorie, în legătură cu căsătoria; *(med.)* al himenului. [<fr. *hymenal*]

himenéu *s.f.* *(poet.)* căsătorie. ● imn de nuntă (la romani). [pron. *-eu*. / <fr. *hyménée*, lat. *hymeneus*, cf. *Hymen*, zeul căsătoriei, la greci]

himenoptére *s.n. pl.* ordin de insecte cu metamorfoza completă, cu două perechi de aripi, femela avînd un organ în formă de ac, cu venin; *(la sg.)* insectă care face parte din acest ordin. [<fr. *hyménoptères*, cf. gr. *hymen* — membrană, *pteron* — aripă]

himéră *s.f.* **1.** monstru închipuit cu cap de leu, trup de capră și coadă de balaur. ● motiv decorativ reprezentînd un asemenea monstru. **2.** formă bizară care apare la plante, întrunind însușirile a două varietăți deosebite, fără să fie rezultatul unei încrucișări naturale. **3.** închipuire, fantezie irealizabilă; iluzie. [var. *chimoeră*, *imeră* s.f. / cf. it. *chimera*, fr. *chimère*, lat. *Chimoera*]

himéric *adj.* **1.** bazat pe himere; închipuit, irealizabil, iluzoriu. **2.** *(adesea adv.)* ca de himeră, fantastic. [var. *chimeric* adj. / cf. it. *chimerico*, fr. *chimérique*]

hinduísm *s.n.* religia cea mai răspîndită în India, care are la bază principalele dogme brahmaniste și budiste. [pron. *-du-ism*. / <fr. *hindouisme*]

hinterland *s.n.* regiune învecinată cu un teritoriu dominat de un stat imperialist și folosită ca bază a unor acțiuni expansioniste; *(p. ext.)* coloniile și țările dependente de metropolă. [<pl. *-duri*, *-de*./ cf. germ. *hinter*—în spate, *Land*—teritoriu]

hioíd *adj., s.n.* (os izolat) situat între limbă și laringe. [pron. *hi-o-id.* / <fr. *hyoïde*]
hiparión *s.m. (pal.)* gen de mamifer, strămoș al calului. [pron. *-ri-on.* / <fr. *hipparion*, cf. gr. *hippos* — cal]
hiper- element de compunere savantă însemnînd „peste", „deasupra", „în exces". [<fr. *hyper-*, gr. *hyper*]
hiperaciditáte *s.f.* secreție excesivă de suc gastric. [cf. fr. *hyperacidité*]
hiperacuzíe *s.f.* hiperestezia auzului. [gen. *-iei.* / <fr. *hyperacousie*, cf. gr. *hyper* — peste, *akousis* — auz]
hiperbátă *s.f.* inversiune a ordinii naturale a cuvintelor, inversiune a topicii normale. [<fr. *hyperbate*, cf. gr. *hyper* — peste, *bainein* — a merge]
hipérbolă *s.f.* **1.** figură de stil prin care se exagerează realitatea, folosindu-se expresii și imagini sugestive etc. pentru a impresiona mai puternic. **2.** curbă care reprezintă locul geometric al punctelor dintr-un plan a căror diferență a distanțelor la două puncte fixe (focare) este constantă. [var. *iperbolă* s.f. / <fr. *hyperbole*, lat., gr. *hyperbole*]
hiperbólic *adj.* **1.** cu caracter de hiperbolă, cu hiperbole (1); foarte exagerat. **2.** de forma hiperbolei (2). [var. *iperbolic*, *-ă* adj./ cf. fr. *hyperbolique*]
hiperboloíd *s.m.* suprafață rezultată din revoluția unei hiperbole în jurul uneia dintre axele sale. [pron. *-lo-id.* / <fr. *hyperboloïde*]
hiperboreán *adj.* care este situat, care trăiește la extremitatea de miazănoapte a globului pămîntesc. [pron. *-re-an.* / <fr. *hyperboréen*]
hipercoréct *adj. (despre pronunțări, grafii, forme gramaticale)* care conține o greșeală izvorîtă din teama de a nu greși. [<fr. *hypercorrect*]
hipercorectitúdine *s.f.* greșeală de limbă datorită efortului conștient al vorbitorilor de a se conforma mecanic normelor limbii literare. [<*hipercorect*]
hiperémie *adj.* privitor la hiperemie, de hiperemie; care prezintă fenomene de hiperemie. [cf. fr. *hyperémique*]
hiperemíe *s.f.* aflux de sînge într-un organ sau într-o regiune a corpului. [gen. *-iei.*/ < fr. *hyperémie*, cf. gr. *hyper* — peste, *haima* — sînge]
hiperemotivitáte *s.f.* emotivitate excesivă și morbidă. [<fr. *hyperémotivité*]
hiperestezíe *s.f.* sensibilitate exagerată a unui organ de simț. [gen. *-iei.* / <fr. *hyperesthésie*, cf. gr. *hyper* — peste, *aisthesis* — senzație]
hiperexcitabilitáte *s.f.* excitabilitate excesivă, anormală. [cf. fr. *hyperexcitabilité*]
hiperfuncțiúne *s.f.* activitate exagerată a unui organ. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *hyperfonction*]
hiperglicemíe *s.f. (med.)* creștere exagerată a cantității de glucoză în sînge. [gen. *-iei.* / <fr. *hyperglycémie*]
hiperhidróză *s.f.* boală profesională caracterizată printr-o hipersecreție a glandelor sudoripare; transpirație abundentă. [<fr. *hyperhydrose*]
hipermetróp *adj., s.m. și f.* (suferind) de hipermetropie. [<fr. *hypermétrope*]
hipermetropíe *s.f.* defect de vedere datorit formării imaginii înapoia retinei. [gen. *-iei.* / <fr. *hypermétropie*, cf. gr. *hyper* — dincolo, *metron* — măsură, *ops* — vedere]
hipermnezíe *s.f.* excitație anormală sau patologică a memoriei. [gen. *-iei.* / <fr. *hypermnésie*, cf. gr. *hyper* — peste, *mnesis* — memorie]
hiperosmíe *s.f.* hiperestezia mirosului. [gen. *-iei.* / <fr. *hyperosmie*]
hiperparazít *s.m.* parazit al altor paraziți care atacă plantele și animalele.
hipersecréție *s.f.* secreție abundentă anormală a unei glande. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hypersécrétion*]
hipersensíbil *adj.* foarte sensibil, de o sensibilitate bolnăvicioasă. [cf. fr. *hypersensible*]
hipersensibilitáte *s.f.* sensibilitate foarte mare, excesivă, bolnăvicioasă. [cf. fr. *hypersensibilité*]
hipersensibilizáre *s.f. (fot.)* tratament al emulsiilor fotografice pentru mărirea sensibilității. [cf. *hipersensibil*]
hipersustentáție *s.f.* portanță a profilului unei aripi care se obține prin diferite dispozitive peste portanța normală.
hipertensiúne *s.f.* tensiune arterială mărită, cauzată de o boală. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *hypertension*]
hipertensív *adj., s.m. și f.* (suferind) de hipertensiune. [cf. fr. *hypertensif*]
hipertermíe *s.f. (med.)* mărire anormală a temperaturii corpului. [gen. *-iei.* / <fr. *hyperthermie*]
hipertiroídie *s.f.* boală cauzată de o hipersecreție a glandei tiroide. [pron. *-ro-i-.*/ cf. fr. *hyperthyroïdie*]
hipertónic *adj. (despre soluții)* care are o presiune osmotică superioară unei alte soluții. [< fr. *hypertonique*]
hipertoníe *s.f.* starea unei soluții hipertonice. ● augmentare a tonusului muscular; hipertensiune. [gen. *iei.* / <fr. *hypertonie*, cf. gr. *hyper* — peste, *tonos* — tensiune]
hipertrofiá *vb.* **I.** *tr. și refl. (despre organe, țesuturi)* a-și mări sau a face să-și mărească volumul, a (se) mări. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *hypertrophier*]
hipertrofíe *s.f.* mărire, creștere anormală a unui organ sau a unui țesut. [gen. *-iei.*/ <fr. *hypertrophie*, cf. gr. *hyper* — peste, *trophe* — hrană]
hiperurbanísm *s.n.* schimbare a formei corecte a unui cuvînt datorită unei analogii greșite și din dorința de a-l face să aibă un aspect mai literar. [<fr. *hyperurbanisme*, cf. gr. *hyper* — în exces, lat. *urbs* — oraș]
hipiatríe *s.f.* studiul bolilor la cai. [pron. *-pi-a-.* gen. *-iei.* / <fr. *hippiatrie*]
hípic *adj.* referitor la cai de curse. [cf. fr. *hippique*]
hipísm *s.n.* sport practicat cu cai (de curse); călărie. [cf. fr. *hippisme*]
hipnagógic *adj.* referitor la stările care conduc la somn, care sînt intermediare între veghe și somn. [<fr. *hypnagogique*, cf. gr. *hypnos* — somn, *agogos* — care conduce]

hipnogén *adj. (med.)* care provoacă somnul. [<fr. *hypnogène*, cf. gr. *hypnos* — somn, *gennan* — a produce]
hipnótic *adj.* de hipnoză, provocat de hipnoză. ● care hipnotizează; *(fig.)* fascinant. // *s.n.* medicament cu ajutorul căruia se realizează starea de somn. [cf. fr. *hypnotique*, lat. *hypnoticus*]
hipnotism *s.n.* hipnoză, hipnotizare; practicarea hipnozei. [pl. *-me*, *-muri.* / cf. fr. *hypnotisme*]
hipnotizá *vb.* I. *tr.* a aduce pe cineva în stare de hipnoză. ● *(fig.)* a supune voinței tale, a fermeca, a fascina. [cf. fr. *hypnotiser*]
hipnotizánt *adj.* care hipnotizează; *(fig.)* fascinant. [<*hipnotiza*]
hipnotizáre *s.f.* acțiunea de a hipnotiza și rezultatul ei; hipnoză. [<*hipnotiza*]
hipnotizatór *s.m. (rar)* cel care hipnotizează, care provoacă hipnoză. [<*hipnotiza*]
hipnotizór *s.m.* hipnotizator. [<fr. *hypnotiseur*]
hipnóză *s.f.* somn artificial, provocat prin sugestie, în timpul căreia subiectul adormit este supus voinței hipnotizatorului.● *(fig.)* fascinație. [<fr. *hypnose*, cf. lat. *hypnoticus*, gr. *hypnotike* — narcoză]
hipo- element de compunere savantă însemnînd „sub", „inferior", „în deficit". [<fr. *hypo-*, cf. gr. *hypo* — dedesubt]
hipoaciditáte *s.f.* secreție insuficientă de suc gastric. [pron. *-po-a-.* / <fr. *hypoacidité*]
hipoacuzie *s.f.* slăbire a acuității urechii, a auzului. [pron. *-po-a-.* gen. *-iei.* / <fr. *hypoacousie*, cf. gr. *hypo* — sub, *akouein* — a auzi]
hipocámp *s.m.* **1.** animal fabulos, avînd corpul de cal cu două picioare și terminat printr-o coadă de pește, care trăgea carul lui Neptun. **2.** mic pește de mare avînd forma unui cal. [<fr. *hippocampe*, cf. lat., gr. *hippokampos*]
hipocáust *s.n. (ant.)* instalație de încălzire cu aer cald. ● focar subteran care servea la acest fel de încălzire. [pron. *-ca-ust.* / <fr. *hypocauste*, cf. lat., gr. *hypokauston*]
hipocentáur *s.m.* centaur. [pron. *-ta-ur.* / <fr. *hippocentaure*, cf. lat. *hippocentaurus*, gr. *hippokentauros*]
hipocéntru *s.n.* centru subpămîntean al vibrațiilor unui cutremur; regiune din adîncul scoarței terestre de unde se propagă un cutremur. [cf. fr. *hypocentre*, gr. *hypo* — sub, *kentron* — centru]
hipocicloídă *s.f.* curbă descrisă de un punct de pe un cerc care se rostogolește fără alunecare în interiorul unui alt cerc fix. [pron. *-clo-i-.* / <fr. *hypocycloïde*]
hipociclu *s.m.*, *s.n.* cerc care se rostogolește fără alunecare în interiorul unui cerc de bază fix. [pl. *-li*, *-luri.* / <fr. *hypocycle*]
hipocóndru *s.n.* fiecare dintre părțile laterale ale abdomenului mamiferelor și păsărilor, situate imediat sub ultima coastă. [pl. *-re*, *-ruri.* / <fr. *hypocondre*, cf. gr. *hypo* — dedesubt, *chondros* — cartilaj]
hipocoristíc *adj. (lingv.; despre nume)* dezmierdător. [<fr. *hypocoristique*, gr. *hypokoristikos*]
hipocrátic *adj. (despre degete)* îngroșat mult la capăt, cu unghia lățită și încovoiată. [<fr. *hippocratique*, cf. *Hippocrat*, celebru medic grec din antichitate]
hipocristalín *adj. (despre structura rocilor eruptive)* care conține minerale cristalizate și amorfe. [cf. gr. *hypo* — sub, *krystallos* — ca gheața]
hipodérm *s.n.* țesut conjunctiv subcutanat. [<fr. *hypoderme*]
hipodérmic *adj. (biol.)* subcutanat. [<fr. *hypodermique*, cf. gr. *hypo* — sub, *derma* — piele]
hipodróm *s.n.* **1.** incintă amenajată pentru exerciții și concursuri de călărie, cum și pentru întreceri de care. **2.** cîmp amenajat pentru curse de cai. [pl. *-omuri*, *-oame.* / <fr. *hippodrome*, lat. *hippodromos*, cf. gr. *hippos* — cal, *dromos* — cursă]
hipoestezie *s.f.* sensibilitate scăzută. [pron. *-po-es-.* gen. *-iei.* / <fr. *hypoesthésie*, cf. gr. *hypo* — sub, *aisthesis* — simțire]
hipofág *adj.* care mănîncă carne de cal. [<fr. *hippophage*]
hipofagíe *s.f.* hrănire cu carne de cal. [gen. *-iei.* / <fr. *hippophagie*, cf. gr. *hippos* — cal, *phagein* — a mînca]
hipofíză *s.f. (anat.)* glandă endocrină situată pe fața inferioară a encefalului. [<fr. *hypophyse*, cf. gr. *hypo* — sub, *physis* — creștere]
hipofón *adj.* referitor la hipofonie. [<fr. *hypophone*]
hipofonie *s.f.* amuțire a unui sunet. [gen. *-iei.* / <fr. *hypophonie*]
hipofuncțiúne *s.f.* activitate scăzută a unui organ. [cf. fr. *hypofonction*]
hipogástric *adj.* care ține de hipogastru. [<fr. *hypogastrique*]
hipogástru *s.n.* partea inferioară a abdomenului. [var. *ipogastru* s.n. / <fr. *hypogastre*, cf. gr. *hypo* — sub, *gaster* — stomac]
hipogéu *s.n.* mormînt subteran. [pron. *-eu.* / <fr. *hypogée*, cf. gr. *hypo* — sub, *ge* — pămînt]
hipoglicemíe *s.f.* micșorare a cantității de glucoză din sînge. [gen. *-iei.* / <fr. *hypoglycémie*]
hipoglós *adj. nerv* ~ = nerv situat dedesubtul limbii. [<fr. *hypoglosse*, cf. gr. *hypo* — sub, *glossa* — limbă]
hipogríf *s.m.* animal fabulos, reprezentat jumătate cal și jumătate vultur. [<fr. *hippogriffe*, cf. gr. *hippos* — cal, it. *grifo* — vultur]
hipohemíe *s.f.* circulație defectuoasă și lentă a sîngelui. [gen. *-iei.* / <fr. *hypohémie*, cf. gr. *hypo* — sub, *haima* — sînge]
hipológ *s.m.* și *f. (rar)* specialist în hipologie. [cf. fr. *hippologue*]
hipologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studierea calului. [gen. *-iei.* / <fr. *hippologie*, cf. gr. *hippos* — cal, *logos* — vorbire]
hipomanție *s.f.* pretinsă artă a prezicerii la vechii celți, care se făcea după nechezatul și mișcările unor cai sacri. [gen. *-iei.* / <fr. *hippomancie*, cf. gr. *hippos* — cal, *manteia* — prevestire]
hipometrie *s.f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu clasificarea cailor după anumite măsurători. [gen. *-iei.* / cf. gr. *hippos* — cal, *metron* — măsură]

hipométru *s.n.* aparat cu care se măsoară dimensiunile părților corpului animalelor. [<germ. *Hippometer*]
hipomobil *adj. (despre vehicule, tracțiune etc.)* pus în mișcare de cai. [<fr. *hippomobile)*
hipopatologie *s.f.* disciplină care studiază bolile și defectele calului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hippopathologie*]
hipopotám *s.m.* mamifer pahiderm mare și greoi, cu picioarele scurte, care trăiește în fluviile și în lacurile Africii ecuatoriale. [<fr. *hippopotame*, cf. lat. *hippopotamus*, gr. *hippopotamos* <*hippos* — cal, *potamos* — rîu, fluviu]
hiporchémă *s.f. (ant.)* cîntec însoțit de dans, în cinstea zeului Apolo sau a zeiței Artemis. [<gr. *hyporchema*, cf. fr. *hyporchème*]
hiposcéniu *s.n. (ant.)* zid care susținea scena unui teatru deasupra orchestrei. ● parte a orchestrei care se afla în fața acestui zid. [pron. *-sce-niu.* / <fr. *hyposcénium*, cf. gr. *hypo* — sub, *skene* — scenă]
hipostáză *s.f.* încetinire a circulației sîngelui în membrele inferioare sau în plămîni, cauzată de o lungă ședere în pat. [<fr. *hypostase*, cf. lat., gr. *hypostasis*]
hipostíl *s.n. (arhit.)* sală mare cu plafonul susținut de coloane. [pl. *-luri*, *-le.* / <fr. *hypostyle*]
hipotensiúne *s.f.* micșorare anormală a tensiunii arteriale. [pron. *-si-u-.* / <fr. *hypotension*]
hipotensiv *adj.* suferind de hipotensiune. [<fr. *hypotensif*]
hipotiroidism *s.n.* boală care apare ca rezultat al insuficientei secreții a glandei tiroide. [pron. *-ro-i-.* / <fr. *hypothyroïdisme*]
hipotónic *adj. (despre o soluție)* care are o presiune osmotică inferioară unei alte soluții. ○ *ser* ~ = ser a cărui concentrație moleculară este inferioară celei a sîngelui. [<fr. *hypotonique*]
hipotonie *s.f.* starea unei soluții hipotonice. ● diminuare a tonusului muscular. [gen. *-iei.* / <fr. *hypotonie*, cf. gr. *hypo* — sub, *tonos* — tensiune]
hipotracțiúne *s.f.* tracțiune făcută cu ajutorul cailor. [pron. *-ți-u-.*]
hipotrofíe *s.f.* dezvoltare insuficientă a unui organ sau a unui țesut. [gen. *-iei.*/ < fr. *hypotrophie*, cf. gr. *hypo* — sub, *trophe* — hrană]
hipsométric *adj.* privitor la hipsometrie. [<fr. *hypsométrique*]
hipsometríe *s.f.* parte a geodeziei care se ocupă cu măsurarea înălțimilor. [gen. *-iei.*/ <fr. *hypsométrie*]
hipsométru *s.n.* aparat care indică înălțimea unui loc prin determinarea temperaturii de fierbere a apei. [<fr. *hypsomètre*, cf. gr. *hypsos* — înălțime, *metron* — măsură]
hirsút *adj.* **1.** neîngrijit, cu barba și cu părul zbîrlite. **2.** aspru, grosolan. ● ursuz. **3.** *(bot.; despre un organ)* prevăzut cu peri lungi, rigizi. [<fr. *hirsute*, cf. lat. *hirsutus*]
hispánic *adj.* spaniol. [cf. fr. *hispanique*, lat. *hispanicus*]
hispanism *s.n.* cuvînt, expresie luată din limba spaniolă; fel de a vorbi propriu limbii spaniole. [<fr. *hispanisme*]
hispanist *s.m.* și *f.* specialist în studiul limbii și literaturii spaniole. [<fr. *hispaniste*]
hispanofil *s.m.* și *f.* admirator a tot ce este de origine sau de proveniență spaniolă. [<fr. *hispanophile*]
hispíd *adj. (bot.)* hîrsut, care are perii mai groși. [<fr. *hispide*, lat. *hispidus*]
histamínă *s.f.* amină care se găsește în cornul secarei, în hipofiză etc. și care, în organism, produce efecte fiziologice puternice. [<germ. *Histamin*]
histerézis *s.f. (fiz.)* fenomen potrivit căruia valoarea actuală a unei mărimi, a unui material depinde și de valorile anterioare ale mărimilor care o determină. [var. *isterezã* s.f. / <fr. *hystérésis*]
histogén *adj.* care dă naștere la noi țesuturi. [<fr. *histogène*, cf. gr. *histos* — țesut, *gennan* — a naște]
histológic *adj.* referitor la histologie, de histologie. [var. *istologic* adj. / cf. fr. *histologique*]
histologíe *s.f.* disciplină care studiază țesuturile organice. [gen. *-iei.* var. *istologíe* s.f. / <fr. *histologie*, cf. gr. *histos* — țesut, *logos* — vorbire]
histopatologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu patologia țesuturilor. [pron. *-gi-e* gen. *-iei.* / <fr. *histopathologie*]
histotóm *s.n.* instrument folosit pentru disecția țesuturilor. [<fr. *histotome*, cf. gr. *histos* — țesut, *tome* — tăietură]
histrión *s.m. (ant.)* actor de comedie la romani. ● *(fig.)* om ipocrit, șarlatan; gesticulant ridicol. [var. *istrion* s.m. / <fr. *histrion*, lat. *histrio*]
histriónic *adj.* care se referă la histrion, de histrion. ● *(fig.)* ipocrit; cu gesturi ridicole. [pron. *-tri-o-.* / <fr. *histrionique*]
hlamídă *s.f.* mantie de formă dreptunghiulară, făcută din stofă; era purtată de vechii greci și romani prinsă cu o agrafă pe umăr. [<lat., gr. *chlamys*, cf. fr. *chlamyde*]
hlestaeovísm *s.n.* lăudăroșenie ușuratică și mîncinoasă. [<*Hlestakov*, personaj din comedia lui Gogol „Revizorul"]
hobán *s.n.* piesă de legătură între aripile unui avion biplan, confecționată din sîrmă de oțel. ● *(mar.)* coardă pentru susținerea catargelor. [<fr. *hauban*]
hóchei *s.n.* joc pe iarbă sau pe gheață care se dispută după reguli asemănătoare cu cele ale jocului de fotbal, jucătorii urmărind să introducă în poarta echipei adverse o minge mică de piele, respectiv un disc mic, cu ajutorul unei crose. [<engl. *hockey*]
hocheíst *s.m.* și *f.* jucător de hochei. [pron. *-che-ist.* / <fr. *hockey*]
hochetón *s.n. (ist.)* vestă de pînză groasă pe care o purtau ostașii și mai ales arcașii medievali. [<fr. *hoqueton*]
hócus *s.n. hocus-pocus* = formulă întrebuințată de scamatori; *(p. ext.)* scamatorie. [<lat. *hocus*]
hodométru *s.n.* aparat care servește la măsurarea unui drum parcurs. [<fr. *hodomètre*, cf. gr. *odos* — drum, *metron* — măsură]

hol *s.n.* vestibul mare într-un edificiu public; vestibul, încăpere de trecere într-un apartament, într-o locuință. [var. *hal* s.n. / <engl., fr. *hall*]

holéndru *s.n.* **1.** varietate de filtru pentru vin. **2.** nume dat unor instalații de rafinare, de înălbire etc. mai ales din industria hîrtiei. **3.** dispozitiv de fixare alcătuit din una sau două piulițe. [<germ. *Hollender*]

holerínă *s.f. (med.)* afecțiune gastrointestinală acută, caracterizată prin dureri mari de stomac, vărsături și diaree. [<fr. *cholérine*]

holísm *s.n. (fil.)* sistem idealist reacționar întemeiat la începutul secolului al XX-lea, care interpretează în mod idealist-mistic teza ireductibilității întregului la suma părților sale, considerînd universul ca o ierarhie de „integrități" mistice și socotind drept „factor integrator" al lumii un principiu imaterial și necognoscibil.

hólmiu *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-miu.* / cf. fr. *holmium*, germ. *Holmium*]

holocáust *s.n. (la vechii evrei* etc.*)* sacrificiu în cinstea divinității în care animalul sacrificat era ars în întregime. ● *(fig.)* ofrandă, sacrificiu. [pron. *-ca-ust.* pl. *-te*, *-turi*. var. *olocaust* s.n. / cf. lat. *holocaustus*, gr. *holokaustos* <*holos* — tot, *kaustos* — ars]

holocén *s.n.* a doua perioadă a erei cuaternare, care cuprinde și timpurile actuale. [<fr. *holocène*, cf. gr. *holos* — tot, *kainos* — nou, recent]

holocristalín *adj. (geol.; despre structura rocilor eruptive)* în care toate mineralele sînt cristalizate. [<fr. *holocristallin*, cf. gr. *holos* — întreg, *krystallos* — ca gheața]

holotúrii *s.f. pl.* clasă de animale marine echinoderme cu corpul alungit ca un castravete. ● *(la sg.)* animal care face parte din această clasă. [gen. *-iei*. / <fr. *holothurie*]

holofrástic *adj. (lingv.; despre limbi)* în care o gîndire, o frază se exprimă printr-un singur cuvînt. [<fr. *holophrastique*, cf. gr. *holos* — întreg, *phrasis* — frază]

homár *s.m.* crustaceu de mare, comestibil, asemănător raculuí. [var. *omar* s.m. / <fr. *homard*]

homeoméri *s.m. (fil.)* termen folosit de filozoful antic grec Anaxagoras pentru a desemna cele mai mici particule materiale, infinit divizibile, ale corpurilor care, după el, conțineau în sine toate calitățile posibile. [pron. *-me-o-*. / cf. lat. *homeomeria*, gr. *homoiomereia*].

homeopát *s.m.* specialist în homeopatie. [pron. *-me-o-*. / <fr. *homéopathe*]

homeopátic *adj.* de homeopatie, privitor la homeopatie. ○ *doză homeopatică* — doză foarte mică. [<fr. *homéopathique*]

homeopatíe *s.f.* metodă de tratament care întrebuințează doze foarte mici de medicamente, care ar putea produce o boală analogă bolii care se combate. [pron. *-me-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *homéophathie*, cf. gr. *homoios* — asemănător, *pathos* — suferință]

homeostazie *s.f.* proprietate a unor sisteme de a-și menține constante anumite mărimi caracteristice, independent de condițiile externe, perturbatoare. [pron. *-me-os-ta-zie.* / <fr. *homéostasie*]

homeotérm *adj. (despre animale)* a cărui temperatură centrală este constantă. [pron. *-me-o-*. / <fr. *homéotherme*, cf. gr. *homoios* — asemănător, *thermos* — căldură]

homéric *adj.* al lui Homer. ● în genul epopeilor lui Homer; *(p. ext.)* măreț, grandios. ○ *rîs* ~ = rîs puternic, greu de oprit. [var. *omeric* adj. / cf. lat. *homericus*, fr. *homérique*]

homicíd *adj., s.m.* și *f.* ucigaș, asasin. // *s.n.* omor, asasinat. [var. *omicid*, *-ă* adj., s.m. și f. / <fr. *homicide*, lat. *homicida*, *homicidium*]

homocéntric *adj. (despre fascicule de lumină)* ale cărui raze trec toate prin același punct. [cf. fr. *homocentrique*, cf. gr. *homos* — asemănător, *kentron* — centru]

homocromíe *s.f.* potrivire între culoarea animalelor și aceea a mediului exterior. [gen. *-iei*. / <fr. *homochromie*, cf. gr. *homos* — asemănător, *chroma* — culoare]

homocrón *adj. (rar)* simultan, sincronic. [<fr. *homochrone*, cf. gr. *homos* — același, *chronos* — timp]

homomórf *adj. (biol.)* care are aceeași formă. [<fr. *homomorphe*, cf. gr. *homos* — asemănător, *morphe* — formă]

homoptére *s.n. pl.* insecte cu patru aripi membranoase, care au aceeași mărime și aceeași formă (ca puricii de plante, filoxera etc.). [sg. *homopter*. / < fr. *homoptère* <gr. *homos* — asemănător, *pteron* — aripă]

homosexuál *s.m.* și *f.* persoană care practică homosexualitatea. [pron. *-xu-al.* / <fr. *homosexuel*]

homosexualitáte *s.f.* atracție sexuală anormală față de indivizi de același sex. [pron. *-xu-a-*. / < fr. *homosexualité*]

homúnculus *s.m.* mic om artificial pe care alchimiștii pretindeau că au reușit să-l fabrice; *(p. ext.)* om foarte mic ca statură. [< fr. *homuncule*, lat. *homunculus*]

hoplít *s.m.* soldat pedestru, greu înarmat, la vechii greci. [<fr. *hoplite*, gr. *hoplites*]

hoplomác *s.m.* gladiator greu înarmat. [<lat. *hoplomachus*, gr. *hoplomachos*]

hoplomahíe *s.f.* luptă de gladiatori înarmați cu mai multe arme. [gen. *-iei*. / cf. fr. *hoplomachie*]

hormón *s.m.* secreție a glandelor endocrine, care stimulează și coordonează activitatea anumitor organe sau a întregului organism. [<fr. *hormone*, cf. gr. *hormeo* — excit]

hormonál *adj.* referitor la hormoni; de hormoni. [<*hormon*]

hormonoterapíe *s.f.* tratament cu hormoni. [gen. *-iei*. / <fr. *hormonothérapie*]

hornblénd *s.f.* mineral format din silicați de magneziu, fier, calciu etc., foarte răspîndit în natură. [cf. fr. *hornblende*, germ. *Hornblende*]

horoscóp *s.n.* prezicere astrologică a destinului după poziția stelelor la nașterea cuiva; *(p. ext.)* prezicere. [<fr. *horoscope*, lat. *horoscopus* <gr. *horoskopos*]

horst *s.n.* regiune a scoarței terestre, mărginită de falii, rămasă ridicată după scufundarea regiunilor vecine. [pl. *-turi*. / <germ. *Horst*]

hortativ *adj. (gram.)* care exprimă un îndemn. [<lat. *hortativus*]
horténsie *s.f.* plantă ornamentală cu flori mari, de diferite culori și fără miros. [<fr. *hortensia*]
hortícol *adj.* privitor la horticultură, de horticultură. [<fr. *horticole*, cf. lat. *hortus* — grădină, *colere* — a cultiva]
horticultór *s.m.* și *f.* specialist în horticultură. [cf. fr. *horticulteur*]
horticultúră *s.f.* știință care tratează despre cultivarea grădinilor. [<fr. *horticulture*, cf. lat. *hortus* — grădină, *cultura* — cultură]
hóstie *s.f. (la greci și la romani)* jertfă adusă zeilor; *(la evrei)* animal adus ca jertfă lui Dumnezeu. ● *(fig.)* victimă. [pron. *-ti-e.* / <fr. *hostie*, lat. *hostia*]
hotél *s.n.* clădire amenajată pentru închirierea de camere mobilate, pe termen scurt, mai ales călătorilor. [pl. *-luri*, *-le.* var. *otel* s.n. / <fr. *hôtel*]
hoteliér *s.m.* proprietar al unui hotel. // *adj.* în legătură cu hotelurile. [pron. *-li-er.* var. *otelier* s.m. / <fr. *hôtelier*]
hozrasciót *s.n.* metodă de gospodărire planificată a întreprinderilor economice socialiste de stat, bazată pe principiul recuperării planificate a cheltuielilor efectuate de întreprindere din veniturile proprii și al asigurării rentabilității producției; gospodărire socialistă. [pron. *-raz-ciot.* / <rus. *hozrasciot* <*hozeaistvennîi rasciot* — gospodărie chibzuită]
htonián *adj.* (op. u r a n i a n) relativ la divinitățile subpământene. [pron. *-ni-an.*/ <fr. *chtonien*, cf. gr. *chthon* — pământ]
hublóu *s.n.* mică deschizătură circulară în peretele unei nave, pentru aerisire și iluminat. [var. *iublou* s.n. / <fr. *hublot*]
hughenót *s.m.* și *f.* nume dat în Franța protestanților; protestant, partizan al Reformei. [<fr. *huguenot*]
huilă *s.f.* varietate de cărbune fosil, compact, uneori șistos sau fibros. [pron. *hu-i-.* / <fr. *houille*]
húla *s.f.* dans polinezian cu un ritm foarte viu, marcat mai ales prin mișcarea șoldurilor. [<polinez. *hula*]
húlă *s.f.* mișcare ondulatorie a suprafeței mării după furtună; *(p. ext.)* furtună pe mare. [<fr. *houle*]
huligán *s.m.* cel care comite acte de huliganism. [<rus. *huligan*]
huligánic *adj.* de huligan sau de huliganism. [<*huligan*]
huliganism *s.n.* purtare sau atitudine brutală care se manifestă prin încălcarea în mod grosolan a drepturilor și libertăților celorlalți cetățeni, prin acte de agresiune, devastări etc. [< *huligan*]
humerál *adj. (anat.)* de (la) humerus. [<fr. *humérus*]
húmerus *s.n.* osul brațului de la umăr până la cot. / <fr. *humérus*, cf. lat. *humerus*]
humologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul diferitelor forme de humus. [gen. *-iei.* / <fr. *humologie*]
homoréscă *s.f.* compoziție instrumentală cu o temă sprintenă și glumeață. [<germ. *Humoreske*]
húmus *s.n. (agr.)* amestec de substanțe organice amorfe rezultat din descompunerea unor microorganisme, a unor ciuperci etc. [<lat. *humus*, cf. fr. *humus*, germ. *Humus*]
húnter *s.m.* cal de vînătoare, bun săritor la obstacole. [pl. *-ri.* / <engl. *hunter*]
húnting *s.n.* piele pentru încălțăminte, asemănătoare cu antilopa. [<engl. *hunting*]
huricán *s.n.* furtună puternică, uragan (care bîntuie în Antile). [<engl. *hurricane*]
hurăl *s.n. mare* ~ = parlament mongol. [<rus. *hural*]
hurie *s.f. (rar)* femeie foarte frumoasă promisă de Mahomed credincioșilor musulmani în paradis. ● *(fig.)* femeie, fecioară foarte frumoasă și planturoasă. [gen. *-iei.* / <tc. *huri*, cf. fr. *houri*]
husá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a înveli, a acoperi cu o husă. [<fr. *housser*]
húsă *s.f.* învelitoare de stofă sau de pînză cu care se acoperă mobilele spre a le proteja de lovituri, de murdărie etc. ● învelitoare (impermeabilă) folosită pentru protejarea anumitor piese sau materiale. [<fr. *housse*]
husít *adj.* privitor la husitism. // *s.m.* și *f.* adept al husitismului. [<*Hus*, n. p.]
husitism *s.n.* doctrină religioasă creștină întemeiată la începutul secolului al XV-lea de Jan Hus. [cf. fr. *hussitisme*]

I

iac *s.m.* mamifer rumegător din Tibet, mai mic decît bivolul, cu corpul acoperit de păr lung, domesticit și folosit ca animal de povară. [<fr. *yack* <cuv. tibetan]

iacobin *s.m.* **1.** călugăr dominican. **2.** membru al celei mai radicale grupări revoluționare din timpul revoluției franceze, care a dus lupta contra monarhiștilor și a feudalilor. ● *(fig.)* revoluționar consecvent. [var. *jacobín* s.m. / cf. fr. *jacobin*]

iacobinism *s.n.* doctrina iacobinilor. *(p. ext.)* atitudine sau opinie democratică revoluționară radicală. [var. *jacobinism* s.n. / cf. fr. *jacobinisme*]

iactánt *adj.* înfumurat, îngîmfat. [<lat. *jactans*]

iactánță *s.f. (rar)* înfumurare, îngîmfare, vanitate. ● lăudăroșenie, fanfaronadă. [<lat. *jactantia*, fr. *jactance*]

iaht *s.n.* navă ușoară de sport sau pentru călătorii de plăcere. [pl. *-turi*, *-te*. / <fr. *yacht*, cf. ol. *jacht*]

iamb *s.m.* unitate ritmică a versului compusă dintr-o silabă neaccentuată și una accentuată. [cf. fr. *iambe*, lat. *iambus*, gr. *iambos*]

iámbic *adj.* referitor la iambi; scris în iambi. ○ *metru* ~ = sistem de versificație avînd la bază iambul. [cf. fr. *iambique*, lat. *iambicus*]

iard *s.m.* măsură englezească de lungime, egală cu 0,914 metri. [<engl. *yard*]

iarl *s.m.* titlu dat conților danezi și scandinavi, în evul mediu. [pron. *iarl*. scris și *jarl*. / <fr., scand. *jarl*]

iarovizá *vb.* I. *tr.* și *refl. (despre semințe, plante)* a supune sau a fi supus procesului de iarovizare. [cf. rus. *iarovizația* <*iarovoi* — de primăvară]

iarovizáre *s.f.* **1.** stadiu de dezvoltare a unei plante, care urmează imediat după germinație, desfășurîndu-se în condiții de temperatură specifice fiecărei plante. **2. tratare** a semințelor în vederea scurtării perioadei de vegetație a plantelor, a sporirii producției și a obținerii de noi soiuri. [cf. rus. *iarovizația*]

iatralípt *s.m. (ant.)* medic care făcea tratamente prin fricțiuni și onctiuni. [pron. *ia-*. / <fr. *iatralipte*, cf. gr. *iatraleiptes* <*iatros* — medic, *aleiphtein* — a unge]

iatromanție *s.f.* prezicere prin care se pretindea a se indica bolile de care suferea cineva, tratamentul și evoluția lor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *iatromancie* <gr. *iatros* — medic, *manteia* — prezicere]

ibídem *adv. (cu privire la un text deja citat)* tot de acolo, din același pasaj al cărții, în același loc. [<lat. *ibidem*]

íbis *s.m.* pasăre exotică cu ciocul și picioarele lungi, cu pene roșii sau negre. [<fr. *ibis*]

ibúm *s.n. invar.* dispoziție a legilor vechilor evrei, potrivit căreia văduva fără copii trebuia să se căsătorească cu fratele bărbatului ei. [<fr. *ibum*]

iconoclást *s.m.* și *f.* partizan al unei mișcări bizantine îndreptate împotriva cultului icoanelor. [<fr. *iconoclaste*]

iconográf *s.m.* specialist în iconografie. [cf. fr. *iconographe*]

iconográfic *adj.* privitor la iconografie. [cf. fr. *iconographique*]

iconografie *s.f.* disciplină care se ocupă cu descrierea și studiul operelor realizate în diverse arte plastice; studiu al operelor de artă plastică cu o anumită tematică. ● colecție de portrete ale oamenilor celebri. [gen. *-iei*. / cf. fr. *iconographie*, lat. *iconographia* <gr. *eikon* — imagine, *graphia* — scriere]

iconolatrie *s.f.* adorație a icoanelor. [gen. *-iei*. / <fr. *iconolâtrie*]

iconolátru *s.m.* și *f.* cel care se închină la icoane. [<fr. *iconolâtre*, cf. gr. *eikon* — imagine, *latreuein* — a adora]

iconologie *s.f. (arte)* disciplină care studiază și interpretează reprezentările folosite în artele plastice. [<fr. *iconologie*, cf. gr. *eikon* — imagine, *logos* — cuvînt]

iconométru *s.n.* vizor cu ajutorul căruia se reglează un aparat fotografic, pentru a obține dimensiunile date ale unui obiect. [<fr. *iconomètre*]

iconoscóp *s.n.* tub electronic cu un ecran fotosensibil, cu ajutorul căruia se transmit imaginile posturilor de televiziune. [cf. fr. *iconoscope*]

iconostróf *s.n.* instrument optic care dă imaginea răsturnată a obiectelor, folosit în gravură pentru reproducerea modelelor. [cf.fr. *iconostrophe*]

icosaédru *s.n.* poliedru cu douăzeci de fețe. [pron. *-sa-e-* / <fr. *icosaèdre*, cf. gr. *eikosi* — douăzeci, *hedra* — față]

icter *s.n.* boală a ficatului constînd în trecerea fierii în sînge și în îngălbenirea pielii și a albului ochilor bolnavului etc.; gălbinare. [<fr. *ictère*, cf. gr. *ikteros*]

ictéric *adj.*, *s.m.* și *f.* suferind de icter. [<fr. *ictérique*]

ictus *s.n.* **1.** *(metr.)* bătaie care marchează silaba accentuată. **2.** *(muz.)* note foarte accentuate aflate în primele măsuri. **3.** *(med.)* şoc. [pl. *-usuri*; *-uşi* s.m. / <fr., lat. *ictus*]

ide *s.f. pl.* a cincisprezecea zi a lunilor martie, mai, iulie şi octombrie şi a treisprezecea zi a celorlalte luni din calendarul roman. [<lat. *idus*, fr. *ides*]

ideál *adj.* **1.** perfect, desăvîrşit; model. **2.** care nu există sau nu poate exista decît în gîndire; creat de imaginaţie; referitor la idei; de idei. // *s.n.* **1.** model perfect, perfecţiune pe care încearcă s-o imite un artist, un poet etc. **2.** scop suprem al existenţei, al activităţii cuiva sau a ceva. [pron. *-de-al.* / cf. fr. *idéal*, it. *ideale*, lat. *idealis*]

idealísm *s.n.* **1.** orientare filozofică opusă materialismului şi ştiinţei, exprimînd poziţia claselor şi forţelor sociale ostile progresului, care consideră conştiinţa, ideea şi nu materia drept factor primordial iar lumea materială, existentă, ca factor secund, derivat, negînd faptul că însăşi conştiinţa este un produs al materiei. **2.** *(rar)* urmărire dezinteresată a unui ideal. [pron. *-de-a-.* / cf. fr. *idéalisme*]

idealíst *adj., s.m.* şi *f.* **1.** (adept) al idealismului. **2.** (cel) care urmăreşte dezinteresat un ideal. [pron. *-de-a-.* / cf. fr. *idéaliste*]

idealitáte *s.f.* însuşirea a tot ce este ideal. **(2).** [cf. fr. *idéalité*]

idealizá *vb.* I. *tr.* a atribui unui lucru sau unei fiinţe calităţi excepţionale; a exagera ceva în bine, a reprezenta ceva mult mai bine decît în realitate. [cf. fr. *idéaliser*, it. *idealizzare*]

idealizánt *adj.* care idealizează.[<fr. *idéalisant*]

ideátic *adj.* referior la idei, de idei. [<*ideaţie*]

ideáţie *s.f.* proces psihic de formare a ideilor. [gen. *-iei*. var. *ideaţiune* s.f. / <fr. *idéation*]

idée *s.f.* **1.** formă de reflectare a realităţii în gîndire, mod de reprezentare generalizată a mai multor lucruri în conştiinţă; noţiune, concept. **2.** gîndire, concepţie, fel de a vedea. **3.** concepţie de bază care se desprinde dintr-o lucrare literară, artistică etc.; concepţie fundamentală. ● gînd, opinie, părere, convingere, judecată. ○ ~ *fixă* = imagine, gînd care revine mereu în mintea unei persoane. ● intenţie, plan. [cf. fr. *idée*, it. *idea*, gr. *idea*]

idem *adv.* identic, de asemenea, la fel. [<lat. *idem*]

idéntic *adj.* la fel, egal, asemănător întru totul cu ceva sau cu cineva; aidoma. [cf. fr. *identique*, it. *identico*]

identificá *vb.* I. *tr.* a constata, a stabili identitatea unei persoane sau a unui lucru. ● *refl.* a se transpune în situaţia cuiva, a simţi sau a acţiona întocmai ca cineva, a-şi însuşi întru totul ideile cuiva. [p.i. *identific*, 3,6 *-că*. / cf. fr. *identifier*]

identificábil *adj.* care poate fi identificat, recunoscut. [cf. fr. *identifiable*]

identitáte *s.f.* **1.** însuşirea a ceea ce este identic. ● *(curent)* asemănare, similitudine perfectă. **2.** datele prin care se identifică o persoană. **3.** *(mat.)* egalitate valabilă pentru orice valori ale mărimilor variabile care intervin în ea. [cf. fr. *identité*, lat. *identitas*]

ideofrenie *s.f.* boală mintală caracterizată printr-o anomalie a ideilor. [pron. *-de-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *idéophrénie*]

ideogenie *s.f.* formare a ideilor. [gen. *-iei* / <fr. *idéogénie*, cf. gr. *idea* — idee, *gennan* — a naşte]

ideográfic *adj.* privitor la ideografie; scris cu ideograme. [<fr. *idéographique*]

ideografie *s.f.* sistem de scriere cu ideograme. [gen. *-iei.* / <fr. *idéographie*, cf. gr. *idea* — idee, *graphein* — a scrie]

ideográmă *s.f.* semn folosit în scrierea unor limbi, care reprezintă un cuvînt, o idee. [<fr. *idéogramme*, cf. gr. *idea* — idee, *gramma* — scriere]

ideológ *s.m.* creator, exponent, teoretician al unei ideologii. [cf. fr. *idéologue*]

ideológic *adj.* referitor la ideologie. [cf. fr. *idéologique*]

ideologíe *s.f.* sistem de idei, de noţiuni, de concepţii politice, morale, juridice etc., elaborate de reguli teoretice, care este determinat de condiţiile vieţii materiale a societăţii şi de interesele anumitor clase, avînd deci caracter suprastructural, de clasă, şi care, la rîndul lui, exercită o influenţă activă asupra dezvoltării societăţii. [gen. *-iei.* / <fr. *idéologie*]

idílă *s.f.* **1.** poezie care prezintă în chip idealizat viaţa oamenilor de la ţară; bucolică. **2.** dragoste curată, naivă, tinerească [var. *idil* s.n. / <fr. *idylle*, lat. *idyllium*]

idílic *adj.* care se petrece ca într-o idilă; bucolic, pastoral. ● *(despre natură)* cîmpenesc; liniştit. [cf. fr. *idyllique*]

idilísm *s.n.* caracteristică a ceea ce este idilic; preferinţă pentru elemente idilice. [<*idilă*]

idilizá *vb.* I. *tr.* a prezenta (ceva) în mod idilic. [cf. germ. *idyllisieren*]

idiocromatísm *s.n.* proprietate a unor minerale de a avea o anumită culoare, caracteristică lor. [pron. *-di-o-.* / <fr. *idiochromatisme*]

idióm *s.n.* limbă. ● limba unei populaţii restrînse din cadrul unui grup etnic mai mare, prezentînd deosebiri faţă de limba comună; grai, dialect. [pron. *-di-om-.* pl. *muri*, *-me.* / cf. fr. *idiome*, lat., gr. *idioma*]

idiomátic *adj.* caracteristic unui idiom, privitor la un idiom. [cf. fr. *idiomatique*]

idiomorfísm *s.n.* proprietate a unui mineral de a apărea delimitat de feţe cristalografice plane. [<fr. *idiomorphisme*, cf. gr. *idios* — propriu, *morphe* — formă]

idiopátic *adj.* referitor la idiopatie. [cf. fr. *idiopathique*]

idiopatie *s.f.* boală independentă de alte boli pe care le mai are organismul, care îşi are propriile ei cauze. [gen. *-iei.* / <fr. *idiopathie*, cf. gr. *idios* — propriu, *pathos* — suferinţă]

idiosincrasie *s.f.* predispoziţie a cuiva de a reacţiona într-un anumit fel la unele alimente, medicamente. [gen. *-iei.* / <fr *idiosyncrasie*, cf. gr. *idios* — deosebit, *syn* — cu, *krasis* — temperament]

idiót *adj., s.m.* și *f.* (om) lipsit complet de inteligență; tîmpit. [pron. *-di-ot.* / <fr. *idiot.*, lat. *idiota*, gr. *idiotes*]

idiotism *s.m.* construcție proprie unei limbi, care nu se poate traduce într-o altă limbă decît printr-o perifrază. [cf. fr. *idiotisme*]

idiotizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) îndobitoci, a (se) tîmpi. [<fr. *idiotiser*]

idiоție *s.f.* starea celui idiot; tîmpenie. ● *(fam.)* neghiobie, prostie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *idiotie*]

idiș *s.n.* limbă germanică vorbită de unele populații evreiești. [cf. fr. *yiddish*, germ. *Jüdisch*]

ido *s.n.* limbă internațională formată prin simplificarea limbii esperanto. [<fr. *ido*]

idolatríe *s.f.* **1.** adorare a idolilor, închinare la idoli. **2.** *(fig.)* adorație, iubire exagerată. [gen. *-iei.* / <fr. *idolâtrie*, lat. *idolatria*, cf. gr. *eidolon* — idol, *latreia* — închinare]

idolatrizá *vb.* I. *tr.* a slăvi, a adora (pe cineva sau ceva) ca pe un idol. [cf. fr. *idolâtrer*]

idolátru *adj., s.m.* și *f.* (cel) care se închină idolilor. ● *(fig.)* (cel) care iubește (pe cineva sau ceva) cu pasiune. [<fr. *idolâtre*, lat. *idolatris*]

ierárhic *adj.* potrivit ierarhiei, după ierarhie. ○ *pe cale ~ă* = în ordinea indicată de ierarhie. [cf. fr. *hiérarchique*]

ierarhíe *s.f.* sistem de subordonare a gradelor, a funcțiilor, a autorităților etc. unele față de celelalte; ordine. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hiérarchie* <gr. *hieros* — sacru, *arche* — comandant]

ierarhizá *vb.* I. *tr.* a așeza ierarhic; a stabili o ierarhie. [cf. fr. *hiérarchiser*]

ierbár *s.n.* colecție de plante mici, uscate și presate, determinate din punct de vedere botanic; catalog, mapă care conține aceste plante. [var. *herbar* s.n. / cf. fr. *herbier*]

ierborizá *vb.* I. *tr.* a culege diferite plante pentru a le studia. [p. i. *-zez.* / <fr. *herboriser*]

ieremiádă *s. f.* plîngere, tînguire. [pron. *-mi-a-.* / cf. fr. *jérémiade*]

iezuít *s.m.* membru al unui ordin de călugări catolici, creat în 1534 de Ignațiu de Loyola pentru a lupta împotriva mișcărilor populare și a gîndirii progresiste. ● *(fig.)* ipocrit, viclean, perfid. // *adj.* de iezuit, al iezuiților, specific iezuiților; perfid. [cf. fr. *jésuite*, germ. *Jesuit*]

iezuitísm *s.n.* lipsă de scrupule în acțiune, în activitate; ipocrizie, fățărnicie. [cf. fr. *jésuitisme*]

igiénă *s.f.* disciplină care studiază mijloacele de păstrare a sănătății și de prevenire a bolilor. [pron. *-gi-e-.* gen. *-nei.* var. *higienă* s.f. / <fr. *hygiène*, cf. gr. *hygiainein* — a fi sănătos]

igiénic *adj.* potrivit regulilor de igienă. [pron. *-gi-e-.* var. *higienic* adj. / cf. fr. *hygiénique*]

igieníst *s.m.* și *f.* medic specialist în probleme de igienă. [var. *higienist* s.m. și f. / cf. fr. *hygiéniste*]

iglú *s.n.* colibă făcută din gheață și din zăpadă, care se întîlnește în ținuturile polare. [<cuv. eschimos]

ignám *s.m.* plantă exotică care produce tuberculi comestibili de dimensiuni foarte mari. [<fr. *igname*]

ignár *adj. (rar)* ignorant; incult. [cf. fr. *ignare*, lat. *ignarus*]

ignícol *s.m. (rar)* adorator al focului. [<fr. *ignicole*, cf. lat. *ignis* — foc, *colere* — a adora]

ignicolór *adj. (rar)* de culoarea focului. [cf. fr. *ignicolore*, lat. *ignicolor* <*ignis* — foc, *color* — culoare]

ignifúg *adj., s.n.* (substanță, material) care nu se aprinde sau care arde foarte greu. [cf. fr. *ignifuge*, lat. *ignis* — foc, *fugere* — fugi]

ignifugá *vb.* I. *tr.* a impregna sau a acoperi un material inflamabil cu o substanță ignifugă [cf. fr. *ignifuger*]

ignifugáre *s.f.* acțiunea de a ignifuga și rezultatul ei. [<*ignifuga*]

ignigén *adj. (rar)* care produce foc. [<fr. *ignigène*, lat. *ignigenus*]

ignóbil *adj. (rar)* josnic, infam, mîrșav. [pron. *ig-no-.* / <lat. *ignobilis*, cf. fr. *ignoble*]

ignominíe *s.f. (rar)* josnicie, mîrșăvie, ticăloșenie. [pron. *ig-no-.* gen. *-iei.* / <lat. *ignominia*, cf. fr. *ignominie*]

ignorá *vb.* I. *tr.* **1.** a nu cunoaște, a nu ști. **2.** a neglija, a simula că nu observă (pe cineva sau ceva). [pron. *ig-no-.* p. i. *-rez*, *ignór*, 3.6, *-rează* și *-ră.* / cf. lat., it. *ignorare*, fr. *ignorer*]

ignoránt *adj., s.m.* și *f.* (om) incult, neînvățat. [cf. fr. *ignorant*]

ignoránță *s.f.* lipsă de cunoștințe. de învățătură; incultură. [cf. it. *ignoranza*, fr. *ignorance*]

iguán *s.m.* reptilă foarte mare din America Centrală și de Sud, cu carnea și ouăle comestibile. [pron. *-guan.* / <fr. *iguane*]

iguanodón *s.m.* reptilă uriașă fosilă din era mezozoică, asemănătoare cangurului, dar mult mai înaltă. [<fr. *iguanodon*, cf. sp. *iguana*, gr. *odon* — dinte]

ihneumón *s.m.* **1.** insectă himenopteră care trăiește ca parazit al altor insecte. **2.** mamifer carnivor cu coada lungă, considerat de vechii egipteni drept animal sfînt. [pron. *-ne-u-.* var. *icneumon* s.m. / <fr. *ichneumon*]

ihtiocól *s.n.* clei de pește folosit la limpezirea vinurilor. [pron. *-ti-o-.* / <fr. *ichtyocolle*]

ihtiofág *adj.* care se hrănește aproape exclusiv cu pește. [cf. fr. *ichtyophage*]

ihtiofagíe *s.f.* faptul de a se hrăni exclusiv cu pește. [gen. *-iei.* / <fr. *ichtyophagie*, cf. gr. *ichthys* — pește, *phagein* — a mînca]

ihtiofáună *s.f.* totalitatea peștilor care populează apele globului. [cf. fr. *ichtyofaune*]

ihtiól *s.n.* ulei sulfuros, extras din roci care conțin resturi de pește din perioadele geologice trecute, folosit în medicină. [pron. *-ti-ol.* / <fr. *ichtyol*, cf. gr. *ichthys* — pește, lat. *oleum* — ulei]

ihtiológ *s.m.* specialist în ihtiologie.

ihtiológie *adj.* privitor la ihtiologie. [<fr. *ichtyologique*]

ihtiologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul peștilor. [gen. *-iei.* / <fr. *ichtyo*

logie, cf. gr. *ichthys* — pește, *logos* — vorbire]

ihtiomórf *adj.* cu formă sau aspect de pește. [<fr. *ichtyomorphe*, cf. gr. *ichthys* — pește, *morphe* — formă]

ihtiórnis *s.f.* pasăre fosilă de apă asemănătoare pescărușului, cu aripi bine conformate și cu o creastă pe stern, care se hrănea cu pești. [<fr. *ichtyornis*, cf. gr. *ichthys* — pește, *ornis* — pasăre]

ihtiozáur *s.m.* reptilă marină uriașă din era mezozoică, având corpul fusiform, ca al unui pește. [pron. *-ti-o-za-ur.* / <fr. *ichtyosaure*, cf. gr., lat. *ichtyosaurus*, gr. *ichthys* — pește, *sauros* — reptilă]

ihtiózã *s.f.* boală de piele care se caracterizează prin uscarea și întărirea tegumentelor și formarea de solzi asemănători celor de pește. [<fr. *ichtyose*, cf. gr. *ichthys* — pește]

ilár *adj. (rar)* ilariant. [cf. fr. *hilare*]

ilariánt *adj.* care provoacă rîsul; hazliu. [pron. *-ri-ant.* / cf. fr. *hilarant*]

ilaritáte *s.f.* rîs general, veselie comună provocată de ceva amuzant, caraghios. [cf. fr. *hilarité*, lat. *hilaritas*]

ilativ *adj.* care conchide, conclusiv. // *s.n.* caz care, în anumite limbi, arată tendința către un loc. [<fr. *illatif*, lat. *illativus*]

ilațiúne *s.f.* aducere a bunurilor personale în proprietatea bisericii, atunci cînd o persoană se călugărea. [<fr. *illation*, lat. *illatio*]

ilegál *adj.* **1.** care nu este în conformitate cu legea; nelegal. **2.** care este în ilegalitate; *(p. ext.)* clandestin, conspirativ. [cf. fr. *illégal*, it. *illegale*]

ilegalíst *s.m.* și *f.* activist al mișcării muncitorești, care luptă în ilegalitate. [<*ilegal*]

ilegalitáte *s.f.* **1.** faptul de a fi ilegal; act ilegal. **2.** situație ilegală a unei organizații etc.; *(spec.)* situație ilegală în care activează o organizație muncitorească sau un activist al acesteia sub opresiunea regimului capitalist. [cf. fr. *illégalité*]

ilegalizá *vb.* I. *tr. (rar)* a trece în ilegalitate, a declara ilegal. [< *ilegal*]

ilegitim *adj.* nelegitim. [cf. fr. *illégitime*, it. *illegitimo*]

ileón *s.n.* ultima parte a intestinului subțire. [pron. *-le-on.* var. *ileum* s.n. / <fr. *iléon*]

iléus *s.n.* oprire a tranzitului intestinal; ocluzie intestinală. [pron. *-le-us.* / <fr. *iléus*]

iliác *adj.* așezat în partea de mijloc a corpului, sub coaste; din regiunea șoldurilor. ○ *os* ~ = fiecare dintre cele două oase ale bazinului. [pron. *-li-ac.* / <fr. *iliaque*]

ilícit *adj.* oprit, nepermis de lege; *(p. ext.)* necinstit. [<lat. *illicitus*]

ilimitát *adj. (rar)* nelimitat, fără margini. [<fr. *illimité*]

ilíon *s.n.* cel mai mare dintre oasele care formează bazinul iliac. [pron. *-li-on.* / cf. fr. *iles*, lat. *ilia*]

ilizibíl *adj. (despre un text scris)* necitet, indescifrabil. [<fr. *illisible*]

ilógic *adj.* lipsit de logică; nelogic. [cf. fr. *illogique*]

ilogísm *s.n.* caracterul a ceea ce este ilogic. [<fr. *illogisme*]

ilót *s.m.* **1.** sclav al statului spartan, împrumutat particularilor ca să le lucreze pămîntul. ● *(fig.)* persoană exploatată. **2.** *(rar)* om degradat, decăzut. v. p a r i a. [<fr. *ilote*, lat. *ilotae*, cf. gr. *heilos*, *heilotos*]

ilotísm *s.n.* condiția, starea unui ilot. ● *(fig.)* stare de asuprire, de ignoranță; îndobitocire. [<fr. *ilotisme*]

iluminá *vb.* I. **1.** *tr.* a lumina puternic (în scop decorativ). **2.** *refl. (fig.)* a se înviora, a se lumina la față; a se înveseli. [<fr. *illuminer*, it., lat. *illuminare*]

iluminăre *s.f.* **1.** acțiunea de a (se) ilumina și rezultatul ei. **2.** *(fig.)* fluxul de lumină care cade pe unitatea de suprafață. [<*ilumina*]

iluminát *adj.* **1.** *(despre o încăpere, o stradă* etc.) luminat cu lumină artificială. **2.** *(despre față)* înviorat; înveselit. ● inspirat. // *s.n.* faptul de a (se) ilumina. ● tehnica producerii și a răspîndirii luminii artificiale. [<cf. fr. *illuminé*]

iluminație *s.f.* iluminare puternică a unui oraș, a unei străzi, cu ocazia unei sărbători. [gen. *-iei.* var. *iluminațiune* s.f. / cf. fr. *illumination*, lat. *illuminatio*]

iluminism *s.n.* **1.** curent din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea care preconiza înlăturarea nedreptăților sociale și perfecționarea morală prin răspîndirea culturii în popor. **2.** concepție religioasă care afirmă existența inspirațiilor directe de la divinitate. [<fr. *illuminisme*]

iluminíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al iluminismului. [<fr. *illuministe*]

ilustrá *vb.* I. **1.** *tr.* a lămuri, a clarifica o problemă prin exemple, prin gesturi etc. **2.** *refl.* a se distinge, a se remarca, a ajunge celebru. **3.** *tr.* a împodobi cu ilustrații o carte, un text. ● a reprezenta. [<fr. *illustrer*, it., lat. *illustrare*]

ilustrăre *s.f.* acțiunea de a ilustra și rezultatul ei; ilustrație. [<*ilustra*]

ilustrátă *s.f.* carte poștală prevăzută pe una din fețe cu o vedere. [<*ilustra*]

ilustrativ *adj.* care ilustrează; demonstrativ. [<*ilustrat*]

ilustratór *s.m.* și *f.* cel care ilustrează o carte, un text; desenator. [cf. fr. *illustrateur*]

ilustrație *s.f.* imagine, desen etc. dintr-un text. [gen. *-iei.* var. *ilustrațiune* s.f. / cf. fr. *illustration*, lat. *ilustratio*]

ilustrísim *adj. (rar)* prealuminat, prealustru (titlu de onoare dat de obicei conducătorilor bisericii în unele țări din Occident, în special papei). [cf. fr. *illustrissime*, it. *illustrissimo*]

ilústru *adj.* strălucit; celebru, eminent. [cf. fr. *illustre*, lat. *illustris*]

ilutáție *s.f.* îmbăiere într-un nămol medicinal. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* / <fr. *illutation*]

ilúzie *s.f.* **1.** aparență înșelătoare datorită percepției denaturate a realității. **2.** *(fig.)* speranță, dorință neîndeplinită; amăgire. ○ *a(-și) face iluzii* = a nădăjdui sau a face să nădăjduiască lucruri irealizabile. [pron. *-zi-e.* gen. *-iei.* var. *iluziune* s.f. / cf. lat. *illusio*, fr. *illusion*]

iluzionă *vb.* I. *refl.* și *tr. (rar)* a (se) amăgi, a(-și) face iluzii. [pron. *-zi-o-.* / <fr. *illusionner*]

iluzionáre *s.f. (rar)* acțiunea de a (se) iluziona. ● *(fig.)* închipuire, visare. [<*iluziona*]
iluzionísm *s.n.* profesiunea iluzionistului; scamatorie. [<fr. *illusionnisme*]
iluzioníst *s.m.* și *f.* scamator. [<fr. *illusionniste*]
iluzóriu *adj.* nerealizabil; nereal; amăgitor, înșelător. [pron. *-riu.* / cf. fr. *illusoire*]
imaculát *adj. (adesea fig.)* curat; nepătat. [<fr. *immaculé*, lat. *immaculatus*]
imaginá *vb.* I. *tr.* a-și închipui ceva. ● a inventa, a crea. [<fr. *imaginer*, it. *immaginare*, cf. lat. *imaginari*]
imaginábil *adj.* care se poate imagina, închipui. [cf. fr. *imaginable*]
imaginár *adj.* **1.** plăsmuit de imaginație; închipuit, nereal, fictiv. **2.** *(despre numere)* al cărui pătrat este un număr negativ. [cf. fr. *imaginaire*]
imaginatív *adj.* dotat cu imaginație fecundă, vie. [<fr. *imaginatif*]
imaginație *s.f.* capacitatea omenească de a transforma reprezentările care reflectă realitatea existentă și de a crea pe această bază noi reprezentări; invenție. ● închipuire, fantezie. [gen. *-iei.* var. *imaginațiune* s.f. / cf. fr. *imagination*, lat. *imaginatio*]
imágine *s.f.* **1.** formă de reprezentare în conștiință a realității înconjurătoare pe baza senzațiilor dobîndite cu ajutorul simțurilor. **2.** reprezentare a unui obiect obținută din reunirea razelor luminoase emanate de la un corp și reflectate de altul. **3.** reprezentare plastică a unei ființe, a unui obiect etc. făcută prin fotografiere, prin desen etc. ● reflectare artistică a unui obiect, a unui peisaj etc. făcută prin sunete, prin cuvinte, prin culori etc. **4.** *(mat.)* simbol. [pl. *-ni*, *-ne*, gen. *-nii.*/ <lat. *imago*, cf. it. *immagine*]
imagístic *adj.* privitor la imagini, de (cu) imagini. ● *(s. f.)* producție literară (uneori formalistă) în care predomină imaginile. [<fr. *imagistique*]
imágo *s.f. invar.* forma adultă la insecte. [<fr., lat. *imago*]
imanént *adj.* propriu naturii obiectului, decurgînd lăuntric din natura obiectului; intrinsec, constant, permanent. [cf. fr. *immanent*, it. *immanente*, lat. *immanens*]
imanentísm *s.n.* sistem avînd la bază principiul imanenței. [<fr. *immanentisme*]
imanénță *s.f.* situația a ceea ce este imanent. [cf. fr. *immanence*, it. *immanenza*]
imateriál *adj.* existent numai în conștiință; spiritual, nematerial; *(p. ext.)* fără consistență, fără formă precisă. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *immatériel*, it. *immateriale*]
imaterialitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este imaterial. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *immatérialité*]
imatúr *adj.* neajuns la maturitate. [<fr. *immature*]
imbatábil *adj.* care nu poate fi bătut; de neînvins. [<fr., *imbattable*, cf. it. *imbattibile*]
imbecil *s.m.* și *f.* tîmpit, om slab de minte. [<fr. *imbécile*, it. *imbecille*, cf. lat. *imbecillus* — slab]
imbecilitáte *s.f.* **1.** deficiență mintală; neghiobie, tîmpenie. **2.** comportare sau vorbă de imbecil, prostie, inepție, tîmpenie, dobitocie. [cf. fr. *imbécillité*]
imbecilizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) tîmpi, a (se) îndobitoci. [cf. fr. *imbécilliser*]
imbérb *adj., s.m.* (tînăr) căruia nu i-a crescut încă barba. [<fr., it. *imberbe*]
imblocáție *s.f.* mod de îngropare a celor excomunicați, prin acoperirea lor cu pămînt și cu pietre, în mijlocul unui cîmp. [gen. *-iei.* / <fr. *imblocation*]
imbricát *adj.* îmbucat, suprapus parțial (ca șindrilele, țiglele). ● *(despre organe sau părți ale plantei)* care sînt dispuse ca țiglele de pe acoperișul caselor. [cf. fr. *imbriqué*, lat. *imbricatus* <*imbrex* — țiglă]
imbrifúg *adj. (despre materiale)* care nu poate fi pătruns de ploaie. [cf. fr. *imbrifuge*]
imbróglio *s.n. (rar)* **1.** încurcătură. **2.** piesă de teatru a cărei intrigă este foarte încurcată. **3.** *(muz.)* denumire a anumitor complicații ritmice, care încurcă tactul. [pron. *-olio.* / <it. *imbroglio*]
imediát *adj.* care se produce fără întîrziere; nemijlocit. // *adv.* neîntîrziat, numaidecît, îndată. [pron. *-di-at.* / <fr. *immédiat*, cf. lat. t. *immediatus*]
imelmán *s.n.* figură acrobatică în care avionul urcă drept în sus, trece în zbor pe spate, apoi se răsucește pe o parte, revenind în zbor orizontal, însă în direcție opusă celei inițiale.
imemorábil *adj.* foarte îndepărtat. [<fr. *immémorable*, lat. *immemorabilis*]
imemoriál *adj.* dintr-o epocă îndepărtată; uitat, străvechi. [pron. *-ri-al-.* / cf. fr. *immémorial*]
iméns *adj.* foarte mare, nemărginit; vast. ● nenumărat, enorm. ● foarte important. [cf. fr. *immense*, lat. *immensus*]
imensitáte *s.f.* întindere nemărginită. ● mărime extraordinară, proporții uriașe. [cf. fr. *immensité*, lat. *immensitas*]
imergént *adj. (despre o rază luminoasă)* care străbate un mediu oarecare. [<fr. *immergent*]
imersiúne *s.f.* **1.** afundare a unui corp într-un lichid; stare în care se află un corp afundat într-un lichid. **2.** intrare a unui corp ceresc în conul de umbră al unui alt corp. [pron. *-si-u-* / cf. fr. *immersion*, lat. *immersio*]
imigrá *vb.* I. *intr.* a se stabili într-o țară străină, părăsind țara de origine. [<fr. *immigrer*, it., lat. *immigrare*]
imigránt *s.m.* și *f.* cel care imigrează. [cf. fr. *immigrant*]
imigráre *s.f.* acțiunea de a imigra și rezultatul ei; stabilire într-o țară străină, imigrație. [<*imigra*]
imigrație *s.f.* imigrare. [gen. *-iei.* var. *imigrațiune* s.f. / cf. fr. *immigration*]
iminént *adj.* pe punctul de a se produce; apropiat; inevitabil. [<fr. *imminent*, it. *imminente*, lat. *imminens*]
iminénță *s.f.* caracterul, situația a ceea ce este iminent. [cf. fr. *imminence*, it. *imminenza*]
imiscíbil *adj. (rar)* care nu poate fi amestecat. [cf. fr. *immiscible*]
imitá *vb.* I. *tr.* **1.** a face (sau a încerca să facă) exact ceea ce vede (sau a văzut) că face sau a făcut cineva. ● a reproduce vorba, gesturile cuiva; a malinuțări.

2. a lua ca model opera sau felul de a lucra al unui artist sau al unui scriitor. ● a reproduce cu fidelitate, a copia. [p.i. *imit, -tez*, 3,6 *-tă.* / <fr. *imiter*, it. *imitare*, lat. *imitari*]

imitábil *adj.* care poate fi imitat. [cf. fr. *imitable*, lat. *imitabilis*]

imitándo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* imitînd. [<it. *imitando*]

imitatív *adj.* care imită. ○ *(lingv.) armonie imitativă* = efect stilistic provocat de alăturarea unor cuvinte ale căror sunete evocă un sunet natural. [pl. *-vi, -ve.* / cf. fr. *imitatif*, it. *imitativo*]

imitatór *s.m.* și *f.* cel care imită pe cineva sau ceva. [cf. fr. *imitateur*]

imitáție *s.f.* faptul de a imita; imitare. ● obiect făcut prin imitare. ● prelucrarea unei teme cîntate de o voce sau de un instrument de către alte voci sau instrumente. [pron. *-ți-e.* var. *imitațiune* s.f. / cf. fr. *imitation*, it. *imitazione*, lat. *imitatio*]

imixtiúne *s.f.* amestec, intervenție nedorită în treburile cuiva. [pron. *-ti-u-.*/ cf. fr. *immixtion*, lat. *immixtio*]

imn *s.n.* cîntec de laudă festiv sau ocazional. ● poezie lirică în care este preamărit un erou, un eveniment etc. ● cîntec solemn care reprezintă simbolul unității de stat sau de clasă. [pl. *-nuri, -ne.* / cf. fr. *hymne*, lat. *hymnus*, gr. *hymnos*]

imóbil[1] *s.n.* casă, clădire. [pl. *-le.* / < lat. *immobilis*, cf. fr. *immeuble*]

imobíl[2] *adj.* **1.** nemișcat, neclintit, fix. **2.** care nu se poate mișca, transporta. [cf. fr. *immobile*, lat. *immobilis*]

imobiliár *adj. (despre bunuri materiale)* care nu se poate transporta; nemișcător; imobil[2]. [pron. *-li-ar.* / cf. fr. *immobilier*]

imobilitáte *s.f.* stare de nemișcare, de neclintire. [cf. fr. *immobilité*, lat. *immobilitas*]

imobilizá *vb.* I. *tr.* a pune pe cineva sau ceva în imposibilitate de a se mișca; a înțepeni, a încremeni. [<fr. *immobiliser*]

imobilizát *adj.* care nu se poate mișca. ● *(despre bunuri materiale)* nefolosit, nevalorificat. [pl. *-ați, -ate.* / <*imobiliza*]

imolá *vb.* I. *tr. (rar)* **1.** a jertfi. **2.** a ucide, a măcelări. [cf. fr. *immoler*, lat. *immolare*]

imolátie *s.f. (rar)* jertfire, înjunghiere. [gen. *-iei.* var. *imolațiune* s.f. / cf. fr. *immolation*, lat. *immolatio*]

imóndice *s.n. pl. (franțuzism)* murdărie, impurități; gunoaie. [<fr. *immondices*, cf. lat. *immunditiae*]

imorál *adj.* contrar principiilor morale. [cf. fr. *immoral*, it. *immorale*]

imoralísm *s.n.* teorie antiștiințifică a lui Nietzsche prin care contestă valoarea judecăților morale, negînd prin aceasta morala însăși. [<fr. *immoralisme*]

imoralitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este imoral. ● purtare, faptă imorală; desfrînare. [cf. fr. *immoralité*]

imortál *adj. (rar)* nemuritor, nepieritor. [pl. *-li, -le.* / cf. lat. *immortalis*, fr. *immortel*, it. *immortale*]

imortalitáte *s.f. (rar)* nemurire. [cf. fr. *immortalité*]

imortalizá *vb.* I. *tr.* a face ca o persoană, o operă etc. să trăiască veșnic în memoria oamenilor; a face nemuritor, nepieritor. [cf. fr. *immortaliser*]

imortalizáre *s.f.* acțiunea de a imortaliza și rezultatul ei; nemurire. [<*imortaliza*]

imortélă *s.f. (bot.)* plantă erbacee cu frunze puține și cu flori mici, trandafirii; *(pop.)* plevaiță. ○ *~ - galbenă* = plantă erbacee ornamentală cu tulpina dreaptă și cu flori galbene. [<fr. *immortelle*]

impaciént *adj. (rar)* nerăbdător, neliniștit. [pron. *-ci-ent.* / cf. fr. *impatient*, it. *impaziente*, lat. *impatiens*]

impacientá *vb.* I. *refl.* a-și pierde răbdarea, a se neliniști. [pron. *-ci-en-.* / cf. fr. *impatienter*, it. *impazientare*]

impaciénță *s.f. (rar)* nerăbdare, neliniște. [cf. fr. *impatience*, it. *impazienza*, lat. *impatientia*]

impáct *s.n. (fiz.)* fenomenul de intrare în contact a două corpuri dintre care cel puțin unul este în mișcare; ciocnire. ○ *punct de ~* = locul unde un proiectil atinge ținta. [<fr. *impact*, cf. lat. *impactus*]

impalpábil *adj.* care nu poate fi pipăit; *(p. ext.)* mic ca dimensiuni, de neobservat; imperceptibil. [cf. fr. *impalpable*]

impalpabilitáte *s.f. (rar)* calitatea a ceea ce este impalpabil. [<fr. *impalpabilité*]

impár *adj. (despre numere întregi)* fără soț. [<lat. *impar*]

imparábil *adj.* care nu poate fi apărat. [cf. *parabil*]

imparicopitát *adj. (despre animale)* care are un număr impar de degete. // *s.n. pl.* ordin de mamifere prezentînd această caracteristică.

imparidigitát *adj. (rar)* imparicopitat. [pl. *-ați, -ate* /<fr. *imparidigité*]

imparipenát *adj. (despre frunzele compuse)* care are un număr nepereche de foliole. [cf. fr. *imparipenné*]

imparisilábic *adj. (despre substantive și adjective)* care nu păstrează același număr de silabe în tot cursul declinării. [cf. fr. *imparisyllabique*]

imparitáte *s.f.* neegalitate; nepotrivire. [<fr. *imparité*]

impartajábil *adj. (rar)* care nu poate fi împărțit. [<fr. *impartageable*]

impartiál *adj.* nepărtinitor, obiectiv, drept. [pron. *-ți-al.* / <fr. *impartial*, it. *imparziale*]

impartialitáte *s.f.* calitatea de a fi imparțial; nepărtinire, obiectivitate. [pron. *-ți-a-.* / cf. fr. *impartialité*]

impás *s.n.* **1.** situație încurcată, fără o soluționare convenabilă. **2.** *(rar)* fundătură, ulicioară fără ieșire. [<fr. *impasse*]

impasíbil *adj. (liv.)* nepăsător, insensibil. [cf. lat. *impassibilis*, fr. *impassible*]

impasibilitáte *s.f. (liv.)* nepăsare, indiferență. [cf. lat. *impassibilitas*, fr. *impassibilité*]

impecábil *adj. (liv.)* perfect, desăvîrșit, ireproșabil, fără cusur. [<fr. *impeccable*, cf. lat. *in*—fără, *peccare*—a greși],

impecabilitáte *s.f. (liv.)* calitatea, starea a ceea ce este impecabil. [cf. fr. *impeccabilité*]
impedánță *s.f.* rezistență aparentă în cazul curenților alternativi. [<fr. *impédance*, germ. *Impedanz*, cf. lat. *impedire* — a împiedica]
impedimént *s.n. (liv.)* piedică, obstacol. [<lat. *impedimentum*, cf. it. *impedimento*]
impenetrábil *adj.* **1.** prin care nu pătrunde un lichid, lumina etc.; de nestrăbătut. ● *(fig.)* de neînțeles, de nepătruns; ascuns. **2.** *(fig.)* care ocupă un spațiu în așa fel încît exclude din acel loc alt corp. [cf. fr. *impénétrable*, lat. *impenetrabilis*]
impenetrabilitáte *s.f. (liv.)* calitatea sau starea a ceea ce este impenetrabil. [cf. fr. *impénétrabilité*]
impenitént *adj. (rar)* nepocăit; care persistă în greșeală. [<fr. *impénitent*]
impenitínță *s.f. (rar)* caracterul, starea celui impenitent; nepocăință. [<fr. *impénitence*]
imperativ *adj.* care ordonă; poruncitor. ○ *mod* ~ (și *s.n.*) = mod verbal care exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat, o rugăminte etc. // *s.n.* necesitate categorică și care se impune necondiționat; obligație. ○ *(în filozofia lui Kant)* ~ *categoric* = principiu aprioric al „rațiunii practice" care fixa în conștiința umană norme morale universal valabile și veșnice. [pl. *-vi*, *-ve*. / <lat. *imperativus*, cf. fr. *impératif*]
imperátor *s.m.* titlu onorific care se conferea generalilor romani de către soldați sau de către senat, după repurtarea unei victorii asupra dușmanului. [<lat. *imperator*]
imperceptibil *adj.* care nu se poate percepe; *(p. ext.)* abia perceptibil. [cf. fr. *imperceptible*]
imperceptibilitáte *s.f.* însușirea, starea a ceea ce este imperceptibil. [cf. fr. *imperceptibilité*]
imperfect *adj. (adesea adv.)* care nu este perfect; nedesăvîrșit. ○ *timp* ~ *(și s.n.)* = timp verbal care arată o acțiune neterminată, de durată. [<lat. *imperfectus*]
imperfectibil *adj.* care nu este perfectibil. [<fr. *imperfectible*]
imperfectiv *adj. n. (despre aspectul verbelor; și s.n.)* care arată că acțiunea verbului se repetă sau este în curs de desfășurare. [<fr. *imperfectif*]
imperfecțiúne *s.f.* starea a ceea ce este imperfect; defect. [pron. *-ți-u-*. var. *imperfecție* s.f. / cf. fr. *imperfection*]
imperiál *adj.* referitor la împărat, la imperiu; împărătesc. [pron. *-ri-al*. / <lat. *imperialis*, cf. fr. *impérial*]
imperiálă *s.f. (rar)* etaj al unor vehicule folosite pentru transportul în comun al călătorilor. [pron. *-ri-a-*. / <fr. *impériale*]
imperialism *s.n.* stadiul cel mai înalt al capitalismului, care se caracterizează prin domnia monopolurilor și a capitalului financiar, în care exportul de capital a dobîndit o însemnătate primordială, prin formarea de uniuni monopoliste internaționale care își împart între ele lumea, prin terminarea împărțirii teritoriale a lumii între marile puteri capitaliste și lupta continuă pentru reîmpărțirea ei. [cf. fr. *impérialisme*]
imperialist *adj., s.m.* (adept, susținător, partizan) al imperialismului. [cf. fr. *impérialiste*]
imperiós *adj. (adesea adv.)* neapărat trebuincios, absolut necesar. [pron. *-ri-os*. / <lat. *imperiosus*, cf. fr. *impérieux*]
impériu *s.n.* **1.** monarhie condusă de un împărat. **2.** teritoriu care cuprinde un stat dominant și regiunile cotropite de acesta. **3.** *(rar)* conducere, comandă. ○ *sub imperiul...* = sub stăpînirea..., sub dominația... [pron. *-riu*. / <lat. *imperium*]
impermeábil *adj.* care nu permite trecerea unui fluid prin el. // *s.n.* manta, haină de ploaie. [pron. *-me-a-*. / <fr. *imperméable*]
impermeabilitáte *s.f.* însușirea, starea a ceea ce este impermeabil. [cf. fr. *imperméabilité*]
impermeabilizá *vb.* I. *tr.* și *refl. (tehn.)* a face sau a deveni impermeabil. [<fr. *imperméabiliser*]
impersonál *adj.* care nu este personal; *(fig.)* lipsit de personalitate, de originalitate. ● *(despre verbe, construcții* etc.*)* care arată o acțiune neatribuită nici unei persoane. [cf. fr. *impersonnel*, it. *impersonale*]
impersonalitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este impersonal. [cf. fr. *impersonnalité*]
impertinént *adj., s.m.* și *f.* obraznic, necuviincios, insolent. [<fr. *impertinent*, it. *impertinente*, cf. lat. *impertinens*]
impertinínță *s.f.* obrăznicie, necuviință, insolență. [cf. fr. *impertinence*, it. *impertinenza*]
imperturbábil *adj. (liv.)* liniștit, stăpîn pe sine, de netulburat. [<lat. *imperturbabilis*, cf. fr. *imperturbable*]
imperturbabilitáte *s.f.* stare a celui imperturbabil; stăpînire de sine, netulburare. [cf. fr. *imperturbabilité*]
impestá *vb.* I. *tr.* **1.** a molipsi de ciumă sau de o boală contagioasă. **2.** *(fig.)* a corupe. **3.** a răspîndi un miros urît. [<it. *impestare*, cf. fr. *empester*]
impétigo *s.n.* boală de piele care se manifestă prin pete roșii acoperite de băsicuțe. [<fr. *impétigo*]
impetrație *s.f. (liv.)* acțiunea de a obține o favoare, obținerea unui beneficiu. [gen. *-iei*. / <lat. *impetratio*, fr. *impétration*]
impetuós *adj.* năvalnic, tumultuos. [pron. *-tu-os*. / <lat. *impetuosus*, cf. fr. *impétueux*]
impetuozitáte *s.f.* calitatea de a fi impetuos. [pron. *-tu-o-*. / cf. fr. *impétuosité*]
impiegát *s.m.* funcționar feroviar de la serviciul de mișcare a trenurilor dintr-o gară. ● *(ieșit din uz)* slujbaș, mic funcționar. [pron. *-pie-gat*. / <it. *impiegato*]
impietá *vb.* I. *intr. (rar)* a încălca drepturile cuiva, amestecîndu-te în viața, în treburile lui. [pron. *-pi-e-*. / cf. fr. *empiéter*]
impietáte *s.f.* lipsă de pietate față de ceva sfînt; *(p. ext.)* jignire adusă față de

cineva sau de ceva care merită veneraţie; sacrilegiu. [pron. *-pi-e-.* / cf. fr. *impiété,* lat. *impietas*]

implacábil *adj.* de neînduplecat, neîmblînzit; neîndurat. [<lat. *implacabilis,* cf. fr. *implacable*]

implacabilitáte *s.f.* însuşirea de a fi implacabil. [cf. fr. *implacabilité*]

implánt *s.n.* organ implantat. [<fr. *implante*]

implantá *vb.* I. *tr.* a înfige, a împlînta. ● a stabili, a aşeza. [<fr. *implanter*]

implantáre *s.f.* acţiunea de a implanta şi rezultatul ei; fixare, aşezare la loc a unui membru, a unui dinte care a fost deplasat sau scos din locul său. [<*implanta*]

implantáţie *s.f.* implantare [pron. *ţi-e.* gen. *-iei.* / <fr. *implantation*]

implex *adj. (despre opere literare)* în care accidentele sînt numeroase şi complicate. [<fr. *implexe,* cf. lat. *implexus* – complicat]

implicá *vb.* I. *tr.* **1.** a cuprinde în sine, a include; a avea (ceva) drept urmare. **2.** a amesteca pe cineva într-o afacere neplăcută, într-un proces, într-o infracţiune etc. [p.i. *implic.* / <fr. *impliquer,* it. *implicare*]

implicáţie *s.f.* idee, fapt care este o consecinţă imediată a altui fapt sau căruia îi urmează implicit. [gen. *-iei.* var. *implicaţiune* s.f. / cf. fr. *implication,* it. *implicazione*]

implicít *adj. (adesea adv.)* cuprins în ceva (fără a fi exprimat formal), care se înţelege de la sine. [cf. fr. *implicite,* it. *implicito*]

implorá *vb.* I. *tr.* a ruga pe cineva fierbinte, stăruitor (şi cu umilinţă). [p.i. *implór.* / <fr. *implorer,* it., lat. *implorare*]

imploráre *s.f.* acţiunea de a implora şi rezultatul ei; implorare. [<*implora*]

imploráţie *s.f.* implorare. [gen. *-iei.* var. *implorаţiune* s.f. / <fr. *imploration,* lat. *imploratio*]

implúviu *s.n.* spaţiu descoperit în atriumul unei case romane, unde se afla un bazin pentru strîngerea apei de ploaie. [<lat. *impluvium*]

impolitéţe *s.f.* mojicie, necuviinţă. [var. *impolitéţă* s.f. / cf. fr. *impolitesse*]

imponderábil *adj.* care este atît de uşor încît nu poate fi cîntărit. ● *(fig.; adesea s.)* imperceptibil, greu de prins, de sesizat; subtil. [cf. fr. *impondérable*]

imponderabilitáte *s.f.* stare în care corpurile îşi pierd greutatea. [cf. fr. *impondérabilité*]

impopulár *adj. (rar)* care nu este pe placul, pe gustul poporului; nepopular. [cf. fr. *impopulaire*]

impopularitáte *s.f. (rar)* caracterul sau starea a ceea ce este impopular; nepopularitate. [cf. fr. *impopularité*]

impórt *s.n.* aducere de mărfuri străine în ţară, prin cumpărare sau pe cale de schimb. ○ *de* ~ = importat; *(fig.)* care nu are legătură cu realităţile locale. [cf. germ. *Import*]

importá[1] *vb.* I. *tr.* a face import, a aduce în ţară mărfuri prin import. ● *(fig.)* a introduce obiceiuri, mode etc. străine. [p.i. *impórt.* / <fr. *importer,* cf. lat. *importare*]

importá[2] *vb.* I. *tr.* şi *intr.* a prezenta importanţă, interes pentru cineva. [p.i. 3 *-tă.* / <fr. *importer,* it., lat. *importare*]

importábil *adj.* permis, admis la import. [<fr. *importable*]

importánt *adj.* **1.** însemnat. **2.** influent; de vază. ● *(ironic)* plin de aroganţă. [<fr. *important,* it. *importante*]

importánţă *s.f.* ceea ce face ca un lucru să prezinte mare interes, valoare, însemnătate. ○ *a-şi da* ~ = a se îngîmfa. [cf. fr. *importance,* it. *importanza*]

importátor *adj., s.m.* şi *f.* (cel) care face import. [cf. it. *importatore,* fr. *importateur*]

importún *adj., s.m.* şi *f. (rar)* (om) plicticos, supărător. ● nepotrivit. [<fr. *importun*]

importuná *vb.* I. *tr.* a plictisi, a supăra; a stingheri, a incomoda pe cineva. [<fr. *importuner,* it. *importunare*]

importunitáte *s.f.* faptul de a importuna; *(la pl.)* stăruinţe supărătoare. [cf. fr. *importunité*]

imposibil *adj.* care nu se poate face, nu este posibil, nu poate să existe. ● *(fam.)* nesuferit, rău, insuportabil. // *s.n.* lucru cu neputinţă de realizat, irealizabil. ○ *a face* ~ *ul* = a face totul pentru a realiza ceva. [cf. fr. *impossible,* it. *impossibile,* lat. *impossibilis*]

imposibilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este imposibil; lipsă de posibilitate, neputinţă. [cf. fr. *impossibilité,* lat. *impossibilitas*]

impostór *s.m.* şi *f.* cel care caută să înşele, profitînd de necunoştinţa sau de bunacredinţă a oamenilor; şarlatan. ● cel care încearcă să se substituie cuiva (pentru a lucra în numele lui). [<fr. *imposteur,* cf. lat. *impostor*]

impostúră *s.f.* înşelătorie, minciună. ● situaţie în care se află cineva care vrea să înşele buna-credinţă a altora. [<fr. *imposture,* it. *impostura*]

impotént *adj., s.m.* (om) lipsit de vigoare; neputincios. ● inapt pentru actul sexual. [pl. *-nţi.* / cf. fr. *impotent,* lat. *impotens*]

impoténţă *s.f. (rar)* lipsă de vigoare; neputinţă, moleşeală. ● imposibilitatea săvîrşirii actului sexual de către bărbat. [<fr. *impotence,* lat. *impotentia*]

impozábil *adj.* care poate fi supus la impozite. [cf. fr. *imposable*]

impozánt *adj.* care impune respect sau admiraţie; impunător. ● mîndru. [cf. fr. *imposant*]

impózit *s.n.* plată obligatorie către stat pe care trebuie să o efectueze cetăţenii, organizaţiile economice etc. potrivit anumitor norme de impunere, aceste norme, ca şi natura şi destinaţia impozitelor, depinzînd de orînduirea socială. [pl. *-te, -turi* / <lat. *impositus,* cf. it. *imposta,* fr. *impôt*]

impracticábil *adj.* **1.** *(despre drumuri, terenuri)* care nu se poate folosi; desfundat, stricat. **2.** care nu poate fi pus în practică, nu se poate aplica. [cf. fr. *impraticable*]

imprecáție *s.f.* blestem; injurie, ocară. ● figură de stil care conține un blestem. [gen. *-iei*. / cf. fr. *imprécation*, lat. *imprecatio*]
imprecis *adj. (rar)* care nu este precis; nesigur, neprecis, vag. [cf. fr. *imprécis*]
imprecizie *s.f. (rar)* lipsă de precizie. [pron. *-zi-e*. gen. *-iei*. / cf. fr. *imprécision*]
impregná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) îmbiba cu o substanță (lichidă). [pron. *-preg-na*. / <fr. *imprégner*, cf. it. *impregnare*]
impregnáre *s.f.* acțiunea de a (se) impregna și rezultatul ei; îmbibare. [<*impregna*]
impregnól *s.n.* produs lichid folosit la impregnarea textilelor, pentru a le face impermeabile. [nume comercial]
impresár *s.m.* organizator de turnee, de reprezentații teatrale, concerte etc. [< it. *impresario*, fr. *imprésario* <it. *impresa* — întreprindere]
imprescriptibil *adj.* care nu poate fi prescris; valabil totdeauna. [cf. fr. *imprescriptible*]
imprescriptibilitáte *s.f.* starea și însușirea de a fi imprescriptibil. [<fr. *imprescriptibilité*]
impresie *s.f.* efect lăsat în conștiință de o cauză dinafară; gânduri, imagini etc. întipărite în amintire. ○ *a face* (sau *a produce*) ~ = a impresiona. ● senzație; pă ere. ● *(la pl.)* păreri personale, punct de vedere personale (asupra unei chestiuni, a unui fapt etc.). [pron. *-si-e*. gen. *-iei*. var. *impresiune* s.f. / cf. fr. *impression*, it. *impressione*, lat. *impressio*]
impresioná *vb.* I. *tr.* **1.** a produce o vie impresie; a emoționa. **2.** *(despre lumină)* a acționa asupra stratului sensibil al unei plăci sau al unui film fotografic. [pron. *-si-o-*. / <fr. *impressionner*]
impresionábil *adj.* care se impresionează repede, ușor de impresionat; emotiv, sensibil. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *impressionnable*]
impresionabilitáte *s.f.* însușirea de a fi impresionabil; sensibilitate, emotivitate. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *impressionnabilité*]
impresionánt *adj. (adesea adv.)* care lasă o puternică impresie; emoționant. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *impressionnant*]
impresionísm *s.n.* curent idealist și formalist apărut în arta și literatura burgheză la sfîrșitul secolului al XIX-lea, caracterizat prin indiferența față de problemele esențiale ale realității sociale și prin tendința de a reda nemijlocit impresiile personale și de moment ale artistului. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *impressionnisme*]
impresionist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al impresionismului. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *impressionniste*]
imprevizibil *adj. (liv.)* care nu se poate prevedea. [pl. *-li*, *-le*. / cf. it. *imprevisibile*, fr. *imprévisible*]
imprimá *vb.* I. *tr.* **1.** a lăsa urme prin apăsare; a întipări. **2.** a tipări. ● a întipări desene pe o pînză. **3.** *(fig.)* a da, a transmite, a comunica. [p.i. *imprim*. / <fr. *imprimer*, it. *imprimere*]
imprimát *s.n.* **1.** hîrtie pe care s-a imprimat ceva; formular folosit pentru scrierea actelor oficiale. **2.** *(la pl.)* tipărituri. [<*imprima*]
imprimerie *s.f.* **1.** tipografie. **2.** atelier de imprimat țesături. [gen. *-iei*. / cf. fr. *imprimerie*]
impriméu *s.n.* țesătură de mătase pe care s-au imprimat desene colorate. [<fr. *imprimé*]
improbábil *adj. (rar)* care nu se poate proba; nesigur, puțin probabil. [cf. fr. *improbable*]
improbánt *adj.* care nu probează ceva, care nu are valoare de probă. [<fr. *improbant*]
impromptú *s.n.* piesă instrumentală, de proporții reduse, cu caracter de improvizație, scrisă de obicei pentru pian sau un alt instrument cu acompaniament de pian. ● *(rar)* improvizație poetică. [pron. *impromptü*. / <fr. *impromptu*, cf. lat. *in promptu* — la repezeală, pe negîndite]
improprietáte *s.f.* lipsă de proprietate a unui termen. [pron. *-pri-e-*. / cf. fr. *impropriété*]
impróprіu *adj. (despre cuvinte, sensuri etc.)* care nu este propriu; nepotrivit; nerecomandabil. [pron. *-priu*. / <lat. *improprius*, cf. fr. *impropre*]
improvizá *vb.* I. *tr.* a face ceva pe nepregătite, la moment; *(spec.)* a întocmi, a compune pe nepregătite (un discurs, versuri etc.). [<fr. *improviser*, it. *improvisare*]
improvizatór *s.m.* și *f.* cel care improvizează (ceva). [cf. fr. *improvisateur*]
improvizáție *s.f.* faptul de a improviza; piesă muzicală improvizată. ● discurs, versuri etc. improvizate. ● lucru făcut la repezeală, la moment. [gen. *-iei*. var. *improvizațiune* s.f. / cf. fr. *improvisation*, it. *improvvisazione*, rus. *improvizațiia*]
imprudént *adj. (adesea adv. și s.)* lipsit de prudență; nesocotit, neprevăzător, nechibzuit. [<fr. *imprudent*, it. *imprudente*, lat. *imprudens*]
imprudénță *s.f.* lipsă de prudență; neprevedere, nesocotință. [cf. it. *imprudenza*, lat. *imprudentia*]
impúber *adj. (liv.)* care n-a ajuns la pubertate. [<fr. *impubère*, cf. lat. *impubes*]
impúdic *adj.* nerușinat, necuviincios. [cf. fr. *impudique*, lat. *impudicus*]
impudoáre *s.f.* nerușinare. [cf. fr. *impudeur*]
impúls *s.n.* **1.** îndemn, imbold, avînt (la o acțiune etc.). **2.** mișcare bruscă și momentană, determinată de acțiunea stimulenților nervoși și orientată spre executarea unui act determinat. **3.** mărime egală cu produsul dintre valoarea unei forțe și timpul în care ea acționează. [<lat. *impulsus*, cf. it. *impulso*, fr. *impulsion*]
impúlsie *s.f.* **1.** tendință cauzată de un factor psihologic, emoțional; excitație. **2.** mișcare pe care o imprimă unui corp o forță dinafară. [pron. *-si-e*. gen. *-iei*. var. *impulsiune* s.f. / cf. fr. *impulsion*]
impulsioná *vb.* I. *tr.* a îndemna, a îmboldi. ● a imprima o mișcare. [<cf. fr. *impulser*, lat. *impulsare*]

impulsív *adj. (despre oameni)* care se enervează ușor; violent, arțăgos, nestăpînit. [cf. fr. *impulsif*, it. *impulsivo*]
impulsivitáte *s.f.* însușirea de a fi impulsiv; nestăpînire, violență. [cf. fr. *impulsivité*]
impulsór *s.n. (tehn.)* rotorul unei pompe centrifuge. [<fr. *impulseur*]
impunătór *adj.* măreț, falnic, impozant. [<*impune*]
impúne *vb.* III. **1.** *tr.* a face pe cineva să accepte ceva (o sarcină, o obligație etc.). ● a sili pe cineva la ceva. **2.** *intr.* a inspira respect, teamă. ● *refl.* a se afirma. **3.** *tr.* a constrînge (pe cineva) să accepte ceva. **4.** *tr.* a supune unui impozit. [p.i. *impún*, perf.s. *-pusei*, part. *-pus*, conj. *-pună*. / cf. fr. *imposer*, lat. *imponere*, după *pune*]
impúnere *s.f.* acțiunea de a (se) impune; constrîngere. ● *(concr.)* impozit. [<*impune*]
impunitáte *s.f.* nepedepsire a unui infractor, datorită unor împrejurări personale, consemnate de lege. [cf. fr. *impunité*]
impúr *adj.* care nu este pur; compus din substanțe diferite, amestecat. ● *(fig.)* murdar, corupt. [cf. fr. *impur*, lat. *impurus*]
impuritáte *s.f.* **1.** starea a ceea ce este impur; necurățenie. **2.** ceea ce face un corp impur; corp străin existent într-o substanță. [cf. lat. *impuritas*, fr. *impureté*]
imputá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) atribui cuiva purtări, fapte urîte, nepotrivite. **2.** *tr.* a obliga pe cineva să plătească o sumă de bani ca despăgubire pentru o pagubă adusă unei instituții în cadrul unei funcții deținute de acea persoană. [p.i. *impút*, 3,6 *-tă*. var. *împuta* vb. I. / <fr. *imputer*, cf. lat. *imputare*]
imputábil *adj.* care poate fi imputat. [cf. fr. *imputable*]
imputabilitáte *s.f.* responsabilitate rezultată din intenția săvîrșirii unui act oprit de legea morală sau juridică. [cf. fr. *imputabilité*]
imputáre *s.f.* acțiunea de a (se) imputa și rezultatul ei; imputație. [<*imputa*]
imputáție *s.f.* **1.** învinovățire; reproș. **2.** obligație de a plăti o sumă ca despăgubire pentru o pagubă cauzată unei instituții unde activează cineva; *(concr.)* sumă de bani plătită în acest scop. [gen. *-iei*. var. *imputațiune* s.f. / cf. fr. *imputation*, lat. *imputatio*]
imputrescíbil *adj. (rar)* care nu putrezește. [pron. *-sci-*. / cf. fr. *imputrescible*]
imuábil *adj.* neschimbător, permanent același. [pron. *-mu-a-*. / <fr. *immuable*]
imuabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este imuabil; permanență, fixitate. [cf. fr. *immuabilité*]
imún *adj.* care prezintă imunitate (1). [<lat. *immunis*]
imúnd *adj. (rar)* murdar; oribil, dezgustător la înfățișare. [<lat. *immundus*, cf. fr. *immonde*]
imunitáte *s.f.* **1.** stare a unui organism care a devenit rezistent față de anumite boli sau otrăvuri. **2.** situația unei persoane care beneficiază de anumite prerogative sau scutiri legale speciale în cadrul sarcinilor sau drepturilor pe care le are. ○ ~ *parlamentară* = situație de care se bucură membrii unei adunări legiuitoare de a nu putea fi urmăriți sau arestați fără aprobarea organului din care fac parte; ~ *diplomatică* = inviolabilitate juridică de care se bucură reprezentanții diplomatici, familiile lor etc. [cf. fr. *immunité*, lat. *immunitas*]
imunizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face sau a deveni imun cu ajutorul unui tratament special sau în urma unei boli. [<fr. *immuniser*]
imunizáre *s.f.* acțiunea de a (se) imuniza și rezultatul ei. [<*imuniza*]
imutábil *adj.* imuabil. [<lat. *immutabilis*]
imutabilitáte *s.f.* imuabilitate. [<lat. *immutabilitas*]
in- element de compunere cu sens privativ, care, prin asimilație, înaintea unor consoane sonore, se schimbă uneori în *im-*, *il-* sau *ir-*. [cf. fr., lat. *in-*]
inabil *adj. (rar)* neîndemînatic. [cf. fr. *inhabile*, lat. *inhabilis*]
inabordábil *adj.* inaccesibil; la care nu se poate ajunge. [cf. fr. *inabordable*]
inacceptábil *adj.* care nu se poate accepta, admite. [pron. *-ac-cep-*. / cf. fr. *inacceptable*]
inaccesíbil *adj.* care nu este accesibil; de neajuns. [pron. *-ac-ce-*. / cf. fr. *inaccessible*]
inacomodábil *adj.* care nu se poate acomoda (cu o situație, cu cineva). [cf. fr. *inaccommodable*]
inacostábil *adj.* care nu poate fi acostat, de care nu se poate apropia. [cf. fr. *inaccostable*]
inactív *adj.* **1.** care nu lucrează, nu face nimic; leneș, trîndav. **2.** *(despre substanțe)* care nu reacționează. [cf. fr. *inactif*]
inactivitáte *s.f.* lipsă de activitate; pasivitate; trîndăvie, lenevie. [cf. fr. *inactivité*]
inactuál *adj.* care nu este actual. [pron. *-tu-al*. / cf. fr. *inactuel*]
inacțiúne *s.f. (rar)* lipsa oricărei acțiuni. [cf. fr. *inaction*, it. *inazione*]
inadaptábil *adj.* care nu se poate împăca cu o situație nouă; de nedeprins, neadaptabil. [cf. fr. *inadaptable*]
inadaptabilitáte *s.f.* faptul de a fi inadaptabil; neadaptabilitate. [cf. fr. *inadaptabilité*]
inadecvát *adj.* nepotrivit, necorespunzător; neadecvat. [var. *inadecuat* adj. / cf. fr. *inadéquat*]
inaderént *adj. (rar)* care nu aderă, care nu se poate lipi de ceva. [cf. fr. *inadhérent*]
inaderénță *s.f. (rar)* imposibilitate de a adera, de a se lipi de ceva. [<*inaderent*]
inadmisíbil *adj.* care nu se poate admite; neadmisibil. [cf. fr. *inadmissible*]
inadmisibilitáte *s.f.* caracterul a tot ceea ce este inadmisibil. [cf. fr. *inadmissibilité*]
inadvertență *s.f.* greșeală din neatenție; nepotrivire; neatenție. [cf. fr. *inadvertance* <lat. *in-* fără, *advertere* — a fi atent]
inalienábil *adj.* care nu se poate înstrăina. [pron. *-li-e-*. / cf. fr. *inaliénable*, it. *inalienabile*]

inalienabilitáte *s.f.* calitatea unui lucru care nu poate fi înstrăinat, vîndut. [pron. *-li-e-.* / cf. fr. *inaliénabilité*]
inalterábil *adj.* care nu se strică, nu se alterează, nu se denaturează. ● *(fig.)* de neclintit, tare. [cf. fr. *inaltérable*]
inamic *adj., s.m.* și *f.* dușman, potrivnic, vrăjmaș. ● (cel) care este dușmănos, ostil. [var. *inimic, -ă* adj. / <lat. *inimicus*]
inamiciție *s.f. (rar)* ură, dușmănie, inimiciție. [gen. *-iei.* / cf. it. *inimicizia*, după *amic*]
inamisibil *adj. (liv.)* care nu poate fi pierdut. [<lat. *inamissibilis*, cf. fr. *inamissible*]
inamovibil *adj.* care nu poate fi destituit, înlocuit sau transferat din funcția pe care o deține. ● *(despre o funcție)* din care nu poate fi destituit cineva. [cf. fr. *inamovible*, it. *inamovibile*]
inamovibilitáte *s.f.* faptul, dreptul de a fi inamovibil. [cf. fr. *inamovibilité*]
inanimát *adj., s.m.* și *f.* neînsuflețit. [cf. fr. *inanimé*, lat. *inanimatus*]
inanitáte *s.f. (rar)* deșertăciune, vanitate, zădărnicie. [<fr. *inanité*, cf. lat. *inanis* — gol]
inaniție *s.f.* slăbiciune fizică extraordinară, provocată de o alimentație insuficientă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *inanition*, lat. *inanitio*]
inapetență *s.f.* lipsă de poftă de mîncare. [cf. fr. *inappétence*, it. *inappetenza*]
inaplicábil *adj.* care nu se poate aplica în practică. [cf. fr. *inapplicable*]
inapreciábil *adj.* care nu se poate măsura (datorită micimii). ● de neprețuit, foarte valoros. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *inappréciable*]
inápt *adj.* neapt, nepotrivit să facă ceva, să îndeplinească un serviciu, o sarcină etc. [<fr. *inapte*]
inaptitúdine *s.f.* lipsă de aptitudine, nepricepere. [pl. *-ni.* / cf. fr. *inaptitude*]
inatacábil *adj.* care nu poate fi atacat; *(spec.; jur.)* care nu se poate ataca pe o cale de atac obișnuită. [cf. fr. *inattaquable*]
inaugurá *vb.* I. *tr.* a începe, a deschide solemn activitatea unei instituții (o expoziție, un local etc.); a dezveli un monument. ● *(fig.)* a începe, a deschide drum. [pron. *i-nau-.* var. *înaugura* vb. I. / <fr. *inaugurer*, it., lat. *inaugurare*]
inaugurál *adj.* de inaugurare. [pron. *-nau-.* / cf. fr. *inaugural*]
inauguráre *s.f.* acțiunea de a inaugura și rezultatul ei; deschidere; începere. [pron. *-au-.* / <*inaugura*]
inavuábil *adj.* de nemărturisit. ● rușinos, nedemn. [pron. *-vu-a-.* / <fr. *inavouable*]
incalculábil *adj.* care nu se poate calcula. ● foarte mare, important, imens. [cf. fr. *incalculable*]
incalificábil *adj.* rău, de necalificat; nemaiauzit. [cf. fr. *inqualifiable*]
incandescént *adj. (fiz.)* în stare de incandescență. [cf. fr. *incandescent*, it. *incandescente*]
incandescéntă *s.f.* starea unui corp care răspîndește lumină din cauza temperaturii înalte la care se află. ○ *lampă cu* ~ = lampă în care lumina este produsă de un filament adus la incandescență cu ajutorul unui curent electric. [cf. fr. *incandescence*, it. *incandescenza*]
incantát *adj. (liv.)* vrăjit, magic. [cf. lat. *incantatus*]
incantáție *s.f.* cuvînt magic; ceremonie prin care vracii pretind că fac farmece și vrăji. [gen. *-iei.* var. *incantațiune* s.f. / cf. fr. *incantation*, lat. *incantatio*]
incapábil *adj. (adesea subst.)* care nu este în stare de a face ceva; *(p. ext.)* nepregătit, nepriceput. ● *(jur.)* care nu are capacitatea legală de a-și exercita anumite drepturi. [cf. fr. *incapable*]
incapacitáte *s.f.* lipsă de capacitate, neputință de a face ceva; *(p. ext.)* nepregătire, nepricepere. ● situația celui incapabil. [cf. fr. *incapacité*]
incarbonizáre *s.f.* transformare biochimică lentă, în afara contactului cu aerul, a substanțelor organice din plante în cărbuni de pămînt.
incarná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) întrupa. ● *(fig.)* a (se) prezenta, a da sau a lua o formă precisă, materială. [var. *încarna* vb. I. / <fr. *incarner*, it. *incarnare*, cf. lat. *in* — în, *caro* — carne]
incarnáre *s.f.* acțiunea de a (se) incarna și rezultatul ei; încarnație. [<*incarna*]
incarnáție *s.f.* încarnare. [gen. *-iei.* var. *incarnațiune* s.f. / <fr. *incarnation*, lat. *incarnatio*]
incasábil *adj.* care nu se sparge (ușor). [cf. fr. *incassable*]
incáso *s.n. sg.* sistem de decontare prin care banca încasează în contul unui creditor o sumă de bani de la debitori. [<it. *incasso*]
incavăție *s.f.* adîncitură executată la suprafața unei piese prin deformare plastică. [gen. *-iei.* / cf. it. *incavatura*]
incendiá *vb.* I. *tr.* 1. a da foc, a provoca un incendiu. ● *(fig.)* a începe un război. ● a aținta, a îndemna la violențe. 2. *(fig.)* a împurpura. [pron. *-di-a.* p. i. 3,6 *-iază.* ger. *-iind.* / cf. fr. *incendier*, it. *incendiare*, lat. *incendere*]
incendiár *adj.* 1. care provoacă (sau poate provoca) incendii; care se poate aprinde. ● *(fig.)* aținător, care agită spiritele. 2. *(fig.)* roșu; împurpurat. [pron. *-di-ar.* / cf. fr. *incendiaire*]
incendiatór *s.m.* și *f.* provocator al unui incendiu. ● *(fig.)* aținător, provocator. [pron. *-di-a-.* / <*incendia*]
incéndiu *s.n.* foc mare; pîrjol. [pron. *-diu.* / <lat. *incendium*, cf. it. *incendio*, fr. *incendie*]
incért *adj.* nesigur, îndoielnic. [cf. lat. *incertus*]
incertitúdine *s.f.* nesiguranță, îndoială. [cf. fr. *incertitude*]
incést *s.n.* legătură sexuală, oprită de lege, între părinți și copii sau între frați. [pl. *-turi, -te.* / cf. fr. *inceste*, lat. *incestus*]
incestuós *adj., s.m.* și *f.* (vinovat) de incest; cu caracter de incest. [pron. *-tu-os.* / cf. fr. *incestueux*]
inchietúdine *s.f. (franțuzism)* neliniște, îngrijorare. [pron. *-chi-e-.* / cf. fr. *inquiétude*, lat. *inquietudo*]
inchizitór *s.m.* judecător al inchiziției. ● *(fig.)* anchetator necruțător, aspru. [cf. it. *inquisitore*, fr. *inquisiteur*, lat. *inquisitor*]

inchizitoriál *adj.* de inchiziție, al inchiziției, privitor la inchiziție. ● *(fig.)* foarte aspru, necruțător. [pron. *-ri-al.* / cf. it. *inquisitoriale*, fr. *inquisitorial*]
inchizíție *s.f.* instituție ecleziastică, polițisto-judiciară, vestită prin sentințele sale de o mare cruzime și instituită de biserica romano-catolică (în secolele al XIII-lea — al XIX-lea) pentru a stîrpi pe așa-numiții eretici și mai ales pentru a oprima pe cei care se opuneau exploatării feudale și asupririi bisericii. [gen. *-iei.* var. *inchizițiune* s.f. / cf. it. *inquisizione*, fr. *inquisition*, lat. *inquisitia*]
incidént[1] *s.n.* **1.** întîmplare neplăcută care survine într-o situație, în timpul unei activități. ○ *~ de frontieră* = ciocnire armată între formații grănicerești care aparțin la două state limitrofe. ● greutate, dificultate. **2.** obiecție, contestație accesorie la cauza principală a unui proces. [<fr. *incident*]
incidént[2] *adj.* **1.** *(despre cuvinte, propoziții)* intercalat între părțile unei propoziții sau ale unei fraze. **2.** *rază incidentă* = rază care atinge o suprafață într-un anumit punct. [cf. fr. *incident*, it. *incidente*]
incidentál *(adesea adv.)* întîmplător, accidental. [cf. fr. *incidentel*, it. *incidentale*]
incidénță *s.f.* întretăiere, întîlnire a unei raze de lumină cu o suprafață. ○ *punct de ~* = punct în care o rază de lumină întîlnește o suprafață; *unghi de ~* = unghi pe care îl face raza de lumină care cade pe o suprafață cu perpendiculara, în punctul de incidență. ● situația unei propoziții incidente. [cf. fr. *incidence*, it. *incidenza*]
incinerá *vb.* I. *tr.* a arde un cadavru; a preface în cenușă. [<fr. *incinérer*]
incineráre *s.f.* acțiunea de a incinera și rezultatul ei; ardere, cremațiune. [<*incinera*]
incinerație *s.f.* incinerare. [gen. *-iei.* var. *incinerațiune* s.f. / cf. fr. *incinération*]
incintă *s.f.* **1.** spațiu închis; sală mare de ședințe. ● limitele unui spațiu determinat. **2.** linie de apărare care înconjură un obiectiv militar. [cf. fr. *enceinte*]
incipiént *adj.* aflat la început, în prima fază; de început, începător. [pron. *-pi-ent.* / <lat. *incipiens*]
incipít *s.n.* notă la începutul manuscriselor antice și medievale, al incunabulelor și al unor cărți din secolul al XVI-lea, cuprinzînd titlul scrierii și numele autorului. [<lat. *incipit*]
incisív *adj. dinți incisivi* (și *s.m.*) = cei patru dinți din față, care taie alimentele. ● *(fig.)* tăios, mușcător. [var. *inciziv* adj. / <fr. *incisif*]
incitá *vb.* I. *tr. (rar)* a atița, a întărîta; a instiga la... [p. i. *incit*, 3,6 *-tă.* / <fr. *inciter*, cf. it., lat. *incitare*]
incitáre *s.f.* acțiunea de a incita și rezultatul ei; atițare, întărîtare. [<*incita*]
incitatór *s.m.* și *f.* cel care incită; instigator. [cf. fr. *incitateur*]
incitáție *s.f.* incitare; instigare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *incitation*, lat. *incitatio*]
incizá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a face o incizie, a tăia. [<fr. *inciser*]
incizá *s.f.* mică propoziție cu sens complet, intercalată într-o altă propoziție sau într-o frază. [<fr. *incise*, cf. lat. *incisus* — tăiat]
incizie *s.f.* tăietură făcută cu bisturiul în corpul unui om sau al unui animal. ● tăietură făcută în coaja unui arbore. [pron. *-zi-e.* gen. *-iei.* var. *inciziune* s.f. / cf. fr. *incision*, it. *incisione*, lat. *incisio*]
inclúde *vb.* III. *tr.* a cuprinde, a îngloba. [p. i. *includ.* / <lat. *includere*, cf. fr. *inclure*]
inclusív, *adv.* împreună cu, și cu. [<fr. *inclusif*]
incluziúne *s.f.* **1.** particulă de material străin conținută în masa unui corp solid. **2.** *(log.)* cuprinderea noțiunilor cu sferă mică, dar cu conținut bogat, în noțiuni cu sferă mare și conținut sărac. [cf. fr. *inclusion*]
incoatív *adj. (despre verbe)* care arată începutul unei acțiuni. [pron. *-co-a-.* / <lat. *(verbum) inchoativum* <*inchoare* — a începe, cf. fr. *inchoatif*]
incoercibil *adj.* care nu poate fi închis, comprimat, constrîns. ● care nu poate fi reținut într-un recipient. [pron. *-co-er-.* / cf. fr. *incoercible*]
incoerént *adj.* lipsit de legătură logică (în gîndire, în acțiune); fără șir. [pron. *-co-e-.* var. *incoherent* adj. / cf. fr. *incohérent*]
incoerénță *s.f.* lipsă de coerență, de legătură logică (în gîndire, în acțiune). [pron. *-co-e-.* var. *incoherență* s.f. / cf. fr. *incohérence*]
incógnito *adj. invar., adv. (rar; de obicei despre personalități importante aflate în cursul unei călătorii)* fără a se arăta cine este; cu nume fals. [pron. *-cog-ni-.* / <it., fr. *incognito*]
incognoscibil *adj. (fil.)* care nu poate fi cunoscut de rațiunea omenească (deși se presupune că există); de necunoscut. [cf. fr. *incognoscible* <lat. *in* — ne, *cognoscere* — a cunoaște]
incolór *adj.* lipsit de culoare. ● *(fig.)* fără personalitate, searbăd, șters. [cf. fr. *incolore*, lat. *incolor*]
incombustibil *adj.* care nu poate arde. [cf. fr. *incombustible*]
incombustibilitáte *s.f.* însușire a unui corp de a fi incombustibil. [cf. fr. *incombustibilité*]
incomensurábil *adj.* **1.** *(fig.)* care nu se poate măsura; nemăsurat, foarte mare. **2.** *(despre două mărimi)* care nu au o unitate de măsură comună, cuprinsă de un număr întreg de ori în fiecare dintre ele. [cf. fr. *incommensurable*]
incomestibil *adj.* care nu e bun de mîncat; otrăvitor. [<fr. *incomestible*]
incomód *adj.* **1.** care nu este comod, care nu oferă nici o comoditate. **2.** *(despre oameni)* supărător, stingheritor. [<fr. *incommode*]
incomodá *vb.* I. *tr.* a produce cuiva o supărare; a deranja, a stingheri. [<fr. *incommoder*, cf. it. *incomodare*]
incomodánt *adj. (rar)* supărător, jenant. [<fr. *incommodant*]
incomoditáte *s.f.* lipsă de comoditate. ● neplăcere, jenă. [cf. fr. *incommodité*]
incomparábil *adj. (adesea adv.)* neasemănat, extraordinar, fără pereche. [cf. fr. *incomparable*]

incompatibil *adj.* care nu se potrivește, nu se împacă cu altceva; care nu poate fi, nu se poate exercita simultan cu altceva. [cf. fr. *incompatible*]
incompatibilitáte *s.f.* faptul de a fi incompatibil; nepotrivire. ● interdicție legală ca cineva să poată ocupa simultan două funcții, două atribuții care prin caracterul lor sînt contradictorii. [cf. fr. *incompatibilité*]
incompetént *adj.* care nu este competent. ● lipsit de puterea legală de a judeca sau de a cerceta ceva. [cf. fr. *incompétent*, it. *incompetente*]
incompetență *s.f.* lipsă de competență. ● lipsa puterii legale de a îndeplini o anumită atribuție. [cf. fr. *incompétence*, it. *incompetenza*]
incomplét *adj.* care nu este complet; necomplet. [cf. fr. *incomplet*, it. *incompleto*]
incomprehensíbil *adj. (rar)* care nu se poate înțelege; de neînțeles. [cf. fr. *incompréhensible*]
incomprehensibilitáte *s.f.* lipsă de înțelegere. [cf. fr. *incompréhensibilité*]
incompresíbil *adj. (fiz.)* care nu se poate comprima; necompresibil. [cf. fr. *incompressible*]
incomutábil *adj. (mat.)* care nu poate fi comutat. [cf. fr. *incommutable*]
inconciliábil *adj. (despre idei etc.)* care nu poate fi conciliat; de neîmpăcat. [pron. *-li-a-.* / cf. fr. *inconciliable*]
incongelábil *adj.* care nu poate fi congelat, care nu îngheață. [cf. fr. *incongelable*]
incongruént *adj. (rar)* nepotrivit, neconcordant. [pron. *-gru-ent.* / <lat. *incongruens*]
incongruénță *s.f. (rar)* nepotrivire, neconcordanță, dezacord. [pron. *-gru-en-.* / <lat. *incongruentia*, cf. fr. *incongruité*]
inconsecvént *adj.* care nu este consecvent; schimbător. [<lat. *inconsequens*, cf. fr. *inconséquent*]
inconsecvénță *s.f.* lipsă de consecvență în idei, în acțiuni. [<lat. *inconsequentia*, cf. fr. *inconséquence*]
inconsistént *adj.* lipsit de consistență, de soliditate; slab, moale. [cf. fr. *inconsistant*]
inconsisténță *s.f.* lipsă de consistență, de soliditate. [cf. fr. *inconsistance*]
inconsolábil *adj.* de nemîngîiat. [cf. fr. *inconsolable*]
inconstánt *adj.* care nu este constant; nestatornic. [<fr. *inconstant*, lat. *inconstans*]
inconstánță *s.f.* lipsă de constanță; nestatornicie. [cf. fr. *inconstance*, lat. *inconstantia*]
inconștiént *adj. (adesea s.)* **1.** care nu este conștient, care și-a pierdut cunoștința. **2.** lipsit de conștiință; care nu are o atitudine conștientă în fața realității. ● *(despre acțiuni)* făcut fără participarea conștientă a voinței; involuntar. [pron. *-și-ent.* / cf. fr. *inconscient*]
inconștiénță *s.f.* **1.** pierdere a cunoștinței. **2.** lipsa unei atitudini conștiente față de realitatea înconjurătoare. [pron. *-și-en-.* / cf. fr. *inconscience*]
incontestábil *adj.* care nu se poate contesta; de netăgăduit; sigur. [cf. fr. *incontestable*]
incontinént *adj., s.m.* și *f.* nereținut, lipsit de moderație. ● violent, desfrînat. ● suferind de incontinență. [<fr. *incontinent*, cf. lat. *incontinens*]
incontinénță *s.f.* neputință de a reține urina; *(p. ext.)* neputință de înfrînare a unei dorințe. [cf. fr. *incontinence*, lat. *incontinentia*]
inconvenábil *adj. (adesea adv.)* care nu este convenabil. [cf. fr. *inconvenable*]
inconvenién *s.n.* neajuns, dezavantaj; piedică, dificultate. [pron. *-ni-ent.* / <fr. *inconvénient*, it. *inconveniente*]
inconvertíbil *adj. (despre monede)* care nu este convertibil. [cf. fr. *inconvertible*]
incoréct *adj.* greșit, inexact. ● necinstit, neonest. [cf. fr. *incorrect*]
incorectitúdine *s.f.* lipsă de corectitudine; necinste, șarlatanie, înșelătorie.
incorigíbil *adj.* care nu se (mai) poate îndrepta, corija. [cf. gr. *incorrigible*]
incorigibilitáte *s.f. (rar)* neputința de a se corija, de a se îndrepta. [cf. fr. *incorrigibilité*]
incorporál *adj.* lipsit de corp. ● care nu are existență materială. [<fr. *incorporel*]
incoruptíbil *adj.* care nu poate fi corupt; integru, cinstit. [cf. fr. *incorruptible*]
incoruptibilitáte *s.f.* integritate, cinste exemplară. [cf. fr. *incorruptibilité*]
incredíbil *adj.* de necrezut; ciudat. [cf. it. *incredibile*, lat. *incredibilis*]
incredibilitáte *s.f. (rar)* însușirea de a fi incredibil. [cf. it. *incredibilità*]
incredúl *adj. (rar)* care nu crede ușor ceva; greu de convins. [cf. fr. *incrédule*, lat. *incredulus*]
incredulitáte *s.f. (rar)* firea, starea omului care nu crede cu ușurință; lipsă de încredere; neîncredere. [cf. fr. *incrédulité*]
increméntu *s.n. (rar)* creștere, adaos, spor. [pl. *-turi*, *-te.* / <lat. *incrementum*]
incrimináre *vb.* I. *tr.* a imputa cuiva acte criminale, a învinui pe cineva. [p. i. *-nez* și *incrimin.* / <fr. *incriminer*, it. *incriminare*]
incriminábil *adj.* care poate fi incriminat, acuzat. [cf. fr. *incriminable*]
incriminăre *s.f.* acțiunea de a incrimina și (mai ales) rezultatul ei; învinuire, acuzație. [<*incrimina*]
incriminăție *s.f.* incriminare. [gen. *-iei.* var. *incriminațiune* s.f. / cf. fr. *incrimination*, lat. bis. *incriminatio*]
incrustá *vb.* I. **1.** *tr.* a aplica, înfigînd pe suprafața unui obiect incrustații ornamentale pentru a-l împodobi. ● *(fig.)* a întipări. **2.** *refl. (despre substanțe)* a se lipi puternic de suprafața, de pereții unei conducte, ai unui recipient etc. [var. *încrusta* vb. I. / <fr. *incruster*, cf. lat. *incrustare*]
incrustáție *s.f.* **1.** ornament care este înfipt pe suprafața unui obiect. **2.** strat depus, în anumite condiții, pe suprafața unor corpuri. [gen. *-iei.* var. *încrustație* s.f. / cf. fr. *incrustation*, lat. *incrustatio*]
incúb *s.m.* demon despre care se presupunea că chinuiește oamenii (mai ales femeile) în somn. [<fr. *incube*, cf. lat. *incubus*]
incubatór *s.n.* cutie, cameră specială în care se face clocirea artificială sau unde se poate asigura dezvoltarea, în condiții

optime, a copiilor născuți prematur. [<fr. *incubateur*]

incubáție *s.f.* **1.** timp care se scurge de la pătrunderea microbilor sau a virusului în organism și pînă la apariția primelor simptome ale unei boli. **2.** timpul scurs de la fecundare și pînă la dezvoltarea embrionului și transformarea lui în pui. [gen. *-iei*. var. *incubațiune* s.f./<fr. *incubation*, cf. lat. *incubatio*]

inculcá *vb.* I. *tr. (liv.)* a întipări în mintea cuiva, prin repetiție, o idee, o normă de purtare etc. [p. i. *inculc*. / <fr. *inculquer*, lat. *inculcare*]

inculcáre *s.f. (liv.)* acțiunea de a inculca și rezultatul ei; întipărire. [<*inculca*]

inculpá *vb.* I. *tr.* a învinui, a acuza. [p.i. *incúlp*. / <fr. *inculper*]

inculpát *s.m.* și *f.* cel care este acuzat de o infracțiune, de o crimă etc.; acuzat. [cf. fr. *inculpé*]

incúlt *adj.* lipsit de o cultură elementară. [<fr. *inculte*, cf. lat. *incultus*]

incultúră *s.f.* lipsă de cultură; cultură insuficientă. [<fr. *inculture*]

incumbá *vb.* I. *intr. (despre sarcini, obligații)* a se impune, a reveni cuiva. [p. i. 3 *-bă*. / <lat. *incumbere*]

incunábul *s.n.* tipăritură care datează de la începuturile artei tipografice; *(p. ext.)* exemplar care face parte dintre cele mai vechi tipărituri (românești). [<lat. *incunabulum*, cf. fr. *incunable*]

incurábil *adj.* care nu (mai) poate fi vindecat. [cf. fr. *incurable*]

incúrie *s.f. (rar)* neglijență, neîngrijire. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / cf. fr. *incurie*, lat. *incuria*]

incursiúne *s.f.* **1.** pătrundere de scurtă durată a unor forțe armate într-un teritoriu sau într-un spațiu aerian străin; atac prin surprindere dat pentru distrugerea unui obiectiv, pentru luare de prizonieri sau de informații etc. ● *(sport)* pătrundere în porțiunea de teren a adversarului. **2.** *(fig.)* abordare a unui subiect străin de preocupările obișnuite, de tema tratată. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *incursion*, lat. *incursio*]

in-cvárto *adj., s.n. invar.* (format) în care coala de hîrtie imprimată a fost îndoită în patru, alcătuind opt pagini; *(despre cărți)* care are acest format. [var. *in cuarto* adj., s. n. / cf. fr. *in-quarto*, lat. *in quartus*]

indecént *adj.* lipsit de decență; necuviincios, nerușinat. [cf. fr. *indécent*, lat. *indecens*]

indecénță *s.f.* lipsă de decență; purtare necuviincioasă; necuviință, nerușinare. [cf. fr. *indécence*. lat. *indecentia*]

indecís *adj.* nehotărît, șovăielnic. [cf. fr. *indécis*]

indeciziúne *s.f.* nehotărîre, șovăială. [cf. fr. *indécision*]

indeclinábil *adj. (gram.)* care nu se declină; nedeclinabil. [cf. fr. *indéclinable*]

indefinibil *adj. (rar)* care nu se poate defini; nedeterminat, nelămurit, neprecis. [<*definibil*, după *indefinit*]

indefinisábil *adj.* care nu poate fi definit. [<fr. *indefinissable*]

indefinít *adj.* **1.** care nu este definit, care nu este explicat; nedefinit, nelămurit. **2.** *(gram.)* nehotărît. [cf. fr. *indéfini*]

indehiscént *adj. (despre fructe)* care nu se deschide (la maturitate) pentru a elibera semințele. [pron. *-sce-*. / cf. fr. *indéhiscent*]

indehiscénță *s.f.* starea fructelor indehiscente. [cf. fr. *indéhiscence*]

indelébil *adj. (rar)* care nu poate fi șters; de nesters. [cf. fr. *indélébile*, lat. *indelebilis*]

indelicatéțe *s.f.* lipsă de delicatețe; atitudine, gest nedelicat. [var. *indelicatețĕ* s.f. / cf. fr. *indélicatesse*]

indémn *adj. (rar)* care nu a suferit pagube, pierderi, răni; teafăr. [<fr. *indemne*, cf. lat. *indemnis* <*in* — fără, *damnum* — pagubă]

indemnitáte *s.f. (rar)* indemnizație. [cf. fr. *indemnité*, lat. *indemnitas*]

indemnizá *vb.* I. *tr. (rar)* a despăgubi (pe cineva) de cheltuieli. [<fr. *indemniser*]

indemnizáție *s.f.* sumă de bani care se acordă cuiva pentru acoperirea unor cheltuieli excepționale; *(spec.)* sumă acordată cuiva pentru o muncă excepțională sau pentru a face față anumitor cheltuieli. ● despăgubire pentru un prejudiciu, pentru o pagubă suferită. [gen. *-iei*. var. *indemnizațiune* s.f. / cf. fr. *indemnisation*]

independént *adj.* **1.** care nu depinde de nimic sau de nimeni; liber, neatîrnat; autonom. **2.** care se bizuie pe propriile sale forțe; cu inițiative personale. [cf. fr. *indépendant*]

independéntă *s.f.* **1.** stare în care se găsește un stat, un popor care se bucură de suveranitate națională; neatîrnare. **2.** libertate sau înclinare de a face sau de a privi ceva în mod independent. [cf. fr. *indépendance*]

indescifrábil *adj.* de nedescifrat, ilizibil, neciteț. [pron. *-sci-*. / cf. fr. *indéchiffrable*]

indescriptibil *adj.* care nu poate fi înfățișat în cuvinte; de nedescris. [cf. fr. *indescriptible*]

indestructíbil *adj. (adesea fig.)* care nu se poate distruge; trainic, rezistent. [cf. fr. *indestructible*]

indestructibilitáte *s.f. (rar)* caracterul, calitatea de a fi indestructibil. [cf. fr. *indestructibilité*]

indeterminábil *adj.* care nu se poate determina; de nedeterminat. [cf. fr. *indéterminable*, lat. *indeterminabilis*]

indeterminism *s.n. (fil.)* concepție neștiințifică, idealistă și antidialectică, care neagă existența legilor obiective ale dezvoltării, absolutizează întîmplarea ignorînd necesitatea, contestă principiul cauzalității și afirmă că mersul lucrurilor ca și activitatea oamenilor sînt expresia unei abstracte „libertăți de voință" (v. d e t e r m i n i s m). [<fr. *indéterminisme*]

index *s.n.* **1.** listă (alfabetică) a numelor, a termenilor sau a materiilor cuprinse într-o lucrare; indice. **2.** listă a cărților interzise de biserica catolică ca urmare a hotărîrii unui organ special, format din cardinali, numit Congregația Indexului. ○ *a pune la* ~ = a trece o lucrare în

lista cărților interzise; *(fig.)* a exclude pe cineva de la cinstirea cuvenită, a socoti pe cineva nedemn, a-l nesocoti. **3.** degetul arătător. [pl. *-exuri, -ecși* (**3**) s.m. / cf. fr. *index*, lat. *index*]

indezirábil *adj.* care nu este dorit; nedorit, neplăcut. [cf. fr. *indésirable*]

indián *s.n.* pînză fină de bumbac, vopsită sau imprimată. [pron. *-di-an.* var. *indiană* s.f. / <fr. *indienne*]

indiánă *s.f.* prăjitură cu frișcă și cu glazură de ciocolată. [pron. *-di-a-.* / cf. germ. *Indianer (krapfen)*]

indianism *s.n.* idiotism propriu limbilor vorbite în India. ● disciplină care se ocupă cu studiul limbilor vorbite în India. [pron. *-di-a-.* /< fr. *indianisme*]

indianíst *s.m.* specialist în limbile și civilizația din India. [pron. *-di-a-.* / <fr. *indianiste*]

indicá *vb.* I. *tr.* **1.** a arăta, a desemna; a face cunoscut, a semnala. **2.** a recomanda, a prescrie (un tratament). [p. i. *indic.* / <fr. *indiquer*, it., lat. *indicare*]

indicatív *adj.* care indică, îndrumător. ● *modul* ~ (și s. *n.*) = mod care exprimă o acțiune reală. [cf. lat. *indicativus*, fr. *indicatif*]

indicátor *adj.* care indică, care face cunoscut. // *s.n.* aparat care arată valoarea unei mărimi măsurate. ● semn de indicare a direcției, a distanței pe un drum etc. ● lucrare folosită ca îndrumător. // *s.m.* substanță care, printr-o modificare a culorii sale, indică caracterul acid sau bazic al altei substanțe. [cf. fr. *indicateur*]

indicáție *s.f.* îndrumare, informație, indiciu, lămurire, recomandare. [gen. *-iei.* var. *indicațiune* s.f. / cf. fr. *indication*, lat. *indicatio*]

índice I. *s.m.* **1.** *(mat.)* semn distinctiv afectat unei litere reprezentînd, în același calcul, mai multe mărimi analoage. **2.** număr, cifră. ● cifră dintr-un plan economic care trebuie atinsă pentru a se realiza un anumit nivel de producție cantitativ și calitativ. **3.** fapt, indiciu care arată aspectul unui fenomen, al unei situații etc. II. *s.n.* **1.** index. **2.** *(fiz.)* indicator al scării unui instrument de măsură. [<lat. *index*. cf. it., fr. *indice*]

indicíbil *adj. (rar)* care nu se poate spune; inexprimabil. [cf. fr. *indicible*]

indíciu *s.n.* semn, dovadă concretă potrivit căreia se poate deduce existența unui lucru; semn, particularitate după care poate fi recunoscut un obiect, un fenomen sau un fapt. [pron. *-ciu.* / <lat. *indicium*]

indicțiúne *s.f. (liv.)* convocare pentru o zi anumită a unui conciliu; indicație pentru o anumită zi. ○ *indicțiune romană* = perioadă de cincisprezece ani care separa, în vechea Romă, începînd cu domnia împăratului Constantin, două ridicări extraordinare de impozite. ● *(astr.)* perioadă convențională de cincisprezece ani. [pron. *-ți-u-.* / cf. lat. *indictio*, fr. *indiction*]

indiferént *adj.* **1.** care nu are însemnătate, care nu prezintă nici un interes. **2.** care nu poartă, nu manifestă interes pentru nimeni și pentru nimic; nepăsător. [cf. fr. *indifférent*, it. *indifferente*]

indiferentism *s.n.* atitudine de nepăsare, de indiferență. [<fr. *indifférentisme*]

indiferénță *s.f.* stare, atitudine manifestată prin lipsă de interes față de cineva sau ceva. ● insensibilitate, nepăsare, răceală. [cf. fr. *indifférence*]

indigén *adj. (adesea s.)* băștinaș, pămîntean, autohton. ● *(despre animale, plante, mărfuri* etc.) din propria țară. [<fr. *indigène*, cf. lat. *indigenus*]

indigenát *s.n.* **1.** calitatea de a fi indigen. **2.** împămîntenire, naturalizare. [pl. *-te, -turi.* / <fr. *indigénat*]

indigénță *s.f. (rar)* sărăcie, lipsă. [<fr. *indigence*, lat. *indigentia*]

indigést *adj.* care nu se poate digera (ușor). ● *(fig.; despre scrieri)* greu de urmărit; confuz; neplăcut. [<fr. *indigeste*, lat. *indigestus*]

indigéstie *s.f. (med.)* indispoziție provocată de o digestie grea și manifestată prin dureri de cap, greață etc. [pron. *-ti-e.* gen. *-iei.* var. *indigestiune* s.f. / cf. fr. *indigestion*, lat. *indigestio*]

indigét *adj.* nume dat de romani zeilor indigeni, patroni ai anumitor orașe etc. [<lat. *indiges*, cf. fr. *indigète*]

indigitaménta *s.n. pl. (ant.)* formule și invocații populare adresate zeilor indigeți. [<lat. *indigitamenta*]

indignà *vb.* I. *tr.* și *refl.* a stîrni sau a fi cuprins de indignare. [<fr. *indigner*]

indignáre *s.f.* sentiment de mînie și dispreț provocat de o insultă, de o nedreptate, de o acțiune nedemnă; revoltă sufletească. [<*indigna*]

indigó *s.n.* **1.** culoare a spectrului solar situată între albastru și violet. **2.** *(chim.)* materie colorată de un albastru-violet, care se extrage dintr-o plantă tropicală sau din anilină. ● *(impr.)* hîrtie-carbon. [<fr., sp. *indigo*]

indigotiér *s.m. (bot.)* arbust tropical din care se extrage indigoul. [pron. *-ti-er.* / <fr. *indigotier*]

indiréct *adj. (adesea adv.)* care nu se face, nu se obține direct, ci mijlocit, cu ajutorul cuiva sau a ceva. ● *complement* ~ = parte de propoziție asupra căreia se răsfrînge în chip indirect acțiunea verbului; *propoziție completivă indirectă* (și s.f.) = propoziție cu funcție de complement indirect; *(fin.) impozit* ~ = impozit inclus în prețul anumitor obiecte de consum; *(mil.) tragere indirectă* = tragere făcută pe bază de calcul asupra unor ținte care nu se văd. [cf. fr. *indirect*, lat. *indirectus*]

indiscernábil *adj. (rar)* care nu se poate discerne; de nepătruns. [pron. *-scer-.* / cf. fr. *indiscernable*]

indisciplínă *s.f.* lipsă de disciplină; nesupunere; *(p. ext.)* dezordine. [pron. *-sci-.* / cf. fr. *indiscipline*]

indiscrét *adj.* care se amestecă în mod nedelicat în secretele cuiva; lipsă de delicatețe, de rezervă în legăturile sale cu oamenii. [cf. fr. *indiscret*]

indiscrétie *s.f.* destăinuire a unor secrete încredințate de către cineva; *(p. ext.)* lipsă de măsură în vorbă. ● nedelicatețe, grosolănie, lipsă de rezervă. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* var. *indiscrețiune* s.f. / cf. fr. *indiscrétion*]

indiscutábil *adj.* *(adesea adv.)* sigur, incontestabil, de nediscutat. [<fr. *indiscutable*]
indisolúbil *adj.* **1.** care nu poate fi desfăcut, rupt, destrămat; de nezdruncinat. **2.** *(fig.(* care nu se poate dizolva. [cf. fr. *indissoluble*]
indisolubilitáte *s.f.* calitatea de a fi indisolubil. [cf. fr. *indissolubilité*]
indispensábil *adj.* neapărat trebuincios, absolut necesar. [cf. fr. *indispensable*]
indispensábili *s.m. pl.* izmene. [<*indispensabil*]
indisponíbil *adj.* de care nu se poate dispune după voie; nedisponibil. ● *(despre mașini)* care nu este în stare de funcționare. [cf. fr. *indisponible*]
indisponibilitáte *s.f.* faptul de a fi indisponibil; starea unui lucru indisponibil. [cf. fr. *indisponibilité*]
indispoziție *s.f.* **1.** lipsă de voie bună, proastă dispoziție; supărare. **2.** boală ușoară. [gen. *-iei.* var. *indispozițiune* s.f./ cf. fr. *indisposition*, it. *indisposizione*]
indispúne *vb.* III. *tr.* și *refl.* a (-și) strica voia bună; a(se) supăra. [p. i. *indispún*, perf. s. *-pusei*, conj. 3 *-pună*, part. *-pus.*/ cf. fr. *indisposer*, după *pune*]
indispús *adj.* prost dispus. ● ușor bolnav. [<*indispune*, cf. fr. *indisposé*]
indistínct *adj.* *(rar)* care nu se poate distinge bine; neclar. [cf. fr. *indistinct*, lat. *indistinctus*]
indiu *s.n.* metal alb-argintiu, maleabil, care se găsește în blendă. [pron. *-diu.* var. *indium* s.n. / <fr. *indium*]
indivíd *s.m.* și *f.* **1.** persoană considerată ca unitate distinctă față de alte persoane; ins. ● om necunoscut, suspect; om demn de dispreț. **2.** ființă vie considerată ca unitate deosebită a speței căreia îi aparține. [<fr. *individu*, cf. lat. *individuus* — indivizibil]
individuál *adj.* **1.** personal, al unei singure persoane. **2.** făcut de un singur individ. **3.** care se referă la individ sau care privește o singură persoană. [cf. fr. *individuel*]
individualism *s.n.* concepție și atitudine morală retrogradă manifestată prin situarea intereselor egoiste ale individului mai presus de cele colective. [pron. *-dua-.*/ cf. fr. *individualisme*]
individualist *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al individualismului, (cel) care se izolează de interesele, de preocupările colective. [pron. *-du-a-.* / cf. fr. *individualiste*]
individualitáte *s.f.* **1.** totalitatea trăsăturilor caracteristice ale unui individ, prin care acesta se distinge de alți indivizi. **2.** persoană deosebit de înzestrată, de talentată; personalitate. [pron. *-dua-.*/ cf. fr. *individualité*]
individualizá *vb.* I. *tr.* a scoate în evidență un individ, un fapt etc. punînd în lumină particularitățile lui specifice. [pron. *-du-a-.* / <fr. *individualiser*]
individualizáre *s.f.* acțiunea de a individualiza și rezultatul ei. ● adaptarea și aplicarea unei concepții, a unei legi etc. la cazuri particulare. [pron. *-du-a-.*/ <*individualiza*]
indivíz *adj.* *(despre bunuri)* care este în indiviziune. ● *(despre persoane)* care posedă o proprietate în indiviziune. [cf. fr. *indivis*, lat. *indivisus*]
indivizíbil *adj.* care nu poate fi împărțit; de neîmpărțit. [cf. fr. *indivisible*]
indivizibilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este indivizibil. [cf. fr. *indivisibilité*]
indiviziúne *s.f.* drept de proprietate asupra unui bun, exercitat de mai multe persoane în același timp, având fiecare o cotă-parte care nu poate fi determinată material; situația acestor persoane. [pron. *-zi-u-.* var. *(rar)* *indivizie* s.f. / cf. fr. *indivision*]
indocil *adj.* nesupus; neînțelegător. [cf. fr. *indocile*]
indocilitáte *s.f.* caracterul celui indocil. [cf. fr. *indocilité*]
indo-europeán *adj.* *limbă indo-europeană* = limbă neatestată în texte și considerată ca bază a limbilor sanscrită, greacă, latină, slavă comună și a familiilor de limbi romanice, germanice, slave etc. ● care aparține limbii indo-europene. [pron. *-pean.* / cf. fr. *indo-européen*]
indolént *adj.* lipsit de energie; leneș, nepăsător; apatic. [cf. fr. *indolent*]
indolénță *s.f.* lipsă de energie; lene, nepăsare; apatie. [cf. fr. *indolence*, lat. *indolentia*]
indolór *adj.* nedureros. [<fr. *indolore*]
indubitábil *adj.* *(rar)* neîndoios, cert, sigur. [cf. fr. *indubitable*, lat. *indubitabilis*]
indúce *vb.* III. *tr.* **1.** *(log.)* a face un raționament inductiv. ○ *a ~ în eroare* = a înșela, a amăgi. **2.** a produce o inducție electromagnetică. [p. i. *indúc*, part. *-dus.* / <lat. *inducere*]
inductánță *s.f.* raportul dintre fluxul magnetic stabilit printr-un circuit de curentul care trece prin el sau printr-un alt circuit și intensitatea curentului respectiv. [<fr. *inductance*]
inductív *adj.* făcut prin inducție (**1**), bazat pe inducție. [<fr. *inductif*, cf. lat. *inductivus*]
inductivitáte *s.f.* inductanță. [<fr. *inductivité*, germ. *Induktivität*]
inductór *adj.* *(electr.)* care produce un cîmp electromagnetic ce acționează asupra unui organ; care produce, transmite un curent de inducție. // *s.n.* **1.** parte a unei mașini electrice în care se formează curentul de inducție. **2.** mic generator electric manual care funcționează prin inducție electromagnetică. [cf. fr. *inducteur*]
indúcție *s.f.* **1.** *(log.)* formă de raționament prin care se realizează trecerea de la individual la general, prin care generalul este surprins în lucrurile individuale, constituind o mișcare de la planul sensibil la planul logic. ● concluzie obținută prin inducție (**1**). **2.** *(electr.)* producere a unui curent electric într-un circuit, prin varierea fluxului magnetic. [gen. *-iei.* var. *inducțiune* s.f. / cf. lat. *inductio*, fr. *induction*, rus. *indukțiia*]
indulgént *adj.* iertător; îngăduitor; blînd [cf. fr. *indulgent*, lat. *indulgens*]
indulgénță *s.f.* **1.** atitudine îngăduitoare față de greșeli; toleranță, îngăduință, bunătate. **2.** document dat de papă pentru iertarea păcatelor credincioșilor în schim-

bul unei sume de bani. [cf. fr. *indulgence*, lat. *indulgentia*]

îndúlt *s.n. (ist.)* privilegiu acordat de papă care conferea puteri excepționale. [lat. bis. *indultum*, cf. fr. *indult*]

îndúplicát *adj. (bot.; despre frunze)* cu marginile îndoite înăuntru. [<fr. *indupliqué*, lat. *induplicatus*]

îndurá *vb.* I. *refl.* a se întări. [<fr. *indurer*]

îndurație *s.f.* întărire anormală a unui țesut organic. ● bătătură. [gen. *-iei.* / cf. fr. *induration*]

Índustáni *s.n.* limbă vorbită în India. derivînd din sanscrită. [<fr. *hindoustani*]

industriál *adj.* care ține de industrie; bazat pe industrie, (produs) de industrie; cu o industrie dezvoltată. ● *chimie industrială* = ramură a chimiei care se ocupă cu folosirea procedeelor chimice în tehnica fabricației. [pron. *-tri-al.* / cf. fr. *industriel*, it. *industriale*]

industrialism *s.n.* **1.** considerarea industriei drept obiectiv principal; tendința spre industrializare. **2.** preponderența industriei. [pron. *-tri-a-.* / cf. fr. *industrialisme*]

industrializá *vb.* I. *tr.* a dezvolta industria; a introduce tehnica mașinistă în anumite procese de muncă; a transforma un proces de producție meșteșugărească într-un proces de producție întemeiat pe tehnica mașinistă modernă. ● a face (un stat, o țară etc.) să devină industrial, să treacă la marea industrie mecanizată. ● a transforma o materie primă în produse industriale. [cf. fr. *industrialiser*]

industriáș *s.m.* proprietarul unei întreprinderi industriale; fabricant. [pron. *-tri-aș.* / <*industrie*]

indústrie *s.f.* **1.** ramură a economiei naționale care cuprinde totalitatea întreprinderilor (uzine, centrale electrice, fabrici, mine etc.) ocupate cu producția uneltelor de muncă, cu extracția materiilor prime, a materialelor și combustibililor și cu prelucrarea ulterioară atît a produselor obținute în această ramură cît și a celor produse în agricultură. **2.** ramură industrială de activitate, domeniu al industriei (**1**). [pron. *-tri-e.* gen. *-iei.*/ cf. fr. *industrie*, germ. *Industrie*, it., lat. *industria*]

îndút *s.m.* cel care servește, la marile liturghii catolice, pe diacon. [<lat. bis. *indutus*]

inechitábil *adj.* întemeiat pe o nedreptate; neechitabil. [cf. fr. *inéquitable*]

inechitáte *s.f. (liv.)* nedreptate. [cf. fr. *iniquité*]

inecuáție *s.f. (mat.)* inegalitate care cuprinde una sau mai multe necunoscute. [gen. *-iei.* / < fr. *inéquation*]

inedít *adj.* care nu a mai fost publicat, editat. ● *(fig.)* nou, necunoscut, neobișnuit. [<fr. *inédit*, cf. lat. *ineditus*]

inefábil *adj. (rar)* care nu se poate spune, exprima în cuvinte; inexprimabil. [cf. fr. *ineffable*, lat. *in* — ne, *effari* — a vorbi]

ineficáce *adj.* lipsit de eficacitate; slab, fără efect. [pl. invar. / cf. fr., it. *inefficace*]

ineficacitáte *s.f.* faptul de a fi ineficace, lipsă de eficacitate. [cf. fr. *inefficacité*]

inegál *adj.* care nu este egal, care nu este identic; lipsit de egalitate. ● schimbător; neuniform; neconstant. [cf. fr. *inégal*]

inegalábil *adj.* care nu poate fi comparat cu nimic. [<*inegal*]

inegalitáte *s.f.* **1.** lipsă de egalitate, neegalitate; disproporție. **2.** *(mat.)* relație între două valori care nu sînt egale. [cf. fr. *inégalité*]

ineláj *s.n. (silv.)* operație de fixare a unor inele cleioase pe trunchiul arborilor, pentru a-i feri de insecte. [<*inel*]

inelát *adj. (despre păr)* în formă de inele; cîrlionțat. ● *(despre degete)* împodobit cu multe inele. ● *(zool.)* format din inele. ○ *viermi inelați* = viermi care au corpul alcătuit din inele. [<*inela*]

inelegánt *adj.* lipsit de eleganță în vorbire, în purtare etc. [cf. fr. *inélégant*]

inelegánță *s.f.* lipsă de eleganță în vorbire, în purtare etc.; vorbă sau comportare lipsită de finețe, de tact. [cf. fr. *inélégance*]

ineligíbil *adj.* care nu are calitățile cerute de lege pentru a putea fi ales; neeligibil. [cf. fr. *inéligible*]

ineligibilitáte *s.f.* starea celui ineligibil. [cf. fr. *inéligibilité*]

ineluctábil *adj. (rar)* inevitabil; de neînlăturat. [cf. fr. *inéluctable*, lat. *ineluctabilis* <*in* — fără, *luctari* — a lupta]

ineluctabilitáte *s.f. (rar)* faptul de a fi ineluctabil. [cf. fr. *inéluctabilité*]

inépt *adj. (rar)* prost, tîmpit; stupid. [cf. fr. *inepte*, lat. *ineptus*]

inepție *s.f.* vorbă sau faptă ineptă; prostie, tîmpenie; stupiditate; absurditate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ineptie*, lat. *ineptia*]

inepuizábil *adj. (adesea fig.)* interminabil; de neepuizat; *(p. ext.)* extrem de bogat. [pron. *-pu-i-.* / cf. fr. *inépuisable*]

inerént *adj. (adesea adv.)* care prin natura sa este legat de ceva, care aparține în mod firesc la ceva. [<fr. *inhérent*, cf. lat. *inhaerens*]

inerență *s.f.* calitatea a ceea ce este inerent. [cf. fr. *inhérence*]

inérm *adj. (despre plante)* lipsit de spini, de țepi. ● *(despre animale)* lipsit de ace; fără dinți ascuțiți. [<fr. *inerme*, cf. lat. *inermis* — neînarmat]

inért *adj.* **1.** nemișcat, neînsufletit, mort. ● moale, moliu, lipsit de energie. **2.** *(fiz.)* cu inerție; referitor la inerție. ● *(chim.)* lipsit de reactivitate față de alte substanțe. [<fr. *inerte*, cf. lat. *iners*]

inerție *s.f.* **1.** proprietate a corpurilor în virtutea căreia ele își păstrează starea de mișcare sau de repaus în care se află, atîta timp cît nu sînt supuse acțiunii unei forțe exterioare. **2.** calitate a unor corpuri de a nu reacționa față de alte substanțe. **3.** *(fig.)* înclinare către inactivitate; indolență, apatie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *inertie*, lat. *inertia*]

inervá *vb.* I. *tr. (despre nervi)* a forma rețeaua de nervi a unui organ, a unui țesut. [p. i. 3 *-ează.* / <fr. *innerver*]

inervație *s.f.* acțiune fiziologică caracteristică a nervilor. ● rețeaua de nervi dintr-un organ. [gen. *-iei.* / cf. fr. *innervation*]

inestétic *adj.* care nu este estetic; urît. [cf. fr. *inesthétique*]
inestimábil *adj. (rar)* de neprețuit; inapreciabil. [cf. fr. *inestimable*]
inevitábil *adj.* de neocolit, de neînlăturat. [cf. fr. *inévitable*]
inevitabilitáte *s.f.* faptul de a fi inevitabil. [cf. fr. *inévitabilité*]
inexáct *adj.* care nu este exact; neadevărat. [pron. *-gz-.* / cf. fr. *inexact*]
inexactitáte *s.f.* lipsă de exactitate; neadevăr. [pron. *-gz-.*]
inexcitábil *adj.* care nu poate fi excitat; care nu se mai excită. [<fr. *inexcitable*]
inexigíbil *adj.* care nu poate fi pretins; neexigibil. [cf. fr. *inexigible*]
inexistént *adj.* care nu există. ● *(fig.)* neimportant, neglijabil; șters. [pron. *-gz-.* / cf. fr. *inexistant*]
inexistență *s.f.* faptul de a nu exista; lipsă de existență. [pron. *-gz-.* / cf. fr. *inexistence*]
inexorábil *adj.* neînduplecat, implacabil. [pron. *-cs-.* / cf. fr. *inexorable*, lat. *inexorabilis*]
inexorabilitáte *s.f. (rar)* caracterul a ceea ce este inexorabil. [cf. fr. *inexorabilité*]
inexperiență *s.f. (rar)* lipsă de experiență. [pron. *-ri-en-.* / cf. fr. *inexpérience*]
inexperimentát *adj. (rar)* **1.** care nu are experiență, nedeprins. **2.** care nu a fost încă experimentat; neîncercat. [cf. fr. *inexpérimenté*]
inexpiábil *adj. (rar)* care nu poate fi ispășit; de neispășit. [pron. *-pi-a-.* / cf. fr. *inexpiable*]
inexplicábil *adj.* care nu poate fi explicat; de neînțeles; *(p. ext.)* curios, straniu. [cf. fr. *inexplicable*]
inexplorábil *adj.* care nu se poate explora, *(fig.)* analiza, cerceta; neexplorabil. [cf. fr. *inexplorable*]
inexplorát *adj.* care nu a fost explorat, *(fig.)* analizat, cercetat; necercetat. [cf. fr. *inexploré*]
inexpresív *adj.* lipsit de expresivitate; neexpresiv. [cf. fr. *inexpressif*]
inexprimábil *adj.* care nu se poate reda în cuvinte; de nespus [cf. fr. *inexprimable*]
inexpugnábil *adj.* care nu se poate cuceri; de neînvins. [cf. fr. *inexpugnable*, lat. *inexpugnabilis*]
inextensíbil *adj.* care nu se poate extinde. [cf. fr. *inextensible*]
in exténso *loc. adv.* pe larg; în întregime. [<fr. *in extenso*]
inextingíbil *adj. (rar)* care nu poate fi stins; care nu încetează. [cf. fr. *inextinguible*]
in extrémis *loc. adv.* în ultimă instanță. ● pe patul de moarte, cînd omul trage să moară. [<lat., fr. *in extremis*]
inextricábil *adj. (rar.; despre situații, întîmplări* etc.) de nelămurit, de neînțeles; foarte complicat, încurcat. [cf. fr. *inextricable*]
infailibil *adj.* care nu se poate înșela, care nu poate greși; perfect. [pron. *-fa-i-./* cf. fr. *infaillible*, lat. *in* — ne, *fallere* — a se înșela]
infailibilitáte *s.f.* faptul de a fi infailibil; starea, natura a ceea ce este infailibil. [pron. *-fa-i-.* / cf. fr. *infaillibilité*]
infám *adj., s.m.* și *f.* josnic, nemernic, nedemn. ● *(fig.)* oribil, groaznic. [<fr. *infâme*, it. *infame*, lat. *infamis*]
infamánt *adj.* care atrage oprobriul, dezaprobarea, dezonoarea; degradant, dezonorant. [cf. fr. *infamant*, it. *infamante*]
infamatór *adj. (rar;* adesea *s.)* infamant, defăimător, calomniator. [cf. it. *infamatore*]
infamíe *s.f.* caracterul a ceea ce este infam; ticăloșie, josnicie, nemernicie. ○ *stîlpul infamiei* = loc unde erau ținuți infractorii și criminalii, legați, pentru a putea fi loviți de mulțime. ○ *(expr.) a ținea la stîlpul infamiei* = a supune oprobriului public, a înfiera. [gen. *-iei.* / <fr. *infamie*, it., lat. *infamia*]
infánte *s.m. (rar)* titlu dat copiilor regilor Spaniei (și ai Portugaliei), în afară de primul născut. [<sp. *infante*]
infantérie *s.f.* parte a forțelor armate cuprinzînd trupele care luptă de obicei pe jos. [pron. *-ri-e.* gen. *-iei.* / <fr. *infanterie*, cf. germ. *Infanterie*, it. *infanteria*]
infanterist *s.m.* militar din infanterie. [cf. germ. *Infanterist*]
infanticid *s.n.* ucidere a propriului copil; pruncucidere. [<fr. *infanticide*, cf. lat. *infans* — copil, *caedere* — a ucide]
infantil *adj.* **1.** de (pentru) copii, al copiilor. ○ *(med.) paralizie infantilă* = poliomielită. **2.** *(fig.)* copilăresc, pueril; neserios. [<fr., it. *infantile*, cf. lat. *infans* — copil]
infantilism *s.n.* rămînere în urmă a dezvoltării, manifestată prin păstrarea la vîrsta adultă a unor caracteristici sau mișcări fizice proprii copilăriei. [<fr. *infantilisme*, cf. lat. *infans* — copil]
infárct *s.n.* astupare a unui vas de sînge, care are ca urmare distrugerea țesutului pe care acesta îl hrănește. (<fr. *infarctus*, cf. lat. *infarctus*]
infatigábil *adj. (rar)* neobosit; zelos. [cf. fr. *infatigable*]
infatuá *vb.* I. *tr.* și *refl. (rar)* a (se) înfumura, a (se) îngîmfa. [pron. *-tu-a.* p.i. 3, 6 *-uează.* / <fr. *infatuer*, it. *infatuare*]
infatuáre *s.f. (rar)* îngîmfare, înfumurare. [<*infatua*]
infatuát *adj. (rar)* îngîmfat, înfumurat; plin de suficiență. [pron. *-tu-at.* / cf. fr. *infatué*]
infect *adj.* **1.** viciat, puturos; stricat; rău, urît. **2.** respingător, dezgustător, neîngrijit; rău, de proastă calitate. **3.** josnic, murdar, oribil. [<fr. *infect*, cf. lat. *infectus*]
infectá *vb.* I. **1.** *refl.* a face o infecție. **2.** *tr.* a contamina, a umple (o regiune, aerul etc.) cu substanțe sau cu germeni vătămători. [<fr. *infecter*]
infectánt *adj.* producător de infecție. [cf. fr. *infectant*]
infectáre *s.f.* acțiunea, faptul de a (se) infecta. [<*infecta*]
infécție *s.f.* **1.** proces patologic cauzat de pătrunderea și dezvoltarea în organism a unor anumiți microbi. **2.** miros urît, duhoare, putoare. ● *(fig.)* contagiune morală. [gen. *-iei.* / cf. fr. *infection*]
infecțiós *adj.* provocat de o infecție; contagios, molipsitor. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *infectieux*]

inferá *vb.* I. *intr. (franțuzism)* a trage o concluzie generală din mai multe fapte particulare. [< fr. *inférer*]
inferență *s.f.* operație logică prin care se admite o judecată (al cărei adevăr nu este verificat direct) în virtutea unei legături a ei cu alte judecăți considerate ca adevărate. [< fr. *inférence*]
inferiór *adj.* 1. care este așezat mai jos; de jos. ● *(despre o parte a unui curs de apă; p. ext., despre o regiune)* situat în apropiere de punctul de vărsare; depărtat de izvor. 2. mai mic din punct de vedere numeric. 3. de calitate (mai) proastă; mai puțin bun; mai puțin frumos; mai mic decît alții. 4. care are un grad, o funcție, un rang mai mic decît altul.// *s.m.* subaltern, subordonat. [pron. *-ri-or.* / <lat. *inferior*, cf. fr. *inférieur*]
inferioritáte *s.f.* situația, calitatea a ceea ce este inferior; dezavantaj. [pron. *-ri-o-.*/ cf. fr. *infériorité*]
inférn *s.n. (liv.)* 1. iad. 2. locaș subpămîntean unde cei vechi credeau că rămîn sufletele morților. 3. *(fig.)* loc de dezordine și de confuzie. [pl. (rar) *-nuri*, *-ne.*/ <lat. *infernus*, cf. it. *inferno*]
infernál *adj.* de (din) infern; diabolic, drăcesc. ○ *mașină infernală* = bombă cu explozie întîrziată, folosită de teroriști pentru atentate. ● groaznic, teribil, înspăimîntător. [cf. lat. *infernalis*, fr. *infernal*]
infestá *vb.* I. *tr. (rar)* a bîntui, a pustii, a distruge. [<fr. *infester*, it., lat. *infestare*]
infestáre *s.f.* acțiunea de a infesta și rezultatul ei; *(spec.; med.)* pătrundere a unor paraziți în organism. [<*infesta*]
infidél *adj.* 1. necredincios, nestatornic, inconstant (în dragoste, în prietenie); *(spec.; despre soți)* care nu respectă credința conjugală. 2. *(despre memorie)* pe care nu se poate conta, bizui; slab, defectuos. ○ *traducere infidelă* = traducere incorectă, inexactă. [cf. fr. *infidèle*, lat. *infidelis*]
infidelitáte *s.f.* 1. nestatornicie, necredință, inconstanță; *(spec.)* încălcare a credinței conjugale. 2. *(concr.)* faptă care dovedește nestatornicie în dragoste. ● inexactitate; neadevăr. [cf. fr. *infidélité*, lat. *infidelitas*]
infiltrá *vb.* I. 1. *refl.* a străbate, a pătrunde prin porii unui corp. 2. *tr.* și *refl. (fig.)* a pătrunde sau a face să pătrundă, a (se) strecura neobservat. [var. *înfiltra* vb. I. / <fr. *infiltrer*, it. *infiltrare*]
infiltráre *s.f.* acțiunea de a (se) infiltra și rezultatul ei. [var. *infiltrație* s.f. / <*infiltra*]
infiltrát *s.n.* pătrundere și localizare a unui agent vătămător într-un țesut sau într-un organ. [< fr. *infiltrat*]
infiltrățíe *s.f.* infiltrare. [gen. *-iei.* var. *infiltrațiune* s.f. / cf. fr. *infiltration*]
infím *adj.* extrem de mic; minuscul; neînsemnat. [<fr. *infime*, cf. lat. *infimus* — superlativ de la *inferus*]
infinít *adj.* care nu are sfîrșit, limite; fără margini; nemărginit, nemăsurat. // *s.n. (fil.)* ceea ce nu are limită în spațiu sau în timp. // *s.m. (mat.)* mărime superioară oricărei mărimi date. [cf. lat. *infinitus*, fr. *infini*]
infinitáte *s.f.* cantitate, număr foarte mare de... [cf. fr. *infinité*]
infinitezimál *adj.* 1. foarte mic; infim. 2. *(mat.)* relativ la mărimi extrem de mici. ○ *calcul* ~ = calcul care cuprinde calculul diferențial și cel integral. [cf. fr. *infinitésimal*]
infinitísm *s.n. (fil.)* concepție metafizică, opusă finitismului, care admite că universul este infinit. [cf. fr. *infinitisme*]
infinitív *s.n. (adesea adj.)* modul nepersonal care denumește acțiunea exprimată de verb. [cf. lat. *infinitivus*, fr. *infinitif*]
infinitivál *adj.* de (la), din infinitiv.
infirm *adj., s.m.* și *f.* schilod, beteag, neputincios. [cf. fr. *infirme*, lat. *infirmus*]
infirmá *vb.* I. *tr.* a dovedi, a declara nevalabil, neadevărat. ● a anula (un mandat de arestare, o hotărîre). [p.i. *infirm.*/ <fr. *infirmer*, it., lat. *infirmare*]
infirmábil *adj.* care poate fi infirmat. [cf. fr. *infirmable*]
infirmáre *s.f.* acțiunea de a infirma și rezultatul ei; anulare. [<*infirma*]
infirmátiv *adj. (jur.)* care anulează (o sentință). [<fr. *infirmatif*]
infirmerie *s.f.* local (încăpere) unde se îngrijesc sau se examinează bolnavii într-o cazarmă, într-un internat etc. [gen. *-iei.* / <fr. *infirmerie*]
infirmiér *s.m.* și *f.* persoană calificată care ajută pe medici și îngrijește bolnavii într-un spital sau într-o infirmerie [pron. *-mi-er.* / <fr. *infirmier*]
infirmitáte *s.f.* stare a celui infirm; defect fizic, schilozenie, beteșug; neputință. ● *(fig.)* slăbiciune, imperfecțiune. [cf. fr. *infirmité*]
infix *s.n.* consoană inserată în interiorul rădăcinii unui cuvînt și care are valoare morfologică. [<fr. *infixe*]
inflamá *vb.* I. *refl. (med.; despre un țesut, un organ etc.)* a se umfla. [p.i. 3 *-mează.*/ <lat. *inflammare*, cf. fr. *enflammer*]
inflamábil *adj.* 1. care ia foc, care se aprinde ușor. 2. *(fig.)* înfocat, entuziast, aprins. [cf. fr. *inflammable*]
inflamabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este inflamabil. [cf. fr. *inflammabilité*]
inflamatór *adj.* care se manifestă printr-o inflamație; care produce o inflamație. [cf. fr. *inflammateur*]
inflamáție *s.f.* umflare și înroșire a unui organ sau a unui țesut bolnav, care devine dureros la atingere; umflătură. [gen.-*iei.* var. *infamațiune* s.f. / cf. fr. *inflammation*, lat. *inflamatio*]
inflație *s.f. (ec.)* fenomen constînd în creșterea cantității de hîrtie-monedă mult peste necesitățile reale ale circulației mărfurilor, creștere care nu are suficientă acoperire în aur și mărfuri, ducînd astfel la scăderea puterii de cumpărare a banilor. [gen. *-iei.* var. *inflațiune* s.f. / cf. fr. *inflation* <lat. *inflatio*]
inflaționíst *adj.* cu caracter de inflație. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *inflationniste*]
inflexíbil *adj.* 1. care nu se poate îndoi; neflexibil; tare, nemlădios. 2. *(fig.)* neînduplecat, ferm. [cf. fr. *inflexible*, lat. *inflexibilis*]
inflexibilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este inflexibil. ● *(fig.)* fermitate, tărie. [cf. fr. *inflexibilité*]
inflexiúne *s.f.* schimbare a înălțimii unui sunet; schimbare a tonului, a accentu-

lui vocii; modulare. [pron. *-xi-u-*. var. *inflexie* s. f. / cf. fr. *inflexion*]
inflicțiúne *s.f. (rar)* pedeapsă. [cf. lat. *inflictio*, fr. *infliction*]
inflíge *vb.* III. *tr. (rar)* a pedepsi.[p.i. *inflig.* / cf. fr. *infliger*, lat. *infligere*]
inflorescénță *s.f.* dispoziție, așezare specială a florilor pe lujer. ● totalitate a florilor dispuse pe un lujer. [<fr. *inflorescence*]
influént *adj.* cu influență, cu trecere; puternic. [pron. *-flu-ent.* / cf. fr. *influent*, it. *influente*]
influență *vb.* I. *tr.* și *intr.* a exercita o influență (asupra cuiva sau a ceva); a înrîuri. [<fr. *influencer*, it. *influenzare*]
influențábil *adj.* care poate fi influențat cu ușurință. [pron. *-flu-en-.* / <fr. *influençable*]
influénță *s.f.* **1.** acțiune exercitată asupra unei persoane sau asupra unui lucru pentru a-i modifica sau a-i schimba conținutul, caracterul, forma etc. **2.** putere, trecere. **3.** *(med.)* răceală, gripă. [cf. fr. *influence*, it. *influenza*]
influx *s.n.* fluid ipotetic căruia i se atribuie oarecare efecte organice. [<fr. *influx*, cf. lat. *influxus*]
in-fólio *adj., s.n. invar.* (format) în care coala de hîrtie imprimată este împăturită în două, formînd patru pagini; *(despre cărți)* care are acest format. [pron. *-li-o.* / <fr., lat. *infolio*]
infórm *adj.* lipsit de o formă precisă; grosolan, brut. ● *(fig.)* nedesăvîrșit; imperfect. [<fr., it. *informe*, cf. lat. *in* — fără, *forma* — formă]
informá *vb.* I. **1.** *tr.* a da cuiva informații; a înștiința. **2.** *refl.* a strînge informații, știri; a se interesa. [<fr. *informer*, it., lat. *informare*]
informáre *s.f.* acțiunea de a (se) informa și rezultatul ei. [<*informa*]
informatív *adj.* care are rol de a informa; de informație. [cf. fr. *informatif*]
informatór *s.m.* și *f.* cel care procură, dă informații. [cf. fr. *informateur*]
informáție *s.f.* **1.** știre, veste, comunicare; lămurire (asupra unei persoane etc.). ● semnal material capabil să declanșeze o reacție (acțiune) materială a unui sistem dinamic de autoreglare, pentru care sistemul este condiționat și finalizat. **2.** documentare; totalitatea materialului de informare; izvoare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *information*, rus. *informațiia*, it. *informazione*]
informațiónál *adj.* de informație, care conține o informație. (pron. *-ți-o-.* / <fr. *informationnel*]
infórtiat *s.n.* nume dat de glosatori părții a doua a digestelor. (pron. *-ți-at.* / <fr. *infortiat*, lat. *infortiatus*]
infractór *s.m.* și *f. (jur.)* cel care comite o infracțiune. [cf. fr. *infracteur*]
infracțiúne *s.f.* faptă care constă în încălcarea unei legi penale, abatere de la o lege penală care este pedepsită cu închisoare, cu temniță etc. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *infraction*, lat. *infractio* — spargere]
inframicrób *s.m. (med.)* microorganism, puțin evoluat și organizat incomplet, neputîndu-și realiza singur metabolismul. [<fr. *inframicrobe*]
inframicrobián *adj.* privitor la inframicrobi, de inframicrobi. [<fr. *inframicrobien*]
inframicrobiologíe *s.f.* știință care studiază inframicrobii. [pron. *-bi-o-.* gen. *-iei.* / <*infra-* + *microbiologie*]
infraróșu *adj. (despre radiații)* care este situat în spectrul solar dincolo de limita roșie a spațiului vizibil și care are o lungime de undă superioară celei a radiațiilor roșii. //*s.n.* parte a spectrului solar care cuprinde aceste radiații. [după fr. *infrarouge*]
infrasonór *adj. oscilații infrasonore* = oscilații supersonice. [cf. fr. *infrasonore*]
infrastructúră *s.f.* ansamblul elementelor care susțin partea principală a unei construcții. ● parte a unei nave care se află sub corpul principal al vasului. ● totalitatea instalațiilor tehnice și a construcțiilor necesare la sol pentru deservirea activității de zbor. [cf. fr. *infrastructure*]
infrasúnet *s.n.* sunet cu o frecvență mai joasă decît frecvențele auditive, neputînd fi deci auzit cu urechea. [<*infra-* + *sunet*]
infructescénță *s.f. (bot.)* gruparea mai multor fructe la un loc. [cf. fr. *infrutescence*]
infructuós *adj.* care nu dă roade, rezultate; zadarnic, inutil. [pron. *-tu-os.* / cf. fr. *infructueux*, lat. *infructuosus*]
infúl *s.n.* bandă sacră de lînă albă care încununa fruntea preoților sau cu care se împodobeau victimele în vechea Romă. [<fr. *infule*, lat. *infula*]
infundíbul *s.n. (anat.)* canal în formă de pîlnie. [<fr., lat. *infundibulum*]
infúz *adj. (despre cunoștințe, virtuți)* posedate în mod natural, fără a fi fost nevoie să fie însușite; înnăscut. [<fr. *infus*]
infuzá *vb.* I. *tr.* a turna apă fiartă peste o plantă medicinală, pentru a obține o infuzie. [p.i. *infúz.* / <fr. *infuser*, cf. lat. *infundere* — a vărsa peste]
infuzíbil *adj.* care nu se poate topi (ușor). ● care se topește extrem de greu din cauza temperaturii sale de topire foarte înaltă. [cf. fr. *infusible*]
infúzie *s.f.* soluție extrasă dintr-o plantă prin opărirea ei cu un lichid fiert în clocote; medicament astfel pregătit. [pron. *-zi-e.* gen. *-iei.* var. *infuziune* s.f. / cf. fr. *infusion*, lat. *infusio*]
infuzór[1] *s.m.* protozoar unicelular care trăiește în mediu lichid. [cf. fr. *infusoires*]
infuzór[2] *s.n.* vas cilindric cu capac pentru preparat infuziile. [cf. fr. *infuseur*]
ingambamént *s.n. (rar)* încălecare a versurilor, trecerea unui cuvînt în versul următor. [<fr. *enjambement*]
ingeniós *adj.* **1.** inventiv; iscusit, îndemînatic. **2.** făcut, elaborat cu iscusință, cu îndemînare. [pron. *-ni-os.* / cf. fr. *ingénieux*, lat. *ingeniosus*]
ingeniozitáte *s.f.* calitatea de a fi ingenios; inventivitate; iscusință, dibăcie. [pron. *-ni-o-.* / cf. fr. *ingéniosité*]
ingenuitáte *s.f.* simplitate, naivitate, nevinovăție, curățenie; candoare. [pron. *-nu-i-.* / cf. fr. *ingénuité*, it. *ingenuità*]
ingénuu *adj.* nevinovat, curat, naiv, simplu, candid. ● *(s.f.; în teatru)* rol care

prezintă o tînără fată naivă; *(p. ext.)* persoană ingenuă. [pron. *-nu-u.* / <fr. *ingénu*, it. *ingenuo*, lat. *ingenuus*]

ingerá *vb. I. tr. (rar)* a înghiți, a introduce în stomac (alimente). [<fr. *ingérer*, cf. lat. *ingerere* — a duce în...]

ingerință *s.f. (rar)* intervenție, amestec nedorit, forțat în viața unei persoane, a unui stat etc. [cf. fr. *ingérence*]

ingéstie *s.f.* înghițire, introducere în stomac. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ingestion*, lat. *ingestio*]

inghinál *adj. (anat.)* de la vintre, de la stînghii. [var. *inguinal, -ă* adj. / <fr. *inguinal*, cf. lat. *inguinalis, inguen* — pîntece]

inginér *s.m.* diplomat al unei școli superioare politehnice, care organizează și conduce procesele tehnologice într-o întreprindere. [<fr. *ingénieur*, cf. germ. *Ingenieur*]

inginerésc *adj.* privitor la ingineri sau la inginerie. [<*inginer*]

inginerie *s.f.* profesiunea inginerului. [gen. *-iei.* / <*inginer*]

ingrát *adj.* **1.** nerecunoscător. **2.** *(fig.)* care nu răsplătește, nu satisface, nu corespunde eforturilor muncii depuse. [<fr. *ingrat*, it. *ingrato*, lat. *ingratus*]

ingratitúdine *s.f.* însușirea de a fi ingrat; nerecunoștință. [cf. fr. *ingratitude*, lat. *ingratitudo*]

ingrediént *s.n.* substanță accesorie din compoziția unui medicament, a unui aliment etc.; mirodenie. [pron. *-di-ent.* / <fr. *ingrédient*, it. *ingrediente*]

ingresiúne *s.f.* avansarea locală a mării peste uscat, în urma mișcărilor de scufundare a scoarței terestre. [cf. fr. *ingression*, lat. *ingressio*]

ingurgitá *vb.* I. *tr. (rar; liv.)* a înghiți. [<fr. *ingurgiter*, lat. *ingurgitare*]

inhalá *vb.* I. *tr.* a trage în piept, a inspira gaze, vapori etc. [<fr. *inhaler*]

inhalatór *s.n.* **1.** *(av.)* aparat producător de oxigen. **2.** aparat cu care se face o inhalație. [cf. fr. *inhalateur*]

inhalație *s.f.* inspirare, introducere în piept a unor gaze, a unor vapori etc. (în scopuri terapeutice). [gen. *-iei.* / cf. fr. *inhalation*]

inhibá *vb.* I. **1.** *tr. (rar)* a împiedica, a interzice, a încetini un proces fiziologic, o reacție chimică etc. **2.** *refl.* a se abține, a se reține. [<fr. *inhiber*, lat. *inhibere*]

inhibitív *adj.* inhibitor. [<fr. *inhibitif*]

inhibitór *adj.* care inhibează. // *s.m.* substanță care poate încetini sau chiar împiedica anumite reacții chimice. [cf. fr. *inhibiteur*]

inhibíție *s. f.* actul de a (se) inhiba; frînare, suprimare pe cale nervoasă a unei funcții. [gen. *-iei.* / cf. fr. *inhibition*]

inhumáție *s.f. (rar)* înhumare. [gen. *-iei.*/ cf. fr. *inhumation*]

inicvitáte *s.f. (liv.)* inechitate. [var. *inicuitate* s.f. / <lat. *iniquitas*, fr. *iniquité*]

inimaginábil *adj.* care nu se poate imagina; de neînchipuit. [cf. fr. *inimaginable*]

inimiciție *s.f. (liv.)* dușmănie, ură. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* / <lat. *inimicitia*]

inimitábil *adj.* care nu se poate imita (ușor). [cf. fr. *inimitable*]

ininteligéntă *s.f. (rar)* lipsă de inteligență; nepricepere. [cf. fr. *ininteligence*]

ininteligíbil *adj.* de neînțeles; neclar, confuz. [cf. fr. *ininteligible*]

inițiá *vb.* I. **1.** *tr.* a primi (pe cineva) în rîndul celor care practicau un anumit cult. ● a admite în practica unei religii. **2.** *tr.* și *refl.* a da cuiva sau a căpăta cunoștințele necesare într-o știință, într-o artă, într-o meserie etc. **3.** *tr.* a începe, a pune bazele unei activități etc. [pron. *-ți-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *initier*, it. *iniziare*, lat. *initiare* — a începe]

inițiál *adj.* de(la) început. [pron.*-ți-al.*/ cf. fr. *initial*, it. *iniziale*]

inițiálă *s.f.* literă, sunet cu care începe un cuvînt. [pron. *-ți-a-.* / cf. fr. *initiale*]

inițiát *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care a primit (primele) cunoștințe într-o religie, într-un cult secret, într-o știință etc. [pron. *-ți-at.* / <*iniția*]

inițiativă *s.f.* acțiunea celui care propune sau întreprinde primul ceva. ● calitatea, însușirea celui care este înclinat să lucreze, să întreprindă ceva împreună cu alții. [<fr. *initiative*, it. *iniziativa*, cf. lat. *initium* — început]

inițiatór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care inițiază ceva, care are inițiativa într-o acțiune. [pron. *-ți-a-.* / cf. fr. *initiateur*]

inițiére *s.f.* acțiunea de a (se) iniția și rezultatul ei. [<*iniția*]

injectá *vb.* I. **1.** *tr.* a introduce un lichid cu seringa într-un corp, într-o rană etc. ● a introduce ceva, prin presiune, într-un corp. **2.** *refl. (despre ochi)* a se înroși, a se congestiona. [<fr. *injecter*, cf. lat. *in* — în, *iactum* <*iacere* — a arunca]

injectábil *adj.* care poate fi injectat. [cf. fr. *injectable*]

injectór *s.n.* aparat pentru pomparea sub presiune a apei în cazanul unei mașini cu vapori sau pentru introducerea și pulverizarea combustibilului în camera de ardere a unui motor etc. [cf. fr. *injecteur*]

injécție *s.f.* **1.** introducere, forțată, cu seringa a unei substanțe lichide în corp; *(p. ext.)* lichidul astfel introdus. **2.** introducere sub presiune a combustibilului în camera de ardere a unui motor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *injection*]

injoncțiúne *s.f. (rar)* presiune, intervenție puternică făcută asupra cuiva; ordin precis, formal. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *injonction*]

injúrie *s.f.* **1.** jignire, insultă. **2.** *(rar)* acțiune cu efect vătămător. [<fr. *injure*, cf. lat. *injuria* — nedreptate]

injuriós *adj.* care conține o injurie; insultător, jignitor. [pron. *-ri-os.* / cf. fr. *injurieux*]

injúst *adj. (rar)* nedrept. [cf. fr. *injuste*]

injustéțe *s.f. (rar)* lipsă de justețe; inexactitate.

injustíție *s.f. (rar)* nedreptate. [cf. fr. *injustice*, lat. *injustitia*]

inobservábil *adj. (rar)* care nu se poate observa. [cf. fr. *inobservable*]

inocént *adj.* **1.** nevinovat, curat, naiv; candid. **2.** *(ironic)* simplu; ignorant. < fr. *innocent*, it. *innocente*, lat. *innocens*]

inocénță *s.f.* nevinovăție, curățenie; candoare. [cf. fr. *innocence*, it. *innocenza*, lat. *innocentia*]
in-octávo *adj., s.n. invar.* (format) în care coala de hîrtie imprimată este împăturită în opt, formînd șaisprezece pagini; *(despre cărți)* care au acest format. [<fr., lat. *in-octavo*]
inoculá *vb.* I. *tr.* 1. a introduce într-un organism sănătos un ser, un vaccin pentru a-l imuniza. 2. *(fig.)* a sădi în mintea cuiva anumite idei, concepții etc. [<fr. *inoculer*, cf. lat. *inoculare*]
inoculáre *s.f.* acțiunea de a inocula și rezultatul ei. [<*inocula*]
inoculáție *s.f.* introducere în organism a unor germeni patogeni (cu virulență atenuată); inoculare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *inoculation*, lat. *inoculatio*]
inodór *adj.* fără miros. [cf. fr. *inodore*, lat. *inodorus* <*in* — fără, *odor* — miros]
inofensív *adj.* nevătămător. [cf. fr. *inoffensif*]
inomurábil *adj. (franțuzism)* nenumărat. [<fr. *innombrable*]
inoperánt *adj. (rar)* lipsit de efect; fără urmare. [cf. fr. *inopérant*]
inopinát *adj.* neprevăzut, neașteptat. [cf. fr. *inopiné*]
inoportún *adj.* care nu este oportun; nepotrivit. ● stingheritor, supărător, plictisitor. [cf. fr. *inopportun*]
inoportunitáte *s.f. (rar)* însușirea de a fi inoportun. [cf. fr. *inopportunité*]
inospitalíer *adj.* neprimitor; rece. [pron. *-li-er.* / cf. fr. *inhospitalier*]
inová *vb.* I. *intr.* a face o schimbare, a introduce o noutate într-un domeniu, într-un sistem etc.; a introduce, a adopta, a propaga o inovație. [<fr. *innover*, it. *innovare*]
inovátor *s.m.* și *f.* cel care inovează ceva, cel care introduce o inovație. ● *(adj.)* înnoitor. [cf. fr. *innovateur*]
inovátie *s.f.* schimbare, introducere a ceva nou într-un sistem, într-o practică, într-o activitate, într-o operație tehnică etc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *innovation*, lat. *innovatio*]
inoxidábil *adj. (despre metale și aliaje)* care nu se oxidează, care nu ruginește. [cf. fr. *inoxydable*]
în pláno *adj., s.n. invar.* (format de) foaie imprimată și împăturită în două. [<fr. *in-plano*]
insalubritáte *s.f.* stare a ceea ce este insalubru. [cf. fr. *insalubrité*]
insalúbru *adj.* nesănătos. [cf. fr. *insalubre*]
insanitáte *s.f. (rar)* 1. nebunie. 2. faptă sau vorbă de om smintit. [<fr. *insanité*, cf. lat. *insanitas*]
insatisfácție *s.f. (rar)* nemulțumire, neplăcere. [gen. *-iei.* / cf. it. *insoddisfazione*]
insațiábil *adj. (liv.)* care nu se poate sătura; nesățios, lacom. [pron. *-ți-a-.* / cf. fr. *insatiable*, lat. *insatiabilis*]
inscripție *s.f.* 1. text scurt gravat pe o piatră, pe o monedă etc., pentru a consacra un fapt oarecare. 2. *(rar)* înscriere, înregistrare. [pron. *-ți-e.* var. *inscripțiune* s.f. / cf. fr. *inscription*, lat. *inscriptio*]
insectár *s.n.* colecție de insecte păstrate prin anumite procedee și clasate într-o anumită ordine; cutie în care se păstrează o astfel de colecție. [după fr. *insectarium*]
insécta *s.f.* animal nevertebrat mic, din încrengătura artropodelor, cu corpul format din segmente, cu trei perechi de picioare articulate, cu respirație traheeană și cu dezvoltare prin metamorfoză. ● *(la pl.)* clasă din care fac parte aceste animale. [<fr. *insecte*, lat. *insecta*]
insecticid *adj., s.n.* (substanță) care ucide insectele. [<fr. *insecticide*, cf. lat. *insectum* — insectă, *caedere* — a omorî]
insectifúg *adj., s.n.* (substanță) care îndepărtează insectele datorită mirosului, gustului sau culorii sale. [<fr. *insectifuge*, cf. lat. *insectum* — insectă, *fugare* — a fugări]
insectívor *adj.* care se hrănește cu insecte. // *s.n. pl.* ordin de mamifere care se hrănesc cu insecte; *(la sg.)* animal din acest ordin. [<fr. *insectivore*, cf. lat. *insectum* — insectă, *vorare* — a devora]
insecuritáte *s.f.* stare de nesiguranță, lipsă de securitate. [<fr. *insécurité*]
insecutór *s.m.* gladiator care lupta cu retiarii. [<lat. *insecutor*, cf. fr. *insécuteur*]
insensibil *adj.* lipsit de sensibilitate; nesimțitor; *(fig.)* nepăsător, rece (în fața nenorocirilor, a rugăminților cuiva). [cf. fr. *insensible*, it. *insensibile*]
insensibilitáte *s.f.* lipsă de sensibilitate; *(fig.)* nepăsare, indiferență, răceală. [cf. fr. *insensibilité*]
insensibilizá *vb.* I. *tr.* a face insensibil (la durere); a amorți. [cf. fr. *insensibiliser*]
inseparábil *adj.* de nedespărțit. [cf. fr. *inséparable*]
inseră *vb.* I. *tr.* 1. a introduce, a adăuga ceva într-un text, într-un șir de numere etc.; a introduce un anunț într-un ziar. ● a introduce un material în masa altui material. 2. a așeza, a dispune. [<fr. *insérer*]
inseráre *s.f.* acțiunea de a insera și rezultatul ei; inserție. [<*insera*]
inserție *s.f.* 1. inserare. 2. legare, fixare pe os a unui mușchi. 3. *(tehn.)* strat de material, de o anumită compoziție și structură, inclus în interiorul altui material. [gen. *-iei.* var. *inserțiune* s.f. / cf. fr. *insertion*, lat. *insertio*]
insesizábil *adj.* care nu se poate sesiza, înțelege, pătrunde. [cf. fr. *insaisissable*]
insidiós *adj.* perfid, viclean; care întinde, ascunde o cursă. ● *(despre gaze de luptă)* care își manifestă acțiunea asupra organismului mai tîrziu. [pron. *-di-os.* / cf. fr. *insidieux*, lat. *insidiosus*]
insignă *s.f.* obiect mic, cu o imagine-simbol imprimată sau gravată pe el, care arată că cel care îl poartă este membrul unei asociații, al unei organizații etc. [<fr. *insigne*]
insignifiánt *adj.* neînsemnat; care nu înseamnă nimic. [pron. *-sig-ni-fi-ant.* / <fr. *insignifiant*]
insignifiánță *s.f.* neînsemnătate. [pron. *-fi-a-.* var. *insignifiență* s.f. / <fr. *insignifiance*]
insinuá *vb.* I. 1. *tr.* a strecura, a sugera cu dibăcie o aluzie, o idee etc. 2. *tr.* și *refl.* a (se) infiltra pe nesimțite, a (se)

strecura. [pron. *-nu-a.* / <fr. *insinuer*, it., lat. *insinuare*]

insinuánt *adj.* care (se) insinuează. [pron. *-nu-ant.* / cf. fr. *insinuant*]

insinuáre *s.f.* vorbă, aluzie prin care se lasă să se înțeleagă un anumit lucru. ● strecurare, infiltrare. [pron. *-nu-a-.*/ cf. fr. *insinuation*]

insinuáție *s.f.* insinuare [pron. *nu-a-ți-e.* gen. *-iei.* / fr. *insinuation*]

insípid *adj.* **1.** lipsit de gust; searbăd, fad. **2.** *(fig.)* de prost gust, fără spirit, nesărat. [<fr. *insipide*, it. *insipido*, cf. lat. *in* — fără, *sapidus* — savuros]

insipiditáte *s.f. (rar)* calitatea a tot ceea ce este insipid. [cf. fr. *insipidité*]

insistá *vb.* I. *intr.* a stărui, a persevera, a cere. ● a scoate în relief; a accentua. [p.i. *insist.* / <fr. *insister*]

insistént *adj. (adesea adv.)* stăruitor, perseverent. [<fr. *insistant*]

insistență *s.f.* stăruință, perseverență. [cf. fr. *insistance*, it. *insistenza*]

insociábil *adj. (rar)* neprietenos. [pron. *-ci-a-.* / <fr. *insociable*, cf. lat. *insociabilis*]

insolație *s.f.* **1.** afecțiune provocată de radiațiile solare asupra organismului și manifestată prin dureri de cap, febră etc. ● vătămare produsă pomilor tineri prin excesul de căldură. **2.** iluminare a unei suprafețe de către razele solare. [gen. *-iei.*/ cf. fr. *insolation*, lat. *insolatio*]

insolént *adj. (adesea adv.)* obraznic, impertinent; nerușinat. [cf. fr. *insolent*, it. *insolente*]

insolență *s.f.* obrăznicie, impertinență; nerușinare. [cf. fr. *insolence*, it. *insolenza*]

insolit *adj. (rar)* contrar obiceiului; neobișnuit. [<fr. *insolite*, cf. lat. *in* — ne, *solitus* — obișnuit]

insolúbil *adj.* **1.** care nu poate fi dizolvat, care nu este solubil. **2.** *(fig.)* de nerezolvat; nerezolvabil. [cf. fr. *insoluble*]

insolubilitáte *s.f.* proprietate a unei substanțe de a fi insolubilă. [cf. fr. *insolubilité*]

insolubilizá *vb.* I. *tr.* a face ca o anumită substanță să devină insolubilă. [<fr. *insolubiliser*]

insolvábil *adj.* care nu-și poate plăti datoriile, care nu este solvabil. [cf. fr. *insolvable*]

insolvabilitáte *s.f.* starea, situația celui insolvabil. [cf. fr. *insolvabilité*]

insolvență *s.f.* insolvabilitate. [<it. *insolvenza*]

insomníe *s.f.* stare bolnăvicioasă care se manifestă prin lipsă de somn. [gen. *-iei.*/ <fr. *insomnie*]

insondábil *adj. (despre ape)* care nu se poate sonda; foarte adînc. ● *(fig.)* care nu poate fi cercetat, analizat; de nepătruns. [cf. fr. *insondable*]

insonorizáre *s.f.* acțiunea de reducere a intensității zgomotelor; amuțire. [<*in-* + *sonor*]

inspectá *vb.* I. *tr.* a examina, a controla (ceva) pe baza unei însărcinări speciale; *(p. ext.)* a examina, a cerceta atent. [<fr. *inspecter*, cf. lat. *inspectare*]

inspectáre *s.f.* acțiunea de a inspecta și rezultatul ei. [<*inspecta*]

inspéctor *s.m.* și *f.* persoană care are sarcina de a controla, de a inspecta o instituție, o activitate etc. [cf. fr. *inspecteur*, lat. *inspector*]

inspectorát *s.n.* **1.** serviciu care are sarcina de a inspecta activitatea serviciilor în subordine; localul unde este instalat un astfel de serviciu. **2.** funcția, serviciul de inspector. [cf. fr. *inspeciorat*]

inspécție *s.f.* control, verificare a felului cum funcționează un serviciu, cum se execută unele dispoziții etc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *inspection*, lat. *inspectio*]

inspirá *vb.* I. **1.** *tr.* a trage aer în plămîni. **2.** *tr. (fig.)* a face să se nască, să pătrundă în mintea, în sufletul cuiva (un sentiment, o idee etc.); a sugera. **3.** *refl.* a lua anumite idei, informații etc. dintr-un anumit loc. [p.i. *inspir.* / <fr. *inspirer*, it., lat. *inspirare*]

inspirátor *adj. (anat.)* care participă la inspirație (**1**). // *s.m.* și *f.* cel care inspiră, sugerează (o idee). [cf. fr. *inspirateur*]

inspiratrice *adj. f. (peior.)* inspiratoare, care inspiră. [pl. invar. / cf. fr. *inspiratrice*, it. *inspiratrice*]

inspirație *s.f.* **1.** tragere, inhalare, introducere a aerului în plămîni. **2.** *(fig.)* facultatea creatoare, spontană a inteligenței umane. ● avînt, entuziasm, forță creatoare. **3.** *(fig.)* gînd, idee apărută spontan. [gen. *-iei.* var. *inspirațiune* s.f./ cf. fr. *inspiration*, lat. *inspiratio*]

instábil *adj.* nestabil; schimbător, nestatornic. [cf. lat. *instabilis*]

instabilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este instabil; nestabilitate; nestatornicie. [cf. lat. *instabilitas*, fr. *instabilité*]

instalá *vb.* I. **1.** *tr.* a așeza, a monta o mașină, aparate etc. **2.** *refl.* a se așeza, a se stabili într-un loc. **3.** *tr.* a pune, cu oarecare solemnitate, pe cineva într-o funcție, într-o demnitate. [<fr. *installer*, it. *installare*]

instalatór *s.m.* și *f.* lucrător care se ocupă cu montarea și repararea unor aparaturi tehnice. [cf. fr. *installateur*]

instalație *s.f.* **1.** instalare. **2.** totalitatea construcțiilor, a mașinilor etc. montate împreună pentru a executa anumite lucrări, operații etc.; felul în care sînt montate piesele, părțile unui astfel de sistem tehnic. [gen. *-iei.* var. *instalațiune* s.f. / cf. fr. *installation*]

instantaneitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este instantaneu. [pron. *-ne-i-.* / <fr. *instantanéité*]

instantanéu *adj.* **1.** *(adesea adv.)* care se produce foarte repede; care apare brusc, pe moment. **2.** *(fiz.; despre mărimi)* referitor la un anumit moment. // *s.n.* fotografie luată cu expunere scurtă. ● expunere scurtă la fotografiere. [pron. *-neu.* / <fr. *instantané*]

instánță *s.f.* organ de stat însărcinat cu aplicarea justiției; autoritate judecătorească. ○ *în ultimă* ~ = pînă la urmă. [cf. fr. *instance*, it. *istanza*, lat. *instantia* <*in* — în, *stare* — a sta]

instaurá *vb.* I. *tr.* a întrona, a stabili; a introduce. [pron. *-ta-u-.* / <lat. *instaurare*, cf. fr. *instaurer*]

instauráre *s.f.* acțiunea de a instaura și rezultatul ei. [<*instaura*]

instigá *vb.* I. *tr.* a aţiţa, a împinge la fapte duşmănoase, la dezordine; a incita. [p. i. *instig.* / <fr. *instiguer*, cf. lat. *instigare*]
instigáre *s.f.* acţiunea de a instiga şi rezultatul ei; instigaţie. [<*instiga*]
instigatór *s.m.* şi *f.* cel care instigă; aţiţător. [cf. fr. *instigateur*]
instigáţie *s.f.* îndemn la violenţă; aţiţare, instigare. [gen. *-iei.* var. *instigaţiune* s.f. / cf. fr. *instigation*]
instilá *vb.* I. *tr.* a picura o doctorie pe un organ bolnav. [<fr. *instiller*, cf. lat. *instillare*]
instilatór *s.n.* instrument folosit pentru instilaţii. [cf. fr. *instillateur*]
instilátie *s.f.* introducerea unui lichid medicamentos într-o cavitate a organismului picătură cu picătură. [gen. *-iei.* var. *instilaţiune* s.f. / cf. fr. *instillation*]
instínct *s.n.* complex ereditar de reflexe necondiţionate, care s-a format într-o anumită etapă a dezvoltării unei specii; impuls natural. [<fr. *instinct*]
instinctív *adj. (adesea adv.)* din (de) instinct; inconştient. [cf. fr. *instinctif*]
instinctuál *adj. (rar)* instinctiv. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *instinctuel*]
instituí *vb.* IV. *tr.* a înfiinţa, a stabili, a întemeia. [p. i. *institui*, 3,6 *-ie.* / <fr. *instituer*, cf. lat. *instituere*]
instituíre *s.f.* acţiunea, faptul de a institui; înfiinţare, întemeiere. [pron. *-tu-i-.* / <*institui*]
institút *s.n.* **1.** instituţie, aşezământ (de pe lîngă o universitate, o academie, o industrie etc.) unde se fac cercetări ştiinţifice. ● instituţie de învăţămînt superior (cu mai multe facultăţi). ● local în care funcţionează asemenea instituţii. **2.** *(la pl.)* operă care cuprinde principiile dreptului roman din epoca împăratului Justinian. [<fr. *institut*, cf. lat. *institutum* — lucru stabilit]
institutór *s.m.* şi *f. (în vechea organizare a învăţămîntului)* învăţător la oraş. [cf. fr. *instituteur*]
instituţie *s.f.* **1.** formă de organizare a unor raporturi sociale — politice, juridice etc. — parte a suprastructurii. **2.** organ, unitate cu caracter politic, economic, administrativ. etc. care cuprinde o anumită activitate, care îmbrăţişează un anumit domeniu etc. ● aşezămînt. [gen. *-iei.* var. *instituţiune* s.f. / cf. fr. *institution*, lat. *institutio*]
instructáj *s.n.* instruire a unei persoane sau a unui colectiv în vederea îndeplinirii unei munci; totalitatea îndrumărilor date prin această instruire. [<rus. *instruktaj*]
instructív *adv.* care instruieşte; plin de învăţăminte. [<fr. *instructif*]
instrúctor *s.m.* şi *f.* cel care face o muncă de instruire; *(spec.)* militar care instruieşte o trupă. [<rus. *instruktor*, cf. fr. *instructeur*]
instrúcţie *s.f.* **1.** învăţătură, ştiinţă căpătată în şcoli prin învăţare, prin studiu organizat; educaţie. **2.** pregătire practică a militarilor, totalitatea exerciţiilor militare practice făcute în vederea deprinderii mînuirii armelor. **3.** *(jur.)* fază procedurală în desfăşurarea proceselor constînd în adunarea şi cercetarea probelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *instruction*, rus. *instrukţiia*, lat. *instructio*]
instrucţiúne *s.f. (de obicei la pl.)* lămuriri, explicaţii, dispoziţii date cuiva pentru a şti cum să procedeze. [pron. *-ţi-u-.* / <fr. *instruction*]
instruí *vb.* IV. *tr.* **1.** a învăţa, a furniza cunoştinţe (cuiva) într-un anumit domeniu. ● *refl.* a-şi îmbogăţi cunoştinţele, a învăţa. **2.** a face instrucţia unui proces. [p. i. *-iesc*, conj. *-iască.* / <fr. *instruire*]
instruít *adj.* **1.** învăţat, cult. **2.** *(mil.; despre ostaşi)* care şi-a însuşit cunoştinţele de teorie şi practică militară. [pron. *-truit.* / cf. fr. *instruit*]
instrumént *s.n.* **1.** ustensilă, aparat propriu pentru a face o anumită operaţie. ● aparat cu care se produc sunete muzicale. **2.** *(fig.)* persoană, lucru de care se foloseşte cineva pentru a îndeplini o acţiune, a atinge un scop. **3.** ~ *gramatical* = cuvînt care arată doar raporturi între cuvinte. [<fr. *instrument*, cf. lat. *instrumentum*]
instrumentá *vb.* I. *tr.* **1.** *(rar)* a aranja o bucată muzicală pe grupuri de instrumente. **2.** a face instrumentaţia unei piese rămase într-un puţ de petrol. [< fr. *instrumenter*]
instrumentál *adj.* **1.** făcut, executat cu ajutorul instrumentelor. **2.** *complement circumstanţial* ~ = complement circumstanţial care arată prin ce mijloc se îndeplineşte o acţiune. [cf. fr. *instrumental*]
instrumentalísm *s.n.* filozofie reacţionară idealist-subiectivistă care tăgăduieşte faptul că materia este o realitate obiectivă, neagă obiectivitatea deosebirii dintre obiect şi subiect socotind-o drept o simplă deosebire în experienţă, consideră că noţiunile şi teoriile ştiinţifice sînt simple „instrumente" şi „chei" utile, fără să aibă valoare reflectorie în raport cu realitatea obiectivă. [cf. engl. *instrumentalism*, germ. *Instrumentalismus*]
instrumentalíst *adj., s.m.* (adept) al instrumentalismului. [cf. engl., germ. *instrumentalist*]
instrumentár *s.n.* totalitatea instrumentelor folosite într-o anumită activitate. [cf. fr. *instrumentaire*]
instrumentáţie *s.f.* **1.** arta de a dispune astfel diferitele părţi armonice ale unei compoziţii muzicale, încît fiecare instrument să redea cît mai bine gîndirea, ideea compozitorului; orchestraţie. ● ramură a muzicii care se ocupă cu descrierea particularităţilor fiecărui instrument. **2.** extragere a unei unelte sau a unei piese rămase din întîmplare într-un puţ de petrol. [gen. *-iei.* / cf. fr. *instrumentation*]
instrumentíst *s.m.* şi *f.* cîntăreţ la un instrument (într-un ansamblu muzical). [cf. fr. *instrumentiste*]
insubmersíbil *adj.* care nu poate fi scufundat. [cf. fr. *insubmersible*]
insubordonáre *s.f. (rar)* nesupunere la ordine; neascultare; indisciplină. [cf. fr. *insubordination*]
insubordonát *adj. (rar)* nesupus, recalcitrant. [cf. fr. *insubordonné*]
insuccés *s.n.* lipsă de succes; nereuşită, eşec, înfrîngere. [cf. fr. *insuccès*]

insuficiént *adj.* care nu este suficient, care nu ajunge; nesatisfăcător. // *s.m.* calificativ sub limita de trecere, obținut de un candidat la un examen. [pron. *-ci-ent.* / cf. lat. *insufficiens*, it. *insufficiente*, fr. *insuffisant*]

insuficiéntă *.f.* situația, starea a ceea ce este insuficient. ● stare de funcționare anormală a unui organ. [cf. lat. *insufficientia*, it. *insufficienza*, fr. *insuffisance*]

insuflá *vb.* I. *tr.* **1.** a introduce sub presiune pulbere, gaze etc. într-un spațiu închis. **2.** *(fig.)* a trezi, a provoca cuiva un sentiment, o idee etc.; a inspira. [p.i. *insúflu./* <fr. *insuffler*, it., lat. *insufflare*]

insuflăție *s.f.* introducere în scop terapeutic, prin suflare, a unei substanțe pulverulente sau gazoase în organism. [gen. *-iei.* / cf. fr. *insufflation*, it. *insufflazione*]

insulár *adj.* aflat pe o insulă; de (pe o) insulă. // *s.m.* și *f.* locuitor al unei insule. [cf. fr. *insulaire*]

insulă *s.f.* suprafață din scoarța pământului, mai mică decît un continent, mărginită din toate părțile de apă. [<lat. *insula*]

insulínă *s.f.* hormon secretat de pancreas, care îndeplinește în organism rolul de regulator al cantității de glucoză din sînge. [<fr. *insuline*]

insultá *vb.* I. *tr.* a aduce (cuiva) o insultă; a jigni. [p.i. *insúlt*, 3,6 *-tă.* / <fr. *insulter*, cf. lat. *insultare*]

insultáre *s.f.* acțiunea de a insulta și rezultatul ei; jignire. [<*insulta*]

insúltă *s.f.* jignire, ofensă. [<*insulta*]

insultătór *adj.* jignitor, ofensator. [<*insulta*]

insuportábil *adj.* **1.** de nesuportat, de nesuferit. **2.** *(fam.; despre oameni)* nesuferit, urîcios. [cf. fr. *insupportable*]

insurécție *s.f.* acțiune armată de răzvrătire organizată, cu participarea maselor sau a unei părți a lor, împotriva unui regim, a unei autorități; răscoală. [gen. *-iei.* / cf. fr. *insurrection*]

insurecționál *adj.* de insurecție, al insurecției. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *insurrectionnel*]

insurgént *s.m.* și *f.* participant la o insurecție; răsculat; *(spec.)* nume dat coloniștilor americani care s-au ridicat împotriva Angliei în secolul al XVIII-lea. [<fr. *insurgé*]

insurgéntă *s.f. (rar)* răscoală, insurecție. [cf. fr. *insurgence*]

insurmontábil *adj.* de netrecut; de neînvins. [cf. fr. *insurmontable*]

intáct *adj.* neatins, nestîrbit; întreg. [<fr. *intact*, cf. lat. *intactus*]

intangíbil *adj. (liv.)* care nu poate fi atins; de neatins. [cf. fr. *intangible*]

intársio *s.n.* metodă de îmbodobire a unui obiect (de marmură, de fildeș sau de lemn) prin aplicarea de ornamente care se înfig în crestături anume făcute. [<it. *intarsio*]

integrá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) introduce; a(se) include într-un tot. **2.** *tr. (mat.)* a găsi integrala unei cantități diferențiale. [<fr. *intégrer*, it., lat. *integrare*]

integrábil *adj.* care se poate integra. [cf. fr. *intégrable*]

integrál *adj.* **1.** întreg, neîmpărțit, complet. ○ *făină integrală* = făină obținută prin măcinarea grîului, din care s-au extras grișul și făina albă. **2.** *calcul* ~ = calcul opus calculului diferențial, care studiază proprietățile și aplicațiile integralelor. // *s.f. (mat.)* funcție depinzînd de elemente arbitrare (constante și funcții) și care reprezintă soluția unui sistem diferențial. ● simbol matematic care indică operația de integrare. [<fr. *intégral, intégrale*, cf. lat. *integer* — întreg]

integralitáte *s.f.* stare a unui lucru complet. ● proprietatea unei expresii diferențiale de a admite o integrală. [cf. fr. *intégralité*]

integrántă *adj. f. parte* ~ = parte care intră cu necesitate în componența unui întreg. [cf. fr. *intégrante*]

integráre *s.f.* acțiunea de a (se) integra și rezultatul ei. [<*integra*]

integratór *s.n.* aparat pentru calculul numeric al integralelor. [cf. fr. *intégrateur*]

integrățíe *s.f.* integrare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *intégration*, lat. *integratio*]

integritáte *s.f.* **1.** calitatea celui integru; cinste, probitate. **2.** calitatea de a fi întreg, intact. [cf. fr. *intégrité*, lat. *integritas*]

integrométru *s.n.* aparat pentru calcularea suprafeței unei figuri plane, a volumului unei figuri de revoluție etc. [<fr. *intégromètre*]

íntegru *adj.* cinstit, virtuos, cumpătat, onest; incoruptibil. [<fr. *intègre*, cf. lat. *integer*]

intelect *s.n.* puterea de a gîndi, de a opera cu noțiuni; gîndire, înțelegere; inteligență. [<fr. *intellect*, cf. lat. *intellectus*]

intelectiv *adj.* de inteligență. [cf. fr. *intellectif*]

intelectuál *adj.* referitor la activitatea de gîndire, la intelect. // *s.m.* și *f.* cel care are ca specialitate, pe baza unei pregătiri corespunzătoare, munca intelectuală și lucrează în domeniul științei, al artei, al economiei, tehnicii, învățămîntului etc. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *intellectuel*]

intelectualísm *s.n.* **1.** teorie idealistă care reduce întregul univers la intelect. **2.** atitudine pretențioasă a unor intelectuali care afirmă că realitatea poate fi cunoscută în întregime de intelect, negînd rolul activității practice. [cf. fr. *intellectualisme*]

intelectualitáte *s.f.* totalitatea intelectualilor considerați ca o pătură socială. [cf. fr. *intellectualité*]

inteligént *adj.* deștept, ager la minte, pătrunzător. ● care manifestă inteligență. [cf. lat. *intelligens*, fr. *intelligent*]

inteligéntă *s.f.* înțelegere profundă, ușoară a unor lucruri mai ales din domeniul culturii și al științei; facultatea de a înțelege, de a pricepe fenomenele, lucrurile etc.; deșteptăciune; înțelegere. [<lat. *intelligentia*, cf. fr. *intelligence*]

inteligíbil *adj.* ușor de înțeles; clar, limpede. ● *(în filozofia idealistă)* care poate fi înțeles numai prin rațiune; suprasenzorial. [cf. lat. *intelligibilis*, fr. *intelligible*]

inteligibilitáte *s.f.* calitate, caracter al unui lucru inteligibil. [cf. fr. *intelligibilité*]

intemperánt *adj.* excesiv, necumpătat. [cf. fr. *intempérant*]

întemperánță *s.f.* necumpătare. [cf. fr. *intempérance*, lat. *intemperantia*]
întemperát *adj.* nestăpînit, dezlănțuit. [cf. fr. *intempéré*]
întemperíe *s.f. (mai ales la pl.)* schimbare nefavorabilă a temperaturii, a stării atmosferice; vreme rea. [gen. *-iei.* / <fr. *intempérie*, cf. lat. *intemperies*]
întempestív *adj. (liv.)* produs pe neașteptate, la timp nepotrivit; inoportun. [cf. fr. *intempestif*, lat. *intempestivus*]
întendént *s.m.* și *f.* administrator al unei case, al unui local etc. // *s.m.* ofițer din serviciul intendenței. [var. *intendant* s.m. / <fr. *intendant*]
întendénță *s.f. (în vechea organizare a armatei)* serviciu care se ocupa cu aprovizionarea unităților armatei. [cf. fr. *intendance*, it. *intendenza*]
inténs *adj.* puternic, viu, tare; activ. [<fr. *intense*, cf. lat. *intensus*]
intensifícă *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) face mai intens; a (se) înteți, a (se) mări. [p.i. *intensífic.* / cf. fr. *intensifier*, it. *intensificare*]
intensitáte *s.f.* **1.** grad de tensiune, de tărie, de energie. **2.** tărie, valoare a unui sunet, a unui curent electric etc. ○ *accent de* ~ = accent care se caracterizează prin puterea cu care sînt rostite sunetele. [cf. fr. *intensité*]
intensív *adj.* cu (mare) intensitate, viu, tare; vioi. ○ *cultură* ~*ă* = sistem de cultivare a pămîntului prin aplicarea căruia se obține o mare producție agricolă pe o suprafață de pămînt. [cf. fr. *intensif*]
întentá *vb.* I. *tr. a* ~ (un) *proces* (cuiva) = a face (cuiva) un proces. [<fr. *intenter*, it., lat. *intentare*]
inténție *s.f.* dorință, plan, gînd de a întreprinde ceva. [gen. *-iei.* var. *intențiune* s.f. / cf. fr. *intention*, lat. *intentio*]
intenționá *vb.* I. *tr.* a avea în intenție, a avea de gînd. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *intenzionare*]
intenționál *adj.* privitor la intenție; făcut cu intenție; deliberat. [cf. it. *intenzionale*, fr. *intentionnel*]
intenționát *adj.* cu intenție, anume plănuit. ○ *bine* (sau *rău*) ~ = cu intenții bune (sau rele). [<*intenționa*]
inter-¹ element de compunere savantă însemnînd „între", care servește la formarea unor substantive sau adjective. [<lat. *inter*]
inter² *s.m.* jucător din linia de atac a unei echipe de fotbal sau de handbal, care ocupă locul din dreapta sau din stînga centrului înaintaș. [cf. lat. *inter*]
interacțiúne *s.f.* influență, condiționare reciprocă între fapte, fenomene etc. [cf. fr. *interaction*]
interaliát *adj.* făcut, stabilit sau existent între aliați. [pron. *-li-at.* / cf. fr. *interallié*]
interastrál *adj.* care se află între aștri, dintre aștri. [cf. fr. *interastral*]
interbélic *adj.* dintre două războaie. [cf. lat. *inter* — între, *bellum* — război]
intercalá *vb.* I. *tr.* a introduce ceva într-un șir, a adăuga între altele. v. i n s e r a. [<fr. *intercaler*, it., lat. *intercalare*]
intercalár *adj. cultură* ~*ă* = cultura unei plante timpurii printre rîndurile de plante tîrzii ale unei alte culturi. [cf. fr. *intercalaire*]
intercaláre *s.f.* acțiunea de a intercala și rezultatul ei; intercalație. [<*intercala*]
intercalátie *s.f.* **1.** *(rar)* intercalare. **2.** rocă sterilă cuprinsă într-un zăcămînt. [gen. *-iei.* / cf. fr. *intercalation*]
intercéde *vb.* III. *intr. (rar)* a interveni, a stărui în favoarea cuiva. [p.i. *intercéd.*/ <fr. *intercéder*, cf. lat. *intercedere* — a veni între]
intercelulár *adj.* care se află între celulele unui țesut. [cf. fr. *intercellulaire*]
interceptá *vb.* I. *tr.* a întrerupe (cursul, propagarea, comunicația). ● a prinde, a surprinde ceva adresat, destinat altcuiva, *(spec.)* o scrisoare, o comunicare. [<fr. *intercepter*]
interceptáre *s.f.* acțiunea de a intercepta și rezultatul ei. [<*intercepta*]
intercéptie *s.f. (rar)* interceptare. ○ *(sport) joc de* ~ = sistem de joc care se bazează pe interceptarea mingii pe care adversarii și-o pasează între ei. [gen. *-iei.* / cf. fr. *interception*, lat. *interceptio*]
intercesiúne *s.f. (rar)* intervenție în favoarea cuiva, mijlocire. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *intercession*, lat. *intercessio*]
intercolonaméntă *s.n.* distanță care separă două coloane vecine ale unei colonade. [după fr. *entrecolonnement*]
interconexiúne *s.f.* sistem de legătură între mai multe rețele electrice, care asigură continuitatea debitului într-o regiune. [cf. fr. *interconnexion*]
intercontinentál *adj.* între, dintre continente. [cf. fr. *intercontinental*]
intercostál *adj.* între, dintre coaste. [<fr. *intercostal*]
intercurént *adj.* care survine în timpul cînd se desfășoară altceva (mai ales o boală). [<fr. *intercurrent*, cf. lat. *inter-* între, *currens* — curgător]
interdentál *adj.* între dinți. [cf. it. *interdentale*]
interdepartamentál *adj.* între, dintre diferite departamente. ● care coordonează activitatea diferitelor departamente. [cf. fr. *interdépartemental*]
interdependént *adj. (despre fenomene)* în stare de dependență reciprocă. [cf. fr. *interdépendant*]
interdependénță *s.f.* legătură și condiționare reciprocă între fenomene, acțiuni etc. [cf. fr. *interdépendance*]
interdicție *s.f.* interzicere, oprelițe, oprire (prin lege). ● interzicere a exercitării drepturilor politice (și civile) ale unei persoane, ca măsură represivă sau de protecție. [gen. *-iei.* var. *interdicțiune* s.f. / cf. fr. *interdiction*, lat. *interdictio*]
interdigitál *adj.* între (dintre) degete. [cf. fr. *interdigital*]
interés *s.n.* **1.** preocupare de a obține ceea ce este folositor, agreabil, necesar. ● ceea ce este util, important, care convine; folos, cîștig. ○ ~ *economic* = forma sub care se prezintă relațiile economice ale unei societăți date. **2.** dobîndă. ○ *daune* ~*e* = despăgubire bănească pentru un prejudiciu. **3.** simpatie, înclinare față de cineva. **4.** plăcere provocată de ceva care ne atrage atenția, ne stîrnește curiozitatea etc.; atracție. [pl. *-se, -suri.* /

<it. *interesse*, cf. lat. *interest* — interesează, privește]

interesá *vb.* I. **1.** *tr.* a face pe cineva părtaș la o acțiune, la un cîștig; a cîștiga pe cineva pentru o afacere, pentru o acțiune etc. **2.** *refl.* a avea, a arăta simpatie, interes (pentru cineva sau pentru ceva). ● a întreba, a se informa despre cineva, despre ceva. [<it. *interessare*, cf. fr. *intéresser*]

interesánt *adj.* care prezintă (este vrednic de) interes. [cf. it. *interessante*, fr. *intéressant*]

interesát *adj.* **1.** care este în cauză, care are interes într-o afacere. **2.** foarte atașat intereselor personale; meschin, avid. **3.** care are în vedere un interes, un profit. [<*interesa*]

interferá *vb.* I. **1.** *intr. (fiz.; mai ales despre unde)* a produce interferență, a se suprapune. **2.** a se întîlni, a se încrucișa. [p. i. 3 *-reazǎ*. / <fr. *interférer*]

interferénță *s.f.* fenomen de suprapunere și compunere a efectelor a două (sau mai multe) mișcări vibratorii provenite din surse diferite. ● *(fig.)* întîlnire, încrucișare. / cf. fr. *interférence*]

interferométru *s.n.* instrument optic care servește la determinarea unor mărimi cu ajutorul fenomenelor de interferență. [cf. fr. *interféromètre*]

interfoliá *vb.* I. *tr.* a intercala file albe între paginile tipărite ale unei cărți. [pron. *-li-a*. p. i. 3,6 *-iazǎ*, ger. *-iind*. / <fr. *interfolier*]

interglaciár *adj. (despre perioade geologice)* cuprins între două glaciații. [pron. *-ci-ar*./ <fr. *interglaciaire*]

interglaciațiе *s.f.* interval de timp dintre două glaciații. [gen. *-iei*]

interimár *adj. (rar)* care exercită o funcție, care funcționează pe timp limitat, pînă la întoarcerea sau la alegerea titularului; provizoriu. [<fr. *intérimaire*]

interimát *s.n. (rar)* timp în care o funcție este exercitată de altă persoană și nu de titular; funcție interimară. [<fr. *intérimat*]

interiór *adj.* care este situat înăuntru, de dinăuntru; intern. ○ *(fig.) for* ~ = conștiință. // *s.n.* **1.** partea dinăuntru a unui lucru, a unei locuințe, a unei camere etc.; ceea ce este cuprins înăuntrul unei camere, al unei locuințe etc.; spațiul dinăuntrul unui obiect, al unei încăperi etc. **2.** post telefonic care funcționează printr-o centrală care leagă exteriorul cu diferitele camere, birouri etc. ale unei clădiri, ale unei instituții etc. **3.** latura lăuntrică, natura morală a omului. [pron. *-ri-or*. / <lat. *interior*, cf. it. *interiore*, fr. *intérieur*]

interjécție *s.f.* parte de vorbire neflexibilă, care exprimă stări sufletești sau imită sunete, zgomote etc. [gen. *-iei*. var. *interjecțiune* s.f. / cf. fr. *interjection*, lat. *interjectio*]

interliniár *adj.* scris între linii sau între rînduri. [cf. fr. *interlinéaire*]

interlínie *s.f. (poligr.)* linie de plumb mai puțin înaltă decît literele, folosită la răritul rîndurilor de text. [gen. *-iei*. / cf. fr. *interligne*]

interlocutór *s.m.* și *f.* participant la o discuție, la o conversație. [<fr. *interlocuteur*, it. *interlocutore*]

interlocuțiúne *s.f.* convorbire. ● hotărîre judecătorească care precedă sentința finală a unui proces. [var. *interlocuție* s.f. / <fr. *interlocution*, cf. lat. *inter* — între, *loquor* — a vorbi]

interlóp *adj.* suspect, echivoc; fraudulos. [<fr. *interlope*, cf. engl. *interloper* — navă care face contrabandă]

interlúdiu *s.n.* mică bucată muzicală așezată între două părți mai mari ale unei opere muzicale; *(p. ext.)* piesă de legătură între două momente ale unei opere dramatice. [pron. *-diu*. / <it. *interludio*]

interlunár *adj.* care se referă la interlună. [cf. fr. *interlunaire*, lat. *interlunis*]

interlúnă *s.f.* timp în care luna este invizibilă, înainte de apariția lunii noi. [cf. fr. *interlune*, lat. *interlunium*]

intermediá *vb.* I. *tr.* a mijloci. [pron. *-di-a*. p.i. 3,6 *-iazǎ*, ger. *-iind*. / <*intermediu*]

intermediár *adj.* de la mijloc; de trecere.// *s.m.* mijlocitor (în afaceri etc.). [pron. *-di-ar*. / cf. fr. *intermédiaire*, it. *intermediario*, lat. *inter* — între, *medius* — mijloc]

intermédiu *s.n.* **1.** mijlocire, ceea ce este la mijloc. ○ *prin intermediul cuiva* (sau *a ceva*) = prin mijlocirea, cu ajutorul cuiva (sau a ceva). **2.** scenetă, de obicei comică, prezentată între două acte ale unei opere dramatice. v. i n t e r m e z z o (2). [pron. *-diu*. / <it. *intermedio*, cf. fr. *intermède*]

intermézzo *s.n.* **1.** pauză, antract. **2.** divertisment muzical între două acte ale unei opere, *(p. ext.)* ale unei piese de teatru. [pron. *-meț*o. / <it. *intermezzo*]

interminábil *adj.* nesfîrșit, care nu se mai sfîrșește. ● de dimensiuni foarte mari. [cf. fr. *interminable*]

interministeriál *adj.* între, dintre ministere; interdepartamental. [pron. *-ri-al*./ cf. fr. *interministériel*]

intermiténț *adj.* care încetează și reîncepe la anumite intervale; cu întreruperi. ● *(adv.)* din cînd în cînd. [cf. fr. *intermittent*, it. *intermittente*]

intermiténță *s.f.* caracterul a ceea ce este intermitent; întrerupere, lipsă de continuitate· [cf. fr. *intermittence*, it. *intermittenza*]

intermoleculár *adj.* între, dintre molecule. [cf. fr. *intermoléculaire*]

intérn *adj.* care se află înăuntru; interior, lăuntric. ○ *organe* ~*e* = organele din cavitatea toracică și abdominală; *unghi* ~ = unghi format de două drepte tăiate de o secantă, aflat în interiorul lor și de aceeași parte a secantei. // *s.m.* și *f.* elev care locuiește și ia masa într-un internat. ● student în medicină care, face practică la un anumit spital, unde, de obicei, și locuiește. [<fr. *interne*, it. *interno*, cf. lat. *internus*]

interná *vb.* I. *tr.* **1.** a instala în spital (un bolnav) pentru tratament. **2.** a închide (pe cineva) într-un lagăr, într-un ospiciu etc., pentru a fi ținut sub supraveghere. [<fr. *interner*, it. *internare*]

internát *s.n.* instituție școlară în care locuiesc și iau masa elevi; situația unui elev intern. ● funcția unui medic anga-

jat prin concurs sau a unui student în medicină care face practică la un spital și are și locuința acolo. [cf. fr. *internat*]

internațiónal *adj.* **1.** care se petrece între națiuni. ● care privește raporturile dintre națiuni. **2.** care privește toate națiunile; de importanță mondială. // *s.m.* participant la jocurile sportive internaționale. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *international*, it. *internazionale*]

internaționálă *s.f.* **1.** *(în trecut)* asociație a partidelor și a organizațiilor clasei muncitoare din lumea întreagă. **2.** competiție sportivă internațională. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *internationale*, it. *internazionale*]

internaționalísm *s.n.* ideologia și politica solidarității internaționale de clasă a proletariatului și a oamenilor muncii din toate țările în lupta pentru răsturnarea propriei burghezii, pentru lichidarea capitalismului și pentru victoria comunismului în întreaga lume, care îmbină armonios interesele generale ale oamenilor muncii din diferite țări cu interesele lor naționale. [pron. *-ți-o-./* cf. fr. *internationalisme*]

internaționalíst *adj.* care are caracterul internaționalismului, care aplică principiile internaționalismului. // *s.m.* partizan al internaționalismului proletar. [pron. *-ți-o-* / cf. fr. *internationaliste*]

internist *adj. medic* ~ (și *subst., m*) = specialist în boli interne.

internód *s.n.* porțiune a tulpinii cuprinsă între două noduri, la graminee, la corzile de viță etc. [cf. lat. *internodium*, fr. *entre-nœud*]

internúnțiu *s.m.* nunțiu (papal) ad-interim. [pron. *-țiu.* var. *internunciu* s.m. / cf. it. *internunzio*, lat. t. *internuntius*]

interoceánic *adj.* dintre două oceane, care leagă două oceane. [cf. fr. *interocéanique*, it. *interoceanico*]

interoculár *adj.* interpupilar. [cf. fr. *interoculaire*]

interogá *vb.* I. *tr.* a pune întrebări; a examina (elevi). ● a supune (pe cineva) la interogatoriu. [p.i. 3,6 *-ghează.* / < lat., it. *interrogare*, fr. *interroger*]

interogatív *adj.* care exprimă o întrebare; întrebător. [cf. lat. *interrogativus*, fr. *interrogatif*]

interogatóriu *s.n.* totalitatea întrebărilor puse acuzatului de către judecător și a răspunsurilor date acestuia de către acuzat; actul care consemnează aceste întrebări și răspunsuri. [pron. *-riu.* / cf. fr. *interrogatoire*, it. *interrogatorio*]

interogáție *s.f. (rar)* interogare. [gen. *-iei.* var. *interogațiune s.* f. / cf. lat. *interrogatio*, fr. *interrogation*]

interparlamentár *adj.* care are loc în sînul parlamentului. [cf. fr. *interparlementaire*]

interpelá *vb.* I. *tr.* a pune întrebări cuiva asupra unei chestiuni; a face o interpelare parlamentară. [<fr. *interpeller*, it., lat. *interpellare*]

interpeláre *s.f.* **1.** întrebare (adresată de obicei în parlament de către un deputat unui ministru) prin care se cere o explicație (referitoare la activitatea sa sau a departamentului său). **2.** *(rar; la pl.)* întrebări, somații. [<*interpela*]

interpelatór *s.m.* cel care face o interpelare (1). [cf. fr. *interpellateur*]

interpelație *s.f.* interpelare. [gen. *-iei.* var. *interpelațiune* s.f. / cf. fr. *interpellation*, lat. *interpellatio*]

interpenetrație *s.f.* pătrundere reciprocă, întrepătrundere. [gen. *-iei.* / cf. fr. *interpénétration*]

interplanetár *adj.* între, dintre planete. [cf. fr. *interplanétaire*]

interpolá *vb.* I. *tr.* **1.** a insera (din ignoranță sau din rea-credință) cuvinte sau fraze în textul unui manuscris sau al unui act. **2.** *(mat.)* a introduce termeni intermediari între termenii unei serii. [<fr. *interpoler*, it., lat. *interpolare*]

interpoláre *s.f.* acțiunea de a interpola și rezultatul ei. [<*interpola*]

interpolatór *s.m.* autor al unei interpolații. [cf. fr. *interpolateur*, lat. *interpolator*]

interpolație *s.f.* interpolare (1). [gen. *-iei.* var. *interpolațiune* s.f. / cf. fr. *interpolation*, lat. *interpolatio*]

interprét *s.m.* și *f.* **1.** translator, tălmaci. ● cel care dă o explicație, o interpretare (unui text, unei expresii etc.). **2.** *(fig.)* reprezentant, exponent însărcinat să arate dorințele, voința cuiva. **3.** persoană care interpretează o bucată muzicală, o poezie, un rol etc.; artist, actor. [<fr. *interprète*, cf. lat. *interpres*]

interpretá *vb.* I. *tr.* a explica, a lămuri ceva obscur dintr-un text, dintr-o lege etc. ● a explica, a comenta bine, adecvat conținutul unei opere muzicale etc.; a executa artistic. [<fr. *interpréter*, cf. lat. *interpretare*]

interpretábil *adj.* care se poate interpreta. [cf. fr. *interprétable*]

interpretáre *s.f.* acțiunea de a interpreta și rezultatul ei; comentare, explicare, explicație. [<*interpreta*]

interpretatív *adj.* care interpretează; de interpretare. [cf. fr. *interprétatif*]

interpúncție *s.f.* punerea semnelor de repaus între cuvinte sau propoziții. [gen. *-iei.* / cf. lat. *interpunctio*, fr. *interponction*]

interpúne *vb.* III. *refl.* a mijloci. ● a se amesteca în raporturile, în legăturile dintre mai multe persoane. [p.i. *interpún.* / cf. lat. *interpono*, fr. *interposer*, după *pune*]

interpúnte *s.f.* spațiu cuprins între două punți și bordajul unei nave. [după fr. *entrepont*]

interpupilár *adj. distanță* ~*ă* = distanța dintre centrele optice ale cristalinilor ochilor omului; distanță interoculară. [< *inter*¹- + *pupilar*]

interpús *s.m.* și *f. (rar)* mijlocitor. [<*interpune*]

interraionál *adj.* care ține de mai multe raioane; dintre (mai multe) raioane. [pron. *-ra-io-.* / <*inter*¹- + *raional*]

interregionál *adj.* care ține de mai multe regiuni; dintre (mai multe) regiuni. [pron. *-gi-o-.* / <*inter*¹- + *regional*]

interrégn *s.n.* interval de timp între două domnii în care tronul nu este ocupat de nimeni; *(p. ext.)* interval de timp în

care nu există un guvern, o conducere. [<fr. *interrègne*, cf. lat. *interregnum*]
interscápulum *s.n.* parte a corpului situată între cei doi omoplați. [<fr., lat. *interscapulum*]
interschimbábil *adj. (despre piese)* care se poate schimba, înlocui unul pe celălalt. [după fr. *interchangeable*]
interschimbabilitáte *s.f.* proprietate a unor piese de a se putea înlocui una pe cealaltă. [după fr. *interchangeabilité*]
intersectá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) întretăia. [<fr. *intersecter*]
intersécție *s.f.* întretăiere; punct, loc de întretăiere. [gen. *-iei*. var. *intersecțiune* s.f. / cf. fr. *intersection*, lat. *intersectio*]
interspáțiu *s.n.* spațiu liber între două obiecte, între două piese etc. [<*inter*¹- + *spațiu*]
interspecífic *adj. (biol.)* care are loc între specii diferite.
interstatál *adj.* între, dintre state. [<*inter*¹- + *statal*]
interstelár *adj. (rar)* între, dintre stele; interastral. [cf. fr. *interstellaire*]
interstițiál *adj.* de (la) interstiții, care provine dintr-un interstițiu. ○ *țesut* ~ = țesut conjunctiv care se află între elementele în funcțiune ale unui organ, formînd masa lui principală. ● *(despre răni* etc.) localizat în țesutul conjunctiv sau în vasele de sînge ale unui organ. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *interstitiel*]
interstițiu *s.n.* interval, spațiu intermediar. ● spațiul liber dintre două piese ale aceluiași sistem. [pron. *-țiu*. / cf. fr. *interstice*, it. *interstizio*, lat. *interstitio*]
interșanjábil *adj.* interschimbabil. [<fr. *interchangeable*]
interșanjabilitáte *s.f.* interschimbabilitate. [<fr. *interchangeabilité*]
interșcolár *adj.* între, dintre școli. [<*inter*¹- + *școlar*]
intertíp *s.n.* mașină de cules și turnat rînduri mai perfecționată decît linotipul. [<fr. *intertype*]
intertrígo *s.n.* inflamație a pielii care se localizează la încheieturile mari, la sîni, subsuoară și la gît; *(pop.)* opăreală. v. e r i t e m. [<fr. *intertrigo*]
intertropicál *adj.* între, dintre tropice. [<fr. *intertropical*]
interurbán *adj.* între, dintre două sau mai multe orașe. [cf. fr. *interurbain*]
interválsn. 1. distanță în timp între două fenomene, între două evenimente consecutive; răstimp. 2. spațiu care separă două lucruri. 3. diferență de înălțime dintre două sunete muzicale. [<fr. *intervalle*, it. *intervallo*, lat. *intervallum*]
intervalométru *s.n.* dispozitiv mecanic atașat la un aparat fotografic automat, cu ajutorul căruia se reglează intervalul de timp dintre două expuneri succesive.
interveni *vb.* IV. *intr.* 1. a lua parte la ceva, a intra în acțiune; *(spec.)* a intra în vorbă, a lua cuvîntul. ● a face o mediație, un demers în favoarea cuiva sau pentru ceva; *(peior.)* a stărui pe lîngă o persoană influentă spre a obține ceva în favoarea cuiva. 2. a se întîmpla, a surveni, a se ivi. [p.i. *intervin* și *intervíu*, conj. *-vină*. / <it. *intervenire*, fr. *intervenir*]
intervenient *adj., s.m.* (cel) care intervine într-un proces. [pron. *-ni-ent*. / cf. fr. *intervenant*, lat. *interveniens*]
intervenire *s.f.* acțiunea, faptul de a interveni. [<*interveni*]
intervénție *s.f.* 1. participare, intrare într-o acțiune. ● amestec armat al unui stat în treburile interne ale altui stat. ● *(med.)* operație. 2. acțiune, efort îndreptat spre un anumit scop. ● mijlocire, mediație. ● *(peior.)* stăruință, cerere, mijlocire pe lîngă o persoană influentă pentru favoruri etc. [gen. *-iei*. var. *intervențiune* s.f. / cf. fr. *intervention*, rus. *intervenția*]
intervenționísm *s.n.* 1. amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat. 2. doctrină economică burgheză potrivit căreia statul trebuie să intervină pe piața internă pentru a exercita o influență asupra prețului mărfurilor sau în afacerile altui stat pentru a-l subordona din punct de vedere economic și politic. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *interventionnisme*]
intervenționíst *adj., s.m.* și *f.* (cel) care participă la o intervenție; (adept, susținător) al intervenționismului. [<fr. *interventionniste*]
interversiúne *s.f.* întervertire; răsturnare (a unei ordini). [pron. *-si-u-*. / cf. lat. *interversio*, fr. *interversion*]
interverti *vb.* IV. *tr.* a răsturna ordinea; a schimba termenii unei serii. [p.i. *-tesc*. / <fr. *intervertir*, cf. lat. *intervertere*]
întervertire *s.f.* acțiunea de a interverti și rezultatul ei; interversiune, răsturnare. [<*interverti*]
intervievá *vb.* I. *tr.* a lua cuiva un interviu. [pron. *-vi-e-*. / cf. fr. *interviewer*]
interviu *s.n.* 1. întrevedere în cadrul căreia un ziarist cere părerea asupra unor probleme, de actualitate, unei personalități politice, culturale etc.; *(p. ext.)* textul convorbirii publicat în ziar. 2. convorbire a unui sociolog-anchetator cu persoana sau persoanele supuse cercetării sociologice. [scris și *interview*. / <engl. *interview*, cf. fr. *interview*]
intervocálic *adj.* aflat între două vocale, dintre două vocale. [cf. fr. *intervocalique*]
interzice *vb.* III. *tr.* a opri pe cineva de la ceva, a nu permite cuiva să facă ceva. ● a pune sub interdicție. [p.i. *interzic*. / <lat. *interdicere*, după *zice*]
interzis *s.m.* și *f.* cel pus sub interdicție. [<*interzice*]
interzonál *adj.* situat între două zone. [cf. fr. *interzonal*, germ. *interzonal*]
intestín¹ *s.n.* parte a aparatului digestiv, în formă de tub, care pleacă de la stomac și merge pînă la anus; maț. [<fr. *intestin*, it. *intestino*, cf. lat. *intestinum*]
intestín² *adj. (liv.)* dinăuntru, din interior, lăuntric. [cf. fr. *intestin*, lat. *intestinus* <*intus* — înăuntru]
intestinál *adj.* de (la) intestine. [<fr. *intestinal*]
intím *adj.* 1. esențial, important (într-un lucru, într-o problemă etc.); care leagă strîns două lucruri; lăuntric. ● *(fig.)* strîns, apropiat. 2. *(despre prietenie, încredere, afecțiune)* puternic, tare, profund. ● referitor la sentimentele de dra-

goste, erotic, sexual. **3.** legat prin prietenie puternică, prin sentimente puternice. // *s.m.* prieten bun, de aproape; confident. [<fr. *intime*, cf. lat. *intimus*]

intimá *vb.* I. *tr.* a pune în vedere (ceva), a notifica cu autoritate. ● *(jur.)* a chema în judecată, a cita în fața unei jurisdicții superioare. [<lat. *intimare*, cf. fr. *intimer*]

intimidá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) speria; a (se) încurca, a (se) zăpăci. [<fr. *intimider*, cf. it. *intimidire*]

intimidáre *s.f.* acțiunea de a intimida și rezultatul ei; speriere, înfricoșare. [<*intimida*]

intimism *s.n.* *(lit.)* doctrină literară care susține și propagă exprimarea sentimentelor celor mai intime ale poetului. [< fr. *intimisme*]

intimíst *adj., s.m.* și *f.* (partizan) al intimismului. ● pictor de interioare. [<fr. *intimiste*]

intimitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este intim. ● legătură strînsă; prietenie intimă, apropiată. ● profunzime, adîncime. **2.** *(la pl.)* lucruri, chestiuni personale. [cf. fr. *intimité*]

intitulá *vb.* I. *tr.* a da un titlu (unei cărți, unei lucrări etc.). ● *refl.* a-și lua, a-și da un titlu. [p.i. 3,6 *-lează*. var. *intitula* vb. I. / <fr. *intituler*, cf. lat. *intitulare*]

intolerábil *adj.* de netolerat; de neîngăduit. [cf. fr. *intolérable*, it. *intollerabile*]

intoleránt *adj.* neîngăduitor. [cf. fr. *intolérant*]

intoleránță *s.f.* **1.** lipsă de toleranță; neîngăduire. **2.** incapacitate organică de a suporta anumite medicamente. [cf. fr. *intolérance*, it. *intolleranza*]

intoná *vb.* I. *tr.* **1.** a cînta, a executa (o bucată muzicală). **2.** a rosti, a spune (un cuvînt, o propoziție etc.) cu un anumit ton. [p.i. *-nez* și *intón*. var. *întona* vb. I. / <it. *intonare*, cf. fr. *entonner*]

intonáție *s.f.* modulația vocii în timpul vorbirii; fel de a pronunța un sunet vocalic. ● faptul de a începe cîntarea unei bucăți vocale. [gen. *-iei*. var. *intonațiune* s.f. / cf. it. *intonazione*, fr. *intonation*]

intonațional *adj.* referitor la intonație. [pron. *și-o.* / <germ. *intonațional*]

intoxicá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a(-și) introduce în organism substanțe toxice, a (se) otrăvi. **2.** *(fig.; fam.)* a (se) plictisi foarte tare. [p.i. *intóxic*. / <fr. *intoxiquer*, cf. lat. *in* — în, gr. *toxicon* — otravă]

intoxicáție *s.f.* otrăvire a organismului cu substanțe toxice. [gen. *-iei*. var. *intoxicațiune* s.f. / cf. fr. *intoxication*]

intra- element de compunere savantă însemnînd „în interiorul", „înăuntrul". [<fr., lat. *intra-*]

intraatômic *adj.* care există, care se petrece în interiorul atomului. [cf. fr. *intra-atomique*]

intracarpátic *adj.* situat în interiorul arcului munților Carpați. [< *intra-* + *carpatic*]

intracelulár *adj.* în, din interiorul celulei. [cf. fr. *intracellulaire*]

intracerebrál *adj.* care se află sau se petrece în interiorul creierului. [<fr. *intracérébral*]

intrádă *s.f.* **1.** parte introductivă a unei compoziții muzicale ciclice. **2.** trecerea de la un număr la altul, la o bucată de dans. [var. *intrată* s.f. / <it. *intrata* — apariție, intrare în scenă]

intradós *s.n.* **1.** suprafața interioară concavă a unui arc sau a unei bolți. **2.** *(av.)* suprafața inferioară a unei aripi. [<fr. *intrados*, it. *intradosso*]

intraductíbil *adj.* de netradus. [cf. it. *intraductibile*, fr. *intraduisible*]

intraglandulár *adj.* în, din glande. [<*intra-* + *glandular*]

intralingvístic *adj.* situat în interiorul limbii. [cf. fr. *intra-linguistique*]

intramoleculár *adj.* care se află sau se petrece în interiorul moleculelor. [< fr. *intramoléculaire*]

intramontán *adj. depresiune ~ă* = regiune joasă, înconjurată de munți. [cf. germ. *intramontan*]

intramusculár *adj.* în, din mușchi. [cf. fr. *intramusculaire*]

intranazál *adj.* care se introduce prin nas. [<fr. *intranasal*]

intransigént *adj.* neînduplecat, necruțător, necoruptibil. [cf. fr. *intransigeant*, it. *intransigente*]

intransigéntă *s.f.* atitudine necruțătoare, lipsită de compromisuri; neînduplecare. [cf. fr. *intransigeance*, it. *intransigenza*]

intransmisíbil *adj.* care nu poate fi transmis. [cf. fr. *intransmissible*]

intranzitiv *adj.* *(despre verbe)* a cărui acțiune nu trece direct asupra unui obiect. [var. *intransitiv* adj. / cf. fr. *intransitif*, lat. *intransitivus*]

intraoculár *adj.* din interiorul ochiului. [pron. *-tra-o-.* / <fr. *intra-oculaire*]

intrarahidián *adj.* din interiorul coloanei vertebrale. [pron. *-di-an.* / <fr. *intrarachidien*]

intraspecífic *adj.* *(biol.)* care are loc în interiorul aceleiași specii.

intratábil *adj.* care nu cedează, cu care nu se poate trata. [cf. it. *intrattabile*, fr. *intraitable*]

intraurbán *adj.* care se află în interiorul orașului. [pron. *-tra-ur-.* / cf. it. *intraurbano*]

intrauterín *adj.* care este în interiorul uterului. [pron. *-tra-u-.* / cf. fr. *intra-utérin*]

intravenós *adj.* (care se face) în vînă. [cf. fr. *intraveineux*, it. *intravenoso*]

intravilán *s.n.* suprafață pe care se întinde un oraș sau un sat. [cf. lat. *intra villa*]

intrepid *adj.* cutezător, curajos, brav. ● tenace. [<fr. *intrépide*, cf. lat. *intrepidus*]

intrepiditáte *s.f.* curaj, îndrăzneală. ● tenacitate: [cf. fr. *intrépidité*]

intricáție *s.f.* *(biol.)* Amestec; întretăiere. [gen. *-iei*. / <lat. *intricatio*, fr. *intrication*]

intrigá *vb.* I. *tr.* a neliniști, a stîrni curiozitatea cuiva. **2.** *intr. (rar)* a face intrigi; a unelti, a complota. [p. i. *intrig* și *-ghez*. / <fr. *intriguer*]

intrigánt *s.m.* și *f.* cel care face intrigi (1). [cf. fr. *intrigant*, it. *intrigante*]

intrigă *s.f.* **1.** uneltire (secretă) care folosește mijloace nepermise în vederea realizării sau a zădărnicirii unui lucru. ● vrajbă, zîzanie. **2.** parte a subiectului care determină cursul acțiunii unei opere dramatice sau epice; incidentul din care izbucnește conflictul. [<fr. *intrigue*]

intrínsec *adj.* care este propriu, esențial pentru ceva. ○ *valoare ~ă* = valoare pe care o are un lucru în chip absolut, prin el însuși. [<fr. *intrinsèque*, cf. lat. *intrinsecus*]

intro- element de compunere savantă însemnînd „înăuntru". [<lat. *intro-*]

introdúce *vb.* III. *tr.* **1.** a băga, a vîri (undeva, în ceva). ● a include, a înglobа. ● *refl.* a intra. **2.** a face să fie primit de cineva. **3.** a iniția, a călăuzi, a da cunoștințele inițiale într-un anumit domeniu. **4.** a institui, a stabili, a consolida (un obicei, o practică etc.). [p.i. *introdúc*, perf. s. - *dusei*, part. - *dus*. var. *întroduce* vb. III. / <lat. *introducere* <*intro* — înăuntru, *ductum* <*ducere* — a duce]

introdúcere *s.f.* **1.** parte (de început) a unei lucrări în care se tratează generalitățile elementare și pregătitoare ale cuprinsului; parte introductivă. ● partea de la început a unei piese muzicale, scrisă într-o mișcare aparte și avînd un caracter deosebit; denumirea primei părți a suitei. **2.** studiul pregătitor asupra noțiunilor elementare ale unei științe. [<*introduce*]

introductív *adj.* de introducere, de (la) început. [cf. fr. *introductif*]

introdús *adj. (despre oameni)* cu legături multe. ● priceput, cunoscător temeinic al unei chestiuni. [<*introduce*]

intróitus *s.n.* rugăciune de început a mesei. [pron. *-tro-i-.* / <lat. *introitus* — intrare]

intromisiúne *s.f. (rar)* introducere a unui corp în interiorul altuia. [<fr. *intromission*]

introspectív *adj.* referitor la introspecție; bazat pe introspecție. [cf. fr. *introspectif*]

introspécție *s.f.* metodă de bază a psihologiei empirice idealiste constînd din observarea subiectivă a fenomenelor propriei conștiințe și extrapolarea nestiințifică a constatărilor obținute asupra altor subiecte; analiză psihologică bazată pe această metodă. / gen. *-iei*. var. *introspecțiune* s.f. / cf. fr. *introspection*, lat. *intro* — înăuntru, *spectio* — privire]

introversiúne *s.f.* situația celui introvertit. [pron. *-si-u-*/<fr. *introversion*, cf. lat. *intro* — în, *vertere* — *a întoarce*]

introvertít *adj.* care își îndreaptă atenția mai ales spre trăirile sale interioare. [cf. fr. *introverti*, it. *introvertito*]

intrús *s.m.* și *f.* cel care se introduce undeva sau la cineva fără drept, fără vreo calitate; nepoftit, inoportun. [<fr. *intrus*, cf. lat. *intrusus* — împins în]

intruvábil *adj. (rar)* de negăsit. [cf. fr. *introuvable*]

intruziúne *s.f.* **1.** acțiunea de a se introduce fără drept într-o societate, într-o funcțiune. **2.** rocă sau filon metalifer format din magmă solidificată, pătrunsă în crăpăturile formate în interiorul scoarței terestre. [pron. *-zi-u-*. var. *intrusiune* s.f. / cf. fr. *intrusion*]

intruzív *adj. rocă ~ă* = rocă eruptivă formată prin întărirea magmelor în interiorul scoarței pămîntului. [var. *intrusiv* adj. / <fr. *intrusif*]

intuí *vb.* IV. *tr.* a înțelege, a pătrunde ceva prin intuiție, pe baza unor cunoștințe temeinice și a experienței acumulate. [p. i. *-iesc*, conj. *-iască*, ger. *-ind* /. <*intuiție*]

intuitív *adj.* bazat pe, făcut prin intuiție. ○ *metodă ~ă* = metodă care îmbină expunerea teoretică cu observarea directă a obiectelor sau fenomenelor. [pron. *-tu-i-*. / cf. it. *intuitivo*, fr. *intuitif*]

intuíție *s.f.* capacitatea gîndirii de a descoperi nemijlocit și imediat adevărul pe baza experienței și a cunoștințelor dobîndite anterior, fără raționamente logice preliminare. [gen. *-iei*, var. *intuițiune* s.f. / cf. fr. *intuition*, lat. t. *intuitio* — contemplare]

intuiționísm *s.f. (fil.)* curent idealist-subiectiv care consideră intuiția drept o modalitate supremă, mistică, de cunoaștere, incompatibilă cu logica, reducînd procesul cunoașterii la intuiție. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *intuitionnisme*]

intumescént *adj.* care începe să se umfle, umflat. [pron. *-sce-*. / <fr. *intumescent*]

intumescénță *s.f.* umflătură. [<fr. *intumescence*]

intussuscepțiúne *s.f. (biol.)* introducerea într-un corp organizat a unei substanțe care servește la creșterea lui. [<fr. *intussusception*]

inumán *adj.* **1.** neomenos, nemilos, crud, feroce. **2.** care nu este caracteristic omului; *(p. ext.)* de proporții neobișnuite; monstruos. [cf it. *inumane*, fr. *inhumain*]

inundá *vb.* I. *tr. (despre ape)* a îneca (terenuri) prin revărsare, în urma căderilor abundente de ploi etc. ● *intr.* a se revărsa. ● *(fig.)* a umple în întregime; a năpădi, a copleși. [p.i. *inúnd* și *-dez*, 3,6 *-dă*. / <lat. *inundare*, cf. fr. *inonder*]

inundábil *adj. (despre terenuri)* supus inundațiilor. [cf. fr. *inondable*]

inundáție *s.f.* acoperire, înecare a unei întinderi de pămînt cu apă (provenită din ploi, din revărsarea apelor etc.). ● apele revărsate ale unui rîu, ale unui fluviu etc. [gen. *-iei*. var. *inundațiune* s.f. / cf. lat. *inundatio*, fr. *inondation*]

inútil *adj.* nefolositor, netrebuincios. ● de prisos, zadarnic. [cf. lat. *inutilis*, it. *inutile*, fr. *inutile*]

inutilitáte *s.f.* zădărnicie; netrebuință. [cf. lat. *inutilitas*, fr. *inutilité*]

inutilizábil *adj.* care nu se poate utiliza; de neîntrebuințat. [cf. fr. *inutilisable*]

inuzitát *adj. (rar)* care nu se folosește, nu se întrebuințează; neobișnuit; neuzitat. [cf. fr. *inusité*]

invadá *vb.* I. *tr.* a năvăli asupra unei țări (pustiind-o, jefuind-o); a năpădi, a cotropi. ● *(fig.)* a cuprinde; a acoperi. [cf. lat., it. *invadere*]

invadatór *adj. (adesea s.)* care invadează; năvălitor, cotropitor. [<*invada*]

invadént *adj. (liv.)* invadator. [cf. it. *invadente*]

invaginație *s.f.* accident constînd în faptul că o parte a unui organ intră într-alta.

[gen. *-iei*. var. *invaginaţiune* s.f./ cf. fr. *invagination*]
invalíd *adj. (adesea s.)* schilod, infirm, mutilat. [<fr. *invalide*, cf. lat. *invalidus*]
invalidá *vb.* I. *tr.* a declara nul, a infirma (un act, o alegere etc.). [<fr. *invalider*]
invalidáre *s.f.* acţiunea de a invalida şi rezultatul ei; infirmare, anulare. [<*invalida*]
invaliditáte *s.f.* starea celui invalid; infirmitate. [cf. fr. *invalidité*]
invár *s.n.* oţel aliat cu mult nichel, cu coeficient de dilataţie foarte mic, folosit la fabricarea instrumentelor şi a aparatelor de precizie. [<fr. *invar*]
invariábil *adj.* neschimbător, constant. ● *(despre cuvinte)* care nu are flexiune. [pron. *-ri-a-*. / cf. fr. *invariable*]
invariabilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este invariabil. [pron. *-ri-a-*. / cf. fr. *invariabilité*]
invázie *s.f.* năvălire, invadare a unei armate asupra unei ţări cu scopul de a o cuceri, de a o subjuga; *(p. ext.)* năpădire, năvălire, năvală. [pron. *-zi-e*. gen. *-iei*. var. *invaziune* s.f. / cf. fr. *invasion*, lat. *invasio*]
invectivá *vb.* I. *tr. (rar)* a spune invective la adresa cuiva; a insulta. [<fr. *invectiver*]
invectívă *s.f.* jignire, ofensă, injurie. [<fr. *invective*]
inventá *vb.* I. *tr.* **1.** a găsi, a crea, a imagina ceva nou; a născoci. **2.** a scorni (minciuni, închipuiri); *(p. ext.)* a minţi. [p. i. *-tez* şi *invént*, 3,6 *-teză*. / <fr. *inventer*, it. *inventare*]
inventár *s.n.* listă, registru etc. cuprinzînd toate lucrurile care constituie averea unei gospodării, a unei instituţii etc.; *(p. ext.)* totalitatea acestor bunuri. ○ *a face ~ ul* = a inventaria. ● *(fig.)* listă exactă, amănunţită; înşirare, enumerare (a unor fapte etc.). [<fr. *inventaire*, cf. lat. *inventarium*]
inventariá *vb.* I. *tr.* a înscrie în inventar bunuri, lucruri etc. evaluînd obiectele înscrise. [pron. *-ri-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *inventorier*]
inventariére *s.f.* operaţia de întocmire a unui inventar. [pron. *-ri-e-*. / <*inventaria*]
inventatór *s.m.* şi *f.* creator al unei invenţii. [<*inventa*]
inventív *adj.* care inventează; ingenios; cu spirit ager, capabil de invenţii. [cf. fr. *inventif*, it. *inventivo*]
invénţie *s.f.* **1.** crearea, înfăptuirea unui nou sistem tehnic, a unui nou procedeu tehnologic etc.; lucru inventat. **2.** scornire de lucruri închipuite, neadevărate; *(p. ext.)* născocire, plăsmuire; minciună. **3.** găsirea argumentelor într-un discurs sau a temelor şi a formelor celor mai expresive şi mai potrivite într-o creaţie artistică. [gen. *-iei*. var. *invenţiune* (2) s.f. / cf. lat. *inventio*, fr. *invention*]
invenţiúne *s.f.* **1.** *(muz.)* fantezie, improvizaţie cu caracter polifonic; piesă instrumentală, de obicei pentru pian, cuprinzînd două sau trei linii melodice, în care se folosesc procedeele polifonice. **2.** invenţie. [pron. *-ţi-u-*. / cf. it. *invenzione*, fr. *invention*]
invers *adj. (adesea adv.)* contrar direcţiei iniţiale sau firesti; pe dos. ○ *raport ~ (proporţional)* = raport între două mărimi care variază astfel încît produsul lor să rămînă constant. [<fr. *inverse*, cf. lat. *inversus*]
inversá *vb.* I. *tr.* a răsturna o situaţie, o ordine (firească); a face ceva invers. ● a schimba sensul unui curent electric. [<fr. *inverser*]
inversáre *s.f.* acţiunea de a inversa şi rezultatul ei; inversiune. [<*inversa*]
inversiúne *s.f.* răsturnare, schimbare de sens; inversare / ○ *~ sexuală* = homosexualitate. ● *(mat.)* transformare geometrică care permite să se deducă dintr-o figură o altă figură, punct cu punct. ● *(gram.)* schimbarea topicii normale a cuvintelor într-o frază. ● *(fot.)* transformarea unui negativ printr-o developare specială. ● *(chim.)* transformarea zaharozei în glucoză prin hidroliză. [pron. *-si-u-*. pl. *-ni*. / cf. fr. *inversion*]
inversór *s.n.* dispozitiv care inversează sensul mişcării unei maşini, al unui curent electric etc. [cf. fr. *inverseur*]
invertázá *s.f.* enzimă care transformă zahărul în glucoză şi fructoză. [<fr. *invertase*]
inverti *vb.* IV. *tr.* a face, a produce o inversiune; *(spec. chim.)* a transforma zahărul în glucoză şi fructoză cu ajutorul invertazei. [p.i. *-tesc*. / <fr. *invertir*, it. *invertire*, lat. *invertere*]
invertínă *s.f.* invertază. [<fr. *invertine*]
investi *vb.* IV. *tr.* **1.** a plasa, a aloca un fond, un capital într-o întreprindere. **2.** a pune în posesia unui titlu, a conferi o demnitate etc. [p.i. *-tesc*. var. *învesti* vb. IV / <fr. *investir*, it. *investire*]
investigá *vb.* I. *tr. (rar)* a face investigaţii; a cerceta. [<lat., it. *investigare*]
investigatór *adj. (rar)* care cercetează, care face investigaţii. [cf. fr. *investigateur*]
investigáţie *s.f.* cercetare minuţioasă, făcută sistematic, cu scopul de a descoperi ceva. [gen. *-iei*. var. *investigaţiune* s.f. / cf. fr. *investigation*, lat. *investigatio*]
investitúră *s.f.* punere în posesia unei feude sau a unui beneficiu ecleziastic. [<fr. *investiture*, it. *investitura*]
investiţie *s.f.* plasare de fonduri într-o întreprindere; fondul plasat. [gen. *-iei*. var. *investiţiune*, *învestiţie* s.f. / cf. germ. *Investition*]
inveterát *adj.* învechit *(spec.)* în rele, vicios, pervertit; *(despre vicii, defecte etc.)* înrădăcinat, încarnat. [var. *învetérat*, *-ă* adj. / <fr. *invétéré*, cf. lat. *inveteratus*]
invidiá *vb.* I. tr. a privi cu invidie pe cineva; a pizmui. ● a rîvni, a dori ceva străin. [pron. *-di-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*./ <it. *invidiare*]
invídie *s.f.* sentiment de părere de rău, de ciudă provocat de succesele sau calităţile altuia; pizmă, ciudă. [pron. *-di-e*. gen. *-iei*. / <lat., it. *invidia*]
invidiére *s.f.* acţiunea, faptul de a invidia. [<*invidia*]
invidiós *adj. (adesea s.)* pizmaş; pizmuitor. [pron. *-di-os*. / cf. lat. *invidiosus*]
invincíbil *adj.* de neînvins, de nebiruit. [cf. lat. *invincibilis*, fr. *invincible*]

invincibilitáte *s.f.* calitatea de a fi invincibil. [cf. fr. *invincibilité*]
inviolábil *adj.* de neviolat; care nu poate fi încălcat, atins. ● care se află în mod legal la adăpost de orice urmărire, de orice atingere, de orice încălcare sau de orice pedepsire. [pron. *-vi-o-.* / cf. lat. *inviolabilis*, fr. *inviolable*]
inviolabilitáte *s.f.* calitatea de a fi inviolabil. [pron. *-vi-o-.* / cf. fr. *inviolabilité*]
invitá *vb.* I. *tr.* a pofti; a chema. ● a chema insistent, a soma. [p. i. *invit.* / <fr. *inviter*, it., lat. *invitare*]
invitát *s.m.* şi *f.* persoană poftită undeva, chemată să participe la ceva. [<*invita*]
invitáţie *s.f.* poftire, chemare. ● bilet, comunicare, scrisoare prin care cineva este invitat undeva. [gen. *-iei.* var. *invitaţiune* s.f. / cf. fr. *invitation*, lat. *invitatio*]
invízibil *adj.* care nu se vede sau nu se poate vedea. [cf. fr. *invisible*, lat. *invisibilis*]
invizibilitáte *s.f.* starea a tot ceea ce este invizibil. [cf. fr. *invisibilité*, lat. *invisibilitas*]
invocá *vb.* I. *tr.* **1.** a chema în ajutor (mai ales o divinitate). **2.** a cita ceva, a se referi la ceva ce este în favoarea sa. [p.i. *invóc*, 3,6 *-că.* / <fr. *invoquer*, it., lat. *invocare*]
invocáre *s.f.* acţiunea de a invoca şi *(rar)* rezultatul ei; invocaţie. [<*invoca*]
invocáţie *s.f.* chemare în ajutor. ● parte a unei opere literare în care poetul se adresează muzelor sau unor divinităţi pentru a-l inspira. [gen. *-iei.* var. *invocaţiune* s.f. / cf. fr. *invocation*, lat.*invocatio*]
involúcru *s.n.* totalitatea bracteelor de la baza unei umbele sau dimprejurul unui capitul. [<fr. *involucre*]
involuntár *adj.* fără voinţă, fără voie, neintenţionat. [<fr. *involontaire*]
involút *adj. (bot.; despre un organ)* răsucit într-o parte. [cf. fr. *involuté*, lat. *involutus*]
involúţie *s.f.* **1.** complex de dificultăţi, de încurcături. **2.** revenire a unui organism la starea lui normală; situaţia unui organ întors înăuntru. [gen. *-iei.* var. *involuţiune* s.f. / cf. fr. *involution*, lat. *involutio*]
invulnerábil *adj.* care nu poate fi rănit; *(p. ext.)* care nu poate fi atins, lovit, învinuit în nici un fel. [cf. lat. *invulnerabilis*, fr. *invulnérable*]
invulnerabilitáte *s.f.* calitatea, starea a ceea ce este invulnerabil. [cf. fr. *invulnérabilité*]
ionatán *s.m.* şi *n.* specie de măr, originar din America de Nord, ale cărui fructe sînt uşor conservabile. [pron. *io-.*/ <*Jonathan*]
iod *s.n.* corp chimic simplu din grupa halogenilor, negru-violet, foarte volatil şi uşor solubil în alcool. ○ *tinctură de* ~ = soluţie de iod în alcool, folosită ca antiseptic şi ca dezinfectant extern. [<fr. *iode*]
iodát *s.m.* sare a acidului iodic. // *adj.* care conţine iod. [<fr. *iodate*]
iodhídric *adj. acid* ~ = acid format prin combinarea iodului cu hidrogenul. [<fr. *iodhydrique*]
iódic *adj. acid* ~ = acid oxigenat al iodului. [cf. fr. *iodique*]
iodísm *s.n.* intoxicaţie cu iod. [<fr. *iodisme*]
iodizáre *s.f.* rostirea lui *e* iniţial ca *ie.* [<*iod, iot*]
iodoférm *s.n.* substanţă galbenă, cristalizată, cu miros specific, folosită ca antiseptic, anestezic etc. [<fr. *iodoforme*]
iodúră *s.f.* sare a acidului iodhidric. [<fr. *iodure*]
iólă *s.f.* ambarcaţie cu vîsle sau cu pînze, strîmtă, lungă şi uşoară. [pron. *io-.* / <fr. *yole*, cf. nvg. *jol*]
ión *s.m.* atom sau grup de atomi încărcaţi cu electricitate. [pron. *i-on.* / <fr. *ion*]
iónic[1] *adj. ordin* ~ = ordin arhitectonic cu coloane zvelte al căror capitel este împodobit cu volute. [pron. *i-o-.* / cf. lat. *ionicus*, fr. *ionique*]
iónic[2] *adj.* care se referă la ioni. [<fr. *ionique*]
ióniu *s.n. (chim.)* element radioactiv, izotop al toriului. [pron. *i-o-niu.* / <fr. *ionium*]
ionizá *vb.* I. *tr.* a provoca ionizarea unui mediu. [<fr. *ioniser*]
ionizáre *s.f.* **1.** formarea de ioni într-un anumit mediu. **2.** introducere de ioni în organism, în scop terapeutic. [<*ioniza*]
ionizáţie *s.f. (fiz.)* ionizare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ionisation*]
ionosféră *s.f.* pătură atmosferică superioară unde se produce ionizarea gazelor prin radiaţiile solare ultraviolete. [<fr. *ionosphère*]
iot *s.n. (fon.)* numele semivocalei *i.* [var. *iod* s.n. / <fr. *yod*, germ. *Jot*, gr., lat. *iota*]
iotacísm *s.n.* **1.** folosire frecventă a sunetului *i* într-o limbă; iodizare. **2.** iotacizare. [*pron. io-.* / <fr. *iotacisme*]
iotacizá *vb.* I. *refl. (despre sunete)* a se palataliza din cauza contactului cu un iot. [<*iot*]
iotacizáre *s.f.* acţiunea lui iot asupra unui sunet vecin; palatalizarea unui sunet sub influenţa unui iot. [<*iotaciza*]
ipecacuána *s.f.* plantă exotică a cărei rădăcină se întrebuinţează în medicină ca expectorant şi vomitiv. [pron. *-cua-./* <fr. *ipécacuana*]
iperítă *vb.* I. *tr.* a infecta cu iperită. [<fr. *ypériter*]
iperítă *s.f.* substanţă toxică vezicantă, foarte persistentă, cu miros de muştar. [var. *hiperită* s.f. / <fr. *ypérite*]
ipocrít *adj.* prefăcut, făţarnic. [pl. *-iţi*, *-ite.* var. *hipocrit* adj. / <fr. *hypocrite*, cf. gr. *hypokrites* — actor dramatic]
ipocrízie *s.f.* făţărnicie, prefăcătorie, falsitate. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* var. *hipocrizie* s.f. / cf. fr. *hypocrisie*, lat., gr. *hypocrisia*]
ipohondríe *s.f.* teamă exagerată de a nu contracta o boală; obsesie, idee fixă a cuiva care crede că suferă de o boală. [var. *ipocondrie* s.f. / <fr. *hypocondrie*, cf. gr. *hypochondria*]
ipohóndru *adj., s.m.* şi *f.* suferind de ipohondrie. [var. *ipocondru* adj. / <fr. *hypocondre*]
ipostáză *s.f.* stare, situaţie în care se găseşte cineva. [var. *ipostas* s.n. / <fr. *hypostase*, cf. gr. *hypos, stasis* — ţinere]

ipotecá *vb.* I. *tr.* a supune (un imobil etc.) unei ipoteci. [p.i. 3,6 *-chează*. / cf. fr. *hypothéquer*]
ipotecár *adj.* **1.** care are drept de ipotecă. **2.** privitor la o ipotecă. [cf. fr. *hypothécaire*]
ipotécă *s.f.* drept real care grevează un imobil, un teren etc. al cărui proprietar l-a dat ca garanție creditorului său; faptul de a ipoteca. [cf. fr. *hypothèque*, lat. *hypoteca*, gr. *hypoteke*]
ipotenúză *s.f.* latura opusă unghiului drept într-un triunghi dreptunghi. [<fr. *hypoténuse*, cf. gr. *hypo* — dedesubt, *teinein* — a întinde]
ipotétic *adj.* bazat pe o ipoteză, de ipoteză. ● presupus, nesigur. [cf. fr. *hypothétique*]
ipotéză *s.f.* presupunere, supoziție asupra relației între anumite fenomene observate sau asupra legăturii dintre aceste fenomene și cauzele lăuntrice care le determină. ● ***(mat.)*** element dat, pe baza căruia se dezvoltă o demonstrație. [cf. fr. *hypothèse*, lat., gr. *hypothesis*]
iradiá *vb.* I. *tr.* a emite radiații de lumină, de căldură etc. în toate direcțiile. [pron. *-di-a-*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*, part. *-iat*. / <fr. *irradier*, it., lat, *irradiare*]
iradiánt *adj.* care iradiază. [pron. *-di-ant.*/ cf. fr. *irradiant*]
iradiáție *s.f.* emisiune de raze (luminoase sau calorice); *(p. ext.)* fascicul de raze emise de o sursă. [pron. *-di-a-ți-e-*. gen. *-iei*. var. *iradiațiune* s.f. / cf. fr. *irradiation*]
iradiére *s.f.* acțiunea de a iradia. [pron. *-di-e-*. / <*iradia*]
irascíbil *adj.* care se înfurie ușor; mînios, supărăcios, iritabil. [pron. *-sci-*. / cf. fr. *irascible*, lat. *irascibilis*]
irascibilitáte *s.f.* caracterul celui irascibil; iritabilitate. [pron. *-sci-*. / cf. fr. *irascibilité*]
iráto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu furie, cu mînie. [<it. *irato*]
iraționál *adj.* împotriva gîndirii logice, contrar logicii; nerațional. ● *(mat.) număr* ~ = număr care nu este egal cu cîtul nici unei perechi de numere întregi; *ecuație* ~*ă* = ecuație a cărei necunoscută intră sub un radical. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *irrationnel*, lat. *irrationalis*]
iraționalísm *s.n.* orientare în filozofia idealistă contemporană care consideră că lumea este nerațională și incognoscibilă, tăgăduiește capacitatea cognitivă a rațiunii, a științei și care propovăduiește primatul instinctului, al intuiției mistice, al forțelor oarbe, inconștiente. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *irrationalisme*]
iraționalíst *adj., s.m.* și *f.* (partizan) al iraționalismului. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *irrationaliste*]
ireál *adj.* neexistent în realitate; nereal, imaginar. ● care pare că nu este real. [pron. *-re-al*. / cf. fr. *irréel*]
irealitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este ireal; fapt opus realității. [pron. *-re-a-*./ cf. fr. *irréalité*]
irealizábil *adj.* de nerealizat; nerealizabil. [pron. *-re-a-*. / cf. fr. *irréalisable*]
ireconciliábil *adj.* de neîmpăcat. [pron. *-li-a-*. / cf. fr. *irréconciliable*]
irecuzábil *adj. (rar)* care nu se poate respinge, care trebuie admis. [cf. fr. *irrécusable*]
iredént *adj.* iredentist. [<it. *irredento*]
iredentísm *s.n.* mișcare politică naționalist-șovină ai cărei partizani urmăresc anexarea unor teritorii în care conaționalii lor sînt în minoritate. [cf. fr. *irrédentisme*, it. *irredentismo*]
iredentíst *adj., s.m.* și *f.* (adept, susținător) al iredentismului. [cf. fr. *irrédentiste*]
ireductíbil *adj.* **1.** care nu se mai poate reduce la o formă mai simplă. ● care nu se poate simplifica. **2.** *(fig.)* neîmpăcat, înverșunat; necruțător. [cf. fr. *irréductible*]
ireductibilitáte *s.f. (rar)* însușirea de a fi ireductibil. [cf. fr. *irréductibilité*]
irefragábil *adj. (jur.)* care nu poate fi recuzat. [cf. lat. *irrefragabilis*, fr. *irréfragable*]
irefutábil *adj.* care nu poate fi respins, combătut; convingător; de neînlăturat. [cf. fr. *irréfutable*, lat. *irrefutabilis*]
iregulár *adj. (rar)* neregulat. [cf. it. *irregolare*, fr. *irrégulier*]
iregularitáte *s.f.* neregularitate. [cf. fr. *irrégularité*]
ireligiós *adj.* **1.** care nu are religie. **2.** contrar religiei; care nu respectă religia. [pron. *-gi-os*. / cf. fr. *irréligieux*]
ireligiozitáte *s.f.* lipsă de religiozitate. [pron. *-gi-o-*. / cf. fr. *irréligiosité*]
iremediábil *adj.* de neremediat, de nevindecat, de neîndreptat; fără leac. [pron. *-di-a-*. / cf. fr. *irrémédiable*]
iremisíbil *adj.* de neiertat, care nu merită a fi iertat. [cf. fr. *irrémissible*, lat. *irremissibilis*]
ireparábil *adj.* de nereparat, de neîndreptat. [cf. fr. *irréparable*]
ireprehensíbil *adj.* căruia nu i se poate imputa nimic; corect. [cf. fr. *irréprehensible*, lat. *irreprehensibilis*]
irepresíbil *adj.* care nu poate fi reprimat. [<fr. *irrépressible*]
ireproșábil *a.j.* fără cusur, foarte corect, impecabil. [cf. fr. *irréprochable*]
irespirábil *adj. (despre aer, atmosferă)* care nu poate fi respirat; sufocant. [cf. fr. *irrespirable*]
iresponsábil *adj.* care nu poate fi făcut responsabil de actele sale; *(p. ext.)* lipsit de răspundere. [cf. fr. *irresponsable*]
iresponsabilitáte *s.f.* însușirea de a fi iresponsabil; starea celui iresponsabil. [cf. fr. *irresponsabilité*]
ireverénță *s.f.* lipsă de respect, necuviință. [<fr. *irrévérence*]
ireverențiós *adj.* fără respect; necuviincios. [pron. *-ți-os*. / cf. fr. *irrévérencieux*]
ireversíbil *adj. (despre fenomene)* care nu poate fi produs în sens invers, care nu se poate întoarce. ● *(fiz.)* care lasă urme ce nu pot fi înlăturate după revenirea la starea inițială. [<fr. *irréversible*]
ireversibilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este ireversibil. [cf. fr. *irréversibilité*]
irevocábil *adj.* care nu poate fi revocat, schimbat; hotărît, definitiv, sigur. [cf. fr. *irrévocable*, lat. *irrevocabilis*]
irezistíbil *adj.* căruia nu i se poate rezista, împotrivi. [cf. fr. *irrésistible*]

irezonábil *adj.* neraţional, nechibzuit, lipsit de judecată. [cf. fr. *irraisonnable*]
iridacée *s.f. pl.* familie de plante erbacee perene monocotiledonate, având ca tip stînjenelul; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / <fr. *iridacées*]
iridíu *s.n.* metal rar, asemănător platinei, foarte dur şi rezistent la acţiuni chimice. [pron. *-diu.* var. *iridium* s.n. / <fr. *iridium*]
irigá *vb.* I. *tr.* a uda artificial (un teren cultivabil) printr-un sistem special de canale. [p. i. 3, 6 *-ghează.* / <fr. *irriguer*, it., lat. *irrigare*]
irigábil *(despre terenuri)* care poate fi irigat. [cf. fr. *irrigable*]
irigatór *s.n.* aparat folosit pentru clisme şi spălături interne. [cf. fr. *irrigateur*]
irigáţie *s.f.* udare, alimentare cu apă (făcută de obicei printr-un sistem de canale) a terenurilor cultivabile (din regiunile secetoase), în vederea măririi fertilităţii lor. [gen. *-iei*, var. *irigaţiune* s.f. / cf. fr. *irrigation*, lat. *irrigatio*]
íris[1] *s.m.* stînjenel. [<fr. *iris*]
íris[2] *s.n.* **1.** membrană circulară a ochiului aşezată între cornee şi partea anterioară a cristalinului, în mijlocul căreia se găseşte pupila. **2.** diafragmă a unor aparate optice, care are în centru un orificiu cu diametru variabil. [<fr. *iris*]
iritá *vb.* I. **1.** *tr.* şi *refl.* a (se) supăra, a (se) mînia. **2.** *tr.* a produce o congestie, o inflamaţie uşoară. [p. i. *irit.* / <fr. *irriter*, it., lat. *irritare*]
iritábil *adj.* supărăcios; irascibil. ● supus iritaţiei. [cf. fr. *irritable*, lat. *irritabilis*]
iritabilitáte *s.f.* stare de iritaţie; fire uşor iritabilă; irascibilitate. [cf. fr. *irritabilité*, lat. *irritabilitas*]
iritánt *adj.* care irită, supără; enervant. [cf. fr. *irritant*, it. *irritante*]
iritáre *s.f.* acţiunea de a (se) irita şi rezultatul ei. [< *irita*]
iritáţie *s.f.* **1.** enervare, izbucnire de mînie; iritare. **2.** excitare anormală, inflamaţie a unui organ. [gen. *-iei.* / cf. fr. *irritation*, lat. *irritatio*]
irizá *vb.* I. *tr. (rar)* a reflecta lumini multicolore ca acelea ale curcubeului. [<fr. *iriser*]
irizáţie *s.f.* ansamblu de culori şi de nuanţe variabile pe care le reflectă unele cristale prin interferenţă; descompunerea luminii albe prin difracţie, dispersie sau interferenţă. [gen. *-iei.* var. *irizaţiune* s.f. / <fr. *irisation*]
iriziúne *s.f. (liv.)* acţiunea de a rîde de cineva; bătaie de joc. [pron. *-zi-u-.* / cf. lat. *irrisio*, fr. *irrision*]
iróníc *adj.* care face ironii, care exprimă o ironie; înţepător. [cf. fr. *ironique*]
ironíe *s.f.* cuvînt, frază conţinînd o uşoară batjocură, folosind cuvinte contrare celor gîndite; zeflemea. [gen. *-iei.* / <fr. *ironie*, cf. lat. *ironia*, gr. *eironeia* — întrebare]
ironizá *vb.* I. *tr.* a face ironii la adresa cuiva; a zeflemisi. [<fr. *ironiser*]
irúpe *vb.* III. *intr.* a izbucni; a năvăli, a intra cu violenţă. [p. i. *irup.* var. *irumpe* vb. III. / <lat. *irrumpere*]
irúpţie *s.f.* izbucnire violentă; năvălire, revărsare. [gen. *-iei.* var. *irupţiune* s.f. / cf. lat. *irruptio*, fr. *irruption*]
isadélf *adj., s.n. (biol.; despre monştri dubli)* ai cărui indivizi sînt egal dezvoltaţi. [<fr. *isadelphe*, cf. gr. *isos*—egal *adelphos* — frate]
isagógică *s.f. (liv.)* introducere. [<fr. *isagogique*, cf. gr. *eisagoge*]
ischión *s.n.* unul dintre cele trei oase care formează osul iliac. [pron. *-chi-on.* / <fr. *ischion*]
iscurie *s.f.* greutate sau neputinţă de a urina. [gen. *-iei.* / <fr. *ischurie*, cf. gr. *ischein* — a reţine, *uron* — urină]
islám *s.n.* islamism; *(p. ext.)* totalitatea ţărilor, a popoarelor mahomedane. [<fr., tc. *islam*]
islámic *adj.* care ţine de islamism. [<fr. *islamique*]
islamísm *s.n.* religia musulmanilor, întemeiată de Mahomed în secolul al VII-lea. [cf. fr. *islamisme*]
isocól *adj. (gram.; despre o perioadă)* ale cărui membre au aceeaşi lungime. [<fr. *isocole*, cf. lat. *isocolon*, gr. *isokolon*]
isoglósă *s.f.* linie care arată pe o hartă limitele teritoriale ale unei particularităţi de limbă. [var. *izoglosă* s.f. / <fr. *isoglosse*, cf. gr. *isos* — egal, *glossa* — limbă]
isopán *adj. invar.* ortocromatic.[<germ. *isopan*]
isoscél *adj. n. (despre triunghiuri)* cu două laturi egale; *(despre trapeze)* care are laturile neparalele egale. [pron. *-scel.* / cf. fr. *isocèle*]
istéric *adj., s.m.* şi *f.* (suferind) de isterie. var. *histeric* adj. / cf. fr. *hystérique*]
isterie *s.f.* boală nervoasă manifestată prin tulburări serioase ale sensibilităţii, convulsii etc. [gen. *-iei.* var. *histerie* s.f. / cf. fr. *hystérie* <gr. *hystera* — uter]
ístm *s.n.* fîşie de pămînt care uneşte o peninsulă cu un continent sau două continente între ele. [<fr. *isthme*, cf. gr. *isthmos*]
ístmic *adj.* care aparţine unui istm. ○ *jocuri istmice* = serbări la vechii greci, care se organizau din doi în doi ani în Istmul Corintic, în timpul cărora aveau loc întreceri de lupte, alergări, aruncarea discului şi suliţei etc. [cf. fr. *isthmique*, lat. *isthmicus*]
istoriát *adj. (despre obiecte de artă, litere iniţiale, pagini de manuscris* etc.*)* ornat cu figuri de animale, de oameni, cu scene diverse etc. [pron. *-ri-at.* var. *historiat* adj. / <fr. *historié*]
istóric[1] *s.m.* specialist în istorie; istoriograf. [<lat. *historicus*]
istóric[2] *adj.* **1.** care ţine de domeniul istoriei, privitor la istorie; *(p. ext.)* deosebit de important pentru dezvoltarea omenirii, a unui popor etc. **2.** care se schimbă în cursul istoriei. **3.** corespunzător faptelor din istorie; real, just. **4.** cronologic.// *s.n.* expunere a unui fapt, a unui eveniment etc. în mod amănunţit. [cf. lat. *historicus*, fr. *historique*]
istórie *s.f.* **1.** procesul real al dezvoltării fenomenelor în natură şi în societate. **2.** ştiinţă care studiază dezvoltarea societăţii omeneşti în întreaga ei complexitate,

urmărind-o cronologic ca un proces unitar, contradictoriu, desfășurat pe baza unor legi obiective; *(p. ext.)* știință care se ocupă cu studiul apariției și dezvoltării faptelor dintr-un anumit domeniu. ● scriere care cuprinde povestirea critică a unor fapte istorice. **3.** povestire, narațiune. [gen. *-iei.* / <lat., gr. *historia*]

istoriográf *s.m.* persoană însărcinată oficial să scrie istoria unei epoci, a unei domnii etc.; *(p. ext.)* istoric. [pron. *-ri-o-.* / cf. fr. *historiographe*, gr. *historia* — istorie, *graphein* — a scrie]

istoriográfie *s.f.* disciplină care studiază scrierile istoriografice; știința istoriei (2); *(p. ext.)* totalitatea scrierilor cu caracter istoriografic. [pron. *-ri-o-.* / cf. fr. *historiographie*]

istorísm *s.n.* principiu de bază al metodei dialectice în cercetarea științifică, potrivit căruia evenimentele și fenomenele se studiază în procesul apariției și dezvoltării lor, în strînsă legătură cu condițiile istorice concrete care le-au dat naștere. [cf. germ. *Istorismus*]

itacísm *s.n.* sistem potrivit căruia litera grecească *r* se pronunță *i* (ita). [<fr. *itacisme*, cf. *ita* — numele literei în greaca modernă]

itálic *adj.* **1.** care ține de Italia antică. **2.** *(poligr.; despre caractere tipografice)* cursiv. [<fr. *italique*]

italienísm *s.n.* **1.** element de jargon de origine italiană. **2.** curent lingvistic inițiat de I. Eliade Rădulescu, care urmărea apropierea prin mijloace artificiale a limbii române de limba italiană. [pron. *-li-e-.* / cf. fr. *italianisme*]

italienizá *vb. I. tr.* a da cuvintelor o formă italienească. ● a imita (în stil, în limbă) pe italieni. [pron. *-li-e-.* / <fr. *italianiser*]

item *adv. (liv.)* de altfel, în plus. [<lat. *item*]

iterativ *adj.* care se face sau se repetă de mai multe ori. ● *(lingv.; despre verbe)* care exprimă o acțiune repetată, săvîrșită în mai multe rînduri. [<fr. *itératif*, cf. lat. *iterare* — a reîncepe]

iterație *s.f.* repetarea unui anumit procedeu de calcul, prin aplicarea lui la rezultatul calculului din etapa precedentă. [gen. *-iei.* / <fr. *itération*]

itineránt *adj.* care se deplasează (pentru a îndeplini o anumită misiune). [<fr. *itinérant*]

itinerár *s.n.* drumul pe care se desfășoară o călătorie. ● planul de drum al unui vehicul, cu indicarea orelor de trecere prin anumite puncte. [cf. fr. *itinéraire*, lat. *itinerarium* <*iter* — drum]

itos *s.n.* vechi termen denumind partea retoricii care se ocupa cu moravurile, opunîndu-se patosului. [<fr. *ithos*, gr. *ethos* — morală]

iudáic *adj.* care ține de iudaism, propriu iudaismului. [pron. *-da-ic.* <lat. *judaicus*, cf. fr. *judaïque*]

iudaísm *s.n.* religie răspîndită în rîndurile evreilor, avînd ca izvor al dogmei sale biblia și talmudul. [pron. *iu-da-ism.* / <lat. *judaismus*, cf. fr. *judaïsme*]

iulián *adj. n. calendarul ~* = calendar pus în vigoare de Caius Iulius Caesar în anul 46 î.e.n. [pron. *iu-li-an* / <fr. *julien*, cf. *Caesar*, dictator roman]

iúrtă *s.f.* colibă din pîslă, din piei etc. folosită de nomazii din Asia Centrală. [<rus. *jurta*]

iútă *s.f.* plantă din India, din a cărei scoarță se fabrică fire textile. ● produs textil obținut din fibrele acestei plante. [cf. it. *iuta*, hind. *jhuto*, germ. *Jute*]

ivorín *s.n.* fildeș fabricat sintetic. [cf. fr. *ivoirin*]

ivóriu *s.n.* **1.** fildeș. **2.** substanță solidă care acoperă pulpa dentară. [pron. *-riu.* / <fr. *ivoire*]

izbă *s.f.* căsuță din bîrne la popoarele din nordul Europei și Asiei. [<rus. *izba*]

izo- element de compunere savantă însemnînd „egal". [var. *iso-.* / <fr. *iso-*, gr. *isos* — egal]

izobár *adj. (fiz.)* care se face la o presiune constantă. // *s.f.* curbă care unește pe o diagramă punctele cu aceeași presiune ale unui proces fizico-chimic. ● curbă care unește pe o hartă geografică punctele cu aceeași presiune atmosferică medie. [var. *isobar* adj. / <fr. *isobare*, cf. gr. *isos* — egal, *baros* — greutate]

izobátă *s.f.* curbă care unește pe o hartă marină sau geologică punctele care au aceeași adîncime. [var. *isobată* s.f. / <fr. *isobathe*, cf. gr. *isos* — egal, *bathos* — profunzime]

izochiméná *s.f.* linie care unește punctele de pe suprafața pămîntului cu aceeași temperatură medie în timpul iernii. [var. *isochimenă* s.f. / <fr. *isochimène*, cf. gr. *isos* — egal, *khemainein* — a fi rece]

izoclínă *s.f.* linie care unește punctele de la suprafața pămîntului cu aceeași înclinație magnetică. [var. *isoclină* s.f./ <fr. *isocline*, cf. gr. *isos* — egal, *kline* — pantă]

izocór *adj. (despre transformările unui sistem fizic)* care se face la un volum constant. ● *curbă izocoră* (și *s.f.*) = linie de-a lungul căreia un sistem fizic are același volum. [var. *isocor* adj. / <fr. *isochore*]

izocróm *adj. (despre două lumini)* care produc aceeași senzație de culoare, cînd acționează simultan asupra vederii. [var. *isocrom* adj. / <germ. *isochrom*]

izocromátic *adj.* de culoare uniformă, izocrom. [var. *isocromatic* adj. / <fr. *isochromatique*]

izocrón *adj. (despre fenomene)* care se repetă la intervale de timp egale, care are o durată egală cu un altul. [var. *isocron* adj. / cf. fr. *isochrone*, gr. *isos* — egal, *chronos* — timp]

izocronism *s.n.* egalitate de durată. [var. *isocronism* s.n. / cf. fr. *isochronisme*]

izodinámic *adj.* care are, care produce aceeași energie. // *s.f.* curbă care unește într-un sistem fizico-chimic punctele cu aceeași energie. [var. *isodinamic* adj. / <fr. *isodynamique*]

izoédric *adj. (despre corpuri geometrice)* cu fețele egale. [var. *isoedric* adj. / <fr. *isoédrique*, cf. gr. *isos* — egal, *hedra* — suprafață]

izofigmă *s.f.* curbă care unește punctele cu aceeași frecvență de apariție a cutremurelor de pămînt. [var. *isofigmă* s.f.]

izogám *adj.* **1.** *(despre vegetale inferioare)* la care elementele de reproducere, care se unesc pentru a produce celula-ou, sînt asemănătoare. **2.** *curbă izogamă* (și *s.f.*) = linie care unește punctele de egală valoare ale accelerației gravității. [var. *isogam* adj. / <fr. *isogame*, cf. gr. *isos* — egal, *gamos* — căsătorie]

izogamie *s.f.* proprietate a unor vegetale inferioare de a fi izogame. [gen. *-iei*. var. *isogamie* s.f. / <fr. *isogamie*]

izogeotérmă *adj. f. curbă izogeotermă* (și *s.f.*) = linie care unește pe o hartă meteorologică toate punctele terestre cu aceeași temperatură medie a solului. [pron. *-ge-o-*. var. *isogeotermă* adj. f. / cf. gr. *isos* — egal, *ge* — pămînt, *thermos* — cald]

izogón *adj.* **1.** *(despre corpuri geometrice)* cu unghiuri egale. **2.** *curbă izogonă* (și *s.f.*) = linie care trece prin punctele terestre de egală declinație magnetică. [var. *isogon* adj. / <fr. *isogone*]

izohiétă *s.f.* linie care unește punctele de pe suprafața pămîntului unde cad cantități egale de apă provenită din precipitații. [pron. *-hi-e-*. var. *isohietă* s.f. / <fr. *isohyète*]

izohípsă *s.f.* linie care unește pe hartă punctele care au aceeași înălțime față de un anumit nivel; curbă de nivel. [var. *isohipsă* s.f. / <fr. *isohypse*, cf. gr. *isos* — egal, *hypsos* — înălțime]

izolá *vb.* I. **1.** *tr.* a da, a pune deoparte, a separa de ceea ce înconjură. ● a împiedica trecerea unei forme de energie în alta sau a unor substanțe dintr-un mediu (sau dintr-un corp) în altul cu ajutorul unei materii izolante. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) îndepărta de viața socială. [<fr. *isoler*, it. *isolare*]

izolaménț *s.n.* material izolant aplicat pentru a asigura o izolare. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *isolement*, it. *isolamento*]

izolánt *adj., s.m.* (substanță) care împiedică transmiterea căldurii, a umezelii, a curentului electric etc. dintr-un mediu (sau dintr-un corp) în altul. ○ *limbă izolantă* = limbă în care legătura dintre cuvinte este determinată de topică, de accent etc. [cf. fr. *isolant*, it. *isolante*]

izolatór *adj.* care izolează. ● *(s.n. și m.)* corp rău conducător de electricitate sau de căldură; piesă făcută dintr-un material izolant. [cf. fr. *isolateur*, germ. *Isolator*]

izolátie *s.f.* strat izolant așezat între două medii sau între două sisteme fizice. [gen. *-iei*. [var- *izolațiune* s.f. / cf. fr. *isolation*]

izolínie *s.f.* linie ce unește punctele în care o mărime are aceeași valoare. [gen. *-iei*. var. *isolinie* s.f. / <*izo-* + *linie*]

izomagnétic *adj. curbă izomagnetică* = curbă care unește punctele de valoare constantă ale magnetismului terestru. [var. *isomagnetic* adj. / <fr. *isomagnétique*]

izomér *adj., s.m.* (substanță) care prezintă izomerie. [var. *isomer* adj. / <fr. *isomère*, cf. gr. *isos* — egal, *meros* — parte]

izomerie *s.f.* însușire a unor substanțe de a avea proprietăți fizice și chimice deosebite deși au moleculele alcătuite dintr-un număr egal de atomi identici. [gen. *-iei*. var. *isomerie* s.f. / <fr. *isomérie*]

izomerizáre *s.f.* transformarea unei substanțe într-un izomer al ei. [var. *isomerizare* s.f.]

izométric *adj. (despre cristale)* care are mărime egală. [var. *isometric* adj. / <fr. *isométrique*, cf. gr. *isos* — egal, *metron* — măsură]

izometropie *s.f.* ametropie egală la ambii ochi. [gen. *-iei*. var. *isometropie* s.f. / <fr. *isométropie*]

izomórf *adj. (despre substanțe)* care prezintă izomorfism; *(despre cristale)* asemănător ca formă. [var. *isomorf* adj. / <fr. *isomorphe*]

izomorfie *s.f. (min.)* izomorfism. [gen. *-iei*. var. *isomorfie* s.f. / <fr. *isomorphie*]

izomorfism *s.n.* însușire a unor substanțe cu compoziție chimică analogă de a cristaliza în aceleași forme cristaline. [var. *isomorfism* s.n. / cf. fr. *isomorphisme*, gr. *isos* — egal, *morphe* — formă]

izonéfă *s.f.* linie pe suprafața pămîntului care unește punctele avînd aceeași nebulozitate. [var. *isonefă* s.f. / <fr. *isonèphe*, cf. gr. *isos* — egal, *nephos* — nor]

izopícnă *adj. f. curbă* ~ (și *s.f.*) = linie de-a lungul căreia un sistem fizico-chimic are aceeași densitate. [var. *isopicnă* adj. f. / cf. germ. *Isopykene*]

izopód *s.n.pl.* ordin de crustacee care au toracele format din șapte segmente libere, la fiecare fiind atașată cîte o pereche de picioare; *(la sg.)* animal din acest ordin. [var. *isopod* s.n. / <fr. *isopode*]

izopolimórf *adj. (despre substanțe)* care prezintă izopolimorfism. [var. *isopolimorf*, *-ă* adj. / cf. gr. *isos* — egal, *polys* — multiplu, *morphe* — formă]

izopolimorfie *s.f.* izopolimorfism. [gen. *-iei*. var. *isopolimorfie* s.f. / <fr. *isopolymorphie*]

izopolimorfism *s.n.* proprietate a unor substanțe sau a unor minerale de a cristaliza în mai multe forme diferite. [var. *isopolimorfism* s.n. / <engl. *isopolymorphism*]

izoprén *s.n.* hidrocarbură din care, prin polimerizare, se obține cauciucul. [var. *isopren* s.n. / <fr. *isoprène*]

izoseistă *s.f.* curbă care unește punctele cu aceeași intensitate de manifestare a unui cutremur de pămînt. [pron. *-se-is-*. var. *isoseistă* s.f. / <fr. *isoséiste*, germ. *Isoseiste*]

izospóri *s.m. pl.* spori identici, care se găsesc la plantele inferioare. [var. *isospori* s.m. pl. / <fr. *isospore*]

izotérm *adj.* care are aceeași temperatură medie; cu o temperatură constantă. ○ *linie* (sau *curbă*) *izotermă* (și *s.f.*) = linie (sau curbă) care unește, pe o hartă geografică sau pe o diagramă, punctele cu aceeași temperatură (medie). [var. *isoterm* adj. / <fr. *isotherme*, cf. gr. *isos* — egal, *thermos* — căldură]

izotípie *s.f.* proprietate a unor substanțe chimice de a cristaliza în aceleași forme, fără a forma cristale mixte. [gen. *-iei*. var. *isotipie* s.f. / <fr. *isotypie*]

izotónic *adj. (despre soluții)* cu aceeași presiune osmotică. [var. *isotonic* adj.]

izotonie *s.f.* 1. echilibru molecular între două soluții separate de o membrană organică și care au aceeași putere osmotică. 2. proprietate a unor nuclee atomice de a avea același număr de neutroni. [gen. *-iei.* var. *isotonie* s.f. / <fr. *isotonie*, cf. gr. *isos* — egal, *tonos* — tensiune]

izotóp *s.m.* atom care, deși are proprietăți fizico-chimice identice cu ale altui atom al aceluiași element, diferă față de acesta prin greutate și prin anumite proprietăți fizice legate de greutate. [var. *isotop* s.m. / <fr. *isotope*, cf. gr. *isos* — egal, *topos* — loc]

izotróp *adj., s.m.* (corp, substanță) cu aceleași proprietăți fizice în toate direcțiile. [var. *isotrop* adj. / <fr. *isotrope*, cf. gr. *isos* — egal, *tropos* — direcție]

izotropie *s.f.* calitatea de a fi izotrop. [gen. *-iei.* var. *isotropie* s.f. / <fr. *isotropie*]

Î

îmbarcá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) urca pe o navă; *(p. ext.)* a (se) urca într-un tren. într-un vehicul pentru o călătorie mai îndelungată. 2. *tr.* a încărca o navă. [p.i. *îmbárc*, 3,6 *-că./* <fr. *embarquer*]

îmbibá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) pătrunde, a (se) umple cu un lichid. ● *tr. (fig.; rar)* a face să fie pătruns de o idee, de o teorie etc.; a îndoctrina. [p.i. *îmbíb* și *-bez.* / <fr. *imbiber*, cf. lat. *imbibere*]

îmbuteliá *vb.* I. *tr.* a încărca buteliile (cu gaze lichefiate). [pron. *-li-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <*îmbutelia*]

îmbuteliére *s.f.* acțiunea de a îmbutelia. [pron. *-li-e-.* / <*îmbutelia*]

împăciuitorísm *s.n.* atitudine oportunistă, manifestată în mișcarea muncitorească, care constă în tendința de a ascunde sau minimaliza greșelile altora (uneori cu scopul de a acoperi propriile greșeli), în încercarea de a aplana conflictele de clasă sau chiar de a se împăca cu dușmanul, împotriva intereselor clasei muncitoare. [pron. *-ciu-i-.* / <*împăciuitor*]

împroprietări *vb.* IV. *tr.* a atribui cuiva drepturi de proprietate (mai ales asupra unui teren agricol). [pron. *-pri-e-.* p.i. *-resc.* / <*proprietar*]

încadrá *vb.* I. *tr.* **1.** a pune, a așeza într-un cadru, într-o ramă. ● a înconjura cu un cadru; a împresura. ● *(fig.)* a cuprinde într-un text de lege o infracțiune etc. 2. a numi, a primi pe cineva într-o funcție, într-o asociație etc. cu toate drepturile și obligațiile care îi revin de aici; *(spec.)* a prevedea o unitate militară cu cadrele de ofițeri și subofițeri necesare. ● *refl.* a se integra, a urma linia unei mișcări, a unui ritm de muncă etc. [<fr. *encadrer*]

încadráre *s.f.* acțiunea de a încadra și rezultatul ei; punere, așezare într-un anumit cadru, într-o anumită dispoziție etc. [<*încadra*]

încarceră *vb.* I. *tr.* a închide, a băga la închisoare, la carceră; a întemnița. [<fr. *incarcérer*, cf. lat. *in* — în, *carcer* — închisoare]

încartirui *vb.* IV. *tr.* a pregăti instalarea și a instala o unitate militară într-o localitate. [pron. *-ru-i.* p.i. *-iesc.* / <*în-* + *cartirui*, cf. rus. *kvartirovati*]

încasá *vb.* I. *tr.* a primi o sumă de bani; *(p. ext.)* a primi contravaloarea în bani a unei polițe, a unei cambii etc. ● *(fig.)* a primi o lovitură etc. [<fr. *encaisser*]

încasábil *adj.* care poate fi încasat. [cf. fr. *encaissable*]

încasatór *s.m.* și *f.* cel care încasează banii datorați de public unei întreprinderi. [<*încasa*]

încastelúră *s.f.* deformare a copitei (la cai) constînd din apropierea exagerată a călcîielor. [var. *incastelură* s.f. / cf. fr. *encastelure*, it. *incastellar*]

încastrá *vb.* I. *tr.* a înțepeni, a lega fix două corpuri (îmbucîndu-le unul în altul, în falțuri etc.) în așa fel încît să se împiedice orice mișcare de rotire sau de translație a lor. [<fr. *encastrer*, cf. it. *incastrare*]

încastráre *s.f.* mod de legătură a două corpuri solide, care împiedică orice mișcare de rotire sau de translație. [var. *incastrare* s.f. / <*încastra*]

încercuí *vb.* IV. *tr.* a strînge ca într-un cerc; a înconjura din toate părțile; *(fig.)* a împresura. [pron. *-cu-i.* p.i. *-iesc.* / <*în-* + *cerc*, cf. fr. *encercler*]

închistá *vb.* I. *refl. (despre unele organisme)* a se închide, a se izola într-un chist, într-un țesut special etc. spre a se apăra, în anumite împrejurări, de mediul înconjurător. ● *(fig.)* a se izola. [<fr. *enkyster)*

încîntá *vb.* I. *tr.* a fermeca, a entuziasma; a amuza. [p.i. *încînt.* / după fr. *enchanter*]

încîntáre *s.f.* **1.** sentiment de bucurie, de satisfacție; farmec. **2.** lucru care încîntă. [<*încînta*]

încîntătór *adj.* care încîntă, fermecător. [<*încînta*]

înclichetáj *s.n.* mecanism care împiedică automat mișcarea într-un anumit sens a uneia dintre piesele sale. [<fr. *encliquetage*]

înclină *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) apleca (în jos); a (se) îndoi. ● *refl.* a se pleca în fața cuiva; a se ploconi. ● *intr. (fig.)* a fi convins, a se convinge, a accepta. [p.i. *înclin*, 3,6 *-nă*, var. *inclina* vb. I. / <lat., it. *inclinare*]

înclináre *s.f.* acțiunea de a (se) înclina și rezultatul ei. ● *(fig.)* atracție, înclinație. ● *(geom.)* înclinație. [var. *inclinare* s.f. / < *înclina*]

înclinăție *s.f.* **1.** înclinare, dispoziție, atracție către ceva sau către cineva; tendință. **2.** unghi format de o dreaptă (sau de un plan) cu o dreaptă (sau cu un plan) de referință. ○ ~ *astronomică* = unghiul format de planul orbitei unui astru cu planul orbitei pămîntului; *înclinație magnetică* = unghiul format de direcția cîmpului magnetic al pămîntului

cu planul orizontal. [gen. *-iei*. var. *inclinație* s.f. / cf. fr. *inclination*, lat. *inclinatio*]
încorporá *vb.* I. *tr.* **1.** a absorbi, a îngloba, a cuprinde în sine. ● a alipi, a anexa (un teritoriu, o provincie). **2.** a încadra (un recrut) pentru stagiu în armată. [cf. fr. *incorporer*, lat. *incorporare*]
încorporábil *adj.* care poate fi încorporat. [cf. fr. *incorporable*]
încorporáre *s.f.* acțiunea de a încorpora și rezultatul ei. [<*încorpora*]
încorporáție *s.f.* încorporare. [gen. *-iei.*/ cf. fr. *incorporation*]
încurajá *vb.* I. *tr.* **1.** a da curaj, a îmbărbăta. **2.** a sprijini, a stimula. [p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / cf. fr. *encourager*]
încurajatór *adj.* care dă curaj, care stimulează. [<*încuraja*]
îndoctriná *vb.* I. *tr.* a iniția într-o doctrină, a înarma cu o doctrină; a convinge. [cf. fr. *endoctriner*]
înfeudá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) supune, a (se) robi. ● *tr. (ist.)* a da cuiva un bun ca feudă. [pron. *-fe-u-.* / cf. fr. *inféoder*]
înfiolá *vb.* I. *tr.* a introduce ser sau alte lichide în fiole. [pron. *-fi-o-.* p. i. *-lez.* / < *fiolă*, cf. fr. *enfioler*]
îngemănă *vb.* I. *tr.* a uni strîns; a împreuna, a îmbina. [p.i. *-nez* și *îngémăn.*/ cf. lat. *ingeminare*]
înglobá *vb.* I. *tr.* a reuni lucruri diferite într-un tot; a include; a cuprinde. [<fr. *englober*]
înhumá *vb.* I. *tr.* a îngropa, a înmormînta. [cf. fr. *inhumer*, lat. *inhumare*]
înmagazinà *vb.* I. *tr.* a depozita, a așeza într-o magazie (mărfuri, cereale etc.). [<fr. *emmagasiner*]
înmagazináre *s.f.* acțiunea de a înmagazina și rezultatul ei; depozitare. [<*înmagazina*]
înmatriculá *vb.* I. *tr.* a înscrie într-o matriculă. [cf. fr. *immatriculer*]
înnăscút *adj.* cu care se naște cineva; congenital. [cf. fr. *inné*, lat. *innatus*]
înnobilá *vb.* I. *tr.* **1.** *(ist.)* a da cuiva un titlu de noblețe, a face nobil. **2.** *(fig.)* a face mai bun, mai fin; a înălța. **3.** a îmbunătăți, a ameliora specia, rasa (unor animale, a unor plante etc.). ● a îmbunătăți calitățile unui material etc. [după fr. *anoblir*, *ennoblir*]
înregimentá *vb.* I. *refl.* a intra într-un regiment, *(p. ext.)* într-o grupare, într-un partid. [cf. fr. *enrégimenter*]
înregistrá *vb.* I. *tr.* **1.** a înscrie (un act, o cerere etc.) într-un registru. **2.** a consemna în scris, a însemna (un fapt, un eveniment). ● a încorpora (2) ● *(fig.)* a întipări, a reține (în memorie.) **3.** a înscrie grafic un fenomen (cu ajutorul aparatelor). **4.** a obține, a avea, a realiza succese, bune rezultate etc. [<fr. *enregistrer*]
înregistráre *s.f.* acțiunea de a înregistra și rezultatul ei; însemnare, înscriere. [<*înregistra*]
înregistrátor *adj. (adesea s.)* care înregistrează. [<*înregistra*]
înrîurí *vb.* IV. *tr.* a influența. [p. i. *-resc.*/ după germ. *beeinflüssen*]
înrolá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) angaja în armată. ● *(fig.)* a (se) înscrie (într-o organizație, într-un partid); a (se) înregimenta. [<fr. *enrôler*]
înroláre *s.f.* acțiunea de a (se) înrola și rezultatul ei; angajare, înscriere (în armată, într-o mișcare etc.). [<*înrola*]
înscená *vb.* I. *tr.* a monta un spectacol. ● *(fig.)* a pune la cale acțiuni rău intenționate pentru a cauza cuiva prejudicii. [pron. *-sce-.* / cf. it. *inscenare*]
înscenáre *s.f.* acțiunea de a înscena și rezultatul ei. [pron. *-sce-.* / <*înscena*]
înscrie *vb.* III. *tr.* **1.** a scrie, a menționa (ceva) într-o listă etc.; a înregistra. ○ *a ~ în fals* = a cere unei instanțe să constate că un act scris este fals; *(p. ext.)* a contesta, a demonstra un fals. **2.** *(fig.)* a însemna, a consemna. **3.** a construi o figură geometrică în interiorul altei figuri geometrice. **4.** *(sport)* a realiza un punct (la joc); a marca. [pron. *-scri-e.* p.i. *-scriu*, 5 *-scrieți*, ger. *-scriind*, perf. s. *-scrisei*, part. *-scris.* / cf. fr. *inscrire*, lat. *inscribere*]
înscriére *s.f.* acțiunea de a (se) înscrie și rezultatul ei. ○ *~ în fals* = procedură prin care se cere unei instanțe judecătorești să constate că un act scris este fals. [pron. *-scri-e-.* / <*înscrie*]
înscris *s.n.* act scris, document. [cf. fr. *inscrit*]
însilozá *vb.* I. *tr.* **1.** a depozita ceva într-un siloz. **2.** a conserva nutrețul verde supunînd plantele unei fermentații lactice. [<*în-* + *siloz*, după fr. *ensiler*]
întrefiér *s.n.* spațiu liber între fețele interne ale inductorilor și fața exterioară a indusului la o mașină electrică. [pron. *-fier.* / după fr. *entrefer*]
întreprínde *vb.* III. *tr.* a lua hotărîrea de a face ceva, a se apuca de ceva, a pune ceva în lucru. [p.i. *întreprind* și *întreprinz*, perf. s. *-prinsei*, part. *-prins.* / cf. fr. *entreprendre*]
întrepríndere *s.f.* **1.** unitate economică de producție sau de comerț care are o conducere unică **2.** acțiune pornită din inițiativă personală. [<*întreprinde*]
întreprinzátor *adj.* care este gata să întreprindă ceva; cu inițiativă. ● îndrăzneț. [<*întreprinde*]
întrerupátor *adj.* care întrerupe. // *s.n.* aparat care poate întrerupe sau restabili transmiterea energiei (electrice, hidraulice etc.) într-un circuit. [<*întrerupe*, după fr. *interrupteur*]
întrerúpe *vb.* III. *tr.* a rupe continuitatea unui lucru, a opri brusc (o lucrare, o acțiune etc.). ● a lua cuvîntul cuiva în timp ce vorbește. [p.i. *întrerúp*, perf. s. *-rupsei*, part. *-rupt.* var. *întrerumpe* vb. III. / după fr. *interrompre*]
întretăiá *vb.* I. *refl.* a se încrucișa, a se intersecta. [pron. *-tă-ia.* p. i. *întretái*, 3,6 *-taie*, ger. *-tăind.* / după fr. *entrecouper*]
întrețésе *vb.* III. *tr.* a amesteca, a împestrița o țesătură cu fire de altă culoare. ● *tr.* a străbate în toate direcțiile. ● *refl.* a se încrucișa, a se amesteca strîns. [p.i. *întrețés*, conj. *-țească.* / după fr. *entre-tisser*]
întreține *vb.* III **1.** *tr.* a păstra în stare bună. **2.** *tr.* și *refl.* a da, a asigura cuiva sau a-și asigura mijloacele de trai nece-

sare. **3.** *tr.* a alimenta, a susține (arderea). **4.** *refl.* a sta de vorbă, a conversa cu cineva. [p. i. *întreți-n*, conj. *-ține*. / după fr. *entretenir*]

întreținere *s.f.* acțiunea de a întreține și rezultatul ei; păstrare. ● taxă plătită la casele de raport pentru susținerea cheltuielilor comune. [<*întreține*]

întrevedeá *vb.* II. *tr.* **1.** a vedea, a zări vag; a întrezări. **2.** *(fig.)* a prevedea, a desluși. [p. i. *întrevéd*. / după it. *intravedere*, fr. *entrevoir*]

întrevedére *s.f.* întîlnire între două sau mai multe persoane, personalități (politice) pentru discutarea unor chestiuni de interes comun. [<*întrevedea*]

întrezări *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) vedea în chip vag, a (se) zări în treacăt. [p. i. *-resc*. / <*între-* + *zări*]

întroná *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) așeza pe tron, a (se) înscăuna. **2.** *(fig.)* a (se) instala, a (se) statornici. [<*în-* + *trona*, după fr. *introniser*, it. *intronizzare*]

învergá *vb.* I. *tr.* a fixa pînza pe o vergă. [p.i. *învérg*. / cf. it. *invergare*, fr. *enverguer*]

învestí *vb.* IV. *tr.* a acorda cuiva în mod oficial un drept, o demnitate; *(în evul mediu)* a da cuiva învestitura. [p. i. *-tesc*. / cf. it. *investire*, fr. *investir*, lat. *investire*]

învestíre *s.f.* împuternicire dată cuiva pentru exercitarea unui drept, a unei autorități etc.; confirmare într-o demnitate. [<*învesti*]

învestitór *s.m.* cel care învestea un cavaler. [cf. it. *investitore*]

învestitúră *s.f.* act solemn prin care, în evul mediu, cineva era învestit cu o demnitate, cu un drept. etc. [cf. it. *investitura*, fr. *investiture*]

învigorá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) face viguros; a (se) însănătoși. [<it. *invigorare*, *invigorire*]

J

jab *s.n.* lovitură repetată la box, care se plasează numai asupra nasului, enervînd și dezorientînd pe adversar. [<engl. *jab*]

jaborándi *s.m. invar.* substanță sudorifică extrasă obișnuit dintr-un arbust din America de Sud numit pilocarpes [< fr. *jaborandi* < cuv. indian]

jabotiéră *s.f.* muselină din care se fac jabourile. [pron. *-ti-e-*. / <fr. *jabotière*]

jabóu *s.n.* volan de dantelă (mai ales) la îmbrăcămintea femeiască, care atîrnă pe piept ca o cravată. [<fr. *jabot*]

jacárd *s.n.* dispozitiv compus dintr-o serie de ace orizontale cu ochiuri, montat la războaiele mecanice de țesut care produc țesături cu desene complicate. [pl. *-de, -duri*. / <*Jacquard*, inventatorul războiului mecanic de țesut]

jachétă *s.f.* haină bărbătească de ceremonie, croită pe talie, lungă pînă aproape de genunchi. ● haină femeiască croită pe talie, care acoperă partea de sus a corpului. [<fr. *jaquette*]

jac *s.n.* piesă de legătură, la care se leagă firele unui circuit electric, folosită în centralele telefonice. [pl. *-curi*. / <fr. *jack*, cf. engl. *jack-knife*]

jad *s.n.* piatră semiprețioasă foarte dură, de culoare verzuie, folosită la confecționarea unor obiecte de artă; *(p. ext.)* obiect de jad. [<fr. *jade*]

jadeít *s.n.* varietate de jad cu pete și striații în culori vii și strălucitoare. [pron. *-de-i-*. pl. *-te*. /< fr. *jadéite*]

jaguár *s.m.* animal carnivor din America de Sud, foarte feroce, cu părul galben-roșcat și cu pete negre rotunde, ca ale panterei. [pron. *-gu-ar*. / <fr. *jaguar*, port., braz. *janouara*]

jainism *s.n.* sistem filozofic religios practicat de o sectă budistă din sudul Indiei, cu ritual brahman, care interzice cu desăvîrșire hrănirea cu carne. [pron. *ja-i-*. var. *djainism* s.n. / <fr. *djaïnisme*]

jáis *s.n.* varietate de antracit tare și sticlos, de culoare neagră, mată, folosit la confecționarea unor mărgele. [pron. *ja-is.*/ <fr. *jais*]

jalápa *s.f.* plantă din America ale cărei rădăcini au proprietăți purgative energice. [<sp. *jalapa*, fr. *jalap*]

jaléo *s.n.* dans popular din Spania; melodia după care se execută acest dans. [pron. *ha-le-o*. / <sp. *jaleo*]

jalón *s.n.* țăruș înalt, vopsit în inele roșii și albe, servind la marcarea unui aliniament de teren. ● *(fig.)* ceea ce servește pentru a marca un punct sau o etapă în desfășurarea unei activități. [<fr. *jalon*]

jalonà *vb.* I. *tr.* a marca un aliniament prin jaloane, a pune jaloane. ● *(fig.)* a trasa, în mare, un plan; a indica punctele esențiale ale unei probleme. [<fr. *jalonner*]

jalonáre *s.f.* acțiunea de a jalona și rezultatul ei; punerea jaloanelor; trasare. [<*jalona*]

jaluzeá *s.f. (de obicei la pl.)* stor confecționat din șipci așezate în așa fel încît să se poată strînge sau desface după trebuință. [pl. *-ele, -zii*. / <fr. *jalousie*]

jámbă *s.f.* fiecare dintre cele două picioare ale trenului de aterizare, de care sînt prinse roțile avionului. [<fr. *jambe*]

jambétă *s.f.* mișcare a calului, care constă în ridicarea la orizontală a unui picior posterior, calul stînd pe loc. [<fr. *jambette* — picioruș]

jambiéră *s.f.* învelitoare de pînză sau de piele, care acoperă gamba piciorului; este purtată mai ales la sport. ● parte a unei armuri care proteja gamba piciorului. [pron. *-bi-e-*. / <fr. *jambière*]

jambón *s.n.* șuncă din pulpă de porc sărată și fiartă sau afumată. [<fr. *jambon*]

janílie *s.f.* fir de catifea pentru brodat. [gen. *-iei*. / cf. fr. *chenille*]

jansenism *s.n.* mișcare religioasă apărută în Franța în secolul al XVII-lea, ca o expresie a nemulțumirii păturilor intelectuale ale burgheziei și nobilimii față de regimul absolutist și față de dominația iezuiților și care propovăduia rigorismul moral. [<fr. *jansénisme*, cf. *Jansénius*, teolog olandez]

janseníst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al jansenismului. ● rigid, auster, puritan. [<fr. *janséniste*]

jántă *s.f.* partea exterioară a unei roți, pe care se fixează bandajul de rulare sau pneul; obadă. ● *a rămîne pe ~* = a avea un cauciuc dezumflat; *(fam.)* a rămîne în pană de bani, a fi lipsit de bani. [<fr. *jante*]

japanológ *s.m.* specialist în japanologie. [<germ. *Japanolog*]

japanologíe *s.f.* studiul culturii și civilizației japoneze. [<germ. *Japanologie*]

japón *s.n.* porțelan sau mătase fină de proveniență japoneză. [<fr. *japon*]

járdă *s.f.* os mort care se dezvoltă pe fața dinafară a jaretului. [var. *jardon* s.n. / <fr. *jarde*]

jardiniéră *s.f.* suport așezat sub ferestre sau la balcoane, în care se pun ghivece sau pămînt pentru flori. [pron. *-ni-e-.* / <fr. *jardinière*]

jarét *s.n.* parte a picioarelor dinapoi ale unui patruped, situată între gambă și fluier. [pl. *-te, -turi.* / <fr. *jarret*]

jargón *s.n.* limbaj specific anumitor categorii sociale, profesiuni etc., cu o sferă de circulație îngustă, care nu are fond principal de cuvinte și o structură gramaticală proprie. [<fr. *jargon*]

jartiéră *s.f.* obiect accesoriu de îmbrăcăminte, confecționat din elastic, care ține ciorapul întins pe picior. [pron. *-ti-e-.* / <fr. *jarretière*]

jasp *s.n.* rocă silicioasă compactă, de culoare roșie, verde sau negricioasă, folosită ca piatră semiprețioasă. [<fr. *jaspe*]

javárt *s.n.* tumoare constînd din mortificarea unei părți din cartilajul copitei la cai și la boi. [<fr. *javart*]

javél *s.n. apă de* ~ = amestec de substanță, pe baza clorurilor de potasiu, folosit ca dezinfectant. [<fr. *(eau de) Javel*, cf. *Javel*, numele unui vechi sat de lîngă Paris]

javelizáre *s.f.* procedeu de sterilizare a apei prin tratare cu hipoeloriți alcalini. [cf. fr. *javelliser*]

jaz *s.n.* **1.** muzică modernă de dans, cu ritm viu, sincopat. **2.** orchestră formată de obicei din instrumente de suflat și de percuție, care execută acest gen de muzică. [pl. *-zuri.* scris și *jazz.* /<fr. *jazz*, cf. engl., americ. *jazz-band*]

jázband *s.n.* jaz (**2**). [<engl. *jazz-band*]

jeep *s.n.* mașină mică de campanie a armatei americane. [pron. *gip.* / <americ. *jeep* <*general purpose* — de uz general]

jejún *s.n.* partea intestinului care unește duodenul cu intestinul gros. [<fr. *jéjunum*, cf. lat. *jejunum*]

jeléu *s.n.* preparat culinar cu aspect gelatinos, obținut din suc de fructe fiert cu zahăr. [<fr. *gelée*]

jená *vb.* **I. 1.** *tr. (despre obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte)* a roade, a strînge, a apăsa. ● *(fig.)* a stînjeni, a supăra, a incomoda. **2.** *refl.* a se sfii. [<fr. *gêner*]

jenánt *adj.* supărător, neplăcut. [cf. fr. *gênant*]

jenát *adj.* stînjenit, stingherit, rușinat. [<*jena*]

jénă *s.f.* sfială produsă de o situație penibilă. ● constrîngere supărătoare; situație neplăcută, penibilă; senzație supărătoare. [<fr. *gêne*]

jérbă *s.f.* buchet de flori așezate în așa fel încît toate să aibă fața orientată în aceeași parte. ○ ~ *nucleară* = fasciculul de traiectorii ale particulelor cu sarcină electrică provenite din dezintegrarea unui nucleu. [<fr. *gerbe*]

jerséu *s.n.* **1.** obiect de îmbrăcăminte împletit din lînă sau din bumbac, care se poartă peste partea de sus a corpului. v. pulover. **2.** țesătură elastică de lînă, de bumbac sau de mătase din care se fac obiecte de îmbrăcăminte. [pron. *-seu. -euri.* var. *jerse* s.n. / <fr. *jersey*]

jet *s.n.* vînă de lichid care țîșnește cu presiune printr-un orificiu. [<fr. *jet*]

jetélă *s.f.* dig de secțiune mai mică, construit la gura unui fluviu sau la intrarea într-un port. [cf. fr. *jetée*]

jetón *s.n.* fișă. ● piesă cu care se marchează prezența la un consiliu de administrație al unei societăți și pe baza căreia se încasează o sumă ca remunerație; *(p. ext.)* suma încasată. [<fr. *jeton*]

jiclór *s.m.* tub prevăzut cu unul sau mai multe orificii calibrate, prin care se pulverizează combustibil în carburator. [<fr. *gicleur*]

jigóu *s.n.* friptură din pulpă de berbec. [<fr. *gigot*]

jiu-jítsu *s.n.* luptă corp la corp (care se practică în special în Japonia) urmărind a imobiliza pe adversar prin agilitatea deosebită a mișcărilor. [pron. *jiu-ji-ju.* / <fr. *jiu-jitsu*, cf. jap. *jiu-jitsu* — arta celor slabi]

jivráj *s.n.* strat de gheață sau de chiciură care se depune pe avioane în timpul zborului pe vreme rece. [<fr. *givrage*]

joántă *s.f.* legătură între capetele șinelor de cale ferată. [pron. *joan-.* / <fr. *joint*]

jobén *s.n.* pălărie bărbătească (de ceremonie) cilindrică, înaltă și tare, de obicei neagră; cilindru. [pl. *-nuri, -ne.*/ <*Jobin*, n.p.]

jochéu *s.m.* călăreț profesionist care călărește caii la curse și la antrenamente. [pron. *jo-cheu* / <*jochei* <fr., engl. *jockey*]

jóker *s.m.* cea mai mare carte la unele jocuri de noroc. [pl. *-ri.* scris și *jocher.* / <engl. *joker*]

jóncă *s.f.* ambarcațiune mică cu pînze folosită în bazinul de vest al Oceanului Pacific. [<fr. *jonque*]

jonctór *s.m.* muncitor specialist în legarea cablurilor electrice. [<*joncțiune*]

joncțiune *s.f.* legătură, unire; *(concr.)* locul unde se face legătura. [pron. *-ți-u-* / cf. fr. *jonction*, lat. *junctio*]

jonglá *vb.* **I.** *intr.* a mînui cu abilitate mai multe obiecte (aruncîndu-le în aer și prinzîndu-le cu epeziciune etc.). ● *(fig.)* a fi abil în mînuirea unor idei, a unor cuvinte etc. [<fr. *jongler*]

jonglér *s.m.* **1.** cîntăreț (ambulant) din evul mediu care recita la curțile nobililor feudali poezii cavalerești; menestrel. **2.** artist de circ care se produce jonglînd cu diferite obiecte. [<fr. *jongleur*]

jonglerie *s.f.* îndeletnicirea jonglerului; arta de a jongla. ● *(fig.)* abilitate, îndemînare în vorbire, în prezentarea ideilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *jonglerie*]

jóta *s.f.* dans popular spaniol, cu o mișcare repede, la care perechile dansează față în față pe loc; melodia după care se execută acest dans. [pron. *hota.* / <sp. *jota*]

joule *s.m.* unitate de energie și de lucru mecanic, egală cu lucrul mecanic efectuat de forța de un newton care își deplasează punctul de aplicație cu un metru. [pron. *jul.* / <*Joule*, fizician englez]

joviál *adj.* vesel, glumeț, voios. [pron. *-vi-al.* / <fr. *jovial*]

jovialitáte *s.f.* veselie, voioșie, bună dispoziție. [pron. *-vi-a-.* / cf. fr. *jovialité*]

jubilá *vb.* **I.** *intr.* a avea o mare satisfacție a triumfa. [<fr. *jubiler*]

jubiléu *s.n.* **1.** sărbătoare în onoarea unei persoane care deține de cincizeci de ani

o funcție; sărbătorire a cincizeci de ani de la un eveniment, de la înființarea unei instituții etc. **2.** sărbătoare pe care vechii evrei o prăznuiau la fiecare cincizeci de ani. ● anul în care, o dată la douăzeci și cinci de ani, papa acorda credincioșilor catolici o indulgență plenară. [pron. *-leu*. pl. *-ee* (pron. *-le-e.*), *-euri.*/ <fr. *jubilé*, cf. lat. *jubilaeus*, ebr. *iobel*]

jubiliár *adj.* de, pentru jubileu. ○ *an* ~ = an în care se sărbătorește un jubileu. [pron. *-li-ar.* / cf. fr. *jubilaire*]

judiciár *adj.* **1.** privitor la justiție; de justiție. **2.** făcut prin justiție. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *judiciaire*, lat. *judiciarius*]

judicíos *adj.* gîndit bine; înțelept, cu bun-simț, chibzuit. [pron. *-ci-os.* / <fr. *judicieux*]

judiciozitáte *s.f.* caracter judicios; chibzuință. [pron. *-ci-o.* / cf. fr. *judicieusité*]

júdo *s.n.* sport olimpic, originar din Japonia, asemănător luptei de jiu-jitsu, dar care utilizează mișcări și procedee tehnice diferite. [pron. *iudo.* / <fr. *judo*]

juglandácee *s.f. pl.* familie de plante lemnoase, apetale, avînd ca tip nucul; *(la sg.)* plantă din această familie. [<fr. *juglandacées*]

jugulá *vb.* I. *tr. (rar)* a strangula, a sugruma. [<fr. *juguler*, cf. lat. *jugulare*]

jugulár *adj.* care aparține gîtului, care ține de gît. ● *vînă ~ă* = vînă principală a gîtului. [<fr. *jugulaire*]

jugulâre *s.f.* sugrumare; *(fig.)* împiedicare bruscă a dezvoltării. [<*jugula*]

juísá *vb.* I. *intr. (franțuzism)* a se bucura, a profita de plăcerile vieții, [pron. *ju-i-.*/ cf. fr. *jouir. jouissant*]

juísare *s.f. (franțuzism)* acțiunea de a juisa și rezultatul ei; petrecere, veselire. [pron. *ju-i-.* / <*juisa*]

juisór *s.m.* și *f. (franțuzism)* petrecăreț. [pron. *ju-i-.* / <fr. *jouisseur*]

jumelát *adj. (despre două piese, instalații)* consolidat, asociat în serviciu. [<fr. *jumelé*]

junéțe *s.f.* tinerețe. [pl. *-ți*, *-țe.* var. *juneță* s.f. / cf. fr. *jeunesse*]

júngla *s.f.* desiș (adesea mlăștinos) format din ierburi înalte, din arbori și din plante agățătoare, care acoperă regiunile tropicale ale Indiei, ale Asiei de sud-est și ale Africii meridionale. ○ *legea junglei* = dominarea violenței, a forței brutale în raporturile dintre oameni. [<fr. *jungle*, cf. hind. *djangale*, pers. *djangal*, *djengel* — pădure, codru, desiș]

junimísm *s.n.* mișcare literară și politică din a doua jumătate a secolului al XIX-lea avînd ca centru societatea „Junimea" din Iași.

junimíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al junimismului; *(p. ext.)* membru al unei fracțiuni a partidului conservator. [<*Junimea*]

juníor *s.m.* și *f.* **1.** sportiv tînăr (între 13 și 19 ani). **2.** *(așezat după un nume onomastic;* op. s e n i o r) fiu. [pron. *-ni-or.* / <fr., lat. *junior*]

júntă *s.f. (rar)* organizație social-politică cu caracter temporar și adesea militar, din Spania și din o serie de țări din America latină. [pron. *huntă.* / <fr. *junte*, sp. *junta*]

júpă *s.f.* fustă. [<fr. *jupe*]

jupón *s.n.* fustă care se îmbracă pe dedesubtul rochiei pentru a o menține înfoiată. [<fr. *jupon*]

jur *s.n. (rar)* ~*-fix* = zi de primire a unor familii aristocratice; petrecere care are loc într-o astfel de zi. [<fr. *jour-fixe*]

jurásic *s.n.* perioada a doua a erei mezozoice. // *adj.* care aparține acestei perioade. [<fr. *jurassique*, cf. *Jura*, munți care despart Franța de Elveția]

jurát *s.m.* fiecare dintre cetățenii care fac parte dintr-o curte cu juri. [cf. lat. *juratus*, fr. *juré*]

juri *s.m. pl. curte cu* ~ = comisie de cetățeni care îndeplinează ocazional și temporar funcțiuni judiciare. / cf. fr. *juré*, engl. *jury*]

juridic *adj.* referitor la drept, la legi. ○ *persoană ~ă* = subiect de drepturi civile recunoscut de lege, organizat ca un tot unitar, care, avînd un patrimoniu distinct, apare în circuit cu nume propriu și răspunde pentru actele sale. [<fr. *juridique*]

jurisconsúlt *s.m.* **1.** specialist care dă consultații în probleme de drept. **2.** specialist în științele juridice, care se ocupă cu rezolvarea problemelor de drept într-o instituție, pe care o reprezintă în justiție. [<fr. *jurisconsulte*, cf. lat. *juris consultus*]

jurisdícție *s.f.* putere, competență a unui judecător sau a unei instanțe de a judeca; *(p. ext.)* teritoriu unde își poate exercita această putere un judecător sau o instanță judecătorească. [gen. *-iei.* var. *jurisdicțiune* s.f. / cf. lat. *jurisdictio*, fr. *juridiction*]

jurisdicționál *adj. (rar)* privitor la jurisdicție, de jurisdicție. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *juridictionnel*]

jurisprudénță *s.f.* **1.** soluție dată cu prilejul dezlegării unei cauze de către un organ de jurisdicție, prin interpretarea unei norme prevăzute de lege sau de alt act normativ ori prin determinarea normei juridice aplicabile cazului cu ajutorul principiilor legislației. **2.** totalitatea hotărîrilor pronunțate asupra unor anumite cazuri, de unul sau de mai multe organe de jurisdicție. [cf. fr. *jurisprudence*, lat. *jurisprudentia*]

jurist *s.m.* specialist în drept, persoană care practică această profesiune. [<fr. *juriste*]

júriu *s.n.* **1.** grup constituit de specialiști, însărcinat cu clasificarea și promovarea unor candidați sau a unor concurenți la un concurs, la o competiție sportivă etc. **2.** totalitatea celor care compun o instanță de judecată. [pron. *-riu.* / cf. fr., engl. *jury*]

jurnádă *s.f.* haină cu mîneci lungi, purtată în secolul al XV-lea de oamenii înarmați. [<fr. *journade*]

jurnál *s.n.* **1.** însemnări zilnice (despre tot ceea ce se întîmplă); observații științifice însemnate zi de zi. ○ ~ *de bord* = caiet de însemnări pentru faptele care survin în timpul drumului unei nave și care sînt consemnate de ofițerul de cart. **2.** ziar, gazetă. **3.** caiet, registru în care se înscriu operațiile comerciale zi de zi. [<fr. *journal*]

jurnaliér *adj. (franțuzism)* zilnic. [pron. *-li-er.* / <fr. *journalier*]
jurnalism *s.n. (rar)* gazetărie, ziaristică. [<fr. *journalisme*]
jurnalíst *s.m.* **1.** *(rar)* ziarist, gazetar. **2.** vînzător de ziare. [<fr. *journaliste*]
jurnalístic *adj.* privitor la presă; ziaristic, gazetăresc. [cf. fr. *journalistique*]
jurnalístică *s.f.* profesiunea de jurnalist; ziaristică, gazetărie. [<germ. *Journalistik*]
just *adj.* **1.** drept, adevărat. ● *(despre oameni)* care procedează și judecă drept. **2.** potrivit, corespunzător. [<fr. *juste*]
justéțe *s.f.* însușirea de a fi just; adevăr; dreptate. ● precizie, exactitate. [var. *justeță* s.f. / cf. fr. *justesse*]
justificá *vb.* I. **1.** *tr.* a îndreptăți; a motiva. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) dezvinovăți; a explica (o purtare, o atitudine etc.). **3.** *tr.* a dovedi folosirea legală a unor bani, a unor materiale etc. [p. i. *justific*, 3.6 *-că.* / <lat. *justificare*, cf. fr. *justifier*]
justificábil *adj.* care poate fi justificat. [cf. fr. *justifiable*]
justificáre *s.f.* acțiunea de a (se) justifica și rezultatul ei. [<*justifica*]
justificatív *adj.* care servește pentru justificare. [cf. fr. *justificatif*]
justificațiúne *s.f.* justificare. [var. *justificație* s.f. / <fr. *justification*, lat. *justificatio*]
justițiábil *s.m.* și *f.* cel care apare ca parte într-un proces. [pron. *-ți-a-.* / cf. fr. *justiciable*]
justițiár *adj., s.m. (rar)* **1.** (cel) care avea dreptul de a împărți dreptatea într-o regiune (mai ales în orînduirea feudală). **2.** (cel) care iubește dreptatea iubitor de dreptate. [pron. *-ți-ar.* / <fr. *justicier*]
justițíe *s.f.* **1.** totalitatea instanțelor judecătorești și a legilor unei țări; sistem de funcționare a instanțelor judiciare. **2.** echitate, dreptate. **3.** zeița dreptății la romani. [gen. *-iei.* / <lat. *justitia*]
juvenálii *s.f. pl.* sărbători la romani, introduse de împăratul Nero, la care se reprezentau producții teatrale. [var. *iuvenalii* s.f. pl. / <lat. *juvenalia*]
juvenil *adj.* **1.** tineresc. **2.** *(despre substanțe)* care provine din magma topită în interiorul scoarței pămîntului și circulă prin scoarță, putînd ajunge pînă la suprafață. ○ *apă* ~*ă*= apă minerală. [<fr. *juvénile*, cf. lat. *juvenilis*]
juvenília *s.f. pl. (liv.)* titlu dat poeziilor scrise de un scriitor în tinerețe. [<lat. *juvenilia*]
juxtaliniár *adj. traducere* ~*ă* = traducere făcută cuvînt cu cuvînt, reproducîndu-se paralel și textul original. [pron. *-ni-ar.* cf. fr. *juxtalinéaire* <lat. *juxta* — lîngă, *linea* — linie]
juxtapozíție *s.f.* juxtapunere. [gen. *-iei.* var. *justapoziție* s.f. / cf. fr. *juxtaposition*]
juxtapúne *vb.* III. *tr.* a alătura. [p.i. *juxtapún.* / cf. fr. *juxtaposer*]
juxtapúnere *s.f.* alăturare. ● alăturare a două propoziții fără a le lega printr-o conjuncție. [<*juxtapune*]
júxtă *s.f.* traducere justaliniară a unor texte grecești sau latinești. [var. *iuxtă* s.f. / <lat. *juxta*]

K

kainit *s.n.* mineral compus din sulfat de magneziu și clorură de potasiu. [pron. *ka-i-* / <fr. *kaînite*]
káizer *s.m.* denumire dată împăraților germani (mai ales al celui de-al doilea Reich). [<germ. *Kaiser*, cf. lat. *Caesar*]
kakemóno *s.n.* pictură verticală pe sul, în Japonia, corespunzînd picturii de șevalet din Europa, care se face cu culori de apă și tușuri de India, pe hîrtie de mătase sau de orez. [<fr., jap. *kakémono*]
kaki *adj., s.n. invar.* (culoare) cu nuanță galbenă-verzuie. [<fr. *kaki*]
kala-azár *s.n.* boală endemică în Orient datorită unui protozoar parazit. [<fr. *kala-azar*]
kálíu *s.n.* potasiu. [pron. *-liu.* / <germ. *Kalium*]
kamarínskaia *s.f.* cîntec și joc popular rus, cu o mișcare vioaie și antrenantă. [pron. *-ka-ia* / <rus. *kamarinskaia*]
kantéle *s.n.* instrument popular carelian cu coarde întinse deasupra unei mici cutii de rezonanță, care se ating cu degetele.
kantián *adj., s.m.* (adept) al kantianismului. [pron. *-ti-an.* / cf. fr. *kantien*]
kantianísm *s.n.* filozofia lui I. Kant (1724—1804), unul dintre întemeietorii idealismului clasic german. [cf. fr. *kantianisme*]
kárt *s.n.* automobil de curse fără caroserie al cărui motor nu depășește 100 cm³. [pl. *-turi.* / <engl., fr. *kart*]
kautskísm *s.n.* teorie oportunistă-reformistă susținută de K. Kautsky, care nega necesitatea sfărîmării mașinii de stat burgheze și a instaurării dictaturii proletariatului. [pron. *ka-ut-.* /< *Kautsky*, social-democrat german]
kautskíst *adj., s.m* (adept) al kautskismului. [cf. rus. *kautskist*]
káva *s.f.* plantă exotică din familia piperaceelor, care crește în numeroase insule din Polinezia și a cărei rădăcină are miros plăcut și gust acru. ● băutură făcută din rădăcina acestei plante. [<fr. *kava*]
kemkém *s.n.* vechi instrument muzical la egipteni, avînd patru coarde, care se loveau cu un bastonaș. [cf pers. *kemangah*]
kenotrón *s.n.* diodă pentru reducerea curenților alternativi. [< fr. *Kénotron*]
kilo- element de compunere savantă cu semnificația „o mie", „de o mie de ori". [<fr. *kilo*, cf. gr. *kilioi* — o mie]
kilocalorie *s.f.* unitate de măsură a cantității de căldură, egală cu 1000 de calorii. [gen. *-iei.* / cf. fr. *kilo-calorie*, gr. *kilioi* — o mie + *calorie*]
kilociclu *s.m.* unitate de frecvență, egală cu 1 000 de cicli. [<fr. *kilocycle*, cf. gr. *kilioi* — o mie, *kyklos* — perioadă]
kilográm *s.n.* unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 1 000 grame. ○ *~-forță* = unitate de măsură a forței, avînd o valoare egală cu greutatea prototipului internațional de masă, măsurată în vid, la accelerația pămîntească normală. [cf. fr. *kilogramme*, cf. gr. *kilioi* — o mie, *gramma* — unitate de măsură]
kilogrammétru *s.m.* unitate de lucru mecanic, egală cu efortul necesar pentru ridicarea unei greutăți de un kilogram la înălțimea de un metru. [cf. fr. *kilogrammètre*]
kilohértz *s.m. (fiz.)* kilociclu. [pron. *kilohert* / <germ. *Kilohertz*, cf. gr. *kilioi* — o mie + *hertz*]
kilojoúle *s.m.* unitate de energie sau de lucru mecanic, egală cu 1 000 de jouli. [pron. *-jul.* / cf. fr. *kilojoule*]
kilolitru *s.m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu 1 000 litri. [<fr. *kilolitre*]
kilométre *vb.* I. *tr.* a marca cu borne (așezate din kilometru în kilometru etc.) distanțele de-a lungul unei șosele, al unui drum etc. [cf. fr. *kilométrer*]
kilométraj *s.n.* distanța în kilometri dintre două puncte ale unui drum. ● distanța în kilometri parcursă de un vehicul într-un anumit timp. ● instrument care înregistrează distanța parcursă de un vehicul sau viteza lui de mers. [cf. fr. *kilométrage*]
kilométric *adj.* privitor la kilometru, care indică kilometri. ● *(fig.)* foarte lung, interminabil. [cf. fr. *kilométrique*]
kilométru *s.m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 1000 metri. [< fr. *kilomètre* cf. gr. *kilioi* — o mie, *metron* — măsură]
kilotónă *s.f.* unitate de măsură pentru greutăți, egale cu 1 000 de tone. [cf. fr. *kilotonne*]
kilovólt *s.m.* unitate de măsură a tensiunii electrice, egală cu 1 000 de volți. [cf. fr. *kilovolt* <gr. *kilioi* — o mie + *volt*]
kilowátt *s.m.* unitate de putere egală cu 1 000 de wați. [cf. fr. *kilowatt*]
kilowattóră *s.m.* unitate de măsură a energiei, egală cu lucrul mecanic efectuat într-o oră de un sistem care are o putere de un kilowatt. [cf. fr. *kilowattheure*]
kimberlít *s.n.* rocă eruptivă de culoare închisă, aproape neagră, cu structură porfirică, conținînd uneori cristale de

diamant. [<fr. *kimberlite*, cf. *Kimberley*, oraş din Africa de Sud]

king *s.m.* vechi instrument muzical chinezesc, constînd dintr-un şir de pietre aşezate pe un cadru, care, lovite cu un bastonaş, produc sunete diferite. [<engl., chin. *king*]]

kiselgúr *s.n.* diatomit. [<germ. *Kieselguhr*]

kithára *s.f.* instrument muzical cu coarde, în Grecia antică, asemănător cu lira. [<germ. *Kithara*, gr. *kithara*]

kitharéd *s.m.* nume dat lui Apolo, conducătorul corului muzelor, care cînta cu kithara. ● rapsod, recitator care cînta şi din kithara. [cf. germ. *Kitharode*, gr. *kitharaoidos*]

kiwi *s.m.* pasăre din Oceania care nu poate zbura. [< fr. *kiwi*]

kriptón *s.n.* element chimic din familia gazelor rare; este folosit la umplerea becurilor cu incandescenţă. [<fr. *krypton*, cf. gr. *kryptos* — ascuns]

kurultái *s.n.* adunare, congres; adunare festivă la popoarele turcice. [cuv. mongol]

L

la *s.m. invar.* **1.** treapta a şasea a gamei majore tip; sunetul şi nota corespunzătoare. **2.** coarda sau clapa unui instrument care redă sunetul acestei note. [<it. *la*]

labiál *adj., s.f.* (sunet) la a cărui articulare participă buzele. [pron. *-bi-al.* / < fr. *labial*, cf. lat. *labium* — buză]

labializá *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a da unui sunet sau a face ca un sunet să aibă o articulaţie labială; a căpăta un caracter labial. [pron. *-bi-a-.* / <fr. *labialiser*]

labializáre *s.f.* adăugare a unei articulaţii suplimentare, de rotunjire a buzelor, la articularea unui sunet. [pron. *-bi-a-.* / <*labializa*, cf. fr. *labialisation*]

labiát *adj. (despre flori)* care are corola cu doi lobi, dispuşi ca nişte buze. // *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, gamopetale cu corolele bilabiate. [pron. *bi-at.* / <fr. *labié*, cf. lat. *labium* — buză]

labil *adj. (liv.)* nestatornic, nestabil. [cf. it., fr. *labile*, lat. *labilis*]

labilitáte *s.f.* însuşirea de a fi labil. [cf. it. *labilità*]

labiodentál *adj., s.f. (fon.)* (sunet) la a cărui articulare participă buzele şi dinţii. [pron. *-bi-o-.* / <fr. *labio-dentale*]

labirint *s.n.* **1.** edificiu cu foarte multe încăperi şi galerii (asemănător edificiului mitic construit de către Dedal în Creta) în care orientarea este foarte dificilă. ● *(fig.)* lucru încîlcit, încurcat. **2.** dispozitiv folosit în diverse instalaţii pentru a obliga un fluid să parcurgă un drum lung, în scopul de a-i micşora viteza. **3.** parte a urechii interne formată din cavităţi sinuoase. [pl. *-turi*, *-te.* / cf. fr. *labyrinthe*, lat. *labyrinthus*]

labiríntic *adj.* care este în legătură cu un labirint, propriu unui labirint. [cf. fr. *labyrinthique*]

lábium *s.n.* buza inferioară a insectelor. [pron. *bi-um.* pl. *-muri.* / <lat. *labium* — buză]

laboránt *s.m.* şi *f.* specialist în lucrări de laborator. [<germ. *Laborant*]

laboratór *s.n.* local înzestrat cu instalaţii speciale (aparate, instrumente etc.), unde se fac experienţe şi lucrări de fizică, de chimie, de biologie etc. [var. *laboratoriu* s.n. / cf. fr. *laboratoire*, germ. *Laboratorium*]

laboriós *adj.* **1.** harnic, muncitor. **2.** care necesită multă muncă, multă osteneală. [pron. *-ri-os.* / cf. fr. *laborieux*, lat. *laboriosus*]

laboriozitáte *s.f. (rar)* caracterul a ceea ce este laborios; hărnicie. [pron. *-ri-o-.* / cf. fr. *laboriosité*]

labradór *s.n.* mineral din grupul feldspaţilor plagioclazi; este o piatră semipreţioasă. [<fr. *labrador*]

labradorít *s.n.* rocă magmatică efuzivă, formată din microlite de labrador. [< fr. *labradorite*]

lábrum *s.n.* buza superioară la insecte, la mamifere. [<lat. *labrum*]

laburíst *adj.* care aparţine sau se referă la politica şi ideologia partidului laburist (muncitoresc) englez. // *s.m.* şi *f.* membru al partidului laburist. [cf. engl. *Labour-Party*]

lac *s.n.* soluţie pe bază de oxid de aluminiu gelatinos, amestecată uneori cu un colorant, folosită în pictură. ● suc răşinos al unor arbori din Extremul Orient, din care se prepară o soluţie pentru lustruit mobile. ● lichid cu care se acoperă unele corpuri pentru a le feri de umezeală, de rugină etc. [cf. fr. *laque*, germ. *Lack*, lat. *lacca* <pers. *lak* — culoare roşie]

lacerá *vb.* I. *tr. (rar)* a sfîşia, a rupe în bucăţi. [<fr. *lacérer*, cf. lat. *lacerare*]

lacerát *adj.* **1.** *(rar)* sfîşiat, rupt. **2.** *(despre frunze)* cu marginile crestate în mod neuniform şi neregulat. [cf. fr. *lacéré*, lat. *laceratus*]

lacerácţie *s.f. (rar)* sfîşiere, rupere în bucăţi. [gen. *-iei.* var. *lacerăţiune* s.f. / cf. fr. *lacération*, lat. *laceratio*]

lacérnă *s.f.* manta largă, deschisă, pe care romanii o purtau peste togă şi care se prindea cu o agrafă la gît. [<lat. *lacerna*, cf. fr. *lacerne*]

lacertiliéni *s.m. pl.* ordin de reptile care cuprinde şopîrlele. v. s a u r i e n i. [<fr. *lacertiliens*, cf. lat. *lacertus* — şopîrlă]

lachéu *s.m.* **1.** fecior, servitor îmbrăcat în livrea (în casele aristocratice feudale şi burgheze). **2.** *(fig.; peior.)* servitor, unealtă a intereselor cuiva (mai ales a claselor stăpînitoare). [<fr. *laquais*]

lacónic *adj. (despre vorbire, stil)* scurt, succint, concis, lapidar. ● *(despre oameni)* care se exprimă în cuvinte puţine însă pline de conţinut. [<fr. *laconique*, lat. *laconicus*, cf. gr. *lakon* — spartan]

lacónicum *s.n.* parte a termelor romane unde se făceau băi de aburi. [<lat. *laconicum*]

laconism *s.n.* exprimare laconică. [cf. fr. *laconisme*]

lacrimál *adj.* **1.** referitor la lacrimi. ○ *glandă lacrimală* = glandă care secretă lacrimile; *canal* ~ = canal prin care se scurg lacrimile în gît. **2.** *(fig.)* care produce emoţii puternice, zguduie pînă la lacrimi. [<fr. *lacrymal*, cf. lat. *lacryma* — lacrimă]

lacrimatóriu *s.n.* vas de sticlă de formă alungită, care se depunea în mormintele romane o dată cu înhumarea celui decedat. [pron. *-riu.* / <lat. *lacrimatorium*]

lacrimogén *adj.* care provoacă plînsul; care face să curgă lacrimile. ● *(fig.; ironic)* care stîrneşte plînsul. [<fr. *lacrymogène*, cf. lat. *lacryma* — lacrimă, gr. *gennan* — a produce]

lácryma-christi *s.n.* vin muscat, cu un gust foarte fin, provenind din viile de la poalele Vezuviului. [<lat. *lacryma-christi*]

laes *s.m.* specie de peşti din mările nordice, înrudiţi cu păstrăvii; somon. [< germ. *Lachs*]

lactalbumínă *s.f.* albumină din lapte. [<fr. *lactalbumine*]

lactámă *s.f.* compus organic ciclic, servind ca materie primă pentru fabricarea fibrelor sintetice. [<germ. *Laktame*]

lactát[1] *s.m.* sare a acidului lactic. [<fr. *lactate*]

lactát[2] *adj.* de lapte; care conţine lapte. [după fr. *lacté*]

lactáţie *s.f.* **1.** formarea şi secreţia laptelui. **2.** alăptare maternă. [gen. *-iei.* var. *lactaţiune* s.f. / cf. fr. *lactation*, lat. *lactatio*]

lactázá *s.f.* enzimă care transformă lactoza în glucoză şi galactoză. [<fr. *lactase*]

lactée *adj. f. Calea* ~ = îngrămădire de stele care apar pe cer în forma unei benzi alburii; Calea laptelui, Drumul robilor. [<fr. *lactée*, cf. lat. *lac* — lapte]

lactescént *adj.* care conţine un suc lăptos. [cf. fr. *lactescent*, lat. *lactescens*]

láctic *adj. acid* ~ = acid organic aflat mai ales în laptele acru. [<fr. *lactique*]

lacticemíe *s.f.* autointoxicaţie datorită acumulării de acid lactic în sînge. [gen. *-iei.* / <fr. *lacticémie*, cf. lat. *lac* — lapte, gr. *haima* — sînge]

lactifér *adj.* care poartă laptele. [<fr. *lactifère*, cf. lat. *lac, lactis* — lapte, *ferre* — a purta]

lactolítru *s.n.* dispozitiv pentru determinarea impurităţilor din lapte. [cf. germ. *Laktoliter*]

lactométru *s.n.* instrument pentru determinarea densităţii laptelui; galactometru. [<fr. *lactomètre*, cf. lat. *lac* — lapte, gr. *metron* — măsură]

lactoscóp *s.n.* aparat de laborator cu care se determină conţinutul de grăsime din lapte. [<fr. *lactoscope*]

lactovegetarián *adj. (despre regimuri alimentare)* compus numai din lapte, legume şi fructe. [pron. *-ri-an.*]

lactóză *s.f.* substanţă organică dulce, extrasă din lapte. [<fr. *lactose*]

lacunár *adj.* cu lacune; cu întreruperi. [cf. fr. *lacuneux*]

lacúnă *s.f.* spaţiu gol în continuitatea unui corp. ● lipsă. ● întrerupere într-un text. [<fr. *lacune*, it., lat. *lacuna*]

lacústru *adj.* care trăieşte în lacuri, din lacuri. ○ *locuinţe lacustre* = locuinţe (preistorice) ridicate pe stîlpi la marginea sau în mijlocul lacurilor; *formaţie lacustră* = formaţie geologică care a luat naştere prin depunere pe fundul unei ape dulci. [<fr., it. *lacustre*]

lacveár *s.m.* gladiator care lupta cu un fel de arcan. [pron. *-ve-ar.* var. *lacveator* s.m. / <lat. *laquearius* <*laqueus* — laţ]

ladinián *s.n.* etajul superior al triasicului mediu de tip alpin. [pron. *-ni-an*]

lády *s.f.* doamnă nobilă în Anglia; soţie de lord. [pron. *le-di.* / <engl. *lady*]

lágăr *s.n.* **I. 1.** tabără. **2.** *(fig.)* totalitatea statelor, a oamenilor care militează pentru aceleaşi scopuri sau idei social-politice. **3.** loc unde sînt închişi prizonierii de război. ● loc unde sînt închişi, în regimurile reacţionare, luptătorii progresişti, scoşi din legalitate, cetăţeni paşnici etc. **II.** organ de maşină pe care se sprijină capetele unui ax sau ale unui arbore; palier. [<germ. *Lager*]

lagéná *s.f.* vas antic, cu gîtul strîmt, în care se păstra vinul. [<lat. *lagena*, cf. fr. *lagène*]

lagoftalmíe *s.f.* afecţiune care se manifestă prin aceea că pleoapa superioară nu mai acoperă ochiul, acesta rămînînd deschis şi în timpul somnului. [gen. *-iei.* / <fr. *lagophtalmie*, cf. gr. *lagophtalmon* — ochi de iepure]

lagostóm *s.n.* malformaţie congenitală în care buza superioară este ca a unui iepure; bot de iepure. [<fr. *lagostome*]

lagúnă *s.f.* lac de litoral provenit din închiderea totală sau parţială a unui golf de mare printr-un cordon litoral. [pl. *-ne, -ni.* / cf. it. *laguna*]

lai *s.n. (lit.)* poezie medievală cu caracter liric sau narativ. [pron. *le.* pl. *-iu-ri.* / <fr., engl. *lai*]

láic *adj. (adesea s.)* nebisericesc, lumesc; mirean. [cf. fr. *laïque*, it. *laico*, lat. *laicus*]

laicizá *vb.* I. *tr.* a exclude personalul clerical dintr-o instituţie; a face laic. ● a exclude învăţămîntul religios din şcoli. [pron. *la-i-.* / cf. fr. *laïciser*]

laicizáre *s.f.* acţiunea de a laiciza şi rezultatul ei. [pron. *la-i-* / <*laiciza*]

láitmotiv *s.n.* motiv, temă muzicală care caracterizează un personaj, o situaţie şi care se reia ori de cîte ori apar în scenă sau este vorba de persoanele sau situaţiile respective; *(p. ext.)* fragment, motiv muzical care se repetă. ● *(fig.)* idee de bază a unei opere literare etc., care se repetă de mai multe ori. [pron. *lait-mo-.* pl. *-ve, -vuri.* var. *leitmotiv*] s.n. / <germ. *Leitmotiv*, fr. *leitmotiv*]

lalopatíe *s.f.* tulburare a vorbirii. [gen. *-iei.* / <fr. *lalopathie*, cf. gr. *lalein* — a vorbi, *pathos* — suferinţă]

láma[1] *s.m. invar.* preot-călugăr budist din Tibet, din Mongolia etc. ○ *marele* ~ = şeful suprem al religiei budiste; dalai-lama. [<fr., tib. *lama*]

lamá[2] *vb.* I. *tr.* a găuri un material sau a-i netezi suprafaţa cu o unealtă în formă de

lamă care se rotește în jurul unui ax. [<*lamă*]

lamaísm *s.n.* doctrină religioasă a unei secte budiste din Tibet, din Mongolia etc. [pron. *-ma-ism.* / cf. fr. *lamaïsme*]

lamantín *s.m.* mamifer cetaceu erbivor asemănător cu foca, care trăiește în fluviile mari din America Centrală și din Africa. [<fr. *lamantin*]

lamarckísm *s.n.* teorie evoluționistă care susține ideea unității și a dezvoltării naturii, a variabilității speciilor sub acțiunea condițiilor de viață, de mediu și a moștenirii caracterelor dobîndite. [<fr. *lamarckisme*, cf. *Lamarck*, naturalist francez]

lamaserie *s.f.* mănăstire de lama[1] din Tibet. [gen. *-iei.* / <fr. *lamaserie*]

lámă[1] *s.f.* **1.** foaie metalică subțire. **2.** limba (unui cuțit, a unei custuri), fierul, partea de metal tăioasă a unui obiect. **3.** bucată subțire de sticlă pe care se așază preparatele care trebuie examinate la microscop. **4.** strat foarte subțire de lichid. [<fr. *lame*, it. *lama*]

lámă[2] *s.f.* animal rumegător din familia cămilei, care trăiește în regiunile de munte ale Americii de Sud. [<fr. *lama*, cf. peruv. *llama*]

lámblie *s.f.* protozoar flagelat parazit care se stabilește în intestinul subțire, dînd naștere la tulburări. [pron. *-li-e.* gen. *-iei.* / <lat. *lamblia*]

lambóu *s.n.* bucată de carne, de piele care se conservă la amputații pentru a acoperi scheletul, părțile osoase sau pentru a fi grefată în altă parte a corpului. [<fr. *lambeau*]

lambrechín *s.n.* draperie decorativă scurtă, așezată în partea superioară a unei uși, a unei ferestre etc. ● element decorativ al cornișelor, al balustradelor etc. [pl. *-ne, -nuri.* / <fr. *lambrequin*]

lambrisá *vb.* I. *tr.* a acoperi cu lambriu. [<fr. *lambrisser*]

lambrisáre *s.f.* operația de executare a unui lambriu. [<*lambrisa*]

lambríu *s.n.* îmbrăcăminte de lemn, de marmură etc., care acoperă pereții (și tavanul) unei camere. [pron. *-briu.*/ <fr. *lambris*]

lamé *s.n.* țesătură de mătase, de bumbac sau de lînă cu fire metalice fine în bătătură. [<fr. *lamé*]

lamelár *adj.* care se desface în lamele, cu structură în formă de lamele. [cf. fr. *lamellaire*]

lamelát *adj.* compus din lamele; cu lamele. [cf. fr. *lamellé*]

lamélă *s.f.* **1.** plăcuță subțire de sticlă sau de metal; lamă mică. **2.** *(anat.)* foiță subțire care face parte din structura unor organe. [<fr. *lamelle*]

lamelibranhiáte *s.n. pl.* clasă de moluște cu branhiile în formă de lamele; *(la sg.)* animal din această clasă. [cf. fr. *lamellibranches* <lat. *lamella* — lamelă, *branchia* — branhii]

lamelicórne *s.n. pl.* serie de insecte care au antenele terminate prin prelungiri lameloase. [<fr. *lamellicornes*]

lamelifórm *adj.* în formă de lamelă. [<fr. *lamelliforme*]

lameliróstre *s.f. pl.* familie de păsări palmipede al căror cioc este acoperit de o membrană moale, lamelată. [<fr. *lamellirostres*, cf. lat. *lamella* — lamelă, *rostrum* — cioc]

lamelós *adj.* care se desface în lamele. [cf. fr. *lamelleux*]

lamentá *vb.* I. *refl.* a se tîngui, a se văicări. [<fr. *lamenter*, it. *lamentare*]

lamentábil *adj.* vrednic de milă, de plîns; *(p. ext.)* rău, prost, mizerabil. [cf. fr. *lamentable*, it. *lamentabile*]

lamentáre *s.f.* acțiunea de a se lamenta și rezultatul ei; lamentație, jeluire. [<*lamenta*]

lamentáție *s.f. (rar)* lamentare. [gen. *-iei.* var. *lamentațiune* s.f. / cf. fr. *lamentation*, lat. *lamentatio*]

laminá *vb.* I. *tr.* **1.** a prelucra (un metal, un material etc.) la laminor. **2.** a subția și a omogeniza fibrele textile. [<fr. *laminer*]

laminár *adj.* compus din lamele paralele. ○ *curgere ~ă* = curgere a unui fluid în fire paralele cu direcția mișcării lui. [cf. fr. *laminaire*]

laminăre *s.f.* acțiunea de a lamina și rezultatul ei. [<*lamina*]

laminária *s.f.* algă brună marină, folosită în chirurgie pentru dilatarea anumitor căi fistuloase. [pron. *-ri-a.* <lat. *laminaria*, cf. fr. *laminaire*]

laminát[1] *s.n.* laminare. [<*lamina*]

laminát[2] *adj.* care este laminat, prelucrat la laminor. // *s.n.* produs metalic făcut prin laminarea unui metal. [<*lamina*]

laminatór *s.m.* și *f.* lucrător specializat în laminare. [<*lamina*]

laminór *s.n.* **1.** mașină compusă din cel puțin doi cilindri care se rotesc în sens contrar, cu ajutorul cărora metalele și aliajele sînt transformate în lame, în fire etc. **2.** mașină care subțiază și omogenizează fibrele textile. **3.** mașină cu care se fărîmițează anumite materiale pentru pregătirea pastei de argilă, a nisipului de concasor etc. [cf. fr. *laminoir*]

laminorist *s.m.* laminator. [<*laminor*]

lampadár *s.n.* suport vertical cu picioare care susține una sau mai multe lămpi. [<fr. *lampadaire*]

lampadofór *s.m. (la greci)* purtător de torță, la ceremoniile religioase. [<fr. *lampadéphore*, cf. gr. *lampas* — torță, *phore* — a purta]

lampánt *adj. petrol ~* = petrol limpede pentru ars în lămpi, produs prin distilarea fracționată a țițeiului. [<fr. *lampant*]

lámpă *s.f.* **1.** aparat fix sau portativ folosit ca sursă de lumină. ○ *~ de radio* = tub electronic. **2.** aparat portativ folosit ca sursă de căldură pentru anumite operații. [pl. *lămpi*, (rar) *lampe* / cf. germ. *Lampe*, fr. *lampe*, it. *lampa* <gr., lat. *lampas*]

lampión *s.n.* felinar de hîrtie colorată folosit la serbări pentru iluminat; lanternă venețiană. [pron. *-pi-on.* / <fr. *lampion*]

lampíst *s.m.* lucrător care îngrijește lămpile dintr-o mină. [cf. fr. *lampiste*]

lamprétă *s.f.* peşte de mare, de formă cilindrică şi alungită, cu carnea gustoasă. [cf. germ. *Lamprete*, lat. *lampetra*]
lanamétru *s.n.* aparat cu care se determină fineţea fibrelor textile. [<fr. *lanamètre*]
lancasteriân *adj. (în expr.) sistem ~* = mod de a preda materiile de studiu cu ajutorul elevilor mai avansaţi, folosiţi ca monitori în clasele mai mici. [pron. *-ri-an.* / <*Lancaster*, n.p.]
lanceolát *adj. (bot.)* în formă (de vîrf) de lance. [pron. *-ce-o-.* / cf. fr. *lancéolé*]
land *s.n. (geogr.)* provincie, regiune în Germania. [pl. *lendere.* / < germ. *Land*]
lándă *s.f.* şes de pe ţărmurile atlantice format din nisipuri neproductive, fixe sau zburătoare. [<fr. *lande*, cf. celt. *landa*]
landenián *s.n.* etaj al paleogenului inferior. [pron. *-ni-an.* / cf. fr. *lande*]
lándgraf *s.m.* titlu dat unora dintre vechii principi germani. [<germ. *Landgraf*, cf. *Land* — ţară, *Graf* — conte]
landgrafiát *s.n.* principat condus de un landgraf. [pron. *-fi-at.* / cf. fr. *landgraviat*]
lándler *s.n.* dans german şi austriac cu o mişcare vioaie, dar nu repede. [pron. *lendler.* / <germ. *Ländler*]
lándlord *s.m. (în Anglia)* mare proprietar funciar care îşi dă pămîntul în arendă fermierilor. [<engl. *landlord*]
landóu *s.n.* **1.** trăsură de lux cu două banchete aşezate faţă în faţă, al cărei acoperiş, format din două bucăţi, se ridică şi se lasă după voie. **2.** cărucior de copil, mare şi închis. [var. *landau* s.n. / <fr. *landau*, cf. germ. *Landauer* <*Landau*, n.p.]
langoáre *s.f. (rar)* privire galeşă şi tristă. ● apatie, moleşeală. [cf. fr. *langueur*, it. *languore*]
langurós *adj.* galeş; sentimental. [<fr. *langoureux*]
langústă *s.f.* animal marin din clasa crustaceelor, care are o carne foarte gustoasă. [<fr. *langouste*]
lanifér *adj.* care poartă lînă; păros. [< fr. *lanifère* cf. lat. *lana* — lînă, *ferre* — a purta]
laníst *s.m. (la romani)* cel care îi instruia pe gladiatori; proprietar al unei şcoli de gladiatori. [<lat. *lanista*]
lanitál *s.n.* fibră textilă artificială fabricată din cazeină. [pl. *-le.* / <germ. *Lanital*, cf. lat. *lana* — lînă]
lanolínă *s.f.* substanţă grasă, gălbuie, care rezultă din spălarea lînii brute, întrebuinţată în medicină, în industrie, în cosmetică etc. [<fr. *lanoline*]
lansá *vb.* I. *tr.* **1.** a emite, a pune în circulaţie; a difuza, a face cunoscut. **2.** a azvîrli, a arunca (cu mîna, cu un mijloc mecanic etc.). ● *refl.* a se avînta, a se arunca într-o acţiune etc. **3.** a pune pe apă (o navă nou construită, o barcă, o geamandură etc.) [<fr. *lancer*]
lansáj *s.n.* oscilaţiile verticale ale şasiului unui automobil. [<fr. *lançage*]
lansáre *s.f.* acţiunea de a (se) lansa şi rezultatul ei; *(spec.)* punere pe apă a unei nave. [<*lansa*]
lansatór *s.n.* dispozitiv pentru lansarea bombelor sau a torpilelor. [<*lansa*]
lanschenét *s.m.* infanterist german mercenar din timpul războaielor religioase purtate în secolele al XV-lea şi al XVI-lea. [<germ. *Landsknecht*, cf. fr. *lansquenet*]
lansétă *s.f.* **1.** undiţă semimecanică pentru pescuitul peştilor de apă dulce sau al celor marini răpitori. **2.** *(rar)* v. lanţetă. [<fr. *lancette*]
lantán *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [<fr. *lanthane*]
lantanide *s.f. pl.* nume generic dat pămînturilor rare. [sg. *-dă.* / <fr. *lanthanides*]
lantérnă *s.f.* **1.** felinar. ● lampă electrică portativă, cu baterie. ○ *~ venéţiană* = lampion; *~ magică* = aparat care proiectează pe un ecran, cu ajutorul unei surse luminoase şi al unui sistem de lentile, imaginea mărită a unei figuri desenate pe o placă de sticlă sau imprimate pe o placă fotografică. **2.** un fel de turn mic pentru iluminarea şi aerisirea unor edificii mari. [<fr. *lanterne*, it. *lanterna*, germ. *Lanterne*]
lanternóu *s.n.* turn cu colonete aşezat în vîrful unui dom, al unui edificiu. ● element de construcţie aşezat pe acoperişul unei hale, pentru iluminare şi aerisire. [<fr. *lanterneau*]
lanţétă *s.f.* lamă plată şi foarte ascuţită folosită ca instrument chirurgical pentru vaccinări, incizii etc. [pl. *-te.* var. *lansetă* s.f. / <fr. *lancette*, germ. *Lanzette*]
lanúgo *s.n.* păr care acoperă unele regiuni ale corpului la noul născut. [<lat. *lanugo* — puf].
laparoscóp *s.n.* instrument pentru examinarea cavităţii abdominale. [<fr. *laparoscope*]
laparotomie *s.f.* operaţie chirurgicală care constă în deschiderea peretelui abdominal. [gen. *-iei.* / <fr. *laparotomie*, cf. gr. *lapara* — abdomen, *tome* — tăietură]
lapicíd *s.m.* lucrător care gravează inscripţii pe piatră. [<fr. *lapicide*, cf. lat. *lapicida* <*lapis* — piatră, *caedere* — a tăia]
lapidá *vb.* I. *tr.* a lovi, a omorî cu pietre (pe cineva). [<fr. *lapider*, cf. lat. *lapidare* <*lapis* — piatră]
lapidár *adj.* **1.** *(liv.; despre inscripţii)* gravat în piatră. **2.** *(fig.)* scurt, concis (ca stilul unei inscripţii). [cf. fr. *lapidaire*]
lapidáre *s.f.* acţiunea de a lapida şi rezultatul ei; lovire, omorîre cu pietre. [<*lapida*]
lapidárium *s.n.* colecţie de pietre gravate, cu basoreliefuri sau altoreliefuri. [<lat. *lapidarium*]
lapidáţie *s.f.* lapidare. [gen. *-iei.* var. *lapidaţiune* s.f. / <fr. *lapidation*, lat. *lapidatio*]
lápili *s.m. pl.* fragmente de lavă sau de alte roci, de mărimea unor pietricele, azvîrlite din craterul unui vulcan în timpul erupţiei. [<fr. *lapilli*, lat. *lapillus* — pietricică]
lápis *s.n.* lapislazuli. [<fr. *lapis*]
lapislazúli *s.n.* mineral rar, de culoare albastră, din care se fac obiecte de artă; lazulit. [<fr. *lapis-lazuli*]

lápsus *s.n.* neputință momentană de a-și aminti ceva. ● folosire a unui cuvînt în locul altuia din neatenție; greșeală de vorbire *(lapsus linguae)* sau de scriere *(lapsus calami)*. [pl. *-suri*. / <fr., lat. *lapsus*]

largá *vb.* I. *tr.* a desprinde dintr-o aeronavă un obiect pentru a fi lansat în timpul zborului. [<fr. *larguer*, it. *largare*]

largábil *adj.* care poate fi largat. [<*larga*]

larghétto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* într-un tempo intermediar, între largo și andante. [<it. *larghetto*]

larghéțe *s.f.* dărnicie, generozitate. [cf. it. *larghezza*]

lárgo *adv.* cu o mișcare înceată și amplă; rar, lento. // *s.n.* bucată muzicală care se execută în acest tempo. [<it. *largo*]

lári *s.m.pl.* nume dat de romani divinităților socotite a fi protectoarele casei și ale familiei. [sg. *lar*. / <lat. *lares*]

laringăl *adj., s.f.* (sunet) care se articulează în laringe. [<*laringe*]

laríngе *s.n.* organ situat în partea superioară a traheii, unde se găsesc coardele vocale. [pl. invar. / var. *larinx* s.n. / < it. *laringe*, cf. fr. *larynx*, gr. *larygx*]

laringectomíe *s.f.* incizie, extirpare a laringelui. [gen. *-iei*. / <fr. *laryngectomie*, cf. gr. *larygx* — laringe, *ektome* — tăietură]

laringián *adj.* de laringe, al laringelui. [pron. *-gi-an*. / cf. fr. *laryngien*]

laringítă *s.f.* inflamare a mucoasei laringelui. [<fr. *laryngite*]

laringofón *s.n.* microfon care se aplică pe gît, în dreptul laringelui, folosit de obicei în telefonia prin radio din tanc sau din avion. [<fr. *laryngophone*]

laringológ *s.m.* medic specialist în laringologie. [<fr. *laryngologue*]

laringologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază laringele și bolile lui. [gen. *-iei*. / <fr. *laryngologie*, cf. gr. *larygx* — laringe, *logos* — vorbire]

laringoscóp *s.n.* instrument format dintr-o oglindă cu coadă lungă, cu ajutorul căruia se examinează laringele. [<fr. *laryngoscope*, cf. gr. *larygx* — laringe, *skopein* — a privi]

laringoscopíe *s.f.* examinare a laringelui cu ajutorul laringoscopului. [gen. *-iei*. / <fr. *laryngoscopie*]

laringotomíe *s.f.* operație chirurgicală care are ca scop deschiderea laringelui. [gen. *-iei*. / <fr. *laryngotomie*, cf. gr. *larygx* — laringe, *tome* — secțiune]

larvár *adj.* în stare de larvă. [cf. fr. *larvaire*]

lárvă *s.f.* nume dat primei forme pe care o au la ieșirea din ou unele animale care se dezvoltă prin metamorfoză. [<fr. *larve*]

larvicíd *adj., s.n.* (substanță) care ucide larvele insectelor. [<*larvă*]

lascív *adj.* excitant, atițător la plăceri senzuale; voluptuos; obscen. [pron. *-sci-*/ <fr. *lascif*, cf. lat. *lascivus*]

lascivitáte *s.f.* înclinare spre plăceri senzuale. [pron. *-sci-*. / cf. fr. *lasciveté*]

láser *s.n.* amplificator cuantic de unde luminoase. [<engl., fr. *laser*, cf. engl. *light amplification by stimulated emission of radiation*]

lasitúdine *s.f.* oboseală, plictiseală. ● *(fig.)* dezgust. [<fr. *lassitude*]

lasóu *s.n. (rar)* frînghie sau curea lungă prevăzută cu un laț, care se leagă de șa și este folosită în America de Sud la prinderea animalelor sălbatice. [<fr. *lasso*, cf. sp. *lazo*]

lástex *s.n.* fir de latex îmbrăcat în fibre textile. [<fr. *lastex*, nume comercial]

laș *adj.* fricos, slab de înger; mișel. [< fr. *lâche*, cf. lat. *laxus* — slab]

lașitáte *s.f.* frică, lipsă de curaj. ● faptă de om laș, mișelie. [cf. fr. *lâcheté*]

laténт *adj.* ascuns, care nu se observă, nu se manifestă, dar poate izbucni oricînd. [<fr. *latent*, it. *latente*, cf. lat. *latens* < *latere* — a se ascunde]

laténță *s.f.* stare latentă. [cf. fr. *latence*]

laterál *adj.* **1.** de pe o latură, de pe laturi, lăturalnic. ● *(fig.)* secundar, îndepărtat, fără legătură directă cu ceva. **2.** *consoană laterală* (și *s.f.*) = consoană articulată cu vîrful limbii pe palatul tare, lăsînd aerul să se scurgă de o parte și de alta a limbii. [cf. fr. *latéral*]

laterít *s.n.* sol colorat în roșu, în galben sau în cafeniu, din regiunile tropicale, rezultat prin alterarea chimică a rocilor. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *latérite*]

látex *s.n.* suc lăptos pe care îl secretă anumite plante. [pl. *-xuri*. / <fr., lat. *latex*]

laticlávă *s.f.* fîșie lată de purpură care împodobea tunica purtată de senatorii romani. [<fr. *laticlave*, cf. lat. *laticlavus*]

latifundiár *s.m.* și *f.* proprietar al unui latifundiu. ● mare moșier; mare bogătaș. [pron. *-di-ar*.]

latifúndiu *s.n.* domeniu foarte mare obținut de romanii bogați prin acapararea pămînturilor în urma neplății datoriilor de către micii proprietari de pămînt față de ei. ● mare proprietate funciară privată. [pron. *-diu*. var. *latifundie* s.f. / <lat. *latifundium*]

latín *adj.* din Lațiu. ● roman; de origine romană. ● *(mar.) velă latină* = pînză triunghiulară învergată pe o antenă. [<lat. *latinus*]

latinísm *s.n.* **1.** cuvînt, construcție împrumutată din latină; neologism de origine latină. **2.** tendință a unor lingviști români din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea de a exagera caracterul latin al limbii române. [cf. fr. *latinisme*]

latiníst *s.m.* și *f.* **1.** specialist în filologia latină și în antichitatea romană. **2.** adept al latinismului (**2**). [cf. fr. *latiniste*]

latinitáte *s.f.* caracter, origine latină. ● fel de a vorbi sau de a scrie în latinește. ● nume dat culturii și civilizației latine; lumea latină. [cf. lat. *latinitas*, fr. *latinité*]

latinizá *vb.* I. *tr.* a introduce cuvinte latine, pe cale savantă, într-o limbă; a da cuvintelor de origine latină o formă apropiată de cea originară. ● a da o formă latină unor cuvinte de altă origine. [< fr. *latiniser*, cf. lat. t. *latinizare*]

latinizánt *adj.* care urmărește latinizarea limbii. [cf. fr. *latinisant*]

latinizátor *s.m. (rar)* cel care latinizează. [<*latiniza*]

latinomán *s.m.* şi *f.* *(rar)* imitator exagerat al spiritului latin. [după formaţii ca *angloman* etc.]
latitúdine *s.f.* **1.** distanţa unghiulară a unui punct oarecare de pe glob faţă de ecuator, măsurată în grade pe meridian. **2.** *(fig.)* libertate de acţiune, de alegere. [<it. *latitudine*, cf. fr. *latitude*]
latomíe *s.f.* carieră (abandonată) care servea ca închisoare. [gen. *-iei*. / <lat. *latomia*, fr. *latomie*]
latrínă *s.f.* closet fără canalizare; privată. [cf. fr. *latrines*, lat. *latrina*]
laudánum *s.n.* medicament narcotic lichid pe bază de opiu. [<fr., lat. *laudanum*]
laudatív *adj.* care laudă. [pron. *la-u-*. pl. *-vi*, *-ve*. / cf. fr. *laudatif*]
laureát *s.m.* şi *f.* **1.** *(la romani)* învingător în competiţii căruia i se decerna în semn de cinstire o cunună de lauri. **2.** cel care a obţinut un înalt premiu pentru meritele sale într-un domeniu de activitate. [pron. *la-u-re-at*. / <fr. *lauréat*, cf. lat. *laureatus*]
lavábil *adj.* *(despre ţesături)* care poate fi spălat. [cf. fr. *lavable*]
lavabóu *s.n.* lavoar. ● *(rar)* chiuvetă. ● spălător comun, cu chiuvete (în cazărmi, internate etc.). [<fr. *lavabo*]
lavaliéră *s.f.* cravată înnodată ca o fundă şi cu capetele lăsate să atîrne în jos. [pron. *-li-e-*. / <fr. *lavallière*]
lavándă *s.f.* *apă de ~* = parfum extras din levănţică. ● *(bot.)* levănţică. [< fr. *lavande*]
lávă *s.f.* masă minerală lichidă, incandescentă, care este azvîrlită pe pămînt din craterul unui vulcan în timpul unei erupţii. [cf. fr. *lave*, it. *lava*]
lavétă *s.f.* *(franţuzism)* cîrpă de şters (motoarele) vasele. [<fr. *lavette*]
lavíniă *s.f.* avalanşă de zăpadă. [<it. *lavina*]
lavíu *s.n.* mod de a da umbre unui desen cu tuş diluat sau cu o culoare de apă. ● desen executat în acest mod. [pron. *-iu*. / cf. fr. *lavis*]
lavoár *s.n.* mobilă de toaletă unde se ţin ligheanul, cana şi alte obiecte pentru spălat. [pron. *la-voar*. pl. *-re*, *-ruri*. / < fr. *lavoir*]
lax *adj.* care nu este strîns; destins, lejer, mobil. [<lat. *laxus*]
laxatív *adj.*, *s.n.* (medicament) care produce purgaţie. [<fr. *laxatif*]
laxísm *s.n.* sistem teologic foarte indulgent faţă de cei ce păcătuiesc. [<fr. *laxisme*, cf. lat. *laxus* — slab]
lawrénţiu *s.n.* element transuranic sintetic. [< *Lawrence*, inventatorul ciclotronului]
lazáne *s.f. pl.* paste alimentare în formă de panglicuţe. [<it. *lasagna*]
lazarét *s.n.* *(rar)* loc izolat pentru persoane presupuse a fi contaminate de o boală contagioasă; loc de carantină. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *lazaret*, it. *lazzaretto*]
lazulít *s.n.* lapislazuli. [<fr. *lazulite*]
lázzi *s.n.* pantomimă comică în teatrul italian. [pron. *la-ţi*. / <it. *lazzi*]
lăútă *s.f.* instrument cu coarde ciupite, de genul chitarei, de origine foarte veche, introdus în Europa de arabi; luth. [pron. *la-u-*. / cf. ngr. *lauta*, it. *liuto* <ar. *al-oud* — cupă]
leál *adj.* credincios cuvîntului dat; sincer, cinstit. [pron. *le-al*. / <it. *leale*]
lealitáte *s.f.* sinceritate, cinste, francheţe. [pron. *le-a-*. pl. *-tăţi*. / cf. it. *lealtà*]
leándru *s.m.* arbust mediteranean cu flori mari, frumoase, roşii sau albe, plăcut mirositoare, cultivat la noi ca plantă ornamentală. [pron. *le-an-*. var. *oleandru* s.m. / <it. *leandro*, cf. lat. t. *oleander*]
lébărvurşt *s.m.* cîrnat preparat din ficat de porc. [germ. *Leberwurst*]
lébes *s.n.* vas larg de metal, de forma unui lighean, cu torţi pe margine. [<lat., gr. *lebes*]
lechítos *s.n.* ulcior pentru untdelemn, folosit şi ca vas funerar. [var. *lecit* s.n. / <gr. *lekythos*, cf. fr. *lécythe*]
lecitínă *s.f.* lipidă fosforată care se găseşte în gălbenuşul de ou şi în sistemul nervos. [<fr. *lécithine*]
léctică *s.f.* pat sau scaun portativ, acoperit, purtat de cai sau de oameni (sclavi) şi folosit în antichitate, în evul mediu şi astăzi în unele ţări coloniale ca mijloc de locomoţie pentru cei bogaţi; litieră. [pl. *-ci*, *-ce*. / <lat., gr. *lectica*]
léctor[1] *s.m.* şi *f.* grad universitar, situat între asistent şi conferenţiar; persoană care deţine acest grad. ● conducător de seminarii în diferite forme de învăţămînt politic. [<germ. *Lektor*]
léctor[2] *s.m.* şi *f.* *(rar)* cititor. [cf. fr. *lecteur*, lat. *lector*]
lectorát *s.n.* funcţie, grad de lector[1]. [< germ. *Lektorat*]
lectúră *vb.* I. *tr.* *(rar)* a citi.
lectúră *s.f.* citit, citire. ● text, bucată de citit. [<fr. *lecture*]
lécţie *s.f.* **1.** formă de bază a organizării muncii didactice, prin care se transmit elevilor anumite cunoştinţe într-o unitate de timp; oră de şcoală consacrată unei anumite discipline. ● temă, ceea ce elevul are de învăţat la o materie, într-o zi. **2.** învăţătură morală, experienţă (culeasă în urma unei întîmplări etc.). **3.** dojană, mustrare. [gen. *-iei*. var. *lecţiune* s.f. / <lat. *lectio*, cf. it. *lezione*, germ. *Lektion*]
lecţiúne *s.f.* fiecare dintre formele în care se prezintă textul unui autor în diferite manuscrise sau ediţii; fel de a citi un (pasaj dintr-un) text, pentru stabilirea versiunii lui originale. [pron. *-ţi-u-*. / <lat. *lectio*, cf. germ. *Lektion*]
ledián *s.n.* etajul mijlociu al eocenului.
legá *vb.* I. *tr.* a lăsa prin legat, prin testament. [<fr. *léguer*, cf. lat. *legare*]
legál *adj.* conform unei legi, conform cu legea, bazat pe o lege. [cf. fr. *légal*, lat. *legalis*]
legalitáte *s.f.* conformitate cu legile, respectare strictă a legilor. ● ordine legală care asigură viaţa şi activitatea unei societăţi, a unui stat etc. [cf. fr. *légalité*]
legalizá *vb.* I. *tr.* a da valabilitate, formă legală (unui act). [cf. fr. *légaliser*]
legalménte *adv.* *(rar)* în mod legal. [cf. it. *legalmente*, fr. *légalement*]
legát[1] *s.n.* dispoziţie testamentară prin care se lasă un bun, o obligaţie etc. cuiva. [<lat. *legatum*]

legát[2] *s.m.* **1.** cardinal care reprezintă pe papă pe lîngă suveran, pe lîngă un consiliu. **2.** *(ist.; la romani)* ambasador, înalt demnitar, general. [cf. fr. *légat*, it. *legato*, lat. *legatus*]

legatár *s.m.* și *f.* beneficiar al unui legat[1]. ○ *~ universal* = cel căruia cineva îi lasă prin testament întreaga sa avere. [cf. fr. *légataire*]

legáto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* continuu, susținînd sunetul unei note pînă ce se atacă nota următoare. [<it. *legato*]

legáție *s.f.* misiune diplomatică permanentă într-un stat străin, condusă de un ministru plenipotențiar. ● localul, sediul acestei misiuni. [gen. *-iei*. var. *legațiune* s.f. / cf. fr. *légation*, lat. *legatio*]

legatórie *s.f.* provincie romană condusă de un legat[2]. [gen. *-iei*. / <lat. *legatoria provincia*]

legendár *adj.* de (din) legendă; fabulos; faimos, de basm, extraordinar. [cf. fr. *légendaire*]

legéndă *s.f.* **1.** povestire cu caracter fantastic, miraculos, transmisă în special pe cale orală și bazată pe un fond istoric sau pe o închipuire mistică. ● piesă instrumentală cu caracter narativ. **2.** *(rar)* inscripție (pe o monedă, pe o medalie). **3.** explicație dată semnelor convenționale de pe o hartă, de pe un plan etc. ● text care se găsește sub un desen, sub o gravură, sub o schemă etc. [<fr. *légende*, cf. it. *legenda*., lat. *legenda* — lucru care trebuie citit]

léghe *s.f.* veche măsură pentru distanță folosită în apusul Europei, variind ca lungime între 3 000 și 7 500 metri. [pl. invar. / <it. *lega*]

légic *adj.* care are caracter obligatoriu, de lege. [<*lege*]

legiferá *vb.* I. *tr.* a face o lege; a stabili ceva prin lege. [<it. *legiferare*, fr. *légiférer*, cf. lat. *legifer* — cel care face legi]

legionár *s.m.* **1.** soldat dintr-o legiune romană. **2.** membru al unei organizații teroriste fasciste din trecut, numită Garda de fier. [pron. *-gi-o-*. / <lat. *legionarius*]

legionarísm *s.n.* doctrina și practicile legionarilor (**2**). [pron. *-gi-o-*. / <*legionar*]

legislá *vb.* I. *tr. (rar)* a face legi. [<*legislație*]

legislativ *adj.* care se referă la legi. ● care face legi. ○ *organ ~* = organ care elaborează și adoptă legile. [cf. fr. *législatif*]

legislatór *s.m. (rar)* legiuitor; *(fig.)* persoană care stabilește regulile unei arte sau ale unui curent artistic. [cf. fr. *législateur*]

legislatúră *s.f.* durata mandatului unui organ legislativ. [<fr. *législature*]

legislație *s.f.* totalitatea legilor dintr-un stat sau dintr-un domeniu juridic. [gen. *-iei*. var. *legislațiune* s.f. / cf. fr. *législation*]

legíst *adj. medic ~* = medic specialist în medicină legală. ● *(s.; rar)* jurist. [<fr. *légiste*]

legitáte *s.f.* caracterul obligatoriu, de lege al unor fenomene. [<*lege*]

legitim *adj.* **1.** legal. ○ *legitimă apărare* = situație în care se comite un act de violență, justificat legal ca un act de apărare împotriva unei agresiuni imediate și injuste. **2.** just, drept; justificat, îndreptățit. [<fr. *légitime*, cf. lat. *legitimus*]

legitimá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a-și stabili identitatea pe baza unui document legal. **2.** *tr. (fig.)* a justifica, a motiva, a îndreptăți. **3.** *tr.* a recunoaște unui copil născut înainte de căsătorie drepturile unui copil legitim. [<fr. *légitimer*]

legitimáre *s.f.* acțiunea, faptul de a (se) legitima. ● *(spec.)* recunoaștere a unui copil. [<*legitima*]

legitimátie *s.f.* act, document personal care atestă oficial identitatea unei persoane, gradul pe care îl are etc. [gen. *-iei*. var. *legitimațiune* s.f. / cf. fr. *légitimation*]

legitimísm *s.n.* teorie monarhistă reacționară care proclamă drept principiu fundamental al orînduirii de stat „dreptul" sfînt și inalienabil la tron al dinastiilor legitime și puterea absolută a acestora. [<germ. *Legitimismus*]

legitimíst *adj., s.m.* și *f.* (partizan) al legitimismului. [<fr. *légitimiste*]

legitimitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este legitim. [cf. fr. *légitimité*]

legiúne *s.f.* unitate militară romană compusă din aproximativ 6 000 de oameni (infanteriști și cavaleriști); *(p. ext.)* nume al unor formații militare din diferite epoci. ○ *~ străină* = *(în Franța și în Spania)* corp de trupă format din mercenari și care își are garnizoana în colonii. [var. *leghiune* s.f. / cf. fr. *légion*, it. *legione*, lat. *legio*]

legumícol *adj.* referitor la culturile de legume [<*legumă*]

legumicultór *s.m.* și *f.* cultivator de legume. [<*legumă*]

legumicultúră *s.f.* ramură a agriculturii care se ocupă cu cultivarea legumelor. [<*legumă* + *cultură*]

legumină *s.f.* substanță albuminoasă extrasă din semințele leguminoaselor. [<fr. *légumine*]

leguminós *adj. (despre plante)* care are ca fruct o păstaie. // *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate care au ca fruct o păstaie. [cf. fr. *légumineux*]

lejér *adj. (despre îmbrăcăminte)* ușor, comod. [<fr. *léger*]

lemuriéni *s.m. pl.* grup de mamifere avînd caractere foarte apropiate de cele ale maimuțelor. [pron. *-ri-eni*. sg. *lemurian*. / <fr. *lémuriens*]

lenáj *s.n.* țesătură subțire de lînă. [pl. *-juri*, *-je*. / <fr. *lainge*]

leninísm *s.n. (fil.)* marxism-leninism. [<rus. *leninizm*, cf. *Lenin*]

leniníst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al leninismului. [cf. rus. *leninskii*]

lenitiv *adj., s.n.* (substanță) care calmează durerile. [<fr. *lénitif*, cf. lat. *lenire* — a liniști]

lenjerie *s.f.* rufărie de corp și de pat. [gen. *-iei*. / <fr. *lingerie*]

lénjuri *s.n. pl.* lenjerie, rufe de corp. [sg. *lenj*. / <*lenjerie*]

lent *adj.* încet, lin, domol. [pl. *-nți*, *-nte*. / <fr. *lent*, it. *lento*, lat. *lentus*]

léntă *s.f.* cordon de mătase care se poartă în diagonal peste piept, de către suverani sau de posesorii unei înalte decorații, la solemnități. [<rus. *lenta*]

lenticulár *adj.* în forma unei lentile. ○ *(geol.) strat* ~ = strat mai gros la centru decît la margini. [<fr. *lenticulaire*]

lentilă *s.f.* **1.** sistem optic refringent, mărginit de două suprafețe sferice sau de o suprafață sferică și una plană. **2.** inel metalic de legătură între două țevi de metal sau între o țeavă și un perete de metal. **3.** *(met.)* lupă. [<cf. fr. *lentille*]

lentitúdine *s.f.* moliciune, încetineală, lipsă de energie; apatie. v. l e n t o a r e. [cf. fr. *lentitude*, lat. *lentitudo*]

lénto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* încet, rar, lin; într-un tempo mai puțin rar decît largo. [<it. *lento*]

lentoáre *s.f. (franțuzism)* încetineală; *(fig.)* greutate în înțelegere. [cf. fr. *lenteur*]

leonín[1] *adj. (liv.)* (ca) de leu. ● *(fig.; în expr.) contract* ~ = contract prin care una dintre părți își asigură un cîștig mai mare, în dauna celeilalte. [pron. *le-o-*. / <fr. *léonin*, cf. lat. *leoninus*]

leonín[2] *adj. versuri leonine* = versuri în care rimează emistihurile; *rimă leonină* = rimă cu două sau trei silabe asemănătoare. [pron. *le-o-*. / <fr. *léonin*, cf. *Leon*, n. p.]

leopárd *s.m.* animal felin carnivor, cu blana gălbuie cu pete roșietice; trăiește în regiunile tropicale. [pron. *le-o-*. / cf. fr. *léopard*, lat. *leopardus*]

lepidodéndron *s.m.* arbore fosil din clasa ferigilor, cu trunchiul înalt pînă la 30 metri, gros pînă la 3 metri și care se ramifică în ramuri duble. [pl. *-ni*. / <fr. *lépidodendron*, cf. gr. *lepis, lepidos* — solz, *dendron* — copac]

lepidoptére *s.n. pl.* ordinul fluturilor; *(la sg.)* insectă din acest ordin; fluture. [<fr. *lepidoptères*, cf. gr. *lepis, lepidos* — solz, *pteron* — aripă]

leprozerie *s.f.* loc unde sînt izolați și îngrijiți leproșii. [pl. *-ii*. / <fr. *léproserie*]

leptospíră *s.f.* protozoar spiril, agent patogen al leptospirozei. [<fr. *leptospire*]

leptospiróză *s.f.* boală infecto-contagioasă caracterizată prin temperatură, colorare icterică a pielii și conjunctivelor, datorită leptospirei. [<fr. *leptospirose*]

lésă *s.f.* curea cu care se leagă cîinii. [<fr. *laisse*]

lesbián *adj.* referitor la lesbianism. [pron. *-bi-an*. / <fr. *lesbien*]

lesbianísm *s.n.* atracție erotică patologică și satisfacerea sexuală între femei; safism. [cf. *Lesbos*, insulă în Grecia unde poeta Sapho a înființat o comunitate de femei care practicau acest viciu]

lest *s.n.* material greu, încărcătură (de obicei nisip, pietriș) care asigură stabilitatea navelor, a baloanelor etc. [<fr. *lest*]

lestá *vb.* I. *tr.* a încărca cu lest. [<fr. *lester*]

lestáre *s.f.* încărcarea și fixarea lestului pe o navă. [<*lesta*]

letál *adj. (rar)* mortal, de moarte. [<lat. *letalis*, cf. gr. *Lethe*, rîu în infern]

letárgic *adj.* care ține de letargie. ○ *encefalită letargică* = boală infecțioasă a encefalului, care se manifestă prin febră, somnolență și paralizie. [cf. fr. *léthargique*, lat. *lethargicus*]

letargie *s.f.* stare patologică manifestată printr-un somn adînc și lung în timpul căruia funcțiile vitale par să fie suspendate. [gen. *-iei*. / <fr. *léthargie*, cf. lat. *lethargus* <gr. *lethe* — uitare, *argia* — odihnă]

létcon *s.n.* ciocan de lipit. [<germ. *Lötkolben*]

letrínă *s.f. (poligr.)* **1.** inițială, de obicei ornamentală, de înălțimea cîtorva rînduri, cu care începe un capitol sau un paragraf. **2.** literele majuscule (alcătuind o silabă) imprimate la dicționare pe fiecare pagină deasupra coloanelor, spre a ușura căutarea cuvîntului dorit; colontitlu. [<fr. *lettrine*]

letrísm *s.n.* fabricarea de poezii prin combinații arbitrare de litere. [<cf. fr. *letrisme* <*lettre* — literă]

leucemie *s.f. (med.)* boală a organelor producătoare de leucocite, caracterizată prin înmulțirea anormală a acestor globule. [pron. *le-u-*. gen. *-iei*. / <fr. *leucémie*, cf. gr. *leukos* — alb, *haima* — sînge]

leucínă *s.f.* acid care se găsește în splină, în pancreas etc. și care este indispensabil în nutriție. [<fr. *leucine*]

leucít *s.n.* mineral din grupa silicaților, conținînd aluminiu și potasiu, care se găsește în unele roci eruptive; este folosit ca îngrășămînt potasic. [cf. gr. *leukos* — alb]

leucobáză *s.f.* compus obținut prin reducerea anumitor materii colorante și care, prin oxidare, formează din nou materia colorantă respectivă; leucoderivat. [<germ. *Leukobase*]

leucocitár *adj.* în legătură cu leucocitele. ○ *formulă leucocitară* = repartizarea diferitelor categorii de leucocite în sînge. [<fr. *leucocytaire*]

leucocítă *s.f.* globulă albă. [<fr. *leucocyte*, cf. gr. *leukos* — slab, *kytos* — celulă]

leucocitóză *s.f.* creștere a numărului de leucocite în sînge în procesul de apărare a organismului împotriva infecțiilor. [<fr. *leucocytose*]

leucoderivát *s.n.* leucobază. [pl. *-te*]

leucodermie *s.f.* decolorare a pielii datorită dispariției pigmenților normali. [gen. *-iei*. / <germ. *Leukodermie*]

leucográmă *s.f.* examen de laborator prin care se determină numărul leucocitelor într-o anumită cantitate de sînge. (pron. *le-u-*. / <fr. *leucogramme*]

leucóm *s.n.* boală de ochi manifestată prin formarea unor pete albe pe cornee; albeață. [<fr. *leucome*]

leucopenie *s.f.* boală caracterizată prin scăderea anormală a leucocitelor din sînge. [gen. *-iei*. / <fr. *leucopénie* <gr. *leukos* — alb, *penia* — sărăcie]

leucoplást *s.n.* țesătură impregnată cu cauciuc, lipicioasă pe o parte, folosită pentru a fixa pansamentele aplicate pe răni. [pl. *-te, -turi*. / <germ. *Leukoplast*]

leucoplásте *s.n. pl.* plastide albe sau incolore, care formează și acumulează ami-

don. [<fr. *leucoplaste*, cf. gr. *leukos* — alb, *plastes* — creator]
leucoplazie *s.f.* îngroşare patologică a unei mucoase, avînd ca rezultat formarea unei pete albicioase-gălbui. [<fr. *leucoplasie*]
leucopoiéză *s.f.* formare de globule albe. [cf. fr. *leucopoïèse*]
leucorée *s.f.* boală manifestată printr-o scurgere purulentă produsă de aparatul genital femeiesc. [<fr. *leucorrhée*, cf. gr. *leukos* — alb, *rheo* — curg]
leucóză *s.f.* leucemie. [<fr. *leucose*]
levantín *s.n.* ultimul etaj al pliocenului. [<fr. *levantin*]
levátă *s.f.* **1.** totalitatea cărţilor pe care le strînge de pe masă cel care a cîştigat la un moment dat. **2.** cantitate de fire toarse, aflată pe ţevile maşinii de filat, după înfăşurarea acestora. [<it. *levata*, cf. fr. *levée*]
levellián *s.m.* egalitarist, membru al partidului radical mic-burghez din timpul revoluţiei engleze din 1648—1650. [cf. engl. *leveller*]
leviatán *s.n.* maşină pentru spălat lînă. [pron. *-vi-a-*. / <germ. *Leviathan*]
leviér *s.n.* pîrghie de manevră. [pron. *-vi-er*. / <fr. *levier*]
levigá *vb.* I. *tr.* a antrena sub formă de suspensie într-un lichid un material aflat în formă de pulbere, într-un amestec de mai multe substanţe. [<fr. *léviger*]
levigábil *adj.* *(despre materiale pulverulente)* care poate fi antrenat sub formă de suspensie într-un lichid, prin levigare. [<*leviga*]
levigáre *s.f.* *(chim.)* acţiunea de a leviga şi rezultatul ei; levigaţie. [<*leviga*]
levigáţie *s.f.* levigare. [gen. *-iei*]
levizítă *s.f.* substanţă toxică, vezicantă cu miros specific de muşcată, care are în acelaşi timp şi efecte toxice generale şi strănutătoare, [<fr. *lewisite*]
levogír *adj.* *(despre substanţe)* care deviază spre stînga planul de polarizare a luminii polarizate, atunci cînd lumina se propagă spre observator. [<fr. *lévogyre*, cf. lat. *laevus* — stîng, *gyrare* — a întoarce]
levulóză *s.f.* fructoză. [<fr. *lévulose*]
lexém *s.n.* (parte a unui) cuvînt care serveşte ca suport al semnificaţiei; cuvînt, unitate lexicală. [<fr. *lexème*]
léxic *s.n.* totalitatea cuvintelor unei limbi; vocabular. [<fr. *lexique*, cf. gr. *lexikon* — vocabular]
lexicál *adj.* privitor la lexic, de lexic, al lexicului. [cf. germ. *lexikalisch*]
lexicográf *s.m.* şi *f.* specialist în lexicografie. [cf. fr. *lexicographe*]
lexicográfic *adj.* privitor la lexicografie, de lexicografie. [cf. fr. *lexicographique*]
lexicografíe *s.f.* ştiinţa şi practica întocmirii dicţionarelor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *lexicographie*, gr. *lexikon* — lexic, *graphein* — a scrie]
lexicológ *s.m.* specialist în lexicologie. [<fr. *lexicologue*]
lexicológic *adj.* privitor la lexicologie, de lexicologie. [cf. fr. *lexicologique*]
lexicologíe *s.f.* ramură a lingvisticii care studiază problemele lexicului. [<fr. *lexicologie*, cf. gr. *lexis* — cuvînt, *logos* — vorbire]
lexicón *s.n.* dicţionar. ● dicţionar tehnic sau enciclopedic, de obicei în mai multe volume, cuprinzînd cunoştinţe de orientare din anumite domenii; enciclopedie. [<lat. *lexicon*]
lezá *vb.* I. *tr.* **1.** a răni, a vătăma. ● *(fig.)* a jigni (pe cineva). **2.** a păgubi (pe cineva), a dăuna (cuiva). [<fr. *léser*]
lezárd *s.m.* *(franţuzism)* şopîrlă. // *s.n.* piele de şopîrlă tăbăcită. [<fr. *lézard*]
lezáre *s.f.* acţiunea de a leza şi rezultatul ei; rănire, lovire. [<*leza*]
leziúne *s.f.* rană. [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *lésion*]
lezmajestáte *s.f.* *crimă de* ~ = jignire adusă persoanei sau autorităţii unui suveran, pedepsită de lege, în ţările monarhice, ca o crimă. [scris şi *lese-majestate*. / după fr. *lèse-majesté*]
liánă *s.f.* plantă lemnoasă agăţătoare, caracteristică pădurilor tropicale. [pron. *li-a-*. / <fr. *liane*]
liáne *s.f. pl.* şesuri întinse, acoperite cu vegetaţie ierboasă, din America de Sud. [<sp. *llanos*]
liánt *s.m.* material fluid folosit pentru a lega prin întărire bulgării, granulele etc. unui material organic sau mineral. [pron. *li-ant*. pl. *-nţi*, *-nturi* s.n. / <fr. *liant*]
liás *s.n.* epoca inferioară a jurasicului. [<fr. *lias*]
libáţie *s.f.* act religios care constă în vărsarea unei cupe de vin, de lapte etc. în cinstea zeilor, după ce cineva şi-a muiat buzele în ea; *(p. ext.)* închinare la o petrecere. [gen. *-iei*. var. *libaţiune* s.f. / cf. lat. *libatio*, fr. *libation*]
libél *s.n.* pamflet. [pl. *-luri*, *-le*. / <fr. *libelle*, cf. lat. *libellum* — cărticică]
libelá *vb.* I. *tr.* a redacta corect un act judecătoresc. [p.i. *-lez*. / <fr. *libeller*]
libelíst *s.m.* autor de libele. [<fr. *libelliste*]
libelúlă *s.f.* insectă din ordinul ortopterelor, cu corpul lung şi subţire şi cu aripile străvezii; *(pop.)* calul-dracului. [<fr. *libellule*]
líber[1] *s.n.* strat de ţesut fibros prin care circulă seva la plantele vasculare. ● fibre extrase din scoarţa unor arbori. [<fr. *liber*, cf. lat. *liber* — scoarţă de arbori]
líber[2] *adj.* **1.** slobod; independent. **2.** care nu este supus nici unei restricţii. **3.** neocupat, gol. **4.** degajat, natural. **5.** *(despre gesturi, purtări, cuvinte* etc.) necuviincios, grosolan. [<lat. *liber*, cf. fr. *libre*]
liberá *vb.* I. *tr.* **1.** *(în trecut)* a lăsa la vatră. **2.** a elibera. [<fr. *libérer*, it., lat. *liberare*]
liberál *adj.* care aparţine liberalismului. // *s.m.* adept, membru al unui partid liberal. [cf. fr. *libéral*, lat. *liberalis*]
liberalísm *s.n.* **1.** curent politic burghez apărut în epoca de ascensiune a burgheziei industriale, cînd aceasta lupta împotriva aristocraţiei feudale pentru cucerirea puterii, care tindea să îngrădească monarhia prin parlament, să lărgească dreptul de vot şi să admită în anumite limite libertăţi democratice; cu timpul, trădînd principiile egalitare şi luptînd împotriva drepturilor clasei muncitoare, a devenit reacţionar. **2.** atitudine toleranţă, binevoitoare faţă de greşelile

altora; împăciuitorism. [cf. fr. *libéralisme*]

liberalitáte *s.f.* act juridic de dispoziție în favoarea cuiva. ● *(rar)* mărinimie, generozitate; dărnicie. [cf. fr. *libéralité*]

liber-arbítru *s.m. (fil.)* interpretare voluntaristă absolutizantă a libertății, opusă determinismului, care neagă existența legilor obiective ale naturii și ale societății, considerînd că omul poate acționa numai după voința sa, independent de orice altă condiționare. [după fr. *libre arbitre*]

liberáre *s.f.* acțiunea de a libera și rezultatul ei; *(spec.)* eliberare din armată, lăsare la vatră. [<*libera*]

libero *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* liber, nestingherit. [<it. *libero*]

liber-schimbísm *s.n. (ec.)* politică economică preconizată de burghezia industrială, care reclamă libertatea comerțului, renunțarea la taxele vamale protecționiste și neamestecul statului în treburile întreprinzătorilor capitaliști. [după fr. *libre-échange*]

liber-schimbíst *adj., s.m.* (partizan) al liber-schimbismului. [după fr. *libre-échangiste*]

libért *s.m.* sclav eliberat în vechea Romă. [<lat. *liberta*]

libertár *adj.* anarhist. [<fr. *libertaire*]

libertáte *s.f.* **1.** posibilitatea de acțiune conștientă a oamenilor în condițiile cunoașterii din ce în ce mai profunde a legilor de dezvoltare a naturii și societății. **2.** situația unei persoane libere. **3.** putere, facultate de a-ți manifesta voința nestingherit, de a acționa în anumite împrejurări după propria ta voință sau dorință. [cf. lat. *libertas*, fr. *liberté*]

liberti *s.n.* țesătură de mătase și bumbac, folosită pentru rochii, bluze etc. [<engl. *liberty*, cf. *Arthur Liberty*, n.p.]

libertín *adj.* indecent, ușuratic, desfrînat. [<fr. *libertin*, cf. lat. *libertinus* — libert]

libertináj *s.n.* comportare de libertin; desfrîu, destrăbălare. [cf. fr. *libertinage*]

libidinós *adj.* desfrînat; senzual, lasciv. [<fr. *libidineux*, cf. lat. *libido*]

libidinozitáte *s.f.* înclinare spre plăcerile senzuale, spre lascivitate. [cf. fr. *libidinosité*]

líbido *s.n.* termen folosit de Freud pentru a exprima iubirea și instinctul sexual. [pl. *-ouri*. / <lat. *libido* — dorință, poftă]

librár *s.m.* negustor de cărți; *(p. ext.)* vînzător într-o librărie. [cf. fr. *libraire*, lat. *librarius*]

librație *s.f.* variație periodică a anumitor mișcări relative ale lunii față de pămînt. [gen. *-iei*. / <cf. fr. *libration*, lat. *libratio* — balansare]

librărie *s.f.* magazin în care se vînd cărți. [gen. *-iei*. / cf. fr. *librairie*, lat. *liber* — carte]

librét *s.n.* **1.** textul unei opere muzicale (operă, operetă, oratoriu etc.). **2.** carnețel, carnet avînd diferite destinații. [pl. *-te*, *-turi*. / <it. *libretto*]

libretíst *s.m.* autor de librete (1). [cf. fr. *librettiste*, it. *librettista*]

líburnă *s.f.* navă ușoară de război sau de transport. [<lat. *liburna*]

liceál *adj.* de liceu, privitor la liceu. [pron. *-ce-al*. / cf. it. *liceale*]

liceán *s.m.* și *f.* elev de liceu. [pron. *-ce-an*./ cf. fr. *lycéen*]

licéință *s.f.* **1.** *(în vechea organizare a învățămîntului)* titlu obținut în urma unui examen special susținut la terminarea studiilor superioare, prin care se dobîndea dreptul de a exercita profesiunea corespunzătoare studiilor; examen de licență; *(p. ext.)* diplomă care atesta acest titlu. **2.** purtare care întrece limitele buneicuviințe. **3.** *(rar)* învoire, permisiune. ● *~poetică* = abatere ușoară de la regulile gramaticii pentru a învinge o dificultate de versificație. **4.** autorizație de exploatare a unei invenții, dată inventatorului; brevet. ● *(ieșit din uz)* autorizație pentru exercitarea unui anumit comerț, a unei anumite industrii sau pentru a importa și exporta mărfuri, dată de stat unui particular. [<fr. *licence*, it. *licenza*, lat. *licentia*]

licențiá *vb.* I. *tr.* a concedia, a da afară din serviciu pe cineva. [pron. *-ți-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *licencier*, it. *licenziare*]

licențiát *s.m.* și *f.* posesor al unui titlu sau al unei diplome de licență. [pron. *-ți-at*. / cf. fr. *licencié*]

licențiós *adj.* necuviincios, imoral, libertin. [pron. *-ți-os*. / cf. fr. *licencieux*]

licențiozitáte *s.f. (rar)* însușirea, caracterul a ceea ce este licențios. [pron. *-ți-o-*./ cf. *licențios*]

liceú *s.n.* **1.** grădină situată afară din Atena, unde Aristotel preda filozofia sa. **2.** școală medie de cultură generală; școală secundară. [<fr. *lycée*, cf. gr. *lykeion*]

lichefiá *vb.* I. *tr.* a face un corp gazos să devină lichid. [pron. *-fi-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *liquéfier*]

lichefiére *s.f.* acțiunea de a lichefia. [pron. *-fi-e-*. / <*lichefia*]

lichén *s.m.* plantă criptogamă, formată din simbioza unei ciuperci și a unei alge, care crește pe scoarța copacilor, pe ziduri etc. [<fr. *lichen*]

líchid *adj., s.n.* **1.** (substanță) care curge, avînd proprietatea de a lua forma vasului în care se află. **2.** *(la pl.)* (bani) în numerar, pe care îi ai la dispoziție oricînd, imediat. [cf. fr. *liquide* lat. *liquidus*]

lichidá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndeplini formalitățile pentru încetarea definitivă a activității unei întreprinderi, a unei bănci etc. ● a plăti (o datorie). **2.** a pune capăt, a termina, a încheia (o acțiune, un fapt). **3.** *(argotic)* a omorî, a asasina. [<fr. *liquider*, it. *liquidare*]

lichidáre *s.f.* **1.** desființare, nimicire. **2.** îndeplinire a formelor și a lucrărilor în vederea încetării definitive a activității unei întreprinderi. [<*lichida*]

lichidatór *s.m.* și *f.* cel care face lichidarea unei întreprinderi, a unei bănci etc. [cf. fr. *liquidateur*]

lichidatorísm *s.n.* curent oportunist de extremă dreaptă apărut în Partidul Social-Democrat Rus, care a căutat să lichideze partidul revoluționar ilegal al clasei muncitoare, preconizînd renunțarea la orice activitate ilegală și limitarea la formele legale, dezicîndu-se de programul

revoluționar și de lozincile revoluționare ale partidului. [<*lichidator*]

lichidă *s.f.* denumire a consoanelor laterale și a celor vibrante. [<fr. *liquide*, cf. lat. *liquiaa*]

lichiór *s.n.* băutură făcută din alcool, sirop și diferite esențe aromate. [pron. *li-chior*. scris și *ligueur, licheur*. / <fr. *liqueur*]

licit *adj.* legal, permis, îngăduit de lege. [<fr. *licite*, cf. lat. *licitus*]

licitá *vb.* I. *intr.* a lua parte activă la o licitație (solicitînd obiecte, făcînd oferte). [<fr. *liciter*, it. *licitare*]

licitánt *s.m.* și *f.* participant activ la o licitație. [cf. germ. *Lizitant*]

licitáție *s.f.* vînzare publică a unui bun sau a unor obiecte, care se adjudecă celui care a oferit prețul cel mai ridicat. [gen. *-iei*. var. *licitațiune* s.f. / cf. fr. *licitation*, lat. *licitatio*]

licoáre *s.f.* **1.** băutură bună, savuroasă, fină. ● lichid medicamentos. **2.** reactiv lichid folosit în anumite reacții chimice. [<fr. *liqueur*, cf. lat. *liquor*]

licopodinée *s.f. pl.* familie de plante criptogame vasculare cu frunze foarte mici și cu crengi înfurcate; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ne-e*. sg. invar. / <fr. *lycopodinées*]

licopódiu *s.n.* plantă criptogamă care, prin forma sa, se aseamănă cu un picior de lup; ○ *pulbere de* ~ = pulbere galbenă, folosită în farmacie și pirotehnie. [pron. *-diu*. / <fr. *lycopode*, cf. gr. *lykos* — lup, *pous* — picior]

licórn *s.m.* animal fabulos imaginat ca un cal cu un corn foarte lung în frunte; inorog. [<fr. *licorne*, cf. lat. *unicornus*]

lictor *s.m.* însoțitor al celor mai înalți magistrați din vechea Romă, care mergea înaintea lor purtînd fascii, ca semne ale puterii. [<lat. *lictor*]

licuáție *s.f.* fenomenul de separare a compușilor sau a elementelor cu puncte de topire diferite dintr-un amestec sau dintr-un aliaj. [gen. *-iei*. / cf. fr. *liquation*]

líder *s.m. (rar)* **I. 1.** conducător al unui partid politic sau al unei organizații burgheze. **2.** echipă sau sportiv care se găsește în fruntea unei competiții. **II.** *(mar.)* tip de navă, conducătoare a unei flotile de nave ușoare. [scris și *leader*. / <engl. *leader*.]

lidít *s.f.* **1.** rocă silicioasă de culoare închisă, constituită în mare parte din radiolare. **2.** melinită. [<fr. *lyddite*, cf. *Lydd*, oraș în Anglia]

lied *s.n.* bucată muzicală scrisă pe textul unei scurte poezii (lirice); cîntec. [pron. *lid*. / <germ. *Lied*]

lift *s.n.* **1.** ascensor pentru persoane. **2.** instalație mecanică servind pentru scoaterea la suprafață a țițeiului acumulat în sonde. [<engl. *lift*]

liftá *vb.* I. *tr.* **1.** a trimite mingea (la volei, tenis și tenis de masă) peste fileu prin lovituri de atac care nu se execută cu putere. **2.** a aduce la suprafață țițeiul acumulat în sonde. [<engl. *lift*]

liftiér *s.m.* conducător de ascensor. [pron. *-ti-er*. / <*lift*]

ligaménț *s.n.* **1.** fascicul rezistent de fibre care leagă oasele între ele sau ajută la susținerea sau legarea altor organe. **2.** *(la pl.)* joc care cere dezlegătorului să afle anumite nume proprii sau cuvinte dintr-o categorie anume indicată, unind într-o serie de propoziții sfîrșitul unor cuvinte date cu începutul celor următoare. [pl. *-te, -turi*. / <fr. *ligament*, cf. lat. *ligamentum*]

ligatúră *s.f.* **1.** fir cu care se leagă un vas de sînge pentru a opri o hemoragie; legătură făcută unui membru, deasupra locului unde se deschide un vas de sînge. **2.** *(poligr.)* semn grafic care conține mai multe litere. [<fr. *ligature*]

ligă *s.f.* uniune de state, de orașe etc. constituită în vederea realizării unui scop comun; organizație. [cf. fr. *ligue*, it. *liga*]

lignificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) transforma în lemn; a (se) impregna cu lignină. [p.i. *lignific*. / <fr. *lignifier*]

lignificáre *s.f.* impregnare cu lignină a membranelor unor celule vegetale. [cf. it. *lignificare*, fr. *lignifier*]

lignínă *s.f.* substanță organică complexă aflată în țesuturile plantelor lemnoase. [<fr. *lignine*]

lignít *s.n.* cărbune natural (inferior huilei), cafeniu sau brun la culoare și sfărîmicios. [<fr. *lignite*]

lignomét *s.n.* material foarte rezistent, obținut din straturi de furnir de carpen încleiate și presate la presiuni și temperaturi înalte. [nume comercial]

ligroínă *s.f.* benzină ușoară. [pron. *-gro-i-*. / <fr. *ligroïne*]

ligúlă *s.f.* formație apendiculară care se observă la frunzele gramineelor între limb și teacă. [<fr. *ligule*]

lilá *adj. invar.* liliachiu, violet (ca floarea de liliac). [<fr. *lilas*]

liliacée *s.f. pl.* familie de plante monocotiledonate, avînd ca tip crinul; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. [pron. *-li-a-ce-e*. sg. invar. / <fr. *liliacées*, cf. lat. *lilium* — crin]

liliál *adj.* alb ca crinul. [pron. *-li-al*. / <fr. *lilial*]

lilipút *adj. invar.* pitic, foarte mic, liliputan. [<*Lilliput*, țară imaginară vizitată de Guliver și unde oamenii erau foarte mici]

lilipután *adj., s.m.* și *f.* pitic; (om) foarte mic. [cf. fr. *lilliputien*]

limándă *s.f.* gen de pești plați din Oceanul Atlantic. [pl. *-de*. / <fr. *limande*]

limáx *s.m.* melc fără cochilie. [<lat. *limax*, cf. fr. *limace*]

limb *s.n.* **1.** partea lată a unei frunze, legată de ramură prin codiță. **2.** marginea gradată a scării unui instrument de măsură. ● marginea unui astru. **3.** navă pentru operații de limbare. [<fr. *limbe*, cf. lat. *limbus*]

limbá *vb.* I. *tr.* a descărca o navă pentru a-i înlesni trecerea printr-un loc puțin adînc, reîncărcînd-o după aceea. [<*limb* (3)]

limbáj *s.n.* **1.** procesul de exprimare, de comunicare a ideilor și a sentimentelor prin mijlocirea limbii. **2.** limbă. ● mod de exprimare. ● *(fig.)* orice mijloc de exprimare a ideilor, a sentimentelor.

[pl. *-je, -juri.* var. *limbagiu* s.n. / cf. it. *linguaggio*, fr. *langage*]

limenárh *s.m.* supraveghetor al unui port în provinciile orientale ale Imperiului roman. [<lat. *limenarcha*, gr. *limenarches*]

límes *s.n.* linie, lanț de castre romane care înconjura hotarele imperiului. [<lat. *limes*]

limfadeníe *s.f.* boală asemănătoare cu anemia. [gen. *-iei.* / <germ. *Lymphadenie*]

limfadenítă *s.f. (med.)* inflamație a ganglionilor limfatici. [<fr. *lymphadénite*]

limfangítă *s.f.* inflamare a vaselor limfatice. [<fr. *lymphangite*]

limfátic *adj.* **1.** referitor la limfă, prin care circulă limfa. ○ *ganglioni limfatici* = ganglioni mici, situați în special în jurul articulațiilor, constituind un mijloc de apărare împotriva infiltrării microbilor. **2.** *(despre oameni)* atins de limfatism. [<fr. *lymphatique*]

limfatism *s.n.* boală manifestată prin mărirea volumului organelor limfatice, prin paloare și lipsă de energie. [pl. *-me, -muri.* / <fr. *lymphatisme*]

límfă *s.f.* lichid alburiu sau gălbui care conține globule albe și circulă prin vasele și ganglionii limfatici precum și în spațiile intercelulare ale organismului vertebratelor. [pl. *-fe.* / <fr. *lymphe*, cf. lat. *lympha* — apă]

limfocítă *s.f.* leucocită care are un nucleu foarte mare. [<fr. *lymphocite*, cf. lat. *lympha* — apă, *kytos* — celulă]

limfocitóză *s.f.* creștere anormală a numărului limfocitelor. [<fr. *lymphocytose*]

limfogranulomatóză *s.f.* boală a ganglionilor limfatici și a țesuturilor limfoide, însoțită, în general, de megalosplenie. [<fr. *lymphogranulomatose*]

limfoíd *adj. (despre un țesut conjunctiv)* în care se formează limfocite. ○ *organe ~e* = organe bogate în țesuturi limfoide. [<fr. *lymphoïde*]

limfopeníe *s.f.* boală caracterizată prin scăderea anormală a numărului limfocitelor din sînge. [<germ. *Lymphopenie*]

limfopoiétie *adj. organ ~* = organ care produce globule albe.

limfopoiéză *s.f.* formarea de globule albe din sînge. [<fr. *lymphopoïèse*]

liminár *adj. (despre un prolog, o notă)* pus în fruntea unei cărți. [<fr. *liminaire*]

limitá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) mărgini, a (se) fixa între anumite limite, a (se) restrînge. [<fr. *limiter*, it., lat. *limitare*]

limitáre *s.f.* acțiunea de a (se) limita și rezultatul ei; mărginire, învecinare. [<*limita*]

limitát *adj.* restrîns; fix. ● *(fig.; despre oameni)* mărginit. [<*limita*]

limitativ *adj.* care limitează. [cf. fr. *limitatif*]

límită *s.f.* **1.** ceea ce mărginește ceva; hotar; margine. ● cel mai înalt sau cel mai profund ton pe care-l poate emite o voce sau un instrument. **2.** valoare fixă către care tind valorile unei mărimi variabile. **3.** *(fig.)* punct pînă la care pot ajunge posibilitățile cuiva. [<fr., it. *limite*, cf. lat. *limes* — margine]

limitór *s.n.* aparat care împiedică o mărime fizică să depășească anumite valori. [cf. fr. *limiteur*]

limitróf *adj. (despre un ținut, o țară)* care se învecinează cu...; vecin. [<fr. *limitrophe*, cf. lat. *limitrophus*]

limnigráf *s.n.* aparat care înregistrează automat variațiile de nivel ale unui curs de apă sau ale unui rezervor. [<fr. *limnigraphe*]

limnimetríe *s.f.* studiul variației nivelului apelor lacurilor. [gen. *-iei.* / <fr. *limnimétrie*]

limnimétru *s.n.* instrument pentru măsurarea nivelului unei ape, al unui lac etc. [<fr. *limnimètre*, cf. gr. *limne* — lac, *metron* — măsură]

limnologie *s.f.* știință care studiază apele continentale (mai ales lacurile și mlaștinile). [gen. *-iei.* / <fr. *limnologie*, cf. gr. *limne* — lac, *logos* — vorbire]

limonádă *s.f.* băutură preparată din apă, zahăr și zeamă de lămîie. [var. *limonată* s.f. / <fr. *limonade*]

limonít *s.n.* minereu de fier compus din oxid de fier hidratat, argilă și fosfor. [<fr. *limonite*]

límpid *adj. (liv.)* limpede. [<lat. *limpidus*, cf. fr. *limpide*, it. *limpido*]

limpiditáte *s.f. (rar)* limpezime, claritate. [cf. fr. *limpidité*]

limuzínă *s.f.* automobil elegant, închis, cu geamuri, nedecapotabil. [<fr. *limousine*]

lineál *s.n.* **1.** instrument pentru trasarea, măsurarea sau verificarea liniilor, a dimensiunilor. **2.** dispozitiv de ghidare a materialului de laminat, la intrarea în anumite laminoare. ● riglă de oțel care formează jgheabul de cerneală la piesele tipografice. ● dispozitiv al mașinii de cusut, care servește la executarea cusăturilor paralele cu marginea materialului. [pron. *-ne-al.* / cf. it. *lineale*, fr. *linéal*]

lingotiéră *s.f.* formă metalică în care se toarnă metalul topit, pentru obținerea lingourilor. [<fr. *lingotière*]

lingóu *s.n.* bloc de metal sau de aliaj obținut prin turnare într-o lingotieră. [<fr. *lingot*]

lingúal *adj.* care aparține limbii. ○ *consoană ~ă* (și *s.f.*) = consoană articulată cu ajutorul limbii. [pron. *lin-gual.* / cf. fr. *lingual*]

lingviformă *adj.* în formă de limbă. [var. *linguiform* adj. / <fr. *linguiforme*]

lingvíst *s.m.* și *f.* specialist în lingvistică. [var. *linguist* s.m. și f. / cf. fr. *linguiste*]

lingvístic *adj.* privitor la lingvistică. [var. *linguistic* adj. / cf. fr. *linguistique*]

lingvístică *s.f.* știință care studiază limba și legile ei de dezvoltare. ○ *~ matematică* = disciplină care studiază fenomenele de limbă cu mijloace matematice. [gen. *-cii.* var. *linguistică* s.f. / cf. fr. *linguistique*]

liniá *vb.* I. *tr.* a trage linii (pe hîrtie). [<*linie*]

liniamént *s.n. (rar)* **1.** linie. **2.** prima schiță a unei lucrări, primele contururi ale unei opere. [pron. *-ni-a-.* pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *linéament*]

liniár *adj.* **1.** în linie dreaptă; format din linii trasate cu diferite instrumente speciale. ○ *desen ~* = desen în care se folosesc numai linii și, contururi (fără umbre). ● *(fig.)* drept. **2.** *(mat.)* a cărui variație poate fi reprezentată

printr-o dreaptă. ● *(despre ecuații)* de gradul întîi. [cf. fr. *linéaire*]

liniatúră *s.f.* ansamblul liniilor (orizontale și verticale) imprimate pe calete, pe registre etc. [pron. *-ni-a-*. / cf. it. *lineatura*]

linie *s.f.* **1.** figură continuă, avînd o singură dimensiune, descrisă de un punct prin deplasare sau obținută prin intersecția a două suprafețe. **2.** trăsătură imaginară care arată o direcție dată, o limită etc. **3.** descendență, filiație. **4.** sistem de fortificații. ○ *navă de* ~ = navă (crucișător sau cuirasat) puternic înarmată care luptă în linie de bătaie. ● șirul luptătorilor într-o bătălie; șir de tranșee; direcția generală a poziției trupelor. **5.** cele două șine paralele pe care merge trenul; totalitatea instalațiilor unei căi ferate. **6.** legătură aeriană sau maritimă între două puncte. ● legătură de telecomunicații între două puncte. **7.** *(la pl.)* trăsăturile caracteristice ale unui obiect, ale feței cuiva; contur, profil. ● ținută. **8.** *(fig.)* orientare; direcție. **9.** riglă. [pron. *-ni-e.* gen. *-iei.* / <lat., it. *linea*, cf. germ. *Linie*]

liniмént *s.n.* *(liv.)* alifie; oblojeală. [<fr. *liniment*]

liniométru *s.n.* riglă de metal, gradată potrivit corpurilor tipografice, care servește pentru numărarea liniilor. [pron. *-ni-o-*. / cf. fr. *lignomètre*]

linográf *s.n.* mașină tipografică de cules și turnat rînduri, asemănătoare cu linotipul. [<fr. *linographe*]

linogravúră *s.f.* gravură în linoleum.

linoleát *s.m.* nume dat sărurilor de plumb, de mangan etc. ale acizilor grași nesaturați, folosite ca acceleratori de uscare a uleiurilor sicative. [pron. *-le-at.* / <fr. *linoléate*]

linolit *s.n.* ulei de in, solidificat prin hidrogenare.

linoléum *s.n.* țesătură de iută impregnată cu un amestec preparat din răzătură de plută sau de lemn, ulei și diferiți coloranți, care se folosește în industrie ca izolant, la acoperirea pardoselelor etc. [pron. *-le-um.* / <fr. *linoléum*]

linotip *s.n.* mașină tipografică de cules și turnat rînduri întregi. [<fr. *linotype*, cf. lat. *linea* — linie, gr. *typos* — caracter]

linotipíe *s.f.* **1.** meseria de linotipist. **2.** secție într-o tipografie unde se lucrează la linotip. [gen. *-iei.* / < fr. *linotypie*]

linotipíst *s.m.* și *f.* muncitor tipograf care lucrează la linotip. [<fr. *linotypiste*]

linóu *s.n.* olandă subțire pentru batiste, bluze etc. [var. *linon* s.n. / <fr. *linon*]

linșá *vb.* I. *tr.* a ucide pe cineva prin linșaj. [p.i. 3,6 *-șează*. / <fr. *lyncher*, cf. *Lynch*, judecător american]

linșáj *s.n.* procedeu de a executa pe cineva fără judecată (fiind omorît de o mulțime incitată) inițiat în S.U.A. de judecătorul Lynch. [pl. *-je*, *-juri*. / <fr. *lynchage*]

lint *s.n.* nume dat fibrelor lungi de bumbac extrase prin egrenare. [<engl. *lint*]

linters *s.n.* totalitatea fibrelor scurte (cu aspect de puf) care rămîn pe semințele de bumbac după egrenare. [<germ. *Linters*]

lintóu *s.n.* element de construcție alcătuit dintr-o grindă de susținere așezată deasupra unei porți, a unei uși, sau a unei ferestre; bulandrug. [<fr. *linteau*]

lințóliu *s.n.* giulgiu. [pron. *-liu.* / cf. fr. *linceul*, lat. *linteolum*]

linx *s.m.* rîs, pisică sălbatică. [<fr., lat. *lynx*]

lipáză *s.f.* enzimă care descompune grăsimile. [<fr. *lipase*, cf. gr. *lipos* — grăsime]

lipíde *s.f. pl.* substanțe organice din grupa esterilor de acizi grași și alcooli, care prin oxidarea lor produc căldura organismului. [sg. *-dă.* / <fr. *lipides*, cf. gr. *lipos* — grăsime]

lipoíd *adj.* cu aspect de grăsime. [pron. *-po-id.* pl. m. *-izi.* / <fr. *lipoïde*]

lipóm *s.n.* tumoare de grăsime. [pl. *-omuri*, *-oame.*/ <fr. *lipome*, cf. gr. *lipos* — grăsime]

liposolúbil *adj.* *(despre substanțe)* solubil în grăsimi. [<fr. *liposoluble*]

lipotímie *s.f.* leșin fără oprirea respirației și a activității cardiace. [gen. *-iei.* / <fr. *lipothymie*, cf. gr. *leipein* — a lăsa, *thymos* — spirit]

lirát *adj.* *(despre frunze)* de forma lirei, la care cei doi lobi inferiori sînt mici în comparație cu lobul terminal. [<fr. *lyré*, lat. *lyratus*]

líră[1] *s.f.* **1.** instrument muzical cu coarde, în formă de arc foarte îndoit, cu care își acompaniau poeții în antichitate recitarea poemelor. ● *(fig.)* simbol al talentului poetic, al poeziei (lirice). **2.** dispozitiv în formă de liră (**1**) care permite dilatarea unei conducte. **3.** priză de curent folosită la vehiculele cu tracțiune electrică. [<fr. *lyre*, it. *lira*, lat., gr. *lyra*]

líră[2] *s.f.* denumirea mai multor monede străine din trecut și de astăzi. [<it. *lira*]

líric *adj.* **1.** care exprimă sentimente și emoții în legătură cu realitatea. ○ *gen* ~ = gen literar care cuprinde opere ce redau realitatea prin evocarea sentimentelor și emoțiilor poetului. ● *(fig.)* sentimental, sensibil. **2.** *(despre poeți; adesea s.)* care compune poezii lirice. **3.** referitor la muzica de operă. ● *(despre voce)* care se caracterizează prin sonoritate dulce, lipsită de încordare, prin mobilitate. [cf. fr. *lyrique*, lat. *lyricus*]

lírică *s.f.* **1.** totalitatea operelor lirice ale unui poet, ale unui popor, ale unei epoci. **2.** poezia lirică, genul liric. [cf. fr. *lyrique*]

lírism *s.n.* conținut liric; inspirație, atitudine lirică. [cf. fr. *lyrisme*]

liroghitáră *s.f.* instrument muzical de forma unei lire, cu coarde montate ca la chitară. [<fr. *lyro-guitare*]

lis *adj.* *(rar)* neted. [<fr. *lisse*]

líșă *s.f.* bară orizontală așezată între stîlpii unei balustrade. [<fr. *lisse*]

lișéză *s.f.* mașină pentru spălat și netezit panglici de lînă, după laminare. [<fr. *lisseuse*]

líștă *s.f.* foaie, act care conține o enumerare de mai multe nume, de date etc.; serie de nume însemnate pe ceva. [<fr. *liste*, cf. it. *lista* — bordură]

listíl *s.n.* mulură care încadrează o altă mulură (mai mare). ● cercul proeminent

de la circonferința monezilor. [<fr. *listel*, cf. it. *listello*]

litagóg *adj.* care ușurează expulzarea calculilor. [<fr. *lithagogue*, cf. gr. *lithos* — piatră, *agogos* — care antrenează]

litárgă *s.f.* oxid natural de plumb. [<fr. *litharge*, cf. gr. *lithos* — piatră, *argyros* — argint]

literál *adj.* cuvînt cu cuvînt, așa cum este în text; textual. [cf. fr. *littéral*]

literalmênte *adv.* exact, așa cum s-a spus; cu totul. [cf. fr. *littéralement*]

literár *adj.* referitor la literatură, de literatură, care corespunde normelor literaturii. [cf. fr. *littéraire*]

literát *s.m.* și *f.* om de litere, specialist în literatură; scriitor. [<germ. *Literat*, cf. lat. *litteratus*]

literatúră *s.f.* **1.** formă de creație artistică în care se redau idei, sentimente, imagini, fapte din realitate, cu ajutorul limbii. **2.** totalitatea operelor literare ale unei epoci, ale unei țări etc. ● tot ceea ce s-a scris referitor la o problemă sau într-un anumit domeniu; bibliografie. [cf. lat. *literatura*, fr. *littérature*]

literă *s.f.* **1.** semn grafic care corespunde în general unui fonem al limbii; semn din alfabet. **2.** *(fig.)* înțelesul strict formal al unui text. [<lat. *littera*]

litiáză *s.f.* boală care se manifestă prin formarea de calculi în anumite organe. [pron. *-ti-a-*. / <fr. *lithiase*]

litiéră *s.f.* **1.** lectică. **2.** strat de frunze moarte și de alte resturi vegetale și animale, care acoperă solul în pădure. [pron. *-ti-e-*. / <fr. *litière*]

litigánt *adj.* care se află în proces, în litigiu. [<fr. *litigant*]

litigiós *adj.* care constituie (sau poate constitui) obiectul unui litigiu. [pron. *-gi-os*. / cf. fr. *litigieux*]

litígiu *s.n.* conflict, ciocnire de interese care poate constitui obiectul unui proces. [pron. *-giu*. pl. *-ii*, *-uri*. / cf. fr. *litige*, lat. *litigium*]

lítiu *s.n.* metal alcalin, alb-argintiu, moale și foarte ușor, care se găsește numai în sărurile unor ape minerale, în tutun sau în sfeclă. [pron. *-tiu*. / <fr. *lithium*]

litocromíe *s.f.* procedeu tipografic de reproducere a picturii în culori. [gen. *-iei*. / <fr. *lithochromie*]

litogenéză *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul formării rocilor sedimentare. [<fr. *lithogenèse*, cf. gr. *lithos* — piatră, *genesis* — naștere]

litográf *s.m.* și *f.* specialist în litografie. / cf. fr. *lithographe*

litografiá *vb.* I. *tr.* a multiplica prin litografie. [pron. *-fi-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *lithographier*]

litográfic *adj.* folosit în litografie, de litografie. [cf. fr. *lithographique*]

litografíe *s.f.* metodă de reproducere a textelor, a desenelor etc. prin folosirea unor negative imprimate pe o piatră de calcar; atelier unde se execută astfel de lucrări. ● desen sau tablou reprodus prin acest procedeu. [gen *-iei*. / <fr. *lithographie*, cf. gr. *lithos* — piatră, *graphein* — a scrie]

litografiére *s.f.* acțiunea de a litografia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-*. / <*litografie*]

litologíe *s.f.* ramură a geologiei care se ocupă cu studiul rocilor sedimentare. [gen. *-iei*. / <fr. *lithologie*, cf. gr. *lithos* — piatră, *logos* — vorbire]

litorál *s.n.* regiune situată de-a lungul țărmului mării; țărmul mării. [pl. *-luri*, *-le*. / <fr. *littoral*, it. *littorale*]

litosféră *s.f.* învelișul exterior, pietros, al globului terestru. [<fr. *lithosphère*, cf. gr. *lithos* — piatră, *sphaira* — sferă]

litostrót *s.n.* pavaj în mozaic. [<fr. *lithostrote*, cf. gr. *lithos* — piatră, *strotos* — întindere]

litótă *s.f.* figură de stil care constă în exprimarea unei idei prin negarea contrariului. [cf. fr. *litote*, gr. *litotes* — micime]

litotipográfie *s.f.* reproducere litografică a unei planșe imprimate cu caractere tipografice obișnuite. [<fr. *lithotypographie*]

litotóm *s.n.* instrument pentru practicarea litotomiei. [< fr. *lithotome*, cf. gr. *lithos* — piatră, *tome* — secțiune]

litotomíe *s.f.* operație chirurgicală pentru extragerea calculilor din vezică. [gen. *-iei*. / <fr. *lithotomie*]

litotritíe *s.f.* operație chirurgicală constînd în sfărîmarea calculilor din vezică. [<fr. *lithotritie*]

litóu *s.n.* desen sau tablou litografiat. [<*litografie*, cf. germ. *Litho*]

lítru *s.m.* unitate de măsură pentru capacități, egală aproximativ cu volumul unui decimetru cub de apă distilată. [<fr. *litre*, cf. gr. *litron*]

litúrgic *adj.* privitor la liturghie. [cf. fr. *liturgique*]

litúrgică *s.f.* ramură a teologiei care studiază istoria, formele și interpretarea cultului divin. [gen. *-cii*. / cf. fr. *liturgie*]

lítuus *s.n.* baston încovoiat pe care îl purtau augurii. [pron. *-tu-us*. /< lat. *lituus*]

liță *s.f.* conductor electric format dintr-un grup de fire metalice, subțiri, înfășurate împreună în același sens. [<germ. *Litze*]

lívid *adj.* vînăt, învinețit (la față). [<fr. *livide*, lat. *lividus*]

lividitáte *s.f.* învinețire, culoare vînătă a feței . [cf. fr. *lividité*]

livrá *vb.* I. *tr.* a preda, a furniza o marfă. [<fr. *livrer*]

livrábil *adj.* care se poate furniza, livra. [cf. fr. *livrable*]

livráre *s.f.* acțiunea de a livra și rezultatul ei; furnizare. [<*livra*]

livră *s.f.* **1.** veche unitate de măsură pentru greutăți, de aproximativ 0,500 kilograme, folosită în special în țările anglo-saxone. **2.** veche monedă franceză. [<fr. *livre*]

livreá *s.f.* uniformă cu galoane și fireturi purtată de lachei, de ușieri etc. [<fr. *livrée*]

livrésc *adj.* întemeiat numai pe cele citite în cărți. ● *(despre cuvinte)* folosit numai în cărți, în literatură. [<fr. *livresque*]

livrét *s.n.* carnețel. ○ ~ *militar* = act care cuprinde datele referitoare la situația militară a cuiva și care se eliberează după perioada de satisfacere a serviciului militar. [<fr. *livret*]

lizíbil *adj.* care se poate citi (ușor); citeț. [<fr. *lisible*]

lizíéră *s.f.* margine (a unei păduri). ● fîșie îngustă de stofă aplicată ca garni-

tură la cusăturile unui veșmînt. [pron. *-zi-e-*. / <fr. *lisière*]
lizigén *adj.* care provoacă o disociere sau o distrugere a celulelor. [<fr. *lysigène*, cf. gr. *lysis* — disoluție, *gennan* — a naște]
lizimétru *s.n.* instrument pentru măsurarea cantității de apă de ploaie care se scurge în pămînt. [<fr. *lysimètre*, cf. gr. *lysis* — disoluție, *metron* — măsură]
lob[1] *s.m.* parte rotunjită și proeminentă a unui organ (creier, ficat etc.). ● partea de jos a pavilionului urechii. ● element de construcție în forma unui arc de cerc. **2.** *(bot.)* fiecare dintre părțile în care este secționată o frunză, o petală sau o sepală. [pl. *-bi*, *-buri* s.n. / fr. *lobe*, cf. gr. *lobos*]
lob[2] *s.n.* lovitură la tenis constînd în a face să treacă mingea pe deasupra capului jucătorului de la fileu, atît de sus încît acesta să nu o poată trimite înapoi. [<fr. *lob*]
lobá *vb.* I. *tr.* a face un lob[2]. [<fr. *lober*]
lobát *adj.* format din lobi. [cf. fr. *lobé*]
lobúl *s.m.* lob mic. [pl. *-li*. / <fr. *lobule*]
local[1] *s.n.* **1.** clădire de utilitate publică. **2.** restaurant, bodegă. [<fr. *local*]
local[2] *adj.* dintr-un loc anumit, specific unui loc; din partea locului. ○ *culoare locală* = șir de imagini care, într-o descriere, într-o pictură, într-o piesă de teatru etc. redau ceea ce este caracteristic pentru obiceiurile unei țări, ale unei societăți sau ale unei epoci; *tratament* ~ = tratament aplicat pe un loc bolnav; *anestezie locală* = anestezie care se limitează la partea care urmează a fi operată, examinată etc. [cf. fr. *local*, lat. *localis* <*locus* — loc]
localitáte *s.f.* așezare omenească (oraș, sat etc.) [<fr. *localité*]
localizá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) limita; a (se) restrînge la... **2.** *tr.* a determina în spațiu sau în timp (un fapt, o acțiune etc.). **3.** *tr.* a da un caracter local, a adapta la specificul unei țări, al unei regiuni etc. (o operă dramatică). [<fr. *localiser*]
localizáre *s.f.* acțiunea de a (se) localiza și rezultatul ei; limitare, plasare într-un anumit loc. [<*localiza*]
locándă *s.f.* *(rar)* han, local unde se servesc băuturi, în Italia. [<it. *locanda*]
locatár *s.m.* și *f.* chiriaș. [<fr. *locataire*]
locatív *adj.* referitor la casele de închiriat. ○ *valoare locativă* = valoarea unui imobil calculată pe baza venitului pe care acesta l-ar putea aduce prin închiriere; *spațiu* ~ = ansamblul încăperilor ocupate de cineva. // *s.n.* *(gram.)* caz în declinarea unor limbi care arată locul unde se află cineva sau ceva sau unde se petrece o acțiune. [cf. fr. *locatif*]
locáție *s.f.* luare în folosință pentru un timp determinat și în anumite condiții; închiriere. ● taxă plătită pentru un lucru luat în folosință; chirie. [gen. *-iei*. var. *locațiune* s.f. / cf. fr. *location*, lat. *locatio*]
lócă *s.f.* boală care atacă larvele albinelor. [<fr. *loque*]
loch *s.n.* dispozitiv cu care se măsoară distanța parcursă de o navă și, implicit, viteza acesteia. [<fr. *loch*, cf. engl. *log*]
lóck-out *s.n.* unul dintre mijloacele de luptă ale burgheziei împotriva clasei muncitoare, constînd din închiderea premeditată a întreprinderilor pe un anumit termen, lăsîndu-i astfel în bloc pe muncitori fără lucru pentru a le înfrînge rezistența și a nu le satisface revendicările. [pron. *loc-aut*. / <engl. *lock-out*]
lóco *adv.* *(pentru adrese)* în localitate. ● *(referitor la mărfuri)* la locul de producție sau la un punct fix de transport. [<lat. *loco*]
locomobil *adj.* *(despre mașini)* care se poate deplasa la locul de utilizare. [<fr. *locomobile*]
locomobilă *s.f.* mașină de forță montată pe roți, acționată cu aburi sau cu motor de benzină și care se poate deplasa prin remorcare; se folosește la punerea în mișcare a altor mașini. [<fr. *locomobile*, cf. lat. *locus* — loc, *mobilis* — mobil]
locomotivă *s.f.* vehicul de cale ferată cu mijloc de tracțiune propriu, folosit pentru a remorca vagoanele. [cf. fr. *locomotive*, germ. *Lokomotive*]
locomotór *adj.* de (pentru) locomoție. // *s.n.* locomotivă cu motor electric. [cf. fr. *locomoteur*]
locomóție *s.f.* mișcare, deplasare dintr-un loc într-altul. [gen. *-iei*. var. *locomoțiune* s.f. / cf. fr. *locomotion*, lat. *locus* — loc, *motio* — mișcare]
locotenént *s.m.* grad militar imediat superior gradului de sublocotenent; ofițer care are acest grad. ○ ~*-major* = grad de ofițer imediat superior locotenentului; ~*-colonel* = grad de ofițer imediat superior maiorului. [<it. *loc enente*]
locotenénță *s.f.* organ administrativ-politic care ținea locul domnitorului și exercita funcțiile acestuia; persoană (sau persoanele) care deținea(u) această demnitate. [<it. *locotenenza*]
locotractór *s.n.* locomotivă de mică putere (folosită pentru manevre în stații etc.). [cf. fr. *locotracteur*]
loculár *adj.* *(bot.)* care este împărțit în mai multe loji; care este închis în alveole. [<fr. *loculaire*, cf. lat. *loculus* — locșor]
locúlă *s.f.* mică încăpere, cavitate, cămăruță a unui fruct, în care se află semințele. [<fr. *locule*, cf. lat. *loculus*]
locuțiúne *s.f.* grup de cuvinte care, pierzîndu-și semnificația lor proprie, au împreună valoarea unui singur cuvînt și o funcție gramaticală unică. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *locution*, lat. *locutio*]
locváce *adj. invar.* *(rar)* vorbăreț, limbut. [<fr. *loquace*, cf. lat. *loquax*]
locvacitáte *s.f.* *(rar)* limbuție. [cf. fr. *loquacité*, lat. *loquacitas*]
lóden *s.n.* stofă groasă și păroasă, de obicei impermeabilă. ● pardesiu făcut dintr-o asemenea stofă. [pl. *-ne*, *-nuri*. / <germ. *Loden*]
loess *s.n.* rocă argiloasă, foarte fertilă, constituită din particule fine, gălbui. [pron. *lös*. / <germ. *Loess*, cf. fr. *lœss*]
logarítm *s.m.* putere la care trebuie ridicat un anumit număr (numit bază) pentru a obține un număr dat. [<fr. *logarithme*, cf. gr. *logos* — proporție, *arithmos* — număr]

logaritmic *adj.* referitor la logaritmi; făcut cu ajutorul logaritmilor. [cf. fr. *logarithmique*]
lógatom *s.m.* cuvînt artificial monosilabic, fără semnificație, folosit la aprecierea calității unei transmisiuni telefonice sau a audiției într-o sală de conferințe. [<fr. *logatome*, cf. gr. *logos* — raport, legătură]
lóggia *s.f.* **1.** încăpere sau galerie la etajul unei clădiri, deschisă spre exterior prin intermediul unei coloane. ● balcon mărginit de panouri pline sau traforate care împiedică pătrunderea directă a soarelui. **2.** serie celebră de 52 de fresce pictate de Rafael într-o galerie a Vaticanului. [pron. *-gi-a.* / <it. *loggia*]
lógic *adj.* conform, potrivit regulilor logicii; rațional; just, întemeiat. [cf. fr. *logique*]
lógică *s.f.* **1.** știința formelor și a legilor gîndirii. **2.** gîndire justă, raționament temeinic. **3.** cerință firească, temei, rațiune. [cf. fr. *logique*, it., lat. *logica*, gr. *logos* — rațiune]
logician *s.m.* și *f. (rar)* specialist în logică (**1**). [pron. *-ci-an.* / cf. fr. *logicien*]
logicism *s.n.* denumire dată teoriilor care fundamentează matematica cu ajutorul logicii, reducînd matematica la logică. [<germ. *Logizismus*]
logistică *s.f.* denumire a unei ramuri a logicii și a matematicii; logica matematică (sau simbolică). [gen. *-cii.* / cf. fr. *logistique*]
logográf *s.m.* nume dat scriitorilor de proză la vechii greci; prozator. [<gr. *logograph s* <*logos* — cuvînt, *graphein* — a scrie]
logogrif *s.n.* joc care constă în a găsi un cuvînt, căruia, dacă i se adaugă sau i se îndepărtează pe rînd cîte o literă, capătă de fiecare dată un alt înțeles. ● *(fig.)* lucru spus în termeni obscuri, greu de descifrat; enigmă. [cf. fr. *logogriphe* <gr. *logos* — cuvînt, *griphos* — enigmă]
logogrífic *adj.* referitor la logogrif; scris ilizibil. [<fr. *logogriphique*]
logomahíe *s.f. (rar)* dispută, polemică în jurul unor termeni. [gen. *-iei.* / <fr. *logomachie*, cf. gr. *logos* — cuvînt, *mache* — luptă]
logonevróză *s.f.* tulburare a vorbirii de natură nervoasă. [cf. germ. *Logonevrose*]
logopatíe *s.f.* defect de vorbire, constînd în exprimarea încîlcită a gîndurilor [gen. *-iei.* / <fr. *logopathie*, cf. gr. *logos* — vorbă, *pathos* — suferință]
logopéd *s.m.* specialist în logopedie. [<fr. *logopède*]
logopedíe *s.f. (med.)* disciplină care studiază posibilitățile de înlăturare a tulburărilor în dezvoltarea vorbirii. [gen. *-iei.* / <fr. *logopédie*, cf. gr. *logos* — vorbă, *paideia* — educare]
logorée *s.f.* limbuție (caracteristică unor nebuni). [pron. *-re-e.* pl. *-ee*, *-ei.* / <fr. *logorrhée*, cf. gr. *logos* — cuvînt, *rhein* — a curge]
lógos *s.n.* **1.** *(în filozofia materialistă din Grecia antică)* legea universală a lumii, legea existenței. **2.** *(astăzi, ironic)* cuvîntare, discurs. [<ngr. *logos*]
logotíp *s.n.* ligatură (**2**). [<fr. *logotype*]
loiál *adj. (rar)* care își îndeplinește obligațiile asumate; sincer, cinstit, leal. [pron. *lo-ial.* var. *loaial*, *-ă* adj. / <fr. *loyal*]
loialitáte *s.f.* sinceritate (în purtări etc.); lealitate. [pron. *lo-ia-.* var. *loialitate* s.f. / <*loial*, cf. fr. *loyauté*]
lójă *s.f.* **I. 1.** fiecare dintre despărțiturile amenajate în jurul unei săli de spectacol, în care încap fotolii numai pentru un număr mic de spectatori. **2.** cameră în care stă portarul unei instituții în timpul serviciului. **3.** *(determinat prin „masonică")* unitate a unei asociații francmasonice. **II.** cavitate în organele sexuale ale plantelor (unde se află polenul) sau în fructul lor (unde se află semințele) ● cavitate în care se află un organ sau altă formație anatomică. [pl. *-ji*, *-je.* / <fr. *loge*]
lombár *adj.* din regiunea șalelor. [<fr. *lombaire*]
lombalgíe *s.f.* durere de șale. [<fr. *lombalgie*]
lombárd *s.n.* împrumut avînd drept garanție efecte publice (titluri de rentă, acțiuni etc.) depuse ca gaj. [cf. germ. *Lombard*, fr. *lombard*, it. *lombardo*]
lombardá *vb.* I. *tr.* a gaja efecte publice ca garanție pentru un împrumut. [< germ. *lombardieren*]
lombartróză *s.f.* artroză a articulațiilor vertebrelor lombare. [<fr. *lombarthrose*]
londinián *s.n.* etaj reprezentînd eocenul inferior din Anglia. [pron. *-ni-an.* / cf. *London*, Londra, capitala Angliei]
longevitáte *s.f.* viață lungă. [cf. fr. *longévité*, lat. *longaevitas*]
longeviv *adj. (rar)* care trăiește mult. [<fr. *longévif*]
longilín *adj.* care are membrele lungi și subțiri. [<fr. *longiligne*]
longitudinál *adj.* în lungime, așezat în direcția lungimii. [cf. fr. *longitudinal*]
longitúdine *s.f.* distanță unghiulară a unui punct de pe glob față de primul meridian (de la Greenwich). [cf. it. *longitudine*, fr. *longitude*]
lonjerón *s.n.* grindă longitudinală care menține tăria unei construcții (pod, aripă sau fuzelaj de avion, locomotivă etc.). [<fr. *longeron*]
lorár *s.m. (ant.)* persoană însărcinată cu biciuirea sclavilor condamnați. [<lat. *lorarius* <*lorum* — curea]
lord *s.m.* înalt titlu nobiliar în Anglia; persoană care poartă acest titlu. ● denumirea dată unor demnitari englezi. [<engl., fr. *lord*]
lordóză *s.f.* deformație a părții inferioare a coloanei vertebrale, care se încovoaie înainte. [<fr. *lordose*]
lorícă *s.f.* armură medievală; platoșă, cuirasă. [<lat. *lorica*]
lorniétă *s.f.* binoclu mic de teatru; *(p. ext.)* lornion. [pron. *-nie-tă.* var. *lornetă* s.f. / <fr. *lorgnette*]
lornión *s.n.* ochelari (plianți) cu mîner. ● ochelari de prins pe nas. [pron. *lornion.* pl. *-oane.* / <fr. *lorgnon*]
lot *s.n.* **1.** fiecare dintre porțiunile în care a fost împărțit un teren sau o pădure. **2.** grup, serie (de persoane). ● grup de obiecte asemănătoare; cantitate mare de

material de aceeași proveniență. [<fr. *lot*]

loterie *s.f.* joc de noroc în care se trag la sorți mai multe numere cîștigătoare. ● *(fig.)* noroc, hazard. [gen. *-iei.* / cf. fr. *loterie*, it. *lotteria*]

lotizá *vb.* I. *tr. (rar)* a împărți în loturi o cantitate de material sau un grup de obiecte. [cf. fr. *lotir, lotissement*]

lóto *s.n.* **1.** joc de societate cu cartoane imprimate cu diferite numere, pe care participanții le acoperă cu fișe cu numerele corespunzătoare, pe măsură ce acestea sînt scoase, la întîmplare, dintr-un săculeț; cartoanele, fișele acestui joc. **2.** loterie. [var. *loton* s.n. / cf. fr. *loto*, it. *lotto*]

lótus *s.m.* plantă acvatică exotică, cu o floare mare și albă. [<fr. *lotus*, cf. gr. *lotos*]

loțiúne *s.f.* spălare prin fricționare a unei părți a corpului (în special a capului în scop igienic sau terapeutic); preparat farmaceutic servind în acest scop. [pron. *-ți-u-.* / <fr. *lotion*, cf. lat. *lotum* <*lavare* — a spăla]

loxodrómă *s.f.* curbă trasată pe o hartă reprezentînd globul terestru, care taie toate meridianele sub un unghi constant. [cf. fr. *loxodromie*]

loz *s.n.* bilet de loterie. [<germ. *Los*]

lozincárd *adj.* cu caracter de lozincă. [<*lozincă*]

lozincă *s.f.* formulare concisă a unei idei călăuzitoare, a unei chemări la îneplinirea unei sarcini de actualitate. ● placardă cu o astfel de chemare. [<germ. *Losung*]

lúbric *adj.* desfrînat, lasciv; excesiv de senzual. ● excitant, obscen. [<fr. *lubrique*, lat. *lubricus*]

lubricitáte *s.f.* senzualitate excesivă; desfrîu obscenitate. [<fr. *lubricité*]

lubrifiá *vb.* I. *tr.* a pune un lubrifiant între două suprafețe solide în frecare. ● a face lunecos. [pron. *-fi-a*, p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *lubrifier*]

lubrifiánt *s.m. (tehn.)* fluid vîscos sau praf care se pune între două piese care se freacă între ele. [pron. *-fi-ant.* pl. *-nți*, *-nte* s.n. / cf. fr. *lubrifiant*]

lubrifiánță *s.f.* proprietate a unui material de a putea fi întrebuințat ca lubrifiant. [pron. *-fi-an-.* / <*lubrifiant*]

lucanide *s.f. pl.* specie de coleoptere mari din care face parte rădașca. [sg. *-dă.* / cf. lat. *lucanus* — rădașcă]

lucárii *s.f. pl. (ant.)* sărbătoare a pădurilor sacre care se celebra la romani în luna iulie. [<lat. *lucaria*]

lucárnă *s.f.* fereastră mică pe acoperișul unei clădiri, care permite pătrunderea luminii în pod. [<fr. *lucarne*]

lucíd *adj.* treaz, conștient; cu mintea clară. [<fr. *lucide*, cf. lat. *lucidus* — transparent]

luciditáte *s.f.* limpezime, claritate în gîndire. [cf. fr. *lucidité*]

lucifób *adj. (despre unele animale)* care se ferește de lumină. [<fr. *luciphobe*]

lucíolă *s.f.* licurici. [pron. *-ci-o-.* pl. *-li*, *-le.* / cf. it. *luciola*, fr. *luciole*]

lucrativ *adj.* care aduce cîștig; rentabil. [cf. fr. *lucratif*, lat. *lucrativus.*]

luctuós *adj. (rar)* lugubru, trist. ○ *(med.) respirație luctuoasă* = respirație în care expirația este însoțită de gemete. [pron. *-tu-os.* / <lat. *luctuosus*, fr. *luctueux*]

lucumón *s.m.* șef ereditar al unui trib din vechea Etrurie. [<lat. *lucumo, lucumonius*, fr. *lucumon*]

ludián *s.n.* etajul superior al eocenului din bazinul Parisului. [pron. *-di-an*]

lúes *s.n.* sifilis. [pron. *lu-es.* / <germ. *Lues*, cf. *lues venerea* — infecție venerică]

luétă *s.f.* uvulă. [<fr. *luette*]

luétic *s.m.* și *f.* sifilitic [pron. *lu-e-.* / cf. germ. *luetisch*]

lúgher *s.n.* velier mic cu doi arbori, arborele mic fiind prevăzut cu o velă pătrată. [<engl. *lugger*]

lugúbru *adj.* groaznic, sumbru, jalnic, înfiorător. [<fr. *lugubre*, cf. lat. *lugubris*]

lumbágo *s.n.* boală manifestată printr-o durere violentă localizată la mușchii din regiunea șalelor. [<fr., lat. *lumbago*]

lúmen *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a fluxului luminos, egală cu fluxul luminos emis de către o sursă punctiformă cu intensitatea de o candelă în unitatea de unghi solid de 1 steradian. // *s.n.* lumină, deschidere a unui organ cavitar. [<fr. *lumen*, cf. lat. *lumen* — lumină]

lumenmétru *s.n.* instrument folosit la determinarea fluxului luminos. [cf. fr. *lumen*, gr. *metron* — măsură]

luminescént *adj.* care prezintă luminescență. [pron. *-sce-.* / <fr. *luminescent*]

luminescență *s.f.* proprietate a unor corpuri de a emite radiații luminoase care nu sînt de natură termică. [pron. *-sce-.* / cf. fr. *luminescence*]

luminozitáte *s.f.* transparență, limpezime. ● proprietate a unui sistem optic de a transmite cît mai mult din lumina pe care o primește. [cf. fr. *luminosité*]

lumitíp *s.n.* mașină de cules cu claviatură electrică, la care se execută, în același timp cu culegerea de litere, și o probă dactilografiată. [<fr. *lumitype*]

lumpenproletariát *s.n. (în societatea cu clase antagoniste)* categorie de oameni declasați, fără ocupație precisă, care se formează în societatea capitalistă ca urmare a șomajului, descalificării și pauperizării și care devin adeseori unelte în mîna exploatatorilor. / <germ. *Lumpenproletariat*]

lunár *adj.* **1.** care se produce sau apare o dată pe lună. **2.** *(rar)* propriu lunii, de lună, ca luna. [cf. fr. *lunaire*, lat. *lunaris*]

lunáție *s.f.* interval de timp (circa 29 de zile) scurs între două faze identice ale lunii. [gen. *-iei.* / <lat. *lunatio*]

lunétă *s.f.* **1.** instrument optic format dintr-un tub cu mai multe lentile, folosit pentru observarea de la depărtare a unor obiecte, a unor poziții etc. **2.** dispozitiv fixat pe o mașină-unealtă, servind la susținerea pieselor care se prelucrează. [<fr. *lunette*]

lunetíst *s.m.* trăgător de elită dotat cu o armă cu lunetă. [<*lunetă*]

lúnic *s.m.* satelit artificial destinat să exploreze luna. [<rus. *lunnik*]

lunúlă *s.f.* pată albă de forma unei semilune, situată la baza unghiei omului. <fr. *lunule*, cf. lat. *lunula*]
lupanár *s.n.* bordel. [<lat. *lupanar*]
lúpă *s.f.* **1.** instrument optic format dintr-o lentilă convergentă, folosit la examinarea obiectelor foarte mici. **2.** *(metal.)* lentilă (2). **3.** umflătură apărută sub piele. ● creștătură lemnoasă care apare pe trunchiul sau pe crengile arborilor. [<fr. *loupe*]
luperéalii *s.f. pl.* serbări anuale care se celebrau la Roma, la 15 februarie, în cinstea zeului Pan, zeul păstorilor și al țarinilor. [<lat. *lupercalia*<*Lupercus* — nume al zeului Pan]
lúping *s.n.* evoluție acrobatică în care un avion descrie o buclă în plan vertical. [<engl., fr. *looping*]
lúpus *s.n.* boală a pielii (localizată pe față) de natură tuberculoasă, manifestată prin plăgi și noduli care distrug țesuturile. [<fr. *lupus*, cf. lat. *lupus* — ulcer]
lustrál *adj.* care servește pentru lustrații, de purificare. [cf. fr. *lustral*, lat. *lustralis*]
lustrátie *s.f.* ceremonie prin care cei vechi purificau o persoană, un cîmp etc. [gen. *-iei*. var. *lustrațiune* s.f. / cf. fr. *lustration*, lat. *lustratio*]
lústră *s.f.* lampă ornamentală cu mai multe brațe, care se atîrnă de tavan. [var. *lustru* s.n. / <fr. *lustre*]
lustrín *s.n.* țesătură fină de mătase sau de bumbac, cu un luciu special. [var. *lustrină* s.f. / <fr. *lustrine*]
lústru *s.m.* **1.** interval de cinci ani. **2.** sacrificiu expiator efectuat după cens în vechea Romă. [<lat. *lustrum*, cf. fr. *lustre*]
luș *adj. (franțuzism)* șașiu. [<fr. *louche*]
luteínă *s.f.* materie colorantă galbenă, care se găsește în gălbenușul de ou, în sînge, în morcovi etc. [pron. *-te-i-*. / <fr. *lutéine*]
luterán *adj.* care ține de luteranism. // *s.m.* și *f.* adept al luteranismului. [cf. germ. *Lutheraner* < *Martin Luther*, n.p.]
luteranism *s.n.* doctrina religioasă a lui Martin Luther (reformatorul bisericii creștine din Germania în secolul al XVI-lea). [cf. fr. *luthéranisme*]
lutețián *s.n.* etajul mediu al eocenului. [<*Lutetia Parisiorum*, numele vechi al Parisului]
lutétiu *s.n.* element trivalent din familia pămînturilor rare. [pron. *-țiu*. / <germ. *Lutetium*]
luth *s.n.* vechi instrument muzical cu coarde, asemănător lăutei. [cf. fr. *luth*, it. *liuto*]
lutiér *s.m.* fabricant, negustor de instrumente muzicale cu coarde. [pron. *-ti-er*. / <fr. *luthier*]
lutíst *s.m.* instrumentist care cîntă din luth. [<fr. *luthiste*]
lútră *s.f.* vidră. [<fr. *loutre*]
lutrín *s.n. (rar)* pupitru înalt pe care se pun cărțile în corul unei biserici catolice. [<fr. *lutrin*, cf. lat. t. *lectrinum*]
lútru *s.n.* blană de vidră. [<fr. *loutre*]
lux[1] *s.n.* exces de cheltuieli; trai îmbelșugat și risipitor; risipă. ● splendoare exterioară; fast, somptuozitate. ● *(fig.)* bogăție, abundență. [cf. lat. *luxus*, fr. *luxe*]
lux[2] *s.m. (fiz.)* unitate de măsură a iluminării. / <fr. *lux*]
luxá *vb.* I. *tr.* a-și scrînti o mînă, un picior etc. [<fr. *luxer*, cf. lat. *luxare*]
luxáre *s.f.* acțiunea de a luxa și rezultatul ei; luxație. [<*luxa*]
luxátie *s.f.* deplasare a unui os din articulația lui; scrîntitură. [gen. *-iei*. var. *luxațiune* s.f. / cf. fr. *luxation*, lat. *luxatio*]
lúxfer *s.m.* placă de sticlă groasă, rezistentă, care se montează în pardoseală sau în pereți, permițînd trecerea luminii prin ea.
luxmétru *s.n.* instrument pentru măsurarea iluminării. [<fr. *luxmètre*]
luxós *adj.* elegant în îmbrăcăminte; făcut cu lux; de lux. [<fr. *luxueux*]
luxúră *s.f. (rar)* desfrînare, viciul celor care se dedau fără reținere plăcerilor senzuale. [<fr. *luxure*, cf. lat. *luxuria* — mare bogăție]
luxuriánt *adj. (despre vegetație)* abundent, bogat. [pron. *-ri-ant*. / <fr. *luxuriant*]
luxuriánță *s.f. (rar)* abundență, bogăție (mai ales în vegetație). [pron. *-ri-an-*. / <fr. *luxuriance*]
luxuriós *adj.* desfrînat, lasciv. [pron. *-ri-os*/ <fr. *luxurieux*]

M

macá *s.f.* joc de cărți; bacara. [pl. *(rar)* *-ale.* / <it. *macao*, cf. *Macao*, — n.p.]

macábru *adj.* care amintește de moarte; groaznic; îngrozitor; lugubru. [<fr. *macabre*]

macác *s.m.* specie de maimuță cu capul turtit, care trăiește în sud-estul Asiei. [<fr. *macaque*, cf. port. *macaco* <cuv. bantu]

macadám *s.n.* gen de pavaj făcut din mai multe straturi de piatră spartă, îndesată cu compresorul și impregnată cu un material de legătură. [<fr. *macadam*, cf. *McAdam*, inginer scoțian, inventatorul acestui gen de pavaj]

macadamizá *vt.* I. *tr.* a pava cu macadam. [cf. fr. *macadamiser*]

macairódus *s.m.* animal carnivor fosil de mărimea unui tigru, cu caninii foarte dezvoltați. [<lat. *machairodus*]

macaroánă *s.f.* *(mai ales la pl.)* paste făinoase în formă de tubușoare lungi și subțiri. [cf. it. *maccheroni*, ngr. *macaronia*]

macaronádă *s.f.* versuri în stil macaronic. [după fr. *macaronée*]

macarónic *adj.* *(despre versuri, poezii* etc.) scris într-un stil glumeț, amestecînd cuvintele și formele limbii naționale cu cuvinte și forme latinești sau latinizante. [cf. fr. *macaronique*, it. *maccheronico.* / <*Maccheronea*]

maccarthism *s.n.* politică a cercurilor de extremă dreaptă din S.U.A. care urmăresc înăbușirea oricărei mișcări progresiste, tinzînd spre fascizarea vieții de stat a țării. [cf. *Mac Carthy*, senator american]

macerá *vb.* I. *tr.* a lăsa un corp mai mult timp într-un lichid, la temperatura obișnuită, spre a-i dizolva părțile solubile. [<fr. *macérer*, cf. lat. *macerare*]

maceráre *s.f.* acțiunea de a macera. [<*macera*]

macerátie *s.f.* macerare. [gen. *-iei.* var. *macerațiune* s.f. / cf. fr. *macération*, lat. *maceratio*]

macferlán *s.n.* pardesiu fără mîneci, cu o pelerină scurtă pe umeri și cu deschizături prin care se scot brațele. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <engl., fr. *macfarlane*]

machétă *s.f.* **1.** reproducere plastică, la scară redusă a unei lucrări de sculptură, de pictură, de arhitectură, a unui decor de teatru etc. **2.** publicare fragmentară, premergătoare tipăririi definitive a unei lucrări. [<fr. *maquette*, cf. it. *macchietta*]

machí *s.n.* **1.** teren acoperit cu o vegetație de tufișuri și de arbuști adaptați, spinoși, care se întîlnește în unele regiuni mediteraneene. **2.** formații de luptători pentru libertate, de partizani, de francTirori (mai ales din Franța, din Spania și din Italia). [pl. *invar.* scris și *maquis.* / <fr. *maquis*, cf. cors. *macchia*]

machiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) da feței o anumită înfățișare cu ajutorul fardurilor; a (se) grima. [pron. *-chi-a.* p.i. 3,6 *-iază.* ger. *-iind.* / <fr. *maquiller*]

machiáj *s.n.* operația de grimare a unui actor, făcută în scopul de a-i da înfățișarea cerută de un anumit rol. [pron. *-chi-aj.* / cf. fr. *maquillage*]

machiavélic *adj.* perfid. [pron. *-chi-a-.* / cf. it. *machiavellico*, fr. *machiavélique*]

machiavelism *s.n.* teorie politică expusă de Machiavel; politică ce uzează de orice fel de mijloace pentru a-și atinge scopurile. ● purtare lipsită de scrupule; rea-credință, perfidie. [pron. *-chi-a-.* / cf. it. *machiavellismo*, fr. *machiavélisme*]

machiére *s.f.* acțiunea de a (se) machia și *(rar)* rezultatul ei. [pron. *-chi-e-.* / <*machia*]

machiór *s.m.* specialist în arta machiajului. [pron. *-chi-or.* / cf. fr. *maquilleur*]

machisárd *s.m.* membru al unei formații de partizani din Franța în timpul războiului și al ocupației germane dintre 1940 și 1944. [<fr. *maquisard*]

machism *s.n.* curent idealist-subiectivist apărut la sfîrșitul secolului al XIX-lea, care neagă existența obiectivă a lumii materiale și a legilor ei, considerînd lucrurile drept un complex de senzații; la baza acestei concepții stă noțiunea de experiență, denaturată însă în sens idealist; empiriocriticism. [<germ. *Machismus*, cf. *Mach*, filozof idealist austriac]

maclát *adj.* care are macle. [<*maclă*, cf. fr. *maclé*]

máclă *s.f.* grup de două sau de mai multe cristale alipite sau întrepătrunse. [<fr. *macle*, cf. lat. *macula* — pată]

macraméu *s.n.* lucrătură de mînă făcută din fire textile groase, care din împletitură formează diferite desene. [<fr. *macramé*, cf. ar. *macrame* — nod]

mácră *adj. f.* *carne* ~ = carne slabă, fără oase. [<lat. *macer*, *macra*]

mácro- [1] element de compunere savantă avînd semnificația de „mare" sau „foarte mare". [<fr. *macro-*, cf. gr. *makros* — mare]

macró[2] *s.n.* **1.** pește de mare, frumos colorat care trăiește în mările din Europa. ● conservă proaspătă din carnea acestui pește. [<fr. *maquereau*]
macrobián *adj. (despre ființe)* care are o viață mai lungă decît cea obișnuită. [pron. *-bi-an.* / <fr. *macrobien*, cf. gr. *makros* — lung, *bios* — viață]
macrobie *s.f.* durată excepțională a vieții unei ființe. [gen. *-iei.* / <fr. *macrobie*]
macrobiótic *adj.* privitor la macrobiotică. [pron. *-bi-o.* / <*macrobiotică*]
macrobiótică *s.f.* știință care studiază problemele longevității. [pron. *-bi-o-./* gen. *-cii.* / <fr. *macrobiotique*]
macrobit *adj. (despre persoane)* macrobian. [<fr. *macrobite*]
macrocefál *adj.* cu craniul mare și disproporționat față de trup. [<fr. *macrocéphale*, cf. gr. *makros* — lung, *kephale* — cap]
macrocefalíe *s.f.* particularitate a unor indivizi de a avea craniul mare, disproporționat față de corp. [gen. *-iei.* / <fr. *macrocéphalie*]
macrocósm *s.n. (liv.)* lumea fizică în opoziție cu omul; univers, cosmos. [cf. fr. *macrocosme*, gr. *makros* — mare, *kosmos* — lume]
macrocristalín *adj.* format din cristale vizibile cu ochiul liber. [<fr. *macrocristallin*, cf. gr. *makros* — mare, *krystallos* — ca de gheață]
macromelíe *s.f.* dezvoltare patologică a unuia sau a mai multor organe, membre etc. [gen. *-iei.* / <fr. *macromélie*]
macromoleculár *adj. (despre substanțe)* alcătuit din macromolecule. [cf. fr. *macromoléculaire*]
macromolecúlă *s.f.* moleculă cu un foarte mare număr de atomi. [<fr. *macromolécule*]
macronucléu *s.n.* nucleul mare al celulei care alcătuiește corpul unui infuzor. [<*macro*[1]- + *nucleu*]
macropód *adj. (despre animale)* care are picioarele, labele sau aripioarele înotătoare lungi; *(despre plante)* care are peduncule lungi. [<fr. *macropode*, cf. gr. *makros* — lung, *pous* — picior]
macroprotále *s.n. pl.* protale femeiești. [sg. *-lă.* / cf. fr. *macro*[1]- + *prothale*]
macrorelíef *s.n.* relief în formele sale mari, pe întinderi mari de pămînt. [pron. *-li-ef.* / cf. *macro*[1]- + *relief*]
macroscóp *s.n.* aparat pentru examinarea suprafeței materialelor, cu un sistem optic care poate mări pînă la de 50 de ori. [<fr. *macroscope*]
macroscópic *adj.* care poate fi văzut, cercetat cu ochiul liber. [cf. fr. *macroscopique*]
macroscopíe *s.f.* examinare a suprafeței unei piese cu ochiul liber sau cu o lupă. [gen. *-iei.* / <fr. *macroscopie*]
macroseism *s.n.* totalitatea cutremurelor de pămînt, de la cele mai ușoare, simțite de om, pînă la cele catastrofale. [< fr. *macroséisme*, cf. gr. *makros* — mare, *seismos* — cutremur]
macrospór *s.m.* spor mare din care se dezvoltă macroprotalele. [<fr. *macrospore*; cf. gr. *makros* — mare, *spora* — sămînță]
macrosporánge *s.m.* sporange în care se dezvoltă macrosporii. [<fr. *macrosporange*]
macrosporofílă *s.f.* frunză pe care se dezvoltă macrosporangii. [<fr. *macrosporophile*]
macrostructúră *s.f.* stuctura unei piese, a unui material etc. așa cum apare văzută cu ochiul liber sau cu lupa. [<fr. *macrostructure*]
maculá *vb.* I. *tr.* **1.** *(liv.)* a păta. **2.** a strica o coală de tipar îmbîcsind-o cu prea multă cerneală. [cf. fr. *maculer*, lat. *maculare* <*macula* — pată]
maculatór *s.n.* caiet (din hîrtie de calitate inferioară) folosit pentru concepte, note etc. [<*maculatură*]
maculatúră *s.f.* hîrtie veche, deșeuri de tipografie și de legătorie folosite pentru ambalaj sau ca materie primă pentru fabricarea cartonului. ● *(fig.; peior.)* scriere fără valoare. [cf. fr. *maculature*, germ. *Makulatur*]
macúlă *s.f. (liv.)* pată. [cf. lat. *macula*, fr. *macule*]
madám *s.f. (astăzi rar)* doamnă. [<fr. *madame*]
madámă *s.f. (ieșit din uz)* femeie din personalul de serviciu al unui hotel. ● guvernantă la copii. [<fr. *madame*]
madipolón *s.n.* pînză fină de bumbac întrebuințată pentru albituri. [var. *madipolan* s.n./<fr. *madapolam*, cf. *Madapolan*, oraș în India]
madléná *s.f.* preparat dulce făcut dintr-o cocă cu ouă și unt, coaptă la cuptor. [<fr. *madeleine*]
madónă *s.f.* **1.** reprezentare plastică a Maicii Domnului. **2.** femeie cu chip angelic, blînd și pur. ● *(ironic)* mironosiță. [<it. *madonna*, cf. fr. *madone*]
madrepóri *s.m. pl.* ordin de celenterate cu schelet calcaros, care trăiesc în colonii, în mările Sudului, formînd recife sau atoli; *(la sg.)* animal din acest ordin. [<fr. *madrépores*]
madrigál *s.n.* poezie scurtă care cuprinde elogii galante la adresa unei femei. ● scurtă compoziție muzicală cu caracter liric. [pl. *-le.* / cf. fr. *madrigal*, it. *madrigale*]
madrigalíst *s.m.* autor de madrigale. [cf. fr. *madrigaliste*]
maestóso *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* maiestuos, cu măreție; solemn. [<it. *maestoso*]
maéstru *s.m.* și *f.* **1.** persoană deosebit de înzestrată, de talentată și de învățată; învățat, savant. ○ ~ *al sportului* = titlu care se acordă cuiva pentru merite deosebite într-o ramură sportivă. **2.** creator al unei școli sau al unui curent literar sau științific. ● termen admirativ pentru un reprezentant ilustru al unei profesiuni intelectuale. **3.** *(în vechea organizare a școlii)* profesor de lucru de mînă, de muzică, de desen, de gimnastică. [pron. *ma-es-*. var. *maistru* s.m. și f. / <it. *maèstro*]
máfie *s.f.* asociație secretă de răufăcători din Sicilia, aflată în slujba marilor latifundiari, cu ramificații în întreaga Italie; *(p. ext.)* asociație de criminali,

de răufăcători. [gen. *-iei.* acc. și *mafie.* / <it. *Maffia*]

mag *s.m.* numele preoților unor culte antice; *(p. ext.)* astrolog, vrăjitor. [< lat. *magus*, cf. gr. *magos*, pers. *mag*]

magazín[1] *s.n.* local unde se vînd cu de-amănuntul și se prezintă mărfuri. [<fr. *magasin*, cf. it. *magazzino* <ar. *makhasin* — comoară]

magazín[2] *s.n.* publicație periodică (ilustrată) care conține materiale din diverse domenii. [pl. *-ne*, (rar) *-nuri.* / <engl., fr. *magazine*]

magazinái *s.n.* depozitare a unei mărfi într-o magazie; timpul cît stă acolo această marfă; *(p. ext.)* taxa care se plătește pentru depozitare. [<fr. *magasinage*]

magazinér *s.m.* responsabil, șef al unei magazii (într-o întreprindere, într-un depozit etc.) [var. *magazioner* s.m. / <fr. *magasinier*]

magdaleníán *s.n.* ultima perioadă a paleoliticului, între solutrean și mezolitic, în care apar elemente de cultură umană. [pron. *-ni-an.* / <fr. *magdalénien*, cf. *Madeleine*, oraș în nordul Franței]

maghiarísm *s.n.* cuvînt, expresie proprie limbii maghiare. [<*maghiar*]

mágic *adj.* **1.** de magie, referitor la magie; ocult. **2.** *(fig.)* fermecător, încîntător, miraculos. [cf. fr. *magique*, lat. *magicus*]

magicián *s.m.* practicant al magiei; vrăjitor. [pron. *-ci-an.* / cf. fr. *magicien*]

magíe *s.f.* **1.** pretinsă artă de a supune forțele naturii; vrăjitorie. **2.** *(fig.)* încîntare, vrajă, farmec; efect miraculos, putere ascunsă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *magie*, lat. *magia*, gr. *mageia*]

magism *s.n.* doctrina magilor; exercitarea practicilor acestora. [<fr. *magisme*]

magistrál *adj. (adesea adv.)* de maestru (**1**); perfect, extraordinar. [cf. fr. *magistral*, lat. *magistralis*]

magistrálă *s.f.* cale principală de comunicație. ● conductă principală pentru transportul lichidelor sau al gazelor. [cf. rus. *magistrale*, germ. *Magistrale*]

magistrát *s.m.* **1.** *(în vechea organizare judecătorească)* membru al corpului de judecători; judecător, procuror, consilier de curte. **2.** *(ist.)* persoană învestită cu anumite sarcini de autoritate publică în vechea Romă. ● administrator al unui anumit teritoriu în unele sisteme administrative. [cf. fr. *magistrat*, lat. *magistratus*]

magistratúră *s.f.* **1.** *(în vechea organizare judecătorească)* funcție, demnitate de magistrat; durata funcției unui magistrat. **2.** corpul magistraților. [cf. fr. *magistrature*, it. *magistratura*]

magístru *s.m.* maestru, persoană care se distinge în mod deosebit în artă sau în știință. [<lat. *magister*]

magmátic *adj.* de magmă, al magmei. [cf. fr. *magmatique*]

magmatísm *s.n.* totalitatea fenomenelor în legătură cu deplasarea magmei în scoarța terestră. [pl. *-me*, *-muri.* / cf. fr. *magmatisme*]

mágmă *s.f.* masa lichidă din interiorul pămîntului prin întărirea căreia se formează rocile eruptive. [<fr. *magma*, cf. gr. *magma* — pastă]

magnaním *adj.* mărinimos, cu suflet nobil. [<fr. *magnanime*, cf. lat. *magnanimus* <*magnus* — mare, *animus* — suflet]

magnanimitáte *s.f.* mărinimie, noblețe sufletească. [cf. fr. *magnanimité*, lat. *magnanimitas*]

magnát *s.m.* **1.** latifundiar (feudal) maghiar sau polonez. **2.** mare bogătaș, mare capitalist. [<fr. *magnat*, germ. *Magnat*, engl. *magnate*, cf. lat. *magnus* — mare]

magnét *s.m.* corp care are însușirea de a atrage fierul. [pl. *-eți*, (rar) *-turi.* / < germ. *Magnet*, cf. lat., gr. *magnes* < *Magnesia*, oraș din Asia Mică, unde au fost descoperite, în antichitate, minereuri magnetice]

magnétic *adj.* referitor la magnet, de magnet, ca magnetul. ○ *cîmp* ~ = spațiul din jurul unui magnet în care se exercită forța acestuia. [cf. germ. *magnetisch*, fr. *magnétique*, lat. *magneticus*]

magnetísm *s.n.* **1.** proprietate a unor corpuri de a atrage fierul. ○ ~ *terestru* = totalitatea fenomenelor magnetice cauzate de pămînt; ~ *animal* = pretins fluid care ar lucra asupra simțurilor și imaginației, producînd diferite fenomene. [cf. germ. *Magnetismus*, fr. *magnétisme*]

magnetít *s.m. (min.)* minereu de fier de culoare neagră, cu proprietăți magnetice. [<fr. *magnétite*]

magnetizá *vb.* I. *tr.* **1.** a da unui metal proprietăți magnetice. **2.** *(fig.)* a exercita o mare influență asupra cuiva, a atrage puternic, în mod irezistibil. [<fr. *magnétiser*, cf. germ. *magnetisieren*]

magnetizáre *s.f.* acțiunea de a magnetiza și rezultatul ei. [<*magnetiza*]

magnetizatór *adj.* care magnetizează, care produce magnetizarea. // *s.m.* persoană care magnetizează (**2**), care practică magnetismul animal. [după fr. *magnétiseur*]

magnetizáție *s.f. (rar)* magnetizare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *magnétisation*]

magnetofón *s.n.* dispozitiv de înregistrare și reproducere a sunetelor cu ajutorul unei benzi, al unei sîrme de oțel sau al unui film cu substanță feromagnetică. [cf. fr. *magnétophone*, gr. *magnes* — magnet, *phone* — voce]

magnetográf *s.n.* instrument pentru măsurarea și înregistrarea variațiilor mărimilor magnetice. [cf. fr. *magnétographe*]

magnetográmă *s.f.* diagramă, obținută cu ajutorul unui magnetograf, pe care sînt înregistrate variațiile mărimilor magnetice. [<fr. *magnétogramme*]

magnetometríe *s.f.* ramură a geofizicii care se ocupă cu studiul magnetismului terestru. [gen. *-iei.* / <fr. *magnétométrie*]

magnetométru *s.n.* instrument pentru măsurarea intensității cîmpurilor magnetice. [<fr. *magnétomètre*]

magnetoscóp *s.n.* bandă magnetică de înregistrare a imaginilor de televiziune. [<fr. *magnétoscope*]

magnetóu *s.n.* mic generator electric cu inductoarele formate din magneți permanenți. ○ ~ *de aprindere* = magnetou care alimentează cu curent bujiile unui motor cu explozie. [<fr. *magnéto*]

magnetrón *s.n.* tub electronic în care intensitatea curentului electronic este comandată de un cîmp magnetic exterior. [<fr. *magnétron*]
magnezián *adj.* magnezic. [pron. *-zi-an.* / cf. fr. *magnésien*]
magnézic *adj.* care are magneziu. [cf. fr. *magnésique*]
magnézie *s.f.* oxid de magneziu în formă de praf alb, întrebuințat în medicină ca purgativ. [gen. *-iei.* / < fr. *magnésie*]
magnezít *s.n.* mineral dur, alb-gălbui sau brun, întrebuințat pentru fabricarea unor produse refractare. [var. *magnezită* s.f. / <fr. *magnésite*]
magnéziu *s.n.* metal ușor, alb-argintiu, care arde cu o flacără foarte luminoasă. [pron. *-ziu.* / <fr. *magnésium*]
magnífic *adj. (liv.)* măreț, grandios, minunat. [cf. fr. *magnifique*, lat. *magnificus*]
magnificénță *s.f.* măreție, lux, fast, strălucire. [cf. fr. *magnificence*, lat. *magnificentia*]
magnitúdine *s.f.* **1.** măreție, strălucire a unui astru. **2.** mărime a unui cutremur de pămînt. [<lat. *magnitudo*]
magnólie *s.f.* arbust originar din Asia și din America, cu flori mari, frumoase, cu miros foarte plăcut, cultivat ca plantă de ornament. ○ *ulei de magnolia* = ulei eteric extras din florile sau din frunzele acestui arbore. [pron. *mag-no-li-e.* gen. *-iei.* / <fr. *magnolia*, cf. *Magnol* n.p.]
magofonie *s.f.* mare sărbătoare a perșilor, instituită în anul 522 î.e.n. în amintirea masacrării magilor de la Persepolis. [gen. *-iei.* / <fr. *magophonie*, cf. gr. *magos* — mag, *phonos* — ucidere]
magót *s.m.* specie de macac. [<fr. *magot*, cf. *Magog*, nume biblic]
mahaevísm *s.n.* curent reacționar micburghez care propovăduia o atitudine dușmănoasă față de intelectualitate, în special față de intelectualitatea socialistă. [<*Mahaiski*, teoretician anarhist rus]
mahaevíst *adj., s.m.* (adept) al mahaevismului. [<rus. *mahaivist*]
maharadjáh *s.m.* titlu dat marilor principi în India; persoană care are acest titlu. [<fr. *maharadjah*, cf. hind. *maharadjah* — mare rege]
maharaní *s.f. invar.* soție de maharadjah. [<fr. *maharani*]
máhăr *s.m. (argou)* om dibaci, deștept. ● șef, ștab, om important. [<germ. *Macher*]
máhdiu *s.m.* nume dat de mai multe secte musulmane celor care sînt considerați ca trimiși ai lui Alah, meniți să desăvîrșească opera lui Mahomed. [pron. *-iu.* / <fr., ar. *mahdi*]
mahnovísm *s.n.* mișcare chiaburească contrarevoluționară în Ucraina (1918—1921), condusă de Mahno. [cf. *Mahno*, anarhist rus]
mahomedán *adj., s.m.* și *f.* (adept) al mahomedanismului; musulman. [var. *mahometan*, *mohamedan* adj. / cf. fr. *mahométan* <*Mahomet*, întemeietorul islamismului]
mahomedanísm *s.n.* islamism. [<*mahomedan*]
mahónă *s.f.* barcă cu vîsle, de dimensiuni mari, cu fundul lat, folosită în porturi la transportarea încărcăturii de pe nave. [<fr. *mahonne*, cf. sp. *mahona* <ar. *ma'on* — vas]
maiestáte *s.f.* **1.** grandoare, somptuozitate, măreție. **2.** titlu care se dă monarhilor. [pron. *ma-ies-.* var. *majestate* s.f. / <lat. *majestas*, cf. fr. *majesté*]
maiestuós *adj.* măreț, solemn, impunător. [pron. *mai-ies-tu-os.* var. *majestuos* adj. / cf. fr. *majestueux*, it. *maestoso*]
maieútică *s.f.* metodă întrebuințată de Socrate în discuțiile filozofice, constînd în a scoate la iveală, prin întrebări și răspunsuri dibace, cunoștințele juste pe care le aveau în minte interlocutorii săi. [pron. *ma-ie-u-.* / cf. fr. *maïeutique*, gr. *maieutike*]
maillechórt *s.n.* aliaj de zinc, aramă și nichel, care imită argintul, folosit mai ales la fabricarea tacîmurilor. [pron. *maișor.* / <fr. *maillechort*, cf. *Maillot* și *Chorier*, numele inventatorilor]
maionéză *s.f.* sos rece făcut din gălbenuș de ou frecat bine cu untdelemn și amestecat cu zeamă de lămîie. [pron. *ma-io-.* / <fr. *mayonnaise*]
maiór *s.m.* grad militar imediat superior gradului de căpitan; ofițer care are acest grad. [<rus. *maior*, cf. germ. *Major*, fr. *major* <lat. *major* — mai mare]
maióu *s.n.* tricou care se poartă pe piele. [pron. *ma-iou.* / <fr. *maillot*]
máistru *s.m.* lucrător cu calificare superioară într-o meserie etc. (care conduce o secție a unui atelier sau care posedă un mic atelier propriu). [pron. *mais-tru.* var. *maistăr*, *maistor* s.m. / <germ. *Meister*]
majolícă *s.f.* faianță. ● obiect de faianță din epoca Renașterii italiene. [var. *maiolică* s.f. / <fr. *majolique*, *maïolique*, cf. it. *majolica* <*Majorca*, n.p.]
majór *adj.* **1.** ajuns la majorat. **2.** principal, de mare importanță. ○ *gamă ~ă* = gamă formată din cinci tonuri și două semitonuri (situate între treptele a treia și a patra, a șaptea și a opta); *termen ~* = premisa unui silogism, care cuprinde obiectul concluziei. [<fr. *majeur*, cf. lat. *major* <*magnus*]
majorá *vb.* I. *tr.* a mări, a spori, a urca. [p.i. *-rez.* / <fr. *majorer*]
majoráre *s.f.* acțiunea de a majora și rezultatul ei; mărire. [<*majora*]
majorát *s.n.* vîrstă de la care cineva se poate bucura prin lege de drepturi depline civile și politice. [<fr. *majorat*]
majordóm *s.m.* intendentul unui palat regal sau princiar; *(p. ext.)* șef al personalului de serviciu în casele marilor nobili și bogătași. [<fr. *majordome*, cf. lat. *major* — șef, *domus* — casă]
majoritár *adj.* care face parte din majoritate, în cel mai mare număr. ○ *reprezentanță ~ă* = sistem electoral potrivit căruia sînt considerați aleși numai candidații care au obținut o majoritate absolută la votare. [<fr. *majoritaire*]
majoritáte *s.f.* cea mai mare parte sau cel mai mare număr dintr-o colectivitate. ○ *~ absolută* = majoritate care întrunește un număr de voturi egal cu minimum jumătate plus unul din totalul voturilor; *~ relativă* = număr de voturi care întrece orice alt număr de voturi obținute de alt

candidat. [var. *maioritate* s.f. / cf. fr. *majorité*, engl. *majority*]
majúsculă *s.f. (adesea adj.)* literă mare, capitală. [<fr. *majuscule*, cf. lat. *majusculus*]
malacodérm *adj.* care are pielea moale. [<fr. *malacoderme*, cf. gr. *malakos* — moale, *derma* — piele]
malacóf *s.n.* crinolină. [pl. *-oafe*, *-ofuri*. / <rus. *Malakov*]
malacológic *adi.* privitor la malacologie. [<fr. *malacologique*]
malacologíe *s.f.* ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul moluștelor. [gen. *-iei*. / <fr. *malacologie*]
malacostracée *s.f. pl.* subclasă de crustacee care au capul lipit de torace și abdomenul distinct; *(la sg.)* animal din această subclasă. [pron. *-ce-e*. sg. *-eu*. / <fr. *malacostracés*]
maladie *s.f.* boală. ○ ~ *mitrală* = boală de inimă care afectează valvula dintre atriul și ventriculul stîng. v. s t e n o z ă; ~ *albastră* = cianoză. [<fr. *maladie*]
maladív *adj.* bolnăvicios. [<fr. *maladif*]
maladrésă *s.f. (franțuzism)* neîndeminare. [<fr. *maladresse*]
malága *s.n.* specialitate de vin din viță de Malaga. [< *Malaga*, oraș în sudul Spaniei]
malahít *s.n.* piatră semiprețioasă, opacă, de culoare verde. [pl. *-turi*, *-te*. var. *malachit* s.n. / <fr. *malachite*, cf. gr. *malachites*]
malár *s.n.* os al feței așezat lateral dedesubtul orbitei. [<fr. *malaire*, cf. lat. *mala* — obraz]
malárie *adi., s.m.* și *f.* (suferind) de malarie. [<*malarie*]
malárie *s.f.* boală infecțioasă transmisă de țînțarul anofel, care se manifestă prin friguri puternice și intermitente; paludism. [<fr. *malaria*, cf. it. *malaria* < *mala* — rău, *aria* — aer]
malaxá *vb.* I. *tr.* a amesteca, a omogeniza (ceva) cu malaxorul. [<fr. *malaxer*, cf. lat. *malaxare*]
malaxór *s.n.* aparat folosit pentru amestecarea și omogenizarea unor materiale. [cf. fr. *malaxeur*]
maleábil *adj.* **1.** *(despre metale, aliaje)* care poate fi prelucrat în foi subțiri prin ciocănire sau laminare. **2.** *(fig.)* mlădios, suplu. ● adaptabil; docil. [pron. *-le-a-*. / <fr. *malléable*, cf. lat. *malleus* — ciocan]
maleabilitáte *s.f.* **1.** proprietate a unor metale sau aliaje de a fi maleabile. **2.** *(fig.)* suplețe. ● docilitate; adaptabilitate. [pron. *-le-a-*. / cf. fr. *malléabilité*]
maleabilizá *vb.* I. *tr.* a face (un material etc.) maleabil. [<*maleabil*, după fr. *malléabilisation*]
maleabilizáre *s.f.* tratament termic sau termochimic care se aplică pieselor turnate din fontă albă pentru îmbunătățirea unor proprietăți mecanice. [pron. *-le-a-*. / <*maleabiliza*]
maledicțiúne *s.f.* blestem. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *malédiction*, lat. *maledictio*]
maléfic *adj.* care are influență nefastă. [cf. lat. *maleficus*, fr. *maléfique*]
maleficiu *s.n. (liv.)* farmece cu ajutorul cărora se pretindea că se vatămă recoltele, oamenii, animalele etc. [pron. *-ciu*. /< lat. *maleficium*, fr. *maléfice*]
malformáție *s.f.* viciu de conformație congenitală. [gen. *-iei*. var. *malformațiune* s.f. / <fr. *malformation*]
málic *adj. m. acid* ~ = acid-alcool care se găsește în anumite fructe în stare liberă sau sub formă de săruri. [<fr. *malique*, cf. lat. *malum* — măr]
malign *adj. (despre boli)* grav, periculos, primejdios. ○ *pustulă malignă* = antrax. [<lat. *malignus*]
malignitáte *s.f.* răutate. ● gravitate a unei boli; influență vătămătoare. [pron. *-ligni-*. / cf. lat. *malignitas*, fr. *malignité*]
malíție *s.f. (liv.)* atitudine, vorbă răutăcioasă, ironică; malițiozitate. [gen. *-iei*. var. *malițiune* s.f. / cf. lat. *malitia*, fr. *malice*]
malițiós *adj.* răutăcios, mușcător, caustic. [pron. *-ți-os*. / cf. lat. *malitiosus*, fr. *malicieux*]
malițiozitáte *s.f. (liv.)* maliție, înțepătură, răutate. [pron. *-ți-o-*. / cf. lat. *malitiositas*]
málius *s.n. (ist.)* adunare a oamenilor liberi, la vechii franci. [<fr. *mallus*]
málm *s.n.* epocă geologică reprezentînd partea superioară a jurasicului. [<fr. *malm*]
malonést *adj.* necinstit, incorect. [cf. fr. *malhonnête*]
maltáză *s.f.* ferment care transformă maltoza în glucoză. [<fr. *maltase*]
malthusián *adj., s.m.* malthusianist. [pron. *si-an*. / <fr. *malthusien*]
malthusianísm *s.n.* teorie reacționară formulată inițial de Malthus și reluată de unii ideologi burghezi contemporani care susține teza falsă că, în timp ce mijloacele de existență nu pot spori decît în progresie aritmetică populația crește în proporție geometrică și că, deci, cauzele mizeriei maselor exploatate ar fi de ordin natural și biologic, nu social. [<fr. *malthusianisme*, cf. *Malthus*, economist englez]
malthusianíst *adj., s.m.* (adept) al malthusianismului. [cf. fr. *malthusianiste*]
maltóză *s.f.* zahăr cristalizat, solubil în apă, care se prepară din amidon. [<fr. *maltose*]
maltratá *vb.* I. *tr.* a bate, a lovi; a trata pe cineva cu violență; a chinui, a brutaliza. [după fr. *maltraiter*]
malț *s.n.* produs obținut din boabe de orz încoltite, uscate și măcinate, folosit la fabricarea berii și a spirtului sau, prăjit, la prepararea unui surogat de cafea. [<germ. *Malz*]
maltifică *vb.* I. *tr.* a transforma orzul sau alte cereale în malț. [p.i. *maltífic*. / <*malț*]
malvacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, dialipetale, care au ca fruct o capsulă; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. *-ceu*. / <fr. *malvacées*]
malversațiúne *s.f. (rar)* delapidare, deturnare de bani publici. [cf. fr. *malversation*, it. *malversazione*]
mamár *adj.* referitor la mamele, al mamelelor. [<fr. *mammaire*]
mámbo *s.n.* dans modern; muzica după care se execută acest dans. [cf. it. *mambo*]
mamelár *adj.* mamar. [<fr. *mamellaire*]

mamélă *s.f.* organ care secretă laptele la mamiferele femele; țîță. [<fr. *mamelle*, cf. lat. *mamilla*]

mamelón *s.n.* **1.** sfîrcul mamelei. **2.** ridicătură de teren izolată, rotunjită la vîrf. [<fr. *mamelon*]

mamelúc *s.m.* **1.** soldat care făcea parte dintr-un corp de cavalerie turco-egiptean. **2.** *(în Brazilia)* persoană născută dintr-un părinte alb și unul indian. [< fr. *mameluk*, cf. ar. *mamluk* — sclav]

mamifér *s.n. (adesea adj.)* nume dat animalelor vertebrate care nasc pui vii pe care îi hrănesc cu lapte din mamele. [<fr. *mammifère*, cf. lat. *mamma* — mamelă, *ferre* — a purta]

mamút *s.m.* mamifer fosil înrudit cu elefantul, care a trăit în cuaternarul inferior, fiind adaptat la un climat rece. [<fr. *mammouth*, rus. *mamout*]

manádă *s.f.* nume dat în Spania medievală unei trupe de oameni înarmați conduse de rege sau de un om bogat. [<fr. *manade*, sp. *manada*]

managér *s.m.* însoțitor al unei echipe sau al unui campion, care se ocupă cu organizarea, cu conducerea și cu chestiunile financiare ale turnee lor. [<engl., fr. *manager*]

mánco *s.n. (fin.)* lipsă; *(spec.)* lipsă de bani care se constată la încheierea unei socoteli. ● pierdere la o marfă cauzată de transport etc. [<it. *manco*]

mancipáție *s.f. (ant.)* contract de vînzare, făcut în prezența unor martori și potrivit unei ceremonii speciale. [gen. *-iei*. var. *mancipațiune* s.f. / <lat. *mancipatio*, fr. *mancipation*]

mancípium *s.n. (ant.)* mancipație. ● drept de proprietate. [pron. *-pi-um*. var. *manc'piu* s.n. / <lat. *mancipium*]

mandarín[1] *s.m.* **1.** înalt funcționar din vechea Chină. **2.** *(fig.)* nobil chinez; persoană influentă. [<fr. *mandarin*, cf. port. *mandarin*]

mandarín[2] *s.m.* arbust mediteranean cu fructe citrice, asemănător portocalului. [<*mandarină*]

mandarínat *s.n.* titlu, funcția de mandarin[1]. [pl. *-te*. / cf. fr. *mandarinat*]

mandarínă *s.f.* fructul mandarinului[2]. [<fr. *mandarine*]

mandát *s.n.* **1.** împuternicire dată cuiva de către o persoană sau de către o autoritate, de a vorbi sau de a lucra în numele său. **2.** ordonanță judecătorească prin care o persoană este chemată în fața justiției sau este încarcerată. ○ *~ de arestare* = ordin dat de o autoritate judiciară prin care se dispune arestarea cuiva; *~ de aducere* = ordin prin care se dispune aducerea (cu forța) în fața unei instanțe a unui martor (într-o pricină penală). **3.** ordin de plată dat de un deponent de fonduri depozitarului său. ○ *~ poștal* = formular-tip pentru expedierea banilor prin poștă. [<fr. *mandat*, it. *mandato*, lat. *mandatum*]

mandatá *vb.* I. *tr.* a dispune, a ordonanța plătirea unei sume. ● a încredința cuiva un mandat; a împuternici. [<fr. *mandater*]

mandatár *adj., s.m.* și *f.* (cel) căruia i s-a dat o împuternicire, un mandat. [cf. fr. *mandataire*]

mandatáre *s.f.* acțiunea de a mandata și rezultatul ei; împuternicire. [<*mandata*]

mandatát *adj., s.m.* și *f.* (cel) care dă un mandat, o împuternicire. [<*mandat*]

mandíbulă *s.f.* **1.** falcă, maxilar (în special cel inferior). **2.** fiecare dintre cele două părți ale ciocului păsărilor. **3.** organ din aparatul bucal al unor insecte cu care acestea taie frunzele sau își sfîșie prada. [cf. fr. *mandibule*, lat. *mandibula*]

mandólă *s.f.* instrument cu coarde ciupite, derivat din lăută, avînd coardele mai groase decît ale mandolinei. [<it. *mandola*]

mandolinátă *s.f.* serenadă cîntată cu acompaniament de mandolină. [<it. *mandolinata*]

mandolínă *s.f.* instrument muzical cu coarde duble de metal, care sînt puse în vibrație cu degetele sau cu o pană. [cf. fr. *mandoline*, it. *mandolina*]

mandóră *s.f.* mandolă. [<fr. *mandore*]

mandragóră *s.f.* plantă erbacee cu frunze mari și late, avînd un miros neplăcut. [<fr. *mandragore*, it. *mandragora*, cf. lat., gr. *mandragoras*]

mandríl *s.m.* maimuță mare originară din Guineea, cu coada mică, cu fața de culoare albastră, nasul roșu și blana galbenă. [<fr. *mandrill*]

mandrín *s.n.* **1.** piesă ascuțită folosită la găurirea tablei metalice; dorn, priboi. ● unealtă pentru lărgirea sau formarea găurilor din piese tubulare sau inelare. ● dispozitiv pentru fixarea pieselor de prelucrat sau a uneltelor. **2.** sîrmă care se așază înăuntrul instrumentelor găunoase (ace, trocare etc.) pentru a împiedica astuparea lor. [pl. *-ne*, *-nuri*. / <fr. *mandrin*]

mandriná *vb.* I. *tr.* a efectua operația de mandrinare. [<fr. *mandriner*]

mandrináre *s.f.* lărgirea găurilor pieselor inelare sau tubulare cu ajutorul mandrinului. ● îmbinarea etanșă a capătului unei țevi cu o placă metalică. [<*mandrina*]

manducáție *s.f. (rar)* acțiunea de a mînca. [pron. *-ți-e*. gen. *-iei*. / <lat. *manducatio*, fr. *manducation*]

manechín *s.n.* **1.** figură de lemn, de ceară etc. care reprezintă corpul (sau numai bustul) omului; este folosită de pictori, de sculptori etc. ca model. ● formă care reprezintă corpul omenesc și pe care se probează (sau se expun) hainele. **2.** *(fig.)* om lipsit de voință, ușor de condus, foarte influențabil. **3.** persoană care prezintă modelele de îmbrăcăminte ale marilor ateliere sau fabrici de confecții. [pl. *-ne*, *-ni* s.m. / <fr. *mannequin*, cf. ol. *mannekijn*]

manéj *s.n.* **1.** loc acoperit sau deschis care servește pentru antrenament la călărie și pentru dresajul cailor. ● arenă unde sînt prezentate la circ numerele cu animale dresate. **2.** dispozitiv rudimentar cu ajutorul căruia un cal antrenează anumite mașini agricole. **3.** *(fig.)* mijloace șirete, tertipuri, uneltiri. [<fr. *manège*, cf. it. *maneggio*]

manétă *s.f.* pîrghie mică de mînă, cu care se pornește, se mișcă sau se oprește un motor, un robinet etc. [<fr. *manette*]
manevrá *vb.* I. **1.** *intr.* a face mișcările necesare pentru compunerea sau descompunerea unui tren. ● *tr.* a conduce, a pune în mișcare o corabie etc. **2.** *intr. (despre trupe)* a executa diferite mișcări tactice. **3.** *intr. (fig.)* a unelti. **4.** *tr.* a mînui, a folosi (fonduri, bani). [cf. fr. *manœuvrer*, după *manevră*]
manevrábil *adj.* care se poate manevra. [cf. fr. *manœuvrable*]
manevrabilitáte *s.f.* proprietatea de a fi manevrabil. [cf. fr. *manœuvrabilité*]
manevránt *s.m.* persoană însărcinată să efectueze o anumită manevră. [<*manevra*]
manevráre *s.f.* acțiunea de a manevra și rezultatul ei; manevră; manipulare. [<*manevră*]
manévră *s.f.* **1.** manevrare. **2.** pregătire tactică a trupelor terestre sau a flotei în condiții asemănătoare cu cele de pe cîmpul de luptă; *(p. ext.)* deplasare a unei armate sau a unei flote pe cîmpul de luptă pentru a da inamicului o lovitură neașteptată. **3.** totalitatea operațiilor de compunere și de descompunere a trenurilor, de conducere a unei nave etc. ● frînghie folosită la legarea și mînuirea pînzelor, la legarea catargelor etc. **4.** *(fig.; la pl.)* uneltiri, intrigi. [cf. fr. *manœuvre*, rus. *manevr*, germ. *Manöver* <lat. *manus* — mînă, *opera* — lucru]
mangán *s.n.* metal dur și sfărîmicios, albcenușiu, foarte răspîndit în natură. [< germ. *Mangan*]
manganát *s.m.* sare a acidului manganic. [cf. fr. *manganate*]
manganezit *s.n.* oxid natural de mangan. [<fr. *manganésite*]
mangánic *adj.* care conține mangan. O *acid* ~ = acid compus din oxigen, hidrogen și mangan. [<fr. *manganique*]
manganín *s.n.* aliaj de cupru, mangan și nichel folosit la fabricarea de rezistențe electrice. [<fr. *manganine*]
manganít *s.n.* minereu de mangan format din oxid de mangan hidratat. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *manganite*]
manghiér *s.m.* arbore tropical înalt de peste 10 metri, cu fructe roșietice, mari. [<fr. *manguier*]
mangliér *s.m.* copac rășinos tropical care crește în apa sărată a mării, pe lîngă țărmuri. [<fr. *manglier*]
mangróve *s.f.* plantă tropicală care crește în locuri mlăștinoase și a cărei coajă, conținînd tanin, este folosită în tăbăcărie. [<fr. *mangrove*, cf. *Mangrove*, regiune mlăștinoasă pe coasta atlantică a Americii]
mangústă *s.f.* mamifer carnivor din Africa și India care se hrănește cu șerpi, pe care îi ucide în lupte violente. [<fr. *mangouste*]
máni *s.m. pl. (la romani)* sufletele celor morți, considerate ca divinități. [<lat. *manes*]
maniábil *adj.* ușor de mînuit. [pron. *-ni-a-*. / cf. fr. *maniable*]
maniabilitáte *s.f.* însușirea de a fi maniabil. [pron. *-ni-a-*. / cf. fr. *maniabilité*]
maniác *adj., s.m.* și *f.* suferind de o manie; tipicar, (om) cu ticuri. [pron. *-ni-ac*. / cf. fr. *maniaque*]
maniacál *adj. (rar)* de maniac. [pron. *-ni-a-*. / cf. germ. *maniakalisch*]
manichiúră *s.f.* îngrijire a mîinilor și mai ales a unghiilor de la mîini, prin curățirea (și lăcuirea) lor. [pron. *-chiu-*. / <fr. *manucure*, cf. lat. *manus* — mînă, *cura* — îngrijire]
manichiurézǎ *s.f.* manichiuristă. [pron. *-chiu-*. / <*manichiură*]
manichiurístă *s.f.* lucrătoare care face manichiura. [pron. *-chiu-*. / <*manichiură*]
manicórd *s.n.* vechi instrument muzical cu coarde și clape, ale cărui coarde erau acoperite cu pînză pentru a face sunetele mai line. [<it. *manicordo*, cf. fr. *manichordion*]
manie *s.f.* **1.** stare psihică bolnăvicioasă manifestată prin obsesia unei idei fixe. **2.** obsesie, preocupare exclusivă pentru ceva; ciudățenie, toană. [cf. fr. *manie*, lat. *mania*, gr. *mania* — furie]
manierát *adj.* **1.** cuviincios, binecrescut, politicos; cu maniere frumoase. **2.** *(despre stil)* afectat; meșteșugit; artificial. [pron. *-ni-e-*. / cf. fr. *maniéré*]
manierá *s.f.* **1.** *(de obicei la pl.)* fel de a se purta în societate; comportare corectă cuviincioasă. **2.** fel, chip, mod, procedeu. ● mod specific de realizare a unui lucru, a unei opere. **3.** afectare, artificialitate în stil. [pron. *-ni-e-*. / <fr. *manière*, it. *maniera*]
manierísm *s.n.* **1.** afectare; superficialitate. **2.** formalism în realizarea unei opere literare, rezultat mai ales din folosirea mecanică a procedeelor stilistice. [pron. *-ni-e-*. / cf. fr. *maniérisme*]
manieríst *adj.* propriu manierismului; șablonard. [pron. *-ni-e-*. / <fr. *maniériste*]
manifést[1] *s.n.* declarație, program scris prin care un guvern, un suveran, un partid politic, o grupare literară etc. își arată public intențiile sau își modifică conduita; text politic răspîndit în scop de agitație. [<fr. *manifeste*]
manifést[2] *adj. (adesea adv.)* vădit, evident, vizibil. [<fr. *manifeste*, cf. it. *manifesto*, lat. *manifestus*]
manifestá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) vădi, a (se) arăta, a (se) face cunoscut. ● a(se) da (fără voie) pe față, a(se) trăda. **2.** *intr.* a participa la o manifestație, a face o manifestație. [p.i. *manifést* (**1**) și *-tez* (**2**), 3,6 *-tă*. / <fr. *manifester*, cf. lat. *manifestare*]
manifestánt *s.m.* și *f.* participant la o manifestație. [cf. fr. *manifestant*]
manifestáre *s.f.* afirmare, exprimare; semn, dovadă; *(p. ext.)* spectacol. [<*manifesta*]
manifestáție *s.f.* demonstrație publică făcută pentru a arăta aprobarea, atașamentul sau protestul față de ceva sau față de cineva, pentru a cere satisfacerea unor revendicări. [gen. *-iei*. var. *manifestațiune* s.f. / cf. fr. *manifestation*, lat. *manifestatio*]
manihéan *s.m.* și *f.* adept al maniheismului. [pron. *-he-an*. [<fr. *manichéen*]

maniheísm *s.n.* doctrină creştină concepută de Maniheu, care admite două principii suverane, al binelui şi al răului. [<fr. *manichéisme*]

manîla *s.f.* fibră textilă care se extrage din frunzele unei plante exotice. [<it. *manilla*, cf. sp. *manilla* < *Manilla*, n.p.]

manilovísm *s.n.* visare deşartă, atitudine pasivă, placidă faţă de realitate. [< *Manilov*, eroul lui Gogol din „Suflete moarte"]

manióc *s.m.* arbust tropical cu rădăcina în formă de tubercul, din care se extrage o făină hrănitoare; *(p. ext.)* făină extrasă din această plantă. [pron. *-ni-oc.* / <fr. *manioc*, cf. sp., port. *manioca*]

manipul *s.m.* subunitate a armatei romane, care intra în componenţa cohortei. [<lat. *manipulus*]

manipulá *vb.* I. *tr.* a mînui, a manevra. [<fr. *manipuler*, cf. it. *manipolare*]

manipulánt *s.m.* şi *f.* mînuitor al unui aparat sau al unei instalaţii; *(spec.)* conducător de tramvai. ● mînuitor de bani, de obiecte, de materiale. [cf. fr. *manipulant*]

manipuláre *s.f.* acţiunea de a manipula şi rezultatul ei. [<*manipula*]

manipulatór[1] *s.n.* aparat pentru apucarea şi manipularea lingourilor sau a altor semifabricate calde, într-o uzină. ○ ~ *telegrafic* = aparat pentru stabilirea şi întreruperea circuitului la aparatele de telecomunicaţii. [cf. fr. *manipulateur*]

manipulatór[2] *s.m.* şi *f.* manipulant. [cf. fr. *manipulateur*]

manipulátie *s.f.* **1.** manipulare. **2.** vagon aşezat imediat după locomotivă, destinat şefului de tren şi materialelor necesare pentru drum. [gen. *-iei*. var. *manipulaţiune* s.f. / cf. fr. *manipulation*]

manism *s.n. (rar)* cultul strămoşilor. [< germ. *Manismus*]

manivélă *s.f.* mîner de lemn sau de fier (încovoiat astfel încît să formeze de două ori cîte un unghi drept) care serveşte la mînuirea unui mecanism, la transformarea unei mişcări de rotaţie într-o mişcare rectilinie etc. [<fr. *manivelle*]

manjábil *adj. (franţuzism)* care se poate mînca. [<fr. *mangeable*]

manográf *s.n.* manometru înregistrator. [<fr. *manographe*]

manométric *adj.* privitor la manometrie. [<fr. *manométrique*]

manometríe *s.f.* tehnica măsurării presiunii gazelor şi a vaporilor. [gen. *-iei*. / < fr. *manométrie*]

manométru *s.n.* instrument folosit pentru măsurarea presiunii unui fluid dintr-un spaţiu închis sau a diferenţelor de presiune a două gaze închise în vase diferite. [<fr. *manomètre*, cf. gr. *manos* — puţin dens, *metron* — măsură]

manóperă *s.f.* **1.** muncă manuală necesară pentru efectuarea unei lucrări, pentru producerea unui lucru. **2.** *(fig.)* uneltire, intrigă, manevră. [<fr. *manœuvre*, cf. lat. *manus* — mînă, *opera* — lucrare]

mansardát *adj.* de(la) mansardă; cu mansardă. [cf. fr. *mansardé*]

mansárdă *s.f.* ultimul etaj al unei case, aşezat sub acoperiş, cu tavanul înclinat şi amenajat ca locuinţă. [<fr. *mansarde*, cf. *Mansard*, arhitect francez]

mansuét *adj. (rar)* blînd, indulgent, bun. [pron. *-su-et.* / <lat. *mansuetus*, it. *mansueto*]

mansuetúdine *s.f.* blîndeţe, bunătate. [pron. *-su-e-.* / <lat. *mansuetudo*, it. *mansuetudine*]

mánşă *s.f.* **1.** pîrghie cu care pilotul comandă aripioarele şi profundorul unui avion. ● ţintă aeriană (remorcată de avioane) pentru exerciţii de tragere din avioane sau cu artileria antiaeriană. **2.** fiecare dintre etapele în care se împarte o probă de tir (corespunzînd unui anumit număr de focuri trase), un concurs de călărie etc. [<fr. *manche*]

manşétă *s.f.* **1.** capătul de jos (răsfrînt) al mînecii unei cămăşi bărbăteşti sau al pantalonilor. **2.** garnitură de etanşare de forma unui inel răsfrînt, confecţionată din piele sau din cauciuc. **3.** titlu scris cu caractere grase pe prima pagină a unui ziar (anunţînd o ştire importantă etc.). [<fr. *manchette*, cf. *manche* — mînecă]

manşón *s.n.* **1.** obiect accesoriu de îmbrăcăminte făcut din blană sau din stofă, avînd două deschizături laterale, în care se ţin mîinile pentru a le apăra de frig. **2.** piesă cu filet interior, cu care se îmbină două ţevi; partea de la capătul unui tub, care serveşte la îmbinarea acestuia cu alt tub. ● bucată de cauciuc introdusă sub anvelopa unei roţi, pentru a apăra camera în dreptul unei rosături sau al unei găuri a anvelopei. [<fr. *manchon*]

mantá *s.f.* pelerină lungă şi largă care se poartă peste celelalte haine; mantie. [<fr. *mante*]

mantélă *s.f.* manta scurtă cu care femeile îşi acopereau umerii şi braţele. ● mantie. [var. *mantel* s.n. / <it. *mantello*, cf. lat. *mantellum*]

mantelét *s.n.* adăpost uşor, făcut de obicei din lemn, folosit în apărarea sau la atacul locurilor întărite, fortăreţelor etc. [<fr. *mantelet*, it. *mantelletto*]

mantílă *s.f.* un fel de manteluţă mai lungă purtată de femei. ● broboadă de dantelă, de origine spaniolă, purtată de femei. [<fr. *mantille*]

mantinélă *s.f.* **1.** bordură (de lemn) care înconjoară terenul de hochei pe gheaţă. **2.** marginea internă a unei mese de biliard. [<it. *mantinella*]

mantísă *s.f.* partea zecimală a unui logaritm. [<fr. *mantisse*, cf. lat. *mantissa* — adaos]

mantóu *s.n.* haină groasă de iarnă purtată de femei. [<fr. *manteau*]

manuál[1] *s.n.* carte (folosită mai ales în şcoli) care conţine o prezentare succintă a noţiunilor unei discipline, ale unei arte etc. [pron. *-nu-al.* / cf. fr. *manuel*, lat. *manuale*]

manuál[2] *adj.* **1.** de mînă, făcut cu mîna. **2.** care munceşte cu mîinile. [pron. *-nu-al.* / <lat. *manualis*]

manubalístă *s.f.* un fel de arbaletă. [< lat. *manuballista*, cf. lat. *manus* — mînă, gr. *ballein* — arunca]

manufactură *vb.* I. *tr.* a fabrica obiecte de manufactură. [<fr. *manufacturer*]
manufactură *s.f.* **1.** producere a anumitor lucruri cu mîna. ● formă de producție capitalistă, premergătoare marii industrii, caracterizată prin predominarea muncii manuale, prin diviziunea muncii în cadrul atelierului și prin reunirea muncitorilor și a meșterilor în ateliere sub conducerea capitalistului; întreprindere corespunzătoare acestei forme de producție. **2.** produse ale industriei textile; țesături. [<fr. *manufacture*, cf. lat. *manus* — mînă, *facere* — a face]
manufacturiér *adj.* privitor la manufactură (**1**), producător de manufactură (**2**). // *s.m.* și *f.* proprietar al unei manufacturi. [pron. *-ri-er.* / cf. fr. *manufacturier*]
manumis *adj., s.m.* și *f.* eliberat din sclavie, dezrobit. [<lat. *manumissus*, cf. fr. *manumis*]
manumisiúne *s.f.* eliberare (legală) a unui sclav sau a unui șerb. [var. *manumisie* s.f. / cf. lat. *manumissio*, cf. fr. *manumission*]
manuscris *s.n.* operă, lucrare, text scris de mînă, netipărit. [var. *manuscript* s.n. / cf. fr. *manuscrit* <lat. *manus* — mînă, *scribere* — a scrie, după *scrie*, *scris*]
manutánță *s.f.* brutărie în care se face pîine pentru armată. [cf. fr. *manutention*]
manutențiúne *s.f.* **1.** deplasarea materialelor, a produselor, a deșeurilor etc. în interiorul unei fabrici, a unui depozit etc. sau în imediata lor apropiere. **2.** administrație, gestiune, administrare. [cf. fr. *manutention* <lat. *manus* — mînă, *tenere* — a ține]
mapamónd *s.n.* hartă a globului pămîntesc împărțită în cele două emisfere; planisferă, planiglob. [<it. *mappamondo* <lat. *mappa* — hartă, *mundus* — lume]
mápă *s.f.* **1.** scoarțe de carton, de piele etc. în care se păstrează diferite hîrtii pe birou. **2.** servietă. [cf. germ. *Mappe*, fr. *mappe*, lat. *mappa*]
marabú *s.m.* **1.** pasăre exotică asemănătoare berzei, cu pene foarte frumoase. **2.** credincios musulman care duce o viață ascetică și contemplativă. [<fr. *marabout*. cf. port. *marabuto*]
maracáse *s.f. pl.* instrument muzical construit dintr-o nucă de cocos și un mîner, avînd introduse în interior pietricele, sau nisip, care, prin scuturare, produc niște sunete caracteristice. [<sp. *maracas* — copac din Peru]
maraschíno *s.n.* lichior italienesc făcut dintr-o varietate de cireșe amărui. [< it. *maraschino*]
marásm *s.n.* **1.** demoralizare; decădere **spirituală**; stare de stagnare. **2.** stare **generală** proastă a organismului. [<fr. *marasme*, cf. gr. *marasmos* <*marainein* — a se vesteji]
maratón *s.n.* întrecere atletică la fugă pe o lungime de 42,125 kilometri. [<*Maraton*, sat în Atica, renumit prin victoria lui Miltiade asupra perșilor, în primul război mezic]
maratonist *s.m.* atlet care participă la un maraton. [<*maraton*]
maravédi *s.m.* monedă măruntă spaniolă. [<sp. *maravedi*]
marcá *vb.* I. *tr.* **1.** a însemna (un obiect) pentru a(-l) recunoaște; *(spec.)* a însemna (un obiect de aur, de platină etc.) pentru a garanta că este veritabil. **2.** *(fig.)* a indica, a dovedi; a arăta, a proba. ● a remarca; a sublinia. **3.** *(sport)* a înscrie, a realiza un punct. [p.i. 3,6 *-cheză*. / <fr. *marquer*, cf. it. *marcare*]
marcáj *s.n.* semn distinctiv, de recunoaștere, făcut pe un lucru. ● semn indicator al unui drum de munte sau turistic, aplicat pe copaci, pe stînci, pe tăblițe; totalitatea unor asemenea semne. [cf. fr. *marquage*]
marcándo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* scoțînd în evidență, marcînd, subliniind. [<it. *marcando*]
marcánt *adj.* cu o deosebită valoare; însemnat. [cf. fr. *marquant*]
marcáre *s.f.* acțiunea de a marca și rezultatul ei; marcație. [<*marca*]
marcasít *s.n.* sulfură de fier naturală. [< fr. *marcassite*]
marcáto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* accentuînd toată nota. [<it. *marcato*]
marcatór[1] *s.n.* unealtă folosită pentru a fixa locurile cuiburilor de însămînțare. [<fr. *marca*]
marcatór[2] *s.m.* și *f.* cel care marchează un obiect. [<*marca*]
marcáție *s.f.* marcare; marcă. [gen. *-iei*. var. *marcațiune* s.f. / cf. fr. *marcation*, it. *marcazione*]
márcă[1] *s.f.* **1.** semn distinctiv, inscripție etc. care se aplică pe un obiect, pe o marfă etc. ● tip, model de fabricație. **2.** timbru poștal. **3.** fișă cu număr de ordine cu care muncitorii unei fabrici își marchează prezența la lucru. **4.** șină vopsită în alb care arată punctul de intersecție a două linii ferate. [pl. *mărci*. / < fr. *marque*, it. *marca*, rus. *marka*]
márcă[2] *s.f.* unitate monetară a unor țări. [<germ. *Mark*]
márcă[3] *s.f.* provincie în unele state feudale condusă de un margraf sau de un principe și care avea rolul de a întări granițele marilor imperii din evul mediu. [<germ. *Mark*]
marchetărie *s.f.* procedeu de decorare a mobilelor care constă în a incrusta pe suprafața acestora mici bucăți de placaj, de fildeș etc., pentru a obține un decor geometric sau chiar un tablou; lucrare decorativă astfel obținută. [< fr. *marqueterie*]
marchíz *s.m.* titlu nobiliar între duce și conte; persoană care poartă acest titlu. [<fr. *marquis*]
marchizát *s.n.* rangul de marchiz. ● domeniu al unui marchiz. [<fr. *marquisat*]
marchízā *s.f.* **I. 1.** soție de marchiz. **II. 1.** acoperiș mic, de obicei din sticlă, plasat deasupra intrării principale a unei case. **2.** mic vestibul cu pereții de sticlă, la intrarea unor case. **3.** cabină de locomotivă. [<fr. *marquise*]

marchizét *s.n.* țesătură transparentă de bumbac, din care se fac rochii, perdele etc. [<fr. *marquisette*]
marciále *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu caracter de marș, în tempo de marș. [pron. *-ci-a-*. / <it. *marciale*]
marcotá *vb.* I. *tr.* a culca și a acoperi cu pământ tulpinile plantelor pentru a le face să prindă rădăcini. [<fr. *marcotter*]
marcotáj *s.n.* înmulțire a plantelor prin marcote. [<fr. *marcottage*]
marcotáre *s.f.* acțiunea de a marcota și rezultatul ei; marcotaj. [<*marcota*]
marcótă *s.f.* lăstar nedesprins de plantamamă, care se înfige cu capătul liber în pământ pentru a prinde rădăcină și care, tăiat și răsădit, poate da o nouă plantă. ● plantă obținută prin marcotaj. [< fr. *marcotte*]
marée *s.f.* ridicare și coborîre a nivelului apelor mării (care are loc de obicei de două ori pe zi) datorită atracției lunii și a soarelui. ● ~ *atmosferică* = variație periodică a presiunii atmosferice, provocată de variația temperaturii ori de atracția lunii sau a soarelui. [pron. *-re-e.* pl. invar. / <fr. *marée*, it. *marea*]
maregráf *s.n.* instrument folosit pentru determinarea și înregistrarea variației nivelului apelor mării. [<fr. *marégraphe*, cf. lat. *mare* — mare, gr. *graphein* — a înregistra]
mareométru *s.n.* maregraf. [pron. *-re-o-.* / <fr. *maréomètre*]
mareșál *s.m.* cel mai înalt grad în armată; persoană care deține acest grad. ● ~ *al palatului* = șeful administrației unei case regale sau imperiale. [<fr. *maréchal*]
mareșalát *s.n.* funcția de mareșal. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *maréchalat*]
margarínă *s.f.* produs alimentar preparat prin emulsionarea unor grăsimi vegetale sau animale cu zer sau cu lapte smîntînit. [<fr. *margarine*]
márgă *s.f.* marnă. [<lat. *marga*]
marginál *adj.* **1.** de (la) margine; scris pe marginea unui text. **2.** secundar. [cf. fr. *marginal*, it. *marginale*]
marginália *s.f. (liv.)* note, titluri imprimate pe marginea unei pagini, lîngă text. ● articol cu note și însemnări pe marginea paginilor. [pron. *-li-a.* / < lat. *marginalia*]
margráf *s.m.* titlu dat principilor feudali germani care conduceau o marcă[3]. [< germ. *Markgraf*]
margrafiát *s.n.* demnitate, domeniul unui margraf. [pron. *-fi-at.* / cf. fr. *margraviat*, it. *margraviato*]
mariáj *s.n.* căsătorie; căsnicie. [pron. *-ri-aj.* / <fr. *mariage*]
marijuána *s.f.* stupefiant foarte răspîndit în America. v. haşiş. [pron. *ma-ri-hua-na.* / <sp. *marijuana*]
marín *adj.* de, din mare; care trăiește în mare. ● *pictură* ~*ă* = (și *s.f.*) pictură a unei priveliști de la mare. [<fr. *marin*, it. *marino*, lat. *marinus*]
marinà *vb.* I. *tr.* a conserva, a prepara (pește, carne) în sos făcut din untdelemn, bulion, oțet și diferite condimente. [cf. fr. *mariner*, it. *marinare*]
marinár *s.m.* membru al echipajului unei nave; matelot. [<*marină*, cf. it. *marinaio*, ngr. *marinaris*]
marinăre *s.f.* acțiunea de a marina și rezultatul ei; conservare; preparare, condimentare. [<*marina*]
marinátă *s.f.* mîncare cu pește sau cu carne, pregătită sau conservată cu sos făcut din untdelemn, bulion, oțet și diferite condimente. [<fr. *marinade*]
marínă *s.f.* **1.** flota navală a unui stat și personalul care o deservește. **2.** pictură cu peisaj maritim. [<fr. *marine*, it. *marina*]
marinísm *s.n.* varianta italiană a stilului bombastic baroc, din secolul al XVII-lea; afectare, prețiozitate a stilului. [<it. *marinismo*, fr. *marinisme*, cf. *Giambattista Marino*, poet italian]
mariníst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al marinismului. [<it. *marinista*]
marionétă *s.f.* **1.** păpușă manevrată cu sfori, care interpretează diferite roluri pe o scenă specială. **2.** *(fig.)* executant servil, lipsit de individualitate; interpus. [pron. *-ri-o-.* / <fr. *marionnette* < *Marion*]
maritál *adj.* referitor la drepturile soțului. [cf. fr. *marital*, lat. *maritalis*]
marítim *adj.* care aparține, care este în legătură cu navigația pe mare; care este lîngă mare. ○ *putere* ~ *ă* = stat cu o flotă puternică. [cf. fr. *maritime*, lat. *maritimus*]
marivodáj *s.n. (franțuzism)* limbaj galant, subtil, amabilitate artificială. [<fr. *marivaudage*]
márjă *s.f. (franțuzism)* margine. ● spațiu alb la marginea unei pagini. ● spațiu sau timp liber, care poate fi folosit ca rezervă; rezervă. [<fr. *marge*]
marlín *s.m.* numele unei specii de pește care trăiește în apele Mării Caraibilor. [cuv. caraib.]
marmeládă *s.f.* pastă alimentară preparată din fructe proaspete, zdrobite sau trecute prin sită și fierte cu zahăr. [< fr. *marmelade*, cf. sp. *mermelada*]
marmítă *s.f.* vas mare cu două torți, cu care se transportă hrana (mai ales în armată). [<fr. *marmite*]
marmorá *vb.* I. *tr.* a colora dînd aspect de marmură (unui material). [<germ. *marmorieren*]
marmoráj *s.n.* desen colorat care imită marmura, imprimat pe hîrtie. [<*marmora*]
marmoreán *adj.* ca de marmură. [pron. *-re-an.* / <fr. *marmoréen*, cf. lat. *marmor* — marmură]
marmoréu *adj. (rar)* marmoreán. [<lat. *marmoreus*]
marmótă *s.f.* mamifer rozător cu blană cenușie, frumoasă, care trăiește în regiunile alpine și care hibernează. [<fr. *marmotte*]
mármură *s.f.* rocă calcaroasă cristalină care se poate tăia și lustrui ușor; este folosită în lucrări de construcție, la executarea obiectelor de artă etc. [pl. *-ri*, *-re*. var. *marmoră* s.f., *marmor* s.n. / <lat. *marmor*, it *marmore*]
márnă *s.f* rocă sedimentară formată dintr-un amestec de argilă și calcar, între-

buinţată la fabricarea cimentului. [<fr. *marne*]
maró *adj. invar.* cafeniu. [<fr. *marron*]
marochín *s.n.* piele de oaie, de capră etc. tăbăcită într-un anumit fel pentru a căpăta lustru şi fineţe; material care imită o astfel de piele. [var. *marochină* s.f. / cf. fr. *maroquin*, it. *marocchino* <sp. *marroquin* — marocan]
marochinărie *s.f.* **1.** meseria celui care face obiecte din marochin; atelier, magazin de obiecte din marochin. **2.** obiecte de marochin sau *(p. ext.)* din orice fel de piele. [gen. *-iei.* / cf. fr. *maroquinerie*]
marochinér *s.m.* lucrător calificat în marochinărie. [pl. *-ri.* / cf. fr. *maroquinier*]
marón *adj. animal* ~ = animal domesticit care a revenit în starea de sălbăticie. [<fr. *marron*]
maronít *s.m.* sirian catolic din Liban. [<fr. *maronite*]
marótă *s.f.* **1.** sceptru de bufon reprezentînd un cap caraghios împodobit cu zorzoane. **2.** *(fam.)* obiect al unei manii, al unei înclinaţii speciale. [<fr. *marotte*]
marsuín *s.m.* mamifer cetaceu asemănător cu delfinul; purcel-de-mare. [pron. *-su-in.* / <fr. *marsouin*, cf. germ. *Meerschwein* — porc de mare]
marsupiále *s.n. pl.* ordin de animale mamifere din Australia ale căror femele au sub pîntece o pungă în care îşi ţin puii cînd sînt mici. [pron. *-pi-ale.* / <fr. *marsupial*, *marsupiaux*, cf. gr. *marsupion* — pungă]
marsúpiu *s.n.* pungă sub pîntece în care femela unor mamifere îşi ţine puii cînd sînt mici; *(p. ext.)* pungă. [pron. *-piu.* / <lat. *marsupium* — pungă]
marş[1] *s.n.* **1.** mers, mişcare a unei trupe (într-o anumită formaţie). ● acţiune militară puternică, de mare amploare, îndreptată contra unui obiectiv. ● probă atletică pedestră în timpul căreia concurenţii sînt obligaţi să meargă repede, fără a alerga. **2.** piesă muzicală cu ritm puternic, după care se potriveşte cadenţa pasului unei trupe, a unui cortegiu etc. **3.** poezie lirică patriotică scrisă pentru a putea fi cîntată după melodia unui marş (2). [cf. fr. *marche*, germ. *Marsch*, rus. *marş*, it. *marcia*]
marş[2] *interj.* **1.** comandă de pornire a unei trupe. **2.** cuvînt cu care se alungă un cîine; cuvînt cu care se îndepărtează în mod brutal un om. [<fr. *marche* <*marcher* — a merge]
marşándă *s.f. (rar)* patroana unui magazin de mode. v. m o d i s t ă . [<fr. *marchande*]
mârşă *s.f.* sol format de depunerile rămase după retragerea apelor mării. [< germ. *Marsch*, rus. *marş*]
marşrút *s.n.* **1.** itinerar. **2.** mers al unui tren de marfă de lung parcurs care nu ia şi nu lasă vagoane în staţii. **3.** metodă de a lucra la mai multe maşini, prin deservirea lor într-o ordine prestabilită. [var. *marşrută* s.f. / cf. rus. *marşrut*, germ. *Marschroute*, fr. *marcheroute* < *marcher* — a merge, *route* — drum]
marşrutizá *vb.* I. *tr.* a introduce, a folosi metoda marşrutului. [<*marşrut*]
marşrutizáre *s.f.* acţiunea de a marşrutiza şi rezultatul ei; introducere a marşrutului. [<*marşrutiza*]
mârte *s.m.* numele planetei celei mai apropiate de pămînt. [<lat. *Mars*, zeul războiului, la romani]
martin *s.m.* pescăruş. [<fr. *martin*]
martingálă *s.f.* **1.** curea de la ham care nu lasă calul să sară în două picioare. **2.** bară de metal fixată sub bompres, care susţine subarbele. **3.** *(la jocul de cărţi)* pontare dublă după fiecare pierdere. [<fr. *martingale*]
martinícă *s.f.* cafea din Martinica. [< *Martinica* insulă din Antile]
martir *s.m.* şi *f.* persoană care îndură chinuri pentru convingerile sale; mucenic. ● persoană care suferă mult din cauza cuiva. [cf. fr., lat., gr. *martyr*]
martiráj *s.n.* martiriu. [<*martir*]
martíriu *s.n.* suferinţă, tortură îndurată de cineva pentru convingerile sale, pentru o credinţă sau pentru o atitudine. [pron. *-riu.* / <lat. *martyrium*, cf. fr. *martyre*]
martirizá *vb.* I. *tr.* a supune pe cineva unui martiriu; *(p. ext.)* a chinui, a maltrata. [<fr. *martyriser*]
martirizáre *s.f.* acţiunea de a martiriza şi (mai ales) rezultatul ei; trecere în rîndul martirilor. [<*martiriza*]
martirizáţie *s.f.* martirizare. [gen. *-iei.* / <fr. *martyrisation*]
martirológ *s.m.* autor al unui martirologiu. [cf. fr. *martyrologiste*]
martirologíe *s.f.* martirologiu. [gen. *-iei.* / cf. gr. *martyr* — martir, *logos* — vorbire]
martirológiu *s.n.* **1.** listă de martiri sau de sfinţi. **2.** *(fig.)* lungă enumeraţie de suferinţe îndurate. [cf. fr. *martyrologe*, germ. *Martyrologium*]
marţiál *adj.* de război, în legătură cu războiul sau cu milităria; războinic. ○ *curte* ~*ă* = tribunal militar în timp de război sau de stare excepţională, care judecă după legi militare. ● impunător, solemn, grav. [pron. *-ţi-al.* / <fr. *martial*, cf. *Mars*, zeul războiului, la romani]
marţián *adj., s.m.* şi *f.* (presupus locuitor) din planeta Marte. [pron. *-ţi-an.* / cf. fr. *martien*]
marufláj *s.n.* lipirea pînzei unui tablou pe o altă pînză; pe un panou de lemn sau pe un perete; pînză pictată şi lipită astfel. [<fr. *marouflage*]
marúflu *s.n.* clei special pentru lipirea pînzelor pictate. [<fr. *maroufle*]
marxism *s.n.* ideologia clasei muncitoare şi a partidului său comunist, elaborată de Marx şi Engels şi dezvoltată de Lenin (marxism-leninism), cuprinzînd trei părţi constitutive: filozofia marxist-leninistă, economia politică marxist-leninistă şi comunismul ştiinţific. [<fr. *marxisme* <*Marx*, n.p.]
marxíst *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al marxismului. [cf. rus. *marksist*]
marxist-leniníst *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al marxism-leninismului. [cf. rus. *marksist-leninist*]
masă[1] *vb.* I. *tr.* a aduna, a strînge, a concentra în mase compacte. [<fr. *masser*]

masá[2] *vb.* I. *tr.* a face masaj. [<fr. *masser*, cf. ar. *masah* — a freca]

masacrá *vb.* I. *tr.* a omorî în masă, a măcelări. ● *(fig.)* a denatura, a strica (o lucrare, un text etc.). [<fr. *massacrer*]

masacráre *s.f.* acțiunea de a masacra și rezultatul ei; masacru. [<*masacra*]

masácru *s.n.* măcel. [<fr. *massacre*]

masáj *s.n.* frecare a diferitelor părți ale corpului pentru a activa circulația sîngelui, pentru a înviora nervii și pentru a da supleție mușchilor. [pl. *-je*, *-juri*. / < fr. *massage*]

másă *s.f.* **1.** mărime caracteristică unui corp, exprimată prin cîtul dintre forța care se exercită asupra lui și accelerația pe care o are acest corp. ● *(curent)* corp solid, compact; bloc. **2.** mare mulțime de oameni. ● cantitate mare. [cf. fr. *masse*, it., lat. *massa*]

mascá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a(-și) acoperi fața cu o mască (mai ales la un bal mascat). **2.** *tr. (fig.)* a ascunde (ceva) sub false aparențe, cu intenția de a înșela pe cineva; a camufla, a ascunde, a disimula. ● a ascunde vederii, a camufla. **3.** *tr.* a face ca velele să primească vîntul din față, astfel ca nava să fie împinsă înapoi. [p.i. 3,6 *-cheză*. / cf. fr. *masquer*]

mascarádă *s.f.* **1.** mascare, deghizare; ceată de oameni mascați. **2.** *(fig.)* înscenare, prefăcătorie. [<fr. *mascarade*, cf. it. *mascherata*]

mascáre *s.f.* acțiunea de a (se) masca și rezultatul ei; ascundere (sub mască). [<*masca*]

mascarét *s.n.* val care se urcă pe gura fluviilor, datorită fluxului. [<fr. *mascaret*]

mascarón *s.n.* element decorativ care înfățișează un cap fantastic sau grotesc de om sau de animal, folosit la împodobirea cheilor bolților, a capitelurilor etc. [pl. *-oane*, *-oni* s.m. / <fr. *mascaron*, cf. it. *mascherone* — mască mare]

máscă *s.f.* **1.** față falsă de carton, de stofă etc. cu care își acoperă cineva figura (pentru a se deghiza). ● figură de lemn cu care actorii antici de tragedie și de comedie își acopereau fața. **2.** persoană mascată. **3.** *(fig.)* înfățișare, figură falsă; imagine convențională. ● înfățișare a feței cauzată de un sentiment puternic; aspectul feței în anumite boli. **4.** machiaj. ● preparat cosmetic care se aplică pe față pentru îngrijirea tenului. **5.** ~ *mortuară* = mulaj în ghips al feței unui mort. **6.** dispozitiv, aparat care acoperă sau protejează corpul sau fața unui om, a unui animal etc.; adăpost individual pe cîmpul de luptă. ○ ~ *de gaze* = aparat aplicat etanș pe față pentru protecția împotriva gazelor de luptă. [cf. fr. *masque*, rus. *maska*, it. *maschera* <ar. *mashara*]

mascótă *s.f.* **1.** ființă sau lucru despre care se crede că ar purta noroc. **2.** prăjitură cu cremă de cacao, glasată cu ciocolată. [<fr. *mascotte*, cf. prov. *mascoto* — vrajă]

masculí *s.m.* individ de sex bărbătesc. [<lat. *masculus*]

masculín *adj.* de mascul; bărbătesc. ○ *gen* ~ = formă pe care o ia un cuvînt (substantiv, pronume etc.) pentru a denumi o ființă sau un lucru considerat de sex bărbătesc sau care este în legătură cu un astfel de nume. [cf. fr. *masculin*, lat. *masculinus*]

masculinitáte *s.f.* ansamblu de trăsături care constituie specificul caracterului masculin. [cf. fr. *masculinité*]

masculinizá *vb.* I. *tr.* **1.** a da o înfățișare bărbătească, masculină. **2.** a transforma un substantiv feminin în substantiv masculin. [cf. fr. *masculiniser*]

masetér *adj. m. mușchi* ~ = mușchi elevator al maxilarului inferior. [<fr. *masséter*, cf. gr. *maseter* — mestecător]

masézā *s.f.* femeie care execută masaje. [<fr. *masseuse*]

masicót *s.n.* oxid de plumb, de culoare galbenă. [<fr. *massicot*, cf. it. *marzacotto*]

masív[1] *s.n.* **1.** ansamblu de culmi muntoase și deluroase care formează o unitate de relief. ● grup de păduri de același fel. **2.** morman, grămadă mare. [pl. *-ve*, *-vuri*. / <fr. *massif*]

masív[2] *adj.* **1.** care este (sau pare să fie) compact, des, plin, dens; cu masă mare. ● solid; voluminos, mare; impresionant. **2.** în mare cantitate, amplu. [<fr. *massif*]

masivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este masiv; mărime, soliditate. [cf. fr. *massiveté*]

masochísm *s.n.* perversiune sexuală constînd în a căuta plăcerea în durere. [var. *mazochism* s.n. / <germ. *Masochismus*, fr. *masochisme*, cf. *Masoch*, scriitor austriac]

masochíst *adj., s.m.* și *f.* (cel) care practică masochismul. [var. *mazochist* s.m. și f. / cf. germ. *Masochist*, fr. *masochiste*]

masón *s.n.* francmason. [<fr. *maçon* — zidar]

masonerie *s.f.* **1.** francmasonerie. **2.** lucrare de zidărie compusă din diverse materiale unite cu un liant. [gen. *-iei*. / <fr. *maçonnerie*]

masónic *adj.* francmasonic. [cf. fr. *maçonnique*]

masór *s.m.* specialist în masaje. [cf. fr. *masseur*]

mastíc *s.n.* masă formată dintr-un amestec de substanțe minerale sau organice, care se întărește în contact cu aerul. ● substanță pe bază de colofoniu întrebuințată pentru ungerea rănilor la pomi. **2.** sacîz. [<fr. *mastic*, cf. gr. *mastiche*]

masticatór *adj. m. mușchi* ~ = mușchi făcînd posibilă măcinarea alimentelor. [<fr. *masticateur*]

masticație *s.f.* mestecarea alimentelor în gură. [gen. *-iei*. var. *masticațiune* s.f. / <fr. *mastication*, cf. lat. *masticare* — a mesteca]

mastisól *s.n.* soluție cu care se lipesc perucile bărbile, mustățile, nasurile false în teatru. [cf. germ. *Mastix*]

mastită *s.f.* inflamație a mamelei. [<fr. *mastite*, cf. gr. *mastos* — mamelă]

mastodónt *s.m.* uriaș mamifer pahiderm fosil care se asemăna cu elefantul. [< fr. *mastodonte*, cf. gr. *mastos* — piept, *odon*, *odontos* — dinte]

mastoid *adj. apofiză ~ă* = fiecare dintre proeminențele osului temporal situate îndărătul urechii. [pron. *-to-id.* / <fr. *mastoïde*, cf. gr. *mastos* — mamelă, *eidos* — aspect]

mastoidítă *s.f.* inflamație dureroasă a celulelor osoase ale apofizei mastoide. [pron. *-to-i-.* / <fr. *mastoïdite*]

mașiná *vb.* I. *tr. (rar)* a unelti, a complota. [<fr. *machiner*, cf. lat. *machinari*]

mașinál *adj. (adesea adv.)* reflex, produs fără intenție, pe negîndite, mecanic. [<fr. *machinal*]

mașinăție *s.f.* uneltire; complot; intrigă. [gen. *-iei.* var. *mașinațiune*, *machinație* s.f. / cf. lat. *machinatio*, fr. *machination*]

mașină *s.f.* **1.** sistem tehnic format din piese cu anumite mișcări, care transformă o formă de energie în altă formă de energie; dispozitiv, aparat, instrument format din mai multe piese, care este pus în mișcare de o forță în scopul obținerii anumitor efecte. **2.** nume dat unor sisteme tehnice puse în mișcare prin diferite feluri de motoare: **a)** locomotivă; **b)** batoză; **c)** automobil. **3.** *(pop.)* mașinărie; mecanism. [<fr. *machine*, cf. lat. *machina*]

mașinărie *s.f.* ansamblul pieselor unei mașini; mecanism; *(p. ext.)* mașină. [gen. *-iei.* / cf. fr. *machinerie*]

mașinism *s.n.* utilizare pe scară largă a mașinilor în procesele de producție. [<fr. *machinisme*]

mașiníst *s.m.* și *f.* conducător al unei mașini; mecanic. ● *(teatru)* cel care execută schimbarea decorurilor. [cf. fr. *machiniste*]

mat[1] *s.n.* situație la jocul de șah în care regele uneia dintre părți este într-o poziție în care nu mai poate fi apărat, determinîndu-se astfel sfîrșitul partidei. ○ *a face* (pe cineva) ~ = a cîștiga o partidă de șah contra cuiva; *(fig.)* a pune (pe cineva) în imposibilitate de a mai spune sau de a mai face ceva. [<fr. *mat.* cf. pers. *mat* — mort]

mat[2] *adj.* lipsit de luciu; șters; opac. ● *(fig.; despre sunete)* lipsit de rezonanță. [<fr. *mat*]

matadór *s.m.* toreador căruia în lupta cu taurii îi revine sarcina să ucidă animalul. [<sp., fr. *matador*, cf. sp. *matar* — a ucide]

matelót *s.m.* marinar care face serviciu la manevră și pe puntea unei nave. [< fr. *matelot*]

matelotáj *s.n.* meseria de a executa lucrări marinărești. ● serviciul de bord. [<fr. *matelotage*]

matemátic *adj.* referitor la matematică, bazat pe matematică. ● *(fig.)* exact, precis, riguros. [cf. fr. *mathématique*, lat. *mathematicus*]

matemátică *s.f.* știință care studiază mărimile, relațiile cantitative și formele spațiale. [cf. fr. *mathématique*, lat. *mathematica* <gr. *manthano* — știu]

matematicián *s.m.* și *f.* specialist în matematică. [pron. *-ci-an.* / cf. fr. *mathématicien*]

materiál[1] *s.n.* **1.** materie primă sau semifabricată din care se fac diverse bunuri. **2.** totalitatea lucrărilor, a informațiilor și a datelor folositoare pentru întocmirea unei lucrări științifice, literare etc. [pron. *-ri-al.* pl. *-le*, *-luri.* / cf. fr. *matériel*]

materiál[2] *adj.* **1.** care aparține realității obiective existînd independent de conștiință și în afara ei. ● palpabil, concret, real. **2.** care constă în bunuri economice. ● privitor la întreținerea vieții, la trai. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *matériel*, lat. *materialis*]

materialísm *s.n. (fil.)* orientare în filozofie, opusă idealismului filozofic, oglindind de regulă poziția claselor sociale progresiste, care soluționează problema fundamentală a filozofiei afirmînd primordialitatea materiei, a existenței, și caracterul secund, derivat al spiritului, al conștiinței. ● *materialismul dialectic* și *materialismul istoric* = filozofia marxist-leninistă, concepția despre lume și societate a partidului revoluționar al clasei muncitoare. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *matérialisme*]

materialíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al materialismului. ● *(fig.)* cel care se gîndește numai la foloasele materiale. [cf. fr. *matérialiste*]

materialitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este material, a ceea ce există independent de conștiință și în afara ei. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *matérialité*]

materializá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a da sau a căpăta formă materială, a (se) concretiza. [<fr. *matérialiser*]

materialménte *adv. (rar)* din punct de vedere material. [pron. *-ri-al-.* / cf. fr. *matériellement*]

matérie *s.f.* **1.** realitatea obiectivă care există în afară și independent de conștiința omenească și care se reflectă în conștiință; categorie filozofică care desemnează realitatea obiectivă, existentă în afara și independent de conștiință, dată omului prin senzațiile lui și oglindită de acestea. **2.** substanță din care sînt făcute diverse obiecte. **3.** domeniu de cunoaștere, de cercetare etc. ● conținut. **4.** totalitatea cunoștințelor predate în cadrul unui obiect de studiu. [gen. *-iei.* / <lat. *materia*, cf. fr. *matière*, it. *materia*]

matérn *adj.* de mamă, al mamei. ○ *limbă ~ă* = limbă învățată și vorbită din copilărie, transmisă de la părinți. [< lat. *maternus*]

maternitáte *s.f.* **1.** starea, calitatea de mamă; instinctul de mamă. ● *(rar)* sarcină. **2.** spital unde se dau îngrijiri femeilor care nasc. [cf. fr. *maternité*]

matinál *adj. (liv.)* **1.** de dimineață. **2.** care se deșteaptă, care pornește la lucru devreme. [<fr. *matinal*, cf. *matin* — dimineață]

matinéu *s.n.* spectacol de dimineață: *(p. ext.)* spectacol care are loc în primele ore ale după-amiezii. [pron. *-neu.* / <fr. *matinée*]

matisá *vb.* I. *tr.* a împreuna două frînghii, două cabluri etc. prin împletirea firelor care le compun. [cf. fr. *matir*]

matlasá *vb.* I. *tr.* a căptuși o stofă, o haină etc. cu lînă sau cu vată, cosînd astfel

materialul încît să formeze figuri geometrice regulate în relief. [<fr. *matelasser*]

matór *s.n.* instrument folosit în legătoria de artă, pentru imprimări pe piele. [<fr *matoir*]

matriarhál *adj.* relativ la matriarhat. [pron. *-tri-ar-.* / <fr. *matriarcal*]

matriárhat *s.n.* treaptă istorică în dezvoltarea comunei primitive, caracterizată prin filiație maternă și în care femeia avea un rol predominant în viața economică și socială. [pron. *-tri-ar-.* pl. *-te, -turi.* / <fr. *matriarcat*, cf. lat. *mater* — mamă, gr. *arche* — conducere]

matrice *s.f.* **I.** organ al mamiferelor în care se dezvoltă fătul pînă la naștere; uter. **II.** sistem de numere grupate într-un tablou dreptunghiular avînd un anumit număr de linii sau rînduri, fiecare rînd avînd același număr de numere, dispuse în coloane. [var. *matriță* s.f. / <lat. *matrix*, cf. fr. *matrice*]

matricid *adj., s.m. și f.* (cel) care-și ucide mama. // *s.n.* omor, ucidere de mamă; crima aceluia care își ucide mama. [pl. *-izi, -ide.* / < fr. *matricide*, cf. lat. *matricidium* <*mater* — mamă, *caedere* — a ucide]

matricol *adj.* care face parte dintr-o matricolă, al unei matricole; matricular. [<fr. *matricule*]

matricolă *s.f.* registru în care se înscrie numele și situația școlară a elevilor, numele soldaților dintr-o unitate militară, al persoanelor dintr-o instituție etc. [var. *matriculă* s.f. / <fr. *matricule*, cf. lat. *matricula*]

matriculár *adj. (rar)* care face parte dintr-o matricolă. [cf. fr. *matriculaire*]

matrimoniál *adj. (liv.)* de căsătorie, în legătură cu căsătoria. [cf. fr. *matrimonial*, lat. *matrimonialis* <*matrimonium* — căsătorie]

matrimóniu *s.n. (latinism)* căsătorie. [pron. *-niu.* / <lat. *matrimonium*]

matriță *vb.* **I.** *tr.* a prelucra (un material) la forjă, în matriță. [<germ. *matrizieren*]

matrițáre *s.f.* acțiunea de a matrița. [<*matriță*]

matriță *s.f.* unealtă în care s-a executat negativul formei care urmează să fie dată unui material prin deformare plastică sub presiune. ● *(poligr.)* formă de turnat literele. [<germ. *Matrize*]

matrițér *s.m.* lucrător la matrițe. [< *matriță*]

matroánă *s.f.* nume dat în semn de respect mamelor sau femeilor căsătorite din aristocrația romană; mamă de familie. [<lat. *matrona*]

matronále *s.f. pl.* sărbătoare care se celebra la întîi martie, de către femeile romane, în amintirea luptei dintre romani și sabini. [<lat. *matronalia*, cf. fr. *matronales*]

matronímic *adj. nume* ~ = nume dat după numele mamei. [cf. it. *matronimico*, gr. *metronigmikon*]

matróz *s.m.* grad de soldat în marina militară. [<rus. *matros*, cf. germ. *Matrose*]

matúr *adj.* ajuns la maturitate. ● copt la minte; cu experiență. ● serios, adînc, profund îndelungat. [<lat. *maturus*]

matură *vb.* **I.** *tr.* a maturiza. [<it. *maturare*, cf. germ. *maturieren*]

maturáre *s.f.* maturizare; *(spec.; bot.)* maturație, coacere. [<*matura*]

maturáție *s.f.* **1.** totalitatea schimbărilor care se produc într-o celulă, într-un organism etc. pînă ce acestea ajung la maturitate. **2.** totalitatea transformărilor chimice sau fizice suferite de o substanță pînă ajunge la forma definitivă. ● îmbătrînire a materialelor sau a produselor nemetalice. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* var. *maturațiune* s.f. / cf. fr. *maturation*, lat. *maturatio*]

maturitáte *s.f.* **1.** dezvoltare completă din punct de vedere fizic și (mai ales) intelectual; calitatea de a fi matur. ○ *examen de* ~ = examen care trebuie trecut la absolvirea liceului. **2.** *(bot.)* dezvoltare desăvîrșită a unui fruct. [cf. lat. *maturitas*, fr. *maturité*]

maturizá *vb.* **I.** *tr.* și *refl.* a face sau a deveni matur, a atinge maturitatea. [< *matur*]

maturizáre *s.f.* acțiunea de a(se) maturiza și rezultatul ei; maturare, maturație. [<*maturiza*]

matusalémic *adj.* (*despre viață* etc.) foarte lung. [<*Matusalem*, personaj biblic care ar fi trăit 969 de ani]

matutín *adj. (rar)* matutinal. [<lat. *matutinus*]

matutinál *adj. (rar)* de dimineață; matinal. [cf. lat. bis. *matutinalis*, fr. *matutinal*]

máus *s.n. (rar)* joc de cărți. [pron. *maus.* / <germ. *Maus*]

mausoléu *s.n.* monument funerar ridicat în memoria unei persoane ilustre. [pron. *ma-u-so-leu.* / <fr. *mausolée*, cf. lat. *mausoleum*, gr. *mausoleion* <*Mausol* rege din Creta]

maxilár *s.n.* falcă. [<fr. *maxillaire*, cf. lat. *maxilla* — măsea]

maxilă *s.f.* piesă chitinoasă din armătura bucală a insectelor, așezată deasupra buzei inferioare. [<lat. *maxilla*]

máxim[1] *s.n.* maximum. [<fr., lat. *maximum*]

máxim[2] *adj.* cel mai mare (ca dimensiuni, ca durată, ca intensitate etc.), foarte mare. [<lat. *maximus* — superlativ de la *magnus*]

maximál *adj. preț* ~ = preț maxim îngăduit de o lege. [cf. fr. *maximal*]

máximă *s.f.* gîndire formulată concis, exprimînd un principiu, o normă de conduită etc; aforism, adagiu. [<fr. *maxime*]

máximum *s.n.* cea mai mare valoare pe care o poate lua o mărime variabilă; maxim[1]. // *adv.* cel mult. [<fr., lat. *maximum*]

mazagrán *s.n.* băutură răcoritoare preparată din cafea neagră foarte concentrată, în care se introduc bucățele de gheață. [pl. *-nuri* și *-ne.* / <fr. *mazagran*, cf. *Mazagran*, localitate în Anglia]

mazdeísm *s.n.* religia vechilor perşi şi a iranienilor. [pron. *-de-ism.* / <fr. *mazdéisme*, cf. zend. *mazdâo* — atotştiutor]

mazétă *s.f.* jucător slab, care face greşeli la jocul de cărţi; *(p. ext.)* ageamiu, neîndemînatic. [<fr. *mazette*]

mazúrcă *s.f.* dans naţional polonez, devenit mai tîrziu dans de salon. ● melodia după care se execută acest dans. [cf. fr. *mazurka*, pol. *mazurka*]

meándric *adj.* care are cotituri dese şi întortocheate. [pron. *me-an-.* / <fr. *méandrique*]

meándru *s.n.* **1.** cotitură întortocheată a cursului unei ape (mai ales) în regiunile de şes. ● drumuri, străzi întortocheate. **2.** motiv ornamental compus dintr-o îmbinare de linii curbe sau frînte. [pron. *me-an.* / <fr. *méandre*, cf. *Meandru*, n.p.]

meát *s.n.* *(anat.)* tub, canal îngust şi subţire. [pron. *me-at.* / <fr. *méat*, cf. lat. *meatus* — trecere]

mecánic *adj.* **1.** acţionat de o maşină sau de un mecanism. **2.** referitor la mecanică (2). **3.** *(despre o acţiune, un gest)* făcut automat; reflex, maşinal. // *s.m.* lucrător specialist în lucrări de mecanică, în reparaţii de maşini, de instalaţii etc. ● conducător al unei locomotive. [var. *mehanic, -ă* adj. / cf. fr. *mécanique*, germ. *Mechanik*, lat. *mechanicus*, gr. *mechanikos*]

mecánică *s.f.* **1.** ştiinţă care studiază condiţiile mişcării şi ale repausului corpurilor. ● *~ cerească* = ştiinţă care studiază mişcarea aştrilor. **2.** tehnica procedeelor în care intervin în special fenomene mecanice; mecanotehnică. [gen. *-cii.* / cf. fr. *mécanique*]

mecanicism *s.n.* formă învechită, mărginită, a filozofiei materialiste care încerca să explice toate fenomenele naturii cu ajutorul legilor mecanicii şi să reducă diversitatea calitativă a proceselor şi a fenomenelor lumii la procese şi fenomene mecanice. [<rus. *mekanitizm*]

mecanicíst *adj.*, *s.m.* şi *f.* (adept) al mecanicismului. [după rus. *mekaniceskii*]

mecanism *s.n.* **1.** sistem compus din piese fixe şi mobile care sînt în contact şi ale cărui elemente mobile antrenează mişcarea celorlalte; *(p. ext.)* mod de funcţionare a unui astfel de sistem. **2.** ansamblul elementelor care formează un întreg, funcţionînd ca un organism. **3.** *(fig.)* sistem, organizare, organizaţie. [var. *mehanism* s.n. / <fr. *mécanisme*, cf. lat. *mechanismа*]

mecanizá *vb.* I. *tr.* a introduce folosirea maşinilor pentru efectuarea anumitor operaţii; a face mecanic (un proces, o operaţie etc.). [<fr. *mécaniser*]

mecanizáre *s.f.* acţiunea de a mecaniza şi rezultatul ei; introducere a maşinilor în procesul de producţie. [<*mecaniza*]

mecanochímie *adj.* care foloseşte mijloace mecanice şi reacţii chimice. [<*mecano-* + *chimic*]

mecanotéhnic *adj.* referitor la un produs de mecanotehnică. [<*mecano-* + *tehnic*]

mecanotéhnică *s.f.* mecanică (2). [<*mecano-* + *tehnică*]

mecanoterápie *s.f.* tratamentul unor boli prin masaj, gimnastică etc. [gen. *-iei.* / <fr. *mécanothérapie*, cf. fr. *mécanique*, gr. *therapeia* — tratament]

mecéna *s.m.* *(rar)* protector al artelor şi al ştiinţelor. [<*Mecena*, mare bogătaş din Roma antică, protector al literaţilor şi învăţaţilor, din epoca lui Octavian August]

mecenát *s.m.* mecena. [<fr. *mécénat*]

meci *s.n.* întrecere sportivă între doi competitori sau între două echipe. [pl. *-iuri.* scris şi *match.* / <engl. *match*]

mecóniu *s.n.* materie fecală pe care o elimină pruncul imediat după naştere. [pron. *-niu.* / <fr. *méconium*, lat. *meconium*]

medaliá *vb.* I. *tr.* a acorda o medalie. [pron. *-li-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *médailler*]

medaliát *adj.* care a fost premiat, distins cu o medalie. [pron. *-li-at.* / cf. fr. *médaillé*]

medálie *s.f.* piesă de metal (ca o monedă) făcută în amintirea unui eveniment sau spre a fi conferită ca semn de distincţie pentru merite excepţionale. [gen. *-iei.* <it. *medaglia*, cf. fr. *medaillé*]

medaliér *s.n.* colecţie de medalii; mobilă pentru păstrarea medaliilor. [pron. *-li-er.* / cf. fr. *médaillier*]

medalliére *s.f.* *(rar)* primire sau acordare a unei medalii. [pron. *-li-e-.* / <*medalie*]

medalión *s.n.* **1.** bijuterie ovală sau rotundă în care se păstrează o fotografie sau o mică amintire şi care se poartă de obicei la gît. ● *(p. ext.)* spectacol, emisiune etc. dedicată evocării unui compozitor sau unui scriitor. **2.** fotografie sau tablou de formă ovală sau rotundă. **3.** ornament rotund sau oval care cuprinde un basorelief, o inscripţie. [pron. *-li-on.* / <fr. *médaillon*, cf. it. *medaglione*]

medalístică *s.f.* parte a numismaticii care se ocupă cu studiul medaliilor. [<*medalie*]

mediá *vb.* I. *intr.* a mijloci o înţelegere; a face demersuri în vederea aplanării sau a prevenirii unui conflict dintre două sau mai multe state. [pron. *-di-a.* / <lat. *mediare*]

mediál *adj.* de la mijloc, care ocupă mijlocul. ○ *(fon.) vocală ~ă* = vocală al cărei punct de articulaţie se află în partea de mijloc a cavităţii bucale. [pron. *-di-al.* / <fr. *médial*, cf. lat. *medium* — mijloc]

medián *adj.* situat la mijloc, de la mijloc. ○ *linie ~ă* = linie care împarte o figură în două părţi egale. [pron. *-di-an.* / <cf. fr. *médian*, lat. *medianus*]

mediánă *s.f.* dreaptă care uneşte un vîrf de triunghi cu mijlocul laturii opuse. ● dreaptă care uneşte un vîrf al unui tetraedru cu centrul de greutate al feţei opuse. [pron. *-di-a-.* / <fr. *médiane*, cf. lat. *medianus* — de mijloc]

mediántă *s.f.* al treilea sunet dintr-o gamă. [pron. *-di-an-.* / <fr. *médiante*]

mediastín *s.n.* regiune a pieptului care separă faţa internă a celor doi plămîni.

[pron. *-di-as-*. / <fr. *médiastin*, lat. *mediastinus*]

mediát *adj. (rar)* care nu se leagă direct de ceva, ci prin intermediul altui lucru. [pron. *-di-at*. / <lat. *mediatus*, fr. *médiat*]

mediatór *adj. (despre planuri sau drepte)* perpendicular pe mijlocul unui segment de dreaptă. // *s.f.* perpendiculară ridicată pe mijlocul unui segment de dreaptă. // *s.m.* și *f.* cel care face o mediație între doi adversari; împăciuitor, mijlocitor, intermediar. [pron. *-di-a-*. / cf. fr. *médiateur*, lat. *mediator*]

mediáție *s.f.* intervenție făcută între doi adversari pentru a-i împăca, pentru a-i face să se înțeleagă; mijlocire. [gen. *-iei*. var. *mediațiune* s.f. / cf. fr. *médiation*, lat. *mediatio*]

médic *s.m.* persoană care practică medicina, având studii superioare de specialitate. [<lat. *medicus*]

medicál *adj.* care ține de medicină; de medic. ○ *concediu* ~ = concediu de boală; *gimnastică* ~*ă* = sistem de exerciții metodice de gimnastică, având ca scop corectarea diferitelor defecte fizice sau reactivarea unor funcții fiziologice. [<fr. *médical*]

medicamént *s.n.* substanță întrebuințată pentru vindecarea sau pentru prevenirea unei boli. [<fr. *médicament*, cf. lat. *medicamentum*]

medicamentós *adj.* de medicament. [cf. fr. *médicamenteux*]

medicástru *s.m. (depr.)* medic prost, șarlatan. [<fr. *médicastre*, it. *medicastro*]

medicáție *s.f.* tratament (cu medicamente) al unui bolnav. [gen. *-iei*. var. *medicațiune* s.f. / cf. fr. *médication*, lat. *medicatio*]

medicinál *adj.* care se întrebuințează ca medicament. ○ *plantă* ~*ă* = plantă întrebuințată ca medicament sau ca materie primă în industria farmaceutică. [<fr. *médicinal*, cf. lat. *medicinalis*]

medicină *s.f.* știință care studiază prevenirea și vindecarea bolilor. [gen. *-ei*. / <lat., it. *medicina*, cf. fr. *médecine*]

medicinist *s.m.* și *f.* student în medicină. [<*medicină*]

médico- element de compunere savantă având sensul de „cu caracter medical", „care ține de medicină". [<fr. *médico-*, cf. lat. *medicus*]

medico-farmaceútic *adj.* privitor la medicină și la farmacie. [<*medico-* + *farmaceutic*]

medico-legál *adj.* referitor la medicina legală. [după fr. *médico-légal*]

medico-militár *adj.* referitor la medicina militară. [<*medico-* + *militar*]

medico-sanitár *adj.* cu caracter medical și sanitar. [<*medico-* + *sanitar*]

medico-veterinár *adj.* privitor la medicina veterinară. [după fr. *médico-vétérinaire*]

médie *s.f.* **1.** valoarea mijlocie a mai multor mărimi. ○ ~ *aritmetică* = număr rezultat din împărțirea sumei mai multor mărimi la numărul lor; ~ *geometrică* = radical al unui produs. **2.** rezultat obținut din adunarea notelor primite de un elev la o materie (sau la toate materiile) și împărțirea sumei totale la numărul lor. [gen. *-iei*. / <lat. *media*]

medieván *adj.* referitor la evul mediu, din evul mediu. // *s.m.* om din evul mediu. [pron. *-di-e-*. / <fr. *médiéval*, cf. lat. *medium* — de mijloc, *aevum* — epocă]

medievíst *s.m.* specialist în istoria evului mediu. [pron. *-di-e-*. / <fr. *médiéviste*]

medímnă *s.f.* unitate de măsură din vechea Atenă, cu o capacitate de circa 52 litri. [<gr. *medimnos*, cf. fr. *médimne*]

mediocritáte *s.f.* **1.** caracterul și situația a ceea ce este mediocru. **2.** om fără talent, lipsit de merite. [pron. *-di-o-*. / cf. fr. *médiocrité*, lat. *mediocritas*]

mediócru *adj.* **1.** comun, obișnuit; mijlociu. **2.** fără strălucire, fără valoare, fără spirit. [pron. *-di-o-*. / <fr. *médiocre*, cf. lat. *mediocris*]

meditá *vb.* I. **1.** *intr.* a cugeta, a gîndi adînc la ceva. **2.** *tr.* a pregăti în particular un elev. [<fr. *méditer*, cf. lat. *meditari*]

meditáre *s.f.* acțiunea, faptul de a medita; *(rar)* cugetare, meditație. [<*medita*]

meditatív *adj.* înclinat spre meditație; gînditor. [cf. fr. *méditatif*]

meditatór *s.m.* și *f.* cel care dă lecții particulare. [cf. lat. *meditator*]

meditátie *s.f.* **1.** gîndire, cugetare îndelungată și adîncă; meditare. **2.** poezie lirică filozofică cu caracter de elegie. **3.** lecție particulară (dată de un meditator). [gen. *-iei*. var. *meditațiune* s.f. / cf. fr. *méditation*, lat. *meditatio*]

mediteraneán *adj.* de la Marea Mediterană. ○ *climă* ~*ă* = climă temperată, cu ierni blînde, caracteristică regiunilor din jurul Mediteranei. [pron. *-ne-an*. / <fr. *méditerranéen*]

médiu[1] *s.n.* **1.** natura, spațiul înconjurător în care se află o ființă, un lucru etc. ● ~ *geografic* = totalitatea condițiilor naturale exterioare ale vieții sociale, care constituie una dintre condițiile necesare și permanente ale vieții materiale a societății și unul dintre factorii care influențează dezvoltarea ei. ● orice substanță în care se produce sau se propagă un fenomen. **2.** societatea, lumea în mijlocul căreia trăiește cineva. **3.** persoană care pretinde că poate înlesni comunicarea cu spiritele în practicile oculte. [pron. *-diu*. / cf. lat. *medium*, fr. *médium*]

médiu[2] *adj.* de (la) mijloc, mijlociu; care formează, care constituie o medie. ○ *învățămînt* ~ = treaptă imediat superioară învățămîntului elementar; *termen* ~ = termenul unui silogism, care leagă ceilalți doi termeni. [pron. *-diu*. / <lat. *medius*]

medjlís *s.n.* denumire dată parlamentului sau uneia din camere în unele țări din Orient. [<fr. *medjliss*, pers. *medjlis*]

medóc *s.n.* vin de Medoc. [pl. *-curi*. / <fr. *médoc*, cf. *Médoc*, regiune viticolă în sud-estul Franței]

medulár *adj.* referitor la măduva spinării, care formează măduva. ○ *canal* ~ = canal în interiorul coloanei vertebrale, unde se găsește măduva spinării. [cf. fr. *médullaire*, lat. *medulla* — măduvă]

medúză *s.f.* **1.** ființă fabuloasă, închipuită ca o femeie cu șerpi în loc de păr. **2.** animal marin celenterat, cu corpul gelatinos, în forma unei ciuperci. [cf. fr. *méduse* < *Meduza* — una dintre Gorgone]

mefiént *adj. (rar)* neîncrezător. [pron. *-fi-ent.* / cf. fr. *méfiant*]

mefiență *s.f. (franțuzism)* neîncredere. [pl. *-țe.* / cf. fr. *méfiance*]

mefistofélic *adj.* diabolic, sarcastic, perfid. [cf. fr. *méphistophélique* < *Méphistophélès*, numele diavolului]

mefitic *adj. (rar)* cu miros urît; infect. [cf. fr. *méphitique*, lat. *mephiticus* < *mephitis* — duhoare]

méga- element de compunere savantă având sensul de „foarte mare", (în sistemul metric) „de un milion de ori". [<fr. *méga-*, cf. gr. *megas* — mare]

megaciclu *s.m.* unitate de frecvență, egală cu un milion de cicli. [<fr. *mégacycle*]

megaérg *s.m.* unitate pentru măsurarea energiei, egală cu un milion de ergi. [<fr. *mégaérg*]

megafón *s.n.* **1.** difuzor puternic și mare. **2.** cornet acustic mare, care înlesnește comunicările verbale la distanță. [<germ. *Megaphon*, cf. gr. *megas* — mare, *phone* — sunet]

megagráf *s.n.* planșetă de desen, cu suport, căreia i se poate da orice înclinație. [<fr. *mégagraphe*]

megahértz *s.m.* unitate de măsură pentru frecvență, egală cu un milion de herți. [<fr. *mégahertz*]

megalit *s.m.* nume generic dat unor blocuri mari de piatră necioplită din epoca preistorică, care constituiau probabil monumente funerare sau de cult. [<fr. *mégalithe*, cf. gr. *megas* — mare, *lithos* — piatră]

megalític *adj.* referitor la megaliți. [cf. fr. *mégalithique*]

megalezíi *s.f. pl.* sărbători în cinstea zeiței Cibela, care se celebrau în aprilie. [<lat. *megalesia*, cf. fr. *mégalésies*]

megalhepatíe *s.f.* mărire a ficatului, cauzată de o boală, de un efort deosebit al inimii etc. [gen. *-iei.* / <fr. *mégalhépatie*, cf. gr. *megas* — mare, *hepar* — ficat]

megalocefál *adj.* macrocefal. [<fr. *mégalocéphale*, cf. gr. *megas* — mare, *kephale* — cap]

megalocefalíe *s.f.* mărime anormală a capului provenită din creșterea în volum a creierului. [<fr. *mégalocéphalie*]

megalomán *adj., s.m.* și *f.* (cel) care își supraprețuiește meritele; încrezut, îngîmfat; grandoman. [pl. *-ni*, *-ne.* / <fr. *mégalomane*]

megalomanie *s.f.* grandomanie. ● *(med.)* nebunie care constă în obsesia măririi, a gloriei, a grandorii. [pl. *-ii*, gen. *-iei.*/ <fr. *mégalomanie*, cf. gr. *megas* — mare, *mania* — nebunie]

megalosplenie *s.f.* mărire a splinei, în anumite boli. [gen. *-iei.* / < fr. *mégalosplénie*]

megalozáur *s.m.* reptilă gigantică, din grupul dinozaurienilor, care a trăit în era mezozoică. [pron. *-za-ur.* / <fr. *mégalosaure*, cf. gr. *megas* — mare, *sauros* — șopîrlă]

megamétru *s.n.* instrument pentru determinarea longitudinilor. [<fr. *mégamètre*, cf. gr. *megas* — mare, *metron* — măsură]

megaparséc *s.m.* unitate de măsură a distanțelor interastrale, egală cu un milion de parseci. [<fr. *mégaparsec*]

megascópic *adj. observare ~ă* = observare a unui mineral cu ajutorul lupei sau numai cu ochiul liber. [<fr. *mégascopique*]

megatériu *s.m.* mamifer uriaș din era cuaternară, mai mare decît elefantul. [pron. *-riu.* / <fr. *mégathérium*, cf. gr. *megas* — mare, *therion* — fiară]

megatónă *s.f. (fiz.)* un milion de tone. [<fr. *mégatonne*]

megatónic *adj.* exprimat în megatone. [<*megatonă*]

megawátt *s.m.* unitate de măsură a puterii, egală cu un milion de wați. [<fr. *mégawatt*]

megóhm *s.m.* unitate de rezistență electrică, egală cu un milion de ohmi. [<fr. *mégohm*]

mehári *s.f.* specie de dromader domestic din Africa. [pl. invar. / <fr. *méhari*]

meharíst *s.m.* călăreț pe o mehari. [<fr. *méhariste*]

mejéră *s.f. (rar)* femeie rea, arțăgoasă. [var. *megeră* s.f. / <fr. *mégère*, cf. *Megera*, una dintre cele trei Furii]

melancólic *adj.* **1.** stăpînit de melancolie, de tristețe; deprimat; care are fire închisă. ● care arată, care exprimă melancolie. **2.** care suferă de melancolie (2). [<fr. *mélancolique*]

melancolíe *s.f.* **1.** tristețe; deprimare. **2.** boală mintală caracterizată prin tristețe morbidă, delir, halucinații și obsesia sinuciderii. [gen. *-iei.* var. *melanholie* s.f. / <fr. *mélancolie*, cf. lat., gr. *melancholia* <gr. *melas* — negru, *chole* — fiere]

melanemíe *s.f.* colorație anormală a sîngelui, datorită prezenței unor pigmenți care-i fac să devină negru în artere și în capilare, așa cum este și în vine. [gen. *-iei.* / <fr. *mélanémie*, cf. gr. *melas* — negru, *haima* — sînge]

melanidróză *s.f.* sudoare de culoare închisă. [<fr. *mélanidrose*, cf. gr. *melas* — negru, *hidros* — sudoare]

melanínă *s.f.* pigment negru care se formează la suprafața pielii, mai ales sub influența razelor solare. [<fr. *mélanine*, cf. gr. *melas* — negru]

melánj *s.n. (rar)* amestec, amestecătură. [<fr. *mélange*]

melanodermíe *s.f.* boală de piele care se caracterizează prin colorația pielii în galben, în brun sau în brun-negricios, datorită contactului cu arsenic, mercur, plumb etc. [gen. *-iei.* / cf. gr. *melas* — negru, *derma* — piele]

melanóm *s. n.* tumoare neagră, malignă a pielii. [<fr. *mélanome*]

melanótric *adj. (biol.)* care are părul negru. [<fr. *mélanotrique*, cf. gr. *melas* — negru, *thrix* — păr]

melanóză *s.f.* **1.** acumulare patologică a pigmenților în diferite țesuturi. **2.** *(bot.)* nume al unor boli, cauzate de ciuperci, care atacă vița de vie. [pl. *-ze.* / <fr. *mélanose*, cf. gr. *melas* — negru, *nosos* — boală]

melanterit *s.n.* sulfat natural de fier cristalizat, de culoare verde; calaican. [<fr. *mélantérite*]
melanurie *s.f.* colorare în negru a urinei datorită prezenței unor anumiți pigmenți. [gen. *-iei.* / <fr. *mélanurie*, cf. gr. *melos* — negru, *uron* — urină]
melásă *s.f.* lichid siropos rămas de la fabricarea zahărului, după concentrarea sucului de sfeclă sau de trestie de zahăr. [<fr. *mélasse*, cf. sp. *melaza*]
meléná *s.f.* hemoragie intestinală. [<fr. *melaena*]
mélic *adj.* care ține de muzică, referitor la muzică. [<lat. *melicus*]
melifér *adj. (despre plante)* care are flori cu nectar (folosit de albine pentru producerea mierii). // *s.f. pl.* grup de insecte himenoptere, care cuprinde albinele, viespile etc. [cf. fr. *mellifère*, lat. *mellifer* <*mel* — miere, *ferre* — a purta]
melinită *s.f.* exploziv pe bază de acid picric. [<fr. *mélinite*]
melódic *adj.* de melodie; melodios, armonios. [cf. fr. *mélodique*, it. *melodico*]
melódică *s.f.* ramură a teoriei muzicale care se ocupă cu studiul melodiei. ● modul în care este compusă o melodie. [cf. fr. *mélodique*]
melodie *s.f.* succesiune expresivă de sunete muzicale care alcătuiesc un cîntec; compoziție muzicală, cîntec. [gen. *-iei.* / <fr. *mélodie*, it., lat., gr. *melodia*—cîntec]
melodiós *adj.* care emite o melodie, plin de sunete armonioase. [pron. *-di-os.* / cf. fr. *mélodieux*]
melódium *s.n.* nume pe care l-a purtat la început armoniul. [pron. *-di-um.* / <fr. *mélodium*]
melodramátic *adj.* de melodramă. [<fr. *mélodramatique*]
melodramatísm *s.n.* exprimarea de sentimente care se remarcă prin artificialitate, prin exaltare exagerată. [<*melodramă*]
melodrámă *s.f.* piesă de teatru scrisă într-un stil emfatic, în care comicul alternează cu dramaticul. ● parte a unei lucrări dramatice combinată cu muzică. [<fr. *mélodrame*, it. *melodramma*, cf. gr. *melos* — cîntec, *drama* — acțiune]
melofób *adj.* care nu suferă muzica. [<fr. *mélophobe*]
melofobíe *s.f.* dispreț, aversiune față de muzică. [gen. *-iei.* / <fr. *mélophobie*, cf. gr. *melos* — muzică, *phobos* — teamă]
melomán *s.m.* și *f.* iubitor (pasionat) de muzică. [<fr. *mélomane*]
melomanie *s.f.* pasiune, preferință deosebită pentru muzică. [gen. *-iei.* / <fr. *mélomanie*, cf. gr. *melos* — cîntec, *mania* — pasiune]
melón *s.n. (rar)* pălărie tare de fetru cu borurile întoarse în sus. [<fr. *melon*]
melopée *s.f.* melodie monotonă, lentă dar ritmică; recitativ. ● melodie. [pron. *-pe-e.* pl. *-ei*, *-ee.* / <fr. *mélopée*, cf. lat. *melopoeia*, gr. *melopoiia* <gr. *melos* — cîntec, *poiein* — a face]
mélos *s.n.* melodie, cîntec; partea melodică a unei compoziții muzicale. [<gr. *melos* — cîntec]
melotipíe *s.f.* culegerea notelor muzicale cu material tipografic mobil. [gen. *-iei.* / <fr. *mélotypie*]
membranacéu *adj.* membranos, subțire. [pron. *-ceu.* / <lat. *membranaceus*]
membránă *s.f.* **1.** strat subțire care acoperă anumite celule ale corpului unui animal sau al unei plante. ● țesut subțire care desparte două medii sau două părți ale unui organ. **2.** placă subțire care transmite sunetele prin vibrații. ● diafragmă. [<fr. *membrane*, cf. lat. *membrana*]
membranós *adj.* cu structură asemănătoare cu cea a membranei. [cf. fr. *membraneux*]
mémbru[1] *s.n.* **1.** denumire dată brațelor și picioarelor la om, picioarelor sau labelor la animale; mădular. **2.** fiecare dintre cele două părți ale unei ecuații, separate prin semnul egalității. ● fiecare dintre părțile rapoartelor unei proporții. **3.** fiecare parte a unei propoziții, a unei fraze sau a unui period. [pl. *-re* și *-ri* (2) s.m. / <lat. *membrum*, cf. fr. *membre*]
mémbru[2] *s.m.* și *f.* cel care face parte dintr-o asociație, dintr-o organizație socială, politică sau culturală, dintr-o alianță etc. [<lat. *membrum*, cf. fr. *membre*]
meménto *s.n.* **1.** semn, notă care aduce aminte de ceva. ● carte care cuprinde în rezumat cunoștințele de bază ale unei științe, ale unei discipline etc. **2.** listă de spectacole, de conferințe, publicată în presă. [<fr. *mémento*, cf. lat. *memento* — amintește-ți]
memorá *vb.* I. *tr.* a învăța pe dinafară; a reține în memorie, a memoriza. [cf. fr. *mémorer*, it., lat. *memorare*]
memorábil *adj.* demn de ținut minte; important, remarcabil. [pl. *-li*, *-le.* / cf. fr. *mémorable*, lat. *memorabilis*]
memoránd *s.n.* **1.** *(poligr.)* jumătate dintr-o hîrtie de scrisoare, folosită pentru scurte comunicări. **2.** v. memorandum. [<fr. *mémorandum*]
memorándum *s.n.* notă, memoriu care conține expunerea unor chestiuni, a unor stări de lucruri de ordin diplomatic, politic etc. [var. *memorand* (2) s.n. / cf. fr. *mémorandum*]
memoráre *s.f.* acțiunea de a memora și rezultatul ei; memorizare. [<*memora*]
memorátiv *adj. (rar)* comemorativ. [<fr. *mémoratif*]
memorátor *s.n.* carte care cuprinde în mod rezumativ tabele, formule, definiții etc., folosită cu deosebire în știință și în tehnică. [cf. fr. *mémorateur*]
memoriál *s.n.* memorii. [pron. *-ri-al.* pl. *-le*, *-luri.* / cf. fr. *mémorial*, it. *memoriale*]
memorialíst *s.m.* autor de memorii. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *mémorialiste*]
memorialístic *adj.* referitor la memorialistică. [pron. *-ri-a-.* / <*memorial*]
memorialístică *s.f.* totalitatea lucrărilor care conțin memorii; gen de scrieri care cuprinde memorii. [pron. *-ri-a-.* gen. *-cii.* / <*memorial*]
memórie *s.f.* **1.** proprietate a creierului omenesc datorită căreia acesta reține, recunoaște și reproduce mai tîrziu ceea ce și-a însușit în trecut; facultate inte-

lectuală datorită căreia se reţin datele şi cunoştinţele căpătate. **2.** amintire. **3.** amintire păstrată de posteritate pentru oamenii iluştri. [gen. *-iei.* / <lat. *memoria*, cf. it. *memoria*, fr. *mémoire*]

memórii *s.n. pl.* scriere în care sînt cuprinse însemnări asupra evenimentelor la care a participat cineva ori care s-au petrecut în timpul vieţii cuiva. [după fr. *mémoires*]

memóriu *s.n.* **1.** expunere, dare de seamă amplă privitoare la o chestiune, la un fapt. ● *(la pl.)* culegere de lucrări, conferinţe etc. făcute în cadrul unei societăţi literare, ştiinţifice etc. **2.** cerere în care motivele şi faptele sînt expuse pe larg. [pron. *-riu.* / <fr. *mémoire*, după *memorie*]

memorizá *vb.* I. *tr.* a memora, a învăţa pe dinafară. [<fr. *mémoriser*]

memorizáre *s.f.* memorare; *(spec.)* metodă de învăţare pe dinafară a unor cunoştinţe; exerciţiu de memorare. [<*memorizа*]

menádă *s.f.* bacantă (furioasă). <r. *ménade*, cf. gr. *mainas* <*mainesthai* — a fi furios]

menáj *s.n.* **1.** gospodărie. **2.** căsnicie. [<fr. *ménage*]

menajá *vb.* I. *tr.* **1.** a trata atent şi binevoitor, a se purta bine faţă de cineva. **2.** a folosi cu chibzuială, a cruţa. ● *refl.* a-şi cruţa puterile, a se îngriji. [p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / <fr. *ménager*]

menajaméntal *s.n.* menajare. [cf. fr. *ménagement*]

menajáre *s.f.* acţiunea de a (se) menaja şi rezultatul ei; cruţare, îngrijire. [<*menaja*]

menajér *adj.* de menaj, pentru menaj. [cf. fr. *ménager*]

menajéră *s.f.* gospodină. ● femeie angajată să conducă gospodăria cuiva. [<fr. *ménagère*]

menajerie *s.f.* loc unde sînt ţinute animale sălbatice (rare): totalitatea animalelor sălbatice ţinute într-un asemenea loc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ménagerie*]

mendelism *s.n.* teorie reacţionară, emisă de Mendel, potrivit căreia transmiterea însuşirilor ereditare se face după anumite legi fixe, independent de acţiunea şi influenţa mediului exterior asupra organismului. [< *Mendel*, biolog austriac]

menéhm *s.m. (liv.)* persoană care se aseamănă foarte mult cu alta. [<fr. *ménechme*, cf. *Menechmes*, titlul unei comedii a lui Plaut]

menestrándie *s.f.* arta menestrelilor. ● trupă de menestreli; corporaţie a menestrelilor. [gen. *-iei.* / <fr. *ménestrandie*]

menestrél *s.m.* poet-muzicant medieval care colinda castelele cîntînd şi recitînd poezii; *(p. ext.)* cîntăreţ. [<fr. *ménestrel*]

menhír *s.n.* monument funerar megalitic format dintr-un bloc de piatră nelucrată, înălţat vertical. [<fr. *menhir*, cf. celt. *men* — piatră, *hir* — lung]

meniánă *s.f.* balcon sau terasă exterioară la casele romane sau italieneşti. [pron. *-ni-a-.* / <lat. *maenianum*, cf. fr. *méniane*]

menínge *s.n.* fiecare dintre cele trei membrane care învelesc creierul şi măduva spinării. [pl. invar. / <fr. *méninge*, cf. gr. *menigx* — membrană]

meningítă *s.f.* inflamaţie infecţioasă a meningelor. [<fr. *méningite*]

meningocóc *s.m.* microb care provoacă meningita infecţioasă. [<fr. *méningocoque*]

meningomalácie *s.f.* ramolire, îmbătrînire (patologică) a meningelor. [gen. *-iei.* / <fr. *méningomalacie*, cf. gr. *menigx* — membrană, *malakos* — moale]

menísc *s.n.* **1.** suprafaţa liberă, curbă, a unui lichid într-un tub capilar. ● lentilă convexă pe o parte şi concavă pe cealaltă parte. **2.** cartilaj care se află la diferite articulaţii ale corpului. [<fr. *ménisque*, cf. gr. *meniskos* — crescînd]

meníu *s.n.* lista felurilor de mîncare de la o masă, de la un banchet etc.; mîncărurile servite la o masă. [pron. *-niu.* var. *menu* s.n. (pron. *me-nü*). / <fr. *menu*]

menopáuză *s.f.* perioadă în care încetează definitiv activitatea glandelor sexuale la femei. [pron. *-pa-u-.* / <fr. *ménopause*, cf. gr. *men* — lună, *pausis* — încetare]

menoragíe *s.f.* pierdere a unei mari cantităţi de sînge la menstruaţie. [gen. *-iei.* / <fr. *ménorragie*, cf. gr. *men* — lună, *rhage* — ruptură]

menorée *s.f.* menstruaţie. [pron. *-re-e.* pl. invar. / <fr. *menorrhée*, cf. gr. *men* — lună, *rhein* — a curge]

menostáză *s.f.* oprire a fluxului menstrual. [<fr. *ménostase*, cf. gr. *men* — lună, *stasis* — oprire]

mensár *s.m.* nume dat unor magistraţi romani care, în timpuri de mare lipsă de bani pe piaţă, erau însărcinaţi să împrumute bani acelora care puteau oferi un gaj. [<lat. *mensarius*]

menstruál *adj.* privitor la menstruaţie. [pron. *-stru-al.* / cf. fr. *menstruel*, lat. *menstrualis*]

menstruáţie *s.f.* funcţie fiziologică la femei care constă dintr-o scurgere de sînge, periodică (lunară), începînd din epoca pubertăţii pînă la încetarea activităţii glandelor sexuale. [gen. *-iei.* / <fr. *menstruation*]

mensuál *adj.* care se petrece la o lună o dată; lunar. [pron. *-su-al.* / cf. fr. *mensuel*, it. *mensuale* <lat. *mensis* — lună]

mensúră *s.f.* dimensiunile unui instrument muzical, raportul dintre diferitele lui părţi componente. [<lat. *mensura* — măsură]

menşevíc *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al menşevismului. [<rus. *menşevik* <*menşinstvo* — minoritate]

menşevísm *s.n.* curent oportunist mic-burghez, ostil marxism-leninismului, apărut în sînul social-democraţiei ruse. [< rus. *menşevizm*]

mentalitáte *s.f.* felul propriu în care gîndeşte un individ, o colectivitate etc. [cf. fr. *mentalité*]

méntă *s.f.* izmă. [var. *mintă* s.f. / <lat. *mentha*, cf. fr. *menthe*]

mentól *s.n.* substanţă aromatică extrasă din uleiul de mentă. [<fr. *menthol*]

mentolát *adj.* aromat cu mentol. [cf. fr. *mentholé*]
méntor *s.m.* preceptor, educator; îndrumător, povățuitor. [<lat., fr. *mentor*, cf. *Mentor*, prietenul lui Ulise și preceptorul lui Telemac]
menține *vb.* III. **1.** *tr.* a păstra ceva neschimbat. ● a susține. **2.** *refl.* a rămîne în aceeași stare. ● a-și păstra același loc, același post, aceeași poziție. [p.i. *menți-n*, conj. *-nă*. / cf. it. *mantenere*, fr. *maintenir*, după *ține*]
menționá *vb.* I. *tr.* a semnala, a pomeni, a aminti ceva. ● a indica în mod special (ceva); a specifica. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *mentionner*]
menționáre *s.f.* acțiunea de a menționa și rezultatul ei; pomenire, semnalare. [pron. *-ți-o-*. / <*menționa*]
mențiúne *s.f.* **1.** menționare, semnalare; indicație specială, specificare. **2.** distincție care constă în citarea cu elogii a cuiva, în urma unui concurs. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *mention*, lat. *mentio*]
menuét *s.n.* vechi dans popular francez, liniștit și plin de grație; melodie după care se execută acest dans. ● parte a unei simfonii, a unei sonate etc., care se execută în trei timpi, urmînd după un adagio sau un andante. [pron. *-nu-et*. pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *menuet*, cf. germ. *Menuett*]
meoțián *s.n.* primul etaj al pliocenului. [pron. *me-o-*. / <fr. *méotien*]
meprizábil *adj.* *(franțuzism)* (demn) de disprețuit. [pl. *-li*, *-le*. / <fr. *méprisable*]
mercantil *adj.* privitor la comerț, negustoresc, comercial. ● preocupat exclusiv de cîștig; interesat. [<fr. *mercantile*, cf. lat. *mercari* — a face comerț]
mercantilắj *s.n.* imprimate folosite în activitatea comercială. [<*mercantil*]
mercantilism *s.n.* doctrină economică burgheză și politică economică practicată de o serie de țări europene în secolele XV—XVIII, care porneau de la principiul greșit că profitul se creează în sfera circulației iar la baza bunăstării unei țări nu stă producția ci dezvoltarea schimbului de mărfuri. [<fr. *mercantilisme*]
mercenár *s.m.* **1.** militar angajat cu plată într-o armată străină; lefegiu. **2.** *(fig.)* persoană care, pentru bani, se pune în serviciul oricui, luptînd pentru interese de orice natură. [cf. fr. *mercenaire*, lat. *mercenarius* <*merces* — salariu]
merceológ *s.m.* specialist în merceologie. [pron. *-ce-o-*.]
merceologíe *s.f.* știință care are ca obiect studiul mărfurilor. [**gen.** *-iei*. / cf. fr. *mercéologie*, lat. *merces* — plată, *logos* — vorbire]
mercerie *s.f.* lucruri întrebuințate la cusutul, la garnisirea sau la repararea îmbrăcămintei etc.; mărunțișuri. ● negoțul cu astfel de mărunțișuri; *(p. ext.)* prăvălie unde se vînd astfel de mărunțișuri. [gen. *-iei*. / <fr. *mercerie*]
mercerizá *vb.* I. *tr.* a trata firele sau țesăturile de bumbac cu o soluție de hidroxid de sodiu pentru a le da luciu și a le mări rezistența. [<fr. *merceriser*]
mercerizáre *s.f.* acțiunea de a merceriza și rezultatul ei. [<*merceriza*]
mercúr[1] *s.n.* metal argintiu, foarte dens și mobil, care se prezintă în stare lichidă la temperatura normală; *(pop.)* argint-viu. [<fr. *mercure*]
mercúr[2] *s.n.* *(astr.)* planeta cea mai apropiată de soare. [<fr. *Mercure*]
mercuriál[1] *s.n.* *(ieșit din uz)* situație a prețurilor de vînzare cu bucata a bunurilor de consum, publicată în fiecare tîrg. [pron. *-ri-al*. / <fr. *mercuriale*, cf. *Mercur*, zeu roman, protectorul negoțului și al navigației]
mercuriál[2] *adj.* de mercur, cu mercur. [pron. *-ri-al*. / <fr. *mercuriel*]
mercúric *adj.* *(despre sărurile de mercur)* care conține mercur bivalent. [cf. fr. *mercurique*]
mercurós *adj.* *(despre sărurile de mercur)* care conține mercur monovalent. [cf. fr. *mercureux*]
merénga *s.n.* **1.** prăjitură fină, preparată din zahăr și albuș de ou. [<fr. *meringue*]
meridián *s.n.* **1.** fiecare dintre cercurile imaginare care trec prin polii globului pămîntesc și determină gradele de longitudine. **2.** intersecția unei suprafețe de revoluție cu un plan care trece prin axa suprafeței. **3.** ~ *ceresc* = intersecția sferei cerești cu planul care trece prin axa universului; *cerc* ~ = instrument cu ajutorul căruia se determină trecerea unui astru la meridian (**1**) și care servește la măsurarea înălțimii astrului. [pron. *-di-an*. / <fr. *méridien*, cf. it. *meridiana*, lat. *meridies* — amiază]
meridionál *adj.* sudic. ● caracteristic pentru popoarele din sud. [pron. *-di-o-*. / cf. fr. *méridional*, lat. *meridionalis*]
merinós *adj.* *invar.* *oaie* ~ = oaie cu lînă albă, moale, ondulată și deasă; *lînă* ~ = lîna unei astfel de oi. [<fr. *mérinos*]
mérit *s.n.* ceea ce face pe cineva sau ceva demn de stimă, de prețuire, de considerație; ceea ce face ca un lucru să fie folositor și valoros. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *mérite*, it. *merito*, lat. *meritum*]
meritá *vb.* I. *tr.* a i se cuveni, a fi vrednic de ceva. ● a avea calități, merite care îndreptățesc stima, prețuirea cuiva. [p.i. *mérit*, 3,6 *-tă*. / <fr. *mériter*, it., lat. *meritare*]
meritóriu *adj.* demn de stimă, de laudă; cu merite. [pron. *-riu*. / <fr. *méritoire*, cf. lat. *meritorius*]
merituós *adj.* cu merite; valoros. [pron. *-tu-os*. var. *meritos* adj. / <*merita*]
merlín *s.n.* frînghie subțire alcătuită din trei fire de in sau de cînepă răsucite împreună, folosită la matisarea parîmelor. [pl. *-ne*, *-nuri*. / <fr. *merlin*, cf. flam. *maarline* — frînghie de mare]
merlón *s.n.* porțiune de zidărie situată între două creneluri ale unei fortificații. [<fr. *merlon*]
meroplanctón *s.n.* *(biol.)* plancton marin care se găsește în apropierea coastelor. [<fr. *méroplancton*]
mersi *interj.* mulțumesc. [<fr. *merci*]
mesagér *s.m.* purtător al unui mesaj; persoană care anunță ceva din partea cuiva; trimis, sol. [<fr. *messager*]

mesagerie *s.f.* transportare rapidă a mărfurilor, în vagoane speciale, atașate trenurilor de călători. ● oficiu de expediere a pachetelor, a mărfurilor. ● vagon pentru transportul rapid de mărfuri, de pachete etc. [gen. *-iei.* / <fr. *messagerie*]

mesáj *s.n.* **1.** comunicare oficială adresată de șeful statului către armată, către popor etc. **2.** știre, veste. **3.** conținutul de idei al unei opere de artă; nota specifică a unui scriitor. [var. *mesagiu* s.n./ <fr. *message*]

mesalínă *s.f. (rar)* femeie foarte desfrînată. [<fr. *messaline*, cf. *Mesalina*, soția împăratului Claudiu, vestită pentru desfrînarea sa]

méșă *s.f.* **1.** liturghie catolică. **2.** compoziție polifonică religioasă care se cîntă cu sau fără acompaniament instrumental, în bisericile romano-catolice, în cadrul liturghiei; misă. [<it. *messa*, cf. fr. *messe* <lat. *bis. missa*]

mescál *s.n.* băutură alcoolică, originară din Mexic, preparată dintr-un suc de cactus. [scris și *mezcal.* / <sp. *mezcal*]

mescalínă *s.f.* alcaloid vegetal extras dintr-un cactus mexican care, ingerat, provoacă deliruri hipnagogice. [<fr. *mescaline*]

mescalínic *adj. (rar)* referitor la mescalină, de natura mescalinei. ● *(fig.)* delirant. [<fr. *mescaline*]

meschín *adj.* **1.** zgîrcit, mic la suflet, preocupat de interese mărunte; egoist. **2.** mic, neînsemnat; lipsit de grandoare. [cf. fr. *mesquin*, it. *meschino*]

meschínărie *s.f.* **1.** zgîrcenie, micime de suflet; lipsă de generozitate. **2.** faptă de om meschin; lucru mărunt. [cf. fr. *mesquinerie*]

mesía *s.m.* personaj care, conform legendelor biblice, ar fi avut rolul de a mîntui lumea de păcatul originar; nume dat de creștini lui Iisus Cristos. [<lat., gr. *messias* <*sir meshiha* <ebr. *mesha* — a unge]

mesiánic *adj.* profetic, prezicător. [pron. *-si-a-.* /cf. fr. *messianique*]

mesianísm *s.n.* credința într-un mesia; așteptarea unui mesia. [pron. *-si-a-.* / <fr. *messianisme*]

mesmerism *s.n.* teoria magnetismului animal, fondată de Mesmer. ● *(med.)* vindecarea prin magnetism. [<fr. *mesmérisme*, cf. *Mesmer*, medic german]

messére *s.m.* termen de adresare către un preot, un avocat, un medic în Italia medievală; jupîne. [<it. *messere*]

messidór *s.n.* a zecea lună a calendarului revoluționar francez (20 iunie—19 iulie). [<fr. *messidor*]

messíre *s.m.* titlu dat anumitor înalte personaje. ● termen de adresare către un preot, un avocat, un medic în Franța medievală; jupîne. [<fr. *messire*]

mestít *s.m.* și *f.* om născut dintr-un alb și dintr-o indiană din America de Nord. [<sp. *mestizo*]

méșă *s.f.* **1.** șuviță de păr. ● adaos de păr care completează și îmbogățește părul actorului sau al actriței, atunci cînd e nevoie. **2.** bucată de tifon, de vată introdusă într-o rană pentru a drena puroiul. [<fr. *mèche*]

meta- element de compunere savantă însemnînd „cu", „după", „lîngă", care indică ideea de schimbare sau de posterioritate. [<fr. *méta-*, cf. gr. *meta*]

metabólă *s.f.* figură retorică prin care se repetă cuvintele spuse anterior, dar în altă ordine. [<fr. *métabole*, gr. *metabole* — schimbare]

metabolísm *s.n.* totalitatea proceselor nutritive de asimilație și dezasimilație care se produc în organism. ○ ~ *bazal* = cantitatea de căldură, exprimată în calorii, care se produce pe un metru pătrat la suprafața corpului unui individ, într-o oră. [<fr. *métabolisme*, cf. gr. *metabole* — schimbare]

metacárp *s.n.* scheletul părții de mijloc a mîinii, compus din cinci oase așezate în formă de raze. [<fr. *métacarpe*, cf. gr. *metakarpion*]

metacarpián *adj.* al metacarpului. [pron. *-pi-an.* / cf. fr. *métacarpien*]

metacéntru *s.n.* intersecția imaginară a verticalelor care trec prin centrele de greutate ale volumului de apă dislocat de un corp plutitor. [cf. fr. *métacentre*]

metacronísm *s.n.* eroare de dată prin postdatare. [<fr. *métachronisme*]

metafíte *s.f. pl.* încrengătură care cuprinde plantele pluricelulare; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. [sg. *-tă.* / <fr. *métaphytes*, cf. gr. *meta* — după, *phyton* — plantă]

metafízic *adj.* referitor la metafizică. [cf. fr. *métaphysique*]

metafízică *s.f.* metodă antidialectică de cercetare, care consideră fenomenele izolate unele de altele și imuabile, concepe dezvoltarea ca un simplu proces de creștere și neagă contradicțiile interne ale fenomenelor. ● *(în filozofia premarxistă)* parte a filozofiei care se ocupa cu problemele care depășesc cadrul experienței. [cf. fr. *métaphysique*, gr. *meta* — în afară, *physis* — natură]

metafizícián *s.m.* adept al metodei metafizice; care se ocupă de probleme metafizice. [pron. *-ci-an.* / cf. fr. *métha-physicien*]

metafonie *s.f.* modificare a calității unei vocale sub influența altei vocale dintr-o silabă învecinată de care este despărțită printr-o consoană. [gen. *-iei.* / <fr. *métaphonie*, cf. gr. *meta* — lîngă, *phone* — sunet]

metafóră *s.f.* figură de stil care constă în a atribui unui cuvînt un înțeles nou, pe baza unei comparații subînțelese. [cf. fr. *métaphore*, lat., gr. *metaphora*]

metafóric *adj.* **1.** propriu metaforei; figurat. **2.** *(despre stil)* cu multe metafore. [cf. fr. *métaphorique*]

metaforísm *s.n.* mod de exprimare în care se folosesc frecvent metaforele. [< fr. *métaphorisme*]

metafrást *s.m.* traducător; interpret, comentator al unui autor. [<fr. *métaphraste*]

metafrázǎ *s.f.* traducere a unei poezii în proză; traducere a unui text pentru a ne reda cu fidelitate conținutul. [<fr. *métaphrase*, gr. *metaphrasis*]

metagenóză *s.f.* alternanța a două generații, una sexuată și una asexuată. [<fr. *métagenèse*, cf. gr. *meta* — după, *genesis* — generație]

metageometrism *s.n.* teorie care afirmă posibilitatea existenței unui număr mai mare de dimensiuni decît cele trei stabilite de Euclid pentru formele spațiale. [pron. *-ge-o-*. / <fr. *métagéométrisme*]

metagrámă *s.f.* schimbare a unei litere într-un cuvînt. ● joc care constă în a forma cuvinte noi, înlocuind mereu cîte o literă din cuvîntul inițial definit. [<fr. *métagramme*, cf. gr. *meta*, *gramma* — literă]

metál *s.n.* **1.** element chimic cu un luciu caracteristic, bun conducător de căldură și de electricitate, ductil și maleabil, de obicei solid la temperatura obișnuită. **2.** aliaj al unor metale (**1**). [pl. *-le*, *-luri*./ cf. fr. *métal*, germ. *Metall*<lat. *metallum*]

metalazbést *s.n.* ferodou. [<*metal* + *azbest*]

metalépsă *s.f.* figură de retorică care constă în schimbarea ordinii normale a ideilor prin înlocuirea termenilor. [cf. fr. *métalepse*, lat., gr. *metalepsis* — transpoziție]

metálic *adj.* **1.** de, din metal. **2.** care seamănă cu metalul. ● *(despre voce, sunet* etc.*)* care are sonoritatea unui metal; aspru, strident. ● cu luciu ca al metalului. [cf. fr. *métallique*]

metalifér *adj.* (*despre roci*, *terenuri* etc.) care conține metale. [<fr. *métallifère*, cf. lat. *metallifer* <*metallum* — metal, *ferre* — a purta]

metalizá *vb.* I. *tr.* a depune o pojghiță metalică (prin anumite procedee) pe suprafața unui obiect. ● a da un luciu metalic. [<fr. *métalliser*]

metalizáre *s.f.* acțiunea de a metaliza și rezultatul ei. [<*metaliza*]

metalocerámică *s.f.* ramură a metalurgiei care se ocupă cu fabricarea pulberilor metalice folosite la fabricarea diferitelor obiecte. [<fr. *métallocéramique*, cf. germ. *Metallkeramik*]

metalochímic *adj.* privitor la metalochimie. [cf. fr. *métallochimique*]

metalochímie *s.f.* parte a chimiei care studiază metalele. [cf. fr. *métallochimie*]

metalográfic *adj.* referitor la metalografie. [cf. fr. *métallographique*]

metalografíe *s.f.* ramură a metalurgiei care studiază structura metalelor și legătura dintre proprietățile lor fizice și structura lor. [gen. *-iei*. / <fr. *métallographie*, cf. lat. *metallum* — metal, gr. *graphein* — a descrie]

metalogravúră *s.f.* procedeu de gravare cu dalta a clișeelor de metal pentru imprimarea hîrtiilor de valoare nominală. [cf. fr. *métallogravure*]

metalofobíe *s.f.* *(rar)* oroare față de contactul cu obiecte de metal. [gen. *-iei*./ <fr. *métallophobie*, cf. gr. *metallon* — metal, *phobos* — frică]

metaloíd *s.m.* element chimic lipsit de luciu metalic și de ductilitate, rău conducător de căldură și de electricitate. [pron. *-lo-id*. pl. *-izi*, *-ide*. / <fr. *métalloïde*, cf. gr. *metallon* — metal, *eidos* — aspect]

metalotéhnică *s.f.* ramură a tehnicii care se ocupă cu prelucrarea metalelor; metalurgie prelucrătoare. [<*metal* + *tehnică*]

metaloterapíe *s.f.* tratament al bolilor nervoase care constă în aplicarea unor plăci metalice pe corpul bolnavului. [gen. *-iei*. / <fr. *métallothérapie*]

metalúrgic *adj.* privitor la metalurgie; de, din metalurgie. [<fr. *métallurgique*]

metalurgíe *s.f.* **1.** disciplină care studiază proprietățile fizice și chimice ale metalelor și ale aliajelor lor, procesele fizice care au loc la extragerea metalelor din minereuri și la prepararea aliajelor. **2.** tehnica elaborării unui metal sau a unui aliaj. [gen. *-iei*. / <fr. *métallurgie*, cf. gr. *metallon* — metal, *ergon* — lucru]

metalurgíst *s.m.* și *f.* specialist în metalurgie. [cf. fr. *métallurgiste*]

metamér *adj.* *(despre corpuri)* care prezintă un anumit fel de izomerie. // *s.n.* fiecare dintre segmenții din care este format corpul unui vierme sau al unui artropod. [<fr. *métamère*]

metamerie *s.f.* **1.** varietate a izomeriei care este în legătură cu grupele de atomi. **2.** fel de articulare al segmenților unui vierme sau ai unui artropod.[gen. *-iei*./ <fr. *métamérie*, cf. gr. *meta* — schimbare, *meros* — parte]

metamórfic *adj.* *(despre roci)* care a suferit un metamorfism. [<fr. *métamorphique*]

metamorfísm *s.n.* modificare, transformare a structurii rocilor subterane sub influența căldurii, a presiunii înalte și a reacțiilor chimice. [<fr. *métamorphisme*, cf. gr. *meta* — altul, *morphe* — formă]

metamorfozá *vb.* I. *refl.* a suferi o metamorfoză. ● *(fig.; despre oameni)* a-și schimba înfățișarea, caracterul; a se transforma (treptat). [<fr. *métamorphoser*]

metamorfozábil *adj.* *(rar)* care se poate metamorfoza. [cf. fr. *métamorphosable*]

metamorfozáre *s.f.* acțiunea de a (se) metamorfoza și rezultatul ei; transformare prin metamorfoză; metamorfoză. [< *metamorfoza*]

metamorfóză *s.f.* transformare, schimbare a formei unor animale (insecte, batracieni etc.) în cursul dezvoltării lor de la ou la faza de maturitate. ● transformare, schimbare a unei forme în altă formă (a unei ființe într-un lucru, într-o plantă etc.). [cf. fr. *métamorphose*, lat., gr. *metamorphosis*]

metán *s.n.* gaz inflamabil, inodor și incolor, format dintr-o hidrocarbură aciclică. ○ *gaz* ~ = gaz natural care emană din pămînt în regiunile vulcanice, petrolifere sau mlăștinoase, folosit drept combustibil. [<fr. *méthane*]

metaplásmă *s.f.* trecere a substantivelor de la o declinare la alta sau a verbelor de la o conjugare la alta, datorită schimbărilor fonetice sau analogiilor. [cf. fr. *métaplasme*, lat. *metaplasmus*, gr. *metaplasmos*]

metasomatóză *s.f.* schimbare, transformare a materiei în procesul de formare

al mineralelor; transformare a unui corp în alt corp. [pl. *-ze.* var. *metensomatoză* s.f. / <germ. *Metasomatose*, cf. fr. *métensomatose*, gr. *meta* — schimbare, *soma* — corp]

metastáză *s.f.* deplasare a unei boli dintr-o parte a organismului în altă parte; localizare secundară, departe de focarul primitiv al unei boli. [<fr. *métastase*, cf. gr. *metastasis* — deplasare]

metatárs *s.n.* scheletul părții de mijloc a labei piciorului, compus din cinci oase aproape paralele. [<fr. *métatarse*, cf. gr. *meta* — după, *tarsos* — tars]

metatarsián *adj.* al metatarsului. [cf. fr. *métatarsien*]

metatéză *s.f.* intervertire a ordinii unor sunete sau a unor grupuri de sunete într-un cuvînt. [cf. fr. *métathèse*, gr. *metathesis* — deplasare]

metatorax *s.n.* al treilea segment al toracelui la insecte. [<fr. *métathorax*]

metazoáre *s.n. pl.* încrengătură care cuprinde animalele cu celule diferențiate; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [pron. *-zo-a-re.* / <fr. *métazoaires*, cf. gr. *meta* — al doilea, *zoon* — animal]

metéc *s.m.* nume dat la Atena străinilor stabiliți în acest oraș, care nu aveau nici un fel de drepturi politice. [cf. fr. *métèque* <gr. *metoikos* — străin]

metempsihóză *s.f.* concepție religioasă potrivit căreia sufletul ar trece, după moarte, prin corpul mai multor viețuitoare. [<fr. *métempsycose*, cf. gr. *meta* — schimbare, *en* — în, *psyche* — suflet]

meteór *s.m.* nume dat fenomenelor meteorologice (fulgere, trăsnete, ploaie, rouă etc.). [pron. *-te-or.* / <fr. *météore*, cf. gr. *meteoron* — ridicat în aer]

meteóric *adj.* al meteorilor, provenit dintr-un meteor. ● *(fig.)* care se ivește pe neașteptate; uimitor. [pron. *-te-o-.* / <fr. *météorique*]

meteorism *s.n.* umflare a abdomenului datorită acumulării de gaze în tubul digestiv. [<fr. *météorisme*]

meteorit *s.m.* corp care cade pe pămînt provenind din spațiul interplanetar; bolid. [<fr. *météorite*]

meteorográf *s.n.* instrument de înregistrare a presiunii, a temperaturii și a umidității aerului. [<fr. *météorographe*]

meteorografie *s.f.* disciplină care are ca obiect descrierea fenomenelor meteorologice. [gen. *-iei.* / <fr *météorographie*, cf. gr. *meteoron* — meteor, *graphein* — a descrie]

meteorogrămă *s.f.* diagramă reprezentînd grafic un fenomen atmosferic observat în timp. [var. *meteogramă* s.f. / <fr. *météorogramme*, cf. gr. *meteoron* — meteor, *gramma* — cuvînt scris]

meteorológ *s.m.* specialist în meteorologie. [<fr. *météorologue*]

meteorológic *adj.* referitor la meteorologie. [pron. *-te-o-.* / cf. fr. *météorologique*]

meteorologie *s.f.* ramură a geofizicii care studiază fenomenele atmosferice. [gen. *-iei.* / <fr. *météorologie*, cf. gr. *meteoron* — meteor, *logos* — vorbire]

meteoromanție *s.f. (liv.)* pretinsă artă de a prevesti viitorul pe baza observării fenomenelor meteorologice (tunete, trăsnete, meteori). [gen. *-iei.* / <fr. *météoromancie*]

meticulós *adj. (despre oameni)* migălos, cu scrupule exagerate, scrupulos în muncă; tipicar. ● *(adesea adv.)* făcut cu atenție deosebită; minuțios, scrupulos. [cf. fr. *méticuleux*, lat. *meticulosus*]

meticulozitáte *s.f.* însușirea de a fi meticulos; minuțiozitate. [cf. fr. *méticulosité*]

metil *s.m.* radical organic monovalent, compus dintr-un atom de carbon și din trei atomi de hidrogen. [<fr. *méthyle*]

metilén *s.m.* radical organic bivalent, compus dintr-un atom de carbon și doi atomi de hidrogen. ○ *albastru de* ~ = materie colorantă albastră, întrebuințată în vopsitorie și ca dezinfectant în medicină. [pl. *-ni*, *-nuri* s.n. / <fr. *méthylène*]

metilic *adj.* care conține metil. ○ *alcool* ~ = alcool toxic, obținut prin distilarea uscată a lemnului; spirt de lemn. [<fr. *méthylique*]

metis *s.m.* și *f.* **1.** individ născut dintr-o albă și un indian sau dintr-un alb și o indiană. **2.** *(biol.)* animal sau plantă provenind din încrucișarea a doi indivizi de rase sau de specii diferite; hibrid. [<fr. *métis*, cf. lat. *mixtus* — amestecat]

metódă *s.f.* **1.** ansamblu de mijloace socotite proprii pentru realizarea unui scop; procedeu, mod de executare a unui lucru. ● totalitatea procedeelor practice cu ajutorul cărora se predă o știință, o disciplină. ● manual care conține principiile de învățare a unei limbi, a unui instrument muzical etc. **2.** modul de a studia, de a cerceta fenomenele naturii și ale societății. [<fr. *méthode*, lat., gr. *methodos* <*meta* — după, *odos* — cale]

metódic *adj. (adesea adv.)* cu metodă; sistematic. ● de metodică. [<fr. *méthodique*]

metódică *s.f.* parte a pedagogiei care studiază principiile și metoda de predare proprie fiecărui obiect de studiu; metodă. [cf. rus. *metodika*, fr. *méthodique*]

metodísm *s.n.* doctrină mistică cu principii morale foarte severe, practicată de o sectă anglicană întemeiată în secolul al XVIII-lea. [cf. fr. *méthodisme*]

metodíst[1] *s.m.* și *f.* adept al metodismului. [cf. fr. *méthodiste*, germ. *Methodist*]

metodíst[2] *s.m.* și *f.* specialist în metodică. [<rus. *metodist*]

metodológic *adj.* privitor la metodologie. [cf. fr. *méthodologique*]

metodologie *s.f.* teorie despre metodele cunoașterii științifice, despre principiile generale ale cercetării științifice. ● totalitatea metodelor de cercetare folosite într-o știință. [gen. *-iei.* [<fr. *méthodologie*, cf. gr. *methodos* — metodă, *logos* —vorbire]

metól *s.m.* compus organic alb, cristalizat, folosit ca developator în fotografie. [<fr. *métol*]

metonímic *adj.* privitor la metonimie. [cf. fr. *métonymique*]

metonimíe *s.f.* figură de stil prin care se înlocuieşte un termen prin altul cu care se află într-un oarecare raport (de la cauză la efect, de la abstract la concret). [gen. *-iei.* / cf. fr. *métonymie*, lat., gr. *metonymia* <gr. *meta* — schimbare, *onyma* — nume]

metonomasíe *s.f.* schimbare a unui nume propriu prin traducerea lui în altă limbă. [gen. *-iei.* / <fr. *métonomasie*, cf. gr. *meta* — schimbare, *onyma* — nume]

metópă *s.f.* spaţiu liber, împodobit uneori cu basoreliefuri, care separă triglifele unei frize dorice. [cf. fr. *métope*, lat., gr. *metopa* <gr. *meta* — între, *ope* — deschidere]

metráj *s.n.* lungime, cantitate de material (măsurată în metri). ○ *film de scurt* ~ = film scurt. [<fr. *métrage*]

metrésă *s.f. (rar)* amantă, întreţinută. [<fr. *maîtresse*]

métric[1] *adj.* referitor la sistemul zecimal de măsuri şi greutăţi care are metrul ca unitate de bază. ○ *sistem* ~ = ansamblul unităţilor de măsură care au la bază metrul. ● *(despre mărimi)* care are calitatea de a admite o măsură. [cf. fr. *métrique*]

métric[2] *adj.* referitor la măsura versurilor, la structura lor ritmică. [cf. fr. *métrique*, lat. *metricus*]

métrică *s.f.* totalitatea regulilor privitoare la structura ritmică a versurilor. [cf. fr. *métrique*]

metrită *s.f.* inflamaţie a uterului. [<fr. *métrite*, cf. gr. *metra* — uter]

metró *s.n.* metropolitan. [<fr. *métro* <*métropolitain*]

metrológie *adj.* privitor la metrologie. [<fr. *métrologique*]

metrologíe *s.f.* parte a fizicii care studiază unităţile de măsură şi metodele de măsurare a mărimilor fizice. [gen. *-iei.* / <fr. *métrologie*, cf. gr. *metron* — măsură, *logos* — studiu]

metromán *s.m. (rar)* cel care are mania de a face versuri. [<fr. *métromane*]

metromaníe *s.f. (rar)* mania de a face versuri. [gen. *-iei.* / <fr. *métromanie*]

metronóm *s.n.* instrument care marchează prin bătăi regulate intervale egale de timp. [<fr. *métronome*, cf. gr. *metron* — măsură, *nomos* — regulă]

metronoscóp *s.n.* aparat care antrenează ochiul, silindu-l să citească corect. [<fr. *métronoscope*]

metrópolă *s.f.* **1.** oraş mare, de obicei capitala unei ţări. ● reşedinţa unei arhiepiscopii catolice. **2.** stat imperialist considerat în raport cu coloniile sale. ● stat, oraş antic considerat în raport cu coloniile pe care le-a întemeiat. [< lat., gr. *metropolis*, cf. fr. *métropole*, gr. *meter* — mamă, *polis* — oraş]

metropolítan[1] *s.n.* linie ferată urbană (subterană) electrificată; vehicul care circulă pe o astfel de linie. [pl. *-ne.* / <fr. *métropolitain*]

metropolítan[2] *adj.* care ţine de metropolă. [cf. lat. *metropolitanus*, fr. *métropolitain*]

metroragíe *s.f.* hemoragie uterină, venită în afara menstruaţiei. [gen. *-iei.* / <fr. *métrorragie*]

métru[1] *s.m.* **1.** unitate de măsură a lungimii din sistemul metric, care reprezintă a patruzecea milioana parte din meridianul terestru. **2.** instrument de măsură făcut din lemn, din metal etc. având lungimea de un metru **(1)**. [<fr. *mètre*, cf. gr. *metron* — măsură]

métru[2] *s.m.* picior de vers ritmic în versificaţia greco-latină, determinat de un grup de silabe lungi şi scurte. ● numărul de silabe şi cezura necesară pentru a forma un gen de vers în versificaţia modernă. [pl. *-ri.* / <fr. *mètre*, cf. lat. *metrum*, gr. *metron*]

mezaliánţă *s.f.* căsătorie cu o persoană de condiţie socială sau de cultură inferioară, considerată nepotrivită de cercurile nobiliare şi ale marii burghezii. [pron. *-li-an-.* / <fr. *mésalliance*]

mezanín *s.n.* etaj mai scund care se află între parter şi primul etaj. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *mezzanine*, cf. it. *mezzanino*]

mezaventúră *s.f. (franţuzism)* păţanie, accident plictisitor; boroboaţă. [cf. fr. *mésaventure*]

mezencefál *s.n. (anat.)* creierul mijlociu. [pl. *-luri*, *-le.* / <fr. *mésencéphale*, cf. gr. *mesos* — care se află la mijloc, fr. *encéphale* — creierul mare]

mezentér *s.n.* membrană care leagă intestinul subţire de peretele posterior al abdomenului. [<fr. *mésentère*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *enteron* — intestin]

mezentéric *adj.* al mezenterului, privitor la mezenter. [cf. fr. *mésentérique*]

mézi *s.m. pl.* al doilea termen al primului raport şi primul termen al celui de-al doilea raport al unei proporţii. [cf. it. *medio*, lat. *medius* — care este la mijloc]

mezo- element de compunere savantă însemnînd „mijlociu", „care este la mijloc". [<fr. *méso-*, cf. gr. *mesos* — intermediar]

mezocárp *s.n.* partea cărnoasă a unui fruct cuprinsă între coajă şi sîmbure. [<fr. *mésocarpe*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *karpos* — fruct]

mezocefál *adj.* care are capul de formă intermediară între brahicefal şi dolihocefal. [<fr. *mésocéphale*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *kephale* — cap]

mezodérm *s.n.* strat celular din embrionul animalelor care se află între stratul extern şi cel intern şi din care se dezvoltă oasele şi muşchii. [<fr. *mésoderme*, cf. gr. *mesos* — mijloc, *derma* — piele]

mezofíl *s.n.* ţesut cuprins între cele două membrane extercoare ale frunzei, care conţine clorofila. [<fr. *mésophylle*, cf. gr. *mesos* — intermediar, *phyllon* — frunză]

mezofíte *s.f. pl.* plante care se dezvoltă în condiţii de umiditate mijlocie. [sg. *-tă.* / <fr. *mésophytes*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *phyton* — plantă]

mezolític *s.n.* epocă cuprinsă între paleolitic şi neolitic. // *adj.* care datează din această epocă. [<fr. *mésolithique*, cf. gr. *mesos* — intermediar, *lithos* — piatră]

mezologíe *s.f.* ramură a biologiei care studiază influenţa mediilor asupra organismelor. [gen. *-iei.* / <fr. *mésologie*, cf. gr. *mesos* — de la mijloc, *logos* — vorbire]

mezón *s.m.* particulă elementară care intră în componența nucleului atomic. [<fr. *méson*]
mezoscáf *s.n.* navă specială, posedînd calitățile batiscafelor și ale submarinelor, folosită pentru cercetări subacvatice la adîncimi de cîteva mii de metri.
mezosféră *s.f.* învelișul cuprins între 1200 și 2900 kilometri în adîncimea pămîntului, în care predomină sulfurile și oxizii metalelor grele (fier, nichel, magneziu); strat atmosferic, care se întinde deasupra stratosferei, între 40—80 km altitudine. [<fr. *mésosphère*, cf. gr. *mesos* — mijloc, *sphaira* — sferă]
mezotórax *s.n.* segmentul al doilea al toracelui insectelor, de care sînt prinse aripile dinainte și a doua pereche de picioare. [<fr. *mésothorax*]
mezozáur *s.m.* reptilă fosilă cu formă de șarpe, lungă pînă la 12 metri, care a trăit în mările calde cretacice. [pron. *-za-ur.* / <fr. *mésosaure* <gr. *mesos* — de mijloc, *sauros* — șopîrlă]
mezozóic *s.n.* eră geologică în care apar pentru prima dată mamifere, păsări și pești ososi; era secundară. // *adj.* care aparține acestei ere. [pron. *-zo-ic.* / <fr. *mésozoïque*, cf. gr. *mesos*—mijlociu, *zoe* — viață]
mezza vóce *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu vocea pe jumătate, cu jumătate din posibilitățile vocii. [pron. *me-ța...* / <it. *mezza voce*]
mezzo fórte *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu vocea pe jumătate, cu jumătate din posibilitățile vocii. [pron. *me-țo...* / <it. *mezzo forte*]
mezzo piáno *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* nu prea încet, mai tare decît piano. [pron. *me-țo...* / <it. *mezzo piano*]
mezzo-sopránă *s.f.* cîntăreață a cărei voce este situată între sopran și alto. [pron. *me-țo...* pl. *-ne.* / <it., fr. *mezzo-soprano*]
mezzo tínto *s.n. invar. (arte)* gen de gravură care permite să se obțină toate tentele. [pron. *me-țo...* / <it. *mezzo tinto*]
mi *s.m. invar.* **1.** treapta a treia din gama do major; sunetul și nota corespunzătoare. **2.** coarda, clapa unui instrument care dă sunetul acestei note. [<it. *mi*]
mialgie *s.f.* durere musculară. [gen. *-iei.* / <fr. *myalgie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *algos* — durere]
miasmátic *adj.* care conține sau produce miasme; puturos. [<fr. *miasmatique*]
miásmă *s.f.* emanație nesănătoasă, miros urît provenit din materii organice în descompunere; duhoare. [pron. *-mi-as-.*/ <fr. *miasme*, cf. gr. *miasma* — murdărie, pată]
miastenie *s.f. (med.)* boală caracterizată printr-o epuizare anormală și rapidă a forței musculare, fără semne de paralizie. [gen. *-iei.* / <fr. *myasthénie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *a* — fără, *sthenos* — forță]
miatonie *s.f.* absență a tonusului muscular. [gen. *-iei.* / <fr. *myatonie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *a* — fără, *tonos* — tonus]
micacéu *adj. (despre roci, minerale)* care conține mică. [pron. *-ceu.* / <fr. *micacé*]
micanită *s.f.* material obținut prin aglomerarea cu șelac a fragmentelor de mică, folosit ca izolant electric. [<fr. *micanite*]
micașist *s.n.* rocă metamorfică compusă din cuarț și mică. [<fr. *micaschiste*]
mică *s.f.* grup de minerale de siliciu și aluminiu, cristalizate, care se desfac în foițe, de obicei elastice. [gen. *-cii.* / <fr. *mica*, cf. lat. *mica* — bucățică]
micélă *s.f.* grup de molecule care se formează în substanțele coloidale și în soluțiile lor. [var. *micel* s.n. / <fr. *micelle*]
micéliu *s.n.* aparatul vegetativ al unor ciuperci, care se prezintă sub forma unui tal filamentos. [pron. *-liu.* / <fr. *mycélium*]
miciurinísm *s.n.* concepția biologică a savantului sovietic Miciurin, referitoare la hibridarea artificială, la educarea organismelor într-o anumită direcție, la iarovizare, aclimatizare etc.; biologia miciurinistă. [pron. *-ciu-ri-.* / cf. *Miciurin*, biolog sovietic]
miciuriníst *adj., s.m.* (adept) al miciurinismului. [pron. *-ciu-ri-.* / după rus. *miciurinеț*]
micoflóră *s.f.* vegetație alcătuită din ciuperci. [<gr. *myces* — ciupercă + *floră*]
micológ *s.m.* specialist în micologie. [<fr. *mycologue*]
micologíe *s.f.* ramură a botanicii care studiază ciupercile. [gen. *-iei.* / <fr. *mycologie*, cf. gr. *myces* — ciupercă, *logos* — vorbire]
micóză *s.f.* **1.** *(bot.)* boală a plantelor provocată de anumite ciuperci. **2.** *(med.)* afecțiune a pielii datorită unor microbi vegetali, care se pot localiza fie pe piele, fie pe firul de păr; pecingine. [<fr. *mycose*]
micro- element de compunere savantă însemnînd „mic". [<fr. *micro-*, cf. gr. *mikros* — mic]
microampér *s.m.* unitate de intensitate a curentului electric, egală cu a milioana parte dintr-un amper. [pron. *-cro-am-.* / <fr. *micro-ampère*]
microanalíză *s.f.* analiză chimică efectuată asupra unor cantități foarte mici dintr-o substanță. [<fr. *micro-analyse*]
microb *s.m.* nume generic dat unor microorganisme vegetale sau animale, care sînt adesea agenții transmițători ai anumitor boli. [<fr. *microbe*, cf. gr. *mikros* — mic, *bios* — viață]
microbalánță *s.f* balanță foarte sensibilă de laborator. [cf. fr. *microbalance*]
microbián *adj.* produs de microbi; răspînditor de microbi. [pron. *-bi-an.* / cf. fr. *microbien*]
microbibliografíe *s.f.* bibliografie sub formă de microfilm sau microfișă.
microbicíd *adj., s.n.* (substanță) care distruge microbii. [<fr. *microbicide*]
microbiológ *s.m.* specialist în microbiologie. [pron. *-bi-o-.* / <fr. *microbiologue*]
microbiológic *adj.* privitor la microbiologie. [<fr. *microbiologique*]
microbiologíe *s.f.* știință care studiază microorganismele. [gen. *-iei.* / <fr. *microbiologie*, cf. gr. *microbios* — cel cu viață scurtă, *logos* — vorbire]

microbúz *s.n.* autobuz mic. [cf. *micro-* + *(auto)buz*]
microcefál *adj.* care are capul foarte mic. [<fr. *microcéphale*, cf. gr. *mikros* — mic, *kephale* — cap]
microcefalíe *s.f.* dezvoltare insuficientă a craniului și a creierului, care are ca urmare idioția. [gen. *-iei.* / <fr. *microcéphalie*]
microcentrálă *s.f.* centrală electrică mică. [<*micro-* + *centrală*]
microchimíe *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice dintre cantități foarte mici de substanță. [gen. *-iei.* / cf. fr. *microchimie*]
microclimát *s.n.* totalitatea condițiilor de climă (temperatură, umiditate, vînt) particulare unor spații mici. [<fr. *microclimat*]
microclímă *s.f.* microclimat. [<germ. *Mikroklima*]
microcóc *s.m.* specie de bacterii de formă sferică, mai mici decît cocii. [<fr. *microcoque*, cf. gr. *mikros* — mic, *kokkos* — grăunte]
microcósm *s.n.* universul redus la dimensiuni de miniatură. ● universul de dimensiuni mici al atomilor. [var. *microcosmos* s.n. / cf. fr. *microcosme*, lat., gr. *microcosmos* <gr. *mikros* — mic, *kosmos* — lume]
microcósmic *adj.* referitor la microcosm. [cf. fr. *microcosmique*]
microcoulómb *s.m.* unitate de măsură a sarcinii electrice, egală cu a milioana parte dintr-un coulomb. [pron. *-culomb*]
microcristalín *adj. (despre roci, minerale)* alcătuit din cristale microscopice. [<fr. *microcristallin*, cf. gr. *mikros* — mic, *krystallos* — ca de gheață]
microfarád *s.m. (fiz.)* unitate de măsură egală cu a milioana parte dintr-un farad. [cf. fr. *microfarad*]
microfáună *s.f.* totalitatea animalelor microscopice de pe glob, dintr-o regiune sau dintr-un loc restrîns. [pron. *-fa-u-.* / cf. fr. *microfaune*]
microfilm *s.n.* film pentru fotografii foarte mici, care pot fi apoi mărite. [<fr. *microfilm*]
microflóră *s.f.* totalitatea plantelor microscopice de pe glob, dintr-o regiune sau dintr-un loc restrîns. [cf. fr. *microflore*]
microfoiletón *s.n.* foileton de proporții reduse. [pron. *-fo-i-.* / cf. fr. *micro-* + *foileton*]
microfón *s.n.* aparat cu sursă proprie de energie, foarte sensibil, care mărește intensitatea sunetelor; este folosit în telefonie, în radiofonie etc. [<fr. *microphone*, cf. gr. *mikros* — mic, *phone* — voce]
microfoníe *s.f.* **1.** reacție care se produce între un microfon în funcțiune și difuzoarele sale atunci cînd amplificatorul întrece ca volum o anumită limită. ● fenomen care are loc atunci cînd la condensatorul variabil al unui radioreceptor nu funcționează bine gama de unde scurte. **2.** slăbire a vocii. [gen. *-iei.* / <fr. *microphonie*]
microfotocópie *s.f.* copie fotografică de dimensiuni foarte mici, obținută printr-un procedeu microfotografic. [gen. *-iei.* / <fr. *microphotocopie*]
microfotográfic *adj.* referitor la microfotografie. [cf. fr. *microphotographique*]
microfotográfie *s.f.* **1.** fotografie a unor obiecte, a unor preparate sau a unor ființe microscopice obținută cu ajutorul unui aparat fotografic adaptat la un microscop. ● fotografie de dimensiuni foarte mici. **2.** tehnica obținerii acestor fotografii. [gen. *-iei.* / <fr. *microphotographie*, cf. gr. *mikros* — mic, *phos* — lumină, *graphein* — a scrie]
microfotoradiográfie *s.f.* radiografie făcută pe un clișeu mic; tehnica obținerii acestor radiografii. [gen. *-iei.* / cf. fr. *microphotoradiographie*]
micrográfie *s.f.* studiul microscopic al unui obiect. [gen. *-iei.* / <fr. *micrographie*, cf. gr. *mikros* — mic, *graphein* — a descrie]
micrográm *s.n.* unitate de greutate, egală cu a milioana parte dintr-un gram. [<fr. *microgramme*]
microlít *s.n.* element cristalin microscopic, de formă prismatică sau tubulară, care se află în unele roci. [pl. *-ite*, *-iturí* și *-iți* s.m. / <fr. *microlithe*, cf. gr. *mikros* — mic, *lithos* — piatră]
micrologíe *s.f.* termen folosit de Marx pentru a desemna acea parte a anatomiei care studiază celulele. v. citologie. ● tratat despre microorganisme. [gen. *-iei.* / <fr. *micrologie*, cf. gr. *mikros* — mic, *logos* — știință]
micrométric *adj.* **1.** referitor la micrometru sau la micrometrie. **2.** de dimensiuni foarte mici. [cf. fr. *micrométrique*]
micrométrie *s.f.* disciplină care se ocupă cu măsurarea dimensiunilor extrem de mici. [gen. *-iei.* / <fr. *micrométrie*]
micrométru *s.n.* instrument de mare precizie, cu care se măsoară lungimi mici. ● instrument gradat adaptat la ocularul unui microscop sau al unui alt aparat optic pentru a măsura dimensiunile obiectelor observate. [<fr. *micromètre*, cf. germ. *Mikrometer* <gr. *mikros* — mic, *metron* — măsură]
micromilimétru *s.m.* micron. [<fr. *micromillimètre*]
micrón *s.m.* unitate de măsură, egală cu a mia parte dintr-un milimetru. [<fr. *micron*, cf. gr. *mikros* — mic]
micronucléu *s.n.* nucleul mic al celulei care alcătuiește corpul unui infuzor. [pl. *-ee.* / <fr. *micronucléus*]
microóhm *s.m.* unitate electrică de rezistență, egală cu a milioana parte dintr-un ohm. [pron. *-cro-om.* / cf. gr. *mikros* — mic, *ohm* — unitate de măsură]
microorganism *s.n.* plantă sau animal care poate fi văzut numai la microscop. [pron. *-cro-or-.* / <fr. *microorganisme*]
micrópil *s.n.* orificiu al ovulului, prin care pătrunde, în procesul fecundației, capătul tubului polenic cu gameții bărbătești. [<fr. *micropyle* <gr. *mikros* — mic, *pyle* — poartă]
microprotále *s.n. pl.* protale bărbătești. [sg. *microprotal.* / <fr. *microprothalle*]
micropsíe *s.f.* tulburare a vederii, datorită căreia obiectele sînt percepute mai mici decît sînt în realitate. [gen. *-iei.* /<fr.

micropsie, cf. gr. *mikros* — mic, *opsis* — vedere]

microrelief *s.n.* relieful unei întinderi mici, considerat cu tot felul de detalii.

microscóp *s.n.* instrument optic compus dintr-un sistem dublu de lentile, folosit pentru observarea și cercetarea obiectelor extrem de mici, a microorganismelor etc. [<fr. *microscope*, cf. gr. *mikros* — mic, *skopein* — a examina]

microscópic *adj.* **1.** care poate fi văzut numai la microscop. ● efectuat cu microscopul. **2.** *(fig.)* extrem de mic, minuscul; *(p. ext.)* fără valoare, nesemnificativ. [cf. fr. *microscopique*]

microscopie *s.f.* tehnica observației la microscop. ● examinare, analiză făcută cu microscopul. [gen. *-iei*. / <fr. *microscopie*]

microseism *s.n.* cutremur de pământ foarte slab. [pron. *-se-ism*. pl. *-me*, *-muri*. / <fr. *microséisme*, cf. gr. *mikros* — mic, *seismos* — zguduire]

microsión *s.n.* disc de patefon de dimensiuni mici, cu șanțul de înregistrare foarte fin, permițând înregistrări de lungă durată. [pron. *-si-on*. / <fr. *microsillon*]

microsociológ *s.m.* reprezentant, adept al microsociologiei. [pron. *-ci-o-*. / cf. fr. *microsociologue*]

microsociológic *adj.* referitor la microsociologie. [cf. fr. *microsociologique*]

microsociologie *s.f.* variantă a sociologiei burgheze contemporane, care, din lanțul complex al fenomenelor sociale, studiază numai fapte mărunte privitoare la așanumitele „grupuri mici" (microgrupuri) de două sau mai multe persoane, considerîndu-le în sine și refuzînd să vadă îndărătul lor legile obiective ale societății și condiționarea lor socială generală, și care absolutizează relațiile psihicoafective dintre oameni, socotindu-le determinante față de toate celelalte raporturi sociale; sociometrie. [<fr. *microsociologie*]

microspór *s.m.* nume dat anumitor spori masculini ai criptogamelor vasculare. [<fr. *microspore*, cf. gr. *mikros* — mic, *spora* — sămînță]

microsporie *s.f.* micoză provocată de o anumită ciupercă parazită. [gen. *-iei*. / <fr. *microsporie*]

microsporánge *s.n.* sporange în care se dezvoltă microsporii. [pl. invar. / <fr. *microsporange*]

microsporofíl *s.f.* frunză pe care se dezvoltă microsporangele. [pl. *-le*. / <*microspor* + gr. *phyllon* — frunză]

microspórum *s.m.* gen de ciuperci ascomicete parazite care trăiesc pe pielea omului. [<fr. *microsporum*]

microstructúră *s.f.* structura unui corp solid, așa cum apare la examinarea cu microscopul. [<fr. *microstructure*]

microtelefón *s.n.* receptor telefonic cu dispozitiv de format numărul atașat la el. [<fr. *microtéléphone*, germ. *Mikrotelephon*]

microtóm *s.n.* instrument cu ajutorul căruia se pot tăia fragmente foarte subțiri dintr-un corp pentru a putea fi studiate la microscop. [<fr. *microtome*, cf. gr. *mikros* — mic, *tome* — secțiune]

microvólt *s.m.* unitate de forță electromotoare sau de diferență de potențial, egală cu a milioana parte dintr-un volt. [<fr. *microvolt*]

microzoáre *s.f. pl.* clasă de animale de apă vizibile numai la microscop. [pron. *-zo-a-*. sg. *microzoar*. / <fr. *microzoaire*, cf. gr. *mikros* — mic, *zoon* — animal]

microzónă *s.f.* regiune din masa solului arabil, care conține particulele cu funcții biochimice. [<fr. *microzone*]

micțiuríție *s.f.* nevoie frecventă de a urina. [gen. *-iei*. / <fr. *micturition*]

micțiúne *s.f.* urinare. [cf. fr. *miction*, lat. *mictio*]

midinétă *s.f. (rar)* tînără croitoreasă sau modistă pariziană. [<fr. *midinette*]

midriátic *adj.* care provoacă midriaza. [<fr. *mydriatique*]

midriáză *s.f.* dilatație a pupilelor. [<fr. *mydriase*]

mielină *s.f.* substanță moale, refringentă, care acoperă cilindrul-ax al nervilor. [pron. *mi-e-*. / <fr. *myéline*, cf. gr. *myelos* — măduvă]

mielită *s.f.* inflamație a măduvei spinării. [pron. *mi-e-*. / <fr. *myélite*, cf. gr. *myelos* — măduvă]

mielografíe *s.f.* studiul formațiilor celulare din măduva formatoare de sînge. [<germ. *Myelographie*]

migmatít *s.f.* rocă metamorfică formată prin pătrunderea unei topituri de magmă în rocile sedimentare. [<fr. *migmatite*]

mignón *adj.* drăguț, micuț; delicat. [pron. *mi-nion*. / <fr. *mignon*]

migrá *vb.* I. *intr. (liv.)* a se deplasa, a se muta în masă dintr-un loc în altul. [<lat. *migrare*]

migratór *adj. (liv.: mai ales despre păsări)* care migrează; călător. [var. *migrătór* adj. / cf. lat. *migrator*, fr. *migratoire*]

migratóriu *adj.* migrator. [pron. *-riu*. / <fr. *migratoire*]

migrațiúne *s.f.* migrare. ○ *~a țițeiului* = trecerea țițeiului (și a gazelor care-l însoțesc) din roca în care s-a format în altă rocă. [var. *migrație* s.f. / cf. lat. *migratio*, fr. *migration*]

migrénă *s.f.* durere de cap (localizată mai ales într-o anumită regiune a capului și însoțită de tulburări digestive). [<fr. *migraine*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *kranion* — craniu]

mikadó *s.m. invar.* titlu dat împăratului Japoniei. [<fr., jap. *mikado*]

milády *s.f.* titlu care se dă în Anglia doamnelor și domnișoarelor nobile. [pron. *miledi*. / <engl. *milady*]

milanéză *s.f.* tricot (de mătase) pentru lenjerie, pentru bluze etc. [cf. fr. *milanais*, it. *milanese*]

mílă *s.f.* unitate de măsură pentru lungimi, ale cărei mărimi variază în diverse țări. ○ *~ engleză* = măsură de lungimi maritime, egală cu 1852 metri [cf. lat. *mille*]

milenár *adj.* (existent) de o mie de ani, de un mileniu; *(p. ext.)* de mii de ani. [cf. fr. *millénaire*, lat. *millenarius*]

miléniu *s.n.* interval de timp de o mie de ani. [pron. *-niu*. / <lat. *millenus*]

mili- element de compunere avînd semnificaţia de „a mia parte". [<fr. *milli-*]
miliampér *s.m.* unitate subdivizionară de măsură a intensităţii curentului electric, egală cu a mia parte dintr-un amper. [pron. *-li-am-.* / cf. fr. *milliampère*]
miliampermétru *s.n.* ampermetru sensibil, pentru măsurarea în miliamperi. [pron. *-li-am-.* / cf. fr. *milliamperemètre*]
miliár *adj. (despre pietrele de kilometraj; şi s.f.)* care indică o distanţă de o mie de metri. [pron. *-li-ar.* / <fr. *milliaire*]
miliárd *s.n.* număr egal cu o mie de milioane; *(p. ext.)* număr foarte mare. [pron. *-li-ard.* / <fr. *milliard*]
miliardár *s.m.* şi *f.* posesor al unei averi evaluate în miliarde. [pron. *-li-ar-.* / cf. fr. *milliardaire*]
milibár *s.m.* unitate de presiune, egală cu a mia parte dintr-un bar. [cf. fr. *millibar*]
miligrám *s.n.* unitate subdivizionară de măsură pentru greutăţi, care reprezintă a mia parte dintr-un gram. [cf. fr. *milligramme*]
mililítru *s.m.* unitate subdivizionară de măsură pentru capacităţi, care reprezintă a mia parte dintr-un litru. [cf. fr. *millilitre*]
milimétric *adj.* de mărimea unui milimetru; *(p. ext.)* foarte mic. ○ *hîrtie milimetrică* = hîrtie cu linii orizontale şi verticale la distanţă de un milimetru unele de altele. [cf. fr. *millimétrique*]
milimétru *s.m.* unitate subdivizionară de măsură pentru lungimi, care reprezintă a mia parte dintr-un metru. [pl. *-ri*, *-re* s.n. / cf. fr. *millimètre*]
milimicrón *s.m.* unitate de lungime, folosită în spectrografie, egală cu a mia parte dintr-un micron. [<fr. *millimicron*]
milinó *s.n.* pînză de in foarte subţire. [<fr. *milinon*]
milión *s.n.* număr egal cu o mie de mii. [pron. *-li-on.*/ <fr. *million*]
milionár *s.m.* şi *f.* posesor al unei averi evaluate în milioane. [pron. *-li-o-.* / cf. fr. *millionnaire*]
milionime *s.f.* număr egal cu a milioana parte dintr-un întreg. [pron. *-li-o-.* / cf. fr. *millionième*]
milită *vb.* I. *intr.* a lupta intens pentru un principiu, pentru o cauză etc. [<fr. *militer*, it., lat. *militare*]
militánt *adj.* care militează pentru un principiu, pentru o cauză. // *s.m.* şi *f.* luptător, combatant; activist. [cf. fr. *militant*]
militár *adj.* care ţine de armată; ostăşesc. ○ *serviciu militar* = stagiu făcut în armată de un cetăţean. ● care se bazează pe armată; care ţine de război; războinic. // *s.m.* persoană care aparţine cadrelor active ale armatei: ostaş. [cf. fr. *militaire*, it. *militare*, lat. *militaris*, *militarius*]
militarísm *s.n.* politică reacţionară proprie statelor imperialiste, caracterizată prin cursa înarmărilor şi intensificarea reacţiunii interne în vederea pregătirii războaielor de cotropire. [cf. fr. *militarisme*]
militaríst *adj., s.m.* (partizan) al militarismului. [cf. fr. *militariste*]
militarizá *vb.* I. *tr.* a organiza milităreşte (o ţară, o instituţie etc.), a da un caracter militar; a subordona scopurilor militarismului. [cf. fr. *militariser*]
miliţián *s.m.* şi *f.* 1. membru al miliţiei (1). 2. ostaş din miliţie (2). [pron. *-ţi-an.*/ <*miliţie*, cf. fr. *milicien*]
miliţie *s.f.* 1. corp de armată nepermanent înfiinţat la începutul republicii romane şi care era chemat sub arme numai în timp de război. ● *(în organizarea militară din trecut)* armată neregulată de rezervă, compusă din orăşeni şi ţărani, cuprinzînd şi unele corpuri de armată speciale. 2. instituţie care are drept scop menţinerea ordinii şi a securităţii publice, apărarea proprietăţii socialiste, precum şi a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti. [gen. *-iei.* / <rus. *miliţiia*, cf. lat. *militia*, fr. *milice*]
milivólt *s.m.* unitate de forţă electromotoare sau de diferenţă de potenţial, egală cu a mia parte dintr-un volt. [pl. *-lţi.* / cf. fr. *millivolt*]
milivoltmétru *s.n.* voltmetru sensibil, gradat pentru măsurarea în milivolţi. [cf. fr. *millivoltmètre*]
millefíori *s.f. (arte)* nume dat obiectelor de sticlă în interiorul cărora se poate vedea un fel de mozaic reprezentînd flori. [pron. *mil-le-fio-ri.* / <it. *millefiori*]
milórd *s.m.* titlu de adresare unui lord. [<engl. *milord*]
mim[1] *s.n.* scurtă comedie populară antică, alcătuită din cîteva scene comice simple, grosolane, cu glume vulgare, al căror subiect era luat din viaţa de toate zilele. [cf. fr. *mime*, it., lat. *mima* <gr. *mimeomai* — imit]
mim[2] *s.m.* actor care interpreta un mim[1]; actor de pantomimă. [cf. fr. *mime*, it., lat. *mima* <gr. *mimeomai* — imit]
mimá *vb.* I. *tr.* a interpreta (un rol, o piesă) prin mimică. ● a imita gesturile, felul de a fi al cuiva. [<fr. *mimer*, it. *mimare*]
mimáre *s.f.* acţiunea de a mima şi rezultatul ei; imitare, interpretare prin mimică. [<*mima*]
mimetism *s.n.* însuşire a unor animale de a-şi schimba culoarea după mediul înconjurător sau de a lua forma unor obiecte sau animale din imediata apropiere. [<fr. *mimétisme*, cf. gr. *mimeisthai*]
mimézã *s.f.* ironie în care se repetă ceea ce altul a zis sau ar fi putut spune, imitîndu-i vocea, gesturile. [<fr. *mimèse*, gr. *mimesis*]
mimic *adj.* referitor la mim sau la mimică; de mim. [cf. fr. *mimique*, lat. *mimicus*, gr. *mimikos*]
mimícă *s.f.* arta de a exprima prin gesturi (mai ales prin expresia feţei) sentimente şi idei; *(p. ext.)* expresie a feţei. [<fr. *mimique*, it. *mimico*]
mimodramátic *adj.* care ţine de mimodramă. [cf. fr. *mimodramatique*]
mimodrámă *s.f.* operă dramatică în care actorii mimează rolurile, în loc să vorbească; pantomimă. [<fr. *mimodrame*]
mimográf *s.m.* autor de mimuri, de comedii populare. [cf. fr. *mimographe* <gr. *mimos* — mim, *graphein* — a scrie]

mimologie *s.f.* imitare a vocii și a gesturilor cuiva. [gen. *-iei.* / <fr. *mimologie*, cf. gr. *mimos* — mim, *logos* — vorbire]
mimóză *s.f.* gen de plante erbacee leguminoase exotice, cu inflorescențe bogate. O ~ *senzitivă* = plantă erbacee ale cărei frunze se strîng la cea mai mică atingere. [<fr., lat. *mimosa*]
mină *vb.* I. *tr.* **1.** a așeza, a pune mine (în scop de distrugere). **2.** *(fig.)* a distruge, a slăbi, a nimici (cu încetul). [<fr. *miner*, it. *minare*]
minăj *s.n.* drept luat de seniorul feudal la vinderea produselor pe piață. [<fr. *minage*, *minaige*]
minăre *s.f.* acțiunea de a mina și rezultatul ei; punere, așezare de mine. ● *(fig.)* slăbire, nimicire. [<*mină*]
minaré *s.n.* turn înalt de geamie. ● element decorativ al unei clădiri, în formă de minaret. [<fr. *minaret*, ar. *minara*]
mină[1] *s.f.* **1.** loc subteran, special amenajat, de unde se extrag minerale. ● ansamblul lucrărilor subterane care permite exploatarea unor zăcăminte. ● *(fig.)* mare bogăție (ascunsă). **2.** cilindru subțire de grafit etc. din interiorul creioanelor. **3.** armă alcătuită dintr-o încărcătură de exploziv și un dispozitiv de aprindere, care explodează prin lovire sau la comandă. [<fr. *mine*, it. *mina*]
mină[2] *s.f.* înfățișare; expresie a feței; fizionomie. [<fr. *mine*]
mină[3] *s.f. (la vechii greci)* monedă valorînd o sută de drahme. [<lat. *mina*]
minér *s.m.* lucrător în mină[1] (**1**). [<*mină*[1]]
minerál[1] *s.n.* corp solid, care se află în natură cristalizat sau amorf (în interiorul sau la suprafața pămîntului). [<fr. *minéral*, cf. lat. t. *minerale*]
minerál[2] *adj.* care conține minerale, referitor la minerale. O *apă minerală* = apă în a cărei soluție se află săruri, substanțe radioactive, gaze. [cf. fr. *minéral*, lat. *mineralis*]
mineralizá *vb.* I. *refl.* a se transforma în mineral. [<fr. *minéraliser*]
mineralizáre *s.f.* acțiunea de a se mineraliza și rezultatul ei. [<*mineraliza*]
mineralizatór *adj.* care favorizează formarea sau cristalizarea unor minerale; care preface un metal în mineral, combinîndu-se cu el. [cf. fr. *minéralisateur*]
mineralizáție *s.f.* mineralizare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *minéralisation*]
mineralóg *s.m.* specialist în mineralogie. [cf. germ. *Mineralog*, fr. *minéralogue*]
mineralógic *adj.* privitor la mineralogie. [cf. fr. *minéralogique*]
mineralogíe *s.f.* știință care studiază structura, compoziția și proprietățile fizice și chimice ale mineralelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *minéralogie*]
mineralurgie *s.f.* știință care studiază aplicarea cunoștințelor mineralogice în industrie. [gen. *-iei.* / <fr. *minéralurgie*, cf. fr. *minéral*, gr. *ergon* — lucru]
mineréu *s.n.* mineral în compoziția căruia se găsesc anumite elemente (metale, metaloizi) în cantități suficiente pentru a putea fi exploatate rentabil. [pron. *-reu.* / <fr. *minerai*]
minesénger *s.m.* nume dat trubadurilor germani din secolele al XII-lea — al XVI-lea. [pron. *-zen-gher.* pl. *-ri.* scris și *min(n)esänger.* / <germ. *Minnesänger*]
miniaturál *adj.* mic, minuscul. [pron. *-ni-a-.* / <*miniatură*]
miniatúră *s.f.* **1.** pictură fină și delicată de mici dimensiuni (făcută pe fildeș, pe email etc.). **2.** literă ornată sau ornament pictat care împodobea titlul sau începuturile capitolelor în vechile manuscrise. **3.** operă de artă, de literatură de dimensiuni mici, lucrată cu finețe. ● obiect de dimensiuni reduse. [cf. fr. *miniature*, it. *miniatura*]
miniaturíst *s.m.* și *f.* pictor, autor de miniaturi. [cf. fr. *miniaturiste*]
miniaturístică *s.f.* **1.** arta de a executa miniaturi. **2.** studiul miniaturilor de pe vechile manuscrise. [gen. *-cii.* / <*miniatură*]
miniér *adj.* referitor la mine[1] (**1**), de mine. [pron. *-ni-er.* / cf. fr. *minier*]
mínim[1] *s.n.* limită inferioară în ceea ce privește cantitatea, calitatea etc. ● valoarea cea mai mică pe care o poate lua o mărime variabilă. [var. *minimum* s.n./ <fr., lat. *minimum*]
minim[2] *adj.* cel mai mic posibil; neînsemnat, foarte mic, neglijabil. [cf. fr. *minime*, lat. *minimus*]
minimál *adj.* foarte mic. O *program* ~ = program care cuprinde un ansamblu de sarcini minime, care trebuie îndeplinite în prima urgență. [<fr. *minimal*]
minimalizá *vb.* I. *tr.* a reduce la minimum, a micșora (nejustificat) importanța, valoarea unei persoane, a unui lucru etc.; a bagateliza. [<germ. *minimalisieren*]
minimétru *s.m.* instrument de precizie pentru măsurarea lungimilor prin indicarea abaterilor lor față de un etalon de comparație. ● instrument pentru măsurarea diametrelor alezajelor foarte mici. [<fr. *minimètre*]
minimum *adv.* cel puțin. // *s.n.* v. m i n i m[1]. [<fr., lat. *minimum*]
ministér *s.n.* totalitatea serviciilor centrale reunite sub conducerea unui ministru; instituția respectivă; *(p. ext.)* clădire unde este instalată o asemenea instituție. [<fr. *ministère*, cf. lat. *ministerium* — slujbă, serviciu]
ministeriábil *adj. (ironic, în trecut)* aspirant la demnitatea de ministru. [pron. *-ri-a-.* / după fr. *ministrable*]
ministeriál *adj.* care ține de un ministru sau de un minister. O *bancă ministerială* = loc unde sînt grupați membrii guvernului la ședințele parlamentului; *hîrtie* (sau *coală*) *ministerială* = hîrtie (sau coală) de formatul obișnuit pentru cereri; *plic* ~ = plic mare în care se păstrează acte fără a fi îndoite. // *adv.* după indicațiile oficiale. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *ministériel*]
ministránt *s.m.* ajutor de preot în ritualul catolic; paracliser. [<germ. *Ministrant*]
ministréasă *s.f.* soție de ministru. [pl. *-se.* / <fr. *ministresse*]
ministru *s.m.* membru al unui guvern, care este însărcinat cu conducerea unui minister. [<fr. *ministre*, cf. lat. *minister*]
miniu *s.n.* oxid de plumb, de culoare roșie, întrebuințat mai ales în vopselărie. [pron. *-niu.* var. *minium* s.n. / <fr. *minium*]

minór *adj.* **1.** *(despre persoane; adesea s.)* neajuns încă la majorat. **2.** secundar, puțin important; mai mic. ○ *termen* ~ = premisa unui silogism, care conține subiectul concluziei. [<lat. *minor*, cf. fr. *mineur*]

minorát *s.n. (rar)* situația unei persoane minore și durata acestei situații. [cf. germ. *Minorat*]

minorit *s.m.* călugăr franciscan. [<it. *minorita*, cf. fr. *minorite*, lat. *minores fratres*]

minoritár *s.m.* și *f.* membru al unei minorități naționale. [cf. fr. *minoritaire*]

minoritáte *s.f.* partea (cea) mai mică dintr-o colectivitate împărțită în două; cei mai puțini la număr. ○ ~ *națională* = populație care se găsește în număr mai mic față de populația de bază a unei țări. [cf. fr. *minorité*, lat. *minoritas*]

minotáur *s.m.* ființă fabuloasă imaginată cu cap de om și trup de taur. [pron. *-ta-ur*. / cf. fr. *minotaure* < *Minotaur*, monstru mâncător de oameni, ucis de Teseu]

míntăi *adj.* referitor la minte; făcut în minte. ○ *alienație mintală* = nebunie; *debil* ~ = persoană care se dezvoltă greu din punct de vedere al intelectului; slab de minte. [var. *mentăl* adj. / cf. fr. *mental* <lat. *mentalis*, după *minte*]

mínus *s.n.* **1.** semnul operației de scădere sau care indică un număr negativ. **2.** deficit, lipsă. // *adv.* fără, mai puțin, scăzînd. [<lat. *minus*]

minúscul *adj.* de dimensiuni reduse; (foarte) mic. // *s.f.* literă mică. [cf. fr. *minuscule*, lat. *minusculus*]

minút *s.n.* **1.** diviziune a timpului care reprezintă a șaizecea parte dintr-o oră. ● interval de timp nedeterminat, dar în general foarte scurt; clipă, moment. **2.** subunitate de măsură pentru unghiuri, care reprezintă a șaizecea parte dintr-un grad sexagesimal sau a suta parte dintr-un grad centezimal. [cf. fr. *minute*, it. *minuto* <lat. *minutus* — mic, mărunt]

minutár *s.n.* indicator al minutelor pe cadranul unui ceas. [<*minut*]

minútă *s.f.* **1.** textul original al unui act, al unei sentințe. **2.** redactare provizorie a unui document, a unui plan etc. **3.** rezumat asupra discuțiilor dintr-o ședință. [<fr. *minute*, cf. lat. *minuta* — mică]

minuterie *s.f.* aparatura acului care arată minutele la un ceasornic. [gen. *-iei*. / <fr. *minuterie*]

minuție *s.f. (rar)* minuțiozitate. [gen. *-iei*, var. *minuțiune* s.f. / cf. fr. *minutie*, lat. *minutia*]

minuțiós *adj.* migălos, meticulos; amănunțit. // *adv.* cu grijă, cu multă băgare de seamă. [pron. *-ți-os*. / cf. fr. *minutieux*]

minuțiozitáte *s.f.* însușirea de a fi minuțios; amănunțime, meticulozitate. [pron. *-ți-o-*. / <*minuțios*]

miocárd *s.n.* mușchiul striat al inimii. [pron. *mi-o-*. / <fr. *myocarde*, cf. gr. *mys* — mușchi, *kardia* — inimă]

miocardítă *s.f* inflamație a miocardului. [pron. *mi-o-*. / <fr. *myocardite*]

miocén *s.n.* prima epocă a neogenului. // *adj.* care datează din această epocă. [pron. *mi-o-*. / <fr. *miocène*, cf. gr. *meion* — mai puțin, *kainos* — recent, nou]

miodínie *s.f.* durere musculară care apare în anumite cazuri de reumatism, nevralgie etc. [pron. *mi-o-*, gen. *-iei*. / < fr. *myodynie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *odyna* — durere]

miofibrílă *s.f.* filament foarte fin al țesutului muscular, care are proprietatea de a se contracta la excitații. [cf. gr. *mys* — mușchi, lat. *fibrila* <*fibra* — fir]

miogén *s.n.* proteină care se găsește în țesutul muscular. [pron. *mi-o-*. / <fr. *myogène*]

miográf *s.n.* aparat care înregistrează grafic contracțiile mușchilor. [pron. *mi-o-*. / <fr. *myographe*, cf. gr. *mys* — mușchi, *graphein* — a descrie]

miografíe *s.f.* înregistrare grafică a activității musculare făcută cu ajutorul miografului. [gen. *-iei*. / <fr. *myographie*]

miologíe *s.f.* parte a anatomiei care studiază mușchii. [pron. *mi-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *myologie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *logos* — vorbire]

mióm *s.n.* tumoare formată pe fibrele musculare. [pron. *mi-om*. pl. *-omuri*, *-oame*. / <fr. *myome*]

miomalácie *s.f.* slăbire, ramolire a mușchilor. [gen. *-iei*. / <fr. *myomalacie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *malakia* — moliciune]

mióp *adj.*, *s.m.* și *f.* (suferind) de miopie. ● *(fig.)* mărginit, fără perspectiva viitorului. [pron. *mi-op*. / cf. fr. *myope*, lat., gr. *myops* <gr. *myein* — a închide, *ops* — ochi]

miopatíe *s.f.* afecțiune nervoasă care duce la atrofierea mușchilor. [gen. *-iei*. / <fr. *myopathie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *pathos* — suferință]

miopíe *s.f. (med.)* defect al cristalinului care nu permite formarea imaginilor obiectelor îndepărtate pe retină, ci înaintea ei; vedere scurtă. ● *(fig.)* mărginire, lipsă de perspectivă în judecarea situațiilor. [pron. *mi-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *myopie*]

miotomíe *s.f.* disecție, incizie a mușchiului. [pron. *mi-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *myotomie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *tome* — tăietură]

miozínă *s.f.* substanță albuminoidă care se găsește în mușchii mamiferelor. [pron. *mi-o-*. / <fr. *myosine*, cf. gr. *mys* — mușchi]

miozíță *s.f.* inflamație a mușchilor. [pron. *mi-o-*. / <fr. *myosite*]

miozótis *s.m.* plantă erbacee cu flori mici, albastre, roșii și albe, care crește în pădurile de munte; nu-mă-uita. [pron. *mi-o-*, var. *miosotis*, *miozot* s.m. / <fr. *myosotis*, cf. lat., gr. *myosotis* <gr. *myos* — șoarece, *ous*, *otos* — ureche]

miquelété *s.m. invar.* **1.** bandit spaniol din Pirinei. **2.** soldat din garda guvernatorilor de provincii, în Spania. [pron. *michelete*. / <sp. *miquelete*]

mirácol *s.n. (liv.)* eveniment, întîmplare contrară legilor naturii, care nu poate fi explicată rațional; minune. [var. *miracul* s.n. / cf. fr. *miracle*, lat. *miraculum* <*mirari* — a admira]

miraculós *adj.* supranatural, minunat. ● care face minuni. ● uimitor, uluitor, extraordinar. // *s.n.* toate elementele supranaturale care intervin în basme; supranatural. [cf. fr. *miraculeux*, lat. *miraculosus*]

miráj *s.n.* le fenomen optic datorit refracției luminii, care face ca uneori imaginea unor lucruri depărtate și ascunse dincolo de orizont să apară mai apropiată și răsturnată. ● *(fig.)* iluzie. **2.** farmec, atracție. [var. *miragiu* s.n. / <fr. *mirage*]

mîră *s.f.* **1.** riglă cu diviziuni speciale care servește la măsurarea indirectă a distanțelor sau la măsurarea înălțimilor. **2.** cătare (la armă). [<fr. *mire*, cf. it. *mira*]

miriáde *s.f. pl.* mulțime mare, nenumărată. [pron. *-ri-a-*. / <fr. *myriade*, cf. gr. *myrias* — zece mii]

miriagrám *s.n.* unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 10 000 grame. [<fr. *myriagramme*]

mirialítru *s.m.* unitate de măsură egală cu 10 000 litri. [<fr. *myrialitre*]

miriamétru *s.m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 10 000 metri. [<fr. *myriamètre*]

miriapóde *s.n. pl.* clasă de animale inferioare, cu corpul format din segmente sau inele și care au foarte multe perechi de picioare; *(la sg.)* animal din această clasă. [<fr. *myriapodes*, cf. gr. *myrias* — multe, *pous*, *podos* — picior]

mirífic *adj. (liv.)* minunat, măreț; admirabil. [cf. lat. *mirificus*, fr. *mirifique*]

miringítă *s.f.* inflamație a timpanului urechii. [<fr. *myringite*, cf. lat. *miringa* — timpan]

mirmidón *s.m. (mit.)* pitic. [pl. *-ni*. / <fr. *myrmidon*, cf. gr. *mirmidones*, numele unei populații din Tracia]

mirmilón *s.m.* gladiator care lupta de obicei cu rețiarii, având ca semn distinctiv coiful galic, împodobit cu un pește în chip de panaș. [<lat. *myrmillo*, cf. fr. *mirmillon*]

mirobolánt *adj. (fam.)* minunat, surprinzător. [<fr. *mirobolant*]

mirt *s.m.* arbust sudic totdeauna verde, mirositor, cu lemn greu, fin și cu structură omogenă, cultivat și la noi ca plantă ornamentală. [<fr. *myrte*, cf. lat. *myrtus*, gr. *myrtos*]

mirtacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, cu tulpina arborescentă, al căror tip este mirtul. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / <fr. *myrtacées*]

misá *s.f. (muz.)* mesă. [<lat. bis. *missa*]

miscelanéu *s.n. (liv.)* carte, rubrică într-o publicație periodică, care conține articole, studii etc. cu un conținut variat. ● culegere de lucrări, de fapte etc. fără legătură între ele. ○ *(adj.)* *manuscris* ~ = manuscris vechi cu caracter variat. [pron. *-neu*. var. *miscelanea* s.f. / cf. fr. *miscellanées*, lat. *miscellanea* — amestecată]

miscibil *adj. (despre substanțe)* care poate fi amestecat cu altă substanță. [cf. fr. *miscible*]

miscibilitáte *s.f.* proprietate a două sau a mai multor substanțe de a forma un amestec omogen. [pron. *-sci-*. / cf. fr. *miscibilité* <lat. *miscere* — a amesteca]

misie *s.f.* plată suplimentară pentru o detașare din serviciu sau pentru o deplasare pe teren. [pron. *-si-e*. gen. *-iei*. / <lat. *missio*]

misionár *s.m.* propagator al religiei creștine sau al doctrinelor unor secte creștine în țările cu altă religie dominantă. ● persoană care caută să cîștige adepți pentru o cauză, pentru o comunitate etc. [pron. *-si-o-*. / <fr. *missionnaire*, it. *missionario*]

misiúne *s.f.* **1.** însărcinare, rol, funcție încredințată cuiva. **2.** delegație trimisă de un stat în străinătate cu un scop determinat (în special diplomatic). ● reprezentanță diplomatică permanentă condusă de un ministru plenipotențiar. **3.** acțiunea de propagare a creștinismului în țările cu o altă religie dominantă. [pron. *-si-u-*. var. *misie* s.f. / cf. fr. *mission*, it. *missione*, lat. *missio*]

misivă *s.f.* comunicare scrisă, scrisoare. [<fr. *missive*]

misogám *s.m.* și *f.* cel care se teme de căsătorie. [<germ. *Misogam*]

misogamíe *s.f.* teamă, groază de căsătorie. [gen. *-iei*. / cf. germ. *Misogamie* <gr. *misos* — ură, *gamia* — căsătorie]

misogín *s.m. (liv.)* bărbat care nu poate suferi femeile. [var. *misoghin* s.m. / <fr. *misogyne*, cf. gr. *misein* — a urî, *gyne* — femeie]

misoginism *s.n. (liv.)* atitudine ostilă față de femei. [cf. fr. *misogynisme*]

misológ *s.m. (liv.)* dușman al rațiunii și al raționamentului; antiraționalist. [<fr. *misologue*, cf. gr. *misein* — a urî, *logos* — vorbire]

misologie *s.f. (liv.)* ură față de rațiune. [gen. *-iei*. / <fr. *misologie*]

misoneism *s.n. (liv.)* sentiment de neîncredere față de orice noutate sau schimbare. [pron. *-ne-ism*. / <fr. *misonéisme*, cf. gr. *misein* — a urî, *neos* — nou]

miss *s.f.* titlu care se dă domnișoarelor, în Anglia. [<engl. *miss*]

mistagóg *s.m.* preot inițiator în mistere, la vechii greci. [cf. fr. *mystagogue*]

mistagogie *s.f. (ant.)* inițiere în așa-zisele mistere. [gen. *-iei*. / <fr. *mystagogie*, cf. gr. *mystos* — inițiat, *agogos* — care conduce]

mistér[1] *s.n.* **1.** taină; secret. **2.** doctrină religioasă care nu era împărtășită decît unui număr restrîns de inițiați. ● dogmă religioasă creștină care trebuie primită așa cum este dată și care se crede a fi inaccesibilă rațiunii omenești. ● *(în evul mediu, în țările catolice)* dramă religioasă cu subiect biblic. [cf. fr. *mystère*, lat. *mysterium* — lucru ascuns]

míster[2] *s.m.* termen de adresare în Anglia către un bărbat care nu are titlu nobiliar; domn. [<engl. *mister*]

misteriós *adj.* **1.** *(adesea adv.)* tainic, secret. **2.** ascuns; care face o taină din orice; enigmatic. [pron. *-ri-os*. / cf. fr. *mystérieux*, it. *misterioso*]

místic *adj.* **1.** stăpînit de misticism. **2.** ascuns, neștiut, tainic. /*s.m.* și *f.* adept al misticismului. [cf. fr. *mystique*, lat. *mysticus* — ascuns]

mistică *s.f. (rar)* sistem de idei pe care se întemeiază o doctrină mistică. [gen. *-cii.* / cf. fr. *mystique*]

misticism *s.n.* concepție teologică-idealistă asupra lumii, la baza căreia stă credința în existența unor forțe supranaturale. [cf. fr. *mysticisme*, rus. *misticizm*]

misticitáte *s.f.* caracter mistic. [cf. fr. *mysticité*]

mistifică *vb.* I. *tr.* a denatura adevărul; a înșela, a păcăli; *(p. ext.)* a falsifica. [p.i. *mistific*, 3,6 *-că.* / cf. fr. *mystifier*]

mistificábil *adj.* care poate fi mistificat. [cf. fr. *mystifiable*]

mistificáre *s.f.* acțiunea de a mistifica și rezultatul ei; înșelătorie, păcăleală, denaturare. [<*mistifica*]

mistificatór *s.m.* și *f.* cel care denaturează, care falsifică adevărul. [cf. fr. *mystificateur*]

mistrál *s.n.* vînt puternic, rece și uscat, care suflă din nord-vest în Provența (sudul Franței) și din valea Ronului spre coasta Mediteranei. [<fr. *mistral*]

místress *s.f.* termen de adresare în Anglia către o femeie măritată care nu are drept la titlul de lady; doamnă. [pron. *mistres.* / <engl. *mistress*]

mișmáș *s.n. (fam.)* vin amestecat cu apă minerală sau cu apă gazoasă; spriț. ● *(fig.)* amestecătură, încurcătură. [<germ. *Mischmasch*]

mit *s.n.* povestire cu caracter fantastic care expune diversele credințe ale popoarelor antice despre zei, despre unele întîmplări și fapte legendare. ● *(fig.)* născocire, poveste, basm. [pl. *-turi*, *-te.* / cf. fr. *mythe*, lat., gr. *mythos*]

mítel *s.n.* corp de literă de paisprezece puncte tipografice. [<germ. *Mittel*]

miténă *s.f.* mănușă care acoperă numai în parte mîna, lăsînd liber vîrful degetelor. [<fr. *mitaine*]

mític *adj.* de mit, privitor la mit; fabulos, fantastic, legendar. [cf. fr. *mythique*, lat. *mythicus*]

mitigáție *s.f. (rar)* moderare, îndulcire, îmblînzire. [gen. *-iei.* var. *mitigațiune* s.f. / cf. fr. *mitigation*]

míting *s.n.* întrunire, demonstrație publică pentru discutarea unor importante evenimente politice. ● manifestație sportivă de masă (mai ales cu caracter aviatic). [var. *meting* s.n. / < engl., fr. *meeting*]

mitocóndrie *s.f.* corpuscul de formă alungită, constituind partea esențială a condriomului celulelor. [<fr. *mitochondrie*, cf. gr. *mitos* — filament, *chondros* — gros]

mitológie *adj.* privitor la mitologie, din mitologie. [cf. fr. *mythologique*, gr. *mythologikos*]

mitologiádă *s.f.* subiect artistic luat din mitologie. [pron. *-gi-a-.* / <fr. *mythologiade*]

mitologie *s.f.* totalitatea miturilor unei religii sau ale unui popor. [gen. *-iei.* var. *mitologhie* s.f. / cf. fr. *mythologie*, it. *mitologia*, gr. *mythologia* <*mythos* — mit, *logos* — vorbire]

mitomán *adj.*, *s.m.* și *f.* persoană care are mania de a minți. [<fr. *mythomane*]

mitomanie *s.f.* mania de a minți. [cf. fr. *mythomanie*]

mitraism *s.n.* religie antică bazată pe cultul zeului Mitra; mazdeism. [< *Mitra*, zeu al luminii, la perși]

mitrál *adj.* care este în formă de mitră. ○ *valvulă mitrală* = valvulă care desparte atriumul stîng de ventriculul stîng al inimii; *stenoză mitrală* = boală care constă în îngustarea sau astuparea unor vase sanguine cardiace. [<fr. *mitral*]

mitraliá *vb.* I. *tr.* și *intr.* a trage cu mitraliera (asupra unui obiectiv). [pron. *-li-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* var. *mitraia* vb. I. / cf. fr. *mitrailler*, it. *mitragliare*]

mitraliéră *s.f.* armă automată de calibru mic, pe afet, care are un tir foarte rapid. [pron. *-li-e-.* / cf. fr. *mitrailleuse*, it. *mitragliatrice*]

mitraliére *s.f.* acțiunea de a mitralia și rezultatul ei; împușcare cu mitraliera. [pron. *-li-e-.* / <*mitralia*]

mitrálii *s.f. pl.* sfărîmături, bucăți de oțel cu care se umpleau în trecut unele proiectile pentru tunuri. [sg. *-lie.* / cf. fr. *mitraille*, it. *mitraglia*]

mitraliór *s.m.* servant, mînuitor al unei mitraliere. [pron. *-li-or.* var. *mitraior* s.m. / cf. fr. *mitrailleur*]

mitră *s.f.* acoperămînt al capului la vechii perși. [pl. *-re.* / cf. fr. *mitre*, gr., lat. *mitra*]

mixáj *s.n.* înregistrare simultană pe bandă sonoră a unui film, a diverselor sunete (vorbirea actorilor, muzica etc.). ● *(p. ext.)* amestec de orice natură. [<fr. *mixage*]

mixedém *s.n.* edem gălbui al pielii provenit din absența hormonilor tiroidieni și avînd ca urmare scăderea funcțiilor organismului. [<fr. *myxoedème*, cf. gr. *myxa* — mucozitate, *oidema* — umflătură]

mixobactérii *s.f.pl.* grup de bacterii asemănătoare unor ciuperci cu aspect de mucozități. [<germ. *Myxobakterien*, cf. gr. *myxa* — mucozitate]

mixóm *s.n.* tumoare a țesutului mucos, cu tendință de generalizare. [<fr. *myxome*, cf. gr. *myxa* — mucozitate]

mixomicéte *s.f. pl.* clasă de ciuperci inferioare, constituind mase gelatinoase, informe, mobile, care se hrănesc cu vegetale în descompunere. [<fr. *myxomycètes*, cf. gr. *myxa* — mucozitate, *mykes* — ciupercă]

mixt *adj.* format, compus din elemente eterogene; amestecat. ○ *școală ~ă* = școală frecventată de elevi de ambele sexe; *cor ~* = cor format din voci bărbătești și voci femeiești; *(mat.) număr ~* = număr format din numere întregi și din fracții. [cf. fr. *mixte*, lat. *mixtus* — amestecat]

mixtiúne *s.f.* amestecare a drogurilor într-un lichid pentru a prepara un medicament. [<fr. *mixtion*, lat. *mixtio*]

mixtúră *s.f.* **1.** *(liv.)* amestecătură, amestec. **2.** medicament care constă dintr-un amestec de mai multe substanțe.

3. *(tehn.)* amestec alcătuit din mai multe materiale, de obicei granulare. [cf. fr. *mixture*, lat. *mixtura*]

mizá *vb.* I. *tr.* **1.** a depune o miză (la un joc de noroc). **2.** *(fig.)* a se bizui pe..., a conta pe... [<fr. *miser*]

mizantróp *s.m.* suferind de mizantropie; om nesociabil, morocănos, posac, ursuz. [<fr. *misanthrope*, cf. gr. *misein* — a urî, *anthropos* — om]

mizantrópic *adj.* de mizantrop; ursuz, posac. [cf. fr. *misanthropique*]

mizantropíe *s.f.* neîncredere în oameni; lipsă de dragoste, de simpatie pentru societatea oamenilor. [gen. *-iei.* / <fr. *misanthropie*]

mízá *s.f.* sumă de bani pe care o pune fiecare participant la un joc de noroc și care revine câștigătorului. [<fr. *mise* <*mettre* — a pune]

mízer *adj. (liv.)* sărman, sărac, nenorocit; vrednic de milă, de compătimire. [<lat. *miser*]

mizerábil *adj.* **1.** *(adesea s.)* ticălos, mârșav, nemernic. ● *(fig.)* aspru, rău. **2.** lipsit de valoare, prost, rău. ● neînsemnat. **3.** *(rar)* care este vrednic de milă, de plâns. [cf. fr. *misérable*, lat. *miserabilis*]

mizeráție *s.f. (liv.)* milă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *misération*, lat. *miseratio*]

mizericórdie *s.f. (liv.)* milă, îndurare. [gen. *-iei.* / <lat. *misericordia*, cf. fr. *miséricorde*]

mizérie *s.f.* **1.** stare de sărăcie extremă. ○ *de* ~ = sărăcăcios, insuficient. ● aspect exterior care dovedește o mare sărăcie; stare vrednică de plâns, de milă. **2.** *(la pl.)* lipsuri, griji; necazuri, supărări, șicane. [gen. *-iei.* / cf. fr. *misère*, lat. *miseria*]

mnemónic *adj.* care se referă la memorie; care ajută memoria. [<fr. *mnémonique*, cf. gr. *mneme* — memorie]

mnemónică *s.f.* mnemotehnică. [<fr. *mnémonique*]

mnemonizá *vb.* I. *tr.* a face ca ceva să fie ușor de memorizat. [<fr. *mnémoniser*]

mnemotéhnic *adj.* referitor la mnemotehnică. [<fr. *mnémotechnique*]

mnemotéhnică *s.f.* complex de reguli care au ca scop însușirea și păstrarea în memorie a unor informații necesare. [<fr. *mnémotechnique*, cf. gr. *mneme* — memorie, *techne* — artă]

moar *s.n.* stofă groasă de mătase, cu reflexe lucioase, ondulate. [<fr. *moire*]

mobil *adj.* **1.** care se mișcă sau se poate mișca. **2.** schimbător, nestatornic. ● *(despre fața omului)* care își schimbă ușor expresia; *(despre ochi)* care este în continuă mișcare. **3.** *(despre substantive)* apt de a suferi mutațiune[a]. // *s.n.* cauză determinantă a unei acțiuni; motiv. [cf. fr. *mobile*, lat. *mobilis*]

mobilá *vb.* I. *tr.* a aranja o cameră, o locuință etc. cu mobila necesară. [<*mobilă*, după fr. *meubler*]

móbilă *s.f.* lucru care servește la amenajarea unei locuințe. [cf. it. *mobile*, fr. *meuble*]

mobiliár *adj. (despre bunuri sau averi)* care poate fi transportat; mobil. [pron. *-li-ar.* / <fr. *mobilier*]

mobiliér *s.n.* totalitatea mobilelor dintr-o casă, dintr-o locuință etc. [pron. *-li-er.* / <fr. *mobilier*]

mobilitáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi mobil. **2.** faptul de a trece cu ușurință de la o dispoziție sufletească la alta. ● *(fig.)* nestatornicie; nestabilitate. ● ușurința de a-și schimba expresia feței, a figurii. [cf. fr. *mobilité*, lat. *mobilitas*]

mobilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a chema sub arme (întreaga armată de rezervă), a pune o armată pe picior de război. **2.** a strânge, a organiza, a grupa forțe (în vederea unei acțiuni, la o adunare etc.). [<fr. *mobiliser*]

mobilizábil *adj.* care poate fi mobilizat. [cf. fr. *mobilisable*]

mobilizáre *s.f.* acțiunea de a mobiliza și rezultatul ei; *(spec.)* chemare sub arme a tuturor contingentelor vechi, aflate în stare de a purta armele. [<*mobiliza*]

mobilizatór *adj.* antrenant, care îndeamnă la luptă, la o activitate socială. [<*mobiliza*]

móca *s.f.* cafea provenită din Arabia și având un gust specific, foarte bun. [<fr. *moka*, cf. *Moka*, oraș în Arabia]

mocasín *s.m. (la pl.)* încălțăminte de piele neargăsită, purtată de indienii din America de Nord. [<fr. *mocassin*]

mochétă *s.f.* stofă plușată, făcută din fire de lână și de în sau cânepă, întrebuințată la fabricarea covoarelor sau la capitonarea mobilelor. [var. *mochet* s.n./ <fr. *moquette*]

mod *s.n.* **1.** fel, chip, manieră; procedeu, metodă. ● ~ *de producție* = felul, istoricește condiționat, în care oamenii produc și obțin bunurile materiale necesare ca societatea să poată trăi și să se poată dezvolta și care reprezintă unitatea dintre forțele de producție și relațiile de producție. **2.** formă verbală care exprimă felul în care vede, în care socotește vorbitorul acțiunea verbului. **3.** structura unei game determinată de raportul de intervale dintre sunetele componente. [cf. fr. *mode*, it. *modo*, lat. *modus*]

modál *adj.* **1.** referitor la un mod gramatical, de mod **2.** privitor la modurile muzicale. [cf. fr. *modal*]

modalitáte *s.f.* **1.** fel, chip, mod de a face sau de a prezenta ceva. **2.** criteriul de diferențiere a judecăților după gradul lor de certitudine. **3.** caracterul unei fraze muzicale determinat de raportul de intervale dintre sunetele componente. [cf. fr. *modalité*]

módă *s.f.* **1.** fel de a se îmbrăca, de a se purta etc. particular unei anumite epoci; manieră, fel de a fi, de a acționa care caracterizează o țară, o epocă etc. **2.** *magazin de mode* = magazin de pălării de damă sau de accesorii pentru îmbrăcăminte femeiască; *jurnal* (sau *revistă*) *de mode* = publicație care cuprinde modele de haine. [cf. fr. *mode*, it. *moda*]

modél *s.n.* **1.** obiect destinat să fie reprodus prin imitație; tipar. ● reprezentare în mic a unui obiect care urmează a fi executat la dimensiuni normale. ● tipul unui obiect confecționat. **2.** persoană, lucrare, operă etc. vrednică

de imitat. **3.** persoană care pozează pictorilor, sculptorilor. [cf. fr. *modèle*, it. *modello*]

modelá *vb.* I. *tr.* **1.** a executa într-un material plastic modelul unei lucrări de sculptură. ● a face modele pentru turnătorie. **2.** *(fig.)* a da expresia dorită, a forma. ● a influența. [< fr. *modeler*, it. *modellare*]

modeláj *s.n.* modelare. ● reproducere plastică a unor obiecte. ● *(tehn.)* confecționarea de modele pentru turnătorie. [< fr. *modelage*]

modeláre *s.f.* acțiunea de a modela și rezultatul ei. [< *modela*]

modelatór[1] *s.m.* specialist, meseriaș care face decorații și alte lucrări de modelaj. [< *modela*, cf. it. *modellatore*]

modelatór[2] *s.n.* instrument, unealtă pentru modelare în sculptură. [< *modela*]

modelíst *s.m.* lucrător care confecționează modele. [pl. *-iști*. / cf. fr. *modéliste*]

modeliér *s.m.* modelist. [pron. *-li-er*. / < fr. *modélier*]

modelór *s.m.* modelist; modelator[1]. [pl. *-ri*. / < fr. *modeleur*]

moderá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) înceti, a (se) micșora, a (se) reduce. ● *(fig.)* a (se) potoli, a (se) înfrîna, a (se) tempera. [p.i. *-rez*. / < fr. *modérer*, it. *moderare*, cf. lat. *moderari* < *modus* — măsură]

moderantísm *s.n.* atitudine și opinie de moderat, de moderație. v. centrism. [< fr. *modérantisme*]

moderantíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (partizan) al moderantismului. [< fr. *modérantiste*]

moderát *adj.* cu viteză, cu tărie, cu intensitate etc. redusă; mijlociu, potrivit. ● modest, cumpătat. // *s.m.* centrist. [< *modera*, cf. fr. *modéré*, lat. *moderatus*]

moderáto *adj. (muz.; despre ritm)* moderat, potrivit (între andante și allegro). [< it. *moderato*]

moderatór *s.n.* aparat care reglează mersul unor mașini, limitînd mărirea vitezei. ● dispozitiv la unele piane și pianine, cu ajutorul căruia coardele se acoperă cu o bucată de pîslă, sunetul devenind astfel foarte slab. [cf. fr. *modérateur*]

moderáție *s.f.* însușirea de a fi moderat; cumpătare, măsură. [gen. *-iei*. var. *moderațiune* s.f. / cf. fr. *modération*]

modérn *adj.* **1.** nou sau relativ recent, din timpurile prezente; actual. ○ *limbă modernă* = limbă vie, care se vorbește în prezent. **2.** la modă, potrivit ultimei mode. [< fr. *moderne*, cf. lat. t. *modernus*]

modernísm *s.n.* curent în arta și literatura burgheză, care, în goana după originalitate, ajunge la creații arbitrare, rupte de realitate. [< fr. *modernisme*]

moderníst *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al modernismului. [cf. fr. *moderniste*]

modernitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este modern. [cf. fr. *modernité*]

modernizá *vb.* I. **1.** *tr.* a da un caracter, o înfățișare modernă (cuiva sau la ceva), a înnoi. ● a înzestra (o fabrică, o uzină etc.) cu instalații și utilaj modern. **2.** *refl.* a adopta obiceiurile moderne. [< fr. *moderniser*]

modernizáre *s.f.* acțiunea de a (se) moderniza și rezultatul ei; înnoire. [< *moderniza*]

modernizatór *adj.* care modernizează, care tinde să modernizeze. [< *moderniza*]

modést *adj.* **1.** stăpînit de modestie, plin de modestie; lipsit de îngîmfare; *(p. ext.)* nepretențios, simplu, decent, cumpătat, moderat. **2.** redus ca valoare; mediocru, neimportant. [< fr. *modeste*, it. *modesto*, lat. *modestus*]

modestíe *s.f.* însușirea de a fi modest; simț, sentiment care ne face să nu exagerăm valoarea ideilor și a acțiunilor noastre. [gen. *-iei*. / < fr. *modestie*, it., lat. *modestia*]

módic *adj. (despre valori bănești)* neînsemnat, mic. [< fr. *modique*, cf. lat. *modicus*]

modicitáte *s.f.* micime, cantitate mică (a unei sume, a unui preț). [cf. fr. *modicité*, lat. *modicitas*]

modificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) schimba forma sau conținutul, a (se) preface, a (se) transforma. [p.i. *modific*, 3,6 *-că*. / < lat., it. *modificare*, cf. fr. *modifier*]

modificábil *adj.* care se poate modifica. [cf. fr. *modifiable*]

modificáre *s.f.* acțiunea de a (se) modifica și rezultatul ei; schimbare, transformare, prefacere. [< *modifica*]

modificatór *adj.* care modifică. [< fr. *modificateur*, cf. lat. *modificator*]

modilión *s.n.* consolă, de obicei de forma literei S, așezată sub o cornișă. [pron. *-li-on*. / cf. fr. *modillon*, it. *modiglione*]

modistă *s.f.* femeie care se ocupă cu confecționarea și cu vînzarea de pălării femeiești. [< fr. *modiste*]

modúl *s.m.* **1.** *(mat.)* valoare absolută a unei mărimi reale (fără să se ia în considerație semnul algebric). **2.** unitate de măsură aleasă arbitrar pentru a determina proporțiile elementelor de arhitectură ale unui edificiu. [pl. *-li*, *-luri* s.n. / < fr. *module*, cf. lat. *modulus*]

modulá *vb.* I. *tr.* **1.** a exprima ceva prin inflexiuni ale vocii; a schimba tonul, inflexiunile vocii; a ritma, a cadența. **2.** a modifica amplitudinea, frecvența sau faza unei oscilații armonice. [< fr. *moduler*, cf. lat. *modulari*]

moduláre *s.f.* acțiunea de a modula și rezultatul ei; modulație. [< *modula*]

modulatór *s.n.* aparat sau dispozitiv cu ajutorul căruia se efectuează o modulație (2). [cf. fr. *modulateur*, germ. *Modulator*]

modulație *s.f.* **1.** trecere a unui sunet, a unei melodii de la o tonalitate la alta; serie de sunete care își modifică tonalitatea. **2.** modificarea amplitudinii, frecvenței sau fazei unei oscilații armonice. [gen. *-iei*. var. *modulațiune* s.f. / cf. fr. *modulation*, lat. *modulatio*]

mofétă *s.f.* emanație de bioxid de carbon care străbate prin crăpăturile scoarței terestre în regiunile vulcanice. [cf. fr. *mofette*, it. *mofèta*]

mol[1] *s.m.* moleculă-gram. [cf. germ. *Mol*, fr. *mole*]

mol[2] *s.n.* dig de piatră construit către largul mării la intrarea într-un port,

pentru a micșora acțiunea valurilor care vin din larg. [<fr. *môle*, cf. lat. *moles* — grămadă]

molár *adj. dinte* ~ (și *s.m.*) = dinte mare, lat, cu care se macină alimentele; măsea. [cf. fr. *molaire*, lat. (*dens*) *molaris*]

molaritáte *s.f.* concentrația unei soluții, exprimată în molecule-gram.

molásă *s.f.* gresii gălbui, roșcate sau verzui și conglomerate cu ciment calcaros, frecvente în straturile miocenului. [< fr. *mollasse*]

moleculár *adj.* privitor la molecule; al moleculelor. ○ *greutate moleculară* = număr care arată de cîte ori molecula unei substanțe este mai grea decît atomul de hidrogen. [cf. fr. *moléculaire*]

molecúlă *s.f.* cea mai mică particică dintr-o substanță, care are compoziția chimică și structura la fel cu a substanței respective și care (în cazul elementelor) poate fi descompusă fără să se distrugă constituția sau proprietățile substanței. ○ ~*-gram* = cantitatea unei substanțe măsurată în grame, egală cu greutatea ei moleculară; mol. [<fr. *molécule*, cf. lat. *molecula* — mică masă de materie]

molestá *vb.* I. *tr.* **1.** a brutaliza. **2.** a necăji; a vexa, a jigni. [<fr. *molester*, cf. lat. *molestare*]

molestáre *s.f.* acțiunea de a molesta și rezultatul ei; brutalizare, lovire. [<*molesta*]

molestáție *s.f.* molestare. [gen. *-iei.* / < fr. *molestation*]

molét *s.n.* inflamație a membranei sinoviale de la încheietura de jos a picioarelor unui cal. [<fr. *mollet*]

molétă *s.f.* **1.** unealtă în formă de rotiță cu muchia zimțuită, folosită pentru a imprima pe suprafața unei piese forma negativă a zimțurilor; randalină. **2.** roată cu șanț pe care se înfășoară un cablu. [<fr. *molette*]

moletiéră *s.f.* fișie de stofă cu care se înfășoară pulpa piciorului pe deasupra pantalonului. [pron. *-ti-e-*. / <fr. *molletière*]

molibdén *s.n.* metal foarte dur, alb-argintiu, asemănător cu fierul, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale. [<fr. *molybdène*]

molibdenít *s.n.* sulfură naturală de molibden. [<fr. *molybdénite*]

molibdít *s.n.* mineral format din oxizi de fier și molibden. [<germ. *Molybdit*]

molimén *s.n.* totalitatea tulburărilor morbide care precedă o criză. [<fr., lat. *molimen*]

mólla *s.m. invar.* rang superior în ierarhia bisericii mahomedane; persoană care deține acest rang. [cf. it. *mollah*, ar. *mulla* — domn]

mollúscum *s.n.* tumoare fibroasă a pielii. [<fr., lat. *molluscum*]

molós *s.n.* soi de cîine mare, cu părul lung și moale. [<fr. *molosse*, cf. lat. *molossus*]

mólto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* mult, foarte. ○ ~ *allegro* = foarte repede; ~ *adagio* = foarte rar. [<it. *molto*]

moltón *s.n.* țesătură de bumbac sau de lînă moale, călduroasă. [pl. *-onuri, -oane.* / <fr. *molleton*]

moluște *s.f. pl.* încrengătură de animale nevertebrate, cu corpul moale, lipsit de schelet intern și care trăiesc adesea într-o cochilie; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [sg. *-ușcă.* / <fr. *mollusques*, cf. lat. *mollusca* — nucă cu coajă moale]

moméntsn. **1.** clipă, secundă, scurt interval de timp. ○ *de* ~ = de scurtă durată; efemer; ~ *muzical* = piesă instrumentală, înrudită cu impromtu-ul. ● situație în timp a unui fapt, a unei întîmplări etc. ● schiță restrînsă la maximum, cultivată la noi de I. L. Caragiale. ● perioadă de timp în care se petrece ceva; etapă. **2.** ocazie, circumstanță (prielnică). **3.** mărime fizică egală cu produsul dintre o mărime dinamică și una sau mai multe distanțe. [cf. fr. *moment*, lat. *momentum*]

momentán *adj.* **1.** de o clipă; de moment, trecător. ● *(adv.)* numaidecît, imediat. **2.** actual, de față. [cf. fr. *momentané*, lat. *momentaneus*]

monádă *s.f.* **1.** termen folosit în unele sisteme filozofice premarxiste pentru desemnarea celei mai simple unități indivizibile a existenței, preluat și de unele școli filozofice burgheze contemporane (pluralismul, personalismul). **2.** organism inferior, unicelular, care face trecerea de la plante la animalele cele mai simple. [cf. fr. *monade*, germ. *Monade* <gr. *monas* — unitate]

monadísm *s.n. (fil.)* teorie a lui Leibnitz care admite ca element de bază a tot ceea ce există monadele (**1**). [<fr. *monadisme*]

monadologíe *s.f.* teorie a monadelor (**1**). [gen. *-iei.* / <fr. *monadologie*]

monahál *adj.* călugăresc. [<*monah*, cf. fr. *monacal*]

monahísm *s.n.* starea, viața, calitatea de monah. [<fr. *monachisme*, după *monah*]

monárh *s.m.* conducător (rege, împărat etc.) al unei monarhii; suveran. [var. *monarc* s.m. / <lat. *monarche*, gr. *monarches*]

monárhic *adj.* referitor la monarh sau la monarhie; de monarhie; susținător, partizan al monarhiei. [cf. fr. *monarchique*]

monarhíe *s.f.* formă de guvernămînt în care puterea supremă în stat aparține monarhului și se transmite ereditar. ● stat cu o astfel de formă de guvernămînt. [gen. *-iei.* / <lat., gr. *monarchia*, <gr. *monos* — singur, *arche* — conducere]

monarhísm *s.n.* sistem, opinie a partizanilor monarhiei. [cf. fr. *monarchisme*]

monarhíst *adj., s.m.* și *f.* (cel) care susține monarhia; (partizan) al monarhiei. [cf. fr. *monarchiste*]

monástic *adj.* monahal. [<fr. *monastique*]

monazít *s.n.* fosfat natural de ceriu, care conține și toriu. [<fr. *monazite*]

mondén *adj.* care aparține unei vieți luxoase; care duce o viață de petreceri; care reflectă sau se referă la o astfel de viață. [<fr. *mondain*]

mondenitáte *s.f.* înclinare spre o viață mondenă. ● vanitate mondenă. [<*monden*, cf. fr. *mondanité*]

mondiál *adj.* care interesează, care privește întreaga lume; răspîndit, cunoscut

în toată lumea. ● (și *s.f.*) (competiție) la care participă (aproape) toate țările. [pron. *-di-al.* / <fr. *mondial*, cf. *monde* — lume]

monédă *s.f.* ban de metal sau de hîrtie, care are curs legal într-un stat; *(curent)* ban de metal, mărunțiș. [var. *moneță* s.f. / cf. it. *moneta*, lat. *moneta*]

monéră *s.f.* protozoar ipotetic lipsit de membrană și nucleu, care face trecerea de la vegetale la animale. [<fr. *monère*]

monetár *adj.* de monedă, referitor la monedă. // *s.n.* situația banilor (întocmită pe un tabel) dată de un casier la închiderea casei. [cf. fr. *monétaire*, lat. *monetarius*]

monetărie *s.f.* întreprindere de stat unde se fabrică monedele. [gen. *-iei.* / <*monetă*]

monetizá *vb.* I. *tr.* a transforma metalul în monedă, a bate monedă. [<fr. *monétiser*]

mongoloíd *adj. rasa mongoloidă* = rasa galbenă. [pron. *-lo-id.* /<fr. *mongoloïde*]

monililfórm *adj.* care formează un lanț de corpuscule mici, sferice. [<fr. *moniliforme*]

monism *s.n.* (op. d u a l i s m) explicarea consecventă a tot ceea ce există printr-un singur principiu: materia (monismul materialist) sau spiritul (monismul idealist). [<fr. *monisme*, cf. gr. *monos* — singur]

monist *adj.* privitor la monism, al monismului. // *s.m.* și *f.* adept al monismului. [<fr. *moniste*]

monitór[1] *s.m.* și *f.* elev care, în anumite sisteme de învățămînt, este pus să învețe sau să supravegheze un număr de elevi, conșcolari de ai săi. // *s.n.* titlu al anumitor ziare sau publicații periodice. [<fr., lat. *monitor*]

monitór[2] *s.n.* navă de război ușoară, cuirasată, prevăzută cu artilerie grea. [<fr. *monitor*]

monitoriál *adj. sistem* ~ = sistem lancasterian. [pron. *-ri-al.* / <*monitor*[1]]

mono- element de compunere savantă însemnînd „unic", „o dată". [<fr. *mono-*, cf. gr. *monos*]

monoandríe *s.f.* formă de căsătorie în care femeia are un singur soț. [pron. *-no-an-.* gen. *-iei.* / <fr. *monoandrie*, cf. gr. *monos* — singur, *andre* — bărbat]

monoatómic *adj. (despre molecule)* care este format dintr-un singur atom. [pron. *-no-a-.* / cf. fr. *monoatomique*]

monobázic *adj. (despre acizi)* care conține în molecula sa un singur atom de hidrogen, apt de a fi înlocuit cu un atom de metal. [cf. fr. *monobasique*]

monoblepsíe *s.f.* defect al vederii constînd în neputința de a vedea clar cu ambii ochi, în timp ce cu fiecare în parte bolnavul vede bine. [gen. *-iei.* / <fr. *monoblepsie*, cf. gr. *monos* — unic, *blepsis* — vedere]

monobloc *s.n.* dispozitiv, organ de mașină compus dintr-un bloc care nu se poate demonta. [cf. fr. *monobloc*]

monocelulár *adj. (despre animale, plante microscopice)* format dintr-o singură celulă. [cf. fr. *monocellulaire*]

monocilíndric *adj. (despre motoare)* cu un singur cilindru. [cf. fr. *monocylindrique*]

monoclínic *adj.* cristalizat în forma unei prisme dreptunghiulare oblice. [cf. fr. *monoclinique*]

monóclu *s.n.* lentilă care se poartă sprijinită în orbita ochiului pentru a corecta un defect de vedere. ● pansament care acoperă un singur ochi. [<fr. *monocle*, cf. fr. *mono-*, lat. *oculus* — ochi]

monocórd *adj. (despre instrumente muzicale)* cu o singură coardă. ● *(fig.)* monoton. [<fr. *monocorde*]

monocotiledonát *adj. (despre plante)* care are un singur cotiledon în embrion. // *s.f. pl.* clasă de plante al căror embrion are un singur cotiledon; *(la sg.)* plantă din această clasă. [cf. fr. *monocotylédone*, gr. *monos* — unic, *kotyledon* — cavitate]

monocróm *adj.* care are o singură culoare. ● *(fig.)* monoton, uniform. [<fr. *monochrome*, cf. gr. *monos* — unic, *chroma* — culoare]

monocromátic *adj.* monocrom. [cf. fr. *monochromatique*]

monocromíe *s.f.* **1.** procedeu utilizat în pictură prin care se folosește o singură culoare. **2.** reproducere într-o singură culoare. [gen. *-iei.* / <fr. *monochromie*]

monoculár *adj.* cu un singur ochi. [<fr. *monoculaire*, cf. gr. *monos* — unic, lat. *oculus* — ochi]

monocultúră *s.f.* asolament în care aceeași plantă se cultivă mai mulți ani în șir pe același loc. [<fr. *monoculture*]

monodíe *s.f.* monolog liric în tragediile antice grecești. ● cîntec executat pe o singură voce. [gen. *-iei.* / cf. fr. *monodie*, gr. *monodia* <*monos* — unic, *ode* — cîntec]

monodrámă *s.f. (rar)* dramă în care joacă un singur personaj. [<germ. *Monodrama*, cf. gr. *monos* — unic, *drama* — acțiune]

monofazát *adj. (despre un curent electric)* cu o singură fază. [<*mono-* + *fazat*]

monofázic *adj.* monofazat. [<fr. *monophasique*]

monofil *adj. (despre caliciu)* format dintr-o singură frunză.

monofobíe *s.f.* teamă patologică de singurătate. [gen. *-iei.* / <fr. *monophobie*, cf. gr. *monos* — singur, *phobos* — frică]

monofón *adj.* care poate fi executat de o singură voce sau la un singur instrument. // *s.n.* aparat telefonic la care microfonul și receptorul sînt juxtapuse. [pl. *-ni*, *-ne* și *-oane* s.n. / <fr. *monophone*, cf. gr. *monos* — unic, *phone* — sunet]

monofonemátic *adj. (fon.; despre diftongi)* care are valoarea unui singur fonem. [<fr. *monophonématique*]

monoftóng *s.m.* sunet care provine din reducerea unui diftong. [<fr. *monophtongue*, cf. gr. *monos* — singur, *phtongos* — sunet]

monoftongá *vb.* **I.** *tr. și refl. (despre diftongi)* a (se) reduce la un sunet simplu; a deveni sau a face să devină monoftong. [p.i. 3,6 *-ghează.* / <fr. *monophtonguer*]

monoftongáre *s.f.* acțiunea de a (se) monoftonga și rezultatul ei; reducere a unui diftong la un singur sunet. [<*monoftonga*]

monogám *adj.* **1.** *(despre oameni)* care nu are decît un singur soț (sau soție).

2. *(despre plante)* cu flori unisexuate. [cf. fr. *monogame*, lat. *monogamis*]

monogamíe *s.f.* **1.** formă de căsătorie în care un bărbat sau o femeie nu poate avea decît o singură soție sau un singur soț în același timp. **2.** *(la animale)* convietuirea unui mascul cu o singură femelă. [gen. *-iei*. / <fr. *monogamie*, cf. lat. *monogamis* <gr. *monos* — unic, *gamos* — căsătorie]

monogenéză *s.f.* sistem bazat pe un singur mod de reproducere. [<fr. *monogenèse*, cf. gr. *monos* — unic, *genesis* — generare]

monogenism *s.n.* teorie antropologică care socotește că specia umană are o origine unică. [<fr. *monogénisme*, cf. gr. *monos* — singur, *genos* — rasă]

monogenist *s.m.* și *f.* adept al monogenismului. [<fr. *monogéniste*]

monográfic *adj.* privitor la monografie; de monografie. [<fr. *monographique*]

monografíe *s.f.* studiu științific care tratează un subiect anumit, din toate punctele de vedere. [gen. *-iei*. / <fr. *monographie*, cf. gr. *monos* — singur, *graphein* — a scrie]

monogramátic *adj.* care este de natura monogramei, în formă de monogramă. [cf. fr. *monogrammatique*]

monográmă *s.f.* semn scris, gravat etc., format prin reunirea unor inițiale ale numelui cuiva. [var. *monogram* s.n. / <fr. *monogramme*, cf. lat., gr. *monogramma* <gr. *monos* — unic, *gramma* — literă]

monogranulár *adj. (despre un material granular)* format din granule de aceeași mărime. [cf. fr. *monogranulaire*]

monóic *adj. (despre plante)* care poartă pe aceeași tulpină atît flori masculine cît și flori feminine. [pron. *-no-ic*. / <fr. *monoïque*, cf. gr. *monos* — singur, *oikia* — casă]

monoídeism *s.n.* tendința atenției de a concentra întreaga activitate psihică asupra unei singure idei. ● permanentizarea în conștiință a unui singur gînd, a unei idei fixe. [pron. *-no-i-de-ism*. / < fr. *monoïdéisme*]

monolíngv *adj. (despre dicționare)* într-o singură limbă; unilingv. [cf. gr. *monos* — unic, lat. *lingua* — limbă]

monolingvísm *s.n. (rar)* întrebuințare a unei singure limbi (cea maternă) de către același individ sau același grup social. [var. *monolinguism* s.n. / cf. fr. *monolinguisme*]

monolít *adj.* format, compus dintr-un singur bloc de piatră. // *s.m.* monument sau element de construcție alcătuit dintr-un bloc unic de piatră. [<fr. *monolithe*, cf. lat. *monolithus*, gr. *monolithos* <*monos* — unic, *lithos* — piatră]

monolític *adj.* privitor la monolit, de monolit. ● *(fig.)* bine închegat, omogen. [cf. fr. *monolithique*]

monolóc *adj. (despre avioane)* cu un singur loc. [cf. *mono-* + *loc*, după fr. *monoplace*]

monológ *s.n.* scenă dintr-o piesă de teatru în care vorbește un singur personaj. ● mică piesă comică recitată de un singur personaj. [pl. *-oage*, *-oguri*. / cf. fr. *monologue*, gr. *monologos* <*monos* — singur, *logos* — vorbire]

monologá *vb.* I. *intr.* a vorbi de unul singur. [cf. fr. *monologuer*]

monóm *s.n.* expresie algebrică compusă dintr-un singur termen, în care nu figurează nici semnul plus, nici semnul minus. ○ *(fam.)* *în* ~ = în rînd, unul în urma celuilalt. [pl. *-oame*, *-omi* s.m. / < fr. *monôme*, cf. gr. *monos* — singur, *nomos* — diviziune]

monomahíe *s.f.* luptă între doi oameni; duel prevăzut de legile medievale ca probă judiciară. [gen. *-iei*. / <fr. *monomachie*, cf. fr. *mono-*, gr. *mache* — luptă]

monomán *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de monomanie, (persoană) stăpînit(ă) de o idee fixă. [<fr. *monomane*]

monomanie *s.f.* stare patologică manifestată prin obsesia unui singur gînd; idee fixă. ● pasiune, manie exclusivă. [gen. *-iei*. / <fr. *monomanie*, cf. gr. *monos* — singur, *mania* — nebunie]

monomér *s.m.* moleculă simplă care intră în constituția polimerilor. [<fr. *monomère*]

monometalísm *s.n.* sistem monetar care are un etalon metalic unic. [cf. fr. *monométallisme*]

monomotór *adj. (despre avioane)* cu un singur motor. [cf. fr. *monomoteur*]

mononucleáră *s.f.* globulă albă a sîngelui cu un singur nucleu. [<fr. *mononucléaire*]

monopetál *adj. (despre flori)* care are o singură petală. [cf. fr. *monopétale*]

monopíl *adj.* care are o singură poartă. [<fr. *monopyle*, cf. gr. *monos* — unic, *pyle* — poartă]

monoplán *adj., s.n.* (avion) cu un singur rînd de aripi. [cf. fr. *monoplan*]

monoplás *adj. (despre avioane)* monoloe. [<fr. *monoplace*]

monoplastídă *s.f.* organism viu, format dintr-o singură celulă (plurinucleară sau uninucleară). [<fr. *monoplastide*]

monoplegíe *s.f.* paralizie a unui singur membru. [gen. *-iei*. / <fr. *monoplégie*, cf. gr. *monos* — unic, *plessein* — a lovi]

monopód *adj. (biol.)* care are un singur picior. [<fr. *monopode*]

monopól *s.n.* **1.** drept exclusiv asupra unor valori, asupra unor bunuri, asupra efectuării unor operații etc. **2.** întreprinderi capitaliste foarte mari sau uniuni ale întreprinderilor capitaliste care concentrează în mîinile lor o parte atît de importantă a producției și a desfacerii unui anumit fel de produse, încît aceasta permite limitarea concurenței și stabilirea unor prețuri ridicate, de monopol (**1**) la mărfuri, ceea ce asigură obținerea de profituri foarte ridicate. **3.** *(fig.)* drept exclusiv pe care și-l arogă cineva. [< fr. *monopole*, cf. lat. *monopolium*, gr. *monopolion* <*monos* — singur, *polein* — a vinde]

monopolíst *adj.* privitor la monopol. // *s.m.* capitalist care participă la conducerea unui monopol. [cf. rus. *monopolist*]

monopolizá *vb.* I. *tr.* **1.** a exercita un monopol. **2.** *(fig.)* a acapara, a căuta să obțină toate drepturile asupra unui lu-

cru, să-şi impună drepturi exclusive într-o problemă etc. [cf. fr. *monopoliser*]
monopolizáre *s.f.* acţiunea de a monopoliza şi rezultatul ei; exercitarea unui monopol. [<*monopoliza*]
monopolizáţie *s.f.* monopolizare. [gen. *-iei.* / <fr. *monopolisation*]
monoptér *adj. (despre edificii)* care are numai un rînd de coloane; format dintr-o singură colonadă. [<fr. *monoptère*, cf. gr. *monos* — singur, *pteron* — aripă]
monorímă *adj. f. (despre poezii)* care are aceeaşi rimă la toate versurile. [cf. fr. *monorime*]
monosemántic *adj. (despre cuvinte)* care are un singur sens.
monosepál *adj. (despre flori)* cu o singură sepală; gamosepal. [cf. fr. *monosépale*]
monosiláb *s.n.* cuvînt compus dintr-o singură silabă. [<fr. *monosyllabe*, cf. lat. *monosyllabus*, gr. *monosyllabon*]
monosilábic *adj.* cu o singură silabă; compus din monosilabe. [cf. fr. *monosyllabique*]
monospérm *adj. (despre fructe)* care are o singură sămînţă. [<fr. *monosperme*, cf. gr. *monos* — singur, *sperma* — sămînţă]
monostrófă *s.f.* poezie de o singură strofă.
monoteísm *s.n.* religie care recunoaşte existenţa unei singure divinităţi. [pron. *-te-ism.* / cf. fr. *monothéisme*, gr. *monos* — unic, *theos* — zeu]
monoteíst *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al monoteismului. [pron. *-te-ist.* / cf. fr. *monothéiste*]
monotíp *s.n. (poligr.)* maşină de cules şi de turnat literele una cîte una. [<fr. *monotype*]
monotipíst *s.m.* şi *f.* lucrător la monotip. [<*monotip*]
monotón *adj.* **1.** *(despre sunete, melodii; adesea adv.)* care păstrează mereu acelaşi ton, lipsit de varietate în intonaţie. **2.** *(fig.)* uniform, fără variaţie; plictisitor. [<fr. *monotone*, cf. lat. *monotonus*, gr. *monotonos* <*monos* — unic, *tonos* — ton]
monotoníe *s.f.* caracterul a ceea ce este monoton; uniformitate plictisitoare, lipsă de varietate în ton. [gen. *-iei.* / <fr. *monotonie*]
monotréme *s.f. pl.* ordin de mamifere care fac ouă, avînd ca tip ornitorincul; *(la sg.)* animal din acest ordin. [<fr. *monotrèmes*, cf. gr. *monos* — singur, *trema* — orificiu]
monovalént *adj. (despre elemente)* care are o singură valenţă. [cf. fr. *monovalent*, gr. *monos* — unic, lat. *valere* — a valora]
monovérb *s.n.* joc distractiv care constă în a reprezenta un cuvînt prin litere combinate între ele sau cu figuri, sensul acestuia reieşind din poziţia elementelor componente. ○ *(în expr.)* **~ cu încastru** = monoverb în care, prin introducerea unui cuvînt sau a unei litere într-alta, se obţine un cuvînt nou. [cf. gr. *monos* — unic, lat. *verbum* — cuvînt]
monoxíd *s.m.* oxid în a cărui moleculă se află un singur atom de oxigen. [<fr. *monoxyde*]
monoxílă *s.f.* luntre făcută dintr-un trunchi scobit. [<fr. *monoxyle*, cf. gr. *monos* — unic, *xylon* — lemn]
monozaharíde *s.f. pl.* substanţe din clasa hidraţilor de carbon care pot fi obţinute prin hidroliza zaharurilor. [sg. *-dă.* / cf. fr. *monosaccharides*]
monozóic *adj. (despre animale)* care duc o viaţă individuală şi izolată. [pron. *-zo-ic.* / <fr. *monozoïque*, cf. gr. *monos* — unic, *zoon* — animal]
monseniór *s.m.* **1.** titlu dat seniorilor feudali (în Apus); titlu de adresare către un nobil. **2.** titlu pe care îl poartă unii prelaţi ai bisericii catolice. [pron. *-ni-or.* / <fr. *monseigneur*, cf. it. *monsignore*]
mónstru *s.m.* **1.** fiinţă fantastică avînd corpul alcătuit din elemente specifice oamenilor şi animalelor. ● fiinţă care are o anomalie fizică din naştere; pocitanie. **2.** colos, namilă; fiinţă sau lucru de proporţii colosale. **3.** om crud, degenerat, denaturat. // *adj.* uriaş, foarte mare, colosal. [cf. fr. *monstre*, lat. *monstrum*]
monstruós *adj.* **1.** hidos, pocit; anormal; *(fig.)* neestetic. ● uriaş, colosal. **2.** răuoribil, îngrozitor. [pron. *-stru-os.* / cf. fr. *monstrueux*, lat. *monstruosus*]
monstruozitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este monstruos. **2.** grozăvie, neomenie, cruzime. [pron. *-stru-o-.* / cf. fr. *monstruosité*]
montá *vb.* I. *tr.* **1.** a aşeza, a potrivi la locul lor (piesele unei maşini, ale unui aparat etc.). **2.** a pregăti pentru reprezentare, a pune în scenă (o piesă de teatru, un spectacol). **3.** *(fig.)* a aţiţa, a incita (pe cineva) contra cuiva. [<fr. *monter*]
montáj *s.n.* **1.** montare. **2.** combinare a unor scene de film într-o succesiune naturală, pentru a forma un tot artistic. ○ **~ *radiofonic*** = combinarea într-o ordine logică, succesivă a scenelor şi a episoadelor caracteristice dintr-o piesă sau dintr-o operă literară etc. în vederea unei transmisiuni radiofonice. **3.** sistem, formaţie care rezultă din montarea unor piese, a unor mecanisme etc. ● sistem de montare. [<fr. *montage*]
montán *adj. (liv.)* de munte, muntos. [<lat. *montanus*]
montaniárd *adj. (franţuzism)* muntean. // *s.m.* şi *f.* membru al partidului cu vederi radicale, care ocupa partea cea mai înaltă (La Montagne) a sălii în care se ţineau şedinţele Convenţiunii în timpul revoluţiei burgheze din Franţa. [pron. *-ni-ard.* / <fr. *montagnard*]
montánt *adj.* ridicat în sus, înălţat. // *s.m.* bară sau stîlp vertical. [<fr. *montant*]
montáre *s.f.* acţiunea de a monta şi rezultatul ei. [<*monta*]
montatór *s.m.* tehnician care execută operaţii de montare; montor. [<*monta*]
mónta *s.f.* **1.** împreunare a unui armăsar cu o iapă; *(p. ext.)* împreunare la animale. **2.** herghelie de armăsari pentru reproducere. [<fr. *monte*]
montgolfiér *s.n.* aerostat primitiv, umplut cu aer cald. [<fr. *montgolfière*, cf. *Montgolfier* — industriaş francez]

monticol *adj. (rar)* care trăiește pe munți, din munți. [<fr. *monticole*, cf. lat. *mons* — munte, *colere* — a locui]

monticul *s.m. (rar)* munte mic. [cf. lat. *monticulus*, fr. *monticule*]

montór *s.m.* montator. [<fr. *monteur*]

montúră *s.f.* parte dintr-un dispozitiv tehnic în care se montează o piesă. ● felul în care sînt fixate pietrele prețioase ale unei bijuterii. [<fr. *monture*]

monțián *s.n.* etajul inferior al paleocenului. [pron. *-ți-an.* / <fr. *montien*]

monumént *s.n.* **1.** lucrare arhitecturală sau de sculptură ridicată în amintirea unui eveniment, a unui personaj ilustru etc.; *(p. ext.)* construcție mare cu felurite elemente arhitectonice sau ornamentale. **2.** *(fig.)* document istoric de mare valoare; lucrare valoroasă care reprezintă ceva deosebit sau care are o semnificație deosebită pentru știința respectivă. ● obiect sau fenomen din natură care are o importanță deosebită sau o semnificație specială. [pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *monument*, lat. *monumentum*]

monumentál *adj.* de mari proporții, măreț, grandios. ● *(fam.)* uimitor, uluitor. [cf. fr. *monumental*, lat. *monumentalis*]

monumentalitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este monumental. [cf. germ. *Monumentalität*]

mops *s.m.* buldog. [<germ. *Mops*, cf. fr. *mops*]

morál *adj.* **1.** conform principiilor moralei. ● din care se trage o învățătură, cu învățături, didactic. **2.** referitor la intelect; intelectual, spiritual. // *s.n.* ansamblul facultăților psihice, spirituale. ● stare de spirit, dispoziție sufletească. ● curaj. [cf. lat. *moralis*, fr. *moral*]

morálă *s.f.* **1.** formă a conștiinței sociale care cuprinde anumite idei, concepții, convingeri privind normele de conviețuire și de comportare a oamenilor în raporturile dintre ei și față de societate, determinată în ultimă instanță de orînduirea economică. **2.** *(fam.)* mustrare, dojană. **3.** parte a unei fabule care conține o învățătură. [cf. fr. *morale*, lat. *moralis*]

moralíst *s.m.* **1.** specialist în probleme de morală, de moralitate. **2.** *(fam.; peior.)* om căruia îi place să dojenească pe ceilalți. [cf. fr. *moraliste*]

moralitáte *s.f.* comportare în conformitate cu principiile moralei; caracterul a ceea ce este moral. ● corectitudine, cinste. [cf. fr. *moralité*, lat. *moralitas*]

moralizá *vb.* **I.** *tr. (rar)* a face morală; a da cuiva învățături morale. [cf. fr. *moraliser*]

moralizáre *s.f.* acțiunea de a moraliza și rezultatul ei. [<*moraliza*]

moralizatór *adj.* care contribuie la crearea unei atmosfere morale; educativ. [cf. fr. *moralisateur*]

moralménte *adv.* privit sub aspectul moralei. [cf. fr. *moralement*]

moratóriu[1] *s.n. (în economia capitalistă)* amînare de plată a datoriilor unui comerciant, acordată de instanțele judecătorești înainte sau după declararea lui în stare de faliment; amînare cu caracter general a plății datoriilor publice sau particulare, acordată prin lege. [pron. *-riu.* / <germ. *Moratorium*, cf. fr., lat. *moratorium*]

moratóriu[2] *adj.* care acordă un termen de plată; în legătură cu un moratoriu[1]. ○ *dobînzi moratorii* = dobînzi socotite de la data acordării moratoriului[1] pînă la achitarea datoriilor; *daune moratorii* = despăgubiri care se acordă în caz de întîrziere de plată a unei obligații și care se calculează din momentul trimiterii somației. [pron. *-riu.* / cf. fr. *moratoire*, lat. *moratorius*]

morávuri *s.n. pl.* obiceiurile și deprinderile unui popor, ale unei comunități umane etc. [sg. *morav.* / <lat. *mores*, după *năravuri*]

móră *s.f.* durata de pronunțare a unei silabe scurte, egală cu o optime. [<lat. *mora*]

morb *s.n. (liv.)* boală. ○ *morbul lui Pott* = tuberculoză localizată la coloana vertebrală. [pl. *-buri*, *-bi* s.m. / <lat. *morbus*]

morbíd *adj.* bolnăvicios, bolnav; nesănătos. [cf. fr. *morbide*, lat. *morbidus*]

morbidéțe *s.f. (liv.)* moliciune a cărnii; rafinament bolnăvicios; grație molatică excesivă în atitudini, în gesturi etc. [gen. *-ței.* var. *morbideță* s.f. / cf. it. *morbidezza*, fr. *morbidesse*]

morbiditáte *s.f.* caracterul a ceea ce este morbid; predispoziție la boli. [cf. fr. *morbidité*]

morbipár *adj.* care dă naștere unei boli. [<fr. *morbipare*, cf. lat. *morbus*, *parere* — a naște]

mordacitáte *s.f. (liv.)* caracterul mușcător, usturător al unui cuvînt sau al unei vorbiri. [<fr. *mordacité*, cf. lat. *mordax* — mușcător]

mordánt *s.m.* substanță cu ajutorul căreia se fixează vopseaua pe țesături. [<fr. *mordant*]

mordént *s.m. (muz.)* semn de ornament care indică necesitatea de a se executa, într-o succesiune rapidă, trei note. [<it. *mordente*]

mórdicus *adv. (latinism)* cu tenacitate, cu unghiile și cu dinții. [<lat. *mordicus*]

moréná *s.f.* depozit de roci transportate sau depuse de ghețari (dispăruți). [cf. fr. *moraine*, it. *morèna*]

moréndo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* stingîndu-se; din ce în ce mai slab. [<it. *morendo* <*morire* — a muri]

moréscă *s.f.* compoziție muzicală în ritm vioi, în două părți. [<it. *moresca*]

morfée *s.f.* dermatoză în care pielea are un aspect lucios, cu cercuri roze. [pron. *-fe-e.* pl. invar. / <fr. *morphée*]

morfém *s.n.* element morfologic (prefix, sufix, desinență etc.) care servește la formarea cuvintelor și a formelor flexionare ale acestora. [<fr. *morphème*]

morfínă *s.f.* alcaloid extras din opiu, cu diferite întrebuințări medicinale, folosit uneori și ca stupefiant. [<fr.

morphine, cf. *Morfeu*, zeul somnului, la greci]

morfinism *s.n. (med.)* intoxicație datorită unui abuz de morfină. [cf. fr. *morphinisme*]

morfinomán *s.m.* și *f.* cel care folosește în mod obișnuit morfina, care suferă de morfinomanie. [<fr. *morphinomane*]

morfinomanie *s.f.* stare de intoxicație cauzată de un abuz de morfină. [gen. *-iei.*/ <fr. *morphinomanie*, cf. fr. *morphine* — morfină, gr. *mania* — nebunie]

morfofiziológic *adj.* privitor la morfofiziologie. [pron. *-zi-o-*. / <*morfo (logic)* + *fiziologic*]

morfofiziológie *s.f.* disciplină care studiază raportul dintre structura celulelor, a țesuturilor sau a organelor și funcțiilor lor. [pron. *-zi-o-*. gen. *-iei.* / <fr. *morphophysiologie*]

morfogenéză *s.f.* dezvoltarea configurației și formelor viețuitoarelor. [< germ. *Morphogenese*]

morfológic *adj.* **1.** referitor la morfologia vegetalelor și animalelor. **2.** referitor la studiul formelor cuvintelor; de morfologie (2). [cf. fr. *morphologique*]

morfológie *s.f.* **1.** disciplină care studiază forma organismelor vegetale și animale. **2.** parte a gramaticii care studiază părțile de vorbire și flexiunea lor. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *morphologie*, cf. gr. *morphe* — formă, *logos* — vorbire]

morgána *adj. f. invar. fata* ~ = fenomen optic, formă de miraj în care imaginile obiectelor situate dincolo de orizont apar mai aproape și răsturnate, ca reflectate într-o apă. [<it. *morgana*, cf. *Morgana*, n.p.]

morganátic *adj. căsătorie morganatică* = căsătorie între un bărbat dintr-o familie monarhică sau principiară și o femeie de altă condiție socială, care nu-i este socotită soție decît din punct de vedere legal, fără a fi ridicată la rangul lui. [< fr. *morganatique*]

morganism *s.n.* orientare antidarvinistă reacționară în biologie care, susținînd, ca și weismanismul, prezența în corpul viu a unei substanțe cromozomiale, fixe și nemuritoare (gena), neagă rolul mediului în transformarea organismelor și, ca urmare, posibilitatea transmiterii, pe cale ereditară, a caracterelor dobîndite. [< *Morgan*, biolog american]

morgă[1] *s.f.* clădire în care se depun cadavrele găsite și neidentificate. ● cameră într-un spital unde se depun cadavrele bolnavilor. [<fr. *morgue*]

morgă[2] *s.f.* înfățișare de o seriozitate și o severitate afectate. [<fr. *morgue*]

morión[1] *s.m.* bufon ținut în casele romane bogate pentru distracția stăpînilor. [pron. *-ri-on.* / cf. fr. *morion*, lat. *morio*]

morión[2] *s.n.* cască, coif care avea marginile răsfrînte în sus (specifică secolului al XVI-lea). [pron. *-ri-on.* / <fr. *morion*, sp. *morrion*]

morión[3] *s.n.* varietate de cuarț de culoare brună-închisă, folosită la confecționarea bijuteriilor. [pron. *-ri-on.* / <fr. *morion*, cf. sp. *morra* — creștetul capului]

mormón *adj., s.m.* și *f.* (adept) al mormonismului. [<fr. *mormon*]

mormonism *s.n.* doctrină a unei secte religioase din America, care admitea poligamia. [<fr. *mormonisme*]

mórsă *s.f.* mamifer carnivor din mările arctice și antarctice, asemănător cu foca și al cărui mascul are doi colți foarte mari care ies afară din gură. [<fr. *morse*]

mórse *s.n.* **1.** alfabet compus din puncte și linii, folosit în transmisiunile prin telegraf, radiocomunicații etc. **2.** aparat de telegrafie care transmite și recepționează semnale cu alfabetul **Morse** (1). [<fr. *morse*, cf. *Morse*, fizician american]

mortadélă *s.f.* specie de cîrnat gros. [<it. *mortadella*, cf. fr. *mortadelle*]

mortál *adj.* care provoacă moartea. ○ *salt* ~ = figură de gimnastică constînd dintr-o săritură în cursul căreia corpul face o rotire completă în aer. [<lat. *mortalis*, cf. fr. *mortel*]

mortalitáte *s.f.* numărul total al morților dintr-o țară sau dintr-o regiune într-o perioadă anumită (raportat la numărul nașterilor sau la numărul populației). ● caracterul a ceea ce este muritor. ● număr de animale sau de oameni morți din cauza unei boli. [cf. lat. *mortalitas*, fr. *mortalité*]

mortár *s.n.* amestec de var, de ciment, de nisip și de apă, folosit ca material de legătură în zidărie. [<fr. *mortier*, cf. lat. *mortarium*]

mortezá *vb.* I. *tr.* a prelucra un material la morteză. [<fr. *mortaiser*]

mortéză *s.f.* mașină pentru prelucrarea prin așchiere a metalelor, la care cuțitul se deplasează în lungul piesei de prelucrat. [<fr. *mortaise*]

mortiér *s.n.* tun de mare calibru, care are țeava scurtă și o traiectorie foarte curbată; obuzier. [pron. *-ti-er.* var. *mortierá* s.f. / <fr. *mortier*]

mortificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) chinui trupul (prin post și viață aspră). [p.i. *mortific.* / <lat. t., it. *mortificare* < lat. *mors* — moarte, *facere* — a face, cf. fr. *mortifier*]

mortificáre *s.f.* acțiunea de a (se) mortifica și rezultatul ei; moarte a țesuturilor. [<*mortifica*]

mortificát *adj. (despre țesuturi organice)* mort, distrus; cangrenat. [<*mortifica*, cf. fr. *mortifié*]

mortificáție *s.f.* mortificare, distrugere, moarte a țesuturilor organice. [gen. *-iei.* var. *mortificațiune* s.f. / cf. fr. *mortification*]

mortuár *adj.* referitor la un mort, la un deces, la o înmormîntare; de mort, funerar. [pron. *-tu-ar.* / <fr. *mortuaire*, cf. lat. *mortuarius*]

morúlă *s.f.* prima fază în dezvoltarea unui embrion, avînd aspectul unei mure. [< fr. *morula*, cf. lat. *morum* — mură]

mórvă *s.f.* boală contagioasă (la cai) care se manifestă prin ulcerații pe mucoasa nazală, respirație grea etc.; *(pop.)* răpciugă. [<fr. *morve*]

morvós *adj.* care are morvă; răpciugos. [cf. fr. *morveux*]

moschée *s.f.* locaș de rugăciune mahomedan; geamie. [pron. *-che-e.* pl. *-ei*,

-ee. / cf. fr. *mosquée*, it. *moschèa* <ar. *mesdjid*]

móstră *s.f.* **1.** parte dintr-o cantitate de material sau de obiecte după care se pot aprecia anumite caracteristici ale acestora. ○ *tîrg de mostre* = tîrg la care diferitele industrii își expun produsele, spre a le face cunoscute. **2.** *(fig.)* exemplu, pildă, model. [var. *mustră* s.f. / it. *mostra*, cf. germ *Muster*]

motél *s.n.* hotel amenajat pentru autoturiști. [<fr. *motel*]

motét *s.n.* **1.** compoziție muzicală bazată pe un text religios, scrisă conform regulilor contrapunctului pentru mai multe voci. **2.** scurtă poezie medievală de trei sau patru cuplete. [<fr. *motet*, cf. lat. *motus* — mișcare]

motilitáte *s.f.* facultatea de a se mișca. [cf. fr. *motilité*, lat. *motitare* — a se mișca]

motiv *s.n.* **I.** cauză care determină o acțiune, un sentiment etc.; pricină. ● pretext. **II. 1.** frază melodică, idee principală a unei bucăți muzicale; temă. ● cea mai mică construcție muzicală, constînd dintr-un grup de note legate printr-un singur accent. **2.** element decorativ sau arhitectural folosit într-o pictură sau la o sculptură. **3.** temă, idee fundamentală a unei opere literare. [cf. fr. *motif*, it. *motivo*, lat. *motivus* — care pune în mișcare]

motivá *vb.* I. *tr.* a expune, a arăta motivele unui fapt, ale unei acțiuni etc.; a justifica. ● a servi drept cauză pentru...; a pricinui. [<fr. *motiver*, it. *motivare*]

motiváre *s.f.* acțiunea de a motiva și rezultatul ei; *(spec.)* cerere pentru a motiva o absență, o acțiune etc. [<*motiva*]

motivație *s.f.* motivare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *motivation*]

moto-[1] element de compunere care dă cuvintelor înțelesul de „pus în mișcare de un motor", „înzestrat cu un motor". [<fr. *moto-*]

móto[2] *s.n.* fragment, citat pus la începutul unei scrieri, al unui capitol etc. pentru a arăta pe scurt ideea fundamentală a autorului. [<it. *motto*]

móto[3] *(muz.) con* ~ = mișcat, cu mișcare foarte repede. [<it. *moto*]

motoblindát *s.n.* autovehicul blindat. [<*moto-*[1] + *blindat*]

motociclétă *s.f.* vehicul cu două (sau trei) roți montate pe un cadru și pus în mișcare de un motor. [var. *motociclu* s.n. / <fr. *motocyclette* <*moto-*[1] + gr. *kyklos* — cerc]

motociclism *s.n.* sportul cu motocicleta. [<fr. *motocyclisme*]

motociclíst *s.m.* și *f.* conducător al unei motociclete, sportiv care practică motociclismul. [<fr. *motocycliste*]

motocompresór *s.n.* agregat compus dintr-un motor cu ardere internă și un compresor de aer, folosit pentru a acționa mașini pneumatice. [<fr. *motocompresseur*]

motocrós *s.n.* *(sport)* concurs de motociclete care se desfășoară pe un teren variat. [pl. *-suri.* / <*moto-*[1] + *cros*]

motocultúră *s.f.* agricultură mecanizată. [cf. fr. *motoculture*]

motomecanizáre *s.f.* mecanizare care se face cu ajutorul motoarelor. [<*moto-*[1] + *mecanizare*, cf. fr. *motomécaniser*]

motomecanizát *adj.* înzestrat cu mijloace de tracțiune auto. [<*moto-*[1] + *mecanizat*]

motomitraliéră *s.f.* mitralieră instalată pe o motocicletă. [pron. *-li-e-.*]

motonávă *s.f.* navă pusă în mișcare de un motor cu ardere internă. [<it. *motonave*]

motoplúg *s.n.* plug greu mecanic sau adaptat la un tractor. [<*moto-*[1] + *plug*, cf. rus. *motornîi plug*]

motopómpă *s.f.* pompă acționată de un motor. [cf. fr. *motopompe*]

motór[1] *s.n.* **1.** mașină care transformă o formă oarecare de energie în energie mecanică pentru acționarea altei mașini, a unui vehicul etc. **2.** *(fig.)* ceea ce mișcă ceva, ceea ce pornește o acțiune; îmbold, stimulent. [<fr. *moteur*, cf. germ. *Motor*]

motór[2] *adj.* care pune în mișcare, care mișcă. [var. *motoriu* adj. / cf. fr. *moteur*, lat. *motor*]

motoreactór *s.n.* agregat format dintr-un motor cu ardere internă și un compresor, folosit la propulsia unui avion. [pron. *-re-ac-.* pl. *-oare.* / <fr. *motoréacteur*]

motorétă *s.f.* motocicletă ușoară cu o capacitate cilindrică mică. [<fr. *motorette*]

motorínă *s.f.* lichid vîscos care se extrage prin distilare din țiței sau din unele produse sintetice și este folosit drept combustibil la unele motoare. [nume comercial]

motorist *s.m.* și *f.* lucrător specializat în repararea și întreținerea motoarelor; mecanic. [<rus. *motorist*]

motorizá *vb.* I. *tr.* a înlocui tracțiunea animală prin tracțiune mecanică. ● a echipa un vehicul cu un motor. [<fr. *motoriser*, cf. germ *motorisieren*]

motorizát *adj.* cu tracțiune mecanică. // *s.n. pl.* unitate militară dotată cu mijloace mecanizate de luptă, în special cu tancuri. [cf. fr. *motorisé*]

motríce *adj.* care pune în mișcare; motor. ○ *forță* ~ = forță care produce o mișcare. [<fr. *motrice*]

motricitáte *s.f.* proprietate a anumitor celule nervoase de a determina contracții musculare. [<fr. *motricité*, cf. lat. *motus* — mișcare]

motionál *adj.* care se referă la moțiune[2]. ○ *sufix* ~ = sufix care formează substantive masculine de la feminine sau invers. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *motionnaire*]

moțiúne[1] *s.f.* propunere făcută și adoptată într-o adunare. [cf. fr. *motion*, lat. *motio*]

moțiúne[2] *s.f.* formare a substantivelor feminine de la masculine și invers, cu ajutorul sufixelor. [cf. fr. *motion*]

mov *adj. invar.* (culoare) violet-deschisă (ca a florilor de stînjenel). [<fr. *mauve*]

moviólă *s.f.* aparat de proiecție pentru montajul filmelor. [pron. *-vi-o-.* / <fr. *moviola*]

mozaic[1] *s.n.* **1.** lucrare ornamentală compusă din bucăți mici de marmură, de sticlă etc. colorate diferit și care alcătuiesc o figură, un tablou etc. **2.** combinație, amestecătură (frumos îmbinată) de diferite elemente, culori etc. ● operă literară care conține multe elemente eterogene, însă armonios ordonate. ● compoziție de caractere tipografice de-

osebite. **3.** boală a unor plante cauzată de un virus și care se prezintă ca un amestec de pete pe frunze. [pron. *-za-ic.* / cf. fr. *mosaïque*, it. *mosaica*]

mozáic[2] *adj.* privitor la mozaism. // *s.m.* și *f.* adept al mozaismului. [pron. *-za-ic.*/ <fr. *mosaïque*]

mozaicár *s.m.* lucrător specializat în lucrări de mozaic[1]. [pron. *-za-i-.* / <*mozaic*]

mozaísm *s.n.* cult religios monoteist practicat de evrei, ale cărui principii sînt cuprinse în Vechiul Testament; religie mozaică. [pron. *-za-ism.* / <fr. *mosaïsme*, cf. *Moses*, n.p.]

muábil *adj. (liv.)* variabil, schimbător; inconstant. [pron. *mu-a-.* / <lat. *muabilis*, cf. fr. *muable*]

mucilaginós *adj.* ca mucilagiul, vîscos. [<fr. *mucilagineux*]

mucilágiu *s.n.* substanță pe care o conțin unele plante, care se umflă, devenind vîscoasă, cînd intră în contact cu apa. [pron. *-giu.* / <fr. *mucilage*]

mucoásă *s.f.* membrană care căptușește sau învelește cavitatea unui organ secretor. [<fr. *muqueuse*]

múcor *s.m.* ciupercă microscopică care se prezintă ca o pîslă de filamente și care ajută puternic procesul de fermentație. [<fr. *mucor*, cf. lat. *mucor* — ciupercă]

mucoracée *s.f. pl.* familie de ciuperci al cărei tip este mucor. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / <fr. *mucoracées*]

mucozitáte *s.f. (med.)* cantitate mare de mucus. [cf. fr. *mucosité*]

mucronát *adj. (despre frunze)* prevăzut cu un ac scurt și drept, care de obicei nu este decît prelungirea nervului median al frunzei. [<fr. *mucroné*, lat. *mucronatus*]

múcus *s.n.* secreție a celulelor mucoase ale glandelor. [<fr. *mucus*, cf. lat. *mucus* — muci]

múfă *s.f.* **1.** cilindru de metal cu filet interior, care servește la îmbinarea a două țevi. **2.** tub de metal deschis la capete, cu care se fixează capsa unui fitil. [<germ. *Muffe*]

mufétă *s.f.* animal carnivor care trăiește în America. [<fr. *mouffette*]

múflă *s.f.* **1.** cameră, cu pereți refractari, a unui cuptor industrial sau de laborator, unde se introduc materialele de încălzit, pentru a nu intra în contact cu combustibilul sau cu gazele de ardere. **2.** grup de mai mulți scripeți așezați pe aceleași ax sau pe axe în prelungire, care formează o parte a palanului. [<fr. *moufle*]

muflón *s.m.* specie de oaie sălbatică cu coarnele foarte răsucite, originară din Corsica. [<fr. *mouflon*]

mul[1] *s.n.* humus caracteristic solurilor în care descompunerea masei vegetale se face mai repede decît acumularea ei. [<germ. *Mull*, cf. fr. *mulle*]

mul[2] *s.m. (rar)* catîr. [<lat. *mulus*]

mulá *vb.* I. **1.** *tr.* a fasona un material plastic prin presare în forme sau în matrițe. **2.** *refl. (despre o haină* etc.) a se lipi pe corp; a lua perfect forma corpului. [<fr. *mouler*]

muláj *s.n.* reproducere prin mulare în ipsos, în ceară etc. a unui lucru (mai ales a unei sculpturi). ● tipar de hîrtie după care se croiește o haină. [<fr. *moulage*]

muláre *s.f.* acțiunea de a (se) mula și rezultatul ei; fasonare. [<*mula*]

mulátru *s.m.* și *f.* om născut dintr-un bărbat alb și o femeie neagră sau dintr-un bărbat negru și o femeie albă. [<fr. *mulâtre*, cf. sp. *mulato*]

mulétă *s.f.* bucată de stofă roșie de care se servesc luptătorii cu taurii pentru a atîța animalul. [<fr., sp. *muleta*]

mulíná *vb.* I. *tr.* a răsuci două sau mai multe fire de mătase pentru a obține un singur fir. [<fr. *mouliner*]

mulinétă *s.f.* dispozitiv format dintr-un mic tambur pe care se înfășoară firul undiței. ● mică elice auxiliară montată pe aripile unui avion spre a acționa un generator de curent electric pentru instalațiile de la bord. [<fr. *moulinet*]

mulinéu *s.n.* fir obținut prin răsucirea a două fire de mătase. [pron. *-neu.* / <fr. *moulinet*]

múlti- element de compunere savantă care dă cuvîntului sens de pluralitate. [<fr. *multi-*, cf. lat. *multus* — mult]

multicául *adj. (despre plante)* mult ramificat, cu multe trunchiuri. [pron. *-ca-ul.* / <fr. *multicaule*, cf. lat. *multicaulis*]

multicolór *adj.* cu mai multe culori; în culori variate. [cf. fr. *multicolore*]

multifórm *adj.* care prezintă forme variate. [cf. fr. *multiforme*]

multilaterál *adj.* care se desfășoară pe mai multe planuri, care privește mai multe laturi ale unei probleme, ale unei acțiuni, ale unei activități. [cf. fr. *multilatéral*, it. *multilaterale*]

multilateralitáte *s.f. (rar)* faptul de a fi multilateral. [cf. *multilateral*]

multimilenár *adj.* care datează de multe milenii; *(p. ext.)* foarte vechi. [<fr. *multimillénaire*]

multimiliardár *s.m.* și *f.* cel a cărui avere se ridică la mai multe miliarde. [pron. *-li-ar-.* / <*multi-* + *miliardar*]

multimilionár *s.m.* și *f.* cel care posedă o avere de mai multe milioane. [pron. *-li-o-.* / <*multi-* + *milionar*]

multinaționál *adj. (despre state)* care înglobează mai multe națiuni. [pron. *-ți-o-.*]

multipléx *adj. procedeu* ~ = procedeu de transmitere simultană a mai multor mesaje pe aceeași linie de telecomunicații. [<fr. *multiplex*]

multiplicá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) înmulți; a (se) spori. **2.** *tr.* a reproduce (ceva) în mai multe exemplare. [p.i. *multiplic.*] <lat. *multiplicare*, cf. fr. *multiplier*]

multiplicábil *adj.* care poate fi multiplicat. [cf. fr. *multipliable*]

multiplicáre *s.f.* acțiunea de a multiplica și rezultatul ei; înmulțire. [<*multiplica*]

multiplicatív *adj.* care multiplică, care arată o multiplicare. ○ *numeral* ~ = numeral care exprimă proporția în care crește o cantitate sau se desfășoară o acțiune. [cf. fr. *multiplicatif*]

multiplicatór *s.n.* aparat, mașină de multiplicat. [cf. lat. *multiplicator*, fr. *multiplicateur*]

multiplicáție *s.f. (rar)* multiplicare. [gen. *-iei.* var *multiplicațiune* s.f. / cf. fr. *multiplication*, lat. *multiplicatio*]

multiplicitáte *s.f.* număr considerabil, mulțime. [cf. fr. *multiplicité*]
multíplu *adj.* **1.** *(despre numere)* care cuprinde de mai multe ori un alt număr; în care se cuprinde de un număr exact de ori un alt număr. **2.** numeros, felurit. // *s.m.* **1.** număr întreg divizibil cu un alt număr întreg dat. **2.** fiecare unitate de măsură care este mai mare decît unitatea de măsură fundamentală a unui sistem metric, considerată în raport cu aceasta. [<fr. *multiple*, it. *multiplo*, cf. lat. *multiplex*]
multipolár *adj.* cu mai mulți poli. [cf. fr. *multipolaire*]
multiseculár *adj. (liv.)* care durează de mai multe secole. [cf. fr. *multiséculaire*]
multitúdine *s.f. (liv.)* mulțime; număr mare. [cf. fr. *multitude*, lat. *multitudo*]
mulúră *s.f.* element decorativ în relief făcut pe suprafața unui zid. [<fr. *moulure*]
mumíe *s.f.* **1.** cadavru păstrat prin îmbălsămare specială, la vechii egipteni. ● cadavru descărnat conservat natural într-un sol foarte uscat. **2.** *(fig.)* om lipsit de vigoare, de vivacitate; moliu. [gen. *-iei*. / <germ. *Mumie*, cf. it. *mummia*, ar. *momia*]
mumificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) transforma în mumie. [p.i. *mumific*. / cf. it *mummificare*]
mumificáre *s.f.* acțiunea de a (se) mumifica și rezultatul ei; transformare în mumie. [<*mumifica*]
mumificáție *s.f.* mumificare. [gen. *-iei*. / <it. *mummificazione*, germ. *Mumifikation*]
múndium *s.n.* puterea și dreptul de tutelă pe care le avea bărbatul asupra soției și copiilor săi în vechiul drept germanic. [pron. *-di-um*. / <germ. *Mundium*]
municipál[1] *s.m. (rar)* măturător de stradă. [<fr. *municipal*]
municipál[2] *adj.* referitor la administrația municipiilor. ○ *consiliu* ~ = consiliu de conducere al unui oraș. [<fr. *municipal*, cf. lat. *municipalis*]
municipalitáte *s.f. (în vechea organizare administrativă)* administrația unui mare oraș. [cf. fr. *municipalité*]
municípiu *s.n.* **1.** titlu dat orașelor supuse autorității Romei, care își păstrau însă dreptul de a se administra singure și ai căror locuitori erau cetățeni romani. **2.** *(în vechea organizare administrativă)* oraș mare cu administrație proprie, care avea o oarecare autonomie în cadrul administrației de stat. [pron. *-piu*. / <lat. *municipium*, cf. fr. *municipe*]
munífic *adj. (rar)* munificent. [<lat. *munificius*]
munificént *adj. (rar)* generos, foarte darnic. [<fr. *munificent*]
munificénță *s.f. (rar)* dărnicie, generozitate. [cf. fr. *munificence*, lat. *munificentia* <*munus* — dar, *facere* — a face]
munițíe *s.f.* totalitatea proiectilelor și a accesoriilor acestora, folosite la armele de foc. [gen. *-iei*. var. *munițiune* s.f. / cf. fr. *munition*]
murál *adj.* destinat să stea pe un perete. ○ *pictură* ~*ă* = pictură pe zid; *hartă* ~*ă* = hartă de atîrnat pe perete. [cf. fr. *mural*, lat. *muralis* <*murus* — zid]
múră *s.f.* **1.** manevră curentă prin care se întinde spre proră colțul de jos al unei vele. **2.** expresie folosită pentru a arăta poziția velierului în raport cu vîntul. [<*mura*]
muribúnd *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care se află pe moarte, este în agonie. ● *(fig.)* (cel) care este pe punctul de a dispărea; *(p. ext.)* (om) slab. [<lat. *moribundus*, cf. fr. *moribond*]
murínă *s.f. (la romani)* cupă făcută dintr-un minereu prețios, extrem de rar. [<lat. *murrina* <*murra* — mineral]
mus *s.m.* elev marinar, care învață marinăria pe o navă. [pl. *muși*. / <engl. *mus*]
musagét *s.m. (ant.)* conducător al muzelor (supranume al lui Apolo). [<lat. *musagetes*]
muscarínă *s.f.* alcaloid toxic extras din unele ciuperci. [<fr. *muscarine*]
muscát *s.n.* varietate de struguri cu gust aromat; vin extras din astfel de struguri. [<fr. *muscat*]
muschétă *s.f.* veche armă de foc cu fitil, portativă, folosită înainte de inventarea puștii. [var. *muschet* s. n. / cf. fr. *mousquet*, it. *moschetto*]
muscinée *s.f. pl.* clasă de plante fără rădăcină, cu tulpini și frunze; mușchi; *(la sg.)* plantă din această clasă. [pron. *-ne-e*. sg. invar. / <fr. *muscinées*]
musculár *adj.* referitor la mușchi; de mușchi. [var. *mușchiular* adj. / <fr. *musculaire*]
musculatúră *s.f.* totalitatea mușchilor corpului unui om sau al unui animal. [var. *mușchiulatură* s.f. / <fr. *musculature*]
muscúlă *s.f.* mașină de război care facilita apropierea de ziduri, protejînd totodată de săgeți, de pietre etc. [<fr. *muscule*]
musculós *adj.* cu mușchi puternici. [var. *mușchiulos* adj. / <fr. *musculeux*]
muselínă *s.f.* țesătură fină de bumbac sau de mătase, transparentă. ● stofă fină de lînă. [var. *muslin* s.n., *muslină* s.f. / <fr. *mousseline*, cf. *Mosul*, oraș în Irak]
músic-hall *s.n.* stabiliment înzestrat cu orchestră; cafe-concert, șantan. [pron. *muzic-hol*. / <engl., fr. *music-hall*]
musón *s.m.* vînt periodic care bate în regiunea Oceanului Indian (șase luni dinspre continent către ocean și șase luni dinspre ocean către continent). [<fr. *mousson*, cf. ar. *mausim* — anotimp]
mustáng *s.m.* cal sălbatic din America de Sud. [<engl., sp. *mustang*]
musterián *s.n.* al cincilea etaj al cuaternarului inferior. [pron. *-ri-an*. cf. *Moustier*, localitate din Franța]
musulmán *adj.*, *s.m.* și *f.* mahomedan; *(p. ext.)* turc. [cf. fr. *musulman*]
mușcátă *s.f.* plantă ornamentală cu flori albe, roze sau roșii, dispuse în umbelă. [<germ. *Muskat(-Kraut)*]
mușchetár *s.m.* soldat înarmat cu o muschetă. ● nobil care făcea parte dintr-un corp militar de călăreți aparținînd casei regale franceze. [var. *muschetar* s.m.]
mușțariéră *s.f.* vas special în care se păstrează mușțarul. [pron. *-ri-e-*. / <*mușțar*, după fr. *moutardier*]
mușțíuc *s.n.* **1.** *(muz.)* capătul unor instrumente de suflat, prin care se suflă. **2.**

capătul metalic cu care se termină un furtun. **3.** piesă de oțel sau de lemn căptușit cu tablă, cu care se fasonează cărămizile sau țiglele. [<germ. *Mundstück*]

mutábil *adj.* care se poate schimba, muta, transforma. [cf. lat. *mutabilis*, fr. *mutable* <lat. *mutare* — a schimba]

mutabilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este mutabil. [cf. lat. *mutabilitas*, fr. *mutabilité*]

mutacísm *s.n.* pronunțarea unei consoane (mai ales a lui *m*, *b*, *p*) în locul alteia. [<fr. *mutacisme*]

mutánt *s.m.* individ care provine dintr-o mutație (2). [<fr. *mutante*]

mutátor *s.n.* aparat care transformă un curent alternativ în curent continuu sau invers; schimbător de fază sau de frecvență pentru un curent alternativ; schimbător de tensiune pentru un curent continuu. [<germ. *Mutator*]

mutáție *s.f.* **1.** *(rar)* schimbare. ○ ~ *consonantică* = transformare a unei serii de consoane în limbile germanice. ● transmitere a unui lucru dintr-o proprietate în alta. ● totalitatea formelor necesare pentru o schimbare de domiciliu. ● schimbarea vocii la băieți în perioada pubertății. **2.** modificare calitativă bruscă a unui organism, sub influența condițiilor de viață. [gen. *-iei*. var. *mutațiune* s.f. / cf. lat. *mutatio*, fr. *mutation*]

mutaționísm *s.n.* teorie idealistă care afirmă dobîndirea, în mod brusc, de caractere noi, care, transmise prin ereditate, dau naștere la specii variate. [pron. *-și-o-*./ <fr. *mutationisme*]

mútie *adj. (despre frunze)* care se termină cu un organ prelungit (spin, aculeu etc.). [<fr. *mutique*, cf. lat. *muticus* — spin]

mutilá *vb.* I. *tr.* și *refl. (adesea fig.)* a (se) schilodi, a (se) ciunti; *(p. ext.)* a (se) desfigura, a (se) deforma. [<fr. *mutiler*, cf. lat. *mutilare*]

mutiláre *s.f.* acțiunea de a (se) mutila și rezultatul ei; schilodire. [<*mutila*]

mutilát *adj., s.m.* și *f.* (om) care nu mai e întreg; schilod. [cf. fr. *mutilé*]

mutilánt *adj.* care mutilează. [cf. fr. *mutilant*]

mutísm *s.n.* stare a celui care este mut. ● atitudine de tăcere; mutenie; *(p. ext.)* tăcere încăpățînată. [<fr. *mutisme*, cf. lat. *mutus* — mut]

mutón *s.n. (franțuzism)* piele de oaie (de obicei vopsită). [<fr. *mouton*]

mutuál *adj.* care se face în mod reciproc și simultan. [pron. *-tu-al.* / <fr. *mutuel*. cf. lat. *mutuus*]

mutualísm *s.n.* **1.** sistem de solidaritate, de ajutor reciproc. **2.** *(biol.)* traiul împreună al mai multor organisme de specii diferite. [pron. *-tu-a-.* / <fr. *mutualisme*, *mutuellisme*, cf. lat. *mutuus* — reciproc]

mutualíst *s.m.* și *f.* membru al unei societăți de ajutor reciproc. // *adj.* referitor la mutualism. [pron. *-tu-a-.* / <fr. *mutualiste*]

mutúlă *s.f. (arhit.)* ornament al antablamentului în stilul doric care corespunde cu triglifa a cărei lățime o are. [pl. *-le*. / <fr. *mutule*, lat. *mutulus*]

múză *s.f.* fiecare dintre cele nouă zeițe, fiice ale lui Zeus, care ocroteau artele și științele; *(p. ext.)* zeița poeziei, inspiratoare a poeților. ● *(fig.)* (izvor de) inspirație poetică. [<lat. *musa*]

muzeál *adj.* care se referă la muzeu, de muzeu. [pron. *-ze-al.* / <germ. *museal*]

muzeístic *adj.* referitor la muzeistică. [pron. *-ze-is-*]

muzeístică *s.f.* muzeologie. [gen. *-cii*.]

muzeografíe *s.f.* arta de a clasa, de a inventaria obiectele unui muzeu. [pron. *-ze-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *muséographie*]

muzeológ *s.m.* specialist în muzeologie. [<germ. *Museolog*]

muzeologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul organizării muzeelor. [gen. *-iei*./ <fr. *muséologie*]

muzéu *s.n.* instituție care colecționează, păstrează și prezintă publicului obiecte de artă, relicve, documente istorice, științifice etc.; localul acestei instituții. [pl. *-ee*, *-euri*. / cf. fr. *musée*, germ. *Museum* <lat. *museum*, gr. *mouseion* — templu al muzelor]

muzicál *adj.* **1.** referitor la muzică, de muzică; unde se cîntă. **2.** *(despre sunete)* armonios, melodios. [cf. fr. *musical*]

muzicalitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este muzical; armonie, sonoritate. [<*muzical*]

muzicánt *s.m.* și *f.* cel care cîntă la un instrument muzical. [<it. *musicante*]

muzicástru *s.m. (depr.)* muzician prost. [<fr. *musicastre*]

múzică *s.f.* **1.** arta de a îmbina în mod armonios sunete, pentru a exprima idei, sentimente. ● operă, bucată muzicală, melodie; *(p. ext.)* totalitatea operelor muzicale. **2.** orchestră. ○ ~ *militară* = fanfară; *(fam.) a-i face* (cuiva) ~ = a-i face (cuiva) gălăgie, scandal. [var. *musică* s.f. / <lat., it. *musica*, fr. *musique* <gr. *musike* — arta poeziei și a cîntului]

muzicián *s.m.* și *f.* cunoscător al artei muzicii. ● compozitor; executant al unor compoziții muzicale. [pron. *-ci-an.*/ cf. fr. *musicien*]

muzicológ *s.m.* specialist în studiul muzicii, teoretician al muzicii. [<fr. *musicologue*]

muzicológic *adj.* referitor la muzicologie. [cf. fr. *musicologique*]

muzicologíe *s.f.* disciplină care studiază istoria și teoria muzicii, cultura muzicală a popoarelor. [gen. *-iei*. / <fr. *musicologie*]

muzicomár *s.m.* și *f.* pasionat după muzică. [<fr. *musicomane*]

muzicomanie *s.f.* pasiune pentru muzică. [cf. fr. *musicomanie*, lat. *musica* — muzică, *mania* — nebunie]

muzicoterapie *s.f.* tratament al anumitor boli nervoase făcut cu ajutorul auditiilor muzicale. [gen. *-iei*. / <fr. *musicothérapie*, cf. lat. *musica* — muzică, *therapeia* — îngrijire]

N

nabáb *s.m.* **1.** titlu dat odinioară în India guvernatorilor de provincii, căpeteniilor militare; prinț mahomedan din Orient. **2.** mare bogătaș. [<fr., hind. *nabab*]
nacélă *s.f.* coș deschis sau cabină (metalică) atîrnată de un balon, în care se transportă aeronauții, lestul, aparatele de bord etc. ● cabină a unui dirijabil, unde sînt instalate motoarele și în care sînt transportate persoanele etc. [<fr. *nacelle*]
nacrít *s.n.* silicat de aluminiu hidratat, natural, care face parte din grupa caolinului. [<fr. *nacrite*]
nácru *s.n. (rar)* sidef. [<fr. *nacre*, cf. pers. *nakar*]
nadír *s.n.* punct de pe bolta cerească diametral opus zenitului, situat la intersecția verticalei unui punct de observație cu suprafața bolții cerești din emisfera opusă. [<fr. *nadir*, cf. ar. *nadhir* — opus]
nadirál *adj.* în legătură cu nadirul, (de) la nadir. [cf. fr. *nadiral*]
naftalínă *s.f.* hidrocarbură cristalizată cu miros caracteristic, tare, care se extrage din gudroanele de huilă și se folosește ca insecticid și la protejarea stofelor, a blănurilor etc. contra insectelor. [<fr. *naphtaline*]
náftă *s.f.* corp solid rezultat din amestecul diferitelor hidrocarburi. [<fr. *naphte*, cf. gr. *naphta* — bitum]
nafténic *adj. acid ~* = acid organic cu miros caracteristic, pătrunzător, care se extrage din petrolul distilat. [<fr. *naphténique*]
naftól *s.m.* compus organic derivat din naftalină, folosit ca dezinfectant. [<fr. *naphtol*]
naftolát *s.m.* sare sau ester al unui naftol. [<fr. *naphtolate*, cf. germ. *Naphtolat*]
naiádă *s.f.* nimfă, divinitate a izvoarelor și a rîurilor. [pron. *na-ia-*. / <fr. *naïade*, it. *naiadi*, cf. lat. *naias*, gr. *nais*]
náilon *s.n.* masă plastică întrebuințată ca fibră textilă, în plăci, ca imitație de piele etc. [pron. *nai-lon*. scris și *nylon*./ <engl. *nylon*, nume comercial]
naív *adj.* simplu, încrezător; candid; sincer, neprefăcut. [pron. *na-iv*. / <fr. *naïf*, cf. lat. *nativus* — natural, înnăscut]
naivitáte *s.f.* **1.** simplitate; nevinovăție, candoare. **2.** *(la pl.)* atitudini, vorbe de om naiv. [pron. *na-i-*. / cf. fr. *naïveté*]
nája *s.f. invar.* șarpe veninos din Asia și Africa; cobra. [<fr. *naja*]
nánchin *s.n.* țesătură deasă de bumbac, din care se fac dosuri de perne. [var. *nanghin* s.n. / <fr. *nankin*, cf. *Nankin*, centru industrial în China]
nándú *s.m. invar.* pasăre mare din ordinul picioroangelor, asemănătoare cu struțul, care trăiește în America de Sud. [<fr. *nandou*]
nanísm *s.n.* anomalie caracterizată prin creștere insuficientă în înălțime; infirmitatea piticilor. [<fr. *nanisme*, cf. lat. *nanus* — pitic]
nano- element de compunere savantă, folosit mai ales la formarea cuvintelor care denumesc măsuri și care înseamnă „a mia milioana parte". [cf. gr. *nanos* — pitic]
nanomelie *s.f.* anomalie congenitală constînd din proporțiile anormal de mici ale unuia sau ale mai multor membre. [gen. *-iei*. / <fr. *nanomélie*, cf. gr. *nanos* — pitic, *melos* — membru]
nanométru *s.m.* a miliarda parte dintr-un metru. [<fr. *nanometre*]
nanosecúndă *s.f.* a miliarda parte din secundă. [<fr. *nanoseconde*]
napálm *s.n.* amestec de săruri de aluminiu și de acizi grași, care, adăugat în benzină, dă o substanță cu proprietăți incendiare, întrebuințată la fabricarea bombelor, aruncătoarelor de flăcări etc. [<engl., fr. *napalm*, cf. *na(trium) palm(itic)*]
napoleón *s.m.* veche monedă franceză de aur care avea imprimat chipul împăratului Napoleon al III-lea. [pron. *-le-on*./ <fr. *napoléon*, cf. *Napoléon*, împărat al Franței între 1852 și 1870]
napolitánă *s.f.* un fel de turtă dulce, tăiată în forme dreptunghiulare. [<fr. *napolitaine*, cf. *Napoli* — oraș în Italia]
nará *vb.* I. *tr. (liv.)* a povesti, a istorisi. [p.i. *-rez*. / <lat. *narrare*, cf. fr. *narrer*]
narativ *adj.* de narațiune, cu caracter de narațiune, propriu narațiunii. [cf. lat. *narrativus*, fr. *narratif*]
naratór *s.m. (liv.)* povestitor. [cf. lat. *narrator*, fr. *narrateur*]
narațiúne *s.f.* povestire, istorisire. ● parte a unui discurs în care oratorul expune faptele. [pron. *-ți-u-*. var. *narație* s.f. / cf. lat. *narratio*, fr. *narration*]
narcís *s.m. (liv.)* tînăr frumos, îndrăgostit de el însuși. [<fr. *narcisse* <*Narcis* — tînăr legendar, frumos]
narcísă *s.f.* plantă erbacee cu flori albe sau galbene, plăcute la miros. [var. *narcis* s.m. / <fr. *narcisse*, cf. lat. *narcissus* <*Narcis*, tînăr legendar, metamorfozat în floarea cu același nume]
narcisiác *adj.* de narcis, propriu narcisului. [pron. *-si-ac*. / <*narcis*]

narcisism *s.n.* dragoste, admirație excesivă, patologică a cuiva față de propria-i persoană. [cf. fr. *narcissisme*]
narcolepsie *s.f.* tendință morbidă pentru somn, simptom al unor boli ca diabetul, obezitatea etc. [gen. *-iei.* / <fr. *narcolepsie*, cf. gr. *narke* — narcotic, *leptikos* — de luat]
narcótic *adj. (med.)* care provoacă narcoză. // *s.n.* substanță cu ajutorul căreia se poate provoca o stare de anestezie generală. [<cf. fr. *narcotique*]
narcotínă *s.f.* alcaloid care se extrage din opiu, întrebuințat ca înlocuitor al chininei. [<fr. *narcotine*]
narcotism *s.n.* ansamblul efectelor cauzate de narcotice. [<fr. *narcotisme*]
narcotizá *vb.* I. *tr.* a administra un narcotic cuiva pentru a-l aduce în stare de narcoză. [<fr. *narcotiser*]
narcotizáre *s.f.* acțiunea de a narcotiza și rezultatul ei. [<*narcotiza*]
narcóză *s.f.* anestezie generală profundă, cu somn lipsit de reflexe, provocată de un narcotic și practicată mai ales în operații. [<fr. *narcose*, cf. gr. *narke* — toropeală]
nard *s.m.* plantă graminee originară din regiunea Himalaia. ● parfum fin extras din această plantă. [<fr. *nard*, cf. lat. *nardus*]
narínă *s.f.* nară. [<fr. *narine*]
naródnic *adj., s.m.* (adept) al narodnicismului. [<rus. *narodnic* <*narod* — popor]
narodnicism *s.n.* curent politic mic-burghez apărut în Rusia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care considera țărănimea principala forță revoluționară, negînd astfel rolul de avangardă a clasei muncitoare; ideologia narodnicilor.
nártex *s.n.* încăpere care precedă naosul unui templu bizantin. [pl. *-xuri.* scris și *narthex.* / <fr., gr. *narthex*]
narvál *s.m.* mamifer cetaceu arctic, lung de 4—5 metri, al cărui mascul are la falca de sus un dinte imens. [<fr. *narval*]
nasicórn *s.m.* insectă coleoptera de culoare castanie, al cărei mascul are un fel de corn la cap. [cf. fr. *nasicorne*, lat. *nasicornis*]
natál *adj.* de naștere, unde s-a născut cineva. [cf. fr. *natal*, lat. *natalis*]
natalitáte *s.f.* raportul dintre numărul de nașteri și numărul total al populației dintr-o țară, într-o perioadă dată. [cf. fr. *natalité*]
natánt *adj. (despre frunzele plantelor acvatice)* care plutește la suprafața apei. [cf. it. *natante*, lat. *natans*]
natație *s.f.* sportul înotului. [gen. *-iei.* var. *natațiune* s.f. / cf. fr. *natation*, lat. *natatio*]
nativ *adj.* 1. înnăscut; natural. 2. *(despre metale)* care se găsește (liber) în natură, necombinat cu alte substanțe; pur. [cf. fr. *natif*, lat. *nativus*]
nativism *s.n. (fil.)* denumire dată acelor sisteme care afirmă că omul se naște cu anumite idei. [<fr. *nativisme*]
nativist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al nativismului. [<fr. *nativiste*]
nativitáte *s.f.* caracter nativ. [cf. fr. *nativité*]
nátriu *s.n.* sodiu. [<germ. *Natrium*]
natúrá *adj.* 1. referitor la natură, al naturii; din natură. ● curat, neamestecat. 2. firesc, obișnuit, simplu; adevărat. // *adv.* firește, desigur. // *s.n.* naturalețe, simplitate. [cf. lat. *naturalis*, fr. *naturel*]
naturaléțe *s.f.* atitudine firească, lipsită de ipocrizie, de afectare; simplitate. [var. *naturalețá* s.f. / cf. it. *naturalezza*]
naturalism *s.n.* curent în arta și literatura burgheză care nu-și propune să redea ceea ce este tipic și caracteristic, ci să copieze mecanic realitatea, acordînd preferință aspectelor urîte, josnice ale naturii omenești. ● stil ornamental caracterizat prin motive inspirate din natură (animale, plante, figura umană). ● tendința de a explica în mod nestiințific dezvoltarea societății prin legile naturii (condiții climaterice, mediu geografic, particularități biologice și rasiale ale oamenilor etc.). [cf. fr. *naturalisme*]
naturalíst *adj.* privitor la naturalism; care reflectă naturalismul. // *s.m.* și *f.* 1. adept al naturalismului. 2. specialist în științele naturii. [cf. fr. *naturaliste*]
naturalizá *vb.* I. *tr.* a acorda unui străin drepturile de cetățean al statului în care locuiește; a încetățeni. [cf. fr. *naturaliser*]
naturalizáre *s.f.* acțiunea de a naturaliza și rezultatul ei; încetățenire. [<*naturaliza*]
naturalizát *adj., s.m.* și *f.* (cel) care a primit cetățenia unei țări prin naturalizare. [cf. fr. *naturalisé*]
natúră *s.f.* 1. lumea înconjurătoare în întreaga diversitate a manifestărilor și a formelor ei de mișcare; univers. ● lume, mediu înconjurător. ○ ~ *moartă* = grup de lucruri neînsuflețite; pictură reprezentînd un asemenea grup. 2. caracter, temperament; fire, trăsătură (fizică sau spirituală a cuiva). 3. caracter specific al unui lucru, calitate; fel de a fi. [lat., it. *natura*, fr. *nature*]
naturism *s.n.* 1. tendință în arta italiană din secolele XIV și XV de a reflecta natura. ● teorie care afirmă ca ideal moral, individual și social întoarcerea la natură. 2. teorie care afirmă că numai forțele naturale pot vindeca. [<fr. *naturisme*]
naturíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al naturismului. [<fr. *naturiste*]
náție *s.f.* 1. v. națiune. 2. neam; specie, rasă. [gen. *-iei.* / cf. lat. *natio*]
naționál *adj.* referitor la o națiune; propriu unei națiuni. ○ *limbă ~ă* = limbă comună și unică a tuturor membrilor unei națiuni. ● *(s.f.)* echipă sportivă reprezentativă a unei țări. [cf. fr. *national*, it. *nazionale*]
naționalism *s.m.* principiu al ideologiei și politicii burgheziei care urmărește întreținerea izolării și ațîțarea neîncrederii și urii între oamenii muncii de diferite naționalități, în scopul întăririi dominației claselor exploatatoare. ● tendință de a aprecia exclusivist și exagerat tot ceea ce aparține propriei naționalități. [cf. fr. *nationalisme*]
naționalíst *adj., s.m.* și *f.* (partizan, adept) al naționalismului. [cf. fr. *nationaliste*]

naţionalitáte *s.f.* **1.** comunitate de oameni cu aceleaşi caractere naţionale, locuind pe teritoriul unui stat. **2.** caracterul specific, propriu al unei naţiuni. **3.** calitatea unui individ de a aparţine unei naţiuni; cetăţenie. [cf. fr. *nationalité*]

naţionalizá *vb.* I. *tr.* **1.** a trece (mijloace de producţie, averi imobile etc.) în proprietatea statului. **2.** *(rar)* a imprima un caracter naţional. [cf. fr. *nationaliser*, rus. *nationalizirovati*]

naţionalizáre *s.f.* acţiunea de a naţionaliza şi rezultatul ei; trecere în proprietatea statului. [<*naţionaliza*]

naţionalizát *adj. (despre bunuri)* trecut în patrimoniul statului prin naţionalizare. ● *(despre persoane*; şi *s.)* care a posedat bunuri trecute în proprietatea statului prin naţionalizare. v. e x p r o p r i a t. [<*naţionaliza*]

naţiúne *s.f.* comunitate stabilă de oameni, istoriceşte constituită, caracterizată prin comunitate de limbă, de teritoriu, de viaţă economică şi de factură psihică ce se manifestă în comunitatea culturii. [pron. *-ti-u-*. var. *naţie* s.f. / cf. fr. *nation*, it. *nazione*, lat. *natio*]

naufragiá *vb.* I. *intr.* **1.** a suferi un naufragiu. **2.** *(fig.)* a se ruina complet, a suferi un eşec total. [pron. *na-u-fra-gi-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *naufrager*, lat. *naufragare*]

naufragiát *adj.* care a suferit un naufragiu. // *s.m.* şi *f.* cel care se găseşte pe bordul unei nave naufragiate, care a fost salvat de la un naufragiu. [<*naufragia*]

naufragiére *s.f.* acţiunea, faptul de a naufragia. [<*naufragia*]

naufrágiu *s.n.* **1.** scufundare a unei nave; accident sau avarie care scoate o navă din circulaţie. **2.** *(fig.)* ruină, distrugere, eşec total. [pron. *na-u-fra-giu*. / <lat. *naufragium*, cf. fr. *naufrage*, it. *naufragio*]

naumahie *s.f.* spectacol la vechii romani constînd dintr-o luptă navală; loc unde se dădea această luptă. [pron. *na-u-*. gen. *-iei*. / <lat., gr. *naumachia* <gr. *naus* — navă, *mache* — luptă]

naupatie *s.f.* rău de mare. [gen. *-iei*. / <fr. *naupathie*, cf. gr. *naus* — navă, *pathos* — suferinţă]

nauplius *s.m.* formă larvară la unele crustacee. [pron. *na-u-pli-us*. / <fr. *nauplius*, cf. gr. *naupleios* — navigator]

naútic *adj.* de, pentru navigaţie, privitor la navigaţie. ● *(despre un sport)* care se practică pe sau în apă. [pron. *na-u-*. / < lat. *nauticus*, cf. fr. *nautique* < lat. *nauta* — navigator]

nautil *s.m.* specie de moluscă din mările tropicale care are corpul închis într-o cochilie compartimentată în spirală. [<fr. *nautile*, cf. lat. *nautilus*, gr. *nautilos*]

nautiloidée *s.f. pl.* animale din încrengătura moluştelor; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [pron. *-lo-i-de-e*. sg. invar. / <fr. *nautiloïdées*, cf. lat. *nautilus* — pescar, gr. *eidos* — asemănător]

navája *s.f. (rar)* cuţit spaniol cu lama lungă şi uşor curbată. [pron. *navaha*. / <sp. *navaja*]

naválă *adj.* privitor la nave sau la navigaţie. [cf. it. *navale*, lat. *navalis*]

navárh *s.m. (ant.)* comandant al unei flote. [<fr. *navarque*, lat. *navarchus*, gr. *navarchos*]

návă *s.f.* **1.** nume generic dat tuturor vaselor de navigaţie; vas, corabie, vapor. ○ *~ de linie* = cea mai mare navă de război, prevăzută cu artilerie grea, mijlocie şi antiaeriană, precum şi cu o cuirasă puternică; *~-far* = navă ancorată în locurile primejdioase unde nu se poate construi un far. **2.** partea centrală a unei biserici creştine; naos. [<it. *nave*, cf. lat. *navis*, gr. *naus*]

navétă *s.f.* **1.** suveică. **2.** ac special pentru lucrat fileu. **3.** grup de vagoane sau garnitură de tren care circulă regulat, dus şi întors, între aceleaşi localităţi. ● drumuri făcute des între două localităţi. ○ *a face naveta* = a străbate regulat aceeaşi distanţă în ambele sensuri. [< fr. *navette*]

navetíst *s.m.* şi *f.* persoană care face naveta (**3**). [<*navetă*]

naviculár *adj.* care are formă de nacelă, de barcă. [<fr. *naviculaire*]

navigá *vb.* I. *intr.* **1.** a călători, a merge pe apă (cu o navă). ● *(despre o navă)* a pluti, a merge pe apă. **2.** a zbura, a pluti în aer. [p.i. 3,6 *-ghează*. / <it., lat. *navigare*, fr. *naviguer*]

navigábil *adj.* pe care se poate naviga. [cf. it. *navigabile*, lat. *navigabilis*]

navigabilitáte *s.f.* calitatea unei ape de a fi navigabilă. [cf. it. *navigabilità*]

navigánt *adj.* care navighează. [cf. fr. *navigant*]

navigáre *s.f.* acţiunea de a naviga şi rezultatul ei. [<*naviga*]

navigatór *s.m.* şi *f.* **1.** persoană care face călătorii lungi pe mare; marinar. **2.** membru din echipajul unei aeronave care dirijează exclusiv navigaţia. [cf. it. *navigatore*, fr. *navigateur*, lat. *navigator*]

navigáţie *s.f.* faptul de a naviga, navigare; arta şi tehnica de a conduce o navă sau o aeronavă; ramură a transporturilor şi a comunicaţiilor pe apă şi în aer. [gen. *-iei*. var. *navigaţiune* s.f. / cf. it. *navigazione*, lat. *navigatio*]

navigráf *s.n.* instrument de bord cu ajutorul căruia se determină deriva şi viteza faţă de sol. [cf. fr. *navigraphe*]

navomodél *s.n.* macheta unei nave.

navomodelísm *s.n.* **1.** tehnica construirii navomodelelor. **2.** *(sport)* concurs de navomodele. [< *navomodel*]

nazál *adj.* **1.** relativ la nas, al nasului. **2.** *(despre sunetele limbii)* pronunţat pe nas. // *s.f.* **1.** consoană nazală. **2.** *(ist.)* armătură a coifului care apăra nasul. [<fr. *nasal*, cf. lat. *nasalis* <*nasus* — nas]

nazalitáte *s.f.* particularitate a unui sunet de a se pronunţa pe nas. [cf. fr. *nasalité*]

nazalizá *vb.* I. *tr.* a pronunţa pe nas (un sunet). ● *refl. (despre sunete)* a căpăta un caracter nazal. [cf. fr. *nasaliser*]

nazalizáre *s.f.* acţiunea de a nazaliza şi rezultatul ei; dobîndire a unei pronunţări nazale de către un sunet. [< *nazaliza*]

nazír *s.m.* curtea regală a Persiei. ● **şef** al unui departament bizantin. [<fr. *nazir*]
nazísm *s.n.* doctrina şi politica partidului naziştilor; fascism. [<fr. *nazisme*]
nazíst *adj.* referitor la nazism. // *s.m.* şi *f.* membru al partidului naţional-socialist german. [< fr. *naziste*, cf. abrevierea germ. *Nazi* < *National Sozialismus*]
nazofaríngián *adj.* referitor la nas şi la faringe.
neagresiúne *s.f.* lipsă de agresiune. ● *pact de* ~ = pact prin care două sau mai multe state se obligă să nu întreprindă nici o acţiune duşmănoasă unul faţă de celălalt. [< *ne-* + *agresiune*, după fr. *non agression*]
neánt *s.n.* ceea ce nu există, gol, nefiinţă; nimic. [pron. *ne-ant.* / <fr. *néant*]
nearticulát *adj.* care nu este articulat; *(despre cuvinte)* pronunţat neclar. [< *ne-* + *articulat*]
neavenít *adj.* fără valabilitate; socotit inexistent; nul. [după fr. *non avenu*]
nebulár *adj.* care este în legătură cu o nebuloasă. [cf. fr. *nébulaire*]
nebuloásă *s.f.* acumulare de materie sau de pulbere cosmică în univers, difuză şi obscură, cu forme şi dimensiuni instabile; aglomerare de stele formînd o lumină difuză pe bolta cerească. [pron. *-loa-.* / <fr. *nébuleuse*, cf. lat. *nebula* — nor]
nebulós *adj.* neclar, învălmăşit, confuz. [cf. fr. *nébuleux*, lat. *nebulosus*]
nebulozitáte *s.f.* **1.** raportul (exprimat în zecimi) dintre suprafaţa ocupată de nori şi suprafaţa totală vizibilă a bolţii cereşti; înnorare uşoară. **2.** *(fig.)* neclaritate, obscuritate, confuzie. [cf. fr. *nébulosité*, lat. *nebulositas*]
nec *s.m.* stîlp de lavă solidificată care umple canalul de ascensiune a magmei într-un vulcan. [scris şi *neck.* / <engl., fr. *neck*]
necesár *adj.* care nu poate lipsi; trebuincios, indispensabil. // *s.n.* ceea ce este absolut trebuincios pentru ceva. [cf. fr. *nécessaire*, it. *necessario*, lat. *necessarius*]
necesarién *s.m. pl.* sectă religioasă din Anglia, care neagă libertatea voinţei, considerînd că oamenii acţionează conform predestinării lor. [pron. *-ri-eni.* sg. *-rian.* /<fr. *nécessarien*]
necesarménte *adv. (rar)* în mod necesar; inevitabil. [cf. fr. *nécessairement*]
necesitá *vb.* I. *tr. (rar)* a cere, a impune, a reclama ceva ca absolut necesar. [p.i. 3 *-tă.* / <fr. *nécessiter*, it. *necessitare*]
necesitáte *s.f.* **1.** nevoie, trebuinţă. **2.** dezvoltare care decurge în mod inevitabil din legătura internă şi din interacţiunea dintre fenomene, din esenţa, structura şi din legea ei. [cf. fr. *nécessité*, it. *necessità*, lat. *necessitas*]
necesitós *s.m.* şi *f.* sărac, lipsit de mijloace de trai. [<fr. *nécessiteux*]
necondiţionát *adj.* nesupus nici unei condiţii, fără rezerve. [pron. *-ţi-o-.* / <*ne-* + *condiţionat*]
neconsolát *adj.* nemîngîiat. [<*ne-* + *consolat*]
necontestát *adj.* care nu este (sau nu poate fi) contestat; evident. [<*ne-* + *contestat*]
necrofág *adj. (despre animale)* care se hrăneşte cu cadavre. [<fr. *nécrophage*, cf. gr. *nekros* — mort, *phagein* — a mînca]
necrofagíe *s.f.* hrănire cu cadavre, caracteristică unor insecte. [gen. *-iei.* / <fr. *nécrophagie*]
necrofílie *s.f.* perversiune sexuală remarcată la unii degeneraţi care practică relaţii sexuale cu cadavre. [gen. *-iei.* / <fr. *nécrophilie*]
necrofób *s.m.* şi *f.* suferind de necrofobie. [<fr. *nécrophobe*]
necrofobíe *s.f.* **1.** teamă patologică de oameni morţi. **2.** teamă patologică de moarte. [gen. *-iei.* / <fr. *nécrophobie*, cf. gr. *nekros* — mort, *phobos* — teamă]
necrofór *s.m.* insectă coleopteră care îşi depune ouăle pe cadavre. [<fr. *nécrophore*, cf. gr. *nekros* — mort, *phoros* — purtător]
necrolatríe *s.f.* cult exagerat pentru morţi. [gen. *-iei.* / <fr. *nécrolâtrie*, cf. gr. *nekros* — mort, *latreia* — cult]
necrolátru *s.m.* persoană care are un cult exagerat al morţilor. [<fr. *nécrolâtre*]
necrológ *s.n.* discurs, scriere în care se expun viaţa şi meritele unui om de vază, decedat de curînd. ● imprimat prin care se anunţă decesul cuiva. [pl. *-oguri*, (rar) *-oage.* / <fr. *nécrologe*]
necrológic *adj.* privitor la necrologie. [cf. fr. *nécrologique*]
necrologíe *s.f.* listă de oameni de seamă morţi într-o perioadă de timp. [gen. *-iei.* / <fr. *nécrologie*, cf. gr. *nekros* — mort, *logos* — cuvînt]
necrománt *s.m.* şi *f.* cel care practică necromanţia. [<fr. *nécromant*]
necromanţíe *s.f.* practică obscurantistă prin care se pretinde că se poate prevedea viitorul evocînd spiritele morţilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *nécromancie*, lat. *necromantia*, gr. *nekromanteia* <*nekros* — mort, *manteia* — ghicire]
necrópolă *s.f. (ant.)* boltă subterană în care erau depuşi morţii. ● *(astăzi)* cavou. [<fr. *nécropole*, cf. gr. *nekropolis* — cetatea morţilor]
necropsíe *s.f. (rar)* autopsie. [gen. *-iei.* / <fr. *nécropsie*, cf. gr. *nekros* — mort, *opsis* — vedere]
necrotomíe *s.f.* disecţie a cadavrelor. [gen. *-iei.* / <fr. *nécrotomie*, cf. gr. *nekros* — mort, *tome* — tăiere]
necrozá *vb.* I. *refl. (despre ţesuturi)* a fi atins de necroză; a se distruge. [p. i. 3 *-ează.* / <fr. *nécroser*]
necrozáre *s.f.* acţiunea de a se necroza şi rezultatul ei; moarte a ţesuturilor. [< *necroza*]
necróză *s.f.* alterare şi distrugere a unor ţesuturi vii, animale sau vegetale; moarte prin infecţie a unui ţesut viu. [<fr. *nécrose*, cf. gr. *nekrosis* — mortificare]
nectár *s.n.* **1.** băutură a zeilor despre care se spunea că face nemuritor pe cel care o gustă. **2.** *(bot.)* suc dulce secretat de unele glande ale florilor. [<lat., gr. *nectar*, cf. fr. *nectar*]
néctic *adj. (biol.)* care are proprietatea de a pluti. [<fr. *nectique*, cf. gr. *nektikos*]
nectón *s.n.* totalitatea vieţuitoarelor care trăiesc în ape şi se pot mişca liber. [<fr.

necton, cf. germ. *Nekton* <gr. *nekton* — înotător]

nedefinít *adj.* care nu este definit; indefinit; vag. ● *(gram.)* nehotărît. [<*ne-* + *definit*]

nedelicatéțe *s.f.* gest sau vorbă lipsită de delicatețe. [var. *nedelicateță* s.f. / <*ne-* + *delicatețe*]

nedémn *adj.* **1.** care nu este demn, nevrednic. **2.** de neiertat. [<*ne-* + *demn*]

nedeterminăre *s.f. (mat.)* lipsă de determinare a valorii unei mărimi. [<*ne-* + *determinare*]

nefalism *s.n. (rar)* abstinență totală de la orice băutură alcoolică. [<fr. *néphalisme*]

nefalíst *s.m.* și *f. (rar)* partizan al nefalismului. [<fr. *néphaliste*, cf. gr. *nephalios* — care nu bea vin]

nefást *adj.* **1.** *(la romani)* care era oprit de legile divine. ○ *zile* ~*e* = zile despre care romanii credeau că aduc nenoroc și în care nu tratau afaceri publice. **2.** aducător de nenorocire, de supărare. [pl. *-ați*, *-aste*. / <lat. *nefastus*, cf. fr. *néfaste*]

nefavorábil *adj.* neprielnic, defavorabil. [<*ne-* + *favorabil*]

nefelomanție *s.f. (liv.)* pretinsă artă de a ghici prin observarea norilor. [gen. *-iei*. / <fr. *néphélomancie*, cf. gr. *nephele* — nor, *manteia* — prevestire]

neferós *adj.* care nu conține fer. ● *(despre industrie)* care prelucrează materiale care nu conțin fier. [<*ne-* + *feros*]

nefoscóp *s.n.* instrument cu care se determină viteza și direcția de deplasare a norilor. [<fr. *néphoscope*, cf. gr. *nephele* — nor, *skopein* — a examina]

nefrectomíe *s.f.* extirpare totală sau parțială a unui rinichi. [gen. *-iei*. / <fr. *néphrectomie*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *ektome* — excizie]

nefrít *s.n.* silicat de calciu și magneziu, compact, de culoare verde, întrebuințat la confecționarea unor obiecte de ornament. [<fr. *néphrite*, cf. germ. *Nephrit*]

nefrítă *s.f.* inflamare a rinichilor. [<fr. *néphrite*, cf. gr. *nephros* — rinichi]

nefrític *adj. (despre boli)* localizat la rinichi; renal. ● *(despre medicamente)* folosit în bolile de rinichi. [var. *nefretic* adj. / cf. fr. *néphrétique*, gr. *nephros* — rinichi]

nefrologie *s.f.* disciplină medicală care se ocupă cu studiul rinichilor. [pron. *-gi-e*. gen. *-iei*. / <fr. *néphrologie*]

nefrolít *s.n.* calcul renal. [<fr. *néphrolithe*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *lithos* — piatră]

nefropatie *s.f.* boală de rinichi. [gen. *-iei*. / <fr. *néphropathie*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *pathos* — suferință]

nefroragíe *s.f.* hemoragie provenind de la rinichi. [gen. *-iei*. / <fr. *néphrorragie*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *rhagi* — ruptură]

nefróză *s.f.* afecțiune cronică a rinichilor. [<fr. *néphrose*]

negá *vb.* I. *tr.* a nu recunoaște ceva; a tăgădui, a contesta. [p.i. *neg*, 3,6 *neagă*. / <lat. *negare*]

negatív *adj.* **1.** (op. p o z i t i v) care neagă, care tăgăduiește ceva. **2.** care reprezintă o negație. ● ostil progresului; distructiv. **3.** *(despre numere)* mai mic decît zero. // *s.n.* **1.** imagine obținută prin expunerea la lumină, developarea și fixarea unei varietăți de material fotografic fotosensibil, caracterizată prin redarea inversată a tonurilor și a laturilor subiectului fotografiat; *(p. ext.)* hîrtie fotografică, placă, film care conține o astfel de imagine. **2.** *(poligr.)* literă albă pe fond închis. [<lat. *negativus*, cf. fr. *négatif*]

negativism *s.n.* atitudine de ignorare voită a calităților cuiva sau a ceva. [cf. fr. *négativisme*]

negativíst *adj.* care ține de negativism, propriu negativismului. // *s.m.* și *f.* persoană cu atitudini caracteristice negativismului. [<*negativ*]

negatón *s.m.* electron negativ. [<fr. *négaton*]

negatór *s.m. (rar)* cel care neagă, care este ostil, demobilizator. [cf. fr. *négateur*]

negatoscóp *s.n.* ecran luminos pentru cercetarea radiogramelor. [<fr. *négatoscope*]

negáție *s.f.* faptul de a nega. ● judecată, propoziție care neagă ceva (declarînd nevalabilă legătura dintre mai multe noțiuni). ● semn grafic care arată o negație (în logică sau matematică). ● cuvînt care dă un sens negativ unei propoziții. [gen. *-iei*. var. *negațiune* s.f. / cf. lat. *negatio*, fr. *négation*]

neglijá *vb.* I. *tr.* a nu avea grijă de cineva sau de ceva, a lăsa în părăsire; a omite. [p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd*. / <fr. *négliger*, cf. lat. *negligere*]

neglijábil *adj.* care se poate neglija; neînsemnat, puțin valoros. [cf. fr. *négligeable*]

neglijént *adj.* dezordonat, neîngrijit; delăsător, indolent, nepăsător. [cf. fr. *négligent*, lat. *negligens*]

neglijénță *s.f.* nepăsare, delăsare; neîngrijire. ● lipsă de grijă, de preocupare; greșeală ușoară cauzată de o lipsă de atenție. [cf. fr. *négligence*, lat. *negligentia*]

neglijéu *s.n.* **1.** îmbrăcăminte comodă de casă (purtată dimineața). **2.** starea unei persoane care nu și-a făcut încă toaleta. [pron. *-jeu*. / <fr. *négligé*]

negocіá *vb.* I. *tr.* **1.** a discuta, a trata încheierea unei convenții economice, politice, culturale etc. **2.** *(în capitalism)* a trafica efecte publice; a converti în bani o hîrtie de valoare. [pron. *-ci-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *négocier*, cf. lat. *negotiari*]

negociábil *adj.* care se poate negocia. [pron. *-ci-a-*. / cf. fr. *négociable*]

negociabilitáte *s.f.* însușirea unui bun de a fi negociabil. [pron. *-ci-a-*. / cf. fr. *négociabilité*]

negociatór *s.m.* și *f.* cel care negociază. [pron. *-ci-a-*. / cf. fr. *négociateur*, lat. *negotiator*]

negociére *s.f.* acțiunea de a negocia și rezultatul ei; tratative, discuție, tratare [pron. *-ci-e-*. / <*negocia*]

negrésă *s.f.* femeie care aparține rasei negre. [<fr. *négresse*]

negroíd *adj.* care ține de rasa neagră. [<fr. *négroïde*]

negús *s.m.* titlu dat suveranului Etiopiei. [<fr. *négus*, cf. ar. *negus neghesti* — împăratul împăraților]

nematóde *s.n. pl.* clasă de viermi filiformi, paraziți, care au în partea din față o gură aparentă; *(la sg.)* vierme din această clasă. [<fr. *nématodes*]
nemorál *adj. (franțuzism)* care trăiește sau crește prin păduri. [<fr. *némoral*, cf. lat. *nemus* — pădure]
neméic *adj. jocuri* ~e = sărbătoare la greci, care avea loc din doi în doi ani în cinstea lui Zeus, constînd din întreceri atletice, lupte, alergări de care etc. [pron. *-me-ic.* / cf. gr. *nemeaios* <*Nemeia*, vale în Argolida (Grecia)]
nenufár *s.m.* nufăr. [<fr. *nénuphar*]
neo-[1] element de compunere savantă însemnînd „nou". [pron. *ne-o-.* / <fr. *néo-*, cf. gr. *neos* — nou]
néo[2] *s.n.* prescurtare de la neoplasm, de la neosalvarsan. [cf. *neoplasm*, *neosalvarsan*]
neocatólic *adj.* privitor la neocatolicism. [cf. fr. *néo-catholique*]
neocatolicísm *s.n.* doctrina socială a catolicismului „modernizată" prin introducerea unor teze menite să apropie și să adapteze vechile principii și teorii ale catolicismului la problemele lumii contemporane. [cf. fr. *néo-catholicisme*]
neoclásic *adj.* care are ca model arta și arhitectura clasică. [<it. *neoclassico*]
neoclasicísm *s.n.* curent artistic din secolul al XIX-lea, care își lua ca model arta și arhitectura clasică. [<it. *neoclassicismo*]
neocolonialísm *s.n.* politică dusă de statele imperialiste în țările slab dezvoltate și în fostele colonii, prin intermediul așanumitului „ajutor" economic acordat cu scopul de a menține aceste țări într-o stare de dependență politico-economică camuflată. [pron. *ne-o-...-ni-a-.* / cf. *neo*[1] + *colonialism*]
neocolonialíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al neocolonialismului. [cf. *neocolonialism*]
neocór *s.m.* **1.** păzitor al unui templu în vechea Grecie. **2.** preot însărcinat cu administrarea unui sanctuar (la catolici). [<fr. *néocore*, cf. gr. *neokoros*]
neodamód *s.m.* nume dat în Sparta iloților liberați și descendenților lor. [<fr. *néodamode*, gr. *neodamodos*]
neodarvínism *s.n.* teorie transformistă, care nu admite moștenirea caracterelor dobîndite, explicînd numai cu ajutorul selecției dezvoltarea organelor și a însușirilor folositoare vieții. [cf. fr. *néo-darwinisme*]
neodarviníst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al neodarvinismului. [cf. fr. *néo-darwiniste*]
neodím *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [<fr. *néodyme*]
neofalínă *s.f.* produs rezultat din distilarea petrolului, cu calități asemănătoare celor ale benzinei; se întrebuințează la spălarea și curățirea materialelor textile etc. [<fr. *néophaline*]
neofít *s.m.* și *f.* persoană recent convertită la o religie; *(p. ext.)* proaspăt aderent la o grupare, la o societate etc. [<fr. *néophyte*, cf. lat. *neophytus*, gr. *neophytos*]
neoformáre *s.f.* formare de celule din substanța vie necelulară.
neoformáție *s.f.* neoformare; tumoare. [gen. *-iei.* / <fr. *néoformation*]
neogén *s.n.* perioada a doua a erei neozoice. // *adj.* care aparține acestei perioade. / <fr. *néogène*, cf. gr. *neos* — nou, *gennan* — a naște]
neogramátic *adj. școala* ~ă = școală lingvistică, întemeiată de germanii Osthoff și Brugmann, care pune accent pe cercetarea limbilor vii și pe legile fonetice, dar care nu s-a putut ridica la conceperea limbii ca un fenomen social. // *s.m.* adept al acestei școli. [după germ. *Junggrammatiker*]
neohegelián *adj., s.m.* și *f.* (adept) al neohegelianismului. [cf. fr. *néo-hégélien*]
neohegelianísm *s.n.* curent filozofic burghez contemporan care, sub lozinca „reîntoarcerii la Hegel", înlocuiește idealismul obiectiv al filozofiei acestuia cu un idealism subiectiv, deformînd dialectica hegeliană, criticînd de pe pozițiile ei dialectica materialistă marxist-leninistă și susținînd în politică teze reacționare. [cf. fr. *néo-hégélianisme*]
neoimpresionísm *s.n.* direcție modernistă în pictură, introdusă de pictorii francezi și belgieni care, alături de ideea observației naturii, țin seamă și de rezultatele așa-numitei experimentări științifice. [<fr. *néo-impressionnisme*]
neoimpresioníst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al neoimpresionismului. [<fr. *néo-impressionniste*]
neokantián *adj., s.m.* și *f.* (adept) al neokantianismului.
neokantianísm *s.n.* curent filozofic burghez din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul sec. XX, care dezvoltă linia idealistă a filozofiei lui Kant, transformînd-o în armă împotriva filozofiei marxiste, și reduce categoriile științei la norme subiective. / <*neo-*[1] + *kantianism*]
neolatín *adj.* care descinde din romani sau din limba latină; de origine latină. [cf. fr. *néolatin*]
neolingvíst *s.m.* adept al școlii neolingvistice. [<it. *neolinguista*]
neolingvístică *adj. f. școala* ~ = școală creată de lingviștii italieni Bertoni și Bartoli, ale căror teorii se întemeiază pe idei ale idealismului lui Vossler și ale geografiei lingvistice. [<it. *neolinguistica*]
neolític *s.n.* ultima epocă a preistoriei, caracterizată prin folosirea uneltelor de piatră lustruită și de bronz, prin apariția agriculturii primitive, a creșterii vitelor și a olăriei. // *adj.* care datează din această epocă. [<fr. *néolithique*, cf. gr. *neos* — nou, *lithos* — piatră]
neológic *adj.* cu caracter de neologism. [<fr. *néologique*]
neologísm *s.n.* cuvînt împrumutat dintr-o limbă străină sau creat prin mijloace proprii în limba respectivă. [<fr. *néologisme*, cf. gr. *neos* — nou, *logos* — cuvînt]
neologístic *adj.* neologic. [<germ. *neologistisch*]
neomalthusián *adj., s.m.* și *f.* (adept) al neomalthusianismului.
neomalthusianísm *s.n.* teorie pseudoștiințifică și reacționară contemporană, care reia teoria pretinsei suprapopulări a

globului, propunînd soluții de exterminare în masă a populației. [cf. fr. *néo-malthusianisme*]

neomalthusianíst *adj.* referitor la neomalthusianism. // *s.m.* neomalthusian. [pron. *ne-o-... -si-a-.* / pl. *-iști*, *-iste.* / <fr. *néo-malthusianiste*]

neón *s.n.* gaz nobil care nu arde, incolor și inodor, folosit la umplerea tuburilor luminoase. [pron. *ne-on.* / <fr. *néon*, cf. gr. *neos* — nou]

neopitéc *s.m.* specie de maimuță fosilă de la începutul erei terțiare. [<fr. *neopithecus*]

neoplásm *s.n.* tumoare patologică; cancer. [<fr. *néoplasme*, cf. gr. *neos* — nou, *plasis* — formație]

neoplatonicián *adj., s.m.* (adept) al neoplatonismului. [cf. fr. *néo-platonicien*]

neoplatonísm *s.n.* curent filozofic mistic, reacționar, apărut în epoca elenistică și ajuns la apogeu în epoca de decădere a Imperiului roman, potrivit căruia materia și corpul sînt treptele inferioare ale existenței în raport cu spiritul; conform acestei doctrine adevărata cunoaștere n-ar fi atinsă cu ajutorul experienței și al rațiunii, ci cu ajutorul extazului mistic. [cf. fr. *néo-platonisme*]

neoplázic *adj.* care se referă la neoplazie. [<fr. *néoplasique*]

neoplazíe *s.f.* formare a unui țesut nou, a unei tumori. [gen. *-iei.* / <fr. *néoplasie*, cf. gr. *neos* — nou, *plasis* — formare]

neopozitivísm *s.n.* curent în ideologia burgheză contemporană care, contestînd rolul filozofiei, promovează de fapt idealismul în filozofie și știință, înțelegînd prin „faptele pozitive" de care trebuie să se ocupe știința trăiri ale subiectului, senzații, percepții, stări de conștiință rupte de realitatea obiectivă, adevărul fiind considerat ca rezultat al combinării arbitrare de cuvinte și propoziții. [cf. fr. *néo-positivisme*]

neopozitivíst *adj., s.m.* (adept) al neopozitivismului. [cf. fr. *néo-positiviste*]

neoprén *s.n.* varietate de cauciuc sintetic obținut prin polimerizare. [<fr. *néoprène*]

neorealísm *s.n.* **1.** curent în filozofia idealistă anglo-americană, apărut la începutul secolului al XX-lea, care susține existența reală obiectivă a noțiunilor generale independent de conștiință, existența gîndirii independent de creier. **2.** curent în literatura, artele plastice și cinematografia italiană contemporană, care se manifestă printr-o tendință de apropiere de faptul real, de viața cotidiană a oamenilor, prezentînd, alături de personaje și fenomene tipice, fapte brute, mărunte, nesemnificative. [cf. fr. *néoréalisme*, it. *neorealismo*]

neorealíst *adj., s.m.* (adept) al neorealismului.

neoromántic *adj., s.m.* (adept) al neoromantismului. [cf. fr. *néo-romantique*]

neoromantísm *s.n.* curent în literatura modernă universală de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, apărut ca o reacție împotriva naturalismului. [cf. fr. *néo-romantisme*]

neosalvarsán *s.n.* produs farmaceutic folosit în tratarea sifilisului. [<germ. *Neosalvarsan*, nume comercial]

neotomísm *s.n.* doctrină filozofică teologică, sprijinită de biserica catolică, care reînvie sistemul teologic idealist al lui Toma d'Aquino și prin care se încearcă concilierea științei cu religia. [cf. fr. *néo-thomisme*]

neovitalísm *s.n.* curent idealist în biologie, care pretinde a se deosebi principial de vitalism, întrucît ar fi înlocuit vechea „forță vitală" cu noțiuni noi. [cf. fr. *néo-vitalisme*]

neozóic *s.n.* eră geologică care se întinde între sfîrșitul cretacicului și începutul perioadei cuaternare; era terțiară. [pron. *ne-o-zo-ic.* / <fr. *néozoïque*, cf. gr. *neos* — nou, *zoe* — viață]

nepéntes *s.n.* băutură magică, luată ca remediu împotriva tristeții. [<gr. *nepenthes*]

nepotísm *s.n.* **1.** abuz de putere comis de cineva prin acordarea de favoruri rudelor sau prietenilor săi. v. favoritism. **2.** autoritate pe care o aveau în conducerea treburilor publice nepoții anumitor papi. [<fr. *népotisme*, cf. lat. *nepos* — nepot]

neptún *s.m.* planeta cea mai depărtată de sistemul solar și care are doi sateliți. [cf. *Neptun*, zeul mării, la romani]

neptunián *adj.* neptunic. [pron. *-ni-an.* / cf. fr. *neptunien*]

neptúnic *adj. (despre terenuri, roci)* format prin acțiunea apei. [cf. germ. *neptunisch*]

neptunísm *s.n.* studiul formării rocilor sub acțiunea apei. [<fr. *neptunisme* <*Neptun*, zeul mării, la romani]

neptúniu *s.n.* element chimic obținut în laborator prin reacții nucleare. [pron. *-niu.* / <fr. *neptunium*]

nereidă *s.f.* una dintre cele cincizeci de nimfe ale mării, care erau fiicele lui Nereu. [pron. *-re-i-.* / <fr. *néréide*, it. *nereide*, cf. lat., gr. *nereis*]

neritíc *adj. zonă ~ă* = zonă a fundului mării situată în apropierea țărmului. [<fr. *néritique*, cf. gr. *nerites* — scoici de mare]

neronián *adj.* foarte crud. [pron. *-ni-an.* / cf. fr. *néronien* <*Nero*, împărat roman]

nerv *s.m.* **1.** prelungire a celulelor nervoase, în formă de fascicule de fibre, care conduc excitațiile senzitive de la organele periferice ale corpului către centrul celular și excitațiile motorii de la centrul celular către organele periferice. **2.** *(la pl.)* stare de încordare, de surescitare, de nervozitate. **3.** *(fig.)* putere, forță, vigoare. [<lat. *nervus*, cf. fr. *nerf*, germ. *Nerv*]

nervál *adj.* referitor la nervi. [<fr. *nerval*, cf. lat. *nervus* — nerv]

nervatúră *s.f.* totalitatea nervurilor de pe suprafața unui obiect. [cf. germ. *Nervatur*, it. *nervatura*]

nervație *s.f.* **1.** dispoziția nervurilor unei frunze. **2.** *(tehn.)* nervatură. [gen. *-iei.* var. *nervațiune* s.f. / cf. fr. *nervation*]

nervín *adj., s.n.* (medicament) care calmează sau întărește nervii. [cf. fr. *nervin*]

nervós *adj.* **1.** care aparține nervilor. **2.** irascibil; iritat, surescitat. **3.** *(fig.)* energic, vioi. [cf. fr. *nerveux*, lat. *nervosus*]

nervozísm *s.n.* boală de nervi; neurastenie. [<fr. *nervosisme*]

nervozitáte *s.f.* stare de enervare; iritaţie, surescitare; *(p. ext.)* nerăbdare. [cf. fr. *nervosité*]
nervúră *s.f.* **1.** fiecare dintre vinişoarele de pe suprafaţa unei frunze, prin care circulă seva. **2.** fiecare dintre fibrele cornoase şi ramificate care împart aripa unei insecte în mai multe părţi, formînd o reţea. ● bară metalică sau de lemn care face parte din scheletul unei aripi de avion. **3.** ieşitură pe suprafaţa unei piese, care îi măreşte rezistenţa. ● grindă de beton armat care se toarnă împreună cu placa planşeului. **4.** mulură decorativă care conturează muchiile unei bolţi, marginile unei nişe etc. [pl. *-ri*, *-re*. / <fr. *nervure*]
nesaturát *adj. (despre un amestec)* care conţine unul dintre componenţi într-o cantitate mai mică decît cantitatea corespunzătoare stării de saturaţie. ● *(despre corpuri chimice)* care are legături duble sau triple în moleculă. [pl. *-aţi*, *-ate*. / după fr. *non-saturé*]
nescafé *s.n.* praf de cafea, foarte concentrat, solubil, care se prepară prin simplă dizolvare în apă. [<fr. *nescafé*]
nescríptic *adj. fond* ~ = fond destinat plăţilor pentru personalul în acord. [<*ne-* + *scriptic*]
nesesér *s.n. (franţuzism)* trusă de călătorie care cuprinde cele necesare pentru îngrijirea corpului (săpun, perii, foarfece etc.) [<fr. *nécessaire*]
nestabíl *adj.* lipsit de stabilitate. ● *(chim.)* care se descompune, se transformă uşor. [<*ne-* + *stabil*]
nestabilitáte *s.f.* proprietatea de a fi nestabil. [<*ne-* + *stabilitate*]
neşánsă *s.f.* întîmplare nefavorabilă; ghinion, nenoroc. [<*ne-* + *şansă*]
net *adj.* **1.** *(adesea adv.)* clar; categoric; desluşit. **2.** *(despre o greutate)* din care a fost scăzută daraua; *(despre un salariu, un venit* etc.) din care au fost scăzute impozitele, reţinerile etc. [<fr. *net*]
néto *adv.* (op. b r u t o) net, din care s-au scăzut reţinerile, cheltuielile etc. ● fără dara. [<germ., it. *netto*]
néumă *s.f.* notaţie muzicală făcută fără portativ, folosită în evul mediu mai ales pentru cîntecele liturgice. ● frază muzicală a cărei ultimă silabă se prelungeşte sau care este cîntată fără cuvinte. [cf. fr. *neume*, lat., gr. *neuma*]
neurál *adj.* care aparţine sistemului nervos. ○ *canal* ~ = şanţ care brăzdează ectodermul embrionului, din pereţii căruia ia naştere sistemul nervos. [<fr. *neural*]
neuranemíe *s.f.* anemie a centrilor nervoşi. [gen. *-iei*. / <fr. *neuranémie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *anemia* — slăbiciune]
neurasténic *adj., s.m.* şi *f.* (suferind) de neurastenie. [cf. fr. *neurasthénique*]
neurastenie *s.f.* boală caracterizată prin tulburări funcţionale ale sistemului nervos, care se manifestă prin dureri de cap, insomnie, oboseală etc. [gen. *-iei*. / <fr. *neurasthénie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *astheneia* — slăbiciune]
neurastenizá *vb.* I. *refl.* a se îmbolnăvi de neurastenie. [<*neurastenic*]
neurastenizánt *adj. (rar)* care produce neurastenie.
neurastenizáre *s.f.* acţiunea de a se neurasteniza şi rezultatul ei. [<*neurasteniza*]
neurínă *s.f.* substanţă toxică de natură organică, care se găseşte în materiile intrate în putrefacţie. [var. *nevrină* s.f. / <fr. *neurine*]
neurísm *s.n.* teorie care atribuia toate fenomenele vieţii organice unui flux nervos. [<fr. *neurisme*, cf. gr. *neuron* — nerv]
neuro- element de compunere savantă care înseamnă „în legătură cu nervii, cu sistemul nervos". [pron. *ne-u-ro*. / <fr. *neuro-*, gr. *neuron* — nerv]
neurocibernétică *s.f.* disciplină nouă care îşi propune să cerceteze activitatea creierului ca organ al gîndirii cu ajutorul mijloacelor ciberneticii. [<fr. *neurocybernétique*]
neurocít *s.n.* neuron. [<fr. *neurocyte*, cf. gr. *neuron* — nerv, *kytos* — celulă]
neurológ *s.m.* specialist în neurologie. [<fr. *neurologue*]
neurológic *adj.* privitor la neurologie. [cf. fr. *neurologique*]
neurologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază formarea, structura, funcţiile şi bolile sistemului nervos. [gen. *-iei*. / <fr. *neurologie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *logos* — ştiinţă]
neurón *s.m.* element anatomic format din celula nervoasă şi din prelungirile ei. [<fr. *neurone*, cf. gr. *neuron* — nerv]
neuropatologíe *s.f.* disciplină care studiază bolile sistemului nervos. [gen. *-iei*. / <fr. *neuropathologie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *pathos* — suferinţă, *logos* — vorbire]
neurosimpátic *adj.* referitor la sistemul nervos al marelui simpatic. [<fr. *neurosympathique*]
neurotomíe *s.f.* nevrotomie. [gen. *-iei*. / <fr. *névrotomie*, gr. *neuron* — nerv, *tome* — tăiere]
neurovegetatív *adj.* referitor la sistemul nervos vegetativ. [<fr. *neuro-végétatif*]
neurúlă *s.f.* stadiu embrionar la vertebrate, următor gastrulei, în timpul căruia se formează canalul neural. [pron. *ne-u-*. [<fr. *neurula*]
neutralitáte *s.f.* faptul de a fi neutru; caracterul a ceea ce este neutru. ● stare a unui compus neutru. [cf. fr. *neutralité*]
neutralizá *vb.* I. *tr.* **1.** a face neutru, inofensiv; a zădărnici (o acţiune, o manifestare etc.). **2.** a face neutru (**4**). ● a compensa cuplajul dintre circuitul electric de intrare şi cel de ieşire al unui amplificator electric. [<fr. *neutraliser*]
neutralizáre *s.f.* acţiunea de a neutraliza şi rezultatul ei. [<*neutraliza*]
neutralizáţie *s.f.* neutralizare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *neutralisation*]
neutrón *s.m.* particulă elementară din nucleul atomilor avînd aproape aceeaşi masă ca a protonului, dar care este lipsită de sarcină electrică. [<fr. *neutron*, cf. *neu(tru)* + *(elec)tron*]
neutrónic *adj.* referitor la neutroni. [cf. fr. *neutronique*]
neútru *adj.* **1.** care nu ia partea nimănui, care nu este de partea nimănui; *(despre un stat)* care nu se amestecă în conflictul dintre mai multe state, care nu participă la pacte sau alianţe militare; *(despre persoane)* neîncadrat în nici o mişcare,

în nici un partid etc. 2. indiferent. 3. *gen* ~ (și *s.n.*) = formă pe care o iau substantivul, adjectivul etc. pentru a denumi în special obiecte inanimate, unele nume colective și generice, precum și unele animate. ○ *vocală neutră* = vocală medială. 4. *(despre compuși)* care nu prezintă nici caractere de acid, nici caractere de bază. ● *(despre corpuri)* care nu are sarcină electrică. [<fr. *neutre*, it. *neutro*, cf. lat. *neuter* — nici unul din doi]

nev *s.m.* tumoare benignă a pielii care poate fi de natură epidermică, vasculară etc.; aluniță. [<lat. *naevus*]

neverosímil *adj.* care nu pare adevărat; de necrezut. [<*ne-* + *verosímil*]

nevertebrát *adj.* lipsit de coloană vertebrală și de schelet osos intern. // *s.n. pl.* diviziune mare a regnului animal cuprinzînd animalele care nu au coloană vertebrală; *(la sg.)* animal care face parte din această diviziune. [<*ne-* + *vertebrat*]

nevrálgie *adj.* referitor la nevralgie. ○ *punct* ~ = partea dificilă a unei chestiuni, a unei probleme în discuție. [<fr. *névralgique*]

nevralgie *s.f.* durere acută care se simte pe traiectul unui nerv. [gen. *-iei*. var. *neuralgie* s.f. / <fr. *névralgie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *algos* — durere]

nevráx *s.n.* totalitatea centrilor nervoși ai encefalului și ai măduvei spinării; sistem nervos central. [<fr. *névraxe*, cf. gr. *neuron* — nerv, *axis* — axă]

nevrectomíe *s.f.* tăiere a unui nerv pe o anumită întindere. [<gen. *-iei*. / <fr. *névrectomie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *ektome* — extirpare]

nevrítă *s.f.* inflamație a unui nerv. [<fr. *névrite*, cf. gr. *neuron* — nerv]

nevrític *adj.* care este în legătură cu nevrita; de nevrită. [<fr. *névritique*]

nevróm *s.n.* tumoare care se dezvoltă pe traiectul unui nerv. [<fr. *névrome*]

nevropát *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de nevropatie. [<fr. *névropathe*]

nevropatíe *s.f.* nume generic dat unor tulburări ale sistemului nervos; nevroză. gen. *-iei*. / <fr. *névropathie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *pathos* — suferință]

nevroptére *s.n. pl.* ordin de insecte cu aripi membranoase, străbătute de o rețea deasă de nervuri; *(la sg.)* insectă care face parte din acest ordin. [var. *nevropteră* s.f. / <fr. *névroptères*, cf. gr. *neuron* — nervură, *pteron* — aripă]

nevrótic *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de nevroză. [<fr. *névrotique*]

nevrotomíe *s.f.* tăiere a unui cordon nervos. [gen. *-iei*. / <fr. *névrotomie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *tome* — tăiere]

nevrózã *s.f.* tulburare nervoasă cu caracter funcțional. [<fr. *névrose*]

néwton *s.m.* unitate de măsură pentru forță, egală cu forța care, aplicată unei mase de un kilogram, îi imprimă o accelerație de un metru pe secundă la pătrat. [pron. *niu-ton*. / cf. *Newton*, fizician și astronom englez]

newtonián *adj.* referitor la teoriile lui Newton. // *s.m.* și *f.* partizan al acestor teorii. [pron. *niu-to-ni-an*. / cf. fr. *newtonien*]

nex *s.n.* **1.** contract de vînzare, de cesiune; drept de a aliena ceva. **2.** ~ *cauzal* = raport de la cauză la efect. [<lat. *nexus*]

nichel *s.n. (chim.)* metal feromagnetic alb-argintiu, inoxidabil, asemănător fierului, întrebuințat la fabricarea aliajelor de oțel speciale, a instrumentelor medicale etc. [<fr. *nickel*, germ. *Nickel*]

nichelá *vb.* I. *tr.* a acoperi pe cale electrolitică un metal cu o pojghiță subțire de nichel. [cf. fr. *nickeler*]

nichelái *s.n.* **1.** nichelare. **2.** strat de nichel depus pe un metal. [pl. *-juri*, *-je*. / cf. fr. *nickelage*]

nichelâre *s.f.* acțiunea de a nichela și rezultatul ei. [<*nichela*]

nichelínă *s.f.* aliaj de nichel, cupru și zinc folosit mai ales la fabricarea rezistențelor electrice. ● *(min.)* mineral care conține nichel și arsen. [<fr. *nickéline*]

nicotínă *s.f.* substanță alcaloidă toxică, incoloră și uleioasă, care se găsește în tutun. [<fr. *nicotine*, cf. *Nicot*, n.p.]

nicotínic *adj. acid* ~ = acid derivat din nicotină. [<fr. *nicotinique*]

nicotinísm *s.n.* intoxicație lentă cu nicotină; tabagism. [cf. fr. *nicotinisme*]

nicróm *s.n.* aliaj de fier, crom și nichel. [cf. fr. *nichrome*]

nictaginée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale, ale căror flori se deschid numai în timpul nopții. [pron. *-ne-e*. sg. invar. / cf. fr. *nyctaginacées*]

nictalóp *adj., s.m.* (om, animal) care vede mai bine noaptea decît ziua. [<fr. *nyctalope*]

nictalopíe *s.f.* afecțiune a ochiului datorită căreia bolnavul nu distinge bine lucrurile decît la o lumină slabă sau în timpul nopții. [gen. *-iei*. / <fr. *nyctalopie*, cf. gr. *nyktalos* — nocturn, *ops* — ochi]

nictáție *s.f.* nictitație. [gen. *-iei*. / <fr. *nictation*, lat. *nictatio*]

nictitánt *adj.* care clipește, clipitor. [<fr. *nictitant*]

nictitáție *s.f.* clipire permanentă din ochi, care constituie simptomul anumitor boli. [gen. *-iei*. / <fr. *nictitation*]

nife *s.n.* parte a centrului pămîntului în care se află metalele grele. [<germ. *Nife (kern)*, cf. *Ni* — simbol al nichelului, *Fe* — simbol al fierului]

nihilism *s.n.* atitudine de negare a oricăror norme, principii sau legi; negarea moștenirii culturale a trecutului. [cf. fr. *nihilisme*, rus. *nighilizm* <lat. *nihil* — nimic]

nihilíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al nihilismului. [cf. fr. *nihiliste*, rus. *nighilist*]

nimb *s.n.* **1.** parte luminoasă (în formă de cerc sau de triunghi) desenată de pictori în jurul capului anumitor persoane (mai ales al sfinților de pe pereții bisericilor); aureolă. **2.** nor (de praf). [<fr. *nimbe*, cf. lat. *nimbus* — nor]

nimbostrátus *s.m.* tip de nori dispuși într-un strat neîntrerupt, cenușiu-închiși la culoare, care aduc ploaie sau ninsoare continuă. [<fr. *nimbo-stratus*]

nímbus *s.m.* tip de nori de altitudine mică, groși, de culoare cenușie-închisă, care aduc ploaie. [<fr. *nimbus*, cf. lat. *nimbus* — nor]

nímfă *s.f.* **1.** divinitate feminină a apelor, a izvoarelor, a munților etc., la greci. **2.** *(fig.)* fată tînără foarte frumoasă. **3.** formă intermediară, în metamorfoza unor insecte, între forma de larvă și forma adultă. [cf. lat. *nympha*, gr., fr. *nymphe*]

nimfománă *s.f.* suferindă de nimfomanie. [<fr. *nymphomane*]

nimfomanie *s.f.* dorință irezistibilă și insațiabilă pentru actul sexual, la femei; satiriazis. [gen. *-iei.* / <fr. *nymphomanie* cf. it. *nimfomania*]

niobít *s.n.* mineral din care se extrage niobiul; columbit. [pron. *ni-o-*. / <fr. *niobite*, germ. *Niobit*]

nióbiu *s.n.* metal rar, dur și maleabil, de culoare cenușie. [pron. *ni-o-biu.* / <fr. *niobium*, germ. *Niobium*, cf. *Niobe*, personaj legendar]

nirvána *s.f.* stare de eternă fericire pe care budiștii cred că o pot obține prin eliberarea de grijile vieții și prin contopirea individului cu esența divină. [cf. fr., sanscr. *nirvāna*]

nișă *s.f.* **1.** firidă. ● intrînd amenajat într-un perete, unde se poate așeza o mobilă, se poate adăposti ceva etc. **2.** dulap cu pereți de sticlă, legat de un coș de evacuare, folosit în laboratoare împotriva gazelor vătămătoare. [<fr. *niche*, cf. it. *nicchia* — cochilie]

nitrát *s.m.* sare a acidului nitric; azotat. ○ ~ *de argint* = compus al natriului folosit în medicină la cauterizare și în industria cernelurilor. [<fr. *nitrate*]

nitrație *s.f.* tratament chimic cu acid nitric. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* [< fr. *nitration*]

nitric *adj.* *acid* ~ = acid azotic. [< fr. *nitrique*]

nitrificá *vb.* I. *tr.* a produce o nitrificare. [p.i. *nitrific*, 3,6 *-că.* / după fr. *nitrifier*]

nitrificáre *s.f.* proces de oxidare a amoniacului produs prin descompunerea compușilor animali și vegetali de către microorganismele din sol. [<*nitrifica*]

nitrificație *s.f.* nitrificare. [gen. *-iei.* / <fr. *nitrification*]

nitrit *s.m.* sare a acidului azotos; azotit. [<fr. *nitrite*]

nitrobactér *s.m.* bacterie care oxidează azotiții formați în sol prin oxidarea amoniacului, formînd astfel azotați care pot fi folosiți de plante. [var. *nitrobacterie* s.f. / cf. fr. *nitrobacter*, germ. *Nitrobakter*]

nitrobenzén *s.n.* lichid toxic cu miros de migdale amare, care se obține din benzen sub acțiunea acidului azotic. [<fr. *nitrobenzène*]

nitrocelulóză *s.f.* substanță obținută prin tratarea celulozei cu un mestec de acid azotic și acid sulfuric; este întrebuințată ca exploziv. [<fr. *nitrocellulose*]

nitrogén *s.m.* azot. [<fr. *nitrogène*, germ. *Nitrogen*]

nitroglicerínă *s.f.* exploziv foarte puternic obținut prin acțiunea acidului azotic asupra glicerinei și folosit la fabricarea dinamitei. [<fr. *nitroglycérine*]

nitronatrít *s.m.* nitrat de sodiu care constituie componentul principal al salpetrului de Chile. [<fr. *nitronatrite*]

nitrurá *vb.* I. *tr.* a trata termochimic anumite oțeluri, pentru a le mări duritatea la suprafață, prin încălzire într-o atmosferă de amoniac urmată de o răcire lentă. [după fr. *nitruration*]

nivél *s.n.* **I. 1.** starea unui plan orizontal sau a unor puncte care sînt în același plan orizontal; înălțime a unui loc, a unui obiect etc. în raport cu un plan orizontal dat. **2.** *(fig.)* stadiu, grad; situație, treaptă; etapă; indice. **II.** nivelmetru. [pl. *-luri*, *-le.* / <*nivela*, cf. fr. *niveau*]

nivelá *vb.* I. **1.** *tr.* a aduce (un teren) la același nivel; a îndrepta, a netezi. ● *(fig.)* a pune pe același plan, a egaliza. **2.** *refl.* a ajunge la același nivel; a se egaliza. [<fr. *niveler*]

niveláre *s.f.* acțiunea de a (se) nivela și rezultatul ei; netezire. [<*nivela*]

nivelatór *adj.* care nivelează. // *s.n.* nivelă. [<*nivela*]

nivélă *s.f.* instrument folosit pentru stabilirea poziției orizontale a suprafețelor sau a dreptelor. [după fr. *niveau*]

nivelmént *s.n.* totalitatea operațiilor de determinare a altitudinii punctelor unui teren. [<fr. *nivellement*]

nivelmétru *s.n.* instrument topometric cu care se determină diferența de nivel dintre mai multe puncte. [după germ. *Nivellierinstrument*]

nivométru *s.n.* instrument cu care se măsoară cantitatea de zăpadă căzută pe o suprafață într-un anumit interval de timp. [<fr. *nivomètre*, cf. lat. *nix*, *nivis* — zăpadă, gr. *metron* — măsură]

nivóză *s.f.* a patra lună a calendarului republican francez (21 decembrie—19 ianuarie). [<fr. *nivôse*, cf. lat. *nivosus* — de zăpadă]

nix *s.m.* și *f. (mit.; la vechii germani)* geniu sau nimfă a apelor. [pl. *nicși*, *nixe.* / <fr. *nix*, *nixe*]

nóbil *adj.* **1.** cinstit, generos; ales; bun; curajos. ○ *metal* ~ = metal prețios; *gaz* ~ = fiecare dintre elementele care se găsesc în cantități mici în atmosferă, ca: heliu, neon, argon, kripton. **2.** distins, grațios, elegant. **3.** care face parte din nobilime. // *s.m.* și *f.* persoană care face parte din vîrfurile exploatatoare privilegiate ale societății (mai ales în orînduirea feudală); aristocrat. [<lat. *nobilis*, cf. it. *nobile*]

nobiliár *adj.* care aparține nobilimii; de nobil. [pron. *-li-ar.* / cf. fr. *nobiliaire*]

nobilíme *s.f.* totalitatea nobililor; boierime. [<*nobil*]

nobilíssim *s.m. (ist).* înalt demnitar bizantin care urma în ierarhie după împărat. [<lat. *nobilissimus*]

nobilissimát *s.n.* demnitatea de nobilissim. [pl. *-te.* / <lat. *nobilissimatus*]

nobléțe *s.f.* **1.** calitate, rang de nobil. ● situație legală (care conferea anumite privilegii) atribuită anumitor persoane sau familii (mai ales în orînduirea feudală) de către principi, regi etc., pentru a-i deosebi de ceilalți cetățeni. **2.** caracterul a ceea ce este nobil; distincție, eleganță. [var. *nobleță* s.f. / cf. fr. *noblesse*, it. *nobilezza*]

nocív *adj.* vătămător, distrugător; care omoară. [cf. fr. *nocif*, lat. *nocivus* <*nocere* — a vătăma]

nocivitáte *s.f. (rar)* caracter nociv. [cf. fr. *nocivité*]
noctambúl *s.m.* și *f.* somnambul. ● *(fam.)* om care își petrece nopțile în chefuri. [<fr. *noctambule*, cf. lat. *nox* — noapte, *ambulare* — a merge]
noctambulísm *s.n.* somnambulism. [cf. fr. *noctambulisme*]
noctilúca *s.m.* protozoar marin cu corpul sferic, prevăzut cu un flagel fosforescent. [<lat. *noctiluca miliaris*, cf. fr. *noctiluque*]
noctúrn *adj.* care se face sau se petrece noaptea; de noapte. [cf. fr. *nocturne*, lat. *nocturnus*]
noctúrnă *s.f.* piesă muzicală cu caracter liric, melancolic. ○ *(cu privire la desfășurarea competițiilor sportive)* în ~ = în timpul nopții. [<fr. *nocturne*]
nodál *adj.* crucial; *(p. ext.)* fundamental, esențial. [cf. fr., engl. *nodal*]
nodós *adj.* **1.** *eritem* ~ = simptom al anumitor boli caracterizat prin apariția pe piele a unor noduli tari sau a unor bășicuțe seroase. **2.** acoperit cu noduri din distanță în distanță. / <*nod*, cf. lat. *nodosus*]
nodozitáte *s.f.* **1.** formație accidentală sau patologică pe organismul unui animal sau al unei plante. **2.** ridicătură rotundă pe suprafața unui obiect. [cf. fr. *nodosité*, lat. *nodositas*]
nodúl *s.m.* umflătură mică anormală (la animale sau la plante). [<fr. *nodule*, cf. lat. *nodulus*]
nodulár *adj. (rar)* care are noduri, încărcat de noduri. [<fr. *nodulaire*, cf. lat. *nodulus* — nod]
noémă *s.f.* **1.** idee (în general), concept; termen în filozofia fenomenologică. **2.** figură constînd în a face să se înțeleagă un lucru în timp ce vorbești de un altul. [pron. *no-e-*. / cf. gr. *noema* — concepție]
nom *s.m. (la greci)* cîntec religios pentru solist acompaniat de citheră sau de fluier, adresat unui zeu și alcătuit dintr-o invocație, o povestire mistică din viața acestuia și o rugăciune. [var. *nomă* s.f. / <fr. *nome*, gr. *nomos* — lege]
nomád *adj. (adesea s.)* lipsit de o așezare stabilă, nestatornic, rătăcitor. [cf. fr., it. *nomade*, lat., gr. *nomas* — din Numidia]
nomadísm *s.n.* viață nomadă a unui grup, a unui popor etc. [cf. fr. *nomadisme*]
nomárh *s.m.* nume dat de greci guvernatorului unei nome[2]. [<fr. *nomarque*, cf. gr. *nomos*—nomă[2], *archein* — a conduce]
nomă[1] *s.f.* cangrenă a unei mucoase, din care se scurge un lichid cu miros neplăcut. [<fr. *noma*]
nomă[2] *s.f.* diviziune administrativă în vechiul Egipt și în Grecia. [<fr. *nome*, gr. *nomos*]
nomenclatór *s.n.* **1.** listă care conține nomenclatura unui domeniu al științei, al tehnicii etc. **2.** listă de materiale, de utilaje etc. organizată după anumite criterii. [cf. fr. *nomenclateur*]
nomenclatúră *s.f.* **1.** totalitatea termenilor folosiți într-o știință, într-o ramură a tehnicii etc. v. terminologie. **2.** listă, catalog cuprinzînd titluri de opere, nume proprii etc. [<germ. *Nomenklatur*]
nominál *adj.* de nume; pe nume; după nume. ○ *(ec.) valoare* ~*ă* = valoare indicată pe o acțiune sau pe un bilet de bancă și care nu corespunde uneori cu valoarea ei reală; *(gram.) flexiune* ~*ă* = flexiunea părților de vorbire declinabile; *predicat* ~ = predicat format dintr-un nume predicativ și o copulă. [cf. fr. *nominal*, lat. *nominalis* <*nomen* — nume]
nominalism *s.n.* curent în filozofia medievală care susținea că numai lucrurile individuale sînt reale iar noțiunile generale, fiind doar simple nume ale acestor lucruri, nu există independent de ele. [cf. fr. *nominalisme* <lat. *nomen, nominis* — nume]
nominalíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al nominalismului. [cf. fr. *nominaliste*]
nominatív[1] *s.n.* caz al declinării în care stau subiectul, apoziția și numele predicativ. [pl. *-ve*. / cf. lat. *nominativus*, fr. *nominatif*]
nominatív[2] *adj.* care conține un nume, de nume. ○ *(fin.) obligație* ~*ă* = obligație pe care este scris numele proprietarului. [<fr. *nominatif*]
nomofilác *s.m. (ant.; la greci)* magistrat însărcinat cu supravegherea modului cum erau executate legile. [<fr. *nomophylaque*, gr. *nomophylax* <*nomos* — lege, *phylax* — paznic]
nomográf *s.m.* autor al unei culegeri de legi sau al unui tratat despre legi. [<fr. *nomographe*]
nomografíe *s.f.* **1.** tratat despre legi. ● știință a legilor. **2.** disciplină care studiază construirea și folosirea practică a nomogramelor. [gen. *-iei*. / <fr. *nomographie*, cf. gr. *nomos* — lege, *graphein* — a scrie]
nomográmă *s.f.* reprezentare grafică a relației dintre două sau mai multe mărimi variabile, care permite determinarea ușoară, pe cale grafică, a valorii numerice a uneia sau a mai multora dintre variabile. ○ ~ *carteziană* = nomogramă raportată la un sistem de coordonate plane. [<fr. *nomogramme*, cf. gr. *nomos* — lege, *gramma* — cuvînt scris]
nomotét *s.m.* membru al uneia dintre comisiile însărcinate cu revizuirea constituției și cu modificarea legilor în vechea Atenă. [<fr. *nomothète*, gr. *nomotheta* <*nomos* — lege, *tithemi* — a așeza]
non- element de compunere savantă folosit la formarea unor noțiuni negative, care se află în raport de contradicție cu noțiunea dată. [<lat., fr. *non*]
nonagenár *adj., s.m.* și *f.* (om) în vîrstă de nouăzeci de ani. [cf. fr. *nonagénaire*, lat. *nonagenarius*]
nónă *s.f.* **1.** strofă alcătuită din nouă versuri. **2.** *(muz.)* interval care cuprinde nouă trepte; treapta a noua de la o treaptă dată. [cf. it. *nono* — nouă]
nonbeligeránt *adj., s.m.* (țară, putere) care nu ia parte la război. [cf. fr. *non-belligérance*]
nonconformísm *s.n.* tendința de a nu accepta moravurile, mentalitatea, tradițiile unui anumit mediu. [<fr. *nonconformisme*]
nóne *s.f. pl.* nume dat zilei a șaptea din lunile martie, mai, iulie și octombrie și

zilei a cincea din celelalte luni în calendarul roman. [<lat. *nonae*]

nonét *s.n.* ansamblu de nouă instrumente care execută împreună o piesă muzicală; *(p. ext.)* bucată muzicală clasică, adesea în formă de sonată, compusă pentru un astfel de ansamblu. [<it. *nonetto*]

nonexistență *s.f.* inexistență. [<fr. *non-existence*]

nonintervénție *s.f.* neintervenție, neamestec. [gen. *-iei.* / cf. fr. *non-intervention*]

nonolét *s.n.* grup de nouă note, de durată egală cu cea a opt note obișnuite. [<germ. *Nonolett*, cf. lat. *nonus* — al nouălea]

nonparéil *s.n.* corp de literă de șase puncte tipografice. [var. *nonparei*, *nonparel* s.n./ <fr. *nonpareil*]

nonséns *s.n.* ceea ce este lipsit de sens, de înțeles; vorbă sau faptă fără rost; absurditate. [cf. fr. *non-sens*]

nonșalánt *adj. (liv.)* nepăsător; leneș. [<fr. *nonchalant*]

non tróppo *loc. adv. (muz.; ca indicație de execuție)* nu prea mult. [<it. *non troppo*]

nonvaloáre *s.f.* lipsă de valoare. [cf. fr. *non-valeur*]

noocrátie *adj.* referitor la noocrație. [pron. *no-o-.* / <fr. *noocratique*]

noocrație *s.f. (fil.)* dominația intelectualității; tip de stat condus de intelectuali. [gen. *-iei.* / <fr. *noocratie*, cf. gr. *noos* — spirit, *kratos* — putere]

nopál *s.m.* plantă erbacee cu frunze cărnoase și flori roșii, cultivată ca plantă ornamentală. [<fr., it. *nopal*]

noptiéră *s.f.* mobilă (ca o măsuță, ca un dulăpior) care se ține la capătul patului. [pron. *-ti-e-.* / <*noapte*]

nord *s.n.* **1.** punct cardinal care se află în direcția stelei polare; miazănoapte. **2.** ținut, regiune etc. de la nord (**1**). [cf. fr. *nord*, it. *nord*, germ. *Nord*]

nord-ést *s.n.* punct cardinal secundar, situat la distanță egală de nord și de est; regiune, ținut etc. din această parte. [<fr. *nord-est*]

nord-éstic *adj.* de (la) nord-est, spre nord-est. [<*nord-est*]

nórdic *adj.* de (la) nord. [cf. fr. *nordique*]

nord-vést *s.n.* punct cardinal secundar, situat la egală distanță de nord și de vest; regiune, ținut etc. din această parte. [cf. fr. *nord-ouest*, germ. *Nordwest*]

nord-véstic *adj.* de (la) nord-vest, spre nord-vest. [<*nord-vest*]

normá *vb.* I. *tr.* a stabili norme (de lucru). [cf. germ. *normen*, *normieren*, rus. *normirovati*]

normál *adj.* **1.** firesc, comun, obișnuit. ● *(despre oameni)* sănătos (din punct de vedere fizic și psihic). **2.** conform unor norme, unor reguli; regulat. **3.** *școală ~ă* = școală în care se pregăteau în trecut învățătorii și institutorii. [cf. lat. *normalis*, fr. *normal*]

normálă *s.f.* dreaptă perpendiculară pe tangenta la o curbă sau pe planul tangent la o suprafață, în punctul de contact. [cf. fr. *normale*]

normalizá *vb.* I. *tr.* a face (să devină) normal. [cf. fr. *normaliser*]

normalizáre *s.f.* acțiunea de a normaliza și rezultatul ei. [<*normaliza*]

normáre *s.f.* acțiunea de a norma și rezultatul ei. [<*norma*]

normát *adj.* care se efectuează după norme stabilite. ○ *(fin.) contabilitate ~ă* = sistem de contabilitate în care conturile poartă numere simbolice, aceleași în toate întreprinderile. [<*norma*, cf. fr. *normé*]

normativ *adj.* care are putere de normă. ● care hotărăște, stabilește reguli. // *s.n.* tabel care cuprinde duratele medii în care se efectuează anumite operații tehnice. [cf. fr. *normatif*, rus. *normativnii*]

normatór *s.m.* și *f.* specialist în stabilirea și calcularea normelor de producție. [cf. fr. *normateur*, rus. *normirovșcik*]

nórmă *s.f.* **1.** regulă obligatorie, lege după care trebuie să se conducă cineva sau ceva. **2.** criteriu, mijloc de apreciere. **3.** cantitate de produse care trebuie realizată de un muncitor într-o unitate de timp. **4.** numele autorului și titlul prescurtat al lucrării, imprimate cu litere mici în colțul stîng de jos al primei pagini din fiecare coală de tipar. [cf. lat. *norma*, fr. *norme*, rus. *norma*]

nosofobie *s.f.* teamă patologică de boli. [gen. *-iei.* / <fr. *nosophobie*, cf. gr. *nosos* — boală, *phobos* — teamă]

nosologie *s.f. (med.)* nozologie. [gen. *-iei.* / <fr. *nosologie*, cf. gr. *nosos* — boală, *logos* — vorbire]

nosomanie *s.f. (liv.)* boală imaginară. [gen. *-iei.* / <fr. *nosomanie*, cf. gr. *nosos* — boală, *mania* — nebunie]

nostálgic *adj.* plin de nostalgie. [cf. fr. *nostalgique*]

nostalgie *s.f.* tristețe, deprimare cauzată de dorința de a regăsi, de a revedea ceva iubit, ceva trecut etc. [gen. *-iei.* / <fr. *nostalgie*, cf. gr. *nostos* — întoarcere, *algos* — durere]

nóstim *adj.* **1.** plin de haz, spiritual. ● interesant. **2.** atrăgător, plăcut. [<ngr. *nostimos*]

nostimádă *s.f.* lucru nostim, drăgălaș. [<*nostim*]

nostrificá *vb.* I. *tr. (ieșit din uz)* a recunoaște, a echivala un titlu, o diplomă obținută în străinătate. [p.i. *nostrific.* / <germ. *nostrifizieren*]

nostróm *s.m.* șeful echipajului unei nave comerciale. [<it. *nostromo*, cf. fr. *nostr'homme*]

notá *vb.* I. *tr.* **1.** a însemna, a scrie (ceva), a consemna. ● a pune note unui elev. **2.** a însemna prin simboluri (litere, cifre etc.) valori numerice, elemente etc. [cf. fr. *noter*, it., lat. *notare*]

notábil *adj.* demn de luat în considerație, important; remarcabil. // *s.m. pl.* personaje de seamă, importante. [cf. fr. *notable*, lat. *notabilis*]

notabilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este notabil. ● *(la pl.)* personalități de seamă, importante. [cf. fr. *notabilité*]

notár *s.m.* **1.** funcționar public învestit cu puterea de a autentifica acte juridice. **2.** *(în vechea organizare administrativă)* secretar al primăriei în comunele rurale. [<germ. *Notar*, cf. fr. *notaire*]

notáre *s.f.* acțiunea, faptul de a nota. [< *nota*]

notariál *adj.* referitor la notariat sau la notari. [pron. *-ri-al.* / <fr. *notarial*]
notariát *s.n.* **1.** funcția de notar. **2.** instituție publică care autentifică și legalizează acte, contracte etc. [pron. *-ri-at.*/ <germ. *Notariat*, cf. fr. *notariat*]
notáție *s.f.* **1.** însemnare, notă. **2.** sistem de semne convenționale folosite pentru a exprima datele dintr-un domeniu oarecare; notare. [gen. *-iei.* var. *notațiune* s.f. / cf. fr. *notation*, lat. *notatio*]
nótă *s.f.* **1.** însemnare, indicație, comentariu, remarcă (în scris) asupra unei chestiuni, asupra unui fapt etc. ● adnotare la un text, care cuprinde lămuriri sau informații asupra unei probleme ridicate de acel text. **2.** aspect, nuanță caracteristică, trăsătură particulară. ○ *a fi în ~* = a se potrivi unei situații. **3.** element component caracteristic al unei noțiuni. **4.** calificativ (exprimat în cifre) prin care se apreciază cunoștințele, lucrările unui elev, ale unui student etc. **5.** comunicare diplomatică scrisă, adresată de un guvern altui guvern cu privire la anumite probleme etc. **6.** înscris care cuprinde indicarea sumelor (și calculul lor) pe care trebuie să le achite cineva; socoteală. **7.** *(muz.)* semn grafic prin care se indică înălțimea și durata unui sunet; sunet muzical. ○ *a forța nota* = a exagera. [<fr. *note*, it., lat. *nota*]
notés *s.n.* carnet pentru însemnări. [<fr. *notes*]
notifică *vb.* I. *tr.* a aduce la cunoștință (ceva) printr-o înștiințare, printr-o notă oficială. [p. i. *notific*, 3,6 *-că.* / cf. it., lat. *notificare*]
notificáre *s.f.* acțiunea de a notifica și rezultatul ei; înscris prin care se înștiințează cineva; înștiințare. [<*notifica*]
notificáție *s.f.* notificare, înștiințare. [gen. *-iei.* var. *notificațiune* s.f. / cf. fr. *notification*, it. *notificazione*, lat. *notificatio*]
notiță *s.f.* însemnare scurtă. ○ *(la pl.)* scurte însemnări făcute la un curs, la o lecție, la o conferință. [<*notă*]
notocórd *s.n.* formația primitivă a coloanei vertebrale. [<fr. *notochorde*]
notorietáte *s.f.* caracterul a ceea ce este notoriu; celebritate, faimă. [pron. *-ri-e-.* / cf. fr. *notoriété*]
notóriu *adj.* cunoscut, știut de toți. [pron. *-riu.* / cf. lat. *notorius* <*notus* — cunoscut]
noționál *adj.* referitor la noțiune, care ține de noțiune. [pron. *-ți-o-.* / <lat. *notio*]
noțiúne *s.f.* **1.** formă de reflectare a lumii în gîndirea omenească cu ajutorul căreia sînt fixate și cunoscute caracterele generale, esențiale ale obiectelor și ale fenomenelor din natură și societate (obținute prin generalizare și abstractizare). **2.** cunoștință, idee cu caracter general asupra unui lucru. **3.** *(la pl.)* cunoștințe, principii fundamentale; elementele de bază ale unei discipline, ale unui domeniu etc. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *notion*, lat. *notio* <*noscere* — a cunoaște]
nová *vb.* I. *tr.* a supune (o obligație) unei novații. [<lat. *novare*]
novatór *adj. (rar)* înnoitor, primenitor. ● *(subst.)* om cu idei și concepții noi. [cf. fr. *novateur*, lat. *novator*]
novátie *s.f.* stingere a unei obligații prin crearea alteia noi care se deosebește de prima prin calitatea debitorului sau a creditorului. [gen. *-iei.* var. *novațiune* s.f. / cf. fr. *novation*, lat. *novatio*]
nóvă *s.f.* tip de stea a cărei mărime crește brusc, pentru a scădea apoi încet și, adesea, cu fluctuații. [<fr. *nova*]
novice *s.m.* și *f.* **1.** persoană intrată de curînd într-o mănăstire spre a se călugări. **2.** începător neexperimentat (într-o profesiune, într-un meșteșug etc.) [cf. fr. *novice*, it. *novizio*, lat. *novicius*]
noviciát *s.n.* situația de novice (**1**); timp cît cineva este novice. [pron. *-ci-at.* / cf. fr. *noviciat*, it. *noviziato*]
novocaínă *s.f.* substanță cristalină, solubilă în apă și alcool, întrebuințată ca anestezic local. [pron. *-ca-i-.* / <fr. *novocaïne*]
novocilínă *s.f.* antibiotic dintr-un amestec de penicilină și novocaină. [<*novo(caină)* + *(peni)cilină*]
nóxă *s.f.* agent, factor, circumstanță care dăunează organismului și care se răspîndește în atmosferă în timpul procesului tehnologic. [<lat. *noxa* — vătămare]
nozologie *s.f.* disciplină medicală care se ocupă cu studiul, clasificarea și definirea bolilor. [gen. *-iei.* var. *nosologie* s.f. / < fr. *nosologie*, cf. gr. *nosos*—boală, *logos* — vorbire]
nuanță *vb.* I. *tr.* **1.** a îmbina culorile în așa fel încît trecerea de la una la alta să se observe foarte puțin. **2.** *(fig.)* a exprima diferențele fine, ușoare, nuanțele; a da expresie. [pron. *nu-an-.* / <fr. *nuancer*]
nuánță *s.f.* **1.** fiecare dintre varietățile, dintre gradele prin care poate trece o culoare fără a-și pierde calitățile specifice. **2.** *(fig.)* diferență ușoară (aproape imperceptibilă) între două lucruri de același gen. ● *(muz.)* varierea execuției din punctul de vedere al intensității sonore. [pron. *nu-an-.* / <fr. *nuance*]
nubil *adj. (liv.)* care este la vîrsta cînd se poate căsători. [cf. fr. *nubile*, lat. *nubilis* <*nubere* — a se căsători]
nubilitáte *s.f. (liv.)* stare, vîrstă a unei persoane nubile. [cf. fr. *nubilité*]
nucleár *adj.* referitor la nucleu, care aparține nucleului (unui atom). ○ *fizică ~ă* = parte a fizicii care studiază nucleul atomic și fenomenele legate de el; *chimie ~ă* = parte a chimiei care studiază nucleul atomului; *energie ~ă* = energie care se dezvoltă prin dezintegrarea atomului în urma unor reacții nucleare. [pron. *-cle-ar.* / cf. fr. *nucléaire*]
nuclearizá *vb.* I. *tr. (despre state)* a introduce, a folosi energia nucleară. [<*nuclear*]
nucleínă *s.f.* substanță organică din nucleul celulelor, care conține mult fosfor. [pron. *-cle-i-.* / <fr. *nucléine*]
nucleól *s.m.* corpuscul care se găsește în nucleul celulelor. [pron. *-cle-ol.* / <fr. *nucléole*]
nucleón *s.m.* particulă elementară grea din nucleul unui element chimic. [pron. *-cle-on.* / <fr. *nucléon*]

nucleoproteídă *s.f.* substanță care se găsește în nucleele celulelor, în plasma celulară și în unele secreții ale organismelor animale. [pron. *-cle-o-...-te-i-.* / <fr. *nucléoprotéide*]

nucléu *s.n.* **1.** ciclu de atomi care compun scheletul moleculei unui corp chimic și care rămîne neschimbat la toți derivații corpului respectiv. ● partea centrală a unui atom, care poartă electricitate pozitivă și în care se concentrează aproape întreaga masă a atomului. ● element central al unei celule, situat în plasmă, cu structură proprie și care are funcții importante în celulă. **2.** *(fig.)* element esențial al unui lucru. [pron. *-cleu.* pl. *-ee* și *-ei* s.m. / <fr. *nucléus*]

nucúlă *s.f.* nucă mică. [<fr. *nucule*, lat. *nucula*]

nud *adj.* neîmbrăcat, gol. ● pur, curat, fără aparență înșelătoare. ○ *proprietate ~ă* = proprietate fără uzufruct. // *s.n.* **1.** corp gol, fără veșminte. **2.** statuie sau pictură reprezentînd un corp gol. [pl. *nuzi*, *nude*, și *nuduri* s.n. / <lat. *nudus*]

nudísm *s.n.* expunere la soare a corpului gol. [<fr. *nudisme*]

nudíst *s.m.* și *f.* cel care face nudism. [<fr. *nudiste*]

nuditáte *s.f.* goliciune; aspectul unei statui sau al unei picturi reprezentînd un nud. [cf. fr. *nudité*, lat. *nuditas*]

nugá *s.f.* prăjitură preparată din foi de aluat cu umplutură de albuș de ou, zahăr și nuci sau alune. [<fr. *nougat*, cf. germ. *Nugat*]

nuizíbil *adj. (liv.)* vătămător. [var. *nuisibil* adj. / <fr. *nuisible*]

nul *adj.* **1.** redus la zero, fără nici o valoare. ● *meci ~* = meci terminat la egalitate. **2.** fără putere, fără valoare (legală); inexistent. **3.** *(despre oameni)* lipsit de merite, fără nici un merit. [cf. fr. *nul*, lat. *nullus*]

núlă *s.f.* **1.** zero. **2.** *(rar)* lipsă de orice merit; nulitate. [<germ. *Null*, cf. lat. *nulla*]

nulipáră *adj. f. (despre femei)* care nu a avut copii. [<fr. *nullipare*, cf. lat. *nullus*—niciunul, *parere* — a naște]

nulitáte *s.f.* **1.** om lipsit de orice merit, incapabil, prost. ● lipsă totală de merite; incapacitate. **2.** lipsă de valoare legală a unui act. [cf. fr. *nullité*]

númen *s.n.* termen în filozofia lui Kant care desemnează lucrul în sine (opus fenomenului), ce nu poate fi cunoscut de rațiune. [pl. *-nuri*, *-ne.* / <gr. *numenon* — ceea ce este gîndit, cf. germ. *Noumen*, fr. *noumène*]

numenál *adj.* referitor la numen. [cf. germ. *noumenal*]

numerál *s.n.* parte de vorbire care denumește un număr, o determinare numerică sau ordinea unei numărări. [cf. fr. *numéral*, lat. *numeralis*]

numerár *s.n.* sumă de bani în monede sau în hîrtie-monedă; bani lichizi. [cf. fr. *numéraire*]

numerație *s.f. (mat.)* sistem de simboluri cu care se pot reprezenta grafic numerele. [gen. *-iei.* var. *numerațiune* s.f. / cf. fr. *numération*, lat. *numeratio*]

numéric *adj.* **1.** de numere, privitor la numere. **2.** exprimat, arătat printr-un număr. [cf. fr. *numérique*]

numerós *adj.* în mare număr, în cantitate mare; mult. [cf. lat. *numerosus*]

numerotá *vb.* I. *tr.* a însemna cu numere în ordine succesivă. [<fr. *numéroter*]

numerotáre *s.f.* acțiunea de a numerota și rezultatul ei; ordonare pe numere. [<*numerota*]

numerotatór *s.n.* instrument pentru numerotat paginile diferitelor imprimate. [<*numerota*, cf. fr. *numéroteur*]

numerotáție *s.f.* numerotare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *numérotation*]

numismát *s.m.* specialist în numismatică. [<fr. *numismate*]

numismátic *adj.* privitor la numismatică. [<fr. *numismatique*]

numismátică *s.f.* disciplină auxiliară a istoriei, care studiază monedele și medaliile (vechi). [<fr. *numismatique*, cf. gr. *nomisma* — medalie]

numulít *s.m.* animal fosil din prima jumătate a erei terțiare, ale cărei cochilii au format prin sedimentare roci calcaroase. [<fr. *nummulite*, cf. gr. *nummus* — monedă, *lithos* — piatră]

numulític *adj.* care conține fosile de numuliți. ● care datează din perioada paleogenă. // *s.n.* paleogen. [<fr. *numulitique*]

nuncupatív *adj. (despre testamente)* dictat de testator potrivit formelor legale. [<fr. *nuncupatif*, cf. lat. *nuncupare* — a chema]

nuncupáție *s.f.* declarație solemnă făcută într-un act. [gen. *-iei.* var. *nuncupațiune* s.f. / cf. lat. *nuncupatio*, fr. *nuncupation*]

nundíne *s.f. pl. (ant.)* zi de tîrg. [sg. *-nă.* / <fr. *nundines*, lat. *nundinae*]

nunțiatúră *s.f.* reprezentanță diplomatică a Vaticanului într-o țară străină. ● localul acestei reprezentanțe. ● calitate, funcție de nunțiu. [pron. *-ți-a-.* / <germ. *Nuntiatur*, it. *nunziatura*]

núnțiu *s.m.* prelat-ambasador al papei într-o țară străină. [pron. *-țiu.* / <germ. *Nuntius*, it. *nunzio*, cf. lat. *nuntius* — mesager]

nupțiál *adj. (liv.)* referitor la nuntă, de nuntă. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *nuptial*, lat. *nuptialis*]

nurísă *s.f.* rezervor suplimentar de combustibil lichid al unui motor, cu capacitate mică, putînd funcționa și prin cădere. [<fr. *nourrice*]

núrsă *s.f. (rar)* femeie angajată în familiile burgheze ca îngrijitoare la copiii sugaci; dădacă. [<engl., fr. *nurse*]

nut *s.n.* uluc, canelură. [<germ. *Nut*]

nutánt *adj. (despre frunze, înflorescențe)* care se apleacă în jos sau iau o poziție orizontală. [<fr. *nutant*, lat. *nutans*]

nutáție *s.f.* oscilația axei unui astru în cursul mișcării de precesiune; *(spec.)* oscilația axei pămîntului într-o perioadă de 18 ani și 2/3. [gen. *-iei.* var. *nutațiune* s.f. / cf. fr. *nutation*, lat. *nutatio* — balansare]

nutrí *vb.* IV. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) hrăni. **2.** *tr. (fig.)* a simți, a avea, a întreține anumite sentimente. [p.i. *nutresc.* / <lat. *nutrire*]

nútria *s.f.* mamifer cu blană cafenie, originar din America, care trăiește la marginea apelor. ● blana acestui animal. [pron. *-tri-a.* / <germ. *Nutria(fell)*]

nutriment *s.n. (rar)* hrană, alimentație. [<fr. *nutriment*]

nutritiv *adj.* care hrănește; hrănitor. ● referitor la nutriție, de nutriție. [cf. fr. *nutritif*]

nutriție *s.f.* totalitatea fenomenelor prin care animalele și vegetalele își procură substanțele hrănitoare necesare dezvoltării și refacerii țesuturilor; *(p. ext.)* hrănire, nutrire, alimentare; hrană. [gen. *-iei*, var. *nutrițiune* s.f. / cf. fr. *nutrition*, lat. *nutritio*]

nuvélă *s.f.* povestire în proză, mai redusă decît romanul, care cuprinde părți caracteristice din viața unor personaje pe care le prezintă în diversitatea caracterelor lor, în mediul lor social; specie a genului epic reprezentată prin astfel de povestiri. [var. *novelă* s.f. / <fr. *nouvelle*, cf. it. *novella* — povestire <lat. *novella* — lucru nou]

nuvelétă *s.f. (rar)* nuvelă scurtă. ● piesă muzicală compusă dintr-o succesiune de teme scurte evocînd episoade cu caracter liric sau dramatic. [cf. it. *nouvelletta*]

nuvelíst *s.m.* și *f.* scriitor de nuvele. [<*nuvelă*, după germ. *Novellist*, r. *nouvelliste*]

nuvelístic *adj.* care aparține nuvelei, privitor la nuvelă; de nuvelă. [cf. germ. *novellistisch*]

nuvelístică *s.f.* totalitatea nuvelelor unui scriitor, ale literaturii unei epoci etc. [gen. *-cii.* / cf. germ. *Novellistik*]

O

oáză *s.f.* **1.** loc în mijlocul unui deșert, unde există vegetație bogată și apă. ● *(fig.)* regiune, loc care contrastează puternic cu ceea ce se află în jur. **2.** porțiune neacoperită de gheață în interiorul Antarctidei. [pron. *oa-ză*. / <germ. *Oase*, cf. fr., lat., gr. *oasis*]

obediént *adj.* ascultător, supus; blînd. [pron. *-di-ent*. / <lat. *obediens*]

obediénță *s.f.* *(liv.)* supunere, ascultare. [pron. *-di-en-*. / cf. lat. *obedientia*]

obélă *s.f.* semn, trăsătură ca o linie neagră, care servea la marcarea pasajelor interpolate pe manuscrisele vechi. [<fr. *obèle*, gr. *obelos*]

obelísc *s.n.* monument comemorativ sau decorativ, în formă de trunchi de piramidă, cu baza pătrată, format în general dintr-un singur bloc de piatră. [<fr. *obélisque*, cf. gr. *obeliskos*]

óberek *s.n.* dans popular polonez cu caracter vioi, umoristic, înrudit cu mazurca; melodia după care se execută acest dans. [<pol. *oberek*]

óberliht *s.n.* porțiune din partea de sus a unei ferestre sau a unei uși, care are deschidere separată. [<germ. *Oberlicht* <*ober* — de sus, *Licht* — lumină]

obéz *adj.*, *s.m.* și *f.* (suferind) de obezitate; (om) foarte gras, diform. [<fr. *obèse*, cf. lat. *obesus* <*edere* — a mînca]

obézic *adj.* care produce obezitatea sau este în legătură cu aceasta. [<fr. *obésique*]

obezitáte *s.f.* stare patologică manifestată printr-o îngrășare anormală. [cf. fr. *obesité*, lat. *obesitas*]

obiéct *s.n.* **1.** lucru; tot ceea ce poate fi perceput prin simțuri; *(spec.)* tot ceea ce se înfățișează vederii. **2.** tot ceea ce preocupă gîndirea, activitatea intelectuală a omului. ● tot ceea ce formează materia unei științe, a unei discipline; disciplină de studiu. **3.** țintă, scop, țel. **4.** complement (direct sau indirect). [pron. *o-biect*. / <lat. *obiectum*, cf. fr. *object*]

obiectá *vb.* I. *tr.* a ridica o obiecție; a spune ceva contrar; a contesta. [<lat. *objectare*, cf. fr. *objecter*]

obiectáre *s.f.* acțiunea de a obiecta și rezultatul ei. [<*obiecta*]

obiectív[1] *s.n.* lentilă sau sistem optic care formează într-o lunetă, într-un microscop, într-un aparat fotografic etc. o imagine reală a obiectului observat. **2.** loc, punct, localitate etc. care constituie ținta unei acțiuni militare. ● ținta asupra căreia se trage cu o armă de foc. ● *(fig.)* scop, țel, țintă. [cf. fr. *objectif*]

obiectív[2] *adj.* **1.** existent în afara conștiinței omului și independent de ea. **2.** imparțial. [cf. fr. *objectif*, lat. *objectivus*]

obiectivá *vb.* I. *tr.* a considera un lucru ca obiectiv, ca existînd în afară de conștiința omului și independent de ea. [<fr. *objectiver*]

obiectivát *adj.* devenit obiectiv[2] (**1**); materializat. [cf. fr. *objectivé*]

obiectivísm *s.n.* falsă obiectivitate prin care ideologii burgheziei își maschează poziția de clasă în teoriile lor; prezentare a unor idei, a unor teorii fără a lua față de ele o atitudine critică. [<fr. *objectivisme*]

obiectivíst *adj.* care manifestă obiectivism; privitor la obiectivism. [<fr. *objectiviste*]

obiectivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este obiectiv[2] (**1**). ● nepărtinire, imparțialitate. [cf. fr. *objectivité*]

obiectivizá *vt.* **1.** *refl. (rar)* a căpăta un caracter obiectiv. [p.i. 3 *-zează*. / <*obiectiv*[2]]

obiécție *s.f.* argument pe care cineva îl opune unei propuneri, unei pretenții, unei teze sau prin care își manifestă dezacordul față de acestea. [gen. *-iei*. var. *obiecțiune* s.f. / cf. fr. *objection*, lat. *objectio* — mustrare]

obituár *s.n.* *(franțuzism)* pomelnic. [pron. *-tu-ar*. / <fr. *obituaire*, cf. lat. *obitus* — moarte]

oblație *s.f.* *(rar)* dar, ofrandă. ● moment în slujba catolică. [gen. *-iei*. var. *oblațiune* s.f. / <lat. *oblation*, fr. *oblation*]

óblic *adj.* înclinat față de o dreaptă sau față de un plan; care nu este drept, care nu este perpendicular; pieziș. ● *caz* ~ = denumire a cazurilor care nu exprimă un raport direct (ca genitivul, dativul, ablativul etc.) [cf. fr. *oblique*, lat. *obliquus*]

oblicitáte *s.f.* poziție oblică. ○ *oblicitatea eclipticei* = unghiul de înclinație a eclipticei față de planul ecuatorului ceresc. [cf. fr. *obliquité*]

obligá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) îndatora. ● a da sau a lua asupră-și o sarcină, a (se) angaja. **2.** *tr.* a constrînge, a sili (pe cineva la ceva). [p.i. *oblig*. / <lat. *obligare*, cf. fr. *obliger*]

obligáre *s.f.* acțiunea, faptul de a obliga [<*obliga*]

obligativitáte *s.f.* caracter obligatoriu. [cf. *obliga*]
obligatóriu *adj.* care are puterea de a obliga (potrivit unei legi). ● care trebuie făcut potrivit anumitor legi, care nu este facultativ. [pron. *-riu.* var. *obligator* adj. / cf. lat. *obligatorius*, fr. *obligatoire*]
obligáție *s.f.* **1.** datorie; angajament, îndatorire. ● act prin care cineva se obligă sau este obligat să plătească o sumă sau să (nu) facă un anumit lucru. **2.** datorie morală; motiv de recunoștință. [gen. *-iei.* var. *obligațiune* s.f. / cf. lat. *obligatio*, fr. *obligation*, rus. *obligațiia*]
obligațiúne *s.f.* **1.** v. o b l i g a ț i e. **2.** hîrtie de valoare purtătoare de dobîndă fixă, care se negociază pe piața capitalului fictiv și care este folosită de capitaliști sau de statul și de instituțiile publice burgheze pentru a-și procura mijloace bănești. **3.** hîrtie de valoare purtătoare de dobîndă fixă, folosită de instituțiile creditoare pentru a-și procura mijloace bănești din disponibilitățile populației. [cf. lat. *obligatio*, fr. *obligation*]
oblíterá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl. (liv.)* a (se) șterge treptat, a pieri sau a face să piară, să dispară. **2.** *tr.* a ștampila (un timbru). **3.** *tr. (med.)* a astupa un vas de sînge. [<fr. *oblitérer*, cf. lat. *obliterare*]
obliteráre *s.f.* acțiunea de a (se) oblitera și rezultatul ei; dispariție, ștergere. [<*oblitera*]
obliterăție *s.f.* **1.** obliterare. **2.** astupare a unui vas de sînge printr-un cheag sau prin îngroșarea pereților. [gen. *-iei.* var. *obliterațiune* s.f. / cf. fr. *oblitération*]
oblomovism *s.n.* atitudine de apatie, spirit de stagnare. [<*Oblomov*, eroul romanului scriitorului rus I.A. Goncearov]
oblóng *adj.* lunguieț, alungit. [cf. fr. *oblong*, lat. *oblongus*]
obnubilát *adj. (rar; despre vedere, memorie etc.)* întunecat, umbrit; slăbit. [cf. fr. *obnubilé*]
obnubilăție *s.f. (rar)* întunecare, slăbire a vederii; *(p. ext.)* slăbire a memoriei, diminuare a inteligenței. [gen. *-iei.* var. *obnubilațiune* s.f. / cf. fr. *obnubilation*, lat. *obnubilare* — a acoperi cu un nor]
obói *s.n.* instrument muzical de suflat, din lemn, în formă de tub, cu ancie dublă, cu găuri și cu clape. [cf. fr. *hautbois*, it. *oboe*]
oboíst *s.m.* și *f.* muzicant care cîntă din oboi. [cf. fr. *hautboïste*]
oból *s.m.* mică monedă care a circulat la vechii greci și care constituia a șasea parte dintr-o drahmă. ● bani mărunți. ● *(fig.)* sumă mică; *(p. ext.)* contribuție modestă în bani; contribuție. [<fr. *obole*, cf. gr. *obolos*]
obscén *adj.* necuviincios, indecent, nerușinat, trivial. [pron. *-sce-.* / <fr. *obscène*, lat. *obscenus*]
obscenitáte *s.f.* necuviință, trivialitate, indecență. [pron. *-sce-.* / cf. fr. *obscénité*, lat. *obscenitas*]
obscúr *adj.* **1.** întunecat, întunecos. **2.** *(fig.)* nedeslușit, neclar, vag. **3.** *(fig.)* necunoscut, neștiut; lipsit de merite, mediocru. [cf. fr. *obscur*, lat. *obscurus*]
obscurantism *s.n.* stare de înapoiere culturală. ● atitudine ostilă, retrogradă față de răspîndirea culturii, proprie claselor exploatatoare, practicată cu scopul de a ține masele în întuneric. [<fr. *obscurantisme*]
obscurantist *adj.* care ține de obscurantism, care oglindește obscurantismul. // *s.m.* și *f.* adept al obscurantismului. [cf. fr. *obscurantiste*]
obscurităte *s.f.* **1.** întuneric, întunecime. **2.** *(fig.)* neclaritate. [cf. fr. *obscurité*]
obsecrăție *s.f.* figură de retorică, prin care oratorul cheamă în ajutor zeii sau oamenii. [gen. *-iei.* var. *obsecrațiune* s.f. / cf. lat. *obsecratio*, fr. *obsécration*]
obsecviós *adj. (rar)* slugarnic, preaplecat; smerit. [pron. *-vi-os.* / cf. fr. *obséquieux*, lat. *obsequiosus*]
obsecvlozitáte *s.f.* slugărnicie; smerenie. [pron. *-vi-o-.* / cf. fr. *obséquiosité*]
obsedá *vb.* I. *tr. (despre idei, imagini etc.)* a preocupa intens, a urmări, a stărui în mintea cuiva. [<fr. *obséder*]
obsedánt *adj.* care obsedează. [<fr. *obsédant*]
obsedáre *s.f.* acțiunea, faptul de a obseda. [<*obseda*]
obsedát *s.m.* și *f.* om urmărit neîncetat de o idee, de o manie etc. [<*obseda*]
observá *vb.* I. *tr.* **1.** a băga în seamă, a remarca. ● a atrage atenția, a face o remarcă, o observație. **2.** a cerceta, a examina atent. ● a supraveghea acțiunile cuiva; a controla. **3.** a pîndi, a iscodi. [p.i. *obsérv*, 3,6 *-vă.* / cf. fr. *observer*, lat. *observare*]
observábil *adj.* care poate fi observat. [cf. fr. *observable*]
observáre *s.f.* acțiunea de a observa și *(rar)* rezultatul ei. [<*observa*]
observatór[1] *s.n.* **1.** local special amenajat pentru observarea fenomenelor astronomice, meteorologice etc.; instituția aflată în acest local. **2.** loc destinat instalării efectivului însărcinat cu observarea mișcărilor și a poziției inamicului. [cf. fr. *observatoire*, germ. *Observatorium*]
observatór[2] *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care are misiunea să observe ceva, să urmărească ceva. ● perspicace, pătrunzător. [cf. fr. *observateur*]
observăție *s.f.* **1.** cercetare, examinare, observare; știu iu. **2.** remarcă, constatare. **3.** obiecție; critică. ● mustrare, reproș. **4.** supraveghere. ○ *foaie de* ~ = foaie pe care sînt notate zilnic tratamentul și evoluția bolii unui bolnav (în spital). [gen. *-iei.* var. *observațiune* s.f. / cf. fr. *observation*, lat. *observatio*]
obsésie *s.f.* **1.** imagine, idee care urmărește pe cineva neîncetat; preocupare chinuitoare. **2.** tulburare mintală provocată de o idee fixă (teamă, impulsie). [pron. *-si-e.* gen. *-iei.* var. *obsesiune* s.f. / cf. fr. *obsession*, lat. *obsessio* — asediu]
obsesív *adj.* referitor la obsesii, cu caracter de obsesie. [cf. fr. *obsessif*]
obsidián *s.n.* rocă vulcanică de culoare roșiatică sau negricioasă, asemănătoare la aspect cu sticla topită. [pron. *-di-an.* / <fr. *obsidienne*]

obstácol *s.n.* **1.** piedică; stavilă. ● *(fig.)* opoziție; dificultate, piedică. **2.** gard, șanț etc. care trebuie trecut în cadrul unei competiții sportive. [var. *obstacul* s.n. / <fr. *obstacle*, cf. lat. bis. *obstaculum*]

obstétric *adj.* privitor la obstetrică, de obstetrică; obstetrical. [cf. fr. *obstétrique*]

obstetrícal *adj. (med.)* obstetric. [<fr. *obstétrical*]

obstétrică *s.f.* disciplină care se ocupă de fiziologia și patologia nașterilor. [gen. *-cii.* / <fr. *obstétrique*, lat. *obstetrix* — moașă]

obstetrician *s.m.* și *f.* specialist în obstetrică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene./* <fr. *obstétricien*]

obstiná *vb.* I. *refl. (rar)* a se îndîrji, a se încăpățîna. [p.i. *-nez* și *obstin*, 3,6 *-neazǎ.* / <fr.*(s')obstiner*]

obstinát *adj. (rar)* încăpățînat, îndîrjit, îndărătnic, [pl. *-ați*, *-ate.* / cf. fr. *obstiné*]

obstinație *s.f. (rar)* încăpățînare, îndîrjire, îndărătnicie. [gen. *-iei.* var. *obstinațiune* s.f. / <fr. *obstination*, cf. lat. *obstinatio*]

obstruá *vb.* I. *tr.* a astupa, a gîtui (un canal, un vas de sînge). [pron. *-tru-a.* p.i. *-uez*, 3.6 *-ueazǎ*, ger. *-uind.* / <fr. *obstruer*, lat. *obstruere*]

obstructív *adj.* care poate cauza o obstrucție. [<fr. *obstructif*]

obstrúcție *s.f.* **1.** astupare, gîtuire a unui canal, a unui vas (de sînge) oprind sau împiedicînd astfel circulația normală a substanțelor din organism. **2.** manevră, uneltire, opunere înverșunată pentru a zădărnici o acțiune (parlamentară). **3.** *(sport)* manevră neregulamentară prin care un apărător încearcă să împiedice pe atacantul advers să ajungă mingea, fără ca el însuși să încerce să o joace. ● acțiunea neregulamentară prin care un boxer încearcă să-și împiedice adversarul să lovească. [gen. *-iei.* var. *obstrucțiune* s.f. / <fr. *obstruction*, cf. rus. *obstrukțiia*]

obstrucționism *s.n.* sistem de obstrucții. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *obstructionnisme*]

obstrucționíst *adj.* privitor la obstrucționism, care practică obstrucționismul. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *obstructionniste*]

obturá *vb.* I. *tr.* a astupa, a acoperi, a înfunda (o deschizătură, un tub etc.). [p.i. *-rez.* / <fr. *obturer*, cf. lat. *obturare*]

obturatór *adj.* care acoperă, închide. // *s.n.* aparat, dispozitiv cu care se face o obturare, cu care se obturează (o conductă, o deschizătură etc.). ○ ~ *fotografic* = dispozitiv mecanic care oprește sau permite căderea luminii pe placa sau pe filmul fotografic. [cf. fr. *obturateur*]

obturáție *s.f.* obturare. [gen. *-iei.* var. *obturațiune* s.f. / cf. fr. *obturation*, lat. *obturatio*]

obtúz *adj.* **1.** *unghi* ~ = unghi mai mare de 90 grade. **2.** *(fig.)* prost, redus, îngust (la minte). [cf. fr. *obtus*, lat. *obtusus*]

obtuzitáte *s.f.* însușirea celui obtuz (2); mărginire, tîmpenie. [cf. it. *ottusità*]

obtuziúne *s.f. (rar)* obtuzitate, mărginire, tîmpenie. [cf. fr. *obtusion*]

obtuzúnghi *adj. n. invar. triunghi* ~ = triunghi cu un unghi obtuz. [<*obtuz* + *unghi*]

obține *vb.* III. *tr.* a dobîndi, a primi; a realiza ceva. [p.i. *obțin*, conj. *-nă.* / cf. fr. *obtenir*, lat. *obtinere*, după *ține*]

obținere *s.f.* acțiunea de a obține și rezultatul ei; dobîndire, primire. [<*obține*]

obúz *s.n.* proiectil de fontă sau de oțel, de formă cilindrică, a cărui explozie poate fi reglată. [pl. *-ze*, *-zuri./*<fr. *obus*]

obuzíér *s.n.* piesă de artilerie cu țeavă scurtă și cu traiectoria mai curbată decît aceea a tunului. [pron. *-zi-er.* / <fr. *obusier*]

obversiúne *s.f.* operație logică cu ajutorul căreia se transformă o judecată afirmativă într-una negativă sau invers, sensul judecății rămînînd însă același. [cf. fr. *obversion*, lat. *obvertere*]

ocarínă *s.f.* instrument mic de suflat făcut din teracotă sau din metal, care scoate sunete asemănătoare cu cele ale flautului. [<fr. *ocarina*, cf. it. *oca*]

ocázie *s.f.* prilej, împrejurare. [pron. *-zi-e.* gen. *-iei.* var. *ocaziune* s.f. / cf. fr. *occasion*, lat. *occasio*]

ocazioná *vb.* I. *tr. (rar)* a prilejui; a cauza. [pron. *-zi-o-.* / <fr. *occasionner*]

ocazionál *adj.* de ocazie, pentru o ocazie. ● întîmplător. [pron. *-zi-o-.* / cf. fr. *occasionnel*]

ocazionalism *s.n.* doctrină idealistă-religioasă din secolul al XVII-lea, care încerca să învingă, prin invocarea intervenției directe a divinității, inexplicabilitatea interacțiunii dintre suflet și corp. [pron. *-zi-o-.* / cf. fr. *occasionnalisme*]

occidént *s.n.* apus, vest; spațiul geografic din apusul Europei; țările sau popoarele aflate în acest spațiu. [pron. *oc-ci-.* / cf. fr. *occident*, lat. *occidens*]

occidentál *adj.* din apus, de apus; apusean. [pron. *oc-ci-.* / cf. fr. *occidental*]

occipitál *adj., s.n.* (os) din partea posterioară și inferioară a craniului. [pron. *oc-ci-.* / <fr. *occipital*, cf. lat. *occiput*]

occipút *s.n.* partea posterioară și inferioară a craniului, care se leagă de vertebrele gîtului. [pron. *oc-ci-.* / <fr., lat. *occiput*]

oceán *s.n.* întindere vastă de apă sărată care acoperă suprafețele dintre continente. ● *(fig.)* întindere nemărginită. [pron. *o-cean.* pl. *-ne*, *-nuri.* / cf. fr. *océan*, lat. *oceanus*, gr. *okeanos*]

oceánic *adj.* de ocean, privitor la ocean. [pron. *-cea-.* / cf. fr. *océanique*]

oceanídă *s.f.* nimfă a mării. [pron. *-ce-a-./* <fr. *océanide*]

oceanográfic *adj.* privitor la oceanografie. [pron. *-cea-.* / cf. fr. *océanographique*]

oceanografíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul mărilor și al oceanelor din punctul de vedere al constituției fizice, al curenților, al florei și al faunei lor. ● știință care se ocupă cu studiul influenței mediului marin, la diferite adîncimi, asupra animalelor și plantelor marine. [gen. *-iei./*<fr. *océanographie*, gr. *okeanos* — ocean, *graphein* — a scrie]

océl *s.m.* ochi simplu, pe care îl au anumite artropode. [pl. *-li.* / <fr. *ocelle*, lat. *ocellus* — ochi mic]

ocheádă *s.f.* aruncătură de ochi (pe furiș, ascunsă); semn făcut cu ochiul. [pron. *-chea-*. / cf. fr. *oeillade*, după *ochi*]
oclús *adj.* care este conținut în interiorul unui solid, dizolvat sau sub formă de mici bule. [<fr. *occlus*, cf. lat. *occlusus*]
ocluzív *adj.* care închide. ○ *consoană ocluzivă* (și *s.f.*). = consoană pronunțată prin ocluzia canalului bucal; explozivă. [var. *oclusiv* adj. / <fr. *occlusif*]
ocluziúne *s.f. (rar)* închidere; faptul de a închide. ● *(med.)* astupare, închidere a unui orificiu sau a unui canal. ● închidere a canalului vorbitor într-un anumit punct al lui în timpul pronunțării unei consoane. [pron. *-zi-u-*. var. *ocluzie*, *oclusiune* s.f. / cf. fr. *occlusion* <lat. *occludere* — a închide]
ócru *s.n.* argilă de culoare galbenă, roșie, brună etc., folosită la fabricarea unor vopsele; vopsea preparată din această argilă. [<fr. *ocre*]
octacórd *adj. (muz.)* care are opt coarde. [<fr. *octacorde*, cf. gr. *octo* — opt, *chorde* — coardă]
octaédric *adj.* de forma unui octaedru. [pron. *-ta-e-*. / <fr. *octaédrique*]
octaédru *s.n.* poliedru cu opt fețe. [pron. *-ta-e-*. / <fr. *octaèdre*, cf. lat. *octaedros*, gr. *oktaedros*]
octán *s.m.* hidrocarbură din seria parafinelor, care există în mai multe forme izomere. [<fr. *octane*]
octánic *adj. cifră octanică* = număr care indică rezistența la explozie a unui combustibil lichid. [<fr. *octanique*]
octánt *s.n.* **1.** instrument folosit în navigația maritimă și aeriană pentru observarea înălțimii aștrilor și pentru măsurarea distanțelor lor unghiulare. **2.** a opta parte a cercului; arc de 45 grade. [<fr. *octant*, cf. lat. *octans*]
octávă *s.f.* **1.** interval într-o gamă diatonică, care cuprinde opt note consecutive. **2.** strofă alcătuită din opt versuri. [<fr. *octave*, cf. lat. *octavus*]
octét *s.n.* bucată muzicală scrisă pentru opt instrumente (de coarde, de suflat sau de ambele feluri); ansamblu de opt instrumentiști. [cf. it. *ottetto*, germ. *Oktett*]
octo- element de compunere savantă având semnificația „opt". [var. *oct-*, *octa-*. / cf. fr. *octo-* <lat. *octo*, gr. *okto*]
octódă *s.f.* tub electronic cu opt electrozi, folosit ca schimbător de frecvență în radio. [pl. *-de*. / <fr. *octode*, cf. gr. *okto* — opt + (electr)*od*]
octofór *s.m.* litieră purtată de opt sclavi. [<fr. *octophore*, cf. lat. *octophoron*]
octogenár *adj., s.m.* și *f.* (om) în vîrstă de optzeci de ani. [cf. fr. *octogénaire*, lat. *octogenarius*]
octogón *s.n.* poligon cu opt laturi. [pl. *-oane*, *-oni* s.m. / <fr. *octogone*, cf. lat. *octogonos*, gr. *octagonos*]
octogónal *adj.* în formă de octogon. [<fr. *octogonal*]
octopód *adj.* care are opt picioare. // *s.f. pl.* subordin de moluște cefalopode. [<fr. *octopode*, cf. gr. *okto* — opt, *pous*, *podos* — picior]
octroiá *vb.* I. *tr. (jur.)* a acorda ca pe o favoare, a conceda o favoare. [pron. *-tro-ia*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-ind*. / <fr. *octroyer*]
octroiát *adj. (despre anumite acte, cărți)* acordat ca o favoare. [pron. *-tro-iat*. / <fr. *octroyé*]
octosilábic *adj.* cu opt silabe. [<fr. *octosyllabique*, cf. gr. *octo* — opt, *syllabe* — silabă]
octuór *s.n.* octet. [pron. *-tu-or*. / <fr., germ. *Octuor*]
ocúlar *aaj.* referitor la ochi, al ochiului. ○ *martor* ~ = persoană care poate depune mărturie pentru fapte pe care le-a văzut petrecîndu-se sub ochii săi. // *s.n.* lentilă a unei lunete, a unui microscop etc. care este așezată în partea unde se găsește ochiul observatorului. [cf. fr. *oculaire*, lat. *oculus* — ochi]
oculáție *s.f.* sistem de altoire printr-un mugur scos cu o portiune de lemn și de coajă, care se introduce apoi sub coaja portaltoiului. [gen. *-iei*. / cf. fr. *oculation*]
oculíst *s.m.* specialist în boli de ochi; oftalmolog. [<fr. *oculiste*]
oculística *s.f.* oftalmologie.
oculístic *adj.* referitor la oculistică. [cf. fr. *oculistique*]
ocúlt *adj.* **1.** bazat pe ocultism, de ocultism. **2.** ascuns; tainic, necunoscut. [cf. fr. *occulte*, lat. *occultus*]
ocultáție *s.f.* acoperire trecătoare a unui astru, datorită interpunerii unui alt astru între acesta și observator. [gen. *-iei*. var. *ocultațiune* s.f. / <fr. *occultation*, lat. *occultatio*]
ocultísm *s.n.* teorie falsă, retrogradă, care proclamă existența în natură a unor forțe supranaturale misterioase, cu care ar putea comunica pretinși inițiați. ● pseudoștiință care se ocupă cu lucrurile supranaturale, ascunse. [cf. fr. *occultisme*]
ocultíst *s.m.* și *f.* persoană care practică ocultismul. [cf. fr. *occultiste*]
ocupá *vb.* I. **I.** *tr.* **1.** a lua în stăpînire, în posesiune; a pune mîna pe..., a pune stăpînire (pe o poziție, pe o țară etc.). **2.** a avea un loc, a deține un post (undeva). ● a locui (o casă). ● a stăpîni gîndurile cuiva, a preocupa. **II.** *refl.* **1.** a se îndeletnici cu ceva, a exercita o meserie. **2.** a se interesa, a se îngriji de cineva, de ceva. [p.i. *ocúp* și (rar) *-pez*. / <fr. *occuper*, it., lat. *occupare*]
ocupánt *s.m.* și *f.* persoană, forță armată etc. care ocupă un oraș, o țară etc. [cf. fr. *occupant*]
ocupáre *s.f.* acțiunea de a ocupa și rezultatul ei; luare în stăpînire. [<*ocupa*]
ocupáție *s.f.* **I.** îndeletnicire, profesiune, meserie. ● preocupare, treabă. **II.** luare în posesiune, în stăpînire; ocupare. [gen. *-iei*. var. *ocupațiune* s.f. / cf. fr. *occupation*, lat. *occupatio*]
ocurént *adj. (rar)* care survine, se întîmplă la un moment dat. [<fr. *occurrent*, lat. *occurens*]
ocurénță *s.f.* întîlnire, circumstanță întîmplătoare. ● *(lingv.)* cuvînt dintr-un text (care apare într-o anumită formă flexionară). ● fel în care se prezintă o rocă sau un mineral într-un zăcămînt.

[<fr. *occurence*, it. *occorrenza* <lat. *occurens* — care întîmpină]

odaliscă *s.f.* sclavă care făcea serviciu în haremul unui sultan; *(p. ext.)* cadînă. [pl. *-ce.* / <fr. *odalisque*, cf. tc. *odalik*]

ódă *s.f. (ant.)* poezie eroică cîntată sau recitată cu acompaniament de liră. ● poezie lirică, care exprimă sentimente de admirație, preamărind mai ales un erou, o faptă eroică etc. ● bucată muzicală eroică, înălțătoare. [<fr. *ode*, lat., gr. *ode*]

odelétă *s.f. (rar)* odă de proporții mici. [<fr. *odelette*]

odiós *adj.* îngrozitor, groaznic, dezgustător. [pron. *-di-os.* / cf. fr. *odieux*, lat. *odiosus*]

odisée *s.f.* călătorie lungă și plină de aventuri; șir de întîmplări neprevăzute. [pron. *-se-e.* pl. (rar) *-ei.* / cf. gr. *odysseis* <*Odysseus*, rege în Itaca, unul dintre principalii eroi ai războiului troian]

odográf *s.n.* traseul unui drum. [<fr. *odographe*]

odografíe *s.f.* descrierea drumurilor dintr-o regiune. [gen. *-iei.* / <fr. *odographie*, cf. gr. *hodos* — drum, *graphein* — a descrie]

odométru *s.n.* podometru. [<fr. *odomètre*, cf. gr. *hodos* — drum, *metron* — măsură]

odontálgic *adj.* referitor la durerea de dinți. [<fr. *odontalgique*]

odontalgíe *s.f.* durere de dinți. [gen. *-iei.*/ <fr. *odontalgie*, cf. gr. *odous* — dinte, *algos* — durere]

odontocíe *s.f.* decalcifiere a dinților care provoacă sfărîmarea lor. [gen. *-iei.* / <fr. *odontocie*, cf. gr. *odous* — dinte, *okus* — slab]

odontolít *s.n.* tartru dentar. [<fr. *odontolithe*, cf. gr. *odous* — dinte, *lithos* — piatră]

odontológ *s.m.* specialist în odontologie. [<fr. *odontologue*]

odontológic *adj.* referitor la odontologie. [<fr. *odontologique*]

odontologíe *s.f.* ramură a anatomiei care se ocupă cu studiul dinților. [gen. *-iei.*/ <fr. *odontologie*, cf. gr. *odous* — dinte, *logos* — vorbire]

odontométru *s.n.* mic instrument din metal, din celuloid sau din carton, care servește la măsurarea dantelurii unei mărci (2). [<germ. *Odontometer*]

odontoragíe *s.f.* scurgere de sînge prin alveola unui dinte. [gen. *-iei.* / <fr. *odontorragie*, cf. gr. *odous* — dinte, *rhage* — ruptură]

odontotéhnică *s.f.* arta de a conserva dinții, plombîndu-i sau înlocuindu-i pe cei cariați. [cf. fr. *odontotechnie*]

odorănt *adj., s.m. (rar)* (substanță) plăcut mirositoare. [<fr. *odorant*]

odorífic *adj.* mirositor. [<fr. *odorifique*]

odorizá *vb.* I. *tr. (tehn.)* a face ca un gaz combustibil, inodor dintr-o conductă să capete un miros puternic prin adăugarea unui odorizant. [cf. fr. *odorer*]

odorizánt *s.m.* susbtanță cu miros pătrunzător, care se introduce în conductele de gaz pentru a semnala eventuale scurgeri de gaz. [<*odoriza*]

oerstéd *s.m. (fiz.)* unitate de măsură pentru intensitatea unui cîmp magnetic. [pron. *ör-șted.* / <*Oersted*, fizician danez]

ofensá *vb.* I. *tr.* a jigni, a insulta. [<fr. *offenser*]

ofensáre *s.f. (rar)* jignire, insultare; supărare. [<*ofensa*]

ofensatór *adj.* insultător, jignitor; injurios. [<*ofensa*]

ofénsă *s.f.* jignire, insultă, injurie. [<fr. *offense*, cf. lat. *offensa*]

ofensív *adj.* care atacă; care servește pentru a ataca. [<fr. *offensif*]

ofensívă *s.f.* mișcare de înaintare a unor forțe armate către obiectiv, cu scopul de a-l nimici pe inamic; atac. ● *(fig.)* acțiune puternică dusă cu scopul de a realiza ceva. [< fr. *offensive*, it. *offensiva*]

oferí *vb.* IV. *tr.* **1.** a dărui. **2.** a face o ofertă de vînzare (pentru o marfă etc.). ● a propune un preț. [p.i. *ofér*, 3,6 *-ră*, conj. *-re.* / <lat. *offerre*, cf. fr. *offrir*]

ofertánt *adj., s.m.* și *f.* (cel) care propune, care face o ofertă. [<*ofertă*, cf. it. *offerente*]

ofértă *s.f.* **1.** propunere, în legătură cu vînzarea sau cu cumpărarea unei mărfi, cu angajarea într-o slujbă, cu prestarea unui serviciu etc.; *(p. ext.)* cerere scrisă prin care se face o asemenea propunere. **2.** totalitatea mărfurilor oferite pe piață într-un anumit moment. [<it. *offerta*]

oficiá *vb.* I. *tr.* a sluji; a face o slujbă religioasă. ● a săvîrși un act public sau privat, în special o căsătorie. [pron. *-ci-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* var. *ofiția* vb. I. / <fr. *officier*, lat. *officere*]

oficiál *adj.* **1.** care emană de la guvern, de la o autoritate; declarat, publicat de o înaltă autoritate. ○ *buletinul* ~ = periodic în care se publică legile, decretele etc. ale Marii Adunări Naționale, hotărîrile guvernului etc. ● în stilul, în maniera actelor, a documentelor autorităților, ale statului. **2.** care are caracter legal. **3.** *(fig.)* rece, stăpînit; stereotip, formal. [var. *ofițial* adj. / cf. fr. *officiel*, lat. *officialis*]

oficialitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este oficial. **2.** *(la pl.)* autoritățile oficiale ale unui stat, ale unui oraș. [pron. *-ci-a-.*/ cf. fr. *officialité*]

oficializá *vb.* I. *tr. (rar)* a da, a face (ceva) oficial. [cf. fr. *officialiser*]

oficializáre *s.f.* acțiunea de a oficializa și rezultatul ei. [<*oficializa*]

oficiánt *adj., s.m. (rar)* (cel) care slujește, care oficiază (o slujbă religioasă). [cf. fr. *officiant*]

oficiére *s.f.* acțiunea de a oficia și rezultatul ei; slujire, îndeplinire a unei solemnități. [<*oficia*]

oficinál *adj.* farmaceutic. ○ *medicament* ~ = medicament cu compoziție stabilă, în general nealterabil, preparat dinainte în farmacie. [cf. fr. *officinal*]

oficínă *s.f.* **1.** *(liv.)* laborator (la o farmacie, la o instituție etc.). **2.** *(fig.)* loc unde se unelțește ceva, unde se urzesc intrigi, comploturi. [cf. fr. *officine*, lat. *officina*]

oficiós *adj.* comunicat de oficialitate, de o autoritate, dar nu cu caracter oficial; care reprezintă părerea oficialității, fără a fi recunoscut expres ca atare. // *s.n.* organ de presă care exprimă punctul de vedere al guvernului, fără a fi organul

său oficial. [pron. *-ci-os.* / cf. fr. *officieux*]
oficiu *s.n.* **1.** serviciu (administrativ); local, birou al acestui serviciu. **2.** funcție, îndatorire, slujbă. **3.** *(la pl.)* servicii, ajutoare, înlesniri. **4.** slujbă religioasă. [pron. *-ciu.* var. *ofițiu* s.n. / cf. lat. *officium*, fr. *office*]
oficléid *s.n.* instrument de alamă care are în orchestră rolul de bas. [pron. *-cle-id.*/ <fr. *ophicléide*, cf. gr. *ophis* — șarpe, *kleis* — cheie]
ofidiéni *s.m. pl.* ordin de reptile care cuprinde toți șerpii; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-di-eni.* sg. *ofidian.*/ <fr. *ophidiens*, cf. gr. *ophis* — șarpe]
ofiofág *adj.* care se hrănește cu șerpi. [pron. *-fi-o-.* / cf. fr. *ophiophage*]
ofiofagíe *s.f.* obiceiul de a se hrăni cu șerpi. [pron. *-fi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *ophiophagie*, cf. gr. *ophis* — șarpe, *phagein* — a mînca]
ofiolátru *s.m.* adorator al șerpilor. [pron. *-fi-o-.* / <fr. *ophiolâtre*]
ofiolatríe *s.f.* adorație, cult al șerpilor (la unele popoare). [gen. *-iei.* / cf. fr. *ophiolâtrie*, cf. gr. *ophis* — șarpe, *latreia* — adorație]
ofiológ *s.m.* specialist în ofiologie. [pron. *-fi-o-.* / cf. germ. *Ophiolog*]
ofiológic *adj.* privitor la ofiologie. [pron. *-fi-o-.* / < fr. *ophiologique*]
ofiologíe *s.f.* studiul științific al șerpilor. [gen. *-iei.* / <fr. *ophiologie*, cf. gr. *ophis* — șarpe, *logos* — vorbire]
ofít *s.n.* varietate de marmură de culoare verde-închisă, cu striații galbene. [< fr. *ophite*]
ofrándă *s.f.* jertfă adusă unei divinități sau preotului ei, pe altar. ● dar, binefacere, pomană. [<fr. *offrande*]
ófsaid *s.n.* greșeală care constă în depășirea, fără minge, a ultimului jucător din echipa adversă (cu excepția portarului), de către un fotbalist, sau a liniei pe care se află mingea, de către un rugbist. [pron. *of-said.* / <engl. *off-side*]
ófset *s.n.* imprimare după clișee metalice prin intermediul unui cilindru rotativ acoperit cu cauciuc, permițîndu-se astfel redarea tuturor fineților desenului. [<fr., engl. *offset*]
oftálmic *adj.* referitor la ochi sau la bolile ochilor. [<fr. *ophtalmique*]
oftalmíe *s.f.* inflamare a globului ocular. [gen. *-iei.* / <fr. *ophtalmie*, cf. gr. *ophtalmos* — ochi]
oftalmografíe *s.f.* anatomia ochiului. [gen. *-iei.* / <fr. *ophtalmographie*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi, *graphein* — a descrie]
oftalmológ *s.m.* specialist în oftalmologie; oculist. [<fr. *ophtalmologue*]
oftalmológic *adj.* referitor la oftalmologie. [<fr. *ophtalmologique*]
oftalmologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază bolile de ochi și tratamentul lor. [gen. *-iei.* / <fr. *ophtalmologie*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi, *logos* — vorbire]
oftalmométru *s.n.* instrument optic pentru determinarea cantitativă a defectului de astigmatism vizual. [<fr. *ophtalmomètre*]
oftalmoragíe *s.f.* hemoragie a conjunctivei ochiului. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *ophtalmorragie*, cf. gr. *ophtalmos* — ochi, *reghnumi* — a irumpe]
oftalmoscóp *s.n.* instrument cu care poate examina interiorul globului ocular. [<fr. *ophtalmoscope*, cf. gr. *ophtalmos* — ochi, *skopein* — a privi]
oftalmoscópic *adj.* referitor la oftalmoscopie. [<fr. *ophtalmoscopique*]
oftalmoscopíe *s.f.* examinarea interiorului ochiului cu ajutorul oftalmoscopului. [gen. *-iei.* / <fr. *ophtalmoscopie*]
oftalmotomíe *s.f.* ablațiune, scoatere a unui ochi bolnav. [gen. *-iei.* / <fr. *ophtalmotomie*, cf. gr. *ophtalmos* — ochi, *tome* — tăiere]
ofuscá *vb.* I. *refl. (rar)* a se supăra (simțindu-se jignit). [p.i. 3,6 *-cheză.* / <fr. *offusquer*]
ogám *s.n.* cea mai veche scriere celtică cunoscută. [pl. *-muri.* / <fr. *ogham*]
ogivál *adj.* de forma unei ogive. [cf. fr. *ogival*]
ogivá *s.f.* **1.** element arhitectural (întîlnit mai ales la construcțiile în stil gotic) format din intersecția a două arcuri de cerc care se întîlnesc în vîrful unei verticale ridicate la o distanță egală de centrele lor respective. **2.** partea dinainte, ca o ogivă (**1**), a unui proiectil. [<fr. *ogive*, it. *ogiva*]
ohm *s.m.* unitate de măsură a rezistenței electrice, egală cu rezistența pe care o opune un conductor în care o tensiune de un volt produce un curent de un amper. [pron. *om.* / <fr. *ohm*, cf. *Ohm*, fizician german]
ohmmétru *s.n.* instrument cu care se măsoară rezistența electrică. [pron. *omme-.* / cf. fr. *ohmmètre*]
oídium *s.n.* **1.** nume dat unor ciuperci parazite care atacă, mai ales în anii ploioși, organele verzi ale plantelor, în special ale viței de vie. **2.** boală a plantelor produsă de aceste ciuperci. [pron. *o-i-di-um.* / <fr. *oïdium*]
olándă *s.f.* pînză de in fină și deasă. [pl. *-de.* / cf. fr. *hollande*, it. *ollanda*]
olandínă *s.f.* țesătură de bumbac, care imită olanda. [<*olandă*]
olé *s.n. (rar)* dans spaniol cu o mișcare moderată, executat de o singură persoană, care se acompaniază cu castaniete. [<sp. *ole*]
oleacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate care cuprinde specii ca măslinul, liliacul etc. [pron. *-le-a-ce-e.* sg. invar. / <fr. *oléacées*]
oleaginós *adj. (despre plante și despre semințele lor)* care conține grăsimi din care se extrage ulei. [pron. *-le-a-.* / cf. fr. *oléagineux*, lat. *oleagineus*]
oleát *s.m.* sare sau ester al acidului oleic. [<fr. *oléate*, cf. lat. *oleum* — ulei]
oleátă *s.f.* desen executat pe hîrtie de calc, care conține, pe lîngă detaliile terenului, cadrul secțiunii topografice în care se încadrează desenul. [pron. *-le-a-.*/ cf. engl. *oiled (paper)*]
oléic *adj. acid* ~ = acid gras, lichid, care se găsește în numeroase grăsimi și uleiuri. [pron. *-le-ic.* / <fr. *oléique*]
oleifér *adj.* care produce ulei sau semințe oleaginoase. [pron. *-le-i-.* / <fr. *oléifère*, cf. lat. *oleum* — ulei, *ferre* — a purta]

oleínă *s.f.* substanță lichidă care se găsește în uleiuri și în grăsimile animale și vegetale și care rezultă din combinarea acidului oleic cu glicerină. [<fr. *oléine*]
oleografíe *s.f.* cromolitografie care reprezintă o pictură în ulei făcută pe o hîrtie cu nervuri care imită pînza. [pron. *-le-o-*, gen. *-iei.* / < fr. *oléographie*]
oleomargarínă *s.f.* grăsime lichidă, purificată, obținută din seu și întrebuințată la fabricarea margarinei. [pron. *-le-o-*./ <fr. *oléomargarine*]
oleométru *s.n.* instrument pentru măsurarea densității uleiurilor grase. ● instrument cu care se dozează uleiurile și grăsimile provenite din semințe. [pron. *-le-o-.* / <fr. *oléomètre*]
oléum *s.n.* acid sulfuric concentrat, conținînd în soluție anhidridă sulfurică, care nu atacă fierul. [pron. *-le-um.* / < fr. *oléum*, cf. lat. *olea* — ulei]
olfactív *adj.* referitor la miros, de miros. [<fr. *olfactif*, cf. lat. *olfactus* — mirositor]
olfacțiúne *s.f.* simțul mirosului, miros; mirosire. [<fr. *olfaction*]
oligánt *adj. (bot.; despre plante)* care are puține flori. [<fr. *oliganthe*, cf. gr. *oligos* — puțin numeros, *anthos* — floare]
oligantropíe *s.f.* scădere a populației; numărul mic al populației unei țări, a unui oraș etc. [gen. *-iei.* / <fr. *oliganthropie*, gr. *oliganthropia*]
oligárh *s.m.* membru, partizan al unei oligarhii. [cf. fr. *oligarque*]
oligárhic *adj.* privitor la oligarhie, specific oligarhiei. [cf. fr. *oligarchique*]
oligarhíe *s.f.* **1.** guvernare, conducere în care puterea este exercitată numai de un mic număr de persoane sau de familii. ● stat cu o asemenea formă de guvernămînt. **2.** dominația politică și economică a unui grup de imperialiști reprezentanți ai marelui capital monopolist; grup imperialist care exercită dominația politică-economică. [gen. *-iei.* / cf. fr. *oligarchie*, it. *oligarchia*, gr. *oligarkhia* <*oligos* — puțin numeros, *arche* — putere]
oligíst *s.n.* varietate de hematit cu luciu metalic, de culoare neagră sau cenușie-închisă. [<fr. *oligiste*]
oligocén *s.n.* ultima epocă a paleogenului. [<fr. *oligocène*]
oligocitemíe *s.f.* scădere a numărului globulelor roșii din sînge, cauzată de anemie, de o pierdere de sînge etc. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *oligocythémie*]
oligofreníe *s.f.* debilitate mintală. [gen. *-iei.* / <fr. *oligophrénie*, cf. gr. *oligos* — puțin, *phren* — minte]
oligomenorée *s.f.* scădere a cantității de sînge menstrual. [pron. *-re-e.* pl. invar./ <fr. *oligoménorrhée*]
oligopót *s.m.* și *f.* persoană care bea foarte puțin. [<fr. *oligopote*]
oligospérm *s.n.* fruct care nu cuprinde decît un mic număr de semințe. [<fr. *oligosperme*, lat. *oligospermus*]
oliguríe *s.f.* diminuare a secreției urinare. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *oligurie*, cf. gr. *oligos* — puțin, *ouron* — urină]
olimpiádă *s.f.* **1.** perioadă de patru ani care se scurgea între două serbări ale jocurilor olimpice și care a servit ca unitate de timp între anii 776 î.e.n. și 392 e.n. **2.** *(curent)* competiție sportivă internațională care are loc din patru în patru ani; jocuri olimpice. ● *(p. ext.)* concurs de matematică, fizică etc. organizat anual sau odată la doi ani pentru elevii din învățămîntul mediu. [pron. *-pi-a-.* / cf. fr. *olympiade*, lat., gr. *olympias*]
olimpián *adj.* din lumea zeilor. ● *(fig.)* măreț, divin, impunător. [pron. *-pi-an.*/ cf. fr. *olympien*]
olímpic *adj.* **1.** olimpian. **2.** *jocuri olimpice* = **a)** jocuri sportive populare organizate de vechii greci din patru în patru ani în Olimpia (Peloponez) în cinstea lui Zeus; **b)** competiții sportive internaționale organizate din patru în patru ani. **3.** referitor la jocurile desfășurate în cadrul unei olimpiade. [<fr. *olympique*, cf. *Olymp*, cel mai mare munte din Peninsula Balcanică, socotit de greci reședința zeilor]
oliv *s.m. (rar)* măslin. // *adj. invar.* (de culoare) galben-verzui. [<lat. *oliva*, fr. *olive*]
olívă *s.f.* **1.** *(rar)* măslină. **2.** piesă folosită în fonetica experimentală, care se introduce în nas pentru a se înregistra suflul nazal. [<fr. *olive*]
olivínă *s.f. (min.)* silicat natural de fier și de magneziu; peridot. [var. *olivin* s.n. / <fr. *olivine*]
olográf *adj. (despre testamente)* scris în întregime de mîna testatorului. [<fr. *olographe*, cf. gr. *olos* — întreg, *graphein* — a scrie]
olografíe *s.f.* act scris în întregime de mîna autorului său. [gen. *-iei.* / <fr. *olographie*]
ólpă *s.f. (arheol.)* cană mare pentru turnat apă sau vin. [<gr. *olpe*]
omagiá *vb.* I. *tr.* a aduce un omagiu cuiva. [pron. *-gi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.*/ cf. fr. *hommager*]
omagiál *adj.* (cu caracter) de omagiu. [pron. *-gi-al.* / cf. fr. *hommagial*]
omágiu *s.n.* **1.** semn de respect, de admirație pentru cineva. **2.** jurămînt de credință făcut de un vasal seniorului său; raport dintre vasal și senior; supunere către suzeran. [pron. *-giu.* pl. *-ii*, *-ge.* var. *omaj* s.n. / <it. *omaggio*, cf. fr. *hommage*]
omagiére *s.f.* acțiunea de a omagia și rezultatul ei. [pron. *-gi-e-.* / <*omagia*]
ombilíc *s.n.* organ prin care fătul este legat de corpul mamei; buric. [<fr. *ombilic*, cf. lat. *umbilicus*]
ombilicál *adj.* de (la) buric, al buricului. ○ *cordon* ~ = ața, cordonul buricului. [cf. fr. *ombilical*]
ombrétă *s.f. (zool.)* pasăre acvatică din Africa tropicală. [pl. *-te.* / <fr. *ombrette*]
oméga *s.n. invar.* ultima literă a alfabetului grecesc (Ω), corespunzătoare literei O. [<gr. *omega*]
omisiúne *s.f.* faptul de a omite; lucru omis, lipsă. [pron. *-si-u-.* var. *omisie* s.f. / cf. fr. *omission*, lat. *omissio*]
omíte *vb.* III. *tr.* a lăsa (intenționat) la o parte, a neglija; a uita (ceva). [p.i. *omit.* / <lat. *omittere*, cf. fr. *omettre*]

omlétă *s.f.* mîncare făcută din ouă bătute și prăjite în grăsime. [<fr. *omelette*]
omnibúz *s.n.* vehicul cu etaj, pentru transportul în comun al călătorilor. [var. *omnibus* s.n. / <fr. *(voiture) omnibus*, cf. lat. *omnibus* — pentru toți]
omnipotént *adj. (rar)* cu putere nelimitată; atotputernic. [cf. fr. *omnipotent*, lat. *omnipotens*]
omnipoténță *s.f.* putere nelimitată; atotputernicie. [cf. fr. *omnipotence*, lat. *omnis* — tot, *potentia* — putere]
omniprezént *adj.* prezent pretutindeni. [cf. fr. *omniprésent*, lat. *omnipresens*]
omniprezență *s.f.* prezență în toate părțile. [cf. fr. *omniprésence*, lat. bis. *omnipresentia*]
omniscient *adj.* care știe totul, atotștiutor. [cf. fr. *omniscient*]
omnisciență *s.f. (rar)* calitatea celui omniscient. [pron. *-sci-en-*. / < fr. *omniscience*]
omnivór *adj. (despre animale)* care se hrănește cu substanțe vegetale și animale. [<fr. *omnivore*, cf. lat. *omnis* — tot, *vorare* — a mînca]
omofág *adj.* care se hrănește cu carne crudă. [<fr. *omophage*, cf. gr. *omos* — crud, *phagein* — a mînca]
omofón *adj.* care sună la fel (cu toate că ortografia diferă). [var. *homofon* adj./ <fr. *homophone*]
omofónic *adj.* care ține de omofonie (2). [<fr. *homophonique*]
omofonie *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este omofon. **2.** stil muzical caracterizat prin predominarea unei voci sau a unei melodii asupra celorlalte. [gen. *-iei*. var. *homofonie* s.f. / <fr. *homophonie*, cf. gr. *homos* — la fel, *phone* — voce]
omofórm *adj. (despre unele forme izolate, din cadrul unor părți de vorbire diferite)* care coincide ca pronunțare. [< fr. *homoforme*]
omogén *adj.* de același fel, de aceeași substanță, de aceeași natură. ● ale cărui părți se unesc sau au o structură unitară. [var. *homogen* adj. / <fr. *homogène*, cf. gr. *homos* — asemănător, *genos* — gen]
omogenitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este omogen. [var. *omogeneitate* s.f. / cf. fr. *homogénéité*]
omogenizá *vb.* I. *tr.* a face omogen; a uniformiza. [var. *omogeneiza* vb. I. / cf. fr. *homogénéiser*]
omogenizáre *s.f.* acțiunea de a omogeniza și rezultatul ei. ● tratament termic care se aplică oțelurilor pentru a se obține difuziunea în toată masa a particulelor de altă compoziție. ● concordanța, unitatea sonorității vocilor într-un cor. [var. *omogeneizare* s.f. / cf. fr. *homogénéiser*]
omográf *adj., s.n.* (cuvînt) care se scrie la fel cu alt cuvînt, dar diferă din punct de vedere fonetic. [var. *homograf* adj./ < fr. *homographe*, cf. gr. *homos* — asemănător, *graphein* — a scrie]
omografíe *s.f.* faptul sau însușirea de a fi omograf; situația în care se află două cuvinte omografe. [gen. *-iei*. / <fr. *homographie*]
omológ *adj.* **1.** *(despre lucruri)* care corespund potrivit anumitor reguli, unei legi determinate. **2.** *(despre laturi sau fețe în figuri omotetice)* care sînt paralele, de același sens sau de sens contrar. **3.** *(despre două substanțe organice)* a căror structură chimică diferă prin prezența unei grupe în care carbonul se află în combinație cu doi atomi de hidrogen. [<fr. *homologue*, cf. gr. *homologos* — în armonie]
omologá *vb.* I. *tr.* a aproba, a sancționa anumite acte pentru a le da valoare juridică. ● a recunoaște oficial o performanță, în urma verificării. ● a confirma oficial calitățile unui produs, aprobînd folosirea lui în anumite scopuri. [p.i. 3,6 *-ghează*. / <fr. *homologuer*]
omologáre *s.f.* acțiunea de a omologa și rezultatul ei; *(sport)* recunoaștere oficială a unei performanțe în urma verificării. [pl. *-gări*. / <*omologa*]
omonim *adj.* care are același nume, cu același nume. // *s.n.* **1.** *(lingv.)* cuvînt asemănător ca formă (aspect grafic, pronunțare etc.) cu altul, dar deosebit ca înțeles. **2.** *(rar)* persoană care poartă același nume cu altcineva. **3.** joc care cere dezlegătorului să găsească un cuvînt cu mai multe înțelesuri, fără a i se schimba nici grafia literală, nici accentul. [cf. fr. *homonyme*, lat. *homonymus*, gr. *homonymos* < *homos* — asemănător, *onyma* — nume]
omonimie *s.f.* faptul sau însușirea de a fi omonim; situația în care se află două sau mai multe cuvinte omonime. [gen. *-iei*. var. *homonimie* s.f. / cf. fr. *homonymie*]
omoplát *s.m.* os triunghiular, subțire și lat, care formează partea posterioară a articulației umărului. [pl. *-oți*, *-te*, *-turi* s.n. / <fr. *omoplate*]
omorgánic *adj. (despre consoane)* formate de aceleași organe, avînd același mod de articulare. [<fr. *omorganique*]
omotétic *adj.* care prezintă omotetie. [<fr. *homothétique*]
omotetie *s.f.* relație între două figuri asemenea, în care dreptele care unesc puncte omologe se întîlnesc într-un singur punct. [gen. *-iei*. var. *homotetie* s.f. / <fr. *homothétie*, cf. gr. *homos* — asemănător, *thesis* — poziție]
oncológic *adj.* de oncologie, privitor la oncologie. [cf. it. *oncologico*]
oncologie *s.f.* ramură a medicinei care studiază tumorile canceroase. [gen. *-iei*./ <it. *oncologia*]
onctuós *adj. (tehn.)* unsuros, gras. ● *(fig.)* mieros, dulceag. [pron. *-tu-os*. / <fr. *onctueux*]
onctuozitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este onctuos. **2.** *(tehn.)* calitatea unui lubrifiant de a se menține continuu între două suprafețe care alunecă una peste alta sub presiune mare. [pron. *-tu-o-*./ cf. fr. *onctuosité*]
ondínă *s.f. (în mitologia scandinavă și germanică)* zînă, geniu al apelor. [var. *undină* s.f. / <fr. *ondine*]
ondográf *s.f.* instrument care înregistrează pe o bandă de hîrtie forma curbei care reprezintă mersul în timp al tensiunii sau

al intensității unui curent electric. [<fr. *ondographe*]

ondulá *vb.* I. **1.** *intr.* a se mișca, a se legăna (ca undele, ca valurile de apă), a avea ondulații. ● a șerpui. **2.** *tr.* a încreți părul. [var. *undula* vb. I. / <fr. *onduler*]

onduláre *s.f* acțiunea de a ondula și rezultatul ei; vălurire. [<*ondula*]

ondulatór *s.n.* instrument pentru înregistrarea semnalelor telegrafice prin deviația unui ac indicator. [cf. fr. *ondulateur*]

ondulatóriu *adj.* care se propagă în formă de unde. [pron. *-riu.* / cf. fr. *ondulatoire*, it. *ondulatorio*]

ondulație *s.f.* **1.** mișcare lentă, asemănătoare cu aceea a valurilor; ondulare. **2.** buclă; cută. [gen. *-iei.* var. *ondulațiune* s.f. / cf. fr. *ondulation*]

ondulór *s.n.* aparat cu ajutorul căruia se obține un curent alternativ dintr-un curent continuu. [cf. fr. *onduleur*]

onerár *adj.* (op. o n o r a r) care exercită în mod real o funcție. [<fr. *onéraire*, lat. *onerarius*]

onerós *adj.* împovărător, dezavantajos. ○ *(jur.) cu titlu* ~ = cu condiția de a suporta anumite cheltuieli sau sarcini. [<fr. *onéreux*, lat. *onerosus* < *onus* — sarcină]

onerozitáte *s.f. (jur.)* posesiune cu sarcini. [cf. fr. *onérosité*]

onést *adj.* cinstit, corect. [<lat. *honestus*, cf. it. *onesto*]

onestitáte *s.f.* cinste, corectitudine. [cf. fr. *honnêteté*]

onicofagie *s.f. (liv.)* obicei de a-și mînca unghiile; roadere a unghiilor. [gen. *-iei.*/ <fr. *onychophagie*]

onírie *adj.* care are halucinații (cauzate de obsesii sau de anumite boli). ● *(liv.)* delirant, halucinant. [<fr. *onirique*, cf. gr. *oneiros* — vis]

onirism *s.n. (liv.)* halucinație, delir, aiurare. [pl. *-me.* / <fr. *onirisme*]

oniromanție *s.f.* pretinsă artă de a interpreta visele. [gen. *-iei.* / <fr. *oniromancie*]

onomasiológie *adj.* privitor la onomasiologie. [pron. *-si-o-.* / <germ. *onomasiologisch*]

onomasiológie *s.f.* ramură a lingvisticii care studiază numele din punctul de vedere al formei și conținutului lor. [pron. *-si-o-.* gen. *-iei.* / cf. fr., germ. *Onomasiologie*, cf. gr. *onyma* — nume, *logos* — cuvînt]

ónix *s.n.* piatră semiprețioasă care constituie o varietate de agat cu striații de diferite culori. [<fr., gr. *onyx*]

onoáre *s.f.* **1.** cinste; integritate morală, probitate, corectitudine. **2.** renume, faimă, bună reputație. **3.** mîndrie, demnitate. **4.** cinste, favoare. **5.** castitate, pudoare (la femei). [gen. *-ei.* var. *onor* **(2)** s.n. / <lat. *honor*, cf. fr. *honneur*, it. *onore*]

onomástic *adj.* referitor la un nume de persoană. ○ *zi onomastică* (și *s.f.*) = ziua numelui. [<fr. *onomastique*, cf. gr. *onyma* — nume]

onomástică *s.f.* **1.** disciplină care studiază numele proprii. **2.** totalitatea numelor proprii dintr-o limbă. [gen. *-cii.* / <fr. *onomastique*]

onomasticón *s.n.* indice de nume de persoane. [cf. fr. *onomasticon*, gr. *onomastikon*]

onomatologie *s.f.* onomastică. [gen. *-iei.*/ cf. fr. *onyma* — nume, *logos* — vorbire]

onomatopée *s.f.* cuvînt care, prin elementele lui sonore, imită anumite sunete din natură. [pron. *-pe-e.* pl. invar. / <fr. *onomatopée*, cf. gr. *onyma* — nume, *poiein* — a face]

onomatopéic *adj.* cu însușiri de onomatopee; imitativ. [pron. *-pe-ic.* / cf. fr. *onomatopéique*]

onór *s.n. (mai ales la pl.)* semne exterioare de cinstire, de respect, de prețuire deosebită pentru cineva; *(p. ext.)* ranguri, demnități. ○ *(mil.) a da onorul* = a prezenta arma în semn de salut la primirea unui șef, la parăzi etc. [pl. *-ruri.* / cf. fr. *honneur*]

onorá *vb.* I. *tr.* **1.** a acorda cuiva o considerație deosebită. **2.** a achita, a plăti (o datorie, o sumă de bani etc.). [cf. fr. *honorer*, it. *onorare*]

onorábil *adj.* vrednic de cinste, de respect; cinstit, respectabil. [cf. fr. *honorable*]

onorabilitáte *s.f.* probitate, cinste. [cf. fr. *honorabilité*]

onorár *adj. (rar; despre persoane)* care a încetat de a deține o funcție, dar își păstrează titlul și atribuțiile onorifice; onorific. [var. *onorariu, -ie* adj. / cf. fr. *honoraire*]

onorárіu *s.n.* sumă oferită pentru un serviciu prestat de o persoană cu profesiune liberă (avocat, medic etc.). [pron. *-riu.* var. *onorar* s.n. / cf. fr. *honoraires*, lat. *honorarium*]

onorífic *adj.* **1.** care aduce o distincție, onoruri fără însă a atrage după sine avantaje sau profituri materiale. **2.** căruia i s-a acordat un titlu în semn de respect, de considerație; de onoare. [<fr. *honorifique*]

ontogenétic *adj.* privitor la ontogenie, specific ontogeniei. [<fr. *ontogénétique*]

ontogenéză *s.f.* ontogenie. [cf. fr. *ontogenèse*, gr. *on, ontos* — ființă, *genesis* — generație]

ontogenie *s.f.* evoluția unei ființe, începînd de la embrion și pînă la stadiul de adult. ● ramură a biologiei care studiază această evoluție. [gen. *-iei.* / <fr. *ontogénie*]

ontogónic *adj.* referitor la ontogonie. [<fr. *ontogonique*]

ontogonie *s.f.* istoria apariției ființelor pe pămînt. [gen. *-iei.* / <fr. *ontogonie*, cf. gr. *on, ontos* — ființă, *gone* — generație]

ontológic *adj.* referitor la ontologie. [<fr. *ontologique*]

ontologie *s.f.* teorie asupra existenței, a tot ceea ce există. [gen. *-iei.* / <fr. *ontologie*, cf. gr. *on* — ființă, *logos* — vorbire]

ontologíst *s.m.* specialist în ontologie. [<fr. *ontologiste*]

oogenéză *s.f.* formarea ovulului animal. [pron. *o-o-.* / <fr. *oogenèse*, cf. gr. *oon* — ou, *genesis* — naștere]

oogón *s.n.* cavitate în care se formează oosfera la criptogame. [<fr. *oogone*, cf. gr. *oon* — ou, *gonos* — origine]

oolít *s.n.* calcar format din mici granule sferice. [<fr. *oolithe*, cf. gr. *oon* — ou, *lithos* — piatră]

oolític *adj.* care conține oolite. [<fr. *oolithique*]

oologie *s.f.* parte a ornitologiei care are ca obiect studiul ouălor de păsări. [<fr. *oologie*, cf. gr. *oon* — ou, *logos* — știință]
oosféră *s.f.* celulă femelă de reproducere la criptogame, care, după fecundație, se transformă în ou. [<fr. *oosphère*, cf. gr. *oon* — ou, *sphaira* — sferă]
oospór *s.m.* oul criptogamelor format în oogon după fecundație. [<fr. *oospore*]
op *s.n. (liv.)* operă (literară sau științifică), lucrare, scriere. [<lat. *opus*]
opác *adj.* **1.** prin care nu străbate lumina. ● dens, de nepătruns. ● întunecat, înnorat, întunecos. **2.** *(fig.)* lipsit de inteligență; obtuz. [<fr. *opaque*, it. *opaco*, lat. *opacus*]
opacifiá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face sau a deveni opac. [pron. *-fi-a-*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *opacifier*]
opacifiére *s.f.* acțiunea de a (se) opacifia și rezultatul ei; întunecare. [pron. *-fi-e-*./ <*opacifia*]
opacitáte *s.f.* **1.** stare a lucrurilor opace. **2.** *(fig.)* prostie, mărginire, îngustime de vederi. [cf. fr. *opacité*]
opaciză *vb.* I. *tr.* a face (să devină) opac. [<*opac*]
opál *s.n.* **1.** piatră semiprețioasă, incoloră sau de culori variate, care este o varietate de silice. **2.** țesătură subțire și străvezie de bumbac, din care se fac bluze, cămăși etc. [pl. *-le*, *-luri*. / <fr. *opale*, lat. *opalus*]
opalescént *adj.* care are reflexe asemănătoare cu ale opalului; opalin. [pron. *-sce-*./ <fr. *opalescent*, it. *opalescente*]
opalescénță *s.f.* calitatea de a fi opalescent, de a avea reflexe opaline. [cf. fr. *opalescence*, it. *opalescenza*]
opalín *adj.* care are culoarea albăstrie cu reflexele caracteristice opalului. [<fr. *opalin*]
opaxít *s.n.* denumire pentru unele plăci de sticlă colorată, care servesc la căptușirea pereților. [nume comercial]
operá *vb.* I. **1.** *tr.* a face, a realiza, a efectua (ceva). **2.** *intr.* a lucra cu..., a face calcule. **3.** *tr.* a face o operație chirurgicală. **4.** *tr.* a face o operație comercială, financiară etc. **5.** *intr.* a executa mișcări strategice. **6.** *tr. (argotic)* a fura, a sparge; a buzunări. [<fr. *opérer*, it. *operare*]
operábil *adj.* care poate fi operat (în bune condiții). [cf. fr. *opérable*, it. *operabile*]
operánt *adj.* cu efect, eficace. [cf. fr. *opérant*]
operát *s.m.* și *f.* cel căruia i s-a făcut o operație (2). [<*opera*]
operatív *adj.* **1.** care acționează repede; expeditiv, activ; eficace. **2.** privitor la diverse operații. [cf. fr. *opératif*]
operativitáte *s.f.* calitatea de a fi activ, expeditiv; eficacitate. [<*operativ*]
operatór *s.m.* și *f.* **1.** muncitor calificat care supraveghează funcționarea unui aparat sau a unei mașini. **2.** chirurg (care operează). **3.** cel care mînuiește aparatul de filmat la fotografiere sau la proiectare. [cf. fr. *opérateur*]
operatóriu *adj. (liv.)* referitor la operații chirurgicale; de chirurgie. [pron. *-riu*. var. *operator* adj. / cf. fr. *opératoire*, lat. *operatorius*]
operáție *s.f.* **1.** activitate îndreptată către atingerea unui anumit scop; lucrare, acțiune. **2.** intervenție efectuată de un chirurg asupra unui organ sau asupra unui țesut bolnav, cu ajutorul unor instrumente speciale. **3.** ansamblu de mișcări strategice ale unei armate. **4.** efectuarea unor tranzacții financiare sau comerciale; înregistrarea acestora într-un registru. **5.** executare a unui anumit calcul asupra unuia sau mai multor numere. [gen. *-iei*. var. *operațiune* s.f. /cf. fr. *opération*, it. *operazione*, rus. *operațiia* <lat. *operatio*]
operațiónál *adj. (rar)* referitor la operațiile militare. ○ *cercetare ~ă* = tehnica analizei unei probleme administrative, comerciale, industriale sau logice prin metoda matematică. [cf. fr. *opérationnel*]
operă[1] *s.f.* **1.** acțiune, lucrare, faptă, lucru. **2.** lucrare originală în domeniul artelor plastice, al literaturii, al științei etc. ● ansamblul scrierilor, al lucrărilor unui scriitor, ale unui om de știință, ale unui pictor, ale unui sculptor etc. **3.** *~ vie* = corpul unei nave dedesubtul liniei de plutire; *~ moartă* = corpul navei deasupra liniei de plutire. [<lat., it. *opera*]
operă[2] *s.f.* **1.** lucrare muzicală scrisă pe textul unui libret dramatic și cîntată de soliști, de cor și de orchestră. **2.** teatru în care se reprezintă astfel de lucrări. [cf. fr. *opéra*, it. *opera*]
opércul *s.n.* membrană osoasă care acoperă și protejează branhiile la pești. ● organ care închide scoica anumitor moluște. ● strat subțire care închide celulele în care se află larvele albinelor. [pl. *-le*, *-li* s.m. / <fr. *opercule*, cf. lat. *operculum*]
operétă *s.f.* lucrare muzicală scrisă pe textul unui libret dramatic, cîntată de soliști, cor și orchestră, în care replicile cîntate alternează cu dialoguri vorbite. [cf. fr. *opérette*, it. *operetta*]
opiacéu *adj.* care conține opiu. [pron. *-pi-a-ceu*. / <fr. *opiacé*]
opiát *s.n.* preparat farmaceutic în compoziția căruia intră și opiu. [pron. *-pi-at*. pl. *-ate*, *-ați* s.m. / <fr. *opiat*]
opilație *s.f.* obstrucție. [gen. *-iei*. / <fr. *opilation*]
opíná *vb.* I. *tr.* a fi de părere, a socoti, a crede, a considera. [<fr. *opiner*]
opínie *s.f.* părere, idee, judecată. ○ *~ publică* = părerea publicului, a maselor, într-o anumită chestiune; *a face ~ separată* = a se deosebi în păreri de cineva (sau de majoritate); a-și exprima o părere contrară părerii majorității. [gen. *-iei*. var. *opiniune* s.f. / cf. fr. *opinion*, lat. *opinio*]
opiomán *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care abuzează de opiu. [<fr. *opiomane*]
opiomanie *s.f.* abuz de opiu. [gen. *-iei*./ <fr. *opiomanie*]
opistotónus *s.n.* contracție a mușchilor spinării care curbează corpul înapoi.
ópiu *s.n.* substanță toxică, narcotică, extrasă din capsulele de mac și folosită în medicină; fumată, provoacă vise plăcute și stări de halucinație, dăună-

toare organismului. [pron. *-piu.* var. *opium* s.n. / <fr., lat. *opium*]

oponént *s.m.* cel care face opoziție; opozant. [pl. *-nți.* / <germ. *Opponent*]

opoponáx *s.m.* plantă erbacee umbeliferă, exotică, cu frunze penate și cu flori gălbui, din care se extrage o rășină folosită în parfumerie și în medicină. [pl. *-acși.*/ <fr. *opoponax*]

oportún *adj.* întîmplat, survenit la timp, la momentul potrivit; nimerit, favorabil. [<fr. *opportun*, it. *opportuno*, lat. *opportunus*]

oportunísm *s.n.* **1.** lipsă de conduită morală, de fermitate și de principialitate, urmărind satisfacerea intereselor personale prin adoptarea și aplicarea, după împrejurări, a unor păreri și principii potrivite momentului. **2.** politică de trădare a intereselor clasei muncitoare, care propovăduiește adaptarea și subordonarea intereselor proletariatului față de interesele burgheziei, renunțarea la lupta de clasă, la revoluția socialistă și la dictatura proletariatului. [cf. fr. *opportunisme*]

oportunist *s.m.* și *f.* **1.** om care își schimbă ideile după împrejurări, urmărind numai satisfacerea intereselor personale. **2.** adept al oportunismului (**2**). [cf. fr. *opportuniste*]

oportunitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este oportun, potrivit, favorabil. **2.** oportunism (**1**). [cf. fr. *opportunité*]

opósum *s.m.* mamifer din America din ordinul marsupialelor, cu o blană cenușie foarte prețuită. [<fr. *opossum*]

opoterapíe *s.f.* tratament în care se întrebuințează sucuri extrase din glandele sau din țesuturile animale sănătoase pentru combaterea bolilor organelor sau ale țesuturilor corespunzătoare la om; organoterapie. [gen. *-iei.* / <fr. *opothérapie*, cf. gr. *opos* — suc, *therapeia* — îngrijire]

opozábil *adj.* **1.** care se poate opune. **2.** *(despre o sentință, un act* etc.*)* care poate fi atacat în justiție, făcîndu-se opoziție. [cf. fr. *opposable*]

opozabilitáte *s.f.* însușirea de a fi opozabil. [cf. fr. *opposabilité*]

opozánt *s.m.* și *f.* **1.** oponent. **2.** cel care face parte dintr-un partid de opoziție. [<fr. *opposant*]

opozíție *s.f.* **I. 1.** raportul care se stabilește între două lucruri sau două situații opuse, contrarii; contrast. **2.** împotrivire, opunere. **3.** poziție pe care o ocupă un astru cînd pămîntul se află între el și soare; poziția a două corpuri cerești care se află la o distanță de 180 grade pe bolta cerească a unui față de celălalt. **II.** *(în țările capitaliste)* grup politic parlamentar potrivnic partidului care se află la putere; *(p. ext.)* politica pe care o practică acest grup. [gen. *-iei.* var. *opozițiune* s.f. / cf. fr. *opposition*, rus. *opozíțiia*, lat. *oppositio*]

opozițiónál *adj. (rar)* de opoziție. ○ *propoziție circumstanțială ~ă* = propoziție subordonată care se opune conținutului regentei. [cf. fr. *oppositionnel*, engl. *oppositional*]

opresiúne *s.f.* asuprire, împilare, oprimare. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *oppression*, lat. *oppresio*]

opresív *adj.* care oprimă; asupritor, împilator. [cf. fr. *oppressif*]

opresór *adj.* asupritor. // *s.m.* cel care oprimă; asupritor. [cf. fr. *oppresseur*]

oprimá *vb.* I. *tr.* a asupri; a împila. [p.i. *oprím.* / <fr. *opprimer*, it., lat. *opprimere*]

oprimáre *s.f.* acțiunea de a oprima și rezultatul ei; asuprire. [<*oprima*]

opróbriu *s.n. (liv.)* atitudine de dezaprobare, de profund dispreț al societății față de fapte nedemne sau față de oameni josnici, nedemni, mișei. [pron. *-briu.*/ <lat. *opprobrium*, cf. fr. *opprobre*]

opsomanie *s.f.* particularitate morbidă datorită căreia anumite persoane nu pot suporta decît anumite alimente. [gen. *-iei.* / <fr. *opsomanie*, cf. gr. *opson* — fel de mîncare, *mania* — manie]

optá *vb.* I. *intr.* a face o alegere între mai multe lucruri, persoane sau situații, care nu se pot obține sau face în același timp. [<fr. *opter*, it., lat. *optare*]

optáre *s.f.* acțiunea de a opta și rezultatul ei; opțiune. [<*opta*]

optatív *adj. mod* ~ *(și s.n.)* = mod care exprimă o acțiune dorită; *propoziție optativă (și s.f.)* = propoziție care exprimă o acțiune sau o stare a cărei realizare este dorită. [<lat. *optativus*, cf. fr. *optatif*]

optáție *s.f.* figură retorică prin care se exprimă o dorință sub formă de exclamație. [gen. *-iei.* / <fr. *optation*, lat. *optatio*]

óptic *adj.* referitor la vedere, de vedere; în legătură cu optica. ○ *centru* ~ = punct pe axa unei lentile, către care tind punctele ei principale și nodale și prin care poate trece o rază de lumină nedeviată. [<fr. *optique*, cf. lat. *opticus*]

óptică *s.f.* **1.** ramură a fizicii care studiază lumina și fenomenele luminoase și vizuale. **2.** *(fig.)* aspect particular al unei idei; punct de vedere, concepție. [<fr. *optique*, cf. lat. *optica*]

opticián *s.m.* și *f.* specialist în lucrări practice de instrumente optice. ● fizician specialist în optică. [pron. *-ci-an.*/ cf. fr. *opticien*]

opticitáte *s.f. (rar)* calitatea de a bate la ochi sau de a plăcea ochilor. [cf. fr. *opticité*]

óptim *adj.* cel mai bun; minunat, excelent, grozav. // *s.n.* ~ *de vegetație* = regiune în care o specie forestieră se dezvoltă în cele mai bune condiții de vegetație. [<lat. *optimus*, superlativ al lui *bonus* — bun, cf. fr. *optime*, it. *ottimo*]

optimísm *s.n.* (op. pesimism) atitudine, concepție a unui om care privește încrezător viața, viitorul. [cf. fr. *optimisme*]

optimíst *adj., s.m.* și *f.* (om) care manifestă optimism. [cf. fr. *optimiste*]

optometríe *s.f.* parte a oftalmologiei care studiază proprietățile optice ale ochiului. [gen. *-iei.* / <fr. *optométrie*]

optométru *s.n.* aparat de fizică medicală folosit pentru a măsura puterea vederii.

[cf. fr. *optomètre*, gr. *optos* — vedere, *metron* — măsură]

opțiúne *s.f.* **1.** faptul sau posibilitatea de a opta, de a alege între două sau mai multe lucruri; *(spec.)* drept al cuiva de a-și alege cetățenia; optare. **2.** condiție existentă în unele tranzacții comerciale, potrivit căreia i se acordă cumpărătorului un termen în care el poate definitiva tranzacția sau poate renunța la ea, pe cînd pentru vînzător obligația rămîne fermă. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *option*, lat. *optio*]

opulént *adj. (liv.)* îmbelșugat, bogat, abundent. [<fr. *opulent*]

opulénță *s.f. (liv.)* bogăție, îmbelșugare, belșug. [<fr. *opulence*]

ópus *s.n.* termen folosit pentru denumirea unei bucăți muzicale a unui compozitor, care poartă și un anumit număr de clasificare, dat după succesiunea cronologică a lucrărilor acestuia. [<lat. *opus*, cf. germ. *Opus*]

opúscul *s.n.* scriere (științifică, literară) de dimensiuni mici. [pl. *-le*, *-li* s.m. / cf. fr. *opuscule*, lat. *opusculum*]

orácol *s.n.* **1.** răspuns al unei divinități la întrebările adresate, de obicei, prin persoane care pretindeau că pot comunica cu acestea; *(p. ext.)* răspunsul obținut; prezicere, profeție. ● loc unde se făceau prezicerile. **2.** persoană despre care se credea că poate prevesti viitorul. [<lat. *oraculum*, cf. it. *oracolo*]

oragiós *adj.* de furtună, furtunos; vijelios. [pron. *-gi-os*. / cf. fr. *orageux*]

oráj *s.n. (rar)* furtună, vijelie. [<fr. *orage*]

orál *adj.* **1.** transmis prin viu grai, verbal; din gură în gură. ● care se face verbal; care caracterizează graiul viu, vorbirea. ● *(și s.n.)* (examen, probă) care constă din întrebări la care candidatul răspunde verbal. **2.** *sunet* ~ = sunet la pronunțarea căruia aerul trece numai prin gură. **3.** care se administrează pe cale bucală. [<fr. *oral*, it. *orale*, cf. lat. *os* — gură]

oralitáte *s.f.* caracterul unui stil de a fi oral; limbă vorbită. [<*oral*, cf. it. *oralità*]

oránj *adj. invar. (rar)* portocaliu. [<fr. *orange*]

oranjádă *s.f.* băutură preparată dintr-un amestec de suc de portocale, zahăr și apă sau sifon. [<fr. *orangeade*]

oranjerie *s.f.* seră în care se cultivă portocali; *(p. ext.)* tapiserie care reprezintă o grădină de portocali. [pron. *-ri-e*. gen. *-iei*. / <fr. *orangerie*]

orár *adj.* care indică orele; referitor la ore; care se repetă la fiecare oră. ○ *diferență orară* = diferență de oră care există între două ceasornice aflate în două puncte de pe longitudini diferite ale pămîntului. // *s.n.* program de lucru, de activitate, stabilit în ore. ● tabel, tablou care arată programul de desfășurare, pe ore, al unei activități. [cf. fr. *horaire*, it. *orario*, lat. *horarius*]

oratór *s.m.* cel care ține un discurs; vorbitor (la o conferință etc.); om care are darul vorbirii, care vorbește frumos. [<fr. *orateur*, cf. lat. *orator*]

oratórie *adj.* privitor la orator sau la oratorie. [<*orator*]

oratorie *s.f.* arta de a întocmi și de a ține discursuri; elocvență. [gen. *-iei*. / <lat. *oratoria*]

oratóriu *s.n.* **1.** capelă, paraclis, loc de rugăciune într-o casă. **2.** lucrare muzical-simfonică de mare întindere, scrisă pe o temă dramatică, pentru cor, soliști și orchestră; *(p. restr.)* cantată. [pron. *-riu*. / cf. lat. *oratorium*, it. *oratorio*]

óră *s.f.* **1.** diviziune a timpului egală cu a douăzeci și patra parte dintr-o zi; ceas. **2.** moment, timp precis (cînd cineva poate face ceva, poate fi primit undeva etc.). **3.** curs, lecție (de o oră). [<lat. *hora*, cf. it. *ora*]

orbiculár *adj.* rotund, care descrie o circumferință. ● *(despre mușchi)* care are o formă circulară, fiind plasat în jurul unui orificiu și acționînd asupra lui. // *s.n.* mușchi de formă circulară, care pune în acțiune pleoapele și buzele. [cf. fr. *orbiculaire*]

orbiculát *adj.* orbicular. [cf. fr. *orbiculé*, lat. *orbiculatus*]

orbilianism *s.n. (liv.)* folosirea pedepselor corporale în educație. [pron. *-li-a-*./ <fr. *orbilianisme*, cf. *Orbilius*, educatorul lui Horațiu, pe care poetul îl numea „biciuitorul"]

orbitál *adj.* privitor la orbita unui corp ceresc. [cf. fr. *orbital*]

orbitár *adj.* de (la), din orbita ochiului. [cf. fr. *orbitaire*]

orbită *s.f.* **1.** traiectorie închisă a unui corp ceresc. **2.** cavitate osoasă a craniului în care este așezat ochiul. **3.** *(fig.)* sferă de activitate; sferă de influență. [<fr. *orbite*, cf. it. *orbita*]

orchestră *vb.* I. *tr.* a scrie fiecare dintre părțile pentru instrumente ale unei compoziții muzicale. [var. *orhestra* vb. I./ cf. fr. *orchestrer*, it. *orchestrare*]

orchestrál *adj.* privitor la orchestră; de, pentru orchestră. [var. *orhestral* adj. / cf. fr. *orchestral*, it. *orchestrale*]

orchestránt *s.m. (rar)* instrumentist care cîntă într-o orchestră. [var. *orhestrant* s.m. / cf. fr. *orchestrant*]

orchestráre *s.f.* acțiunea, faptul de a orchestra. [var. *orchestrare* s.f. / <*orchestra*]

orchestrație *s.f.* faptul, arta de a orchestra. ● modul cum sînt aranjate, îmbinate grupurile de instrumente ale unei orchestre (într-o compoziție muzicală). [gen. *-iei*. var. *orhestrație* s.f. / <fr. *orchestration*]

orchéstră *s.f.* **1.** partea cea mai joasă a teatrelor antice grecești, unde se executau dansurile și în care stătea corul. **2.** ansamblu de instrumentiști care execută compoziții muzicale la diferite instrumente. **3.** loc (situat de obicei între scenă și public) unde stă orchestra într-un teatru etc. [var. *orhestră* s.f. / cf. fr. *orchestre*, it., lat. *orchestra*]

orchestríno *s.n.* instrument muzical cu claviatură și coarde. [<fr., it. *orchestrino*]

orchestrión *s.n.* instrument muzical în formă de orgă sau de pian, cu două sau mai multe claviaturi. [pron. *-tri-on.*/ <it. *orchestrion*, cf. germ. *Orchestrion*]

orchestrionét *s.n.* instrument muzical cu manivelă, care execută muzică înregis-

tratá pe benzi de carton perforate. [pron. *-tri-o-*. / <*orchestrion*]
orchiotomíe *s.f.* ablaţiune a testicului. [pron. *-chi-o-*. gen. *-iei*. / <fr. *orchiotomie*, cf. gr. *orchis* — testicul, *tome* — tăiere]
orchítă *s.f.* inflamaţie a testicului. [<fr. *orchite*, cf. gr. *orchis* — testicul]
ordalíe *s.f.* probă judiciară în evul mediu, constînd în supunerea la diferite încercări (foc, apă fiartă etc.). [gen. *-iei*. / <fr. *ordalie*, cf. frank. *ordal* — judecată]
ordeólum *s.n.* ulcior la pleoapa inferioară; orgelet. [pron. *-de-o-*. / cf. lat. *ordeolus* — bob de orz]
órdin *s.n.* **1.** poruncă; comandă. **2.** comunitate catolică de călugări care se supuneau anumitor reguli; cin, tagmă. ● comunitate de cavaleri călugări din evul mediu. ● societate, asociaţie în care cineva era primit în semn de onoare. **3.** decoraţie; distincţie conferită de stat. **4.** dispoziţie de plată (a unei sume etc.). **5.** *(zool., bot.)* grup intermediar între clasă şi familie. **6.** sistem de arhitectură ale cărui elemente sînt dispuse şi proporţionate după anumite reguli, încît să alcătuiască un tot armonios. [<lat. *ordo*, cf. it. *ordine*]
ordinál *adj.* care indică ordinea, rangul. ○ *numeral* ~ = numeral care arată ordinea, locul într-o serie. [cf. fr. *ordinal*, lat. *ordinalis*]
ordinár *adj.* **1.** comun, obişnuit. ○ *fracţie ordinară* = raport între două numere întregi. **2.** inferior din punct de vedere calitativ; rău, prost. ● vulgar, scîrbos; josnic. [cf. fr. *ordinaire*, lat. *ordinarius*]
ordináre *s.f.* **1.** ordonare. **2.** *raport de* ~ = cuprinderea unei noţiuni în sfera unei alte noţiuni (mai generale). [<*ordina*]
órdine *s.f.* **1.** dispoziţie, aranjament al unor lucruri, al unor fapte, făcut după anumite reguli etc.; organizare, înşiruire. ○ ~ *de zi* = program care cuprinde chestiunile ce urmează a fi discutate într-o şedinţă. **2.** rînduială, regulă, disciplină. **3.** orînduire, regim, organizare (socială, economică etc.). [gen. *-nii*. var. *ordin* s.n. / cf. lat. *ordo*, it. *ordine*]
ordoná *vb.* I. *tr.* **1.** a porunci, a dispune, a comanda. **2.** a orîndui, a aranja, a rîndui. [p.i. *ordón* şi *-nez*. var. *ordina* vb. I. / <fr. *ordonner*]
ordonanţá *vb.* I. *tr.* a elibera un ordin de plată (a unei sume). [<fr. *ordonnancer*]
ordonánţă *s.f.* **I.** ordin, dispoziţie scrisă care provine de la o autoritate. ○ ~ *de plată* = dispoziţie de plată a unei sume. **II.** *(în vechea armată)* soldat în serviciul personal al unui ofiţer. [cf. fr. *ordonnance*]
ordonáre *s.f.* acţiunea de a ordona şi rezultatul ei. [var. *ordinare* (1) s.f. / <*ordona*]
ordonát *adj.* dispus, aşezat în ordine. ● bine îngrijit, pus la punct. [<*ordona*]
ordonátă *s.f.* *(mat.)* una dintre cele două coordonate (cea verticală) care servesc pentru a determina poziţia unui punct. ○ ~ *balistică* = înălţimea unui punct de pe traiectoria unui proiectil în raport cu linia de ochire. [cf. fr. *ordonnée*]
ordonatór *s.m.* şi *f.* cel care are dreptul să dispună de fondurile bugetare aprobate prin planurile de cheltuieli ale unei instituţii. [cf. fr. *ordonnateur*]
ordovicián *s.n.* epoca inferioară a siluricului. [pron. *-ci-an*. / cf. germ. *Ordovizium*]
orduriér *adj.* *(franţuzism)* murdar, obscen. [pron. *-ri-er*. / <fr. *ordurier*]
oreádă *s.f.* *(mit.)* divinitate, nimfă a munţilor. [pron. *-re-a-*. / <fr. *oréade*, cf. lat. *oreas*, gr. *oreaio* <*oros* — munte]
oreión *s.n.* boală infecţioasă epidemică manifestată prin inflamarea glandei parotide. [pron. *-re-ion*. / <fr. *oreillons*]
oreximanie *s.f.* foame patologică, exagerare morbidă a poftei de mîncare. [gen. *-iei*. / <fr. *orexim anie*, cf. gr. *orexis* — apetit, *mania* — nebunie]
orfelín *s.m.* şi *f.* *(rar)* orfan. [<fr. *orphelin*]
orfelinát *s.n.* aşezămînt, instituţie din trecut unde se creşteau copii orfani, săraci. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *orphelinat*]
orfevrărie *s.f.* arta, meşteşugul confecţionării obiectelor fine, lucrate în aur şi argint; aurărie. ● comerţ cu obiecte fine de aur şi argint. [gen. *-iei*. var. *orfevrerie* s.f. / <fr. *orfèvrerie*]
orféon *s.n.* *(rar)* societate corală; şcoală de canto. [pron. *-fe-on*. / <fr. *orphéon*, cf. *Orfeu*, n.p.]
órfic *adj.* privitor la Orfeu. ● *(despre doctrine, mistere, mituri etc.)* care sînt atribuite lui Orfeu. ○ *poeme orfice* = poeme antice greceşti cu conţinut mitologic, filozofic şi mistic, atribuite lui Orfeu. // *s.f. pl.* *(ant.)* sărbători în cinstea lui Dionisos. [<fr. *orphique*, cf. *Orfeu*, cîntăreţ legendar la vechii Greci]
orfísm *s.n.* *(ant.)* sistem de doctrine şi de mistere orfice. [<fr. *orphisme*]
orgán *s.n.* **1.** parte a corpului, a unui organism care îndeplineşte una sau mai multe funcţii vitale sau utile vieţii. **2.** piesă componentă a unei maşini sau a unui mecanism. **3.** *(fig.)* instrument, mijloc de acţiune, de comunicare; *(p. ext.)* publicaţie, ziar. **4.** grup de persoane numite sau alese în conducerea unei organizaţii politice sau administrative. [cf. lat. *organum*, fr. *organe*]
organdi *s.n.* ţesătură foarte fină, transparentă, aspră la pipăit, făcută din fire răsucite şi apretate. [<fr. *organdi*]
orgánic *adj.* **1.** care are organe; care se referă la organe sau organisme. ● unitar, inseparabil. ● *(fig.)* care se referă la constituţia, la structura unei lucrări, a unui tratat etc. **2.** care intră în compoziţia chimică a organismului vieţuitoarelor. ○ *chimie organică* = parte a chimiei care studiază compuşii carbonului cu hidrogenul şi derivaţii acestora. [cf. fr. *organique*, lat. *organicus*]
organicism *s.n.* **1.** curent în sociologia burgheză, al cărui iniţiator a fost Spencer, bazat pe identificarea societăţii omeneşti cu un organism biologic. **2.** teorie idealistă în biologia contemporană care afirmă că forma organismelor este în acelaşi timp materială şi spirituală, toate celulele avînd judecată. v. v i t a l i s m.

3. teorie care susține că orice maladie provine dintr-o leziune organică. [<fr. *organicisme*]
organicist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al organicismului. [<fr. *organiciste*]
organicitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este organic. [cf. *organic*]
organíno *s.n.* orgă mică. [<fr., it. *organino*]
organism *s.n.* **1.** totalitatea organelor care formează o ființă; corp, ființă. **2.** *(fig.)* ceea ce se prezintă, funcționează ca un tot unitar. [<fr. *organisme*]
organíst *s.m.* și *f.* cîntăreț la orgă. [cf. fr. *organiste*]
organít *s.n.* fiecare dintre elementele care alcătuiesc celula vie. [pl. *-te.* / <fr. *organite*]
organizá *vb.* I. *tr.* a orîndui, a așeza, a coordona situația, lucrurile, activitatea unui stat, unei instituții, unui grup social etc. în așa fel încît să funcționeze organic, lucrînd după un plan adecvat la îndeplinirea unui anumit scop. [cf. fr. *organiser*, it. *organizzare*]
organizáre *s.f.* acțiunea de a organiza și rezultatul ei. [pl. *-zări.* / <*organiza*]
organizatór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care organizează (ceva). [cf. fr. *organisateur*]
organizatóric *adj.* privitor la organizare, de organizare. [după rus. *organizaționnîi*]
organizáție *s.f.* **1.** asociație, instituție socială care reunește oameni cu preocupări și, uneori, concepții comune, constituită pe baza unui regulament, a unui statut etc. în vederea depunerii unei activități organizate și a realizării unor scopuri comune. ○ ~ *de bază* = unitate organizatorică fundamentală a partidului, alcătuită din cel puțin trei membri. **2.** orînduire, organizare, ordine, rînduială. [gen. *-iei.* var. *organizațiune* s.f. / <cf. fr. *organisation*, rus. *organizația*]
organogén *adj. (despre elemente)* care intră în compoziția substanțelor organice animale sau vegetale; *(despre roci)* de origine organică. [<fr. *organogène*, cf. gr. *organon* — parte componentă, *gennan* — a naște]
organogenéză *s.f.* parte a biologiei care studiază modul de formare a organismelor. [<fr. *organogenèse*, cf. gr. *organon* — parte componentă, *genesis* — naștere]
organografie *s.f.* **1.** ramură a zoologiei și a botanicii care se ocupă cu descrierea organelor animalelor și ale vegetalelor. **2.** descrierea amănunțită a părților unui instrument muzical și a modului de funcționare a acestuia. [gen. *-iei.* / <fr. *organographie*]
organoléptic *adj.* care impresionează simțurile. [<fr. *organoleptique*]
organón *s.n.* instrument al gîndirii, denumire dată de bizantini celor cinci scrieri despre logică ale lui Aristotel. [<gr. *organon* — instrument, cf. fr. *organon*]
organopatíe *s.f.* boală a organelor, însoțită de leziuni. [gen. *-iei.* / <fr. *organopathie*]
organosól *s.m.* soluție coloidală aflată într-un lichid organic. [<fr. *organo-sol*]
organoterapíe *s.f.* opoterapie. [gen. *-iei.* / <fr. *organothérapie*]
organotróp *adj. (despre medicamente)* care acționează asupra organismului în care s-a fixat. [<germ. *Organotrop*]
organsín *s.n.* fir de mătase naturală obținut prin răsucirea a două sau mai multe fire și întrebuințat ca urzeală. [var. *organzin* s.n. / <fr. *organsin*]
orgásm *s.n.* momentul culminant al excitației sexuale. [<it. *orgasmo*]
orgástic *adj.* care are legătură cu orgasmul. [<fr. *orgastique*]
órgă *s.f.* instrument muzical cu claviatură, la care sunetele sînt produse prin trecerea unui curent de aer suflat de niște foale, printr-un sistem de tuburi sonore. [gen. *-gii.* / <fr. *orgue*, cf. it. *organo*, gr. *organon* — instrument]
orgelét *s.n.* mic furuncul situat la marginea pleoapei; urcior. [<fr. *orgelet*]
orgiác *adj.* cu caracter de orgie. [pron. *-gi-ac.* / <fr. *orgiaque*]
orgiástic *adj.* referitor la dezlănțuirile pasionale pe care le implicau unele culte mistice din antichitate; orgiac. [pron. *-gi-as-.* / <fr. *orgiastique*]
orgie *s.f.* petrecere desfrînată; desfrîu. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / cf. fr. *orgie*, it., lat., gr. *orgia* — petrecere în cinstea lui Bachus]
orgolíos *adj.* plin de orgoliu; mîndru, trufaș, [pron. *-li-os.* / cf. it. *orgoglioso*]
orgóliu *s.n.* mîndrie, vanitate, trufie. [pron. *-liu.* pl. *-ii.* / <it. *orgoglio*]
orhidée *s.f. (la pl.)* familie de plante erbacee răspîndite mai ales în pădurile tropicale ale Americii, cu flori mari, frumos colorate, care au trei petale, dintre care una în formă de pinten întors; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. [pron. *-de-e.* pl. invar. / cf. fr. *orchidée*, it. *orchidea*]
oríbil *adj.* groaznic, îngrozitor; dezgustător. [cf. lat. *horribilis*, it. *orribile*, fr. *horrible*]
oricále *s.n.* un fel de metal prețios de care vorbesc vechii autori greci. [<fr. *orichalque*, cf. gr. *oros* — munte, *chalkos* — aramă]
oriént *s.n.* răsărit, est. ● teritoriu, regiune de la răsărit; *(spec.)* spațiu geografic situat la răsăritul Europei. [pron. *-ri-ent.* / <fr. *orient*, cf. it. *oriente*, lat. *oriens*]
orientá *vb.* I. **1.** *refl.* a afla poziția punctelor cardinale în raport cu locul unde se află; a ști încotro să se îndrepte. ● *(fig.)* a descoperi felul de a proceda într-o situație, a găsi soluția unei probleme. **2.** *tr.* a așeza (ceva) în raport cu punctele cardinale. ● a îndrepta, a îndruma; *(mar.)* a îndrepta velatura astfel încît să prindă vîntul. [pron. *-ri-en-.* / <fr. *orienter*, it. *orientare*]
orientál *adj.* care aparține Orientului, propriu Orientului; răsăritean. // *s.m.* și *f.* locuitor al unei țări din Orient; *(p. restr.)* turc. [cf. fr. *oriental*, lat. *orientalis*]
orientalísm *s.n.* ceea ce caracterizează popoarele orientale; felul de viață, caracterul, obiceiurile orientalilor. [cf. fr. *orientalisme*]
orientalíst *s.m.* specialist în orientalistică. [pron. *-ri-en-.* / cf. fr. *orientaliste*]

orientalísticá *s.f.* grup de discipline care studiază istoria, limba și cultura popoarelor orientale. [pron. *-ri-en-*. gen. *-cii.*/ cf. germ. *Orientalistik*]

orientatív *adj.* referitor la orientare, care orientează. [pron. *-ri-en-*. / <*orienta*]

orificiu *s.n.* deschidere, deschizătură (a unei cavități). [pron. *-ciu.* pl. *-ii.* / cf. lat. *orificium*, fr. *orifice*]

oriflámă *s.f.* steag de război al regilor Franței. [pl. *-me.* / <fr. *oriflamme*]

originál *adj.* **1.** *(despre acte, opere literare și artistice; adesea s.)* care nu este făcut după nici un model, care constituie primul exemplar; care a fost produs pentru prima oară într-o anumită formă; primitiv; autentic. **2.** *(despre idei, teorii* etc.*)* care a fost spus prima dată de cineva, care aparține în întregime cuiva; nou. ● *(despre creatori de artă, de poezie* etc.*)* care scrie, compune, creează ceva cu totul nou, personal. **3.** *(adesea s.)* neobișnuit; extravagant, bizar; excentric. [cf. fr. *original*, lat. *originalis*]

originalitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este original; fel particular de a fi. **2.** atitudine originală; bizarerie, ciudățenie, extravaganță. [cf. fr. *originalité*]

originár *adj.* **1.** care își are obîrșia în..., care se trage din... **2.** în prima formă, de la început. [cf. fr. *originaire*, lat. *originarius*]

origine *s.f.* **1.** obîrșie; început; izvor. **2.** faptul de a se trage dintr-o familie, dintr-un popor etc.; apartenența prin naștere la o anumită familie, un grup social, o națiune etc. **3.** *(mat.)* punct fix de la care se măsoară coordonatele celorlalte puncte. ● etimologie (a unui cuvînt). [<lat. *origo, originis*, cf. fr., it. *origine*]

orión *s.n.* constelație între emisfera boreală și cea australă, situată deasupra ecuatorului. [pron. *-ri-on.* / <lat. *Orion*, vestit vînător, omorît de Diana și așezat apoi pe cer, ca constelație]

oripilá *vb.* I. *tr. (rar)* a înfiora, a îngrozi, a teroriza. [<fr. *horripiler*, cf. lat. *horripilari* — a avea părul ridicat]

oripilánt *adj. (rar)* înfiorător, îngrozitor. [<fr. *horripilant*]

oripiláre *s.f. (rar)* acțiunea de a oripila și rezultatul ei; înfiorare, îngrozire, groază. [<*oripila*]

oripilátie *s.f.* șoc, reacție nervoasă cauzată de frică, de repulsie, și care face să se zbîrlească părul. [gen. *-iei.* var. *oripilațiune* s.f. / cf. fr. *horripilation*]

orizónt *s.n.* **1.** linie care reprezintă intersecția aparentă a suprafeței pămîntului cu bolta cerească. **2.** *(fig.)* întindere a cunoștințelor, perspectivă; putere de orientare; nivel intelectual. **3.** strat sau ansamblu de straturi de aceeași origine și aproximativ de aceeași vîrstă, alcătuit în general din aceeași rocă. ● totalitatea lucrărilor miniere care se află la același nivel. **4.** fundal (în teatru, în pictură etc.). [var. *orizon* s.n. / <lat., gr. *horizon*, cf. fr. *horizon*, it. *orizzonte*]

orizontál *adj., s.f.* (dreaptă, plan) care este paralel(ă) cu suprafața unui lichid în echilibru. [cf. fr. *horizontal*]

orlón *s.n.* fibră sintetică obținută prin polimerizare. [<fr. *orlon*, nume comercial]

orná *vb.* I. *tr.* a împodobi; a decora. [<lat. *ornare*, cf. fr. *orner*, it. *ornare*]

ornamént *s.n.* **1.** element decorativ format din motive sculptate, pictate etc. și aplicate pe obiecte, pe tipărituri, pe manuscrise, pe monumente etc.; podoabă. ○ *de* ~ = ornamental. **2.** figură de stil folosită pentru a înfrumuseța o frază, o cuvîntare. ● *(muz.)* semn, notă sau grup de note care mărește efectul unei note principale. [pl. *-te, -turi.* / <lat. *ornamentum*, cf. fr. *ornement*, it. *ornamento*]

ornamentá *vb.* I. *tr.* a înfrumuseța, a împodobi cu ornamente. [cf. fr. *ornementer*]

ornamentál *adj.* de podoabă, decorativ. [cf. fr. *ornemental*, it. *ornamentale*]

ornamentáre *s.f.* acțiunea de a ornamenta și rezultatul ei; înfrumusețare, împodobire, ornamentație. [<*ornamenta*]

ornamentátie *s.f.* împodobire, găteală; totalitatea ornamentelor cu care se împodobește ceva. [gen. *-iei.* var. *ornamentațiune* s.f. / cf. fr. *ornementation*, rus. *ornamentațiia*]

ornaméntică *s.f.* arta ornamentației. [gen. *-cii.* / <germ. *Ornamentik*]

ornánt *adj.* care împodobește. [cf. fr. *ornant*]

ornáre *s.f.* acțiunea de a orna și rezultatul ei; împodobire. [pl. *-nări.* / <*orna*]

ornitofíl *adj.* iubitor de păsări. [cf. fr. *ornithophile*]

ornitogeografie *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul răspîndirii păsărilor. [pron. *-ge-o-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *ornithogéographie*]

ornitológ *s.m.* specialist în ornitologie. [<fr. *ornithologue*]

ornitológic *adj.* privitor la ornitologie, de ornitologie. [cf. fr. *ornithologique*]

ornitologie *s.f.* ramură a zoologiei care studiază păsările. [gen. *-iei.* / <fr. *ornitologie*, cf. gr. *ornis* — pasăre, *logos* — vorbire]

ornitomanție *s.f. (ant.; la romani)* prezicere a viitorului după zborul păsărilor. [gen. *-iei.* / <fr. *ornithomancie*, cf. gr. *ornis* — pasăre, *manteia* — ghicire]

ornitorinc *s.m.* mamifer din Australia, cu botul ca un cioc de rață și care se înmulțește prin ouă. [<fr. *ornithorynque*, cf. gr. *ornis* — pasăre, *rhygktos* — cioc]

oroáre *s.f.* **1.** dezgust, repulsie; groază. **2.** faptă sau vorbă care inspiră repulsie; grozăvie. [gen. *ororii.* / <lat. *horror*]

orogenétic *adj.* orogenic. [<*orogenic*]

orogenéză *s.f.* totalitatea fenomenelor geologice care au determinat formarea munților. [<fr. *orogenèse*, cf. gr. *oros* — munte, *genesis* — naștere]

orogénic *adj.* privitor la formarea munților. [cf. fr. *orogénique*]

orogenie *s.f.* parte a geologiei care studiază formarea munților. [gen. *-iei.* / <fr. *orogénie*, cf. gr. *oros* — munte, *genos* — generație]

orográf *s.m.* specialist în orografie. [<fr. *orographe*]

orográfic *adj.* referitor la orografie. [cf. fr. *orographique*]

orografie *s.f.* parte a geografiei fizice care studiază formele de relief ale usca-

tului. [gen. *-iei.* / <fr. *orographie*, cf. gr. *oros* — munte, *graphein* — a descrie]
orologerie *s.f. (înv.)* tehnica fabricării și a reparării ceasornicelor. [gen. *-iei.* / < fr. *horlogerie*, it. *orlogeria*]
orológiu *s.n.* ceas de dimensiuni mari așezat de obicei pe o clădire mare. ● *(rar)* ceas. [pron. *-giu.* / <fr. *horloge*, it. *orologio*, cf. gr. *hora* — oră, *lego* — spun]
oronimie *s.f.* totalitatea numelor care denumesc forme de relief; studiu toponimic asupra acestor nume. [gen. *-iei.* / <fr. *oronymie*, cf. gr. *oros* — munte, *onyma* — nume]
orpiment *s.m.* sulfură naturală de arsen de culoare galbenă, folosită în pictură. [<fr. *orpiment*]
orto- element de compunere savantă însemnînd „drept", „adevărat". [<fr. *ortho-*, gr. *orthos* — drept]
ortocéntric *adj. (despre tetraedre)* care are un ortocentru. [<*ortocentru*]
ortocéntru *s.n.* punctul de întîlnire al segmentelor de dreaptă care reprezintă înălțimile unui triunghi sau ale unui tetraedru. [pl. *-re.* / <fr. *orthocentre*, cf. gr. *orthos* — drept, *kentron* — centru]
ortocéras *s.m.* moluscă din mările primare, cu cochilie conică dreaptă și împărțită în cămăruțe. [pl. *-ași.* / <fr. *orthocéras*, cf. gr. *orthos* — drept, *keras* — corn]
ortocláz *s.n.* ortoză. [<fr. *orthoclase*]
ortocromátic *adj. (despre materiale fotosensibile)* sensibil la toate radiațiile luminoase afară de roșu. [cf. fr. *orthochromatique*, gr. *orthos* — adevărat, *chroma* — culoare]
ortodiagonál *adj. (despre figuri geometrice)* care are diagonalele perpendiculare. [pron. *-di-a-.* / cf. germ. *Orthodiagonale*]
ortodiagrafíe *s.f.* formă de reproducere cu ajutorul razelor roentgen, care scoate în mod deosebit în evidență poziția și mărimea organelor. [<fr. *orthodiagraphie*]
ortodiagrámă *s.f.* imagine a unui organ obținută prin ortodiografie. [pron. *-di-a-.* / <fr. *orthodiagramme*]
ortodiascopíe *s.f.* proiectarea pe un ecran fluorescent a contururilor organelor pe care dorim să le observăm la radioscopie. [pron. *-di-as-.* gen. *-iei.* / <fr. *orthodiascopie*]
ortodóx *adj.* **1.** *(adesea s.)* care aparține religiei creștine răsăritene. **2.** care se potrivește strict cu principiile tradiționale. ● conform cu principiile tradiționale ale unei doctrine; *(despre oameni)* care respectă cu strictețe astfel de principii. [cf. lat. *ortodoxus*, gr. *orthodoxos* <*orthos* — drept, *doxa* — părere]
ortodoxie *s.f.* caracterul a ceea ce este ortodox; doctrina bisericii ortodoxe; *(p. ext.)* religia, biserica ortodoxă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *orthodoxie*, gr. *orthodoxia*]
ortodoxism *s.n.* religia creștină ortodoxă. [<*ortodox*]
ortodrómă *s.f.* drum parcurs de o navă sau de un avion care urmează arcul de cerc mare ce trece prin două puncte date de pe suprafața pămîntului și care reprezintă drumul cel mai scurt dintre aceste puncte. [<germ. *Orthodrome*, gr. *orthos* — drept, *dromos* — drum]
ortoédric *adj. (despre cristale)* care are planurile coordonate perpendiculare între ele. [pron. *-to-e-.* / <fr. *orthoédrique*]
ortoépic *adj.* privitor la ortoepie. [pron. *-to-e-pic.* / <fr. *orthoépique*]
ortoepíe *s.f.* pronunțare corectă a cuvintelor; parte a lingvisticii care studiază pronunțarea corectă a cuvintelor unei limbi. [gen. *-iei.* / cf. fr. *orthoépie*, cf. gr. *orthos* — drept, *epeia* — pronunțare]
ortofónic *adj.* care redă precis timbrul sunetului emis. [cf. fr. *orthophonique*]
ortofonie *s.f.* pronunțare considerată normală sau corectă a unui fonem sau a unui grup de foneme. [<fr. *orthophonie*]
ortogenéză *s.f.* dezvoltarea tot mai accentuată a unor caractere în generațiile care se succedă. [<fr. *orthogenèse*]
ortogonál *adj.* care formează unghiuri drepte. ● *(despre suprafețe, despre curbe)* care se întretaie astfel încît tangentele lor în punctul de intersecție să fie perpendiculare. [<fr. *orthogonal*, cf. gr. *orthos* — drept, *gonia* — unghi]
ortografiá *vb. I. tr. (rar)* a scrie (un cuvînt, un text) potrivit regulilor ortografice. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *orthographier*]
ortográfic *adj.* privitor la ortografie. ● corect, potrivit regulilor ortografiei. [cf. fr. *orthographique*]
ortografíe *s.f.* totalitatea regulilor proprii unei limbi prin care se stabilește scrierea corectă a cuvintelor; aplicarea acestor reguli. [<lat. *orthographia*, cf. gr. *orthographia* <*orthos* — drept, *graphein.* — a scrie]
ortografiére *s.f.* acțiunea de a ortografia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-.* / <*ortografia*]
ortolán *s.m.* pasăre migratoare cu penele de culoare galbenă-roșcată, cu capul cenușiu-verzui și cu gușa galbenă. [<fr. *ortolan*, cf. lat. *hortulanus*]
ortologie *s.f.* arta de a vorbi corect. [gen. *-iei.* / <fr. *orthologie*, cf. gr. *orthos* — drept, *logos* — cuvînt]
ortopéd *s.m.* **1.** medic specialist în ortopedie. **2.** lucrător care face aparate ortopedice. [<germ. *Orthopäd*]
ortopédic *adj.* privitor la ortopedie. [<fr. *orthopédique*]
ortopedie *s.f.* ramură a medicinei care studiază îndreptarea diformităților oaselor corpului. [gen. *-iei.* / <fr. *orthopédie*, cf. gr. *orthos* — drept, *paideia* — creștere]
ortopedíst *s.m.* ortoped. [cf. fr. *orthopédiste*]
ortoptére *s.n. pl.* ordin care cuprinde insectele cu patru aripi, dintre care cele dinainte sînt tari și cele dinapoi subțiri; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [<fr. *orthoptères*, cf. gr. *orthos* — drept, *pteron* — aripă]
ortoscópic *adj. (despre un sistem optic)* care nu dă naștere la deformații; rectiliniar. [<fr. *orthoscopique*]
ortoscopíe *s.f.* calitate a unui obiectiv fotografic sau a unui sistem optic de a nu da deformații. [gen. *-iei.* / <fr. *orthoscopie*]
ortóză *s.f.* feldspat potasic de culoare roșiatică-cenușie sau gălbuie; ortoclaz. [<fr. *orthose*]

osaná *s.f. (la pl.; uneori ironic)* aclamații, cuvinte de laudă, de preamărire. [<fr. *hosanna*, cf. it., ebr. *osanna*]
osatúră *s.f.* **1.** totalitatea oaselor unui vertebrat; schelet. **2.** element de susținere, de rezistență al unei construcții, al unei mașini etc. ● *(fig.)* constituție internă, structură. [<it. *ossatura*, cf. fr. *ossature*]
oscilá *vb.* I. *intr.* **1.** a se mișca alternativ în direcții opuse. **2.** *(fig.)* a manifesta nehotărîre; a șovăi; *(p. ext.)* a fluctua. [pron. *-sci-*. / <fr. *osciller*, cf. lat. *oscillare*]
oscilánt *adj.* care oscilează. ● *(fig.)* șovăitor; fluctuant. [pron. *-sci-*. / cf. fr. *oscilant*]
oscilatór *s.n.* aparat cu ajutorul căruia, prin oscilațiile electromagnetice ale unui montaj, se produc unde electromagnetice. [pron. *-sci-*. / cf. fr. *oscillateur*]
oscilatóriu *adj. (despre mișcări)* care are oscilații. [pron. *-sci-...-riu*. var. *oscilator, -oare* adj. / cf. fr. *oscillatoire*]
oscilație *s.f.* **1.** mișcare alternativă periodică a unui corp față de o poziție de echilibru. **2.** *(fig.)* șovăială, nehotărîre; fluctuație. [gen. *-iei*. var. *oscilațiune* s.f./ cf. fr. *oscillation*, lat. *oscillatio*]
oscilă *s.f.* mască a lui Saturn sau a lui Bachus care era suspendată în case pentru a îndepărta relele. [<lat. *oscillum*, fr. *oscille*]
oscilográf *s.n.* aparat care înregistrează variația intensității sau a tensiunii unui curent electric ori a altor mărimi fizice care influențează acest curent. [<fr. *oscillographe*]
oscilográmă *s.f.* diagramă înregistrată de un oscilograf. [<fr. *oscillogramme*]
oscilométru *s.n.* instrument pentru măsurarea variațiilor presiunii arteriale. [<fr. *oscillomètre*]
osciloscóp *s.n* instrument asemănător unui oscilograf, folosit pentru observarea variației unei mărimi periodice. [<fr. *oscilloscope*]
osculație *s.f.* contact mai strîns decît contactul de tangență, între o curbă sau o suprafață cu altă curbă sau suprafață. [gen. *-iei*. / <fr. *osculation*, cf. lat. *osculatio* — sărutare]
oseínă *s.f.* proteină care se găsește în oase, în piele și în cartilaje. [pron. *-se-i-*. / <fr. *osséine*]
osemínte *s.n. pl.* oase de om sau de animal mort. [după fr. *ossements*]
osificá *vb.* I. *refl.* a se transforma în os; a căpăta structură osoasă. [p.i. 3 *osifică*./ cf. fr. *ossifier*]
osificáre *s.f.* acțiunea de a se osifica. [<*osifica*]
osificáție *s.f.* osificare. [cf. fr. *ossification*]
osmiridiu *s.n.* aliaj de osmiu, iridiu, platină, rodiu și ruteniu, folosit la confecționarea vîrfurilor penițelor de stilou. [pron. *-diu*. / cuvînt format din inițiale]
ósmiu *s.n.* metal alb și forte dur, care se găsește în natură împreună cu platina. [pron. *-miu*. / <fr. *osmium*]
osmologie *s.f.* studiul mirosurilor, al parfumurilor. [<fr. *osmologie*]
osmométru *s.n.* instrument folosit la măsurarea presiunii osmotice. [<fr. *osmomètre*, cf. gr. *osmos* — impulsie, *metron* — măsură]
osmótic *adj.* de osmoză, specific osmozei. ○ *presiune osmotică* = diferența de presiune care există între o soluție și solventul ei, separat de aceasta printr-o membrană semipermeabilă, pentru ca solventul să nu poată trece prin membrană în soluție. [<fr. *osmotique*]
osmóză *s.f.* trecere a unui solvent printr-o membrană semipermeabilă care separă două soluții de concentrații diferite sau o soluție de solventul pur. [<fr. *osmose*, cf. gr. *osmos* — impulsie]
ospiciu *s.n.* spital, sanatoriu unde sînt îngrijiți alienații. [pron. *-ciu*. / cf. fr. *hospice*, it. *ospizio*, lat. *hospitium*]
ospitaliér *adj.* binevoitor cu oaspeții; primitor. ● *(despre o casă, o țară* etc.*)* unde cineva este totdeauna bine primit, unde cineva se simte bine. [pron. *-li-er*. / <fr. *hospitalier*]
ospitalitáte *s.f.* primire, găzduire bună. [<fr. *hospitalité*]
ósram *s.n.* aliaj de osmiu și wolfram, folosit la fabricarea filamentelor de becuri electrice cu incandescență.[<germ.*Osram*]
ossiánic *adj.* referitor la poezia lui Ossian. [pron. *-si-a-*. scris și *osianic*. / <fr. *ossianique*, cf. *Ossian*, poet scoțian din secolul al III-lea]
ossianism *s.n.* curent în favoarea poeziei osianice. [pron. *-si-a-*. scris și *osianism*./ <fr. *ossianisme*]
ostátic *s.m.* și *f.* persoană reținută drept garanție de către un stat etc. pentru îndeplinirea obligațiilor luate de statul căruia îi aparține persoana reținută. ● *(fig.; fam.)* zălog. [var. *ostatec* s.m. și f. / <it. *ostatico*]
ostealgie *s.f.* durere de oase. [pron. *-te-al-*. gen. *-iei*. / <fr. *ostéalgie*, cf. gr. *osteon* — os, *algos* — durere]
osteítă *s.f.* inflamație a țesutului osos. [pron. *-ste-i-*. / <fr. *ostéite*]
ostentativ *adj.* făcut cu ostentație; provocator. [cf. fr. *ostentatif*]
ostentáție *s.f.* atitudine de paradă, de provocare; prezentare demonstrativă a avantajelor, a bunurilor pe care le are cineva. [gen. *-iei*. var. *ostentațiune* s.f. / cf. *fr. ostentation*, it. *ostentazione*]
osteoblást *s.n.* celulă osoasă tînără. [pron. *-te-o-*. / <fr. *ostéoblaste*]
osteocită *s.f.* celulă matură a oaselor [var. *osteocit* s.n. / <fr. *ostéocyte*, cf. gr. *osteon* — os, *kytos* — celulă]
osteoclazie *s.f.* operație chirurgicală prin care se sfărîmă anumite oase. [gen. *-iei*./ <fr. *ostéoclasie*]
osteogén *adj.* care produce un țesut osos. [<fr. *ostéogène*]
osteogenie *s.f.* studiul formării și al dezvoltării oaselor. [gen. *-iei*. / <fr. *ostéogénie*]
osteolít *s.m.* os fosil. [<fr. *ostéolithe*, cf. gr. *osteon* — os, *lithos* — piatră]
osteológ *s.m.* specialist în osteologie. [<fr. *ostéologue*]
osteológic *adj.* privitor la osteologie. [<fr. *ostéologique*]
osteologie *s.f.* parte a anatomiei care studiază oasele. [gen. *-iei*. / <fr. *ostéologie*, cf. gr. *osteon* — os, *logos* — vorbire]

osteóm *s.n.* tumoare benignă a unui os. [<fr. *ostéome*]
osteomalacíe *s.f.* înmuiere a scheletului produsă de decalcifiere (prin îmbătrînire). [gen. *-iei.* / <fr. *ostéomalacie*, cf. gr. *osteon* — os, *malakia* — moliciune]
osteomielítă *s.f.* inflamație simultană a oaselor și a măduvei lor. [pron. *-te-o-mi-e-.*/ <fr. *ostéomyélite*]
osteonecróză *s.f.* necrozare, necroză a unui os. [<fr. *ostéonécrose*]
osteopatíe *s.f.* boală a unui os; boală a sistemului osos. [gen. *-iei.* / <fr. *ostéopathie*]
osteoplastíe *s.f.* restabilirea pe cale chirurgicală a unui os distrus, cu ajutorul unor fragmente osoase. [gen. *-iei.* / <fr. *ostéoplastie*, cf. gr. *osteon* — os, *plassein* — a forma]
osteoporóză *s.f.* atrofie a masei osoase cu mărirea cavităților de măduvă. / <germ. *Osteoporose*]
osteosarcóm *s.n.* tumoare malignă a oaselor. [<fr. *ostéosarcome*]
osteosintéză *s.f.* intervenție chirurgicală urmărind reunirea fragmentelor osoase ale unei fracturi. [<fr. *ostéosynthèse*]
osteotomíe *s.f.* rezecție a unui os făcută în scop terapeutic. [gen. *-iei.* / <fr. *ostéotomie*, cf. gr. *osteon* — os, *tome* — tăietură]
ostiár *s.m. (la romani)* portar. [pron. *-ti-ar.* pl. *-ri.* / <lat. *ostiarius*]
óstie *s.f.* azimă care se dă la împărtășanie în cultul catolic și luteran. [gen. *-iei.*/ <fr. *hostie*]
ostíl *adj.* dușmănos, dușman, vrăjmaș. [<fr. *hostile*, cf. lat. *hostilis*]
ostilitáte *s.f.* **1.** dușmănie, vrajbă, vrăjmășie. **2.** *(la pl.)* operațiile militare, lupte pe care un stat le întreprinde contra altui stat cu care este în război; lupte, bătălii. [cf. fr. *hostilité*, lat. *hostilitas*]
ostináto *adj. invar. (muz.; ca indicație de execuție)* care se repetă de mai multe ori. [<it. *ostinato* — încăpățînat]
ostracée *s.f. pl.* subordin de animale lamelibranhiate, avînd ca tip stridia. [pron. *-ce-e.* / <fr. *ostracées*, cf. gr. *ostrakon* — scoică]
ostracism *s.n. (în Grecia antică)* alungare, îndepărtare temporară a unui cetățean, din viața publică, pe care o hotăra poporul prin vot scris pe o scoică. ● *(fig.)* proscriere; exilare, excludere. [<fr. *ostracisme*, cf. gr. *ostrakon* — scoică]
ostrácizá *vb.* I. *tr.* a alunga pe cineva din viața publică; a exclude; a persecuta. [<fr. *ostraciser*]
ostrácizáre *s.f.* acțiunea de a ostraciza și rezultatul ei; ostracism. [<*ostraciza*]
ostrée *s.f.* stridie. [pron. *-tre-e.* pl. invar./ <lat. *ostrea*]
ostreícól *adj.* relativ la ostreicultură. [pron. *-tre-i-.* / <fr. *ostréicole*]
ostreicultór *s.m.* cel care se ocupă cu ostreicultura. [<fr. *ostréiculteur*]
ostreicultúră *s.f.* cultura stridiilor. [<fr. *ostréiculture*, cf. lat. *ostrea* — stridie, *cultura* — creștere]
osuáriu *s.n.* morman de oseminte; groapă comună, loc special amenajat pentru oseminte (mai ales pentru cele rezultate din deshumările de pe cîmpurile de luptă). [pron. *-su-a-riu.* var. *osuar* s.n. / < lat. *ossuarium*, cf. fr. *ossuaire*]
otalgíe *s.f.* durere de urechi. [gen. *-iei.* / <fr. *otalgie*, cf. gr. *ous* — ureche, *algos* — durere]
otárie *s.f.* mamifer carnivor din Oceanul Pacific, asemănător cu foca. [gen. *-iei.* / <fr. *otarie*]
otíță *s.f.* inflamație a urechii. [<fr. *otite*, cf. gr. *ous* — ureche]
otocíst *s.n.* nume dat organelor auditive ale unor animale vii, un fel de vezicule în care se află otolite. [<fr. *otocyste*, cf. gr. *ous* — ureche, *kystis* — vezică]
otolít *s.n.* numele unor mici grăunțe calcaroase care se găsesc în endolimfă și care, prin excitarea terminațiilor nervoase, provoacă senzații de echilibru. [<fr. *otolithe*, cf. gr. *ous* — ureche, *lithos* — piatră]
otologíe *s.f.* studiul urechii și al bolilor ei. [gen. *-iei.* / <fr. *otologie*, cf. gr. *ous* — ureche, *logos* — vorbire]
otorée *s.f.* scurgere, adesea purulentă, din ureche. [pron. *-re-e.* pl. invar. / <fr. *otorrhée*, cf. gr. *ous* — ureche, *rheo* — a curge]
otorinolaríngológ *s.m.* medic specialist în otorinolaringologie. [<fr. *oto-rhino-laryngologue*]
otorinolaringologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul urechii, al nasului și al laringelui, precum și cu bolile lor. [gen. *-iei.* / <fr. *oto-rhino-laryngologie*, cf. gr. *ous* — ureche, *rhis* — nas, *larygx* — laringe, *logos* — vorbire]
otoscóp *s.n.* instrument folosit la cercetarea canalului auditiv al urechii. [<fr. *otoscope*, cf. gr. *ous* — ureche, *skopein* — a privi]
otoscopíe *s.f.* examinare a interiorului urechii cu ajutorul otoscopului. [gen. *-iei.* / <fr. *otoscopie*, cf. gr. *ous* — ureche, *skopein* — a privi]
ótiós *adj. (italienism)* care are timp liber. ● de prisos, nefolositor. [pron. *-ți-os.*/ <it. *ozioso*, lat. *otiosus*]
outsidér *s.m. (sport)* cel care nu are șanse să ocupe un loc fruntaș în concursurile hipice; *(p. ext.)* sportiv (sau echipă) fără prea mari șanse într-o competiție. [pron. *autsaider.* / <engl. *outsider*]
oválˈ *adj.* care are o formă alungită (ca de ou). ● eliptic. / / *s.n.* figură rotundă, asemenea elipsei. [<fr. *ovale*, cf. lat. *ovum* — ou]
ovalbumínă *s.f.* albumina din albușul de ou, întrebuințată în industria alimentară. [<fr. *ovalbumine*]
ovalizá *vb.* I. *refl.* a se face, a deveni oval. [p.i. 3 *-zează.* / <fr. *ovaliser*]
ovalizáre *s.f.* deformație prin uzură a unui corp cilindric circular, astfel încît secțiunea circulară devine ovală. [cf. fr. *ovalisation*]
ovár *s.n.* **1.** organ în care se formează și în care cresc celulele sexuale feminine la animale și la oameni. **2.** *(bot.)* parte a pistilului unde se formează ovulele și care se transformă după fecundație în fruct. [<fr. *ovaire*, cf. lat. scol. *ovarium*]
ovarián *adj.* privitor la ovar (1), de ovare [pron. *-ri-an.* / <fr. *ovarien*]

ovariectomie *s.f.* operație care constă în scoaterea ovarelor bolnave. ● castrarea animalelor femele prin extirparea ovarelor. [pron. *-ri-ec-*. gen. *-iei.* / <fr. *ovariectomie*. cf. lat. scol. *ovarium* — ovar, gr. *ektome* — tăiere]

ovarită *s.f.* inflamație a ovarelor. [<fr. *ovarite*]

ovație *s.f.* onoruri acordate la romani unui comandant militar, pentru o victorie; *(la pl.)* aclamații, aplauze entuziaste manifestate față de cineva sau față de o acțiune, o inițiativă etc. [gen. *-iei.* var. *(rar) ovațiune* s.f. / cf. lat. *ovatio*, fr. *ovation*]

ovaționá *vb.* I. *tr.* a-și manifesta admirația, simpatia pentru cineva sau pentru ceva prin ovații; a aclama. [pron. *-ți-o-.*/ <fr. *ovationner*]

ovaționáre *s.f.* acțiunea de a ovaționa și rezultatul ei; aclamare, aclamație. [pron. *-ți-o-.* / <*ovaționa*]

óvă *s.f. (arhit.)* motiv decorativ alcătuit dintr-o proeminență în forma unei jumătăți de ou. [<fr. *ove*]

óvăr *s.n.* stil de înot rapid, pe o parte, care se execută cu sau fără scoaterea brațului deasupra apei. [<engl. *over*]

ovibós *s.m.* gen de animal rumegător din regiunile boreale care are caractere de bou și de oaie. [<fr. *ovibos*, cf. lat. *ovis* — oaie, *bos* — bou]

ovicíd *adj., s.n.* (substanță) care are proprietatea de a distruge ouăle de insecte. [<fr. *ovicide*]

oviдúct *s.n.* canal prin care sînt eliminate ovulele din corpul unui animal. [<fr. *oviducte*, cf. lat. *ovum* — ou, *ducere* — a conduce]

oviférm *adj.* în formă de ou. [<fr. *oviforme*, cf. lat. *ovum* — ou, *forma* — formă]

ovín *adj.* privitor la oi sau la capre. // *s.f. pl.* subfamilie a rumegătoarelor, din care fac parte oaia și capra; *(la sg.)* animal din această subfamilie. [cf. fr. *ovin*, lat. *ovinus*]

ovipár *adj. (despre animale)* care se înmulțește prin ouă. // *s.n.pl.* animale care se înmulțesc prin ouă. [<fr. *ovipare*, cf. lat. *ovum* — ou, *parere* — a naște]

ovogenéză *s.f.* formarea ouălor. [<fr. *ovogenèse*, cf. lat. *ovum* — ou, gr. *genesis* — naștere]

ovoíd *adj.* în formă de ou; oval. [pron. *-vo-id.* / cf. fr. *ovoïde* <lat. *ovum* — ou, gr. *eidos* — aspect]

ovoidál *adj.* ovoid. [cf. fr. *ovoïdal*]

ovoscóp *s.n.* aparat cu care se examinează calitatea ouălor. [<fr. *ovoscope*, cf. lat. *ovum* — ou, gr. *skopein* — a examina]

ovovivipár *adj. (despre animale)* a cărui femelă clocește ouăle în pîntece. [<fr. *ovovivipare*, cf. lat. *ovum* — ou, *vivus* — viu, *parere* — a se naște]

ovúl *s.n.* **1.** celulă sexuală produsă de ovar, care, după fecundație, dă naștere embrionului. ● parte a carpelei plantelor fanerogame, care, după fecundare, se transformă în sămînță. **2.** drajeu de forma unui ou, de obicei mare cît o cireașă, preparat din glicerină solidificată, care conține un medicament. [var. *ovulă* s.f./ <fr. *ovule*]

ovulație *s.f.* ieșire periodică a ovulelor din ovar. [gen. *-iei.* var. *ovulațiune* s.f./ <fr. *ovulation*]

oxalát *s.m.* sare sau ester al acidului oxalic. [pl. *-ați.* / <fr. *oxalate*]

oxálic *adj. m. acid* ~ = substanță solidă, albă, cristalizată, solubilă în apă și foarte toxică. [<fr. *oxalique*]

oxíd *s.m.* compus al oxigenului cu un corp simplu. ○ *oxid de calciu* = var nestins; ~ *de carbon* = gaz toxic, incolor și inodor care ia naștere din arderile incomplete ale cărbunilor. [<fr. *oxyde*]

oxidá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) transforma în oxid; a (se) rugini. [<fr. *oxyder*]

oxidábil *adj.* care poate să se oxideze; care poate rugini. [cf. fr. *oxydable*]

oxidánt *adj., s.m.* (substanță) care are proprietatea de a oxida. [cf. fr. *oxydant*]

oxidáre *s.f.* acțiunea de a (se) oxida și rezultatul ei; ruginire, oxidație. [<*oxida*]

oxidáție *s.f.* oxidare. [gen. *-iei.* var. *oxidațiune* s.f. / cf. fr. *oxydation*]

oxidáză *s.f.* enzimă, conținută în celulele vegetale și animale, care catalizează o oxidare a unei substanțe chimice. [<fr. *oxidase*]

oxidimetrie *s.f.* metodă de analiză chimică cantitativă a substanțelor bazată pe fenomenul de oxidare. [<germ. *Oxydimetrie*]

oxidríl *s.m.* hidroxil. [<fr. *oxhydryle*, cf. germ. *Oxydril*]

oxigén *s.n.* corp simplu, gazos, inodor și incolor care se găsește în proporție de aproximativ o cincime în atmosferă. [<fr. *oxygène*, cf. gr. *oxys* – oxid, *gennan* — nasc]

oxigená *vb.* I. *refl.* a se combina cu oxigenul. ● *tr.* și *refl.* a(-și) decolora (părul) cu apă oxigenată. ● *tr.* a albi textilele prin tratare cu apă oxigenată. [cf. fr. *oxygéner*]

oxigenáre *s.f.* acțiunea de a (se) oxigena și rezultatul ei. [<*oxigena*]

oxigenát *adj.* care conține oxigen. ● *apă oxigenată* = lichid incolor, format dintr-o soluție de perhidrol cu apă; se folosește ca dezinfectant și decolorant. ● *(despre păr)* decolorat cu apă oxigenată. [cf. fr. *oxygéné*]

oxihemoglobínă *s.f.* compus nestabil format în procesul respirației prin acțiunea oxigenului asupra hemoglobinei. [<fr. *oxyhémoglobine*]

oximoron *s.n.* figură de stil care constă în a uni două cuvinte în aparență contradictorii *(ca tăcere elocventă)* pentru a da expresiei un caracter neașteptat. [pl. *-one.* / <fr. *oxymoron*, cf. *oxys* — mușcător]

oxitón *adj.* care are accentul pe ultima silabă. // *s.n.* cuvînt accentuat pe ultima silabă. [<fr. *oxyton*]

oxiúr *s.m.* vierme parazit care trăiește în intestinul omului și al unor animale. [pron. *-xi-ur.* / <fr. *oxyure*]

oxiuriáză *s.f.* boală cauzată de prezența oxiurilor în organism. [pron. *-xi-u-ri-a-.* var. *oxiurioză* s.f. / <germ. *Oxyuriasis*, cf. fr. *oxyurose*]

ozalíd *s.n.* hîrtie acoperită cu un strat fotosensibil, folosită la reproducerea heliografică a desenelor de pe hîrtie de calc. [după germ. *Ozylidverfahren*]

ozénă *s.f.* afecțiune a mucoasei nazale, caracterizată prin răspîndirea unui miros greu. [<fr. *ozène*, cf. gr. *ozaina* — duhoare]

ozocherită *s.f.* ceară minerală formată din hidrocarburi parafinice și folosită la fabricarea cerii, a lumînărilor etc. [<fr. *ozokérite*, cf. gr. *ozein* — a mirosi, *kyros* — ceară]

ozón *s.n.* formă alotropică a oxigenului, care se prezintă ca un gaz albăstrui, cu miros puternic, care se găsește în natură sau se obține prin descărcări electrice în aer. [<fr. *ozone*, cf. gr. *ozein* — a avea miros]

ozonificá *vb.* I. *tr.* a împrospăta, a purifica cu ozon; a ozoniza. [p.i. *ozonific.*/ <fr. *ozonifier*]

ozonizá *vb.* I. *tr.* **1.** a steriliza apa cu ajutorul ozonului. **2.** a produce ozon (mai ales într-o încăpere, pentru a mări cantitatea de oxigen). [cf. fr. *ozoniser*]

ozonizáre *s.f.* acțiunea de a ozoniza și rezultatul ei. [<*ozoniza*]

ozonizór *s.n.* aparat folosit pentru prepararea ozonului. [cf. fr. *ozoniseur*]

ozonométru *s.n.* aparat pentru măsurarea proporției de ozon din atmosferă. [cf. fr. *ozone* — ozon, gr. *metron* — măsură]

ozonosféră *s.f.* strat atmosferic bogat în ozon, cuprins între 25—50 km. [<germ. *Ozonosphäre*]

P

pacfóng *s.n.* aliaj de aramă, de nichel și de zinc, folosit în special la fabricarea tacîmurilor. [var. *pacfon* s.n./ cf. germ. *Packfong*, fr. *pacfung*]

pachebót *s.n.* navă mare, rapidă, care transportă călători, colete poștale și mici cantități de mărfuri. [<fr. *paquebot*, engl. *packet-boat*]

pácher *s.n.* dispozitiv folosit în sonde pentru izolarea apelor superioare și a gazelor și pentru protecția coloanelor împotriva turtirii sau a plesnirii. [cf. engl., germ. *Packer*]

pachét *s.n.* reunire de obiecte legate sau învelite laolaltă; legătură; obiect, lucru învelit în hîrtie, în carton etc. [<fr. *paquet*, cf. engl. *packet*]

paciént *adj.* răbdător. // *s.m.* și *f.* bolnav care se află în tratamentul unui medic. [pron. *-ci-ent*. var. *pațient* s.m. și f. / <lat. *patiens*, cf. it. *paziente*, fr. *patient*]

paciénță *s.f.* răbdare. [var. *paciință*, *pațiență* s.f. / <lat. *patientia*, cf. it. *pazienza*, fr. *patience*]

pacífic *adj.* **1.** pașnic; liniștit. **2.** *(invar). locomotivă* ~ = locomotivă cu viteză mare, folosită la trenurile de călători. [cf. lat. *pacificus*, fr. *pacifique*, it. *pacifico*]

pacificá *vb.* I. *tr.* a face să înceteze conflictele armate, luptele, dezordinile; a restabili pacea, ordinea. [p.i. *pacific.*/ cf. lat, it. *pacificare*, fr. *pacifier*]

pacificatór *adj.* care pacifică, împăciuitor. [cf. lat. *pacificator*, fr. *pacificateur*]

pacifism *s.n.* curent liberal burghez ai cărui reprezentanți se pronunță împotriva oricăror războaie, limitîndu-se însă la simpla propovăduire pasivă a păcii și despărțind lupta pentru pace de lupta activă împotriva politicii imperialiste care duce la război. [cf. fr. *pacifisme*]

pacifíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al pacifismului; iubitor al păcii. [cf. fr. *pacifiste*]

paciúlie *s.f.* plantă erbacee labiată, originară din Extremul Orient, din care se extrage un parfum puternic. [pron. *-ciu-li -e.* / <fr. *patchouli*]

pact *s.n.* **1.** tratat, acord, convenție între mai multe state suverane, prin care se stabilesc anumite drepturi și obligații reciproce. **2.** învoială, înțelegere. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *pacte*, lat. *pactum*]

pactizá *vb.* I. *intr.* a se înțelege, a cădea la învoială, a face cauză comună (cu cineva); a face un pact cu cineva. [<fr. *pactiser*]

pactizáre *s.f.* acțiunea de a pactiza și rezultatul ei; încheiere a unui pact, alăturare la cauza cuiva. [<*pactiza*]

padelá *vb.* I. *intr.* a vîsli cu ajutorul padelei. [<engl. *paddle*, cf. germ. *paddeln*]

padélă *s.f.* vîslă special construită ca să se poată vîsli cu ea alternativ, cînd pe un bord, cînd pe celălalt. [<germ. *Paddel*, cf. engl. *paddle*]

padóc *s.n.* teren îngrădit, în apropierea grajdului, unde se țin animalele pentru a le permite mișcarea la soare și la aer. ● loc lîngă boxa unui cal de curse; loc unde se țin caii înainte de a intra pe pista de alergări. [<fr., engl. *paddock*]

pagáie *s.f.* vîslă care se manevrează fără a o sprijini pe ambarcație. [pron. *-ga-ie.* pl. invar, *-găi*. / <fr,. sp. *pagaie* <cuv. malaiez]

paginá *vb.* I. *tr.* **1.** a dispune în pagini (la o carte, la un ziar etc.) materialul cules în șpalturi; a numerota paginile unei cărți. **2.** a schița planul de dispunere a materialului unui ziar, înainte de a fi dat la cules. [cf. fr. *paginer*]

pagináre *s.f.* acțiunea de a pagina și rezultatul ei; punere în pagină, paginație. [<*pagina*]

paginatór *s.m.* tipograf care așază în pagini textul cules și corectat. [<*pagina*]

paginatúră *s.f. (poligr.; rar)* numerotarea paginilor unei opere. [<*pagina*]

paginație *s.f.* așezare în pagini a materialului cules în șpalturi; secție unde se face această operație. ● numerotare a paginilor unei cărți. [gen. *-iei*. var. *paginațiune* s.f. / cf. fr. *pagination*]

págină *s.f.* **1.** față a unei foi de registru, de carte, de revistă etc.; cuprinsul, textul unei asemenea fețe. **2.** *(fig.)* moment, eveniment, întîmplare din viața cuiva. [pl. *-ni*, *-ne*. / cf. lat. *pagina*, it. *pagina*]

pagódă *s.f.* templu în formă de turn piramidal compus din mai multe construcții suprapuse, specific unor țări din Extremul Orient. [<fr. *pagode*, cf. port. *pagoda*]

pahidérm *s.m.* mamifer erbivor cu pielea foarte groasă, cu pintecele mare și cu picioarele terminate cu o copită. [<fr. *pachyderme*, cf. gr. *pachys* — gros, *derma* — piele]

pahimeningítă *s.f.* inflamarea și îngroșarea uneia dintre cele trei meninge ale creierului, numită dura mater. [<fr. *pachyméningite*]

pahipleurítă *s.f.* inflamare și îngroșare a pleurei. [<fr. *pachypleurite*]

paiáță *s.f.* **1.** actor de circ sau de bîlci care provoacă rîsul prin înfățișarea sa caraghioasă, prin ghidușii etc. **2.** *(fig.)* caraghios; neserios, măscărici. [pron. *pa-ia-*. var. *paianț, paiaț* s.m. / cf. fr. *paillasse*, it. *Pagliaccio*, n.p.]

paiét *s.n.* pînză groasă impermeabilă, manevrată de la bord, cu care se acoperă pe dinafară spărturile mici produse în bordajul unei nave, sub linia de plutire. [pron. *pa-iet.* / <fr. *paillet*]

paiétă *s.f.* piesă mică metalică sau de sticlă, cu o gaură la mijloc, care se coase pe haine, pe stofe etc. pentru a le înfrumuseța. [<fr. *paillette*]

pair *s.m.* **1.** fiecare dintre marii vasali ai regelui Franței. **2.** membru al uneia dintre cele două camere legislative din Franța între 1814 și 1848; grad de noblețe care-i conferea, celui care-l poseda, dreptul de a fi membru al Camerei Lorzilor în Anglia. [pron. *per.* / < fr., engl. *pair*, cf. lat. *par* — egal]

paj *s.m.* tînăr nobil în serviciul unui senior feudal; copil de casă. [var. *pag* s.m. / <fr. *page*, germ. *Page*]

pal *adj.* palid. ● *(fig.)* fără strălucire, șters; searbăd; *(despre lumină)* slab. [<fr. *pâle*]

paladín *s.m.* **1.** nobil slujitor la palatul regal. ● cavaler medieval rătăcitor, dornic de aventuri. ● *(fig.)* voinic, om îndrăzneț, animat de sentimente cavalerești. [cf. fr. *paladin*, it. *paladino* <lat. *palatinus*]

paládiu[1] *s.n.* metal alb-argintiu din familia platinei. [var. *paladium* s.n. / <fr. *palladium*]

paládiu[2] *s.n.* **1.** statuie a zeiței Atena, aflată în cetatea Troia și socotită ca ocrotitoare a cetății. **2.** *(rar)* ocrotire, pază, apărare. [pron. *-diu.* var. *paladium* s.n./ <fr., lat. *palladium*]

palafítă *s.f.* locuință lacustră susținută pe pari; construcție făcută pe un teren nestabil, întărît cu pari. [<it. *palafitta*, fr. *palafitte*]

palán *s.n.* macara formată din mai mulți scripeți, folosită la ridicarea unor greutăți mari. [var. *palanc* s.n. / <fr. *palan*, cf. it. *palanco*]

palanchín *s.n.* **1.** litieră, lectică (în Orient). **2.** țesătură de mătase asemănătoare cu cașmirul. [pl. *-ne, -nuri.* / <fr. *palanquin*]

palát *s.n.* partea superioară a cavității bucale la om și la celelalte animale vertebrate; cerul gurii. [pl. *-te, -turi.* / <lat. *palatum*]

palatál *adj.*, *s.f.* (sunet) articulat în regiunea palatului. [<fr. *palatal*]

palatalizá *vb.* I. *tr.* a da un timbru palatal, a transforma un sunet nepalatal într-unul palatal; a muia. [cf. fr. *palataliser*]

palatalizáre *s.f.* acțiunea de a palataliza și rezultatul ei; muiere. [<*palataliza*]

palatín[1] *s.m.* mare demnitar la palatul regilor în evul mediu. ● guvernator al unei provincii. [<lat. *palatinus*]

palatín[2] *adj.* al cerului gurii, al palatului. [<fr. *palatin*]

palatínát *s.n.* demnitatea de palatin. ● teritoriu sau provincie guvernată de un palatin. [cf. germ. *Palatinat*, fr. *palatinat*]

palatínă *s.f.* etolă scurtă; blană pentru purtat la gît și pe umeri. [<fr. *palatine*]

palatográmă *s.f.* *(fon.)* imagine a suprafeței palatului în care se văd locurile atinse de limbă în timpul pronunțării unui sunet. [<fr. *palatogramme*]

pálă[1] *s.f.* vesmînt femeiesc, constînd dintr-o bucată de pînză dreptunghiulară, purtat peste stolă de matroanele romane. [<lat. *palla*]

pálă[2] *s.f.* fiecare dintre brațele unei elice de avion, de vapor sau ale unui rotor de mașină. [<fr. *pale*]

palée *s.f.* picior intermediar de susținere a grinzilor principale ale unui pod de lemn. [pron. *-le-e.* / <fr. *palée*]

paleo- element de compunere savantă, însemnînd „vechi". [pron. *-le-o.* /<fr. *paléo-*, cf. gr. *palaios* — vechi]

paleoantropologíe *s.f.* parte a antropologiei care studiază omul fosil, preistoric. [<fr. *paleoanthropologie*]

paleobotánică *s.f.* ramură a paleontologiei care studiază fosilele vegetale. [<fr. *paléobotanique*, cf. gr. *palaios* — vechi + *botanică*]

paleocén *s.n.* prima epocă a paleogenului. [<fr. *paléocène*, cf. gr. *palaios* — vechi, *kainos* — recent]

paleoclimatologíe *s.f.* studiul variațiilor climei în decursul perioadelor geologice. [<fr. *paléoclimatologie*, cf. gr. *palaios* — vechi, lat. *clima* — climă, gr. *logos* — vorbire]

paleoetnológ *s.m.* specialist în paleoetnologie. [<fr. *paléoethnologue*]

paleoetnológic *adj.* referitor la paleoetnologie [<fr. *paléoethnologique*]

paleoetnologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studierea popoarelor azi dispărute. [<fr. *paléoethnologie*, cf. gr. *palaios* — vechi, *ethnos* — popor, *logos* — cuvînt]

paleofitologíe *s.f.* parte a paleontologiei care studiază plantele fosile; paleobotanică. [<fr. *paléophytologie*, cf. gr. *palaios* — vechi, *phyton* — plantă, *logos* — știință]

paleogén *s.n.* prima perioadă a neozoicului; numulitic. // *adj.* care aparține acestei perioade. [cf. germ. *Paläogen*, it. *paleogene*, fr. *paléogène*, gr. *palaios* — vechi, *gennan* — a naște]

paleogeofizícă *s.f.* știință care studiază legile și modificările fenomenelor geofizice. [<fr. *paléogéophysique*]

paleogeografíe *s.f.* știință care are ca obiect de studiu reconstituirea mărilor, a continentelor, a munților etc. din epocile geologice trecute. [<fr. *paléogéographie*]

paleográf *s.m.* specialist în paleografie. [<fr. *paléographe*]

paleográfic *adj.* privitor la paleografie. [cf. fr. *paléographique*]

paleografíe *s.f.* știință care se ocupă cu descifrarea și cu studiul scrisului vechi din manuscrise, de pe hărți etc. [<fr. *paléographie*, cf. gr. *palaios* — vechi, *graphein* — a scrie]

paleolític *s.n.* prima epocă a preistoriei, caracterizată prin folosirea pietrei cioplite. // *adj.* care datează din această epocă. [< fr. *paléolithique*, cf. gr. *palaios* — vechi, *lithos* — piatră]

paleológ *s.m.* om de știință care studiază limbile vechi. [<fr. *paléologue*, cf. gr. *palaios* — vechi, *logos* — vorbire]

paleontológ *s.m.* specialist în paleontologie. [<fr. *paléontologue*]

paleontológic *adj.* privitor la paleontologie. [cf. fr. *paléontologique*]

paleontologíe *s.f.* ramură a geologiei care studiază viețuitoarele fosile existente în sedimentele scoarței terestre. [<fr. *paléontologie*, cf. gr. *palaios* — vechi, *on, ontos* — ființă, *logos* — vorbire]

paleosláv *adj.* care se referă la vechea limbă slavă, care aparține vechii limbi slave. // *s.m.* și *f.* persoană care aparținea celor mai vechi popoare slave. [< fr. *paléoslave*]

paleotériu *s.m.* animal mamifer erbivor din era neozoică, care semăna cu tapirul. [<fr. *paléothérium*, cf. gr. *palaios* — vechi, *therion* — animal sălbatic]

paleozóic *s.n.* eră geologică în care s-au format munții, au apărut ultimele tipuri de nevertebrate, unii pești vertebrați și reptilele primitive și s-a dezvoltat flora continentală, până la conifere; era primară. // *adj.* care aparține acestei ere. [<fr. *paléozoïque*, cf. gr. *palaios* — vechi, *zoe* — viață]

paleozoologíe *s.f.* parte a paleontologiei care se ocupă cu studiul animalelor fosile. [<fr. *paléozoologie*]

paléstră *s.f.* *(în Grecia antică)* loc special amenajat pentru exerciții de gimnastică. [cf. lat. *palaestra*, gr. *palaistra* <*pale* — luptă]

paléstric *adj.* referitor la palestră. [<fr. *palestrique*]

palétă *s.f.* **1.** plăcuță de lemn, de obicei ovală, pe care pictorii își amestecă culorile când lucrează. **2.** plăcuță rotundă cu mîner care se folosește pentru lovirea mingii la tenisul de masă. **3.** organ al turbinelor sau al roților hidraulice care conduce fluidul; pală mică. [<fr. *palette*]

páli *s.m.* veche limbă de cultură în Ceylon, derivată din sanscrită. [<fr. *pali*]

paliatív *adj., s.n.* **1.** (medicament) care ameliorează o boală sau îi înlătură temporar simptomele, fără a-i suprima cauza. **2.** *(fig.)* (soluție) care aduce o rezolvare de moment, care rezolvă provizoriu o situație sau efectele ei. [pron. *-li-a-*. var. *paleativ* adj. / <fr. *palliatif*]

pálid *adj.* **1.** galben, pal, alb la față. **2.** fără strălucire, lipsit de intensitate luminoasă. [<lat. *pallidus*, cf. it. *pallido*]

paliditáte *s.f.* paloare. [cf. it. *pallidità*]

pallér *s.n.* **1.** porțiune de traseu orizontal al unei șosele sau al unei căi ferate. ● platformă pentru odihnă la o scară, plasată de obicei la nivelul etajelor. **2.** lagăr. **3.** ansamblul planșeelor unei construcții situate la același nivel. **4.** parcurs executat de avion imediat după dezlipirea de la pământ la decolare, în zbor orizontal, pentru a intra în viteză. [pron. *-li-er*. / <fr. *palier*]

palilalíe *s.f.* tulburare a vorbirii care constă în repetarea involuntară a unuia sau mai multor cuvinte dintr-o frază. [gen. *-iei*. / <fr. *palilalie*, cf. gr. *palin* — din nou, *lalein* — a vorbi]

palímpsést *s.n.* pergament de pe care a fost ștearsă, răzuită scrierea inițială pentru a fi utilizat din nou și pe care se mai văd încă urmele vechii scrieri. [<fr. *palimpseste*, cf. gr. *palin* — din nou, *psestos* — răzuit]

palíndróm *s.n.* joc distractiv constînd în găsirea unui cuvînt care, citit direct și invers, să aibă fie același înțeles, fie să dea un cuvînt cu un alt înțeles. ● vers care poate fi citit și de la sfîrșit către capăt fără să-și piardă sensul. [<fr. *palindrome*, cf. gr. *palin* — din nou, *dromos* — drum]

palingenéză *s.f.* **1.** metamorfism produs la adîncimi foarte mari pe care îl suferă rocile eruptive sau sedimentare sub influența temperaturii. **2.** *(în filozofia idealistă)* presupusă renaștere a sufletului după moarte. ● *(fig.)* regenerare, primenire, reînviere, reînnoire morală. [cf. fr. *palingénésie* <gr. *palin* — din nou, *genesis* — generație]

palingenézic *adj.* privitor la palingeneză. [cf. fr. *palingénésique*]

palinódic *adj.* care se referă la o palinodie; de palinodie; care retractează, retractant. [<fr. *palinodique*]

palinodie *s.f.* poezie în care autorul retractează cele spuse într-o poezie anterioară. [gen. *-iei*. / cf. fr. *palinodie*, lat., gr. *palinodia* < *palin* — din nou, *ode* — cînt]

palinodíst *s.m.* autor de palinodii. [<fr. *palinodiste*]

palisádă *s.f.* obstacol, fortificație constînd dintr-un gard înalt, format din pari de lemn înfipți vertical în pămînt și legați între ei prin nuiele etc. [<fr. *palissade*]

palisándru *s.m.* arbore exotic cu flori mari, albastre sau roșii, al cărui lemn mirositor, foarte tare, de culoare neagră-violetă, se întrebuințează în tîmplăria fină. [<fr. *palissandre*, cf. it. *palissandro*]

palisáre *s.f.* dirijare a creșterii lăstarilor pentru a nu se rupe sau pentru a li se da o anumită formă. [<fr. *palisser*]

pálium *s.n.* **1.** manta la vechii greci și la romani. **2.** bandă de lînă albă, cu cruci negre, pe care papa o poartă pe deasupra veșmintelor pontificale. [pron. *-li-um*. / <lat. *pallium*]

palm *s.m.* *(rar)* palmier. [<germ. *Palme*, cf. lat. *palma*]

palmacée *s.f. pl.* familie de plante monocotiledonate, cunoscute sub numele generic de palmieri; *(la sg.)* plantă din această familie. [cf. lat. *palma* — palmier]

palmár *adj.* al palmei. [cf. fr. *palmaire*]

palmarés *s.n.* *(rar)* listă în care se înscriu victoriile sportive, succesele literare obținute de cineva. [pl. *-suri*. / <fr. *palmarès*, cf. lat. *palma* — frunză de palmier, simbol al victoriei]

palmát *adj.* **1.** *(despre frunze)* care seamănă cu o mînă cu degetele răschirate. **2.** *(despre piciorul unor păsări)* cu degetele unite printr-o membrană. [cf. fr. *palmé*]

palmatifídă *adj. f.* *(despre frunze)* care este tăiată în lobi așezați ca degetele mîinii și ale căror adînciturі ajung pînă la mijlocul limbului. [<fr. *palmatifide*]

palmatúră *s.f.* reunirea printr-o pieliță a degetelor, la om. [<fr. *palmature*]
pálmă *s.f. (rar)* ramură de palmier (socotită ca semn al biruinței). ● motiv ornamental. ○ *palmele academice* = distincție acordată de Academia Franceză oamenilor de știință și artiștilor. [cf. fr. *palme*, lat. *palma*]
palmér *s.n.* instrument de precizie folosit pentru determinarea grosimii unor piese; micrometru. [<fr. *palmer*]
palmétă *s.f.* motiv ornamental stilizat, sculptat sau pictat, în formă de frunze de palmier. ● formă artistică dată unor pomi fructiferi, îndreptîndu-le, cu ajutorul spalierelor ramurile pentru ca să crească într-o anumită direcție. [<fr. *palmette*]
palmiér *s.m.* arbore exotic cu tulpina înaltă, dreaptă, neramificată, terminată cu o coroană de frunze și având florile dispuse în inflorescențe foarte variate. [pron. *-mi-er.* / <fr. *palmier*]
palmifórm *adj.* **1.** palmat. **2.** *(despre un tip de coloană egipteană)* care are capitelul în forma unui mănunchi de frunze de palmier. [<fr. *palmiforme*, cf. lat. *palma* — palmă, *forma* — formă]
palmipéde *s.n. pl.* ordin de păsări înotătoare cu degetele împreunate printr-o pieliță; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [<fr. *palmipèdes*, cf. lat. *palma* — palmă, *pes, pedis* — picior]
palmitát *s.m.* sare a acidului palmitic. [<germ. *Palmitat*]
palmític *adj. acid* ~ = acid gras semisolid care se află în uleiul de palmier și în numeroase grăsimi naturale. [<fr. *palmitique*]
paloáre *s.f.* faptul de a fi palid; gălbeneală. [pl. *-ori*, gen. *-orii*. / <fr. *pâleur*, cf. lat. *pallor*]
palográf *s.n.* instrument cu care se înregistrează oscilațiile navei. [<fr. *pallographe*]
paloniér *s.n.* **1.** pîrghie articulată cu două pedale la extremități, legată de organul de direcție al unui avion sau al unei ambarcații și folosită la dirijarea acestora cu ajutorul picioarelor. **2.** suport fixat pe fundul bărcilor pentru sprijinirea picioarelor celui care vîslește. [pron. *-ni-er.* / <fr. *palonnier*]
palpá *vb.* I. *tr.* **1.** a pipăi. ● a examina prin pipăire (atingere sau apăsare) cu mîna anumite părți ale corpului, organe etc. **2.** *(tehn.)* a verifica gradul de netezime al suprafeței unui corp cu ajutorul unui palpator sau cu mîna. [<fr. *palper*, cf. it., lat. *palpare*]
palpábil *adj.* care poate fi pipăit; concret. ● *(fig.)* evident, sigur, neîndoios. [cf. fr. *palpable*]
palpabilitáte *s.f.* însușirea a tot ce este palpabil. ● *(fig.)* plasticitate; claritate. [cf. fr. *palpabilité*]
palpáre *s.f.* acțiunea de a palpa și rezultatul ei; *(spec.; med.)* examinare prin pipăire a anumitor părți ale corpului. [<*palpa*]
palpatór *s.n.* ac cu ajutorul căruia se determină gradul de netezime al unei suprafețe metalice prelucrate. [<*palpa*]
palpáție *s.f.* palpare. [gen. *-iei*. var. *palpațiune* s.f. / cf. fr. *palpation*, lat. *palpatio*]
palpitá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre inimă)* a-și înteți ritmul bătăilor, datorită unei emoții sau unei maladii; a zvîcni. ● *(despre oameni)* a tremura (din cauza unei emoții), a fi foarte mișcat. **2.** *(fig.)* a se manifesta puternic, a fi plin de viață. [p.i. *palpit, -tez*, 3,6 *-tă*. / <fr. *palpiter*, it. *palpitare*]
palpitánt *adj.* emoționant, interesant, pasionant. [cf. fr. *palpitant*]
palpitáție *s.f.* mișcare convulsivă a unei părți oarecare a corpului; zvîcnire, bătaie puternică și neregulată a inimii. [gen. *-iei*. var. *palpitațiune* s.f. / cf. fr. *palpitation*, lat. *palpitatio*]
palplánșă *s.f.* element de construcție destinat să sprijine terenul unei săpături sau să formeze o incintă în interiorul căreia să se poată executa o lucrare, fiind ferită astfel de infiltrația apei. [<fr. *palplanche*]
paltón *s.n.* haină groasă și lungă de iarnă care se poartă peste celelalte veșminte. [<fr. *paletot*]
paludaméntum *s.n.* mantie pe care o purtau generalii romani. [*-muri*. / <lat. *paludamentum*]
palúdic *adj.* infectat de paludism. [pl. *-ci, -ce*. / cf. fr. *paludique*]
paludísm *s.n.* malarie. [<fr. *paludisme*, cf. lat. *palus* — mlaștină]
palústru *adj.* de (la) baltă, din regiunea bălților. ○ *friguri palustre* = malarie; *locuințe palustre* = locuințe lacustre. [cf. fr. *palustre*, lat. *palustер*]
pamá *vb.* I. *intr. (franțuzism)* a lesina, a se pierde. [p.i. *-mez*. / <fr. *pâmer*]
pamflét *s.n.* scriere satirică în care sînt înfierate atitudini, fapte, concepții negative. [<fr., engl. *pamphlet*, cf. gr. *pan* — tot, *phego* — a arde]
pamfletár *s.m. (adesea depr.)* autor de pamflete. [cf. fr. *pamphlétaire*]
pamfletíst *s.m.* pamfletar. [cf. fr. *pamphlétiste*]
pámpas *s.n.* cîmpie întinsă, acoperită cu ierburi, din America de Sud. [cf. fr., sp. *pampa*]
pan- element de compunere savantă însemnînd „tot", „întreg". [<fr. *pan-*, cf. gr. *pan* — tot]
panacéu *s.n.* nume dat odinioară unor medicamente despre care se credea că ar putea să vindece orice boală; leac, remediu universal. [<fr. *panacée*, cf. gr. *panakeia* <*pan* — tot, *akos* — medicament]
panádă *s.f.* supă falsă, preparată dintr-o fiertură de pîine, unt și lapte. [pl. *-de*. / <fr. *panade*]
panamá *s.f.* **I.** împletitură fină, făcută din frunzele unui arbust din America Centrală; *(p. ext.)* pălărie făcută dintr-o astfel de împletitură. ● țesătură de bumbac sau de in care imită această împletitură. **II.** afacere frauduloasă de mari proporții, legată de coruperea funcționarilor de stat. [<fr. *panama*, cf. *Panama*, istm care leagă cele două Americi]
panamerícán *adj.* referitor la totalitatea popoarelor din America. [cf. fr. *panaméricain*]

panárd *adj. (despre cai)* ale cărui picioare posterioare sînt îndreptate, de la genunchi, în afară. [<fr. *panard*]
panarițiu *s.n.* inflamație cu puroi a țesuturilor din jurul unghiilor. [pron. *-ți-u.* var. *panariciu* s.n. / <lat. *panaricium*, cf. fr. *panaris*]
panáș *s.n.* smoc de pene (colorate), care împodobea odinioară coiful, chipiul militarilor; penaj. [pl. *-șuri.* / <fr. *panache*, cf. it. *pennaccio* — penaj]
panatenáic *adj.* care se referă la panatenee. [pron. *-na-ic.* / <fr. *panathénaïque*]
panatenée *s.f. pl.* serbări care se celebrau la Atena în cinstea zeiței Atena, protectoarea cetății, cu care prilej aveau loc întreceri la alergări, lupte, aruncarea cu discul, curse de care, precum și întreceri între poeți, cîntăreți și muzicanți. [<fr. *panathénées*, cf. gr., lat. *panathenaica*]
pánă *s.f.* oprire accidentală a funcționării unei mașini, a unui autovehicul, determinată de defectarea unei piese, de lipsa combustibilului etc. [pl. *pene, pane.* / <fr. *panne*]
pancártă *s.f.* afiș mare de hîrtie, de pînză, de tablă care cuprinde o lozincă, un anunț etc. [<fr. *pancarte*]
pancratiást *s.m.* atlet care practica pancrațiul. [pron. *-ti-ast.* / <fr. *pancratiaste*]
pancrățiu *s.n.* exercițiu atletic la greci, compus din trîntă și pugilat. [pron *.-țiu.* / < fr. *pancrace*, cf. gr. *pagkration* <*pan* — tot, *kratos* — forță]
pancreás *s.n.* glandă situată între ficat și splină, avînd o secreție externă necesară digestiei și una hormonală necesară pentru reglarea zahărului din organism. [pron. *-cre-as.* / <fr. *pancréas*, cf. gr. *pankreas*]
pancreátic *adj.* privitor la pancreas. [cf. fr. *pancréatique*]
pancreatínă *s.f.* substanță extrasă din pancreasul animalelor și folosită ca medicament în tratamentul tulburărilor intestinale. [<fr. *pancréatine*]
pancreatítă *s.f.* inflamație a pancreasului. [<fr. *pancréatite*]
pancromátic *adj. (despre un material fotografic)* care este sensibil la toate culorile spectrului vizibil. [<fr. *panchromatique*, cf. gr. *pan* — tot, *chroma* — culoare]
pancrónic *adj.* valabil pentru orice epocă.
pandantív *s.n.* **1.** bijuterie, piatră prețioasă în formă rotundă sau ovală, care se poartă atîrnată la gît. **2.** porțiune a unei bolți sferice, aflată între arcele mari care susțin o cupolă. [<fr. *pendentif*]
pandécte *s.f. pl.* culegere de hotărîri și decrete ale vechilor jurisconsulți romani, alcătuită la porunca împăratului Justinian. [cf. lat. *pandectae*, gr. *pandektai*]
pandéme *s.f. pl.* sărbători în timpul cărora se serveau mese publice. [<fr. *pandèmes*, cf. gr. *pan* — tot, *demos* — popor]
pandémic *adj.* cu caracter de pandemie. [cf. fr. *pandémique*]
pandemíe *s.f.* boală care atacă aproape toată populația unei regiuni, a unei țări etc. [gen. *-iei.* / <fr. *pandémie*, cf. gr. *pan* — tot, *demos* — popor]
pandemóniu *s.n.* loc imaginar situat în infern, unde se presupunea că se adunau demonii; adunarea, sfatul demonilor. ● *(fig.)* adunare de bandiți, de oameni răi, de scelerați. [pron. *-niu.* / <fr. *pandémonium*, cf. gr. *pan* — tot, *daimon* — demon]
pandít *s.m.* titlu dat savanților, învățaților etc. brahmani din India. [<fr., sanscr. *pandit*]
pandóră *s.f.* instrument muzical cu coarde ciupite care se folosea mai ales în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. [<fr. *pandore*, lat. *pandura*, gr. *pandoure*]
panegíric *s.n.* **1.** discurs la vechii greci și la romani în care se elogiau faptele de vitejie ale înaintașilor sau se aduceau laude unui oraș, unei persoane însemnate. **2.** elogiu, laudă. ● tămîiere, laudă nemeritată, lingușitoare. [pl. *-ce, -curi.* / <fr. *panégyrique*, cf. gr. *panegyrikos*]
panegirist *s.m.* cel care face un panegiric, un elogiu. [<fr. *panégyriste*]
panél *s.n.* placă de lemn formată dintr-un miez de șipci încheiate între două foi de furnir. [pl. *-le, -luri.* / <rus. *paneli*]
panfobíe *s.f.* teamă morbidă care se manifestă față de orice lucru fiind un simptom al anumitor boli mintale; pantofobie. [gen. *-iei.* / <fr. *panphobie*, cf. gr. *pan* — tot, *phobos* — teamă]
pangolín *s.m.* mamifer din regiunile tropicale, fără dinți, cu corpul acoperit de solzi tari și tăioși și cu o coadă lungă. [<fr. *pangolin*]
pánică *s.f.* spaimă, frică mare, subită, adesea fără temei; teroare. [gen. *-cii.* / < fr. *panique*, cf. it. *panico*, gr. *panikos* <*Pan*, zeul pădurilor și al turmelor în mitologia greacă, care producea groază oamenilor]
paniculát *adj.* în formă de paniculă. [cf. fr. *paniculé*]
paniculă *s.f.* inflorescență în formă de ciorchine sau de spic. [var. *panicul* s.n./ <fr. *panicule*, cf. lat. *panicula*]
panificá *vb.* I. *tr.* a supune făina procesului de panificație. [p.i. *panific.* / cf. it. *panificare*, fr. *panifier*]
panificábil *adj. (despre cereale)* care poate fi transformat în pîine. [cf. it. *panificabile*, fr. *panifiable*]
panificáre *s.f.* acțiunea de a panifica și rezultatul ei; panificație. [<*panifica*]
panificátie *s.f.* transformarea făinurilor în pîine. [gen. *-iei.* var. *panificațiune* s.f. / cf. it. *panificazione*, fr. *panification*]
panislamism *s.n.* ideologie politico-religioasă, larg răspîndită la sfîrșitul secolului al XIX-lea în rîndurile claselor exploatatoare din Orient, care propovăduia unirea tuturor popoarelor de religie musulmană. [<fr. *panislamisme*]
panlogísm *s.n.* teorie idealist-obiectivă potrivit căreia legile logicii sînt unicele legi potrivit cărora se mișcă lumea materială iar întreaga dezvoltare a naturii și a societății reprezintă înfăptuirea activității logice a spiritului universal. [pl. *-me.* / <fr. *panlogisme*]
pánnus *s.n.* întunecare a luminii ochiului din cauza unei inflamații a corneii. [<germ. *Pannus*]
panoftalmíe *s.f.* supurație a globului ocular, datorită unui abces al umorii vitroase. [<fr. *panophtalmie*]

panonián *s.n.* epoca pliocenului din podișul Transilvaniei și din depresiunea panonică; seria de straturi geologice din această epocă. [pron. *-ni-an.* / cf. fr. *pannonien*]

panoplie *s.f.* colecție de arme și de armuri (luate ca trofeu), așezate în mod decorativ pe un panou; panou cu arme așezat pe perete. [gen. *-iei.* / <fr. *panoplie*, cf. gr. *panoplia*]

panóptic *s.n.* **1.** muzeu al cărui interior poate fi cuprins dintr-o singură privire. **2.** expoziție de figuri de ceară. [<fr. *panoptique*, cf. germ. *Panoptikum*]

panorámă *s.f.* **1.** priveliște naturală (văzută din depărtare, de la înălțime). ● *(fig.)* prezentare de ansamblu a unui complex de evenimente; frescă. **2.** tablou mare aplicat pe peretele unei încăperi rotunde, care primește lumina de sus, dînd spectatorului aflat în mijlocul încăperii iluzia unei imagini reale; *(p. ext.)* clădire în care există un asemenea tablou. **3.** spectacol de bîlci cu scamatorii, acrobații etc. [var. *panaramă* s.f. / <fr. *panorama*, cf. gr. *pan* — tot, *horama* — vedere]

panorámic *adj.* de panoramă, care redă o panoramă. ○ *fotografie ~ă* = fotografie care cuprinde un peisaj extins (luată de obicei din avion). [<fr. *panoramique*]

panortodóx *adj.* privitor la toate bisericile ortodoxe; al întregii ortodoxii. [<*pan-* + *ortodox*]

panóu *s.n.* **1.** planșă, tablă de lemn, de carton etc. fixată pe un perete sau pe suporturi și folosită pentru afișaj etc. **2.** porțiune a unui perete sau a unui tavan, despărțită de rest prin elemente de sculptură, de stucatură sau de pictură; *(p. ext.)* tablou sau țesătură artistică fixată ca decorație pe un perete despărțitor. ● tablă mare în fața căreia este fixat coșul de baschet. ● *~ de tragere* = țintă în formă de panou **(1)** folosită pentru trageri. **3.** element de construcție plin sau alcătuit din bare, folosit la căptușirea unui zid, la acoperirea unei deschideri etc. ● *~ de exploatare* = porțiune dintr-un cîmp de exploatare cuprinsă între două galerii. [<fr. *panneau*]

panpsihism *s.n.* concepție idealistă, opusă științei, care afirmă că toate elementele naturii sînt însuflețite și înzestrate cu psihic. v. a n i m i s m. [<fr. *panpsychisme*]

panrománic *adj.* referitor la toate popoarele romanice sau neolatine. [cf. germ. *panromanisch*]

pansá *vb.* I. *tr.* **1.** a aplica un pansament pe o rană sau pe un organ bolnav; a bandaja. **2.** *(rar)* a țesăla și a peria (cai, vite). [<fr. *panser*]

pansáj *s.n.* curățirea de murdărie a pielii animalelor cu țesala și cu peria. [<fr. *pansage*]

pansaménț *s.n.* ansamblul materialelor (tifon, vată, medicamente etc.) cu care se pansează o rană; legătură. [<fr. *pansement*]

pansáre *s.f.* acțiunea de a pansa și rezultatul ei; bandajare. [<*pansa*]

panséu *s.n.* *(franțuzism; ironic)* gîndire; părere; maximă, sentință. [pl. *-uri.* / <fr. *pensée*]

pansív *adj.* *(franțuzism; ironic)* gînditor. [<fr. *pensif*]

panslláv *adj.* referitor la comunitatea popoarelor slave. [cf. fr. *panslave*]

panslavísm *s.n.* curent politic reacționar apărut în secolul al XIX-lea în Rusia, care tindea la unirea tuturor țărilor slave într-un singur stat. [cf. fr. *panslavisme*]

panslavíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al panslavismului. [cf. fr. *panslaviste*]

pantagruélic *adj.* lacom, mîncăcios, nesătul; *(p. ext.)* îmbelșugat, încărcat. [pron. *-gru-e-.* / <fr. *pantagruélique*, cf. *Pantagruel* n.p.]

pantalón *s.m.* **1.** *(mai ales la pl.)* obiect de îmbrăcăminte (purtat în special de bărbați) care acoperă corpul de la brîu în jos. **2.** piesă care servește la bifurcarea unei conducte. [<fr. *pantalon*, cf. *Pantalone*, personaj din comedia bufă italiană]

pantalonádă *s.f.* scenă burlescă; *(p. ext.)* bufonerie; discurs ipocrit. [<fr. *pantalonnade*, cf. *Pantalone* n.p.]

pántă *s.f.* **1.** înclinare, coastă, povîrniș al unui teren, al unei suprafețe; porțiune de drum înclinată. **2.** *(mat.)* unghi format de o dreaptă cu o orizontală sau cu un plan orizontal; tangentă trigonometrică la acest unghi. [<fr. *pente* <*pendre* — a atîrna]

pantéĭ *adj. f.* care reunește atributiile sau caracterele mai multor divinități. [<fr. *panthée*]

panteísm *s.n.* teorie idealistă potrivit căreia divinitatea este un principiu impersonal aflat nu în afara naturii ci care se identifică cu întreaga natură. [pron. *-te-ism.* / <fr. *panthéisme*, cf. gr. *pan* — tot, *theos* — zeu]

panteíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al panteismului. [<fr. *panthéiste*]

pantelísm *s.n.* teorie idealistă care susține că la baza dezvoltării fenomenelor este o voință de natură cosmică, care fixează anumite scopuri. ● teorie care afirmă voința ca origine și natură a binelui. [<fr. *panthélisme*]

panteón *s.n.* **1.** templu închinat tuturor zeilor la greci și la romani. **2.** monument consacrat amintirii oamenilor iluștri, unde se depun rămășițele lor pămîntești. ● *(fig.)* totalitatea oamenilor iluștri ai unui popor, ai unei țări. [pron. *-te-on.* pl. *-nuri.* / <fr. *panthéon*, lat., gr. *pantheon* <*pan* — tot, *theos* — zeu]

pantéră *s.f.* mamifer carnivor de pradă din Africa și din Asia, cu blana gălbuie presărată cu pete înelate roșietice. [<fr. *panthère*]

pantofág *adj.* omnivor. [pl. *-gi*, *-ge.* / <fr. *pantophage*]

pantofagíe *s.f.* înclinația de a mînca tot felul de alimente. [gen. *-iei.* / <fr. *pantophagie*, cf. gr. *pan* — tot, *phagein* — a mînca]

pantofobíe *s.f.* panfobie. [<fr. *pantophobie*]

pantográf *s.n.* **1.** instrument cu care se reproduce mecanic un desen, o gravură la aceeași mărime sau la altă scară. **2.** priză de curent pentru vehicule cu tracțiune electrică care face legătura cu firul

aerian. [<fr. *pantographe*, cf. gr. *pan* — tot, *graphein* — a scrie]

pantografíe *s.f.* reproducere mecanică cu ajutorul pantografului **(1)**. [<fr. *pantographie*]

pantométru *s.n.* instrument folosit pentru măsurarea unghiurilor și a înclinării terenului pe o anumită porțiune. [cf. fr. *pantomètre*]

pantomím *s.m.* actor de pantomimă; mim². [<fr. *pantomime*]

pantomímic *adj.* de pantomimă; exprimat prin gesturi. [pl. *-ci*, *-ce* / cf. fr. *pantomimique*]

pantomímă *s.f.* arta de a reprezenta idei și sentimente prin gesturi sau prin mimica feței; reprezentație de teatru în care autorii exprimă diversele acțiuni dramatice prin gesturi și prin mimică; scenariul unei astfel de reprezentații. [var. *pantomină* s.f. / cf. fr. *pantomime*, lat. *pantomimus*, gr. *pantomimos* <*pan* — tot, *mimos* — imitator]

pantoptóză *s.f.* cădere generală a organelor datorită unei slăbiri bruște etc. [<fr. *pantoptose*, cf. gr. *pan* — tot, *ptosis* — cădere]

pantúm *s.n.* poezie cu formă fixă, în care al doilea și al patrulea vers dintr-un catren formează primul și al treilea vers din catrenul următor. [pl. *-muri*, *-me.*/ <fr. *pantoum*]

papá *s.m.* *(fam.)* tată. [<fr. *papa*]

papagál *s.m.* **1.** pasăre tropicală cu ciocul gros și încovoiat, cu pene viu colorate, care poate imita vorbele omului. **2.** *(fig.)* om care repetă mecanic părerile sau vorbele altuia. **3.** clește cu dinți folosit în lucrările de montare și reparare a țevilor. [<it. *pappagallo*]

papáia *s.m.* arbore fructifer din America tropicală, din care se extrage papaina. [pron. *-pa-ia.* / <it. *papaia*]

papaínă *s.f.* ferment vegetal extras din sucul unui arbore tropical; se întrebuințează în medicină ca digestiv și ca vermifug. [pron. *-pa-i-.* / <fr. *papaïne*]

papál *adj.* care aparține papei, de papă; *(p. ext.)* catolic. [cf. fr. *papal*, it. *papale*]

papalitáte *s.f.* autoritate papală; demnitatea de papă; timp cît un papă deține această autoritate. [după fr. *papauté*]

papaveracée *s.f. pl.* familie de plante care conțin un suc lăptos cu însușiri narcotice și al căror tip este macul; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.*/ < fr. *papavéracées*]

papaverínă *s.f.* substanță folosită în medicină, extrasă din opiu sau preparată pe cale sintetică. [<fr. *papavérine*]

pápă *s.m.* șeful bisericii catolice. [<lat. *pappa*, cf. it. *papa*]

paperasiér *adj., s.m.* și *f.* *(rar;* cel) care se ocupă cu hîrțoage; birocrat. [pron. *-si-er.* / <fr. *paperassier*]

paperasiérie *s.f.* *(rar)* scriptologie; hîrțogărie. [gen. *-iei.* / <fr. *paperasserie*]

papetărie *s.f.* magazin sau raion într-o librărie, unde se vînd caiete, creioane, hîrtie etc. [gen. *-iei.* / <fr. *papeterie*]

papilacéu *adj.* care are papile. [<fr. *papillacé*]

papilár *adj.* cu papile. [cf. fr. *papillaire*]

papilă *s.f.* **1.** proeminență de pe suprafața dermei sau a unor mucoase care dă pielii sensibilitate. **2.** mică protuberanță rigidă, alungită, de pe suprafața unor părți ale plantei. [<fr. *papille*, cf. lat. *papilla*]

papilionacée *s.f.* familie de plante dicotiledonate cu petalele în forma aripilor unui fluture; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-lio-...-ce-e.* / <fr. *papilionacées*, cf. lat. *papilio* — fluture]

papilóm *s.n.* tumoare epitelială benignă care se formează pe piele și pe mucoase. [pl. *-oame.* / <fr. *papillome*]

papión *s.n.* cravată înnodată în formă de aripi de fluture. [pron. *-pi-on.* pl. *-oane*, *-onuri.* / <fr. *papillon*]

papiótă *s.f.* **1.** bucată de hîrtie pe care se răsucește părul pentru a-l ondula. **2.** sul de hîrtie pe care se înfășoară ața de cusut. [pron. *-pi-o-.* var. *papiliotă* s.f./ < fr. *papillote*]

papirológ *s.m.* specialist în studiul papirusurilor. [<fr. *papyrologue*]

papirologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul papirusurilor egiptene și grecești. [gen. *-iei.* / <fr. *papyrologie*]

papírus *s.n.* plantă acvatică din a cărei tulpină membranoasă se scoteau niște foițe folosite în antichitate și în evul mediu pentru a se scrie pe ele; foiță, foaie obținută dintr-o asemenea plantă. ● manuscris scris pe astfel de foi. [pl. *-suri.* / <fr., lat. *papyrus*, cf. gr. *papyros*]

papísm *s.n.* denumire dată catolicismului de către protestanți. [cf. fr. *papisme*]

papolátru *s.m.* nume dat partizanilor fervenți ai papei sau catolicilor de către disidenți. [<fr. *papolâtre*]

pápulă *s.f.* bubuliță, băsicuță pe piele, spuzeală. [<fr. *papule*]

pápus *s.n.* aglomerație de perișori la extremitatea superioară a fructului ajuns la maturitate. [pl. *-suri.* / <lat. *pappus*]

par *adj. (despre numere)* divizibil cu doi. [<lat. *par*]

pára[1] - element de compunere savantă cu sensul „în afara, pe lîngă". [<gr. *para* — lîngă, vecin]

pará[2] *vb.* I. *tr.* a evita printr-o contralovitură o lovitură a adversarului. [<fr. *parer*]

parabáză *s.f.* pasaj din comedia greacă în care autorul își exprimă, prin glasul corifeului, părerile și sentimentele sale. [<fr. *parabase*, cf. gr. *parabasis* — digresiune]

parábolă[1] *s.f.* scurtă povestire alegorică cu caracter moral; pildă; *(p. ext.)* alegorie, metaforă. [<fr. *parabole*, cf. gr. *parabole* — juxtapunere]

parábolă[2] *s.f.* linie curbă care reprezintă locul geometric al punctelor egal depărtate de un punct fix (focar) și de o dreaptă fixă (directoare). [<fr. *parabole*]

parabólic *adj.* în formă de parabolă[2]; curbat. [cf. fr. *parabolique*]

paraboloíd *s.m.* suprafață rezultată prin mișcarea unei parabole care se deplasează astfel încît planul ei să fie mereu paralel cu el însuși, iar vîrful să rămînă mereu pe altă parabolă situată într-un plan perpendicular. [pron. *-lo-id.* / <fr. *paraboloïde*]

paracentéză *s.f.* puncție făcută într-o pungă de lichid sau de puroi aflată în corp. [<fr. *paracentèse*, lat. *paracentesis*, cf. gr. *para* — către, *kenteo* — înțep]

paracronism *s.n.* greșeală constînd în a situa un eveniment mai tîrziu decît a avut loc în realitate. [<fr. *parachronisme*]

paradá *vb.* I. *intr. (rar)* a se arăta (în mod ostentativ); a se afișa. [<fr. *parader*]

paráđă *s.f.* trecere în revistă a unor trupe care defilează; *(p. ext.)* ceremonie. ● *(fig.)* exhibare (ridicolă) a unui sentiment pe care nu îl simți cu adevărat. ○ *a face ~ de ceva* = a se făli cu ceva. [pl. *-rade, -răzi.* / <fr. *parade*, cf. sp. *parada* — oprire]

paradentóză *s.f.* retracția gingiilor și descoperirea pronunțată a rădăcinii dinților. [<fr. *paradentose*]

paradígmă *s.f.* totalitatea formelor flexionare ale unui cuvînt. [<fr. *paradigme*, cf. gr. *paradeigma* — model]

paradís *s.n.* rai. ○ *pasărea- ~ului* = pasăre exotică cu pene foarte frumoase. [pl. *-suri, -se.* / cf. fr. *paradis*, it. *paradiso*, lat. *paradisus* — grădină]

paradiziác *adj.* ca în paradis; minunat, încîntător. [pron. *-zi-ac.* / cf. fr. *paradisiaque*, it. *paradisiaco*]

paradós *s.n.* parapet de pămînt în spatele unui șanț, făcut pentru a-i apăra pe cei adăpostiți în șanț de loviturile venite din spate. [pl. *-suri.* / <fr. *parados*]

paradóx *s.n.* **1.** contradicție logico-formală apărută în ciuda respectării corectitudinii logice a raționamentului; părere contrară adevărului unanim recunoscut; *(p. ext.)* ciudățenie, nepotrivire. **2.** fapt despre care se poate demonstra atît că este adevărat cît și că este fals. [pl. *-xuri, -xe.* / cf. fr. *paradoxe*, lat., gr. *paradoxos* <*para* — contra, *doxa* — părere]

paradoxál *adj.* care ține de paradox; de neînțeles; ciudat. [cf. fr. *paradoxal*]

paradoxísm *s.n. (ret,)* figură de retorică care constă în a uni două idei ce par a nu se împăca împreună. [<fr. *paradoxisme*]

paradróm *s.n. (ant; în Grecia)* loc deschis în care avansau luptătorii. ● loc de exerciții gimnastice. [<fr. *paradrome*, cf. gr. *paradromos*]

parafá *vb.* I. *tr.* a pune o parafă pe un act. ● a pecetlui un registru la sfîrșit cu ceară roșie și sigiliu, pentru a nu se putea scoate sau adăuga foi. [<fr. *parapher*]

parafáre *s.f.* acțiunea de a parafa și rezultatul ei; punerea parafei. [<*parafa*]

parafazíe *s.f.* boală care constă în înlocuirea cuvintelor indicate cu altele fără nici o legătură logică între ele. [<fr. *paraphasie*]

paráfă *s.f.* **1.** trăsătură sau trăsături cu care se termină de obicei o iscălitură. **2.** iscălitură, semnătură prescurtată; pecete cu semnătura cuiva. [<fr. *paraphe*]

parafernál *adj.* privitor la parafernă; extradotal. [cf. fr. *paraphernal*]

paraférnă *s.f.* avere aparținînd soției, necuprinsă în dotă, pe care o administrează ea însăși. [<fr. *parapherne*]

parafiná *vb.* I. *tr.* a acoperi (ceva) cu parafină. [<fr. *paraffiner*]

parafináre *s.f.* acțiunea de a parafina și rezultatul ei; acoperire, impregnare cu parafină. [<*parafina*]

parafínă *s.f.* substanță solidă, albă și translucidă, obținută din distilarea țițeiului sau a cărbunilor și întrebuințată la fabricarea lumînărilor, la prepararea alifiilor etc. [<fr. *paraffine*]

parafínic *adj.* privitor la parafină; din parafină. [cf. fr. *paraffinique*]

parafinós *adj.* care conține parafină. [cf. fr. *paraffineux*]

parafóc *s.n.* zid mic dintr-un material refractar, făcut pentru a apăra de flăcări partea mai sensibilă a unei căldări cu abur. [după fr. *para-feu*, it. *parafuoco*]

parafrástic *adj.* care ține de parafrază. [cf. fr. *paraphrastique*]

parafrazá *vb.* I. *tr.* a exprima prin parafrază (1). ● a amplifica (o vorbire, o scriere etc.). [<fr. *paraphraser*, it. *parafrasare*]

parafrázá *s.f.* **1.** explicație mai largă și într-o formulare personală a unui text dat. ● imitație (în versuri) a unui text, amplificată față de original. **2.** compoziție muzicală care constituie o prelucrare cu caracter liber a unei teme muzicale luate din altă operă. [cf. fr. *paraphrase*, it. *parafrasi*, lat., gr. *paraphrasis* <*para* — afară, *phrasis* — fel de a vorbi]

parafúlger *s.n.* dispozitiv de legătură cu pămîntul, făcut pentru protecția unei conducte sau a unei instalații electrice împotriva descărcărilor electrice din atmosferă. [după fr. *paratonnerre*]

paragenéză *s.f.* formarea în aceeași epocă a mai multor minerale asociate. ● asociație de minerale formată în aceeași epocă. [<fr. *paragenèse*]

paraglobínă *s.f.* paraglobulină. [<fr. *paraglobine*]

paraglobulínă *s.f.* substanță proteică din sînge, care ajută la formarea fibrinei. [<fr. *paraglobuline*]

paragógă *s.f.* adăugarea unui sunet sau a unei silabe la sfîrșitul unui cuvînt. [cf. fr., gr. *paragoge*]

paragógic *adj.* referitor la paragogă, care se adaugă prin paragogă. [cf. fr. *paragogique*]

paragráf *s.n.* fragment mic al unui capitol, al unui discurs, al unui articol de lege etc., cuprins într-un alineat. [<fr. *paragraphe*, lat. *paragraphus*, cf. gr. *para* — lîngă, *graphein* — a scrie]

paragrafíe *s.f.* boală care constă în deformarea sau substituirea cuvintelor scrise.

paragrámă *s.f.* greșeală de ortografie care constă în folosirea unei litere în locul alteia. [<fr. *paragramme*]

paraláctic *adj.* referitor la paralaxă. [< fr. *parallactique*]

paralalíe *s.f.* tulburare a vorbirii, constînd în dificultatea de a găsi cuvîntul propriu. [gen. *-iei.* / <fr. *paralalie*, cf. gr. *para* — lîngă, *lalein* — a vorbi]

paralláxă *s.f.* unghi format de două drepte care ating centrul unui astru, pornind una din centrul pămîntului și cealaltă din locul unde se află observatorul. ●

unghi sub care se vede un front oarecare la o anumită distanță. [pl. *-xe.* / <fr. *parallaxe*, cf. gr. *parallaxis* — schimbare]

paralél *adj.* **1.** *(mat.; despre drepte, planuri)* care se află la o distanță constantă unul de altul și care nu se pot întîlni oricît ar fi prelungite. **2.** care se produce concomitent și se desfășoară în mod similar cu altceva. // *s.n.* instrument pentru trasarea unor linii paralele. [<fr. *parallèle*, lat., gr. *parallelos*]

paralélă *s.f.* **1.** linie sau suprafață situată în toată întinderea ei la egală distanță de altă linie sau de altă suprafață cu care nu se întretaie oricît de mult s-ar prelungi. ● fiecare dintre cercurile imaginare paralele cu ecuatorul, care unesc punctele de egală latitudine de pe suprafața pămîntului. **2.** *(la pl.)* aparat de gimnastică format din două bare paralele susținute de stîlpi. **3.** *(fig.)* comparație, apropiere făcută între două persoane, între două lucruri etc., în care se scot în relief asemănările și deosebirile. [cf. fr. *parallèle*, lat. *parallelus*]

paralelipipéd *s.n.* prismă care are ca bază un paralelogram. [<fr. *parallélépipède*]

paralelipipédic *adj.* în formă de paralelipiped. [pl. *-ci*, *-ce.* / cf. fr. *parallélépipédique*]

paralelism *s.n.* starea a două linii, a două planuri paralele; *(p. ext.)* corespondență între două lucruri, între două persoane situate în comparație. [cf. fr. *parallélisme*]

paralelográm *s.n.* patrulater care are laturile opuse egale și paralele. ○ *~ul forțelor* = construcție grafică cu care se determină rezultanța a două forțe concurente. [<fr. *parallélogramme*, cf. gr. *parallelos* — paralelă, *gramma* — figură]

paralític *s.m.* și *f.* suferind de paralizie. [cf. fr. *paralytique*, lat. *paralyticus*]

paralizá *vb.* I. **1.** *intr.* și *refl.* a-și pierde total sau parțial mobilitatea și sensibilitatea corpului; a se damblagi. **2.** *tr. (fig.)* a face să înceteze orice mișcare, orice acțiune; a imobiliza. [<fr. *paralyser*]

paralizánt *adj.* care paralizează. ● *(fig.)* care face să înceteze, care stînjenește (o acțiune, o mișcare). [cf. fr. *paralysant*]

paralizáre *s.f.* acțiunea de a (se) paraliza și rezultatul ei; oprire; imobilizare, damblagire. [<*paraliza*]

paralizát *adj.* **1.** atins de paralizie. ● *(fig.)* încremenit de spaimă, de emoție. **2.** *(fig.)* împiedicat, stînjenit în acțiunile sale. [<*paraliza*]

paralízie *s.f* pierdere totală sau parțială a mobilității și a sensibilității corpului, cauzată de obicei de leziuni pe creier sau în măduva spinării. [gen. *-iei.* / <fr. *paralysie*, cf. lat., gr. *paralysis* <*para* — în lungul, *lysis* — dizolvare]

paralógic *adj.* referitor la paralogie. [cf. fr. *paralogique*]

paralogíe *s.f.* transformare analogică a formei unui cuvînt prin asemănarea lui formală cu alt cuvînt. [<fr. *paralogie*, cf. gr. *para* — lîngă, *logos* — cuvînt]

paralogísm *s.n.* raționament fals care încalcă legile și regulile logice, pierzîndu-și valoarea demonstrativă, dar care este făcut din neștiință, fără intenția de a înșela. [cf. fr. *paralogisme*, gr. *para* — alături, *logismos* — raționament]

paramagnétic *adj.* care produce intensificarea temporară a unui cîmp magnetic. [cf. fr. *paramagnétique*]

paraménț *s.n.* fața exterioară a unei construcții, acoperită cu blocuri regulate de piatră. [<fr. *parement*]

paramétric *adj.* referitor la parametri. [<fr. *paramétrique*]

parametrítă *s.f.* inflamație a țesuturilor din jurul uterului. [<fr. *paramétrite*]

paramétru *s.m.* cantitate nedeterminată care intră în ecuația unei curbe sau unei suprafețe și care permite, prin varierea ei, să se obțină toate varietățile unei familii de curbe sau de suprafețe. ● *(fiz.)* orice mărime care poate defini starea unui sistem de corpuri (timp, presiune, volum etc.) [<fr. *paramètre*, cf. gr. *para* — alături, *metron* — măsură]

paramilitár *adj. (despre grupări, organizații* etc.*)* care este înarmat în cadrul unei organizații politice, spre a-i sprijini acțiunile. [cf. fr. *paramilitaire*]

paramnezie *s.f.* boală manifestată prin slăbirea memoriei, caracterizîndu-se prin aceea că bolnavul uită sau confundă cuvintele. [gen. *-iei.* / <fr. *paramnésie*, cf. gr. *para* — alături, *mnesis* — amintire]

parangonáj *s.n.* așezare a unui cuvînt, cules cu litere mai mici, într-un text cules cu un corp de literă mai mare. [<fr. *parangonnage*]

parangonáre *s.f.* parangonaj. [pl. *-nări.* / cf. *parangonaj*]

paranímf *s.m. (la vechii greci)* prieten al mirelui care mergea alături de el în car. [pl. *-fi.* / cf. fr. *paranymphe*, lat. *paranymphus*]

paranímfă *s.f. (ant.)* fată care asistă pe mireasă la ceremonialul căsătoriei. ● *(fig.)* însoțitoare. [pl. *-fe.* / cf. fr. *paranymphe*, lat. *paranympha*]

paranóia *s.f.* boală mintală manifestată prin lipsă de logică în gîndire, prin idei fixe, susceptibilitate și orgoliu exagerat, halucinații etc. [pron. *-no-ia.* gen. *-iei.* / < fr. *paranoïa*, cf. gr. *paranoia* — nebunie]

paranóic *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de paranoia. [cf. fr. *paranoïaque*]

parantéză *s.f.* **1.** semn de punctuație constînd din două arcuri de cerc care se închid reciproc și care se folosesc pentru a izola fraze sau cuvinte intercalate într-un text. ● frază sau propoziție care are un sens deosebit și care este intercalată într-o altă frază. **2.** *(fig.)* digresiune. [var. *parantez* s.n. / cf. fr. *parenthèse*, lat. *parenthesis*, gr. *para* — alături, *en* — în, *thesis* — punere]

parapét *s.n.* **1.** perete scund (pentru sprijinire) ridicat la marginea unei punți, a unui pod etc. pentru a împiedica căderea lucrurilor, a oamenilor etc. ● flancurile vasului deasupra punții. **2.** întăritură (de pămînt, de zid) care protejează pe apărătorii unei fortificații. [pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *parapet*, it. *parapetto* — păzește pieptul]

paraplégic *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de paraplegie. [<fr. *paraplégique*]
paraplegie *s.f. (med.)* paralizie a membrelor corpului. [gen. *-iei.* / <fr. *paraplégie*]
parasimpátic *adj. sistem nervos* ~ = sistem nervos vegetativ care se află alături de sistemul simpatic, centrii săi fiind situați la cele două extremități, de sus și de jos, ale simpaticului. [<fr. *parasympathique*]
parasintétic *adj., s.n.* (cuvînt) format atît cu un prefix cît și cu un sufix. [<fr. *parasynthétique*]
parasól *s.n.* **1.** *(rar)* umbrelă de soare. **2.** apărătoare montată la obiectivul aparatelor fotografice pentru a împiedica pătrunderea luminii suplimentare în aparat. [cf. fr. *parasol*, it. *parasole*]
paraşutá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) lansa cu parașuta. [<fr. *parachuter*]
paraşutáre *s.f.* acțiunea de a (se) parașuta și rezultatul ei; aruncare cu parașuta. [<*paraşuta*]
paraşútă *s.f.* aparat construit în forma unei umbrele, care încetinește căderea unui corp și este folosit pentru lansarea din avion a oamenilor sau a materialelor în timpul zborului. ○ ~ *luminoasă* = parașută cu care se lansează un material cu bază de magneziu, care se aprinde în cădere, luminînd puternic. [<fr. *parachute* <*parer* — a evita, *chute* — cădere]
paraşutísm *s.n.* tehnica și sportul lansării cu parașuta. [<cf. fr. *parachutisme*]
paraşutíst *s.m.* și *f.* cel care se lansează cu parașuta. [cf. fr. *parachutiste*]
paratáctic *adj.* referitor la parataxă, exprimat prin parataxă. [cf. fr. *paratatique*]
paratáxă *s.f.* juxtapunere; coordonare sintactică. [cf. fr. *parataxe*, gr. *parataxis*]
paratífic *adj.* referitor la paratifos; care provoacă paratifosul. [<fr. *paratyphique*]
paratifoíd *adj. (med.) febră* ~*ă* = paratifos. [<fr. *paratyphoïde*]
paratífos *s.n.* boală ale cărei simptome sînt asemănătoare cu cele ale febrei tifoide, dar care este cauzată de bacilul paratific; febră paratifoidă. [<fr. *paratyphus*]
paratifóză *s.f.* boală frecventă mai ales la păsări și la purcei, cauzată de un microb paratific. [<*paratifos*]
paratiroíde *s.f. pl.* mici glande cu secreție internă, situate alături de glanda tiroidă, în fața posterioară a lobilor acesteia. [pron. *-ro-i-.* / <fr. *parathyroïdes*]
paratonér *s.n.* *(rar)* paratrăsnet. [<fr. *paratonnerre*]
paratrăsnet *s.n.* dispozitiv de legătură cu pămîntul pentru protecția construcțiilor contra trăsnetului. [după fr. *parafoudre*]
paraván *s.n.* perete mobil sau fix prin care se desparte o anumită porțiune dintr-o încăpere. ● *(fig.)* ceea ce împiedică vederea. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *paravent*]
paravertebrál *adj. ganglioni* ~ = ganglioni simpatici care se află alături de coloana vertebrală, în lungul ei, de o parte și de alta. [<fr. *paravertebral*]
parazăpádă *s.f.* construcție, dispozitiv sau plantație făcută pentru a feri o cale ferată sau o șosea de înzăpezire sau pentru a reține și repartiza uniform zăpada pe semănături. [după fr. *paraneige*]
parazít *s.m.* și *f.* **1.** invitat la masa unui bogătaș în vechea Romă pentru a-l amuza. **2.** *fig.* persoană care trăiește pe socoteala alteia. **3.** ființă care trăiește pe organismul unei alte ființe vii, hrănindu-se exclusiv cu substanțele produse de aceasta. **4.** *(la pl.)* perturbație produsă în transmisiile de telecomunicații datorită descărcărilor electrice din atmosferă, scînteilor produse de unele aparate electrice etc. // *adj.* **1.** *(despre ființe)* care duce o viață de parazit; parazitar. **2.** *(fig.)* care nu produce nimic, care trăiește din exploatare. ● *(fig.)* lipsit de funcție; de prisos. [cf. fr. *parasite*, lat. *parasitus*, gr. *para* — alături, *sitos* — mîncare]
parazitár *adj.* **1.** (care duce o viață) de parazit. **2.** *(med.)* pricinuit de un parazit. [cf. fr. *parasitaire*]
parazíticid *adj. (despre substanțe)* care are proprietatea de a distruge paraziții. [cf. fr. *parasiticide*]
parazitísm *s.n.* modul de viață al unui organism viu care trăiește ca parazit pe un alt organism. ● trîndăvie, trai pe seama muncii altora. [cf. fr. *parasitisme*]
parazitofobíe *s.f. (rar)* teamă și dezgust de paraziți. [<fr. *parasitophobie*]
parazitológ *s.m.* cercetător în domeniul parazitologiei. [<fr. *parasitologue*]
parazitologíe *s.f.* disciplină care studiază plantele și animalele parazite și fenomenele parazitismului din natură. [<fr. *parasitologie*]
parazitotróp *s.m.* substanță care acționează direct asupra paraziților din organism. [<fr. *parasitotrop*]
parazitóză *s.f.* nume dat bolilor provocate de un parazit. [<fr. *parasitose*]
parbríz *s.n.* placă transparentă așezată în partea din față a unui vehicol care protejează de vînt, de praf etc. pe conducător. [pl. *-ze*, *-zuri.* / <fr. *pare-brise*]
parc *s.n.* **1.** grădină publică mare, amenajată special cu arbori, cu peluze etc. ● grădină mare, plantată cu arbori, în jurul unei locuințe. **2.** suprafață de teren închisă (plantată cu arbori) unde se îngrijește și se crește vînatul. **3.** loc unde se garează vehiculele; loc unde se depozitează materialele unei instituții. ● totalitatea vehiculelor unei instituții, ale unei unități. **4.** ~ *electric* = rețea centrală de distribuire a curentului electric. [cf. fr. *parc*, it. *parco*, germ. *Park* <lat. t. *parcus*]
parcá *vb.* I. *tr.* a așeza într-un parc (**3**) (autovehicule); a gara. [<fr. *parquer*]
parcáj *s.n.* parcare. [<fr. *parcage*]
parcáre *s.f.* acțiunea de a parca și rezultatul ei; parcaj. [<*parca*]
párce *s.f. pl.* cele trei divinități din infern (Clotho, Lachesis și Atropos) despre care se credea că prima toarce, a doua deapănă, iar a treia taie firul vieții omului. [<lat. *parcae*]
parcelá *vb.* I. *tr.* a împărți în parcele (o suprafață de teren). [<fr. *parceller*]
parcelár *adj.* împărțit în parcele. [pl. *-ri*, *-re.*/ cf. fr. *parcellaire*]

parcelâre *s.f.* acțiunea de a parcela și rezultatul ei; împărțire în parcele. [<*parcela*]

parcélă *s.f.* porțiune de teren bine delimitată care face parte dintr-un teren mai întins. [<fr. *parcelle*]

parcherizá *vb.* I. *tr.* a trata o piesă de oțel sau de fontă cu o soluție de fosfat de fier și de mangan pentru a o acoperi cu un strat protector, anticorosiv. [<fr. *parkériser*]

parchét *s.n.* **I. 1.** piesă de lemn în general de esență tare, folosită la pardosirea încăperilor. ● pardoseală făcută din astfel de piese. **2.** fiecare dintre suprafețele în care este împărțită o pădure în exploatare. **II.** *(în trecut)* magistratură specială care făcea cercetări în materie penală. ● membrii acestei magistraturi; localul în care funcționa această instituție. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *parquet*]

parchetá *vb.* I. *tr.* **1.** a pardosi (o cameră) cu parchet. **2.** *(silv.)* a împărți o pădure în parchete de exploatare. [<fr. *parqueter*]

parchetár *s.m.* lucrător de parchete. [<*parcheta*]

parchetáre *s.f.* acțiunea de a parcheta și rezultatul ei; *(spec.; silv.)* împărțire în parchete. [<*parcheta*]

parcimonie *s.f. (rar)* economie dusă la extrem; zgîrcenie. ● *(fig.)* măsură, reținere. [gen. *-iei*. / <fr. *parcimonie*, cf. lat. *parcimonia*]

parcimoniós *adj. (rar)* excesiv de econom; zgîrcit. [pron. *-ni-os*. pl. *-oși*, *-oase*. / cf. fr. *parcimonieux*]

parcúrge *vb.* III. *tr.* **1.** a străbate, a trece peste. **2.** a citi, a examina rapid cu privirea; a răsfoi. [p.i. *parcúrg*, perf. s. *-cursei*, part. *-curs*. / după fr. *parcourir*]

parcúrs *s.n.* drum (de) străbătut; traiect. ○ *pe ~* = în timpul drumului. ● lungimea unui drum sau a unei traiectorii între două puncte anumite. [<*fr. parcours*]

pardalídă *s.f.* piele de panteră, purtată de Bachus. [<fr. *pardalide*, gr. *pardalis* — panteră]

pardesíu *s.n.* haină lungă mai subțire decît paltonul, care se poartă primăvara și toamna peste hainele obișnuite. [pron. *-siu*. pl. *-ie*, *-uri*. / <fr. *pardessus*]

pardón *interj. (în formule de adresare)* iartă-mă; vă rog să mă iertați. ● ba nu, nu este așa; nu. // *s.n.* iertare, scuză. [<fr. *pardon*]

paremiológ *s.m.* specialist care se ocupă cu culegerea și studiul proverbelor. [pron. *-mi-o-*. / <fr. *parémiologue*]

paremiológic *adj.* privitor la proverbe sau la studiul lor. [<fr. *parémiologique*]

paremiologíe *s.f.* disciplină care studiază proverbele. [<fr. *parémiologie*, cf. gr. *paroima* — proverb, *logos* — vorbire]

parenchím *s.n.* **1.** țesut moale cu aspect spongios, bogat în vase sanguine. **2.** țesut vegetal moale și spongios, compus din celule vii, care umple intervalele dintre părțile fibroase. [pl. *-me*, *-muri*. / <fr. *parenchyme*, cf. gr. *paregchyma* — umplutură]

parenétic *adj. (rar)* care îndeamnă la virtute; moralizator. [<fr. *parénétique*]

parenézá *s.f. (rar)* discurs care preamărește virtutea. [cf. fr. *parénèse*, gr. *parainesis*]

parentálii *s.f. pl.* sărbători publice la romani care se celebrau în fiecare an în luna februarie, în amintirea morților. [<lat. *parentalis*]

parenterál *adj. procedeu ~* = mod de administrare a medicamentelor pe altă cale decît prin tubul digestiv. [<fr. *parentéral*, cf. gr. *para* — alături, *enteron* — intestin]

parestezíe *s.f.* senzație de amorțeală, de arsură sau de rece, datorită unei tulburări funcționale a sistemului nervos. [gen. *-iei*. / <fr. *paresthésie*, cf. gr. *para* — alături, *aisthesis* — senzație]

paréză *s.f.* lipsă de activitate a unui organ. [<fr. *paresse*]

parezíe *s.f.* paralizie parțială care afectează numai mișcările. [var. *pareză* s.f./ <fr. *parésie*, gr. *paresis* — slăbire]

parféu *s.n.* înghețată de ciocolată avînd în compoziție o oarecare cantitate de frișcă bătută. [cf. fr. *parfait*]

parfúm *s.n.* **1.** miros plăcut; mireasmă (de flori, de substanțe etc.); aromă. **2.** preparat industrial cu miros plăcut, obținut prin amestecarea unor substanțe extrase din flori sau pe cale sintetică. [pl. *-muri* / cf. fr. *parfum*]

parfumá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) stropi cu parfum. **2.** *tr.* a înmiresma. [<fr. *parfumer*]

parfumáre *s.f.* acțiunea de a (se) parfuma și rezultatul ei. [<*parfuma*]

parfumát *adj.* **1.** care răspîndește parfum, care miroase plăcut. **2.** stropit cu parfum. [<*parfuma*]

parfumerie *s.f.* magazin unde se vînd parfumuri, articole de toaletă etc. [gen. *-iei*. / <fr. *parfumerie*]

parhélie *adj.* care ține de parhelie. [cf. fr. *parhélique*]

parhelíe *s.f.* fenomen optic care constă în apariția unor pete luminoase (colorate) în jurul soarelui, ca urmare a reflectării luminii solare în acele de gheață din atmosferă. [gen. *-iei*. / <fr. *parhélie*, cf. gr. *para* — alături, *helios* — soare]

pária[1] *s.m.* **1.** *(în India, în concepția brahmanilor)* om care nu face parte din nici o castă și care este lipsit de orice drepturi. **2.** om disprețuit, ocolit de toți, care nu are nici un drept. [pron. *-ri-a*. / <fr. *paria*, cf. hind. *parayan*]

parіá[2] *vb.* I. *intr.* și *tr.* a face un pariu. [pron. *-ri-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*./ <fr. *parier*]

parián *s.n.* porțelan moale nesmălțuit, folosit în lucrările de sculptură. [pron. *-ri-an* / <fr. *parian*]

paricíd[1] *s.n.* ucidere a părinților. [cf. fr. *parricide*, lat. *parricidium*]

paricíd[2] *s.m.* și *f.* cel care și-a ucis tatăl sau mama. [cf. fr. *parricide*, lat. *parricida*]

parіére *s.f.* acțiunea de a paria și rezultatul ei; punere a unui pariu. [pron. *-ri-e-* / <*paria*]

parietál *adj. (anat.)* privitor la peretele unei cavități. ○ *os ~* (și *s.n.*) = fiecare dintre cele două oase care formează părțile laterale și superioare ale cutiei era-

niene, fiind situate între osul frontal și osul occipital. [pron. *-ri-e-.* / <fr. *pariétal*]

paripenát *adj. (despre frunze compuse)* cu număr egal de foliole de o parte și de alta a pețiolului. [cf. fr. *paripenné*]

parisilábic *adj. (despre substantive sau adjective)* care are același număr de silabe la nominativ și la genitiv singular. ○ *declinare ~ă* = declinare în cadrul căreia cuvîntul nu-și modifică numărul de silabe. [<fr. *parisyllabique*]

paritáte *s.f.* **1.** egalitate de numere, număr egal. **2.** egalitate valorică. [cf. fr. *parité*, lat. *paritas*]

pariu *s.n.* rămășag, prinsoare. ● joc de noroc la cursele de cai, constînd dintr-o miză care dă participantului dreptul la o cotă din totalul cîștigurilor. [pl. *-uri.* / <fr. *pari*]

parizer *s.n.* salam de culoare roz, preparat din carne de vită, tocată mărunt și fiartă. [<germ. *Pariser*]

parlamént *s.n.* organ legislativ total sau parțial eligibil, alcătuit din reprezentanți ai diferitelor partide politice sau din deputați independenți. ● clădire unde își ține adunările acest organ. [<fr. *parlement*, it. *parlamento*]

parlamentá *vb. I. intr.* a duce discuții și a face propuneri pentru a ajunge la o înțelegere. [<fr. *parlementer*, it. *parlamentare*]

parlamentár *adj.* **1.** care aparține parlamentului, privitor la parlament, organizat pe baza unui parlament. **2.** potrivit uzanțelor admise în parlament. // *s.m.* membru al parlamentului. [cf. fr. *parlementaire*]

parlamentáre *s.f.* acțiunea de a parlamenta și rezultatul ei; *(spec.; la pl.)* discuții, tratative în vederea încheierii unui acord, a unui armistițiu etc. [<*parlamenta*]

parlamentarísm *s.n.* sistem de guvernămînt în care parlamentul deține puterea supremă. [cf. fr. *parlementarisme*]

parloár *s.n. (rar)* sală de primire (într-un internat, într-o cazarmă); vorbitor. [pron. *-loar.* / <fr. *parloir*]

parmezán *s.n.* cașcaval uscat făcut din lapte smîntînit. [var. *parmazan* s.n. / <fr. *parmesan*, cf. *Parma*, oraș în Italia]

parnasián *adj., s.m.* (scriitor, poet) care ține de parnasianism. [pron. *-si-an.* pl. *-ieni, -iene.*/ cf. fr. *parnassien* <*Parnas*, munte în Grecia, consacrat lui Apolo și muzelor]

parnasianísm *s.n.* școală literară franceză reprezentată de revista „Parnasul contemporan" (1866), care se caracteriza prin formalism și printr-un estetism exagerat.

parodiá *vb. I. tr.* a face o parodie, a imita ceva cu intenția de a ridiculiza și de a obține efecte comice. [pron. *-di-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.*/ <fr. *parodier*, it. *parodiare*]

parodíe *s.f.* imitație cu intenție de ridiculizare a unei opere literare serioase; *(p. ext.)* imitație nereușită, inferioară originalului. [gen. *-iei.* / <lat., gr. *parodia*, cf. fr. *parodie*, it. *parodia*]

parodiére *s.f.* acțiunea de a parodia și rezultatul ei; imitare nereușită. [<*parodia*]

parodíst *s.m.* autor de parodii. [cf. fr. *parodiste*]

paról *interj. (rar; în limbaj pretențios)* pe cuvînt, pe cinstea mea, zău. [<fr. *parole*]

parólă *s.f.* cuvînt convențional folosit de militari pentru a se recunoaște. ● cuvînt secret de recunoaștere între membrii unei organizații conspirative. [fr. *parole*]

parolíst *adj. (fam.)* care se ține de cuvînt. [<*parolă*]

paroním *s.n.* cuvînt care se aseamănă că sunete dar se deosebește ca sens de alt cuvînt. [<fr. *paronyme*, cf. gr. *para* — alături, *onoma* — cuvînt]

paronímie *s.f.* calitatea a două sau mai multe cuvinte de a fi paronime. [gen. *-iei.* / <fr. *paronymie*]

paronomasíe *s.f.* paronomază. [gen. *-iei.*/ cf. fr. *paronomasie*]

paronomástic *adj.* privitor la paronomază. [<fr. *paronomastique*]

paronomáză *s.f.* figură de stil care constă în alăturarea de cuvinte asemănătoare ca formă dar cu înțeles deosebit. [cf. fr. *paronomase*, gr. *paronomasia*]

parotídă *s.f.* glandă salivară așezată sub ureche alături de maxilarul inferior. [<fr. *parotide*, cf. gr. *parotis* < *para* — lîngă, *ous* — ureche]

parotidítă *s.f.* inflamație a parotidelor; oreion. [<fr. *parotidite*]

paroxísm *s.n.* **1.** intensitate maximă a unei boli, a unui sentiment etc. ● surescitare, tulburare extremă. **2.** intensificare bruscă a activității forțelor interioare ale pămîntului care duce la formarea munților și la modificări ale scoarței terestre. [pl. *-me, -muri.* / cf. fr. *paroxysme*, gr. *paroxysmos*]

paroxístic *adj.* ajuns la paroxism. [<fr. *paroxystique*]

paroxítón *adj., s.n.* (cuvînt) care se accentuează pe penultima silabă. [<fr. *paroxyton*]

parsék *s.m.* unitate astronomică de distanță, egală cu 3,26 ani-lumină (30 840 milioane de kilometri). [<fr. *parsec*]

parsísm *s.n.* religia popoarelor iranice, întemeiată de Zarathustra. v. z o r o a s t r i s m. [<fr. *parsisme*]

partáj *s.n.* împărțire a unei moșteniri între persoanele îndreptățite să o stăpînească, făcută de o instanță judecătorească sau de succesori între ei. [<fr. *partage*]

partenér *s.m. și f.* fiecare dintre jucătorii care participă la o competiție sportivă, la jocuri etc., considerat în raport cu ceilalți jucători din echipă. ● persoană cu care dansează cineva. ● executant, împreună cu altul, al unui număr de program (la teatru, la circ etc.). [<fr. *partenaire*]

partenogenétic *adj.* privitor la partenogeneză. [pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *parthénogénésique*]

partenogenéză *s.f.* reproducere la unele specii de animale inferioare sexuate (albine etc.), prin ouă nefecundate. [<fr.

parthénogenèse, cf. gr. *parthenos* — fecioară, *genesis* — generație]

partér *s.n.* **1.** parte a unei clădiri situată la nivelul solului; ansamblul încăperilor din această parte a clădirii. ● primul etaj (de la intrare) al unei mine. **2.** parte a unei săli de spectacol cuprinsă între scenă și fundul sălii. ● totalitatea spectatorilor care ocupă locurile din această parte a sălii. **3.** parte a unei grădini sau a unui parc, în care se cultivă flori. [pl. *-ruri*, *-re*. / <fr. *parterre*]

participá *vb.* I. *intr.* a lua parte (la ceva); a împărtăși starea sufletească a cuiva. [p.i. *particip*. / <fr. *participer*, lat. *participare*]

participánt *s.m.* și *f.* cel care ia parte (activă) la ceva; cel care asistă la un spectacol, la un concurs sportiv. [cf. fr. *participant*]

participáre *s.f.* acțiunea de a participa și rezultatul ei. [<*participa*]

participáție *s.f.* faptul de a participa la o întreprindere comercială investind bani sau alte valori materiale; cotă cu care participă cineva la un capital. [gen. *-iei*. / cf. fr. *participation*, lat. *participatio*]

participiál *adj.* referitor la participiu; provenit dintr-un participiu; exprimat printr-un participiu. [pron. *-pi-al*. / cf. fr. *participial*]

participiu *s.n.* mod verbal impersonal și nepredicativ, cu forme deosebite după gen și număr și având valoare de verb sau de adjectiv. [pron. *-piu*. / <lat. *participium*]

particulár *adj.* **1.** care aparține numai anumitor persoane sau anumitor lucruri. ● care constituie proprietatea individuală a cuiva. ● care este de formație sau de esență individuală. **2.** care are caracter individual; care este caracteristic, specific. **3.** cu caracter neoficial; privat; *(despre lecții)* predat elevilor în afara orelor oficiale de școală. [cf. fr. *particulier*, lat. *particularis*]

particularísm *s.n.* tendință a unei regiuni de a-și păstra caracterele particulare. [<fr. *particularisme*]

particularíst *adj., s.m.* și *f.* (partizan) al particularismului. [<fr. *particulariste*]

particularitáte *s.f.* caracterul, natura a ceea ce este particular. ● caracteristică, specific. [cf. fr. *particularité*]

particularizá *vb.* I. *tr.* **1.** a spune (ceva) cu amănunte. **2.** a restrînge la un singur caz. [<fr. *particulariser*, cf. lat. *particularis*]

particulă *s.f.* **1.** particică (de materie). **2.** element lexical și morfologic neflexibil, întrebuințat numai în compunere cu alte cuvinte. [cf. fr. *particule*, lat. *particula*]

partíd *s.n.* **1.** organizație politică de tovarăși de idei care unește pe reprezentanții cei mai conștienți, cei mai activi ai clasei, care are la bază un program și care exprimă interesele acesteia și o conduce în lupta de clasă. **2.** grupare politică în regimurile burgheze care prezintă un anumit program în vederea guvernării. [cf. fr. *parti*, după *partidă*]

partídă *s.f.* **1.** desfășurare completă a unui joc. ● îndeletnicire plăcută în grup, organizată din timp. **2.** căsătorie sau proiect de căsătorie; *(p. ext.)* persoană vizată pentru un asemenea proiect. **3.** cont. **4.** cantitate de mărfuri vîndute sau cumpărate o dată. **5.** notele executate de unul dintre membrii unui ansamblu sau de un grup la unison. [<ngr. *partida*, cf. it. *partita*]

partínic *adj.* care reprezintă și luptă pentru interesele unui partid; în conformitate cu spiritul, ideologia și programul acestui partid. [cf. rus. *partiinîi*]

partinitáte *s.f.* faptul de a fi partinic; faptul de a aparține unui curent, unui partid politic, unei concepții de clasă; spirit de partid. [după rus. *partiinosti*]

partítă[1] *adj.f.* *(bot.; despre frunze)* ale cărei crestături adînci ajung pînă aproape de pețiol. [<fr. *partite*]

partítă[2] *s.f.* denumire dată suitei în secolul al XVIII-lea. [<it. *partita*]

partitiv *adj.* care arată întregul din care s-a luat o parte. // *s.n.* atribut substantival în genitiv sau la acuzativ precedat de o prepoziție, care arată întregul din care s-a luat o parte. [<fr. *partitif*, cf. lat. *partitus* <*partiri* — a împărți]

partitúră *s.f.* note destinate unui ansamblu muzical; text muzical cuprinzînd totalitatea notelor care se execută în același timp de către membrii unui ansamblu și care pot fi urmărite separat sau concomitent; *(p. ext.)* compoziție muzicală. [<it. *partitura*]

partizán *s.m.* și *f.* **1.** adept, susținător (al unei idei, al unei doctrine etc.); luptător pentru o cauză comună. **2.** luptător într-un detașament care acționează în spatele frontului inamic. [cf. fr. *partisan*, rus. *partizan*]

partizanát *s.n.* faptul de a fi partizan (**1**); activitate dusă de partizani (**2**) împotriva dușmanului.

parțiál[1] *adj.* care reprezintă numai o parte dintr-un întreg; care se produce, are loc numai în parte. ○ *produs* ~ = fiecare dintre produsele unei înmulțiri, din a căror adunare rezultă produsul total. [pron. *-ți-al*. / <fr. *partiel*, it. *parziale*]

parțiál[2] *adj.* *(rar)* care părtinește; părtinitor. [pron. *-ți-al*. / <fr. *partial*, it. *parziale*]

parțialitáte *s.f.* *(rar)* atitudine părtinitoare; părtinire. [cf. fr. *partialité*]

parúră *s.f.* podoabă purtată de mirese pe cap. [pron. și *parură*. / <fr. *parure*]

parvení *vb.* IV. *intr.* **1.** a se ridica, a ajunge la o situație bună fără a avea merite deosebite; a se îmbogăți. **2.** a-și atinge scopul, a reuși, a izbuti. **3.** *(despre știri)* a ajunge (la destinație). [p.i. *parvin*. / < fr. *parvenir*]

parvenít *adj., s.m.* și *f.* (om) îmbogățit, ajuns, înălțat la o treaptă superioară fără a avea merite deosebite și adesea pe căi necinstite. [pl. *-iți*, *-ite*. / cf. fr. *parvenu*]

parvenitism *s.n.* sete de îmbogățire cu orice preț, dorință de parvenire. [<*parvenit*]

pas[1] *s.n.* porțiune de lungime constantă care se repetă în lungul sau în latul unui sistem tehnic. ○ ~ *de dințare* = distanță între elementele de același fel a

doi dinți consecutivi ai unui angrenaj cilindric sau ai unei freze; ~ *de filet* = distanța dintre două puncte consecutive ale unei spire de filet. [pl. *-suri.* / <fr. *pas*]

pas[2] *s.n.* drum îngust între munți; trecătoare. v. d e f i l e u. [pl. *-suri.* / <fr. *pas*]

pasá *vb.* I. *tr.* **1.** *(sport)* a trece mingea altui jucător din echipă. **2.** *(fam.)* a ceda, a transmite, a trece cuiva ceva. [<fr. *passer*]

pasábil *adj. (fam.)* care poate fi acceptat, utilizat; acceptabil. [cf. fr. *passable*]

pasacália *s.f.* vechi dans spaniol și italian, având o mișcare lentă, uniformă, asemănătoare cu ciacona; melodia după care se execută acest dans. [pron. *-li-a.* scris și *passacaglia.* / < it. *passacaglia*]

pasagér *s.m.* și *f.* călător (mai ales cu trenul). // *adj. (rar)* trecător. [<fr. *passager*]

pasáj *s.n.* **1.** spațiu (acoperit care traversează o clădire sau un grup de clădiri) rezervat numai pietonilor pentru a trece dintr-o stradă în alta. ● încrucișarea unui drum cu o cale ferată, a două drumuri sau a două căi ferate. **2.** fragment (mai lung) citat, indicat undeva dintr-o scriere. ● frază melodică a unei compoziții. **3.** migrația periodică a păsărilor. [pl. *-je* var. *pasagiu* s.n. / <fr. *passage*, it. *passaggio*]

pasarélă *s.f.* **1.** punte mobilă folosită pentru urcarea sau coborîrea de pe o navă. ● platformă pe puntea de sus a unei nave, unde stă ofițerul de cart sau timonierul. **2.** pod îngust pentru pietoni, care trece peste o linie ferată, peste o șosea etc.; legătură între două clădiri, la nivelul etajelor. [var. *paserelă* s.f. / <fr. *passerelle*]

pásă *s.f.* **1.** trecerea mingii prin lovitură unui jucător din aceeași echipă. **2.** înaintare către adversar la scrimă. **3.** miză pe care trebuie să o depună jucătorii de cărți la fiecare nou tur. [<fr. *passe*]

pascál *adj.* de la Paști, privitor la Paști. [<fr. *pascal*]

paseísm *s.n.* orientare spre trecut, idealizare a trecutului. [pron. *-se-ism.* / <fr. *passeisme*, cf. *passé* — trecut]

pasíbil *adj.* care merită, care trebuie să sufere ceva; susceptibil de... [cf. fr. *passible*, it. *passibile*]

pasiénță *s.f.* combinații (distractive) cu cărți de joc (aranjate într-o anumită ordine). [pron. *-si-en-.* / <fr. *patience*]

pasiflóră *s.f.* specie de plante tropicale din America și din Asia, cu tulpina ramificată și cu flori albăstrii sau albe-roze. [<fr. *passiflore*]

pasigrafie *s.f.* sistem de scriere universală. [<fr. *pasigraphie*]

pasimétru *s.n.* instrument de precizie folosit la măsurarea dimensiunilor interiorului găurilor dintr-o piesă, prin comparare cu un etalon. [cf. fr. *pas* — pas, gr. *metron* — măsură]

pasioná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) interesa cu pasiune. [pron. *-si-o-.* / <fr. *passioner*]

pasionál *adj. (rar)* produs, determinat de o pasiune. [cf. fr. *passionnel*]

pasionalitáte *s.f. (rar)* caracterul a ceea ce este pasional.

pasionánt *adj.* care pasionează; captivant. [cf. fr. *passionnant*]

pasionát *adj.* stăpînit de o pasiune; înflăcărat. [cf. fr. *passionné*]

pasiúne *s.f.* **1.** sentiment foarte puternic cauzat de o dorință arzătoare sau de o înclinare irezistibilă; patimă. ● obiectul acestei pasiuni. **2.** bucată muzicală religioasă care are ca subiect povestirea patimilor lui Cristos. [cf. fr. *passion*, it. *passione*, lat. *passio*]

pasiv[1] *s.n.* **1.** totalitatea mijloacelor economice ale unei întreprinderi, privite sub aspectul provenienței lor la un moment dat. ● parte a bilanțului în care sînt înscrise fondurile unei întreprinderi sau ale unei instituții la un moment dat. **2.** *(gram.)* diateza pasivă a unui verb. [pl. *-ve*, *-vuri.* / <lat. *passivum*, fr. *passif*, it. *passivo*]

pasív[2] *adj.* **1.** care nu acționează, care nu are nici o inițiativă; inactiv. **2.** *(despre o formă verbală etc.)* care arată că subiectul suportă o acțiune făcută de altcineva. **3.** *(despre metale)* care prezintă fenomenul de pasivitate. [<lat. *passivus* <*pati* — a încerca, cf. fr. *passif*]

pasivísm *s.n.* atitudinea celui pasiv; tendință spre pasivitate. [<germ. *Passivismus*]

pasivitáte *s.f.* **1.** caracterul, starea a ceea ce este pasiv; inactivitate, delăsare. **2.** proprietate a unor metale (fier, crom etc.) de a nu putea fi atacate de unii acizi decît cînd sînt diluați. [cf. fr. *passivité*]

páso *s.n.* farsă scurtă care se juca în teatrul spaniol între actele unei piese mai mari. [<sp. *paso*]

paspartú *s.n.* **1.** cheie cu care se pot deschide mai multe broaște; șperaclu. **2.** *(fig.)* mijloc general de introducere într-un anumit cerc, într-o anumită problemă etc. [pl. *-uuri.* scris și *passe-partout.* / <fr. *passe-partout*]

paspoál *s.n.* șiret, bandă îngustă de mătase, de bumbac etc. care se aplică de obicei de-a lungul unei cusături, al marginii unui buzunar etc. [pron. *-poal.* pl. *-luri.* / <fr. *passepoil*]

passepiéd *s.n.* dans popular de origine franceză, asemănător menuetului, dar cu un caracter mai vioi; melodia după care se execută acest dans. [pron. *pas-pied.*/ <fr. *passe-pied*]

pássim *adv. (folosit pentru trimiteri la diferite pasaje din opere sau din autori)* în diverse locuri, ici și colo. [<lat. *passim*]

pastél *s.n.* **1.** creion de pictură, moale, colorat, făcut din culori pulverizate, amestecate cu talc și cu gumă arabică. ● desen, pictură reprezentînd un peisaj din natură, executat cu astfel de creioane, cu acuarelă sau cu ulei. **2.** *(lit.)* poezie descriptivă cu fond liric, în care este înfățișat un peisaj din natură. **3.** lucrare muzicală lirică, amintind de un pastel (2) sau compusă pe cuvintele acestuia. // *adj.* (culoare) bleu. [pl. *-luri*, *-le.* / cf. fr. *pastel*, it. *pastello* <*pásta* — pastă]

pastelíst *s.m.* poet, autor de pasteluri. [cf. fr. *pastelliste*]

pasteurizá *vb.* I. *tr.* a încălzi unele alimente (în special laptele) timp de 30 minute la o temperatură de 75 grade, pentru a distruge germenii fermenților care produc alterarea. [pron. *pas-tö-*. / <fr. *pasteuriser*, cf. *Pasteur*, chimist și biolog francez]

pasteurizáre *s.f.* acțiunea de a pasteuriza și rezultatul ei. [<*pasteuriza*]

pasteurizatór *s.n.* aparat folosit pentru pasteurizarea alimentelor. [cf. fr. *pasteurisateur*]

pastécă *s.f.* macara prevăzută la partea deschisă cu o balama care prinde parîma, împiedicînd-o să mai iasă. [pl. *-ci.*/ <it. *pastecca*]

pastilă *s.f.* **1.** preparat farmaceutic sau alimentar de forma unei tablete sau a unei bomboane rotunde. **2.** piesă în formă de disc mic folosită la unele mașini sau la unele mecanisme. [<fr. *pastille*, cf. germ. *Pastille*]

pastișá *vb.* I. *tr.* a face o pastișă. [p.i. 3,6 *-șează*, 4 *-șăm*, ger. *-șînd.* / <fr. *pasticher*]

pastișă *s.f.* lucrare de artă care imită stilul, maniera unui scriitor sau artist ilustru; imitație fără valoare. [<fr. *pastiche*]

pastișór *s.m. (franțuzism)* cel care pastișează. [<fr. *pasticheur*]

pástor *s.m.* preot protestant. [cf. lat. *pastor*, germ. *Pastor*]

pastorál *adj.* **1.** de păstor; *(p. ext.)* cîmpenesc, rustic. **2.** *(lit.)* care înfățișează idilic viața păstorilor, a țăranilor; bucolic. [cf. fr. *pastoral*, lat. *pastoralis*]

pastorálă *s.f.* **1.** operă literară cu subiect din viața păstorilor, din mediul de la țară. **2.** piesă instrumentală de factură simplă, care caută să imite atmosfera cîmpenească sau păstorească. **3.** mesaj al unui episcop adresat preoților și credincioșilor, în anumite ocazii. [<fr., it. *pastorale*]

pastoralísm *s.n.* curent în literatură și în artă caracterizat prin folosirea temelor idilice din viața de la țară. [<*pastoral*]

patátă *s.f.* gen de plante cu tubercule comestibile, dulci, din regiunile calde. [var. *batată* s.f. / <fr. *patate*]

patefón *s.n.* fonograf asemănător gramofonului, dar fără pîlnie de rezonanță. [<fr. *pathéphone*, cf. *Pathé*, firmă care fabrica fonografe]

patélă *s.f. (ant.)* farfurie de pămînt sau de metal în care se punea mîncare. [<fr. *patelle*]

patént[1] *adj. (despre acțiuni sau manifestări ale oamenilor)* de netăgăduit; autentic, evident. [<fr. *patent*, it. *patente*]

patént[2] *adj. (despre încuietori, lacăte)* construit în chip special pentru a prezenta garanții de soliditate, de bună funcționare. ○ *clește* ~ (și *s.n.*) = clește pentru tăiat și lucrat sîrma. // *s.f.* capsă. [<germ. *Patent*]

patentá *vb.* I. *tr.* **1.** a acorda (cuiva) o patentă (**1**); a breveta. **2.** a căli un metal în plumb. ● a trata termic o sîrmă de oțel pentru a-i da o rezistență mecanică mare. [<fr. *patenter*]

patentáre *s.f.* acțiunea de a patenta și rezultatul ei; brevetare. [<*patenta*]

paténtă *s.f.* **1.** drept exclusiv acordat unui inventator sau unei autorități de a folosi și de a comercializa o invenție, o inovație etc.; act, diplomă care conferă acest drept; brevet. ● *(înv.)* brevet, autorizație de a exercita un anumit comerț. ● ~ *de sănătate* = document care se dă unui vas la plecarea dintr-un port și prin care se confirmă starea sanitară a portului. ● *(fig.; ironic)* sistem, procedeu (propriu cuiva). **2.** impozit care se plătea în trecut pentru un anumit comerț sau o anumită industrie. [<fr., it. *patente*]

patéră *s.f.* vas plat în formă de farfurie întrebuințat în antichitate la libații. [<lat. *patera*, cf. fr. *patère*]

patérn *adj.* de tată, al tatălui; părintesc. [cf. fr. *paterne*, lat. *paternus*]

paternitáte *s.f.* **1.** calitatea de tată. **2.** *(fig.)* calitatea de autor, de creator al unei opere. [cf. fr. *paternité*, lat. *paternitas*]

patétic *adj.* plin de patetism; mișcător, emoționant, duios. [cf. fr. *pathétique*, lat. *patheticus*]

patético *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* pasionat, patetic. [<it. *patetico*]

patetísm *s.n.* calitatea, arta de a provoca emoții, de a mișca sufletul, de a înduioșa; patos. [cf. fr. *pathétisme*]

patéu *s.n.* **1.** un fel de plăcintă umplută cu carne tocată, cu brînză etc. **2.** pastă de ficat, de carne sau de pește preparată cu condimente și consumată proaspătă sau conservată. [<fr. *pâté*]

patibulár *adj. (liv.)* vrednic de spînzurat; demn de spînzurătoare. [<fr. *patibulaire*, cf. lat. *patibulum* — spînzurătoare]

patíbule *s.f. pl. (latinism)* furci în care erau spînzurați condamnații la moarte. [<lat. *patibulum*]

patiná *vb.* I. *intr.* **1.** a merge cu patinele (pe gheață etc.). **2.** *(despre vehicule)* a nu putea înainta pe un teren alunecos, roțile învîrtindu-se pe loc fără a deplasa vehiculul înainte. ● *(tehn.)* a aluneca pe o piesă de ghidare. [<fr. *patiner*]

patináj *s.n.* **1.** faptul de a patina; sportul cu patinele. **2.** patinoar. [<fr. *patinage*]

patinát *adj.* acoperit cu patină[2]. [<*patină*[2]]

patinatór *s.m.* și *f.* sportiv care practică patinajul. [<*patina*]

patínă[1] *s.f.* **1.** piesă, instrument de metal de forma unei șine, montat sau atașat pe talpa ghetei, cu care se poate merge alunecînd pe gheață. **2.** piesă datorită căreia un mecanism poate aluneca pe o șină. [cf. fr. *patin*]

patínă[2] *s.f.* strat subțire care apare sub influența agenților atmosferici pe suprafața obiectelor sau a construcțiilor de metal, de piatră etc., dîndu-le un aspect de vechime. [cf. fr. *patine*, it. *patina*]

patinoár *s.n.* teren (amenajat special) pentru patinaj. [pron. *-noar.* / <fr. *patinoire*]

patinsonáre *s.f.* procedeu de separare a argintului din minereul de plumb argentifer prin topirea minereului. [cf. fr. *patiner*]

patiserie *s.f.* **1.** pateuri, plăcinte etc. preparate dintr-un aluat fin și umplute cu carne, brînză, dulceață etc.; prăjitură. **2.** cofetărie. [gen. *-iei.* / <fr. *pâtisserie*]
patogén *adj.* care produce boli; care poartă microbii unor boli. [<fr. *pathogène*, cf. gr. *pathos* — boală, *gennan* — a produce]
patogenétic *adj.* privitor la patogenie. [cf. fr. *pathogénétique*]
patogenie *s.f.* ramură a medicinei care studiază felul cum acționează asupra organismului agenții patogeni. [gen. *-iei.* / <fr. *pathogénie*]
patogenitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este patogen. [cf. germ. *Pathogenität*]
patológic *adj.* referitor la patologie; bolnăvicios, morbid, anormal. [<fr. *pathologique*]
patologie *s.f.* ramură a medicinei care studiază natura și simptomele bolilor. [gen. *-iei.* / <fr. *pathologie*, cf. gr. *pathos* — boală, *logos* — vorbire]
pátos *s.n.* înflăcărare, însuflețire, avînt, entuziasm. ● emfază, stil emfatic. ○ *cu* ~ = **a)** în mod entuziast; **b)** afectat, cu emfază. [pl. *-suri.* / <gr., fr., it. *pathos*]
patriarhál *adj.* de patriarh, al patriarhului. ● referitor la vechii patriarhi și la moravurile lor austere. ● simplu, tihnit. [pron. *-tri-ar-.* var. *patriarcal* adj. / cf. fr. *patriarcal*]
patriarhát *s.n.* formă de organizare socială caracteristică societății gentilice, în care gradele de rudenie sînt socotite în linie masculină iar bărbatul domină în mod nelimitat asupra femeii și a copiilor. [cf. fr. *patriarcat*, lat. *pater* — tată, gr. *arche* — conducere]
patrician[1] *s.m.* cîrnat din carne de vită. [pron *-ci-an.* pl. *-ieni.* / <fr. *patricien*]
patrician[2] *s.m.* și *f.* membru al clasei dominante din vechea Romă, care deținea pămînturile obștești și monopolul funcțiilor sacerdotale și politice, bucurîndu-se de toate privilegiile. ● nobil, senior. // *adj.* care aparține patricienilor. ● de origine nobilă; rafinat. ● mîndru, îngîmfat. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *patricien*]
patriciát *s.n.* demnitate de patriciu sau de patrician în Roma antică. [pron. *-ci-at.* / <fr. *patriciat*]
patricid *s.m.* paricid. ● *(fig.)* trădare de țară. [<lat. *patricida*]
patríciu *s.n. (ist.)* demnitate instituită de împăratul Constantin, reprezentînd cel mai înalt rang din Imperiul roman, după împărat. [pron. *-ciu.* / <lat. *patricius*]
pátrie *s.f.* **1.** țară unde s-a născut cineva, țară de baștină. **2.** loc unde s-a născut cineva, loc de baștină; oraș, ținut, pămînt natal. ● mediu social din care face parte cineva. **3.** loc unde a luat naștere sau s-a dezvoltat o știință, o artă etc. [gen. *-iei.* / <lat., it. *patria*, fr. *patrie*]
patrimoniál *adj.* privitor la un patrimoniu; care face parte dintr-un patrimoniu. [pron. *-ni-al.* / cf. fr. *patrimonial*, lat. *patrimonialis*]
patrimóniu *s.n.* bunuri moștenite prin lege de la părinți; bunuri de familie. ● bunurile, veniturile care aparțin unei persoane, unei colectivități, unui stat etc.; bun public. [pron *-niu.* / <lat. *patrimonium*, cf. fr. *patrimoine*, it. *patrimonia*]
patriót *s.m.* și *f.* cel care își iubește patria, este devotat poporului său, fiind gata să lupte pentru interesele țării sale. [pron. *-tri-ot.* / <gr. *patriotes*, cf. fr. *patriote*]
patriotárd *adj., s.m.* și *f.* (cel) care face paradă de patriotism. [<fr. *patriotard*]
patriótic *adj.* propriu patrioților; insuflat de patriotism. [cf. fr. *patriotique*]
patriotism *s.n.* dragoste, devotament pentru patrie și pentru popor. [cf. fr. *patriotisme*]
patristic *adj.* care ține de patristică. [cf. fr. *patristique*]
patristică *s.f. (rar)* patrologie. [<fr. *patristique*]
patrologie *s.f.* disciplină care studiază viața și opera așa-numiților părinți ai bisericii. [gen. *-iei.* / <fr. *patrologie*, lat. *patrologia*, cf. lat. *pater* — părinte, gr. *logos* — vorbire]
patrón[1] *s.m.* și *f.* **1.** patrician roman socotit în raport cu clienții săi; stăpîn socotit în raport cu sclavii săi eliberați. **2.** proprietar, stăpîn al unei case de comerț, al unei întreprinderi, al unei fabrici etc.; exploatator. **3.** sfînt socotit protector al unei persoane, al unei comunități etc., care îi poartă numele. [<fr. *patron*, lat. *patronus*]
patron[2] *s.n.* **1.** cartuș. **2.** model. ● bușon. [<fr. *patron*]
patroná *vb.* I. *tr.* a ocroti, a sprijini, a susține. ● *(depr.)* a prezida, a trona. [<fr. *patronner*]
patronáj *s.n.* ocrotire, sprijinire, protecție. ● *(în regimul burghezo-moșieresc)* acțiune de falsă ocrotire a săracilor și a celor incapabili de muncă, dusă de societățile de binefacere. [var. *patronagiu s.n.* / <fr. *patronage*]
patronál *adj.* referitor la patroni, de patroni. [<fr., engl. *patronal*]
patronáre *s.f.* acțiunea de a patrona și rezultatul ei; ocrotire, susținere. ● *(depr.)* tronare, prezidare. [<*patrona*]
patronát *s.n. (la romani)* drept al patronului asupra clienților săi. ● calitate, situație de patron. [<fr. *patronat*, lat. *patronatus*]
patronímic *adj. nume* ~ = **a)** nume de familie; **b)** *(la vechii greci)* nume format de la numele tatălui cu ajutorul unui sufix special. [cf. fr. *patronymique*, lat. *patronymicus*, gr. *patronymikos*]
patrulá *vb.* I. *intr.* a merge în patrulă; a supraveghea ordinea; a face o recunoaștere. [<*patrulă*]
patruláre *s.f.* acțiunea de a patrula și rezultatul ei; supraveghere. [<*patrula*]
patrulatér *s.n.* poligon cu patru laturi. [după fr. *quadrilatère*]
patrúlă *s.f.* mic detașament militar însărcinat cu recunoașterea terenului, a pozițiilor, a mișcărilor inamicului etc. sau cu supravegherea ordinii. ● formație de zbor compusă din trei-patru avioane de luptă. [cf. germ. *Patrulle*, rus. *patrul* <fr. *patrouille*]
patrupéd *s.n.* animal care are patru picioare. [după fr. *quadrupède*]

paupér *adj. (liv.)* sărac, redus la mizerie. [pron. *pau-*. / <lat. *pauper*]

pauperísm *s.n. (liv.)* sărăcie extremă, mizerie. [cf. fr. *paupérisme*, rus. *pauperizm*]

pauperizá *vb.* I. *tr. (liv.)* a sărăci, a aduce în stare de mizerie (prin exploatare). [<*pauper*]

pauperizáre *s.f.* acțiunea de a pauperiza și rezultatul ei; sărăcire. [<*pauperiza*]

paupertáte *s.f. (ieșit din uz) certificat de* ~ = certificat de sărăcie. [cf. lat. *paupertas*, it. *poverta*]

páuză *s.f.* **1.** întrerupere momentană a unei acțiuni. **2.** semn muzical care indică o întrerupere de o anumită durată a frazei muzicale. ● semn de punctuație de forma unei liniuțe orizontale folosit pentru a arăta o oprire în lectură. [<lat., it. *pausa*, cf. fr. *pause*]

pavá *vb.* I. *tr.* a acoperi cu pavaj (o stradă, o curte etc.). [<fr. *paver*]

paváj *s.n.* acțiunea de a pava; *(concr.)* strat de piatră sau de alte materiale cu care se acoperă la suprafață o stradă, o șosea, o curte etc. [<fr. *pavage*]

pavánă *s.f.* vechi dans spaniol și italian cu ritm și mișcări lente; melodia după care se execută acest dans. [<fr. *pavane*]

paváre *s.f.* acțiunea de a pava. [<*pava*]

pavát *adj. (despre drumuri, străzi* etc.) care este acoperit cu pavaj. [<fr. *pavé*]

pavatór *s.m.* și *f.* muncitor care lucrează la pavaje. [<*pava*]

pavián *s.m.* specie de maimuță africană care are botul alungit și corpul acoperit cu păr lung și rar. [pron. *-vi-an*. pl. *-ieni*. / <germ. *Pavian*]

pavilión *s.n.* **1.** construcție ușoară, de obicei circulară, situată într-o grădină, într-un parc etc.; chioșc. ● corp de clădire care face parte dintr-un ansamblu de construcții (la spitale, la cazărmi etc.). **2.** drapel arborat de unele autorități pe fațada clădirii etc. ● steag de pînză avînd forme și culori diferite, care indică apartenența unei nave la o anumită țară. **3.** partea în formă de cornet a unui receptor telefonic. ● partea în formă de pînie a instrumentelor de suflat. ● partea exterioară cartilaginoasă a urechii. [pron. *-li-on*. pl. *-oane*, *-onuri*. / <fr. *pavillon*]

paviмént *s.n. (rar)* pardoseală, podea. [<lat. *pavimentum*]

pavlovísm *s.n.* învățătura lui Pavlov despre activitatea nervoasă superioară la animale și la om. [<*Pavlov*, fiziolog rus]

pavoáz *s.n. marele* ~ = totalitatea pavilioanelor arborate ziua pe catargul unei nave (sau ansamblul luminilor arborate noaptea pe o navă) cu ocazia unei festivități. [pron. *-voaz*. / cf. fr. *pavois*, it. *pavese*]

pavoazá *vb.* I. *tr.* a împodobi de sărbătoare (o sală, o clădire etc.) cu steguțe, cu draperii, cu tablouri etc. [<fr. *pavoiser*]

păstós *adj. (despre un material)* care are consistența de pastă, ca o pastă. [<*pastă*, cf. fr. *pâteux*]

pebrínă *s.f.* boală infecțioasă a viermilor de mătase, manifestată prin mici pete negre care apar pe pielea acestora. [<fr. *pébrine*]

pecarí *s.m.* porc sălbatic din America. [<fr. *pécari*]

pechinéz *s.m.* cîine mic cu botul scurt și turtit, cu picioarele scurte și cu părul lung și moale. [cf. fr. *pékinois*]

pectínă *s.f.* substanță organică vegetală care se găsește în fructe și care, amestecată cu apă, ia forma unei gelatine. [<fr. *pectine*]

pectorál *adj.* **1.** privitor la piept, al pieptului. **2.** care se folosește în bolile de piept. [<fr. *pectoral*, lat. *pectoralis*]

peculát *s.n.* furt de bani publici comis de către un minuitor al lor. [<lat. *peculatus*, cf. fr. *péculat*]

peculiár *adj.* de peculiu, în raport cu peculiul. [pron. *-li-ar*. / cf. fr. *péculiaire*, germ. *pekuliar*]

pecúliu *s.n.* **1.** avere cîștigată de un tînăr neemancipat, de un sclav sau de un soldat și pe care acesta o primea la emancipare sau la eliberare. **2.** sumă mică, neînsemnată (economisită, strînsă prin muncă). ● sumă de bani primită de un condamnat după ispășirea pedepsei, pentru munca prestată în timpul detențiunii. [pron. *-liu*. / <lat. *peculium*, cf. fr. *pécule*]

pecuniár *adj.* care constă în bani; bănesc. [pron. *-ni-ar*. / <fr. *pécuniaire*, cf. lat. *pecunia* — bani]

pedagóg *s.m.* și *f.* cel care instruiește, educă pe copii, pe tineri; *(p. ext.)* educator. [cf. fr. *pédagogue*, lat. *paedagogus*, gr. *pais*, *paidos* — copil, *agogos* — care conduce]

pedagógic *adj.* referitor la pedagogie, de pedagogie. ● care corespunde cerințelor pedagogiei; educativ. [cf. fr. *pédagogique*]

pedagogíe *s.f.* știință care studiază metodele de educație și de instruire a oamenilor (a tineretului în special). ● metodă pedagogică. [gen. *-iei*. / cf. fr. *pédagogie*, gr. *paidagogia* <*pais*, *paidos* — copil, *agoge* — conducere]

pedagogísm *s.n. (rar)* manie pedagogică. [cf. fr. *pédagogisme*]

pedalá *vb.* I. *intr.* a apăsa pedala unei biciclete cu piciorul (pentru a o pune în mișcare), a acționa pedalele. [<fr. *pédaler*]

pedálă *s.f.* **1.** pîrghie de manevră sau de comandă acționată cu piciorul. **2.** presă mică de imprimare acționată cu piciorul. **3.** notă joasă și gravă care durează mai multe măsuri. [<fr. *pédale*, cf. lat. *pes*, *pedis* — picior]

pedaliér *s.n.* sistem de pedale pentru picioare, la orgă. [pron. *-li-er*. / <fr. *pédalier*]

pedalizáre *s.f.* folosirea pedalelor la pian. [<*pedala*]

pedánt *adj., s.m.* și *f.* cel care are pretenții neîntemeiate de erudit; meticulos, chițibușar, formalist. [<fr. *pédant*]

pedanterie *s.f.* pedantism. [gen. *-iei*. / <fr. *pédanterie*]

pedantísm *s.n.* **1.** paradă de erudiție; meticulozitate; pedanterie. ● exprimare în termeni pretențioși, fără conținut. **2.**

gravitate în chestiuni de mică importanță. [<fr. *pédantisme*]
pederást *s.m.* homosexual. [<fr. *pédéraste*, cf. gr. *paiderastes* <*pais* — băiat, *erastes* — îndrăgostit]
pederastíe *s.f.* homosexualitate. [gen. *-iei*. / <fr. *pédérastie*]
pediátric *adj.* privitor la pediatrie. [pron. *-di-a-*. / <fr. *pédiatrique*]
pediatríe *s.f.* ramură a medicinei care studiază bolile de copii și tratamentul lor. [gen. *-iei*. / <fr. *pédiatrie*, cf. gr. *pais, paidos* — copil, *iatreia* — tratament]
pediátru *s.m.* medic specialist în pediatrie. [<fr. *pédiatre*, cf. gr. *pais, paidos* — copil, *iatros* — medic]
pedicél *s.n.* peduncul mic. [<fr. *pédicelle*]
pedicelát *adj. (despre plante)* cu pedicel. [cf. fr. *pédicellé*]
pedichiúră *s.f.* operație de îngrijire a picioarelor care constă în tăierea unghiilor, a bătăturilor etc. [pron. *-chiu-ră*. var. *pedicură* s.f. / <fr. *pédicure* <lat. *pes* — picior, *cura* — îngrijire]
pedichiuríst *s.m.* și *f.* specialist în pedichiură. [<*pedichiură*]
pedicul *s.n.* suport, sprijin, susținător al unui organ oarecare; parte alungită care leagă două organe, două tumori etc. [<fr. *pédicule*, cf. lat. *pediculus* — piciorus]
pediculát *adj.* cu pedicul. [cf. fr. *pédiculé*]
pediculóză *s.f.* manifestări morbide provocate pe piele de păduchi. [<fr. *pédiculose*, cf. lat. *pediculus* — purice]
pedigríu *s.n.* genealogia unui animal domestic de rasă; lista ascendenților unui asemenea animal. [var. *pedigri* s.n. / <engl. *pedigree*]
pediogenéză *s.f.* reproducere prin ouă nefecundate care se dezvoltă partenogenetic în corpul larvei. [var. *pedogeneză* s.f. / <fr. *pédogenèse*, cf. gr. *pais* — copil, *gennan* — a naște]
pediométru *s.n.* aparat pentru determinarea înălțimii și a greutății copiilor mici. [pron. *-di-o-*. / <fr. *pédiomètre*, cf. gr. *pais* — copil, *metron* — măsură]
pedogenétic *adj.* privitor la formarea solului. [<fr. *pédogénétique*]
pedogenéză *s.f.* formarea solurilor. ● parte a pedologiei[1] care se ocupă cu formarea solurilor. [<fr. *pédogenèse*]
pedológ *s.m.* specialist în pedologie. [< fr. *pedologue*]
pedológic *adj.* privitor la pedologie. [< fr. *pédologique*]
pedología[1] *s.f.* știință care studiază geneza, evoluția și clasificarea solurilor, ocupîndu-se în special cu studiul constituției lor fizice, chimice și biologice, în scopul stabilirii gradului de fertilitate și a posibilităților de ridicare a acesteia. [gen. *-iei*. / <fr. *pédologie*, cf. gr. *pedon* — sol, *logos* — vorbire]
pedología[2] *s.f.* **1.** pseudoștiință reacționară răspîndită în țările capitaliste, care încearcă să justifice inegalitatea între oameni cu ajutorul unor teze false despre influența fatal determinantă a eredității și mediului imuabil asupra dezvoltării organismului și a personalității copilului. **2.** *(med.)* studiul caracterelor somatice determinate de factori biologici, de ereditate. [gen. *-iei*. / <fr. *pédologie*, cf. gr. *pais, paidos* — copil, *logos* — știință]
pedométru *s.n. (tehn.)* podometru. [<fr. *pédomètre*]
pedonóm *s.m.* magistrat, în statul spartan, care supraveghea educația. [<fr. *pédonome*, cf. gr. *pais* — copil, *nomos* — lege]
pedosféră *s.f.* stratul solidificat de la suprafața solului, care servește ca izvor de hrană pentru plante.
pedotríb *s.m.* maestru de gimnastică pentru copii în Grecia antică. [<fr. *pédotribe*, cf. gr. *paidotribes*]
pedúncul *s.n.* **1.** codiță (la o floare, la un fruct). **2.** pedicul, suport al unui organ. **3.** nume dat unor protuberanțe ale creierului. [pl. *-le*, *-li* s.m. / <lat. *pedunculus*, cf. fr. *pédoncule*]
pedunculát *adj.* cu peduncul (**1**) [cf. fr. *pédonculé*]
pegamoíd *s.n.* imitație de piele fabricată dintr-o pînză de bumbac sau de in, acoperită cu nitroceluloză. [pron. *-mo-id*. var. *pergamoid* s.n. / <fr. *pégamoïd*]
pegás *s.m.* **1.** *(mit.)* cal înaripat; *(fig.)* simbol al inspirației poeților. ○ *a încăleca pe* ~ = a face versuri. **2.** specie de pește din Oceanul Indian care are înotătoarele în forma unor aripi. **3.** numele unei constelații din emisfera boreală. [<fr. *pégase*, cf. *Pegas*, cal înaripat, care cu o lovitură de picior a deschis izvorul muzelor de pe Helicon]
pegmatítă *s.f.* rocă magmatică cristalină care este întrebuințată ca materie primă pentru extragerea feldspatului și a cuarțului. [var. *pegmatit* s.n. / <fr. *pegmatite*]
pegmatolítă *s.f.* varietate de ortoză, întrebuințată ca fondant în industria ceramică.
pegomanție *s.f.* pretinsă artă de a ghici prin observarea apelor din fîntîni. [gen. *-iei*. / <fr. *pégomancie*, cf. gr. *pege* — fîntînă, *manteia* — divinație]
pégră *s.f. (rar)* societatea hoților, lume interlopă, drojdia societății. [<fr. *pègre*]
pehbléndă *s.f.* oxid natural de uraniu care conține și radiu, în cantități mici. [<fr. *pechblende*]
peignoár *s.n. (franțuzism)* halat de baie; rochie de casă. [pron. *-pei-noar*. / <fr. *peignoir*]
peiorativ *adj.* care dă un sens defavorabil; depreciativ. [pron. *pe-io-*. var. *pejorativ* adj. / cf. fr. *péjoratif*, lat. *peior*, comparativ de la *malus* — rău]
peisagíst *s.m.* și *f.* **1.** pictor specializat în peisaje. **2.** scriitor, compozitor specializat în descrieri de natură. [<fr. *paysagiste*]
peisagístic *adj.* de peisaj, privitor la peisaj. [<*peisagiu*]
peisagístică *s.f.* ramură a picturii privind genul peisajului.
peisáj *s.n.* **1.** colț din natură care formează un tot estetic; priveliște. ● tablou, desen care înfățișează un colț din natură. **2.** compoziție literară sau muzicală care

cuprinde o descriere a naturii. **3.** *(fig.)* aspect al societății, al literaturii etc. [var. *peisagiu* s.n. / <fr. *paysage*]

peládă *s.f.* boală de piele care se manifestă prin căderea părului de pe cap (pe anumite porțiuni). [<fr. *pelade*]

pelágic *adj.* format sub acțiunea mării; marin. ○ *zonă* ~*ă* = zonă din largul mărilor și oceanelor, socotită de la adîncimea de 200 metri pînă la fundul apei. ● *(despre plante și animale)* care plutește sau înoată liber în zona pelagică. [<fr. *pélagique*, cf. gr. *pelagos* — mare]

pelagoscóp *s.n.* instrument pentru examinarea fundului apelor. [<fr. *pélagoscope*, cf. gr. *pelagos* — mare, *skopein* — a cerceta]

pelágră *s.f.* boală care se manifestă prin inflamația pielii, plăgi pe corp, vomitări, diaree și tulburări psihice; este provocată de o alimentație insuficientă și lipsită de vitamine. [<fr. *pellagre*]

pelagrós *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de pelagră. [cf. fr. *pellagreux*]

pelagrozínă *s.f.* substanță toxică provenită din porumbul alterat. [<fr. *pellagrosine*]

peláj *s.n. (franțuzism)* părul, blana unui animal; părul covorului. [<fr. *pelage*]

pelargónie *s.f.* plantă decorativă cu frunze catifelate și păroase și flori albe, roze sau roșii; mușcată. [gen. *-iei*. / <germ. *Pelargonie*]

pelegrín *s.m.* pelerin. [<it. *pellegrino*]

pelerín *s.m.* cel care merge în pelerinaj; hagiu; peregrin. [<fr. *pèlerin*]

pelerináj *s.n.* **1.** călătorie făcută într-un loc considerat sfînt; hagialîc. **2.** *(fig.)* călătorie lungă și grea, cu multe opriri. [var. *peleringagiu* s.n. / <fr. *pèlerinage*]

pelerínă *s.f.* **1.** haină lungă și largă, fără mîneci, care se poartă pe umeri. **2.** guler mare care acoperă umerii, purtîndu-se peste palton sau peste rochie. [<fr. *pèlerine*]

pelícan *s.m.* pasăre acvatică din ordinul palmipedelor, cu ciocul lung și cu un sac elastic sub maxilarul inferior. [<fr. *pélican*]

peliculă *s.f.* **1.** membrană (foarte) subțire. **2.** *(fiz.)* strat subțire dintr-o substanță, depus pe suprafața unei alte substanțe; pieliță. **3.** film. [<fr. *pellicule*]

pelótă *s.f.* **1.** perniță în care se înfig ace. **2.** joc cu mingea, originar din regiunile bascilor. [<fr. *pelote*]

peltát *adj. (despre frunze)* cu pețiolul inserat în mijlocul limbului. [<lat. *peltatus*, după fr. *pelté*]

peltinérv *adj. (despre frunzele peltate)* cu nervuri ramificate de la centru către margine ca niște raze. [<fr. *peltinerve*, cf. lat. *pelta* — scut, *nervus* — nerv]

pelucíd *adj. (despre frunze)* transparent. [<lat. *pelucidus*]

pelvitomíe *s.f.* operație chirurgicală prin care se lărgește temporar bazinul. [gen. *-iei*. / <fr. *pelvitomie*]

pelúză *s.f.* **1.** suprafață de teren, într-un parc sau într-o grădină, plantată cu iarbă deasă și scurtă. **2.** parte a unui teren sportiv situată la extremitățile terenului și destinată spectatorilor. [<fr. *pelouse*]

pelvián *adj. (anat.) oase pelviene* = oasele care formează bazinul; *centură* ~*ă* = totalitatea oaselor care leagă membrele inferioare de coloana vertebrală. [pron. *-vi-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / <fr. *pelvien*]

pemfígus *s.n.* boală de piele, caracterizată prin băsici de diferite mărimi, pline cu un lichid transparent sau gălbui. [<fr. *pemphigus*, cf. gr. *pemphix* — băsicuță]

penáj *s.n.* **1.** totalitatea penelor unei păsări. **2.** podoabă formată dintr-un mănunchi de pene care se purta la chipiu, la pălărie. [var. *penagiu* s.n. / <fr. *pennage*]

penál *adj.* cu caracter represiv; care se referă la infracțiuni sancționate cu pedepse. ○ *drept* ~ = ramură a științei dreptului care studiază normele juridice cu caracter represiv; *cod* ~ = ansamblul principalelor norme juridice care definesc infracțiunile și stabilesc sancționarea lor. // *s.n.* drept penal. [cf. fr. *pénal*, lat. *poenalis* <*poena* — pedeapsă]

penalíst *s.m.* specialist în drept penal.

penalitáte *s.f.* faptul de a fi pasibil de o pedeapsă judiciară; pedeapsă aplicată. ● pedeapsă dată de arbitru unui jucător sau unui concurent care calcă regulamentul jocului sau al probei respective. [cf. fr. *pénalité*]

penalizá *vb.* I. *tr.* **1.** a pedepsi (o infracțiune, o crimă etc.). ● a sancționa (o echipă, un jucător) pentru încălcarea regulamentului jocului. [<fr. *pénaliser*]

penalizáre *s.f.* acțiunea de a penaliza și rezultatul ei; *(spec.)* penalti. [<*penaliza*]

penalizáție *s.f. (rar)* penalizare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *pénalisation*]

penálti *s.n.* lovitură de pedeapsă la fotbal, de la unsprezece metri, acordată în urma unei infracțiuni comise, în careul propriu, de echipa aflată în apărare; penalizare. [pl. *-iuri*. / <engl. *penalty*]

penár *s.n.* cutiuță în care se păstrează penițele, tocurile, creioanele etc. [var. *penal* s.n. / <germ. *Pennal*]

penát *adj. (despre frunze)* dispus de o parte și de alta a pețiolului; cu nervuri pornind perechi dintr-o nervură centrală. [cf. fr. *penné*]

penáți *s.m. pl.* zei ai casei la romani. ● *(fig.)* cămin, casă părintească. [<lat. *penates*, cf. fr. *pénates*]

pendánt *s.n.* obiect simetric. [<fr. *pendant*]

péndel *s.n.* mod de rulare a unui film în mai multe săli, actele filmului fiind proiectate pe rînd în sălile respective. [< germ. *Pendel*]

pendentív *s.n.* parte de construcție de formă triunghiulară, pe care se sprijină o boltă și care face trecerea de la un plan pătrat la unul rotund. [cf. fr. *pendentif*]

pendínte *adj. invar.* **1.** în curs de judecată; asupra căruia nu s-a luat o hotărîre. **2.** care depinde de, depinzînd de. [<lat. *pendens*, cf. fr. *pendant*]

pendúl *s.n.* corp solid, greu, suspendat printr-un fir de un punct fix și care se poate mișca în jurul poziției sale de echi-

libru prin torsiunea firului. [pl. *-le, -luri.* / <fr. *pendule*, cf. lat. *pendulus*]

pendulá *vb.* I. *intr.* a avea mișcări oscilatorii; a se balansa, a oscila (ca un pendul). [cf. it. *pendolare*]

pendulár *adj.* care are o mișcare ca de pendul; oscilatoriu. [cf. fr. *pendulaire*]

pendulăre *s.f.* acțiunea de a pendula și rezultatul ei; oscilare. [<*pendula*]

pendulă *s.f.* ceasornic mare de perete, a cărui mișcare este reglată de un pendul. [<fr. *pendule*]

penél *s.n.* pensulă mică folosită în pictură. ● *(fig.)* stil, manieră de a picta. [pl. *-luri, -le.* / <it. *pennello*]

penepléină *s.f.* suprafață plană sau ușor ondulată, care rezultă din eroziunea fluvială a unui teren muntos. [<fr. *péneplaine* <lat. *paene* — aproape, fr. *plaine* — cîmpie]

penetrá *vb.* I. *tr.* a pătrunde, a trece prin. [cf. fr. *pénétrer*, it., lat. *penetrare*]

penetrábil *adj.* care poate fi pătruns, prin care poate trece sau care poate primi în sine o substanță străină. [cf. fr. *pénétrable*]

penetrabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este penetrabil. [cf. fr. *pénétrabilité*]

penetráre *s.f.* acțiunea de a penetra și rezultatul ei. [<*penetra*]

penetránt *adj.* care (poate) pătrunde; pătrunzător. ● *(despre mirosuri)* puternic, intens, ascuțit. [cf. fr. *pénetrant*]

penetrație *s.f.* pătrundere, străbatere. ● adîncimea pînă la care poate pătrunde un corp în alt corp. ● intersecția a două corpuri sau a două suprafețe. [gen. *-iei.* var. *penetrațiune* s.f. / cf. fr. *pénétration*, lat. *penetratio*]

penibil *adj.* care provoacă o impresie neplăcută; greu de suportat, apăsător. [cf. fr. *pénible*]

penicilát *s.n.* aglomerare de perișori la extremitatea unui organ. [<lat. *penicillatum*]

penicilínă *s.f.* antibiotic de origine vegetală, lichidă sau cristalizată, obținută din tulpinile unor ciuperci. [<fr. *pénicilline* <lat. *penicillium* — mucegai, cf. engl. *penycilin*]

Penicillium *s.m.* numele științific al unui gen de ciuperci, care se formează pe pîine, pe aluat etc.; mucegai. [<lat. *penicillium*]

peninsulár *adj.* care se află pe o peninsulă; de peninsulă. // *s.m.* și *f.* locuitor al unei peninsule. [cf. fr. *péninsulaire*]

peninsulă *s.f.* întindere mare de pămînt care înaintează în mare, fiind înconjurată din trei părți de apă. [<fr. *péninsule*]

pénis *s.n.* organul genital extern al bărbatului. [<fr. *pénis*, lat. *penis*]

penișă *s.f.* navă fluvială asemănătoare cu un șlep, folosită la transportul mărfurilor. [<fr. *péniche*, cf. engl. *pinnace*]

Penitenciár *s.n.* închisoare. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *pénitencier*]

penitént *s.m.* și *f.* cel care se căiește, care face penitență; pocăit. [cf. fr. *pénitent*, lat. *poenitens*]

Penitență *s.f.* **1.** *(în practicile creștine)* pedeapsă (pe care și-o impune cineva sau pe care i-o dă preotul) pentru ispășirea și iertarea păcatelor; canon; *(p. ext.)* privațiune. **2.** căință, pocăință. [cf. lat. *paenitentia*, fr. *pénitence*, it. *penitenza*]

penny *s.m.* monedă divizionară engleză, valorînd a douăsprezecea parte dintr-un șiling. [<engl. *penny*]

penón *s.n.* flamură triunghiulară purtată de cavaleri în vîrful lăncii. [<fr. *pennon*]

pénsă *s.f.* **1.** mic instrument de metal, compus din două brațe unite la unul dintre capete, care servește pentru a prinde obiecte de dimensiuni mici. **2.** cută interioară la o haină, făcută pentru a o fasona într-un anumit fel. [<fr. *pince* <*pincer* — a prinde, a strînge]

pensétă *s.f.* pensă mică. [<fr. *pincette*]

pénsie *s.f.* sumă de bani care se acordă (lunar) persoanelor care au ieșit din producție pentru limită de vîrstă sau sînt ori au devenit inapte de a munci. ● sumă de bani acordată anual de stat, de o instituție etc. cuiva, ca recompensă pentru merite sau servicii speciale. [gen. *-iei.* var. *pensiune* s.f. / <fr. *pension*]

pensión *s.n.* *(în trecut)* institut particular de învățămînt. [pron. *-si-on.* / <fr. *pension*]

pensioná *vb.* I. *tr.* a scoate (pe cineva) la pensie; a da o pensie (cuiva). ● *refl.* a ieși la pensie. [<fr. *pensionner*]

pensionár *s.m.* și *f.* **1.** cel care primește o pensie. **2.** cel care este întreținut, îngrijit într-un ospiciu, într-un azil. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *pensionnaire*]

pensionáre *s.f.* acțiunea de a (se) pensiona, scoatere, ieșire la pensie. [<*pensiona*]

pensiúne *s.f.* întreținere (locuință și masă) primită de cineva într-o casă particulară în schimbul unei sume de bani; casă în care se dă o asemenea întreținere. [cf. fr. *pension*]

pensulá *vb.* I. *tr.* a badijona cu un dezinfectant. [<*pensulă*]

pensuláre *s.f.* acțiunea de a pensula. [<*pensula*]

pensulátie *s.f.* *(rar)* pensulare. [gen. *-iei.* / <*pensulă*]

pénsulă *s.f.* unealtă formată dintr-un smoc de fire de păr legate de un mîner, cu care se pictează, se întinde un clei etc. [<germ. *Pinsel*]

penta- element de compunere savantă cu semnificația „cinci". [<fr. *pent(a)-*, <gr. *pente* — cinci]

pentacórd *s.n.* **1.** liră cu cinci coarde. **2.** grup de cinci trepte succesive ale unei scări muzicale. [<fr. *pentacorde*, cf. gr. *pente* — cinci, *chorde* — coardă]

pentádă *s.f.* perioadă de cinci zile consecutive, folosită în climatologie. [pl. *-de.* / <germ. *Pentade*]

pentaédru *s.n.* poliedru cu cinci fețe. [pron. *-ta-e-.* / <fr. *pentaèdre*, cf. gr. *pente* — cinci, *hedra* — față]

pentagón *s.n.* poligon cu cinci laturi. [<fr. *pentagone*, cf. gr. *pente* — cinci, *gonia* — unghi]

pentagonál *adj.* care are forma unui pentagon. ● *(despre corpuri geometrice)* care are ca bază un pentagon. [cf. fr. *pentagonal*]

pentagrámă *s.f.* figură geometrică în formă de stea cu cinci colțuri. [<fr. *pentagramme*]

pentamétru *s.m.* vers latin și grecesc de cinci picioare, format din două emistihuri, fiecare de cîte două picioare și jumătate. [cf. fr. *pentamètre*, lat. *pentameter* <gr. *pente* — cinci, *metron* — măsură]

pentán *s.m.* hidrocarbură din seria parafinelor, care se găsește în gazele de sondă și în fracțiunile ușoare rămase de la distilarea țițeiului.

pentaoxíd *s.m.* oxid a cărui moleculă conține cinci atomi de oxigen. [pron. *-ta-ox-*. / <fr. *pentaoxyde*, cf. gr. *pente* — cinci + *oxid*]

pentárh *s.m.* membru al unui guvern format din cinci șefi. [<fr. *pentarque*]

pentarhíe *s.f.* dictatură, guvernămînt al unui gurp de cinci inși. [gen. *-iei*. / <fr. *pentarchie*, gr. *pente* — cinci, *arche* — conducere]

pentasilábic *adj.* format din cinci silabe. [<fr. *pentasyllabique*, cf. gr. *pente* — cinci, *syllabe* — silabă]

pentatlón *s.n.* **1.** ansamblu de cinci jocuri atletice la vechii greci (aruncare cu discul, luptă, salt, fugă, aruncare cu sulița). **2.** concurs sportiv constînd din cinci probe diferite la care participă aceiași sportivi. [<gr. *pentathlon*, cf. *pente* — cinci, *athlos* — luptă]

pentatlonist *s.m.* și *f.* sportiv care participă la probele din cadrul unui pentatlon. [<*pentatlon*]

pentatónic *adj. gamă* ~ *ă* = gamă de cinci trepte fără semitonuri, care stă la baza muzicii populare chineze, tătare etc. [<germ. *Pentatonik*]

pentavalént *adj.* ai cărui atomi se unesc cu cinci atomi de hidrogen sau de alt element monovalent, pentru a da naștere unei molecule de substanțe compuse. [<fr. *pentavalent*, cf. gr. *pente* — cinci, lat. *valere* — a valora]

pentélic *adj. marmură* ~*ă* = marmură albă, fără striații. [<fr. *pentélique*]

pentéră *s.f.* navă grecească cu cinci rînduri de vîsle. [<fr. *pentère*, cf. gr. *penteres*]

pentódă *s.f.* tub electronic cu cinci electrozi. [<fr. *penthode*, cf. gr. *pente* — cinci + *(electr)od*]

penúltim *adj.* de dinaintea celui din urmă. [<lat. *penultimus*, cf. fr. *pénultième*]

penúmbră *s.f.* **1.** zonă incomplet luminată, cuprinsă între umbra unui corp și regiunea luminoasă înconjurătoare. **2.** *(pict.)* zonă în care lumina se amestecă cu umbra. v. clarobscur. [cf. fr. *pénombre*, lat. *paene* — aproape]

penurie *s.f.* *(liv.)* lipsă a mijloacelor de existență; sărăcie, lipsă mare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *pénurie*, lat. *penuria*]

peón *s.m.* *(în America Latină)* muncitor agricol sărac, căzut în semirobie din cauza datoriilor; clăcaș; semiiobag. [pron. *pe-on*. / <fr., sp. *péon*]

peonáj *s.n.* formă de exploatare a peonilor, constînd în a le împrumuta bani în contul muncii viitoare, făcîndu-i astfel datornici pe viață. [<fr. *péonage*]

pepiniéră *s.f.* **1.** plantație pe care se cresc plante erbacee sau lemnoase pînă la epoca cînd pot fi transplantate. ● întreprindere care produce răsaduri sau puieți. **2.** *(rar)* creșcătorie de animale. **3.** *(fig.)* totalitatea celor care pot deveni la un moment dat membri (de frunte) ai unei organizații, ai unei profesiuni etc.; instituție, organizație etc. care pregătește astfel de oameni. [pron. *-ni-e-*. / <fr. *pépinière*]

pepít *adj. invar. (despre țesături)* cu pătrățele în două culori, care alternează. [var. *pepita* adj. invar. / <fr. *pépite*]

pepítă *s.f.* bucată de aur nativ. [<fr. *pépite*, cf. sp. *pepita* — grăunte]

péplu *s.n.* mantie scurtă femeiască, fără mîneci, prinsă pe umeri cu o agrafă, purtată de femei în antichitatea greco-romană și astăzi în India. [var. *peplum* s.n. / <lat. *peplum*]

pépsic *adj.* privitor la acțiunea pepsinei. [<fr. *pepsique*]

pepsínă *s.f.* *(chim.)* enzimă cu rol important în digestie, secretată de mucoasa stomacului vertebratelor. ● medicament extras din mucoasa stomacală a unor animale și administrat în unele boli de stomac. [<fr. *pepsine*]

peptíde *s.f. pl.* forme de proteide rezultate din combinarea aminoacizilor. [<fr. *peptide*]

peptónă *s.f.* substanță organică produsă în timpul digestiei prin hidroliza proteinelor, sub acțiunea pepsinei. [<fr. *peptone*]

percál *s.n.* țesătură de bumbac, albă și foarte fină, folosită pentru confecționarea cămășilor. [<fr. *percale*]

percalínă *s.f.* varietate de lustrin ușor, folosit pentru căptușeli. [<fr. *percaline*]

percépe *vb.* III. *tr.* **I.** a încasa (un impozit, o taxă etc.). **II.** a sesiza cu ajutorul simțurilor și al gîndirii, prin reflectare nemijlocită, obiectele și fenomenele din realitatea înconjurătoare; a simți. [p.i. *percép*, conj. 3 *-eapă*. / <lat. *percipere*, cf. it. *percepire*, fr. *percevoir*]

percépere *s.f.* acțiunea de a percepe; percepție **(II)** [<*percepe*]

perceptíbil *adj.* **I.** care poate fi încasat. **II.** *(fil.)* care se poate percepe. [cf. fr. *perceptible*]

perceptibilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este perceptibil **(II)**. [cf. fr. *perceptibilité*]

perceptív *adj.* în legătură cu percepția; care (poate) percepe. [cf. fr. *perceptif*]

perceptór *s.m.* *(în trecut)* funcționar al fiscului care încasa impozitele. [cf.fr. *percepteur*]

percéptie *s.f.* **I.** *(fil.)* formă de reflectare nemijlocită a realității obiective, care acționează asupra organelor de simț, în conștiința omului; imagine care rezultă din această reflectare; facultatea de a percepe fenomenele lumii exterioare. **II.** *(în trecut)* oficiu al fiscului unde se încasau impozitele. [gen. *-iei*. var. *percepțiune* s.f. / cf. fr. *perception*, lat. *perceptio*]

percheziție *s.f.* cercetare făcută la un ordin al organelor puterii de stat asupra unei persoane bănuite de o infracțiune sau la domiciliul acesteia. [gen. *-iei*. var. *perchezițiune*, *percheziție* s.f. / cf. fr. *perquisition*, lat. *perquisitio* — cercetare]

percheziționá *vb.* I. *tr.* a face o percheziție. [pron. *-ți-o-*. var. *perchiziționa* vb. I. / <fr. *perquisitionner*]

percheziționáre *s.f.* acțiunea de a percheziționa și rezultatul ei. [<*percheziționa*]
percusiúne *s.f.* *(rar)* percuție. [cf. fr. *percussion*, lat. *percussio*]
percutá *vb.* I. *tr.* **1.** a lovi capsa unui cartuș cu percutorul. **2.** *(med.)* a lovi (încet, repetat) cu degetul o parte a corpului pentru a o examina. [<fr. *percuter*, cf. lat. *percutere*]
percutánt *adj.* **1.** *(despre proiectile)* care explodează la atingerea unui obstacol. **2.** *perforator* ~ = perforator mecanic la care sfredelul acționează prin lovituri. [cf. fr. *percutant*]
percutór *s.n.* piesă la armele de foc care izbește capsa proiectilului, producînd explozia cartușului. [cf. fr. *percuteur*]
percúție *s.f.* **1.** metodă de diagnosticare a unor boli după sunetul rezultat prin lovirea ușoară și repetată a regiunii examinate. **2.** lovire, ciocnire, izbire. ○ *instrument de* ~ = instrument la care se cîntă prin lovirea unei membrane, a unei lame, a unei coarde etc. **3.** lovire, izbire a capsei unui cartuș, a unui focos. [gen. *-iei*. var. *percuțiune* s.f. / cf. fr. *percussion*, lat. *percutire* — a lovi]
perdéndosi *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* pierzîndu-se, micșorîndu-și treptat sonoritatea. [<it. *perdendosi*]
perditánță *s.f.* conductanța totală a rezistențelor izolației unei instalații electrice. [<fr. *perditance*]
perdíție *s.f.* *(rar)* stricăciune morală; corupție. [gen. *-iei*. var. *perdițiune* s.f. / <fr. *perdition*, lat. *perditio*]
peregrín *s.m.* *(rar)* călător; nomad; pelerin. [cf. fr. *pérégrin*, lat. *peregrinus*]
peregrinà *vb.* I. *intr.* a călători; a rătăci; a cutreiera ținuturi îndepărtate. ● a merge în pelerinaj. [<fr. *pérégriner*, lat. *peregrinari*]
peregrináre *s.f.* acțiunea de a peregrina și rezultatul ei; rătăcire; călătorie. [<*peregrina*]
peregrinație *s.f.* *(rar)* peregrinare. [gen. *-iei*. var. *peregrinațiune* s.f. / cf. lat. *peregrinatio*, fr. *pérégrination*]
peremptóriu *adj.* de netăgăduit; vădit, evident, neîndoielnic. [cf. fr. *péremptoire*, lat. *peremptorius*]
peremptiúne *s.f.* stingere a unui proces după un anumit timp; perimare. [cf. fr. *péremption*]
perén *adj.* *(despre plante)* care trăiește și rodește mai mulți ani, fără a fi nevoie de o nouă însămînțare; vivace; *(p. ext.)* de lungă durată. ○ *cultură* ~ *ă* = recoltarea de mai multe ori pe an a unei suprafețe cultivate. [cf. fr. *pérenne*, lat *perennis*]
perenitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este peren; durabilitate, persistență. [cf. fr. *pérennité*, lat. *perennitas*]
peréu *s.n.* strat de piatră care acoperă taluzurile sau căptușește șanțurile înclinate, cu scopul de a le proteja împotriva eroziunilor sau de a împiedica surpările. [pl. *-uri*. / <fr. *perré*]
perféct *adj.* care are toate calitățile; desăvîrșit. // *adv.* de acord; foarte bine, excelent. // *s.n.* timp al verbului care arată o acțiune petrecută și încheiată în trecut. [<lat. *perfectus*, cf. it. *perfetto*, fr. *parfait*]
perfectá *vb.* I. *tr.* a definitiva, a încheia (o înțelegere, un act, o tranzacție). [cf. it. *perfettare*, fr. *parfaire*]
perfectáre *s.f.* acțiunea de a perfecta și rezultatul ei; definitivare, încheiere. [<*perfecta*]
perfectíbil *adj.* care se poate desăvîrși, perfecționa. [cf. fr. *perfectible*]
perfectibilitáte *s.f.* însușirea de a fi perfectibil. [cf. fr. *perfectibilité*]
perfectiv *adj.* *(despre aspectul verbelor)* care exprimă acțiunea însăși a verbului, eliminînd noțiunea de durată și insistînd mai mult asupra începutului și a sfîrșitului, a rezultatului acțiunii; *(despre verbe)* care are acest aspect. [cf. fr. *perfectif*]
perfecționá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) face mai bun, mai util; a(-și) corecta greșelile, defectele. ● *refl.* a se specializa. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *perfectionner*]
perfecționáre *s.f.* îmbunătățire, desăvîrșire; specializare. [<*perfecționa*]
perfecțiúne *s.f.* caracterul a ceea ce este perfect; desăvîrșire. [var. *perfecție* s.f. / cf. fr. *perfection*, lat. *perfectio*]
perfid *adj.* înclinat să facă rău ascunzîndu-și intențiile sub o înfățișare binevoitoare; viclean. ● care își calcă cuvîntul dat. [cf. fr. *perfide*, lat. *perfidus*]
perfidíe *s.f.* lipsă de cinste, de loialitate; viclenie, fățărnicie, ipocrizie. ● faptă perfidă. [gen. *-iei*. / <fr. *perfidie*, lat. *perfidia*]
perfoliát *adj.* *(despre frunze)* care înfășoară astfel tulpina încît pare a fi străpunsă de ea. [pron. *-li-at*. / cf. fr. *perfolié*]
perforá *vb.* I. *tr.* a găuri, a străpunge (cu o unealtă); a face o gaură. ● *(fig.)* a pătrunde. ● *refl.* *(despre organe sau țesuturi)* a se găuri, a căpăta un orificiu în urma unui traumatism etc. [cf. fr. *perforer*, lat. *perforare*]
perforáj *s.n.* perforare. [cf. fr. *perforage*]
perforánt *adj.* care perforează. [cf. fr. *perforant*]
perforáre *s.f.* acțiunea de a (se) perfora și rezultatul ei; găurire, străpungere. [<*perfora*]
perforatór[1] *s.n.* mașină-unealtă de perforat. [pl. *-oare*. / cf. fr. *perforateur*]
perforatór[2] *s.m.* și *f.* persoană care perforează (peretele unei mine, bilete etc.). [cf. fr. *perforateur*]
perforáție *s.f.* perforare; gaură realizată prin perforare. ● găurire a unui organ, a unui os, a unei membrane etc., apărută în urma unui proces inflamatoriu. [gen. *-iei*. var. *perforațiune* s.f. / cf. fr. *perforation*]
performánță *s.f.* **1.** rezultat excepțional obținut într-o probă sportivă; *(p. ext.)* realizare deosebită într-un domeniu oarecare. **2.** cel mai bun rezultat dat de un aparat, un motor etc. privitor la una dintre caracteristicile lui. [<fr. *performance*, cf. engl. *to perform* — a împlini]
performér *s.m.* *(sport; englezism)* cel care a obținut o performanță. [<engl. *performer*]
perfúzie *s.f.* introducere, picătură cu picătură, a sîngelui sau a unei substanțe

medicamentoase în venă, în scop terapeutic. [gen. *-iei.* / <fr. *perfusion*, cf. lat. *perfusio*]

pergamént *s.n.* **1.** piele preparată special pentru a se putea scrie pe ea. **2.** document vechi scris pe o piele de acest fel. **3.** hîrtie translucidă, rezistentă și impermeabilă, folosită mai ales la împachetare. [pl. *-te*, *-turi*. / <germ. *Pergament*, cf. lat. *pergamena* <*Pergam*, n.p.]

pergamentós *adj.* cu aspectul sau consistența pergamentului. [<*pergament*]

pérgolă *s.f.* construcție din grinzi de lemn susținute pe coloane, folosite în parcuri și grădini pentru a se ridica pe ele plantele agățătoare. [<it., fr. *pergola*]

perhidról *s.n.* apă oxigenată în soluție concentrată, întrebuințată în industrie și în medicină. [<fr. *perhydrol*]

peri- element de compunere savantă cu sensul „în jur". [<fr. *péri* <gr. *peri*]

periáct *s.n.* **1.** balistă mobilă. **2.** mașină care permitea schimbarea decorurilor în teatrul antic grec, prin învîrtirea ei în scenă. [pron. *-ri-act.* / <fr. *périacte*, gr. *periaktos*]

periánt *s.n.* totalitatea învelișurilor florale care înconjură androceul și pistilul florii. [pron. *-ri-ant.* / <fr. *périanthe*, cf. lat. *perianthium*]

periartrítă *s.f.* inflamație împrejurul unei articulații. [<fr. *périarthrite*]

periból *s.n.* spațiul sacru din jurul templelor grecești sau romane, decorat cu statui și monumente votive. [<fr. *péribole*, gr. *peribolos*]

pericárd *s.n.* înveliș fibroseros al inimii. [<fr. *péricarde*, cf. gr. *peri* — împrejur, *kardia* — inimă]

pericárdic *adj.* al pericardului. [cf. fr. *péricardiaque*]

pericardítă *s.f.* inflamație a pericardului. [<fr. *péricardite*]

pericárp *s.n.* învelișul exterior al unui fruct, care acoperă semințele. [<fr. *péricarpe*, cf. gr. *peri* — împrejur, *karpos* — fruct]

pericéntric *adj.* așezat în jurul centrului. [cf. fr. *péricentrique*]

pericíclu *s.n.* zonă externă a cilindrului central al rădăcinii și tulpinii plantelor. [pl. *-uri*. / <fr. *péricycle*]

pericláz *s.n.* oxid natural de magneziu. [<fr. *périclase*]

periclitá *vb.* I. *tr.* a pune în pericol; a primejdui. [<fr. *péricliter*, cf. lat. *periclitari*]

periclitáre *s.f.* acțiunea de a periclita și rezultatul ei; primejduire. [<*periclita*]

pericol *s.n.* primejdie. [var. *pericul* s.n. / <lat. *periculum*, cf. it. *pericolo*]

pericópă *s.f. (rar)* definiție exactă, precisă. [var. *pericop* s.n. / cf. fr. *péricope*, gr. *perikope*]

pericrániu *s.n.* periost aflat la suprafața exterioară a craniului. [pron. *-niu.* / <fr. *péricrâne*, gr. *perikranion*]

periculós *adj.* primejdios. [<lat. *periculosus*]

peridót *s.n.* silicat de magneziu și de fier, cristalizat, avînd diferite culori și fiind întrebuințat ca piatră prețioasă; olivină. [<fr. *péridot*]

peridotítă *s.f.* rocă eruptivă cristalină în compoziția căreia predomină peridotul. [<fr. *péridotite*]

peridróm *s.n.* galerie, spațiu acoperit care înconjură o clădire la nivelul pămîntului și servește ca loc de plimbare. ● spațiul exterior cuprins între peretele naosului și colonada unui templu. [<fr. *péridrome*, cf. gr. *peridromos*]

periéc *s.m. (ant.)* nume dat de greci unui locuitor al unei țări cucerite, a cărui situație civilă era între cetățean și sclav. [pron. *-ri-ec.* / <fr. *périèque*, gr. *perioikos*]

periféric *adj.* situat la periferie, de (la) periferie. ● *(fig.)* de mică însemnătate, secundar. [cf. fr. *périphérique*, it. *periferico*]

periferie *s.f.* cartierele mărginașe ale unui oraș; *(p. ext.)* ținuturile de la marginea unei țări. ● suprafața exterioară a unui corp solid. ● contur al unei figuri curbilinii; circumferință. [gen. *-iei.* / cf. fr. *périphérie*, it. *periferia* <lat. *peripheria*, gr. *peri* — în jur, *pherein* — a purta]

perifrástic *adj.* exprimat prin perifrază. ○ *(gram.) formă ~ă* = formă verbală compusă cu ajutorul verbului auxiliar *a fi*. [<fr. *périphrastique*]

perifrazá *vb.* I. *intr. (neobișnuit)* a parafraza. [<fr. *périphraser*, it. *perifrasare*]

perifrázǎ *s.f.* formă de exprimare prin care termenul propriu se redă prin mai multe cuvinte; grup de cuvinte care înlocuiește un termen propriu. [cf. fr. *périphrase*, lat., gr. *periphrasis* <*peri* — în jur, *phrasis* — cuvînt]

perigéu *s.n.* punctul cel mai apropiat de pămînt de pe orbita unui astru. ● epoca în care astrul se găsește în acest punct. [<fr. *périgée*, cf. gr. *peri* — în jur, *ge* — pămînt]

perigóniu *s.n.* înveliș floral simplu. [cf. fr. *périgone*, lat. *perigonium*]

perihéliu *s.n.* punctul cel mai apropiat de soare de pe orbita unei planete. ● momentul în care planeta trece prin acest punct. [var. *perihelie* s.f. / <fr. *périhélie*, cf. gr. *peri* — în jur, *helios* — soare]

perilimfă *s.f.* lichid care se găsește între labirintul osos și cel membranos al urechii. [<fr. *périlymphe*, cf. gr. *peri* — în jur, *lympha* — apă]

perímá *vb.* I. *refl. (despre idei, teorii etc.)* a se învechi, a se demoda, a ieși din uz. ● *(jur.; despre un proces)* a se stinge, a se anula pentru lipsa de activitate din partea reclamantului în termen legal. [<fr. *périmer*, cf. lat. *perimere* — a se anula]

perimetrál *adj.* relativ la perimetru. [cf. fr. *périmétral*]

perimétric *adj.* care aparține perimetrului. [cf. fr. *périmétrique*]

perimétru *s.n.* suma lungimilor laturilor unei figuri geometrice plane. **2.** contur, linie marginală, limită a unei zone dintr-un teren, dintr-un cartier etc. ● *(fig.)* sferă, cuprins, domeniu. [cf. fr. *périmètre*, gr. *peri* — în jur, *metron* — măsură]

perineál *adj.* care aparține perineului. [pron. *-ne-al.* / cf. fr. *périnéal*]

perinéu *s.n.* regiunea dintre anus și organele genitale femeiești. [<fr. *périnée*, cf. gr. *perineos*]

perioádă *s.f.* **1.** interval de timp în cursul căruia se desfășoară anumite fenomene sau evenimente; fază, epocă. ● interval de timp în care se efectuează o operație sau în care se produce un fenomen, care face parte dintr-un ciclu și care se repetă la fiecare ciclu. ● subdiviziune cronologică de al doilea ordin a timpurilor geologice. **2.** frază amplă și complexă sau reunire de mai multe fraze care formează un ansamblu armonios și unitar. **3.** frază muzicală compusă în așa fel încît totalitatea părților ei să prezinte un sens anumit. [pron. *-ri-oa-*. var. *period* s.n. / cf. fr. *période*, lat. *periodus*, gr. *periodos*]

periód *s.n.* menstruație. [<fr. *période*]

periódic *adj.* care revine, care se repetă cu regularitate la anumite perioade. ○ *publicație ~ă* (și *s.n.*) = publicație care apare regulat la anumite date. [cf. fr. *périodique*, lat. *periodicus*]

periodicitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este periodic; revenire, repetare periodică a unui fenomen, a unei acțiuni. ○ *~a elementelor* = repetarea proprietăților chimice ale elementelor cu structură analogă și cu număr atomic diferit, aranjate în ordinea crescîndă a greutății lor atomice. [cf. fr. *périodicité*]

periodizá *vb.* I, *tr.* a împărți pe perioade o disciplină cu caracter istoric, o știință socială etc. [<*perioadă*]

perióst *s.n. sg.* țesut fibros care acoperă osul. [pron. *-ri-ost.* / <fr. *périoste*, cf. gr. *peri* — în jur, *osteon* — os]

periostíță *s.f.* inflamație a periostului. [<fr. *périostite*]

periostóză *s.f.* tumefiere a periostului în urma unei periostite. [<fr. *périostose*]

peripatétic *adj.* care urmează doctrina lui Aristotel; care aparține peripatetismului. [<fr. *péripatétique*, cf. lat. *peripatetici*]

peripatetician *s.m.* adept al doctrinei filozofice a lui Aristotel; *(p. ext.)* orice intelectual căruia îi place să discute, plimbîndu-se. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni.* / <fr. *péripatéticien*, cf. gr. *peripatein* — a se plimba]

peripatetism *s.n.* doctrina filozofică a lui Aristotel (denumită astfel nu în virtutea conținutului ei, ci a faptului că era împărtășită și explicată discipolilor în cursul plimbărilor). [<fr. *péripatétisme*]

peripatetizá *vb.* I. *intr. (rar; liv.)* a discuta plimbîndu-se. [<*peripatetic*]

peripeție *s.f.* întîmplare sau serie de întîmplări neprevăzute, emoționante, care intervin în viața cuiva. ● episod impresionant dintr-o operă literară. [gen. *-iei.* / <fr. *péripétie*, cf. gr. *peripeteia* — cădere]

periplu *s.n.* călătorie în jurul unei țări sau al unei mări. [pl. *-luri*, *-le.* / <fr. *périple*, lat. *periplus*, cf. gr. *peri* — în jur, *plein* — a naviga]

periptér *s.n.* monument înconjurat de un singur rînd de coloane. [<fr. *périptère*, lat., gr. *peri - pteros* — cu aripi împrejur]

perisábil *adj.* care se alterează ușor; supus dispariției. [cf. fr. *périssable*]

perisabilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este perisabil. [<*perisabil*]

periscóp *s.n.* instrument optic, format dintr-un tub metalic rigid sau telescopic, prevăzut cu lentile și prisme cu reflexie totală, prin care se poate privi peste obstacole sau din submarinele aflate în imersiune. [<fr. *périscope*, cf. gr. *periskopeo* — privesc în jur]

periscópic *adj. (despre lentile)* care are una dintre fețe plană sau concavă și cealaltă convexă. [cf. fr. *périscopique*]

perisféră *s.f.* primul înveliș solid de la periferia globului terestru, care are o grosime de 1 200 kilometri. [<fr. *périsphère*]

perisístolă *s.f.* interval între sistolă și diastolă. [<fr. *périsystole*]

perispomén *adj., s.n.* (cuvînt grec) care poartă accentul circumflex pe ultima silabă. [cf. fr. *périspomène*, gr. *perispomenos*]

peristáltic *adj. mișcări ~e* = mișcări prin care esofagul, stomacul și intestinele se contractă, favorizînd deglutiția și apoi digestia. [<fr. *péristaltique*]

peristíl *s.n.* șir de coloane care mărginește un edificiu, o grădină etc. sau împodobește fațada unei clădiri, formînd un fel de galerie. [pl. *-luri*, *-le.* / <fr. *péristyle*, cf. gr. *peristylion* <*peri* — în jur, *stylos* — coloană]

peristóm *s.n.* regiune care înconjură gura la unele animale inferioare, cum sînt infuzorii. [<fr. *péristome*, cf. gr. *peri* — în jur, *stoma* — gură]

periteréstru *adj.* care este, se află, se petrece în jurul pămîntului. [cf. *peri - + terestru*]

peritonéu *s.n.* membrană seroasă care căptușește cavitatea abdominală. [<lat. *peritonaeum*, cf. gr. *peritonaion*]

peritonită *s.f.* inflamație a peritoneului. [<fr. *péritonite*]

perițíe *s.f. (latinism)* experiență, cunoștință; dibăcie; talent. [gen. *-iei.* /<lat. *peritia*]

perlát *adj.* **1.** împodobit cu perle; ca perlele. **2.** *(fig.)* perfect. ● executat cu o claritate perfectă. **3.** *grevă ~ă* = grevă în care muncitorii dintr-o întreprindere capitalistă întrerup lucrul pe secții. [<fr. *perlé*]

pérlă *s.f.* **1.** piatră prețioasă albă și foarte strălucitoare, produsă de anumite scoici în interiorul cochiliei; mărgăritar. **2.** element decorativ de formă sferică folosit la decorarea unor muluri. **3.** corp de literă de cinci puncte tipografice. [<fr. *perle*, it. *perla*, germ. *Perle*]

perlinguál *adj. (despre administrarea medicamentelor)* administrat pe limbă. [pron. *-gu-al.* / <germ. *perlingual*]

perlíță *s.f.* constituent structural al oțelului. [nume comercial]

perlón *s.n.* fibră sintetică obținută prin chimizarea produselor petrolifere și a gazelor de sondă și de cracare, din care

se fac ciorapi de calitate superioară, lenjerie etc. [<germ. *Perlon*]

permalói *s.n.* aliaj de nichel și oțel cu mare permeabilitate magnetică. [pron. *-loi.*/<germ. *Permalloy* nume comercial]

permanént *adj.* **1.** stabil; neîntrerupt; statornic, imuabil. **2.** *ondulație* ~ *ă* (și *s.n.*) = ondulație a părului făcută printr-un procedeu special și care se menține mult timp. [<fr. *permanent*, cf. lat. *permanere* — a rămîne]

permanentizá *vb.* I. *tr.* a face durabil, permanent; a statornici. [<*permanent*]

permanentizáre *s.f.* acțiunea de a permanentiza și rezultatul ei; statornicire. [<*permanentiza*]

permanénță *s.f.* durată constantă, neîntreruptă a unui lucru; neîntrerupere; statornicie. ○ *în* ~ = permanent, fără întrerupere. ● birou, serviciu, în unele întreprinderi, care funcționează fără întrerupere. [cf. fr. *permanence*, it. *permanenza*]

permanganát *s.m.* sare a acidului permanganic. [<fr. *permanganate*]

permanganíc *adj. acid* ~ = acidul cel mai oxigenat dintre acizii manganului. [<fr. *permanganique*]

permeábil *adj.* care poate fi pătruns de un lichid, de un gaz. [pron. *-me-a-.* / cf. fr. *perméable*, it. *permeabile*]

permeabilitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este permeabil. [cf. fr. *perméabilité*]

permián *s.n.* ultima perioadă a erei paleozoice. [pron. *-mi-an.* / <fr. *permien*, cf. *Perm*, regiune din U.R.S.S.]

permís[1] *s.n.* autorizație oficială scrisă, în virtutea căreia cineva poate exercita o profesiune, poate beneficia de anumite drepturi etc. [pl. *-se*, *-suri.* / <fr. *permis*]

permís[2] *adj.* îngăduit, încuviințat. [<*permite*]

permísie *s.f.* învoire de a părăsi serviciul pe o perioadă scurtă de timp, dată unui militar. [gen. *-iei.* var. *permisiune* s.f. / <fr. *permission*]

permisionár *s.m. (rar)* ostaș care pleacă în permisie. [pron. *-si-o-.* pl. *-ri.* / <fr. *permissionnaire*]

permisiúne *s.f.* învoire dată cuiva de a face ceva; încuviințare. [cf. fr. *permission*, lat. *permissio*]

permíte *vb.* III. *tr.* **1.** a îngădui, a încuviința, a da voie. **2.** a-și îngădui să facă ceva; a îndrăzni. [p.i. *permit.* / <lat. *permittere*, cf. fr. *permettre*]

permítere *s.f.* acțiunea de a permite și rezultatul ei; învoire, îngăduire. [<*permite*]

permutá *vb.* I. *tr.* a transfera un funcționar. ● *(mat.)* a efectua o permutare (2). [p.i. *permút.* / <fr. *permuter*, it. *permutare*]

permutábil *adj.* care poate fi permutat. [pl. *-li*, *-le.* / cf. fr. *permutable*]

permutáre *s.f.* **1.** *(rar)* acțiunea de a permuta. ● ordin de transferare. **2.** *(mat.)* transformare care înlocuiește enumerarea anumitor obiecte dintr-o ordine dată printr-o enumerare a acelorași obiecte dar într-o ordine diferită. [<*permuta*]

permutáție *s.f.* permutare. [gen. *-iei.* var. *permutațiune* s.f. / cf. fr. *permutation*, lat. *permutatio*]

perniciós *adj. (liv.)* care provoacă un rău; vătămător, dăunător. [pron. *-ci-os.* / cf. fr. *pernicieux*, lat. *perniciosus*]

perniciozitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este pernicios. [cf. fr. *perniciosité*]

pernód *s.n.* varietate de vin franțuzesc care se bea ca aperitiv. [<fr. *pernod*]

perón *s.n.* **1.** platformă special amenajată în gări (între linii) pentru urcarea și coborîrea pasagerilor din vagoanele trenurilor. **2.** platformă cu cîteva trepte, situată înaintea intrării principale a unei clădiri mari. [<fr. *perron*]

peronéu *s.n.* os lung situat în partea posterioară a piciorului între genunchi și gleznă, articulat la cele două capete cu tibia, cu care formează împreună fluierul piciorului. [<fr. *péroné*]

peronospóre *s.f. pl.* ciuperci inferioare parazite pe plante. [sg. *-ră.* / <fr. *péronosporacées*]

perorá *vb.* I. *intr.* a vorbi îndelung și cu emfază. [<fr. *pérorer*, it., lat. *perorare*]

peroránt *s.m.* și *f. (rar)* persoană care vorbește mult; amator de discursuri. [<*perora*]

peroráre *s.f.* acțiunea de a perora; perorație. [<*perora*]

peroráție *s.f.* încheiere a unui discurs în care toate argumentele prezentate anterior sînt reluate într-o formă restrînsă și cu ton emfatic; *(p. ext.)* vorbire însuflețită. [gen. *-iei.* var. *peroratiune* s.f. / <lat. *peroratio*]

peroxíd *s.m.* oxid care conține mai mult oxigen decît oxidul normal al elementului respectiv. [<fr. *peroxyde*]

perpendiculár *adj. (despre drepte, planuri)* care cade astfel pe o dreaptă sau pe un plan încît să formeze un unghi drept.// *s.f.* linie, dreaptă perpendiculară. [cf. fr. *perpendiculaire*]

perpendicularitáte *s.f.* starea, calitatea de a fi perpendicular. [cf. fr. *perpendicularité*]

perpetrá *vb.* I. *tr.* a săvîrși, a comite cu premeditare (o crimă). [<fr. *perpétrer*, lat. *perpetrare*]

perpetráție *s.f.* comitere, săvîrșire (a unui delict). [gen. *-iei.* / <fr. *perpétration*]

perpetuá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a face să dureze sau a dura veșnic sau multă vreme; a (se) transmite de la o generație la alta. [pron. *-tu-a.* p.i. 3,6 *-uează*, *-uă.* / <fr. *perpétuer*, it., lat. *perpetuare*]

perpetuáre *s.f.* acțiunea de a (se) perpetua. ○ ~ *a speciei* = continuarea existenței unei specii prin reproducere. [<*perpetua*]

perpetuáție *s.f. (rar)* perpetuare. [cf. fr. *perpétuation*]

perpetuitáte *s.f.* durată veșnică. [cf. fr. *perpétuité*, lat. *perpetuitas*]

perpétuu *adj.* neîncetat, nesfîrșit; veșnic, etern. [<lat. *perpetuus*]

perpétuum *s.n.* ~ *mobile* = sistem fizic sau tehnic imaginar care ar putea funcționa la infinit, producînd lucru mecanic sau energie fără a primi energie dinafară. ● *(muz.)* compoziție clasică cu caracter de virtuozitate, bazată pe revenirea

repetată a aceleiași teme. [< lat. *perpetuum mobile*]

perplex *adj.* surprins, profund uimit; încurcat, dezorientat. [pl. *-ecși*, *-exe.* / <fr. *perplexe*, cf. lat. *perplexus*]

perplexitáte *s.f.* dezorientare; surprindere, nedumerire. [cf. fr. *perplexité*, lat. *perplexitas*]

perscrutáție *s.f.* *(rar)* cercetare profundă, serioasă, scrutare profundă. [gen. *-iei.* / <fr. *perscrutation*]

persecutá *vb.* I. *tr.* a urmări pe cineva pentru a-i pricinui un rău pe nedrept; a prigoni. [p.i. *persecút.* / <fr. *persécuter*]

persecutáre *s.f.* acțiunea de a persecuta și rezultatul ei; persecuție. [<*persecuta*]

persecutór *s.m.* *(rar)* cel care persecută; prigonitor. [cf. fr. *persécuteur*]

persecutóriu *adj.* *(rar)* de persecuție; prigonitor. [cf. fr. *persécuteur*]

persecúție *s.f.* urmărire a cuiva pentru a-i face un rău pe nedrept; prigoană. [var. *persecuțiune* s.f. / cf. fr. *persécution*, lat. *persecutio*]

perseverá *vb.* I. *intr.* a rămîne ferm și constant la o idee, a persista într-o acțiune; a stărui. [cf. fr. *persévérer*, lat. *perseverare*]

perseveráre *s.f.* acțiunea de a persevera și rezultatul ei; persistare, stăruire. [<*persevera*]

perseverație *s.f.* perseverare; *(spec.)* statornicie în anumite acte, gesturi sau atitudini repetate cu încăpățînare bolnăvicioasă; încremenire. [gen. *-iei.* var. *perseverațiune* s.f. / cf. lat. *perseveratio*]

perseverént *adj.* care perseverează; stăruitor; neclintit în convingeri, în atitudini. [cf. fr. *persévérant*]

perseverénță *s.f.* stăruință; neclintire; tenacitate. [var. *perseverență*, *perseverință* s.f. / cf. fr. *persévérance*, lat. *perseverantia*]

persiánă *s.f.* oblon la ferestre alcătuit din scîndurele dispuse orizontal pe un cadru și putînd fi apropiate sau depărtate după voie. [pl. *-iene.* / <fr. *persienne*]

persiflá *vb.* I. *tr.* a lua în bătaie de joc pe cineva, a lua în rîs, a lua peste picior. [<fr. *persifler*]

persiflâj *s.n.* *(rar)* persiflare. [<fr. *persiflage*]

persiflâre *s.f.* acțiunea de a persifla și rezultatul ei; luare în rîs, bătaie de joc. [<*persifla*]

persistá *vb.* I. *intr.* a rămîne în aceeași stare de mișcare sau de repaus. ● a rămîne ferm la o hotărîre, la o părere; a stărui. [p.i. *persíst.* / <fr. *persister*, it., lat. *persistere*]

persistént *adj.* durabil; trainic; stăruitor. ○ *frunze ~e* = frunze care nu cad iarna. [cf. fr. *persistant*]

persistență *s.f.* stăruință, insistență. ○ *(fiz.) persistența imaginilor* = menținere a unei senzații vizuale pe retină un anumit timp după ce imaginea obiectului a dispărut din cîmpul vizual. [cf. fr. *persistance*, it. *persistenza*]

persoánă *s.f.* **1.** ființă omenească; om; individ, ins. ● *(jur.) ~ juridică* = întreprindere, instituție etc. căreia legea îi acordă drepturi și datorii, fiind recunoscută ca subiect de drept. **2.** categorie gramaticală a pronumelui și a conjugării verbelor care indică pe vorbitor, pe cel căruia i se adresează sau pe cel despre care se vorbește. [<lat. *persona*, cf. it. *persona*, fr. *personne*]

personáj *s.n.* **1.** persoană care intervine în acțiunea unei opere literare. **2.** om cu vază; personalitate marcantă; figură. [var. *personagiu* s.n. / <fr. *personnage*, it. *personaggio*]

personál[1] *s.n.* totalitatea persoanelor angajate într-o instituție, într-o întreprindere etc. [cf. fr. *personnel*, it. *personale*]

personál[2] *adj.* **1.** care aparține cuiva (fiind proprietatea lui); specific pentru persoane; individual, propriu. ● *(adv.)* în persoană, însuși. ● original, propriu. **2.** *tren ~* (și *s.n.*) = tren de persoane care oprește în toate stațiile; *pronume ~* = pronume care arată persoana; *mod ~* = mod verbal ale cărui forme se schimbă după cele trei persoane. [pl. *-li*, *-le*, *-luri* s.n./cf. lat. *personalis*, fr. *personnel*]

personalísm *s.n.* **1.** atitudine a celui care ia în considerație numai interesele și punctele de vedere personale; subiectivism. **2.** *(fil.)* filozofie idealist-religioasă dezvoltată în S.U.A. la sfîrșitul sec. XX, care concepe persoana ca realitate și valoare primordială, Dumnezeu fiind socotit ca „persoana supremă" iar omul ca o esență spirituală ce ar exprima persoana divină omniprezentă; personalismul împletește eclectic o ontologie idealist-obiectivă cu o gnoseologie idealist-subiectivă, încercînd să fundamenteze pe plan social-politic idei menite să facă apologia capitalismului. ○ *personalism energetic* = variantă a filozofiei personalismului, elaborată în România burghezo-moșierească în perioada dintre cele două războaie mondiale de C. Rădulescu Motru, cu elemente preluate din teoriile energetiste (v. e n e r g e t i s m). [cf. fr. *personnalisme*]

personalitáte *s.f.* **1.** ceea ce caracterizează o persoană și o deosebește de oricare alta; caracterele proprii ale unei persoane; originalitate, individualitate. ○ *~ judiciară* = calitatea de a fi persoană juridică. ● totalitatea trăsăturilor excepționale prin care se remarcă o persoană. **2.** *(fil.)* persoană cu calități deosebite care, identificîndu-se cu interesele și țelurile unei clase sociale, unui grup social, acționează ca exponent de frunte al acestuia în procesul social-istoric. **3.** om de seamă, important. **4.** *(rar; la pl.)* cuvinte jignitoare, aluzii tendențioase la adresa cuiva. [pl. *-tăți.* / cf. fr. *personnalité*, it. *personalità*]

personalizát *adj.* *(rar)* individualizat. [cf. fr. *personnalisé*]

personificá *vb.* I. *tr.* **1.** a atribui unui lucru, unui animal etc. însușiri omenești. **2.** a realiza, a contura perfect un personaj, o idee etc.; a întruchipa. [p.i. *personífic.* / cf. it. *personificare*, fr. *personnifier*]

personificáre *s.f.* **1.** faptul de a personifica. ● *(lit.)* figură de stil prin care se atribuie unui lucru, unui animal etc. însu-

şiri omeneşti. 2. întruchipare. [<*personifica*]

perspectívă *s.f.* 1. imagine obţinută prin proiectarea unui obiect pe o suprafaţă plană, folosind raze proiectante divergente sau paralele. 2. aspect pe care îl are un peisaj, un obiect etc. văzut din depărtare; priveliştе cu un asemenea aspect. 3. posibilitatea realizării sau a desfăşurării în viitor a unei acţiuni, a unui plan etc. ● *(de obicei la pl.)* ceea ce poate ajunge cineva în viitor; posibilităţi de viitor. ○ *în* ~ = pe cale de a se înfăptui în viitor. [<fr. *perspective*, cf. lat. *perspectivus*]

perspectivitáte *s.f.* corespondenţa dintre o figură geometrică şi imaginea ei în perspectivă. [<*perspectivă*]

perspicáce *adj. invar.* isteţ, ager la minte, pătrunzător. [<fr., it. *perspicace*, cf. lat. *perspicax*]

perspicacitáte *s.f.* calitatea de a fi perspicace; agerime, isteţime, pătrundere. [cf.fr. *perspicacité*, lat. *perspicacitas*]

perspiráţie *s.f.* transpiraţie uşoară. [gen. *-iei*. / <fr. *perspiration*]

persuadá *vb.* I. *tr. (rar)* a convinge, a determina (prin insistenţe). [pron. *-sua-*. / <fr. *persuader*, it., lat. *persuadere*]

persuasiúne *s.f.* darul sau puterea de a convinge pe cineva să facă un lucru. ● convingere, credinţă neclintită. [cf. fr. *persuasion*, lat. *persuasio*]

persuasív *adj.* convingător; stăruitor, insistent. [cf. fr. *persuasif*]

pertinaménte *adv. (rar)* cu siguranţă, de bună seamă. [<fr. *pertinemment*]

pertináx *s.n.* hîrtie presată, tare, cu calităţi izolatoare, folosită în electrotehnică. [<germ. *Pertinax*]

pertinént *adj. (rar)* convenabil, potrivit, nimerit. [cf. fr. *pertinent*, lat. *pertinens*]

pertinénţă *s.f. (rar)* caracterul a ceea ce este pertinent. [<fr. *pertinence*]

pertractá *vb.* I. *tr. (liv.)* a trata, a dezbate. [<lat. *pertractare*]

perturbá *vb.* I. *tr.* a tulbura; a provoca dezordine. [cf. fr. *perturber*, lat. *perturbare*]

perturbáre *s.f.* acţiunea de a perturba şi rezultatul ei; perturbaţie, tulburare. [<*perturba*]

perturbáţie *s.f.* perturbare. ○ *perturbaţii atmosferice* = totalitatea fenomenelor atmosferice care produc schimbarea în rău a timpului. [gen. *-iei*. var. *perturbaţiune* s.f. / cf. fr. *perturbation*, lat. *perturbatio*]

perúcă *s.f.* coafură din păr fals folosită în special de actori în teatru. [<fr. *perruque*, cf. it. *parrucca*]

peruchiér *s.m.* cel care lucrează peruci. [pron. *-chi-er*. [<fr. *perruquier*]

pervérs *adj.* corupt, depravat; anormal din punct de vedere sexual. ● perfid, făţarnic; înclinat spre fapte rele. [<fr. *pervers*, cf. lat. *perversus* — întors în sens contrar]

perversitáte *s.f.* corupţie, depravare; anomalie sexuală. ● perfidie, făţărnicie; răutate. [cf. fr. *perversité*, lat. *perversitas*]

perversiúne *s.f.* perversitate. [cf. fr. *perversion*, lat. *perversio*]

pervertí *vb.* IV. *tr.* a corupe, a deprava, a strica. ● a strica, a vicia funcţia normală a unui organ, denaturînd-o. [<fr. *pervertir*, cf. lat. *pervertere* — a strica]

pervertíre *s.f.* acţiunea de a pervertі şi rezultatul ei; stricare, depravare, corupere. [<*perverti*]

pervertítor *s.m.* cel care perverteşte; corupător. [pl. *-ori*, *-oare*. / <*perverti*, cf. fr. *pervertisseur*]

pervitínă *s.f.* substanţă organică folosită ca stimulent al sistemului nervos central, pentru a face să dispară oboseala şi somnul. [<germ. *Pervitin*, nume comercial]

pesádă *s.f.* mişcare a calului care se ridică pe picioarele dinapoi. [<fr. *pesade*]

pesánte *adv.* (*muz.*; *ca indicaţie de execuţie*) greoi, apăsat. [<it. *pesante*]

pescadór *s.n.* navă specială înzestrată cu instalaţii de pescuit, de depozitare, de congelare şi, uneori, de preparare a peştelui, folosită pentru pescuitul pe mare. [<sp. *pescador*]

pescáj *s.n.* adîncimea la care se cufundă în apă o navă; calaj (II, 2) [cf. it. *pescagione*]

peséta *s.f.* monedă spaniolă. [pl. *-te*. / <sp. *peseta*]

pesímism *s.n.* 1. (op. optimism) predispoziţie de a vedea totul într-o lumină sumbră, deprimantă. 2. trăsătură caracteristică ideologiei claselor pe cale de dispariţie, care susţin că viaţa omenească este iremediabil condamnată la suferinţă şi că ea nu merită să fie trăită. [cf. fr. *pessimisme* <lat. *pessimus*, superlativ al lui *malus* — rău]

pesímist *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al pesimismului (1); (om) predispus la pesimism (2). [cf. fr. *pessimiste*]

péso *s.m.* monedă spaniolă. [<sp. *peso*]

péstă *s.f.* boală contagioasă care se manifestă prin febră, hemoragii şi tumori care apar la subsuori şi la gît; ciumă. ○ ~ *bovină* = boală contagioasă la vite produsă de un virus filtrant; tifos contagios; ~ *porcină* = boală contagioasă care atacă mai ales purceii sub şase luni. [pl. *-te*. / <fr. *peste*]

pestifér *adj.* care transmite pesta. [<fr. *pestifère*, cf. lat. *pestis* — pestă, *ferre* — a purta]

pestiferát *adj. (adesea s.)* contaminat de pestă; ciumat. [<fr. *pestiféré*, cf. lat. *pestis* — pestă, *ferre* — a purta]

pestilént *adj.* 1. referitor la pestă; provocat de pestă; pestilenţial. 2. infectat de pestă. ● *(fig.)* corupător. [<fr. *pestilent*]

pestilénţă *s.f. (rar)* ciumă, pestă; molimă. ● *(fig.)* învăţătură, doctrină dăunătoare, periculoasă. [cf. fr. *pestilence*, lat. *pestilentia*]

pestilenţiál *adj.* 1. care are caracteristicile ciumei; care poate infecta cu ciumă. 2. *(fig.)* dezgustător, infect (ca miros). [pron. *ţi-al*. / cf. fr. *pestilentiel*]

petálă *s.f.* fiecare dintre părţile care formează corola unei flori. [pl. *-le* / <fr. *pétale*]

petárdă *s.f.* tub cilindric de carton, umplut cu pulbere neagră, a cărui explozie produce zgomot şi fum şi care serveşte

la marcarea tirului de artilerie sau a exploziei grenadelor în exercițiile de luptă. [cf.fr. *pétard*]

petás *s.n. (ant.)* pălărie rotundă cu boruri largi pe care o purtau grecii; *(spec.)* coif cu două aripioare cu care este reprezentat adesea zeul Mercur. [pl. *-suri.* / <lat. *petasus*, gr. *petasos* cf. fr. *pétase*]

petit *s.n.* corp de literă de opt puncte tipografice. [<fr. *petit*]

petiție principii *s.n.* raționament greșit care constă în aceea că, pentru demonstrarea unei teze, se pleacă de la o aserțiune ce se întemeiază ea însăși pe acea teză. [<lat. *petitio principii*]

petitóriu *adj. (despre o cerere)* prin care se cere unei instanțe recunoașterea proprietății asupra unui imobil. [<fr. *pétitoire*, lat. *petitorius*]

petiție *s.f.* cerere scrisă adresată unei autorități. [gen. *-iei.* var. *petițiune* s.f./cf. fr. *pétition*, lat. *petitio*]

petiționá *vb.* I. *intr. (rar)* a solicita ceva printr-o petiție. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *pétitionner*]

petiționár *s.m.* și *f.* cel care solicită ceva printr-o petiție. [cf. fr. *pétitionnaire*]

petrarchísm *s.n.* imitare a manierei de a scrie a lui Petrarca. [<fr. *pétrarquisme*, cf. *Petrarca*, poet italian]

petról *s.m.* pasăre marină de culoare albă, cu spatele și aripile cenușii. [<fr. *pétrel*]

petricol *s.m.* organism animal sau vegetal care trăiește pe fundurile pietroase ale apelor. [<fr. *pétricole*, cf. lat. *petra* — piatră, *colere* — a locui]

petrificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) preface în piatră; a (se) împietri. ● *refl. (fig.)* a încremeni. [p.i. *petrific.* var. *pietrifica* vb. I. / cf. it. *petrificare*, fr. *pétrifier*, lat. *petra* — piatră, *facere* — a face]

petrificáre *s.f.* acțiunea de a (se) petrifica și rezultatul ei. [<*petrifica*]

petrificáție *s.f.* petrificare. [gen *-iei.* / cf. fr. *pétrification*]

petrochímic *adj.* privitor la petrochimie. [cf. fr. *pétrochimique*]

petrochimíe *s.f.* ramură a industriei care se ocupă cu prelucrarea chimică a țițeiului, a produselor petrolifere, a gazelor de sondă și de cracare și a gazului metan. [gen. *-iei.* / cf. fr. *pétrochimie*, germ. *Petrochemie*]

petrochimíst *adj., s.m.* și *f.* specialist în petrochimie.

petrográf *s.m.* specialist în petrografie. [<fr. *pétrographe*]

petrografíe *s.f.* ramură a geologiei care studiază originea, structura și compoziția rocilor. [gen. *-iei.* / <fr. *pétrographie*, cf. gr. *petros* — piatră, *graphein* — a scrie]

petról *s.n.* **1.** țițeiul. **2.** derivat al țițeiului, lichid, folosit mai ales pentru ars în lămpi (de iluminat); gaz. [pl. *-luri.*/<fr. *pétrole*, cf. lat. *petra* — piatră, *oleum* — ulei]

petrolíer *adj.* referitor la petrol. // *s.n.* navă special construită pentru transportul petrolului. [pron. *-li-er.* / <fr. *pétrolier*]

petrolifér *adj.* care conține, care produce petrol. [<fr. *pétrolifère*, cf. fr. *pétrole*, lat. *ferre* — a purta]

petrolíst *s.m.* și *f.* **1.** lucrător, tehnician din industria petrolului. **2.** proprietar de terenuri petrolifere; om de afaceri în industria petrolieră. [<*petrol*]

petromáx *s.n.* lampă cu petrol care luminează prin încălzirea pînă la incandescență a unei site. [<*Petromax*, nume comercial]

petulánt *adj.* vioi, zburdalnic. [<fr. *pétulant*]

petulánță *s.f. (rar)* zburdălnicie, neastîmpăr, vioiciune. [<fr. *pétulance*, cf. lat. *petulans* — viu, impetuos]

petúnie *s.f.* plantă erbacee cu flori mari, albe sau violete și cu miros plăcut, cultivată ca plantă decorativă. [gen. *-iei.* / <fr. *pétunia*, cf. lat. *petunia*]

pețiól *s.n.* codița frunzei. [pron. *-ți-ol.* pl. *-luri*, *-li* *s.m.* / <fr. *pétiole*, cf. lat. *petiolus* — picioruș]

pețiolát *adj. (despre frunze)* cu pețiol. [cf. fr. *pétiolé*]

pfénig *s.m.* monedă divizionară germană. [<germ. *Pfennig*]

pián *s.n.* instrument muzical cu coarde și cu clape, la care se cîntă prin apăsarea clapelor, care comandă niște ciocănele ce lovesc coardele. [pron. *pi-an.* pl. *-ne.* var. *piano* s.n. / cf. fr. *piano*, it. *piano (forte)*]

pianínă *s.f.* pian mai mic care are coardele așezate vertical. [pron. *pia-.* / <fr. *pianino*]

pianíssimo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* foarte încet. [pron. *pia-.* / <it. *pianissimo*]

pianíst *s.m.* și *f.* cel care cîntă (cu pricepere și talent) la pian. [pron. *pia-.* / cf. fr. *pianiste*]

pianístic *adj.* referitor la pian, propriu pianului. [pron. *pia-.* / cf. fr. *pianistique*]

piáno *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu ton scăzut, încet. [pron. *pia-.* / <it. *piano*]

pianólă *s.f.* pian automat, acționat de un mecanism condus de suluri cu benzi de hîrtie care reproduc înregistrarea interpretării muzicale a unui pianist. [pron. *pia-./* <germ. *Pianola*, cf. it. *pianola*]

piástru *s.m.* monedă de argint de diferite valori, întrebuințată odinioară în unele țări. [pron. *pi-as-.* / <it. *piastra*, cf. fr. *piastre*]

piáță *s.f.* **I. 1.** loc, spațiu întins, descoperit, unde se întîlnesc și se întretaie mai multe străzi într-un oraș. **2.** loc unde se vînd și se cumpără mărfuri cu amănuntul (mai ales alimente); tîrg. **II.** sfera circulației mărfurilor, constituind o categorie a economiei de mărfuri, care devine complet dominantă și capătă o răspîndire generală în cadrul economiei capitaliste. [pron. *pia-ță.* pl. *piețe.* var. *(pop.) piaț* s.n. / <it. *piazza*]

piațétă *s.f.* piață mică aflată la o răspîntie de străzi. [<it. *piazetta*]

pic[1] *s.n.* **1.** vergă așezată oblic pe catargul de la pupă, pe care se leagă partea de sus a unei pînze. [<fr. *pic*]

pic[2] *s.n.* ciocan de abataj. [<germ. *Pick (eisen)*]

picá *vb.* I. *intr.* a face un picaj. [p.i. *pic, pichéz.* / <fr. *piquer*]
picadór *s.m.* toreador călare care, în luptele cu taurii, atacă animalul cu o suliță. [cf. fr., sp. *picador*]
picáj *s.n.* zbor de coborîre pe verticală sau aproape pe verticală al unui avion. [<fr. *piquage*]
picánt *adj.* **1.** piscător; înțepător; iute. **2.** *(fig.)* indecent; cu o ușoară nuanță obscenă, ● nostim, atrăgător. [<fr. *piquant*]
picanterie *s.f.* vorbă, faptă picantă. [gen. *-iei.* / <*picant*]
picarése *adj.* care ține de picarism, caracteristic picarismului. [<fr. *picaresque*]
picarísm *s.n.* tendință în literatura spaniolă de a zugrăvi personaje ca: aventurieri, cerșetori, intriganți, declasați etc. [<fr. *picarisme*, cf. sp. *picaro* — intrigant, om de nimic]
picaro *s. m. invar.* tip de aventurier, intrigant, șmecher și necinstit din literatura spaniolă din secolele al XVI-lea și al XVII-lea. [<sp. *picaro*]
pică[1] *s.f.* ciudă, pizmă. [<fr. *pique*]
pică[2] *s.f.* unul dintre semnele de pe cărțile de joc, în formă de inimă colorată în negru și avînd o codiță. [<*fr. pique*]
pichér[1] *s.n.* piesă la războiul de țesut, care amortizează mișcarea suveicii; tachet. [<fr. *piquer*]
pichér[2] *s.m.* **1.** conducător al lucrărilor de întreținere a unei căi ferate, a unei șosele. **2.** valet călare care conducea cîinii la vînătoare. [cf. fr. *piqueur* <*pique* — suliță]
pichét[1] *s.n.* țesătură de bumbac, care are două urzeli diferite. [pl. *-turi, -te.* / <fr. *piqué*]
pichét[2] *s.n.* numele unui joc de cărți. [<fr. *piquet*]
pichét[3] *s.m.* țăruș de lemn folosit pentru a marca un punct (la o aliniere, pe un traseu etc.). [<fr. *piquet*]
pichét[4] *s.n.* **1.** punct întărit la frontiera unei țări, unde stă de pază un detașament de grăniceri. ● mic detașament de soldați destinat să fie folosit, în primul rînd, în caz de pericol. **2.** ~ *de grevă* = detașament de muncitori greviști care, stînd la poarta întreprinderilor, previn pe muncitorii dinafară de declararea grevei și împiedică pe spărgătorii de grevă să acționeze. [pl. *-te -turi.* /<fr. *piquet*, cf. germ. *Piketl*]
pichetá *vb.* I. *tr.* a marca prin picheți[3] punctele unui traseu, ale unei alinieri etc. [<fr. *piqueter*]
pichetáj *s.n.* ansamblul picheților de marcaj de pe un traseu, de pe o aliniere etc. [<fr. *piquetage*]
pichetáre *s.f.* acțiunea de a picheta și rezultatul ei; pichetaj. [<*picheta*]
picláj *s.n.* tratarea pieilor cu o soluție acidă și cu clorură de sodiu înainte de tăbăcire. [pl. *-je.* / cf. engl. *pickling*]
picnic *s.n.* masă (în aer liber) cu contribuția tuturor participanților. [<engl. *picnic*, cf. fr. *pic-nique*]
picnométru *s.n.* instrument pentru măsurarea densității lichidelor și a solidelor. [<fr. *pycnomètre*]
picnostíl *s.n.* colonadă în care distanța dintre coloane este de trei moduli. [<fr. *pycnostyle*, cf. gr. *pyknos* — strîns, *stylos* — coloană]
pico- element de compunere savantă, folosit în terminologia științifică la formarea numelor de unități de măsură și care arată că unitatea respectivă conține un bilion de unități de bază. [<fr., germ. *pico-*]
picofarád *s.m. (electr.)* măsură de un bilion de farazi. [pl. *-azi.* / <germ. *Picofarad*]
picolo *s.m.* **1.** *(ieșit din uz)* ajutor de chelner (într-un restaurant). **2.** piculină. [var. *picol s.m.* / <it. *piccolo*]
picón *s.n.* instrument pentru sfărîmat ziduri, stînci etc.; *(spec.)* piesă la un ciocan de abataj. [pl. *-oane, -oni* s.m. / <it. *piccone*]
picrát *s.m.* sare a acidului picric. [<fr. *picrate*]
picríc *adj. acid* ~ = acid puternic corosiv, cristalizat, toxic, cu gust amar și inodor. [<fr. *picrique*, cf. gr. *pikros* — amar]
picromigdálă *s.f.* **1.** migdală amară. **2.** prăjitură făcută cu albuș de ou, zahăr și migdale sau nuci. [var. *picomigdală* s.f. / <ngr. *picramigdalon* <*pikros* — amar]
pictá *vb.* I. *tr.* a zugrăvi, a înfățișa în culori, pe pînză, pe zid etc., o ființă, un peisaj etc. [cf. lat. *pictum* <*pingere*]
pictáre *s.f.* acțiunea de a picta și rezultatul ei; zugrăvire. [<*picta*]
pictográfic *adj.* privitor la pictografie; scris cu pictograme. [<fr. *pictographique*]
pictografíe *s.f.* scriere primitivă în care ideile, obiectele etc. sînt redate prin desene sugestive. [gen. *-iei.* / <fr. *pictographie*, cf. lat. *pictus* — pictat, gr. *graphein* — a scrie]
pictográmă *s.f.* element, semn folosit în pictografie. [pl. *-me.* / <fr. *pictogramme*]
pictor *s.m.* artist plastic care se ocupă cu pictura. ● *(fig.)* scriitor care evocă în mod plastic și viu aspecte din viață și din natură. [<lat. *pictor*]
pictóric *adj.* relativ la pictură, de pictor. [cf. lat. *pictorius*]
pictoríță *s.f.* femeie care se ocupă cu pictura. [<*pictor*]
picturál *adj.* privitor la pictură; cu plasticitatea caracteristică picturii; pitoresc. [cf. fr. *pictural*]
picturalitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este pictural.
pictúră *s.f.* **1.** arta de a înfățișa peisaje din natură, ființe, obiecte etc. în culori. **2.** tablou, portret. **3.** totalitatea operelor pictorilor dintr-o țară sau dintr-o epocă. [<lat. *pictura*]
piculínă *s.f.* flaut mic care cîntă într-un registru acut. [var. *picolină* s.f. / cf. polon. *pikkulina*, it. *piccolino*]
picúp *s.n.* patefon electric care, pus în legătură cu un amplificator și cu un difuzor de radio, poate transmite sunetele înregistrate pe plăci. [<engl. *pick-up*]
piedestál *s.n.* suport, picior de susținere pentru o statuie, o coloană etc. [pron.

pie-des-. pl. *-le, -luri.* / cf. fr. *piédestal*, it. *piedestallo*]
pielítă *s.f.* inflamație a mucoasei bazinetului și a rinichilor. [pron. *pi-e-*. / <fr. *pyélite*, cf. gr. *pyelos* —bazin]
piemíe *s.f.* infecție generală a organismului caracterizată prin supurații în viscere, în cavitățile seroase și în țesutul conjunctiv. [gen. *-iei*. / <fr. *pyémie*]
pierót *s.m.* personaj de pantomimă. [pron. *pie-*. / <fr. *pierrot*, cf. *Pierrot*, personaj din comedia franceză]
piésă *s.f.* **1.** parte, porțiune, bucată a unui tot (cu care formează o unitate). **2.** parte a unui mecanism, a unei mașini etc., care se poate demonta. **3.** monedă, ban. **4.** ~ *anatomică* = parte dintr-un cadavru preparată pentru studiu. **5.** fiecare dintre hîrtiile, dintre actele unui dosar. **6.** obiect, operă artistică care este expusă într-un muzeu, la o expoziție etc. sau care face parte dintr-o colecție. **7.** lucrare dramatică în care predomină dialogul și care se reprezintă pe scenă. **8.** compoziție, bucată muzicală. [pron. *pie-*. / <fr. *pièce*]
piesétă *s.f.* mică piesă de teatru (într-un act); scenetă. [pron. *pie-*. / <fr. *piécette*]
pietáte *s.f.* **1.** evlavie, smerenie. ● milă. ○ *munte de* ~ = casă de împrumut prin amanet. **2.** devotament. [pron. *pi-e-*. / <fr. *piété*, cf. lat. *pietas*]
pietín *s.n.* **1.** boală contagioasă la oi, manifestată prin răni la picioare, care provoacă căderea unghiilor. **2.** boală a cerealelor care provoacă atrofierea sau căderea acestora. [pron. *pi-e-*. / <fr. *piétin*]
pietísm *s.m.* doctrină ascetică protestantă, apărută în Germania în secolul al XVII-lea, care admitea că fiecare poate interpreta scriptura în felul lui. [pron. *pi-e-*. / <fr. *piétisme*]
pietíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al pietismului. [<fr. *piétiste*]
pietón *s.m.* persoană care umblă pe jos; trecător. [pron. *pi-e-*. / <fr. *piéton*]
piéz *s.m.* unitate de măsură a presiunii. [pron. *pi-ez*. / <fr. *pièze*]
piezoeléctrie *adj.* referitor la piezoelectricitate. [pron. *pi-e-zo-e-*. / <fr. *piézoélectrique*]
piezoelectricitáte *s.f.* totalitatea fenomenelor electrice produse prin presiunea sau deformările făcute asupra unor anumite corpuri. [<fr. *piézo-électricité*]
piezométru *s.n.* instrument de măsură a compresibilității lichidelor. [cf. fr. *piézomètre*]
pigmént *s.m.* **1.** substanță care se găsește în celulele pielii și în unele țesuturi, cărora le dă o anumită culoare. ○ *pigmenți biliari* = pigmenți care sînt produși în organismul animal și se găsesc localizați în vezica biliară. **2.** substanță colorantă, de obicei minerală, pulverizată, folosită ca vopsea în amestec cu un ulei sicativ. [<fr. *pigment*, cf. lat. *pigmentum*]
pigmentá *vb.* I. *refl. (despre piele, țesuturi)* a se colora datorită pigmenților care se formează prin acțiunea soarelui, a unor tulburări etc. [<fr. *pigmenter*]
pigmentáre *s.f.* acțiunea de a se pigmenta și rezultatul ei; pigmentație. [<*pigmenta*]
pigmentáție *s.f.* pigmentare. [gen. *-iei*. var. *pigmentațiune* s.f. / cf. fr. *pigmentation*]
pigmentogén *adj.* care produce pigmenți. [<fr. *pigmentogène*]
pigméu *s.m.* **1.** personaj mitologic despre care se credea că ar fi făcut parte dintr-un neam de pitici cu care s-ar fi luptat Hercule. **2.** pitic de rasă neagră din Africa centrală, cu înălțimea între 1,20 și 1,40 metri. ● *(fig.)* om fără valoare, fără putere, fără merite. [cf. fr. *pygmée*, gr. *pygmaios* <*pygme* — mare cît un cot]
pijamá *s.f.* îmbrăcăminte comodă de casă, compusă dintr-un pantalon și o haină. [<fr. *pyjama*]
pil *interj.* strigăt adresat de vînător cîinelui pentru a-l îndemna să se arunce asupra vînatului. [<fr. *pille*]
pilástru *s.m.* stîlp (cu secțiune dreptunghiulară) care servește ca ornament sau pentru consolidarea unui zid. [<fr. *pilastre*, it. *pilastro*]
pilă *s.f.* **1.** dispozitiv alcătuit din doi electrozi introduși într-un electrolit, care transformă energia dezvoltată de un agent chimic în energie electrică. ○ ~ *atomică* = dispozitiv pentru producerea unei reacții nucleare. **2.** *(constr.)* picior intermediar între culeele unui pod, făcut din zidărie, din beton sau din metal. [<fr. *pile*, it. *pila*]
pileát *s.m.* nume dat de romani nobililor daci. [pron. *-le-at*. / <lat. *pileati*]
pilíér *s.n.* porțiune de zăcămînt făcînd parte dintr-o exploatare, delimitată de lucrări miniere sau de accidente tectonice și subîmpărțită în panouri. [pron. *-li-er*. / <fr. *pilier*]
pilifér *adj. (biol.)* care are perișori. ○ *regiunea* ~ *ă a rădăcinii* = regiunea care poartă perișorii sugători. [<fr. *pilifère*, cf. lat. *pilus* — păr, *ferre* — a purta]
pilocárp *s.m.* arbore cu flori mari, originar din America de Sud [<fr. *pilocarpe*]
pilocarpínă *s.f.* alcaloid care se extrage din frunzele unui copac tropical. [<fr. *pilocarpine*]
pilón *s.m.* **1.** stîlp puternic de susținere (a unei cupole, a unui arc de pod etc.). **2.** stîlp care susține o linie electrică aeriană. ○ ~ *de antenă* = stîlp pe care este montată o antenă de radioemisiune. [pl. *-oni*, *-oane* s.n. / <fr. *pylône*, it. *pilone*, cf. gr. *pylon*]
pilonă *vb.* I. *tr.* a îndesa (cu maiul, cu mașina etc.) o umplutură de pămînt. [<fr. *pilonner*]
pilonáre *s.f.* acțiunea de a pilona. [<*pilona*]
pilór *s.m.* orificiu de comunicație între stomac și duoden. [pl. *-ri*. / <fr. *pylore*, cf. lat. *pylorus*]
pilórie *adj.* privitor la pilor. [cf. fr. *pylorique*]
pilós *adj. (anat.)* privitor la păr, de păr, al părului. ● *(bot.; despre un organ)* acoperit cu păr. [cf. fr. *pileux*, lat. *pilosus* <*pilus* — păr]
pilót[1] *s.m.* **1.** conducător al unei aeronave. ○ ~ *automat* = instalație care comandă automat, în zbor, cîrmele unei aeronave,

pentru a o menține într-o direcție și într-o poziție determinată. **2.** persoană care conduce o navă în locuri în care navigația este anevoioasă. [<fr. *pilote*, it. *pilota*, cf. gr. *pilotis*]

pilót² *s.m.* stîlp înfipt în pămînt, care susține un pod, o clădire etc. [<fr. *pilot*]

pilotá *vb.* I. *tr.* a conduce (o navă, o aeronavă etc.) ca pilot. ● *intr. (despre nave, trenuri)* a merge mai încet, cu precauție datorită greutăților, nesiguranței drumului. [<fr. *piloter*]

pilotáj *s.n.* **1.** știința și tehnica de a conduce o navă sau o aeronavă. **2.** încetinirea mersului unui tren sau al unei nave din cauza nesiguranței parcursului. [<fr. *pilotage*]

pilotáre *s.f.* acțiunea de a pilota și rezultatul ei; pilotaj. [<*pilota*]

pilotínă *s.f.* navă mică avînd la bord unul sau mai mulți piloți care conduc navele la intrarea sau la ieșirea din port. [cf. fr. *pilotin*]

pilozitáte *s.f.* acoperire cu păr a tegumentelor. [<fr. *pilosité*]

pilúlă *s.f.* medicament de formă sferică, care se ia pe cale bucală; hap. [<fr. *pilule*]

pílum *s.n. (ant.)* suliță scurtă de aruncat. [pl. *-muri*. / <lat. *pilum*, cf. fr. *pilum*]

pinacotécă *s.f.* mare colecție de tablouri și de obiecte de artă; clădire unde se păstrează și se expune o astfel de colecție. [pl. *-ci, -ce*. / cf. fr. *pinacothèque*, lat. *pinacotheca*, gr. *pinakotheke* <*pinax* — tablou, *theke* — depozit]

pinatífid *adj. (despre frunzele penate)* cu crestături care ajung pînă la jumătatea limbului. [<lat. *pinnatus* — penat]

pinatisecát *adj. (despre frunzele penate)* cu crestături care ajung pînă la nervura mediană. [pl. *-ați, -ate*.]

pinax *s.n.* tablou pictat; *(p. ext.)* obiect de ceramică cu desene pictate; mic vas cu capac, în care se păstrau fardurile. [pl. *-xe, -xuri*. / <gr. *pynax*]

pince-nez *s.n. (franțuzism)* ochelari care se prind pe nas cu ajutorul unui arc. [pron. *pens-né*. scris și *pensne*. /<fr. *pince-nez*]

pindarísm *s.n.* lirism emfatic, în genul lui Pindar. [cf. fr. *pindarisme* <*Pindar*, poet antic grec]

pineálă *adj. f. (anat.)* *glandă* ~ = glandă mică, situată în masa encefalului, a cărei secreție determină dezvoltarea caracterelor sexuale; epifiză. [pron. *-ne-a-lă*. / <fr. *pinéal*]

ping-póng *s.n.* tenis de masă. [<fr. *ping-pong*]

ping-pongíst *s.m.* și *f.* sportiv care practică ping-pongul. [<*ping-pong*]

pinguín *s.m.* pasăre palmipedă din mările arctice, cu aripi scurte, cu pieptul alb și cu mersul legănat, care stă în poziție verticală. [pron. *-gu-in*. / <fr. *pingouin*]

pinină *s.f.* substanță zaharoasă extrasă dintr-o specie de pini, folosită în farmacie. [<fr. *pinine*]

pinión *s.n.* roată dințată a unui angrenaj, care are un număr mic de dinți. [pron. *-ni-on*. pl. *-oane*. / <fr. *pignon*]

pinipéde *s.n. (la pl.)* ordin de mamifere acvatice din regiunile polare, cu membrele transformate în lopeți; *(la sg.)* animal din acest ordin. [<fr. *pinnipèdes*, cf. lat. *pinna* — pană, *pes, pedis* — picior]

pinólă *s.f.* axul piesei de strung în care se fixează printr-un vîrf unul dintre capetele piesei care se prelucrează sau o unealtă de prelucrare a piesei. [<germ. *Pinole*]

pinúlă *s.f.* **1.** lamă metalică în care este tăiată o fantă în a cărei axă se află un fir subțire și care, montată la capetele unei alidade, servește la determinarea, prin vizare, a direcției aliniamentelor. **2.** pană mică, aripioară, aripă. [<fr. *pinnule*, cf. lat. *pinnula*]

piodermíte *s.f. pl.* afecțiuni purulente ale pielii (abcese, furuncule etc.) produse de un microb. [pron. *pi-o-*.]

piogén *adj. (med.)* care produce puroi. [pron. *pi-o-*. / <fr. *pyogène*, cf. gr. *pyon* — puroi, *gennan* — a naște]

piolét *s.m.* baston folosit în alpinism care are la capăt un fel de mic tîrnăcop. [pron. *pi-o-*. pl. *-eți, -ele, -eturi* s.n. /<fr. *piolet*]

pión *s.m.* cea mai mică piesă la jocul de șah. [pron. *pi-on*. / <fr. *pion*]

pionír *s.m.* și *f.* **1.** militar dintr-o unitate de geniu care lucrează la terasamente, la mînări etc. **2.** persoană care desțelenește și cultivă un ținut virgin, punînd bazele unei vieți civilizate în acea regiune. **3.** *(fig.)* deschizător de drumuri noi în știință, în tehnică etc. **4.** membru al organizației de masă a tineretului școlar, care înglobează elevi între 9 și 14 ani și îi educă în spiritul concepției marxist-leniniste, spre a deveni buni cetățeni ai patriei socialiste. [pron. *pi-o-ni-er*. / <fr. *pionnier*, rus. *pionier*]

pionierát *s.n.* viață, misiune de pionier. [<*pionier*]

pionerésc *adj.* de pionieri, al pionierilor. [<*pionier*]

piorée *s.f.* scurgere de puroi. [pron. *pi-o-re-e*. / <fr. *pyorrhée*, cf. gr. *pyon-* puroi, *rhein* — a curge]

piós *adj.* evlavios, cuvios; *(p. ext.)* animat, însuflețit de dragoste și de respect. [pron. *pi-os*. / cf. fr. *pieux*, lat. *pius*]

piosepticemíe *s.f.* boală infecțioasă foarte gravă, care se ivește la mîini, vițel, miel etc. [gen. *-iei*. / <fr. *pyosepticémie*]

piperacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale cu proprietăți aromatice foarte pronunțate, avînd ca tip piperul; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. [<fr. *pipéracées*]

piperménț *s.n.* băutură răcoritoare preparată din alcool și esență de mentă. [<engl. *peppermint*]

pipétă *s.f.* tub de sticlă umflat la mijloc și subțiat la un capăt, care se folosește pentru a lua o mică cantitate dintr-un lichid. [<fr. *pipette*]

piramidál *adj.* **1.** în formă de piramidă. O *celulă* ~ă = celulă nervoasă a substanței cenușii din creier. **2.** *(fig.)* colosal; *(p. ext.)* extraordinar, uimitor. [cf. fr. *pyramidal*]

piramídă *s.f.* **1.** monument funerar antic construit din blocuri mari de piatră, care

avea patru fețe triunghiulare și în care erau înmormîntați faraonii Egiptului. **2.** poliedru care are ca bază un poligon și fețele laterale în formă de triunghi cu același vîrf. **3.** figură de gimnastică în care mai multe persoane se așază în rînduri suprapuse, în forma unei piramide **(2).** [pl. *-ide, -izi.* / <fr. *pyramide*, it. *piramide*, cf. lat., gr. *pyramis*]

piramidón *s.n.* medicament derivat al antipirinei folosit contra febrei, a durerilor reumatice etc. [<fr. *pyramidon*, cf. gr. *pyr* — foc + *amidă*]

pirát *s.m.* hoț, tîlhar care străbate mările pentru a jefui, a prăda; corsar. [<fr. *pirate*, it., lat. *pirata*]

piraterése *adj.* de pirat. [<*piraterie*]

piraterie *s.f.* îndeletnicirea piraților; jaf, tîlhărie pe mare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *piraterie*]

pirétic *adj.* care produce febră, referitor la febră. [<fr. *pyrétique*, cf. gr. *pyretos* — febră]

piréu *s.n.* mîncare preparată din legume (de obicei din cartofi) sau din fructe fierte și zdrobite, formînd o pastă. [<fr. *purée*]

pirexíe *s.f.* nume generic dat bolilor cu febră. [gen. *-iei.* / <fr. *pyrexie*, cf. gr. *pyrexis* — acces de febră]

pirheliométru *s.n.* instrument cu care se măsoară cantitatea totală de energie solară care cade într-o unitate de timp asupra unei unități de suprafață. [<germ. *Pyrheliometer*]

piridínă *s.f.* substanță organică lichidă, fără culoare și cu miros neplăcut, care se găsește în uleiul de oase și în gudron. [<fr. *pyridine*]

pirifórm *adj.* în formă de pară. [<fr. *piriforme*]

pirită *s.f.* sulfură naturală de fier. [<fr. *pyrite*]

piritós *adj.* care conține pirită. [cf. fr. *pyriteux*]

piro- element de compunere savantă avînd semnificația „de foc", „prin căldură". [<gr. *pyr, pyros* — foc]

pirobalístică *s.f.* disciplină care studiază aruncarea proiectilelor prin arderea unor substanțe capabile să le dea impulsul necesar. [<fr. *pyrobalistique*]

pirofór *s.m.* **1.** substanță care ia foc cînd se află în contact cu aerul; corp care se aprinde ușor prin frecare. **2.** gen de insecte coleoptere, care emit lumină fosforescentă. [<fr. *pyrophore*, cf. gr. *pyr* — foc, *phoros* — care poartă]

pirofórie *adj.* cu calități de pirofor. [cf. fr. *pyrophorique*]

pirogalól *s.n.* substanță albă, cristalină, solubilă în apă, folosită ca revelator în fotografie și ca antiseptic; acid pirogalic. [<fr. *pyrogallol*]

pirógă *s.f.* luntre primitivă folosită în Oceanul Pacific, lungă, îngustă și plată (făcută dintr-un trunchi de arbore scobit sau din piei cusute). [var. *piroagă* s.f. / <fr. *pirogue*, it. *piroga*]

pirogén *adj.* **1.** care este produs de foc. **2.** care produce febră. [<fr. *pyrogène*, cf. gr. *pyr* — foc, *gennan* — a naște]

pirogenáre *s.f.* piroliză. [cf. [fr. *pyrogénation*, gr. *pyr* — foc, *gennan* — a produce]

pirogravá *vb.* I. *tr.* a grava cu un instrument de metal ascuțit la vîrf și înroșit în foc. [<fr. *pyrograver*]

pirogravór *s.m.* specialist în pirogravură. [cf. fr. *pyrograveur*]

pirogravúră *s.f.* **1.** gravură în lemn, în piele sau pe metal, făcută cu ajutorul unui instrument ascuțit la vîrf și înroșit în foc. **2.** gravură făcută prin pirogravare. [<fr. *pyrogravure*]

piról *s.m.* compus organic lichid, incolor și cu miros de cloroform, obținut prin distilarea uleiului de oase. [<fr. *pyrol*]

pirolatrie *s.f.* venerarea focului ca pe o ființă supranaturală de către popoarele primitive. [gen. *-iei.* / cf. gr. *pyr* — foc, *latreia* — cult]

piroliză *s.f.* proces de descompunere termică; pirogenare. [<fr. *pyrolyse*, cf. gr. *pyr* — foc, *lysis* — descompunere]

piroluzítă *s.f.* bioxid natural de mangan. [<fr. *pyrolusite*]

pirolátru *s.m. (liv.)* adorator al focului. [pl. *-ri.* / <fr. *pyrolâtre*, cf. gr. *pyr* — foc, *latreia* — adorație]

piromanie *s.f.* tulburare psihică manifestată prin înclinarea de a pune foc, de a distruge prin foc. [gen. *-iei.* / <fr. *pyromanie*, cf. gr. *pyr* — foc, *mania* — nebunie]

pirománt *s.m.* cel care practica piromanția. [cf. fr. *pyromancien*]

piromanție *s.f.* practică constînd în observarea focului sau a flăcărilor, prin care vechii greci pretindeau că ghicesc viitorul. [gen. *-iei.* / <fr. *pyromancie*, cf. gr. *pyr* — foc, *manteia* — ghicit]

pirometalurgie *s.f.* procedeu de bază pentru obținerea metalelor, care constă în topirea minereurilor în cuptoare metalurgice, cu ajutorul căldurii produse prin arderea unor combustibili. [gen. *-iei.* / <fr. *pyrométallurgie*]

pirométric *adj.* privitor la pirometrie. [<fr. *pyrométrique*]

pirometrie *s.f.* ramură a fizicii care studiază măsurarea temperaturilor înalte. [<fr. *pyrométrie*]

pirométru *s.n.* instrument folosit în metalurgie pentru măsurarea temperaturilor foarte ridicate. [cf. fr. *pyromètre*, gr. *pyr* — foc, *metron* — măsură]

piromorfism *s.n.* modificarea structurii și a compoziției rocilor, provocată de o temperatură înaltă. [<fr. *pyromorphisme*, cf. gr. *pyr* — foc, *morphe* — formă]

piromorfítă *s.f.* minereu de plumb. [<germ. *Pyromorphit*]

pironism *s.n.* doctrina filozofului sceptic grec Pyrrhon. ● scepticism. [<fr. *pyrrhonisme*, cf. *Pyrrhon*, filozof grec din antichitate]

piroplasmóză *s.f.* boală infecțioasă la cai, la vite sau la oi, asemănătoare cu malaria, datorată unui parazit care distruge globulele roșii și provoacă febră mare.

piroscáf *s.n.* nume mai vechi dat navelor acționate cu aburi. [pl. *-fe, -furi.* / <fr. *pyroscaphe*, it. *piroscafo*]

piroscóp *s.n.* instrument cu care se poate observa dacă o temperatură a atins un anumit grad. [<fr. *pyroscope*, cf. gr. *pyr* — foc, *skopein* — a privi]

piroscópic *adj. indicator ~* = indicator făcut din diferite amestecuri de materiale ceramice, cu care se înregistrează temperaturile înalte. [<fr. *pyroscopique*]

pirosféră *s.f.* înveliș fluid situat în interiorul pământului și având o temperatură foarte ridicată. [<fr. *pyrosphère*, cf. gr. *pyr* — foc, *sphaira* — sferă]

pirostát *s.n.* aparat de control al temperaturii camerei de ardere a unui focar de cazan sau de cuptor industrial. [<fr. *pyrostat*]

pirotéhnic *adj.* privitor la pirotehnie. [<fr. *pyrotechnique*]

pirotehnician *s.m.* specialist în pirotehnie. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni.* / <fr. *pyrotechnicien*]

pirotehníe *s.f.* **1.** tehnica producerii și folosirii focului. **2.** tehnica fabricării materialelor explozibile și inflamabile. **3.** fabrică de muniții. [gen. *-iei.* / <fr. *pyrotechnie*, cf. gr. *pyr* — foc, *techne* — artă, meșteșug]

pirotérmic *adj.* care dezvoltă căldură prin ardere. [<fr. *pyrothermique*]

piroxén *s.m.* silicat de magneziu, de fier și de calciu, care se găsește în diverse roci. [<fr. *pyroxène*]

pirózā *s.f.* arsură care se simte uneori în piept și spre gît, la cîteva ore după masă. [cf. fr., gr. *pyrosis*]

piruetá *vb.* I. *intr.* a face piruete. [*pron. -ru-e-.* / <fr. *pirouetter*]

piruétă *s.f.* învîrtire făcută pe loc în vîrful unui picior; *(la călărie)* mișcare de întoarcere a calului pe picioarele dinapoi. ● *(fig.)* schimbare bruscă de atitudine, de părere. [<fr. *pirouette*]

piscicol *adj.* referitor la pești, la piscicultură. [pron. *-sci-.* / <fr. *piscicole*]

piscicultór *s.m.* specialist în piscicultură. [cf. fr. *pisciculteur*]

piscicultúră *s.f.* ramură a zootehniei care studiază creșterea și înmulțirea peștilor în apele naturale și în heleșteie. [cf. fr. *pisciculture*, lat. *piscis* — pește, *cultura* — cultură]

piscínă *s.f.* **1.** heleșteu în care se cresc și se înmulțesc pești. **2.** bazin de înot, acoperit sau în aer liber. [pron. *-sci-.* / <fr. *piscine*, cf. lat. *piscina*]

piscivór *adj.* care se hrănește cu pește. [<fr. *piscivore* cf. lat. *piscis* — pește, *vorare* — a mînca]

pisolit *s.n.* **1.** grăunte de carbonat de calciu sau de oxid de fier, de mărimea unui bob de mazăre. **2.** rocă de calcar formată din pisolite **(1)**. [<fr. *pisolithe*]

pisolític *adj. (despre roci)* format din pisolite. [cf. fr. *pisolithique*]

pistárd *s.m.* ciclist specializat în concursuri de pistă, de velodrom. [<fr. *pistard*]

pistă *s.f.* **1.** urmă; făgaș. ● *~ sonoră* = parte a unui film, a unei benzi de magnetofon etc. pe care sînt imprimate sunetele. **2.** teren amenajat pentru curse, pentru schi, pentru întreceri sportive etc. **3.** teren special amenajat pentru decolarea și aterizarea avioanelor. [<fr. *piste*, cf. it. *pista*]

pistil *s.n.* **1.** organ de reproducere femel la plantele fanerogame, format din frunze modificate. **2.** obiect în formă de pistil **(1)** cu care se zdrobesc substanțele în mojar; pisălog. [pl. *-luri*, *-le.* / <fr. *pistil*]

pistofón *s.n.* instrument pentru măsurarea presiunii acustice. [<fr. *pistophone*]

pistól *s.m.* veche monedă franceză de aur. [pl. *-li.* / <fr. *pistole*]

pistolár *s.m.* ostaș dotat cu un pistolet. ● trăgător specializat în probe de tir cu pistoletul. [<*pistol(et)*]

pistolét *s.n.* **1.** armă de foc portativă, cu care se trage cu o singură mînă. **2.** instrument de desen confecționat din lemn, celuloid sau tablă, folosit pentru trasarea liniilor curbe; florar. [pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *pistolet*]

pistón *s.n.* **1.** organ de mașină adaptat etanș în interiorul unui cilindru (în care are o mișcare rectilinie alternativă, spațiul pe care-l închide între el și cilindru, umplut cu un fluid, variind permanent) care contribuie la transformarea energiei fluidului din cilindru în energie mecanică (la motoare) sau invers (la pompe, compresoare). **2.** instrument de suflat din alamă, asemănător trompetei. ● clapă mobilă care închide sau deschide un orificiu la unele instrumente de suflat. [<fr. *piston*, cf. lat. *pistare* — a presa]

pistoná *vb.* I. *tr.* a extrage (un lichid) cu un piston special. ● a insista, a plictisi cu insistențele, cu stăruințele. [<fr. *pistonner*]

pistonáj *s.n.* pistonare. [<fr. *pistonnage*]

pistonáre *s.f.* acțiunea de a pistona și rezultatul ei; pistonaj. [<*pistona*]

pitagoréic *adj.* privitor la Pitagora, la școala sau la doctrina lui filozofică. [pron. *-re-ic.* / cf. it. *pitagoreo*, lat. *pythagoreus*]

pitagoricián *s.m.* adept al pitagorismului. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *pythagoricien*]

pitagorísm *s.n.* doctrina filozofului antic grec Pitagora. [cf. fr. *pythagorisme* <*Pythagoras*, filozof și matematician grec din antichitate]

pitecantróp *s.m.* nume dat unei maimuțe antropoide fosile foarte apropiată, mai ales prin structura cutiei craniene, de omul primitiv; omul-maimuță. [<fr. *pithécanthrope*, cf. gr. *pitheca* — maimuță, *anthropos* — om]

pithos *s.n.* vas mare de lut de dimensiunile unui butoi, în care se păstrau lichide sau grîne. [<gr. *pythos*]

pític *adj. jocuri ~e* = jocuri care aveau loc din patru în patru ani la Delfi, în Grecia, în cinstea zeului Apolo. [<fr. *pythiques*]

pitiádă *s.f.* interval de timp de patru ani care se scurgea între serbările pitice. [pron. *-ti-a-.* / <fr. *pythiade*]

pitiriázis *s.n.* boală de piele contagioasă, manifestată prin erupții de băsicuțe care, uscîndu-se, formează o coajă ce produce mîncărimi; pecingine. [pron. *-ri-a-.*/ <fr. *pityriasis*]

pitón[1] *s.m.* șarpe uriaș, neveninos, din regiunile tropicale. [<fr. *python*]

pitón[2] *s.n.* piron folosit în alpinism, în ascensiunile grele, avînd la un capăt un inel prin care se introduce frînghia. [<fr. *piton*]

pitonisă *s.f.* femeie care pretindea că poate ghici viitorul. ● *(fig.)* ghicitoare. [< lat., gr. *pythonissa*, cf. fr. *pythonisse*]

pitorésc *adj.* care impresionează prin bogăția coloritului și varietatea formei; încîntător, minunat; *(p. ext.)* care încîntă ochiul prin ținută, mișcare, culoare. ● *(despre stil)* variat, colorat, bogat în imagini, în expresii. [cf. fr. *pittoresque*, it. *pittoresco*]

pitură *vb.* I. *tr. (mar.)* a vopsi (cu ulei). [<it. *pitturare*]

piunéză *s.f.* cuișor cu o floare foarte mare la un cap, folosit pentru fixat desene, planșe etc. [pron. *piu-ne-*. var. *pioneză* s.f. / <fr. *punaise*]

pivót *s.n.* **1.** piesă metalică rotunjită la capăt, care susține un corp solid și care îl ajută să se întoarcă, să se poată roti; *(spec.)* capăt al axului unui sistem tehnic care se sprijină pe lagăr. ● *(fig.)* centru, punct de sprijin esențial. ● întoarcere pe un picior la jocul de baschet pentru a se plasa cu spatele spre adversarul atacant. **2.** rădăcină în formă de fus, fără ramificații. // *s.m.* jucător de obicei înalt, care acționează ca vîrf de atac, la baschet sub panoul advers, iar la handbal în semicercul de șase metri. [pl. *-oturi*, *-oți* s.m. / <fr. *pivot*]

pivotá *vb.* I. *intr.* a se roti, a se întoarce (ca) pe un pivot. [<fr. *pivoter*]

pivotánt *adj.* **1.** care se poate pivota. **2.** *rădăcină ~ă* = pivot (2). [<fr. *pivotant*]

pivotáre *s.f.* acțiunea de a pivota și rezultatul ei; rotire, întoarcere. [<*pivota*]

pivotáție *s.f.* pivotare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *pivotation*]

pixidă *s.f.* tip de fruct uscat, dehiscent, care se deschide printr-un căpăcel. [< fr. *pyxide*]

pizzicáto *s.n.* mod de a cînta dintr-un instrument cu coarde numai ciupindu-le, fără a folosi arcușul; bucată muzicală executată în acest fel. [pron. *pi-ți-ca-to.*/ <it., fr. *pizzicato*]

placá *vb.* I. *tr.* **1.** a acoperi fețele unui element de construcție, ale mobilelor sau ale unui obiect metalic cu un strat de material de altă natură. **2.** a opri un jucător la rugbi să pătrundă către buturile adverse, imobilizîndu-l cu mîinile. ● *(av.)* a ateriza pe verticală. [<fr. *plaquer*]

placáj *s.n.* **1.** placă obținută prin încleierea mai multor foi de furnir așezate unele peste altele; se folosește la confecționarea de mobile, de panouri etc. **2.** înveliș de piatră de cărămidă, de lemn etc. cu care se acoperă un element de construcție, un obiect de lemn etc., pentru a le proteja sau a le da un aspect mai frumos. **3.** oprirea din acțiune a unui jucător la rugbi prin imobilizarea lui cu mîinile. [<fr. *placage*]

placardá *vb.* I. *tr. (rar)* a afișa, a pune o placardă. [<fr. *placarder*]

placárdă *s.f.* tablă cu lozinci etc. care se poartă la manifestații; pancartă. [<fr. *placard*]

placáre *s.f.* acțiunea de a placa și rezultatul ei. [<*placa*]

placát[1] *s.n. (rar)* anunț, afiș; pancartă. [pl. *-te*, *-turi*. / <*placa*]

placát[2] *adj.* **1.** acoperit cu un strat de alt material. **2.** *(sport; despre un jucător de rugbi)* oprit să pătrundă spre poarta adversă. [<*placa*]

plácă *s.f.* **1.** foaie de metal, de lemn, de sticlă, de ebonit etc. **2.** disc de patefon. **3.** tablă, tăbliță pe care este scris, săpat ceva. [pl. *plăci*. / <fr. *plaque*, cf. it. *placca*]

placentár *adj.* **1.** al placentei; privitor la placentă. **2.** cu placentă. [cf. fr. *placentaire*]

placentáție *s.f.* așezarea ovulelor pe placentă. [gen. *-iei*. / cf. fr. *placentation*]

placéntă *s.f.* **1.** masă cărnoasă și spongioasă care învelește fătul și prin care acesta primește hrana în perioada de gestație. **2.** parte a ovarului pe care sînt dispuse ovulele. [<lat., fr. *placenta*]

plachétă *s.f.* **1.** volum mic, cu puține foi; broșurică. **2.** medalie pătrată sau dreptunghiulară, modelată pe o singură față, care se oferă de obicei ca premiu în competițiile sportive. [<fr. *plaquette*]

placid *adj.* apatic, flegmatic; calm, blajin. [cf. fr. *placide*, it. *placido*, lat. *placidus*]

placiditáte *s.f.* faptul de a fi placid; impasibilitate; blîndețe. [cf. fr. *placidité*]

placodérm *adj. (despre animale; și s.n.)* care are trupul acoperit cu plăci osoase și cornoase. [<germ. *Plakoderm*, cf. gr. *plax* — ceea ce este neted și larg, *derma* — piele]

plafón *s.n.* **1.** tavan. **2.** cifră-limită peste care nu se poate trece, care nu poate fi depășită (în operații financiare, de planificare etc.). ● nivel de altitudine. **3.** înălțime maximă pe care o poate atinge un avion. [pl. *-oane*, *-onuri*. var. *plafond* s.n. / <fr. *plafond*]

plafoná *vb.* I. *tr.* a fixa un plafon, o limită (maximă) unor operații financiare etc. [<fr. *plafonner*]

plafonáre *s.f.* acțiunea de a plafona și rezultatul ei; fixare a unui plafon (2). [<*plafona*]

plafoniéră *s.f.* lampă electrică fixată de plafon, care luminează semidirect. [pron. *-ni-e-*. / <fr. *plafonnier*]

plágă *s.f.* **1.** rană (deschisă). **2.** *(fig.)* calamitate; situație nenorocită. [pl. *plăgi*. / cf. lat. *plaga*, germ. *Plage*]

plagiá *vb.* I. *tr.* a lua, a fura ideile, expresiile, invențiile cuiva și a le prezenta drept creații proprii; a publica pe numele său fragmente din lucrarea altuia; a comite un furt literar. [pron. *-gi-a*. p.i. 3,6 *-iază*. ger. *-iind*. / <fr. *plagier*]

plagiát *s.n.* faptul de a plagia; furt literar. [pron. *-gi-at*. pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *plagiat*]

plagiatór *s.m.* persoană care plagiază. [<*plagia*]

plagiocláz *s.m.* grup de minerale din clasa feldspaților. [pron. *-gi-o-*. / <fr. *plagioclases*]

plájă *s.f.* țărm jos de mare acoperit cu nisip fin pe care se fac băi de soare; orice loc pe malul unei ape, unde se fac băi de soare. ○ *a face* ~ = a face băi de soare. [<fr. *plage*]

plan[1] *s.n.* **1.** suprafață netedă, plană, fără ridicături. ● suprafață care conține toate dreptele care trec printr-un punct fix și intersectează o dreaptă. **2.** desen tehnic care reprezintă grafic o suprafață de teren, o construcție, o mașină etc. **3.** parte a unei suprafețe în raport cu depărtarea de ochiul observatorului și cu reprezentarea ei într-o pictură, într-un tablou etc. **4.** suprafață de susținere în aer a unei aeronave; *(p. ext.)* aripă. **5.** fel cum sînt așezate, dispuse părțile unei opere științifice, literare etc. în momentul cînd au fost coordonate între ele; proiect, alcătuire; *(p. ext.)* proiect pentru o acțiune care urmează să fie îndeplinită. **6.** totalitatea sarcinilor și directivelor privind producția socială, stabilite pe o anumită perioadă în cadrul unei economii naționale în care mijloacele de producție sînt proprietate socialistă. [pl. *-nuri*, *-ne*. / <fr. *plan*]

plan[2] *adj.* neted, fără ridicături, fără accidente; plat. ○ *(geom.) suprafață* ~*ă* = suprafață pe care o dreaptă poate fi aplicată în orice sens; *geometrie* ~*ă* = parte a geometriei care studiază suprafețele plane. [cf. fr. *plan*, lat. *planus*]

plană *vb.* I. **1.** *intr. (despre păsări)* a pluti în văzduh cu aripile deschise. ● *(despre un planor, un avion)* a pluti în aer, fără ajutorul unui motor. ● *(fig.)* a fi iminent, a amenința să se întîmple, a pluti asupra... **2.** *intr. (fig.)* a domina, a stăpîni (prin superioritate). **3.** *tr.* a netezi (o piesă), a face plană (o suprafață). [<fr. *planer*]

planáre *s.f.* acțiunea de a plana și rezultatul ei; plutire. [<*plana*]

planát *adj. (av.) zbor* ~ = zbor fără motor (făcut cu un planor sau cu un avion cu motorul oprit). [cf. fr. *plané*]

planatór *s.n.* instrument de netezit metalele. [<*plana*]

planctologíe *s.f.* ramură a biologiei care studiază microorganismele acvatice din care este alcătuit planctonul. [gen. *-iei*. / <fr. *planctologie*]

planctón *s.n.* totalitatea ființelor vii (plante și animale) care plutesc libere în mări și lacuri. ○ ~ *atmosferic* = ansamblul particulelor solide și lichide care se găsesc în suspensie în atmosferă. [pl. *-nuri*. / <fr. *plancton*, cf. gr. *plankton* — rătăcitor]

planctonofág *adj. (despre animale acvatice)* care se hrănește cu plancton. [cf. fr. *planctophage*]

planctónte *s.f. pl.* microorganisme animale și vegetale care plutesc la suprafața (sau în apropierea suprafeței) apei, formînd planctonul. [sg. *-tă*. / <germ. *Planktonten*]

planetár *adj.* **1.** de planete, al planetelor, referitor la planete. ○ *sistem* ~ = totalitatea planetelor care se învîrtesc în jurul soarelui. **2.** *angrenaj* ~ = angrenaj în care una sau mai multe roți dințate se învîrtesc concomitent în jurul axelor proprii și în jurul axei unei alte roți dințate; *ax* ~ = axul care mișcă roata motoare a unui automobil primind mișcarea de la diferențial. [cf. fr. *planétaire*, lat. *planetarius*]

planetáriu *s.n.* construcție specială, în formă de boltă, care reprezintă în interiorul ei sistemul planetar. [<fr. *planétarium*]

planétă *s.f.* corp ceresc obscur care se învîrtește în jurul soarelui pe o orbită eliptică și care primește lumină și căldură de la soare. [<lat. *planeta*, gr. *planetes*, cf. fr. *planète*]

planetoíd *s.m.* planetă mică din sistemul solar; asteroid. [pron. *-to-id*. / <fr. *planétoïde*]

plánic *adj.* conform cu un plan dinainte stabilit; privitor la un plan. [după rus. *planomernîi*]

planifícă *vb.* I. *tr.* **1.** a organiza dezvoltarea economiei naționale a unui stat socialist pe bază de plan, potrivit cerințelor legii economice obiective a dezvoltării planice, proporționale. **2.** a prevedea, a include într-un plan. [p.i. *planific*. / după rus. *planirovati*, cf. fr. *planifier*]

planificáre *s.f.* acțiunea de a planifica și rezultatul ei. [<*planifica*]

planificatór *s.m.* și *f.* specialist în întocmirea planurilor de producție. [<*planifica*]

planiglób *s.n.* planisferă, mapamond. [cf. germ. *Planiglob*]

planimetrá *vb.* I. *tr.* a determina suprafața cuprinsă în interiorul unui contur, prin calcule sau cu ajutorul planimetrului. [<*planimetru*]

planimétric *adj.* privitor la planimetrie, [cf. fr. *planimétrique*]

planimetrie *s.f.* **1.** operație de determinare și de reprezentare pe un plan a detaliilor de pe o suprafață de teren. ● parte a topografiei care se ocupă cu astfel de operații. **2.** parte a geometriei care studiază suprafețele plane; geometria plană. [gen. *-iei*. / cf. fr. *planimétrie* <lat. *planus* — plan, gr. *metron* — măsură]

planimétru *s.n.* instrument pentru măsurarea suprafețelor plane. [<fr. *planimètre*]

planisféră *s.f.* hartă în care sînt reprezentate cele două emisfere ale globului pămîntesc sau ale sferei cerești; mapamond, planiglob. [<fr. *planisphère*, cf. lat. *planus* — plan, gr. *sphaira* — sferă]

planisféric *adj.* referitor la planisferă. [cf. fr. *planisphérique*]

planografíe *s.f.* procedeu de reproducere tipografică la care se folosesc forme de tipar din piatră litografică, aluminiu etc. [gen. *-iei*. / <fr. *planographie*]

planór *s.n.* **1.** aparat de zbor fără motor care se menține în aer prin folosirea curenților ascendenți provocați de relief sau de temperatura solului. **2.** parte a unei aeronave cuprinzînd mai ales organele asupra cărora se exercită forțele aerodinamice. [cf. fr. *planeur*]

planorism *s.n.* sport practicat cu planorul. ● îndeletnicirea de a construi aparate de zbor fără motor. [<rus. *planorizm*]

planoríst *s.m.* și *f.* pilot sau constructor

de planoare. [pl. *-iști, -iste.* / <*planor*]

planșă *s.f.* **1.** coală, foaie mare de hîrtie care cuprinde un desen tehnic. **2.** reproducere cu ajutorul tiparului a unui desen sau a unei picturi. **3.** fiecare dintre plăcile de beton ale pavajului unei șosele. [<fr. *planche*]

planșétă *s.f.* placă de lemn dreptunghiulară (uneori montată pe un suport) pe care se fixează hîrtia pentru desen, pentru ridicări topografice etc. ● scîndură lată pe care se întind foile de aluat. [<fr. *planchette*]

planșéu *s.n.* element de construcție făcut de obicei din beton armat, care separă două etaje ale unei clădiri, care alcătuiește partea pe care se circulă a unui pod etc. [pron. *-șeu.* pl. *-ee, -uri.* / cf. fr. *plancher*]

plantá *vb.* I. *tr.* **1.** a sădi (pomi, plante). **2.** a înfige în pămînt (un stîlp, un par etc.). **3.** a instala mine pe un teren. [cf. fr. *planter*, lat. *plantare*]

plantáre *s.f.* acțiunea de a planta și rezultatul ei; sădire. [<*planta*]

plantatoáre *s.f.* mașină de plantat. [<*planta*]

plantatór[1] *s.m.* **1.** cel care se ocupă cu plantarea răsadurilor, a viței de vie etc. **2.** proprietar al unei plantații (2). [cf. fr. *planteur*]

plantatór[2] *s.n.* unealtă în formă de corn folosită la plantarea răsadurilor. ● hîrlеț folosit la facerea gropilor în care se introduc puieții. [cf. fr. *planteur*]

plantáție *s.f.* **1.** ansamblu de plante (din aceeași specie) cultivate pe un teren special pregătit. ● cultură de plante speciale. **2.** întreprindere capitalistă agricolă pentru cultivarea unor plante tehnice speciale (bumbac, cauciuc, cafea etc.); culturile unei astfel de întreprinderi. **3.** planul după care se așază în scenă elementele decorului și mobilierul. [gen. *-iei.* var. *plantațiune* s.f. / cf. fr. *plantation*, lat. *plantatio*]

plántă *s.f.* **1.** nume generic dat vegetalelor (ierburi, copaci, arbuști etc.). ● iarbă, plantă erbacee. **2.** *(anat.)* fața interioară a piciorului care ia contact cu pămîntul. [<lat. *planta*, cf. fr. *plante*]

plantigrád *adj. (despre animale vertebrate)* care umblă călcînd cu toată talpa piciorului pe pămînt. [<fr. *plantigrade*, cf. lat. *planta* — talpă, *gradi* — a merge]

plantón *s.n.* soldat în serviciu de pază și supraveghere la poarta unei cazărmi, într-un dormitor etc.; serviciul pe care îl îndeplinește acest soldat. [<fr. *planton*]

plantulátie *s.f.* dezvoltarea embrionului vegetalelor în timpul germinației. [gen. *-iei.* / <fr. *plantulation*]

plantúlă *s.f.* embrion vegetal. [<fr. *plantule*]

planturós *adj. (despre persoane)* cu forme pline, gras; voinic. [cf. fr. *plantureux*]

plasá *vb.* I. *tr.* a repartiza pe cineva într-un loc anumit, într-un post. ● *refl.* a se situa pe o anumită poziție. **2.** a investi (un capital) într-o întreprindere (rentabilă). ● a vinde mărfuri. ● a spune ceva la timp, la locul potrivit. **3.** a trimite mingea într-un loc anumit sau la un anumit jucător. [p.i. *-sez.* / <fr. *placer*]

plasaménт *s.n.* **1.** investire a unui capital într-o afacere, într-o întreprindere etc. **2.** slujbă, post, serviciu. **3.** situarea pe teren a unui jucător în locul cel mai potrivit. [cf. fr. *placement*]

plasáre *s.f.* acțiunea de a (se) plasa și rezultatul ei. [<*plasa*]

plasatór *s.m.* și *f.* cel care plasează ceva; *(spec.)* persoană care plasează pe spectatori la locurile lor în sălile de spectacole. [după fr. *placeur*]

plasmátic *adj.* privitor la plasmă; de natura plasmei. [<fr. *plasmatique*]

plásmă *s.f.* **1.** produs lichid intercelular aflat în sînge, în limfă și în mușchi. **2.** zonă dintr-o descărcare electrică într-un gaz, care conține atît ioni pozitivi și ioni negativi, cît și atomi și molecule neutre. [< fr., gr. *plasma*]

plasmódiu *s.n.* masă plasmatică cu mai multe nuclee, care nu are ca înveliș decît o membrană albuminoidă. [var. *plasmodie* s.f. / <fr. *plasmodie*]

plasmoragíe *s.f.* pierdere de plasmă din circuitul sanguin, așa cum se întîmplă, de pildă, în cazul unor arsuri. [gen. *-iei.* / <fr. *plasmorrhagie*]

plasmotrón *s.n.* generator de plasmă (2). [<fr. *plasmotron*]

plástic *adj.* **1.** care prezintă plasticitate, care poate fi modelat, fasonat. ● care formează sau are proprietatea de a lua diferite forme. ○ *masе ~e* = materiale sintetice de natură organică, care pot fi modelate în procesul fabricării unor produse, păstrîndu-și forma ce le-a fost dată; *arte ~e* = arte care au ca scop să reproducă formele prin modelarea unor materiale, prin culori etc. ● *(despre idei, imagini* etc.*)* expresiv, viu; evocator, care arată cu multă putere ceva. **2.** *chirurgie ~ă* = chirurgie care se ocupă cu îndreptarea unor diformități ale corpului. [cf. fr. *plastic*, lat. *plasticus*, gr. *plastikos*]

plástică *s.f.* **1.** tehnica executării obiectelor (de artă) prin fasonarea, modelarea unei substanțe plastice; tehnica sculpturii. ● totalitatea lucrărilor de artă plastică. **2.** partea din studiul unei opere de artă care se ocupă cu raportul armonios al volumelor și al reliefului. [pl. *-ci.* / <fr. *plastique*, cf. lat. *plastica*, gr. *plastike* <*plasso* — a modela]

plasticitáte *s.f.* **1.** proprietate a unui material de a căpăta diferite forme prin modelare. **2.** vioiciune, expresivitate puternică a stilului, a exprimării etc. [cf. fr. *plasticité*]

plasticizá *vb.* I. *tr.* **1.** a face un material să devină plastic. **2.** a exprima (ceva) expresiv, sugestiv, plastic. [<*plastic*]

plastíde *s.f. pl.* corpusculе care se găsesc în protoplasma celulelor vegetale și care au un rol foarte însemnat în viața plantelor, ele formînd substanțe organice din cele anorganice. [<fr. *plastides*]

plastifiánt *s.m.* substanță care mărește plasticitatea anumitor materiale cu care este amestecată. [pron. *-fi-ant.* / <fr. *plastifiant*]

plastifiére *s.f* mărirea plasticității unui material (cu ajutorul plastifianților sau prin încălzire). [cf. fr. *plastification*]
plastilínă *s.f.* amestec de caolin și substanțe grase folosit ca material de modelaj plastic. [<germ. *Plastilin*]
plastográf *s.m.* și *f.* cel care plastografiază. [<ngr. *plastografos*]
plastografiá *vb.* I. *tr.* a falsifica documente sau semnături pe documente. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <ngr. *plastografia* < *plastos* — prefăcut, *graphein* — a scrie]
plastografíe *s.f.* falsificare a unui document sau a semnăturii de pe un document. [<ngr. *plastografia* <*plastos* — prefăcut, *graphein* — a scrie]
plastrón *s.n.* **1.** apărătoare din piele, căptușită, care protejează pieptul la scrimă. ● partea din față a unei platoșe; pieptar. **2.** partea din față (apretată) care acoperă pieptul, la o cămașă bărbătească. [<fr. *plastron*]
plat *adj.* **1.** lat, turtit; neted, șes. ○ *picior* ~ = picior cu talpa prea puțin scobită. **2.** *(fig.)* fără expresie, plictisitor, banal. [cf. fr. *plat*, germ. *platt*]
platán[1] *s.m.* arbore exotic, înalt, cu frunzele palmate, cultivat și la noi ca plantă ornamentală în parcuri. [cf. fr. *platane*, lat. *platanus*]
platán[2] *s.n.* taier (la unele aparate, la cîntare etc.). [cf. fr. *plateau*]
platbándă *s.f.* **1.** *(rar)* fîșie de teren cu flori care mărginește despărțiturile unei grădini. **2.** *(metal.)* produs obținut prin laminare. [<fr. *plate-bande*]
platelmínți *s.m. pl.* clasă de viermi cu corpul plat și alungit. [sg. *platelmint.*/ <fr. *plathelminthes*]
platfórmă *s.f.* **I. 1.** suprafață plată, planșeu mobil sau fix (la un vehicul, la un vagon etc.). ● parte a unui tramvai, a unui autobuz etc. pe unde urcă sau coboară călătorii. ● vagon, (auto)camion care are o suprafață plată, deschisă, pentru transport. **2.** parte a unei clădiri, formată dintr-o suprafață orizontală plană. ● rampă pentru încărcarea și descărcarea vagoanelor. **3.** loc șes (pe un deal, pe un munte). **II.** *(fig.)* program, expunere de principii ale unui partid politic, ale unei grupări oarecare, bază teoretică. [<fr. *plate-forme*, cf. germ. *Plattform*]
platiná *vb.* I. *tr.* **1.** a acoperi cu un strat subțire de platină (un obiect metalic). **2.** a decolora părul de pe cap prin mijloace chimice. [<fr. *platiner*]
plátină *s.f.* **1.** metal prețios, alb-argintiu, dur, foarte greu, ductil și inoxidabil. **2.** nume dat unor piese de formă plană care intră în construcția anumitor aparate. [<fr. *platine*, cf. sp. *platina*]
platinifér *adj.* care conține platină. [< fr. *platinifère*]
platinít *s.n.* aliaj de fier și nichel. [<fr. *platinite*]
platinoíd *s.n.* aliaj de zinc, cupru, nichel și tungsten, cu aspect și duritate de platină. [pron. *-no-id.* / <fr. *platinoïde*]
platinotipíe *s.f.* procedeu de imprimare fotografică pe baza acțiunii luminii asupra sărurilor de platină. [gen. *-iei.* / < fr. *platinotypie*]
platitúdine *s.f.* banalitate, mediocritate; *(la pl.)* vorbe banale, idei plate. [cf. fr. *platitude*]
platónic *adj.* **1.** referitor la platonism. ● ideal, curat, pur. **2.** abstract, formal. [cf. fr. *platonique*]
platonician *s.m.* adept al platonismului. [pron. *-ci-an.* / cf. fr. *platonicien*]
platonism *s.n.* **1.** concepția filozofică idealist-obiectivă a lui Platon, reprezentînd ideologia aristocrației sclavagiste din Grecia antică, care considera lumea „ideilor veșnice" drept singura realitate, iar lumea materială o copie imperfectă și trecătoare a celei dintîi. **2.** iubire platonică. [cf. fr. *platonisme*<*Platon*, filozof grec din antichitate]
platóu *s.n.* **I.** loc șes situat în regiunea înaltă a dealurilor sau a munților; podiș. ● cîmp destinat pentru instrucție și exerciții militare. **II. 1.** suprafață utilată pentru turnarea filmelor. **2.** piesă metalică plană pe care se fixează piese pentru prelucrare. **3.** farfurie sau tavă mare pentru servit mîncăruri și prăjituri. [pl. *-uri.* / <fr. *plateau*]
plauzíbil *adj.* care pare adevărat, care se poate admite, crede; verosimil, admisibil. [pron. *pla-u-.* / cf. fr. *plausible*, lat. *plausibilis*]
plauzibilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este plauzibil. [cf. fr. *plausibilité*]
plébe *s.f. (în Roma antică)* pătură socială lipsită de drepturi sau cu drepturi limitate. ● populație asuprită, exploatată. ● *(fig.)* categorie de oameni declasați; drojdia societății. [gen. *-bei.* / cf. lat. *plebs*, fr. *plèbe*, it. *plebe*]
plebeián *adj.* privitor la plebe; al plebeilor. // *s.m.* și *f.* plebeu. [pron. *-be-ian.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *plébéien*]
plebéu *s.m.* cetățean roman care aparținea plebei. ● *(liv.)* om de rînd. [<lat. *plebeius*]
plebícol *adj.*, *s.m. (rar)* cel care flatează, măgulește mulțimea; demagog. [<lat. *plebicola*, fr. *plébicole*]
plebiscít *s.n.* consultarea prin vot a întregului popor într-o problemă deosebit de importantă. [pron. *-sci-.* / cf. fr. *plébiscite*, lat. *plebiscitum* <*plebs* — plebe, *scire* — a cunoaște]
plebiscitár *adj.* de plebiscit, privitor la plebiscit. [cf. fr. *plébiscitaire*]
pléctru *s.n.* mică placă de metal, de lemn etc. ascuțită la un capăt, cu care se ciupesc coardele la unele instrumente; pană. [<fr. *plectre*, cf. lat. *plectrum*, gr. *plektron*]
pled *s.n.* pătură de lînă fină. [<fr., engl. *plaid*]
pledá *vb.* I. *intr.* a susține, a apăra înaintea unei instanțe judecătorești interesele unei părți dintr-un proces; *(p. ext.)* a susține o cauză, o idee. [<fr. *plaider*]
pledánt *adj.* care pledează. ○ *avocat* ~ = avocat care are dreptul să susțină o cauză în fața justiției, în schimbul unui onorar. [<fr. *plaidant*]
pledáre *s.f.* acțiunea de a pleda și rezultatul ei; apărare. [<*pleda*]

pledoarie *s.f.* cuvîntare prin care avocatul susține înaintea unei instanțe judecătorești interesele unei părți dintr-un proces; *(p. ext.)* vorbire, scriere care urmărește susținerea, apărarea unei idei, a unei cauze etc. [pron. *-doa-ri-e.* / <fr. *plaidoirie*]

pleiádă *s.f.* **1.** *(la pl.)* grup de stele din constelația Taurului. **2.** *(la sg.)* numele unui grup de șapte poeți greci din Alexandria și al unui grup de poeți francezi din secolul al XVI-lea. ● grup de șapte; *(p. ext.)* grup de mai mulți oameni ilustri. **3.** ansamblul izotopilor unui element. ● *(chim.)* grup de corpuri simple care au proprietăți asemănătoare. [pron. *ple-ia-.* / <fr. *pléiade*, lat. *Pleiades*, n.p.]

pleistocén *s.n.* epoca inferioară a cuaternarului; diluviu. [pron. *ple-is-.* / <fr. *pléistocène*, cf. gr. *pleistos* — cel mai, *kainos* — nou]

plen *s.n.* totalitatea membrilor unei adunări constituite; *(p. ext.)* adunare la care sînt prezenți toți membrii. [var. *plenum* s.n. / <lat. *plenum*, cf. fr. *plein*, germ. *Plenum*]

plenár *adj. (despre ședințe, adunări)* care se ține cu participarea tuturor membrilor. // *s.f.* ședință, adunare la care participă toți membrii unei organizații, ai unei instituții etc. ○ *~ă lărgită* = plenară la care participă și persoane care nu fac parte din organizația sau unitatea respectivă. [cf. fr. *plénier*, it. *plenario*]

pléner *s.n.* rocă, calcar sau margă, de culoare deschisă și separată în plăci subțiri, aparținînd cretaciculul.

plenipoténță *s.f.* putere deplină acordată cuiva pentru a trata o chestiune oarecare. [<it. *plenipotènza*]

plenipotențiár *adj. ministru ~* = persoană care reprezintă conducerea unui stat pe lîngă guvernele altor state, fiind învestită pentru aceasta cu puteri depline. [pron. *-ți-ar.* / cf. it. *plenipotenziario*, fr. *plénipotentiaire*]

plenisón *adj. (despre vocale)* care are caracter silabic. [după fr. *plein son*]

plenitúdine *s.f.* dezvoltare completă; deplinătate, totalitate. [cf. it. *plenitudine*, fr. *plénitude*, lat. *plenitudo*]

pleonásm *s.n.* procedeu greșit de exprimare, constînd în alăturarea unor cuvinte care repetă aceeași idee. [pron. *ple-o-.* pl. *-me*, *-muri.* / cf. fr. *pléonasme*, lat. *pleonasmus*, gr. *pleonasmos*]

pleonástic *adj.* privitor la pleonasm; cu pleonasme. [cf. fr. *pléonastique*]

pleróm *s.n.* concept al filozofiei gnostice, care denumește divinitatea din care ar proveni toate lucrurile spirituale. [pl. *-muri.* / <fr. *plérome*, gr. *pleroma*]

plesiozáur *s.m.* reptilă marină fosilă din era mezozoică, cu gîtul lung și cu membrele în formă de vîsle. [pron. *-si-o-.* / <fr. *plésiosaure*, cf. lat. *plesiosaurus*, gr. *plesios* — aproape, *sauros* — șopîrlă]

pletină *s.f.* navă remorcată pentru transportat mărfuri pe ape interioare cu adîncimi mici.

plétoră *s.f.* **1.** prisos, surplus; droaie. ○ *~ semantică* = acumulare excesivă de sensuri. **2.** supraabundență de sînge în organism. [<fr. *pléthore*, cf. lat. *plethora*, gr. *plethore*]

pletóric *adj.* supraabundent; care are sînge prea mult; sanguin. [<fr. *pléthorique*]

pleurál *adj.* al pleurei. [pron. *ple-u-.* / <fr. *pleural*, it. *pleurale*]

pléură *s.f.* membrană seroasă a plămînului. [<it. *pleura*, cf. fr. *plèvre* <gr. *pleura* — coastă]

pleurezie *s.f.* inflamație a pleurei (însoțită de o secreție abundentă de lichid). [gen. *-iei.* / <fr. *pleurésie*, cf. lat. *pleurisis*]

pleurítă *s.f.* pleurezie (seacă). [<fr. *pleurite*]

pleuritic *adj., s.m.* și *f.* (atins) de pleurezie. [cf. fr. *pleurétique*]

pleuropneumonie *s.f.* inflamație simultană a pleurei și a parenchimului pulmonar. [<fr. *pleuropneumonie*]

pleurotomie *s.f.* deschidere a cavității pleurale pentru a extrage puroiul colectat acolo. [gen. *-iei.* / <fr. *pleurotomie*, cf. gr. *pleuron* — pleură, *tome* — tăietură]

plex *s.n.* împletire de rețele nervoase sau de vase sanguine în anumite puncte ale organismului. [var. *plexus* s.n. / <fr., lat. *plexus*]

plexiglás *s.n.* material plastic, transparent și incasabil, folosit ca înlocuitor al sticlei. [<germ. *Plexiglas*]

plezanterie *s.f. (franțuzism)* lucru amuzant. [gen. *-iei.* / <fr. *plaisanterie*, cf. *plaire* — a plăcea]

pliá *vb.* I. *tr.* a îndoi, a împături (hîrtie, stofă etc.) suprapunînd părțile într-o anumită ordine. [pron. *pli-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *plier*]

pliábil *adj.* care poate fi pliat. [cf. fr. *pliable*]

pliánt *adj. (despre obiecte; adesea s.)* care poate fi îndoit, împăturit (micșorîndu-și suprafața). [cf. fr. *pliant*]

plintă *s.f.* **1.** partea inferioară a unei coloane, a unui zid, care iese în afară; soclu, piedestal. **2.** fișie de lemn, de piatră etc. așezată în partea inferioară a pereților unei camere, pentru a feri pereții de loviturile și umezeala și pentru a astupa rostul dintre pardoseală și perete. [<fr. *plinthe*, lat. *plinthis*, cf. gr. *plinthos*]

pliocén *s.n.* epoca superioară a neogenului. [pron. *pli-o-.* / <fr. *pliocène*, cf. gr. *pleion* — mai, *kainos* — recent]

plisá *vb.* I. *tr.* a îndoi, a călca (o stofă, o rochie etc.) în pliseuri, în cute regulate. [<fr. *plisser*]

plisáre *s.f.* acțiunea de a plisa și rezultatul ei; *(spec.)* călcare cu pliuri. [<*plisa*]

pliséu *s.n.* cută sau grup de cute înguste, regulate și dese. [<fr. *plissé*]

pliu *s.n.* îndoitură, cută adîncă făcută la un obiect de îmbrăcăminte pentru a-i da lărgime, lejeritate și o formă oarecare. [<fr. *pli*]

plombá *vb.* I. *tr.* **1.** a trata și a astupa cu o plombă un dinte sau o măsea cariată. **2.** a construi un imobil între alte două construcții în care urmează să se încadreze. [<fr. *plomber*]

plombagínă *s.f.* grafit. ● hîrtie acoperită cu grafit, care servește pentru multipli-

carea textelor la mașina de scris. [gen. *-nei.* / <fr. *plombagine*]
plombáre *s.f.* acțiunea de a plomba și rezultatul ei. [<*plomba*]
plómbă *s.f.* lucrare executată de un dentist pentru a astupa o carie dentară; amalgam, porțelan etc. care se pune într-un dinte sau într-o măsea cariată. [<germ. *Plombe*, cf. fr. *plombage*]
plonjá *vb.* I. *intr.* a executa un plonjon. [<fr. *plonger*]
plonjáre *s.f.* acțiunea de a plonja și rezultatul ei; plonjeu. [<*plonja*]
plonjéu *s.n.* plonjare. [pl. *-uri.* / <fr. *plongée*]
plonjón *s.n.* formă specială de salt practicat în unele sporturi. [<fr. *plongeon*]
plot *s.n.* mică piesă metalică montată pe un corp format din material izolant și legată la un circuit electric, pentru a se putea face legătura între acest circuit și o manetă legată de un alt circuit. [<fr. *plot*]
plumbát *s.m.* sare de plumb. [<germ. *Plumbat*]
plumbifér *adj.* care conține plumb. [cf. fr. *plombifère*]
plúmcheie *s.n.* preparat culinar dulce, pregătit din ouă, făină, cacao și fructe. [var. *plumchec* s.n. / <engl. *plumcake*]
plumiér *s.n.* penar. [pron. *-mi-er.* var. *plumieră* s.f. / <fr. *plumier*]
plurál *adj., s.n.* (categorie gramaticală) care arată că este vorba de mai multe ființe sau lucruri. [<lat. *pluralis*, cf. it. *plurale*, fr. *pluriel*]
pluralism *s.n.* concepție teoretică și metodologică care neagă unitatea materială a lumii, susținînd că tot ceea ce există constă dintr-o multitudine de entități izolate, independente una de alta și ireductibile la o bază comună, unitară. [cf. fr. *pluralisme*]
pluralíst *adj., s.m.* (adept) al pluralismului. [cf. fr. *pluraliste*]
pluralitáte *s.f.* multiplicitate, diversitate, număr mare. [cf. fr. *pluralité*, lat. *pluralitas*]
pluri- element de compunere savantă însemnînd „mai mulți", „o pluralitate de". [<lat. *plus, pluris* — mai mult, fr. *pluri-*, it. *pluri-*]
pluricavitár *adj.* care are mai multe caverne pulmonare. [<*pluri-* + *cavitar*]
pluricelulár *adj. (despre organisme)* format din mai multe celule. [cf. fr. *pluricellulaire*]
pluriflór *adj. (despre plante)* cu mai multe flori. [pl. *-ri, -re.*/ <fr. *pluriflore*]
pluriförm *adj. (rar)* multiform. [<lat. *pluriformis*]
plurilaterál *adj. (rar)* multilateral.
plurimilenár *adj. (rar)* multimilenar.
pluritáte *s.f.* pluralitate.
plurivalént *adj.* polivalent. [<fr. *plurivalent*, cf. lat. *plus* — mai mult, *valere* — a valora]
plurivóc *adj.* cu mai multe înțelesuri. [după *univoc*, din lat. *plus* — mai mult, *vox* — voce]
plus *s.n.* **1.** ceea ce trece peste o anumită cantitate; prisos. **2.** semn grafic în formă de cruce, care simbolizează adunarea unor mărimi între care se găsește sau, atunci cînd se află înaintea unei mărimi, arată caracterul pozitiv al acesteia. ● semn grafic identic cu cel din matematică, indicînd sarcinile electrice pozitive. [<lat. *plus*]
plusá *vb.* I. *tr.* a cere mai mult decît miza, a mări miza, potul la un joc de cărți. [<*plus*]
plusprodús *s.n. (ec.)* produsul muncii pe care lucrătorii din sfera producției materiale îl produc peste ceea ce este necesar pentru reproducerea forței de muncă. [pl. *-suri, -se.*/ <*plus* + *produs*]
plusvaloáre *s.f. (ec. cap.)* valoare pe care munca muncitorului salariat o creează peste valoarea forței sale de muncă, a cărei însușire gratuită de către capitalist constituie esența exploatării capitaliste. [pl. *-ori*, gen. *-orii.* / după fr. *plus-value*]
pluș *s.n.* țesătură de bumbac, de lînă, de păr de capră etc. mai groasă decît catifeaua și cu firul mai lung, folosită în special în tapițerie. [pl. *-uri.* / <fr. *p(e)luche*]
plutocrát *s.m.* și *f. (în orînduirile bazate pe exploatare)* persoană care aparține clasei dominante și care, datorită averii de care dispune, participă la conducerea statului și exercită o influență politică importantă. [<fr. *ploutocrate*]
plutocrátic *adj.* referitor la plutocrație; de plutocrat. [cf. fr. *ploutocratique*]
plutocrație *s.f.* formă de guvernare în care puterea de stat aparține exclusiv celor bogați, oamenii muncii fiind complet lipsiți de drepturi. ● totalitatea marilor bogătași dintr-un stat. [gen. *-iei.* / <fr. *ploutocratie*, cf. germ. *Plutokratie* <gr. *ploutos* — bogat, *kratos* — putere]
plutón *s.n.* **1.** subunitate mai mică decît compania. ○ ~ *de execuție* = formație militară care execută prin împușcare pe cei condamnați la moarte. **2.** grup de concurenți la o întrecere de fugă, la curse cicliste etc. care merg laolaltă. [var. *ploton* s.n. / <it. *plotone*, cf. fr. *peloton*]
plutonián *adj.* **1.** referitor la Pluto. **2.** format prin acțiunea vulcanilor. [pron. *-ni-an.* / <fr. *plutonien*, cf. *Plùto* n. p.]
plutónic *adj.* plutonian (**2**). [<fr. *plutonique*]
plutoniér *s.m.* cel mai mare grad de subofițer; militar care are acest grad. [pron. *-ni-er.* var. *plotonier* s.m. / <*pluton*]
plutonism *s.n.* teorie care atribuie căldurii subterane rolul primordial în procesul de formare a rocilor. [<fr. *plutonisme*]
plutóniu *s.n.* element transuranic sintetic, folosit pentru obținerea energiei nucleare. [cf. fr. *plutonium*, germ. *Plutonium*]
pluviál *adj. (rar)* de ploaie. [pron. *-vi-al.*/ <fr. *pluvial*, cf. lat. *pluvialis*]
pluviográf *s.n.* pluviometru înregistrator. [pron. *-vi-o-.* / <fr. *pluviographe*, cf. lat. *pluvia* — ploaie, gr. *graphein* — a scrie]
pluviométric *adj.* relativ la pluviometrie. [<fr. *pluviométrique*]
pluviométru *s.n.* instrument folosit pentru determinarea cantității de ploaie căzute într-o regiune, într-un interval de timp. [<fr. *pluviomètre*, cf. lat. *pluvia* — ploaie, gr. *metron* — măsură]

pluvioscóp *s.n.* instrument care înregistrează ora, durata și cantitatea ploii căzute într-o anumită regiune. [<fr. *pluvioscope*]

pluviós *s.f. (ist.)* a cincea lună din calendarul republican francez (20 ianuarie—19 februarie). [pron. *-vi-oz.* / <fr. *pluviôse*]

pneu *s.n. (tehn.)* partea de cauciuc, compusă din anvelopă și camera cu aer, a unei roți de vehicul. [pron. *pneu.* / <fr. *pneu*, cf. germ. *Pneu*]

pneumátic *adj.* **1.** care funcționează cu aer comprimat. **2.** care comprimă aerul sau evacuează aerul comprimat. [pron. *pne-u-.*/ cf. fr. *pneumatique*]

pneumátică *s.f.* parte a fizicii care studiază proprietățile aerului și ale altor gaze. [<fr. *pneumatique*]

pneumatóză *s.f.* îngrămădire de gaze în cavitățile organismului. [<fr. *pneumatose*]

pneumocóc *s.m.* microb care produce pneumonia. [<fr. *pneumocoque*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *kokkos* — grăunte]

pneumoconióză *s.f.* boală constînd în leziuni pulmonare provocate de inhalarea prafului de cărbune, de metale etc. [pron. *pne-u-... -ni-o-.* / <fr. *pneumoconiose*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *konis* — praf]

pneumogástric *adj.* care este comun plămînilor și stomacului. [<fr. *pneumogastrique*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *gaster* — stomac]

pneumográf *s.n.* aparat care reprezintă grafic ritmul respirației. [<germ. *Pneumograph*]

pneumonie *s.f.* boală a plămînului cauzată în general de pneumococ și manifestată prin febră mare, tuse și junghiuri. [gen. *-iei.* / <fr. *pneumonie*, cf. gr. *pneumonia*]

pneumopatie *s.f.* denumire generală pentru bolile de plămîni. [gen. *-iei.* / <fr. *pneumopathie*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *pathos* — suferință]

pneumoragie *s.f.* hemoragie pulmonară care survine în anumite boli de inimă. [gen. *-iei.* / fr. *pneumorragie*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *rhage* — ruptură]

pneumotomie *s.f.* tăiere a unui plămîn în vederea extragerii puroiului sau a unei tumori aflate în interiorul lui. [gen. *-iei.*/ <fr. *pneumotomie*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *tome* — tăiere]

pneumotoráx *s.n.* metodă de tratament al tuberculozei care constă în introducerea artificială a aerului în cavitatea pleurală, comprimînd și imobilizînd astfel plămînul pînă la vindecarea completă. [<fr. *pneumothorax*, cf. gr. *pneumon* — aer, *thorax* — piept]

poansón *s.n.* **1.** unealtă de oțel cu vîrful gravat, folosită pentru marcat, ștanțat etc. **2.** unealtă cilindrică de os, ascuțită la vîrf, cu care se dă formă rotundă unor puncte de broderie cu găuri. [pron. *poan-.* pl. *-oane, -onuri.* / <fr. *poinçon*]

poansoná *vb.* I. *tr.* a găuri, a marca cu poansonul. [<fr. *poinçonner*]

poansonáj *s.n.* poansonare. [<fr. *poinçonnage*]

poansonéză *s.f.* mașină de poansonat. [cf. fr. *poinçonneuse*]

poántă *s.f.* **I.** partea cea mai hazlie, de efect, dintr-o glumă, dintr-o epigramă etc. **II.** vîrful pantofilor de balet. [pron. *poan-.* / cf. fr. *pointe*]

poánter *s.m.* pointer. [pron. *poan-ter.* / <fr., engl. *pointer*]

poantilísm *s.n.* școală de pictură modernă a cărei tehnică se reduce la un mozaic de puncte. v. neoimpresionism. [pron. *poan-.* scris și *pointillisme.* / <fr. *pointillisme*]

poantilíst *adj., s.m.* (adept) al poantilismului. [<fr. *pointilliste*]

poantóu *s.n.* acul de reglare al carburatorului unui autovehicul. [pron. *poan-tou.* / <fr. *pointeau*]

pobedít *s.n.* carbură de wolfram și cobalt, cu duritate foarte mare. [<rus. *pobedit*]

pócher *s.n.* joc de cărți. [pl. *-re* și *-ruri.* / cf. engl., fr. *poker*]

póco *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* puțin. [<it. *poco*]

podágră *s.f.* gută a picioarelor. [<fr. *podagre*]

podestát *s.m.* primar, guvernator al unui oraș, în Italia. [<it. *podestà*, cf. fr. *podestat*]

pódium *s.n.* estradă amenajată într-o sală de conferințe, de spectacole etc. sau în aer liber. [pron. *-di-um.* pl. *-muri.* var. *podiu* s.n. / <fr., lat. *podium*]

podométru *s.n.* instrument care înregistrează, în număr de pași, distanța parcursă de cineva pe jos; pedometru. [<fr. *podomètre*, cf. gr. *pous* — picior, *metron* — măsură]

podzól *s.n.* sol nisipos și lutos, sărac în elemente nutritive. [cf. fr. *podzol*, rus. *podzol*]

podzólic *adj. (despre soluri)* care conține nisip și lut, fiind sărac în calciu. [cf. fr. *podzolique*]

poém *s.n.* **1.** creație epică în versuri, de proporții mari, în care se povestesc fapte mărețe săvîrșite de personaje însuflețite de sentimente nobile. **2.** operă literară în proză, care are ritm de poezie. **3.** lucrare instrumentală de construcție liberă, de obicei cu caracter liric sau narativ. ○ *~ simfonic* = piesă simfonică pentru orchestră, avînd la bază un text literar. [pron. *po-em.* var. *poemă* s.f. / cf. fr. *poème*, lat. *poema*, gr. *poiema*]

poemátic *adj.* care ține de poem, cu caracter de poem.

poét *s.m.* și *f.* autor de poezii. ● om cu fire, cu imaginație și sensibilitate de poet. [cf. fr. *poète*, lat. *poeta*]

poetástru *s.m.* poet lipsit de talent. [<fr. *poétastre*]

poetésă *s.f.* poetă. [<fr. *poétesse*]

poétic *adj.* **1.** propriu, caracteristic poeziei, de poezie. ○ *artă ~ă* = ansamblu de reguli pentru compunerea operelor literare; poem în care se expune concepția despre creația poetică a unui scriitor; *licență ~ă* = ușoară abatere de la normele gramaticale în favoarea ritmului sau a rimei într-o poezie. **2.** încîntător, minunat. [pron. *po-e-.* pl. *-ci, -ce.* / < lat. *poeticus*, cf. fr. *poétique*]

poétică *s.f.* **1.** ramură a teoriei literaturii care tratează despre creația poetică. ● tratat despre creația poetică. **2.** sistem de

principii poetice caracteristice unei epoci sau unui curent literar; fel de a scrie propriu unui poet. [<lat. *poetica*, cf. fr. *poétique*]

poetizá *vb.* I. *tr.* a da unui fapt, unui eveniment un caracter poetic; a idealiza; a înfrumuseța. [<fr. *poétiser*]

poetizáre *s.f.* acțiunea de a poetiza și rezultatul ei; idealizare, înfrumusețare, înflorire. [<*poetiza*]

poezíe *s.f.* arta de a scrie în versuri; creație, operă literară în versuri. ● totalitatea poeziilor unui poet, ale unui popor etc. **2.** caracterul poetic al unui peisaj, al unei întîmplări etc.; farmec, frumusețe. [gen. *-iei*. / <fr. *poésie*, it. *poesia*, cf. lat. *poesis*, gr. *poiesis*]

pogróm *s.n.* masacru însoțit de jaf îndreptat împotriva unui grup național minoritar, organizat de clasele dominante reacționar-șovine. [<rus. *pogrom*, cf. fr. *pogrome*]

pogromíst *s.m.* organizator de pogromuri, cel care participă la pogromuri. [<*pogrom*]

pointer *s.m.* specie de cîine englezesc de vînătoare. ● cîine care face parte din această specie. [pron. *poin-tăr*. / <engl., fr. *pointer*]

pol *s.m.* **1.** fiecare dintre cele două puncte în care o axă străpunge sfera. ● originea unui sistem de coordonate polare. **2.** fiecare dintre cele două extremități ale axei pămîntului. ○ ~ *ceresc* = fiecare dintre cele două puncte în care bolta cerească pare să fie atinsă de axa în jurul căreia se efectuează mișcarea diurnă a aștrilor. **3.** fiecare dintre capetele opuse ale unui magnet; fiecare dintre centrele de sarcină electrică ale unei pile electrice sau ale unui curent electric. **4.** *(fig.)* extremități, puncte opuse unul față de celălalt. [pl. *poli*, *poluri* s.n. / <fr. *pôle*, cf. germ. *Pol* <lat. *polus*, gr. *polos* <*polein* — a se întoarce]

polár *adj.* **1.** privitor la poli (2), de la poli. **2.** privitor la polii unui magnet sau ai unei pile electrice. ● referitor la un corp sau la un mediu care prezintă polaritate. [cf. fr. *polaire*]

polára *s.f.* diagramă care reprezintă mărimile rezistențelor componente ale aerului. [<germ. *Polare*]

polarimetríe *s.f.* metodă de analiză cantitativă a substanțelor cu activitate optică, bazată pe măsurarea unghiului cu care o anumită cantitate de soluție a substanței rotește planul luminii polarizate. [gen. *-iei*. / <fr. *polarimétrie*]

polarimétru *s.n.* aparat folosit pentru măsurarea polarizării și pentru a constata dacă un corp este activ la lumina polarizată. [<fr. *polarimètre*]

polariscóp *s.n.* aparat pentru studierea luminii polarizate. [<fr. *polariscope*]

polaritáte *s.f.* **1.** proprietate a unui corp sau a unei părți dintr-un corp de a avea, în două puncte ale sale, sarcini electrice sau magnetice de nume diferite. **2.** calitatea unui organism vegetal de a forma două puncte de creștere, dintre care cel de jos emite rădăcini, iar cel de sus ramuri cu frunze. [cf. fr. *polarité*]

polarizá *vb.* I. *tr.* a produce polarizare. ● *(fig.)* a aduna, a concentra. [<fr. *polariser*, cf. gr. *polos* — axă, pivot]

polarizánt *adj.* care polarizează; care produce polarizare. ● *(despre instrumente)* care folosește lumina polarizată. [<fr. *polarisant*]

polarizáre *s.f.* **1.** fenomen fizic prin care unele corpuri capătă însușirea de a avea poli magnetici sau electrici. ● proces fizic prin care raza de lumină își schimbă mișcarea normală ondulatorie pe mai multe planuri, într-o mișcare ondulatorie pe un singur plan. **2.** diferențiere și dezvoltare în direcții deosebite a sensurilor unui cuvînt, care avea inițial un singur înțeles. [<*polariza*]

polarizatór *adj.* care polarizează. [cf. fr. *polarisateur*]

polarizáție *s.f. (fiz.)* polarizare. [gen. *-iei*. var. *polarizațiune* s.f. / cf. fr. *polarisation*]

polarizór *s.n.* aparat pentru obținerea luminii polarizate. [cf. fr. *polariseur*]

pólcă *s.f.* dans popular ceh sau polonez, vioi, însoțit de mici salturi; melodia după care se execută acest dans. [pl. *-ci*. / <fr. *polka*]

polemárh *s.m.* comandant al armatei (din Grecia antică). [<gr. *polemarchos*, cf. fr. *polémarque*]

polemarhíe *s.f.* demnitatea de polemarh. [gen. *-iei*. / cf. fr. *polémarchie*]

pólder *s.n. (geol.)* marșă. [<germ. *Polder*]

polémic *adj.* care aparține polemicii; critic, combativ. [cf. fr. *polémique*]

polémică *s.f.* discuție contradictorie asupra unui subiect, asupra unei teme etc.; luptă de idei cu privire la o problemă literară, științifică etc. [<fr. *polémique*, it. *polemica*, cf. gr. *polemikos* <*polemos* — război]

polemíst *s.m.* și *f.* cel care susține o polemică. [cf. fr. *polémiste*]

polemizá *vb.* I. *intr.* a face polemică; a discuta în contradictoriu. [cf. fr. *polémiquer*, *polémiser*]

polén *s.n.* pulbere (galbenă) provenită din staminele plantelor cu flori, care reprezintă celulele sexuale masculine. [<fr. *pollen*, cf. lat. *pollen* — făină fină]

polenizá *vb.* I. *tr.* a fecunda floarea prin transportul polenului la organul femei. [<*polen*]

polenizáre *s.f.* transport natural sau artificial al polenului pe stigmat; prima fază a procesului de fecundare a florii. [după fr. *pollinisation*]

polenizáție *s.f.* polenizare. [gen. *-iei*. var. *polinizație* s.f. / cf. fr. *pollinisation*]

polénta *s.f.* mămăligă din mălai sau din făină de castane, obișnuită în Italia. [<it. *polenta*]

poli- element de compunere savantă însemnînd „mai mulți", „mai multe". [<fr. *poly-*, cf. gr. *polys*]

poliachénă *s.f.* fruct compus din mai multe achene. [pron. *-li-a-*. / <fr. *polyakène*]

polialcoól *s.m.* alcool care conține două sau mai multe grupe oxidril în moleculă. [pl. *-li-*. / <fr. *polyalcool*]

poliándră *adj. f.*, *s.f.* **1.** (femeie) care este căsătorită în același timp cu mai mulți

bărbaţi. **2.** (floare) cu mai multe stamine. [pron. *-li-an-*. / <fr. *polyandre*]

poliandríe *s.f.* **1.** formă istorică de organizare a familiei în care o femeie era căsătorită în acelaşi timp cu mai mulţi bărbaţi. **2.** starea unei flori care are mai multe stamine. [gen. *-iei*. / <fr. *polyandrie*, cf. gr. *polys* — numeros, *aner* — bărbat]

poliarhíe *s.f.* guvernământ exercitat de mai multe persoane concomitent. [gen. *-iei*. / <fr. *polyarchie*, cf. gr. *polys* — mai mulţi, *archia* — conducere]

poliarticulár *adj.* referitor la mai multe articulaţii; care afectează mai multe articulaţii. [cf. fr. *polyarticulaire*]

poliartrítă *s.f.* inflamare infecţioasă a mai multor articulaţii concomitent. [<fr. *polyarthrite*, cf. gr. *polys* — mai mulţi, *arthron* — încheietură]

poliatómic *adj.* *(despre molecule)* format din mai mulţi atomi. [cf. fr. *polyatomique*]

policár *s.m.* degetul gros de la mînă. [<lat. *pollicaris*]

policelulár *adj.* compus din mai multe celule; pluricelular. [<fr. *polycellulaire*]

policitáţie *s.f.* promisiune sau ofertă făcută dar neacceptată încă. [gen. *-iei*. var. *policitaţiune* s.f. / <lat. *pollicitatio*, fr. *pollicitation*]

policlínică *s.f.* unitate medicală de consultaţii şi tratament pentru bolnavi ambulatorii. [<rus. *poliklinika*, cf. germ. *Poliklinik*]

policolíe *s.f.* producere de fiere în cantitate prea mare. [<fr. *polycholie*, cf. gr. *polys* — numeros, *chole* — fiere]

policróm *adj.* *(despre picturi sau reproduceri grafice)* executat în mai multe culori; multicolor. [pl. *-mi*, *-me*. / cf. fr. *polychrome*, gr. *polys* — numeros, *chroma* — culoare]

policromíe *s.f.* procedeu de îmbinare a mai multor culori folosit în pictură. ● procedeu de imprimare a gravurilor în culori. [cf. fr. *polychromie*, gr. *polys* — numeros, *chroma* — culoare]

polidipsíe *s.f.* sete foarte mare care se manifestă în diabet şi în unele boli febrile. [<fr. *polydipsie*, cf. gr. *polys* — mult, *dipsos* — sete]

poliédric *adj.* în formă de poliedru. [pron. *-li-e-*. / <fr. *polyédrique*]

poliédru *s.n.* corp solid cu mai multe feţe plane. [<fr. *polyèdre*, cf. gr. *polys* — numeros, *hedra* — faţă]

poliestér *s.m.* ester multiplu. [pron. *-li--es-*.]

polietilénă *s.f.* masă plastică obţinută prin chimizarea produselor petrolifere şi a gazelor de sondă şi de cracare, utilizată în industria de ambalaje şi a obiectelor de uz casnic. [<fr. *polyéthylène*]

polifág *adj.* *(rar)* care mănîncă mult; mîncăcios, mîncău; care mănîncă orice, de toate. [cf. fr. *polyphage* <gr. *polys* — numeros, *phagein* — a mînca]

polifázic *adj.* care are mai multe faze. [<fr. *polyphasé*]

polifónic *adj.* care ţine de polifonie. [cf. fr. *polyphonique*]

polifónie *s.f.* **1.** combinaţie de fraze melodice, cîntate împreună, fiecare avînd melodie şi înţeles de sine stătător. **2.** ştiinţa muzicală care studiază tratarea corală sau instrumentală, în care vocile sau instrumentele au independenţă melodică. [gen. *-iei*. / <fr. *polyphonie*, cf. gr. *polys* — mai mulţi, *phone* — sunet]

poligám *adj.* *(despre plante)* care are atît flori hermafrodite, cît şi unisexuate, pe acelaşi individ. // *s.m.* bărbat însurat cu mai multe femei în acelaşi timp. [<fr. *polygame*, cf. gr. *polys* — numeros, *gamos* — căsătorie]

poligamíe *s.f.* starea, situaţia de poligam. [gen. *-iei*. / <fr. *polygamie*]

poligenétic *adj.* care dau culori diferite, după mordanţii care li se asociază. [pl. *-ci*, *-ce*. / <fr. *polygénétique*]

poligenéză *s.f.* concepţie potrivit căreia fenomenele biologice, sociale, lingvistice etc. nu derivă dintr-un izvor comun, ci au origini multiple. [după fr. *polygénisme*, cf. gr. *polys* — numeros, *genesis* — origine]

poliglandulár *adj.* care se referă la mai multe glande; care afectează mai multe glande. [<fr. *polyglandulaire*]

poliglobulíe *s.f.* creştere a numărului de hematii din sînge. [gen. *-iei*. / <fr. *polyglobulie*]

poliglót *adj., s.m.* şi *f.* (cel) care ştie mai multe limbi. ● care este scris în mai multe limbi. [<fr. *polyglotte*, cf. gr. *polys* — numeros, *glotta* — limbă]

poligón *s.n.* **1.** figură geometrică formată dintr-o linie frîntă închisă. **2.** teren pentru trageri de instrucţie cu arme de foc. ● teren de tir. [<fr. *polygone*, cf. lat., gr. *polygonos* <gr. *polys* — mai mulţi, *gonia* — unghi]

poligonacée *s.f. pl.* *(bot.)* poligonee. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / <fr. *polygonacées*]

poligonée *s.f. pl.* *(bot.)* familie de plante dicotiledonate apetale din care fac parte măcrişul, spanacul etc.; *(la sg.)* plantă din această familie.

poligonál *adj.* în formă de poligon. [<fr. *polygonal*]

poligonáţie *s.f.* metodă de ridicare topografică bazată pe o reţea de poligoane. [gen. *-iei*. / cf. fr. *polygonation*]

poligráf *s.m.* autor care a scris opere aparţinînd unor genuri variate. // *s.n.* aparat pentru reproducerea unui manuscris în mai multe exemplare. [<fr. *polygraphe* cf. gr. *polys* — numeros, *graphein* — a scrie]

poligráfic *adj.* referitor la poligrafie. [<fr. *polygraphique*]

poligrafíe *s.f.* **1.** totalitatea procedeelor de reproducere grafică a unui text, a unei figuri etc. **2.** totalitatea întreprinderilor pentru imprimarea şi răspîndirea cărţilor, a publicaţiilor periodice etc. [<fr. *polygraphie*]

polilingvísm *s.n.* întrebuinţare curentă şi în egală măsură a mai multor limbi diferite de către acelaşi individ sau acelaşi grup social.

polimátic *adj.* *(rar)* care este în legătură cu polimatia. [<fr. *polymathique*]

polimatíe *s.f.* *(rar)* cunoaştere care cuprinde cunoştinţe din mai multe domenii. [gen. *-iei*. / <fr. *polymathie*, cf. gr. *polys* — numeros, *mathein* — a învăţa]

polimér *s.m.* substanță ale cărei molecule sînt constituite din reunirea mai multor molecule ale unui compus cu caracter nesaturat. [<fr. *polymère*, cf. gr. *polys* — numeros, *meros* — parte]

polimerie *s.f.* starea unui corp polimer. [gen. *-iei.* / <fr. *polymérie*]

polimerizá *vb.* I. *tr.* a face ca două sau mai multe molecule să formeze un polimer. [<fr. *polymériser*]

polimerizáre *s.f.* acțiunea de a polimeriza și rezultatul ei. [<*polimeriza*]

polimetríe *s.f.* combinarea simultană a două sau a mai multor feluri de măsuri în muzica scrisă pentru două sau mai multe voci. [gen. *-iei.* / <it. *polimetria*, cf. gr. *polys* — mult, *metron* — măsură]

polimórf *adj.* care se prezintă sub mai multe forme. [<fr. *polymorphe*]

polimorfísm *s.n.* **1.** proprietatea unor substanțe chimice de a se prezenta sub mai multe forme cristaline. **2.** existența mai multor forme diferite în cadrul aceleiași specii, în special la animalele care trăiesc în colonii sau în societăți. [<fr. *polymorphisme*, cf. gr. *polys* — numeros, *morphe* — formă]

polinevrítă *s.f.* inflamație de natură infecțioasă a mai multor nervi. [<fr. *polynévrite*, cf. gr. *polys* — numeros, *neuron* — nerv]

polinifér *adj.* care conține polen. [var. *polenifer*, *-ă* adj. / <fr. *pollinifère*, cf. lat. *pollen* — polen, *ferre* — a purta]

polinóm *s.n.* expresie algebrică formată din mai multe monoame. [<fr. *polynôme*, cf. gr. *polys* — numeros, *nomos* — parte, termen]

poliódă *s.f.* tub electronic cu mai mulți electrozi. [pl. *-de.* / <fr. *polyode*, cf. gr. *polys* — numeros + *(electr)od*]

poliomielítă *s.f.* boală infecto-contagioasă, cauzată de un virus, care se caracterizează prin temperatură, tulburări în starea generală a organismului și paralizii; paralizie infantilă. [<fr. *poliomyélite*, cf. gr. *polios* — cenușiu, *myelos* — măduvă]

políp *s.m.* **1.** animal nevertebrat de apă care are capul înconjurat de tentacule. **2.** excrescență cărnoasă formată pe mucoasa nasului, a laringelui etc. [<fr. *polype*, cf. lat. *polypus*, gr. *polypous* < *polys* — numeros, *pous* — picior]

polipatíe *s.f.* stare a unei persoane care este atinsă simultan de mai multe boli. [<fr. *polypathie*]

polipeptídă *s.f. (chim.)* substanță organică cu constituție asemănătoare cu cea a albuminelor, dar mai puțin complicată. [<fr. *polypeptide*]

polipetál *adj.* cu mai multe petale. [<fr. *polypétale*]

polipnée *s.f.* respirație foarte rapidă. [<fr *polypnée*, cf. gr. *polys* — mult, *pneuein* — a respira]

polipódă *s.f. (bot.)* feriga stejarului. [<fr. *polypode*, cf. gr. *polys* — numeros, *pous* — picior]

polipóză *s.f.* ~ *nazală* = boală a mucoasei nazale, caracterizată prin formarea de polipi la suprafața acesteia. [<*polip*]

polisemántic *adj. (despre cuvinte)* cu mai multe sensuri. [<fr. *polysémantique*, cf. gr. *polys* — numeros, *semantikos* — care are o semnificație]

polisemantísm *s.n.* polisemie. [<fr. *polysémantisme*]

polisemíe *s.f.* calitatea unui cuvînt de a avea mai multe sensuri. [gen. *-iei.* / <fr. *polysémie*]

polisepál *adj.* cu mai multe sepale. [<fr. *polysépale*]

polisiláb *adj., s.n.* polisilabic. [<fr. *polysyllabe*]

polisilábic *adj. (despre cuvinte)* format din mai multe silabe. [<fr. *polysyllabique*, cf. lat. *polysyllabus*, gr. *polysyllabos*]

polisilogísm *s.n.* raționament format din două sau din mai multe silogisme unite între ele astfel încît concluzia unuia devine premisa celui următor. [<fr. *polysyllogisme*, cf. gr. *polys* — numeros + *silogism*]

polisíndeton *s.n.* figură de retorică care constă în întrebuințarea repetată a unei conjuncții, pentru a da mai multă energie unui discurs. [<fr. *polysyndéton*, cf. lat., gr. *polysyntheton*]

polisintétic *adj. limbă* ~*ă* = limbă care, în cadrul propoziției, folosește cuvinte lungi și complexe, corespunzătoare mai multor cuvinte din limbile obișnuite. [<fr. *polysynthétique*]

polisintetísm *s.n.* faptul, însușirea de a fi polisintetic. [<fr. *polysynthétisme*]

polisoár *s.n.* instrument pentru lustruit unghiile. [<fr. *polissoir*]

polisportív *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care practică mai multe sporturi. [<*poli-* + *sportiv*]

políst *s.m.* jucător de polo. [pl. *-iști.* / cf. *polo*]

polístil *adj.* care are un mare număr de coloane. [<fr. *polystyle*]

polistirén *s.n.* masă plastică obținută prin polimerizarea stirenului. [<fr. *polystyrène*]

polișinél *s.m. (rar)* personaj caraghios din comedia dell-arte. ● marionetă cu cocoașă în față și în spate. [pl. *-li.* scris și *polichinelle.* / cf. fr. *polichinelle*]

politéhnic *adj.* care privește, care se referă la, care cuprinde mai multe științe, mai multe meserii sau arte practice. O *institut* ~ (și *s.f.*) = instituție de învățămînt superior unde se pregătesc ingineri. [<fr. *polytechnique*, cf. gr. *polys* — numeros, *techne* — artă]

politehnícian *s.m.* student la politehnică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni.* / cf. fr. *polytechnicien*]

politehnizáre *s.f.* orientarea învățămîntului de cultură generală către dezvoltarea cunoștințelor tehnice în toate ramurile principale de producție. [după rus. *politehnizația*]

politeísm *s.n.* (op. m o n o t e i s m) religie, credință care admite existența mai multor divinități. [pron. *-te-ism.* / <fr. *polythéisme*, cf. gr. *polys* — numeros. *theos* — zeu]

politeist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al politeismului. [cf. fr. *polythéiste*]

politéțe *s.f.* fel de a se purta, de a vorbi în societate, potrivit cerințelor bunei-cuviințe; amabilitate. [var. *politeță* s.f./ <it. *politezza*, cf. fr. *politesse*]

politic *adj.* care aparține politicii, referitor la politică. ○ *nivel* ~ = grad de pregătire a cuiva în probleme de politică generală; orientare justă în astfel de probleme; *drepturi* ~*e* = drepturi referitoare la participarea cetățenilor la viața obștească și la conducerea treburilor societății; *economie* ~*ă* = știință care studiază legile producției sociale și ale repartiției bunurilor materiale pe diferite trepte de dezvoltare a societății omenești. [cf. fr. *politique*, lat. *politicus*, gr. *politikos* <*polis* — oraș]

politică *s.f.* **1.** activitatea desfășurată în vederea promovării obiectivelor urmărite de clasele sociale în lupta pentru realizarea intereselor lor, în primul rînd pentru cucerirea, apărarea sau consolidarea puterii în stat a unei clase; metodele și mijloacele acestei activități; activitate a puterii de stat în domeniul conducerii treburilor publice interne și externe, participarea la treburile statului. **2.** fel de a înțelege și de a acționa într-un anumit domeniu al afacerilor publice. ● dibăcie cu care se poartă cineva pentru a-și atinge scopul. [<fr. *politique*, it. *politica*, cf. germ. *Politik*, rus. *politika* <gr. *politike* — arta de a administra bine]

politician *s.m.* om politic; *(peior.)* persoană care, activînd pe plan politic, urmărește îndeosebi satisfacerea intereselor sale personale, obținerea de foloase personale. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iani./* cf. fr. *politicien*]

politicianism *s.n.* atitudine, purtare de politician. [după rus. *politikanstvo*]

politicianist *adj.* care se referă la politicianism. [cf. *politician*]

politíp *s.n.* grup de cuvinte sau semne care se întrebuințează des, mai ales în titluri, fiind turnate într-o singură bucată. [<fr. *polytype*]

politizá *vb.* I. *tr.* a orienta ceva în sens politic, a da unui lucru un caracter politic. [cf. germ. *politisieren*]

politizáre *s.f.* acțiunea de a politiza și rezultatul ei. [<*politiza*]

politomíe *s.f.* diviziune în mai multe părți, grupe sau specii. [gen. *-iei.* / <fr. *polytomie*, cf. gr. *polys* — numeros, *tome* — tăiere]

politonalitáte *s.f.* mișcarea simultană a diferitelor voci în tonalități diferite. [<germ. *Polytonalität*]

poliurie *s.f.* eliminare abundentă de urină. [pron. *-li-u-.* gen. *-iei.* / <fr. *polyurie*, cf. gr. *polys* — numeros, *ouron* — urină]

polivalént *adj. (despre substanțe)* care se poate prezenta, în compușii săi, în diferite stări de valență. ● *(fig.)* care are valori multiple. [<fr. *polyvalent*, cf. gr. *polys* — numeros, lat. *valere* — a valora]

polivalență *s.f.* însușirea unei substanțe de a fi polivalentă. [<fr. *polyvalence*]

polivitamínă *s.f.* preparat farmaceutic care conține mai multe feluri de vitamine. [<fr. *polyvitamines*]

polivoltísm *s.n.* însușire a unor categorii de viermi de mătase de a produce mai multe generații într-un an. [<fr. *polyvoltisme*]

polizá *vb.* I. *tr.* a șlefui, a lustrui, a face curat, lucios (cu ajutorul polizorului). [var. *polisa* vb. I. / cf. fr. *polissoir* <*polir*]

polizaharíd *s.f.* substanță din clasa hidraților de carbon obținută prin unirea mai multor molecule de monozaharide. [<fr. *polysaccharide*]

polizór *s.n.* mașină-unealtă prevăzută cu o piatră specială, folosită pentru curățit, ascuțit, lustruit etc. piese metalice prin frecare. [<fr. *polissoir*]

pólo *s.n.* joc cu mingea practicat călare, în care mingea este lovită cu niște bastoane lungi. ○ ~ *pe apă* = polo practicat pe apă, înotătorii încercînd să marcheze puncte zvîrlind mingea în poarta adversarilor. [<fr., engl. *polo*]

polonéză *s.f.* dans național polonez în trei timpi, avînd un caracter marțial, sărbătoresc; melodia după care se execută acest dans. ● compoziție muzicală inspirată de acest dans. [cf. fr. *polonaise*]

polóniu *s.n.* element radioactiv care se găsește în pehblendă. [var. *polonium* s.n./ cf. fr. *polonium*, germ. *Polonium*]

poltrón *adj. (adesea s.)* fricos, laș. [<fr. *poltron*, it. *poltrone*]

poltronerie *s.f.* frică; lașitate. ● faptă de poltron. [gen. *-iei.* var. *poltronărie* s.f./ cf. fr. *poltronnerie*]

polúție *s.f.* scurgere spontană a lichidului seminal la bărbați. [gen. *-iei.* var. *poluțiune* s.f. / cf. fr. *pollution*, lat. *pollutio* — pată]

pólux *s.n.* una dintre cele două stele mai luminoase din constelația Gemenilor. [<*Polux*, fiu al lui Zeus și frate geamăn cu Castor]

pomacée *s.f. pl.* grup de arbori fructiferi cuprinzînd mărul, părul și alți pomi din familia rozaceelor. [<fr. *pomacées*]

pomádă *s.f.* alifie preparată din diferite substanțe grase, folosită pentru îngrijirea pielii sau a părului. [pl. *-mezi*, *-made*, *-măduri.* / <fr. *pommade*]

pomădá *vb.* I. *tr.* a unge, a da cu pomadă. [var. *pomădui* vb. IV. / <fr. *pommader*]

pombé *s.n.* rachiu de banane. [<fr. *pombé*]

poméți *s.m. pl.* umerii ebrajilor. [sg. *pomet.* var. *pomete* s.n. / <fr. *pommettes*]

pomicol *adj.* de pomicultură, privitor la pomicultură. [<*pom*]

pomicultór *s.m.* cultivator de pomi. [cf. fr. *pomiculteur*]

pomicultúră *s.f.* ramură a agriculturii care se ocupă de cultura pomilor fructiferi. [<fr. *pomiculture*, lat. *pomicultura*]

pomológ *s.m.* specialist în pomologie. [<fr. *pomologue*]

pomológic *adj.* privitor la pomologie [<fr. *pomologique*]

pomologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul cultivării și îngrijirii pomilor fructiferi. [gen. *-iei.* / <fr. *pomologie*,

cf. lat. *pomum* — fruct, gr. *logos* — vorbire]

pompá *vb.* I. *tr.* **1.** a împinge, a aspira un fluid cu o pompă. **2.** *(fam.)* a presa, a stărui mult pe lîngă cineva; a interveni cu putere. [<fr. *pomper*, it. *pompare*]

pompáj *s.n.* pompare. [<fr. *pompage*]

pompáre *s.f.* acțiunea de a pompa și rezultatul ei. [<*pompa*]

pómpă[1] *s.f.* aparat cu care se poate extrage un fluid dintr-un loc pentru a-l deșerta în alt loc. ● cișmea din care se scoate apa prin pompare. [<fr. *pompe*, it. *pompa*]

pómpă[2] *s.f.* **1.** lux, fast, strălucire; alai, suită sărbătorească. **2.** *pompe funebre* = serviciu care se ocupă cu efectuarea înmormîntărilor. [cf. fr. *pompe*, lat. *pompa*]

pompiér *s.m.* **1.** persoană dintr-o unitate, dintr-un corp special organizat pentru stingerea incendiilor. **2.** *(franțuzism)* scriitor sau artist care tratează subiecte clasice într-o manieră proprie, banală. [pron. *-pi-er.* / <fr. *pompier*]

pompierism *s.n.* *(franțuzism)* manieră a artiștilor și literaților denumiți „pompieri". [<fr. *pompiérisme*]

pompón *s.n.* ciucure mare de lînă (purtat odinioară mai ales de ofițeri, înfipt la chipiu). [var. *pampon* s.n. / <fr. *pompon*]

pompós *adj.* luxos, fastuos, magnific. ● *(despre stil)* înflorit, bogat, pretențios. [cf. fr. *pompeux*, lat. *pomposus*]

pónce *adj. f. invar. piatră ~* = rocă eruptivă, spongioasă și foarte ușoară; bucată dintr-o astfel de rocă, folosită mai ales la șlefuitul lemnului și al altor materiale. [<fr. *(pierre) ponce*]

póncho *s.n. invar.* manta care se poartă în America de Sud; este făcută dintr-o pătură care are la mijloc o deschizătură prin care se bagă capul. [pron. *poncio.* / <sp., fr. *poncho*]

poncíf *s.n.* **1.** desen înțepat pe care se presară ponce, pentru a fi reprodus pe o altă hîrtie. **2.** *(fig.)* lucrare banală, lipsită de originalitate. [<fr. *poncif*]

ponderá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a echilibra, a stabili un echilibru. [<fr. *pondérer*]

ponderábil *adj.* care are greutate; care se poate cîntări. [cf. fr. *pondérable*]

ponderabilitáte *s.f.* calitatea de a fi ponderabil. [cf. fr. *pondérabilité*]

ponderál *adj.* referitor la greutate. [cf. fr. *pondéral*]

ponderát *adj. (despre oameni)* moderat, echilibrat, cumpănit. [cf. fr. *pondéré*]

ponderatór *adj.* care menține echilibrul între două forțe. [cf. fr. *pondérateur*, lat. *ponderator*]

ponderáție *s.f. (rar)* moderație, cumpătare, echilibru. [gen. *-iei.* var. *ponderațiune* s.f. / cf. fr. *pondération*, lat. *ponderatio* — greutate]

póndere *s.f. (liv.)* greutate. ● *(fig.)* importanță, valoare. [pl. invar., *-ri.* / cf. lat. *pondus*]

ponderitáte *s.f. (fiz.)* greutate specifică. [cf. fr. *pondérité*]

pónei *s.m.* cal mic de rasă englezească, cu părul lung. [<fr. *poney*, cf. engl. *pony*]

pontá *vb.* I. *intr.* **1.** a marca, în vederea plății, prezența la locul de muncă a muncitorilor din întreprinderi. **2.** a miza la jocurile de noroc. [<fr. *ponter* și *pointer*]

pontáj *s.n.* faptul de a ponta (1); pontare. [cf. fr. *pointage*]

pontáre *s.f.* acțiunea de a ponta și rezultatul ei; marcare; mizare. [<*ponta*]

pontatór *s.m.* și *f.* **1.** cel care înregistrează prezența muncitorilor la lucru sau cantitatea produselor realizate într-un anumit timp. **2.** cel care pontează la jocul de cărți. [cf. fr. *pointeur*]

póntă *s.f. (rar)* totalitatea ouălor depuse de o femelă. ● depunerea ouălor de către păsări în cuib. ● depunerea icrelor, la pești. [<fr. *ponte* <*pondre* — a ouă]

póntic *adj.* privitor la Pontul Euxin (Marea Neagră). [cf. fr. *pontique*, lat. *ponticus*]

pontíf *s.m.* **1.** membru al colegiului sacerdotal suprem din vechea Romă, care supraveghea cultul; *(astăzi)* prelat, episcop. ○ *suveran ~* = papă. **2.** *(fig.)* om care își dă aere de superioritate. [< fr. *pontife*, cf. lat. *pontifex*]

pontifícal *adj.* de pontif; papal. [<fr. *pontifical*]

pontificát *s.n.* demnitatea de pontif, de papă; timpul cît un papă deține această demnitate. [<fr. *pontificat*]

pontífice *s.m.* pontif. [var. *pontefice* s.m./ <lat. *pontifex*, cf. it. *pontifice*]

pontíl *s.m.* stîlp de susținere în interiorul compartimentelor unei nave. [<fr. *pontil*]

pontón *s.n.* **1.** pod provizoriu peste o apă, format din bărci legate între ele. **2.** ambarcație, de obicei fixă, folosită pentru a ușura acostarea navelor, pentru a susține o instalație etc. **3.** vas fără motor și fără punte cu care se transportă mărfurile dintr-un port sau se ancorează vasele mai mari. [<fr. *ponton*]

pontoniér *s.m.* **1.** militar care lucrează la construirea pontoanelor pentru o armată. **2.** funcționar care face serviciul la ponton. [pron. *-ni-er.* / <fr. *pontonnier*]

pontián *s.n.* al doilea etaj al pliocenului, reprezentat în țara noastră prin marne cenușii, care acoperă zăcămintele de petrol. [pron. *-ți-an.* / <fr. *pontien*]

poplín *s.n.* țesătură de mătase amestecată cu lînă, cu bumbac sau cu in, care are urzeala mai subțire decît bătaia. [<fr. *popeline*]

poporaneitáte *s.f. (rar)* caracter popular. [pron. *-ne-i-.* / cf. *poporan*, după *popularitate*]

popotár *s.m.* militar însărcinat cu administrarea unei popote. [<*popotă*]

popótă *s.f.* cantină pentru ofițeri. [pl. *-te.* / <fr. *popote*]

populá *vb.* I. *tr.* **1.** a aduce, a așeza locuitori pe un teritoriu. **2.** a mări numărul de animale, de plante într-o regiune. [<lat. *populare*, cf. it. *popolare*]

populár *adj.* **1.** privitor la popor, din popor, al poporului. **2.** apărut, creat în popor. **3.** destinat poporului; accesibil tuturor. **4.** apreciat, iubit de popor; *(p.*

ext.) cunoscut de toată lumea. [cf. lat. *popularis*, fr. *populaire*]
populáre *s.f.* acțiunea de a popula și rezultatul ei. [<*popula*]
popularitáte *s.f.* calitatea de a fi popular (4); faimă, renume. [cf. lat. *popularitas*, fr. *popularité*]
popularizá *vb.* I. *tr.* a face cunoscut, a răspîndi, a face popular (o idee, o operă etc.). [cf. fr. *populariser*, it. *popolarizzare*]
popularizáre *s.f.* acțiunea de a populariza și rezultatul ei; răspîndire în public. [<*populariza*]
popularizátor *s.m.* și *f. (rar)* cel care popularizează. [<*populariza*]
populáție *s.f.* totalitatea locuitorilor dintr-o țară, dintr-o regiune etc. [gen. *-iei*. var. *populațiune* s.f. / cf. fr. *population*]
por *s.m.* **1.** mică deschizătură a pielii, prin care se elimină sudoarea. ● orificiu la unele plante și animale superioare. **2.** gaură mică în masa unui corp solid. [<fr. *pore*, cf. gr. *poros* — trecere]
porcín *adj.* relativ la porc. // *s.f.pl.* subordin din clasa mamiferelor din care fac parte porcii; *(la sg.)* animal din acest subordin. [<fr. *porcin*]
porfír *s.n.* rocă cristalină foarte dură, formată din feldspat. [var. *porfiră* s.f./ <fr. *porphyre*, cf. gr. *porphyra* — purpură]
porfíric *adj.* care conține porfir. [cf. fr. *porphyrique*]
porfirogenét *s.m.* nume dat principilor bizantini născuți în timpul domniei tatălui lor. [<gr. *porphyrogenetos* — născut în purpură]
porifér *adj. (despre materiale)* care, adăugat la un produs, provoacă porozitatea acestuia. [<fr. *poriphère*]
pornográf *s.m.* autor de opere pornografice. ● amator de pornografii, de obscenități, de lucruri imorale. [cf. fr. *pornographe*, gr. *pornographos* <*porne* — prostituată, *graphein* — a scrie]
pornográfic *adj.* cu pornografii; obscen. [cf. fr. *pornographique*]
pornografíe *s.f.* scriere în care sînt povestite obscenități; *(p. ext.)* scriere, reprezentare, pictură etc. obscenă. [gen. *-iei*. / <fr. *pornographie*]
porós *adj. (despre corpuri solide)* cu pori. [<fr. *poreux*]
porozitáte *s.f.* calitatea, starea unui corp poros. [cf. fr. *porosité*]
porridge *s.n.* fel de mîncare din făină de ovăz (sau de porumb), preparat printr-o fierbere îndelungată la foc mic, care constituie una dintre mîncărurile naționale în Anglia. [pron. *porigi*. /<engl., fr. *porridge*]
port-[1] element de compunere savantă avînd semnificația „poartă", „ține". [< fr. *porte-* <*porter* — a purta]
port[2] *s.n.* **1.** loc adăpostit la țărmul unei ape, unde pot staționa navele și unde se află instalațiile necesare pentru încărcarea și descărcarea lor. **2.** oraș clădit lîngă un port (1). [cf. fr. *port*, it. *porto*, lat. *portus*]
portábil *adj.* care se poate purta; portativ. [cf. fr. *portable*]
portáj *s.n.* parte a unui fluviu, unde ambarcațiile trebuie transportate pe uscat, navigația fiind imposibilă. [<fr. *portage*]
portál *s.n.* **1.** intrare, poartă monumentală la un edificiu, bogat împodobită. **2.** amenajare a intrării unui tunel cu întăriturl de zidărie sau de beton pentru sprijinirea terenului și a taluzului de deasupra. [pl. *-luri*, *-le*. / <germ. *Portal*, cf. fr. *portail*]
portaltói *s.n.* plantă pe care se grefează altoiul. [pl. *-oaie*. / după fr. *porte-greffe*]
portamént *s.n. (muz.)* mod de execuție constînd în trecerea prin lunecare de la un sunet la altul. [pl. *-te*, *-turi*. / <it. *portamento*]
portánt *adj.* susținător, de susținere, purtător; referitor la portanță. ○ *zidărie portantă* = zidărie construită după metodele clasice (cărămizi sau alt material legat pe locul zidirii cu liantul respectiv). [<fr. *portant*]
portánță *s.f.* **1.** cea mai mare sarcină pe care o poate suporta un teren, un sistem tehnic etc. **2.** componentă a forței aerodinamice, perpendiculară pe direcția vitezei unui corp în mișcare, care acționează asupra acestuia. [< fr. *portance*]
portatív[1] *s.n.* sistem de cinci linii paralele, orizontale pe care se scriu notele muzicale. [<fr. *portatif*]
portatív[2] *adj.* care se poartă, se transportă ușor; portabil. ○ *dicționar* ~ = dicționar de format mic. [<fr. *portatif*]
portavión *s.n.* navă militară astfel construită încît să permită gararea, decolarea și aterizarea avioanelor. [cf. fr. *porte-avions*]
portavóce *s.n.* tub metalic montat pe o navă pentru a se transmite prin el ordinele. [<it. *portavoce*]
portbagáj *s.n.* loc special amenajat pe un vehicul, unde se așază bagajele. [cf. fr. *porte-bagages*]
portbaionétă *s.f.* curea atașată la o centură, de care se leagă baioneta. [cf. fr. *porte-baïonnette*]
portbilét *s.n. (rar)* portofel mic pentru păstrarea banilor de hîrtie. [după fr. *porte-billets*]
portbobină *s.f.* suport pentru bobinele de cablu telefonic de campanie. [după fr. *porte-bobine*]
portchéi *s.n. invar.* etui de piele sau de alt material în care se păstrează cheile. [după fr. *porte-clefs*]
portclișéu *s.n.* casetă de lemn sau metalică în care se introduce placa pe care se fotografiază. [<*port-*[1] + *clișeu*]
portcreión *s.n.* tub metalic în care se păstrează un creion și care îl poate prelungi la scris. [<fr. *porte-crayon*]
portcuțít *s.n.* piesă a unei mașini-unelte în care se fixează unul sau mai multe cuțite în poziția dorită, pentru prelucrarea pieselor. [după fr. *porte-couteau*]
portdrapél[1] *s.m.* militar care poartă drapelul unui regiment; stegar. [după fr. *porte-drapeau*]
portdrapél[2] *s.n.* toc de piele în care se fixează drapelul pentru a putea fi purtat. [<*port-*[1] + *drapel*]

portelectród *s.m.* piesă pe care se fixează un electrod. [după fr. *porte-électrode*]
pórter[1] *s.m.* cel care cară cu spatele greutăți (hrană pentru cabane la munte, materiale de construcții etc.). [<fr. *porteur*]
pórter[2] *s.n. (rar)* bere foarte tare și amăruie la gust. [<fr., engl. *porter*]
portfiliéră *s.f.* clupă.
porthártă *s.f.* geantă specială pentru hărți, regulamente etc., care se poartă atîrnată la șold. [var. *porthart* s.n. / după fr. *porte-cartes*]
portic *s.n.* **1.** galerie deschisă, susținută de o colonadă, care se întinde de-a lungul unei clădiri, în jurul unei grădini sau al unei piețe. **2.** instalație de gimnastică cuprinzînd o serie de aparate (pîrghii, prăjini etc.) pentru diferite exerciții. [pl. *-curi*, *-ce*. var. *portice* s.n./ <cf. fr. *portique*, it. *portico*, lat. *porticus*]
portiéră *s.f.* **1.** ușă cu geam (la un automobil, la o trăsură închisă, la un vagon de cale ferată). **2.** draperie atîrnată deasupra unei uși, pentru a o masca. [pron. *-ti-e-*. / <fr. *portière*]
portjartiér *s.n.* obiect de îmbrăcăminte femeiască de care se prind jartierele. [pron. *-ti-er*. var. *portjartieră* s.f. / < *port-*[1] + *jartieră*]
portmonéu *s.n.* portofel pentru bani mărunți. [pl. *-ee*. / după fr. *porte-monnaie*]
pórto[1] *s.n. invar.* taxă pentru o scrisoare, un colet etc. care se trimite prin poștă. [<it. *porto*]
pórto[2] *s.n.* vin roșu, tare și foarte dulce, din Portugalia. [<*Porto*, oraș din Portugalia]
portofél *s.n.* obiect portativ de forma unei pungi plate, în care se țin hîrtii, bani etc. [cf. fr. *portefeuille*]
portofóliu *s.n.* funcție, demnitate de ministru; *(p. ext.)* minister, departament. ○ *ministru fără* ~ = ministru care face parte dintr-un cabinet ministerial, fără să aibă un departament propriu. [cf. gr. *partofoli*, it. *portafoglia*, fr. *portefeuille*]
porto-fráne *s.n.* port cu regim vamal special, în care mărfurile importate sau aflate în tranzit sînt scutite de taxe de intrare și de ieșire. [var. *porto-franco* s.n. / <it. *porto-franco*]
portpáginǎ *s.f.* hîrtie sau carton pe care se așază rîndurile unui zaț, pentru a fi transportate. [după fr. *porte-page*]
portsábie *s.f.* piesă de piele, de metal sau de mătase care se atașează la centură pentru a atîrna sabia de ea. [pl. *-sábii*, gen, *-iei*. / după fr. *porte-épée*]
portrét *s.n.* **1.** desen, pictură, fotografie etc. care înfățișează chipul unei persoane. **2.** înfățișare a aspectului fizic și moral al unui personaj, într-o operă literară. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *portrait*]
protretist *s.m.* și *f.* pictor specializat în portrete. ● scriitor autor de portrete. [cf. fr. *portraitiste*]
portretístică *s.f.* ramură a picturii care se ocupă cu genul portretului. [gen. *-cii*. / <*portretist*]
portretizá *vb.* I. *tr.* a reprezenta, a descrie într-o operă literară înfățișarea precum și calitățile fizice și morale ale cuiva. [<*portret*]
portsárt *s.n.* platformă fixată pe bordajul lateral al unei nave, care servește la fixarea sarturilor catargului.
portscúlă *s.f.* piesă care susține lama, cuțitul etc. unei mașini. [după fr. *porte-outil*]
portsemnál *s.n.* suport montat pe un vehicul, care susține felinarele de semnalizare. [<*port*[1]- + *semnal*]
porttorpilá *s.f.* dispozitiv pe care se montează o torpilă pentru a fi transportată. [<fr. *porte-torpille*]
porțțigarét *s.n.* **1.** cutie plată de metal, de piele etc., în care se păstrează țigările. **2.** tub mic din diferite materiale, în care se fixează țigara pentru a fi fumată. [cf. fr. *porte-cigarette*]
portuár *adj.* de port, referitor la un port. [pron. *-tu-ar*. cf. fr. *portuaire*]
portulán *s.n.* publicație ghid a unei regiuni sau a unui port cuprinzînd datele necesare pentru navigație. ● hartă de navigație, în evul mediu. [<fr. *portulan*, cf. it. *portolano*]
portuneáltă *s.f.* portsculă. [după fr. *porte-outil*]
portvizít *s.n. (ieșit din uz)* obiect, de obicei din piele, în care se țineau banii de hîrtie, cărțile de vizită etc. [<fr. *porte-visite*]
porțelán *s.n.* **1.** material ceramic, translucid, de culoare albă, obținut prin arderea unei paste de caolin, cuarț și feldspat. **2.** obiect, vas fabricat din acest material. [var. *porcelan* s.n. / <germ. *Porzellan*, cf. fr. *porcelaine*, it. *porcellana*]
pórție *s.f.* cantitate determinată dintr-o mîncare, dintr-un material etc. [gen. *-iei*. / cf. fr. *portion*, lat. *portio*]
porțiúne *s.f.* parte dintr-un tot; fracțiune, fragment. [var. *porție* s.f. / <fr. *portion*, lat. *portio*]
posádă *s.f.* han spaniol. [<sp. *posada*]
posedá *vb.* I. *tr.* **1.** a avea în proprietatea sa, a se bucura de posesiunea unui lucru; a dispune de ceva. **2.** a cunoaște, a ști bine o limbă, o disciplină științifică etc. [p.i. *poséd*, conj. *-de*. / <fr. *posséder*, cf. it. *possedere* <lat. *possidere*]
posedánt *adj. clasă posedantă* = clasă socială care, deținînd mijloacele de producție, exploatează munca celor lipsiți de mijloace de producție. [cf. fr. *possédant*]
posedáre *s.f.* acțiunea de a poseda și rezultatul ei; posesiune. [<*poseda*]
posedát *adj.* stăpînit de obsesii. [cf. fr. *possédé*]
posesiúne *s.f.* **1.** drept de stăpînire asupra unui lucru. **2.** colonie, țară, teritoriu exploatat de o persoană sau de un stat. [var. *posesie* s.f. / cf. fr. *possession*, lat. *possessio*]
posesív *adj.* **1.** care indică posesiunea, stăpînirea, apartenența. **2.** *(fam.)* care vrea să arate posesiunea, stăpînirea asupra unui obiect etc. [cf. fr. *possessif*, lat. *possessivus*]
posesór *s.m.* și *f.* deținător al unui bun, al unui lucru; *(p. ext.)* proprietar, stăpîn. [cf. fr. *possesseur*, lat. *possessor*]

posíbil *adj.* care se poate realiza, întîmpla; care este cu putință. // *s.n.* ceea ce este cu putință. [< lat. *possibilis*, cf. fr. *possible*]
posibilísm *s.n.* teoria și tactica posibiliștilor. [<fr. *possibilisme*]
posibilíști *s.m. pl.* adepți ai unui curent mic-burghez reformist apărut în Franța în secolul al XIX-lea, care căuta să abată proletariatul de la metodele revoluționare de luptă, propunînd limitarea activității acestuia la cadrul politicii „posibilului" în condițiile capitalismului, adică limitarea la reforme mărunte și la colaborarea cu burghezia. [<*posibil*]
posibilitáte *s.f.* **1.** faptul de a fi posibil. **2.** putință, modalitate, putere. ● *(la pl.)* calități care se pot dezvolta. [cf. lat. *possibilitas*, fr. *possibilité*]
posológie *adj.* referitor la posologie. [<fr. *posologique*]
posológie *s.f.* studiu al dozelor în care trebuie administrate medicamentele. [gen. *-iei.* / <fr. *posologie*, cf. gr. *posos* — cît de mare, *logos* — cuvînt]
post-[1] element de compunere savantă care indică o lucrare sau un fapt ulterior. [<lat. *post*]
post[2] *s.n.* **1.** funcție, slujbă. **2.** loc în care se află o unitate militară pentru executarea anumitor operații. ● loc unde stă sentinela în timpul gărzii. **3.** instalație cuprinzînd aparatele necesare pentru executarea anumitor operații tehnice. **4.** categorie în care sînt introduse, într-o evidență contabilă, sume de bani, materiale etc. [cf. fr. *poste*, it. *posto*]
postá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) așeza, a (se) plasa undeva pentru a supraveghea sau a păzi. [<fr. *poster*]
postaménte *s.n.* temelie, bază de susținere (din piatră, din metal etc.) a unei statui, a unei mașini etc.; soclu, piedestal. ● estradă (de catedră). [pl. *-te*, *-turi.*/ < germ. *Postament*]
postbélic *adj.* de după război. [<lat. *post* — după, *bellum* — război]
postdatá *vb.* I. *tr.* a data (un act, o scrisoare etc.) cu o dată posterioară momentului elaborării. [cf. fr. *postdater*]
postdátă *s.f.* dată posterioară celei reale. [<fr. *postdate*]
postdiluvián *adj.* de după diluviu. [pron. *-vi-an.* / <fr. *postdiluvien*, cf. lat. *post* — după, *diluvium* — potop]
posteriór *adj.* **1.** care urmează, care este după ceva (în ordinea scurgerii timpului); ulterior. **2.** aflat în partea dinapoi. ● *(despre vocale)* care se articulează în partea dinapoi a cavității bucale. [pron. *-ri-or.* / cf. fr. *postérieur*, lat. *posterior*]
posterioritáte *s.f.* starea unui lucru posterior **(1)** altuia. [cf. fr. *postériorité*]
posteritáte *s.f.* urmașii, generațiile viitoare. [<lat. *posteritas*, cf. fr. *postérité*]
posteromanie *s.f. (liv.; rar)* dorință patologică de a avea urmași. [gen. *-iei.* /<fr. *postéromanie*]
postfáță *s.f.* cuvînt către cititori așezat la sfîrșitul unei cărți. [după fr. *postface*]
postglaciár *adj.* care a urmat perioadei geologice glaciare. [pron. *-ci-ar.* / <fr. *postglaciaire*, cf. lat. *post* — după, *glacies* — gheață]
postíș *adj. (despre păr, dinți* etc.*)* fals, artificial. [<fr. *postiche*]
postíșe *s.f. pl. (teatru)* elemente care se lipesc pe față (barbă, mustăți etc.) pentru a corecta anumite defecte ale interpretului sau pentru a realiza tipul unui personaj. [<fr. *postiche*]
postlimínium *s.n.* ficțiunea juridică din dreptul roman prin care captivul liberat era socotit că nu și-a pierdut drepturile pe care le-ar fi avut în captivitate. [pron. *-ni-um.* / <lat. *postliminium*]
postlúdiu *s.n.* secțiune suplimentară, de sine stătătoare, a unei lucrări muzicale, care urmează după secțiunile ei de bază; încheiere instrumentală după cînt. ● lucrare pentru orgă, care se execută la încheierea serviciului divin. [pron. *-diu.*/ cf. germ. *Postludium*, fr. *postlude* <lat. *post* — după, *ludus* — joc]
postmeridián *adj.* de după-amiază. [pron. *-di-an.* / cf. fr. *postméridien*, lat. *post* — după, *meridies* — amiază]
post-mórtem *adv. (în legătură cu o distincție acordată cuiva)* după moarte. [< lat. *post* — după, *mors* — moarte]
postnominál *s.n.* cuvînt derivat dintr-o formă nominală. [<*post-*[1] + *nominal*]
postoperatóriu *adj.* produs, apărut în urma unei operații chirurgicale. [pron. *-riu.*/ după fr. *postopératoire*]
postpalatál *adj. (despre sunete)* articulat în partea posterioară a vălului palatului. [<fr. *postpalatal*]
postpoziție *s.f.* postpunere; stare a cuvintelor, a particulelor postpuse. [gen. *-iei.* var. *postpozițiune* s.f. / cf. fr. *postposition*]
postprandiál *adj. (liv.)* de după masa de prînz. [pron. *-di-al.* / <lat. t. *postprandialis*]
postpúne *vb.* III. *tr.* a folosi procedeul postpunerii. [p.i. *postpún.* / după fr. *postposer*]
postpúnere *s.f.* procedeu gramatical prin care anumite particule, sufixe etc. cu rol de determinant se plasează în frază după părțile de vorbire pe care le determină (făcînd uneori corp comun cu acestea). [<*postpune*]
post-restánt *s.n. invar.* serviciu special care păstrează corespondența pînă cînd destinatarul vine să și-o ridice personal; *(p. ext.)* indicație menționată pe plic pentru o astfel de corespondență. [<fr. *poste-restante*]
postscénium *s.n. (ant.)* parte a unui teatru antic, situată în spatele scenei. [pron. *-sce-ni-um.* pl. *-muri.* / <lat. *postscenium*]
post-scríptum *s.n.* adaos (ocazional) la o scrisoare, după semnătură. [cf. fr., lat. *post-scriptum*]
postșcolár *adj.* care urmează școlii. [cf. fr. *postscolaire*]
postiónic *adj. (despre silabe, vocale atone)* așezat după un sunet accentuat; care urmează după accent. [<fr. *posttonique*]
postulá *vb.* I. *tr. (rar)* a cere cu insistență. [<fr. *postuler*, lat. *postulare*]
postulánt *s.m.* și *f.* solicitant pentru un post, o slujbă etc. [cf. fr. *postulant*]
postulát *s.n.* **1.** adevăr fundamental care apare ca evident și care nu are nevoie

să mai fie demonstrat. 2. *(mat.)* principiu recunoscut ca adevărat fără demonstrație. [pl. *-te, -turi.* var. *postulatum* s.n. / cf. fr. *postulat*, lat. *postulatum*]

postulație *s.f.* drept de a pleda pentru altcineva în fața unei instanțe judiciare. [gen. *-iei.* var. *postulațiune* s.f. / <fr. *postulation*, lat. *postulatio*]

postúm *adj.* 1. descoperit, dat publicității după moartea autorului. 2. întîmplat după moartea cuiva. 3. *(despre un copil)* născut după moartea tatălui. [<lat. *postumus*]

postúră *s.f.* situația cuiva la un moment dat. ● atitudine, stare. [pl. *-ri.* / <fr. *posture*]

postverbál *adj., s.n.* (substantiv) derivat dintr-un verb prin suprimarea sufixului verbal. [<fr. *postverbal*]

poșétă *s.f.* geantă mică de piele etc. în care femeile își țin diferitele obiecte mărunte de toaletă etc. [<fr. *pochette*]

potábil *adj.* apă ~ă = apă bună de băut. [cf. fr. *potable*, lat. *potabilis*]

potabilitáte *s.f.* calitatea apei de a fi potabilă. [cf. fr. *potabilité*]

potagér *adj.* întrebuințat ca legumă. ○ *grădină potageră* = grădină de zarzavat. [var. *potajer* adj. / <fr. *potager*]

potamológie *s.f.* ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul apelor curgătoare. [gen. *-iei.* / <fr. *potamologie*, cf. gr. *potamos* — rîu, *logos* — vorbire]

potásă *s.f.* carbonat de potasiu. [<fr. *potasse*, cf. germ. *Potasche*]

potásic *adj.* care conține potasiu. [<fr. *potassique*]

potásiu *s.n.* metal alcalin de culoare albă-argintie, cu puternice proprietăți radioactive; kaliu. [pron. *-siu.* / <fr. *potassium*]

potatórie *adj. (rar)* care se referă la băutură, la chef. [cf. germ. *Potator*, lat. *potator* — băutor]

potén *s.n.* aparat pentru extras lichid pleural în cazuri de pleurezie. [<*Potain*, medic francez]

potént *adj. (liv.)* puternic, tare, în putere. [<lat. *potens*]

potentát *s.m.* șef de stat care își exercită puterea în mod despotic și arbitrar; autocrat; *(p. ext.)* om puternic, cu influență. [<fr. *potentat*, cf. lat. *potentatus*]

potență *vb.* I. *tr. (rar)* a întări, a intensifica. [<*potență*]

poténță *s.f. (rar)* putere, forță; posibilitate (de dezvoltare). ● virilitate. [cf. fr. *potence*, it. *potenza*, lat. *potentia*]

potențiál *adj.* 1. a cărui forță este în stare latentă. ○ *energie potențială* = energie pe care o posedă un corp capabil de a produce o manifestare energetică. 2. posibil; presupus posibil. // *s.n.* 1. *(fiz.)* capacitatea de a produce o manifestare energetică, un lucru mecanic. 2. capacitate de dezvoltare, de desfășurare a unei forțe, a unei activități; putere. ○ *potențial de război* = capacitatea militară a unui stat. 3. mod verbal care prezintă acțiunea ca posibilă. [pron. *-ți-al.* pl. *-le, -luri.* / cf. fr. *potentiel*, lat. *potentialis*]

potențialitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este potențial. [cf. fr. *potentialité*]

potențiométru *s.n.* montaj pentru divizarea tensiunii electrice. ● instrument pentru compararea forțelor electromotoare și a diferențelor de potențial. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *potentiomètre*]

poterie *s.f. (rar)* olărie. [<fr. *poterie*]

potérnă *s.f. (constr.)* poartă secretă a fortificațiilor castelelor care dădea spre șanțul împrejmuitor. [<fr. *poterne*]

potestatív *adj.* dorit de una dintre părțile contractante. [<fr. *potestatif*]

potologíe *s.f. (rar)* tratat asupra băuturilor. [gen. *-iei.* / <fr. *potologie*]

potóu *s.n.* punctul de sosire la alergările de cai. [pl. *-uri.* / <fr. *poteau*]

potpurîu *s.n.* bucată muzicală compusă din fragmente din diferite arii celebre, cunoscute. ● *(rar; fig.)* amestecătură, confuzie. [var. *potpuri* s.n. / cf. fr. *pot-pourri*]

poțiúne *s.f.* medicament lichid care se ia în doze mici. [cf. fr. *potion*, lat. *potio*]

pozá *vb.* I. *intr.* 1. a sta într-o poziție favorabilă pentru a fi pictat, fotografiat. 2. a-și studia gesturile, atitudinile pentru a face impresie, pentru a epata. [<fr. *poser*]

pózá *s.f.* 1. atitudine, ținută (pentru a poza). 2. fotografie. ● ilustrație. [<fr. *pose*]

pozéur *s.m. (franțuzism)* om îngîmfat, care pozează, care își studiază atitudinea permanent. [pron. *-zör.* / <fr. *poseur*]

pozitív *adj.* 1. întemeiat pe fapte, pe experiență. ● sigur; constant; adevărat. ● valoros. ● care exprimă o afirmație. 2. *(despre numere)* mai mare decît zero. 3. *(despre persoane)* realist; înclinat către o activitate practică, către științe exacte. // *s.n.* 1. fotografie care reprezintă copia unui negativ fotografic și care redă, în chip asemănător cu realitatea, părțile luminoase și cele întunecate ale obiectului fotografiat. 2. *(gram.) grad* ~ (și *s.n.*) = formă a adjectivului sau a adverbului cu ajutorul căreia se notează existența însușirii la un obiect oarecare privit izolat. [<fr. *positif*, lat. *positivus*]

pozitivism *s.n.* 1. concepție idealist-subiectivistă care neagă rolul filozofiei ca o concepție teoretică generală despre lume și ca metodologie generală, pretinde a depăși opoziția dintre materialism și idealism dar apără în ultimă instanță postulatele idealismului, urmărind să reducă rolul științei la simpla descriere — nu explicare — a fenomenelor și a faptelor și negînd existența unor legi obiective ale naturii și ale societății. 2. fel de a fi caracterizat prin tendința de a lua în considerare și de a urmări numai avantajele; practicism, utilitarism. [<fr. *positivisme*]

pozitivíst *adj.* referitor la pozitivism. // *s.m.* și *f.* adept al pozitivismului. [cf. fr. *positiviste*]

pozitrón *s.m.* particulă elementară instabilă, care are aceeași masă ca electronul, cu sarcină electrică pozitivă, egală în valoare absolută cu sarcina electronului. [pl. *-oni, -oane* s.n. / <fr. *positron* <*pozi(tiv)* + *(elect)tron*]

poziție *s.f.* 1. loc al unei persoane sau al unui obiect în raport cu ceva; loc unde

se găsește ceva. ● felul, situația în care sînt așezate, plasate o persoană, un lucru etc. **2.** loc ocupat de un luptător sau de o unitate pe cîmpul de bătaie. ● *(muz.)* loc al unei note pe portativ. **3.** situație; *(spec.)* situație socială, rang. [gen. *-iei*. var. *pozițione* s.f. / cf. fr. *position*, lat. *positio*]

pozométru *s.n.* exponometru. [<fr. *posomètre*]

pracrít *s.n.* dialect indian derivat din sanscrită. [<fr., hind. *prakrit*]

práctic *adj.* **1.** referitor la practică. ● care tinde către o acțiune, către o realizare; care realizează, dă rezultate concrete; util. ● comod, folositor; ingenios. **2.** cu spirit de acțiune; îndemînatic, destoinic. [cf. fr. *pratique*, germ. *praktisch* <lat. *practicus*]

practicá *vb.* I. *tr.* a pune în practică. ● a profesa, a exercita o meserie, un sport etc. [p.i. *práctic.* / cf. fr. *pratiquer*, germ. *praktizieren*]

practicábil[1] *s.n.* *(teatru)* element de decor, format dintr-un podium mobil pe care se fixează mai multe scînduri, servind pentru a căpăta înălțimea dorită în scenă și pe care se poate circula. [cf. fr. *praticable*]

practicábil[2] *adj.* **1.** care se poate aplica în practică. **2.** pe unde se poate umbla, merge, trece; accesibil. [cf. fr. *praticable*, germ. *praktikabel*]

practicánt *s.m.* și *f.* persoană care face practică (pregătindu-se pentru o activitate într-un domeniu oarecare). [cf. germ. *Praktikant*, fr. *pratiquant*]

practicáre *s.f.* acțiunea de a practica și rezultatul ei; folosire, aplicare. [<*practica*]

práctică *s.f.* **1.** activitatea oamenilor îndreptată spre crearea condițiilor necesare existenței și dezvoltării societății, în primul rînd procesul producției materiale. ● aplicare și verificare pe teren a cunoștințelor teoretice dobîndite într-un domeniu oarecare. **2.** ansamblu de metode și de procedee aplicate și verificate efectiv. **3.** experiență, rutină. **4.** exercitarea unei profesiuni; profesare. [pl. *-ci*. / cf. germ. *Praktik*, fr. *pratique* <lat. *practicus*, gr. *praktikos*]

practicián *s.m.* și *f.* tehnician, medic etc. cu o îndelungată experiență. ● cel care cunoaște mai ales partea practică a unei meserii. [pron. *-ci-an*. / cf. fr. *praticien*]

practicísm *s.n.* predilecție spre activitatea practică, neglijînd teoria și principiile; lipsă de principialitate. [<germ. *Praktizismus*]

pragmátic *adj.* **1.** referitor la pragmatism; bazat pe pragmatism. **2.** *(ist.)* *pragmatica sanctiune* = lege care emană de la parlament sau de la suveran, cu privire la o importantă problemă laică sau religioasă. [cf. fr. *pragmatique*, lat. *pragmaticus* <lat., gr. *pragma* — afacere]

pragmatísm *s.n.* filozofie idealist-subiectivistă, răspîndită mai ales în S.U.A., care neagă adevărul obiectiv proclamînd drept unic criteriu al adevărului numai ceea ce este util și avantajos. [cf. fr. *pragmatisme*]

pragmatíst *adj. s.m.* (adept) al pragmatismului. [cf. fr. *pragmatiste*]

prairiál *s.n.* a noua lună în calendarul republican francez. (20 mai—18 iunie). [pron. *pre-ri-al*. / <fr. *prairial*]

pralină *s.f.* bomboană cu înveliș de ciocolată sau de zahăr, avînd miezul umplut cu nucă sau cu migdală. [<fr. *praline*]

prandiál *adj.* în legătură cu masa de prînz. [pron. *-di-al*. / <fr. *prandial*, cf. lat. *prandium* — prînz]

praseodím *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-se-o-*. / <fr. *praséodyme*]

pre- element de compunere însemnînd „înainte de", „anterior". [<fr. *pré-*, cf. lat. *prae*]

preabatáj *s.n.* galerie într-o mină, făcută în vederea deschiderii abatajului. [pron. *pre-a-*. / <*pre-* + *abataj*]

preadolescént *adj., s.m.* și *f.* (cel) care nu are încă vîrsta adolescenței. [<*pre-* + *adolescent*]

prealábil *adj.* care trebuie zis, făcut, cercetat înainte de începerea acțiunii principale, înainte de a trece la ceva. ○ *în* ~ = mai întîi, mai înainte. [cf. fr. *préalable*]

preambúl *s.n.* partea introductivă a unui discurs, a unei scrieri etc.; exordiu. ● introducerea la un act, la un tratat internațional etc. în care se face expunerea de motive, se justifică utilitatea etc. [<fr. *préambule*, cf. lat. *praeambulus*]

preambulár *adj.* care este în legătură cu un preambul. [<fr. *préambulaire*]

preavíz *s.n.* aviz, înștiințare făcută anticipat; *(spec.)* înștiințare prin care i se anunță anticipat unui salariat destacerea contractului de muncă la expirarea unui termen anumit; salariu plătit celui concediat pentru intervalul de timp prevăzut în această înștiințare. [pl. *-zuri*, *-ze*. / <fr. *préavis*]

prebéndă *s.f.* venit afectat unui anumit titlu ecleziastic catolic, mai ales unui canonic. [<lat. *praebenda*, cf. fr. *prébende*, it. *prebenda*]

precalculát *adj.* calculat în prealabil. [<*pre-* + *calculat*]

precambrián *s.n.* eră geologică anterioară cambrianului, în care s-au găsit primele resturi organice. [<fr. *précambrien*, cf. lat. *prae* — înainte + *cambrian*]

precapitalíst *adj.* anterior apariției capitalismului. [<*pre-* + *capitalist*]

precár *adj.* care poate fi revocat, anulat; nesigur, fără bază solidă. ● *(rar; despre construcții)* șubred. [var. *precariu* adj. / cf. fr. *précaire*, lat. *precarius*]

precaritáte *s.f.* *(rar)* situația, caracterul a ceea ce este precar. [cf. fr. *précarité*]

precáut *adj.* prevăzător, prudent, circumspect. [pron. *-ca-ut*. / <lat. *precautus*]

precaúție *s.f.* prevedere, băgare de seamă, circumspecție, prudență. [var. *precauțiune* s.f. / <lat. *praecautio*, cf. fr. *précaution*]

precedá *vb.* I. *tr.* a merge înainte. ● a fi, a veni, a se petrece înainte. [p.i. *precéd*, 3,6 *-dă*, conj. *-eadă*. / <fr. *précéder*, it. *precedere*, lat. *praecedere*]

precedént *adj.* premergător, anterior. // *s.n.* fapt, caz, exemplu anterior invocat ca autoritate, ca uz stabilit etc. ○ *fără* ~ = nemaiîntîlnit, nemaipomenit. [<fr. *précédent*]

precedénță *s.f.* faptul de a preceda; precedent. ○ *caz de* ~ = caz premergător, invocat pentru justificarea unei dispoziții, a unei hotărîri. [cf. fr. *précédence*, it. *precedenza*, lat. *praecedentia*]

precépt *s.n.* principiu, învățătură morală; regulă de conduită. ● sfat, recomandare. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *précepte*, lat. *praeceptum*]

preceptór *s.m.* *(în trecut)* educator particular al unui copil. [<lat. *praeceptor*, cf. fr. *precepteur*]

precesiúne *s.f.* mișcare a unui corp în timpul căreia axa de rotație a corpului descrie un con în jurul unei axe fixe. ○ *(astr.) precesiunea echinocțiilor* = mișcare foarte lentă, de la răsărit spre apus, a punctelor de echinocțiu ale pămîntului, care face ca anotimpurile să revină înaintea îndeplinirii revoluției aparente a soarelui. [var. *precesie* s.f. / cf. fr. *précession*, lat. *praecessio*]

precheleán *s.n.* perioada cea mai veche a istorici umane, dinaintea cheleanului. [pron. *-le-an*]

precíncție *s.f.* fiecare dintre scările unui amfiteatru roman. [gen. *-iei*. / <lat. *praecinctio*, fr. *précinction*]

precipitá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) grăbi, a (se) zori. ● *refl.* a se succeda rapid. **2.** *(despre o substanță solidă dizolvată într-un lichid)* a se separa sau a face să se separe prin depunere la fund. [p.i. *precipit*. / <fr. *précipiter*, it. *precipitare*, lat. *praecipitare*]

precipitándo *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* iuțind mișcarea. [<it. *precipitando*]

precipitánt *s.n.* substanță care provoacă precipitarea altor substanțe dintr-o soluție. [<fr. *précipitant*]

precipitáre *s.f.* **1.** acțiunea de a (se) precipita; grabă mare, iuțeală. **2.** procesul de separare și de depunere în stare solidă a unei substanțe dizolvate într-un lichid; fenomenul de formare a unui precipitat. [<*precipita*]

precipitát *adj.* **1.** *(despre vorbe, gesturi)* grăbit, repezit; pripit. **2.** *(despre substanțe)* depus la fund, sedimentat. // *s.n.* substanță solidă rezultată din precipitarea unei soluții. [cf. fr. *précipité*, lat. *praecipitatus*]

precipitáție *s.f.* faptul de a (se) precipita; precipitat. ○ *precipitații atmosferice* = produs al condensării vaporilor de apă atmosferici, care cade pe pămînt sub formă de ploaie, zăpadă, grindină etc. [gen. *-iei*. var. *precipitațiune* s.f. / cf. fr. *précipitation*]

precipițiu *s.n.* *(latinism)* cădere de la înălțime. ● abis, hău. ● dezastru, ruină. [pron. *-țiu*. / <lat. *praecipitium*, cf. fr. *précipice*]

precíput *s.n.* *(jur.)* drept acordat unei persoane de a lua o anumită parte dintr-un bun, înainte de partaj. [<fr. *préciput*, lat. *praecipuum*]

precís *adj.* **1.** exact; determinat; fix. **2.** lămurit, clar, limpede; concis. // *adv.* cu precizie, sigur, întocmai. [<fr. *précis*, it. *preciso*, cf. lat. *praecisus*]

precizá *vb.* I. *tr.* a determina, a arăta în mod precis. ● a exprima, a spune clar, deslușit; a contura. [p.i. *-zez*. / <fr. *préciser*, it. *precisare*]

precízie *s.f.* **1.** exactitate riguroasă. **2.** *(la pl.,* în forma **preciziune***)* lămurire, informație precisă. [gen. *-iei*. var. *preciziune* s.f. / cf. fr. *précision*, it. *precisione*, lat. *praecisio*]

preclimactériu *s.n.* fază anterioară climacteriului. [cf. lat. *prae* — înainte, *climacterium* — climacteriu]

precóce *adj.* **1.** copt mai devreme, mai repede; timpuriu. **2.** dezvoltat (fizic sau psihic) mai devreme, înainte de vîrsta obișnuită. ● apărut, manifestat de timpuriu. [<fr. *précoce*, it. *precoce*, cf. lat. *praecox* — care se coace mai devreme]

precocitáte *s.f.* însușirea de a fi precoce, dezvoltare înainte de vreme, prematură. [cf. fr. *précocité*]

preconcéție *s.f.* *(rar)* prejudecată. [gen. *-iei*. var. *preconcepțiune* s.f. / <fr. *préconception*]

preconcepút *adj.* *(despre concepții, idei)* adoptat fără o cercetare prealabilă, primit înaintea oricărei cercetări sau experiențe. [cf. lat. *praeconceptus*, fr. *préconçu*]

preconizá *vb.* I. *tr.* a proiecta, a prevedea (ceva); *(p. ext.)* a propune, a indica, a recomanda insistent. [<fr. *préconiser*, cf. lat. *praeco* — anunțător public]

precorectúră *s.f.* corectură făcută înainte de a da manuscrisul la tipar.

precursór *s.m.* și *f.* înaintaș, premergător (într-un domeniu oarecare). [cf. fr. *précurseur*, lat. *praecursor*]

predecesór *s.m.* și *f.* cel care a precedat pe cineva într-o funcție, într-o demnitate etc.; înaintaș, precursor. [cf. fr. *prédécesseur*, lat. *praedecessor*]

predélă *s.f.* compartiment inferior al unui tablou, reprezentînd scene în legătură cu subiectul principal din tablou. [<it. *predella*, cf. fr. *prédelle*]

predestiná *vb.* I. *tr.* a hotărî dinainte soarta cuiva; a ursi, a sorti, a meni. [<fr. *prédestiner*, it. *predestinare*, lat. *praedestinare*]

predestinăre *s.f.* **1.** acțiunea de a predestina. **2.** teorie idealistă care afirmă că fiecare om ar avea soarta lui, fixată dinainte de către o forță supranaturală. [<*predestina*]

predestinăție *s.f.* **1.** predestinare. **2.** doctrină religioasă, după care destinul omului ar fi fixat dinainte de către divinitate. v. f a t a l i s m. [gen. *-iei*. var. *predestinațiune* s.f. / <fr. *prédestination*, it. *predestinazione*]

predeterminá *vb.* I. *tr.* a predestina. [p.i. *predetérmin*. / <fr. *prédéterminer*]

predeterminísm *s.n.* *(fil.)* teorie care afirmă că actele de voință ale oamenilor, comportarea lor, ca și întreaga desfășurare a evenimentelor istorice, sînt de mai înainte determinate de către divinitate. [<fr. *prédéterminisme*]

prediál *adj.* care este în legătură cu o moștenire. [pron. *-di-al.* / <fr. *prédial*, cf. lat. *praedium* — moștenire]

predicá *vb.* I. *intr.* a rosti o predică. ● *tr. (fig.)* a sfătui, a recomanda cu insistență. [p.i. *prédic.* / <lat. *praedicare*, cf. it. *predicare*]

predicábil *adj.* care poate fi aplicat unui subiect. [cf. fr. *prédicable*]

predicáre *s.f.* acțiunea de a predica și rezultatul ei; propovăduire. [<*predica*]

predicát *s.n.* **1.** parte principală a propoziției care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o însușire. ○ ~ *verbal* = predicat format dintr-un verb predicativ la un mod personal; ~ *nominal* = predicat format dintr-un verb copulativ și un nume predicativ. **2.** termen al unui raționament care afirmă sau neagă ceva în legătură cu subiectul. [<lat. *praedicatum*, cf. fr. *prédicat*]

predicatív *adj.* **1.** *verb* ~ = verb care poate forma singur predicatul; *nume* ~ = nume care, împreună cu un verb copulativ, formează predicatul unei propoziții; *propoziție predicativă* = propoziție care îndeplinește funcția de nume predicativ într-o propoziție regentă. **2.** *(log.)* referitor la predicat. [<lat. *praedicativus*]

predicatór *s.m.* **1.** cel care predică; propovăduitor. **2.** conducător al unei comunități baptiste. [cf. it. *predicatore*, lat. *praedicator*]

prédică *s.f.* cuvîntare rostită de preot în biserică; propovedanie, cazanie; *(p. ext.)* orice expunere cu conținut moralizator. [<it. *predica*]

predicțiúne *s.f. (rar)* prevestire. [cf. fr. *prédiction*, lat. *praedictio*]

predigéstie *s.f.* totalitatea fenomenelor care pregătesc digestia. [gen. *-iei.* / <fr. *prédigestion*]

predilécț *adj. (liv.)* preferat; cel mai iubit; cel mai plăcut. [cf. it. *prediletto*]

predilécție *s.f.* înclinare, afecțiune specială pentru cineva sau ceva; preferință. [gen. *-iei.* var. *predilecțiune* s.f. / cf. fr. *prédilection*, lat. *praedilectio*]

predispoźíție *s.f.* dispoziție naturală, înclinare spre ceva. ● receptivitate la anumite boli. [gen. *-iei.* var. *predispozițiune* s.f. / cf. fr. *prédisposition*]

predispúne *vb.* III. *intr.* și *tr.* a crea, a pregăti o anumită stare de spirit, a dispune la ceva. [p.i. *predispún*, conj. *-nă.*/ cf. fr. *prédisposer*]

predispús *adj.* care are înclinări (înnăscute) spre ceva. [<*predispune*]

predominá *vb.* I. *intr.* a sta mai presus, a avea rolul principal; a stăpîni, a domina. [p.i. *predómin, -nez*, 3,6 *-nă.* / <fr. *prédominer*, it. *predominare*]

predominánt *adj.* care predomină. [cf. fr. *prédominant*]

predominánță *s.f.* predominare. [cf. fr. *prédominance*, it. *predominanza*]

predomináre *s.f.* acțiunea de a predomina și rezultatul ei; predominanță. [<*predomina*]

predominátor *adj.* predominant. [<*predomina*]

predominație *s.f.* predominare. [gen. *-iei.* var. *predominațiune* s.f. / cf. fr. *prédomination*]

preelectorál *adj.* de dinainte de alegeri.

preeminént *adj.* mai presus decît alții; mult superior ca merite, ca rang. [cf. fr. *prééminent*]

preeminénță *s.f.* superioritate netă. [pron. *pre-e-*./ cf. fr. *prééminence*, lat. *praeeminentia*]

preemțiúne *s.f. drept de* ~ = dreptul de care se bucură cineva prin lege de a fi preferat în calitate de cumpărător al unui bun. [cf. fr. *préemption*, lat. *prae* — înainte, *emptio* — cumpărare]

preexistá *vb.* I. *intr.* a exista de mai înainte. [<fr. *préexister*]

preexistént *adj.* care preexistă. [cf. fr. *préexistent*]

preexisténță *s.f.* faptul de a exista înaintea altui fenomen; existență anterioară. ● doctrină mistică antică profesată și de unii filozofi burghezi, care admite existența sufletului înainte de existența corpului, precum și reîncarnarea sufletelor. [cf. fr. *préexistence*, it. *preesistenza*]

prefabricá *vb.* I. *tr.* a confecționa prefabricate. [<fr. *préfabriquer*]

prefabricát *adj.* care servește ca material pentru fabricarea unui produs industrial finit. // *s.n.* element de construcție sau parte componentă a unui element de construcție, confecționat dinainte în fabrică sau în atelier pentru a fi numai montat sau asamblat cu alte piese pe șantier. [cf. fr. *préfabriqué*]

prefață *vb.* I. *tr.* a scrie o prefață la o carte. [cf. fr. *préfacer*]

prefáță *s.f.* cuvînt către cititori așezat la începutul unei cărți, care conține lămuriri, explicații etc. legate de opera respectivă; precuvîntare. [pl. *-fețe.* / cf. fr. *préface*, it. *prefazione*]

prefect *s.m.* titlu dat unui demnitar roman care conducea o prefectură (**1**); comandant, căpetenie. **2.** *(în vechea organizare administrativă)* conducătorul administrativ al unui județ, reprezentînd puterea centrală a statului. [<lat. *praefectus*, fr. *préfet*]

prefectorál *adj.* care ține de prefectură, al prefectului. [cf. fr. *préfectoral*]

prefectúră *s.f.* **1.** *(ist.; la romani)* oraș sau municipiu lipsit de dreptul de a-și alege magistrați, fiind condus de un prefect (**1**); demnitatea de prefect (**1**); timpul cît un prefect (**1**) își exercita această funcție. **2.** *(în vechea organizare administrativă)* administrația unui județ. ● localul unde era instalată o ascmenea instituție. [<lat. *praefectura*, fr. *préfecture*]

preferá *vb.* I. *tr.* a ține mai mult (la ceva sau la cineva), a da întîietate unei situații sau unei persoane, în raport cu altceva sau altcineva; a-i plăcea mai mult, a se hotărî în favoarea cuiva sau a ceva. ○ *de* ~*t* = preferabil. [p.i. *prefér, -rez.* var. *preferi* vb. IV. / <fr. *préférer*, cf. lat. *praeferre*]

preferábil *adj.* care merită să fie preferat; de preferat. [cf. fr. *préférable*, it. *preferibile*]

preferáns *s.n.* numele unui joc de cărți. [<rus. *preferans*, cf. fr. *préférence*]

preferențiál *adj.* care se acordă cu preferință cuiva; de favoare. [pron. *-ți-al.*

var. *preferințial*, *-ă* adj. / <fr. *préférentiel*]

preferință *s.f.* predilecție. ○ *de* ~ = cu deosebire, mai ales. [pl. *-țe*. var. *preferență* s.f. / cf. fr. *préférence*, it. *preferenza*]

prefeudál *adj.* anterior feudalismului. [<*pre-* + *feudal*]

prefíce *s.f. pl.* bocitoare tocmite pentru a plînge morții și a le proslăvi însușirile. [<lat. *praeficae*]

prefigurá *vb.* I. *tr. (rar)* a prezenta, a schița în mare. [<fr. *préfigurer*]

prefíx *s.n.* particulă care pusă la începutul unui cuvînt formează împreună cu el un alt cuvînt, cu alt înțeles. [<fr. *préfixe*, cf. lat. *praefixus*]

prefixá *vb.* I. *tr.* a adăuga un prefix la un cuvînt. [<fr. *préfixer*]

prefixáre *s.f.* acțiunea de a prefixa și rezultatul ei; prefixație. [<*prefixa*]

prefixáție *s.f.* prefixare. [gen. *-iei*. / <fr. *préfixation*]

prefixoíd *s.n.* pseudoprefix. [pron. *-xo-id.*/ <fr. *préfixoïde*]

prefloráție *s.f.* mod de așezare în mugurul floral a părților componente ale unei flori. [gen. *-iei*. / cf. fr. *préfloraison*]

prefoliáție *s.f.* mod de dispunere a frunzelor în mugur. [gen. *-iei*. / <fr. *préfoliation*]

preformáție *s.f. (înv.)* conformație moștenită; predispoziție. [gen. *-iei*. var. *preformațiune* s.f. / cf. fr. *préformation*]

preformísm *s.n. (fil., biol.)* teorie idealistă, antidialectică, care neagă dezvoltarea și schimbarea organismelor în procesul vieții lor și al interacțiunii cu mediul, susținînd că toate însușirile și caracteristicile organismului matur există deja date într-o formă ultimă în germenele organismului.

pregnánt *adj.* vizibil; expresiv; ieșit în relief. [cf. it. *pregnante*, fr. *prégnant*, lat. *praegnans*]

pregnánță *s.f.* caracterul a ceea ce este pregnant. [cf. it. *pregnanza*]

pregustá *vb.* I. *tr. (rar)* a gusta o băutură, o mîncare înainte de a fi consumată. [p.i. *pregúst*. / <lat. *praegustare*]

pregustáre *s.f. (rar)* acțiunea de a pregusta și rezultatul ei. [<*pregusta*]

pregustáție *s.f. (rar)* pregustare. [cf. fr. *prégustation*]

preimperialíst *adj.* anterior imperialismului. [<*pre-* + *imperialist*]

preistóric *adj.* privitor la preistorie, din preistorie. ● *(fig.)* străvechi; învechit, perimat. [cf. fr. *préhistorique*]

preistórie *s.f. (în istoriografia burgheză)* istoria societății primitive, anterioară apariției izvoarelor scrise. [după fr. *préhistoire*]

prejudecátă *s.f.* părere, idee preconcepută asupra unui lucru sau a unei probleme. [după fr. *préjugé*]

prejudiciá *vb.* I. *tr.* a cauza prejudicii; a păgubi, a dăuna. [pron. *-ci-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *préjudicier*]

prejudiciábil *adj.* păgubitor, vătămător. [var. *prejudițiabil adj.* / cf. fr. *préjudiciable*]

prejudiciál *adj. (jur.; despre o cauză, o pricină)* care trebuie judecat în primul rînd. [pron. *-ci-al.* / <fr. *préjudiciel*]

prejudíciu *s.n.* pagubă, rău, daună; *(p. ext.)* știrbire a onoarei, a prestigiului. [pron. *-ciu*. var. *prejudițiu* s.n. /< lat. *praejudicium*, cf. fr. *préjudice*]

prelát *s.m.* înalt demnitar al bisericii. [cf. fr. *prélat*, it. *prelato* <lat. *praelatus*]

prelátă *s.f.* țesătură deasă, groasă și impermeabilă, folosită la acoperirea căruțelor, a camioanelor etc. [<fr. *prélart*]

prelatúră *s.f.* demnitate de prelat. [<fr. *prélature*]

prelégere *s.f.* lecție (făcînd parte dintr-un curs universitar); conferință publică. [<lat. *praelegere*]

prelevá *vb.* I. *tr.* a lua, a ridica o cantitate relativ mică din cantitatea totală a unui material disponibil. [<fr. *prélever*]

preliminár *adj.* care precedă o acțiune, un fapt (servind pentru lămurirea și pentru ușurarea înțelegerii lui); *(p. ext.)* prealabil. // *s.n. (la pl.)* ceea ce servește ca bază la o înțelegere; preparative. [pl. *-re*, *-rii*. var. *preliminariu* adj. / < fr. *préliminaire*, cf. lat. *prae* — înainte, *limen* — prag]

preluá *vb.* I. *tr.* a lua (în primire) de la cineva. ● a lua asupră-și. [pron. *-lu-a*. p. i. 1,6 *preiau*, 2 *-iei*, 3 *-ia*, 4 *-luăm*, 5-*luați*, conj. *-iă*. / după fr. *prélever*]

prelucrá *vb.* I. *tr.* **1.** a transforma, a trece de la o stare brută la una finită (un material; o piesă etc.). **2.** a reface o lucrare, o operă etc. **3.** a lămuri; a expune, a explica (o idee, o carte etc.). **4.** a căuta să convingi pe cineva să facă ceva sau să-l determini să înțeleagă un lucru. [<*pre*+*lucra*]

prelucráre *s.f.* acțiunea de a prelucra și rezultatul ei. ● expunere, conferință. [<*prelucra*]

preludá *vb.* I. *intr. (rar)* **1.** a-și încerca vocea sau instrumentul înainte de execuția unei bucăți muzicale; *(p. ext.)* a începe să cînte. **2.** *(fig.)* a face o acțiune introductivă. [var. *prelúde* vb. III./ <fr. *préluder*]

preludíu *s.n.* **1.** piesă instrumentală care are funcția de a introduce, de a preceda o lucrare muzicală mai amplă. ● compoziție muzicală instrumentală, de sine stătătoare, cu un caracter și o structură foarte variate. **2.** *(fig.)* ceea ce precedă, pregătește, anunță un eveniment, o acțiune, un început. [pron. *-diu*. / cf. it. *preludio*, germ. *Präludium*, fr. *prélude* <lat. *prae-* + *ludus*]

premarxíst *adj.* care precedă marxismul. [<*pre-* + *marxist*]

prematúr *adj.* făcut prea devreme; întîmplat înainte de vreme. [<lat. *praematurus*, cf. fr. *prématuré*]

premeditá *vb.* I. *tr.* a plănui, a pune la cale (o acțiune). [<fr. *préméditer*]

premeditáre *s.f.* acțiunea de a premedita și rezultatul ei; plănuire, punere la cale. [<*premedita*]

premeditát *adj.* plănuit mai dinainte, (făcut) cu premeditare. [cf. fr. *prémédité*]

premeditáție *s.f.* premeditare. [pron. *-ți-e*, gen. *-iei*. / <fr. *préméditation*, lat. *praemeditatio*]

premergátor *adj., s.m.* și *f.* (cel) care precedă ceva; precursor, predecesor, înaintaș. [<*pre-* +*mergător*]

premérge *vb.* III. *intr.* a fi, a se întîmpla înainte; a preceda. [p.i. *premérg*. / <*pre-* + *merge*]

premiá *vb.* I. *tr.* a da, a decerna un premiu. [pron. *-mi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <it. *premiare*]

premiál *adj.* de premii, privitor la premii. [pron. *-mi-al.* / <lat. *praemialis*]

premiánt *s.m.* și *f.* elev care a obținut un premiu la sfîrșitul anului școlar. [<*premia*]

premiér *s.m. (în unele țări)* prim-ministru, șef al guvernului. [pron. *-mi-er.*/ <fr. *premier*]

premiéră *s.f.* **1.** cea dintîi reprezentație cu public a unei piese de teatru, a unei opere, a unui film. **2.** *(ieșit din uz)* conducătoare a unui atelier de croitorie, a unei case de mode. [pron. *pre-mi-e-.*/ < fr. *première*]

premísă *s.f.* **1.** fiecare dintre primele două judecăți ale unui silogism, din care se deduce concluzia. **2.** idee de bază; *(p. ext.)* bază, condiție. [var. *premiză* s.f./ <fr. *prémisse*, cf. lat. *praemissus*]

prémiu *s.n.* recompensă acordată cuiva pentru merite sau succese deosebite într-un domeniu de activitate. ○ ~ *de stat* = distincție acordată de guvernul Republicii Socialiste România pentru o activitate deosebită sau pentru lucrări excepționale. [pron. *-miu.* / <lat. *praemium*, cf. it. *premio*]

premolár *s.m.* fiecare dintre dinții situați între dinții canini și molari. [<fr. *prémolaire*]

premonitóriu *adj. (med.; despre simptome)* care precedă o anumită boală. [pron. *-riu.* / <fr. *prémonitoire*]

premonițiúne *s.f.* figură retorică prin care oratorul prepară auditoriul în vederea unui anumit fapt care ar putea să displacă. [<fr. *prémunition*, lat. *praemunitio*]

premonopolíst *adj.* imediat anterior dezvoltării monopolurilor. [<*pre-* + *monopolist*]

prenatál *adj.* care precedă nașterea, de dinainte de naștere. [<fr. *prénatal*]

prenotá *vb.* I. *tr. (rar)* a înscrie dinainte pe cineva pe o listă, pentru a-l avea în evidență. [<*pre-* + *nota*]

prenoțiúne *s.f. (log.)* prima noțiune, noțiune preliminară. [<fr. *prénotion*]

prenúme *s.n.* numele (particular al) cuiva, deosebit de acela de familie; nume mic. (var. *pronume* s.n. / cf. fr. *prénom*, lat. *praenomen*]

preocupá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) interesa intens (de ceva); *(p. ext.)* a (se) îngrijora, a (se) neliniști. [pron. *pre-o-.* p.i. *preocúp.* / <fr. *préoccuper*, cf. lat. *praeoccupare*]

preocupáre *s.f.* acțiunea de a (se) preocupa și rezultatul ei; ocupație (intensă), grijă. [<*preocupa*]

preocupáție *s.f.* preocupare. [gen. *-iei.* var. *preocupațiune* s.f. / <fr. *préoccupation*]

preopinént *s.m.* și *f.* cel care a emis o părere înaintea cuiva; antevorbitor. [cf. fr. *préopinant*]

prepalatál *adj. (despre consoane)* care se articulează în partea anterioară a palatului. [<fr. *prépalatal*]

prepará *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) pregăti. [p.i. *prepár.* / <fr. *préparer*, cf. lat. *praeparare*]

preparáre *s.f.* acțiunea de a (se) prepara și rezultatul ei; pregătire, preparație. [<*prepara*]

preparándie *s.f. (înv.)* școală care prepara învățători. [gen. *-iei.* / <germ. *Präparandie*]

preparát *s.n.* faptul de a (se) prepara; *(concr.)* produs al unei preparații. [<germ. *Präparat*]

preparatíve *s.f. pl.* pregătiri (în vederea unei acțiuni). [cf. fr. *préparatifs*]

preparatór *adj.* care prepară. // *s.m.* și *f.* **1.** persoană care prepară ceva. **2.** grad universitar imediat inferior asistentului; persoană care deține acest grad. **3.** meditator. [cf. fr. *préparateur*, lat. *praeparator*]

preparatóriu *adj. (rar)* care prepară, preparator. [pron. *-riu.* / cf. lat. *praeparatorius*, fr. *préparatoire*]

preparáție *s.f.* **1.** preparare, pregătire. **2.** produs special preparat în vederea unor cercetări de laborator. **3.** meditație (a unui școlar). [gen. *-iei.* var. *preparațiune* s.f. / cf. fr. *préparation*, lat. *praeparatio*]

preponderá *vb.* I. *intr.* a fi preponderent; a precumpăni, a predomina. [<lat. *praeponderare* — a cîntări mai greu]

preponderént *adj.* superior ca greutate, ca importanță; precumpănitor. [var. *preponderant*, *-ă* adj. / cf. fr. *prépondérant*]

preponderénță *s.f.* superioritate, precumpănire ca număr, ca importanță etc. [var. *preponderanță* s.f. / cf. fr. *prépondérance*, it. *preponderanza*]

prepoténț *adj.* foarte puternic, autoritar; foarte influent. [<lat. *praepotens*]

prepoténță *s.f. (rar)* putere superioară, autoritate preponderentă. [cf. fr. *prépotence*, lat. *praepotentia*]

prepozítiv *adj. (despre un cuvînt, o particulă)* care se pune înaintea altui cuvînt. [<fr. *prépositif*]

prepoziție *s.f.* parte de vorbire inflexibilă care indică un raport sintactic între doi termeni. [gen. *-iei.* var. *prepozițiune* s.f./ <lat. *praepositio*, cf. fr. *préposition*]

prepozițiónál *adj.* construit cu o prepoziție; cerut de o prepoziție. [pron. *-ți-o-.*/ cf. fr. *prépositionnel*]

prerafaelísm *s.n.* **1.** doctrină estetică de la sfîrșitul sec. al XIX-lea, care plasa apogeul picturii în operele predecesorilor lui Rafael. **2.** curent estetizant în literatura sec. al XIX-lea, care condamnă poezia decadentă, admițînd literatura înaintașilor. [pron. *-fa-e-.* var. *prerafaelitism* s.n. / <fr. *préraphaélisme*, cf. *Rafael* — pictor, sculptor și arhitect al Renașterii]

prerevoluționár *adj.* existent, întîmplat înainte de o revoluție; *(spec.)* de dinaintea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. [<*pre-* + *revoluționar*]

prerie *s.f. (geogr.)* întindere mare de pășuni în America de Nord. [pron. *-ri-e.* gen. *-iei.* var. *preerie* s.f. / <fr., engl. *prairie*]

prerogatívă *s.f.* **1.** centuria care își dădea prima votul în comițiile din vechea Romă. **2.** autoritate, privilegiu, avantaj

acordat cuiva prin lege sau prin uz. [<fr. *prérogative*, cf. lat. *praerogativa*]

preromántic *adj., s.m.* (adept) al preromantismului. [cf. fr. *préromantique*]

preromantism *s.n.* curent literar apărut în secolul al XVIII-lea, caracterizat prin lupta împotriva normelor rigide ale clasicismului, prin gustul pentru pitoresc și exotic, prin cultul sensibilității și al naturii; a deschis drumul romantismului, principiilor și tendințelor acestuia. [cf. fr. *préromantisme*]

presá *vb.* I. *tr.* **1.** a apăsa, a comprima, a strînge. **2.** *(fig.)* a exercita o presiune asupra cuiva, a insista mult. [<fr. *presser*, it., lat. *pressare*]

presáj *s.n.* presare. [<fr. *pressage*]

presánt *adj.* care presează; *(p. ext.)* grabnic, urgent. [cf. fr. *pressant*]

presáre *s.f.* acțiunea de a presa și rezultatul ei; apăsare, comprimare. [<*presa*]

presát *adj.* care a fost prelucrat prin presare; apăsat, strîns. [cf. fr. *pressé*]

presatór *s.m.* lucrător specializat în presarea materialelor. [<*presa*]

présă *s.f.* **I. 1.** mașină de prelucrare a materialelor prin presare. ● teasc. **2.** mașină de tipărit cu care se imprimă texte, figuri etc. și care lucrează prin apăsarea hîrtiei de imprimat pe un zaț acoperit cu cerneală tipografică. **II.** totalitatea ziarelor, a revistelor, a publicațiilor periodice considerate ca mijloc de informare a publicului. ● profesiunea, activitatea de gazetar; *(concr.)* ziaristii. [<fr. *presse*, it. *pressa*]

presclerózá *s.f.* stare care precedă sclerozarea unui țesut. [<fr. *préscléros*e]

prescríe *vb.* III. **1.** *tr.* a ordona, a dispune precis ceea ce urmează să se facă; *(spec.)* a indica un tratament, medicamente pentru un bolnav. **2.** *refl. (despre o datorie, o pedeapsă* etc.) a se șterge prin prescripție. [pron. *-scri-e*. p.i. *-scriu*,/ <fr. *prescrire*]

prescriptíbil *adj. (jur.)* care poate fi prescris. [cf. fr. *prescriptible*]

prescriptibilitáte *s.f.* însușirea de a fi prescriptibil. [cf. fr. *prescriptibilité*]

prescripție *s.f.* **1.** dispoziție, hotărîre, ordin formal (impus de o lege, de un regulament etc.). ● recomandație, indicație de tratament dată de medic unui bolnav; rețetă. **2.** interval de timp la sfîrșitul căruia, potrivit unor anumite norme juridice, nu se mai poate cere plata unei datorii, aplicarea unei pedepse, redobîndirea unei posesiuni sau a unei proprietăți etc. [var. *prescripțiune* s.f. / cf. fr. *prescription*, lat. *praescriptio*]

presentimént *s.n.* presimțire. [<fr. *pressentiment*]

presetúpă *s.f.* presgarnitură. [<fr. *presse-étoupe*]

presgarnitúră *s.f.* garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini, astfel montată încît să permită mișcarea acestui organ.

presimți *vb.* IV. *tr.* a prevedea, a simți (vag, instinctiv) ceva care va veni, care se va întîmpla. [p.i. *presimt* și (pop.) *presimț*, conj. *-tă*. / după fr. *pressentir*]

presimțíre *s.f.* acțiunea de a presimți și rezultatul ei; presentiment, prevestire. [<*presimți*]

présing *s.n. sg.* sistem de joc, practicat mai ales la baschet, constînd în folosirea apărării om la om pe tot terenul. [<engl. *pressing*]

presiúne *s.f.* **1.** forță exercitată (prin apăsare) asupra unei suprafețe; apăsare. **2.** *(fig.)* constrîngere morală, violență. [cf. fr. *pression*, it. *pressione*, lat. *pressio*]

presór[1] *s.n.* dispozitiv al mașinii de cusut, care presează materialul pe placa mașinii. [cf. fr. *presseur*]

presór[2], *s.m.* și *f.* lucrător la presă. [cf. fr. *presseur*]

presostát *s.n.* aparat pentru măsurarea presiunii dintr-o încăpere închisă. [<fr. *pressostat*]

prespapiér *s.n.* obiect de birou care se așază peste hîrtii pentru a le împiedica să se împrăștie. [pron. *-pi-er*. <scris și *presse- papier*. / <fr. *presse-papiers*]

prestá *vb.* I. *tr.* a depune, a desfășura o activitate. [<lat. *praestare*, cf. it. *prestare*]

prestabilí *vb.* IV. *tr.* a stabili dinainte. [cf. it. *prestabilire*]

prestánță *s.f.* ținută, atitudine demnă, impunătoare. [cf. it. *prestanza*, fr. *prestance*]

prestáre *s.f.* acțiunea de a presta și rezultatul ei. [<*presta*]

prestáție *s.f.* **1.** desfășurare a unei activități; prestare. **2.** muncă depusă gratuit pentru efectuarea unor operații de folos obștesc. [gen. *-iei*. var. *prestațiune* s.f. / cf. fr. *prestation*, lat. *praestatio*]

prestidigitatór *s.m.* scamator specialist în prestidigitație. ● *(fig.)* om abil în mișcările mîinilor. [<fr. *prestidigitateur*]

prestidigitáție *s.f.* arta de a face scamatorii prin mișcări foarte îndemînatice și rapide ale mîinilor; scamaterie. [gen. *-iei*./ cf. fr. *prestidigitation*]

prestigiós *adj.* referitor la prestigiu; uluitor. [pron. *-gi-os*. / cf. fr. *prestigieux*, it. *prestigioso*]

prestígiu *s.n.* autoritate morală; vază, considerație. ● *(fig.)* strălucire, atracție. [pron. *-giu*. / <lat. *praestigium*, cf. it. *prestigio*, fr. *prestige*]

prestimóniu *s.n.* venit afectat întreținerii unui preot. [pron. *-niu*. / <lat. bis. *praestimonium*, cf. fr. *prestimonie*]

prestíssimo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* foarte repede. // *s.n.* fragment dintr-o sonată sau dintr-o simfonie etc. care trebuie executat în acest tempo. [<it. *prestissimo*]

présto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* iute, mai puțin grăbit decît prestissimo. // *s.n.* bucată muzicală executată în acest tempo. [<it. *presto*]

presupúne *vb.* III. *tr.* **1.** a crede, a bănui (ceva dinainte). **2.** a necesita, a fi absolută nevoie de ceva în prealabil. [p.i. *presupún*, conj. *-nă*, ger. *-nînd*, *presupuind*. / cf. fr. *présupposer*, it. *presupporre*]

preșcolár *adj. s.m.* copil care nu are încă vîrsta de școală; referitor la învățămîntul copiilor sub această vîrstă. [<*pre-* + *școlar*]

președínte *s.m.* și *f.* cel care prezidează o adunare, un tribunal, o societate etc. ● cel care prezidează un examen, susținerea unei teze etc. ● titlu dat șefului statului în unele republici. [cf. fr. *président*, it. *presidente* <lat. *praesidens*]

președínție *s.f.* demnitatea de președinte; durata exercitării funcției de președinte; *(p. ext.)* localul unde lucrează președintele. [var. *președenție* s.f. / <*președinte*]

preșpán *s.n.* carton presat folosit ca izolant în electrotehnică. [<germ. *Presspan*]

pretá *vb.* I. *refl.* **1.** a se deda; a consimți la ceva incorect, nelegal. **2.** a se potrivi la... [p.i. *-tez.* / <fr. *prêter*]

pretendént *s.m.* și *f.* cel care pretinde, care aspiră la ceva. // *s.m.* cel care aspiră la mîna unei femei. [var. *pretendant* s.m. și f. / cf. fr. *prétendant*, it. *pretendente*]

pretenție *s.f.* **1.** drept (real sau închipuit) pe care îl revendică cineva. **2.** *(la pl.)* idee exagerată despre sine însuși; înfumurare. [gen. *-iei*, var. *pretensiune* s.f. / cf. fr. *prétention*, it. *pretensione* < lat. *praetentum*]

pretențiós *adj.* **1.** plin de pretenții; exigent. **2.** afectat, încrezut. [pron. *-ți-os.*/ cf. fr. *pretentieux*, it. *pretenzioso*]

preterít *s.n.* timp verbal în anumite limbi, prin care se exprimă o acțiune trecută. [<lat. *praeteritum*, cf. fr. *prétérit*, germ. *Präteritum*]

preterițiéne *s.f.* figură de retorică prin care oratorul declară că nu vrea să vorbească despre un lucru, despre care totuși vorbește. [<lat. *praeteritio*, cf. fr. *prétérition*]

pretermísie *s.f.* preteriție. [gen. *-iei*. var. *pretermisiune* s.f. / <lat. *pretermisio*, fr. *prétermission*]

pretéxt *s.n.* motiv aparent de care se folosește cineva pentru a ascunde adevăratul motiv al unui plan, al unei acțiuni. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *prétexte*, cf. lat. *praetextus*]

pretextá *vb.* I. *tr.* a invoca un motiv, a se folosi de un pretext. [<fr. *prétexter*]

pretéxtă *adj. f.* (și *s.f.*) *togă pretextă* = togă albă, cu garnitură de purpură, pe care o purtau în vechea Romă tinerii patricieni. [<lat. *praetexta*]

pretínde *vb.* III. *tr.* **1.** a cere, a ridica pretenții, a revendica (ceva). **2.** a susține, a afirma (cu convingere). ● *refl.* a-și atribui (pe nedrept) o calitate, a-și da aere de... **3.** a necesita. [cf. fr. *prétendre*]

prétor *s.m.* **1.** înalt magistrat care avea un rang imediat inferior consulului în vechea Romă. **2.** *(în vechea armată)* persoană numită pe lîngă marile unități militare, cu atribuții, în timp de război sau de mobilizare, în poliția administrativă și judiciară. **3.** șeful administrativ al unei plăși. [<lat. *praetor*, cf. fr. *préteur*]

pretorián *adj.* care ține de pretor, al pretorului. ○ *gardă pretoriană* = corp de soldați care formau garda pretorului în vechea Romă și, mai tîrziu, garda personală a împăraților romani. // *s.m.* soldat din garda pretoriană. [pron. *-ri-an.*/ cf. fr. *prétorien*, lat. *praetorianus*]

pretorianísm *s.n.* situație din vechea Romă în care pretorienii și soldații în general aveau o influență predominantă. [pron. *-ri-a-.* / <fr. *prétorianisme*]

pretóriu *s.n.* reședința pretorului roman; loc unde acesta ținea judecățile. ● cortul comandantului, care se așeza în mijlocul unei tabere romane. [pron. *-riu.*/ <lat. *praetorium*]

pretrofób *s.m.* și *f.* persoană stăpînită de un puternic sentiment anticlerical. [<fr. *prêtrophobe*]

pretúră *s.f.* **1.** *(ist.; la romani)* demnitatea și funcția de pretor. **2.** *(în vechea organizare administrativă)* serviciul pretorului **(3)**; localul unde funcționa acest serviciu. [<lat. *praetura*, cf. fr. *préture*]

prețiós *adj.* **1.** cu preț, cu valoare mare; scump. **2.** *(fig.)* de un mare rafinament; afectat. ● *(s.f.)* femeie afectată în vorbire și în purtări. [cf. fr. *précieux*, it. *prezioso*]

prețiozitáte *s.f. (rar)* afectare, înfumurare. [cf. fr. *préciosité*]

prevalá *vb.* I. **1.** *intr.* a avea avantaj, a predomina. **2.** *refl.* a trage un folos din ceva, a se folosi de ceva. [cf. it. *prevalere*, fr. *prévaloir*, lat. *praevalare*]

prevaricá *vb.* I. *intr. (rar)* a se sustrage de la îndatoririle sale, de la datorie. [<lat. *praevaricari*, fr. *prévariquer*]

prevaricatór *adj. (rar)* care își încalcă îndatoririle legale; care trădează o cauză. [cf. lat. *praevaricator*, fr. *prévaricateur*]

prevaricațiúne *s.f. (rar)* **1.** călcarea îndatoririlor de serviciu, abuz comis de un funcționar în exercițiul funcțiunii. **2.** trădarea unei cauze. [cf. fr. *prévarication*, lat. *praevaricatio*]

prevedeá *vb.* II. **1.** *tr.* a-și da seama, a deduce mersul evenimentelor viitoare din unele fapte prezente sau trecute a căror legătură cauzală cu ele este evidentă. **2.** *tr. (despre legi)* a stabili, a specifica. **3.** *tr.* a echipa, a înzestra cu... **4.** *refl.* a se întrezări. [p.i. *prevăd.* / după fr. *prévoir*, it. *prevedere* <lat. *praevidere*]

prevedére *s.f.* **1.** faptul de a prevedea. **2.** *(la pl.)* măsuri, dispoziții cuprinse într-un regulament, într-o lege, care trebuie respectate. **3.** prudență. [<*prevedea*]

preveni *vb.* IV. *tr.* **1.** a înștiința dinainte; a avertiza. **2.** a preîntîmpina, a înlătura. **3.** *(rar)* a împlini dinainte dorințele cuiva. [p.i. *previn*, *previu*, conj. *-vină.*/ cf. fr. *prévenir*, lat. *praevenire*]

prevenire *s.f.* acțiunea de a preveni și rezultatul ei; înștiințare prealabilă. [<*preveni*]

prevenitór *adj.* îndatoritor, politicos, amabil. [<*preveni*]

preventiv *adj.* care preîntîmpină, împiedică un rău. ○ *medicină preventivă* = ramură a medicinei care se ocupă cu mijloacele de prevenire a bolilor; *arest* ~ = deținere provizorie pentru cercetări a unui inculpat. [cf. fr. *préventif*, it. *preventivo*]

preventóriu *s.n.* casă de sănătate unde sînt tratați cei predispuși la anumite boli, în special la tuberculoză. [pron. *-riu.*/ <fr. *préventorium*]

prevénție *s.f. (jur.)* arest preventiv. [gen. *-iei*. var. *prevențiune* s.f. / cf. fr. *prévention*, it. *prevenzione*]

previzíbil *adj.* care se poate prevedea. [cf. fr. *prévisible*, it. *previsibile*]
previzíune *s.f.* **1.** prevedere, anticipare asupra desfășurării evenimentelor viitoare folosind analiza științifică sau judecînd în baza unei experiențe de viață. **2.** enunțare a unei judecăți, a unei teorii care se bazează pe previziune (1). [cf. fr. *prévision*, it. *previsione*]
prezbít *adj., s.m.* și *f.* (cel) care vede mai clar obiectele îndepărtate decît pe cele apropiate, datorită unui defect de acomodare a cristalinului. [<fr. *presbyte*, cf. gr. *presbytes* — bătrîn]
prezbiterián *adj., s.m.* și *f.* (adept) al prezbiterianismului. [pron. *-ri-an.* / cf. fr. *presbytérien*]
prezbiterianism *s.n.* doctrină protestantă răspîndită în Anglia și în alte țări, care nu recunoaște autoritatea episcopilor. [cf. fr. *presbytérianisme*]
prezbitériu *s.n.* **1.** partea bisericii dintre altar și naos. **2.** casă parohială. **3.** consiliu eparhial, în biserica ortodoxă. [pron. *-riu.* / cf. fr. *presbytère*]
prezbitísm *s.n.* defect al ochiului care constă în micșorarea capacității de acomodare a cristalinului; hipermetropie. [cf. fr. *presbytisme*]
prezbiție *s.f.* prezbitism. [gen. *-iei.* / <fr. *presbytie*]
prezént *adj.* care este în locul unde se află vorbitorul, care este de față. ● care există în timpul de față; contemporan. // *s.n.* **1.** timpul prezent, actual; situația actuală. **2.** timp care arată că acțiunea unui verb se desfășoară în momentul de față. ○ ~ *istoric* = prezent cu valoare de perfect, folosit uneori în narațiuni. [<fr. *présent*, it. *presente*, lat. *praesens*]
prezentá *vb.* I. **1.** *refl.* și *tr.* a apărea sau a face să apară în fața cuiva, a (se) înfățișa. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) recomanda. **3.** *tr.* a înfățișa publicului sinteza unei activități, rezultatul unor cercetări, un program artistic sau muzical etc. **4.** *tr. (mil.)* a ~ *arma* = a mînui arma după anumite prescripții, pentru a da onorul sau în cadrul unei ceremonii. [p.i. *prezínt*, 3,6 *prezintă*. / <fr. *présenter*, cf. lat. *praesentare*]
prezentábil *adj.* cu înfățișare atrăgătoare, plăcută, îngrijită. [cf. fr. *présentable*]
prezentáre *s.f.* acțiunea de a prezenta și rezultatul ei; recomandare. ● scurtă expunere în care este înfățișat un personaj, o lucrare etc. [<*prezenta*]
prezentatór *s.m.* cel care prezintă publicului (un număr dintr-un spectacol etc.). [cf. fr. *présentateur*]
prezență *s.f.* faptul de a fi prezent într-un loc determinat. ○ ~ *de spirit* = promptitudine în a judeca sau în a acționa calm în împrejurări neprevăzute; sînge rece. [cf. fr. *présence*, it. *presenza*, lat. *praesentia*]
prezervá *vb.* I. *tr.* a preveni, a păzi de un rău (fizic sau moral). [p.i. *prezérv.* / <fr. *préserver*, cf. lat. *praeservare*]
prezerváre *s.f.* acțiunea de a prezerva și rezultatul ei; apărare, prevenire. [<*prezerva*]
prezervatív *s.n.* remediu folosit pentru prevenirea unui rău, a unei boli. ● mic tub elastic închis la un capăt, folosit ca anticoncepțional sau pentru prevenirea unei îmbolnăviri prin contact sexual. [<fr. *préservatif*]
prezervăție *s.f.* prezervare. [gen. *-iei.* / <fr. *préservation*]
prezicătór *s.m.* și *f.* prevestitor. [<*prezice*]
prezíce *vb.* III. *tr.* a prevesti. [p.i. *prezic* / după fr. *prédire*]
prezícere *s.f.* acțiunea de a prezice și rezultatul ei; prevestire. [<*prezice*]
prezidá *vb.* I. *tr.* a conduce ca președinte (o ședință, o dezbatere, o adunare); *(fam.)* a ocupa locul de frunte la o masă. [<fr. *présider*, cf. lat. *praesidere*]
prezidént *s.m. (rar)* președinte. [<fr. *président*]
prezidențiál *adj.* care aparține unui președinte; de (la) președinte. [pron. *-ți-al.*/ cf. fr. *présidentiel*]
prezidenție *s.f.* președinție. [gen. *-iei.* / <*prezident*]
prezidiál *adj.* privitor la prezidiu, care emană de la prezidiu. [pron. *-di-al.* / cf. fr. *présidial*]
prezídiu *s.n.* organ de conducere a unei adunări, a unei instituții etc.; persoanele care dețin această conducere. [pron. *-diu.* / <lat. *praesidium*]
prezumá *vb.* I. *tr. (rar)* a judeca după anumite probabilități. [p.i. *prezúm.*/ <fr. *présumer*, cf. lat. *praesumere*]
prezumtív *adj.* socotit ca probabil; ipotetic. ● *(gram.; despre timpuri sau moduri)* care arată o acțiune probabilă. [cf. lat. *praesumptivus*, it. *presuntivo*, fr. *présomptif*]
prezúmție *s.f.* **1.** părere întemeiată pe fapte aparente; presupunere. **2.** recunoaștere a unui fapt ca autentic, pînă la proba contrară. **3.** părere prea bună despre sine; înfumurare, aroganță. [gen. *-iei.* var. *prezumțiune* s.f. / cf. lat. *praesumptio*, it. *presunzione*, fr. *présomption*]
prezumțiós *adj.* înfumurat, încrezut, arogant. [pron. *-ți-os.* var. *prezumțios*, *-oasă* adj. / cf. lat. *praesumtiosus*, it. *presunzioso*, fr. *présomptueux*]
priáp *s.m.* membru bărbătesc în erecțiune. [pron. *pri-ap.* / <fr. *priape*, gr. *priapos* <*Priapos* — zeul grădinilor, al viilor și al fecundității]
priapésc *adj.* priapic. [cf. germ. *priapeisch*]
priápic *adj.* referitor la priapism, care suferă de priapism. [<fr. *priapique*]
priapism *s.n.* stare de excitație continuă a membrului viril, fără a fi însoțită de voluptate sau de ejaculație. [<fr. *priapisme*]
prici *s.n.* pat de scînduri, pentru un număr mare de persoane, folosit în unele dormitoare comune. [pl. *-iuri*]
prim *num. ord.* **1.** cel dintîi (în spațiu sau în timp); care se află în fruntea unei serii. ○ *materie primă* = material prin a cărui prelucrare se obțin produse finite. **2.** cel mai bun; cel mai însemnat etc. ○ *de* ~ *rang* = de calitate superioară. **3.** pe treapta cea mai înaltă, întîiul în categoria respectivă. [<lat. *primus*]
primá *vb.* I. *intr.* a avea întîietatea, a fi pe primul loc. [<fr. *primer*]
primadónă *s.f.* primă solistă a unui teatru de operă sau de operetă. [<fr. *prima donna*, it. *primadonna*]

primár *adj.* **1.** de la început, originar. **2.** *(geol.)* eră primară = era paleozoică; *terenuri primare* = terenuri formate în era primară. ● primordial, de bază. ● simplist. [<fr. *primaire*, cf. lat. *primarius*]

primát[1] *s.n.* întîietate; superioritate. [pl. *-turi*, *-te*. / <fr. *primat*, it. *primato*]

primát[2] *s.m.* arhiepiscop, primul mitropolit al țării. [<fr. *primat*, lat. *primatus*]

primáte *s.f. pl.* ordin de mamifere superioare din care fac parte maimuțele și omul. [<fr. *primates*, cf. lat. *primus* — primul]

primă[1] *s.f.* retribuție suplimentară acordată cuiva pentru îndeplinirea exemplară sau depășirea unor condiții de calitate și cantitate privind producția. ● sumă care se plătește inițial sau periodic unei instituții de asigurare. [<fr. *prime*, cf. lat. *praemium*]

primă[2] *s.f.* prima poziție sau gardă la scrimă. [<fr. *prime*]

primă[3] *s.f.* interval de o singură treaptă (format din două sunete având aceeași denumire); prima treaptă de la o treaptă dată (repetarea aceluiași sunet). [<fr. *prime*, cf. lat. *prima*]

primicér *s.m.* cel dintîi dintr-un corp, dintr-o grupare (în vechea Romă). [<lat. *primicerius*, cf. fr. *primicier*]

primigéstă *adj. s.f.* femeie care are pentru prima dată sarcină. [<fr. *primigeste*]

primipáră *adj. f. (despre femei)* care a născut prima dată. [<fr. *primipare*, cf. lat. *primus* — prim, *parere* — a naște]

primipilár *s.m.* centurion care comanda prima unitate a unei cohorte, în armata romană. [<lat. *primipilaris*]

primitív *adj.* **1.** de la începutul omenirii, străvechi. ● aflat pe cea dintîi treaptă a dezvoltării societății umane. **2.** necultivat, necivilizat sălbatic. ● nume dat pictorilor și sculptorilor care precedă epoca Renașterii. **3.** originar, primar; de bază. ○ *cuvînt* ~ = cuvînt-bază de la care, cu ajutorul afixelor, se derivă alte cuvinte; *culori primitive* = cele șapte culori ale spectrului solar. [<fr. *primitif*, it. *primitivo* <lat. *primitivus* <*primus* — cel dintîi]

primitivism *s.n.* caracter primitiv; primitivitate. [<fr. *primitivisme*]

primitivitáte *s.f.* stare de înapoiere, lipsă de civilizație; sălbăticie. [cf. fr. *primitivité*]

primo *adv.* (mai) întîi, în primul rînd. [< lat. *primo*]

primogenitúră *s.f.* prioritatea pe care o are cel dintîi născut dintre frați (mai ales în familiile nobile și domnitoare). [<fr. *primogéniture*, cf. lat. *primogenitus* <*primus* — întîi, *gignere* — a naște]

primordiál *adj.* **1.** cel mai vechi; inițial, primar. **2.** care este de primă importanță, de prim ordin; principal, esențial. [pron. *-di-al*. /<fr. *primordial*, cf. lat. *primordialis*]

primordialitáte *s.f.* faptul de a fi primordial; întîietate; prioritate. [cf. fr. *primordialité*]

primulacée *s.f.* familie de plante dicotiledonate gamopetale, având ca tip ciubotica-cucului; *(la sg.)* plantă din această familie. [<fr. *primulacées*]

primúlă *s.f.* plantă ornamentală cu flori purpurii sau liliachii. [<lat. *primula*]

primulínă *s.f.* substanță colorantă, galbenă. [<fr. *primuline*]

primus *s.n.* lampă de gătit care folosește drept combustibil benzina sau petrolul lampant. [pl. *-suri*. / nume comercial]

princeps *adj. ediție* ~ = prima ediție a operei unui autor (clasic). [<lat., fr. *princeps*]

princiár *adj.* de prinț, al unui prinț. ● *(fig.)* somptuos, bogat, măreț, îmbelșugat. [pron. *-ci-ar*. / cf. fr. *princier*]

principál *adj.* **1.** cel mai însemnat, de căpetenie, de frunte. **2.** *propoziție principală* (și *s.f.*) = propoziție care nu depinde de o altă propoziție dintr-o frază și care are, la rîndul ei, subordonate. [<fr. *principal*, it. *principale*, lat. *principalis*]

principát *s.n.* **1.** demnitatea de principe (2). ● domnia unui împărat roman. **2.** stat condus de un principe. [var. *principat* s.n. / cf. fr. *principat*, lat. *principatus*]

príncipe *s.m.* **1.** *(ist.)* titlu dat împăratului în Imperiul roman. **2.** persoană care face parte dintr-o familie domnitoare sau care deține suveranitatea unui stat (mic); prinț. [<lat. *princeps*, cf. it. *principe*]

principéșă *s.f.* fiică de suveran; soție, fiică de principe; prințesă. [cf. it. *principessa*]

principiál *adj.* care se conduce după anumite principii; potrivit unei convingeri; consecvent, ferm. // *adv.* în principiu, în linii mari. [pron. *-pi-al*. / <*principiu*]

principialitáte *s.f.* caracter principial. <*principiu*]

princípiu *s.n.* **1.** element fundamental, idee de bază pe care se întemeiază o teorie, un sistem politic etc. **2.** lege fundamentală a unei științe, a unei arte etc. ● *(la pl.)* totalitatea legilor și noțiunilor de bază ale unei discipline. **3.** *(în antichitate și în evul mediu)* element primordial care era considerat drept origine sau componentă de bază a lumii fizice. ● *(în concepțiile mistice)* cauză inițială a lumii fizice și morale. ● ~*activ* = substanță care constituie esența unui produs vegetal sau animal. **4.** regulă sau normă de acțiune, de legislație etc. ● *în* ~ = din punct de vedere teoretic, în general. **5.** convingere, punct de vedere. [pron. *-piu*. var. (pop.; înv.) *princip*, *prințip* s.n. / <lat. *principium*, cf. it. *principio*]

prinț *s.m.* principe. [cf. germ. *Prinz*, fr. *prince*]

prințésă *s.f.* principesă. [cf. fr. *princesse*, germ. *Prinzessin*]

priór[1] *s.m.* titlul unui înalt magistrat în vechile orașe-republici italiene (Florența, Roma etc.). // *adj. invar. (rar)* cel dintîi (în timp sau la rînd). [pron. *pri-or*. / <lat. *prior*, it. *priore*]

priór[2] *s.m.* superior al unei mănăstiri catolice. [<fr. *prieur*]

priorát *s.n.* funcția și demnitatea de prior. [<lat. t. *prioratus*, it. *priorato*]

prioritáte *s.f.* întîietate; precădere. [cf. fr. *priorité* <lat. *prior* — mai înainte]

prismátic *adj.* în formă de prismă. [cf. fr. *prismatique*]

prismă *s.f.* corp solid mărginit de fețe plane, dintre care două, poligonale, egale și paralele formează baza și celelalte, în formă de paralelogram, formează fețele laterale. ● ~ *optică* = piesă transparentă (de sticlă) folosită pentru descompunerea sau pentru reflecția luminii într-un spectru. ○ *prin prisma* = din punct de vedere..., în lumina... [pron. *pris-mă*. / cf. fr. *prisme*, lat., gr. *prisma*]

privá *vb.* I. *tr.* a lipsi (pe cineva de ceva), a lua dreptul, putința (cuiva) de a beneficia de ceva. [<fr. *priver*, it., lat. *privare*]

privát *adj.* particular, individual. [<lat. *privatus*, cf. fr. *privé*]

privatív *adj.* care privează, lipsește pe cineva de ceva; care arată o privațiune. ● *(despre afixe)* care exprimă lipsa, excluderea. [cf. fr. *privatif*, lat. *privativus*]

privațiúne *s.f.* pierdere, suprimare, lipsă a unui drept, a unui bun, a unui avantaj. ● *(la pl.)* lipsă, sărăcie; abținere voită. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *privation*, lat. *privatio*]

privilegiá *vb.* I. *tr.* a acorda cuiva un privilegiu; a părtini, a favoriza pe cineva. [pron. *-gi-a*. p.i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *privilégier*]

privilegiát *adj.*, *s.m.* și *f.* **1.** (cel) care se bucură de un privilegiu. **2.** *(fig.)* înzestrat de la natură cu un talent oarecare. [pron. *-gi-at*. / cf. fr. *privilégié*]

privilégiu *s.n.* înlesnire, drept acordat cuiva de a se bucura de avantaje deosebite. ● *(jur.)* drept de care se bucură o persoană (juridică sau fizică) de a fi preferată la plată înaintea altora. [pron. *-giu*. pl. *-ii*, *-iuri*. / <lat. *privilegium*, cf. it. *privilegio*, fr. *privilège*]

prizá *vb.* I. *tr.* a trage praf de tutun pe nas. [<fr. *priser*]

prizá *s.f.* **1.** dispozitiv prin care se face legătura între un aparat electric și rețeaua electrică respectivă. ● dispozitiv de luare a unui fluid dintr-o conductă, dintr-un recipient etc. **2.** trecerea în stare solidă a pastei unui liant hidraulic. **3.** ~ *de aterizare* = ansamblul manevrelor care precedă aterizarea unui avion, executate de pilot pentru a veni exact pe aerodrom. **4.** *a avea* ~ = a avea trecere, a trezi interesul. **5.** mică porție de praf de tutun care se trage pe nas. **6.** poziția mîinilor în momentul în care se prinde sau se aruncă mingea de handbal sau de baschet etc.; mod în care atleții țin sulița sau prăjina, tenismenii racheta sau paleta. ● *(despre o piesă, la șah)* în ~ = amenințată să fie capturată. [<fr. *prise*]

prizoniér *s.m.* și *f.* **1.** persoană căzută în mîinile unui dușman; militar prins în război; captiv. **2.** arestat, întemnițat. [pron. *-ni-er*. / <fr. *prisonnier*]

prizonierát *s.n.* captivitate, robie. [pron. *-ni-e-*. / <*prizonier*]

pro *prep.* pentru, în favoarea... [<lat. *pro*]

prob *adj.* *(rar)* cinstit, integru. [<lat. *probus*]

probá *vb.* I. *tr.* **1.** a dovedi. **2.** a pune la probă. **3.** a încerca. [<lat. *probare*]

probábil *adj.* care pare că este adevărat, întemeiat. ● care se poate întîmpla. // *adv.* după cît pare, potrivit tuturor probabilităților. [<lat. *probabilis*, cf. fr. *probable*]

probabilism *s.n.* teorie idealistă care susține că cunoașterea adevărului are numai o valoare probabilă. [<fr. *probabilisme*]

probabilitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este probabil; aparență de adevăr, posibilitate cu multe șanse de realizare. **2.** mărime folosită în formularea legilor statistice ale fenomenelor. ○ *calculul probabilităților* = ramură a matematicii care se ocupă cu studiul probabilității producerii unui fenomen sau a unui eveniment dintr-un complex de fenomene sau evenimente de același fel. [cf. lat. *probabilitas*, fr. *probabilité*]

probánt *adj.* care probează; doveditor. [cf. fr. *probant*]

probár *s.n.* album de modele de litere, ornamente, linii etc. folosite într-o tipografie. ● album de imprimate, în special de accidențe, executate într-o tipografie.

probatóriu *adj.* care este propriu să dovedească ceva. // *s.n.* procedură de culegere a probelor în justiție. [pron. *-riu*. var. *probator*, *-oare* adj. / cf. fr. *probatoire*]

probáție *s.f.* noviciat. [gen. *-iei*. / cf. lat. *probatio*, fr. *probation*]

próbă *s.f.* **1.** încercare; (examen de) verificare. ● întrecere. **2.** parte dintr-un material care se supune analizei, spre a se verifica anumite caracteristici ale întregului material; mostră, eșantion. **3.** dovadă, mărturie. [<lat. *proba*]

probitáte *s.f.* cinste, onestitate. [cf. lat. *probitas*, fr. *probité*]

problemátic *adj.* **1.** despre care nu se poate spune ceva sigur; îndoielnic, nesigur. **2.** care constituie o problemă; enigmatic; *(p. ext.)* suspect. [cf. fr. *problématique*]

problemátică *s.f.* ansamblu de probleme cu privire la același subiect. [cf. fr. *problématique*]

problematizá *vb.* I. *intr.* *(rar)* a face din orice lucru o problemă; a complica inutil lucrurile.

problémă *s.f.* chestiune de rezolvat a cărei soluție, dezlegare se poate afla sau trebuie căutată prin calcul. ● chestiune, lucru de rezolvat; chestiune de actualitate care trebuie rezolvată. [var. *problem* s.n. / cf. fr. *problème*, it., lat., gr. *problema*]

problemíst *s.m.* cel care creează probleme (de șah, de matematică etc.). [<*problemă*]

proboscídă *s.f.* trompa elefantului. ● trompa insectelor. [pron. *-sci-dă*. / <fr. *proboscide*, cf. gr. *proboscis*, *-idos*]

proboscidiéni *s.m. pl.* ordin de mamifere mari, greoaie, care au nasul prelungit cu o trompă; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-sci-di-*. / <fr. *proboscidiens*]

procedá *vb.* I. *intr.* a face ceva; a trece la fapte (cu anumite mijloace), a acționa într-un mod anumit. [var. *procede* vb. III. / <fr. *procéder*, cf. lat. *procedere* — a înainta]

procedéu *s.n.* fel de a proceda; modalitate, manieră. [<fr. *procédé*]
procedurál *adj.* referitor la procedură, de procedură. [cf. it. *procedurale*]
procedúră *s.f.* **1.** formă legală de a face o acțiune, de a apăra pe cineva, de a judeca etc.; formele după care se realizează justiția; actele făcute într-o instanță judecătorească. **2.** ramură a dreptului care studiază procedura (**1**). [<fr. *procédure*, cf. it. *procedura*]
proceduríst *s.m.* specialist în procedura judiciară. [<*procedură*]
proceleusmátic *adj. (metr., despre picioare)* compus din patru silabe scurte. [pron. *-le-us-*. / <fr. *procéleusmatique*, gr. *prokeleusmatikos*]
procént *s.n.* **1.** parte raportată la o sută de părți dintr-un întreg; sutime. **2.** dobîndă calculată la o sută de lei pe interval de un an; *(p. ext.)* orice dobîndă. [var. *procênt* s.n. /<germ. *Prozent*, cf. lat. *procentum* <*pro* — pentru, *centum* — o sută]
procentáj *s.n.* calculul făcut pentru stabilirea procentului; cifra obținută prin acest calcul. [după fr. *pourcentage*]
procentuál *adj.* calculat, exprimat în procente. [pron. *-tu-al.* / cf. germ *prozentual*]
procés *s.n.* **1.** mers, evoluție, dezvoltare, desfășurare (a unui fenomen, a unui eveniment etc.). ● prefacere, transformare succesivă, progresivă. **2.** activitatea pe care o desfășoară o instanță judecătorească în legătură cu soluționarea unei cauze de natură penală, civilă etc. ○ *a intenta un* ~ = a da în judecată (pe cineva). **3.** ~ *-verbal* = act oficial prin care se constată un fapt; redarea în scris a discuțiilor și a hotărîrilor dintr-o ședință. [pl. *-se*, *-suri*. / <fr. *procès*, *processus*, germ. *Prozessus* <lat. *processus*]
procesionár *adj. omizi procesionare* = omizi care merg în cîrduri. [pron. *-si-o-*./ <fr. *processionnaire*]
procesiúne *s.f.* convoi, cortegiu; alai. [var. *procesie* s.f. / cf. fr. *procession*, lat. *processio*]
procesuál *adj.* **1.** care se referă la procese (**1**). **2.** procedural. [pron. *-su-al.* /<germ. *prozessual*]
procheístor *s.m.* magistrat roman care exercita funcții financiare în provincii și era recrutat în general dintre foștii chestori. [<lat. *proquaestor*]
proclamá *vb.* I. **1.** *tr.* a anunța ceva în mod solemn. **2.** *tr.* și *refl.* a(se) învesti în mod oficial cu un titlu. **3.** *tr.* a susține, a declara ceva deschis, în public. [p.i. *proclám*, *-mez*. / <fr. *proclamer*, it., lat. *proclamare*]
proclamáre *s.f.* acțiunea de a (se) proclama și rezultatul ei; proclamație. [<*proclama*]
proclamáție *s.f.* manifest prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de mare importanță. ● apel tipărit avînd un caracter agitatoric. [gen. *-iei*. var. *proclamațiune* s.f. / cf. fr. *proclamation*, lat. *proclamatio*]
proclític *adj. (despre cuvinte)* care se leagă de cuvîntul următor și nu are accent propriu. [<fr. *proclitique*, cf. gr. *proklitikos*]
proclíză *s.f.* așezare a unui cuvînt sau a unei particule în poziție proclitică. [<fr. *proclise*, cf. gr. *proklisis*]
procónsul *s.m.* magistrat roman care guverna o provincie fiind învestit cu autoritatea de consul; locțiitor al consulului. [<lat. *proconsul*, cf. fr. *proconsul*]
proconsulár *adj.* de proconsul. ○ *provincie proconsulară* = provincie condusă de un proconsul. [cf. lat. *proconsularis*, fr. *proconsulaire*]
proconsulát *s.n.* funcția de proconsul; timpul cît dura această funcție. [<lat. *proconsulatus*, cf. fr. *proconsulat*]
procreá *vb.* I. *intr.* a zămisli, a naște. [pron. *-cre-a.* p.i. 3, 6 *-creează*, ger. *creînd*, part. *-creat*. / <fr. *procréer*, it., lat. *procreare*]
procreátor *adj. (rar)* care procreează. [cf. fr. *procréateur*, lat. *procreator*]
procreáție *s.f.* procreare. [gen. *-iei*. var. *procreațiune* s.f. / cf. fr. *procréation*, lat. *procreatio*]
próctor *s.m. (rar)* numele unor funcționari însărcinați cu supravegherea disciplinei în universitățile engleze de la Oxford și Cambridge. [<engl., fr. *proctor*]
procumbént *adj. (despre tulpină)* care stă culcată pe pămînt, avînd numai vîrful îndreptat în sus. [<lat. *procumbens*]
procurá *vb.* I. *tr.* **1.** a achiziționa, a face rost de ceva. **2.** a produce, a pricinui. [p.i. *procúr*. / <fr. *procurer*]
procuránt *s.m. (rar)* procurator (**2**). [<fr., it. *procurante*]
procuratór *s.m.* **1.** magistrat roman, administrator al unei provincii imperiale, însărcinat cu strîngerea dărilor și cu repartizarea cheltuielilor. ● înalt demnitar în vechile republici Genova și Veneția. **2.** mandatar. [<lat. *procurator*, cf. fr. *procurateur*]
procuratúră *s.f.* organ al puterii de stat care are ca sarcină supravegherea aplicării și executării legilor, trimiterea infractorilor în fața justiției, susținerea acuzării înaintea instanțelor judecătorești, precum și reprezentarea intereselor statului în instanță. [<rus. *prokuratura*]
procúră *s.f.* împuternicire prin care cineva poate acționa în numele altcuiva; mandat; act scris (oficializat) de împuternicire. [<fr. *procure*]
procuríst *s.m. (ieșit din uz)* mandatar care are împuterniciri pentru îndeplinirea unor acte juridice în numele cuiva. [<germ. *Prokurist*]
procurór *s.m.* membru al procuraturii care supraveghează justa aplicare a legilor sau care susține acuzarea într-un proces, ca reprezentant al statului. [<fr. *procureur*]
prodecán *s.m.* locțiitor al decanului. [<it. *prodecano*]
prodíg *adj. (rar)* risipitor, cheltuitor. [<fr. *prodigue*, cf. lat. *prodigus*]
prodigá *vb.* I. *tr. (rar)* a risipi. [p.i. *-ghez*, *prodig*. / <fr. *prodiguer*]
prodigalitáte *s.f.* risipă, cheltuială peste măsură. [cf. fr. *prodigalité*, lat. *prodigalitas*]
prodigiós *adj.* uimitor, uluitor, extraordinar. [pron. *-gi-os*. / <lat. *prodigiosus*, cf. fr. *prodigieux*]

prodigiozitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este prodigios; minunăție. [cf. fr. *prodigiosité*]
prodróm *s.n. (rar)* **1.** introducere în studiul unei științe. **2.** stare de indispoziție la începutul unei boli; simptom al unei boli. [<fr. *prodrome*, cf. gr. *pro* — înainte, *dromos* — cursă]
producătór *adj.* care produce, care dă naștere la ceva. // *s.m.* și *f.* persoană care produce prin muncă bunuri materiale. [<*produce*]
produce *vb.* III. **1.** *tr.* a crea, a face, a realiza (ceva). **2.** *tr.* a aduce beneficii, venituri; a rodi. **3.** *tr.* a pricinui, a cauza. **4.** *refl.* a se prezenta în public cu un număr artistic. [p.i. *produc.* / <lat. *producere*, cf. fr. *produire*]
producére *s.f.* acțiunea, faptul de a produce; creare, realizare, facere. [<*produce*]
productíbil *adj.* care poate fi produs. [cf. fr. *productible*]
productibilitáte *s.f. (rar)* capacitate de producție, perspectivă de producție. [cf. fr. *productibilité*]
productív *adj.* **1.** care produce (mult), care aduce beneficii. ● bănos, rentabil. **2.** *(despre sufixe, prefixe* etc.) care formează multe derivate. ● *(despre conjugări)* care se îmbogățește mereu. [cf. fr. *productif*]
productivitáte *s.f.* însușirea de a fi productiv; rodnicie, randament. ○ *productivitatea muncii* = cantitatea de produse obținute în procesul muncii de un lucrător, într-o perioadă de timp determinată, într-un sector determinat al activității sociale. [cf. fr. *productivité*]
productométru *s.n.* înregistrator automat de producție. [după germ. *Produktionsmesser*]
producție *s.f.* **1.** activitatea socială în care oamenii, reciproc legați prin raporturi economice, produc bunuri materiale necesare pentru existența societății. **2.** totalitatea produselor obținute în procesul muncii, într-o perioadă de timp, într-un anumit sector. **3.** lucrare, creație, operă (literară, de artă sau de știință). **4.** manifestare artistică organizată la sfîrșitul unui an școlar. [gen. *-iei.* var. *producțiune s.f.* / cf. fr. *production*, it. *produzione*]
produs *s.n.* **1.** bun material realizat în procesul de producție; totalitatea obiectelor sau bunurilor produse. ● corp, substanță preparată în laborator sau obținută pe cale naturală. **2.** urmare, rezultat al unui proces, al unui fenomen etc., efect. **3.** *(mat.)* rezultatul unei înmulțiri. [pl. *-use*, *-usuri*, (rar) *-uși* s.m. / <*produce*, după fr. *produit*]
proédru *s.m.* nume dat fiecăruia dintre cei nouă cetățeni din Atena, aleși prin tragere la sorți ca să prezideze adunările consiliului celor cinci sute și adunările populare. [pron. *pro-e-*. / <gr. *proedros*, cf. *pro* — înainte, *edra* -scaun]
proeminént *adj.* ieșit în afară, în relief. ● *(despre oameni)* ieșit din comun (prin calitățile sale); excepțional. [<fr. *proéminent*]
proeminénță *s.f.* faptul de a fi proeminent. ● *(concr.)* ieșitură (în relief), ridicătură. [cf. fr. *proéminence*]
profán *adj., s.m.* **1.** neștiutor, nepriceput; *(fam.)* ageamiu. **2.** (persoană) care nu respectă preceptele religiei. ● laic. [<fr. *profane*, lat. *profanus*]
profaná *vb.* I. *tr.* a pîngări; *(p. ext.)* a necinsti. [<fr. *profaner*, cf. lat. *profanare*]
profanáre *s.f.* acțiunea de a profana și rezultatul ei; pîngărire, necinstire. [<*profana*]
profanatór *s.m.* și *f.* cel care profanează; pîngăritor. [cf. fr. *profanateur*, lat. *profanator*]
profanațiúne *s.f.* profanare. [cf. fr. *profanation*, lat. *profanatio*]
profascíst *adj.* susținător, sprijinitor al fascismului. [<*pro-* + *fascist*]
proferá *vb.* I. *tr.* a spune, a rosti injurii, amenințări etc. [<fr. *proférer*, cf. lat. *proferre* — a purta înainte]
profesá *vb.* I. *tr.* **1.** a se îndeletnici cu..., a exercita, a practica o profesiune, o meserie etc. **2.** a manifesta public o atitudine; a susține public (ceva). [<fr. *professer*]
profesionál *adj.* referitor la o profesiune, legat de o profesiune. ○ *secret* ~ = informație pe care o deține cineva, legată de profesiunea sa, și pe care nu are dreptul să o divulge; *școală profesională* = școală medie tehnică care pregătește cadre de muncitori calificați. // *adv.* cu obișnuința unui profesionist. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *professionnel*]
profesionalísm *s.n.* cuvînt cu caracter tehnic folosit într-o anumită profesiune. [<fr. *professionalisme*]
profesionísm *s.n. (rar)* practicarea unui sport, a unei arte etc. ca profesionist; *(p. ext.)* ramură a sportului, a artei etc. practicată ca profesiune. [<*profesionist*]
profesioníst *s.m.* și *f.* cel care exercită o profesiune; cel care exercită o artă, un sport etc. pe baza unei pregătiri profesionale și fiind remunerat pentru aceasta. [cf. it. *professionista*]
profesiúne *s.f.* **1.** meserie, îndeletnicire, ocupație. **2.** ~ *de credință* = declarație publică făcută de cineva asupra convingerilor pe care le are. [var. *profesie* s.f. / cf. fr. *profession*, lat. *professio*]
profésor *s.m.* și *f.* persoană cu o pregătire specială care predă o materie de specialitate la o școală sau în învățămîntul universitar. [acc. și *profesór* / <fr. *professeur*, it. *professore*]
profesorál *adj.* de profesor. ● *(depr.)* pretențios, doctoral, pedant. [cf. fr. *professoral*]
profesorát *s.n.* cariera, funcția de profesor; timpul cît se exercită această funcție. [cf. fr. *professorat*]
profét *s.m.* proroc, prezicător. ● titlu dat lui Mahomed de către credincioșii musulmani. [cf. fr. *prophète*, lat., gr. *prophetes*]
profétic *adj.* de profet; prezicător. [cf. fr. *prophétique*]
profetizá *vb.* I. *tr.* a prooroci (ceva); a prezice. [<fr. *prophétiser*]
profeție *s.f.* prorocire, prezicere. [cf. fr. *prophétie*, lat. *prophetia*]

profíl *s.n.* **1.** contur, aspect al chipului cuiva privit dintr-o parte. ● aspect, portret, figură. **2.** contur al unui lucru, al unei forme de relief etc. **3.** mod de organizare a unei întreprinderi, a unei instituții etc. **4.** conturul unei secțiuni plane a unui element de construcție, a unei regiuni a scoarței pământului etc.; reprezentare grafică a unei asemenea secțiuni. [pl. *-luri, -le.* / <fr. *profil*, it. *profilo*]

profilá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) înfățișa în profil; a (se) reliefa. **2.** *tr.* a organiza într-un anumit fel (o instituție, o întreprindere etc.). **3.** *tr.* a lamina o bară metalică dîndu-i un profil uniform în lungime. [<fr. *profiler*]

profiláctic *adj.* care apără de o boală; preventiv. [<fr. *prophylactique*]

profilâre *s.f.* acțiunea de a (se) profila și rezultatul ei; reliefare, înfățișare. [<*profila*]

profilaxíe *s.f.* totalitatea măsurilor medico-sanitare care se iau pentru prevenirea bolilor contagioase. ● ramură a medicinei care se ocupă cu studiul și aplicarea măsurilor profilactice. [gen. *-iei.* / <fr. *prophylaxie*, cf. gr. *pro* — înainte, *phylaxis* — protecție]

profilă *s.f.* bractee mică; bracteolă. [< fr. *profile*, it. *profilo*]

profilográf *s.n.* instrument folosit pentru înregistrarea și măsurarea asperităților de pe suprafața unei piese, a denivelărilor unei porțiuni de teren etc. [<fr. *profilographe*]

profilográmă *s.f.* înregistrare grafică a asperităților de pe suprafața unei piese prelucrate, obținută cu profilografuł.

profilométru *s.n.* instrument pentru măsurarea gradului de netezime a unei piese prelucrate. [<fr. *profilomètre*]

profít *s.n.* **1.** cîștig, folos, beneficiu. **2.** venitul capitalistului, care are ca izvor plusvaloarea. [<fr. *profit*, it. *profitto*]

profitá *vb.* I. *intr.* a trage un profit, un avantaj, un folos din ceva; a cîștiga. ● *(depr.)* a urmări un folos în orice împrejurare. [p.i. *profit.* / <fr. *profiter*, it. *profittare*]

profitábil *adj.* care aduce folos. ● util, avantajos. [cf. fr. *profitable*]

profiteról *s.n.* prăjitură cu cremă, frișcă și înghețată. [<fr. *profiterole*]

profitór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care caută să profite din orice situație; afacerist, speculant. [cf. fr. *profiteur*]

profúnd *adj.* **1.** adînc. ● greu de pătruns, de cunoscut, de înțeles. ● *(despre glas, ton)* grav. **2.** intens, foarte mare. **3.** absolut, complet. ● *(despre oameni)* serios, care judecă cu temei, cu seriozitate. [<lat. *profundus*, cf. fr. *profond*, it. *profondo*]

profunditáte *s.f.* profunzime. [cf. lat. *profunditas*, it. *profondità*]

profundór *s.n.* parte mobilă a ampenajului orizontal, care servește pentru a asigura echilibrul și maniabilitatea longitudinală a avionului. [cf. fr. *profondeur*]

profunzíme *s.f.* adîncime. [<*profund*]

profuziúne *s.f.* *(liv.)* cantitate mare, abundență. ● risipă. [<lat. *profusio*, cf. fr. *profusion*]

progenitúră *s.f.* vlăstar, urmaș; *(la animale)* pui, prăsilă. [<fr. *progéniture*]

progesterón *s.n.* *(fiziol.)* hormon format în ovar, care este absolut necesar pentru reproducere. [<fr. *progestérone*]

prognát *adj.* care are maxilarul inferior proeminent, ieșit înainte. [<fr. *prognathe*, cf. gr. *pro* — înainte, *gnathos* — falcă]

prognatísm *s.n.* caracterul, înfățișarea celor prognați. [<fr. *prognathisme*]

prognóză *s.f.* previziune, prevedere bazată pe date științifice; *(p. ext.)* prognostic. [cf. fr. *prognose*, lat., gr. *prognosis* <*pro* — înainte, *gnosis* — cunoaștere]

programá *s.n.* **1.** plan de activitate; orar. **2.** foaie de hîrtie, afiș, scriere (distribuită) prin care se anunță un spectacol, amănunte în legătură cu o reprezentație etc.; totalitatea numerelor unui spectacol, ceea ce cuprinde un spectacol. **3.** expunerea scrisă a principiilor, a țelurilor urmărite și a mijloacelor preconizate pentru realizarea lor, ale unui partid politic, ale unei organizații etc. **4.** plan amănunțit de lucru al unui calculator electronic. [pl. *-me, -muri.* var. *programă* **(1)** *s.f.* / <fr. *programme*, it. *programma*, cf. lat. *programma* — scriere publică]

programá *vb.* I. *tr.* a stabili un program de activitate; a fixa o anumită acțiune. [cf. it. *programmare*, fr. *programmer*]

programáre *s.f.* acțiunea de a programa și rezultatul ei; *(spec.; fin.)* hîrtie prin care se atestă că s-a programat ceva. ● disciplină matematică care studiază principiile și metodele de rezolvare a problemelor cu ajutorul calculatoarelor electronice. [<*programa*]

programátic *adj.* referitor la un program; cu program, de program, conform programului. [cf. it. *programmatico*, germ. *programatisch*]

programatísm *s.n.* caracterul unei muzici programatice; curent care promovează muzica programatică.

programă *s.f.* **1.** v. program. **2.** ~ *analitică* = prezentare în scris a obiectelor și a capitolelor fiecărei discipline predate într-o instituție de învățămînt. [<fr. *programme*]

progrés *s.n.* **1.** trecere de la o stare inferioară la una superioară, de la vechi la nou; mers înainte, propășire. **2.** dezvoltare, desăvîrșire. [<fr. *progrès*, it. *progresso*, cf. lat. *progressus*]

progresá *vb.* I. *intr.* a face progrese; a merge înainte, a înainta, a propăși. [<fr. *progresser*]

progrésie *s.f.* șir finit de numere care derivă, după o anumită regulă, unul din celălalt. ○ ~ *aritmetică* = progresie în care fiecare termen este rezultatul adunării termenului precedent cu un număr constant numit rația progresiei; ~ *geometrică* = progresie în care fiecare termen este rezultatul înmulțirii termenului precedent cu un număr constant numit rația progresiei. [gen. *-iei.*

var. *progresiune* s.f. / cf. fr. *progression*, lat. *progressio*]

progresíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care este favorabil progresului; (cel) care luptă pentru progres. pentru ceea ce este înaintat, nou. [cf. fr. *progressiste*]

progresív *adj.* care progresează, care crește sau se dezvoltă treptat. [cf. fr. *progressif*]

progresivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este progresiv. [cf. fr. *progressivité*]

prohibí *vb.* IV. *tr.* a interzice, a opri vînzarea, importul sau exportul unor mărfuri. [<fr. *prohiber*, cf. lat. *prohibere*]

prohibíre *s.f.* acțiunea de a prohibi și rezultatul ei; prohibiție, oprire, interzicere. [<*prohibi*]

prohibitív *adj.* care oprește, interzice; de prohibiție. [<fr. *prohibitif*]

prohibitóriu *adj.* care oprește; prohibitiv. ○ *(jur.; la romani) edict* ~ = edict prin care pretorul interzicea anumite lucruri. [pron. *-riu.* / <lat. *prohibitorius*, fr. *prohibitoire*]

prohibíție *s.f. (rar)* oprire, interzicere; *(spec.)* interzicere de a vinde, de a importa sau de a exporta o marfă. [gen. *-iei.* var. *prohibițiune* s.f. / cf. fr. *prohibition*, lat. *prohibitio*]

prohibiționísm *s.n.* curent, atitudine favorabilă prohibiției (alcoolului). [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *prohibitionnisme*]

prohibiționíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (susținător) al prohibiționismului. [cf. fr. *prohibitionniste*]

proiéct *s.n.* **1.** plan de a întreprinde, de a face ceva; intenție. ● prima redactare sau primele idei în legătură cu ceva care urmează să se facă sau care trebuie pus în execuție. ○ ~ *de lege* = text provizoriu al unei legi. **2.** lucrare care cuprinde calculele, desenele, instrucțiunile etc., necesare pentru executarea unei construcții, a unei mașini etc. [pron. *pro-iect.*/ <lat. *projectus*, cf. fr. *projet*]

proiectá *vb.* I. *tr.* **1.** a plănui, a avea de gînd. **2.** *(tehn.)* a întocmi un proiect pentru o construcție etc. **3.** *(mat.)* a reprezenta un corp pe o suprafață, potrivit anumitor reguli. ● *refl.* a se desena, a se profila, a se contura. ● a reproduce pe ecran imaginile înregistrate pe un film (cinematografic). **4.** a arunca cu forță un corp; a împrăștia cu presiune un lichid sau un material pulverulent. ● a trimite un fascicul de raze de lumină. [cf. fr. *projeter*, lat. *projicere* — a arunca]

proiectánt *adj. (mat.)* de proiecție. ○ *dreaptă proiectantă* (și *s.f.*) = dreaptă care unește un punct cu proiecția sa pe un plan. // *s.m.* și *f.* persoană care face proiecte (2). [<*proiect*]

proiectáre *s.f.* acțiunea de a proiecta și rezultatul ei; proiecție; alcătuire a unui proiect. [<*proiecta*]

proiectíl *s.n.* **1.** orice corp greu care poate fi aruncat în spațiu cu o forță oarecare. **2.** corp azvîrlit de o armă; glonț, ghiulea, obuz etc. [cf. fr. *projectile*, lat. *projectus*]

proiectór *s.n.* **1.** aparat care servește pentru a proiecta la distanță fasciculele de lumină care provin din focarul unei oglinzi. **2.** aparat special pentru proiectarea imaginilor pe un ecran. [cf. fr. *projecteur*]

proiécție *s.f.* **1.** imagine plană a unui obiect din spațiu realizată potrivit anumitor reguli geometrice. ○ ~ *cartografică* = reprezentare a (unei regiuni a) scoarței pămîntului pe o hartă. **2.** reprezentare pe un ecran a imaginilor înregistrate pe un film, cu ajutorul unui focar luminos. [gen. *-iei.* var. *proiecțiune* s.f. / cf. fr. *projection*, lat. *projectio*]

prolalíe *s.f.* compliment adresat auditorilor înainte de începerea unui discurs. [gen. *-iei.* / <gr. *prolalia*, fr. *prolalie*]

prolațiúne *s.f. (lingv.)* pronunțare. [cf. lat. *prolatio*, fr. *prolation*]

prolegát *s.m.* magistrat roman care înlocuia un legat. [<lat. *prolegatus*, cf. fr. *prolégat*]

prolápS *s.n.* lăsarea anormală în jos a unui organ. [pl. *-suri*, *-se.* / <fr., lat. *prolapsus*]

prolegómene *s.n. pl. (liv.)* introducere amplă, la o carte, în care se dau noțiunile necesare înțelegerii lucrării. [cf. fr. *prolégomènes*, gr. *prolegomena* — lucruri spuse înainte]

prolémă *s.f.* propoziție sau serie de propoziții care servesc ca bază unei leme. [<fr. *prolemme*, cf. gr. *pro* — pentru, *lemma* — lemă]

prolépsă *s.f.* figură de retorică prin care se preîntîmpină obiecțiile posibile ale adversarului. [cf. fr. *prolepse*, gr. *prolepsis*]

proletár *adj.* privitor la proletariat, al proletarilor. // *s.m.* și *f.* **1.** om sărac din rîndul cetățenilor liberi ai Romei antice, ale cărui bunuri nu depășeau o limită foarte scăzută. **2.** muncitor salariat exploatat din societatea capitalistă, lipsit de mijloace de producție și care este nevoit să-și vîndă capitalistului forța de muncă pentru a putea trăi. [lat. *proletarius*, cf. fr. *prolétaire*]

proletariát *s.n.* **1.** *(ist.)* masele sărace ale cetățenilor liberi, lipsiți de mijloace de producție din Roma antică. **2.** clasa muncitorilor salariați, a proletarilor, una din clasele fundamentale ale societății capitaliste. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *prolétariat*]

proletarizá *vb.* I. *tr. (rar)* a aduce în starea de proletar; a sărăci, a pauperiza. [după rus. *proletarizirovati*]

proletcúlt *s.n.* organizație literară ivită în Uniunea Sovietică după Revoluția din Octombrie, care promova proletcultismul. [<rus. *proletkult* — cultura proletară]

proletcultísm *s.n.* curent în Uniunea Sovietică, după Revoluția din Octombrie, care respingea întreaga moștenire culturală a trecutului, susținînd că ea nu este utilă poporului. [cf. rus. *proletkult*]

proletcultíst *adj.* privitor la proletcultism. // *s.m.* adept al proletcultismului.

proliferá *vb.* I. *intr.* și *refl.* a se înmulți, a se reproduce. [<fr. *proliférer*]

proliferáre *s.f. (biol.)* înmulțire, sporire a celulelor sau a țesuturilor celulare din organism. ● reproducere. [după fr. *prolifération*, cf. lat. *proles* — copil, *ferre* — a purta]

proliferáție *s.f.* proliferare. [gen. *-iei.* var. *proliferațiune* s.f. / <fr. *prolifération*]
prolific *adj.* care se poate înmulți ușor și repede. [<fr. *prolifique*]
prolificáre *s.f.* naștere a unui lujer cu frunze, din floare. [după fr. *prolifération*]
prolificitáte *s.f.* însușirea de a procrea, de a se înmulți ușor și repede. [<*prolific*]
prolíx *adj. (despre vorbire, stil)* cu prea multe cuvinte; fără concizie. ● greoi, neclar; confuz. [<fr. *prolixe*, cf. lat. *prolixus*]
prolixitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este prolix; lipsă de concizie și de claritate. [cf. fr. *prolixité*, lat. *prolixitas*]
prológ[1] *s.m. (la romani)* actor care recita prologul unei piese de teatru. [<lat. *prologus*, cf. fr. *prologue*]
prológ[2] *s.n.* parte care servește ca introducere la o piesă de teatru, la un roman etc.; *(p. ext.)* introducere, prefață. ● parte a unei piese de teatru antice în care se prezenta subiectul. [cf. fr. *prologue*, it. *prologo*, lat. *prologus*, gr. *prologos*, <*pro* — înainte, *logos* — vorbire]
prolongáție *s.f. (muz.)* poziție a unei note care, făcînd parte dintr-un acord, se continuă și în acordurile următoare. [gen. *-iei.* / <fr. *prolongation*, cf. lat. *prolongatio*]
promenádă *s.f.* (loc de) plimbare. [<fr. *promenade*]
prometéic *adj.* referitor la mitul lui Prometeu. [pron. *-te-ic.* / cf. *Prometeu*, n.p.]
prométiu *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-țiu.* / <fr. *prométhium*]
promiscuitáte *s.f.* amestec eterogen de persoane. ● conviețuire în condiții de mizerie a mai multor persoane de sex diferit; conviețuire în imoralitate. [pron. *-cu-i-.* / cf. fr. *promiscuité*]
promíscuu *adj. (rar)* cu caracter de promiscuitate. [<lat. *promiscius*, cf. fr. *promiscue*]
promisóriu *adj. (jur.; despre jurăminte)* care se face în vederea unor fapte viitoare. [pron. *-riu.* / cf. fr. *promissoire*]
promisiúne *s.f.* făgăduială. [cf. fr. *promission*, lat. *promissio*]
promíte *vb.* III. *tr.* **1.** a se angaja, a-și lua obligația, a făgădui. **2.** *(fig.)* a da speranțe; a asigura. [p.i. *promit.* / <lat. *promittere*, cf. fr. *promettre*]
promontóriu *s.n.* fîșie de pămînt înaltă și abruptă, care înaintează în mare; cap. [pron. *-riu.* / <lat. *promontorium*, cf. it. *promontorio*, fr. *promontoire*]
promotór *s.m.* și *f.* inițiator, animator al unei acțiuni. [<fr. *promoteur*]
promóție *s.f.* serie de absolvenți ai unei școli; totalitatea persoanelor care au promovat deodată. [gen. *-iei.* / cf. fr. *promotion*, lat. *promotio*]
promová *vb.* I. *tr.* **1.** a ridica la o demnitate; a înainta în grad, a avansa. ● a trece pe un elev într-o clasă superioară. **2.** a susține, a propaga (o idee etc.). [<lat. *promovere*, cf. fr. *promouvoir*]
promováre *s.f.* acțiunea de a promova și rezultatul ei; ridicare în grad, susținere. [<*promova*]
promovát *adj. (adesea s.)* care a terminat cu succes o clasă, un an de învățămînt. [<*promova*]
prompt *adj.* care acționează repede și la timp. ● imediat, grabnic, fără întîrziere. [cf. fr. *prompt*, lat. *promptus*]
promptuár *s.n.* manual prescurtat. [pron. *-tu-ar.* / <fr. *promptuaire*]
promptitúdine *s.f.* repeziciune, iuțeală în executarea unui lucru; punctualitate. [cf. fr. *promptitude*]
promulgá *vb.* I. *tr.* a publica în organul oficial al statului, cu formele legale cerute, o lege, un decret etc. care intră în vigoare din acel moment. [p.i. *promúlg.* / <lat. *promulgare*, cf. fr. *promulguer*]
promulgáre *s.f.* acțiunea de a promulga și rezultatul ei; *(spec.)* publicare a unei legi. [<*promulga*]
promulgáție *s.f. (jur.)* promulgare. [pron. *-ți-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <lat. *promulgatio*, fr. *promulgation*]
pronáție *s.f.* mișcare de rotație prin care mîna se rotește în așa fel, încît se apropie degetul mare de corp. [gen. *-iei.* / <fr. *pronation*]
pronazíst *adj.* simpatizant al nazismului; profascist.
pronominál *adj.* privitor la pronume, cu valoare de pronume. [cf. fr. *pronominal*, lat. *pronominalis*]
pronóstic *s.n.* ipoteză privitoare la desfășurarea unor evenimente viitoare, a unor dispute sportive etc. ● previziune a evoluției ulterioare a unei boli. [var. *prognostic* s.n. / <fr. *pronostic*, cf. gr. *pronostikon* — indiciu]
pronostícă *vb.* I. *tr. (rar)* a face un pronostic; a prezice. [var. *prognostica* vb. I. / <fr. *pronostiquer*]
prontozil *s.n.* medicament din clasa sulfamidelor, puțin solubil în apă, cu acțiune directă asupra streptococilor. [<germ. *Prontosil*, nume comercial]
pronúme *s.n.* parte de vorbire care ține locul unui substantiv. [cf. lat. *pronomen*, fr. *pronom*]
pronunciaménto *s.n. (rar)* manifest prin care poporul este chemat la răscoală împotriva guvernului; puci militar. [pron. *-nun-si-a-.* / <sp. *pronunciamento*]
pronunță *vb.* I. **1.** *tr.* a articula, a rosti (sunete, silabe, cuvinte). ● a ține, a rosti (un discurs). **2.** *tr.* și *refl. (jur.)* a face cunoscut, a comunica o sentință, o hotărîre etc. **3.** *refl.* a-și spune părerea; a lua atitudine. [p.i. *pronúnț.* / <lat. *pronuntiare*, cf. it. *pronunziare*, fr. *prononcer*]
pronunțáre *s.f.* acțiunea de a (se) pronunța și rezultatul ei; *(spec.; jur.)* dare a unei sentințe; sentință pronunțată. [<*pronunța*]
pronunțát *adj.* accentuat, scos în evidență. [<*pronunța*]
pronúnție *s.f.* pronunțare; rostire. [gen. *-iei* / după fr. *pronunciation*]
propagá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) răspîndi; a(se) populariza. ● a (se) transmite; a (se) împrăștia. [p.i. *propág.* / <lat. *propagare*, cf. fr. *propager*]
propagándă *s.f.* răspîndire a unor idei care prezintă și susțin o teorie, o concep-

ție, un partid politic, cu scopul de a convinge și de a cîștiga adepți. [cf. fr. *propagande*, rus. *propaganda*, lat. *propaganda*]

propagandíst *s.m.* și *f.* **1.** persoană care face propagandă. **2.** activist de partid care conduce un cerc de studiu în cadrul învățămîntului de partid. [cf. fr. *propagandiste*, rus. *propagandist*]

propagandístic *adj.* de propagandă, de propagandist. [după rus. *popagandisthii*]

propagáre *s.f.* acțiunea de a (se) propaga și rezultatul ei; răspîndire, transmitere. [<*propaga*]

propagátor *s.m.* și *f.* cel care propagă (idei, doctrine etc.). [cf. fr. *propagateur*, lat. *propagator*]

propagáție *s.f.* *(rar)* propagare. [gen. *-iei.*/ <fr. *propagation*, lat. *propagatio*]

propán *s.n.* *(chim.)* hidrocarbură saturată gazoasă, folosită ca materie primă în industria chimică. [<fr. *propane*]

proparoxitón *adj., s.n.* (cuvînt) care are accentul pe antepenultima silabă. [<fr. *proparoxyton*]

propedeútică *s.f.* *(rar)* învățămînt care te introduce și te pregătește într-o știință și care cuprinde elementele ei de bază. [pron. *-de-u-.* / cf. fr. *propédeutique*, gr. *pro* — înainte, *paideutikos* — învățămînt]

propensiúne *s.f.* înclinare (a unui corp către un punct sau către alt corp. ● *(fig.)* pornire, înclinație către ceva. [<fr. *propension*, cf. lat. *propensio*]

propíce *adj.* *invar.* favorabil, prielnic; nimerit, potrivit. [<fr. *propice*, cf. lat. *propitius*]

propílée *s.f.* *pl.* celebrul vestibul al Acropolei din Atena; *(p. restr.)* intrare monumentală a unui templu sau a unui palat, formată din mai multe porți legate între ele cu porticuri și scări. [<fr. *propylée*, it. *propileo*, cf. gr. *propylaion* — care este înaintea porților]

propórție *s.f.* **1.** raport între dimensiunile unui întreg și părțile lui sau între dimensiunile părților unui întreg. ● procent, parte raportată la întreg. **2.** potrivire, raport armonios între mai multe lucruri. **3.** *(la pl.)* dimensiune, mărime. **4.** egalitate între două raporturi. [gen. *-iei.* var. *proporțiune* s.f. / cf. fr. *proportion*, lat. *proportio*]

proporționá *vb.* I. *tr.* a da proporția cuvenită, a face proporțional; a potrivi. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *proportionner*]

proporționál *adj.* care este în proporție cu cantități de același fel; corespunzător unei anumite proporții. ○ *medie proporțională* = rădăcina pătrată a produsului dintre două cantități; medie geometrică. [cf. fr. *proportionnel*]

proporționalitáte *s.f.* **1.** calitatea a ceea ce este proporțional. **2.** raport între două mărimi care variază proporțional. [cf. fr. *proportionnalité*]

proporționát *adj.* care are proporțiile cuvenite; potrivit, armonios. [<*proporționa*]

propoziție *s.f.* **1.** unitatea sintactică cea mai simplă prin care se exprimă de obicei o judecată sau o idee. **2.** cea mai mică construcție muzicală, care se încheie printr-o cadență oarecare. [gen. *-iei.* var. *propozițiune* s.f. / cf. fr. *proposition*, lat. *propositio*]

proprétor *s.m.* *(ist.; la romani)* locțiitor al unui pretor. [<lat. *propraetore*, cf. fr. *propréteur*]

proprietár *s.m.* și *f.* deținător al unui drept de proprietate asupra unui lucru, al unui bun mobil sau imobil de orice natură; stăpîn. [var. *(pop.)* *propietar*, *-ă* s.m. și f. / cf. fr. *propriétaire*, lat. *proprietarius*]

proprietáte *s.f.* **1.** dreptul de a deține, de a se folosi de un bun; stăpînire. **2.** ceea ce constituie obiectul unei stăpîniri; bun, avere, avut. **3.** însușire, calitate caracteristică a unui lucru; caracter distinctiv. **4.** calitatea unui cuvînt, a stilului de a reda precis ideea exprimată. [pron. *-pri-e-.* var. *(pop.)* *propietate* s.f./ cf. fr. *propriété*, lat. *proprietas*]

própriu *adj.* **1.** care aparține cuiva în mod exclusiv; personal. ○ *amor* ~ = sentiment al propriei demnități, conștiința valorii proprii. **2.** caracteristic, particular. **3.** indicat, bun pentru... **4.** *(despre un cuvînt sau un termen)* care redă precis ideea care trebuie exprimată. [pron. *-priu.* var. *(pop.)* *propiu* adj. / <lat. *proprius*, cf. fr. *propre*]

propulsá *vb.* I. *tr.* a imprima o mișcare de înaintare cu ajutorul unui propulsor; a împinge, a porni. [p.i. *-sez.* / <fr. *propulser*, cf. lat. *propulsare*]

propúlsie *s.f.* exercitare a unei forțe asupra unui vehicul, asupra unui obiect etc. pentru a-i provoca mișcarea de înaintare. ● sistem prin care se face propulsarea unui vehicul. [gen. *-iei.* var. *propulsiune* s.f. / cf. fr. *propulsion*]

propulsív *adj.* care produce o propulsie. [cf. fr. *propulsif*]

propulsór *s.n.* *(adesea adj.)* organ sau aparat care împinge înainte, care dă propulsie unui vehicul. [<fr. *propulseur*, cf. lat. *propulsor*]

propúne *vb.* III. *tr.* **1.** a supune, a pune ceva în deliberare. **2.** a recomanda (pe cineva) pentru o funcție, o misiune etc. **3.** a oferi, a da o sugestie etc.; a îndemna la ceva. ● a se hotărî (să facă ceva), a-și fixa un țel. [p.i. *propún*, *propúi*, conj. *-pună.* / după lat. *proponere*, fr. *proposer*]

propúnere *s.f.* acțiunea de a propune și rezultatul ei; recomandare. [<*propune*]

próră *s.f.* *(mar.)* partea dinainte a unei nave. [<it. *prora*, cf. lat. *prora*]

proréctor *s.m.* locțiitor al unui rector. [cf. engl. *prorector*]

prorogá *vb.* I. *tr.* a prelungi timpul care fusese fixat pentru ceva; *(spec.)* a amîna, a suspenda ședințele unei adunări legiuitoare pentru un anumit timp. [p.i. *proróg* / <lat. *prorogare*, cf. fr. *proroger*]

prorogáre *s.f.* acțiunea de a proroga și rezultatul ei. [<*proroga*]

prorogáție *s.f.* prorogare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *prorogation*, lat. *prorogatio*]

proscénium *s.n.* partea de dinainte a unui teatru antic, unde jucau actorii. ● partea planșeului scenei care iese în fața cortinei (închise). [pron. *-sce-ni-um.*/<fr., lat. *proscenium*, cf. gr. *proskenion*]

proscrie *vb.* III. *tr.* **1.** *(la romani)* a condamna la moarte fără forme judiciare,

publicînd pe o listă specială numele celui osîndit. **2.** a îndepărta în mod forțat din patrie; a exila. ● a scoate de sub scutul legilor; a prigoni. **3.** a interzice, a opri (o carte etc.). [cf. fr. *proscrire*, lat. *proscribere*]

proscríere *s.f.* acțiunea de a proscrie și rezultatul ei; proscripție. [pron. *-scri-e-*./ <*proscrie*]

proscriptór *s.m.* cel care făcea proscripțiile. [<lat. *proscriptor*, cf. fr. *proscripteur*]

proscripție *s.f.* **1.** procedeu de condamnare la moarte fără judecată, înscriind numele persoanei condamnate pe o listă care se afișa. **2.** izgonire din patrie; surghiun. [gen. *-iei*. var. *proscripțiune* s.f. / cf. fr. *proscription*, lat. *proscriptio*]

proscrís *adj., s.m.* și *f.* **1.** (cel) care a fost scos de sub scutul legii; condamnat la moarte. ● exilat. **2.** *(despre idei, acțiuni etc.)* interzis, oprit. [cf. fr. *proscrit*, lat. *proscriptus*]

prosectór *s.m.* persoană însărcinată să prepare piesele anatomice necesare la cursul unui profesor. [<fr. *prosecteur*]

proseúc *s.m.* orator public al evreilor din Alexandria. [pron. *-se-uc.* / <fr. *proseuque*, cf. gr. *proseuche* — rugăciune]

prosilogism *s.n.* silogismul dintr-un polisilogism cu funcție de premisă majoră, din care derivă premisa silogismului următor.

prósit *interj.* urare care se face cînd se închină un pahar de vin, la un toast etc. și care înseamnă „să vă fie cu noroc". [var. *prozit* interj. / <lat. *prosit*, pers. 3 conj. de la *prodesse* — a fi util, folositor]

prospéct *s.n.* broșură, afiș în care sînt expuse planul, condițiile tehnice și de vînzare a unor lucrări, planul sau programul unor întreprinderi, al unor instituții etc. [pl. *-te* și *-turi*. / <germ. *Prospekt*, fr. *prospectus* <lat. *prospectus* — vedere]

prospectá *vb.* I. *tr.* a cerceta (un teren) pentru a descoperi depozite naturale de minerale sau de metale prețioase. [<fr. *prospecter*]

prospectáre *s.f.* acțiunea de a prospecta și rezultatul ei; *(spec.)* prospecțiune. [<*prospecta*]

prospectór *s.m.* și *f.* specialist în prospecțiuni geologice. [cf. fr. *prospecteur*]

prospecțiúne *s.f.* ansamblul cercetărilor efectuate prin prospectare; prospectare. [var. *prospecție* s.f. / cf. fr. *prospection*]

prospér *adj.* căruia îi merge bine; înfloritor. [<fr. *prospère*, cf. lat. *prosper*]

prosperá *vb.* I. *intr.* a înflori, a-i merge bine, a progresa. [p.i. *prospér* și *-rez.* / <fr. *prospérer*]

prosperitáte *s.f.* stare prosperă, înfloritoare; bunăstare, îmbelșugare. [cf. fr. *prospérité*, lat. *prosperitas*]

prostátă *s.f.* glandă situată la intersecția aparatului genital cu cel urinar, la bărbați. [<fr. *prostate*, cf. gr. *prostates* — așezată înainte]

prostatectomíe *s.f.* eliminarea prin operație a prostatei. [gen. *-iei*. / <fr. *prostatectomie*]

prostátic *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de prostată. [<fr. *prostatique*]

prostatítă *s.f.* inflamație a prostatei. [<fr. *prostatite*]

prosternă *vb.* I. *refl.* a se înclina pînă la pămînt; a îngenunchea (în semn de venerație, de supunere, de umilire etc.). [p.i. *prostérn, -nez.* / <fr. *prosterner*, cf. lat. *prosternere*]

prosternáre *s.f.* acțiunea de a se prosterna și rezultatul ei; închinare. [<*prosterna*]

prosternáție *s.f.* prosternare. [gen. *-iei.*/ cf. fr. *prosternation*]

prostíi *s.n.* edificiu antic cu coloane numai pe fațada principală. [pl. *-le, -luri.* / <fr. *prostyle*]

prostituá *vb.* I. **1.** *refl.* a trăi în desfrîu. **2.** *tr. (rar)* a sili pe cineva să practice prostituția. ● *(fig.)* a necinsti, a degrada ceva printr-o întrebuințare nedemnă. [p.i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd*. var. *prostitui* vb. IV. / <fr. *prostituer*, cf. lat. *prostituere*]

prostituáre *s.f.* acțiunea de a (se) prostitua și rezultatul ei. [<*prostitua*]

prostituátă *s.f.* femeie care practică prostituția. [cf. fr. *prostituée*, lat. *prostituta*]

prostitúție *s.f.* ocupația femeii care se vinde pentru bani oricărui bărbat; viața dusă de o astfel de femeie. [gen. *-iei*. var. *prostituțiune* s.f. / cf. fr. *prostitution*, lat. *prostitutio*]

prostrát *adj.* lipsit de energie morală; abătut, istovit. ● *(despre tulpină)* care stă culcată la pămînt, fără a-și ridica în sus nici măcar vîrful. v. procumbent. [<lat. *prostratus*, cf. fr. *prosträ*]

prostráție *s.f.* stare de totală indiferență față de ceea ce se petrece în jur, cauzată de oboseala excesivă a nervilor; depresiune morală, apatie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *prostration*, lat. *prostratio*]

protactíniu *s.n.* element metalic radioactiv, izotop al uraniului, care se dezintegrează, trecînd în actiniu. [pron. *-niu.*/ cf. fr. *protactinium*, germ. *Protaktinium*]

protagoníst *s.m.* și *f.* **1.** personajul principal al unei piese de teatru; actorul care joacă acest rol. **2.** figură proeminentă, reprezentant de frunte al unei mișcări, al unei teorii etc.; promotor. [<fr. *protagoniste*, gr. *protagonistes*]

protál *s.n.* lamă verde în formă de frunză, întinsă pe pămînt, rezultată din germinarea unui spor de criptogamă vasculară. [pl. *-le, -luri.* / <fr. *prothalle*]

protargól *s.n.* substanță pulverulentă, galbenă sau galbenă-brună, solubilă în apă, întrebuințată ca astringent și antiseptic. [<fr. *protargol*]

protázǎ *s.f.* **1.** prima parte a unei drame antice, care cuprinde expunerea subiectului. **2.** prima parte a unei perioade condiționale, care cuprinde propozițiile secundare, fiind strîns legată de cea de-a doua parte, numită apodoză. [<fr. *protase*, cf. lat. *protasis*]

proteázǎ *s.f.* diastază care descompune protidele. [<fr. *protéase*]

protectór *adj., s.m.* și *f.* **1.** (persoană) care protejează, apără, favorizează (pe cineva sau ceva); ocrotitor; binevoitor. **2.** (stat) care deține protectoratul asupra unei țări. [cf. fr. *protecteur*, lat. *protector*]

protectorát *s.n.* formă de dependență politică prin care un stat mic trece sub conducerea supremă a unui stat puternic (feudal sau imperialist), fără a-și schimba organizarea internă proprie. ● regiune, țară sub protectoratul unui alt stat, (puternic). [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *protectorat*]

protécție *s.f.* **1.** ocrotire, pază, apărare. ○ *protecția muncii* = ansamblul măsurilor luate pentru a se asigura desfășurarea muncii în condițiile cele mai bune pentru muncitori. **2.** sprijin, ajutor dat cuiva de o persoană influentă; favoare; *(p. ext.)* persoană care acordă acest sprijin. [gen. *-iei.* var. *protecțiune* s.f. / cf. fr. *protection*, lat. *protectio*]

protecționísm *s.n. (ec.)* sistem de măsuri politico-economice al cărui scop este ocrotirea și dezvoltarea industriei și agriculturii indigene împotriva concurenței străine, prin aplicarea unor taxe vamale mari la mărfurile de import. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *protectionnisme*]

protecționíst *adj.* privitor la protecționism, care aplică protecționismul. // *s.m.* și *f.* partizan al protecționismului. [cf. fr. *protectionniste*]

proteídă *s.f.* compus organic rezultat din combinarea unei proteine cu o substanță neproteică. [pron. *-te-i-.* / <fr. *protéide*]

protéic *adj.* care se referă la proteine. ● care își modifică necontenit forma; nestatornic. [pron. *-te-ic.* / <fr. *protéique*]

proteínă *s.f.* substanță organică cu greutate moleculară foarte mare, indispensabilă în alimentație. [<fr. *protéine*]

proteísm *s.n. (liv.)* tendință de a lua forme diferite; comportare de proteu. [pron. *-te-ism.* / <fr. *protéisme*, cf. *Proteu*, zeu marin care avea diferite forme]

protejá *vb.* I. *tr.* **1.** a apăra, a păzi, a feri, a ocroti (de un pericol). **2.** a ajuta, a sprijini; a favoriza, a părtini. [<fr. *protéger*, cf. lat. *protegere*]

proteját *adj., s.m.* și *f.* ocrotit, obliduit; favorit. [cf. fr. *protégé*]

proterozóic *s.n.* perioadă a erei precambriene, urmînd celei arhaice, caracterizată prin apariția certă a vieții pe pămînt; arheozoic, eozoic. [pron. *-zo-ic.* / <germ. *Proterozoikum*, cf. gr. *proteros* — primul, *zoe* — viață]

protést *s.n.* act de protestare, opoziție; cerere, intervenție făcută contra unor încălcări, a unor acțiuni nedrepte etc. ○ *notă de* ~ = comunicare scrisă către un guvern, prin care se ia atitudine împotriva unor acte săvîrșite de acel guvern contrar tratatelor sau normelor de drept internațional. [pl. *-te, -turi.* / <it. *protesto*]

protestá *vb.* I. *intr.* a se împotrivi, a se ridica contra unui fapt etc.; a opune un protest. [<fr. *protester*, it. *protestare* <lat. *protestari* — a declara public]

protestánt *adj., s.m.* și *f.* (adept) al protestantismului. [cf. fr. *protestant*, germ. *Protestant*]

protestantísm *s.n.* nume dat tuturor doctrinelor religioase care s-au rupt de catolicism prin reformele din secolul al XVI-lea. [<fr. *protestantisme*, germ. *Protestantismus*]

protestáre *s.f.* acțiunea de a protesta și rezultatul ei; împotrivire, protest. [<*protesta*]

protestatár *adj.* care arată un protest; de protest. // *s.m.* și *f.* cel care protestează, care prezintă un protest. [cf. fr. *protestataire*]

protétic *adj.* **1.** referitor la proteză; de proteză. **2.** *(despre sunete)* apărut, adăugat prin proteză. [<fr. *prothétique*]

protéu *s.m.* **1.** zeu marin care avea darul prevestirii și putea lua după voie diferite forme. ● animal amfibiu. **2.** *(liv.)* om schimbător, nestatornic, care își schimbă necontenit părerile. [pl. *-ei.* / cf. fr. *protée*, lat. *Proteus*]

protéză *s.f.* **1.** aparat, piesă care înlocuiește un organ (sau o parte dintr-un organ) al corpului care lipsește. ● înlocuire chirurgicală a unui organ cu o piesă artificială. **2.** *(fon.)* adăugare a unui sunet la începutul unui cuvînt, fără ca acesta să-și schimbe înțelesul. [var. *prosteză* s.f. / <fr. *prothèse*, cf. gr. *prothesis*]

protíde *s.f. pl.* nume generic al substanțelor organice azotoase. [<fr. *protides*]

protirón *s.n. (ant.)* vestibul al unei case grecești. [<gr. *prothyron*, cf. *pro* — înainte, *thyra* — poartă]

protíst *s.m.* ființă unicelulară care are caractere vegetale și animale. [<fr. *protistes*, cf. gr. *protistos* — cel dintîi]

próto- element de compunere savantă care adaugă cuvîntului lîngă care se alătură înțelesul de „întîi". [<fr. *proto-*, cf. gr. *protos* — primul]

protoamíbă *s.f.* prima formă de amibă, alcătuită dintr-o globulă simplă de albumină, fără nucleu. [pron. *-to-a-.* / cf. gr. *protos* — primul, lat. *amoeba* — amibă]

protobitúmen *s.n.* bitumen în stare de formare, reprezentînd prima fază de transformare a materiei organice în petrol.

protobromúră *s.f.* sare care rezultă din combinația unui corp simplu cu bromul, conținînd cea mai mică cantitate posibilă din acesta. [<fr. *protobromure*]

protocarbonát *s.m.* sare a acidului carbonic, conținînd cea mai mică cantitate de carbon. [cf fr. *protocarboné*]

protocarbúră *s.f.* combinația cea mai săracă în carbon, pe care un corp simplu o poate forma cu acesta. [<fr. *protocarbure*]

protoclorúră *s.f.* sare care rezultă din combinația unui corp simplu cu clorul și conține cantitatea cea mai mică posibilă de clor. [<fr. *protochlorure*]

protocól *s.n.* **1.** regulă de ceremonial folosită la anumite acte cu caracter solemn sau în relațiile diplomatice. ● serviciu pe lîngă Consiliul de Miniștri sau pe lîngă alte departamente, însărcinat cu luarea măsurilor privitoare la ceremonial. **2.** document, act diplomatic care cuprinde consemnarea unor hotărîri sau a unei înțelegeri privind mai multe state. [pl. *-oale, -oluri.* / <fr. *protocole*, cf. lat. *protocollum*, gr. *protokollon*]

protocolár *adj.* după protocol, potrivit protocolului; *(despre persoane)* ceremonios. [cf. fr. *protocolaire*]

protoiodúră *s.f.* sare rezultată din combinația unui corp simplu cu iodul, conținînd cantitatea cea mai mică posibilă de iod. [pron. *-to-io-*. / <fr. *protoiodure*]
protoistóric *adj.* care ține de protoistorie. [pron. *-to-is-*. / cf. fr. *protohistorique*]
protoistórie *s.f.* perioadă intermediară între preistorie și istorie, corespunzînd epocii fierului, din care datează primele informații scrise. [cf. fr. *protohistoire*]
protómă *s.f.* figurină în formă de cap de animal sau de om, formînd un ornament al unui obiect metalic sau ceramic.
protón *s.m.* particulă elementară încărcată cu electricitate pozitivă, care intră în compoziția nucleului atomic. [cf. fr. *proton*, germ. *Proton*]
protónic *adj.* **1.** privitor la proton, care ține de proton. **2.** *(despre sunete, silabe)* aflat înaintea unei silabe accentuate. [cf. fr. *protonique*]
protoplasmátic *adj.* care se referă la protoplasmă. [cf. fr. *protoplasmique*]
protoplásmă *s.f.* substanță albuminoidă care alcătuiește baza oricărei celule vii. [<fr. *protoplasma*, cf. gr. *protos* — primul, *plasma* — formație]
protoplásmic *adj.* protoplasmatic. [cf. fr. *protoplasmique*]
protórax *s.n.* primul inel al toracelui la insecte. [<fr. *prothorax*]
protosulfúră *s.f.* cel mai puțin bogat în sulf dintre derivații sulfurați ai unui corp. [<fr. *protosulfure*]
prototip *s.n.* **1.** originalul, primul tip, primul model al unui aparat etc.; primul exemplar (de probă) al unui sistem tehnic. **2.** exemplu perfect, exemplar-tip, model desăvîrșit. [<fr. *prototype*, cf. lat. *prototypus*, gr. *prototypos*]
prototípic *adj.* caracteristic pentru ceva sau pentru cineva. [<fr. *prototypique*]
protoxíd *s.m.* oxidul cel mai puțin oxigenat al unui element. [<fr. *protoxyde*]
protozoáre *s.n. pl.* încrengătură de animale microscopice unicelulare, cu o structură anatomică foarte simplă, care trăiesc în grupuri numeroase; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [pron. *-zo-ar*. / <fr. *protozoaires*, cf. gr. *protos* — primul, *zoon* — animal]
protuberánt *adj.* care formează o protuberanță. [<fr. *protubérant*, cf. lat. *protuberans*]
protuberánță *s.f.* ieșitură în afară a unui obiect, a unui organ etc.; proeminență. ● *(la pl.)* proeminențe de culoare roșie pe suprafața soarelui, formate din mase uriașe de gaze incandescente, care ating înălțimi de sute de mii de kilometri. [<fr. *protubérance*]
proudhonism *s.n.* curent reformist inițiat de economistul și sociologul francez Proudhon, care visa să permanentizeze mica proprietate privată și critica de pe poziții mic-burgheze marea proprietate agricolă, avînd o atitudine negativă față de lupta de clasă, de revoluția proletară și de dictatura proletariatului. [var. *prudhonism* s.n. / <*Proudhon* n.p.]
proudhonist *s.m.* adept al proudhonismului. [pron. *prudonist*. var. *prudhonist* s.m. / <fr. *proudhoniste*]
próva *s.f.* proră [cf. fr. *proue*]
provení *vb.* IV. *intr.* a se trage, a rezulta din. [p.i. *provin* și (pop.) *proviu*. / după fr. *provenir*]
proveniénță *s.f.* origine, obîrșie; locul de unde provine ceva. [pron. *-ni-en-*. / <germ. *Provenienz*]
provérb *s.n.* zicătoare, zicală, maximă populară. [pl. *-be*. / <fr. *proverbe*, cf. lat. *proverbium*]
proverbiál *adj.* **1.** privitor la proverb; cu caracter de proverb. **2.** de pomină, vestit. [pron. *-bi-al*. / cf. fr. *proverbial*]
providénță *s.f. (în concepțiile religioase)* Dumnezeu. ● atribut al divinității; *(p. ext.)* sprijin, îndurare. ● *(fig.)* cel care, prin ajutorul său, contribuie la salvarea cuiva. [cf. lat. *providentia*, it. *provvidenza*, fr. *providence*]
providențiál *adj.* socotit ca trimis, ca dăruit de providență. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *providentiel*]
providențialism *s.n.* concepție idealistă care încearcă să explice desfășurarea evenimentelor istorice prin voința providenței și nu prin legi obiective. [cf. fr. *providentialisme*]
provinciál *adj.* din provincie. ● caracteristic provinciei sau provincialilor. ● *(depr.)* simplu, înapoiat. // *s.m.* și *f.* locuitor (originar) din provincie. [pron. *-ci-al*. var. *provințial*, *-ă* adj. / cf. fr. *provincial*, lat. *provincialis*]
provincialism *s.n.* **1.** cuvînt, expresie, locuțiune caracteristică pentru o anumită provincie. **2.** atitudine de provincial. [pron. *-ci-a-*. var. *provințialism* s.n./ <fr. *provincialisme*]
províncie *s.f.* **1.** țară, regiune cucerită de romani în afara Italiei, supusă legilor romane și administrată de un guvernator roman. **2.** regiune, împărțire administrativă din unele țări. ● orice parte a unei țări care este în afara capitalei. [pron. *-ci-e*. var. *provințe* s.f. / <lat. *provincia*, cf. it. *provincia*, fr. *province*]
provitamínă *s.f.* substanță inactivă existentă în alimente și pe care organismul o transformă în vitamină activă. [<fr. *provitamine*]
provízie *s.f. (de obicei la pl.)* totalitatea produselor necesare întreținerii, alimentării unei case, unei gospodării, unui oraș, unei armate etc. [gen. *-iei*. var. *proviziune* s.f. / cf. fr. *provision*, lat. *provisio* — prevedere]
provizión *s.n.* remunerație procentuală cuvenită celui care mijlocește o afacere comercială; remiză, comision. [pron. *-zi-on*. / <germ. *Provision*]
provizorát *s.n.* caracterul a ceea ce este provizoriu, nedefinitiv. [<fr. *provisorat*]
provizóriu *adj.* temporar, vremelnic. ● nedefinitiv. // *adv.* deocamdată. [pron. *-riu*. var. *provizor*, *-oare* adj. / cf. fr. *provisoire*, it. *provvisorio*]
provocá *vb.* I. *tr.* **1.** a întări, a atița. ● a împinge (pe cineva) la acțiuni nesocotite sau necinstite; a instiga. **2.** a cauza, a determina. ● a produce ceva cu intenție; a stîrni. **3.** a chema la luptă, la o întrecere, la o discuție etc. [p.i. *provóc*, 3,6 *-oácă*. / <fr. *provoquer*, it., lat. *provocare*]

provocánt *adj. (rar; despre cuvinte, atitudini)* provocator. [<fr. *provocant*]
provocáre *s.f.* acțiunea de a provoca și rezultatul ei; *(spec.)* aținare, instigare. [<*provoca*]
provocatór *adj.* care provoacă. ● care îndeamnă la acțiuni nesocotite și necinstite. // *s.m.* cel care provoacă la luptă, la întrecere etc. [var. *provocător* adj. / cf. fr. *provocateur*, lat. *provocator*]
proxén *s.m.* magistrat grec însărcinat cu primirea oficială a ambasadorilor, a oaspeților cetăților etc. [<gr. *proxenos*, cf. fr. *proxène*]
proxenét *s.m.* și *f.* cel care mijlocește prostituția; codoș. [cf. fr. *proxénète*, lat., gr. *proxenetes*]
proxenetísm *s.n.* ocupația proxenetului. [cf. fr. *proxénétisme*]
próxim *adj.* cel mai apropiat, foarte aproape (în timp și în spațiu). ○ *gen* ~ = primul termen al unei definiții, care se referă la noțiunea în sfera căreia intră obiectul definit. [<lat. *proximus*]
proximitáte *s.f. (rar)* apropiere imediată, vecinătate. [cf. fr. *proximité*, lat. *proximitas*]
prozáic *adj.* **1.** *(rar)* care ține de proză, specific prozei. **2.** comun, vulgar; fără calități artistice; necioplit. [pron. *-za-ic.* / cf. fr. *prosaïque*, it. *prosaico*]
prozaísm *s.n.* lipsa elementelor artistice într-o operă literară; *(p. ext.)* vulgaritate, platitudine, banalitate. [pron. *-za-ism.* / <fr. *prosaïsme*, it. *prosaismo*]
prozapodóză *s.f.* figură retorică, care constă în adăugarea la argumentație și a unei probe scurte care să o întărească. [<fr. *prosapodose*, gr. *prosapodosis*]
prozatór *s.m.* și *f.* scriitor de proză. [cf. fr. *prosateur*]
próză *s.f.* **1.** scriere, vorbire care nu este supusă regulilor de versificație, care nu este redată în versuri; scriere în limbaj obișnuit. **2.** *(fig.)* scriere lipsită de elemente artistice; banalitate; vulgaritate. [<fr. *prose*, it., lat. *prosa*]
prozelít *s.m.* și *f.* cel convertit de curînd la o religie, la o doctrină etc.; adept nou și înflăcărat. [<fr. *prosélyte*, cf. lat. *proselytus*, gr. *proselytos*]
prozelitísm *s.n.* zel, rîvnă în a face prozeliți; devotament fierbinte față de o doctrină de curînd adoptată. [<fr. *prosélytisme*]
prozódic *adj.* referitor la prozodie, de prozodie. [var. *prosodic*, *-ă* adj. / cf. fr. *prosodique*]
prozodie *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul versificației din punct de vedere al raportului dintre silabe în vers, considerate după accent sau după lungime. [gen. *-iei*. var. *prosodie* s.f. / cf. fr. *prosodie*, it., lat. *prosodia*]
prozopopée *s.f.* figură de retorică prin care oratorul se adresează lucrurilor neînsuflețite, unui absent sau unui mort ca și cînd ar fi de față, ori prin expunerea lui le face să vorbească ca pe niște ființe vii; personificare. [pron. *-pe-e.* var. *prosopopee* s.f. / <fr. *prosopopée*, lat. *prosopopoeia*, cf. gr. *posopon* — persoană, *poiein* — a face]
prud *adj. (franțuzism)* care afectează o atitudine austeră; ipocrit, prefăcut. [<fr. *prude*]
prudént *adj.* prevăzător, precaut, circumspect. [cf. fr. *prudent*, it. *prudente*, lat. *prudens*]
prudénță *s.f.* însușirea de a fi prudent; prevedere, precauție, băgare de seamă. [cf. fr. *prudence*, it. *prudenza*, lat. *prudentia*]
pruderíe *s.f. (franțuzism)* atitudine afectată de austeritate; ipocrizie. [<fr. *pruderie*]
prurígo *s.n. (med.)* nume dat diverselor afecțiuni cutanee caracterizate prin vezicule mărunte care provoacă mîncărimi intense. [<fr. *prurigo*]
prurít *s.n.* mîncărime a pielii, de natură nervoasă. [<fr. *prurit*, cf. lat. *pruritus*]
prusiát *s.m.* sare a acidului prusic. [pron. *-si-at.* / <fr. *prussiate*]
prúsic *adj. acid* ~ = acid cianhidric. [<fr. *prussique*]
psálmic *adj.* privitor la psalmi. [cf. fr. *psalmique*]
psalmíst *s.m.* autor sau cîntăreț de psalmi. [cf. fr. *psalmiste*]
psalmodiá *vb.* I. *tr.* a cînta sau a recita psalmi în biserică; *(fig.)* a cînta, a citi monoton. [pron. *-di-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *psalmodier*]
psalmódic *adj.* privitor la psalmodie, de psalmodie. [<fr. *psalmodique*]
psalmodíe *s.f.* mod de a cînta, de a recita psalmii; *(fig.)* fel monoton de a citi, de a declama. [gen. *-iei*. / <fr. *psalmodie*]
pséudo- element de compunere savantă însemnînd „fals". [pron. *pse-u-*. var. *pseudo-*. / <fr. *pseudo-*, cf. gr. *pseudes* —fals]
pseudoartíst *s.m.* și *f.* artist a cărui creație nu redă în mod veridic realitatea. [<*pseudo-* + *artist*]
pseudoconcépt *s.n.* idee generală falsă, căreia nu-i corespunde ceva existent în mod real.
pseudocreáție *s.f.* creație falsă, neautentică, care nu oglindește în mod veridic realitatea.
pseudocultúră *s.f.* cultură falsă, aparentă.
pseudodemocrație *s.f.* falsă democrație.
pseudoestezie *s.f.* senzație căreia nu-i corespunde nici o vibrație care să fi fost prinsă de organele senzoriale și transmisă centrilor nervoși pentru prelucrarea ei în conștiință. [<fr. *pseudesthésie*]
pseudoetimológic *adj.* privitor la pseudoetimologism.
pseudoetimologísm *s.n.* sistem ortografic intermediar între cel etimologic și cel fonetic. [cf. *pseudo-* + *etimologism*]
pseudofilozofíe *s.f.* falsă filozofie.
pseudofonétic *adj.* privitor la pseudofonetism.
pseudofonetísm *s.n.* sistem ortografic, propus de Aron Pumnul, care se caracterizează prin întrebuințarea unui anumit semn pentru un anumit sunet în mod independent de sunetul originar din care provine cel românesc. [<fr. *pseudophonétisme*]
pseudoidée *s.f. (rar)* idee falsă, care nu conține o justă reprezentare a realității. v. p s e u d o c o n c e p t.

pseudoliberalism *s.n.* fals sau pretins liberalism, care proclamă formal principii liberale, fără însă a le respecta.
pseudomembrănă *s.f.* membrană falsă care se formează în fundul gurii, în gît şi în nas în cazuri de anghină difterică. [cf. fr. *pseudo-membrane*]
pseudomnezie *s.f.* falsă memorie, constînd în a nu putea recunoaşte în ce împrejurări s-au format anumite idei şi impresii venite din subconştient în lumina conştiinţei, acestea fiind socotite ca noi. [<fr. *pseudomnésie*]
pseudomorfóză *s.f.* proces de transformare fizică prin care o substanţă, suferind o schimbare în structura ei internă, păstrează totuşi forma iniţială exterioară a cristalelor. [<fr. *pseudomorphose*]
pseudonevroptére *s.n. pl.* subordin de insecte ortoptere care cuprinde libelulele, termitele etc. [<fr. *pseudo-névroptères*]
pseudonim *s.n.* nume fictiv pe care îl adoptă mai ales scriitorii, artiştii etc. [cf. fr. *pseudonyme*, gr. *pseudos* — mincinos, *onoma* — nume]
pseudopatriótie *adj.* care are un pretins caracter patriotic.
pseudopód *s.n.* prelungire provizorie a protoplasmei la amibe, leucocite etc., cu ajutorul căreia acestea se pot mişca sau pot apuca hrana. [<fr. *pseudopode*, cf. gr. *pseudos* — înşelător, *podos* — picior]
pseudopoezie *s.f.* poezie lipsită de calităţile adevăratei poezii.
pseudoprefix *s.n.* cuvînt folosit ca un prefix în compunerea savantă de termeni ştiinţifici şi tehnici. [<fr. *pseudopréfixe*]
pseudoproblémă *s.f.* falsă problemă.
pseudoştiinţă *s.f.* falsă ştiinţă, pretinsă cunoaştere a realităţii. [< *pseudo-* + *ştiinţă*]
pseudoştiinţífic *adj.* lipsit de bază ştiinţifică. [<fr. *pseudo-scientifique*]
psicrométru *s.n.* instrument cu care se măsoară umiditatea aerului. [<fr. *psychromètre*]
psihanalíst *s.m.* şi *f.* specialist în psihanaliză; adept al psihanalizei. [<fr. *phsychanalyste*]
psihanalític *adj.* privitor la psihanaliză; bazat pe psihanaliză. [<fr. *psychanalytique*]
psihanalíză *s.f.* **1.** teorie idealistă în psihologie, elaborată de psihiatrul austriac S.Freud (v. freudism). **2.** metodă de tratament a unei nevroze, punînd în faţa bolnavului, însăşi cauza care a provocat-o. [<fr. *psychanalyse*, cf. gr. *psyche* — suflet, *analysis* — analiză]
psihastenie *s.f.* stare psihică morbidă, manifestată prin nehotărîre extremă, obsesii şi fobii. [<fr. *psychasthénie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *astheneia* — slăbiciune]
psihiátric *adj.* privitor la psihiatrie. [<fr. *psychiatrique*]
psihiatrie *s.f.* ramură a medicinei care studiază bolile psihice şi tratarea lor. [pron. *-hi-a-*. gen. *-iei*. / <fr. *psychiatrie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *iatreia* — vindecare]
psihiátru *s.m.* medic specialist în psihiatrie. [pron. *-hi-a-*. / <fr. *psychiatre*, cf. gr. *psyche* — suflet, *iatros* — medic]
psihic *adj.* referitor la psihic; sufletesc. // *s.n.* proprietate a materiei superior organizate de a reflecta realitatea obiectivă. ● structură sufletească proprie cuiva. [<fr. *psychique*, cf. gr. *psychikos* <*psyche* — suflet]
psihism *s.n.* ansamblul fenomenelor psihice ale unui individ, ale unei colectivităţi. [<fr. *psychisme*]
psiho- element de compunere savantă care are sensul de „în legătură cu psihicul". [scris şi *psicho-*. var. *psih-*, *psihi-* / <fr. *psycho-*, cf. gr. *psyche* — suflet]
psihofizíc referitor la psihofizică. [<fr. *psychophysique*]
psihofizícă *s.f.* disciplină care studiază raporturile dintre fenomenele psihice şi fizice, pe bază de observaţie şi experiment. [<fr. *psychophysique*]
psihofiziológic *adj.* privitor la psihofiziologie. [cf. fr. *psychophysiologique*]
psihofiziologie *s.f.* ramură a psihologiei care studiază procesele psihologice în raport cu procesele fiziologice din organism. [cf. fr. *psychophysiologie*]
psihogén *adj.* care apare datorită influenţelor psihicului. [<fr. *psychogène*]
psihogenézǎ *s.f.* parte a psihofiziologiei care studiază naşterea şi dezvoltarea vieţii psihice a omului. [<fr. *psychogenèse*, cf. gr. *psyche* — suflet, *genesis* — generaţie]
psihografie *s.f. (rar)* descriere a fenomenelor psihice. [gen. *-iei*. / <fr. *psychographie*]
psihográmă *s.f. (psih.)* grafic special în care se arată aptitudinile cuiva şi valoarea acestora. [<fr. *psychogramme*]
psihológ *s.m.* şi *f.* **1.** observator fin al caracterului omenesc; cunoscător al firii omului. **2.** specialist în psihologie. [<fr. *psychologue*]
psihológic *adj.* referitor la psihologie; psihic. ○ *moment* ~ = moment potrivit pentru exercitarea unei influenţe, pentru a cere ceva etc. [cf. fr. *psychologique*]
psihologíe *s.f.* ştiinţă care are ca obiect studierea activităţii psihice a omului, a stării şi însuşirilor sale psihice. ● structura psihică a unui individ, a unei colectivităţi. [gen. *-iei*. / <fr. *psychologie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *logos* — vorbire]
psihologism *s.n.* tendinţă sau curent neştiinţific, idealist, care explică fenomenele sociale, arta, morala, religia şi alte forme ale conştiinţei sociale ţinînd seama exclusiv de aspectul psihologic al acestora sau considerînd aspectul psihologic drept factor determinant al celorlalte laturi şi procese. ○ ~ *lingvistic* = curent iniţiat de Steinthal, în Germania, şi de Potebnea, în Rusia, după care unicul obiect de studiu al lingvisticii ar trebui să fie actul individual al vorbirii, înţeles ca un proces psihic, fără nici o legătură cu viaţa socială. ● atitudine a scriitorilor care analizează numai stările psihice, neglijînd cauzele sociale ale acestora. [cf. fr. *psychologisme*]

psihologizánt *adj.* preocupat de fenomenele psihice, cărora le dă o importanță exagerată; care interpretează unele fenomene, procese, de pe pozițiile psihologismului. [cf. fr. *psychologisant*]

psihomanție *s.f.* pretinsă artă de a ghici viitorul prin invocarea spiritelor celor morți. [gen. *-iei.* / <fr. *psychomancie*, cf.gr. *psyche* — suflet, *manteia* — ghicit]

psihomotór *adj. centru* ~ = regiune a scoarței cerebrale care intră în acțiune sub influența unei excitări cerebrale fizice. [cf. fr. *psychomoteur*]

psihonevróză *s.f.* nevroză cu caracter general, care nu se referă la tulburările funcționale ale unui anumit organ, ci la tulburări de natură psihică. [<fr. *psychonévrose*]

psihopát *s.m.* și *f.* suferind de psihopatie. [<fr. *psychopathe*]

psihopátic *adj.* de psihopatie. [<fr. *psychopatique*]

psihopatie *s.f.* boală mintală; stare morbidă caracterizată prin reacții neadecvate la mediu, prin ciudățenii în comportare etc. [gen. *-iei.* / <fr. *psychopathie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *pathos* — boală]

psihopatologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază tulburările activității psihice. [gen. *-iei.* / <fr. *psychopathologie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *pathos* — boală, *logos* — știință]

psihoterápic *adj.* în legătură cu psihoterapia. [<fr. *psychothérapique*]

psihoterapie *s.f.* tratament bazat pe influențarea psihicului (prin hipnoză, prin sugestie etc.). [gen. *-iei.* / <fr. *psychothérapie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *therapeia* — tratament]

psihóză *s.f.* tulburare a activității psihice. ● stare de spirit bolnăvicioasă caracterizată printr-o surescitare obsedantă și contagioasă, creată de cauze exterioare. [<fr. *psychose*]

psoriázis *s.n.* boală de piele necontagioasă, caracterizată prin pete acoperite de mici coji uscate, lucitoare. [pron. *-ri-a-.* / < fr. *psoriasis*]

pteranodón *s.m.* reptilă zburătoare fosilă cu aripi enorme și lipsită de dinți, având înapoia capului o creastă foarte lungă. [<fr. *ptéranodon*, cf. gr. *pteron* — aripă, *an* — fără, *odon* — dinte]

pteridofíte *s.f. pl.* încrengătură a regnului vegetal, din care fac parte ferigile. [<fr. *ptéridophytes*, cf. gr. *pteris*, *pteridos* — ferigă, *phyton* — plantă]

pterodactíi *s.m.* gen de reptilă zburătoare cu două aripi membranoase ca ale liliacului, care a trăit în era secundară. [<fr. *ptérodactyle*, cf. gr. *pteron* — aripă, *dactylos* — deget]

pterozáur *s.m.* reptilă zburătoare din era mezozoică, cu aripi membranoase, ca cele ale liliacului. [pron. *-za-ur.* / <fr. *ptérosauriens*, cf. gr. *pteron* — aripă, *sauros* — șopîrlă]

ptialagóg *adj.* care activează salivația. [pron. */pti-a-.* / <fr. *ptyalagogue*]

ptialínă *s.f.* ferment secretat de glandele salivare. [pron. *pti-a-.* / <fr. *ptyaline*]

ptialism *s.n.* prezența ptialinei în cantitate neobișnuită în salivă; salivație excesivă. [<fr. *ptyalisme*]

ptomaínă *s.f.* substanță otrăvitoare rezultată din putrefacția proteinelor animale. [pron. *-ma-i-.* / <fr. *ptomaïne*]

ptóză *s.f.* cădere patologică a pleoapei superioare, a unor organe interne, în urma slăbirii formațiilor proprii de susținere. [<fr. *ptôse*]

púber *adj. (liv.)* ajuns la pubertate. [<fr. *pubère*, cf. lat. *puber*]

puberál *adj. (rar)* în legătură cu pubertatea.

pubertáte *s.f.* perioadă, vîrstă între copilărie și adolescență, caracterizată prin apariția funcțiilor de procreare. [cf. fr. *puberté*, lat. *pubertas*]

pubescént *adj. (despre frunze și tulpini)* acoperit cu peri mici ca un puf. [pron. *-sce-.* / <fr. *pubescent*, cf. lat. *pubescens*]

pubescéntă *s.f.* starea tulpinilor sau a frunzelor pubescente. [cf. fr. *pubescence*]

pubián *adj.* care se referă la pubis. [pron. *-bi-an.* / cf. fr. *pubien*]

púbis *s.n.* os care formează partea anterioară a bazinului osos, la oameni. [pl. *-se*, *-suri.* / <fr. *pubis*]

públic *adj.* **1.** de stat, care privește tot poporul, care aparține întregii națiuni. ● care poate fi folosit de toată lumea. **2.** care se petrece, care are loc în fața unei adunări de oameni. **3.** care vine de la colectivitate, la care participă întreaga colectivitate. ○ *opinie publică* = părere, judecată a unei mari colectivități. // *s.n.* **1.** colectivitate mare de oameni; mulțime, lume. **2.** totalitatea persoanelor care asistă la un spectacol, la o conferință etc. [cf. fr. *public*, it. *pubblico*, lat. *publicus*]

publicá *vb.* I. *tr.* a tipări (o carte, un articol etc.), a face să apară; a difuza. [p.i. *públic.* / <lat. *publicare*, cf. it. *pubblicare*]

publicábil *adj.* care se poate publica. [<*publica*]

publicán *s.m. (ist.)* adunător, stringător de impozite publice. [<lat. *publicanus*, cf. fr. *publicain*]

publicáre *s.f.* acțiunea de a publica și rezultatul ei; tipărire. [<*publica*]

publicáție *s.f.* ceea ce este tipărit (carte, revistă, ziar etc.); tipăritură. [gen. *-iei.* var. *publicațiune* s.f. / cf. fr. *publication*, it. *pubblicazione*]

publicist *s.m.* și *f.* scriitor; *(spec.)* scriitor de articole de revistă și de ziar. [<fr. *publiciste*, cf. rus. *publițist*]

publicístic *adj.* de publicistică sau de publicist. [cf. germ. *publizistisch*]

publicístică *s.f.* totalitatea publicațiilor dintr-un anumit interval de timp. ● ocupație, activitate de publicist. [pl. *-ci.* / <germ. *Publizistik*, rus. *publițistika*]

publicitár *adj.* relativ la publicitate. [<fr. *publicitaire*]

publicitáte *s.f.* faptul de a face ceva cunoscut prin publicații; răspîndire în public. ○ *a da publicității* = a publica. [cf. fr. *publicité*]

puc *s.n.* minge specială de cauciuc, rotundă, plată și tare, folosită la jocul de hochei pe gheață. [<engl. *puck*]

puci *s.n.* lovitură de stat violentă, provocată de un grup de complotiști nesusținuți de mase. [<germ. *Putsch*]
púdel *s.m. (zool.)* soi de cîine cu părul lățos și creț. [var. *pudl* s.m. / <germ *Pudel*]
pudibónd *adj. (franțuzism)* care aparține unei persoane pudice; care afectează o pudoare exagerată; rușinos. [<fr. *pudibond*, lat. *pudibundus*]
pudibonderíe *s.f. (franțuzism)* afectare a unei pudori exagerate. [gen. *-iei*. / <fr. *pudibonderie*]
púdic *adj.* plin de pudoare; candid, rușinos. [cf. fr. *pudique*, lat. *pudicus*]
pudicitáte *s.f. (rar)* pudoare, rușine. [cf. fr. *pudicité*]
púding *s.n.* **1.** un fel de budincă englezească în care, pe lîngă ingredientele obișnuite, se adaugă și măduvă de vacă, prune și rom. **2.** varietate de conglomerat foarte compact, format din blocuri și din pietriș. [<engl. *pudding*]
pudláj *s.n.* procedeu (învechit) de obținere a oțelului prin afinarea fontei cu oxigen. [<fr. *puddlage*]
pudoáre *s.f.* sfială, sfiicіune; atitudine decentă; rușine. ● curățenie morală, castitate. [gen. *-orii*. / <lat. *pudor*, cf. it. *pudore*, fr. *pudeur*]
pudrá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(se) da cu pudră. **2.** *tr.* a presăra praf pe o suprafață oarecare. [<fr. *poudrer*]
púdră *s.f.* pulbere, praf foarte fin cu bază de amidon (parfumat), folosit ca fard; pulbere fină folosită contra iritațiilor pielii. ● pulbere foarte fină (mai ales de zahăr). [<fr. *poudre*]
pudriéră *s.f.* cutioară în care se ține pudra. [pron. *-dri-e-*. / <fr. *poudrière*]
puericultúră *s.f.* ramură a medicinei care se ocupă cu creșterea copiilor mici. [pron. *pu-e-*. / <fr. *puériculture*, cf. lat. *puer* — copil, *cultura* — creștere]
pueríl *adj.* de copil; copilăresc, copilăros; *(p. ext.)* naiv; neserios. [cf. fr. *puéril*, lat. *puerilis*]
puerilism *s.n.* caracter pueril al unui fapt. ● întoarcere morbidă a stării mintale a unui adult la nivelul psihicului unui copil. [<fr. *puérilisme*]
puerilitáte *s.f.* naivitate, copilărie; fleac. [pron. *pu-e-*. / cf. fr. *puérilité*]
puerperálă *adj. f. febră* ~ = boală infecțioasă care apare la lăuze datorită pătrunderii în uter a unor microbi. [pron. *pu-er-*. / <fr. *puerpéral*, cf. lat. *puerpera* — lăuză]
pugilát *s.n.* luptă cu pumnii în antichitate. ● bătaie, încăierare cu pumnii. ● box. [<fr. *pugilat*, cf. lat. *pugilatus*]
pugilism *s.n.* box. [cf. engl. *pugilism*]
pugilíst *s.m.* boxer. [cf. fr. *pugiliste*]
pugilístic *adj. (sport)* privitor la pugilism; de box. [cf. fr. *pugilistique*]
pugilístică *s.f.* pugilism. [<*pugilistic*]
pul *s.n.* piesă la jocul de table. [<fr. *poule*]
púlman *s.n.* vagon de lux din Statele Unite; *(p. ext.)* tren compus din astfel de vagoane. [<engl., fr. *pullman* <*George Pullman*, n.p.]
pulmón *s.m.* plămîn. [<lat. *pulmo*]
pulmonár *adj.* privitor la plămîni; al plămînilor. [<fr. *pulmonaire*, cf. lat. *pulmonaris*]
pulóver *s.n.* tricou de lînă sau de bumbac, cu deschizătură numai la gît. [<engl., fr. *pull-over*]
pulpár *adj.* referitor la pulpa dentară. [<fr. *pulpaire*]
púlpă *s.f.* **1.** partea cărnoasă a unui fruct. ● fructe conservate în soluție de bioxid de sulf diluată. **2.** partea moale, alcătuită din vase sanguine și nervi, din mijlocul unui dinte. [<fr. *pulpe*, cf. lat. *pulpa*]
pulpíță *s.f.* inflamație a pulpei dentare. [<fr. *pulpite*]
púlpitum *s.n.* parte a unui teatru roman în care actorii își desfășurau jocul. [<lat. *pulpitum*]
puls *s.n.* **1.** dilatare și contractare ritmică a arterelor, datorită pompării sîngelui de către inimă în întregul corp. **2.** ritm, mers. [cf. fr. *pouls*, lat. *pulsum*]
pulsá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre sînge)* a zvîcni, circulînd prin artere. **2.** *(despre viață)* a se desfășura într-un ritm regulat, puternic; a freamăta, a palpita. [<lat. *pulsare*]
pulsáre *s.f.* acțiunea de a pulsa și rezultatul ei; pulsație. [<*pulsa*]
pulsatíl *adj. durere pulsatilă* = durere intermitentă manifestată prin zvîcnituri. [cf. fr. *pulsatile*]
pulsátie *s.f.* **1.** puls; pulsare, zvîcnire, bătaie a pulsului. ● *(fig.)* desfășurare în ritm regulat, puternic; palpitare, freamăt. **2.** *(fiz.)* schimbare ritmică a intensității curentului. [*gen.-iei*. var. *pulsațiune* s.f. / cf. fr. *pulsation*, lat. *pulsatio*]
pulsométru *s.n.*. pompă cu două fluide în care fluidul motor este aburul, deplasarea apei făcîndu-se prin presiunea acestuia. [<fr. *pulsomètre*]
pulsoreactór *s.n.* propulsor cu reacție asemănător cu statoreactorul, folosit la avioanele cu viteză supersonică. [pron. *-re-ac-*. / <fr. *pulsoréacteur*]
pultacéu *adj.* care are consistența unei paste fierte. ○ *anghină pultacee* = anghină în care amigdalele sînt acoperite cu un exsudat alb. [<fr. *pultacé*]
pululátie *s.f.* înmulțire rapidă și abundentă. ● producere rapidă de țesuturi morbide. [gen. *-iei*. / <fr. *pullulation*, cf. lat. *pullulare* — a se înmulți repede și mult]
pulverínă *s.f.* pulbere neagră cu granule foarte fine, folosită ca exploziv. [<fr. *pulvérin*, cf. it. *polverino*]
pulverizá *vb.* I. *tr.* a face pulbere, a transforma în pulbere (un material solid). ● a împrăștia particule mici dintr-un material (mai ales lichid sau pulverulent) cu un pulverizator. [<fr. *pulvériser*]
pulverizábil *adj.* care poate fi transformat în praf. [cf. fr. *pulvérisable*]
pulverizáre *s.f.* acțiunea de a pulveriza și rezultatul ei; prăfuire. [<*pulveriza*]
pulverizatór *s.n.* aparat de pulverizare. [pl. *-oare*. / cf. fr. *pulvérisateur*]
pulverizátie *s.f.* pulverizare. [var. *pulverizațiune* s.f. / cf. fr. *pulvérisation*]
pulverulént *adj. (despre corpuri)* care se prezintă în formă de pulbere, de praf fin. [cf. fr. *pulvérulent*, lat. *pulverulentus*]

púma *s.f.* animal carnivor din America, asemănător cu o leoaică; cuguar. [cf. fr. *puma*, germ. *Puma*, peruv. *puma*]

pumnál *s.n.* armă cu o lamă scurtă, ascuțită și tăioasă ca de cuțit. [var. *pumnar* s.n. / <*pumn*, după it. *pugnale*, fr. *poignard*]

pumnálă *vb.* I. *tr. (rar)* a înjunghia. [cf. it. *pugnalare*]

punci *s.n.* băutură preparată dintr-un amestec de rom, zahăr, suc de lămîie, de portocale etc. [<engl., fr. *punch*]

punct *s.n.* **I. 1.** întindere fără dimensiuni; semn mic și rotund ca o împunsătură de ac. ● element fundamental al geometriei, reprezentat de intersecția a două linii. ○ ~ *de incidență* = locul în care raza incidentă întîlnește raza reflectată. **2.** loc determinat în spațiu, în care se află sau se întîmplă ceva. ● loc pe un aerodrom unde stă echipa de elevi repartizați pentru zbor aceluiași instructor. ○ ~ *cardinal* = fiecare dintre cele patru direcții principale ale orizontului, considerate în raport cu axa polilor; ~ *de aplicație* = locul delimitat de pe cuprinsul unui corp asupra căruia se exercită o forță. **3.** loc, regiune, parte. **4.** temperatura la care un corp își schimbă starea. ○ ~ *mort* = **a)** momentul în care o piesă a unui mecanism își încetează mișcarea; **b)** momentul, în timpul unei competiții, cînd din cauza suprasolicitării, organismul sportivului nu mai răspunde cu promptitudine cerințelor. **5.** unitate numerică luată ca bază de clasificare, în special în sport. **II. 1.** semn grafic mic și rotund care se pune la sfîrșitul unei fraze, pentru a marca o pauză etc. ○ ~ *tipografic* = unitate de măsură a lungimii folosită pentru materialul tipografic. **2.** parte, diviziune, fragment dintr-un întreg; capitol, paragraf. **3.** chestiune, problemă. ○ ~ *de vedere* = aspectul sub care este privită o problemă, mod de gîndire, părere. **4.** aspect, ipostază, situație; fază, treaptă, perioadă. [pl. *-te*, (înv.) *-turi*. var. *punt* s.n. / <lat. *punctum* cf. fr. *point*, it. *punto*]

punctá *vb.* I. *tr.* **1.** a însemna, a presăra cu puncte. ● a marca o piesă cu ajutorul punctatorului. **2.** a însemna punctele unei partide sau ale unei etape. [var. *punta* vb. I. / după fr. *ponctuer*, *pointer*]

punctáj *s.n.* notație în puncte a rezultatelor obținute la o întrecere (sportivă etc.), pentru stabilirea clasificării concurenților. ● însemnare a punctelor mai importante ale unei relatări, ale unui plan etc. [după fr. *pointage*]

punctáre *s.f.* acțiunea de a puncta și rezultatul ei. [<*puncta*]

punctatór *s.n.* unealtă de oțel cilindrică terminată cu un vîrf ascuțit, cu ajutorul căreia se marchează piesele; chernăr. [<*puncta*]

punctaveráj *s.n. (sport)* diferența dintre punctele marcate și cele primite.

púnctbal *s.n.* minge în formă de pară, suspendată de o frînghie, care servește pentru antrenament la box. [pl. *-le*, *-luri*. / după fr. *punching-ball*]

punctifórm *adj.* **1.** în formă de punct, cît un punct. **2.** care acționează din loc în loc; intermitent. **3.** de dimensiuni neglijabile în raport cu distanțele pînă la corpurile cu care interacționează. [cf. fr. *punctiforme*, lat. *punctum* — punct, *forma* — formă]

punctuál *adj.* **1.** *(adesea adv.)* regulat, exact; care face la timp ceea ce trebuie să facă; precis. ● făcut la momentul hotărît, determinat. **2.** *(despre verbe)* care arată că acțiunea se petrece într-un singur moment. [pron. *-tu-al*. var. *punctual*, *-ă* adj. / cf. fr. *ponctuel*, it. *puntuale*]

punctualitáte *s.f.* însușirea de a fi punctual; exactitate, regularitate în executarea unei lucrări. [cf. fr. *ponctualité*]

punctuáție *s.f.* totalitatea semnelor grafice cu ajutorul cărora se despart frazele între ele și părțile constitutive ale frazei; parte a gramaticii care cuprinde regulile de întrebuințare a acestor semne; fel de a întrebuința aceste semne. [var. *punctuațiune* s.f. / cf. fr. *ponctuation*]

púncție *s.f.* străpungerea cu un instrument ascuțit (ac etc.) a unui organ sau a unei cavități a corpului, pentru a se scoate un lichid sau un gaz. [gen. *-iei*. var. *puncțiune* s.f. / cf. fr. *ponction*, lat. *punctio*]

pungít *adj. (bot.; despre unele organe)* ascuțit la vîrf. [cf. lat. *pungens*]

punitív *adj.* referitor la pedeapsă; pedepsitor. [<fr. *punitif*, cf. lat. *punire* — a pedepsi]

puníțiúne *s.f. (rar)* pedeapsă. [<fr. *punition*, lat. *punitio*]

púpă[1] *s.f.* partea de dinapoi a unei nave. [<fr. *poupe*, cf. lat. *puppis*]

púpă[2] *s.f.* stadiu de dezvoltare în metamorfoza unor insecte, care urmează stadiului de larvă; nimfă, crisalidă. [<fr. *pupe*, cf. lat. *pupa* — fetiță]

pupíl *s.m.* și *f.* copil (băiat sau fată) minor aflat sub tutela cuiva. [cf. fr. *pupille*, lat. *pupillus*, *pupilla*]

pupilár *adj.* referitor la pupilă, de pupilă. [cf. fr. *pupillaire*]

pupílă *s.f.* deschizătură rotundă situată în mijlocul irisului, care permite pătrunderea luminii în ochi. [cf. fr. *pupille*, lat. *pupilla*]

pupítru *s.n.* **1.** masă cu suprafața înclinată, pe care se poate scrie, citi etc. ● cutie cu capac înclinat, care se așază pe o catedră, pe o masă etc. spre a fi folosită la scris și citit. **2.** suport pentru note de care se servesc muzicanții. [<fr. *pupitre*, cf. lat. *pulpitum* — estradă]

pur *adj.* **1.** *(despre corpuri)* curat, neamestecat. ● nestricat, nealterat, neviciat. ● fără pete; imaculat, clar, limpede. ● *(fig.)* neprihănit, curat, nevinovat. **2.** *(fig.)* simplu, gol. **3.** *(în filozofia idealistă)* desprins de realitatea materială. [cf. lat. *purus*, fr. *pur*]

purgá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) curăța stomacul, intestinele cu un purgativ, sau cu un laxativ. ● *tr. (fig.)* a curăța, a elimina, a epura. [<lat. *purgare*, cf. fr. *purger*]

purgatív *adj., s.n.* (medicament) care are proprietatea de a curăța tubul digestiv, prin defecare. [cf. fr. *purgatif*, lat. *purgativus*]

purgatóriu *s.n.* loc unde (potrivit credinței bisericii catolice) sufletele celor mai puțin păcătoși se pot curăța de păcate pentru a intra apoi în rai. ● *(fig.)* loc sau timp de suferință. [pron. *-riu.* / < lat. *purgatorium*, cf. it. *purgatorio*, fr. *purgatoire*]

purgáție *s.f.* curățirea tubului digestiv cu ajutorul unui purgativ sau al unui laxativ; purgare. [gen. *-iei.* var. *purgațiune* s.f. / cf. fr. *purgation*]

purificá *vb.* I. *tr.* a face pur; a curăța. ● a elimina dintr-o limbă diferite elemente socotite străine. ● *refl.* a deveni mai pur din punct de vedere moral. [p.i. *purific.* / <lat., it. *purificare*, cf. fr. *purifier*]

purificáre *s.f.* acțiunea de a purifica și rezultatul ei; curățire. [<*purifica*]

purificatór *adj.* care purifică. [cf. fr. *purificateur*]

purificáție *s.f.* purificare. [gen. *-iei.* var. *purificațiune* s.f. / <fr. *purification*]

purínă *s.f.* compus organic derivat din acidul uric. [<fr. *purin*]

purism *s.n.* tendință exagerată și formalistă de a înlătura din limbă toate elementele socotite străine. [<fr. *purisme*, cf. germ. *Purismus*]

purist *adj.* privitor la purism. // *s.m.* adept al purismului. [<fr. *puriste*, cf. germ. *Purist*]

puritán *adj.* privitor la puritanism; *(p. ext.)* care practică sau afișează o morală excesivă. // *s.m.* și *f.* adept al puritanismului; *(p. ext.)* om de o moralitate excesivă. [<engl. *puritan*, cf. fr. *puritain*]

puritanísm *s.n.* doctrină a unei secte prezbiteriene engleze care se bazează pe principii foarte rigide; *(p. ext.)* rigorism exagerat privind respectarea preceptelor religioase și morale. [cf. fr. *puritanisme*]

puritáte *s.f.* calitatea a ceea ce este pur; curățenie. ● nevinovăție, castitate. [cf. lat. *puritas*, fr. *pureté*]

purjá *vb.* I. *tr.* a curăța o instalație de impurități depuse de un fluid care a circulat prin ea. ○ *a ~ balastul* = a goli balastul de apă, prin introducerea aerului sub presiune, la submarine. [<fr. *purger*]

púrjă *s.f.* deschidere în partea de sus a celulelor unui balast la un submarin, prin care iese aerul sau apa. [<fr. *purge*]

purjór *s.n.* dispozitiv folosit pentru operația de purjare. [cf. fr. *purgeur*]

púrpură *s.f.* **1.** materie colorantă de un roșu-închis, pe care cei vechi o extrăgeau din coșenilă. **2.** (culoare) roșu-închis. **3.** stofă plușată vopsită cu purpură. ●haină regească, imperială făcută dintr-o astfel de stofă; hlamidă. ● *(fig.)* demnitatea de împărat sau de consul în vechea Romă; *(mai târziu)* demnitatea suveranilor și a cardinalilor. [pl. *-re*, *-ri.* / <lat. *purpura*, cf. fr. *pourpre*]

purpurínă *s.f.* materie colorantă roșie-purpurie. [<fr. *purpurine*]

purpuríu *adj.* de culoarea purpurii, roșu-închis. [pron. *-riu.* / <*purpură*]

purulént *adj.* cu puroi, care puroiază. [<fr. *purulent*]

purulénță *s.f.* starea a tot ce este purulent. [<fr. *purulence*]

pus *s.n. (med.)* exsudat patologic vîscos care se formează în focarele de infecție; puroi. [<fr., lat. *pus*]

puseísm *s.n.* curent în biserica anglicană care cerea să fie restabilite ceremoniile catolice și unele dogme ale catolicismului. [pron. *-se-ism.* / <fr. *puseyisme*, <*Pusey*, teolog de la universitatea din Oxford]

puseíst *s.m.* și *f.* adept al puseismului. [<fr. *puseyiste*]

puséu *s.n.* **1.** acces al unei boli. **2.** *(fig.)* izbucnire, vervă momentană, elan. [pron. *-seu.* / <fr. *poussée*]

pustulație *s.f.* acoperire cu pustule. [gen. *-iei.* / <fr. *pustulation*]

pústulă *s.f.* bubuliță purulentă pe piele. [<fr. *pustule*]

pustulós *adj.* plin de pustule; bubos. [cf. fr. *pustuleux*]

putrefácție *s.f.* **1.** descompunere a organismelor moarte sau a substanțelor organice; putrezire. ○ *bacterii de ~* = grup de bacterii care provoacă fenomenele de descompunere a substanțelor organice. **2.** *(fig.)* destrămare, dezagregare morală. [gen. *-iei.* var. *putrefacțiune* s.f. / cf. fr. *putréfaction*, lat. *putrefactio*]

putrefiá *vb.* I. *refl.* a intra în putrefacție, a putrezi. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *putréfier*, cf. lat. *putris* — putred, *facere* — a face]

putrefiábil *adj.* supus putrezirii. [<fr. *putréfiable*]

putrefiére *s.f.* acțiunea de a se putrefia și rezultatul ei; putrefacție. [<*putrefia*]

putrescént *adj.* intrat în putrefacție. [pron. *-sce-.* / <fr. *putrescent*]

putrescíbil *adj. (despre substanțe)* care putrezește ușor. [cf. fr. *putrescible*]

putríd *adj. (franțuzism)* putred, putrezit. [<fr. *putride*, lat. *putridus*]

putriditáte *s.f. (franțuzism)* putreziciune. [<fr. *putridité*]

puzzolánă *s.f.* tuf format prin sedimentarea cenușii vulcanice. [<it. *puzzolana*, cf. *Puzzoli*, vulcan din Italia.]

Q

quadrívium *s.n.* partea a doua, superioară, a învățământului scolastic, cuprinzînd aritmetica, muzica, geometria și astronomia. [pron. *cua-dri-vi-um.* / <lat. *quadri* — cu patru, *via* — drum]

quáker *s.m.* membru al unei secte religioase întemeiate în secolul al XVII-lea și răspîndită în Anglia și în S.U.A. [pron. *cua-cher.* / <engl., fr. *quaker*]

quakerism *s.n.* doctrina quakerilor. [pron. *cua-che-,* / <fr. *quakerisme*]

quasi *adv.* v. *cvasi*

quietism *s.n.* doctrină mistică creștină care recomandă pasivitatea contemplativă ca atitudine și ideal al vieții. [pron. *chi-e-.* / <fr. *quiétisme*, cf. lat. *quietus* — liniștit]

quietíst *adj.* privitor la quietism. // *s.m.* și *f.* adept al quietismului. [pron. *chi-e-.*]

quolíbet *s.n.* joc de cuvinte răutăcios, glumeț; glumă. [<lat. *quod libet* — ceea ce place]

R

rabánă *s.f.* țesătură de rafie. [<fr. *rabane*]
rabát *s.n.* reducere acordată cumpărătorului din prețul de vînzare al unei mărfi. [<germ. *Rabatt*, cf. fr. *rabais*]
rabatábil *adj. (despre un element de construcție, un organ de mașină* etc.) care poate fi rotit în jurul unei axe. [<fr. *rabattable*]
rabátere *s.f.* metodă folosită în geometria descriptivă, care constă în a aduce o figură plană astfel încît planul ei să fie paralel cu unul dintre planurile de proiecție. [cf. fr. *rabattement* < *rabattre*]
rabdomanție *s.f.* pretinsă artă de a ghici viitorul cu ajutorul unei baghete magice. [gen. *-iei*. / <fr. *rhabdomancie*, cf. gr. *rhabdos* — baghetă, *manteia* — divinație]
rábic *adj.* de rabie, caracteristic rabiei. [cf. fr. *rabique*]
rábie *s.f.* turbare. [gen. *-iei*. / <lat. *rabies*, cf. it. *rabbia*]
rábin *s.m.* șef religios al unei comunități evreiești, care interpretează dogmele religioase și conduce serviciile rituale. [<polon. *rabin* <ebr. *rabbi*]
rabinát *s.n. (rar)* calitatea, funcția de rabin. [<fr. *rabbinat*]
rabínic *adj.* referitor la rabini. [cf. fr. *rabbinique*]
rabinism *s.n.* doctrina rabinilor. [<fr. *rabbinisme*]
rabotá *vb.* I. *tr.* a netezi, a răzui suprafața unei piese (metalice) cu o raboteză. [<fr. *raboter*]
rabotáj *s.n.* rabotare. [<fr. *rabotage*]
rabotáre *s.f.* acțiunea de a rabota și rezultatul ei; rabotaj. [<*rabota*]
rabotéză *s.f.* mașină pentru prelucrarea prin așchiere a metalului sau a unor piese de lemn; mașină de rabotat. [<fr. *raboteuse*]
rabotór *s.m.* lucrător la raboteză. [cf. fr. *raboteur*]
racém *s.n.* inflorescență în formă de ciorchine. [<fr. *racème*, cf. lat. *racemus*]
rachétă *s.f.* **1.** *(av.)* vehicul zburător fusiform, fără echipament de susținere la care carburantul necesar arderii este amestecat sau cuprins în combustibilul folosit. **2.** cartuș special, cu materii explozibile (colorante), care ard producînd lumină de diferite culori. **3.** paletă de tenis formată dintr-o rețea întinsă pe un cadru de lemn oval; *(p. ext.)* persoană care practică tenisul. ● paletă ovală folosită pe talpa încălțămintei pentru a nu se afunda în zăpadă. [<fr. ***raquette***]
rachetodróm *s.n.* teren amenajat special pentru lansarea rachetelor. [<*rachetă* + *(aero)drom*]
raclá *vb.* I. *tr. (rar)* a răzui. [<fr. *racler*]
racláj *s.n. (rar)* curățire, răzuire. ● curățire a unui țesut bolnav (infectat etc.) făcută cu chiureta. ● operație chirurgicală prin care se îndepărtează din uter ovulul fecundat. [<fr. *raclage*]
racláre *s.f.* acțiunea de a racla și rezultatul ei; răzuire. [<*racla*]
raclór *s.n.* răzuitor. [cf. fr. *racloir*]
racórd *s.n.* legătură; contact (între părțile unei lucrări, ale unei instalații etc.) v. b r a n ș a m e n t. ● tub flexibil, țeavă de legătură între două țevi. ● porțiune dintr-un circuit electric care leagă un aparat, o mașină, o instalație etc. cu rețeaua electrică de distribuție. ● *(cinema)* legătură între două secvențe de film, între două benzi de sunet. [pl. *-duri*. / <fr. *raccord*]
racordá *vb.* I. *tr.* a stabili un contact, a lega (elemente, părți ale unei lucrări); a face un racord. [<fr. *raccorder*]
racordáj *s.n.* racordare.
racordáre *s.f.* acțiunea de a racorda și rezultatul ei; legare, stabilire a unui contact. [<*racorda*]
racursí *adj. invar.* foarte scurt. ● prescurtat, scurtat. // *s.n. (rar)* prescurtare. ● *(arte)* procedeu de redare a unui subiect, prin pictură sau sculptură, micșorînd dimensiunile prin efectul perspectivei. [pl. *-iuri*. / <fr. *raccourci*]
radár *s.n.* dispozitiv de detectare și localizare a unor obstacole, obiective etc., bazat pe principiul reflectării undelor electro-magnetice de către anumite obstacole. [<engl. *radar* <*ra*(dio) *d*(etecting) *a*(nd) *r*(anging) — detectare și repera e prin radio]
rádă *s.f.* zonă de apă din vecinătatea unei coaste, apărată prin diguri de valuri și de curenți, unde se adăpostesc navele. [<fr. *rade*, it. *radà*]
radiá *vb.* I. **1.** *intr.* și *tr.* a emite raze (de căldură, de lumină); a împrăștia (căldură sau lumină). ● *intr. (fig.)* a fi foarte vesel, surîzător; a reflecta bucurie, fericire. **2.** *tr.* a șterge (de pe o listă), a scoate din evidență. [pron. *-di-a*. p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *radier*, it., lat. *radiare*]
radiál *adj. (adesea adv.)* care pleacă dintr-un centru în sensul razelor unui cerc. [pron. *-di-al*. / cf. fr. *radial*]
radián *s.m.* unitate de măsură pentru unghiuri, corespunzătoare unui unghi subîntins la centru de un arc egal în

lungime cu raza cercului. [pron. *-di-an.* / <fr. *radian*, cf. lat. *radius* — rază]

radiánt *adj.* **1.** care se împrăștie prin radiație. **2.** care emite radiații. [pron. *-di-ant.* / cf. fr. *radiant*]

radiánță *s.f.* mărime egală cu raportul dintre fluxul de lumină emis de un izvor luminos și suprafața emițătoare a acelui izvor. [pron. *-di-an-.* / cf. fr. *radiance*]

radiár *adj.* radial. [pron. *-di-ar.* / cf. fr. *radiaire*]

radiát *adj. (bot.; despre unele organe)* dispus în jurul unui centru comun, în formă de raze. // *s.n. pl.* animale nevertebrate ale căror organe sînt dispuse ca niște raze în jurul corpului și al căror tip îl reprezintă stelele de mare, polipii etc. ● *(bot.)* tip de plante compozee care au petalele dispuse radial. [pron. *-di-at.* / <fr. *radié*, cf. lat. *radiatus*]

radiatór *s.n.* **1.** aparat care servește la răcirea apei în motoarele cu ardere internă. ● sistem termic care emite radiații. **2.** ~ *electric* = aparat electric de încălzire. **3.** corp de încălzire alcătuit din tuburi sau coloane tubulare prin care circulă un fluid încălzit, în scopul de a ceda căldură în mediul înconjurător. **4.** antenă de emisiune. [<germ. *Radiator*]

radiáție *s.f.* radiere. ● emisiune, răspîndire de unde sonore sau electromagnetice. [*gen -iei.* var. *radiațiune* s.f. / cf. fr. *radiation*, lat. *radiatio*]

radicál *adj.* **1.** din temelie, complet; fundamental, de bază. ● *(despre tratamente, medicamente etc.)* care vindecă complet. **2.** care preconizează, care propagă reforme mari, acțiuni hotărîtoare. **3.** în termeni tehnici, în stil neologic. // *s.m.* **I.** cel care preconizează o serie de reforme burghezo-democratice. **II. 1.** număr care, ridicat la o putere, dă un alt număr dat. ● simbol matematic ($\sqrt{\ }$), care arată operația de extragere de rădăcină. ● grup atomic care rămîne neschimbat într-o reacție chimică și care, obișnuit, nu există în stare liberă. **2.** *(lingv.)* elementul primitiv, ireductibil din punct de vedere morfologic, comun mai multor cuvinte care constituie o familie și care conține sensul lexical al cuvîntului; rădăcină. [<fr. *radical*, it. *radicale*, cf. lat. *radix* — rădăcină]

radicalísm *s.n.* **1.** tendință, înclinație spre măsuri categorice. [<fr. *radicalisme*]

radicalizá *vb.* I *tr.* a atrage pe cineva la o reformă democratică radicală; a revoluționa. [cf. germ. *radikalisieren*]

radicánt *adj. (despre tulpină)* care are capacitatea de a emite rădăcini; *(despre plante)* agățător prin rădăcini suplimentare. [<fr. *radicant*]

radicáție *s.f.* dispoziție a rădăcinilor unei plante. [gen. *-iei.* / <fr. *radication*]

radicélă *s.f.* ramificație secundară a rădăcinii principale a unei plante. [<fr. *radicelle*]

radiciférm *adj.* care are forma unei rădăcini. [<fr. *radiciforme*, cf. lat. *radix* — rădăcină, *forma* — formă]

radicivór *adj.* care mănîncă rădăcini. [<fr. *radicivore*, cf. lat. *radix* — rădăcină, *vorare* — a mînca]

radiculár *adj.* care aparține rădăcinii, care se referă la rădăcină. [<fr. *radiculaire*]

radículă *s.f.* partea embrionului care formează, după germinație, rădăcina plantulei. [<fr. *radicule*]

radiér *s.n.* **1.** element de construcție format de obicei dintr-un planșeu de beton armat, care se întinde în toate direcțiile sub întreaga construcție pe care o susține. **2.** v. r a d i e r ă. [pron. *-di-er.* pl. *-re.* / <fr. *radier*]

radiéră *s.f.* gumă de șters. [pron. *-di-e-.* pl. *-re.* var. *radier* **(2.)** s.n. / <fr. *radière*, cf. germ. *Radiergummi*]

radiér *adj.* care conține radiu. [<fr. *radifère*]

rádio[1]- element de compunere savantă cu care se formează în special termeni tehnici și arătînd că noțiunea respectivă este în legătură cu radiofonia, radiotelegrafia sau cu radiațiile radioactive. [cf. fr. *radio*]

rádio[2] *s.n.* **1.** instalație de transmitere și de recepție a sunetelor cu ajutorul undelor electromagnetice; aparatele de emisie și de recepție folosite în acest scop. **2.** sistemul de difuzare a programelor (artistice, culturale etc.) prin radio (**1**). **3.** instituție care dirijează problemele referitoare la radio (**1, 2**). [pron. *-di-o.* pl. *-ouri.* / <fr., it. *radio*]

radioactiv *adj.* referitor la radioactivitate. ● *(despre elemente)* care prezintă radioactivitate. [cf. fr. *radio-actif*]

radioactivitáte *s.f.* **1.** calitatea unor elemente cu atomi grei de a emite, prin dezintegrare spontană, raze cu proprietăți similare razelor X. **2.** parte a fizicii care studiază fenomenele radioactive. [cf. fr. *radio-activité*]

radioaltimétru *s.n.* instalație care determină prin radar înălțimea unui avion deasupra solului. [cf. rus. *radio-altimetr*]

radioamplificáre *s.f.* radioficare. [<*radio*[1] + *amplificare*]

radioaterizáre *s.f.* aterizare a unui avion dirijată de fascicule de unde electromagnetice ultrascurte. [cf. fr. *radio-atterrissage*]

radiobalíză *s.f.* emițător de radio de mică putere, instalat la sol, într-un anumit punct, ale cărui emisiuni captate la bordul unui avion îi permit acestuia să stabilească exact momentul trecerii deasupra acestui punct. [cf. fr. *radiobalise*]

radiocompás *s.n.* aparat montat la bordul unui avion, care permite menținerea avionului pe direcția unui post de radioemisiune sau care indică abaterile avionului de la această direcție. [pl. *-suri.* / <fr. *radiocompas*]

radiocomunicáție *s.f.* transmiterea și recepția la distanță a sunetelor prin unde electromagnetice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiocommunication*]

radioconductór *s.n.* corp care sub influența undelor electromagnetice devine conductor de electricitate. [pl. *-oare* și *-ori* s.m. / cf. fr. *radioconducteur*]

radiodiagnóstic *s.n.* diagnostic medical pus pe bază de examinare radiologică. [cf. fr. *radiodiagnostic*]

radiodifuzá *vb.* I. *tr.* a transmite, a emite (ceva) prin radio. [cf. fr. *radiodiffuser*]

radiodifuziúne *s.f.* comunicare, emisiune a unei ştiri, a unei cuvîntări, a unui concert etc. prin radio. ● instituţie care organizează şi se ocupă cu asemenea emisiuni; radio[2] (3). [cf. fr. *radiodiffusion*]
radioelèctric *adj.* privitor la radioelectricitate. [cf. fr. *radio-électrique*]
radioelectricitáte *s.f.* parte a fizicii care se ocupă cu studiul şi întrebuinţarea undelor electromagnetice. [cf. fr. *radio-électricité*]
radioelemént *s.n. (fiz.)* element radioactiv. [cf. fr. *radio-élément*]
radioemisiúne *s.f.* emisiune radiofonică. [var. *radioemisie* s.f. / cf. fr. *radio émission*]
radioemiţátor *s.n.* instalaţie cu care se produc unde electromagnetice folosite la radiocomunicaţii. [cf. fr. *radio émetteur*]
radioestezie *s.f. (fiz.)* sensibilitate la unde. [gen. *-iei* / cf. fr. *radioesthésie*]
radiofár *s.n.* post fix de emisiune radiofonică prin semnale, servind la dirijarea navigaţiei aeriene şi maritime. [pron. *-di-o-*. pl. *-re* şi *-ruri*. / cf. fr. *radiophare*]
radiofícă *vb.* I. *tr.* a înzestra oraşele şi satele cu posturi de radioficaţie. [<*radioficaţie*]
radioficáre *s.f.* instalarea unei reţele de posturi de radioficaţie în oraşe sau la sate. [cf. rus. *radiofikaţiia*]
radioficáţie *s.f.* sistem de radiorecepţie în care un singur aparat receptor puternic serveşte mai multe difuzoare, instalate la distanţă şi legate de el prin conductoare electrice. [gen. *-iei*. / <rus. *radiofikaţiia*]
radiofónic *adj.* de radiofonie, referitor la radiofonie. [cf. fr. *radiophonique*]
radiofonie *s.f.* transmitere şi recepţionare a sunetelor prin unde electromagnetice. ● disciplină care studiază sistemul de transmitere şi de recepţie prin radio. [pron. *-di-o-*. pl. *-ii*, gen. *-iei*. / cf. fr. *radiophonie*]
radiofrecvénţă *s.f.* frecvenţă a undelor electromagnetice folosită în radiocomunicaţii. [cf. fr. *radiofréquence*]
radiogazétă *s.f.* emisiune de ştiri şi comentarii, transmisă prin radio. [<*radio*[1] + *gazetă*]
radiogeologíe *s.f.* parte a geologiei care utilizează tehnica radioactivităţii. [<*radio-*[1] + *geologie*]
radioghidáj *s.n.* conducerea unui vehicul în mişcare cu ajutorul undelor electromagnetice. [cf. fr. *radioguidage*]
radiogoniometríe *s.f.* metodă de determinare a unui radioemiţător cu ajutorul undelor electromagnetice. [cf. fr. *radiogoniométrie*]
radiogoniométru *s.n.* aparat de radiorecepţie care permite să se determine direcţia din care vine o radioemisiune. [cf. fr. *radiogoniomètre*]
radiografiá *vb.* I. *tr. (rar)* a face o radiografie. [pron. *-fi-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *radiographier*]
radiográfic *adj.* referitor la radiografie. [<fr. *radiographique*]
radiografíe *s.f.* totalitatea procedeelor folosite pentru obţinerea unor probe fotografice cu ajutorul razelor X; *(concr.)* fotografie obţinută în acest fel. [gen. *-iei*. / <fr. *radiographie*]
radiográmă *s.f.* **1.** radiotelegramă. **2.** fotografie obţinută cu ajutorul razelor X. [cf. fr. *radiogramme*]
radioizotóp *s.m.* izotop radioactiv. [cf. fr. *radio-isotope*]
radiojurnál *s.n.* emisiune radiofonică cuprinzînd un buletin de ştiri, însoţit de comentarii, discuţii etc. [<fr. *radiojournal*]
radiolári *s.m. pl.* clasă de animale protozoare marine învelite într-o cochilie silicioasă, cu prelungiri subţiri, dispuse ca nişte raze; *(la sg.)* animal din această clasă. [var. *radiolare* s.f. pl. / <fr. *radiolaires*, cf. lat. *radiolus* <*radius* — rază]
radiolarít *s.n.* rocă silicioasă marină rezultată din solidificarea depozitelor de cochilii de radiolari. [<fr. *radiolarit*]
radiolocatór *s.n. (fiz.)* post sau aparat de radiolocaţie; instalaţie radar. [cf. *radiolocaţie*]
radiolocáţie *s.f.* determinarea poziţiei unui post de radioemisiune cu ajutorul a două sau a mai multor posturi de radiorecepţie. [gen. *-iei* / <rus. *radiolokaţiia*]
radiológ *s.m.* medic specialist în radiologie. [<fr. *radiologue*]
radiológic *adj.* referitor la radiologie, de radiologie. [<fr. *radiologique*]
radiologíe *s.f.* **1.** studiul razelor X şi al diferitelor lor aplicaţii. **2.** ramură a medicinei care studiază organismul uman cu ajutorul razelor X şi folosirea acestora în tratamentul unor boli. [gen. *-iei*. /<fr. *radiologie*]
radiomagazín *s.n.* emisiune cu caracter diferit (informativ, cultural) transmisă prin radio. [<*radio*-[1] + *magazin*]
radiometalografíe *s.f.* ramură a metalografiei, care studiază structura metalelor. [gen. *-iei*. / <fr. *radiométallographie*]
radiométru *s.n.* instrument folosit pentru compararea energiei diferitelor radiaţii. [fr. *radiomètre*]
radiomicrométru *s.n.* instrument folosit pentru măsurarea intensităţilor de radiaţie foarte mici.
radionavigáţie *s.f.* navigaţie care foloseşte mijloace radioelectrice pentru stabilirea orientării şi a poziţiei geografice. [gen. *-iei*. / cf. fr. *radionavigation*]
radiopatologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul bolilor provocate de radiaţii penetrante (raze X etc.) [gen. *-iei*. / <fr. *radiopathologie*]
radioreceptór *s.n.* aparat cu care se recepţionează emisiunile radiofonice. [cf. fr. *radiorécepteur*]
radioreléu *s.n.* instalaţie care permite realizarea unei comunicaţii fără fir între două staţiuni prin intermediul staţiunilor intermediare.
radioreportáj *s.n.* reportaj transmis prin radio. [cf. fr. *radioreportage*]
radioreportér *s.m.* reporter pentru emisiunile de radio. [<fr. *radioreporter*]
radiós *adj.* **1.** luminos, strălucitor. **2.** *(fig.)* încîntat, cu faţa strălucitoare de bucurie. [pron. *-di-os*. / <fr. *radieux*, it. *radioso*, cf. lat. *radius* — rază]
radioscópic *adj.* referitor la radioscopie. [<fr. *radioscopique*]

radioscopíe *s.f.* examinare pe un ecran fluorescent a unui corp opac (în special a corpului omenesc), cu ajutorul umbrei proiectate de un fascicul de raze X care străbat acel corp; *(concr.)* imaginea obținută în acest fel. [gen. *-iei.* / <fr. *radioscopie*]

radiosóndă *s.f.* instrument de sondaj meteorologic, folosit pentru cercetarea păturilor superioare ale atmosferei. [cf. fr. *radiosonde*]

radiostimulâre *s.f.* procedeu de fotosinteză. [pron. *-di-o-.*]

radiotéhnic *adj.* referitor la radiotehnică, de radiotehnică. [<fr. *radiotechnique*]

radiotéhnică *s.f.* **1.** tehnica emisiunii, a recepției și a utilizării undelor electromagnetice de înaltă frecvență. **2.** tehnica fabricării aparatajului pentru radiocomunicații. [cf. fr. *radiotechnique*]

radiotelefonie *s.f.* comunicație radiofonică în amblele sensuri între două posturi, echipate fiecare cu aparate de emisiune și de recepție. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiotéléphonie*]

radiotelegrafiá *vb.* I. *tr.* a transmite (o știre, o veste etc.) prin radiotelegrafie. [p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *radiotélégraphier*]

radiotelegráfic *adj.* privitor la radiotelegrafie. [cf. fr. *radiotélégraphique*]

radiotelegrafie *s.f.* telegrafie fără fir. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiotélégraphie*]

radiotelegrafíst *s.m.* și *f.* lucrător la un aparat de radiotelegrafie. [cf. fr. *radiotélégraphiste*]

radiotelegrámă *s.f.* telegramă transmisă prin radio; radiogramă (**1**). [cf. fr. *radiotélégramme*]

radiotelemecánică *s.f.* dirijarea mecanismelor mobile la distanță cu ajutorul undelor radiofonice. [cf. fr. *radiotélémécanique*]

radiotelescóp *s.n.* instrument optic folosit pentru a observa fenomenele care nu sînt accesibile instrumentelor astronomice obișnuite. [cf. fr. *radiotéléscope*]

radioterapíe *s.f.* tratament al unor boli cu ajutorul razelor X. [gen. *-iei.* / <fr. *radiothérapie*]

radiotransmisiúne *s.f.* transmitere prin radio a unor sunete, a unor imagini etc. [var. *radiotransmisie* s.f. / cf. fr. *radiotransmission*]

rádiu *s.n.* element radioactiv asemănător din punct de vedere chimic cu bariul; este întrebuințat în fizică și medicină. [pron. *-diu.* var. *radium* s. n. / <fr. *radium*]

radiumterapíe *s.f.* metodă de tratament al unor boli cu ajutorul radiațiilor unor substanțe radioactive. [gen. *-iei.* / <fr. *radiumthérapie*]

rádius *s.n.* cel mai subțire dintre cele două oase ale antebrațului. [pron. *-di-us.* / <fr., lat. *radius*]

radón *s.n.* element gazos radioactiv care ia naștere prin dezintegrarea radiului. [<fr. *radon*, cf. germ. *Radon*]

rafálă *s.f.* **1.** pală, bătaie de vînt (scurtă, bruscă și puternică). **2.** serie continuă de focuri trase cu o armă automată. [<fr. *rafale*]

ráfie *s.f.* nume dat mai multor plante exotice din grupa palmierilor, ale căror fibre sînt folosite la confecționarea sforilor, a legăturilor etc. ● fibră obținută din nervurile frunzelor acestor plante. [gen. *-iei.* / <fr. *raphia*]

rafinà *vb.* I. **1.** tr. a curăța (o substanță, un produs etc.) de corpurile străine pe care le conține. **2.** *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) face mai subtil, mai delicat. [<fr. *raffiner*]

rafinàj *s.n.* rafinare. [<fr. *raffinage*]

rafinamént *s.n.* **1.** finețe, subtilitate excesivă. **2.** *(peior.)* perfidie. [pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *raffinement*]

rafinâre *s.f.* acțiunea de a (se) rafina și rezultatul ei. [<*rafina*]

rafinát *adj.* **1.** *(despre o substanță, un produs)* curățat de corpuri străine; obținut prin rafinare. **2.** *(fig.)* fin, delicat, subtil. **3.** *(peior.)* perfid. [cf. fr. *raffiné*]

rafinărie *s.f.* instalație, întreprindere pentru rafinarea anumitor produse (petrol, zahăr etc.). [gen. *-iei.* / *cf. fr. raffinerie*]

rafinór *s.m.* lucrător într-o rafinărie. [cf. fr. *raffineur*]

ragádă *s.f.* nume dat unor mici ulcerații care se formează pe piele și pe mucuoasa anală. [<fr. *rhagade*, cf. gr. *rhagas* — *desirare*]

raglán *s.n.* **1.** croială specială pentru paltoane și pardesie caracterizată prin aceea că mîneca pornește chiar de sub guler. **2.** pardesiu sau palton cu o asemenea croială. [pl. *-ne*, *-nuri.* /<fr. *raglan*, cf. lord *Raglan* — general englez]

rahialgíe *s.f.* durere de-a lungul șirei spinării. [pron. *-hi-al-.* gen. *-iei.* /<fr. *rachialgie*, cf. gr. *rachis* — șira spinării, *algos* — durere]

rahianestezie *s.f.* anestezie obținută printr-o injecție (cu novocaină etc.) în șira spinării. [pron. *-hi-a-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *rachi-anesthésie*]

rahidián *adj.* care ține de șira spinării. ○*canal* ~ = canal format din vertebre, în care se află măduva spinării; *anestezie* ~*ă* = rahianestezie. [pron. *-di-an.* pl. *ieni*, *-iene.* / <fr. *rachidien*]

ráhis *s.n.* ax principal la inflorescențele gramineelor, pe care sînt dispuse florile și spiculețele. [<fr. *rachis*]

rahític *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de rahitism. ● (om) nedezvoltat, slab. [cf. fr. *rachitique*]

rahitism *s.n.* boală (manifestată în special la copii) caracterizată prin deformații ale oaselor, ca urmare a lipsei sărurilor de calciu în organism. [<fr. *rachitisme*]

raid *s.n.* **1.** incursiune rapidă executată de o unitate militară (în special de aviație) pe teritoriul unui stat inamic. **2.** drum aerian parcurs de un avion. [pron. *raid.*/ <engl., fr. *raid*]

raión *s.n.* **1.** fiecare dintre unitățile teritorial-administrative în care se împarte o regiune sau un oraș mare. ● fișie de teren pe care acționează o unitate militară în apărare. **2.** secție a unui magazin unde se găsesc mărfuri de același fel. [pron. *ra-ion.* pl. *-oane.* / <fr. *rayon*, rus. *raion*]

raioná *vb.* I. *tr.* a împărți în raione (**1**); a repartiza unele produse agricole sau

industriale pentru anumite raioane. (1). [<fr. *rayonner*]
raionál *adj.* privitor la raion, al raionului. [pron. *ra-io-*. / <*raion*]
rajáh *s.m.* prinț feudal indian, conducător al unui ținut. [<fr. *rajah*, cf. hind. *radj*]
ral *s.n.* zgomot caracteristic al respirației în afecțiunile bronhiilor sau ale plămînilor. [<fr. *râle*]
ralantí *s.n.* mers încetinit al unui motor. [pl. *-iuri*. / <fr. *ralenti*]
raliá *vb.* I. *refl.* a se aduna, a se strînge în jurul cuiva sau a ceva pentru a realiza o acțiune comună. ● a adera la o părere, la o propunere etc. [pron. *-li-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *rallier*]
rallentándo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* rărind, încetinind mișcarea. [<it. *rallentando*]
raliére *s.f.* acțiunea de a se ralia și rezultatul ei; aderare. [pron. *-li-e-*. pl. *-ri.*/ <*ralia*]
ramá *vb.* I. *intr. (rar)* a vîsli. [p.i. *-mez.*/ <fr. *ramer*]
rámă *s.f. (rar)* vîslă. [pl. *-me*. / <fr. *rame*]
rambleiá *vb.* I. *tr.* a face un rambleu pentru o șosea, o cale ferată etc. ● a umple cu rambleu golurile rămase într-o mină în urma exploatării. [pron. *-ble-ia*. [p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *remblayer*]
rambleiáj *s.n.* rambleiere. [pron. *-le-ioj.*/ <fr. *remblayage*]
rambleiére *s.f.* acțiunea de a rambleia și rezultatul ei; rambleiaj. [<*rambleia*]
rambléu *s.n.* **1.** umplutură de pămînt folosită pentru a acoperi un gol sau pentru a ridica un teren la nivelul necesar unei construcții. **2.** lucrare executată în scopul ridicării unui teren la nivelul necesar sau al susținerii terasamentului unei căi ferate, al unei șosele etc. deasupra nivelului terenului. [pl. *-uri* și *-ée*. / <fr. *remblai*]
rambúrs *s.n.* sistem de expediție a unui pachet prin poștă, în care plata transportului este făcută de destinatar, la primirea pachetului. [pl. *-se*, *-suri*. / cf. fr. *remboursement*]
rambursá *vb.* I. *tr.* a restitui, a înapoia cuiva o sumă de bani datorată. [<fr. *rembourser*]
rambursábil *adj.* care se poate rambursa. [cf. fr. *remboursable*]
rambursáre *s.f.* acțiunea de a rambursa și rezultatul ei; restituire. [<*rambursa*]
ramforíncus *s.m.* reptilă zburătoare fosilă, de mărimea unui uliu, avînd un cioc lung, dinți puternici și coadă lungă. [<lat. sc. *ramphorynchus*]
rámie *s.f.* plantă textilă originară din Asia. ● fibră foarte suplă și rezistentă, extrasă din această plantă. [gen. *-iei.*/ <fr. *ramie*]
ramificá *vb.* I. *refl.* a se despărți în mai multe ramuri. [p.i. 3 *ramifică*. / cf. it. *ramificare*, fr. *ramifier*]
ramificáre *s.f.* faptul de a se ramifica. [<*ramifica*]
ramificáție *s.f.* ramificare; încrucișare. ● *(concr.)* parte ramificată; ramură; braț; prelungire. [pron. *-ți-e*. pl. *-ii*, gen. *-iei*. var. *ramificațiune* s.f. /<fr. *ramification*, cf. it. *ramificazione*]
ramolí *vb.* IV. *refl.* a-și pierde vioiciunea, agerimea minții; a slăbi din punct de vedere fizic și intelectual (din cauza bătrîneții). [<fr. *ramollir*]
ramolíre *s.f.* acțiunea de a se ramoli și rezultatul ei. [<*ramoli*]
ramolísmént *s.n.* ramolire. [pl. *-te*, *-luri.*/ <fr. *ramollissement*]
ramolít *adj., s.m.* și *f.* (cel) care și-a pierdut vioiciunea, agerimea minții (din cauza bătrîneții). [<*ramoli*]
rampánt *adj. (despre o suprafață)* înclinat. [<fr. *rampant*]
rámpă *s.f.* **1.** teren înclinat, privit în sensul în care urcă. **2.** platformă amenajată în stații pentru încărcarea și descărcarea vagoanelor de cale ferată. ● ~ *de lansare* = suport orientabil echipat cu diferite dispozitive de ghidare, de pe care se lansează avioanele catapultate sau unele rachete de luptă. **3.** balustradă (la o scară). **4.** partea din față a unei scene, unde sînt instalate luminile. ○ *(expr.) a vedea lumina rampei* = a intra în repertoriul unui teatru, a fi jucat în fața publicului. **5.** *(anat.)* compartiment din melcul urechii interne. [<fr. *rampe*]
ranchiúnă *s.f.* pizmă, pică, ură ascunsă; dorință de răzbunare. [pron. *-chiu-*. pl. *-ni*, *-ne*. / <fr. *rancune*]
ranchiunós *adj.* care poartă ranchiună; răzbunător. [pron. *-chiu-*. / cf. fr. *rancuneux*]
randamént *s.n.* **1.** capacitatea de producție a unei întreprinderi industriale sau comerciale, a unui teren agricol, a unui utilaj într-o unitate de timp dată. **2.** *(tehn.)* raportul dintre lucrul mecanic produs și energia consumată de un sistem tehnic (mașină, aparat etc.) pentru a produce acel lucru mecanic. [pl. *-te* și *-luri*. / <fr. *rendement*]
randalíná *vb.* I. *tr.* a imprima zimți pe o piesă cu ajutorul randalinei. [<germ. *randalieren*]
randalínă *s.f.* moletă.
rándă *s.f. (mar.)* pînză trapezoidală aflată pe catargul de la pupă. [pl. *-de*. / <it. *randa*]
ranfluáre *s.f.* operația de ridicare la suprafață și de repunere în stare de plutire a unei nave scufundate. [pron. *-flu-a-*. / cf. fr. *renflouement* <*renflouer*]
ranfórt *s.n.* întăritură (formată din una sau mai multe piese) care susține o (parte de) construcție. [<fr. *renfort*]
rang *s.n.* **1.** loc ocupat de o persoană sau de o instituție într-o ierarhie. ● treaptă, situație socială. **2.** clasificare a navelor potrivit mărimii sau armamentului lor. [<fr. *rang*]
ranunculacée *s.f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate care au ca tip piciorul-cocoșului; *(la sg.)* plantă din această familie. [<fr. *renonculacées*]
ranversá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a da peste cap; a răsturna. [<fr. *renverser*]
ranversáre *s.f.* evoluție acrobatică prin care un avion execută o schimbare de direcție de 180 grade, fiind săltat brusc în sus

și apoi lăsat să alunece pe o parte pînă ajunge cu botul în jos; întoarcere pe aripă. [<*ranversa*]

rapáce *adj.* răpitor; hrăpăreț, apucător, lacom. [<it. *rapace*, cf. fr. *rapace*]

rapacitáte *s.f.* însușirea de a fi rapace; lăcomie. [cf. it. *rapacità*, fr. *rapacité*]

rapél *s.n.* readucerea la poziția inițială a unei piese sau a unui sistem tehnic. ● *coborîre în ~* = coborîre, în alpinism, a unui perete abrupt printr-un sistem de coardă dublă. ● *(med.)* reînnoire a unui vaccin. [pl. *-le*, *-luri*. / <fr. *rappel*]

rapíd *adj.* care se petrece într-un timp scurt; care se mișcă, care are loc repede. ● foarte înclinat, pieptiș. ○ *tren ~* (și *s.n.*) = tren de mare viteză, care oprește numai în stațiile mari. [<fr. *rapide*]

rapíditáte *s.f.* repeziciune, iuțeală. [<*rapid*, cf. fr. *rapidité*]

rapiéră *s.f. (rar)* spadă cu lama fină. [pron. *-pi-e-*. / <fr. *rapière*]

rapórt *s.n.* **I. 1.** legătură, relație între fenomene, între noțiuni etc. ● *(la pl.)* legături (de prietenie, de serviciu etc.). **2.** *(mat.)* cîtul a două mărimi de același fel. **3.** relație (numerică) între două valori. **II.** *casă de ~* = casă construită pentru a fi închiriată și a aduce astfel beneficii. **III.** comunicare scrisă sau orală, dare de seamă, expozeu care se adresează către o instanță judiciară, către un șef ierarhic, către o adunare generală etc.; momentul cînd se face această prezentare. [pl. *-orturi* și *-oarte*. / <fr. *rapport*]

raportá *vb.* I. *tr.* **I.** *(rar)* a aduce venituri, beneficii; a produce. **II.** a relata (scris sau oral) unui șef ierarhic sau unei adunări o situație, rezultatul unei activități etc. **III. 1.** a stabili un raport între două sau mai multe noțiuni. ● *refl.* a face legătura cu ceva; a se referi. **2.** *(mat.)* a găsi valoarea pe care o are o mărime, cînd a doua mărime are o valoare egală cu unitatea. **3.** a reprezenta la o anumită scară, pe un plan, elementele unei ridicări topografice. [p.i. *-tez*, 3,6 *-teză* și *rapórtă*. / <fr. *rapporter*]

raportáre *s.f.* acțiunea de a (se) raporta și rezultatul ei. [<*raporta*]

raportór[1] *s.n.* instrument gradat, în formă de semicerc, folosit pentru determinarea unghiurilor. [<fr. *rapporteur*]

raportór[2] *s.m.* și *f.* cel care prezintă un raport. [<fr. *rapporteur*]

rapsód *s.m.* cîntăreț care colinda orașele Greciei antice recitînd fragmente din poeme epice. ● *(astăzi)* poet epic, bard. [cf. fr. *rhapsode*, gr. *rhapsodos*]

rapsodiá *vb.* I. *intr. (rar)* a compune, a recita poeme epice. [pron. *-di-a*. p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, 4-*iem*, ger. *-iind*. / cf. fr. *rhapsodier*]

rapsodíe *s.f.* **1.** episod dintr-un poem epic cîntat de rapsozi; cîntec epic. **2.** piesă instrumentală scrisă pentru pian sau orchestră, într-o formă liberă, al cărei element de bază îl constituie cîntecul popular. [gen. *-iei*. / cf. fr. *rhapsodie*, it. *rapsodia*, lat., gr. *rhapsodia*]

rapsodíere *s.f. (rar)* acțiunea de a rapsodia și rezultatul ei. [pron. *-di-e-*. / <*rapsodia*]

rapt *s.n.* **1.** *(rar)* răpire (a unei persoane). **2.** jaf, hoție. [pl. *-luri*. / <fr. *rapt*, cf. lat. *raptus*]

rarefácție *s.f.* rarefiere. [gen. *-iei*. var. *rarefacțiune* s.f. / cf. fr. *raréfaction*]

rarefiá *vb.* I. *tr.* și *refl. (despre gaze)* a(-și) micșora densitatea; a (se) face mai rar. [pron. *-fi-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *raréfier*]

rarefiánt *adj.* care rarefiază, rărește. [pron. *-fi-ant*. / <fr. *raréfiant*]

rarefiére *s.f.* acțiunea de a (se) rarefia și rezultatul ei; rarefacție, rărire. ● *(med.)* rărirea patologică a unui țesut. [pron. *-fi-e-*. / <*rarefia*]

rarescént *adj.* care se rarefiază. [pron. *-sce-*. / <fr. *rarescent*]

rarísim *adj.* foarte rar. [<it. *rarissimo*]

raritáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este rar. **2.** lucru rar; *(p. ext.)* ceea ce este excepțional, ieșit din comun. [cf. fr. *rareté*, it. *rarità*, lat. *raritas*]

ras *s.m.* șef al unor triburi din Abisinia. [pl. *rași*. / <it. *ras*, germ. *Ras*]

rásă *s.f.* **1.** varietate a unei specii de animale domestice deosebită de alte varietăți ale aceleiași specii și ale cărei caractere distinctive se transmit de la o generație la alta; soi. **2.** grup biologic de oameni care s-a format din cele mai vechi timpuri, avînd drept caractere distinctive culoarea pielii, culoarea părului, trăsăturile feței etc.; aceste particularități nu contrazic unitatea biologică a întregii omeniri și nu constituie un criteriu științific pentru diferențierea ei în grupări sociale. [<fr. *race*, cf. it. *razza*, germ. *Rasse*]

raseología *s.f.* parte a antropologiei care studiază rasele omenești. [pron. *-se-o-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *race* — rasă, gr. *logos* — vorbire]

rasgádo *s.n.* preludiu de chitară executat prin atacarea tuturor coardelor. [<fr., sp. *rasgado*]

rashí *s.n.* scriere folosită în anumite manuscrise evreiești.

rasiál *adj.* privitor la rasism, care ține de rasism. [pron. *-si-al*. /<fr. *racial*]

rasism *s.n.* teorie reacționară care susține inegalitatea raselor, emisă cu scopul de a constitui o justificare pentru dominarea și subjugarea unor popoare. [<fr. *racisme*]

rasíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al rasismului. [<fr. *raciste*]

rastél *s.n.* suport pe care se reazemă arme, schiuri etc. [pl. *-le*, *-luri*. / <it. *rastello*, cf. lat. *rastellum*]

ráster *s.n.* **1.** placă din sticlă cu o rețea fină de linii, compuse din puncte, folosită în tipografie. ● instrument pentru liniat portative, putînd trage deodată cinci linii paralele. **2.** ansamblul liniilor alcătuite din puncte de lumină, în care e descompusă o imagine de televiziune; rastru. [<germ. *Raster*]

rașchetá *vb.* I. *tr.* a curăța o piesă metalică, un parchet cu rașcheta. ● a freca o tencuială cu rașcheta pentru a-i da un aspect neted. [<*rașchetă*]

rașchétă *s.f.* **1.** daltă încovoiată cu care se răzuiește parchetul sau vopseaua de pe piesele metalice ce urmează să fie

vopsite din nou. **2.** unealtă în formă de perie folosită la raşchetarea tencuielilor. [<germ. *Rashette*, cf. it. *raschietto*]

răspel *s.n.* pilă lată de oțel, cu dinți mari, folosită pentru răzuirea lemnului. [pl. *-le*, *-luri*. / <germ. *Raspel*]

rată *vb.* I. **1.** *tr.* a scăpa, a pierde o ocazie, a da greș. ● a nu reuși, a nu izbuti în ceva. **2.** *intr. (despre arme de foc)* a nu lua foc. [<fr. *rater*]

ratáre *s.f.* acțiunea de a rata și rezultatul ei. [<*rata*]

ratát *adj.* **1.** care a dat greș; nereușit, neizbutit. **2.** *(despre scriitori, artiști* etc.; *adesea s.)* care nu a izbutit să se afirme, să creeze ceva de valoare. [cf. fr. *raté*]

rátă *s.f.* fiecare dintre părțile în care se eșalonează o sumă de bani sau o obligație de altă natură, pentru a fi achitată sau distribuită treptat, la anumite termene. [pl. *-te*. / <germ. *Rate*]

ratéu *s.n.* **1.** neexplodare, neaprindere a unui proiectil, a unei arme de foc, a unui exploziv. **2.** *(tehn.)* defect de funcționare a unui motor cu explozie, care constă în arderea incompletă a combustibilului. [pron. *-teu*. /<fr. *raté*]

raticid *adj., s.n.* (substanță) care stîrpește șoarecii. [cf. fr. *rat* — șoarece, lat. *caedere* — a ucide]

ratiéră *s.f.* dispozitiv la războiul mecanic de țesut, care ridică și coboară ițele. [<fr. *ratière*]

ratificá *vb.* I. *tr.* a da valabilitate unui act, unui tratat etc. prin aprobarea sau confirmarea lui în formă autentică. [p.i. *ratific*, 3,6 *-că*. / cf. it. *ratificare*, fr. *ratifier*]

ratificáre *s.f.* acțiunea de a ratifica și rezultatul ei. [<*ratifica*]

ratificáție *s.f.* ratificare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *ratification*]

ratiocinánt *adj.* referitor la ratiocinare. [pron. *-ti-o-*]

ratiocináre *s.f. (rar)* raționament subtil, pedant. [după fr. *ratiocination*]

ratiocinație *s.f. (rar)* ratiocinare. [pron. *-ți-e*. pl. *-ii*, gen. *-iei*. var. *ratiocinațiune* s.f. / <fr. *ratiocination*]

ratrapá *vb.* I. *tr.* și *refl. (franțuzism)* a (se) reface; a relua; a(-și) reciștiga (forțele). [<fr. *rattraper*]

rație *s.f.* **1.** cantitate de hrană, de apă etc. fixată pe un timp determinat potrivit unor anumite norme; porție. **2.** *(mat.)* diferența, respectiv cîtul constant dintre doi termeni consecutivi ai unei progresii aritmetice, respectiv geometrice. [gen. *-iei*. var. *rațiune* (**3**) s.f. / <fr. *ration*, it. *razione*, cf. lat. *ratio*]

raționá *vb.* I. **1.** *intr.* a judeca, a gîndi rațional. **2.** *tr. (rar)* a raționaliza. [pron. *-ți-o-*. /<fr. *rationner*, it. *razionare*]

raționál *adj.* **1.** potrivit rațiunii; logic; *(despre oameni)* înzestrat cu rațiune; cuminte. **2.** făcut cu judecată, cu măsură; sistematic, metodic. **3.** *număr* ~ = număr egal cu cîtul a două numere întregi; *funcție* ~*ă* = funcție exprimată prin raportul a două polinoame de una sau de mai multe variabile independente. [cf. fr. *rationnel*, it. *razionale*, lat. *rationalis*]

raționalísm *s.n.* curent în teoria cunoașterii care consideră rațiunea drept unic izvor al cunoașterii, afirmînd că universalul și necesarul nu pot fi deduse din experiență, prin generalizarea ei, ci numai din rațiune, unde există independent de experiență, aprioric. [cf. fr. *rationalisme*]

raționalíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al raționalismului. [cf. fr. *rationaliste*]

raționalitáte *s.f.* însușirea a ceea ce poate fi rațional. [cf. fr. *rationalité*]

raționalizá *vb.* I. *tr.* **1.** a introduce metode de folosire mai justă a utilajului, a spațiului de lucru etc. (într-o întreprindere, într-o ramură de producție etc.). **2.** a limita consumul unor produse (supunîndu-l anumitor restricții). **3.** a transforma o expresie algebrică cu un radical într-o expresie echivalentă, fără radical. [<fr. *rationaliser*]

raționalizatór *s.m.* persoană care se ocupă cu găsirea mijloacelor de raționalizare a muncii. [<*raționaliza*]

raționaméntsn. **1.** operație mintală cu ajutorul căreia din două sau mai multe judecăți se obține o judecată nouă, care decurge logic din primele. **2.** fel de a raționa; judecată. [pron. *-ți-o-*. pl. *-te*, *-turi*./ <*rațiune*]

rațiúne *s.f.* **1.** facultatea omului de a cunoaște, de a înțelege și de a judeca; judecată, gîndire; inteligență. **2.** temei, justificare, motiv. ○ ~*a de a fi* (a unui lucru) = ceea ce justifică existența (unui lucru). **3.** v. r a ț i e. [<lat. *ratio*, cf. fr. *ration*, it. *ragione*]

ravágiu *s.n.* pustiire, stricăciune, pagubă cauzată de o furtună, de o inundație etc. [pron. *-giu*. pl. *-ii*. var. *ravaj* s.n./ <fr. *ravage*]

ravióli *s.n. invar.* fel de mîncare constînd din piroști cu carne, bine asezonate și servite cu sos. [<fr., it. *ravioli*]

razánt *adj.* care rade, care trece cu repeziciune pe lîngă ceva atingîndu-l. [<fr. *rasant*]

razánță *s.f.* calitatea a ceea ce este razant; *(spec.)* calitate a traiectoriei unui mobil de a avea curbura mică. ● porțiune de traiectorie (aproape) paralelă cu orizontala. [cf. fr. *rasance*, germ. *Rasanz*]

rázie *s.f.* control inopinat făcut de organele ordinii publice pentru descoperirea infractorilor. [gen. *-iei*. / <fr., it. *razzia*, cf. ar. *rhazia* — incursiune]

razmót *s.n.* zbor orizontal al unui avion la înălțime foarte mică. [<fr. *rassemottes*]

re-[1] element de compunere cu sens iterativ, care servește la formarea de verbe, adjective și substantive. [<fr. *re-*, cf. lat. *re-*]

re[2] *s.m. invar.* **1.** a doua treaptă a gamei majore tip; sunetul și nota corespunzătoare. **2.** a treia coardă a unei viori. [< fr. *ré*, it. *re*]

reabilitá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a(-și) restabili prestigiul știrbit. **2.** *tr.* a repune, a reintegra pe cineva în drepturile pierdute (printr-o condamnare). [pron. *re-a-*. / <fr. *réhabiliter*]

reabonú *vb.* I. *refl.* a se abona din nou. [pron. *re-a-*. / cf. fr. *réabonner*]

reactánt *s.m.* fiecare dintre substanțele definite care iau parte la o reacție chimică. [pron. *re-ac-*. / <fr. *reactant*]
reactánță *s.f.* **1.** mărime de calcul, egală cu raportul dintre valoarea efectivă a tensiunii electrice alternative aplicată la bornele unui circuit electric fără rezistență electrică și valoarea efectivă a intensității curentului electric pe care îl stabilește în circuit. **2.** bobină electrică a cărei reactanță (**1**) este sensibilă. [<fr. *réactance*]
reactív *adj.* **1.** care reacționează, folosit ca reactiv. **2.** *(fiz.)* care are inducție proprie sau capacitate electrică. // *s.m.* substanță chimică având proprietatea de a reacționa în mod specific într-o reacție. [<fr. *réactif*]
reactivá *vb.* I. *tr.* **1.** *(rar)* a repune în activitate. **2.** *(chim.; fiz.)* a reînnoi pilele și soluția unui element pentru a-i intensifica puterea de acțiune. [<fr. *réactiver*]
reactiváre *s.f.* acțiunea de a reactiva și rezultatul ei; reînnoire, revenire. [< *reactiva*]
reactivitáte *s.f.* însușirea de a fi reactiv; reacție la o excitație. [cf. fr. *réactivité*]
reactopropulsór *s.n.* reactor având ca organ propulsor o elice antrenată de o turbină cu gaze, alimentată de gazele evacuate din camera de combustie a reactorului.
reactór *s.n.* **1.** aparat propulsor care folosește forța de reacție a gazelor de ardere pentru a deplasa vehiculul pe care este montat. **2.** dispozitiv pentru producerea unei reacții nucleare prin bombardarea cu neutroni a unor anumite elemente; pilă atomică. [pron. *re-ac-*. pl. *-oare, -ori* s.m. / cf. fr. *réacteur*]
reactualizá *vb.* I. *tr.* a face din nou actual. [pron. *re-ac-tu-a-*. / <*re*-[1] + *actualiza*]
reácție *s.f.* **1.** faptul de a reacționa; atitudine, manifestare ca răspuns la ceva. **2.** răspuns nemijlocit al materiei vii la acțiunea unui excitant. **3.** transformarea uneia sau a mai multor substanțe chimice cu ajutorul unor agenți externi sau al altor substanțe chimice. **4.** efect egal și de sens contrar, opus cauzei care produce o acțiune. [gen. *-iei*. var. *reacțiune* (2) s.f. / cf. fr. *réaction*, germ. *Reaktion*, rus. *reakțiia*]
reacționá *vb.* I. *intr.* a răspunde la o acțiune sau la o excitare exterioară într-un anumit fel. ● a lua atitudine; a riposta. [pron. *re-ac-ți-o-*. / după fr. *réagir*, it. *reagire*]
reacționál *adj.* *(rar)* care ține de reacție, de natura reacției. [cf. fr. *réactionnel*]
reacționár *adj.* care aparține sau care este specific reacțiunii; retrograd. // *s.m.* și *f.* partizan al reacțiunii politice; contrarevoluționar. [pron. *re-ac-ți-o-*. / <fr. *réactionnaire*]
reacționarísm *s.n.* concepție politică reacționară; atitudine de reacționar, ostilă față de progres. [<*reacționar*]
reacțiúne *s.f.* împotrivire politică și economică a claselor în declin față de orice manifestare a progresului social; forțele sociale reacționare, ostile progresului. **2.** v. r e a c ț i e. [<fr. *réaction*]
readaptá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) adapta din nou. [pron. *re-a-*. / cf. fr. *réadapter*]
readmísie *s.f.* nouă admisiune, readmitere. [pron. *re-ad-*. gen. *-iei*. var. *readmisiune* s.f. / cf. fr. *réadmission*]
readmíte *vb.* III. *tr.* a admite din nou, a reprimi. [p.i. *readmit*. / cf. fr. *réadmettre*]
reafirmá *vb.* I. *tr.* a afirma ceva din nou. [p.i. *reafirm*. / cf. fr. *réaffirmer*]
reafirmáre *s.f.* acțiunea de a reafirma și rezultatul ei. [<*reafirma*]
reagravá *vb.* I. *refl.* a se agrava din nou.
reajustá *vb.* I. *tr.* a ajusta, a potrivi din nou; a adapta unei noi situații. [cf. fr. *réajuster*]
reál[1] *s.m.* mică monedă spaniolă de argint. [pron. *re-al.* /<sp., port. *real*]
reál[2] *adj.* care există în realitate; efectiv, adevărat. // *s.n.* ceea ce este real, ceea ce există; realitate. [pron. *re-al.*/cf. lat. *realis*, fr. *réel*, it. *reale*]
realgár *s.n.* *(min.)* sulfură naturală de arsen. [<fr. *réalgar*]
realimentá *vb.* I. *tr.* a alimenta din nou; a reînnoi provizia (de alimente, de muniții, de comustibil). [<*re*-[1] + *alimenta*]
realism *s.n.* **1.** curent în artă și în literatură care promovează înțelegerea adîncă și redarea cît mai fidelă a realității obiective în trăsăturile ei tipice. **2.** curent filozofic idealist din scolastica medievală care susține că ideile generale ar avea o existență reală și obiectivă, precedînd existența lucrurilor individuale. ● denumire dată de unele curente eclectice din sec. al XIX-lea și de la începutul sec. al XX-lea sistemelor filozofice, care au ca element comun o concepție confuză despre lumea exterioară, oscilînd între idealism și materialism. [pl. *-me*./ cf. fr. *réalisme*]
realíst *adj.* bazat pe realism, pătruns de realism; specific realismului. ● *(despre scriitori, artiști* etc.*)* care reprezintă realismul în artă. ● *(despre oameni; adesea s.)* cu spirit practic. // *s.m.* și *f.* adept al realismului. [cf. fr. *réaliste*]
realitáte *s.f.* ceea ce există efectiv; lucru real; *(p. ext.)* adevăr. ○ *în* ~ = de fapt, în adevăr. ● natura, universul. [cf. fr. *réalité*]
realizá *vb.* I. *tr.* **1.** a înfăptui, a face ceva. **2.** a crea, a plăsmui; a desăvîrși; a întruchipa. ● *refl.* a se dezvolta deplin, a se desăvîrși; a-și pune în valoare capacitățile creatoare. **3.** a obține, a cîștiga (ceva). [<fr. *réaliser*]
realizábil *adj.* care se poate realiza. [cf. fr. *réalisable*]
realizáre *s.f.* **1.** acțiunea de a (se) realiza și rezultatul ei; înfăptuire. **2.** lucru realizat. ● creație. [<*realiza*]
realizatór *adj.* care realizează; înfăptuitor. [cf. fr. *réalisateur*]
realmínte *adv.* în mod real; de fapt, în adevăr. [<it. *realmente*, cf. fr. *réellement*]
reambalá *vb.* I. *tr.* a împacheta din nou. [cf. fr. *remballer*]
reangajá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) angaja din nou. ● *refl.* a se angaja în cadrele active ale armatei după terminarea sta-

giului obligatoriu. [p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / cf. fr. *rengager*]

reanimá *vb.* I. *tr.* a aduce din nou la viață, a reînsufleți. [pron. *re-a-*. / cf. fr. *ranimer*]

reanimáre *s.f.* acțiunea de a reanima și rezultatul ei; *(spec.)* acțiunea de a readuce la viață un bolnav cu ajutorul unor mijloace speciale. [<*reanima*]

reapariție *s.f.* apariție din nou. [gen. *-iei.* var. *reaparițiune* s.f. / <fr. *réapparition*]

reapăréa *vb.* II. *intr.* a apărea din nou. [p.i. *reapăr.* / după fr. *réapparaître*]

reaprovizionă *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) aproviziona din nou. [p.i. *-nez.* / < *re-*[1] + *aproviziona*]

reasigurá *vb.* I. *tr.* a asigura din nou; a reînnoi o asigurare. [p.i. *reasigur.* / după fr. *réassurer*]

reasiguráre *s.f.* operație prin care o societate de asigurări se asigură ea însăși la o altă societate; sumă depusă pentru această operație. [după fr. *réassurance*]

reaudiá *vb.* I. *tr.* a audia din nou, a supune unui nou interogatoriu. [pron. *re-a-u-di-a.* p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <*re-*[1] — *audia*]

reaudiére *s.f.* acțiunea de a reaudia și rezultatul ei; reascultare. [pron. *re-a-u-di-e-.* pl. *-ri.* / <*reaudia*]

rebáb *s.n.* instrument muzical cu două coarde, asemănător viorii, folosit de algerieni, tunisieni și marocani. [<fr. *rebab*]

rebarbativ *adj.* respingător, urît, aspru (la înfățișare). ○ *(fig.) cuvînt* ~ = cuvînt cu aspect urît, complet străin pentru o limbă. [<fr. *rébarbatif*]

rebéc *s.n.* vechi instrument muzical în formă de lăută cu trei coarde, folosit de menestrelii medievali și introdus în Europa de arabi. [<fr. *rebec*, cf. ar. *rabab*]

rebél **1.** *adj., s.m.* și *f.* participant la o rebeliune; (cel) care ațiță la revoltă. ● nesupus, recalcitrant. **2.** *adj. (fig.; despre o boală)* care nu cedează în urma unui tratament medical; care se vindecă greu. [<fr. *rebelle*]

rebeliúne *s.f.* răzvrătire, revoltă. [pl. *-ni.* / cf. fr. *rébellion*]

rébo *s.n.* joc asemănător monoverbelor ilustrate, dar în care se folosesc numai desene, literele, cifrele și alte semne nefiind admise. [pl. *-ouri.* / cf. fr. *rebot* — joc cu mingea]

rebobiná *vb.* I. *tr.* a bobina din nou (o mașină electrică). [p.i. *-nez.* / <fr. *rebobiner*]

rebórd *s. n.* margine proeminentă, ieșită în afară. [pl. *-duri.* /< fr. *rebord*]

rébus *s.n.* joc în care se exprimă prin semne, litere și figuri, un proverb, un fragment de poezie, un titlu de carte etc. ● *(fig.)* enigmă, șaradă. [<fr. *rébus*]

rebút *s.n.* produs necorespunzător condițiilor tehnice cerute și care nu poate fi utilizat în scopul pentru care a fost făcut. ○ *la* ~ = la reformă; prost, rău, nefolositor. [<fr. *rebut*]

rebutá *vb.* I. *tr.* a da (ceva) la rebut; a respinge, a arunca (ca necorespunzător). [<fr. *rebuter*]

rec *s.n.* bară fixă (pe care se fac exerciții de gimnastică). [pl. *-curi.* / <germ. *Reck*]

recalcitrânt *adj.* încăpățînat, îndărătnic, nesupus, refractar. [<fr. *récalcitrant*]

recalcitrânță *s.f.* faptul de a fi recalcitrant; îndărătnicie, nesupunere; încăpățînare. [cf. fr. *récalcitrance*]

recalculá *vb.* I. *tr.* a calcula din nou, a stabili ceva pe baza unor noi calcule. [cf. fr. *recalculer*]

recalibrá *vb.* I. *tr.* a calibra din nou (o piesă, o țeavă de armă etc.). [<fr. *recalibrer*]

recalificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) pregăti, a (se) instrui pentru o nouă calificare profesională. [p.i. *recalific.* / <*re-*[1] + *califica*]

recapitulá *vb.* I. *tr.* a reveni asupra punctelor esențiale ale unei lucrări, ale unei chestiuni etc.; *(p. ext.)* a sintetiza, a rezuma. ● a revedea, a trece în revistă, a enumera. [<fr. *récapituler*]

recapitulâre *s.f.* acțiunea de a recapitula și rezultatul ei. ● operație de revedere sistematică a materiei parcurse. ● rememorare. [<*recapitula*]

recapitulativ *adj.* care recapitulează; pentru recapitulare; *(p. ext.)* rezumativ. [cf. fr. *récapitulatif*]

recarburá *vb.* I. *tr.* a mări procentul de carbon al unui oțel în timpul fabricării, cînd acesta a pierdut carbon sub limita prescrisă. [<fr. *recarburer*]

recelá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a păstra și a ascunde un obiect furat de altul. ● a sustrage de la cercetările justiției pe cineva. ● *refl.* a se ascunde, a se refugia. [<fr. *receler*]

recensământ *s.n.* operație de numărătoare (pe cale administrativă) a populației, a animalelor etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune. ○ ~ *fiscal* = numărătoarea contribuabililor și înregistrarea veniturilor lor susceptibile de a fi impuse de fisc. [pl. *-minturi, -minte.* var. *recensiment* s.n. / cf. fr. *recensement*]

recént *adj.* petrecut, apărut de curînd; nou, de curînd, proaspăt, ultim. [<fr. *récent*, it. *recente*]

recenzá *vb.* I. *tr.* **1.** a analiza critic (o lucrare literară, un spectacol etc.); a comenta. **2.** a face un recensământ. [p.i. *-zez.* / <fr. *recenser*]

recenzáre *s.f.* acțiunea de a recenza și rezultatul ei. [<*recenza*]

recenzént *s.m.* și *f.* autor al unei recenzii. [<germ. *Recensent*]

recénzie *s.f.* scurtă dare de seamă, comentariu cu caracter critic apreciativ privitor la o lucrare literară, științifică, la un spectacol etc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *recension*, it. *recensione*]

recenzór *s.m.* și *f.* participant la lucrările unui recensământ. [cf. fr. *recenseur*]

recepáj *s.n.* operație de tăiere a tulpinii arborilor de la suprafața solului. [<fr. *recepage*]

receptá *vb.* I. *tr.* a prinde, a capta; a recepționa (unde sonore, luminoase etc.). [<*receptor*]

receptácul *s.n.* partea superioară lărgită a pedunculului floral al unei plante, unde se inserează organele de reproducere

ale acesteia. [pl. *-le*, *-li* s.m. var. *receptacol* s.n. / <lat. *receptaculum*, cf. fr. *réceptacle*]

receptáre *s.f.* acțiunea de a recepta și rezultatul ei; primire. [<*recepta*]

receptív *adj.* capabil de a recepționa, de a primi impresii dinafară. ○ *memorie* ~*ă* = memorie care asimilează ușor. ● *(med.)* predispus la anumite boli; plăpînd. [<fr. *réceptif*]

receptivitáte *s.f.* însușirea de a fi receptiv. ● *(med.)* predispoziție la anumite boli. [cf. fr. *réceptivité*]

receptór *adj.* care recepteaz, care primește (o acțiune mecanică, un curent etc.). // *s.n.* sistem tehnic care primește o anumită formă de energie pentru a o transforma în alta. ○ ~ *telefonic* = aparat care transformă oscilațiile electromagnetice dintr-un circuit electric în oscilații acustice; *(p. ext.)* piesă care servește pentru a asculta și a vorbi la telefon. // *s.m.* organ de simț la nivelul căruia se realizează transformarea energiei excitantului exterior în energie nervoasă. [cf. fr. *récepteur*]

receptúră *s.f.* lucrare a rețetelor; loc într-o farmacie unde se prepară medicamentele prescrise. [<germ. *Rezeptur*]

recéție *s.f.* **1.** luare în primire a unui material sau a unei lucrări pe baza unor verificări calitative. **2.** prindere, captare de unde sonore sau electromagnetice. **3.** reuniune, banchet, primire cu caracter festiv. [gen. *-iei*. var. *recepțiune* s.f./ cf. fr. *réception*, lat. *receptio*]

recepționá *vb.* I. *tr.* **1.** a verifica din punct de vedere al executării sau al calității, a lua în primire (un material, o lucrare etc.). **2.** a recepta (unde radiofonice, emisiuni). [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *réceptionner*]

recepționáre *s.f.* acțiunea de a recepționa și rezultatul ei; primire. [<*recepționa*]

recepționér *s.m.* și *f.* persoană împuternicită să efectueze o recepție (**1**). [cf. fr. *réceptionnaire*]

recesiúne *s.f. (rar)* retragere. ● fenomen de criză economică. [<lat. *recessio*, fr. *récession*]

recesív *adj.* care dă îndărăt, pe cale de a dispărea; retras. [<fr. *récessif*]

rechín *s.m.* **1.** pește marin răpitor cu trupul fusiform, cu botul ascuțit și cu mai multe șiruri de dinți. **2.** *(fig.)* om lipsit de scrupule, hrăpăreț, lacom. [<fr. *requin*]

rechizite *s.f. pl.* materiale pentru scris necesare unui școlar, într-un birou etc. [<germ. *Requisit*]

rechizitóriu *s.n.* **1.** act prin care un procuror își sprijină acuzarea și cere condamnarea unui acuzat. ● expunere a procurorului în care acesta arată punctele de acuzare. **2.** *(fig.)* acuzare violentă, bazată pe o amplă documentare. [cf. fr. *réquisitoire*]

rechiziție *s.f.* măsură excepțională prin care statul obligă pe cetățeni la anumite servicii sau la cedarea unor bunuri necesare, în anumite perioade. [gen. *-iei*. var. *rechizițiune* s.f. / cf. fr. *réquisition*, lat. *requisitio*]

rechiziționá *vb.* I. *tr.* a lua prin rechiziție, a supune rechiziției. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *réquisitionner*, cf. lat. *requirere* — a cere]

recidivá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre un fost delincvent)* a repeta același delict, aceeași crimă. **2.** *(despre o boală)* a se manifesta din nou după o aparentă vindecare. [< fr. *récidiver*]

recidívă *s.f.* **1.** repetare a aceluiași delict, a aceleiași crime. **2.** *(med.)* reapariție, revenire a unei boli. [<fr. *récidive*, cf. lat. *recidivus* — care cade în aceeași greșeală]

recidivíst *adj., s.m.* și *f.* (cel) care se află în recidivă; *(p. ext.)* care repetă aceeași greșeală. [cf. fr. *récidiviste*]

recidivitáte *s.f. (rar)* tendință spre recidivă. [cf. fr. *récidivité*]

recif *s.n.* formație de stînci submarine rezultată prin acumularea de organisme care trăiesc în colonii și care secretă carbonat de calciu. [<fr. *récif*]

recipiént *s.n.* vas în care se ține, se transportă un material solid (în stare de granule sau de pulbere), lichid sau gazos. [pron. *-pi-ent*. pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *récipient*, cf. lat. *recipiens* — care primește]

recipísă *s.f.* adeverință, dovadă oficială, autentică care confirmă primirea unor acte, a unor telegrame etc. [<fr. *récépissé*, cf. lat. *recepisse* — a fi primit]

recíproc *adj.* care are loc între două lucruri, între două persoane, care acționează unul sau una asupra altuia sau alteia; mutual. ○ *ecuație* ~*ă* = ecuație cu o singură necunoscută, ale cărei rădăcini sînt două cîte două, una reciprocă celeilalte; *teoremă* ~*ă* (și *s., f.*) = teoremă ale cărei premise sînt concluziile altei teoreme și invers; *judecăți* ~*e* = judecăți în care subiectul uneia poate să devină predicatul celeilalte și invers; *reflexiv* ~ = reflexiv care arată că acțiunea este făcută simultan de două subiecte, fiecare dintre acestea suferind efectele acțiunii celuilalt. ● *(despre convenții, obligații)* care angajează în egală măsură părțile contractante. [<fr. *réciproque*, cf. lat. *reciprocus*]

reciprocitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este reciproc. [cf. fr. *réciprocité*]

recirculáție *s.f.* reintroducerea agentului caloric sau frigorific într-o instalație de încălzire sau de răcire; reintroducere a unui material într-o instalație în care se produce o reacție chimică. [gen. *-iei*. / <*re-*[1] + *circulație*]

recitá *vb.* I. *tr.* a spune cu voce tare (de obicei pe de rost) o poezie sau o bucată în proză; a declama. [p.i. *recit*, 3,6 *-tă*./ <fr. *réciter*, it., lat. *recitare*]

recitál *s.n.* concert în care cîntă (la un singur instrument) un singur artist sau un singur ansamblu. [pl. *-luri*, *-le*. / <fr. *récital*, cf. engl. *recital*]

recitándo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* declamînd, recitînd, povestind. [<it. *recitando*]

recitánt *adj. (despre voci sau instrumente)* care execută singur partea principală a unei bucăți muzicale. // *s.m.* persoană

care, într-un oratoriu sau într-o cantată, cîntă recitative. [<fr. *récitant*]
recitáre *s.f.* acțiunea de a recita și rezultatul ei; *(concr.)* poezie recitată. [pl. *-tări*. / <*recita*]
recitativ *s.n.* *(muz.)* pasaj dintr-o bucată muzicală executat de un solist ca o declamație și care uneori precedă sau separă ariile. [<fr. *récitatif*, it. *recitativo*]
recitatór *s.m.* și *f.* cel care recită. [cf. fr. *récitateur*]
recitățíe *s.f.* recitare. [gen. *-iei*. var. *recitațiune* s.f. / <fr. *récitation*]
reclamá *vb.* I. *tr.* **1.** a cere, a pretinde insistent ceva (pe baza unui drept); a revendica. ● a necesita, a impune. **2.** a plînge, a denunța, a face o reclamație contra cuiva. [p.i. *reclám*. / <fr. *réclamer*, cf. lat. *reclamare*]
reclamánt *s.m.* și *f.* cel care reclamă în fața justiției (recunoașterea unui drept). [<fr. *réclamant*]
reclamáție *s.f.* faptul de a reclama; petiție, protest, plîngere împotriva unui abuz etc. [gen. *-iei*. var. *reclamațiune* s.f./ cf. fr. *réclamation*, lat. *reclamatio*]
reclámă *s.f.* articol mic inserat într-o publicație, prin care se recomandă publicului un produs industrial, o carte, un spectacol etc. ● recomandare, prezentare cu ajutorul publicității sau al altor mijloace a unui produs, a unui spectacol etc. ● totalitatea mijloacelor prin care se prezintă și se popularizează un produs, o carte etc. [<fr. *réclame*, cf. germ. *Reklame*]
reclasá *vb.* I. *tr.* **1.** a clasa din nou, a face noi categorii. **2.** a reeduca (un condamnat, un delincvent) pentru a(-l) reabilita. [cf. fr. *reclasser*]
reclinát *adj.* îndoit înapoi. [<fr. *récliné*, cf. lat. *reclinatus*]
recluziúne *s.f.* *(ieșit din uz)* pedeapsă de drept comun constînd în pierderea libertății și supunerea la muncă. [var. *recluzie* s.f. / cf. fr. *réclusion*, lat. *reclusio*]
recognitiv *adj.* *(despre un act)* prin care se recunoaște o obligație. [<fr. *récognitif*]
recognițiúne *s.f.* recunoaștere. [<fr. *récognition*]
recolmént *s.n.* verificare a legalității tăierii unei păduri. [<fr. *récolement*]
recoltá *vb.* I. *tr.* **1.** a strînge, a culege recolta. ● *(fig.)* a culege. **2.** a lua sînge, spută etc. pentru a le analiza în laborator. [<fr. *récolter*]
recoltábil *adj.* care poate fi recoltat; copt. [cf. fr. *récoltable*]
recoltáre *s.f.* acțiunea de a recolta și rezultatul ei; *(spec.)* luare de sînge pentru analize etc. [<*recolta*]
recóltă *s.f.* **1.** strîngere a roadelor pămîntului; cules. **2.** produsele agricole culese într-o anumită perioadă; rod. ● *(fig.)* rezultatul unei culegeri; bunuri adunate. [<fr. *récolte*, cf. it. *ricolta*]
recomandá *vb.* I. **1.** *tr.* a sfătui, a îndemna (la ceva); a prescrie, a indica (ceva). **2.** *tr.* a-și da o părere favorabilă (despre cineva sau ceva). ● a propune, a indica (pe cineva) pentru un post. **3.** *refl.* a se prezenta (cuiva), a-și spune numele în vederea cunoașterii; a face cunoștință. ● a se da drept. ● *tr.* a face prezentările. [p.i. *recománd*, 3,6 *-dă*. / fr. *recommander*]
recomandábil *adj.* care se poate recomanda; indicat, potrivit. [cf. fr. *recommandable*]
recomandáre *s.f.* acțiunea de a (se) recomanda și rezultatul ei; prezentare, recomandație. [<*recomanda*]
recomandát *adj.* **1.** indicat, potrivit. **2.** *(despre scrisori, colete* etc.; *adesea s.)* care este francat cu o taxă specială, pentru a se remite destinatarului sub semnătură. [cf. fr. *recommandé*]
recomandáție *s.f.* recomandare. [gen. *-iei*. var. *recomandațiune* s.f. / cf. fr. *recommandation*]
recompensá *vb.* I *tr.* a da o recompensă; a răsplăti. [p.i. *-sez*. / < fr. *récompenser*]
recompénsă *s.f.* răsplată, gratificație. [<fr. *récompense*]
recompoziție *s.f.* recompunere. [<fr. *recomposition*]
recomprimáre *s.f.* ridicare a presiunii gazelor dintr-o conductă de alimentare cu gaze, făcută din loc în loc pe conductă pentru a învinge rezistențele de curgere. [<*re-*[1] + *comprimare*]
recompúne *vb.* III. *tr.* a compune la loc, din nou. [p.i. *recompún*. / <*re-*[1] + *compune*, după fr. *recomposer*]
recompúnere *s.f.* acțiunea de a recompune și rezultatul ei; recompoziție. [<*recompune*]
reconciliá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) împăca din nou; a (se) pune din nou de acord. [pron. *-li-a*. p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind*./ <fr. *réconcilier*]
reconciliábil *adj.* care se poate reconcilia, împăca din nou. [cf. fr. *réconciliable*]
reconciliére *s.f.* acțiunea de a (se) reconcilia și rezultatul ei; împăcare. [pron. *-li-e-*./ <*reconcilia*]
recondiționá *vb.* I. *tr.* a readuce în stare bună, a repara. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *reconditionner*]
recondiționáre *s.f.* acțiunea de a recondiționa și rezultatul ei; reparare, renovare. [<*recondiționa*]
recondúcție *s.f.* reînnoire a unui contract de închiriere sau de arendă. [<fr. *reconduction*]
reconfirmá *vb.* I. *tr.* a confirma din nou. [p.i. *reconfirm*. / cf. fr. *reconfirmer*]
reconfortá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) întări, a (se) fortifica, a (se) reface (fizic sau moral). [<fr. *réconforter*]
reconfortánt *adj.* care dă putere; întăritor. // *s.n.* substanță care reconfortează. [<fr. *réconfortant*]
reconsiderá *vb.* I. *tr.* a interpreta dintr-un punct de vedere nou, științific (un autor, o operă, un eveniment). [p.i. *reconsider*./ <fr. *reconsidérer*]
reconsideráre *s.f.* acțiunea de a reconsidera și rezultatul ei. [<*reconsidera*]
reconsolidá *vb.* I. *tr.* a reîntări. [cf. fr. *reconsolider*]
reconstituánt *adj.* tonic. [pron. *-tu-ant*. pl. *-nți*, *-nte*. / <fr. *reconstituant*]
reconstituí *vb.* IV. *tr.* **1.** a constitui din nou, a recompune. ● a stabili forma

aproximativă a unui cuvînt neatestat dintr-o limbă, pe baza legilor de corespondență fonetică. **2.** a restabili un fapt așa cum a fost. **3.** a reface un edificiu, o operă de artă pe bază de fragmente sau de documente. [pron. *-tu-i-*. p.i. *reconstitui*, 3,6 *-ie-*. / cf. fr. *reconstituer*]

reconstituire *s.f.* acțiunea de a reconstitui și rezultatul ei; restabilire; reconstrucție. [<*reconstitui*]

reconstrúcție *s.f.* reconstruire, reclădire; refacere. ● reconstituire. [gen. *-iei*. var. *reconstrucțiune* s.f. / cf. fr. *reconstruction*]

reconstruí *vb.* IV. *tr.* a construi din nou; a reface pe baze noi. ● *(fig.)* a reconstitui. [p.i. *-iesc*, conj. *-iască*. / cf. fr. *reconstruire*]

reconvențională *adj. cerere ~ă* = cerere prin care un pîrît cere reclamantului același lucru cerut lui de reclamant, în fața aceleiași instanțe. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *reconventionnel*]

reconvențiúne *s.f.* cerere reconvențională. [<fr. *reconvention*]

reconversiúne *s.f. (rar)* trecerea de la industria de război la industria din timp de pace. [<fr. *reconversion*]

recopiá *vb.* I. *tr.* a copia din nou, a face o copie nouă. [pron. *-pi-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *recopier*]

recopiére *s.f.* acțiunea de a recopia și rezultatul ei. [<*recopia*]

recórd *s.n.* performanță constatată oficial, care întrece toate rezultatele obținute pînă la o anumită dată în competițiile de același gen. [<fr., engl. *record*]

recordmán *s.m.* și *f.* realizator, deținător al unui record. [<fr., engl. *recordman*]

recreá[1] *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) destinde, a (se) odihni; a(-și) reface forțele. [pron. *-cre-a*. p.i. 3,6 *-ează*, 5 *-ați*, ger. *-eînd*. / <fr. *récréer*, cf. lat. *recreare* — a reface]

recreá[2] *vb.* I. *tr.* a crea din nou. [pron. *-cre-a*. p.i. 3,6 *-ează*. 5 *-ați*, ger. *-eînd*./ <fr. *recréer*]

recreánță *s.f.* uzufruct al unui bun în litigiu. [pron. *-cre-an-*. / <fr. *récréance*]

recreatív *adj.* care recreează, care destinde. [<fr. *récréatif*]

recreáție *s.f.* faptul de a (se) recrea[1]; odihnă după un efort susținut; destindere. ● pauză între două ore de curs în școli. [gen. *-iei*. var. *recreațiune* s.f. / cf. fr. *récréation*, lat. *recreatio*]

recrimină *vb.* I. *tr. (rar)* a răspunde unor acuzații sau unor injurii prin alte acuzații sau injurii; a reproșa; a acuza. [<fr. *récriminer*]

recriminăre *s.f.* acuzație, mustrare ca răspuns la altă acuzație, la altă mustrare. [după fr. *récrimination*]

recristalizáre *s.f.* proces de schimbare a structurii cristaline a unui corp. [<*re*[1]- + *cristalizare*]

recrudescént *adj.* care își reia forța, intensitatea. [pron. *-sce-*. /<fr. *recrudescent*]

recrudescéntă *s.f.* înrăutățire, agravare, revenire mai acută a unei boli. ● *(fig.)* reluare mai intensă, creștere, întărire a unei activități, a unei stări etc. [pron. *-sce-*. /<fr. *recrudescence*, cf. lat. *recrudescere* — a se întări]

recrút *s.m.* tînăr aparținînd ultimului contingent chemat sub arme; soldat încorporat de puțin timp. ● *(fig.; fam.)* persoană intrată de curînd într-o asociație, într-o mișcare; începător. [cf. fr. *recrue*, germ. *Rekrut*]

recrutá *vb.* I. *tr.* **1.** a înscrie tineri pentru stagiul militar; a angaja în armată soldați. ● *intr.* a se prezenta pentru înscrierea în evidența armatei. **2.** *(fig.)* a angaja, a atrage, a primi noi membri într-o asociație etc.). [<fr. *recruter*]

recrutáre *s.f.* acțiunea de a recruta și rezultatul ei; *(spec.)* înscriere a tinerilor pentru stagiul militar. [<*recruta*]

rect *s.n.* partea ultimă a intestinului gros, la capătul căreia se află anusul. [var. *rectum* s.n. / <fr., lat. *rectum*]

rectál *adj.* al rectului. [<fr. *rectal*]

rectangulár *adj. (rar)* dreptunghiular. ○ *coordonate ~e* = coordonate care sînt perpendiculare una pe alta, formînd unghiuri drepte. [<fr. *rectangulaire*, cf. lat. *rectus* — drept, *angulus* — unghi]

récte *adv.* cu adevărat; anume. [<lat. *recte*]

rectificá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndrepta, a corecta. **2.** a netezi suprafața unei piese metalice cu o piatră abrazivă. **3.** a purifica (un lichid) prin distilare; a rafina. [p.i. *rectific*, 3,6 *-că*. / cf. fr. *rectifier*. lat. *rectus* — drept, *facere* — a face]

rectificáre *s.f.* acțiunea de a rectifica și rezultatul ei; îndreptare, corijare. [<*rectifica*]

rectificatór *adj.* care rectifică. *s.m.* muncitor calificat care lucrează la rectificări. [cf. fr. *rectificateur*]

rectiliniár *adj. (fiz.)* ortoscopic. [pron. *-ni-ar*. var. *rectilinear* adj. / cf. fr. *rectilinéaire*]

rectilíniu *adj.* în linie dreaptă. ● *(despre figuri geometrice)* compus din linii drepte. [pron. *-niu*. var. *rectilin.* -i adj. cf. fr. *rectiligne*]

rectitúdine *s.f.* **1.** starea, calitatea unei linii drepte. **2.** *(fig.)* spirit de dreptate; sinceritate. [cf. lat. *rectitudo*, it. *rettitudine*]

récto *s.n.* (op. v e r s o) prima pagină a unei foi (scrise, tipărite). [<fr., lat. *recto*]

réctor *s.m.* conducător al unei universități sau al unui institut politehnic. [<fr. *recteur*]

rectorál *adj.* de rector. [cf. fr. *rectoral*]

rectorát *s.n.* demnitate, funcție de rector; biroul și serviciile care țin de rector; timpul cît cineva deține funcția de rector. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *rectorat*]

rectríce *s.f.* fiecare dintre penele din coada păsărilor care servesc la dirijarea zborului. [<fr. *(pennes) rectrices*]

recțiúne *s.f.* calitatea unui cuvînt de a atrage în frază un anumit determinant; legătură stabilită între cuvinte și determinantele lor. [cf. lat. *rectio* — conducere]

recucerí *vb.* IV. *tr.* a cuceri din nou. [p.i. *-resc*. / după fr. *reconquérir*]

recúl *s.n.* mișcare înapoi a unui corp, ca reacție față de o forță exercitată asu-

pra lui de un alt corp, care are o mișcare într-un anumit sens, considerat ca sens înainte. ● distanță parcursă de un corp în timpul mișcării sale înapoi, provocată prin reacție. [<fr. *recul*]

reculá *vb.* I. *intr.* a face un recul; a se smuci înapoi. [<fr. *reculer*]

reculánt *adj. (despre un mecanism)* care reculează. [<fr. *reculant*]

reculége *vb.* III. *refl.* a-și veni în fire, a-și recăpăta calmul, liniștea; a se regăsi. ● a medita profund, a se cufunda în meditație. [p.i. *reculég.* / după fr. *recueillir*, cf. lat. *recolligere*]

reculégere *s.f.* acțiunea de a se reculege și rezultatul ei. ○ *moment de ~* = moment de tăcere și meditație în memoria unui dispărut. [<*reculege*]

recunoáște *vb.* III. *tr.* **1.** a identifica un lucru, o persoană etc. cunoscute mai înainte. ● a considera și a arăta că (un guvern, un stat) este îndreptățit să-și exercite puterea, să existe. **2.** a admite ca bun, ca adevărat; a mărturisi. **3.** a cerceta terenul și pozițiile inamice; a cerceta terenul pe unde urmează să meargă o unitate. **4.** a se arăta recunoscător. [p.i. *recunósc.* / după fr. *reconnaître*]

recunoscătór *adj.* care poartă (cuiva) recunoștință. [după fr. *reconnaissant*]

recunoștință *s.f.* aducere aminte cu dragoste, cu devotament, a unei binefaceri primite; gratitudine. [după it. *riconoscenza*, fr. *reconnaissance*]

recuperá *vb.* I. *tr.* **1.** a recîștiga, a redobîndi. **2.** a folosi un material sau o energie care în mod obișnuit se pierde. [cf. fr. *récupérer*, it., lat. *recuperare*]

recuperábil *adj.* care se poate recupera. [pl. *-li*, *-le.* / <*recupera*, cf. fr. *récupérable*]

recuperáre *s.f.* acțiunea de a recupera și rezultatul ei. [<*recupera*]

recuperatór *s.n.* nume dat diferitelor aparate cu care se recuperează deșeurile de materiale sau energia care se pierdea în mod obișnuit. [cf. fr. *récupérateur*]

recurbá *vb.* I. *tr.* a încovoia, a îndoi. [<fr. *recourber*]

recurént[1] *s.m.* și *f. (jur.)* cel care face un recurs în justiție. [<*recurs*]

recurént[2] *adj. (despre o boală)* care revine, recidivează. ○ *febră ~ă* = boală infecțioasă, avînd aceleași simptome ca febra tifoidă. [<fr. *récurrent*, cf. lat. *recurrens* <*recurrere* — a reveni înapoi]

recurénță *s.f.* caracterul a ceea ce este recurent; revenire. ○ *(log.) demonstrație prin ~* = demonstrație prin inducție completă. [cf. fr. *récurrence*]

recúrge *vb.* III. *intr.* a apela (la cineva sau la ceva); a se servi, a face uz de... [p.i. *recúrg.* / după fr. *recourir*]

recúrs *s.n. (jur.)* cale de atac prin care se cere unei instanțe superioare casarea hotărîrii unei instanțe inferioare. [<fr. *recours*]

recúrsie *s.f. (fon.)* momentul în care organele articulatorii părăsesc poziția de articulare, revenind la normal; destindere. [gen. *-iei.* var. *recursiune* s.f. / <lat. *recursio*]

recursóriu *adj.* prin care se exercită dreptul de recurs. [pron. *-riu.* / cf. fr. *récursoire*]

recuzá *vb.* I. *tr.* a respinge un judecător, un martor etc., nerecunoscîndu-i autoritatea, bănuindu-l de părtinire etc.; *(p. ext.)* a respinge, a nu recunoaște ceva. [p.i. *recúz.* / <fr. *récuser*, cf. lat. *recusare*]

recuzábil *adj.* care se poate recuza. [cf. fr. *récusable*]

recuzáre *s.f.* faptul de a recuza. [<*recuza*]

recuzáție *s.f.* recuzare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *récusation*, lat. *recusatio*]

recuzítă *s.f.* totalitatea obiectelor cu care se montează o piesă de teatru, un film etc. v. b u t a f o r i e [germ. *Requisit*]

recuzitór *s.m.* și *f.* cel care procură și păstrează recuzita unui teatru sau a unui studio cinematografic. [<*recuzită*]

recviém *s.n.* slujbă catolică, rugăciune pentru pomenirea celor morți. ● muzică compusă pentru această rugăciune. [pron. *-vi-em.* scris și *requiem* s.n. / <lat. *requies* — odihnă, *missa da requiem* — slujba pentru morți, fr. *requiem*, germ. *Requiem*]

redá *vb.* I. *tr.* **1.** a restitui. **2.** *(fig.)* a reprezenta, a exprima, a reproduce. [p.i. *redáu.* / după fr. *redonner*]

redactá *vb.* I. *tr.* a compune, a formula în scris (un act, un studiu etc.). [<*redactor*, cf. lat. *redactum*, fr. *rédaction*]

redactáre *s.f.* acțiunea de a redacta și rezultatul ei; formulare, compunere. [<*redacta*]

redáctor *s.m.* și *f.* persoană care scrie, care compune (un act, un articol). ● scriitor, publicist, specialist care redactează un ziar, o revistă etc. ○ *~ responsabil* (sau *șef*) = persoană din colectivul de redactare al unei cărți, sau de redacție al unui periodic, care își asumă în mod oficial răspunderea celor publicate. [<fr. *rédacteur*]

redácție *s.f.* **1.** colectiv de redactori care lucrează la un ziar, la o revistă, într-o editură etc. ● local unde sînt instalate birourile redactorilor unei reviste, unui ziar etc. **2.** redactare. [gen. *-iei.* var. *redacțiune* s.f. / cf. fr. *rédaction*]

redacțiónal *adj.* de redacție, al redacției. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *rédactionnel*]

redán *s.n.* **1.** lucrare de fortificație, compusă din două laturi egale ca lungime, formînd un unghi ascuțit. **2.** suprafața proeminentă inferioară, de contact cu apa, a cocei sau a flotoarelor unui hidroavion. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *redan*]

redáre *s.f.* acțiunea de a reda și rezultatul ei; reproducere, exprimare, reprezentare. [<*reda*]

redempțiúne *s.f. (rar)* izbăvire, mîntuire. [<fr. *rédemption*, cf. lat. *redemptio* — răscumpărare]

redeschíde *vb.* III. *tr.* și *refl.* a (se) deschide din nou. ● *refl. (fig.; despre școli, instituții etc.)* a-și relua activitatea. [p.i. *redeschid.* / <*re-*[1] + *deschide*]

redescoperí *vb.* IV. *tr.* a descoperi din nou. [p.i. *redescópăr.* / <*re-*[1] + *descoperi*]

redeșteptá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) deștepta din nou, a readuce sau a-și reveni în fire. ● *(fig.)* a izbucni, a (se) trezi din

nou. **2.** *tr.* a aminti, a evoca. [p.i. *redeștept.* / după fr. *réveiller*]

redevení *vb.* IV. *intr.* a deveni, a fi din nou ca înainte. [p.i. *redevín.* / cf. fr. *redevenir*]

redevénță *s.f. (în economia capitalistă)* cotă, plătibilă la date fixe, care revine capitaliștilor, acționarilor din produsul unei exploatări. [<fr. *redevance*]

redhibitóriu *adj.* care face să se anuleze o vînzare. [pron. *-riu.* / <lat. *redhibitorius*, fr. *rédhibitoire*]

redhibițiúne *s.f.* anularе a unei vînzări, cînd obiectul vînzării are un viciu. [<lat. *redhibitio*, fr. *rédhibition*]

redingótă *s.f.* haină bărbătească de ceremonie, cu poalele lungi. [<fr. *redingote*, cf. engl. *riding* — de călărie, *coat* — haină]

rediscutá *vb.* I. *tr.* a relua o discuție. [p. i. *rediscút.* / cf. fr. *rediscuter*]

redistilá *vb.* I. *tr.* a supune unui nou proces de distilare, pentru a obține un produs mai pur. [cf. fr. *redistiller*]

redoáre *s.f. (franțuzism)* lipsă de suplețe. ● înțepenire a cefei. [pl. *-ori.* / <fr. *raideur*]

redondánt *adj.* **1.** *(rar; despre stil)* încărcat; plin de emfază, sforăitor. **2.** v. redundant. [<fr. *redondant*]

redresá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndrepta, a aduce (ceva) în poziție, în situație normală. ● *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) reface, a (se) înviora. **2.** a transforma un curent electric alternativ în curent continuu. [<fr. *redresser*]

redresáre *s.f.* acțiunea de a (se) redresa și rezultatul ei; transformare a unui curent electric alternativ în curent continuu. [<*redresa*]

redresór *adj.* care redresează. // *s.n.* **1.** aparat pentru transformarea unui curent electric alternativ în curent continuu. **2.** sistem optic servind pentru redarea imaginii unui obiect, de către un instrument optic, în poziția sa reală. **3.** dispozitiv care readuce în direcția inițială un curent lichid, fluid, care a fost abătut de un obstacol oarecare. [cf. fr. *redresseur*]

reduce *vb.* III. *tr.* **1.** a micșora, a scădea. ● a simplifica o fracție sau o expresie algebrică. **2.** a restrînge, a limita. **3.** *(chim.)* a elimina oxigenul dintr-o combinație. [p.i. *reduc.* / <lat. *reducere*, cf. fr. *réduire*]

reductíbil *adj.* care se poate reduce, care se poate simplifica. [cf. fr. *réductible*]

reductibilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este reductibil. [cf. fr. *réductibilité*]

reductór *s.n.* **1.** aparat sau dispozitiv folosit pentru a reduce o viteză, o presiune etc. **2.** material cu afinitate mare pentru oxigen, folosit pentru reducerea substanțelor oxidante. [cf. fr. *réducteur*]

reducție *s.f.* **1.** faptul de a reduce. ● *(concr.)* copie în mic a unui obiect. ● transpunerea partiturii unei opere sau a unei simfonii pentru pian. ● piesă care permite racordarea tuburilor sau a țevilor de diametre diferite. **2.** operația de punere la loc a unui os luxat sau a unui organ deplasat. [gen. *-iei.* var. *reducțiune* s.f./ cf. fr. *réduction*]

redundánt *adj.* referitor la redundanță, care prezintă redundanță. [var. *redondant* (2) adj. / <fr. *redondant*, engl. *redundant*]

redundánță *s.f.* parte a comunicării lingvistice în care apariția simbolurilor nu se datorează liberei alegeri a emițătorului, ci depinde de regulile de combinare ale acestora și de regulile statistice care guvernează folosirea lor; în felul acesta apariția simbolurilor în porțiunile respective poate fi „ghicită" cu certitudine mai mare sau mai mică. [var. *redondanță* s.f. / <fr. *redondance*, cf. engl. *redundancy*]

reduplicá *vb.* I. *tr. (rar)* a dubla. ● a repeta într-un cuvînt o silabă sau o literă pentru a da cuvîntului altă valoare morfologică sau stilistică sau pentru a forma un cuvînt nou. [p.i. *redúplic.* /<it. *reduplicare*]

reduplicáre *s.f.* dublare, repetare. [<*reduplica*]

reduplicatív *adj.* care exprimă, indică repetarea. [<fr. *réduplicatif*]

reduplicáție *s.f.* reduplicare. [gen. *-iei.* var. *reduplicațiune* s.f. / it. *reduplicazione*, lat. *reduplicatio*]

redús *adj.* **1.** micșorat, scăzut. ● *(despre fracții și expresii algebrice)* simplificat. **2.** *(despre oameni)* lipsit de inteligență; mărginit, prost. **3.** *(despre substanțe)* din care s-a eliminat oxigenul. [<*reduce*]

redutábil *adj.* de temut. [cf. fr. *redoutable*]

reechilibráre *s.f.* revenire la starea de echilibru. [<*re-*[1] + *echilibrare*]

reeditá *vb.* I. *tr.* **1.** a retipări, a publica o carte etc. într-o nouă ediție. **2.** *(fig.)* a repune în circulație, a readuce în discuție (o idee, o concepție etc.). [cf. fr. *rééditer*]

reeducá *vb.* I. *tr.* a reface educația greșită (morală și politică) a cuiva. [p.i. *reeducˊ*] cf. fr. *rééduquer*]

reeligíbil *adj. (despre o persoană)* care poate fi reales. [cf. fr. *rééligible*]

reeligibilitáte *s.f.* calitatea de a fi reeligibil. [cf. fr. *rééligibilité*]

reescónt *s.n.* scontare la o bancă a unei polițe deja scontate. [<fr. *réescompte*]

reescontá *vb.* I. *tr.* a efectua un reescont. [pron. *re-es-.* / <fr. *réescompter*]

reevaluá *vb.* I. *tr.* a evalua din nou ceva. [cf. fr. *réévaluer*]

reexaminá *vb.* I. *tr.* a examina din nou. ● a cerceta, a studia, a lua din nou în discuție (o problemă etc.). [cf. fr. *réexaminer*]

reexamináre *s.f.* acțiunea de a reexamina și rezultatul ei; nouă examinare. [<*reexamina*]

reexpediá *vb.* I. *tr.* a trimite din nou, a retrimite. [pron. *re-ex-... -di-a.* p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *réexpédier*]

reexportá *vb.* I. *tr.* a exporta mărfuri importate. [cf. fr. *réexporter*]

reexpoziție *s.f.* repriză (4). [gen. *-iei.* var. *reexpozițiune* s.f. / <fr. *réexposition*]

refáce *vb.* III. *tr.* **1.** a face din nou; a repara. **2.** a reconstrui. ● *(fig.)* *tr.* și *refl.* a (se) face din nou sănătos, a (se) întrema. **3.** a schimba, a transforma.

[p.i. *refác.* / <*re-*[1] + *face*, după fr. *refaire*]

refacție *s.f.* reducere de vamă care se acordă mărfurilor care au suferit de pe urma transporturilor pe mare, micșorîndu-și astfel valoarea. [gen. *-iei.* / <fr. *réfaction*]

refectór *s.n. (rar)* sală de mîncare, sufragerie comună într-o mănăstire, în internate etc. [var. *refectoriu* s.n. / <lat. *refectorium*, cf. fr. *réfectoire*]

referát *s.n.* dare de seamă asupra unei activități, asupra unei cărți etc. ● raport scurt făcut pe marginea unei cereri, a unui act etc. [cf. fr. *référé*, germ. *Referat*]

referendár *s.m.* demnitar al curții franceze însărcinat cu prezentarea și urmărirea cererilor relative la titlurile de noblețe, la dispensele de vîrstă etc. ○ *mare* ~ = membru al senatului în imperiul francez, care deținea sigiliul adunării. [<fr. *référendaire*]

referéndum *s.n.* vot prin care cetățenii unei țări se pronunță asupra unei chestiuni importante de ordin general. [<fr. *référendum*, lat. *referendum*]

referént *s.m.* și *f.* specialist al unei instituții, care dă îndrumări și informații într-un anumit domeniu. ● cel care face un referat. [<germ. *Referent*]

referí *vb.* IV. **1.** *intr.* a face un referat; a raporta. **2.** *refl.* a viza, a se raporta (la ceva sau la cineva). [p.i. *refér*, conj. 3 *-re.* var. *referá* vb. I. / cf. fr. *référer*]

referință *s.f.* **1.** informație, lămurire dată asupra cuiva pentru a-i caracteriza. **2.** faptul de a raporta un lucru la altul sau o chestiune la alta. ○ *(mat., fiz.) sistem de referință* = sistem de coordonate sau totalitatea sistemelor de coordonate imobile unul față de altul, la care se raportează pozițiile corpurilor. [pl. *-țe.* / <fr. *référence*]

referitór *adj.* care privește, care se raportă la ceva sau la cineva; privitor. [<*referi*]

refléct *adj. (despre ramuri, frunze etc.)* care are, în raport cu tulpina, direcția în afară și în jos. [cf. fr. *reflet*]

reflectá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl. (despre sunete, lumină* etc.) a (se) răsfrînge. ● *tr. (fig.)* a oglindi, a exprima; a reda. **2.** *intr.* a gîndi, a cugeta, a medita. [p.i. *refléct* și *-tez.* / cf. fr. *refléter*, lat. *reflectere*]

reflectánt *adj.* care reflectă. [<fr. *reflétant*]

reflectáre *s.f.* acțiunea de a (se) reflecta și rezultatul ei; răsfrîngere, oglindire; redare. [<*reflecta*]

reflectór *s.n.* aparat construit astfel încît să poată reflecta lumină, raze infraroșii sau ultraviolete etc. ● oglindă concavă care reflectă lumina într-o direcție voită; *(p. ext.)* proiector. [cf. fr. *réflecteur*]

reflécție *s.f.* **1.** cugetare, meditație, gîndire. **2.** reflexie (**1**). [gen. *-iei.* var. *reflecțiune* s.f. / cf. fr. *réflexion*, lat. *reflexio*]

reflex *s.n.* **1.** rază reflectată; sclipire. **2.** *(fig.)* oglindire, reflectare. ● reacție adecvată a organismului față de un excitant, care se produce pe cale nervoasă, fără intervenția voinței. ● excitație externă, față de care organismul este indiferent la început, dar care devine deosebit de puternică după ce a fost legată, în mod repetat, de un reflex necondiționat. // *adj.* **1.** produs prin reflex (**1**); de natura reflexului (**1.**) **2.** *(despre frunze sau ramuri)* care, în raport cu tulpina, are direcția în afară sau în jos. [pl. *-ecși, -exe.* / <fr. *réflexe*, cf. lat. *reflexus*]

reflexibil *adj.* care are proprietatea de a se reflecta. [cf. fr. *réflexible*]

reflexibilitáte *s.f.* proprietatea de a fi reflexibil. [cf. fr. *réflexibilité*]

reflexie *s.f.* **1.** fenomen de răsfrîngere a unei raze luminoase sau sonore atunci cînd aceasta întîlnește o suprafață lucioasă sau dură. **2.** reflecție (**1**). [gen. *-iei.* var. *reflexiune* s.f. / cf. fr. *réflexion*, lat. *reflectio, reflexio*]

reflexiv *adj.* **1.** gînditor; meditativ. **2.** care se răsfrînge. ○ *diateză ~ă* = diateză care arată că acțiunea unui verb se răsfrînge asupra subiectului gramatical care o execută; *verb* ~ = verb la diateza reflexivă; *pronume* ~ = pronume reprezentînd persoana asupra căreia se răsfrînge acțiunea verbului reflexiv. // *s.n.* diateza reflexivă. [cf. lat. *reflexivus*, germ. *reflexiv*]

reflexogén *adj.* care poate produce reflexe. [<fr. *réflexogène*]

reflexologie *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul reflexelor. [gen. *-iei.* / <fr. *réflexologie*]

reflexoterapie *s.f.* metodă terapeutică prin care se urmărește vindecarea unor boli prin folosirea anumitor reflexe. [gen. *-iei.* / <fr. *réflexothérapie*]

reflúx *s.n.* fenomenul de retragere periodică a apei mărilor și oceanelor datorită atracției lunii și a soarelui. ● *(fig.)* descreștere, regres. [<fr. *reflux*, cf. lat. *re* — împotriva + *flux*]

reformá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndrepta, a îmbunătăți (o situație, o concepție etc.). **2.** a scoate din uz, a da la reformă (un aparat, o mașină, efecte etc.). [<fr. *réformer*]

reformatór *adj., s.m.* și *f.* (propagator) de reforme, (cel) care reformează, care înnoiește. [cf. fr. *réformateur*, cf. lat. *reformator*]

reformă *s.f.* **1.** schimbare (de obicei în bine), modificare legală a unei stări de lucruri. **2.** mișcare social-politică și religioasă împotriva feudalismului și a papalității, apărută în Europa apuseană în sec. al XVI-lea, care a dus la crearea bisericii reformate sau protestante. **3.** totalitatea materialelor, efectelor, armelor etc. socotite la un moment dat ca inutilizabile. [cf. fr. *réforme*, germ. *Reform*, it. *riforma*]

reformísm *s.n.* atitudine politică bazată pe propagarea reformelor. ● curent politic oportunist în mișcarea muncitorească care neagă necesitatea revoluției și a dictaturii proletariatului și preconizează înlocuirea luptei revoluționare cu reforme mărunte, care nu ating bazele orînduirii capitaliste. [cf. fr. *réformisme*]

reformíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al reformismului. [cf. fr. *réformiste*]

refractá *vb.* I. *refl. (despre unde, raze de lumină)* a se frînge, a devia; a suferi fenomenul refracției. [p.i. 3 *refráctă, -teză.* / <fr. *réfracter*]

refractár *adj.* **1.** *(despre materiale)* rezistent la temperaturi înalte. **2.** *(fig.; despre persoane)* nesupus; care rezistă, se împotrivește; rebel. [<fr. *réfractaire*, cf. lat. *refractarius*]

refractarítate *s.f.* **1.** calitatea unui material de a fi refractar. **2.** temperatura la care cedează un material refractar. [cf. fr. *réfractarité*]

refractométru *s.n.* instrument pentru determinarea indicelui de refracție. [<fr. *réfractomètre*]

refractór *s.n.* lunetă astronomică al cărei obiectiv este o lentilă. [cf. fr. *réfracteur*]

refracție *s.f.* fenomenul de deviere a unei raze luminoase, sonore sau a unei unde electromagnetice care străbate medii transparente (de densități) diferite. ○ *indice de* ~ = număr care reprezintă cîtul dintre viteza unei radiații electromagnetice în vid și viteza ei în mediul respectiv din care provine. [gen. *-iei*. var. *refracțiune* s.f. / cf. fr. *réfraction*]

refrangíbil *adj.* care se poate refracta. [cf. fr. *réfrangible*]

refrangibilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este refrangibil. [cf. fr. *réfrangibilité*]

refrén *s.n. (lit.)* vers (sau grup de versuri) repetat după fiecare strofă a unei poezii sau după un cuplet. ● secțiunea de bază a rondoului, care se repetă de mai multe ori; frîntură de melodie care se repetă într-un cîntec. ● *(fig.)* frază repetată stereotip. [pl. *-ne*, *-nuri*. / <fr. *refrain*]

refrigerá *vb.* I. *intr.* a răci; *(p. ext.)* a îngheța. [p.i. *-rez*, 3,6 *-rează*. / <fr. *réfrigérer*, it. *refrigerare*]

refrigeráre *s.f.* acțiunea de a refrigera și rezultatul ei; înghețare, răcire. [<*refrigera*]

refrigerátor *s.n.* partea dintr-o instalație frigorigenă în care se produce scăderea de temperatură. [cf. fr. *réfrigérateur*]

refrigerație *s.f.* răcire; înghețare; refrigerare. [gen. *-iei*. var. *refrigerațiune* s.f./ cf. fr. *réfrigération*]

refrigerént *adj. (rar)* care răcește, răcitor. // *s.n.* aparat dintr-o instalație de distilare, care răcește prin condensare vaporii produși prin fierbere. [cf. fr. *réfrigérant*]

refringént *adj. (despre un mediu)* care refractă razele luminoase. [<fr. *réfringent*]

refringență *s.f. (fiz.)* proprietate a unor corpuri de a refracta lumina. [<fr. *réfringence*]

refugiá *vb.* I. *refl.* a fugi, a se pune la adăpost de o urmărire, de un pericol etc. ● *(fig.)* a se retrage într-un loc ferit de zgomote și puțin frecventat. [pron. *-gi-a*. p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. var. *refugii* vb. IV. / <fr. *réfugier*]

refugiát *adj.*, *s.m.* și *f.* (cel) care se refugiază. [pron. *-gi-at*. / <*refugia*]

refúgiu *s.n.* **1.** faptul de a se refugia; timpul petrecut într-un loc ca refugiat. **2.** loc de scăpare, de adăpost împotriva unei primejdii, a unei neplăceri; adăpost, azil. ● loc special amenajat în mijlocul unei străzi pentru a feri pe cetățeni de circulația mașinilor, pentru a ușura urcarea în tramvaie etc. [pron. *-giu.*/<lat. *refugium*, cf. fr. *refuge*]

refulá *vb.* I. *tr.* **1.** a respinge, a înăbuși din domeniul conștientului în subconștient (imagini, dorințe care contrazic conștiința morală a individului). **2.** a deplasa, a ridica, cu ajutorul unei pompe, un fluid într-o conductă sau într-un vas. [<fr. *refouler*]

refuláre *s.f.* acțiunea de a refula și rezultatul ei; respingere; înăbușire. [<*refula*]

refulát *adj. (despre imagini, dorințe)* căzut, respins în subconștient. [<*refula*]

refutá *vb.* I. *tr. (rar)* a combate cu argumente temeinice. [p.i. *refút*, *-tez*. / <fr. *réfuter*]

refutábil *adj.* care poate fi combătut. [cf. fr. *réfutable*]

refutáție *s.f.* refutare, confutație. [gen. *-iei*. / <fr. *réfutation*]

refúz *s.n.* **1.** faptul de a refuza; neacceptare, respingere. ● *pînă la* ~ = atît încît nu este loc pentru mai mult. **2.** material rămas după cernere într-un ciur sau într-o sită. [<fr. *refus*]

refuzá *vb.* I. *tr.* a nu primi, a nu accepta, a respinge (ceva). ● a nu da (ceva ce ți s-a cerut). ● a se privа de ceva, a renunța la ceva. [p.i. *refúz*. / <fr. *refuser*]

regál[1] *s.n. (poligr.)* raft în formă de pupitru în care se păstrează casetele cu litere. [pl. *-le*./<germ. *Regal*]

regál[2] *s.n. (franțuzism)* masă mare, banchet. ● mare plăcere, dar plăcut. [<fr. *régal*]

regál[3] *adj.* de rege; al regelui; regesc. ● *(poet).* maiestuos, măreț. [<fr. *régal*, it. *regale*, lat. *regalis*]

regalá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a dărui. ● *refl.* a-și face o anumită plăcere; a se cinsti. [<fr. *régaler*]

regálă *s.f.* instrument de suflat asemănător orgii, dar mai mic decît aceasta. ● unul dintre registrele orgii. [<fr. *régale*]

regalísm *s.n.* monarhism. [după fr. *royalisme*]

regalíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept, partizan) al regalității; monarhist. [<*regal*, după fr. *royaliste*]

regalitáte *s.f.* formă de guvernămînt în care statul este condus de un rege; monarhie. [după it. *regalità*, fr. *royauté*]

regát *s.n.* stat guvernat de un rege. [pl. *-te*, *-turi*. / <*rege*]

regátă *s.f.* **1.** cursă de bărci, de iahturi etc. **2.** formă de cravată care se înnoadă și cade vertical de-a lungul plastronului cămășii. [pl. *-te*. / cf. it. *regatta*, fr. *régate*]

regăsí *vb.* IV. *tr.* a găsi din nou (pe cineva sau ceva). ● *refl.* a se afla din nou undeva. ● a se reculege. [p.i. *-sésc*. / <*re-* + *găsi*, după fr. *retrouver*]

rége *s.m.* **1.** suveran al unui regat; monarh. **2.** *(fig.)* stăpîn recunoscut (pentru puterea, pentru importanța sa). **3.** piesa principală la jocul de șah. ● popă, rigă (la cărți). [<lat. *rex*]

regenerá *vb.* I. **1.** *refl. (despre organe, țesuturi)* a se reface. **2.** *tr.* și *refl. (fig.)* a (se) înnoi; a (se) redesțepta la viață. **3.** *tr. (tehn.)* a aduce din nou în condiții de folosire un material uzat. [<fr. *régénérer*, cf. lat. *regenerare*]

regeneráre *s.f.* acțiunea de a (se) regenera și rezultatul ei; refacere. [<*regenera*]

regeneratór *adj.* care regenerează; înnoitor. // *s.n.* sistem tehnic folosit pentru regenerarea unui material uzat. [cf. fr. *régénérateur*]

regént *s.m.* și *f.* conducător care guvernează provizoriu un stat monarhic în timpul minorității sau al absenței regelui. [cf. fr. *régent*, it. *reggente*]

regéntă *adj., s.f.* (propoziție) căreia îi este subordonată o altă propoziție. [cf. fr. *régent*]

regénță *s.f.* guvernare a unui stat monarhic exercitată de una sau de mai multe persoane în timpul minorității sau al absenței regelui; timp cît durează o asemenea guvernare. [cf. fr. *régence*, it. *reggenza*]

regéste *s.f. pl.* nume dat în evul mediu registrului în care erau trecute în ordine cronologică actele, documentele etc. emanate de la aceeași cancelarie și de la același personaj, însoțite de note explicative și de extrase din cronici. [<fr. *regeste*, cf. lat. *regesta* — registru]

regicíd *adj., s.m.* și *f.* (cel) care a ucis un rege; asasin, ucigaș al unui rege. // *s.n.* asasinarea unui rege. [<fr. *régicide*, cf. lat. *rex* — rege, *caedere* — a ucide]

regíe *s.f.* **1.** concepția interpretării textului și activitatea de îndrumare și de supraveghere a jocului artiștilor desfășurată la punerea în scenă și la montarea unei piese de teatru, a unui film etc. **2.** exploatare a unui bun sau executarea unei lucrări de către un administrator prin angajați sau agenți direcți. ○ *cheltuieli de* ~ = cheltuieli de întreținere (la o întreprindere sau instituție); cheltuieli făcute la executarea unei lucrări. **3.** *(înv.)* administrație care se ocupă cu perceperea impozitelor indirecte. ● administrație a unor produse sau bunuri asupra cărora exista un monopol de stat. [gen. *-iei*. / <fr. *régie*]

regifúgiu *s.n. (ant.)* sărbătoare romană care se celebra în amintirea alungării regilor din vechea Romă. [pron. *-giu*. <lat. *regifugium*]

regím *s.n.* **1.** modul de organizare a vieții economice, politice și sociale a unui stat. **2.** sistem de norme, proprii activității unei instituții, unei întreprinderi etc. ● totalitatea regulilor impuse modului de viață și de alimentare al cuiva. **3.** totalitatea condițiilor de funcționare, la un moment dat, a unui sistem tehnic. **4.** raport gramatical dintre două cuvinte, astfel legate încît ele sînt dependente unul de altul. [<fr. *régime*]

regimént *s.n.* unitate militară compusă din mai multe batalioane sau divizioane. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *régiment*, cf. germ. *Regiment*]

regimentár *adj.* care aparține unui regiment, de regiment. [cf. fr. *régimentaire*]

regínă *s.f.* **1.** soție de rege; suverană a unui regat. **2.** *(fig.)* persoană, lucru cu o poziție privilegiată, dominantă. **3.** matcă (de albine). **4.** piesa cea mai însemnată la jocul de șah, după rege. [<lat. *regina*]

regionál *adj.* de, dintr-o regiune, caracteristic unei regiuni. ● (*s.f.*) unitate organizatorică a unei organizații politice sau de masă, corespunzătoare unei regiuni administrative. [pron. *-gi-o-*. / cf. fr. *régional*, it. *regionale*]

regionalísm *s.n.* **1.** concepție care tinde să creeze în provinciile unei țări o activitate cu totul independentă de capitală; patriotism local. **2.** cuvînt folosit numai în anumite regiuni sau provincii. [<fr. *régionalisme*]

regionalíst *adj.* propriu regionalismului, în spiritul regionalismului. // *s.m.* și *f.* adept al regionalismului. [cf. fr. *régionaliste*, it. *regionalista*]

regístratúră *s.f.* serviciu al unei instituții, unde se înregistrează hîrtiile intrate și ieșite; biroul unde este instalat un asemenea serviciu. [<germ. *Registratur*]

regístru *s.n.* **1.** condică în care se consemnează diferite date și acte oficiale. **2.** dispozitiv cu ajutorul căruia se reglează tirajul sau închiderea unui canal, a unui cilindru. **3.** suprafața dintre două profiluri orizontale care se întind pe lungimea unei fațade. **4.** întinderea scării muzicale pe care o poate emite un instrument sau o voce. ● *(concr.)* garnitură de tuburi de orgă (sau de coarde de clavecin) cu acordaj diferit, dar avînd același timbru. [<fr. *registre*, it. *registro*, germ. *Register*]

regiúne *s.f.* **1.** mare întindere de pămînt; ținut. ● porțiune, parte a corpului. **2.** unitate administrativă și teritorială, cuprinzînd mai multe raioane. [pron. *-gi-u-*. / <fr. *région*, it. *regione*, lat. *regio*]

regizá *vb.* I. *tr.* a conduce artistic (un spectacol teatral, turnarea unui film etc.). [var. *regisa* vb. I. / <*regizor*]

regizór *s.m.* și *f.* cel care regizează o piesă de teatru, un film etc. [var. *regisor*, *-oare* s.m. și f. / cf. fr. *régisseur*, germ. *Regisseur*]

regizorál *adj.* privitor la regizor; de regizor. [var. *regisoral* adj. / <*regizor*]

regizorát *s.n.* faptul de a regiza; arta regizorului; regie. ● *(concr.)* birou, loc unde lucrează un regizor. [var. *regisorat* s.n. / <*regizor*]

reglá *vb.* I. *tr.* **1.** a reduce sau a mări regimul de funcționare al unui sistem tehnic. **2.** a potrivi tirul unei guri de foc, al unei baterii etc. ● a aranja, a orîndui, a potrivi. [<fr. *régler*]

reglábil *adj. (despre un sistem tehnic, un tir)* care se poate regla. [cf. fr. *réglable*]

reglái *s.n.* reglare. [<fr. *réglage*]

regláre *s.f.* acțiunea de a regla și rezultatul ei; aranjare, potrivire. [<*regla*]

reglementá *vb.* I. *tr.* a stabili norme, reguli, a supune unor norme; a aranja, a pune în ordine. [<fr. *réglementer*]

reglementár *adj.* conform unor norme, unor regulamente. [pl. *-ri*, *-re*. / cf. fr. *réglementaire*]

reglementáre *s.f.* acțiunea de a reglementa și rezultatul ei; aranjare, normare. [<*reglementa*]

reglét *s.m.* piesă metalică folosită în tipografie la umplerea spațiilor libere dintre rînduri sau la umplerea spațiilor dintre formă și ramă. [var. *reglete* s.m. / <fr. *réglet*]

reglór *s.m.* și *f.* tehnician care reglează mașinile, uneltele etc. [cf. fr. *régleur*]
regn *s.n.* fiecare dintre cele trei mari diviziuni, categorii ale ființelor și ale corpurilor din natură. [<fr. *règne*, cf. it. *regno*, lat. *regnum*]
regrés *s.n.* întoarcere de la o stare sau o formă superioară de dezvoltare la una inferioară; dare înapoi, decădere. [pl. *-se* și *-suri*. / <lat. *regressus*, *regredior* — a da înapoi, cf. fr. *régrès*, *it. regresso*]
regresá *vb.* I. *intr.* a da înapoi, a merge îndărăt; a decădea. [cf. fr. *régresser*]
regresiúne *s.f.* **1.** retragere a apelor mării cauzată de ridicarea suprafeței uscatului sau de scăderea nivelului general oceanic. **2.** micșorarea extensiunii geografice a unui fenomen fonetic, morfologic etc. **3.** mișcare a unui corp ceresc în sens opus celui în care se mișcă soarele. **4.** distrugerea progresivă a memoriei. **5.** revenirea unei specii, sau chiar a unui organ, la specia și tipul anatomic anterior. [var. *regresie* s.f. / cf. fr. *régression*, lat. *regressio*]
regresív *adj.* care merge, care dă înapoi; opus, contra progresului. ○ *mișcare ~ă* = mișcare în direcție inversă celei normale; *derivare ~ă* = mod de formare a unui cuvînt nou prin suprimarea unui afix de la un cuvînt vechi; *asimilare ~ă* = fenomen în care elementul asimilator se găsește după elementul asimilat. [cf. fr. *régressif*]
regrét *s.n.* părere de rău; remușcare. [<fr. *regret*]
regretá *vb.* I. *tr.* a-i părea rău, a avea remușcări, a se căi. [p.i. *regrét*. / <fr. *regretter*]
regretábil *adj.* demn de părere de rău; (vrednic) de regretat. [cf. fr. *regrettable*]
regrupá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) grupa din nou. [cf. fr. *regrouper*]
regulá *vb.* I. *tr.* **1.** a aranja, a pune în ordine, a orîndui. ● a repara, a pune la punct, a regla (un aparat etc.). **2.** *(fig.; fam.)* a pune la locul său, a învăța minte (pe cineva). [<lat. *regulare*]
regulaménd *s.n.* totalitatea măsurilor prescrise pentru a se menține o anumită ordine, o anumită normă; statutul, normele de funcționare internă ale unei instituții, ale unei asociații. ● norme elaborate de o putere executivă, care completează o lege sau reglementează aplicarea ei. [pl. *-te* și *-turi*. / cf. it. *regulamento*, fr. *règlement*, rus. *reglement*]
regulamentár *adj.* prevăzut în regulament; conform regulamentului. [cf. it. *regulamentare*, fr. *réglementaire*]
regularitáte *s.f.* însușirea a ceea ce se face totdeauna în același fel și în același timp. ● uniformitate. ● simetrie; proporție. ● *(fil.)* lege. [cf. fr. *régularité*]
regularizá *vb.* I. *tr.* **1.** a supune unor norme, unor reguli. **2.** a da o formă geometrică regulată unui obiect (corectîndu-i conturul). **3.** a modifica albia unei ape curgătoare, pentru a avea un curs regulat. [<fr. *régulariser*]
regulatór *adj.* care regularizează o mișcare, o funcție. // *s.m.* și *f.* cel care stabilește un sistem de reglare, care îndrumează, conduce. // *s.n.* dispozitiv folosit pentru reglarea automată a funcționării unui sistem tehnic. [cf. fr. *régulateur*]
régulă *s.f.* **1.** normă pe baza căreia are loc un proces, se desfășoară o activitate sau se produce un fenomen; precept. ● principiu, linie de conduită, lege, obicei. **2.** rînduială, ordine, regularitate. [pl. *-li*, *-le*. / <lat. *regula*, cf. it. *regola*, fr. *règle*]
regurgitá *vb.* I. *intr.* a-i veni cuiva alimentele în gură prin regurgitație. [*p.i. -tez*. / <fr. *régurgiter*]
regurgitáție *s.f.* întoarcere în gură a alimentelor din stomac sau esofag, care are loc fără efort de vomă. [gen. *-iei*. / <fr. *régurgitation*]
reiát *adj. (rar; despre stofe)* cu dungi. [pron. *re-iat*. pl. *-ați*, *-ate*. / <fr. *rayé*]
réichstag *s.n.* parlament al imperiului german. [pron. *raihștag*. / <germ. *Reichstag*]
reimportá *vb.* I. *tr.* a importa din nou. [p.i. *reimpórt*. / cf. fr. *réimporter*]
reimprimá *vb.* I. *tr.* a imprima din nou; a retipări. [pron. *re-im-*. p.i. *reimprim*./ cf. fr. *réimprimer*]
reincarná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) incarna din nou. [pron. *re-in-*. var. *reîncarna* vb. I./ cf. fr. *réincarner*]
reincarnáre *s.f.* acțiunea de a (se) reincarna și rezultatul ei. [pron. *re-in-*. var. *reincarnare* s.f. / <*reincarna*]
reincarnáție *s.f.* reincarnare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *réincarnation*]
reinstalá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) instala din nou. ● *tr.* a amenaja din nou. [pron. *re-in-*. / cf. fr. *réinstaller*]
reintegrá *vb.* I. *tr.* a pune din nou (pe cineva) într-un post, în drepturile sale. [cf. fr. *réintégrer*]
reintegrábil *adj.* care poate fi reintegrat. [pl. *-li*, *-le*. / cf. fr. *réintégrable*]
reintegráre *s.f.* acțiunea de a reintegra și rezultatul ei; repunere într-o funcție, într-un grad etc. [<*reintegra*]
reintegrátie *s.f.* reintegrare. [gen. *-iei*. var. *reintegrațiune* s.f. / <lat. *reintegratio*, fr. *réintégration*]
reintrodúce *vb.* III. *tr.* a introduce ceva din nou. [p.i. *reintrodúc*. / <*re-*[1] + *introduce*, după fr. *réintroduire*]
reinvitá *vb.* I. *tr.* a invita din nou. [p.i. *reinvit*. / cf. fr. *réinviter*]
reiterá *vb.* I. *tr. (rar)* a face din nou ceea ce s-a mai făcut, a repeta. [<fr. *réitérer*]
reiterativ *adj.* refăcut, repetat. [pl. *-vi*, *-ve*. / <fr. *réitératif*]
rejánsă *s.f.* panglică cu o țesătură specială, foarte apretată, avînd diferite întrebuințări în croitorie. [pl. *-se*. / <fr. *régence*]
rejét *s.n.* *(franțuzism)* respingere. ● *(geol.)* denivelare produsă de o falie. [<fr. *rejet*]
relansá *vb.* I. **1.** *intr.* a mări miza la jocul de cărți. **2.** *tr. (la jocul de tenis)* a arunca, a trimite înapoi mingea. [cf. fr. *relancer*]
relâș *s.n.* suspendare temporară a spectacolelor unui teatru, ale unei opere etc.; zi sau interval de repaus. [scris și *relache*./ <fr. *relâche*]
relatá *vb.* I. *tr.* a expune, a povesti. [<fr. *relater*]
relatív *adj.* **1.** care se raportă, se referă la... ○ *pronume ~* = pronume care se raportă la un substantiv sau la un pronume precedent; *propoziție ~ă* (și *s.*) = propoziție

subordonată introdusă printr-un pronume relativ. 2. care variază (după împrejurări); evaluat, determinat cu aproximație. ● valabil între anumite limite, în anumite condiții. ○ *(fiz.)* *mișcare ~ă* = deplasare a unui corp față de un sistem de referință mobil. // *adv.* aproximativ, aproape. [<fr. *relatif*, it. *relativo*, lat. *relativus*]

relativísm *s.n.* *(fil.)* doctrină idealistă care, absolutizînd momentul cunoașterii, neagă orice valoare obiectivă a cunoașterii umane, contestă posibilitatea cunoașterii obiective, exacte a realității. [cf. fr. *relativisme*]

relativíst *adj.*, *s.m* și *f.* (adept) al relativismului. [cf. fr. *relativiste*]

relativitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este relativ. ○ *teoria ~ății* = teorie formulată de Einstein, potrivit căreia legile fenomenelor fizice sînt valabile cu o precizie cu atît mai mică cu cît vitezele corpurilor sînt mai mari, comparabile cu viteza de propagare a luminii în vid. [cf. fr. *relativité*]

relativizá *vb.* I. *refl.* *(rar)* a căpăta un caracter relativ. ● *tr.* a da, a imprima un caracter relativ (unei afirmații). [cf. germ. *relativieren*]

relație *s.f.* 1. legătură, raport (între fenomene, mărimi etc.). ○ *funcții de ~* = totalitatea funcțiilor organice care asigură legătura cu mediul exterior. 2. *(la pl.)* legături între oameni, între națiuni, între state etc. ○ *(ec.)* *relații de producție* = raporturi economice determinate care se stabilesc între oameni în procesul producției sociale a bunurilor materiale. 3. informație; expunere, relatare. ○ *a da relații* = a informa, a referi. [gen. *-iei*. var. *relațiune* s.f. / cf. fr. *relation*, it. *relazione*, lat. *relatio*]

relaxá *vb.* I. *refl.* a slăbi, a scădea. ● a se destinde. [<lat. *relaxare*, cf. fr. *relâcher*]

relaxáre *s.f.* acțiunea de a se relaxa și rezultatul ei; destindere; slăbire, scădere. [<*relaxa*]

relegáție *s.f.* internare într-o colonie penitenciară. [gen. *-iei*. var. *relegațiune* s.f. / <fr. *relégation*, lat. *relegatio*]

reléu *s.n.* 1. *(tehn.)* aparat sau dispozitiv de comandă pentru anumite modificări (închiderea sau deschiderea unui circuit etc.) ale unui sistem tehnic, acționat de variația unor mărimi caracteristice (temperatură, tensiune etc.) ale unui alt sistem tehnic. 2. comunicație între mai multe locuri, făcută cu ajutorul unor stații intermediare de recepție și de retransmisiune. 3. *(rar)* cai, atelaj de schimb pentru anumite drumuri lungi, postați din loc în loc. ● loc unde se țin caii de schimb și se face schimbarea cailor. ● ciini de vînătoare cărora li se dă drumul pentru a-i înlocui pe cei obosiți de goană. [pl. *-ee*, *-euri*. / <fr. *relais*]

relevá *vb.* I. *tr.* a scoate în relief, a evidenția; a remarca. [p.i. *relév*, *-vez*, 3, 6 *-vă*. / <fr. *relever*, cf. lat. *relevare*]

relevánt *adj.* care relevă, remarcant. [pl. *-nți*, *-nte*. / <fr. *relevant*]

releváre *s.f.* acțiunea de a releva și rezultatul ei; evidențiere, remarcă. [<*releva*]

relevățíe *s.f.* relevare. [gen. *-iei*. / cf. germ. *Relevation*]

relevéu *s.n.* operație de măsurare și de desenare la scară a elementelor care compun o construcție sau un ansamblu de construcții; ridicare în plan; desen, schiță a acestei ridicări. [pl. *-ee*, *-uri*. / <fr. *relevé*]

relevmént *s.n.* unghi format de o direcție de referință cu direcția unei raze vizuale sau cu direcția aparentă a unui emițător de unde electromagnetice. [<fr. *relèvement*]

relicvă *s.f.* 1. *(la. pl.)* moaște. 2. *(fig.)* amintire scumpă, obiect rămas ca amintire. [<lat. *reliqua*, cf. it. *reliquia*]

relief *s.n.* 1. ridicătură, proeminență (a unui obiect, a unui plan etc.). ● figură, motiv etc. care se desprinde de pe fondul unei sculpturi; basorelief. ● *(fig.)* forță, evidențiere, strălucire. 2. conformația pămîntului privită sub raportul înălțimilor. [pron. *-li-ef*. pl. *-furi*, *-fe*. /<fr. *relief*]

reliefá *vb.* I. *tr.* a scoate în afară, în relief; *(fig.)* a evidenția, a sublinia, a accentua. [<*relief*]

religie *s.f.* credință în divinitate. ● *(fig.)* crez; cult. [pron. *-gi-e*. gen. *-iei*. var. *religiune* s.f. / cf. lat. *religio*, fr. *religion*, it. *religione*]

religiós *adj.* referitor la religie; evlavios, pios. [pron. *-gi-os*. / cf. lat. *religiosus*, fr. *religieux*]

religióso *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* religios, cu evlavie. [<it. *religioso*]

religiozitáte *s.f.* evlavie, pietate. ● *(fig.)* reculegere; atenție mare. [cf. lat. *religiositas*, it. *religiosità*, fr. *religiosité*]

relón *s.n.* *(chim.)* material plastic din care se fac și fire pentru țesături. [nume comercial]

reluá *vb.* I. *tr.* a lua din nou; a lua înapoi. ● a reîncepe; a continua. [pron. *-lu-a*. p.i. *reiáu*, 2 *-iei*, 3 *-iá*, conj. *reia*. / după fr. *reprendre*]

reluctánță *s.f.* rezistență magnetică. [pl. *-țe*. / <fr. *réluctance*, engl. *reluctance*]

remaiá *vb.* I. *tr.* a reface la un ciorap sau la orice tricot ochiurile rupte sau scăpate. [pron. *-ma-ia*. p.i. 3, 6 *-iază*, ger. *-ind*./ <fr. *remailler*]

remaiére *s.f.* acțiunea de a remaia și rezultatul ei. [pron. *-ma-ie-*. /<*remaia*]

remaiéză *s.f.* lucrătoare specializată în remaierea ciorapilor. [cf. fr. *remailleuse*]

remanéntă *s.f.* polarizație magnetică rămasă într-o substanță după suprimarea cîmpului magnetizant. [pl. *-țe*. / cf. fr. *rémanence*]

remaniá *vb.* I. *tr.* a modifica (o lucrare, o instituție etc.); *(spec.)* a schimba compoziția unui guvern. [pron. *-ni-a*. p.i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *remanier*]

remaniábil *adj.* care poate fi remaniat. [pron. *-ni-a-*. / cf. fr. *remaniable*]

remaniére *s.f.* acțiunea de a remania și rezultatul ei; *(spec.; pol.)* schimbare a compoziției unui guvern. [<*remania*]

remarcá *vb.* I. *tr.* a observa, a lua în seamă. ● *refl.* a ieși în evidență, a se distinge. [p.i. *remárc*. / <fr. *remarquer*]

remarcábil *adj.* demn de luat în seamă; deosebit, însemnat. [cf. fr. *remarquable*]
remárcă *s.f.* observație; notă, însemnare. [<fr. *remarque*]
remediá *vb.* I. *tr.* a îndrepta. *(p. ext.)* a îmbunătăți. [pron. *-di-a.* p.i. 3. 6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *remédier*, cf. lat. *remediare* — a vindeca]
remediábil *adj.* care se poate îndrepta, remedia. [cf. fr. *remédiable*]
remediére *s.f.* acțiunea de a remedia și rezultatul ei; îndreptare. [pron. *-di-e-.* pl. *-ri.* / <*remedia*]
remédiu *s.n.* leac, medicament. ● *(fig.)* mijloc de îndreptare a unei situații: soluție. [pron. *-diu.*/<lat. *remedium*, cf. it. *rimedio*, fr. *remède*]
rememorá *vb.* I. *tr.* a-și reaminti, a-și aduce din nou în memorie. [cf. fr. *remémorer*]
rememorativ *adj.* de amintire; comemorativ. [pl. *-vi*, *-ve.* / <fr. *remémoratif*]
remilitarizá *vb.* I. *tr.* a reorganiza cu scopuri războinice armata, industria unei țări. [<fr. *remilitariser*]
reminiscénță *s.f.* amintire neprecisă, tulbure, a unor fapte petrecute de mult. ● rămășiță, urmă. [pron. *-scen-.* pl. *-țe.* / cf. fr. *réminiscence*. it. *reminiscenza*, lat. *reminiscentia* <*reminiscere* — a-și aminti]
remisiúne *s.f.* iertare. ● atenuare temporară a manifestărilor unei boli. [<lat. *remissio*, fr. *rémission*]
remite *vb.* III. *tr.* **1.** a înmâna, a da, a preda. **2.** a renunța la o sumă datorată de un debitor, a ierta pe cineva de o datorie. [p.i. *remit.* / <lat. *remittere*, cf. fr. *remettre*]
remiténdă *s.f.* totalitatea cărților nevândute primite de către un librar de la editor în comision și înapoiate editorului. [<germ. *Remittende*]
remitént *s.m.* posesorul unei polițe. ● girant. [fr. *rémittent*]
remitere *s.f.* acțiunea de a remite și rezultatul ei; înmânare, transmitere. [<*remite*]
remízá *vb.* I. *tr.* a termina o partidă de șah la egalitate. [<*remiser*]
remíză *s.f.* **I. 1.** partidă de șah în care nici una dintre părți nu câștigă. **2.** comision (dat la o vânzare, la o cumpărare etc.). **II. 1.** construcție pentru adăpostirea vehiculelor, a locomotivelor etc. **2.** pădurice care servește ca loc de adăpost pentru vânat. [<fr. *remise*]
remizíér *s.m.* *(com.)* lucrător care este plătit prin remiză. [pron. *-zi-er.* / cf. fr. *remisier*]
remobilá *vb.* I. *tr.* a mobila din nou, a schimba mobila. [după fr. *remeubler*]
remónt *s.m.* cal tânăr încă neobișnuit la ham sau la călărie. [<fr. *remonte*]
remontá *vb.* I. *tr.* **1.** a monta din nou (o instalație). ● *refl. (fig.)* a se înzdrăveni. **2.** a procura cai pentru armată. [<fr. *remonter*]
remontánt *adj.* care întărește, înviorează. ● *(despre unele plante)* care înflorește de mai multe ori în perioada de vegetație. [<fr. *remontant*]
remontoár *s.n.* mecanism de tragere, de întoarcere a arcului unui ceas. [pron. *-toar.*/ <fr. *remontoir*]
remóră *s.f.* pește având un disc adeziv pe cap, cu care se fixează pe funduri de bărci, de corăbii. [<it. *remora*, fr. *rémora*]
remorcá *vb.* I. *tr.* a trage în urma sa (o navă, un vagon etc.). ● *(fig.)* a trage, a târî cu sila. [p. i. *-chez.* / <fr. *remorquer*]
remorcáj *s.n.* remorcare. [<fr. *remorquage*]
remorcáre *s.f.* acțiunea de a remorca și rezultatul ei. [<*remorca*]
remórcă *s.f.* **1.** vehicul fără mijloc propriu de deplasare, tras de un vehicul motor. ○ *a fi la ~a (cuiva* sau *a ceva)* = a depinde cu totul (de cineva sau de ceva). **2.** cablu folosit pentru remorcarea unei nave, a unui șlep etc. [<fr. *remorque*]
remorchér *s.n.* navă puternică folosită pentru remorcarea altor nave. [cf. fr. *remorqueur*]
remunerá *vb.* I. *tr.* a retribui, a plăti, a răsplăti. [cf. fr. *rémunérer*, lat. *remunerare*]
remuneratóriu *adj.* care recompensează, remunerează; folositor, rentabil. [pron. *-riu.* / cf. fr. *rémunérateur*, *rémunératoire*]
remunerație *s.f.* retribuție, plată, remunerare. [gen. *-iei.* var. *remunerațiune* s.f. / cf. fr. *rémunération*, lat. *remuneratio*]
remúu *s.n.* variație treptată a înălțimii apei unui râu sau a unui canal produsă în zonele în care mișcarea uniformă a curentului este împiedicată. ○ *~uri de aer* = zone instabile unde se întâlnesc curenți de aer ascendenți și descendenți. [var. *remú* /<fr. *remous*]
ren *s.m.* mamifer rumegător din regiunile polare, asemănător cu cerbul, care se poate domestici. [<fr. *renne*]
renál *adj.* de (la) rinichi, privitor la rinichi. [<fr. *rénal*, cf. lat. *renalis* <*ren* — rinichi]
renascentíst *adj.* referitor la Renaștere. [cf. germ. *renaissanzistisch*]
renáște *vb.* III. *intr.* a se naște din nou; a reapărea. ● a se trezi din nou la viață, a se înnoi. [p.i. *renásc.* / după fr. *renaître*]
renáștere *s.f.* **1.** trezire la o viață nouă, refacere; reînflorire, reviriment, avânt. **2.** mișcare social-politică și culturală din sec. XIV —XVI, în Europa occidentală, ivită în cadrul luptei burgheziei contra feudalismului și care s-a caracterizat prin mari invenții și descoperiri geografice, prin înflorirea științelor și a artelor, prin reînvierea interesului pentru cultura antică. [după fr. *renaissance*, it. *rinascimento*, *risorgimento*]
renegá *vb.* I. *tr.* a nega, a tăgădui; a se lepăda, a abjura (ceva sau pe cineva). [p.i. *renég.* / <lat. *renegare*, cf. fr. *renier*]
renegát *s.m.* și *f.* cel care s-a lepădat de patria, de credința sa; cel care și-a lepădat vechile convingeri, care a trădat grupul, partidul căruia i-a aparținut. [<fr. *renégat*]
renéte *adj. n. pl.* (și *s.*) *mere ~* = varietate de mere cu gust plăcut și care rezistă la atacul ciupercilor. [<fr. *reinette*]
renglóte *s.f. pl.* varietate de prune mari, sferice, galbene-verzui sau roșcate. [cf. fr. *reine-claude*, germ. *Ringlotte*]
reniformă *adj.* în formă de rinichi. [<fr. *réniforme*]
réniu *s.n.* metal foarte rar, asemănător cu platina, care se găsește în natură în can-

tități foarte mici. [pron. *-niu.* var. *renium* s.n. / <fr. *rhénium*, cf. germ. *Rhenium*]
réno *s.n. (ant.)* manta (germanică) făcută dintr-o piele de oaie. [sc. și *rheno.* / <lat. *rheno*]
renová *vb.* I. *tr.* a înnoi, a repara. [<lat. *renovare*, cf. fr. *rénover*, it. *rinovare*]
renovăre *s.f.* acțiunea de a renova și rezultatul ei; înnoire. [<*renova*]
renovatór *adj.* care renovează. // *s.m.* și *f.* luptător pentru prefaceri, pentru progres; înnoitor. [cf. fr. *rénovateur*, lat. *renovator*]
renovățiune *s.f.* renovare. [gen. *-iei.* var. *renovațiune* s.f. / cf. lat. *renovatio*, fr. *rénovation*]
rentá *vb.* I. *intr.* a produce cîștiguri; a aduce venit. ● *(fam.)* a merita ostenealã; a fi util. [p.i. 3 *-tează.* / <fr. *renter*]
rentábil *adj.* care rentează; avantajos, productiv. [cf. fr. *rentable*]
rentabilitáte *s.f.* calitatea de a fi rentabil; avantaj, cîștig, beneficiu. [cf. fr. *rentabilité*]
réntă *s.f.* venit realizat fără muncă dintr-un capital plasat, dintr-o avere imobiliară; dobîndă a unei obligații emise de stat. ○ ~ *viageră* = rentă anuală care încetează la moartea beneficiarului. ● plată (în muncă, în produse sau în bani) la care era obligat iobagul față de stăpînul său. [<fr. *rente*]
rentiér *s.m.* și *f.* beneficiar al unei rente, din care trăiește, fără să desfășoare vreo activitate productivă sau de întreprinzător. [pron. *-ti-er.* / <fr. *rentier*]
renúme *s.n.* nume bun, faimă, reputație. [pl. *invar.* / <fr. *renom*, după *nume*]
renumit *adj.* cu renume; vestit, celebru, ilustru. [după fr. *renommé*]
renunță *vb.* I. *intr.* a părăsi (de bună voie ceva), a se lăsa de ceva. [p. i. *renúnț.* / <lat. *renuntiare*, cf. fr. *renoncer*]
renunțáre *s.f.* acțiunea de a renunța și rezultatul ei; părăsire, abandonare. [<*renunța*]
reocupá *vb.* I. *tr.* a ocupa din nou, a recuceri. [pron. *re-o-.* p.i. *reocúp.* / cf. fr. *réoccuper*]
reofór *s.m.* fir al unei pile electrice. [<fr. *rhéophore*, cf. gr. *rheos* — curent, *phoros* — care poartă]
reorchestrá *vb.* I. *tr.* a orchestra din nou, a face o altă orchestrație. [pron. *re-or-.* / cf. fr. *réorchestrer*]
reordonantá *vb.* I. *tr.* a ordonanța din nou. [cf. fr. *réordonnancer*]
reorganizá *vb.* I. *tr.* a organiza din nou, pe noi baze. [cf. fr. *réorganiser*]
reorganizáre *s. f.* acțiunea de a reorganiza și rezultatul ei; nouă organizare. [<*reorganiza*]
reorganizatór *s.m.* și *f.* cel care reorganizează. [cf. fr. *réorganisateur*]
reométru *s.n.* instrument pentru măsurarea volumului fluidelor. [pron. *re-o-.* / <fr. *rhéomètre*, cf. gr. *rheos* — curent, *metron* — măsură]
reostát *s.n.* aparat pentru modificarea intensității curentului într-un circuit electric. [pron. *re-o-.* pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *rhéostat*, cf. gr. *rheos* — curent, *statos* — care stă]
reotropísm *s.n.* tropism propriu unor plante acvatice, prin care ele iau o poziție determinată în raport cu curentul apei. [<fr. *rhéotropisme*, cf. gr. *rheos* — curent, *tropos* — întoarcere]
repará *vb.* I. *tr.* **1.** a drege. **2.** *(fig.)* a îndrepta, a corecta. ● a compensa. ● a plăti daune (pentru o stricăciune, pentru o insultă). [p. i. *repár.* / < fr. *réparer*, cf. lat. *reparare*]
reparábil *adj.* care se poate repara. ● *(fig.)* care se poate îndrepta, corecta. [cf. fr. *réparable*]
reparatór *adj. (adesea s.)* care repară; *(p. ext.)* înviorător. [<fr. *réparateur*, cf. lat. *reparator*]
reparatóriu *adj.* reparator. [pron. *-riu.* / cf. fr. *réparatoire*]
reparáție *s.f.* **1.** procesul prin care se îndepărtează defectele unui lucru, ale unei piese. **2.** *(fig.)* satisfacție, despăgubire acordată cuiva pentru o ofensă, pentru o pagubă. [gen. *-iei.* var. *reparațiune* s.f. / <fr. *réparation*, cf. lat. *reparatio*]
repartitór *s.n.* dispozitiv cu ajutorul căruia se poate face schimbarea legăturilor dintre liniile exterioare și cele interioare ale unei centrale telefonice. [<fr. *répartiteur*]
repartiție *s.f.* repartizare, distribuire, împărțire. ● *(ec.)* proces de repartizare a produselor între membrii societății, determinat de relațiile de producție din acea societate. [gen. *-iei.* var. *repartițiune* s.f. / <fr. *répartition*]
repartizá *vb.* I. *tr.* a distribui, a împărți. [cf. fr. *répartir*, it. *ripartire*]
repartizáre *s.f.* acțiunea de a repartiza și rezultatul ei; *(spec.)* înscris prin care este repartizat ceva. [<*repartiza*]
repartizatór *s.n.* distribuitor. [<*repartiza*, după fr. *répartiteur*]
repatriá *vb.* I. *refl.* și *tr.* a reveni sau a readuce în patrie (după o lungă absență). [pron. *-tri-a.* / cf. lat. *repatriare*, fr. *rapatrier*]
repatriére *s.f.* acțiunea de a (se) repatria. [pron. *-tri-e-.* /<*repatria*]
repauzá *vb.* I. **1.** *refl.* a se odihni. **2.** *intr. (liv.)* a muri. [cf. fr. *reposer*, it. *riposare*]
repént *adj. (despre plante, despre tulpinile lor)* care stă culcată la pămînt și din loc în loc dă naștere la rădăcini; tîrîtor. [pl. *-nți*, *-nte.* / <lat. *repens*<*repere*—a se tîrî]
repér *s.n.* **1.** semn (obiect, punct pe teren etc.) folosit pentru orientare. **2.** semn făcut pe suprafața unei piese pentru orientare. [pl. *-re*, *-ruri.* / <fr. *repère*, cf. lat. *reperire* — a găsi]
reperá *vb.* I. *tr.* a marca prin repere; a determina (o poziție, un punct) cu un reper. [<fr. *repérer*]
reperáj *s.n.* reperare. [<fr. *repérage*]
repercusiúne *s.f.* urmare, consecință. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *répercussion*, lat. *repercussio*]
repercutá *vb.* I. *refl.* **1.** *(despre unde sonore, luminoase)* a se răsfrînge, a se retransmite. **2.** *(fig.)* a avea urmări, a-și manifesta efectele indirect. [p.i. 3 *-tează*, conj. 3 *-teze.* /< fr. *répercuter*, cf. lat. *repercutere* — a respinge]

repertoár *s.n.* repertoriu **(1)**. [<fr. *repertoire*]

repertóriu *s.n.* **1.** caiet, registru în care se înscriu (alfabetic) date, nume etc. pentru a putea fi ușor găsite. **2.** totalitatea pieselor, a operelor jucate într-o stagiune sau în cadrul unui teatru. ● totalitatea pieselor scrise de un autor. **3.** culegere de texte, de cîntece etc. [pron. *-riu.* var. *repertoar, repertor* s.n. / cf. fr. *répertoire*, lat. *repertorium*]

repetá *vb.* I. *tr.* a face, a spune, a produce încă o dată (ceva ce a mai fost făcut, spus sau produs mai înainte). ● a face repetiția unui rol, a unei piese de teatru etc. ● *refl.* a se întîmpla din nou. [p.i. *repét.* / <fr. *répéter*, cf. lat. *repetere*]

repetábil *adj.* care se poate repeta. [cf. fr. *répétable*]

repetabilitáte *s.f.* însușirea de a fi repetabil. [<*repetabil*]

repetáre *s.f.* acțiunea de a (se) repeta și rezultatul ei. [<*repeta*]

repetént *adj., s.m.* și *f.* (școlar, student) care repetă o clasă, un an de învățămînt, deoarece nu a obținut note de promovare. [cf. germ. *Repetent*]

repetențíe *s.f.* faptul de a rămîne repetent; situația de repetent. [gen. *-iei.* / <*repetent*]

repetitór[1] *s.n. (rar)* sală de meditații (într-un internat etc.). [cf. fr. *répétiteur*]

repetitór[2] *s.m.* și *f. (rar)* meditator, pedagog care ajută pe elevi la prepararea lecțiilor. [cf. fr. *répétiteur*]

repetíție *s.f.* **1.** repetare a unui cuvînt, a unei idei, a unei acțiuni etc. ○ *armă cu* ~ = armă cu care se pot trage mai multe focuri la rînd. ● activitate depusă de interpreți pentru pregătirea unui spectacol sau a unui concert. **2.** procedeu stilistic care constă în folosirea repetată a aceluiași cuvînt (sau a aceleiași fraze) pentru a înviora expresia, întărind ideea. [gen. *-iei.* var. *repetițiune* s.f. / cf. fr. *répétition*, lat. *repetitio*]

repicá *vb.* I. *tr.* a transplanta, a replanta. [p.i. *-chez* și *repíc.* / <fr. *repiquer*]

repicáj *s.n.* repicare. [<fr. *repiquage*]

repicáre *s.f.* replantarea unor plante tinere din răsadnițe într-un loc mai larg. ● trecerea sau reînsămînțarea microorganismelor dintr-un vas de cultură în altul. [cf. fr. *repiquer*]

replantá *vb.* I. *tr.* a planta din nou; a transplanta. [cf. fr. *replanter*]

replíá *vb.* I. *refl. (mil.)* a se retrage în ordine. [pron. *-pli-a.* p.i. *-iez*, 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *replier*]

replicá *vb.* I. *tr.* a da o replică; a răspunde. [p.i. *réplic.* / <fr. *répliquer*, it., lat. *replicare*]

réplică *s.f.* **1.** răspuns (la un alt răspuns); răspuns la ceea ce s-a spus sau s-a scris. ● ceea ce are de spus un actor după ce interlocutorul său a terminat de vorbit. ○ *fără* ~ = definitiv; *a vorbi în* ~ = a răspunde în cursul unor dezbateri, combătînd afirmațiile și atacurile părții adverse. ● răspuns dat de o voce sau de un instrument într-un duet, într-un terțet etc. **2.** copie a unui original executată de autor. / pl. *-ci, -ce.* / <fr. *réplique*, it. *replica*]

repliére *s.f.* acțiunea de a se replia. [pron. *-pli-e-.* / <*replia*]

repórt *s.n.* trecere a unei sume, a unui total din josul coloanei în fruntea coloanei de pe pagina următoare a unui registru; *(p. ext.)* suma, totalul reportat. [<fr. *report*]

reportá *vb.* I. *tr.* a face un report; a trece pe pagina următoare totalul sumelor adunate de pe o pagină a unui registru. [<fr. *reporter*]

reportáj *s.n.* articol de ziar care conține povestirea unui fapt, a unui eveniment, descrierea unui loc etc., pe baza unor informații culese direct de la fața locului. [<fr. *reportage*]

repórter *s.m.* ziarist care culege de pe teren diverse știri și informații de actualitate; autor de reportaje. ○ ~ *cinematografic* = operator care filmează în vederea alcătuirii jurnalelor cinematografice. [<fr. *reporter*]

reporterícése *adj. (rar)* care ține de reportaj sau de reporter. [<*reporter*]

reprehensíbil *adj. (rar)* vrednic de mustrare, care merită reproșuri. ● blamabil. [cf. fr. *répréhensible*, lat. *reprehensibilis*]

reprehensiúne *s.f. (rar)* mustrare, reproș. ● blam. [<fr. *répréhension*, lat. *reprehensio*]

represálii *s.f. pl.* măsuri drastice luate de o autoritate de stat pentru a reprima o mișcare sau o acțiune colectivă îndreptată împotriva abuzurilor săvîrșite de acea autoritate. ● măsuri luate față de organele și de cetățenii unui stat ca răspuns la măsuri similare luate de acel stat. [<fr. *représailles*]

represiúne *s.f.* reprimare, înăbușire violentă a unei opoziții, a unei revolte; *(la pl.)* măsuri drastice luate pentru înăbușirea unei revolte, a unei opoziții. [pron. *-si-u-.*/ cf. fr. *répression*, it. *repressione*]

represív *adj.* referitor la represiune, care reprimă. [cf. fr. *répressif*, it. *repressivo*]

reprezentá *vb.* I. *tr.* **1.** a înfățișa, a reda. ● a da o reprezentație teatrală, a juca o piesă de teatru. **2.** a fi reprezentantul, delegatul cuiva, *(spec.)* al unui stat. **3.** a constitui, a fi, a însemna. [p.i. *reprezint.* / cf. fr. *représenter*, lat. *repraesentare*]

reprezentánt *s.m.* și *f.* **1.** persoană delegată să reprezinte pe cineva; împuternicit să acționeze în numele cuiva. ● persoană care reprezintă interesele unui stat în alt stat, la o întrunire diplomatică etc. **2.** cel care reprezintă un curent, o școală etc.; exponent. [pl. *-nți, -nte.* / cf. fr. *représentant*]

reprezentánță *s.f.* **1.** organ care reprezintă o colectivitate. ○ ~ *națională* = organ de stat constituit din totalitatea deputaților. **2.** agenție a unei întreprinderi comerciale. [cf. germ. *Repräsentanz*, it. *rappresentanza*]

reprezentáre *s.f.* reproducere, înfățișare a unui lucru (cu mijloace plastice). ○ *cheltuieli de* ~ = sume prevăzute într-un buget pentru acoperirea cheltuielilor rezultate din îndeplinirea funcțiilor oficiale pe care le deține o persoană. **2.** prezentare pe scenă a unei piese de teatru. **3.** reproducere în conștiința omului a

obiectelor și a fenomenelor care au acționat anterior asupra simțurilor sale; imagine senzorială concretă a fenomenelor lumii exterioare. [<*reprezenta*, cf. fr. *représentation*]

reprezentativ *adj.* **1.** *(despre o adunare)* ai cărei membri aleși reprezintă o colectivitate și acționează în numele ei. **2.** care reprezintă, ilustrează epoca, curentul etc. din care face parte; ilustrativ. ● *(s.f.)* echipă care reprezintă o asociație sportivă, o țară etc. [cf. fr. *représentatif*]

reprezentáție *s.f.* înfățișare, prezentare, jucare a unei piese de teatru, a unei opere pe scenă; spectacol. [gen. *-iei*. var. *reprezentațiune* s.f. / cf. fr. *représentation*, it. *representazione*]

reprimá *vb.* I. *tr.* a pune capăt, a înăbuși prin măsuri drastice (o acțiune, o opoziție etc.). [p. i. *reprim*. / <fr. *réprimer*, it., lat. *reprimere*]

reprimáre *s.f.* acțiunea de a reprima și rezultatul ei; înăbușire, oprimare. [<*reprima*]

reprimí *vb.* IV. *tr.* a primi înapoi. ● a reangaja o persoană care a fost concediată. [p.i. *-mesc*. / <*re-*[1] + *primi*]

repríză *s.f.* **1.** partidă formată dintr-un anumit număr de puncte. ● fiecare dintre fazele diferite ale unei întreceri sportive. ● grup de călăreți care își dresează caii, sub comandă, în același timp. **2.** manevră prin care se imprimă unui motor o accelerație bruscă. **3.** reluare a unei operații tehnice întrerupte. **4.** secțiune a unei sonate, a unei fugi etc. care se repetă; reexpoziție. [<fr. *reprise*]

reprobá *vb.* I. *tr.* a condamna, a dezaproba; a respinge. [p.i. *reprób* și *-bez*. / < lat. *reprobare*]

reprobábil *adj.* demn de reprobat; condamnabil. [cf. lat. *reprobabilis*]

reprobáre *s.f.* acțiunea de a reproba și rezultatul ei; reprobațiune. [<*reproba*]

reprobatór *adj.* care reprobă. [cf. fr. *réprobateur*, lat. *reprobator*]

reprobațiúne *s.f. (rar)* reprobare. [cf. fr. *réprobation*, lat. *reprobatio*]

reproducătór *adj.* care se reproduce, se înmulțește (ușor). // *s.n.* animal domestic selecționat pentru reproducție (2). [cf. fr. *reproducteur*]

reprodúce *vb.* III. **1.** *tr.* a reda întocmai prin mijloace plastice, un model; a imita. **2.** *tr.* a produce din nou (un bun etc.). ● a produce, a multiplica în serie. **3.** *refl. (despre ființe)* a se înmulți. [p.i. *reprodúc*. / cf. fr. *reproduire*]

reprodúcere *s.f.* acțiunea de a (se) reproduce și rezultatul ei. [<*reproduce*]

reproductíbil *adj. (rar)* care se poate reproduce. [cf. fr. *reproductible*]

reproductív *adj.* care favorizează o nouă producție. [cf. fr. *reproductif*]

reprodúcție *s.f.* **1.** înnoire, reluare neîntreruptă a procesului de producție. **2.** reproducere, înmulțire. [gen. *-iei*. var. *reproducțiune* s.f. / cf. fr. *reproduction*, rus. *reprodukțiia*]

reprofilá *vb.* I. *tr.* a schimba profilul, a reorganiza (o instituție, o întreprindere etc.). [<*re-*[1] + *profila*]

repróș *s.n.* învinuire; mustrare, imputare. [pl. *-șuri*. / <fr. *reproche*]

reproșá *vb.* I. *tr.* a învinui; a aduce cuiva imputări, reproșuri. [p.i. 3,6 *-șează*, ger. *-șînd*. /<fr. *reprocher*]

reproșábil *adj. (rar)* demn de reproșuri. [cf. fr. *reprochable*]

reptílă *s.f.* animal din clasa vertebratelor tîrîtoare cu temperatura corpului rece, fără picioare sau cu picioare scurte, dispuse lateral, și cu corpul acoperit de o piele cu solzi. [<fr. *reptiles*, cf. lat. *reptilis* <*repere* — a se tîrî]

republicá *vb.* I. *tr.* a publica din nou. [p.i. *republíc*. / cf. fr. *republier*]

republicán *adj.* privitor la republică. // *s.m.* și *f.* adept al republicii ca formă de guvernămînt. [cf. fr. *républicain*]

republicanism *s.n. (rar)* concepție politică care susține republica ca formă de guvernămînt; atitudine, activitate în favoarea republicii. [<cf. fr. *républicanisme*]

repúblică *s.f.* formă de guvernămînt în care organele supreme ale puterii de stat sînt alese pe un timp determinat; țară care are o formă de guvernămînt de acest tip. [gen. *-ii*. / <fr. *république*, it. *repubblica*, cf. lat. *respublica*]

repudiá *vb.* I. *tr.* a respinge, a arunca, a alunga, a desconsidera (ceva sau pe cineva); a renega. [pron. *-di-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *répudier*, lat. *repudiare*]

repudiére *s.f.* acțiunea de a repudia și rezultatul ei; *(spec.)* alungare a soției sau a soțului. [pron. *-di-e-*. / <*repudia*]

repugná *vb.* I. *intr.* a-i produce cuiva silă, oroare, dezgust; a-i displăcea profund. [p.i. 3 *repúgnă*. /<fr. *répugner*, cf. lat. *repugnare* — a rezista]

repugnánt *adj.* care produce silă; grețos, scîrbos. [<fr. *répugnant*]

repugnánță *s.f.* silă, dezgust; scîrbă, greață, aversiune. [cf. fr. *répugnance*, lat. *repugnantia*]

repúlsie *s.f.* **1.** dezgust, oroare, aversiune instinctivă. **2.** *(fiz.)* forță în virtutea căreia două corpuri sau două molecule se resping reciproc; respingere. [pron. *-si-e*. gen. *-iei*. var. *repulsiune* s.f. / cf. fr. *répulsion*, lat. *repulsio*]

repulsív *adj.* care provoacă repulsie; respingător. [cf. fr. *répulsif*]

repúne *vb.* III. *tr.* a pune din nou. [p.i. *repún*. / <*re-*[1] + *pune*]

repurtá *vb.* I. *tr.* a obține, a cîștiga o victorie, un succes. [cf. fr. *reporter*, lat. *reportare*]

reputát *adj. (rar)* renumit, cu bună reputație; faimos, prețuit. [cf. fr. *réputé* <*réputer* — a valora]

reputáție *s.f.* părere publică (bună sau rea) despre cineva; nume. ● faimă, renume. [gen. *-iei*. var. *reputațiune* s.f. / cf. fr. *réputation*, lat. *reputatio*]

resác *s.n.* ondulație a apei în porturi provocată de valurile care se lovesc de cheiuri. [pl. *-curi*. / <fr. *ressac*]

resciziúne *s.f.* anulare a unui contract, a unui act etc. datorită unui viciu radical. [pron. *-zi-u-*. /<fr. *rescision*, lat. *rescissio*]

rescript *s.n.* **1.** răspuns al împăraților romani la chestiunile de drept puse de ma-

gistrați sau de guvernatorii provinciilor. ● hotărîre care emană de la un suveran. 2. hotărîre a papei ca răspuns la o chestiune teologică. [pl. *-te, -turi.* / <lat. *rescriptum*, cf. fr. *rescript*]

resemná *vb.* I. *refl.* a se împăca cu o situație neplăcută, grea; a accepta, a se supune. [cf. fr. *résigner*, după *semna*]

resemnáre *s.f.* acțiunea de a se resemna și rezultatul ei; sentiment de acceptare senină a unei anumite situații dificile. [<*resemna*]

resemnát *adj.* care se împacă cu o situație grea. ● care exprimă resemnare. [<*resemna*]

resentimént *s.n.* sentiment ostil față de cineva, izvorît dintr-o nemulțumire mai veche; ură, pică. [pl. *-te.*/ <fr. *ressentiment*, cf. lat. *re* — împotrivă + *sentiment*]

resignà *vb.* I. *refl. (rar)* a se resemna. [<fr. *résigner*, cf. lat. *resignare*]

resignáție *s.f. (rar)* resemnare. [gen. *-iei.* var. *resignațiune* s.f. / cf. fr. *résignation*, lat. *resignatio*]

resimți *vb.* IV. **1.** *tr.* a simți. 2. *refl.* a simți consecințele, urmările, o slăbiciune etc. ● a avea urmări. [p.i. *resimt.* / după fr. *ressentir*]

resorbi *vb.* IV. *refl.* a dispărea prin resorbție. [p.i. 3 *resoárbe.* / cf. fr. *résorber*, lat. *resorbere*]

resórbție *s.f.* dispariție a unei colecții de lichid (patologic) prin absorbția lui treptată în țesuturile vecine. [gen. *-iei.* var. *resorbțiune* s.f. / cf. fr. *résorption*]

resórt[1] *s.n.* sector, domeniu de activitate; *(p. ext.)* persoanele care reprezintă acest sector. ○ *autoritate de* ~ = autoritate în competența căreia intră rezolvarea unei probleme. [pl. *-oarte, -orturi.*/ <fr. *ressort* < *ressortir* — a fi din aceeași jurisdicție]

resórt[2] *s.n.* arc de mașină, de ceas etc. [pl. *-turi.* / <fr. *ressort*]

respéct *s.n.* deferență; stimă, cinste, veneрație (pentru cineva). ○ *a ține* (pe cineva) *la* ~ = a ține (pe cineva) la distanță. [cf. fr. *respect*, lat. *respectus*]

respectá *vb.* I. *tr.* **1.** a avea respect față de cineva; a cinsti, a stima. ● *refl.* a-și păstra demnitatea. 2. a nu se abate de la o lege, de la un contract etc. [p.i. *respéct.*/ <fr. *respecter*]

respectábil *adj.* **1.** demn de respect; cinstit, prețuit. 2. *(fam.)* considerabil, mare; impresionant, impozant. [cf. fr. *respectable*]

respectabilitáte *s.f.* caracter respectabil; onorabilitate. [cf. fr. *respectabilité*]

respectív *adj.* care privește persoana, obiectul, împrejurarea despre care este vorba; care este legat de fiecare în parte în mod particular. [cf. fr. *respectif*]

respectuós *adj.* plin de respect, cu respect. [pron. *-tu-os.* / cf. fr. *respectueux*]

respingătór *adj.* care respinge; *(spec.)* care inspiră dezgust, aversiune. [<*respinge*]

respínge *vb.* III. *tr.* **1.** a împinge înapoi; a îndepărta, a alunga. ● a refuza. 2. a rezista unui atac; a sili pe dușman să se retragă. [p.i. *respíng.* / <it. *respingere*]

respirá *vb.* I. **1.** *intr.* și *tr.* a răsufla; a inhala aer în plămîni, a inspira. 2. *tr. (fig.)* a răspîndi, a degaja. [p.i. *respír.* / <fr. *respirer*, cf. lat. *respirare*]

respirábil *adj.* care poate fi respirat. [cf. fr. *respirable*]

respirátór *adj.* referitor la respirație; care folosește pentru respirație. [var. *respiratoriu* adj. / cf. fr. *respiratoire*]

respirátie *s.f.* proces constînd în schimburi de gaze între țesuturile vii ale plantelor și animalelor și mediul înconjurător; răsuflare. ○ ~ *artificială* = mișcare mecanică executată asupra unui înecat, a unui asfixiat etc. pentru a provoca reluarea mișcărilor respiratorii normale; *operă* (sau *lucrare*) *de largă respirație* = operă (sau lucrare) de mare amploare. ● aerul respirat; suflare. [gen. *-iei.* var. *respirațiune* s.f. / cf. fr. *respiration*, lat. *respiratio*]

responsábil *adj.* care poartă răspunderea unui lucru, a unui fapt; răspunzător. // *s.m.* și *f.* persoană însărcinată cu o funcție de răspundere; șef. [cf. fr. *responsable*]

responsabilitáte *s.f.* **1.** răspundere. 2. funcția, sarcina de responsabil. [cf. fr. *responsabilité*]

rest *s.n.* **1.** ceea ce rămîne (din ceva); rămășiță. 2. sumă de bani care se înapoiază celui care face o plată cu mai mulți bani decît suma cuvenită. 3. *(mat.)* rezultatul unei scăderi; diferență. ● parte indivizibilă care rămîne după efectuarea unei împărțiri. [<fr. *reste*, gr., it. *resto*]

restabilí *vb.* IV. **1.** *tr.* a aduce în starea în care a fost mai înainte. 2. *tr.* a stabili, a reconstitui (un text). 3. *refl.* a se întrema, a se înzdrăveni. [cf. fr. *rétablir*, it. *ristabilire*]

restabilíre *s.f.* acțiunea de a (se) restabili și rezultatul ei; reconstituire; întremare, înzdrăvenire. [<*restabili*]

restánt *adj.* rămas în urmă; întîrziat. [cf. fr. *restant*]

restánță *s.f.* **1.** lucrare rămasă în întîrziere. ● examen nepromovat la termen. 2. (rămășiță de la o) plată neachitată la vreme. [<fr. *restance*, it. *restanza*]

restanțiér *adj. (adesea s.)* rămas în urmă, în restanță (cu o lucrare, cu o plată, cu un examen etc.). [pron. *-ți-er.* / <*restanță*]

restaurá *vb.* I. *tr.* **1.** a reface, a aduce într-o stare asemănătoare cu cea originară (o clădire, o pictură, un tablou etc.) 2. a reîntrona (un suveran, o dinastie); a readuce (după ce fusese înlăturată) o formă de guvernămînt. [pron. *-ta-u-.* / <fr. *restaurer*, it., lat. *restaurare*]

restauránt *s.n.* local unde se consumă mîncăruri și băuturi contra plată. [pron. *-ta-u-.* pl. *-te, -turi.* / <fr. *restaurant*]

restaurátor *s.m.* și *f.* **1.** cel care reface o operă de artă, o clădire etc. 2. proprietar, administrator de restaurant. [pron. *-ta-u-.*/ <fr. *restaurateur*]

restaurátie *s.f.* restaurare; *(spec.)* epocă din istoria Franței, cuprinsă între 1814 și 1830. [gen. *-iei.* / cf. fr. *restauration*, lat. *restauratio*]

restituí *vb.* IV. *tr.* a înapoia. [p.i. *restitui*, 3,6 *-ie.* / cf. fr. *restituer*, lat. *restituere*]

restituíre *s.f.* acțiunea de a restitui și rezultatul ei. [pron. *-tu-i-.* / <*restitui*]

restitutór *s.m.* cel care dă înapoi, restituie un lucru. [<lat. *restitutor, cf.* fr. *restituteur*]
restitutóriu *adj.* prin care se cere o restituire. [pron. *-riu.* / <lat. *restitutorius*, cf. fr. *restitutoire*]
restitúție *s.f.* **1.** determinare a unui punct în spațiu pe baza uneia sau a mai multor perspective sau fotograme, care cuprind acest punct văzut din mai multe poziții din spațiu. **2.** *(în dreptul internațional)* înapoierea de către un stat învins a bunurilor acaparate de el în mod ilegal în timpul războiului de la statul învingător și de la cetățenii acestuia; restituire. [gen. *-iei.* var *restituțiune* s.f. / cf. lat. *restitutio*, fr. *restitution*]
restrictív *adj.* care limitează, care îngrădește; care creează restricții. [cf. fr. *restrictif*]
restricție *s.f.* măsură de restrîngere, de limitare a unui drept, a unei libertăți etc. ○ *fără* ~ = fără rezerve, pe deplin. [gen. *-iei.* var. *restricțiune* s.f. / cf. fr. *restriction*, lat. *restrictio*]
restringént *adj., s.n.* (substanță) care restrînge țesuturile animale. [<fr. *restringent*]
restructurá *vb.* **I.** *tr.* a reorganiza pe noi baze, a da o nouă structură. [<*re*-[1] + *structura*]
resurécție *s.f. (rar)* reînviere; trezire, deșteptare. [gen. *-iei.* var. *resurecțiune* s.f. / cf. fr. *résurrection*, lat. *resurrectio*]
resúrsă *s.f.* **I.** *(mai ales la pl.)* rezerve, surse de mijloace; posibilități. **II.** evoluție de redresare a unui avion efectuată după un picaj, pentru a reveni în zbor orizontal. [<fr. *ressource*]
resuscitá *vb.* **I.** *tr. (rar)* a reînvia; a readuce în simțiri. [p.i. *-tez* și *resuscit.* / <fr. *resusciter*, cf. lat. *resuscitare*]
reședință *s.f.* sediu, loc unde este instalată o autoritate sau o persoană oficială; localitate, clădire unde se află acest sediu. [cf. fr. *résidence*, it. *residenza*]
reșóu *s.n.* mică plită portativă încălzită electric sau cu gaze, folosită la bucătărie și în laborator. [<fr. *réchaud*]
retasúră *s.f.* gol format în piesele turnate din cauza contracției materialului în momentul solidificării. [<fr. *retassure*]
retenție *s.f.* **1.** reținere, oprire. ○ *(jur.) drept de* ~ = drept pe care îl are creditorul de a păstra un lucru al debitorului pînă cînd acesta va achita întreaga datorie. **2.** defect de funcționare a unor glande cu secreție internă, constînd în dificultatea sau în imposibilitatea de a elimina materiile lor de excreție. **3.** proprietate a unor substanțe de a încetini evaporarea solventului cu care au fost amestecate omogen. [gen. *-iei.* var. *retențiune* s.f. / cf. fr. *rétention*, lat. *retentio*]
retiár *s.m.* gladiator roman înarmat cu un trident, un pumnal și o plasă în care încerca să-l prindă pe adversarul său înarmat cu platoșă. [pron. *-ti-ar.* / <lat. *retiarius*]
reticént *adj.* care arată reticență. ● *(rar)* ezitant. [<fr. *réticent*]
reticénță *s.f.* omisiune voită, ocolire a unui lucru care trebuie spus; reținere, atitudine reținută, rezervată într-o anumită chestiune. ● figură de stil prin care cineva își întrerupe deodată șirul gîndirii, pentru a trece la o altă idee, lăsînd numai să se înțeleagă ceea ce ar fi voit să spună. [<fr. *réticence*, cf. lat. *reticentia*]
reticul *s.n.* piacă transparentă pe care sînt trasate la distanțe egale linii orizontale și verticale și care, așezată într-o lunetă, servește la vizarea precisă a obiectelor. [<fr. *réticule*]
reticulár *adj. (despre fibre nervoase)* în formă de rețea. [<fr. *réticulaire*, cf. lat. *reticulum* — rețea]
reticulát *adj.* reticular. [cf. fr. *réticulé*]
reticulínă *s.f.* substanță organică albuminoidă care conține fosfor și se găsește în țesutul conjunctiv reticulat. [<fr. *réticuline*]
reticulocit *s.n.* varietate de globulă roșie vizibilă numai în sîngele proaspăt. [<fr. *réticulocyte*]
retină *s.f.* membrană interioară a ochiului, sensibilă la lumină, pe care se formează imaginea vizuală. [pl. *-ne.* / <fr. *rétine*]
rétor *s.m.* **1.** *(ant.)* profesor de retorică. **2.** orator. [pl. *-ri.* / cf. lat., gr. *rhetor*, it. *retore*, fr. *rhéteur*, ngr. *ritor*]
retóric *adj.* de retor; de retorică. ● *(peior; despre stilul, felul de a vorbi al cuiva)* afectat, emfatic. [cf. lat. *rhetoricus*, it. *retorico*]
retórică *s.f.* **1.** arta de a vorbi frumos; oratorie, elocvență. ○ *figură (de)* ~ = formă de vorbire, întorsătură de frază care înfrumusețează stilul, dîndu-i mai multă plasticitate și mai multă vigoare. **2.** *(peior.)* declamație emfatică, lipsită de un fond serios de idei; discurs pompos. ● afectare în vorbire. [pl. *-ci.* / cf. lat. *rhetorica*, gr. *rhetorike*, it. *retorica*]
retorísm *s.n. (peior.)* elocvență seacă, vorbărie goală și emfatică, lipsită de idei. [<*retoric*]
retoromán *adj. (despre limbă, dialecte)* vorbit de o populație romanică din unele regiuni ale Elveției orientale, din Tirol și din Friul. [<fr. *rhéto-roman*]
retórtă *s.f.* **1.** vas (de laborator) confecționat din sticlă și avînd formă de balon cu gîtul îndoit. **2.** vas mare cu pereți refractari, de diferite forme, folosit pentru distilări industriale. ○ *cărbune de* ~ = cărbune dur, bun conducător de electricitate, care se depune pe pereții retortelor în care se distilează cărbunele la fabricarea gazului de iluminat; se întrebuințează la fabricarea electrozilor. [< germ. *Retorte*]
retractá *vb.* **I.** *tr.* a retrage (o afirmație, un cuvînt etc.); a se lepăda de o faptă, de o atitudine. ● *refl. (despre mușchi, tegumente* etc.) a se strînge, a se zgîrci. ● *(despre corpuri)* a se contracta. [<fr. *rétracter*, cf. lat. *retractum* <*retrahere* — a retrage]
retractábil *adj. (rar)* care se poate retracta, retrage. [cf. fr. *rétractable*]
retractil *adj. (despre organe, părți ale corpului)* care se poate strînge, care se poate trage în interior. [<fr. *rétractile*]
retractilitáte *s.f.* capacitatea de a se strînge, de a se trage în interior. [cf. fr. *rétractilité*]

retractív *adj.* care provoacă retracție. [<fr. *rétractif*]
retracție *s.f.* stringere, micșorare a dimensiunilor unui țesut sau ale unui organ. [gen. *-iei.* var. *retracțiune* s.f. / cf. fr. *rétraction*, lat. *retractio*]
retradúce *vb.* III. *tr.* a traduce din nou. [p.i. *retradúc.* / după fr. *retraduire*]
retrágе *vb.* III. **1.** *tr.* a trage înapoi; a lua înapoi ceva. ● *refl.* a părăsi pozițiile din fața inamicului. ● *refl.* a ieși voluntar dintr-o funcție, dintr-o instituție etc. **2.** *refl.* a merge înapoi, a pleca. **3.** *refl. (despre ape curgătoare)* a intra din nou în albie după revărsare. **4.** *tr. (fig.)* a retracta. [p.i. *retrág.* / <*re-*[1] + *trage*, după fr. *retirer*]
retrágere *s.f.* acțiunea de a (se) retrage și rezultatul ei. [pl. *-ri.* / <*retrage*]
retransmísie *s.f.* retransmitere a unei emisiuni radiofonice primite de un post de la un alt post emițător. [gen. *-iei.* var. *retransmisiune* s.f. / cf. fr. *retransmission*]
retransmíte *vb.* III. *tr.* a transmite imediat o emisiune radiofonică primită de la un alt post emițător. [p.i. *retransmit.* /< *re-*[1] + *transmite*]
retransmítere *s.f.* acțiunea de a retransmite și rezultatul ei. [<*retransmite*]
retranșá *vb.* I. *refl.* a se adăposti în spatele unor noi fortificații; a se fortifica. [<fr. *retrancher*]
retranșamént *s.n. (rar)* fortificație. [cf. fr. *retranchement*]
retrátá *vb.* I. *tr. (rar)* a trata din nou. ● a trata în diferite scopuri un material textil cu anumite soluții. [cf. fr. *retraiter*]
retribuí *vb.* IV. *tr.* a plăti în bani (o muncă prestată); a remunera; a recompensa în bani. [pron. *-bu-i.* p.i. *retribuí, -iesc*, 3,6 *-ie.* / <fr. *rétribuer*, cf. lat. *retribuere*]
retribúție *s.f.* remunerație, plată în bani pentru o muncă prestată. [gen. *-iei.* / cf. fr. *rétribution*, lat. *retributio*]
retro-[1] element de compunere savantă cu sensul „în urmă", „îndărăt". [<fr. *rétro-* <lat. *retro*]
retró[2] *s.n. (la biliard) a face un* ~ = a executa o lovitură care să imprime bilei o mișcare înapoi. [<fr. *rétro*]
retroactív *adj.* care are efect și pentru ceea ce s-a petrecut în trecut; *(spec.; despre legi)* care se aplică și pentru fapte din trecut. [pron. *-tro-ac-.* / <fr. *rétroactif*, cf. lat. *retroagere* — a face înapoi]
retroactivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este retroactiv. [pron. *-tro-ac-.*/ cf. fr. *rétroactivité*]
retrocedá *vb.* I. *tr.* a ceda, a da înapoi (un drept, un teritoriu etc.) aceluia de la care a fost luat. [cf. fr. *rétrocéder*]
retrocedánt *adj., s.m.* și *f.* (cel) care dă ceva înapoi, care retrocedează. [<fr. *rétrocédant*]
retrocesiúne *s.f.* act prin care se retrocedează ceva. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *rétrocession*, lat. *retrocessio*]
retrofuzée *s.f.* fuzee de frînare. [pl. invar./ <fr. *rétrofusée*]
retrográd *adj.* **1.** opus progresului; reacționar. **2.** care merge înapoi. **3.** *(despre aștri sau despre mișcarea lor)* care se mișcă în direcția opusă mișcării soarelui. [<fr. *rétrograde*, cf. lat. *retro* — înapoi, *gradus* — mers]
retrogradá *vb.* I. *tr.* a trece pe cineva într-o funcție, într-un grad mai mic decît cel avut înainte; a da înapoi. ● *intr.* a trece dintr-o categorie superioară într-una inferioară, în urma rezultatelor slabe obținute și consemnate în clasament. [<fr. *rétrograder*]
retrogradáre *s.f.* acțiunea de a retrograda și rezultatul ei; pedepsire prin micșorarea gradului. [<*retrograda*]
retrogradáție *s.f.* mișcarea aparentă a aștrilor care are loc de la răsărit la apus. [gen. *-iei.* / cf. fr. *rétrogradation*]
retrogresiúne *s.f.* mișcare în sens invers celui normal sau general. [<fr. *rétrogression*]
retrogresív *adj.* care dă îndărăt; care are o mișcare de retrogresiune. [cf. fr. *rétrogressif*]
retromorfísm *s.n.* trecerea unor roci cristaline la o stare inferioară de metamorfism. [<fr. *rétromorphisme*]
retrós *adj. (despre unele părți ale plantelor)* îndreptat îndărăt. [cf. lat. *retrorsus*]
retrospectív *adj.* care privește în urmă, cu privire la trecut. ○ *expoziție retrospectivă* (și *subst., f.*) = expoziție de artă plastică unde se prezintă opere din trecut (ale unui artist). [cf. fr. *rétrospectif*, lat. *retro* — îndărăt, *spectum* <*spicere* — a privi]
retrospecțiúne *s.f. (rar)* faptul de a privi în trecut, în urmă. [pron. *-ți-u-.* var. *retrospecție* s.f. / cf. fr. *rétrospection*, lat. *retro* — îndărăt, *spectio* — privire]
retrosternál *adj.* care se află în spatele sternului. [<fr. *rétro-sternal*]
retroversiúne *s.f.* retraducere a unui text în limba din care a fost tradus. [cf. fr. *rétroversion*, lat. *retro* — înapoi, *versum* <*vertere* — a întoarce]
retrovizór *s.n.* oglindă care permite conductorului unui (auto)vehicul să vadă în spate. [cf. fr. *rétroviseur*, lat. *retro* — înapoi, *visum* <*videre* — a vedea]
retúr *s.n.* **1.** întoarcere, revenire (la locul de plecare). ● indicație scrisă pe un plic, pe un colet etc. în care se specifică acesta trebuie înapoiat expeditorului. **2.** *(sport)* a doua parte a unui campionat, în cadrul căreia se întîlnesc din nou aceiași participanți. [<fr. *retour*]
retúș *s.n.* îndreptare, retușare. [<fr. *retouche*]
retușá *vb.* I. *tr.* a face unele îndreptări, unele înfrumusețări (la o fotografie, la o piesă tehnică etc.); a corecta. [p.i. *-șez*, 3,6 *-șează*, 4 *-șăm*, ger. *-șînd.* / <fr. *retoucher*]
retușáre *s.f.* acțiunea de a retuși și rezultatul ei; retuș. [<*retuși*]
rețétă *s.f.* **1.** ordonanță, prescripție medicală. ● indicație pentru prepararea unei mîncări sau băuturi. **2.** *(fig.)* soluție practică pentru rezolvarea unui lucru, a unei situații dificile. **3.** sumă de bani realizată din vînzarea biletelor la un spectacol etc. [<fr. *recette*, cf. it. *ricetta*]
reținе *vb.* III. *tr.* **1.** a ține în loc, a împiedica de la ceva. ● a ține închis, arestat, a priva (pe cineva) de libertate. ● *tr.*

și *refl. (fig.)* a (se) stăpîni, a (se) înfrîna. **2.** a ține asupra, a păstra. **3.** a reserva. **4.** a opri o parte dintr-o sumă de bani cuvenită cuiva. **5.** a ține minte. [p.i. *reține.* / <*re-*[1] + *ține*, după fr. *retenir*]

reținút *adj. (despre oameni)* stăpînit, rezervat, sobru. [<*reține*]

reumátic *adj.* provocat de reumatism. // *s.m.* și *f.* bolnav de reumatism. [pron. *re-u-.* / <lat. *rheumaticus*]

reumatísm *s.n.* **1.** boală caracterizată prin inflamarea organelor aparatului locomotor și cardiovascular, prin dureri și tulburări diverse, influențate de factorii climatici. **2.** durere reumatică. [pron. *re-u-.* pl. *-me, -muri.* / <lat. *rheumatismus*, cf. gr. *rheumatismos*, fr. *rhumatisme*]

reumatismál *adj.* de natură reumatică. [pron. *re-u-.* pl. *-li, -le.* / cf. fr. *rhumatismal*]

reumatologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază afecțiunile reumatice. [pron. *re-u-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *rheumatologie*, gr. *rheuma* — curent, *logos* — vorbire]

reúmă *s.f.* reumatism. [pron. *re-u-.* / <germ. *Rheuma*]

reuní *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) aduna, a (se) întruni. [cf. fr. *réunir*]

reuniúne *s.f.* adunare, întrunire. ● *(sport)* competiție. [cf. fr. *réunion*]

reușí *vb.* IV. *intr.* **1.** a izbuti. **2** a avea succes. [pron. *re-u-.* p.i. *-sesc*, conj. *-sească.* /<fr. *réussir*, cf. it. *riuscire*]

reușítă *s.f.* izbîndă, succes. [pron. *re-u-.*/ cf. fr. *réussite*]

reutílă *vb.* I. *tr.* a înzestra cu un nou utilaj. [pron. *re-u-.* / <*re-*[1] + *utila*]

revaccinà *vb.* I. *tr.* a vaccina din nou. [cf. fr. *revacciner*]

revalidá *vb.* I. *tr. (jur.)* a valida, a întări din nou. [cf. fr. *revalider*]

revalorificá *vb.* I. *tr.* a valorifica din nou, a repune în valoare. ● a aduce o piesă uzată în stare de funcționare. [p.i. *revalorific.* /cf. fr. *revaloriser*]

revalorizá *vb.* I. *tr. (rar)* a revalorifica. [p. i. *-zez.* /<fr. *revaloriser*]

revanșá *vb.* I. *refl.* a-și lua revanșa, a întoarce cuiva binele sau răul făcut. [p.i. 3,6 *-șează*, ger. *-șînd.* / <fr. *revancher*]

revanșárd *adj., s.m.* și *f.* (om) care dorește să-și ia revanșa; răzbunător; caracterizat prin dorința de răzbunare. [<fr. *revanchard*]

revánșă *s.f.* acțiunea prin care cineva se revanșează; *(concr.)* răzbunare sau răsplată pentru un rău suferit de cineva sau pentru un serviciu făcut. ● partidă prin care un jucător sau o echipă învinsă încearcă să-și învingă adversarul care a cîștigat într-o competiție anterioară. [<fr. *revanche*]

revedeá *vb.* II. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) vedea din nou. **2.** *tr.* a examina din nou, a revizui (un text, o compunere). [p.i. *revăd*, conj. *-vădă.* / după fr. *revoir*]

revedére *s.f.* acțiunea de a (se) revedea și rezultatul ei. [pl. *-ri.* / <*revedea*]

revelá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) dezvălui, a (se) destăinui; a (se) descoperi. **2.** *tr.* a developa un film. [<fr. *révéler*, cf. lat. *revelare*]

revelárе *s.f.* acțiunea de a revela și rezultatul ei; descoperire, destăinuire. [pl. *-lări.* / <*revela*]

revelatór *adj.* care revelează. // *s.n.* soluție cu care se tratează clișeul fotografic pentru a face să apară imaginea; developator. [var. *revelatoriu* adj. / cf. fr. *révélateur*]

revelâție *s.f.* dezvăluire, descoperire, revelare (a unei calități, a unui adevăr ascuns etc.); *(p. ext.)* lucru revelat. [gen. *-iei.* var. *revelațiune* s.f. / cf. fr. *révélation*, lat. *revelatio*]

revelión *s.n.* noaptea care precedă prima zi a unui an nou; petrecere, serbare care are loc în această noapte. [pron. *-li-on.* var. *reveion* s.n. / <fr. *réveillon*]

revendicá *vb.* I. *tr.* a reclama un drept, un bun etc. care se cuvine sau aparține cuiva și care se află în posesia altcuiva. ● a cere, a pretinde. [p.i. *revéndic*, 3,6 *-că.* / cf. fr. *revendiquer*, lat. *revindecare* — a cere]

revendicáre *s.f.* acțiunea de a revendica și rezultatul ei; revendicație. [<*revendica*]

revendicatív *adj.* care revendică un bun, un drept cuvenit. [cf. fr. *revendicatif*]

revendicâție *s.f.* revendicare. [gen. *-iei.* var. *revendicațiune* s.f. / <fr. *revendication*]

revenì *vb.* IV. *intr.* **1.** a veni îndărăt, a se întoarce. ● a se ivi din nou. **2.** a se ajunge din nou la aceeași stare (sufletească); a-și recăpăta echilibrul (sufletesc). **3.** a relua (un subiect, o idee). **4.** a i se cădea, a i se atribui; a fi de resortul...; a i se cuveni. **5.** a revoca. [p.i. *revin, reviu*, conj. *-vină.* / cf. fr. *revenir*]

revér *s.n.* **1.** partea răsfrîntă a unei haine, în prelungirea gulerului, de o parte și de alta a pieptului. **2.** lovitură executată cu partea exterioară a rachetei sau a paletei, la jocul de tenis și de tenis de masă; backhand. [pl. *-re, -ruri.* / <fr. *revers*]

reverbér *s.n.* oglindă metalică montată la o lampă, pentru a reflecta lumina într-o anumită direcție. [<fr. *réverbère*]

reverberá *vb.* I. *tr.* a reflecta lumina sau căldura. [p.i. 3 *-rează.* / <fr. *réverbérer*]

reverberâție *s.f.* **1.** persistență, datorită reflexiei pe pereți, a unui sunet într-o încăpere închisă, după ce sursa sonoră nu mai emite unde. **2.** reflexie repetată a căldurii pe pereții unui focar, ai unui cuptor special construit. ○ *cuptor cu* ~ = cuptor de topit, cu acoperișul boltit, căptușit cu cărămidă refractară, în care încălzirea materialului se face prin contactul cu gazele de ardere și prin radierea căldurii din acoperiș. [gen. *-iei.* var. *reverberațiune* s.f. / <fr. *réverbération*]

reverénd *s.m.* titlu dat preoților sau călugărilor; cuvios, cucernic. ● titlu dat pastorilor anglicani. [cf. fr. *révérend* lat. *reverendus*]

reverénță *s.f.* **1.** *(rar)* plecăciune, salut în semn de respect, de venerație; temenea. **2.** respect, venerație, stimă. [cf. fr. *révérence*, lat. *reverentia*]

reverențiós *adj.* respectuos, ceremonios. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *révérencieux*]

reverie *s.f.* visare. ● piesă vocală sau instrumentală de mici proporții, cu

caracter visător. [gen. *-iei.* / <fr. *rêverie*]

revérs *s.n.* **1.** dosul unei medalii, al unei monede. ○ *~ul medaliei* = partea cealaltă, neplăcută a unei situații, a unui lucru. **2.** *(fig.)* aspect, față ascunsă și în contrast izbitor cu aspectul cunoscut al unui lucru, al unei probleme etc. [pl. *-se, -suri.* / <fr. *revers*, cf. lat. *reversus*]

reversibil *adj.* **1.** care poate reveni, care se poate întoarce. **2.** *(despre bunuri)* care urmează să revină la fostul proprietar. **3.** *(despre fenomene, reacții)* care se poate mișca în două sensuri opuse. [cf. fr. *réversible*]

reversibilitáte *s.f.* faptul de a fi reversibil. [cf. fr. *réversibilité*]

reversiúne *s.f.* întoarcere, revenire a unor bunuri donate la primul proprietar, cînd persoana căreia i-au fost donate moare fără a avea copii. [<fr. *réversion*, cf. lat. *reversio*]

reviriment *s.n.* schimbare în bine, bruscă și totală, a caracterului, a părerilor, a sentimentelor, a atitudinii cuiva etc.; înviorare. ○ *~ de fonduri* = mod de a achita o datorie prin transferul unei creanțe echivalente cu suma datorată. [pl. *-te, -turi.* / <fr. *revirement*]

revistă *s.f.* **1.** publicație periodică care cuprinde articole, studii, recenzii etc. din domenii variate sau de strictă specialitate. **2.** *a trece în ~* = a face inspecția trupelor; *(fig.)* a cerceta, a examina pe rînd anumite fapte. **3.** spectacol artistic care constă din dansuri, cîntece, scenete vesele cu subiect actual etc. brodate pe o temă comună și prezentate într-un cadru armonios. [<it. *rivista*, cf. sp. *revista*]

reviviscént *adj.* care poate reînvia. [<fr. *reviviscent*]

reviviscență *s.f.* *(biol.)* revenire la viață. [<fr. *reviviscence*]

revízie *s.f.* faptul de a revizui; cercetare, control, verificare. ● *(poligr.)* ultima corectură făcută în pagini. ● inspecție. [gen. *-iei.* var. *reviziune* s.f. / cf. fr. *revision*, it. *revisione*, lat. *revisio*]

revizionism *s.n.* curent ideologic-politic apărut în mișcarea muncitorească, care golește de conținut sau neagă principiile fundamentale ale marxismului și tinde să înlocuiască bazele politice, filozofice și economice ale marxismului revoluționar prin teorii reformiste, oportuniste de dreapta. [pron. *-zi-o-.* / cf. fr. *révisionisme*, rus. *revizionizm*]

revizionist *adj.* **1.** care ține de revizionism. **2.** care urmărește revizuirea unei legi, a unei atitudini etc. // *s.m.* și *f.* adept al revizionismului. [pron. *-zi-o-.*/ cf. fr. *revisionniste*, rus. *revizionist*]

revízor *s.m.* și *f.* cel care revizuiește, care face revizii, care controlează (ceva). ● *(în vechea organizare a învățămîntului)* inspector al școlilor primare dintr-un județ. [cf. fr. *reviseur*, germ. *Revisor*]

revizorát *s.n.* funcția de revizor; *(p. ext.)* timpul cît este îndeplinită această funcție de cineva. [pl. *-te, -turi.* / <*revizor*]

revizui *vb.* IV. *tr.* a revedea, a cerceta din nou; a reexamina, a controla pentru a modifica ceva. [p.i. *-iesc*, conj. *-iască.* / cf. fr. *réviser*]

revizuíre *s.f.* acțiunea de a revizui și rezultatul ei; revizie. [<*revizui*]

revocá *vb.* I. *tr.* **1.** a anula, a contramanda (un ordin, o lege etc.). **2.** a destitui dintr-o funcție publică, în baza unui drept legal, pe cineva care a fost numit printr-un act de guvernămînt. [p.i. *revóc*, 3,6 *revócă*, conj. *revóce.* / <fr. *révoquer*, cf. lat. *revocare*]

revocábil *adj.* care poate fi revocat. [cf. fr. *révocable*, lat. *revocabilis*]

revocáre *s.f.* acțiunea de a revoca și rezultatul ei; anulare, retragere, contramandare. [<*revocá*]

revocáție *s.f.* revocare. [cf. fr. *révocation*, lat. *revocatio*]

revolín *s.n.* deviere a vîntului, a curentului, după ce izbește nava. [<fr. *revolin*]

revoltá *vb.* I. **1.** *refl.* a fi cuprins de revoltă, de indignare. **2.** *refl.* și *tr.* a (se) răscula, a (se) răzvrăti. [p.i. *revólt.* / <fr. *révolter*, cf. it. *rivoltare*]

revoltát *adj.* **1.** indignat. **2.** răsculat, răzvrătit. [<*revoltá*]

revóltă *s.f.* **1.** indignare. **2.** răscoală spontană, neorganizată; răzvrătire. [<fr. *révolte*]

revoltátor *adj.* care provoacă indignare. [<*revoltá*]

revolút *adj.* **1.** care și-a încheiat cursul, care s-a terminat; împlinit. **2.** *(bot.; despre unele părți ale plantelor)* întors în afară, în jos. [cf. fr. *révolu*, lat. *revolutus*]

revolutív *adj.* privitor la mișcarea unui astru. [<fr. *révolutif*]

revolúție *s.f.* **I. 1.** schimbare bruscă, prin salt, a unui fenomen, care trece de la o stare calitativă veche la o stare calitativă nouă, superioară. **2.** schimbare radicală în raporturile social-economice și politice ale unei societăți și care constă în trecerea puterii politice din mîinile vechii clase dominante, retrograde, în mîinile unei clase noi, progresiste, precum și în sfărîmarea vechilor relații de producție și instaurarea unor relații de producție noi, corespunzătoare nivelului de dezvoltare a forțelor de producție. **3.** *(fig.)* schimbare profundă, radicală într-un anumit domeniu; transformare bruscă și totală. **II. 1.** mișcare periodică a unui corp ceresc; timpul în care un corp ceresc parcurge întreaga sa orbită. **2.** *(geom.)* mișcare de rotație a unui corp în jurul unei drepte fixe. ● mișcare de rotație completă a unei roți în jurul osiei sale. [cf. fr. *révolution*, lat. *revolutio*]

revoluționá *vb.* I. *tr.* a schimba, a preface, a transforma radical. [<fr. *révolutionner*]

revoluționár *adj.* **1.** care ține de revoluție; care aderă la revoluție sau propagă revoluția. **2.** *(fig.)* care preface (radical) un anumit domeniu; transformator, înnoitor. // *s.m.* și *f.* partizan, susținător al revoluției; participant la revoluție. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *révolutionnaire*]

revoluționarísm *s.n.* ideologie, atitudine revoluționară, spirit revoluționar. [<germ. *Revolutionarismus*]
revoluționarizatór *adj. (rar)* care revoluționează. [<*revoluționa*]
revolvér *s.n.* **1.** armă de foc asemănătoare pistoletului, cu care se pot trage mai multe focuri fără a o reîncărca și având o singură țeavă cu un butoiaș cilindric unde se țin cartușele. **2.** ciocan pneumatic. ● *strung-* ~ = strung universal care servește la prelucrarea în serie a pieselor de formă complicată. [<fr. *revolver*, cf. engl. *to revolve* — a se reîntoarce]
revuístic *adj.* care se referă la un spectacol-revistă. [pron. *-vu-is-.* / cf. fr. *revuiste*]
revúlsie *s.f.* iritație locală a pielii provocată pentru a stimula sistemul nervos sau pentru a face să înceteze o stare congestivă sau inflamatorie existentă în altă parte a corpului. [gen. *-iei.* var. *revulsiune* s.f. / cf. fr. *révulsion*, lat. *revulsio*]
revulsív *adj., s.n.* (medicament) care provoacă revulsie. [cf. fr. *révulsif*]
rezecá *vb.* I. *tr.* a face o rezecție. [p.i. *rezéc.* / <fr. *resequer*]
rezécție *s.f.* operație chirurgicală constînd în tăierea și scoaterea (parțială sau totală a) unui organ sau a unui țesut. [gen. *-iei.* var. *rezecțiune* s.f. / cf. fr. *résection* <lat. *resectio* <*resecare* — a tăia]
rezédă *s.f.* plantă erbacee originară din nordul Africii, cu flori mici, galbene-verzui, foarte mirositoare; *(pop.)* rozetă. [<fr. *réséda*]
rezervá *vb.* I. *tr.* a păstra, a reține pentru cineva. ● a pune la o parte, a opri (ceva) dintr-un tot. ● *(fig.)* a destina. [p.i. *rezérv.* / <fr. *réserver*]
rezerváre *s.f.* faptul de a rezerva. [<*rezerva*]
rezervát *adj.* **1.** oprit, păstrat, pus deoparte. **2.** *(despre oameni; despre sentimente etc.)* reținut, discret, prudent. [cf. fr. *réservé*]
rezervatár *adj., s.m.* și *f.* (moștenitor) care are dreptul la rezerva legală. [cf. fr. *réservataire*]
rezervățíe *s.f.* teritoriu cu plante, animale și formații geologice rare, pe care este oprită prin lege orice transformare. [gen. *-iei.* var. *rezervațiune* s.f. / cf. fr. *réservation*]
rezérvă *s.f.* **1.** cantitate (de bunuri) pusă deoparte pentru a fi folosită mai tîrziu; depozit. ○ ~ *legală* = parte dintr-o avere succesorală de care testatorul nu poate dispune liber, fiind rezervată de drept unor anumiți moștenitori. ● *(fig.) (mai ales la pl.)* posibilități. ○ ~*e interne* = totalitatea posibilităților existente într-o întreprindere, a căror descoperire și folosire permite realizarea unor cantități sporite de produse. ● cantitate de substanțe minerale utile, conținute într-un zăcămînt. **2.** cameră de spital unde se internează un singur bolnav. **3.** parte din armată, chemată sub arme numai în timp de război sau în mod excepțional în timp de pace; trupe neangajate în luptă, păstrate pentru a interveni la nevoie. ● jucător care poate înlocui, la nevoie, pe unul dintre jucătorii angajați în competiție. **4.** motiv de îndoială, obiecție. ● *(fig.)* prudență, cumpătare, măsură; discreție; *(p. ext.)* răceală, jenă. [<fr. *réserve* <*réserver* — a pune deoparte]
rezervíst *s.m.* militar care face parte din cadrele de rezervă ale armatei. [cf. fr. *réserviste*]
rezervór *s.n.* bazin, vas care servește la depozitarea sau la acumularea unui fluid. ○ *toc* ~ = stilou. ● depresiune de teren amenajată pentru a colecta apele de pe un anumit teritoriu, spre a fi folosite în scopuri tehnice. [cf. fr. *réservoir*]
rezidá *vb.* I. *intr.* a se afla, a exista; a consta. [p.i. 3 *rezidă.* / <fr. *résider*, cf. lat. *residere*]
rezidént *s.m.* reprezentant diplomatic inferior în grad unui ministru plenipotențiar. ● reprezentant al guvernului central într-o țară colonială sau sub protectorat. [<fr. *résident*, it. *residente*]
rezidențiál *adj.* de reședință, al rezidentului. [pron. *-ți-al.* / cf. it. *residenziale*, fr. *résidentiel*]
reziduál *adj.* care rămîne (ca reziduu). [pron. *-du-al.* / cf. it. *residuale*, fr. *résiduel*, engl. *residual*]
reziduu *s.n.* materie rămasă în urma unei operații de prelucrare chimică a unui material. ● materie care se depune pe pereții recipientelor unde se păstrează diferite substanțe lichide. [pron. *-du-u.* pl. *-uuri, -uri.* / <fr. *résidu*, it. *residuo*, cf. lat. *residuus*]
reziliá *vb.* I. *tr.* a desface un contract, o convenție. [pron. *-li-a.* p.i. 3,6 *-iază*, 5 *-iați*, ger. *-iind*, part. *-iat.* / <fr. *résilier*]
reziliére *s.f.* acțiunea de a rezilia și rezultatul ei; desființare, desfacere, anulare (a unui contract etc.). [pron. *-li-e-.* / <*rezilia*]
rezináj *s.n.* extragere a rășinii din arborii rășinoși. [cf. fr. *résiner*]
rezinát *s.m.* substanță obținută prin combinarea unei rășini cu un metal și întrebuințată în industria lacurilor, a materiilor colorante etc. [<fr. *résinate*]
rezínă *s.f. (rar)* rășină. [pl. *-ne, -ni.* / <fr. *résine*, it., lat. *resina*]
rezinifícă *vb.* I. *tr.* a transforma o substanță chimică într-o substanță asemănătoare rășinii. [p.i. *rezinific.* / cf. it. *resinificare*, fr. *résinifier*]
rezistá *vb.* I. *intr.* a nu ceda loviturii unui alt corp. ● *(fig.)* a se împotrivi, a nu ceda, a nu se lăsa învins. [p.i. *rezíst.* / <fr. *résister*, it., lat. *resistere* — a se ține tare]
rezistént *adj.* care rezistă; tare, trainic. ● *(despre ființe)* care nu se lasă doborît, care suportă ușor (o oboseală, o boală). ● *(despre microbi)* care s-a obișnuit cu un antibiotic. [cf. fr. *résistant*, it. *resistente*]
rezistență *s.f.* **I. 1.** calitatea unui corp de a rezista la acțiunea unui alt corp (care tinde să-l rupă). ● forța de opunere a unui mediu la realizarea unei acțiuni. ● obișnuință a microbilor cu medicamentul care era menit să-i distrugă, datorită abuzului de antibiotice. **2.** forță

opusă de un conductor la trecerea curentului electric prin el. **3.** putere de a rezista la o boală, la o oboseală etc. **II.** *(fig.)* împotrivire, opoziție. ● piedică, obstacol, greutate. ● mișcare a patrioților care, în țările ocupate de fasciști între anii 1940 și 1945, au luptat împotriva cotropitorilor și politicii de colaborare cu aceștia. [cf. fr. *résistance*, it. *resistenza*]

rezistín *s.n.* aliaj de cupru, mangan și fier, foarte rezistent la coroziune și cu o rezistivitate mare.

rezistór *s.n.* aparat care prezintă rezistență electrică și care poate fi introdus într-un circuit electric. [pl. *-oare*, *-ri* s.m]

rezítă *s.f.* rășină sintetică obținută prin condensarea la cald a formaldehidei cu fenoli. [cf. fr. *résite*, germ. *Resit*]

rezolút *adj.* *(rar)* îndrăzneț, hotărît. [cf. fr. *résolu*]

rezolutív *adj.* *(despre medicamente)* care micșorează inflamația, care readuce la starea normală o regiune inflamată a corpului. [cf. fr. *résolutif*]

rezolutóriu *adj.* care produce anularea unui act. [pron. *-riu.* / cf. fr. *résolutoire*, lat. *resolutorius*]

rezolúție *s.f.* **1.** hotărîre adoptată în urma unor dezbateri colective. **2.** rezolvare (a unei cereri); hotărîre, decizie. [gen. *-iei.* var. *rezoluțiune* s.f. / cf. fr. *résolution*, lat. *resolutio*]

rezolvă *vb.* I. *tr.* a găsi soluția unei probleme; a dezlega (o problemă); a soluționa. ● a lichida (o contradicție, un conflict). [p.i. *rezólv.* / <lat. *resolvere*, cf. it. *risolvere*]

rezolvábil *adj.* care se poate rezolva. [<*rezolva*]

rezolváre *s.f.* acțiunea de a rezolva și rezultatul ei; soluționare. [<*rezolva*]

rezonábil *adj.* **1.** care are o judecată, o comportare rațională; cuminte, cu judecată. **2.** *(despre acțiuni, fapte)* fără exagerări, cumpătat. ● *(despre prețuri)* potrivit, accesibil. [cf. fr. *raisonnable*]

rezonánță *s.f.* **1.** fenomen care se produce cînd un corp de dimensiuni mari poate fi făcut să vibreze sub acțiunea unei forțe aplicate la intervale regulate. **2.** proprietate a unor corpuri, a unor încăperi de a întări și prelungi sunetele. ○ *cutie de ~* = cutie care produce rezonanța unui instrument cu coarde. [cf. lat. *resonantia*, fr. *résonance*, it. *risonanza*]

rezonatór *s.n.* **1.** aparat care servește la analiza sunetului și care poate întări sunetele. ● aparat care descoperă oscilațiile electromagnetice cu ajutorul rezonanței. **2.** cavitate în care se formează sunetele rostite de om. [pl. *-oare*, *-ori* s.m. / cf. fr. *résonateur*]

rezorcínă *s.f.* substanță derivată din benzen, întrebuințată ca revelator fotografic, în industria materiilor colorante și ca antiseptic. [<fr. *résorcine*]

rezultă *vb.* I. *intr.* a apărea ca o consecință logică; a urma, a reieși, a izvorî. ● a ieși, a rămîne (la o operație). [p.i. 3 *rezúltă*. / <fr. *résulter*]

rezultántă *s.f.* **1.** forța care, aplicată unui sistem, produce același efect ca mai multe forțe date, care se aplică în același timp asupra aceluiași punct material. **2.** *(fig.)* efectul combinat al mai multor cauze. [<fr. *résultante*]

rezultát *s.n.* efectul unei acțiuni sau al unei cauze; urmare; consecință. ● numărul obținut după efectuarea unei operații aritmetice. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *résultat*]

rezumá *vb.* I. *tr.* **1.** a reda pe scurt esențialul unei expuneri orale sau scrise. ● *refl.* a se limita la..., a se mulțumi cu... **2.** a cuprinde în sine; a însuma. [p.i. *rezúm*, 3,6 *-mă*. / <fr. *résumer*, cf. lat. *resumere* — a relua]

rezumát *s.n.* redare pe scurt, scrisă sau orală, a unei lucrări, a unei expuneri etc.; recapitulare succintă. ○ *în ~* = pe scurt. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *résumé*]

rezumativ *adj.* în rezumat; scurt, succint. [<*rezumat*]

rhytón *s.n.* vas conic de metal sau de lut, curbat ca un corn de viță, cu vîrful modelat în forma unui cap de animal, folosit de grecii antici pentru libații sacre și petreceri. [<gr. *rhyton*]

ricană *vb.* I. *intr.* *(rar)* a rînji (în batjocură). [<fr. *ricaner*]

richstag *s.n.* numele parlamentului suedez. [<sued. *rikstag*]

richetsíi *s.f. pl.* *(biol.)* virus al unor boli ca febra purpurie. [<fr. *rickettsie*, cf. *Ricketts*, patologist american]

ricín *s.m.* plantă oleaginoasă, cu frunzele mari, strălucitoare și cu flori roșiatice sau gălbui, din semințele căreia se extrage un ulei folosit ca lubrifiant și purgativ. [cf. it. *ricino*, fr. *ricin*, lat. *ricinus*]

ricínă *s.f.* toxină vegetală extrasă din semințele de ricin, care are proprietatea de a aglutina globulele sîngelui. [<it. *ricina*, cf. fr. *ricin*]

ricoșá *vb.* I. *intr.* *(despre un corp mobil, un proiectil)* a-și schimba direcția traiectoriei în urma ciocnirii de un obstacol. [<fr. *ricocher*]

ricoșét *s.n.* schimbare a traiectoriei unui proiectil cînd se lovește de un obstacol; *(p. ext.)* proiectil care a suferit o astfel de schimbare de traiectorie. ● *(fig.)* efect invers, indirect. [pl. *-te*, *-turi*. var. *ricoșeu* s.n. / <fr. *ricochet*]

rícșă *s.f.* *(rar)* trăsurică cu două roți trasă de un om, folosită în unele țări din Orient. [<engl. *ricksha*, germ. *Rikscha*]

rictus *s.n.* strîmbătură a gurii provocată de o contracție a mușchilor feței sau de un rîs forțat. [<fr., lat. *rictus*]

rid *s.n.* *(de obicei la pl.)* încrețitură, zbîrcitură a pielii obrazului. [pl. *-uri*. / <fr. *ride*]

ridá *vb.* I. *tr.* a provoca riduri, a face riduri. ● *refl.* a căpăta riduri. [<fr. *rider*]

ridát *adj.* care are riduri, cu riduri. [<fr. *ridé*]

ridícol *adj.* **1.** care stîrnește rîsul, batjocura; (demn) de rîs; caraghios. **2.** *(despre cifre, sume etc.)* foarte mic; derizoriu. // *s.n.* ceea ce stîrnește rîsul, ceea ce este demn de batjocură, de rîs. [var. *ridicul* adj. / <lat. *ridiculus*, cf. fr. *ridicule*]

ridiculizá *vb.* I. *tr.* a scoate în evidență ridicolul, a face pe cineva ridicol. [<fr. *ridiculiser*]
ridiculizáre *s.f.* acțiunea de a ridiculiza și rezultatul ei. [<*ridiculiza*]
rifiúră *s.f.* șanț longitudinal pe suprafața unui valț folosit în morărit. [<fr. *riflure*]
rígid *adj.* **1.** neflexibil, țeapăn. ● care rezistă, nu se frînge. ● care nu se deformează sub acțiunea forțelor exterioare. **2.** *(fig.)* care nu îngăduie abateri; sever, aspru, neînduplecat. [<fr. *rigide*, cf. lat. *rigidus*]
rigiditáte *s.f.* **1.** starea a tot ce este rigid, lipsă de flexibilitate; înțepeneală. ● proprietate a unui corp de a nu se deforma sub acțiunea forțelor care acționează asupra lui. **2.** *(fig.)* severitate excesivă; asprime; formalism. [cf. fr. *rigidité*, lat. *rigiditas*]
rigidizáre *s.f.* operație de întărire a unui element de construcție prin adăugarea unei piese care împiedică deformarea lui. [<*rigid*]
riglát *adj.* **1.** *(rar)* liniat. **2.** *(despre suprafețe)* obținut prin mișcarea unei linii drepte. [<*riglă*, după fr. *réglé*]
riglétă *s.f.* riglă de dimensiuni mici. [după fr. *réglet*, it. *regoletto*]
rigoáre *s.f.* asprime, severitate, strictețe. ○ *de rigoare* = care se impune în mod obligatoriu; potrivit împrejurării. ● *(la pl.)* principii severe, rigurozitate. [<lat. *rigor*, cf. it. *rigore*, fr. *rigueur*]
rigodón *s.n.* vechi dans popular francez, cu ritm viu, plin de viață; melodia după care se execută acest dans. [<fr. *rigodon*]
rigólă *s.f.* șanț mic destinat scurgerii sau drenării apei. [<fr. *rigole*]
rigorísm *s.n.* morală severă; austeritate. [cf. fr. *rigorisme*]
rigorist *adj., s.m.* cel care impinge prea departe severitatea principiilor. [cf. fr. *rigoriste*]
rigurós *adj.* **1.** sever, strict, făcut cu scrupulozitate. **2.** care nu admite abateri. [cf. fr. *rigoureux*, it. *rigoroso*]
rigurozitáte *s.f.* strictețe, severitate, asprime. [<*riguros*]
rimá *vb.* I. *intr. (despre două sau mai multe cuvinte)* a avea aceleași sunete în silabele finale. ● *(fig.)* a face versuri (cu rimă). [<fr. *rimer*, it. *rimare*]
rímă *s.f.* potrivire a sunetelor de la sfîrșitul versurilor, începînd cu ultima vocală accentuată; *(p. ext.)* potrivire a sunetelor finale a două cuvinte. ● cuvînt care rimează cu alt cuvînt. [cf. fr. *rime*, it. *rima* <lat. *rhythmus*]
rimél *s.n.* pastă închisă la culoare cu care se vopsesc genele. [<fr. *rimel*]
rinalgíe *s.f.* durere de nas. [gen. *-iei.* / <fr. *rhinalgie*, cf. gr. *rhis* — nas, *algos* — durere]
rinforzándo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* întărind. [pron. *-for-țan-.* / <it. *rinforzando*]
ring[1] *s.n.* **1.** platformă pătrată împrejmuită cu coarde, unde se desfășoară meciurile de box sau luptele greco-romane. ● platformă, într-un local, pe care se dansează. [<fr. *ring*, cf. engl. *ring* — cerc]
ring[2] *s.n.* mașină pentru întinderea tortului, pentru răsucirea firului și înfășurarea lui pe țevi. **2.** inel de metal fixat de peretele unui chei și servind la amararea navelor. [<germ. *Ring*]
rinítă *s.f.* inflamație a mucoasei nasului. [<fr. *rhinite*, cf. gr. *rhis* — nas]
rinocér *s.m.* mamifer pahiderm erbivor din regiunile tropicale ale Asiei și Africii, care are pe nas unul sau două coarne caracteristice. [<fr. *rhinocéros*, cf. gr. *rhis*, *rhinos* — nas, *keras* — corn]
rinolalíe *s.f.* tulburare a vocii, datorată modificărilor rezonanței cavităților nazale. [gen. *-iei.* / <fr. *rhinolalie*]
rinologíe *s.f.* parte a medicinei care studiază bolile nasului. [gen. *-iei.* / <fr. *rhinologie*, cf. gr. *rhis*, *rhinos* — nas, *logos* — vorbire]
rinoplastíe *s.f.* operație estetică chirurgicală de refacere a unui nas distrus, prin transplantarea pielii din alte părți ale corpului. [gen. *-iei.* / <fr. *rhinoplastie*, cf. gr. *rhis*, *rhinos* — nas, *plastos* — modelat]
rinoragíe *s.f. (med.)* hemoragie pe nas. [gen. *-iei.* / <fr. *rhinorragie*]
rinoscóp *s.n.* instrument prevăzut cu o oglindă, cu ajutorul căruia se examinează fosele nazale. [<fr. *rhinoscope*]
rinoscopíe *s.f.* examinare a foselor nazale. [gen. *-iei.* / <fr. *rhinoscopie*, cf. gr. *rhis*, *rhinos* — nas, *skopein* — a examina]
ripicól *adj.* care trăiește pe malurile apelor curgătoare. [<fr. *ripicole*]
ripolín *s.n.* email special care se fabrică în diferite culori. [<fr. *ripolin*]
ripolínat *adj.* lăcuit, acoperit cu un lustru (negru sau roșu). [<fr. *ripoliné*]
ripostá *vb.* I. *intr.* a răspunde, a replica (prompt și cu energie); a ataca imediat după ce a parat o lovitură (la scrimă). [<fr. *riposter*]
ripóstă *s.f.* răspuns prompt și energic; acțiune hotărîtă care respinge un atac. [<fr. *riposte*, cf. it. *risposta*]
rips *s.n.* țesătură de bumbac sau de mătase cu dungi în relief, utilizată mai ales pentru tapisarea mobilelor. [<germ. *Rips*]
rísc *s.n.* primejdie; pagubă posibilă. [<fr. *risque*, cf. it. *rischio*]
riscá *vb.* I. **1.** *tr.* și *intr.* a-și pune în primejdie viața, onoarea; a (se) expune unui pericol posibil. **2.** *intr.* a intra într-o acțiune periculoasă, a încerca (ceva) la noroc. [p.i. *risc.* / <fr. *risquer*, cf. it. *rischiare*]
riscánt *adj.* plin de riscuri, expus la primejdii; nesigur; primejdios. [cf. fr. *risquant*]
riscát *adj.* primejdios; nesigur. [cf. fr. *risqué*]
rísling *s.n.* varietate de struguri cu boabele dese, galbene-verzui cu mici puncte negre; *(p. ext.)* vin obținut din astfel de struguri. [<fr. *riesling*]
risolúto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* decis, hotărît, cu fermitate. [<it. *risoluto*]
risorgiménto *s.n.* curent în cultura și viața politică italiană în sec. XIX care pro-

paga unitatea Italiei, libertatea și egalitatea. [var. *risorgimenl* s.n. / <it. *risorgimento*]

rit *s.n.* **1.** practică, ceremonie religioasă; ritual. ● *(fig.)* rînduială, tipic. **2.** confesiune (3), religie. [cf. fr. *rite*, it. *rito*, lat. *ritus*]

ritardándo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* întîrziind, rărind treptat. v. r a l l e n t a n d o. [<it. *ritardando*, cf. *ritardare* — a încetini]

ritenúto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* reținut, (mai) moderat. [<it. *ritenuto*]

ritidóm *s.n.* strat de țesut celular la arbori. [<fr. *rhytidome*, cf. gr. *rhytidoma* — zbîrceală]

ritm *s.n.* **1.** armonie care rezultă din căderea regulată a accentului pe anumite silabe într-un vers sau într-o frază muzicală **2.** desfășurare gradată, treptată. ● mișcare regulată; cadență, tempo. **3.** *(arte)* proporție, armonie între părțile unui întreg. [cf. lat. *rhythmus*, gr. *rhythmos*, fr. *rythme*, it. *ritmo*]

ritmá *vb.* I. *tr.* a da, a imprima un ritm (unei melodii); a pune accentul pe silabele unui vers, ale unei fraze. [cf. fr. *rythmer*]

ritmic *adj.* care are ritm; cadențat. ● *gimnastică* ~ă = gimnastică avînd ca scop să imprime mișcărilor ritm și siguranță. [cf. lat. *rhythmicus*, fr. *rythmique*]

ritmică *s.f.* parte a poeticii care se ocupă cu regulile folosirii ritmului în poezie sau, rar, în proză; ritm. ● disciplină care studiază simetria timpilor accentuați și slabi, precum și a valorilor notelor unei compoziții muzicale. ● folosirea ritmului; totalitatea ritmurilor. [cf. fr. *rythmique*]

ritmicitáte *s.f.* desfășurare în mod egal, fără întreruperi, a unei activități. [cf. fr. *rythmicité*]

ritornélă *s.f.* **1.** fragment instrumental care precedă sau încheie o arie. ● fragment instrumental care precedă dansurile sau alternează cu ele. **2.** vers sau grup de versuri repetate la intervale regulate, într-o poezie. [<it. *ritornello*]

rituál *adj.* referitor la rituri, făcut după anumite rituri. // *s.n.* rînduială a unei slujbe religioase. [pron. *-tu-al.* / cf. it. *rituale*, fr. *rituel*]

rivál *s.m.* și *f.* cel care năzuiește, aspiră la aceleași funcții, avantaje, situații cu altul; concurent, potrivnic, adversar. ○ *fără* ~ = fără seamăn, fără pereche; inegalabil. [<fr. *rival*, it. *rivale*, lat. *rivalis*]

rivalitáte *s.f.* concurență, întrecere. [cf. fr. *rivalité*, lat. *rivalitas*]

rivalizá *vb.* I. *intr.* a năzui, a tinde să ajungă, să întreacă pe cineva (în talent, în merite etc.); a concura. ● a sta alături de...; a egala. [<fr. *rivaliser*]

rivanól *s.n.* produs farmaceutic folosit în medicină ca antiseptic. [<germ. *Rivanol*, nume comercial]

riverán *adj.* situat pe malul unui rîu, al unui lac etc. [cf. fr. *riverain*]

rivíéră *s.f.* **1.** obstacol reprezentat printr-un curs de apă care trebuie sărit de un cal la curse. **2.** *(rar)* colan de diamante. [pron. *-vi-e-*./<it. *riviera*, fr. *rivière*]

rix *s.n.* *(rar)* ceartă însoțită de bătaie și de injurii. [pl. *-xuri*. / <fr. *rixe*, cf. lat. *rixa*]

riz *s.n.* fisură, crăpătură foarte fină care apare la suprafața unei piese de metal din cauza uzurii provocate de o altă piesă care alunecă pe ea. ● zgîrietură făcută cu un vîrf ascuțit pe o piesă pentru a o însemna într-un anumit fel. [var. *ris* s.n. / <germ. *Ritz*]

rizerie *s.f.* *(rar)* orezărie, cîmp cultivat cu orez; gospodărie care cultivă orez. [gen. *-iei*. / cf. fr. *rizière*, *rizerie*]

rizíbil *adj.* *(rar)* de rîs, ridicol, de batjocură. [cf. fr. *risible*]

rizicultúră *s.f.* cultura orezului. [pl. *-ri*. / <fr. *riziculture*]

rizóm *s.m.* tulpină subterană a unor plante. [<fr. *rhizome*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină]

rizopóde *s.n. pl.* clasă de animale unicelulare care se mișcă cu ajutorul unor prelungiri protoplasmatice; *(la sg.)* animal din această clasă. [<fr. *rhizopodes*]

rizóto *s.n.* mîncare preparată din orez, unt, cașcaval și sos de roșii. [<it. *risotto*]

róbă *s.f.* haină de ceremonie, lungă, cu mîneci largi, purtată altădată de magistrați și avocați în exercițiul funcțiunii etc. [<fr. *robe*]

robinét *s.n.* dispozitiv care poate deschide sau întrerupe circulația unui fluid printr-o conductă. [pl. *-te*, *-eți* s.m. / <fr. *robinet*]

robinsonádă *s.f.* povestire despre naufragiați pierduți; fantezie în care individul izolat apare trăind în afara societății. [<fr. *robinsonnade*, cf. *Robinson Crusoe*, erou al romanului lui Daniel de Foë]

robót *s.m.* automat care poate îndeplini lucrări complicate ce produc impresia că sînt rezultatul unei acțiuni omenești. [<fr. *robot*]

roburit *s.n.* substanță explozivă complexă folosită în mine, compusă în cea mai mare parte din silitră. [<fr. *roburite*]

robúst *adj.* tare, zdravăn, voinic, viguros. [<fr. *robuste*, cf. lat. *robustus*]

robustéțe *s.f.* putere, vigoare fizică. [cf. fr. *robustesse*]

rocádă *s.f.* **1.** mișcare la jocul de șah, pe care fiecare jucător o poate efectua numai o singură dată în cursul unei partide, prin care una dintre ture se aduce lîngă rege, iar acesta trece peste ea. **2.** comunicație paralelă cu linia frontului pe care se mișcă rezervele unei armate; ○ *arteră de* ~ = arteră destinată circulației de tranzit, amenajată în exteriorul unei localități. [<fr. *rocade*, cf. germ. *Rochade*]

rocambolésc *adj.* *(rar)* fantastic, extravagant. [<fr. *rocambolesque*]

rócă *s.f.* asociație de minerale, de compoziție aproape uniformă, care constituie scoarța pămîntului. ● stîncă de piatră. [pl. *-ci*, *-ce*. / <lat., it. *rocca*, cf. fr. *roc*, *roche*]

rococó *adj. invar.* **1.** *stil* ~ (și *s. n.*) = stil de ornamentație de origine franceză, răspîndit în secolul al XVIII-lea, care

se caracterizează prin bogăția excesivă de linii curbe, de ghirlande împletite asimetric etc. 2. *(fig.)* extravagant. [<fr. *rococo*]

roda *vb.* I. *tr.* 1. a face operația de rodaj. 2. a netezi foarte fin suprafața unui obiect metalic. [<fr. *roder*]

rodáj *s.n.* folosire a unui motor la turații și sarcini crescînde, pentru a se obține o ajustare și o rectificare cît mai bună a pieselor; perioadă în care un motor funcționează în felul acesta. [<fr. *rodage*]

rodáre *s.f.* acțiunea de a roda și rezultatul ei. [<*roda*]

rodenticíd *s.m.* substanță toxică sau cultură bacteriană folosită pentru distrugerea rozătoarelor dăunătoare. [<germ. *Rodentizid*]

ródiu *s.n.* metal alb-argintiu din familia platinei, care se întrebuințează aliat cu aceasta la confecționarea instrumentelor de laborator. [<fr. *rhodium*]

rododéndron *s.m.* arbust originar din regiunea mediteraneană, cu frunze tari și cu flori mari, frumoase, roșii sau albe, cu miros pătrunzător; *(pop.)* smirdar. [<fr. *rhododendron*]

rodomontádă *s.f.* *(rar)* lăudăroșenie, fanfaronadă. [<fr. *rodomontade*, cf. *Rodomont* — personaj din Ariosto]

roéntgen *s.m.* unitate electrostatică de radiație. [pron. *röntghen*. pl. *-ni*. / <*Röntgen* — fizician german]

roentgenmétru *s.n.* aparat pentru măsurarea nivelului de radiație dintr-o zonă infectată. [pron. *röntghenmetru*. pl. *-re*]

roentgenterapíe *s.f.* radioteraple. [pron. *röntghenterapie*. pl. *-ii*, gen. *-iei*. / cf. fr. *roentgenthérapie*]

rogatórie *adj. f. comisie* ~ = comisie delegată de un tribunal să facă un act de procedură sau de instrucție judiciară, la cererea unui alt tribunal. [cf. fr. *rogatoire* <lat. *rogare* — a cere]

rogațiúne *s.f.* proiect de lege prezentat poporului pentru a-l aproba. [<lat. *rogatio*, fr. *rogation*]

rol *s.n.* I. 1. listă a proceselor care urmează a fi judecate de către o instanță. 2. registru în care sînt trecuți contribuabilii la percepție. II. 1. ceea ce trebuie să recite un actor pe scenă. ● personajul reprezentat de un actor. 2. atribuție; menire. [var. *rolă* s.f. / <fr. *rôle*]

rolán *s.n.* fibră textilă sintetică, obținută prin polimerizare, cu proprietăți asemănătoare lînii. [nume comercial românesc]

rólă *s.f.* rotiță folosită la un scripete, la o mașină etc. [<germ. *Rolle*]

rom *s.n.* băutură alcoolică fabricată prin distilarea melasei din trestia de zahăr. [var. *rum* s.n. / <fr. *rhum*, cf. engl. *rum*]

román *s.n.* narațiune epică în proză, de mari proporții, care oglindește evenimente, episoade ale vieții unei societăți etc. [pl. *-ne*, *-nuri*. / <fr. *roman*]

romancéro *s.f.* culegere de poeme spaniole medievale scrise în strofe și avînd ca subiect fapte eroice. [pron. *romansero*. / < sp., fr. *romancero*]

romanciér *s.m.* și *f.* autor de romane. [pron. *-ci-er*. / <fr. *romancier*]

romanésc *adj.* cu caracter de roman; fanezist, imaginar. [<fr. *romanesque*]

románic *adj.* coborîtor din romani. ● *(despre o limbă)* care își are originea în limba latină; neolatin. ● care se ocupă de limbile neolatine. [cf. germ. *romanisch*]

românist *s.m.* 1. specialist care se ocupă cu studiul limbilor romanice. 2. specialist în studiul dreptului roman. [cf. fr. *romaniste*, germ. *Romanist*]

românística *s.f.* disciplină lingvistică și filologică care studiază limbile romanice. [<germ. *Romanistik*]

romanitáte *s.f.* 1. totalitatea popoarelor romanice. 2. caracter roman (al unui popor, al unei culturi); origine romană. [cf. lat. *romanitas*]

românizá *vb.* I. *tr.* a da, a impune (unei țări) cultura, civilizația și organizația română. [cf. fr. *romaniser*]

românizáre *s.f.* acțiunea de a romaniza și rezultatul ei. [<*româniza*]

romántic *adj.* care se inspiră din romantism, al romantismului; privitor la romantism. // *s.m.* 1. scriitor din școala romantică. 2. visător, melancolic. [<fr. *romantique*]

romantísm *s.n.* curent literar și artistic apărut la începutul sec. al XIX-lea ca o reacție împotriva clasicismului, caracterizată prin suprimarea regulilor formale, prin introducerea notelor de lirism, de sensibilitate și de imaginație și prin zugrăvirea figurilor ieșite din comun. ● ansamblu de aspecte proprii curentului romantic; înclinare spre vis, spre melancolie. [<fr. *romantisme*]

romanțá *vb.* I. *tr.* a prezenta, a descrie viața cuiva cu adaosuri imaginate de autor. [<it. *romanzare*, cf. fr. *romancer*]

románță *s.f.* cîntec duios și trist. ● lucrare vocală cu un conținut liric sau liric-dramatic; piesă instrumentală cu caracter cantabil, melodic. [<it. *romanza*, cf. fr., sp. *romance*]

romanțiós *adj.* *(adesea s.)* predispus la visare, la reverie; romantic, melancolic. ● care tratează teme rupte de realitate; care predispune la visare. [pron. *-ți-os*./ <*romanț*]

romb *s.n.* patrulater cu toate laturile egale, cu două unghiuri ascuțite și două unghiuri obtuze. [<fr. *rhombe*, cf. gr. *rhombos*]

rómbic *adj.* în formă de romb. ○ *(min.)* *sistem rombic* = sistem de cristalizare avînd ca formă fundamentală o prismă dreaptă cu bazele romburi. [cf. fr. *rhombique*]

romboédric *adj.* care are forma unui romboedru. ○ *sistem* ~ = sistem de cristali care avînd ca formă fundamentală o prismă dreaptă cu bazele triunghiuri. [pron. *rom-bo-e-*. / cf. fr. *rhomboédrique*]

romboédru *s.n.* poliedru cu toate fețele în formă de romb. [pron. *rom-bo-e-*./ <fr. *rhomboèdre*, cf. gr. *rhombos* — romb, *hedra* — bază]

romboíd *adj.* asemănător cu un romb. // *s.n.* figură în formă de romb. [pron. *-bo-id*. / <fr. *rhomboïde*]

romboidál *adj.* rombic. [cf. fr. *rhomboïdal*]

rónd *s.n.* 1. porțiune de pămînt (într-o grădină) de obicei circulară, semănată cu flori. 2. piață circulară de la care por-

nesc mai multe bulevarde sau alei. **3.** inspecție făcută în timpul nopții la diferite posturi de pază ale unei unități militare pentru a observa dacă totul este în ordine. [<fr. *rond*]

róndă *adj. f. scriere ~ = scriere cu trăsături rotunde, groase și drepte; peniță ~ = peniță specială cu vîrful lat, folosită pentru astfel de scriere.* [<fr. *ronde*]

rondél[1] *s.n.* gen de poezie cu formă fixă, compusă din două catrene și o cvinarie, cu două rime, primele două versuri repetîndu-se după al șaselea, versul întîi revenind și în încheiere. [<it. *rondello*, cf. fr. *rondeau*]

rondél[2] *s.n.* mic poem vechi francez, cu paisprezece versuri și formă fixă. [pl. *-le.* / <fr. *rondel*]

rondélă *s.f.* disc de metal, găurit, care se pune între o piuliță și o piesă care trebuie strînsă; șaibă. ● căpăcel în formă de disc din carton, care acoperă alicele dintr-un cartuș de vînătoare. ● disc metalic utilizat la baterea monedelor sau a metalelor. [<fr. *rondelle*]

rondíno *s.n.* piesă muzicală de proporții mici, construită în formă de rondo. [<it. *rondino*]

rondó *s.n.* arie instrumentală cu caracter vioi, a cărei temă principală se repetă o dată sau de mai multe ori. [<it., fr. *rondo*]

rondóu *s.n.* loc circular (amenajat în grădini, în localuri). ● manevră de schimbare a direcției unei nave; semn care indică o asemenea schimbare. [pron. *-dou.* / <germ. *Rondo*, cf. fr. *rondeau*]

ronjánt *s.m.* reactiv întrebuințat la imprimarea țesăturilor prin metoda ronjării. [<fr. *rongeant*]

ronjáre *s.f.* procedeu de imprimare a desenelor pe țesături, care constă în a aplica pe țesătura vopsită anumiți reactivi, susceptibili de a distruge culoarea. [<fr. *ronger*]

ronrón *s.n.* *(franțuzism)* torsul pisicii; *(p. ext.)* zgomot surd și continuu. [pl. *-oane, -onuri.* / <fr. *ronron*]

rósbif *s.n.* friptură din mușchi de vacă, pregătită astfel încît să rămînă aproape crudă la mijloc. [pl. *-furi, -fe.* / <fr. *rosbif*, cf. engl. *roastbeef*]

rósbrat *s.n.* carne de vacă friptă înăbușit, cu multă ceapă prăjită. [<germ. *Rostbraten*]

rostrál *adj.* *(despre elemente arhitecturale sau obiecte de artă)* în forma unei nave antice. ○ *coloană ~ă* = coloană ornată cu vîrfuri de nave sculptate în piatră. [cf. fr. *rostral*, lat. *rostralis*]

róstru *s.n.* **1.** *(ant.)* pinten care se punea la prora corăbiilor. **2.** tribuna oratorilor în forul roman, împodobită cu prore de corăbii, capturate în războaie. **3.** partea terminală a scheletului unui belemnit. ● organ bucal la unele insecte, alungit în formă de cioc. ● prelungire care se observă la vîrful unor organe (de exemplu la silicua verzei). [pl. *-ruri, -ri* s.m. / cf. lat. *rostrum*, fr. *rostre*]

rotacísm *s.n.* fenomen fonetic constînd în transformarea lui *n* intervocalic în *r*. [<fr. *rhotacisme*, cf. gr. *rhotahismos*]

rotacizá *vb.* I. *intr.* și *refl.* a manifesta fenomenul rotacismului; a vorbi cu rotacisme. [<fr. *rhotaciser*]

rotacizánt *adj.* *(despre graiuri, texte* etc.) care prezintă rotacism [cf. fr. *rhotacisant*]

rotacizáre *s.f.* acțiunea de a (se) rotaciza și rezultatul ei. [pl. *-zări.* / <*rotaciza*]

rotalít *s.n.* element de construcție, din sticlă rezistentă și translucidă, de forma unui cilindru, care intră în compunerea unui perete sau a unui planșeu, servind pentru iluminarea unei încăperi. [<engl. *rotalite*]

rotamétru *s.n.* instrument pentru măsurarea debitului unui fluid dintr-o conductă. [<fr. *rotamètre*]

rotáng *s.m.* palmier agățător semănînd cu o viță, care atinge lungimea de 200 metri. [<it., fr. *rotang* <cuvînt malaiez]

rotaprínt *s.n.* *(poligr.)* sistem de imprimare cu ajutorul unor mașini multiplicatoare. [<engl. *rotaprint*, cf. germ. *Rotaprintdruck*]

rotatív *adj.* **1.** *(despre mișcări)* circular. **2.** *(despre sisteme tehnice)* care poate face o mișcare de rotație. ○ *presă ~ă (și s.f.)* = presă de imprimat la care atît suportul clișeului cît și organul de presiune sînt cilindrice. [cf. fr. *rotatif*]

rotáție *s.f.* **1.** mișcare a unui corp în jurul unui punct fix sau al unei axe. ● mișcare a corpurilor cerești în jurul axei proprii. **2.** fenomenul pe care îl prezintă unele procese din natură și din societate, de a se repeta; revenirea periodică a unui fapt reieșit din desfășurarea unui astfel de proces. ○ *rotația capitalului* = procesul de repetare periodică a circuitului capitalului, a mișcării sale în sfera producției și a circulației. ● alternarea metodică pe același teren a plantelor care se cultivă într-un asolament. **3.** schimb de persoane sau de echipe efectuat în cursul unei activități. [gen. *-iei.* var. *rotațiune* s.f. / cf. fr. *rotation*, lat. *rotatio*]

rotifér *s.n.* *(la pl.)* clasă de viermi de apă foarte mici, cu gura înconjurată de cili vibratili; *(la sg.)* vierme din această clasă. [<fr. *rotifères*]

rotogravúră *s.f.* heliogravură pentru tiraj la rotativă. [<fr. *rotogravure*]

rotóndă *s.f.* sală, construcție mare, circulară, cu acoperișul sferic, ca o cupolă. [<fr. *rotonde*, it. *rotonda*, cf. lat. *rotundus* — rotund]

rotór *s.n.* parte a unei mașini de forță generatoare sau motoare, care se rotește în jurul axei arborelui pe care este montată și care folosește pentru reluarea și transmiterea unui cuplu motor. [<fr. *rotor*]

rototécă *s.f.* catalog mecanic cu fișe puse pe plăci situate într-o tobă rotativă, care pot fi consultate fără a fi scoase. [var. *rotatecă* s.f. / <fr. *rotathèque*]

rotúlă *s.f.* **1.** *(anat.)* os mic și rotunjit, situat în partea anterioară a genunchiului. **2.** ax rotund. [<fr. *rotule*, cf. lat. *rotula*]

roz *adj.* roșu-deschis; trandafiriu. ● *subst., n.)* culoare roz. ○ *(expr.) a vedea*

(sau *a privi ceva*) *în roz* = a fi optimist. [<fr. *rose*]

rozacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, cu staminele inserate pe caliciu, având ca tip trandafirul; *(la sg.)* plantă din această familie. [<fr. *rosacées*]

rozálii *s.f. pl.* sărbători romane celebrate la sfîrșitul primăverii în cinstea morților, pe mormintele cărora se presărau trandafiri. [<lat. *rosalia*]

rozásă *s.f.* deschidere circulară, cu vitralii, caracteristică pentru catedrale gotice și așezată pe fațadă; rozetă. [<fr. *rosace*]

rozáriu *s.n.* culegere de rugăciuni pentru fecioara Maria. [pron. *-riu.* / <lat. bis. *rosarium*, cf. it. *rosario*, fr. *rosaire*]

rózã *s.f.* **1.** trandafir. ○ *(expr.) a sta pe roze* = a se găsi într-o situație favorabilă. ○ *~a vînturilor* = desen în formă de cerc, reprezentînd direcțiile punctelor cardinale și gradațiile lor intermediare. **2.** gen special de șlefuire care se dă diamantului. **3.** rozasă. [<fr. *rose*, it. *rosa*]

rozé *adj. invar. (despre vinuri, șampanie* etc.*)* cu culoare roză, roșu-deschis. [var. *rozeu*, *-ee* adj. / <fr. *rosé*]

rozeólă *s.f.* mică pată roșiatică apărută pe piele în unele erupții cauzate de diferite boli infecțioase. [pron. *-ze-o-.* / <fr. *roséole*]

rozétă *s.f.* **1.** rezedă. **2.** element decorativ în formă de roză, de dimensiuni mici, care împodobește un obiect, o piatră etc. **3.** element de legătură, de suspensie sau de protecție a unei tije, ca un guler marginal. [<fr. *rosette*]

rozmarín *s.m.* mic arbust plăcut mirositor, cu frunze totdeauna verzi și cu flori albastre, roșii sau albe, dispuse la subsuoara frunzelor. [<it. *rosmarino*, cf. lat. *rosmarinus*]

ruáj *s.n.* totalitatea roților unei mașini. [pron. *ru-aj.* / <fr. *rouage*]

rubaiát *s.n.* formă de poezie persană constînd din patru versuri, dintre care primul, al doilea și al patrulea rimează împreună. [pron. *-ba-iat.* / <fr. *rubayyat*]

rubáto *s.n. (muz.; ca indicație de execuție)* executare liberă din punct de vedere ritmic, potrivit înțelesului cuvintelor din text. [<it. *rubato*]

rubefiánt *adj., s.n.* (substanță) care irită și înroșește pielea. [pron. *-fi-ant.* pl. *-nți*, *-nte.* / <fr. *rubéfiant*]

rubelit *s.n.* piatră semiprețioasă de culoare roză. [pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *rubellite*]

rubeólă *s.f.* maladie eruptivă, contagioasă. [pron. *-be-o-.* / <fr. *rubéole*]

ruberoid *s.n.* carton asfaltat de calitate superioară, folosit ca învelitori de construcții și ca material izolant hidrofug. [pron. *-ro-id.* pl. *-de*, *-duri.* / <germ. *Ruberoid (pappe)*]

rubiacée *s.f. pl.* familie de plante ierboase cu frunzele înguste așezate în mănunchi și cu flori din care se extrag materii colorante și medicamentoase; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-bi-a-ce-e.* pl. invar. / <fr. *rubiacées*]

rubicónd *adj. (rar; despre fața oamenilor)* roșu, îmbujorat, rumen. [<fr. *rubicond*, it. *rubicondo*, cf. lat. *rubicundus*]

rubídiu *s.n.* metal alcalin, alb, foarte reactiv, asemănător cu sodiul. [pron. *-diu.* / <fr. *rubidium*]

rubíl *adj.* de culoare galbenă-roșiatică. [<lat. *rubellus*]

rubín *s.n.* varietate roșie de corindon, foarte dur, folosită ca piatră prețioasă și în mecanica de precizie. [pl. *-ne*, *-nuri*, *-ni* s.m. / <it. *rubino*, cf. germ. *Rubin*]

rubiníu *adj.* de culoarea rubinului; roșu-închis. [pron. *-niu.* / <*rubin*]

rubricatúră *s.f.* împărțirea unui registru, unui formular etc. în rubrici; liniatură. [<germ. *Rubrikatur*]

rúbrică *s.f.* **1.** titlu de carte sau de capitol, scris cu roșu, în vechile cărți sau manuscrise. **2.** despărțitură într-un registru, într-un formular, într-un grafic etc. **3.** spațiu rezervat permanent într-o publicație periodică articolelor, comunicărilor etc. dintr-un anumit domeniu. [pl. *-ci.* / <fr. *rubrique*, cf. lat. *rubrica* — pămînt roșu]

rúcsac *s.n.* sac care se poartă în spate, folosit mai ales de excursioniști; raniță. [pl. *-curi*, *-ci* s.m. / <germ. *Rucksack*]

rudiár *s.m.* gladiator care și-a redobîndit libertatea. [pron. *-di-ar.* / <lat. *rudiarius*]

rudiмént *s.n.* **1.** *(biol.)* organ abia vizibil, în formație sau nedezvoltat; început. **2.** *(fig.) (de obicei la pl.)* elementele prime ale unei teorii, ale unei arte etc. [pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *rudiment*]

rudimentár *adj.* care este la începutul formării, pe punctul de a se naște, la începutul dezvoltării sale; primitiv, grosolan. [cf. fr. *rudimentaire*]

rudimentaritáte *s.f. (rar)* însușirea a tot ce este rudimentar.

ruf *s.n.* totalitatea suprastructurilor din centrul navei și de pe puntea superioară. [<fr. *rouf*, cf. engl. *roof* — acoperiș]

ruflán *s.m. (liv.)* om decăzut, desfrînat. [pron. *-fi-an.* / it. *ruffiano*, cf. fr. *rufian*]

ruflanésc *adj. (rar)* decăzut; dezmățat; declasat. [pron. *-fi-a-.* / <it. *ruffianesco*]

rúgbi *s.n.* joc care se practică cu o minge ovală, minuită în egală măsură cu picioarele și cu mîinile. [pron. *ruibi.* / <fr., engl. *rugby*]

rugbíst *s.m. (sport)* jucător de rugbi. [pron. *ruibist.* / <*rugbi*]

rugós *adj. (rar)* aspru. [cf. fr. *rugueux*, lat. *rugosus*]

rugozitáte *s.f.* **1.** starea unei suprafețe aspre; asprime. **2.** *(mai ales la pl.)* ridicătură mică și neregulată ca formă, de pe suprafața unui corp. [cf. fr. *rugosité*, lat. *rugositas*]

ruínă *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) dărăpăna, a (se) nărui, a (se) surpa. **2.** *(fig.)* a-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă averea; a sărăci. ● *(fig.)* a(-și) distruge sănătatea. [pron. *ru-i-.* / cf. fr. *ruiner*]

ruínare *s.f.* acțiunea de a (se) ruina și rezultatul ei. [pron. *ru-i-.* / <*ruina*]

ruínă *s.f.* **1.** dărăpănare, năruire; dărîmătură. **2.** *(fig.)* sărăcie; istovire; distru-

gere. [pl. *-ne, -nuri.* / cf. lat. *ruina*, fr. *ruine*]

ruj *s.n.* pastă de culoare roșie folosită pentru colorarea buzelor și a feței. [<fr. *rouge*]

rujá *vb.* I. *refl.* a-și da cu ruj (pe buze, pe față). [<*ruj*]

rujeólă *s.f.* boală infecțioasă, mai ales la copii, caracterizată prin erupții roșii pe piele; *(pop.)* pojar. [pron. *-je-o-*/ <fr. *rougeole*]

rujét *s.n.* boală infecțioasă la porci, manifestată prin apariția unor pete roșcate și febră. [<fr. *rouget*]

rulá *vb.* I. **1.** *tr.* a înfășura, a face sul. **2.** *intr.* a se proiecta pe ecran. **3.** *tr.* a deplasa un corp prin rostogolire. **4.** *tr.* a face să circule (fonduri bănești). **5.** *intr. (despre cicliști și atleți)* a alerga relaxat și uniform. **6.** *tr. (franțuzism)* a înșela, a escroca, a jecmăni pe cineva. [<fr. *rouler*]

uládă[1] *s.f.* prăjitură care are forma unui sul, umplut cu dulceață, cu cremă etc. [<fr. *roulade*]

ruládă[2] *s.f.* ornament de coloratură constînd în cîntarea mai multor note pe una și aceeași silabă. [<fr. *roulade*]

ruláj *s.n.* **1.** circulație a unui vehicul terestru; *(p. ext.)* timpul cît acesta este în circulație. ● deplasarea unui avion pe teren. ● alergarea, relaxată și uniformă, a cicliștilor și atleților. ● timpul dintre două încărcări succesive ale unui vagon de marfă, de cale ferată. **2.** circulație a fondurilor bănești. [<fr. *roulage*]

rulánt *adj.* care se mișcă, se deplasează cu ajutorul unor organe de rostogolire. ○ *pod* ~ = macara construită în formă de pod, care se poate învîrti în jurul axei sale; *material* ~ = totalitatea vehiculelor care circulă pe liniile ferate. [<fr. *roulant*]

ruláre *s.f.* acțiunea de a rula și rezultatul ei. [<*rula*]

rulétă *s.f.* **1.** panglică de pînză sau de oțel, gradată, care se poate înfășura pe un ax metalic înăuntrul unei cutii plate și care servește la măsurarea distanțelor. **2.** obiect folosit în unele jocuri de noroc, format dintr-un disc împărțit în compartimente colorate și numerotate și dintr-o bilă care se învîrtește o dată cu discul, indicînd la oprire numărul cîștigător; *(p. ext.)* jocul însuși. **3.** mic instrument format dintr-o rotiță dințată, folosit în croitorie pentru desenarea tiparelor pe stofă. [<fr. *roulette*]

rulíu *s.n.* mișcare alternativă de aplecare la dreapta și la stînga a unui avion, a unei nave. [pron. *-liu.* / <fr. *roulis*]

rulmént *s.m.* **1.** piesă de mașină, compusă din două inele concentrice separate prin bile sau role, cu aceleași dimensiuni, care transformă mișcarea de alunecare în mișcare de rostogolire. **2.** *fond de* ~ = materiile prime și celelalte materiale necesare procesului de producție, precum și mijloacele bănești necesare funcționării continue a unei întreprinderi. [<fr. *roulement*]

rulóta *s.f.* automobil sau remorcă amenajată ca locuință. [<fr. *roulotte*]

rulóu *s.n.* **1.** cilindru de lemn sau de metal servind ca suport pentru deplasarea pieselor grele prin rostogolire. ● sul subțire de lemn pe care se înfășoară transperantul de la ferestre; *(p. ext.)* transperantul însuși. ● *(poligr.)* cilindru elastic impregnat cu cerneală. ● tăvălug, cilindru de presat. **2.** piepteănătură femeiască în care părul este înfășurat ca un sul. [<fr. *rouleau*]

rumb *s.m.* măsură de unghi egală cu 1/32 parte a orizontului, adică cu 11 $^{1}/_{4}$ grade; cart. [pl. *-bi, -buri* s.n. / <fr. *rhumb*]

rumbatrón *s.n.* dispozitiv alcătuit dintr-un sistem de cilindri conductori, folosit în dispozitivele de producere a curenților de foarte înaltă frecvență. [<fr. *rhumbatron*]

rúmbă *s.f.* dans modern; melodia după care se execută acest dans. [<fr., sp. *rumba*]

rúmen *s.n.* primul compartiment al stomacului rumegătoarelor. [<fr. *rumen*, cf. lat. *ruma*]

ruminație *s.f.* rumegare. [gen. *-iei.* / <fr. *rumination*, lat. *ruminatio*]

rumoáre *s.f.* zgomot confuz de voci care se aud deodată. ● murmur care exprimă o nemulțumire sau o surpriză generală. [pl. *-ori.* / <lat. *rumor*, it. *rumore*, fr. *rumeur*]

rúndă *s.f.* repriză, tur (la un joc). ● una dintre seriile de partide din cadrul unui turneu de șah în cursul căreia fiecare participant joacă o singură dată. ● repriză (de trei minute) a unui meci de box. [<germ. *Runde*, cf. fr. *round*]

rúne *s.f. pl.* **1.** caractere grafice folosite de vechii germani și scandinavi. [sg. *-nă.* / cf. germ. *Rune*, fr. *runes*]

rúnic *adj.* care se referă la rune. [cf. fr. *runique*]

runológ *s.m.* specialist în runologie. [<germ. *Runolog*]

runologíe *s.f.* studiul, cercetarea runelor. [<germ. *Runologie*]

rupelián *s.n.* etajul mijlociu al oligocenului. [pron. *-li-an.* / <fr. *rupélien*, cf. *Rupel*, — riu din Belgia]

rupéstru *adj. (despre plante)* care crește pe stînci în locuri abrupte, pietroase. [<fr. *rupestre*, cf. lat. *rupes* — stîncă, peșteră]

rúpie *s.f.* monedă de diferite valori care a circulat în Turcia; unitatea sistemului monetar din India. [gen. *-iei.* / <engl. *rupee*, cf. hind. *rupiyāh*]

raptór *s.n.* întrerupător electric comandat la distanță, al cărui element mobil de contact are ca poziție de repaus poziția corespunzătoare închiderii circuitului. [pl. *-oare, -ori* s.m. / cf. fr. *rupteur*]

rurál *adj.* de (la) sat, sătesc. [cf. fr. *rural*, lat. *ruralis*]

rústic *adj.* **1.** *(liv.)* de țară, ca la țară; cîmpenesc. ● simplu, necioplit, brut, grosolan. [cf. fr. *rustique*, lat. *rusticus*]

rusticitáte *s.f.* **1.** caracterul a tot ce este rustic; *(fig.)* bădărănie. **2.** calitatea unei plante de a se adapta la intemperii. [cf. fr. *rusticité*]

rut *s.n.* perioada împreunării la animale. [<fr. *rut*]

rută *s.f.* drum, traseu. ● via, direcție. [<fr. *route*]

ruténiu *s.n.* metal cenușiu asemănător cu platina, foarte refractar, casabil și greu fuzibil, întrebuințat la fabricarea filamentului pentru becurile electrice. [pron. *-niu.* / <fr. *ruthénium*]

rutiér *adj.* referitor la drumuri, la șosele. ○ *transport* ~ = transport făcut pe șosea; *tractor* ~ = tractor rapid, în general cu roți, folosit în orașe și pe șosele la transportarea remorcilor. // *s.m.* ciclist participant la întrecerile sportive care se desfășoară pe șosele. [pron. *-ti-er.*/ <fr. *routier*]

rutinár *s.m. (rar)* cel care nu lucrează decît prin rutină; sclav al automatismului. [pl. *-ri.* var. *rutinier* s.m. / cf. fr. *routinier*]

rutinát *adj.* cu experiență; priceput, versat. [<*rutină*]

rutínă *s.f.* deprindere de a lucra mecanic, mereu în același fel; *(depr.)* respectare prea servilă a unor reguli și deprinderi învechite. [<fr. *routine*]

S

sabát *s.n.* **1.** ultima zi a săptămînii în calendarul mozaic, consacrată odihnei și ceremoniilor cultului; sîmbătă. **2.** adunare de vrăjitoare care, după credințele din evul mediu, avea loc sîmbăta la miezul nopții. ● *(fig.)* gălăgie produsă de o adunare zgomotoasă. [cf. fr. *sabbat*, lat. *sabbatum*, gr. *sabbaton* <ebr. *schabbat* — repaus]

sabeísm *s.n.* cultul focului și al corpurilor cerești practicat în vechime de caldeeni, de perși etc. [pron. *-be-ism.* / <fr. *sabéisme*]

sablá *vb.* I. *tr.* a curăța suprafața pieselor metalice prin proiectare de nisip cu ajutorul aerului comprimat. [<fr. *sabler*]

sabláj *s.n.* sablare. [<fr. *sablage*]

sablăre *s.f.* acțiunea de a sabla și rezultatul ei; sablaj. [<*sabla*]

sabórd *s.n.* deschizătură în pereții laterali ai unei nave, care folosește la aerisire, la încărcarea și la descărcarea mărfurilor etc. [<fr. *sabord*]

sabordá *vb.* I. *tr.* a scufunda intenționat propria navă pentru a nu cădea în mîinile inamicului. [<fr. *saborder*]

sabordáj *s.n.* scufundarea intenționată a unei nave de către propriul ei echipaj. [<fr. *sabordage*]

sabót *s.m.* **1.** papuc făcut dintr-o singură bucată de lemn. **2.** inveliș metalic care se fixează în vîrful unui pilot de lemn, de beton etc. pentru ca acesta să poată pătrunde mai ușor în pămînt. ● piesă de metal, de lemn etc. folosită pentru frînarea, prin frecare, a roților, a aparatelor de ridicat etc. [<fr. *sabot*]

sabotá *vb.* I. *tr.* a împiedica, a submina, a frîna în ascuns realizarea unui lucru, a unei acțiuni; a împiedica intenționat buna desfășurare a unei activități, a procesului de producție. [<fr. *saboter*]

sabotáj *s.n.* distrugere, stricare conștientă a unui lucru, a unei mașini etc., pentru a zădărnici o acțiune, un proces etc.; împiedicarea, frînarea intenționată a realizării unui lucru, a unei acțiuni. [<fr. *sabotage*]

sabotáre *s.f.* acțiunea de a sabota și rezultatul ei. [<*sabota*]

sabotór *s.m.* și *f.* cel care sabotează. [cf. fr. *saboteur*]

sabrér *s.m.* **1.** luptător cu sabia. **2.** *(franțuzism)* militar brutal și incult. [<fr. *sabreur*]

sabretáș *s.n.* mic săculeț plat de piele care se purta odinioară la centiron lîngă sabie, la unele uniforme de cavalerie. [<fr. *sabretache*]

sacadát *adj.* *(despre mișcări, vorbire etc.)* cu întreruperi dese și scurte; intermitent. [cf. fr. *saccadé*]

sacádă *s.f.* *(rar)* mișcare bruscă, neregulată, sacadată. [<fr. *saccade*, cf. v. fr. *saquer* — a trage]

sacerdót *s.m.* *(liv.)* preot. [<fr. *sacerdoce*, it. *sacerdote* <lat. *sacerdotium*]

sacerdotál *adj.* *(liv.)* de preot, preoțesc. [cf. fr. *sacerdotal*, lat. *sacerdotalis*]

sacerdóțiu *s.n.* **1.** rang, demnitate de preot. **2.** cler, preoțime. [pron. *-țiu.* / <lat. *sacerdotium*]

sacóșă *s.f.* mic sac de mînă folosit pentru cumpărături. [<fr. *sacoche*, cf. it. *sacchetto* <*sacco* — sac]

sacóu *s.n.* veston, haină bărbătească. [<germ. *Sakko*]

sacrál *adj.* referitor la sacrum; de (la) sacrum. [cf. germ. *Sakral*]

sacraméntal *s.n.* taină bisericească; *(spec.)* împărtășania la catolici. [pl. *-te*, *-turi.* / <lat. *sacramentum* <*sacrare* — a sfinți, cf. it. *sacramento*]

sacramentál *adj.* de sacrament; *(p. ext.)* solemn. [<it. *sacramentale*]

sacrárіu *s.n.* loc de rugăciune în casele romane. ● parte a unui templu unde se țineau obiectele sacre. [pron. *-riu.* / <lat. *sacrarium*]

sacrificá *vb.* I. *tr.* **1.** *(ant.)* a jertfi, a aduce ca prinos divinității animale (sau chiar oameni). ● *refl.* a se jertfi; a se devota. **2.** a ucide un animal pentru anumite scopuri științifice sau pentru consumul public. **3.** a renunța la ceva sau la cineva în favoarea altcuiva sau pentru a obține ceva. [p.i. *sacrific*, 3,6 *-că.* / cf. it., lat. *sacrificare*, fr. *sacrifier*]

sacrificáre *s.f.* acțiunea de a sacrifica și rezultatul ei; jertfire. [<*sacrifica*]

sacrificátor *s.m.* *(ant.)* preot care oficia sacrificiile **(1)**. [cf. lat. *sacrificator*]

sacrifíciu *s.n.* **1.** jertfă adusă unei divinități. ● renunțare benevolă la ceva în interesul cuiva. **2.** efort, chinuială făcută în vederea unui scop oarecare. [pron. *-ciu.* pl. *-ii*, *-iuri.* / cf. lat. *sacrificium* <*sacrum* — ofrandă adusă divinității, *facere* — a face, it. *sacrificio*]

sacrilég *adj.* nelegiuit, blestemat. [var. *sacrilege* adj. / <lat. *sacrilegus* <*sacre* — sacru, *legere* — a culege]

sacrilégiu *s.n.* necinstire, profanare a unui lucru considerat sfînt, a unui lucru deosebit de scump. [pron. *-giu.* var. *sacrilej* s.n. / cf. lat. *sacrilegium*, it. *sacrilegio*, fr. *sacrilège*]

sacristíe *s.f.* încăpere unde se păstrează obiectele de cult într-o biserică catolică.

[gen. *-iei.* / <fr. *sacristie*, cf. lat. *sacra* — lucruri sfinte]

sacristán *s.m.* cel care are în grija sa sacristia unei biserici. [<fr. *sacristain*, cf. it. *sagrestano*]

sacrosánct *adj. (uneori ironic)* sfînt. [var. *sacrosant* adj. / <lat. *sacrosanctus*]

sácru *adj.* **1.** cu caracter religios; sfînt. ○ *foc* ~ = vocație, talent. **2.** *(fig.)* scump, venerat. [<lat. *sacrum*]

sácrum *s.n.* os triunghiular al bazinului, format din ultimele cinci vertebre unite, așezat la partea inferioară a șirei spinării și care împreună cu oasele pelviene formează bazinul. [var. *sacru* s.n. / <fr. *sacrum*, cf. lat. *sacrum*]

sacúlă *s.f. (anat.)* una dintre încăperile urechii interne. [<fr. *saccule*]

sádic *adj. (despre oameni)* care are plăcerea bolnăvicioasă să chinuiască pe alții; de o cruzime extremă; *(despre fapte și însușiri ale omului)* plin de sadism, pornit din sadism. [<fr. *sadique*, cf. *Sade*, n. p.]

sadísm *s.n.* cruzime anormală, exagerată; plăcere patologică de a chinui. [<fr. *sadisme*]

saduceán *s.m.* saduceu. [pron. *-ce-an.* / <fr. *saducéen*]

saduceism *s.n.* doctrina saduceilor, care nu admitea decît litera legii, nega existența sufletului și viața viitoare și disprețuia practicile religioase. [<fr. *saducéisme*]

saducéu *s.m.* membru al unei secte religioase ebraice, anterioară creștinismului. [<it. *sadduceo*]

safé *s.n.* casă de bani. ● încăpere bine asigurată folosită pentru păstrarea banilor, a hîrtiilor și a obiectelor de valoare. [pron. *seif.* / <engl. *safe*]

sáfic *adj. vers* ~ = vers endecasilabic cu cinci picioare, folosit în poezia lirică clasică; *strofă safică* = strofă compusă din trei versuri safice și unul adonic. [cf. fr. *saphique*, lat. *sapphicus*, gr. *sapphikos* <*Sapho*, n. p.]

safír *s.n.* varietate transparentă de corindon de culoare albastră, folosit ca piatră prețioasă. [pl. *-re*, *-ruri.* / <fr. *saphir*, lat. *sapphirus*, gr. *sappheiros* < ebr. *sappir*]

safrán *s.n. (mar.)* suprafața cîrmei care lucrează asupra apei. [<fr. *safran*]

sága *s.f. invar.* totalitatea legendelor și a tradițiilor popoarelor scandinave. [< fr., scand. *saga*]

sagáce *adj. (liv.)* pătrunzător, ager la minte; perspicace. [cf. fr., it. *sagace*, lat. *sagax*]

sagacitáte *s.f. (liv.)* perspicacitate, agerime a minții. [cf. fr. *sagacité*, lat. *sagacitas*]

sagitár *s.m.* arcaș (auxiliar) în armata romană. [<lat. *sagittarius*]

sagitát *adj. (despre frunze)* de forma unei săgeți. [cf. fr. *sagitté*]

sagotiér *s.m.* gen de palmieri din a căror măduvă se extrage o materie făinoasă foarte hrănitoare. [pron. *-ti-er.* / <fr. *sagoutier*]

sagú *s.n.* produs comestibil preparat din fecula sagotierului, care se consumă fiert în supă sau în lapte. [var *sagó* s.n. /<fr. *sagou*]

ságum *s.n.* manta scurtă romană și galică, care se prindea pe umăr cu o broșă. [pl. *-muri.* / <lat., fr. *sagum*]

sahelián *s.n.* primul etaj al pliocenului inferior de facies marin. [pron. *-li-an.*/ <fr. *sahélien*, cf. germ. *Sahelian*]

saládă *s.f.* cască rotundă, purtată în secolul al XV-lea. [<fr. *salade*]

salamándră *s.f.* batracian asemănător șopîrlei, care trăiește prin locuri umede și întunecoase. [cf. lat., gr. *salamandra*, fr. *salamandre*]

salariá *vb.* I. *tr. (rar)* a salariza. [pron. *-ri-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *salarier*]

salariát *adj., s.m.* și *f.* (muncitor, lucrător, funcționar etc.) care primește un salariu. // *adj. (despre muncă)* recompensată, plătită cu un salariu. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *salarié*]

salariére *s.f. (rar)* salarizare. [pron. *-ri-e-.* / <*salaria*]

salárіu *s.n.* retribuție pe care o primește regulat cineva pentru munca depusă (în mod permanent undeva); leafă. [pron. *-riu.* var. *salar* s.n. / <fr. *salaire*, după lat. *salarium*]

salarizá *vb.* I. *tr.* a plăti cuiva un salariu. [după fr. *salarier*]

salarizáre *s.f.* acțiunea de a salariza și rezultatul ei. [<*salariza*]

salatiéră *s.f.* vas, castron în care se prepară sau se servește salata. [<gr. *salatiera*]

sálă *s.f.* **1.** încăpere mare destinată spectacolelor, unor manifestări sportive etc. ● totalitatea persoanelor adunate într-o sală **(1). 2.** încăpere mare într-un apartament; antreu, vestibul. **3.** vestibul; coridor. [<fr. *salle*, cf. germ. *Saal*]

salbándă *s.f.* zonă de contact între un filon și o rocă pe care o străbate. [<fr. *salbande*, cf. germ. *Sahlband*]

saléu *s.n.* preparat alimentar din aluat sărat, modelat în formă de bastonașe. [<fr. *salée*]

sálic *adj. legea salică* = lege respectată în teritoriile ocupate de luptătorii franci din Galia, prin care femeile erau excluse de la succesiunea pămînturilor și de la tronul Franței. [<fr. *salique*]

salicilát *s.m.* sare sau ester al acidului salicilic. ● acid salicilic. [<fr. *salicylate*]

salicílic *adj. acid* ~ = compus organic, folosit în industria coloranților și a conservelor alimentare, precum și în medicină ca antiseptic. [<fr. *salicylique*]

sálii *s.m. pl. (ant.)* preoți ai lui Marte și Hercule. [sg. *saliu.* / <lat. *salii*]

salín *adj.* **1.** care conține sare. **2.** *(chim.)* care are caracter de sare. [<fr. *salin*, cf. lat. *sal* — sare]

salínă *s.f.* ocnă de sare. [<fr. *saline*]

salinitáte *s.f.* gradul de saturare a unei ape sărate sau a unui sol sărat. [cf. fr. *salinité*]

salinométru *s.n.* instrument folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor de sare. [<fr. *salinomètre*, cf. fr. *salin* + gr. *metron* — măsură]

salipirínă *s.f.* salicilat de antipirină cu proprietăți analgezice folosit contra reumatismului. [nume comercial]
salivá *vb.* I. *intr.* a produce (multă) salivă. [<fr. *saliver*]
salivár *adj.* referitor la salivă, de salivă. ○ *glande salivare* = glande care secretă saliva. [cf. fr. *salivaire*, lat. *salivarius*]
salivăție *s.f.* funcția glandelor salivare; secreție salivară abundentă. [gen. *-iei*. var. *salivațiune* s.f. / <fr. *salivation*]
salivă *s.f.* lichid apos și puțin viscos, care umezește gura, secretat de glandele salivare. [<fr. *salive*, lat. *saliva*]
salmástră *adj. f.* *apă* ~ = apă slab sărată.
salmiác *s.n.* clorură naturală de amoniu. [pron. *-mi-ac*. / <fr. *salmiac*]
salmonicultúră *s.f.* cultura peștilor din familia păstrăvului. [<fr. *salmoniculture*]
salmonide *s.n. pl.* familie de pești răpitori căreia îi aparțin păstrăvul, lipanul etc.; *(la sg.)* pește din această familie. [pl. și *-izi* s.m. / <fr. *salmonidés*]
salól *s.m.* salicilat de fenol întrebuințat în medicină ca antiseptic și antipiretic. [<fr. *salol*]
salón *s.n.* **1.** cameră frumos mobilată în care se primesc musafiri. **2.** sală publică în care se organizează baluri, reuniuni etc. ● sală în care se organizează expoziții de pictură, de sculptură etc.; *(p. ext.)* expoziția însăși. **3.** cameră mare cu paturi pentru bolnavi într-un spital. [pl. *-oane*. / <fr. *salon*, cf. it. *salone*]
salonárd *adj. (rar)* de salon. // *s.m. (peior.)* om de lume care frecventează saloanele. [pl. *-rzi*, *-rde*. / <fr. *salonnard*]
salopétă *s.f.* haină de lucru care se îmbracă pe deasupra hainelor obișnuite. [<fr. *salopette*]
salpétru *s.n.* azotat de sodiu, de potasiu, de calciu și de amoniu. ● ~ *de India* = azotat de potasiu; ~ *de Chile* = azotat de sodiu. [<fr. *salpêtre*, cf. lat. *sal* — sare, *petrae* — de piatră]
salpingită *s.f.* inflamație a trompelor uterine. [<fr. *salpingite*, cf. gr. *salpinx* — trompă]
saltarélło *s.n.* vechi dans italian și spaniol, viol, având o mișcare rapidă, bazată pe sărituri; melodia după care se execută acest dans. [<it. *saltarello* <*saltare* — a sări]
saltáție *s.f.* artă romană care îngloba dansul, pantomima și oratoriul. [gen. *-iei*. / <lat. *saltatio*]
saltigrád *adj. (biol.)* care merge prin salturi. [<fr. *saltigrade*]
saltimbánc *s.m.* actor de circ, acrobat; scamator. ● *(fig.)* șarlatan politic, pehlivan. [cf. fr. *saltimbanque*, it. *saltimbanco*]
salubritáte *s.f.* însușirea de a fi salubru; curățenie. ● sănătate. ● serviciu public care are în grijă curățenia unui oraș. [cf. fr. *salubrité*, lat. *salubritas*]
salúbru *adj.* igienic, curat; sănătos. [cf. fr. *salubre*, lat. *salubris*]
salút *s.n.* cuvînt, frază, gest cu care se salută. ● cuvîntare cu care se salută o adunare, se întîmpină un oaspete etc. [pl. *-turi*. / <fr. *salut*, cf. lat. *salus*]
salutá *vb.* I. *tr.* a întîmpina, a da cuiva un semn de respect, de considerație rostind un cuvînt, o frază, o formulă uzuală de politețe, de simpatie etc. la întîlnire sau la despărțire. ● a primi (ceva) cu bucurie, cu o manifestație vie. [p.i. *salút*. / <lat., it. *salutare*, cf. fr. *saluer*]
salutár *adj.* folositor pentru păstrarea sănătății, a vieții etc.; salvator. [cf. fr. *salutaire*, lat. *salutaris*]
salutáre *s.f.* acțiunea de a saluta și rezultatul ei; actul de a saluta; salut. ● termen de salut. [<*salúta*]
salutáție *s.f.* formulă de salut, de adresare, într-o scrisoare etc. [gen. *-iei*. var. *salutațiune* s.f. / <lat. *salutatio*, fr. *salutation*]
salutiér *s.n.* navă mică utilizată de pescari, în special în mările nordice. [pron. *-ti-er*.]
salvá *vb.* I. *tr.* a scăpa, a scoate (pe cineva sau ceva) din primejdie, din încurcătură etc. ○ *a* ~ *aparențele* = a face față; a ascunde realitatea prezentînd numai aspectul voit. ● *refl.* a se scăpa singur dintr-o primejdie. [<lat. *salvare*, cf. it. *salvare*]
salváre *s.f.* **1.** acțiunea de a (se) salva; *(concr.)* obiect, ființă, circumstanță salvatoare. **2.** serviciu medical care dă primul ajutor celor accidentați sau bolnavilor în stare foarte gravă. ● camionetă, mașină special amenajată pentru transportul celor accidentați sau bolnavi, la un spital de urgență. [<*salvá*]
salvatór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care salvează sau poate salva. [cf. lat. *salvator*]
sálvă *s.f.* serie de lovituri, de descărcări ale unei arme de foc. [<fr. *salve*, it. *salva*]
salv-condúct *s.n.* scrisoare care permite unei persoane de a intra, a ieși și a sta în zona de război, fără să fie lovită. [<it. *salvacondotto*, cf. fr. *sauf-conduit*]
sálve *interj.* salutare. [<lat. *salve*]
salvgardá *vb.* I. *tr. (rar)* a salva; a proteja, a lua sub ocrotirea sa. [cf. fr. *sauvegarder*, it. *salvaguardare*]
salvgardáre *s.f.* salvare; ocrotire; mîntuire. [<*salvgárda*]
samáră *s.f. (bot.)* fruct uscat, indehiscent, lățit ca o aripă subțire în jurul seminței sau numai într-o parte a acesteia. [<fr. *samare*, cf. lat. *samarum*]
samáriu *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-riu*. / <fr. *samarium*]
sámba *s.f.* dans popular brazilian; melodia după care se execută acest dans. [pl. *-be*. / <sp. *zamba*]
sambúcă *s.n.* parte a unei mașini de război medievale, care era formată dintr-o punte volantă care se lăsa dintr-un turn de asediu pe zidurile cetății asediate. [<lat. *sambuca*, fr. *sambuque*, it. *sambuca*]
samurái *s.m.* **1.** membru al unei caste feudalo-militariste din Japonia de dinainte de revoluția din 1868. **2.** *(peior.)* persoană făcînd parte din clica militariștilor japonezi, care duc o politică agresivă imperialistă. [pl. invar. / <fr. *samouraï*]
sanatoriál *adj. (rar)* privitor la sanatoriu; cu regim de sanatoriu. [pron. *-ri-al*. / <*sanatoriu*]

sanatóriu *s.n.* instituție medicală (așezată într-un loc prielnic la munte, la mare etc.); spital adaptat mai ales pentru cura igieno-dietetică a tuberculozei; *(în trecut)* spital particular. [pron. *-riu.* / <fr. *sanatorium*, cf. lat. *sanatorius* — care vindecă]

sanbenito *s.n. invar.* tunică galbenă făcută din pînză de sac, care se punea celor condamnați de Inchiziție. ● condamnare. [<it. *sanbenito*]

sanctificá *vb.* I. *tr.* a trece în rîndul sfinților, a sfinți. [p.i. *sanctific.* / <lat. *sanctificare*, cf. fr. *sanctifier*]

sanctitáte *s.f.* sfințenie. ● titlu dat papilor și patriarhilor. [<lat. *sanctitas*, cf. it. *santità*]

sanctuár *s.n.* altar, loc sfînt. ● *(fig.)* loc consacrat pentru un anumit lucru; loc inviolabil. [pron. *-tu-ar.* / <lat. *sanctuarium*, cf. fr. *sanctuaire*]

sancționá *vb.* I. *tr.* **1.** a aproba, a confirma, a întări o lege, o dispoziție etc. printr-o semnătură autorizată. **2.** a pedepsi. [<fr. *sanctionner*]

sancționáre *s.f.* acțiunea de a sancționa și rezultatul ei; confirmare, pedepsire. [<*sancționa*]

sancțiúne *s.f. (jur.)* **1.** faptul de a sancționa; confirmare, întărire a unui act de către o autoritate superioară celei care l-a efectuat. ● aprobare, întărire, confirmare. **2.** pedeapsă, osîndă. ● *(în dreptul internațional)* sistem de măsuri cu caracter de pedeapsă luate contra părții care nu respectă obligațiile asumate printr-o convenție. [cf. fr. *sanction*, lat. *sanctio*]

sandálă *s.f.* încălțăminte de vară alcătuită dintr-o talpă legată de picior cu niște curele de piele sau de pînză. [var. *sanda* s.f. / cf. fr. *sandale*, lat. *sandalium*, gr. *sandalion*]

sandarác *s.n. (chim.)* rășină naturală extrasă dintr-un conifer care crește în Africa și în Australia, folosită în industria lacurilor, a vopselelor etc. [<fr. *sandaraque*]

sandóu *s.n.* cablu elastic confecționat din fire de cauciuc paralele, îmbrăcat într-o țesătură de fire de in sau de bumbac. [<fr. *sandow*]

sándviș *s.n.* felie de suncă, de salam etc. așezată între două felii de pîine (unse cu unt). [var. *sandvici* s.n. / cf. fr., engl. *sandwich*]

sanghinolént *adj.* de culoarea sîngelui. [var. *sanguinolent* adj. / <fr. *sanguinolent*, cf. lat. *sanguinolentus*]

sanguín *adj.* **1.** care aparține sîngelui; de sînge; prin care circulă sîngele. **2.** *(despre oameni)* care au o circulație a sîngelui foarte activă. ○ *temperament* ~ = temperament viu; impulsiv. [pron. *-gu-in.* var. *sanghin* adj. / <fr. *sanguin*, cf. lat. *sanguineus*]

sanguinár *adj.* crud, setos de sînge. [pron. *-gu-i-.* var. *sangvinar* adj. / <fr. *sanguinaire*]

sanguiná *s.f.* **1.** oxid de fier de culoare roșie întrebuințat la fabricarea creioanelor colorate. **2.** desen făcut cu un astfel de creion. ● litografie imitînd desenul făcut cu sanguina **(1)**. [pron. *-gu-i-nă.* / <fr. *sanguine*, cf. lat. *sanguis* — sînge]

sanguínie *adj.* sanguin. [pron. *-gu-i-.* / <*sanguin*]

sanhedrín *s.n.* tribunal la vechii evrei; consiliu suprem prezidat de marele preot, care judeca pricinile importante, interpreta legea și delibera asupra chestiunilor publice. ● *(fig.)* grup închis de oameni care pretind a da sentințe fără greș. [<fr. *sanhédrin* <gr. *synedrion* — tribunal, adunare]

sanitár *adj.* care se referă la sănătatea publică, care are scopul de a întreține și ocroti sănătatea. ○ *punct* ~ = mică unitate de asistență medicală în întreprinderi sau în locuri de muncă izolate; *agent* ~ *(și s.m.)* = persoană din cadrul personalului medical inferior, care se ocupă cu îngrijirea bolnavilor (în special în mediul rural). ● *(despre vehicule)* care servește la transportarea bolnavilor și a răniților. // *s.m.* ostaș care face parte din serviciul de îngrijire a răniților în armată. [<fr. *sanitaire*, cf. lat. *sanitas* — sănătate]

sanscrít *adj. limba sanscrită (și subst., f.)* = limba literară a Indiei vechi în care sînt scrise numeroase opere din literatura clasică indiană. ● privitor la limba sanscrită; scris în limba sanscrită. [<fr. *sanskrit*]

sanscritológ *s.m.* savant cunoscător al limbii și literaturii sanscrite. [<*sanscrită*, după *indolog*]

santál *s.m.* arbore originar din India, cu lemnul deos și mirositor, din care se extrage o esență întrebuințată în medicină și în parfumerie. ● lemnul arborelui descris mai sus, din care se fac mobile de lux. ● colorant vegetal de culoare roșie sau galbenă care se extrage din lemnul arborelui descris mai sus. [var. *santal* s.m. / <fr. *santal*, cf. gr. *santalon*]

santínă *s.f.* spațiul aflat la fundul unei nave, în care se adună apele de condensare, cele de infiltrație etc. și care sînt eliminate cu ajutorul pompelor. [<fr. *sentine*, cf. lat. *sentina*]

santinélă *s.f.* soldat înarmat care face serviciul de pază a unui post. [<fr. *sentinelle*]

santinlér *s.m.* mecanic auxiliar cu serviciul la santina navei. [pron. *-ni-er.*]

santonínă *s.f.* substanță toxică extrasă din semințele unei specii de pelin și folosită în medicină pentru combaterea viermilor intestinali. [<fr. *santonine*]

saponificá *vb.* I. *refl. (despre esteri)* a se descompune prin hidroliză în acizi grași și alcool. ● *(despre grăsimi)* a se transforma în săpun. [p. i. *saponific.* / <fr. *saponifier*, cf. lat. *sapo* — săpun, *facere* — a face]

saprofítă *adj., s.f.* bacterie sau ciupercă care trăiește pe corpuri organice în descompunere. [< fr. *saprophyte*, cf. gr. *sapros* — putred, *phyton* — plantă]

saprogén *adj.* care face să putrezească ceva, care produce putrezirea. [<fr. *saprogène*, cf. gr. *sapros* —putred, *gennan* — a naște]

sapropél *s.n.* nămol format în lagune și în mări din planctonul care a trăit în

apele acestora. [pl. *-turi.* / germ. *Sapropel*, fr. *sapropélique*]

sarabándă *s.f.* vechi dans spaniol asemănător menuetului, care se dansa după o melodie lentă; melodia după care se executa acest dans. ● *(fig.)* agitație; mișcare tumultuoasă. [<fr. *sarabande*, it. *sarabanda*, cf. sp. *zarabanda*]

sarbacánă *s.f.* tub lung și drept cu ajutorul căruia se pot arunca, suflînd, mici proiectile. ● armă cu care musulmanii aruncau materii incendiare asupra trupelor inamice. [<fr. *sarbacane*, cf. ar. *zabatana*]

sarcásm *s.n.* ironie aspră, mușcătoare; batjocură. ● vorbă, expresie sarcastică, usturătoare. [pl. *-me*, *-muri.* / <fr. *sarcasme*, cf. lat. *sarcasmus*, gr. *sarkasmos*]

sarcástic *adj. (adesea adv.)* plin de sarcasm, batjocoritor, incisiv. [<fr. *sarcastique*]

sarcofág *s.n.* **1.** sicriu antic făcut din piatră. **2.** monument funerar în formă de coșciug. [pl. *-ge*. var. *sarcofagiu* s.n. / cf. lat. *sarcophagum*, gr. *sarkophagos* <*sarx* — carne, *phagein* — a mînca]

sarcología *s.f.* parte a anatomiei care tratează despre mușchi. [gen. *-iei.* / <fr. *sarcologie*]

sarcóm *s.n.* tumoare malignă, asemănătoare cancerului, care se dezvoltă pe țesuturile conjunctive. [pl. *-omuri*, *-oame.* / <fr. *sarcome*, cf. lat. *sarcoma*, gr. *sarx* — carne]

sarcoplásmă *s.f.* component principal al fibrei musculare. [<fr. *sarcoplasme*, cf. gr. *sarx* — carne, *plasma* — plasmă]

sarcópt *s.m.* parazit microscopic care pătrunde în pielea omului sau a animalelor, producînd rîia. [<fr. *sarcopte*, cf. gr. *sarx* — carne, *koptein* — a tăia]

sardanapálic *adj.* **1.** *(despre ospețe* etc.) exagerat de îmbelșugat, de luxos. **2.** decăzut, efeminat. [<*Sardanapal*, n.p.]

sardanapalísm *s.n. (liv.)* viață decăzută; mod de trai decadent, efeminat. [<fr. *sardanapalisme*]

sárdiu *s.n.* piatră prețioasă transparentă, de culoare roșie sau brună. [pron. *-diu.* / <lat. *sardius (lapis)*]

sardónic *adj. (despre rîs, zîmbet)* care dă gurii un aspect răutăcios; batjocoritor, sarcastic. [cf. fr. *sardonique*, lat. *sardonicus*]

sardónix *s.n. (min.)* varietate de calcedonie de culoare roșie. [<germ. *Sardonix*]

sargásă *s.f.* algă de culoare brună din mările tropicale. [var. *sargassum* s.n. / <fr. *sargasse*]

sarmațián *s.n.* ultimul etaj al miocenului. [pron. *-ți-an.* / cf. fr. *sarmatien* <*Sarmația*, nume dat în antichitate regiunii de la nord de Marea Neagră]

sarmentós *adj. (bot.)* care are tulpina lungă, mlădioasă și agățătoare. [<fr. *sarmenteux*, cf. lat. *sarmentum*]

sárt *s.n.* frînghie care servește la fixarea și întărirea catargelor de bordurile navei. [pl. *-turi.* / <it. *sarta*]

satánic *adj.* drăcesc, diavolesc; *(p. ext.)* crud, pervers, perfid. [cf. fr. *satanique*]

satanísm *s.n.* caracter satanic. ● tendință în literatura occidentală contemporană de a avea ca motiv de inspirație diavolul. [cf. fr. *satanisme*]

satelít *s.m.* **1.** nume dat în antichitate mercenarului care își însoțea stăpînul. ● *(fig.)* persoană care urmează și execută orbește ordinele cuiva; acolit. **2.** corp ceresc obscur care gravitează în jurul unei planete și o însoțește în mișcarea ei de revoluție. **3.** ~ *artificial* = corp metalic de forme diverse, prevăzut cu aparataj științific, lansat de savanți în spațiul interplanetar cu ajutorul unei rachete și care se rotește în jurul pămîntului. [cf. fr. *satellite*, lat. *satelles*]

satín *s.n.* țesătură deasă din fire de bumbac sau din fibre artificiale, lucioasă pe una din fețe. [pl. *-ne*, *-nuri.* var. *satén* s.n. / <fr. *satin*, cf. it. *setino* <*seta* — mătase]

satináj *vb.* I. *tr.* a da luciu unei țesături sau unei foi de hîrtie, prin presare la calandru. [<fr. *satiner*]

satinádă *s.f.* țesătură care imită satinul. [<fr. *satinade*]

satinét *s.n.* satin subțire. [pl. *-te*, *-turi.* <fr. *satinette*]

satír *s.m.* divinitate a pădurilor imaginată cu o față bestială, cu corpul păros, cu picioare și coarne de țap. ● *(fig.)* desfrînat, libidinos; cinic. [acc. și *sátir.* <fr. *satyre*, lat. *satyrus*, gr. *satyros*]

sátiră *s.f.* poezie lirică în care sînt ridiculizate și biciuite anumite defecte, moravuri rele etc. din societate; *(p. ext.)* scriere, cuvîntare etc. cu caracter biciuitor, mușcător. ● genul satiric. [acc. și *satiră.* / <lat. *satira*, fr. *satire*]

satíric *adj.* specific satirei; care ține de satiră; ironic, batjocoritor, mușcător. *s.m.* autor de satire. // *s.n.* conținutul, caracterul specific al unei satire. [cf. lat. *satiricus*, fr. *satirique*]

satirizá *vb.* I. *tr.* a biciui, a ridiculiza prin satiră. [cf. fr. *satiriser*]

satisfăce *vb.* III. *tr.* a împlini, a îndestula (o dorință, o cerere etc.). ● a mulțumi; a da satisfacție. [p.i. *satisfác.* / cf. lat. *satisf cere* <*satis* — destul, *facere* — a face, fr. *satisfaire*]

satisfácere *s.f.* acțiunea de a satisface. [< *satisface*]

satisfácție *s.f.* sentiment de mulțumire, de plăcere. ● împlinire a unei dorințe, a unei aspirații. ○ *a cere* (sau *a da*) ~ = **a)** a cere (sau a da cuiva) dreptate, cîștig de cauză; **b)** a provoca (sau a accepta o provocare) la duel. [gen. *-iei.* var. *satisfacțiune* s.f. / cf. fr. *satisfaction*, lat. *satisfactio*]

satisfăcătór *adj.* îndestulător; mulțumitor. [<*satisface*]

satisfăcút *adj.* mulțumit, plin de satisfacție. ● *(despre dorințe)* îndeplinit. [<*satisface*]

satráp *s.m.* guvernator al unei provincii din vechiul imperiu persan. ● *(fig.)* conducător despotic, crud; tiran; *(p. ext.)* om cu apucături despotice. [cf. fr. *satrape*, lat., gr. *satrapes* <pers. *khshatrapâ*]

satrápic *adj.* de satrap, tiranic. [cf. fr. *satrapique*]

satrapíe *s.f.* provincie, țară guvernată de un satrap; *(fig.)* guvernare despotică. [gen. *-iei.* / cf. fr. *satrapie*, lat. *satrapia*]

saturá *vb.* I. *tr.* a aduce un sistem fizico-chimic în stare de saturație. [<fr. *saturer*, cf. lat. *saturare*]

saturábil *adj. (chim.)* care poate fi saturat. [cf. fr. *saturable*]

saturánt *adj. vapori saturanți* = vapori care se află în contact cu lichidul care i-a produs. [<fr. *saturant*]

saturáre *s.f.* acțiunea de a (se) satura și rezultatul ei; saturație. [<*satura*]

saturátor *s.n.* aparat care servește pentru concentrarea unei soluții pînă la saturație, prin dizolvarea în ea a unei substanțe solide sau a unui gaz. [<*satura*]

saturáție *s.f.* stare a unui sistem fizic sau chimic pentru care anumite mărimi au atins valoarea maximă; *(spec.)* stare a unei soluții care conține cea mai mare cantitate posibilă dintr-un corp dizolvat în ea. ● stare a unui compus care nu mai conține valențe libere. ● *(fig.)* îmbuibare, dezgust, plictiseală. [gen. *-iei.* / cf. fr. *saturation*, lat. *saturatio*]

satúrn *s.n.* **1.** planetă din sistemul solar mai mică decît Jupiter. **2.** numele plumbului în limbajul alchimiștilor. [<fr. *saturne*, cf. *Saturn*, zeu roman]

saturnálii *s.f. pl.* sărbători închinate zeului Saturn, care aveau loc cu prilejul terminării muncilor agricole. ● *(fig.)* petrecere desfrînată, destrăbălare, orgie. [cf. lat. *saturnalia* <*Saturn*, zeul semănăturilor la romani]

saturnín[1] *adj.* relativ la plumb, produs de plumb. ○ *colici saturnine* = colici pricinuite de o intoxicație cu plumb. [<fr. *saturnin*]

saturníu[2] *adj. (rar)* referitor la Saturn. ● *(metr.) vers* ~ = vers iambic de șapte silabe întrebuințat în poezia latină arhaică. [cf. fr. *saturnien*]

saturnísm *s.n.* intoxicație cronică cu plumb. [<fr. *saturnisme*, cf. *saturn* — numele plumbului în limbajul alchimiștilor]

satietáte *s.f.* sațietate; îmbuibare. [cf. fr. *satiété*, lat. *satietas*]

sauriéni *s.m. pl.* ordin de reptile cu corpul alungit și prevăzut de obicei cu patru picioare, din care fac parte șopîrlele, cameleonii etc. [pron. *sa-u-ri-eni.* sg. *saurian.* / <fr. *sauriens*, cf. gr. *sauros* — șopîrlă]

savánă *s.f.* cîmpie din regiunile tropicale acoperită în general cu ierburi și, din loc în loc, cu tufe sau cu arbuști spinoși. [<fr. *savane*, cf. sp. *sabane*]

savánt *adj.* cu cunoștințe vaste și profunde; (foarte) învățat; erudit. ● care arată multă erudiție. // *s.m.* și *f.* învățat, om de știință. [<fr. *savant* <*savoir* — a ști]

savarínă *s.f.* prăjitură făcută din ouă, zahăr și pesmet, bine însiropată, asezonată cu rom și garnisită cu frișcă. [cf. fr. *savarin*]

savárt *s.n.* unitate de măsură pentru intervalele muzicale. [pl. *-rte*, *-rți* s.m. / <fr. *savart*, cf. germ. *Savart*]

savoáre *s.f.* gust plăcut, aromă. [<fr. *saveur*]

voniéră *s.f.* cut e în care se ține săpunul de toaletă. [pron. *-ni-e-.* / <fr. *savonnière*]

savurá *vb.* I. *tr.* a gusta, a mînca sau a bea ceva cu plăcere, pe îndelete. ● *(fig.)* a se bucura de ceva, a-i plăcea (ceva) mult, a se delecta. [<fr. *savourer*]

savúră *s.f.* material pietros granulat, rezultat din concasarea rocilor, care se întrebuințează la macadamuri și la prepararea asfaltului. ● *(mar.)* lest. [< ngr. *savura*, cf. it. *zavorra*]

savurós *adj.* plăcut la gust; care merită să fie savurat. ● *(fig.)* plăcut, încîntător. [<fr. *savoureux*]

saxatil *adj. (despre plante, animale)* care crește sau trăiește în locuri pietroase, stîncoase. [<fr. *saxatile*, cf. lat. *saxatilis* <*saxum* — stîncă]

saxhórn *s.n.* instrument muzical de suflat, construit din alamă și întrebuințat în fanfare și orchestre, cu rol de bariton. [<fr. *saxhorn*, germ. *Saxhorn* < *Sax*, numele constructorului, *Horn* — corn]

saxifrágă *s.f.* plantă erbacee care crește printre stînci. [pl. *-gi.* / <fr. *saxifrage*]

saxofón *s.n.* instrument muzical de suflat, de alamă, cu mușiuc și clape, construit pe principiul clarinetului. [pl. *-oane.* / <fr. *saxophone*, cf. *Sax*, numele constructorului, gr. *phone* — voce, it. *sassòfono*]

saxofoníst *s.m.* cîntăreț din saxofon. [< *saxofon*]

saxotrómbă *s.f.* instrument de suflat din piele, mai mare decît cornul. [<fr. *saxotromba*]

scábie *s.f.* rîie. [gen. *-iei.* pron. *-bi-e.* / < lat. *scabies*]

scabiós *adj. (adesea s.)* bolnav de scabie; rîios. [pron. *-bi-os.* / cf. lat. *scabiosus*]

scabrós *adj.* nerușinat; indecent, necuviincios. [cf. fr. *scabreux*, lat. *scabrosus* <*scaber* — murdar]

scabrozitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este scabros; vorbă, atitudine, faptă scabroasă. [cf. fr. *scabrosité*]

scábru *adj. (bot.; despre unele organe)* acoperit cu peri scurți și rigizi. [<fr. *scabre*, cf. lat. *scabrus*]

scadént *adj.* **1.** *(despre datorii, obligații)* ajuns la scadență, care expiră, care trebuie plătit. **2.** *(despre plante cu tulpina scurtă)* care se agață de alte plante sau obiecte cu ajutorul cîrceilor. [<it. *scadente*, lat. *scadens*]

scadențár *s.n.* registru în care se înscriu scadențele polițelor. [<it. *scadenzario*]

scadénță *s.f.* exprimare a unei polițe sau a unei datorii; termen de plată. ● *(fig.)* termenul cînd trebuie să se împlinească ceva. [<it. *scadenza*]

scafandriér *s.m.* muncitor calificat pentru a executa coborîri și lucrări sub apă, cu ajutorul scafandrului. [pron. *-dri-er.* / <fr. *scaphandrier*]

scafándru *s.n.* costum închis ermetic și prevăzut cu o pompă de aer, care permite coborîrea sub apă, pentru executarea anumitor lucrări. ● costum de zbor folosit la părăsirea navei în atmosfera superioară și în spațiul cosmic. [<fr.

scaphandre, cf. gr. *skaphe* — barcă, *aner* — om]

scafoíd *s.n.* unul dintre oasele mîinii și ale labei piciorului. [pron. *-fo-id.* / <fr. *scaphoïde*]

scalár *adj. (despre mărimi)* care poate fi măsurat după o anumită scară, fără a se lua în considerație direcția; care este determinat printr-o unitate de măsură și printr-un singur număr real care îi arată valoarea. [<fr. *scalaire*, cf. germ. *skalar*, lat. *scala* — scară]

scálă *s.f.* placă gradată pe care se pot urmări, la aparatele de radio, posturile și lungimile de undă. [<it. *scala*]

scald *s.m.* nume al vechilor poeți scandinavi. [<fr. *scalde*, cf. scand. *skald*]

scalén *adj. n. (despre un triunghi)* cu toate laturile neegale. [<fr. *scalène*, cf. gr. *skalenos*]

scaliólă *s.f.* placă ușoară fabricată din ipsos cu zgură sau cu rumeguș, care se întrebuințează la construirea de pereți interiori ușori. [pron. *-li-o-.* / <it. *scagliuola*]

scalp *s.n.* pielea capului împreună cu părul, pe care indienii din America o jupuiau dușmanului învins și o păstrau ca trofeu. ● părul smuls de pe cap împreună cu pielea ca urmare a unui accident etc. [<fr., engl. *scalp*]

scalpá *vb.* I. *tr. (în trecut, la indienii din America)* a jupui pielea capului dușmanului învins, pentru a o păstra ca trofeu de luptă. ● a desprinde pielea de pe cap cu ajutorul unui instrument ascuțit. [<fr. *scalper*, cf. engl. *to scalp* <lat. *scalpare* — a tăia]

scalpáre *s.f.* acțiunea de a scalpa și rezultatul ei; jupuirea pielii capului. [<*scalpa*]

scalpél *s.n.* instrument cu lamă ascuțită folosit la disecții și în chirurgie. [<fr. *scalpel*, cf. lat. *scalpellum*]

scamatór *s.m.* cel care face scamatorii; prestidigitator. [<fr. *escamoteur*]

scamatorie *s.f.* faptă, acțiune care pare la prima vedere miraculoasă, dar care se bazează pe dibăcie și pe iuțeala gesturilor cu care este făcută; arta de a face astfel de fapte. ● *(fig.)* înșelătorie, potlogărie. [gen. *-iei.* / <*scamator*]

scamonée *s.f.* plantă exotică cu frunze triunghiulare și cu flori de culoare galbenă-pală. ● suc rășinos care se extrage din rădăcina acestei plante, folosit ca purgativ puternic. [pron. *-e-e.* pl. invar. / <fr. *scammonée*]

scandá *vb.* I. *tr.* a marca măsura versurilor grecești sau latinești, descompunîndu-le în unitățile lor metrice sau silabice; a recita respectînd valoarea silabelor. ● a vorbi sau a recita accentuînd fiecare cuvînt, fiecare silabă etc. ● *(muz.)* a citi o frază muzicală punînd accentul pe timpii tari. [<fr. *scander*, cf. lat. *scandere* — a urca]

scandál *s.n.* **1.** zarvă provocată de o faptă urîtă, rușinoasă; indignare produsă de o asemenea faptă. ● tărăboi, zgomot mare, gălăgie. **2.** întîmplare care tulbură ordinea; faptă urîtă, rea, care provoacă indignare. ● situație rușinoasă. **3.** obiect de îmbrăcăminte femeiesc, asemănător burtierei. [pl. *-luri*, *-le.* / <fr. *scandale*, cf. lat. *scandalum*]

scandalizá *vb.* I. *refl.* și *tr.* a (se) indigna, a (se) revolta. [<fr. *scandaliser*, lat. *scandalizare*]

scandalós *adj.* care cauzează scandal, care indignează; rușinos, revoltător. [cf. fr. *scandaleux*]

scandáre *s.f.* **1.** acțiunea de a scanda. **2.** *(med.)* tulburare funcțională a vorbirii, care constă în disocierea cuvintelor în silabe. [<*scanda*]

scándiu *s.n.* element rar care se găsește în natură sub formă de oxid. [pron. *-diu.* / <fr. *scandium*]

scapolít *s.m.* mineral amorf care se găsește în unele roci vulcanice. [<fr. *scapolite*]

scapulár *adj.* privitor la umăr; umeral. / *s.m.* bucată de stofă purtată de unii călugări pe umăr. [<fr. *scapulaire*]

scápulă *s.f.* os lat care formează umărul împreună cu clavicula și cu humerusul; omoplat. [var. *scapulum* s.n. / <fr. *scapulum*, cf. lat. *scapulae*]

scarabéu *s.m.* insectă din familia coleopterelor, cu corpul turtit, acoperit cu o carapace cornoasă de culoare neagră și cu antenele dințate. [<fr. *scarabée*, cf. lat. *scarabeus*]

scarificá *vb.* I. *tr.* **1.** a scormoni suprafața unei șosele care trebuie refăcută, pentru a asigura o legătură mai bună între noile și vechile materiale. ● a afîna pămîntul cu ajutorul scarificatorului. **2.** a cresta ușor pielea unui bolnav, în scop terapeutic (pentru a-i lua sînge etc.) [p.i. *scarific*, 3,6 *-că.* / <lat., it. *scarificare*, cf. fr. *scarifier*]

scarificatór *s.n.* **1.** mașină rutieră folosită pentru scarificarea șoselelor. ● mașină echipată cu cuțite-gheare, care se folosește pentru afînarea adîncă a pămîntului, în special a pășunilor și a fînețelor. **2.** instrument chirurgical folosit pentru incizii superficiale în piele. [cf. fr. *scarificateur*]

scarificáție *s.f.* scarificare. [gen. *-iei.* var. *scarificațiune* s.f. / cf. it. *scarificazione*, fr. *scarification*]

scariós *adj. (bot.; despre unele organe)* mic, tare, semitransparent, care nu este niciodată verde. [pron. *-ri-os.* / <fr. *scarieux*, cf. lat. *scariosus*]

scarlatínă *s.f.* boală contagioasă și epidemică care se întîlnește mai des la copii și care se manifestă prin febră, dureri de gît și prin pete mici, roșii, pe tot corpul urmate de descuamarea pielii. [<fr. *scarlatine*]

scarlatinós *adj.* privitor la scarlatină. / *s.m.* și *f.* bolnav de scarlatină. [cf. fr. *scarlatineux*]

scatofág *adj.* care se hrănește cu excremente. [<fr. *scatophage*]

scatofagie *s.f. (biol.)* obicei de a se hrăni cu excremente. [gen. *-iei.* / <fr. *scatophagie*, cf. gr. *skor* — excrement, *phagein* — a mînca]

scatól *s.n.* substanță produsă prin descompunerea albuminoidelor, care se găsește în fecale. [<fr. *scatol*, cf. gr. *skor*, *skatos* — excrement]

scatológic *adj.* referitor la scatologie; scabros. [<fr. *scatologique*]
scatologie *s.f.* glumă sau literatură scabroasă în care se fac aluzii la tot felul de murdării. [gen. *-iei.* / <fr. *scatologie*, cf. gr. *skor* — excrement, *logos* — vorbire]
scatóm *s.n.* tumoare formată prin acumularea de materii fecale în intestin. [pl. *-muri.* / <fr. *scatome*]
scelerát *adj., s.m.* și *f.* criminal, ucigaș, nelegiuit, mîrșav. [pron. *sce-.* / <fr. *scélérat*, cf. lat. *sceleratus* <*scelus* — omor, nelegiuire]
scenarist *s.m.* și *f.* autor de scenarii (cinematografice, radiofonice etc.). [pron. *sce-.* / <fr. *scénariste*]
scenáriu *s.n.* text care cuprinde subiectul unei piese de teatru, al unui film etc. precum și indicații tehnice și de regie. [pron. *sce-... -riu.* / <fr., it. *scénario*]
scénă *s.f.* **1.** parte mai ridicată a unei săli de teatru, unde joacă actorii. ● teatru. ○ *a părăsi scena* = a se retrage din teatru, *(fig.)* dintr-o activitate oarecare; *a pune în* ~ = a organiza felul în care se va reprezenta o piesă de teatru. ● decorurile folosite pentru a reprezenta locul unde se petrece acțiunea piesei. **2.** subdiviziune a unui act dintr-o piesă, determinată fie de intrarea sau ieșirea unui personaj, fie de modificarea locului sau a timpului de acțiune. **3.** loc unde se petrece o acțiune sau o activitate. **4.** acțiune, fapt, eveniment care poate impresiona pe cineva. **5.** ceartă, ieșire violentă, scandal. [pron. *sce-.* / <fr. *scène*, it. *scena*, cf. lat. *scena*, gr. *skene*]
scenétă *s.f.* mică comedie într-un act, cu personaje puține. [pron. *sce-.* / <it. *scenetta*]
scénic *adj.* **1.** în legătură cu scena, referitor la scenă. ○ *spațiu* ~ = partea scenei expusă vederii publicului; *perspectivă* ~ă = vedere generală a unui decor. **2.** care este adaptat teatrului; de teatru. [pron. *sce-.* / cf. fr. *scénique*, it. *scenico*, lat. *scenicus*]
scenográf *s.m.* pictor de decoruri teatrale. [pron. *sce-.* / cf. fr. *scénographe*]
scenográfic *adj.* privitor la scenografie, de scenografie. [pron. *sce-.* / cf. fr. *scénographique*]
scenografie *s.f.* arta de a picta și de a așeza decorurile în teatru. [pron. *sce-*, gen. *-iei.* / <fr. *scénographie*, cf. gr. *skenographia* <*skene* — scenă, *graphein* — a scrie]
scenoním *s.n.* *(liv.)* nume al unui actor sau al unui autor dramatic folosit numai în teatru. [<fr. *scénonyme*]
scenopegie *s.f.* sărbătoare a vechilor evrei închinată amintirii vieții nomade din deșert. [gen. *-iei.* / <fr. *scénopégie*, cf. gr. *skene* — culoare, *pegnumi* — fixez]
scéptic *adj.* care nu crede nimic, care se îndoiește de orice. // *s.m.* și *f.* adept al scepticismului. [pron. *sce-.* / <fr. *sceptique*, cf. gr. *skeptikos* <*skeptomai* — a examina]
scepticism *s.n.* **1.** curent filozofic care proclamă îndoiala față de posibilitatea cunoașterii lumii obiective de către om, ducînd, de fapt, la agnosticism. **2.** rezervă, îndoială, neîncredere față de ceva. [pron. *sce-.* / cf. fr. *scepticisme*]
scéptru *s.n.* un fel de baston împodobit, pe care îl purtă suveranii, ca semn al autorității regale. ● *(fig.)* demnitate, putere, mărire; domnie. [pron. *sce-.* pl. *-re, -ruri* și *-ri* s.m. / cf. fr. *sceptre*, lat. *sceptrum*, gr. *skeptron* — baston]
schéci *s.n.* scenetă de teatru sau de cinematograf, cu replici spirituale, tratînd de obicei o temă de actualitate. [pl. *-iuri.* / <engl., fr. *sketch*]
schelét *s.n.* **1.** partea osoasă a corpului unui om sau al unui animal; *(spec.)* totalitatea oaselor unui om sau ale unui animal vertebrat; osatură. **2.** totalitatea pieselor de rezistență care formează o construcție sau un sistem tehnic. **3.** *(fig.)* plan, schemă sumară a unei opere literare, științifice etc. [<fr. *squelette*, cf. lat. *sceletus*, gr. *skeletos*]
schelétic *adj.* *(despre ființe)* foarte slab, slăbănog, uscat. [<fr. *squelettique*]
schemátic *adj.* care reprezintă un lucru în trăsături generale; *(depr.)* care nu iese din anumite tipare fixe, din anumite șabloane; rigid, dogmatic; superficial. [cf. fr. *schématique*]
schemátică *s.f.* alcătuire, expunere, concepție cu caracter de schemă. [<fr. *schématique*]
schematísm *s.n.* tendință, fel de a înfățișa o construcție, o operă etc. în liniile cele mai simple, ca o schemă; caracterul schematic a ceva; simplism. [cf. fr. *schématisme*, germ. *Schematismus*]
schematizá *vb.* I. *tr.* a înfățișa, a prezenta (ceva) schematic; a da un caracter schematic. [cf. fr. *schématiser*, germ. *schematisieren*]
schémă *s.f.* figură simplificată care servește numai la o demonstrație, permițînd o vedere de ansamblu asupra unei lucrări. ● proiect, plan. ● tablou cuprinzînd denumirea posturilor și salariile respective ale unei întreprinderi sau instituții. [<fr. *schéma*, *schème*, it. *schema*, cf. gr. *schema* — formă, figură]
schépsis *s.n.* *(fam.)* minte, pricepere; perspicacitate. ○ *cu* ~ = cu judecată, cu chibzuință. [<gr. *skepsis*]
scherzándo *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* cu o mișcare veselă și vioaie; în tempo viu și vesel. [pron. *scherțando.* / <it. *scherzando*]
schérzo *s.n.* piesă instrumentală scrisă într-un tempo viu și glumeț. [pron. *schérțo.* / <it. *scherzo*]
schéting *s.n.* patină așezată pe rotile mici; patinaj pe astfel de patine. [<engl. *skating*]
schí *s.n.* **1.** un fel de patină de lemn, aproape egală ca lungime cu înălțimea omului, cu care se poate merge alunecînd pe zăpadă. **2.** sport de iarnă practicat cu schiurile **(1)**. [<fr., norv. *ski*]
schiá *vb.* I. *intr.* a merge, a luneca pe zăpadă cu schiurile, a face schi **(2)**. [pron. *schi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <*schi*]
schiére *s.f.* acțiunea de a schia și rezultatul ei. [pron. *schi-e-.* / <*schia*]

schif *s.n. (sport)* ambarcație de sport lungă și îngustă, folosită la cursele de viteză. [<fr., engl. *skiff*]

schifist *s.m.* sportiv care practică schiful.

schilift *s.n.* instalație pentru transportul schiorilor în vîrful unei pante. [<fr. *skilift*]

schior *s.m.* și *f.* cel care schiază, care practică schiul. [pron. *schi-or.* / cf. fr. *skieur*]

schip *s.n.* cutie mare de tablă folosită la transportul materialelor într-un puț de mină, într-o fabrică etc. și care se descarcă automat prin basculare. [<fr., engl. *skip*]

schismátic *adj.*, *s.m.* și *f.* (persoană) care s-a separat de comunitatea unei biserici. [cf. fr. *schismatique*]

schismă *s.f.* separare formală a unui grup de credincioși de o comunitate religioasă; *(p. ext.)* dezbinare, separare de opinii, neînțelegere; ruptură provocată de o deosebire de păreri; sciziune. [<lat., gr. *schisma* — diviziune]

schița *vb.* I. *tr.* **1.** a desena ceva schematic; a face o schiță. ● *(fig.)* a reda prin cîteva trăsături specifice; a contura. ● a executa în mod vag (un gest, o mișcare etc.). **2.** a fixa punctele principale ale unui plan; a proiecta în linii mari; a concepe. [<it. *schizzare*]

schiță *s.f.* **1.** desen sumar, reprezentînd aproximativ conturul și trăsăturile specifice ale unui obiect. ● desen executat repede, după o hartă sau după natură, în scopul redării detaliilor topografice ale unei porțiuni de teren. ● prima concepție, încă nefinisată, a unei lucrări; schemă. **2.** bucată literară în proză, în care se povestește o întîmplare scurtă și simplă. [<it. *schizzo*]

schizofrénie *adj.*, *s.m.* și *f.* (suferind) de schizofrenie. [<fr. *schizophrénique*]

schizofrenie *s.f.* boală psihică gravă, manifestată printr-o scădere treptată a activității intelectuale și printr-un dezechilibru psihic general. [gen. *-iei.* / <fr. *schizophrénie*, cf. gr. *schizein* — a împărți, *phren* — spirit]

schizopóde *s.n. pl.* ordin de mici crustacee marine care au o serie de caractere primitive; *(la sg.)* crustaceu din acest ordin. [<fr. *schizopodes*]

sciátic *adj.* **1.** *nerv* ~ = nerv care pornește din partea inferioară a măduvei spinării și se ramifică în toată partea de jos a corpului. **2.** care se referă la nervul sciatic. [pron. *sci-a-.* / <fr. *sciatique*, cf. lat. *sciaticus*],

sciátică *s.f.* nevralgie manifestată prin dureri vii pe traiectul nervului sciatic. [pron. *sci-a-.* pl. *-ci*, *-ce.* / <fr. *sciatique*, cf. lat. *sciaticus* <gr. *ischion* — coapsă]

scientísm *s.n.* accentuarea valorii științelor pozitive în actul cunoașterii; credință absolută în datele științelor. [pron. *sci-en-.* / <fr. *scientisme*]

scindá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) despărți, a (se) separa; a (se) fracționa. ● *(chim.; despre combinații)* a (se) descompune, cu ajutorul unui agent fizic sau chimic, în combinații mai simple. [pron. *scin-.* / <fr. *scinder*, cf. lat. *scindare*]

scindáre *s.f.* acțiunea de a (se) scinda și rezultatul ei; despărțire; fracționare. [<*scinda*]

scintiscanográf *s.n.* aparat cu ajutorul căruia, pe baza unui sistem de fotografiere, se pot determina cu precizie regiunile bolnave ale glandei tiroide. [pron. *scin-.* / <fr. *scintiscanographe*]

sciografie *s.f.* arta de a picta umbrele la cei antici. ● *(astr.)* mod de a calcula ora după lungimea umbrelor. [pron. *sci-o-gen. -iei.* / <fr. *sciographie*, cf. gr. *skia* — umbră, *graphe* — descriere]

sciziona *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) despărți, a (se) separa, a (se) desprinde dintr-un tot organizat. [pron. *sci-zi-o-.* / <*sciziune*]

scizionár *adj.* scizionist. [pron. *sci-zi-o-.* / <*sciziune*]

scizionist *s.m.* și *f.* cel care aparține unei fracțiuni sau care urmărește să provoace sciziune într-un grup. // *adj.* privitor la sciziune sau la scizioniști. [pron. *sci-zi-o-.* / <*sciziune*]

scizipár *adj.* care se înmulțește prin sciziparitate. [<fr. *scissipare*]

sciziparitáte *s.f.* mod de înmulțire frecvent la bacterii și la protozoare, constînd din despărțirea organismului în două părți. [pron. *sci-zi-.* / <fr. *scissiparité*, cf. lat. *scissus* — împărțit, *parere* — a naște]

sciziúne *s.f.* separație, despărțire, dezbinare intervenită într-un grup, într-o organizație care anterior era bine închegată; scizionare. [pron. *sci-zi-u-.* / cf. fr. *scission*, lat. *scissio*]

scizúră *s.f.* crăpătură (într-un os). [pron. *sci-zu-ră.* / <fr. *scissure*, cf. lat. *scissura*]

sclav *s.m.* și *f.* persoană exploatată și lipsită de orice mijloace de existență, aflată în proprietatea deplină a unui stăpîn care o socotea drept un obiect al său; rob. ● *(fig.)* cel care satisface în mod servil, cu supunere oarbă, voința altuia. ● *(fig.)* persoană care își consacră acțiunile unei dogme, unei pasiuni etc. [cf. lat. med. *sclavus*, fr. *esclave*]

sclavagism *s.n.* orînduire socială în care baza raporturilor de producție o forma proprietatea stăpînului de sclavi atît asupra mijloacelor de producție cît și asupra producătorilor. [cf. fr. *esclavagisme*]

sclavagist *adj.* privitor la sclavagism, specific sclavagismului. [cf. fr. *esclavagiste*]

sclaváj *s.n.* sclavie. [după fr. *esclavage*]

sclavie *s.f.* stare, condiție de sclav; robie. ● *(fig.)* stare de dependență politică, socială și economică în care este ținută o țară, o clasă socială, un individ. [gen. *-iei.* / <*sclav*]

sclerodermie *s.f.* boală manifestată prin întărirea și îngroșarea pielii și a țesuturilor subcutanate. [gen. *-iei.* / <fr. *sclérodermie*, cf. gr. *skleros* — aspru, *derma* — piele]

scleroftalmíe *s.f.* scleroza ochiului. [gen. *-iei.* / <fr. *sclérophtalmie*]

sclerométru *s.n.* instrument pentru determinarea durității mineralelor și a corpurilor metalice. [<fr. *scléromètre*, cf. gr. *skleros* — dur, *metron* — măsură]

sclerós *adj. (anat.)* îngroșat, fibros. [<fr. *scléreux*, cf. gr. *skleros* — tare]

scleroscóp *s.n.* instrument pentru determinarea durității prin reacția elastică la lovire a unui percutor. [<fr. *scléroscope*, cf. gr. *skleros* — dur, *skopein* — a examina]

sclerótică *s.f.* membrană albă, opacă, alcătuită din fibre tari și elastice, care formează învelișul exterior al globului ocular. [pl. *-ce*, *-ci*. / <fr. *sclérotique*]

sclerozá *vb.* I. *refl.* a fi atins, a se îmbolnăvi de scleroză. ● *tr.* a provoca scleroza unui țesut. [<*scleroză*]

sclerozáre *s.f.* acțiunea de a (se) scleroza și rezultatul ei. [<*scleroza*]

sclerózá *s.f.* întărire patologică a țesuturilor, în special a țesutului conjunctiv. [<fr. *sclérose*, cf. gr. *skleros* — tare, rigid]

scolást *s.m. (rar)* filozof-teolog din evul mediu, adept al scolasticii. ● *(fig.)* gînditor dogmatic, care judecă rigid, numai după canoane. [<germ. *Scholast*]

scolástic *adj.* referitor la scolastică, al scolasticii. ● formal, rupt de realitate, de viață, de practică. [cf. lat. *scolasticus*, gr. *scholastikos*, fr. *scolastique*]

scolástică *s.f.* curent dominant în filozofia medievală, care căuta să fundamenteze dogmele bisericii creștine, caracterizîndu-se prin raționamente abstracte și prin artificii logice sterile. ● orice speculație sterilă, cu noțiuni și raționamente generale, ruptă de viață. ● nume dat învățămîntului filozofic din evul mediu. [gen. *-cii*. / cf. lat. t. *scolastica*, fr. *scolastique*]

scoliást *s.m.* adnotator de opere vechi. [pron. *-li-ast*. / cf. fr. *scoliaste*, gr. *scholiastes*]

scólie *s.f.* **1.** adnotare gramaticală sau critică la un text clasic. **2.** remarcă relativă la o problemă, la o teoremă rezolvată sau demonstrată anterior. [gen. *-iei*. / cf. fr. *scolie*, gr. *scholion* — notă]

scolióză *s.f.* deviație patologică laterală a șirei spinării în special în regiunea dorsală. [pron. *-li-o-*. / <fr. *scoliose*, cf. gr. *skolios*]

scolopéndră *s.f.* mic animal miriapod veninos care trăiește prin locuri umede și întunecoase. [<fr. *sconse*, cf. engl. *skunk*]

scont *s.n.* **1.** operație bancară prin care se plătește cuiva anticipat valoarea unei polițe, reținîndu-se un anumit procent care reprezintă dobînda pînă la scadență; procentul pe care îl oprește o bancă atunci cînd face o operație de scontare. ● sumă de bani care reprezintă dobînda pentru un împrumut și pe care un bancher și-o reține anticipat. **2.** *(rar)* reducere, scăzămînt făcut unui debitor care achită o poliță sau o datorie înainte de scadență. [<it. *sconto*]

scontá *vb.* I. *tr.* **1.** a cumpăra sau a vinde polițe înainte de scadență; a efectua un scont. **2.** *(fig.)* a conta pe ceva, a-și face planuri dinainte. [<it. *scontare*]

scontábil *adj. (despre efecte, polițe)* care se poate sconta. [cf. it. *scontabile*]

scontáre *s.f.* acțiunea de a sconta și rezultatul ei. [<*sconta*]

scontátor *adj., s.m.* și *f.* (cel) care face operații de scont. [cf. it. *scontatore*]

scor *s.n.* raportul dintre punctele cîștigate și cele pierdute într-o competiție. O ~ *alb* = rezultatul unui meci în care nici una dintre echipe nu a reușit să marcheze vreun gol; meci nul. [pl. *-ruri*. / <fr., engl. *score*]

scorbút *s.n.* boală cronică datorită lipsei vitaminei C în alimentație și manifestată prin anemie, sîngerarea gingiilor, apariția unor răni deschise pe corp etc. [<fr. *scorbut*, cf. ol. *scheurbuik*]

scorbútic *adj.* de natura scorbutului. // *s.m.* și *f.* bolnav, suferind de scorbut. [<fr. *scorbutique*]

scórer *s.m.* realizatorul de goluri, la fotbal; golgeter. [<engl. *scorer*]

scórie *s.f.* reziduu obținut la extragerea metalelor din minereuri și la topirea metalelor; zgură. [gen. *-iei*. / <fr. *scorie*, cf. lat. *scoria*, gr. *skoria*]

scorificáre *s.f.* lichefiere a materiilor străine dintr-un metal în stare de fuziune. [cf. fr. *scorification*]

scorpión *s.m.* **1.** insectă tropicală arahnidă a cărei înțepătură este foarte veninoasă. **2.** numele unei constelații din emisfera sudică; numele unuia dintre cele douăsprezece semne ale zodiacului. [pron. *-pi-on*. / <fr. *scorpion*, cf. lat. *scorpio*, gr. *skorpios*]

scótă *s.f.* frînghie cu care se fixează colțul de jos al unei vele. [<it. *scotta*]

scréper *s.n.* **1.** mașină rutieră remorcată de un tractor pe șenile, folosită pentru săpat și transportat pămîntul. **2.** *(mine)* dispozitiv de transport alcătuit dintr-o cutie de oțel fără fund, cu o lamă cu gheare la partea inferioară, care este trasă printr-un cablu fără sfîrșit peste o grămadă de material. [cf. rus. *skreper*, engl. *scraper*]

scrib *s.m.* **1.** copist și alcătuitor de acte la diferite popoare. ● cărturar, jurist, învățat care tălmăcea poporului normele de drept (la vechii evrei). **2.** *(peior.)* scriitor, gazetar lipsit de valoare, de personalitate. [cf. fr. *scribe*, lat. *scriba* <*scribere* — a scrie]

scribomán *s.m.* și *f.* persoană care are mania scrisului. [<fr. *scribomane*]

scribomanie *s.f.* mania scrisului. [gen. *-iei*. / <fr. *scribomanie*, cf. lat. *scribere* — a scrie, gr. *mania* — nebunie]

scrimá *vb.* I. *intr. (sport)* a mînui armele albe (spada, floreta etc.); a face scrimă. [cf. fr. *escrimer*]

scrímă *s.f. (sport)* arta de a mînui sabia, spada și floreta. [cf. fr. *escrime*, it. *scherma*]

scrimér *s.m.* și *f.* sportiv care practică scrima. [var. *scrimăr* s.m./ cf. fr. *escrimeur*]

scripte *s.f. pl.* condici, registre, acte (publice, contabile etc.); însemnări făcute în aceste condici. [sg. *-tă*. / <lat. *scripta*, cf. germ. *Skripten*]

scriptic *adj.* **1.** *fond* ~ = fond destinat pentru plata personalului angajat în schemă; *personal* ~ = personal angajat în schemă, bugetar. **2.** *(rar)* scris. [cf. germ. *Skriptum*]

scriptológ *s.m. (rar)* birocrat. [<*scripte*]
scriptologíe *s.f.* formalism exagerat în rezolvarea hîrtiilor; birocrație. [gen. *-iei.*/ <*scriptolog*]
scriptomán *s.m.* și *f. (peior.)* cel care are mania scrisului. [<*scriptomanie*]
scriptomanie *s.f. (peior.)* mania de a scrie mult; mania scrisului. [gen. *-iei.* / cf. *scripte* + *manie*]
scrofuloriacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale, avînd ca tip digitala; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* / cf. fr. *scrofulariacées*]
scrófule *s.f. pl.* tumori ale ganglionilor limfatici de la gît, adesea de natură tuberculoasă. [sg. *-lă.* / <fr. *scrofule*]
scrofulós *adj.* privitor la scrofuloză. // *s.m.* și *f.* bolnav de scrofuloză. [cf. fr. *scrofuleux*]
scrofulóză *s.f.* boală cronică de natură tuberculoasă, manifestată prin inflamarea ganglionilor limfatici de la gît. [<it. *scrofola*]
scrót *s.n.* înveliș cutanat care protejează testiculele. [<fr., lat. *scrotum*]
scrumiéră *s.f.* farfurioară specială de diferite forme, în care se scutură scrumul și se pun mucurile de țigări. [pron. *-mi-e-.*/ <*scrum*]
scrúpul *s.n.* sentiment dezvoltat al cinstei, al onoarei, al datoriei. ○ *fără scrupule* = fără nici un considerent moral, imoral; incorect. ● exactitate, precizie în acțiuni, în lucrări. [<fr. *scrupule*, it. *scrupolo*, cf. lat. *scrupulus* — piatră mică]
scrupulós *adj.* care are scrupule; *(p. ext.)* cinstit, corect. ● care își face conștiincios, cu exactitate datoria; făcut îngrijit, conștiincios. [cf. fr. *scrupuleux*]
scrupulozitáte *s.f.* **1.** însușirea celui scrupulos; corectitudine. **2.** conștiinciozitate; meticulozitate. [cf. fr. *scrupulosité*]
scrutá *vb.* I. *tr.* a cerceta, a privi atent, iscoditor; a examina. ● *(fig.)* a cerceta, a analiza minuțios, amănunțit. [<fr. *scruter*, it. *scrutare* <lat. *scrutari*]
scrutátór *adj.* atent, cu priviri pătrunzătoare. ● *(fig.)* care cercetează amănunțit. [<*scruta*]
scrutín *s.n.* votare, alegere făcută cu bile sau cu buletine care se introduc într-o urnă; constatarea rezultatului unei astfel de alegeri. ○ *a despuia scrutinul* = a deschide urna și a număra voturile. ● totalitatea voturilor exprimate, depuse în urnă. [<fr. *scrutin*, cf. lat. *scrutinium*]
scuamáta *s.f. (ant.; mil.)* cuirasă făcută din mici bucăți metalice îmbinate ca solzii de pește. [pron. *scu-a-.* / <lat. *squamata*]
scuámă *s.f.* strat epidermic care se desface de pe piele în urma unor boli ca scarlatina, pojarul etc. [pron. *scua-mă.*/ <fr. *squame*, cf. lat. *squama* — solz]
scuamós *adj. (bot.)* care se aseamănă cu solzii unui pește; solzos, cu coji. [pron. *scu-a-.* / <fr. *squameux*, lat. *squamosus*]
scuár *s.n.* mică grădină din mijlocul unei piețe publice. [pron. *scuar.* pl. *-ruri.* / <fr., engl. *square* — piață pătrată]
scud *s.m.* monedă veche de argint sau de aur, care avea circulație în apusul Europei. [pl. *-uzi.* / <it. *scudo*]
sculptá *vb.* I. *tr.* a reproduce plastic, în relief, o figură, o imagine artistică etc., cioplind un material dur sau modelînd o substanță plastică. [<fr. *sculpter*, cf. it. *scolpire*, lat. *sculpere*]
sculptáre *s.f.* acțiunea de a sculpta și rezultatul ei. [<*sculpta*]
sculptát *adj.* cioplit sau modelat artistic; ornat cu sculpturi. // *s.n.* sculptare. [<*sculpta*]
sculptogénic *adj. (rar; despre oameni)* demn de sculptat; sculptural.
sculptor *s.m.* artist care se ocupă cu sculptura. [cf. fr. *sculpteur*, lat. *sculptor*]
sculptóric *adj. (rar)* relativ la sculptură; de sculptor. [<it. *scultorio*]
sculpturál *adj.* **1.** referitor la sculptură; lucrat ca o sculptură. ● demn de a fi sculptat. **2.** *(despre opere de artă)* lucrat cu migală, cizelat. [cf. fr. *sculptural*]
sculpturalitáte *s.f. (rar)* însușirea de a fi sculptural.
sculptúră *s.f.* **1.** arta de a reprezenta plastic, în relief, formele naturii vii, diferite ornamente etc. ● fel de a sculpta caracteristic unei epoci sau unui sculptor. **2.** operă de sculptură (**1**); ornament sculptat. [cf. fr. *sculpture*, lat. *sculptura*]
scúner *s.n.* corabie cu două punți și șase catarge. [<engl. *schooner*]
scurtcircuít *s.n.* legătură electrică cu rezistență aproape nulă stabilită între două puncte ale unui circuit electric între care există o diferență de potențial. [pron. *-cu-it.* / după fr. *court-circuit*]
scurtcircuitá *vb.* I. *tr.* a pune în scurtcircuit o porțiune dintr-un circuit electric. [<*scurtcircuit*]
scurtcircuitáre *s.f.* acțiunea de a scurtcircuita și rezultatul ei; legătură prin scurtcircuit. [<*scurtcircuita*]
scurtmetráj *s.n.* film de scurt metraj. [pl. *-je.*/ <*scurt* + *metraj*]
scúter *s.n.* tip de motocicletă ușoară, cu roți mici și cadrul deschis, pe care conducătorul stă ca pe scaun. [<fr., engl. *scooter*]
scutiér *s.m.* tînăr nobil, ostaș din Occident care purta scutul suzeranului feudal. [pron. *-ti-er.* / <*scut*, după it. *scudiere*, fr. *écuyer*]
scuzá *vb.* I. **1.** *refl.* a aduce, a-și cere scuze; a se dezvinovăți. **2.** *tr.* a accepta scuzele cuiva; a ierta. [p.i. *scuz* și *-zez.* / <it. *scusare*, cf. fr. *excuser* <lat. *excusare*]
scuzábil *adj.* care poate, care merită a fi scuzat. [cf. it. *scusabile*, fr. *excusable*]
scúză *s.f.* **1.** explicație adusă pentru a motiva și a face să fie iertată o greșeală, o vină; dezvinovățire, justificare. **2.** exprimare a regretului pentru o greșeală făcută. ○ *(expr.) a cere scuze* = a mărturisi părerea de rău pentru o greșeală săvîrșită; a cere iertare. [<it. *scusa*, cf. fr. *excuse*]
sebacéu *adj.* de natura seului, unsuros. ○ *glande sebacee* = glande secretoare răspîndite în piele la rădăcina părului; *chist* ~ = umflătură apărută sub piele datorită hipertrofiei glandelor sebacee. [pron. *-ceu.* / <fr. *sébacé*, cf. lat. *sebaceus*, *sebum* — seu]
seborée *s.f.* boală de piele cauzată de o secreție excesivă a glandelor sebacee.

[pron. *-re-e.* pl. invar. / <fr. *séborrhée*, cf. lat. *sebum* — seu, gr. *rhein* — a curge]

seboréic *adj. (med.)* referitor la seboree, de seboree. [pron. *-re-ic.* / <fr. *séborrhéique*]

sébum *s.n.* materie grasă, secretată de glandele sebacee. [<fr. *sébum*, lat. *sebum*]

secánt *adj. (despre o dreaptă sau un plan)* care taie alte drepte, un cerc etc. [<fr. *sécant*]

secántă *s.f.* **1.** dreaptă care intersectează o curbă în cel puțin două puncte. **2.** funcția trigonometrică a unghiului într-un triunghi dreptunghi, egală cu raportul ipotenuzei față de cateta care aparține unghiului dat. [<fr. *sécante*, cf. lat. *secans, secare* — a tăia]

secesioníst *s.m.* partizan al Confederației sudului în timpul războiului civil din America de Nord. [pron. *-si-o-.* / <fr. *sécessionniste*]

secesiúne *s.f. (rar)* separare, despărțire, retragere; *(spec.)* act prin care un stat care face parte dintr-o confederație se separă de aceasta. [cf. fr. *sécession*, lat. *secessio* <*secedere* — a se retrage]

sechélă *s.f.* tulburare funcțională sau leziune care rămîne în urma unei boli; urmă, urmare. [<fr. *séquelle*]

sechestrá *vb.* I. *tr.* a pune (sub) sechestru. ● a reține pe cineva cu forța, ilegal. [var. *secfestra* vb. I. / <fr. *séquestrer*, cf. lat. *sequestrare*]

sechestráre *s.f.* acțiunea de a sechestra și rezultatul ei; punere de sechestru. [<*sechestra*]

sechestratór *s.m.* și *f. (rar)* cel care face punerea sub sechestru a averii cuiva. [<*sechestra*]

sechéstru *s.n.* încredințarea (prin hotărire judecătorească), unei a treia persoane, a unui bun asupra căruia există un litigiu. ● măsură de asigurare ordonată de justiție sau luată de fisc, constînd în aplicare de sigiliu sau dare în păstrare unei terțe persoane a bunurilor unui debitor. [<fr. *séquestre*, cf. lat. *sequester*]

sécol *s.n.* **1.** interval de timp de o sută de ani; veac. ● *(fig.)* perioadă de timp care pare a fi foarte lungă; veșnicie. **2.** epocă istorică dominată de un eveniment de seamă, de o personalitate excepțională. [<lat. *saeculum*, cf. it. *secolo*]

secrét[1] *s.n.* **1.** ceea ce este ținut în taină, ceea ce nu se dă publicității; mister, taină. **2.** mijloc, procedeu eficace și special pentru a obține ceva. **3.** ceea ce constituie condiția intimă a unei științe, a unei arte. [pl. *-te, -turi.* / <lat. *secretum*, cf. fr. *secret*]

secrét[2] *adj.* **1.** tainic, tăinuit, ascuns. **2.** mascat, ascuns privirii. [<lat. *secretus*, cf. fr. *secret*]

secretá *vb.* I. *tr. (despre glande)* a produce o secreție. [p. i. *-tez* și *secrét.* / <fr. *sécréter*]

secretár[1] *s.n. (rar)* mobilă în care se țin scrisori, hîrtii etc. [var. *secreter* s.n. / după fr. *secrétaire*]

secretár[2] *s.m.* și *f.* **1.** persoană care rezolvă lucrările curente într-o întreprindere, într-o instituție administrativă sau științifică. ● persoană care redactează procesul-verbal asupra lucrărilor și discuțiilor desfășurate în cadrul unei ședințe. **2.** persoană care face parte din conducerea unei organizații politice sau de masă și care conduce munca operativ, pe baza hotărîrilor luate de organele conducătoare respective. ○ *(în unele țări)* ~ *de stat* = ministru. **3.** cel care ține lucrările cuiva, care scrie (după dictare) corespondența cuiva. [<fr. *secrétaire*]

secretariát *s.n.* **1.** serviciu într-o instituție, într-o întreprindere etc. care se ocupă cu rezolvarea lucrărilor curente de birou, de cancelarie. **2.** serviciu într-o organizație politică sau de masă, într-un minister, care rezolvă și coordonează lucrările curente. ○ *(în unele țări)* ~ *de stat* = minister. **3.** birou unde lucrează un secretar și subalternii săi. [pron. *-ri-at.* / <germ. *Sekretariat*, rus. *sekretariat*]

secretór *adj.* care secretă. ○ *țesut secretor* = țesut vegetal care produce secreții. [cf. fr. *sécréteur*]

secretóriu *adj.* secretor. [pron. *-riu.* / <fr. *sécrétoire*]

secréție *s.f.* proprietate pe care o au celulele unor glande de a produce diferite substanțe necesare activității organismului; substanța secretată de aceste glande. ● *(bot.)* substanță organică de tip special elaborată de plante în timpul activității lor vitale. [gen. *-iei.* var. *secrețiune* s.f. / cf. fr. *sécrétion*, lat. *secretio* — separare]

sectánt *s.m.* și *f.* adept al unei secte religioase. // *adj.* de sectă; *(fig.)* exclusivist, intolerant; sectar.

sectár *s.m.* și *f.* adept înflăcărat al unei doctrine. // *adj.* de sectă; îngust, mărginit; intolerant. [cf. fr. *sectaire*]

sectarísm *s.n.* spirit, atitudine de sectar; îngustime de vederi proprie persoanelor care se mărginesc la interesele lor mărunte. [cf. fr. *sectarisme*]

séctă *s.f.* grup de persoane formînd o comunitate religioasă care s-a separat de biserica oficială; *(p. ext.)* grup de adepți ai unei doctrine. ● clică, grup de persoane care s-au închis în cercul intereselor lor mărunte. [cf. fr. *secte*, lat. *secta* < *sequi* — a urma]

sectór *s.n.* **1.** porțiune dintr-un plan mărginită de două raze concurente și de arcul unei curbe cuprins între cele două raze. ● piesă în formă de sector de cerc. **2.** parte, porțiune limitată dintr-o suprafață. ● *(mil.)* zona de acțiune a unei unități. **3.** domeniu sau ramură de activitate. [cf. fr. *secteur*, lat. *sector* <*secare* — a tăia]

sectoríst *s.m.* milițian care supraveghează un sector. [<*sector*]

secție *s.f.* **1.** subdiviziune administrativă a unui oraș. **2.** subdiviziune organizatorică și de muncă, făcută pe ramuri de activitate în întreprinderi, instituții etc. ● compartiment cu destinație specială într-un magazin, într-un muzeu etc.; raion. [gen. *-iei.* var. *secțiune* **(3)** s.f. / <rus. *sekțiia*, cf. fr. *section*, lat. *sectio*]

secționá *vb.* I. *tr.* a împărți în fragmente, a tăia, a divide. [pron. *-ți-o-.* / <fr. *sectionner*]

secționábil *adj.* care se poate secționa. [pron. *-ți-o-.* / <*secționa*]
secționór *s.m.* aparat care întrerupe temporar un circuit electric, de obicei atunci cînd acesta trebuie izolat un anumit timp de restul rețelei. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *sectionneur*]
secțiúne *s.f.* **1.** faptul de a secționa; tăietură (transversală) făcută într-un corp, într-un sistem tehnic etc.; locul unde s-a făcut această tăietură. ● suprafață care apare la întretăierea dintre un plan și un sistem tehnic sau natural. **2.** desen care reprezintă detaliile unui corp care se găsesc la suprafața obținută dacă s-ar tăia acel corp cu un plan. **3.** secție. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *section*, lat. *sectio* <*secare* — a tăia]
seculár *adj.* **1.** care durează, care există de secole; străvechi. **2.** *(despre clerici)* lumesc. [<lat. *saecularis*, cf. fr. *séculaire*, *séculier*]
secularizá *vb.* I. *tr.* a trece cu forme legale averile bisericești și mănăstirești în proprietatea statului; a reda vieții laice ceea ce aparține bisericii. [cf. fr. *séculariser*]
secularizáre *s.f.* acțiunea de a seculariza și rezultatul ei; laicizare. [<*secularizá*]
secúnd[1] *s.m.* ofițer pe o navă, imediat inferior căpitanului și care îl poate înlocui pe acesta. [<fr. *second*, it. *secondo*, cf. lat. *secundus*]
secúnd[2] *s.n.* **1.** vocea a doua care acompaniază o voce primă. **2.** *(poligr.)* titlul interior al cărților și broșurilor. // *s.f.* tiparul de pe a doua față a unei coli de tipar. [<fr. *second*, it. *secondo*, cf. lat. *secundus*]
secúnd[3] *num. ord.* al doilea. [pl. *nzi*, *-de.* / cf. lat. *secundus*, fr. *second*]
secundá *vb.* I. *tr.* **1.** a ajuta, a sprijini, a însoți pe cineva în acțiunile sale etc. **2.** a acompania. [var. *seconda* vb. I. / <fr. *seconder*, cf. lat. *secundare*]
secundánt *s.m.* și *f.* cel care secundează pe cineva. ● arbitru, ajutător al participantului în anumite întreceri sportive (box, șah). [var. *secondant* s.m. și f. / <germ. *Sekundant*]
secundár *adj.* **1.** care nu vine decît în al doilea rînd, de importanță mai mică; accesoriu. **2.** care urmează după primul; al doilea. ○ *era secundară* = era mezozoică. // *s.n.* ac al ceasornicului care indică secundele. [var. *secondar* adj. / cf. fr. *secondaire*, lat. *secundarius*]
secúndă *s.f.* **1.** unitate de timp egală cu a 60-a parte dintr-un minut; timp foarte scurt; moment, clipă. **2.** unitate de măsură pentru unghiuri, egală cu a 3600-a parte dintr-un grad sexagesimal. **3.** interval format de două trepte alăturate ale unei game; treapta a doua de la o treaptă dată. **4.** una dintre pozițiile (de apărare) la scrimă. [pl. *-de.* / <fr. *seconde*, cf. lat. *secundus*]
secúndo *adv. (rar)* în al doilea rînd. [<lat. *secundo*]
securít *s.n.* sticlă de siguranță foarte rezistentă, care la lovire se crapă dar nu produce cioburi. [<germ. *Sekurit (-glass)*]
securitáte *s.f.* **1.** stare de siguranță, de lipsă de primejdie. ● protecție, apărare. **2.** organ de stat care veghează la siguranța internă a statului și a vieții cetățenilor și apără bunurile obștești împotriva uneltirilor dușmanilor de clasă. [cf. fr. *sécurité*, lat. *securitas*]
secutór *s.m.* gladiator înarmat numai cu sabie și scut, care se lupta cu un alt gladiator, înarmat cu un trident și cu o plasă, urmărindu-l, dacă acesta nu reușea să-l prindă în plasă; mirmidon. [<lat. *secutor*]
secvénță *s.f.* **1.** serie de fapte, de scene sau de note muzicale consecutive. ● șir de imagini sau de scene care formează o unitate într-un film. **2.** imn religios, care se caracteriza prin repetarea versetului. [<fr. *séquence*, it. *sequenza*, cf. lat. *sequentia* <*sequi* — a urma]
secvóia *s.m.* arbore conifer gigantic din America. [pron. *-vo-ia.* pl. invar. / <fr. *séquoia*]
sedatív *adj., s.n.* (medicament) care calmează durerile. [<fr. *sédatif*, cf. lat. *sedare* — a calma]
sedentár *adj. (despre oameni)* care șade tot timpul; care stă mai mult acasă; *(despre îndeletniciri)* care se face, se exercită șezînd; lipsit de mișcare. ● *(despre populații)* stabil. [cf. fr. *sédentaire*, lat. *sedentarius* <*sedere* — a fi așezat]
sedentarísm *s.n.* viață sedentară, lipsită de mișcare. [<*sedentar*]
sedílă *s.f.* semn ortografic în formă de virgulă care se pune sub o consoană pentru a-i da valoarea unui alt sunet. [<fr. *cédille*, cf. sp. *zedilla*]
sedimént *s.n.* **1.** depozit format prin precipitarea particulelor solide aflate în suspensie într-un lichid. **2.** rocă sedimentară. [pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *sédiment*, cf. lat. *sedimentum* <*sedere* — a se așeza, a fi așezat]
sedimentá *vb.* I. *refl.* a se așeza, a se lăsa la fund, a se depune în straturi. [p.i. 3 *-tează.* / <germ. *sedimentieren*]
sedimentáre *s.f.* acțiunea de a (se) sedimenta și rezultatul ei; depunere de sedimente. [<*sedimenta*]
sedimentár *adj.* care are caracteristicile unui sediment; format prin sedimentare. [cf. fr. *sédimentaire*]
sedimentáție *s.f.* sedimentare. [gen. *-iei.* var. *sedimentațiune* s.f. / cf. fr. *sédimentation*]
sedimentogenéză *s.f.* depunere de diferite fracțiuni de roci rezultate din eroziunea litosferei. [cf. *sediment* + *geneză*]
sedițiós *adj.* care îndeamnă la răzvrătire, răzvrătitor. ● răzvrătit. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *séditieux*, lat. *seditiosus*]
sedițiúne *s.f. (rar)* revoltă, răzvrătire, răscoală. [cf. fr. *sédition*, lat. *seditio*]
sédiu *s.n.* loc, clădire unde funcționează de obicei o instituție publică sau o organizație de masă. ● *(fig.)* centru, focar. [pron. *-diu.* / <it. *sedio*]
seducătór *adj. (adesea s.)* care seduce; fermecător, încîntător. ● ademenitor; înșelător. [cf. fr. *séducteur*]
seduce *vb.* III. *tr.* **1.** a atrage, a încînta, a cuceri (prin farmecul vorbelor, prin

purtare etc.). **2.** a ademeni, a amăgi; *(p. ext.)* a înșela. [p. i. *seduc.* / <lat. *seducere*, cf. fr. *séduire*]

seducție *s.f.* seducere. [gen. *-iei.* var. *seducțiune* s.f. / cf. fr. *séduction*, lat. *seductio*]

segmént *s.n.* **1.** parte, porțiune a unei figuri. ○ *segment de cerc* = porțiune dintr-un cerc, cuprinsă între o coardă și un arc subîntins; ~ *de dreaptă* = porțiune dintr-o dreaptă, mărginită de două puncte. **2.** fiecare dintre inelele care alcătuiesc corpul unor viețuitoare. ○ *segment cerebral* = centru nervos. // *s.m.* garnitură metalică a unui piston, de formă inelară, servind la etanșarea spațiului liber dintre piston și cilindrul în interiorul căruia se deplasează pistonul. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *segment*, lat. *segmentum* <*secare* — a tăia]

segmentá *vb.* I. *tr.* a tăia, a împărți în segmente. ● *refl. (despre organe, organisme)* a se fracționa în segmente. [cf. fr. *segmenter*]

segmentár *adj.* compus, provenit din segmente, din frînturi. [cf. fr. *segmentaire*]

segmentáre *s.f.* acțiunea de a (se) segmenta și rezultatul ei. ● fragmentarea corpului unor animale, a unor organe în bucăți. ● procesul de fracționare a oului fecundat, care duce la formarea embrionului. [<*segmenta*]

segmentáție *s.f.* segmentare. [gen. *-iei.* var. *segmentațiune* s.f. / cf. fr. *segmentation*]

segregá *vb.* I. **1.** *intr. (despre elementele unui aliaj)* a se separa neuniform prin răcire de la o temperatură înaltă, bazat pe diferența dintre punctele de topire ale elementelor. **2.** *refl. (despre componenții unui material)* a se separa. [p.i. 3, 6 *-gă.*/ <lat. *segregare*]

segregáre *s.f.* **1.** izolare a minereurilor din masa rocilor și cristalizarea lor în filoane deosebite. ● separare dintr-un aliaj a două metale cu temperaturi de topire diferite. **2.** fenomen manifestat la hibridarea sexuată a plantelor prin separarea eredității materne de cea paternă în celule diferențiate. ● segregație rasială. [<*segrega*]

segregáție *s.f.* **1.** segregare. ● *(metal.)* lipsă de omogenitate a compoziției chimice a unui aliaj. **2.** discriminare rasială. [gen. *-iei.* var. *segregațiune* s.f. / cf. fr. *ségrégation*, lat. *segregatio*]

seigă *s.f.* aparat de recoltare a stufului, care se atașează frontal unui tractor.

seim *s.n.* adunare națională, parlament în unele țări slave din nord. ● adunare a reprezentanților diferitelor categorii sociale. [pl. *-muri.* / <polon. *seim*]

seism *s.n.* cutremur de pămînt. [pron. *se-ism.* / <fr. *séisme*, cf. gr. *seismos*]

seismál *adj. linie seismală* = direcția undei de zguduire într-un seism. [pron. *se-is-.* / <fr. *séismal, sismal*]

seismic *adj.* referitor la seisme. ○ *regiune seismică* = regiune în care cutremurele de pămînt sînt frecvente și puternice. ● care servește la înregistrarea și studierea oscilațiilor scoarței terestre. [pron. *se-is-.* / cf. fr. *séismique*]

seismicitáte *s.f.* gradul de frecvență și de intensitate a cutremurelor de pămînt. [pron. *se-is-.* / cf. fr. *séismicité*]

seismogénic *adj.* care determină un seism. [pron. *seis-.* / <fr. *séismogénique*]

seismográf *s.n.* instrument pentru înregistrarea grafică a cutremurelor de pămînt. [pron. *se-is-.* / <fr. *séismographe*, cf. gr. *seismos* — scuturătură, *graphein* — a scrie]

seismográfic *adj.* privitor la seismografie. [pron. *se-is-.* / cf. fr. *séismographique*]

seismografíe *s.f.* totalitatea procedeelor de întrebuințare a seismografului. [pron. *se-is-.* gen. *-iei.* / <fr. *séismographie*]

seismográmă *s.f.* grafic obținut cu ajutorul unui seismograf, care reprezintă oscilațiile scoarței terestre. [pron. *se-is-.* / cf. fr. *séismogramme*, gr. *seismos* — cutremur, *gramma* — scriere]

seismológ *s.m.* specialist în seismologie. [cf. fr. *sismologue*]

seismológic *adj.* privitor la seismologie. [pron. *se-is-.* / cf. fr. *sismologique*]

seismología *s.f.* ramură a geofizicii care studiază cutremurele de pămînt. [gen. *-iei.* / cf. fr. *sismologie*, gr. *seismos* — cutremur, *logos* — vorbire]

seismometríe *s.f.* parte a seismologiei care se ocupă cu măsurarea mărimilor mecanice ce caracterizează seismele. [gen. *-iei.* / cf. fr. *sismométrie*, gr. *seismos* — cutremur, *metron* — măsură]

seismométru *s.n.* seismograf. [cf. fr. *sismomètre*]

seismoscóp *s.n.* instrument care pune în evidență cutremurele de pămînt. [cf. fr. *sismoscope*]

selaciéni *s.m. pl.* ordin de pești cartilaginoși, cu branhii și avînd coada împărțită în două părți inegale. [pron. *-ci-eni.* sg. *selacian.* / <fr. *sélaciens*, cf. gr. *selachos* — pește cartilaginos]

selándră *s.f.* navă de transport din timpul cruciadelor. [<fr. *sélandre*]

seléct *adj. (rar)* ales; fin, distins. [fr., engl. *select*]

selectá *vb.* I. **1.** *tr.* a selecționa. ● a-și arăta preferința, a distinge. **2.** *intr. (despre un radioreceptor)* a recepționa clar diferitele unde sonore, diferitele posturi de emisiune; a fi selectiv. ● *tr.* a regla în așa fel un aparat de radiorecepție, încît undele apropiate ca lungime să nu deranjeze audiția. [cf. germ. *selektieren*]

selectív *adj.* **1.** care alege, care face distincție între elemente. ● *(despre un radioreceptor)* care poate recepționa clar undele sonore ale diferitelor posturi de emisiune. **2.** care se face prin selecție. [cf. fr. *sélectif*, germ. *selektiv*]

selectivitáte *s.f.* **1.** proprietate a unui aparat de radiorecepție de a fi selectiv. **2.** însușire a plantelor și animalelor de a face selecție naturală în procesul de fecundare și în comportarea față de condițiile de viață. [<fr. *sélectivité*]

selectór *s.n.* **1.** dispozitiv al aparatelor de radiorecepție care le face selective. ○ ~ *telefonic* = mecanism într-o centrală telefonică automată, servind la alegerea liniei care corespunde numărului telefonic cerut. **2.** *(agr.)* mașină agricolă folosită

la curățirea și la selecționarea semințelor pe calități [cf. fr. *sélecteur*]

selécție *s.f.* alegere gîndită, chibzuită, făcută cu un anumit scop; selecționare. ○ ~ *naturală* = fenomen natural constînd în persistența și continua evoluție a speciilor care au o mai mare putere de adaptare la mediu și dispariția celor mai puțin dotate; ~ *artificială* = sistem de măsuri luate pentru îmbunătățirea speciilor animale și vegetale, constînd în selecționarea, în vederea reproducției, a indivizilor care întrunesc cele mai multe calități. [gen. *-iei*. var. *selecțiune* (2) *s.f.* / cf. fr. *sélection*, lat. *selectio*]

selecționá *vb.* I. *tr.* a alege, a scoate cu chibzuială dintr-un ansamblu un anumit număr de unități, de indivizi, cu un scop oarecare. ● *refl.* a fi supus selecției naturale. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *sélectionner*]

selecționábil *adj.* *(adesea s.)* care se poate selecționa. [pron. *-ți-o-*. / <*selecționa*]

selecționát *adj.* ales (cu îngrijire); de calitate superioară. ● *(s.f.)* echipă sportivă formată din jucători aleși prin selecționare din mai multe echipe. ● *(despre animale și plante)* obținut prin selecție artificială. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *sélectionné*]

selecționátor *s.m.* cel care lucrează în domeniul ameliorării speciilor prin metoda selecției artificiale. [pron. *-ți-o-*. /< *selecționa*]

selecționér *s.m.* cel care se ocupă cu selecționarea a ceva.

selecționísm *s.n.* teorie care admite selecția naturală în biologie; darvinism. [cf. fr. *sélectionnisme*]

selecționíst *s.m.* și *f.* adept al selecționismului. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *sélectionniste*]

selecțiúne *s.f.* 1. *(la pl.)* bucăți alese dintr-o operă, din muzica unui compozitor etc. 2. selecție. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *sélection*, germ. *Selektion*]

selenár *adj.* *(liv.)* din lună, lunar. [<gr. *selene* — lună]

seleniát *s.m.* sare a acidului selenic. [pron. *-ni-at*. / <fr. *séléniate*]

selénic *adj.* care conține seleniu. ○ *acid* ~ = acid foarte tare, foarte avid de apă, asemănîndu-se în multe privințe cu acidul sulfuric. [<fr. *sélénique*]

selenít[1] *s.m.* sulfat de calciu hidratat, de culoare galbenă-aurie. [<fr. *sélénite*]

selenít[2] *s.m.* *(liv.)* presupus locuitor al lunii. [<fr. *sélénite*, cf. gr. *selene* — lună]

seléniu *s.n.* metaloid negru-cenușiu, cu proprietăți chimice asemănătoare cu ale sulfului. [pron. *-niu*. var. *selenium* s.n. / <fr. *sélénium*]

selenografíe *s.f.* parte a astronomiei care studiază luna. [gen. *-ici*. / <fr. *sélénographie*, cf. gr. *selene* — lună, *graphein* — a descrie]

selenostát *s.n.* instrument care urmărește automat mișcările lunii, ceea ce permite observarea acestui astru fără să se deplaseze luneta. [<fr. *sélénostat*]

selenotropísm *s.n.* influență a lunii pline asupra unor plante. [cf. gr. *selene* — lună, *trepein* — a se întoarce]

self *s.n.* cuvînt englezesc echivalent particulei „auto" și însemnînd „singur". ○ *bobină de* ~ (și *s.*) = bobină folosită în telegrafia fără fir, constituind rezistențe intercalate în circuite pentru a regla lungimea de undă. [pl. *-furi*. / <engl. *self*]

selfinducție *s.f.* fenomenul de producere a unei forțe electromotoare într-un circuit, datorită cîmpului magnetic al curentului electric variabil care trece prin însuși circuitul indus; inducție proprie. [gen. *-iei*. / <fr., engl. *self-induction*]

sélva *s.f.* pădure, junglă care acoperă tot bazinul Amazonului. [pl. *-ve*. / <sp., port. *selva*]

semafór *s.n.* 1. semnalizator optic folosit pentru a transmite navelor din larg anumite comunicări privind navigația. 2. dispozitiv optic de semnalizare, mecanizat, care indică mecanicului locomotivei dacă este liberă sau nu porțiunea de cale ferată pe care o are în față. 3. semnalizator cu lumini colorate pentru reglementarea circulației pe străzi; stop. [pl. *-oare*, *-oruri*. / <fr. *sémaphore*, cf. gr. *sema* — semn, *phoros* — purtător]

semafóric *adj.* *(despre semnale)* emis de semafor. [cf. fr. *sémaphorique*]

semaforíst *s.m.* și *f.* persoană care transmite și primește semnalele semaforului; persoană care mînuiește un semafor. [cf. fr. *sémaphoriste*]

semantém *s.n.* unitate semantică de bază a unui cuvînt în cadrul unei familii lexicale. [<fr. *sémantème*, cf. gr. *semainen* — a însemna]

semántic *adj.* referitor la sensurile cuvintelor. [<fr. *sémantique*, cf. gr. *semantikos* <*sema* — semn]

semántică *s.f.* ramură a lingvisticii care studiază sensurile cuvintelor și evoluția acestor sensuri. [gen. *-cii*. / <fr. *sémantique*]

semantician *s.m.* semasiolog. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*. / <fr. *sémanticien*]

semanticísm *s.n.* curent neopozitivist care socotește că principala problemă a filozofiei este limba — identificată cu realitatea obiectivă — încercînd să înlocuiască cercetarea științifică a realității cu analiza scolastică a sensului cuvintelor; filozofie semantică. [var. *semantism* s.n. / <rus. *semantițism*, cf. fr. *sémantisme*]

semanticíst *adj.* referitor la semanticism. // *s.m.* și *f.* adept al semanticismului.

semantísm *s.n.* înțeles, sens al unui cuvînt. [<fr. *sémantisme*]

semasiológ *s.m.* specialist în semasiologie. [pron. *-si-o-*. / fr. *sémasiologue*]

semasiológic *adj.* semantic. [<fr. *sémasiologique*]

semasiologíe *s.f.* ramură a lexicologiei care cercetează sensurile cuvintelor și cauzele modificărilor lor. [gen. *-iei*. / <fr. *sémasiologie*, cf. gr. *semasia* — desemnare, *logos* — știință]

semestriál *adj.* *(adesea adv.)* care ține șase luni, un semestru; care se petrece, se face în fiecare semestru. [pron. *-tri-al*. / cf. fr. *semestriel*]

seméstru *s.n.* perioadă, răstimp care durează șase luni consecutive. ● jumătate dintr-un an școlar. [pl. *-re.* / cf. fr. *semestre*, lat. *semestris* <*sex* — șase, *mensis* — lună]

sémi- element de compunere savantă având semnificația „jumătate". [<lat. *semi-*]

semiaderént *adj.* care nu aderă, nu se prinde bine de ceva. [pron. *-mi-a-.* / <*semi-* + *aderent*]

semiagnóstic *adj.* care are, în parte, caracteristicile agnosticismului. [pron. *-mi-ag-.*]

semianarhíst *adj.* care are, în parte, caracteristicile anarhismului. [pron. *-mi-a-.*]

semiarbúst *s.m.* plantă cu partea de jos lemnoasă, iar cu cea superioară ierboasă. [pron. *-mi-ar-.* / <*semi-* + *arbust*]

semiarticulație *s.f.* articulație între două corpuri care permite și o deplasare relativă a acestora în lungul unei axe. [pron. *-mi-ar-*, gen. *-ii.* / <*semi-* + *articulație*]

semiartizanát *s.n.* sistem de muncă industrială bazat în proporție de cincizeci la sută pe meseriași. [pron. *-mi-ar-.*]

semiautomát *adj. (tehn.)* ale cărui mișcări sînt conduse și de un mecanism și de mîna omenească. [pron. *-mi-a-u-.* / <*semi-* + *automat*]

semiauxiliár *adj. (gram.) verb semiauxiliar* (și *subst., n.)* = verb având rol sintactic asemănător cu al auxiliarelor propriu-zise, dar care dă acțiunii verbului „ajutat" o nuanță modală, care izvorăște din înțelesul său lexical. [pron. *-mi-a-u-... -li-ar.* / <*semi-* + *auxiliar*]

semiáxă *s.f.* **1.** porțiune dintr-o axă, orientată într-unul din cele două sensuri ale acesteia. **2.** jumătate din lungimea axei unei curbe plane închise sau a unui corp de revoluție generat de o curbă plană închisă. [pron. *-mi-a-xă.* / <*semi-* + *axă*]

semicálc *s.n.* cuvînt sau expresie în care o parte se împrumută, iar alta se ia din resursele interne ale limbii; semiîmprumut. [pl. *-curi.* / <*semi-* + *calc*]

semicalificát *adj.* care nu are o calificare suficientă. [<*semi-* + *calificat*]

semicentenár *s.n.* jumătatea unui centenar; împlinirea a cincizeci de ani de la producerea unui eveniment însemnat; celebrarea acestui eveniment. [<*semi-* + *centenar*]

semicérc *s.n.* **1.** figură geometrică formată dintr-o jumătate de cerc. **2.** șir de ființe, de lucruri etc. așezate în semicerc **(1)**; linie arcuită. [<*semi-* + *cerc*]

semiciclíc *adj. (rar)* semicircular. [<*semi-* + *ciclic*]

semicirculár *adj.* în formă de semicerc. ○ *canale semicirculare* = cele trei canale care alcătuiesc partea superioară a urechii interne. [cf. fr. *semi-circulaire*]

semicoloniál *adj.* în stare de semicolonie. [pron. *-ni-al.* / <*semi-* + *colonial*]

semicolonie *s.f.* țară formal independentă, dar care de fapt se află în stare de dependență politică și economică față de un stat imperialist. [gen. *-iei.* / <*semi-* + *colonie*]

semiconductór *s.n.* material solid care are o rezistență electrică relativ mare în raport cu aceea a metalelor și mai mică în raport cu aceea a substanțelor izolante. [cf. fr. *semi-conducteur*]

semiconsoánă *s.f.* semivocală. [<*semi-* + *consoană*]

semiconsonántă *s.f.* semiconsoană. [<*semi-* + *consonantă*]

semidóct *adj. (liv.; peior.)* care are o cultură superficială; puțin instruit. [cf. it. *semidotto*]

semidreáptă *s.f.* porțiune dintr-o dreaptă, mărginită la un singur capăt. [<*semi-* + *dreaptă*, după fr. *semi-droite*]

semifabricát *s.n.* material sau piesă care mai are nevoie de o serie de operații de prelucrare pentru a reprezenta un produs finit. [după fr. *demi-fabrique*]

semifeudál *adj.* care are o parte din caracteristicile feudalismului; care are rămășițe ale orînduirii feudale. [pron. *-fe-u-.* / <*semi-* + *feudal*]

semifinálă *s.f.* fază a unor întreceri sportive care precedă finala, sfîrșitul întrecerilor. [după fr. *demi-finale*]

semifinalíst *s.m.* și *f. (sport)* participant la o semifinală. [<*semi-* + *finalist*]

semifluíd *adj.* pe jumătate fluid. [pron. *-flu-id.* / cf. fr. *semi-fluide*]

semifónd *s.n.* alergare de viteză și de rezistență pe o distanță mai scurtă decît cea de fond. [după fr. *demifond*]

semifondíst *s.m.* și *f. (sport)* participant la o probă de semifond. [<*semi-* + *fondist*]

semiîmprumút *s.n.* semicalc. [<*semi-* + *împrumut*]

semilichíd *adj.* care este numai pe jumătate lichid; viscos. [<*semi-* + *lichid*]

semilunár *adj.* în formă de semilună. [<fr. *sémilunaire*]

semilúnă *s.f.* **1.** jumătatea luminată a discului lunii. **2.** semn simbolic al islamismului. ● *(fig.)* Imperiul otoman; mahomedanismul. [<*semi-* + *lună*]

seminál *adj.* referitor la sămînța plantelor. ● referitor la spermă, de spermă. [<fr. *séminal*, cf. lat. *seminalis* <*semen* — sămînță]

seminár *s.n.* **1.** *(în vechea organizare a învățămîntului)* instituție de învățămînt teologic unde se pregăteau viitorii preoți. **2.** lucrări, ore de studiu practice, organizate pe grupe de studenți și efectuate sub conducerea unui profesor, asistent etc. **3.** cerc de studii organizat pe lîngă o organizație de partid, o organizație de masă sau pe lîngă o instituție, pentru pregătirea membrilor săi. [cf. lat. *seminarium*, fr. *séminaire*]

seminarist *s.m.* elev al unui seminar **(1)**. [cf. fr. *séminariste*]

seminarizá *vb.* I. *tr.* a prelucra în colectiv un curs, o prelegere sau o materie de studiu. [<*seminar*]

seminomád *adj. (despre popoare)* în stare de seminomadism. [pl. *-ázi, -ade.* / cf. fr. *semi-nomade*]

seminomadísm *s.n.* fel de viață (întîlnit mai ales la marginile deșerturilor) în care agricultura ocazională se îmbină cu creșterea vitelor. [cf. fr. *semi-nomadisme*]

semiobscúr *adj.* pe jumătate obscur, pe jumătate întunecos. [pron. *-mi-ob-.* / <*semi-* + *obscur*]

semiobscuritáte *s.f.* lumină slabă, pe jumătate întuneric. [pron. *-mi-ob-.* / <*semi-* + *obscuritate*]

semioclusívă *s.f.* africată. [pron. *-mi-o-./* după fr. *demi-occlusif*]

semioficiál *adj.* care provine din surse oficiale dar nu are caracter oficial. [pron. *-mi-o-fi-ci-al.* / cf. fr. *semi-officiel*]

semiológ *s.m.* specialist în semiologie. [pron. *-mi-o-.* / cf. fr. *séméiologue*]

semiológic *adj.* privitor la semiologie. [<fr. *séméiologique*]

semiológie *s.f.* **1.** parte a medicinei care studiază diagnosticarea bolilor după simptomele lor. **2.** știință generală a semnelor. [gen. *-iei.* var. *semeiologie* s.f./ <fr. *sémiologie, séméiologie*, cf. gr. *semeion* — semn, *logos* — vorbire]

semiótică *s.f.* semiologie (**2**). [<fr. *sémiotique*]

semiparazít *s.m.* organism adaptat la viața de parazit, dar care în cursul dezvoltării lui trăiește și ca saprofit. [după fr. *demi-parasite*]

semiperioádă *s.f.* jumătate de perioadă. [pron. *-ri-oa-.* pl. *-de.* / după fr. *demi-période*]

semipermeábil *adj. (despre membrane* etc.*)* care permite trecerea numai a unora dintre componenții unui amestec. [pron. *-me-a-.* / cf. fr. *semi-perméable*]

semiporțelán *s.n.* produs ceramic intermediar între gresia ceramică fină și porțelan, întrebuințat la fabricarea pieselor pentru instalații sanitare. [<*semi-* + *porțelan*]

semiproletár *s.m.* și *f.* om care lucrează ca salariat într-o întreprindere capitalistă, continuînd să lucreze în același timp și în propria-i gospodărie agricolă individuală. ● țăran sărac; om sărac. [<*semi-* + *proletar*]

semirelíef *s.n. (arte)* figură, motiv sculptat care se desprinde numai pe jumătate de fond; basorelief. [pron. *-li-ef.* pl. *-fe, -furi.* / <*semi-* + *relief*]

semiremórcă *s.f.* remorcă cu o singură osie, a cărei parte frontală se sprijină pe puntea din spate a vehiculului motor. [<*semi-* + *remorcă*]

semisón *adj. (despre vocale)* care nu are valoare silabică. [cf. fr. *semi-son*]

semisúmă *s.f.* jumătate dintr-o sumă. [<*semi-* + *sumă*]

semit *s.m.* și *f.* persoană care face parte din grupul de popoare cărora le aparțin arabii, evreii etc. [<fr. *sémite*]

semític *adj.* care aparține semiților, privitor la semiți. [<fr. *sémitique*]

semitísm *s.n.* caracter semitic. ● expresie alcătuită după modelul unei limbi semitice sau împrumutată dintr-o asemenea limbă. [pl. *-me.* / <fr. *sémitisme*]

semitológ *s.m.* specialist în semitologie. [<fr. *sémitologue*]

semitológic *adj.* privitor la semitologie. [cf. fr. *sémitologique*]

semitologie *s.f.* nume dat științelor care studiază cultura și limbile semitice. [gen. *-iei.* / <fr. *sémitologie*]

semitón *s.n.* **1.** interval de o jumătate de ton. **2.** nuanță de culoare care face trecerea de la părțile luminoase la cele umbrite ale unei figuri pictate. [cf. fr. *semiton*, it. *semitono*]

semiunciálă *s.f.* literă de tipar reprezentînd jumătate din mărimea unei unciale. [pron. *-mi-un-ci-a-.* / <*semi-* + *uncială*]

semivocálă *s.f.* vocală care nu se poate rosti decît împreună cu o vocală (cu care formează un diftong); semiconsoană. [după fr. *semi-voyelle*]

semivóltă *s.f.* jumătate de voltă. [<*semi-* + *voltă*]

semizéu *s.m.* erou mitologic născut dintr-un zeu și o muritoare sau dintr-o zeiță și un muritor. [după fr. *demi-dieu*, it. *semideo*]

semná *vb.* I. *tr.* a iscăli. [cf. fr. *signer*, după *semn*]

semnál *s.n.* **1.** semn convențional folosit pentru transmiterea de informații, de avertismente, de comenzi la distanță. ○ ~ *topografic* = baliză. ● sunet convențional după care se recunosc anumite posturi de radio. **2.** *(fig.)* tot ceea ce anunță, determină sau servește ca impuls la începerea unei acțiuni. **3.** aparat, instrument pentru emiterea semnalelor. **4.** ceea ce indică un fenomen sau un obiect din lumea înconjurătoare și care, cu ajutorul scoarței cerebrale, face organismul să acționeze într-un anumit fel; semn, indiciu. [pl. *-le, -luri.* / cf. fr. *signal*, it. *segnale*, după *semn*]

semnalá *vb.* I. *tr.* a aduce ceva la cunoștință, a anunța ceva; a scoate în evidență, a releva, a menționa. [cf. fr. *signaler*]

semnalizá *vb.* I. *tr.* a da, a transmite semnale la distanță; a înștiința, a comunica prin semnale. [după germ. *signalisieren*]

semnalizáre *s.f.* **1.** acțiunea de a semnaliza și rezultatul ei; comunicare făcută prin semnale. ● sistem de semnale folosit într-un anumit loc, într-o oarecare împrejurare. **2.** instalație pentru a da semnale (pe un aerodrom, pe o cale ferată etc.), cu ajutorul căreia se fac comunicări la distanță. **3.** legătura organismului cu mediul înconjurător făcută prin anumite semnale. [<*semnaliza*]

semnalizátor *s.m.* și *f.* cel care transmite semnale, care semnalizează. // *s.n.* semafor. ● indicator luminos al unui autovehicul, care arată direcția în care se îndreaptă acesta. [<*semnaliza*]

semnalmént *s.n. (de obicei la pl.)* ansamblul semnelor exterioare și al datelor după care poate fi recunoscut sau identificat cineva. [cf. fr. *signalement*]

semnáre *s.f.* acțiunea de a semna și rezultatul ei; iscălire. [<*semna*]

semnatár *adj., s.m.* și *f.* (cel) care semnează un tratat, o convenție etc. [după fr. *signataire*]

semnătúră *s.f.* iscălitură. [<*semna*, după fr. *signature*]

semnificá *vb.* I. *tr.* a însemna, a avea înțelesul de... [p.i. 3,6 *-că.* / <lat. *significare*, cf. fr. *signifier*, după *semn*]

semnificativ *adj.* **1.** cu un înțeles precis, care arată ceva clar. **2.** care are o semnificație, un înțeles (ascuns), un tîlc; care arată ceva fără a fi nevoie de vorbe;

expresiv. **3.** însemnat, important. [cf. fr. *significatif*]

semnificáție *s.f.* **1.** înțeles, conținut semantic al unui cuvînt; sens, accepție. **2.** ceea ce lasă să se întrevadă ceva. **3.** însemnătatea, valoarea unui lucru. [gen. *-iei.* var. *semnificațiune* s.f. / cf. fr. *signification*]

sempitérn *adj. (rar)* veșnic, nepieritor. [cf. fr. *sempiternel*, lat. *sempiternus*]

sen *s.m.* monedă divizionară japoneză. [<fr., jap. *sen*]

senár *adj. (despre versuri)* compus din șase iambi. [<lat. *senarius*]

senarmontít *s.n.* oxid natural de stibiu. [<fr. *sénarmontite*]

senát *s.n.* **1.** organul suprem de conducere al statului roman în timpul republicii; *(p. ext.)* nume dat unor adunări care aveau importante puteri în sistemul de guvernare; sfatul bătrînilor. **2.** corp legislativ al unor țări cu sistem bicameral, format din membri aleși sau de drept. ● loc unde se adună senatorii. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *sénat*, it. *senato*, lat. *senatus* <*senex* — bătrîn]

senatór *s.m.* membru al senatului. [cf. fr. *sénateur*, lat. *senator*]

senatoriál *adj.* privitor la senat sau la senatori. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *sénatorial*]

senil *adj.* referitor la bătrînețe, de bătrînețe; de bătrîn. ● care manifestă o pronunțată slăbiciune, în special mintală, provocată de bătrînețe. [cf. fr. *sénile*, lat. *senilis* <*senex* — bătrîn]

senilitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este senil; slăbire a facultăților mintale și a corpului cauzată de bătrînețe. [cf. fr. *sénilité*]

seniór[1] *s.m.* stăpîn al unei feude; *(p. ext.)* nobil. // *adj. (de obicei pe lîngă un nume propriu)* care este mai în vîrstă, mai bătrîn; bătrînul, tatăl. [pron. *-ni-or.* / <lat. *senior*, cf. fr. *seigneur*]

seniór[2] *s.m.* și *f.* sportiv care a depășit vîrsta juniorilor. [pron. *-ni-or.* / <fr. *senior*]

senioriál *adj.* al seniorului, de senior. [pron. *-ni-o-ri-al.* / cf. fr. *seigneurial*]

seniorie *s.f.* calitate de senior[1]. ● formă de guvernămînt a orașelor-republici medievale din Italia. [pron. *-ni-o-ri-e.* gen. *-iei.* / cf. fr. *seigneurie*, it. *signoria*]

sens *s.n.* **1.** înțeles, semnificație, accepție (a unui cuvînt, a unei expresii etc.). ● conținut. **2.** rost, noimă, rațiune. **3.** direcție, orientare. ○ *~ unic* = sistem de circulație a vehiculelor într-o singură direcție, pe arterele cu mare afluență. [cf. fr. *sens*, lat. *sensus*]

sensibil *adj.* **1.** înzestrat cu sensibilitate; care poate fi (ușor) impresionat; emotiv. **2.** care poate fi perceput prin simțuri. ● care se poate constata ușor; evident, simțitor, apreciabil. **3.** *(despre aparate)* care indică cele mai mici valori, deosebiri, diferențe. ● *(s.f.)* treapta a șasea a gamei majore sau minore, așezată la un semiton de tonică. [cf. fr. *sensible*, lat. *sensibilis* <*sentire* — a simți]

sensíbile *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu simțire, cu înduioșare. [<it. *sensibile*]

sensibilitáte *s.f.* **1.** facultatea de a simți, de a percepe prin simțuri tot ceea ce vine dinafară; simțire. **2.** însușirea de a fi foarte simțitor; afectivitate, emotivitate accentuată. ● receptivitate artistică. **3.** însușire a unui instrument sau a unui aparat de a indica cele mai mici valori, deosebiri, diferențe. [cf. fr. *sensibilité*, lat. *sensibilitas*]

sensibilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a mări sensibilitatea unui țesut, a unui mușchi etc. față de un excitant dinafară. ● *(despre un material fotografic)* a face sensibil la acțiunea luminii. **2.** a prelucra chimic suprafața plăcilor metalice destinate pentru confecționarea tiparului plat. **3.** *(rar)* a concretiza, a materializa. [<fr. *sensibiliser*]

sensibilizátor *s.m.* substanță care, adăugată în stratul fotosensibil al unui material fotografic, face ca acest material să fie impresionat de anumite radiații. [cf. fr. *sensibilisateur*]

sentențiós *adj. (despre stil, fraze* etc.) care este plin de maxime, de sentințe; *(despre oameni)* care se exprimă prin maxime; afectat, grav. [cf. fr. *sentencieux*, lat. *sententiosus* <*sententia* — sentință]

sentimént *s.n.* **1.** atitudine emoțională pe care omul o are față de realitate; simțire, simțămînt. ● afecțiune. **2.** facultate de a simți, de a aprecia anumite lucruri; conștiință. ● credință, impresie intimă. [<fr. *sentiment*, it. *sentimento*]

sentimentál *adj.* care conține sau exprimă un sentiment; *(depr.)* care afectează sau exagerează un sentiment. // *s.m.* și *f.* persoană cu o sensibilitate accentuată, care nutrește sentimente puternice, pe care le manifestă cu tărie. [cf. fr. *sentimental*, it. *sentimentale*]

sentimentalism *s.n.* **1.** sensibilitate excesivă; afectare sau exagerare a sentimentelor. **2.** atitudine, comportare de om sentimental. [cf. fr. *sentimentalisme*]

sentimentalitáte *s.f.* sentimentalism. [cf. fr. *sentimentalité*]

sentimentalizá *vb.* I. *intr. (rar)* a se comporta ca un sentimental. [cf. germ. *sentimentalisieren*]

sentință *s.f.* **1.** hotărîre, decizie a unei instanțe judecătorești. ● *(fig.)* blam. **2.** maximă, aforism. [<lat. *sententia*, cf. fr. *sentence*, it. *sentenza*]

senzație *s.f.* **1.** reflectare imediată în conștiința omului a obiectelor și a fenomenelor lumii înconjurătoare, ca urmare a acțiunii lor directe asupra organelor de simț; *(fil.)* imagine subiectivă a realității obiective. ● impresie; stare sufletească emotivă. **2.** impresie puternică provocată de cineva sau de ceva într-o colectivitate. ● eveniment sau știre care provoacă o impresie foarte puternică, care surprinde. ○ *de ~* = senzațional; *a face ~* = a produce o impresie foarte puternică, a face vîlvă. [gen. *-iei.* var. *senzațiune* s.f. / cf. fr. *sensation*, lat. *sensatio*]

senzațional *adj.* care produce, stîrnește o impresie foarte puternică, care interesează în cel mai înalt grad. [pron *-ți-o-.*/ cf. fr. *sensationnel*]

senzitiv *adj.* **1.** referitor la simțuri, de simțuri. **2.** care are facultatea de a simți; sensibil. [<fr. *sensitif*]

senzitivă *s.f.* plantă erbacee din familia leguminoaselor, ale cărei frunze se strîng la cea mai mică atingere. [<fr. *sensitive*]
senzoriál *adj.* referitor la simțuri. // *s.n.* ceea ce se percepe prin simțuri. [pron. *-ri-al.* / <fr. *sensoriel*]
senzuál *adj.* care este în legătură cu simțurile, care satisface simțurile. ● *(despre oameni; adesea s.)* înclinat spre plăceri trupești. ● *(adesea adv.)* care trădează senzualitate. [pron. *-zu-al.* / cf. fr. *sensuel*, it. *sensuale*]
senzualism *s.n.* **1.** curent filozofic care consideră senzația ca unica sursă a cunoașterii. **2.** fel de a fi al celor înclinați spre plăceri trupești. [pron. *-zu-a-.* / cf. fr. *sensualisme*, it. *sensualismo*]
senzualist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al senzualismului. [pron. *-zu-a-.* / cf. fr. *sensualiste*]
senzualitáte *s.f.* **1.** înclinare către plăceri trupești. **2.** *(rar)* sensibilitate senzorială. [pron. *-zu-a-.* / cf. fr. *sensualité*]
sepálă *s.f.* fiecare dintre frunzele modificate care alcătuiesc caliciul unei flori. [pl. *-le.* / <fr. *sépale*]
separá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) despărți; a (se) izola. [p. i. *sepár.* / <fr. *séparer*, it., lat. *separare*]
separábil *adj.* care se poate separa. [cf. fr. *séparable*]
separáre *s.f.* acțiunea de a (se) separa și rezultatul ei; separație, despărțire. [<*separa*]
separatísm *s.n.* tendință de a se separa de majoritate, de un grup social constituit; izolare, atitudine singuratică. [cf. fr. *séparatisme*]
separatíst *adj. (adesea s.)* care se separă de majoritate. [cf. fr. *séparatiste*]
separatór *adj.* care poate separa. // *s.n.* aparat sau mașină care separă o anumită substanță sau un anumit material dintr-un amestec. [cf. fr. *séparateur*]
separáție *s.f.* despărțire, separare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *séparation*, lat. *separatio*]
separéu *s.n.* despărțitură, loc izolat într-un restaurant, într-o grădină de vară etc. [var. *separe* s.n. / <fr. *séparé*]
sepedón *s.m.* insectă dipteră care trăiește pe unele plante acvatice. ● reptilă foarte veninoasă din Africa. [<fr. *sépédon*]
sépia *s.f. invar.* tuș cafeniu-închis, provenit din lichidul eliminat de sepie sau fabricat pe cale artificială și întrebuințat în pictură sau în grafică. ● desen făcut cu o astfel de culoare. [pron. *-pi-a.* / <fr. *sépia*]
sépie *s.f.* moluscă cefalopodă marină, cu corpul oval și cu brațe tentaculare, care, cînd este în pericol de a fi prinsă, emană un lichid negricios care tulbură apa. [pron. *-pi-e.* gen. *-iei.* / <fr. *sépia*, cf. gr., lat. *sepia*]
sept *s.n.* perete despărțitor al unei cavități. ○ *~ nazal* = perete cartilaginos-osos care desparte fosele nazale. [<germ. *Septum*]
septemvír *s.m.* fiecare dintre cei șapte preoți care erau însărcinați să supravegheze celebrarea jocurilor publice în vechea Romă. [<lat. *septemvir* <*septem* șapte, *vir* — bărbat]
septenál *adj. (adesea s.)* care se întîmplă sau care se reînnoiește la fiecare șapte ani; care se întinde pe o perioadă de șapte ani. [cf. fr. *septennal*, lat. *septem* — șapte, *annus* — an]
septenár *adj. (rar)* care privește o perioadă de șapte zile, șapte ani; septenal. ● *(despre versuri)* compus din șapte picioare și jumătate. [<lat. *septenarius*, fr. *septénaire*]
septentrión *s.n. (rar)* nord. [pron. *-tri-on.* / cf. fr. *septentrion*, lat. *septentriones* — constelația Carului mic]
septentrionál *adj.* nordic. [pron. *-tri-o-.* / cf. fr. *septentrional*, lat. *septentrionalis*]
septét *s.n.* ansamblu de șapte voci sau șapte instrumente care execută împreună o bucată muzicală; muzica compusă pentru un astfel de ansamblu. [pl. *-te*, *-turi.* / <germ. *Septett*]
séptic *adj.* infectat cu microbi. ○ *maladie ~ă* = boală cauzată de microbi. [<fr. *septique*, cf. gr. *septikos*]
septicemie *s.f.* infecție generalizată a sîngelui provocată de microbi. [gen. *-iei.* / <fr. *septicémie*, cf. gr. *septikos* — infecțios, *haima* — sînge]
septicitáte *s.f.* toxicitate a microbilor. [cf. fr. *septicité*]
séptimă[1] *s.f.* interval într-o gamă diatonică, cuprinzînd șapte note consecutive; treapta a șaptea de la o treaptă dată. [<lat. *septima*, cf. fr. *septième*]
séptimă[2] *s.f.* una dintre pozițiile de apărare la scrimă. [<fr. *septime*, cf. lat. *septimus*]
septogén *adj. (despre bacterii)* care produce putrefacție. [cf. gr. *septein* — a putrezi, *gennan* — a naște]
septolét *s.n. (muz.)* grup de șapte note de durată egală cu aceea a patru note obișnuite. [cf. lat. *septem* — șapte]
septuagenár *adj., s.m.* și *f.* (om) în vîrstă de șaptezeci de ani. [pron. *-tu-a-.* / cf. fr. *septuagénaire*, lat. *septuagenarius*]
septuór *s.n.* bucată muzicală executată de șapte instrumente sau pe șapte voci. [pron. *-tu-or.* / <fr. *septuor*]
sepulcrál *adj.* **1.** de mormînt, privitor la mormînt. **2.** ca de mort. [cf. fr. *sépulcral*, lat. *sepulcralis* <*sepulcrum* — mormînt]
sepultúră *s.f. (franțuzism)* loc de înmormîntare; mormînt. [<fr. *sépulture*]
ser *s.n.* partea lichidă a sîngelui. ● lichid extras din sîngele unui animal vaccinat, sau preparat pe cale artificială, folosit pentru vindecarea unor boli. [<fr. *sérum*, cf. lat. *serum*]
seráfic *adj.* îngeresc; *(fig.)* pur, nevinovat, candid. [cf. fr. *séraphique*, lat. *seraphicus*]
serál *adj.* de seară; *(despre forme de învățămînt)* care are loc, se desfășoară seara. [<it. *serale*]
serát *adj. (bot.; despre frunze și alte organe)* cu marginile dințate în sus. [cf. fr. *serré*, lat. *serratus*]
serátă *s.f.* reuniune cu caracter literar, muzical etc.; *(spec.)* petrecere cu dans care are loc seara. [<it. *serata*]
séră *s.f.* încăpere special amenajată, care servește pentru adăpostirea și cultivarea plantelor care nu suportă frigul. [<fr. *serre*]

serenádă *s.f.* concert de muzică vocală sau instrumentală cu caracter romantic, care se execută seara sau noaptea sub fereastra cuiva, în semn de omagiu sau de dragoste; compoziție muzicală pentru acest gen de concert. [var. *serenată* s.f. / <fr. *sérénade*, cf. it., sp. *serenata*, germ. *Serenade*]

serenisim *adj. (rar)* prealuminat, mărit (titlu de onoare dat principilor sau conducătorilor bisericii în unele țări din Occident). [cf. fr. *sérénissime*, it. *serenissimo*]

sergént *s.m.* grad inferior în armată sau în miliție, mai mare decît cel de caporal; persoană care are acest grad. ○ ~ *major* = grad militar superior sergentului și inferior plutonierului. [<fr. *sergent*]

seriá *vb.* I. *tr.* a așeza, a orîndui, a clasa pe serii. [pron. *-ri-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *sérier*]

seriatór *s.m.* și *f.* cel care seriază. [pron. *-ri-a-.* / <*seria*]

sericéu *adj. (bot.; despre unele organe)* acoperit cu peri mătăsoși, moi la pipăit. [pron. *-ceu.* / cf. it. *sericeo* <lat. *sericeus*]

sericícol *adj.* privitor la sericicultură. [var. *sericol* adj. / <fr. *séricicole*]

sericicultór *s.m.* și *f.* cultivator de viermi de mătase. [<fr. *sériciculteur*, cf. lat. *sericum* — mătase, *cultor* — cultivator]

sericicultúră *s.f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea viermilor de mătase. [<fr. *sériciculture*, cf. lat. *sericum* — mătase, *cultura* — creștere]

sericínă *s.f.* materie cleioasă produsă de viermele de mătase, care acoperă firul propriu-zis. [<fr. *séricine*]

série *s.f.* **1.** înșirare de termeni care se succedă potrivit unei anumite legi; înșiruire, succesiune de ființe, de lucruri sau de fapte de același fel sau asemănătoare. ● repetare a aceluiași tip, a aceleiași acțiuni etc. ○ *în* ~ = (produs, fabricat) în număr mare, după același tip. **2.** grup de compuși organici care se caracterizează prin aceea că fiecare are în molecula lui cîte un atom de carbon și doi atomi de hidrogen mai mult decît compusul precedent al grupului. **3.** expresie matematică formată dintr-o infinitate de termeni deduși unul din altul după anumite reguli și legați prin semnele plus sau minus. **4.** succesiune de terenuri care corespunde, în timp, unei epoci. **5.** totalitatea ființelor, lucrurilor sau faptelor care urmează deodată la rînd. **6.** număr de ordine aplicat pe mărfurile fabricate într-un număr mare de exemplare de același tip; număr de fabricație. [gen. *-iei.* / <fr. *série*, it. *serie*, lat. *series*]

seringă *s.f.* instrument care servește pentru a face injecții, pentru a lua sînge etc. [var. *siringă* s.f. / <fr. *seringue*]

seriós *adj.* **1.** grav, lipsit de superficialitate, de frivolitate; așezat, ponderat. ● căruia nu-i place să glumească; sever, rigid. **2.** care trebuie privit cu seriozitate; pozitiv, real. ● îngrijorător, grav. **3.** important, de seamă. [pron. *-ri-os.* / <fr. *sérieux*, cf. lat. *serius*]

seriozitáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi serios; ținută, comportare care denotă această însușire. ● mină serioasă, gravitate. **2.** profunzime; temeinicie. **3.** parte gravă, importantă a unui lucru. [pron. *-ri-o-.* / cf. germ. *Seriosität*]

serj *s.n.* țesătură de mătase cu firul în diagonală, întrebuințată mai ales pentru căptușeli. [pl. *-juri.* / <fr. *serge*]

serológie *adj.* privitor la serul sanguin. [<fr. *sérologique*]

serologíe *s.f.* știință care studiază proprietățile serului din sînge. [gen. *-iei.* / <fr. *sérologie*]

serós *adj.* **1.** de natura serului sau a serozității. **2.** *(despre țesuturi)* care conține, care secretează o serozitate. ○ *membrană seroasă* (și *s.f.*) = membrană care căptușește unele organe, constituită din două foi subțiri între care se găsește o serozitate; membrană care protejează articulațiile osoase. [cf. fr. *séreux*]

seroterapíe *s.f.* tratament (preventiv) al unor boli infecțioase cu serul luat de la un animal imunizat împotriva acestor boli. [gen. *-iei.* / <fr. *sérothérapie*, cf. lat. *serum* — ser, gr. *therapeia* — tratament]

serozitáte *s.f.* lichid secretat de membranele seroase. ● lichid seros sau purulent care se formează în unele afecțiuni. [cf. fr. *sérosité*]

serpentín *s.n.* silicat natural de magneziu, de culoare galbenă-verde. [var. *serpentină* s.f. / <fr. *serpentine*]

serpentínă *s.f.* **1.** traseu șerpuit cu cotituri dese, al unui drum dintr-o regiune de munte. **2.** fișie îngustă de hîrtie colorată, care se desfășoară în spirală cînd este aruncată la distanță. **3.** tub în general metalic, îndoit în formă de spirală, de elice etc., folosit ca schimbător de căldură. [<fr. *serpentin, serpentine*, cf. germ. *Serpentine*, lat. *serpens, serpentis* — șarpe]

sertizá *vb.* I. *tr.* a reduce secțiunea la capătul unei piese tubulare, prin deformarea plastică a pereților ei. ● a fixa o piatră prețioasă într-o montură. [cf. fr. *sertir*, după *sertissage*]

sérv *s.m.* și *f. (în feudalism)* șerb, rob, iobag. [cf. it. *servo* <lat. *servus*]

servăj *s.n.* starea de serv; iobăgie, șerbie. [cf. fr. *servage*, it. *servaggio*]

servánt *s.m.* **1.** militar care deservește un tun, o armă automată. **2.** om de serviciu cu atribuții speciale în anumite instituții. [<fr. *servant*]

servántă *s.f.* **1.** *(liv.)* servitoare, slujnică. **2.** masă sau bufet pe care se pun farfuriile și tacîmurile necesare în timpul cînd se servește masa. [<fr. *servante*]

servi *vb.* IV. **1.** *tr.* a îndeplini anumite funcții, însărcinări față de cineva; a sluji. **2.** *intr.* a folosi la..., a avea rolul de... **3.** *tr.* a aduce (bucatele) la masă. ● a oferi cumpărătorilor cele cerute. ● *(la unele jocuri sportive sau la cărți)* a pune mingea sau cărțile în joc. [p. i. *-vésc.* / <fr. *servir*, it., lat. *servire*]

serviábil *adj.* care face cu plăcere servicii altora; îndatoritor. [pron. *-vi-a-.* / cf. fr. *serviable*]

serviabilitáte *s.f.* însușirea de a fi serviabil. [pron. *-vi-a-.* / cf. fr. *serviabilité*]
serviciu *s.n.* **1.** acțiunea, faptul de a servi, de a sluji. ● slujbă, post, funcție. ○ ~ *militar* = stagiu militar. **2.** secție administrativă a unei instituții, a unei întreprinderi etc. **3.** ajutor, sprijin dat cuiva. ○ *scară de* ~ = scară secundară într-un imobil. **4.** succesiunea în timp a regimurilor de funcționare ale unui sistem tehnic, împreună cu duratele lor. ● ansamblu de instalații tehnice care concură la desfășurarea în bune condiții a unei activități tehnice, industriale sau publice principale. **6.** totalitatea tacîmurilor, porțelanurilor, sticlăriei ținînd de aceeași garnitură, în care se servește mîncarea la masă. [pron. *-ciu.* pl. *-ii.* / <fr. *service*, it. *servizio*, lat. *servitium*]
serviétă *s.f.* geantă de piele, de material plastic etc. cu una sau mai multe despărțituri. [pron. *-vi-e-.* / <fr. *serviette*]
servil *adj.* **1.** slugarnic; lingușitor; supus. **2.** care se conformează riguros modelului; lipsit de originalitate. ● *(despre traduceri)* care se ține în mod formal de original neglijînd conținutul; literal. [<fr. *servile*]
servilism *s.n.* spirit de supunere josnică; slugărnicie. [cf. fr. *servilisme*]
servilitáte *s.f.* servilism. [cf. fr. *servilité*]
servíre *s.f.* acțiunea de a servi. [<*servi*]
servitór *s.m.* și *f.* cel care este angajat în serviciul cuiva pentru treburi casnice; *(p. ext.)* orice persoană care lucrează la stăpîn; slugă. [<fr. *serviteur*, it. *servitore*, lat. *servitor*]
servitúdine *s.f.* servitute. [cf. lat. *servitudo*, fr. *servitude*]
servitúte *s.f.* **1.** stare de dependență, de aservire; robie. ● obligație, constrîngere. **2.** *(jur.)* sarcină care grevează asupra unui bun imobiliar, izvorînd din situația naturală a bunului sau dintr-o convenție, care are ca scop să servească utilitatea publică sau particulară. [<fr. *servitude*, cf. lat. *servitudo*]
servofrînă *s.f.* aparat de frînare care înlocuiește energia musculară necesară pentru frînare (folosit la automobile etc.). [după fr. *servo-frein*]
servomotór *s.n.* motor auxiliar al unei instalații cu ajutorul căruia se realizează o comandă sau o anumită reglare. [cf. fr. *servo-moteur*]
sérvus *interj. (formulă de salut)* sluga dumitale! [<lat. *servus* — sclav]
sesám *s.m.* plantă oleaginoasă erbacee originară din India, din ale cărei semințe comestibile se fabrică halvaua; susan. [<fr. *sésame*]
sesamoíd *s.n.* nume dat unor oscioare rotunde, semănînd cu semințele de susan, care se dezvoltă în tendoane. [pron. *-mo-id.* / <fr. *sésamoïde*, cf. fr. *sésame*, gr. *edios* — aspect]
sescviplán *s.n.* avion cu două planuri de sustentație, cel inferior avînd o suprafață mai redusă. [pl. *-ne.* / <fr. *sesquiplan*]
sesíl *adj. (despre frunze)* fără pețiol sau peduncul. [<fr. *sessile*]
seslúne *s.f.* perioadă de timp în care membrii unui corp deliberativ rămîn împreună, adunîndu-se la ședințele de lucru. ● perioadă de timp în care se țin adunări de lucru, de comunicări ale unei instituții științifice, didactice etc.; *(p. ext.)* ședințele ținute în această perioadă de timp. ○ ~ *de examene* = perioadă de timp în care au loc examene. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *session*, lat. *sessio*]
sesizá *vb.* I. *tr.* **1.** a prinde, a pătrunde cu mintea; a observa, a descoperi. ● *refl.* a lua cunoștință, a ține seamă (de ceva). **2.** a încunoștința, a arăta (ceva) unei autorități; a se adresa justiției. [var. *sezisa*, *seziza* vb. I. / după fr. *saisir*]
sesizábil *adj.* care se poate percepe cu simțurile, care poate fi cunoscut. [var. *sezisabil* adj. / cf. fr. *saisissable*]
sesizánt *adj. (rar)* surprinzător, mișcător, impresionant, frapant. [var. *sezisant*, *-ă* adj. / cf. fr. *saisissant*]
sestérț *s.m.* monedă de argint la romani, avînd valoarea de aproximativ un sfert de dinar. [var. *sesterțiu* s.m. / cf. lat. *sestertius*, fr. *sesterce*]
set *s.n.* **1.** parte a unui meci de tenis, de volei etc., determinată de atingerea unui anumit număr de puncte înscrise în favoarea unei echipe. **2.** ansamblu de piese, de instrumente de același fel sau deosebite, folosite într-o anumită muncă sau exploatare; garnitură. [pl. *-turi.* / <engl., fr. *set*]
setaveráj *s.n.* diferența dintre seturile cîștigate și cele pierdute la jocurile de tenis și volei. [<engl. *set-average*]
setós *adj. (bot.; despre unele organe)* acoperit cu peri duri, tari. [<fr. *séteux*, cf. lat. *setosus*]
sévă *s.f.* lichid nutritiv bogat în săruri minerale, care circulă prin vasele plantelor. ● *(fig.)* hrană, izvor de energie. [<fr. *sève*]
sevér *adj.* **1.** aspru, lipsit de blîndețe; grav. ● pretențios; strașnic, riguros. **2.** rigid, riguros, aspru, serios. **3.** lipsit de ornamente inutile; sobru; auster. [<fr. *sévère*, it. *severo*, lat. *severus*]
severitáte *s.f.* asprime, strășnicie; rigiditate. [cf. fr. *sévérité*, lat. *severitas*]
sex *s.n.* **1.** diferența fizică și constituțională dintre bărbat și femeie, dintre mascul și femelă; totalitatea caracterelor specifice care despart animalele și plantele în masculi și femele. **2.** fiecare dintre cele două categorii de viețuitoare diferențiate după organele genitale. [pl. *-xe*, *(inv.) -xuri.* / <fr. *sexe*, cf. lat. *sexus*]
sexagenár *adj., s.m.* și *f.* (om) în vîrstă de șaizeci de ani. [cf. fr. *sexagénaire*, lat. *sexagenarius*]
sexagesimál *adj.* care reprezintă a șaizecea parte dintr-un întreg. [<fr. *sexagésimal*, cf. lat. *sexagesimus* — al șaizecilea]
sexologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul sexualității și al problemelor psihofiziologice. [gen. *-iei.* / <fr. *sexologie*]
sextánt *s.m.* instrument optic folosit pentru măsurarea distanței unghiulare dintre doi aștri, dintre două repere situate

pe apă, pe uscat etc. [pl. *-nți, -nte* s.n. / <fr. *sextant*, cf. lat. *sextans*]

séxtă *s.f.* interval într-o gamă diatonică, cuprinzînd șase note consecutive; treapta a șasea de la o treaptă dată. [<lat. *sextus*, cf. fr. *sexte*, germ. *Sexte*]

sextét *s.n.* **1.** ansamblu compus din șase persoane (instrumentiști sau cîntăreți) care execută împreună o bucată muzicală; muzica scrisă pentru un astfel de ansamblu. **2.** echipă de volei sau de gimnastică alcătuită din șase jucători sau jucătoare. [pl. *-te, -turi*. / <germ. *Sextett*]

sextínă *s.f.* poezie cu formă fixă, alcătuită din șase strofe și jumătate, în care aceleași cuvinte revin la rimă într-o anumită ordine. ● strofă de șase versuri. [<fr. *sextine*]

sextolét *s.n.* *(muz.)* grup de șase note provenite din reunirea a două triolete. [<fr. *sextolet*]

séxtuor *s.n.* bucată muzicală care se execută de șase instrumente sau pe șase voci. [pron. *-tu-or*. / <fr. *sextuor*]

sextúplu *adj.* însesit, de șase ori mai mare. [<fr. *sextuple*, lat. *sextuplus*]

sexuál *adj.* în legătură cu sexul, referitor la sex. ● care caracterizează sexul unui animal sau al unei plante. [pron. *-xu-al.*/ cf. fr. *sexuel*, lat. *sexualis*]

sexualísm *s.n.* starea unei ființe care are sex. ● senzualitate. [pron. *-xu-a-*. / cf. fr. *sexualisme*]

sexualitáte *s.f.* totalitatea caracterelor anatomice și fiziologice specifice fiecărui sex. [pron. *-xu-a-*. / cf. fr. *sexualité*]

sexuát *adj.* care are sex, care este prevăzut cu organe de reproducere. ○ *reproducere ~ă* = reproducere a organismelor prin organe sexuale. [pron. *-xu-at.*/ cf. fr. *sexué*]

sezón *s.n.* *(rar)* anotimp. ● perioadă a anului caracterizată prin apariția anumitor fenomene sau printr-o intensă activitate în anumite domenii; timp al anului favorabil pentru anumite acțiuni. [<fr. *saison*]

sezonál *adj.* *(rar)* sezonier. [<*sezon*]

sezoniér *adj.* care ține de un anumit sezon; de sezon. ○ *muncitor ~* = muncitor angajat pentru anumite munci legate de sezon. ● potrivit pentru un anumit sezon. [pron. *-ni-er*. / <fr. *saisonnier*]

sezonist *s.m.* și *f.* cel care face cură la o stațiune balneoclimaterică; vilegiaturist. [<*sezon*]

sfenoíd *s.n.* os în formă de șa, situat la baza craniului, care desparte cutia craniană de cavitățile vecine. [pron. *-no-id.*/ <fr. *sphénoïde*]

sfenoidál *adj.* privitor la sfenoid. [pron. *-no-i-*. / <fr. *sphénoïdal*]

sféră *s.f.* **1.** suprafață ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct dat, numit centru; corp geometric mărginit de o astfel de suprafață. ● obiect avînd această formă; glob. **2.** regiune cerească unde se mișcă aștrii; boltă cerească. **3.** *(fig.)* domeniu, cuprins, limite. ○ *sferă de influență* = întindere, teritoriu, mediu etc. în cuprinsul căruia se exercită influența cuiva sau a ceva. ● mediu (social). **4.** totalitatea obiectelor sau indivizilor la care se referă caracterele esențiale ale unei noțiuni. [pl. *-re, -ri*. / cf. lat. *sphaera*, gr. *sphaira*, fr. *sphère*, it. *sfera*]

sféric *adj.* care are forma unei sfere; rotund. [cf. lat. *sphaericus*, fr. *sphérique*]

sfericitáte *s.f.* starea a tot ce este sferic. [cf. fr. *sphéricité*]

sferoíd *s.n.* figură în spațiu asemănătoare unei sfere, formată prin rotirea unei elipse în jurul uneia dintre axele sale. [pron. *-ro-id.* pl. *-ide, -izi* s.m. / <fr. *sphéroïde*, cf. gr. *sphaira* — sferă, *eidos* — aspect]

sferoidál *adj.* de forma unui sferoid. [pron. *-ro-i-*. / cf. fr. *sphéroïdal*]

sferométru *s.n.* instrument pentru determinarea curburii suprafețelor sferice. [<fr. *sphéromètre*, cf. gr. *sphaira* — sferă, *metron* — măsură]

sfidá *vb.* I. *tr.* a înfrunta, a privi pe cineva sau ceva cu dispreț; a desfide. [<it. *sfidare*]

sfidáre *s.f.* acțiunea de a sfida și rezultatul ei; înfruntare. [<*sfida*]

sfidătór *adj.* care sfidează. [<*sfida*]

sfigmográf *s.n.* aparat care servește pentru înregistrarea grafică a pulsului. [<fr. *sphygmographe*]

sfigmográmă *s.f.* grafic obținut prin înregistrarea pulsului cu ajutorul sfigmografului. [<fr. *sphygmogramme*, cf. gr. *sphygmos* — puls, *gramma* — scriere]

sfigmomanométru *s.n.* aparat pentru măsurarea presiunii arteriale. [<fr. *sphygmomanomètre*]

sfigmotensiométru *s.n.* sfigmomanometru. [<fr. *sphygmotensiomètre*]

sfíncter *s.m.* mușchi circular care închide sau strînge un orificiu. [pl. *-ri, -re* s.n. / <fr., lat. *sphincter*]

sfínx *s.m.* **I.** animal fabulos din mitologia greacă și egipteană, cu cap de femeie, corp de leu și aripi de vultur; statuie înfățișînd acest animal. ● *(fig.)* personaj enigmatic, om greu de înțeles. **II.** fluture mare care zboară în timpul serii și noaptea. [pl. *-ncși, -nxi*. / <fr., lat., gr. *sphinx*]

sforță *vb.* I. *refl.* a se sili din răsputeri; a se opinti, a se strădui. [<it. *sforzare*]

sforzándo *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* atacînd cu putere; apăsat, accentuat, forțat. [pron. *-țan-do.* / <it. *sforzando*]

sforzáto *adv.* sforzando. [pron. *-ța-to.* / <it. *sforzato*]

sfragístică *s.f.* disciplină auxiliară a istoriei, care studiază sigiliile. [gen. *-cii.*/ <fr. *sphragistique*, cf. gr. *sphragistikos* <*sphragis* — sigiliu]

sfruntá *vb.* I. *tr.* *(rar)* a înfrunta. [<it. *sfrontare*]

sfruntáre *s.f.* acțiunea de a sfrunta și rezultatul ei; înfruntare, provocare; *(p. ext.)* nerușinare, obrăznicie. [<*sfruntá*]

sfruntát *adj.* nerușinat, obraznic. [<it. *sfrontato*]

si *s.m. invar.* treapta a șaptea din gama majoră tip; sunetul și nota corespunzătoare. [<it. *si*]

siáj *s.n.* dîră lăsată de o navă în mers. [pron. *si-aj.* / <fr. *sillage*]

siál *s.n.* înveliș al pămîntului alcătuit din roci în care predomină silicații de aluminiu. [pron. *si-al.* / cf. fr. *sial* <*si (liciu)* + *al(uminiu)*]

siaméz *adj.* din Siam, privitor la Siam. ○ *frați ~i* = gemeni care s-au născut cu corpurile lipite; *(fig.)* prieteni nedespărțiți; *pisică ~ă* = pisică cu ochi albaștri, cu părul cafeniu și mătăsos și cu coada scurtă, originară din Extremul Orient. [pron. *si-a-.* / cf. fr. *siamois* <*Siam* (Thailanda)]

sibarít *s.m.* și *f.* persoană înclinată spre o viață de lux și desfrîu. [cf. fr. *sybarite*]

sibilánt *adj. consoană ~ă (și s.f.)* = consoană șuierătoare sau șiflantă. [< fr. *sibilant*]

sibílă *s.f.* femeie căreia cei vechi îi atribuiau darul de a prevedea viitorul, fiind inspirată de zei. [<lat., gr. *sibylla*]

sibílic *adj. (adesea adv.)* de sibilă; profetic; *(p. ext.)* enigmatic, vag. [cf. fr. *sibyllique*]

sibilín *adj. (rar)* sibilic. ○ *cărți ~e* = culegere de oracole păstrată la Roma, care era consultată ori de cîte ori republica era în primejdie. [cf. lat. *sibyllinus*, fr. *sibyllin*]

sibilínic *adj. (rar)* sibilic. [<*sibilin*]

sic *adv.* cuvînt (care se pune de obicei între paranteze, într-un text citat) pentru a arăta că e întocmai după original, cu greșeala sau ciudățenia sa. [<lat. *sic* — așa, întocmai]

sicár *s.m. (rar)* asasin, ucigaș tocmit. [cf. it. *sicario*, fr. *sicaire* <lat. *sicarius* <*sica* — pumnal]

sicativ *adj. (despre uleiuri)* care se usucă repede. // *s.n.* substanță care se adaugă uleiurilor vegetale pentru a le grăbi viteza de uscare. [cf. fr. *siccatif*, lat. *siccativus*]

siciliánă *s.f.* vechi dans italian cu o mișcare moderată; melodia după care se execută acest dans, avînd un caracter foarte melodios și pastoral. [pron. *-li-a-.*/ <it. *siciliana*]

sicofánt[1] *s.m. (rar)* denunțător, delator. [<fr. *sycophante*]

sicofánt[2] *s.m.* insectă cu miros de mosc, de culoare verde-aurie, care trăiește în pădurile de conifere și stejari din sudul și centrul Europei. [<lat. *sycophanta*]

sicomór *s.m.* arbore exotic uriaș, asemănător cu smochinul, care are un lemn tare și fructe dulci, comestibile. [<fr. *sycomore*, cf. gr. *sykomoros*]

siderá *vb.* I. *tr. (rar)* a ținti cu privirea. [<fr. *sidérer*]

siderál *adj.* care se referă la aștri; astral. [cf. fr. *sidéral*, lat. *sideralis*]

siderație *s.f.* **1.** *(rar)* pretinsă influență, atribuită aștrilor, asupra vieții sau sănătății unei persoane. **2.** scădere bruscă a forțelor vitale. ● șoc nervos rezultat dintr-o variație bruscă a potențialului electric. [gen. *-iei.* / <fr. *sidération*, cf. lat. *sidus* — astru]

siderism *s.n.* cult al aștrilor. [<fr. *sidérisme*, cf. lat. *sidus* — astru]

siderít *s.n.* carbonat natural de fier; sideroză. [pl. *-te.* / <fr. *sidérite*, cf. lat. *sideritis*]

siderografíe *s.f.* arta gravării în fier. [<fr. *sidérographie*]

siderolít *s.m.* meteorit format aproape numai din fier. [<fr. *sidérolithe*, cf. gr. *sideros* — fier, *lithos* — piatră]

siderostát *s.n.* aparat destinat să anuleze, pentru observator, mișcarea aparentă a aștrilor. [<fr. *sidérostat*]

siderózǎ *s.f.* **1.** siderit. **2.** afecțiune pulmonară datorită inhalării prafului metalic din aer. [<fr. *sidérose*, cf. gr. *sideros* — fier]

siderúrgic *adj.* privitor la siderurgie. [<fr. *sidérurgique*]

siderurgíe *s.f.* ramură a metalurgiei care studiază proprietățile fizice și chimice ale fierului și ale aliajelor lui, precum și operațiile de extragere, elaborare și prelucrare a acestora. [gen. *-iei.* / <fr. *sidérurgie*, cf. gr. *sideros* — fier, *ergon* — lucru]

sienít *s.n.* rocă eruptivă granitică formată mai ales din feldspați, fără cuarț. [pron. *si-e-.* pl. *-te.* / <fr. *syénite*]

siéstă *s.f.* odihnă de după prînz. [pron. *si-es-.* / <fr. *sieste*, cf. sp. *siesta*]

sifilídă *s.f.* erupție sifilitică pe piele și pe mucoase, care apare în faza a doua a sifilisului. [<fr. *syphilide*]

sífilis *s.n.* boală venerică infecțioasă, provocată de un spirochet, care se transmite prin contagiune sau prin ereditate. [<fr. *syphilis*]

sifilític *adj., s.m.* și *f.* (bolnav) de sifilis. [<fr. *syphilitique*]

sifilóm *s.n.* tumoare de natură sifilitică.

siflánt *adj.* **1.** *(despre respirație)* șuierător; strident. **2.** *(fon.) consoană ~ă (și s.f.)* = consoană pronunțată cu o ușoară șuierătură. [<fr. *sifflant*]

siflée *s.f.* fluier cu care se dau diferite semnale la bordul navei. [pron. *-e-e.* pl. invar. / <fr. *sifflet*]

sifón *s.n.* **1.** tub curbat sub formă de U întors, folosit pentru a transvaza un lichid între două niveluri diferite. **2.** piesă de metal, de porțelan etc., care se montează pe o conductă de canalizare cu scopul de a opri trecerea gazelor din canal în instalație. **3.** butelie de sticlă pentru apă gazoasă, prevăzută cu un dispozitiv care se închide cu o supapă. ● apa gazoasă dintr-o astfel de butelie. **4.** aparat pentru spălarea cu presiune a anumitor cavități ale corpului. **5.** organ al cefalopodelor, în formă de tub, care servește pentru locomoție. [<fr. *siphon*, cf. lat., gr. *siphon*]

sifoná *vb.* I. *tr.* **1.** a transvaza un lichid cu ajutorul unui sifon (**1**). **2.** a trece o conductă pe sub un obstacol care are nivelul mai jos decît restul conductei. [<fr. *siphonner*]

sifonofóre *s.n.* subclasă de animale celenterate care au un organ locomotor bazat pe principiul sifonului; *(la sg.)* animal din această subclasă. [<fr. *siphonophores*, cf. gr. *syphon* — tub, *phoros* — purtător]

sigilá *vb.* I. *tr.* a aplica un sigiliu, a pecetlui. [<lat. *sigillare*, cf. it. *sigillare*]

sigíliu *s.n.* pecete, ștampilă. ● *(fig.)* semn distinctiv, marcă. [pron. *-liu.* pl.

-ii, -iuri. var. *sigil* s.n. / <lat. *sigillum*, cf. it. *sigillo*]

sigillária *s.f.* arbore fosil, având aceleași dimensiuni ca și lepidodendronul, dar cu trunchiul neramificat. [pron. *-ri-a.*/ <fr. *sigillaire*, lat. *sigillum* — pecete]

sigilográfie *adj.* referitor la sigiliu, la sigilografie. [cf. fr. *sigillographique*]

sigilografíe *s.f.* studiul sigiliilor; sfragistică. [gen. *-iei.* / <fr. *sigillographie*]

siglă *s.f.* literă sau grup de litere folosite ca semn de prescurtare în inscripții, în manuscrise vechi etc. [<fr. *sigle*]

sigma *s.f.* literă a alfabetului grecesc. [<gr. *sigma*]

sigmátic *adj.* care se caracterizează prin prezența unei sigma. [<fr. *sigmatique*]

sigmatism *s.n.* folosire frecventă a literei sigma. ● repetiție greșită a siflantelor. ● defect de pronunție datorită căruia nu se poate pronunța (bine) sunetul *s*. [<fr. *sigmatisme*]

sigmoíd *adj.* de forma literei sigma. ○ *(med.) valvule -e* = cute membranoase situate la originea arterei aorte și a arterei pulmonare. [pron. *-mo-id.* / <fr. *sigmoïde*, cf. gr. *sigmoeides*]

signál *s.n.* **1.** semnal convențional emis de un fluier, de o sirenă. **2.** fluier metalic mic. [pl. *-le, -luri.* / <fr. *signal*, germ. *Signal* <lat. *signum*"— semn]

signalmént *s.n. (rar)* semnalment. [<fr. *signalement*]

signatúră *s.f.* **1.** semn pus pe prima pagină a fiecărei coli de tipar a unei cărți, care ușurează legătorului numerotarea colilor. **2.** mic șanț tăiat în blocul unei litere, care înlesnește zețarului recunoașterea poziției ei. [<fr. *signature*]

siguránță[1] *s.f.* **1.** lipsă de primejdie. **2.** lipsă de îndoială, convingere neclintită; certitudine. **3.** dispozitiv la o armă de foc, care împiedică descărcarea întîmplătoare a acesteia. ● dispozitiv care întrerupe automat un circuit electric. [< *sigur*]

siguránță[2] *s.f.* nume dat în trecut poliției politice secrete. [cf. it. *sicurezza*]

silabáție *s.f.* descompunere a cuvintelor în silabe. [gen. *-iei.* / <fr. *syllabation*]

silábă *s.f.* parte dintr-un cuvînt alcătuită dintr-unul sau mai multe sunete, care se rostește într-o singură emisiune a vocii. [cf. lat. *syllaba*, gr. *syllabe*]

silábic *adj.* privitor la silabe; alcătuit din silabe. [cf. fr. *syllabique*]

silabísm *s.n.* sistem de scriere în care fiecare silabă este reprezentată printr-un semn. [<fr. *syllabisme*]

silén *s.m.* specie de macac din India. [pl. *-ni.* / <fr. *silène*]

silépsă *s.f.* figură retorică în care acordul se face potrivit ideii care predomină în mintea vorbitorului și nu conform regulilor gramaticale; *(p. ext.; lit.)* figură de stil în care un cuvînt este luat atît în înțelesul lui propriu cît și în cel figurat. [<fr. *syllepse*, cf. lat., gr. *syllepsis*]

siléptic *adj.* care aparține silepsei. [cf. fr. *sylleptique*]

silex *s.n.* **1.** rocă silicioasă, foarte dură; cremene. **2.** obiect de silex (1) datînd din epoca de piatră. [pl. *-xuri.* / <fr. *silex*, cf. lat. *silex* — piatră]

silf *s.m.* și *f.* geniu al aerului în mitologia celtică și germanică din evul mediu. [<fr. *sylphe*, it. *silfo*, gr. *sylphe*]

silfídă *s.f.* **1.** silfă, înfățișată cu un corp zvelt și cu aripi străvezii. ● *(fig.)* femeie zveltă, grațioasă. **2.** *(la pl.)* insecte coleoptere cu numeroase specii, care au mirosul foarte dezvoltat și se hrănesc cu cadavre; *(la sg.)* insectă dintr-una dintre aceste specii. [<fr. *sylphide*]

silicát *s.m.* sare a acidului silicic. [<fr. *silicate*, cf. lat. *silex* — piatră]

silicá *s.f.* material refractar format în special din bioxid de siliciu. [<*silice*]

silíce *s.f.* nume generic dat diferitelor varietăți de bioxid de siliciu. [pl. invar./ <fr. *silice*, cf. lat. *silicea*]

silícic *adj. m. acid* ~ = acid slab pus în libertate prin acidularea unora dintre silicați sau prin hidrolizarea unor compuși ai siliciului. [<fr. *silicique*]

siliciós *adj.* care conține siliciu. [var. *silicos*, *-oasă* adj. / cf. fr. *siliceux*]

siliciu *s.n.* metaloid din familia carbonului, de culoare negricioasă în stare amorfă și cenușiu ca plumbul cînd este cristalizat. [<fr. *silicium*]

silicón *s.m.* nume generic pentru o substanță analogă corpurilor organice, în care siliciul înlocuiește carbonul. [<fr. *silicone*]

silicóză *s.f.* afecțiune pulmonară cauzată de inhalarea prafului de silice. [<germ. *Silikose*]

silículă *s.f.* fruct al unor crucifere asemănătoare cu silicva. [<fr. *silicule*]

silícvă *s.f.* fruct în formă de păstaie lungă, împărțită în două printr-un perete membranos pe care sînt așezate semințele. [var. *silicuă* s.f. / <fr. *silique*, cf. lat. *siliqua*]

silimanít *s.n.* silicat de aluminiu natural. [<fr. *silimanite*]

sílit *s.n.* carbură de siliciu.

silogísm *s.n.* raționament deductiv prin care, din două judecăți date (premise), dintre care una trebuie să fie neapărat universală, se scoate o a treia judecată. [< lat. *syllogismus*, gr. *syllogismos*]

silogístic *adj.* privitor la silogism. [cf. fr. *syllogistique*]

silogístică *s.f.* ramură a logicii formale care studiază silogismul. [cf. fr. *syllogistique*]

silón *s.n.* fibră sintetică textilă obținută prin polimerizare. [nume comercial]

siloxicón *s.n.* deșeu care se formează în timpul producerii carburii de siliciu.

siloxíd *s.m.* varietate de sticlă de cuarț din care se fac vase de laborator.

silóz *s.n.* depozit de dimensiuni mari folosit pentru păstrarea cerealelor, a cărbunilor etc. și înzestrat cu instalații de uscare, de transport etc. ● depozit pentru păstrarea furajelor, a fructelor etc. [<fr. *silo*, it. *silos*, cf. sp. *silo* <lat. *sirus*, gr. *siros*]

siluétă *s.f.* **1.** imagine a unei ființe, a unui lucru etc. care se proiectează ca o umbră pe un fond luminos. ● desen care reprezintă contururile unei ființe sau ale unui lucru, pe un fond deschis. ● desen din placaj sau din carton pe

care sînt fixate ţintele, la tir. ● element de decor reprezentînd tufişuri, profiluri de case etc. **2.** talie zveltă, bine proporţionată. ○ *(fam.) a face* ~ = a deveni zvelt, a slăbi. [pron. *-lu-e-*. / <fr. *silhouette*, cf. *Silhouette*, n.p.]

silumin *s.n.* aliaj de aluminiu şi siliciu. [<fr. *silumin*]

siluminít *s.n.* material izolant, rezistent la temperaturi înalte. [<*silumin*]

silurián *s.n.* perioada a doua a erei paleozoice. [pron. *-ri-an*. / <fr. *silurien*]

silúric *adj.* din perioada siluriană. [<germ. *silurisch*]

silván *s.m.* geniu al pădurilor la romani, asemănător în multe privinţe cu satirii şi faunii. [<fr. *sylvain*, cf. lat. *silva* — pădure]

silvanít *s.n.* minereu de aur şi argint. [pl. *-turi*. / <fr. *sylvanite*]

silvéstru *adj. (rar)* de pădure. [<lat. *silvester*]

silvic *adj.* care se referă la păduri, la silvicultură; forestier. [cf. lat. *silva* — pădure]

silvícol *adj.* care ţine de silvicultură. [<fr. *sylvicole*]

silvicultór *s.m.* şi *f.* specialist în silvicultură. [cf. fr. *sylviculteur*]

silvicultúră *s.f.* ştiinţă care studiază cultura, amenajarea şi exploatarea pădurilor. [<fr. *sylviculture*, cf. lat. *silva* — pădure, *cultura* — cultură]

silvínă *s.f.* clorură naturală de potasiu. [<fr. *sylvine*]

silvinít *s.n.* amestec natural de silvină şi sare gemă, folosit ca îngrăşămînt agricol. [<fr. *sylvinite*]

silvomecanizáre *s.f.* tehnica exploatării pădurilor cu mijloace mecanice. [< *silvo-* + *mecanizare*]

silvostépă *s.f.* regiune de trecere între o zonă de pădure şi o zonă de stepă, cu vegetaţie formată din arbuşti. [<fr. *sylvosteppe*]

silvotéhnică *s.f.* aplicarea în practică, pe scară de producţie, a rezultatelor obţinute de ştiinţa silvică, în vederea realizării obiectivelor economiei forestiere. [gen. *-cii*. / cf. lat. *silva* — pădure, gr. *techne* — meşteşug]

sima *s.f.* parte a globului pămîntesc în care predomină roci bogate în siliciu şi magneziu. [<fr. *sima* <*si(liciu)* + *ma(gneziu)*]

simbiónt *s.m.* plantă, animal care trăieşte în simbioză. [pron. *-bi-ont*. / <germ. *Symbiont*]

simbiótic *adj.* care trăieşte în simbioză. [pron. *-bi-o-*. / <fr. *symbiotique*]

simbióză *s.f.* asociere a două vieţuitoare de specii diferite, care alcătuiesc o unitate organică şi îşi duc viaţa în comun. [pron. *-bi-o-*. / <fr. *symbiose*, cf. gr. *syn* — cu, *bios* — viaţă]

simból *s.n.* semn care reprezintă, în mod convenţional sau prin analogie, un obiect, o noţiune, o idee etc. ● orice semn convenţional care abreviază ceva; literă sau grup de litere care reprezintă numele unui element chimic; literă sau grup de litere care reprezintă o unitate de măsură etc. [cf. lat. *symbolum*, gr. *symbolon* — semn, marcă, fr. *symbole*]

simbólic *adj.* folosit ca simbol; exprimat printr-un simbol. [cf. lat. *simbolicus*, fr. *symbolique*]

simbólică *s.f.* **1.** exprimare a unor idei, a unor sentimente etc. prin simboluri. ● ansamblul simbolurilor proprii unui popor, unei religii etc. **2.** ştiinţă care studiază şi explică simbolurile. ● teorie asupra simbolurilor, în care raţiunile logice şi raporturile dintre ele sînt înlocuite prin semne convenţionale. [<fr. *symbolique*, cf. germ. *Symbolik*]

simbolism *s.n.* curent în arta şi literatura burgheză. [<fr. *symbolisme*]

simbolíst *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al simbolismului. ● poet care face parte din curentul simbolist. [<fr. *symboliste*]

simbolística *s.f.* simbolică. [<*simbol*]

simbolizá *vb.* **I.** *tr.* a constitui un simbol, a exprima, a reprezenta printr-un simbol. [<fr. *symboliser*]

simbolizáre *s.f.* reprezentare, în artă şi literatură, a unei idei, a unui sentiment etc. printr-un simbol. ● reprezentare printr-un semn convenţional sau printr-o cifră. [<*simboliza*]

simbriót *s.m. (peior.)* cel care slujeşte cu plată, cu simbrie; lefegiu. [pron. *-bri-ot*. / <*simbrie*]

simediánă *s.f.* dreaptă care trece printr-un vîrf al unui triunghi şi este simetrica medianei faţă de bisectoarea interioară dusă din acelaşi vîrf. [pron. *-di-a-*. / <fr. *symédiane*]

simétric *adj.* **1.** care prezintă simetrie. ● *(s.n.* şi *f.)* dreaptă sau punct aşezate în simetrie cu altă dreaptă sau cu alt punct. **2.** *funcţie* ~*ă* = funcţie a mai multor variabile care nu se schimbă, orice mutări ar suferi aceste variabile. [<fr. *symétrique*, it. *simmetrico*]

simetrie *s.f.* **1.** aşezare, dispunere a unor părţi identice într-un mod asemănător într-un ansamblu, într-un tot. ● armonie, îmbinare armonioasă rezultată din anumite combinaţii regulate şi bine proporţionate. **2.** proprietatea unei figuri în raport cu un punct, cu o dreaptă sau cu un plan de a avea puncte care să corespundă două cîte două. ● proprietatea a două figuri de a se suprapune exact. [gen. *-iei*. / cf. fr. *symétrie*, it. *simmetria* <lat., gr. *symmetria* <gr. *syn* — cu, *metron* — măsură]

simfíză *s.f.* articulaţie fixă. ● legarea a două oase împreună. [<fr. *symphyse*, cf. gr. *syn* — cu, *physis* — structură]

simfónic *adj.* **1.** de simfonie; care are însuşirile simfoniei. ○ *poem* ~ = compoziţie instrumentală avînd un program cu caracter narativ, liric sau dramatic. **2.** armonios, plăcut (ca o simfonie). [cf. fr. *symphonique*]

simfonie *s.f.* compoziţie muzicală pentru orchestră care cuprinde de obicei patru părţi. ● *(fig.)* îmbinare armonioasă de culori. [gen. *-iei*. / <fr. *symphonie*, it. *sinfonia*, cf. lat., gr. *symphonia*]

simfoniétă *s.f.* simfonie mică, scurtă. [pron. *-ni-e-*. / cf. germ. *Sinfonietta*]

simfonism *s.n.* totalitatea principiilor care stau la baza creaţiei simfonice şi a muzicii instrumentale în genere. [<fr. *symphonisme*]

simfoníst *s.m.* compozitor de muzică simfonică. [<fr. *symphoniste*]
simián *adj.* referitor la maimuțe. [pron. *-mi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / <fr. *simien*, cf. lat. *simius* — maimuță]
similár *adj.* de aceeași natură; asemănător; analog. [<fr. *similaire*, cf. lat. *similis*]
similidiamánt *s.n.* sticlă sintetică folosită la imitarea diamantelor. [pron. *-di-a-.*/ <fr. *similidiamant*]
similigravúră *s.f. (poligr.)* procedeu de a obține un clișeu în semitonuri după un original în semitonuri. ● imagine reprodusă prin procedeul de mai sus. [<fr. *similigravure*]
similipiátră *s.f.* tencuială de piatră artificială, folosită mai ales pentru fațade. [după fr. *similipierre*, germ. *Similistein*]
similitúdine *s.f.* asemănare, potrivire. ● starea a două figuri geometrice care au unghiuri egale și laturi proporționale. [cf. lat. *similitudo*, fr. *similitude*]
simonie *s.f. (liv.)* trafic cu obiecte sfinte. [gen. *-iei.* / <fr. *simonie*]
simpatectomíe *s.f.* ablațiune a ganglionilor sau a fibrelor nervoase ale sistemului simpatic. [gen. *-iei.* / <fr. *sympathectomie* <fr. *sympathique*, gr. *ectome* — scoatere]
simpatétic *adj.* care provoacă stări sufletești; sugestiv. [cf. germ. *sympathetisch*]
simpátic *adj.* **1.** care inspiră simpatie; plăcut, drag, atrăgător. **2.** *cerneală ~ă* = cerneală care, după ce s-a scris cu ea, nu poate fi vizibilă decît în urma tratării cu diferite chimicale sau cu ajutorul căldurii. **3.** *(anat.) sistem nervos ~* sau *(s.n.) marele ~* = parte a sistemului nervos formată din ganglioni și fibre nervoase, care reglează funcțiile vegetative. [cf. fr. *sympathique*, it. *simpatico*]
simpatíe *s.f.* **1.** atracție, afinitate, înclinație pentru o persoană, pentru un popor, pentru o cauză etc.; afecțiune, dragoste. ● obiectul acestui sentiment. **2.** *(med.)* legătura, raportul dintre (două) organe simetrice, care face ca atunci cînd unul este atins să sufere și celălalt. ● corespondență presupusă între calitățile unor corpuri. [gen. *-iei.* / <fr. *sympathie*, it. *simpatia*, lat., gr. *sympathia*]
simpatizá *vb.* I. *tr.* a avea sentimente de simpatie (față de o persoană, o țară etc.). ● *intr.* a împărtăși ideile, sentimentele și aspirațiile cuiva. [cf. fr. *sympathiser*]
simpatizánt *s.m.* și *f.* cel care împărtășește ideile, aspirațiile unui partid, ale unei organizații etc., fără a fi membru al acestuia. [cf. fr. *sympathisant*]
simplaménte *adv. (rar)* pur și simplu; propriu-zis. [cf. fr. *simplement*]
simplicitáte *s.f.* simplitate. [cf. fr. *simplicité*, lat. *simplicitas*]
simplificá *vb.* I. *tr.* a face (mai) simplu. ● a reduce o fracție, o expresie algebrică etc. printr-un divizor comun. [p.i. *simplific* 3,6 *-că.* / cf. fr. *simplifier*, lat. *simplex* — simplu, *facere* — a face]
simplificáre *s.f.* acțiunea de a simplifica și rezultatul ei; *(spec.; mat.)* operația de a reduce fracțiile. [<*simplifica*]
simplificáție *s.f. (rar)* simplificare. [gen. *-iei.* / <fr. *simplification*]
simplism *s.n.* mod unilateral și superficial de a privi lucrurile; nivel intelectual scăzut. [cf. fr. *simplisme*]
simplíst *adj. (despre concepții, raționamente etc.)* care consideră lucrurile superficial, unilateral; bazat pe simplism, sărac. [cf. fr. *simpliste*]
simplitáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi simplu, necomplicat. ● lipsă de artificialitate, de afectare, de rafinament sau de prefăcătorie; sinceritate, cinste. **2.** naivitate, credulitate; prostie. [cf. it. *semplicità*]
simplón *s.n.* numele unui tren internațional. [pl. *-oane.* / <*Simplon*, celebru tunel și pas din Alpi]
simplu *adj.* **1.** care este compus dintr-un singur element sau din elemente omogene. **2.** ușor de făcut, de priceput etc. ● fără ornamente, neîncărcat, necăutat. ● *timp ~* = timp al verbului care se conjugă fără auxiliar. **3.** care este într-un singur plan; care se petrece o singură dată. **4.** *(despre oameni sau manifestările lor)* lipsit de rafinament, de afectare; sincer, cinstit. ● lipsit de cultură; *(peior.)* necioplit. [cf. fr. *simple*, lat. *simplus*]
simpótic *adj. (rar)* cu caracter de orgie; orgiac. [cf. gr. *symposion* — banchet]
simpozión *s.n.* **1.** *(ant.)* ultima parte a unui banchet, în care se bea, se executau dansuri și cîntece și se purtau conversații. **2.** întrunire în cadrul căreia se dezbat diferite probleme culturale, politice, tehnice etc. [pron. *-zi-on.* / <fr., gr. *symposion*, cf. gr. *syn* — cu, *posis* — faptul de a bea]
simptóm *s.n.* semn, indiciu, manifestare a unei boli, care servește la stabilirea diagnosticului. ● *(fig.)* semn, indiciu al unei stări anormale, mai ales al unui fenomen social-economic. [pl. *-me, -muri.* / <fr. *symptôme*, cf. gr. *symptoma* <*syn* — cu, *piptein* — a cădea, a se întîmpla]
simptomátic *adj.* care indică un simptom. ○ *tratament ~* = tratament care urmărește numai înlăturarea simptomelor unei boli, neglijînd adevăratele cauze. ● *(fig.)* care indică existența unei stări de lucruri oarecare; semnificativ. [cf. fr. *symptomatique*]
simptomatológie *adj.* privitor la simptomatologie. [cf. fr. *symptomatologique*]
simptomatologíe *s.f.* totalitatea simptomelor unei boli. ● parte a medicinei care studiază simptomele bolilor. [gen. *-iei.* / <fr. *symptomatologie*, cf. gr. *symptoma* — simptom, *logos* — vorbire]
simulá *vb.* I. *tr.* a face să pară adevărat ceva inexistent, a da în mod intenționat o impresie falsă; a se preface. [<fr. *simuler*, it., lat. *simulare* — a imita]
simulácru *s.n.* imitație înșelătoare, aparență falsă; spoială. [<fr. *simulacre*, cf. lat. *simulacrum* — copie]
simulánt *s.m.* și *f.* cel care simulează o boală, o nebunie etc. [cf. fr. *simulateur*]
simuláre *s.f.* acțiunea de a simula; prefăcătorie. [<*simula*]

simulație *s.f.* simulare. [gen. *-iei.* var. *simulațiune* s.f. / cf. fr. *simulation*, lat. *simulatio*]

simultán *adj.* care se petrece, care are loc în același timp; concomitent. // *s.n.* demonstrație a unui șahist cu o clasificare superioară, care joacă în același timp cu mai mulți adversari de categorie inferioară. [var. *simultaneu, -ee* adj. / <fr. *simultané*, cf. lat. t. *simultaneus* <*simul* — împreună, în același timp]

simultaneitáte *s.f.* însușirea unor acțiuni sau a unor fenomene de a fi simultane. [pron. *-ne-i-.* / cf. fr. *simultanéité*]

simún *s.n.* vînt puternic, uscat și foarte cald, care bate în Sahara și în Arabia de la sud către nord. [<fr. *simoun*, cf. ar. *semoun*]

sinafie *s.f.* fenomen care se produce atunci cînd două versuri sînt strînș unite astfel încît are loc eliziunea de la unul la altul sau același cuvînt termină un vers și începe pe celălalt. [gen. *-iei.* / <fr. *synaphie*, gr. *synapheia*]

sinagógă *s.f.* casă de rugăciune, templu (la evrei). [pl. *-gi, -ge.* / cf. fr. *synagogue*, gr. *synagoge* — reuniune]

sinalagmátic *adj. (despre contracte)* care impune obligații reciproce pentru părțile interesate. [<fr. *synallagmatique*, cf. gr. *synallagmatikos* <*synallagma* — schimb, tranzacție]

sinalifă *s.f.* reunire a două silabe într-una singură în timpul pronunțării. [<fr. *synalèphe*, cf. gr. *synaloiphe* <*synaleiphein* — a face coerent]

sinantróp *s.m.* ființă apropiată de pitecantrop, ale cărei fosile au fost descoperite pe teritoriul Chinei. [<fr. *sinanthrope*, cf. lat. *Sina*, nume dat de romani Chinei, gr. *anthropos* — om]

sinapism *s.n.* cataplasmă din făină de muștar cu apă, care se aplică pe diferitele părți bolnave ale corpului spre a provoca un aflux de sînge. [<fr. *sinapisme*, cf. lat. *sinapis* — muștar]

sinápsă *s.f.* punct de contact între doi neuroni. [<fr. *synapse*, cf. gr. *synapsis* — legătură]

sinarhíe *s.f.* guvernare simultană a mai multor căpetenii care conduc fiecare cîte o parte a unui stat. [gen. *-iei.* / <fr. *synarchie*]

sinarmonism *s.n.* asimilare progresivă a vocalelor dintr-un cuvînt, întîlnită în limbile turco-tătare; armonie vocalică. [<fr. *synharmonisme*]

sinartróză *s.f.* articulație fixă între două oase. [<fr. *synarthrose*, cf. gr. *syn* — cu, *arthrosis* — articulație]

sináxă *s.f.* nume dat adunărilor primilor creștini. [<fr. *synaxe*, cf. gr. *synaxis* — adunare]

sincer *adj.* neprefăcut, care se exprimă cinstit. ● adevărat; deschis, făcut pe față. [cf. fr. *sincère*, it. *sincero* <lat. *sincerus* — fără pată]

sinceritáte *s.f.* însușirea, caracterul a ceea ce este sincer; neprefăcătorie, franchețe. [cf. fr. *sincérité*, lat. *sinceritas*]

sinciput *s.n.* osul craniului care corespunde creștetului capului. [pl. *-te, -turi.* / <fr. *sinciput*, cf. lat. *sinciput* <*semi* — jumătate, *caput* — cap]

sinclinál *s.n.* partea concavă a unei cute geologice. [pl. *-le, -luri.* / <fr. *synclinal*, cf. gr. *syn* — cu, *klinein* — a se înclina]

sincopá *vb.* I. *tr.* a face o sincopă (2;3). [<fr. *syncoper*]

sincopáre *s.f.* acțiunea de a sincopa și rezultatul ei. [<*sincopa*]

sincopát *adj.* 1. *(despre muzică)* care folosește sincopa (2). 2. *(despre vocale sau grupuri de vocale neaccentuate)* dispărut din interiorul unui cuvînt prin sincopă (3). [<*sincopă*]

sincópă *s.f.* 1. pierdere a sensibilității și a mișcărilor voluntare, datorită încetării subite (momentane sau definitive) a funcției inimii, însoțite de întreruperea respirației. 2. *(muz.)* efect ritmic cu caracter linamic, obținut prin mutarea accentului unei măsuri de pe timpul tare pe cel slab. 3. eliminarea unei vocale sau a unui grup de vocale neaccentuate din interiorul unui cuvînt. [<fr. *syncope*, lat. *syncope*, gr. *sygkope*]

sincrétic *adj.* referitor la sincretism. [<fr. *syncrétique*]

sincretístic *adj.* sincretic. [<germ. *synkretistisch*]

sincretísm *s.n.* 1. stare de nediferențiere a elementelor unui fenomen, specifică fazelor primitive de dezvoltare. 2. *(fil.)* amestec de teorii diferite și contradictorii. [<fr. *syncrétisme*, cf. gr. *sygkretizein* — a reuni]

sincrociclotrón *s.n.* ciclotron în care defazarea datorită creșterii masei este compensată prin modularea frecării potențialului accelerator. [<fr. *synchrocyclotron*]

sincrofazotrón *s.n.* sincrociclotron în care se poate imprima o energie pînă la zece miliarde de electronvolți. [<fr. *synchrophasotron*]

sincrón *adj.* sincronic (1). [<fr. *synchrone*]

sincrónic *adj.* 1. *(despre fapte, fenomene)* care există sau se întîmplă în același timp; simultan. 2. referitor la fapte, la fenomene sau evenimente existente sau petrecute în același timp. 3. *(despre metode de studiu sau puncte de vedere)* independent de evoluție; static, neistoric. 4. *(despre două ceasornice)* care arată simultan timpuri egale. [cf. fr. *synchronique*, gr. *syn* — cu, împreună, *chronos* — timp]

sincronie *s.f. (rar)* caracterul a ceea ce este sincronic. [gen. *-iei.* / <fr. *synchronie*]

sincronism *s.n.* starea a ceea ce este sincron; simultaneitate. ○ *(cinema) sincronism sonor* = simultaneitatea înregistrărilor sonore cu cele ale imaginilor. [cf. fr. *synchronisme*]

sincronístic *adj. (despre scrieri cu caracter istoric)* care expune și studiază evenimentele sincronic. [cf. fr. *synchronistique*]

sincronizá *vb.* I. *tr.* a face sincrone (două sau mai multe mișcări, fenomene etc.), a face să fie executat în același timp. ● a face să se potrivească vorbirea personajelor unui film cu jocul și cu gesturile lor. [cf. fr. *synchroniser*]

sincronizáre *s.f.* acțiunea de a sincroniza și rezultatul ei; *(cinema)* potrivire a jocului actorilor de pe peliculă cu vorbirea lor. [<*sincroniza*]
sincronizatór *s.n.* aparat cu care se pune în concordanță pelicula cinematografică care conține imaginea cu aceea care conține textul vorbit. [<*sincroniza*, după fr. *synchroniseur*]
sincronoscóp *s.n. (fiz.)* **1.** instrument care indică dacă două fenomene periodice sînt sincrone. **2.** instrument care determină momentul în care a fost realizată sincronizarea a două tensiuni electrice alternative. ● instrument asemănător cu un oscilograf, folosit pentru prezentarea vizuală a formelor de undă. [<fr. *synchronoscope*]
sincrotrón *s.n.* accelerator de particule în care accelerarea acestora se face mai rapid și cu efect mai mare prin modularea simultană a cîmpului accelerator și a cîmpului magnetic focalizant. [<fr. *synchrotron*]
síndic *s.m. (ieșit din uz)* reprezentant al unei instituții, al unei obști sau al unei corporații, însărcinat cu îngrijirea treburilor ei. [<fr. *syndic*, cf. lat. *syndicus* <gr. *syn* — cu, *dike* — proces]
sindicál *adj.* privitor la sindicat. [cf. fr. *syndical*]
sindicalísm *s.n.* curent mic-burghez oportunist ivit în mișcarea muncitorească la sfîrșitul secolului al XIX-lea, care nega necesitatea unui partid politic al proletariatului și a luptei politice împotriva capitalismului, admițînd numai lupta economică a muncitorilor uniți în sindicate. [cf. fr. *syndicalisme*]
sindicalíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al sindicalismului. [cf. *sindicat*]
sindicalizá *vb.* I. *refl.* a se uni, a se încorpora într-un sindicat, a forma un sindicat. [p.i. *-zez.* / <*sindical*]
sindicát *s.n.* **1.** organizație de masă care reunește, pe bază de adeziune voluntară, pe salariații din întreprinderi sau instituții și care are drept scop, în regimul capitalist, să lupte pentru satisfacerea revendicărilor economice și politice ale membrilor săi, iar în regimul socialist să mobilizeze pe oamenii muncii la construirea socialismului și să lupte pentru ridicarea continuă a nivelului lor material și cultural de trai. **2.** totalitatea membrilor unui sindicat. ● sediu al unei organizații sindicale. **3.** organizație economică monopolistă în cadrul căreia desfacerea mărfurilor, iar uneori și achiziționarea materiilor prime se face în comun, cu scopul de a elimina pe concurenți și de a spori astfel profiturile. [cf. fr. *syndicat*]
sindróm *s.n.* totalitatea simptomelor care caracterizează o boală. [pl. *-oame, -muri.* / <fr., gr. *syndrome*]
sinecdócă *s.f.* figură de stil prin care se folosește partea pentru întreg, întregul pentru parte, genul pentru specie, specia pentru gen, singularul pentru plural etc. [cf. fr. *synecdoque*, lat, gr. *synecdoche*]
sinecúră *s.f.* slujbă, funcție bine retribuită, care necesită o muncă minimă sau nu necesită nici o muncă. [cf. fr. *sinécure*, engl. *sinecure*, lat. *sine* — fără, *cura* — grijă]
sinecurist *s.m.* și *f.* beneficiar al unei sinecuri. [cf. fr. *sinécuriste*]
sinegór *s.m.* apărător în justiție la vechii greci. ● avocat public însărcinat să apere legile împotriva reformelor propuse. [<fr. *synégore*, gr. *synegoros*]
sinerézǎ *s.f.* **1.** (op. d i e r e z ă) fuziune a două vocale într-un diftong. **2.** separarea lichidului dintr-un gel în urma unei depozitări mai îndelungate. [cf. fr. *synérèse*, gr. *synairesis* <*syn* — cu, *airein* — a lua]
sinergíe *s.f.* acțiune simultană, îndreptată în același sens, a mai multor organe sau a mai multor agenți. [gen. *-iei.*/ <fr. *synergie*, cf. gr. *syn* — împreună, *ergon* — acțiune]
singulár *adj.* **1.** care se referă, care privește pe unul singur. ○ *număr* ~ *(și s.n.)* = categorie gramaticală care indică un singur exemplar dintr-o categorie de ființe, de obiecte etc. **2.** neobișnuit, extraordinar; unic, bizar. ● rar, excelent, unic. [<lat. *singularis*]
singularitáte *s.f. (rar)* calitatea de a fi singular (2); ciudățenie, bizarerie. [cf. fr. *singularité*]
singularizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) pune, a (se) scoate în evidență; a (se) deosebi, a (se) distinge. [cf. fr. *singulariser*]
singulativ *s.n. sufix de* ~ = sufix cu ajutorul căruia se formează, în unele limbi, singularul din tema de plural, care la origine era un substantiv colectiv. [cf. engl. *singulative*]
sinigrínă *s.f.* substanță chimică aflată în semințele de muștar negru, în hrean și în ridichi, care constituie principiul activ al făinii de muștar. [<fr. *sinigrine*]
sinistrát *adj.*; *s.m.* și *f.* cel care a suferit pagube însemnate în urma unui incendiu, a unui bombardament, a unei inundații etc. [cf. fr. *sinistré*]
sinístru *adj.* **1.** groaznic, înspăimîntător, înfiorător. **2.** care inspiră oroare; oribil.// *s.n. (rar)* dezastru (mai ales [<fr. *si*- care dă loc la mari pagub-. incendiu), *nistre*, cf. lat. *sinister* — stîng, prevestitor de nenorociri]
sinodál *adj.* privitor la sinod; care emană de la un sinod. [cf. fr. *synodal*]
sinódic[1] *adj.* sinodal. [cf. fr. *synodique*]
sinódic[2] *adj. perioadă ~ă* = perioadă în care se face rotirea completă a unui corp ceresc în jurul altui corp ceresc în mișcare. [cf. fr. *synodique*, gr. *synodikos*]
sinológ *s.m.* specialist în sinologie. [<fr. *sinologue*]
sinológic *adj.* privitor la sinologie. [<fr. *sinologique*]
sinologíe *s.f.* știință care studiază istoria, limba și literatura chineză. [gen. *-iei.*/ cf. fr. *sinologie*, lat. t. *sina* — chinez, gr. *logos* — vorbire]
sinonim *adj. (despre cuvinte sau expresii)* care are același înțeles cu un alt cuvînt sau cu altă expresie. // *s.n.* cuvînt care are (aproape) același înțeles cu un altul. ● joc care cere dezlegătorului să găsească, pentru un anumit cuvînt, unul

sau mai multe cuvinte cu înțeles comun sau foarte apropiat. [<fr. *synonyme*, cf. gr. *synonymos* <*syn* — cu, *onyma* — nume]

sinonimíe *adj.* referitor la sinonimie. ○ *derivație* ~*ă* = procedeu stilistic potrivit căruia două sau mai multe cuvinte cu sensuri apropiate ajung să desemneze în sens figurat același lucru. [cf. fr. *synonymique*]

sinonímică *s.f.* **1.** ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sinonimelor. **2.** totalitatea sinonimelor unei limbi. [gen. *-cii*. / <germ. *Synonymik*]

sinonímie *s.f.* însușirea de a fi sinonim; posibilitatea înlocuirii unui cuvînt cu sinonimul său. [gen. *-iei*. / cf. fr. *synonymie*]

sinóptic *adj.* care permite să se vadă dintr-o privire diferitele părți ale unui tot. ○ *hartă* ~*ă* = hartă cu date culese simultan în diferite localități asupra diferitelor elemente meteorologice, cu ajutorul cărora se stabilește timpul probabil pentru următoarele 48 de ore. [<fr. *synoptique*, cf. gr. *syn* — cu, *optomai* — văd]

sinoviál *adj.* referitor la sinovie. [pron. *-vi-al*. / <fr. *synovial*]

sinovíe *s.f.* lichid transparent de culoare galbenă, secretat de membranele seroase situate în cavitatea articulațiilor, care înlesnește alunecarea oaselor unele peste altele. [gen. *-iei*. / <fr. *synovie*, cf. lat. *synovia*]

sinovíță *s.f.* inflamație a membranei sinoviale. [<fr. *synovite*]

sintáctic *adj.* referitor la sintaxă. [cf. fr. *syntactique*, gr. *syntaktikos*]

sintagmátic *adj.* referitor la sintagmă. [cf. germ. *syntagmatisch*]

sintágmă *s.f.* unitate sintactică stabilă, formată din mai multe cuvinte sau dintr-o locuțiune, constituind o parte a unei propoziții sau a unei fraze. [<fr. *syntagme*, cf. gr. *syntagma*]

sintáxă *s.f.* parte a gramaticii care studiază funcțiile cuvintelor și ale propozițiilor în vorbire și care stabilește reguli privitoare la construirea propozițiilor și a frazelor. ○ ~ *poetică* = totalitatea procedeelor limbii literare care țin de topica propoziției și a frazei. [<fr. *syntaxe*, cf. lat., gr. *syntaxis* < *syn* — cu, *taxis* — ordine]

sinterizá *vb.* I. *tr.* a lega un material granular prin presare sau încălzire. [<germ. *Sinter*]

sinterizáre *s.f.* procedeu de legare a unui material granular fără ajutorul unui liant, numai prin încălzire și eventual prin presare. [după germ. *Sinter*]

sintétic *adj.* **1.** de sinteză; obținut prin sinteză. ○ *spirit* ~ = spirit care face ușor sinteza lucrurilor; *limbă sintetică* = limbă care exprimă raporturile gramaticale cu ajutorul sufixelor și al desinențelor. **2.** *(despre produse)* fabricat pe cale artificială. [<fr. *synthétique*, cf. gr. *syntetikos*]

sintetísm *s.n.* faptul, însușirea de a fi sintetic. [cf. fr. *synthétisme*]

sintétizá *vb.* I. *tr.* a face o sinteză, a uni prin sinteză. [cf. fr. *synthétiser*]

sintéză *s.f.* (op. analiză) **1.** metodă de cercetare științifică a fenomenelor, constînd din trecerea de la particular la general, de la simplu la compus, pentru a se ajunge la generalizare. **2.** operație, metodă prin care se obține un compus chimic din elementele lui sau din compuși mai simpli. [cf. fr. *synthèse*, lat., gr. *synthesis*]

sintoníe *s.f.* *(fiz.)* stare a două sisteme care oscilează cu aceeași frecvență. [gen. *-iei*. / <fr. *syntonie*, cf. gr. *syn* — cu, *tonos* — tensiune]

sintonizáre *s.f.* *(fiz.)* aranjarea a două sisteme oscilante, în special de înaltă frecvență, pentru a oscila cu aceeași frecvență. [cf. fr. *syntonisation*]

sinucíde *vb.* III. *refl.* a-și ridica singur viața, a se omorî. [p.i. *sinucid*. / <*sine* + *ucide*, după fr. *suicider*]

sinucídere *s.f.* acțiunea de a se sinucide și rezultatul ei. [<*sinucide*]

sinucigáș *adj., s.m.* și *f.* (cel) care și-a ridicat (sau a încercat să-și ia) viața. [<*sine* + *ucigaș*, după fr. *suicidé*]

sinuós *adj.* cu cotituri; cotit. ● *(fig.; despre firea, caracterul cuiva)* schimbător, șovăielnic. [pron. *-nu-os*. / cf. fr. *sinueux*, lat. *sinuosus* <*sinus* — îndoitură]

sinuozitáte *s.f.* *(adesea fig.)* cotitură, curbură. [pron. *-nu-o-*. / cf. fr. *sinuosité*]

sínus *s.n.* **I.** cavitate situată în regiunea capului, între pereții osoși; dilatare pe traiectul vinelor și al arterelor sau pe traiectul vaselor limfatice. **2.** *(mat.)* funcție trigonometrică egală cu raportul dintre lungimea ipotenuzei și lungimea catetei opuse unghiului respectiv dintr-un triunghi dreptunghi. [<fr. *sinus*, cf. lat. *sinus* — cavitate]

sinusoidál *adj.* de sinusoidă, în formă de sinusoidă. [pron. *-so-i-*. / <fr. *sinusoïdal*]

sinusoidă *s.f.* curbă care reprezintă schimbarea sinusului (2), în funcție de schimbarea unghiului respectiv. [pron. *-so-i-*./ <fr. *sinusoïde*]

sinuzál *adj.* privitor la sinus. (1). [<fr. *sinusal*]

sinuzíță *s.f.* inflamație a mucoasei sinusului nazal. [<fr. *sinusite*]

sionísm *s.n.* curent politic naționalist-burghez care urmărește strămutarea evreilor din diverse țări în Izrael, abătînd astfel atenția maselor muncitoare evreiești de la lupta de clasă. [pron. *si-o-*. / <fr. *sionisme*, cf. *Sion*, colină a Ierusalimului]

sionist *adj., s.m.* și *f.* (adept) al sionismului. [cf. fr. *sioniste*]

sir *s.m.* titlu dat în Anglia nobililor. ● termen de adresare corespunzător lui „domnule". [pron. *sör*. / <engl. *sir*]

síre *s.m.* titlu cu care se adresează cineva împăraților și regilor. [<fr. *sire*]

siréncă *s.f.* **I.** ființă fabuloasă, jumătate femeie și jumătate pește, care, prin cîntecele ei, ademenea pe corăbieri în locuri primejdioase, unde aceștia își găseau moartea. ● *(fig.)* femeie seducătoare. **II. 1.** aparat emițător de sunete de mare intensitate, cu care se dau semnalele în fabrici, în navigație etc. sau în cazuri de alarmă. **2.** aparat folosit în laborator pentru măsurarea înălțimii

sunetelor. [<fr. *sirène*, it. *sirena*, cf. lat. *siren*]

sírius *s.n.* steaua cea mai strălucitoare de pe cer, făcînd parte din constelația Cîinelui-Mare; *(pop.)* luceafărul-de-ziuă. [<fr. *Sirius*]

sírmă *s.f.* mantie mare folosită în tragedia greacă de cei care aveau roluri de zei. ● haină lungă cu trenă la vechii greci. [<fr., gr. *syrma*]

siróco *s.n.* vînt uscat și fierbinte care bate în țările mediteraneene. [cf. fr. *sirocco*, it. *scirocco*]

siróp *s.n.* soluție de zahăr în apă sau în suc de fructe ori de plante, care servește la pregătirea dulciurilor și a unor medicamente. ● băutură răcoritoare preparată din soluția de mai sus și amestecată cu sifon. [<fr. *sirop*]

siropá *vb.* I. *tr. (rar)* a pune sirop într-un aliment sau într-o băutură. [<*sirop*]

siropós *adj.* dulce și îngroșat ca siropul. ● *(fig.)* fad, dulceag, lipsit de consistență. [cf. fr. *sirupeux*]

sirvéntă *s.f.* poezie a trubadurilor, cu conținut războinic sau satiric. [<fr., prov. *serventés*]

sisál *s.m.* plantă textilă tropicală, din fibrele căreia se confecționează sfoară, țesături aspre etc.; material textil făcut din fibrele acestei plante. [<fr. *sisal*]

sisítie *s.f. (ant.)* nume dat meselor comune la care participau toți cetățenii, în Creta. [gen. *-iei*. / <gr. *syssitia*, fr. *syssities*]

sismoterapíe *s.f.* procedeu terapeutic prin care se imprimă întregului organism sau unei părți din el vibrații rapide, regulate și de mică amplitudine, folosit împotriva anumitor atonii funcționale. [gen. *-iei*./ <fr. *sismothérapie*, cf. gr. *seismos*, tremurare, *therapeia* — îngrijire]

sistá *vb.* I. *tr.* a opri, a înceta, a întrerupe (o lucrare, o acțiune). [<lat. *sistere*]

sistáre *s.f.* acțiunea de a sista și rezultatul ei; încetare, oprire. [<*sista*]

sistáză *s.f.* **1.** subdiviziune a armatei grecești. **2.** *(ret.)* aranjare a cuvintelor în frază. ● expunere metodică a faptelor într-un discurs. [<gr. *systasis*, fr. *systase*]

sistém *s.n.* ansamblu de elemente (principii, reguli, forțe etc.) dependente între ele și formînd un tot organizat, care pune ordine într-un domeniu de gîndire teoretică, reglementează clasificarea materialului într-un domeniu de științe ale naturii sau face ca o activitate practică să funcționeze potrivit scopului urmărit. ● ~ *geologic* = succesiune de straturi care corespunde în timp unei perioade; ~ *cristalin* = ansamblu de forme de bază; ~ *solar* = ansamblu de corpuri cerești în care intră soarele, planetele cu sateliții lor, planetoizii și cometele periodice; ~ *de ecuații* = grup de mai multe ecuații cu aceleași necunoscute; *(tehn.)* ~ *tehnic* = ansamblu compus, cel puțin în parte, din corpuri solide și care este folosit în tehnică. [pl. *-me*, *-muri*. var. *sistemă* s.f./ cf. fr. *système*, lat., gr. *systema* <*syn* — cu, *istemi* — a așeza]

sistemátic *adj.* **1.** făcut după un anumit sistem. **2.** *(adesea adv.)* potrivit unui plan chibzuit dinainte; organizat. [cf. fr. *systématique*, gr. *systematikos*]

sistemátică *s.f.* sistem, mod de clasificare a regnului mineral, vegetal și animal. [cf. fr. *systématique*]

sistematician *s.m.* cel care sistematizează materialul într-o anumită disciplină. [pron. *-ci-an.*]

sistematizá *vb.* I. *tr.* a aranja, a clasa (ceva) după un (sau într-un) anumit sistem. [cf. fr. *systématiser*]

sistematizáre *s.f.* acțiunea de a sistematiza și rezultatul ei; aranjare, clasare după un anumit sistem. ● teoria și practica construirii și înfrumusețării unui oraș prin lucrări edilitare. [<*sistematiza*]

sistematizát *adj.* organizat, dispus într-un sistem. ● *(despre orașe)* înzestrat cu lucrări edilitare făcute după un plan vast. [<*sistematiza*]

sístolă *s.f.* contracția mușchiului cardiac însoțită de împingerea sîngelui din inimă în artere. [<fr. *systole*, cf. gr. *systole* — contracție]

sistólic *adj.* referitor la sistolă. [cf. fr. *systolique*]

sístru *s.n.* instrument muzical al vechilor egipteni, format dintr-o bară curbată prevăzută cu un mîner și cîteva lame vibrante, care produceau sunetul prin lovire. [<lat. *sistrum*, gr. *seistron*]

sitofobíe *s.f.* frică patologică de mîncare, simptom care se observă în unele boli mintale. [gen. *-iei*./ cf. gr. *sitos* — aliment, *phobia* — teamă]

sitologíe *s.f.* știință care are ca obiect studiul alimentelor. [gen. *-iei*. / cf. it. *sitologia*, gr. *sitos* — aliment, *logos* —vorbire]

sitomanie *s.f.* manie morbidă de a mînca continuu. [gen. *-iei*. /<fr. *sitiomanie*, cf. gr. *sitos* — aliment, *mania* — nebunie]

situá *vb.* I. *refl* a ocupa un anumit loc într-o ordine; *(p. ext.)* a lua o atitudine, a activa de pe o anumită poziție. ● *tr.* a așeza într-un anumit loc. [pron. *-tu-a.* p.i. 3,6, *-uează*, ger. *-uînd.* / <fr. *situer*, it. *situare*, cf. lat. *situs* — așezare]

situáre *s.f.* acțiunea de a se situa și rezultatul ei; poziție, așezare. [pron. *-tu-a-.*/ <*situa*]

situáție *s.f.* **1.** stare, poziție, așezare, ansamblu de împrejurări în care se află la un moment dat o țară, un popor etc. din punct de vedere economic, politic și social. ○ *a fi la înălțimea ~ilor* = a corespunde pe deplin unei sarcini încredințate. ● loc, stare pe care o are cineva în viața socială. ● stare a unei persoane în raport cu condiția sa (economică, socială etc.) sau cu interesele sale. **2.** dare de seamă, raport (asupra unei stări de fapt, a unui inventar etc.). **3.** așezare, poziție a unei localități, a unui teren etc.; situare. [gen. *-iei*. var. *situațiune* s.f. / cf. fr. *situation*, it. *situazione*]

sítulă *s.f. (arheol.)* vas de metal de forma unei găleți moderne, prevăzut cu o toartă mobilă deasupra și folosit la scos apă. [<lat. *situla*]

sivapitéc *s.m.* specie de maimuță fosilă din era neozoică. [pl. *-ci*]

síxtă *s.f.* una dintre cele opt poziții simple (de apărare) la scrimă. [<fr. *sixte*, cf. lat. *sextus* — al șaselea]

sizigie *s.f.* conjuncție sau opoziție a unei planete cu soarele. ○ *maree de* ~ = maree care coincide cu luna nouă sau plină. [gen. *-iei.* / <fr. *syzygie*, cf. gr. *syzygia* — reuniune]

slálom *s.n.* coborîre, la schi, a unei pante în zigzag, cu trecerea obligatorie prin anumite puncte dinainte stabilite. [pl. *-muri.* / <germ. *Slalom*, fr. *slalam*]

sláng *s.n.* nume dat argoului în Anglia. [pl. *-guri.* / <engl. *slang*]

slavism *s.n.* cuvînt, expresie sau construcție împrumutată dintr-o limbă slavă. [cf. fr. *slavisme*]

slavíst *s.m.* și *f.* specialist în slavistică. [cf. fr. *slaviste*]

slavístică *s.f.* totalitatea disciplinelor care studiază limbile, literatura și istoria popoarelor slave; *(p. ext.)* filologie slavă. [cf. germ. *Slawistik*]

slavizá *vb.* I. *refl.* și *tr.* a deveni sau a face pe cineva să devină slav după limbă și obiceiuri; a da un aspect, un caracter slav. [cf. fr. *slaviser*]

slavofil *adj.* favorabil slavilor. // *s.m.* și *f.* partizan al apropierii culturale și politice de popoarele și statele slave; prieten al slavilor. [<fr. *slavophile*]

slavofób *adj.* potrivnic slavilor. // *s.m.* și *f.* adversar al apropierii culturale și politice de popoarele și statele slave. [<fr. *slavophobe*]

slavón *adj.* care se referă la slavi; care aparține slavilor. ○ *limba* ~*ă* (și *s.f.*) = limba slavă bisericească și literară care s-a dezvoltat în Rusia, Serbia și Bulgaria din vechea slavă bisericească. [cf. fr. *slavon*]

slavonísm *s.n.* 1. element de origine slavonă pătruns în altă limbă (și neasimilat). 2. influența slavonă asupra limbii, literaturii, culturii unui popor. [<*slavon*]

slíp *s.n.* I. chiloți de baie foarte scurți. II. plan înclinat cu ajutorul căruia sînt coborîte din hangar sau de pe sol pe apă hidroavioanele. ● plan înclinat cu care se trag la uscat vasele pentru reparație. [cf. fr., engl. *slip* <*to slip* — a aluneca]

slogán *s.n.* 1. strigăt de război al vechilor scoțieni. 2. *(uneori peior.)* formulă care exprimă succint o teorie, o problemă de actualitate. [<fr., engl. *slogan*]

slops *s.n.* produs petrolier de calitate inferioară care, pentru a putea fi folosit, necesită o nouă prelucrare. [pl. *-suri.* / <fr. *slops*, germ. *Slops*]

slow *s.n.* dans modern, lent; melodia după care se execută acest dans. [pron. *slau.* pl. *-wuri.* / <engl., fr. *slow*]

slúp *s.n.* velier mic, cu un singur arbore, fără bompres. [<engl., fr. *sloop*]

smaltínă *s.f.* minereu natural de cobalt, care conține și nichel și fier. [<fr. *smaltine*]

smaráld *s.n.* piatră prețioasă strălucitoare, verde și transparentă. [var. *smaragd*, *smarand* s.n.]

smeci *s.n.* lovitură puternică de minge, la tenis. [<engl. *smach*]

sméctic *adj.* *(despre substanțe)* care are proprietatea de a scoate grăsimile. [<fr. *smectique*, cf. gr. *smegna* — săpun]

smóching *s.n.* haină bărbătească de gală, cu o croială specială și cu revere de mătase. [cf. fr., engl. *smoking*]

smorzándo *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* atenuînd, slăbind intensitatea și încetinind mișcarea. [pron. *-țan-do.* / <it. *smorzando*]

snob *s.m.* și *f.* semidoct care admiră fără rezervă tot ceea ce este la modă. [cf. fr., engl. *snob*]

snobism *s.n.* atitudine, conduită de snob; admirație nefirească și prostească pentru tot ceea ce este la modă. [cf. fr. *snobisme*]

sobrietáte *s.f.* 1. însușirea a ceea ce este sobru; simplitate, concizione. 2. cumpătare, măsură; înfrînare, temperanță. [pron. *-bri-e-.* / cf. fr. *sobriété*, lat. *sobrietas*]

sóbru *adj.* 1. fără ornamente; simplu. 2. care păstrează măsura; cumpătat, moderat. [<fr. *sobre*, cf. lat. *sobrius*]

sociábil *adj.* *(despre oameni)* care trăiește în societate. ● prietenos, apropiat, comunicativ. [cf. fr. *sociable*, lat. *sociabilis* <*socius* — tovarăș]

sociabilitáte *s.f.* însușire, capacitate a oamenilor de a trăi în societate. ● însușirea, caracterul omului de a fi sociabil. [cf. fr. *sociabilité*]

sociál *adj.* 1. creat de societate, al societății, caracteristic societății; care privește societatea omenească. 2. care este produsul unei activități desfășurate în comun. 3. propriu unui anumit tip de societate; legat de apartenența la o anumită clasă a societății. 4. care aparține unei societăți comerciale. [<fr. *social*, it. *sociale*, lat. *socialis*]

social-democrát *adj.*, *s.m.* și *f.* (partizan) al social-democrației. [după fr. *social-démocrate*]

social-democratísm *s.n.* ideologia și tactica social-democrației. [cf. germ. *Sozialdemokratismus*]

social-democrație *s.f.* curent politic în mișcarea muncitorească internațională, care preconizează realizarea socialismului pe calea reformelor, negînd necesitatea luptei revoluționare și a dictaturii proletariatului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *social-démocratie*, germ. *Sozial-demokratie*]

socialísm *s.n.* 1. orînduire social-economică și de stat, făurită pe baza lichidării modului de producție capitalist și instaurării prin revoluție a dictaturii proletariatului, întemeiată pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție și pe desființarea exploatării omului de către om. 2. concepție, doctrină, teorie a construirii orînduirii socialiste. [cf. fr. *socialisme*, germ. *Sozialismus*, rus. *socializm*]

socialíst *adj.* întemeiat pe principiile socialismului; propriu socialismului. // *s.m.* și *f.* membru al unui partid socialist. [cf. fr. *socialiste*]

socializá *vb.* I. 1. *tr.* a trece, a transforma proprietatea privată asupra mijloacelor de producție în proprietate socialistă. 2. *refl.* *(despre muncă, producție)*, a dobîndi un caracter social, datorită dezvoltării forțelor de producție. [cf. fr. *socialiser*]

socializant *adj. (rar)* care tinde să transforme proprietatea privată în proprietate socială. [<*socializa*]

socializáre *s.f.* **1.** trecerea mijloacelor de producție în proprietate socialistă. **2.** proces spontan prin care, datorită dezvoltării forțelor de producție, în special a marii industrii mecanizate și în urma concentrării și centralizării capitalului, munca și producția capătă un caracter social. [<*socializa*]

socialménte *adv.* din punct de vedere social. [cf. fr. *socialement*, it. *socialmente*]

sociatív *adj. (complement circumstanțial)* care arată ființa sau lucrul care însoțește subiectul sau complementul direct în săvîrșirea unei acțiuni. [<fr. *sociatif*, cf. lat. *sociare* — a asocia]

societár *s.m.* și *f. (ieșit din uz)* membru al unei societăți literare, muzicale, teatrale. [pron. *-ci-e-*. / <fr. *sociétaire*]

societáte *s.f.* **1.** totalitatea oamenilor care trăiesc laolaltă, legați prin anumite raporturi de producție. ● orînduire social-economică. **2.** asociație de persoane organizată potrivit unui anumit scop. **3.** categorie socială; cerc limitat de oameni (mai ales din clasele privilegiate). ● anturaj; tovărășie, companie. **4.** întreprindere capitalistă alcătuită pe baza unor investiții de capital și în vederea unor beneficii comune. [<fr. *société*, it. *società*, lat. *societas*]

sociológ *s.m.* specialist în sociologie. [<fr. *sociologue*]

sociológic *adj.* referitor la sociologie; de sociologie. [<fr. *sociologique*]

sociológie *s.f.* știința care studiază societatea omenească și legile dezvoltării ei. (v. *materialism istoric*). [gen. *-iei*. / <fr. *sociologie*, cf. lat. *societas* — societate, gr. *logos* — știință]

sóclu *s.n.* **1.** postament, picior de susținere, suport pentru o coloană, o statuie etc. ○ ~ *continental* = zonă a uscatului, afundată cu pantă lină sub apele mării, pînă la adîncimea de circa 200 metri. **2.** partea metalică a unui bec electric, care se fixează în dulie. **3.** partea de jos a unei clădiri, a unui grilaj etc. [<fr. *socle*, cf. it. *zoccolo*]

socrátic *adj.* care aparține lui Socrate. [cf. fr. *socratique* <*Socrate*, filozof grec din antichitate]

sódă *s.f.* substanță de culoare albă, de obicei cristalizată, întrebuințată pentru spălatul rufelor, vaselor etc.; carbonat neutru de sodiu. ○ ~ *caustică* = hidrat de sodiu cristalizat, întrebuințat la fabricarea săpunurilor și ca reactiv. [<germ. *Soda*]

sódiu *s.n.* element chimic alcalin; este un metal moale, alb-argintiu, foarte reactiv; natriu. [pron. *-diu*. / <fr. *sodium*]

sofísm *s.n.* raționament fals din punct de vedere al conținutului dar corect din punct de vedere formal, folosit în scopul de a induce în eroare. [cf. fr. *sophisme*, gr. *sophisma*]

sofíst *s.m.* și *f. (în antichitatea greacă)* cel care preda filozofia și arta retoricii. ● gînditor care aparținea școlii filozofice a sofiștilor (sec. V î.e.n.). ● *(astăzi)* persoană care face uz de sofisme. [cf. fr. *sophiste*, gr. *sophistes*]

sofístic *adj. (despre judecăți)* bazat pe un sofism; fals, eronat. [cf. fr. *sophistique*, gr. *sophistikos*]

sofística *s.f.* folosirea în discuție sau în demonstrații a unor argumente greșite, a sofismelor, cu scopul de a denatura adevărul. [<fr. *sophistique*, cf. gr. *sophistikos*]

sofíță *s.f.* corp electric de iluminat, în formă de tub, legat la un circuit electric prin ambele capete. [var. *sufită* s.f. / <fr. *soffite*]

sol[1] *s.n.* **1.** stratul afînat de la suprafața pămîntului, în care se dezvoltă viața vegetală. **2.** teritoriu, pămînt. **3.** soluție coloidală. [cf. fr. *sol*, lat. *solum*]

sol[2] *s.m. invar.* **1.** a cincea notă din gama majoră tip; sunetul și nota corespunzătoare. **2.** coarda, clapa unui instrument care dă sunetul acestei note. **3.** denumirea uneia dintre chei. [pl. *-li*. / <it. *sol*]

solanacée *s.f. pl.* solanee. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / <fr. *solanacées*]

solanée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate din care fac parte cartoful, pătlăgelele roșii și vinete, mătrăguna, tutunul etc.; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ne-e*. pl. invar. / <fr. *solanées*]

solanínă *s.f.* substanță toxică extrasă din unele plante din familia cartofului, întrebuințată în medicină ca sedativ și narcotic. [<fr. *solanine*]

solár *adj.* referitor la soare, al soarelui. [cf. fr. *solaire*, lat. *solaris* <*sol* — soare]

soláriu *s.n.* teren, terasă, încăpere special amenajată pentru băi de soare. ● terasă sau acoperiș plat situat în partea de sus a unei case romane. [pron. *-riu*. / <fr., lat. *solarium*]

sólă[1] *s.f.* porțiune dintr-o suprafață cultivată, rezultată din împărțirea acesteia în vederea asolamentului. [<fr. *sole*]

sólă[2] *s.f.* pește marin care trăiește mai ales pe lîngă țărmurile Franței. [<fr. *sole*]

solbánc *s.n.* apărătoare de beton situată la partea de sus a ușilor sau a ferestrelor, acoperită cu tablă, făcută pentru a feri ușa sau geamul de scurgerea apei de ploaie. [pl. *-curi*. / <germ. *Sohlbank*]

sold *s.n.* **1.** diferență dintre debitul și creditul unui cont. ● rest de plată la lichidarea unei socoteli. **2.** rest, rămășiță dintr-o marfă, care urmează să se vîndă cu un preț mai scăzut. / <fr. *solde*, engl. *sold* <*to sell* — a vinde]

soldá *vb.* I. *tr.* **1.** a calcula un sold. ● *refl. (fig.)* a se încheia cu..., a avea ca rezultat. **2.** a vinde cu un preț mai redus (o marfă). **3.** a lichida, a plăti o datorie. [cf. fr. *solder*]

soldát *s.m.* militar care servește în armată fără a fi gradat; ostaș de rînd, oștean. ● militar de profesie. ● *(fig.)* luptător, militant activ pentru o cauză. [cf. fr. *soldat*, it. *soldato*, germ. *Soldat*]

sóldă *s.f.* **1.** salariul plătit militarilor. **2.** *a fi în solda cuiva* = a fi plătit de cineva pentru a face un anumit lucru. [<fr. *solde*, cf. it. *soldo* — ban]

solecism *s.n.* greşeală de sintaxă în vorbirea literară. [<fr. *solécisme*, cf. gr. *soloikismos* < *Soloi*, n.p.]

solémn *adj.* **1.** care are loc după un anumit ceremonial; sărbătoresc. ● de ceremonie. ● sfînt, sacru. **2.** important, măreţ; grav. ● *(despre persoane)* plin de seriozitate, de gravitate; grav. [<lat. *solemnis*]

solemnitáte *s.f.* **1.** însuşirea a ceea ce este solemn; ceremonial care se oficiază cu ocazia unui act solemn. ● seriozitate, gravitate; măreţie. **2.** mare ceremonie publică pentru sărbătorirea unui eveniment. [cf. lat. *solemnitas*, fr. *solennité*]

solenoíd *s.m.* bobină cilindrică cu spirele în formă de cercuri perpendiculare faţă de axa de simetrie a bobinei şi străbătute un curent electric pentru a crea în jurul lor un cîmp magnetic. [pron. *-no-id.*/ <fr. *solénoïde*, cf. gr. *solen* — tub, *eidos* — formă]

solfatáră *s.f.* emanaţie de gaze de natură vulcanică, conţinînd o mare cantitate de bioxid de sulf, de hidrogen sulfurat şi mici cantităţi de vapori de apă. [<it. *solfatara*, cf. fr. *solfatare*]

solfegiá *vb.* I. *intr.* a executa un solfegiu; a cînta o melodie (numind fiecare notă). [pron. *-gi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <it. *solfeggiare*]

solfegiére *s.f.* acţiunea de a solfegia şi rezultatul ei. [<*solfegia*]

solfégiu *s.n.* mică piesă muzicală compusă pentru exerciţii; exerciţiu vocal fără cuvinte. [pron. *-giu.* / <it. *solfeggio*, cf. fr. *solfège*]

solicitá *vb.* I. *tr.* **1.** a adresa (cuiva) o cerere pentru ceva, a cere ceva (cu stăruinţă). ● a ruga, a apela la..., a invita. **2.** a supune unor acţiuni fizice. **3.** a provoca, a trezi, a stîrni. [p.i. *solicit*, 3,6 *-tă.*/ <fr. *solliciter*, cf. lat. *sollicitare* — a cere]

solicitánt *s.m.* şi *f.* cel care solicită (ceva); solicitator. [cf. germ. *Sollizitant*]

solicitáre *s.f.* acţiunea de a solicita şi rezultatul ei; cerere insistentă. ● stabilirea unei tensiuni mecanice, a unui cîmp electric sau a unei temperaturi într-un material sau într-un sistem tehnic. [<*solicita*]

solicitatór *s.m.* şi *f.* solicitant. [<*solicita*]

solicitúdine *s.f.* atitudine plină de afecţiune, de bunăvoinţă şi de grijă; atenţie binevoitoare. [<fr. *sollicitude*, cf. lat. *sollicitudo*]

solíd *adj.* **1.** *(adesea s.n.)* care la temperatura normală îşi păstrează forma şi dimensiunea neschimbate; consistent; *(p. ext.)* tare, dur. **2.** rezistent, tare, durabil, trainic. **3.** temeinic, serios; sigur. **4.** voinic, puternic, robust; corpolent, gras. **5.** *(fig.)* care înfruntă cu tărie greutăţile; dîrz. [cf. fr. *solide*, lat. *solidus*]

solidár *adj.* **1.** care priveşte, care leagă, care angajează mai multe persoane, fiecare fiind responsabilă de întreaga obligaţie care revine tuturor. **2.** legat temeinic de cineva printr-o unitate de concepţii, de sentimente, de interese; strîns unit. **3.** *(despre piese de maşini)* care este strîns legat de altceva; care ia parte în aceeaşi măsură cu altă piesă, la o acţiune. [<fr. *solidaire*, cf. lat. *solidus* — întreg]

solidaritáte *s.f.* **1.** faptul de a fi solidar; răspundere comună. **2.** unitate strînsă, bazată pe o comunitate de interese, de sentimente, de idei; spirit de înţelegere. ● coeziune. [cf. fr. *solidarité*, it. *solidarietà*]

solidarizá *vb.* I. **1.** *refl.* a se declara solidar cu cineva sau ceva; a manifesta solidaritate. **2.** *tr. (tehn.)* a lega solidar (două piese etc.). [<fr. *solidariser*]

solidificá *vb.* I. *refl.* a trece din stare lichidă în stare solidă, prin răcire; a se întări; *(despre grăsimi)* a se slei. [p.i. 3 *solidifică*. / <it. *solidificare*, cf. fr. *solidifier*]

solidificáre *s.f.* acţiunea de a se solidifica şi rezultatul ei; întărire. [<*solidifica*]

soliditáte *s.f.* starea corpurilor solide; tărie, duritate; durabilitate, rezistenţă. ● *(fig.)* temeinicie, seriozitate. [cf. fr. *solidité*, lat. *soliditas*]

solilóc *s.n. (liv.)* convorbire cu sine însuşi; monolog. [pl. *-curi.* / <fr. *soliloque*, cf. lat. *solus* — singur, *loqui* — a vorbi]

solipéd *adj., s.n.* (animal) care are o singură copită la fiecare picior. [<fr. *solipède*, cf. lat. *solus* — singur, *pes* — picior]

solipsísm *s.n.* concluzie absurdă a filozofiei idealist-subiective potrivit căreia există numai omul şi conştiinţa lui, iar restul lumii, inclusiv ceilalţi oameni, nu ar exista decît în conştiinţa, în imaginaţia lui. [<fr. *solipsisme*, cf. lat. *solus* — singur, *ipse* — însuşi]

solipsíst *adj., s.m.* şi *f.* (adept) al solipsismului. [<fr. *solipsiste*]

solíst *s.m.* şi *f.* **1.** artist, cîntăreţ sau instrumentist care execută un solo. **2.** dansator care dansează singur. [<fr. *soliste*, it. *solista* <lat. *solus* — singur]

solístic *adj.* care pune accentul pe interpretarea solistului; executat de un solist. [cf. germ. *solistisch*]

solitár *adj.* singur, singuratic, izolat. ● pustiu, neumblat. ● care trăieşte retras; retras, iubitor de singurătate. // *s.n.* şi *m.* diamant mare care se montează de obicei la un inel. [cf. fr. *solitaire*, it. *solitario*, lat. *solitarius*]

solitarísm *s.n. (liv.)* tendinţă de izolare. [<*solitar*]

solitúdine *s.f. (liv.)* singurătate, izolare [cf. lat. *solitudo*, it. *solitudine*, fr. *solitude*]

solmizáre *s.f. (muz.)* sistem medieval de notaţie silabică a sunetelor ţinînd seama de raportul dintre intervalele care le despart. [cf. fr. *solmisation*]

sólo *s.n.* **1.** bucată muzicală scrisă pentru o singură voce sau pentru un singur instrument. ● *(adj.)* fără acompaniament. **2.** dans executat de o singură persoană. [pl. invar. / <it., fr. *solo*]

solstiţiál *adj.* de (la) solstiţiu, privitor la solstiţiu. [pron. *-ţi-al.* / cf. fr. *solsticial*]

solstiţiu *s.n.* fiecare dintre cele două momente ale anului, cînd pămîntul se găseşte la cea mai mare distanţă de soare; datele calendaristice care marchează ziua (şi respectiv noaptea) cea mai lungă. [pron. *-ţiu.* / cf. fr. *solstice*, it. *solstizio*, lat. *solstitium* <*sol* — soare, *stare* — a sta]

solúbil *adj.* **1.** *(despre substanţe şi elemente chimice)* care poate fi dizolvat într-un

solvent. **2.** *(fig.; rar)* care se poate rezolva, explica. [cf. lat. *solubilis*, fr. *soluble*]
solubilitáte *s.f.* proprietate a unor substanțe de a putea fi dizolvate într-un solvent. ● cantitatea de substanță dizolvată într-o cantitate determinată de solvent. [cf. fr. *solubilité*]
solubilizá *vb.* I. *tr.* a aduce o substanță insolubilă (sau greu solubilă) într-o stare în care poate fi dizolvată într-un solvent. [cf. fr. *solubiliser*]
solutreán *s.n.* perioada mijlocie a paleoliticului superior. [pron. *-tre-an* / <fr. *solutréen*]
soluție *s.f.* **1.** amestec omogen format din două sau mai multe substanțe, dintre care una este de obicei lichidă. **2.** rezolvarea unei probleme; *(p. ext.)* rezultatul obținut. ● fel de a dezlega o problemă, o dificultate; rezolvare. **3.** *~ de continuitate* = întrerupere a continuității; separare a părților care mai înainte erau legate între ele sau continue. [gen. *-iei.* / cf. fr. *solution*, lat. *solutio*]
soluționá *vb.* I. *tr.* a da o soluție; a dezlega, a rezolva (o problemă, o chestiune). [<fr. *solutionner*]
soluționáre *s.f.* acțiunea de a soluționa și rezultatul ei; rezolvare, dezlegare. [pron. *-ți-o-.* / <*soluționa*]
solvábil *adj.* care are cu ce plăti. [<lat. *solvere* — a plăti.]
solvabilitáte *s.f.* situația celui solvabil. [cf. fr. *solvabilité*]
solvént[1] *s.m.* substanță (lichidă) în care se pot dizolva alte substanțe; dizolvant. [<germ. *Solvent*]
solvént[2] *adj.* **1.** *(despre elevi și studenți; adesea s.)* care plătește taxa de frecvență sau de internat (nefiind bursier). **2.** solvabil. [<it. *solvente* — care poate plăti]
solvénță *s.f.* solvabilitate. [<germ. *Solvenz*]
solví *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) dizolva. [p. i. *solv.* / <lat. *solvere*]
sóma[1] *s.f.* nume dat celulelor somatice. [pl. *-me.* / <fr. *soma*, cf. gr. *soma* — corp]
somá[2] *vb.* I. *tr.* a cere cuiva, sub amenințare, să îndeplinească ceva. ● a pune cuiva în vedere, în formele stabilite de lege, să (nu) execute ceva. [<fr. *sommer*]
somáre *s.f.* acțiunea de a soma și rezultatul ei; înștiințare, avizare, avertizare. [<*soma*]
somátic *adj.* referitor la corp, al corpului. ○ *celule ~e* = toate celulele corpului, cu excepția celor sexuale. [<fr. *somatique*, cf. gr. *soma* — corp]
somatologie *s.f.* știință care se ocupă cu studiul părților corpului omenesc viu. [gen. *-iei.* / <fr. *somatologie*, cf. gr. *soma* — corp, *logos* — tratat]
somatometrie *s.f.* ansamblul măsurărilor efectuate pentru determinarea dimensiunilor și formelor corpului animalelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *somatométrie*]
somație *s.f.* faptul de a soma; somare. ● act scris care cuprinde un ordin de a executa sau de a înceta o acțiune. [gen. *-iei.* var. *somațiune* s.f. / cf. fr. *somation*]
sombréro *s.n.* pălărie cu bor mari. [pl. *-re.* / cf. fr., sp. *sombrero*]
somiéră *s.f.* **1.** rețea elastică de sîrmă fixată într-un cadru de fier la pat, peste care se pune salteaua. **2.** bloc de piatră care susține o boltă. ● grindă de reazem principal pe care se sprijină grinzile secundare ale unui planșeu. [pron. *-mi-e-.* / <fr. *sommier*]
somitáte *s.f.* om cu renume mare, capacitate necontestată într-un anumit domeniu de activitate. [<fr. *sommité*, cf. lat. *summitas*]
somnambúl *s.m.* și *f.* cel care suferă de somnambulism. [<fr. *somnambule*, cf. lat. *somnus* — somn, *ambulare* — a umbla]
somnambúlic *adj.* de somnambul. [<fr. *somnambulique*]
somnambulísm *s.n.* defecțiune a sistemului nervos manifestată prin diferite acțiuni inconștiente în timpul somnului. [<fr. *somnambulisme*]
somnifér *adj., s.n.* (substanță) care provoacă somnul. [<fr. *somnifère*, cf. lat. *somnus* — somn, *ferre* — a aduce, a purta]
somnolá *vb.* I. *intr.* a dormita, a moțăi. [<fr. *somnoler*]
somnolént *adj.* care este în stare de somnolență; care moțăie, dormitează; moleșit de somn. [cf. fr. *somnolent*, lat. *somnolentus*]
somnolénță *s.f.* stare între somn și trezie; moleșeală; toropeală. [cf. fr. *somnolence*, lat. *somnolentia*]
somnoterapie *s.f.* metodă terapeutică prin care se tratează anumite boli printr-un somn prelungit. [gen. *-iei.* / <*somn* + *terapie*]
somón *s.m.* pește răpitor de mare, care intră vara în râuri pentru a-și depune icrele și care are o carne de culoare roză, foarte grasă. [<fr. *saumon*]
somptuár *adj.* care este în legătură cu cheltuielile. ○ *legi ~e* = legi care opreau luxul și cheltuielile exagerate în vechea Romă. [pron. *-tu-ar.* / <fr. *somptuaire*, cf. lat. *sumptuarius* <*sumptus* — cheltuială]
somptuós *adj.* luxos, grandios, fastuos, măreț; foarte elegant. [pron. *-tu-os.*/ <fr. *somptueux* <lat. *sumptus* — cheltuială]
somptuozitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este somptuos; splendoare, măreție, lux. [pron. *-tu-o-.* / cf. fr. *somptuosité*]
son *s.n.* *(rar)* sunet, ton. [pl. *-nuri.* / cf. fr. *son*, lat. *sonus*]
sonagráf *s.n.* *(linjv.)* aparat de înregistrare și redare a sunetelor cu mare fidelitate, folosit la analiza acestora. [<engl. *sonagraph*]
sonántă *s.f.* consoană care poate fi centru de silabă. [<fr. *sonnante*]
sonár *s.n.* detector sonic pentru submarine. [<fr. *sonar*]
sonát *adj., s.m.* și *f.* *(peior.)* (om) trăsnit, țicnit; prost. [<it. *sonato*]
sonátă *s.f.* compoziție muzicală pentru unul sau două instrumente, compusă din trei sau patru părți, fiecare cu ritm deosebit. [<fr. *sonate*, it. *sonata*, germ. *Sonate*]
sonatínă *s.f.* sonată de proporții mai mici. [<fr. *sonatine*, it. *sonatina*, germ. *Sonatine*]
sondá *vb.* I. *tr.* a cerceta, a explora cu o sondă un teren, fundul unei ape etc. ● a cerceta sau a evacua o cavitate a

organismului cu o sondă. ● *(fig.)* a cerceta, a căuta să afle gîndurile sau intențiile cuiva, a tatona. [<fr. *sonder*]

sondáj *s.n.* **1.** cercetare făcută cu o sondă în sol, în fundul unei ape etc. ○ ~ *meteorologic* = determinarea condițiilor meteorologice (temperatură, presiune etc.) la un anumit nivel sau la niveluri succesive ale atmosferei. ● introducerea unei sonde într-o cavitate naturală a organismului sau într-o plagă, pentru evacuarea substanțelor nocive sau pentru extragerea unei probe în vederea unei analize. **2.** cercetare sumară făcută prin consultarea atentă numai a unor părți dintr-un material. **3.** săpătură făcută pentru determinarea profilului geologic sau pentru extragerea probelor necesare analizei solului. ● luare de probe dintr-un material compact sau granular. [<fr. *sondage*]

sondáre *s.f.* acțiunea de a sonda și rezultatul ei; *(fig.)* cercetare, investigație. [<*sonda*]

sónd㊀ *s.f.* **1.** puț destinat extragerii unei substanțe minerale fluide (țiței, gaze naturale etc.) sau extragerii de probe de rocă. **2.** aparat folosit pentru determinarea adîncimii mărilor sau a apelor curgătoare. **3.** aparat pentru luarea de probe dintr-un material compact sau granular. **4.** instrument chirurgical în formă de tub, folosit pentru explorarea unor cavități naturale din organism sau pentru drenarea unor plăgi. **5.** *balon-*~ = balon prevăzut cu aparate de observație, care se lansează în atmosferă pentru înregistrarea automată a anumitor date meteorologice. **6.** pahar de bere lunguieț și subțire, mai îngust în partea de jos. [<fr. *sonde*, it. *sonda* <scand. *sund*]

sondéză *s.f.* aparat folosit pentru executarea forajelor la adîncimi mari. [cf. fr. *sondeuse*]

sondór *s.m.* muncitor care lucrează la o sondă **(1)**. [cf. fr. *sondeur*]

sonerie *s.f.* instalație de semnalizare compusă dintr-un electromagnet și un ciocănel care lovește într-un clopoțel; *(p. ext.)* sunet produs de clopoțel. [gen. *-iei*. / <fr. *sonnerie*]

sonét *s.n.* poezie lirică cu formă fixă, compusă din paisprezece versuri cu o anumită rimă, repartizate în două catrene și două terțete, ultimul vers cuprinzînd ideea dezvoltată în poezie. [cf. fr. *sonnet*, it. *sonnetto*]

sonétă *s.f.* aparat folosit pentru baterea piloților în pămînt (în fundul unei ape). [<fr. *sonnette*]

sonetíst *s.m.* și *f.* poet, autor de sonete. [cf. fr. *sonnettiste*]

sónic *adj. (despre oscilații)* care are o frecvență cuprinsă în grupul frecvențelor care pot fi auzite sau care depășește limita acestora. ● referitor la sunet; sonor. [<fr. *sonique*]

sonicitáte *s.f.* ramură a mecanicii care se ocupă cu transmiterea energiei mecanice în fluide prin vibrații elastice care se propagă în masa acestora. [*pl.-tăți*./ <*sonic*]

sonométru *s.n.* aparat pentru studierea legilor vibrațiilor coardelor sonore și pentru determinarea frecvenței unui sunet. ● aparat pentru măsurarea zgomotelor într-o sală. [<fr. *sonomètre* <lat. *sonus* — sunet, gr. *metron* — măsură]

sonór *adj.* **1.** care produce sunete. ● care are un sunet frumos, plăcut; răsunător, plin, puternic. **2.** care propagă, care amplifică sunetele. **3.** *(despre consoane)* care se produce prin vibrarea coardelor vocale. **4.** *(despre filme)* însoțite de vorbire și de muzică. [cf. fr. *sonore*, lat. *sonorus*]

sonoritáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi sonor; timbru cald și plin. ● muzicalitate. ● sunet caracteristic, nuanță. **2.** calitatea unor corpuri de a propaga și de a amplifica sunetele; rezonanță. [cf. fr. *sonorité*, lat. *sonoritas*]

sonorizá *vb.* I. *tr.* a face (să fie) sonor. ● a face sonor un film mut. [<fr. *sonoriser*]

sonorizáre *s.f.* acțiunea de a sonoriza și rezultatul ei; *(spec.)* partea sonoră a unui film. [<*sonoriza*]

soporifér *adj.* somnifer. [<fr. *soporifère*]

soporífic *adj.*, *s.n.* (substanță, medicament) care are proprietatea de a produce somn; somnifer. [<fr. *soporifique* <gr. *sopor* — somn, lat. *ferre* — a purta]

soprán *s.n.* vocea cea mai înaltă dintre cele cinci categorii de voci omenești, care se întîlnește la femei și la băieții mici. // *s.m.* și *f.* cîntăreț sau cîntăreață care are o astfel de voce. [var. *soprano* s.n. / <fr., it. *soprano*]

sorbét *s.n.* băutură răcoritoare făcută din suc de fructe și lichior. [pl. *-turi*, *-te*./ <fr. *sorbet*]

sordid *adj.* murdar; dezgustător. ● *(despre persoane)* de o zgircenie maximă, meschin. [cf. fr. *sordide*, lat. *sordidus*]

soredíe *s.f.* parte a talulul unui lichen care se detașează de el și poate reproduce planta. [gen. *-iei*. / <fr. *sorédie*]

sorgínte *s.f.* izvor, sursă (de informații); origine. [pl. *-nți*. / <it. *sorgente*]

sorit *s.n.* polisilogism format dintr-o serie de premise așezate astfel încît atributul uneia constituie subiectul celei următoare. [<fr. *sorite*, lat. *sorites*, gr. *soreītes* <*soros* — bucată]

sort *s.n.* fel, specie, gen, categorie, calitate (de mărfuri, de produse etc.). ● grup de varietăți ale unei specii horticole sau viticole, caracterizat prin însușiri comune sau specifice anumitor condiții de vegetație. [<fr. *sorte*]

sortá *vb.* I. *tr.* a separa, a aranja, a repartiza (un material etc.) pe sorturi (potrivit calității, dimensiunilor etc.). [cf. germ. *sortieren*, it. *sortire*]

sortáre *s.f.* acțiunea de a sorta și rezultatul ei; aranjare pe categorii. [<*sorta*]

sortatór *s.n.* mașină pentru sortat diferite materiale și produse. // *s.m.* muncitor care lucrează la sortarea materialelor, a produselor etc. [<*sorta*]

sortilégiu *s.n.* *(rar; în superstiții)* vrăji, farmece; profeție. [pron. *-giu*. / <fr. *sortilège*, cf. lat. *sortilegus* — profetic]

sortimént *s.n.* totalitatea produselor, a materialelor etc. care au aceeași formă

și dimensiuni sau sînt de aceeași calitate. [pl. *-te, -turi.* / <germ. *Sortiment*]

sos *s.n.* preparat culinar lichid sau viscos (de obicei condimentat) cu care se pregătesc sau se servesc anumite mîncăruri. [<fr. *sauce*, cf. lat. *salsus*]

sosiéră *s.f.* vas pentru servit sosul la masă. [pron. *-si-e-.* / <fr. *saucière*]

sostenúto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* concentrat și precis din punct de vedere ritmic, respectînd mișcarea. [<it. *sostenuto*]

soté *s.n.* mîncare făcută din legume fierte, peste care se toarnă unt. [var. *soteu* s.n./ <fr. *sauté*]

sovhóz *s.n. (în U.R.S.S.)* gospodărie agricolă de stat. [<rus. *sovhoz*]

soviét *s.n. (în U.R.S.S.)* organ al puterii de stat centrale și locale, format din deputați aleși de cetățeni. [pron. *-vi-et.* / <rus. *soviet*]

sovietíc *adj.* **1.** privitor la Uniunea Sovietică. **2.** care se referă la soviete; care aparține sau este propriu sovietelor. [pron. *-vi-e-.* / cf. fr. *soviétique*]

spadasín *s.m.* luptător cu spada. ● amator de dueluri; duelgiu; ucigaș plătit; persoană cu porniri războinice. [<fr. *spadassin*, cf. it. *spadaccino* <*spada*]

spádă *s.f.* armă albă (cu două tăișuri) cu care se poate tăia și împunge. [pl. *-de.*/ <it. *spada*]

spadíce *s.n.* inflorescență al cărei peduncul comun este îngroșat și cărnos. [<fr. *spadice*, cf. lat. *spadix*]

spagát *s.f.* **1.** sfoară groasă cu o împletitură specială **2.** exercițiu gimnastic de depărtare a picioarelor și de odihnă pe picioarele astfel depărtate pînă la poziția orizontală. [<germ. *Spagat*]

spaghéte *s.f. pl.* macaroane lungi și foarte subțiri. [sg. *-tă.* / <fr., it. *spaghetti*]

spalliér *s.n.* **1.** scară făcută din bare paralele (de lemn) pe care se sprijină plantele agățătoare. **2.** șir de plante sau arbuști cu ramurile tunse, care alcătuiesc un perete de verdeață în lungul unei alei. **3.** aparat de gimnastică, în formă de scară, fixat de perete; scară fixă. [pron. *-li-er.* pl. *-re.* / <germ. *Spalier*, cf. fr. *espalier*]

sparcétă *s.f.* plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori roșii-trandafirii și cu fructele păstăi, cultivată ca nutreț. [var. *sparchetă* s.f. / cf. fr. *esparcette*]

spardéc *s.n.* punte continuă (fără tambuchiuri) pe velierele vechi; *(astăzi)* punte ușoară deasupra cabinelor și saloanelor de sus ale vapoarelor. [pl. *-curi.* / <fr., engl. *spardeck*]

spartachiádă *s.f.* competiție sportivă de mase, care include mai multe sporturi. [pron. *-chi-a-.* / <rus. *spartakiada*]

spartán *adj.* propriu spartanilor; aspru, sever. // *s.m.* și *f. (fig.)* om auster, cu moravuri severe. [cf. *Sparta*, oraș în Grecia antică]

spartiát *adj., s.m.* și *f.* spartan, ● nume dat cetățenilor cu drepturi depline din vechea Spartă, spre deosebire de iloți. [pron. *-ti-at.* / <fr. *spartiate*]

spasm *s.n.* contracție bruscă a unui mușchi sau a unui nerv; convulsie. ● grimasă. [pl. *-me, -muri.* / <fr. *spasme*, cf. gr. *spasmos* — contracție]

spasmódic *adj.* însoțit de spasme; convulsiv. [<fr. *spasmodique*]

spasmofilíe *s.f.* stare patologică caracterizată prin faptul că sistemul nervos și cel muscular răspund la orice excitație nervoasă, la orice infecție, prin convulsii. [gen. *-iei.* / cf. gr. *spasmos* — contracție, *phylos* — prieten]

spasmogén *adj.* care provoacă spasme. [<fr. *spasmogène*]

spasmolític *adj., s.n.* (medicament) care reduce tonusul și spasmul mușchilor. [<fr. *spasmolithique*]

spat *s.n.* veche denumire a mineralelor care au însușirea de a cliva după anumite direcții în bucăți de formă regulată. ● *~ de Islanda* = varietate cristalină de calcit, caracterizat prin dubla sa refracție. [<fr. *spath*, germ. *Spath*]

spátă *s.f.* bractee care acoperă florile în faza de boboc. [<lat. *spatha*, cf. fr. *spathe*]

spátic *adj.* privitor la spat, cu lame ca spatul. [cf. fr. *spathique*]

spatulát *adj. (rar)* în formă de spatulă. [cf. fr. *spatulé*, lat. *spatulatus*]

spatúlă *s.f.* instrument în formă de lopățică, cu diverse întrebuințări (în farmacie, chirurgie, sculptură etc.). ● *(fig.)* extremitate în formă de lopățică. [<fr. *spatule*, cf. lat. *spathula*]

spațiá *vb.* I. *tr.* a distanța, a rări, a despărți prin spații (cuvinte, rînduri etc.). [pron. *-ți-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. it. *spaziare*]

spațiál *adj.* privitor la spațiu. [pron. *-ți-al.*/ cf. fr. *spatial*]

spațiére *s.f.* acțiunea de a spația și rezultatul ei; rărire, distanțare. [<*spația*]

spaționá *vb.* I. *tr. (poligr.)* a lungi sau a scurta rîndurile culese. [pron. *-ți-o-.*/ <germ. *spationieren*]

spațiós *adj.* cu mult spațiu; încăpător, larg, întins. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *spacieux*, lat. *spatiosus*]

spațiu *s.n.* **1.** formă de bază a existenței materiei, inseparabilă de materie, avînd trei dimensiuni și care exprimă ordinea în care sînt dispuse obiectele și procesele existente concomitent. **2.** întindere nemărginită care cuprinde corpurile cerești; văzduh. **3.** loc, suprafață, întindere limitată. **4.** distanță, interval. ● *distanța* cuprinsă între două linii orizontale ale portativului. ● *(poligr.)* interval alb lăsat între cuvintele sau rîndurile culese; *(p. ext.)* instrument care servește la obținerea acestei spații. [pron. *-țiu.* pl. *-ii.* / <lat. *spatium*, cf. germ. *Spatium*, it. *spazio*]

spaván *s.n.* tumoare osoasă care se formează uneori la încheietura piciorului dinapoi la cai sau la boi; os mort. [<it. *spavano*]

speciál *adj.* **1.** care se aplică numai la un lucru sau la o anumită categorie de lucruri; anumit, deosebit. ○ *în ~* = mai ales, îndeosebi, în mod particular. ● făcut, scos cu o anumită ocazie. **2.** de (strictă) specialitate. [pron. *-ci-al.* / cf. fr. *spécial*, it. *speciale*, lat. *specialis* <*species*]

specialist *s.m.* și *f.* cel care cunoaște temeinic o disciplină, un subiect, o problemă etc. [pron. *-ci-a-*. / cf. fr. *spécialiste*]

specialități *s.f.* **1.** ramură anumită a unei științe, a tehnicii etc. care constituie obiectul unor studii speciale pentru cineva. **2.** gen, categorie specifică (de articole, de produse). [pron. *-ci-a-*. / cf. fr. *spécialité*, lat. *specialitas*]

specializá *vb.* I. **1.** *refl.* a se consacra studiului și aplicării unei discipline, unei ramuri speciale a științei, a tehnicii etc.; a deveni specialist. **2.** *tr. (despre procese de producție)* a limita numai la anumite produse. ● a perfecționa. [pron. *-ci-a-*./ cf. fr. *spécialiser*]

specializáre *s.f.* acțiunea de a (se) specializa și rezultatul ei. [pron. *-ci-a-*./ < *specializa*]

spécie *s.f.* **1.** subdiviziune a genului care cuprinde ființe cu trăsături și caracteristici comune. **2.** soi, fel, varietate, categorie. [gen. *-iei*. / <lat. *species* — fel, înfățișare, cf. it. *specie*, fr. *espèce*]

specific *adj.* propriu unei ființe, unui lucru sau unui fenomen; particular, distinctiv. ● care se raportă la o unitate. // *s.n.* caracterul propriu, particular (a ceva sau al cuiva); notă distinctivă. [cf. fr. *spécifique*, it. *specifico*]

specificá *vb.* I. *tr.* a arăta, a menționa (ceva) precis, anume. [p.i. *specific*, 3,6 *-că*. / <fr. *spécifier*]

specificáre *s.f.* acțiunea de a specifica și rezultatul ei; specificație. [<*specifica*]

specificativ *adj. (rar)* specificator. [cf. fr. *spécificatif*]

specificátor *adj. (rar)* care indică, menționează în mod special. [<*specifica*]

specificáție *s.f.* caracterul a ceea ce este specific; particularitate caracteristică. [cf. fr. *spécification*, it. *specificazione*]

specificitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este specific; particularitate caracteristică. [cf. fr. *spécificité*]

specimén *s.n. (uneori peior.)* exemplar, probă, model; mostră. [pl. *-ne*, *-nuri*./ <fr. *spécimen*, cf. lat. *specimen* — model]

speciós *adj. (rar)* aparent, amăgitor, înșelător. [pron. *-ci-os*. / cf. fr. *spécieux*, lat. *speciosus*]

spectácol *s.n.* **1.** reprezentație de teatru; *(p. ext.)* orice reprezentație dată pentru public. ○ *a se da în* ~ = a atrage atenția printr-o purtare nepotrivită, a se face de rîs. **2.** priveliște, întîmplare care atrage privirile sau atenția. [<lat. *spectaculum*, cf. fr. *spectacle*, it. *spettacolo*]

spectaculár *adj. (rar)* spectaculos. [cf. fr. *spectaculaire*]

spectaculós *adj.* impresionant (prin fast, prin strălucire); frumos. ● care atrage privirile. [cf. it. *spettacoloso*]

spectaculozitáte *s.f.* însușirea de a fi spectaculos. [<*spectaculos*]

spectatór *s.m.* și *f.* cel care asistă la un spectacol. ● martor ocular la o întîmplare, la un eveniment etc. [cf. lat. *spectator*, fr. *spectateur*]

spectrál *adj.* **1.** referitor la spectrul unei radiații. ○ *analiză* ~ă = metodă de identificare a diferitelor elemente dintr-un amestec cu ajutorul analizei spectrelor acelor elemente. **2.** care are caracterul unui spectru, al unei fantome. [<fr. *spectral*]

spectrofotometríe *s.f.* parte a opticii care se ocupă cu determinarea intensității radiațiilor monocromatice dintr-un spectru. [gen. *-iei*. / <fr. *spectrophotométrie*]

spectrofotométru *s.n.* aparat optic folosit în spectrofotometrie. [<fr. *spectrophotomètre*]

spectrográf *s.n.* instrument cu ajutorul căruia se pot fotografia spectrele. [< fr. *spectrographe*, cf. lat. *spectrum* — spectru, gr. *graphein* — a scrie]

spectrográfic *adj.* privitor la spectrografie. [<fr. *spectrographique*]

spectrografie *s.f.* studierea spectrelor cu ajutorul spectrografului. [<fr. *spectrographie*]

spectrográmă *s.f.* fotografie a unui spectru, obținută cu ajutorul spectrografului. [<fr. *spectrogramme*]

spectroheliográf *s.n.* spectrograf special pentru fotografierea soarelui în lumină monocromatică. [pron. *-li-o-*. pl. *-oape*./ cf. lat. *spectrum* — spectru, gr. *helios* — soare, *skopein* — a observa]

spectrohelioscóp *s.n.* instrument folosit pentru observarea vizuală a soarelui în lumină monocromatică. [pron. *-li-o-*. pl. *-oape*./ cf. lat. *spectrum* — spectru, gr. *helios* — soare, *skopein* — a observa]

spectrométrie *adj.* privitor la spectrometru; care se face cu ajutorul spectrometrului. [<fr. *spectrométrique*]

spectrométru *s.n.* instrument pentru studiul spectrelor prin măsurarea intensității fiecărei radiații monocromatice din spectru. [<fr. *spectromètre*, cf. lat. *spectrum* — spectru, gr. *metron* — măsură]

spectroscóp *s.n.* instrument optic pentru studiul radiațiilor emise de o sursă de lumină. [<fr. *spectroscope*, cf. lat. *spectrum* — spectru, gr. *skopein* — a cerceta]

spectroscópic *adj.* privitor la spectroscopie. [<fr. *spectroscopique*]

spectroscopíe *s.f.* parte a opticii care studiază spectrele luminoase. [gen. *-iei*./ <fr. *spectroscopie*]

spéctru *s.n.* **1.** ansamblul radiațiilor de frecvențe diferite care alcătuiesc o radiație electromagnetică compusă. ○ ~ *solar* = spectrul radiației emise de soare. **2.** fantomă, vedenie, fantasmă. ● *(fig.)* ceea ce produce spaimă; pericol iminent. [pl. *-re*, *-ri* s.m. / cf. fr. *spectre*, lat. *spectrum*]

spécul *s.n.* instrument chirurgical folosit pentru a lărgi sau pentru a deschide anumite cavități ale organismului (nas etc.), cu scopul de a le putea examina mai bine. [var. *speculum* s.n. / <fr. *spéculum*, cf. lat. *speculum* — oglindă]

speculá *vb.* I. **1.** *tr.* a face speculații financiare, economice etc., a exploata practicînd specula; *(p. ext.)* a înșela (pe cineva). ● a se folosi, a profita de o anumită împrejurare cu scopul de a dobîndi avantaje personale. **2.** *intr.* și *tr.* a face deducții teoretizînd formal, fără legătură cu practica. [<fr. *spéculer*, cf. it. *speculare*, lat. *speculari*]

speculánt *s.m.* și *f.* cel care face speculă cu diferite mărfuri sau produse; afacerist. [cf. germ. *Spekulant*]
speculativ *adj.* bazat pe speculație (1); nelegat în nici un fel de practică; abstract. [cf. fr. *spéculatif*]
speculáție *s.f.* **1.** teoretizare metafizică, ruptă de practică și de experiență. **2.** speculă, înșelătorie; afacere. ● *(fin.)* exploatare prin afaceri bancare și de bursă. [gen. *-iei.* var. *speculațiune* s.f./ cf. fr. *spéculation*, lat. *speculatio*]
speculă *s.f.* **1.** exploatare constînd în dosirea de mărfuri și vinderea lor, cu supraprețuri, în momentele cînd lipsesc de pe piață. **2.** tranzacție de bursă constînd în vînzare-cumpărare de valori cu scopul de a obține cîștiguri mari; speculație. [<*specula*]
spelúncă *s.f.* **1.** local, circiumă cu aspect urît unde se adună oameni suspecți. **2.** *(rar)* peșteră, grotă. [<germ. *Spelunke*, cf. lat. *spelunca* — peșteră]
speológ *s.m.* și *f.* specialist în speologie. [pron. *spe-o-*. / cf. fr. *spéléologue*]
speológic *adj.* privitor la speologie. [cf. fr. *spéléologique*]
speologíe *s.f.* știință care studiază formarea peșterilor și viața din interiorul lor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *spéléologie*, gr. *spelaion* — peșteră, *logos* — vorbire]
sperá *vb.* I. *intr.* și *tr.* a avea speranță, a nădăjdui. [p.i. *sper*, 3,6 *-ră*, conj. *-re.*/ <lat. *sperare*, cf. it. *sperare*]
speránță *s.f.* nădejde. ● *(fam.)* persoană capabilă, de la care se așteaptă mult în viitor. [<it. *speranza*]
spérgulă *s.f.* plantă erbacee cu tulpina păroasă și cu flori albe, care crește prin locuri nisipoase. [<fr. *spergule*]
sperjúr *s.n.* *(rar)* faptul de a-și călca jurămîntul; jurămînt fals făcut în fața justiției. // *s.m.* și *f.* cel care jură fals sau care își calcă jurămîntul. [<it. *spergiuro*]
spermátic *adj.* referitor la spermă. [<fr. *spermatique*]
spermatofíte *s.f. pl.* încrengătură a regnului vegetal, cuprinzînd plantele cu flori și semințe; *(la sg.)* plantă care face parte din această încrengătură. [sg. *-tă.*/ <fr. *spermatophytes*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *phyton* — plantă]
spermatogenéză *s.f.* procesul de formare a spermatozoizilor. [<fr. *spermatogenèse*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *genesis* — formare]
spermatoréo *s.f.* poluție. [pron. *-re-e.* pl. invar. / <fr. *spermatorrhée*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *rhein* — a curge]
spermatozoíd *s.m.* celulă sexuală bărbătească a organismului animal. [pron. *-zo-id.* / <fr. *spermatozoïde*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *zoon* — animal, *eidos* — aspect]
spérmă *s.f.* secreție a glandelor sexuale bărbătești care conține spermatozoizi. [<fr. *sperme*, cf. gr. *sperma* — sămînță]
spétă *s.f.* specie. [pl. *-țe* /cf. fr. *espèce*, lat. *species*]
spéze *s.f. pl.* cheltuieli (făcute pentru deplasare, în vederea unei afaceri etc.). [var. *spese* s.f. pl. / <it. *spese*]
spícher *s.m.* crainic la o stație de radioemisiune. [var. *șpicher* s.m. / <engl. *speaker*]
spicheríță *s.f.* crainică la o stație de radioemisiune. [var. *șpicheriță* s.f. / <*spicher*]
spici *s.n.* *(rar)* discurs, cuvîntare ocazională. [<engl. *speech*]
spiciférm *adj.* în formă de spic. [<fr. *spiciforme*]
spicilégiu *s.n.* *(liv.)* culegere de acte, de tratate etc.; culegere de maxime, de povestiri, de bucăți literare. [pron. *-giu.*/ < lat. *spicilegium*, cf. fr. *spicilège*]
spicúl *s.m.* spicușor, spiculeț. [pl. *-li.*/ <fr. *spicule*]
spíder *s.n.* loc amenajat într-un automobil de sport, în spatele scaunelor pentru a plasa bagaje sau, eventual, pasageri. [<fr. *spider*]
spinál *adj.* privitor la coloana vertebrală sau *(p. ext.)* la spinare. [<fr. *spinal*]
spină *s.f.* ~ *bifidă* = afecțiune congenitală a coloanei vertebrale, constînd din îndepărtarea a două vertebre între ele, de obicei în regiunea lombară. [< fr., lat. *spina-bifida*]
spinél *s.m.* mineral cristalizat de culoare roșie, galbenă, albastră sau verde, folosit ca piatră prețioasă. [<fr. *spinelle*]
spinétă *s.f.* specie de clavecin de dimensiuni mici și de formă dreptunghiulară. [<it. *spinetta*]
spíning *s.m.* pește artificial întrebuințat ca momeală la pescuitul somnului. [< fr., engl. *spinning*]
spintariscóp *s.n.* instrument pentru observarea scînteilor care se produc cînd razele emise de o substanță radioactivă lovesc un ecran acoperit cu un strat de sulfură de zinc. [<fr. *spinthariscope*, cf. gr. *spinther* — scînteie, *skopein* — a examina]
spinterométru *s.n.* instrument pentru măsurarea lungimii scînteilor electrice. [<fr. *spintéromètre*, cf. gr. *spinther* — scînteie, *metron*-măsură]
spión *s.m.* și *f.* **1.** cel care face spionaj pentru un stat străin. **2.** cel care pîndește, observă pe alții pentru a furniza cuiva informații; iscoadă. [pron. *spi-on*, *spioană*. var. *șpion*, *șpioană* s.m. și f. / <it. *spione*, cf. fr. *espion*]
spioná *vb.* I. *intr.* a face spionaj. ● *tr.* a iscodi, a pîndi. [pron. *spi-o-*. var. *șpiona* vb. I. / <it. *spionare*, fr. *espionner*]
spionáj *s.n.* activitate întreprinsă pentru a obține pe ascuns secrete militare, politice ale unui stat, în vederea transmiterii lor unui alt stat. ● iscodire, pîndă, urmărire, observare. [pron. *spi-o-*. pl. *-je*, *-juri*. / cf. it. *spionaggio*, fr. *espionnage*]
spirái *s.n.* mică fereastră orizontală în puntea navei, pentru luminat și aerisire. [pl. *-iuri*. / <it. *spiraglio*]
spirál *adj.* care are forma unei spirale. [<fr. *spiral*]
spiralát *adj.* în formă de spirală. [<*spiral*]
spirálă *s.f.* curbă plană care se învîrtește în jurul unui punct central, depărtîndu-se din ce în ce mai mult de acest punct; *(p. ext.)* obiect, mișcare care

are această formă. [<fr. *spirale*, cf. lat. *spira* — înfășurare]

spiralifórm *adj. (rar)* în formă de spirală; spiral. [cf. lat. *spira* — înfășurare, *forma* — formă]

spiránt *adj. consoană ~ă* (și *s.f.*) = sunet sau consoană care se pronunță cu un fel de suflu al organelor vorbirii; consoană fricativă. [<fr. *spirant*, cf. lat. *spirare* — a respira]

spíră *s.f.* **1.** arc al unei elice cuprins între două puncte succesive de intersecție a acesteia cu o aceeași generatoare a cilindrului elicei. ● fiecare dintre rotirile pe care le prezintă o curbă, un obiect sau o serie de obiecte dispuse în spirală sau în elice. **2.** porțiune de bobină care formează o curbă aproape închisă. [<fr. *spire*, it., lat. *spira*, gr. *speira*]

spíril *s.m.* gen de vibrioni care se mișcă învîrtindu-se în jurul unei axe. [<fr. *spirille*, cf. lat. *spirillum*]

spírit *s.n.* **I. 1.** totalitatea facultăților intelectuale; rațiune, intelect; conștiință. **2.** inteligență; imaginație. ● vorbă de duh; ironie. **3.** *(în superstiții)* ființă imaterială, supranaturală. **4.** mod, fel de manifestare, de gîndire. ● tendință, înclinare determinantă pentru felul de a se manifesta, de a gîndi al cuiva. **5.** glumă, anecdotă. **6.** caracter specific a ceva. ● sensul real a ceva. **II.** semn grafic în scrierea greacă, care arată cum se pronunță, din punct de vedere al aspirației, sunetul căruia i se adaugă. [<lat. *spiritus*, cf. it. *spirito*, fr. *esprit*]

spiritism *s.n.* doctrină și practică mistică potrivit căreia s-ar putea comunica cu „spiritele" morților. [cf. fr. *spiritisme*, it. *spiritismo*]

spiritíst *adj.* privitor la spiritism. // *s.m.* și *f.* cel care practică spiritismul. [cf. fr. *spiritiste*]

spirituál *adj.* **1.** intelectual, sufletesc. **2.** care aparține spiritului. **3.** inteligent, deștept, ager; înzestrat cu umor. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *spirituel*, it. *spirituale*, lat. *spiritualis* <*spiritus* — spirit]

spiritualism *s.n.* idealism filozofic (v. i d e a l i s m). [pron. *-tu-a-.* / cf. fr. *spiritualisme*]

spiritualíst *adj., s.m.* și *f.* (adept) al spiritualismului; filozof idealist. [<fr. *spiritualiste*]

spiritualitáte *s.f.* calitatea, caracterul a ceea ce este spiritual. [cf. fr. *spiritualité*]

spiritualizá *vb.* I. *tr.* a da, a impregna spiritualitate. [cf. fr. *spiritualiser*]

spirobactérie *s.f.* bacterie în formă de spirală. [gen. *-iei.* / cf. gr. *speira* — spirală, *bakterion* — bastonaș]

spirochét *s.m.* bacterie patogenă cu corpul foarte subțire și mobil, în formă de spirală. [<fr. *spirochète*, cf. gr. *speira* — spirală, *chaite* — coamă]

spirochetóză *s.f.* boală la animale cauzată de un spirochet. [<fr. *spirochétose*]

spirográf *s.n.* aparat care înregistrează pe hîrtie mișcările respiratorii, precum și măsurarea cantitativă a oxigenului inspirat și a bioxidului de carbon expirat. [<fr. *spirographe*]

spiroidál *adj.* răsucit ca o spirală. [pron. *-ro-i-.* / cf. fr. *spiroïdal*]

spirometrie *s.f.* stabilirea funcției respiratorii pulmonare cu ajutorul spirometrelor sau al spirografelor. [gen. *-iei.* / <fr. *spirométrie*]

spirométru *s.n.* aparat care măsoară cantitatea de aer expirat din plămîni în vederea determinării capacității vitale a plămînilor. [<fr. *spiromètre*, cf. lat. *spirare* — a respira, gr. *metron* — măsură]

spirtiéră *s.f.* lampă de gătit care arde cu spirt. [pron. *-ti-e-.* / <*spirt*]

spitál *s.n.* instituție medicală în care sînt internați și tratați bolnavii. [<germ. *Spital*]

spitalizá *vb.* I. *tr.* a interna pe cineva în spital pentru tratament. [< *spital*, după fr. *hospitaliser*]

spitalizáre *s.f.* acțiunea de a spitaliza și rezultatul ei; timp cît cineva este îngrijit într-un spital. [<*spitaliza*]

spléndid *adj.* foarte frumos; strălucitor, măreț. [cf. fr. *splendide*, lat. *splendidus*]

splendoáre *s.f.* frumusețe fără seamăn; strălucire, măreție. [cf. fr. *splendeur*]

splenectomíe *s.f.* ablațiune a splinei. [<fr. *splénectomie*]

splénic *adj.* care aparține splinei. [<fr. *splénique*]

splenită *s.f.* inflamație a splinei. [<fr. *splénite*]

splenomegalíe *s.f.* megalosplenie. [gen. *-iei.* / <fr. *splénomégalie*]

splin *s.n.* plictiseală cauzată de lipsa unor preocupări serioase; dezgust de viață. [pl. *-nuri*. scris și *spleen*. / <fr., engl. *spleen*]

splint *s.n.* cui de siguranță. [<engl. *splint*]

spodumén *s.n.* silicat natural de litiu și de aluminiu, folosit ca piatră semiprețioasă. [cf. fr. *spodumène*]

spoliá *vb.* I. *tr.* a despuia pe cineva de bunurile pe care le posedă (prin înșelăciune sau cu sila); a jefui, a prăda. [pron. *-li-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *spolier*, cf. lat. *spoliare* — a jefui]

spoliáriu *s.n.* loc în care erau despuiați gladiatorii omorîți în arenă. [pron. *-li-a--riu.* / <lat. *spoliarium*]

spoliátor *s.m.* și *f.* cel care spoliază; jefuitor. [pron. *-li-a-.* / cf. fr. *spoliateur*]

spoliáție *s.f.* spoliere. [gen. *-iei.* var. *spoliațiune* s.f. /cf. fr. *spoliation*, lat. *spoliatio*]

spoliére *s.f.* acțiunea de a spolia și rezultatul ei; jefuire, prădare; înșelare. [pron. *-li-e-.* / <*spolia*]

spólii *s.f. pl. (ant.)* pradă de război. [sg. *-ie.* / <lat. *spolium*]

spondáic *adj. (despre hexametri)* care are al cincilea picior compus dintr-un spondeu. [pron. *-da-ic.* / cf. fr. *spondaïque*]

spondéu *s.m.* picior de vers greco-latin format din două silabe lungi. [<lat. *spondeus*, gr. *spondeion*]

spondíl *s.m.* **1.** gen de moluște marine comestibile, înrudite cu stridia. **2.** gen de coleoptere cu coarne lungi. [<fr. *spondyle*]

spondilită *s.f.* inflamație a vertebrelor, care poate fi de natură tuberculoasă, infecțioasă etc. [<fr. *spondylite*]
spondilóză *s.f.* boală manifestată prin depuneri anormale de calciu în anumite regiuni ale corpului, în special pe coloana vertebrală. [<fr. *spondylose*, cf. *spondyle* — vertebră]
spóngie *s.f.* animal din încrengătura spongierilor, cu corpul alcătuit dintr-o rețea compactă de fire elastice, care trăiește în tufe dese, fixate de stâncile submarine; burete. [gen. *-iei*. / <lat. *spongia*]
spongiéri *s.m. pl.* încrengătură de animale nevertebrate, având ca tip buretele; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [pron. *-gi-eri*. / <fr. *spongiaires*, cf. lat. *spongia* — burete]
spongilă *s.f.* gen de bureți de apă dulce. [<fr. *spongille*]
spongiós *adj.* **1.** poros ca un burete. **2.** care suge lichidele; buretos [pron. *-gi-os.*/ <fr. *spongieux*]
spongiozitáte *s.f.* calitatea de a fi spongios. [pron. *-gi-o-*. / cf. fr. *spongiosité*]
spongiță *s.f.* piatră plină de găuri care imită buretele. [<fr. *spongite*]
spontán *adj.* care acționează pe moment, cu promptitudine. ● *(fiziol.; despre mișcări)* care se execută de la sine, fără vreo cauză exterioară aparentă. [cf. fr. *spontané*, lat. *spontaneus*]
spontaneitáte *s.f.* însușirea a tot ceea ce este spontan. ● vioiciune, promptitudine. [pron. *-ne-i-*. / cf. fr. *spontanéité*]
spontanéu *adj.* spontan. [<lat. *spontaneus*, cf. it. *spontaneo*]
spor *s.m.* celulă reproducătoare asexuală și de răspândire a unor plante inferioare. ● corpuscul reproducător la diverse protozoare. [<fr. *spore*, cf. gr. *spora* — sămânță]
sporádic *adj. (adesea adv.)* care apare ici și colo, din când în când; răzleț, dispersat, întâmplător. [<fr. *sporadique*, cf. gr. *sporadikos*]
sporadicitáte *s.f. (rar)* însușirea a ceea ce este sporadic. [cf. fr. *sporadicité*]
sporánge *s.n.* organ în interiorul căruia se formează sporii la plantele criptogame. [pl. invar./ <fr. *sporange*, cf. gr. *spora* — sămânță]
sporangifór *s.m.* suport care poartă sporangele. [cf. gr. *spora* — sămânță, *phoros* — care poartă]
sporifér *adj.* care ține, care poartă spori. [<fr. *sporifère*]
sporofilă *s.f.* frunză pe care se formează sporangele. [<germ. *Sporophyl*, cf. gr. *spora* — sămânță, *phyllon* — frunză]
sporofită *s.f.* plantă care se înmulțește prin spori. [<fr. *sporophyte*, cf. gr. *spora* — sămânță, spor, *phyton* — plantă]
sporofitic *adj. generație ~ă* = generație asexuată, care este producătoare de spori și alternează cu generația sexuată. [cf. fr. *sporophytique*]
sporogón *s.n.* reproducător cu spori, care se găsește, de exemplu, la mușchiul-de-pământ. [<fr. *sporogone*, cf. gr. *spora* — sămânță, *gonos* — naștere]
sport *s.n.* practică metodică a exercițiilor fizice, făcută pentru întărirea corpului și pentru a educa voința, curajul, inițiativa etc. [cf. fr., engl. *sport*]
sportiv *adj.* folosit la practicarea sportului. ● care practică sportul. // *s.m.* și *f.* amator, iubitor de sport; cel care practică sportul. [<fr. *sportif*]
sportivitáte *s.f.* însușirea de a fi sportiv. [cf. *sportiv*]
sporulát *adj. (despre plante)* care se înmulțește prin spori. [cf. fr. *sporulé*]
sporulație *s.f.* proces de formare a sporilor la o plantă. [gen. *-iei*. / cf. fr. *sporulation*]
spot *s.n.* pată luminoasă produsă pe o scară gradată sau pe un ecran de către o rază de lumină reflectată pe oglinda unui instrument de măsură. [<fr., engl. *spot*]
sprint *s.n.* mărire a vitezei de către un concurent la o competiție sportivă de fond, de înot etc. (în ultima fază a parcursului). ● categorie de probe sportive pe distanță scurtă, caracterizată prin viteză foarte mare. [<fr., engl. *sprint*]
sprintá *vb.* I. *intr.* a-și mări viteza de alergare, de înot etc. la un concurs. [< fr. *sprinter*]
sprinter *s.m.* sportiv care participă la o probă de sprint; alergător de viteză. [<engl., fr. *sprinter*]
spútă *s.f.* mucozitate, expectorație; flegmă. [<lat. *sputum*]
spumánt *adj.* care produce spumă, spumos. [<it. *spumante*]
spútnic *s.m.* satelit artificial. [<rus. *sputnik*]
stabil *adj.* **1.** trainic, bine așezat, solid. ● *(chim.; despre substanțe)* care nu se descompune de la sine. **2.** statornic. ● durabil, permanent. **3.** *(despre populații)* care locuiește permanent în același loc. [cf. lat. *stabilis*, it. *stabile*]
stabiliment *s.n. (ieșit din uz)* așezământ, instituție; *(p. ext.)* local în care funcționează o instituție. [pl. *-te*, *-turi*. / <it. *stabilimento*]
stabilitáte *s.f.* **1.** însușirea lucrurilor stabile; echilibru, statornicie, soliditate. ● proprietate a unui corp de a-și menține poziția sau de a reveni în poziția inițială când este deplasat din această poziție. **2.** faptul de a-și păstra locul; fixitate. [cf. it. *stabilità*, lat. *stabilitas*]
stabilizá *vb.* I. **1.** *refl.* a se consolida, a se întări. **2.** *tr.* a fixa, a mări, a asigura puterea de cumpărare a unei monede. [cf. fr. *stabiliser*]
stabilizánt *s.m.* stabilizator (4).
stabilizáre *s.f.* acțiunea de a (se) stabiliza și rezultatul ei; *(spec.)* întărire a monedei prin diferite măsuri care asigură o mai mare stabilitate a valorii ei. [< *stabiliza*]
stabilizatór *adj.* care dă stabilitate. // *s.n.* **1.** partea fixă a ampenajului orizontal, care asigură stabilitatea avionului în timpul zborului. **2.** dispozitiv bazat pe principiul giroscopului, care reduce oscilațiile unei nave. **3.** aparat pentru menținerea constantă a tensiunii surselor de alimentare cu energie electrică. **4.** substanță care se adaugă unei soluții coloidale sau unei suspensii pentru a-i mări stabilitatea. [cf. fr. *stabilisateur*]
stabulație *s.f.* procedeu de creștere și de întreținere și hrănire a vitelor prin men-

ținerea lor pe toată perioada de creștere, de îngrășare etc. în grajd. [gen. *-iei*. var. *stabulațiune* s.f. / <fr. *stabulation*, cf. lat. *stabulatis* <*stabulum* — staul]

stacáto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* separînd, depărțind net fiecare notă; separat, depărțit.// *s.n.* compoziție sau parte a unei compoziții executată în modul descris mai sus. [pl. invar. / cf. it., fr. *staccato*]

stadiál *adj.* **1.** care crește, care se desfășoară în stadii, în etape. **2.** referitor la stadiile de dezvoltare a organismelor. [pron. *-di-al*. / <germ. *stadial*, cf. lat. *stadialis*]

stádie *s.f.* vechi instrument pentru măsurarea distanței dintre două puncte. ● miră pentru măsurători cu luneta stadimetrică. [gen. *-iei*. / <fr. *stadia*, cf. lat. *stadium*]

stadimétric *adj.* privitor la stadimetrie. [<fr. *stadiométrique*]

stadimetríe *s.f.* măsurare indirectă sau optică a distanțelor dintre două puncte. [gen. *-iei*. / <fr. *stadiométrie*]

stadimétru *s.n.* instrument topografic pentru măsurarea indirectă a distanțelor dintre două puncte. [<fr. *stadiomètre*]

stadión *s.n.* teren vast (înconjurat cu tribune pentru spectatori), special amenajat pentru desfășurarea competițiilor sportive. [pron. *-di-on*. / <germ. *Stadion*]

stádiu *s.n.* **1.** veche măsură pentru distanțe la greci și romani (în lungime de circa 125 de pași). **2.** etapă de dezvoltare în timp a unui fenomen, a unui proces; fază. [pron. *-diu*. pl. *-ii*. / <lat. *stadium*, cf. fr. *stade*]

stafilocóc *s.m.* microb sferic care produce furuncule, abcese etc. și se prezintă la microscop ca un ciorchine. [<fr. *staphylocoque*]

stagiár *adj.* **1.** privitor la stagiu. **2.** *(despre oameni; adesea s.)* care-și face stagiul (într-un domeniu de activitate). [pron. *-gi-ar*. / <fr. *stagiaire*]

stágiu *s.n.* **1.** timp de practică pe care trebuie să o facă un începător, pentru a dobîndi experiență în profesiunea sau specialitatea sa. ○ ~ *militar* = perioadă în care cineva își face serviciul militar. **2.** perioadă, etapă, stadiu de pregătire; situație tranzitorie. [pron. *-giu*. / cf. lat. *stagium*, fr. *stage*]

stagiúne *s.f.* perioadă, interval de timp în care au loc reprezentații teatrale, concerte etc. [pron. *-gi-u-*. / <it. *stagione*]

stagná *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre ape)* a se opri, a sta, a nu curge. **2.** *(despre abstracte)* a sta pe loc, a se afla în inactivitate. [<fr. *stagner*, cf. lat. *stagnare* <*stagnum* — mlaștină]

stagnánt *adj.* **1.** *(despre ape)* care nu curge; stătător. **2.** *(despre abstracte)* care stă pe loc, nu se dezvoltă; inactiv; *(p. ext.)* nefavorabil progresului. [cf. fr. *stagnant*]

stal *s.n.* scaun, loc separat și numerotat într-o sală de teatru (la parter); *(p. ext.)* parte a sălii unde sînt plasate aceste scaune. [<fr. *stalle*]

stalactítă *s.f.* formație calcaroasă, în formă de con alungit, care atîrnă de tavanul peșterilor. [var. *stalactit* s.m./ <fr. *stalactite*, cf. gr. *stalaktos* — care pică]

stalagmítă *s.f.* formație calcaroasă care se înalță ca un turtur din solul peșterilor. [<fr. *stalagmite*, cf. gr. *stalagmos* — scurgere]

stalagmométru *s.n.* instrument pentru determinarea concentrațiilor unor anumite soluții, determinînd numărul de picături pe care îl formează un volum dat dintr-un lichid care curge printr-un tub capilar. [<fr. *stalagmomètre*]

staminál *adj.* privitor la stamine. [cf. fr. *staminal*]

staminá *s.f.* organ bărbătesc de reproducere al florii, care conține polenul. [cf. lat. *stamen*, fr. *étamine*, it. *stamigna*]

staminífer *adj.* care poartă stamine. [cf. fr. *staminifère*]

staminódiu *s.n.* stamină modificată, devenită sterilă. [pron. *-diu*. / <fr. *staminode*, cf. lat. *stamen* — stamină, gr. *eidos* — formă]

stampá *vb.* I. *tr.* a fasona un material prin deformare plastică, cu matrițe speciale. [<it. *stampare*]

stámpă *s.f.* imagine imprimată după un desen gravat pe o placă de cupru sau de lemn; gravură. [<it. *stampa*]

stanát *s.m.* sare a acidului stanic. [<fr. *stannate*]

stand *s.n.* **1.** compartiment unde se etalează la o expoziție produsele, diagramele etc. **2.** banc de probă (în uzine etc.). **3.** loc amenajat pentru tragere la țintă și pentru exerciții de gimnastică. [var. *știand* s.n. / <fr., engl. *stand*]

ständard *s.n.* tip, model făcut de probă. ● totalitatea prescripțiilor de standardizare; document, act (oficial) în care sînt consemnate aceste prescripții. ● ~ *de viață* = nivel de trai. ● *(fig.; peior.)* care nu este original, făcut după șablon. [var. *standard* s.n. / <engl., fr. *standard*]

standardizá *vb.* I. *tr.* **1.** a stabili norme standard privind calitatea, forma și dimensiunile anumitor produse. **2.** a fabrica în serie potrivit unor norme obligatorii. [cf. fr. *standardiser*]

standardizáre *s.f.* reglementare tehnică organizată a producției prin specificare, tipizare și unificare, pentru a se asigura calitatea produselor, economisirea de material și creșterea productivității muncii. [după fr. *standardisation*]

stánic *adj.* care conține staniu tetravalent. ● privitor la staniu. [<fr. *stannique*]

stanifér *adj. (despre minereuri, roci)* care conține staniu. [<fr. *stannifère*]

stanină *s.f.* sulfură naturală de staniu, fier și cupru. [<fr. *stanine*]

staniól *s.n.* foaie subțire de cositor folosită la împachetarea alimentelor, a țigaretelor etc. [pron. *-ni-ol*. pl. *-luri*. / <germ. *Stanniol*]

stániță *s.f.* subdiviziune a teritoriilor cazăcești din regiunea Donului și Kubanului; sat cazăcesc. [<rus. *stanița*]

stániu *s.n.* metal alb-argintiu, moale, maleabil și ductil; cositor. [pron. *-niu*.

/<lat. *stannum*, cf. it. *stagno*, germ./ *Stannum*]

stanós *adj.* care conține staniu bivalent. [cf. fr. *stanneux*]

stánță *s.f.* strofă alcătuită dintr-un număr determinat de versuri, care are un înțeles complet. ● *(la pl.)* poezie scrisă în strofele descrise mai sus. [cf. fr. *stance*, it. *stanza*]

star *s.n.* barcă pentru două persoane, cu o randă triunghiulară și un foc. [<engl. *star*]

start *s.n.* **1.** loc de unde se dă pornirea într-o cursă sportivă. ○ *a se prezenta la* ~ = a participa la o întrecere sportivă. **2.** momentul în care începe o întrecere sportivă. **3.** *(av.)* locul pe un aerodrom de unde se conduce zborul avioanelor. [pl. *-turi*, *-te*. / <engl. *start*, cf. germ. *Start*]

startbloc *s.n.* aparat folosit de alergătorii de viteză pentru plecări. [cf. engl. *starting-blok*]

stárter *s.m.* cel care dă plecarea concurenților la o întrecere, la o cursă. ● persoană care dirijează circulația avioanelor de pe un aerodrom. // *s.n.* dispozitiv auxiliar la carburatorul motoarelor cu explozie care ușurează pornirea lor la rece. [<fr., engl. *starter*]

stas *s.n.* prescurtare dată standardelor de stat românești. [<*sta(ndard de) s(tat)*]

stasimón *s.n.* bucată cîntată de cor în tragedia greacă, fără a-și schimba locul. [<gr. *stasimon*]

stat[1] *s.n.* **1.** organizație politică a clasei dominante, care are drept scop apărarea ordinii economice și politice existente și reprimarea împotrivirii claselor opuse; țară. **2.** unitate administrativ-teritorială autonomă în unele republici din America și în Australia. **3.** *(la pl.; în orînduirea feudală)* denumire a organelor reprezentative din anumite țări. [pl. *-te*, *-turi*. / <lat. *status*]

stat[2] *s.n.* **1.** tablou în care sînt specificate drepturile bănești pe care le au de primit la un moment dat colaboratorii unei întreprinderi sau ai unei instituții. ● tablou, listă. **2.** ~ *de organizare (sau de funcții)* = tablou care cuprinde posturile necesare unei întreprinderi sau instituții, cu specificarea categoriilor de salarizare corespunzătoare. **3.** ~ *personal* = dosar care cuprinde specificarea mutațiilor de serviciu ale unui salariat și actele acestuia. [<lat. *status*, cf. it. *stato*, fr. *état*]

statál *adj.* al statului, de stat. [cf. it. *statale*]

státer *s.m.* monedă greacă de aur în greutate de circa 9 grame, echivalînd cu 20 de drahme de argint. [<fr. *statère*, cf. lat., gr. *stater*]

static *adj.* **1.** referitor la echilibrul forțelor, la statică. ○ *simț* ~ = simț care ne orientează asupra poziției propriului nostru corp. **2.** în nemișcare, nemișcat, lipsit de dinamism; pasiv; imuabil. [<fr. *statique*, cf. gr. *statikos* — care stă în echilibru]

statică *s.f.* ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul echilibrului corpurilor [gen. *-cii*. / cf. fr. *statique*]

statism *s.n.* însușirea a ceea ce este static.

statistic *adj.* referitor la statistică. [cf. fr. *statistique*, it. *statistico*]

statistică *s.f.* **1.** știință care, folosind calculul probabilităților, studiază fenomenele de masă din punct de vedere cantitativ. **2.** numărătoare, socoteală, recensămînt. **3.** evidență numerică a unor fenomene izolate sau de masă. [cf. fr. *statistique*, it. *statistica*]

statistician *s.m.* și *f.* specialist în statistică. [pron. *-ci-an*. / cf. fr. *statisticien*]

stativ *s.n.* **1.** dispozitiv de laborator folosit pentru susținerea aparatelor în timpul lucrului. ● parte a unui microscop care susține dispozitivul optic. **2.** trepied montabil, cu planșetă, pe care se fixează aparatul fotografic sau cinematografic, instrumentele geodezice etc. [<fr. *statif*]

stat-majór *s.n.* grup de ofițeri care funcționează pe lîngă comandamentul unei mari unități; comandament al unei mari unități. [după fr. *état-major*, it. *stato maggiore*]

statocíste *s.n. pl.* corpi care se găsesc în urechea internă, compuși dintr-un lichid în care sînt înglobate concrețiuni calcaroase, statolite și care au un rol important în menținerea poziției corpului. [<fr. *statocyste*]

statolíte *s.n. pl.* părți calcaroase ale statocistelor. [<fr. *statolithe*]

statór *s.n.* partea fixă a unei mașini de forță, înăuntrul căreia se învîrtește rotorul. [<fr. *stator*]

statoreactór *s.n.* propulsor pentru aerovehicule cu viteză supersonică, constituit dintr-un tub, fără nici un organ în mișcare de rotație. [pron. *re-ac-*. pl. *-oare*, *-ori* s.m. / cf. fr. *statoréacteur* — reactor]

statoscóp *s.n.* barometru foarte sensibil, care arată cele mai mici schimbări de altitudine ale unui avion. [<fr. *statoscope*]

statuá *vb.* I. *tr. (rar)* a hotărî, a decide. [pron. *-tu-a*, p.i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd*./ <fr. *statuer*]

statuár *adj.* referitor la statui. ● ca o statuie; monumental. [pron. *-tu-ar*./ cf. fr. *statuaire*, lat. *statuarius*]

statúder *s.m.* titlu dat guvernatorilor de provincii și comandanților militari din Țările de Jos. [scris și *stathuder* / <fr., ol. *stathouder*]

statuétă *s.f.* statuie mică. [pron. *-tu-e-*./ <fr. *statuette*]

statúie *s.f.* sculptură care reprezintă în întregime și în plin relief o ființă, figuri alegorice etc. [pl. *statui*, gen. *-iei*. var. *statuă* s.f. / <fr. *statue*, it., lat. *statua*]

statúră *s.f.* înălțimea cuiva; stat; talie. [cf. fr. *stature*, it. *statura*]

statút *s.n.* ansamblu de dispoziții cu caracter oficial, prin care se hotărăște constituirea unei organizații și se stabilesc scopul, structura și modul de funcționare ale acesteia. ● lege, regulament. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *statut*, it. *statuto*, lat. *statutum*]

statutár *adj.* care este prevăzut, consemnat într-un statut; conform unui statut. [cf. fr. *statutaire*]

stáție *s.f.* **1.** oprire, popas. ● loc, punct unde se opresc sau staționează vehiculele publice (trăsuri, mașini etc.) pentru a aștepta călătorii. ● loc unde se opresc trenurile, tramvaiele, autobuzele pentru îmbarcarea și debarcarea călătorilor. **2.** așezământ, instituție pentru efectuarea unor cercetări științifice bazate mai ales pe observarea anumitor fenomene. **3.** loc de unde se fac emisiuni radiofonice etc. ○ ~ *electrică* = ansamblu de instalații electrice care servește la colectarea energiei electrice de la surse, la transformarea și distribuția ei. [gen. *-iei*./ cf. fr. *station*, it. *stazione*, lat. *statio*]

staționá *vb.* I. *intr.* a sta (într-o stație), a se opri cîtva timp într-un loc. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *stationner*, it. *stazionare*]

staționár *adj.* **1.** care stagnează, care nu variază cîtva timp; constant. ● care rămîne în aceeași stare, care nu evoluează. **2.** *(despre un mediu fluid, un cîmp de forțe)* care are în fiecare punct o viteză, o intensitate independentă de timp. // *s.n.* **1.** mic vas de război care are misiunea de a supraveghea intrarea și ieșirea navelor într-un port. **2.** centru sanitar pentru îngrijirea bolnavilor. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *stationnaire*]

staționáre *s.f.* acțiunea, faptul de a staționa; oprire, ședere pe loc. [pron. *-ți-o-*./ <*staționa*]

staționúne *s.f.* **I. 1.** *(rar)* stație. ○ ~ *balneară (sau climaterică)* = localitate în care se găsesc ape minerale sau condiții climaterice prielnice sănătății. **2.** ansamblu de clădiri și de instalații care servește la efectuarea unor observații, la îndeplinirea unei operații tehnice sau a activității unei unități de muncă de pe un anumit teritoriu. ● centru special pentru cercetări experimentale. **3.** așezare omenească din epocile primitive. **II.** poziție caracteristică a corpului (la om și la animale). [pron. *-ți-u./* cf. fr. *station*, it. *stazione*, lat. *statio*]

stáză *s.f.* oprire sau încetinire a circulației sîngelui sau a umorilor într-o parte a organismului. [<fr. *stase*, cf. gr. *stasis* — oprire]

stearic *adj. acid* ~ = acid gras, solid, alb, care se găsește în grăsimile naturale și care se întrebuințează la fabricarea lumînărilor. [<fr. *stéarique*, cf. gr. *stear* — seu]

stearínă *s.f.* substanță solidă, albă, constituită dintr-un amestec de acid stearic și acid palmitic. ● nume dat în comerț acidului stearic. [<fr. *stéarine*, cf. gr. *stear* — seu]

steatít *s.n.* varietate de talc compactă, de culoare albă-verzuie. [<fr. *stéatite*, cf. gr. *stear* — seu]

steatóză *s.f.* degenerare a unui țesut, cauzată de invadarea lui cu granule grase. [<fr. *stéatose*]

stefanián *s.n.* subdiviziunea superioară a carboniferului. [pron. *-ni-an*. / cf. fr. *stéphanien*]

stefanít *s.n.* sulfură dublă naturală de stibiu și argint. [<fr. *stéphanite*]

stegocefáli *s.m. pl.* amfibieni primitivi din era paleozoică. [sg. *stegocefal*. / <fr. *stégocéphales*, cf. gr. *stege* — acoperiș *kephale* — cap]

stegozáur *s.m.* reptilă erbivoră uriașă din era mezozoică, care avea pe spate niște plăci osoase ascuțite. [pron. *-za-ur*. / <fr. *stégosaure*, cf. gr. *stege* — acoperiș *sauros* — șopîrlă]

stelár *adj.* al stelelor. ● în formă de stea. [cf. fr. *stellaire*]

stélă *s.n.* monument în formă de coloană sau de obelisc, alcătuit dintr-un singur bloc de piatră, care poartă de obicei o inscripție. [<fr. *stèle*, cf. gr. *stele* — coloană]

stelít *s.n.* aliaj de cobalt, crom, wolfram, molibden și fier, dur și inoxidabil. [< fr. *stellite*]

sten *s.m.* unitate de forță egală cu forța imprimată unei mase de o tonă, de o accelerație de un metru pe secundă la pătrat. [<fr. *sthène*]

sténic *adj.* întăritor. [<fr. *sthénique*, cf. gr. *sthenos*]

stenodactilográf *s.m.* și *f.* cel care practică stenodactilografia. [< fr. *sténodactylographe*]

stenodactilografíe *s.f.* înregistrare a vorbirii cuiva cu ajutorul stenografiei, urmată de transpunerea în scriere curentă cu ajutorul mașinii de scris. [gen. *-iei*./ <fr. *sténodactylographie*]

stenográf *s.m.* și *f.* cel care practică stenografia. [<fr. *sténographe*]

stenografiá *vb.* I. *tr.* a scrie servindu-se de semnele stenografice. [pron. *-fi-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <fr. *sténographier*]

stenográfic *adj.* privitor la stenografie; înregistrat cu ajutorul stenografiei. [<fr. *sténographique*]

stenografíe *s.f.* sistem de scriere rapidă realizat cu ajutorul unor semne convenționale care permit înregistrarea vorbirii în ritmul ei obișnuit. [gen. *-iei*./ <fr. *sténographie*, cf. gr. *stenos* — strîns, *graphein* — a scrie]

stenografiére *s.f.* acțiunea de a stenografia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-*./ < *stenografia*]

stenográmă *s.f.* text scris cu semne stenografice. [<fr. *sténogramme*, cf. gr. *stenos* — scurt, *gramma* — scriere]

stenotíp *s.n.* mașină de stenografiat. [<fr. *sténotype*]

stenotipíe *s.f.* stenografiere mecanică [<fr. *sténotypie*]

stenotipíst *s.m.* și *f.* cel care cunoaște și practică stenotipia. [<fr. *sténotypiste*]

stenóză *s.f.* îngustare (patologică) a unui canal sau a unui orificiu din organism. [<fr. *sténose*, cf. gr. *stenos* — strîmt]

sténtor *s.m.* om cu voce puternică. [pl. *-ri*./ < *Stentor*, n.p.]

stépă *s.f. (geogr.)* regiune acoperită cu vegetație ierboasă, în care predomină gramineele. [<rus. *stepi*, cf. fr. *steppe*]

ster *s.m.* unitate de măsură (egală cu 1 metru cub) folosită mai ales la cubajul lemnelor de foc. [<fr. *stère*, it. *stero*, cf. gr. *stereos* — solid]

steradián *s.m.* unitate de măsură pentru unghiurile spațiale. [pron. *-di-an*./

<fr. *stéradian*, cf. gr. *stereos*—solid + *radian*]

stercorál *adj.* privitor la excremente. [<fr. *stercoral*, lat. *stercus* — excrement]

stercoremíe *s.f.* intoxicație provocată de o constipație prelungită. [gen. *-iei.* / <fr. *stercorémie*, cf. lat. *stercus* — excrement]

stereo- element de compunere savantă având semnificația „de volum", „în volum", „în relief". [pron. *-re-o.* / <fr. *stéréo-*, germ. *stereo-*, cf. gr. *stereos* — solid, cu trei dimensiuni]

stereoacústică *s.f.* ramură a acusticii care se ocupă cu determinarea direcțiilor din care vin sunetele. [pron. *-re-o-a-.* gen. *-cii.* / cf. fr. *stéréoacoustique*]

stereoautográf *s.n.* aparat pentru trasarea automată a curbelor de nivel și a liniilor de planimetrie, după stereograme. [pron. *-re-o-a-u-.* / cf. fr. *stéréoautographe*]

stereocartográf *s.n.* aparat pentru schițarea automată a planului unei localități pe baza stereogramelor. [pron. *-re-o-.* / cf. fr. *stéréographe*]

stereochímie *adj.* privitor la stereochimie.

stereochímie *s.f.* ramură a chimiei care studiază aranjarea în spațiu a atomilor unei molecule. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréochimie*]

stereocinematografíe *s.f.* cinematografie care redă imaginile în relief. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréocinématographie*]

stereocomparatór *s.n.* aparat fotogrammetric care servește la determinarea dimensiunilor unui obiect cu ajutorul stereogramelor. [cf. fr. *stéréocomparateur*]

stereocromíe *s.f.* arta de a face picturi în relief cu un strat de mortar special preparat. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréochromie*, gr. *stereos* — solid, *chroma* — culoare]

stereofónic *adj.* relativ la stereofonie; bazat pe stereofonie. [<fr. *stéréophonique*]

stereofoníe *s.f.* asigurarea unei audiții cu efect de perspectivă a diferitelor surse sonore distribuite în spațiu. [gen. *-iei.* / <fr. *stéréophonie*]

stereofotografíe *s.f.* ramură a fotografiei care se ocupă cu tehnica obținerii fotografiilor conjugate. ● dublă imagine constituită prin două fotografii ale unui obiect, luate sub unghiuri diferite. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréophotographie*]

stereofotogrammetríe *s.f.* ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu exploatarea fotogramelor perechi, pentru a obține măsurători și asupra reliefului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréophotogrammétrie*]

stereográf[1] *s.m.* specialist în stereografie. [cf. fr. *stéréographe*]

stereográf[2] *s.n.* **1.** instrument care servește la desenarea formelor corpurilor solide de mici dimensiuni. **2.** aparat folosit la construcția hărților și a planurilor topografice, pe baza stereogramelor. [cf. fr. *stéréographe*]

stereográfic *adj.* de stereografie. [cf. fr. *stéréographique*]

stereografíe *s.f.* arta de a reprezenta prin proiecții corpurile solide pe un plan. [gen. *-iei.* / <fr. *stéréographie* <gr. *stereos* — solid, *graphe* — scriere]

stereográmă *s.f.* ansamblu de două fotograme ale aceluiași obiect, care, privite la stereoscop, permit obținerea imaginii în spațiu a obiectului. [<fr. *stéréogramme*, cf. gr. *stereos* — solid, *gramma* — scriere]

stereoizomér *s.m.* substanță care are în moleculă același număr de atomi din fiecare element, dar care diferă prin modul de aranjare a acestor atomi în spațiu. [pron. *-re-o-i-.* / cf. fr. *stéréoisommère*]

stereoizomeríe *s.f.* proprietate a unor substanțe de a forma stereoizomeri. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréo-isomérie*]

stereomecánică *s.f.* mecanica corpurilor solide. [gen. *-cii.* / cf. fr. *stéréomécanique*]

stereométric *adj.* privitor la stereometrie. [pron. *-re-o-.* / cf. fr. *stéréométrique*]

stereometríe *s.f.* ramură a geometriei care studiază determinarea și măsurarea volumului corpurilor solide; geometrie în spațiu. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréométrie*]

stereométru *s.n.* **1.** instrument care servește la determinarea volumelor corpurilor solide. **2.** aparat cu ajutorul căruia se construiesc hărțile topografice sau se măsoară elementele spațiale ale obiectelor fotografiate. [cf. fr. *stéréomètre*, gr. *stereos* — solid, *metron* — măsură]

stereoplanigráf *s.n.* aparat folosit pentru întocmirea de hărți și planuri topografice, după stereograme aeriene și terestre. [cf. fr. *stéréoplanigraphe*]

stereorámă *s.f.* hartă topografică în relief. [cf. fr. *stéréorama*]

stereoscóp *s.n.* dispozitiv optic care redă în relief imaginile obiectelor. [cf. fr. *stéréoscope*, gr. *stereos* — solid, *skopein* — a examina]

stereoscópic *adj.* de stereoscopie. ○ *cinematograf* ~ = cinematograf la care imaginile apar în relief. [cf. fr. *stéréoscopique*]

stereoscopíe *s.f.* ramură a opticii care studiază vederea în relief, metodele și instrumentele stereoscopice. ● tehnica construcției instrumentelor stereoscopice. [geh. *-iei.* / cf. fr. *stéréoscopie*]

stereostátic *adj.* privitor la stereostatică. [cf. fr. *stéréostatique*]

stereostátică *s.f.* parte a fizicii care studiază echilibrul corpurilor solide. [gen. *-cii.* / cf. fr. *stéréostatique*, gr. *stereos* — solid, *statikos* — referitor la echilibru]

stereotíp[1] *s.n.* planșă sau tipar solid reprezentînd copia unui zaț sau a unui clișeu, care servește la tipărirea edițiilor unei lucrări de mare tiraj. [<fr. *stéréotype*, cf. gr. *stereos* — solid, *typos* — caracter]

stereotíp[2] *adj.* **1.** tipărit după stereotip[1]. **2.** *(fig.; peior.)* care este reprodus în aceeași formă; foarte comun, mereu același; obișnuit, banal. // *s.m. (fiziol.)* ~ *dinamic* = complex de mișcări sistematizate în urma unor repetări în condiții identice, a căror succesiune se realizează automat. [<fr. *stéréotype*]

stereotipá *vb.* I. *tr.* a turna un zaț în planșe sau tipare solide, în vederea tipăririi edițiilor unei lucrări de mare tiraj; a tipări o lucrare cu ajutorul unor asemenea planșe. [cf. fr. *stéréotyper*]
stereotipár *s.m.* și *f.* stereotipist. [cf. fr. *stéréotypeur*]
stereotípic *adj.* care se repetă întocmai, neschimbat; stereotip². [<fr. *stéréotypique*]
stereotipíe *s.f.* **1.** procedeu de multiplicare a zațului sau a clișeelor tipografice prin turnare în forme solide. **2.** simptom al unor boli mintale manifestat prin repetarea stereotipă a acelorași cuvinte sau mișcări. [gen. *-iei.* / <fr. *stéréotypie*]
stereotipíst *s.m.* și *f.* lucrător specializat în stereotipie. [<*stereotip*]
stereotómic *adj.* de stereotomie, referitor la stereotomie. [cf. fr. *stéréotomique*]
stereotomíe *s.f.* parte a tehnicii care studiază intersecția corpurilor solide și metodele de tăiere și de îmbinare a acestor corpuri. [gen. *-iei.* / <fr. *stéréotomie*, cf. gr. *stereos* — solid, *tome* — secțiune]
steríl *adj.* **1.** neroditor, neproductiv; sterp. ● material dintr-un minereu, fără valoare industrială. ● care nu poate face pui, copii; care nu poate procrea; *(despre plante)* care nu face roade sau semințe. **2.** *(fig.)* care nu duce la nimic, fără folos; gol, deșert. **3.** care a fost sterilizat, dezinfectat. [<fr. *stérile*, cf. lat. *sterilis*]
sterilitáte *s.f.* însușirea, starea a ceea ce este steril. ● *(fig.)* incapacitate, neputință de a realiza ceva. [<fr. *stérilité*, cf. lat. *sterilitas*]
sterilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a distruge, a îndepărta microbii sau fermenții dintr-o substanță sau de pe un obiect. **2.** a face inapt pentru procreare; a castra. [<fr. *stériliser*]
sterilizáre *s.f.* acțiunea de a steriliza și rezultatul ei; îndepărtare a microbilor; castrare. [<*steriliza*]
sterilizatór¹ *s.n.* aparat pentru sterilizarea instrumentelor medicale, a pansamentelor etc. [cf. fr. *stérilisateur*]
sterilizatór² *s.m.* și *f.* muncitor specializat în operația de sterilizare. [<*steriliza*]
sterine *s.f. pl.* clasă de compuși organici care constituie partea componentă a majorității țesuturilor și a lichidelor din organism. [sg. *-nă.* / <germ. *Sterine*]
sterlíná *adj. f. liră ~* = monedă constituind principala unitate monetară a Angliei și a altor țări din Imperiul britanic. [<engl., fr. *sterling*]
stern *s.n. (anat.)* os al pieptului, de care se prind coastele și claviculele. [<fr. *sternum*, cf. lat. *sternum*]
sternál *adj.* care ține de stern. [cf. fr., engl. *sternal*]
sternít *s.n.* partea ventrală a unui inel abdominal la insecte. [cf. lat. *sternum*]
sterói *s.m.* compus organic de structură complexă, care se găsește la aproape toate viețuitoarele, având un rol important în metabolismul organismului. [<fr. *stérol*]
sterpitúdine *s.f. (rar)* sterilitate. [<*sterp*]
stetográf *s.n.* aparat care înregistrează mișcările toracelui în timpul respirației. [<fr. *stéthographe*, cf. gr. *stethos* — piept, *graphein* — a scrie]
stetografiá *vb.* I. *tr.* a înregistra cu stetografuł mișcările toracelui. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *stéthographier*]
stetoscóp *s.n.* instrument cu ajutorul căruia se pot percepe mai puternic zgomotele respirației și bătăile inimii. [<fr. *stéthoscope*, cf. gr. *stethos* — piept, *skopein* — a observa]
stetoscopíe *s.f.* examen al plămînilor și al inimii cu ajutorul stetoscopului. [gen. *-iei.* / <fr. *stéthoscopie*]
stewardésă *s.f.* femeie care face parte din personalul de bord al unui avion, având sarcina de a întreține pe călători și a îngriji de aceștia. [pron. *stiuardesă.*/ < engl. *stewardess*]
stibíná *s.f.* sulfură naturală de stibiu./ <fr. *stibine*]
stíbiu *s.n.* antimoniu. [pron. *-biu.*/ < lat. *stibium*]
sticlozitáte *s.f.* calitatea de a fi sticlos. ● aspect translucid pe care îl prezintă în secțiune boabele cerealelor bogate în gluten. [<*sticlos*]
stigmát *s.n.* **1.** urmă lăsată de o rană, de o plagă; cicatrice. ● *(fig.)* urmă, semn dezonorant, rușinos, care nu se șterge. ● urmă lăsată de fierul roșu cu care se înfierau sclavii etc. **2.** partea superioară a pistilului, pe care se depune polenul. **3.** fiecare dintre deschiderile traheelor la insecte, situate pe părțile laterale ale corpului. [pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *stigmate*, cf. gr. *stigma*]
stigmátic *adj. (despre un sistem optic)* care prezintă stigmatism. [cf. fr. *stigmatique*]
stigmatísm *s.n.* calitatea unui sistem optic de a da pentru fiecare punct al unui obiect o imagine care este tot un punct. [<fr. *stigmatisme*]
stigmatizá *vb.* I. *tr.* a arunca asupra cuiva sau a ceva dispreț ul public; a înfiera, a dezonora. [<fr. *stigmatiser*]
stigmonim *s.n.* nume de autor înlocuit prin puncte de suspensie în titlul unei lucrări. [<fr. *stigmonyme*, cf. gr. *stigma* — punct, *onyma* — nume]
stil *s.n.* **I. 1.** instrument de metal sau de os, ascuțit la vîrf, cu care se scria în antichitate pe tăblițe acoperite cu ceară. **2.** partea pistilului care se află deasupra ovarului și poartă stigmatul. **II. 1.** totalitatea procedeelor proprii de exprimare prin mijloacele limbii literare, a unui conținut concret; mijloacele lingvistice de exprimare, proprii unui scriitor, unei opere, unui gen etc. ○ *figură de ~* = procedeu de exprimare a ideilor într-o formă afectivă, care constă în special în folosirea figurată a cuvintelor. **2.** totalitatea trăsăturilor distinctive ideologice-artistice care se manifestă în creația unui scriitor, pictor, arhitect etc. sau a unei serii de asemenea artiști, care oglindesc în operele lor ideologia unei anumite clase. **3.** mod, fel, manieră de a fi, de a se purta etc. ● fel de a concepe munca și de a munci. [pl. *-luri*, *-le.* / <fr. *style*, it. *stile*, cf. lat. *stylus*, gr. *stylos* — stilet]

stilá *vb.* I. *refl.* și *tr.* a (se) forma, a (se) educa. [<fr. *styler*]
stilát *adj. (despre oameni)* cu comportare elegantă, corectă; manierat, bine-crescut, instruit. [cf. fr. *stylé*]
stilație *s.f.* scurgere a unui lichid picătură cu picătură; picurare. [gen. *-iei.*/ <fr. *stillation*, lat. *stillatio*]
stilb *s.m.* unitate pentru determinarea strălucirii unui izvor luminos. [pl. *-bi*, *-buri* s.n. / <fr. *stilb*]
stilét *s.n.* **1.** pumnal cu lama triunghiulară, foarte subțire și cu vîrf ascuțit. **2.** mic tub de metal, foarte fin și flexibil, cu care se sondează o plagă sau se introduce un fitil într-o fistulă. [pl. *-te*, *-turi.*/ <fr. *stylet*]
stilíst *s.m.* scriitor care se conformează regulilor de stil, care se îngrijește mult de stilul operelor sale. [cf. fr. *styliste*]
stilístic *adj.* **1.** privitor la stil. **2.** care se referă la mijloacele de exprimare afectivă a limbii. [cf. fr. *stylistique*]
stilístică *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul stilurilor limbii literare. ● studiul mijloacelor de exprimare ale unei limbi privite sub aspectul conținutului lor afectiv. [cf. fr. *stylistique*]
stilizá *vb.* I. *tr.* **1.** a da (unui text) o formă literară. **2.** *(arte)* a reprezenta un obiect din natură cu forma modificată prin simplificare, după un tip convențional. **3.** a prelucra, prin utilizarea elementelor esențiale, un motiv de coregrafie populară sau un dans popular, într-o creație personală. [cf. fr. *styliser*]
stilizáre *s.f.* acțiunea de a stiliza și rezultatul ei. [<*stiliza*]
stilizát *adj.* **1.** *(despre un text)* definitivat din punct de vedere al stilului. **2.** *(despre motive ornamentale)* realizat după un model din natură. ● *(despre producții populare)* prelucrat într-o creație personală. [<*stiliza*]
stilizatór *s.m.* și *f.* cel care stilizează un text. ● *(depr.)* scriitor lipsit de talent și de originalitate. [<*stiliza*]
stilobát *s.m.* piedestal care susține un șir de coloane. [<fr. *stylobate*, cf. gr. *stylos* — coloană, *bainein* — a sprijini]
stilográf *s.n.* unealtă în formă de sulă cu care se înțeapă hîrtia pentru a face punctele care redau alfabetul orbilor. [<fr. *stylographe*]
stilografíe *s.f.* procedeu tehnic prin care se obțin cu ajutorul electrolizei imitații de desene în peniță, de gravuri etc. [gen. *-iei.* / <fr. *stylographie*]
stilóu *s.n.* toc de scris care are un rezervor propriu de cerneală. [<fr. *stylo* <*stylographe*]
stimá *vb.* I. *tr.* a avea stimă, considerație (pentru cineva sau ceva); a cinsti, a respecta. [p. i. *-mez.* / < it. *stimare*, lat. *aestimare* — a prețui]
stimábil *adj. (adesea s.; astăzi ironic)* demn de stimă, de considerație. [cf. it. *stimabile*]
stimát *adj.* care se bucură de stimă, de considerație; respectat. [<*stima*]
stimă *s.f.* prețuire deosebită a meritelor și a însușirilor cuiva sau a ceva; cinste, considerație. [<it. *stima*]
stimul *s.n.* stimulent. // *s.m.* factor care dă naștere unui proces fiziologic oarecare. [pl. *-luri*, *-li* s.m. / <lat. *stimulus*]
stimulá *vb.* I. *tr.* a îndemna, a încuraja; a da un nou avînt. ● a excita, a activa (un organ, o funcție). [<fr. *stimuler*, cf. lat. *stimulare*]
stimuláre *s.f.* acțiunea de a stimula și rezultatul ei; îndemnare, activare, impuls. [<*stimula*]
stimulánt *adj.* care activează procesele fiziologice. [<fr. *stimulant*]
stimulatór *s.m.* substanță chimică pe care planta și-o prepară singură și care-i este necesară pentru o creștere în condiții bune. [cf. fr. *stimulateur*]
stimulént *s.n.* **1.** ceea ce stimulează, dă un avînt nou; impuls, imbold, îndemn. **2.** medicament, substanță care excită activitatea unui organ sau a unui sistem de organe. [cf. fr. *stimulant*]
stindárd *s.n.* **1.** steag de război; drapel. **2.** *(fig.)* tabără, front. ● *(fig.)* simbol de luptă, de înfrățire. [pl. *-de*, *-duri.*/ <it. *stendardo*]
stipélă *s.f.* fiecare dintre cele două frunzișoare situate la baza unei frunze, care au rolul de a înveli frunza în mugur. [<fr. *stipelle*]
stipendiá *vb.* I. *tr.* a avea pe cineva în solda sa; a subvenționa, a finanța pe cineva. [pron. *-di-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *stipendier*, cf. lat. *stipendiare* <*stipendium* — leafă]
stipendiére *s.f.* acțiunea de a stipendia și rezultatul ei; subvenționare, plătire. [pron. *-di-e-.* / <*stipendia*]
stipéndiu *s.n.* soldă, leafă; ajutor bănesc acordat cuiva; subvenție. [pron. *-diu.*/ cf. germ. *Stipendium*, lat. *stipendium*]
stipúl *s.n.* stipelă. [<fr. *stipule*. cf. lat. *stipula*]
stipulá *vb.* I. *tr.* a introduce, a enunța, a prevedea o clauză, o condiție într-un contract. [<fr. *stipuler*, cf. lat. *stipulare*]
stipuláre *s.f.* acțiunea de a stipula și rezultatul ei; clauză de contract, stipulație. [<*stipula*]
stipulátie *s.f.* stipulare, prevedere, clauză introdusă într-un contract. [gen. *-iei.* var. *stipulațiune* s.f. / cf. fr. *stipulation*, lat. *stipulatio*]
stírax *s.m. (bot.)* gen de arbori tropicali cu mai multe specii, din care se extrage o rășină numită smirnă și o alta numită storax. [pl. *-acși.* / <fr. *styrax*]
stirén *s.n.* hidrocarbură nesaturată lichidă, întrebuințată ca materie primă la prepararea polistirenului, din care se obțin diferite mase plastice polimerizate. [<fr. *styrène*]
stivăj *s.n.* așezare a mărfurilor în magazia unei nave. [<it. *stivaggio*]
stîngism *s.n.* aplicare rigidă a unor principii revoluționare, fără a se ține seama de condițiile istorice concrete din acel moment. [<*stîng*]
stîngist *adj.* care ține de stîngism; caracteristic stîngismului. // *s.m.* și *f.* persoană care manifestă stîngism. [<*stîng*]
stoc *s.n.* **1.** cantitate de mărfuri care există într-un depozit, într-un magazin etc. **2.** masă de rocă eruptivă, consolidată

care străpunge straturile scoarței în care se include. [cf. fr., engl. *stock*]

stocá *vb.* I. *tr.* a face stocuri de mărfuri, a depozita mărfuri. [<fr. *stocker*]

stocáj *s.n.* stocare. [cf. fr. *stochage*]

stocáre *s.f.* acțiunea de a stoca și rezultatul ei; depozitare de mărfuri în stoc. [<*stoca*]

stocástic *adj. (despre fenomene)* care se produce la întîmplare. [<fr. *stochastique*]

stócher *s.n.* instalație pentru alimentarea mecanizată cu cărbuni a focarelor de locomotivă. [<engl. *stoker*]

stófă *s.f.* țesătură de lînă, de bumbac etc.; postav. ● *(fig.)* dispoziție, talent, aptitudini. [var. *ștofă* s.f. / <it. *stoffa*, germ. *Stoff*]

stóic *adj.* **1.** care ține de stoicism, care se referă la doctrina stoicilor. **2.** ferm, neclintit. // *s.m.* și *f.* **1.** adept al stoicismului. **2.** om ferm, cu multă tărie sufletească. [pron. *sto-ic.* / cf. fr. *stoïque*, lat. *stoicus*, gr. *stoa* — portic unde se adunau stoicii pentru discuțiile lor filozofice]

stoichiométric *adj.* privitor la stoichiometrie. [pron. *stoi-chi-o-*.]

stoichiometríe *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul raporturilor cantitative dintre substanțele care se combină între ele sau care intră într-o reacție chimică. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stoichiométrie*]

stoicísm *s.n.* **1.** curent filozofic creat în sec. IV î.e.n. în Grecia antică, care conținea elemente materialiste în concepția despre natură și în teoria cunoașterii, dar care în domeniul eticii se menținea pe poziții idealiste propăvăduind supunerea față de soartă și considerînd drept condiție a fericirii eliberarea de pasiuni și liniștea spiritului. **2.** tărie, fermitate sufletească în fața greutăților vieții. [pron. *sto-i-*. / cf. fr. *stoïcisme*]

stólă *s.f.* **1.** rochie largă, căzînd în falduri și încinsă cu două brîuri, pe care o purtau peste tunică matroanele romane. **2.** ornament de forma unei fîșii lungi, purtat pe după gît de preoții catolici la slujbă. [<it., fr., lat. *stola*]

stolón *s.m.* tulpină subțire care se tîrăște pe sol și formează una sau mai multe rădăcini, dînd plante noi. [<fr. *stolon*]

stomacál *adj.* care ține de stomac. [cf. fr. *stomacal*]

stomáhic *adj.* propriu pentru a restabili funcțiile stomacului. [cf. fr. *stomachique*, lat. *stomachicus*]

stomalgie *s.f.* durere de gură. [gen. *-iei.* / <fr. *stomalgie*]

stomátă *s.f.* mică deschidere în epiderma frunzelor, servind la respirație și la transpirație. [<fr. *stomate*, cf. gr. *stoma* — gură]

stomátic *adj. (despre medicamente)* care se folosește în afecțiunile gurii. [<fr. *stomatique*]

stomatítă *s.f.* inflamație a mucoasei cavității bucale. [<fr. *stomatite*, cf. gr. *stoma* — gură]

stomatolalíe *s.f.* defect datorită căruia bolnavul nu poate pronunța vocale nazale. [gen. *-iei.* / <fr. *stomatolalie*, cf. gr. *stoma* — gură, *lalein* — a vorbi]

stomatológ *s.m.* medic specialist în stomatologie. [<fr. *stomatologue*]

stomatológic *adj.* referitor la stomatologie. [<fr. *stomatologique*]

stomatologíe *s.f.* parte a medicinei care se ocupă cu studiul bolilor cavității bucale. [gen. *-iei.* / <fr. *stomatologie*, cf. gr. *stoma* — gură, *logos* — vorbire]

stomatoragíe *s.f.* hemoragie în gură. [gen. *-iei.* / <fr. *stomatorragie*, cf. gr. *stoma* — gură, *rhage* — ruptură]

stop *interj.* stai, oprește! // *s.n.* semafor pentru reglarea circulației, folosit la întretăierile străzilor. ● lampă de semnalizare montată la partea din spate a unui autovehicul și care se aprinde cînd se acționează frînele acestuia. ● oprirea mingii (cu piciorul, la fotbal) și a pucului (la hochei). [cf. fr., engl. *stop* — oprește]

stopá[1] *vb.* I. **1.** *intr.* și *tr. (despre vehicule)* a (se) opri. **2.** *tr.* a opri mingea (cu piciorul, la fotbal) sau pucul (la hochei). [<fr. *stopper*, cf. *stop*]

stopá[2] *vb.* I. *tr.* a repara fin o stofă țesînd firele rupte. [<fr. *stopper*]

stopáre *s.f.* acțiunea de a stopa[1] și rezultatul ei; oprire. [<*stopa*]

stópă *s.f.* dispozitiv de siguranță care blochează lanțurile folosite la bordul navelor. [<engl. *stopper*]

stóper *s.m.* jucător la fotbal care are însărcinarea de a supraveghea pe centrul înaintaș advers, pe care îl stopează cînd acesta înaintează cu mingea. [<engl. *stoper*]

stor *s.n.* perdea pentru ferestre care se ridică sau se lasă cu ajutorul unui resort sau cu o sfoară specială. [var. *stol* s.n. / <fr. *store*, cf. it. *stora*]

stórax *s.n.* rășină naturală mirositoare, obținută din sucul unor arbori exotici. [<fr. *storax*]

storná *vb.* I. *tr.* a rectifica o înregistrare greșit făcută în jurnalul de contabilitate, introducînd-o în rubrica ei corectă. [<it. *stornare*]

stórno *s.n.* sumă stornată. [pl. invar./ <it. *storno*]

stortíng *s.n.* parlamentul norvegian. [< norv. *storting*]

stovaínă *s.f.* ester folosit pentru anestezii locale. [pron. *-va-i-*. / <fr. *stovaïne*]

strábic *adj., s.m.* și *f.* (cel) care privește cruciș. [cf. fr. *strabique*]

strabísm *s.n.* infirmitate, boală în care unul din ochi se îndepărtează involuntar de axa vizuală; privire încrucișată. [<fr. *strabisme*]

strabométru *s.n.* instrument pentru determinarea gradului de deviație a ochilor atinși de strabism. [<fr. *strabomètre*, cf. gr. *strabos* — strabic, *metron* — măsură]

strabotomíe *s.f.* operație făcută la mușchii ochiului pentru corectarea strabismului. [gen. *-iei.* / <fr. *strabotomie*, cf. gr. *strabos* — strabic, *tome* — secțiune]

stradál *adj.* de stradă, al străzii, [<it. *stradale*]

strádă *s.f.* **1.** drum (pavat) care trece prin interiorul unui oraș, printre case etc. **2.** locuitorii unei străzi. [pl. *străzi*, *strade*. / <it. *strada*]

stradélă *s.f.* stradă mică; străduță. [<it. *stradella*]
straí *s.n. (mar.)* parîmă cu care se leagă partea superioară a catargului de proră. [<it. *straglio*, engl. *stay*]
strangulá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) sugruma, a (se) gîtui. **2.** *tr.* a înăbuși, a sufoca. **3.** *tr.* a reduce diametrul unei conducte. [p.i. *-lez./* <lat. *strangulare*]
strangulâre *s.f.* acțiunea de a strangula și rezultatul ei; gîtuire. [<*strangula*]
strangulát *adj.* mort prin strangulare; gîtuit. ○ *hernie ~ă* = hernie cauzată de gîtuirea intestinului. [<*strangula*]
strangulâție *s.f. (rar)* strangulare. [gen. *-iei*. var. *strangulațiune* s.f. / cf. lat. *strangulatio*, fr. *strangulation*]
strániu *adj. (adesea adv.)* ciudat, neobișnuit, bizar. [pron. *-niu.* / <it. *stranio*]
strapát *s.n. (rar)* **1.** arșiță. **2.** *haină de ~* = haină de purtare, de lucru. [<it. *strapazzo*]
strapontín *s.n.* scaunul din față al unei trăsuri, care se poate ridica și lăsa în jos. ● scaun asemănător celui descris mai sus, care se află sau se poate așeza la marginea rîndurilor de scaune (pe interval) în sălile de spectacol. [cf. fr. *strapontin*, it. *strapontino*]
stras *s.n.* substanță sticloasă care imită diamantul și alte pietre prețioase. [pl. *-suri*. / <fr. *strass*, cf. *Stras* n.p.]
stratagémă *s.f.* **1.** manevră folosită în război pentru a înșela pe inamic. **2.** șiretlic, șiretenie, tertip, manieră ingenioasă. [cf. fr. *stratagème*, it. *stratagemma*, lat., gr. *strategema*]
stratamétru *s.n.* instrument cu ajutorul căruia se pot măsura, într-o sondă, înclinarea și direcția straturilor geologice. [<fr. *stratamètre*, cf. gr. *straton* — strat, *metron* — măsură]
stratég *s.m.* **1.** titlu dat generalilor care aveau conducerea treburilor militare în vechea Atenă. **2.** comandant de oști cunoscător al strategiei. [cf. fr. *stratège*, lat. *strategus*, gr. *strategos* <*stratos* — armată, *ago* — a conduce]
strategíe *adj.* de strategie; care privește strategia. ● conform regulilor strategiei. ● foarte important, esențial din punctul de vedere al strategiei. [cf. fr. *stratégique*]
strategíe *s.f.* **1.** partea superioară a artei militare care se ocupă cu conducerea tuturor forțelor armate de uscat, aer și apă, pe toată durata războiului și pe durata fiecărei campanii, organizînd și conducînd operațiile duse de mari grupări de forțe. **2.** *(fig.)* știință a conducerii luptei revoluționare a proletariatului, prin determinarea direcției principale a atacului pe care trebuie să-l dea proletariatul în etapa respectivă a revoluției și prin elaborarea planului de unire și utilizare justă a forțelor revoluționare, a rezervelor revoluției. **3.** *(fig.)* arta de a folosi cu dibăcie toate mijloacele disponibile, în vederea asigurării succesului într-o luptă. [gen. *-iei./* cf. fr. *stratégie*, lat., gr. *strategia*]
stratificá *vb.* I. *tr.* și *refl.* **1.** a (se) așeza, a (se) depune în straturi; a determina o stratificare. **2.** a da sau a lua formă de..., a (se) așeza în straturi suprapuse. [p.i. *stratific.* / cf. it. *stratificare*, fr. *stratifier*]
stratificáre *s.f.* faptul de a (se) stratifica. ● așezarea rocilor sedimentare în straturi suprapuse; formație de roci sedimentare cu mai multe straturi suprapuse. ● punerea semințelor sau a butașilor în straturi succesive alternate cu nisip, în scopul păstrării lor și al favorizării germinației sau înrădăcinării. [<*stratifica*]
stratificáție *s.f.* stratificare. [gen. *-iei*. var. *stratificațiune* s.f. / cf. fr. *stratification*]
stratigráfic *adj.* referitor la stratigrafie, de stratigrafie. [<fr. *stratigraphique*]
stratigrafie *s.f.* parte a geologiei care studiază determinarea vîrstei și a succesiunii rocilor sedimentare; geologie istorică. [gen. *-iei.* / <fr. *stratigraphie*]
stratosféră *s.f.* parte a atmosferei, cuprinsă între 12—432 km altitudine. [<fr. *stratosphère*, cf. lat. *stratum* — strat, gr. *sphaira* — sferă]
stratosféric *adj.* referitor la stratosferă, din stratosferă. ● *(despre aeronave)* care poate executa zboruri în stratosferă. [cf. fr. *stratosphérique*]
stratostát *s.n.* aerostat cu nacelă ermetică destinat zborurilor stratosferice. [pl. *-te*, *-turi.* / <germ. *Stratostat*]
strátus *s.m.* tip de nori care se găsesc la mică altitudine, formați dintr-un strat uniform, asemănător ceții. [<fr. *stratus*, cf. lat. *stratus* — strat]
streptocid *s.n.* medicament folosit contra streptococilor. [cf. fr. *strepto(coque)*, lat. *caedere* — a ucide]
streptocóc *s.m.* bacterie de formă rotundă, care se găsește în grupuri dispuse ca niște lănțișoare, în materii descompuse, fiind agentul patogen al inflamațiilor purulente. [<fr. *streptocoque*, cf. gr. *streptos* — răsucit, *kokkus* — grăunte]
streptocócic *adj.* cu streptococi, provocat de streptococi. [<fr. *streptococcique*]
streptomicínă *s.f.* substanță antibiotică cristalizată, folosită în tratamentul unor boli (infecțioase). [<fr. *streptomycine*]
striát *adj.* care are striații. ○ *mușchi striați* = mușchi constituiți din fibre lungi. [pron. *stri-at.* / cf. fr. *strié*, lat. *striatus*]
striáție *s.f.* dungă, linie foarte fină, în relief, paralelă cu alte dungi asemănătoare. ● *(la pl.)* sistem de asemenea dungi. [gen. *-iei*. var. *striațiune* s.f./<fr. *striation*]
stricnínă *s.f.* alcaloid foarte toxic extras din nuca vomică și întrebuințat în medicină ca tonic general. [<fr. *strychnine*, cf. gr. *strychnos* — nucă vomică]
strict *adj.* care nu admite excepție, abatere; riguros, exact; *(p. ext.)* sever, aspru. [cf. fr. *strict*, lat. *strictus* <*stringo* — a strînge]
strictéțe *s.f.* însușirea de a fi strict; rigurozitate; asprime, severitate. [<*strict*]
strictúră *vb.* I. *tr.* a micșora secțiunea unei conducte pe o anumită porțiune din lungimea ei. [<*strictură*]
strictúră *s.f.* strîmtare, strîngere a unui canal sau a unui orificiu al organismu-

lui, în urma unei boli. [cf. germ. *Striktur*, lat. *strictura*]

stridént *adj.* *(despre sunete)* ascuțit, tare, țipător, pătrunzător; *(p. ext.)* neplăcut, supărător. ● *(despre culori)* bătător la ochi, țipător. ● *(fig.)* izbitor. [<fr. *strident*, cf. lat. *stridere* — a țipa]

stridénță *s.f.* însușirea a ceea ce este strident. ● sunet, culoare, ton strident. [cf. fr. *stridence*]

stringént *adj.* care se impune în mod imperios; presant. [cf. it. *stringente*]

stringénță *s.f.* însușirea de a se impune cu necesitate, de a fi stringent. [cf. it. *stringenza*]

strobíl *s.m.* con sau fruct compus al coniferelor. [<fr. *strobile*, cf. gr. *strobilos* — obiect în spirală]

stroboscóp *s.n.* aparat optic care permite observarea anumitor mișcări rapide, servind la studiul mișcării periodice a unui corp. [<fr. *stroboscope*, cf. gr. *strobos* — întoarcere, *skopein* — a examina]

stroboscopíe *s.f.* metodă de cercetare a mișcărilor periodice constînd în observarea lor la intervale de timp regulate. [gen. *-iei*. / <fr. *stroboscopie*]

strofánt *s.m.* arbust tropical din ale cărui semințe se extrage o substanță foarte toxică, folosită în medicină. [<fr. *strophante*]

strofantínă *s.f.* substanță foarte toxică, care se extrage din semințele de strofant. [<fr. *strophantine*]

strófă *s.f.* fiecare dintre diviziunile unei poezii (lirice), formată din mai multe versuri. ● *(în tragedia greacă antică)* partea cîntată de cor în timp ce se deplasa de la stînga la dreapta scenei. [<gr. *strophe*, cf. it. *strofa*, fr. *strophe*]

strófic *adj.* *(despre o piesă vocală)* care se repetă identic, de fiecare dată însă pe versuri diferite. [<cf. germ. *strophisch*]

strofión *s.n.* eșarfă care susținea sînii, purtată de femei în Grecia. ● panglică pentru cap. [pron. *-fi-on*. / cf. gr. *strophion*]

strómă *s.f.* rețeaua unui țesut în mijlocul căreia se găsesc elementele lui constitutive. [<fr. *stroma*, cf. gr. *stroma* — covor]

strongíl *s.m.* vierme parazit care provoacă în organismul animalelor domestice boala numită strongiloză. [<fr. *strongyle*]

strongilóză *s.f.* boală a animalelor domestice cauzată de viermele parazit numit strongil și caracterizată prin inflamarea aparatului digestiv și a celui respirator. [<fr. *strongylose*]

stronțiánă *s.f.* oxid și hidrat de stronțiu, obținut din stronțianit. [pron. *-ți-a-*. / <fr. *strontiane*]

stronțianít *s.n.* carbonat natural de stronțiu. [<fr. *strontianite*]

stróntiu *s.n.* metal alb-argintiu asemănător calciului, care se găsește în natură sub formă de celestină și stronțianit. [pron. *-ți-u*. / <fr. *strontium*]

structurá *vb.* I. *tr.* a da o (nouă) structură, a organiza. [<fr. *structurer*]

structurál *adj.* **1.** privitor la structură, de structură, al structurii. **2.** *formulă* ~*ă* = formulă care reprezintă compoziția unei combinații și legătura atomilor din moleculă. [cf. fr. *structural*]

structuralísm *s.n.* curent în lingvistica contemporană care susține principiul unității interne a structurii limbii, privește limba ca pe un sistem de relații fonetice și gramaticale care se condiționează reciproc, dar o studiază independent de istoria poporului. [cf. fr. *structuralisme*]

structuralíst *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al structuralismului. [cf. fr. *structuraliste*]

structúră *s.f.* **I. 1.** fel de construcție (la un edificiu, la un pod etc.). **2.** mod de organizare internă, de alcătuire a unui corp. ● dispoziția relativă a atomilor în molecula unei substanțe. ● modul de grupare a moleculelor într-o substanță minerală. **3.** modul de așezare între ele a părților corpului animal sau vegetal, sau ale țesuturilor. ● *(psih.)* conformație, factură, formație. **4.** fel de alcătuire a unei compoziții, a unei opere literare. ○ ~ *gramaticală* = mod specific fiecărei limbi de a organiza cuvintele în propoziții și fraze. **II.** mod de organizare a societății din punct de vedere economic, social, politic și cultural; orînduire. ● mod de organizare a oricărei ramuri de producție. [cf. fr. *structure*, lat. *structura* <*struere* — a clădi]

stuc *s.n.* mortar de ipsos amestecat cu praf de marmură, clei și diverse substanțe colorante, care prin uscare și lustruire devine asemănător marmurii. [var. *ștuc* s.n. / cf. it. *stucco*, fr. *stuc*]

stucát *adj.* *(rar)* lucrat din stuc, ornat cu stucaturi. [<it. *stuccato*]

stucatór *s.m.* meseriaș care execută lucrări de stucatură. [cf. fr. *stucateur*]

stucatúră *s.f.* ornamente făcute în relief din stuc, în interiorul clădirilor. [var. *ștucatură* s.f. / <it. *stuccatura*]

studént *s.m.* și *f.* cel care urmează cursurile unei facultăți sau ale unui institut de învățămînt superior. [<it. *studente*]

studentésc *adj.* de student, al studenților. [cf. it. *studentesco*]

studențíe *s.f.* timpul cît cineva este student; stare, viață de student. [gen. *-iei*. / <*student*]

studențíme *s.f.* totalitatea studenților; mulțime de studenți. / <*student*]

studiá *vb.* I. *tr.* **1.** a se ocupa cu munca de cercetare; a învăța. **2.** a analiza, a cerceta. ● a observa, a cerceta cu atenție. [pron. *-di-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / <it. *studiare*]

studiére *s.f.* acțiunea de a studia și rezultatul ei; învățare, studiu. [pron. *-di-e-*. / <*studia*]

studió *s.n.* **1.** cameră de studiu sau de lucru a unui artist, a unui fotograf etc. ● pat, divan prevăzut cu o ladă pentru păstrarea lenjeriei și cu etajere pentru cărți. **2.** cameră, încăpere amenajată special în vederea reproducerii și transmiterii cît mai perfecte, cu ajutorul microfonului, a programelor de radio. ○ ~ *cinematografic* = ansamblu de clădiri, instalații și amenajări speciale, care deservesc procesul de turnare a filmelor. [pron. *-di-o*. / cf. fr., engl. *studio*]

studiós *adj.* care studiază cu sîrguință, cu plăcere; înclinat către studii. [pron. *-di-os.* / cf. it. *studioso*]

stúdiu *s.n.* **1.** faptul de a studia; muncă intelectuală care are ca scop însușirea de cunoștințe speciale, aprofundate. ● cercetare, examinare amănunțită și aprofundată a unei probleme, a unui fenomen etc. **2.** lucrare, operă științifică. **3.** schița unui desen, a unei sculpturi proiectate. ● bucată muzicală compusă mai ales pentru exercitii. **4.** materie de învățămînt. [pron. *-diu.* / <it. *studio*, cf. fr. *étude*]

stupefácție *s.f.* uimire extraordinară, uluire, încremenire; stupoare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stupéfaction*, lat. *stupefactio*]

stupefiá *vb.* I. *tr.* a uimi, aului, a năuci. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.*/ <fr. *stupéfier*, cf. lat. *stupefacere* <*stupor* — uluire, *facere* — a face]

stupefiánt *adj.* **1.** care uimește, uluitor. **2.** *(med.; și subst., n.)* (substanță) care dă organismului o stare de amorțeală, producînd o stare de euforie trecătoare. [pron. *-fi-ant.* / <fr. *stupéfiant*]

stupefiére *s.f.* acțiunea, faptul de a stupefia; încremenire, uluire, uimire. [pron. *-fi-e-.* / <*stupefia*]

stupid *adj.* **1.** *(adesea adv.)* lipsit de sens, de rațiune; absurd. **2.** *(despre oameni)* idiot, prost, mărginit, tîmpit. [cf. fr. *stupide*, lat. *stupidus*]

stupiditáte *s.f.* **1.** însușirea de a fi stupid; tîmpenie, prostie, imbecilitate. **2.** faptă sau vorbă de om stupid; frază lipsită de conținut. [cf. fr. *stupidité*, lat. *stupiditas*]

stupoáre *s.f.* **1.** uluire; stupefacție. **2.** stare deprimantă care apare în unele psihoze, ducînd la amuțire și imobilitate completă. [<fr. *stupeur*, cf. lat. *stupor*]

sturióni *s.m.pl.* familie de pești cu corpul acoperit de plăci osoase; *(la sg.)* pește care face parte din această familie. [pron. *-ri-oni*]

suáv *adj.* care produce o impresie plăcută asupra auzului sau a mirosului; delicat, fin, gingaș. [pron. *su-av.* / cf. fr. *suave*, lat. *suavis*]

suavitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este suav; delicatețe, finețe, gingășie. [pron. *su-a-.*/ cf. fr. *suavité*, lat. *suavitas*]

subacvátic *adj.* care se află sau se petrece sub apă. [<fr. *subaquatique*]

subalimentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) alimenta insuficient. [<*sub* + *alimenta*]

subalimentáre *s.f.* acțiunea de a (se) subalimenta și rezultatul ei; subalimentație. [<*subalimenta*]

subalimentáție *s.f.* subalimentare. [gen. *-iei.* / <*sub* + *alimentație*]

subalpín *adj.* care se găsește în regiunea imediat inferioară celei alpine; care se află la poalele unor munți; caracteristic unei asemenea regiuni. [cf. fr. *subalpin*]

subaltérn *adj., s.m.* și *f.* (cel) care este subordonat altuia mai mare în grad. [cf. fr. *subalterne*, lat. *sub* — sub, *alter* — altul]

subalternáre *s.f.* *(log.)* raport după care din adevărul judecății universale reiese adevărul judecății particulare corespondente, iar din înlăturarea judecății particulare rezultă înlăturarea judecății universale corespondente. [<*sub* + *alternare*]

subapreciá *vb.* I. *tr.* a aprecia, a prețui (pe cineva sau ceva) mai puțin decît valorează; a greși în aprecierea unei situații, diminuîndu-i importanța. [pron. *-ci-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <*sub* + *aprecia*]

subapreciére *s.f.* acțiunea de a subaprecia și rezultatul ei; subevaluare, neprețuire. [pron. *-ci-e-.* / <*subaprecia*]

subárbă *s.f.* parîmă care susține bompresul unei nave. [cf. fr. *sous-barbe*]

subarborét *s.n.* totalitatea arbuștilor care cresc într-un arboret. [pl. *-eturi*, *-eți.* / <*sub* + *arboret*]

subarbúst *s.m.* arbust mai mic de un metru. [după fr. *sous-arbrisseau*]

subatómic *adj.* *(despre particule)* care se află în atom. [cf. fr. *subatomique*]

subcapítol *s.n.* diviziune a unui capitol, în care este prezentată o problemă, o latură a subiectului tratat în lucrarea respectivă. [<*sub* + *capitol*]

subcarpátic *adj.* situat în regiunea imediat inferioară celei carpatice. [< *sub* + *carpatic*]

subchiriáș *s.m.* și *f.* cel care închiriază (o parte dintr-un imobil dc la alt chiriaș. [pron. *-ri-aș.* / după fr. *sous-locataire*]

subclásă *s.f.* *(biol.)* diviziune imediat inferioară clasei. [cf. fr. *sous-classe*]

subclaviculár *adj.* situat sub claviculă. [cf. fr. *sous-claviculaire*]

subcomisár *s.m.* funcționar al vechii poliții care era inferior în grad comisarului. [după fr. *sous-commissaire*]

subcomísie *s.f.* parte a unei comisii însărcinată cu examinarea și conducerea unui număr mai redus de lucrări. [gen. *-iei.* var. *subcomisiune* s.f. / cf. fr. *sous-commission*]

subconștiént *s.n.* treaptă a conștiinței, cuprinzînd reprezentări și impresii care au fost odată în lumina conștiinței și care rămîn confuze pînă la o revenire în sfera conștiinței clare. [pron. *-și-ent.*/ cf. fr. *subconscient*]

subcontrarietáte *s.f.* *(log.)* raport între o judecată particular-afirmativă și una particular-negativă, care au același subiect și același atribut. [pron. *-ri-e-.*/ <*sub* + *contrarietate*]

subcorticál *adj.* situat, aflat sub scoarța creierului. [după fr. *sous-cortical*, cf. lat. *sub* — dedesubt, *cortex* — scoarță]

subcutanát *adj.* situat sub piele. ● care pătrunde sub piele, care se face sub piele. [după fr. *sous-cutané*, cf. lat. *sub* — dedesubt, *cutis* — piele]

subcutanéu *adj.* subcutanat. [după fr. *sous-cutané*]

subdivíde *vb.* III. *tr.* *(rar)* a subîmpărți, a fragmenta. [p.i. *subdivid.* / cf. fr. *sous-diviser*]

subdivizionár *adj.* rezultat dintr-o subdiviziune. [pron. *-zi-o-.*]

subdiviziúne *s.f.* parte obținută prin împărțirea unei părți dintr-un tot deja împărțit; subîmpărțire. [pron. *-zi-u-.* / cf. fr. *sous-division*]

subdominántă *s.f.* treapta a patra a unei game diatonice; notă imediat inferioară dominantei. [după fr. *sous-dominante*]
subestimá *vb.* I. *tr.* a subaprecia, a subevalua. [p. i. *-mez.* / după fr. *sous-estimer*]
subetáj *s.n.* succesiune de straturi corespunzînd unei subdiviziuni a unui etaj geologic. [după fr. *sous-étage*]
subevaluá *vb.* I. *tr.* a prețui sub valoarea reală; a subestima, a subaprecia. [pron. *-lu-a.* p.i. 3,6 *-uează*, ger.*-uînd.* / cf. fr. *sous-évaluer*]
subfiliálă *s.f.* secție a unei întreprinderi sau instituții, mai mică decît filiala. [pron. *-li-a-.* / <*sub* + *filială*]
subgrúpă *s.f.* subdiviziune a unei grupe. [<*sub* + *grupă*]
subiacént *adj.* care este plasat dedesubt. [pron. *-bia-.* / <fr., lat. *subjacent*, cf. lat. *jacens* — care este întins]
subiéct *s.n.* **1.** materie, chestiune de care se ocupă cineva, despre care se vorbește. ● pricină, motiv. ● acțiunea, înșirarea faptelor care constituie fondul, conținutul unei opere literare, artistice. **2** partea principală a unei propoziții, care indică cine îndeplinește sau cine suferă acțiunea verbului. ● *(log.)* parte, termen al unei judecăți despre care se afirmă sau se neagă ceva. // *s.n.* și *m.* ființă înzestrată cu conștiință și voință. [pron. *-bi-ect.* / <lat. *subjectus*]
subiectív *adj.* **1.** care are un caracter personal, părtinitor, lipsit de obiectivitate. **2.** bazat pe conștiință; dependent de conștiință. [pron. *-bi-ec-.* / cf. lat. *subjectivus*, fr. *subjectif*]
subiectivísm *s.n.* **1.** orientare filozofică idealistă care neagă existența lumii obiective cu legile ei, existența unui determinism obiectiv, considerînd voința și conștiința ca singurul factor determinant. **2.** atitudine personală, părtinitoare față de cineva sau de ceva. [cf. fr. *subjectivisme*]
subiectivíst *adj.* **1.** care are tendințe de subiectivism **(1)**, care aparține subiectivismului. **2.** *(arte)* cu caracter personal. // *s.m.* și *f.* adept al subiectivismului. [cf. fr. *subjectiviste*]
subiectivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este subiectiv; atitudine subiectivă. [pron. *-bi-ec-.* / cf. fr. *subjectivité*]
subiectivá *vb.* I. *tr.* a înfățișa, a prezenta (ceva) în felul său personal de a privi; a da un caracter personal. [pron. *-bi-ec-.*/ cf. fr. *subjectiver*]
subintitulá *vb.* I. *tr. (rar)* a da un titlu secundar unei scrieri (care să apară lîngă cel principal). [<*sub* + *intitula*]
subít *adj. (adesea adv.)* care vine deodată, pe neașteptate, brusc; nepreväzut, inopinat. [<fr. *subit*, cf. lat. *subitus*]
subîmpărți *vb.* IV. *tr.* a împărți o parte dintr-un întreg deja împărțit, în mai multe părți mai mici; a subdivide. [p. i. *subîmpárt.* / <*sub* + *împărți*, după fr. *subdiviser*]
subînchiriá *vb.* I. *tr.* a da cu chirie un imobil (sau o parte dintr-un imobil) închiriat pe seama sa. ● a închiria o parte dintr-un imobil de la locatarul principal. [pron. *-ri-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <*sub* + *închiria*, după fr. *sous-louer*]
subînchiriére *s.f.* acțiunea de a subînchiria și rezultatul ei. [pron. *-ri-e-.* / <*subînchiria*]
subînțelége *vb.* III. *refl.* a lăsa să se înțeleagă, a se înțelege de la sine. [p.i. *subînțeleg.* / <*sub* + *înțelege*, după fr. *sous-entendre*]
subînțelés *adj.* care reiese sau se înțelege de la sine. // *s.n. a vorbi cu* ~ = a face anumite aluzii. [pl. *-esuri.*/ <*subînțelege*]
subjonctív *s.n.* conjunctiv. [<fr. *subjonctif*, cf. lat. *subjunctivus* <*subjungere* — a subordona]
subjugá *vb.* I. *tr.* **1.** a supune cu forța (o țară, un popor); a robi. **2.** a răpi libertatea și independența cuiva; a domina, a supune (din punct de vedere moral). [p.i. *subjúg.* / după fr. *subjuguer*]
subjugáre *s.f.* acțiunea de a subjuga și rezultatul ei; robire, supunere, dominare. [<*subjuga*]
sublim *adj.* aflat la un înalt grad de perfecțiune, de desăvîrșire morală sau intelectuală; superb, înălțător. ● de o perfecțiune, de o frumusețe neîntrecută. // *s.n.* forma cea mai înaltă a perfecțiunii. [cf. fr., it. *sublime*, lat. *sublimis* — ridicat]
sublimá *vb.* I. *intr. (despre substanțe)* a trece din stare solidă direct în stare gazoasă sau invers. ● a trece direct din stare cristalină în stare de vapori și apoi din nou în stare de cristale, prin condensarea vaporilor. [<fr. *sublimer*]
sublimát *s.m.* produs obținut prin sublimare. ○ ~ *corosiv* = sare albă cristalizată, solubilă în apă, foarte toxică, întrebuințată ca dezinfectant. [cf. germ. *Sublimat*, fr. *sublimé*]
subliminál *adj.* sub pragul conștiinței. ○ *excitație subliminală* = excitație foarte slabă, sub nivelul pragului senzorial, care nu poate provoca o senzație. [<fr. *subliminal*, cf. lat. *sub* — dedesubt, *limen*, *liminis* — prag]
sublimitáte *s.f. (rar)* caracterul a ceea ce este sublim; perfecțiune, desăvîrșire. [cf. fr. *sublimité*]
sublinguál *adj.* aflat sub limbă. [pron. *-gu-al.* / <fr. *sublingual*]
subliniá *vb.* I. *tr.* **1.** a trage una sau mai multe linii sub un text scris, pentru a-l scoate în evidență. **2.** a pune în evidență, a accentua, a întări, a releva. [pron. *-ni-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / după fr. *souligner*]
sublinіére *s.f.* acțiunea de a sublinia și rezultatul ei; *(concr.)* linie care se trage sub un cuvînt, sub un text etc. pentru a-l scoate în evidență. [pron. *-ni-e-.* / <*sublinia*]
sublocatár *s.m.* și *f.* subchiriaș. [după fr. *sous-locataire*]
sublocotenént *s.m.* cel dintîi grad de ofițer în armată; ofițer care are acest grad. [după fr. *sous-lieutenant*]
sublunár *adj.* situat între pămînt și orbita lunii. [<fr. *sublunaire*]
submarín *adj.* aflat sub suprafața sau la fundul mării. ● care se întîmplă sub apă. // *s.n.* navă special construită pen-

tru a putea naviga și sub apă. [cf. fr. *sous-marin*]

submediántă *s.f.* treapta a doua a unei game. [pron. *-di-an-.* / cf. fr. *sous-médiante*]

submédie *s.f.* proporție de cifre mai mică decît media. [pron. *-di-e.* gen. *-iei*]

submersíbil *adj.* adaptat astfel încît să poată pluti sub apă. // *s.n.* submarin. [<fr. *submersible*, cf. lat. *submersus* — scufundat]

submersiúne *s.f.* **1.** scufundare în apă (a unui corp, a unei regiuni etc.). **2.** *(agr.)* metodă de irigație întrebuințată în culturile de orez, constînd din acoperirea solului cu un strat de apă. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *submersion*, lat. *submersio*]

subminá *vb.* I. *tr.* a dărîma; a ataca, a lovi (pe sub ascuns prin intrigi și uneltiri). [<*sub* + *mina*]

submultíplu *s.m.* **1.** mărime care intră de un număr exact de ori într-o mărime mai mare. **2.** fiecare dintre subdiviziunile unităților, în sistemul de măsuri și greutăți. [după fr. *sous-multiple*]

subnutrít *adj.* subalimentat. [<*sub* + *nutrit*]

subnutríție *s.f.* subalimentație. [gen.- *iei.*/ <*sub* + *nutriție*]

subórdin *s.n.* **1.** *(biol.)* subdiviziune a unui ordin. **2.** *în subordine* = inferior, de rang mai mic, sub conducerea cuiva. [<*sub* + *ordin*, după fr. *sous-ordre*]

subordonáre *s.f.* **1.** v. subordona. **2.** cuprinderea unei noțiuni cu sferă mai mică în alta cu sferă mai mare. [<*sub* + *ordinare*]

subordonát *adj.* **1.** subordonat. **2.** *noțiune subordonată* = noțiune mai puțin generală care se cuprinde în alta cu sfera mai mare. [cf. *subordina*]

subordoná *vb.* I. *tr.* a face ca un lucru să depindă de altul; a hotărî, a determina o ordine de dependență de la inferior la superior; a supune. [var. *subordina* vb. I. / <fr. *subordonner*]

subordonáre *s.f.* acțiunea de a subordona și rezultatul ei; dependență, supunere. ● dependență a unei propoziții de alta. [var. *subordinare* s.f. / <*subordona*]

subordonát *adj.* aflat în subordine; dependent de cineva sau de ceva. ○ *propoziție subordonată* = propoziție secundară dependentă de o propoziție principală. // *s.m.* și *f.* inferior; subaltern. [cf. fr. *subordonné*]

subordonatór *adj. conjuncție subordonatoare* = conjuncție care leagă de propoziția regentă propozițiile subordonate. [<*subordona*]

subpolár *adj.* aflat într-o regiune imediat apropiată de unul din cele două cercuri polare. [<*sub* + *polar*]

subpresiúne *s.f.* presiune mai joasă decît o anumită presiune dată. [< *sub* + *presiune*, după germ. *Unterdruck*]

subprodús *s.n.* material obținut în procesul de fabricație al altui material; produs secundar. [pl. *-se, -suri.* / <*sub* + *produs*]

subrétă *s.f.* fată angajată într-o casă pentru anumite treburi de gospodărie. ● *(teatru)* însoțitoare, într-o comedie. [<fr. *soubrette*]

subrogá *vb.* I. *tr.* a înlocui pe cineva în exercitarea anumitor drepturi sau obligații; a substitui. [p.i. *subróg.* / <fr. *subroger*, cf. lat. *subrogare*]

subrogáre *s.f.* acțiunea de a subroga și rezultatul ei; substituire. [<*subroga*]

subrogatóriu *adj.* care substituie. [pron. *-riu.* / cf. fr. *subrogatoire*]

subrogáție *s.f.* subrogare. [gen. *-iei.* var. *subrogațiune* s.f. / <lat. *subrogatio*]

subscrie *vb.* III. **1.** *tr.* a semna, a aproba semnînd (un act), a iscăli; *(p. ext.)* a-și da consimțămîntul, a încuviința. **2.** *intr.* a face, a aduce o contribuție bănească (semnînd și o listă specială). [p.i. *-scriu, -scrieți*, ger, *-scriind.* / după lat. *subscribere*, fr. *souscrire*]

subscripție *s.f.* faptul de a subscrie. ● sumă de bani cu care se angajează cineva, în baza unei semnături, să contribuie la o operă de interes public sau particular. [gen. *-iei.* / cf. lat. *subscriptio*, fr. *souscription*]

subsecretár *s.m.* *(în vechea organizare administrativă, astăzi în unele state)* ~ *de stat* = înalt funcționar, care conduce un departament sau o parte din administrația centrală ca delegat al ministrului de care depinde. [<*sub* + *secretar*, după fr. *sous-secrétaire*]

subsecretariát *s.n.* funcția și rangul de subsecretar de stat. [pron. *-ri-at.* pl. *-te, -turi.* / <*sub* + *secretariat*, după fr. *sous-secrétariat*]

subsécție *s.f.* subdiviziune imediat inferioară unei secții (într-o întreprindere). [gen. *-iei.* / <*sub* + *secție*]

subsecvént *adj.* *(rar)* care urmează, care vine după (ceva); *(p. ext.)* care decurge din... [<fr. *subséquent*, cf. lat. *subsequens*]

subsemnát *s.m.* și *f.* *(de obicei articulat, în formule de cereri* etc.*)* cel care semnează (mai jos) un text, o cerere scrisă etc.; subscris. [după fr. *soussigné*]

subsidénță *s.f.* mișcare de coborîre a unor mase de aer atmosferic, însoțită de încălzirea aerului. ● coborîre repetată, discontinuă a fundului unei mări, unde se acumulează depozite sedimentare de grosime mare. [cf. fr. *subsidence*, lat. *subsidentia* — sediment]

subsidiár *adj.* care întărește un argument principal într-o discuție; care vine, care se adaugă la ceva în al doilea rînd, ca element secundar; complimentar, auxiliar, secundar. ○ *în* ~ = în al doilea rînd, pe lîngă aceasta. [pron. *-di-ar.*/ <fr. *subsidiaire*, cf. lat. *subsidiarius* <*subsidius* — ajutor]

subsídiu *s.n.* *(depr.; de obicei la pl.)* ajutor, subvenție în bani dată în regimurile capitaliste unei persoane, unei instituții etc. [pron. *-diu.* / cf. fr. *subside*, lat. *subsidium*]

subsól *s.n.* **1.** partea imediat inferioară solului, de sub suprafața pămîntului; totalitatea rocilor aflate sub nivelul solului. **2.** parte a unei clădiri aflată sub nivelul solului. **3.** loc în partea de jos a paginilor unei cărți, unde se tipăresc note explicative. ● partea de jos a unei pagini de ziar, unde se publică pe în-

treaga lungime a foii recenzii, articole literare sau științifice etc. [cf. fr. *sous-sol*]

subsónic *adj.* care se petrece cu o viteză mai mică decît viteza sunetului. [cf. fr. *subsonique*]

subspécie *s.f. (biol.)* subdiviziune imediat inferioară speciei. [pron. *-ci-e.* gen. *-iei.* / <*sub* + *specie*]

substantiv *adj.* *coloranți substantivi* = materii colorante care vopsesc direct fibrele textile, în special cele vegetale, fără ajutorul mordanților. // *s.n. (gram.)* parte de vorbire, flexibilă, care denumește ființe, lucruri, noțiuni abstracte etc. [cf. lat. *substantivus*, fr. *substantif*]

substantivá *vb.* I. *tr.* a folosi cu funcție de substantiv un cuvînt care are o altă categorie gramaticală. ● *refl.* a se transforma în substantiv. [cf. fr. *substantiver*]

substantivál *adj.* care ține de substantiv sau de natura lui. ● *(adv.)* în funcție de substantiv, ca substantiv. [cf. fr. *substantival*]

substantivizá *vb.* I. *tr.* și *refl. (rar)* a (se) substantiva. [<*substantiv*]

substánță *s.f.* **1.** corp care are o compoziție și o structură chimică omogenă. ● materie. **2.** *(în filozofia premarxistă)* esență, baza invariabilă a tot ceea ce există, în opoziție cu proprietățile variabile ale diferitelor lucruri. **3.** *(fig.)* partea fundamentală, constitutivă, a unui lucru; esență, esențial. [<fr. *substance*, cf. lat. *substantia*]

substanțiál *adj.* **1.** esențial, principal. ● important, însemnat, mare. ● *(fig.)* bogat în idei, plin de miez. **2.** *(despre alimente)* bogat în substanțe hrănitoare; nutritiv, consistent. **3.** *(fil.)* care aparține substanței **(2)**. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *substantiel*]

substanțialísm *s.n.* denumire dată teoriilor care susțin existența substanței **(2)**. [pron. *-ți-a-.* / <fr. *substantialisme*]

substanțialitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este substanțial. [cf. fr. *substantialité*]

substáție *s.f.* stație secundară, auxiliară, intermediară. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* / <*sub* + *stație*, după fr. *sous-station*]

substituént *s.m. (rar)* substanță care poate înlocui o altă substanță cu care are proprietăți asemănătoare. [pron. *-tu-ent.* / <*substitui*]

substituí *vb.* IV. *tr.* și *refl.* a (se) situa în locul altuia; a înlocui. ● *tr. (jur.)* a desemna o a doua persoană care să primească donația sau să moștenească averea în lipsa (sau la decesul) primului beneficiar. [pron. *-tu-i.* p.i. *substitui* și *-iese*, 3,6 *-ie.* / cf. fr. *substituer*, lat. *substituere*]

substituíre *s.f.* acțiunea de a (se) substitui și rezultatul ei; înlocuire. [pron. *-tu-i-.* / <*substitui*]

substitút *s.m.* **1.** cel care ține locul altuia. **2.** produs industrial care înlocuiește un produs mai vechi. [cf. fr. *substitut*, lat. *substitutus*]

substitúție *s.f.* substituire, înlocuire. ○ *metoda substituției* = metodă de rezolvare a unui sistem de ecuații algebrice, care constă în înlocuirea unei necunoscute dintr-una din ecuații cu valoarea ei, dedusă din cealaltă ecuație. ● *(chim.)* înlocuirea unui atom sau a unui radical dintr-o moleculă printr-un alt atom sau prin alt radical. ● *(lingv.)* înlocuire a unui sunet prin altul. ● dispoziție prin care un moștenitor este obligat să transmită, la moartea sa, bunurile moștenite unei persoane desemnate ca succesorul său obligatoriu. [gen. *-iei.* var. *substituțiune* s.f. / cf. fr. *substitution*, lat. *substitutio*]

substrát *s.n.* **1.** baza materială a diferitelor proprietăți ale unui obiect. ● conținut. **2.** strat peste care s-a așezat un alt strat. ● elemente pătrunse într-o limbă din limba unei populații mai vechi, dispărută în urma unei cuceriri, unei colonizări etc. **3.** substanță chimică asupra căreia acționează un ferment. **4.** *(fig.)* cauză adevărată (dar ascunsă) a unei acțiuni etc. [pl. *-turi*, *-te.* / <fr. *substratum*]

subsumá *vb.* I. *tr.* a include, a încadra, a subordona o noțiune în sfera altei noțiuni mai largi. [<fr. *subsumer*]

subtensiúne *s.f.* tensiune electrică inferioară, mai joasă decît o tensiune dată. [pron. *-si-u-.* / <*sub* + *tensiune*, după fr. *sous-tension*]

subterán *adj.* aflat sub nivelul solului; de sub pămînt. ● care se face, se execută sub pămînt. ● *(fig.)* ilegal; secret. // *s.n.* mină. [după fr. *souterrain*]

subteránă *s.f.* încăpere, galerie aflată în întregime sub pămînt; excavație subterană. [<*subteran*]

subterfúgiu *s.n.* mijloc abil, îndemînatic de a ieși dintr-o încurcătură. [pron. *-giu.* var. *subterfuj* s.n. / cf. fr. *subterfuge*, lat. *subterfugium*]

subtíl *adj.* **1.** care prinde și redă cele mai fine nuanțe; fin, ascuțit, pătrunzător, ager. **2.** greu de pătruns, de înțeles datorită unei finețe profunde. ● care tratează despre chestiuni grele, abstracte. **3.** *(rar)* foarte subțire, ușor. [<fr. *subtil*, cf. lat. *subtilis*]

subtilitáte *s.f.* **1.** însușirea a ceea ce este subtil. **2.** *(de obicei la pl.)* raționament, judecată subtilă. [cf. fr. *subtilité*]

subtilizá *vb.* I. **1.** *tr.* a face subtil, fin, pătrunzător. **2.** *intr.* a folosi subtilități, a avea mult rafinament. **3.** *tr. (argotic)* a face ceva să dispară pe nesimțite; a sustrage, a fura. [<fr. *subtiliser*]

subtítlu *s.n.* al doilea titlu (de obicei mai lung), care completează titlul principal sub care stă scris. [<*sub* + *titlu*, după fr. *sous-titre*]

subtón *s.n. (muz.)* ton suplimentar, mai jos decît cel fundamental. [<*sub* + *ton*]

subtropicál *adj.* care este situat în zona dintre tropice și 40 grade latitudine nordică și sudică; *(despre climă, vegetație* etc.*)* caracteristic pentru aceste zone. [cf. fr. *subtropical*]

subunitár *adj. (mat.; despre numere sau despre fracții)* cu o valoare mai mică decît unitatea. [<*sub* + *unitar*]

subunitáte *s.f.* subdiviziune a unei unități militare, administrative, economice, comerciale etc. [<*sub* + *unitate*]

suburbán *adj.* care se află în suburbie, în împrejurimile orașului; de (la) suburbie

O *comună suburbană* = comună situată în apropierea unui oraș, de care depinde din punct de vedere administrativ. ● *(despre mijloace de transport)* care circulă în împrejurimile orașului. [<fr. *suburbain*, cf. lat. *suburbanus*]

subúrbie *s.f.* cartier situat la marginea unui oraș mare. ● comună suburbană. [gen. *-iei*. / <lat. *suburbium*]

subvénție *s.f.* ajutor bănesc acordat (de stat) unei persoane, unei instituții etc. [gen. *-iei*. var. *subvențiune* s.f. / cf. fr. *subvention*, lat. *subventio*]

subvenționá *vb.* I. *tr.* a da o subvenție; a susține cu subvenții. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *subventionner*]

subvenționáre *s.f.* acțiunea de a subvenționa și rezultatul ei. [pron. *-ți-o-*. / <*subvenționa*]

subversiúne *s.f. (rar)* răsturnare, subminare. [<fr. *subversion*, lat. *subversio*]

subversív *adj.* care periclitează, subminează ordinea de stat. [<fr. *subversif*, cf. lat. *subvertere* — a întoarce]

subzistá *vb.* I. *intr.* **1.** a rămîne în vigoare; a dăinui. **2.** a avea mijloace de existență, a trăi. [p.i. *subzist*. / <fr. *subsister*, cf. lat. *subsistere*]

subzistént *adj.* care subzistă, care se menține. [cf. fr. *subsistant*]

subzistență *s.f.* ceea ce servește la întreținere; hrană. [cf. fr. *subsistance*, lat. *subsistentia*]

suc *s.n.* **1.** lichid care se găsește în țesuturile plantelor, mai ales în fructe. **2.** orice lichid, în afară de sînge, care se află în corpul animalelor. **3.** unele secreții digestive la om și la animale. [<fr. *suc*, it. *succo*, cf. lat. *succus*]

succedá *vb.* I. *intr.* **1.** a urma imediat, a veni după, a lua locul cuiva. ● *refl.* a veni, a urma unul după altul. **2.** *(jur.)* a moșteni. [p.i. *succéd*, 3,6 *-dă*. var. *succede* vb. III. / <fr. *succéder*, cf. lat. *succedere*]

succedanéu *s.n. (rar)* medicament care poate fi substituit altui medicament. ● substanță analogă altei substanțe, pe care poate să o înlocuiască. [<fr. *succédané*, cf. lat. *succedaneus*]

succés *s.n.* reușită, izbîndă; rezultat bun. O *cu* ~ = cu rezultate bune, foarte bine. ● primire favorabilă făcută de public unei opere literare, unui spectacol etc. [pl. *-se*, *-suri*. / <fr. *succès*, it. *successo*, lat. *successus*]

succesíbil *adj. grad* ~ = grad de rudenie care dă drept la moștenire. [cf. fr. *successible*, lat. *succedere* — a moșteni]

succesibilitáte *s.f.* drept de a moșteni; ordine de succesiune. [cf. fr. *successibilité*]

succesiúne *s.f.* **1.** înșiruire, șir de persoane, de lucruri, de fapte etc. **2.** moștenire. ● avere lăsată ca moștenire. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *succession*, lat. *successio*]

succesív *adj. (adesea adv.)* care se succedă neîntrerupt. ● progresiv, treptat. [cf. fr. *successif*, lat. *successivus*]

succesór *s.m.* și *f.* **1.** cel care urmează în locul altuia (într-o funcție, într-un rang etc.). **2.** *(jur.)* moștenitor. [cf. fr. *successeur*, lat. *successor*]

succesorál *adj.* de succesiune, privitor la succesiune. [cf. fr. *successoral*]

succín *s.n.* varietate de chihlimbar. [<fr. *succin*, cf. lat. *succinum*]

succint *adj.* spus, exprimat pe scurt, cu puține cuvinte; concis. [<fr. *succinct*, cf. lat. *succinctus*]

sucombá *vb.* I. *intr. (liv.)* a muri, a deceda; a pieri. ● *(fig.)* a fi zdrobit, învins. [p.i. *sucómb*, 3,6 *-bă*. / <fr. *succomber*, cf. lat. *succumbere*]

suculént *adj.* cu suc mult, zemos; savuros și hrănitor. ● *(fig.)* plin de miez, de valoare; bogat în conținut. [cf. fr. *succulent*, lat. *succulentus*]

suculénță *s.f. (adesea fig.)* însușirea de a fi suculent. ● savoare, gust. [cf. fr. *succulence*]

sucursálă *s.f.* întreprindere comercială, bancară etc. subordonată unei alte întreprinderi similare; filială. [<fr. *succursale*, cf. lat. *succursus* — ajutor]

sud *s.n.* **1.** unul dintre cele patru puncte cardinale principale, care se află în partea opusă nordului; miazăzi. **2.** parte a globului, a unui continent etc. așezată spre sud **(1)**. [<fr. *sud*, cf. germ. *Süden*]

sudá *vb.* I. *tr.* a îmbina (realizînd o legătură atomică) două piese de metal astfel încît să adere perfect una la cealaltă. ● *refl. (despre oase, ligamente)* a se uni, a se lega. ● *refl. (despre elemente de vorbire)* a se alipi unul de altul, formînd un singur cuvînt. [<fr. *souder*]

sudábil *adj. (despre metale)* care se poate suda. [cf. fr. *soudable*]

sudabilitáte *s.f.* calitatea unui metal de a putea fi sudat.

sudáj *s.n.* sudare. [cf. fr. *soudage*]

sudáre *s.f.* acțiunea de a (se) suda și rezultatul ei. [<*suda*]

sudáție *s.f.* **1.** separarea componenților lichizi (sau cu un punct de topire scăzut) dintr-un amestec prin încălzirea încetă și progresivă a amestecului. **2.** transpirație abundentă provocată în scop curativ; nădușire. [gen. *-iei*. var. *sudațiune* s.f. / cf. fr. *sudation*, lat. *sudatio*]

sud-ést *s.n.* punct cardinal secundar, situat între sud și est; regiune situată între sud și est. [cf. fr. *sud-est*]

sud-éstic *adj.* de la (dinspre) sud-est. [<*sud-est*]

súdic *adj.* de (la) sud; spre sud; meridional. [<*sud*]

sudór *s.m.* muncitor specializat în lucrări de sudură. [cf. fr. *soudeur*]

sudorál *adj.* sudorific. O *apă sudorală* = sudoare. [cf. lat. *sudor*]

sudorífic *adj. (despre medicamente)* care produce sudoare, transpirație. [<fr. *sudorifique*, cf. lat. *sudor* — sudoare, *facere* — a face]

sudoripáră *adj. f. glandă* ~ = glandă care secretează sudoare. [<fr. *sudoripare*, cf. lat. *sudor* — sudoare, *parere* — a produce]

sudúră *s.f.* **1.** operație de sudare; rezultatul acestei operații; *(p. ext.)* locul unde s-au lipit prin sudare două metale. **2.** *(fig.)* îmbinare, închegare, legătură. [<fr. *soudure*]

sud-vést *s.n.* punct cardinal secundar, situat între sud și vest; regiune situată între sud și vest. [după fr. *sud-ouest*]
sud-véstic *adj.* de la (dinspre) sud-vest. [<*sud-vest*]
suficiént *adj.* **1.** *(adesea adv.)* destul, de ajuns. **2.** *(despre oameni)* încrezut, prea mulțumit de sine; înfumurat. [pron. *-ci-ent.* / cf. it. *sufficiente*, fr. *suffisant*, lat. *sufficiens*]
suficiénță *s.f.* **1.** faptul de a fi suficient; îndestulare. **2.** vanitate; îngîmfare ridicolă. [pron. *-ci-en-.* / cf. it. *sufficienza*, fr. *suffisance*]
sufit *s.n.* ornament din var și nisip, executat în special pe tavan. [<it. *soffitta*]
sufită *s.f.* foaie de pînză din același material cu cortina, închisă la partea de sus a arlechinului[2]. [<it. *soffitto*]
sufix *s.n.* sunet sau îmbinare de sunete care se adaugă la rădăcina unui cuvînt, creîndu-se astfel noi cuvinte, sensuri sau valori gramaticale. [pl. *-xe.* / cf. fr. *suffixe*, lat. *suffixus*]
sufixá *vb.* I. *tr.* a adăuga un sufix la rădăcina unui cuvînt. [<*sufix*]
sufixáre *s.f.* acțiunea de a sufixa și rezultatul ei. [<*sufixa*]
suflái *s.n.* țeavă folosită pentru a conduce o vînă de gaz sub presiune. ● suflător, foale. [<*sufla*]
suflántă *s.f.* compresor (centrifugal) folosit pentru volume mari de aer la presiuni mijlocii. [<fr. *soufflante*]
sufléor *s.m.* cel care suflă actorilor, în timpul unei reprezentații, replicile pe care urmează să le spună. [pron. *-ör.* var. *sufler* s.m. / <fr. *souffleur*]
suflerie *s.f.* totalitatea tuburilor unei orgi. ○ ~ *aerodinamică* = tunel amenajat pentru studiul forțelor aerodinamice. [gen. *-iei.* / <fr. *soufflerie*]
sufléu *s.n.* preparat culinar asemănător cu o budincă, făcut din legume fierte, ouă, brînză și unt sau din fructe. [<fr. *soufflé*]
súflu *s.n.* **1.** agitare a aerului (produsă de vînt). ● presiune exercitată de gazele rezultate din explozia unui exploziv. **2.** *(med.)* zgomot cardiac care se observă în anumite boli de inimă și se aseamănă cu zgomotul unor foale. [<fr. *souffle*]
suflúră *s.f.* defect de turnare al unor piese de metal, constînd dintr-un gol mic produs de gazele degajate în timpul solidificării pieselor. [<fr. *soufflure*]
sufocá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) înăbuși (din lipsă de aer). [p.i. *sufóc*, 3,6 *-că.* / <fr. *suffoquer*, cf. lat. *suffocare*]
sufocánt *adj.* care sufocă; înăbușitor. [cf. fr. *suffocant*]
sufocáție *s.f.* sufocare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *suffocation*, lat. *suffocatio*]
sufragétă *s.f.* partizană a mișcării femeilor din Anglia, de la începutul secolului al XX-lea, prin care se urmărea obținerea drepturilor politice pentru acestea. [<fr. *suffragette*]
sufrágiu *s.n.* **1.** vot. ○ ~ *universal* = drept de vot acordat tuturor cetățenilor majori ai unei țări. **2.** aprobare, asentiment. [pron. *-giu.* var. *sufraj* s.n. / cf. lat. *suffragium*, fr. *suffrage*]
sufuziúne *s.f.* răspîndire sub piele a unei umori. [<fr. *suffusion*, cf. lat. *suffusio*]
sugerá *vb.* I. *tr.* a face să se ivească în mintea cuiva o idee, un sentiment etc. [<fr. *suggérer*, cf. lat. *suggerere* — a așeza dedesubt]
sugeráre *s.f.* acțiunea de a sugera și rezultatul ei. [<*sugera*]
sugestibilitáte *s.f.* *(rar)* capacitatea de a primi sugestii. [cf. fr. *suggestibilité*]
sugéstie *s.f.* **1.** influență exercitată asupra voinței cuiva. **2.** sugerare; propunere. [gen. *-iei.* var. *sugestiune* s.f./ cf. fr. *suggestion*, lat. *suggestio*]
sugestioná *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) produce o sugestie. [pron. *-ti-o-.* / <fr. *suggestionner*]
sugestiv *adj.* *(adesea adv.)* care sugerează ceva; grăitor. [<fr. *suggestif*]
sugestivitáte *s.f.* *(rar)* însușirea de a sugestiona pe alții sau de a fi ușor sugestionat. [<*sugestiv*]
suicíd *s.n.* sinucidere. [<fr. *suicide*]
sui-géneris *adj. invar.* special; unic în felul său. [pron. *su-i-.* / <lat. *sui-generis*]
suíță *s.f.* **1.** grup care întovărășește o persoană importantă; alai. **2.** *(muz.)* ciclu de piese muzicale instrumentale cu caracter variat. **3.** serie, șir de idei, de reprezentări etc. [pron. *su-i-.* / <fr. *suite*, cf. lat. t. *sequita* <*sequi* — a urma]
sulf *s.n.* metaloid de culoare galbenă-deschisă, cu miros neplăcut, foarte răspîndit în natură; pucioasă. [<lat. *sulphur*]
sulfamídă *s.f.* medicament preparat dintr-o serie de substanțe organice cu bază de sulf, folosit în combaterea diferitelor infecții. [<fr. *sulfamide*]
sulfamidoterapíe *s.f.* tratament contra infecțiilor făcut cu sulfamide. [gen. *-iei.*] <fr. *sulfamidothérapie*]
sulfát *s.m.* sare a acidului sulfuric. [<fr. *sulfate*]
sulfatá *vb.* I. *tr.* **1.** a acoperi plăcile unui acumulator cu cristale de sulfat de plumb. **2.** a muia un material într-o baie de sulfat metalic pentru a-l conserva mai bine. ● a trata (plantele, semințele) cu o soluție de sulfat de cupru, pentru combaterea paraziților. [cf. fr. *sulfater*]
sulfatáză *s.f.* enzimă care se găsește în toate organele corpului animalelor, îndeosebi în rinichi. [<fr. *sulphatase*]
sulfhídric *adj.* *acid* ~ = hidrogen sulfurat. [<fr. *sulfhydrique*]
sulfít *s.m.* sare a acidului sulfuros. [<fr. *sulfite*]
sulfurá *vb.* I. *tr.* **1.** a trata cu sulfură de carbon boabele de mazăre, de fasole, de cereale etc. atacate de gărgărițe. **2.** a injecta în sol sulfură de carbon pentru a combate vătămătorii. [<fr. *sulfurer*]
sulfurát *adj.* combinat cu sulf. ○ *hidrogen* ~ = gaz incolor, toxic, cu miros de ouă stricate; acid sulfhidric. [cf. fr. *sulfuré*]
sulfúră *s.f.* sare sau ester al acidului sulfuric. [cf. fr. *sulfure*]
sulfúric *adj.* **1.** combinat, compus cu sulf. ○ *acid* ~ = acid anorganic în formă de lichid incolor, foarte corosiv, care înnegrește materia organică; vitriol. **2.** privitor la sulf, de sulf. [cf. fr. *sulfurique*]

sulfurós *adj.* **1.** care conține sulf. ○ *acid sulfuros* = acid organic care conține în moleculă trei atomi de oxigen. **2.** care conține sulf dizolvat. [cf. fr. *sulfureux*]
sulky *s.n.* trăsurică pe două roți, foarte ușoară, folosită la cursele de trap. [<engl., fr. *sulky*]
sultanát *s.n.* stat monarhic, condus de un sultan. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *sultanat*]
sumác *s.n.* tanant extras din frunzele unui arbust mediteranean; arbolele însuși. [<fr. *sumac*, cf. ar. *soummâk*]
sumár *adj.* redat în puține cuvinte; pe scurt, succint. ● expeditiv, făcut în fugă, fără respectarea formulelor obișnuite. ● *(despre îmbrăcăminte)* care constă din puține articole; strict necesar. // *s.n.* cuprins, tablă de materii. ● rezumat. [<lat. *summarium*, cf. fr. *sommaire*]
súmbru *adj.* **1.** întunecat. **2.** *(fig.)* posomorît, trist. ● chinuit de gînduri. [<fr. *sombre*]
sumisiúne *s.f. (liv.)* supunere, ascultare. [<fr. *soumission*, cf. lat. *submissio*]
súmmum *s.n.* punctul cel mai înalt, culme care nu poate fi depășită. [<lat. *summum*]
súna *s.f.* una dintre cărțile sfinte ale mahomedanilor. [<fr. *sunna*, ar. *sounna*]
sunít *s.m.* mahomedan care respectă preceptele înscrise în suna. [<fr. *sunnite*]
supá *vb.* I. *intr.* a cina, a lua masa în timpul nopții după ieșirea de la un spectacol. [<fr. *souper*]
supápă *s.f.* organ de întrerupere sau de restabilire a circuitului unui fluid care trece printr-un orificiu al unui mecanism; valvă, ventil. [<fr. *soupape*]
súpă *s.f.* zeamă de legume sau de carne de vită ori de pasăre fiartă cu legume. [<fr. *soupe*]
súper- element de compunere savantă echivalînd cu *supra*. [<fr. *super-*, lat. *super*]
superangulár *adj. (fot.; despre obiective)* care are un unghi de deschidere mai mare, astfel încît poate încadra o imagine mai mare decît un obiectiv normal.
superarbítru *s.m.* supraarbitru. [<germ. *Superarbitrium*]
supérb *adj.* **1.** splendid, măreț, impunător; impresionant. **2.** neobișnuit de frumos. ● foarte bun, foarte gustos. **3.** *(rar)* mîndru, trufaș. [cf. fr. *superbe*, lat. *superbus*]
supercimént *s.n.* ciment care se întărește foarte repede după ce se amestecă cu apa. [cf. fr. *superciment*]
superficiál *adj. (adesea adv.)* care există numai la suprafață, fără să pătrundă în adîncime; de la suprafață. ● *(fig.)* care privește și tratează lucrurile cu ușurință, ușuratic; lipsit de adîncime; neesențial. [pron. *-ci-al*. / cf. fr. *superficiel*, lat. *superficialis*]
superficialitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este superficial; lipsă de adîncime, de profunzime. ● *(concr.)* lucru superficial. [pron. *-ci-a-*. / cf. fr. *superficialité*]
superfície *s.f. (rar)* suprafață. ○ *(jur.) drept de superficie* = drept de proprietate care se mărginește numai la suprafața solului și la ceea ce este deasupra lui. [pron. *-ci-e*. gen. *-iei*. / <fr. *superficie*, lat. *superficies*]
superfín *adj.* foarte fin, de cea mai bună calitate; extrafin. [cf. fr. *superfin*]
superfluitáte *s.f. (rar)* însușirea a ceea ce este superfluu; *(concr.)* lucru superfluu. [pron. *-flu-i-*. / cf. fr. *superfluité*]
supérfluu *adj.* care este de prisos, care depășește necesarul; inutil. [pron. *-flu-u.*/ cf. fr. *superflu*, lat. *superfluus*]
superfosfát *s.m.* îngrășămînt agricol pe bază de fosfat, obținut prin tratarea zgurei bazice de la cuptoarele înalte cu acid sulfuric diluat. [cf. fr. *superphosphate*]
superiór *adj.* **1.** așezat în partea de sus; deasupra, de sus. ● *(despre cursuri de apă)* care se află spre izvor. **2.** care are un loc înalt (într-o ordine, într-o ierarhie). **3.** care se distinge, se deosebește prin calități, prin merite deosebite; care este la un nivel mai înalt. ○ *matematici superioare* = parte a matematicii care folosește metode de cercetare foarte complexe. // *s.m.* și *f.* cel care ocupă un loc mai important într-o ierarhie față de cei pe care îi are în subordine; cel care are un grad mai mare decît altul. [pron. *-ri-or*. / cf. lat. *superior*, fr. *supérieur*]
superioritáte *s.f.* însușirea și starea a ceea ce este superior; atitudine (trufașă) a celui care se crede superior. [pron. *-ri-o-*./ cf. fr. *supériorité*]
superlativ *adj.* care arată, exprimă o calitate aflată în cel mai înalt grad. ○ *gradul* ~ (și *s.n.*) = grad de comparație al adjectivelor și al adverbelor, care arată că o însușire este în gradul cel mai înalt sau la un grad foarte înalt în comparație cu altele. [cf. lat. *superlativus*, fr. *superlatif*]
superpozábil *adj. (despre două figuri)* care se pot suprapune exact. [<fr. *superposable*]
superpozíție *s.f.* suprapunere. [pron. *-ți-e*. gen. *-iei*. / <fr. *superposition*]
supersónic *adj.* cu o viteză superioară vitezei sunetului. [cf. fr. *supersonique*]
superstíție *s.f.* prejudecată determinată de credința că toate cele care se întîmplă în natură și în societate sînt manifestarea unor forțe supranaturale sau că anumite întîmplări sînt prevestiri ale viitorului; *(p. ext.)* practică superstițioasă. [gen. *-iei*. / cf. fr. *superstition*, lat. *superstitio*]
superstițiós *adj.* stăpînit, pătruns de superstiții; întemeiat pe superstiții. [pron. *-ți-os*. / cf. fr. *superstitieux*]
supertrúst *s.n.* trust care cuprinde întreprinderile unei anumite ramuri de producție din mai multe țări capitaliste. [<engl. *supertrust*]
superumerál *s.n.* veșmînt papal care acoperă umerii. ● veșmînt de călugăr. [<it., lat. bis. *superumerale*]
supéu *s.n.* cină; masă servită în timpul nopții, după ieșirea de la un spectacol etc. [<fr. *souper*]
supiéră *s.f.* castron pentru servit supa la masă. [pron. *-pi-e-*. / <fr. *soupière*]
supiéu *s.n.* curea (de elastic) cusută de marginea pantalonului și petrecută pe sub talpă, pentru a ține pantalonii în-

tinși pe picior sau pentru a fixa pintenii. [pron. *-pi-eu.* / <*sous-pied*]

supín *s.n. (gram.)* mod nepredicativ care denumește acțiunea verbală având uneori valoare de substantiv. [pl. *-ne, -nuri.* / cf. lat. *supinum*, fr. *supin*]

supinație *s.f.* stare a unei persoane culcată pe spate. ● răsucire a mîinii cu podul palmei în sus. [gen. *-iei.* / <fr. *supination*]

supleánt *s.m.* și *f. (în vechea organizare)* judecător care deținea prima treaptă ierarhică în magistratură. ● suplinitor. [pron. *-ple-ant.* / <fr. *suppléant*]

supletiv *adj. (despre forme gramaticale)* care completează schema flexionară a unui cuvînt. [<fr. *supplétif*, cf. lat. *supletus*]

suplețe *s.f.* însușirea a ceea ce este suplu; flexibilitate. [gen. *-ei.* / <fr. *souplesse*]

suplicație *s.f. (liv.)* rugăminte umilă; rugăciune publică ordonată în anumite ocazii de senatul roman. [gen. *-iei.* / <lat. *supplicatio*, fr. *supplication*]

supliciu *s.n.* caznă, tortură. ● *(fig.)* chin, suferință psihică. [pron. *-ciu.* / < lat. *supplicium*, cf. fr. *supplice*, it. *supplicio*]

suplimént *s.n.* ceea ce se adaugă pentru a completa, a întregi; adaos. ○ *suplimentul unui unghi* = unghi care, adăugat unui unghi dat, formează împreună cu acesta 180 grade. ● tichet special pentru unele trenuri accelerate, rapide etc. [pl. *-te, -turi.* var. *suplement* s.n. / cf. fr. *supplément*, lat. *supplementum*]

suplimentár *adj.* care se adaugă (la ceva), folosit ca supliment. ○ *unghi* ~ = unghi care, împreună cu un unghi dat, formează 180 grade. [var. *suplementar* adj. / cf. fr. *supplémentaire*]

suplini *vb.* IV. *tr.* **1.** a ține locul cuiva (care lipsește). **2.** a împlini o lipsă, a pune la loc; a completa. [p.i. *-nesc.* / <it. *supplire*, fr. *suppléer*, cf. lat. *supplere* – a umple din nou]

suplinire *s.f.* acțiunea de a suplini și rezultatul ei; *(concr.)* catedră la care funcționează un suplinitor. [<*suplini*]

suplinitór *adj., s.m.* și *f.* (profesor, institutor etc.) care suplinește pe cineva la o catedră sau *(p. ext.)* într-o muncă. [cf. it. *supplitore*]

súplu *adj.* **1.** cu mișcări grațioase; mlădios, flexibil. **2.** *(fig.)* lipsit de fermitate; servil; ușor adaptabil. [<fr. *souple*, cf. lat. *supplex*]

supórt *s.n.* ceea ce susține, ceea ce susține un lucru, un obiect. ● piesă de susținere sau de sprijinire a unei alte piese, a unui sistem tehnic etc. ● *(fig.)* sprijin, reazem, ajutor. [pl. *suporturi, suporți* s.m. / <fr. *support*]

suportá *vb.* I. *tr.* **1.** a îndura, a suferi, a răbda. ● a da voie, a permite, a tolera. **2.** a sprijini, a susține o greutate. ● a avea (sau a lua) în sarcina sa (obligații bănești). [p.i. *supórt.* / <fr. *supporter*, cf. lat. *supportare*]

suportábil *adj.* care se poate suporta. [cf. fr. *supportable*]

supórter *s.m. (sport)* susținător înflăcărat al unui jucător sau al unei echipe. [<engl. *supporter*]

supozitór *s.n.* medicament în stare solidă și de formă lunguiață, care se administrează pe cale anală. [<fr. *suppositoire*]

supoziție *s.f.* presupunere, ipoteză. [gen. *-iei.* var. *supoziționne* s.f. / cf. fr. *supposition*, lat. *suppositio*]

supra- element de compunere savantă însemnînd „peste", „prea", „foarte", care dă o nuanță superlativă cuvîntului la care se antepune. [<fr. *supra*, cf. lat. *supra* – peste]

supraabundént *adj.* foarte abundent. [pron. *-pra-a-.* / <*supra-* + *abundent*, după fr. *surabondant*]

supraabundénță *s.f.* abundență mare; belșug. [pron. *-pra-a-.* / după fr. *surabondance*]

supraaglomerát *adj.* foarte aglomerat. [pron. *-pra-a-.* / <*supra-*+ *aglomerat*]

supraalimentá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a da sau a mînca o cantitate de hrană mai mare decît cea normală; a (se) hrăni mai substanțial. [pron. *-pra-a-.*/ după fr. *suralimenter*]

supraalimentáre *s.f.* acțiunea de a (se) supraalimenta și rezultatul ei. [pron. *-pra-a-.*/ <*supraalimenta*]

supraalimentáție *s.f.* alimentație mai bogată și mai consistentă decît cea normală, indicată în combaterea sau prevenirea unor boli; supraalimentare. [gen. *-iei.* / după fr. *suralimentation*]

supraapreciá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) aprecia mai mult decît merită. [pron. *-pra-a-.* / <*supra-* + *aprecia*]

supraapreciére *s.f.* acțiunea de a (se) supraaprecia și rezultatul ei. [pron. *-pra-a-...-ci-e-.* / <*supraaprecia*]

supraarbítru *s.m.* arbitru care urmează să hotărască într-o chestiune asupra căreia alți arbitri au păreri deosebite. [pron. *-pra-a-.* / după fr. *surarbitre*]

suprabugetár *adj.* extrabugetar. [<*supra-* + *bugetar*]

supracopértă *s.f.* învelitoare de carte care se pune deasupra copertei. [<*supra-* + *copertă*]

supracótă *s.f.* cotă suplimentară. [<*supra-* + *cotă*]

supracurént *s.m.* curent a cărui intensitate depășește intensitatea nominală a curentului circuitului prin care trece. [<*supra-* + *curent*]

supradominántă *s.f.* treapta a șasea a unei game. [<*supra-* + *dominantă*]

supraestimá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) supraaprecia. [pron. *-pra-es-.* p.i. *-mez.* / < *supra-*+ *estima*, după fr. *surestimer*]

supraetajá *vb.* I. *tr.* a mări înălțimea unei construcții adăugîndu-i (încă) un etaj. [pron. *-pra-e-.* p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / <*supra-*+ *etaja*, după fr. *surélever*]

supraevaluá *vb.* I. *tr.* a evalua (ceva) mai mult decît trebuie, decît face. [pron. *-pra-e-...-lu-a.* p.i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd.* / <*supra-*+ *evalua*, după fr. *surévaluer*]

suprafață *s.f.* **1.** față, parte exterioară a unui corp. **2.** întindere delimitată (de teren, de pădure) etc. ● *(geom.)* arie limitată de o linie închisă, măsurată în unități de măsură speciale. [<*supra-* + *față*, după fr. *surface*]

suprafortăreátă *s.f.* ~ *zburătoare* = avion greu de bombardament, blindat, cu mai

multe motoare. [după engl. *superflyfortress*]

suprafuziúne *s.f.* rămînere în stare lichidă a unor substanțe aflate sub temperatura de solidificare; subrăcire. [după fr. *surfusion*]

supraimpresiúne *s.f.* suprapunere a două sau a mai multe imagini pe un film, pe o peliculă, pentru a obține anumite efecte. [pron. *-pra-im-*. / *<supra-* + *impresiune*, după fr. *surimpression*]

supralicitá *vb.* I. *intr.* a oferi la o licitație un preț mai mare decît prețul oferit (de cineva) anterior. ● *(fig.)* a oferi ceva în plus, a oferi mai mult decît altcineva la o întrecere. [*<supra-* + *licita*, după fr. *surenchérir*]

supralicitátór *s.m.* și *f.* cel care supralicitează. [*<supralicita*]

supralicitáție *s.f.* licitație care are loc în urma altei licitații, pentru același obiect. ● *(fig.)* promisiune care întrece altă promisiune făcută de altcineva. [gen. *-iei*. / *<supra-* + *licitație*, după fr. *surenchère*]

supramúncă *s.f. (ec.)* muncă suplimentară care creează plusvaloarea însușită de capitalist, și pe care muncitorul o efectuează peste ceea ce este necesar pentru întreținerea lui și a familiei lui. [*<supra-* + *muncă*]

supranaturál *adj. (despre fenomene, ființe* etc.; *în concepțiile mistice)* care se pretinde că ar fi mai presus de forțele și de legile naturii și împotriva lor; care nu s-ar putea explica în mod obișnuit, în mod natural; miraculos, fantastic. ● extraordinar, excepțional. // *s.n.* ceea ce se pretinde a fi mai presus de legile naturii. [*<supra-* + *natural*, după fr. *surnaturel*]

supranaturalísm *s.n.* formă excesivă a naturalismului. [după fr. *surnaturalisme*]

supranúme *s.n.* nume adăugat la numele propriu al unei persoane. ● poreclă. [pl. invar. / *<supra-* + *nume*, după fr. *surnom*]

supranumerár *adj.* care se adaugă, care vine peste numărul fixat, necesar, obișnuit. [*<supra-* + *numerar*, după fr. *surnuméraire*]

supranumí *vb.* IV. *tr.* a da cuiva un supranume. [p.i. *-mesc*. / *<supra-* + *numi*, după fr. *surnommer*]

supraofértă *s.f.* ofertă mai avantajoasă, făcută după ce s-a încheiat o licitație. [pron. *-pra-o-*. / *<supra-* + *ofertă*]

supraomenésc *adj.* care depășește puterile unui om. [pron. *-pra-o-*. / după fr. *surhumain*]

supraordonáre *s.f.* cuprinderea în sfera unei noțiuni a altor noțiuni cu sferă mai mică. [pron. *-pra-or-*. / *<supra-* + *ordinare*]

supraordinátă *adj. f.* *noțiune* ~ = noțiune care cuprinde alte noțiuni cu sferă mai mică. [pron. *-pra-or-*. / *<supra-* + *ordinat*]

supraordonát *adj.* care are un loc superior (într-o clasificație, într-o ierarhie). ○ *fracție supraordonată* = fracție ordinară mai mare decît întregul; *propoziție supraordonată* = propoziție regentă. [pron. *-pra-or-*. / *<supra-* + *ordonat*, după *subordonat*]

suprapopulá *vb.* I. *refl. (despre orașe, regiuni* etc.) a-și spori populația peste limitele normale. [după fr. *surpeupler*]

suprapopulátie *s.f.* mare concentrare a populației într-un oraș, într-o regiune etc; termen folosit în teoriile maithusiene pentru a desemna un pretins „surplus" de populație. (v. m a l t h u s i a n i s m). [gen. *-iei*. / după fr. *surpopulation*]

suprapresiúne *s.f. (tehn.)* supliment de presiune față de presiunea nominală. ● presiune care întrece presiunea nominală. [pron. *-si-u-*. / *<supra-* + *presiune*]

suprapréț *s.n.* preț mai mare decît cel oficial; preț de speculă. [pl. *-țuri*. / *<supra-* + *preț*]

suprapreducție *s.f.* fenomen periodic și inevitabil, ce exprimă ahtagonismul modului de producție capitalist, care constă în producția de mărfuri în cantitate mai mare decît puterea de cumpărare a consumatorilor; parte a producției care depășește posibilitatea desfacerii. [*<supra-* + *producție*, după fr. *surproduction*]

supraprodús *s.n.* plusprodus. [*<supra-* + *produs*]

supraprofít *s.n.* profit care reprezintă o depășire a profitului mijlociu și care este realizat de capitalist în detrimentul muncitorilor. [*<supra-* + *profit*]

suprapúne *vb.* III. *tr.* a pune un lucru deasupra altuia, a așeza unul peste altul. [p.i. *suprapún*, conj. *-nă*. / *<supra-* + *pune*, după fr. *superposer*]

suprarealísm *s.n.* curent decadent în literatura și arta occidentală contemporană, care, negînd gîndirea logică, își îndreaptă toată atenția asupra iraționalului, inconștientului, viselor și fenomenelor de automatism. [pron. *-re-a-*./ *<supra-* + *realism*, după fr. *surréalisme*]

suprarealíst *adj.* privitor la suprarealism; conform principiilor suprarealismului.// *s.m.* și *f.* adept al suprarealismului. [pron. *-re-a-*. / *<supra-* + *realist*, după fr. *surréaliste*]

suprarenál *adj.* care se află deasupra rinichilor. ○ *glande suprarenale* = glande cu secreție internă, care se află situate deasupra rinichilor. [*<supra-* + *renal*, după fr. *surrénal*]

suprasárcină *s.f.* sarcină care se adaugă la sarcina nominală sau normală a unui sistem tehnic. ● sarcină superioară celei nominale, care periclitează sistemul tehnic unde se ivește. [*<supra-* + *sarcină*, după fr. *surcharge*]

suprasaturát *adj.* **1.** *(despre soluții)* care conține mai multă substanță dizolvată decît cantitatea corespunzătoare saturației. **2.** *(fig.; fam.)* sătul peste măsură de ceva. [*<supra-* + *saturat*, după fr. *sursaturé*]

suprasaturáție *s.f.* **1.** stare a unei soluții în care concentrația substanței dizolvate la o anumită temperatură este mai mare decît cea corespunzătoare saturației. **2.** *(fig.; fam.)* saturare, îndestulare, îmbuibare peste măsură. [*gen. -iei*. / *<supra-* + *saturație*, după fr. *sursatur - tion*]

suprasensíbil *adj.* foarte sensibil. ● *(despre sunete, unde* etc.*)* care întrece puterea de percepere a simțurilor. [< *supra-* + *sensibil*, după fr. *suprasensible*]

suprasolicitá *vb.* I. *tr.* a solicita peste măsură. [p.i. *suprasolicit.* / <*supra-* + *solicita*]

suprasolicitáre *s.f.* solicitare excesivă. [< *suprasolicita*]

suprastructurál *adj.* care ține de suprastructură, privitor la suprastructură. [<*suprastructură*]

suprastructúră *s.f.* **1.** totalitatea elementelor unei construcții care alcătuiesc partea utilă a acesteia. ● construcție metalică sau de lemn situată deasupra corpului principal al unei nave, folosită pentru amplasarea încăperilor speciale. **2.** totalitatea concepțiilor politice, economice, juridice, morale, religioase, artistice, filozofice etc. dominante într-o societate istoricește determinată, raporturile ideologice precum și instituțiile politice, juridice și celelalte corespunzătoare lor, care au caracter de clasă și sînt generate de baza economică a societății. [<*supra-* + *structură*, după fr. *superstructure*]

supratárá *s.f.* greutatea celui de-al doilea ambalaj al unei mărfi. [<*supra-* + *tară*]

suprataxá *vb.* I. *tr.* a fixa o suprataxă, a impune la suprataxă. [< *supratáxă*, după fr. *surtaxer*]

supratáxă *s.f.* taxă suplimentară care se adaugă unei taxe fixate anterior. [<*supra-* + *taxă*, după fr. *surtaxe*]

supratensiúne *s.f.* tensiune superioară celei nominale, care constituie de obicei un pericol pentru circuitele electrice. pron. *-si-u-.* / <*supra-* + *tensiune*, după fr. *surtension*]

supratímp *s.m.* prelungire a zilei de muncă, practicată în țările capitaliste, peste limita care corespunde prețului obișnuit al muncii. [<*supra-* + *timp*]

supratipár *s.n.* *(filat.)* inscripție aplicată pe deasupra tiparului obișnuit al unei mărci, cu scopul de a modifica valoarea acesteia sau de a consemna un eveniment. [pl. *-re*]

supratopire *s.f.* rămînere a unui solid topit în stare lichidă chiar la o temperatură inferioară gradului de topire. [<*supra-* + *topire*, după fr. *surfusion*]

supratrúst *s.n.* supertrust.

supraumán *adj.* *(rar)* supraomenesc. [pron. *-pra-u-.* / <*supra-* + *uman*, după fr. *surhumain*]

supraunitár *adj.* *(despre numere)* care are o valoare mai mare decît unitatea. [pron. *-pra-u-.* / <*supra-* + *unitar*]

supravizitá *s.f.* vizită medicală de control care se face după vizita obișnuită. [<*supra-* + *vizită*]

supravoltáj *s.n.* mărire a potențialului voltajului unui curent electric. [<*supra-* + *voltaj*, după fr. *survoltage*]

supravoltór *s.n.* mașină electrică legată în serie cu o altă sursă de energie electrică astfel încît tensiunile lor electrice să se adune. [după fr. *survolteur*]

suprém *adj.* cel mai de sus, cel mai înalt, cel mai bun etc.; mai presus de toate; *(p. ext.)* extrem, ultim. [cf. fr. *suprême*, lat. *supremus*, superlativ al lui *superus*]

suprematism *s.n.* curent formalist în pictura burgheză caracterizat prin absența oricărei zugrăviri a realității și prin înlocuirea acesteia cu o combinație vagă de planuri abstracte multicolore.

supremație *s.f.* superioritate; prioritate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *suprématie*]

supresiúne *s.f.* *(liv.)* suprimare [<fr. *suppression*]

suprimá *vb.* I. *tr.* **1.** a interzice; a nimici; a înlătura. ● a face să dispară. ● *(fam.)* a omorî, a ucide; a extermina. **2.** a da afară pe cineva dintr-o slujbă; a comprima, a desființa (un post). **3.** a renunța (la ceva); a elimina. [p.i. *suprím.* / <fr. *supprimer*, cf. lat. *supprimare*]

suprimábil *adj.* care se poate suprima. [cf. fr. *supprimable*]

suprimáre *s.f.* acțiunea de a suprima și rezultatul ei; înlăturare; nimicire. [<*suprima*]

supurá *vb.* I. *intr.* *(despre țesuturi)* a produce și a lăsa să se scurgă puroi. [p.i. *3 -rează.* / <fr. *suppurer*, cf. lat. *suppurare*]

supuránt *adj.* *(despre răni)* care supurează. [cf. fr. *suppurant*]

supurație *s.f.* formare și scurgere de puroi. [gen. *-iei.* var. *supurațiune* s.f. / cf. fr. *suppuration*, lat. *suppuratio*]

surdiná *s.f.* dispozitiv care se aplică unui instrument muzical pentru a-i micșora intensitatea sunetelor. ○ *în* ~ = **a)** încet, cu sunete ușoare; **b)** fără zgomot, cu glas scăzut; în taină. [<fr. *sourdine*, cf. it. *sordina*]

surdítáte *s.f.* **1.** *(med.)* surzenie. **2.** calitate a unui sunet de a fi surd. [cf. fr. *surdité*, lat. *surditas*]

surdomút *adj., s.m.* și *f.* (om) care este și surd și mut. [<*surd* + *mut*, după fr. *sourd-muet*]

surescitá *vb.* I. *tr.* a excita, a irita peste măsură; a întărîta, a atița. [pron. *-sci-.* p.i. *surescit.* var. *surexcita* vb. I. / <fr. *surexciter*]

surescitábil *adj.* care poate fi ușor surescitat; care se irită repede. [pron. *-sci-.* / <fr. *surexcitable*]

surescitabilitáte *s.f.* înclinare spre surescitare. [cf. fr. *surexcitabilité*]

surescitánt *adj.* care provoacă surescitare. [pron. *-sci-.* / cf. fr. *surexcitant*]

surescitáre *s.f.* acțiunea de a surescita și rezultatul ei; excitare mare, întărîtare. [<*surescita*]

surescitáție *s.f.* surescitare. [pron. *-sci-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *surexcitation*]

surfilá *vb.* I. *tr.* a întări marginile unui material textil cu o cusătură superficială, rară. [<fr. *surfiler*]

suríde *vb.* III. *intr.* **1.** a zîmbi. **2.** *(fig.)* a-i fi favorabil. ● a-i plăcea mult. [p.i. *surid*, perf. s. *-rîsei*, conj. *-rîdă*, part. *-rîs.* / <fr. *sourire*, după *rîde*]

surís *s.n.* zîmbet. [pl. *-suri*, *-se.* / <fr. *sourire*, după *rîs*]

surmená *vb.* I. *refl.* și *tr.* a (se) obosi peste măsură, pînă la istovire; a (se) istovi, a (se) extenua. [<fr. *surmener*]

surmenáj *s.n.* stare de oboseală extremă, de istovire, cauzată de obicei de un efort prelungit. [<fr. *surmenage*]

surmenáre *s.f.* acțiunea de a (se) surmena și rezultatul ei; istovire, extenuare. [<*surmena*]

surogát *s.n.* produs sau preparat care poate înlocui un alt produs (rar, scump etc.) cu care are calități oarecum asemănătoare. ● *(fig.)* contrafacere, falsificare. [pl. *-te*, *-turi*. / <germ. *Surrogat*, cf. it. *surrogato*]

suróu *s.n. (vet.)* tumoare osoasă care se formează la piciorul calului. [<fr. *suros*]

surplómbă *s.f. (geol.)* obstacol de forma unei streșini stâncoase, situat în partea superioară a rupturilor de pantă sau pe desfășurarea unui perete. ● parte ieșită în afară a unei construcții (în raport cu baza ei). [<fr. *surplomb*]

surplús *s.n.* ceea ce este în plus; prisos, excendent. [<fr. *surplus*, cf. *sur* — peste, *plus* — prea]

surprínde *vb.* III. *tr.* **1.** a prinde pe cineva asupra unei fapte pe care intenționează să o săvârșească pe ascuns. ● *(mil.)* a cuceri pe neașteptate. **2.** a mira, a uimi. **3.** a observa (pe furiș); a descoperi. [p.i. *surprind*, conj. *-dă*. / <fr. *surprendre*, după *prinde*]

surprins *adj.* mirat, uimit, uluit. [<*surprinde*]

surprinzătór *adj. (adesea adv.)* care provoacă surprindere; neașteptat. ● impresionant; uimitor. [<*surprinde*]

surprízá *s.f.* **1.** acțiune prin care iei pe cineva pe neașteptate, pe nepregătite; întâmplare neașteptată, nepreväzută. ● plăcere, bucurie neașteptată făcută cuiva; *(concr.)* cadou neașteptat oferit cuiva. **2.** mirare, uimire. [<fr. *surprise*]

súrsă *s.f.* **1.** loc unde se găsește și de unde se poate procura un lucru din belșug. ○ *~ de inspirație* = domeniu din care se inspiră un scriitor. ● loc unde se produce o formă de energie. **2.** *(fig.)* izvor, origine, obârșie. <fr. *source*]

surșárj *s.n. (filat.)* supratipar. [<fr. *surcharge*]

survení *vb.* IV. *intr.* a se întâmpla pe neașteptate. ● a avea loc, a se petrece între timp. [p.i. *survin*. / <fr. *survenir*]

survolá *vb.* I. *tr. (rar; av.)* a zbura pe deasupra unui teritoriu. [<fr. *survoler*]

susceptíbil *adj.* **1.** care este capabil să..., care poate să..., este în stare să... ● *(despre lucruri)* care poate suferi modificări. **2.** care se supără repede; supărăcios. [pron. *-sce-*. / cf. fr. *susceptible*, lat. *susceptibilis*]

susceptibilitáte *s.f.* **1.** calitatea, caracterul a ceea ce este susceptibil **(1)**. ● tendința de a se supăra repede; accentuare bolnăvicioasă a sensibilității. **2.** predispoziție a corpului de a suferi mai mult sau mai puțin influența agenților externi sau interni. **3.** capacitate de a primi oarecare modificări. [pron. *-sce-*. / cf. fr. *susceptibilité*]

suscitá *vb.* I. *tr.* a stârni, a produce, a da naștere. [pron. *-sci-*. p.i. *suscit*. / fr. *susciter*, cf. lat. *suscitare*]

sus-citát *adj.* citat mai înainte, mai sus. [<*sus* + *citat*]

susétă *s.f.* tetină de cauciuc dată copiilor să o sugă. [<fr. *sucette*]

sus-menționát *adj.* menționat mai înainte, mai sus. [pron. *-ți-o-*. / <*sus*+*menționat*]

sus-numít *adj., s.m.* și *f.* (persoană) menționat(ă) mai înainte. [*sus* + *numit*]

suspéct *adj.* care inspiră neîncredere, bănuieli. ● îndoielnic, dubios. [cf. fr. *suspect*, lat. *suspectus*]

suspectá *vb.* I. *tr.* a bănui pe cineva de ceva. ● a se îndoi de ceva, a pune la îndoială ceva. [<fr. *suspecter*]

suspectáre *s.f.* acțiunea de a suspecta și rezultatul ei; bănuire. [<*suspecta*]

suspendá *vb.* I. *tr.* **1.** a atârna. **2.** *(fig.)* a întrerupe, a opri; a amâna temporar; a suprima temporar. [p.i. *suspénd*. / <lat. *suspendere*, cf. fr. *suspendre*]

suspendáre *s.f.* acțiunea de a suspenda și rezultatul ei; întrerupere, oprire, suprimare temporară. [<*suspenda*]

suspénsie *s.f.* **1.** atârnare. ● întrerupere (intenționată) a sensului, a frazei. **2.** sistem format din particule solide foarte fine care se găsesc în echilibru într-un lichid. **3.** mod de susținere a echipamentului mobil al unui instrument; piesele care susțin acest echipament. ● legătura elastică sau prin cablu dintre un sistem tehnic și piesa lui de reazem. [pron. *-si-e*. gen. *-iei*. var. *suspensiune* s.f. / cf. fr. *suspension*, lat. *suspensio*]

suspensív *adj.* care suspendă, care oprește punerea în execuție. [<fr. *suspensif*]

suspensór[1] *s.n.* bandaj care susține un organ lăsat, căzut. [pl. *-oare*. / cf. fr. *suspensoir*]

suspensór[2] *s.m.* mușchi lung și subțire care reglează mișcarea copitei calului. [cf. fr. *suspenseur*]

suspéntă *s.f.* fiecare dintre coardele care leagă voalura unei parașute. [var. *suspantă* s.f. / <fr. *suspente*]

suspiciós *adj.* bănuitor, neîncrezător, suspect, care dă naștere la suspiciuni. [pron. *-ci-os*. / <lat. *suspiciosus*]

suspiciúne *s.f.* bănuială; presupunere; neîncredere. [pron. *-ci-u-*. / cf. fr. *suspicion*, it. *suspicione*, lat. *suspicio*]

sustentáție *s.f.* proprietate a unui corp de a se menține la un anumit nivel în masa unui fluid; susținere. ● *(av.)* forța verticală care împinge în sus o aeronavă. [gen. *-iei*. var. *sustentațiune* s.f. / cf. fr. *sustentation*]

sustracțiúne *s.f. (jur.)* sustragere; furt. [<fr. *soustraction*]

sustráge *vb.* III. *tr.* **1.** a fura, a delapida. **2.** a abate de la ceva. ● *refl.* a se eschiva; a căuta să scape. [p.i. *sustrág*. / <fr. *soustraire*, după *trage*]

sustrágere *s.f.* acțiunea de a sustrage și rezultatul ei; *(spec.; jur.)* furt. [<*sustrage*]

susținătór *adj., s.m.* și *f.* (persoană) care susține pe cineva sau ceva; care între-

ține cu mijloace materiale pe cineva. [<*susține*]

susțíne *vb.* III. **1.** *tr.* a sprijini. ● a ține (pe) dedesubt. ● a sprijini, a ține ușor (pe cineva), a împiedica să cadă. **2.** *tr. (fig.)* a lua partea cuiva, a avea o atitudine favorabilă față de cineva; a sprijini, a apăra. **3.** *tr. (fig.)* a spune, a afirma ceva cu tărie. **4.** *tr.* a ajuta, a întreține cu bani, cu alimente etc. ● *refl.* a-și câștiga existența, a se întreține. **5.** *refl.* a se ține în picioare. ● *(fig.)* a rezista. [p. i. *susțin*, *susțiu*, conj. *-nă*, var. *susținéa* vb. II. / <lat. *sustinere*, cf. fr. *soutenir*, după *ține*]

susținút *adj.* stăruitor, perseverent. ● care rămîne același, nu se dezminte; constant, consecvent. [<*susține*]

súsur *s.n.* zgomot continuu și lin produs de curgerea unei ape sau de foșnetul frunzelor bătute de vînt. [pl. *-re*. / <*susura*]

susurá *vb.* I. *intr. (despre ape curgătoare, frunze)* a produce un zgomot lin și continuu. [p.i. 3 *-ră*. / <fr. *susurrer*]

sutamiíst *s.n.* conducător de autovehicule care a parcurs o sută de mii de kilometri fără ca mașina pe care a condus-o să necesite reparații mari. [pron. *-mi-ist*. / <*suta* + *mie*]

sutién *s.n.* obiect de îmbrăcăminte femeiască care susține sînii. [pron. *-ti-en*. pl. *-ne*, *-nuri*. / <fr. *soutien(-gorge)*]

sutúră *vb.* I. *tr.* a face o sutură. [< fr. *suturer*]

sutúrăl *adj.* privitor la suturi de răni. [cf. fr. *sutural*]

sutúră *s.f.* **1.** *(med.)* cusătura celor două buze ale unei răni. **2.** *(anat.)* articulație fixă a oaselor late ale craniului. [<fr. *suture*, cf. lat. *sutura*]

suvenír *s.f.* amintire. ● obiect care reprezintă, evocă o amintire. [var. *suvenir* s.n. / <fr. *souvenir*]

suverán *adj.* suprem, absolut, care este în cel mai înalt grad. ● care se află deasupra tuturor, cu o mare autoritate; care deține autoritatea supremă. // *s.m.* și *f.* monarh, rege, împărat. ● *(fig.)* cel care poate dispune liber de soarta și de acțiunile sale. [cf. fr. *souverain*, lat. t. *superanus*]

suveranitáte *s.f.* caracterul, situația, starea a ceea ce este suveran; putere supremă, independență. [cf. fr. *souveraineté*]

suzerán *s.m.* mare senior feudal care poseda o feudă de care depindeau alte feude, socotite ca vasale. // *adj. (despre state, națiuni* etc.) care nu depinde de nimeni, care exercită o autoritate asupra altui stat (vasal), amestecîndu-se în treburile lui interne. [cf. fr. *suzerain*]

suzeranitáte *s.f.* drept al seniorului feudal suzeran asupra vasalilor săi. ● drept de stăpînire al unui stat față de alt stat care, deși are un guvern propriu, nu are autonomie completă. [<fr. *suzeraineté*]

svéter *s.n.* flanelă tricotată din lînă, care se încheie cu nasturi peste piept; jerseu. [<engl., fr. *sweater*]

sving *s.n.* **1.** *(box)* lovitură dată lateral. **2.** dans modern cu ritm și mișcări repezi; melodia după care se execută acest dans. [pl. *-guri*. scris și *swing*. var. *suing* s.n. / <engl., fr. *swing*]

Ş

şábăr *s.n. (metal.)* răzuitor. ● *(topogr.)* creion de răzuit. [<germ. *Schaber*]

şablón *s.n.* **1.** model, tipar după care se poate face o piesă etc. ● instrument cu care se controlează sau se măsoară dimensiunile ori unghiurile unei piese în curs de fabricaţie. **2.** piesă având însemnate anumite dimensiuni, după care se reglează războiul de ţesut. ● *(fig.)* clişeu, formulă repetată invariabil. [<germ. *Schablone*]

şablonă *vb.* I. *tr. (rar)* a da unui obiect o formă după un anumit şablon. [cf. germ. *schablonieren*]

şablonár *s.m. (rar)* lucrător care foloseşte şabloane. [<*şablon*]

şablonárd *adj. (rar)* după şablon, lipsit de originalitate. [<*şablon*]

şablonáre *s.f.* acţiunea de a şablona şi rezultatul ei. [<*şablona*]

şablonísm *s.n. (rar)* tendinţa de a lucra, de a se comporta etc. după şabloane.

şabótă *s.f.* piesă care susţine nicovala la un ciocan mecanic de forjat. [cf. germ. *Schabotte*]

şabrácă *s.f.* pătură înflorată care se aşază pe spinarea calului sub şa. [<fr. *chabraque*, cf. germ. *Schabracke*]

şacál *s.m.* animal sălbatic carnivor care trăieşte în haite în Africa, în Asia şi în Caucaz, hrănindu-se mai ales cu hoituri. [<fr. *chacal*, cf. tc. *shakal*]

şagrín *s.n.* instrument cu care se imprimă pe o piele tăbăcită, un desen special pentru a imita o altă piele. ● piele imprimată care imită modelul natural al altei piei. [pl. *-nuri*. /<fr. *chagrin*, cf. tc. *sagri*]

şagrináj *vb.* I. *tr.* a da unei piei tăbăcite aspectul unei alte piei cu ajutorul şagrinului. [<fr. *chagriner*]

şah[1] *s.m.* titlu purtat de suveranul Iranului. [pl. *şahi*. / <germ. *Schach*, fr. *chah*, *shah*]

şah[2] *s.n.* **1.** joc de origine orientală care se joacă pe o tablă împărţită în 64 de pătrăţele albe şi negre, cu ajutorul a 32 de piese de valoare diferită. **2.** mişcare în cursul acestui joc prin care se pune în pericol regele sau regina adversarului. ○ *a ţine* (pe cineva) *în* ~ = a limita jocul adversarului la apărarea regelui; *(fig.)* a ţine pe cineva sub presiune. **3.** totalitatea pieselor cu care se joacă şah **(1.)**. [pl. *-huri*. / <germ. *Schach*]

şahíst *adj.* referitor la jocul de şah. // *s.m.* şi *f.* jucător de şah. [<*şah*]

şaidáj *s.n.* operaţie de alegere manuală a minereurilor şi de spargere a acestora cu ciocanul de mînă. [pron. *şa-i-*. / <fr. *scheidage*]

şaland *s.n.* navă pentru dragare, în care se aruncă pămîntul scos din dragă. ● *(rar)* navă cu fundul plat pentru transportul mărfurilor. [pl. *-de*, *-duri*. / <fr. *chaland*]

şalánder *s.n.* remorcher pentru tragerea şalandelor. [<fr. *chalander*]

şalánger *s.m. (sport)* sportiv care, în urma unei întreceri preliminare, a obţinut dreptul de a-şi disputa un titlu de campion în meci direct cu deţinătorul titlului. [<engl. *challenger*]

şáltăr *s.n.* întrerupător electric; comutator. [<germ. *Schalter*]

şalánj *s.n.* competiţie sportivă periodică, dotată cu o cupă ce se transmite cîştigătorului următor. [<engl. *challenge*]

şalúpă *s.f.* barcă uşoară cu motor folosită pentru transport. [<fr. *chaloupe*]

şalupíst *s.m. (rar)* cel care conduce o şalupă. [<*şalupă*]

şalutiér *s.n.* ambarcaţie uşoară folosită pentru pescuitul în largul mării. [pron. *-ti-er*. / <fr. *chalutier*]

şamán *s.m.* slujitor al cultului numit şamanism; vrăjitor. [<fr. *chamane*]

şamanísm *s.n.* cultul spiritelor, în special al celor rele, răspîndit şi astăzi la unele triburi din Indonezia, Oceania, America şi Africa. [<fr. *chamanisme*]

şambelán *s.m.* demnitar de rang superior însărcinat cu îngrijirea camerei unui suveran. [<fr. *chambellan*, cf. germ. *Kammerherr* < lat. *camera* — cameră]

şambráră *s.f. (constr.)* cadru executat din tencuială, piatră etc., care mărgineşte o uşă sau o fereastră, în scop decorativ. [<fr. *chambranle*]

şamizá *vb.* I. *tr.* a tăbăci pielile cu untură de peşte. [după fr. *chamoiser*]

şamoá *s.m.* rumegător care trăieşte în munţii înalţi ai Europei, preţuit pentru calitatea pielei sale tăbăcite; pielea acestui animal, tăbăcită. // *adj. invar. (fot.; despre hîrtie)* de culoare galben-deschisă, gălbuie. [cf. fr. *chamois*, germ. *Chamoispapier*]

şamotá *vb.* I. *tr.* a căptuşi un cuptor cu şamotă. [<germ. *schamottieren*]

şamotár *s.m.* şamotier. [<*şamota*]

şamótă *s.f.* material obţinut prin măcinarea unei argile refractare arse, folosit la fabricarea produselor refractare. [var. *şamot* s.n. / <germ. *Schamotte*]

şamotiér *s.m.* lucrător care se ocupă cu arderea cărămizilor refractare şi cu căptuşirea cuptoarelor cu şamotă. [pron. *-ti-er.* / <*şamotă*]

şampánă *s.f.* corabie cu pînze folosită în Extremul Orient pentru traversarea fluviilor, pentru comunicaţia între insule. [cf. fr., chin. *sampang*]

şampánie *s.f.* vin alb, spumos obţinut prin procedee speciale. [pron. *-ni-e.* gen. *-iei.* / <fr. *champagne*, cf. *(vin de) Champagne*, regiune viticolă din estul Franţei]

şampanizá *vb.* I. *intr. (despre vinuri)* a prezenta procesul de fermentaţie caracteristic şampaniei. ● *tr.* a prepara vinul pentru a deveni şampanie. [<fr. *champagniser*]

şampanizáre *s.f.* acţiunea de a şampaniza şi rezultatul ei; fermentaţie de şampanie. [<*şampanie*]

şampón *s.n.* săpun praf sau lichid folosit pentru spălarea părului. [<fr., engl. *shampooing*]

şancroíd *s.n. (med.)* şancru de altă natură decît cea sifilitică. [pron. *-cro-id.* / <fr. *chancroïde*]

şáneru s.n. *(med.)* ulceraţie a mucoasei sau a pielii, apărută la locul de pătrundere a unui agent patogen în organism. [pl. *-re*, *-ruri.* / <fr. *chancre*, cf. germ. *Schanker*]

şandélă *s.f.* zbor în linie dreaptă cu unghiul pantei de urcare mai mare decît unghiul maxim de cabraj al avionului. [<fr. *chandelle* — luminare]

şanfrénă *vb.* I. *tr.* a tăia oblic muchiile pieselor de metal pentru a fi sudate. [<fr. *chanfreiner*]

şanjánt *adj. (franţuzism; despre culori)* a cărui nuanţă se schimbă după timp, lumină etc. [<fr. *changeant*]

şánsă *s.f.* posibilitate de reuşită; noroc. ● *(la pl.)* sorţi. [<fr. *chance*, cf. lat. pop. *cadentia* — cădere]

şansonétă *s.f.* melodie scurtă pentru voce, cu conţinut vesel (uneori frivol). [<fr. *chansonnette*]

şansonetíst *s.m.* şi *f.* autor sau interpret de şansonete. [<*şansonetă*]

şantagíst *s.m.* şi *f.* cel care şantajează, care practică şantajul. [<*şantaj*]

şantáj *s.n.* faptul de a stoarce cuiva bani, favoruri etc. sub ameninţarea dezvăluirii unor fapte secrete (incorecte) sau prin alte mijloace de ameninţare sau intimidare. [pl. *-je*, *-juri.* / <fr. *chantage*]

şantajá *vb.* I. *tr.* a practica şantajul, a face uz de şantaj. [<*şantaj*]

şantán *s.n. (ieşit din uz)* cafenea unde se produc cîntăreţi şi dansatori, pentru a distra publicul. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *(café) chantant*]

şantézá *s.f. (ieşit din uz)* cîntăreaţă de varieteu. [<fr. *chanteuse*]

şantiér *s.n. (tehn.)* loc pe care se construieşte o clădire etc. şi unde sînt amplasate instalaţiile necesare executării acestei construcţii. [pron. *-ti-er.* / <fr. *chantier*]

şantieríst *s.m.* muncitor care lucrează pe un şantier. [pron. *-ti-e-.* / <*şantier*]

şántung *s.n.* ţesătură de mătase naturală. [cf. *Chan-Toung*, oraş din China]

şápă *s.f.* strat (de bitum, de asfalt etc.) care se toarnă pe suprafaţa unui element de construcţie pentru a-l impermeabiliza. [<fr. *chape*]

şaperón *s.n. (franţuzism)* **1.** un fel de capison care acoperea capul şi gîtul pînă la umeri, purtat de bărbaţi şi femei în evul mediu. **2.** *(fig.)* femeie în vîrstă care întovărăşeşte în lume o tînără fată sau o femeie. [<fr. *chaperon*]

şapirográf *s.n.* aparat de multiplicat constînd dintr-o pînză acoperită cu o pastă specială, pe care se imprimă prin apăsare textul sau desenul care urmează a fi reprodus. [<germ. *Schapirograph*]

şapirografiá *vb.* I. *tr.* a multiplica (un text, un desen etc.) la şapirograf. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <*şapirograf*]

şapirografiére *s.f.* acţiunea de a şapirografia şi rezultatul ei. [pron. *-fi-e-.* / <*şapirografia*]

şarádă *s.f.* ghicitoare în versuri, care are ca răspuns un cuvînt format dintr-un număr de silabe care au fiecare un înţeles de sine stătător; enigmă. [<fr. *charade*, cf. prov. *charrado* — conversaţie]

şarétă *s.f.* trăsurică uşoară cu două roţi, trasă de un singur cal. [<fr. *charrette*]

şariáj *s.n.* fenomen de deplasare a straturilor de pămînt, a nisipului etc. de către ape. [pron. *-ri-aj.* / <fr. *charriage*]

şarjá *vb.* I. **1.** *tr. (mil.)* a ataca puternic, cu avînt (mai ales călare, cu sabia sau cu lancea). **2.** *intr.* a înfăţişa ceva într-o formă caricaturală; a exagera. [p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / <fr. *charger*]

şarjábil *adj. (despre metale)* care se poate folosi la încărcarea unui furnal. [cf. fr. *chargeable*]

şárjă *s.f.* **I.** încărcătură normală a unui cuptor metalurgic, care se prelucrează pentru a se obţine un metal cu o anumită compoziţie. ● cantitatea de metal lichid obţinută într-un cuptor înalt, dintr-o încărcătură normală. ● procesul de încărcare, prelucrare şi scoatere a materialului dintr-un cuptor metalurgic. **II. 1.** atac impetuos, avîntat dat de o trupă de cavalerie. ● *(sport)* atac plin de elan asupra adversarului. **2.** atac violent prin scris şi prin caricaturi (în presă, în teatru etc.). ● interpretare, înfăţişare exagerată a unui personaj, a unei idei etc. [<fr. *charge*]

şarlatán *s.m.* pungaş, farsor, impostor. [<fr. *charlatan*, cf. it. *ciarlatano*]

şarlataníe *s.f.* faptă de şarlatan; înşelătorie, escrocherie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *charlatanerie*]

şarlatanism *s.n.* şarlatanie. [<fr. *charlatanisme*]

şarlótă *s.f.* cremă preparată din lapte, ouă, frişcă şi gelatină. [<fr. *charlotte*]

şarmánt *adj.* încîntător, fermecător. [<fr. *charmant*]

şarniéră *s.f.* balama. [pron. *-ni-e-.* / <fr. *charnière*]

şarpántă *s.f.* schelet format prin îmbinarea unor piese de lemn, de metal etc., destinat să susţină o construcţie, un acoperiş etc. [<fr. *charpente*]

şasíu *s.n.* **1.** cadru rigid care se montează pe roţile unui vehicul cu tracţiune mecanică şi care suportă caroseria. **2.** nume al unor tipuri de rame folosite în industrie, în legătoria de cărţi etc. [pron. *-siu.* / <fr. *châssis*]

şatén *adj. (despre păr)* castaniu; *(despre oameni)* cu părul castaniu. [<fr. *châtain*, cf. *châtaigne* — castană]

şcolaritáte *s.f.* **1.** timpul cît cineva este şcolar. **2.** disciplină de şcolar. [cf. fr. *scolarité*]

şcolarizá *vb.* I. *tr.* a încadra în activitatea de şcolar, a înscrie la o şcoală. [< *şcolar*]

şcolarizáre *s.f.* acţiunea de a şcolariza şi rezultatul ei. [<*şcolariza*]

şedínţă *s.f.* adunare constituită a unui colectiv pentru a discuta şi a lua unele hotărîri privitoare la anumite probleme. ● fiecare dintre perioadele de timp neîntrerupte în care se execută o activitate, se aplică unui bolnav un anumit tratament cu ajutorul unor aparate speciale etc. [<*şedea*, după fr. *séance*]

şef *s.m.* şi *f.* cel care se găseşte în fruntea unei instituţii, a unei organizaţii, a unei armate etc.; conducător, cap, căpetenie. [<*fr. chef*]

şeminéu *s.n.* sobă marc, ca un cuptor în zid, folosită la încălzirea unei camere; cămin. [pl. *-ee*, *-euri*. / <fr. *cheminée*]

şemizáre *s.f. (tehn.)* îmbrăcare într-un înveliş, într-o cămaşă. [după fr. *chemiser*]

şemizétă *s.f.* bluză feminească simplă, uşoară, cu sau fără mîneci. [<fr. *chemisette*]

şenál *s.n.* canal de navigaţie în lungul albiei unui rîu sau care leagă între ele rîuri şi canale. [var. *şanal* s.n. / <fr. *chenal*]

şenilă *s.f.* (*tehn.*) organ de rulare al unor vehicule, format dintr-o bandă metalică continuă, care se înfăşoară peste roţi. [<fr. *chenille*]

şeptél *s.n.* numărul total al animalelor domestice ale unei ţări, ale unei regiuni, ale unei gospodării etc. [<fr. *cheptel*, cf. lat. *capitale* — ceea ce este principal într-o avuţie]

şerardizáre *s.f.* tratament termochimic de protecţie a suprafeţei oţelurilor prin încălzire într-o tobă rotativă care conţine pulbere de zinc. [cf. germ. *sherardisieren*]

şerif[1] *s.m.* prinţ arab sau maur socotit descendent al lui Mahomed. [<fr. *chérif*, cf. ar. *scharif* — nobil]

şerif[2] *s.m. (în Anglia şi S.U.A.)* funcţionar administrtiv investit cu menţinerea ordinii, perceperea impozitelor etc. [<engl. *scheriff*, cf. fr. *shérif*]

şérlac *s.n.* răşină naturală secretată de o insectă din regiunile tropicale şi întrebuinţată la prepararea unor lacuri, a cerii roşii etc. [var. *şelac* s.n. / <germ. *Schellack*]

şevalét *s.n.* suport de lemn pe care îşi fixează pictorii pînza sau cartonul cînd pictează. [pl. *-turi*, *-te*. / <fr. *chevalet*]

şevaliéră *s.f.* inel cu sigiliu. [pron. *-li-e-*. / <fr. *chevalière*]

şeviót *s.n.* **1.** rasă de oi cu lînă fină, cu firul lung. **2.** stofă făcută din lîna acestor oi. [pron. *-vi-ot*. / <fr. *cheviotte*, cf *Cheviot*, provincie din Anglia]

şevrétă *s.f. (franţuzism)* căpriţă; capră mică; pui de capră. [<fr. *chevrette*]

şevró *s.n.* piele de capră sau de oaie, subţire şi moale, care se întrebuinţează la confecţionarea încălţămintei. [<fr. *chevreau*, cf. *chèvre* — capră]

şezlóng *s.n.* scaun mare pentru odihnă, de formă specială, al cărui spătar se poate înclina după preferinţă. [<fr. *chaise longue*]

şic *s.n. (argotic)* eleganţă, distincţie, gust. ● lucru care amuză. [<fr. *chic*]

şicaná *vb.* I. *tr.* a face şicane (cuiva), a căuta pricină; a sîcîi. [<fr. *chicaner*]

şicanatór *adj.* care şicanează, căruia îi place să şicaneze. [<*şicana*, după fr. *chicaneur*]

şicánă *s.f.* **1.** sîcîială fără motiv. ● *(jur.)* obiecţie neîntemeiată; procedură artificială; subtilitate, tertip. **2.** obstacol aşezat în calea circuitului unui fluid pentru a-l dirija într-un anumit mod. [<fr. *chicane*]

şifón *s.n.* pînză albă de bumbac, din care se face mai ales lenjerie. [<fr. *chiffon*]

şifoná *vb.* I. *tr.* şi *refl.* a (se) cocoloşi, a (se) mototoli. ● *tr. (fam.)* a jigni (pe cineva) prin vorbe sau prin fapte. ● *refl. (fam.)* a se supăra, a se simţi jignit. [<fr. *chiffonner*]

şifonábil *adj.* care se şifonează (uşor). [cf. fr. *chiffonnable*]

şifonáre *s.f.* acţiunea de a (se) şifona şi rezultatul ei. [<*şifona*]

şifoniér *s.n.* dulap pentru haine şi lenjerie. [pron. *-ni-er*. / <fr. *chiffonnier*]

şild *s.n.* placă de metal care se aşază la uşă pe locul unde se află gaura cheii. [<germ. *Schild*]

şiling[1] *s.m.* monedă divizionară engleză, valorînd a 20-a parte dintr-o liră sterlină. [<engl. *shilling*]

şiling[2] *s.m.* unitate monetară a Austriei. [<germ. *Schilling*]

şinşilă *s.f.* mamifer rozător cu o blană cenuşie foarte frumoasă, care trăieşte în regiunile muntoase din Peru şi Chile. [<fr. *chinchilla*]

şintoísm *s.n.* veche religie a japonezilor, avînd soarele ca divinitate principală şi spiritele strămoşilor; cultul ei constă în rugăciuni şi ofrande de flori şi orez. [pron. *-to-ism*. / fr. *shintoïsme*, cf. jap. *shinto*]

şintoíst *s.m.* şi *f.* adept al şintoismului. // *adj.* referitor la şintoism. [pron. *-to--ist*. / <fr. *shintoïste*, cf. jap. *shinto*]

şist *s.n.* rocă stratificată avînd proprietatea de a se desface în plăci subţiri. ○ ~ *cristalin* = rocă foarte dură formată prin metamorfismul altor roci, sub acţiunea presiunii. [<fr. *schiste*, cf. gr. *schistos* — rupt]

şistós *adj. (despre roci)* care se prezintă în formă de plăci ce se pot desprinde uşor. [cf. fr. *schisteux*]

şistozitáte *s.f.* proprietate a unor sedimente şi a unor roci metamorfice de a avea structura unui şist. [cf. fr. *schistosité*]

şiş *s.n.* cuţit lung şi subţire. [<fr. *chiche*]

şlágăr *s.n.* bucată de muzică uşoară, care este la modă un anumit timp. ● *(fig.)*

formulă răsunătoare, folosită în anumite împrejurări, cu scopul de a produce senzaţie. [<germ. *Schlager*]

şlif *s.n.* porţiunea şlefuită a unei piese, a unui aparat etc. [<germ. *Schliff*]

şmal *s.n.* caracter tipografic cu o formă foarte îngustă şi subţire. [<germ. *Schmal*]

şmirghel *s.n.* rocă metamorfică formată în cea mai mare parte dintr-o masă de granule fine de corindon. ● *(tehn.)* material abraziv făcut din praful obţinut din roca descrisă mai sus. [pl. *-le, -luri.*/ <germ. *Schmirgel*]

şnapán *s.m.* pungaş, hoţoman, potlogar; om de nimic. [<fr. *chenapan*, cf. germ. *Schnapphahn*]

şnit *s.n. (poligr.)* **1.** suprafaţă formată pe marginile tăiate ale unei cărţi. **2.** *(tehn.)* stanţă. **3.** marginea liberă a tălpii la încălţăminte **4.** jumătate dintr-o halbă de bere. [<germ. *Schnitt*]

şniţel *s.n.* carne de viţel, de porc, de miel etc. tăiată în felii subţiri, muiate în făină, în ou şi în pesmet şi prăjite în grăsime. [pl. *-le, -luri.* /<germ. *Schnitzel*]

şoc *s.n.* **1.** lovitură, ciocnire bruscă şi violentă între două corpuri. **2.** tulburare gravă, bruscă şi violentă a funcţiilor organismului. [<fr. *choc*]

şocá *vb.* I. *tr.* a contraria, a impresiona neplăcut; a displăcea. [<fr. *choquer*]

şocánt *adj.* care şochează. [<fr. *choquant*]

şocát *adj.* impresionat în mod neplăcut, contrariat. [cf. fr. *choqué*]

şofá *vb.* I. *tr.* a conduce un automobil. [<fr. *chauffer*]

şofér *s.m.* conducător de automobil. [cf. fr. *chauffeur*]

şomá *vb.* I. *intr.* a nu avea de lucru; a fi şomer. [<fr. *chômer*]

şomáj *s.n.* fenomen economic caracteristic societăţii capitaliste, constînd în inactivitatea forţată a unui număr mare de oameni ai muncii, care nu găsesc de lucru; situaţia celui care nu are unde munci. [<fr. *chômage*]

şomér *s.m.* muncitor manual sau intelectual care, în condiţiile economiei capitaliste, nu are de lucru, care nu se poate angaja nicăieri, care şomează. [cf. fr. *chômeur*]

şort *s.n.* pantaloni scurţi (de sport). [<engl., fr. *short*]

şoseá *s.f.* **1.** cale de comunicaţie pietruită sau asfaltată care leagă mai multe localităţi. **2.** stradă (periferică) largă şi frumos amenajată, de obicei plantată cu pomi. [<fr. *chaussée*]

şoselá *vb.* I. *tr.* a transforma un drum în şosea prin pietruire, pavare. ● a înzestra o regiune cu o reţea de şosele. [< *şosea*]

şosétă *s.f.* ciorap scurt care ajunge pînă deasupra gleznei. [<fr. *chaussette*]

şoşón *s.m.* încălţăminte de iarnă făcută din postav sau din cauciuc, care se poartă peste pantofi. ● pantof de casă făcut din pîslă. [cf. fr. *chausson*]

şovín *adj.* referitor la şovinism; propriu şovinismului. // *s.m.* şi *f.* partizan al şovinismului. [<fr. *chauvin*, cf. *Chauvin*, n.p.]

şovinism *s.n.* naţionalism extremist burghez care are drept scop aţîţarea vrajbei naţionale şi a urii între popoare sau între naţionalităţi conlocuitoare, propagarea rasismului şi exclusivismului naţional. [cf. fr. *chauvinisme*]

şovinist *adj.* şovin. [cf. fr. *chauviniste*]

şpáclu *s.n.* unealtă formată dintr-o lamă triunghiulară de oţel, cu care se răzuieşte tencuiala, chitul etc. [<germ. *Spatel*]

şpais *s.n.* cămară de alimente. [pron. *şpais*. pl. *-suri.* / <germ. *Speise (kammer)*]

şpalt *s.n.* **1.** zaţ cules sub formă de coloană lungă; probă de tipar luată după acest zaţ, pe care se fac corecturile. **2.** piele subţire de calitate inferioară. [pl. *-turi, -te.*/ <germ. *Spalte*]

şpan *s.n.* **1.** aşchie de lemn sau de metal provenită din prelucrarea acestora la strung, la frezat. **2.** despicătură tăiată din butuci de brad, din care se fac şindrile sau doage. [pl. *şpanuri, şpani* s.m./ <germ. *Span*]

şperáclu *s.n.* un fel de cui cu vîrful puţin îndoit, folosit în loc de cheie. -v. p a s p a r t u. [<germ. *Sperrhaken*]

şpighel *s.n. (metal.)* aliaj format din fier, carbon, siliciu, mangan şi fosfor. [pl. *-le, -luri.* / <germ. *Spiegel*]

şpil *s.n. (argotic)* joc (necinstit); şmecherie. [<germ. *Spiel*]

şpilhozen *s.m.* pantalonaşi cu bretele, pentru copii. [<germ. *Spielhose*]

şpis *s.n. (poligr.)* pată neagră care apare uneori între cuvinte, datorită ridicării materialului de albitură în timpul tiparului. [<germ. *Spiess*]

şpiţ[1] *s.m.* rasă de cîini cu păr pufos şi urechi drepte. [<germ. *Spitz*]

şpiţ[2] *s.n.* **1.** *(poligr.)* linie înflorată, ornament etc. aşezat la sfîrşitul unui articol, al unui capitol etc. **2.** unealtă formată dintr-o bară de oţel ascuţită, care serveşte la prelucrarea pietrei de construcţie, la spargerea betoanelor. **3.** *(fam.)* vîrf ascuţit al unui obiect. **4.** ţigaret scurt. [pl. *-turi.* / <germ. *Spitze*]

şplínt *s.n. (tehn.)* cui de siguranţă, cu două părţi care se pot despărţi şi care fixează piuliţa în capul unui şurub. [<germ. *Splint*]

şprit *s.n.* vin amestecat cu sifon sau cu apă minerală. [<germ. *Spritzer*]

şrapnél *s.n. (de obicei la pl.)* obuz încărcat cu gloanţe, a cărui explozie poate fi reglată. [pl. *-le, -luri.* / <fr. *shrapnel*, engl. *shrapnell*]

şrot *s.n.* **1.** primul produs (cel mai grosolan) rezultat de la măcinarea grîului. **2.** material alcătuit din resturile de seminţe oleaginoase, rezultate după extragerea uleiului, folosit ca hrană pentru vite. [<germ. *Schrot*]

ştachétă *s.f.* ulucă. ● bară subţire aşezată orizontal, peste care trebuie să sară sportivii. [var. *stachetă* s.f., *ştachet, ştachete* s.m. / <germ. *Staket*, cf. it. *stecchetto*]

ştampilá *vb.* I. *tr.* a pune o ştampilă. [var *stampila* vb. I. / <it. *stampigliare*, cf. fr. *estampiller*]

ştampílă *s.f.* **1.** piesă fixată pe un mîner şi purtînd gravat un semn, o inscripţie sau o emblemă, care se aplică pe un act spre a-i da valabilitate; semnul astfel

imprimat. **2.** semn pus pe mărfuri sau pe pielea animalelor pentru a arăta proveniența, apartenența etc.; marcă. [var. *stampilă* s.f. / <it. *stampiglia*, cf. germ. *Stempel*, fr. *estampille* <sp. *estampilla*]

ştanţá *vb.* I. *tr.* **1.** a tăia simultan întregul contur al unei piese, prin forfecare cu ajutorul unei ștanțe. **2.** a imprima o marcă sau o cifră pe suprafața unei piese. ● *(cinema)* a imprima mecanic subtitlurile pe filme. [var. *stanța* vb. I. / <germ. *stanzen*]

ştanţáre *s.f.* acțiunea de a ștanța și rezultatul ei. [<*ștanța*]

ştánţă *s.f.* unealtă cu o muchie tăioasă sau având la un capăt un model în relief, care se folosește pentru ștanțarea pieselor. [var. *stanță* s.f. / <germ. *Stanze*]

ştécăr *s.n.* piesă montată de obicei la capătul unui șnur, care face contactul între un aparat electric și priza de curent. [var. *stecher*. / <germ. *Stecker*]

ştiinţífic *adj.* de știință, referitor la știință, bazat pe principiile științei. [pron. *ști-in-*. / <fr. *scientifique*, după *știință*]

ştímă *s.f.* notele extrase separat pentru partida unui cîntăreț, a unui instrument sau a unui grup de instrumente de același gen dintr-un ansamblu. [<germ. *Stimme* — voce]

ştraif *s.n.* dungă, bandă, linie, fîșie. ● *(filat.)* sistem de colecționare în care dispoziția mărcilor este în linie dreaptă. [pron. *ștraif*. pl. *-furi*. / <germ. *Streif*]

ştrand *s.n.* loc special amenajat pentru baie sau pentru sporturi nautice. [<germ. *Strand*]

ştrúdel *s.n.* prăjitură făcută din foi foarte subțiri, umplute cu mere, cu nuci, cu brînză etc. și rulate în formă de sul. [pl. *-le*, *-luri*. / <germ. *Strudel*]

şu *s.n.* termen chinezesc pentru a denumi pictura verticală pe sul, corespunzînd picturii de șevalet din Europa. v. k a k e m o n o. [< chin., rus. *şu*]

şúbler *s.n.* instrument de măsură pentru lungimi sau grosimi mici, compus dintr-o riglă gradată pe care alunecă un cursor și care are la un capăt un braț fix, perpendicular pe ea. [<germ. *Schublehre*]

şuétă *s.f.* *(fam.)* conversație ușoară, spirituală și distractivă între prieteni. [pron. *-şu-e-*. / <fr. *chouette*]

şúnăr *s.n.* navă mică cu două catarge înclinate. [<engl., fr. *schooner*]

şunt *s.n.* dispozitiv de derivare a curentului electric dintr-un circuit. [<fr., engl. *shunt*]

şut *s.n.* **1.** lovitură foarte puternică, dată cu piciorul (sau cu mîna) în minge la fotbal, la rugbi etc. ○ *şut de penalitate* = lovitură acordată în jocul de hochei pe gheață împotriva echipei care a săvîrșit o anumită infracțiune. **2.** lucrul executat de un miner într-o zi în mină. ● timpul cît lucrează o echipă de mineri de cînd intră și pînă iese din mină; schimb. [<engl. *shoot*]

şutá *vb.* I. *intr.* a lovi tare mingea cu piciorul; a trage un șut. [cf. engl., fr. *shooter*]

şutór *s.m.* *(rar)* jucător care șutează. [<engl. *shooter*]

şválţer *s.n.* un fel de cașcaval care prezintă goluri mari în masa lui. [<germ. *Schweizer(käse)*]

şvarţ *s.n.* cafea neagră; filtru. [<germ. *schwarz* — negru]

T

tabachéră *s.f.* ferestruică situată în planul acoperișului, care permite luminarea și aerisirea podului sau a unei mansarde. [<it. *tabacchiera*]

tabágic *adj.* cauzat de tabagism; caracteristic unui fumător vechi. [cf. fr. *tabagique*]

tabagísm *s.n.* intoxicație cronică cu tutun. [cf. fr. *tabagisme*]

tabár *s.n.* haină medievală care se purta pe deasupra armurii. [<fr. *tabar*]

tabél *s.n.* foaie liniată și împărțită în rubrici completate cu cifre, date etc. ● listă care cuprinde cifre, nume etc. aranjate într-o anumită ordine. [pl. *-le, -luri.* / <*tabelă*]

tabelár *adj.* *(despre liste, situații* etc.) care are forma unui tabel. [cf. fr. *tabellaire*]

tabélă *s.f.* tablă; tabel. ● serie de valori numerice aranjate într-o anumită ordine în șiruri și coloane, folosite pentru a ușura anumite calcule sau pentru a face anumite clasificări. [<germ. *Tabelle*, it., lat. *tabella*]

tabernácol *s.n.* **1.** cort; *(spec.)* cortul în care erau ținute tablele legii la vechii evrei. **2.** cutie de argint de o formă specială, în care se păstrează cuminecătura și unele obiecte de cult. [var. *tabernacul* s.n. / <lat. *tabernaculum*]

tabérnă *s.f.* prăvălie din vechea Romă. [pl. *-ne.* /<lat. *taberna*]

tábes *s.n.* boală nervoasă cronică (de natură sifilitică) care atacă mai ales măduva spinării, cauzînd pierderea progresivă a coordonării mișcărilor. [<fr., lat. *tabès*]

tabétic *adj., s.m.* și *f.* (suferind) de tabes. [<fr. *tabétique*]

tabinét *s.n.* numele unui joc de cărți. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *table nette*]

tablatúră *s.f.* sistem vechi de notație muzicală cu ajutorul literelor alfabetului și al altor semne așezate pe linii paralele. [<fr. *tablature*, cf. lat. med. *tabulatura*]

tabletá *vb.* I. *tr.* a face tablete, comprimate, drajeuri (medicamentoase) dintr-o anumită substanță. [cf. fr. *tabletter*]

tablétă *s.f.* **1.** medicament în formă de disc mic; pastilă. **2.** pastă alimentară uscată, în formă de placă. **3.** placă cerată pentru scris, în antichitate. [<fr. *tablette*]

tabliér *s.n.* totalitatea grinzilor care susțin partea pe care se circulă a unui pod. [pron. *-li-er.* / <fr. *tablier*]

tabliníu *s.n.* mică sală în casele romane, situată între atrium și peristil. [pron. *-niu.* / <lat. *tablinium*]

tablóu *s.n.* **I. 1.** pictură sau desen executat pe o pînză, pe un carton etc. (care se așază de obicei pe un perete, pe un suport etc.). ● *~ simfonic* = lucrare simfonică alcătuită dintr-o singură parte, avînd un program cu conținut plastic sau descriptiv. **2.** *(fig.)* priveliște, scenă de mari proporții care atrage luarea aminte, impresionează vederea. **3.** descriere a unei priveliști, a unui obiect sau a unei persoane etc., făcută oral sau în scris (mai ales într-o operă literară). **4.** *(teatru)* subdiviziune a unui act, cuprinzînd mai multe scene, care se desfășoară în același decor. **5.** tabel, schemă. **II.** *(tehn.)* panou sau placă subțire de metal sau de marmură cuprinzînd mai multe instrumente de măsură, aparate de control etc., cu care este înzestrat un aparat, o mașină etc. [<fr. *tableau*]

tabú *s.n.* credință religioasă a unor popoare mai puțin evoluate, manifestată prin sanctificarea unor obiecte sau a unor ființe, datorită căreia nu ai voie să te atingi sau să te folosești de obiectele respective. ● *(fig.)* lucru oprit, interzis de care nu te poți atinge și pe care nu îl poți ataca. [<fr. *tabou*, cf. polinez. *tabu* — sacru]

tabulár *adj.* **1.** înscris în coloanele unui registru, pe o listă etc. ● *diferență ~ă* = adaosul pe care-l primește logaritmul unui număr de patru cifre cînd acest număr crește cu o unitate. **2.** *(tehn.: despre un material)* care se găsește în formă de plăci. [cf. fr. *tabulaire*]

tabulárium *s.n.* arhive publice sau particulare din vechea Romă. [pron. *-ri-um.* / < lat. *tabularium*]

tabulatór *s.n.* dispozitiv (la mașinile de scris) care permite alinierea pe coloane diferite a ceea ce se scrie. [cf. fr. *tabulateur*]

taburét *s.n.* scăunel rotund sau pătrat, fără spetează. [pl. *-te, -turi.* / <fr. *tabouret*]

tacheláj *s.n.* **1.** *(mar.)* ansamblul manevrelor unei nave. **2.** *(tehn.)* ansamblul operațiilor de manevrare și de deplasare a obiectelor grele cu ajutorul unor dispozitive manuale simple. [<germ. *Takelage*]

tachét *s.m.* **1.** *(mar.)* suport montat pe o navă, de care se leagă, în general, parîmele simple. **2.** cilindru metalic scurt

din mecanismul de distribuție cu supape al unei mașini, care are rolul de a împiedica uzura tijei supapei. ● piesă folosită la îmbinarea a două piese, care are rolul de a mări suprafața de transmitere a forțelor. [<fr. *taquet*]

tachiná *vb.* I. *tr.* a supăra, a necăji în glumă (pe cineva). [<fr. *taquiner*]

tachinărie *s.f.* vorbă cu care cineva tachinează. [gen. *-iei.* / <fr. *taquinerie*]

tacit *adj.* care nu este exprimat formal, făcut pe tăcute, în tăcere. [cf. fr. *tacite*, lat. *tacitus*]

tacitúrn *adj. (liv.)* cu o fire tăcută, tăcut din fire. [cf. fr. *taciturne*, it. *taciturno*, lat. *taciturnus*]

taciturnitáte *s.f.* calitatea de a fi taciturn, de a tăcea. [cf. fr. *taciturnité*]

tact *s.n.* **1.** măsură, cadență ritmică (în muzică, în dans). **2.** simț, manieră deosebit de grijulie și plină de măsură în purtarea și acțiunile cuiva. [<germ. *Takt*]

táctic *adj.* referitor la tactică; conform cu o anumită tactică. [cf. fr. *tactique*]

táctică *s.f.* **1.** parte a artei militare care se ocupă cu organizarea și conducerea acțiunilor de luptă ale trupelor. **2.** parte a strategiei, menită să stabilească mijloacele și formele de acțiune, într-o anumită perioadă, pentru realizarea obiectivelor unei mișcări sociale, a unui partid politic etc., în funcție de împrejurările social-politice din acea perioadă. **3.** mijloacele folosite de cineva pentru a face să izbutească o întreprindere, o acțiune etc. [<fr. *tactique*, cf. gr. *taktike* — arta de a orândui]

tactician *s.m.* și *f.* specialist în probleme de tactică. [pron. *-ci-an.* / cf. fr. *tacticien*]

tactil *adj.* referitor la pipăit; care se poate percepe prin pipăit. [<fr. *tactile*, cf. lat. *tactilis*]

taheometrie *s.f.* tahimetrie. [pron. *-he-o-.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *tachéométrie*]

taheométru *s.n.* tahimetru (**1**). [<fr. *tachéomètre*]

tahicardie *s.f.* accelerare anormală a ritmului bătăilor inimii. [gen. *-iei.* / <fr. *tachycardie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *kardia* — inimă]

tahifagie *s.f.* faptul, acțiunea de a mînca repede. [gen. *-iei.* / <fr. *tachyphagie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *phagein* — a mînca]

tahigráf *s.n.* aparat topografic folosit la întocmirea de planuri și hărți topografice. [var. *taheograf* s.n. / <fr. *tachygraphe*, cf. gr. *tachys* — rapid, *graphein* — a scrie]

tahigrafie *s.f. (rar)* stenografie. [gen. *-iei.* / <fr. *tachygraphie*]

tahimétric *adj.* referitor la tahimetrie. [<fr. *tachymétrique*]

tahimetríe *s.f.* metodă de măsurare indirectă a unghiurilor, a distanțelor și a diferențelor de nivel dintre anumite puncte de pe teren, cu ajutorul tahimetrului. [gen. *-iei.* / < fr. *tachymétrie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *metron* — măsură]

tahimétru *s.n.* **1.** instrument prevăzut cu un dispozitiv special, care permite determinarea directă a distanței pînă la punctul vizat prin citire pe o miră așezată în acest punct. **2.** tahometru. [var. *taheometru* s.n. / <fr. *tachymètre*]

tahipnée *s.f.* accelerare a respirației, care apare în cursul anumitor boli. [pron. *-pne-e.* pl. invar. / <fr. *tachypnée*, cf. gr. *tachys* — rapid, *pnein* — a respira]

tahiscóp *s.n.* aparat folosit la studierea pieselor în mișcare ale unui dispozitiv mecanic, cu ajutorul unor fotografii parțiale. [<fr. *tachyscope*, cf. gr. *tachys* — rapid, *skopein* — a observa]

tahistoscóp *s.n.* aparat folosit pentru studierea legilor percepției și atenției și pentru determinarea volumului atenției unor persoane, prin prezentarea, pentru un timp foarte scurt, a unor cuvinte care trebuie să fie citite sau a unor imagini care trebuie să fie percepute. [<fr. *tachystoscope*, cf. gr. *tahistos* — foarte rapid, *skopein* — a observa]

tahistoscópic *adj.* referitor la tahistoscop, la folosirea lui. [pl. *-ci*, *-ce*]

tahométru *s.n.* instrument pentru măsurarea turației motoarelor. [cf. fr. *tachéomètre*, germ. *Tachometer*]

taifún *s.n.* vînt foarte puternic care bate în regiunile din vestul Oceanului Pacific, luînd naștere în timpul schimbării direcției musonilor. [pron. *tai-fun.* pl. *-nuri*, *-ne.* / <germ. *Taifun*]

taigá *s.f.* pădure formată în special din conifere, care acoperă o regiune întinsă în nordul Europei și al Asiei. [pron. *tai-ga.* gen. *-alei.* / <rus. *taiga*]

tailorism *s.n.* metodă modernă capitalistă de organizare a muncii în cadrul căreia normele de muncă se stabilesc la nivelul muncitorilor cu cel mai ridicat randament și care duce astfel la creșterea substanțială a intensității muncii și la intensificarea exploatării. [pron. *tai-.* / <fr. *taylorisme*, cf. *Taylor*, inginer american]

taiór *s.n.* costum femeiesc compus dintr-o fustă și o jachetă (din același material). ● jachetă de stofă. [pron. *ta-ior.*/ <fr. *(costume) tailleur*]

tal *s.n.* organ vegetativ rudimentar al unor plante criptogame (alge, ciuperci etc.). [<fr. *thalle*, cf. gr. *tallos*]

talámus *s.n.* parte a encefalului, situată la baza creierului, formată dintr-o masă de substanță cenușie prin care trec toate căile senzitive și senzoriale care merg la scoarța cerebrală. [<fr. *thalamus*]

talasocrație *s.f.* putere maritimă mare; stăpînire asupra mărilor. [gen. *-iei.* / <fr. *thalassocratie*, cf. gr. *thalassa* — mare, *kratos* — putere]

talasofobíe *s.f.* teamă de mare, fobie a mării. [gen. *-iei.* / <fr. *thalassophobie*, cf. gr. *thalassa* — mare, *phobos* — teamă]

talasogenéză *s.f.* proces de formare a mărilor și oceanelor. [<fr. *thalassogenèse*, cf. gr. *thalassa* — mare, *gennan* — a naște]

talasografíe *s.f.* studiul mărilor. [cf. fr. *thalassographie*]

talasoterapíe *s.f.* tratament prin băi și prin climat de mare. [gen. *-iei.* / <fr. *thalassothérapie*, cf. gr. *thalassa* — mare, *therapeia* — tratament]

talc *s.n.* silicat hidratat de magneziu, unsuros, alb-verzui la culoare, folosit

în industria farmaceutică, textilă etc. [<fr. *talc*, cf. ar. *thalc*]

talént *s.n.* aptitudine, înclinație deosebită într-un anumit domeniu. ● persoană care are o asemenea aptitudine deosebită. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *talent*, it. *talento*, lat. *talentum* — lingou, ban]

talentát *adj.* cu talent; înzestrat. [<*talent*]

tálere *s.n.pl.* *(sport)* tir în care se folosesc ca țintă discuri de pămînt ars. [<fr. *thaler*]

talerist *s.m.* cel care practică sportul cu talere. [<*taler*]

talión *s.n.* pedeapsă sau răzbunare care constă în tratarea vinovatului în același chip în care a procedat și el cu victima lui. ○ *legea ~ului* = lege penală la unele popoare din vechime, potrivit căreia vinovatul era tratat în același chip cum a procedat (sau a vrut să procedeze) cu victima sa. [pron. *-li-on*. / <fr. *talion*, cf. lat. *talio* <*talis* — la fel]

talionic *adj.* potrivit legii talionului. [pron. *-li-o-*. / <*talion*]

talismán *s.n.* mic obiect considerat de superstiții oși ca avînd o forță magică, supranaturală de a-i ajuta pe cei care îl poartă; amuletă. [pl. *-ne*, *-nuri*. /< fr. *talisman*]

táliu *s.n.* *(chim.)* metal rar, alb-albăstrui, asemănător cu plumbul. [pron. *-liu*. / <fr. *thallium*]

talmúd *s.n.* carte care conține interpretarea scolastică a Vechiului Testament, sub raport religios, legislativ, literar și istoric, în spiritul preceptelor religiei mozaice. [cf. fr. *Talmud*, ebr. *talmūd* — învățătură]

talmúdic *adj.* care aparține talmudului. [cf. fr. *talmudique*]

talmudísm *s.n.* **1.** studiul talmudului. **2.** *(fig.)* tendință de a privi lucrurile static, rigid, dogmatic; interpretare speculativă. [cf. fr. *talmudisme*]

talmudíst *s.m.* și *f.* **1.** cel care cunoaște și știe să interpreteze învățăturile talmudului; adept al acestor învățături. **2.** *(fig.)* persoană care judecă lucrurile scolastic, dogmatic. [cf. fr. *talmudiste*]

talofíte *s.f.pl.* încrengătură a regnului vegetal care cuprinde plante fără rădăcină, tulpină și frunze, cu corpul format dintr-un tal; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. [<fr. *thallophytes*, cf. gr. *thallos* — tal, *phyton* — plantă]

talón *s.n.* **1.** porțiunea de deasupra călcîiului unui ciorap. **2.** partidă la jocul de cărți. **3.** marginea tare și îngroșată a unei anvelope, care se introduce în janta roții. **4.** parte care rămîne la cotorul unui chitanțier, al unui bonier etc., după ce s-au rupt părțile detașabile. **5.** *(muz.)* partea de la capătul de jos al arcușului. [<fr. *talon*]

taloná *vb.* I. *tr.* *(sport)* a urmări pe adversar, la jocul de rugbi. [<fr. *talonner*]

talonétă *s.f.* brant. ● bucată de stofă, cusută la capătul pantalonilor pentru a evita uzura în acel loc. [<fr. *talonnette*]

talúz *s.n.* *(constr.)* suprafață înclinată, pantă care mărginește lateral un rambleu sau un debleu. [<fr. *talus*]

taluzá *vb.* I. *tr.* a construi taluzuri. [<fr. *taluser*]

talvég *s.n.* *(geogr.)* linie care unește punctele cele mai adînci ale unui rîu, ale unui fluviu sau ale unei văi. [<germ. *Talweg* <germ. *Tal* — vale, *Weg* — drum, cf. fr. *thalweg*]

tamarín *s.m.* *(bot.)* arbore tropical cu flori galbene, care produce niște fructe din al căror miez se prepară o băutură răcoritoare. [var. *tamarind* s.m. / <fr. *tamarin*]

tamaríscă *s.f.* *(bot.)* specie de arbust cu frunze mărunte și dese, cu flori albe sau roz, care cresc pe prundișuri. ● cătină. [var. *tamarix* s.m. / <fr. *tamaris*, cf. lat. *tamarix*]

tambúchi *s.n.* deschidere care servește pentru intrarea în încăperile de sub punte, ale unei nave. [pl. *-iuri*. / <it. *stambugio*]

tambúr[1] *s.m.* toboșar. ● *~-major* = comandant cu grad de subofițer al unei fanfare militare; *(peior.)* plutonier. [<fr. *tambour*]

tambúr[2] *s.n.* **1.** piesă în formă de cilindru gol, folosită în diferite scopuri în tehnică. **2.** vestibul construit la intrarea unei clădiri, delimitat de două rînduri de uși. ● porțiunea prismatică sau cilindrică, interpusă între o cupolă și arcurile sau zidurile care mărginesc un spațiu boltit. ● spațiu în care se învîrtește o ușă pivotantă cu mai multe aripi. ● tobă. [pl. *-re*, *-ruri*. / <fr. *tambour*, it. *tamburo*]

tambúră *s.f.* mandolină cu gîtul lung și cu coardele de metal, obișnuită la popoarele arabo-persane. [<fr. *tambourah*]

tamburínă *s.f.* instrument muzical în formă de tobă, cu pielea întinsă pe o singură parte și cu zurgălăi pe margine, la care se cîntă lovindu-l cu mîna. [var. *tamburin* s.n. / <fr. *tambourin*, it. *tamburino*]

tampón *s.n.* **1.** bucată mare de vată sau de tifon sterilizat care se aplică pe o rană pentru a opri o hemoragie. **2.** *(tehn.)* disc metalic masiv, prevăzut cu un resort puternic, care primește șocurile dintre vagoanele de cale ferată, de tramvai etc. **3.** accesoriu de birou, format dintr-o placă recurbată pe care se așterne hîrtie sugativă. **4.** substanță întrebuințată pentru împiedicarea unui anumit proces chimic. [<fr. *tampon*]

tamponá *vb.* I. **1.** *tr.* a atinge ușor și repetat cu un tampon, cu o batistă etc. (o rană sîngerîndă, o parte transpirată a corpului etc.). **2.** *refl.* a se ciocni, a se lovi. [<fr. *tamponner*]

tamponáre *s.f.* acțiunea de a (se) tampona și rezultatul ei; ciocnire, lovire. [<*tampona*]

tam-tám *s.n.* **1.** instrument muzical de origine chinezească, compus dintr-un disc metalic care vibrează la loviturile unui ciocănel, producînd un sunet din ce în ce mai puternic. **2.** instrument african asemănător tobei; muzica executată la un astfel de instrument. ● *(fig.)* zgomot mare, gălăgie, vacarm. [< fr. *tam-tam*]

tanágră *s.f. (arheol.)* statuetă de pămînt ars care s-a găsit în necropolele din Tanagra. [pl. *-re.* / <fr. *tanagra*, cf. *Tanagra*, n.p.]

tanánt *adj.* care conține acid tanic. // *s.m. (chim.)* substanță care are însușirea de a tăbăci pielea; *(p. ext.)* materie primă naturală care conține o astfel de substanță. [<fr. *tannant*]

tanát *s.m. (chim.)* sare sau ester al acidului tanic. [<fr. *tannate*]

tanatofobíe *s.f.* teamă morbidă de moarte. [gen. *-iei.* / <fr. *thanatophobie*, cf. gr. *thanatos* — moarte, *phobos* — frică]

tanatologíe *s.f.* studiu asupra semnelor, condițiilor, cauzelor și naturii morții. [gen. *-iei.* / <fr. *thanatologie*, cf. gr. *thanatos* — moarte, *logos* — vorbire]

tanc *s.n.* **1.** car de luptă blindat și înarmat puternic (cu mitraliere, tunuri etc.), avînd roțile montate pe șenile. **2.** rezervor din tablă de oțel pentru diferite lichide. ● vagonet metalic de o tonă. [<engl., fr. *tank*]

tanchétă *s.f. (mil.)* tanc mic cu blindaj ușor. [<fr. *tanquette*]

tanchíst *s.m.* și *f.* militar care face parte dintr-o unitate de tancuri. [<*tanc*]

tancodróm *s.n.* teren special amenajat pentru pregătirea și perfecționarea militarilor în conducerea mașinilor de luptă. [pl. *-oame*]

tandém *s.n.* **1.** bicicletă cu tracțiune dublă pentru două persoane, avînd șeile așezate una în spatele celeilalte. **2.** cilindru compresor mecanic cu două tăvăluguri, egale ca mărime, ca formă și ca greutate. **3.** *(tehn.)* *în* ~ = poziție de montare a două sisteme tehnice care lucrează împreună, astfel încît axele lor longitudinale să fie în prelungire. [<fr., engl. *tandem* <lat. *tandem* — în sfîrșit, într-o enumerare]

tandréțe *s.f.* dragoste plină de delicatețe, de duioșie, de gingășie. [<fr. *tendresse*]

tándru *adj.* plin de afecțiune, duios, gingaș. [<fr. *tendre*]

tangáj *s.n.* balansare, oscilare a unei nave, a unui avion, făcută în sensul lungimii lor. [pl. *-je*, *-juri.* / <fr. *tangage*]

tangént *adj. (despre drepte, planuri)* care atinge într-un singur punct o linie, o suprafață sau altă figură geometrică, fără a o tăia. [cf. fr. *tangent*, lat. *tangens*]

tangéntă *s.f.* dreaptă care atinge o curbă într-un singur punct. ○ *(fig.)* *în* (sau *prin*) ~ = tangențial. [<fr. *tangente*]

tangénță *s.f.* poziție, stare a două figuri geometrice tangente. ● *(fig.)* atingere, legătură, contact. [<fr. *tangence*]

tangențiál *adj.* referitor la tangentă; care este tangent. ● *(fig.)* în treacăt, printre altele. [cf. fr. *tangentiel*]

tangíbil *adj.* care poate fi perceput prin pipăit, prin atingere; pipăibil; *(fig.)* real. [cf. fr. *tangible*, lat. *tangibilis*]

tangón *s.n.* drug de lemn, rezemat cu un capăt de bordajul navei și susținut de o balansină, care servește la legarea bărcilor aflate pe apă și pe care marinarii pot coborî în bărci. [<fr. *tangon*]

tangóu *s.n.* dans modern (de origine argentiniană) care se dansează în perechi, în cadență de doi timpi; melodia după care se execută acest dans. [acc. și *tángo*. var. *tango* s.n. / < fr., sp. *tango*]

tánic *adj. m. acid* ~ = tanin. [cf. fr. *tannique*]

tanín *s.n.* substanță organică de origine vegetală, folosită în special la tăbăcirea pielilor. [<fr. *tannin*]

taninós *adj.* care conține tanin, caracteristic taninului; de tanin. [<*tanin*]

tantál *s.n.* metal foarte dur, ductil și maleabil care se află în unele minerale rare. [<fr. *tantale*]

tantálic *adj. (liv.; despre chinuri)* care se referă la dorințe, nevoi care nu pot fi împlinite. [cf. fr. *tantalique* <*Tantal*, personaj mitic condamnat de zei la foame și sete perpetuă]

tantalít *s.n.* mineral cristalizat, de culoare neagră sau roșie-închisă, oxid natural de fier și de mangan. [<fr. *tantalite*]

tantiémă *s.f.* **1.** îndemnizație specială care se dă unor funcționari superiori și membrilor consiliilor de administrație ale societăților comerciale capitaliste; *(p. ext.)* remunerație (calculată procentual) acordată mijlocitorilor de afaceri. **2.** onorariu cuvenit în trecut unui autor dramatic, reprezentînd o parte procentuală din încasările unui teatru la reprezentațiile piesei sale. [pron. *-ti-e-.* / <fr. *tantième*, cf. *tant* — atît]

tapá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* **1.** a bate la mașina de scris, a lovi clapele de la pian etc. **2.** a aranja într-un anumit fel părul. **3.** *(argotic)* a împrumuta, a lua de la cineva bani (prin vicleșug, prin insistențe). [<fr. *taper*]

tapáj *s.n.* zgomot mare; gălăgie, scandal, larmă; protest zgomotos. [<fr. *tapage*]

tápă *s.f.* **1.** *(mar.; tehn.)* capac cu care se acoperă o deschizătură, gura unui tun. **2.** tăietură făcută la baza arborilor pentru a le orienta direcția de căzere la tăiere. ● scobitură la capătul elementelor de construcție din lemn, făcută pentru a le putea îmbina. [<fr. *tape*]

tapét *s.n.* **1.** hîrtie, pînză cu un desen colorat, care se lipește pe pereții unei încăperi, înlocuind zugrăveala. **2.** *a pune pe* ~ = a pune în discuție. [pl. *-te*, *-turi.* / <germ. *Tapete*, cf. it. *tappeto*]

tapetá *vb.* I. *tr.* a acoperi cu tapete (pereții unei încăperi). [cf. it. *tappetare*]

tapetáre *s.f.* acțiunea de a tapeta și rezultatul ei. [<*tapeta*]

tapéur *s.m. (franțuzism)* persoană care cere adesea bani cu împrumut. [pron. *-pör.* / <fr. *tapeur*]

tapiócă *s.f.* aliment făinos, bogat în amidon și în zaharuri ușor asimilabile, care se extrage din rădăcinile de manioc. [pron. *-pi-o-.* / <fr. *tapioca*]

tapír *s.m.* mamifer erbivor care trăiește în zona tropicală a Asiei și a Americii, avînd nasul prelungit cu o trompă mobilă, pielea groasă și netedă și coada foarte scurtă. [<fr. *tapir*]

tapísă *vb.* I. *tr.* **1.** a tapeta. **2.** a înveli, a îmbrăca (o mobilă) cu stofă, cu mătase etc.; a capitona. [var. *tapița* vb. I. / <fr. *tapisser*]

tapisáre *s.f.* acțiunea de a tapisa și rezultatul ei; capitonare. [var. *tapițare* s.f./ <*tapisa*]

tapiserie *s.f.* **1.** lucru de mînă cusut pe o canava cu lînă, cu mătase etc. **2.** partea unei mobile acoperită cu tapiserie (1). [gen. *-iei*. var. *tapițerie* (3) s.f. / <fr. *tapisserie*]

tapițér *s.m.* lucrător specialist în lucrări de tapiserie. [cf. germ. *Tapezie(re)r*]

tapițerie *s.f.* **1.** meseria tapițerului. **2.** atelier, prăvălie în care se lucrează sau se vînd obiecte făcute de tapițer. **3.** v. t a p i s e r i e. [gen. *-iei*. / cf. it. *tappezzeria*]

tapúră *s.f.* fisură în interiorul masei unui oțel tratat termic. [<fr. *tapure*]

tarán *s.n.* armă folosită de popoarele antice pentru dărîmarea cetăților asediate, alcătuită dintr-un trunchi de copac lung și gros, prevăzut la un capăt cu un vîrf greu de metal, [pl. *-nuri*. / <fr. *taranche*]

tarantélă *s.f.* dans popular italian, originar din Tarant, cu ritm viu; melodia după care se execută acest dans. [pl. *-le*. / <it. *tarantella*]

tarantúlă *s.f.* specie de păianjen mare care se întîlnește în țările sudice și a cărui înțepătură este deosebit de toxică. [var. *tarantelă* s.f. / <fr. *tarentule*]

tarár *s.n.* mașină pentru curățirea cerealelor de impurități. [<fr. *tarare*]

tarát *adj. (rar)* vicios, care are tare. [cf. fr. *taré*]

taráxis *s.n.* tulburare a vederii. [pl. *-suri*./ <fr. *taraxis*]

táră[1] *s.f.* greutatea unui vehicul sau a ambalajului unei mărfi, al unui obiect etc.; dara. [var. *tara* s.f. / <ngr. *tara*]

táră[2] *s.f.* viciu, defect (fizic sau moral); meteahnă, cusur, deficiență. [cf. fr. *tare*, it. *tara*]

tardigrád *adj. (zool.)* care merge încet.// *s.n. pl.* diviziune a ordinului edentatelor. ● grupă de insecte care se mișcă foarte încet. [<fr. *tardigrades*]

tardív *adj.* care apare, se petrece, se face (mai) tîrziu (decît ar trebui). [cf. fr. *tardif*, it. *tardivo*]

tardivitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este tardiv. [cf. fr. *tardiveté*]

tarif *s.n.* listă cuprinzînd prețurile unor mărfuri, taxele vamale, costul biletelor la trenuri etc. ● sistem de norme de salarizare pe baza căruia se stabilește retribuirea fiecărui fel de muncă. [pl. *-fe*, *-furi*. / <fr. *tarif*]

tarifá *vb.* **I.** *tr. (rar)* a fixa, a stabili un tarif. [<fr. *tarifer*]

tarifár *adj. (despre prețuri, taxe* etc.*)* stabilit printr-un tarif, conform unui tarif. [cf. fr. *tarifaire*]

tarifáre *s.f.* acțiunea de a tarifa și rezultatul ei; stabilire a unui tarif. [<*tarifa*]

taród *s.n. (tehn.)* burghiu de filetat. [<fr. *taraud*]

tarodá *vb.* **I.** *tr. (tehn.)* a găuri în spirală o piesă care urmează să primească un șurub. [<fr. *tarauder*]

tarpán *s.m.* cal sălbatic din stepele sau din podișurile Asiei, cu capul scurt și gros și cu coama scurtă. [<fr. *tarpan*]

tars *s.n. (anat.)* parte a labei piciorului formată din șapte oase. [<fr. *tarse*]

tarsián *adj.* al tarsului. [pron. *-si-an*./ cf. fr. *tarsien*]

tartánă *s.f. (mar.)* mică navă de transport și de pescuit, cu o singură pînză triunghiulară, folosită mai ales în Marea Mediterană. [<fr. *tartane*, it. *tartana*]

tártă *s.f.* prăjitură făcută dintr-un strat de aluat acoperit cu dulceață, cu cremă sau cu fructe. [<fr. *tarte*]

tartínă *s.f.* felie de pîine unsă cu unt și acoperită uneori cu brînză, cu salam, cu icre etc. [<fr. *tartine*]

tartráj *s.n.* adăugare de acid tartric în mustul de struguri pentru a-i mări aciditatea. [<fr. *tartrage*]

tartrát *s.m. (chim.)* sare a acidului tartric. [<fr. *tartrate*]

tártric *adj. (chim.) acid* ~ = acid organic cristalizat, solubil în apă, care se extrage din tartrul de vin. [<fr. *tartrique*]

tártru *s.n.* **1.** substanță salină care se depune la fundul și pe pereții butoaielor cu vin nou. **2.** substanță calcaroasă care se depune pe coroana dinților. [pl. *-uri*, *-re*. / <fr. *tartre*]

tartufísm *s.n.* ipocrizie, fățărnicie. [<fr. *tartufisme*]

tasá *vb.* **I.** *refl. (despre terenuri, materiale de construcții* etc.*)* a se îndesa, a-și coborî nivelul, a se lăsa, a se afunda sub povara propriei lor greutăți. [p.i. 3 *-sează*./ <fr. *tasser*]

tasáre *s.f.* acțiunea de a se tasa și rezultatul ei; îndesare, lăsare. [<*tasa*]

taséu *s.n.* nicovală mică, folosită de tinichigii pentru a îndrepta tabla. [cf. fr. *tasseau*]

tástă *s.f.* clapă, pîrghie specială la instrumentele muzicale cu claviatură. [<it. *tasto*]

táster *s.n. (poligr.)* ansamblu mecanic de monotip care fixează felul și poziția literelor. [<germ. *Taster*]

tastiéră *s.f. (muz.)* placă specială din lemn tare, fixată, la instrumentele cu coarde, deasupra părții superioare a cutiei de rezonanță. [pron. *-ti-e-*. / cf. it. *tastiera* — claviatură]

tatoná *vb.* **I.** *tr.* a încerca cu prudență, cu precauție să cunoști o situație; a dibui, a sonda. ○ *a* ~ *terenul* = a cerceta posibilitățile de reușită într-o întreprindere, într-o acțiune. [<fr. *tâtonner*]

tatonáre *s.f.* acțiunea de a tatona și rezultatul ei; încercare, dibuire, sondare. [<*tatona*]

tatú *s.m. (zool.)* mamifer fără dinți, cu trupul acoperit cu plăci osoase și cornoase, care trăiește în America tropicală. [pl. invar. / <fr. *tatou*]

tatuá *vb.* **I.** *refl.* și *tr.* a(-și) imprima pe corp, la suprafața pielii, diferite figuri (în culori) care nu se mai pot șterge. [pron. *-tu-a*. p.i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd*./ <fr. *tatouer*, cf. engl. *tatoo*]

tatuáj *s.f.* tatuare. ● desen rămas pe piele după tatuare. [pron. *tu-aj-*. / <fr. *tatouage*]

tatuáre *s.f.* acțiunea de a (se) tatua și rezultatul ei. [pron. *-tu-a-*. / <*tatua*]

taumatúrg *s.m.* persoană care pretinde că ar putea face minuni. [pron. *-ta-u-*. / <fr. *thaumaturge*, cf. gr. *thauma* — minune, *ergon* — lucrare]

taumaturgíe *s.f. (peior.)* pretinsă putere de a face minuni. [pron. *ta-u-*. gen. *-iei.*/ <fr. *thaumaturgie*]

taurín *adj.* din familia taurului. // *s.f. pl.* familie de bovine având ca tip taurul. [<lat. *taurinus*]

tauroból *s.n.* sacrificiul unui taur făcut de cei vechi în cinstea zeiței Cibela și a altor divinități. [cf. lat. *taurobolium*, gr. *taurobolion*]

taurocefál *s.m. (ant.)* monstru mitic cu cap de taur. [<fr. *taurocéphale*]

tauromahíe *s.f. (rar)* luptă a taurilor cu oamenii. [gen. *-iei.* / <fr. *tauromachie*, cf. gr. *tauros* — taur, *mache* — luptă]

tautacísm *s.n.* figură de stil care constă în repetarea aceluiași semn la începutul unor cuvinte sau silabe succesive. [<fr. *tautacisme*, cf. gr. *tauto* — același lucru]

tautofónie *s.f. (lingv.)* repetiție supărătoare a acelorași sunete sau articulații. [gen. *-iei.* / <fr. *tautophonie*, cf. gr. *tauto* — același, *phone* — sunet]

tautográmă *s.f. (lit.)* specie de poezie în care poetul trebuie să întrebuințeze numai cuvinte care încep cu aceeași literă. [<fr. *tautogramme*, cf. gr. *tauto* — aceeași, *gramma* — literă]

tautológic *adj.* referitor la tautologie. [<fr. *tautologique*]

tautologíe *s.f.* repetare inutilă cu alți termeni a aceleiași idei. [gen. *-iei.* / < fr. *tautologie*, cf. gr. *tauto* — același, *logos* — cuvînt]

tavérnă *s.f.* cîrciumă ordinară, murdară (instalată de obicei la subsol). [<fr. *taverne*, it. *taverna*, cf. lat. *taberna*]

taxá *vb.* I. *tr.* **1.** a fixa, a stabili o taxă, un preț; a supune unei taxe. **2.** *(fig.)* a considera, a socoti, a califica. [<fr. *taxer*, cf. lat. *taxare*]

taxáre *s.f.* acțiunea de a taxa și rezultatul ei; socotire, calculare a unui preț, stabilire a unei taxe. [<*taxa*]

taxatór *s.m.* și *f.* cel care încasează o taxă etc.; încasator. [<fr. *taxateur*]

táxă *s.f.* sumă de bani, impozit perceput pentru anumite mărfuri, la încheierea unor contracte etc. ● sumă de bani plătită unei instituții în schimbul unor servicii sau pentru dobîndirea anumitor drepturi. [<fr. *taxe*, cf. gr. *taxis*]

taxí *s.n.* taximetru. [<fr. *taxi*]

taxiárh *s.m. (ant.)* comandant al unei unități din infanteria greacă. ● comandant al unui corp de cavalerie sau al unei unități navale în Grecia antică. [pron. *-xi-ar-h.* / <fr. *taxiarque*, gr. *taxiarchos*]

taxiarhíe *s.f. (ant.)* demnitatea de taxiarh. ● corp de pedestrași în Grecia antică. [pron. *-xi-ar-*. gen. *-iei.* / <fr. *taxiarchie*]

taximétru *s.n.* automobil de piață prevăzut cu un aparat care indică prețul unei curse, potrivit înregistrării distanței parcurse. [<fr. *taximètre*]

taxinée *s.f. (bot.; la pl.)* familie de conifere avînd conul cu o singură floare; *(la sg.)* plantă care face parte din această familie. [pron. *-ne-e.* sg. invar. / <fr. *taxinées*]

taxinomíe *s.f.* teoria clasificărilor. [var. *taxonomie*. / <fr. *taxinomie*]

taxologíe *s.f. (rar)* știință a clasificărilor. [gen. *-iei.* / <fr. *taxologie*]

team *s.n.* echipă de jucători. [pron. *tim.*/ <engl. *team*]

teatrál *adj.* **1.** referitor la teatru, de teatru. **2.** căutat, afectat, artificial, nenatural. [pron. *tea-*. / cf. fr. *théâtral*, it. *teatrale*]

teatrológ *s.m.* specialist în domeniul teatrologiei. [<*teatrologie*]

teatrologíe *s.f.* disciplină care se ocupă cu critica teatrală, cu literatura dramatică, cu organizarea și conducerea teatrelor etc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *théâtrologie*]

teátru *s.n.* **I. 1.** clădire special construită pentru reprezentarea spectacolelor. **2.** spectacol, reprezentație. ○ *a juca* ~ = a se preface. **3.** arta de a reprezenta opere dramatice; dramaturgie; profesiunea de actor. **4.** literatură dramatică; culegere de piese. **II.** loc unde se petrece, unde se desfășoară o întîmplare, un eveniment. ○ ~ *de operații* = cîmp de luptă. [cf. fr. *théâtre*, it. *teatro*, germ. *Theater*, lat. *theatrum*, gr. *theatron*]

tebaínă *s.f.* alcaloid cu acțiune toxică extras din opiu. [pron *-ba-i-*. / <fr. *thébaïne*]

tebaísm *s.n.* intoxicație cu opiu. [pron. *-ba-ism*. / <fr. *thébaïsme*]

tecalemít *s.n.* pompă de mînă cu piston folosită la ungerea motoarelor cu unsori consistente. [pl. *-te*, *-turi*. / <rus. *tekalemit*]

technéțiu *s.n.* element radioactiv sintetic. [pron. *-țiu*. var. *tehnețiu* / <fr. *technétium*]

tec *s.m.* arbore din India și Oceania, cu lemnul foarte tare, care se întrebuințează în special la construirea corăbiilor. [pl. *teci*. / <fr. *teck*]

tectítă *s.f. (geol.)* material cu aspect sticlos, sub formă de granule rotunjite, transparente, de obicei de culoare albastră-închisă sau verde. [<fr. *tectite*]

tectónic *adj.* referitor la raportul dintre diferitele formații geologice ale unei regiuni în urma modificărilor datorite mișcărilor scoarței terestre. [cf. fr. *tectonique*, cf. gr. *tekton* — a tăia]

tectónică *s.f.* ramură a geologiei care studiază modificările straturilor geologice datorite mișcărilor scoarței terestre. [gen. *-cii.* / <fr. *tectonique*]

tedéum *s.n.* slujbă, serviciu divin care se oficiază în împrejurări solemne. [pron. *-de-um*. / <lat., fr. *Te Deum*]

tegumént *s.n.* înveliș organic al corpului mamiferelor; piele. ● înveliș protector al embrionului și al seminței plantelor. [pl. *-te*, *-turi*. / <fr. *tégument*, cf. lat. *tegumentum*]

tegumentár *adj.* care ține de tegument. [cf. fr. *tégumentaire*]

téhnic *adj.* referitor la tehnică; propriu unei arte, unei meserii etc. ○ *termen* ~ = termen care denumește o anumită noțiune dintr-un domeniu al științei, al tehnicii etc. // *s.m. (rar)* maistru tehnician, mecanic. [cf. fr. *technique*, lat. *technicus*, gr. *technikos*]

téhnică *s.f.* **1.** totalitatea uneltelor și a deprinderilor de producție, dezvoltate în cursul istoriei, care permit omenirii să acționeze asupra naturii înconjură-

toare cu scopul de a obține bunuri materiale. **2.** totalitatea procedeelor folosite în practicarea unei profesiuni. [gen. *-cii.* / cf. fr. *technique*, it. *tecnica*, germ. *Technik*]

tehnician *s.m.* și *f.* specialist în tehnică. ● cel care cunoaște, care stăpînește o anumită tehnică. [pron. *-ci-an.* / cf. fr. *technicien*]

tehnicism *s.n.* tendința de a folosi în mod exagerat și mecanic procedele tehnice caracteristice unui domeniu de activitate, neglijînd tezele teoretice. [< *tehnic*]

tehnicitáte *s.f.* caracterul, calitatea a ceea ce este tehnic. [cf. fr. *technicité*]

tehnicolór *adj. (despre filme)* în culori, colorat. [cf. germ. *technikolor*]

tehno- element de compunere savantă avînd semnificația „tehnic", „în legătură cu tehnica". [var. *techno-.* / <fr. *techno-*]

tehnografíe *s.f.* descrierea diferitelor meserii și a procedeelor lor de lucru. [pron. *-fi-e.* gen. *-iei.* / <fr. *technographie*, cf. gr. *techne* — artă, *graphein* — a descrie]

tehnológ *s.m.* specialist în tehnologie. [<fr. *technologue*]

tehnológic *adj.* referitor la tehnologie; de tehnologie. [pl. *-ci*, *-ce.* / <fr. *technologique*]

tehnologíe *s.f.* ansamblul cunoștințelor despre meserii în general; procedeele și mijloacele de fabricare și de prelucrare. ● *(rar)* totalitatea termenilor tehnici specifici unei discipline. [gen. *-iei.* / <fr. *technologie*, cf. gr. *techne* — artă, *logos* — vorbire]

tehnoredactáre *s.f.* pregătirea tehnică a unui manuscris, înainte de a începe operația de tipărire. [după *tehnoredacție*]

tehnoredáctor *s.m.* specialist în lucrări de tehnoredactare.

tehnoredácție *s.f.* tehnoredactare. ● serviciu care se ocupă cu tehnoredactarea manuscriselor. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Technoredaktion*]

teină *s.f.* alcaloid cristalizat, cu gust amărui, care se extrage din ceai, întrebuințîndu-se în medicină ca excitant al nervilor și al inimii sau ca diuretic. [pron. *te-i-.* / <fr. *théine*]

teism[1] *s.n.* teorie filozofică idealistă care admite existența lui Dumnezeu ca ființă supranaturală rațională, creatoare și conducătoare a lumii. [pron. *te-ism.* / cf. fr. *théisme*, gr. *theos* — Dumnezeu]

teism[2] *s.n.* totalitatea tulburărilor produse în urma abuzului de ceai. [pron. *te-ism.* / <fr. *théisme*, cf. *thé* — ceai]

teíst *adj.*, *s.m.* (adept) al teismului[1]. [pron. *te-ist.* / cf. fr. *théiste*]

tele- element de compunere savantă avînd semnificația „(de) la distanță". [<fr. *télé-*, cf. gr. *tele* — departe]

teleautográf *s.n.* aparat care permite transmiterea la distanță a scrisului și a desenelor. [pron. *-le-a-u-.* / cf. fr. *télautographe*]

telebusólă *s.f.* busolă ale cărei indicații sînt transmise de la distanță unor instrumente indicatoare așezate la bordul unui avion. [<*tele-* + *busolă*]

telecineást *s.m.* specialist în realizarea filmelor pentru televiziune; autor de scenarii pentru televiziune. [pron. *-ne-ast.* [<fr. *télécinéaste*]

telecinematográf *s.n.* aparat cu care se transmite un film cinematografic la televiziune. [pl. *-fe.* / cf. fr. *télécinématographe*]

telecomandát *adj. (tehn.)* comandat de la distanță. [cf. fr. *télécommandé*]

telecomándă *s.f. (tehn.)* transmiterea la distanță a unei comenzi; ansamblul mijloacelor care permit o astfel de transmitere. [cf. fr. *télécommande*]

telecomunicáție *s.f.* transmiterea la distanță a unor sunete, a unor semne sau imagini, folosind numai fenomenele electromagnetice sau optice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *télécommunication*]

teledinámică *s.f.* nume dat de Nikola Tesla științei despre transmiterea prin pămînt, cu ajutorul ultrasunetelor, a unor șocuri puternice, în scopul de a provoca acțiuni distrugătoare la mare distanță. [cf. fr. *télédynamie*]

teleféric *s.n.* funicular care transportă oameni. [pl. *-ce*, *-curi.* / <fr. *téléférique*]

telefílm *s.n.* film documentar, de desen animat sau artistic realizat pentru televiziune. [<fr. *télefilm*]

telefón *s.n.* **1.** totalitatea instalațiilor folosite în telefonie. **2.** aparat electric care are un transmițător și un receptor, cu ajutorul căruia se pot face convorbiri la distanță. [<fr. *téléphone*, cf. gr. *tele* — departe, *phone* — sunet]

telefoná *vb.* I. *intr.* a vorbi la telefon cu cineva; a da un telefon cuiva. [<fr. *téléphoner*]

telefonáre *s.f.* acțiunea de a telefona și rezultatul ei. [pl. *-nări.* / <*telefona*]

telefónic *adj.* referitor la telefon; transmis prin telefon. [<fr. *téléphonique*]

telefoníe *s.f. (fiz.)* transmitere la distanță a sunetelor cu ajutorul telefoanelor. [gen. *-iei.* / <fr. *téléphonie*]

telefoníst *s.m.* și *f.* cel care face serviciu la o centrală telefonică. [cf. fr. *téléphoniste*]

telefóto *s.n.* aparat care transmite electric, la distanță, o imagine luminoasă. v. t e l e o b i e c t i v. [<fr. *téléphoto*]

telefotografiá *vb.* I. *tr.* a fotografia la mare distanță, cu ajutorul telefotoului. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *téléphotographier*]

telefotografíe *s.f.* tehnica de a fotografia de la mare distanță, cu ajutorul telefotoului; fotografie obținută pe această cale. [gen. *-iei.* / <fr. *téléphotographie*, cf. gr. *tele* — departe, fr. *photographie* — fotografie]

teleghidá *vb.* I. *tr.* a dirija de la distanță un avion, un proiectil etc. [<fr. *téléguider*]

teleghidáj *s.n.* conducere, dirijare de la distanță, teleghidare. [<fr. *téléguidage*]

telegráf[1] *s.n.* aparat pentru transmiterea la distanță a telegramelor. ● ansamblul instalațiilor folosite în telegrafie. [pl. *-fe*, *-furi.* / <fr. *télégraphe*, cf. gr. *tele* — departe, *graphein* — a scrie]

telegráf[2] *s.m.* plantă erbacee originară din America de Sud, cu flori mici, albe, cu miros plăcut, dispuse în ciorchini lungi

și cu tulpina volubilă. [cf. germ. *Telegraphenpflanze*]

telegrafiá *vb.* I. *intr.* și *tr.* a expedia, a transmite o telegramă. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *télégraphier*]

telegráfic *adj.* **1.** referitor la telegraf. ● transmis, comunicat prin telegraf. **2.** *(fig.)* scurt, concis. [<fr. *télégraphique*]

telegrafíe *s.f.* transmitere la distanță a unor semne grafice și înregistrarea lor cu ajutorul telegrafului. ○ ~ *fără fir* = radiotelegrafie. [pron. *-fi-e.* gen. *-iei*/ <fr. *télégraphie*]

telegrafiére *s.f.* acțiunea de a telegrafia și rezultatul ei. [<*telegrafia*]

telegrafíst *s.m.* și *f.* cel care face serviciu la un post de telegraf. [<fr. *télégraphiste*]

telegrámă *s.f.* comunicare transmisă cu ajutorul telegrafului sau prin alt mijloc (telefon etc.); formular pe care este transcrisă această comunicare. [<fr. *télégramme*, cf. germ. *Telegramm* <gr. *tele* — departe, *gramma* — literă]

teleimprimáre *s.f.* transmitere la distanță a unui text cu ajutorul teleimprimatorului. [pron. *-le-im-.* / <*tele-* + *imprimare*]

teleimprimatór *s.n.* aparat telegrafic cu care se transmit și se recepționează comunicări, texte etc. în literele alfabetului obișnuit. [pron. *-le-im-.* / <*tele-* + *imprimator*, cf. fr. *téléimprimeur*]

teleindicatór *s.n.* aparat care măsoară și transmite la distanță valoarea unei mărimi. [pron. *-le-in-.* / cf. fr. *téléindicateur*]

telejurnál *s.n.* emisiune de știri la televiziune. [<*tele-* + *jurnal*]

telemăsúră *s.f. (tehn.)* transmitere la distanță a rezultatelor unei măsurători efectuate. [după fr. *télémesure*]

telemecánică *s.f.* comanda și controlul funcționării mecanismelor de la distanță cu ajutorul undelor electrice. [cf. fr. *télémécanique*, gr. *tele* — departe, *mechane* — mașină]

telemétric *adj.* referitor la telemetru. [<fr. *télémétrique*]

telemetríe *s.f.* știință având ca obiect măsurarea distanțelor cu ajutorul telemetrului. [gen. *-iei.* / <fr. *télémétrie*]

telemétru *s.n.* instrument optic pentru măsurarea distanței dintre locul unde se află instrumentul și un anumit punct (depărtat sau inaccesibil). [<fr. *télémètre*, cf. gr. *tele* — departe, *metron* — măsură]

telencefál *s.n. (anat.)* partea anterioară, terminală a creierului. [pl. *-luri*, *-le.*/ <fr. *télencéphale*]

teleobiectív *s.n.* obiectiv fotografic folosit la fotografierea obiectivelor foarte îndepărtate. [pron. *-le-o-bi-ec-.* / cf. fr. *téléobjectif*]

teleológic *adj.* referitor la teleologie. [pron. *-le-o-.* / <fr. *téléologique*]

teleologíe *s.f.* teorie idealistă antiștiințifică potrivit căreia atît societatea, cît și natura ar fi organizate conform unui anumit scop, cu o anumită cauză finală. [gen. *-iei.* / <fr. *téléologie*, cf. gr. *teleos* — scop, *logos* — vorbire]

teleosténi *s.m. pl.* ordin de pești care au numai branhii și coada împărțită în două părți egale, al căror tip este crapul. [pron. *-le-os-.* sg. *teleosten.* / <fr. *téléostéens*, cf. gr. *tele* — departe, *osteon* — os]

telepátic *adj.* referitor la telepatie. [<fr. *télépathique*]

telepatíe *s.f.* pretinsă posibilitate de a percepe fenomene care nu sînt în raza simțurilor,precum și de a transmite gîndul la distanță; percepere întîmplătoare a fenomenelor și a gîndurilor de la distanță. [gen. *-iei.* / <fr. *télépathie*, cf. gr. *tele* — departe, *pathos* — sentiment]

telereglăj *s.n.* dispozitiv pentru reglarea de la distanță a unui sistem tehnic. [<fr. *téléréglage*]

telescóp *s.n.* instrument optic folosit pentru observarea aștrilor, al cărui obiectiv este o oglindă mare concavă. [<fr. *télescope*, cf. gr. *tele* — departe, *skopein* — a observa]

telescópic *adj.* **1.** referitor la telescop. **2.** *(despre tuburi)* care poate pătrunde unul în golul celuilalt. [cf. fr. *télescopique*, germ. *teleskopisch*]

telescriptór *s.n.* înregistrator automat al unei comunicări telefonice. [pl. *-oare.*/ <fr. *télescripteur*]

telespectatór *s.m.* și *f.* cel care urmărește un program la televizor. [cf. fr. *télespectateur*]

telestereográf *s.n.* aparat pentru transmiterea la distanță a fotografiilor, a desenelor, a textelor etc. imprimate în prealabil pe un film special. [pron. *-re-o-.*/ <fr. *télestéréographe*]

teletíp *s.n.* aparat telegrafic la care receptarea semnelor transmise se face sub formă de caractere tipografice, fără a mai fi necesară prezența unui operator. [<fr. *télétype*, cf. germ. *Teletyp*]

televizá *vb.* I. *tr.* a transmite (un program, un meci etc.) prin televiziune. [<fr. *téléviser*]

televiziúne *s.f.* transmitere la distanță a unor imagini în mișcare, cu ajutorul undelor electromagnetice radiofonice. [pron. *-zi-u-.* / <fr. *télévision*, cf. gr. *tele* — departe, lat. *visio* — vedere]

televizór *s.n.* aparat pentru recepționarea imaginilor transmise prin televiziune. [cf. fr. *téléviseur*]

televorbitór *s.n.* instalație telefonică specială care permite ca vocea celui care vorbește să fie auzită simultan de mai multe posturi. [<*tele-* + *vorbitor*]

telúr *s.n.* metaloid alb-albăstrui care are proprietăți asemănătoare cu cele ale sulfului. [<fr. *tellure*, cf. lat. *tellus* — pămînt]

telúric *adj.* **1.** referitor la pămînt, pămîntesc. ○ *(fiz.) curent* ~ = curent electric care circulă prin sol. **2.** *(chim.) acid* ~ = acid foarte slab care se obține prin oxidarea telurului cu acid cloric. [<fr. *tellurique*, cf. lat. *tellus* — pămînt]

telurúră *s.f.* sare a acidului teluric. [<fr. *tellurure*]

temátic *adj.* **1.** referitor la teme, alcătuit pe anumite teme. **2.** *(fon.) vocală* ~*ă* = vocală care nu poate fi considerată nici sufix, nici desinență și care, împreună cu rădăcina, formează tema. [cf. fr. *thématique*]

tematică *s.f.* totalitatea temelor dintr-un grup de opere literare, artistice, științifice etc. [cf. fr. *thématique*]
témă *s.f.* **1.** subiect, materie, problemă (principală) care urmează să fie lămurită; ideea fundamentală care se dezvoltă într-o expunere, într-o operă literară etc. ● motiv melodic al unei compoziții muzicale, pe care se compun variațiunile. **2.** subiect de compoziție pentru școlari. ● lucrare (scrisă) pregătită de un școlar. **3.** *(gram.)* parte a unui cuvînt alcătuită de rădăcină, împreună cu prefixele și sufixele. [cf. fr. *thème*, it. *tema*, lat. *thema* <gr. *theme* — subiect pus]
temerár *adj.* îndrăzneț, cutezător peste măsură, pînă la nesocotință. [cf. fr. *téméraire*, lat. *temerarius*]
temerítate *s.f.* îndrăzneală, cutezanță mare, nesocotință. [cf. fr. *témérité*, lat. *temeritas*]
temperá[1] *vb.* I. *tr.* a modera, a micșora; a potoli, a domoli (un sentiment, o acțiune, o tendință). [<fr. *tempérer*, cf. lat. *temperare*]
témpera[2] *s.n.* procedeu de pictură în care se întrebuințează culori amestecate cu substanțe albuminoase sau gelatinoase. [pl. invar. / <it. *tempera*]
temperamént *s.n.* totalitatea particularităților individuale ale psihicului omenesc, manifestate prin rapiditatea și intensitatea desfășurării proceselor psihice și prin gradul de sensibilitate; fire. ● energie, impetuozitate, elan. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. lat. *temperamentum*, fr. *tempérament*]
temperamentál *adj.* de temperament, privitor la temperament. [<*temperament*]
temperándo *adv.* *(muz; ca indicație de execuție)* moderînd, reținînd (mișcarea). [<it. *temperando*]
temperánță *s.f.* cumpătare, moderație, sobrietate. [cf. fr. *tempérance*, it. *temperanza*, lat. *temperantia*]
temperáre *s.f.* acțiunea de a tempera și rezultatul ei. [<*tempera*]
temperát *adj.* moderat, potolit. ○ *climă* ~*ă* = climă caracterizată prin veri potrivit de călduroase și ierni nu prea reci; *zonă* ~*ă* = fiecare dintre cele două zone de pe suprafața globului, cuprinse între tropice și cercurile polare. [<*tempera*]
temperatúră *s.f.* starea, gradul de căldură al unui corp; gradul de încălzire al aerului, căldura aerului. ● *(med.)* febră. ● *(biol.)* căldura corpului ființelor. [cf. fr. *température*, lat. *temperatura*]
temperáție *s.f.* *(muz.)* stabilirea unei mărimi convenționale a intervalelor dintre sunete. [gen. *-iei*. / <lat. *temperatio* — proporție]
tempéstă *s.f.* *(liv.; rar)*, furtună, uragan. [<it. *tempesta*, cf. lat. *tempestas*]
tempestív *adj.* *(rar)* care se întîmplă la timp potrivit; oportun, favorabil. [<lat. *tempestivus*]
templiér *s m.* *(ist.)* membru al unui ordin de călugări militari din evul mediu, care au participat la cruciade. [pron. *-pli-er*. / <fr. *templier*]
témplu *s.n.* edificiu destinat cultului (în antichitate la greci, la romani, la egipteni sau astăzi la evrei etc.). ● biserică (monumentală). [pl. *-le*, *-luri*. / <lat *templum*]
témpo *s.n.* mișcare, grad de rapiditate cu care trebuie cîntată o piesă muzicală. ● ritm, cadență. [art. *tempóul*. / <it., fr. *tempo*]
temporál[1] *adj.* *os temporal (și s.n.)* = osul tîmplei. [<fr. *temporal*, cf. lat. *temporalis* <*tempus* — tîmplă]
temporál[2] *adj.* care indică timpul, privitor la timp. ○ *propoziție* ~*ă (și s.f.)* = propoziție subordonată care arată timpul în care are loc acțiunea din propoziția regentă; *conjuncție* ~*ă* = conjuncție care introduce o propoziție temporală. [cf. fr. *temporel*, lat. *temporalis* <*tempus* — timp]
temporár *adj.* vremelnic, trecător, provizoriu. [cf. fr. *temporaire*, lat. *temporarius*]
temporizá *vb.* I. *tr.* a amîna, a tărăgăna, a tergiversa. [<fr. *temporiser*, cf. lat. *tempus* — timp]
temporizáre *s.f.* acțiunea de a temporiza și rezultatul ei; tărăgănare, tergiversare. [<*temporiza*]
temporizatór *adj.* care tărăgănează. [cf. fr. *temporisateur*]
ten *s.n.* culoarea și calitatea pielii obrazului. ○ *fond de* ~ = substanță grasă, colorată, folosită ca fard. [pl. *-nuri*./ <fr. *teint*]
tenáce *adj.* **1.** dîrz, stăruitor, perseverent. **2.** *(despre un material)* rezistent la rupere. [<fr., it. *tenace*, cf. lat. *tenax*]
tenacitáte *s.f.* **1.** calitatea de a fi tenace; stăruință, îndîrjire, perseverență. **2.** calitatea unui corp de a fi rezistent la rupere. [cf. fr. *ténacité*, it. *tenacità*]
tenalgie *s.f.* *(med.)* durere în tendoanele mușchilor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *ténalgie*, it. *tenalgia*]
tenár *s.n.* parte ieșită în afară de la extremitatea podului palmei. [<fr. *thénar*]
tendalét *s.n.* tendă mică. [<it. *tendaletto*]
téndă *s.f.* *(mar.)* acoperitoare de pînză care se întinde deasupra punții pentru a o apăra de ploaie și de soare. [<it. *tenda*]
tendențiónism *s.n.* *(rar)* tendențiozitate. [pron. *-ți-o-*. / <*tendențios*]
tendențiós *adj.* cu tendință, care are un anumit scop; care vrea să insinueze ceva. [pron. *-ți-os*. / cf. fr. *tendancieux*, it. *tendenzioso*]
tendențiozitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este tendențios; tendențiosism. [pron. *-ți-o-*. / <*tendențios*]
ténder *s.n.* vagon care se atașază la o locomotivă cu aburi, și în care se transportă combustibilul și apa necesară locomotivei. [<engl., fr. *tender*]
tendinós *adj.* de natura tendonului, referitor la tendoane. [<fr. *tendineux*]
tendință *s f.* **1.** dispoziție firească pentru ceva; înclinare, aplecare; năzuință. **2.** forța care face ca un corp să se miște într-o anumită direcție; direcția pe care o are un corp în mișcare. [pl. *-țe*, *-ți*./ cf. fr. *tendance*, it. *tendenza*]
tendón *s.n.* țesut fibros și rezistent, de culoare albă, cu ajutorul căruia se fi-

xează mușchii de oase; ligament. [<fr. *tendon*]

tenébre *s.f.pl. (liv.)* întunecime, beznă, întuneric, obscuritate. [<fr. *ténèbres*, cf. it. *tenebre*, lat. *tenebrae*]

tenebrós *adj. (liv.)* întunecos, întunecat, obscur; sumbru. ● *(fig.; despre oameni)* întunecat, mohorît, închis. [cf. fr. *ténébreux*, lat. *tenebrosus*]

tenésme *s.f. pl. (med.)* nevoia urgentă de a defeca, indiferent dacă bolnavul are sau nu scaun.

teniázǎ *s.f.* boală parazitară determinată de dezvoltarea teniei în intestinul omului.

ténie *s.f.* vierme parazit care trăiește în intestinul subțire al omului și al animalelor carnivore; panglică. [pron. *-ni-e.* gen. *-iei.* / <fr. *ténia*, cf. lat. *taenia*, gr. *tainia* — panglică]

ténis *s.n.* joc sportiv care se practică cu mingi mici, lovite cu racheta, de către un număr par de jucători, pe un teren despărțit în două printr-o plasă. ● ~ *de masă* = joc asemănător tenisului, care se joacă pe o masă mare, cu mingi mai mici; ping-pong. [<engl., fr. *tennis*]

tenór *s.m.* **1.** vocea bărbătească cea mai înaltă; cîntăreț care are o astfel de voce. **2.** categorie de instrumente cu registrul între alto și bariton. [cf. fr. *ténor*, it. *tenore*]

tenotomíe *s.f.* operație care constă în tăierea unui tendon. [gen. *-iei.* / <fr. *ténotomie*, cf. gr. *tenón* — tendon, *tomé* — secțiune]

tensiométru *s.n.* **1.** aparat pentru măsurarea tensiunii arteriale. ● aparat folosit pentru a măsura tensiunea superficială a unui lichid. **2.** instrument pentru măsurarea deformărilor unui corp supus la tensiuni exterioare. [pron. *-si-o-.* / <fr. *tensiomètre*]

tensiúne *s.f.* **1.** starea a ceea ce este întins; întindere. ● *(fig.)* încordare; zbucium sufletesc, nervozitate. **2.** *(fiz.)* forța interioară care acționează asupra unității de arie dintr-o secțiune a unui corp supus unor forțe exterioare. ● presiunea vaporilor produși de un lichid într-un spațiu închis. **3.** diferența de potențial dintre două puncte ale unui cîmp electric. **4.** *(med.)* presiune exercitată de fluxul sanguin asupra arterelor și asupra inimii. [cf. fr. *tension*, lat. *tensio*]

tensór *adj. (despre mușchi)* care produce o întindere. // *s.n.* entitate geometrică generalizînd noțiunea de vector. [pl. *-oare.* / <fr. *tenseur*]

tentá *vb.* I. *tr.* a ispiti; a ademeni. [<fr. *tenter*, it., lat. *tentare*]

tentácul *s.n.* fiecare dintre apendicele mobile și nearticulate ale unor animale, care servesc ca organ tactil, de prindere și de mișcare. [<fr. *tentacule*, cf. lat. *tentaculum*]

tentaculár *adj.* cu tentacule, de natura tentaculelor. [cf. fr. *tentaculaire*]

tentánt *adj.* ispititor, atrăgător, îmbietor. [cf. fr. *tentant*]

tentativă *s.f.* acțiune întreprinsă în scopul de a realiza ceva, fără a avea însă siguranța izbîndei; încercare (neizbutită). [cf. fr. *tentative*, it. *tentativo*]

tentáție *s.f.* ispită, ademenire, atracție. [gen. *-iei.* var. *tentațiune* s.f. / cf. fr. *tentation*]

téntă *s.f. (pict.)* amestec, în diferite proporții, de apă și tuș sau orice alt colorant, folosit pentru a reda nuanța dorită într-o colorație; nuanță a unei culori. [<fr. *teinte*]

tențónă *s.f.* dialog în poezia medievală în care interlocutorii își aruncau invective. [var. *tensonă* s.f. / <it. *tenzone*, fr. *tenson*]

teobromínă *s.f.* alcaloid care se extrage din semințele arborelui de cacao, folosit ca diuretic. [pron. *te-o-.* / <fr. *théobromine*]

teocrát *s.m. (rar)* membru al unei teocrații. ● cel care exercită o putere teocratică. [<fr. *théocrate*, cf. gr. *theos* — zeu, *kratos* — conducător]

teocrátic *adj.* referitor la teocrație. [<fr. *théocratique*]

teocrație *s.f.* formă de guvernămînt în care autoritatea, fiind considerată ca emanînd de la Dumnezeu, este exercitată de cler; stat care are o astfel de formă de guvernămînt. [gen. *-iei.* / <fr. *théocratie*, cf. gr. *theos* — zeu, *krateia* — conducere]

teodicée *s.f.* denumire dată tratatelor mistico-religioase care își propun să justifice contradicția evidentă între credința într-un Dumnezeu atotputernic și bun și existența răului și nedreptății în lume. [pron. *te-o-... -e-e.* pl. invar. / <fr. *théodicée*, it. *teodiceea*, cf. gr. *theos* — zeu, *diké* — justiție]

teodolít *s.n.* instrument optic folosit pentru măsurarea precisă a unghiurilor în topografie, iar în astronomie pentru determinarea azimutului și a înălțimii aparente a unui astru. [<fr. *théodolite*]

teogónic *adj.* referitor la teogonie. [<fr. *théogonique*]

teogonie *s.f.* totalitatea miturilor care au ca temă originea zeilor; genealogia zeilor. ● totalitatea divinităților unei religii politeiste. [gen. *-iei.* / cf. fr. *théogonie*, gr. *theos* — zeu, *gonos* — generație]

teológ *s.m.* specialist în teologie. [cf. germ. *Theologe*, it. *teologo*]

teológal *adj. (rar)* teologic. [cf. fr. *théologal*, it. *teologale*]

teológic *adj.* referitor la teologie. [cf. fr. *théologique*, it. *teologico*]

teologíe *s.f.* pseudoștiință care încearcă să fundamenteze religia cu ajutorul argumentelor filozofiei idealiste sau al unei interpretări deformatoare a datelor științei. ● disciplină care studiază problemele religiei, apărînd preceptele ei fundamentale. [gen. *-iei.* / cf. fr. *théologie*, it. *theologia*, lat., gr. *theologia* < gr. *theos* — zeu, *logos* — vorbire]

teomahíe *s.f. (mit.)* luptă între zei. [gen. *-iei.* / <gr. *theomachia*]

teomanție *s.f.* pretinsă artă de prevestire în care ghicitorul ar fi fost inspirat de divinitate. [gen. *-iei.* / <gr. *theomanteia*, cf. gr. *theos* — zeu, *manteia* — prevestire]

teórbă *s.f.* instrument muzical mai mare ca lăuta, care are coarde speciale pentru sunetele grave. [pron. *te-or-.* / <fr. *théorbe*]

teorémă *s.f.* adevăr matematic care poate fi demonstrat logic plecînd de la fapte cunoscute. [pron. *te-o-*./ cf. fr. *théorème*, lat., gr. *theorema*]

teorétic *adj.* referitor la teorie; întemeiat pe teorie. ● specific teoriei; *(p. ext.)* abstract, rupt de practică. [cf. fr. *théorique*]

teoreticián *s.m.* specialist care studiază problemele teoretice dintr-un domeniu al unei ştiinţe, al unei arte etc. ● *(peior.)* cel care se menţine numai pe planul speculaţiilor teoretice, neţinînd seamă de practică. [pron. *te-o... ci-an.* / <*teoretic*]

teoretizá *vb.* I. *tr.* a scoate şi a sistematiza ideile generale din datele unei cercetări; a formula principii. [cf. germ. *theoretisieren*]

teorie *s.f.* sistem de idei, noţiuni, raţionamente, care constituie conţinutul unei ştiinţe, al unei concepţii despre un domeniu sau altul; ansamblu de cunoştinţe, de idei, de ipoteze care dau explicaţia unor fenomene etc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *théorie*, lat., gr. *theoria*]

teozóf *s.m.* şi *f.* adept al teozofiei. [<fr. *théosophe*]

teozófic *adj.* privitor la teozofie. [<fr. *théosophique*]

teozofíe *s.f.* doctrină filozofică reacţionară cu caracter mistic, care îşi proclamă ca scop unic cunoaşterea divinităţii pe calea legăturii nemijlocite cu aşa-numita lume transcendentală. [gen. *-iei.* / cf. fr. *théosophie*, gr. *theosophia*]

tepidárium *s.n.* parte a termelor romane rezervată băilor calde. [pron. *-ri-um.*/ <lat. *tepidarium*]

teracótă *s.f.* produs ceramic fabricat prin arderea argilei, din care se fac plăci pentru sobe, obiecte ornamentale etc. [<it. *terracotta* < *terra* — pămînt, *cotta* — arsă]

teracotíst *s.m.* lucrător specialist în fabricarea sobelor de teracotă. [<*teracotă*]

terapeútic *adj.* privitor la terapeutică. [pron. *-pe-u-.* / <fr. *thérapeutique*]

terapeútică *s.f.* parte a medicinei care studiază tratamentul bolilor şi modul de întrebuinţare a medicamentelor. ● totalitatea metodelor de vindecare a unei boli. [pron. *-pe-u.* / <fr. *thérapeutique*, cf. gr. *therapeuein* — a îngriji]

terapíe *s.f.* metodă folosită pentru vindecarea unei boli. [gen. *-iei.* / <fr. *thérapie*, cf. gr. *therapeia*]

terárIu *s.n.* încăpere unde sînt crescute, pentru a fi observate, diferite animale mici terestre (şerpi, şopîrle etc.). [pron. *-riu.* / <fr., lat. *terrarium*, germ. *Terrarium*]

terasamént *s.n.* lucrare care constă în săparea şi transportarea pămîntului, în umplerea anumitor denivelări de teren pentru a face terase, şosele, căi ferate. ● totalitatea construcţiilor care constituie infrastructura unei şosele, a unei căi ferate etc. [pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *terrassement*]

terásă *s.f.* **1.** construcţie deschisă, anexă la o clădire (la parter sau la etaj), folosită pentru odihnă etc. ● platformă (care ţine loc de acoperiş plan) deasupra unei case. **2.** *(geol.)* sistem de suprafeţe plane, în formă de trepte, situate în lungul cursului unui rîu, al malurilor mării etc. ● suprafaţă plană amenajată pe o ridicătură de teren (de obicei în parcuri şi în grădini), care foloseşte ca loc de plimbare. [<fr. *terrasse*]

terasiér *s.m.* lucrător la terasamente. [pron. *-si-er.* / <fr. *terrassier*]

teratológic *adj.* privitor la teratologie. [<fr. *tératologique*]

teratologíe *s.f.* ramură a anatomiei care studiază anomaliile morfologice ale vieţuitoarelor. [gen. *-iei.* / <fr. *tératologie*, cf. gr. *teras*, *teratos* — monstru, *logos* — vorbire]

térbiu *s.n.* *(chim.)* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-biu.* / <fr. *terbium*]

terebentínă *s.f.* *(chim.)* lichid incolor, cu miros caracteristic, care se extrage prin distilarea răşinii coniferelor; este întrebuinţat în industrie. [var. *terbentină*, *terpentină* s.f. şi *terpentin* s.n. / <fr. *térébenthine*]

terebínt *s.m.* arbore răşinos din regiunea mediteraneană, din care se extrag terebentina şi alte substanţe tanante. [<fr. *térébinthe*, cf. lat. *terebinthus*]

terén *s.n.* **1.** întindere de pămînt. ● sol. ● loc, regiune. **2.** *(fig.)* domeniu de activitate, de preocupări. ○ *pe* ~ = la faţa locului; la locul de muncă. [<fr. *terrain*]

teréstru *adj.* referitor la pămînt, de (pe) pămînt; pămîntesc. [cf. fr. *terrestre*, lat. *terrestris*]

tergál *s.n.* ţesătură din fibre sintetice, folosită în special pentru confecţii. [<fr. *tergal*, nume comercial]

tergiversá *vb.* I. *tr.* a amîna, a tărăgăna, a întîrzia rezolvarea unei chestiuni, a unei stituaţii etc. [<fr. *tergiverser*, cf. lat. *tergiversari*]

tergiversáre *s.f.* acţiunea de a tergiversa şi rezultatul ei; tărăgănare, amînare; temporizare. [<*tergiversa*]

teriác *s.n.* remediu contra otrăvurilor. [cf. fr. *thériaque*]

teribil *adj.* **1.** care inspiră groază; înspăimîntător, îngrozitor. **2.** extraordinar, formidabil, grozav. ● *(adv.)* foarte, extrem de... [cf. fr. *terrible*, lat. *terribilis*]

teribilísm *s.n.* vorbă sau faptă teribilă.

teribilíst *s.m.* şi *f.* cel care vrea să pară teribil.

teribilitáte *s.f.* însuşirea de a fi teribil. [cf. it. *terribilità*]

teriér *s.m.* *(zool.)* specie de cîini mici de statură şi cu botul pătrat, folosiţi la vînatul animalelor care trăiesc în vizuini. [pron. *-ri-er.* / <fr. *terrier*, *fox-terrier*]

terifiánt *adj.* *(rar)* înspăimîntător, îngrozitor. [pron. *-fi-ant.* / <fr. *terrifiant*]

terigén *adj.* *(despre depozite marine)* format din materiale aduse de pe uscat. [<fr. *terrigène*]

terilénă *s.f.* fibră textilă sintetică produsă dintr-un subprodus al huilei. [var. *terilen.* / <fr. *térylène*, nume comercial]

teriomórf *adj.* *(arheol.; despre motive ornamentale)* în formă de fiară. [pron. *-ri-o-.*]

teritoriál *adj.* referitor la un teritoriu; de (pe) teritoriu. ○ *ape ~e* = apele de lîngă țărm, pînă la o anumită depărtare, asupra cărora își exercită suveranitatea statul riveran. [pron. *-ri-al.* / <fr. *territorial*]

teritorialitáte *s.f.* condiția de a face parte din teritoriul unui stat. [pron. *-ri-a-.*/ cf. fr. *territorialité*]

teritóriu *s.n.* întindere de pămînt (limitată de hotare) care aparține unui stat, unei provincii, unui oraș, unei autorități etc. [pron. *-riu.* / <lat. *territorium*, cf. fr. *territoire*]

termál *adj. (despre ape minerale)* care izvorăște cald din pămînt; *(despre o stațiune)* care are izvoare minerale calde. [<fr. *thermal*]

térme *s.f. pl.* băi publice la romani. ● băi publice de ape termale. [sg. *-mă.* / <fr. *thermes*, cf. lat. *thermae*, gr. *thermos* — cald]

término[1] *s.n.* **1.** dată dinainte fixată pentru executarea unei plăți, a unei obligații etc.; scadență. **2.** interval de timp (dinainte stabilit) în limita căruia trebuie să se înfăptuiască, să se întîmple ceva. [<fr. *terme*, cf. lat. *terminus*]

término[2] *s.m.* **1.** cuvînt, vorbă, expresie; exprimare. **2.** fiecare dintre elementele unei comparații. **3.** fiecare dintre monoamele unui polinom. **4.** fiecare dintre cele trei elemente constitutive ale unui silogism. [<lat. *terminus*, cf. fr. *terme*]

térmic *adj.* referitor la căldură. ○ *centrală ~ă* = centrală folosită pentru producerea căldurii. [<fr. *thermique*]

térmică *s.f.* parte a fizicii care se ocupă cu studiul căldurii și al legilor ei. [<fr. *thermique*]

termidór *s.n.* a unsprezecea lună a calendarului republican francez, (20 iulie—18 august). [<fr. *thermidor*]

termidorián *adj.* referitor la evenimentele din 9 termidor (căderea lui Robespierre). // *s.m.* nume dat autorilor evenimentelor din 9 termidor. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / <fr. *thermidorien*]

terminá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) sfîrși, a (se) isprăvi. ● *refl.* a avea o terminație, a se sfîrși în... [p.i. *término*, conj. *-ne*, imper. *-nă.* / <fr. *terminer*, lat. *terminare*]

terminál *adj.* aflat la extremitate, la vîrf. [cf. fr. *terminal*, lat. *terminalis*]

termináre *s.f.* acțiunea de a (se) termina și rezultatul ei; sfîrșire, isprăvire. [<*termina*]

terminație *s.f.* **1.** partea terminală a unui lucru. **2.** *(gram.)* sunet (sau grup de sunete) care se află la sfîrșitul unui cuvînt. [gen. *-iei.* / cf. lat. *terminatio*, fr. *terminaison*]

terminológic *adj.* referitor la terminologie, de terminologie. [<fr. *terminologique*]

terminología *s.f.* totalitatea termenilor de specialitate folosiți într-o știință, într-o disciplină, într-o activitate practică etc. [gen. *-iei.* / <fr. *terminologie*, cf. lat. *terminus* — termen, gr. *logos* — vorbire]

términus *s.n. invar.* ultimul punct al unei linii ferate, de tramvai etc; stația ultimă; capăt. [<fr., lat. *terminus*]

termít *s.n.* amestec de pulbere de aluminiu și oxid de fier, care dezvoltă prin ardere o temperatură ridicată. [<fr. *thermite*]

termíță *s.f.* insectă tropicală din ordinul nevropterelor, din familia furnicii, care trăiește în colonii și este foarte stricătoare. [<fr. *termite*]

termo- element de compunere care înseamnă „căldură". [var. *termi-.* / <fr. *thermo-*, cf. gr. *thermos* — cald]

termobarográf *s.n.* instrument pentru măsurarea temperaturii și presiunii. [<germ. *Thermobarograph*]

termocautér *s.n.* aparat de cauterizare, constituit dintr-un cauter care acționează încălzit și menținut la roșu. [pron. *-ca-u-.* / <fr. *thermocautère*, cf. gr. *thermos* — cald, fr. *cautère* — cauter]

termocentrálă *s.f.* centrală electrică care întrebuințează energie termică (produsă de cărbuni, de derivați ai țițeului etc.). [<*termo-* + *centrală*, cf. gr. *thermos* — cald, *kentron* — centru]

termochimíe *adj.* referitor la termochimie. [cf. fr. *thermochimique*]

termochimíe *s.f.* ramură a chimiei care studiază cantitatea de căldură absorbită sau dezvoltată în cursul reacțiilor chimice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *thermochimie*]

termoconductibilitáte *s.f.* proprietate a unor corpuri de a fi bune conducătoare de căldură.

termodinámic *adj.* referitor la termodinamică. [<fr. *thermodynamique*]

termodinámică *s.f.* ramură a fizicii care studiază legile generale cărora le sînt supuse fenomenele care implică transformarea căldurii în lucru mecanic și invers. [gen. *-cii.* / <fr. *thermodynamique*, cf. gr. *thermos* — cald, *dynamis* — forță]

termoeléctric *adj.* referitor la termoelectricitate. ○ *centrală ~ă* = termocentrală. [pron. *-mo-e-.* / cf. fr. *thermo-électrique*]

termoelectricitáte *s.f.* ramură a fizicii care studiază relațiile dintre fenomenele electrice și cele termice. [pron. *-mo-e-.*/ cf. fr. *thermo-électricité*]

termoestezíe *s.f.* sensibilitate la variațiile de temperatură, a cărei cercetare este importantă în anumite boli nervoase. [gen. *-iei.* / <fr. *thermo-esthésie*, cf. gr. *thermos* — cald, *aisthesis* — senzație]

termofícă *vb.* I. *tr.* a alimenta o clădire sau o localitate cu căldură produsă într-o instalație specială și distribuită printr-o rețea de conducte. [p.i. *termofic.* / cf. fr. *thermifier*]

termoficáre *s.f.* acțiunea de a termofica și rezultatul ei. [<*termofica*]

termofíl *adj. (despre bacterii)* care poate trăi la temperaturi ridicate — pînă la 70° — dezvoltîndu-se, de obicei, în apele fierbinți. [<fr. *thermophile*, gr. *thermos* — cald, *philein* — a iubi]

termofór *s.n.* aparat format dintr-o pungă plată în care se pune apă caldă sau dintr-o pernă încălzită electric, folosit ca mijloc terapeutic; buiotă. [<fr. *thermophore*, cf. gr. *thermos* — cald, *phoros* — purtător]

termogén *adj.* care produce căldură. // *s.n.* medicament care se aplică pe piele pentru a obține o reacție terapeutică locală. [<fr. *thermogène*, cf. gr. *thermos* — cald, *gennan* — a produce]
termogenéză *s.f.* funcția organismului animal de a produce căldură. [cf. gr. *thermos* — cald, *genesis* — naștere]
termográf *s.n.* instrument care înregistrează grafic variațiile de temperatură. [<fr. *thermographe*, cf. gr. *thermos* — cald, *graphein* — a înregistra]
termoizolánt *adj. (despre un material)* izolant împotriva căldurii. [pron. *-mo-i-.*/ <gr. *thermos* — cald + *izolant*]
termoizolatór *adj.* termoizolant. [pron. *-mo-i-.* / <*termo-* + *izolator*]
termolabíl *adj.* (*despre substanțe, materiale* etc.) sensibil la acțiunea căldurii. [<fr. *thermolabile*]
termologíe *s.f.* parte a fizicii care studiază căldura. [gen. *-iei.* / <fr. *thermologie*, cf. gr. *thermos* — cald, *logos* — știință]
termoluminescénță *s.f.* emisiune de radiații luminoase datorită încălzirii moderate a unui corp la o temperatură inferioară celei de incandescență. [pron. *-sce-.* / <fr. *thermoluminiscence*]
termométric *adj.* referitor la termometru. [<fr. *thermométrique*]
termometríe *s.f.* ramură a fizicii care studiază măsurarea temperaturilor. [gen. *-iei.* / <fr. *thermométrie*]
termométru *s.n.* instrument pentru măsurarea temperaturii unui corp. [<fr. *thermomètre*, cf. gr. *thermos* — cald, *metron* — măsură]
termonucleár *adj.* obținut prin fuziunea nucleelor de atomi ușori. ○ *armă* ~ă = bombă cu hidrogen. [cf. fr. *thermonucléaire*]
termoregulatór *s.n.* termostat. [cf. fr. *thermorégulateur*]
térmos *s.n.* vas special construit cu pereți dubli, argintați, folosit (mai ales în călătorii) pentru păstrarea unui lichid la o temperatură constantă. [<germ. *Thermos (flasche)*]
termoscóp *s.n.* instrument pentru punerea în evidență a unei diferențe de temperatură. [<fr. *thermoscope*, cf. gr. *thermos* — cald, *skopein* — a privi]
termoscopíe *s.f.* măsurare a temperaturii. [gen. *-iei.* / <fr. *thermoscopie*]
termosifón *s.n.* ansamblu de conducte într-o instalație de încălzire centrală, în care circulația apei se face pe baza diferenței de densitate dintre apa caldă care se ridică și apa rece care coboară. [<fr. *thermosiphon*]
termostabíl *adj.* (*despre o substanță* etc.) care nu este influențat sensibil de acțiunea căldurii. [cf. fr. *thermostabile*]
termostát *s.n.* aparat care servește la menținerea unei temperaturi constante; termoregulator. ● aparat, încăpere unde există o temperatură constantă. [<fr. *thermostat*, cf. gr. *thermos* — cald, *statos* — stare]
termotéhnică *s.f.* ramură a tehnicii care studiază utilizarea căldurii în scopuri industriale sau casnice. [gen. *-cii.* / cf. fr. *thermotechnique*, germ. *Termotechnik*, gr. *thermos* — cald, *techne* — meșteșug]
termoterapíe *s.f. (med.)* tratament al unei boli făcut cu ajutorul căldurii. [gen. *-iei.* / <fr. *thermothérapie*, cf. gr. *thermos* — cald, *therapeia* — tratament]
termotropísm *s.n.* calitate a plantelor de a reacționa față de variațiile de temperatură. [<fr. *thermotropisme*, cf. gr. *thermos* — cald, *tropos* — întoarcere]
tern *adj. (rar)* șters, mat, spălăcit; *(fig.)* fără relief, fără culoare; monoton. [<fr. *terne*]
ternár *adj.* compus din trei unități, din trei elemente. ● de ordinul al treilea. [<fr. *ternaire*, cf. lat. *ternarius*]
ternát *adj. (despre frunze)* are sînt reunite cîte trei, pornind din același loc de pe tulpină. [după fr. *terné*]
terníón *s.n.* dulap metalic pentru ținerea în compartimente speciale, separate a biletelor de tren etc. [pron. *-ni-on.*/ <germ. *Ternion*]
ternúțiu *s.m.* mică monedă de arămă la romani, egală cu 1/4 dintr-un as. [pron. *-ți-u.* / <lat. *ternucius*]
teroáre *s.f.* frică, groază, spaimă provocată intenționat, prin amenințări și prin alte mijloace de intimidare. ● asuprire, apăsare bazată pe înspăimîntare, pe intimidare. [<lat. *terror*, cf. it. *terrore*, fr. *terreur*]
teromórfe *s.f. pl. (pal.)* reptile primitive. [sg. *-fă.* / <fr. *théromorphes*, cf. gr. *therion* — fiară, *morphe* — formă]
terorísm *s.n.* sistem de acțiuni teroriste. [<fr. *terorisme*]
teroríst *adj., s.m.* și *f.* (cel) care terorizează. [<fr. *terroriste*]
terorizá *vb.* I. *tr.* a ține (pe cineva) sub teroare; a îngrozi, a înfricoșa, a înspăimînta. [<fr. *terroriser*]
terpéne *s.f.* nume generic dat unor substanțe lichide, incolore, cu miros caracteristic, plăcut, care se găsesc în diferite uleiuri eterice. [<fr. *terpène*]
terț *adj.* care vine în al treilea rînd; al treilea. ● *(jur.*; și *s.m.)* persoană care nu figurează ca parte într-un contract sau într-un angajament intervenit între două părți, dar care poate avea drepturi sau obligații izvorîte din astfel de acte. [<lat. *tertius*]
terțaroláre *s.f.* reducere a suprafeței unei vele cînd vîntul se intensifică prea tare. [<*terțarolă*]
terțarólă *s.f.* pînză mică de mărimea a treia. ● strîngere a oricărei pînze pentru a-i micșora suprafața, pe timp de furtună. [<it. *terzeruolo*]
térță *s.f.* **1.** *(muz.)* interval format din trei note consecutive; treapta a treia de la o treaptă dată. **2.** *(glumeț, fam.) a fi în ~ cu cineva* = a flirta cu cineva. [<it. *terza*, <lat. *tertia*]
terțét *s.n.* **1.** ansamblu format din trei persoane (instrumentiști sau cîntăreți) care execută împreună o bucată muzicală; bucată muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu. **2.** *(lit.)* strofă formată din trei versuri; terțină. **3.** linia de atac, alcătuită din trei jucători, a unei echipe de hochei pe gheață. [<it. *terzetto*, cf. fr. *tercet*]
térția *s.f.* corp de literă de șaisprezece puncte tipografice. [<germ. *Tertia*]

terțiár *adj.* **1.** care reprezintă al treilea stadiu, a treia fază în dezvoltarea unui lucru. **2.** *(geol.) era* ~ă = era neozoică. [pron. *-ți-ar.* / <fr. *tertiaire*, cf. lat. — al treilea]

terțină *s.f.* strofă de trei versuri, dintre care primul și al treilea vers rimează cu al doilea din strofa precedentă. [<it. *terzina*]

térțio *adv.* în al treilea rînd. [pron. *-ți-o.*/ <fr., lat. *tertio*]

térțiu *s.n. (log.) legea* ~*lui exclus* = lege potrivit căreia din două judecăți contradictorii, una este totdeauna adevărată, cealaltă falsă, o a treia judecată neputînd exista. [pron. *-țiu.* / <lat. *tertium*]

teséră *s.f. (ant.)* fișă de metal folosită ca bilet de intrare la spectacole. [<lat. *tessera*]

tésis *s.n. (metr.*; op. a r s i s) timpul tare sau accentuat dintr-o măsură. [pl. *-suri.* / <fr. *thésis*, gr. *thesis*]

tésla *s.m.* unitate de inducție magnetică. [<*Tesla Nikola*, fizician iugoslav]

tesmofórii *s.f. pl.* sărbători ateniene celebrate de femei în cinstea zeiței Atena. [<fr. *thesmophories*, gr. *thesmophores*]

tesmotét *s.m.* titlu dat în vechea Atenă magistraților care păstrau legile. [<fr. *thesmothète*, gr. *thesmothetes*]

test[1] *s.n.* probă prin care, în psihologia experimentală, se pot examina unele aptitudini fizice și psihice ale unei persoane; *(p. ext.)* materialul folosit pentru această probă. [< engl., fr. *test*]

test[2] *s.n.* carapace la foraminifere, radiolare, arici. ● cochilia moluștelor. [<fr. *test*, cf. lat. *testum*]

testá[1] *vb.* I. *tr.* a face un testament; a lăsa ceva prin testament. [<fr. *tester*, cf. lat. *testari*]

testá[2] *vb.* I. *tr.* a supune unui test[1]. [<fr. *tester*]

testacéu *adj. (despre moluște)* al cărui corp este acoperit cu un înveliș calcaros. [<fr. *testacé*]

testaménț *s.n.* act prin care cineva își exprimă ultimele dorințe, dispunînd asupra felului cum va fi împărțită averea după moartea sa. [pl. *-te*, *-turi.* / <lat. *testamentum*, cf. fr. *testament*]

testamentár *adj.* referitor la un testament; stabilit printr-un testament. [cf. lat. *testamentarius*, fr. *testamentaire*]

testatór *s.m* și *f.* cel care lasă un testament; autorul unui testament. [cf. lat. *testator*, fr. *testateur*]

testícul *s.n. (anat.)* glandă sexuală bărbătească, care produce spermatozoizii. [<fr. *testicule*, cf. lat. *testiculus*]

testiculár *adj.* referitor la testicule. [cf. fr. *testiculaire*]

testimoniál *adj. (jur.)* care se face prin martori, bazat pe o mărturie. [pron. *-ni-al.* / cf. fr. *testimonial*, lat. *testimonialis*]

téta *s.n. invar.* a opta literă a alfabetului grecesc (Θ). [<gr. *theta*]

tetánic *adj.* care provoacă tetanos; provocat de tetanos. [<fr. *tétanique*]

tetanie *s.f.* boală care se manifestă prin contracții musculare spasmodice și întepenirea membrelor. [gen. *-iei.* / <fr. *tétanie*]

tetanizá *vb.* I. *tr.* a provoca accidente tetanice; a îmbolnăvi de tetanos. [<fr. *tétaniser*]

tétanos *s.n.* boală infecțioasă provocată de un bacil care se găsește în pămînt și care se manifestă prin contracția permanentă și dureroasă a mușchilor. [<fr. *tétanos*, cf. lat., gr. *tetanos*]

tétă *s.f. (rar)* guvernantă. [<engl. *tete*]

tetína *s.f.* sfîrcul biberonului. [<fr. *tétine*]

tetra- element de compunere savantă însemnînd „patru", „de patru ori". [<fr. *tétra-*, cf. gr. *tetra-*, *tettara* — patru]

tetraclorúră *s.f.* combinație a clorului cu un corp simplu tetravalent. ○ ~ *de carbon* = lichid greu, incolor, cu miros dulceag, întrebuințat în unele aparate de stins incendiile sau ca solvent neinflamabil. [<fr. *tétrachlorure*]

tetracórd *s.n.* **1.** liră antică cu patru coarde. **2.** grup de patru sunete limitate într-un interval de cvartă. [cf. fr. *tétracorde*, lat., gr. *tetrachordos*]

tetradactíl *adj. (despre animale)* care are cîte patru degete la fiecare picior. [<fr. *tétradactyle*, gr. *tetra* — cu patru, *daktylos* — deget]

tetrádă *s.f. (poligr.)* format de patru coli.

tetradráhmă *s.f.* monedă grecească de aur sau de argint. [<lat. *tetradrachmum*]

tetraédric *adj.* în formă de tetraedru. [pron. *-tra-e-.* / cf. fr. *tétraédrique*]

tetraédru *s.n.* poliedru cu patru fețe triunghiulare. [pron. *-tra-e-.* / <fr. *tetraèdre*, cf. gr. *tetra* — patru, *hedra* — față, plan]

tetragón *s.n.* poligon cu patru laturi; patrulater. [<fr. *tétragone*, cf. gr. *tetra* — cu patru, *gonia* — unghi]

tetralínă *s.f.* lichid incolor obținut din naftalină și servind ca dizolvant în industria chimică. [<fr. *tétraline*]

tetralogíe *s.f. (ant.)* reunire de patru piese (trei tragedii și o dramă satirică), pe care poeții greci le prezentau la concursurile publice instituite cu ocazia diverselor sărbători. ● serie de patru opere literare sau muzicale legate între ele printr-o idee comună. [pl. *-ii*, gen. *-iei.*/ cf. fr. *tétralogie*, gr. *tetra* — patru, *logos* — vorbire]

tetrapetál *adj.* cu patru petale. [pl. *-li*, *-le.* / <fr. *tétrapetale*]

tetrapód *adj. (zool.)* cu patru picioare; patruped. [pl. *-ozi*, *-ode.* / <fr. *tétrapode*, cf. gr. *tetra* — (cu) patru, *pous*, *podos* — picior]

tetraptér *adj.* (*despre insecte*) care are două perechi de aripi. [<fr. *tétraptère*, cf. gr. *tetra* — patru, *pteron* — aripă]

tetrárh *s.m.* **1.** guvernatorul unei tetrarhii. **2.** titlu dat de romani anumitor principi tributari de la frontierele răsăritene ale imperiului. [<lat., gr. *tetrarches* <*tetra* — patru, *archos* — șef]

tetrarhíe *s.f.* formă de guvernămînt în Imperiul roman (instituită de Diocleția), în care autoritatea era împărțită între patru conducători, fiecare avînd teritoriul său propriu de guvernare. ● subdiviziune a falangei macedonene. ● a patra parte dintr-o țară, supusă au-

torității unui tetrarh. [gen. *-iei.* / <lat. *tetrarchia*]

tetrasilábic *adj.* format din patru silabe. [cf. fr. *tétrasyllabique*, lat. *tetrasyllabus*, gr. *tetrasyllabos*]

tetravalént *adj. (despre corpuri simple)* care are patru valențe. [<fr. *tétravalent*, cf. gr. *tetra* — cu patru, lat. *valere* — a valora]

tetródă *s.f.* tub electronic asemănător cu trioda, care are două grile între catod și anod. [<fr. *tetrode*]

teu *s.n.* obiect care are forma literei T. ● riglă de desen în formă de T. ● *(av.)* panou așezat în formă de T pe un aerodrom pentru a indica direcția de aterizare. [<fr. *té*]

téugă *s.f.* partea acoperită de la prora sau de la pupa unei nave. [<fr. *teugue*]

text *s.n.* **1.** scriere originală autentică, considerată în opoziție cu notele, comentariile etc. ● fragment dintr-o scriere. **2.** cuvintele unei bucăți muzicale. **3.** corp de literă de douăzeci de puncte tipografice. [<fr. *texte*, cf. lat. *textus*]

textiér *s.m.* autor de texte pentru muzică. [pron. *-ti-er.* / <*text*]

téxtil *adj.* **1.** *(despre un material)* care se poate folosi în țesătorie. ● *(despre plante)* care produce, din care se extrag fibre folosite în țesătorie. ● țesut, lucrat din fibre sau din fire. **2.** referitor la țesătorie sau la țesături. [cf. fr. *textile*, lat. *textilis*]

textile *s.f. pl.* țesături (stofe, pînzeturi etc.); *(p. ext.)* obiecte confecționate din țesături.

textilíst *adj.*, *s m.* și *f.* cel care se ocupă cu țesătoria; specializat în industria textilă. [<*textil*]

textológ *s.m.* specialist în textologie. [<*textologie*]

textológic *adj.* referitor la textologie. [<*textologie*]

textologíe *s.f.* disciplină a filologiei care are ca obiect pregătirea pentru tipar a textelor clasice în forma lor autentică. [gen. *-iei.* / cf. lat. *textus* — text, gr. *logos* — vorbire]

textuál *adj.* reprodus cuvînt cu cuvînt, identic cu textul. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *textuel*]

textúră *s.f.* **1.** *(rar)* țesătură, urzeală. ● structura unei roci sau a unui aliaj considerată numai sub aspectul dispoziției spațiale. **2.** *(poligr.)* imprimat de dimensiuni mici, sub formă de fișie, care se lipește într-o lucrare tipărită, acoperind pasaje care trebuie rectificate. [cf. fr. *texture*, lat. *textura*]

tezáur *s.n.* **1.** cantitate mare de aurărie, de bani, de bijuterii etc.; *(p. ext.)* avere, bogăție. ● locul unde se găsește depozitată această bogăție. **2.** totalitatea aurului, a metalelor prețioase, a efectelor etc. aflate în depozitul unei bănci de emisie. **3.** *(fig.)* ceea ce este foarte prețios, bun, folositor; comoară. ● patrimoniu spiritual rezultat din munca culturală desfășurată de-a lungul veacurilor. [pron. *-za-ur.* / <lat. *thesaurus*, cf. gr. *thesaures*]

tezaurizá *vb.* I. *tr.* a strînge, a acumula (bani, obiecte prețioase etc.); a forma un tezaur. [pron. *-za-u-.* / cf. fr. *thésauriser*]

tezaurizáre *s.f.* acțiunea de a tezauriza și rezultatul ei; acumulare de bani. [pron. *-za-u-.* / <*tezauriza*]

tezaurizátor *s.m. (rar)* cel care tezaurizează. [pron. *-za-u-.* / cf. lat. *thesaurisator*]

téză *s.f.* **1.** afirmație, susținere; idee principală dezvoltată într-o scriere oarecare, într-o cuvîntare. **2.** lucrare scrisă, trimestrială, semestrială etc. dată de elevi în clasă la un anumit obiect. ● lucrare scrisă, făcută în vederea susținerii unui examen de licență, de doctorat etc. [<fr. *thèse*, cf. lat., gr. *thesis*]

tezísm *s.n.* susținere, propagare a anumitor teze. [<*teză*]

tezíst *adj.* care enunță și susține o anumită teză în artă, în literatură etc.// *s.m.* și *f.* adept al tezismului. [<*teză*]

tiáră *s.f. (ist.)* acoperămînt de cap purtat de regii vechilor perși, ai parților și ai altor popoare din Asia. ● mitră papală formată din trei coroane suprapuse. [pron. *ti-a-.* / <lt., lat., gr. *tiara*]

tíbia *s.f. (anat.)* os lung și gros situat între genunchi și gleznă, care împreună cu peroneul formează scheletul gambei. [pron. *-bi-a.* / <fr., lat. *tibia*]

tíbial *adj.* al tibiei. [pron. *-bi-al.* / <fr. *tibial*]

tibicén *s.m. (ant.)* cîntăreț din fluier, din flaut. [<lat. *tibicen*, cf. fr. *tibicen*]

tic *s.n.* mișcare convulsivă și repetată rezultată din contractarea involuntară a unor mușchi; deprindere, mai mult sau mai puțin ridicolă, pe care o capătă cineva de obicei prin imitație. [<fr. *tic*]

tichét *s.n.* bilet-anexă la trenurile cu locuri fixe, pe care este consemnat numărul locului la care are drept călătorul. ● imprimat care asigură posesorului dreptul de a cumpăra anumite mărfuri. [<engl., fr. *ticket*]

tífdruc *s.n.* metodă de tipărire cu forme de tipar la care imaginea este formată din scobituri gravate; tipar adînc. [<germ. *Tiefdruck*]

tífic *adj.*, *s.m.* și *f.* (bolnav) de tifos. [<fr. *typhique*]

tiflítă *s.f.* inflamație a cecului și apendicului său. [<fr. *typhlite*]

tifoídă *adj. f. febră* ~ = boală infecțioasă epidemică manifestată prin febră mare, tulburări digestive și printr-o stare generală de lîncezeală și de toropeală. [pron. *-fo-i-.* / <fr. *typhoïde*, cf. gr. *typhos* — sfîrșeală, *eidos* — formă]

tifón *s.n.* țesătură de bumbac, întrebuințată mai ales la pansamente. [cf. engl. *tiffang*]

tífos *s.n. (med.)* nume dat mai multor boli febrile, infecțioase și epidemice: **a)** ~ *exantematic* = boală infecțioasă și epidemică provocată, probabil, de un virus filtrant; **b)** ~ *contagios* = pestă bovină. [pl. *-suri.* / <fr. *typhus*, cf. gr. *typhos*]

tigrát *adj.* cu dungi negre (ca tigrul). [cf. fr. *tigré*]

tigrésă *s.f. (rar)* tigroaică. [<fr. *tigresse*]

tijă *s.f.* **1.** parte a plantelor erbacee care crește de la rădăcină în sus; tulpină, pai. **2.** *(tehn.)* piesă de formă unei bare, care suportă solicitări numai în lungul axei sale. [<fr. *tige*]

tildă *s.f.* **1.** semn grafic (~) folosit în unele lucrări (pentru înlocuirea unui cuvînt care se repetă etc.). **2.** semn diacritic (~) care se pune mai ales în ortografia spaniolă, deasupra lui *n*, pentru a arăta că se pronunță muiat. [<sp., fr. *tilde*]

tiliacée *s.n. pl.* familie de arbori avînd ca tip teiul; *(la sg.)* arbore din această familie. [pron. *-li-a-...-ce-e.* / <fr. *tiliacées*]

timariót *s.m.* militar turc împroprietărit, care avea sarcina de a se întoarce sub arme la prima chemare, împreună cu mai mulți mercenari întreținuți de el. [pron. *-ri-ot.* / <fr. *timariot*]

timbrá *vb.* I. *tr.* a aplica, a lipi timbrul legal pe o scrisoare, pe un act etc. [<fr. *timbrer*]

timbrâre *s.f.* acțiunea de a timbra și rezultatul ei. [<*timbra*]

timbrât *adj.* care poartă timbru, căruia i s-a aplicat un timbru. [<fr. *timbré*]

timbru *s.m.* **1.** imprimat de dimensiuni mici care servește ca dovadă pentru plata unor impozite, a unor taxe sau a unor cotizații; *(p. ext.)* ștampilă cu care se imprimă unele imprimate de acest fel. ○ ~ *sec* = imagine imprimată în relief pe hîrtie, cu ajutorul unei ștampile de metal. **2.** taxă reprezentînd valoarea unui timbru (1) plătită în numerar unei administrații publice. **3.** *(fiz.; muz.)* calitate a unui sunet prin care acesta se deosebește de un sunet de aceeași înălțime produs de un alt izvor sonor. [<fr. *timbre*, cf. it. *timbro*]

timid *adj.* lipsit de îndrăzneală; lipsit de încredere în sine; sfios, rușinos. ● *(fig.)* delicat, plăpînd. [pl. *-izi*, *-ide.* / <fr. *timide*, cf. lat. *timidus*]

timiditáte *s.f.* însușirea de a fi timid; lipsă de îndrăzneală; sfială, sfiicіune. [cf. fr. *timidité*]

timocrátic *adj.* privitor la timocrație. [<fr. *timocratique*]

timocrație *s.f.* regim politic în care conducerea statului aparține celor mai bogați cetățeni; plutocrație. [gen. *-iei.* / < fr. *timocratie*, cf. gr. *time* — bogăție, *kratos* — putere]

timól *s.m.* **1.** compus organic cu miros aromatic și gust pișcător, care se găsește în esența de cimbrișor. **2.** *(med.)* probă de laborator pentru verificarea funcțiilor ficatului. [<fr. *thymol*]

timónă *s.f.* roată cu cavile de lemn pe margine, cu ajutorul căreia se manevrează cîrma unei nave. [<fr. *timon*, it. *timone*]

timonerie *s.f.* **1.** loc pe bordul unei nave unde se găsește cîrma, unde își face serviciul timonierul și unde se păstrează obiectele care îi sînt necesare acestuia (pavilioane, busolă, semnale etc.). **2.** *timoneria frînei* = ansamblul pieselor care servesc la frînarea unei mașini automobile. [gen. *-iei.* / <fr. *timonerie*, it. *timoneria*]

timoniér *s.m.* marinar însărcinat cu supravegherea și ținerea cîrmei unei nave și cu transmiterea semnalelor de pe bord. [pron. *-ni-er.* / <fr. *timonier*, it. *timoniere*]

timorát *adj. (rar)* înfricoșat; intimidat, speriat. [cf. fr. *timoré*, lat. *timor* — teamă]

timpán *s.n.* **1.** membrană elastică care desparte urechea externă de cea mijlocie. **2.** *(muz.)* instrument de percuție cu sunetul acordabil, constînd dintr-un corp de aramă în formă de cazan, avînd gura acoperită cu o membrană de piele care vibrează atunci cînd este lovită cu niște bețișoare. **3.** spațiu cuprins între cele trei cornișe ale unui fronton, de obicei decorat cu sculpturi; suprafața cuprinsă între orizontală și arcele unei bolți. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *tympan*, it. *timpano*, cf. lat. *tympanum*, gr. *tympanon*]

timpanál *adj.* referitor la timpan (1). [cf. fr. *tympanal*]

timpanism *s.n.* meteorism. [<fr. *tympanisme*]

timpaníst *s.m.* și *f.* muzicant care bate timpanul (2) într-o orchestră. [cf. fr. *tympaniste*, it. *timpanista*]

timpanítă *s.f.* timpanism. [<fr. *tympanite*]

timus *s. n.* glandă cu secreție internă așezată în partea inferioară a gîtului și care nu funcționează decît la vîrstă tînără, atrofiindu-se la maturitate. [<fr. *thymus*]

tinctoriál *adj. (despre substanțe)* care este obținut din plante, servind la colorarea produselor textile sau a pielii; *(despre plante)* care conține substanțe colorante. [pron. *-ri-al.* / <fr. *tinctorial*]

tinctúră *s.f.* medicament lichid obținut prin dizolvarea unor substanțe (extrase din plante) în alcool sau în eter. ● *(fig.)* nuanță, culoare, coloratură. [<lat. *tinctura*, cf. fr. *teinture*]

tinétă *s.f.* hîrdăiaș, putină mică (pentru murdării). [<fr. *tinette*]

tip *s.n.* formă sau model căruia îi corespunde o anumită grupă de obiecte sau de fenomene. // *s.m.* individ care întrunește anumite trăsături caracteristice pentru un grup, o rasă etc. ● totalitatea caracterelor distinctive ale unei rase de oameni sau de animale. ● plantă ale cărei caractere formează trăsăturile esențiale ale unei specii. **3.** personaj care întrunește trăsăturile comune, caracteristice tuturor indivizilor din categoria pe care o reprezintă. [<fr. *type*, it. *tipo*, lat. *typus* — caracter, gr. *typos* — urmă]

tipic *adj.* care are, care prezintă particularitățile proprii unui tip; caracteristic, specific. // *s.n.* totalitatea caracterelor unui fenomen artistic sau ale unui personaj literar, care exprimă în mod veridic esența realității. [cf. fr. *typique*, it. *tipico*]

tipizá *vb.* I. *tr.* a face (ceva) tipic; a da valoare, caracter de tip unui personaj, unei situații etc. [cf. germ. *typisieren*]

tipizáre *s.f.* **1.** proces complex de generalizare artistică a realității în urma

căruia esența relațiilor sociale, a evenimentelor istorice, conținutul luptei dintre nou și vechi se dezvăluie în forma unor imagini, în caractere vii, veridice. **2.** acțiunea de standardizare prin care, dintre mai multe produse destinate aceluiași scop, se elimină tipurile inutile sau foarte asemănătoare, reținîndu-se numai cele folositoare și corespunzătoare scopului, pentru a fi reproduse pe scară largă. [< *tipiza*]

tipográf *s.n.* mașină cu care se culege și se toarnă rînduri de litere de tipar. [cf. fr. *typographe*]

tipográfic *adj.* privitor la tipografie. [cf. fr. *typographique*]

tipografíe *s.f.* întreprindere sau atelier în care se execută lucrări de tipar; imprimerie. [gen. *-iei.* / <ngr. *typographia*, cf. fr. *typographie*]

tipológic *adj.* referitor la tipologie. [<fr. *typologique*]

tipologíe *s.f.* studiul științific al trăsăturilor tipice ori al relațiilor reciproce dintre diversele tipuri ale unor obiecte sau fenomene. ● ramură a psihologiei care studiază trăsăturile psihice caracteristice ale oamenilor. [<fr. *typologie*, cf. gr. *typos* — tip, *logos* — vorbire]

tipométru *s.n.* instrument pentru măsurarea corpului literelor tipografice. [< fr. *typomètre*]

tir *s.n.* **1.** sportul tragerii la țintă cu o armă de foc. **2.** felul în care o armă de foc trimite proiectilul. [<fr. *tir*]

tirádă *s.f.* **1.** fragment dintr-un discurs în care oratorul dezvoltă pe larg o singură teză, o idee etc. **2.** fragment de largă întindere dintr-o operă dramatică, spus fără întrerupere de unul dintre eroi; *(p. ext.)* expunere plină de lucruri comune debitate pe nerăsuflate. ● *(muz.)* pasaj în formă de gamă sau apogiatură compusă din mai multe sunete. [<fr. *tirade*, cf. it. *tirata*]

tiráj *s.n.* **1.** numărul de exemplare în care se tipărește o publicație periodică, o carte etc. ● imprimare. **2.** *(tehn.)* deplasare a unui gaz într-o conductă, datorită diferenței de presiune dintre cele două extremități sau dintre două secțiuni ale ei. [<fr. *tirage*]

tiraliór *s.m.* soldat din arma infanteriei; infanterist. [<fr. *tirailleur*]

tiranie *s.f.* **1.** formă de guvernămînt antică a unor cetăți grecești caracteristică epocii de trecere de la oligarhia aristocratică la democrația sclavagistă. ● putere obținută prin uzurpare. **2.** stăpînire nedreaptă, bazată pe asuprire și violență; domnie despotică. [gen. *-iei.*/ <fr. *tyrannie*, lat., gr. *tyrannia*]

tiranizá *vb.* I. *tr.* a trata cu cruzime pe cineva, a asupri; a teroriza. ● *(fig.)* a chinui; a obseda. [cf. fr. *tyranniser*]

tiranozáur *s.m.* reptilă carnivoră din era mezozoică, cea mai puternică și mai feroce dintre toate reptilele. [pron. *-zaur.* / <fr. *tyrannosaure*, cf. gr. *tyrannos* — tiran, *sauros* — șopîrlă]

tiránt *s.m.* element de metal sau de beton armat, folosit în construcție, destinat să suporte numai eforturi de întindere. [< fr. *tirant*]

tirbușón *s.n.* dispozitiv metalic în formă de spirală, folosit pentru a scoate dopurile de plută de la sticle. [<fr. *tire-bouchon*]

tireotoxicóză *s.f.* bazedovism. [pron. *-reo-.* / <fr. *tyréotoxicose*]

tirfón *s.n.* șurub de oțel cu pasul mare, tăiat în spirală, avînd capul jumătate rotund, continuat cu o prismă pătrată, care se folosește la fixarea șinelor de cale ferată pe traverse. [<fr. *tire-fond*]

tiroidă *adj. f. glandă* ~ (și *s.f.*) = glandă cu secreție internă așezată pe partea anterioară a laringelui. [pron. *-ro-i-./* <fr. *thyroïde*, cf. gr. *tyreos* — scut, *eidos* — formă]

tiroidián *adj.* al tiroidei. [pron. *-ro-i-dian.* / cf. fr. *thyroïdien*]

tirón *s.m.* recrut, soldat tînăr la romani; *(p. ext.)* orice începător într-o meserie oarecare. [<lat. *tiro*]

tiroxină *s.f.* hormon care se găsește în tiroidă. [<fr. *tyroxine*]

tirs *s.n.* toiag lung cu care era înfățișat zeul Bachus, împodobit cu frunze de iederă și de viță de vie și în vîrf cu un con de pin. ● inflorescență în formă de con de brad. [pl. *-suri.* /<fr. *thyrse*, lat. *thyrsus*, gr. *thyrsos*]

titán[1] *s.m.* **1.** fiecare dintre cei doisprezece copii ai lui Uranus care s-au răsculat împotriva lui Zeus pentru stăpînirea pămîntului; gigant. **2.** *(fig.)* om de o putere extraordinară; uriaș, gigant. [cf. fr. *titan*, lat., gr. *titan*]

titán[2] *s.m.* metal alb-argintiu, foarte dur și casant, răspîndit în natură sub formă de compuși. [<fr. *titane*]

titánic *adj.* de titan; extraordinar, uriaș. [cf. fr. *titanique*]

titanít *s.n.* silicat natural de calciu și de titan, întrebuințat ca piatră semiprețioasă. [<fr. *titanite*]

títlu *s.n.* **1.** calificare obținută de cineva în urma unor studii speciale sau în urma unei performanțe sportive. ○ ~ *de glorie* = merit, renume, faimă. ● *(în orînduirea feudală și capitalistă)* demnitate, rang. **2.** cuvînt sau text situat în fruntea unei cărți, a unui capitol etc. indicînd rezumativ materia care se tratează. ○ *cu* ~ *de* = cu caracter de, ca... **3.** capitol în textele de legi, în regulamente etc. **4.** *(jur.)* ~ *de proprietate* = act scris care stabilește dreptul de proprietate al cuiva asupra unui bun. **5.** *(fig.)* bază legală, drept. **6.** cantitatea de metal nobil dintr-un aliaj, exprimată în părți la mie. [<lat. *titulus*]

titrá *vb.* I. *tr.* a determina proporția de aur, de argint etc. dintr-un aliaj. ● a determina proporția componenților dintr-o substanță. [<fr. *titrer*]

titráre *s.f.* acțiunea de a titra și rezultatul ei. [<*titra*]

titrát *adj.* **1.** *(adesea s.)* care a obținut un titlu universitar. **2.** *(despre soluții)* a cărui concentrație a fost determinată prin analiză. [<*titra*, după fr. *titré*]

titratór *s.m.* cel care titrează soluțiile. [<*titra*]

títru *s.n.* **1.** masă de substanță activă din unitatea de volum de soluție, măsurată în grame pe milimetru. **2.** proporția

în care se găsește un metal nobil într-un aliaj; titlu (6). ● număr care indică finețea firului de mătase și a fibrelor sintetice. [<fr. *titre*]

titubánt *adj. (franțuzism)* bălăbănit, tremurător, nesigur. [<fr. *titubant*]

titubáție *s.f. (franțuzism)* nesiguranță în mers. [gen. *-iei.* / cf. fr. *titubation*, lat. *titubatio*]

titulár *adj., s.m.* și *f.* **1.** (cel) care îndeplinește permanent și exclusiv o funcție (pe baza unei numiri legale, a unei diplome academice). **2.** *(fig.)* (cel) care apare ca erou principal, care dă titlul unei opere artistice. [pl. *-ri*, *-re.* / cf. fr. *titulaire*]

titularizá *vb.* I. *tr. (rar)* a numi, a face pe cineva titular al unui post. [<fr. *titulariser*]

titulatúră *s.f.* **1.** mod de a (se) intitula. **2.** totalitatea titlurilor pe care are dreptul să le poarte cineva; titlu (1). [<germ. *Titulatur*]

tizánă *s.f.* ceai sau infuzie de plante medicinale. [<fr. *tisane*]

tmézǎ *s.f.* intercalare a unui cuvînt între două elemente ale unui cuvînt compus. [cf. fr. *tmèse*, gr. *tmesis*]

toalétă *s.f.* **1.** faptul de a se spăla, de a se pieptăna, de a se îmbrăca, de a se găti; dichisire; îngrijire; gătează. ● closet. **2.** îmbrăcăminte (mai ales femeiască). **3.** mobilă cu oglindă pe care se țin obiectele necesare îngrijirii tenului, a părului etc. [pron. *to-a-*. / <fr. *toilette* <*toile* — pînză]

toást *s.n.* urare făcută la o masă în cinstea unei persoane sau a unui eveniment; închinare în sănătatea cuiva. [pron. și *tost.* pl. *-turi*, *-te.* / <engl., fr. *toast*]

toastá *vb.* I. *intr.* a închina un pahar în sănătatea cuiva, a ține un toast. [pron. *to-as-* și *tosta.* / <fr. *toaster*]

tobogán *s.n.* instalație (de sport și pentru amuzament) constînd dintr-un plan înclinat ca un jgheab pe care se alunecă ușor. ● jgheab înclinat folosit drept mijloc de transport, cu viteză mică, al unor materiale, piese etc. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *toboggan*]

tocátă *s.f.* compoziție muzicală scrisă pentru instrumente cu claviatură, în ritm viu și alcătuită dintr-o singură parte. [<it. *toccata* <*toccare* — a atinge]

tócă *s.f.* acoperămînt pentru cap, fără bor, purtat în trecut de avocați sau de magistrați. ● pălărioară fără bor sau căciuliță pe care o poartă femeile. [<fr. *toque*, cf. it. *tocco*]

tocologíe *s.f.* disciplină care studiază formele de naștere. [gen. *-iei.* / <fr. *tocologie*, cf. gr. *tokos* — naștere, *logos* — vorbire]

tógă *s.f.* îmbrăcăminte specifică a romanilor constînd dintr-o bucată lungă de stofă sau de lînă, care se purta înfășurată pe corp, pornind de la umărul stîng și lăsînd descoperit brațul drept. [<lat. *toga*]

tólă *s.f. (tehn.)* foaie de tablă groasă, tăiată la dimensiunile necesare unei anumite lucrări. [<fr. *tôle*]

tolerá *vb.* I. *tr.* a îngădui, a permite (ceva nepermis). ● a admite, a suporta în apropiere (pe cineva). [cf. fr. *tolérer*, lat. *tolerare*]

tolerábil *adj.* care se poate tolera; admisibil. [cf. fr. *tolérable*]

toleránt *adj.* îngăduitor, îndulgent. [cf. fr. *tolérant*]

tolerantísm *s.n.* toleranță, îndulgență în materie de religie. [cf. fr. *tolérantisme*]

toleránță *s.f.* **1.** faptul de a tolera; îngăduință, îndulgență. **2.** obișnuință sau dispoziție a organismului de a suporta anumite medicamente sau substanțe. **3.** admiterea unei mici abateri de la greutatea, de la măsura, de la calitatea, de la numărul obișnuit al unei mărfi etc. ● *(tehn.)* diferența dintre dimensiunea maximă și minimă admisă în prelucrarea unui anumit material și valoarea nominală a acestei dimensiuni. [cf. fr. *tolérance*]

toluén *s.n.* hidrocarbură lichidă, incoloră, inflamabilă care se extrage din gudronul de huilă. [pron. *-lu-en.* / <fr. *toluène*]

toluidínă *s.f.* anilină, derivat al toluenului. [pron. *-lu-i-.*/ <fr. *toluidine*]

tom *s.n.* volum dintr-o carte; *(p. ext.)* carte, operă. [<fr. *tome*, it. *tomo*, lat. *tomus*]

tomahawk *s.n.* mică secure folosită de indienii din America la aruncat, ca armă de luptă și vînătoare. [pron. *tómahauc.*/ <engl. *tomahawk*]

tomátă *s.f.* pătlăgea roșie. [<fr. *tomate*]

tombác *s.n.* aliaj de cupru și zinc. [var. *tumbac* s.n. / <fr. *tombac*]

tomberón *s.n.* cutie cu fundul rotunjit, montată pe o osie cu două roți, folosită la transportarea pe distanțe mici a materialelor de construcție, a gunoaielor etc. [cf. fr. *tombereau*]

tómbolă *s.f.* loterie cu obiecte. [<it., fr. *tombola*]

tomentós *adj. (bot.; despre unele organe)* acoperit cu peri moi, catifelați, de culoare albă. [<fr. *tomenteux*, cf. lat. *tomentosus*]

tomísm *s.n.* doctrină teologică și filozofică profesată de teologul italian Toma d'Aquino, în secolul al XIII-lea; curent idealist, de nuanță catolică, în filozofia burgheză contemporană, care reia și dezvoltă principiile lui Toma d'Aquino. [cf. fr. *thomisme*]

tomografíe *s.f.* metodă de radiografie care permite obținerea de imagini la diferite adîncimi ale plămînului omenesc. [gen. *-iei.* / < fr. *tomographie*, cf. gr. *tome* — secțiune, *graphein* — a scrie]

ton[1] *s.n.* **1.** gradul de înălțime al unui sunet. ● intervalul dintre două trepte alăturate ale gamei diatonice, egal cu două semitonuri. **2.** mlădiere, inflexiune a vocii, intonație. **3.** fel de a spune, de a-și exprima gîndurile. ● felul în care se prezintă în general o scriere (literară). ● fel de a fi, de a se purta în general. **4.** nuanță a culorilor (într-un tablou). ● culoarea dominantă, tonalitatea generală a unui tablou. [cf. fr. *ton*, it. *tono*, lat. *tonus*]

ton[2] *s.m.* peşte de mare care se aseamănă cu pălămida. [<fr. *thon*, it. *tonno*, cf. gr. *thunnon*]

tonáj *s.n.* capacitatea unei nave, exprimată în tone-registru. ● greutatea maximă a încărcăturii pe care o poate transporta un vehicul (vagon, autocamion). [<fr. *tonnage*]

tonál *adj. (pict.)* referitor la tonul sau la nuanţa culorilor. [cf. fr., engl. *tonal*]

tonalitáte *s.f.* **I. 1.** ansamblul legilor care stau la baza gamelor. ● gamă care stă la baza unei compoziţii muzicale. **2.** intonaţie deosebită, în unele limbi, a unor cuvinte, care se scriu la fel dar au sensuri diferite. **II. 1.** nuanţă a culorilor. **2.** trăsătură dominantă, notă specifică a unei scrieri. [cf. fr. *tonalité*]

tonánt *adj. (liv.)* care tună, tunător. [<fr. *tonnant*, lat. *tonnans*]

tónă *s.f.* unitate de măsură egală cu 1 000 kilograme. ● ~ *-registru* = unitate de volum care măsoară capacitatea de încărcare a unei nave şi este egală cu 2,832 metri cubi. [<fr. *tonne*]

tondó *s.n. (rar)* tablou rotund. [<fr., it. *tondo*]

tónic *adj.* **1.** *(despre o vocală, o silabă)* pe care cade accentul. ○ *accent* ~ = accent muzical; *(p. ext.)* accent expirator sau de intensitate. **2.** *(med.; şi s.n.)* (substanţă, medicament) care întăreşte organismul, reface forţele; întăritor. [<fr. *tonique*, it. *tonico*, cf. gr. *tonikos*]

tónică *s.f. (muz.)* treapta fundamentală a unei game, către care gravitează toate celelalte trepte ale gamei respective. [<it. *tonica*, cf. gr. *tonos* — tensiune, acent]

tonicitáte *s.f.* calitate a muşchilor sau a ţesuturilor de a fi permanent elastice. [cf. fr. *tonicité*]

tonifiánt *adj.* care tonifică. [<fr. *tonifiant*]

tonifícă *vb.* I. *tr. (med.)* a întări, a fortifica (un ţesut, un organism, un organ etc.). [p.i. *tonific.* / cf. fr. *tonifier*]

tonificáre *s.f.* acţiunea de a tonifica şi rezultatul ei; întărire, fortificare. [<*tonifica*]

tonitruánt *adj. (liv., despre voce)* tunător, tonant. [pron. *-tru-ant.* / <fr. *tonitruant*]

tonomát *s.n.* aparat cu discuri care se schimbă automat prin introducerea unei fise. [<germ. *Tonomat*]

tonométric *adj.* referitor la tonometrie. [<fr. *tonométrique*]

tonometrie *s.f.* măsurarea presiunilor. ● capitol al fizicii care se ocupă cu măsurătorile presiunilor de vapori ai soluţiilor. [gen. *-iei.* / <germ. *Tonometrie*]

tonóu *s.n.* figură acrobatică în care avionul execută o răsucire completă, laterală, în sensul zborului, fără a schimba înălţimea sau direcţia. [<fr. *tonneau*]

tonsúră *s.f.* ceremonie a tunderii părului din creştetul capului la consacrarea unui cleric catolic; loc ras, de formă rotundă, situat în creştetul capului la preoţii catolici. [cf. fr. *tonsure*, cf. lat. *tonsura*]

tónus *s.n.* stare de uşoară tensiune a muşchilor unui organism sănătos, care se menţine chiar cînd aceştia sînt în repaus. [<fr. *tonus*]

topáz *s.n.* piatră preţioasă de culoare galbenă. [<fr. *topaze*, cf. lat. *topazius*, gr. *topazos*]

tópic *adj.* privitor la topică. ● *(despre nume)* care denumeşte locuri, localităţi. [<fr. *topique*, cf. lat. *topicus*, <gr. *topos* — loc]

tópică *s.f.* **1.** ordinea cuvintelor într-o propoziţie sau a propoziţiilor într-o frază. ● parte a sintaxei care se ocupă cu studiul ordinii cuvintelor în propoziţie şi a propoziţiilor în frază. **2.** *(în retorica antică)* studiul procedeelor şi al mijloacelor de argumentare generale, comune pentru expunerea unei teme. [cf. fr. *topique*, lat. *topica*, gr. *topika*]

topofobie *s.f.* teamă patologică de anumite locuri (păduri, peşteri etc.), care apare în anumite stări astenice. [gen. *-iei.* / <fr. *topophobie*, cf. gr. *topos* — loc, *phobos* — teamă]

topográf *s.m.* specialist în topografie. [<fr. *topographe*]

topográfic *adj.* referitor la topografie. [<fr. *topographique*]

topografíe *s.f.* **1.** ştiinţă care se ocupă cu tehnica măsurătorilor şi a calculelor unor porţiuni mici ale suprafeţei pămîntului văzute în plan orizontal, precum şi cu tehnica reprezentării grafice a acestora. **2.** înfăţişare, dispoziţie, aşezare a unui loc, a unui oraş etc.; descriere amănunţită a acestei înfăţişări. [gen. *-iei.* / <fr. *topographie*, cf. gr. *topos* — loc, *graphein* — a scrie]

topologíe *s.f.* ramură a geometriei care studiază proprietăţile figurilor din spaţiu din punct de vedere calitativ. [gen. *-iei.* / <fr. *topologie*, cf. gr. *topos* — loc, *logos* — vorbire]

topometríe *s.f.* ramură a topografiei care se ocupă cu tehnica efectuării măsurătorilor şi a calculelor necesare în topografie. [gen. *-iei.* / <fr. *topométrie*, cf. gr. *topos* — loc, *metron* — măsură]

topométru *s.m.* specialist în lucrări de topometrie. [cf. germ. *Topometer*]

toponím *s.n.* toponimic.

toponímic *adj.* referitor la toponimie. ● *(s.n.)* nume de oraş, de sat, de apă, de munte etc. [<fr. *toponymique*]

toponímie *s.f.* **1.** totalitatea numelor de locuri, a denumirilor geografice ale unui ţinut, ale unei ţări etc. **2.** ramură a lingvisticii care studiază numele de locuri. [gen. *-iei.* / <fr. *toponymie*, cf. gr. *topos* — loc, *onyma* — nume]

toponomástică *s.f.* toponimie. [gen. *-cii.* / cf. fr. *toponomastique*, germ. *Toponomastik*]

topsín *s.n.* lovitură de atac la tenis de masă, în urma căreia mingea urmează o traiectorie neprevăzută. [cf. engl. *top-side*]

tor[1] *s.n.* **1.** corp solid obţinut prin rotirea unui cerc în jurul unei axe situate în planul său, dar care nu trece prin centrul cercului. **2.** mulură rotundă cu profil convex, semicircular, situată de obicei la baza unei coloane. [<fr. *tore*, cf. lat. *torus* — coardă]

tor[2] *s.n. (franţuzism)* neplăcere, nemulţumire; pagubă, prejudiciu. [pl. *-ruri.*/ <fr. *tort*]

toráce *s.n.* cavitatea corpului mărginită de vertebrele regiunii dorsale, coaste şi stern, în care se află principalele organe ale sistemului respirator şi circulator. ● *(zool.)* segment mijlociu al corpului insectelor, de care sînt legate picioarele. [pl. invar. / <fr., lat., gr. *thorax*, it. *torace*]

torácic *adj.* referitor la torace, al toracelui. [cf. fr. *thoracique*, it. *toracico*]

toracoplástie *s.f.* intervenţie chirurgicală la plămîn făcută pentru a înlătura fistulele purulente sau părţi atacate de tuberculoză. [gen. *-iei.* / <fr. *thoracoplastie*, cf. gr. *thorax* — piept, *plastes* — care formează]

toracotomíe *s.f.* deschidere pe cale chirurgicală a cavităţii toracice pentru a aborda organele care se află aici (plămîni, inimă etc.). [gen. *-iei.* / <fr. *thoracotomie*, cf. gr. *thorax* — piept, *tome* — tăiere]

torcretá *vb.* I. *tr.* a aplica sub presiune un strat de mortar cu ciment pe o rocă (cu ajutorul unor maşini speciale). [<germ. *torkretieren*]

toreadór *s.m.* luptător cu taurii în jocurile de arenă care se desfăşoară în Spania şi în sudul Franţei. [pron. *-re-a-.* / <fr. *toréador*, cf. sp. *torero* <*toro* — taur]

torént *s.n.* apă de munte cu debit variabil, care curge impetuos peste creste în urma ploilor mari sau după topirea bruscă a zăpezilor; puhoi, şuvoi. ● *(fig.)* şuvoi, şiroi, năvală. ○ *în* ~ = din belşug. [pl. *-nte*, *-nţi* s.m. / <fr. *torrent*, it. *torrente*, lat. *torrens*]

torenţiál *adj. (despre ploi)* cu mare debit de apă, repede şi de scurtă durată; vijelios. ● *(despre o apă curgătoare)* cu un curs violent; al cărei debit creşte brusc. [pron. *-ţi-al.* / cf. fr. *torrentiel*, it. *torrenziale*]

toreútică *s.f.* meşteşugul cizelării lemnului, fildeşului sau ai metalelor. [pron. *-re-u-.* gen. *-cii.* / <fr. *toreutique*]

toríd *adj.* foarte cald; arzător, fierbinte. ○ *zonă* ~*ă* = zonă de pe suprafaţa pămîntului situată între cele două tropice. [<fr. *torride*, cf. lat. *torridus*]

torít *s.n. (min.)* oxid natural de uraniu şi de toriu. [<fr. *thorite*]

tóriu *s.n.* metal radioactiv de culoare cenuşie-închisă, întrebuinţat la fabricarea sitelor pentru lămpile care luminează cu gaz aerian, pentru activarea filamentelor tuburilor electronice etc. [pron. *-riu.* scris şi *thoriu.* / <fr. *thorium*]

tornádă *s.f.* trombă de vînt cu o viteză foarte mare, care produce mari stricăciuni. [<fr. *tornade*]

torón *s.n.* **1.** grup de fire subţiri răsucite împreună în acelaşi sens, alcătuind un cablu metalic sau textil. **2.** gaz produs prin dezintegrarea radioactivă a toriului. **3.** *(arhit.)* ciubuc mare, rotund, aşezat la extremitatea unei suprafeţe drepte. [pl. *-oane.* / <fr. *toron*]

torpédo *s.n.* **1.** perete care separă într-un vehicul locul conductorului de cel al motorului şi pe care se fixează instrumentele de bord. **2.** sistem de frînă la unele vehicule, care se bazează pe strîngerea axei. [<fr. *torpédo*]

torpíd *adj. (rar)* leneş, molatic. [<fr. *torpide*, cf. lat. *torpidus*]

torpilá *vb.* I. *tr.* a ataca şi a lovi cu torpile o navă, scufundînd-o. ● *(fig.)* a zdrobi, a nimici, a face să eşueze, a submina (o acţiune, un plan etc.). [cf. fr. *torpiller*]

torpiláre *s.f.* acţiunea de a torpila şi rezultatul ei; *(fig.)* distrugere, nimicire; scufundare. [<*torpila*]

torpílă *s.f.* **1.** peşte de mare cartilaginos, din familia calcanului, capabil să producă descărcări electrice la atingere. **2.** proiectil mare autopropulsat care este lansat şi dirijat către o navă pentru a o scufunda. [<fr. *torpille*, cf. it. *torpedine*]

torpilór *s.n.* navă (uşoară) de luptă, cu viteză mare, care atacă alte nave mai ales cu torpile. ○ *(adj.) şalupă torpiloare* = navă uşoară de luptă, cu tonaj mic şi viteză foarte mare, înzestrată cu tuburi de lansare a torpilelor, cu grenade antisubmarine şi cu armament antiaerian. [cf. fr. *torpilleur*]

torpoáre *s.f. (rar)* toropeală, lîncezeală, somnolenţă. [gen. *-ei.* / <fr. *torpeur*, cf. lat. *torpor*]

torr *s.m.* unitate de măsură a presiunii, egală cu presiunea exercitată de o coloană de mercur înaltă de 1 milimetru pe o suprafaţă de 1 centimetru pătrat la 0 grade Celsius. [<fr., engl. *torr*]

tors *s.n.* bust, trunchiul (unei persoane sau al unei statui) fără cap şi fără membre. [<fr. *torse*, it. *torso*]

torsadá *vb.* I. *tr.* a răsuci un fir în jurul unei axe, alta decît cea proprie. [<fr. *torsader*]

torsádă *s.f.* motiv arhitectonic ornamental care imită o frînghie răsucită. [<fr. *torsade*]

torsiométru *s.n.* **1.** instrument pentru măsurarea deformaţiei la torsiune a barelor. **2.** instrument pentru determinarea numărului de răsuciturі pe o anumită lungime de fir. [pron. *-si-o-.* / <fr. *torsiomètre*]

torsiúne *s.f.* **1.** răsucire. **2.** scrîntitură. [pron. *-si-u-.* / <fr. *torsion*, cf. lat. *tortus* — răsucit]

tort *s.n.* prăjitură mare (rotundă), preparată din mai multe straturi de aluat şi umplută cu cremă, cu dulceaţă etc. [var. *tortă* s.f. / <it. *torta*]

tortícolis *s.n.* reumatism localizat la muşchii cefei, care face ca mişcările gîtului să devină anevoioase şi dureroase. [<fr. *torticolis*]

tortúrá *vb.* I. *tr.* a supune la torturi; a chinui, a schingiui. ● *(fig.)* a supune pe cineva la chinuri morale; a munci, a frămînta, a nelinişti. ● *(fig.)* a forţa, a stîlci (limba, stilul etc.). [cf. fr. *torturer*, it. *torturare*]

torturáre *s.f.* acţiunea de a tortura şi rezultatul ei; chinuire. [<*tortura*]

tortúră *s.f.* suferinţă fizică; chin, caznă. ● *(fig.)* suferinţă morală, chin. [pl. *-ri*, *-re.* / cf. fr. *torture*, it., lat. *tortura*]

tórţă *s.f.* faclă, făclie. [pl. *-ţe.* / cf. fr. *torche*, it. *torcia*]

tóry *s.m. invar. (ist.)* membru al partidului conservator din Anglia. [<engl. *tory*]
toscán *adj. (arhit.) ordin ~* = ordin roman imitat după ordinul doric, caracterizat printr-o mare simplitate. [cf. it. *toscano*, fr. *toscan*]
totál *adj.* care cuprinde totul; întreg, complet. ● *(fig.)* deplin, desăvîrșit. // *s.n.* **1.** *(mat.)* rezultatul unei adunări; sumă (întreagă). ● cantitate întreagă. **2.** totalitate, ansamblu. [cf. fr. *total*, lat. *totalis*]
totalitár *adj. (despre state, regimuri politice)* care aplică sau preconizează dictatura unei minorități, majoritatea populației fiind lipsită de drepturi și de libertăți. [cf. fr. *totalitaire*]
totalitarísm *s.n.* regim sau concepție politică totalitară. [cf. fr. *totalitarisme*]
totalitáte *s.f.* cantitate totală. ● total, întreg, ansamblu. [cf. fr. *totalité*]
totalizá *vb.* I. *tr.* **1.** a calcula suma totală a ceva, a face totalul, a aduna. ● a însuma. **2.** a generaliza, a sintetiza. [<fr. *totaliser*]
totalizáre *s.f* acțiunea de a totaliza și rezultatul ei; însumare, adunare; generalizare. [<*totaliza*]
totalizatór *adj.* care dă totalul rezultatelor parțiale ale mai multor operații. // *s.n.* aparat care servește să totalizeze mecanic mai multe numere. [cf. fr. *totalisateur*]
totalménte *adv.* în total, în mod complet, cu totul, în întregime. [cf. fr. *totalement*, it. *totalmente*]
totém *s.n.* animal, plantă sau obiect considerat la unele populații primitive ca obiect de cult și socotit uneori ca strămoșul populației respective. [pl. *-muri*, *-mi* s.m. / <fr. *totem* <cuv. indian]
totémic *adj.* referitor la un totem. [cf. fr. *totémique*]
totemísm *s.n.* credință bazată pe cultul totemurilor. [cf. fr. *totémisme*]
toxemie *s.f.* răspîndire a unei toxine, prin sînge, în tot corpul. [gen. *-iei.* / <fr. *toxémie*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *haima* — sînge]
tóxic *adj. (despre substanțe)* otrăvitor. // *s.n.* otravă. [cf. fr. *toxique*, lat. *toxicum*, gr. *toxikon* — otravă]
toxicitáte *s.f.* proprietatea de a fi toxic. [cf. fr. *toxicité*]
toxicofór *adj. (despre viețuitoare)* care conține substanțe toxice (pentru om). [<fr. *toxicophore*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *phoros* — purtător]
toxicogén *adj.* care produce o substanță toxică. [<fr. *toxicogène*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *gennan* — a produce]
toxicológ *s.m.* și *f.* specialist în toxicologie. [<fr. *toxicologue*]
toxicológic *s.m* și *f.* referitor la toxicologie. [<fr. *toxicologique*]
toxicologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază otrăvurile și acțiunea lor asupra organismului. [gen. *-iei.* / <fr. *toxicologie*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *logos* — vorbire]
toxicomán *s.m.* și *f.* suferind de toxicomanie. [<fr. *toxicomane*]
toxicomanie *s.f.* obișnuință morbidă de a consuma anumite substanțe toxice, ca opiul, hașișul, cocaina etc. [gen. *-iei.* / <fr. *toxicomanie*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *mania* — nebunie]
toxicóză *s.f.* tulburare gravă de nutriție la sugari. [<fr. *toxicose*]
toxiinfécție *s.f.* ~ *alimentară* = boală cauzată de diferiți agenți microbieni care, fie direct, fie prin toxinele pe care le secretă, îmbolnăvesc tubul digestiv. [pron. *-xi-in-*. gen. *-iei.* / <fr. *toxi-infection*]
toxínă *s.f.* substanță otrăvitoare produsă de microbi în organismele infectate sau în mediile de cultură artificială. [<fr. *toxine*]
toxofobie *s.f.* teamă morbidă de otrăvuri. [gen. *-iei.* / <fr. *toxophobie*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *phobos* — teamă]
trabúc *s.n.* țigară de foi. [<germ. *Trabuko*, cf. sp. *trabuco*]
trac *s.n.* emoție de care sînt cuprinse unele persoane (mai ales actorii) înainte de a apărea în fața publicului. [<fr. *trac*]
tracasá *vb.* I. *tr. (franțuzism)* a plictisi, a sîcîi, a supăra pe cineva. [<fr. *tracasser*]
tractá *vb.* I. *tr.* a exercita o forță de tracțiune asupra unui vehicul; a trage. [p.i. *-tez.* / după fr. *traction*, *tracteur* < lat. *tractio* <*trahere* — a trage]
tractór *s.n.* vehicul automotor cu mare putere de tracțiune, folosit în agricultură și în industrie pentru a remorca sau a pune în acțiune diverse unelte, mașini sau vehicule. [<fr. *tracteur*]
tractorist *s.m.* și *f.* conducător, mecanic de tractor. [<*tractor*, cf. rus. *trahtorist*]
tráctus *s.n.* ansamblu de fibre sau de organe care sînt dispuse în serie. [<fr., lat. *tractus*]
tracțiúne *s.f.* deplasare a unui vehicul cu ajutorul unei forțe aplicate la partea lui dinainte; forță care pune în mișcare un vehicul. [cf. fr. *traction*, lat. *tractio* <*trahere* — a trage]
trade-unión *s.n.* denumire a organizației sindicale în Anglia. [pl. *-nuri*. / <fr. *trade-union*]
trade-unionism *s.n.* curent oportunist în mișcarea muncitorească; formă a ideologiei reformiste, potrivit căreia lupta clasei muncitoare trebuie să se rezume la revendicări economice. [<fr. *trade-unionisme*]
trade-unionist *adj.* referitor la trade-unionism. [<*trade-union*]
tradiție *s.f.* obiceiuri, credințe, datini etc. moștenite și transmise prin viu grai din generație în generație, constituind o trăsătură specifică a unui popor sau a unui grup social. [gen. *-iei.* / cf. fr. *tradition*, it. *tradizione*, lat. *traditio*]
tradițiónal *adj.* păstrat, transmis prin tradiție; care ține de tradiție; obișnuit. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *traditionnel*, it. *tradizionale*]
tradiționalism *s.n.* atașament (exagerat) față de tradiție. [pron. *-ți-o-*. / <fr. *traditionalisme*]
tradiționalist *adj. (adesea s.)* care respectă tradiția; conservator. [pron *-ți-o-*./ cf. fr. *traditionaliste*]

traducătór *s.m.* și *f.* cel care traduce un text dintr-o limbă în alta. [<*traduce*]
tradúce *vb.* III. *tr.* **1.** a transpune dintr-o limbă în alta; a tălmăci. **2.** *(fig.)* a reda, a reprezenta (mai ales prin artă). **3.** a înfăptui, a pune în practică. [p.i. *tradúc.* / <lat. *traducere*, cf. fr. *traduire*, it. *tradurre*]
tradúcere *s.f.* acțiunea de a traduce și rezultatul ei; *(concr.)* scriere cuprinzînd o transpunere dintr-o limbă în alta. ● interpretare. [<*traduce*]
traductíbil *adj.* care poate fi tradus. ● care poate fi redat, explicat, interpretat. [cf. it. *traducibile*]
traductór *s.n.* aparat folosit în telegrafie pentru a traduce combinațiile de semnale electrice elementare primite, în caracterele tipografice corespunzătoare. [cf. fr. *traducteur*]
trafíc *s.n.* **1.** transport de mărfuri sau de persoane raportat la o anumită cale de comunicație și la un interval de timp dat. **2.** activitate economică avînd drept scop schimbul de mărfuri și de alte valori. ● comerț ilicit. ○ ~ *de influență* = negociere a trecerii de care se bucură cineva pe lîngă o persoană influentă, făcută în scopul unui cîștig personal ilicit. [<fr. *trafic*, cf. it. *traffico*]
trafícă *vb.* I. *intr.* a face trafic (în special cu o marfă ilicită). [<fr. *trafiquer*, cf. it. *trafficare*]
traficánt *s.m.* și *f.* cel care face un comerț ilicit; *(p. ext.)* afacerist. [cf. fr. *trafiquant*]
traforá *vb.* I. *tr.* a face lucrări de traforaj. [<it. *traforare*]
traforáj *s.n.* decupare de piese sau de figuri artistice dintr-o placă subțire de lemn, cu o pînză de ferăstrău foarte îngustă și subțire; traforare. ● uneltele folosite pentru traforare. [<*traforă*]
tragedián *s.m.* și *f.* actor de tragedie. [pron. *-di-an.* / cf. fr. *tragédien*]
tragedíe *s.f.* **1.** operă dramatică a cărei acțiune prezintă personaje în luptă cu viața și cu pasiunile omenești, avînd de obicei un deznodămînt fatal, trist. **2.** *(fig.)* întîmplare zguduitoare, funestă; catastrofă. ● zbucium, suferință. [gen. *-iei.* / <lat. *tragoedia*, gr. *tragodia* <*tragos* — țap, *ode* — cîntec, cf. fr. *tragédie*, it. *tragedia*]
trágic *adj.* **1.** referitor la tragedie, cu caracter de tragedie. **2.** *(fig.)* zguduitor, jalnic; funest. // *s.n.* sentiment de milă și groază inspirat la vederea unei tragedii. // *s.m.* autor de tragedii. [cf. fr. *tragique*, it. *tragico*]
tragicomedíe *s.f.* **1.** *(lit.)* operă dramatică în care elementele tragice sînt îmbinate cu cele comice, avînd însă un deznodămînt comic. **2.** *(fig.)* întîmplare care prezintă un amestec de elemente serioase și hazlii. [gen. *-iei.* / cf. fr. *tragi-comédie*, it. *tragicommedia*]
tragicómic *adj.* referitor la tragicomedie, cu caracter de tragicomedie. [cf. fr. *tragi-comique*]
tragísm *s.n.* caracter grav, tragic. [pl. *-me.* / <*tragic*]
traheál *adj.* privitor la trahee. [pron. *-he-al.* / <fr. *trachéal*]
traheán *adj.* traheal. [pron. *-he-an.* / <fr. *trachéen*]
trahée *s.f.* **1.** tub format din inele cartilaginoase, care leagă laringele de bronhii și prin care circulă aerul necesar respirației. **2.** fiecare dintre tubulețele subțiri care formează aparatul respirator al insectelor. **3.** vas prin care circulă seva la plantele lemnoase. [pron. *-he-e.*/ cf. fr. *trachée*, gr. *tracheia*]
traheíță *s.f.* inflamație a mucoasei traheii. [pron. *-he-i-.* / <fr. *trachéite*]
traheoscopíe *s.f.* examen radiologic al traheii. [pron. *-he-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *trachéoscopie*]
traheotomíe *s.f.* intervenție chirurgicală constînd în deschiderea traheii. [pron. *-he-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *trachéotomie*, cf. gr. *tracheia* — trahee, *tome* — tăietură]
trahít *s.n.* rocă vulcanică de formație recentă, avînd compoziția sienitului. [<fr. *trachyte*]
trahóm *s.n.* boală de ochi manifestată prin granulații cenușii, rotunde, pe fața internă a pleoapelor; conjunctivită granuloasă. [<fr. *trachome*]
traiéct *s.n.* distanță de străbătut între două puncte determinate; traseu, parcurs. [pron. *tra-iect.* pl. *-te*, *-turi.*/ <lat. *trajectus*, cf. fr. *trajet*, germ. *Trajekt*]
traiectórie *s.f.* drumul descris în spațiu de un corp în mișcare; *(p. ext.)* reprezentare grafică a acestui drum. [pron. *tra-iec-to-ri-e.* gen. *-iei.* / cf. fr. *trajectoire*, după *traiect*]
trámă *s.f.* **1.** fir de mătase, obținut prin răsucirea a cel puțin două fire care nu au mai fost răsucite și întrebuințat ca bătătură. **2.** *(fig.)* intrigă, uneltire, complot. [<fr. *trame*, it., lat. *trama*]
trambulínă *s.f.* instalație specială pentru sărituri în apă, cu schiurile etc. [< germ. *Trampoline*, cf. it. *trampolino*]
tramíner *s.n.* viță de vie originară din Germania; vin obținut din strugurii acestei viță. [<germ. *Traminer*]
tramp *s.n.* navă de comerț care navighează din port în port pentru a fi închiriată. [pl. *-pe*, *-puri.* / <engl. *tramp*]
trámping *s.n.* navigație fără itinerar, din port în port, a navelor de comerț în căutare de navlu. [<engl. *trampling*]
tramvái *s.n.* vehicul de transport în comun cu tracțiune electrică și care rulează pe șine metalice. [<fr., engl. *tramway*]
tramvaíst *s.m.* lucrător la tramvaie. [pron. *-va-ist.* / <*tramvai*]
tranchét *s.m.* bucată de lemn care împiedică lovirea unei nave acostate de o altă navă sau de chei. [<fr. *tranchet*]
tranchilizánt *adj.*, *s.n.* *(med.;* medicament*)* care liniștește, calmează; calmant. [<fr. *tranquillisant*]
trans- element de compunere însemnînd „dincolo", „peste". [var. *tranz-.* / <lat. *trans* — peste, cf. fr. *trans-*]
transalpín *adj.* aflat dincolo de Alpi. [cf. fr. *transalpin*]
transatlántic *adj.* care străbate Oceanul Atlantic. ● aflat peste Oceanul Atlantic. // *s.n.* navă mare de pasageri

care traversează Oceanul Atlantic. [cf. fr. *transatlantique*]

tránsă *s.f.* stare de pierdere a voinței în care se află o persoană supusă hipnozei. [<fr. *transe*]

transbordá *vb.* I. *tr.* a trece (călători, mărfuri etc.) dintr-un vehicul în altul. ● a trece cu un transbordor un vehicul terestru de pe calea lui pe altă cale cu care nu are legătură directă. [<fr. *transborder*]

transbordáre *s.f.* acțiunea de a transborda și rezultatul ei. [<*transborda*]

transbordór *s.n.* **1.** platformă deplasabilă pe șine, care servește la mutarea vehiculelor feroviare de pe o linie pe alta. **2.** navă care servește la transbordare. [cf. fr. *transbordeur*]

transcarpátic *adj.* transcarpatin. [<*trans-* + *carpatic*]

transcarpatín *adj.* situat dincolo de Carpați; de peste Carpați. [cf. fr. *transcarpatin*]

transcaucazián *adj.* care se află la sud de munții Caucaz. [pron. *-ca-u-... -zi-an.*/ cf. fr. *transcaucasien*]

transcéde *vb.* III. *tr. (în filozofia idealistă a lui Kant)* a depăși limita cunoașterii experimentale, a realității perceptibile. [<lat. *transcendere*, cf. it. *trascedere*]

transcendént *adj.* **1.** *(în filozofia idealistă a lui Kant)* care se află dincolo de limitele cunoașterii experimentale; inaccesibil cunoașterii bazate pe experiență, care întrece limitele realității. **2.** *(mat.)* care folosește calculul diferențial și integral. [pron. *-sce-.*/ cf. fr. *transcendant*]

transcendentál *adj.* **1.** *(în filozofia idealistă a lui Kant)* referitor la formele apriorice ale cunoașterii, care premerge experiența și o condiționează. **2.** *(despre un sistem filozofic)* care admite existența unei realități transcendente, a formelor apriorice; metafizic, idealist. [pron. *-sce-.*/ cf. fr. *transcendantal*]

transcendentalísm *s.n.* doctrină filozofică idealistă întemeiată de Kant, care se bazează pe ideea că formele apriorice ale conștiinței ar preceda experiența și ar constitui condițiile existenței ei. [pron. *-sce-.* / cf. fr. *transcendantalisme*]

transcendénță *s.f.* calitatea unui lucru de a fi transcendent (1); calitatea gîndirii de a elabora concepte transcendentale (1). [pron. *-sce-.* / cf. fr. *transcendance*, lat. *transcendentia* <*transcendere* — a trece peste]

transcríe *vb.* III. *tr.* **1.** a face o copie scrisă, a copia. ● a prelucra o bucată muzicală scrisă pentru un anumit instrument sau pentru o anumită voce, astfel încît să poată fi cîntată de un alt instrument sau de o altă voce. **2.** a copia un act într-un registru public special. [p.i. *-scriu*, 4 *-scriem*, 5 *-scrieți*, ger. *-scriind.*/ cf. fr. *transcrire*, lat. *transcribere*]

transcríere *s.f.* acțiunea de a transcrie și rezultatul ei. ○ ~ *fonetică* = notare a pronunțării unei limbi, a unui dialect sau a unui grai cu ajutorul unui alfabet fonetic. ● transcripție. [pron. *-scri-e-.*/ <*transcrie*]

transcripție *s.f.* **1.** copie. **2.** formalitate prescrisă de lege, constînd în copierea unui act juridic într-un registru public special. [gen. *-iei.* var. *transcripțiune* s.f. / cf. fr. *transcription*, lat. *transcriptio*]

transdanubián *adj.* care este așezat sau locuiește dincolo de Dunăre. [pron. *-bi-an.* / cf. fr. *transdanubien*]

transépt *s.n.* galerie transversală care separă corul de nava unei biserici. [<fr., engl. *transept*]

transfér *s.n.* transferare. ● transmitere a unui drept de proprietate sau a unor obligații de la o persoană la alta, respectînd anumite formalități. [pl. *-ruri*, *-re.* / <fr. *transfert*]

transferá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) muta dintr-o localitate în alta sau de la o instituție la alta, fără desfacerea contractului de muncă. ● *tr.* a transmite, a trece dintr-o stare sau dintr-o parte în alta (un lucru, un drept etc.).[p.i. *transfér*, 3,6 *-ră*, conj. *-re.* / <fr. *transférer*, cf. lat. *transferre*]

transferáre *s.f.* acțiunea de a (se) transfera și rezultatul ei; transfer. [<*transfera*]

transfigurá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) schimba expresia, înfățișarea, starea de spirit. ● *tr.* a da (unui lucru, unei situații) altă înfățișare, alt aspect; *(p. ext.)* a denatura. [<fr. *transfigurer*, cf. lat. *transfigurare*]

transfiguráre *s.f.* acțiunea de a (se) transfigura și rezultatul ei; transfigurație. [<*transfigura*]

transfigurátie *s.f.* transfigurare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *transfiguration*, lat. *transfiguratio*]

transformá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a(-și) schimba forma, înfățișarea, a da sau a lua o altă formă; a (se) preface, a (se) schimba. ● *(mat.)* a construi un corespondent al unei figuri date sau al unei valori, schimbînd anumite elemente și păstrînd altele. [p.i. *transfórm.* / <fr. *transformer*, cf. lat. *transformare*]

transformábil *adj.* care se poate transforma. [cf. fr. *transformable*]

transformabilitáte *s.f. (rar)* calitatea unui lucru de a putea fi transformat. [<*transformabil*]

transformáre *s.f.* acțiunea de a (se) transforma și rezultatul ei. ● lovitură la jocul de rugbi, acordată echipei care a reușit o încercare. [<*transforma*]

transformatór *adj.* care transformă, preface, schimbă; înnoitor. // *s.n.* aparat electric care transformă tensiunea unui curent alternativ fără a-i modifica frecvența. [pl. *-ori*, *-oare.* / cf. fr. *transformateur*]

transformísm *s.n.* teorie biologică potrivit căreia numeroasele specii vegetale și animale de astăzi provin, în urma unui îndelungat proces istoric natural, din cîteva specii, care au existat și care se deosebesc de speciile actuale; evoluționism. [cf. fr. *transformisme*]

transformíst *adj., s.m.* (adept) al transformismului. [cf. fr. *transformiste*]

transfúg *s.m.* militar care dezertează, care trece la inamic; *(p. ext.)* persoană care-și părăsește partidul, țara etc.,

pentru a trece la partea adversă. [cf. fr. *transfuge*, lat. *transfuga*]
transfuzá *vb.* I. *tr.* a face o transfuzie. [<fr. *transfuser*]
transfúzie *s.f.* introducere în vinele unui bolnav a unei cantități de sînge, de ser fiziologic sau de plasmă sanguină. [pron. *-zi-e.* gen. *-iei.* / <fr. *transfusion*, cf. lat. *trans* — dincolo, *fusio* — vărsare]
transgresá *vb.* I. *tr. (rar)* a invada, a viola; a înfrînge. [<fr. *transgresser*, cf. lat. *transgredior* — a trece dincolo]
transgresiúne *s.f.* invadare a uscatului de către apele mării. [cf. fr. *transgression*, lat. *transgressio* — trecere peste ceva]
transhumánt *adj. (despre o populație de păstori)* care practică transhumanța. ● *(despre animale)* care este mutat dintr-un loc în altul, după anotimpuri. [< fr. *transhumant*]
transhumánță *s.f.* trecere periodică a păstorilor și a turmelor de oi, vara de la șes la munte și iarna de la munte la șes. [<fr. *transhumance*, cf. lat. *trans* — peste, *humus* — pămînt]
transige *vb.* III. *intr. (rar)* a aplana un conflict prin concesii reciproce, a ajunge la un compromis. [p.i. *transig.* / <fr. *transiger*, it. *transigere*, lat. *transigere*]
transigént *adj. (rar)* care cedează ușor, care face concesii; conciliant, împăciuitor. [<*transige*]
transistór *s.n.* dispozitiv pentru amplificarea oscilațiilor electrice. ● aparat de radio portativ echipat cu transistoare. [pl. *-oare* și *-ori* s.m. / cf. fr., engl. *transistor*]
translá *vb.* I. *tr. (rar)* **1.** a transpune dintr-o limbă într-alta. **2.** a deplasa o figură plană sau un corp. [<*translator*, *translație*]
translatór *s.m.* și *f.* traducător oficial atașat unui for diplomatic, administrativ sau judecătoresc. [cf. fr. *translateur*, lat. *translator*]
translație *s.f.* deplasare a unei figuri plane sau a unui corp astfel încît toate punctele acestora să se miște de-a lungul unor drepte paralele, parcurgînd distanțe egale. [gen. *-iei.* / cf. fr. *translation*, lat. *translatio*]
transliterație *s.f.* transcriere a unui text dintr-un alfabet în alt alfabet, redînd literele prin echivalentele lor, fără a se ține seama de valoarea fonetică a semnelor. [gen. *-iei.* /<lat. *transliteratio*]
translucíd *adj. (despre un corp)* care permite trecerea luminii, împiedicînd însă vederea clară prin el a unui obiect; mat. [<fr. *translucide*, cf. lat. *translucidus*]
translucidítate *s.f.* calitatea de a fi translucid. [cf. fr. *translucidité*]
transmarín *adj.* de dincolo de mare, (de) peste mare. [cf. it. *transmarino*, lat. *transmarinus*]
transmigrație *s.f. (în unele credințe religioase)* concepție potrivit căreia sufletul dintr-un corp ar trece, după moarte, în alt corp; metempsihoză. [gen. *-iei.* / cf. fr. *transmigration*, lat. *transmigratio*]
transmisíbil *adj.* care se poate transmite. [cf. fr. *transmissible*]
transmisibilitáte *s.f.* însușirea de a fi transmisibil. [cf. fr. *transmissibilité*]
transmisiúne *s.f.* **I. 1.** faptul de a transmite; transmitere. **2.** comunicare între un post emițător și un post receptor de telegrafie, telefonie sau radiofonie; emisiune radiofonică. **3.** trecere a unui lucru, a unui drept unei alte persoane. **II.** *(mai ales în forma transmisie)* dispozitiv cu ajutorul căruia se transmite mișcarea de la un organ de mașină la altul sau de la o mașină la alta. [pron. *-si-u-.* var. *transmisie* s.f. / cf. fr. *transmission*, lat. *transmissio*]
transmíte *vb.* III. **1.** *tr.* a trimite ceva prin intermediul unei persoane, al unei scrisori etc. ● a comunica ceva. **2.** *tr.* a comunica cu ajutorul unui post de emisie; a emite. **3.** *tr. (jur.)* a trece un bun, un drept etc. altei persoane. **4.** *tr.* și *refl.* a (se) propaga, a (se) comunica. [p. i. *transmit*, part. *-is.* / <lat. *transmittere*, cf. fr. *transmettre*]
transmítere *s.f.* acțiunea de a transmite și rezultatul ei; înmînare, remitere; comunicare. [<*transmite*]
transmițátór *adj.* care transmite; emițător.//*s.n.* aparat pentru transmiterea semnalelor telegrafice sau radiofonice. [<*transmite*]
transmutație *s.f.* transformare a nucleului unui element chimic în nucleul unui alt element. [gen. *-iei.* / cf. fr. *transmutation*, lat. *transmutatio*]
transoceánic *adj.* de dincolo de ocean; (de) peste ocean. [pron. *-ce-a-.* / cf. fr. *transocéanique*]
transparént *adj.* **1.** prin care se poate vedea clar; străveziu, diafan. **2.** *(fig.)* care poate fi înțeles, ghicit ușor; clar, limpede. // *s.n.* foaie de hîrtie pe care sînt trase linii groase paralele și care se pune dedesubtul hîrtiei de scris pentru a se putea scrie drept. [<fr. *transparent*, cf. lat. *transparens*]
transparéntă *s.f.* calitatea a ceea ce este transparent. [cf. fr. *transparence*]
transperánt *s.n.* stor, jaluzea. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *transparent*]
transpirá *vb.* I. *intr.* **1.** a elimina sudoare prin porii pielii; a asuda, a năduși. **2.** *(despre plante)* a elimina apă sub formă de vapori. **3.** *(fig.)* a ieși la suprafață, a reieși, a emana. ● a se auzi, a se afla. [p.i. *transpir.* / <fr. *transpirer*, cf. lat. *trans* — dincolo, *spirare* — a exala]
transpirát *adj.* asudat, nădușit. [<*transpira*]
transpirație *s.f.* faptul de a transpira; nădușeală, sudoare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *transpiration*]
transplantá *vb.* I. *tr.* **1.** a scoate o plantă dintr-un loc și a o planta în alt loc; a răsădi. ● *(fig.)* a adapta, a împămînteni o instituție, un obicei etc. **2.** a înlocui printr-o intervenție chirurgicală un țesut, un organ bolnav, cu altul sănătos și de același fel. [<fr. *transplanter*]
transplantáre *s.f.* acțiunea de a transplanta și rezultatul ei. [<*transplanta*]
transplantație *s.f.* **1.** *(agr.)* mutarea dintr-un loc într-altul a unei plante; aclimatizarea, într-o regiune, a unor plante sau *(p. ext.)* a unor animale. ● aducerea dinafară și împămîntenirea unor instituții sau obiceiuri. **2.** *(med.)* înlocuirea

pe cale chirurgicală a unui țesut sau a unui organ bolnav. [pron. *-ți-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / <fr. *transplantation*]

transpórt *s.n.* **1.** faptul de a transporta; transportare. ● *(la pl.)* ramură a economiei naționale care cuprinde totalitatea mijloacelor de transportare a bunurilor sau a persoanelor. **2.** totalitatea lucrurilor sau a persoanelor care sînt transportate împreună. **3.** *(fig.)* uitare de sine, emoție, stare de contemplație. [<fr. *transport*]

transportá *vb.* I. **1.** *tr.* a cără, a duce dintr-un loc în altul. **2.** *refl. (despre persoane)* a se duce, a se deplasa la fața locului. **3.** *tr. (fig.)* a aduce (pe cineva) într-o stare de uitare de sine, a încînta peste măsură. [p.i. *transpórt.* /<fr. *transporter*, cf. lat. *transportare*]

transportábil *adj.* care se poate transporta. [cf. fr. *transportable*]

transportáre *s.f.* acțiunea de a transporta și rezultatul ei; cărare, transport. [<*transportá*]

transportát *adj.* stăpînit de emoție, încîntat peste măsură. [<*transportá*]

transportór *adj.* care transportă.// *s.n.* instalație pentru transportarea materialelor la distanțe relativ mici. [cf. fr. *transporteur*]

transpozitiv *adj. (despre limbi)* care nu are o topică fixă, raporturile sintactice fiind exprimate prin terminațiile cuvintelor. [<fr. *transpositif*]

transpoziție *s.f.* transpunere. [gen. *-iei.*/ cf. fr. *transposition*, lat. *transpositio*]

transpúne *vb.* III. **1.** *tr.* a schimba, a pune, a muta ceva dintr-un loc în alt loc, dintr-o stare în alta. ● *(fig.)* a reda, a arăta ceva (în scris, pe scenă, pe ecran etc.). ● a transcrie sau a executa o bucată muzicală în altă tonalitate decît aceea în care a fost compusă. ● a muta un termen dintr-o parte a unei ecuații în altă parte, schimbîndu-i semnul. **2.** *refl. (fig.)* a se situa cu mintea în altă împrejurare, în alt timp. [p.i. *transpún*, conj. *-nă.* / < *trans-* + *pune*, după fr. *transposer*, lat. *transponere*]

transpúnere *s.f.* acțiunea de a transpune și rezultatul ei; redare, transcriere etc. [<*transpune*]

transrenán *adj.* de dincolo de Rin. [<fr. *transrhénan*]

transsaharián *adj.* care străbate Sahara. [pron. *-ri-an.* / cf. fr. *transsaharien*]

transsiberián *adj.* situat dincolo de Siberia. ● care străbate Siberia de la un capăt la celălalt. [pron. *-ri-an.* / cf. fr. *transsibérien*]

transsubstanțiére *s.f.* schimbare a unei substanțe în alta. [după fr. *transsubstantiation*]

transsudáție *s.f.* trecerea plasmei din sînge în țesuturi, prin pereții vaselor mici. ● transpirație, nădușeală. [gen. *-iei.* / cf. fr. *transsudation*]

transuránic *adj. elemente* ~*e* = elemente sintetizate artificial prin bombardarea atomilor altor elemente situate în tabloul periodic al elementelor dincolo de uraniu. [cf. germ. *transuranisch*]

transvazá *vb.* I. *tr.* a trece dintr-un vas în altul (un lichid, un material) prin pompare, turnare etc. [<fr. *transvaser*]

transversál *adj.* care este în direcție perpendiculară pe lungimea unui corp; care taie (ceva) de-a curmezișul. [<fr. *transversal*]

transversálă *s.f.* **1.** dreaptă care intersectează laturile sau prelungirile laturilor unui triunghi etc. **2.** *(mine)* galerie orizontală în interiorul unei mine care trece prin roci sterile de-a curmezișul direcției stratului. [<fr. *transversale*]

transvertór *s.n.* mașină electrică sincronă care convertește un curent continuu în curent alternativ sau invers; mașină electrică care schimbă frecvența unui curent alternativ. [<fr. *transverteur*, cf. engl. *transverter*]

tranșá *vb.* I. *tr.* a ajunge la o înțelegere, a rezolva repede o chestiune, o dificultate. [p.i. 3,6 *-șează*, ger. *-șînd.* / <fr. *trancher*]

tranșánt *adj.* care nu permite contraziceri; categoric. ● *(despre culori)* care se opun puternic una celeilalte. [cf. fr. *tranchant*]

tránșă *s.f.* **1.** fiecare dintre părțile în care este împărțit un lucru sau un grup de lucruri care se produc, se distribuie în rate succesive; parte. **2.** fiecare dintre fețele laterale ale unei cărți, care rezultă prin tăierea transversală a filelor. [<fr. *tranche*]

tranșée *s.f.* șanț de dimensiuni relativ mari, care protejează soldații de focul inamic în liniile de bătaie. ● șanț, excavație, săpătură în pămînt executată pentru lucrări tehnice. [pron. *-șe-e.* var. *tranșeu* s.n. / <fr. *tranchée*]

tranzacție *s.f.* înțelegere, învoială, convenție. ● acord între două sau mai multe părți prin care se transmit anumite drepturi sau se face un schimb comercial. [gen. *-iei.* var. *tranzacțiune* s.f. / cf. fr. *transaction*, lat. *transactio*]

tranzacțional *adj.* referitor la o tranzacție, (pe bază) de tranzacție. [pron. *-ți-o-.*/ cf. fr. *transactionnel*]

tránzit *s.n.* trecere (fără staționare) de mărfuri sau de persoane printr-o țară străină; scutire de taxe vamale acordată de un stat unor mărfuri care trec prin teritoriul său în altă țară. ○ *bilet de* ~ = autorizație scrisă privind scutirea de vamă a unor mărfuri care sînt în trecere prin țară. ● *(în telefonie și radiofonie)* operația de recepționare a unei convorbiri sau a unui mesaj și de retransmitere a lui la un alt post. [pl. *-turi*, *-te.* / <fr. *transit*, it. *transito*, cf. lat. *transitus* — trecere]

tranzitá *vb.* I. *tr.* a trece printr-o țară străină mărfuri în tranzit. [<fr. *transiter*]

tranzitiv *adj. (despre verbe)* a cărui acțiune se răsfrînge direct asupra unui obiect. [cf. fr. *transitif*, lat. t. *transitivus*]

tranzitóriu *adj.* care face trecerea de la o stare la alta; de trecere, de tranziție; intermediar. [pron. *-riu.* / cf. fr. *transitoire*, lat. *transitorius*]

tranziție *s.f.* trecere de la o formă, de la o stare etc. la alta. ○ *de* ~ = de trecere, intermediar. ● *(geol.)* transformare, schimbare treptată a unei roci în alta. [gen. *-iei.* / cf. fr. *transition*, lat. *transitio*]

trápă *s.f.* ușă orizontală cu care se acoperă o deschizătură în podeaua unei scene etc. ● capac rabatabil sau culisant care acoperă o deschizătură în podeaua unui vagon, a unei nave etc., permițînd controlul diverselor piese și instalații dispuse sub podea. ● falsă acoperitură pusă la o capcană. [<fr. *trappe*]

trapéz *s.n.* **1.** patrulater care are drept baze două laturi paralele și neegale. **2.** aparat de gimnastică format dintr-o bară legată la capete cu două frînghii fixate de plafon. // *s.m.* mușchi așezat pe partea posterioară a gîtului și a umărului. [pl. *-ze, -zuri* și *zi*, s.m. / <fr. *trapèze*]

trapezoédru *s.n.* corp geometric cu douăzeci și patru de fețe patrulatere. [pron. *-zo-e-.*/ <fr. *trapézoèdre*]

trapezoíd *s.n.* patrulater care nu are nici o latură paralelă cu alta. [pron. *-zo-id.*/ <fr. *trapézoïde*]

trapezoidál *adj.* de forma unui trapez. [pron. *-zo-i-.* / <fr. *trapézoïdal*]

trapión *s.n.* *(teatru)* deschizătură practicată în planșeul scenei pentru a face să treacă decorurile care se ridică de dedesubt. [pron. *-pi-on* / <fr. *trappillon*]

trapíst *s.m.* călugăr dintr-un ordin monahal catolic întemeiat în secolul al XVII-lea, care avea un regulament deosebit de sever. // *s.n.* brînză fabricată după un procedeu special de fermentare. [pl. *-iști*, *-turi* s.n. / <fr. *trappiste*, it. *trappista*]

tras *s.n.* material obținut prin măcinarea fină a unei varietăți de tuf vulcanic. [pl. *-suri.* / <engl. *trass*]

trasá *vb.* I. *tr.* **1.** a trage, a însemna pe o suprafață linia unui drum, conturul unui desen etc.; a însemna pe o piesă brută elementele necesare pentru prelucrarea ei. **2.** a indica, a da directive în ceea ce privește o acțiune, o activitate etc. ● a arăta esențialul într-o chestiune etc.; a schița, a descrie. [<fr. *tracer*, cf. germ. *trassieren*, it. *tracciare*]

trasáj *s.n.* *(rar)* trasare. [<fr. *traçage*]

trasáre *s.f.* acțiunea de a trasa și rezultatul ei; însemnare, tragere. [<*trasa*]

trasatór *s.m.* lucrător care execută trasarea unor piese brute. [<*trasa*]

traséu *s.n.* drum parcurs de un vehicul; linia, axa unui drum, a unui canal, a unei căi ferate etc. [pl. *-ee, -euri.* / <fr. *tracé*]

trasór *s.n.* **1.** ac de oțel pentru trasarea de linii pe o piesă de metal. ● *(poligr.)* unealtă alcătuită dintr-o lamă neascuțită de oțel, folosită în legătorie pentru trasarea de linii aurite, pentru presarea marginilor scoarțelor etc. **2.** proiectil învelit într-un material fosforic care-l face să aibă traiectoria luminoasă. **3.** izotop radioactiv al unui element stabil care, introdus împreună cu elementul respectiv într-un sistem oarecare, permite să se urmărească drumul parcurs de acel element în sistem. [cf. fr. *traceur*]

tratá *vb.* I. **1.** *tr.* a avea față de cineva sau de ceva o anumită comportare, a se purta într-un anumit fel. **2.** *tr.* și *refl.* a (se) supune unui tratament. **3.** *tr.* a oferi unui oaspete mîncare, băutură. ● a face cinste. **4.** *tr.* a discuta, a duce tratative pentru a ajunge la o înțelegere. **5.** *tr.* a dezvolta o temă științifică, literară etc. **6.** *tr.* *(tehn.)* a supune (un corp, o substanță) acțiunii unui agent oarecare în vederea unui anumit scop. ● *(agr.)* a supune semințele acțiunii unor agenți chimici sau fizici. [<it. *trattare*, cf. fr. *traiter* <lat. *tractare*]

tratábil *adj.* care se poate trata. [<*trata*, cf. it. *trattabile*]

tratamént *s.n.* **1.** fel de a se purta cu cineva; comportare; purtare. **2.** îngrijire medicală, mijloc pentru combaterea și vindecarea unei boli; cură. **3.** *(tehn.)* operație executată asupra unei piese sau asupra unui material pentru obținerea unui anumit rezultat în scop industrial sau științific. **4.** *(fon.)* evoluție, modificare, schimbare. [pl. *-te*, *-turi.* / cf. it. *trattamento*, fr. *traitement*]

tratáre *s.f.* acțiunea de a trata și rezultatul ei. [<*trata*]

tratát *s.n.* **1.** înțelegere, acord, pact între două sau mai multe state cu privire la anumite chestiuni; convenție, acord. **2.** lucrare didactică care tratează problemele de bază ale unei discipline, ale unei arte sau ale unei științe. [pl. *-te*, *-turi.* / <it. *trattato*, cf. fr. *traité* <lat. *tractatus*]

tratative *s.f. pl.* discuții, negocieri între două sau mai multe părți interesate cu scopul de a se ajunge la o înțelegere. [<it. *trattative*]

tratáție *s.f.* faptul de a servi oaspeților mîncăruri și băuturi; *(concr.)* gustarea, băutura servită. [gen. *-iei.* / <it. *trattazione*]

trátă *s.f.* cambie care, în baza unei clauze speciale, se cedează spre încasare altei persoane. [<it. *tratta*, cf. fr. *traite*]

trául *s.m.* năvod marin mare, destinat pescuirii în aglomerări de pești. [pron. *trául.* / <engl. *trawl*]

tráuler *s.n.* navă de pescuit folosită și pentru dragarea epavelor, din care se improvizau uneori nave de război. [<engl. *trawler*]

traumátic *adj.* referitor la traumatism; de natura traumatismului. [<fr. *traumatique*]

traumatísm *s.n.* nume generic dat leziunilor produse prin loviri, presiuni etc. ● *(fig.)* tulburare, zguduire puternică provocată de o nenorocire. [pron. *trauma-.* / <fr. *traumatisme*]

traumatizá *vb.* I. *tr.* a provoca traumatisme.

traumatológ *s.m.* specialist în traumatologie. [<*traumatologie*]

traumatologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază traumele. [gen. *-iei.* / <fr. *traumatologie*, cf. gr. *trauma* — rană, *logos* — vorbire]

tráumă *s.f.* leziune, rană pricinuită de un agent exterior (arsură, lovitură etc.). [<gr. *trauma* — rană]

traváliu *s.n.* **1.** *(ieşit din uz)* lucru mecanic. ● *(rar)* muncă, lucru. **2.** *(med.)* momentul naşterii. [pron. *-liu.* / cf. fr. *travail*, it. *travaglio*]

travée *s.f.* *(constr.)* parte a unei construcţii, care cuprinde două puncte de reazem şi deschiderea dintre ele. [pron. *-ve-e.* / <fr. *travée*]

travérs *s.n.* partea de jos şi de sus a coastei unei corăbii. [pl. *-se*, *-suri.* / <fr. *travers*]

traversá *vb.* I. *tr.* a trece de o parte pe cealaltă a unei străzi, a unui drum, a unui fluviu; a trece dincolo. ● a străbate, a tăia de-a curmezişul (munţi, ţări etc.). [<fr. *traverser*]

travérsă *s.f.* grindă transversală folosită ca piesă de rezistenţă în construirea scheletului unui pod, a unei clădiri etc. ● piesă, de obicei de lemn, care se aşază transversal sub şinele de cale ferată. ● bară de metal, drug, pîrghie. ● *(mar.)* parîmă transversală faţă de direcţia unei nave. [pl. *-se.* / <fr. *traverse*]

traversáre *s.f.* acţiunea de a traversa şi rezultatul ei; trecere peste... [<*traversa*]

traversiéră *s.f.* lanţ folosit pentru a ridica ancorele care nu intră în mare. [pron. *-si-e-.* / <fr. *traversier*]

traversínă *s.f.* traversă intermediară cu dimensiuni mai mici decît cele ale traverselor principale. [<fr. *traversine*]

travertín *s.n.* tuf calcaros care se găseşte în împrejurimile oraşului Tivoli (Italia) şi care se poate lustrui ca marmura. [cf. it. *travertino*, fr. *travertin*]

travesti *vb.* IV. *tr.* şi *refl.* a (se) deghiza. [p. i. *-tesc.* / cf. fr. *travestir*, it. *travestire*]

travestíre *s.f.* acţiunea de a (se) travesti şi rezultatul ei; travestiu. [<*travesti*]

travestíu *s.n.* apariţia pe scenă a unui personaj sub înfăţişarea altuia; interpretarea unui rol masculin de către o femeie sau a unui rol feminin de către un bărbat. [pron. *-tiu.* var. *travesti* s.n./ <fr. *travesti*]

trávling *s.n.* *(cinema)* cărucior montat de obicei pe şine, pe care se aşază aparatul de luat vederi. [pl. *-guri.* / <engl. *travelling*]

trefilá *vb.* I. *tr.* a trece forţat o tijă metalică prin filieră, pentru a o reduce la dimensiunile unui fir, ale unei sîrme. [<fr. *tréfiler*]

trefilatór *s.m.* lucrător specializat în trefilarea metalelor. [<*trefila*, cf. fr. *tréfileur*]

tréflă *s.f.* **1.** una dintre cele patru culori ale cărţilor de joc, reprezentată printr-un semn de forma unei frunze de trifoi de culoare neagră; spatie. **2.** *(poligr.)* ornament care imită trifoiul. [<fr. *trèfle*]

trematóde *s.n. pl.* încrengătură de viermi laţi, prevăzuţi cu o ventuză cu care se fixează pe alte animale sau pe plante; *(la sg.)* vierme din această încrengătură. [<fr. *trématodes*]

trémă *s.f.* semn format din două puncte orizontale, care se pune pe o vocală pentru a arăta că trebuie pronunţată separat de vocala precedentă sau pentru a-i modifica valoarea. [<fr. *tréma*, cf. gr. *trêma*]

tremolít *s.n.* mineral de culoare albă, care conţine magneziu, calciu, fier şi aluminiu şi din care, prin hidratare, se obţine azbestul. [<engl. *tremolite*]

trémolo *s.n.* tremurătură uşoară care are un efect plăcut, produsă la executarea unei anumite note muzicale cu un instrument sau cu vocea. [pl. *-ouri.* var. *tremol* s.n. / <it., fr. *trémolo*]

tremulaţíe *s.f.* tremurare rapidă care se observă la o contracţie musculară bruscă. [gen. *-iei.* / <fr. *trémulation*]

tren *s.n.* **1.** convoi de vehicule similare legate între ele, remorcat de un vehicul motor sau antrenat prin tracţiune animală, prin cablu de tracţiune etc. **2.** *(tehn.)* ansamblu de două sau de mai multe dispozitive, organe ale unui sistem tehnic etc. identice sau similare, care sînt asociate în serviciu. **3.** ~ *anterior* (sau *posterior*) = partea dinainte (sau dinapoi) a corpului unui animal. [<fr. *train*]

trená *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre lucruri)* a zăcea undeva uitat, părăsit, lăsat din neglijenţă. **2.** *(despre acţiuni)* a se desfăşura cu încetineală; a lîncezi, a tărăgăna. [<fr. *traîner*]

trenáj *s.n.* transport minier în care vagonetele sînt trase de un cablu care se înfăşoară pe un troliu. [<fr. *traînage*]

trenánt *adj.* care trenează (2); *(despre stil)* lînced, monoton. [<fr. *traînant*]

trénă *s.f.* coadă lungă a unei rochii, care atîrnă pe jos. ● viteza cu care aleargă concurenţii într-o cursă atletică, ciclistă etc. ○ *a duce trena* = a conduce plutonul concurenţilor într-o cursă sportivă; a fi în frunte; ~ *falsă* = iniţiativă aparentă a unui atlet sau a unui ciclist, în scopul derutării adversarilor din cursă. [<fr. *traîne*]

tréncl *s.n.* pardesiu impermeabil cu croială de raglan. [<engl. *trench (coat)*]

tréncicot *s.n.* trenci. [<engl. *trenchcoat*]

tréning *s.n.* îmbrăcăminte (sportivă) de flanelă, constînd din bluză şi pantaloni strînşi la glezne. [<engl. *training*]

trepán *s.n.* **1.** instrument chirurgical de forma unui sfredel, folosit pentru perforarea oaselor craniului; operaţie făcută cu un astfel de instrument. **2.** sapă pentru foraj. **3.** instrument de gravor. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *trépan*, cf. lat. t. *trepanum*, gr. *trypanon*]

trepaná *vb.* I. *tr.* a opera cu trepanul, a face o trepanaţie. [cf. fr. *trépaner*]

trepanáţie *s.f.* intervenţie chirurgicală făcută cu trepanul, constînd în perforarea oaselor craniene. [gen. *-iei.* var. *trepanaţiune* s.f. / cf. fr. *trépanation*]

trepidá *vb.* I. *intr.* a vibra puternic, cu oscilaţii repezi şi scurte. ● *(fig.; despre oameni)* a se agita, a palpita, a frămăta, a nu-şi găsi astîmpăr. [<fr. *trépider*]

trepidánt *adj.* care trepidează; *(fig.)* agitat, plin de emoție, de freamăt; emoționant, palpitant. [cf. fr. *trépidant*]
trepidáție *s.f.* mișcare vibratorie care are loc de jos în sus, produsă în funcționarea unor sisteme tehnice. ● *(fig.)* agitație, neastîmpăr. [gen. *-iei.* / cf. fr. *trépidation*]
trepiéd *s.n.* suport cu trei picioare de metal sau de lemn. [pron. *-pi-ed.* pl. *-de, -duri.* / <fr. *trépied*, cf. lat. *tres* — trei, *pes* — picior]
treponémă *s.f.* specie de animal protozoar flagelat, agent al sifilisului, al febrei galbene etc. [<fr. *tréponème*]
treponemóză *s.f.* boală a găinilor manifestată prin paralizia picioarelor și a aripilor. [<fr. *tréponémose*]
trésă *s.f.* **1.** șiret din fire de lînă, de mătase sau de metal, ori bandă de metal purtate pe uniforme pentru a indica gradul. **2.** împletitură întrebuințată la confecționarea chingilor de pe bordul navelor. ● împletitură cu aceeași țesătură, care se întrebuințează în electrotehnică etc. [<fr. *tresse*]
tresăltá *vb.* I. *intr.* a tresări, a vibra de emoție, de bucurie; a fremăta. [p.i. *tresált.* / după fr. *tressauter*]
tresărí *vb.* IV. *intr.* **1.** a simți deodată o emoție puternică. ● a se trezi brusc din somn sau dintr-o stare de visare. ● *(despre inimă)* a-și accelera bătăile din cauza unei emoții, a zvîcni. **2.** *(fig.; despre sunete)* a răsuna brusc. [p.i. *tresár.* / după fr. *tressaillir*]
tresărire *s.f.* acțiunea de a tresări și rezultatul ei; zvîcnire. [<*tresări*]
trezorerie *s.f.* oficiu al unui stat unde se păstrează și se administrează tezaurul public. [gen. *-iei.* / <fr. *trésorerie*]
trezoriér *s.m.* funcționar care administrează tezaurul unui stat sau fondurile unei organizații, unei asociații etc. [pron. *-ri-er.* / <fr. *trésorier*]
tri- element de compunere savantă avînd semnificația „trei". [<fr. *tri-*, cf. gr. *tri*]
triá *vb.* I. *tr.* a alege, a selecționa potrivit unor anumite criterii. [<fr. *trier*]
triádă *s.f.* **1.** *(ant.)* reunire a trei divinități, trei ființe etc. ● ansamblu format dintr-o strofă, o antistrofă și o epodă în poezia greacă. **2.** cele trei trepte prin care trece, potrivit filozofiei lui Hegel, orice proces de dezvoltare: teza, antiteza și sinteza. **3.** grupă formată din trei elemente cu proprietăți asemănătoare. [pron. *tri-a-.* / <fr., it. *triade*, lat. *trias*]
triáj *s.n.* **1.** faptul de a tria; selecționare, triere. **2.** serviciu într-un spital unde se înscriu și se repartizează pe secții bolnavii nou internați. **3.** stație de cale ferată în care se efectuează descompunerea, trierea și compunerea trenurilor de marfă. [pron. *tri-aj.* / <fr. *triage*]
triál *s.n.* număr gramatical care arată că este vorba de trei exemplare din aceeași speță. [pron. *tri-al.* / <lat. *trial*, cf. it. *triale*]
trialísm *s.n.* *(liv.)* sistem compus din trei elemente. ● uniune sub cîrmuirea unui suveran a trei state autonome. [pron. *tri-a-.* / <fr. *trialisme*]
triánglu *s.n.* instrument de percuție alcătuit dintr-un triunghi de metal care se ține cu mîna și se lovește cu o baghetă metalică. [pron. *tri-an-.* / <fr. *triangle*, cf. it. *triangolo*, germ. *Triangel*]
triangulá *vb.* I. *tr.* a măsura prin triangulație; a face triangulația unei regiuni, a unei țări etc. [pron. *tri-an-.* / <fr. *trianguler*]
triangulár *adj.* *(rar)* în formă de triunghi. [pron. *tri-an-.* / cf. fr. *triangulaire*]
trianguláre *s.f.* acțiunea de a triangula și rezultatul ei; triangulație. [pron. *tri-an-./* <*triangula*]
triangulație *s.f.* operație trigonometrică prin care pot fi determinate suprafețe și distanțe, împărțind terenul într-o rețea de triunghiuri și determinînd elementele acestora. ● ansamblul triunghiurilor unei ridicări geodezice. [gen. *-iei./* cf. fr. *triangulation*]
triári *s.m. pl.* nume dat soldaților veterani care formau al treilea rînd dintr-o legiune romană. [sg. *-riu.* / <lat. *triarii*]
triásic *adj.* care aparține primei perioade a erei mezozoice. // *s.n.* prima perioadă a erei mezozoice. [pron. *tri-a-.* / <fr. *triasique*]
triatlón *s.n.* complex sportiv de trei probe diferite. [pron. *tri-at-.* pl. *-onuri, -oane./* <fr. *triathlon*, cf. gr. *tri* — trei, *athlon* — luptă]
triatlonist *s.m.* și *f.* sportiv care participă la probele din cadrul unui triatlon. [pron. *tri-at-.* / <*triatlon*]
triatómic *adj.* *(despre elemente)* a cărui moleculă cuprinde trei atomi. [cf. fr. *triatomique*]
trib *s.n.* **1.** formă de organizare a societății primitive, constînd dintr-o grupare de familii reunite între ele prin legături de înrudire, care trăiau pe un teritoriu propriu, aveau o limbă și credințe comune și erau supuse autorității unui șef (ales din mijlocul lor). **2.** *(la unele popoare din antichitate)* seminție, gintă, neam. ● populația fiecărui district în Roma antică. [<lat. *tribus*, cf. fr., it. *tribu*]
tribál *adj.* de trib; *(despre o populație)* care trăiește în triburi. [cf. fr. *tribal*]
tribázic *adj.* care posedă trei funcțiuni bazice. [<fr. *tribasique*]
triboluminescént *adj.* care prezintă triobluminescență. [pron. *-sce-.* / <fr. *triboluminescent*]
triboluminescență *s.f.* *(biol.)* proprietate a anumitor corpuri de a deveni luminescente cînd se sfărîmă. [pron. *-sce-./* <fr. *triboluminescence*]
tribórd *s.n.* partea din dreapta a unei nave (privind de la pupă spre proră). [<fr. *tribord*, it. *tribordo*]
tribulație *s.f.* *(liv.)* mîhnire, necaz, chin, zbucium moral. [gen. *-iei.* / cf. lat. *tribulatio*, fr. *tribulation*]
tribún *s.n.* *(ist.)* ~ *militar* = ofițer superior care comanda o cohortă romană; ~ *al poporului* = fiecare dintre magistrații aleși anual în vechea Romă pentru a apăra interesele plebei. ● membru al tribunatului, în Franța. ● *(fig.)* persoană care luptă pentru o cauză (de obicei politică). ● orator care înflă-

cărează masele prin cuvintările sale însuflețite. [<lat. *tribunus*, cf. fr. *tribun*, it. *tribuno*]

tribunál *s.n.* instanță judecătorească (care judecă procesele civile și penale). ● local unde funcționează o astfel de instanță. ● completul care judecă o cauză, un proces. [pl. *-le*, *-luri*. / <fr. *tribunal*, cf. lat. *tribunal*]

tribunát *s.n.* *(ist.)* funcția și demnitatea de tribun; durata acestei funcții. ● adunare politică în Franța, instituită prin constituția din 1799, care discuta legile fără a le vota. [<lat. *tribunatus*, cf. fr. *tribunat*]

tribúnă *s.f.* **1.** estradă, loc înălțat de unde vorbesc oratorii. **2.** construcție în formă de platformă de unde publicul sau un număr restrîns de persoane pot asista la o sărbătorire, la o demonstrație etc. ● construcții anexe ale terenurilor de sport, destinate spectatorilor. [pl. *-ne*, *-ni*. / <fr. *tribune*, cf. it. *tribuna* <lat. *tribunal*]

tribuniciár *adj.* referitor la funcția de tribun. [pron. *-ci-ar*. / cf. germ. *tribunitien*, lat. *tribunicius*]

tribút *s.n.* **1.** birul pe care era obligat să-l plătească un popor învins unei puteri cuceritoare. **2.** obligație, datorie, ceea ce se cuvine cuiva; contribuție în general. ○ *a-și da* (sau *a-și aduce*) *tributul* = a aduce un aport, a contribui la ceva. [<fr. *tribut*, lat. *tributum*]

tributár *adj.* care plătește tribut; *(p. ext.)* dependent, supus economicește. ● *(fig.)* dependent sub raport ideologic, influențat. [cf. fr. *tributaire*]

tricefál *adj.* care are trei capete. [<fr. *tricéphale*, cf. lat. *tres* — trei, gr. *kephale* — cap]

triceps *s.m.* mușchi care are la extremitatea superioară trei ligamente. [<fr. *triceps*, cf. lat. *tri* — cu trei, *caput* — cap]

tricerátops *s.m.* animal din era mezozoică care avea capul lung și trei coarne. [<fr. *tricératops*, cf. gr. *trikeratos* <*tri* — cu trei, *keras*, *keratos* — corn]

trichiáză *s.f.* inflamație permanentă a conjunctivei datorită frecării și iritării globului ocular de către genele prea lungi. [pron. *-chi-a-*. / <lat., gr. *trichiasis*]

trichină *s.f.* vierme parazit care trăiește închistat mai ales în mușchii porcului. [<fr. *trichine*, cf. gr. *thrix* — fir de păr]

trichinóză *s.f.* boală provocată de trichină și manifestată prin grave tulburări digestive, dureri musculare etc. [<fr. *trichinose*]

triciclétă *s.f.* vehicul cu trei roți care este pus în mișcare cu ajutorul pedalelor. [cf. fr. *tricycle*, gr. *tri* — cu trei, *kyklos* — cerc]

triciclu *adj.* *(despre un aterizor sau un velociped)* cu trei roți. // *s.n.* tricicletă. [pl. *-li*, *-le*, *-luri* s.n. / <fr. *tricycle*, cf. lat. *tres* — trei, gr. *kyklos* — roată]

triclínic *adj.* *(despre sisteme cristaline)* care are ca formă de bază o prismă oblică cu baza un paralelogram. [<fr. *triclinique*]

triclíniu *s.n.* *(ant.)* sala de mîncare a unei case romane. [pron. *-niu*. / <lat. *triclinium*]

triclorúră *s.f.* clorură cu trei valențe. [<fr. *trichlorure*]

tricocefál *s.m.* vierme parazit care trăiește în intestinul gros al omului, producînd anumite tulburări. [<fr. *trichocéphale*]

tricocefalózá *s.f.* boală provocată de tricocefali, care se manifestă prin tulburări digestive. [<*tricocefal*]

tricofitón *s.n.* ciupercă parazită care provoacă îmbolnăvirea pielii și a părului. [<fr. *trichophyton*]

tricofiție *s.f.* boală contagioasă cauzată de o ciupercă care atacă pielea capului, provocînd căderea părului. [gen. *-iei*. / <fr. *trichophytie*]

tricolór *adj.* care are trei culori. //*s.n.* drapel cu trei culori. [<fr. *tricolore*, cf. lat. *tri* — cu trei, *color* — culoare]

tricomónas *s.m.* *(zool.)* gen de protozoare flagelate care trăiesc parazitar pe om, cauzînd iritația anumitor mucoase. [<fr. *trichomonas*]

tricórd *s.n.* scară diatonică din trei trepte, limitată într-un interval de terță sau de cvartă. [pl. *-duri*. / <fr. *tricorde*, cf. gr. *tri* — cu trei, *chorde* — coardă]

tricórn *s.n.* pălărie bărbătească cu trei colțuri. [<fr. *tricorne*]

tricót *s.n.* produs textil din fibre împletite în ochiuri; tricou. [<fr. *tricot*]

tricotá *vb.* I. *tr.* a lucra, a împleti o țesătură în ochiuri. [<fr. *tricoter*]

tricotáj *s.n.* *(text.; de obicei la pl.)* articol de îmbrăcăminte făcut din tricot. [<fr. *tricotage*]

tricotáre *s.f.* acțiunea de a tricota și rezultatul ei. [<*tricota*]

tricotér *s.m.* muncitor care lucrează la mașinile de tricotat. [<fr. *tricoteur*]

tricotómie *adj.* împărțit în trei. [<fr. *trichotomique*, cf. gr. *tricho* — în trei, *tome* — tăiere]

tricotomíe *s.f.* diviziune în trei părți, grupe sau specii. [var. *trichotomie* s.f. / <fr. *trichotomie*]

tricóu *s.n.* obiect de îmbrăcăminte din tricot, care acoperă partea de sus a corpului, purtîndu-se pe piele. [var. *trico* s.n. / <fr. *tricot*]

tricuspid *adj.* care are trei vîrfuri, trei ascuțișuri. // *s.f.* valvulă care se află în partea dreaptă a inimii, la orificiul auriculo-ventricular. [<fr. *tricuspide*]

tridént *s.n.* *(mit.)* furcă cu trei dinți cu care era înfățișat de obicei zeul Neptun. [pl. *-te*, *-turi*. / <lat. *tridens*, cf. fr. *trident*]

tridimensionál *adj.* cu trei dimensiuni. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *tridimensionnel*]

tridimensionalitáte *s.f.* însușirea a tot ce este tridimensional. [<*tridimensional*]

triédru *s.n.* figură geometrică formată din trei planuri care se intersectează două cîte două. [pron. *tri-e-*. / <fr. *trièdre*, cf. lat. *tres* — trei, gr. *hedra* — bază]

trienál *adj.* care durează trei ani; care are loc din trei în trei ani; care are nevoie de trei ani pentru a se dezvolta complet. [pron. *tri-e-*. / <fr. *triennal*, cf. lat. *triennalis* <*tres* — trei, *anni* — ani]

triéniu *s.n. (latinism)* interval de trei ani. [pron. *tri-e-niu.* / <lat. *triennium*]
trierárh *s.m. (ant.; la greci)* comandant al unei triere. [pron. *tri-e-.* / <fr. *triérarque*, gr. *trierarchos*]
trieraulét *s.m. (ant.)* cîntăreț din flaut care imprima ritmul vîslașilor pe o trieră. [pron. *tri-e-ra-u-.* / <fr. *triéraulète*, gr. *trieraules*]
triéră *s.f.* navă de război grecească cu trei rînduri de vîsle suprapuse. [pron. *tri-e-.* / <fr. *trière*, gr. *trieres*]
trieteridă *s.f.* perioadă de trei ani în calendarul grecesc. ● *(la pl.)* sărbători în cinstea lui Bachus care se celebrau din trei în trei ani în Tracia și Beoția. [pron. *tri-e-.* / <fr. *triétéride*, gr. *trieteris*]
trifazát *adj. (electr.; despre un curent electric)* format din trei circuite monofazate de curent alternativ. [cf. fr. *triphasé*]
trifázic *adj.* trifazat. [<*trifazat*]
trifidă *adj. (despre frunze)* despicat în trei părți pînă la mijlocul lungimii sau lățimii sale. [<fr. *trifide*]
trifoliózá *s.f.* boală toxică la oi cauzată de consumarea în prea mare cantitate a unor specii de trifoi și care se manifestă prin stomatită, salivație și inflamarea capului și a membrelor. [pron. *-li-o-.*/cf. lat. *trifolium* -- trifoi]
triftóng *s.m.* pronunțare a trei vocale diferite într-o singură silabă. [<fr. *triphtongue*, cf. gr. *tri* — cu trei, *phthongos* — sunet]
trifurcát *adj.* cu trei ramificații. [cf. fr. *trifurqué*, lat. *tres* — trei, *furca* — furcă]
trigám *adj. (adesea s.)* care se căsătorește a treia oară fără ca în prealabil să fi desfăcut legal celelalte două căsătorii. [<fr. *trigame*]
trigamie *s.f.* situația în care se găsește un om trigam. [gen. *-iei.* / <fr. *trigamie*]
trigémen *adj. m. nerv* ~ = a cincea pereche de nervi cranieni, care asigură sensibilitatea feței și inervarea mușchilor maxilari inferiori. [<lat. *trigeminus*, cf. fr. *trijumeau*]
triglif *s.n.* ornament al frizei unei coloane dorice, care separă metopele între ele. [<fr. *triglyphe*, cf. gr. *triglyphos* — de trei ori cizelat]
trigón *s.n.* **1.** prăjitură în formă de triunghi făcută din foi de plăcintă umplute cu nuci și muiate în sirop. **2.** ~ *cerebral* = lamă de materie nervoasă, de formă triunghiulară, care împreună cu corpul calos face legătura între cele două emisfere ale creierului mare. [<fr. *trigone*, cf. gr. *tri* — trei, *gonia* — unghi]
trigonocefál *s.m.* șarpe veninos din familia viperei, cu capul de formă triunghiulară, care trăiește în Asia și în America. [<fr. *trigonocéphale*, cf. gr. *trigonon* — triunghi, *kephale* — cap]
trigonométric *adj.* care ține de trigonometrie, referitor la trigonometrie. [<fr. *trigonométrique*]
trigonometríe *s.f.* ramură a matematicii care studiază relațiile metrice dintre laturile și unghiurile unui triunghi. [gen. *-iei.* / cf. fr. *trigonométrie*, gr. *trigonon* — triunghi, *metron* — măsură]
tril *s.n.* ornament muzical constînd din repetarea rapidă și alternativă a două note consecutive despărțite de un ton sau de un semiton; *(p. ext.)* cîntecul unor păsări în care se produce același efect sonor. [cf. it. *trillo*, fr. *trille*]
trilaterál *adj.* cu trei laturi. [<fr. *trilatéral*, cf. lat. *tres*— trei, *latus*, *lateris* — latură]
trilémă *s.f. (rar)* situație care pune trei alternative dintre care trebuie aleasă una. [cf. germ. *Trilemma*]
trilíngv *adj.* care vorbește trei limbi. ● scris în trei limbi. [cf. fr. *trilingue*, lat. *tres* — trei, *lingua* — limbă]
trilión *s.n.* un miliard de miliarde. [<fr. *trillion*]
trilit *s.n.* monument megalitic format din trei pietre, dintre care două verticale și una transversală. [pl. *-turi*, *-te.* / <fr. *trilithon*, engl. *trilithe*, *trilithon*]
trilobát *adj.* **1.** *(despre organele unor plante* etc.*)* cu trei lobi. **2.** *(arhit.; despre arcade* etc.*)* în formă de trifoi sau de crin. [cf. fr. *trilobé*]
trilobiți *s.m. pl.* ordin de crustacee primitive marine caracteristice erei paleozoice, care aveau corpul împărțit în trei părți, atît în sens longitudinal cît și transversal; *(la sg.)* animal din acest ordin. [<fr. *trilobites*, cf. lat. *tres* — trei, *lobium* — culoar în care dădeau mai multe camere]
trilogie *s.f. (ant.)* reunire de trei tragedii ale căror subiecte constituie fiecare urmarea celui precedent și pe care le prezentau concurenții la concursurile dramatice din Grecia antică. ● serie de trei opere literare avînd personaje comune și reprezentînd trei momente succesive din viața acestora. [gen. *-iei.* /<fr. *trilogie*, it., gr. *trilogia*]
trímer *s.n.* **1.** bobină folosită în radiofonie. **2.** *(tehn.)* mașină de încărcat materiale granulare sau pulverulente în vehicule. [pl. *-re*, *-ri.* s.m. / <germ. *Trimer*]
trimestriál *adj.* care ține trei luni; care are loc din trei în trei luni. [pron. *-tri-al.*/ cf. fr. *trimestriel*]
triméstru *s.n.* interval de trei luni. [pl. *-re.* /<fr. *trimestre*, cf. lat. *trimestris*]
trimórf *adj.* care prezintă fenomenul trimorfismului. [<fr. *trimorphe*, cf. gr. *tri* — cu trei, *morphe* — formă]
trimorfism *s.n.* calitate a unor substanțe de a cristaliza în trei sisteme diferite. [<fr. *trimorphisme*]
trimotór *adj., s.n.* (avion) cu trei motoare. [cf. fr. *trimoteur*]
trincă *s.f.* pînză de corabie aflată la baza trinchetului. [<it. *trinca*]
trinchét *s.m.* catargul de la proră al unei corăbii. [<it. *trinchetto*, fr. *trinquet*]
trinitár *adj.* referitor la trinitate. [<fr. *trinitaire*]
trinitáte *s.f. (în religia creștină)* Sfînta Treime. ● grup de trei persoane, de trei lucruri etc. [cf. lat. *trinitas*, fr. *trinité*]
trinitrocelulóză *s.f.* fulmicoton. [<fr. *trinitrocellulose*]

trinitrofenól *s.m.* exploziv puternic, obținut prin nitrarea fenolului. [<fr. *trinitrophénol*]
trinitroglicerínă *s.f.* substanță lichidă obținută prin nitrarea glicerinei; este un exploziv puternic. [<*nitroglicerină*]
trinitrotoluén *s.n.* substanță cristalizată de culoare galbenă-deschisă, întrebuințată ca exploziv; trotil. [pron. *-lu-en.* / <fr. *trinitrotoluène*]
trinóm *s.n.* expresie algebrică formată din trei termeni. [<fr. *trinôme*, cf. gr. *tri* — cu trei, *nomos* — parte]
trío *s.n.* **1.** ansamblu alcătuit din trei interpreți; compoziție muzicală scrisă pentru trei voci sau pentru trei instrumente. **2.** *(fam.)* grup de trei. ○ *(tehn.) laminor* ~ = laminor cu trei cilindri. [pron. *tri-o.* / <it., fr. *trio*]
triódă *s.f.* tub electronic cu trei electrozi. [pron. *tri-o-.* / <fr. *triode*, cf. gr. *tri* — cu trei + *(electr)od*]
trioleínă *s.f.* substanță lichidă conținută în grăsimile vegetale. [pron. *tri-o-le-i-.*/ <fr. *trioléine*]
triolét *s.n.* **1.** *(muz.)* grup de trei note egale ca valoare, care se execută într-o singură bătaie, în loc de două note. **2.** mică poezie de opt versuri, dintre care primul, al patrulea și al șaptelea vers sînt identice. [pron. *tri-o-.* var. **trioletă** *s.f.* / <fr. *triolet*]
triónyx *s.m.* broască țestoasă uriașă, din țările calde, foarte feroce. [<fr. *trionyx*]
triór *s.n.* *(tehn.)* aparat folosit pentru separarea, după dimensiuni, a materialelor granulare. [pron. *tri-or.* / <fr. *trieur*]
triorá *vb.* I. *tr.* a selecționa semințele la trior. [pron. *tri-o-.* / <*trior*]
trioxíd *s.m.* compus care conține trei atomi de oxigen. [pron. *tri-o-.* / <fr. *trioxyde*]
tripanozómă *s.f.* protozoar flagelat care trăiește parazitar în sîngele anumitor vertebrate. [<fr. *trypanosome*]
tripártit *adj.* în trei părți, compus din trei părți. ○ *pact* ~ = convenție încheiată între trei state sau trei partide. [<fr. *tripartite*, cf. lat. *tres* — trei, *pars, partis* — parte]
tripetál *adj.* cu corola formată din trei petale. [<fr. *tripétale*]
triplá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) face de trei ori mai mare, a (se) întrei. [<fr. *tripler*]
triplét *s.n.* al treilea dintre trei exemplare de același fel. ● a treia formă a unor cuvinte de aceeași proveniență, dar intrate în limbă în trei epoci diferite.[<fr. *triplette*]
triplétă[1] *s.f.* bicicletă cu trei locuri. [<fr. *triplette*]
triplétă[2] *s.f.* grup de trei jucători care fac parte din înaintarea unei echipe de fotbal. [<fr. *triplet*]
triplicát *s.n.* a treia copie după un act. [cf. lat. *triplicatus*, fr. *triplicata*]
triplu *adj.* de trei ori mai mare sau mai mult; întreit. ● din trei părți, cu trei părți. ○ *în* ~ *exemplar* = în trei exemplare. [<fr. *triple*, cf. lat. *triplex*]
triplusalt *s.n.* săritură în lungime la care după primul salt se cade pe piciorul cu care s-a bătut, la al doilea pe celălalt picior, al treilea salt terminîndu-se pe ambele picioare. [cf. fr. *triple-saut*]
tripodíe *s.f.* vers compus din trei picioare. [gen. *-iei.* / <fr. *tripodie*, gr. *tripodia*]
trípoli *s.n.* diatomit. [pron. *-po-li.* / <fr. *tripoli*]
tripotáj *s.n.* *(rar)* afacere murdară, necinstită. [pl. *-je, -juri.* / <fr. *tripotage*]
tripóu *s.n.* local, stabiliment cu jocuri de noroc. [<fr. *tripot*]
tripsínă *s.f.* *(chim.)* enzimă secretată de pancreas, care descompune proteinele în aminoacizi. [<fr. *trypsine*]
triptíc *s.n.* *(ant.)* trei tăblițe prinse între ele cu balamale, care se închideau ca o carte. ● tablou format din trei părți prinse cu balamale (cele laterale închizîndu-se peste cea din mijloc), pe care sînt pictați sfinți sau sînt scrise, ca într-un pomelnic, numele donatorilor etc. ● *(fig.)* trei idei, puncte sau articole ale uneia și aceleiași teorii, dogme etc. [pl. *-ce* și *-curi.* / cf. fr. *triptyque*, gr. *triptychos*]
trirémă *s.f.* *(ant.)* galeră cu trei rînduri de lopeți. [cf. lat. *triremis*, fr. *trirème*]
trisecțiúne *s.f.* împărțire în trei părți egale. [<fr. *trisection*]
trisepál *adj.* cu caliciul format din trei sepale. [<fr. *trisépale*]
trisilláb *s.n.* cuvînt format din trei silabe. [<fr. *trissyllabe*]
trisilábic *adj.* *(despre cuvinte)* format din trei silabe. [cf. fr. *trisyllabique*]
trismegíst *s.m.* supranume dat de greci lui Hermes, care însemna „de trei ori mare". // *adj.* *(liv.)* de trei ori mare. [<fr. *trismégiste*, gr. *trismegistos*]
tristimán *s.m.* și *f.* suferind de tristimanie. [<fr. *tristimane*]
tristimanie *s.f.* tristețe patologică. [gen. *-iei.* / <fr. *tristimanie*]
trișá *vb.* I. *intr.* a înșela la jocul de cărți; *(p. ext.)* a induce în eroare. [<fr. *tricher*]
trișór *s.m.* cel care trișează (la jocul de cărți). [cf. fr. *tricheur*]
triteism *s.n.* doctrină care susținea că trinitatea ar fi fost formată din trei persoane și trei esențe. [pron. *-te-ism.* / <fr. *trithéisme*]
tritón[1] *s.m.* **1.** zeitate marină greacă închipuită cu bust de om și cu coadă de pește; *(p. ext.)* statuie reprezentînd această zeitate. **2.** batracian avînd înfățișarea unui mormoloc de broască; salamandră de apă. ● gen de moluște marine gasteropode. [<lat. *triton*, fr. *triton*]
tritón[2] *s.n.* denumire a cvartei mărite care cuprinde un interval de trei tonuri. [<fr. *triton*, cf. *tri* — trei, *ton* — ton]
tritonídă *s.f.* zeiță marină. [<fr. *tritonide*]
trituá *vb.* I. *tr.* a sfărîma, a zdrobi o substanță chimică în particule fine; a pulveriza. [<fr. *triturer*, cf. lat. t. *triturare*]
trituráre *s.f.* acțiunea de a tritura și rezultatul ei; sfărîmare, zdrobire, pulverizare. [<*tritura*]
triúmf *s.n.* **1.** celebrare a victoriei în vechea Romă, constînd din intrarea solemnă în oraș a generalului biruitor, în-

soţit de armata sa, de captivi şi de prăzile făcute. 2. victorie, biruinţă; *(fig.)* succes moral, reuşită, izbîndă. [pron. *tri-umf.* /<lat. *triumphus*, cf. fr. *triomphe*]

triumfá *vb.* I. *intr.* 1. a birui, a învinge. 2. *(fig.)* a reuşi, a ieşi învingător. 3. a se mîndri cu o izbîndă, a jubila. [pron. *tri-um-*. p.i. *triúmf*, 3,6 *-fă.* / <lat. *triumphare*, cf. fr. *triompher*]

triumfál *adj.* de triumf; biruitor, învingător; *(fig.)* impunător, solemn, pompos. ○ *marş* ~ = înaintarea rapidă şi victorioasă a unei armate pe un teritoriu străin. [pron. *tri-um-*. / cf. lat. *triumphalis*, fr. *triomphal*]

triumfătór *adj.* care triumfă; învingător, victorios. [pron. *tri-um-*. / <*triumfa*]

triumvír *s.m.* titlu dat în vechea Romă fiecăruia dintre cei trei membri ai unei magistraturi care avea atribuţii administrative, politice etc. ● nume dat participanţilor la cele două triumvirate care au condus Roma în anii 60 şi 43 î.e.n. [pron. *tri-um-.*/ <lat., fr. *triumvir*]

triumvirát *s.n.* funcţia şi durata funcţiei de triumvir în Roma antică. [pron. *tri-um-*. / <lat. *triumviratus*, cf. fr. *triumvirat*]

triúnghi *s.n.* 1. poligon cu trei laturi. 2. grup de trei sau de mai multe fiinţe sau lucruri dispuse astfel încît unind punctele în care stau s-ar obţine un poligon cu trei laturi. 3. *(muz.)* trianglu. [pron. *tri-unghi.* / după fr. *triangle*]

triunghiulár *adj.* în formă de triunghi. ● *(despre competiţii sportive)* la care participă reprezentanţi a trei ţări sau a trei echipe. [pron. *tri-un-ghiu-.* / după fr. *triangulaire*]

trivalént *adj. (despre elemente chimice)* care are trei valenţe. [cf. fr. *trivalent*, lat. *tri* — cu trei, *valere* — a valora]

trivérb *s.n.* joc distractiv constînd în a reprezenta trei cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele. [pl. *-be*]

trivíal *adj.* comun, de rînd, ordinar; vulgar, obscen, necuviincios, scabros. [pron. *-vi-al.* / cf. fr. *trivial*, lat. *trivialis* <*trivium* — răspîntie]

trivialitáte *s.f.* însuşirea a ceea ce este trivial; vulgaritate, necuviinţă, neruşinare. [pron. *-vi-a-.*/ cf. fr. *trivialité*]

trivializá *vb.* I. *tr.* a vulgariza, a bagateliza, a degrada, a scădea valoarea. [pron. *-vi-a-.* / <fr. *trivialiser*]

trívium *s.n. (în evul mediu)* ciclu al învăţămîntului elementar, cuprinzînd gramatica, retorica şi dialectica. [pron. *-vi-um.* / <fr. *trivium*, cf. lat. *trivium* — răspîntie unde se întîlnesc trei drumuri]

troacár *s.n.* jachetă femeiască lungă; un fel de pardesiu trei sferturi. [pl. *-re.* / < fr. *trois-quarts*]

troc *s.n.* schimb în natură (obişnuit în comuna primitivă) constituind forma cea mai simplă a comerţului. [< fr. *troc*]

trocantér *s.m.* al doilea articol de la picioarele insectelor. [<fr. *trochanter*]

trocár *s.n.* instrument chirurgical folosit pentru puncţii. [<fr. *trocart, trois-quarts*]

trocofóra *s.f.* larva anelidelor. [< germ. *Trochophora*, cf. gr. *trochos* — roată, *phoros* — purtător]

troféu *s.n.* 1. armura unui duşman învins aşezată pe un trunchi de copac, ca semn al victoriei; *(p. ext.)* monument de piatră sau de marmură purtînd armele unui duşman învins. ● sculptură sau pictură înfăţişînd un asemenea monument. 2. pradă de război luată de la inamic. ● victorie, biruinţă. [pron. *-feu.* pl. *-ee, -euri.* / <fr. *trophée*, cf. it. *trofeo* <lat. *tropaeum*, gr. *tropaion*]

trófic *adj.* referitor la nutriţia ţesuturilor. [<fr. *trophique*, cf. gr. *trophikos* — hrănitor]

trofíe *s.f.* trofism. [gen. *-iei*]

trofism *s.n.* stare dinamică a nutriţiei. [<fr. *trophisme*]

trofopatíe *s.f.* boală care afectează nutriţia generală. [gen. *-iei.* / <fr. *trophopathie*]

troglobíe *s.f.* stare a unei vieţuitoare care trăieşte în peşteri, fiind adaptată la condiţiile acestui mediu. [gen. *-iei.* / <fr. *troglobie*]

troglodít *s.m.* 1. om preistoric din epoca cuaternară care locuia în caverne. 2. *(fig.)* om cu un nivel de viaţă foarte scăzut. ● *(fig.)* om grosolan, necivilizat. [<fr. *troglodyte*, cf. gr. *troglodytes*]

trohaíc *adj.* format din trohei. ○ *metru* ~ = sistem de versificaţie avînd la bază troheul ca unitate ritmică a versului. [pron. *-ha-ic.* / <fr. *trochaïque*]

trohánter *s. m.* (*anat.*) parte a femurului de care se leagă muşchii coapsei. [< fr. *trochanter*, cf. gr. *trochos* — rondelă]

trohéu *s.m.* picior de vers care avea, în poezia antică, o silabă lungă şi una scurtă şi, în poezia modernă, o silabă accentuată şi una neaccentuată. [<fr. *trochée*, cf. lat. *trochaeus*, gr. *trochaios*]

trohoídă *s.f.* curbă descrisă de un punct al unui cerc care se deplasează pe o suprafaţă plană. [pron. *-ho-i-.* / <fr. *trochoïde*]

troleibúz *s.n.* vehicul cu tracţiune electrică, care circulă fără şine, folosit pentru transportul în comun al călătorilor. [pron. *-lei-buz.* / <fr., engl. *trolleybus*]

troléu *s.n.* priză de curent pentru alimentarea motorului unui vehicul cu tracţiune electrică. [pl. *-ee, -euri.* / <engl., fr. *trolley*]

tróliu *s.n.* aparat care serveşte la ridicarea sau la transportul unei greutăţi cu ajutorul unui cablu, care se înfăşoară pe un cilindru rotitor. [pron. *-liu.* / cf. fr. *treuil*]

trómbă[1] *s.f.* 1. coloană de apă ridicată în formă de con de vîrtejurile de vînt, care o fac să se învîrtească cu o mare iuţeală. ● coloană de fum, de praf ridicată de un vînt puternic; vîrtej. 2. tub prin care se face ventilaţia în încăperile de jos ale unui vapor. [var. *trompă* s.f. / < fr. *trombe*]

trómbă[2] *s.f.* instrument muzical de suflat, din alamă, cu tub circular; trompetă. [<it. *tromba (clarino)*]

trombínă *s.f. (chim.)* substanţă activă asemănătoare enzimelor, prezentă în

sînge, care transformă fibrinogenul în fibrină. [<fr. *thrombine*]
tromblón *s.n.* specie de pușcă foarte scurtă a cărei țeavă avea gura răsfrîntă. [<fr. *tromblon*]
trombocít *s.n.* denumire a unor mici globule incolore, de forma unor plăcuțe, în citoplasmă, care au un rol important în coagularea sîngelui. [cf. germ. *Thrombozyt*]
trombocitóză *s.f.* înmulțire exagerată a trombocitelor. [cf. germ. *Thrombozytose*]
tromboflebítă *s.f.* inflamație a vinelor și formarea de cheaguri de sînge în vine. [<fr. *trombophlébite*]
trombón *s.n.* instrument muzical de suflat mult mai mare decît trompeta. [<fr. *trombone*]
tromboníst *s.m.* muzicant care cîntă la trombon. [cf. fr. *tromboniste*]
trombopenie *s.f.* lipsă de trombocite în sînge. [cf. germ. *Thrombopenie*]
tromboplastínă *s.f.* substanță care produce hemostaza. [<fr. *tromboplastine*]
trombóză *s.f.* cheag de sînge care se formează într-un vas. [<fr. *thrombose*]
trómbus *s.m. (biol.)* cheag de sînge format în vine sau în artere. [<fr., lat. *thrombus*]
trómpă *s.f.* **1.** prelungire cărnoasă în formă de tub a nasului unor animale ca elefantul, tapirul etc. ● organ în formă de tub, adaptat pentru supt, la unele insecte. ● conductă, canal prin care se elimină celulele sexuale formate în ovar. ○ *trompa lui Eustache* = canal interior al urechii care face legătura între timpan și faringe. **2.** *(tehn.)* aparat folosit pentru evacuarea gazelor dintr-un recipient. **3.** *(arhit.)* element de construcție în boltă trunchiată, înlesnind de obicei trecerea de la un plan pătrat la un plan octogonal. [<fr. *trompe*, cf. germ. *Trumpa*]
trompét *s.m.* persoană care cîntă din trompetă; trîmbițaș, gornist. [<fr. *trompette*]
trompétă *s.f.* instrument muzical de suflat format dintr-un tub de alamă îndoit de două ori și terminat cu un pavilion larg; trîmbiță, goarnă. [<fr. *trompette*]
trompetíst *s.m.* trompet. [<fr. *trompettiste*]
tron *s.n.* scaun, jeț special împodobit pe care stau monarhii la ceremonii; scaunul domniei; *(p. ext.)* simbol al puterii regale, al domniei. ● *(fig.)* puterea suverană a monarhilor; domnie. [cf. lat. *thronus*, gr. *thronos*, fr. *trône*]
tronă *vb.* I. *intr.* a domni, a stăpîni (peste o țară), a guverna. ● *(fig.)* a domina; a lua o poziție afectată de superioritate. [<fr. *trôner*]
troncón *s.n.* trunchi de con. [cf. fr. *tronc de cône*]
troncónic *adj.* în formă de trunchi de con. [cf. fr. *tronconique*]
tronsón *s.n.* bucată ruptă din ceva. ● parte a unui drum; porțiune, crîmpei. [<fr. *tronçon*]
trop *s.m.* figură de stil care constă în întrebuințarea unui cuvînt sau a unei expresii în sens figurat. [<fr. *trope*, lat. *tropus*, gr. *tropos*]
trópic *s.n.* fiecare dintre cercurile de pe suprafața pămîntului situate la latitudinea de 23°27' nord și sud. ● *(la pl.)* zonă, regiune aflată în jurul celor două tropice; zonă tropicală. // *adj. an* ~ = interval de timp care se scurge între două treceri consecutive ale soarelui prin același punct al ecuatorului. [<fr. *tropique*, cf. gr. *tropikos*]
tropícal *adj.* de (la) tropice. ○ *căldură tropicală* = căldură toridă, caniculară. [<fr. *tropical*]
tropísm *s.n.* tendință de orientare, de creștere a organismelor vii, determinată de direcția din care acționează asupra lor anumiți factori fizico-chimici ca lumina, căldura etc. [<fr. *tropisme*, cf. gr. *tropos* — răsucire]
tropologíe *s.f. (lit.)* limbaj figurat. ● disciplină care studiază tropii. [gen. *-iei.* / <fr. *tropologie*, cf. gr. *tropos* — trop, *logos* — vorbire]
tropopáuză *s.f. (met.)* zona de trecere dintre troposferă și stratosferă. [pron. *-pa-u-.* / <fr. *tropopause*, cf. germ. *Tropopause*]
troposféră *s.f.* strat inferior al atmosferei, în care se produc fenomenele meteorologice obișnuite. [<fr. *troposphère*, cf. gr. *tropos* — schimbare, *sphaira* — sferă]
trotá *vb.* I. *intr. (echit.)* a merge la trap; a avea un trap frumos. [p.i. 3 *-teză.* / <fr. *trotter*]
trotéur *s.m. (echit.)* cal cu trapul întins și ridicat; trăpaș. [pron. *-tőr.* / <fr. *trotteur*]
trotíl *s.n.* trinitrotoluen. [<germ. *Trotyl*]
trotináː *vb.* I. *intr. (despre cai)* a nu păstra pasul regulat, a bate pasul aproape pe loc. [p.i. 3 *-neză.* / <fr. *trottiner*]
trotinétă *s.f.* jucărie formată dintr-o scîndură așezată pe două roți, cu un dispozitiv de direcție în față și care se pune în mișcare prin împingerea cu un picior. [<fr. *trottinette*]
trotuár *s.n.* parte a străzii (mai ridicată decît partea carosabilă) rezervată circulației pietonilor. [pron. *-tu-ar.* / <fr. *trottoir*]
trubadúr *s.m.* nume dat în evul mediu poeților-cîntăreți din sudul Franței; *(p. ext.)* poet-cîntăreț peregrin. [<fr. *troubadour*]
truc *s.n.* **1.** manevră abilă de a face ceva mascînd realitatea; șiretlic, stratagemă; artificiu. **2.** cărucior format dintr-un cadru montat pe două osii (care circulă în special pe o linie ferată). [pron. și *trüc.* / <fr. *truc*, cf. prov. *truc* — lovitură]
trucá *vb.* I. *intr.* a folosi trucuri (1); a contrafface. [<fr. *truquer*]
trucáj *s.n. (cinema)* nume dat artificiilor folosite în tehnica cinematografică. [<fr. *truquage*, *trucage*]
truck *s.n. (ec.)* sistem capitalist de spoliere a maselor constînd în plătirea muncitorilor în mărfuri, în loc de bani, de la magazinele înființate pe lîngă fabrici care aparțin fabricanților. [<engl. *truck*]
truculént *adj.* aspru, violent, brutal. [cf. fr. *truculent*, lat. *truculentus*]

truculé**nță** *s.f.* asprime, violență, lipsă de jenă, sfidare a bunului simț. [cf. fr. *truculence*, lat. *truculentia*]

trúfă *s.f.* gen de ciuperci comestibile foarte gustoase, de culoare violetă-negricioasă, având forma unui cartof. [<fr. *truffe*]

truísm *s.n.* adevăr banal, evident. [pron. *tru-ism*. / <fr. *truisme*, cf. engl. *truism* <*true* — adevărat]

truncát *adj.* *(bot.; despre un organ)* terminat brusc printr-o suprafață sau o linie orizontală. [<lat. *truncatus*]

trunchiá *vb.* I. *tr.* a ciunti, a mutila; a reteza. ● *(fig.)* a suprima unul sau mai multe pasaje dintr-o operă literară. [pron. *-chi-a*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < *trunchi*, cf. fr. *tronquer*]

trunchiére *s.f.* acțiunea de a trunchia și rezultatul ei; tăiere, ciuntire. [pron. *-chi-e-*. / <*trunchia*]

trúpă *s.f.* **1.** ceată (de militari); *(la pl.)* forțele armate ale unei țări, armată. **2.** grup de actori care joacă împreună o piesă sau sînt angajați ai unui teatru, circ etc. [<fr. *troupe*]

trúsă *s.f.* geantă, cutie în care se țin instrumente sau obiecte de strictă necesitate (folosite în exercitarea unei profesiuni, pentru toaletă etc.); *(p. ext.)* totalitatea unor asemenea ustensile. [<fr. *trousse*]

trusóu *s.n.* lenjerie de corp și de pat (făcută mai ales pentru o fată care se mărită); rufăria unui nou-născut. [<fr. *trousseau*]

trust *s.n.* **1.** *(în economia capitalistă)* formă de monopol în care întreprinderile care s-au contopit își pierd independența comercială de producție și juridică, fiind subordonate unei administrații unice. **2.** *(în economia socialistă)* formă de organizare a întreprinderilor în care se unesc unitățile unei anumite ramuri (uzine, unități comerciale etc.). [var. *trest* s.n./ <engl., fr. *trust*, cf. rus. *trest*]

trustiér *adj.* al unui trust, de trust. [pron. *-ti-er*. / cf. engl. *trustier*]

trústman *s.m.* asociat sau acționar al unui trust (1). [<engl. *trustman*]

truvábil *adj.* *(franțuzism)* care poate fi găsit, de găsit. [<fr. *trouvable*]

truvér *s.m.* nume dat în evul mediu poeților care scriau și cîntau, în limba franceză din nordul Franței, poezii epice, istorioare etc. [<fr. *trouvère*]

tub *s.n.* **1.** țeavă de metal, de sticlă etc. **2.** recipient din metal subțire în care se țin diferite paste, preparate cosmetice etc. **3.** vas în organismele animale. **4.** *(tehn.)* aparat în formă de țeavă în care sînt introduși doi sau mai mulți electrozi, folosit la diferite montaje. ○ ~ *electronic* = tub în care se găsesc doi sau mai mulți electrozi și în care se produc descărcări electrice. [cf. fr. *tube*, lat. *tubus*]

tubáj *s.n.* introducerea în stomac, pe cale bucală, a unui tub de cauciuc pentru extragerea de suc gastric. [<fr. *tubage*]

tubáre *s.f.* operația de introducere a unei coloane de tuburi de oțel în gaura unei sonde, pentru consolidarea pereților acesteia. [<*tub*]

túbă *s.f.* instrument muzical de suflat, din alamă, folosit mai ales în fanfare. [<it., fr. *tuba*]

tubércul *s.m.* **1.** tulpină subterană umflată care constituie un rezervor de substanțe nutritive la unele plante. **2.** excrescență apărută pe unele țesuturi ale organismelor vii. ● *(med.)* mică tumoare produsă de bacilul Koch. [pl. *-li*, *-le* s.n. var. *tuberculă* s.f. /<fr. *tubercule*, cf. lat. *tuberculum*]

tuberculát *adj.* *(despre plante)* cu tubercule; *(despre unele organe)* acoperit cu mici tubercule sau buburuze. [<*tubercul*]

tuberculínă *s.f.* toxină secretată de bacilul Koch. [<fr. *tuberculine*]

tuberculizá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) îmbolnăvi de tuberculoză, a (se) oftica. [<fr. *tuberculiser*]

tuberculós *adj.* *(adesea s.)* bolnav de tuberculoză; ofticos, ftizic. [<fr. *tuberculeux*]

tuberculózá *s.f.* boală infecțioasă și contagioasă cauzată de bacilul Koch; ftizie, oftică. [pl. *-ze*. / <fr. *tuberculose*]

tuberós *adj.* tuberculat. [<fr. *tubéreux*]

tuberóză *s.f.* plantă decorativă cu tulpina înaltă, terminată cu un mănunchi de flori albe, mirositoare; chiparoasă. [< fr. *tubéreuse*]

tuberozitáte *s.f.* protuberanță a unui os prin care se face legătura cu mușchii sau cu ligamentele. [<fr. *tuberosité*]

tubiférm *adj.* în formă de tub. [<fr. *tubiforme*]

túbing *s.n.* coloană de extracție folosită la sonde, prin care iese la suprafață țițeiul. [<engl. *tubing*]

tubulár *adj.* în formă de tub; prevăzut cu tuburi. [<fr. *tubulaire*]

tubulatúră *s.f.* rețea de țevi care comunică între ele. [cf. it. *tubulatura*]

tubulúră *s.f.* bucată scurtă de țeavă montată la un vas pentru a se face legătura cu o conductă; ștuț. [<fr. *tubulure*]

tuf *s.n.* rocă calcaroasă sau vulcanică, poroasă, mai mult sau mai puțin cimentată. [pl. *-furi*. /<fr. *tuf*, it. *tufo*]

túia *s.f.* arbore decorativ din familia pinului, cu frunzele de culoare verde-închisă, având coroana piramidală și ramurile întinse orizontal; arborele vieții. [pron. *tu-ia*. pl. invar. var. *tuie* s.f. / < fr. *thuya*]

tuiór *s.n.* remorcher care se deplasează de-a lungul unui lanț sau al unui cablu întins pe fundul apei. [pron. *tu-ior*. / <fr. *toueur*]

tul *s.n.* țesătură de mătase sau de bumbac foarte subțire și ușoară. [pron. *tül*. / <fr. *tulle*, cf. *Tulle*, n.p.]

tularemie *s.f.* boală infecțioasă la om și la animale, care afectează ganglionii limfatici periferici, datorîndu-se unui microb specific. [<fr. *tularémie*]

tulípă *s.f.* *(rar)* lalea. [<fr. *tulipe*]

túliu *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-liu*. / <fr. *thulium*]

tumefácție *s.f.* umflătură care apare într-o parte a corpului, fiind provocată de tulburări ale circulației sîngelui sau ale

limfei. [gen. *-iei.* / cf. fr. *tuméfaction*, lat. *tumefactus* — umflat]

tumefiá *vb.* I. *refl. (despre țesuturi)* a-și mări volumul datorită unei tumefacții; a se umfla. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / <fr. *tuméfier*, cf. lat. *tumefacere* — a umfla]

tumefiére *s.f.* acțiunea de a se tumefia și rezultatul ei; umflare. [pron. *-fi-e-.* / < *tumefia*]

tumescént *adj. (rar)* care se umflă. [<fr. *tumescent*]

tumescénță *s.f.* tumefacție. [<fr. *tumescence*]

tumid *adj.* umflat. [<fr. *tumide*, lat. *tumidus*]

tumoáre *s.f.* nume generic dat excrescențelor patologice, constituite dintr-un țesut de formație nouă rezultat dintr-o activitate anormală a celulelor. [var. *tumoră* s.f. / <fr. *tumeur*, cf. lat. *tumor*]

túmulus *s.n.* movilă conică sau piramidală, făcută din pământ sau din piatră, înălțată de unele popoare din vechime deasupra unui mormânt. [pl. *-suri, -li* s.m. var. *tumul* s.n. / <fr., lat. *tumulus*]

tumulár *adj.* de mormânt; funerar. [cf. fr. *tumulaire*]

tumúlt *s.n.* 1. zgomot mare, vuiet, larmă. ● învolburare, tălăzuire a unor ape. 2. agitație, zbucium sufletesc. [<fr. *tumulte*, lat. *tumultus*]

tumultuós *adj.* 1. plin de tumult; zgomotos. ● *(despre ape)* învolburat, clocotitor. 2. entuziast, entuziasmat. 3. în cantitate mare, abundent, îmbelșugat, prodigios. [pron. *-tu-os.* / cf. fr. *tumultueux*, lat. *tumultuosus*]

túndră *s.f.* cîmpie din regiunea arctică, acoperită cu copaci pitici, cu mușchi și cu licheni. [<rus. *tundra*, cf. fr. *toundra*]

tunél *s.n.* galerie subterană care permite trecerea unei căi de comunicație printr-un masiv muntos, pe sub nivelul solului sau pe sub o apă. [pl. *-luri, -le.* / <fr., engl. *tunnel*]

tunelíst *s.m.* muncitor specializat în lucrări de tuneluri. [<*tunel*]

túngsten *s.m.* metal dur, greu, de culoare cenușie, întrebuințat la fabricarea filamentelor pentru becuri electrice și a oțelurilor speciale; wolfram. [<fr. *tungstène*, cf. sued. *tungsten*]

tunică *s.f.* 1. cămașă albă de lînă cu mîneci scurte sau fără mîneci, purtată de vechii romani. 2. haină bărbătească făcînd parte dintr-o uniformă. 3. membrană fibroasă care învelește unele organe ale corpului. ● membrană care acoperă corpul unor animale marine. ● înveliș cărnos al unui bulb. [<lat. *tunica*, fr. *tunique*]

tupéu *s.n.* I. îndrăzneală obraznică; cutezanță, impertinență, nerușinare. II. *(teatru)* șuviță de păr de diferite culori, care se lipește la marginea părului, pe frunte și se piaptănă cu părul propriu. [<fr. *toupet*]

tur *s.n.* 1. mișcare circulară sau liniară pe un traseu oarecare, cu revenire la punctul de plecare; înconjur. ○ ~ *de orizont* = observare succesivă a diferitelor puncte caracteristice din jurul unui punct; *(fig.)* privire de ansamblu asupra unei probleme; ~ *de pistă* = zbor pe un traseu dreptunghiular, executat în jurul aerodromului. ● plimbare scurtă, raită. ● *(rar)* acțiune care cere îndemînare, agilitate, putere. ○ ~ *de forță* = efort, întreprindere îndrăzneață. 2. parte dintr-un campionat cuprinzînd jumătate din totalul etapelor. ● întrecere sportivă, mai ales de ciclism, în care se parcurge un circuit pe distanță lungă. 3. *(tehn.)* mișcare circulară în jurul unui ax. 4. *(la jocul de cărți)* ciclu de jocuri în care fiecare partener distribuie cărțile, pe rînd. [pl. *-ruri, -re.* var. *tură*[2] (2) s.f. / <fr. *tour*, cf. lat. *turnus* — instrument pentru întors]

turánic *adj.* de origine uralo-altaică. [cf. fr. *touranien*]

turanít *s.n.* mineral rar, de culoare verde-măslinie, format din cupru și vanadiu. [<*turanit*]

turáție *s.f. (tehn.)* mișcare circulară a unei piese în jurul unui ax. ● numărul de învîrtituri ale unui corp rotitor într-o unitate de timp. [gen. *-iei.* / <*tur*]

túră[1] *s.f.* 1. rînd, serviciu succesiv, alternativ; schimb. 2. v. tur. [<fr. *tour*]

túră[2] *s.f. (șah)* piesă în formă de turn. [<fr. *tour*]

turbán *s.n.* învelitoare de stofă, de mătase sau de pînză cu care își înfășoară capul bărbații la unele popoare orientale. ● șal înfășurat de femei în jurul capului. [pl. *-ne, -nuri.* / <fr. *turban*, cf. pers. *dulband*]

túrbă *s.f. (geol.)* varietate de cărbune care se formează în locuri mlăștinoase, prin carbonizarea lentă a plantelor. [<fr. *tourbe*, cf. lat. *turba*]

turbidimétru *s.n. (fiz.)* instrument cu ajutorul căruia se măsoară gradul de tulbureală a unei suspensii. [<fr. *turbidimètre*]

turbinát *adj. (bot.; zool.)* care are forma unui con. [<fr. *turbiné*, cf. lat. *turbinatus*]

turbínă *s.f.* motor cu rotor pus în mișcare de un lichid sau de un gaz, utilizat ca forță motoare. [<fr. *turbine*]

turbión *s.n. (rar)* vîrtej. [pron. *-bi-on.* pl. *-onuri, -oane.* /<fr. *tourbillon*]

turbionár *adj. (rar)* în care au loc vîrtejuri/ cu vîrtejuri. [<fr. *tourbillonnaire*]

turbobúr *s.n.* turbotrepan. [cf. germ. *Turbobohrer*]

turbocompresór *s.n.* agregat compus dintr-un compresor de aer și o turbină, folosit la supraalimentarea cu aer a motoarelor Diesel sau a motoarelor cu explozie. [cf. fr. *turbocompresseur*]

turbofór *s.n.* sapă de foraj acționată de o turbină hidraulică. [<fr. *turbophore*]

turbogenerátor *s.n.* grup generator compus dintr-un generator electric cuplat cu o turbină. [cf. fr. *turbogénérateur*]

turboinjectór *s.n.* agregat alcătuit dintr-un injector și o turbină. [pron. *-bo-in-*]

turbomotór *s.n.* grup format dintr-un motor și o turbină, montate pe același arbore de transmisie. [cf. fr. *turbomoteur*]

turbopómpă *s.f.* agregat alcătuit dintr-o pompă şi o turbină. [<fr. *turbopompe*, cf. germ. *Turbo-Pumpe*]

turbopropulsór *s.n.* agregat alcătuit dintr-o turbină cu gaze şi un compresor, folosit la propulsia prin elice a unui avion. [<fr. *turbopropulseur*]

turboreactór *s.n.* reactor alcătuit dintr-o turbină cu gaze şi un compresor, folosit la propulsia prin reacţie a unui avion. [pron. *-re-ac-*. / <fr. *turboréacteur*]

turbotrepán *s.n.* sapă pentru foraj acţionată de o turbină hidraulică.

turboventilatór *s.n.* agregat alcătuit dintr-un ventilator şi o turbină care îl antrenează.

turbulént *adj.* care produce neorînduieli, dezordine; gălăgios, zgomotos. [cf. fr. *turbulent*, lat. *turbulentus*]

turbulénţă *s.f.* **1.** *(rar)* tulburare; neorînduială, dezordine; gălăgie. **2.** *(fiz.)* stare de mişcare a unui fluid în care există vîrtejuri. [cf. fr. *turbulence*, lat. *turbulentia*]

turchiná *adj.* de culoare albastră-închisă şi mată. // *s.n.* varietate de turcoază. [< fr. *turquin*, *turquine*]

turcísm *s.n.* expresie sau cuvînt împrumutat din limba turcă. [<*turc*]

turcoáză *s.f.* mineral colorat în albastru sau în verde, folosit ca piatră semipreţioasă; peruzea. [<fr. *turquoise*]

turélă *s.f.* dispozitiv blindat orientabil pe o navă de război, pe un tanc, pe un avion etc., în care sînt aşezate tunuri, mitraliere sau alt armament greu. [<fr. *tourelle*]

turf *s.n.* *(rar)* hipodrom; *(p. ext.)* sport practicat cu cai de curse. [<engl., fr. *turf*]

turgescént *adj.* *(med.)* umflat. [pron. *-sce-*. / <fr. *turgescent*]

turgescénţă *s.f.* *(bot.)* stare de rigiditate, de tensiune caracteristică celulelor vegetale vii. ● *(med.)* umflare. [<fr. *turgescence*, cf. lat. *turgere* — a umfla]

turgíd *adj.* *(latinism)* bosumflat; umflat. [<lat. *turgidus*]

turism *s.n.* **1.** sport constînd din parcurgerea pe jos sau cu un vehicul a unor regiuni pitoreşti sau interesante din punct de vedere istoric, geologic etc.; drumeţie. **2.** autoturism. [<fr. *tourisme*]

turíst *s.m.* şi *f.* cel care practică turismul. [<fr. *touriste*]

turístic *adj.* referitor la turism. [<fr. *touristique*]

turlupinádă *s.f.* *(rar)* glumă nereuşită, proastă. ● calambur nereuşit. [<fr. *turlupinade*, cf. *Turlupin*, n.p.]

turmalínă *s.f.* mineral cristalizat, format din silicaţii unor metale şi conţinînd bor; piatră semipreţioasă de culoare roşie, verde sau violetă. [<fr. *tourmaline*]

turmént *s.n.* *(rar)* chin, zbucium; durere cumplită. [<fr. *tourment*]

turmentá *vb.* I. **1.** *refl.* *(rar)* a se îmbăta. **2.** *tr.* a chinui, a înnebuni. [<fr. *tourmenter*]

turmentáre *s.f.* acţiunea de a (se) turmenta şi rezultatul ei; turmentaţie, îmbătare; zăpăceală. [<*turmenta*]

turmentát *adj.* **1.** *(rar)* ameţit de băutură; beat. **2.** chinuit; înnebunit. [<*turmenta*]

turn *s.n.* **1.** construcţie de zidărie, de beton etc., de înălţime relativ mare în raport cu dimensiunile bazei. **2.** piesă la jocul de şah. [<germ. *Turn*]

turná *vb.* I. *tr. a ~ un film* = a realiza un film, înregistrînd pe peliculă diversele scene. [<fr. *tourner*]

turnánt *adj.* care se roteşte în jurul unui ax central. [<fr. *tournant*]

turnántă *s.f.* **1.** mişcare circulară, înconjur, rotire. ● loc unde coteşte un drum, o pistă sportivă; cotitură. **2.** mică bibliotecă care se învîrteşte în jurul unui ax central. // *adj. scenă turnantă* = scenă rotativă care permite schimbarea rapidă a decorului. [<fr. *tournante*]

turnáre *s.f.* acţiunea de a turna şi rezultatul ei; înregistrare pe peliculă a scenelor unui film. [<*turna*]

turnesól *s.m.* materie colorantă extrasă din unele specii de licheni, folosită pentru determinarea caracterului acid sau bazic al unei soluţii. [<fr. *tournesol*]

turnéu *s.n.* **1.** deplasare a unui artist, a unei trupe teatrale, muzicale sau a unei echipe sportive, în diferite localităţi, în vederea reprezentării de spectacole sau a unor întîlniri sportive. **2.** *(uneori ironic)* călătorie pe care o face o personalitate (politică) în diferite localităţi, după un program dinainte stabilit. [pl. *-ee*, *-euri*. / <fr. *tournée*]

turnichét *s.n.* mosor vertical de metal care împiedică lanţul ancorei să se frece de punte. [<fr. *tourniquet*]

turnír *s.n.* serbare publică, în evul mediu, în cadrul căreia se purtau lupte (călare) între cavaleri care îşi arătau cu această ocazie îndemînarea, îndrăzneala. [<germ. *Turnier*, fr. *tournois*]

turnúră *s.f.* **I. 1.** înfăţişare, aspect (exterior) sub care se prezintă lucrurile, faptele. ● întorsătură. **2.** fel în care sînt aşezate cuvintele într-o frază. **II.** perniţă sau bucată de stofă purtată odinioară de femei la spate sub rochie, mai jos de talie. [var. *turniură* s.f. / <fr. *tournure*]

turpitúdine *s.f.* *(liv.)* faptă josnică, neruşinată; mîrşăvie. [cf. fr. *turpitude*, lat. *turpitudo*]

tusór *s.m.* mătase naturală produsă de viermi de mătase sălbatici. [<fr. *tussor*, hind. *tusor*]

tuş *s.n.* cerneală neagră, folosită în desene, preparată prin amestecarea negrului de fum cu o soluţie în apă de gelatină, de gumă arabică sau alte substanţe. [<germ. *Tusche*]

tuşá *vb.* I. *tr.* *(franţuzism)* a impresiona, a mişca; a interesa. [p.i. 3,6 *-şează*. / <fr. *toucher*]

túşă *s.f.* **I.** *(pict.)* urmă de pensulă în pasta unui tablou. **II. 1.** *(sport)* linie care delimitează un teren de joc. **2.** *(rar)* clapă la claviatura unui pian, a unei orgi etc. [<fr. *touche*]

uşéu *s.n.* **1.** palpare a unui organ, spre a se constata starea sănătăţii lui. **2.** fel de a executa o bucată muzicală la un instrument cu claviatură. **3.** fel de a aplica culorile în pictură; tuşă. [<fr. *touché*]

tuşiér *s.m. (sport)* arbitru de tuşă. [pron. *-şi-er.*]
tuşiéră *s.f.* cutie de metal care cuprinde o perniţă îmbibată cu tuş, folosită la umezirea ştampilei. [pron. *-şi-e-.* / *<tuş*]
tútă *s.f.* instrument în formă de cilindru, folosit pentru prinderea ţevilor rămase în gaura sondei. [<germ. *(Fang)-tute*]
tutelá *vb.* I. *tr.* a avea grijă, a proteja, a supraveghea. [<it. *tutelare*]
tuteláj *s.n.* tutelă. [<*tutelă*]
tutelár *adj.* care se referă la tutelă; *(p. ext.)* ocrotitor, protector. [cf. lat. *tutelaris*, fr. *tutélaire*, it. *tutelare*]
tuteláre *s.f.* acţiunea de a tutela şi rezultatul ei; ţinere sub tutelă. [<*tutela*]
tutelát *adj.* aflat sub tutelă. [<*tutela*]
tutélă *s.f.* **1.** autoritate dată de lege unei persoane sau acceptată de bunăvoie de aceasta, de a avea grijă, în mod gratuit, de o persoană minoră şi de averea sa sau de o persoană pusă sub interdicţie. **2.** ţinere a unei persoane, a unui stat etc. (în mod abuziv) sub ascultare, sub dependenţă. ● *(fig.)* ocrotire, sprijin. [<lat., it. *tutela*, fr. *tutelle*]
tutorát *s.n. (rar)* tutelă. [<*tutore*]
tutóre *s.m.* şi *f.* cel care are drept, autoritate de tutelă asupra cuiva. **2.** *(agr.)* proptea pentru pomi. [var. *tutor* s.m. / <lat. *tutor*, cf. fr. *tuteur*, it. *tutore*]
tutti-frútti *s.n. pl.* mîncare din tot felul de fructe. [<it. *tutti-frutti*]
tutúnic *adj.* de tutun; tabagic. [<*tutun*]
twéed *s.n.* stofă de lînă în două culori, fină, folosită la confecţionarea veşmintelor. [pron. *tuid.* / <engl. *tweed*, cf. *Tweed*, oraş din Scoţia]
twist *s.n.* dans modern. [pron. *tuist.* pl. *-turi.* / <engl. *twist*]

Ţ

ţáglă *s.f.* biletă. [<germ. *Zaggel*]
ţarínă *s.f.* soţia unui ţar; titlu dat împărăteselor Rusiei. [cf. fr. *tsarine*]
ţarism *s.n.* formă de guvernămînt în care puterea supremă, absolută, aparţinea ţarului; regimul ţarist. [cf. fr. *tsarisme*]
ţarist *adj., s.m.* şi *f.* (partizan) al ţarului sau al ţarismului. [cf. fr. *tsariste*]
ţechín *s.m.* veche monedă de aur, de valori variabile, arabă şi italiană. [<it. *zecchino*]
ţínevais *s.n.* oxid de zinc de culoare albă, folosit în vopsitorie. [pron. *-vais*. / <germ. *Zinkweiss*]

U

uberál *adj. (liv.)*. care este în legătură cu sînii, al sînului. ○ *fîntînă uberală* = fîntînă din care apa iese prin sînii unei statui (reprezentînd o nimfă, o silfidă etc.). [<fr. *ubéral*, cf. lat. *uber* — sîn]
uberós *adj. (liv.)* fertil, fecund. [<fr. *ubéreux*, lat. *uberosus*]
ubertáte *s.f. (liv.)* fertilitate, fecunditate; abundenţă. [cf. fr. *uberté*, lat. *ubertas*]
ubicuitáte *s.f. (liv.)* starea celui care este prezent pretutindeni sau în mai multe locuri în acelaşi timp. [pron.*-cu-i-*, var. *ubicvitate* s.f. / cf. fr. *ubiquité* <lat. *ubique* — peste tot]
udométru *s.n.* pluviometru. [<fr. *udomètre*]
uéd *s.n. (rar)* vale seacă, în deşert. [pl. *-duri*. / <fr. *oued*, cf. ar. *ued* — curs de apă]
úlcer *s.n.* leziune organică care nu se cicatrizează şi care are tendinţa să se întindă şi să supureze. ● inflamaţie a mucoasei stomacului şi duodenului. [<fr. *ulcère*, cf. lat. *ulcus* — rană]
ulceráţie *s.f.* formare a unui ulcer; rană ulceroasă. [gen. *-iei*. var. *ulceraţiune* s.f. / <fr. *ulcération*, lat. *ulceratio*]
ulcerós *adj.* care prezintă un ulcer, privitor la ulcer; provenit dintr-un ulcer. [cf. fr. *ulcéreux*]
úlcus *s.n. (med.)* ulcer. ● rană, umflătură. [<lat., fr. *ulcus*]
ulmacée *s.f. pl. (bot.)* familie de arbori, avînd ca tip ulmul. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / <fr. *ulmacées*]
úlster *s.n. (rar)* pardesiu bărbătesc fasonat ca un halat cu mîneci largi. [<engl., fr. *ulster*]
ulteriór *adj.* care are loc, care se face, care se produce mai tîrziu, după un alt eveniment; posterior. [pron. *-ri-or.* / <fr. *ultérieur*, cf. lat. *ulterior*, comparativ al lui *ulter*]
últim *adj.* cel din urmă. ○ *ultima oră* = rubrică într-o gazetă unde se publică cele din urmă ştiri sosite la redacţie. [<lat. *ultimus*, superlativ al lui *ultra* — dincolo, cf. fr. *ultime*, it. *ultimo*]
ultimatív *adj.* cu caracter de ultimatum. [cf. fr. *ultimatif*]
ultimátum *s.n.* cerere categorică, care nu admite discuţii şi obiecţii, de a îndeplini o condiţie pusă sub ameninţarea folosirii forţei sau a altor represiuni. ● hotărîre irevocabilă, ultim cuvînt. [var. *ultimat* s.n. / <fr. *ultimatum*, cf. lat. *ultimus* — ultimul]
ultra- element de compunere savantă însemnînd „foarte", „extrem de". [<fr. *ultra-*, cf. lat. *ultra* — dincolo, peste]
ultrademagóg *s.m.* demagog care a întrecut orice limită. [<*ultra-* + *demagog*]
ultrafíltru *s.n.* aparat de filtrare pentru soluţii coloidale şi suspensii foarte fine, prevăzut cu o membrană cu porii foarte fini. [cf. fr. *ultrafiltre*]
ultragiá *vb.* I. *tr.* a insulta (un reprezentant al autorităţii) în exerciţiul funcţiunii; *(p. ext.)* a ataca, a jigni, a ofensa. [pron. *-gi-a.* p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, 4 *-iem*, ger. *-iind*. / cf. fr. *outrager*]
ultragiére *s.f.* acţiunea de a ultragia şi rezultatul ei; insultare, ofensare; ultraj. [pron. *-gi-e-.* / <*ultragia*]
ultraimperialism *s.n.* teorie antimarxistă oportunistă formulată de Kautsky, cu privire la posibilitatea dezvoltării paşnice, fără crize a capitalismului în stadiul său imperialist. [pron. *-tra-im-... -ri-a-.*]
ultráj *s.n.* insultă adusă unui reprezentant al autorităţii publice în exerciţiul funcţiunii; *(p. ext.)* ofensă, insultă la adresa cuiva; jignire. [var. *ultragiu* s.n. / cf. fr. *outrage, outre* <lat. *ultra* — peste]
ultramarín *s.n.* produs sintetic obţinut prin topirea unui amestec de caolin, carbonat de sodiu, mangal şi sulf, întrebuinţat ca colorant albastru. [<fr. *ultramarine*]
ultramicrochimíe *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu reacţiile chimice între cantităţi de substanţă de ordinul milionimii de gram. [gen. *-iei*. / <fr. *ultramicrochimie*]
ultramicroscóp *s.n.* microscop de mare precizie cu ajutorul căruia pot fi examinate corpurile care nu sînt vizibile la microscopul obişnuit. [<fr. *ultramicroscope*]
ultramicroscópie *adj.* care poate fi văzut numai cu ultramicroscopul. [<fr. *ultramicroscopique*]
ultramodérn *adj.* foarte modern. [<fr. *ultra-moderne*]
ultramontán *adj., s.m.* (locuitor) de dincolo de munţi. [pl. *-ni*, *-ne*. / cf. it. *ultramontano*, fr. *ultramontain*, lat. *ultra* — de dincolo, *mons* — munte]
ultraprogresíst *adj. (ironic)* progresist extremist.
ultrarapíd *adj.* foarte rapid.

ultrareacționár *adj., s.m.* și *f.* reacționar înrăit. [pron. *-re-ac-*. / <*ultra-* + *reacționar*]
ultraregalíst *adj.* partizan înfocat al monarhismului. [după fr. *ultra-royaliste*]
ultraretrográd *adj., s.m.* și *f.* retrograd extremist, foarte înapoiat. [<*ultra-* + *retrograd*]
ultrascúrt *adj. raze ultrascurte* = radiații electromagnetice cu lungimi de undă foarte scurte, utilizate în radiofonie, în medicină etc. [<*ultra-* + *scurt*, după fr. *ultra-court*]
ultrasensíbil *adj.* foarte sensibil.
ultrasónic *adj.* care folosește ultrasunetul, bazat pe ultrasunet. [<*ultra-* + *sonic*]
ultrasonór *adj.* ultrasonic.
ultrasonoterapíe *s.f. (med.)* terapie bazată pe ultrasunete. [gen. *-iei*. / cf. *ultrasonor* + gr. *therapeia* — îngrijire]
ultrasúnet *s.n.* vibrație de aceeași natură cu vibrațiile sonore, dar de o frecvență mai înaltă, astfel încît nu poate fi percepută de ureche. [<fr. *ultra-son*, cf. engl. *ultrasound*]
ultraviolét *adj. raze ultraviolete* = radiații electromagnetice invizibile, asemănătoare luminii, dar de o frecvență mai mare, situate în spectru dincolo de violet. [pron. *-vi-o-*. / cf. fr. *ultraviolet*]
ultravírus *s.n. (med.)* virus extrem de mic, care nu poate fi văzut la microscop. [pl. *-suri*. / cf. fr. *ultravirus*]
umán *adj.* **1.** caracteristic pentru om; privitor la om sau la omenire; omenesc. **2.** omenos, bun, blînd. [<lat. *humanus*, cf. fr. *humain*, it. *umano*]
umanísm *s.n.* orientare progresistă a gîndirii epocii Renașterii, apărută ca expresie a luptei împotriva feudalismului și scolasticii, care a proclamat libertatea personalității umane și a contribuit la răspîndirea științei și care s-a dezvoltat continuu, atingînd forma sa cea mai înaltă în umanismul marxist, socialist, realizat practic în condițiile eliberării omului de orice exploatare; ansamblul ideilor și concepțiilor care exprimă aprecierea demnității și libertății omului, grija față de om și de valorile materiale și spirituale ale existenței sale, caracterizat prin cerința dezvoltării continue și multilaterale a personalității umane. ● atitudine, manifestare umanitaristă sau umană. [<fr. *humanisme*, cf. it. *umanismo*]
umaníst *adj.* care aparține umanismului, privitor la umanism; de domeniul culturii clasice. // *s.m.* adept, partizan al umanismului. ● savant din secolele al XIV-lea—al XV-lea care studia operele antichității. [<fr. *humaniste*, it. *umanista*]
umanístic *adj.* umanist. [<*umanist*]
umanitár *adj.* care se preocupă de interesele, de binele omenirii; plin de umanitate. [cf. fr. *humanitaire*]
umanitárism *s.n.* înțelegere, dragoste față de oameni. [cf. fr. *humanitarisme*]
umanitarist *adj.* privitor la umanitarism. // *s.m.* și *f.* adept al umanitarismului. [cf. r. *humanitariste*]
umanitáte *s.f.* **1.** neamul omenesc, omenire. ● colectivitate de oameni. **2.** umanitarism; omenie, bunătate, milă. [cf. lat. *humanitas*, fr. *humanité*]
umanizá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) face mai omenos, mai milos; a (se) civiliza. **2.** *tr.* a da viață, a însufleți. [<fr. *humaniser*]
umanizáre *s.f.* acțiunea de a umaniza și rezultatul ei; însuflețire; civilizare. [<*umaniza*]
umbélă *s.f. (bot.)* inflorescență în care pedunculele fiecărei flori pornesc toate din același punct și se ridică la aceeași înălțime. [<it. *umbèlla*, cf. fr. *ombelle* <lat. *umbella* — umbrelă]
umbelifére *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate cu flori dispuse în umbele; *(la sg.)* plantă din această familie. [var. *ombelifere* s.f. / cf. fr. *ombellifères*, it. *umbella* — umbrelă, *ferre* — a purta]
umbeliform *adj.* de forma unei umbele. [cf. it. *umbelliforme*, fr. *ombelliforme*, lat. *umbella* — umbrelă, *forma* — formă]
umbrélă *s.f.* obiect de protecție contra ploii sau a soarelui, constînd dintr-o bucată de pînză întinsă pe niște arcuri, care se pot strînge în jurul unui baston cu mîner. [cf. fr. *ombrelle*, it. *ombrello*]
umectá *vb.* I. *tr. (med.)* a umezi ușor (la suprafață). [p.i. *-tez*. / <fr. *humecter*, cf. lat. *humectare*]
umectáre *s.f.* acțiunea de a umecta și rezultatul ei; umezire. [<*umecta*]
umerál *adj.* de (la) umăr, al umărului. [cf. lat. *humerale*]
umidificáre *s.f.* producerea și întreținerea prin mijloace artificiale a umidității aerului într-o instalație industrială. [cf. fr. *humidification*]
umidifúg *adj. (despre un material)* care nu se poate umezi. [cf. fr. *humidifuge*, cf. lat. *humidus* — umed, *fugare* — a fugi]
umiditáte *s.f.* proprietate a corpurilor sau a unui mediu de a absorbi și de a reține o anumită cantitate de apă sau de vapori de apă; umezeală. ● cantitatea de apă pe care o conține un material sau un mediu. ○ *umiditatea atmosferei* = conținutul în vapori de apă și în cristale de gheață al atmosferei. [cf. fr. *humidité*, lat. *humiditas*]
umidométru *s.n.* instrument pentru măsurarea umidității unui material solid. [cf. lat. *humidus* — umed, gr. *metron* — măsură]
umil *adj.* **1.** *(despre oameni)* care are sentimentul, conștiința lipsei sale de valoare, a inferiorității lui; smerit, modest. **2.** *(fig.)* cu o înfățișare neîngrijită, urîtă. ● neînsemnat; simplu, modest. ● sărac, sărăcăcios. [<lat. *humilis*, cf. it. *umile*]
umilitáte *s.f. (rar)* umilință. [cf. lat. *humilitas*]
úmlaut *s.n.* palatalizarea vocalelor *a, o, u*, în limba germană. ● *(poligr.)* semn tipografic compus din două puncte orizontale, care se așază deasupra acestor vocale. [pron. *-laut*. <~erm. *Umlaut*]
umoáre *s.f.* **1.** lichid în care se scaldă celulele organismului. **2.** dispoziție su-

fletească de moment. ● dispoziție obișnuită, stabilă a cuiva; fire, temperament. [cf. lat. *humor*, fr. *humeur*, it. *umore*]

umór *s.n.* înclinare spre glume care se ascunde sub o înfățișare serioasă, severă, plină de ironie și de neprevăzut. [var. *humor* s.n. / <engl., fr. *humour*, cf. lat. *humor*]

umorist *s.m.* scriitor ale cărei opere au mult umor, folosit în scopul biciuirii moravurilor. [var. *humorist* s.m. / cf. fr. *humoriste*]

umoristic *adj.* care are, care arată, care exprimă umor; aparținînd genului comic. [var. *humoristic*, *-ă* adj. / cf. fr. *humoristique*]

unanim *adj.* acceptat, împărtășit de toată lumea, de toți; general. ● *(despre adunări, colective)* care are aceeași părere (în totalitatea membrilor săi). [<fr. *unanime*, cf. lat. *unanimis* <*unus* — unul, *animus* — suflet]

unanimitáte *s.f.* unitate de idei, de sentimente etc.; acord, înțelegere deplină (între toți). ○ *în* ~ = în mod unanim. ● rezultatul potrivirii depline de vederi; calitatea de a fi unanim. [cf. fr. *unanimité*, lat. *unanimitas*]

uncíală *s.f. (poligr.)* literă majusculă întrebuințată în inscripții, la titlurile cărților etc., derivată din literele romane capitale, corespunzătoare literelor capitale moderne, dar cu forme mai rotunjite. [pron. *-ci-a-*. pl. *-le*. / cf. lat. *uncialis*, fr. *oncial*, it. *unciale*]

úncie *s.f.* a douăsprezecea parte dintr-o livră la romani. ● unitate de măsură pentru greutăți, egală cu aproximativ 28 grame, folosită în țările anglo-saxone. [gen. *-iei*. / cf. lat. *uncia*, fr. *once*]

uncinát *adj.* prevăzut cu un cîrlig, recurbat la vîrf. [<fr. *unciné*, lat. *uncinatus*]

undamétru *s.n.* instrument de măsură a lungimilor de undă sau a frecvențelor oscilațiilor electromagnetice. [cf. fr. *ondemètre*]

úndă *s.f. (fiz.)* fiecare din seria de mișcări concentrice care se propagă într-un mediu fluid sub influența unei impulsiuni. ○ *lungime de* ~ = distanță la care se propagă o undă în interval de o perioadă; *(mil.)* ~ *de șoc* = suflul unei bombe. [<lat. *unda*, cf. fr. *onde*, it. *onda*]

unghinál *adj. (zool.)* care aparține unghiei. [<fr. *unguinal*]

unghiulár *adj.* în formă de unghi; colțuros, în colțuri. ○ *piatră unghiulară* = piatră de la colțul unei temelii de clădire; *(fig.)* fundament, bază. [pron. *-ghiu-*. / <*unghi*, după fr. *angulaire*]

unguént *s.n. (med.)* alifie, pomadă, cremă. [pron. *-gu-ent*. var. *onguent* s.n. / <lat. *unguentum*, cf. fr. *onguent*]

ungviculă *s.f. (bot.)* partea inferioară a petalelor, care se îngustează și este acoperită de caliciu. [cf. lat. *unguis* — unghie]

uni-[1] element de compunere savantă avînd sensul de „unul singur". [<lat., fr. *uni-*]

uni[2] *adj. invar. (franțuzism)* fără neregularități, egal. ● fără ornamente; *(spec.; despre stofe)* fără desene, de o singură culoare. [pron. *üni*. / <fr. *uni*]

uniarticulát *adj. (biol.)* care nu are decît o singură articulație sau un singur articol. [pron. *-ni-ar-*. / <fr. *uniarticulé*]

uniáx *adj. (min.; despre cristale)* cu o singură axă optică. [pron. *-ni-ax*. / <fr. *uniaxe*]

únic *adj.* **1.** singur, într-un singur exemplar; numai unul. **2.** excepțional, fără seamăn, incomparabil. [cf. lat. *unicus*, fr. *unique*]

unicapsulár *adj. (despre fructe)* care constă dintr-o singură capsulă. [cf. fr. *unicapsulaire*]

unicarpelár *adj.* cu o singură carpelă. [cf. fr. *unicarpellaire*]

unicát *s.n.* unicul exemplar (al unui act, al unui obiect etc.). ● primul exemplar dintr-un act. [<germ. *Unikat*]

unicelulár *adj.* care este format dintr-o singură celulă. [cf. fr. *unicellulaire*]

unicitáte *s.f.* faptul, însușirea de a fi unic. [cf. fr. *unicité*, it. *unicità*]

unicolór *adj.* care are o singură culoare. [cf. fr. *unicolore*]

unicórd *adj. (despre instrumente muzicale)* care are numai cîte o coardă pentru fiecare notă. [<fr. *unicorde*]

unicórn *adj. (zool.)* care are un singur corn. ● *(subst., m.)* animal fabulos, cu corp de cal, cap de cerb și un corn în frunte; inorog. [cf. fr. *unicorne*]

uniembrionár *adj.* cu un singur embrion. [pron. *-ni-em-bri-o-*. / <fr. *uniembryonné*]

unifamiliál *adj.* compus, făcut pentru o singură familie.

unificá *vb.* I. **1.** *tr.* a face un întreg, un tot din mai multe unități sau părți; a uni. **2.** *tr.* a reduce la un singur sistem; a face unitar. **3.** *refl.* a se uni. [p.i. *unific*, 3,6 *-că*. / <it. *unificare*, cf. fr. *unifier* <lat. *unus* — unul, *facere* — a face]

unificáre *s.f.* acțiunea de a (se) unifica și rezultatul ei; întregire; unire. [<*unifica*]

unificatór *adj.* care unifică. [cf. it. *unificatore*, fr. *unificateur*]

uniflór *adj. (despre plante)* care face o singură floare. [<fr. *uniflore*]

unifoliát *adj.* cu o singură frunză. [pron. *-li-at*. / cf. fr. *unifolié*]

uniförm *adj.* care are permanent aceeași formă, aceeași înfățișare; care nu are variații de nici un fel; constant. [<fr. *uniforme*, cf. lat. *uniformis* <*unus* unul, *forma* — formă]

uniförmă *s.f.* îmbrăcăminte-tip purtată de membrii anumitor instituții. [<fr. *uniforme*]

uniformitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este uniform. [cf. fr. *uniformité*, lat. *uniformitas*]

uniformizá *vb.* I. *tr.* a da un caracter uniform, a face uniform. [cf. fr. *uniformiser*]

uniformizáre *s.f.* acțiunea de a uniformiza și rezultatul ei. [<*uniformiza*]

unigländ *adj.* cu o singură glandă. [după fr. *uniglandé*]

unilabiát *adj.* cu o singură buză. [pron. *-bi-at*. / cf. fr. *unilabié*]

unilaterál *adj.* **1.** așezat pe o singură parte. **2.** care vede numai o singură latură a lucrurilor, care se rezumă la un singur domeniu de cunoștințe; mărginit. [<fr. *unilatéral*, lat. *unus* — unul, *latus* — latură]

unilateralitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este unilateral. [<*unilateral*]

unilíngv *adj.* scris într-o singură limbă. ● care vorbește o singură limbă. [<fr. *unilingue*]

unilobát *adj.* cu un singur lob. [cf. fr. *unilobé*]

uninaționál *adj. (despre state)* care cuprinde o singură națiune. [pron. *-ți-o-.* / <*uni-* + *național*]

uninerviát *adj. (bot.)* care are o singură nervură. [pron. *-vi-at.* / după fr. *uninervé*]

uninominál *adj.* care cuprinde un singur nume. [<fr. *uninominal*]

unionál *adj.* relativ la uniune, care face parte dintr-o uniune (în special din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste). [pron. *-ni-o-.* / <*uniune*]

unionism *s.n.* tendință de a se uni, de a se grupa într-o uniune; curent, concepție care are la bază această tendință. [pron. *-ni-o-.* / cf. fr. *unionisme*]

unionist *adj., s.m.* și *f.* (cel) care susține și propagă ideea unirii diferitelor provincii într-un singur stat. [pron. *-ni-o-.* / cf. fr. *unioniste*]

uniovulát *adj.* care are un singur ovul. [pron. *-ni-o-.* / după fr. *uni-ovulé*]

unipár *adj.* care naște un singur pui. [<fr. *unipare*, cf. lat. *unus* — unul, *parere* — a naște]

unipersonál *adj.* **1.** care este făcut de către o singură persoană, care aparține unei singure persoane. **2.** *(despre verbe)* care se folosește numai la persoana a treia; impersonal. [cf. fr. *unipersonnel*]

unipetál *adj. (despre flori)* care are o singură petală. [cf. fr. *unipétale*]

unipolár *adj. (fiz.)* care are un singur pol. [cf. fr. *unipolaire*]

uniseriát *adj. (bot.)* care se găsește, este așezat pe același rînd. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *uniséríé*]

unisexualitáte *s.f.* stare, calitate a unei flori care are un singur sex. [pron. *-xu-a-.* / cf. fr. *unisexualité*]

unisexuát *adj. (despre plante)* care are organe de reproducere numai de un singur sex. [pron. *-xu-at.* / cf. fr. *unisexué*]

unisilláb *adj. (rar)* monosilab. [<it. *unisillabo*]

unisilábic *adj. (rar)* monosilabic. [<it. *unisillabico*]

unisón *s.n.* efect obținut prin producerea simultană a unui sunet de aceeași înălțime de către două sau mai multe voci sau instrumente. ○ *a cînta la* ~ = a executa simultan aceeași melodie pe mai multe voci sau la mai multe instrumente; *(fig.)* a fi (sau a lucra) în deplină concordanță cu cineva. [<fr. *unisson*, cf. it. *unisono* <lat. *unus* — unul, *sonus* — sunet]

unisonánță *s.f.* îmbinare armonioasă a mai multor sunete; acord, armonie. [cf. fr. *unissonance*, it. *unisonanza*]

unitár *adj.* care formează un întreg, un singur tot; omogen. [cf. fr. *unitaire*, it. *unitario*]

unitarián *adj. confesiune unitariană* = confesiune creștină reformată, care nu recunoaște decît o singură persoană în Dumnezeu. // *s.m.* adept al acestei confesiuni. [pron. *-ri-an.* / după fr. *unitaire*]

unitarísm *s.n.* doctrina unitarienilor. [<fr. *unitarisme*]

unitarist *adj., s.m.* și *f.* unitarian. [<germ. *Unitarist*]

unitáte *s.f.* **1.** numărul unu; fiecare dintre părțile întregi care compun un lucru. ● numerele mai mici decît zece. ● cantitate care servește ca măsură de bază pentru toate obiectele de același fel. **2.** însușirea a tot ceea ce constituie un întreg indivizibil. **3.** coeziune; omogenitate; integritate. **4.** formație economică, administrativă etc. care acționează după un plan comun. ● formație militară, regiment, divizie etc. [cf. lat. *unitas*, fr. *unité*]

uniúne *s.f.* **1.** unire a mai multor organizații, grupuri sociale etc. făcută pe baza unor convenții pentru apărarea unor interese comune sau pentru revendicarea unor drepturi comune; asociație, alianță, confederație. **2.** asocierea mai multor provincii sau state într-unul singur. [pron. *-ni-u-.* / cf. fr. *union*, it. *unione*, lat. *unio*]

univálv *adj. (despre moluște)* care are o singură valvă. [<fr. *univalve*]

univérs *s.n.* **1.** lumea în totalitatea ei, nemărginită în timp și în spațiu, infinit de variată în ce privește formele pe care le ia materia în procesul dezvoltării ei; cosmos. **2.** globul terestru, pămîntul. ● cerc îngust al vieții cuiva; mediu. [pl. *-suri.* / <fr. *univers*, it. *universo*, cf. lat. *universus*]

universál *adj.* **1.** care se extinde asupra întregii lumi, care cuprinde tot și este comun tuturor lucrurilor; general. **2.** *(log.; despre judecăți)* al cărui predicat se referă la întreaga sferă a subiectului. ● mondial. **3.** care posedă cunoștințe din toate domeniile, care are o cultură generală vastă. **4.** *(despre unelte, aparate)* care poate fi folosit la mai multe operații. // *s.n.* mandrină de strung. [<fr. *universel*, it. *universale*, lat. *universalis*]

universálii *s.f. pl. (fil.)* nume dat de scolastici în evul mediu noțiunilor generale. [sg. *-ie.* / < lat. *universalia*]

universalísm *s.n.* **1.** multilateralitate în cunoștințe; universalitate. **2.** *(fil.)* denumire dată teoriilor care afirmă existența unei realități ca un tot unic, universal. **3.** direcție idealistă în etica burgheză, care promovează ideea unei morale unice, general umane, în cadrul societății capitaliste. [cf. fr. *universalisme*]

universalíst *adj.* privitor la universalism. // *s.m.* și *f.* adept al universalismului (2). [cf. fr. *universaliste*]

universalitáte *s.f.* **1.** caracterul a ceea ce este universal. **2.** totalitate, generalitate. [cf. fr. *universalité*, lat. *universalitas*]

universalizá *vb.* I. *tr. (rar)* a răspîndi în întreaga lume, a face universal. [cf. fr. *universaliser*]
universiádă *s.f. (sport)* competiție sportivă universitară; *(spec.)* jocuri mondiale studențești, organizate o dată la doi ani. [pron. *-si-a-.*]
universitár *adj.* care aparține universității, referitor la universitate; de (la) universitate. ○ *oraș universitar* = oraș în care se află o universitate. // *s.m.* profesor universitar. [cf. fr. *universitaire*]
universitáte *s.f.* instituție de învățămînt superior care cuprinde mai multe facultăți. ○ ~ *de partid* = școală superioară în sistemul învățămîntului de partid. ● clădirea unde este instalată o asemenea instituție. [cf. fr. *université*, lat. *universitas*]
univitelín *adj. (despre gemeni)* care provine dintr-un singur ou. [<fr. *univitellin*]
univóc *adj.* **1.** *(despre cuvinte)* omonim. **2.** *(despre elementele unei mulțimi)* care corespunde unui singur element din altă mulțime. [cf. fr. *univoque*, lat. *univocus* <*unus* — un, *vox* — voce]
untiéră *s.f.* vas în care se ține untul. [pron. *-ti-e-.* / <*unt*]
upercút *s.n.* lovitură la box care se aplică de jos în sus, plasîndu-se sub bărbie și la abdomen. [pl. *-turi.* / <engl., fr. *uppercut*]
upercutá *vb.* I. *tr. (sport; rar)* a aplica un upercut. [<engl. *uppercut*]
uragán *s.n.* vînt puternic cu acțiuni distrugătoare, însoțit adesea de ploi torențiale. [<fr. *ouragan*, cf. sp. *huracan*]
uralián *s.n.* subdiviziunea superioară a carboniferului. [pron. *-li-an.* / cf. *Ural*, șir muntos din U.R.S.S.]
urangután *s.m.* maimuță mare antropomorfă, fără coadă, care trăiește în pădurile din Borneo și Sumatra. [var. *orangútan s.m.* / <fr. *orang-outan*, cf. malaiez. *orangutan* — omul pădurii]
uranián *adj.* care se referă la univers; cosmic. ● *(despre unele religii*; op. h t o n i a n) în care divinitățile sînt concepute ca locuind în cer. [pron. *-ni-an.* / cf. *Uranus*, zeul cerului]
uranínă *s.f.* substanță colorantă întrebuințată ca sensibilizator în fotografie. [<fr. *uranine*]
uraninít *s.n.* mineral alcătuit din oxid de uraniu. [<fr. *uraninite*]
uranism *s.n.* homosexualism. [<fr. *uranisme*, cf. *Urania*, nume al zeiței Venus]
uranist *s.m.* și *f.* homosexual. [<fr. *uraniste*]
urániu *s.n.* metal alb, dur, cu proprietăți radioactive. [pron. *-ni-u.* / <fr. *uranium*]
uranografíe *s.f.* descriere a cerului. [gen. *-iei.* / <fr. *uranographie*, cf. gr. *ouranos* — cer, *graphein* — a descrie]
uranometríe *s.f.* disciplină care se ocupă cu măsurarea distanțelor interastrale. [gen. *-iei.* / <fr. *uranométrie*]
uránus *s.n.* planetă cu cinci sateliți care are orbita situată între orbita lui Saturn și cea a lui Neptun. [< r., lat. *Uranus*]
urbán *adj.* **1.** privitor la oraș, din oraș; orășenesc. **2.** *(fig.; despre atitudine, mod de comportare)* politicos, amabil, binecrescut. [<lat. *urbanus* <*urbs* — oraș, cf. it. *urbano*].
urbanísm *s.n.* **1.** urbanistică. **2.** politețe, bunăcuviință. [cf. fr. *urbanisme*, it. *urbanismo*]
urbaníst *s.m.* specialist în probleme de urbanistică. [<fr. *urbaniste*]
urbanístic *adj.* referitor la urbanistică; edilitar. [<*urbanist*]
urbanístică *s.f.* știința și arta care se ocupă cu construcția, amenajarea și estetica orașelor. [gen. *-cii.* / <*urbanist*]
urbanitáte *s.f. (rar)* purtare, atitudine civilizată; politețe, bunăcuviință. [cf. fr. *urbanité*, lat. *urbanitas*]
urbanizá *vb.* I. *tr. (rar)* a transforma o localitate după principiile urbanistice. [<fr. *urbaniser*]
urceól *s.n.* organ în formă de sac, cum este caliciul la unele plante. [<fr. *urcéole*, cf. lat. *urceolus* — ulcior]
urceolát *adj. (despre un organ)* în formă de ulcior, de sac. [pron. *-ce-o-.* / <fr. *urcéolé*, cf. lat. *urceolatus*]
uredinále *s.f. pl.* ordin de ciuperci microscopice, parazite. [sg. *-lă.* / <fr. *urédinales*]
urée *s.f.* substanță organică albă, cristalizată, care se găsește în cantități mici în urină, putîndu-se fabrica și sintetic. [pron. *-re-e.* gen. *-eei.* / <fr. *urée*, cf. gr. *uron* — urină]
urémie *adj.* de uremie. [<fr. *urémique*]
uremíe *s.f.* intoxicație a sîngelui ca urmare a eliminării incomplete a substanțelor toxice din organism. [gen. *-iei.* / <fr. *urémie*, cf. fr. *urée* — uree, gr. *haima* — sînge]
ureométru *s.n.* densimetru pentru măsurarea ureei. [pron. *-re-o-.* / <fr. *uréomètre*]
uretér *s.n.* fiecare dintre cele două canale care leagă rinichii cu vezica urinară. [<fr. *uretère*, cf. gr. *ureter*]
uretrál *adj.* care aparține uretrei, referitor la uretră. [<fr. *urétral*]
urétră *s.f.* canal prin care se scurge urina din vezica urinară în afară. [var. *uretru* s.n. / <fr. *urètre*, cf. gr. *urethra*]
uretrítă *s.f.* inflamație a mucoasei uretrale. [<fr. *urétrite*]
uretroscóp *s.n.* instrument folosit pentru examinarea mucoasei uretrale. [<fr. *urétroscope*, cf. gr. *urethra* — uretră, *skopein* — a observa]
uretrotomíe *s.f.* operație care constă în incizia uretrei, pentru a înlătura o strictură a acesteia. [gen. *-iei.* / cf. gr. *urethra* — uretră, *tome* — secțiune]
urgént *adj.* care nu suferă întîrziere, grabnic, presant. ● *(despre telegrame)* care se expediază cu precădere, pentru a sosi mai repede. [<fr. *urgent*, it. *urgente*, cf. lat. *urgens* <*urgere* — a grăbi]
urgentá *vb.* I. *tr.* a grăbi, a accelera mersul unei lucrări. [<*urgent*]
urgentáre *s.f.* acțiunea de a urgenta și rezultatul ei; grăbire. [<*urgenta*]
urgénță *s.f.* grabă în a rezolva ceva care nu suferă amînare; caracterul a ceea ce

este urgent. ○ *de ~* = imediat, fără întîrziere. [<fr. *urgence*, it. *urgenza*]
úric *adj. acid ~* = acid organic care se găsește în urină și în sînge, fiind rezultat din arderea proteinelor. [<fr. *urique*]
uricemíe *s.f.* boală constînd în diminuarea ureei din urină și acumularea ei în sînge. [gen. *-iei*. / <fr. *uricémie*, cf. fr. *urique* — uric, gr. *haima* — sînge]
urínă *vb.* I. *intr.* a elimina urina din vezica urinară, [cf. fr. *uriner*, lat. *urinare*]
urinái *s.n.* vas de sticlă folosit în spitale pentru ca bolnavii să poată urina fără a se da jos din pat. [<fr. *urinal*, cf. lat. *urinal*]
urinár *adj. (despre organe, vase* etc.) care secretă sau evacuează urina; excretor. [<fr. *urinaire*]
urínă *s.f.* lichid secretat de rinichi și colectat de vezică. [cf. fr. *urine*, lat. *urina*]
urinífer *adj.* care se referă la urină sau la organele urinare. [<fr. *urinifère*, cf. lat. *urina* — urină, *ferre* — a purta]
urinós *adj.* de urină, referitor la urină. [cf. fr. *urineux*]
úrnă *s.f.* **1.** vas în care se păstrează cenușa morților incinerați. **2.** cutie în care se depun buletinele de vot, numerele de loterie etc. [<lat. *urna*, cf. fr. *urne*]
urobilínă *s.f.* pigment biliar care contribuie la colorarea urinei. [<fr. *urobiline*]
urocultúră *s.f.* probă de laborator prin care se cercetează microbii din urină. [<fr. *uroculture*]
urodínie *s.f.* durere la urinat. [<fr. *urodynie*, cf. gr. *ouron* — urină, *odyne* — durere]
urogenitál *adj.* care se referă la, care ține de aparatul urinar și cel genital. [<fr. *uro-génital*]
urografíe *s.f.* radiografie a căilor urinare, care se face cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei*. / <fr. *urographie*]
urologíe *s.f.* ramură a medicinei care studiază căile urinare și bolile lor specifice. [gen. *-iei*. / <fr. *urologie*, cf. gr. *ouron* — urină, *logos* — vorbire]
urométru *s.n.* aparat pentru dozarea ureei conținute în urină și care măsoară densitatea urinei. [<fr. *uromètre*]
uroscopíe *s.f.* analiză de laborator a urinei. [gen. *-iei*. / <fr. *uroscopie*, cf. gr. *ouron* — urină, *skopein* — a privi]
urotropínă *s.f.* medicament obținut prin acțiunea formolului asupra amoniacului, întrebuințat mai ales ca antiseptic al căilor urinare. [<fr. *urotropine*]
ursón *s.n.* țesătură care imită blana de urs. [<fr. *ourson*]
urticaceé *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate avînd ca tip urzica; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / <fr. *urticacées*]
urticánt *adj. (rar)* care urzică; urzicător, usturător. [<fr. *urticant*]
urticárie *s.f.* boală manifestată prin erupția pe piele a unor băsicuțe însoțite de mîncărime. [pron. *-ri-e*. gen. *-iei*. var. *urticare* s.f. / <fr. *urticaire*, cf. lat. *urtice* — urzică]
ustensílă *s.f.* instrument, unealtă, sculă folosită în mod curent. [<fr. *ustensile*, cf. lat. *ustensilia*]
ustilaginále *s.f. pl.* ordin de ciuperci parazite care trăiesc pe vegetale. [pron. *-na-le*. sg. invar. / <fr. *ustilaginales*]
ustiúne *s.f.* ardere. ● cauterizare. [pron. *-sti-u-*. / <lat. *ustio*, fr. *ustion*]
úter *s.n.* organ genital al femeii la animalele superioare, în care se dezvoltă embrionul; mitră. [<lat. *uterus*, fr. *utérus*]
uterín *adj.* care ține de uter, al uterului. ○ *frați uterini* = frați născuți din aceeași mamă, dar din tați diferiți. [cf. fr. *utérin*, lat. *uterinus*]
útil *adj.* folositor, trebuincios, necesar. [cf. fr. *utile*, lat. *utilis*]
utilá *vb.* I. *tr.* a înzestra, a dota cu utilajul necesar. [<fr. *outiller*]
utiláj *s.n.* **1.** totalitatea uneltelor, a aparatelor, a mașinilor de lucru etc. trebuitoare unei anumite lucrări sau pentru asigurarea procesului de muncă într-o întreprindere etc. **2.** secție într-o uzină metalurgică, destinată fabricării, reparării și întreținerii de utilaj (**1**). [<fr. *outillage*]
utiláre *s.f.* acțiunea de a utila și rezultatul ei. [<*utila*]
utilitár *adj.* referitor la utilitate, din punctul de vedere al utilității. [<fr. *utilitaire*]
utilitarísm *s.n.* teorie etico-filozofică burgheză, care consideră utilitatea, folosul personal, drept criteriu al moralității comportării oamenilor. [<fr. *utilitarisme*]
utilitaríst *adj.* privitor la utilitarism; *(p. ext.)* care are în vedere, care urmărește numai utilul. // *s.m.* și *f.* adept al utilitarismului; *(p. ext.)* cel care vede în toate numai profitul personal și utilitatea. [<fr. *utilitariste*]
utilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este util sau utilizabil. [cf. fr. *utilité*, lat. *utilitas*]
utilizá *vb.* I. *tr.* a întrebuința, a folosi. [<fr. *utiliser*]
utilizábil *adj.* care se poate utiliza; folosibil. [cf. fr. *utilisable*]
utilizáre *s.f.* acțiunea de a utiliza și rezultatul ei; folosire, întrebuințare. [< *utiliza*]
utópic *adj.* care are caracterul unei utopii; iluziu, fantezist. ● bazat pe o utopie, neștiințific. [<fr. *utopique*]
utopíe *s.f.* **1.** proiect irealizabil; dorință irealizabilă; fantezie, himeră, vis. **2.** nume dat teoriilor fanteziste, irealizabile, care preconizează crearea unei alte orînduiri sociale, fără a ține seama de condițiile concret-istorice date și de legile obiective ale dezvoltării societății. [gen. *-iei*. / <fr. *utopie*, cf. gr. *outopos* — loc care nu există]
utopíst *s.m.* și *f.* cel care crede în realizarea unei utopii; autor, adept al unei utopii, al teoriilor sociale utopice. [<fr. *utopiste*]
utriculă *s.f.* **1.** cavitate mică în țesătura celulară a plantelor; băsicuță plină cu aer care face să plutească pe apă

unele plante acvatice. ● învelișul fructului, alcătuit din concrețserea bracteelor. **2.** una dintre cele două părți care compun cavitatea urechii numită vestibul. [<fr. *utricule*, cf. lat. *utriculus*]

utriculár *adj.* în formă de băsicuță, de burduf. [cf. fr. *utriculaire*]

uvée *s.f. (anat.)* strat pigmentar al irisului. [pron. *-ve-e.* / <fr. *uvée*]

uvertúră *s.f.* compoziție muzicală orchestrală, compusă, de obicei, ca introducere la o operă, la un balet. ● piesă orchestrală de concert, alcătuită dintr-o singură parte, avînd la bază un program, și care nu are legătură cu vreun spectacol. ● piesă instrumentală constituind partea introductivă a suitelor preclasice. [<fr. *ouverture*, cf. germ. *Ouvertüre*]

uviól *s.n. (fiz.)* sticlă transparentă pentru radiațiile ultraviolete, folosită la confecționarea unor aparate optice. [pron. *-vi-ol.* / <germ, *Uviol(glas)*]

uvulár *adj. (fon.; despre sunete)* care se articulează în partea posterioară a cavității bucale, cu vibrarea uvulei. [<*uvulă*]

uvúlă *s.f. (anat.)* apendice cărnos situat în cavitatea bucală, în partea posterioară a palatului moale; omușor. [<fr. *uvule*, lat. *uvula*]

úxer *s.n.* navă de transport cu vîsle și pînze, folosită mai mult la transportul cailor. [<fr. *uxer*]

uxoricíd *s.n.* omorîre a soției; omor de soție. [cf. lat. *uxor* — soție, *caedere* — a omorî]

uz *s.n.* **1.** folosire, întrebuințare; folosință. ● *(jur.)* dreptul de a se folosi de un lucru care este și rămîne proprietatea altuia. **2.** uzanță; datină; obicei, cutumă. [<lat. *usus*, cf. fr. *us*, it. *uso*]

uzá *vb.* I. **1.** *tr.* și *refl.* a (se) învechi, a (se) deteriora, a (se) toci (prin folosire). ● *refl. (fig.; despre persoane)* a se epuiza, a se consuma. **2.** *intr.* a întrebuința, a se folosi de... [<fr. *user*, it. *usare*]

uzáj *s.n.* uzură. [pl. *-juri*, *-je.* / <fr. *usage*]

uzánță *s.f.* **1.** mod, fel de a proceda, de a lucra, propriu pentru un anumit lucru sau pentru o anumită activitate. **2.** obicei, datină, uz; cutumă. [cf. fr. *usance*, it. *usanza*]

uzáre *s.f.* acțiunea de a (se) uza și rezultatul ei; învechire, consumare; folosire. [< *uza*]

uzát *adj.* tocit, deteriorat (prin folosire îndelungată). ● *(fig.; despre oameni)* consumat, epuizat, slăbit. [<*uza*]

uzínă *vb.* I. *tr.* a prelucra un material cu ajutorul unei mașini-unelte. ● a fabrica un produs într-o uzină. [<fr. *usiner*]

uzinábil *adj.* care poate fi lucrat într-o uzină. [cf. fr. *usinable*]

uzináj *s.n. (tehn.)* uzinare. [<fr. *usinage*]

uzinál *adj.* care ține de uzină; al uzinei.

uzináre *s.f.* acțiunea de prelucrare a metalelor cu ajutorul mașinilor-unelte. [< *uzina*]

uzínă *s.f.* întreprindere industrială de proporții mari, organizată pe bază de diviziune a muncii, în care se fac în special lucrări de utilaj, se produc semifabricate sau materiale pentru alte industrii, pentru fabrici etc. ● centrală de forță pentru alimentarea cu energie electrică sau cu apă a unei localități. [<fr. *usine*]

uzitá *vb.* I. *tr.* și *refl.* a (se) întrebuința, a (se) folosi în mod curent. [cf. fr. *usité*]

uzitát *adj.* de folosință, obișnuit. [<*uzita*]

uzuál *adj.* care se folosește obișnuit, în mod curent. ● care este în uz; frecvent. [pron. *-zu-al.* / cf. fr. *usuel*, it. *usuale*, lat. *usualis* < *usus* — uz]

uzucapiúne *s.f.* mod de dobîndire a proprietății imobiliare, prin efectul unei posesiuni prelungite. [var. *usucapiune* s.f. / <lat. *usucapio* < *usus* — uz, *capere* — a lua]

uzufrúct *s.n.* drept pe care îl are cineva de a se bucura de folosința unor lucruri care sînt proprietatea altuia, cu obligația de a le conserva substanța. [<lat. *ususfructus*, cf. fr. *usufruit*]

uzufructuár *s.m.* și *f.* deținător al unui drept de uzufruct (asupra unui lucru). [pron. *-tu-ar.* / cf. fr. *usufructuaire*]

uzúră *s.f.* deteriorare a unei piese sau a unui sistem tehnic, datorită unei întrebuințări îndelungate. ● pierdere de material la suprafața unei piese, din cauza frecării. ● *(fig.)* slăbire, oboseală, epuizare. [<fr. *usure*, it., lat. *usura*]

uzurpá *vb.* I. *tr.* a pune mîna prin viclenie, cu sila pe un bun, pe un titlu al cuiva. ● *(fig.)* a obține (ceva) prin înșelătorie, pe nedrept. [p.i. *uzúrp*, *-pez*, 3,6 *-pă.* / cf. fr. *usurper*, lat. *usurpare*]

uzurpatór *s.m.* și *f.* cel care în mod ilegal a acaparat puterea sau și-a însușit drepturile altuia. [cf. fr. *usurpateur*, lat. *usurpator*]

V

vacánt *adj.* **1.** neocupat de nimeni; liber. **2.** *(despre o succesiune)* care nu este reclamată de succesori, deși s-a deschis. [<fr. *vacant*, cf. lat. *vacans*]

vacánță *s.f.* **1.** situație în care se găsește un loc, o funcție etc. care nu este ocupată de nimeni; starea a ceea ce este vacant. **2.** timp de odihnă acordat elevilor și studenților, pe un anumit interval. **3.** concediu de odihnă. [<fr. *vacance*, it. *vacanza*]

vacárm *s.n.* zgomot mare, hărmălaie. [<fr. *vacarme*]

vacát *s.n.* pagină a unei lucrări tipărite pe care nu s-a imprimat nimic; pagină goală, albă. [<germ. *Vakat*]

vacáție *s.f. (rar)* încetarea, suspendarea lucrărilor sau ședințelor unui tribunal. [pron. *-ți-e.* gen. *-iei.* var. *vacațiune* s.f. / <fr. *vacation* lat. *vacatio*]

vaccín *s.n. (med.)* lichid care conține anumiți virusi atenuați și care este inoculat unui individ în scop preventiv sau curativ, împotriva unei boli infecțioase sau virulente. ● urmă lăsată pe corp de o vaccinare. [pl. *-nuri*, *-ne.* / <fr. *vaccin*, cf. lat. *vaccinus*]

vaccinà *vb.* I. *tr.* a face cuiva un vaccin; a inocula. [<fr. *vacciner*]

vaccinál *adj.* de vaccin, al vaccinului; care servește la prepararea unui vaccin. [cf. fr. *vaccinal*]

vaccináre *s.f.* acțiunea de a vaccina și rezultatul ei; inoculare. [<*vaccina*]

vaccinatór *adj., s.m.* și *f.* (cel) care vaccinează, (cel) care face un vaccin. [cf. fr. *vaccinateur*]

vaccínic *adj. (biol.)* cu vaccin. [<fr. *vaccinique*]

vaccinogén *adj. (biol.)* care produce vaccin. ● care este în legătură cu vaccinarea. [<fr. *vaccinogène*]

vaccinoterapie *s.f. (med.)* metodă de imunizare a unui organism prin administrarea unor vaccinuri. [gen. *-iei.* / <fr. *vaccinothérapie*, cf. lat. *vaccinus* — de la vacă, gr. *therapeia* — îngrijire]

vacilánt *adj. (franțuzism)* nehotărît, mobil, schimbător. [<fr. *vacillant*]

vacuitáte *s.f.* situația a ceea ce este vid. [pron. *-cu-i-.* / cf. fr. *vacuité*, lat. *vacuitas*]

vacuolár *adj.* cu vacuole. [pron. *-cu-o-.*/ <fr. *vacuolaire*]

vacuólă *s.f. (biol.)* cavitate în protoplasma celulelor, plină cu un gaz sau cu un lichid. [pron. *-cu-o-.* / <fr. *vacuole*]

vácuum *s.n.* **1.** vid; gol. **2.** aparat în care se face concentrarea unei soluții la o presiune inferioară presiunii atmosferice. [pron. *-cu-um.* / <lat., fr. *vacuum*]

vacuumétru *s.n. (fiz.)* manometru pentru măsurarea presiunilor foarte mici. [pron. *-cu-u-.* / cf. germ. *Vakuummeter*]

vademécum *s.n.* lucrare, carte care servește drept ghid într-o călătorie sau care cuprinde noțiunile de bază ale unei discipline. [cf. fr. *vade-mecum* <lat. *vade* — mergi, *mecum* — cu mine]

vag *adj.* **1.** care nu este bine lămurit; nelămurit, nedefinit, nedeterminat. **2.** nesigur, neprecis. ○ *a se pierde în* ~ = a face considerații generale, neprecise. ● care nu poate fi bine analizat. ● *nerv* ~ *(și s.m.)* = unul dintre cei doisprezece nervi cranieni; nerv pneumogastric. [<fr. *vague*, cf. lat. *vagus* <*vagari* — a rătăci]

vagabónd *adj., s.m.* și *f.* (cel) care rătăcește fără rost; (cel) care nu are domiciliu, loc stabil de așezare, meserie precisă, existență stabilă. ● *(fig.)* nestatornic, inconstant. [<fr. *vagabond*, it. *vagabondo* <lat. *vagabondus* <*vagari* — a rătăci]

vagabondá *vb.* I. *intr.* a rătăci fără țintă ca (un) vagabond; a trăi ca (un) vagabond. [<fr. *vagabonder*]

vagabondáj *s.n.* starea celui care vagabondează, situație de vagabond. [<fr. *vagabondage*]

vagánt *adj. (liv.)* care umblă din loc în loc; rătăcitor, nestatornic. [cf. germ. *Vagant*, lat. *vagans*]

vagín *s.n. (anat.)* canal care face legătura între vulvă și uter. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *vagin*, cf. lat. *vagina* — teacă]

vaginál *adj.* referitor la vagin; din vagin. [<fr. *vaginal*]

vaginánt *adj. (despre plante)* la care porțiunea inferioară a frunzei învăluie ramul sau tulpina, ca frunzele gramineelor. [<fr. *vaginant*]

vaginísm *s.n.* contracție spasmodică a mușchiului vaginal. [<fr. *vaginisme*]

vaginítă *s.f. (med.)* inflamație a vaginului. [<fr. *vaginite*]

vaginúlă *s.f.* corolă a compozeelor, în formă de tub. [<fr. *vaginule*]

vagón *s.n.* vehicul de cale ferată, servind la transportul călătorilor, al mărfurilor, al animalelor etc. ● cantitate de mărfuri (cereale, lemne etc.) care încape într-un asemenea vehicul. ○ ~ *de dormit* = vagon prevăzut cu cabine în care sînt

instalate paturi pentru dormit; *casă* ~ = casă care are camerele așezate una după alta, ca și compartimentele unui vagon. [<fr., engl. *wagon*]

vagonét *s.n.* vagon mic care circulă pe o linie ferată îngustă, folosit mai ales la lucrări forestiere sau în fabrici, pe șantiere etc. [<fr. *wagonnet*]

vagonetáj *s.n. (rar)* transport cu ajutorul vagonetelor. [după fr. *wagonnage*]

vagonetár *s.m.* muncitor care lucrează la transportul materialelor cu vagonete în mine de cărbuni, de sare etc. [cf. fr. *wagonnier*]

vaguláție *s.f.* somație în dreptul roman făcută unui martor de către persoana care îl citează pentru mărturie. [gen. *-iei.* / <lat. *vagulatio*, fr. *vagulation*]

valábil *adj.* **1.** care are valoare. **2.** care poate fi acceptat (ca plată, ca mărturie etc.); acceptabil. **3.** care este întărit cu toate formele legale. [cf. fr. *valable*, lat. *valabilis* <*valere* — a fi sănătos]

valabilitáte *s.f.* starea și calitatea a ceea ce este valabil. [<*valabil*]

valeculă *s.f. (bot.)* spațiul cuprins între două ridicături sau dungi. [<fr. *vallécule*]

valénță *s.f.* **1.** forța de legătură între doi atomi ai unei molecule. ● semn grafic care marchează această legătură în formulele chimice. **2.** *(fig.)* valoare, semnificație. [cf. fr. *valence*, it. *valenza*]

valerianacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate care au ca tip valeriana; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ri-a-... -ce-e.* pl. invar. / <fr. *valérianacées*]

valeriánă *s.f.* **1.** plantă erbacee cu flori trandafirii sau albe; odolean. **2.** substanță medicamentoasă preparată din rădăcina de odolean. [pron. *-ri-a-.* /<fr. *valériane*]

valeriánic *adj. acid* ~ = lichid incolor, cu miros neplăcut, extras din valeriană (**1**), care se întrebuințează în diverse sinteze chimice. [pron. *-ri-a-.* / <fr. *valérianique*]

valét *s.m.* **1.** tînăr scutier în serviciul unui senior feudal. **2.** *(în trecut)* servitor care îngrijea de persoana și de garderoba stăpînului său. **3.** carte la jocul de cărți reprezentînd un cavaler; fante. [<fr. *valet*, cf. v. fr. *vaslet* <lat. med. *vassus* — scutier]

valetudinár *adj. (liv.)* bolnăvicios; slab, șubred. [<lat. *valetudinarius*, cf. fr. *valétudinaire*]

valetudinárium *s.n.* infirmerie într-o mare casă romană. ● spital al unei tabere romane. [pron. *-riu.* / <lat. *valetudinarium*]

válgus *adj. invar. (despre picior sau gambă)* deviat în afară. [<fr. *valgus*]

valid *adj.* **1.** sănătos, în putere, apt pentru muncă. ● *(bot.)* tare. **2.** *(despre acte, acțiuni)* valabil. [cf. fr. *valide*, lat. *validus*]

validá *vb.* I. *tr.* a confirma valabilitatea unui act (mai ales a unor acte de procedură sau elective). [cf. fr. *valider*, lat. *validare*]

validáre *s.f.* acțiunea de a valida și rezultatul ei; confirmare, întărire, recunoaștere. [<*valida*]

validitáte *s.f.* situația celui valid. ● calitatea unui act valid. [cf. fr. *validité*]

valíză *s.f.* geamantan (mic), geantă. ○ ~ *diplomatică* = geantă cu care se transportă acte diplomatice și care nu se controlează la vamă. [<fr. *valise*, cf. it. *valigia*]

valoáre *s.f.* **I. 1.** expresie a muncii umane materializată într-o marfă. ● categorie economică proprie economiei bazată pe producția de mărfuri. **2.** sumă de bani care reprezintă echivalentul prețului unei mărfi, unui cec, al unei acțiuni etc. ● rentabilitate, productivitate. **3.** mărime matematică asociată unei mărimi fizice, potrivit unui anumit procedeu. **4.** durata unui sunet muzical. **5.** sensul sau folosirea gramaticală a unui cuvînt. **6.** *(pict.)* intensitatea unei culori. **II. 1.** ansamblul calităților care fac un lucru bun, căutat, apreciat; însemnătate, importanță, preț. **2.** suma însușirilor pozitive ale unui om; *(concr.)* om care întrunește calități deosebite. [gen. *-orii.*/ <fr. *valeur*, it. *valore* <lat. *valor*]

valorá *vb.* I. *intr.* a avea valoare; a prețui. [<*valoare*]

valorație *s.f.* procedeu artistic prin care se poate da, în pictură, iluzia celor trei dimensiuni ale obiectelor, a distanței dintre ochi și obiecte și a reliefului acestora. [gen. *-iei.* / după fr. *valorisation*]

valóric *adj.* referitor la valoare. [<*valoare*]

valorificá *vb.* I. *tr.* **1.** a pune în valoare ceva; a scoate în relief valoarea unui lucru. **2.** a cere și a obține contravaloarea unui înscris, a unui obiect etc. [p.i. *valorific*, 3,6 *-că.* / după fr. *valoriser*]

valorificáre *s.f.* acțiunea de a valorifica și rezultatul ei; punere în valoare. [<*valorifica*]

valorizáre *s.f. (com.)* ridicare artificială a valorii mărfurilor. [după fr. *valorisation*]

valorós *adj.* **1.** prețios. **2.** talentat. [cf. fr. *valeureux*]

vals *s.n.* dans în trei timpi, care se dansează în perechi; melodia după care se execută acest dans. [var. *valț* s.n. / <fr. *valse*, cf. germ. *Walzer*]

valsá *vb.* I. *intr.* a dansa un vals. [<fr. *valser*]

valț *s.n.* **1.** cilindru. **2.** mașină alcătuită dintr-un ansamblu de cilindri grei, dispuși paralel, care, rotindu-se în sensuri contrare, exercită o presiune asupra unor materiale pe care le sfărîmă, le netezesc etc. [<germ. *Walze*]

valutár *adj.* privitor la valută.

valútă *s.f.* **1.** unitate monetară care stă la baza sistemului monetar al unei țări. **2.** totalitatea monedelor care servesc drept mijloc de plată în părțile externe. ○ ~ *forte* = valută cu acoperire în aur care este acceptată de mai multe state. [<it. *valuta*]

valvár *adj.* referitor la valvă, în formă de valvă. [cf. fr. *valvaire*].
válvă *s.f.* **1.** *(zool.)* fiecare dintre cele două capace ale cochiliei de scoică. **2.** *(bot.)* fiecare dintre cele două jumătăți ale unei păstăi. **3.** organ de mașină care servește la stabilirea, întreruperea sau dirijarea circulației unui fluid într-o conductă etc. [<fr. *valve*, cf. lat. *valva*]
valvolínă *s.f.* lubrifiant pentru angrenajele închise ale mașinilor, obținut prin distilarea țițeiului. [<germ. *Valvolin(öl)*]
valvulár *adj.* care are valvule, cu valvule. [cf. fr. *valvulaire*]
válvulă *s.f.* *(anat.; tehn.)* membrană situată la orificiul unor organe, care deschizîndu-se permite trecerea unor lichide numai într-o anumită direcție. [<fr. *valvule*, cf. lat. *valvula*]
vampír *s.m.* **1.** personaj imaginar despre care se credea că ar suge sîngele celor vii; strigoi. ● *(fig.)* exploatator sălbatic. **2.** *(zool.)* liliac mare care trăiește în America de Sud și care suge sîngele animalelor și al oamenilor pe care-i surprinde adormiți. [<fr. *vampire*, cf. germ. *Vampir*]
vampíric *adj.* de vampir; foarte crud, îngrozitor. [cf. fr. *vampirique*]
vampírism *s.n.* *(rar)* cruzime excesivă. [cf. fr. *vampirisme*]
van[1] *s.n.* trăsură închisă pentru transportul cailor de curse. [<fr., engl. *van*]
van[2] *adj.* zadarnic, fără rost; lipsit de sens. ○ *în* ~ = zadarnic. **2.** iluzoriu; neîntemeiat. [<it. *vano*, cf. lat. *vanus*]
vanadifér *adj.* care conține vanadiu. [< fr. *vanadifère*]
vanádiu *s.n.* metal dur, care nu se găsește liber în natură și care se folosește la pregătirea oțelurilor foarte tari. [pron. *-diu.* / <fr. *vanadium* <*Vanadis*, n.p.]
vánda *s.f.* *(bot.)* specie de orhidee din India și Oceania. [<fr. *vanda*]
vandábil *adj.* care se poate vinde. [<fr. *vendable*]
vandál *s.m.* **1.** membru al unui vechi trib germanic care, la începutul evului mediu, a invadat Imperiul roman de răsărit, producînd mari distrugeri. **2.** *(fig.)* cel care are o comportare necivilizată (față de operele și bunurile culturii). [<fr. *vandale*]
vandalism *s.n.* distrugere a bunurilor și a valorilor culturale ale unui popor, ale unui oraș etc.; distrugere barbară, nejustificată. [cf. fr. *vandalisme*]
vándrug *s.m.* lemn rotund, despicat în două, care susține pereții unei mine. [< germ. *Wanddruck*].
vanílie *s.f.* *(bot.)* **1.** fructul unei plante exotice din familia orhideei, care are o aromă foarte puternică. **2.** plantă cu tulpina puternic ramificată și cu flori liliachii sau albastre, plăcut mirositoare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *vanille*, lat. sc. *vanilia*]
vanilínă *s.f.* *(chim.)* substanță aromată care se extrage din fructul vaniliei și care se poate prepara și sintetic. [<fr. *vanilline*]
vanilísm *s.n.* *(med.)* totalitatea simptomelor provocate de intoxicarea cu vanilie. [<fr. *vanillisme*]
vanitáte *s.f.* ambiție deșartă și trufașă; trufie, înfumurare, îngîmfare. ● deșertăciune. [cf. lat. *vanitas*, fr. *vanité*]
vanitós *adj.* trufaș; înfumurat, îngîmfat. [cf. fr. *vaniteux*]
vanterie *s.f.* *(franțuzism)* laudă exagerată. ● laudă de sine. [gen. *-iei.* / <fr. *vanterie*]
vantúră *s.f.* *(constr.)* grindă la acoperișul unei case. [cf. germ. *Wanten*]
vapél *s.n.* jabou.
vapór *s.m.* *(de obicei la pl.)* abur. ○ *cal-* ~ = cal-putere. // *s.n.* navă pusă în mișcare de un motor (cu abur). [pl. *-ori*, *-oare* s.n. / <ngr. *vapori*, cf. lat. *vapor*, fr. *vapeur*]
vaporizá *vb.* I. *refl.* a se transforma în aburi, în vapori. [<fr. *vaporiser*]
vaporizatór *s.n.* **1.** aparat în care se efectuează vaporizarea unei substanțe lichide. **2.** pulverizator. [cf. fr. *vaporisateur*]
vaporizáție *s.f.* *(fiz.)* prefacere a unui corp în vapori; vaporizare. [gen. *-iei.* / <fr. *vaporisation*]
vaporós *adj.* **1.** diafan, fin, subțire. **2.** care nu are limită, contur precis; difuz, neclar. [cf. fr. *vaporeux*, lat. *vaporosus*]
var *s.m.* *(fiz.)* unitate de putere reactivă. [<*v(olt)* + *a(mper)* + *r(eactiv)*]
varéc *s.n.* *(bot.)* algă marină aruncată de valuri pe țărmul mării, care se folosește ca îngrășămînt, la fabricarea sodei etc. [<fr. *varech*]
vária[1] *s.n.* **1.** culegere bibliografică de scrieri diferite. **2.** rubrică a unei publicații în care se tipăresc articole scurte, note mărunte, informații etc. [pron. *-ri-a.* / < fr., lat. *varia*]
variá[2] *vb.* I. **1.** *intr.* a avea, a prezenta deosebiri, variație; a se deosebi. **2.** *tr.* a schimba, a da o formă diferită. [pron. *-ri-a.* p.i. 3,6 *-iază*, 5 *-iați*, ger. *-iind*, part. *-iat.* / <fr. *varier*, cf. lat. *variare*]
variábil *adj.* **1.** care variază, care are (mici) schimbări; schimbător. **2.** *(mat.)* *mărimi* (sau *cantități*) *variabile* = (mărimi sau cantități) care își pot schimba valoarea în raport cu altele, denumite constante. // *s.f.* cantitate sau funcție algebrică care ia succesiv diferite valori în cursul unui calcul. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *variable*, lat. *variabilis*]
variabilitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este variabil. ● *(biol.)* procesul schimbării diferitelor caractere morfologice și fiziologice ale organismelor vii, constituind devieri de la tipul speciei. ● *(mat.)* proprietate a unei cantități sau funcții algebrice de a lua succesiv o infinitate de valori diferite. ● *(gram.)* însușire a unui cuvînt de a prezenta forme diferite. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *variabilité*]
variánță *s.f.* **1.** aspect particular, diferit față de o formă socotită ca bază sau tipică a unui lucru, a unei acțiuni etc. ● drum diferit de cel obișnuit, dar care vizează același obiectiv. **2.** formă a unui cuvînt diferită din punct de vedere fonetic sau ortografic față de forma lui obișnuită sau etimologică. [pron. *-ri-an-.* / <fr. *variante*]
variát *adj.* care are multe aspecte; diferit, deosebit. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *varié*]

variatór *s.n.* dispozitiv de transmisie, compus dintr-o serie de roți dințate, care permite o schimbare mai rapidă a vitezelor. [pron. *-ri-a-.* / cf. rus. *variator (skorosti)*, germ. *Variator*]

variáție *s.f.* **1.** schimbare; stare a unui lucru care prezintă (multe) schimbări. **2.** *(la pl., în forma variațiuni)* piesă muzicală compusă pe o temă sau pe un motiv dat, căruia i se adaugă diferite ornamentații. [gen. *-iei.* var. *variațiune* s.f. / cf. fr. *variation*, lat. *variatio*]

varíce *s.f. pl.* dilatație patologică a vinelor (mai ales a celor din regiunea membrelor inferioare) datorită pierderii elasticității acestora. [pl. invar. / <fr. *varice*, cf. lat. *varix*]

varicélă *s.f.* boală infecțioasă, cauzată de un virus, care se caracterizează prin temperatură ridicată și o erupție de pete roșii cu aspect de bășici; vărsat-de-vînt. [<fr. *varicelle*]

varicocél *s.n.* lărgire permanentă, de natură patologică, a vinelor cordonului spermatic. [<fr. *varicocèle*, cf. lat. *varix* — varice, gr. *kele* — tumoare]

varicós *adj.* de natura varicelor; cu varice. [<fr. *variqueux*, cf. lat. *varicosus*]

varietáte *s.f.* **1.** diversitate, felurime. **2.** grup de indivizi din aceeași specie biologică, diferiți de alții prin anumite caractere constante dar de mică importanță. [pron. *-ri-e-*. / < fr. *variété*, cf. lat. *varietas*]

varietéu *s.n.* teatru în repertoriul căruia intră piese simple, dansuri, recitări, acrobații, jonglerii; teatru de varietăți. ● spectacol care se reprezintă într-un astfel de teatru. [pron. *-ri-e-teu.* / <fr. *(théâtre de) variétés*]

variólă *s.f.* boală epidemică infecto-contagioasă, produsă de un virus, care se manifestă prin apariția pe piele a unor pustule care lasă urme după ce se usucă; vărsat. [pron. *-ri-o-.*/ <fr. *variole*, cf. lat. *variola* <*varius* — pătat]

variólic *adj.* referitor la variolă. [pron. *-ri-o-.* / <fr. *variolique*]

variométru *s.n.* **1.** aparat pentru măsurarea variațiilor cîmpului magnetic pămîntesc. **2.** aparat pentru măsurarea vitezei verticale a avioanelor. **3.** aparat care produce o inductivitate variabilă. [<fr. *variomètre*]

váriu *adj. (rar)* diferit, variat. [<lat. *varius*]

vasál *s.m.* și *f.* **1.** *(în orînduirea feudală)* persoană care depunea omagiu către un senior de care depindea. **2.** persoană sau țară supusă, înrobită unei alte persoane sau țări. [cf. fr. *vassal*, lat. med. *vassalus*]

vasalitáte *s.f.* situația celui vasal. [cf. fr. *vassalité*]

vasculár *adj.* care se referă la vasele sanguine ale organismelor. ● *plante vasculare* = plante superioare, avînd în interiorul lor vase prin care circulă seva. [cf. fr. *vasculaire*]

vascularitáte *s.f. (anat.)* dispoziție, așezare a vaselor sanguine. [cf. fr. *vascularité*]

vascularizá *vb.* I. *tr.* a străbate un țesut, un organ etc. cu o rețea de vase de sînge. [cf. it. *vascolarizzare*]

vascularizát *adj. (anat.; despre țesuturi)* care conține vase sanguine. [cf. fr. *vascularisé*]

vascularizáție *s.f. (anat.)* procesul de formare a noi vase sanguine în țesuturile animale. ● sistem de vase de sînge superficiale, vizibile sub piele. [gen. *-iei.*/ <fr. *vascularisation*]

vaselínă *s.f.* substanță lubrifiantă care se prepară prin distilarea petrolului. [<fr. *vaseline*]

vasistás *s.n. (constr.)* ferestruică, ochi (într-o fereastră mai mare, într-o ușă). [pl. *-se*, *-suri*. / <fr. *vasistas*]

vasoconstrictór *adj.* care provoacă vasoconstricție. [<fr. *vaso-constricteur*]

vasoconstricție *s.f. (fiziol.)* strîmtare a vaselor de sînge prin micșorarea suprafeței pereților lor, care are ca rezultat reducerea afluxului de sînge. [gen. *-iei.* var. *vasoconstricțiune* s.f. / <fr. *vasoconstriction*]

vasodilatáre *s.f. (fiziol.)* vasodilatație. [<*vasodilatator*]

vasodilatatór *adj.* care provoacă vasodilatație. [cf. fr. *vaso-dilateur*]

vasodilatáție *s.f.* lărgire a vaselor de sînge datorită întinderii pereților lor. [gen. *-iei.* var. *vasodilatațiune* s.f. / <fr. *vasodilation*]

vasografie *s.f. (med.)* radiografie a aparatului circulator cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei.* / <fr. *vasographie*]

vasomotór *adj. (despre nervi)* care determină contractarea și dilatarea vaselor sanguine; *(despre acțiunea acestor nervi)* care se exercită asupra pereților vaselor sanguine. [cf. fr. *vaso-moteur*]

vast *adj.* întins, de dimensiuni foarte mari, de mari proporții. ● complex; care se extinde în multe domenii. [<fr. *vaste*, it. *vasto*, lat. *vastus*]

vastitáte *s.f.* calitatea a ceea ce este vast; imensitate, întindere uriașă. [cf. fr. *vastité*, lat. *vastitas*]

vatelínă *s.f.* material textil confecționat din lînă, cu care se căptușește o haină (de iarnă) pentru o a face mai călduroasă. [<germ. *Watteline*]

vátes *s.m. (ant.)* profet, ghicitor, la romani. ● *(astăzi; rar)* poet inspirat, cîntăreț. [<lat. *vates*]

vaticiná *vb.* I. *tr.* a prezice, a profetiza. [p.i. *-nez.* /<fr. *vaticiner*]

vaticinánt *adj. (rar)* cu caracter de prezicere; profetic.

vaticinátor *s.m.* prezicător, ghicitor; șarlatan. [<lat. *vaticinator*, fr. *vaticinateur*]

vaticinăție *s.f.* pretinsă prezicere a viitorului; profeție, oracol. [gen. *-iei.* var. *vaticinațiune* s.f. / <fr. *vaticination*]

vatieíniu *s.n.* prezicere, profeție. [pron. *ni-u.* / <lat. *vaticinium*]

vatír *s.n. pînză ~* = pînză foarte apretată, folosită pentru întăriturile la hainele bărbătești. [<germ. *Wattier(leinen)*]

vatmán *s.m.* cel care conduce un tramvai; manipulant. [acc. și *vátman*. / < fr. *wattman*, cf. engl. *wattman*]
vază *s.f.* vas de flori. [<fr. *vase*]
văl *s.n.* **1.** bucată de pînză fină și transparentă cu care-și acoperă femeile capul. **2.** șal, broboadă. ○ *a(-și) lua vălul* = a se călugări. **3.** *vălul palatului* = membrană care desparte cavitatea bucală de cea nazală, acoperind cerul gurii și prelungindu-se pînă spre faringe. [pl. *-luri.* / <lat. *velum*, cf. fr. *voile*, it. *velo*]
vécsel *s.n.* *(rar)* poliță. [<germ. *Wechsel*]
vector *s.m.* mărime definită printr-o valoare numerică, o direcție și un sens, reprezentată grafic printr-un segment de dreaptă. // *adj.* *rază vectoare* = segment de dreaptă care pornește dintr-un sistem de coordonate polare către un punct. [< fr. *vecteur*, cf. lat. *vector*]
vectoriál *adj.* referitor la un vector; cu vectori. ○ *calcul* ~ = ramură a matematicii care operează cu vectori și se ocupă cu studiul proprietăților lor. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *vectoriel*]
vedétă *s.f.* **1.** mic bastiment de război folosit mai ales pentru observații. ● micã ambarcație care se folosește pentru comunicațiile din rada porturilor. ● mic torpilor cu viteză foarte mare. **2.** *(poligr.)* rînd tipărit cu caractere mai groase pentru a fi pus în evidență. ● cuvînt sau grup de cuvinte notat pe primul rînd al datelor privitoare la o carte, servind la determinarea locului acesteia în catalogul de bibliotecă. **3.** artist(ă) care deține rolul principal într-o piesă; *(p. ext.)* persoană care vrea să iasă în evidență. [<fr., it. *vedette*]
vedetísm *s.n.* preocupare sau tendință de a ieși în evidență cu orice preț, de a-și afirma calitățile proprii; atitudine, comportare de vedetă **(3)**. [<*vedetă*]
vedetist *adj.* *(rar)* de vedetă **(3)**, caracteristic vedetelor **(3)**. [<*vedetă*]
védic *adj.* referitor la cărțile de imnuri religioase indice, numite Vede. [<fr. *védique*, cf. *Veda*, numele cărților sfinte ale brahmanilor]
vegetá *vb.* I. *intr.* **1.** *(despre plante)* a trăi, a crește. **2.** *(fig.; despre oameni)* a trăi fără a realiza nimic, fără a avea o activitate dinamică. [<fr. *végéter*, cf. lat. *vegetare*]
vegetál *adj.* al plantelor, propriu plantelor. ● extras din plante. // *s.f.* plantă. [cf. fr. *végétal*, it. *vegetale*]
vegetalín *s.n.* *(tehn.)* pămînt decolorant, preparat prin activarea bentonitei, folosit pentru decolorarea uleiurilor. [<fr. *végétaline*]
vegetarián *adj.* *(despre un regim alimentar)* bazat numai pe produse vegetale și lactate. // *s.m.* și *f.* adept al vegetarianismului. [pron. *-ri-an.* / <fr. *végétarien*]
vegetarianísm *s.n.* regim alimentar alcătuit exclusiv din produse vegetale, ouă, lapte și derivatele sale. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *végétarisme*]
vegetatív *adj.* **1.** care indică natura proceselor fiziologice petrecute în afara controlului voluntar și realizate într-un sector special al sistemului nervos central. **2.** referitor la organe și părți ale plantelor, exceptînd organele de reproducere sexuală. [<fr. *végétatif*, lat. *vegetativus*]
vegetație *s.f.* **1.** creșterea, dezvoltarea unei plante; totalitatea funcțiilor care permit dezvoltarea unei plante. **2.** totalitatea arborilor și a plantelor (dintr-o regiune, dintr-o țară etc.). **3.** *(med.)* excrescență patologică care se formează la suprafața unui organ. [gen. *-iei.* / <fr. *végétation*, lat. med. *vegetatio*]
vehemént *adj.* violent, impetuos; aprig. [<fr. *véhément*, lat. *vehemens*]
vehemínță *s.f.* violență, impetuozitate; înfocare. [<fr. *véhémence*, lat. *vehementia*]
vehícul *s. n.* **1.** mijloc de transport (căruță, vagon de tren, automobil, bicicletă etc.). **2.** *(fig.)* mijloc de transmitere a unei boli etc. **3.** sistem optic care dă imaginea dreaptă în lunetele terestre. [cf. fr. *véhicule*, lat. *vehiculum*]
vehiculá *vb.* I. *tr.* a transmite, a difuza, a face să circule. [<fr. *véhiculer*]
veiózã *s.f.* lampă mică de noapte, cu abajur. [pron. *ve-io-.* / <fr. *veilleuse*]
velár *adj.* *consoană velară* (și *s.f.*) = care se produce prin apropierea bazei limbii de vălul palatului; gutural. [<fr. *vélaire*]
velárium *s.n.* pînză mare care acoperea teatrele sau arena circului, la romani. [pron. *-ri-um.* / <lat. *velarium*]
velatúră *s.f.* *(mar.)* totalitatea pînzelor unei corăbii. [<it. *velatura*]
vélă *s.f.* pînză de corabie; *(p. ext.)* ambarcație cu pînze. [<it. *vela*]
veleitár *adj.* care are veleități. [pron. *-le-i-.* / <fr. *velléitaire*]
veleitáte *s.f.* pretenție, dorință, ambiție (nejustificată). [pron. *-le-i-.* / cf. fr. *velléité*, lat. sc. *velleitas* <*velle* — a voi]
veliér *s.n.* corabie cu pînze. [pron. *-li-er.* / <it. *veliero*]
velín *adj.* *hîrtie velină* = hîrtie lucioasă, de bună calitate. [<fr. *vélin* <*veau* — viței, din pielea căruia se prepara pergamentul de scris]
velíst *s.m.* sportiv care conduce o ambarcație cu pînze. [<*vélă*]
velóce *adj.* sprinten, ușor; iute. [<lat. *velox*, cf. fr. *véloce*]
velocipéd *s.n.* vehicul cu două roți, la care roata motoare, așezată în față, era mult mai mare decît cealaltă. [pl. *-duri*, *-de.* / <fr. *vélocipède*, cf. lat. *velox*, — rapid, *pes* — picior]
velocipedíst *s.m.* *(rar)* ciclist. [<fr. *vélocipédiste*]
velocitáte *s.f.* *(rar)* repeziciune, iuțeală. [<lat. *velocitas*, cf. fr. *vélocité*]
velodróm *s.n.* pistă amenajată pentru curse de biciclete sau de motociclete. [pl. *-omuri*, *-oame.* / <fr. *vélodrome*]
vélum *s.n.* pînză mare care acoperă un circ, o baracă. v. v e l a r i u m. [<lat. *velum*]
velúr *s.n.* **1.** catifea. ● țesătură de lînă cu aspect de catifea. **2.** piele groasă, catifelată, din care se confecționează fețe

de pantofi, poșete etc. [<fr. *velours*, cf. lat. *villosus* — acoperit cu păr]

velurát *s.n.* *mașină de* ~ = mașină cu ajutorul căreia se dă pielii un aspect ca de catifea, de velur. [cf. *velur*]

velutínă *s.f.* țesătură fină de lînă sau de bumbac avînd înfățișarea plușului. [< fr. *veloutine*]

venál *adj.* **1.** *(rar)* care se vinde. **2.** care este lipsit de scrupule și se pretează la mituire. [cf. fr. *vénal*, lat. *venalis*]

venalitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este venal, coruptibil. ● *(la pl.)* fapte de om venal. [cf. fr. *vénalité*, lat. *venalitas*]

vénă *s.f.* **1.** vînă. **2.** noroc; conjunctură favorabilă. [<fr. *veine*, lat., it. *vena*]

vendemiár *s.n.* prima lună a calendarului republican francez (22 septembrie-21 octombrie). [pron. *-mi-ar.* / <fr. *vendémiaire*]

vendétă *s.f.* răzbunare sîngeroasă împotriva unui adversar, practicată odinioară în Corsica, antrenînd familii întregi; *(p. ext.)* ură, sete de răzbunare. [<it., fr. *vendetta*]

venenifér *adj.* care poartă otravă. [<fr. *vénénifère*]

venerá *vb.* I. *tr.* a arăta veneratie față de cineva. [<fr. *vénérer*, it. *venerare*, cf. lat. *venerari*]

venerábil *adj.* demn de considerație, de respect, de veneratie. [cf. fr. *vénérable*, lat. *venerabilis*]

venerátie *s.f.* **1.** respect pios pentru ceea ce este considerat sacru. **2.** respect profund pentru o anumită persoană. [gen. *-iei.* / cf. fr. *vénération*, lat. *veneratio*]

venerián *adj.* veneric. [pron. *-ri-an.*/ <fr. *vénérien*]

venéric *adj.* care atacă organele sexuale; răspîndit prin contact sexual. [cf. germ. *venerisch* <*Venus*, zeița frumusetii și a iubirii, la romani]

venerológ *s.m.* medic specialist în venerologie. [<fr. *vénéréologue*]

venerológic *adj.* referitor la venerologie. [cf. fr. *vénéréologique*]

venerologie *s.f.* ramură a medicinei care studiază bolile venerice. [gen. *-iei.* var. *venereologie* s.f. / cf. fr. *vénéréologie*]

venesécție *s.f.* deschidere a unei vene prin incizie. [gen. *-iei.* var. *venesecțiune* s.f./ cf. lat. *vena* — vînă, *sectio* — deschidere]

venós *adj.* **1.** referitor la vine. **2.** *(bot.; despre unele organe)* foarte fin reticulat. [cf. fr. *veineux*, lat. *venosus*]

venozitáte *s.f.* modul de distribuție a vinelor în corp sau într-un organ. [<fr. *vénosité*]

ventíl *s.n.* supapă. [pl. *-le, -luri.* /< germ. *Ventil*]

ventilá *vb.* I. *tr.* **1.** a face ventilație. **2.** *(fig.)* a pune în circulație, a lansa (o idee, o știre etc.). [<fr. *ventiler*, cf. lat. *ventilare*]

ventiláre *s.f.* acțiunea de a ventila și rezultatul ei; vînturare. [<*ventila*]

ventilatór *s.n.* aparat folosit pentru primenirea aerului în încăperi, pentru aerajul minelor etc. [cf. fr. *ventilateur*]

ventilátie *s.f.* împrospătare a aerului dintr-un spațiu închis. ○ ~ *pulmonară* = circulația aerului prin căile respiratorii și plămîni. ● sistem, instalație care împrospătează aerul dintr-o încăpere etc. [gen. *-iei.* var. *ventilațiune* s.f. / cf. fr. *ventilation*, lat. *ventilatio*]

ventrál *adj.* din regiunea pîntecelui. [< fr. *ventral*, cf. lat. *ventralis* <*venter* — pîntece]

ventrícul *s.m.* *(anat.)* fiecare dintre cele două cavități inferioare ale inimii. [< fr. *ventricule*, cf. lat. *ventriculus*]

ventriculár *adj.* referitor la ventricul. [cf. fr. *ventriculaire*]

ventrilóc *s.m.* și *f.* cel care poate vorbi fără a mișca buzele și gura, dînd impresia că vorbește din abdomen. [var. *ventrilog* s.m. și f. / <fr. *ventriloque*, cf. lat. *ventriloquus* <*venter* — abdomen, *loquor* — a vorbi]

véntru *s.m.* **1.** *(rar)* pîntece. **2.** *(fiz.)* punct al unui sistem de unde staționare, în care o anumită mărime (presiunea, viteza etc.) are valoare maximă. [<fr., it. *ventre*, lat. *venter*]

ventúză *s.f.* **1.** organ al anumitor animale care le permite să se fixeze pe diferite corpuri ca să sugă. **2.** păhărel de sticlă care se aplică pe piele după ce s-a rarefiat aerul din el prin căldură, pentru a provoca o mică congestie locală cu efect curativ. **3.** aparat în formă de clopot, cu care se scoate aerul care împiedică circulația apei într-o conductă. **4.** *(poligr.; la pl.)* mici piese montate pe o bară, care prin depresiune absorb coala de hîrtie, iar prin presiune o depun la semnele mașinii de imprimat. [<fr. *ventouse*]

venúst *adj.* grațios, fermecător. [<lat. *venustus*]

venustáte *s.f.* frumusețe, grație, eleganță. [pl. *-tăți.* / cf. lat. *venustas*, fr. *vénusté* <*Venus*, zeița frumuseții, la romani]

veracitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este adevărat, conform cu realitatea. [cf. fr. *véracité*, lat. *veracitas*]

verándă *s.f.* balcon, galerie exterioară (la parterul sau la etajul unei case). ● balcon închis cu geamuri. [<it. *veranda*, fr. *véranda*]

veroscóp *s.n.* aparat fotografic stereoscopic cu plăci care se schimbă automat. [nume comercial]

verb *s.n.* **1.** parte de vorbire flexibilă care exprimă o acțiune sau o stare. **2.** *(poet.; la sg.)* cuvînt, mijloc de exprimare; limbaj. [pl. *-be.* / <lat. *verbum*, cf. fr. *verbe*]

verbál *adj.* **1.** care se transmite prin viu grai, din gură în gură. ○ *notă verbală* = notă diplomatică nesemnată, echivalentă cu o declarație orală. [cf. lat. *verbalis*, fr. *verbal*]

verbalism *s.n.* metodă de învățămînt care consta în a învăța mai mult cuvinte decît a forma raționamentul elevilor. ● tendință de a da mai multă importanță cuvintelor decît ideilor; abuz de cuvinte, în detrimentul ideilor. [<fr. *verbalisme*]

verberáție *s.f.* vibrație a aerului, care produce sunetul. [gen. *-iei.* / <fr. *vibération*]

verbiáj *s.n.* *(franțuzism)* vorbărie, flecăreală, sporovăială. [pron. *-bi-aj.* / < fr. *verbiage*]

verbină *s.f.* plantă erbacee cu frunze dințate, ascuțite la vîrf și cu fiori roșii, albe, purpurii sau liliachii, plăcut mirositoare. [<lat., it. *verbena*, cf. fr. *verveine*]

verbozitáte *s.f.* *(rar)* limbuție, vorbă multă; sporovăială. [cf. fr. *verbosité*, lat. *verbositas*]

verdict *s.n.* **1.** răspuns dat de juriu în legătură cu culpabilitatea unui inculpat. **2.** judecată care are loc în urma unui concurs. **3.** apreciere, judecată (definitivă). [pl. *-te, -turi.* /<fr., engl. *verdict*, cf. lat. *ver* — adevăr, *dictum* — spus]

verdúră *s.f.* termen folosit pentru a denumi o tapițerie care reprezintă un peisaj cu multă vegetație. [<fr. *verdure*]

vérgă *s.f.* bară așezată perpendicular pe catarg, pentru susținerea pînzelor. [pl. *-gi, -ge.* / <it. *verga*]

veridic *adj.* adevărat; real. [cf. lat. *veridicus*, fr. *véridique*]

veridicitáte *s.f.* caracterul a ceea ce este veridic; veracitate. [cf. fr. *véridicité*]

verif *s.n.* *în ~ =* pieziș, în diagonală față de firele unei țesături. [<engl. *verify*]

verificá *vb.* I. *tr.* **1.** a supune la un control pentru a constata dacă se îndeplinesc anumite condiții. **2.** a cerceta pe cineva pentru a vedea în ce măsură corespunde misiunii care i se dă. [p.i. *cerific*, 3,6 **-că.** / <lat. *verificare* <*verus* — adevărat, *facere* — a face, cf. fr. *vérifier*]

verificáre *s.f.* acțiunea de a verifica și rezultatul ei; control, probă. [<*verifica*]

verificatór *s.m.* și *f.* cel care verifică ceva (din punct de vedere contabil). [cf. fr. *vérificateur*, it. *verificatore*]

verism *s.n.* curent artistic apărut în Italia în secolul al XIX-lea, care își propunea să prezinte realitatea în felul realiștilor și al naturaliștiior. [cf. it. *cerismo*, fr. *vérisme*]

verist *adj.*, *s.m.* și *f.* (adept) al verismului. [<it. *verista*]

veritábil *adj.* adevărat, real; autentic. [cf. fr. *véritable*, it. *veritabile*]

veritáte *s.f.* adevăr, realitate. [cf. fr. *vérité*, lat. *veritas*]

vermiál *adj.* *(rar)* referitor la viermii de mătase. [pron. *-mi-al*]

vermicid *adj.*, *s.n.* (substanță) care omoară viermii. [<fr. *vermicide*, cf. lat. *vermis* — vierme, *caedere* — a ucide]

vermiculár *adj.* vermiform. [cf. fr. *vermiculaire*]

vermiformă *adj.* care este în formă de vierme. [<fr. *vermiforme*, cf. lat. *vermis* — vierme, *forma* — formă]

vermifúg *adj.*, *s.n.* (substanță) care distruge viermii intestinali. [<fr. *vermifuge*, cf. lat. *vermis* — vierme, *fugare* — a vîna]

verminație *s.f.* *(med.)* mulțime de viermi intestinali. [gen. *-iei.* / <fr. *vermination*]

vermină *s.f.* *(col.)* **1.** insecte parazite (păduchi, purici). **2.** *(fig.)* indivizi suspecți, dăunători societății. [<fr. *vermine*, cf. lat. *vermis* — vierme]

verminóză *s.f.* boală la copii, cauzată de intoxicația organismului cu produsele de dezagregare a paraziților intestinali. [cf. fr. *vermineuse* <lat. *vermis* — vierme]

vermorél *s.n.* aparat pentru stropit, cu soluții speciale, pomii, vița-de-vie etc. [pl. *-le, -luri.* / nume comercial]

vermút *s.n.* băutură alcoolică preparată din vin în care s-au pus la macerat plante aromatice. ● sticlă, pahar care conține o astfel de băutură. [<germ. *Wermut*, it. *vermut*, fr. *vermouth*]

vernaculár *adj.* *(liv.)* care este propriu unei țări. [<fr. *vernaculaire*, cf. lat. *vernaculus* — indigen]

vernál *adj.* de primăvară, care ține de primăvară, primăvăratic. ○ *(astr.) punct ~* = punct de intersecție al eclipticii cu ecuatorul ceresc, care coincide cu echinocțiul de primăvară. [<fr. *vernal*, lat. *vernalis*]

vernalizá *vb.* I. *tr.* a iaroviza. [<fr. *vernaliser*]

verniér *s.n.* dispozitiv al unor instrumente de măsură care permite citirea unor fracțiuni de diviziuni din scara principală. [pron. *-ni-er.* / <fr. *vernier*]

vernil *adj.* *invar.* de culoare verde pal. [cf. fr. *vert* — verde]

vernís *s.n.* **1.** soluție colorată obținută din rășinoase, care se aplică pe obiecte pentru a le da lustru; strat protector sau ornamental. **2.** smalț, email. **3.** ceea ce dă o culoare sau un aspect favorabil cuiva sau la ceva. [<fr. *vernis*]

vernisá[1] *vb.* I. *tr.* a acoperi un tablou cu vernis. [<fr. *vernisser*]

vernisá[2] *vb.* I. *tr.* a face un vernisaj, a deschide, a inaugura (o expoziție). [<*vernisaj*]

vernisáj *s.n.* **1.** acțiunea de a vernisa. **2.** deschidere a unei expoziții de pictură sau *(p. ext.)* de artă. [var. *vernisagiu* s.n. / <fr. *vernissage*]

vernisáre *s.f.* vernisaj. [<*vernisa*]

verós *adj.* care se ocupă cu afaceri necinstite; necinstit, suspect; stricat. [cf. fr. *véreux*]

verosímil *adj.* care pare adevărat, real; cu aparență de realitate; plauzibil. [<it. *verosimile*, cf. lat. *verisimilis*]

verosimilitáte *s.f.* *(rar)* faptul, însușirea de a fi verosimil. [var. *verisimilitate* s.f. / <it. *verosimilità*]

verosimilitúdine *s.f.* *(rar)* verosimilitate, plauzibilitate. [var. *verisimilitudine* s.f. / cf. it. *verosimiglianza*, lat. *verisimilitudo*]

vers *s.n.* **1.** cuvînt sau grup de cuvinte așezate potrivit anumitor reguli de măsură și cadență și formînd un rînd într-o poezie. **2.** poezie. [<lat. *versus*, cf. it. *verso*, fr. *vers*]

versánt *s.n.* **1.** coasta unui deal sau a unui munte. **2.** suprafață înclinată a unui

acoperiș cu două fețe. [pl. *-nte, -nți* s.m. / <fr. *versant*]
versát *adj.* cu experiență, experimentat, dibaci, priceput. [cf. fr. *versé*]
versatíl *adj. (liv.; despre oameni)* nestatornic, schimbător; lipsit de fermitate. [<fr. *versatile*, cf. lat. *versatilis*]
versatilitáte *s.f.* nestatornicie; lipsă de fermitate. [cf. fr. *versatilité*]
versét *s.n.* mic paragraf al cărților (religioase) care cuprinde cîteva rînduri și are un înțeles complet. [pl. *-te, -turi.*/ <fr. *verset*, it. *versetto*]
versificá *vb.* I. *intr.* a face versuri. ● *tr.* a transpune în versuri un text. [p. i. *versific*, 3,6 *-că.* / <lat. *versificare*, cf. fr. *versifier*]
versificatór *s.m.* și *f.* cel care face versuri; poet. [< fr. *versificateur*, cf. lat. *versificator*]
versificáție *s.f.* arta de a scrie versuri. ● poezie. [gen. *-iei.* var. *versificațiune* s.f. / cf. fr. *versification*]
versiúne *s.f.* **1.** traducere a unei opere, a unui text dintr-o limbă în alta. **2.** fel de a povesti un fapt. **3.** variantă a unui text, a unei traduceri. **4.** deplasare a fătului în cavitatea uterină. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *version*, lat. *versio* <*verto* — a întoarce]
vérso *s.n.* (op. r e c t o) fața a doua a unei foi (scrise sau tipărite); contrapaginăă, dosul paginii. [<fr. *verso*, cf. lat. *folio verso*]
vertebrál *adj.* format din vertebre; referitor la vertebre. [<fr. *vertébral*]
vertebrát *adj.* care are vertebre. // *s.n.* animal cu schelet osos a cărui parte principală o constituie coloana vertebrală; *(la pl.)* subîncrengătura din care fac parte aceste animale. [cf. fr. *vertébré*]
vertébră *s.f.* fiecare dintre oasele în formă de inel care alcătuiesc coloana vertebrală, în canalul căreia se află măduva spinării. [<fr. *vertèbre*, cf. lat. *vertebra* <*vertere* — a întoarce]
vertebroterapíe *s.f.* metodă de tratament a afecțiunilor vertebrale, cu ajutorul unui aparat special. [gen. *-iei*]
vértex *s.n.* creștetul capului (la animalele vertebrate). [<fr., lat. *vertex*]
verticál *adj., s.f.* (linie) care este perpendicular(ă) pe un plan orizontal, în direcția unui fir ținut întins cu ajutorul unei greutăți atîrnate la capăt. [<fr. *vertical*, cf. lat. *vertex* — vîrf]
verticalitáte *s.f.* starea a tot ce este vertical. [cf. fr. *verticalité*]
verticil *s.n.* așezare a frunzelor, a ramurilor sau a florilor în jurul unui singur punct al tulpinii. [<fr. *verticille*, cf. lat. *verticillus*]
verticilát *adj. (bot.)* în formă de verticil. [cf. fr. *verticillé*]
vertiginós *adj.* foarte rapid, care se petrece cu mare iuțeală. [<lat. *vertiginosus*, cf. fr. *vertigineux*]
vertij *s.n.* amețeală (care survine mai ales la vederea abisurilor). [<fr. *vertige*]
verucozitáte *s.f.* excrescență pe piele, pe suprafața plantelor; neg. [cf. fr. *verrucosité*]
verucós *adj.* plin de negi. ● *(bot.)* acoperit cu protuberanțe mici, sferice, în forma unor negi. [cf. lat. *verucosus*, fr. *verruqueux*]
vérvă *s.f.* însuflețire, bună dispoziție; aflux verbal, bogăție de idei care rezultă din această însuflețire. ○ *a fi în ~* = a fi însuflețit, avîntat, volubil. [<fr. *verve*]
vervéină *s.f. (bot.)* verbină. [<fr. *verveine*, lat. *verbena*]
verzálă *adj. f. (despre caractere tipografice*; și *s.f.)* majusculă. [<germ. *Versal (buchstabe)*]
vesélă *s.f.* totalitatea vaselor folosite la masă; văsărie. [<fr. *vaisselle*]
vespasiánă *s.f.* closet public. [pron. *-si-a-.*/ <fr. *vespasienne*, cf. *Vespasian*, împărat roman]
vesperál *adj. (liv.)* de seară, al serii. [<fr. *vespéral*, lat. *vesperalis* <*vesper* — seară]
vest *s.n.* apus. [<germ. *West*]
vestálă *s.f.* **1.** *(ant.)* preoteasă a zeiței Vesta, care întreținea focul sacru în templul acesteia. **2.** *(fig.)* femeie castă. [<lat. *vestalis*, cf. fr. *vestale*]
vestálii *s.f. pl.* serbări în cinstea zeiței Vesta, celebrate de romani la 15 iunie. [<fr. *vestalies*]
véstă *s.f.* obiect de îmbrăcăminte, fără mîneci, care acoperă pieptul și spatele pînă în talie și este purtat pe sub haină de bărbați. [<fr. *veste*, it. *vesta*]
vestiár *s.n.* **1.** garderobă. **2.** încăpere la intrarea într-o casă, unde se află cuierele pentru haine. [pron. *-ti-ar* pl. *-re, -ruri.* / cf. fr. *vestiaire*]
vestibúl *s.n.* **1.** hol, antreu. **2.** *(anat.)* prima cavitate a urechii interne. [pl. *-luri, -le.* / <fr. *vestibule*, cf. lat. *vestibulum*]
véstic *adj.* de apus, occidental, apusean.
vestígiu *s.n.* urmă, rămășiță a ceva dispărut de mult. [pron. *-giu.* / cf. fr. *vestige*, lat. *vestigium*]
vestimentár *adj.* referitor la veșminte. [cf. fr. *vestimentaire*, lat. *vestimentarius*]
vestimentáție *s.f.* îmbrăcăminte.
vestón *s.n.* haină, sacou. [<fr. *veston*]
veterán *s.m.* și *f.* **1.** *(ant.)* soldat roman care după un anumit număr de campanii era liberat din armată, împroprietărit și declarat cetățean roman (în cazul cînd nu era mai dinainte). **2.** soldat aflat de multă vreme în armată, care a luat parte la mai multe campanii. **3.** *(fig.)* cel care a îmbătrînit într-o funcție sau într-o instituție. [<fr. *vétéran*, lat. *veteranus* <*vetus* — bătrîn]
veterinár *adj.* referitor la bolile animalelor. // *s.m.* medic pentru animale. [<fr. *vétérinaire*, cf. lat. *veterinarius*]
véto *s.n.* **1.** *(ant.)* drept pe care îl aveau tribunii plebei în Roma antică de a se opune hotărîrilor senatului, folosind formula *veto*. **2.** drept exceptional pe care îl are cineva de a se opune unei hotărîri folosind această formulă. [<lat. *veto* — mă opun]
vetúst *adj. (liv.)* vechi, învechit, care nu mai este actual; uzat. [cf. fr. *vétuste*, lat. *vetustus*]

vetustáte *s.f. (liv.)* vechime, bătrînețe; stare de deteriorare produsă de trecerea timpului. [cf. fr. *vétusté*, lat. *vetustas*]
veturín *s.m.* birjar. [<it. *vettorino*]
vexá *vb.* I. *tr.* a contraria; a ofensa, a jigni. [<fr. *vexer*, cf. lat. *vexare*]
vexatóriu *adj.* contrariant; ofensator, jignitor. [pron. *-riu.* / cf. fr. *vexatoire*]
vexațiúne *s.f.* vorbă, faptă care vexează. [cf. fr. *vexation*, lat. *vexatio*]
vexíl[1] *s.n.* însemnele, steagul unei cohorte în armata romană. ● trupă orînduită într-un anumit corp. ● steag al unei nave, pavilion. [<lat. *vexillum*]
vexíl[2] *s.n.* petală superioară a florilor leguminoaselor, care formează stegulețul. [<fr. *vexille*]
vexilár *s.m. (ant.)* veteran sau soldat detașat pe lîngă o legiune sau formînd un corp aparte. [<lat. *vexillarius*]
vezicál *adj.* referitor la vezică. [<fr. *vésical*, cf. lat. *vesicalis*]
vezicánt *adj.* care provoacă bășici pe piele. [<fr. *vésicant*]
vezicát *adj.* cu bășici, bășicat. [cf. *vezică*]
vezicáție *s.f.* acțiunea unui vezicant. [gen. *-iei.* var. *vezicațiune* s.f. / <fr. *vésication*]
vezică *s.f.* bășică. [<lat. *vesica*, cf. fr. *vessie*]
veziculár *adj.* în formă de veziculă. [<fr. *vésiculaire*]
veziculă *s.f. (med.)* nume dat unor bășicuțe pline cu lichid, care se ivesc pe piele și pe mucoase în diferite boli. ○ *veziculă biliară* v. biliar. [<fr. *vésicule*, cf. lat. *vesicula*]
veziculós *adj.* cu vezicule. [cf. fr. *vésiculeux*, lat. *vesiculosus*]
vezigón *s.n.* tumoare care se formează la articulația genunchiului sau a jaretului unui cal. [<fr. *vessigon*]
vía[1] *prep.* pe drumul, în direcția. [<lat., fr., it. *via*]
vía[2] *vb.* I. *intr.* a trăi, a viețui; a exista. ● *(despre sentimente, atitudini etc.)* a dăinui. [pron. *vi-a.* p.i. 3,6 *viază*, ger. *viind.* / cf. lat. *vivere*]
viábil *adj.* capabil să trăiască, să dăinuiască, să viețuiască. [pron. *vi-a-.* / cf. fr. *viable*]
viabilitáte *s.f.* faptul de a fi viabil; calitatea de a fi viabil. [pron. *vi-a-.* / cf. fr. *viabilité*]
viadúct *s.n.* construcție din piatră sau din beton armat care susține o cale ferată, o șosea etc. și care traversează o vale la mare înălțime. [pron. *vi-a-.* pl. *-te*, *-turi.* / <fr. *viaduc*, germ. *Viadukt* <lat. *via* — cale, *ducere* — a duce]
viagér *adj.* care durează tot timpul vieții. [pron. *vi-a-.* var. *viajer* adj. / <fr. *viager* <*viage* — cursul vieții]
vibrá *vb.* I. *intr.* 1. a executa vibrații, a intra în vibrație. 2. *(fig.)* a se entuziasma; a fi emoționat de ceva. [<fr. *vibrer*, it., lat. *vibrare*]
vibrándo *adv. (muz.)* vibrînd. [<it. *vibrando*]
vibránt *adj.* 1. care vibrează, care produce sunete. ○ *(fon.) consoană ~ă* (și *s.f.*) = consoană produsă prin atingerea ușoară a vîrfului limbii de alveolele incisivilor superiori, formînd succesiv mai multe ocluziuni alveolare foarte slabe și foarte scurte. 2. *(fig.)* emoționant, patetic, impresionant. [cf. fr. *vibrant*]
vibráre *s.f.* 1. acțiunea de a vibra. 2. *(constr.)* procedeu de îndesare a unor materiale de construcție granulare prin lovituri ușoare și foarte dese, cu ajutorul unui vibrator. [<*vibra*]
vibratil *adj.* care poate vibra. [<fr. *vibratile*]
vibráto *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* executînd cu vibrații. [<it. *vibrato*]
vibratór *s.n.* 1. mașină construită pentru vibrarea materialelor de construcție. 2. *(fiz.)* aparat care transformă curentul continuu în curent alternativ. // *adj.* care vibrează; vibrant. [pl. *-ori*, *-oare.*/ cf. fr. *vibrateur*]
vibrație *s.f.* 1. *(fiz.)* mișcare periodică a unui corp față de o poziție de echilibru; oscilație. ● sunet prelung care ia naștere la lovirea puternică a unui metal. 2. vibrare. ● *(fig.)* emoție puternică. [gen. *-iei.* var. *vibrațiune* s.f. / cf. fr. *vibration*, lat. *vibratio*]
vibrión *s.m. (med.)* gen de bacterii (adesea patogene) în formă de bastonașe curbe, care trăiesc de obicei în medii lichide. [pron. *-bri-on.* / <fr. *vibrion*]
vibrísă *s.f.* părul din nările omului. ● *(la unele mamifere)* mustăți. [cf. fr. *vibrisse*, lat. *vibrissa*]
vicár *s.m.* 1. *(ist.)* cel care ține locul cuiva căruia îi urma imediat în rang. ● funcționar din organizarea mai tîrzie a Imperiului roman, care administra o dioceză imperială. 2. locțiitor al unui mitropolit, al unui episcop sau al unui alt demnitar bisericesc. [<fr. *vicaire*, it. *vicario* <lat. *vicarius* — locțiitor]
vicariát *s.n.* funcția, demnitatea de vicar și durata ei; regiunea asupra căreia se exercită această autoritate. ● reședința vicarului. [pron. *-ri-at.* pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *vicariat*, it. *vicariato*]
vice- element de compunere savantă care servește la formarea unor substantive ce denumesc o persoană care ține locul alteia în îndeplinirea unei funcții. [<fr. *vice-*, cf. lat. *vice* — în locul lui]
viceamirál *s.m.* ofițer superior de marină, cu grad imediat inferior amiralului. [pron. *-ce-a-.* / cf. fr. *vice-amiral*]
viceamiralitáte *s.f.* funcția de viceamiral. [pron. *-ce-a-.* / <fr. *vice-amirauté*]
vicecancelár *s.m.* locțiitor al unui cancelar, pe care îl reprezintă în lipsă. [după fr. *vice-chancelier*]
vicecónsul *s.m.* demnitar care îl înlocuiește pe consul cînd acesta lipsește; cel care îndeplinește funcțiile consulare în orașele unde nu există consulat. [cf. fr. *vice-consul*]
viceconsulát *s.n.* funcția de viceconsul. [<fr. *vice-consulat*]
viceguvernatór *s.m.* locțiitor de guvernator. [<fr., engl. *vice-guvernor*]
vicelegát *s.m.* ajutor al unui legat papal. [<fr. *vice-légat*]
vicepreședínte *s.m.* locțiitor de președinte, cel care ține oficial locul președintelui cînd acesta lipsește. [după fr. *vice-président*]

vicerége *s.m.* înalt demnitar care guvernează o provincie în numele și în locul regelui; locțiitor al regelui într-o provincie îndepărtată. [după fr. *vice-roi*]
vicevérsa *adv.* inversînd rolurile, situațiile; reciproc, invers. [<lat., fr. *vice versa*]
viciá *vb.* I. *tr.* **1.** a strica aerul, a-l face impropriu pentru respirație. ● *(fig.)* a corupe, a deprava. **2.** *(jur.)* a face ca un act să fie defectuos, nevalabil, nul. [pron. *-ci-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*, part. *-iat.* / <fr. *vicier*, cf. lat. *vitiare*]
viciábil *adj.* care se poate vicia. [pron. *-ci-a-.* / <fr. *viciable*]
viciát *adj.* **1.** *(despre aer)* încărcat cu mirosuri grele; stricat, infectat. ● *(fig.)* depravat, corupt. **2.** *(jur.; despre acte, dispoziții* etc.*)* vicios. [pron. *-ci-at.* / <*vicia*]
viciére *s.f.* acțiunea de a vicia și rezultatul ei; stricare, alterare. [pron. *-ci-e-.*/ <*vicia*]
vicinál *adj. (despre drumuri)* care leagă două localități, două sate vecine. [cf. fr. *vicinal*, lat. *vicinalis*]
viciós *adj.* **1.** defectuos. ○ *(log.) cerc* ~ = eroare de logică constînd în a demonstra o teză cu ajutorul alteia, care trebuie să fie ea însăși demonstrată. ● *(fig.)* stricat, depravat, corupt. **2.** *(jur.; despre acte, dispoziții* etc.*)* care are vicii de formă sau de fond; greșit, defectuos. [pron. *-ci-os.* / cf. fr. *vicieux*, it. *vizioso*, lat. *vitiosus*]
vicisitúdine *s.f.* succesiune de împrejurări grele; *(p. ext.)* necaz, nenorocire; suferință. [cf. fr. *vicissitude*, lat. *vicissitudo* <*vicis* — tur, alternativă]
víciu *s.n.* **1.** cusur, defect; lipsă. ○ *(jur.) viciu de formă* = greșeală în redactarea unui act, care face actul anulabil. **2.** deprindere de a face fapte rele; obicei urît, patimă rea. [pron. *-ciu.* / <fr. *vice*, it. *vizio*, lat. *vitium*]
vicónte *s.m. (în unele țări din Apus)* titlu de noblețe ereditar, intermediar între baron și conte; persoană care are acest titlu. [<fr. *vicomte*]
vicontésă *s.f.* soție sau fiică a unui viconte. [cf. fr. *vicomtesse*]
victimă *s.f.* **1.** *(ist. ant.)* animal sau om jertfit unei divinități. **2.** cel care suferă o nenorocire, are o durere, o suferință etc. ● cel care suferă urmările unui accident, ale unei catastrofe. [cf. lat. *victima*, fr. *victime*]
victórie *s.f.* **1.** biruință, izbîndă (într-un război, într-o luptă etc.). **2.** succes obținut împotriva unui rival. **3.** biruință a unei idei, a unui principiu etc. ● rezultat deosebit obținut într-un domeniu de activitate. [gen. *-iei.* / <lat. *victoria*]
victoriós *adj.* care a obținut o victorie; învingător, biruitor. [pron. *-ri-os.* / <lat. *victoriosus*, cf. fr. *victorieux*]
vid *adj. (fiz.; despre un spațiu)* care nu conține materie ponderală. ● gol, deșert. // *s.n.* spațiu lipsit de materie ponderală (aproape gol). [<fr. *vide*, cf. lat. *viduus* — gol]
vidá *vb.* I. *tr. (rar)* a goli; a face vid. [<fr. *vider*]
vidáre *s.f.* acțiunea de a vida și rezultatul ei; golire. [<*vida*]
vidám *s.m. (ist.)* nobil laic comandant al trupelor unui episcop. ● nobil care deținea o feudă într-un domeniu episcopal. [<fr. *vidame*]
vidanjá *vb.* I. *tr.* a goli, a curăța haznalele. [<fr. *vidanger*]
vidanjáre *s.f.* acțiunea de a vidanja și rezultatul ei; curățirea latrinelor. [<*vidanja*]
vidanjór *s.m.* lucrător care curăță haznalele. [<fr. *vidangeur*]
videofrecvénță *s.f.* frecvență a unei unde purtătoare de imagini. [pron. *-de-o-.*/ <germ. *Videofrequenz*]
viduitáte *s.f. (jur.) termen de* ~ = timpul cît o femeie văduvă nu poate contracta o nouă căsătorie. [pron. *-du-i-.*/ cf. fr. *viduité*, lat. *viduitas*]
viélă *s.f.* instrument muzical cu coarde, folosit de trubadurii din secolele al XII-lea și al XIII-lea, la care se cînta învîrtindu-se dintr-o manivelă. [pron. *vi-e-.* / <fr., it. *vielle*]
vienáj *s.n.* drept plătit pentru siguranța drumurilor, în vechiul drept francez. [pron. *vi-e-.* / <fr. *viénage*]
vientráj *s.n. (jur.)* drept seniorial asupra băuturilor. [pron. *vi-en-.* / <fr. *vientrage*]
vigilént *adj.* care procedează cu multă atenție, cu grijă și cu perspicacitate; care manifestă vigilență. [<fr. *vigilant*, cf. lat. *vigilans*]
vigilénță *s.f.* atenție încordată și susținută; atitudine de deosebită băgare de seamă. ● calitate politică care constă în a veghea în mod revoluționar, a recunoaște cu prilejul dușmanul de clasă sub orice formă s-ar ascunde și a-l face inofensiv. [cf. fr. *vigilance*, lat. *vigilantia*]
vigoáre *s.f.* forță fizică; energie. ○ *(despre legi) în* ~ = valabil într-un anumit timp. [gen. *-orii.*/ <fr. *vigueur*, lat. *vigor*]
vigónie *s.f.* **1.** *(zool.)* specie de rumegătoare asemănătoare caprei, originară din America de Sud. ● lîna acestui animal. **2.** fir textil obținut din fibre scurte de bumbac sau din deșeuri de bumbac. [gen. *-iei.* / <fr. *vigogne*, cf. sp. *vicuña*]
vigurós *adj.* plin de vigoare, puternic. [cf. fr. *vigoureux*]
víking *s.m. (ist.)* nume dat corăbierilor scandinavi, care, în evul mediu, devastau Europa. [<fr. *viking*]
vil *adj. (liv.)* ordinar; josnic, abject. [< fr. *vil*, lat. *vilis*]
vilanélă *s.f.* **1.** scurtă poezie pastorală. **2.** cîntec de dans țărănesc, din sec. XVI — XVII. [cf. fr. *villanelle*, it. *villanella*]
vilă *s.f.* casă elegantă înconjurată de grădină. [<fr. *villa*, it., lat. *villa*]
vilbrochén *s.n. (tehn.)* ax cotit care pune în mișcare rectilinie a pistoanelor unui motor și o transformă în mișcare de rotație; arbore cotit. [pl. *-nuri*, *-ne.*/ <fr. *vilebrequin*]
vilegiatúră *s.f.* interval de timp, vacanță petrecută la țară sau într-o stațiune balneoclimatică. [pron. *-gi-a-.* var. *vili-*

giatură s.f. / cf. fr. *villégiature*, it. *villeggiatura*]

vilegiaturíst *s.m.* și *f.* persoană care se află în vilegiatură. [pron. *-gi-a-*. var. *viligiaturist, -ă* s.m. și f. / <*vilegiatură*]

vílós *adj. (bot.)* acoperit cu peri mai lungi sau mai scurți, de consistența lânii; lânos. ○ *(anat.) membrană viloasă* = membrană acoperită cu vilozități. [cf. fr. *villeux*, lat. *villosus*]

vilozitáte *s.f.* suprafață păroasă; perii care acoperă o astfel de suprafață. ● excrescență, îngroșare mărunte pe suprafața anumitor organe sau părți ale corpului. [cf. fr. *villosité*, lat. *villositas*]

vinásă *s.f.* lichid obținut ca reziduu după fermentarea și distilarea melasei de sfeclă. [<fr. *vinasse*]

vinci *s.n.* 1. cric. 2. troliu folosit pe bordul unei nave pentru ridicarea greutăților și pentru manevrarea ancorei. [cf. it. *vinciglio*]

vínclu *s.n.* 1. echer pentru trasat unghiuri; colțar. 2. bară metalică profilată în formă de L, cu aripi egale sau neegale; cornieră. [<germ. *Winkel*]

vindiác *s.m.* haină special confecționată pentru a apăra de vânt. / pl. *-curi*. / <germ. *Windjacke*]

vindicatív *adj.* înclinat, pornit către răzbunare; răzbunător. [<fr. *vindicatif*, cf. lat. *vindicare* — a răzbuna]

vinegrétă *s.f.* 1. vinograd. 2. trăsurică cu două roți, acoperită, care era trasă de un om. [<fr. *vinaigrette*]

vingalác *s.n.* instrument de metal în care zețarul așază literele culese pentru textul de imprimat; culegar. [<germ. *Winkelhaken*]

vinícol *adj.* referitor la vii și la producția vinului. [<fr. *vinicole*, cf. lat. *vinum* — vin, *colere* — a cultiva]

viniétă *s.f.* gravură mică, desen, ornament care se pune la începutul sau la sfîrșitul unei cărți sau al unui capitol; clișeu folosit în tipografie pentru ornamentație. [pron. *-nie-tă*. / <fr. *vignette*]

vinietíst *s.m.* și *f.* desenator sau gravor de ornamente tipografice [pron. *-ni-e-*. / fr. *vignettiste*]

vinífér *adj.* care produce vin; vinicol. ● *(despre terenuri)* pe care se cultivă vița-de-vie. [<fr. *vinifère*, cf. lat. *vinum* — vin, *ferre* — a purta]

vinificá *vb.* I. *tr.* a supune mustul de struguri procesului de transformare în vin; a face operațiile necesare obținerii vinului din struguri. [p.i. *vinific*, 3,6 *-că*./ <*vinificație*]

vinificáre *s.f.* acțiunea de a vinifica și rezultatul ei; *(p. ext.)* ansamblul operațiilor de obținere, ameliorare și conservare a vinurilor. [<*vinifica*]

vinificatór *s.m.* și *f.* cel care se ocupă cu vinificarea. [cf. fr. *vinificateur*]

vinificáție *s.f.* vinificare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *vinification*]

vinilín *s.n.* masă plastică cu mare rezistență mecanică, având multiple întrebuințări în industrie și la fabricarea obiectelor de larg consum. [nume comercial]

vinográd *s.n.* sos rece preparat cu oțet, untdelemn, pătrunjel tocat, sare și piper. [<rus. *vinograd*]

vinotécă *s.f.* colecție de vinuri. [cf. fr. *vinothèque*]

vint *s.n.* joc de cărți înrudit cu vistul și cu bridgeul. [<engl. *wint*]

viól *s.n.* siluire a unei femei; violare. [pron. *vi-ol*. / <fr. *viol*]

violá *vb.* I. *tr.* 1. a nu respecta, a călca o lege, o dispoziție. 2. *(jur.)* a intra, a pătrunde (undeva) cu forța; a forța. ● a profana. 3. a siluí, a necinsti (o fată, o femeie). [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violer*, lat. *violare*]

violábil *adj.* care poate fi violat. [pron. *vi-o-*. / <fr. *violable*]

violabilitáte *s.f.* însușirea de a fi violabil. [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violabilité*]

violacée *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate al cărui tip este micșunelele; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *vi-o-... -ce-e*. / <fr. *violacées*]

violacéu *adj.* care bate în violet. [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violacé*, lat. *violaceus*]

violáre *s.f.* acțiunea de a viola și rezultatul ei; forțare; încălcare, profanare; siluire, pîngărire. [pron. *vi-o-*. / <*viola*]

violatór *s.m.* și *f.* 1. cel care violează, care calcă legea, un drept etc.; infractor; profanator. 2. cel care comite un viol. [pron. *vi-o-*. / <*viola*]

viólă[1] *s.f.* instrument muzical cu coarde și arcuș, ceva mai mare decît vioara și având un timbru mai grav. [pron. *vi-o-*./ <fr. *viole*, it. *viola* <prov. *viula*]

viólă[2] *s.f.* viorea, toporaș. [pron. *vi-o-*./ <lat. *viola*]

violént *adj.* 1. iute (din fire); impulsiv, nestăpînit. 2. intens, puternic, tare. 3. brutal, forțat. 4. *(despre culori, lumini etc.)* țipător, viu. [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violent*, lat. *violentus*]

violentá *vb.* I. *tr.* a săvîrși un act de violență; a constrînge, a sili, a forța. [pron. *vi-o-*. / <fr. *violenter*]

violentáre *s.f.* acțiunea de a violenta și rezultatul ei; silire, siluire, forțare. [pron. *vi-o-*. / <*violenta*]

violénță *s.f.* 1. însușirea a ceea ce este violent; tărie, intensitate; vehemență; acuitate. 2. nestăpînire de sine. 3. brutalitate; siluire fizică. 4. *(jur.)* orice constrîngere a liberei voințe; încălcare a ordinii legale. [pron. *vi-o-*. pl. *-țe*. / cf. fr. *violence*, it. *violenza*, lat. *violentia*]

violét *adj.* de culoarea violetei, a micșunelei; vioriu, mov; liliachiu. // *s.n.* cea de-a șaptea culoare a spectrului solar. [pron. *vi-o-*. pl. *-eți*, *-ete*. / <fr. *violet*]

violétă *s.f. (bot.)* micșunea, viorea, toporaș. [pron. *vi-o-*. pl. *-te*. / <fr. *violette*]

violínă *s.f. (muz.)* vioară. [pron. *vi-o-*. <it. *violino*]

violoncél *s.n.* instrument muzical cu coarde, de forma viorii, mult mai mare decît aceasta și cu un timbru mai grav. [pron. *vi-o-*. pl. *-le*, *-luri*. / cf. fr. *violoncelle*, it. *violoncello*]

violoncelíst *s.m.* și *f.* muzicant care cîntă la violoncel. [pron. *vi-o-* ./ cf. fr. *violoncelliste*, it. *violoncellista*]

violonist *s.m.* și *f.* muzicant care cîntă la vioară; viorist. [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violoniste*]
violonistic *adj.* care se referă la vioară sau la cîntatul din vioară. [pron. *vi-o-*. / cf. it. *violonistico*]
viperín *adj. (rar)* de viperă, privitor la viperă. [<fr. *vipérin*, cf. lat. *viperinus*]
víplă *s.f.* aliaj inoxidabil de oțel amestecat cu nichel și crom, folosit mai ales în dentistică. [<germ. *Wiepla*, nume comercial]
vir *s.n.* corecție care se introduce în calculele tragerilor artileriei navale.
vira *vb.* I. 1. *intr. (despre vehicule)* a coti, a-și schimba direcția. ● *(mar.)* a ridica o greutate. 2. *tr.* a trece dintr-un cont (debitor) în alt cont (creditor). 3. *tr. (despre culori)* a trece la altă culoare (sub acțiunea unui reactiv). ● a schimba culoarea unui pozitiv fotografic cu ajutorul unui reactiv. ● *(fig.)* a-și schimba nuanța. [<fr. *virer*, it. *virare*]
virágo *s.f. (liv.)* femeie cu statură, fire și maniere de bărbat. [<fr., lat. *virago*]
viráj *s.n.* 1. faptul de a vira; cotire, ocolire. ● porțiune de șosea în curbă, cu curbură foarte mică. 2. *(chim.)* schimbarea culorii unei substanțe; schimbarea culorii unui pozitiv fotografic. [pl. *-je, -juri*. var. *viragiu* s.n. / <fr. *virage*]
viraménț *s.n.* operație prin care o sumă de bani se trece dintr-un cont într-altul, fără a fi nevoie ca suma să fie vărsată în numerar. ○ *cont de* ~ = cont deschis la o instituție bancară, prin care se fac și se primesc plăți fără a se folosi bani în numerar. [pl. *-te, -turi*. / cf. it. *viramento*, fr. *virement*]
virare *s.f.* acțiunea de a vira; viraj. ● virament. [<*vira*]
virgát *adj. (despre ramuri, tulpini)* lung și subțire. [<lat. *virgatus*]
virgín *adj.* 1. fecioresc; cast, neprihănit, curat. ● *(s.f.)* fecioară. ● constelația Fecioarei. 2. *(fig.; despre o regiune, un teren, o pădure etc.)* neumblat, nestrăbătut; care nu a fost explorat, exploatat. [var. *vergin, -ă* adj. / <*virgină*, cf. lat. *virgo* — fecioară]
virginál *adj.* 1. de fecioară, fecioresc, virgin. 2. *(fig.)* candid, pur, curat. [var. *verginal* adj. / <lat. *virginalis*, cf. fr. *virginal*]
virginitáte *s.f.* 1. feciorie, castitate. 2. *(fig.)* curățenie morală, nevinovăție. [cf. lat. *virginitas*, fr. *virginité*]
vírgulă *s.f.* 1. semn de punctuație care arată o pauză foarte scurtă în citire și care separă diferitele părți ale propoziției sau unele propoziții în cadrul frazei. ● semn care arată cînd trebuie făcută respirația în timpul unei interpretări muzicale vocale. 2. semn care separă partea întreagă a unui număr de partea sa fracționară. [<fr. *virgule*, cf. lat. *virgula* — vărguță]
viril *adj.* de bărbat, bărbătesc; *(p. ext.)* viguros, plin de vitalitate. [cf. fr. *viril*, lat. *virilis* <*vir* — bărbat]
virilitáte *s.f.* bărbăție; *(p. ext.)* energie, vigoare. [cf. fr. *virilité*, lat. *virilitas*]
virilizá *vb.* I. *tr.* a da un caracter bărbătesc. [<fr. *viriliser*]
virólă *s.f.* 1. inel mic de metal care strînge mînerul de lemn al unui cuțit, al unei unelte etc., pentru a-l împiedica să crape. 2. *(tehn.)* cilindru format din foi de tablă nituite sau sudate, care intră în construcția unei clădiri, a unui rezervor etc. [<fr. *virole*, cf. lat. *viriola* — mică brățară]
virótic *adj.* privitor la virus; care se datorește unui virus. [<*virus*]
virózá *s.f.* nume generic dat bolilor provocate de virusuri. [<fr. *virose*]
virtuál *adj.* care există ca posibilitate, fără a se produce în fapt. [pron. *-tu-al*. / cf. it. *virtuale*, fr. *virtuel* <lat. *virtus* — virtute]
virtualitáte *s.f.* însușirea a ceea ce este virtual; posibilitate. [cf. fr. *virtualité*]
virtuós[1] *s.m.* și *f.* muzician, cîntăreț care stăpînește perfect tehnica unui instrument muzical, dînd dovadă de o aptitudine deosebită și de talent. [pron. *-tu-os.*/ <fr., it. *virtuose*, cf. it. *virtuoso* — abil]
virtuós[2] *adj.* cu multe virtuți; cinstit, curat, cast. ● care are un talent excepțional, care posedă la perfecție tehnica unei arte. [<lat. *virtuosus*, cf. it. *virtuoso*, fr. *vertueux*]
virtuozitáte *s.f.* însușirea de a fi virtuos[1]; *(p. ext.)* măiestrie, abilitate, dexteritate.[cf. fr. *virtuosité*]
virtúte *s.f.* 1. calitate, forță morală de a urmări consecvent un ideal etc.; perfecțiune morală. ● castitate, curățenie. ● înclinație specială către un anumit fel de îndeletniciri sau acțiuni frumoase. 2. *în virtutea* = pe baza, ca urmare a... [<lat. *virtus*, cf. fr. *vertu*, it. *virtù*]
virulént *adj.* care are putere toxică; care este în stare să producă boli; *(despre boli)* cauzat de un virus. ● *(fig.)* distrugător, violent. [<fr. *virulent*, cf. lat. *virulentus*]
virulénță *s.f.* însușirea a ceea ce este virulent; gradul de intensitate infecțioasă a unei boli. [cf. fr. *virulence*, lat. *virulentia*]
vírus *s.m.* agent patogen; *(p. ext.)* toxina acestui microb. ○ ~ *filtrant* = agent patogen, ale cărui dimensiuni inferioare de 0,2 micron, îi permite să treacă prin filtrele de porțelan și care provoacă boli infecțioase la om, la animale și la plante. ● *(fig.)* agent de contagiune morală. [pl. *-uși* și *-usuri* s.n. / <fr., lat. *virus*]
virusológ *s.m.* specialist în virusologie. [<fr. *virusologue*]
virusologie *s.f.* inframicrobiologie. [gen. *-iei*. / <fr. *virusologie*]
viscerál *adj.* referitor la viscere, al viscerelor. [pron. *-sce-*. / cf. fr. *viscéral*]
viscere *s.n. pl.* organele care se găsesc în cavitățile toracică și abdominală ale corpului; măruntaie. [pron. *-sce-*. / cf. fr. *viscère*, lat. *viscera*]
visceroptóză *s.f.* deplasare, cădere a viscerelor datorită unui defect al organelor de suspensie. [pron. *-sce-*. / <fr. *viscéroptose*, cf. lat. *viscera* — viscere, *ptosis* — cădere]
viscíd *adj. (bot.)* care secretă un suc cleios. [<lat. *viscidus*]

viscóză *s.f.* substanță siropoasă, obținută din celuloză prin acțiunea unei soluții de carbon, care servește la prepararea unor fire textile artificiale. [<fr. *viscose*]

viscozimétru *s.n.* instrument de măsură pentru viscozitatea fluidelor. [<fr. *viscosimètre*]

viscozitáte *s.f.* faptul de a fi viscos; *(concr.)* materie vîscoasă; *(fiz.)* rezistența la curgere a unui fluid datorită frecării interioare. [cf. fr. *viscosité*]

vist *s.n.* joc de cărți care se desfășoară între trei sau patru persoane. [<engl. *whist*]

vitacée *s.f. pl.* familie de plante din care face parte vița-de-vie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / <fr. *vitacées*]

vitál *adj.* **1.** referitor la viață; al vieții, necesar întreținerii vieții. **2.** principal, esențial, fundamental; indispensabil. [cf. fr. *vital*, lat. *vitalis*]

vitalísm *s.n.* teorie idealistă în biologie, care explică procesele biologice prin prezența în organismele vii a unei „forțe vitale" speciale, incognoscibile și imateriale. [cf. fr. *vitalisme*]

vitalíst *adj.* privitor la vitalism. // *s.m.* și *f.* adept al vitalismului. [cf. fr. *vitaliste*]

vitalitáte *s.f.* putere vitală; vigoare, tărie. [cf. fr. *vitalité*, lat. *vitalitas*]

vitalizá *vb.* I. *tr. (rar)* a da viață, a reînvia. [p. i. *-zez.* / <fr. *vitaliser*]

vitamínă *s.f.* nume dat unor substanțe organice sau preparate pe cale sintetică, necesare organismului pentru activitatea sa vitală. [<fr. *vitamine*]

vitaminizá *vb.* I. *tr.* a îmbogăți alimentele în vitamine. ● *refl.* a urma un tratament cu vitamine. [cf. germ. *vitaminisieren*]

vitaminós *adj.* care conține vitamine. [<fr. *vitamineux*]

vitaminoterapíe *s.f. (med.)* tratament cu ajutorul vitaminelor. [gen. *-iei.* / <fr. *vitaminothérapie*]

vitelín *adj.* referitor la vitelus. [<fr. *vitellin*]

vitelínă *s f.* substanță albuminoidă care se găsește în gălbenușul de ou. [<fr. *vitelline*]

vitélus *s.n.* nume dat gălbenușului de ou sau numai bănuțului, care prin dezvoltare devine embrion. [scris și *vitellus.* / <fr., lat. *vitellus* — germene la ou]

vitéză *s.f.* **1.** rapiditate în deplasare; iuțeală. ● *(fiz.)* variația unei mărimi fizice în unitatea de timp. **2.** raportul dintre spațiul parcurs de un mobil și timpul folosit pentru parcurgere. [<fr. *vitesse*]

vitezométru *s.n.* instrument folosit pentru măsurarea vitezei unui vehicul. [<*viteză*]

viticol *adj.* referitor la cultura viței-de-vie. ● bogat în vii. [<fr. *viticole*]

viticultór *s.m.* cultivator al viței-de-vie; podgorean. [<fr. *viticulteur*, cf. lat. *vitis* — viță, *cultor* — cultivator]

viticultúră *s.f.* ramură a agronomiei care se ocupă cu cultura viței-de-vie. [<fr. *viticulture*, cf. lat. *vitis* — viță-de-vie, *cultura* — cultură]

vitiligo *s.n. (med.)* afecțiune a pielii, caracterizată prin pete albe bine conturate. [<fr. *vitiligo*]

vitráj *s.n. (rar)* perete de geam. ● totalitatea geamurilor unui edificiu, ale unei uși etc. ● geamlîc, marchiză închisă cu geamuri. [pl. *-juri, -je.* / <fr. *vitrage*]

vitrállu *s.n.* fereastră mare cu mai multe despărțituri, mărginite de rame metalice, cu geamurile colorate sau pictate. [pron. *-liu.* var. *vitrai, vitrou* s.n. / <fr. *vitrail*]

vitrificá *vb.* I. *tr.* a modifica structura unei substanțe prin încălzire la o temperatură înaltă, astfel încît să devină compactă și cu luciu sticlos. [p.i. *vitrific.* / <it. *vitrificare*, cf. lat. *vitrum* — sticlă, *facere* — a face]

vitrificáre *s.f.* acțiunea de a vitrifica și rezultatul ei. [<*vitrifica*]

vitrifiére *s.f.* vitrificare. [pron. *-fi-e-.* / cf. fr. *vitrifier*]

vitrină *s.f.* **1.** parte a unei prăvălii, amenajată astfel încît să se poată expune acolo mărfuri care să poată fi văzute din stradă. **2.** dulăpior cu geamuri (de jur împrejur), în care se țin diferite obiecte (cărți, cristaluri, bibelouri etc.). [<fr. *vitrine*]

vitriniér *s.m.* aranjator de vitrine. [pron. *-ni-er.*]

vitriól *s.n.* acid sulfuric. [pron. *-tri-ol.* var. *vitrion* s.n. / <fr. *vitriol*, cf. lat. t. *vitriolum*]

vitriolá *vb.* I. *tr.* **1.** *(rar)* a arde, a răni (cu vitriol). **2.** *(text.)* a trata țesăturile cu vitriol. [pron. *-tri-o-la.* / <fr. *vitrioler*]

vitrioláj *s.n.* tratare a țesăturilor cu acid sulfuric, pentru înlăturarea impurităților. [pron. *-tri-o-.* / <fr. *vitriolage*]

vitriolánt *adj. (rar)* care arde, care usucă; arzător. [pron. *-tri-o-.* / <*vitriola*]

vitrít *s.n.* component principal al cărbunilor, negru, lucios și compact. [<germ. *Vitrit*]

vitrós *adj.* asemănător sticlei, ca sticla; sticlos. ○ *(anat.)* *corp* ~ = lichid transparent care umple tot fundul globului ocular. [<fr. *vitreux*, cf. lat *vitrum* — sticlă]

vitrozitáte *s.f. (geol.)* structură asemănătoare sticlei. [cf. fr. *vitrosité*]

vitulár *adj. (vet.)* *febră* ~*ă* = boală care se ivește uneori la vaci, imediat după fătare. [<fr. *vitulaire*, cf. lat. *vitulus* — vițel]

vituperá *vb.* I. *tr. (liv.)* a defăima, a blama. [<fr. *vitupérer*, cf. lat. *vituperare*]

vituperáție *s.f. (liv.)* critică violentă, defăimare; dezaprobare, blam. [gen. *-iei.* / <fr. *vitupération*]

vivácе[1] *adj.* **1.** vioi, ager, plin de viață. **2.** *(despre plante)* care durează mai mulți ani; peren. [pl. invar. / <fr., it. *vivace* <lat. *vivax*]

vivácе[2] *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* repede, cu multă vioiciune. [<it. *vivace*]

vivacitáte *s.f.* **1.** vioiciune. ● *(rar)* violență, impulsivitate. **2.** *(fiz.)* cantitatea de gaze degajată în unitatea de timp, de unitatea de volum de pulbere care arde

la presiune normală. [cf. fr. *vivacité*, lat. *vivacitas*]
vivandiéră *s.f. (ist.)* femeie care însoțea trupele pentru a vinde soldaților alimente și alte articole de consum. [pron. *-di-e-ră.*/ <fr. *vivandière*]
vivánt *adj. (rar)* viu, animat. [<fr. *vivant*]
vivat *interj. (folosit ca aclamație sau ca urare)* trăiască! [var. *viva* interj. / <lat. *vivat*]
vivifiánt *adj.* însuflețitor, dătător de putere. [pron. *-fi-ant.* / <fr. *vivifiant*]
vivificá *vb.* I. *tr.* a da viață, a însufleți, a anima; a reînsufleți. [p.i. *vivific.* / <lat. *vivificare*, cf. fr. *vivifier*]
vivipár *adj. (despre animale)* care naște pui vii. ● *(despre unele plante)* ale căror organe de înmulțire sînt înlocuite prin muguri, care se pot detașa de planta-mamă dînd naștere la plante noi. [<fr. *vivipare*, cf. lat. *viviparus* <*vivus* — viu, *parere* — a naște]
viviparitáte *s.f.* însușirea animalelor de a naște pui vii. [cf. fr. *viviparité*]
vivisécție *s.f. (fiziol.)* disecție, operație, experiență făcută pe un animal viu, în scopuri științifice. [gen. *-iei.* var. *vivisecțiune* s.f. / <fr. *vivisection*, cf. lat. *vivus* — viu, *sectio* — tăiere]
vivisecționá *vb.* I. *tr.* a diseca un animal viu, pentru studiu. [pron. *-ți-o-.* / cf. germ. *vivisektzieren*]
vívo *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* vivace. [<it. *vivo*]
vizá[1] *vb.* I. *tr.* a pune o viză (pe un pașaport, pe un permis etc.). [<fr. *viser*]
vizá[2] *vb.* I. *tr.* **1.** a prinde în cîmpul unui aparat optic un obiect sau un punct de pe un teren, care trebuie observat; *(p. ext.)* a ochi. **2.** *(fig.)* a avea în vedere, a se referi, a face aluzie la ceva; a urmări, a avea ca scop. [<fr. *viser*, cf. lat. *visus* — văzut]
vizáre[1] *s.f.* acțiunea de a viza[1] și rezultatul ei; aplicarea, obținerea unei vize. [<*viza*[1]]
vizáre[2] *s.f.* acțiunea de a viza[2] ochire. [<*viza*[2]]
vizavi *adv.* peste drum, (față) în față. ● față de..., în raport cu... [<fr. *vis-à-vis*]
vizá[1] *s.f.* semn sau mențiune făcută pe un act, pentru a indica faptul că a fost văzut, verificat sau rezolvat. [<fr. *visa*, cf. lat. *visa* — văzut]
vizá[2] *s.f.* linie formată din prelungirea razei vizuale, printr-un aparat topografic, pînă la un anumit punct de pe teren; *(p. ext.)* linie trasată pe o planșetă și care unește locul unde se află aparatul de observare cu punctul vizat. [<fr. *visée*, cf. *viser* — a ochi]
vizétă *s.f.* deschizătură mică (circulară), anume amenajată la o ușă pentru a permite cuiva să vadă ce se petrece înăuntru sau afară. [cf. it. *visetta*]
vizíbil *adj.* care se vede, se poate vedea. ● *(fig.)* vădit, clar, evident; incontestabil. [cf. fr. *visible*, lat. *visibilis*]
vizibilitáte *s.f.* însușirea de a fi vizibil. ● *(fiz.)* distanța maximă pînă la care poate fi văzut cu ochiul liber un obiect în condiții atmosferice date; *(curent)* starea de claritate a atmosferei. [cf. fr. *visibilité*, lat. *visibilitas*]
viziéră *s.f.* **1.** partea dinainte a unui coif, care se putea lăsa în jos pentru a proteja fața de lovituri; cozoroc. **2.** vizetă. [pron. *-zi-e-.* / <fr. *visière*, cf. it. *visiera*]
vizioná *vb.* I. *tr.* a privi, a vedea un film, un spectacol. [pron. *-zi-o-.* p.i. *-nez.* / <it. *visionare*]
vizionár *adj.* **1.** *(despre oameni sau despre firea lor; adesea s.)* care este stăpînit de vise, de idealuri; care prevede și prevestește evenimente viitoare. **2.** fantastic, extravagant. [pron. *-zi-o-.* / <fr. *visionnaire*]
vizionáre *s.f.* acțiunea de a viziona și rezultatul ei; vedere. [<*viziona*]
vizitá *vb.* I. *tr.* **1.** a merge la cineva acasă, din politețe, din obligație etc., pentru a-l vedea; a face o vizită. ● *(despre medici)* a face un examen medical unui pacient. **2.** a examina o situație făcînd o descindere la fața locului; a inspecta. **3.** a examina, a cerceta o regiune, un muzeu etc. prin deplasare la fața locului. [<fr. *visiter*, it., lat. *visitare*]
vizitáre *s.f.* acțiunea de a vizita și rezultatul ei. [<*vizita*]
vizitatór *s.m.* și *f.* cel care face o vizită cuiva; cel care vizitează ceva. [cf. fr. *visiteur*]
vizită *s.f.* **1.** faptul de a merge în casa cuiva, din politețe, din obligație etc., pentru a-l vedea. ○ *carte de vizită* = **a)** bucată de carton pe care este scris numele unei persoane; **b)** joc a cărui dezlegare se obține prin anagramarea literelor din numele dat, spre a se obține un alt nume, un proverb, un titlu de carte etc. **2.** fiecare deplasare a medicului în casa unui bolnav pentru a-l consulta sau în saloanele unui spital pentru a examina bolnavii și a cerceta starea sănătății lor. **3.** deplasare a unui colectiv la un muzeu, la o întreprindere etc. [<fr. *visite*, it. *visita*]
viziúne *s.f.* **1.** percepție vizuală; *(p. ext.)* imagine, reprezentare. **2.** mod de înțelegere și de interpretare a lucrurilor sau a fenomenelor; *(p. ext.)* previziune, perspectivă. **3.** vedenie, închipuire, halucinație, nălucire. [pron. *-zi-u-.* / cf. fr. *vision*, it. *visione*, lat. *visio*]
vizón *s.m.* animal sălbatic, originar din America de Nord, asemănător cu vidra, care are o blană foarte prețioasă. [<fr. *vison*, cf. it. *visone*]
vizór *s.n. (tehn.)* dispozitiv adaptat la aparatele optice, care permite prinderea în cîmpul aparatului a obiectului care trebuie observat. ● *(de obicei la pl.)* ochelarii măștilor de gaze. [<fr. *viseur*]
vizuál *adj.* care aparține văzului, referitor la simțul văzului; de vedere. ○ *memorie vizuală* = memorie care reține mai ales imaginile vizuale; *rază vizuală* = linie dreaptă imaginară care unește ochiul observatorului cu obiectul observat. [pron. *-zu-al.* / cf. it. *visuale*, fr. *visuel*, lat. *visus* — vedere]
viscozitáte *s.f.* viscozitate. [<*viscos*]
voal *s.n.* **1.** țesătură fină și transparentă; văl. **2.** *(fot.)* pată neagră slabă, produsă

pe un material fotografic datorită developării prelungite, unui defect de fabricație etc. [pron. *voal.* / <fr. *voile*]

voalá *vb.* I. **1.** *tr.* a acoperi cu un voal; a ascunde, a umbri, a masca; *(fig.)* a înșela aparențele. ● *refl. (despre voce)* a-și pierde sonoritatea și limpezimea; a se estompa. **2.** *refl. (despre un material fotografic)* a se înnegri ușor, a se strica datorită venirii în contact cu lumina, unei greșeli de fabricație sau folosirii unui revelator de calitate inferioară. [pron. <*voal*, cf. fr. *voiler*]

voaláre *s.f.* acțiunea de a (se) voala și rezultatul ei; umbrire, estompare. [pron. *vo-a-./ vo-a.* / <*voala*]

voalétă *s.f.* voal fin care se pune ca garnitură la pălăriile femeiești sau se folosește pentru a acoperi fața. [pron. *vo-a-.* / <fr. *voilette*, după *voal*]

voalúră *s.f.* **1.** ansamblul velelor unei nave. **2.** *(av.)* curbura suprafeței unei parașute deschise; *(p. ext.)* pînza parașutei. [pron. *vo-a-.* / <fr. *voilure*]

vocabulár *s.n.* **1.** totalitatea cuvintelor unei limbi; lexic. ● totalitatea cuvintelor întrebuințate de un scriitor, de un individ sau folosite într-un anumit domeniu de activitate. **2.** dicționar mic, restrîns ca număr de cuvinte; glosar. [<fr. *vocabulaire*, cf. lat. *vocabulum* — cuvînt]

vocábulă *s.f. (liv.)* cuvînt, vorbă. [< lat. *vocabulum*]

vocál *adj.* referitor la voce, în legătură cu vocea, care produce vocea. ● *(despre muzică)* care se cîntă cu vocea. [<fr. *vocal*, cf. lat. *vocalis* <*vox* — voce]

vocálă *s.f.* sunet al vorbirii la a cărui articulare aerul din laringe iese liber, fără să întîlnească nici un obstacol; semn grafic, literă care reprezintă un asemenea sunet. [<it. *vocale*, lat. *vocalis*]

vocálic *adj.* referitor la vocale, al vocalelor. [cf. it. *vocalico*, fr. *vocalique*]

vocalísm *s.n.* **1.** sistemul vocalic al unei limbi. **2.** parte a foneticii istorice a unei limbi, care se ocupă cu studiul vocalelor. [cf. fr. *vocalisme*]

vocalizá *vb.* I. **1.** *tr.* a face exerciții de canto, fără cuvinte, cîntînd numai anumite vocale. **2.** *refl. (gram.; despre consoane)* a trece de la valoarea de consoană la aceea de vocală; a deveni vocală. [cf. fr. *vocaliser*, it. *vocalizzare*]

vocalizá *s.f.* exercițiu de canto constînd în executarea unei serii de note pe anumite vocale, fără articularea cuvintelor. ● piesă vocală cîntată fără cuvinte, de obicei pe vocala *a*. [cf. fr. *vocalise*, it. *vocalizzo*]

vocatív *s.n.* caz al declinării care exprimă o chemare, o interpelare adresată cuiva. [cf. lat. *(casus) vocativus*, fr. *vocatif*]

vocáție *s.f.* aptitudine, înclinare specială pentru o anumită artă, știință sau profesiune; predispoziție, chemare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *vocation*, lat. *vocatio*]

vociferá *vb.* I. *intr.* a vorbi tare, a zbiera, a țipa cu mînie. [<fr. *vocifére*r, cf. lat. *vociferare*]

vociferánt *s.m. (rar)* cel care vociferează; scandalagiu. [cf. fr. *vociférant*]

vociferáre *s.f.* acțiunea de a vocifera și rezultatul ei; zbieret; hărmălaie, gălăgie. [<*vocifera*]

vodevíl *s.n.* mică piesă de teatru, comică, în al cărei text sînt intercalate cuplete cîntate. [pl. *-luri.* / <fr. *vaudeville*, cf. *(Théâtre du) Vaudeville*]

vodevilíst *s.m.* autor de vodeviluri. [<fr. *vaudevilliste*]

vógă *s.f. (rar)* interes deosebit și momentan stîrnit de un personaj, de un lucru, de un obiect etc.; modă. ● faimă de care se bucură cineva. [<fr. *vogue*]

voláj *s.n.* călătorie. [pron. *vo-iaj.* pl. *-juri*, *-je.* var. *voiaj* s.n. / <fr. *voyage*]

voiajá *vb.* I. *intr.* a călători. [pron. *vo-ia-.* p.i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / <fr. *voyager*]

voiajór *s.m.* **1.** călător. **2.** reprezentant al unei firme particulare, care vizitează pe clienți pentru a obține comenzi de mărfuri; comis-voiajor. [pron. *vo-ia-./* <fr. *voyageur*]

volán *s.n.* **I.** garnitură făcută dintr-o fîșie de țesătură ușoară șau de dantelă, adesea încrețită sau plisată, care se aplică ca podoabă pe rochii, la mîneci etc. **II.** *(tehn.)* **1.** piesă din dispozitivul de direcție al unui autovehicul cu ajutorul căreia se poate îndrepta vehiculul în direcția voită. **2.** piesă în formă de roată cu ajutorul căreia se pun în mișcare anumite mașini, se acționează mecanisme etc. [pl. *-ne*, *-nuri.* / <fr. *volant*]

volánt[1] *s.m.* **1.** *(tehn.)* roată grea, de dimensiuni mari, servind la uniformizarea și regularizarea mersului unei mașini. **2.** *(text.)* piesă complexă din mecanismul unei mașini bătătoare, care printr-o învîrtire rapidă scarmănă bumbacul presat la valțul de alimentare. [pl. *-nți*, *-nte*, *-nturi.* s.n. / <fr. *volant*]

volánt[2] *adj. (rar)* care poate zbura; care se poate menține în aer. ● *(spec.)* care se poate mișca, deplasa după voie; mobil, desprins. ○ *bibliotecă volantă* = fond de cărți aparținînd unei biblioteci publice și împrumutat temporar unei instituții, unei unități etc. [<fr. *volant*, fr. *voler* — a zbura]

volapük *s.n.* limbă artificială formată din elemente de vocabular din limbile germanice, mai ales din limba engleză, și cu flexiune gramaticală foarte arbitrară, creată în 1879 de pastorul german Johann Schleyer. [<fr. *volapük*, germ. *Volapük*, cf. engl. *world* — univers, *speak* — a vorbi]

volatíl *adj. (despre substanțe)* care se evaporă ușor. [<fr. *volatil*, cf. lat. *volatilis*]

volatilitáte *s.f.* însușirea de a fi volatil. [cf. fr. *volatilité*]

volatilizá *vb.* I. *refl.* a se evapora repede. ● *(fig.)* a dispărea complet, fără urmă. [<fr. *volatiliser*]

volatilizábil *adj.* volatil. [cf. fr. *volatilisable*]

volatilizáre *s.f.* acțiunea de a se volatiliza și rezultatul ei; evaporare. [< *volatiliza*]

vólei *s.n.* joc sportiv care are loc între două echipe de cîte șase jucători, pe un teren special amenajat și care constă în aruncarea unei mingi numai cu mîinile peste

o plasă întinsă sus la mijlocul terenului. [pron. *-lei.* var. *volei-bal.* s.n. / <engl. *volley-ball*]

voleibalíst *s.m* și *f.* jucător de volei. [pron. *-lei-.* / <*volei-bal*]

voléu *s.n. (rar)* jaluzea, oblon. [<fr. *volet*]

volitív *adj.* voițional. [<fr. *volitif*]

voliționál *adj.* referitor la voință; determinat de voință. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *volitionnel*]

volițione *s.f. (psih.)* act de voință. [cf. fr. *volition*]

volt *s.m.* unitate de măsură a forței electromotare, a tensiunii electrice, precum și a diferenței de potențial. [<fr. *volt*, cf. *Volta*, fizician italian]

vólta *s.f. (muz.)* semn de repetiție care arată măsurile finale care trebuie să fie executate prima oară *(prima volta)* sau a doua oară *(seconda volta)*. [<it. *volta*]

voltáic *adj. (fiz.)* referitor la pilele electrice ale lui Volta. [pron. *-ta-ic.* / <fr. *voltaïque*]

voltáj *s.n.* tensiune electrică măsurată în volți. [pl. *-je, -juri.* / <fr. *voltage*]

voltamétru *s.n.* aparat de electroliză a apei sau a unei soluții a sării unui metal, folosit pentru a determina cantitatea de electricitate care a străbătut circuitul în care e montat aparatul. [<fr. *voltamètre*]

voltampér *s.m.* unitate de putere a unui curent alternativ. [<fr. *voltampère*]

voltampermétru *s.n.* instrument electric de măsură, care arată direct prodousl dintre valorile efective ale tensiunii și ale intensității unui curent electric. ● instrument de măsură indicator, care poate fi folosit succesiv ca voltmetru și ca ampermetru. [<fr. *voltampèremètre*]

vóltă *s.f.* **1.** mișcare în formă de cerc (făcută mai ales de un călăreț cu calul într-un manej). ● *(fig.)* schimbare (bruscă) de atitudine. ● mișcare făcută pentru a para o lovitură a adversarului, la scrimă. **2.** schimbare de direcție a unei nave, astfel ca vîntul să treacă dintr-un bord în celălalt. **3.** *(lit.)* diviziune a cantonei. [<it. *volta*, cf. fr. *volte*]

voltíjă *s.f.* încălecare din fugă a calului, fără ajutorul scărilor; serie de exerciții de suplețe executate pe un cal, cu sau fără scări. [<fr. *voltige*]

voltijór *s.m.* cel care face voltije. ● cal dresat pentru exerciții de voltijă. [<fr. *voltigeur*]

voltmétru *s.n. (electr.)* instrument de măsură a diferențelor de potențial electric dintre două puncte. [<fr. *voltmètre*, cf. fr. *volt* — volt, gr. *metron* — măsură]

voltól *s.n. (tehn.)* ulei voltolizat. [*nume comercial*]

voltolizáre *s.f.* operație prin care unele uleiuri de uns sînt supuse acțiunii unor descărcări electrice de înaltă frecvență și de înaltă tensiune, pentru a le îmbunătăți proprietățile de ungere. [după fr. *voltolisation*]

volúbil *adj.* **1.** care vorbește mult și ușor, fluent, curgător; locvace; *(despre manifestări ale oamenilor)* prompt, spontan. **2.** *(despre plante)* care își poate înfășura tulpina pe un arac, pe o sfoară etc. [cf. fr. *volubile*, lat. *volubilis*]

volubilitáte *s.f.* **1.** ușurință de a vorbi mult și fluent; locvacitate. ● spontaneitate, promptitudine. **2.** *(bot.)* proprietate a unor plante de a-și înfășura tulpina în jurul unui arac, al unei sfori etc. [cf. fr. *volubilité*, lat. *volubilitas*]

volúm *s.n.* **I.** *(ant.)* manuscris antic al cărui capăt era legat de un bețișor în jurul căruia se înfășura. ● *(astăzi)* carte broșată sau legată; tom. **II. 1.** spațiul ocupat de un corp. ● mărimea spațiului unui corp, aflată cu ajutorul unei formule. **2.** debitul (de apă al) unei fîntîni, al unui izvor, al unui fluviu etc. ● cantitate de bunuri economice. **3.** forță, amploare a sunetelor emise de o voce sau produse de un instrument. [pl. *-me, -muri.* / <fr., it. *volume*, cf. lat. *volumen* — rulou, carte]

volumétric *adj.* referitor la determinarea volumelor. ○ *(chim.) analiză volumetrică* = analiză pentru determinarea volumului substanțelor care iau parte la o reacție. [<fr. *volumétrique*]

volumetríe *s.f.* capitol al chimiei analitice, care se ocupă cu analizele volumetrice. [gen. *-iei.* / <fr. *volumétrie*]

voluminós *adj.* care are volum mare, care ocupă mult loc în spațiu; cuprinzător. ● *(despre persoane)* corpolent, gras. ● *(despre cărți)* care are file multe; gros. [cf. fr. *volumineux*, it. *voluminoso*]

voluntár *adj.* **1.** făcut de bunăvoie, nesilit de nimeni; liber consimțit. **2.** care caută să-și impună mereu voința; cu voință (fermă); încăpățînat, îndărătnic. // *s.m.* militar care participă la o campanie sau se înrolează în armată din propria dorință, de bunăvoie, neobligat (înainte de a fi împlinit vîrsta necesară). [<lat. *voluntarius*, cf. fr. *volontaire*, it. *volontario*]

voluntariát *s.n.* angajare în armată ca voluntar; durată a serviciului militar făcut ca voluntar. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *volontariat*]

voluntarísm *s.n.* curent idealist-subiectivist care neagă existența unor legi obiective, independente de conștiința și voința oamenilor în natură și în societate, atribuind voinței personalității un rol hotărîtor în dezvoltarea socială. [cf. germ. *Voluntarismus*]

voluntarist *adj.* privitor la voluntarism. [cf. fr. *volontariste*]

voluptáte *s.f.* **1.** plăcere a simțurilor, a trupului. **2.** desfătare sufletească; încîntare, satisfacție. [cf. fr. *volupté*, lat. *voluptas*]

voluptós *adj.* care inspiră sau produce voluptate, plin de voluptate. [var. *voluptuos* adj. / cf. fr. *voluptueux*, lat. *voluptuosus*]

volútă *s.f. (arhit.)* ornament în formă de spirală, folosit mai ales la capitelurile ionice. [<fr. *volute*, it. *voluta*, cf. lat. *volutis* — întors]

vólvulus *s.n.* ocluzie intestinală provocată de o răsucire a intestinului. [<fr. *volvulus*, cf. lat. *volvere* — a rostogoli]

vomá *vb.* I. *tr.* a vomita. [<fr. *vomir*, it. *vómere* <lat. *vomere* — a vărsa]
vómă *s.f.* vomitare. [<*voma*]
vomér *s.n.* os turtit care desparte fosele nazale. [<fr. *vomer*, cf. lat. *vomer* — fier de plug]
vómică *adj. f. nucă* ~ = sămînța unui arbore originar din zona tropicală, foarte otrăvitoare, din care se extrage stricnina. [<fr. *vomique*]
vomisмént *s.n.* acțiunea de a voma; vomitare. [<fr. *vomissement*]
vomitá *vb.* I. *tr.* a da afară pe gură mîncarea ajunsă în stomac și nedigerată bine; a vărsa, a voma. [cf. lat., it. *vomitare*]
vomitáre *s.f.* acțiunea de a vomita și rezultatul ei; vomare. [<*vomita*]
vomitív *adj., s.n.* (medicament) care provoacă vărsături. [<fr. *vomitif*]
vomito-negro *s.n. (med.)* febră galbenă. [<sp. *vomito-negro*]
vomitóriu *s.n. (ant.)* loc pe unde ieșea lumea din circ, după terminarea spectacolului. [pron. *-riu.* / <lat. *vomitorium*, cf. fr. *vomitoire*]
vorácе *adj.* care mănîncă cu lăcomie, mîncăcios; lacom. [<fr., it. *vorace*, cf. lat. *vorax*]
voracitáte *s.f.* lăcomie mare la mîncare. ● *(fig.)* cupiditate, lăcomie. [cf. fr. *voracité*, lat. *voracitas*]
vorticélă *s.f.* gen de infuzorii ciliate care trăiesc în ape dulci sau sărate. [<fr. *vorticelle*]
vot *s.n.* exprimare a opiniei cetățenilor unei țări în legătură cu alegerea reprezentanților în organele de conducere; opinie exprimată de membrii unei adunări constituite, în legătură cu o candidatură, cu o propunere sau cu o hotărîre; adeziune dată în acest scop. [<fr. *vote*, cf. engl. *vote* <lat. *votum* — promisiune]
votá *vb.* I. *intr.* a-și exprima prin vot părerea asupra unei chestiuni. ● *tr.* a alege pe cineva prin vot; a-și da votul. [<fr. *voter*]
votánt *adj., s.m.* și *f.* (cel) care votează. [<fr. *votant*]
votáre *s.f.* acțiunea, faptul de a vota. [<*vota*]
votív *adj.* care are ca obiect o făgăduință, o promisiune; care s-a oferit divinității, spre a împlini o făgăduință solemnă. ○ *tablou* ~ = fragment din pictura unui monument, înfățișînd pe ctitori, de obicei cu miniatura numelui în mîini. [cf. fr. *votif*, lat. *votivus* <*votum* — promisiune]
vótum *s.n. (liv.)* **1.** promisiune făcută zeilor. ● rugăciune; ofrandă; cult, ceremonie (religioasă). **2.** dorință, voie. [<lat. *votum*]
vrác *s.n. în* ~ stare a mărfurilor așezate grămadă, fără ambalaj. [<fr. *vrac*, cf. ol. *wrac* — rău]
vríe *s.f.* figură acrobatică în care avionul se rotește ca un burghiu, coborînd pe verticală. [var. *vrilă* s.f. / <fr. *vrille*]
vuleán *s.m.* ridicătură muntoasă de formă conică avînd o deschizătură largă în centru, prin care pot ieși la suprafață gaze, lavă, cenușă etc. ● *(fig.)* locul de unde poate porni o acțiune primejdioasă. [<lat. *vulcanus* <*Vulcanus*, zeul focului, la romani, cf. it. *vulcano*, fr. *volcan*]
vulcánic *adj.* **1.** format prin acțiunea vulcanilor. **2.** *(fig.)* impetuos, nestăpînit, năvalnic. [cf. it. *vulcanico*, fr. *volcanique*]
vulcanism *s.n.* **1.** totalitatea manifestărilor vulcanice (1). **2.** *(fig.)* însușirea de a fi vulcanic (2); impetuozitate. [cf. fr. *volcanisme*]
vulcanít *s.n.* rocă eruptivă de origine vulcanică. [<fr. *volcanite*]
vulcanizá *vb.* I. *tr. (chim.)* a transforma cauciucul brut, prin încălzire cu sulf, într-un produs foarte elastic; a repara, a lipi un obiect de cauciuc prin procedeul de mai sus. [<fr. *vulcaniser*]
vulcanizatór *s.m.* și *f.* muncitor care lucrează la vulcanizarea cauciucului. [<*vulcaniza*]
vulcanológ *s.m.* geolog specialist în vulcanologie. [<fr. *vulcanologue*]
vulcanológic *adj.* referitor la vulcanologie. [<fr. *vulcanologique*]
vulcanológie *s.f.* știință care se ocupă cu studiul fenomenelor vulcanice. [gen. *-iei.* / <fr. *vulcanologie*]
vulg *s.n. (depr.)* popor, plebe. [<lat. *vulgus*]
vulgár *adj.* **1.** cunoscut de toată lumea; comun, obișnuit, curent. ○ *logaritm* ~ = logaritm a cărui bază este numărul 10; logaritm zecimal. **2.** ordinar, grosolan, trivial. **3.** lipsit de bază științifică; neștiințific. ○ *materialism* ~ = curent filozofic apărut în Germania pe la jumătatea secolului al XIX-lea, care explica gîndirea în mod grosolan, simplist, considerînd că aceasta este secretată de materie, de creier. // *s.f.* denumire a limbii italiene, folosită mai ales în epoca medievală și medie. [<lat. *vulgaris*, cf. fr. *vulgaire*]
vulgarísm *s.n.* expresie vulgară; idee vulgară. [cf. fr. *vulgarisme*]
vulgarítáte *s.f.* caracterul a tot ceea ce este vulgar; trivialitate, grosolănie. ● *(concr.; la pl.)* expresie, faptă vulgară. [cf. fr. *vulgarité*, lat. *vulgaritas*]
vulgarizá *vb.* I. **1.** *tr. (rar)* a răspîndi, a difuza în marile mase (idei, cunoștințe etc.); a populariza. **2.** *tr.* a trata o chestiune în mod simplist, a banaliza. **3.** *refl. (despre persoane)* a deveni grosolan, vulgar. [<fr. *vulgariser*]
vulgarizáre *s.f.* acțiunea de a (se) vulgariza și rezultatul ei; *(peior.)* popularizare. [<*vulgariza*]
vulgarizatór *s.m.* și *f.* **1.** *(rar)* popularizator al unor idei, al unei științe etc. **2.** persoană care dă o interpretare simplistă noțiunilor pe care vrea să le popularizeze. [cf. fr. *vulgarisateur*]
vulnerá *vb.* I. *tr. (rar)* a răni, a vătăma. [<lat. *vulnerare*]
vulnerábil *adj.* care poate fi (ușor) rănit. ● *(fig.)* ușor atacabil; slab. ○ *punct* ~ = parte slabă a cuiva; punct sensibil, punct nevralgic. [cf. lat. *vulnerabilis*, fr. *vulnérable*]

vulnerabilitáte *s.f.* faptul, însușirea de a fi vulnerabil. [cf. fr. *vulnérabilité*]
vulnerár *adj.* de leac, bun pentru vindecat rănile. [cf. fr. *vulnéraire*, lat. *vulnerarius*]
vulvár *adj.* referitor la vulvă. [<fr. *vulvaire*]
vúlvă *s.f.* *(anat.)* partea externă a organului genital feminin. [<fr. *vulve*, lat. *vulva*]
vulvítă *s.f.* inflamație a vulvei. [<fr. *vulvite*]
vulvovaginítă *s.f.* inflamația vulvei și a vaginului. [cf. germ. *Vulvovaginitis*]

W

wagnerián *adj.* referitor la muzica lui Wagner; care aparține lui Wagner. [pron. *-ri-an.* / <fr. *wagnérien*, cf. *Richard Wagner*, compozitor german]

walhálla *s.f. (în mitologia germanică și scandinavă)* locașul zeilor. [<germ. *Walhalla*]

walkírie *s.f. (în mitologia germanică și scandinavă)* nume dat fiicelor lui Wotan, fecioare războinice, foarte frumoase, care hotărau soarta bătăliilor, cauzînd moartea unora sau a altora dintre combatanți, potrivit voinței zeilor. [pron. *-ri-e.* gen. *-iei.* scris și *valkirie, valchiră.* / < germ. *Walkyrie*]

waránt *s.n.* recipisă eliberată celui care depune mărfuri într-un doc sau într-un antrepozit și care se poate negocia ca o poliță sau poate servi ca o garanție pentru obținerea unui împrumut. [pron. *varant.* / <engl., fr. *warrant*]

wáterbalast *s.n.* tanc de apă situat în fundul dublu al unei nave, conținînd lestul lichid al acesteia. [pron. *uaterbalast.* / < fr., engl. *water-ballast*]

wáterpolo *s.n.* polo pe apă. [pron. *uaterpolo.* / <engl., fr. *water-polo*]

watt *s.m.* unitate de măsură a puterii, egală cu puterea de un joule pe secundă. [pron. *vat.* pl. *wați.* / <fr. *watt*, cf. *Watt*, n.p.]

wattmétru *s.m.* instrument de măsură a puterii electromagnetice dintr-un circuit electric. [pron. *vatmetru.* / <fr. *wattmètre*, cf. fr. *watt* – watt, gr. *metron* măsură]

wattóră *s.f.* unitate de măsură a energiei electrice, egală cu puterea furnizată de un watt într-o oră. [pron. *vatoră.* / după fr. *wattheure*]

wattormétru *s.m.* contor pentru măsurarea în wați a energiei electrice care trece printr-un circuit. [pron. *vatormetru.* / după fr. *wattheuremètre*]

wéber *s.m.* unitate de flux magnetic, egală cu fluxul care, străbătînd circuitul unei singure spire, produce în acea spiră o forță electromotoare de un volt. [pron. *veber.* / <fr. *weber*, cf. *Weber* – fizician german]

week-end *s.n. (englezism)* sfîrșit de săptămînă; (și în forma *weekend-party*) interval de timp (duminica, o parte din sîmbătă și luni) folosit pentru odihnă, petrecere. [pron. *uih-end.* pl. *-duri.* / engl. *week-end*]

wehrmacht *s.n.* denumire sub care este cunoscută armata imperialistă germană. [<germ. *Wehrmacht*]

véstern *s.n.* gen de film de aventuri, creat în America, a cărui acțiune se petrece de obicei în timpul colonizării vestului Statelor Unite. [pron. *ues-tern.* / <engl. *western*]

westfalián *s.n.* subdiviziunea mijlocie a carboniferului. [pron. *-li-an.* / <fr. *westphalien*, cf. *Westphalie* – regiune în Germania]

whig *s.m. (ist.)* membru al partidului liberal în Anglia. [pron. *uig.* / <engl. *whig*]

whisky *s.n.* băutură alcoolică preparată prin distilarea cerealelor, mai ales a orzului, a ovăzului sau a secarei. [pron. *uis-chi.* / <engl. *whisky, whiskey* <cuvînt irlandez]

white-spirt *s.n.* produs obținut la distilarea petrolului brut; este întrebuințat ca solvent în vopsitorie și în industria lacurilor. [pron. *uait-spirt.* / <engl. *white-spirt*]

widia *s.f.* carbură de tungsten foarte dură, folosită la armarea pieselor supuse uzurii, în special a tăișurilor sculelor de așchiere a metalelor. [pron. *vi-di-a.* / <germ. *Widia*, cf. *wie Diamant* – ca diamantul]

wild *s.n.* regiune care se află la periferia zăpezilor veșnice, străbătută de cercul polar nordic.

willemít *s.n.* silicat natural de zinc, de culoare albă, verde sau cafenie. [pron. *vilemit.* / <fr. *willémite*]

wólfram *s.n.* metal dur folosit mai ales pentru fabricarea oțelurilor speciale; tungsten. [pron. *volfram.* / <germ., fr. *Wolfram*]

wolfrámic *adj.* de wolfram, al wolframului. [pron. *volframic.* / <*wolfram*]

wolframít *s.n.* minereu din care se extrage wolframul. [pron. *volframit.* / <fr. *wolframite*, germ. *Wolframit*]

wulfenít *s.n.* minereu de plumb și de molibden. [pron. *vulfenit.* / <fr. *wulfénite*, germ. *Wulfenit*]

wurtzít *s.n.* sulfură naturală de zinc. [pron. *vurțit.* / <germ. *Wurtzit*]

wyandót *s.m.* specie de pește care trăiește în America. [<fr., engl. *Wyandotte*]

X

xantípă *s.f. (rar)* femeie rea, cicălitoare. [cf. *Xantipa*, soția lui Socrate]

xantocromíe *s.f.* colorație în galben, pînă la maro, a serului sîngelui. [cf. germ. *Xanthochromie*]

xantofílă *s.f.* substanță coloraată care se găsește în plante alături de clorofilă și care colorează toamna frunzele în galben-roșcat. [<fr. *xantophylle*, cf. gr. *xanthos* —galben, *phyllon* — frunză]

xantóm *s.n.* tumoare galbenă pe piele, nepericuloasă. [cf. germ. *Xanthom*]

xantopsíe *s.f.* tulburare a vederii care face ca bolnavul să vadă toate lucrurile într-o culoare galbenă. [gen. *-iei.* / <fr. *xanthopsie*, cf. gr. *xanthos* — galben, *opsis* — vedere]

xenelasíe *s.f.* interzicere pentru străini, în Grecia antică, de a ședea într-un oraș. [gen. *-iei.* / <fr. *xénélasie*, gr. *xenelasia* <*xenos* — străin, *elaunein* — a vîna]

xenofíl *adj., s.m.* și *f.* (cel) care iubește numai pe străini sau ceea ce este străin. [<fr. *xénophile*, cf. gr. *xenos* — străin, *phylos* — amic]

xenofilíe *s.f.* dragoste, atașament față de tot ceea ce este străin. [gen. *-iei.* / <fr. *xénophilie*]

xenofób *adj., s.m.* și *f.* (cel) care urăște persoanele sau popoarele de altă naționalitate, care este dușman a tot ceea ce este străin. [<fr. *xénophobe*, cf. gr. *xenos* — străin, *phobos* — ură]

xenofobíe *s.f.* ură față de străini și față de tot ceea ce este străin. [gen. *-iei.* / <fr. *xénophobie*]

xenomán *s.m.* și *f.* persoană care are o preferință deosebită pentru străini și pentru tot ceea ce provine de la ei. [< fr. *xénomane*]

xenomaníe *s.f.* înclinație exagerată pentru tot ce este străin. [gen. *-iei.* / <fr. *xénomanie*, cf. gr. *xenos* — străin, *mania* — nebunie]

xenomorfíe *s.f. (min.)* proprietate a unui mineral de a se prezenta și sub altă formă decît cea obișnuită. [gen. *-iei.* / <fr. *xénomorphie*]

xenón *s.n.* gaz incolor și inodor din grupul gazelor nobile. [<fr. *xénon*]

xéres *s.n.* vin de calitate superioară, originar din Spania. [<fr., sp. *xérès*]

xerodermíe *s.f.* boală congenitală caracterizată prin uscarea și descuamarea continuă a pielii. [gen. *-iei.* / <fr. *xérodermie*, cf. gr. *xeros* — sec]

xerofág *adj.* care se hrănește cu alimente uscate. [<fr. *xérophage*, cf. gr. *xeros* — sec, *phagein* — a mînca]

xerofagíe *s.f.* regim de alimentație vegetariană care are la bază alimente uscate, seci. [gen. *-iei.* / <fr. *xérophagie*, cf. gr. *xeros* — sec, *phagein* — a mînca]

xerofíl *adj. (despre unele plante)* care crește în locuri lipsite de umiditate. [<fr. *xérophile*, cf. gr. *xeros* — sec, *philos* — amic]

xerofíte *s.f. pl.* plante care trăiesc într-un mediu uscat, neavînd nevoie de prea multă umiditate a solului. [sg. *-tă.* / <fr. *xérophytes*, cf. gr. *xeros* — uscat, *phyton* — plantă]

xeroformă *s.n.* praf folosit ca antibiotic în tratamentul unor răni. [<fr. *xéroforme*, cf. gr. *xeros* — uscat + *(acid) form(ic)*]

xeroftalmíe *s.f. (med.)* diminuare a transparenței corneei, provocată de lipsa vitaminei A. [gen. *-iei.* / <fr. *xérophthalmie*, cf. gr. *xeros* — sec, *ophtalmos* — ochi]

xerografíe *s.f.* procedeu de tipar la care se folosește o pulbere încărcată cu electricitate statică. [gen. *-iei.* / <germ. *Xerographie*]

xeromorfísm *s.n.* totalitatea particularităților legate de rezistența la secetă a xerofitelor. [<fr. *xéromorphisme*, cf. gr. *xeros* — uscat, *morphe* — formă]

xifíe *s.f.* animal cetaceu; pește-sabie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *xiphias*, gr. *xiphos* — sabie]

xifoíd *adj. n. apendice* ~ = extremitatea inferioară a sternului. [pron. *-fo-id.* / <fr. *xiphoïde*, cf. gr. *xiphos* — sabie, *eidos* — aspect]

xilén *s.n.* hidrocarbură lichidă extrasă din gudronul de huilă. [<fr. *xylène*, cf. gr. *xylon* — lemn]

xilofág *adj. (despre insecte)* care sapă galerii în lemn, hrănindu-se cu acesta; a cărei larvă sapă galerii în lemn. [<fr. *xylophage*, cf. gr. *xylon* — lemn, *phagein* — a mînca]

xilofón *s.n.* instrument muzical de percuție format din lamele de lemn, diferite ca dimensiuni și esență, care se lovesc cu două baghete de lemn. [<fr. *xylophone*, cf. gr. *xylon* — lemn, *phone* — sunet]

xilográf *s.m.* gravor în lemn. [<fr. *xylographe*, cf. gr. *xylon* — lemn, *graphein* — a scrie]

xilográfic *adj.* privitor la xilografie; obținut prin xilografie. [<fr. *xilographique*]

xilografie *s.f.* **1.** arta de a grava în lemn; gravură în lemn. **2.** procedeu de imprimare cu tipare săpate în lemn. ● clișeu gravat în lemn. [gen. *-iei*. / <fr. *xylographie*]

xilogravúră *s.f.* xilografie. [<fr. *xylogravure*]

xiloíd *adj.* *(despre un material)* care este de natură lemnoasă sau prezintă o structură asemănătoare cu aceea a lemnului. [pron. *-lo-id*. / <fr. *xyloïde*]

xilolatrie *s.f.* cult al zeilor de lemn. [gen. *-iei*. / <fr. *xylolâtrie*, cf. gr. *xylon* — lemn, *latreia* — cult]

xilolít *s.n.* amestec de rumegus de lemn si clorură de magneziu, colorat cu pigmenți minerali, folosit mai ales la fabricarea cabinelor de nave. [pl. *-te*, *-turi*. / <germ. *Xylolith*, cf. gr. *xylon* — lemn, *lithos* — piatră]

Y

yankéu *s.m.* poreclă (ironică) dată locuitorilor Statelor Unite ale Americii. [pron. *ian-ki.* / <engl. *yankee*]

yawl *s.n.* navă cu pînze, avînd timona situată înaintea arborelui artimon. [pron. *i-aul.* pl. *luri.* / <engl., fr. *yawl*]

yen *s.m.* unitate monetară japoneză. [pron. *ien.* / <fr., jap. *yen*]

ylang-yláng *s.n.* arbore cultivat în Indonezia și în Madagascar. ● parfumul care se extrage din frunzele acestui arbore. [<fr. *ylang-ylang*]

ytérbiu *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-biu.* / <fr. *ytterbium*, cf. *Ytterby*, n.p.]

ýtriu *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-riu.* / <fr. *yttrium*]

Z

zaharát *s.m.* sare a acidului zaharic. [<fr. *saccharate*]
zaharáză *s.f.* invertază. [<fr. *saccharase*]
zaháric *adj. acid ~* = acid obținut prin oxidarea unor sorturi de zahăr și de amidon. [<fr. *saccharique*]
zaharíde *s.f. pl.* nume generic dat hidraților de carbon. [cf. fr. *saccharide*]
zaharificá *vb.* I. *tr.* a transforma în zahăr substanțele care conțin amidon, cu ajutorul fermenților sau prin tratarea cu anumiți acizi minerali. [p.i. *zaharific.* / cf. fr. *saccharifier*]
zaharigén *adj.* care se poate transforma în zahăr, prin hidratare. [<fr. *saccharigène*]
zaharimetrie *s.f.* metodă de determinare a concentrației soluțiilor de zahăr cu ajutorul zaharimetrului. [gen. *-iei.* / <fr. *saccharimétrie*]
zaharimétru *s.n.* polarimetru folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor de zahăr. [cf. fr. *saccharimètre*, lat. *saccharum* — zahăr, gr. *metron* — măsură]
zaharínă *s.f.* produs sintetic, cristalizat, alb la culoare, foarte solubil în apă, cu o putere de îndulcire mult mai mare decît a zahărului, dar fără nici o valoare nutritivă. [cf. fr. *saccharine*]
zaharoíd *adj.* care are aspectul zahărului. [pron. *-ro-id.* / cf. fr. *saccharoïde*]
zaharométru *s.n.* areometru folosit pentru determinarea densității soluțiilor de zahăr. [cf. fr. *saccharomètre*]
zaharomíces *s.n.* ciupercă microscopică care produce fermentația alcoolică în materii zaharoase; drojdie. [pl. invar. / <fr. *saccharomyces*]
zaharós *adj.* **1.** *produs zaharos* = produs alimentar preparat din zahăr. **2.** *(fig.)* alb, compact, cristalin ca zahărul. [cf. fr. *sacchareux*]
zaharóză *s.f.* substanță cristalizată albă, dulce, care se extrage mai ales din trestia de zahăr și din sfeclă; (nume științific pentru) zahăr. [<fr. *saccharose*, cf. lat., gr. *saccharu* — zahăr]
zbir *s.m. (în trecut)* agent de poliție. [<fr. *sbire*, it. *sbirro*]
zebrát *adj.* dungat, vărgat ca zebra. [cf. fr. *zébré*]
zébră *s.f.* mamifer sălbatic înrudit cu calul, avînd corpul acoperit cu păr gălbui și fiind vărgat cu dungi negre sau brune. [<fr. *zèbre*, cf. port. *zebra*]
zebú *s.m.* mamifer rumegător din țările tropicale, asemănător cu boul, caracterizat printr-o cocoașă de grăsime pe greabăn. [pl. invar. / <fr. *zébu*, cf. hind. *zebu*]
zefir[1] *s.m.* vînt de apus, călduț, care suflă primăvara; *(p. ext.)* vînt cald, plăcut; adiere. [cf. fr. *zéphyre*, lat. *zephyrus*, gr. *zephyros*]
zefir[2] *s.n.* țesătură ușoară de bumbac întrebuințată la confecționarea cămășilor, a bluzelor etc. [pl. *-ruri*, *-re.* / <fr. *zéphyr*, cf. lat. *zyphyrus*, gr. *zephyros*]
zéle *s.f. (rar)* zeiță. [pron. *ze-ie.* / <*zeu*, cf. lat. *dea*]
zeímă *s.f.* proteină care se găsește în boabele de porumb. [pron. *ze-i-.* / <fr. *zéine*]
zeități *s.f.* divinitate păgînă; zeu, zeiță. [pron. *ze-i-.* / <*zeu*, după *divinitate*]
zel *s.n.* rîvnă, sîrguință; ardoare. ○ *exces de ~* = sîrguință exagerată. [<fr. *zèle*, lat. *zelus*]
zelós *adj.* plin de rîvnă, de zel. [<*zel*]
zelót *adj., s.m.* **1.** (adept) al zelotismului. **2.** șeful unui grup, în anumite confrerii sau asociații religioase.
zelotísm *s.n. (ist.)* sectă evreiască din Ierusalim, din timpul domniei împăratului Titus. [<fr. *zélotisme*]
zenaná *s.f.* țesătură cu urzeală de mătase și bătătură de bumbac, pe o parte lucioasă și pe cealaltă plușată. [<fr. *zénana*]
zéndă *s.f.* limba vechilor perși, în care sînt scrise textele sacre mazdeene (Avesta), atribuite lui Zoroastru. [<fr. *zend*]
zenít *s.n.* punctul cel mai înalt de pe bolta cerească, situat pe verticală deasupra locului de observație. [pl. *-turi*, *-te.* / <fr. *zénith*, cf. ar. *senit erras* — calea de deasupra capului]
zenitál *adj.* privitor la zenit. [<fr. *zénithal*]
zeolít *s.m.* nume generic dat unor silicați naturali hidratați. [pron. *ze-o-.* / <fr. *zéolithe*, *zéolite* <gr. *zein* — a fierbe, *lithos* — piatră]
zeonifér *s.n.* funicular folosit pentru transportul oamenilor și al mărfurilor. [pron. *ze-o-.*]
zepelín *s.n.* balon dirijabil de mari dimensiuni, cu un înveliș rigid de metal și cu numeroase compartimente umplute cu hidrogen. [var. *țepelín* s.n. / <germ. *Zeppelin*, cf. *Zeppelin*, n.p.]
zéro *s.n.* **1.** număr situat în sistemul numerației înainte de **unu**. ● semn cifric care, pus la dreapta **unei** cifre, îi mărește valoarea de zece ori. **2.** *(fig.)* om de nimic; nulitate. **3. valoarea unei mărimi** de la care se începe **măsurarea acelei**

mărimi. [pl. *-rouri, -ruri.* / <fr. *zéro*, it. *zéro* <ar. *sifr* — gol, nimic]

zerovalént *adj. (despre elemente)* care nu se poate combina cu nici un element.

zeúgmă *s.f.* figură de stil prin care se unesc gramatical două sau mai multe substantive cu un verb sau cu un adjectiv care, logic, nu se raportă decît la unul dintre cele două substantive. [<fr., gr. *zeugma*]

zibelină *s.f.* **1.** animal carnivor asemănător jderului, cu blana foarte frumoasă, care trăiește în Asia și Africa; samur. **2.** țesătură care are aspectul blănii de zibelină (**1**), făcută din lînă de calitate superioară, cu firul foarte puțin răsucit. [<fr. *zibeline*]

zibétă *s.f.* mamifer carnivor cu părul cenușiu pătat cu negru, care trăiește în Africa. [<fr. *zibeth*]

zigomátic *adj.* referitor la zigomă, al zigomei. [<fr. *zygomatique*]

zigómă *s.f.* prelungire a osului temporal. [<fr., gr. *zygoma*]

zigospór *s.m.* zigot. [<fr. *zygospore*]

zigót *s.m.* celulă-ou fecundată, rezultată din unirea a doi gameți. [<fr. *zygote*]

zigzág *s.n.* șir de linii care formează alternativ între ele unghiuri ieșinde ori intrînde; linie frîntă. ○ *în* ~ = în linie frîntă. [<fr. *zigzag*]

zigzagát *adj.* în formă de zigzag. [<*zigzag*, după fr. *zigzagué*]

zimáză *s.f.* enzimă care se găsește în drojdia de bere și care transformă zahărul în alcool și în bioxid de carbon. [<fr. *zymase*]

zimogén *adj. (biol.; despre bacterii)* care produce fermentație. [<fr. *zymogène*, cf. gr. *zyme* —ferment, *gennan* — a produce]

zimológic *adj.* privitor la fermenți, la fermentație. [<fr. *zymologique*]

zimologíe *s.f.* știință care se ocupă cu studiul fermenților. [gen. *-iei.* / <fr. *zymologie*, cf. gr. *zyme* — ferment, *logos* — studiu]

zimotéhnic *adj.* privitor la fermentații. [<fr. *zymotechnique*]

zimotéhnică *s.f.* tehnica producerii și conducerii procesului de fermentație. [cf. fr. *zymotechnie*, gr. *zyme* — ferment, *techné* — artă]

zinc *s.n.* metal alb-albăstrui care se întrebuințează sub formă de tablă în aliaje, pentru protecția superficială a oțelurilor etc. [<fr. *zinc*, cf. germ. *Zink*]

zincá *vb.* I. *tr.* a acoperi un metal, un obiect etc. cu un strat (subțire) de zinc. [cf. fr. *zinguer*]

zincáre *s.f.* acțiunea de a zinca și rezultatul ei; acoperire cu zinc. [<*zinca*]

zincográf *s.m.* muncitor calificat care execută clișee în zinc. [<fr. *zincographe*]

zincografiá *vb.* I. *tr.* a reproduce imagini, desene etc. cu ajutorul zincografiei. [pron. *-fi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.*/ <fr. *zincographier*]

zincografiére *s.f.* acțiunea de a zincografia. [pron. *-fi-e-.* / <*zincografia*]

zincográfic *adj.* care se întrebuințează în zincografie, de zincografie. [<fr. *zincographique*]

zincográfie *s.f.* tehnica obținerii clișeelor metalice folosite în imprimerie. ● atelier în care se execută asemenea clișee. [gen. *-iei.* / <fr. *zincographie*, cf. fr. *zinc* — zinc, gr. *graphein* — a scrie]

zincogravúră *s.f.* zincografie. [<fr. *zincogravure*]

zingiantróp *s.m. (pal.)* maimuță antropoidă care a trăit în Tanganica. [pron. *-gi-an-.* / <fr. *zingianthrope*, cf. *Zingi*, veche denumire a Africii Orientale, gr. *anthropos* — om]

zircón *s.n.* piatră prețioasă compusă dintr-un silicat de zirconiu natural. [<fr. *zircon*]

zircóniu *s.n.* metal de culoare cenușie, întîlnit rar în natură, intermediar între aluminiu și siliciu. [pron. *-niu.* / <fr. *zirconium*]

zítum *s.n.* bere fabricată de egipteni din orz fermentat. [<fr. *zythum*, cf. gr. *zythos* — bere]

zoantróp *s.m. (med.)* suferind de zoantropie. [pron. *zo-an-.* / <fr. *zoanthrope*]

zoantropíe *s.f.* delir în timpul căruia bolnavul se crede animal. [pron. *zo-an-.* gen. *-iei.* / <fr. *zoanthropie*, cf. gr. *zoon* — animal, *anthropos* — om]

zoil *s.m. (liv.)* critic invidios, nedrept, negativist. [pron. *zo-il.* / <*Zoil*, sofist grec, celebru prin severitatea cu care a criticat poemele homerice]

zóna *s.f.* ~ *Zoster* = boală infecțioasă caracterizată prin erupții pe traiectul nervilor senzoriali. [<fr. *zona*, cf. gr. *zone* — centură]

zonál *adj.* referitor la o zonă; care corespunde unei zone. [cf. fr. *zonal*]

zonáre *s.f.* împărțire în zone. [<*zonă*]

zónă *s.f.* **1.** fiecare dintre cele cinci mari diviziuni ale globului terestru, delimitate de cercurile polare și de tropice. ● fiecare dintre părțile cerului care corespund zonelor terestre. **2.** porțiune delimitată dintr-un tot pe baza unor caracteristici distinctive sau a unei împrejurări speciale. ● *(silv.)* suprafață denumită convențional după o plantă-tip ● spațiu de operații militare; *(av.)* porțiune a spațiului aerian din jurul unui aerodrom, care se fixează piloților pentru lucru în aer. ● întindere delimitată din punct de vedere administrativ și economic-financiar; sector. ● *(tehn.)* denumire a unor părți din furnal. ● întindere, extensiune a ceva. **3.** porțiune din suprafața unei sfere cuprinsă între două planuri paralele. **4.** bandă de frecvență în care oscilațiile au anumite caractere comune. [<fr. *zone*, it., lat. *zona*, gr. *zone*]

zonificáre *s.f.* zonare. [<*zonă*]

zoobiologie *s.f.* disciplină care se ocupă de biologia animală. [pron. *zo-o-bi-o-*. gen. *-iei.* / <fr. *zoobiologie*]

zoochimie *s.f.* disciplină care studiază compoziția chimică a corpului animalelor și procesele chimice care se petrec în el. [pron. *zo-o-*. gen. *-iei.* / <fr. *zoochimie*, cf. gr. *zoon* — animal, *chemia*]

zooeconomie *s.f.* disciplină care studiază aplicarea principiilor de economie rurală la creșterea animalelor. [pron. *zo-o-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *zooéconomie*]

zoofág *adj.* care se hrănește cu carne de animale. [pron. *zo-o-*. / <fr. *zoophage*]

zoofagie *s.f.* faptul de a se hrăni cu carne de animale. [gen. *-iei.* / <fr. *zoophagie*, cf. gr. *zoon* — animal, *phagein* — a mînca]

zoofit *s.n.* denumire dată unor animale inferioare a căror formă amintește pe aceea a plantelor; *(la pl.)* încrengătură din care fac parte aceste animale. [<fr. *zoophyte*, cf. gr. *zoon* — animal, *phyton* — plantă]

zoofitic *adj.* care conține zoofite. [pron. *zo-o-.* / <fr. *zoophytique*]

zoofobie *s.f.* teamă morbidă de animale. [pron. *zo-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *zoophobie*, cf. gr. *zoon* — animal, *phobos* — teamă]

zoogenie *s.f.* studiul dezvoltării animalelor. [pron. *zo-o-.* gen. *-iei.* / <fr. *zoogénie*]

zoogeografie *s.f.* ramură a geografiei care studiază repartiția speciilor animale pe suprafața pămîntului. [pron. *zo-o-ge-o-.* / cf. gr. *zoon* — animal, *geographia* — geografie]

zoografie *s.f.* **1.** *(ant.)* pictura animalelor. **2.** parte a zoologiei care se ocupă cu descrierea diferitelor specii de animale. [gen. *-iei.* / <fr. *zoographie*, cf. gr. *zoon* — animal, *graphein* — a scrie]

zoolatrie *s.f.* religie bazată pe cultul animalelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *zoolâtrie*, gr. *zoon* — animal, *latreia* — cult]

zoolátru *adj., s.m. și f.* (cel) care se închină la animale. [pron. *zo-o-.* / <fr. *zoolâtre*]

zoolit *s.m.* parte fosilă sau pietrificată a unui animal. [<fr. *zoolithe*, cf. gr. *zoon* — animal, *lithos* — piatră]

zoolitic *adj.* referitor la zooliți. [pron. *zo-o-.* / cf. fr. *zoolithique*]

zoológ *s.m.* specialist în zoologie. [<fr. *zoologue*]

zoológic *adj.* **1.** referitor la zoologie, de zoologie. ○ *muzeu* ~ = muzeu unde sînt expuse animale reconstituite sau împăiate etc. **2.** care reprezintă condițiile de viață proprii animalelor. [<fr. *zoologique*]

zoologie *s.f.* știință care studiază animalele sub aspectul conformației, structurii, vieții și originii lor. [gen. *-iei.* / <fr. *zoologie*, cf. gr. *zoon* — animal, *logos* — vorbire]

zoomanie *s.f.* afecțiune exagerată și morbidă pentru animale. [gen. *-iei.* / <fr. *zoomanie*, cf. gr. *zoon* — animal, *mania* — nebunie]

zoomórf *adj.* zoomorfic. [cf. gr. *zoon* — animal, *morphe* — formă]

zoomórfic *adj.* **1.** referitor la zoomorfie. **2.** *(arte)* care reprezintă în mod plastic animale. [<fr. *zoomorphique*]

zoomorfie *s.f.* parte a zoologiei care studiază conformația animalelor. [gen. *-iei.* / <fr. *zoomorphie*, cf. gr. *zoon* — animal, *morphe* — formă]

zoomorfism *s.n.* credință religioasă care afirmă metamorfozarea oamenilor în animale. ● cult primitiv care are la bază adorarea unor animale ca divinități. [cf. fr. *zoomorphisme*, gr. *zoon* — animal, *morphe* — formă]

zoonomie *s.f.* totalitatea legilor după care se desfășoară viața animală. [gen. *-iei.* / cf. fr. *zoonomie*, gr. *zoon* — animal, *nomos* — lege]

zoopaleontologie *s.f.* știința despre animalele fosile. [pron. *zo-o-... -le-on-.* gen. *-iei.* / <fr. *zoopaléontologie*]

zoopárc *s.n. (rar)* grădină zoologică. [pron. *zo-o-.* / <germ. *Zoopark*]

zoopatologie *s.f.* știință despre bolile animalelor. [gen. *-iei.* / <fr. *zoopathologie*]

zoopsíe *s.f.* viziune halucinantă de animale, caracteristică anumitor intoxicații (cu alcool, cocaină etc.). [gen. *-iei.* / <fr. *zoopsie*, cf. gr. *zoon* — animal, *opsis* — vedere]

zoopsihologie *s.f.* psihologie animală. [gen. *-iei.* / <fr. *zoopsychologie*]

zoospór *s.m.* spor al unor alge și ciuperci care are cili vibratili. [<fr. *zoospore*, cf. gr. *zoon* — animal, *spore* — grăunte]

zoosporánge *s.m.* sporange cu zoospori. [<fr. *zoosporange*]

zootaxie *s.f.* clasificarea metodică a regnului animal. [gen. *-iei.* / <fr. *zootaxie*]

zootéhnic *adj.* referitor la zootehnie, de zootehnie. [cf. fr. *zootechnique*]

zootehnician *s.m.* și *f.* specialist în zootehnie. [cf. fr. *zootechnicien*]

zootehnie *s.f.* știință care studiază creșterea, îmbunătățirea speciilor și exploatarea animalelor domestice. [gen. *-iei.* / <fr. *zootechnie*, cf. gr. *zoon* — animal, *techne* — artă]

zootehnist *adj., s.m.* și *f.* zootehnician.

zooterapie *s.f.* știință care studiază metodele de a vindeca bolile animalelor. [gen. *-iei.* / <fr. *zoothérapie*, cf. gr. *zoon* — animal, *therapeia* — îngrijire]

zooterapeútic *adj.* referitor la zooterapie. [pron. *zo-o-... -pe-u-.* / <fr. *zoothérapeutique*]

zootomie *s.f.* știință care studiază structura corpului animalelor; anatomie animală. ● disecția animalelor. [gen. *-iei.* / cf. gr. *zoon* — animal, *tome* — tăiere]

zootoxínă *s.f.* toxină animală. [cf. germ. *Zootoxine*]

zoroastrism *s.n.* dualismul lui Zoroastru. [pron. *-ro-as-.* / <fr. *zoroastrisme* <*Zoroastru*, reformatorul religiei iraniene]

zuáv *s.m.* militar francez dintr-un corp de infanterie colonială. [pron. *zu-av.* / <fr. *zouave*, cf. ar. *zuav*]

zvástică *s.f.* cruce cu brațe egale și îndoite la capăt în unghi drept, care reprezintă un simbol religios la unele popoare orientale. ● emblemă politică de această formă, folosită de naziști. [<fr. *svastika*, cf. hind. *zvastike*]

zvélt *adj.* **1.** mlădiu, subțire (în talie); suplu, grațios. **2.** care se înalță grațios, cu linii suple. ● *(fig.; despre zborul păsărilor)* vioi, sprinten, elegant. [cf. it. *svelto*, fr. *svelte*]

zveltéțe *s.f.* faptul de a fi zvelt. [cf. it. *sveltezza*, fr. *svelttesse*]

zvoníst *s.m.* și *f.* cel care răspîndește, colportează zvonuri. [<*zvon*]

BIBLIOGRAFIE*

* Indicăm numai lucrările de bază pe care le-am folosit pentru alcătuirea definițiilor și a etimologiilor.

Academia Română, *Dicționarul limbii române*, A — Lojniță, București, 1907—1949.

Academia Republicii Socialiste România, *Dicționarul limbii române*, Serie nouă, Tomul VI, București 1965.

id., *Dicționar enciclopedic român*, vol. I—III, București, 1962—1965.

Academia Republicii Populare Române, Institutul de lingvistică, *Dicționarul limbii române literare contemporane*, București, 1955 — 1957.

id., *Dicționarul limbii române moderne*, București, 1958.

T. Barcianu, *Vocabulară român-nemțesc*, Sibii, 1868.

Gh. Bolocan, *Dicționar rus-român*, Editura Științifică, București, 1964.

Gh. Bolocan, Tatiana Nicolescu, *Dicționar rus-român*, București, 1959—1960.

I. A. Candrea, Gh. Adamescu, Alejandro Cioranescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească"*, București [1931].

Diccionario etimológico rumano, Biblioteca Filológica, La Laguna, 1958—1961.

Nic. P. Constantinescu, *Enciclopedia invențiunilor tehnice*, vol. I—II, București, 1939—1942.

Ion Costinescu, *Vocabular româno-francesu*, București, 1870.

Al. Graur, *Etimologii românești*, Editura Academiei Republicii Populare Române, [București], 1963.

Aurelian Ionescu — Ștefan Sprangate, *Dicționar tehnic silvic*, București, 1936.

Zissu Karniol, Carol Neumann, Radu Țițeica, *Dicționar politehnic*, Editura Tehnică, București, 1957.

A. T. Laurian, I. C. Massim, *Dicționarul limbii române*, vol. I—III, București, 1871—1876.

* * * *Lesicon romanesc — latinesc — unguresc — nemțesc care de mai mulți autori în cursul a trei deci și mai multor ani s-au lucrat* seu: *Lexicon valachico — latino — hungarico — germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est.* Budae, 1825.

* * * *Lexiconul Tehnic Român*, vol. I—VII, București, Editura Tehnică, 1949—1955.

* * * *Lexiconul Tehnic Român*, Elaborare nouă. Întocmită prin îngrijirea ASIT de un colectiv sub conducerea prof. Remus Răduleț, vol. I—XIX, București, Editura Tehnică, 1957—1965.

I. D. Negulici, *Vocabular român de toate vorbele străbune reprimite pînă acum în limba română și de toate cele ce sînt a se mai primi d-acum înainte, și mai ales în științe.* București, 1848.

P. Poienar, F. Aaron, G. Hill, *Vocabular francezo-românesc*, vol. I—II, București, 1840—1841.

G. A. Polizu, *Vocabular romano-german*, Brașov, 1857.

Raoul de Pontbriant, *Dicționar româno-frances*, București-Göttingen-Paris, 1862.

T. Stamati, *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles.* Întiia ediciune. Iași, 1851.

August Scriban, *Dictionaru limbii românesti* (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme) Ediținea întîia, Iași, 1939.

Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*, ed. VIII [Craiova, 1930].

H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Band I—III, Bukarest, 1903—1924.

N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, Editura Științifică, 1962.

I. A. Vallian, *Vocabular purtăreț rumânesc-franțozesc și franțozesc-rumânesc, urmat de un mic vocabular de omonime*, București, 1839.

M. A. Bailly, *Dictionnaire grec-français*, Quatorzième édition, Librairie Hachette, Paris, 1930.

Carlo Battisti, Giovanni Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, vol. I—V, Firenze, 1950—1957.

J. Corominas, *Diccionario crítico etimologico de la lengua castellana*, vol. I—IV, Francke, Berna, 1954.

Albert Dauzat, Jean Dubois, Henri Mitterand, *Nouveau Dictionnaire étymologique et historique*, Librairie Larousse, Paris, 1964.

Thomas Davidson, J. Liddell Geddie, *Chambers's Twentieth Century Dictionary*, W. & R. Chambers Ltd., Edinburgh — London [1947].

* * * *FREMDWÖRTERBUCH*, Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1960.

Karl Ernst Georges, *Ausführliches Lateinisch — Deutsches Handwörterbuch*, vol. I—III, ed. VIII, Hannover — Leipzig, 1913—1918.

* * * *GRAND LAROUSSE ENCYCLOPÉDIQUE*, vol. I—X. Librairie Larousse, Paris, 1958—1964.

* * * *NOUVEAU LAROUSSE UNIVERSEL*, Dictionnaire encyclopédique en deux volumes publié sous la direction de Paul Augé, Librairie Larousse, Paris, 1948—1949.

* * * *PETIT LAROUSSE*, Librairie Larousse, Paris, 1965.

I. B. Lëhin, F. N. Petrov, *Slovarŭ inostrannîh slov*, Moskva, 1954.

S. I. Ojegov, *Slovarĭ russkogo iazîka*, pod. red. akad. S. I. Obnorski, ed. III, Moskva, 1953.

Pauly — Wissova, *Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, Neue Bearbeitung, Stuttgart, 1894—

L. Quicherat et A. Daveluy, *Dictionnaire latin—français*, Quarante-cinquième édition, revisée, corrigée et augmentée par Emile Chatelain, Librairie Hachette, Paris, 1908.

Real Academia Española, *Diccionario manual e ilustrado de la lengua española*, ed. II, Madrid, 1950.

Nicola Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*, Novissima edizione (VIII) aggiornata ed annotata a cura del prof. Giovanni Balducci, Bologna [1961].

Redactor resp. de carte : CECILIA BURGHELEA
Tehnoredactor : ANA SABĂU

Dat la cules 05.07.1965. Bun de tipar 16.11.1966. Tiraj 40.000 ex. Hîrtie scris II A 63 g/m². Format 54×84/16. Coli editoriale 109,67. Coli de tipar 48,00. A. 4680/1965. Indici de clasificare zecimală : pentru bibliotecile mari 4R—3, pentru bibliotecile mici 4.

Tiparul executat sub comanda nr. 50.567 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă **România**